36279

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MEŞA'İRÜ'Ş-ŞU'ARA
İNCELEME
TENKİTLİ METİN
C.I

DOKTORA TEZİ

Filiz KILIÇ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara–1994

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MEŞA'İRÜ'Ş-ŞU'ARA
İNCELEME
TENKİTLİ METİN
C.I

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mustafa İSEN

Hazırlayan
Filiz KILIÇ

Ankara-1994

İ Ç İ N D E K İ L E R

SÖZBAŞI I

KISALTMALAR IV

ÂŞIK ÇELEBİ-HAYATI-EDEBÎ KİŞİLİĞİ-ESERLERİ V

I- HAYATI VI

II- ŞAHSİYETİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ XXI

III- ESERLERİ XXVIII

I. BÖLÜM-MEŞÂ'İRÜ'Ş-ŞU'ARÂ XXXI

I. KISIM-TEZKİRE'NİN TANITILMASI XXXII

I- ÂŞIK ÇELEBİ'YE GELİNCEYE KADAR TÜRK TEZKİRECİLİĞİ XXXIII

II- TEZKİRE'NİN TANITILMASI XXXVIII

III- TEZKİRE'NİN KAYNAKLARI XLVI

I-YAZILI KAYNAKLAR XLVI

1-Meşâ'irü'ş-şu'arâ'dan Önce Yazılmış Tezkireler XLVII

2- Âşık Çelebi'nin, Şair ve Yazarların Nesir ve Nazım Türünde Bizzat Görüp Okuduğu Eserleri XLVIII

II- SÖZLÜ KAYNAKLAR XLIX

1- Şair ve Yazarların Bizzat Kendileri XLIX

2- Âşık Çelebi'nin Katıldığı Şiir Meclislerinde Söylenip Kaydettikleri Veya Çeşitli Vesilelerle Elde Ettiği Eserler LII

3- Şairlerin Mektupla Yolladığı Eserler ... LIII

4- Şairlerin Kendi Elleriyle Getirip Âşık Çelebi'ye Verdiği Eserler LIV

5- Âşık Çelebi'ye İthafen Söylenen Şiirler Veya Düşürülen Tarihler LIV

IV- TEZKİRE'NİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ LV

V- DİĞER TEZKİRELERDEN FARKI VE ETKİLERİ LXIX

II. KISIM-TEZKİRE'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ LXXI

I-TEZKİRE'DE ADI GEÇEN ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ LXXII

1- OLUMLU DEĞERLENDİRMELER LXXV

a) Nazım Türünde Eser Değerlendirmeleri LXXV
b) Nesir Türünde Yazılmış Eserler LXXVIII
2- OLUMSUZ DEĞERLENDİRMELER (NAZIM-NESİR) LXXX
II- ŞİİRLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER LXXXI
Hūb, Güzel LXXXI
Rengīn LXXXII
Küşāde, Küşāyende LXXXIV
Āteş-engīz, Neşve-i Sūz, Sūznāk, Pür-sūz, Derd-mendāne, Derd-āmiz, Çāşni-i Sūz, Harāret,DerdnākLXXXV
Sihr-i Helāl LXXXVI
A'lā LXXXVIII
Eyü LXXXIX
Ra'nā XCI
Latīf, Letāfet-gūne XCII
Lü'lü-i Kemyāb, Lü'lü-i manzūm, Lü'lü-i Mensūr, Güher-nisār, Dürr-i Semīn, Dürr-i Manzūm, Dürr-i Mensūr, Dürr-i Pür, Silk-i Dürr ü Güher, Silk-i Cevāhir, Gencine-i Nukūd-ı Vāfir XCIII
Hoşça, Hoş-āyende XCIV
Hās XCVI
Çāşni-i Işk, Āşıkāne, Işk-āyin, Işk-engīz XLVIII
Ceste, Güzīde XCIX
Meşhūr, Mütedāvil, Makbūl, Şöhreti var, Şöhret Tutdı, Şāyi', Mergūb u Matbū', Şöhret-pezīr, Şöhret-şi'ār, Müsellem CI
Selīs, Selāset CV
Dil-cūy, Dil-pesend, Dil-pezīr, Dil-küşā, Dil-āviz CVII
Sāde, Tasannu' ve Tekellüfden Sāde-Arı-Āzāde, Bī-tekellüf CIX
Puhte, Kemāle İrgürmiş CX
Yek-dest, Hem-vār, Düz CXII
Muhkem, Üstüvār, Rasīn, Metīn, Kavī, Rasih, Yed-i Beyzā, Yed-i Ulyā, Yed-i Tūlā CXV
Nāzik, Bārik, Zarāfet-āmiz CXVII
Şīrīn CXIX
Mestāne CXXI

Levendāne CXXI
Hüsn-i Edā CXXIII
Dakīk, Muhakkıkāne, Müdekkıkāne CXXIV
İcād, İhtirā CXXVI
Belāgat, Belāgat-şiār, Fesahat CXXVIII
Bikr, Düşize CXXIX
Muhayyel, Pür-hayāl, Hayāl-engīz CXXX
Pāk, Pākize CXXXI
İftihār, Mā-bihi'l-iftihār, İbtihāc CXXXIII
Ābdār CXXXIV
Nefīs CXXXVI
Masnū', Musanna' CXXXVIII
Garīb CXL
OLUMSUZLUK İFADE EDEN SIFATLAR CXLI
ILIMLI DEĞERLENDİRMELER CXLII
SONUÇ CXLIV
KAYNAKÇA CXLVII
II. BÖLÜM-MEŞĀİRÜ'Ş-ŞU'ARĀ'NIN KARŞILAŞTIRMALI METNİ CXLIX
I- NÜSHALARIN TAVSİFİ CXLX
II- NÜSHALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ CLX
III- ŞECERE OLUŞTURULURKEN DİKKAT EDİLEN NOKTALAR VE ŞECERE CLXI
TABLO-NÜSHALARIN BİR KISMININ DÖKÜMÜ .... ~~CLXVI~~
Metin ve Nüsha Farkları İle İlgili Açıklamalar CLXXIX
METİN .... ~~1~~
NÜSHA FARKLARI 948
DİZİN 1095

S Ö Z B A Ş I

Her milletin edebiyatını teşkil eden özellik ve zevk unsurlarını araştırma, edebî kimliğini tespit etme yolunda değerlendirmeler yapma gereği ortadadır. Asıl konusu sanatçı, eser ve bunların çevreyle karşılıklı alışverişi olan edebiyat araştırma ve eleştirisi, bizzat edebî olayın kendisi kadar eskidir.

İslamî dönem Türk edebiyatının araştırma ve eleştirisini yapan çeşitli eserler vardır. Ancak bunların hiç birisi şair tezkireleri kadar bu faaliyeti ihtiva etmezler. Arapça "zikr" kelimesinden türetilmiş olan tezkireler belirli meslek erbabının zaman içinde unutulup gitmelerini önlemek için kaleme alınmışlardır. Bizim edebiyatımızda en çok yazılan ve en değerli olanları şair tezkireleridir.

Türk Edebiyatında XVI. yy.da Çağatay sahasında görülmeye başlayan türün otuz kadar örneği bulunmaktadır. İslam medeniyeti çerçevesinde gelişen biyografi yazma geleneği "tabakat" adıyla ortaya çıkıp zamanla şairlerin unutulup kaybolmalarını önlemek düşüncesiyle yeni bir çehre kazanmış ve mensubu bulunduğumuz kültüre "tezkire" türünü kazandırmıştır.

Tezkirelerde eleştirel yorum genellikle yazarın insiyatifine, zevk ve tercihlerine kalmış, eleştiri için dikkate alınan kıstaslar çok kesin olmamıştır.

XVI. yy.da şairin hayatına ağırlık verilirken XVII. yy.dan itibaren antoloji tipi örnekler görülmeye başlamış, XVIII.yy.da tekrar XVI. yy.a benzer örnekler verilmiştir.

Tezkire yazarlarının bir kısmı ele aldıkları şairi bizzat incelemişler, şairin sanatı hakkında kendi yorumlarını yapabilmişlerdir. Büyük bir kısmı da kendisinden öncekileri taklit etmiştir. Âşık Çelebi ilk kategoriye giren nadir tezkire yazarlarımızdandır.

Tanzimat'tan itibaren tezkireler üzerinde muhtelif çalışmalar yapılmış, yazılış tarih ve sebepleri, tertip ve muhteva özellikleri gibi yüzeysel bilgi derlemeleri ancak edebiyat tarihiyle uğraşanların malzeme ihtiyacını karşılamıştır. Birçok şair için günümüzde tek kaynak durumunda olan bu eserlerin öncelikle sağlıklı bir tenkitli metinlerinin ortaya konulması gerekmektedir. Böylelikle sadece şairler hakkında bilgi edinilmekle kalınmaz, o devrin edebî anlayış ve değerleri de gözler önüne serilir.

Biz, Âşık Çelebi Tezkiresi'nin tenkitli metnini ortaya koyduğumuz çalışmamızda, bu düşünceden hareketle yola çıktık. Tezkirenin İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde bulunan 18 yazmasını tek tek gözden geçirdik. Yurt

dışında olan 11 nüsha için Meredith Owens'ın neşrinden faydalandık. Bunların dışında özel kütüphanelerde veya devlet kütüphanelerinde kayıtlı olmayan nüshaların olabileceği de muhakkaktır.

Tezkireler içinde çok ayrı bir yeri olan ve bazı açılardan eşsiz bir hazine değerindeki bu eserin nüshalarının çokluğu, dilinin ağırlığı gibi sebeplerle bugüne kadar karşılaştırılmalı metni verilmemiş, üzerinde her yönüyle tezkireyi ortaya koyacak bir çalışma yapılmamıştır. Sadece, Meredith Owens, Meşā'irü'ş-şu'arā'nın yazmalarını genel özellikleriyle tanıtarak British Museum'daki bir nüshanın tıpkı basımını yayınlamış, lisans tezi olarak tek nüshadan Latin harflerine aktarılmış veya birkaç dergide konuyla ilgili çok az sayıda makale yayınlanmıştır. Yapılan bu tezlerin ilmī değerleri de tartışma konusudur. Biz acizane bu işe soyunduk.

Meşā'irü'ş-şu'arā üzerine yapmış olduğumuz bu çalışmanın başında Āşık Çelebi'nin hayatı, edebī kişiliği ve eserleri hakkında geniş bilgi verilmiştir. Özellikle hayatı ve edebī kişiliği bizzat tezkiresinden faydalanılarak, örneklerle pekiştirilerek teferruatlı bir biçimde anlatılmıştır.

Çalışmamızın tezkire kısmı, inceleme ve metin olmak üzere iki ana bölümden meydana gelmektedir. İnceleme bölümü, Āşık Çelebi'ye gelinceye kadar Türk tezkireciliği, Meşāirü'ş-şu'arā'nın tanıtımı, tezkirenin kaynakları, tezkirenin dili ve üslubu eserle ilgili bilgi ve değerlendirmeler, şiirle ilgili bilgi ve değerlendirmeler, kısımlarından oluşmaktadır. Āşık Çelebi Tezkiresi'nde yer alan şairlere yönelik değerlendirme ve tezkirecinin örnek verme şekline dair inceleme daha önce tafsilatlı bir çalışmayla ortaya konduğundan tekrara düşmemek gayesiyle bu konular üzerinde durmadık. Bu çalışmalardan tezimizde söz ettik.

İkinci bölüme geçilmeden önce genel bir değerlendirme (sonuç) ve bibliyografya verilmiştir.

Doktora çalışmamızın ikinci bölümü Meşā'irü'ş-şu'arā'nın karşılaştırmalı metnine ayrılmıştır. Burada metne geçmeden önce yazmaların tavsifi verilmiş, sonra bu nüshaları muhtevasını ortaya koyan bir tablo ile gözler önüne serilmiştir. Tezkirenin tenkitli metni beş nüsha üzerinde yapılan karşılaştırma ile meydana getirilmiştir. Bu nüshalar (A): Aşir Efendi (Süleymaniye Kütüphanesi) 3719, (B): British Museum 6434, (F): Fatih-Millet Kütüphanesi 772, (P): Pertev Paşa (Süleymaniye Kütüphanesi) 440, (S): Selim Ağa Kütüphanesi 1157'de bulunmaktadır.

Metnin kuruluşunda Āşık Çelebi'nin kaleminden çıktığına inandığımız üslubu ve bilgileri bir araya getirmeye ve orjinal metne azamī ölçüde yaklaşmaya veya onu bulmaya çalıştık. Bunda ne kadar başarılı olduğumuzu bilmiyorum. Ancak

buna çok büyük gayret sarfettiğimiz metin ve nüsha farkları incelendiğinde anlaşılacaktır.

Metin oluşturulurken takdim tehirleri dikkate almadık ve bunları göstermedik. Okuyamadığımız yerleri "....." şeklinde gösterip noktaların üzerine Arap harfli şeklini yazdık. Yararlandığımız yazmaların varak numaralarını metin içinde tek tek belirttik.

Tenkitli metni ortaya koyduktan sonra yeni oluşturulan metne satır numaraları verdik ve nüsha farkları bu numaralara göre gösterdik. Nüsha farklarının çok olması ve birtakım teknik bilgi noksanlıkları sebebiyle bu farkları ayrı bir bölüm halinde metnin ardında vermek zorunda kaldık.

Çalışmamızın sonunda şahıs, yer ve eser adlarını ihtiva eden bir dizin verilerek ilgilenenlere gerekli kolaylığın sağlanması hedef alınmıştır.

Āşık Çelebi Tezkiresi üzerine yapmış olduğumuz bu çalışmanın gerek inceleme gerekse metinle ilgili bölümde eksik ve kusurlarımız olmuştur. Ancak, böylesine hacimli ve çetrefilli bir eser üzerinde çalışmanın meşakkatini işin erbabı bilecektir. Kusurlarımızın affedilmesini, eksiklerimizin tamamlanmasını temenni ediyorum.

Bu çalışmayı yapmam için vesile olan, beni teşvik eden, çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle büyük yardımlarını gördüğüm sayın hocam Prof. Dr. Mustafa İsen Bey'e içtenlikle şükranlarımı sunuyorum. Tezimle yaşdaş olan kızımın bakımını büyük ölçüde üstlenen babaannesine ve babasına teşekkür ediyor, sevgilerimi sunuyorum. Ayrıca, başta hocam Doç. Dr. Cemal Kurnaz Bey olmak üzere diğer sayın hocalarıma, mesaī arkadaşlarıma, öğrencilerim Çiğdem, Mehmet ve Hacer'e, tezimi hazırlarken maddi yardımlarını gördüğüm Gazi Üniversitesi Rektörlüğü ve Petrol Vakfı Araştırma Merkezi yetkililerine de teşekkürü bir borç bilirim.

Filiz KILIÇ

ANKARA - 1994

KISALTMALAR

a.g.e.	:	Adı geçen eser
A E	:	Ali Emirî
Ank.	:	Ankara
Ark.	:	Arkeoloji
Ans.	:	Ansiklopedisi
Aynı e.	:	Aynı eser
Bkz.	:	Bakınız
C.	:	Cilt
DTCF	:	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Edb.	:	Edebiyat
Ens.	:	Enstitüsü
Fak.	:	Fakültesi
H	:	Hicrî
Haz.	:	Hazırlayan
İst.	:	İstanbul
Ktp.	:	Kütüphanesi
M	:	Milâdî
mad.	:	Maddesi
mm.	:	Milimetre
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
t.	:	Tezi
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Ty.	:	Türkçe Yazmalar
Ünv.	:	Üniversitesi
Y.	:	Yazma
yk.	:	yaprak
yy.	:	yüzyıl

AŞIK ÇELEBİ

HAYATI – EDEBİ KİŞİLİĞİ – ESERLERİ

I- HAYATI

Tanınmış Türk şâir ve münşilerindendir. Asıl adı "Pîr Mehmed" olup nâmı "Es-seyyid Pîr Mehmed bin Çelebi"dir. Şiirlerinde "Āşık" mahlasını kullanmıştır :

Doğaldan vaṣf-ı ismine muvâfıḳ
Güzeller mübtelâsı ya'ni 'Āşıḳ[1]

Tezkiresinin önsözünde zikrettiği bu beyitten başka Mahvî maddesinde "faḳîr 'Āşıḳ maḫlaṣın iḫtiyār itdükde ol daḫı Fāriġ taḫalluṣ iḫtiyār itmiş idi" ifādesi ile mahlasını açıkca belirtir. Bu durum çağdaşı kaynaklarda da açıkca zikredilmektedir.

Doğumunda babası Seyyid Ali'nin düşürdüğü "*feyz-i İlāh*" tarihine göre H926(M1520)'da dünyaya gelmiştir. [2]Doğum yeri Üsküp'e bağlı Prizren'dir.[3] Ancak, Salih Çelebi maddesinde geçen şu ifade bizi düşündürmektedir: " Mevlidi faḳîr mevlidi Rūmilinde Vılcıtrındur". Bu cümleden hareketle o dönemde Prizren ile Vılcıtrın'ın birbirine çok yakın yerler olduğu kanaatindeyiz. Tezkiresinde Prizren veya Vılcıtrın'da doğduğuna dair bir bilgi yoktur. Āşık Çelebi eserinde babası Ali'nin biyografisinden bahsederken, özellikle cedleri olmak üzere kendi ve kardeşlerinin doğum tarihleri ve lüknetliğinin nereden kaynaklandığına dair önemli bilgiler verir." Bu faḳîre pederdür. Seyyid Naṭṭa' dimekle ma'rūf Seyyid Meḥemmedüñ oğlı Seyyid Zeyne'l-'ābidîne mezkūr püserdür. Merḥūm ve ecdādı Bağdādîdür. Cedd-i a'lāsınuñ vaṭan-ı mehāciri diyār-ı 'Irāḳ-ı 'Arabuñ ol şehr-i ḫürrem-ābādıdur.

Mıṣra' : Aṣlımuz budur ki gelmiş toḫmımuz Bağdāddan

daḫı öte silsilemüz Muḥammed 'Aliye çıḳar.

1- Tezimiz, s. 83
2-Mehmed Süreyya Bey onun doğum tarihini H924/M1518-19 olarak gösterir: Sicill-i Osmanî, İst.1311,s.282.
3-Doğum yeri bazı kaynaklarda Bursa olarak verilmiştir: Mehmed Süreyya, a.g.e., s.282; S. Nüzhet Ergun, Türk Şairleri, C.1, s.117.

Latifî, Hasan Çelebi, Ahdî, Beyanî tezkireleri ile Kamusü'l-alam ve Osmanlı Müelliflerinde sadece Bursalı olduğu yazılıdır. (Mustafa İsen, Latifi Tezkiresi, Ank. 1991, s. 120 ; İbrahim Kutluk, Hasan Çelebi Tezkiresi, Ank. 1989, s.589 ; Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ, Millî Ktp. Mikro-film Arşivi No. 1266; Beyânî Tezkiresi, Millî Ktp. Arşivi No. 1280; Şemseddin Sami, Kamusü'l-Alam, c.4, İst. 1311, s. 3044; Bursalı Tahir, Osmanlı Müellifleri,c.2, İst. 1333, s.30).

Mışra' : Ol nebī ile Bū Velīye çıkar

Merḥūm ṣan'at-ı naṭ'da māhir imiş ol sebeble Seyyid Naṭṭa' laḳabı ile müştehir imiş. Burusada medfūn olan Emīr Efendi vilāyet-i Rūma teveccüh itdükde Baġdāda uġrayup merḥūmuñ evinde ḳonup seyāḥate taḥrīk idüp ol daḫı tābi' olup me'ān Rūma gelürler. Yıldırım pādişāh zemānı imiş maḳdemlerin ḫoş görüp Emīr Efendiye kendi ḳızın merḥūma vezīri İsḥaḳ Paşa ḳızın virüp Emīr Efendiye 'imāret ü cāmi' binā idüp sādāta nāẓır ve Ebū İsḥaḳ dervişlerine şeyḫ ve ol zāviyeye mütevellī vü mübāşir ider. Tīmūr fetretinde Emīr Efendi vü Monlā Fenārī vü Seyyid Naṭṭā' Tīmūrīlere esīr olurlar egerçi evvel mübtelā-yı bend ü zencīr olurlar. Ba'dehū şeref-i siyādet ve şeref-i 'ilm ḥürmetine ḫalāṣ bulup Seyyid Naṭṭā' Hac idüp şehr-i Ṣafad ki Ken'andur anda düşüp ḫaste ve ṣāḥib-firāş olur ġurbetde naṭṭā'luḳ aña sebeb-i ma'āş olur. Çün sāḳi-i devlet salṭanat cāmın Sulṭān Murāda ṣunar hümā-yı devlet anuñ başına ḳonar. Merḥūmı işidüp da'vet ider ol daḫı Rūma 'avdet ider ol zemān Sulṭān Murād Sulṭan Meḥemmedi taṭhīr içün ḳaṣd-ı żiyāfet-i sünnet ider ve ol 'ahde dek Rūmda simātla yemek çekmek 'ādet degülmiş sinilerle çekerlermiş merḥūm bunı görüp büyük naṭ' u simātlar işleyüp Sulṭān Murād begenüp ḫayli raġbet ü ri'āyet ider anuñ kenef-i ḥimāyetinde āḫirete rıḥlet ider yirine oġlı Seyyid Zeyne'l-'abidīn nāẓır-ı sādāt olur Sulṭān Meḥemmedden ve Sulṭān Bāyezīdden iḥsānlar görüp Sulṭān Bāyezīdüñ evā'il-i salṭanatında rıḥlet ider. Faḳirde olan lüknet-i lisān ki sebṭ-ı nebī-i 'Arabī İmām Ḥasan raḍıya'llāhu 'anhuñ lisānında olup bize ol irşden mevrūsdur. İrādetu'llāh muḳteżāsı belki 'ādetu'llāh teḳāżāsıyle bizüm nesebimüz de böyledür ki baṭn-ı aşırı ẓuhūr ider. Farażā birimüzde olsa oġlında taḫallüf idüp yine anuñ oġlında ṣudūr ider.Seyyid Naṭṭā'uñ babasında var imiş kendide yoġ imiş Zeyne'l-'abidīnde var imiş vālidde yoġ idi bende vardur ebā 'an ced bize mevrūṣ-ı yādigārdur. Vālid-i vālidi vefātından ṣoñra 'ilme iştiġāl eyler ve Ḳadrī Efendi vü Murtazāzāde vü Nihālī Ca'fer vü Ḳaṣṣābzāde Ḳāḍī ile şirket üzre taḥṣīl-i kemāl eyler medāris ü mecālisde ilāhī vü melāhīde bile ṣarf-ı māl u menāl ve tażyī'-i māh u sāl eyler. Leys Çelebi-i merḥūmdan mülāzım ve ṭarīḳ-i ḳażāya 'āzim olur. Sulṭān Selīm-i merḥūm hemān ki serīr-i salṭanata cülūs eyler ehl-i 'ilm cinsinden evvel aña ḳażā-yı İnegöli virüp dest-būs eyler. Filibede yüz yitmiş aḳçe ile ḳāḍī iken sene iḥdā ve erba'īn ve tis'ami'ede vefāt itdi. Ol taḳrīble ki āl-i Resūldur tārīḫ-i mevti "māt-ı āle'l-betūl"dur. Merḥūm ġāyet eyü Fārisīdān ve mu'ammā-küşā idi ve farā'iz ü ḥesābda ve 'ilm-i ṭıbda nabż gibi engüşt-nümā idi fünūn-ı cüz'iyede eli belki żāyi'-i ḥarfiyeden medḫali var idi.

Egerçi müdevven ġazel dimezdi ammā eyü müfredler düşürürdi ki göreni kelām-ı şīrīnine meges gibi üşürürdi.

Bir birāderimüze tārīḫ-i vilādet "efżāl-i üdebā" ve birine "mefḫar-ı ābā" ve faḳīrüñ vilādetine "feyż-i ilāh" ve bir birāderümize "āl-i şafī'-i ümmet" ve bir birāderimüzüñ mevtine ta'miye ile bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : پای دنیای دنی تا که کشیدان مرحوم
شده تاریخ الی رحمت رب الوهاب

Pāy-ı dünyā ki elif der-keşīde olup eksük olıcaḳ tārīḫ temām olur".[4]

Görüldüğü gibi burada büyük dedesi Seyyid Mehmed'den başlayarak baba tarafından ceddini anlatmıştır. Divanında yer alan bir kasidesindeki şu beyitte de

Beyt : 'Āşık ibn-i 'Aliyy-i Naṭṭa'ī
Bende-i kemterīn-i Āl-i 'Abā[5]

ifadesiyle silsilesinden haber verir.

Seyyidliğiyle gurur duyan Āşık Çelebi gerek tezkiresinde gerekse divanındaki şiirlerinde bu vasfını sık sık zikreder :

Dem-i 'adlüñde āzāde vü āsūde cihān ḫalḳı
Revā mıdur Muḥammed 'Āli itmek āh u efgānı[6]

İlāhī zümre-i Āl ile cennete sevk it
Şu dem ki sevk oluna düzeḫ ü cināne zümer[7]

Āşık Çelebi anne tarafından da meşhur ve nüfuzlu bir sülaleden gelmektedir. Annesi, silsilesi Ebū İshak Kāzarūnī'ye çıkan ve II. Bāyezīd devrinde büyük bir nüfuz sahibi olan meşhur şāir ve ālim Müeyyedzāde'nin kızıdır.

Müeyyedzāde Abdurrahman Efendi 1546'da Amasya'da doğmuş, 1516'da İstanbul'da vefat etmiştir. Alaaddin Ali Çelebi'nin oğludur. Babasının

4-Tezimiz,s.613, 614. Ayrıca Aşık Çelebi'nin ceddinin Anadolu'ya gelişi hakkında Emîr maddesinde de bilgi vardır.
5 -Filiz Kılıç (Hançerlioğlu), Aşık Çelebi Divanı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ank.1988, s.53.
6 -Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans t., s.59
7 -Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans t.,s.147

devrin ileri gelen zatlarından biri olması hasebi ile daha ilk gençlik yıllarında Şehzâde Bayezid (II. Bayezid)in yakınları arasına girmiştir. Çok iyi tahsil görmüş ve her konuda büyük bir kabiliyete sahiptir. Kalenderhane Medresesinde hocalık, Edirne ve Karaferye'de kadılık yapmış, Anadolu ve Rumeli kazaskeri olmuştur.

Liyakatli bir bilim ve devlet adamı olan Müeyyedzade devrinde bilhassa genç istidatlara yardımı ile tanınmıştır. Şair Necati'yi himaye etmiş, o da Divanını kendisine ithaf etmiştir. İbn Kemal ve Ebussuud Efendi'yi yetiştirmiştir. Hatemî mahlasıyle Türkçe, Farsça ve Arapça şiirleri vardır. Âşık Çelebi dışındaki tezkire yazarları da onun ilmini ve şairliğini överler. Ayrıca iyi bir hattattır. Kitap meraklısı olup vefatında yedi bin cilt kitap bırakmıştır. Muhtelif mevzularda büyük küçük oniki kadar eser ve risale yazmıştır. Bunların başında Müeyyedzade Cöngü diye bilinen fetva mecmuası gelmektedir. [8]

Âşık Çelebi tezkiresinde Müeyyedzâde'yi kullandığı Hâtemî mahlasıyle biyografi sırasına dahil etmiş ve onun özellikle ilminin yüceliği olmak üzere şiiri hakkında anekdotlarla bilgi vermiştir. Burada, Müeyyedzâde'nin devri için ne denli önemli olduğunu gösteren II. Selim'in şu sözlerine de yer verir: "Rūmda iki kişi var imiş biri Mü'eyyedzâde ve biri Tâcizâde Ca'fer Çelebi ḥayfā ki birinüñ pîrlügi zemānına irdük ve birinüñ ḳadrin bilmeyüp bilmezlük ile kendi elimüzle berg ü bār-ı vücūdın yile virdük"[9]

Âşık Çelebi'nin kendisinden başka dört erkek kardeşi daha vardır. Hâkî mahlasıyle şiirler yazan Mehemmed Şah tezkireye alınmıştır. Hâkî Çelebi'den büyüktür. Tezkirede verilen kısacık bilgiye göre, Hâkî Rūmili kadıaskeri Muhyiddin Efendi el-Fenârî'nin danişmendi iken H946 (M1539)'da vefat etmiştir. Ferâyize ait bir risalesi ve zamaneyi anlatan manzum makalesi olup eserleri kaybolmuştur. Devrin ilimlerine vakıf olan Hâkî özellikle tâlik-nüvislikte ve ferâyiz ilminde başarılıydı. Âşık Çelebi, ağabeyinin şiirlerinden sadece iki beyit örnek vererek maddeyi sonuçlandırmıştır.

Önce annesini ardından on dört yaşlarında babasını kaybeden Âşık Çelebi, yetim olmaktan dolayı çektiği sıkıntılarını gerek nesir, gerekse nazım olarak ifade eder :"Sıġar-ı sinninden gerçi irtiḥāl-i vālideyn bir ser-i mîrāşdan bedel-i intiḳāl-i māl-i dîn ser-ber olup yetîmlükle dürr-i yetîm gibi ciger-sufte ve cārūb-ı faḳr ile sāḥa-i dilden gerd-i neşāt u şādi refte idi"[10]

8 - Türk Dili ve Edebiyatı Ans., "Müeyyedzade mad.", Dergah yay., c.6,s.464.
9- Tezimiz, s. 218
10- Tezimiz, s. 83

Vālideyn öldi nā-tüvān ḳaldum
Erş ile ḥabbe degmedi ḳat'a[11]

Āşık Çelebi, Caferī maddesinde belirttiği gibi H941(M1535)'de henüz onbeş yaşlarında toy bir delikanlı iken Rumelinden İstanbul'a gelir. Babasının yeni vefat etmesinin verdiği sıkıntıyla Osmanlının pāy-ı tahtına merhaba der.[12]

Bütün zorluklara rağmen küçük yaşta tahsiline başlayan Āşık Çelebi, İstanbul'da devrin ünlü hocalarından ders alarak çok iyi bir eğitim görür. Zaman zaman saygıyla zikrettiği veya şiir yazanları müstakil bir madde halinde ele aldığı bu hocalardan bazıları şunlardır: Surūrī Çelebi, Taşköprīzāde(ö.1560-61), Arabzāde Abdü'l-bāki Efendi (ö.1563-64), Emīr Gīsū Efendi, Karasılı Hasan Çelebi, Ebūssüud Efendi (ö.1574), Fenārī Muhyiddīn Efendi (ö.1548), Şāh Kāsım b. Mahdūmī (ö. 1542), Cefāyī.

Bu arada İstanbul'da devrin tanınmış şāirleri ve belli başlı ālimleri ile de tanışır. Hiç şüphesiz Müeyyedzāde'nin torunu olması, babasının çevresi ve Fenārī Muhyiddin Efendi ile yakınlığı bu münasebetlerde yardımcı olmuştur. Ancak, bizce onun girişken, samimi kişiliği de bu tanışmalarda asıl etkendir. Zātī, Taşlıcalı Yahyā, Hayālī, Rahikī, Kandī gibi şāirlerle karşılaşması da bu devreye rastlar. Sonradan çok yakın arkadaşı olan Hayālī ile H942(M1535)'de yani İstanbul'a geldikten bir yıl sonra tanışmalarını ve dostluklarının derecesini Āşık Çelebi Hayālī maddesinde şöyle nakleder: "ḥaḳīr daḫı henüz Rūmilinden İstanbul'a gelmiş bulunup sinn-i bulūġa henüz vāsıl ve derece-i isti'dāda varup efāżıl-ı ḥużūrlarında muḥaṣṣıl idüm ki sene isneyn ve erba'īn ve tis'ami'ede idi ol vaḳtden Ḫayālī Begle üns ü ülfet üzre olup ma'lūm degüldür ki faḳīr ile iḫtilātı dānişmend ḳısmından bir ferd ile daḫı olmış ola. Her ġazel ki dise evvel faḳīre oḳurdı kendinüñ 'adem-i iltifātından veya kelimāt-ı 'Arabiyyede ḳuṣūr-ı ṣanā'ātından vāḳı' olan eger saḳīm-i ma'nā ve eger bārid-edā ve eger ġalat-ta'bīr ve eger imlāda sehv ü taḥrīrde taksīrdür tenbīh olınsa ḳabūl ḳılurdı. Ṣaḥnda oldıġum zemānda ḫod İstanbuldan Südlicedeki bāġçesine gitse gerek piyāde ve gerek süvār gerek mest ve gerek ḫuşyār hücreye uġrar bir mikdār teneffüs ider eger ders oḳur bulunsam itmāma dek tevaḳḳuf ider bāri ḥücre penceresinden 'ışḳ u meşḳ idüp "yā hū" dir beni bāġçeye bile alup giderdi. Süvār ise atdan inüp beremeye dek piyāde-revlükle muvāfaḳat iderdi. Kezālik

11-Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans t., s.7
12 -Fuat Köprülü İstanbul'a gittiğini açıkca söylemez ve tarih vermiz : İslam Ans.,Aşık Çelebi mad., c.1,s.696.

İstanbul'da muṣāḥabet ü müvāneset üzre idük yigirmi yıl hem-dem olduḳ ḳavlinden ve fi'linden remīde olmadum"[13]

Daha sonra H948(M1541)'de Bursa'ya gelmiş ve şāir Sa'yi ile birlikte mahkeme kātipliği yapmıştır. Āşık Çelebi'nin Sa'yī ile dost olduğunu şu ifadesinden anlamaktayız:"Nice yıl faḳīr ile Burusada hem-dem ü hem-derd ve mübtelā-yı keşākeş-i germ ü serd olmışuzdur"[14]

Ardından Emīr Sultan vakıflarına mütevelli tayin edilmiştir. Atāī'ye göre Bursa'ya tekrar gelmeden önce uzun bir seyahat yapmıştır.[15] Ancak, hiç bir eserinde bu hususa dair bilgi bulunmamaktadır.

Bursa'da iken H948(M1541)'de Bursa güzelleri hakkında bugün elimizde bulunmayan "Şehrengiz'ini yazmıştır.[16] Burada babasının dostu ve kendisine de amca kadar yakın olan Kadri Çelebi ile görüştüğünü zikreder.[17]

1546'da Bursa vakıflarını teftiş eden Muradiye müderrisi Rüşenīzāde'nin raporu üzerine mütevellikten azledilince Çelebi'nin Bursa hayatı sona ermiş olur ve İstanbul'a geri döner. O sırada İstanbul kadısı olan eski hocası Emīr Gīsū Efendi'nin himmetiyle İstanbul mahkemesinde kātip olur. Arkadaşı Sun'ī de aynı mahkemede kātiptir. Āşık Çelebi hayatının bu devresinden şöyle söz eder: "Ṭarīḳ-i 'ilmüñ ser-āmedi 'ulemā vü fużelā seyyid-i aṣḥāb-ı 'ilm-i Ḥudā Emīr Gīsū merḥūma gelüp niçe zemān mevlānā-yı mezkūr İsṭanbul ḳāḍīsı iken maḥkemesinde me'ān kātib olduḳ kitābeti ṣūret idüp 'abd-i mekātibi olmağı ḥaṭṭ-ı āzādı bilüp iḳtibās-ı fünūn u feżā'iline rāġıb olduḳ"[18] Emīr Efendi'nin kendilerini nasıl iyi yetiştirdiğini "merḥūm biz ikimüzi terbiye ve esbāb-ı ḫuṣūs-ı āmālımuz ta'biye idüp vüzerāya ta'rīf ve erkān-ı dīvān-ı Süleymān-āsāya tavṣīf iderdi"[19] ifadesiyle ortaya koyar. Emīr Efendi bu sırada açılan divan kātipleri reisliği için Āşık Çelebi ve arkadaşı Sun'ī'yi teklif etmiş, ancak iş olmamıştır. Āşık Çelebi bundan sonra bir ara Ebūssuūd Efendi'nin fetvā kātipliğini de yapmıştır.[20]

İstanbul'da bulunduğu sırada H952(M1545)'de vebaya tutulmuş, ancak çabuk iyileşmiştir. Hastalığından Emrī Çelebi ve Hayālī biyografilerinde anlattığı anektodlardan haberdar oluyoruz:" Sene ḫamsīn ve tis'ami'ede ḥaḳīr maṭ'ūn olup ḫaste vü zebūn yaturken mezbūr Berkī nām bir yār-ı cānı ve bir kimesne

13-Tezimiz, s. 873
14 -Tezimiz, s. 538
15 -Atai, A.g.e., s.162
16 -Tezimiz, s. 725
17-Tezimiz, s. 730
18 -Tezimiz, s. 722
19 -Tezimiz, s. 722
20-Tezimiz, s. 722

ile ḫaḳīri 'ıyādete gelüp beni gördiler çün nabżuma el urdılar ḥayāt ümīdinden el çekdiler mezra'-ı uḫuvvet ü ḫullete bir miḳdār toḫm-ı eşk-i riḳḳat ekdiler. Gitdükleri gibi *vefāt itdi* diyü şāyi' olur. Berkīye Emrī *gitdi Āşık Çelebi* dir ḥeṣāb iderler ittifāḳ tārīḫ vāḳı' olur. Ḥaḳīr istimā' itdigümde *gitmedi 'Āşık* didüm ḥikmet Allāhun ol daḫı tārīḫ vāḳı' oldı yārānuñ tārīḫi zāyi' oldı. Ol iki tārīḫi bu bir ḳıṭ'a ile edā itmişdüm.

Ḳıṭ'a : Ben ki ṭā'ūn çıḳarup ḫaste vü dem-beste idüm
Cānda ne tāb u tüvān cismde ne ḫurd u ḫāb

Bir gice şem' gibi bālinüm üzere iki yār
Beni beklerler ü aġlarlardı pür-teb ü tāb

Ṣandılar böyle görüp zerd ü nizār olduġumı
Berk-veş emr-i haḳ ire ben idem 'azm-i me'āb

Gitdi 'Āşık Çelebi diyü diyüp tārīḫüm
İtdi Berkīye hemān Emrī te'essüfle ḫiṭāb

Hem o tārīḫde ilhām-ı İlāhī irişüp
Ḫaste cān gitmedi 'Āşıḳ diyü red itdi cevāb[21]

"Sene iṣnā ve ḫamsīn ve tis'ami'ede ḥaḳīr maṭ'ūn olup tekrār ṣıḥḥat bulduġumda merḥūm beni seyre iledüp *iki tāze ġazel didüm göreyüm 'aḳl u fikrüñ yine gelmiş mi* diyü naẓīre teklīf idüp imtiḥān ḳaṣd eyledi"[22]

H954(M1547)'de hocası Muhyiddīn Efendi'nin ölümünden evvel tahsilini tamamlamışsa da ölümü sebebiyle icāzetname alamadığını öne sürerek Bursalı Emīr Hasan gibi şahitlerle davasını ispat etmek zorunda kalmıştır.[23]

Bundan sonra Çelebi'nin kadılık hayatı başlar. Artık, hayatı rüzgar misali oradan oraya seyahat etmekle geçecektir. İlk olarak H957(M1550)'de Silivri kadısı oldu. Āşık Çelebi Silivri kadısı olduğunda Kandī "*geldi Āşık ol Silivri*

21 -Tezimiz, s. 159-160
22 -Tezimiz, s. 886
23 -Aşık Çelebi'nin çok methettiği Rumeli kazaskeri Bustan Efendi bu iddiayı kabul etmiş ve Aşık Çelebi'yi mülazım kaydetmiştir. Atai Aşık Çelebi'nin Bustan Efendi'yi çok övmesini bu olaya bağlamaktadır:Atai, A.g.e., s.162.

hākimi"[24] diye tarih düşürmüştür. Çelebi burada evlenir ama evliliği uzun sürmez ve aynı yerde boşanır. "*Tezevvüc bād ey Āşık-ı müebbed*" tarih mısraıyla Kandī bu evliliğin tarihini belgelemiştir. Āşık Çelebi Fikrī maddesinde boşanmasına dair şöyle der: "Ḥaḳīr Silivride ḳāḍī olup ḳayd-ı ta'alluḳ-ı nisādan miftāḥ-ı ṭalāḳla 'ālem-i ıṭlāḳa ḫaram itmiş idüm ve zu'mumda min-ba'd fikr-i ḥelāli kendüme ḫaram itmişdüm ve bu beyti münāsib-i ḥāl dimişdüm.

Li-muḥarririhi : Çoḳdan isterdüm zen-i dünyāya ben virmek ṭalāḳ
Ḥamdüli'llāh sözümüñ 'Āşıḳ bugün oldum eri[25]

Āşık Çelebi evlenmeden önce Kurd lakabıyla tanınan birine düşkün olduğunu ancak Kurd'un kendisini terk ettiğini belirttikten sonra Kandī'nin bu olaya da tarih düşürdüğünü söyler ve bu tarih mısraını da zikreder:

Mıṣra' : Ḳurd-ı āh 'Āşıḳ alup ḳoçdı āh[26]

Āşık Çelebi Silivri'deyken akrabası Mustafa Paşazāde Derviş Çelebi'nin ölümü üzerine İstanbul'a geldiği sırada attan düşerek bir parmağı çıkar. Rızāyī bu olayı belgeleyen şu tarihi yazar:" *Devletiyle sen olasın pāyidār*"[27]

Āşık Çelebi Silivri'den sonra dost ve hāmilerinin yardımlarıyle Piriştine'ye kadı olarak tayin edilir.[28] Yazar şehre geldiğinde şāir Levhī bir gazel yazar:

Ḳāḍī oluben şehrimüze 'Āşıḳ Efendi
Gördi gözimüz dünyede bir 'Āşık Efendi

Yā biz n'idelüm çünki olup 'āşıḳ-ı sādıḳ
Her servi ḳoçar ravżada sarmaşıḳ efendi

Dil murġını ḳurtarımaduḳ aġ u ḳaradan
Zülf-i siyehi olalı ṭolaşıḳ efendi

24 -Tezimiz, s. 744
25 -Tezimiz, s. 668
26 -Tezimiz, s. 744
27 -Tezimiz, s. 766
28 -Tezimiz, s. 381, 668, 945

Gördi döyemez şu'lesine rūy-ı nigāruñ
Ḳaldı gözimüz şöylece ḳamaşıḳ efendi[29]

Çelebi burada birçok şāirle tanışır; bazılarının divanlarını görür ve beğendiği beyitleri kaydederek daha sonra eserinde kullanır.[30]

Piriştine'den sonra H964(M1556)'dan önce Serfice'ye nakledilir; burada Garamī'nin yerine kadı olur. Serfice'de olmaktan memnun olan Çelebi bu yerin güzelliği karşısında duygularını kağıda dökmeden duramaz ve Serfice redifli şu gazeli yazar:

Cān-fezā olup dem-i bād-ı simāt-ı Serfice
Rūḥ-perverdür nem-i āb-ı ḥayāt-ı Serfice

Ḥikmet-āmiz olsa n'ola sözlerüm Loḳmān gibi
Baña söyler ḥāl dili ile nebāt-ı Serfice

Heşt-cennet nüh-felek heft-āsumāna ta'n ider
Ru'b-ı meskūn içre ḥaḳḳā şeş-cihāt-ı Serfice

Bende nice genc-i pür-zer bağladum kim 'ayn-ı māl
Cem'-i māl itdiyse n'ola ger ḳużāt-ı Serfice[31]

Āşık Çelebi Serfice'de iken divanını tertip etmiştir. Buradayken daha önce üzerinde çalıştığı tezkiresini de yazmayı istiyorsa da birden bire azledilmesi üzerine istediğini gerçekleştirememiştir.[32]

Bir müddet sonra Narda kadılığına atandı. Āşık Çelebi burada geçirdiği günlerini bir felaket olarak nitelendirir. Yazdığı şu gazeliyle de sıkıntılarını dile getirir:

Görmek ister kim ki cānın ṣıḥḥatde nārda
Bir ḳażāya uğrayup itsün yirini Nārda

29-Tezimiz, s. 381
30 -Tezimiz, s. 945
31 -Tezimiz, s. 87, 88, 615, 880, 918
32 -Tezimiz, s. 87

Ḳāżī-'asker ḳorḳusından zühd ise bir ḥadde kim
Ancaḳ eylerdi bu zühdi mālik-i dīnārda

Ṭāli'ümde bir nüḫūset gördi ḫalḳ-ı şehr kim
Didiler bitmez bu yıl zeytun u oñmaz Nārda

Gözde eşk-i ḫasret ü dilde nedāmet dāġıdur
Ḥāṣıl u maḫṣūlüm ancaḳ dirhem ü dīnārda

Ḥālüme itler güler ġamdan yürek oynamada
Şimdi bunlardur hemān 'Āşıḳ güler oynar da[33]

Narda'da kendisinden önce kadı olan hırsız, cahil Yenişehirli Musa Kadı ve onunla işbirliği yapan Narda voyvodası Ferruh Kethuda'nın asılsız suçlamalarına maruz kalır ve çok acı çeker. Tezkiresinde bu olayınve Musa Kadı'nın son derece geniş ve canlı tasvirini yapar. Bu tasvir eserin zevkle okunan bölümlerinden biridir. Āşık Çelebi burada ādeta içindeki öfkeyi kusmuş, zehir gibi bir dille Musa'yı yerden yere vurmuştur.[34] Narda'da yüreğindeki acıyı bir parça hafifletebilmek için gene kalemine sarılmış ve şu mesneviyi yazmıştır. Bu şiirde aynı zamanda Manavgat'a tayin edildiğini de haber verir.

Ḳużāt içre zelīl ü ḫār oldum
'Adūnuñ gözlerine hār oldum

Faḳīr u āl u 'ālim olduġumla
Cefā nezrin iderdi baña cümle

Ben anlardan ṭaleb itdükde teftīş
Revā mıdur görem āzār u teşvīş

Cefā-endīşler bed-kīşlerle
Görem teşvīşler teftīşlerle

33 -Tezimiz, s. 88-89
34 -Tezimiz, s. 691

Gehī çekdürdiler māl-ı şamānı
Gehī çekdürdiler cevr-i zemānı

Esīr olmaḳla bī-dād illerine
Ṣalındum ki Manavġad illerine

Çeküp miḥnet emāsil ġayretinden
Görem ẕillet erāzil devletinden

Çü çeşm-i ḫışmına manẓar oldum
Cihānuñ ḳahrına maẓhar ben oldum

Dürr-i eşküm gibi ṣalup naẓardan
Ġıdāmı itdiler ḫūn-ı cigerden

Sirişk ü şevḳı göñlümden gibi ben
Çıḳardılar beni gözden göñülden

Eger hīç olmasa cevri cihānuñ
Yeterdi ḳahrı Ferruḫ ketḫudānuñ

Egerçi dürlü miḥnet ber-ser idi
Ṭaraḳçızāde ḳahrı ser-ber idi

Ġazāl-ı çarḫ elinden āh u şīven
Ki bir ḳorḳ ayıdan bir de boḳından

Ḳınanmaz gerçi Musā ile ʻİsā
Ḳınandum ben cehūd-ı Mūsā ile ammā

Olup der-bend dā'im deste-i gül
Diyü ġam içre eyledüm tevekkül[35]

35 -Tezimiz, s. 95

Āşık Çelebi bu suçlamalar üzerine görevden azledilerek H970(M1562)'te merkezi Manavgat olan Alaiye kadılığına tayin edilir. Bu sürgünden öylesine acı çekmiştir ki H970(M1562)'de *ẓulm* kelimesiyle bu hadiseye tarih düşürmüştür.[36]

Hayatı gezmekle geçen yazar Manavgat'ta da çok kalmamıştır. Kanunī'nin "*halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi*" mısraı ile başlayan meşhur gazeline tahmis yazıp bir tazarrunāme ile padişaha verince, dostlarının da yardımıyle Kanunī'nin lutfuna mazhar olur ve Niğbolu kadılığına tayin edilir.[37]

Niğbolu'dan sonra merkezi Rusçuk olan Çernovi kadılığına tayin edilir. Sehāyī'nin düşürdüğü şu tarih beyitlerinden bu tayinin H971(M1563-64)'te gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Tārīḫ : Bir münāsib yir aradılar göñülden ʻĀşıḳa
Ehl-i ʻirfān kimi Şumnı didi kimi Tırnovi

Yiri gögi cer idüp āb u hevā cūyān iken
Yazdı tārīḫin anuñ biri ḳażā-yı Çernovi

Çelebi'ye göre ikiyüz değerindeki "rā" harfi sayılmayınca tarih tamam olur.[38]

Çernovi'de yedi yıl kalan āşık Çelebi çevreyi çok sevmiştir. II. Sultan Selim zamanında yazdığı meşhur "Tuna" redifli kasidesinde bunu dile getirir.[39]

Ancak, düşmanları burada da onun peşini bırakmazlar. H973(M1565) yılı sonlarında Ali Pürtek Reis'in maiyetindeki filo, hükümdar gemisi de beraber olmak üzere Rusçuk önünden geçerken Āşık Çelebi'ye istikbalde bulunması teklif edildi ise de o *birkaç tahtayı tazimden padişahımıza ne şeref ait olur diyerek* aldırmamıştır. Fakat, kaptanın durumu mübalağalı bir şekilde divana arz etmesi üzerine Çelebi'nin bu görevine de son verilmiştir.[40] Āşık Çelebi bu olaya dair beyitleri divanında zikrederken Ali Pürtek Kaptan'a olan kızgınlığını da dile getirmiştir:

İki ʻālemde mücrim olanı gözsüz ḳopar yā Rab
Beni mücrim diyü ʻarż eylemiş dergāh-ı aʻlāya

36 -Tezimiz, s. 89, 692
37 -Tezimiz, s. 91, 176, 511
38 -Tezimiz, s. 91,511
39 -Tezimiz, s. 91-93
40- Saadet N. Ergun, Türk Şāirleri, İst. ?, s. 118

Nebî Âl'ini teşbîh eylemişdür keştî-i Nûḥa
'Ali Pürtek ḳapudanına n'ola nehr-i Tunaya

Şulı senek şuda yatar meşeldür mā-teḳaddümden
'Ali Pürtek Tunada yüz yumaz şal anı deryāya

Tebevvül eylemiş sābıḳda bir zemzeme dirler
'Ali Pürtek bu yüzden virdi şûret-i ....[41]

Âşık Çelebi azledilince II. Selim'e bir lâmiyye gazelle isteğini takdim etmiş ve karşılığında yüzelli akçe ile Kıratova kadılığını elde etmiştir.[42] Rusçuk kadılığından azledilişinden sonra padişahtan yardım dileğini, içine düştüğü sıkıntılı durumunu ve affedilerek Kıratova kadılığına tayinini bir kasidesinde dile getirir.[43]

H976(M1568-9)'da bu görevden de azledildi. Bu sıralarda çoktandır üzerinde çalıştığı ancak, Latifî'ye kızıp bir kenara attığı şuarā tezkiresini bitirmiş ve mukaddimesini II. Selim adına tanzim ederek o zamana kadar çektiği felaket ve hüsranları dile getirmiştir. Eserinin mukaddimesinde yer alan bir mesnevisinde padişahın devrin tanınmış şâirleri ve kendisinin arkadaşları olan Kâmî, Fevrî, Bâkî ve Nevâlî'ye gösterdiği lutuflardan bahsederek artık başına türlü felaketler getiren kadılıklarda dolaşmaktan usandığını, padişahın kapısında en küçük bir hizmete razı olduğunu belirterek nakibül-eşraflık vazifesine tayinini ister.[44] Yine bu sırada Sadrazam Sokollu Mehmet Paşa nâmına Arapça bir Şakayık Zeyli takdim etmiştir. Bunun üzerine kendisine kayd-ı hayat şartıyla Üsküp kadılığı verilmiştir. Âşık Çelebi'nin Üsküp'teki hayatına ve buradaki âşığına dair Gelibolulu Ali Künhü'l-ahbārında önemli bilgiler verir: "Bu ḥaḳîr ya'ni mü'ellif-i keşîrü't-taḳşîr sene erba'a ve seb'în ḥudūdunda ba'ż-ı ḫidemāt-ı şehriyārî edāsına teveccühle şehr-i Üskübe uğradum. Mevlānā 'Âşıḳı anda ḳāḍî ve 'āmme-i ḫalāyıḳ-ı aḫlāḳ-ı ḥasenesinden rāżı nihāyet Kāsebāz Meḥmed nām ma'şūḳ-ı ser-āmedüñ da'vā-yı 'ışḳında müteḳādî ḫuşūşā 'Âşıḳı ol şāhid-i sîm-sa'îde naḳd-i dili teslîmde ve ol ḫūb-rūy-ı fāyıḳānı şadrına alup sā'ir 'uşşāḳdan taḳdîmde müterādî buldum. Bu maḫlaş-ı aḥḳeri istiḳbāl idüp üç gün 'ale't-tevālî żiyāfet itdi. Ve cānı pāresini bir dirlükle behremend itmek ḫuşūşunda küllî minnet idüp ba'żı aḳmişe ve ıskarlatdan ġayrı sîm-i ḫāmdan düzülme bir cām çekdi. Ve bir al varaḳa üstüne

41 -Filiz Kılıç, a. g. yüksek lisans t., s.114
42 -Tezimiz, s. 231
43 -Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans t. s. 115
44-Tezimiz, s. 94-95

bir ḳıṭ'asını ḫaṭṭ-ı ḫūn-āb ile yazdırup ol cām içine vaż' itdi. Gūyā ki şarāb-ı gül-fāmla ṭolmış bir sāġarı ol bezm içinde bizüm 'ışḳımıza çekdi.

Min-naẓmihī : Ma'ārif ehl-i bezminüñ temāmı
Fenā nüzhetgehinde belki cāmı

İçerler yāduñ ile dost-kāmı
Ḳabūl it çekdi 'Āşıḳ da bu ḥāli

Lākin bize her mülākat itdükçe şerm ü ḥicābdan ḫālī olmadı. Bā'iş nedür didükde semt-i i'tiẕāra maḫlaş bulmadı. 'Āḳıbet rāz-ı dilini beyān eyledi. Meş'aru'ş-şu'arāsında bizi yazmayup tetebbu'ındaki ḳuṣūrını müş'ir sözler söyledi. Ya'ni ki nice yıllar aṣḥab-ı naẓmuñ tetebbu'ında oldum. Yine ḫātime-i kārda birḳaç ġazel diyenleri yazmış kitāb te'līf iden fużelā tercümesinde kendümi yañlış buldum diyü zeyl-i i'tiẕāra teşebbüs idüp tekrār kendü nüshasına der-kenār ve nice nüshası münteşir olup ekşerinde bizüm ẕikrimüz bulunmamaġla ġafletine ḥaml itdüklerini yād itdükçe 'aḳlı başından gitdi".[45] Bu anekdottan, Çelebi'nin tezkiresine bazı önemli kişileri almayı unuttuğunu ve bundan da çok büyük bir üzüntü duyduğunu anlıyoruz.

Hayatının büyük bir kısmı çeşitli kadılıklarda geçen Āşık Çelebi bu meslekte çok sıkıntı çekmiş ve hiç memnun olmamıştır :

Gerçi dirler söylenür devlit ḳażā yanındadur
Ḳāḍī olaldan surura irmedi ḳalb-i ḫazīn[46]

Çelebi, Üsküp'te yakalandığı zatülcenp hastalığından kurtulamıyarak H979(M1572) Şabanı sonlarında vefat etmiştir. Atāī'ye göre o, güzelleriyle meşhur olan Üsküp'te bir güzele gönül vererek hastalanmış ve bu hastalıktan şifa bulamamıştır. Atai'nin sözünü ettiği güzel Künhü'l-ahbār'da adı geçen Kāsebāz Mehmed isimli kişi olsa gerek. Ölümüne arkadaşları Bursalı Cenānī ve Üsküplü Vālihī tarihler söylemişlerdir. Evliyā Çelebi'nin söylediğine göre Üsküp'te bulunan Lokmān Hekim Tekkesindeki mezar taşında şāir Cenānī'nin söylediği *Āşık sefer eyledi cihāndan* (979) tarihi yazılıydı. Ancak, ne yazık ki bu mezar

45-Mustafa İsen, Künhü'l-ahbar'n Tezkire Kısmı, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ünv. Edebiyat Fak. Erzurum 1979.
46 -Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans t., s.106.

Üsküp'te 1963'te meydana gelen bir depremde yerle bir olmuştur.[47] Bugün mevcut olmayan bu türbe, halk arasında "Gazi Baba" veya " Kadı Baba Türbesi" olarak anılmaktadır. Türbenin bulunduğu semt de "Gazi Baba Belediyesi" adını almıştır ve Üsküp'ün en büyük belediyesidir.[48] Bu durum da Āşık Çelebi'nin Üsküp halkı için ne denli önemli bir şahsiyet olduğunun delilidir.

47 -M. Owens,Meşairü'ş-şu'ara, London 1971, s.XIII; Kamusü'l-Alam'da 959 olarak verilen ölüm tarihi yanlıştır : Ş.Sami,a.g.e., s.3045.
48- Bu bilgiler Üsküplü Altay Suroy Recepoğlu'ndan bizzat alınmıştır.

YÖK

II-ŞAHSİYETİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Āşık Çelebi'nin fizikī yapısı hakkında tezkiresinde, divanında ve çeşitli kaynaklarda fazla bilgi bulunmamaktadır. Yalnız lüknet olduğunu biliyoruz (Bkz. Āşık çelebi'nin Hayatı bahsi). Bir kasidesinde de bu özelliğini zikreder:

Lüknet-i ẕillet zebānum itmeseydi güng ü lāl
Devletüñde olsam olurdı süḫandān-ı şeref[1]

Gerek tezkiresinde yazdıklarından gerekse bu beytinden hareketle kekemeliğinden dolayı oldukça rahatsız olduğu anlaşılmaktadır. (Bkz. Aşık Çelebi'nin Hayatı bahsi)

Āşık Çelebi nakşbendidir. Tezkiresinde bunu açıkca zikreder: "Merḥūm maḥallinde meẕkūr olacaḳ Rıżāyī maḫlaş Baba Çelebi'ye taḳlīd ider ki ol Rüstem Paşa-yı merḥūmuñ ḫācesi ve kendi fażl ile kitāb-ı ʻulūd-el-bābuñ dībācesi idi. Meslegi tarīḳ-i naḳşbendi ve bi'l-cümle Baba Efendi diseñ baba efendi idi. Ḥaḳīrüñ ol babaya irādetüm ve ṭufeylī olmağla şöhretüm olmağın bu beyti dimiş idüm.

Li-muḥarririhi : Niçe taḳlīd idermiş Lāyihī Baba Efendiye
Olur mı ṣūret uğrısı müşābih nakşbendīye[2]

Āşık Çelebi'nin dedesi Emīr efendi de nakşbend idi. O, doğumundan itibaren nakşbendiliğe yabancı değildi. Ancak, onun için nakşbendilik asla bir yaşam tarzı olmamıştır. Bu tarikate ilgi duymakla, şeyhlerine saygı göstermekle ve belki de bazı faaliyetlerine katılmakla kalmıştır. Bu gün için de pek çok örneğini görebileceğimiz gibi o dönemde de insanlar sıkıntılarından uzaklaşmak, rahatlamak maksadıyla bu tür tarikatlere ilgi duyuyor, sosyal yaşamın gereği olarak bu tür tarikatlerle münasebet içinde oluyorlardı.

Āşık Çelebi'nin tezkiresinden ve şiirlerinden dünya nimetlerine düşkün, gezmeyi, eğlenmeyi seven, güzellere ve şaraba meyilli, neşeli, açık sözlü, rind tabiatlı bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Onun hakkında bilgi veren kaynaklar da

1-Filiz Hançerlioğlu (Kılıç), Aşık Çelebi Divanı, Basılmamış yüksek lisans tezi, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Ank. 1988, s.83.
2-Tezimiz, s. 389

bu konuda hem-fikirdirler. Āşık mahlasını alması da onun sıraladığımız bu özelliklerinin bir delilidir.

Āşık Çelebi eserinde dostlarıyla yaptığı sohbetleri, gezdikleri eğlendikleri yerleri anlatırken bir çok bilgi ve şahsiyetine dair ipuçları verir: "Seyr-i gülistānda ve deyr-i muġanda Eyyūb ve Kāġıd-ḫāne çemenlerinde Ġalaṭa ve Ḫasköy encümenlerinde Ẕātī dükkānında ve Atmeydānında bahār ṣoḥbetlerinde ve ḫazan cem'iyyetlerinde gāh maḥbūblar mecma'ı olan ḥammāmlar seyrinde ve gāh Dāvūd Paşa iskelesinde ṣuya oynayan sīm-endāmlar seyrinde gāh ḫān-kāhlarda Vefā semā'ında ve gāh ḫarābatlarda düblek semā'ında hem-dem idük"[3] şeklindeki ifadelere sık sık rastlamak mümkündür.

Özellikle gazellerinde de şahsiyetinin husussiyetleri görülmektedir. Şu beyitte onun rind, dünyayı hiçe sayan mizacı ortaya çıkmaktadır:

Ne ġam cümle cihān bed-ḫāh u düşmen olsa ey 'Āşıḳ
Benümdür mülk-i istiġnā cihānda ne ġamum vardur[4]

Meşhur Tuna kasidesinin ilk beytinde

Gāh göñlüm gibi cūşān u ḫurūşāndur Ṭuna
Gāh göğsüm gibi nālān u girivāndur Ṭuna

diye seslenen Āşık Çelebi Tuna'yla hem-hāl olmuş bir şair edasıyle bir tek beyte bütün iç dünyasını sığdırmış gibidir.

Çelebi'nin çoşkun bir ruha sahip olması onu güzellere düşkün yapmış, gönlü arzularının elinden divaneye dönmüştür:

Bahār oldı yine bülbül çemende güft u gū eyler
Benüm dīvāne göñlüm deşt ü ṣaḥrā ārzū eyler[5]

Doġaldan vaṣfı ismine muvāfıḳ
Güzeller mübtelāsı ya'ni 'Āşıḳ

3-Tezimiz, s. 226
4-Filiz Kılıç, a. g. yüksek lisans.t., s. 213.
5- Filiz Kılıç, aynı yüksek lisans t., s.225.

diyerek mahlasını ve güzellere olan düşkünlüğünü söylemekten çekinmeyen Çelebi, bu özelliğini tezkiresinde Kandī maddesinde de zikreder. Āşık Çelebi Kurd namlı bir güzeli sevmiş, ancak Kurd onu terk etmiştir. Kandi bu olayı belgeleyen bir tarih düşürmüştür.[6] Āşık Çelebi'nin bir güzele olan tutkusu sonucunda hastalanıp öldüğünü de hayatı bahsinde söylemiştik.

Kınalızāde Hasan Çelebi tezkiresinde Āşık Çelebi'yi anlatırken, bu hususta şöyle der: "Te'ṡīr-i maḫlaṣ anı 'ışḳ-ı mehrūyāne aḫaṣ ve 'uşşāḳ-ı ālūde-dāmān ile seyr ü sülūkde muḫtaṣ ḳılup her zamān bir gül-'iẕārın vaṣfında bülbül-i nālān olmaḳdan ḫālī degildi"[7]

Çelebi'nin evliliğinin çok kısa sürmesini de bu mizacına bağlamak mümkündür.

Āşık Çelebi'nin gönlü dert çektikçe aşka olan arzusu artmaktadır:

Derd çektükce göñül 'ışḳa daḫi tāmi' olur
Baña raḥm itmege ḳaṣd eylese bir māni' olur[8]

Aşktan dolayı acı çekmesine rağmen ıztırabının, ah u enininin Fuzulî gibi eksilmesini de istemez:

İlāhī isterüm gözde göñülde eşk ü āh olsun
Hemīşe münkir-i 'ışḳa iki sādıḳ güvāh olsun

Hevādārum benüm āhumdur ancaḳ gitmesün benden
Elifle āh ile cismüm ser-ā-ser āh āh olsun[9]

Āşık Çelebi samimi, cana yakın, girişken, esprili bir kişiliğe sahip olduğu için çok dostu olmuş, onlarla mutluluklarını paylaştıkları gibi, acılarına da ortak olmuşlardır. Bunlardan biri de Şeyda'dır: Meẕkūr ile yigirmi yıla ḳarīb muḫabbet üzre olup onbeş yıldan ziyāde ḫod bir yirde şādī vü ġamda ve şūr u mātemde zemān-ı naṣb u 'aẕlde ve evān-ı cedd ü hezlde Rūmillerinde ḳażā maḥallerinde bī-mārī vü tünd-restīde mābedārı ve teng-destlükde 'ışḳ-endīşelükde 'āşıḳ-pīşelükde 'ıyd-ı vaṣlda rūz-ı hecrde eyyām-ı surūr u hengām-ı zecrde hem-dem ü hem-derd ü ġam-ḫār u ġuṣṣa-perverd bir girībāndan baş çıḳarduḳ ve hicv-i

---

6-Tezimiz, s. 744
7-İbrahim Kutluk, Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi, Ank. 1989, s.169.
8-Filiz Kılıç, a. g. yüksek lisans t., s.234.
9-Filiz Kılıç, aynı yüksek lisans t., . s.198-199.

ser ü çeşm-i raḳībde bile göz çıkardıḳ baş yarduḳ gāh kem itdük gāh eyi varduḳ lezẕeti bile gördük ẕilleti bile geçürdük. Ṣoḥbetimüz ḫılletden uḫuvvete ve uḫuvvetden vaḥdete vardı ve ıḫtılāṭ u irtibāṭa irtibāt-ı ittiḥāde el ḳardı"[10]

Yüreği sevgi ve hoşgörü dolu olan Āşık Çelebi kendisine kötülük yapanlara karşı bile büyük bir nefret duymamıştır. Narda'da kendisinden önce kadı olan cahil, hırsız Musa kadının asılsız suçlamalarına maruz kalmış ve bu görevden azledilmiş olmasına rağmen kadı hastalandığında ziyaretine gidecek kadar yumuşak kalplilik göstermiştir.[11] Yine, Zirekī Āşık Çelebi için kötü şeyler söylemesine karşılık o şöyle bir tavır takınmıştır: "Anlar bizi vaṣf itdüklerinde lā didiler ise biz lā dimezüz. Anlar bizüm aṣlumıza daḫl idüp ṭa'n iderlerse biz anlaruñ ḥaḳḳında kemi aṣla dimezüz". Bu ifadeler onun hayat felsefesini gösteren çok çarpıcı örneklerdir.

Āşık Çelebi bu mizacı sebebiyle kadılık hayatında bir çok defa cezalandırılmış ve sık sık görevden azledilerek yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Ancak, para yönünden fazla sıkıntı çekmemiş, Kanuni Sultan Süleyman ve Rüstem Paşa'nın bir çok caize ve atıyelerine mazhar olmuştur.[12]

Ataī Āşık Çelebi'nin edebiyat dışında musikiye de alakası olduğunu belirtir.[13] Tezkirede musukiye dair bir çok terim geçmesine, yeni usul veya türkülerin zikredilmesine rağmen, onun musikiyle doğrudan ilgisi olduğuna dair bir bilgiye rastlayamadık.

Āşık Çelebi'nin latifeleri, nükteleri, hezl yoluyla söylediği manzumeleri ellerde ve dillerde dolaşmıştır. 1613'de tıpkı Çelebi gibi Rusçuk'da kadılık yapmış olan Ataī, halk arasında Āşık Çelebi'ye ait menkıbelerin dolaştığını söyleyip, iyiliğine cömertliğine ait bazı hatıralarını kaydeder. Yine, Ataī, münafıklığı sebebiyle nefret edilen, müderris Alaiyeli manav Seydi ağzından Türkmen lehçesiyle ve hece vezni ile Āşık Çelebi'nin yazdığı hezl yollu bir manzumeyi takdir ile zikretmektedir.[14]

Āşık Çelebi tezkiresinde sık sık seyyidliğinden söz eder. Özellikle kasidelerinde de peygamber sülalesinden geldiğini belirten Çelebi kendisine yeterince değer verilmediğinden, çok sıkıntılar çektiğinden yakınırve bu durumdan memnun olmadığını açıkca söyler. Zaten tezkiresini de nakibü'l-eşraflık görevi isteyerek Sultan Selim'e durumunu arz etmiş, ancak bu göreve getirilmemiştir:

10-Tezimiz, s. 823
11- Tezimiz, s. 680
12-Fuat Köprülü, Aşık Çelebi mad. İslam Ans.s.698
13-Atai, Şakayık Zeyli, İst, 1286, C. 1, s.162.
14-Atai, aynı e.., s.162.

Revā mıdur ki zemān-ı ‘adāletüñde olsa
Resūle müntesib olan müşevveşü'l-aḥvāl[15]

Ḳapuñda luṭfuñ umar bende gerçi var biñ biñ
Muḥammed āline raḥm it biñini gör birin al[16]

Bu beyitlerde Āşık Çelebi, gerek anne ve babasını erken yaşta kaybetmiş olmanın verdiği sıkıntı gerek tabiatı gerekse kadılık mesleğinde memnun olmayıp seyyidliğine sığınarak devletten biraz daha fazla destek isteyen bir kişi edasıyla karşımıza çıkmaktadır. Belki o da tüm sanatçılar gibi devrinde değerinin anlaşılmamasından şikayetçiydi. Bu konuya dair tezkiresinde bir bilgi vermez. Yukarıdaki beyitlerden yola çıkarak onu dünya malına tama eden bir kişi olarak düşünmek de yanlış olur. Rind yaratılışlı bir insan olması hasebiyle parada pulda gözü olan bir insan değildir.

Āşık Çelebi'nin ilmī ve edebī şahsiyetine gelince, küçük yaşlardan itibaren kıymetli hocalardan ders alarak yetişmesi onun kuvvetli bir edebī kültüre ve sağlam bir medrese bilgisine malik olmasına sebep olmuştur. Zaten hem anne hem de baba tarafından ālim ve sanatçı bir aileden gelmektedir. Hem nesir hem nazım tarzında başarılı olması, çeşitli tercümeler yapması, Arapça Şakayık Zeyli yazması da bu bilgisinin ve yeteneğinin kanıtlarıdır.

"Bu faḳīr ü ḥaḳīr ü ednā ine'n-naḳīr bādiye-i ‘ışḳuñ cür‘a-nūşı ve zāviye-i şevḳuñ ḫırḳa-pūşı encümen-i ‘ulemānuñ kefş-gerdānı çemen-i ẓurefānuñ cārū-keşānı ḫırmen-ı şi‘rüñ ḫūşe-çīni sofra-i inşānuñ rīze-güzīni ḫān-ı belāġatüñ nevāle-berdi sāġar-ı feṣāḥatüñ ceşende-i dürdi" şeklinde kendisini tanımlayan Āşık Çelebi alçak gönüllülüğünü ortaya koymaktadır. Bu ifadenin devamında anlattığı nesir ve nazıma olan ilgisini de kendi ağzından nakledelim. Burada kendinden emin ama haddini bilen bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır:"Sıġar-ı sinninden gerçi irtiḥāl-i vālideyn bir ser-i mirāṣdan bedel-i intiḳāl-i māl-ı dīn ser-ber olup yetīmlükle dürr-i yetīm gibi ciger-sufte ve cārūb-ı faḳr ile sāḥa-i dilden gerd-i neşaṭ u şādi refte idi. Ammā her nev‘a ‘ilme küşiş ve her fenn-i fażla verziş idüp şi‘rde daḫı egerçi sā'ir şā'irler leyte şi‘rī diyüp ḥased idicek degül idi ammā bāziçe-i kūdegān olamayup redd idicek degül idi.

15-Filiz Kılıç, a.g. yüksek lisans .t., s.67.
16-Filiz Kılıç, aynı yüksek lisans t., s.69

İnşâda daḫı benüm inşâm aḫsen idügi kime yalansa baña gerçek idi ve bi'l-cümle bu cümle defter olınsa pâyânında meẕkûr olsam olurdı. Ḳaṣr-ı ma'rifetüñ ṭâḳ-ı eyvânında olmazsa seng-i âsitânında mestûr olsam olurdı".[17] Nesrini güzel bulduğunu ifade eden Âşık Çelebi, 16.yy.da nesir yazarlığında yeni bir soluk olarak karşımıza çıkar. Nesirde seciyi çok başarılı bir şekilde kullanması, cümlelerinin uzun olmasına rağmen Türkçe kurallara uygun, sağlam, düzenli bir yapıda olması, devrin soısyal hayatını, kişilerin fizikî ve psikolojik tahlillerini başarıyla yapabilmesi, ayrıntılara özen göstermesi vb. açılardan nesrimizde bir çığır açmıştır. Ancak bu vadide onun kadar ustaca kalem oynatmak hem yetenek, hem bilgi işi olduğundan kendisini takip edebilen ve onun kadar başarılı bir eser ortaya koyabilen biri çıkmamıştır.

Âşık Çelebi, edebiyatımızda nesir yazarlığıyla tanınmış olsa da şair olarak da incelenmeye değer kanaatindeyiz. Türk edebiyatının en önemli şairlerinden Hayali Bey Aşık Çelebi'nin can-ciğer dostudur. Çelebi eserinde onunla aralarında geçen bir çok anekdotu zikreder. Hayali her yazdığı şiiri Âşık Çelebi'ye gösterip fikrini almadan edemez. Bazen Âşık'ın dediği şekilde beytini bile değiştirir.[18]

Âşık Çelebi diğer pek çok şairin şiirlerine olduğu gibi Hayali'nin şiirlerine de nazireler yazmıştır. bir divan tertip edecek kadar şiir yazmıştır. Tezkiresinde de divanında yer almayan bir hayli şiiri vardır. Çeşitli kaynaklarda, şiir mecmualarında bir divan oluşturacak kadar şiiri bulunduğu zikredilmektedir. Bütün bunlar onun şairlik yönünün de kuvvetli olduğunu göstermektedir.

16.yy. Türk şiirinde yerli nitelikler göze çarpar. Bu nitelikler bilhassa Rumeli şairlerinde görülür. Divanlardaki şiirlerin konuları genellikle eski konular olup din, tasavvuf, hikmet, övgü, rindlik, aşk, tabiat vb.dir. Bu konular işlenirken yapılan benzetmelerde kullanılan mecazlarda çevrenin ve yerli unsurların şiire çokca girdiği görülür. Gelenek ve göreneklerle ilgili benzetmeler, deyimlerin mecazlı anlamlarından yararlanılarak yapılan sanatlar, çevre ile ilgili somut tasvirler ve benzetmeler gibi.[19]

Bir Rumeli şairi olan Âşık Çelebi'de de bu hususiyetlere rastlıyoruz. Onun şiirleri nesrinin aksine oldukça sade, basit bir dil ve çok tabiî bir üslup ile yazılmıştır. Deyimlere. atasözlerine, devrin adetlerine özellikle gazellerde çok yer verilir.

17-Tezimiz, s. 83
18-Tezimiz, s. 872
19- Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatı (Eski) " mad. Türk Ansiklopedisi, C. XXXII, Ank. 1982, . 113

Çelebi, hep aşktan ve devrandan ıztırap çekmiştir. Kadılıktan hiç memnun olmamış, seyyidliğine yeterince değer verilmemesinden yakınmıştır. Divanında yer alan ondört kasidenin hemen hepsinde bu memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Kasidelerinin biri na't özelliği taşımaktadır.

117 gazelinin asıl konusunuaşk ve güzeller teşkil etmektedir. Ayrıca, Serfice ve Narda'yı anlattığı tabiat tasvirlerine yer veren gazelleri de orjinaldir. Aşkı ifade ederken samimiliği, sadeliği dikkat çekicidir. Bazen halk koşmalarında ve dörtlüklerde görülen bir sadelik ve samimiyet vardır.

Onun aşkı genellikle cismanîdir. Ancak, bazı beyitlerinde tasavvuf ehli bir insanın söyleyişini görmekteyiz.

Āşık Çelebi'nin divanında kaside ve gazellerine göre küçük bir yer tutan musammatlarında da gazel ve kasidelerindeki üslup ve muhteva hususiyetleri görülür.

Murabbaları bestelenmeye müsait bir yalınlıktadır.

Sonuç olarak, Āşık Çelebi, 16. asırda diğer şairlerin kullandığı konuları kullanmış, üslupta sadelikten yana olmuş ama onlardan daha fazla kendi hayatı ve mizacını şiirine yansıtmış ve daha çok gerçek hayatı ifade etmiştir.[20]

Bütün bunlardan başka Āşık Çelebi'nin kişiliğini bir ölçüde yansıtması ve onun ilme verdiği değeri göstermesi açısından kendisini yetiştiren hocalarına karşı son derece saygı duyduğunu ve onların kıymetlerini sık sık ifade ettiğini de belirtmekte yarar görmekteyiz.

20-Filiz Kılıç, A.g. Yüksek Lisans Tezi.

III -ESERLERİ

Âşık Çelebi'nin en önemli çalışması olan tezkiresi dışında bu gün için bildiğimiz şu eserleri bulunmaktadır:

1-DİVAN : Âşık Çelebi'nin şiirlerinin büyük bir kısmını topladığı divanının bugün için bilinen tek nüshası Millet Ktp., Ali Emirî Manzum Eserler Kısmı No. 263'te bulunmaktadır.

Divanda 14 kaside, 117 gazel ve musammatlar mevcuttur. Divanın ikinci ve yirmi altıncı varaklarından sonra yaprak kopması sebebiyle üç şiir eksiktir. Tamamı 55 varak olan divanın 49a, 50a-b, 51b, 53a, 54a-b ve 55b'inci varaklarda mektup örnekleri vardır.

Âşık Çelebi divanını 1556'dan önce Serfice'de kadı olarak bulunduğu sırada tertip etmiştir.

2-RAVZATÜ'Ş-ŞÜHEDÂ : Âşık Çelebi Hüseyin Vâ'iz'in bu meşhur eserini bazı ilavelerle Farsçadan tercüme etmiştir. Konusu, Hazret-i Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi hadisesisidir. Latifi tezkiresinde bu eserden söz ettiğine göre H953(M1546-47)'den önce yazılmıştır.[1]

Eserin bir nüshası E.Blochet, Catal. Mss.de la Bibl. Nat.,anc. fon. turc, No.107'de bulunmaktadır.

3-ŞAKAİKU'N-NU'MÂNİYE : Taşköprizade'nin aynı addaki eserinin tercümesidir. Âşık Çelebi tercümeyi hocası Taşköprizade'ye takdim ettiği zaman, Taşköprizade üslubunun sadeliğinden ve tercümeye muhtaç olmadığından kinaye olarak "Mevlâna 'Âşık biz bunı Türkî yazmışduḳ tercümede bîhûde zaḥmed iḫtiyâr itmişsüz" diye latife etmiştir.[2]

Bu çalışma Mecdî'nin eseri kadar başarılı değildir.

3-ET-TIBRE'L-MESBÛK : Gazalî'nin Sultan Sencer'in emri üzerine huzurunda geçen konuşmaları Farsça olarak yazdığı kitabın Arapça tercümesinden Türkçeye aktarılmış biçimidir.

1-Rıdvan Canım, Tezkire-i Şu'ara ve Tabsıra-i Nüzema, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ünv., Edebiyat Fak., Erzurum, 1991, s.
2-Nevizade Atai, Şakaik Zeyli, c.1, İstanbul 1286, s.162

4-ŞERH-İ HADİS-İ ERBA'IN : Atai, Āşık Çelebi'nin bu ad altında iki eseri olduğunu ve birisinin Kemal Paşazade'nin Arapça derleme ve şerhinin tercümesi birinin de kendisinin derlemesi olduğunu zikretmektedir.[3] Bursalı Tahir'e göre de bunlardan biri matbudur.[4]

Āşık Çelebi bir beytinde bu eserinin varlığına değinir:

Herkesüñ bir mesnedi vü bir şefā'at-ḫāhı var
Bendenüñ bāb-ı Muḥammedle Ḥadīş-i Erba'īn[5]

Tercüme-i Şerh-i Hadis-i Erba'īn'in bir nüshası Millī Ktp., Mikro Film Arş., A 1893'te kayıtlıdır.

5-RAVZU'L-AHYĀR : Hatib Kasım'ın Arapça eserinin tercümesi olup II. Selim'e takdim etmiştir.

6-MİRACU'L-AYĀLE VÜ MİNHACÜ'L-ADĀLE : Āşık Çelebi, İbn Teymiye'nin meşhur eserini II. Selim adına tercüme etmiştir. Katip Çelebi Āşık Çelebi'nin harp ve beytülmāl meselelerine ait bazı ilaveler yaptığını söylemektedir. Bursalı Tahir de kırk baba ayrılmış olan bu tercümenin Aşir Efendi ve Manastır kütüphanelerinde birer nüshası olduğunu bildirmektedir.[6]

7-SİGETVARNĀME : Kanunī'nin Sigetvar seferine ait manzum bir mesnevidir. Henüz ele geçmemiştir.

8-MECMŪ'A-İ SUKŪK : Āşık Çelebi'nin mahkeme katipliği ve kadılıklarda kaleme aldığı edebī kıymeti olan ilāmlardır. Basılmamıştır.

9-ZEYL-İ ŞAKA'İK : Āşık Çelebi Arapça olarak Şaka'ık'a yazdığı bu zeyli Sokollu Mehmet Paşa'ya taktim etmiştir.

10-ŞEHRENGİZ-İ BURSA : Bugün için elimizde bulunmayan bu eseri Āşık Çelebi 1541'de yazmıştır. Eser, Bursa güzellerini anlatan manzum bir risaledir.

3_ Aynı e.,s162
4 -Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, c.2, İstanbul 1333, s307.
5_Filiz Kılıç, Āşık Çelebi Divanı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Ankara 1988, s.105.
6- Mehmet Tahir, A.g.e., s.307.

Çelebi'nin bütün bu eserleri dışında şiir mecmualarında bir çok şiirleri ve bir münşaat teşkil edecek kadar nesirleri olduğunu Fuat Köprülü söylemektedir.[7]

YÖK

7- Fuat Köprülü, "Aşık Çelebi mad.", İslam Ans. C.1, s.700.

I. BÖLÜM

MEŞA'İRÜ'Ş-ŞU'ARA

I. KISIM

TEZKİRE'NİN TANITILMASI

I- ÂŞIK ÇELEBİ'YE GELİNCEYE KADAR TÜRK TEZKİRECİLİĞİ

Tanınmış kişilerin hayat hikayelerinden bahseden bir tür olan biyografi, denilebilir ki insanlıkla yaşıt bir bilim dalıdır. Başlangıçta tarih içinde yer alan bu tür, zamanla bağımsız bir bilim dalı halinde gelişip serpildi. Bilindiği gibi tarih, günümüzden önce yaşayanların yüzyüze geldikleri olayları ve onların kahramanlıklarını anlatır. Olaylar kadar, o olaylarda etkili olmuş kişi ya da kişilerin hayat hikayeleri, bizzat hadisenin kendisi kadar mühimdir. Hadiseleri meydana getirenler insanlar olduğuna göre onların hayat hikayelerini tespit etmek de biyografinin konusudur. Bu yüzden doğulu ve batılı tarihçilerin büyük çoğunluğu, tarih içinde biyografiye büyük önem vermişlerdir.[1]

Bir tür biyografi olan tezkireler de Türk edebiyatı içinde çok önemli bir tür olarak kabul görmüştür. Osmanlı toplumunun maddi ve manevi kültürünü meydana getiren her meslekten yaratıcı kişinin biyografik künye yazıcılığını temel alan bir türdür. Tezkireci, belirli bir meslekte tanınmış kişilerin mesela evliyaların, hattatların, mimar ve mûsikî ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz edebilir.Ama tezkire kelimesi en geniş manada kullanım alanını şairlerin hayatlarıyle şiirlerinden söz eden kitaplarda bulmuştur. Öyle ki bu kitapların bazıları tezkire kelimesini özel bir ad olarak taşıdıkları gibi ayrı bir isim taşıyanlar da çoğu kez tezkire adıyle anılırlar. Klasik Edebiyatımızda bu tür eserler genel olarak "Şairler Tezkiresi"(Tezkire-i Şu'arâ) adı ile tanınmıştır.

Tezkirecilik geleneği İslam kültürüne has bir olaydır. Kökeni, müslümanların ilk dönemlerinde başlatılan tefsir ve hadis çalışmalarına kadar gider. Arapların tabakât adını verdikleri çalışmaları, İranlılar ve Türkler arasında geliştirilerek tezkire adını almıştır. Kelimenin bu isimle yaygınlık kazanmasında XII. yüzyılın tanınmış İranlı şair ve düşünürü Feridüddin Attar'ın Tezkiretü'l-evliyâ adıyle bir eser yazıp bunun İslam dünyasında tutulmasının büyük rolü olmuştur[2]

Türk Edebiyatında XV. asırdan başlayarak yazılmış 31 tezkire elimizdedir. Gerçekte tezkirelerimizin kaç tane ve nelerden ibaret olduğu henüz bilinmemektedir. Zira varlığından söz edilen tezkirelerin bir kısmı hâlâ ele geçmemiştir. Latifî kendisinden önce on kadar tezkire yazıldığını söylemektedir. Ancak bugün mevcut olan tezkirelerin sayısı ikidir. Hammer tarihinde Rifâ'î (Refî'î)nin yazdığı tezkirelerden söz ediyor. Kefevî, İzzetî ve Himmetzâde'nin de

---

1-Adnan Adıvar," Tarih ve Biyografi", Tarih Dergisi, C.2, S.3-4, İstanbul 1952, s.2.
2-Mustafa İsen, "Divan Edebiyatında Bir Tür: Tezkireler", Milli Eğitim Dergisi, S.90, Ankara 1989,s.22-26

tezkireleri olduğuna dair kayıtlara rastlıyoruz. Osmanlı Müelliflerinde Babaeskili Şuhudî (ö.1612)nin de tezkiresi olduğu yazılıdır. Şemsettin Sâmi Kamusü'l-a'lâm'ın kaynakları arasında bugüne kadar ele geçmemiş bazı tezkirelerin adlarını da vermektedir. Abdülhalim Memduh'un bahsettiği Kazıkçızâde Tezkiresi de elde değildir.[3]

Türk Edebiyatında şairler tezkiresi yazma geleneği ilk olarak Çağatay sahasında Ali Şir Nevaî ile başlar. Ali Şir Nevâî'den sonra Anadolu sahasında Âşık Çelebi'den önce Sehî ve Latifî bu türde birer örnek vermişlerdir.

Ali Şir Nevaî (1441-1501)nin **Mecâlisü'n-nefâ'is** adlı eseri 1491 yılında tamamlanmıştır. Mukaddime ve yazarın meclis adını verdiği sekiz bölümden meydana gelen eser, bu haliyle Herat ekolünün iki büyük şair ve tezkire yazarı Devletşâh ve Camî'nin eserlerinin benzeridir. Tezkirede şairler her mecliste kronolojik olarak sıralanmıştır:

I. Meclis, Nevâî doğmadan önce yaşayan şairlere;

II. Meclis, Nevâî'nin çocukluğunda ve gençliğinde tanıdığı fakat tezkire yazıldığında ölmüş olan şairlere;

III. Meclis, Nevâî'nin çağdaşı olan şairlere;

IV. Meclis, Bilgin şairlere;

V. Meclis, Horasanlı şair mirzalara ve hükümdar ailesi şairlerine;

VI. Meclis, Horasan dışında yaşayan bilim adamı ve şairlere;

VII. Meclis, Sultan ve şehzadelerden şair olanlar;

VIII. Meclis, Dönemin padişahı Sultan Hüseyin Baykara'ya tahsis edilmiştir.

Mecâlisü'n-nefâ'is'de Herat, Horasan ve Azerbeycan'da yaşayan ve çoğu Farsça yazan 455 şaire yer verilmiştir. Bunlardan 43'ü Türk veya Türkçe yazan isimlerdir. Nevaî bu şairler hakkında uzun uzun bilgiler vermemiş, çoğuna ancak bir iki satır yer ayırmıştır. Her şairin bir, büyük şairlerin iki, üç beytini de örnek olarak verir.

Mecâlisü'n-nefâ'is, Çağatay edebiyatı, özellikle de İran edebiyatı için çok önemli bir kaynaktır. Anadolu'da meydana gelen tezkireler için de birinci derecede modellik yapan önemli bir eserdir.[4] Eser, 1908'de Taşkent'te basılmıştır.

Câmî'nin Bahâristân'ı, Devletşâh'ın Devletşâh Tezkiresi ve Nevâî'nin adı geçen eseri Herat'ta yazıldıkları için **Herat** ekolü tezkireleri olarak adlandırılırlar.

3-Hüseyin Ayan, Tezkireler, Atatürk Ünv., Fen-Edb. Fak. yay., Erzurum 1983, s.1
4-İslam Ansiklopedisi, "Tarih mad.",C.II,s.785.

Bu eserler, hem daha sonra Osmanlı ülkesinde ortaya çıkacak Tezkire-i şu'arā türünü derinden etkilemişler, hem de edebī biyografiye ivme kazandırmışlardır.

Türk Edebiyatının ikinci, Anadolu sahasının ilk tezkiresi Edirneli Sehī Bey (ö.1545)indir. Heşt-Behişt adlı eser 1538'de Edirne'de tamamlanmıştır. Tezkiresini Kānūnī Sultān Süleymān'a takdim eden Sehī Bey, tezkiresinin giriş bölümünde, Cāmī'nin Bahāristān'ını, Devletşāh Tezkiresi'ni, Ali Şīr Nevāī'nin Mecālisü'n-nefā'is'ini incelediğini ve bu nedenle eserini sekiz "tabaka" halinde düzenlediğini ifade eder. Her t abakada ele alınacak şairlerin sınıf ve sınırı, o tabaka başına konan küçük bölümde izah edilmiş, ayrıca tabakanın sonuna konan ve adına Tetimme denilen ek bölümde de bu tabakadaki şairlerin özellikleri bir kez daha kısaca anlatılmıştır. II. Murad devrinden tezkirenin yazıldığı 1538 yılına kadar yetişen şairler, her tabakada ölüm tarihleri sırasına göre ele alınmıştır. Sehī Bey,

I. Tabakada Kānūnī Sultān Süleyman'ı;
II. Tabakada şiir yazmış Osmanlı padişah ve şehzadelerini (6 şair);
III. Tabakada şiir yazan devlet ileri gelenlerini (28 şair);
IV. Tabakada şair bilim adamlarını (17 şair);
V. Tabakada kendisinden önce yaşamış ve ölmüş şairleri (33 şair);
VI. Tabakada çocukluğunda tanıdığı şairleri (57 şair);
VII. Tabakada çağdaşı olan şairleri (38 şair);
VIII. Tabakada istikbal vadeden genç şairleri, (48 şair) yazmıştır.

Heşt Behişt'te toplam 229 şair yer almıştır. Eserde şairler hakkında fazla biyografik bilgi verilmemiş, hayatları kısaca anlatıldıktan sonra şairlik tarafları değerlendirilerek şiirlerinden örnekler verilmiştir. Bu değerlendirmeler oldukça sathidir. Çağında yaşamış olan her şairi de tezkiresine almamıştır.[5]

Sade denilebilecek bir üsluba sahip olan Sehī Bey Tezkiresi'nin en önemli özelliği, Anadolu'da şuara tezkireciliğini başlatması, dolayısıyle bir çok şairi unutulmaktan kurtarması, bir çok şair için de tek kaynak olmasıdır.

Yazma ve basma nüshaları bulunan Heşt-Behişt'in sadeleştirilmiş baskısı da yapılmıştır.[6]

Sehī Tezkiresinin yazılıp Osmanlı sanat dünyasına takdimi dönem aydınları arasında büyük alaka görmüş olmalı ki türün bu topraklarda peşpeşe çok başarılı örnekleri yazılmaya başlanmıştır. Öyle ki artık tezkire geleneği, şiirin

---

5-Haluk İpekten, Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şuara Tezkireleri, Erzurum 1986, s.21.
6-Mustafa İsen, Heşt Behişt, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980.

dışındaki alanları da kuşatarak XX. yy. ortalarına kadar kesintisiz devam etmiştir. İşte sözü edilen bu başarılı örneklerden ilkini Tezkiretü'ş-şu'arā ve Tabsıratü'n-nüzemā adlı çalışmasıyla Latifī (ö.1582) verir. 1546 yılında tamamlanan tezkire, bir mukaddime, üç fasıl ve bir hātimeden meydana gelmiştir. Osmanlı tezkirelerinin Herat ekolü tezkirelerinden aldıkları mukaddimeler, bir anlamda poetikalardır. Latifī tezkiresinin mukaddimesi ise bunların en orjinallerinden biridir. Mukaddimesinde yazar, şiirin faziletlerini anlatmış, ilk şiiri Hz. Ādem'in yazdığını söylemiş, İslamda şiirin yasak olmadığını kendince delillerle anlattıktan sonra şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. Sonunda bir dostunun ısrarı üzerine bu çalışmayı kaleme aldığını anlatmıştır. İlk fasılda, Osmanlı ülkesinde yetişen ya da oraya yerleşen onüç şeyhi, ikinci fasılda Osmanlı hanedanından şiir yazan yedi sultan ve şehzadeyi, tezkirenen asıl bölümü sayılacak üçüncü kısımda ise 314 şairi ele alıp değerlendirir.[7] Hātime kısmında ise kitabını 1546 yılında tamamladığını ve eserini yazarken çok sıkıntı çektiğini anlatır. Tezkireyi yazdıktan sonra uzun bir süre daha hayatta kalan Latifī, öyle anlaşılıyor ki eserini en az bir defa daha gözden geçirmiş ve ilavelerde bulunmuştur.[8]

Latifi Tezkiresi, tertip tarzı, şairleri ele alış şekli, sade dili ve üslubu açısından daha sonra yazılmış olan tezkirelere öncülük etmiştir. Şairleri alfabetik düzen içinde sıralamayı Āşık Çelebi düşünmüş olmasına rağmen ilk uygulayan Latifī olmuştur.

Eserin en önemli tarafı da verdiği bilgilerin doğruluğu ve şairleri eleştirisindeki isabettir. Özellikle değerli şairleri ve onları farklı kılan özellikleri sezip ortaya koymada tezkireciler arasında yegane isimdir. Her şaire tezkiresinde hak ettiği kadar yer vermiş ve bu haliyle de bir ölçü fikrine sahip olduğunu göstermiştir. Bazı şairlerin ora doğumlu olmadıkları halde Latifī tarafından Kastamonulu gösterilmesi suçlamaları da doğru değildir.[9]

Latifī Tezkiresi bu olumlu özelliklerinden dolayı devrinden başlayarak pek çok kez istinsah edilmiştir. Sadece ülkemizde resmī kitablıklarda 70 yazma nüshası vardır.[10] Ülke dışında da peyce nüshası olduğu biliniyor.[11]

7-Rıdvan Canım, Tezkiretü'ş-şuara ve Tabsıratü'n-nüzema, (Basılmamış Doktora Tezi) Atatürk ünv. Edebiyat Fak. Erzurum 1991, 3 c.

8-Rıdvan Canım, a.g.doktora t., s.XXIII.

9-Rıdvan Canım, aynı doktora t., s.CXLVI

10-Rıdvan Canım, aynı doktora t., s.CLXV.

11-Latifī Tezkiresi'nin baskı, çeviri ve sadeliştirmeleri için bkz. Rıdvan Canım, Aynı doktora t., s. XXIV.

Latifî Tezkiresi'nden sonra Anadolu'da kaleme alınan üçüncü tezkire bu çalışmaya konu olan **Meşâ'irü'ş-şu'arâ**'dır.

II- TEZKİRE'NİN TANITILMASI

Āşık Çelebi'nin hiç şüphesiz en önemli ve en büyük eseri Meşā'irü'ş-şu'arāsıdır. Tezkiretü'ş-şu'arā, Āşık Çelebi Tezkiresi ve yazarın tabiriyle Tevārih-i Şu'arā isimleriyle de tanınmakta olan eserde XV. ve özellikle XVI. yy. şairleri ele alınır. Tezkireye I. Murat devrindeki şairlerle başlanır. Meşā'irü'ş-şu'arā H976(M1568) yılında tamamlanıp devrin padişahı II. Selim'e sunulmuştur. Yazar, eserini padişaha arz ederken karşılığında beklediği görevi önsözde yazdığı otuz beyitlik bir mesnevide şöyle belirtir:

Koyalum ġayrı hep leffāfluḳdur
Benüm ḥaḳḳum naḳīb eşrāfluḳdur

Ebā 'an ced baña mirāṣdur ol
Ata yirin tutarsa n'ola oġul[1]

Eser, bir mukaddime ve metin olmak üzere başlıca iki bölümden meydana gelmektedir. Tezkire, uzun ve orjinal bir mukaddime ile başlar. Önsözde sözden yola çıkılır. İlk önce söz vardır, her şeyin aslı söze dayanır:

Cihān bünyādı çünkim emr-i kündür
Pes evvel dem ẓuhūr iden süḫandur

Süḫandur ibtidā-yı āferīneş
Süḫandur aṣl-ı dāniş fer'-i bīneş[2]

İlk yaratılmışlar levh ve kalemdir. Levh ü kalem'in özü de sözden başka bir şey değildir. Burada söz konusu edilen ilāhi sözdür. Ālem-i elestin hitabı, ehl-i belinin cevabı, nebilere indirilen vahy, göğe merdiven olan dua kulların yaşam tarzlarını düzenleyen emir ve yasaklar, padişahların adaleti, gedaların dād u feryadı, erbab-ı işvenin şive ve nazı, ashab-ı ışkın zarı ve niyazı sühanladır. İnsanı hayvandan ayıran en önemli özellik söz'dür. İnsanın özelliği olan söz cins-i ālīdir ve insana nitelikleri sınıflama konusunda yol gösterir.

1-Tezimiz, s. 102
2- Tezimiz, s. 3

Beşerî kelam hem hayra hem şerre açılır. Söz vardır sahibini Naîm Cenneti'ne ulaştırır, söz vardır söyleyenini cehennem ehli edip bin yıllık ibadetini kaldırır.

Sühandur 'âlem-i ma'nâ maḳâli
Sühandür ma'nâ-yı 'âlem miṣâli

Sühandur 'âlem-i ġayb armaġanı
Sühandur sırr-ı ḳudsî tercemânı

Sühandânlar dilidür levḥ-i maḥfûz
Ne aṣṣı ma'nâ çün olmaġa melfûz

Ne söz sözdür iden insânı insân
Olur mı söz gibi insâna iḥsân

Söze söz yoḳ diyendür sözde ṣâdıḳ
Buña şâhid kelâmu'l-lâhu nâṭıḳ

Şu gibi ṭurda 'Âşıḳ ṭurı ṭur
Kelâm aṣlın kelîmu'llâhdan ṣor[3]

Âşık Çelebi, "Fasl-ı Evvel" kısmında sözü nesir ve nazım olmak üzere ikiye ayırır. Nesir, a'lâ ve ednâ olmak üzere iki kısımdır. A'lâ nesir beyanla müsemmadır. Nazım da nesir gibi ikiye ayrılır: Sâfil ve âlî. Asıl olan cins-i âlî beyandır. Beyan, insan olğunluğunu tanımlama tarzıdır. Çelebi'nin beyan için yaptığı tanım, Taşköprizâde'deki tanımın ilk cümlesidir: Tek anlamı çeşitli yollarla ifade etme ilmi. Beyanda açıklık temel şart olmasına rağmen bedî ölçüler içinde gerçekleştirilmeyen bir vuzuh da kayda değer sayılmaz. Beyan bir Allah vergisidir, kesbî olarak elde edilemez. Yazar, bu ayırımı yaptıktan sonra çeşitli Arap âlim ve şairlerinin bu konudaki düşüncelerini aktarır.

Daha sonra "İş'âr der-meziyet-i mertebe-i eşâr" başlığı altında şiir bahsine girilir. Şiir lugatte ilm-i dakîk olarak tanımlandığı için ilm ile müteradiftir. Şiir, bâb, mana ve istikamet açılarından bölümlenirse : Manası ilim, babı zarafet, istikameti arş ile şer'den olduğundan yüceliği kat kat artırıcıdır. Şiir, söylenmesi bir maksada bağlı olan vezinli ve kafiyeli sözdür. Yarım beyit olan mısra şiir

3- Tezimiz, s. 5

tanımı içinde yer alamaz. Vezin varken kafiye beytin sonunda olur. Mısra kafiyesiz sayıldığından Ahfeş'e göre recez fakat genel düşünceye göre bir maksada dayanmadığından şiirin tanımı haricindedir. Arap belagatçilere göre şiirde vezin ve kafiye esastır. Aristo'ya göre ise, şiirde vezin ve kafiyeye gerek yoktur. O, şiirin sadece hayal ürünü olan bir kelam olduğunu ve dinleyicinin hayaline anlamlar telkin etme işlevini üstlendiğini ileri sürmüştür. Dinleyene telkin edilen anlamlar ya medh ya da hicv kabilindendir. Ancak genel kabule göre şiirde vezin ve kafiye olmalıdır.

Ādem'in oğullarından Kābil Hābil'i öldürünce Ādem, acısını dile getirdiği bir mersiye teşkil edebilecek Süryanice sözler sarf eder. Bu sözler dilden dile elden ele dolaşarak Kahtan'ın zamanına kadar ulaşır. Arapça ve Süryanice şiir söyleyebilen Kahtan Ādem'in kelimelerini birleştirerek, takdim tehirler yaparak ilk şiiri oluşturur. Bazı ālimler bu şiiri Ādem nazm etdi, hatta Havva cevap verip İblis de birkaç beyit söyledi, derler ama Keşşāf'ta bu iddia kabul edilmez. Peygamberlerden bu tür beşerī şeylerin sadır olamıyacağı belirtilerek bu görüş çürütülmeye çalışılır. Ancak, Ādem'in mersiye söyleyip söylemediği tam olarak açıklık kazanmamıştır. Rivayete göre ilk şiir bu mersiyedir. Şiirin doğuşu anlatıldıktan sonra, İslamiyetten önce Arap kavimlerindeki gelişimine geçilir, çeşitli şairlerin şiirlerinden örnekler verilir.

Önsözün "Tahkīk-i beyān-ı eş'ār ve tevfīk-i miyān-ı esmār-ı esfār" başlığından itibaren Hz. Muhammed devrinden başlayarak İslamiyet'te şiir üzerinde durulur. Burada İslamiyet'te şiirin haram olmadığı ispatlanmaya çalışılır. Şiir İslāmiyetten önce Araplar arasında en yüksek düzeye ulaşmıştır. Kuran'ın fevkalade icazıyle gerek belagat ve gerekse fesahat yönlerinden faniler kelamı olan şiiri gölgelemesi, Kuran'ın uzun zaman şiir olup olmadığına dair tartışmalara sebep olmuştur. Kadı Beyzavī tefsirinde bu meseleyi ele alarak şiir hakkında Aristo'ya çıkan şu hükmü vermiş ve Kuran'ın özü ile şiiri birbirinden ayırmıştır: "Şiir hayal unsurlarından kuruludur" Peygamberimizin mübarek kalplerine de şiirin yerleşmesine imkan yoktur. Aydınlık gönülleri ilāhi vahy ile mahfuzdur. Şairlerden mümin ve salih olanlar Allah'ın zikrini çoğaltıp tevhidi ve resulun övgüsünü şiar edinmeleri kaydıyla şiir söyleyebilirler. Bu şairler müşriklerden gayrısını yeremezler.

Sırada Osmanlı'da şiir bahsi vardır. Osmanlı devletinde şiir kabul görmüş, pek çok ünlü ālim, sultan hocası, kadı, müfti gibi devlet adamları, seyyidler hatta sultanlar şiir söylemişlerdir.

Āşık Çelebi şiiri "divan-ı Arab ve terceman-ı edeb" diye tarif eden bir başka görüşü de nakl ettikten sonra, şiirin kerametlerini sıralar. Bu düzenlemeler nitelik olarak şiirin işlevlerini sınıflama çabası olarak görülür. Şiirin yazar tarafından tasnif edilen beş özelliği vardır:

1-Şiir kendi kanunlarıyle beraber neseb ve tarih ilminin kanunlarını da toplar. Bu açıdan şiire bir anlatma (muhadarat) ve güzel hale koyma (latife-i muhaverat) tekniği diyebiliriz.

2-Şiir nice zayıf ve mazlumu, öldürme, işkence ve zulüm gibi yaptırımlardan kurtarmıştır. Buna dair örnekler verilir.

3-Bu sahada padişahla dilencinin, büyükle küçüğün bir farkı yoktur. Sultanların şiirde "gedā-yı küy-ı dil-rübā" olmakla övünmeleri buna örnektir.

4-Ālimler ilmī konularla uğraşmaktan sıkıldıklarında gönüllerini şiirin büyüsüyle ferahlatırlar. Evliyanın şevkin en kutsal semasına uçabilmesi şiirle vakidir.

5-Şiir övgü aracıyle bazı kalbleri çekim alanına alarak onları cömert ve ikram sahibi eyleyip nice fakir ve hastanın lutfa ulaşmalarını sağlar. Şiir padişahların dostu, dilencilerin en eski yari, ālimlerin düşünme gecelerinin mumudur.

Kısacası şiir, yetmiş iki milletin dilinden ve bütün belagatçıların lügatinden tercümanlık eyler. Āşık Çelebi bu bölümün sonunda yirmi sekiz beyitlik bir mesnevi ile şiirin unsurlarına dair görüşlerini sıralar: Şiir, gönül ve güzellik alakasından ortaya çıkar. Fanus mumun ışığına perde olamadığı gibi şiir güzeli de aşıkda namus koymaz. Şiire Karun'un hazinesi demek yanlış olmaz. Söz sahiplerinin kalbi bir kuyu, sühan da bu kuyuya haps olunmuş Yusuf'tur. O Yusuf gibi güzeli kuyudan çıkarmak için şiirin vezni kova, hayal ise iptir. Söz akıl Zeliha'sını tuzağa salıp ālem Aziz'ini güzelliğine kul etmiştir. Söz, bir güzel, nazım da o güzelin altın elbisesidir. İki mısra o güzelin iki kaşı, matla ise kıymetli taşlarla süslü tacıdur. Bu güzele, revi incik, redif halhal, medd kaşındaki vesme, noktalar bendir. Matla beyti bu güzelin ayağına yüz sürmüş yalvaran aşıktır. Bu güzelin iç ve dış giysileri has hayal ve renkli edalardır. Bu güzelde nazar zerafet, idrak ise güzellik görür. Böyle bir şiire her taraftan takdir incileri saçılır.

"Teşbib" başlığıyle Osmanlı padişahlarının övgüsüne ve devirlerinde şiirin genel olarak durumuna geçilir. Anadolu'da şiir fidanının dikilişini I. Murad devri olarak gösteren Çelebi, bu fidanın Yıldırım Han zamanında büyümeye başladığını Fatih devrinde dal budak saldığını ve Kanunī saltanatı altında da olgun meyveler

verdiğini söyler. Osmanlı sultanlarının gözlerinin nuru, *Sultan Osman*'dır. Onun halefi *Orhan Han*dır. Bunların zamanında Türkî şiir taze gonca gibi henüz tebessüm etmemiş ve şuara bülbülleri belagat bahçesinde terennüm eylememişlerdir. Üçüncü varis olan *Gazi Hünkar* devrinde de fen-i şiirde muhtas sahib-mahlas kimse olduğu kayıtlı değildir ama hiç olmadığı da kesin değildir. Ahmed adında biri Şehnâme bahrinde Süheyl ü Nev-bahar destanını Farsçadan tercüme etmiştir. Eserde kendisinin bulduğu manalar da vardır. *Sultan Yıldırım Han* zamanında bazı âsâr zuhur etmiştir. Yıldırım'ın imamı Süleyman'ın yazdığı mevlit kadar başarılısı hiç bir zaman yazılamamıştır. *Mîr Süleyman* neseb-i saltanattan hariçtir ama gayet ayyaş ve muâşir olduğu için şairlerle ülfeti çok olmuştur. Bu dönemde Hamzavî ve Ahmedî mahlaslı kardeşlerden Ahmedî İskender-nâme'yi, Hamza da Hamza kıssalarını nesir tarzında yazmışlardır. Ayrıca Ahmed-i Dâî ve Şeyhoğlu adlı şairler de vardır. *Sultan Mehmed* devrinde Osmanlı büyük bir devlet olma vasfını kazanır. Bu devirde kâlâ-yı şiir revâcta ve erbâb-ı nazm ibtihacta idi. Hilâl-i şiir her gün bir başka şekilde terakki bulup ruz-efzûn oldu ve pertev-i envârıyle her taraf nura boğuldu. Şeyhî, Hümâmî, Yazıcızâdeler, bu dönemde zuhur ettiler. *Sultan Murad Han* zamanında da onun namına birçok şiir söylendi. Şiir ve şaire ilgi arttı. İstanbul fatihi *Sultan Mehmed* Avnî mahlasıyle mükemmel gazeller, mürettep kaside ve kıtalar demiştir. Aslında Osmanlı sultanlarının hepsi şiir söylemişlerdir ama ilk mahlas alan Fatih'tir. Şairlere ayda biner akçe verilmeye ilk defa onun zamanında başlanmıştır. *Sultan Bayezid* Adlî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Kendisi de şiir yazan *Sultan Selim Han* zamanında şiir bir tabaka daha ilerlemiş ve padişah bahşişlerle şairleri desteklemiştir. Birçok ülke ele geçirmiş olan *Kanunî Sultan Süleyman* Farsça ve Türkçe şiirler yazmış, şairlerin koruyucusu olmuştur. Son olarak da Çelebi, eserini arz ettiği *Sultan Selim*'i uzun övgü cümleleriyle özellikle de onun cömertliğini vurgulayarak anlattıktan sonra sultanlar hakkında yazdıklarını şu cümlelerle özetler: "Egerçi cümle ecdâdında ki şi'r 'âdetdür çün 'âdâtü's-sâdât sâdâtü'l-ḫâbât ve kelâmları maẓhar-ı kelâmü'l-mülûk mülûkü'l-kelâmdur ammâ pâdişâhımuz anlardan nice ki şi'âr-ı salṭanatda ve kirdâr-ı devletde ser-efrâzlardur. Keẕâlik şi'âr-ı şi'rde daḫı anlardan mümtâzlardur anlar çemendür bunlar güldür anlar encümendür bunlar bülbüldür anlar ṣadefdür bunlar ṣadefde dür gibidür anlar rengîndür bunlar gevherdür anlar tâcdur bunlar efserdür anlar şi'rdür bunlar şi'rde ḫayâldür anlar şâdırvândur bunlar şâdırvânda âb-ı zülâldür

anlar lafẓdur bunlar ma'nādur anlar çeşmdür bunlar żiyādur anlar sürmedāndur bunlar ṭūṭiyādur anlar şem'dāndur bunlar şem'-i cihān-ārādur"[4]

Āşık Çelebi şiir yazan padişahların özellikle de Sultan Süleyman ve Sultan Selim'in şiirlerinden örnekler de verir.

"Sebeb-i terkīm-i hurūf u tanzīm-i sufūf" başlığı altında yazar eserini yazış sebebini açıklar. Kendi şairliğine ve yazarlığına güvenen Āşık Çelebi, etrafındaki eser sahiplerini "sikkeyi mermerde kazmak" deyiminden hareketle gelecekte unutulmamaları için bir tezkirede toplamak ister. Kendisinden önce Monla Cāmī Bahāristān'ı, Acem şairleri hakkında da Türkçenin fesahat bülbülü Nevaī Mecālisü'n-nefā'is'i yazmışlardır. Hakim Şah Kazvinī de Nevaī asrından kendi zamanına gelene kadar olan şuarayı Mecālisü'n-nefa'is'e tezyil etmiştir. Āşık Çelebi bunların her birini incelemiş ve beğenmiştir. Daha sonra Sehi Bey'in Heşt Behişt'ini tetkik eder ve takdire değer görür. Tezkiresini harf sırasına göre tertip etmeye karar verir ve Latifi'ye bu düşüncesini açıklar. Latifī de böyle bir eser yazacağını ve şairleri tertib-i selatin düzeniyle vereceğini söyler. Ancak, daha sonra Latifi bu kararından vazgeçer ve "yaran lokmasına tama ederek" Āşık Çelebi'nin tertip tarzını kullanır. Bunu öğrenen Çelebi çok üzülür ve yazdığı şeyleri bir kenara bırakır: "niçe zemān kesīfü'l-ḫaṭīb ḫāṭır-ı münşīden münsi oldı. Belki dil-ber lebi vaṣfında olan eş'āruñ müsevvedesi kāgıdları ẓarf-ı ḥelvā olup pulluḳ pulluḳ ṣatıldı. Ṭakçe-i nisyānuñ daḫı ḳapusına 'ankebūt-ı ḫayāl tār u pūd efkār-ı būd u nā-būd zenbūrı perdeler aṣdı ḫāme oḳın atdı fikr yayın yaṣdı süveydā-yı dil meges-vār ol perdede zār ḳaldı ve żāri ḳıldı"[5]

Āşık Çelebi yıllar sonra Serfice'ye kadı olup buradan memnun kalınca eserini tamamlama isteği yeniden yüreğinde filizlenir ve müsvettelerini toplamaya başlar, ancak görevinden azledilince bu arzusunu yine gerçekleştiremez. Tezkiresini 1568'de Kıratova kadılığında iken tamamlayabilmiştir.

Yazar, daha sonra kadılık yaptığı yerleri, buralarda çektiği sıkıntıları anlatır. Meşhur Tuna kasidesini zikreder. "Hasise-i evvel", "hasise-i düvvüm", "hasise-i sivüm", "hasise-i çeharüm", "hasise-i pencüm" şeklinde beş maddede kitabında gerçek şairlere, ilim adamlarına yer verdiğini, cahillerle işi olmadığını onlara selamı zaruretten verdiğini, bu eserinden dolayı Selim'in lutfuna mazhar olması gerektiğini, Monla Latifi'yi taklit etmemek için eserini "ebced" hurufu üzre tertip ettiğini söyler. Ardından otuz beyitlik bir mesnevi ile bu dediklerini özetler, nakibü'l-eşraflık görevi istediğini belirtir ve Sultan Selim'e dua eder.

4-Tezimiz, s. 81
5-Tezimiz, s. 85

Giriş kısmının sonunda "mukaddime" başlığı altında, eserine aldığı şairleri seçerken dikkat ettiği noktaları zikreder:"Vilâyet-i Rûmuñ āb u hevāsı laṭīf ve ebnāsı ẓarīf olup mecma'-ı ẓurefā-yı 'Arab u 'Acem olduġı sebebden ekṣer-i ehli ḫuṣuṣen içerinde ehl-i fażlı seyimmā sīmā-yı taḥṣīl-i 'ilm ü dirāyetde ve zī-taḥrīr ü kitābetde āzmāyiş itmişlerdür ammā cümlesi istiksā vü ta'dīde ḳābildür ve ne bir resm-i ta'rīfle taḥdīde muḫtemeldür. Bir ṭā'ife daḫı vardur ki ancaḳ şi'r kelām-ı mevzūn olmaḳ mertebesiyle şi'r dimege ḳāyildür anlaruñ şi'rlerinde ne meziyyet ve naẓmlarında ne ḥālet vardur īrādları taṣdī'-i ẓāt ve tażyī'-i evḳāt eyler bināen 'alā ẕālik anlaruñ īrādından i'rāż olındı. Ve bir fırḳa vardur ki ne şi'ri şi'ār iderler belki eş'ārından bile 'ār iderler aḥyānen anlardan remiyyet rām ba'ż-ı ebyāt u muḳaṭṭa'āt ṣādır olur ki ġayr-ı ṣā'irler cevābına ġayr-ı ḳādir olur iṣbāt-ı fuṣeḥā ol ebyatuñ etibbātıyle kemāl-i şi'ri işbāt iderler".[6]

Üst makamlarda görev almış, fazıl ve âlim kişiler bir olaya istinaden birkaç beyit söyleyebildikleri halde bunlar şair kabul edilip tezkireye alınmamışlardır. Āşık Çelebi bu kişilere örnek verip beyitlerini zikrettikten sonra fazla ayrıntıya girmeden şiirin türlerini sıralar ve eserinin tevārih-i şu'arā olabilecekken niçin Meşā'irü'ş-şu'arā adını verdiğini açıklar: "Ve şi'rüñ daḫı aḳsāmı vardur ki ḳaṣā'id ü ġazeliyyāt u murabba'at u rubā'iyyāt u muḳaṭṭa'āt u meṣneviyyāt. Şu'arānuñ ba'żı bu cümleye kūşiş itmekle mütefennindür ve ba'żı iḫtiyārıyle bir ḳısmın verziş idüp anda müte'ayyindür ol maḳūlenüñ ẕikrleri ifrād olındı ve teẕkiretü'ş-şu'arā olmayup aṣlda tārīḫ-i şu'arā olduġı cihetden ba'żı aḥvällerinüñ ẕikrinde imtidād olundı ve Meşā'irü'ş-şu'arā ad olundı"[7]

Āşık Çelebi, şairlere geçmeden önce kendine yardım etmesi, güç kuvvet vermesi için Allah'a dua ettiği altı beyitlik Farsça mesneviyle giriş kısmını noktalar.

Āşık Çelebi, bütün bu söylediklerini Arapça, Farsça şiirlerle, ayet, hadis ve kelam-ı kibardan sözlerle destekler, pekiştirir. Eserini yazarken faydalandığı birçok kaynak zikreder.

Tezkirede 426 şair hakkında bilgi verilmiştir. Kısa biyografilerde genellikle şairin doğum yeri, asıl adı, görevi, varsa eserleri, öldü ise, ölüm tarihi verildikten sonra şairin şiiri olumlu veya olumsuz birkaç sıfatla değerlendirilip örnekler verilir. Bu şablon hemen hemen bütün kısa biyografilerde aynıdır. Āşık Çelebi'nin yakından tanıdığı, devrindeki şairlerde de şairin nereli olduğu, adı, varsa lakabı ile biyografiye başlanır. Biyografi sahibinin özelliklerinden uzun uzun bahsedilir,

6-Tezimiz, 103
7-Tezimiz, s. 105

eserleri zikredilir, şiirleri hakkında görüşlere yer verilir. Daha sonra bir hikaye anlatılır ve ölüm tarihi, yeri verilir. Bazen de ölüm tarihi ve yeri zikredildikten sonra hikayeye geçilir ve şiirlerinden örnekler verilir. Tezkirede şairlerin veriliş tertibi bir başka çalışmada teferruatıyla anlatılmıştır.[8]

Bu çalışmada da görüldüğü gibi bu tarz biyografiler başka tezkirelerle mukayese edilerek verilmesi gerekir. Bu sebeple biz bu konuya kısaca değinmekle yetiniyoruz. Ayrıca gerek "Tezkirenin üslubu", gerekse "Şiir ve Eser değerlendirmeleri" bahislerinde bu konuya değinilecektir.

8-Harun Tolasa, Sehi, Latifi,Aşık Çelebi Tezkirelerine Göre XVI. yy.ın Edebi Eleştirisi, Ege Ünv. yay, İzmir, 1988.

III- TEZKİRE'NİN KAYNAKLARI

Tezkirelerden edinilen bilgilere göre tezkire yazarları böyle bir biyografi çalışması için şairlerin hayatlarını araştırırken başlıca dört kaynaktan yararlanmışlardır:

1-Daha önce bu sahada yazılmış olan tezkireler.

2-Tezkireler dışında kalan mecmua, risale ve çeşitli meslek erbabını bu açıdan inceleyen biyografi çalışmaları.

3-Şairlerle ilgili olarak nakledilen rivayetler.

4-Şairlerin kendi eserleri.

Âşık Çelebi tezkiresinde bir beşinci madde ilave etmemiz gerekmektedir: Şairlerin bizzat kendileri.

Eski yazarların önemli özelliklerinden biri yazdıkları eserlerde faydalandıkları kaynakları kaydetmemiş olmalarıdır. Kaydedenler de bunları bugünkü ilmî metodlara göre bir tasnife tâbi tutmamışlardır. Bunlar, faydalandıkları kaynaklardan elde ettikleri bilgiyi genellikle şahsî bilgi ve görüşleri gibi göstermeyi bir alışkanlık haline getirmişlerdir.

Türk edebiyatında kaleme alınan tezkireler içinde bir tek Gelibolu'lu Âlî Künhü'l-ahbâr'ının dibâcesinde kaynaklarının listesini verir. Ancak, Âlî de tamamen gelenek dışına çıkamamış, listede adı geçmediği halde faydalandığı başka kaynaklardan bazılarını da eserinin bir çok yerinde zikretmiştir.[1]

Âşık Çelebi gerek tezkiresinin mukaddimesinde gerekse biyografi kısmında birçok eser ve şahıs ismini zikreder. Ancak, diğer tezkirelerden farklı olarak Çelebi'nin kaynaklarının çoğu canlıdır. Tezkiresine dahil ettiği şâirlerin büyük bir kısmını tanır, hatta onlarla arkadaşlık eder; bazısıyla can ciğer dosttur. Bizzat gördüğü veya şâirinden duyduğu olayları anlatır. Bu da onun eserini diğer tezkirelerden ayıran ve kıymetli kılan en önemli özelliklerden biridir. Bu sebeplerden dolayı onun kaynaklarını sözlü ve yazılı kaynaklar olmak üzere iki ana başlıkta incelemek gerekir.

I-YAZILI KAYNAKLAR

Âşık Çelebi özellikle tezkirenin giriş kısmında tefsir kitapları, şiir hakkında bilgi veren kaynakları, genel tarih ve bibliyografya kitaplarını zikreder.

1-Mustafa İsen, Künhü'l-ahbar'ın Tezkire Kısmı, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ünv. Edebiyat Fak., Erzurum 1979.

Başlangıçtan tezkiresini kaleme aldığı döneme kadar şiirin tarihini ayrıntılarıyle verdiğine göre bu kaynakları okuduğu ve özümsediği kanaatindeyiz. Çelebi, bu kaynakların bazen isimlerini, bazen sadece yazarlarını bazen de her ikisini birden verir: İbn Esîr, Buharî, Keşşaf ve Kadı Beyzavî'nin tefsirleri, Kadı Ayaz'ın Şifa'sı, Hasseten Hazret-i Ayşe'nin rivayet ettiği hadisler, Fahreddin Kadı Han'ın Fetāvāsı, Fetāvā-yı Bezzāzî, Fetāvā-yı Kübrā, Hekim Şah Mehmed Kazvinî'nin Mecālisü'n-nefā'is'i tezlil ettiği risalesi, Hace Molla Isfahanî'nin Cihan-küşā ve Ālem-ārā'sı, Tarih-i Vassaf, İmam Sa'alibî'nin Kitab-ı Arāyis'i, İmām-ı A'zam'ın Fıkh-ı Ekber'i, Takiyüddin bin Hac'ın Kahvetü'l-İnşā'sı, Ebu'l-ferah-ı Isfahanî'nin Agānî-i Kebîr'i, Monla İdris'in Tevarih-i Al-i Osman'ı, Taşköprizade'nin Şakayık-ı Numaniyyesi, Bustan, Ahkāmü'l-eş'ār fi ahkāmi'l-iş'ār, Şerh-i Lāmiyetü'l-acem, Sehl bin Hārūn, Ca'fer-i Bermekî, Cāhız, Abdullah bin el Mu'tez, Şeyh Şehābeddin Sühreverdi.

Tezkirelerin başlıca kaynaklarından olan diğer tezkirelerden Āşık Çelebi gerek önsözde gerekse biyografiler kısmında zaman zaman bahseder. Bu sebeple bunları yazılı kaynaklar başlığı altında müstakil bir grupta topladık.

1-Meşā'irü'ş-şu'arādan önce yazılmış tezkireler:

Meşā'irü'ş-şu'arādan önce Türk edebiyatında kalime alınmış şu tezkireler mevcuttu:

Monla Cāmî-Bahāristān
Nevā'î-Mecālisü'n-nefā'is
Sehî Bey-Heşt Behişt
Latifî-Tezkire

Āşık Çelebi'nin ifadelerinden bu eserlerden faydalanmış olduğunu anlamaktayız.Ancak, açık açık şu tezkirelerden şunları aldım demez. Önsözde, Bahāristān ve Mecālisü'n-nefā'is'ten şiir hakkında yazılanlardan alıntılar yaparken bu eserlerin değerlerini de belirtir:

"Bu eclden şu'arānuñ melikü'l-kelāmı bezm-i belāġatüñ rind-i dost-kām-ı āşāmı ya'ni Monlā Cāmî şi'r vaṣfında Bahāristānında ki bahāristān-ı 'ālem aña nisbet ḫāristāndur" "Şu'arā-yı Fürs hakkında Mîr Zādegan Horasandan Emîr Devletşāh-ı merḥūmuñ müstakil kitābıdur ṭabl-girān-ı ma'rifetüñ dost-kām-ı āşāmı Monlā Cāmî Bahāristānda bunlar yādına maḫṣūṣ itdügi bir bābı ki ol ni'me'l-me'āb ve bu ni'me'l-bāb sā'ir kitāblar ḳuṣūr bunlar lebābdur ve yine şu'arā-yı 'Acem vaṣfında

Beyt : Zebān-ı Türkīnüñ destān-serāyı
Feṣāḥāt bülbüli ya'ni Nevā'ī

cem' itdügi Mecālisü'n-nefā'is ki ḥacle-i nāz-ı kevā'ib-i 'arāyisdür"(Önsöz)

"Nevāī-i merḥūmuñ Mecālisü'n-nefā'isinde meẕkūr olan şu'arādan ve pāy-ı taḫt-ı mülk-i Ḫorasan olan Heratda Sulṭān Hüseyn ü Nevāī vü Cāmī vü Bināyi ve ol 'aṣruñ ekābiri ḫidmetine irişmiş ẓurefādan idi".(Basirī)

Āşık Çelebi'inin Sehī ve Latifī tezkirelerini de dikkatlice okuduğu bir gerçektir. Tezkirenin giriş kısmında eserini yazmaya başlamadan önce Sehi Bey'in tezkiresini incelediğini ve beğendiğini zikreder. Bazı maddeleri Sehī ve Latifī'den faydalanarak yazdığı açıkca bellidir. Bazen de delilleriyle Latifī'nin verdiği bilginin yanlış olduğunu gösterip doğrusunu verir:

"Sehī Bey ıṣṭılāḥınca ṭarīḳın tekmīl idüp dersin görmişdür"(Celīlī)

"Laṭifī tezkiresinde Burusa müftisi Ahmed Paşa'nuñ oğlı Hıżr Çelebidür ve dedesi vü kendi Ḫıżrī maḫlaşıyle meẕkūrdur dimişdür" (Hızrī)

"Ṭırḫalalı olduġı ḳaṣā'idünden ma'lūmdur Laṭifī Prizrendendür didügi ġayr-ı vāḳı'dur" (Baharī)

"'Aceb laṭīfedür ki kendi Ḫüsrev ü Şīrīnüñ āḫirinde

Beyt : Ḥāmidī-zāde Celīlī Bursevī
Naẓm idüp Şīrīn ü Ḫüsrev nāmeyi

diyü beyān iderken Laṭifī İznikīdür dimişdür".(Celīlī)

"İstanbullıdur. Laṭifī ġalata düşüp Ġalaṭalıdur dimişdür"(Merdümī)

Çelebi, Heşt Behişt ve Latifi Tezkiresini muhteva açısından karşılaştırır. Sehī tezkiresini Anadolu'da ilk olması ve diğer tezkire yazarlarına örnek olması açısından önemli bulurken Latifī'nin eserinin yazarına kırgın olmasına rağmen Heşt Behişt ile kıyaslanamayacak kadar üstün olduğunu belirtir. Latifī tezkiresi gerek muhteva gerekse tertip tarzı ve üslup açısından çok başarılıdır.

2-Āşık Çelebi'nin, Şair ve Yazarların Nesir ve Nazım Türünde Bizzat Görüp Okuduğu Eserleri :

Āşık Çelebi'nin yukarıda sözünü ettiğimiz kaynaklar dışında bazı şairlerin eserlerini de bizzat okuyup notlar aldığını ve beğendiği şiirlerini tezkiresine dahil

ettiğini biliyoruz. Hayâlî'nin Divanını, Mu'ammâyî'nin eş'ârının çoğunun kayıtlı olduğu cöngünü, Meylî-i Sâlis'in Divanının tamamını, ayrıca bazı nesir ve nazım tarzda yazılmış destanlarını, Sücûdî'nin yazdığı Sultân Selim'in Divanını, Fazlî'nin Pîri Paşa'ya gönderdiği mektubu, Gulâmî'nin Divanını, Müfti Sa'dî Çelebi'nin kendi hattıyla yazdığı cöngünü, Monla İdris'in Tevârih-i Âl-i Osman olan Heşt Behişt'ini Suzî'nin birkaç mahlas beytini vb. kendi gözleriyle gördüğünü, bunları okuduğunu belirtir hatta bazıları için beğendiğini belirten sıfatlar kullanır. Buraya Zâtî'nin kaside ve gazellerinin sayısını ve diğer eserlerini bizzat kendisinden öğrendiğini de ekleyelim.

II-SÖZLÜ KAYNAKLAR

1-Şâir ve Yazarların Bizzat Kendileri :

Âşık Çelebi tezkiresine dahil ettiği XVI. asır şâirlerinin büyük bir kısmını tanımaktadır. Daha İstanbul'da öğrenci iken dedesi Mü'eyyedzâde'nin nüfuzu ve kendi girişkenliği sayesinde devrin pek çok ünlü şâir ve yazarıyla tanışmış, meclislerinde bulunmuştur. Daha sonra özellikle İstanbul'da olmak üzere kadılık yaptığı yerlerdeki şâir ve yazarlarla da dostluk kurmuş, onlarla gezmiş, eğlenmiş, sohbet meclislerine katılmış, pek çok anektoda konu olabilecek olaylar yaşamıştır. Bu şâirlerin özel yaşamlarına kadar girebilmiş, acılarına, sevinçlerine ortak olmuştur. Bu sebeple tezkirenin asıl kaynağı şâirlerin kendileri ve Âşık Çelebi'nin bizzat gördüğü veya kendilerinin Çelebi'ye verdikleri eserleridir. Hayâlî Bey, Hâtemî, Zâtî, Gubârî, Kandî, Yahyâ Bey, Fevrî, Fikrî, Figânî, Fânî, Selikî, Sa'yî-i Sânî, Selmân-ı Aydınî, Sülûkî, Sa'dî Çelebi el-Müftî, Sürûrî Çelebi, Niyâzî, Sâ'ilî, Hızrî, Nihâlî, Keşfî, Latifî, Bahârî, Sehâyî, Ca'fer Çelebi, Şâh Kâsım, Ali Çelebi, Nişanî-i Evvel, Nişanî Bey vb. hep onunla arkadaşlık etmiş, hem-hâl olmuş kişilerdir. Zaten Ali babası, Hâkî oğlan kardeşi, Ehlî ise akrabasından olduğu için bu kişileri de iyi tanır.

Ca'fer Çelebi, Şâh Kâsım, Fevrî, Sürûrî Çelebi, Müftü Hâce Çelebi Efendi aynı zamanda Çelebi'nin hocası konumunda olan kişilerdir. Hatta tezkiresini hazırlarken hocası Müftü Hâce Çelebi Efendi'nin tavsiyelerini dikkate aldığını görüyoruz: "Ba'd-ez-ân bu bende-i ḥaḳîr şeref-i zemîn-bûslarıyle taḥṣîl-i sa'âdet-i ser-efrâzını eyledükde istiftâ vü cevâbı ve *Bezzâzînüñ naḳlin bile yaz* diyü mübâdelet emr buyurmışlardur fi'l-vâḳı' şol ki ḥaḳdur bunlaruñ naẓmınuñ ḥüsn-i sebki ve luṭf-ı sebüki elfâẓınuñ selâseti ve ma'nâsınuñ cezâleti edâsınuñ

letâfeti Burhânü'd-dîn nazmından râcih-i mutlakdur. Ve bu bende-i memlûkları ʻabd-i mekâtibleri olup fetvâları kâtibi oldıuġumda şiʻr hakkında kendiden istiftâ olındukda bu beytle cevâb virmişlerdür" (Önsöz) Hocalarından üstadım diye saygıyla bahseder. Bu biyografilerde dilin birden ağırlaştığını zincirleme tamlamaların ve saygı bildiren ifadelerin arttığı görülür. Bu kişilerden sadece kendi biyografilerinde değil diğer maddelerde zaman zaman söz eder:

"Hakîr merhûmla sene sitte ve erbaʻîn ve tisʻami'e ramażânında bir gice zübde-i erbâb-ı ʻArab u ʻAcem u Rum üstâdum Şâh Kâsım-ı merhûm evinde cemʻ oldum" (Ârifî)

"Monlâ-yı mezbûrdan hakîr baʻż-ı münşeʻât okıyup üstâdum ve oġlı ʻAli Çelebi şerîküm belki birâder-i hem-râzum idi ol takrîble meclislerine tereddüdden ve hużûrlarına âmed şoddan hâli degül idüm. Bir gün meclislerinde iki aṣhâb-ı saʻâdet-hânedânından haber geldi ki kız çıkaruruz yorġan haşiyesine ve göñlek-i giribânına yazup nakş idecek beyt disünler girîbân hakkında bu beyti didiler.

Beyt : Âfitâb-ı hüsne matlaʻdur girîbânuñ senüñ
Nitekim ġarîb durur ol pâk-dâmânuñ senüñ

Yorġan hakkında bu beyti didiler.

Matlaʻ : Dün gice çün hayâlüñ oldı gözümge mihmân
Kıldum bebegini pister itdüm kapaġı yorġan

Fakîre sen dahı di didiler. Her çend küstahlukdur diyü niyâzmendlükler itdüm ʻafv taleb eyledüm. Elbette ruhṣat buyurmadılar ibrâm itdiler nâ-çâr el -me'mûr maʻżûrdur mûcibince teveccüh itdigünde girîbân hakkında bu matlaʻ tulûʻ itdi".

Saʻyî-i Sânî, Selikî, Nurî, Merdümî Çelebi, Gulamî gibi şâirler aynı zamanda Çelebi'nin iş arkadaşlarıdır.

Bu bölümün asıl ağırlıklı noktasını İstanbul'da gençliğinden itibaren tanışıp dost olduğu şâirler oluştururlar. Bu şâirlerin biyografileri de tezkirenin en uzun biyografilerindendirler. Bu maddelerde aynı zamanda Âşık Çelebi'nin hayatı hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Bu çerçevede en güzel ve başarılı örnek Hayâlî Bey maddesidir : " Sultân Süleymân-ı merhûm hâtif-i kurûn u fâtih-i kırum fermân-fermâ-yı ʻArab u ʻAcem u Rûm ʻIrakeyn seferinden geldüklerinde hakîr dahı henüz Rûmilinden İstanbula gelmiş bulınup sinn-i buluġa henüz vâṣıl ve derece-i istiʻdâda varip efâżıl-ı hużûrlarında muhaṣṣıl idüm ki sene isneyn ve

erba'în ve tis'ami'ede idi ol vaktden Hayâlî Bey ile üns ü ülfet üzre olup ma'lûm degüldür ki fakîr ile ihtilâtı dânişmend kısmında bir ferd ile dahı ola. Her ğazel ki dise evvel iltifâtından veya kelimât-ı 'Arabiyyede kuşur-ı şanâ'atından vâkı' olan eger sakîm-i ma'nâ ve eger bârid edâ ve eger ğalaț ta'bir ve eger imlâda sehv ü tahrîrde taksîrdür tenbîh olınsa kabûl kılurdı".

Bu dost şâirlerle gâh Zâtî dükkânında, gâh deniz kıyısında, gâh Kandî dükkânında gâh Hayâlî'nin evinde gâh hamamlarda bir araya gelirler. Bazen yolda rastlaşıp hasb-i hâl eder, şiir alışverişinde bulunurlar. Bazen de hasta ziyareti, cenaze töreni gibi üzücü bir olay onları bir araya getirir. Zâtî'nin cenaze töreninde devrin ünlü şairleri bir araya gelirler. Sağlığında hiç anlaşamadığı Yahyâ Bey de cenazededir : " Ancak bir gün haste olmış ammâ hastelükle vücûdına külli bî-tâkatluk yol bulmış cümle ihvânı her tâ'ifeden isimleriyle tenşîş eylemiş dânişmend-i yârândan Selikî ile hakîri tahsîs eylemiş. Varup namâzın kılup Edirnekapusından taşra Keşfî vü Başirî tâ'ife-i şu'arânuñ nice pîri vü cem'-i kesîri yanlarında medfûn eyledük. Yahyâ Bey dahı hâżır idi" (Zâtî)

Bu meclislerde zaman zaman bazı şâirlerin şiirlerinin değerlendirildiğine şâhit oluruz: "Bir gün efşah-ı fuşahâ ve efżal-ı şu'arâ Ebu'l-fażl Efendi ki kendi efâżıl-ı dehrüñ ser-i hayli ve 'ilm ü fażl anuñ tufeyli olup meclisi meclis-i 'irfân ve şohbeti mecma'-i rindândur hidmetlerinde 'Ârif-i Şehnâmegû ile cem' olduk kendiler feth-i kelâm idüp Kireççizâde geldi ba'ż-ı nazm getürdi. Bu gice uyımadum iş güc idindüm yazdum içinde bir ma'nâdâr beyt bulamadum siz ne dirsüz diyü ebyâtı 'arż idüp ṭûl u 'arż-ı 'arûż u afiyesinde bahs u cedâl iderek kendi dahı geldi bahse bile dâhil oldı ammâ ne Hakka kâ'il oldı ve ne ma'kûle 'âmil oldı cümleden bu beytler idi"

Âşık Çelebi'nin kaynaklarını tespit ederken devrin ileri gelenlerinden Feridun Ağa'nın biyografsinde hiç şiirine yer verilmemiş olduğu hususu ve şu cümle dikkatimizi çekti. Selmân-ı Aydınî maddesinde Efşâncı için şöyle demektedir : "Ammâ dostluğı îcâb itdi ki cüz'i takrîble nâmı bu nâmede mestûr ve bahâne ile du'â-yı hayr ile mezkûr ola". Bu ifadeden hareketle Âşık Çelebi'nin bir beklentisi olduğu için veya dostluk hatırına bazı kişileri tezkiresine dahil etti mi acaba? diye düşünüyoruz. Ancak bu tür bir örnek ve ifade bir daha geçmiyor. Bu da onun tezkiresinin değerini azaltmaz. Başka bir deyişle şâir ve yazar seçiminde onun tarafsız davranmadığı sonucunu çıkartmaz. Zaten böyle bir şey yaptığını da gizlememiş, dobra dobra söylemiştir. Bu tutumu da onun için artı puandır.

2- Āşık Çelebi'nin Katıldığı Şiir Meclislerinde Söylenip Kaydettikleri Veya Çeşitli Vesilelerle Elde Ettiği Eserler

Bu başlık altında topladığımız eserlerin sahiplerini Āşık Çelebi tanıdığı için bu bölüm "şāir ve yazarların bizzat kendileri" başlığı altında topladığımız bölüm ile yakından alakalıdır. Bahārī, Hāfız-ı Acem, Mu'ammāyī, Kadrī Efendi, Ārifī, Sānī, Kandī, Zātī, Hayālī vb. ile çeşitli vesilelerle birlikte bulunmuşlar ve Çelebi bu şāirlerin okudukları şiirlerini kaydetmiştir.

"Cümleden Ḳādirī Efendi ki ṣāḥib-'ayār-ı mi'yār-ı şu'arā ve mu'ayyen-i mekādir-i fużalādur bir meclislerinde bu iki maṭla'ın oḳıyup medḥ ü ṣenā itdüklerinde faḳīr bi'ẕ-ẕāt ḥāżır idüm biri budur ki" (Hāfız-ı Acem)

"Ben vardıġum gibi bir ġazel didüm diyü bir ġazel oḳıdılar iki beyti ḫātırumda ḳaldı" (Kadrī Efendi)

"Kesb-i hevā vü def'-i 'ufūnet-germā içün bir taḫta-pūş yapdı. Zātī "çār-ṭāḳ-ı ḫalā" diyü tārīḫ didi. Kendi dükkānı öñinden geçerken eline sunıvirdi. Ḥaḳīr ḥāżır idüm hemen alduġı bir oldı yine Ẕātīden ḳalem isteyüp" (Kandī)

Çelebi, ilk defa bir mecliste birlikte olduğu kişilerden de bahseder :"Ḥaḳīr bir meclisde cem' oldum çoḳ ruḫāniyyet fehm eyledüm" (Senāyī)

Āşık Çelebi'nin katıldığı toplantılarda bazı şairlerin hayatlarına dair rivayetler nakledilir, şiirlerinden örnekler okunur. Özellikle İstanbul, Bursa, Edirne, Üsküp, Bağdat gibi Osmanlı kültür coğrafyası içinde hayli müstesna yeri bulunan ve oluşturduğu edebī mahfellerle şairleri Osmanlı ülkesinin dört bir yanından kendine çeken bu merkezlerde kurulan şiir meclisleri bu tür rivayetlerin ocağı durumunda idi. Genellikle şairlerin ve gönül erbabı kişilerin oluşturdukları bu yaran meclislerinde özel sohbetlerde şairler kitaplarda bulamadıkları bir çok bilgiyi buralardan temin etmekte idiler. Çelebi de çok gezen ve bu tür topluluklara sık sık katılan bir şahsiyet olarak bu sohbetlerden çok faydalanmıştır. Āşık Çelebi muhtemelen bu toplantılarda birinden duyduğu bir bilgiyi o kişinin adını zikrederek veya zikretmeden, "duydum, işittim, rivayet ederler ki" şeklinde başlangıç cümleciği ile verir:

"Mevlānā Necmi Çelebiden ki maḥallinde meẕkūr olur istima' itdüm ki ḳatl olduġından üç dört gün evvel kendilere vardum bir tāze ġazel didüm içinde bu beyti ġāyet begendüm diyü bu beyti oḳudı ki"(Ca'fer Çelebi)

"Merḥūm Merḥabā Çelebiden işitdüm ki mezbūr şūrekāmuzdan ve yārānımuzdandur dirdi. Bu ġazeli ki eller Necātīye ve ba'żılar Kemāl Paşazādeye

isnād iderler ol aña isnād iderdi" (Sākī). Bu ifadeden Āşık Çelebi'nin yanlış bilgileri düzeltmeye çalştığını da anlamaktayız.

Kaynağı belli olmayan, doğrulanmayan bilgileri verirken temkinli hareket eden bir yazarla karşılaşmaktayız:"İle'l-ān henüz vefātı şāyi' degüldür ma'lūm degüldür ki yā vāḳı' yā vāḳı' degüldür" (Fuzūlī)

Āşık Çelebi, "Ba'żı müverriḫīn merḥūm Necātīden merḥūmı tercīḫ itmişlerdür" (Ahmed Paşa) cümlesinde olduğu gibi bilgiyi aldığı kaynağı belirtmeyen yuvarlak bir ifade de kullanabilmektedir.

3-Şāirlerin Mektupla Yolladığı Eserler :

Günāhī Hayālī Bey'in ölümü üzerine yazdığı tarih mısra'ını, Celālī gazel ve matla'larını, Merdümī bir gazelini, Nevālī mektubunu, Sihrī bir kıt'asını, Fazlī beyitlerini, Fevrī Efendi bir kıt'asını, Şah Mehemmed bir kıt'asını yazdığı mektupla, Şirī-i Diger bir mektubunu, Salih Çelebi Leylā vü Mecnūn'unu, inşā mecmualarını, gazellerini, kıt'alarını, Sun'ī kıt'asını, Ali Çelebi Efendi bir gazelini, Rızāyi tarih mısralarını vb. Āşık Çelebi'ye yollamışlar o da tezkiresinde zikr etmiştir. Hayāli Bey de yeni yazdığı gazelleri Çelebi'nin kadılıkta bulunduğu yerlere gönderip onu çok sevindirmiştir. Ancak tezkirede bunlardan örnek ve esere dahil edilen gazellerin bunlardan biri olduğuna dair bir kayıt yoktur.

Āşık Çelebi bazen sadece eserin türünü ve kim tarafından gönderildiğini söylemekle yetinir. :"inşāsından ḥaḳīre gönderdügi mektūb ṣūretidür" (Nevālī)

Bazen neyin kim tarafından nereden nereye gönderildiğini belirtir: "Ordudan ya'ni vefāt itdükleri menzilgāh-ı şāh-ı cihān-cūdan İstanbula bu mektūb-ı belāġat-üslūbla bu ḳıṭ'a żımnında derc olan tārīḫ-i merġūbı inşā-yı feṣaḥat-maṣḥubla göndermişlerdür" (Şāh Mehemmed).

Bazen saygı duyduğu kişilerin şiirlerini gönderip kitaplarına dahil etmelerini buyurdukları görülür : "Bu ġazelleri ve bu maṭla'ları Kütahiyyeden gönderüp esnā-yı kitāba derc itmek buyurmışlardı" (Celālī)

Yine saygıyla bahsettiği ilim irfan sahibi kişilerden olan Müderris de bir gazelini ihsān edip göndermişlerdir. Öte yandan Āşık Çelebi Müderris'e "hangi şiirinizi kitabıma alayım" diye sorarak kendi edebī bilgi ve zevkini bir kenara bırakıp Müderris'in istediğini uygun yazmayı uygun bulmuştur. Bu durum aynı zamanda Çelebi'nin eser seçiminin farklı bir boyutunu göstermektedir.

Bazen Āşık Çelebi bir şāire bir vesileyle gönderdiği şiirlerini eserine aldığı görülür : "Bir def'a şūr-ı 'ışḳa mübtelā olup bī-ser ü sāmānlar ser ü kārın

eyledükde bu ḳıṭʻayı yazup aña Edirne'ye gönderdüm idi" (Şeydā) Kimi zaman da Çelebi'nin gönderdiği şiir karşılığında şâir de cevap mahiyetinde şiir yazar gönderir. "Bir gün İslām Bey nām kimesne odasına Siḫrīyi daʻvet idüp bu ḳıṭʻayı gönderdüm. Monlā daḫı mest ü efkār olup bu ḳıṭʻayı yazdı gönderdi"

Müellif sadece kendisine gönderilen veya kendisinin yazdığı mektup ya da şiir örneklerini zikret mekle yetinmez. Bazen de iki şâirin birbirleriyle mektuplaşmalarını anlatarak bunlardan örnekler verir. "Bir vaḳt birḳaç gün maḥkeme kitābetinden ḳalup ol zemānda re'is-i küttāb Ḥaydar Çelebiye ḳaṣd-ı intisāb eyledükde Mesīhī-i merḥūm bu mektūbı Sihrīye göndermişdür ki bi-ʻaynihi naḳl olınur" (Sihrī)

4-Şâirlerin Kendi Elleriyle Getirip Âşık Çelebi'ye Verdiği Eserler:

Latifī, Sunʻī, Maʻnevī i Sānī, Amrī, Meylī-i Sālis vb. şâirler bizzat getirip veya Sunʻī'nin yaptığı gibi Çelebi'yi çağırarak şiirlerini kendisine vermişlerdir.

5-Âşık Çelebi'ye İthāfen Söylenen Şiirler veya Düşürülen Tarihler:

Âşık Çelebi'nin şâir arkadaşları hastalandığında, evlendiğinde, sevdiğinden ayrıldığında veya kadılık görevi için gittiğinde tarih düşmüşlerdir. Bu tarihler Çelebi'nin hayatına dair bize çok önemli bilgiler verirler."bu faḳīr Çernovi ḳāḍısı olduğıma tārīḫ dimişdür" (Sehāyī). "Bir defʻa faḳīr Silivride ḳāḍı iken İstanbula gelüp aḳrabādan Muṣṭafā Paşazāde Derviş Çelebi fevt olup ʻale'l-aḳab atdan düşüp bir parmağum çıḳup şeref-i ḫidmetlerine mübāderete māniʻ olduḳda varaḳa-i duʻā ile iʻtizār olınduḳda muḳābelede bu ẓerreye irsāl itdiler ki "māte Derviş" merḥūmuñ fevtine ve "devletiyle sen olasın pāyidār" faḳīr düşdügine tārīḫlerdür.

Bu bilgiler dışında bu gruplara dahil edemediğimiz ancak Çelebi'ye kaynaklık eden bir iki husus daha vardır. Âşık Çelebi, Zamānī'den bahsederken bir kere Edirne'de gördüğünü sonra kendisinden haber alınamadığını söyler. Nihālī'den ise babasının ve amcasının yakın dostu olması hasebiyle, onlardan edindiği bilgiler ışığında söz eder.

Son olarak Çelebi, bazı önemli şahsiyetleri tezkiresine almayı unuttuğunu Gelibolulu Ali ile olan görüşmesinde itiraf eder. (Bkz. Hayatı bahsi).

IV- TEZKİRE'NİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Âşık Çelebi'nin tezkiresinde kullandığı dil, oturmuş bir kültür dilidir. Kendine göre estetiği ve tadı vardır. O, ne söyleyecekse lafı eveleyip gevelemeden, yapmacıklığa kaçmadan rahatça söylemektedir. Onun dili okuyucusuna bilgin görünmek isteyen bir yazarın dili değildir.

Eserde tek kelimelik isim cümleleri, bir tek fiile genellikle de isim fiile bağlı kısa cümleler olduğu kadar, çeşitli bağlaçlarla birbirine bağlanan orta uzunluktaki sıralı cümleler de yer almaktadır. Bu cümleler de genellikle isim cümleleridir. Cümle başlarında zaman zaman "egerçi, hakkâki, evvel, zâhirde, ittifâk" gibi cümle yapısında bir fonksiyonu olmayan cümle başı edatları kullanılmıştır. Cümle yapılarını oranlamaya tâbi tutarsak sıralı cümlelerin çok daha fazla olduğu görülecektir. Bunlar, genellikle isim cümleleri oldukları için zarflarla tanımlanmışlardır. Ancak, bir olay anlatılırken kısa fiil cümleleri tercih edilmiştir. Anlatımda genellikle öğrenilen ve görülen geçmiş zaman kullanılmıştır: "gelmişdür, buyurmışlardur, dimişdür, didiler, gitdiler" gibi. Âşık Çelebi'nin cümlelerine bakarak üslubunun açık ve net olduğunu hemen söyleyebiliriz. Bu gün için bilinmeyen kelimeler bulunduğu takdirde cümlede ne denmek istendiği kolaylıkla anlaşılır. Tezkirenin tamamında yazarın cümleye hakimiyeti söz konusudur. Farklı yapılardaki cümlelerden birer örnek vererek cümle bahsini noktalamak istiyoruz :

"Sirozlu imiş. Bölük halkından imiş. Irakeyn seferinde Ferîdî ile bir yılda fevt olmışlardur". (Sehâyî)

"İttifâḳ ṣubaşınuñ ḳızı fücceten fevt olur. Ṣubaşı bunuñ bî-günâhluġına ḥaml idüp ḫalâṣ ḳaṣd eyler. Paşaya iltüp vâfir ʻörf itdüm ikrâr itmedi dir. Yolda bir gözi daḫı bir aġaca dokınup mecrûh olur. Ḥasbî ol cerâḥat eleminden bîm-i mevt ile nîm-rûḥ olur". (Hasbî)

"Muḥaḳḳıḳân-ı uṣûl u fürûʻ ve müdeḳḳıḳân-ı maʻḳûl u meşrûʻ taḥḳîḳ eylemişlerdür ki ṭıfl henüz noḳṭa ḳâdir ü lâzım mâhiyyet-i şaḫṣında ẓâhir olmadan âdemiyândan dûr ve küşe-i çeşmde bebek gibi insândan mehcûr olup ol merdümzâdeyi küşe-i ġârda veyâḫûd şevâḫıḳ-ı cibâl u kûhsârda terbiye idüp sebeb-i maʻâş tehyie eyleseler şöyle ki kimsenüñ nuṭḳın işitse ve ne kimseye taḳlîde âzmâyiş itse çün nihâdında merkûz ve nijâdında maḥrûz olan vaṣf-ı nuṭḳuñ ẓuhûrı zemânı gele". (Saʻdî Çelebi)

"Egerçi zâḥirde merḥûm Gürz Seydizâdeden mülâzım idi ammâ iḫtişâsı Kemâl Paşazâde-i merḥûma olup seferde vü ḥażarda mülâzemeti üzerine lâzım idi. Mıṣr seferinde merḥûm ḳâżî-ʻasker ve Aşçızâde rikâblarınca mülâzım-ı sefer

idi ve ol seferde otuz aḳçelüḳ medreseden ma'zūl idi ammā çün kendi ḳābil ü muḳbil ve merḥūm ḳatında maḳbūl idi". (Hasan Çelebi)

Tezkirede kullanılan dil, mukaddimede ve devrin saygı duyulan, sözü geçen aynı zamanda ālim ve devlet adamı olan şairlerin anlatıldığı biyografilerde iyice ağırlaşır. Buralarda sanat yapma gayesi ön plana çıkar. Ancak, kısa maddelerde veya anektodlarda, hikayelerde dil gözle görülür şekilde sadeleşir; külfetli, ağır söyleyişlerden kaçınılarak fiil hakimiyetinde yalın bir hareket üslubu yaratılır. Bu sadelik kesinlikle bir basitlik değildir. Āşık Çelebi'nin dilinin en önemli özelliği gerek sanatlı ifadelerde gerekse sade söyleyişlerde seci kullanmasıdır. O, Arapça Farsça kelimelerle başarılı seciler oluşturabildiği gibi Türkçe kelimelerle de aynı başarıyı yakalar. Seci olan Türkçe kelimeler genellikle fiil soyludurlar :

"Ba'dehū aḳrābāsı ṣıḥḥatin ve mekānın ṭuyarlar bulup yine ser ü sāmān şekline koyarlar 'ulefesinden nıṣfını iki üç aḳçe olur muḳarrer itdirüp Burusaya getirüp kendü ḥāline ḳorlar". (Celilī)

"Sulṭān Bāyezīd ile na'ṭ-ı devletde şaṭranc-ı ṭāli' oynadılar bir zemān ki tenevvür-i kārzārda ḳaynadılar" (Cem Sulṭān)

"Āḫir çün yüki yitdi ve işi bitdi" (Cem Sulṭān)

"Āḫir Anaṭolı ḳāżī-'askeri olan 'Abdü'l-kerīmzāde Efendi ile ḥuḳūḳ-ı sābıḳası olduġı sebebden dest-i āşnāyīden dost-kāmı açdı telḫ-i 'ıyş olmış iken def'-i ḫumār-ı elem-i māżī içün mülāzemede cāmı içdi" (Cevrī)

"Lebi vü çeşmi ḫayāli ile rindler ḳarma-bādāmī-ḥelvāya düşmişlerdi öli ḥelvāmız bunuñ ḥelvāsından olsun diyü öli dili ḫalḳ dükkānına ḳırılmış gibi üşmişlerdi" (Hüseynī)

"Paşanuñ dīk-i cūşān-ı luṭfına bārid sözler ile ṣovuḳ ṣu ḳatup ṣovudur ol ṣāḥib-naẓar bunuñ ḥāline iki göz ile baḳmaḳ isterken efsāne-i pür-füsūn ile ḫāb-ı ġafletden uyudur" (Hayretī)

"'Ayn-ı şi'r görür gözi belki ḳaṣīde-i 'ömri şāh beytine irince şi'r āḫir sözi olur" (Hayretī)

"Ser-rişte-i kārı ele getürdi inşāya āzmāyiş itdi temām yirine yitürdi ḥüsn-i ḫaṭṭa verziş itdi bi'ż-żarūrī ḳalem ayaġına baş indürdi ve bi'l-cümle şūḫ-ṭab'luḳda ve şehr-āşūbluḳda 'asker-i a'dāsın sındurdu". (Emānī-i Sānī)

"Üç dört kerre at eyerleñ didi eyerlediler ve seyis-ḫāneyi semerlediler" (Me'ālī)

"Ḫaṭṭından ser-i mū ẓāhir olmadın efāżıl kehrübā gibi ḳapışurlardı. Sāyesi aña hem-sāye olduġıçün raġbet idüp anı ḳorlar dīvāra yapışurlardı". (Maḥvī)

"Merhūm-ı merkūm keyyis ü küsec sözi şīrīn ve yüzi gülec nārīn-heykel ü nahīf- mizāc zarīf-tab' u mizāc-ı imtizāc berrāş u 'ayyāş kallāş u evbāş latīfe-cūy u bezle-gūy esnāf-ı eş'ārda letā'ife kābil ü hezle mā'il hande-rū vü küşāde-şemā'il". (Me'ālī)

Önsözde dilin ağır olduğunu söylemiştik. Ancak, burada da eğer bir olay anlatılacaksa birden dilin sadeleştiğini, secilerle bir ahenk sağlandığına şahit oluruz. Kısa fiil cümleleriyle bir hareket de söz konusudur :

"Hābil Kābilden makbūl oldı Kābil hased idüp salāha kābil olmayup kātil olmaga kā'il oldı ve tīg-i zulm ile Hābil maktūl oldı. Eşcār kurudı sular soguldı fevākih acıdı et'ime müteġayyir oldı. Ādem bildi ki vech-i 'arzda bir hādişe hādiş oldı bu teġayyürāta ol bā'iş oldı. 'Azm-i Hind itdi hāli bilüp kendüden gitdi. Ādemlükler yine nāyiha-i musībeti ile her nāhiye toldı zārından felekler iñledi ve nālişinden melekler tesbīhin yañılup vuhuş u tuyūr beliñledi" (Önsöz)

"Kendi dahı şūh-tab' u şūrīde-şān u şūr-engīz pür-'akl u temyīz 'işve-sāz u 'āşık-nüvāz hüsnine maġrūr ve her kemāl ile me'mūr hānesi melce-i yārān ve mecma'-ı rindān hem-demleri ehl-i 'irfān her şeb meclisi güyendeler vü sāzendeler ile reşk-i gülşen-i pür-bülbül ve bülbüleler ile pür-ġulġul ve her gün bezmi sāġar-ı pür-mey ve çehre-i sākī lāle-'ızār ile gül gül idi par par yanar şāhidler şem'e yanbaşı gelür idi ve icāzetsüz pencereden pertev-i āfitāb ve bacadan ziyā-yı māhtāb nazar itse ehl-i bezme nāşi gelür idi" (Ca'ferī)

Caferī'nin fizikī ve rūhī portresi yanında evindeki sohbet meclislerinin de anlatıldığı bu uzun ifadede seciler, iç kafiyeler, aynı vurgu kalıpları, aynı sesli veya sessizlerin ard arda kullanılması, kelime tekrarları, deyimler gibi birden fazla üslup unsurunun bir arada zikredildiği görülmektedir. Bu da Āşık Çelebi'nin dili kullanmada ne denli başarılı olabildiğinin kanıtıdır.

"Eyyām-ı 'atā vü 'ātıfetde gerdūn gibi *dāmen dāmen* cevherler nisār ve *hırmen hırmen* zerler īsār ider" (Önsöz)

ifadesinde ise secinin yanında Türkçe olmayan "damen ve hırmen" kelimelerinin tekrarı da ilginçtir.

Şu iki söyleyişde de Türkçe kelimelerle yapılan secilerin yanında cinas sanatının başarılı örnekleri verilmiştir. Bunlar aynı zamanda Āşık Çelebi'nin espri yönünü, samimi tavrını ve deyim kullanmaya olan merakını da gösteren çok fonksiyonlu örneklerdir :

"Ammā ehl-i keyfiyyete kemiyyetden mütecāviz olup temām maġlūb itdi. Şol mertebe uyuklardı ki uyanuklugı meger düşünde göre. Anı dahı ta'bīr it

diseler meger nevm-i berşi pīne pīnekī yora idi meger ḳaşınmaḳdan eli dege yāḫūd yañıla yazaydı ki ayda bir ḥükm yazaydı" (Nūhī)

"Zurefā vü 'urefāyı cem' idüp Sīne-çāk rūḥıçün āb u aş itdiler. Ba'dehū mevlevīler āyīni üzre semā' idüp ṣaḥn-ı ḫānkāhı aşıtdılar" (Yūsuf-ı Sīne-çāk)

"Mā-ḥaṣal olsa ol maṭmūre-i fenāda 'adem olmadan ben ma'mūre-i 'ālemde vücūd bulmadum ol beydā-yı 'ınāda nā-būd olmadan ben meydān-ı ġınāda peydā vü būd olmadum" (Önsöz)

şeklinde ikinci cümle birinci cümlenin sonucu olacak biçimde ve birbirleriyle anlam olarak zıt ifade kalıpları Āşık Çelebi'nin üslubunun özelliklerinden biridir.

Çelebi, seci kullanmada o kadar başarılıdır ki bu tür yüzlerce cümleyi örnek olarak vermek mümkündür. O, çok uzun ve külfetli gibi görünen bir cümleyi seci ve iç kafiyelerle kesmeyi, okuyucuyu soluklandırmayı başarmıştır. Zengin kelime hazinesi, bilgisi ve yeteneğiyle kelimelere istediği gibi hükmetmiş, onlarla dilediğince oynamayı bilmiştir.

Üslup, dili kullanma biçimi, alışılmışın dışında şuurlu bir çabanın sonucudur. Yazar (genel olarak sanatçı) kendinden öncekilerin koyduğu şekli takip eder. Ancak, bilgili, yetenekli ve yaratıcı gücü olan yazar, bazı değişikliklerle kendine has bir üslup ortaya koyar. İşte, yazarı daha öncekilerden ayıran bu nüanslardır. Āşık Çelebi de üslup sahibi bir yazardır. Hayatı bahsinde belirttiğimiz gibi çok kültürlü, bilgili, sanatçı ve tanınmış bir sülaleden geliyordu ve kendi de çok iyi bir eğitim görmüştü. Coşkulu, samimi. cana yakın bir tabiatı vardı. Tek dezavantajı lüknet olmasıydı. İşte, o konuşarak ifade edemediği duygularını, düşüncelerini kalemi vasıtasıyla etrafına aktarmıştır. Ayrıca, XVI. yy. Osmanlı'nın en muhteşem devriydi. İlmin, sanatın şiir ve edebiyatın geliştiği böyle uygun bir zamanda büyük ilim adamları, tarihçiler, şairler ve nesir ustalarının yetişmeleri gecikmemiş Osmanlı Devleti'nin büyüklüğüne layık bir Osmanlı-Türk kültür ve edebiyatı meydana getirilmiştir.

XVI. yy. biyografi alanında da çok değerli eserlerin yazıldığı bir devirdir. Taşköprizāde'nin tanınmış şeyh ve ilim adamlarını ve şairleri yazdığı Şakayık-ı Numaniyye yanında yalnız şairlerin hayat ve sanatları hakkında bilgi veren ve Tezkire-i şu'arā denilen eserlerin en önemlilerini de bu yüzyılda bulmak mümkündür. Āşık Çelebi de kendisinden önceki yazarların eserlerini iyi özümsemiş, kendi bilgi ve yeteneğini de bu birikimle ustaca harmanlayarak kendine has bir üslup ortaya koymuştur. O, ayet, hadis, kelam-ı kibar, atasözü ve deyim ve halk tabirlerini anlatıma sokar.

Āşık Çelebi tezkiresinde yeni yetişen veya beğenmediği şairleri veya kendisinden önce yaşayıp da kaynaklardan elde ettiği birtakım bilgilerle yetindiği şairleri anlatırken, diğer pek çok tezkirede veya edebiyat tarihinde görülen kuru bir ifade kullanır. Bu maddeler onun kaleminden çıkmış gibi değildirler. Onun üslubu asıl mukaddimede ve dostları olan şairleri anlatırken ortaya çıkar. Āşık Çelebi'yi Āşık Çelebi yapan, ona haklı bir şöhret kazandıran da bu maddelerdeki üslubudur. Buralarda dil, su misali akar gider. Okuyucu, edebiyat tarihinden çok hikaye ya da roman okuyormuş hissine kapılır. Mekan, vak'a, eşya özellikle de kişi tasvirleri öylesine candan ve samimidir ki o yerler, olaylar veya portreler gözünüzün önünde canlanıverir. Onun nesrinde hakim olan unsur samimiyettir; içinden geldiği gibi yazar:

"Āḫir dūd-ı āh-ı mazlūmān irişüp ya'ni āteş düşüp ḫānumānın ve defter ü dīvānın yoḳ yoḳ belki dīn ü īmānın yaḳdı" (Vahyī-i Sānī) ifadesindeki samimiyet, içtenlik divan nesrinde az görülen cinstendir.

Tezkire yazarları bir konuyu genel olarak "şöyle oldu, böyle oldu" şeklinde hüküm cümleleriyle, kuru ifadelerle geçiştirirler. Çelebi ise, ince ayrıntılara girmeyi sever: "Sene erba'a ve ḫamsīn ve tis'ami'e muḥarremīnüñ 'aşurī güni merḥūm Sīne-çākuñ şākirdi Mevlāna Şurī-i Mevlevī cem' olup naġz u merġūb ve nādirü'l-uṣlūb ẕikr ü āvāze eylediler eşrāf u esḫiyā-yı İstanbullı dervāze eylediler. Cem' olan ma'dūd mevcūdı ṣabr-ı 'āşıḳ gibi dem-i naḳd itdiler. Ca'fer-ābādda 'āşūre tertīb idüp ṣoḥbet ü iclās aḳd itdiler. Ẓurefā vü 'urefāyı cem' idüp Sīne-çāk rūḥı çün āb u aş itdiler. Ba'dehū Mevlevīler āyīni üzre semā' idüp ṣaḥn-ı ḫānḳāhı aşıtdılar. Cigerinde olan evbāş serverler trāş olup imām 'ışḳına ḥüseynīler ve şāh-ı Ḫorasan şevḳıne şirvānīler kesüp başlarında na'ller ve bedenlerinde burclar sīnelerinde elifler çizdiler niçe nā-trāşīdeler āhen-dillük idüp ol dā'ireden pergār gibi ḳıyı çizdiler. Şu'arā ṭab'-ı āzmāyıluḳ idüp Sīne-çākuñ ḳabri sengine yazmaġa münāsib ebyāt dimege küşiş itdiler her biri işitdiler. Cümleden 'Ārifīnüñ bu beyti ḥasb-i ḥāle münāsib görilüp ittifaḳ üzre anı begenüp yazdılar seng-trāşlar bir san'atla yazdılar ki sikkeyi mermerde kazdılar" (Yūsuf-ı Sīne-çāk)

Bu tür dar mekan ve olay tasvirlerin yanında yerleşim yerlerinin özellikleri de zaman zaman sıralanır :

"Ḳaṣaba-i meẕkūre Rūmilinde menbit-i serv ü semen-i ma'rifet olan ḫākden ve menba'-ı cūy-ı naẓm u neşr olan gülistān olmaġla meşhūr şehr-i şöhret-āyīndür. Rivāyet olınur ki Prizren'de oġlan toġsa adından muḳaddem maḫlaş ḳorlar. Yeñicede ṭoġan oġlan etmege papa diyecek vaḳt Fārisī söyler.

Piriştinede oğlan ṭoġsa dividi belinde ṭoġar dirler. Binā'en 'alā-ẕālik Prizren şā'ir menba'ı ve Yeñice Fārisī ocağı ve Priştine kātib yatağıdur". (Nehārī)

"'Acemden geldüklerinde vaṭan-ı muḥācirleri Amasiyya ve menşe' ü muḥtedleri Amasiyyanuñ bir cāygāh-ı ḫurrem-i çün İremidür ki nāmı Ḫulk-pezdür ḥaḳḳā ki hevāsı güher-rīz ve ḫāki gül-bīz ve ābı şeker-āmiz ve dolāb-ı gülşenlerinüñ girye-i āteşīni ile kūze-i dīdeleri pür ü zārī vü enīni dil-āvizdür ḫufte-diller bülbülleri feryadından seḥer-ḫīzdür. Ḥubūb-ı nesīm-i şükūfezān ṭarab-engīzdür sā'ir memālikün bāġ u rāġı aña göre nā-çizdür". (Hātemī)

"Vaḳt-i bahārda Hırla diyü bir māh-ı nevvādelerüñ lālezārı 'ayn-ı şafaḳ ve leb-i cūybārda olan bāğlaruñ ezhārı 'aksi ābda nümāyān olmağla ol kūşe Yirgögi olur. Faṣl-ı ḫazānda fenā-yı 'ālemi müşāhede idüp trāş olur bahāra dek yine mū gibi sebzeleri başında belürür eyyām-ı şitāda her ṭarafdan buzları tīri ile zeyn olup leb-i cūyda gūyā oḳa ṭutulmış murġāb yā ügi olur". (Önsöz)

Āşık Çelebi özellikle kişi tasvirlerine çok önem vermiş ve gerek fizikī gerekse rūhi tasvirlerde çok başarılı olmuştur. Bilhassa teşbih ve istiare sanatlarını, deyimleri kullanmaya özen göstererek adı geçen kişiyi pek çok yönüyle anlatmıştır. Tasvirler uzun olmasına rağmen kısa cümlelerle anlatılmıştır. Tasvir edilen saygı duyduğu, ālim veya devlet erkanından biri ise tasvir cümlelerinde Farsça ve Arapça kelime ve tamlamalar sıklıkla kullanılmış, dostlarını, iyi tanıdığı kişileri zikrederken daha çok Türkçe kelime kullanmaya dikkat etmiştir. Adı geçen kişinin özelliklerini sıraladıktan sonra zaman zaman o kişiyi daha iyi tanıtmaya yarayacak bir olayı da anlatmadan edemez. Genellikle de o olaya tanık olmuştur :

"Nıḳrısa mübtelā idi ol cihetden ekābir ile hem-dest ü pāy idi. Maraż-ı nıḳrıs maraż-ı 'ömr ü maraż-ı ekābirdür dirler. Bunuñ ma'nāsı bu degüldür ki ṣāḥib-nıḳrıs mu'ammer ola veya ekābirden olup kesret-i māl u menālden behre-ver ola. Belki maraż-ı 'ömr dimek marażdur ki 'ömre sürer ve maraż-ı ekābirdür ki esbāb-ı pür-hüner ve mu'ālecāt anlarda artuḳ olmağın anlara münāsib-terdür dimekdür di[illegible] 'amelden ḳalduḳda daḫı çaḳ ölince 'asā-

bün-i ḫumde dürdden gibi bile ḳaynamışlar ve cemi'yetlerde maḥbūb meclislerinde 'āşıḳ oyunın bile oynamışlar. İki üç günde bir at varur anuñ dükkānında geçer oturur gelüp geçen bengī vü ḥayrānı ve Ġalaṭadan geçen mest ü sekrānı ve yanlarında dil-berler ṣalındıran 'āşıḳ-pīşe yārānı seyr idüp ikindüden aḫşāma dek günin bu güne geçürürdi. Bir zelle-dār dildārı bir gül engel yanında görse reşkden ağzı ṣuyın aḳıdup gögsin geçürürdi". (Nihālī)

"Bil devātı gibi nice kātiblerüñ yanına ṭaḳıldı tā ki erbāb-ı ḳalem ve aṣḥāb-ı raḳam-cerīdesine yazılmışdı. Defterdār olan Sirozlı Ḥasan Çelebiye mülāzemet ve anuñ ḳalemlerine kitābet iderdi. Devrüñ 'ayyāşı ve dehrüñ ḳallāşı ve evbāşların başı idi. Hāle gibi sofrası küşāde ve ḳurṣ-ı māh gibi nānı āşinā vü bī-gāneye nihāde idi. Şeb u rūzı 'ıyş u 'işretle geçerdi yārānla yir içerdi. Kendi eger mest ü ayıḳdı sebū vü ṣurāḥi vü ṣāġar gibi gönli vü gözi vü eli açıḳdı".(Sihrī-i Sānī)

Āşık Çelebi Sa'yī-i Sānī'yi anlatırken onun eli açıklığından, savurganlığından bahsettikten sonra bir hikaye ile bu söylediklerini belgelediği gibi Sa'yī'nin oğlanlara olan düşkünlüğünü de ortaya kor :

"Ammā 'aceb ḥikmet idi ki eline giren aḳçeyi balıḳ pulı gibi reh-i ḫarābāta mey ṣaçardı yoḫsa 'arūs-ı naḫlı gelüñ başına dirempāş olmaġa kef-i çınār gibi elin mi açardı ki her zemān pençe-i çınār gibi tehī-dest ve şīşe-i tenevvüli şifāl-i meygede gibi şikest idi. Deryā-yı ma'rifet iken iki yaḳa ıssı olmadı ve şem'-i meclis-i fażl iken fānūs gibi bir göñlekden ġayrı bulmadı. Hikāyet: Bir gün Merḥabā Efendi mezbūre ḫiṭāb idüp didi ki Monlā Sa'yī ḫūrīş ü güvārişüñ bizümle nefā'is ü civārişdür ve libās u pūşuşuñ bizden aldığın baḫşişdür. Elüñe giren aḳçeyi niye ḫarc idersin ki gögsündeki dāġundan ġayrı yatur füls-i aḥmerüñ yoḳ ve görünürde eşk ü rūyuñdan özge sīm ü zerüñ yoḳ. Meger dellāk oğlanlarına virürsin anuñçün ḥammāma ṣıḳ ṣıḳ girersin çāremiz şuña ḳaldı ki bir oğlan bile gönderevüz ol ḫuṣūṣda daḫi boġazuña ṭururuz. Monlā Sa'yī bunı işidüp efendinüñ 'Ali nām bir serv-ḳāmet pür-melāḥat u leṭāfet ġulāmına işāret idüp sulṭānum bāri 'Ali ile ḥammāma gönderüñ iḥsān itdügüñüz aḳçe yabana gitmesün yine kendünüze donderün didi". (Sa'yī-i Sānī)

"Sinni daḫı kühūletde belki ḳurb-ı şeyḫūḫatda idi. Bu cümle ile nişīmeni ḫarābāt ve mesīresi Ġalaṭada deyr ü sünnāt idi. Yahudi ḥakīmzādelere manṭıḳ ve ḥikmet ta'līm iderdi muḳābelede alduġı sīm ü zeri bir uġurdan meyḫāneciye teslīm iderdi. Meyḫānede ol deñlü eglenürdi ki meyḫāneci evvel aḳçe dükendi diyü 'arż iderdi yine oturup bir ol deñli daḫı ḳarż iderdi. Mu'allemlerinüñ evlerinde temiz şarāblar ve semiz kebāblardan żevḳ itmezdi. Çaḳ meyḫāne

küşesinde küp dibinde yatmayınca ve dürdiden gibi şarāb içine batmayınca destār-ı çirkini mey ile ālūde ve çehre-i murdārı ḳay ile pālūde olmayınca cü'al gibi kuş u revş içinde nihān ve dehānın yalamaġa gelen kilāb-ı meygede ile hem-zebān olmayınca gāhi ki olaydı kendiden aña ney çekerdi derd-i dilden köynükli āhı keserdi cavḳ kerrūbiyāna rāhı dūd-ı siyāhı itdügi külāhı ve ḥāl-i tebāh u baḫt-ı siyāhın egüp şöyle aġlardı ki meclis-i zevraḳları gözi yaşında fülk-i minvāl dönerdi ve dūd-ı āh ile meyḫāne çār-ṭākı yil degirmenine dönüp felek-mis̱āl dönerdi. Sūz-ı sīnesine şem'-i meclisüñ içi köynürdi ve tünd-bād-ı āhından çerāġ-ı māh söyünürdi. Elinde bir kāse-i ṣınıḳ kendi kan mest ve evḳātın ḥāline münāsib ebyāt u ḫurūf emsāl ü ḥikāyātla gāh baḫt-ı bed-aḫterden şikāyet ve gāh te'ācib-i ḳażā vü ḳaderden ḥikāyet eylerdi". (Melihī)

"Her zemānda dülbendi çirknāk u cāmesi nā-pāk dāmeni ālūde vü giribānı çāk baġlı kendide çehresi nā-şüste başı nā-trāşīde idi ve rīşi jülīde idi. Farażā çoḳ melā'ik destār-ı çirkīnin ṣābūn-ı ḳamer ile çeşme-i ḫurşīdde yusalar anda kimesne yüz aġardmayup cāmesinüñ vesaḫları cürm-i māhda olan lekeler gibi yuyulmaz idi ve meselā ḳāf-tā-ḳāf 'ālem memlū misk-i muṭarrā veyāḫud sevād-ı şeb-dāc ser-ā-ser 'anbersār olsa ve Mesīh-demler ol misk ü 'anberden Buhūr-ı meryem eyleyüp olduġı mekānı ta'ṭīr eylese sūdmend olmazdı" (Tulū'ī)

"Ol zemānlarda daḫı ekṣeri ḫalvet-nişīn u 'uzlet-güzīn imiş. Ḥammāme tenhā girmez ve ādem iki üç olmayıcaḳ dellāke başın trāşa rıżā virmez imiş. Ve bi'l-cümle andan fünūn-ı cünūn u şücūn-ı mücūne delālet ider ḫayli eṭvār ẓuhūr eyler. Āḫir ḳaba vü tācı terk ve kemer-i tecrīdi beline berk idüp 'uryān-ı ser ve bürehne-i pā mest ü şeydā tek ü tenhā gāh geşt-i kūh u ṣaḥrā ve gāh seyr-i deşt ü deryā ider......... Ol vaḳtden berü muḫtelü'd-dimāġdur ve ḫalḳdan mün'azil ve māl-i ferāġdur. Burusada ḳapluca güzārında evi vardur ekṣeriyyā ḳapusı öñinde dizin ṭayayup ṭurur selām virenüñ selāmın alup söz söyleyene yüzin burtarur. Libāsı 'Acemāne vü dānişmendāne vü hūşmendāne ammā baḳışı vü yüriyişi dīvānedür. Başın kesseler müzevvecesüz gezmez.

Mıṣra' : Kelle ṣaġ olsun cihānda bir külāh eksük degül

mażmūnından ġāfil olup müzevveceyi terk itmez ve müzevvecesüz başı terkiye aşmaz aḥyānen cāmi'-i kebīre ve çārşūya gelür ammā kimesne ile söyleşmeyüp cānā keffāretdür meded öldüm diyene cevāb virmez yürüdükde şöyle yeler ki gerdene ṣabā irmez elinde elbette yaz u ḳış bir bādbīz muḳarrer ve başında müzevvece-i bār-ı girān ve ḳaba ṣarıḳ ber-ser her faṣlda üstine bir top çiçek

ser-berdür. Ḥammāma ayda bir girer ve çārşūda bir akçeluk nesne alsa bir ğayrı kimesneye götürdüp götürene iki akçe virürdi. Kelimātı işbā u żamme ile Türkāne ve ser ü şekli Kürdānedür. Bir imām birāderi vardur ne fā'ide ki aña daḫı uymaz ammā Murādiyyede aybaşı olup 'ulūfe zemānı olduğın andan evvel kimesne ṭuymaz". (Celīlī)

Mahlasından da anlaşılacağı üzre en önemli özelliği resim yapmadaki yeteneği olan Nakşī'nin bu yönü üzerinde Çelebi uzun uzun durur : " Evvelā nefis nakkāşdur eline kıl kalem alsa levḥ-i ṣafḥa-i semāda kuyruklı yılduz peydā olur. Dīvārda ebr resm eylese 'ālemde bārān āşikār olur. Ḫāme-i fikret levḥa-i żihninde taṣvīr itmedin ḫāricde vücūd ṣūret-güster olur. Farażā raḫş taṣvīr eylese temām olduğı gibi gūya kıl kalem aña tāziyāne olur ki meydān-ı 'ālem-i ṣūret ü ma'nāyı bir adımda bulur yāḫūd kıl kalemi şehper olur ki nakş itdügi perende anuñla hevāya pervāz ider. Zemistānda gülistān resm eylese nükhet-i bahārı ve būy-ı şükūfezārı 'ālemi yaz ider. Bezm ṭarḥ eylese gören mest olur dil-ber resm eylese ehl-i ma'nā ṣūret-perest olur. Şekker yazsa üstine noktalar zenbūr gibi üşer şem' nakş eylese pervāneler güler düşer. Gül yazsa būyı meşāmmı ta'ṭīr ider şarāb yazsa keyfiyyeti meşamme te'ṣīr ider. Mā-ḥaṣal fenninde tev'āmān-ı Mānīdür Bihzād u Kirmānī bunuñ ednā ḫod-mānīdür."(Nakşī)

Āşık Çelebi'nin benzetme sanatlarındaki ustalığını Vusulī-i Diğer'i anlattığı şu muhteşem ifadede çok net bir şekilde görmek mümkündür : "Ḥüsn-i ḫulk u ṭayyib-i ḫalkı cem' itdükden ṣoñra küberā-yı ümerāya lāzım olan 'adālet ü saḫāvet ü şecā'at şānında kāmildür. Maḫlaṣı Vuṣūlī olduğı gibi ḥüsn-i ḫışālde kemāle vāṣıldur. 'Adāletde bir mertebedür ki şarāb ādem ṭutduğın ṭuydı Süleymān gibi ol dīvi şişeye koydı. Duḫter-i rezüñ 'arak-ı cebīnin ṣurāḥi ḥarāmī gibi alduğı içün kadeḥe bī-kuṣūr ödedüp burnından getürdi. Ūd u berbaṭ perdeden çıkdukları içün burınlarına kıl geçürdi şem' her bezme varduğı içün başına odlar yakdı def ü deblek bir iki mankūr içün kızdurduğı içün dünbelegin yüzine urdı başına kakdı. Sāzende çengüñ ardına geçdügi içün mıżrābdan dırnaklarına kamışlar yüritdi. Ṣurāḥi sākiye boğaz çekdügi içün kanın kurutdı. Seḫāvetde bir meşābededür ki her gün öñinde bahār u ḫazān nümāyān olur bezminüñ evvelinde bahār bādām gibi dirempāş olur ve meclis āḫirinde faṣl-ı ḫazan gibi zer-feşān olur. Şecā'atde öyledür ki şırıgın toğrıdup Egriye at ṣalsa derdimüz egirdür. Köle serdārlarınuñ yüzine güle baksa sürūrından külāhını göge sergidür. Ġarīb yigidüñ penāhı ve erbāb-ı seyāḥat olan āyende vü revendenüñ ḫānkāhı esīr-i kāfir olan ġazilerüñ ḫalāṣda mu'īn ü żahīrī ve üftādelerüñ destgirīdür". (Vusūlī-i Diger)

Çelebi, Selmān-ı Aydınī'nin bitkilere olan merakını ve sevgisini anlatırken aynı zamanda bahçe tasviri de yapmaktadır :"Ol ḥasretden Efşāncı bāġçesi dimekle meşhūr bir bāġçe ābād ider ve serv ü şimşād kesretiyle reşk-i İrem-i ẕātü'l-ʿimād ider. Ol ḳadar fidānlar diker ki serv-ḳaddler hevāsıyle sīne-i ʿuşşāḳa ve ol deñlü şükūfeler eker ki lāle-ḫadler ḫayaliyle sifāl-i sere beñzer ḫaṭ yirine nihāllere ḳalemkārluḳ eyler. Efşān kesmekden bedel dıraḫtlara yapraḳ aşılar bir sünbül şoġanına biş altın virürdi gūyā ki zülf-i nigārdur reyḥāna nice aḳçe ḫarc iderdi şanki ya cān otıdur yāḫud ḫaṭṭ-ı laʿl-i şekkerbārdur köki şudadur dimezdi ḥavż ayaġında nilūfer bīhın dikmek içün nice gözyaşları dökerdi. Bir yāsemīn şāhına nice aḳçe pul şarf iderdi. Bir nergis ucından nice zerrīn ḳadeḥ şatardı. Tāc-ı ḫorūsa sulṭān börkinden yeg raġbet iderdi. Şükūfeye dürlü dürlü adlar ḳomaḳda ol mūciddür sā'irler hep aña muḳalliddür. Ve bi'l-cümle ezhār u eşmārı ġayrı yirde bulınmazdı. Et şeftālūsin yiyenlere leb-i dil-ber ḳayısı olmazdı. Ekmek ayvası diker bihter idi. Cān erigi mīve-i cānā beñzerdi". (Selmān-ı Aydınī)

Hüseynī'nin güzelliğinden ve tatlı yapmadaki maharetinden bahsedilirken birkaç tatlı ismi de zikredilir : "Zemānda bir mertebe şāḥib-ḥüsn idi ki Yezīd nesl-i Ḥüseynden bu ḥüsn ile güzel gelecegin bilse Ḥüseyni şehīd-i Kerbelā ḳılmazdı.

Beyt : Bengī iken ölsem beni şerbetle yusunlar
Ḥelvācı güzel geçdügi yollarda ḳosunlar

diyü bengī vü tiryākī yārān reh-güẕarında dīvān ṭururlardı. .... Başındaġı destār-ı sebzüñ kevri altındaġı ʿıẕār-ı āl-i şuʿle-i mihr-i ruḫsārı ḳarşusında ḳavş-i ḳuzaḥ gibi nümāyān idi ol sebebden sitem-dīdeler ebr-i bahārān gibi bārān-ı eşk-rīzān idi. Faġfūr çinī sīnisini götürmegi tāc-ı şāhīden yeg görürdi. Ṭabla içinde ḳurs ḥelvāsına beñzedigiçün hāle içinde māhı felek başında götürürdi küçe-ber-küçe ve güşe-ber-güşe gezdirürdi. Sābūnī ḥelvāsın yiyenler şerbeti nebāt belki āb-ı ḥayāt olsa ġayrı ḥelvālardan el yurlardı. Zelābiyyesin yiyenler levḥ-i laʿlinden girān-bahā görürlerdi. Lebi vü çeşmi ḫayāli ile rindler ḳarma bādāmī-ḥelvāya düşmişlerdi öli ḥelvāmız bunuñ ḥelvāsından olsun diyü öli dirli ḫalḳ dükkānına ḳırılmış gibi üşmişlerdi. Ḥelvā-yı pişminesin yiyenler saḳalın eline virürdi. Ḳaṭayıfın ṭadanlar ser-rişte-i kārların elden aldırurdı. Naḳd-i ḥayāta ḥelvāsı şatılsa işiden cānın ḥelvāluḳ virürdi". (Hüseynī)

Bir psikolog gibi ele aldığı kişilerin rūhi portrelerini başarıyla çizebilen Āşık Çelebi Meʿālī'nin sevincini espirili bir yaklaşımla nefis bir şekilde gözler önüne

sermektedir: "Efendi be-ser ü çeşm diyüp ol gice şevḳınden ṭutup encüm gibi şevḳden gözin yumadı. Mehtābı görüp seḥer ṣanup abdest aldı gördi ki ṣabāḥ degül. Abdest yufa gitmesün diye teheccüd namāzın ḳıldı ḥayretinden iki rek'at namāz ḳılınca üç dört kerre yañıldı ḫorūs gic ötdügicün boġazlayıcaḳ oldı ve mü'eẕẕin vaḳt bilmez diyü yirin alacak oldı.......Ẓarīf 'imāme ve naẓīf cāme giyüp berşin iftār ve kendin ata süvār itdi. Şevḳınden dülbendin göge atdı atın gāh ḳaḳıtdı gāh sıçratdı menzil-i ma'huda gelüp dil-beri ḥāżır ve şūḫ u şāṭır gördi". (Me'ālī).

Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkün. Monla Lutfi, Zārī, Sürūrī Çelebi, Vusūlī, Zīnetī, Lāmi'ī, Sifālī, Kandī, Nihālī, Selmān-ı Aydınī, Seydī, Figānī, Gazālī, Fevrī, Rahmī vb. şairler ayrıntılı bir şekilde tesvir edilirler. Bu konuda sonuç olarak şunu söylemek mümkündür: Āşık Çelebi, fırça ile değil kelimelerle birbirinden güzel resim çizebilen bir nesir ustasıdır.

Bilindiği üzre, şiirde mahallī unsurlardan faydalanmak, atasözü ve deyim kullanmak geleneği XV. yy.da Sāfī mahlaslı Cezerī Kasım Paşa ile başlamış daha sonra diğer şairler de bu geleneğin takipçisi olmuşlardır. Nesir de nazımla aynı paralellikte gelişmiş, özellikle sade ve orta nesirde atasözü ve deyim kullanılmıştır. Devrin halk dilini, adet ve geleneklerini de iyi bilen ve bir divan oluşturacak kadar şiir yazan şair ve yazar Āşık Çelebi bu bilgisini tezkiresinde uygulama imkanı bulmuştur. Özellikle deyimler başta olmak üzere atasözlerini ve bugün için arkaik olarak kabul ettiğimiz ya da sadece ağızlarda kullanılan Türkçe kelimeleri bol bol kullanmıştır. Bunlar üslubunu şekillendiren unsurlardan biri olmuş, nesrine hareketlilik, ahenk kazandırmış, bir çeşni katmıştır. Biz burada atasözü, deyim ve arkaik kelimelerden örnek vermekle yetineceğiz.

Türkçe Kelimeler : anıt-, çalkan-, çat-, göynü-, irgür-, kakı-, ohşa-, segerd-söyin-, yab yab, yal-, yas-, yoyul- vb.

Deyimler : ağzına bal çal-, ağzında sakızı çürü-, aklı şaş-, at sal-,avuçtaki yel gibi elden ele ver-, ayağı yer basma-, ayaklı defter, bağırsakları ayağına dolaş-, bahtı uyanık, bakır çanaktan aş tat-, beyaza çık-, birbirine göz eyle-, birine beş kat-, bir yerde kaynaş-, buçuğu art-, burnundan gel-,canı yerine otur-, çanuna odlar tık-, çeke çeviri, dāmenine el sun-, def gibi yüzin eline al-, değirmeni soğul-, depesi üzre dikil-, derdin ağla-, dili çal-, dil sok-, diş bile-, diş koyur-, dülbendin göğe at-, demiri çiyneyip göğe püfkür-, düşe yaz-, el çek-, elden gelme-, elek as-, elin ipe çek-, el ur-, el yu-, emiş karış ol-, engüşt-i hayret gibi ısır-, esbabı uğurlan-, etek silk-, göbeği düş-, göğsünü döğ-

, göğüs geçir-, görür gözü, götüne elek as-, göz görmedik, gözün süz-, gözü açık, gözünden sürmesini sil-, göz süz-, gözün çıkar-, göz yum-, gürg-i bārān-dīde, gün gibi göğe ağ-, hāb-ı gaflette uyut-, hālin ağla-, hum gibi taşıp kayna-, igne basacak yir hali degil, iğneden ipliğe dek, iğne düşse bulınma-, iğne yutmuş it gibi, iki göz ile bak-, ileri zaman adamı, ilik ilik il-, inceden inceye ele-, ipe ur-, ipliğin pazara çıkar-, işi bit-, it gibi dalaş-, kanadı kesilmiş kuşa dön-, karınca gibi kaynaş-, kendi yağıyla kavrul-, kıl yar-, kırılmış gibi üş-, kıyı çiz-, koyun tuza seğirtir gibi, kurt boğazına ciğer as-, māh gibi taban karada koy-, makbul düş-, meges rencide olma-, ocağı söyın-, ok atım yer, oku atıl-, ömrün başından külahını çal-, par par yan-, ruha şah mat de-, sağır anka, sakalın eline ver-, saman uğrusu göğe kaç-, sebū gibi kulplar tak-, sikkeyi mermerde kaz-, soğuk demir döğ-, soğuk su katıp soğut-, suç yık-, su görmeden ayran özle-, suya iltip susuz getir-, taban götür-, tīr-i ecel, ton değiştir-, topa tutulmuş maymuna dön-, ucuz düşür-, yana yana ağla-, yanıp yakıl-, yaşı benzemesin, yayların yas-, yazmaz yanılmaz bir Allah, yetmiş iki dereden su getir-, yıldız alıştır-, yerine yitir-, yoğurt gönül, yolundan sür-, yükü yit-, yüreği kan dol-, yüreğinde fitiller işle-, yüreğin soğut-, yüze gelecek yüzü yok, yüzün dür-, yüzüne güle bak- vb.

Atasözleri : Alan bir kıldan alır, ayağın yorganın boyunca uzat, çerağ dibi karanu olur, el için ağlayan gözsüz kalır, el iti doymaz, gammaz boynunda borç komaz, güç ile göğçek olmaz, kaltak kazanır kaltaban yer, karnın yarsan kara elif çıkmaz, konuk umduğunu yemez, kilimine göre yat, su uyur düşman uyumaz, yazılmışta yuyulmuş yok, yügrük at kendi yemin artırır vb.

Eser, ihtiva ettiği dil malzemesiyle fonetik açıdan incelenmeye değer karakteristik özellikler taşır. XVI. yy. Anadolu Türkçesi metinlerinin arz ettiği genel yapıyı Meşā'irü'ş-şu'arā'da da görmek mümkündür. Bunların bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Bu devirdeki düzlük-yuvarlaklık bakımından vokal uyumunun zayıf olması, vokallerde genellikle yuvarlaklaşma temayülü tezkirenin dili için de geçerlidir. Bir nüshada kelime yuvurlak ünlülü iken diğerinde düz vokalli olabilmekte, hatta aynı nüsha içinde hem düz hem yuvarlak vokalli şekli görülebilmektedir: kendüni/kendini, özüni/özini gibi.

Eserde bazı ses değişmelirini ilginç örneklerine rastlamak mümkündür. Fakat bunlarda pek tutarlılık görülmez. t/d, k/h, k/g değişmelerinde iki konsonanatın farklı şekillerde birbirinin yerine kullanıldığını görmek mümkündür.

Drabzın/Trabzın,tutar/dutar, tonadup/donadup, akşam/ahşam, yoksul/yohsul, yoksa/yohsa, kılmak/kılmag gibi.

Akuzatif eki 3. şahıs iyelik eklerinden sonra "n" şeklinde de olabilmektedir. kendin, meclisin, elin, selamın vb.

Meşāirü'ş-şu'arā'nın bir başka üslup özelliği de onüç biyografiye şiirle başlanılmış olmasıdır. Bu şiirlerin bir tanesi mısra, bir tanesi iki beyit, diğerleri ise sadece bir beyittir. Bu şiirlerin birine "li-muharririhi" tabiriyle başlanılmış, diğerlerine beyit veya mısra denilmiştir. Yazara ait olduğu biri dışında belirtilmeyen bu şiirler de, şairi tamamlayıcı bilgiler içerdiği için büyük bir ihtimalle Çelebi'ye aittir. Bu şiirler fonksiyon itibariyle çeşitlilik arzederler. Bunlar, şairin adını, doğum yerini veya aslının nereli olduğunu, mensup olduğu tarikati, şöhretini, şiirdeki ustalığını veya ilminin yüceliğini ifade eden örneklerdir :

Li-muharririhi : Ṣalan ġulġul ḳılāb-ı çarḫa eş'ār-ı Fiġānīdür
İren ṣıyt u ṣadāsı cümle āfāḳa Fiġānīdür

Şarāb-ı erguvānī ile dem-sāz-ı eġānīdür
Nevā-yı erġānūn-ı zümre-i deyr-i muġānīdür
(Fiġānī)

Mıṣrā' : Naẓm u neṣrüñ şi'r ü siḥrüñ Cāmi'i
(Lāmi'ī Çelebi)

Beyt : Babası ḳāḍī-i Yarḥisarīdür
Anesi cānib-i Fenarīdür
(Me'ālī)

Beyt : Yā Sinobī yā Ḳasṭamonīdür
'Ālemüñ bāri ẕū-fünūnıdur
(Melīḥī)

Beyt : Adı Şa'bān özi Ḥamīdīdür
Şi'rde fenninüñ ferīdidür
(Selīkī)

Beyt : 'Ulemā-yı fużelā-yı fuḳahādandur ol

Şu'arā-yı büleġā-yı fuṣeḥādandur ol
(Sālih Çelebi)

Beyt : Re'is-i ḫācegān ṣāḥib-rıżā Baba Efendidür
Ṭarīḳ-i naḳşbendīnüñ bülend ü ercümendidür
(Rizāyī)

Beyt : Ṣorarsan aṣlın eger Burusalıdur
Şu'arā içre kendiden evlādur
(Şevkī-i Sānī)

Beyt : Bu Şānī Şem'īden yaḳup çerāġı
Geçerdi Şem'īnüñ çeşm-i çerāġı
(Şānī)

Beyt : Ṣorarsan mevlidinden Muġlavīdür
Ṭarīḳinden ṣorarsan mevlevīdür
(Şāhidī)

Beyt : Dürr-i dürc-i şeref-i bālādur
Ya'ni ṣāḥib-neseb-i a'lādur
(Şemsī Paşa)

Āşık Çelebi'nin bir özelliği de emin olmadığı bir bilgiyi verirken "galiba" edatını veya "işitiriz" fiilini kullanmasıdır.

Sonuç olarak, dil, imla ve üslup özelliklerini ana hatlarıyle dile getirmeye çalıştığımız Āşık Çelebi Tezkiresi'nin söz konusu yönlerden son derece sağlam bir yapıya sahip, kendine mahsus özellikler taşıyan ve çok daha teferruatlı incelenmesi gereken değerli bir eserdir.

V- DİĞER TEZKİRELERDEN FARKI VE ETKİLERİ:

Meşā'irü'ş-şu'arā'nın şekle ait en önemli özelliği ebced hurufuna göre tertip edilmiş olmasıdır. Bu haliyle türünün tek örneğidir. Tezkirenin en çok eleştiri alan yönü budur. Āşık Çelebi, Latifī'ye kızarak (Bkz. Āşık Çelebi'nin Hayatı, Tezkirenin Tanıtımı bahisleri) ebced tertibine göre eserini yazmakla hiç de isabetli bir karar vermemiştir. Çünkü aranılan bir şairi hemen bulabilmek için bu sistemi bilmek gerekmektedir. Yani, tertip açısından kullanışlı değildir.

Tezkirede 426 şaire yer verilmiştir. Türk edebiyatında en çok şair ihtiva eden Fatin'in Hatimetü'l-eş'ār (672)ı, Hasan Çelebi tezkiresi (618), Faizī'nin Zübdetü'l-eş'ār (514)ı Safayī Tezkiresi (476), Salim tezkiresi (435)'nden sonra en fazla biyografiye yer veren tezkiredir. Bu haliyle Meşāirü'ş-şu'arā'yı en hacimli tezkireler arasında saymak gerekir.

Şekle ait bir başka hususiyet de bazı şairlere şairi tanımlayıcı bir beyitle başlanmasıdır. Bu özellik de başka tezkirelerde görülmez.

Tezkirede biyografiler arasında uzunluk açısından büyük farklar vardır. Āşık Çelebi'nin dostu olan, iyi tanıdığı şairler sayfalarca anlatıldığı halde, tanımadığı, beğenmediği veya daha yeni olan şairler birkaç satırla geçiştirilmiştir. Çelebi, önsözünde, birkaç şiir yazıp şair geçinen şahsiyetleri eserine almadığını söylemekle beraber Selmān-ı Aydınī ve Feridun Ağa'yı şiir yazmadıkları halde eserine dahil etmiştir. Bākī ve Fuzulī gibi çağın en önemli iki şairini övmekle ve takdir etmekle beraber hak ettiklerinden daha az yer vermiştir. Bunun yanında akrabası olan Ehlī'yi anlatırken "akrabadan olduğu cihetle iktifa olundu" diyerek şairler arasında kayırma yapmadığını vurgulamak istemiştir. Gerçekten de babasını ve kardeşini abartmadan, sıradan cümlelerle zikreder.

Āşık çelebi eserinin önsözünde şiirin tarihi, iç ve dış yapısına dair verdiği teferruatlı ve orjinal bilgiyi diğer tezkirelerde bulmak mümkün değildir.

Üslup açısından, şair portlelerinin çok canlı ve teferruatlı çizilmiş olması, sadece fizikī olarak değil şairlerin psikolojik durumlarının da söz konusu edilmesi diğer tezkirelerde görülmeyen durumlardır. Olaylar hikaye edilerek şairin daha iyi tanınması sağlanmış, üsluba akıcılık, hareket kazandırılmıştır. Yine teferruatlı mekan tasvirleri yapılmış, devrin adet ve geleneklerine dair çok önemli bilgiler verilmiştir. Bu açılardan tezkire türünde yeganedir.

Āşık Çelebi Tezkiresinin kendisinden sonra gelen tezkirelere bilgi açısından kaynaklık ettiği bir gerçektir. Ancak, şekil ve üslup açısından onu örnek

alabilecek bir kişi olmamıştır. Daha doğrusu üslup ve dili kullanmadaki başarısına yetişebilen onun kadar yetenekli ve bilgili bir yazar daha çıkmamıştır.

Bilgi açısından Gelibolu'lu Ali dışında diğer tezkire yazarlarının Āşık Çelebi'den ne oranda faydalandıklarını elimizde bu açıdan yapılmış çalışmalar olmadığı için bilemiyoruz. Gelibolulu Ali Künhü'-ahbārın'da ondört ayrı şahsı Meşāirü'ş-şu'arādan aldığını belirtir. Bunlardan onbir tanesi Āşık Çelebi tezkiresinin en büyük özelliği olan şairlerin şiirlerinden çok onların sosyal taraflarını belirten bilgiler bakımından kaynak olarak kullanılmış, üç tanesinin de örnek şiirleri Meşā'irü'ş-şu'arā'dan alınmıştır.[1]

Sonuç olarak Āşık Çelebi Tezkiresi şairlerin hayatlarına, fizikī ve psikolojik tasvirlerine, devrin sosyal yaşantısına dair başka kaynaklarda bulunmayan bilgileri ihtiva etmesiyle, biyografilere kazandırdığı derinlikle, başvurduğu zengin kaynaklarla, şiire dair eşsiz bilgiler verdiği mukaddemesiyle büyük bir eserdir.

1-Mustafa İsen, Künhü'l-ahbar'ın tezkire kısmı, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ünv., Edebiyat Fak., Erzurum 1979, s.27-28.

II. KISIM

TEZKİRE'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

I-TEZKİRE'DE ADI GEÇEN ESERLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tezkirelerde tanıtma ve değerlendirmenin asıl konusu ve hedefi şâirdir. Ancak, şâir şiir yazdığı yani bir eser ortaya koyduğu için bu ünvanı hak etmiş ve tezkireye alınmıştır. Tezkirelerde eser esas tanıtma ve değerlendirme unsuru değil, şâiri tanıtırken veya değerlendirirken kullanılan bir araçtır. Çünkü tezkireci için asıl önemli olan yaratıcı yani eseri ortaya koyandır. Eğer müessir kabiliyetli ve bilgili ise eser de bu oranda başarılı olacaktır. Buradan hareketle, tezkirelerde tanıtma ve değerlendirme şâir ve eserine yönelik olmak üzere iki kolda yapılır, denebilir. Tezkireler üzerine yaptığı değerli çalışmasında Harun Tolasa tanıtma ve değerlendirme bahsinde şunları söylemektedir: "Yapılan tanıtma ve değerlendirmelerin geniş bir kısmı soyut ve geneldir. Bunlar tezkirecinin eserden edindiği izlenim ve kanaatlerinin sonucudur. Ancak, hangi eserden, hangi kısımdan, hangi bir edebî veya estetik unsur dolayısıyle böyle bir değerlendirmeye gidildiği konusunda açık ve ayrıntılı bir belirlemede bulunulmaz. Şâirin kişiliğiyle iç içe yürüyen tanıtma ve değerlendirmeler daha çok bu türdendir ve bunların soyut ve genelde kalmasının bir sebebi de herhalde bu olmalıdır. Tanıtma ve değerlendirmenin diğer kısmında ise, eser (mesela bir mesnevi) veya şiir (bir beyit veya beyitler, kıt'a, mısra ya da tümüyle bir kaside, gazel vb.) kesin olarak belirlenir, yapılan tanıtma ve takdirler ya eser ismi anılarak ve örnekler verilerek somutlaştırılır veya verilen örnekler üzerinde daha somut, nesnel açıklamalar, yorumlar, yargılamalarda bulunulur. Tezkirelerde esere dayalı tanıtma ve değerlendirmenin müstakil, hatta sırf eser için yapılıyormuş hüviyetini kazanan kısımlar da bunlar olur.

Yine bu tanıtma ve değerlendirmelerin bir kısmı, eserin adı, yazılış tarihi ve yeri, yazılış sebebi veya vesilesi, nüshasının bulunup bulunmadığı veya varsa kaç nüsha olduğu, şekli, türü, tercüme ve telif olduğu, hacmi (yani uzunluğu, kısalığı veya bizzat beyit sayısı), konusu, vezni, şairin hangi çağında, hangi durumunda kaleme alındığı, ona ne gibi sosyal ve ekonomik bir imkân sağladığı, kimin eserinden etkilendiği, kime nazire olduğu, ne gibi etkiler yarattığı vb. üzerine, daha çok edebiyat tarihi çerçevesine giren bilgi ve açıklamalar içerir. Daha geniş olmak üzere bir kısmı da eserin bu belirtilen yönlerine ek olarak, eserin muhtevası, üslubu, amaç ve fonksiyonu üzerine yorumlar ve değerlendirmelerden oluşur. Bu yorum ve değerlendirmeler de eserin ya insana hayat ve toplum için faydalı bilgiler, dersler, öğütler vermesi, ya çağın dil,

edebiyat ve sanat kültürü ve gelenekleri açısından düzgün ve mükemmel olması, ya da duygu, düşünce ve üslup olarak kişi üzerinde estetik bir zevk ve heyecan yaratması açısından üç ana noktada toplanabilir"[1]. Tolasa, bu genel açıklamalardan sonra çeşitli alt başlıklarla söylediklerini açarak, örneklerle destekleyerek ortaya koyar. Bu açıklamalarda görüleceği üzre araştırmacı eser değerlendirmelerinde daha çok şeklî noktalarda yoğunlaşmıştır. Biz, tekrara düşmemek gayesiyle tezimizde şeklî değerlendirme yapmadık. Ancak, Harun Tolasa'nın kitabında bulunmayan veya Âşık Çelebi'ye has şekle ait hususlar varsa yeri geldikçe arzettik. Yine aynı araştırmacının "Şair Tezkirelerinde Örnek Verme İşlemi" adlı makalesinde mesele bir başka boyutunda daha derinlemesine işlenmiştir[2]. Biz incelememizde adı belli veya sıfatlarla nitelenmiş, üzerinde yorum yapılmış veya yeni bir türün ortaya çıkışını haber veren değerlendirmeleri dikkate aldık. Ancak bu konuya geçmeden önce örnekleme işleminin tüm faaliyet içindeki yeri üzerine nicel bir değerlendirmede bulunmak yani bu işlemin Meşâ'irü'ş-şu'arâda kapsadığı yer hakkında bilgi vermek gerektiğine inanıyoruz.

Tezkirede 427 şaire ait 5314 beyit (Türkçe-Arapça-Farsça), 547 mısra (Türkçe, Arapça, Farsça) bulunmaktadır. Bu oranlara mukaddimedeki beyit ve mısraları da dahil edersek, beyit sayısı 5827'ye, mısra sayısı ise 605'e çıkar. Bu sayının

5341'i Türkçe Beyit
339'u Farsça Beyit

1_Harun Tolasa, Sehi, Latifi, Aşık Çelebi Tezkirelerine göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I, Ege Ünv. Edb. Fak. Yay., No.4, 1983, s.315-316

2-Bu makalede tezkirelerdeki örnek verme işlemi şu şekilde maddelenmiştir:

1-Verilen örneklerin bir kısmında, ne örneklerin alınmış oldukları eserler veya (bütünü itibariyle)şiirlerin isimleri, şekil ve türleri tanıtılıp takdim edilir; ne de bizzat bu örnek üzerinde herhangi bir açıklama, yorum ve değerlendirmede bulunulur. Bu tür örnekler, bizzat kendilerini hedef tutan açık ve doğrudan hiç bir tanıtma, yorum ve değerlendirme olmaksızın ortaya konur. Bu yol, tezkirelerdeki örnekleme işleminin en genel ve soyut şekli olup şairin eserinden daha çok, onun şairliğinin tanıtılması, daha doğrusu şair olduğunun kanıtının verilmesi havasını taşır.

2-Tezkirelerde, eser etrafında toplanan örneklemenin önemli bir bölümünü de şairin şiirinin, şairliğinin veya karışık olarak her ikisinin bir arada tanıtımı veya değerlendirilmesi yapıldıktan sonra, eser ya da şiirlerinden belirli isimleren tanıtılıp takdim edilmesi üzerine ortaya çıkar.

3-Küçük çapta bir tür eser analizi ve değerlendirmesi yapılır. Burada genel ve soyut olarak eserin değil, bizzat eser içindeki metnin tanıtım ve değerlendirilmesi işlemi sözkonusu olmaktadır.

4-Nazire geleneği içinde ortaya çıkan eser ya da şiirlerin tanıtımı ve değerlendirilmesi.

147'si	Arapça Beyit
479'su	Türkçe Mısra
102'si	Farsça Mısra
24'ü	Arapça Mısra

dır. Mukaddime hariç meseleyi şâir bazında ele alırsak, şâir başına 13 beyit, 2 de mısra düşmektedir. Buna karşılık, tezkirede Cebrî, Neşrî, Râhî ve Râzî maddelerinde hiç örnek bulunmazken şu maddelerde beyit sayısı 50 ve yukarısına çıkmakta bazen yüzlerle ifade edilmektedir :

Ahmed Çelebi Kemâl Pâşazâde	59 Beyit
Ahmed Çelebi Pârepârezâde	85 "
Âhî	75 Beyit
Ca'fer Çelebi	54 "
Celâlî	50 "
Yetîm	111 "
Kâmî Efendi	50 "
Lâmi'î Çelebi	50 "
Me'âlî	75 "
Necâtî	54 "
Nihâlî	104 "
Sürûrî Çelebi	65 "
Fevrî	140 "
Kadrî Efendi	50 "
Hâverî	65 "
Hayâlî Bey	115 "
Gazâlî	113 "

Tezkireci niçin bazı şâirlerden hiç örnek vermezken veya çok az verirken bazı biyografilerde yüzlerle ifade edilen rakamlarla -beyit bazında- örnek vermektedir sorusunun cevabı iki şıklıdır:

1-Tezkireci dışında onun faaliyetlerini etkileyen sosyal, kültürel durum ve şartlar. Bu faktörler Âşık Çelebi'nin eserinde bariz bir şekilde görülür. Çelebi "meşhûr, şöhretli, makbûl" sıfatlarıyle nitelendirdiği eserlerin kiminden çok örnek verirken kiminden de tam tersi bir tutum sergileyerek "şöhretine binâ'en îrâd olınmadı" diyerek örnek vermez (Derûnî-i Sâlis, Hamdî biyografilerinde olduğu gibi) Bazen de Ahmed Paşa maddesinde olduğu gibi eser çok okunduğu için birkaç beyitle yetinir. Bir kaç yerde de eser çok güzel ve çok bilinmektedir ama güzelliği karşısında zikredilmeden yapılamaz(Firâkî). Bu örneklerden Âşık Çelebi'nin

çevresinin yani okuyucu kesiminin zevk ve isteğine ne kadar çok önem verdiği anlaşılmaktadır. Çelebi bir yerde okuyucunun nabzını yoklamakta ve "siz bu eseri mutlaka okumuşsunuzdur" demektedir. Ayrıca, örnek verilmeyen her eser güzel değildir, zikredilmeye gerek yoktur gibi bir mana çıkarılmaması gerektiği de söylenmektedir.

2-Tezkirecinin kendi edebî zevki veya bilgisi doğrultusunda zikretmeye değer gördüğü veya görmediği örnekler. Âşık Çelebi kendi edebî zevkine göre örneğini seçtiğini zaman zaman "bu beyt, gazel vb. fakîre hoş gelür" gibi soyut ifadelerle ortaya koyar. Bazen de "îrâd olunabilecek bir eser değildir veya yüze gelecek yanı yoktur" gibi ifadelerle hiç örnek almadığını açıkca söyler.

Nazım şekli açısından tezkirede en çok gazelden örnek seçilmiştir. Ardından kıt'a, rubâ'i, kaside, murabba, nazm, mesnevi, terci, muhammes, müseddes ve müfredler sıralanır. Bazı örneklerin nazım şekli belirtilmemiştir ve bunları tespit etmek her zaman mümkün değildir.

Çalışmamızda, değerlendirmeleri öncelikle olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayırıp bunları da kendi içinde birkaç açıdan inceledik.

1-OLUMLU DEĞERLENDİRMELER

Âşık Çelebi gerek nazım gerekse nesir türüyle kaleme alınmış olan eserleri, konusu, üslubu, dili, ilmî oluşu, tertip tarzı, hayal dünyası, sanatlı söyleyişi, anlamı, yazara has bir söyleyiş olup olmaması, kabul görüp görmemesi açısından değerlendirir ve bazen de bu konuda yazılmış ve meşhur olmuş diğer eserlerle kıyaslar, üstün yönlerini belirtir.

a) Nazım Türünde Eser Değerlendirmeleri : Bu eserleri, nâdirü'n-nazar, hoş-âyende, küşâyende, selâset, cezâlet, kâmil, sadef gibi, fazl u irfân dolu, masnû', matbû', bahr-i zâhir, genc-i cevâhir ü zevâhir, nagz, pür-magz, hoşça, nahl-i mevzûn, şöhretli, musanna', muhayyel, mükemmel, mükellel, musanna', muhayyel, mükemmel, mükellel, hâs, dilârâ, eyü, güzel, bikr, ma'nidâr, selîs, rengîn, mübârek, nev-peydâ, meşrû', nazîrsiz, behremend, müsecce', murassa', mukaffâ, latîf, nazîf, yek-dest, hem-vâr, muhkem gibi sıfat veya tamlamalarla değerlendirir.[3]

3-Bu sıfat veya tamlamaların ne anlama geldiğini tezimizin şiir değerlendirmeleri bölümünde açıklamaya gayret etmiştik.

Çelebi, birkaç yeni türün kim tarafından bulunduğunu haber verirken bu tarzı övdüğü de olur: "Bu fende bir ṭarż-ı naġz ve ṭavr-ı pür-maġz iḫtiyār idüp murabba'lar bişer ḫāne iken üçer ḫāne olmaġı bu ibdā' itmişdür va terennümāt-ı bī-ma'nādan bedel müstezād dāḫil-i mebhaṣ-ı murād ma'mūr u ma'nīdār niyāz-ı 'āşıḳīden nümūdār fıḳralarla itmāmı bu iḫtirā' itmişdür" (Ubeydī)

Yazar, Yakınī'nin murabba'ını yeni bir tarz olarak duyururken burada farklı bir tutum sergiler, aynı tarzda yazan iki şairi kıyaslar. Za'ifī Yakınī'nin tarzını devam ettirmiştir ve Yakınī'ninki meşhur olup kötü değildir. Bu ifadeden Yakınī'ni murabba'ı çok başarılı olmasa da Za'ifī'ninkinden daha iyi olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu açıklamalardan sonra Yakınī'nin murabba'ından tek mısra örnek olarak verdiği için iki şiiri kıyaslama imkanı bulunmadığı gibi bu mısra'a bakarak sözü edilen yeni tarz hakkında bilgi sahibi olamıyoruz.

Āşık Çelebi şu ifadelerde bir yenilik haberi verir ama yorum yapma yoluna gitmediği gibi yeni ortaya çıkan türe her zaman örnek de vermez:"Meṣnevide daḫı Cem Şāh u 'Ālem Şāh bahr-i ḫafīfde bir dāstān ibdā' itmişdür ve her meclisüñ āḫirinde ḫāle münāsib bir ġazel irād idüp ġazelden mukaddem bu iki beyti tercī' itmegi ol iḫtirā itmişdür" (Behiştī-i Sānī)

"Muṣanna' tārīḫler ki her beytden ya bir mıṣra'dan birḳaç vech ile tārīḫ istihrāc olınmaḳ ve menkūtā ve ġayr-ı menḳūta ḫurūfdan tārīḫ istihrāc olınmaḳ Emrīnüñ iḫtirā'ıdur sā'irler anuñ peyrevidür" (Emrī).

"Rubā'īler bulup naḳşlar baġlamaḳ anuñ iḫtirā'ıydı. 'Abdī Şāh u Ḫırāmān türkisi hep anuñ īcādıdur. Mā-ḫaṣal 'Ubeydī Çelebi ẓuhūr idince fenninde üstād-ı evvel oldı ol ẓuhūr itdükden ṣoñra bunuñ türkileri Ḫasanoġlı Türkisi ile mü'evvel oldı" (Selmān-ı Burusevī)

"Bir beytden ya bir mıṣra'dan bir iki vech ile tārīḫ çıḳarmaḳ evvel Emrī icādıdur ve bu ṣan'atın ẓuhūrına ol bādīdür" (Arşī)

Āşık Çelebi ele aldığı bir eseri aynı tarzda yazılmış eserlerle kıyaslayarak değerlendirme yoluna da gider: "Kitāb-ı mezbūr (Tevārīh-i Āl-i Osmān) bahr-i zāhir ve genc-i cevāhir ü zevāhirdür. Bu yaḳında mesmū' degüldür ki bir şā'ir altmış biñ beyte dest urmış ola ve tīr-i ümīdin nişān-ı murādına böyle irgürmiş ola. Bir şā'ir hezār zārī vü zūr ile bir ġazel diyüp içinden bir beyti yā iki beyti nā-hem-vār olsa ehl-i ḥaḳ ḳatında ma'ẕūr olur ve ḥükm ġālibüñdür diyü cümlesi eylükle manẓūr olur. Ol ḥesāb üzre farażā altmış biñ beytden on biñ yā yigirmi biñ beyt medḫūl yā ma'lūl yā ehl ḳatında ġayr-ı maḳbūl olsa yine ḳırḳ biñ eyü beyt bāḳī ḳalur. İnṣāf idicek ḳırḳ biñ eyü beyte kim mālikdür bu ḳadar ebyāta

mālik olmak inṣāfdur. Ve bunuñ gibi şā'ir her mertebe şāyeste-i eltāfdur. Egerçi ḥażır dinilmiş ebyāta daḫl ve ben daḫı yek dimege ḳādirüm dimek dilegüñüz vālih-āsārındur ammā

Mıṣra' : İşte meydān dīde-gūyum diseler

(Ārifī)

Burada, Ārif'in Tevārih-i Āl-i Osmān'ı gibi hem uzun hem de başarılı bir eser kaleme alırım diyen varsa ortaya çıksın diye meydan okuyan Çelebi'yi görüyoruz.

Şu örnekte de Şeyhī'nin gazeline göre mesnevisinin çok daha başarılı olduğunu ve o devre kadar yazılmış meşhur mesnevilerin sıralandığına tanık oluyoruz. Burada dikkat çekmek istediğimiz bir nokta da Hüsrev ü Şīrīn'in çoğu yerinin tercüme olmasının değerini azaltmadığının vurgulanmasıdır. "Egerçi ġazelleri daḫı vardur ammā ġazelinde meṡnevisindeki ḳudreti yoḳdur ve ġazeliyle meṡnevisinüñ münāsebeti yoḳdur. Kitāb-ı meẕkūr (Hüsrev ü Şīrīn) ḫod egerçi ekṡer yiri tercemedür ammā be-her-ḥāl muḥkem ü üstüvāre vü yek-dest ü hem-vārdur. Ol zemāne göre şi'rde bu zerāfet ü leṭāfet çoḳdur. Egerçi Āhīnüñ Ḥüsrev ü Şīrīni nāzik ü naġz u zarīfāne vü pür-maġz u pür-kārdur ve rişte-i naẓmı ṭolu dürr-i şehvārdur ve Ḥamdīnüñ Yūsuf u Züleyhāsı muṣanna' u ma'nidār ve Ca'fer Çelebinüñ Heves-nāmesi belāġat-şi'ār ve Lāmi'īnüñ Mesneviyātı sebük ü şīrīn ü selīs ü rengīndür. Ḥüsrev ü Şīrīn-i Şeyḫī daḫı meşhūr-ı şehr u diyārdur. Ġāyet şöhretinden īrād olınmadı"(Şeyhī) Burada Hüsrev ü Şirin'in kendi içinde tutarlı, sağlam, latif olması, her beytinin aynı güzellikte yazılması açısından övülmesine rağmen Şeyhī'nin gazelleri'nin niçin başarılı bulunmadığı açıklanmaz. Ayrıca Anadolu'da yazılmış diğer meşhur mesneviler zikredilirken her biri için ayrı sıfatlar kullanılması her birinin ayrı özelliğe sahip olduğunu ve Āşık Çelebi'nin bu değerlendirmeyi yapabilecek kadar bu eserleri incelediğini anlamaktayız.

Müellif bazı şāirlerin eserleri içinde bir tercih yapar ve niçin iyi olduğunu açıklar. Yukarıda verdiğimiz Şeyhī'nin mesnevisiyle gazel karşılaştırması bu gruba bir örnektir. Yine Ahmedī'nin İskender-nāme mesnevisinin gazeline göre daha meşhur olduğu belirtilir ve bu eserden hoşca, hūb sıfatlarıyle takdim edilen birkaç beyit örnek olarak verilir. Āşık Çelebi'ye göre Hamdī'nin eserleri içinde hepsinin hoş-āyendesi ve küşāyendesi Yūsuf u Züleyhā'sıdır. Değerlendirmenin devamında farklı bir durum ortaya çıkar. Çelebi, Kemāl Paşazāde'nin eser hakkındaki görüşünü verir ve kendisi bu görüşe katılıp katılmadığına dair bir şey

söylemez. "Kemāl Paşazāde-i merḥūm yanında Ḥamdīnüñ Yūsuf u Züleyhāsı medḥ olınsa ol kitābdaki naẓmuñ selāseti ve şi'rüñ cezāleti ol bahrüñ ḥaṣṣasıdur yoḫsa kitāb nefesinde şīveden 'ārī vü andan berīdür dir imiş" Bu ifadede Kemal Paşazāde kitap için pek olumlu bir eleştiri yapmamaktadır. Çelebi "hoş-āyende" ve "küşāde" sıfatlarını Şeyhī'nin diğer eserlerine göre en iyisi şeklinde kullanıp Kemāl Paşazāde'nin düşüncesine katılıyor gibi görünmektedir.

Bu örneklerin dışında, Revānī'nin İşret-nāme'si; Fuzūlī'nin Leylā vü Mecnūn'ı, na't-ı Resūl olan kasidesi; Fikrī'nin Ebkār-ı Efkār, Behrām u Zühre, Şükūfezār adlı eserleri; Yahyā'nın Gülşen-i Envār'ı; Ayşe Hatun'un Hurşid ü Cemşid'i; Ahmet Çelebi Pārepārezāde'nin Yūsuf u Züleyhā'sı; Şāhidī'nin Gülistān Şerhi ve manzum lugati; Rahimī'nin Seb'a-i Seyyāre adlı eserleri mana, dil, üslup veya tertip tarzı açısından başarılı bulunup övülür.

b)Nesir Tarzında Yazılmış Eserler: Āşık Çelebi şāirlerin mensur eserlerinden de bahseder ve örnekler verir. Pek çok mensur eserden bahsetmesine rağmen bunlardan verdiği örnekler tezkirenin geniş muhtevası içinde küçük bir alanı kapsar. Bu tür eserlerde verilen örnekler arasında ilk sırayı mektuplar alır. Bunlar şāirlerin birbirlerine gönderdikleri mektuplar olduğu gibi bizzat Āşık Çelebiye şāirlerden gelen örnekler de olmaktadır. Mektuplar Türkçe, Farsça veya Arapçadır. Tezkirede Fazlī, Sihrī, Hāfız-ı Acem, Nasuhī ve Ahmet Çelebi Pārepārezāde'nin mektuplarından örnekler verilmiştir. (Mektuplara Āşık Çelebi'nin kaynakları bahsinde de değinmiştik) Mektupların ardından takvim, hikaye ve arz suretleri gelmektedir.

Müellif, nesir tarzında yazılmış eserleri konu, üslup, imla, mana, tertip tarzı açılarından nāzik, nagz, pür-magz, sebük, şīrīn, muhayyel, rengīn, çesbān, selīs, revān, pak, latīf, zarīf, nazīf, makbūl, eyü, sühan-güzār, kem-yāb, çāşnidār, vāzıh, fasīh, pür-kirişme, melīh, nādirü'n-nazīr, makbūl, vech-i ahsen, fazl u irfanla pür gibi sıfat ve tamlamalarla değerlendirmiştir. Görüldüğü üzre nazım tarzındaki eserleri değerlendirirken kullandığı sıfatlarla burada zikredilenler hemen hemen birbirleriyle örtüşür.

Nesir türünde sadece Sehī Bey'in Heşt Behişt'inin yeni bir tür olarak ortaya çıktığını vurgular ve bu eserin kabul gördüğünü belirtir.

Mensur eserleri de kendi tarzları arasında karşılaştırarak ele aldığı eserin kıymetini vurgulamaya çalışır. Kāmi Efendi'nin yazmakta olduğu Kelile ve Dimne adlı eserin övgüsü esas amaç olmakla birlikte bu eserin kıymetini göstermek için bir başka Kelile ve Dimne hikāyesinden hareket edilir :"İttifāk ārā'-i ehl-i 'irfān

kişver-i Rūm-ārā bunuñ üzerinedür ki Vāsi' 'Ali Çelebisi Envār-ı Süheylīden terceme itügi Hümāyūn-nāme ki Kelīle vü Dimne hikāyātıdur Rūmda aña 'adīl inşā ve aña bedīl naẓm u imlā yoḳdur meger ki 'ayn-ı inkār u istikbār veya dīde-i nā-dīde-i nā-bidār-ı pindār ile naẓar olına.... Şöyle ki Ḥażret-i Ḥaḳdan tevfīḳ ve pādişāh-ı ḫulḳdan himmet olup Kāmī Efendi itmām-ı kitābda 'ömrden ruḫṣat ve zemāndan fırṣat bula. Bu naẓm u tertīb üzre kitāb itmāma ve bu naġz-ı tertīb üzre ol inşā encāma ire. Rūmda Kelīle vü Dimne ḥikāyesi degül 'Arabda Sa'ālib mü'ellefātı ve 'Acemde Ġażālī muṣannefātı aña göre Geyik destānı ve ḥayvānāt-ı 'Acem beyānı ola".

Latifī ve Sehī tezkirelerini inşāsı ve tertip tarzı açısından karşılaştırıp Latifī'ninkini üstün bulan Çelebi, Latifi tezkiresini de pek çok şāiri Kastamonu'lu göstermekle eleştirir.[4] Āşık Çelebi Kastamonu'lu gösterilen bu şāirlerin niçin buralı olmadıklarını ispat yoluna gider. Bu davranışı onun doğru bilgi vermedeki titizliğine de örnek teşkil etmektedir.

Sücūdī'nin Sultan Selim'in Arap ve Acem fethi tarihleri İshak Çelebi'nin tarihine zeyl gibidir. İshak Çelebi'nin tarihi pür-magz, pür-kār, rengīn ve çāşnidārdur.

Ali Çelebi'nin Kalemiyye risalelerini Hemedānī görse Itbakü'z-zehebi'ni parçalardı.

Āşık Çelebi bazı eserlerin kime, niçin yazıldığını belirtir. Biz sadece üzerinde değerlendirme yaptığı eserleri çalışmamıza dahil ettiğimiz için bunları ayrı bir bölümde ele almadık. Ancak, Seyfī-i Sānī'nin Mehemmed Paşa namına nazım ve nesir karışık olarak yazdığı Sefer-i Sigetvārı'nı Çelebi "Bir risāle-i bedī'ü'l-makāle"dir diye nitelendirdiği için burada zikrettik.

Salih Çelebi Firūz Şāh hikāyesini padişahın buyruğu üzerine tercüme etmiştir. Eser kısaltılmış olmasına rağmen sekiz-dokuz cilt olmuştur. Çok kısa zamanda böylesine düzgün, açık ve anlaşılır bir dille tercüme edilmesi açısından Āşık Çelebi'nin beğenisini kazınmıştır.

Āşık Çelebi ayrıca, Ahdī-i Acem'in tezkiresini; Azmī-i Sānī'nin Enīsü'l-ārifīn'ini; Ahmet Çelebi Pārepārezāde'nin tarihini; Nişānī Bey'in Me'āricü'n-nübüvve'sini; Feridūn Ağa'nın Nüzhetü'l-esrār fi Fethi Kal'a-i Sigetvar'ını; Āhī'nin Hüsn ü Dil'ini; Ali Çelebi'nin Hümāyun-nāme'sini över. Bu eserlerin telif veya tercüme oluşu onların değerlerini arttırmadığı gibi eksiltmez de.

4- Rıdvan Canım tezinde Aşık Çelebi ve bir başka tezkire yazarı Hasan Çelebi'nin Latifi'yi bu konuda eleştirmekte haksız bulur ve meseleyi fazla abarttıklarını düşünür. (Bkz. Rıdvan Canım, Tezkire-i Şu'ara ve Tabsıra-i Nüzema, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Ünv., Edebiyat Fak., Erzurum 1991, s.CXLVI.

2-OLUMSUZ DEĞERLENDİRMELER (NAZIM-NESİR)

Āşık Çelebi'nin olumsuz manada değerlendirmeri olumlu değerlendirmeleri yanında çok az yekun tuttuğu için bu bölümde nazım ve nesir eserleri birlikte ele aldık. Ayrıca, şiir değerlendirmeleri bahsinde de bu konu üzerinde durulmuş ancak, değerlendirmeler çoğunlukla genel nitelikte olduğu için fazla bir şey söylenmemiştir. Bu tür değerlendirmeler daha çok şāire yöneliktir ve bu da bizim çalışmamız haricindedir.

Āşık Çelebi beğenmediği eserleri, gayr-ı mülāyim, nā-hem-vār, sāde, nā-merbūt, bī-muhassal, letafetsiz, halāvetsiz, halk içinde okunmaya yüzü yok, ipe uracak göze dokunacak yaran içinde okunacak (gibi değil) şeklinde sıfat veya deyimlerle vasıflandırır. Çelebi çok meşhur olan, herkesin bildiğine inandığı, tekrarına lüzum görmediği eserlerden çoğu zaman örnek vermediği gibi beğenmediği bazı eserlerin de adını zikretmekle yetinir: "naẓm-ı sādeden ḫaṭṭ-ı evlāsı var idi ḥattā iki biñ beyt Mecnūn u Leylāsı vardur ammā çün naẓm-ı sāde ve elfāẓı ġayr-ı mülāyim ve edāsı nā-hem-vārdur īrād olınmadı" (Gubārī) "Mihr ü Māh adlı kitābı var żu'munca kitābīdür ammā ṭab'ı leṭāfetden ve şi'ri ḥalāvetden ābī degüldür. Her gün vaẓīfesi yüz belki artuḳdur ammā bir beytin ḫalḳ içinde oḳunmaġa yoḳdur yüzi" (Cebrī).

Çelebi, Hāfız-ı Acem'in nesir mi nazım mı belli olmayan Nefsetü'l-masdūr, Tevārīḫ-i Tīmūr tercümesi ve Şāh-nāme-i Ebū Turābī adlı eserlerini çok ilmī bulur ve anlaşılmaz diye tenkit eder.

Yazar, Necāti'nin Kimyā-yı Sa'ādet tercümesinin,Sālih Çelebi'nin Cāmiü'l-hikāyesinin, Sehābī'in Kimyā-yı Sa'ādet kitaplarının nesir veya nazım olup olmadığını belirtmez.

Ayrıca, Āşık Çelebi Şāh Mehemmed'in tezkiresini ve Revnak'ın nasihat veren hakikatleri gösteren bir kitabını övmesine rağmen bu eserlerin ismini zikretmez.

II- ŞİİRLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELER

Âşık Çelebi şiir hakkındaki görüşlerini teferruatlı bir şekilde tezkiresinin önsözünde anlatmıştır(Bkz. Meşā'irü'ş-şu'arā'nın Tanıtımı bahsi). Onun bu görüşlerini aydınlayıcı ya da destekleyici manada, şairleri anla tırken kullandığı şiire ait sıfatları bu bölümde değerlendirmeye çalışacağız.

HŪB, GÜZEL : "Hūb" kelimesi sözlük manası itibariyle "güzel, hoş" demektir. Āşık Çelebi Tezkiresinde en çok kullanılan şiire yönelik değerlendirme sıfatlarından biri hūbdur. Hūbun eş anlamlısı olarak değerlendirilen "güzel" sıfatı sadece bir yerde geçerken "hūb" şeklinde yirmi iki defa kullanılmıştır. Bu sıfat genel anlamda "beğenme" bildirmektedir. Pek az istisna dışında örnek beyit veya mısraları takdim için kullanılan "hūb" bir kaç ifade hariç yanında başka sıfatlar olmaksızın zikredilmiştir. Şu ifadelerde olduğu gibi : "Lāyihī-i merḥūmun bu ġazeli ḫūb düşmişdür" (Lāyihī) "Ġubārīnin bu ḳıṭ'ası dahı inṣāf bu ki ḫūb vāḳı' olmışdur" (Gubārī) Üç yerde de hūb'un başına "gāyet" sıfatı eklenerek pekiştirilmiş ve örnek şiirin daha çok beğenildiği bildirilmiştir.

Hūb'un on üç ifadede "vākı olmuşdur", "vākı olupdur", "vākıdur" şeklinde aynı fiille birlikte kullanılması da dikkat çekicidir: "Pādişāh-ı vaḳt Sulṭān Selīm hakkında bu ḳıṭ'ası ġāyet ḫūb vāḳı' olmışdur" (Celālī) "şiḳāyet-i rūzgārda bu ġazeli ḫūb vāḳı' olupdur" (Amrī) gibi.

Eldeki verilere göre bu sıfat herhangi bir nazım şekli için özel olarak kullanılmamış, gazel, kaside, kıt'a, murabba gibi şekillerde örnek verilen şiirleri değerlerdiren bir tanımlama olarak ifade edilmiştir.

Çelebi'nin Mihrī'den bahsederken "güzeller ve Yūsuf" kelimelerinin yanında hūb sıfatını özellikle seçip kullandığı da dikkati çekmektedir: "*Güzeller* vaṣfında olan *ḫūb* şi'rlerde *Yūsuf* kızlugı vāḳı' olup bikr-i ma'nālara ricāl-i şu'arā aş yirerken ol avratluġla ucuz düşürmişdür". Kim bilir bu ifade ile tezkireci belki de, güzelliğini övdüğü Mihrī'nin bu özelliğini de hatırlatmak istemiştir. Āşık'ın müteradif kelimeleri yan yana kullanmak endişesi taşıdığına dair tesbitimizi sağlamlaştıracak manada Yahyā ve Şemsī Paşa biyografilerinden iki ifadeyi daha buraya alıyoruz: "*Yūsuf* u Züleyhāsındandur bu beyti iḫvān-ı *Yūsufa* düş gördüginde dimişlerdür *ḫūb*dur" (Yahyā Beg) "Lā-cerem şi'r söyledi ve ġazel didi *dilberler* vaṣfını *gāyet güzel* didi" (Şemsī Paşa).

Hūb veya güzel olarak takdim edilen şiirlere bakıldığında bunların hepsinin değişik, orjinal ifadeler olmadığı görülmektedir. Öyle güzelden, güzellikten bahseden şiirler de değillerdir. Ancak, bazılarının manası her zaman görülebilecek

türden olmayıp gayet akıcı, kolayca okunup anlanabilecek niteliktedirler. Bu şiirler genellikle redifli ve zengin kafiye ile yazılıp sesli veya sessiz harf tekrarlarıyle asonans ve aliterasyonlar yapılmıştır. Örnek verecek olursak, Yahyâ'nın şu beytini Çelebi hûb bulur:

Babamuzla ṭurursun oṭurursun
Seni ḳoduḳ uyur düşde görürsin

Beytin mana olarak bir orijinalitesi yoktur. Ancak üslup ve şekil açısından bakarsak güzelliği görülebilir"-sın" eklerinin tekrarı yanında o,ö,u,ü yuvarlak ünlüleriyle yapılan asonans beyti akıcı, bir çırpıda söylenebilir hale getirmiş. Bu da Âşık Çelebi'nin hoşuna gitmiş olacak. Belki "hoş" tabirini de kullanabilirdi, ancak yukarıda bahsedildiği üzre bu beyit Yahyâ'nın Yûsuf u Züleyhâ'sından alınmıştır ve işin içinde Yûsuf'un güzelliği söz konusudur.

İshak Çelebi'nin şu beyti de Aşık Çelebi'ye gayet güzel gelir:

Göñül âyinesi ṣâfîdür ammâ
Temâşâ buna bir ṣâḥib-naẓar yok

Burada İshak Çelebi'nin yalnızlığını dile getirişindeki orijinallik dikkat çekicidir. Ayrıca, a,e harflerinin tekrarı da beyti akıcı kılmaktadır. Her kelime mükemmel bir şekilde yerini bulmuş, hiç biri yer değiştirilemez ve atılamaz konumdadır.

Hûb sıfatı, İshak Çelebi, Celâlî, Hamdî Çelebi, Tab'î, Yahyâ Bey, Lâyihî, Mihrî, Nâmî, Sehâyî, Seydî, Ali Çelebi Efendi, Amrî, Fevrî Efendi, Sun'î, Kandî, Türâbî, Hayâlî Bey, Zuhûrî, Gubârî, Garâmî maddelerinde "güzel" sıfatı ise Şemsî Paşa biyografisinde şiir değerlendirmelerinde kullanılmıştır.

RENGÎN : Bu sıfatın sözlük manası "renkli, boyalı; güzel, latif, hoş; süslü"dür.

Rengîn, Meşâ'irü'ş-şu'arâda şiir değerlendirmesine yönelik olarak onbir ayrı yerde geçmektedir. Sıfat, şairlerin şiirlerini genel olarak değerlendirirken kullanılmıştır. Sadece Sebzî maddesinde "bir erġuvan ḳaṣîdesi dimişdür ebyâtı çesbân ve erġuvân gibi rengîn ü müste'anıḳü'l-efnân ü mütelâşıḳü'l-aġsândur" ifadesiyle özellikle bir kaside övülürken söylenmiş ancak adı geçen şiirden örnek beyit alınmamıştır.

Rengin'in genel değerlendirme içinde kullanımına örnek verecek olursak Emīr maddesinde "laṭif ma'nālar bulmakda māhir ve eyü edā ile edāya ḳādir elfāẓı rengīn ve ebyātı selīsdür" şeklindedir.

Rengīn sıfatı, latif, māhir, eyü, selīs, muhkem, üstüvār, hemvār, pür-kār, çāşnidār, nefis, pāk sūznāk, bikr sıfatlarıyle birlikte kullanılmaktadır. Ayrıca, şiirin bütünü için olduğu kadar kelimeleri, manası ya da üslubu için de rengīn, bir beğenme sıfatı olarak zikredilmiştir.

Rengīn, hasseten bir şiirin başında onu tanımlayıcı bir kelime olarak yer almadığı için Āşık Çelebi'nin bu kelimeyi tam olarak ne manada kullandığını kestirmek güçtür. Bu sıfatla anılan şiirlere bakıldığında rengīn'in genellikle sözlük manasıyle kullanıldığı düşünülebilir. Ayrıca, farklı bir anlam veya üslubla ortaya konmuş, orjinal şiirin de bu sıfatla değerlendirildiği kanısındayız. Vālihī maddesinde "bikr ma'nāya ve rengīn edāya ḳādirdür" denilerek "bikr" yani el değmemiş, yeni anlamındaki sıfatın hemen ardından rengīn getirilerek bikr sıfatı pekiştirilmiştir. Hāletī'nin kelimeleri için sarfedilen "göz görmedük dürr-i semīn ve ḳulaḳlar işitmedük gūşvāre-i rengīn idi" ifadesi şairin başkaları tarafından o zamana kadar söylenmemiş orjinallikte ve güzellikte şiir söylediğini gösterir. Ayrıca, rengīn kelimesi sadece bu örnekte bir ismin sıfatı olarak kullanılmıştır. Hāfız-ı Acem maddesindeki şu örnek de düşüncemizi destekler niteliktedir: " Mevlānā-yı mezkūrdan egerçi mü'ellefleri olan kütüb ü resā'ildeki düstūrları ki muvahhiş-i hayālāt u ābī kelimāt u vāhī 'ibārāt ile edādur. Üslūb-ı şi'rde dahı bu 'ādetleri mer'īdür ammā gāhī rengīn-ma'nālar ve selīs-edālar anlardan sādır olur ki ḥayret-efzā-yı 'uḳūl ve 'ibret-nümā-yı şu'arā-yı fuḥūl olur". Burada, şāirin herkesi hayrete düşüren orjinal, başka şairlerin bulmakta güçlük çektikleri örnekler olmalıdır. Bu manadaki şiirler de 'rengīn-ma'nālı " şeklinde takdim edilmiştir.

Kıyāsī maddesindeki şu ifade ise tesbitimizin doğruluğunu destekleyen en önemli delildir. Burada Kıyāsī başka şairleri taklit etmeden, onların manalarını çalmadan kendi bulduğu manalarla şiirler kaleme alan bir şair olarak tanıtılırken orjinal manaları rengīn sıfatıyle ifade edilmiştir: "Çendān yārān loḳmasına ṣarḳmaz meger ġāyet refik ü ṣādıḳı ola ki ومن بيوت اصدقايكم ma 'nāsı ile 'amel idüp gazel ide.

Gazel, kaside, kıt'a, hicv için rengīn tabiri kullanıldığına göre bu sıfatın kullanımı özel bir şekil veya türle sınırlı değildir.

Emīr, Bākī, Helākī, Vālihī, Hāfız-ı Acem, Hāletī, Sebzī, Ahdī, Sun'ī ve Kıyāsī maddelerinde rengīn sıfatı şiir değerlendirmelerinde kullanılmış.

KÜŞĀDE, KÜŞĀYENDE : Sözlükte küşāde açılmış, açık, ferah, şen; küşāyende açıcı, açan anlamlarına gelmektedir.

Bu tabirler tezkire içinde on farklı yerde şiir değerlendirmelerinde kullanılmaktadır. Küşāde ve küşāyende şiirde hem beğenilen, güzel bulunan hem de kötü olmayan ancak sıradan bir söyleyiş tarzı için zikredilirler. Daha çok beğenme ifade etmelerine rağmen Aşık Çelebi'nin Revānī'nin şiiri için söyledikleri bu sıfatların sıradan şiirler için de kullanıldığını göstermektedir: "Ekşer-i ġazeliyātı bu maḳūle küşādedür ammā nāzik ḫayālleri dahı vardur".

Genel olarak beğenme bildiren bu sıfatlar şiirin belli bir özelliğini belirtmekten çok onu genel anlamda överler. Aynı zamanda pek az istisna dışında şiirler için umumī bir beğenme sıfatı olarak kullanılmış, örnek şiirlerin takdiminde zikredilmemişlerdir.

Şāirlerin tabiatleriyle şiirleri arasındaki ilişkiye de dikkat edilerek yaratılışı rind, espirili, hoş dilli olan şairlerin şiirleri daha çok bu sıfatlarla değerlendirilmeye tābi tutulmuştur. Çelebi Vecdī'den bahsederken "kendi şūḫ ve mezāḳı ḫoş şi'ri küşāyende ve ṭab'ı küşāde idi" şeklindeki ifāde bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Ayrıca, burada tezkirecinin yakın anlamlı kelimeleri ard arda kullanma endişesini de görmek mümkündür.

Bu sıfatlar tek başlarına kullanıldıkları gibi hoş-āyende" ve "sāde" kelimeleriyle birlikte de geçmektedirler. Askerī ve Zuhurī maddelerinde sāde ve küşāde birlikte kullanılmıştır. Sade sıfatıyla şiirin daha çok hemen anlaşılabilen, sıradan bir söyleyiş tarzı olarak değerlendirildiği kanısındayız. Şu ifade de olduğu gibi: "Şi'ri sāde vü küşādedür. Şi'r-i ū :

Pādişāh-ı dehre baş egmez gedālar var imiş
Mülk-i istiġnāda hoş ehl-i fenālar var imiş

(Askerī)

Küşāde veya küşāyende "hoş-āyende" ile hem kolay anlaşılan hem de esprili, hoşça söyleyişlerin başında kullanılıyor olsa gerek. Bekāyī ve Me'ālī maddelerinde de hoş-āyende ve küşāyende sıfatları birlikte zikredillirler. Me'ālī'nin aşağıdaki beytini Āşık Çelebi "hoş-āyende vü küşādedür" şeklinde değerlendirir:

Beyt: İki maḥbūb sever şimdi Me'ālī yārān
Ḳāḍī bir şāhide zīrā ki ḳanā'at itmez

(Me'ālī)

Bu sıfatlar sadece İshak Çelebi ve Revānī'nin özellikle gazelleri için değerlendirme sıfatları olarak kullanılmış diğer şairlerde "şi'ri küşāde veya küşāyendedür" şeklinde ifade edilmiştir. Bu sebeble bunların hangi nazım şekli veya türleri için takdim edici sıfatlar olarak zikredildiği tesbit edilememiştir.

Bu sıfatlar yukarıda isimlerini verdiğimiz şairler dışında Ahmed Çelebi Pārepāre, Cāmī, Vecdī, Sücūdī, ve Bekāyī'nin şiirlerinin değerlendirilmesinde Aşık Çelebi tarafından kullanılmıştır.

ĀTEŞ-ENGĪZ, NEŞVE-İ SŪZ, SŪZNĀK, PŪR-SŪZ, DERDMENDĀNE, DERD-ĀMİZ, ÇĀŞNĪ-İ SŪZ, HARĀRET, DERDNĀK : Bu sıfatların sözlük manaları aşağı yukarı birbirinin aynısıdır. Hepsi de derd, keder, gam temalarını işleyen ağlayıp ah çekilen şiirlerin değerlendirilmelerinde kullanıldıkları için bir araya toplandılar. Bu tabirler tezkirede şiir değerlendirmesi olarak oniki yerde geçmektedir; dört yerde bir şiir için doğrudan doğruya takdim terimi olarak kullanılmıştır. Bu sıfatlar genellikle tek başına kullanılırken Bākī'nin şiiri anlatılırken "şi'ri muḥkem ü üstüvār hem-vār u pür-kār rengīn ü çāşnidār elfāzı selīs ma'nāsı nefīs naẓmı pāk ve fühūmı sūznākdur", Sānī'nin şiri için "naẓmında ḥüsn-i edā vü selāset ve şi'rinde çāşni-i sūz u ḥarāret vardur", Şeyhī-i Çagşırcı maddesinde ise "mażmūnı 'āşıḳāne vü derdnākdür" şeklinde diğer açıklayıcı sıfatlarla birlikte yer almıştır.

Örnekler içinde sadece Bākī'nin şiiri için "fühūmı sūznākdur" diye şiirin anlamının "yakan, yakıcı" olduğu, Şeyhī-i Çagşırcı'nın şiiri için ise "mażmūnı derdnākdür" diye mazmununun derd dolu olduğu vurgulanmıştır. Diğerlerinde "bu gazeli fakīre sūznāk gelür" (Fazlī-i Kātib), "bu murabba'ı ol vakt dimişdür ḥayli derdmendānedür" (Hasbī) *gibi şiirin genel konumu için bu sıfatlar kulllanılmışlardır.*

Gazel, kaside, murabba, kıt'a gibi nazım şekilleri için bu tabirler değerlendirme terimi olarak zikredilmişlerdir. Bu da bu sıfatların kullanılmasında şiir ayırımı yapılmadığını gösterir.

Āşık Çelebi'nin adı geçen sıfatlarla takdim ettiği şiirlerin hepsi aynı temayı işlemişlerdir. Bu şiirlerden verilecek örnekler bunu açıkca göstermektedir: "Bu murabba'ı fakīre hayli hālet-bahş u sūznāk gelür. Murabba':

Günden güne arturmadasın āh ile zāruñ
Gūş eylemez ol serv-kad u lāle-'ızāruñ
Bir yirde ise yok iki gün ṣabr u ḳarāruñ
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre"

(Cevrī)

(Bu murabba beş bend olmasına rağmen bir bendi alınmıştır)
Hasbī'nin şu murabba'ı da tezkireciye derdmendāne gelir. Bu murabba' tezkirede dört bend olarak verilmiştir. Murabba':

Yine bir āh ideyin derd ile devrān ağlasun
Nālişüm eflāke çıksun çarḫ-ı gerdān ağlasun
Gözlerüm yaşın görüp deryā-yı 'ummān ağlasun
Ḥālüme kāfirler acısun müselmān ağlasun

Pür-sūz olarak nitelenen bir başka şiir Yūsuf-ı Sīne-çāk'ın mahbūbı Cihān Bālī'nin ölümü üzerine yazdığı mersiyedir. Murabba':

Tīg-i mevtiyle cihānı çünki bī-cān eyledüñ
Dürr-i ṣāf iken mānend-i mercān eyledüñ
Ehl-i 'ışkuñ gözleri yaşını 'ummān eyledüñ
N'eyledüñ ey çarḫ-ı ḫūnī n'eyledüñ ḳan eyledüñ

Evc-i çarḫ iken yirin ka'r-ı zemīn itdüñ mehüñ
Ḳanını çalduñ şafaḳ gibi yüzüñe ol şehüñ
Göreyin tīz günde yıḳılsun bu ḳara ḫargehüñ
N'eyledüñ ey çarḫ-ı ḫūnī n'eyledüñ ḳan eyledüñ

Āteş-engīz, neşve-i sūz, sūznāk, pür-sūz, derdmendāne, derd-āmiz, çāşni-i sūz, harāret, derdnāk tabirleri Cevrī, Hasbī, Yūsuf-ı Sīne-çāk, Fazlī-i Kātib, Revānī, Fuzūlī, Asāfī, Bākī, Sānī, Şeyhī-i Çagşırcı maddelerinde şiirleri takdim eden sıfatlar olarak kullanılmışlardır.

SİHR-İ HELĀL : Bu tabir sözlükte "her iki tarafa bağlanması mümkün bir ara cümle veya kelimeyi muhtevi mısra ve beytin ruha hoş gelmesi hali" şeklinde manalandırılmış bir edebī sanattır. Āşık Çelebi bu terimi şiir değerlendirmesinde beş yerde kullanmaktadır.

Sihr-i helāl tezkirede bir edebi sanat olmasının dışında "kimsenin kolay kolay nazire diyemiyeceği hatta benzerini söyleyemiyeceği" şiirler için kullanılmış gibidir. Çünkü Yahyā Bey ve Gazalī'nin örnek verilen şiirlerinin takdim cümleleri "sihr-i helāldir" denildikten sonra "nazire dimek muhaldür" ya da "nazire dinmek muhaldür" şeklinde bir tabirle tamamlanmıştır. Emrī Çelebi de ise

"tārīhde dahı mānendi yoḳdur Merhabā Çelebi-i merḥūmuñ mevtine bu tārīḫi sihr-i ḥelāldür" ifadesi geçmekte ve burada da "mānendi yoḳdur"la "sihr-i ḥelāl" şairin tarihlerini tanımlayıcı iki terim olarak ard arda kullanılmaktadır. Görüşümüzü destekler nitelikte bir başka ifade de Figānī de geçmektedir :"ġazelleri hem-vār u maṭbū' ḳaṣideleri ma'nādār u maṣnū' ve bi'l-cümle kitāb ḥükmince şā'ir olanlaruñ biri ve sihr-i ḥelāl iden şā'irlerüñ biridür. Dimişlerdür ki Fiġānī diyār-ı Rūmda olan şā'irler içinde naḥl-bend-i şu'arādur". Burada Figānī'nin şiirleri sanatlı ve manalı diye övülmekle yetinilmemiş Figānī de diger şairlerin şiirlerinden farklı yeni ve güzel manalar bularak şiir sanatını düzenleyen, yeni bir yol açan bir şair olarak değerlendirilmiştir.

Sihr-i helāl sadece Figānī'nin bütün gazelleri için genel bir beğenme ifadesi olarak kullanılmış, diğer örneklerde belirli bir şiiri övmek için zikredilmiştir.

Yahyā Bey'in mahbūb ve memdūhı Ahmed Şāh saraya kapıcı olduğunda şairin ona hitaben yazdığı gazeli Āşık Çelebi nazire denilmesi çok güç olan sihr-i helāl bir şiir olarak değerlendirmektedir. Gazel:

Derbān-ı pādişāh idüp ol serv-ḳāmeti
Devrān yine ḳapuya getürdi ḳıyāmeti

Sürinü sürinü varayum āsitānına
Dergāhdan süre beni ḥışm ile ġāyeti

Baña şu deñlü eyledi ẓulmı ki ṣanuram
Dīvāna varan andan ider şikāyeti

Şekil itibariyle, matla beytinin ilk kelimeleriyle diğer iki beytin ikinci mısralarının ilk kelimelerinin "d" sesiyle başlaması ve bu kelimelerdeki on sesliden dokuzunun "a ve e" seslilerinin olması, her beyitte asonans kullanılması dikkat çekicidir. Mana itibariyle de Ahmed Şah'ın mesleği ile güzelliğini ve Yahyā'nın ona olan yakınlığı ile Ahmed Şāh'ın ona yaptığı zulmü bir arada sade ve kolayca ifade edebilmesi şiiri güzelleştirmektedir.

Emrī Çelebi'nin Merhabā Çelebi'nin mevtine yazdığı bu tarih de sihr-i helāl olarak tanımlanır. Rubā'ī :

Bir nidā irmiş efendi ḥażretinüñ sem'ine
Vuṣlat isterseñ çü bizden yaña gel yā hū dimiş

Ḫoş çeküp cām-ı fenā ol şevḳe bir tārīḫ idüp

Şāḳiyā bezm-i cihāndan Merḥabā yā hū dimiş

Āşık Çelebi bu tarihin hemen altında Emrī'nin tarihlerini niçin beğendiğini açıklar : "Muşanna' tārīḫler ki her beytden yā bir mışra'dan birḳaç vech ile tārīḫ istiḫrāc olınmaḳ ve menḳūṭa ve ġayr-ı menḳūṭa ḥurūfdan tārīḫ istiḫrāc olınmak Emrīnüñ iḫtirā'ıdur. Şā'irler anuñ peyrevīdür ve muktebes-i envār-ı pertevidür.

Sihr-i helāl, gazel, rubā'i, kıt'a nazım şekilleri için kullanıldığına göre bu tabir için nazım şekli ayırımı yapılmamaktadır.

Sihr-i helāl, Emrī Çelebi, Hāfız-ı Acem, Yahyā Bey, Figānī ve Gazālī maddelerinde şiir değerlendirmelerinde kullanılmıştır.

A'LĀ : Bu kelimenin sözlük manası "daha, pek, çok yüksek" demektir. Āşık Çelebi'nin çok beğendiği şiirler için bu tabiri kullandığı düşünülmektedir. A'lā sıfatı tezkirede şiir değerlendirmesinde yedi yerde yanında başka bir sıfat olmaksızın kullanılmıştır. Ancak dört yerde gāyet kelimesiyle anlam kuvvetlendirilmiştir. Bu sıfat şiirin genel olarak beğenildiğini ifade etmektedir.

A'lā sıfatıyla takdim edilen şiirlerin sade, kolayca söylenivermiş ancak içinde ince manalar saklı örnekler oldukları görülmektedir. Bu örnekler öyle çok farklı anlamlara sahip, orjinal şiirler değillerdir. Bunların tezkire yazarının "hūb" veya "eyü" olarak değerlendirdiği şiirlerden pek farkı olmadığı düşünülmektedir.

Āşık Çelebi'nin a'lā diye takdim ettiği örneklerden bazıları şunlardır: Beyt :

Çünkü rūḥu'l-lāha oldı gene bār-ı gīrān

Māsivādan gel ta'alluḳ riştesin vaḳtiyle

(Ahmed Çelebi Kemāl Paşazāde)

"Bu maṭla'ı egerçi tercemedür ġāyet a'lādur. Maṭla' :

Naṣīḥat itdügümce ben 'arak-rīz olma ḫūyuñdur

Ṣaḳın incinme kim cānā murādum āb-ı rūyuñdur

(Ārifī)

"Merhūmuñ ekser-i eş'ārı ḥarābātī ve meskeni ḥarābāt imiş ammā a'lā sözler düşürmişdür anuñ ebyātındandur. Eş'ār-ı ū :

Vaktidür ki çeşm-i bülbül her seḥer güyān ola
Gülsitānda ġonce anı işidüp ḫandān ola

Lāle la'lüñ yādına nūş eyledükçe bādeyi
Nergis-i şehlā görüp dir aña nūş-ı cān ola

Kirpigüñ oḳı şehīd eylerse ey kāfir beni
Ḥaşre dek ḳabrüm senüñ ḥācetüñe rindān ola

Bu sıfat kıt'a, *kaside, gazel gibi nazım* şekilleriyle yazılmış şiirler için kullanıldığına göre nazım şekli ayırımı yapılmamıştır.

A'lā sıfatı Ahmed Çelebi Pārepārezāde, Behiştī-i Sānī, Günāhī, Peykī, Dā'ī, Sā'dī, Ārifī, Fikrī maddelerinde şiir değerlendirmelerinde kullanılmıştır.

EYÜ : Eyü sıfatı tezkirede on iki şiir değerlendirmesinde kullanılmıştır. Üç örnekte "gāyet" edatı ile kuvvetlendirilmiş diğerlerinde tek başına zikredilmiştir. Bu tabir genel olarak bir şiir için ya da şiirin edası ve manası için kullanılmıştır. Sıfat Hādī maddesinde "eyüce" olarak geçmektedir.

Āşık Çelebi'nin bu sıfatı sanatlı, bir kaç farklı şekilde yorumlanabilen değişik söyleyişli şiirler için kullandığı düşünülmektedir. Bir noktada "hūb, hoş ve eyü" sıfatlarının birbirinden farkı olmadığı kanısındayız."Eyü" dediği tarihlerin her mısraı birer tarih olduğu şiirlerdir. Bunu tezkire yazarı İshak Çelebi maddesinde açıklar: "Gāyet eyü tārīḫler düşürürdi pādişāh-ı merhūmuñ cülūsına bu ḳıṭ'ayı tārīḫ dimişdür ki her mıṣra'ı tārīh-i cülūsdur. Tārīḫ :

Elā ey hāmi-i şer'-i muaḥḥer
Şeh-i gerdūn u sulṭānü's-selātīn

Süleymānsın nigīn-i devletüñle
Yanuñda ben ḳuluñ bir mūr-ı miskīn

Ḳabūl eyleñ felek şimdi olupdur
Ṭapuḳulı ḳapuñda maṣlaḥat-bīn

Şehā 'ālī-nesebsin vire Allāh
Bekā vü 'adl ü dād u emn ü temkīn

Ezelden saña Ḥaḳdan virilüpdür
Şehā her ḥāṣıl-ı īcād u tekvīn

Du'ānı kıldum irişdi semāya
Didi gökden sevākin-i 'arş āmīn

Hayālī Bey'in "İshak Çelebi eş'ārından saña ḳanḳısı eyü gelür" sualine Çelebi'nin cevap mahiyetindeki beyti budur. Beyt :

Gözüm izüñ ṭozın göñlüm ḳapuñ derbānlugın ister
Biri beglük hevāsında biri iksīre ṭālibdür

Beyitte görüldüğü üzre müşevveş leff ü neşr sanatıyle ikinci mısra birinci mısraı tamamlar şekilde ifade edilmiştir.Beyit birkaç değişik şekilde manalandırılabilecek zengin çağrışımlara sahiptir. Ayrıca, birinci mısradaki ikinci şahıs iyelik eklerinin yani "n" seslerinin tekrarı beyiti ahenkli kılmaktadır.

Āşık Çelebi dostu Zātī'nin eyü dediği iki beytini de eserine dahil etmiştir:

Matla' : Düşdüm nişān-ı pāy-ı seg-i dilber üstine
Ol ġonce güldi didi yüzüñ güller üstine

Velehū : Rakīb-i zāg elinden bir tezerv-i şīvekār aldum
Daḫı ben şāhbāz-ı 'ışk olaldan bir şikār aldum

Birinci beyitte samimi, içten bir söyleyiş dikkati çekmektedir. Beyiti okuyan insanın gözünde yere, sevgilinin köpeğinin ayak izi üzerine düşmüş bir āşık ve onun bu komik haline gülen sevgilisi hayali canlanıveriyor. "Gül" kelimesinin hem isim hem de fiil olarak aynı beyitte kullanılması, sevgilinin goncaya benzetilerek gül- fiilinin hemen yanında zikredilmesi, "düştüm" fiilinin hem yere düş- hem de bir izi takip et- gibi tevriyeli söylenmesi beyitin anlamını zenginleştirmektedir.

İkinci beyitte ise, "ş" sessizleri ve "a,e" seslilerinin tekrarıyle aliterasyon ve asonansların varlığı beyti ahenkli kılmaktadır. Rakibin kargaya, sevgilinin sülüne, aşığın da doğan'a benzetilerek hem tenasüb sanatının yapılması hem de bir av sahnesinin canlandırılması beyiti başarılı yapmaktadır.

Eyü olarak nitelenen şiirlerden dördünün tarih beyitleri olması bu sıfatın daha çok tarihler için kullanıldığını düşündürmektedir. Ayrıca, altı yerde eyü sıfatının sadece beyit için söylenmesi, Çelebi'nin bir şiirin içinden seçtiği beyitler için bu sıfatı kullandığını göstermektedir. Nazım şekli olarak bir ayırım yapılmamıştır.

Eyü sıfatı, Emīr, İshak Çelebi, Cevher-i Sānī, Hādī, Hayretī, Alī, Atāyī, Sālih Çelebi, Halil-zerd, Hayālī Bey, Zātī ve Zihnī maddelerinde zikredilmektedir.

RA'NĀ : Ra'na'nın sözlük manası güzel, latif, hoş görünendir. Bu sıfat tezkirede dört örnek şiir için kullanılmıştır. Üç yerde tek başına birinde de "makbul" sıfatıyle zikredilmiştir.

Ra'na şiirin genel durumu için kullanılan bir sıfattır : "Serv ḳaṣīdesinde bu beyti ra'nadur" (İshak Çelebi) gibi.

Tezkirede bu sıfatla takdim edilen beyitlerin hepsinde ortak olan bir noktaya rastlanmamıştır. Ra'na denilen örneklerin azlığı ve bunların birkaç beyitten ibaret olmaları sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını engellemektedir. Ancak, bu nazım parçaları sanatlı, āhenkli, kulağa hoş gelen söyleyişlerdir. Dikkati çeken bir nokta da Derviş Çelebi'nin ra'na sıfatı ile takdim edilen gazeli bu çalışmada "sūznāk, derdmendāne, āteş-engīz" vb. tabirlerle ifade edilen şiirlere dahil edilebilecek nitelikte olmasıdır. Derviş Çelebi'nin bu gazelinin tezkireye alınmış olan beyitleri şunlardır: Ġazel :

Dāğ-ı 'ışkuñ umarum ol şem'-i ḥüsnüñ ben yaḳam
Āteş-i āhı ḳamu 'uşşākdan rūşen yaḳam

Şu'le-i āhum şeb-i fırḳatde şem'ümdür benüm
Himmet eyleñ dostlar Mecnūn çerāğın ben yaḳam

Hem-dem-i hār oldugın yāruñ haber virmek baña
Ḳorḳarum kim hār içün āh eyleyem gülşen yaḳam

Görüldüğü gibi gazel āh, āteş, ayrılık, dert, üzüntü temasıyle örülmüştür. Ra'na sıfatı ile değerlendirilen diğer örnekler de şunlardır: Beyt :

Ṭoğrusı olmaya idi ḳalbinde re'y-i güç
Bulurdı istiḳāmet ile i'tibār serv

Ġālib üşendi 'asker-i bād-ı ḫazāndan
Ṣaḥn-ı çemende yapdı zümürrüd ḥiṣār serv
(İshak Çelebi)

"Sulṭān Muṣṭafā dügünine bu ḳaṣīdesi ra'nā vü maḳbūldür. Maṭla':

Ṣubḥdem alup 'utarid destine zerrīn kalem
Ṣafḥa-i sīr-āb-gūn tāruma çekdi raḳam
(Figānī)

"Kasīde-i sūriyede bu beyti dahı ra'nādur. Beyt :

Şol kadar bezl oldı ni'metler cihān ḫalḳına kim
Toldı gīpā gibi envā'-ı nāmdan her şikem
(Hātemī)

Bu sıfat, üç yerde kasidelerden alınmış beyitler için zikredildiğine göre, daha çok bir şiirin (özellikle kasidenin) içinde beğenilen beyitler için kullanıldığı düşünülmektedir.

Ra'na sıfatı nazım şekli olarak, kaside ve gazel için kullanılmıştır.

LATĪF, LETĀFET-GŪNE : Latif yumuşak, hoş, güzel, nazik, letāfet güzellik, hoşluk, yumuşaklık manalarına gelmektedir.

Tezkirede bu sıfatlar letāfet-gūne bir kez olmak üzere dokuz yerde kullanılmıştır. Bunlardan üçünde latif sıfatı örnek verilen şiir için takdim kelimesi olarak zikredilmiştir. Diğerleri "kasā'idi hod-latif" (Ahmed Paşa), "ṭarz-ı ġazeli laṭīf-edāda vāḳı' olupdur" (İshak Çelebi), "laṭīf manalar bulmakda māhir" (Emīr) vb. genel değerlendirmelerdir.

Bu sıfatlar, şiirin bütünü için olduğu kadar edası, manası ve şairin hayalleri için kullanılmıştır. Āşık Çelebi Ahmed Paşa'nın kasideleri için "hod-latīf ü yek-dest ü hem-vār ü muhakkıkānedür" diyerek bu şiirlerin latīf olduğu kadar hepsinin aynı derecede başarılı, güzel örnekler olduğunu da vurgulamıştır. Ancak, kasidesinden örnek vermemiştir. Buradan hareketle, latīf şiir için ayırtedici bir özellik söylemek güçtür.

Hātemī'nin Sultān Ahmed'in kendisine gönderdiği şu gazeli de Çelebi latīf olarak değerlendirir. Ġazel:

Nâme ki nâmını yazmış bendenüñ sulṭân aña
Ġuṣṣâdan âzâdelük ḫaṭṭ olur 'unvân aña

Her elif ki anda var naḳş-ı ḳad-i cânân gibi
Cân içinde yiri var olsun fedâ yüz cân aña

Belki her ḥarfi sevâd-ı dîde-i cândur anuñ
Noḳṭalar kim anda düşmiş görinür insân aña

'Aynı nergis ḫâsı gonce her elif bir serv-i nâz
Yaraşur dirsem bu yüzden ravża-i rıḍvân aña

Gözlerüm oldı münevver ol sevâd-nâmeden
Toz yirine ṭûṭîyâ ṣaçmış meger cânân aña

Ḥâlümi bilüp şeb-i hecre giriftâr oldıgum
Raḥm idüp yâr eylemiş ta'vîz ile dermân aña

Ayrıca, Şeyhî Çagşırcı'nın şu kıtasının manası da tezkire yazarına latîf gelir: Ḳıṭ'a:

Hecrüñ dünınuñ uzunlugından
Vaṣluñ seḥeri umulmaz oldı

Nergislerinüñ firâkı ile
Kirpükli gözüm yumulmaz oldı

Örnek olarak aldığımız bu iki şiirin manalarının değişikliği, benzetmelerinin güzelliği ve çeşitliliği göze çarpmaktadır. Ancak, bu şiirler hûb, hoş, rengîn, eyü gibi sıfatlarla da takdîm edilebilirdi kanaatindeyiz.

Latîf sıfatı, kaside, gazel, kıta, rubaî nazım şekilleri için zikredildiğine göre nazım şekli ayırımı yapılmamıştır.

Bu sıfat, Ahmed Paşa, İshak Çelebi, Emîrek, Emîr, Zînetî, Ahdî, Sun'î, Şeyhî Çagşırcı ve Hâtemî maddelerinde kullanılmıştır.

LÜ'LÜ-İ KEMYĀB, LÜ'LÜ-İ MANZŪM, LÜ'LÜ-İ MENSŪR, GÜHER-NİSĀR, DÜRR-İ SEMĪN, DÜRR-İ MANZŪM, DÜRR-İ MENSŪR, DÜRR-İ PÜR, SİLK-İ DÜRR Ü GÜHER, SİLK-İ CEVĀHİR, GENCĪNE-İ NUKŪD-I VĀFİR : Bu tabirlerin hepsi hemen aynı manaya gelmektedir. Bunlar, "inci saçan, az bulunan değerli inci, ipe dizilmiş inci, kıymetli taşlar dizisi" gibi manalara gelmektedir.

Tezkirede bu tabirler dokuz yerde şiirler değerlendirilirken kullanılmıştır. Bunlar, iki şiir dışında bir şairin bütün şiirleri için genel değerlendirme kelimeleri olarak söylenmiştir. Bu sebeple bu sıfatlar üzerine sağlıklı ve kesin bir değerlendirme yapmak mümkün olmamaktadır.

Bu kelimeler ya yalnız ya da birkaçı bir arada zikredilerek anlam pekiştirilmiştir.

Āşık Çelebi'nin bu sıfatlarla vasıflandırdığı şiirlerin bir kısmı orjinal manalı, āhenkli veya manası sıradan ama değişik tarzda ifade edilmiş parçalardır. Bu şiirlerin tamamı açık bir dille, samimi bir eda ile kaleme alınmıştır. Şiirlerin manalarının orjinal olması noktasında bu sıfatlar "rengīn" sıfatıyla aynı manaya gelmektedirler. Çelebi'nin Hāletī ve Nigāhī 'nin şiiri için söyledikleri bu düşüncemizi destekler niteliktedir : "bī-iḫtiyār ġalebe-i ʿışk u cez̠be-i şevḳ ile vārid olan kelimātı göz görmedük dürr-i semīn ve ḳulaḳlar işitmedük guşvāre-i rengīn idi" (Hāletī). "Küşe ṭoḳınmaduḳ küşelerle her beytinüñ der ü dīvārı pürdür. Ve bi'l-cümle rişte-i mıṣṭar-ı şiʿri bir silsiletü'z̠-z̠eheb-i dürr-i pürdür" (Nigāhī).

Āşık Çelebi'nin "dürr-i semīn ve güşvāre-i rengīn" dediği Hāletī'nin şiirinden iki beyit : Maṭlaʿ :

Ne semen ḳalur bu gülşende ne gül ne yāsemīn
Nesne ḳalmaz ādemüñ aldandugı ḳalır hemīn

Velehū: Yügrük at kendü yemin arturdugın bildüm meger
Eşk-i gülgūnuñ ġıdāsın eyledüm ḫūn-ı ciger

Şekil itibariyle matla beytinde a,e sesliieriyle yapılan asanons, kal- fiilinin tekrarı, semen-yasemīn, gül-gülşen, ne-nesne gibi aynı kökden gelen veya birbirine yakın manadaki kelimelerin kullanımı beyti āhenkli kılmıştır. Bu dünyanın geçiciliğinin āhenkli bir şekilde ifade edilmesi Çelebi'nin hoşuna gitmiş olmalıdır

Diğer beyit yine ses tekrarlarıyle âhenkli hale getirilmiş. Ayrıca, şair, "yügrük at kendi yemin artırır" atasözünden yola çıkarak, su yerine kan akıtan gözyaşlarını ciğer kanıyla beslemektedir. Gözden kanlı yaş akması hadisesi Divan şiirinde çok kullanılan bir söyleyiş tarzıdır. Ancak burada bir atasözüne istinaden ciğer kanıyla gözyaşını artırması değişik bir ifade olmuş.

Tezkirede Nigâhî'nin şiirleri "dürr-i pür" olarak nitelendirilmiş ve sadece iki örnek alınmıştır : Eş'âr-ı ū :

Tenhâ senüñle kalmaġ içün bu zemânede
Birkaç 'Azîz Yūsuf-ı Mıṣrîyi ṣatdılar

Ben ġâr-ı hecrde niçe biñ sâl yatdıgum
Aṣḥâb-ı Kehf işideli bir pâre yatdılar

Velehū : Bî-'amel cennete girmez diyü da'vâlar ider
Gūyiyâ aldı gibi cenneti zâhid 'amele

Bu tabirler Ümîdî Paşa, Duhânî, Vusūlî, Hâletî, Kâmî Efendi, Nişânî Beg, Nigâhî, Sun'î ve Revnâk maddelerinde kullanılmıştır.

HOŞÇA, HOŞ-ÂYENDE : Hoşça ve hoş-âyende aynı manalara gelen kelimeler olup hoşa giden, beğenilen demektirler.

Bu sıfatlardan hoş-âyende üç kez olmak üzere onüç yerde kullanılmıştır. Bu sayıyla tezkirede çok kullanılan sıfatlardan biridirler.

Hoşça tek başına zikredilmesine rağmen hoş-âyende "küşâyende" ile birlikte hatta Ahmed Çelebi Pârepâre maddesinde şūh, sâde, küşâde ve levendâne sıfatları ilavesiyle kullanılmıştır. Buradan hareketle hoş-ayende, küşâde veya küşâyende ile, küşâde sıfatı ise sâde ile birlikte kullanıldığına göre bunlar birbirinden pek farklı manalara gelmemektedir.

Hoşça ve hoş-âyende, şairin bütün şiirleri için genel bir değerlendirme yaparken söylendiği gibi hasseten bir şiirin bütünü, manası veya edası için de kullanılmıştır: "Bazı ḫoşça ebyât andan ṣâdır olmışdur" (Zeynî-i Sânî), "bu maṭla' faḳîre ḫoşça gelür" (Hıfzî), "ḫoşça edâlara mâlikdür" (Arşî), "icâd u iḫtirâ'a ḳâdir ḫoşça ma'nâlar bulmaḳda mâhir" (Garîbî). "şi'ri şūḫ u sâde vü hoş-âyende vü küşâdedür levendânedür" (Ahmed Çelebi Pârepâre) gibi. Ancak, hoşça sıfatı daha çok bir şiirde beğenilen beyit veya beyitler için kullanılmıştır.

Āşık Çelebi hoş sohbet olarak nitelendirdiği Bekāyī'nin şiirini hoş-āyende bulur: Şi'r-i ū :

Kirpigüñ tīr-i cefā ḳaşlaruñ anuñ yayı
Ḳurup ol yayı şikār itse olur dünyāyı

Ḫaṭṭ getürdi beni öldürmege ġamzeñle benüñ
Çekdi emr-i hümāyūna ḳaşuñ ṭuġrāyı

Velehū : Dile ḫaṭṭuñ ḫaberin düşmen-i bed-ḫū getürür
'Ārife sebze temāşāsını ḳayġu getürür

Tezkire yazarının hoşça dediği Zeynī-i Sānī'nin bir beyti de budur: Eş'ār-ı ū :

Fāş eyledi āfāḳa yine dildeki derdi
Gördüñ mi ne reng itdi baña çehre-i zerdi

Hıfẓī'nin bu matla'ı faḳīre ḫoşça gelir: Maṭla' :

Sīneñde tügme-i zer ey dil-ber-i semenber
Ay ayduñına ḳarşu ṭañ yılduzına beñzer

Gulāmī 'nin divanının tamamını gören Çelebi'ye şu beyit hoşça gelir: Beyt:

Sāye-i divār-ı dil-berde beni koñ muntazır
Tā gelince üstüme ḫūrşīd-i rahşānum benüm

Görüldüğü gibi akıcı ve sade bir dille yazılmış, ahenkli olan bu beyitleri Aşık Çelebi hoşça veya hoş-āyende olarak değerlendirir. Bunlar, mana açısından orjinal, Divan şiirinin mazmun dünyasında yenilik sayılabilecek örnekler değillerdir.

Tezkirede hoş değil de hoşça'nın kullanılması ilginçtir. Hoşça sıfatı, hoş ismi ve Türkçe küçültme, yumuşatma, sevimlileştirme ya da bağlandığı ismin anlamına yakın bir anlam ifade eden -ce, -ca eki ile yapılmış bir isimdir. Buradan haraketle, Āşık Çelebi tam manasıyla hoş olmayan yani idare edebilecek kadar hoş olan, güzel sayılabilecek örnekler için bu kelimeyi kullanmış

olabileceği gibi hoşça'nın hoşa göre daha sevimli, daha yumuşak bir kelime olmasından da faydalanmak istemiş olabilir.

Burada dikkat çekici bir noktayı da belirtmek gerekir. Çelebi, şiirlerini hiç beğenmediği Keşfī için şöyle der: 'Aceb budur ki cönklerde vü mecmūalarda rişte-i mıstar üzre ipe uracak göze tokunacak yārān içinde okınacak bir ğazeli belki bir mışra'ı yokdur ammā ḫurūş-ı cūybār ve in'ikās-ı şadāda kühsār gibi meşāhir-i şu'arādan oldugıçün ẕikr olındı". Tezkire yazarı şairi kötüleyici ifadelerden sonra mahallenin imamı hacca giderken Zātī'nin imama vekaleten görevini yapmasınıkabul etmeyen cemaate hitaben Keşfī'nin söylediği bu beyti hoşça bulur : Beyt:

İtmediler ķabūl 'imāmetüñi
Sikeyüm Ẕātīyā cemā'atüñi

Şiirlerini hiç beğenmediği bir şairin bir beyti için hoşça sıfatını kullanması yukarıda hoşça'nın şöyle böyle iyi olan şiir için kullanılmış bir tabir olabileceği kanaatimizi destekler mahiyettedir. Ayrıca, bu beyt "garīb" sıfatıyle tanımlanan şiirler sınıfına da dahil edilebilirdi. Çünkü bu sıfatla takdim edilen beyitlerde de argo sözler vardı. Āşık Çelebi bu beyti, olayı özetleyiverdiği ve Keşfī'nin Zātī ile olan dostluğunu göstermesi açısından beğenmiş olabilir.

Hoşça ve hoş-āyende'nin kullanımında herhangi bir nazım şekli veya nazım türü ayırımı yapılmadığı kanaatindeyiz Çünkü hangi nazım şekli veya türüyle yazılmış şiirlerin başında söylendiği belli değildir.

Bu sıfatlar Ahmed Çelebi Pārepāre, Bekāyī, Zeynī-i Sānī, Hıfzī, Keşfī, Lāmiī Çelebi, Me'ālī, Arşī, Feyzī, Şirī-i Diger, Garibī, Gulāmī maddelerinde kullanılmışlardır.

HĀS : Sözlük manası mahsus, özel, saf, halis olan bu sıfat Meşāirü'ş-şu'arāda üç yerde şiiri değerlendiren takdim cümlelerinde kullanılmıştır. Hās şiirler için genel bir terim olarak değil, belirli bir şiiri nitelemek amacıyle zikredilmiştir. İki yerde şiirin manası has, bir yerde de gazelin her beyti bir hayāl-i hās şeklinde ifade edilir : "Bu ğazelüñ her beyti bir ḫayāl-i ḫāsdur" (Emrī Çelebi), "rā'iyye-i bahāriyye ķaşīdesi ğāyet muşanna' ü pür-kārdur ma'ānisi ḫāş ve kendi maķbūl-ı şafā-rū vü kibārdur", "ma'nā-yı ḫāsda bu ķıţ'a anuñdur" (Mesīhī).

Hās sıfatı çok az kullanıldığından tam olarak hangi şiirler için sarfedildiğini tahmin etmek güçtür. Ancak sözlük manasından yola çıkarak ve Emrī Çelebi'nin tamamı tezkireye alınan şu gazeline istinaden ilk defa o şairin bulduğu orjinal, değişik manalı şiirler için kullanıldığını söyleyebiliriz : Ġazel :

Yād idüp ḳan aġladukça dīde ol şīrīn lebi
Ḳaṭresin gören ṣanur bir ṣurḥ-ı şekker leblebi

Dīdeme şol deñlü geşt eyler ḫayāl-i yār kim
Müzesinden dökilür yir üzre sīmīn kebkebi

Zülf-i 'anberbārı gelmiş altına dāmen ṭutar
Düşe diyü bād-ı āhumdan ṭurunc-ı ġabġabı

Ḳodı çeşmümde ḫayāl-i ḫaṭṭın ol sulṭān-ı ḥüsn
Şīşe içre ḥabs-i mūr itdi Süleymān beni

Ḳaṭre-i eşküm girer yire çıkar göge şerer
Yaşum ile āhumuñ Emrī alışmaz kevkebi

Āşık Çelebi bu gazelin hayallerini hās bulur. Gerçekten de her beyitte yapılan çok güzel benzetmeler göz önünde canlandırılınca mükemmel bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca Mesīhī'nin bahāriyye kasidesinde bulduğu kendine ait manaların "makbūl-ı safā-rū vü kibārdur" denilmesinden bu manaların erbabınca beğenildiğini de anlıyoruz. Bu kasidenin sadece matla beytinin yazılması şiiri değerlendirmemizi engellemektedir[1]. Maṭla' :

Hāb-ı gafletden uyanmaga 'uyūn-ı ezhār
Her seḥer su sepeler yüzlerine ebr-i bahār

Tezkire yazarı Mesīhī'nin ma'nā-yı hās'ı değerlendirdiği şu kıtasını da örnek olarak alır.

1- Bu şiirin matla beyti tezkireye alınmış olmakla beraber, bilindiği üzere bu bahâriyye Türk edebiyatında diğer dünya dillerine çevrilen ilk şiirdir.

Ḳıṭ'a: Ma'nī-yı ḫāṣ eyü oġul gibidür
Andurur ṣāḥibin du'āda olur

Biregi ma'nāsını bilme ki
Ma'nāda ol ḫaramzāde olur

Buradan, hās mana bulan şairin iyi oğula sahip olmuş kadar büyük bir nimete kavuştuğunu ve hayır duayla anıldığını anlıyoruz.

Hās sıfatı gazel, kaside ve kıt'a için kullanıldığına göre nazım şekli ayırımı yapılmamıştır.

ÇĀŞNĪ-İ IŞK, ĀŞIKĀNE, IŞK-ĀYİN, IŞK-ENGĪZ : Bu tabirlerin lugat manaları aynı olup āşıkāne, aşk duygusuyla dolu demektirler. Bunlar tezkirede üç şiiri tanımlamak diğerlerinde şairin bütün şiirlerini -Fuzūlī'nin sadece gazelleri- kapsayan genel bir değerlendirme sıfatı olarak kullanılmak üzere on yerde geçmiştir: "Bu murabba' faḳīre ġāyet 'āşıḳāne gelür" (Amrī), "bu maṭla'ı āşıkānedür" (Hātemī), "şi'rinde çāşni-i 'ışk ẓāhir" (Tāb'ī) gibi.

Bu terimler tek başlarına kullanıldıkları gibi diğer sıfatlarla birlikte de zikredilmişlerdir : "Şi'rinde çāşnī-i 'ışk u neşve-i sūz olup ebyātı biribirine çespāndı" (Asāfī), "sözleri 'āşıkāne ve sūz-ı çāşnī-i 'ışkdan behremenddür sūziş-i şi'rle ciger-sūzlukda sipend-mānenddür" (Figānī), "şi'ri dahı sebük ü şīrīn ü levendāne ü 'ışk-āyīndür" (Şikārī), "ḥaḳḳāki şi'ri dahı rūşen ü dil-nevāz ciger-sūz u cān-güdāzdur her mıṣra'ı āteş-i 'ışkdan bir zebāndur şem' gibi āşıkāne vü mestāne ve sözleri yane yanedür " (Şem'ī).

Çāşnī-i ışk, āşıkāne, ışk-āyin, ışk-engīz sıfatlarıyle vasıflandırılmış şiirlere baktığımızda bunların beşeri aşkı tema olarak işleyen Divan şiirinde benzeri çok görülen örnekler olduğu görülmektedir. Ġazel :

Ger senüñ çün itmeyen çāk ey gül-i nāzik beden
Ḳabrüm olsun bu kaba egnümde pirāhen kefen

Gitmeye başdan ḫam-ı zülfi ḫayāli sen mehin
Üstühān-ı kellem içre ṭutsa 'aḳrebler vaṭan

(Habībī)

Bu matla'ı āşıkānedür. Matla' :

Çāk alan dest-i cefāyile girībānumdur
İlişen hār-ı ġam u mihnete dāmānumdur
(Hātemī)

Gazel-i ū : Kim didi kim ḫançerüñe dostum düşmen saña
Kim durur bu yüzden añladan beni düşmen saña

Ṭūr-ı Mūsā döymeyicek ey tecellī āteşi
Nice döysin dil didügüñ vādi-i Eymen saña

Ger baña taḫt-ı Süleymānı da virseñ Āṣāfī
Ben gedā-yı kūy-ı yār oldugumı virmeñ saña
(Āsafī)

Āşık Çelebi'nin Şem'ī'nin şiiri için söylediklerinden yola çıkarak, mahlasıyla şiiri arasında bir ilgi kurduğu düşünülmektedir. Çünkü şairin şiirini vasıflandırırken Şem'ī mahlasını çağrıştıran kelimeler kullanılmıştır: "Ḥaḳḳā ki şi'ri dahı rūşen ü dil-nevāz ciger-sūz u cān-güdāzdur her mıṣra'ı āteş-i 'ışkdan bir zebānedür şem' gibi 'āşıkāne vü mestāne ve sözleri yane yanedür. Hem-'aṣrları olan şu'arādan şi'ri dūn degüldür ve bunuñ şu'le-i ṭumar-ı şi'ri gibi birisinüñ nāme-i naẓmı kūy-ı 'ışka reh-nümūn degüldür".

Bu tabirler "yanma" manasına gelen "sūz" sıfatıyle birlikte kullanıldıklarına ve buraya dahil ettiğimiz şiirler derd-nāk, derd-āmiz, āteş-engīz vb. tabirlerle nitelenen şiirlerden pek farklı olmadıklarına göre bunları aynı katagoride değerlendirmek mümkündür.

Bu terimler murabba ve gazel nazım şekilleri için kullanılarak diğer örneklerde şiir, ebyāt denilmiştir. Bu sebeple başka hangi nazım şekilleri için zikredildikleri tespit edilememektedir.

Çāşnī-i ışk, Āşıkāne, ışk-āyin ve ışk-engiz Āsafī, Habībī, Tab'ī, Amrī, Fuzūlī, Figānī, Şikārī, Hātemī ve Hayālī bBey maddelerinde kullanılmıştır.

CESTE, GÜZĪDE : Ceste beğenildiği için seçilmiş, güzide ise seçkin manalarına gelmektedir. Bir şairin şiirlerinden Āşık Çelebi'nin beğendiği beyitler "ceste veya güzde ebyāt veya kelimāt" şeklinde takdim edilerek yedi yerde verilmiştir.

Hafız-ı Acem'in şiirlerinden seçilmiş beyitleri "güzīde ebyātları īrād olınmışdur" denerek verilmiştir. Ancak bundan sonrası dikkate değerdir. Bu beyitlerin bazılarının başına bir de "sihr-i helāl " veya " nazīre muhal" dir diye takdim ifadeleri eklenmiştir.

Bu sıfatlarla nitelenen beyitlerin tamamen Āşık Çelebi'nin zevkine göre seçilmiş olduğu düşüncesindeyiz. Bazılarını Āşık Çelebi'nin zevki, şiir anlayışı hakkında fikir vermek açısından buraya alıyoruz. Naẓm:

Ulular yüzi olur gerçi ıssı
Uṭanma kim olasın devlet iti

Düşüp ṭurmak er olana degül ʻayb
Ḫudādur bir karāra ṭutmağıl reyb

Egerçi ṭaş yarar maʻlūmdur baş
Velī yarar ṭamaʻ meşhūrdur taş

Bulur itdügin ol kim bed-ʻameldür
Kim iti öldüren sürür meṣeldür

Bu beyitler Güvāhī'nin Pend-nāme'sinden tezkire yazarının seçtiği beyitlerdir. Çelebi bu eserin bütün beyitlerini beğenir ama bu dört beyti çok daha fazla beğendiği için almıştır. Bu beyitlerin hepsi birer darb-ı mesel niteliğindedir.

Vaṣf-ı Edirne : Esdi cān bāgına bād-ı ʻıṭır-sā-yı Edrene
Feyż-i rūḥ itdi fezā-yı cān-fezā-yı Edrene

Defʻ idüp dilden ġumūm-ı köhneyi ʻİsā gibi
Tāze cān virdi dem-i muʻciz-nümā-yı Edrene

Ġonce gibi tenglükden dirhem olmışken göñül
Gül gibi açdı nesīm-i dil-güşā-yı Edrene

(Ali Çelebi)

Bu şiirin mana açısından bir orjinalliği yoktur ama söyleyişteki akıcılık kulaga hoş gelmektedir.

Ġazel : Bölük bölük yürüyen şīvekārı gördüñ mi
Ṭaraf ṭaraf çekilen āh u zārı gördüñ mi

Ṭaşup ṭaşup dökülür ʻaynumuñ bıñarından
Çağıl çağıl akan ol çeşmesārı gördüñ mi

Ṭutup ṭutup ṭutılur mı dönüp dönüp çıḳan āh
Gürül gürül ṭutışan dilde nārı gördüñ mi

Çeküp çeküp götürür bende çok ʻuşşāḳı
Yalap yalap yanan ol şemʻ-vārı gördüñ mi

Bu gazelin en büyük özelliği her mısrada yapılan kelime tekrarlarının söyleyişi ahenkli kılmasıdır. Ayrıca "gördüñ mi " sorusunun redif olması da gazeli konuşma havasına sokarak samimi bir ifade yaratılmış ve ahenk pekiştirilmiştir. Gazelin her beyti aynı güzellikte olduğu ve konu bütünlüğü sağlandığı için yek-āhenk ve yek-āvāz bir gazeldir.

Āşık Çelebi Meşāirü'ş-şuʻarāsında zaman zaman şairlerin birbirlerinin şiirleri için yaptıkları olumlu veya olumsuz eleştirilere de yer verir. İşte bunlardan birinde Hayālī Bey Yahyā Bey'in şu beytinini "güzīde" olarak nitelendirir:

Beyt : Göñül āyīnesi ṣāfīdür ammā
Temāşā bu ki bir ṣāḥib-naẓar yok

Hayālī Bey beytin manasını çok beğenmiş olmalı ki güzide demekle yetinmemiş ve eklemiştir: "Yıllardur ki bu beytüñ mey-i reşkiyle sekrānum ve naẓīre dimekle ḫumār-ı bāde-i ʻıẓhār-ı ʻarż ile sergirānum".

Genellikle nazım şekli belirtilmeden beyitler seçildiği için bu sıfatların kullanımında nazım şekli ayırımı yapılıp yapılmadığı tespit edilememiştir.

Ceste ve güzīde kelimeleri, Hāfız-ı Acem, Güvāhī, Lāmīʻi Çelebi, Ali Çelebi, Kandī ve Hayālī Bey maddelerinde kullanılmıştır.

MEŞHŪR, MŪTEDĀVİL, MAKBŪL, ŞÖHRETİ VAR, ŞÖHRET TUTDI, ŞĀYİʻ, MERGŪB U MATBŪʻ, ŞÖHRET-PEZĪR, ŞÖHRET-ŞİʻĀR-MÜSELLEM: Bu ṭabirlerin lugat manaları birbirine yakın olup "tanınmış, yaygın, kabul gören, şöhretli, rağbet gören" demektir. "Matbūʻ" kelimesi "hoş, latif,

güzel" manalarıyle "hūb" diye vasıflandırılan şiirler katagorisine dahil edilebilirdi. Ancak her yerde "mergūb u matbū'" şeklinde zikredildiği için mergūb ile birlikte buraya alındı. Ayrıca, "müsellem" kelimesinin sözlük manası "doğruluğu herkesçe kabul edilen" demektir. Mergūb ile benzer manada olduğu ve bu sıfatlarla birlikte söylendiği için buraya dahil edildi.

Bu tabirler eserde otuz yedi yerde kullanılmalarıyle en çok adı geçen sıfat olma özelliğine sahiptirler.

Āşık Çelebi sadece Ahmet Paşa maddesinde Necatī'nin şiirinden bahsederken onun şiirinin niçin meşhur olduğunu açıklar :"Necatī şii'rinde olan çāşnī vü şīve vü selāset ne mertebededür çünki ġazelleri müsta'mel ve divānı meşhūr u mütedāvildür". Diğer maddelerde bu sıfatlarla takdim edilen şiirlerin niçin kabul görmüş ya da meşhur olduklarından hiç söz etmez. Bunlarda ya şairin bütün şiirleri ya bir şiiri ya da bir şiirin içinde bir veya birkaç beyit bu sıfatlarla takdim edilmiş ve bir açıklama yapılmamıştır. Ancak burada dikkati çeken bir nokta vardır. Hayalī Bey maddesinde "çün mezkūrun dīvānı meşhūr ve erbāb-ı ṭab' yanlarında manẓūr ve ekṣer-i ġazeliyātı elsin ü efvāḥda mesṭūrdur ḥāṭır-ı fāṭıra ḫoş gelenler yazıldı" şeklinde bir ifade zikredilmiştir. Bu söyleyişten Çelebi'nin Hayālī'nin kendince güzel olan, zevkine uygun bulduğu şiirleri seçerek eserine aldığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Bu tabirler genellikle tek başlarına belirli bir şiirin takdiminde kullanılmışlardır. Bu şiirlerin hepsinin manalı, benzetmeleri kuvvetli, sanatlı, āhenkli oldukları görülmektedir: "Bu meşhūr beyt dahı anuñdur ve's-selām" Beyt :

Fırṣatında düşmene viren amān
Ḳayd-ı fa gibi olur ol bī-gümān
(Ahmedī)

Bu beyitte "düşmana aman verilmemeli" nasihatinden yola çıkılarak, düşmana acıyıp onu serbest bırakınca "fa" harfi gibi iki büklüm olunacağı göz önünde canlandırılmıştır. Mana olarak orijinalliği yok ancak bir çırpıda söyleniverecek şekilde kelimeler özenle seçilmiş.

"Bu beyti daḫı ġāyet maḳbūldur" Beyt:

Bağrımuñ başına dāğ-ı ġamuñ odlar yaḳalı
Ḳaldum ayaḳda ḳara başuma dermānum yoḳ
(Enverī)

Bu beytinde bir orijinalliği bulunmamaktadır. Ancak beytin tamamının "bağrımın başı", "ayakta kalmak", "kara baş", "od yakmak", deyimleriyle oluşturulması açısından değişik ve sade, güzel bir beyit. "a" seslerinin tekrarıyle yapılan asonans beyti akıcı kılmış:

"Bu ġazeli didüklerinde bu beyti ḫayli şöhret ṭutdı idi ki beyt:

Bir bir işin bitürdüñ küyuñda ḳullaruñuñ
Āgāh ol ey gül-i ter cān būstānda bitmez
(Celālī)

Bu beyitte de "bir bir" söyleyişinin beytin anlamıyle olan ilişkisi ve söyleyişe kazandırdığı āhenk dikkat çekici. Sevgili, tek tek ardı ardına āşıklarını öldürüyor imajı gözümüzde canlanmaktadır. Ayrıca "iş bitirmek", "cān bustanda bitmez" deyimleri de anlamı zenginleştiren unsurlardır. Şairin sevgiliye seslenip ona öğüt vermesi beyte samimi bir söyleyiş havası kazandırmıştır.

"Rūma gönderdügi rā'iyye ḳaṣīdesi meşhūrdur ol ḳaṣīdenüñ maṭla'ı budur.

Maṭla': Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Frengistāndur
Her ḳuluñ başına yazılan gelür devrāndur
(Cem Sultān)

Takdim cümlesinden anlaşıldığı üzre bu beyit Cem Sultan'ın herkesçe beğenilen bir kasidesinden alınmıştır. Beyitte "insanın başına yazılanın (kaderinde olanın) gelmesi deyiminden hareket edilmiş. Şairin kendisine seslenirek öğüt vermesi, telkinde bulunması beyitte bir içtenlik, bir samimiyet havası yaratmış, bu da okuyucunun hoşuna gitmektedir. Bütün bunların ötesinde Sultan Cem'in kötü talihi hatırlanacak olursa, şiiri asıl güzel yapan şşey Cem'in içinde bulunduğu psikolojiyi başarıyla vermesidir.

"Ṭab'ında ṭaṣavvuf būyı şi'rinde 'ışk çāşnisi vardur. Bu meşhūr müseddes aña isnād olınur". Müseddes:

Dün gördüm ol nigārı ṭarabnāk u ercümend
Kāfur eliyle destelemiş 'anberīn kemend
Baḳdum şikenc-i ṭurresine zār u müstemend
Bir şaḫṣ-ı nā-tüvān oturur gerdeninde bend

Kimdür bu miskīn ol ne resendür didüm didi
Zülfüñ kemendi ṭutḳunı cānuñdur senüñ

Bu mısralarda sevgili ile aşığın karşılıklı konuşmaları yani olayın konuşma havasında verilmesi müseddesi sevimli bir hale sokmuştur. Āşığın canının sevgilinin saçlarında asılı olması Divan şiirinde çok kullanılan bir benzetmedir. Ancak burada bu olayın bir bilmece tarzında, okuyanı meraklandıracak şekilde sohbet havasında verilmesi çok değişik ve hoş olmuştur. Āşık aslında canının sevgilinin saçlarına asılı olduğunu bilmektedir ama bilmezliğe gelip tecahü'l-i ārif sanatı yapılmıştır. "Anberīn, kemend, şikenc-i turre, bend, resen ve zülf" kelimelerinin "saç" manasına gelip peş peşe sıralanması şairin kelimelere vukufunu göstermektedir.

"Sulūkından nümūne ba'z-ı eş'ārı vardur cümleden biri bu terci'-i şöhret-şi'ārdur" Bend:

Ac gözüñ 'ālem-i kübrāsın sen
Maẓhar-ı eşref-i esmāsın sen

İki asır sonra Şeyh Galib'in biraz daha farklı bir söyleyişle ifade edeceği bu beyitte Ārifi bütün insanlığa seslenerek "yaratılmışların en şereflisi, en yücesi sensin, ona göre hareket et" diyerek öğüt vermektedir.

"Bu şi'r-i meşhūr anuñdur" Şi'r-i ū :

Ḳanda varam sāye-i serv-i bülendüm var iken
Kime ḳul olam senüñ gibi efendüm var iken

Ben nice ġam 'askerine germ olup at ṣalmıyam
Cām-ı ḫamrā gibi gülgūn bir semendüm var iken

Eylemiş dil-ber ṣıla yolında cānlar virene
Ben bu rāzı kime diyem yine kendüm var iken

(Ahdī)

"Bu gazeli dahı meşhūrdur" Ġazel:
Pādişāhum Ḥātem-i la'l-i dürr-efşānuñ mı var
'Āleme ḥükm itmege mühr-i Süleymānuñ mı var

Ḫān-ı ḥüsnüñde nedendür gösterürsin la'lüñi
Ay efendi ben ḳuluña yoḫsa iḥsānuñ mı var

Hey müselmānlar Sitanbuluñ büt-i ra'nāsı çoḳ
Kāfir-i bī-dīnleri ancaḳ Ḳalaṭanuñ mı var

Ḳanda iltürsin süriyle uydurup 'āşıklaruñ
Kesmege Eyyūb-i Ensāride ḳurbānuñ mı var

Ferrūıī Ẓātī Revānī Tāli'ī vardur meger
Naẓm ile şimdi ġazel dimekde aḳrānuñ mı var

Bu gazellerin söyleyiş tarzlarındaki sadelik, içtenlik, sohbet havası kulağa hoş gelmektedir.

Bu sıfatlarla vasıflandırılan şiirlerden verilen örneklerden anlaşılacağı üzre hepsi insana hoş gelen söyleyişlerdir. Ancak hiç birinin ortak bir noktası, belirli bir kıstası bulunmamaktadır. Yani şair şu mazmunu, şu sanatı kullandığı veya şu manalarla yazıldığı için meşhür, mergūb vb. dir diyemiyoruz.

Bu tabirlerin kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

Bu sıfatlar Ahmet Paşa, Ahmedī, İlāhī, Enverī, Cafer Çelebi, Celālī, Cem Sultan, Derūnī-i Sālis, Derviş Çelebi, Hādī, Habībī, Hayretī, Yakınī, Lāmī'ī Çelebi, Misālī Çelebi, Mesīhī, Nişānī Bey, Ni'metī, Nihānī, Ārifī, Ahdī, Ferrūhī, Figānī, Fehmī, Sābirī, Rahmī, Refīkī, Hāverī, Hayālī Bey, Zātī, Gubārī ve Gazālī maddelerinde kullanılmışlardır.

SELĪS, SELĀSET : Bu sıfatların sözlük manaları "akıcı, düzgün ve akıcılık" demektir. Bunlar tezkirede onüç yerde kullanılmış olmalarına rağmen çok az şiiri takdim amacıyla zikredilmişlerdir. Bu sebeple hangi özelliklere sahip şiirleri vasıflandırdıkları tam olarak kestirilememektedir. Āşık Çelebi'nin bu sıfatları sözlük manalarında kullandığı sanılmaktadır.

Selīs ve selāset, şiirin genel durumu için olduğu kadar, sadece kelimeleri veya edası için de kullanılmışlardır. Buradan hareketle bu tabirlerin şiirin sadece şekli için niteleyici sıfatlar olduklarını söyleyebiliriz.

Bu sıfatlar tek başlarına söylendikleri gibi seci olabilecek kafiyeli kelimelerle de zikredilmişlerdir: "Bu nefīs-ebyāta ve selīs-kelimāta ḳādirdür" (Bīdārī). "Ḥaḳḳā ki şi'rinde selāset ü edāsında ceẓālet var" (Hayretī) . "Ẓihninde

leṭāfet ve edāsında nezāfet fikrinde selāmet ve şi'rinde selāset vardur" (Ümīdī). "Nefīs ma'ānī vü selīs edāya öādirdür" (Ref'ī).

Bīdārī'nin şu matla'ındaki kelimeler selīs olarak nitelendirilmiştir: Matla':

Göz göz itdüm cism-i zārı nāvek-i dildārdan
Ser-be-ser çeşm oldum ammā ṭoymadum dīdārdan

Bu beyitte "göz göz etmek" deyimindeki tekrarlar, gözle aynı manaya gelen "çeşm" ve "ddār" kelimelerinin ardarda sıralanması, iki mısra'ın da "göz göz" ve "ser-be-ser" gibi kelime tekrarlarıyle başlaması Çelebi'nin beyti selīs bulmasını sağlamış olmalıdır.

Fuzūlī'nin şu kıt'ası da şarāb-ı hoş-güvār gibi selīs ve ābdār bulunur:

Ḳıṭ'a: Gūyiyā bu çeşme bir saḳa durur
Rāh-ı Ḥaḳda teşne eyler cüst ü cū

Lülesi anuñ dehendür şu dili
Dil döker her kimse olsa rū-be-rū

Ṣu gibi ezberlemiş oḳur revān
Mācerā-yı dehri her dem sū-be-sū

Öñine kim gelse dir tārīḫ içün
Ḥüseyin ile Ḥaṣan 'ışkına ṣu

Bu tarih kıtasında çeşmenin susayanlara su dağıtan bir sakaya benzetilmesi, cüst-u-cū, rū-be-rū, sū-be-sū kafiyeleriyle suyun adeta çeşmeden ahenkle şırıl şırıl akışının hissettirilmesi yani mana ile şeklin uyumu, dil dökmek, su gibi ezberlemek deyimlerinin ifadeyi zenginleştirmesi şiiri akıcı kılmıştır.

Ref'ī'nin şiirinin edası yani üslubu da "selīs" ile sıfatlandırılır:

Maṭla' : İrince baḳmaga dīdār-ı dil-bere bir dem
Çok aöça başına 8u ḳoydı merdüm-i dīdem

Matla' : Mengūşınuñ dür öyküne ger şeb-çerāgına
Deryā-yı eşk-i çeşm anı ḳoymaz ḳulagına

Maṭla' : Encümle hilāli biri birine çaöarlar
Bu ḫalḳ kimi na'le kimi mıḫa ḳaḳarlar

Üslup açısından bu üç beyit benzerlikler göstermektedir. Üç beyitte de sesli ve sessiz tekrarlarıyla, bir çırpıda söyleniveren "su koymak, kulağına koymaz, kimi na'le kimim mıha kakarlar" deyimleriyle ve matla beyti olmaları hasebiyle bir ahenk yakalanmıştır. Ayrıca manaları bir yazılışları ayrı iki kelime aynı beyit içinde kullanılmıştır. Ele aldığımız bu örneklerden yola çıkarak selīs ve selāset kelimelerinin üslup ve kelime hazinesi açısından uyumlu, ahenkli şiirler için takdim edici sıfatlar olarak zikredildiklerini söyleyebiliriz.

Bu tabirler sadece bir yerde kıta nazım şekli için vasıflandırıcı bir sıfat olarak kullanılmıştır. Diğerlerinde nazım şekli veya türü belli olmadığı için selīs ve selāsetin kullanılmasında nazım şekli veya türü ayırımı yapılıp yapılmadığı tespit edilememiştir.

Bu sıfatlar, Ahmed Paşa, Ümidī, Emīr, Bākī, Bīdārī, Hāfız-ı Acem, Hayretī, Misālī Çelebi, Adnī, Fuzūlī, Sānī, Ref'ī, Revānī maddelerinde kullanılmışlardır.

DİL-CÜY, DİL-PESEND, DİL-PEZĪR, DİL-KÜŞĀ, DİL-ĀVİZ : Lugat manaları birbirine yakın olan bu kelimeler sırasıyla gönül arayan, gönül çeken, gönüle hoş gelen, gönül açan, güzel demektirler. Bu tabirler tezkirede yedi yerde genel bir değerlendirme sıfatı olarak üzere on yerde kullanılmışlardır: "Dil-pesend kasīdeleri vardur" (Firākī), "Ṭumṭurāḳ-ı elfāẓla müzeyyen ma'ānī-i dil-pesend ile eş'ārı a'yān içinde müte'ayyindür" (Figānī).

Bu tabirler yanlarına başka sıfatlar almaksızın tek başlarına zikredilmişlerdir. Bunlar belirli bir şiiri takdim ederken çok az sayıda kullanıldıkları için Āşık Çelebi'nin bu terimlerle vasıflandırdığı şiirlerin özelliklerinden bahsetmek güçtür. Eserde geçen örnekler buraya alınıp değerlendirilmeye çalışılacaktır:

"Ḫazāniyye-i rā'iyye kasīdesinde bu beytleri dil-pesenddür". Şi'r :

Sebzeler altun beneklü bir nihāldür aña
Sīm-i ṣırmā ile ṣular işlemişdür cūybār

Rūz-ı ḥaşr u neşrdür ki dürlü dürlü renk ile
Bergler uçup gelürler nāme-i a'māl-vār

(Lāmi'ī Çelebi)

Bu iki beyitte son derece renkli, parlak bir tabiat tablosu boya yerine kelimelerle çizilmiş gibi. Burada güzün bitkilerin sararıp altın rengine bürünmeleri, sarı, kırmızı ve yeşil tonlarında türlü türlü yaprakların sertçe esen rüzgarın etkisi ile oradan oraya uçuşmaları gümüş renkli derelerin şırıl şırıl akışı kısacası mevsimin gelişi tasvir edilmiş. Bu tablo, benzetmeler tezkirecinin gönlüne hoş gelmiş olacak ki "dil-pesend" tabiriyle nitelendirmiş. Bunun dışında beyitlerin Divan şiirinin sanat görüşünden farklı orjinal bir yönü bulunmamaktadır.

"Şi'rde müfred-gūydı ammā müfredleri dil-cūydı. Mu'ayyen ü maḫlaşı olmadugı sebebiyle müstakıl īrād olınmayup bu taḳrīble bu beyti īrād olındı" Beyt:

Olduk hevā yolında dest-beste pāş-geste
Ancaḳ bu deñli uyduḳ 'ışka şikeste beste
(Şāvur)

Bu beyitte anlamdan çok "dest-beste, pāş-geşte, şikeste beste" kelimelerindeki ses tekrarları ve aynı kafiyede olmaları dikkat çekicidir. Bu tekrarlar beyitte aşk yolunda adım adım, düşe kalka ilerleyen bir insanın zorluklarını hissettirmektedirler. Anlam ile şekil uyum içerisindedir.

"Ḳarż ḥaḳḳında bu ḳıṭ'ası dil-peẕīrdür" Ḳıṭ'a:

Bir ḳatre yirine ṣadefe ḳusdurur güher
Deryā dibinde aña daḫı kıldı kār-ı ḳarż

Şālumla būriyāmı idüp bey' min yezīd
Kıldı olanca varumızı tār-mār ḳarż

Zehr olsa māre ḳaṭre-i nīsān 'aceb degül
Ṭoğrı olan kişiye olur zehr-i mār ḳarż

Aḳça pulın şükūfenüñ almış birer birer
Virmiş gibi dıraḫta anı rūzgār ḳarż

Oldı ṣalavāt-ı ḫums gibi vācibü'l-edā
Farż ile bir yazılsa şekilde ne var ḳarż
(Hāverī)

Borç'un ne kadar zor, insanı sıkıntıya sokan bir hadise olduğunun anlatıldığı bu kıtada borç ve borçlunun çeşitli benzetmelerle anlatılması tezkirecinin gönlünü cezbetmiş olmalı. Beyitte şairin isabetli bir dikkatine de şahit oluyoruz: "Karz" kelimesinin Arap harfleriyle yazılışının "farz" kelimesine benzetilip "keşke karz da farz gibi yazılsa da bu kelime lugatten çıksa" dileğinde bulunulmuştur. Borcun insan için yılan zehiri kadar tehlikeli olduğunu düşünen şair, anlaşılan borçtan yana çok dertli.

Eserde bu terimler nazım şekli olarak kıt'a ve kaside için kullanılmış, diğer örneklerin nazım şekli hakkında bilgi verilmemiştir.

Bu sıfatlar, Emrī Çelibi, Lāmi'ī Çelebi, Medīhī, Mesihī, Nevhī, Firākī, Figānī, Şāver, Şemsī Paşa ve Hāverī maddelerinde zikredilmişlerdir.

SĀDE, TASANNU' ve TEKELLÜFDEN SĀDE-ARI-ĀZĀDE, BĪ-TEKELLÜF: Bu sıfatların lugat manaları aynı olup sade, külfetsiz, gösteriş ve yapmacıktan uzak demektirler. Bu tabirler tezkirede dokuz yerde özellikle gazelleri takdim ederken kullanılmışlardır. Bunların bir özelliği de bir şairin şiiri için genel bir değerlendirme sıfatı olarak zikredilmeleridir.

Bu tabirlerden "sāde" iki yer hariç "küşāde" sıfatıyla birlikte, "tekellüf ve tasannu'" ise ard arda kullanılmışlardır. Bu sebeple sade ve küşādenin aynı veya birbirine çok yakın manalara geldiği sanılmaktadır. Āşık Çelebi'ye göre bir şiirin sade olması kötü demek değildir. Çünkü, Hayretī'nin şiiri değerlendirilirken "sade olanlar dahı lutf-ı edādan ya süziş ü şürişden veya uzlet-i māsivādan hāli degüldi" şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Bu da bize sade şiirin de üslubunun güzel ve manalı olabileceğini göstermektedir. Bir şiirin tasannu ve tekellüften arınmış olması istenilen, makbul olan bir tutmdur: "Merḥūmuñ ṭarz-ı ġazeli levendāne vü küşāde ekşeri ṭaşannu' u tekellüfden sāde ḫūb u laṭīf-edāda vāḳı' olupdur" (İshak Çelebi). Ancak bu arada şu noktayı da belirtmeden geçmemek gerekir: Nesirde tekellüflü ibarenin kemal düzeyde olması arzu edilen, makbul olan bir üsluptur. Biraz önce İshak Çelebi'nin şiirine dair İshak Çelebi maddesinden aldığımız cümlenin hemen altında geçen şu ifade bu düşüncemizin kanıtıdır:"Ammā inşāsı kemāl-i tekellüf üzredür laṭīf ibdā'lar ve nazif iḫtirā'lar nāzik 'ibāretler ve naġz isti'āretler itmişdür".

"Ġazelleri dahı düşmişdür ammā nādir Mihr ü Vefā destānın naẓm itmişdür ber-gune bī-tekellüf naẓm ihtiyār itmişdür bu ebyāt andandur" Naẓm-der-pīrī:

Virür rūy-ı siyāhum vechüme nūr
Çıḳup Ḥindustandan Rūma kāfūr

Dönüpdür çūb-ı ḫuşke dest ü pāyum
Atıldı oḳum u yaşıldı yayum

Vücūdum naḫlını şeyb eyledi pest
Ḥayātum çeşmesārından yudum dest
(Mustafā Çelebi)

"Şi'ri dahı sāde vü küşādedür bu ebyāt aña şāḥid-ḥāl ve münāsib-maḳāldür"

Ġazel: Gerçi bir yirde bulınmaz bu diyāruñ ḫūbı
Hele ölmezsün efendi göresin Üskübi

Baña şehr oġlanı vaz'ı ḳatı bir dürlü gelür
Güzelüm Rūmili dil-berlerinüñ üslūbı
(Zuhūrī)

Görüldüğü gibi bu örneklerin de sade olmaları dışında fazla bir özellikleri bulunmamaktadır.

Bu sıfatlar nazım şekli olarak da başta gazel olmak üzere mesnevi için de kullanılmışlardır.

Bu tabirler, Ahmed Çelebi Pārepāre, İshak Çelebi, Mustafā Çelebi, Askerī, Ulvī, Sun'ī, Revānī, Za'ifī ve Zuhūrī biyografilerinde kullanılmışlardır.

PUHTE, KEMĀLE İRGÜRMİŞ: Bu sıfatlar olgun, pişmiş, gün görmüş, boş değil manalarına gelmektedirler. Tezkirede altı yerde kullanılan bu tabirler bir şairin şiirleri için genel olarak beğenme bildirmenin yanında özellikle bir nazım şekli için vasıflandırıcı bir sıfat olarak zikredilirlir: "Ḳaṣīdeleri muḥkem ü üstüvār ve ġazelleri puḫte vü yek-dest ü hem-vārdur" (Nizāmī). Puhte tek başına söylendiği gibi "kemāle irgürmek ve hāli degil" tabirleriyle birlikte de kullanılarak anlam kuvvetlendirilmek istenmiştir. Ayrıca, bu sıfatın yukarıda Nizāmī'den alınan ifadede de görüldüğü üzre "muhkem, üstüvār, yek-dest ve

hem-vār" sıfatlarıyle üç yerde birlikte zikredilmeleri dikkat çekicidir. Bu kullanış şekli bu sıfatların şiir değerlendirmelerinde birbirine yakın manalara geldiklerini göstermektedir. Bunlar, şiir sanatında acemī olmayan, türünün en başarılı, nazire denmesi güç olan şiirler için kullanılan tabirlerdir.

Nizāmī maddesinde şairin sadece gazelleri bu sıfatlarla nitelendirilmiş, ancak bir tek gazeline yer verilerek karşılaştırma yapılarak şiir değerlendirmesi yapma imkanı elde edilememiştir.

Nizāmī'nin adı geçen gazelini ve diğer şairlerin tezkireye dahil edilen şiirlerini incelediğimizde bunların ses tekrarlarıyle ahenkli kılınmış, tenāsüp, istiāre sanatları açısından zengin örnekler olduğu görülmektedir. Ayrıca, bunlar daha çok gazel nazım şekliyle "aşk, sevgilinin güzelliği" konularında kaleme alınmış şiirlerdir. Bir fikir vermesi açısından birkaç tanesi buraya alınmıştır: Maṭla:

Muḥabbet şāhbāzınuñ şikārıdur benüm başum
Anuñ ser-pençesinde görinür minkārıdur kaşum
(Peykī)

Eş'ār-ı ū : N'ola gencīne-i 'ışḳuñda kesile baş
İki şemşīr-i ṭılışm olmış aña iki ḳaş

N'ola bir kerre elin öpsem o sīmīn bedenüñ
Bunca demdür başarın bagruma ḫātem gibi ṭaş
(Derūnī)

Veleḫū : Ḫaṭṭuñ ol pīrūzedür ki la'l-i nāb üstindedür
Leblerüñ ol la'l kim dürr-i ḫoş-āb üstindedür

Çeşm-i giryānumda ey dil-ber ḫayāli ḳaddünüñ
Bir nihāl-i tāzedür kim cūy-ı āb üstindedür

Ḳāmetüm ol dala dönmişdür ki derd altındadur
Gözlerüm şol 'ayna beñzer kim 'azāb üstindedür

Ey Niẓāmī vaṣla şād olma vü hicrāne melūl
Kā'inātuñ hāli çünkim ınḳılāb üstindedür

Bu tabirlerin kullanılmasında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmadığı kanaatindeyiz. Çünkü bir tercih yapıldığına dair açıkça ifade yoktur.

Bu sıfatlar Peykī, Derūnī, Mecdī, Nizāmī, Rahimī ve Hudāyī maddelerinde kullanılmıştır.

YEK-DEST, HEM-VĀR, DÜz: Yek-dest, bir çeşitte olan, hem-vār, düz, doğru, uygun demektir. Bu sıfatlar eserde on üç yerde kullanılmıştır. Bunlar ayrı ayrı zikredildikleri gibi ard arda da sıralanmışlardır. Yek-dest ve hem-vār'ın şiir değerlendirmelerinde aynı manaya geldiği düşünülmektedir. Şairin yazdığı şiirlerin tümü aynı güzellikte ise bu sıfatla değerlendirilir. Ayrıca, bu sıfatlar muhkem, puhte ve çāşnidār kelimeleriyle birlikte de zikredildikleri için bu sıfatlarla da yakın manaya geldikleri sanılmaktadır.

Hem-vār'ın Gubārī'nin bir gazeli için niteleyici bir sıfat vazifesi görmesi dışında diğer biyografilerde bu sıfatlar şairlerin şiirlerini genel olarak vasıflandıran bir tabir olarak kullanılmışlardır. Bunun yanında, Revānī'nin kasideleri, Celīlī, Nizāmī ve Figānī'nin gazelleri "yek-dest ü hem-vār"dır diye nazım şekli belirtilerek sıfatların söylenir.

Āşık Çelebi "hem-vār" ve "yek-dest" olarak nitelendirdiği şiirlerin özelliklerine dair açıklamalarda bulunur. Bu sıfatların takdim ettiği şiirler belagatli ve fesahatlidir: "Nażmlarının belāġat u feṣāḥatden ḥaẓẓ-ı vāfirleri vardur ve şi'rleri yek-dest ü hem-vārdur" (Vusūlī). Sun'ī maddesinde "cümle ġazelleri yek-destlükde hem-vārdur yā ḫayāl yāḫūd süz yā pāk-edā ile üstüvārdur" denilerek "hem-vār"ın "yek-dest"i tanımlayıcı bir sıfat olarak kullanılması dikkati çeker. Burada ayrıca, bu sıfatlarla takdim edilen şiirlerin değişik manalarla, zengin hayallerle, yanıp yakılma bildiren ifadelerle kaleme alınmalıdır sonucunu da çıkarmak mümkündür. Hayretī maddesinde geçen " Ḥaḳḳā ki şi'rinde selāset ü edāsında ceẓālet var çāşnidār u hem-vārdur. Eyü ma'nālar aña dest virmişdür. Sāde olanlar dahı luṭf-ı edādan yā süziş ü sūrişden veya 'uzlet-i māsivādan hāli degüldür" ifādesi de kısmen Sun'i maddesindeki söyleyişin manasını pekiştirir mahiyettedir.

Gubārī'nin biyografisinde geçen şu ifāde ise, hem-vār'ın nazire denmesi muhal olan şiir için de kullanılan bir tabir olduğunun kanıtıdır: "Evvel def'a Ḥacca teveccüh itmedin bu ġazeli diyüp şu'arādan naẓīre iltimās eylemişdür ve naẓīre diyen şā'ire çok va'de itmişdür. Çok kimesne naẓīre dimişdür ammā münāsebeti yokdur inṣāf budur ki hem-vārdur". Gubārī'nin adı geçen gazeli budur. Ġazel:

Naḳş iden Ḥaḳḳı hilāl-i ṭāḳ-ı mīnā üstine
Görmedüm ebrū ben ol ebrū-yı ġarrā üstine

Yā ḳaşuñ rādur ḳamer altında ey māhum benüm
Nūndur yāḫūd yazılmış nūr-ı zībā üstine

Kātib-i ḳudret kitāb-ı ḥüsnüñ içre ḳaşuñı
Rā-yı ġarrādur ki yazmış ʻayn-ı raʻnā üstine

Şol hilāl-ebrūlaruñ üzre s̱üreyyā beñlerüñ
Noḳṭalardur fi'l-mesel-i sā-yı s̱üreyyā üstine

Ey Ġubārī yaḳasını zülfi ilüp çekmesün
Kimse toz konduramaz ʻālemde ol yā üstine

Bu ḳadar faḳr u felāketle bir altūn vireyin
Kim naẓīre dir ise bu şiʻr-i ġarrā üstine

Tezkirede sadece Sunʻī maddesinde bir kez adı geçen "düz" sıfatını da bu kategoriye dahil etmek gerekir:"Dīvānı gerçi azdur özdür ammā şütür ü gürbe olmayup düzdür". Bu ifadeden anlaşılacağı gibi düz, manasız, münasebetsiz söyleyişlerden uzak şiirler için zikredilmiş bir kelimedir.

Bu sıfatların kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapıldığı sanılmamaktadır.

Bu tabirler Ahmed Paşa, Bākī, Celīlī, Derūnī, Vusūlī, Hayretī, Misālī Çelebi, Mecdī, Nizāmī, Figānī, Rahīmī, Sunʻī ve Gubārī maddelerinde kullanılmıştır.

MUHKEM, ÜSTÜVĀR, RASĪN, METĪN, KAVĪ, RASĪH : Bu sıfatların anlamları aynı olup sıkı, kuvvetli, güçlü demektir. Bu kelimeler şiir değerlendirmesi fonksiyonunda on bir yerde kullanılmışlardır. Bunlar genellikle birkaç tanesi ard arda zikredilerek mana pekiştirilmiştir: "Eşʻārı rasīḫ ü rasīn ve naẓmı ḳavī vü metīndür" (Celīlī). "Eşʻārı rasīḫ ü rasīn ü muḥkem ü metīndür" (Muhyī). "Şiʻri muḥkem ü metīn dimek meslegine sālikdür" (Makālī). "Egerçi merhūmuñ eşʻārı rasīḫ ü rasīn muḥkem ü metīndür" (Zātī).

Bu sıfatlar tek başlarına veya birlikte kullanıldıkları gibi birkaç yerde puhte, hem-vār, yek-dest, çāşnidār sıfatlarıyle de zikredilmeleri dikkat çekicidir.

Bu durum bir şiirin muhkem, üstüvār ve rasīn olduğu kadar hem-vār veya yek-dest de olabileceğini ve bu sıfatların birbirine yakın manalara geldiğini göstermektedir.

Bu kelimeler, şairlerin bütün şiirleri için genel bir değerlendirme sıfatı olarak kullanıldıkları için tam olarak ne manaya geldiklerini kestirmek zordur. Ancak bunların özellikle şiir sanatının ustası kabul edilen, herkesce itibar edilen şiirleri için kullanıldığı dikkati çekmektedir. Örneğin, Āşık Çelebi Bākī'nin şiirini şu sıfatlarla över: "Şi'ri muḥkem ü üstüvār hem-vār u pür-kār rengīn ü çāşnidār elfāẓı selīs ma'nāsı nefīs nazmı pāk ve fuhūmı sūznākdur". Görüldüğü gibi Bākī'nin şiiri her bakımdan mükemmel bulunmaktadır. Bākī gibi Türk şiirinin en mühim isimlerinden Fuzūlī ve Zātī'nin şiirleri de bu sıfatlarla takdim edilir. Bu şairlerin şiirleri genel olarak bu sıfatlarla nitelendirildikten sonra yeri geldikçe örnek verilen şiirin başına başka takdim sıfatları da eklenmiştir. Mesela, Zātī'nin şiiri için "rasīh, rasīn, muhkem ve metīn" denildikten sonra bizzat Zātī'nin de çok iyi olarak değerlendirdiği iki matlaı ilerleyen satırlarda verilmiştir.

Āşık Çelebi, Celīlī için "eş'ārı rasīh ü rasīn ve nazmı kavī vü metīn gazeliyātı yek-dest ü hem-vār mesneviyātı çāşnidārdur" der. Burada dikkati çeken nokta, Celīlī'nin bütün şiirlerinin bu sıfatlarla vasıflandırılabildikten sonra gazel ve mesnevi şekillerinde yazılan şiirler için ayrıca başka sıfatlar eklemek ihtiyacının duyulmasıdır.

Bu sıfatlarla değerlendirilen şirlerin tenāsüp, tevriye,teşbīh ve istiare sanatları açısından zengin, sade ama mana derinliği olan, deyimlerle süslenmiş, asonans ve aliterasyonlarla söyleyişin akıcı kılındığı örnekler olduğu görülmektedir. Bu şiirlerin bazıları fikir vermesi açısından buraya alınmıştır:

Maṭla: Ḳaddümi çeng ü reglerüm rūd eyledüñ
Cismüm āteş cānumı 'ūd eyledüñ
(Bākī)

Eş'ār-ı ū : Çeşm-i ḫūnrīzin ki vālā yile dil-ber bağlamış
Ya'ni ḳanludur diyü ṭutmış o server bağlamış

Ḳan ṭutupdur gözlerin ḳan itdügiçün bī-günāh
Gerçi bī-mār egleyüp anı kāfir bağlamış

Bir deli ḳanlu durur beyḫūde ḳan eyler diyü

Ġayretinden iki çeşmin ol dilāver baglamış

Dem-be-dem ḳan itdügine gözleri inṣāf idüp
Mātem-i 'uşşāk içün şimdi ḳaralar bağlamış

Gözine göstermez oldı idi ol dil-ber seni
Ey Ḥelākī görmesün diyü muḥarrer bağlamış
(Helākī)

Eş'ār-ı ū : Kerem kıl kesme sākī iltifātuñ bī-nevālardan
Elüñden geldügi ḫayrı dirīg itme gedālardan

Ṣabā kūyında dildāruñ nedür üftādeler ḥāli
Bizüm elden gelürsin bir ḫaber vir āşinālardan
(Fuzūlī)

Veleḫū : Beni ẕikr itmez il efsāne-i Mecnūna mā'ildür
Ne beñzer ol baña derdi anuñ ta'bire ḳābildür

Fużūlī seni Mecnūndan efzūn dir melāmetde
Buña münkir degül Mecnūn dahı ma'ḳūle ḳā'ildür
(Fuzūlī)

Bu tabirlerin kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

Bu sıfatlar, Ahmed Paşa, Bākī, Celīlī, Derūnī, Helākī, Muhyī, Makālī, Nizāmī, Ahdī, Fuzūlī ve Zātī maddelerinde kullanılmıştır.

YED-İ BEYZĀ, YED-İ ULYĀ, YED-İ TŪLĀ: Yed-i Beyzā, Hz. Musā'nın Firāvun'a karşı mucize olarak görünen parlak eli; yed-i ulyā, çok,pek yüce el; yed-i tūlā (en uzun el) bir sahada sahip olunan tam, çok geniş bilgi demektir. Görüldüğü gibi geniş bir perspektiften bakıldığında bu tabirlerin üçü de birbirine yakın manalara gelmektedirler.

Bunlar tezkirede şiir değerlendirmelerinde beş yerde kullanılmıştır. Bu tabirler şiire ait bir sıfat olmaktan çok, şairin o konudaki gücünü gösterir mahiyette söylenmiş sıfatlardır. Bu açıdan doğrudan doğruya şiir değerlendirmesine ait bir sıfat olarak ele almak yanlıştır. Ancak, bunlar şairin bir

şiir tarzında başarılı olduğunu belirtmesi yanında bu şiirlerin beğenildiğini de göstermektedir. Dolayısıyla "yed-i tūlā, yed-i beyzā" veya "yed-i ulyā" sahibi bir şairin şiiri nasıl olur, sorusuna cevap verebilmek için bu sıfatlar değerlendirmeye tābī tutulmuştur.

Bu tabirler genelllikle tek başlarına kullanılmışlar, sadece Sālih Çelebi maddesinde ard arda gelen cümlelerde üç sıfata da yer verilmiştir: "Egerçi her fende yed-i ʻulyāları vardur. Maḥṣūṣen inşāda ḳalem-revlükde yed-i ṭūlāları vardur. Süḫansāzlukda ve ḳıṣṣa-perdāzlukda ve kelām-ı nefīs ve edā-yı selīs ile ḥüsn-i edāda dem-i ʻĪsā ile siḥr-i Sāmirī cemʻ idüp yed-i beyżāları vardur". Fazlī'nin bütün şiirlerini yazarken yed-i tūlāları olduğu, diğer şairleren kaside, muamma, tarih düşürme şekillerinden birinde maharetleri olduğu özellikle vurgulanmıştır: "Ḳaṣā'idde daḫı yed-i tūlāsı ve bi'l-cümle fünūn-ı maʻārifde derece-i ʻulyāsı vardur" (Mecdī). "Tārīḫde ḥaḳ budur ki yed-i beyżāsı var idi. Bir beytden yā bir mıṣraʻdan bir iki vech ile tārīḫ çıḳarmak evvel Emrī icādıdur ve bu ṣanʻatuñ ẓuhūrına ol bādīdür......... ammā Arşī peyrevlerinüñ üstādıdur". Bu ifādeden yed-i beyzā sāhibi bir şair tarih düşürürken bir mısrada veya beyitte aynı anda birkaç tarih çıkacak şekilde yazar, sonucu çıkarılabilir.

Ayrıca, Mesih, İsā'nın mucizeleri, Samirī'nin sihri, yed-i beyzā, yed-i tūlā gibi birbirleriyle mana veya kavram açısından benzedikleri için nesirde tenasüp oluşturacak biçimde Sālih Çelebi ve Fazlī maddelerinde yan yana zikredilmişlerdir. Sālih Çelebi'nin az önce verdiğimiz ifadesine göre, yed-i beyzā sahibi bir sanatçının gerek nesir gerekse nazımda "nefis-kelām, selīs-edā" ile eser vermelidir. Sālih Çelebi'de geçen "kalemrevlükde yed-i tūlāları", Fazlī'de zikredilen "eşʻārda dahı kalem gibi yed-i tūlāları" söyleyişlerinden "yed-i tūlā" sahibi bir şairin çok çeşitli türde, her ilimde bilgisi olduğu ve bu sahalarda istediği gibi kalem oynatabildiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak bu tabirlerin sözlük manalarıyle kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Bu sıfatların zikredildiği şairlerin şiirlerinden iki örnek buraya dahil edilmiştir:"Fen-i muʻammāda daḫı yed-i ʻulyāları vardur ve didükleri muʻammālar ser-defter-i esāmi-i muʻammā-beyān-ı diyārdur" Der-İsm-i Aḥmed:

Hecr-i laʻlüñle ey dürr-i nā-yāb
Ḫūn-ı dil oldı dāmen-i aḥbāb

(Ali Çelebi Efendi)

Tarīḫ : Geh aṣḥāb-ı ṣafā cemʻ oldı gāhī ehl-i gevherler
Bu tārīḫ oldı çünki ittifākı cümleye mülhem

Umūr-ı şer'ī vü öānūnı cāmi' ḥakim-i küldür
Nişānı oldı zāt-ı pāk ile bir fā'iḳ-i 'ālem
(Arşī)

Bu beyitlerden sekiz farklı tarih çıktığı belirtilir.

Verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı gibi bu tabirlerin kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

Bunlar, Mecdī, Arşī, Ali Çelebi Efendi, Fazlī ve Sālih Çelebi maddelerinde zikredilmişlerdir.

NĀZİK, BĀRİK, ZARĀFET-ĀMİZ : Bu üç kelime de aynı manaya gelip nazik, ince demektir. Bu sıfatlar şiir değerlendirmelerinde beş kez kullanılmalarıyla en az adı geçen kelimelerdendir. Şairlerin şiirleri için genel olarak beğenme sıfatı olarak kullanılmışlardır. İki yerdi şiirin genel konumu, bir yerde manası ve fikri, bir yerde de hayali yani mazmun için zikredilmişlerdir. Tabībī ve Revānī maddesinde "nāzik" sıfatı tek başına diğerlerinde "bārik" veya "zerāfet-āmiz"le birlikte geçmektedir.

Ele alınan şairlerin şiirlerine özellikle Revānī'nin "nāzik hayalli " tabiriyle nitelenen matlaına baktığımızda bunların değişik mazmunlarla, benzetmelerle kaleme alınmış örnekler olduğu görülmektedir. Ayrıca tenasüp sanatı ve ses tekrarları çok yapılmıştır.

Bu sıfatların zikredildikleri şairlerin dördünden de örnek şiirler alınmıştır. "Ba'zı nāzik ma'nālar ve hün-edālar tab'ına el virmişdür".

Şi'r-i ü : Ḳılıç bıçaḳ olur müjeler sīm-i eşk içün
Ḳorḳum budur ki göz göre arada ḳan ola
(Tabībī)

Tabībī'nin bundan başka da beyti tezkireye alınmamıştır.
"Kendi daḫı şi'ri gibi nāzik ü bārīkdür".

Ġazel : Cem üzre her ḥabāb hevādan ḫaber virür
'Āşıḳ vücūdı gibi fenādan ḫaber virür

Ġamzeñ ḫadengi tīr-i belādan nişān virür
Ḳaşuñ kemānı ḳavş-i ḳażādan ḫaber virür

Dil āsitān-ı yāri düşürmez dilinden āh
Bī-mār-ı ʻışk dār-ı şifādan ḫaber virür

Biñ cān virür fütāde baña var mıdur dimiş
Bir cān bulınmadı ʻAtādan ḫaber virür

"Ekser-i gazeliyātı bu maḳūle sāde vü küşādedür ammā nāzik ḫayālleri daḫı vardur. Nitekim Necātī bu matla'ı didükde

Matla' : Ṣaçuñ ile eglenürüz ey büt-i cefā-bīşe
Ki ḥalḳa ḥalḳa durur çün kilīd-endīşe

Revānī bu vech ile naẓīre dimişdür ḥaḳḳā ki gülşen-i belāgatde mihr-i mihr-feyż ḳudsī ile ḥāṣıl olmış nevbāve yimişdür.

Maṭla' : Benefşe niçe açar göñlüm ey cefā-bīşe
Ki anaḫtarıyle açılmaz kilīd-endīşe

Bu ifade "nazik" sıfatının orjinal mazmunlu örnekler için kullanıldığı düşüncemizi doğrulamaktadır. Revānī fazla özelliği olmayan ancak kötü sayılmayan şiirler yazmasına rağmen bazen de orjinal beyitler söyleyebilmiştir.

"Naẓmı dil-āviz ü eşʻārı şev-engīz nāzik ü zerāfet-āmizdür".

Ġazel : Bülbüle açmadı dehān ġonce
Eyledi rāzını nihān gonce

Bir dil-āver-ṣıfat ḳonup çemene
Dikdi etrāfına sinān ġonce

Nergis-i ġamze-kāre varduḳda
Sürmedān iltür armaġan ġonce

Gürz alur destine Nerīmānvār
Oldı gülşende pehlivān ġonce

Seyr iderken ḫayāl gülzārın
Şemsīye sundı bir cevān ġonce
(Şemsī Paşa)

Hayālī maddesinde ise "şi'r söyleyüp ḫāl u ḫaṭṭ vaṣfında üzerine nokṭa ḳonmayıcaḳ ġazeller yazup zülf-i gīsū medḥinde şāne gibi bārīḳ fikrlere ve dūr u dırāz sevdālara el ḳarup her gice ṣabāḥ olınca nice ġazeli müsevvede-i ḫaṭṭ-ı dildār-ı siyeh gibi beyāża çıḳarup her gün ġazelleri gün gibi meşhūr-ı āfāḳ ve kemān-ebrūlara bağladuğı şi'rler 'ālemde ṭāḳ olur" şeklinde şiirin bārīk fikirle yazıldığı vurgulanır. Ancak bu fikirlerin ne gibi özelliklere sahip olduğu açıklanmaz ve örnek verilmez.

Bu sıfatların kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılıp yapılmadığını kestirmek zordur. Çünkü bir şairin bütün şiirleri için bu tabir zikredilmiştir. Ancak tezkiredeki örneklere dayanarak bu tabirlerin daha çok gazel nazım şekli için kullanıldığını söylemek mümkündür.

ŞĪRĪN : Bu kelimenin lugat manası tatlı, sevimli, cana yakın, sempatiktir. Şīrīn tezkirede dört yerde kullanılmış, iki yerde tek başına diğer yerlerde "sebük, levendāne veya ışk-āyin" sıfatları ile zikredilmiştir. Şīrīn genel bir şiir değerlendirme sıfatı olarak işlev görmüştür. Āhī'nin "Hüsrev ü Şīrīn'i için "nazm-ı şīrīndür" ifadesi kullanılmış ama bu şiirden hiç örnek beyit verilmemiştir : "Ḫüsrev ü Şīrīn tetebbu' itdi. Ḥaḳḳā bir naẓm-ı şīrīndür ki kişver-i şi'r-i ḫüsrevleri ol naẓmuñ pīrāmeninde Ferhād gibi ṭaġ eridür" söyleyişinde geçen şīrīn sıfatının burada özellikle seçildiği kanaatindeyiz. Āhī'nin bu eseri gerçekten şīrīn olabilir ama bunun yanında bu sıfatın eserin isminde geçen "Şīrīn" kelimesiyle kafiye olması ve aynı manaya gelmeleri açısından da özellikle zikredildiği düşüncesindeyiz.

Şīrīn iki yerde bir şiirin genel yapısı iki yerde de şairin kullandığı kelimeler bazında bir niteleme sıfatı olarak kullanılmıştır : "Şi'ri dahı sebük ü şīrīn ve levendāne vü 'ışk-āyīndür" (Şikārī). "Elfāẓı sebük ü şīrīn ve ma'nāsı fehme ḳarīb ve iẕ'āna ḳarīndür" (Sücūdī). "Pāk-edā ile latīf-hayālleri ve rengīn-ma'ānī ile şīrīn-makālleri vardur" (Sun'ī). Son söyleyişe yani Sun'ī'nin şiirini tanıtıcı cümleye dikkat edilirse burada rengīn manalı şiirlerin şīrīn makalli olduğu şeklinde bir sonuç çıkarabiliriz. Ancak, burada "rengīn-ma'ānī" "şīrīn-makāli" tamamlayan bir tabir olduğu gibi, "ile" edatı "ve" edatının yerine de kullanılmış olabilir.

Şirîn özellikle belli bir şiiri takdim için söylenmediği için bu sıfatı değerlendirmek, bu sıfatla vasıflandırılın bir şiirin özellikleri ne olabilir sorusuna cevap verebilmek güçtür. Ancak, şirînin yanında geçen sıfatları da göz önüne alarak öncelikle çok çabuk, bir hecede takılmadan söylenrebilen şiirler için bu tabir kullanılmaktadır. Sonra değişik benzetmelerle dolu, orjinal mazmunlu, tevriye, tenasüb sanatının başarılı bir şekilde kullanıldığı, ses tekrarlarıyle ahengin sağlandığı, karşısındakine hitap ederek kaleme alınan örnekler bu sıfatla vasıflandırılmaktadır. Şîrin sıfatının geçtiği şairlerin şiirlerinden aldığımız örnekler bu görüşlerimizi doğrulayacaktır.

Maṭla' : Çatma ḳaftān gey yaraşuḳdur benüm cānum saña
Yaraşur ḳaplan derisi ṭakye arslanım saña

Tārīḫ : Ne ṭurursın ṭur ey şeh-i 'ādil
Yola gir zād ile zevāde ile

'Azab ile yeñiçeri devşir
Ḥadden endāzeden ziyāde ile

Tā ki 'ālemde ola bir tārīḫ
Şāhı māt eyle gel piyāde ile
(Sücūdī)

Eş'ār-ı ū : Zerd olsa n'ola ḳaşlaruñ ey ruḫları gülgūn
Ser-süreleri muṣḥafuñ ekṣer olur altūn
(Sun'ī)

Maṭla'-ı ū :Degüldür şa'şa'a mihr ile āh-ı pür-şerārumdur
Zebūn olmış sipihrüñ tevseni oklı şikārumdur
(Şikārī)

Verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzre şirin sıfatının hangi nazım şekli veya türü için kullanıldığı ve bir ayırımın yapılıp yapılmadığı tesbit edilememektedir.

MESTĀNE : Mestānenin lugat manası "sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşca, sarhoşcasına" demektir. Mestāne, tezkirede iki yerde kullanımıyle en az zikredilen sıfatlardandır. Bu kelime kendisiyle kafiye teşkil eden "perestāne, levendāne ve derdmendāne" kelimeleriyle birlikte zikredilmiştir: "Eş'ārı dahı mestāne ve müşāhid-perestānedür" (Mestī). "Lā-cerem eş'ārı mestāne vü şāhid-perestāne ve edāları levendāne ve ezilişleri derdmendānedür" (Revānī).

Mestāne kelimesi çok az kullanıldığı gibi şiir için genel bir değerlendirme sıfatı olarak geçmektedir. Bu sebeple hangi şiir için mestāne deneceğini kestirmek güçtür. Ancak kelimenin sözlük manasında kullanıldığı düşünülmektedir: Bu sıfatla geçtiği biyografinin sahibi arasında bir ilişki kurulduğu sanılmaktadır. Çünkü Revānī ve Mestī'nin her ikisi de şaraba düşkün, mestāne yaratılışlı insanlardır. Yine bu noktada Mestī mahlasıyle mestāne sıfatı arasındaki anlam ilişkisinden dolayı şairin şiiri için bu tabir kullanılmış olabilir. Revānī'de mest ve meste yakın anlamlı kelimeleri bünyesinde barındıran şiir örnekleri tezkireye alınmıştır. Ancak, diğer pek çok şairin şiirlerinde de bu kelimeler kullanılmış, şarapla ilgili konular işlenmiştir. Bu sebeple bunun "mestāne" denilen şiirler için bir kıstas olduğu sanılmamaktadır. Revānī'nin bir şiiri örnek olması açısından buraya alınmıştır.

Eş'ār-ı ū : Şāh-ı 'ışḳam bir ḳadeh meydür benüm başumda tāc
Gördi mestem didi sākī beglügüñ var gözüñ ac

Hey begüm aġyār saña nice göñül virmesün
Pādişāh olan alur elbette kāfirden ḫarāc

Ḫoş durur şekker lebüñde hāl ile cānā 'arak
Kim be-ġāyet ḫūb olur misk ü gül-āb ile gülāc

Aġladursın ḫaṭṭuñı añma Revānī bendeñe
Nem ḳapar zīrā bulutdan şā'ir-i nāzik-mizāc

LEVENDĀNE : Levendānenin sözlük manası leventcesine, süratle, hızla demektir. Tezkirede dört yerde kullanımıyle az sayıda zikredilen sıfatlardandır. İki yerde şiirin genel özellikleri, bir yerde şiirin edāsı, bir yerde de gazel nazım şekli için kullanılmıştır. Levendāne hiç tek başına zikredilmemiş, kendisiyle kafiyeli sade, hoş-āyende, küşāde, mestāne, şāhid-perestāne,

derdmendāne, ayrıca şuh, ışk-āyin, sebük ve şīrīn sıfatları ile birlikte anılmıştır: " Merḥūmuñ her fende eli ḫuṣūṣen naẓmda medḫāli var idi. Şi'ri şūḫ u sāde vü ḫoş-āyende vü küşāde vü levendānedür". (Ahmed Çelebi Pārepārezāde). "Eş'ārı mestāne vü şāhid-perestāne ve edāları levendāne ve ezilişleri derdmendānedür" (Revānī).

Bu sıfatın şiir değerlendirmelerinde sözlük manası ile kullanıldığı düşünülmektedir. Bu kelimenin geçtiği biyografinin sahibi de biraz levendānedür. Meselā, İshak Çelebi şiirlerini okuyan hokkabāzları, kāsebāzları görünce "benim şiirim olmasa bunlar ne okurdu acaba" diyecek kadar kendinden ve sanatından emindir. Keza Revānī tabiat olarak mestāne ve levendāne yaratılışlıdır. Bu açıdan bakıldığında bu şairleri iyi tanıyan onların karakter ve psikolojilerini adeta bir psikolog tavrıyle tahlil edebilen Āşık Çelebi'nin bunların kişilikleri ile şiirleri arasında bir ilişki kurması doğaldır. Ayrıca, bu şairlerden örnek olarak tezkireye seçilen şiirlerde benlik duygusunun çok gelişmiş olduğunu, silah izsimlerinin, şarap ve bununla alakalı eşyaların, bey, padişah gibi kelimelerin sıkça zikredildiğini "be", "hey" gbi nidā bildiren ünlemlerin kullanıldığı görülmektedir:

Beyt : Be Revānī gör e neler dirler
Bal tutan parmagın yalar dirler
(Revānī)

Eş'ār-ı ū : Şāh-ı 'ışḳam bir kadeh meydür benüm başumda tāc
Gördi mestem didi sākī beglügin var gözüñ ac

Hey begüm aġyār saña nice göñül virmesün
Pādişāh olan alur elbette kāfirden ıarāc

Ḫoş durur şekker lebüñde hāl ile cānā 'arak
Kim be-ġāyet ḫūb olur misk ü gül-āb ile gülāc

Aġladursın ḫaṭṭuñı añma Revānī bendeñe
Nem kapar zīrā bulutdan şā'ir-i nāzik-mizāc
(Revānī)

Maṭla'-ı ū: Degüldür şa'şa'a mihr ile āh-ı pür-şerārumdur
Zebūn olmış sipihrüñ tevseni oḳlı şikārumdur
(Şikārī)

Bu sfatın kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılıp yapılmadığı örnek şiirlerin azlığı sebebiyle tespit edilememiştir.

Levendāne Ahmed Çelebi Pārepārezāde, İshak Çelebi, Revānī ve Şikārī maddelerinde zikredilmiştir.

HÜSN-İ EDĀ : Bu tabir şiirin üslup güzelliğini anlatmaktadır. Bilindiği üzre 'hüsn" güzel, iyi, güzellik, iyilik demektir. Bu anlamlara dayanarak hüsn-i edā tabiri "hūb" sıfatı ile tanımlanan şiirler sınıfına dahil edilebilirdi. Ancak, bu kalıplaşmış bir tabir olarak bütün şiir değerlendirmelerinde aynı şekilde kullanıldığı için ayrı bir maddede ele almayı uygun bulduk. Sekiz yerde geçen hüsn-i edā iki yer hariç başka sıfatlarla kullanılmıştır: "Ẓihninde leṭāfet ve edāsında neẓāfet fikrinde selāmet ve şi'rinde selāset vardur. Muḥaṣṣal ḳaṣd itdügi ma'nāyı her vech ile cem'e ḳādirdür ve luṭf-ı naẓm u ḥüsn-i edāya mālik şā'irdür" (Ümīdī). "Naẓmında ḥüsn-i edā vü selāset ve şi'rinde çāşnī-i sūz u ḥarāret vardur" (Sāni'). "Şi'rinde çāşnī-i 'ışk ẓāhir ve ḫūb ḫayāller fikr idüp ḥüsn-i edā ile edāya ḳādirdür" (Tab'ī). " Ba'zı nāzik ma'nālar ve ḥüsn-i edālar ṭab'ına el virmişdür" (Tabībī). Özellikle Ümīdī ve Sānī'de geçen ifadelerden hareketle güzel üsluplu şiirin anlaşılır, āhenkli, kasdedilen manayı çok iyi anlatabilen, değişik hayallerle kaleme alınmış olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ehlī, Behiştī-i Sānī ve Cinānī-i Sānī maddelerinde zikredilen şu ifadelerden de hüsn-i edā ile kaleme alınan bir şiirin mutlaka orjinal olması gerektiği anlaşılmaktadır: "Şi'rde daḫı diḳḳat-i ṭab'ı sebeb-i ġıbṭa-i benī-nev'īdür. Süḫanuñ īcādına ve aḥsen-i edā ile īrādına ḳādirdür" (Ehlī) "Bi'l-cümle küttāb ḥükmince şā'ir ve murād idündügi ma'nālarda ḫaṣṣa taḫayyüller idüp ḥüsn-i edā ile naẓma ḳādirdür" (Behiştī-i Sānī). "Güşe toḳanmaduk küşelere dest urur ve ṭaṣavvur itdügi ḫayāller āyīne-i ḥüsn-i edāda görür" (Cinānī-i Sānī).

Bu tabir örnek verilen bir şiiri tanımlayıcı bir sıfat olarak zikredilmediği için hakkında daha fazla şey söylemek mümkün olmamaktadır. Ancak, hüsn-i edā ile genel olarak vasıflandırılan şiirlerden birkaçı bir fikir vermesi açısından buraya alınmıştır.

Şi'r-i ū : Ni'met-i vaṣlına aġyārı ṭoyurmayan dil-ber
Göñlüñ ey ḫaste-i hicrān nemek isteyen ister

Ḫaṭuñ geldükçe ruḫṣāruñda artar tāzelük dirlük
Berāt ile virülmiş gibi şāhum sañma dil-berlük
(Cinānī-i Sānī)

Şi'r-i ū : Ṣāgarda ḥabāb-ı meye meyl eyle devādur
Devrüñde şehā yoluñ ayak başı ḳabādur

Ḳarşumda benüm ṭurmadan aġyāre söğersin
Bildüm ġaraẓuñ pādişehüm baña cefādur

(Tab'ī)

Şi'r-i ū : Ḳılıç bıçaḳ olur müjeler sīm-i eşk içün
Ḳorḳum budur ki göz göre arada ḳan ola

(Tabībī)

Maṭla' : Gerekmez tevsen-i çarḫı meh-i nevden ferāġum var
Bu 'ālem geştzārında ne çiftüm ne orāġum var

Tezkireye alınan örneklerle bu sıfatın kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılıp yapılmadığı tespit edilememektedir.

Hüsn-i edā Ümīdī, Behiştī-i Sānī, Cinānī-i Sānī, Sānī, Tab'ī, Tabībī ve Tūtī-i Latīf maddelerinde zikredilmiştir.

DAKĪK, MUHAKKIKĀNE, MÜDEKKIKĀNE : Dakīk ince, duyulmaz, tutulmaz; nazik, muhakkıkāne gerçeği araştırana yakışacak yolda, müdekkıkāne tedkik ederek, inceden inceye araştırarak, en ufak gizli şeyleri görerek manalarına gelen bu sıfatlar şiir için kullanılmışlardır. Dakik burada ince düşünce yani bir şeyi ayrıntılarıyle ele alan manalarında zikredilmiştir. Ayrıca şair için "mū-şikāf, müdekkık ve muhakkık" sıfatlarının zikredildikleri görülür: " İnṣāf budur ki her fennüñ ki zer-dūzı vardur fen-i şi'rüñ zer-dūzı Emrī Çelebidür. Her 'ilmüñ ki mū-şikāfı vardur miyān-ı şu'arāda 'ilm-i naẓmuñ ḳılı ḳırḳ yarar müdeḳḳıḳı Emrī Çelebidür....... Şem'-i ḳalb-i tābnākı üzerine ol deñlü hayāl pervāneleri cem' olmışdur ki zihni gūyā fānūs-ı hayāl olmışdur. Gülşen-i eş'ārı sīr-āb u şād-āb itmege nāvdān-ı şikāf-ı kāf-ı fikri kāfīdür ve baḥr-ı şi'r-i dil-cūyı nihāl-i ḫayāle neşv ü nemā virmege bir nehr-i ṣāfīdür. Meşşāta-i ṭab'ı āyīne-i fikrin 'arūṣ-ı feyże muḳābil eylese cemāl-i ma'ānīde zīver-i ḥāl-i ḫayāl ḳalmaz ki anda murtesem olmaya ve ḳa'r-ı bahr-ı mescūr-ı şi'rde derūn-ı ṣadef-i fikrde bir dürr-i girānmāye-i dīde-i nā-dīde yokdur ki ġavvāṣ-ı ḫāme-i endīşesi aña yol bulmaya. Ḫayāl şöyle ki māhda yā burc-ı ṣevrde ola siḥr-i şi'r ile indirüp inek gibi andan şīr-i ṣāfī sāġar ve eger ma'ni māhīde olursa ḳullāb-ı re'y-i fikri ile çıḳarup bir ḫayāl ile baġlar" (Emrī Çelebi). "Ḫaḳḳu'l-inṣāf ḫayāl-engīz ü mū-şikāf

şā'irdür" (Izārī-i Sālis). Bu söyleyişlerden bu sıfaların hayal dünyası çok geniş ve renkli olan şairler için kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle "dakīk, muhakkıkāne ve müdekkıkāne" tabirleri de sözlük manasından biraz farklı olarak ince hayallerle, değişik benzetmelerle süslü şiirler için kullanılmıştır, diyebiliriz.

Bu sıfatlar altı yerde zikredilmişlerdir. Ahmed Paşa'nın kasideleri muhakkıkāne, Emrī Çelebi'nin muammāları ve günāhī'nin gazellerinin manaları dakīk, Hayālī'nin bütün şiirleri muhakkıkāne ve müdekkıkānedir. Ancak, Ahmed Paşa'nın kasideleri muhakkıkāne olarak değerlendirilmesine rağmen eserde bu türde hiç örnek alınmamıştır. Sadece Emrī Çelebi'nin muammālarından ve Günāhī'nin gazellerinden örneklere yer verilmiştir :

Be-ism-i Bektāş : Māh u pervīn ü güneş başın virür çünki saña
Her biri yoluña bir gevher nisār itse n'ola

Be-ism-i Dervīş : Döndük ey gül yaş içinde oldı nā-peydā dirīg
Heftümīn ṭāḳ-ı zümürrüd ḳubbe fīrūzī esās
(Emrī Çelebi)

Eş'ār-ı ū : Geçmesin her gec güle meydān anuñ yügrügi
Ol elif-ḳāmet ḳaşı nūn mıdur anuñ yügrügi

Peyk-i Cibrīli ḳoduñ deşt-i fenāda süst-peyk
Āferīn ey 'arşagāh-ı lā-mekānuñ yügrügi

Hıżr u 'Īsā gibi çābük-dil sebük-rūḥ olmışuz
Tañ degül olsak zemīn ü āsumānuñ yügrügi

Ey göñül çālāḳsuñ ṣāḥib-naẓar ḳıl ārzū
'Azm ider 'ummāneden āb-ı revānuñ yügrügi
(Günāhī)

Bu sıfatlar tek başlarına kullanıldıkları gibi birlikte de zikredilmişlerdir. Ayrıca yanlarına "hod-latīf, yek-dest veya hem-vār" sıfatlarını da alabilmektedirler : "Ḳaṣā'idi ḫod-laṭīf ü yek-dest ü hem-vār ü muḥaḳḳıḳānedür" (Ahmed Paşa).

Ehlî maddesinde geçen "şi'rde dahı dikkat-i ṭab'ı sebeb-i ġıbṭa-i benî-nev'idür süḫanuñ îcādına ve aḥsen-i edā ile îcādına ḳādirdür" ifadesinde şairin dikkatli, ince yaratılışıyle başkalarını kıskandıracak yeni ifadeler bulduğu söylenir. Burada kullanılan dikkat kelimesi dakîk kelimesiyle aynı manaya geldiğini düşündüğümüz için buraya dahil ettik.

Söz edilen tabirlerin kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

Bunlar Ahmed Paşa, Emrî Çelebi, Günāhî, Izārî-i Sālis ve Hayālî Bey maddelerinde zikredilmişlerdir.

ÎCĀD, İHTİRĀ' : Edebî terim olarak îcād'ın sözlük manası yeni fikri zihinde bulma demektir. İhtirā' ise, benzer manaya gelip, benzeri görülmemiş bir şey icat etme, vücuda getirme demektir. Tezkirede üç yerde îcād, bir yerde de îcādla birlikte olmak üzere ihtirā' kelimeleri şiir değerlendirmelerinde kullanılmıştır. Ayrıca bir kez îcādın hemen ardından "ahsen-i edā" tabiri de zikredilmiştir. Bu sıfatlar bir defa genel olarak şiir değerlendirme sıfatı olarak, iki yerde de bir terci-bendi ve bir gazeli takdim kelimesi olarak zikredilmiştir: "Şi'rde dahı dikkat-i ṭab'ı sebeb-i ġıbṭa-i benî nev'idür. Süḫanuñ îcādına ve aḥsen-i edā ile îrādına ḳādirdür" (Ehlî). "Ṭab'ı fünūn-ı şi'riyede îcād u iḫtirā'a müsā'iddür. Bu müdde'āya bu beytleri şāhiddür" (İlmî-i Sālis) "Bu terci' îcād-ı ḫāsıdur" (Sun'î). Bu ifadede has ve îcādın isim tamlamaları yapmaları ilginçtir. Çelebi sanki şairin îcād ettiği bu söyleyişi iyice pekiştirmek istercesine has'ı da kullanır.

Bu sıfatlar bikr, has veya kısmen de rengîn sıfatıyle aynı manaya gelmektedir. Bu sebeple bunları aynı kategoride ele almak mümkündür. Ancak, bu sıfatlarla takdim edilmiş şiirlerin daha net görülmesi ve bir karışıklığa yol açmamak için ayrı ayrı değerlendirildi.

Îcād veya ihtirā' ile vasıflandırılan şiirlerde söyleyiş mi, mana mı yeni pek anlaşılmıyor. Örnek olarak alınan gazel ve terci'i edebî sanat ve mazmun açısından orjinal olarak görülmüyor. Ancak gazelde "bir yüzden" deyiminin redif olması, terci'de karşısındakine hitap ederek "şunu şunu mı diyeyim" diyerek "mi" soru eki ve "diyeyim"in tekrarı belki orjinal söyleyişlerdir. Bunları ilk kez bu şairler mi söyledi, bilemiyoruz. Yalnız terci-bendin şekil itibariyle alışılmış terci' düzeninden farklı olduğu hemen göze çarpmaktadır. Sun'î'nin buluşu olarak gösterilen bu terci' bizce "a a a a A A " b b b b A A " c c c c A A " şeklinde kafyelenen müseddes-i mütekerrirden başka bir şey değildir. Burada

müellifin yanılgıya düştüğünü veya dalgınlığa gelip müseddesi yeni bir terci' şekli olarak değerlendirdiğini sanıyoruz.

Bu şiirleri fikir vermesi ve düşüncelerimizi desteklemeleri maksadıyle buraya alıyoruz:

Gazel : Tīġ-i yāruñ cefāsı bir yüzden
Zaḫm ile mācerāsı bir yüzden

Bir ruḫın öpmege rıżā virmez
Şimdi ey dil vefāsı bir yüzden

Nice beñzer 'ızār ki mir'āt
Baḳar anuñ ṣafāsı bir yüzden

Gün yüzünüñ şu'āsı yanında
Māhtābuñ ḥayāsı bir yüzden

Saña incindi gibi 'İlmī o şāh
Nāmenüñ gör edāsı bir yüzden

Tercī': Fitne-i ḫaṭṭ-ı yāri mi diyeyüm
Bend-i zülf-i nigārı mı diyeyüm
Ġamze-i şīvekārı mı diyeyüm
Ḫışm-ı çeşm-i nigārı mı diyeyüm
Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḥnet-i rūzgārı mı diyeyüm

Dildeki ıżṭırābı mı diyeyüm
Tendeki teff ü tābı mı diyeyüm
Eşk-i çeşm-i pür-ābı mı diyeyüm
Ḥāl-i ḳalb-i ḫarābı mı diyeyüm
Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm

Beden-i bī-mecāli mi diyeyüm
Yā ser-i pāymāli mi diyeyüm
Ġam u endūh-ı bāli mi diyeyüm

Bilmezem ḳanḳı ḫālümi diyeyüm
Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḥnet-i rūzgārı mı diyeyüm

(Şiirin tamamı beş benddir).

Şu noktayı da belirtmeden geçmeyelim. Hātifī-i Sālis maddesinde "ṭab'ı müdeḳḳıḳ u mūcid ve maṭla'ları ṭab'-ı pāk u ẕihn-i çālākına şāhiddür" denilerek īcād eden manasına "mūcid" kelimesi de zikredilmiştir. Yaratıcı olan bir insanın şiirleri de orjinal olmalıdır.

Bu kelimelerin kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

BELĀGAT, BELĀGAT-Şİ'ĀR, FESAHAT : Belāgat ve fesahat iyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme; sözün düzgün , kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı anlamlarına gelir. Belāgat-şi'ār ise belāgatli demektir. Bu tabirler fesehat bir kez olmak üzere dört yerde kullanılmışlardır. Genel bir değerlendirme sıfatı olduğu kadar belli bir şiiri takdim kelimesi olarak da zikredilmişlerdir : "Nazmlarınuñ belāgat u fesahatden ḫaẓẓ-ı vāfirleri vardur" (Vusūlī). "Ġazel ṭarzında olan eş'ārından ve ebyāt-ı belāġat-şi'ārdandur " (Ahmed Çelebi Pārepārezāde). Emīnī'de "Selāmet-i ṭab'ına ve zerāfet-i şā'ire bu ebyātı nişāndur ki her biri kitāb-ı belāġate 'ünvāndur" ifādesinde belāgat kelimesi kitap kelimesinin tamlayanı şeklinde kullanılmış olmasına rağmen şairin şiirinin belāgatli olduğunu gösterdiği için bu sınıflamaya alınmıştır.

Gazel : Maḥşerde görmek ola mı ol serv-ḳāmeti
Ḥaşr olmaġ içün isterüz ey dil ḳıyāmeti

Fülk-i viṣāl olmaz ise der-kenār eger
Ey 'āşıḳ-ı felek-zede gel gör felāketi

Vāṣıl olam dir iseñ eger 'izz ü devlete
Ḳoma Emīnīyā reh-i emn ü emāneti
(Emīnī)

Velehū : Bir ay oldı görmeyeli ol mehi temām
Eyā niçün görinmeye ol māh-ı bedr-i tām
(Emīnī)

Gazel : Şanma gülgūn oldı cāmum ḳanlu yaşumdan benüm
Nār-ı ʻışḳuñ şuʻlesi görirdi ṭaşumdan benüm

Rūy-ı zerdüm şu içinde ḳaldı nīlüfer gibi
Baḥr-i ʻışḳuñ mevci geldi aşdı başumdan benüm

İki köpridür birer göz Nīl Ceyhūn üstine
Bir ayaġ üzre yapılmış iki ḳaşumdur benüm

Günde biñ kez ḳanlu yaşum mevci başumdan aşar
Gör neler geçdi bu ʻışḳ içinde başumdan benüm
(Ahmed Çelebi Pārepārezāde)

Bu örneklerden hareketle belāgatin şiirde sözlük manasında kullanıldığını söylemek mümkündür. Görüldüğü gibi bu şiirlerde vezin problemi yok; mısralar akıp gidiyor. Mana ile seçilen vezin, söyleyiş tarzı, anlam bakımından kelimeler birbirleriyle uyum içersindeler. Bu beyitlerde edebī sanatlar da başarılı bir şekilde kullanılmış, istiāre ve tenāsüb sanatlarının güzel örnekleri verilmiş.

Bu sıfatların kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

Belāgat, fesehat, belāgat-şiʻār Ahmed Çelebi Pārepārezāde, Emīnī, Vusūlī, Fazlī maddelerinde kullanılmıştır.

BİKR, DÜŞĪZE : Bikr ve düşīze el değmemiş, dokunulmamış demektir. Edebiyatta ilk defa söylenmiş söz manasına kullanılır. Bu tabirler düşīze bir kez olmak üzere şiir değerlendirmelerinde dört defa kullanılmıştır. Bu kullanışların hepsinde bikr, mana kelimesini niteleyen bir sıfat olarak kullanılmıştır : "Bikr maʻnāya ve rengīn edāya kādirdür" (Vālihī) "Şiʻri maʻnāya dest urmışdur ve edāsı daḫı puḫtedür kemāle irgürmişdür selīkası naẓm u nesre şāmildür" (Mecdī) "Egerçi bī-ʻayb-ı Hudā zenbāzdur bikr maʻnālara dest urur düşīze vü pākize ḫayāller ḳullanur ol sebebden aḳrānından mümtāzdur" (Azīzī). Sadece Azīzī'de geçen bu ifadede düşīze sıfatının da kullanıldığı görülmektedir. Burada düşīze, pākize sıfatıyle Azīzī'nin hayal dünyasının yeniliklerle dolu olduğunu göstermektedir. Gene bu ifadede geçen "müceddid" kelimesi de "yenileyen, yenileyici" manalarıyle bikr ve düşīzeyi pekiştirir.

Düşüncemize göre şiir değerlendirmelerinde bikr, rengīn, īcād ve has sıfatları aynı manaya gelmektedir. Ancak, bikr sadece şiirin manasını niteleyen

bir sıfat olarak kullanıldığı, bu sıfatlar ard arda zikredilmediği ve incelemede kolaylık sağlamak, karışıklığa sebep olmamak için her biri ayrı kategoride değerlendirilmiştir.

Bikr-i ma'nā ve dūşīze kelimeleri genel olarak şiir değerlendirme sıfatları olarak söz edildikleri için şairin hangi şiirinin orjinal olduğunu kestirmek güçtür. Ancak Vālihī maddesinde şairin bir şiiri bikr ve rengīn sıfatlarıyle nitelenip sadece iki beyit örnek verilmiştir. Bu beyitlerin ikincisinde "bayrāmī" denilen bir kumaş türünden kefen yapıldığı gibi 'ıyd ile ilişki kurabilmek için bu kumaş adı zikredilmiştir. Bunun dışında beyitlerin bir orjinalliği yoktur. Mecdī'de geçen şu beyitlerden de birincisinde bugün "başı altından çıkmak" deyiminin değişik bir söylenişi görülmektedir: "Başı altından olupdur". Maṭla' :

Kays vādi-i cūnuna n'ola olsa sālik
Şāh-ı 'ışḳa ḳul olan kendüye ola mālik

Velehū : İrmeyüp 'ıyd-ı viṣāle ger ölem ey sīm-ten
Eylesinler baña bayrāmīden ehl-i dil kefen
(Vālihī)

Eş'ār-ı ū : Baña göstermemek ruhsār-ı zībāsını cānānuñ
Olupdur başı altından ser-i zülf-i perīşānuñ

Velehū : Yaḳduğında dağlar şevḳ-i ruḥuñla lāleler
Çevresi pür-ab ile oldı degüldür jāleler

Bu sıfatların kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

MUHAYYEL, PŪR-HAYĀL, HAYĀL-ENGĪZ : Bu tabirlerin sözlük manası hayal dolu demektir. Tezkirede bir yerde belirli bir şiiri takdim sıfatı beş yerde de genel bir değerlendirme sözü olarak zikredilmişlerdir. Yanlarında masnū', derd-āmiz ve mū-şikāf sıfatları da kullanılmıştır : "Ḳaṣā'idi muḥayyel ü maṣnū' u derd-āmizdür" (Fuzūlī). Eş'ārı muḥayyel ü maṣnū'dur" (Sānī) Fuzūlī'nin kasideleri için muhayyel denmiş ama hiç örnek verilmemiştir. Izārī'de hayāl-engīz'den başka "pür-hayāl" tabiri de şu makta için zikredilir : Maḳṭa' :

'Izārī bāġ-ı naẓmuñ şā'iri çoḳ ser-firāz ammā
Ḳoparmaḳdur hüner söz mīvesin nahl-i belāġatden

Yeni ma'nālar bulmada zengin bir hayal gücüne sahip olan şairin şiirlerinden birkaç örnek alınmıştır : Şi'r-i ū :

Dik gelmek istedi ḳadd-i bālā-yı dil-bere
Ṭūbāyı dikdiler dipesi üstine yire

Velehū : Lebüñi öpdügini bezmde sāḳī mey-i nāb
Ḳoydılar gūşına görürse n'ola cām-ı şarāb

Velehū : Girmedi silsile-i 'ışḳa çü dürr-i şehvār
Depesini delerek ḳatdı ḳatara anı yār

Bu beyitlerdeki teşbīh ve hüsn-i ta'līl sanatlarıyla oluşturulan anlam şairin hayal dünyasının sınırsızlığını ortaya koymaktadır.

Āşık Çelebi Sānī'nin şiirlerini yazarken sadece şu üç örneği vermiş ve bunları "münekkah, matbū, muhayyel, masnū', hüsn-i edā, selāset, çāşnī-i sūz ve harāret" kelimeleriyle nitelemiş. Bu sebeple muhayyel şiir şöyle olur demek çok güçtür.

Eş'ār-ı ū : Ṣalaldan bezm-i 'uşşāḳ içre pertev-i 'ārızuñ nūrı
Hicābından eriyüp geçdi cānā şem'-i kāfūrı

Velehū : Seḥer dārü'ş-şifā-yı kūyuña 'uşşāḳ-ı dil-ḫaste
Giderür ey ṭabīb-i cān u dil āheste āheste

Velehū : Felek ḫūrşīd-i 'ālem-tābdan bir şem' uyandurmış
Çerāġ-ı ṣubḥa bir ġarrā ḳızıl altūnı yandurmış

PĀK, PĀKĪZE : Bu kelimeler temiz, saf manalarına gelmektedir. Bunlar pākize bir kez olmak üzere altı defa kullanılmıştır.Azīzī maddesinde "dūşīze vü pākīze ḫayāller ḳullanur ol sebebden aḳrānından mümtāzdur" ifadesinde dūşīze, el değmemiş manasına gelmektedir. Bu anlamıyle bikr sıfatıyle beraber değerlendirilmiştir. Ancak burada dūşīze ve pākīze kelimeleri birbirleriyle kafiye teşkil ederek ardarda kullanılarak anlamı pekiştirirler. Bu ifadede pākize şiirin hayali için, Bakī'de genel olarak şiir için diğer yerlerde de şiirin edasını niteleyen bir sıfat olarak kullanılmıştır. Hātifī-i Sālis'de "ṭab'ı müdeḳḳıḳ u mücid

ve bu matlaları ṭab'-ı pāk u zihn-i çālāḳına şāhiddür" ifadesinde pāk yaratılışlı bir şairin şiiri de orjinal, değişik olur denmektedir.Pāk da tıpkı īcād, bikr, hās sıfatları gibi orjināl mana veya üslub için kullanılıyor olmalıdır. Günāhī'de "ġazellerinde ḫaṣṣa ma'nālar ve daḳīḳ feḫvālar ve nāzik şīveler ve pāk-edālar" ifadesinde dakīk, hassa, nāzik kelimelerinin ardarda kullanılması bunların birbirlerine benzer manalara geldiğini gösterir.

Pāk sıfatı genel olarak beğenme bildirdiği gibi belli bir şiiri takdim kelimesi işlevini de görmektedir. Hātifī-i Sālis'de iki matla, Şeyhī-i Çagşırcı'da da bir kıt'a pāk sıfatıyle değerlendirilir :

Matla' : Baḳ rūy-ı yāre āyīne-i pür-ṣafā budur
Gel gör sirişk-i dīdemi necm-i Hudā budur

Maṭla' : Meger ol la'l-i şekker-ḫāre ṭūṭī dil uzatmışdur
Urup dest-i ḳażā ağzını burnını ufatmışdur
(Hātifī-i Sālis)

Birinci matlada yārin yüzünün tertemiz, parlak bir aynaya benzetilmesi ve bakınca insanın içini aydınlatması, āşığın sevgili için döktüğü gözyaşlarının da sayı ve parlaklık itibariyle Allah'ın yarattığı yıldızlara benzetilmesinde geçen parlaklık, sirişk, ayna kelimeleriyle pak arasındaki münasebetten dolayı matla pāk ile vasıflandırıldığı gibi bu söyleyiş şeklini ilk kullananlardan biri de Hātifī-i Sālis olabilir. İkinci matlada ise papağanın ağzının küçük, burnunun da iki delikten ibaret olmasının sebebinin sevgilinin şeker gibi tatlı dudaklarına dil uzatmasından kaynaklanmasına bağlanması, dil uzatmak, ağzını burnunu ufatmak, kazanın el vurması gibi deyimlerinin hem gerçek hem mecazi manalarıyla çağrışımlarla kullanılması Çelebi'ye orjinal gelmiş olmalı. Bu şairden önce başka bir şair bu anlamı bu şekilde ifade etmemiş de olabilir.

"Işḳıyyātda daḫı bu maṭla' aña isnād olınur. İnṣāf budur ki ma'nāsı laṭīf ve edāsı pāk ve mażmūnı 'āşıḳāne vü derdnākdur"

Kıt'a : Hecrüñ dünınuñ uzunlugından
Vaṣluñ seḥeri umulmaz oldı

Nergislerinüñ firāḳı ile
Kirpükli gözüm yumulmaz oldı
(Şeyhī-i Çagşırcı)

Bu kıt'ada sevgiliden ayrı kalmak sabahı olmayan çok uzun bir geceye benzetilmiş, âşık da böyle bir gecede hiç uyuyamamaktadır. Şâirlerin çok sık kullandığı benzetmelerle oluşturulan bu mananın Şeyhî tarafından son derece yalın, konuşur gibi, akıcı bir tarzda ifade edilmesi müellifin yeni bir söyleyiş tarzı olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur.

Bu sıfatların kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamış ve bu sıfatlar Bâkî, Hâtifî-i Sâlis, Günâhî, Azîzî, Sun'î, Şeyhî-i Çagşırcı maddelerinde zikredilmişlerdir.

İFTİHĀR, MĀ-BİHİ'L-İFTİHĀR, İBTİHĀC : İftihār övünme, şan, şeref; mā-bihi'l-iftihār kendisiyle övünülen; ibtihāc sevinç, sevinme demektir. Bu tabirlerden iftihār üç kez diğerleri birer kez kullanılmıştır. Bunlardan iftihār ve ibtihāc bir yerde ardarda biribirini pekiştirir mahiyette, diğer yerlerde tek başlarına şairin şiirleri içinde beğenerek okuduğu beyti takdim kelimesi olarak zikredilmişlerdir. Ancak, şair niçin bu beytini beğenmektedir, hangi yönleriyle iftihar etmektedir açıklanmaz. Yahyā şu matla'ıyle övünür, Āşık Çelebi de onu övünmesinde haklı bulur yani onun fikrine katılır: "Bu maṭla' daḫı aña mā-bihi'l-iftiḫārdur ḥaḳḳā ki didügince vardur"

Maṭla' : Ṣubḥ-ı sādıḳ gibi ey ġāfil aġardı saḳaluñ
Ḥaberin yoḳ seni penbeyle boġazlar ecelüñ

Bu beyitte Yahyā kendisine seslenerek, artık ecelin yaklaştığını ancak bunun farkında olmadığını orjinal bir söyleyişle, asonans ve aliterasyonlarla akıcı ve āhenkli bir şekilde ifade ediyor.

"Ġāyet iftiḫār itdügi beyt budur ki"

Maṭla' : Ḥaṭṭuñ irişdi virdi āşūba ol cemāli
Gūyā diyār-ı Rumı tutdı çıḳup celāli
(Fazlī-i Leng)

Āşık Çelebi'nin bizzat konuşup görüştüğü canlı kaynaklarından olan Subhî için şunları söyler: "Faḳīr ibtidā mülākatumda Nevā'īnüñ bu maṭla'ına naẓīre didüm diyü iftiḫār u ibtihāc ile oḳıduġı budur"

Nevā'ī : Lāciverdī ḳaşuñ üzre zer-varaḳ tābān mıdur
Yā meger gök ṭāḳı üzre encüm-i raḫşān mıdur

Subhī : Ḳaşuñ üzre zer-varaḳ āyā meh-i tābān mıdur
Zer-feşān beñler yüzüñde encüm-i raḫşān mıdur

Burada, Subhī, Nevā'ī gibi Türk edebiyatının en büyük şāirlerinden birinin şiirine nazire yazabildiği için hem övünmekte hem sevinmektedir. Ayrıca, yazdığı beyitte çizdiği tablo, teşbihleri ve tenasüblerini de beğenmiş olmalıdır. Subhī şu matla'ını da iftihārla okumaktadır :

Maṭla' : Sūz-ı sīnem şerḫ ider zaḫmum duhān olmış durur
Ol duhāna ḳanlı peykānuñ zebān olmış durur

Bu matlada ilk dikkatimizi çeken şairin kelimelerle çizdiği çok renkli tablodur. Āşığın sinesindeki yaranın hali bütün ayrıntılarıyle gözümüzde canlanıverir. Yine burada da teşbih, tenāsüb sanatları ve beytin āhengi de göze çarpmaktadır.

Sadrī de bu beytiyle övünür :

Beyt : Ṣunma raḳībe ġabġabuñı ey Mesīḫ-dem
Kāfir eline düşmesin ol sīb-i müslimi

Bu tabirler sadece beyit bazında zikredildiği için nazım şekli veya türü ayırımı yapılıp yapılmadığı belli değildir.

ĀBDĀR : Sözlük manası sulu, taze; parlak; sağlam vücutlu; nükteli; zarif, güzel; hoş; su veren hizmetçi olan ābdār tezkirede beş ayrı yerde şiir değerlendirilmesinde kullanılmıştır. Ābdār yanında başka bir sıfat olmaksızın ya da selīs, dür-i şehvār kelimeleriyle birlikte üç yerde belli bir şiir için belirleyici bir sıfat olarak, iki yerdoe de genel şiir değerlendirmesi olarak zikredilmiştir.

Za'īfī maddesinde "kendinüñ ṭab'ı naẓīf ve ṭarzı ẓarīfdür. Şi'r ü inşāda yed-i ṭūlāsı ve Fürsdānluḳda rütbe-i 'ulyāsı vardur ve inşādan Gülistāne şerḫi vardur" denildikden sonra bu eser "elḫaḳ bir naẓm-ı ābdārdur" şeklinde değerlendirilmiştir. Burada şāirin yaratılışı ve sanat anlayışı için zarif sıfatının kullanılmasının hemen ardından Gülistān şerhi için "ābdār"ın söylenmesi ilgi çekicidir. Yukarıda belirttiğimiz üzre ābdārın zarif manası da vardır ve Çelebi bu sıfatları ardarda kullanarak ābdārın bu manasını vurgulamak istemiş olabilir.

Ancak, bu şerhten örnek verilmemesi ābdārı bu açıdan yorumlamamıza engel teşkil etmektedir.

Gubārī'nin każā-yı mahmel talep edip yazdığı dilekçenin başına kaydettiği şu mısra ābdār olarak nitelenir :

Bildüm kim imiş maḥmele ḳāḍī olsun

Burada, ābdārın nükteli manasının kullanıldığı kanısındayız.

Tezkirenin mukaddimesinde Sultān Selīm bahsinde geçen ve ābdār olarak değerlendirilen gazel de şiirin akıcı, ahenkli, okunuşunun kolay olması açısından bu sıfatla nitelendirildiğini düşünüyoruz. "gör" redifi, cānı-cānāne/ cennet-cehd/ hükm-hünkār/ uşşāk-şīrīn-şekker gibi aynı sesleri barındıran kelimelerin ardarda kullanımı bir başka deyişle asonans ve aliterasyonlar, halka halka, ser-te-ser gibi kelime tekrarları, zincirleme tamlamaların olmaması gazeli akıcı kılmıştır.

Gazel : Ṭālibā sa'y-ı belīġ it kūy-ı yāre varı gör
Cānı cānāne virüp terk eyle yoġı varı gör

Kūy-ı dil-berden geç ey zāhid kemāle ṭālib ol
Ārzū-yı cenneti ḳo cehd idüp dīdārı gör

Çeşm-i dil-ber ḫışm ile 'uşşāḳı ḳatl eyler dime
Mürdeler iḥyā iden la'l-i Mesīḥ-āşārı gör

Zülf-i dil-ber ḥalḳa ḥalḳa rūy-ı yār üzre yatur
Ser-te-ser ḳılmış iḥātā genc-i ḥüsni mārı gör

Zehr-i ḳahrından ne ġam 'uşşāḳa a'dānuñ dilā
Luṭf eyle 'uşşāḳa ol şīrīn şekker güftārı gör

Şāh-ı 'ışḳ emrin ḳoyup gel 'aḳla uyma ey Selīm
Şaḥne buyruġı nedür ḥükm eyle sen ḫünkārı gör

Fuzûlî maddesinde zikredilen Kerbela'da yapılan bir çeşme için yazılan şu tarih kıt'ası da selîs ve âbdâr olarak tanımlanır.

Kıt'a : Gûyiyâ bu çeşme bir saḳa durur
Ḥâkde teşne eyler cüst ü cû

Lülesi anuñ dehendür şu dili
Dil döker her kimse olsa rû-be-rû

Şu gibi ezberlemiş oḳur revân
Mâcerâ-yı dehri her dem şu-be-şu

Öñine kim gelse dir târîḫ içün
Ḥüseyin ile Ḥasan 'ışḳına şu

Burada selis ve âbdâr aynı manada olup anlamı pekiştirmek için ardarda kullanılmıştır. Zaten selis de "düzgün ve akıcı" manalarıyle "âbdâr"la aynı manaya gelmektedir. Kıt'ada çeşmeden suyun akmasıyla âbdâr ve selisin anlamları arasındaki ilgiden dolayı da bu sıfatlar bilinçli olarak seçilmiş olabilir. Ayrıca, şiirde ses tekrarları özellikle "u" sesinin tekrarlarıyle, söylenmesi kolay olan kelimelerin sıralanmasıyle bir akıcılık sağlanmıştır. Beyitleri hiç zorlanmadan bir çırpıda okumuk mümkündür.

Ânî maddesinde geçen âbdâr genel değerlendirme sıfatı olarak zikredildiği için üzerinde durmuyoruz.

Bütün bu örnek ve açıklamalara dayanarak âbdârın şiir değerlendirmelerinde sözlük manalarının biri veya birkaçı yanında orjinal söylenmiş ifadeler için de kullanıldığı sonucunu çıkarmaktayız. Bu haliyle kelime selis veya selâset sıfatlarından biraz daha farklı bir manaya gelmetedir.

Âbdârın kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

NEFÎS : Hoş, güzel manalarına gelen nefis sıfatı tezkirede altı yerde kullanılmıştır. Şiirin manası başta olmak üzere bütünü için de vasıflandırıcı bir sıfat olarak zikredilmiştir. Bâkî, Bidârî, Adnî ve Ref''nin şiirlerini tanımlayan genel bir terim olarak kullanılan nefis, Basîrî'nin tarihleri, Revânî'nin de gül, serv, berf ve benefşe redifli kasidelerinin manaları için de söylenmiştir. Ancak Revânî'nin bu kasidelerinden hiç örnek verilmemiştir. Basîrî'nin tarihleri hariç diğer şairlerin

şiirleri için "nefis ma'ânî" yanında hemen "selis edā" tamlaması da zikredilmiştir : "Şi'ri muḥkem ü üstüvār hem-vār u pür-kār rengīn ü çāşnīdār elfāẓı selīs ma'nāsı nefīs naẓmı pāk ve fühūmı sūznākdur" (Bākī). "Merḥūmuñ nefīs ma'nālı selīs edālı gül ü serv ü berf ü benefşe redīf ḳaṣīdeleri vardur" (Revānī) vb. Bu ifadelerden selis ve nefisin birbirleriyle kafiyeli oldukları için ardarda kullanıldıkları gibi bunların birbirini tanımlayıcı ma'nālara geldiği sonucunu da çıkarmak mümkündür. Eğer bir şiirin manası nefis ise, üslubu da düzgün, akıcı olacaktır. Bu düşüncemizi elimizdeki çok az sayıdaki örnekle ispatlamaya çalışalım. "Nefīs ma'ānī ve selīs edāya ḳādirdür aḳrānında hem-tāsı nādirdür. Bu maṭla'lar anuñ ṭab'ında ṣādırdur" şeklinde bir girişten sonra Ref'ī'ye ait sadece üç beyte yer verilir :

Matla' : İrince baḳmaġa dīdār-ı dil-bere bir dem
Çoḳ aḳçe başına ṣu ḳoydı merdüm-i dīdem

Āşık sevgilinin yüzüne bakar bakmaz gözlerinden yaşlar akmaya başlar. Gözünün yaşarmasının sebebi üç sebebe dayandırılabilir : 1-Sevgilinin yüzünün parlaklığı karşısında sanki güneşe bakmış gibi gözü yaşarmıştır. 2-Sevgili yüzünü göstermek için para istemiştir, onu imā etmek isteyen şair gözünden akçe gibi yaşlar döktüğünü söyler. 3-Aşık sevgilinin yüzünü görebildiği için sevinç gözyaşları dökmektedir. Beyitte mana zenginliği yanında söyleyişin kolaylığı "d,e,a,i" tekrarları, Türkçe kelimelerin hakimiyeti, "mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün (fa'lün)" gibi āhenkli bir vezinle yazılması selis edalı olmasını da sağlamıştır.

Şu iki matla' da birinci beyitteki gibi anlam zenginliği ve üslubun akıcı olması açısından nefis ve selis olarak değerlendirilmiştir :

Matla' : Mengūşınuñ dür öyküne ger şeb-çerāġına
Deryā-yı eşk-i çeşm anı ḳoymaz ḳulaġına

Matla' : Encümle hilāli biribirine çaḳarlar
Bu ḫalḳ kimi na'le kimi mıḫa ḳaḳarlar

Adnī'nin "eş'ārı nefīs ve edāsı selīsdür". Burada eş'ardan kasıt bizce şiirin ma'nāsıdır.

Velehū : Çün ecel ṣulḫ itdirüp āḫir nizā'ı ḳaldırur
Pes nedür dünyā içün bu ḳurı ġavġada murād

Beyti bozarsın raḳībi añma şi'rüñde ṣaḳın
'Adnī dil-ber vaṣfıdur çün şi'r ü inşādan murād

Velehū : Gözüm yaşına raḥm it sürme derden
Ki merdümzādedür düşmiş naẓardan

Velehū : Bir dem eglen ey felek göñlüm serāyın yıḳma kim
Ol peri-peyker ḫayāli dilde mihmāndur henüz

Tārīh-i Feth-i İstanbul : Feth idüp İstanbula nuṣret bulmadılar evvelūn
Fetḫ idüp Sulṭān Meḥemmed yazdı tārīḫ āḫirūn

Āşık Çelebi bu şiirlerden başka Ref'ī'den örnek beyt almamıştır. Bu beyitlerin gerek anlam zenginliği gerek söyleyiş kolaylığı gerekse vezni kullanma açısından başarılı örnekler olduğu görülmektedir.

"Bā-vücūd ki sā'ir 'Acemler edā-yı Türkīde ḳāṣırdur bu nefīs ebyāta ve selīs kelimāta ḳādirdür. Bu maṭla'dan ṭulū'-ı mihr-i güftārı ẓāhir ve bu maṭla' gün gibi ṣubḥ-ı ṣabāḥat-i kelāmına bürhān-ı bāhirdür"

Maṭla' : Göz göz itdüm cism-i zārı nāvek-i dildārdan
Ser-be-ser çeşm oldum ammā ṭoymadum dīdārdan

Bu beyitte de "göz göz etmek, ser-be-ser" gibi kelime tekrarları "a ve e" seslilerinin tekrarı, veznin kusursuzluğu ile bir āhenk yakalanmış. Göz, çeşm, dīdār gibi aynı manaya gelen yazılışı farklı kelimelerin başarılı bir şekilde kullanımı, matlaı okur okumaz gözümüzde canlanan her tarafı yaralarla dolu bir vücut hayali, beyti nefis kılan özelliklerdir.

Bir mısrada üç tarih birden bulununca da nefis olarak değerlendirilmiştir.

Nefis sıfatının kullanımında nazım şekli veya türü ayırımı yapılmamıştır.

MASNŪ', MUŞANNA' : Hemen hemen aynı manaya gelen bu iki kelime, sanatla yapılmış, sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden

çıkmış, çok süslü demektirler. Bu sıfatlar çoğunlukla muhayyel sıfatıyle olmak üzere, pür-kār veya matbu' sıfatlarıyle birlikte zikredilmişlerdir. Yedi biyografide kullanılan bu sıfatlar dört yerde şairin kasideleri için vasıflandırıcı bir sıfat olmuşlar, bir defa kıt'a için iki kez de genel olarak şiir için söylenmişlerdir.

"Rā'iyye-i bahāriyye ḳaṣīdesi ġāyet muṣanna' ü pür-kārdur ma'ānisi ḫāṣ ve kendi maḳbūl-ı ṣafā vü kibārdur. Maṭla'ı budur"

Maṭla' : Ḫāb-ı ġafletden uyanmaġa 'uyūn-ı ezhār
Her seḥer şu sepeler yüzlerine ebr-i bahār

Beyitte bahar yağmurunun gaflet uykusundan çiçekleri uyandırmak için sabah erkenden yağdığı söylenerek hüsn-i ta'lil sanatı yapılmış. Baharda çiçeklerin açılması gaflet uykusundan uyanan birine, yağmurun çiçeklerin üzerine düşmesi de yüzünü yıkayan bir insana benzetilmiş.

Sānī'nin şiirleri de genel olarak masnū' ve hayal dolu olarak nitelendirilir. Bunlardan birkaç örnek verecek olursak :

Eş'ār-ı ū : Ṣalaldan bezm-i 'uşşāḳ içre pertev-i 'ārızuñ nūrı
Hicābından eriyüp geçdi cānā şem'-i kāfūrı

Velehū : Seḥer dārü'ş-şifā-yı kūyuña 'uşşāḳ-ı dil-ḫaste
Giderür ey ṭabīb-i cān u dil āheste āheste

Velehū : Felek ḫurşīd-i 'ālem-tābdan bir şem' uyandurmış
Çerāġ-ı ṣubḥa bir ġarrā ḳızıl altūnı yandurmış

Görüldüğü üzre beyitlerde özellikle teşbih, istiāre ve tenāsüb sanatları başarıyle uygulanmıştır.

Figānī'nin kasideleri de ma'nīdār ve masnū' olarak nitelendirilir. Ancak burada farklı bir uygulama göze çarpmaktadır. Bu genel ifadeden sonra kasidelerden örnekler verirken ayrıca başka sıfatlarla takdimlerin yapıldığı görülür. Bu sebeple bu örnekleri kendi gruplarında değerlendirdik.

Masnū' ve musanna' genel değerlendirme sıfatları olarak zikredildikleri için sözlük manaları dışında farklı bir şey söylemek güçtür.

GARÎB : Bu sıfatla yapılan şiir değerlendirmesi çok azdır. Sadece iki yerde kullanılmıştır. Her iki örnek de birer beyitten ibarettir. Bu beyitler Divan şiirinin alışılmış ifade ve manalarından farklı özellikler taşımasının yanında argo kelimeleri de içlerinde barındırmaktadırlar.

Garib sıfatı tek başına kullanılmış, bir başka sıfatla pekiştirilmemiş veya desteklenmemiştir. İki örnek de burada zikredilmektedir: "Ve bu garîb beyt dahı anundur. Beyt:

Irgad gavuru gibi ṣsarup başına gök bez
Cem' oldı yine mevsîm-i evrâġa benefşe
(Sâ'ati)

Bu beyitte menekşenin başına mavi bez sarıp ortaya çıkması benzetmesi her yerde görülebilecek cinsten değildir. Ayrıca "Irgad gavuru" diye argo bir tabir de kullanılmıştır.

"Sagârî Edirneli olduğı cihetden güç gelüp bu beytle cevâb virmişdür hakkâ ki garîb cevâbdur ki budur. Beyt:

Şu kim şeyṭân-sıfat eyler şikâyet âb ile gilden
Oṣur yüzine anuñ aṣlı oddur ḥażż ider yilden
(Fehmî)

Burada, aslı şeytan olan şeytanın ateşi söndürmesi sebebiyle baş düşmanlarının su ve toprak, en sevdiği şeyin de hava olduğu manasının yanı sıra onun hamuru su ve topraktan yuğrulmuş Âdeme secde etmemesi hadisesi de anlatılmaktadır. Edirneli olan Sagarî'nin Edirne'nin çamurundan şikayet eden Fehmî'yi şeytana benzetmesi ve onu aşağılayarak yüzüne ossurulacak kişi olarak değerlendirmesi Âşık Çelebi'ye garib gelmiş olmalıdır.

Değerlendirmeye çalıştığımız bu sıfatların dışında çâşnidâr, çâşnî, üstâdâne, bülend, nâdir, nâ-güfte, kâdir, nâmdâr,münekkıh, ber-kâide, sebük, çesbân,matbû', halâvet, yetimâne, 'aliye, garrâ şâhid-perestâne, şevk-engiz, rindâne, kabûle kâbil, maarifli, makbûl, nâmdâr, mamûr, pür-kâr, pür-rüsûh, şîveli, safâ-bahş, tarab-engiz, neşât-âmîz, tumtıraklı, cedîd, sedîd, nagz, kemâ-yenbagî, manâdâr, şâh-mânend, zîb ü zînet, şûh, latîfe, latîfe-gûne, pür-gûy, zîbâ, galîz, cezâletli vb. sıfat veya tamlamalarla "yüzü suyu", gûşe dokunmaduk küşelere dest urmak" gibi deyimler şiir değerlendirilmelerinde kullanılmıştır. Ancak

bunlar bir iki yerde veya genel olarak şairin şiirinden bahsedilirken kullanıldıkları için üzerlerinde konuşmak imkansızdır.

OLUMSUZLUK İFADE EDEN SIFATLAR

Āşık Çelebi gerek şairi gerekse şiirini değerlendirirken tarafsız kalmaya çalışmış, eleştirel bir bakış açısıyle meseleye yaklaşmıştır. Genellikle olumlu sıfatlarla belli bir şiiri veya şairin genel olarak sanatını değerlendirmiş veya herhangi bir niteleyici kelime kullanmadan örneği vermiştir.

Oran olarak olumlu sıfatlardan çok az olmakla birlikte bazı şairleri yerden yere vurur. Bunları sağır ankaya, serv sayesine, şarap tortusuna benzetmiş, mukallid ve matbū‘ olmamakla de yedi olmamakla (yeteneksizlikle) suçlamıştır. Şiirlerini ise, eyü değül, bī-gāne, tevbīh, fenā-bahş, makbūl ve matbū‘ degül, bārid-edā, vahşi-fehvā, nā-puhte, dūn, zebūn, şöhreti yok, şiarı yok, rekik, pest, bārīd, yüze gelmeye yüzü olmamak, letāfetten ve halāvetten ābī degül, gayr-ı meşhūr, gayr-ı mülāyim, nā-hem-vār, ihtilātı ve irtibātı yok, nā-merbūt, sāde, terzik gibi sıfat, sıfat veya isim tamlamalarıyle değerlendirmiştir.

Bunlar genel olarak, değerlendirme kelimesi olarak kalmışlardır. Bu sebeple adı geçen olumsuzluk bildiren sıfatlarını değerlendirme imkanı bulamadık. Ancak bir fikir vermesi açısından kendisini olumsuz yönde eleştirdiği şairlerin tezkireye alınan şiirlerinden birkaç örnek verdik. Zaten bu şiirlerin yer aldığı biyografiler kısa tutulmuş ve çok az örnek esere dahil edilmiştir.

Sehī ve Latifī aldığından tezkiresine dahil ettiği Işkī için Çelebi şunları söyler : "Şi‘rle şi‘ārı ve şöhret-i eş‘ārı yoḳdur irāde vü istişhāda ḳābil bir beyti daḫı yoḳdur ammā ‘aceb bu ki yevmī yüz akçe şā‘ir ‘ulūfesine mutaşarrıf imiş. Sehī ve Monlā Laṭīfīye iḳtidā‘en īrād olındı.

Maṭlā‘-ı ū : Bir gün şanemā yüregümi yaram elüñden
Tā kim göresin nice durur yaram elüñden

"Hem ‘ilmde aḳrānından dūn idi hem şi‘rde daḫı şu‘arāya zebūn idi"

Şi‘r-i ū : Fikr-i zülfüñdür şeb-i fırḳatde cān eglencesi
Gice ile murġuñ olur āşiyān eglencesi

Ġamzesi fikriyle ebrūsı ḫayāli dil-berüñ
Lem'iyā yiter saña tīr ü kemān eglencesi
(Lem'ī)

"Ṭarz-ı ġazelde yedi yoġ idi. Ġazeliyyātı ġayr-ı meşhūrdur"

Ġazel-i ū : Küşe-i ġamda ḫayāl-i yārdur eglencemüz
Bülbül-i 'ışḳuz gülzārdur eglencemüz

'Ömri çoġ olsun ġam-ı zülfüñ bizi terk eylemez
Eksük olmaz ḳanda ise vardur eglencemüz

Künc-i fırḳatde Niyāzī gāh derd ü gāh elem
Gāh vaṣf-ı yār ile eş'ārdur eglencemüz
(Niyāzī)

"Şebistāne ḫalli ve dīvān ṭolusı şi'r ü mu'ammā vü ġazeli vardur ammā yüze gelmege yüzi yokdur "

Şi'r-i ū : Yazalı ḫaṭṭı vefā naḳşını gerd-i çemene
Mihr ider oldı o meh-pāre cefāsın çekene

Ḫaṭṭ-ı la'lüñ iricek mühr-i Süleymānı zemān
Bil musaḫḫar idiserdür bir iki Ehremene

Zülf-i yāri ruḫı üstine görüp Ḳurbī didi
Mār-ı pīçīde olup ṣanki yatur yāsemene
(Kurbī)

ILIMLI DEĞERLENDİRMELER

Āşık Çelebi eserine dahil ettiği şāirleri ve şiirlerini övgü dolu sözlerle överken veya küçük bir bölümünü olumsuz manada eleştirirken oran olarak çok ufak bir kısmını da şiire meyli var, tālib-i marifet, nev-heves, nev-peydā, nev-res, mültefit, hāline göre şāir, hayli kabiliyeti var, ilme tālib, şire mā'il, rāgıb, mülāyim, kem degüldür gibi sıfat veya kelime gruplarıyle tabir cāizse ne iyi ne

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

de kötü veya daha işin başında ama gelecek vadediyor şeklinde değerlendirmiştir. Bu değerlendirmelerin şiirden çok eserin yaratıcısına yönelik olduğu dikkat çekicidir. Eser ve eser sahibi birbirlerinden ayrılmaz unsurlar oldukları ve zaman zaman şiir ve şair değerlendirmelerinin birbirine karıştığını dikkate alarak bu tür sıfatlar hakkında bir fikir verebilmek amacıyle bunlardan da örnekler aldık :

"Dīvān-ı eş'ārın levḥ-i debistān gibi bāzīçe-i kūdekān 'add ider. Ba'żı ma'āniye ṭoḳınsa olur ve nāmı şu'arā içinde oḳınsa olur"

Eş'ār-ı ū : Günilerler seg-i kūyuñ olurdı diyü Behlüli
İşigüñüñ ṭaşın ey meh ne var bir pāre yaşdanmış

Velehū : Cān ġamuñla çıḳdı cānā ger inanmazsañ baña
Bir nefes ṭut aġzuma āyīne-i ruḫsāruñı
(Behlül)

"Ekşer-i meşneviye verziş ve Yūsuf u Züleyḫa naẓmına küşiş ider imiş. Ġazelle iştihārı yoḳdur. Bu ebyāt Yūsuf u Züleyḫāsındandur" (Selāmī)

Meşnevi-i Tevḫīd : Güle ol ġonceden nāf itdi tāze
Ruḫ-ı gülzāra gülden virdi ġāze

'Arūs-ı bāġuñ andan āb-ı rūyı
'Iẕār-ı verdüñ andan reng ü būyı[2]

2- Şiir değerlendirmeleri konusunda yapılmış diğer çalışmalar için Bkz. : Mustafa İsen, Künhü'l-ahbar'ın Tezkire Kızmı, Basılmamış Doktora tezi, Atatürk Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Erzurum, 1988 ; Rıdvan Canım, Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nüzemâ (İnceleme-metin), Basılmamış Doktora tezi, Atatürk Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Erzurum 1991, s.CXXII; Süleyman Solmaz, Gülşen-i Şu'arâ (İnceleme-Metin), Basılmamış Doktora tezi, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Ankara 1994, Aysun Sungurhan, Beyanî Tezkiresi (İnceleme-Metin) Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Ankara, 1994.

S O N U Ç

Türk Edebiyatında tezkire yazma geleneği içerisinde Anadolu sahasında kaleme alınmış eserlerin üçüncüsü olan Meşā'irü'ş-şu'arā ihtiva ettiği şairler, bu şairlerin hayatları, eserleri, şiirlerine dair verdiği bilgilerle kültür tarihimizde çok önemli bir yere sahiptir. Āşık Çelebi'yi diğer tezkire yazarlarından ayıran ve onun tezkiresini eşsiz kılan, şairlerin hayatlarına, psikolojilerine, sosyal olaylara ve mekan tasvirlerine başka kaynaklarda rastlanamayacak kadar geniş yer vermesidir. Ayrıca, eserin muhtevalı mukaddemesi de şiirin tanımı, özellikleri ve tarihi gelişimine dair kıymetli bilgilerle doludur.

Bu çalışmamızda, Meşā'irü'ş-şu'arā, "İnceleme ve Tenkidli Metin" olmak üzere iki bölümde ele alınmıştır. I. Bölüm'den önce, Āşık Çelebi'nin hayatı, edebī kişiliği ve eserleri üzerinde durulmuş ve metne ışık tutacak bilgiler verilmiştir. Burada, özellikle Āşık Çelebi'nin hayatı bahsi, tezkiresinden yola çıkılarak örneklerle desteklenerek yazılmıştır.

Birinci bölüm tezkirenin incelenmesine ayrılmış; önce Meşā'irü'ş-şu'arā'ya gelinceye kadar Türk Edebiyatındaki tezkire geleneği üzerinde durulmuş, ardından ayrıntılı olarak tezkirenin muhtevası, telif tarihi, telif sebebi, kaynakları, diğer tezkirelerden farklı tarafları ve etkileri, dili ve üslubu konularına değinilmiştir. Ardından, tezkirede geçen şiir terimleri ve eserler bir değerlendirilmeye tābi tutulmuştur. Şiir değerlendirmeleri bahsini hazırlamaktaki gayemiz, o dönemde şiir terminolojisinin olup olmadığını tartışmaktır. Bizim düşüncemiz, böyle bir terminolojinin olduğu yönündedir. XVI. yy. tezkirelerinin hepsi bu açıdan incelenip ortaya konulduğunda ortak bir terminolojinin oluşacağına inanıyoruz. Bu kısımda, daha önce müstakil bir çalışmayla ele alındığı için şair değerlendirmelerine yer verilmemiş, adı geçen incelemeye atıfta bulunulmuştur.

Meşā'irü'ş-şu'arā, "mukaddime" ve "metin" olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Şiirin tarihini Hazret-i Ādem'den başlatan Āşık Çelebi, şiirin manasını, kısımlarını, İslāmiyette şiirin fonksiyonunu, Araplarda şiirin tarihi seyrini anlattıktan sonra devrine kadar tahta geçen oniki Osmanlı sultanından, bunların şiire olan ilgilerinden ve şair olanlarından bahseder. Bu arada da Osmanlı'da şiirin tarihi gelişimini özetler. Daha sonra, " Mukaddime" başlığı altında şair saymadığı kişileri tezkiresine almadığından, eserine "Meşā'irü'ş-şu'arā" adını vermesine rağmen aslında muhtevası itibarıyle "Tevārih-i Şu'arā" denilmesi gerektiğinden bahsederek giriş kısmını bitirir. Bütün bunları anlatırken zaman

zaman yararlandığı kaynaklardan, kendi eserinden önce yazılan tezkirelerden, tezkiresinin yazılma macerasından ve hayatından da söz eder.

Āşık Çelebi tezkiresinin metin kısmında I. Murad'dan itibaren eserini bitirdiği 1568 yılına kadar yaşayan 426 şairi ele almış, özellikle tanıdığı ve dostu olan şairleri samimi, espirili bir dille, teferruatlı olarak tanıtmıştır. Onun eserinin en önemli tarafı bizzat şairinden öğrendiği veya yakınlarından duyduğu en doğru ve geniş bilgiliyi vermesi, bir psikolog gibi şairleri ve olayları tahlil etmesidir. Bu yönüyle eser bir edebiyat tarihinden çok hikaye hatta roman havası taşımakta ve türünün tek örneğini teşkil etmektedir.

Āşık Çelebi, eserinde Türkçe, Arapça ve Farsça'nın imkanlarından azamî ölçüler içinde faydalanmış, sunîliğe kaçmamış zaman zaman secili, zaman zaman sade ve canlı bir üslup kullanmıştır. O, sadece Arapça, Farsça kelimelerle değil, Türkçe kelimelerle de seci yapmada çok başarılı olmuştur. Gördüğü çok iyi eğitim, geniş bilgi ve kültür birikimiyle yeteneği birleşince sağlam, oturmuş bir üslup ortaya çıkmıştır.

Tezkirenin olumsuzluk olarak değerlendirililebilecek en önemli yanı "ebced"e göre tasnif edilmesidir. Bu tasnif tarzı eserin rahatça kullanılmasını engellemektedir. Bir başka olumsuz taraf da Āşık Çelebi'nin tezkiresini hazırlarken sözlü kaynaklar dışında, yararlandığı yazılı kaynaklardan açıkca bahsetmemesidir. Ancak, bu durumu olumsuzluk olarak nitelemek ne kadar doğrudur, kestiremiyoruz. Çünkü o devirde kaleme alınan eserlerde, bugün anladığımız manada ilmî bir bibliyografya sistemi kullanılmıyordu. Bazı şairlerin hayatlarına veya eserlerine dair verilen bilgiler arasında hataların bulunması ise herhalde normal karşılanmalıdır. Çünkü bunlar yorum değil, bilgidir. Devrin imkanları çerçevesinde bu tür yanlış bilgilerin nakledilmiş olması ihtimalini de gözden uzak tutmamak gerekir.

İkinci bölümde, Tezkire'nin 29 yazması üzerinde yapılan inceleme sonucu seçilen 5 nüshanın karşılaştırılması ile bir "tenkidli metin" ortaya çıkarılmış ve nüshalardan doğan farklar ayrı bir bölüm halinde metnin sonunda verilmiştir. Tezin en sonuna da şahıs, yer ve eser isimlerini ihtiva eden bir dizin eklenmiştir.

Biz bu çalışmamızda bugüne kadar bütünüyle, sağlıklı bir şekilde ele alınmayan Āşık Çelebi ve onun en önemli eseri olan tezkiresini çeşitli açılardan inceleyip ortaya koymayı amaçladık. Çalışmamızın sonunda Meşā'irü'ş-şu'arā'nın tezkireler içinde çok ayrı ve önemli bir konumda olduğunu gördük. Eser, ihtiva ettiği bilgi ve değerlendirmelerle edebiyat tarihimizin ve kültür dünyamızın birinci

derecede önemli kaynakları arasındadır. Tezkire bu haliyle, sadece edebiyat tarihiyle uğraşanların değil, dilcilerin, kültür tarihçilerinin, sosyolog, psikolog ve etnografyacıların da faydalanmaları ve kendi açılarından değerlendirmeleri gereken bir hazine durumundadır.

KAYNAKÇA

Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ, Millî Ktp., M.F.A., No: 1266.

AMBROS, Edith, The Lyrics of Meâlî, an Ottoman Poet of the 16.th. Century, Klaus Sahwaız Verlag, Berlin 1988.

ATAÖV, Türkkaya, Bilimsel Araştırma El Kitabı, Ankara, 1989.

AVŞAR, Ziya, Revânî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Ünv., Sosyal Bilimler Ens., 1991.

AYAN, Hüseyin, Tezkireler, Atatürk Ünv., Fen-Edb. Fak. yay., Erzurum 1983.s.1

BİLGEGİL, Kaya, Edebiyat Bilgi ve Teorileri I, Belâgat, Ankara, 1980

Burhan, Muhammed Hüseyin Halef,i Tebrizî, Burhân-ı Kâtı, İst. 1870

CANIM, Rıdvan, Latifî, Tezkiretü'ş-şu'arâ ve Tabsıratü'n-nüzemâ, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Ünv., Sosyal Bilimler Ens., Erzurum 1991.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet, "Zâtî'nin Letâyifi II", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul Ünv. Edebiyat Fak., XXII, 1977, s.143-161.

DEVELLİOĞLU, Ferit,Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,Aydın Kitabevi,Ank.1982.

DİLÇİN, Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu yay., Ankara 1983.

DİLÇİN, Cem, Mesûd bin Ahmed-Süheyl ü Nev-Bahâr-İnceleme-Metin-Sözlük-, Atatürk Kültür Merkezi yay., Ankara 1991.

GÖKYAY, Orhan Şaik, Destursuz Bağa Girenler, Dergah yay., İstanbul, 1982.

GÖKYAY, Orhan Şaik, "Zâtî" Tarih ve Toplum, 108, Aralık 1992, s.10-15.

HANÇERLİOĞLU (KILIÇ), Filiz, Âşık Çelebi Divanı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Ankara 1988.

Hasan Çelebi Tezkiresi, (Haz. İbrahim Kutluk), C.1, TTK yay., Ankara 1978.

İNCİCİYAN, P.L., H.D. ANDREASYAN, "Osmanlı Rumelisi Tarih ve Coğrafyasi", Güney Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, C.2,3,4

İPEKTEN, Haluk, Türk Edebiyatının Kaynaklarından Türkçe Şu'arâ Tezkireleri, Atatürk Ünv. Fen-Edebiyat Fak. yay., Erzurum 1986.

İSEN, Mustafa, Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, İnceleme-metin, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Erzurum 1979.

" , Mustafa, Heşt-Behişt, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980.

" , Mustafa, "Tezkirelerin Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar" (Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış),Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı,1986,s.279-285

" , Mustafa, "Divan Edebiyatında Bir Tür: Tezkireler" Millî Eğitim Dergisi, S.90, Ankara 1989, s. 22-26.

İslâm Ansiklopedisi, "Tarih mad." C.II, s.785.

KARAHAN, Abdülkâdir, " Tezkire Mad.", İslam Ansiklopedisi, C. 12
KAVAKÇI, Yusuf Ziya, İslam Araştırmalarında Usul, Ankara, Tarihsiz.
KÖPRÜLÜ, Fuat, "Âşık Çelebi mad.", İslam Ans., C.1.
LEVENT, Agah Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu yay., Ank. 1984.
Mehmet Süreyya, Sicill-i Osmanî, İstanbul 1311.
Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri, C.2, İstanbul 1333.
Meşâirü'ş-şu'arâ or Tezkire of Âşık Çelebi, (Haz.Meredith Owens), London 1971.
Nev'izâde Atâî, Şakayık Zeyli, C.1-2., İstanbul 1286.
ONAY, Ahmet Talat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, (Haz.) Cemal Kurnaz, Diyanet Vakfı yay., Ankara 1992.
PAKALIN, M.Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-II, Millî Eğitim Bakanlığı yay., İstanbul 1983.
PALA, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, I-II, Ankara, 1990
REDHOUSE, Sir James W., Türkish and English Lexicon, Çağrı yay., İstanbul 1992.
SOLMAZ, Süleyman, Gülşen-i Şu'arâ (İnceleme-Metin), Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Ünv., Sosyal Bilimler Ens., Ankara, 1994
STEINGASS, F., Persian-English Dictionary, London 1957.
SUNGURHAN, Aysun, Beyânî Tezkiresi (İnceleme-Metin), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Ünv. Sosyal Bilimler Ens., Ankara 1994.
Şemseddin Sami, Kâmusü'l-Âlâm, C.4, İstanbul, 1311.
Şemseddin Sami, Kâmusü'l-Türkî, C.1-2, Çağrı yay., İstanbul 1978.
Tarama Sözlüğü, TDK yay., Ankara 1972.
TARLAN, Ali Nihat, Hayalî Bey Divanı, Akçağ yay., Ankara 1992.
TOLASA, Harun, Şair Tezkirelerinde Örnek Verme İşlemi, Ege Ünv. Sosyal Bililmler Ens. Dergisi, I, İzmir 1980, s.199-230.
TOLASA, Harun, Sehî, Latifi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. YY. da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I, Ege Ünv. Edebiyat Fak, yay., No: 4, İzmir 1983.
Türk Dili ve Edebiyatı Ans. " Müeyyedzâde mad". Dergah yay., C.6, s.464
Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, İstanbul 1982.
ÜNVER, İsmail, "Yazım Birliği Üzerine Öneriler", Türkoloji Dergisi, C.XI, S.1, Ankara 1993, s. 51-91
Yahyâ Bey Divanı, (Haz. Mehmet Çavuşoğlu), İstanbul 1977.

II. BÖLÜM

MEŞA'İRÜ'Ş-ŞU'ARANIN

KARŞILAŞTIRMALI METNİ

I- NÜSHALARIN TAVSİFİ

D: Topkapı Sarayı, Yeniler 60.

Yazarın müsfettesi. Oldukça yıpranmış.
Baş: Hafız-ı Sirozi maddesiyle başlar. (Bu maddeden önce tam okunamayan iki satır var).
Son: Bu gazel dahı merhūm ....mundur, denip gazel ve Arapça bir not var, ama okunmuyor.
189 yk. (209x152) (180x85) mm. Orta kalınlıkta, krem, filigranlı, cetvelsiz kağıt. Cilt şemseli ve koyu kestane renginde. 26 satır. Ta'lik-kırması yazı.
97161563-64'de yazılmış.
Yazmada biyografilerin sıralanışı ebced düzenine uymaz. Karışık bir vaziyette bir çok der-kenarlar var. Bazı notlar birkaç satırdan oluşur ve bitirilmemiştir. Hatta, şairlerin kimilerinin sadece adı yazılıp bırakılmıştır.

S: Selimağa Ktp./Hüdayi Efendi 1157.

Baş: Ṭūtī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.......
Son: Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

İlāhī ḥatm-i ḫayr-ı ʿāşıḳa müyesser ḳıl
Be-ḥaḳ-ı ḥatm......... be-ḥaḳ-ı ḫayr-ı beşer

205 yk. (266x171) (196x96) mm. 28 satır. Orta kalınlıkta, krem, aharlı kağıt. Yeşil parlak, baklava desinli deri cilt. Cildin sırt kısmı siyah renkli. Ta'lik-kırması yazı.
975/1567'de yazılmış.
423 şair.
Yazısı Aşık Çelebi'nin el yazısına benzer. Nev'īzāde tarafından alınan yazmaya onun el yazısıyle bir çok not eklenmiş. Sondaki bir nota göre ilk nüshada bulunan çok kıymetli bir çok biyografiyi kapsar. Bunların birkaçı kenardadır.

B: British Museum, Or.6434.

299 yk. Sarımtrak renkli kağıt. Küçük nesih yazı. (Yazının değişmesi, müstensihin yazısının on yıllık sürede farklılaştığını gösterir.

977/1569-70 tarihli.
Müstensih : Mehmed bin Murad
424 şair.
Şairlerin otuz tanesi kenarda ve küçük divani-kırması ile yazılmış. Bunların yazılış tarihleri de çok sonra olmaması gerekir. Her şairin adı kırmızı daire içine alınmış ve bunlar siyakat sistemine göre numaralandırılmış. Notların bazıları aynı el yazısıyle dikkatli bir şekilde düzeltilmiş. Belirsiz olan yerlerde kenara üç nokta eklenmiş.

Yazmanın ilk sahibi olan İbrahim Efendi'nin yazma kopya edildikten sonra çok yaşamadığı anlaşılıyor. Diğer sahibi 2b-5a arasındaki içindekiler kısmını eklemiş, ancak tamamlamamıştır.

Kenardaki biyografiler düsensizdir.

Bütün yazmalar içinde şair sayısı bakımından en büyüğüdür ve sadece yazarın müsfettesi ile birkaç yazmada görülen "cebri, Şikufi, Misali"yi zikreder. Ayrıca, bazı boşluklar vardır ve birkaç satır cetvelinin dikkatsiz süslemeleriyle kaybolmuştur.

Müstensihin yaptığı bazı imla hataları ve noktalama eksiklikleri vardır. Ancak, elyazısı baştanbaşa değişmeden kalır.

V_1: Vienna, 1219.

401 yk. Güzel, büyük bir nesihle yazılmış.
422 şair.
16.yy. olmalı. İmla o devre göre dikkatsiz.

G: Paris Bibliotheque Nationale, Suppl. Turc 1077

287 yk. Küçük nesih.
983/1575-6 tarihli.
Müstensih: Derviş Mehmed b. Murad
411 şair.
Bir çok der-kenar ve boşluk var. Bu nüsha H ve $Ü_2$ nüshaları ile aşağı yukarı aynıdır.

H: Topkapı-Hazine 1269

Baş: Ṭūṭī-i nāṭıḳa-i ḳafes-i nefs-i insānda.....

Son: Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

Sonda müstensihi ve istinsah tarihini gösteren kayıt da var.
327 yk. (240x141) (179x88) mm. 23 satır. Orta kalınlıkta, bazı sayfalar kalın, krem, aharlı, tek kırmızı cetvelli kağıt. Dördüncü sayfa mavi renkli olup 325. varak sonradan eklenmiş. Bordo renkli, miklepli, meşin cilt. Cildin kenarında altın sarısı şeritler var. Nesih yazı.
986/1578-9 tarihli.
Müstensih : Derviş Mehmed bin Murad
427 şair.

Ü2: İstanbul Ünv. Ktp. 4201.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa-i ki ḳafes-i nefs-i insānda.......
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

337 yk. (270x149) (180x92) mm. 23 satır. Orta kalınlıkta, krem, aharlı, ilk sayfa altın yaldız cetvelli, diğer sayfalar normal siyah cetvelli. Kırmızı meşin cilt. Cildin üzerinde ay-yıldız var.
986l1578-9 tarihli.
Müstensih : Derviş Mehmed b. Murad
Bu tashih edilmiş nüsha diğerlerinden farklıdır. Özellikle önsöz kısmı olmak üzere şiirler iktibaslarla uzatılmış. Önsözde, bir vezir hakkında -Sokollu Mehmed Paşa olabilir-bir methiye var. Bu methiye diğer yazmalarda yoktur.

O: Atıf Efendi Ktp. 2017.

Eksik bir nüshadır.
Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.......
Son : Andan Sulṭān Süleymān zemānı oldı ḳaṣīdeler virdük, ḥużūrında maḳbūl oldı cā'izeler........ neler virüp murādātımuz ḥuṣūle mevṣūl oldı İbrāhīm. (Ardından bir mühür geliyor ancak, tam okunmuydr. Sondaki ve baştaki mühürlerde 1283 tarihi var).

259 yk. (258x146) (175x85) mm. 23 satır. Krem, arada mavi renkli aharlı, orta kalınlıkta, cetvelsiz kağıt. Kenarında sarı çiçekli su olan yeşil meşin cilt. Nesih yazı.

F: Fatih Millet Ktp. Ali Emiri-tarih 772.

Baş : Ṭūṭī,i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda ......

Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ

Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

389 yk. (245x150) (178x85) mm. 23 satır. Orta kalınlıkta, krem, su yolu filigranlı, altın yaldız cetvelli kağıt. İlki ve onuncu varaklar boş. Bu sayfalar daha kalın ve koyu renkli. Tabanı siyah, üzeri altın sarısı, fıstıki yeşil çiçek motifli meşin cilt. Kapağın iç kısmı bordo, kenarı siyah renkli meşin. Rik'a yazı. 74 adet renkli minyatür mevcut. Son resmin yarısı yırtık. Başta onbir sayfa fihrist var. Fihristin yazısı farklı olduğuna göre sonradan eklenmiş.

Ü3: İstanbul Ünv. Ktp. 171.

Baş : Okunmuyor.

Son : Şeyh Abdullatif......

369 yk. (265x168) (155, 170, 180x 110,115) mm. 20,22,23,24... muhkelif satır. Orta kalınlıkta, krem, aharlı kağıt. Bordo, çiçek motifli, meşin cilt. Rik'a yazı. Yazısı çok zor okunuyor.

V: Ankara İl Halk Ktp. 218.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda....

Son : Naẓar itdükçe bu ḫaṭṭa şehā ḫayr ile yād eyle

Ki dirler yarlıgar Bāri ḳulı ḳuluñ du'āsıyle

413 yk. (250x170) (190x115) mm. 21,22,23 satır. Orta ve kalın karışık, filigranlı, kirli sarı kağıt. Asıl cilt kahverengi meşin. Bu cildin üstüne pembe karton geçirilmiş. Rik'a yazı. Başta sonradan kurşun kalemle eklenmiş fihrist kısmı var.
1323/1905 tarihli.
Müstensih : Şeyh Müslim Yemeni bin Mirza

Y: Bayezid Genel Ktp. Veliyüddin 2658.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

Ardından Arapça bir kısım geliydr. Belki tarih ve müstensih kaydıdır. Arapça kısmın kenarında kırmızı mürekkeple şu beyit yazılmış :

Naẓar itdükçe bu ḫaṭṭa şehā ḫayr ile yād eyle
Ki dirler yarlıgar Bāri ḳulı ḳuluñ du'āsıyle

303 yk. (233x155) (210x90) mm. 23 satır. Orta kalınlıkta, krem renkli aharlı kağıt. Nesh-ta'lik yazı. Siyah, sarı şeritli, şemseli ve salbekli meşin cilt.

Z: Süleymaniye Ktp. Hamidiye 1064.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda......
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

330 yk. (257x 143) (184x84) mm. 23 satır. Orta, krem, aharlı kağıt. Şemseli, zahireli, miklepli, kahverengi meşin cilt. Ta'lik yazı. Madde başları kırmızı ve siyah renkle gösterilmiş.

U: Upsala, Universitets bibliotek (Tornberg, pp.209-210, No.304).

242 yk. Divani-kırması.
977/1569-70 tarihli.
Müellif : Rızvan bin Muhammed bin Mustafa Niğbolulu.
Çok kıymetli bir yazmadır. Diğer bir çok nüshada aynı yerlerde bulunan boşluklar ve birkaç der-kenar bunda da vardır. Bu nüsha ile B nüshası hemen hemen aynı olmasına rağmen onun imla hatalarını tekrarlamaz.

A: Süleymaniye-Aşir Efendi 268.

Türkiye'deki en eski nüshadır.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda....

Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ

Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

Beytin ardından Arapça bir kayıt var.

390 yk. (25ox153) (185x88) mm. 23 satır. 417 şair. Orta kalınlıkta, krem, altın yaldız cetvelli kağıt. Şemseli ve zahireli, kahverengi meşin cilt. Cildin iç kapağı bordo renkli ve oldukça yıpranmış. Nesih yazı.

Üsküp 978/1570-71 tarihli.

Müstensih : Cafer bin Abdullah

Çok fazla der-kenar var. 119a'dan itibaren yazı küçülürken, başlıklar daha büyük yazılmaya başlıyor. 129b'den sonra başlıklar yeniden küçülüyor. Sonlara doğru yazının düzeni bozuluyor ve okumak güçleşiyor. 149a'nın iki satırı karalandığı için okunmuyor. Bazı sayfaların altında veya üstünde boşluklar var.

K_1: Cairo, Dar al-kutub (Khedivial Library, Fihrist al-kutub at-turkuyah,p.182) No.8889.

472 yk. İyi bir nesihle yazılmış. 16. yy. sonlarında yazılmış olmalı.

414 şair.

Sayfalar düzensiz. Bazı kusurları olmasına rağmen iyi bir nüshadır.

K_2: Cairo, No. 8906.

461 yk. Nesih yazı. 201b'den sonraki boşlukta III. Nişani'den Nevali'ye kadarki şairler yoktur. Her şairin ismi kırmızı yuvarlak içine alınmıştır.

1001/1592-93 tarihli.

Müstensih : Mustafa bin İskendir.

L : Agah Sırrı Levent Özel Ktp.si (Milli-Ktp. Mikrofilm)

Baş : Bismi'llāhirrahmanirrahīm.... Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....

Son : Sensin el dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

267 yk. (248x152) (265x130) mm. 25 satır. Başta çift sonra tek cetvelli kağıt. Önde ve arkada şemseli, zahireli, miklepli cilt. Hiç sayfa numarası verilmemiş.
414 şair.
986/1578-79 tarihli.
Müstensih : Rızvan bin Mehmed.

V_2: Vienna,National Bibliothek, No. 1218.

294 yk. Divani-kırması.
994/1585-86 tarihli.
Müstensih : Rızvan bin Mehmed Niğbolulu.
Fransız imparatorluk armasının kütüphane mürünü taşır. Okunması güçtür.

M: Munich Staatsbibliothek No.149 (Aumer,41).

522 yk. Büyük nesih.
988/1580-81 tarihli.
Eser , orjinal yazmanın sayfa numaralarına bağlı kalmaksızın ciltlenmiş ve sayfa numaraları ilk sahibi olan Fransız tarafından acemice verilmiştir. Bu sebeple çok düzensiz ve neşretmeye uygun değildir.

$Ü_1$: İstanbul Ünv. Ktp. Ty 2406.

Baş : Ṭūṭī,i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ
365 yk. (272x172) (192x92) mm. 27 satır. Nesih yazı. Aharlı, drta kalınlıkta, krem, cetvelli kağıt. Şemseli, salbekli cilt.
417 şair.
Eski tarihli bir nüsha olmalı.

T: Türk Tarih Kurumu, Y I/112.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda....
Son : Hīç aġzuñ varıng bilmekligün imkānı yoḳ
Ben nice teşbīh idem kaddine yāruñ servi kim

Sonda kenarda : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

307 yk. (254x153) (195x90) mm. 29 satır. Yazı....... Kalın aharlı, krem renkli kağıt. Renk bazen beyaza bazen de sarıya yaklaşıyor. Birkaç sayfa orta kalınlıkta. Tek sıra kırmızı cetvelli. Madde başları (gazel, beyit, velehu vb.) söyleyişler kırmızı. Sırtı siyah, kapakları vişne çürüğü, biraz yıpranmış kalın meşin cilt. Sırt kısmında sarı süslemeler var. Der-kenarlar mevcut.

N: Nuruosmaniye Ktp. 3719.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

285 yk. (220x134) mm. 23 satır. Oldukça sıkışık talik kırması. Çift sıra cetvelli muhtamalan altın yaldızlı kağıt.
17 Muharrem 1004/1596-96 tarihli.
Müstensih : Mustafa bin İskender el-Mostari.
418 şair
Metnin ilk sayfasında renkli ser-levha bulunuyor. Kısa der-kenarlar mevcut. Birkaç şairin ismi karıştırılmış veya başlıklar kaldırılmış. Müstensih boşlukları düzenli bir şekilde koymamış ve cümleleri oldukça yakın bir şekilde birleştirmiş. Tarafsızlık açısından da güvenilir bir yazma değil.

P: Süleymaniye-Pertev Paşa 440.

Baş : Ṭūṭī,i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....
Son : Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

404 yk. (225x155) (195x100) mm. 21 satır. Orta kalınlıkta, krem, aharlı kağıt. Tabanı bordo, kenarı sarı siyah şeritli. miklebli meşin cilt. Ta'lik yazı. Yazıya göre 16. asır sonlarında istinsah edilmiş olabilir.
417 şair.
Şüpheli yerler üç nokta ile gösterilir. Edirne'deki Selimiye vakfının mührünü taşıması daha yeni bir nüsha olduğunu gösterir.

C: British Museum Or.7060.

339 yk. Göz alıcı bir nesihle yazılmış. 17. yy.'ın ilk yarısında istinsah edildiği tahmin ediliyor. Birkaç yerde boşluklar var. 278b'de bazı karışıklıklar olmuş. Yazmanın sonuna 180-21'de ölen Gubari'nin şiirlerinden birkaçı eklenmiş. Son döneme ait iyi nüshalardan biridir.
Yazma sahibi Gibb tarafından "Osmanlı Şiir Tarihi" adlı eserinde geniş bir şekilde kullanılmıştır.
411 şair.

R: British Museum Or.12992.

303 yk. Küçük güzel bir ta'lik yazı. 17. yy.'ın ilk yarısının başında yazılmış olmalı. Çok eksiklikler var.
365 şair.

Ş: Atatürk Ünv. Seyfettin Özege Ktp. 219.

Baş : Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda.....
Son : Pādişāh evvelā ḳatl ḳaṣd eyler ba'dehu ḳapucılar odasına ḥabs eyler. (Ahmet Paşa mad.)
85 yk. (295x230) (230x150) mm. 25 satır. Aharsız, kalın, beyaz kağıt. Rik'a yazı. Siyah mürekkepli,cetvelsiz. Okunaklı temiz bir nüsha. Başlıklar ve Arapça deyimler kalın rik'a yazıyla. Cilt mukavva üzeri siyah meşi, sırtı ve köşeleri siyah bez kaplı. İç kapaklı.
Nüsha, A.Sırrı Levent'in sonradan istinsah ettirdiği eserlerden biri olmalı. Cilt ve kağıt özellikleri yakı dönem. Ancak, çok eksik.

D1: Dil-Tarih- Coğrafya Fakültesi Ktp, M Con B / 5

Baş: Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki nefes-i insānda mezāyā-yı ṣun'-ı Yezdānīye muḳābil ......
Son: Sensin ey dil-ber efendisi Gulāmī bendenüñ

Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

Bu beyitten sonra "temmetü'l-kitap" kısmı gelmektedir. Burada, kitabın yazılış tarihi ve kimin tarafından yazıldığı anlatılıyor.
İstinsah tarihi: 1014
Müstensih: Hafız Mehmed
Yanboluda istinsah edilmiş.
308 şair.
288yk. (250x150) (210x130) mm. muftelif satır . Bazı sayfalar kurşun kalemle sonradan cetvellenmiş. Diğer sayfalar cetvelsiz. Yazılar cetvelin dışına taşmış. Sayfa numaraları daha sonra kurşun kalemle verilmiş. İki yüzü bordo karton cilt. Sırtı kahverengi deri cilt. Kalın, krem kağıt. Bazı sayfalar kareli defter kağıdı. Yazmanın ilk sayfasında Havza kütüphanesinin 1239 tarihli mührü var. Birkaç yerde metni tamamlar mahiyette bir iki cümle der-kenarlar bulunmaktadır. Bunların müstensih dışında bir başkası tarafından yazıldığı kanaatindeyiz. Yazının karakteri zaman zaman değişiyor.

A1: İstanbul Arkeoloji Müzesi NO. 407

Baş: Sulṭān Selīm bin Sulṭān Bāyezīd bin Meḥemmed ez cümle selāṭīn ....
Son: Nev'ī Efendi. Miyān-ı .... açıldı ġoncenüñ bendi kenāre ....
130 şair
135 yk. (155x 90) (145x105) mm. 23 satır. Koyu bordo, şemseli, meşin cilt. Kalın, krem kağıt. Cetvelsiz. Madde başlıkları , ayet ve hadisler kırmızı renkli. Başta ve sonda çeşitli şairlerden beyitler var. Önsöz yok. Padişahların yer aldığı kısımda sadece Sultan Selim ve Süleyman bulunmaktadır. Bunlar da yarım sayfayla sınırlandırılmışıtır. Şairler çok karışık sıralanmış. Çok eksik bir nüshadır. Der-kenarlar bulunmakta.

II-NÜSHALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmamız sonucu Meşā'irü'ş-şu'arā'nın 11'i yurt dışında olmak üzere 29 nüshasını tesbit edebildik. Bu nüshalardan yurdumuzda bulunanların hepsini bizzat görüp, inceledik. Bu yazmalarda mevcut olan şairlerin dökümünü tezin sonunda tablo halinde verdik. Yurt dışındaki nüshaların tavsifi için Meredith Owens'ın neşrinden faydalandık.[1]

Bu nüshalardan 5 tanesi esas alınarak "tenkitli metin" çalışması yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır. B nüshalar şunlardır:

1- (B): British Museum, No. 6434

2- (A) Āşir Efendi Kitaplığı (Süleymaniya Ktp.), No.268

3- (P) Pertev Paşa Kitaplığı (Süleymaniye Ktp)., No.440

4- (S) Mahmud Hüdāyī Kitaplığı, (Selimağa Ktp.), No.1157

5- (F) Fatih-Millet Ktp. No. Tarih 447

Bu nüshalar değerlendirmeye tabi tutulup diğerleri elenirken şu noktalar göz önüne alınmıştr:

1- Āşık Çelebi Tezkiresi nüshaları içinde en fazla 424 şairin kayıtlı olduğu nüsha esas alınarak, 410'un altında biyografiye sahip olanlar hemen elenerek değerlendirme dışında bırakılmıştır.

2- Biyografi sayısı açısından elenen nüshalarrın dışında kalanlar müşterek hatalar, eksiklikler, istinsah tarihleri, müstensihleri, içinde bulundurdukları şair sayısı, aynı veya farklı şairlere sahip oluşları, ana hatlarıyle üslubun ve sentaksın korunup korunmadığı gibi hususlar göz önüne alınarak adı geçen 5 nüsha karşılaştırmalı metin içn seçilmiştir.

Tenkitli metnin kuruluşunda herhangi bir nüsha esas alınarak diğerlerini dipnotta fark olarak gösterme yoluna gidilmemiş, 5 nüsha ayrı ayrı karşılaştırılarak, mümkün olduğu ölçüde Āşık Çelebi'nin kaleminden çıkmış olan metnin tesbitine ve oluşturulmasına çalışılmıştır. Metne ait nüsha farkları ayrıca bir bölüm halinde metnin sonunda verilmiştir. Tenkitli metin hazırlandıktan sonra tarafımızdan satır numaraları verilmiştir. Metinde nüshaların varak numaraları da gösterilmiştir.

Nüsha farklarında, ayrı kelimeler arasına " : " işareti konulmuş, aynı satırda birden fazla farklılıklar " / " işaretiyle gösterilmiştir.

1- Meşâ'irü'ş-şu'arâ Or Tezkire of Aşık Çelebi, Haz. Meredith Owens, London 1971

III- ŞECERE OLUŞTURULURKEN DİKKAT EDİLEN NOKTALAR VE ŞECERE

D: Yazarın müsvettesi olduğui çin orjinal yazma olarak aldık.

X: Yazarın temize çektiği, elimizde mevcut olmayan orjinal bir nüsha olabilir diye düşünüyoruz. Ancak, müellifin bizzat görerek düzeltmeler yaptığını tahmin ettiğimiz S nüshasının bulunması, X nüshasının olmaması ihtimalini güçlendiriyor.
S: Müsvetteden sonra bilinen en eski yazma olduğu için üçüncü sıraya kondu. Yazısı Aşık Çelebi'nin el yazısına çok benzemektedir. Büyük bir ihtimalle müellif tarafından incelenip gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Belki, arada bir X nüshası olmaksızın yazarın temize çektiği yazma budur.

Nüshanın önemli özelliklerinden biri, B nüshasından sonra en çok biyografiye sahip olmasıdır. Ayrıca, Nev'izade Atayi'nin notlarının mevcudiyeti yazmanın kıymetini artırmaktadır.

B, U: Her ikisi de çeşitli açılardan birbirine çok benzerler:

a) Yazılış tarihleri aynıdır.

b) Bölümleri çok sıkışıktır.

c) Aynı ekstra (her yazmada olmayıp bazılarında bulunan biyografiler) biyografileri içerirler.

d) Her ikisinde de şair isimleri kırmızı daire içine alınmıştır.

Ancak müstensihleri ve şair sayıları farklıdır. B 424 şair ile bilinen en fazla biyografiye sahip nüshadır. U da ise 416 şair mevcuttur.

Bütün bu benzerliklere rağmen B U'ya oranla der-kenar açısından S'ye daha yakındır. B'deki bazı der-kenarlar U'da yoktur.

B'de görülen imla hatalarına U'da rastlanmaz. U'nun müstensihinin B'den istinsah ederken bu yanlışları düzelttiği kanaatindeyiz.

S ile gerek yazıları gerekse içerdikleri biyografi, der-kenar benzerlikleri ve S'den sonra bilinen en eski tarihli yazmalar olmaları hasebiyle S'nin hemen ardından önce B, sonra da U sıralandılar.

V_1: M. Owens'ın hakkında verdiği çok az bilgiyle yetinmek zorunda kaldığım nüshalardan biri. Tarihi belli değil. Ancak 16. yy. olabilir denilmektedir. Ayrıca, sadece B, S'de bulunan Şükufi adında bir şairi içerdiği için B'den gelen bir yazma gözüyle bakıyoruz.

A: U nüshası yurt dışında olduğu için muhtevasını tesbit etme imkanım olmadı. Bu sebeple A ile U'nun münasebetini sadece istinsah tarihlerinin aynı olması ve biyografi sayısındaki eşitlikle kurdum. A, U'dan sonra bilinen en eski yazmadır. Türkiye'deki yazmalar içinde S'den sonra elimizde bulunan en eski nüshadır.
G: Owens'a göre, B ve U'ya benzediği için B veya U'dan çıkan bir nüsha olarak değerlendirilebilir. Ancak, G ve B'nin aynı müstensihler tarafından istinsah edilmiş olduğunu dikkate alacak olursak B'den gelmesi daha büyük ihtimal dahilindedir. Ayrıca, Hayati II adlı şair daha fazla bilgi ile D'de varken G'de de buna değinen bir not vardır. Bu sebeple, müstensihin B'yi görmüş olduğunu düşünebiliriz.

Böylece, U'dan sonra A ve G olmak üzere iki kol meydana geldi. Bunları kolbaşları olarak görüyoruz.

A'dan sonra ağacımız üç veya dört kola ayrılabilir. Üç veya dört diyorum; çünki, M nüshası hakkında yazılış tarihi dışında hiç bir bilgimiz yoktur. Nereye dahil ededceğimizi bilemiyoruz. Ancak, Owens üzerinde hemen hiç durmadığına göre kolbaşı olacak kadar önemi olan bir nüsha olduğunu sanmıyoruz. Bu sebeple üç gruba ayırmak daha doğru olacaktır. M'yi tarih sırasına göre L'den sonra gelen bir nüsha olarak değerlendirebiliriz.

K_1, K_2: Her iki nüsha da şu anda Kahire'de bulunmaktadır. Bu yazmalar hakkında da fazla bir şey bilmiyoruz. Owens, K_1 ve K_2 A'ya benziyor dediği için A'den gelen bir grup olarak ele aldık. A'ya benzemelerine rağmen A'da bulunan iki der-kenar bunlarda mevcut değildir. Sadece birkaç yazmada bulunan Cebri'nin her ikisinde de bulunması her ikisini aynı gruba dahil etmemize sebep oldu.

K_2'nin yazılış tarihi belli. K_2'deki şairler B ve U'daki gibi kırmızı yuvarlak içine alınmış. Bu da yazma istinsah edilirken B veya U'dan birinin ya da her ikisinin görülmüş olabileceğini gösterdiği gibi, doğrudan bunlardan da istinsah edilmiş olabilir.

Çok az yazmada bulunan Misali'nin K_1de olup K_2'de olmaması, K_2'nin eksikliklerinin çok olması ve K_1'in tarihinin bilinmemesi bizce K_1in K_2'den önce istinsah edildiğine delil teşkil eder.

Öte yandan, A'dan gelen bir başka grupta yer alan N ile K_2'nin müstensihleri aynıdır. Yazılış tarihleri de, K_2: 1592, N ise 1595 yani, yazılış tarihleri birbirine çok yakın. Belki de K_2 N ile aynı grupta düşünülmesi gereken bir yazmadır.

L: Diğer yazmalardan ayrı özellikler taşıdığı için ayrı bir grup hallinde aldık. Her yazmada olan veya olmayan şairlerin listesi çıkarıldığında diğer yazmalar arasında gruplar oluşurken bu nüsha hiç birine dahil olamamaktadır.

Vasfi-i Sani, sadece bu nüshada Vahyi-i Sani olarak yazılmış. Kolbaşı olarak aldığımız A ile benzerlik gösterdiği ve ondan sonra istinsah edilmiş olduğu için A'nın bir alt grubu olarak değerlendirdik.

$Ü_1$, T, N, P: Kesin delillere dayanarak bir grup oluşturdukları söylenemez. Ancak, biyografi sayılarının aynı olması, her yazmada bulunmayan veya sadece bazı yazmalarda olan şairleri incelediğimizde bu dördüyle aşağı yukarı bir grup oluşturulabilmektedir.

II. Cinanî $Ü_1$, T
Misalî Çelebi T, N'de var
Naimî -i Diger $Ü_1$, P'de yok
Rahî $Ü_1$, $Ü_N$, P'de yok
Razî N, P'de yok

Owens'a göre istinsah tarihi bilinmeyen P nüshası da istinsah tarihi 1595 olan N gibi 16. yy. sonunda istinsah edilmiştir.

C: Owens'a göre,XVII. yy. başlarında istinsah edilmiştir. P'ye de benzer. Bu benzerlikten ve P'nin 16.yy. sonunda istinsah edilmiş olduğu gerçeğinden yola çıkarak C'yi P'den gelen bir nüsha olarak gösterdik.

H, $Ü_2$: Owens'a göre, H ve $Ü_2$ G'ye benzerler. Tesbitlerimize göre, biyografi sayısı açısından tam bir birlik sağlamazlar. $Ü_2$ H'den dört biyografi fazladır. Ayrıca, $Ü_2$'nin önsözündeki muhtemelen Sokollu'ya yazılmış olan kasidenin bulunması onu ayrıcalıklı kılmaktadır.

Ancak, her iki nüshanın da yazılış tarihleri, müstensihleri, yazı çeşitleri, baş ve sonlarında yer alan ibareler aynı olduğu için beraber bir grup oluşturdular.

O, F, $Ü_3$: Bu nüshalar H ile mihenk taşı konumundaki bazı şairler açısından birleştikleri için bu nüshadan gelen yazmalar olarak gösterdik.

Bunlardan O nüshası çok eksik olmasına rağmen, diğer ikisiyle her yazmada bulunmayan şairler açısından ortaklık arzederler.

V, Y, Z: Her yazmada olmayıp bazılarında bulunan veya bir çok yazmada bulunup bir kısmında mevcut olmayan şairlere baktığımızda O, F ve Ü3 hemen hemen aynı özellikleri taşırlar. Ancak, üçlü bir grup oluşturacak kadar kendilerine has ayırıcı özelliklere sahipler:

1. Z eksik bir nüsha olmasına rağmen V, Y aynı sayıda şair içerirler
2. Aynı müşterek hataya sahipler :
   Hilm her üçünde de Halimî olmuş
   Celali V,Y'de Celal Efendi olarak yazılmış
   Hüseyni V,Y'de Halvaî Emir Hüseyin olmuş
   Figani V,y'de Nişani olmuş.
3. Aynı şairler yok:
   Meyli-i Salis üçünde de bulunmuyor
   Emin, Razî, Valî V,Y'de yok
4.II. Mîrî sadece bu yazmalarda var
   Şikari-i Salis V, Y'de var.
5.Her üçünün de başlangıç ve bitiş ibareleri aynı.

Bu yazmalardan sadece V'nin istinsah tarihi biliniyor(1323). Çok geç bir döneme ait olduğu için V, Y, Z'yi O, F, Ü3'ten sonraki bir grup olarak düşündük.

V_2: Hakkında müstensihi ve yazılış tarihi dışında bir bilgiye sahip değiliz. L'den sonra ve KLnin müstensihi tarafından istinsah edildiği için ondan gelen bir yazma olarak düşünüldü.

R: XVIII. yy.ın ilk yarısının başında istinsah edildiği tahmin ediliyor. Eksik bir nüsha. Nereye dahil edileceği tam kestirilemıyor.

Ş: Son zamanlara ait bir nüsha olduğu bilinmekle beraber hangi gruba dahil edileceği tam kestirilemiyor.

D1: Yazarı ve iistinsah tarihi bilinmesine ve bilinen en yeni nüsha olan "V" (Ankara İl Halk Ktp) den sonra tespit edebildiğimiz ikinci yakın tarihli nüsha olmasına rağmen, eksik haliyle nereye dahil edileceği tespit edilememiştir.

A1: Şair sayısı açısından en az sayıya sahip nüshalardan biri olan A1'i de elimizdeki bulgularla şecerede hangi gruba dahil edileceğine karar verilememiştir.

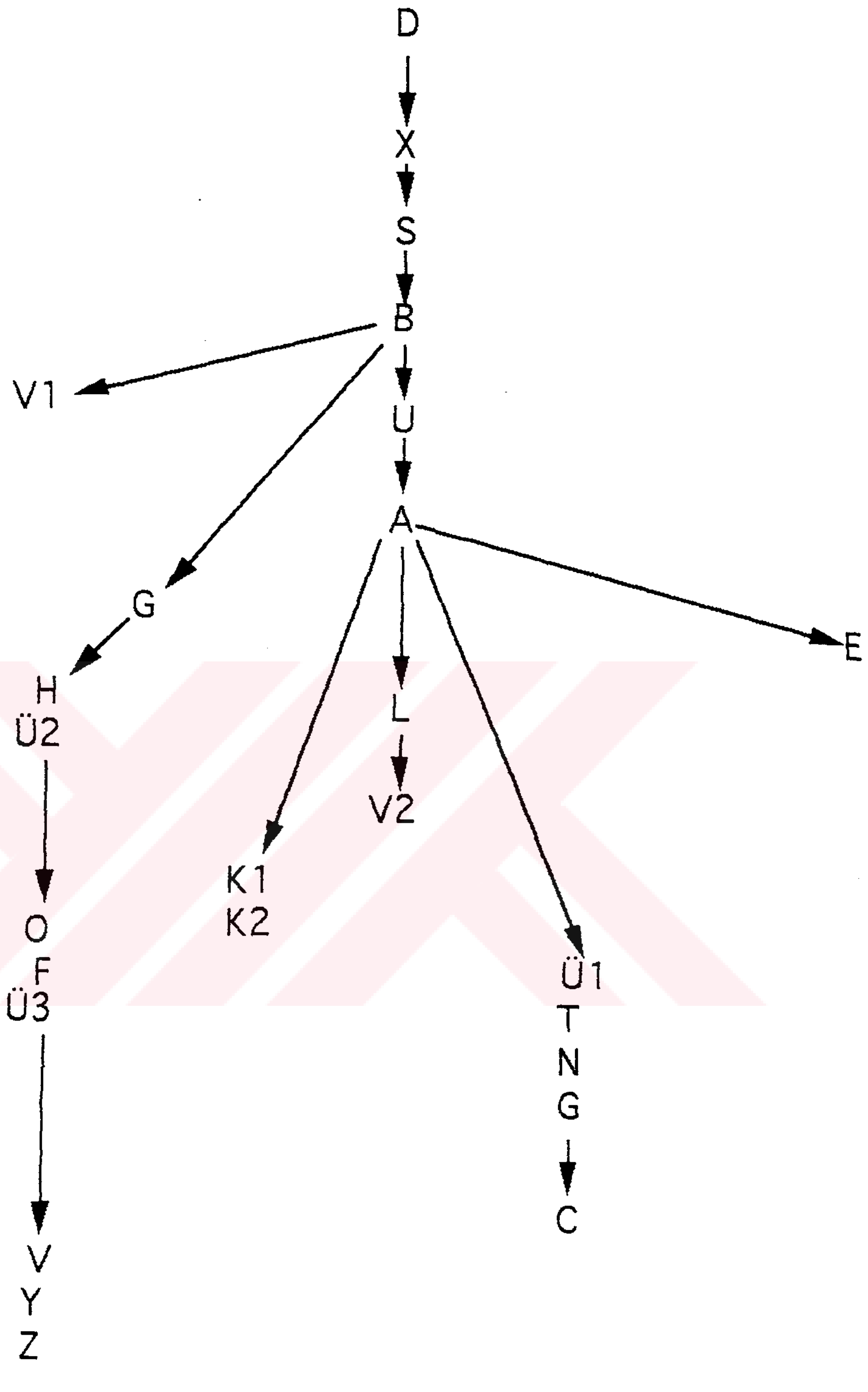

(Bu sıralamaya "R, Ş, A1 ve D1 nüshaları istinsah tarihlerinin bilinmemesi, şair sayılarının çok az olması, herhangi bir nüshayla benzerlik kurulamaması gibi sebeblerden dolayı dahil edilememiştir).

(Tabloda oklar tarih sırasına göre uzun veya kısa tutulmuştur).

T A B L O

NÜSHALARIN BİR KISMININ DÖKÜMÜ

	İst. Ün. Ty 2406	İst. Ün. Ty 4201	İst Ün Ty 171	Süleyman Pertev Pa. 440	Beyazıt 2658	Millet Ktp 772 AE Tarih	Hamidiye 1064	Hazine 1269	Topkapı Yeniler 60	Selim Ağ Mahm Hüd 1157	Ank İl Halk Ktp 218	Atıf Ef 2017	Agah S. Levend	TTK Y1 112	İst. Ark. Müzesi 407	Nuruosman. 3719	Aşır Ef. Süleymaniye 268	British Museum 6434	DTCF Ktp.
İlâhî (Şeyh)	41b	42b	47b	52a	46a	49b	40a	36b	–	28a	50b	43a	33a	39a	21a	38b	47b	35a	49b
AHMED PAŞA	42b	43a	48b	52b	46b	51a	80b	37a	–	28a	51a	43b	33b	39b	32b	39a	48a	35b	50a
Ahmed (Kemal Paşazade)	44a	44b	50b	54b	48c	52b	42a	38b	–	28b	53a	45b	34b	41a	1b	40b	50a	37a	52a
Ahmedî	47b	48b	55b	58b	52a	57b	45a	42a	–	29a	57b	50a	37b	43a	–	44a	54b	39b	57b
Ahmed Çelebî (Pârepârezade)	49a	49a	56b	59a	52b	58b	45b	42a	–	31b	58b	50b	38a	43b	159a	44b	55a	40a	58a
Ahmed Çelebî	50a	51a	58b	61a	55a	60b	47b	44a	–	32a	61a	51b	39b	45b	–	46b	57b	41b	61a
Edayî (Za'îm)	50b	51a	59a	59b	55c	61a	47b	44a	–	33a	61a	51b	39b	45b	–	46b	58a	41b	61c
Edâyî (İstanbullu)	50b	51b	59b	60a	55b	61b	47b	44b	–	33a	61b	52a	40a	46a	–	47a	58b	42a	61b
İshak Çelebi	51a	52a	60a	60a	56a	65a	48b	45a	–	33a	62a	53a	40a	46a	4b	47b	58b	42a	62a
Esiri	54a	55a	63b	65b	59a	65b	51a	47b	–	35a	65b	56b	43a	49a	–	50a	62a	44a	65b
Asâfî	54a	55a	63b	65b	59a	65b	51a	47b	–	35a	66a	56b	43b	49a	–	50a	62a	44b	65b
Usûlî	54a	55a	64a	66a	59a	66a	51a	48a	–	35a	66a	57a	43b	49a	73b	50b	62b	44b	66a
Aftâbî(Merzifon'lu)	54b	56a	65a	66b	60a	67a	51b	48b	–	35b	67a	58a	44a	49b	–	51a	63a	45a	67a
Aftâbî (İstanbul'lu)	55a	56b	65b	67a	60a	67b	52a	49a	–	35b	67a	58b	44a	50a	–	51b	63b	45a	67b
Agehî	55a	56b	66a	67b	60b	68a	52a	49b	–	36a	67b	58b	44a	50a	158b	52a	63b	45b	67b
Allahî Bey	55b	57b	66a	67b	60b	68a	52b	49b	–	36a	68a	59a	44b	50a	–	52a	64a	45b	68a
İlâhî	55b	57b	66b	68a	61a	68b	52b	50a	–	36a	68a	59a	44b	50b	–	52b	64a	45b	58a
Emânî	56a	58a	66b	68b	61a	68b	53a	50a	–	36a	68b	59b	44b	50b	–	52b	64b	46a	68b
Emânî–i Sânî	56b	58b	67a	69a	61b	68b	53b	50b	–	36b	69a	60a	45a	51a	–	53a	65a	46b	69a
Emrî Çelebi	56b	58b	67b	70b	62a	69a	53b	51a	–	36b	69b	60a	45b	51b	122a	53b	65b	46b	69b
Ümîdî Paşa	58a	60b	68b	71a	63b	–	–	52b	–	37b	72a	62a	46b	53a	–	55a	67a	48a	–
Ümîdî–i Sânî	58b	60b	69b	71b	64a	71b	55b	–	–	37b	72b	–	47a	53a	158a	55b	67b	48a	71a
Emîrek	59a	61a	70a	73b	64b	72a	56a	53a	–	38a	73a	62b	47a	53b	62b	55b	68a	48b	71b
Emîrî	60b	62b	71b	74b	66a	73b	57b	54a	–	38b	75a	64a	47b	55a	–	57a	70a	49b	73b
Emîrî–i Sânî	61b	63b	–	74b	67a	–	–	–	–	39a	76a	–	48a	55b	158a	58a	71a	50b	–
Emîn	61b	63b	72b	75a	–	74b	58b	55a	–	39a	–	65a	48a	55b	–	58a	71a	50b	74b
Emînî	61b	64a	72b	75a	67b	74b	58b	55a	–	39b	76b	65b	48a	56a	–	58b	71a	50b	75a
Anî	62a	64a	–	75a	68a	–	59b	–	–	39b	77b	–	48a	56a	–	58b	72a	50b	–
Enverî	62a	64b	72b	76a	67b	74b	58b	55b	–	39b	77a	65b	48b	56a	128a	59a	71b	50b	75a
Ahî	62b	65b	74a	78b	68b	76a	59b	56b	–	39b	78a	66b	49a	56a	–	60a	72b	51a	76b
Ehlî	65a	68a	–	79a	71a	–	62a	–	–	41a	81a	–	50b	59b	78b	62b	74b	53a	–
Bâkî	65a	68b	77a	80b	71b	79a	62a	59a	–	41b	81b	69b	51a	59a	–	63a	75a	53a	80a
Bâkî–i Diger	66b	69b	79a	81a	73b	81a	63b	60b	–	42a	83a	71a	52a	60b	–	64a	76b	54b	81b
Bezmî	66b	70a	79a	81a	74a	81a	64a	60b	–	42a	84a	71a	52a	60b	–	64b	77a	54b	81b
Bezmî–i Diger	67a	70b	79b	81a	74a	81b	64b	61a	–	42b	84b	71b	52b	61a	–	64b	77b	55a	82a

Bahrî	67a	69b	–	81b	73a	–	63b	–	–	42a	83b	–	52b	61a	124a	64a	76b	54b	–
Basîrî	69a	70b	80a	82a	74b	82a	64b	61a	–	42b	85a	71b	53a	61b	–	65a	77b	55a	82b
Bekâyî	69a	72a	81a	83b	75b	83a	66a	62a	–	43b	86b	73a	54a	62b	157b	66b	79a	56a	84a
Belîğî	69a	72a	–	83b	76a	83a	66a	62a	–	43b	86b	73a	54a	63a	–	66b	79b	56a	84a
Penâhî	69a	72b	81b	84a	76a	83b	66b	62b	–	43b	87a	73b	54b	63a	–	67a	79b	56b	84b
Bahâî	70a	73b	–	84b	77a	–	67a	–	–	44a	87b	–	55a	63b	–	68b	80b	57a	–
Bahârî	70b	73a	82b	85b	78a	84b	67b	63a	–	44a	89a	74a	55a	64b	53b	67b	81b	57a	85a
Behiştî	71b	74b	83a	87a	79a	85a	68b	64a	–	44b	90a	75a	56a	65b	–	69a	82a	58a	86b
Behiştî–i Sânî	71b	74b	83b	87a	79a	85b	69a	64a	–	44b	90a	75a	56b	65b	–	69b	83a	58a	86b
Behlûl	72b	75b	84b	88a	80a	86b	69b	65a	–	45a	91b	76b	57a	66b	–	70a	84a	59a	88a
Beyânî	72b	75b	84b	88a	80a	86b	70a	65a	–	45b	91b	76b	57a	66b	–	70b	84a	59a	88a
Beyânî–i Sânî	73a	76a	85a	88b	80b	87a	70a	65b	–	45b	91b	77a	57b	67a	–	70b	84b	59a	88b
Bîdârî	73b	76b	85b	89a	80b	87b	70b	66a	–	45b	92b	77b	57b	67b	–	71a	85a	59b	89a
Peykî	73b	76b	85b	89a	81a	87b	70b	66a	–	45b	92b	77b	57b	67b	–	71a	85a	59b	89a
Câmî	73b	76b	85b	89a	81a	87b	70b	66a	–	46a	92b	77b	57b	67b	–	71a	85a	60a	89a
Cebrî	–	77a	86a	–	–	88a	–	66a	–	46a	–	77b	–	–	–	71b	–	60a	89b
Cafer Çelebi	74a	77a	86a	89b	81a	88a	71a	66b	–	46a	93a	78a	58a	67b	7b	71b	85b	60a	89b
Câferî	77a	80a	89b	92b	84a	91b	73b	69a	–	47b	96a	79b	60a	70b	–	74b	89a	62b	93b
Cefâyî	77b	80b	90a	93a	84b	92a	74a	69b	–	48a	97a	80a	60b	71a	–	75a	89b	63a	94a
Celâlî	78a	81a	90b	93b	85a	92b	74b	70a	–	48a	97b	80b	60b	71b	–	75a	90a	63a	94b
Celîlî (Bursalı)	80b	83b	92b	96a	87a	94b	76b	72a	–	49b	100a	–	62b	73b	74b	77a	93a	65a	97a
Cem Sultân	82b	84b	94b	98a	89a	96b	78a	73b	–	50b	102b	81a	63b	75a	31a	78b	93a	67a	99a
Cenâbî Paşa	84a	86a	96a	100a	90b	98a	79b	74b	–	51b	104a	–	65a	76a	–	79b	95a	68a	100b
Cinânî	84b	86a	–	100a	90b	–	79b	–	–	51b	104b	–	65a	76b	–	–	96b	68a	–
Cinânî	–	–	96a	100a	91a	98a	79b	75a	–	51b	104b	80a	–	–	–	79a	–	68a	100b
Cevânî	84b	86b	96b	100b	91a	98b	79b	75a	–	51b	105a	–	65a	76b	–	80a	97a	68b	101a
Cevrî	85a	86b	96b	100b	91b	98b	80a	75a	–	52a	105a	82a	65b	77a	–	80a	97a	68b	101a
Cevherî	85b	87a	97a	101a	91b	99a	80b	75b	–	52a	106a	–	65b	77a	30a	80b	97b	69a	101b
Cevherî–i Diger	86b	87b	98b	102a	92b	100b	81a	76b	–	52b	106a	–	66b	78a	87b	81b	98a	69b	102b
Dânişî	87a	88b	99a	102b	93a	101a	81b	77a	–	52b	107a	82b	66b	66b	–	82a	99a	70a	103b
Dâî	87a	88b	99b	103a	93a	101b	81b	77a	–	53a	107b	83a	67a	67a	–	82a	99b	70b	104a
Duhânî	88a	89b	100a	103b	93b	102a	82a	77b	–	53a	108b	84b	67a	67a	–	82b	99b	71a	104b
Derûnî	88a	89b	100a	103b	94a	102a	82b	78a	–	53a	108b	–	67b	67b	–	83a	100b	71a	105a
Derûnî–i Sânî	89a	90b	101a	104b	95a	103a	83a	78b	–	53b	109b	–	68a	68a	–	83b	101b	72a	105b
Derûnî–i Sâlis	89a	90b	101a	104b	95a	103a	83b	79a	–	53b	109b	–	68a	68a	–	83b	101b	72a	105b
Derviş Çelebi	89b	90b	101b	105a	95a	103b	83b	79a	–	54a	110a	–	68a	68a	–	83b	102a	72a	106a
Derviş Çelebi (Konya'dan)	90a	91a	102a	105b	96a	104a	84a	79b	–	54b	11a	–	69a	69a	–	84b	102b	73a	107a

Derviş Çelebi (İstanbul'dan)	90b	91b	102a	106a	96a	104a	84a	79b	–	54b	111a	–	69a	69a	–	84b	103a	72b	107a
Hâtifî	90b	91b	102b	106a	96b	104b	84b	80a	–	54b	111b	–	69b	81a	–	84b	103b	73a	107b
Hâtifî-i Sânî	91b	92b	103b	107a	97a	105b	85b	81a	–	55a	112a	–	70a	81b	–	85b	104a	73b	108b
Hâtifî-i Sâlis	91b	92b	103b	107a	97a	105b	85b	81a	–	55a	112b	–	70a	81b	–	85b	104a	73b	108b
Hâdî	92a	92b	104a	107b	97a	106a	85b	81a	–	55a	112b	–	70a	82a	–	85b	104b	74a	108b
Hâşimî	92a	93a	104a	107b	97b	106a	85b	81b	–	55a	113a	–	70a	82a	–	86a	104b	74a	109a
Hicrî	92b	93a	104b	107b	97b	106b	86a	81b	–	55a	113a	–	70b	82a	41a	86a	105a	74b	109a
Hüdâyî	93a	94a	105b	108b	98b	107b	87a	82b	–	55b	114a	–	71a	83a	–	87a	106a	75a	110b
Helâkî	93b	94a	105b	109a	98b	107b	87a	82b	–	56a	114b	–	71a	83a	–	87a	106a	75a	110b
Hilâlî	94a	95a	106a	109b	99a	108a	87b	83a	–	56a	115a	–	71b	83b	150b	87b	107a	75b	111b
Hemdemî	94b	95a	106b	110a	99b	108b	88a	83b	–	56b	115b	–	71b	84a	–	88a	107a	76a	111b
Vâridî	94b	98a	106b	110a	99b	108b	88a	83b	–	56b	116a	–	72a	84a	–	88a	107b	76a	112a
Vâlihî	95a	95b	107a	110a	100a	109a	88a	84a	–	56b	116a	–	72a	84a	30b	88a	107b	76a	112a
Vâlihî (Üsküplü)	95a	95b	107a	110b	100a	109a	88b	84a	–	56b	116b	–	72a	84b	–	88b	108a	76a	112b
Vâlî	95a	96a	107b	110b	–	109b	88b	84a	–	57a	–	–	72a	84b	–	88b	108a	76b	112b
Vecdî	95b	96a	107b	111a	100a	109b	89a	84b	–	56b	116b	–	72b	84b	–	89a	108b	76b	113a
Vahdî	96a	96b	108a	111a	100a	110a	89a	84b	–	57a	116b	–	72b	85a	–	89a	108b	77a	113a
Vahyî	96a	96b	108a	111b	100b	110a	89b	85a	–	57a	117a	–	72b	85a	–	89b	109a	77a	113b
Vahyî-i Sânî	97a	97a	109a	112a	101a	111a	90a	85b	–	57b	117b	–	73b	85b	–	90a	109b	77b	114b
Vedâî	97b	98a	109b	113a	101b	111b	90b	86a	–	58a	118b	–	74a	86a	–	90b	110b	78a	115a
Veznî	98a	98a	110a	113a	102a	112a	91a	86b	–	58a	119a	–	74a	86b	–	90b	111a	78b	115b
Vasfî	98a	98b	110a	113b	102a	112a	91a	86b	–	58a	119a	–	74b	86b	–	91a	111a	78b	115b
Vasfî-i Sânî	98b	99a	110b	114a	102b	112b	91b	87a	–	58b	119b	–	74b	87a	–	91a	111b	79a	116b
Visâlî	98b	99a	110b	114a	103a	112b	91b	87a	–	58b	120a	–	74b	87a	–	91b	111b	79a	116b
Vusûlî (Molla Çelebi)	99a	99a	111a	114a	103a	113a	92a	87a	–	58b	120a	–	75a	87a	–	91b	112a	79a	116b
Vusûlî-i Diger	100a	100a	112a	115b	103b	114a	93a	88a	–	59a	121a	–	75b	88a	–	92b	113a	80a	118a
Zârî	100b	100b	112b	116a	104a	114b	93b	88b	–	59a	121b	–	76a	88b	–	92b	113b	80b	118b
Zemânî	101b	101b	113b	117a	105a	115b	94a	89b	–	59b	122b	–	76b	89a	–	93b	114b	81b	119b
Zemînî	101b	102a	114a	117a	105a	116a	94b	89b	–	60a	122b	–	76b	89b	–	94a	–	81b	120a
Zîrekî	102b	102b	115a	118a	106a	117a	95a	90a	–	60b	123b	–	77b	90a	–	94b	115a	82a	121a
Zînetî	103b	103b	115b	119a	106b	117b	96a	91a	–	61a	125a	–	78a	90b	–	95a	115b	83a	122a
Zeynî	103b	103b	116a	119b	107a	118a	96a	91a	–	61a	125b	–	78a	91a	–	95b	116a	83a	122a
Zeynî-i Diger	104b	104a	116b	120a	107b	118b	97a	91b	–	61b	–	–	78b	91b	–	96a	117a	83b	123a
Zeynep	104b	104b	116b	–	–	118b	97a	92a	–	61b	125b	–	–	91b	–	96a	117a	83b	123a
Hâfız-ı Acem	104b	104b	117a	120b	107b	119a	97a	92a	–	61b	125b	–	78b	92a	80a	96b	117a	84a	123b
Hâfız-ı Sîrozî	106a	105b	118b	121b	108b	120b	98b	93a	1a	62b	127a	–	79b	93a	–	97b	118b	84b	124b
Hâletî	106a	105b	118b	122a	109a	120b	98b	93a	1a	62b	127a	–	79b	93a	–	97b	118b	85a	124b

Hâbibî	107a	106b	119b	123a	110a	121b	99b	94a	2b	63a	128b	–	80b	94a	–	98b	118b	86a	126a
Hadîdî	107a	107a	119b	123a	110a	121b	100a	94a	2b	63a	128b	–	80b	94a	–	98b	120a	86a	126a
Harîrî	107b	107a	120a	123a	110a	122a	100a	94b	3a	63a	129a	–	80b	94b	88a	98b	120a	86a	126a
Hasbî	107b	107a	120a	123b	110b	122a	100a	94b	3a	63b	129a	–	81a	94b	88b	98b	120a	86a	126a
Hasan Çelebi	108b	108a	121a	124b	111a	123a	101a	95b	3b	64a	130a	–	81b	94b	43a	99b	121a	87a	127b
Hasan Çelebi-i Diğer	109b	109a	122b	125b	112a	124b	102a	96b	–	64b	131a	–	82b	95b	–	100b	122a	88a	129a
Hüseynî	109b	109b	122b	126a	112b	124b	102b	96b	4b	64b	131b	–	82b	96b	–	100b	122a	88a	129a
Hıfzî	110a	110a	123a	126b	113a	125a	103a	97a	5b	65a	132a	–	83a	97a	–	101a	122b	88b	130a
Hilmî	110b	110a	–	127a	113a	125b	103a	97b	–	65a	132b	–	83b	97b	–	–	123a	88b	130a
Halîmî	110b	110a	124a	127a	113b	126a	103b	97b	5a	65a	132b	–	83b	98a	42b	101b	123a	89a	130b
Hamdi Çelebi	111b	111a	125a	128a	114a	127a	104a	98a	6a	65b	133b	–	84a	98a	55b	102b	124a	89b	131b
Haydarî	112a	111b	126a	128b	114b	128a	104b	98b	7a	66a	134a	–	84b	99a	–	102b	124a	90a	132a
Hayâtî	112b	111b	126a	129a	115a	128a	105a	99a	7b	66a	134b	–	85a	99b	–	103a	124b	90a	132b
Hayretî	113a	112a	126b	130a	115b	128b	105b	99b	–	66a	135a	–	85a	99b	138a	103b	125a	90b	133a
Tâliî	114a	113a	128a	131a	116b	130a	106b	100a	–	66b	136b	–	86a	100a	–	104a	126a	91b	134a
Tab'î	115a	113b	129a	132a	117b	131a	107a	101a	–	67a	137b	–	86b	101a	–	105a	126b	92a	135a
Tab'î-i Sânî	115a	114a	129a	132a	117b	131a	107b	101a	8b	67b	137b	–	86b	102a	–	105a	126b	92b	135b
Tabîbî	115b	114a	129b	132b	117b	131b	107b	101b	8b	67b	138a	–	87a	102a	–	105a	127a	92b	135b
Tulûî	115b	114a	129b	132b	117b	131b	107b	101b	10a	67b	138a	–	87a	102a	–	105b	127a	92b	136a
Yetîm Ali	115b	114b	130a	132b	118a	132a	108a	102a	10a	67b	138a	–	87a	102a	58b	105a	127a	93a	136b
Yetîmî	118b	117a	132b	136a	–	134b	110b	104b	–	69b	142a	–	89b	102b	58a	108a	129b	95b	140a
Yahyâ	119a	117b	134a	136a	–	137a	111a	104b	–	69b	142a	–	89b	105a	120a	108a	130a	95b	140a
Yakînî	121a	119b	135b	138b	122b	137b	113a	106b	151b	70b	144b	–	90a	105a	–	110a	132a	97a	142b
Yakînî-i Diger	121b	120a	136a	139a	123a	138a	113b	107a	152b	71a	145a	–	90b	107a	–	110b	132a	97b	143b
Yûsuf-ı Sîne-çak	121b	120a	136b	139a	123a	138b	113b	107a	152b	71a	145b	–	90b	107b	72b	110b	132a	97b	143b
Yûnus Emre	122b	121a	137b	140b	123b	139b	114b	108a	154a	71b	146b	–	91b	108b	57a	111b	134a	98b	145a
Kâtibî	123a	121a	138a	140b	124a	140a	115a	108a	154a	71b	146b	–	91b	109a	–	111b	134a	99a	145a
Kâtibî-i Diger	124b	122b	139a	142a	125a	141a	116b	109b	155b	72b	148b	–	92b	110a	–	113a	135b	100a	147a
Kâmî Efendi	125b	123a	140b	143b	126a	141b	117a	110b	155b	73a	149b	–	93b	111a	44a	113b	136b	101a	148a
Kâmî-i Sânî	128b	126a	143b	147a	127b	145b	120b	113a	155b	74a	153b	–	96a	113b	57b	115b	140a	103b	151b
Keşfî	129a	126b	144a	147b	128a	146a	120b	113b	–	74a	153b	–	96a	113b	151b	116a	140a	104a	152a
Keşfî-i Sânî	129a	126b	144a	147b	128a	146a	121a	113b	156a	74a	154a	–	96a	114a	151b	116b	140b	104a	152b
Kemâl-i Zerd	129a	127a	144b	147b	128a	146b	121a	114a	156a	74b	154a	–	96b	114a	–	116b	140b	104a	152b
Gülâbî	129b	127a	145a	148a	128b	147a	121b	114a	157a	74b	154b	–	96b	114b	–	116b	141a	104b	153a
Günâhî	130a	127b	145a	148b	128b	147a	121b	114b	157a	74b	154b	–	96b	114b	88b	117a	141a	104b	153a
Güvâhî	130b	128a	145b	149a	129a	147b	122a	114b	–	75a	155b	–	97a	115a	82a	117a	141b	105a	153b
Le'âlî	130b	128a	145b	149a	129b	147b	122b	115a	157a	75a	155b	–	97b	115a	–	117b	142a	105a	153b

Lisânî Çelebi	–	–	146a	–	–	148a	–	–	157b	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Mollâ Lutfî	131a	128b	146a	149b	129b	148a	122b	115a	158b	75a	156a	–	97b	115b	–	117b	142a	105b	154a
Lutfî-i Tûtî	132a	129a	147a	151a	130b	149a	123b	116a	150a	76a	157b	–	98b	116a	–	117b	143a	106b	155a
Latîfî	132b	129b	147b	151b	131a	149b	124a	116b	–	76b	158a	–	98b	116b	–	119a	144a	106b	155b
La'lî	133b	130b	148b	152b	132a	150b	125a	117b	159a	77a	159a	–	99b	117b	155b	119b	145a	107b	156b
La'lî-i Sânî	133b	130b	148b	152b	132a	150b	125a	117b	159a	77a	159b	–	99b	117b	–	120a	145a	107b	157a
Lem'î Çelebi	134a	131a	149a	153a	132a	151a	125b	117b	159a	77a	159b	–	99b	117b	–	120a	145a	108a	157a
Livâyî	134a	131a	149a	153a	132b	151a	125b	118a	159b	77a	160a	–	100a	118a	–	120a	145b	108a	157b
Levhî	134b	131a	149b	153b	132b	151b	126a	118a	160b	77a	160a	–	100a	118a	70a	120b	145b	108b	157b
Lâmiî Çelebi	135a	131b	150a	154a	133a	152a	126b	118b	161a	77b	160b	–	100b	118b	–	120b	146a	108b	158a
Lâyihî	137b	134a	152b	157a	135a	154b	129a	120b	161a	79a	163b	–	102b	121a	–	122b	149a	111a	161a
Meâlî	138b	134b	153b	158a	135b	155b	130a	121b	161b	79b	164b	–	103b	121b	154a	123a	151a	111b	162a
Misâlî Çelebi	–	–	–	–	–	162b	144b	127a	–	83a	–	–	–	127b	–	128a	–	117a	170a
Mecdî	145b	140a	161a	165b	140b	163a	136a	127b	166a	83b	171a	–	108b	127b	–	128b	158a	117b	170b
Mahremî	146a	140b	161a	166a	140b	163a	136b	127b	166b	83b	171b	–	108b	128a	–	129a	158b	117b	170b
Mahvî	147b	141b	162b	167b	141b	164b	137b	129a	167b	84a	173a	–	109b	129a	–	129b	160a	118b	172a
Muhyî	148a	142a	163a	168a	142a	165a	138a	129a	167b	84b	173b	–	110a	129b	16a	130a	160b	119a	172b
Müdâmî	149a	143a	–	169b	143a	166a	–	130b	–	85a	174b	–	111a	130b	–	131a	162a	120a	174a
Muhtârî	149a	143a	164a	169a	143a	166a	139a	130a	–	84b	175a	–	110b	130b	–	131a	161b	120a	173b
Müderris Yahyâ	149b	143a	164a	169b	143a	166b	140a	130b	168a	85a	175a	–	111a	131a	161b	131a	162b	120a	173b
Medihî	150b	144a	165b	171a	144a	167b	141a	131b	–	85b	176b	85a	112a	132a	–	132a	163b	121a	175b
Merdümî	151a	144b	165b	171b	144	167b	–	131b	168b	85b	176b	85a	112a	132a	83b	132a	164a	121b	175b
Mestî	151b	145a	166a	172a	145a	168a	142a	132b	169a	86a	177b	86a	112b	132b	–	132b	165a	122a	176b
Müslim Çelebi	152a	145b	166b	172b	145a	168b	–	133a	–	86a	178a	86b	113a	133a	–	133a	165a	122a	177a
Mesihî	152b	145b	167b	173a	145b	169b	142b	133a	169a	86a	178a	86b	113a	133a	–	133a	166a	122b	177b
Meşâmî	154a	147a	168a	174b	146b	170b	144a	134b	–	87a	180a	88a	115a	134b	–	134b	167b	123b	179a
Meşrebmi	154b	147a	168b	175a	147a	170b	–	134b	170a	87a	180a	88b	115b	134b	–	134b	168a	124a	179a
Mustafâ Çelebi	154b	147b	169a	175b	147a	171a	–	135a	–	87b	180b	88b	115b	135a	–	135a	168a	124a	179b
Muammâyî	155a	148a	169b	176a	147b	171b	145a	135b	165b	87b	181a	89a	116a	135b	153a	135a	168b	124b	180a
Manevî	156b	149a	170b	177b	148b	172b	146a	136b	170a	88b	182b	90a	117a	136b	–	136a	170a	125b	181b
Manevî-i Sânî	156b	149a	170b	177b	148b	172b	146a	136b	–	88b	182b	90a	117a	136b	–	136a	170a	125b	181b
Muîdî	156b	149a	171a	177b	148b	172b	146b	136b	175a	88b	183a	90b	117a	136b	86a	136a	170b	125b	181b
Makâlî	157a	149b	171a	178a	149a	173a	146b	137a	–	88b	183a	90b	117a	136b	–	136a	170b	126a	182a
makâmî	157b	149b	171a	178a	149a	173a	147a	137a	170b	88b	183b	91a	117b	137a	–	136b	170b	126a	182a
Melîhî	157b	150a	171b	178b	149b	173b	147b	137b	170b	89a	184a	91a	117b	137a	–	136b	171a	126b	182b
Mü'min	158b	150b	172b	179b	150a	174b	148a	138b	170b	89b	184b	92a	118a	138a	–	137b	172a	127a	183b
Mihrî	159a	151a	173a	180a	150b	175a	148b	138b	171b	89b	185a	92b	118b	138a	81a	137b	172b	127b	184a

Mîrî	160a	152a	174a	181b	151a	176a	–	139a	–	90a	186b	93b	119b	139a	79b	138b	173b	128b	185a
Meylî	160b	152a	174a	181b	151b	176a	150a	140a	170a	90b	187a	93b	119b	139b	–	138b	174a	128b	185a
Mîrî	–	–	–	–	151b	–	149b	–	–	–	187a	–	–	–	–	–	–	–	185b
Meylî-i Sânî	160b	152a	174a	181b	151b	176a	–	140a	–	90b	187a	93b	119b	139b	–	138b	174a	128b	185b
Meylî-i Sâlis	160b	152b	174b	182a	–	176a	–	140a	–	90b	–	93b	119b	139b	–	138b	174a	128b	185b
Mesihî	161a	152b	174b	182a	151b	176b	150b	140a	173a	90b	187b	94a	119b	139b	136b	139a	174a	129a	186a
Nâlişî	161a	153a	174b	182b	152a	176b	–	140b	172a	90b	187b	94a	120a	140a	–	139a	174b	129a	186a
Nâmî	161a	153a	175a	182b	152a	176b	–	140b	–	91a	188a	94b	120a	140a	–	139a	174b	129a	186a
Nebâtî	161b	153a	175a	182b	152a	177a	–	140b	–	91a	188a	94b	120a	140a	–	139a	174b	129b	186a
Nisârî	161b	153b	175a	183a	152a	177a	151a	141a	–	91a	188a	94b	120b	140b	–	139b	175a	130a	186b
Necâtî	162a	153b	175b	183b	152b	177b	–	141a	172a	91a	188b	95a	120b	140b	125b	139b	175b	132a	187a
Necâhî	164b	155b	177b	186a	154b	179b	–	143a	174b	92b	191b	97a	122b	142b	–	141b	178a	132a	189b
Necmî	164b	156a	177b	186a	154b	179b	154a	143b	174b	92b	191b	97a	122b	143a	54b	141b	178a	133a	189b
Nesîmî	166a	157a	178b	187b	155b	180b	155a	144b	175b	93a	193a	98a	123b	144a	–	142a	179b	133a	190b
Nişânî	166a	157a	179a	187a	156a	181a	155b	144b	175b	93a	193a	98a	123b	144a	–	142b	179b	134a	191a
Nişânî Bey	167a	158a	180a	188b	157b	182a	156a	145b	177a	93b	194a	99a	124b	145a	37a	143a	180b	135a	192a
Nişânî-i Sâlis	168b	159a	182a	190b	157b	184a	–	146b	178a	94b	196a	100a	125b	146b	–	144a	182a	135b	193b
Neşrî	168b	159b	182a	190b	158a	184a	–	147a	178a	94b	196a	100b	125b	147a	–	144a	182b	135b	193b
Nusuhî	169a	159b	182a	191a	158a	184a	158a	147a	178a	94b	196a	100b	125b	147a	–	144a	182b	136a	194a
Nutkî	169b	160a	183a	191b	158b	185a	158b	147b	178a	95a	197a	101a	126a	147b	–	144b	183a	136a	194b
Nizâmî	169b	160a	183a	191b	158b	185a	158b	147b	178b	95a	197a	101a	126a	147b	70a	144b	183b	136a	194b
Nazmî	170b	161a	183b	192b	159b	185b	159b	148b	179a	95b	197b	102a	126b	148a	–	145a	184a	136b	195b
Natî	170b	161a	183b	192b	160a	185b	–	148b	179a	96a	199a	102b	127a	148a	–	145b	184b	137a	195b
Nimetî	171a	161b	184a	193b	160a	186a	–	149a	–	–	199b	103a	127b	148b	–	146a	185a	137a	196a
Naimî	171b	162a	184b	193b	159b	186b	160b	149b	179b	96a	198b	103a	127b	149a	–	146a	185a	137b	196b
Naimî-i Sânî	171b	162a	184b	194a	159b	186b	160b	149b	179b	96b	198b	103b	127b	149a	–	146a	185b	137b	196b
Naimî-i Diger	–	162b	185a	–	–	187a	160b	150a	–	96a	–	–	–	149b	–	146b	–	–	196b
Nikâbî	172a	162b	185a	194a	159b	187a	161a	150a	179b	96b	199a	103b	128a	149b	–	146b	185b	138a	197a
Nakşî	172a	162b	185a	194b	160b	187a	161a	150a	–	96b	199b	104a	128a	149b	–	146b	185b	138a	197a
Nigârî	173a	163a	186a	195a	161a	188a	161b	150b	180b	97a	200b	104b	128b	150b	–	147a	186b	138b	198a
Nigâhî	173b	163b	186a	195b	161a	188b	162a	151a	179b	97a	201a	105a	129a	151a	–	147b	187a	139a	198b
Nevâlî	173b	163b	187a	196a	161b	189a	162b	151b	–	97b	201b	105a	129a	151a	–	147b	187b	139b	199a
Nevâlî Çelebi	174a	164a	187a	196a	161b	189a	170a	151b	–	97b	201b	105b	129a	151a	–	147b	187b	139b	199a
Nûhî	174b	164b	188a	197a	162a	190a	163b	152a	180a	98a	202b	106a	130a	152a	–	148a	189a	140a	200a
Nûrî	175a	165a	188b	197b	162b	190b	163b	152b	180a	98b	203a	106b	130a	152b	–	148b	189a	140b	200b
Nev'î Çelebi	175b	165a	188b	198a	162b	190b	164a	152b	180b	98b	203b	106a	130b	153a	163a	148b	189a	140b	201a
Nehârî	175b	165b	–	198a	163a	191a	164a	153a	61a	98b	203b	107a	130b	153a	–	149a	189b	141a	201a

Nihâlî	176a	166a	–	198b	163a	192a	169b	153b	61a	99a	204a	107a	131a	153b	–	149a	190a	141b	201b
Nihâlî-i Diger	181a	170a	192b	203b	166a	195a	169b	157a	–	–	208b	111a	–	158a	–	152a	195a	145a	204a
Nihânî	181a	170b	192b	204a	166b	195b	169b	157b	63b	101a	209a	111a	134b	158a	62b	152b	195b	145b	204b
NHânî-i Sânî	181b	170b	192b	204b	167a	195b	169b	157b	64a	101a	209a	111b	134b	158b	–	152b	195b	145b	205a
Niyâzî	181b	171a	193a	204b	167a	196a	170a	158a	64b	101a	209b	112a	135a	158b	–	153a	196a	146a	205a
Niyâzî-i Sânî	182a	171a	193a	205a	167b	196a	170a	158a	64b	101a	210a	112a	135a	159a	–	153a	196a	146a	205a
Sâî	182b	171b	193b	205b	167b	196b	170b	158b	65a	101b	210b	112b	135a	159b	84b	153b	196b	146b	205b
Sâatî	183a	172a	194a	206a	168a	197a	171a	159a	65a	102a	211a	113a	135b	160a	–	154a	197a	147a	206a
Sâgarî	184a	172b	194b	207a	168b	197b	172a	159b	66a	102a	211b	113b	136a	160b	90a	154b	198a	147b	206b
Sâkî	184b	173a	195b	207b	169a	198b	172b	160b	–	102b	212b	114a	136b	161a	89b	155a	198b	148a	207a
Sâlikî	184b	173b	195b	207b	169a	198b	188a	160b	–	102b	212b	114b	137a	161a	–	155a	199a	148a	207b
Sâlî	185a	173b	195b	208a	169b	198b	173a	160b	65a	102b	213a	115a	137a	161b	–	155a	199a	148b	207b
Sebzî	185b	173b	196a	208b	169b	199a	173b	161a	66b	103a	213b	115a	137a	161b	–	155b	199b	148b	208a
Sücûdî	185b	174a	196b	208b	169b	199b	173b	161a	67a	103a	213b	115a	137b	162a	89a	155b	199b	149a	208a
Sehâbî	186a	174b	197a	209a	170a	200a	174a	161b	67a	103b	214b	115b	137b	162b	–	156a	201a	149b	208b
Sehâyî	187a	175a	197b	210a	170b	200b	184b	162b	68a	104a	215a	116b	138b	163a	–	156b	–	150a	209a
Sihrî	187a	175b	197b	210b	171a	200b	175a	162b	68b	104a	215b	116b	138b	163b	–	156b	201b	150b	209b
Sihrî-i Sânî	189a	177a	199a	212b	172a	202a	176b	164a	69b	105a	217b	118a	140a	165a	–	158a	203a	151b	211a
Sirâcî	189b	177b	200b	213a	172b	203b	177b	165a	–	105b	218b	118b	140b	165b	18a	158b	204a	152a	212a
Sürûrî-i Acem	190a	178b	201a	213b	173a	203b	–	165b	69b	105b	219a	119a	140b	166a	–	159a	204b	152b	212b
Sürûrî Çelebi	190a	178b	201a	213b	173a	204a	177b	165b	69b	105b	219a	119a	141a	166a	–	159a	204b	153a	212b
Sırrî	193b	178a	200b	217a	175b	203b	177b	165a	–	108a	222b	119a	143b	169a	–	158b	208a	152b	212a
Servî	194a	181a	204a	217b	175b	207a	180b	168a	73a	107b	223a	121b	143b	169b	–	161a	208a	155b	215b
Sadî	194a	181a	204a	217b	175b	207a	181a	168a	74a	107b	223b	121a	143b	169b	–	161a	208b	155b	215b
Sadî Çelebi	194b	181b	204b	218a	176a	207b	181b	168b	74b	107b	223b	122a	144a	170a	17a	161b	209a	156a	215b
Sadi Çelebi (Müfti)	196a	182b	206a	219b	177a	209a	182b	169b	75a	108a	225a	123a	145a	171a	11a	162a	210a	157a	217a
Sayî	197a	183b	207a	220b	177b	210a	183b	170a	76a	109a	226a	123b	145b	172a	146b	162b	211a	158a	217b
Sayî-i Sânî	197b	184a	207b	221a	178a	210b	184a	170b	76a	109a	226b	124a	146a	172b	157a	163a	211b	158b	218b
Sifâlî	198b	185a	208b	222a	178b	211b	–	171b	–	109b	227a	125a	146b	173a	–	163b	212b	159a	219a
Selâmî	199a	185b	209b	222b	179a	212b	–	172a	77b	110a	228a	125b	147a	177a	–	164a	213a	159b	223a
Selmân-ı Aydınî	199b	185b	210a	223a	179a	213a	–	172a	77b	110a	228b	125b	147a	174a	82b	164b	214a	160a	223a
Selmân-ı Burusevî	201a	187a	211a	224b	180a	214a	187a	173a	78a	111a	229b	–	148b	175b	–	164b	215a	161a	224b
Sülûkî	201b	187b	211b	225b	180b	214b	187b	173b	78b	111a	230a	127a	148b	175b	–	166a	216a	161b	225a
Selikî	202a	188a	212a	226a	181a	215a	188a	174a	78b	111b	230b	128a	149a	176a	–	166a	216b	162a	225b
Sûzî	202b	188b	213a	226b	181a	216a	188b	174b	79a	112a	231a	128a	149b	177a	–	166b	217a	162b	226a
Sehâî	203b	189a	213b	227a	181b	216b	189a	175a	79b	112a	232a	128b	150a	177b	–	167a	217b	163a	226b
Sehî Bey	203b	189a	213b	227a	182a	216b	189a	175a	79b	112a	232a	128b	150a	177b	71a	167a	217b	163a	226b

Seydî (Kara Seydî)	204a	189b	214b	228a	182b	218a	189b	175b	80a	112b	233a	129b	150b	178a	–	167b	218a	163b	227a
Seydî	204b	190a	215a	228b	192b	218a	190a	176a	–	113a	233b	129b	150b	178b	–	158a	218b	164a	227b
Seyfî	205a	190b	215b	228b	183a	218b	190a	176b	–	113a	234a	130a	151a	179a	–	168a	219a	164a	228a
Seyfî Çelebi	205b	191a	215b	229a	183a	218a	190b	176b	–	113a	234b	130b	151a	179a	–	168b	219b	164b	228b
Arif	206a	191b	216	230a	183b	219b	191a	177a	79b	113a	235a	131a	151b	179b	66a	168b	220a	165a	229a
Arifî	207b	192b	28	231b	184b	221b	192b	179b	121b	114a	237a	132a	153a	180b	155b	170a	221b	166b	–
Abdî (Müeyyedzâde)	210a	195a	220b	234a	186a	223b	194b	180a	123b	115b	239a	134a	154b	182b	61a	171b	224a	168a	–
Abdülaziz Çelebi	210b	195a	221b	234a	186b	224b	194b	180b	–	115b	239a	134a	154b	183a	–	172a	224b	168a	–
Abdî	211b	196a	222b	235a	187a	225b	195b	181b	124a	116a	240a	135a	155b	184a	151a	172b	225b	169a	–
Ubeydî Çelebi	213a	197a	224a	236b	188a	227a	196b	182b	–	117a	241b	136a	156a	185a	61b	173b	227a	170a	–
Itâbî	214a	198a	225a	237b	189a	228a	197b	183a	–	117b	243a	137a	157a	186a	–	174a	228a	171a	–
Adnî	214b	198b	225a	238a	189a	228a	198a	183b	126b	117b	243a	138a	157b	186b	34a	174b	227a	171a	–
İzârî	215b	199b	226b	239b	190a	229b	199a	184b	128a	118a	244b	138b	158b	187b	–	175b	228a	172a	–
İzârî-i Sânî	216a	200a	227a	239b	190a	229b	199a	185a	128b	118b	244b	138b	158b	188a	–	175b	228b	172b	–
İzârî-i Sâlis	216a	200a	227a	239b	190a	230a	199b	185a	–	118b	245a	139a	158b	188a	–	175b	230a	172b	–
Özrî	216b	200a	227b	240a	190b	230b	199b	185a	128b	118b	245b	139a	159a	188a	–	176a	230a	172b	–
Arşî	217a	200b	228a	240b	190b	231a	200a	185b	129a	119a	245b	139b	159a	188b	–	176b	230a	173a	–
Arşî-i Sânî	217b	201a	228b	241a	191a	231b	200a	186a	–	119a	–	139b	159b	189a	–	176b	230b	173b	–
Azmî	217b	201a	228b	241a	191a	231b	200b	186a	129a	119a	246b	139b	159b	190a	–	177a	231a	173b	–
Azmî Çelebi	218b	202a	229b	242a	191b	232b	201a	187a	129a	119b	247b	141a	160a	189a	–	177b	231a	174b	–
Azîzî	218b	202b	230b	243a	192a	233b	202b	187b	–	119b	248a	142a	160b	190b	–	178a	231b	175a	–
Askerî	219b	203b	231b	243b	192b	234b	203a	188b	130a	120a	249a	142a	161b	191a	150b	178b	232b	175a	–
İşretî	219b	204b	232a	244a	193a	235a	203a	188b	130a	120a	249b	143a	161b	191a	149a	178b	233a	175a	–
Aşkî	220b	205a	233b	245a	194a	236b	204a	190a	111b	120b	250b	143b	162b	192b	–	179b	234a	176a	–
Aşkî (Aydınlı)	221a	205a	233b	245b	194a	236b	204a	190a	111b	121a	250b	143b	162b	192b	148a	–	234b	176a	–
Aşkî-i Sâlis	221a	205a	233b	245b	194a	236b	204b	–	112a	121a	251a	–	162b	–	–	179b	235b	176a	–
Atâyî	222a	206a	235a	247a	195a	238a	205b	191a	–	121b	252a	144b	163a	193b	–	180b	235b	177a	–
Atâ-i Üskübî	222a	200b	235b	247a	195a	238a	205b	191a	113a	121b	252a	145a	163b	193b	–	180b	236a	177a	–
Atâ	222b	206b	236a	247b	195a	238b	205b	191b	113b	122a	252a	145a	163b	194a	–	180b	237a	177b	–
Atâ (Hakîm Sinanoğlu)	223a	207a	236a	248a	195b	239a	206a	192a	114a	122a	253a	145b	164a	194a	–	181a	237a	178a	–
İlmî	223a	207a	236a	248a	195b	239a	206b	192a	114a	122a	253b	146a	164a	194b	–	181a	237b	178a	–
İlmî-i Sânî	223b	207b	236b	248b	196a	239b	206b	192b	114b	122b	254a	146b	164b	195a	–	181b	239a	178b	–
İlmî-i Sâlis	224a	208a	237a	249a	196b	240a	207a	193a	115a	122b	254b	146b	165a	195b	–	182a	239b	179a	–
Ulûmî	224b	208a	237b	249b	197a	240a	–	193a	115a	122b	256a	146b	165a	195b	–	–	239b	179a	–
Ulvî	224b	208b	238a	250a	196b	240b	207b	193b	115b	122b	255a	148a	165a	196a	–	182a	241a	179a	–
Ali (Vasi Alisi)	225b	209b	239a	251a	197b	242a	208b	194b	116a	123a	256a	147b	166a	197a	152b	183a	240a	180a	–
Ulvî (Ali Çelebi)	226b	209a	241a	250b	197a	241a	208a	194a	–	123a	–	147b	165b	196b	42a	182b	240b	179b	–

Ulvî-i Sâlis	–	209b	238b	250b	197a	241b	208b	194a	115b	123a	–	149a	165b	197a	–	182a	242a	179b	–
Ali Çelebi Efendi	227a	210b	240a	252b	198a	243a	210a	195b	118a	123b	257b	150b	166b	198a	–	184a	243b	181a	–
Ali	228b	212a	241b	254a	199a	244b	211a	197a	–	124b	258b	151b	168a	199a	–	185a	246a	182a	–
Amrevî	229b	213a	243a	255a	200a	246a	212a	198a	119b	125a	260a	152b	168b	200a	57a	186a	246b	183a	–
Andelîbî	230b	214a	244b	256b	201a	247b	213a	199a	131a	126a	261a	152b	169b	201a	142a	186b	246a	184a	–
Ahdî	230b	214b	245a	257a	201a	248a	213b	199a	131a	126a	261b	153a	170a	201a	–	186b	246b	184b	–
Ahdî-i Diger	231a	214b	245a	257a	201a	248a	213b	199a	–	126a	261b	153a	170a	201a	–	186b	246b	184b	–
Ahdî-i Acemî	231a	214b	245a	257a	201a	248a	213b	199b	–	126a	262a	153b	170a	201a	–	187a	247a	184b	–
Iyânî	231a	215a	245a	257b	201b	248a	214a	199b	131b	126b	262a	153b	170a	201b	–	187a	247b	184b	–
Iyânî (Süleymân)	231b	215a	245b	257b	201b	248b	214a	200a	132a	126b	262b	154a	170b	201b	–	187a	247b	185a	–
İdî	231b	215b	245b	258a	201b	248b	214b	200a	132a	126b	263a	155a	170b	201b	–	187b	248a	185a	–
Ayşe Hatun	232a	215b	246a	258a	202a	249a	214b	200b	132b	127a	263a	155a	170b	202a	–	187b	249a	185b	–
Fânî	232a	216b	247a	259b	203a	250a	215b	201b	134a	127b	264b	155b	171b	203a	–	188b	249b	186b	–
Fahrî	233b	217a	247a	259b	203a	250a	216a	201b	134a	127b	265a	157a	171b	203a	151a	188b	250a	186b	–
Firâkî	234a	217b	247b	260a	203b	250b	216b	202a	135a	128a	265b	157a	172a	203b	–	189a	250a	187a	–
Firdevsî	235a	218b	249a	261a	204a	252a	217a	203a	136a	128b	266b	–	172b	204a	56a	189b	251a	188a	–
Ferdî	235a	218b	249a	261b	204a	252a	217b	203a	–	128b	267a	161b	173a	204b	–	190a	251b	188a	–
Feridûn Aga	240a	223b	255b	267b	208a	258b	222b	208b	–	133a	273a	164a	–	209a	–	194a	257a	192b	–
Ferrûhî	242b	223a	255a	267a	207b	258a	222a	207b	21a	131b	272b	164a	176b	208b	–	193b	256b	192a	–
Ferîdî	23	225b	258a	270a	209b	261a	224b	210b	–	132a	275b	164b	177a	210b	86a	195b	260a	195a	–
Füsûnî	243b	225b	258b	270b	210a	261b	224b	210b	21b	132a	276a	166b	177b	210b	–	196a	260a	195a	–
Fazlî	243b	226a	258b	270b	210a	261b	225a	211a	25a	132a	276a	166b	177b	211a	–	196a	260b	195a	–
Fazlî-i Leng	246a	228a	261b	273b	212a	264b	227a	213a	27a	135b	278b	167b	179a	212b	–	198a	263a	197a	–
Fazlî-i Kâtib	246b	228a	261b	274a	212a	264b	227b	213a	27a	136a	279a	168b	179b	213a	38b	198a	263a	197b	–
Fuzûlî	247b	229a	262b	275a	213a	265b	228a	214a	28b	136b	280a	171a	180a	214a	–	198b	264b	198b	–
Figânî	248b	229b	263b	276a	213b	266b	229a	215a	22a	137a	281a	171b	180b	214b	–	199a	265a	199a	–
Fakîrî	251b	232b	266b	279a	215b	269b	231b	217b	30a	138b	284a	–	182b	216b	87a	201b	268a	201b	–
Fikrî	251b	232b	267a	279b	216a	270a	232a	218a	30a	139a	284b	–	183a	217a	132b	201b	268b	202a	–
Fevrî	253a	234a	268a	281a	216b	271a	233a	219a	92b	139b	286a	172b	184a	218a	–	202b	270b	203a	–
Fehmî	264a	–	278b	292b	225b	281b	242b	228a	105a	146a	297a	182a	192a	226a	–	210b	281a	212a	232b
Feyzî	265b	244b	280b	294b	227a	283b	244a	230a	105a	147a	299a	183b	193a	227b	47b	211b	282b	213b	234b
Sâfî	266b	245a	281a	295a	227b	284a	244b	230b	105b	147a	300a	184a	193b	227b	–	212a	283b	214a	235a
Şâbirî	266b	245b	281b	295a	227b	284b	245a	230b	–	147b	300a	184a	193b	228a	–	212a	283b	214a	235b
Sâlih Çelebi	266b	245b	281b	295b	227b	284b	245a	231a	105b	147b	300b	184b	193b	228a	45b	212b	283b	214b	235b
Sânî	269a	247b	284a	297b	229b	287a	–	233a	–	148b	303a	186b	195b	–	–	214a	–	216a	238b
Subhî	269a	248a	284b	298a	229b	287b	247a	233a	108b	148b	303b	186b	195b	229b	–	214a	286b	216a	238b
Sabrî	270a	248b	285a	299a	230b	288a	248a	234a	109a	149a	304b	–	196a	230b	–	214b	287b	217a	240a

Sabûhî	270b	249a	285b	299b	230b	288b	248a	234a	109a	149b	304b	187a	196b	230b	150b	215a	288a	217b	240a
Sadrî	271b	250a	286b	300b	231b	289b	249a	235a	81a	150a	305b	188a	197a	231b	144b	215b	289a	218a	241b
Şıdkî	272b	251a	287b	301b	232a	290b	250a	236a	–	150b	307a	189b	198a	232a	–	216b	290b	219a	242b
Safâyî	272b	251a	288a	302a	232a	291a	250a	236a	81a	151a	307a	189a	198a	232a	–	216b	291a	219b	242b
Sunî (Necati Sunisî)	273a	251a	288a	302b	232b	291a	250b	236b	81b	151a	307b	189b	198b	232b	143a	216b	291b	219b	243a
Sunî	273a	251b	288b	302b	232b	291b	251a	236b	141b	151b	308a	190a	198b	232b	143a	217a	291b	220a	243b
Sunî Çelebi	274a	252b	289b	303b	233b	292b	251b	237b	–	152a	309a	190b	199a	233b	143b	217b	292b	220b	244b
Kâbilî	276a	254a	291b	306a	235a	294b	253b	239b	143b	153a	311a	191b	200b	235a	–	218a	294b	222b	246b
Kabûlî	276b	254b	292a	306a	235a	295a	254a	239b	–	153a	311b	192a	201a	235a	–	218b	295a	222b	247a
Kâdirî	276b	254b	292a	306b	235b	295a	254a	239b	143b	153a	311b	192a	201a	235a	–	218b	295a	222b	247a
Kadrî Efendi	277a	255a	293a	307a	236a	296a	254b	240b	144a	153b	312b	193a	201b	236a	12a	219a	296a	223a	248a
Kudsî	281a	259a	296a	311b	239b	299a	258b	244b	146b	156a	317a	197a	204b	239a	–	223a	300a	226b	252b
Kurbî	281b	259b	296b	312a	240a	299b	259a	244b	147a	156b	317b	197b	204b	239b	–	223b	300b	227a	253a
Kandî	282a	259b	297a	312b	240a	300a	259a	245a	147a	156b	318a	198a	205a	240a	139a	224a	301a	227b	253b
Kıyâsî	284a	261b	298a	315a	241b	302a	261a	247a	149a	157b	320b	199b	206b	241b	–	225b	303a	229a	256a
Reyî	284b	262a	299a	315b	242a	303a	261b	247b	–	158a	321a	200b	207a	242a	152b	226a	304a	229b	257a
Reyî-i Diger	285a	262a	299a	316a	242b	303a	261b	247b	–	158a	321b	200b	207a	242a	–	226a	304a	230a	257a
Râhî	–	–	299a	–	–	303a	262a	248a	149b	158b	–	200b	207b	242a	–	–	–	230a	257b
Râzî	285a	262b	299a	–	–	303a	262a	248a	149b	158b	–	201a	207b	242b	–	–	304b	230a	257b
Rahmî	285b	262b	299b	316a	242b	303b	270a	248a	82a/150a	158b	321b	201a	207b	242b	68a	226a	304b	230b	258a
Rahîkî	287a	264b	302a	318a	243b	306a	266a	250a	84a	160a	323b	202a	209a	244a	–	227b	306b	232a	260a
Rahimî	288a	265a	302b	319a	244b	306b	264b	250b	83b	160b	324b	204a	209b	244b	–	228a	307a	233a	261a
Rüsûhî	288b	265b	303a	319b	244b	307a	265a	251a	84b	160b	325a	204b	210a	245a	–	228a	307b	233a	261b
Rızâyî	289b	266b	304b	320b	245b	308b	266a	258b	85b	161a	326a	205b	210b	246a	–	229a	308b	234a	263a
Rıyâzî (Bursalı)	293a	269b	307b	324a	248a	312a	268b	255b	88b	163a	329b	208b	213a	248b	23a	231b	311b	237a	266b
Rıyâzî-i Sâlis	294a	270b	308b	325a	249a	312b	–	256b	–	163b	330b	209b	214a	249b	51b	23a232b	313a	238a	268a
Refî	295a	271b	309a	325b	249b	313a	269b	257a	–	163b	331a	210a	214b	250b	–	232b	313a	238a	268b
Refikî	295a	271b	309a	325b	249b	313a	269b	257a	89b	163b	331b	210b	215a	250b	–	233a	313a	238a	268b
Remzî	296a	272a	310a	326b	250a	314a	270b	257b	90a	164a	332b	211a	215b	251a	35b	233a	314a	239a	269b
Remzî-i Sânî	296a	272b	310a	327a	250b	314a	–	258a	–	164b	333b	211b	215b	251b	–	234a	314b	239b	270a
Revânî	297a	273b	311a	328a	251a	315a	271a	259a	91a	165a	334a	212b	216a	252a	131a	233b	315b	240a	271a
Rûhî	297a	–	–	328a	251a	–	262a	–	–	–	333b	–	217b	–	–	235a	315a	240a	–
Revnak	299a	275a	313a	330a	252b	–	273a	260b	94a	166a	336a	214a	217b	253b	–	235b	317b	241b	273a
Riyâzî	299b	275b	313b	330b	253a	317a	273b	261b	94b	166b	336b		218a	254a	162a	236a	318a	242a	274a
Riyâzî-i Sânî	300b	275b	314a	331b	253b	318b	274a	262b	95a	167a	337b	215b	218b	255a	–	237a	319a	242b	–
Şâirî	301b	276b	315b	332b	254b	319b	275a	263b	100a	167b	338b	217a	219b	255b	–	237a	320a	243b	–
Şâmî	302a	277b	315b	333a	254b	319b	275b	263b	96b	168a	339a	217a	219b	256a	152b	237a	321b	244a	–

Şânî	302a	278a	316a	333a	254b	320a	275b	264a	97a	168a	339a	217b	219b	256a	–	237a	321b	244a	–
Şânî-i Diger	302a	278a	316a	333b	254b	320a	275b	264a	97a	168a	339b	217b	219b	256a	–	237b	321b	244a	–
Şâhidî	302b	278a	316b	333b	255a	320b	276a	264b	97b	168b	339b	218a	220a	256b	–	237b	322a	244b	–
Şâvur	302b	278b	316b	334a	255a	320b	276a	264b	–	168b	340a	–	220a	256b	141a	238a	322b	244b	–
Şâh Kâsım	303a	279a	317a	334b	255b	321a	276b	265a	97b	168b	340b	218b	220b	257a	–	239a	322b	245a	–
Şah Muhammed Kazvînî	304b	280b	319a	336a	256b	323a	277b	266b	98b	169b	342a	–	221b	258a	–	240b	323a	246a	–
Şah Çelebi Efendi	306b	282a	321a	338b	258b	325a	–	268b	100a	171a	344b	222a	223a	259b	–	241b	325b	248a	–
Şikârî	307b	283a	322a	339b	259a	326a	279b	269a	100a	171a	344b	222b	224a	260b	–	241b	326b	248b	–
Şikârî-i Sânî	308a	283a	322a	339b	259a	326a	279b	269b	100b	171a	345b	223a	–	–	–	–	327a	248b	–
Şikârî-i Sâlis	–	–	–	–	259b	–	–	–	–	–	346a	–	224a	260b	–	242a	327a	249a	–
Şükrî	308b	283b	323a	340a	259b	327a	280a	269b	–	171b	346b	223a	224a	261a	–	242b	327b	249a	–
Şemsî	309b	284b	323b	341a	261a	327b	–	270b	101a	172a	348a	225a	225a	261b	36a	243a	328b	250a	–
Şemsî Paşa	309b	284b	324a	341b	261a	329a	281a	271a	101a	172a	348a	225a	225a	262a	64a	244a	329a	250a	–
Şemî	311a	286a	326a	343a	262a	330a	282b	272a	102a	173a	350a	225b	226a	263a	–	244b	330b	250a	–
Şûrî	312a	287a	326b	344a	263a	330b	283b	273a	31a	173b	351a	226b	227a	264a	144a	245a	332a	251a	–
Şevkî	313a	287b	327b	345a	263b	331b	284a	273b	31b	174a	352a	227b	227b	264b	–	245a	332b	252a	–
Şevkî-i Sânî	313a	288a	327b	345a	263b	331b	284a	274a	31b	174a	352a	227b	227b	264b	–	245b	333a	252b	–
Şehdî	313b	288a	328a	345b	264a	332a	284b	274b	32a	174b	352b	228a	228a	265a	–	245b	333b	253a	–
Şehidî	313b	288b	328a	346a	264a	332a	284b	274b	32a	174b	353a	228b	228a	265a	71b	245b	333b	253a	–
Şeyhî (Germiyanlı)	314a	288b	328b	346a	264b	332b	285a	274b	32a	174b	353a	228b	228a	265a	–	246b	334a	253b	–
Şeyhî (Çagşırcı)	315a	289b	329b	347b	265a	333b	286a	276a	33b	175b	354a	229b	229a	266a	151b	247a	335a	253b	–
Şeydâ	315b	290a	330a	348a	265b	334a	286b	276b	34a	175b	355a	230b	230a	266b	–	248a	335b	254b	–
Şirî	317a	291b	331a	349b	266b	335a	287b	278a	35a	176b	356b	232a	230b	267b	–	248b	337b	255a	–
Şirî (Silistreli)	317b	292a	331b	350a	267a	335b	288a	278b	35a	177a	357a	232b	231b	268a	–	249a	338a	256a	–
Tâbî	318b	292b	332b	351a	267b	336b	289a	279b	35b	177b	358a	233b	231b	268b	–	249a	339a	256b	–
Tâbî (İstanbullu)	318b	293a	333a	351b	268a	337a	289b	279b	35b	177b	358b	233b	231b	269a	–	249b	339b	257b	–
Tâbiî	319a	293a	333b	351b	268a	337b	289b	280a	35b	177b	359a	234b	232a	269a	–	249b	340a	257b	–
Türâbî	319a	293a	333b	352a	268b	337b	–	279b	36a	178a	359a	234a	232b	269b	–	250a	340a	258a	–
Sânî	319b	293b	334a	352b	268b	338a	290a	280b	36a	178a	360a	234b	233a	269b	–	250b	340b	258a	–
Sübûtî	320b	294b	335a	353b	269b	339a	290b	281b	37a	178b	361a	235b	233b	270b	–	251a	342a	258b	–
Senâyî	321a	295a	335b	354a	269b	339b	291a	281b	37b	179a	361b	236a	233b	271a	91a	251a	342b	259a	–
Hâtemî	321a	295a	336a	354b	270a	340a	291b	282a	37b	179a	362a	236b	235b	271a	–	253a	342b	259b	–
Hâtemî (Edirneli)	324a	297b	339a	357b	272a	343a	293b	284b	39b	180b	364b	239a	236a	273a	–	253b	345b	260a	–
Hâkî	324b	298a	339a	358a	272b	343a	294a	285a	40a	181a	365a	239b	236a	273b	76a	253b	346b	262a	–
Hâverî	325a	298b	339b	358a	272b	343b	294b	285a	40a	181a	365b	239b	237b	274a	–	255b	346b	262b	–
Hatmî	327a	300b	341b	361a	274b	345b	296b	287b	41b	182a	368b	242a	237b	276a	–	255b	349b	263a	–
Hatmî-i Diger	327b	301a	341b	361a	274b	345b	296b	287b	–	182b	368b	242a	238a	276a	–	256a	349b	265a	–

Hudâyî	328a	301b	342b	361b	275a	346b	297a	288a	42a	182b	369a	242b	239a	276b	–	257a	350a	265a	–
Hâzânî	329a	302b	343b	362b	276a	347b	298a	289a	42b	183b	370b	243b	239a	277a	144a	257b	351b	265b	–
Hüsrev	329a	303a	343b	363a	276b	347b	298b	289b	42b	183b	370b	244a	239b	277b	–	257b	352a	266b	–
Hüsrevî	329b	303b	344a	363b	276b	348a	298b	290a	43b	183b	371a	244b	239b	277b	–	257b	352a	267a	–
Hüsrev	329b	304a	344b	363b	276b	348b	–	290b	–	184a	371b	245a	240a	278a	–	258a	352b	267b	–
Hızrî	330a	304a	344b	364a	277a	348b	299a	291a	43b	184a	372a	245b	240b	278b	–	258b	353a	267b	–
Halîlî-i Zerd	330b	304b	345b	366a	277b	349b	299b	291b	44a	184a	372b	246a	241a	279a	–	259a	353b	268a	–
Halîlî	331b	305b	346b	366a	278a	350b	300a	292b	45a	184b	373b	247a	241b	279b	93b	259b	354b	268b	–
Hayâlî Çelebi	332a	306a	346b	366a	278b	350b	30b	292b	45a	185a	374a	247b	242a	280a	94b	260a	355a	269b	–
Hayâlî Bey	333a	306b	347b	367a	279a	351b	301b	293b	46a	185b	375b	248b	248a	280b	102b	266a	356a	269b	–
Zâtî	340b	314a	sayfa boş	375b	285a	351a	308a	301b	54a	190b	384b	257a	253b	287a	–	271b	365a	270b	275a
Zihnî	348b	321b	364b	384b	290b	369b	–	303b	11b	195a	394a	–	253b	294a	–	272a	373b	277a	277a
Zaîfî	348b	321b	365a	384b	291a	370a	315b	309b	11b	195b	394a	–	254a	294a	–	272a	373b	284a	277b
Zuhûrî	349a	322a	365a	385a	291a	370a	316a	310a	12b	195b	394b	–	254b	294a	–	272b	374a	284b	278a
Gubârî	349b	322a	365a	385b	291b	370b	316b	310b	13a	195b	395a	–	255b	294b	21b	272b	374a	284b	278a
Gubârî (Mahmud Çelebi)	351a	323b	367b	387a	292b	372b	317b	312a	15b	196b	397a	–	257b	296a	145b	273b	376a	285a	280a
Garâmî	353b	325b	–	390a	294b	375b	320a	315a	18a	198a	399b	–	258b	298a	–	275b	378a	286b	283a
Garîbî	355a	327a	–	391a	295a	376a	321a	316a	19a	199a	401a	–	259a	299a	65b	276b	379b	288b	284b
Garîbî (Mehmed)	356a	327b	–	392a	295b	376b	322a	317a	–	199a	402a	–	259a	299b	–	277a	380b	289b	285a
Gazâlî (Deli Birâder)	356b	328a	–	392b	296a	377b	322b	317b	19b	199a	402b	–	259b	300a	–	277b	381a	290b	286a
Gulâmî	364b	336b	–	401b	302a	388a	330a	326a	188b	204b	412a	–	266a	307a	–	284a	390a	298b	297a

Metin ve Nüsha Farkları İle İlgili Açıklamalar

1- Metinde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun vokaller ا, ى, و sırasıyla ā, ī ū şeklinde gösterilmiştir.

2- Arap alfabesinde bulunup da yeni alfabemizde bulunmayan işaretler şu şekilde gösterilmiştir:

s̱ .... ث
ḥ .... ح
ḫ .... خ
ẕ .... ذ
ṣ .... ص
ż, ḍ .... ض
ṭ .... ط
ẓ .... ظ
ʿ .... ع
ġ .... غ
ḳ .... ق
ñ, k, g .... ك
ʾ .... أ

3- Farsçadaki "vāv-ı maʿdūle" ile yazılan kelimelerde bu harf "italik" olaraK gösterilmiştir: ḫ*ā*b, ḫ*ā*ce gibi.

4- Birleşik isim ve sıfatlar yazılırken Redhouse'ın "Turkish and English Lexcion" adlı lugatı ve İsmail Ünver'in " Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı yazısı dikkate alınmıştır. [1]

4- Nüsha farkları belirtilirken ayrı kelimeler arasına " : " işareti konulmuştur. Aynı satırda birden fazla farklılıklar " / " işaretiyle ayrılmıştır.

1- İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" Türkoloji Dergisi, C.XI, S.1, Ankara 1993, s. 51-91.

5- Tenkitli metinde kullanılan nüshaların varak numaraları gösterilmiş, metin oluşturulduktan sonra tarafımızdan " 1-10-20-30 " şeklinde satır numaraları verilmiştir.

YK

METİN

(B6b) (P1b) (A1b) (S1b) (F1b) Ṭūṭī-i nāṭıḳa ki ḳafes-i nefs-i insānda merāyā-yı ṣun‘-ı Yezdānīye muḳābil ve her āyīne telḳīn-i isnād-ı üstād-ı خلق الانسان علمه البيان ile inşā vü inşād ile ḳā'il olmaġa ḳābildür. اعملواآل داود شكرا mūcibince şekker-i şükr ile gūyā olsa Süleymān-ı zemān ve علمنا منطق الطير ta‘līminden behremend olup rubā‘-ı اولى اجنحه مثنى و ثلث و رباع sarāyında ونحن نسبح بحمدك و نقدس neġamāti ile serāyende olan bülbülān-ı gülşen-i melekūta ṭayerānde vüseyrānde enbāz olur ve künküre-i ‘arş-ı berīn والله يحب الشاكرين de bülend-pervāz olur.

Naẓm :

İlāhī cānumı şeydā-yı ‘ışḳ it
Dilüm ṭūṭīsini ġūyā-yı ‘ışḳ it

Aña envā‘-ı ṣun‘uñ ḳıl merāyā
Ki tā seyr ide anlardan mezāyā

İdüp üstād-ı ilhāmuñla telḳin
Şekerrīz ola sözde cān-ı şīrīn

İdüp evṣāf-ı nu‘mānı mükerrer
Tenāvül eylesün şükrüñle şekker

Ve bülbül-i zebān lāne-i dehāndan gülistān-ı cihānda mecmū‘a-ı evrāḳ-ı gülde قد ورد فى الوردانه خلق من عرق رسول الله nakş-ı nigārın görüp ol gül şarābınuñ neşve-i evānī-i me‘ānisiyle ‘araḳnāk ve naġme-i eġānī-i ġavānisiyle mest ü bī-bāk olduḳda enāşīd-i tekellümātı ol menzil-i ‘aliyye وما ينطق عن الهوا ان هوالاوحى يوحى ḥażretinüñ (P2a) medḥ-i cemāl-i cemīli olsa ve eġārīd-i terennümātı ol müşārü'n-ileyh وما علمناه الشعر وما ينبغى له ṣāḥib fażīletinüñ na‘t-ı cezīli olsa الا الذين آمنو وعملو الصالحات mūcibince kelimātı beyne'ş-şu‘arā muttaṣıl (A2a) (F2a) lā-yenḳaṭı‘ müsteṣnā olur ve anuñ gibi şā‘ir ‘ınde şer‘i'ş-şāri‘ dünyāda mūcib-i medḥ ü ṣenā ve ‘uḳbāda müstevcib-i behcet ü ṣenā olur.

Naẓm li-kātibihī : Ey gül-i bāġ-ı İrem mest-i ‘araknāk-ı gülüñ
Lāle-i gülzār-ı cennet dāġdār-ı sünbülüñ

Ol ʻaraḳdan cürʻa içüp mest olup eyler fiġān
Gül şarābı neş'esinden ṣanma cūşān bülbülüñ

Güftār-der-güftār : ʻUlemā-yı ḫurdebīn belki mutḷaḳa ʻuḳalā-yı ḫıred-güzīn ḥużūrında maʻlūmdur ki yetmiş üç milletden fırḳa-i nāciye ki zümre-i mütekellimīndür. Ve anlar zübde-i muʻallimīn ü müteʻallimīndür anlaruñ ittifāḳı üzre Cenāb-ı Rabbü'l-erbāb ve mālikü'r-riḳābuñ

Beyt : کلت الا لسن عن مدحته
دلت الکثرت فی وحدته

ṣıfat-ı ẕātiyyesi olduġı bilā-kelāmdur ve ol ṣıfāt-ı ẕātiyye-i ezeliyyenüñ birisi kelāmdur. Ve İmām-ı Aʻẓam Fıḳh-ı Ekberde ki iṡbāt-ı ṣıfāt itmişdür kelāmı ol ṣıfātdan iṡbāt itmişdür. Binā'en ʻalā hāẕā şecere-i şemere-i āferīneş ve şemere-i şecere-i dāniş ü biniş deryā-yı ṣadef-fıṭrat ve ṣadef-i deryā-yı ḫilḳat vāsıṭa-i silk-i esāṭīr-i evvelīn ü āḫirīn ve māşıṭa-i ʻarūs-ı īcād u tekvīn mebde-i ibdāʻ-ı her muḳaddem ü mu'aḫḫer ve menşe'-i inşā-yı ثم انشا خلقا آخر süḫandur.

Naẓm : Cihān bünyādı çünkim emr-i kündür
Pes evvel dem ẓuhūr iden süḫandur

Süḫandur ibtidā-yı āferīneş
Süḫandur aṣl-ı dāniş ferʻ-i bīneş

Çünki evvel ما خلق الله اللوح و اول ما خلق الله القلم (S2a) müstedʻāsı üzre evvel-i maḫlūḳ (B7a) levḥ ü ḳalemdür. Ve ḫalḳ-ı levḥ ü ḳalem rāyāt-ı āyāt-ı maḫlūḳata ser-i ʻalemdür. Lā-cerem levḥ ü ḳalemden (P2b) murād maḥv u iṡbātdur ve maḥv u isbāta medār ıʻlā-yı kelime-i kelimātdur.

Şiʻr : Ḳalem Meryem çü Rūḥü'l-ḳuds maʻnī
Süḫan ʻİsā gibi ṭoġmaġa yaʻni

Ḫudādan olmasa iẓhāra destūr
Ḳalurdı şöyle mużmārr rıḳḳ-ı menşūr

Süḫan ḳalsa ʻadem-i küncde mestūr
Ne yazardı ḳalemden levḫ-i mesṭūr

Süḫandur tercemān mülk-i ḳademden
Süḫandur mā-ḫaṣal levḫ ü ḳalemden

ʻĀlem-i elestüñ ḫiṭābı süḫanladur ehl-i belānuñ cevābı süḫanladur sebaḳ taʻlīm-i علم الا سما süḫandur nesaḳ-ı teslīm-i سبحانك لاعلم لنا (A2b) (F2b) süḫandur.

Naẓm : Rumūz-ı ʻalleme'l-esmā süḫandur
Künūz-ı sırrü mā evhā süḫandur

Süḫanda bize ādemdür eb ü ced
Anı işʻār ider añlarsañ ebced

Mebde-i irsāl-i rüsül ve inzāl-i vaḥy süḫandur madde-i tafṣīl ve icmāl-i emr ü nehy süḫandur.

Naẓm : İrüp levḫ ü ḳalemden pāye pāye
Süḫan gökden inüpdür enbiyāya

Sebeb olan süḫandur çün duʻāya
Süḫandur nerdubān olan semāya

Pādişālaruñ ʻadl u dādı süḫanladur gedālaruñ dād u feryādı süḫanladur.

Naẓm : Süḫandur şehper-i murġ-ı münācāt
Süḫandur rehber-i mülk-i murādāt

Erbāb-ı ʻişvenüñ şīve vü nāzı süḫanladur aṣḥāb-ı ʻışḳuñ zārı vü niyāzı süḫanladur.

Naẓm : Süḫandur rū-nümā-yı maʻnā-yı ʻışḳ
Süḫandur müddeʻā-yı daʻvā-yı ʻışḳ

Sühandur dil-rübālar yādigarı
Sühandur mübtelālar yār-ı ġārı

Terennümāt-ı muṭrib-i eflāk sühanla nevāsāzdur tegannümāt-ı tesbīḥ-i emlāk sühanla demsāzdur şehper-i dā'ir sühan terānesine raḳḳāsdur ahter-i sā'ir sühan dürdānesine ġavvāsdur çün ḫil'at-ı vaḥyüñ ṭırāzı ve enbiyānuñ cilve-i şāhid-i'cāzı sühandur الا نسان لولا اللسان ـا mūcibince insānuñ sā'ir ḥayvāndan mā-bihi'l-imtiyāzı sühandur.

(P3a) *Naẓm* : Sühandur 'ālem-i ma'nā maḳāli
Sühandur ma'nā-yı 'ālem miṣāli

Sühandur 'ālem-i ġayb armaġanı
Sühandur sırr-ı ḳudsī tercemānı

Sühandānlar dilidür levḥ-i maḥfūẓ
Ne aṣṣı ma'nā çün olmaġa melfūẓ

Ne söz sözdür iden insānı insān
Olur mı söz gibi insāna iḥsān

Söze söz yoḳ diyendür sözde ṣādıḳ
Buña şāhid Kelāmu'l-lāhu nāṭıḳ

Şu gibi ṭur da 'Āşıḳ ṭurı ṭur
Kelām aṣlın Kelīmu'llāhdan ṣor

Faṣl-ı Evvel : Evvel ẕikr olan muḳaddeme-i muḥaddimeye bu tālīdür ki ḫaṣṣa-i nev'-i insān olup eşḫāṣına 'arż-ı 'ām olan kelām bir cins-i 'ālīdür. Ve cins-i insān ki bir küllīdür efrādı mütefāvitdür cins-i 'ālisi ġalebe-i şīven-i lāhūt ile melā'ikeden efżal ve nev'-i sāfili ġaleyān-ı şü'ūn-ı nāsūt ile seg u ḫūkdan dūn ve (F3a) (A3a) meflūk ḫāb u ḫūr ile 'avālim-i taḳaddüsden 'ayālim-i tedennüse tenezzül idüp cüzden mu'aḫḫar olup ber-mūcib-i اولئك كالا نعام بل هم اضل olduġı naṣṣ-ı Ḳur'ānla ṣābitdür. Keẕālik kelām daḫı aṣnāf-ı evṣāfda insāna nümūdārdur. Ne ān ki lafẓ u laḥẓda mütesāvī vü

mütevāzin olduğı gibi ma'nāda vü fehvāda mütevāzi vü hem-vārdur. Bu ma'nā dahı meşkūt-ı kelām-ı İlāhīden muktebesdür işbātda bu mażmūn besdür.

Şi'r : در بيان ر در فصاحت كى بود يكسان سخن
كرچه كوينده بود چون جاحظ و چون صمع

در كلام ايزد بيچون كه وحى منزل است
كى بود تيت يدى مانند يا ارض ابلعى

Lā-cerem kelām-ı beşer ki mazhar-ı etvār-ı hayr u şerdür. Gāh olur sā'ir hayvānātdan بلا مزيت meziyyeti hasebi ile sebeb-i rüchān olur gāh olur ki nehīk-i hımār ki maşdūk-ı (S2b) ان انكر الاصوات لصوت الحمير dur(B7b) Kelāmı andan dūn ve kendi her çend da'vā-yı 'ilm ü 'irfān iderse كمثل الحمار يحمل اسفارا mūcibince nā-dān olur حدالانسان انه ناطق فمن كانت رتبه فى النطق البلغ كان بالانسان اخلق (P3b) bu müdde'āya burhān olur. Sühan vardur ki şāhibini dār-ı na'īme ilkā eyler sühan vardur ki nāţıkını ehl-i cehīm idüp niçe biñ yıllık 'ibādātın ilğā eyler.

Leff ü neşr der-nazm u neşr : Egerçi nuţţāk-ı nāţıka kelāmuñ ıhāţa-i ta'dādından kāşırdur ve pāy-ı hāme-i mesāha-i mesāfe-i ta'dīdinden münkesirdür ammā nefsinde iki kısımdur. Her biri ehāyir-i zehāyir-i ma'ārif üzre vaż' olınmış bir ţılsımdur birine neşr nām ve birine nazm isimdür. Ve neşr dahı iki kısımdur bir kısmı a'lā ve bir kısmı ednādur ve kısm-ı a'lāsı beyānla müsemmādur. Nazm dahı iki nev'dür bir nev'i sāfildür ve bir nev'i 'ālīdür aşıl murād olan ol cins-i 'ālī beyāndur ki beyān-ı şi'r bu mukaddimāta maţlab-ı a'lādur. Ammā istiţrādan beyāna dahı nev'-i īhām ve keşf-i ibhām evlādur.

Beyān-ı bedī' der-ma'āni beyān: Feşāhat u beyān ki feżā'il-i insāna 'unvāndur. Ta'līmi cenāb-ı İlāhīden cānib-i (F3b) (A3b) 'ibāde bir ni'met-i celīldür ki tālī-i halk-ı insāndur ve naşş-ı Kur'ānda īrādı mevrid-i imtināndur. Bu bābda fezleke الرحمن علم القران خلق الانسان علمه البيان dur. Kezālik şunlar ki naşb-ı a'yān-ı 'ilm ü 'irfāndur her biri beyān-ı beyānda bir vech ile nüktedāndur. Hükemā-yı mütekaddimīn mezhebinde kelām hadd-i insān-ı nāţık ve beyān resm-i ta'rif-i kemāl-i insāndur. Ehl-i ma'āni ta'rīfinde ma'nā-yı vāhidüñ ţuruk-ı muhtelefeyle īrādı ol 'ilm ile ma'lūm olmakdan 'ibāretdür. Ve 'inde'l-ba'ż feşāhat ile belāğatüñ ve zekā-yı kalb ile zekā-yı lisānuñ cem'ine işāretdür. Kümmel-i büleğādan 'Abdu'llāh bin el-Mu'tez beyān *tercemān-ı kulūb ve şaykal-ı 'ukūl* olmağla tefsīr itmişdür. Zümre-i füşahādan Sehl bin Harūn

tercemān-ı ʻuḳūl ve ravż-ı ḳulūb olmağla taʻbīr itmişdür. Caʻfer-i Bermekī *beyān muḥīṭ-i maʻnā ve kāşif-i maġzādur* diyü resm itmişdür. Cāḥiẓ *beyān ḳalbden ḳanāʻı keşf ve żamīrden ḥicābı defʻ* olmaḳ ṭarīḳına gitmişdür. Bundan zā'id taʻrīf ve vaṣf-ı beyān ḫāric-i vaṣf-ı beyāndur āyāt-ı beyyināt ve eḥādīs̱-i nebeviyyāt ki (P4a) nes̱r ile vāriddür nes̱rüñ naẓmdan fażlına müzekkī vü müheẕẕib şāhiddür. Ḥaḳḳā ki nes̱r bir deryā-yı jerfdür ki keştī-i ḫāme her rūzgār ile anda vāṣıl-ı sāḥil olur ve bir ṣaḥrā-yı ferāḫdur ki tekāver-i kilk enine vü uzunına tek ü tāz idüp menzil-i maḳṣūda āsān-ı bī-ḫavf u nā-hırāsān nāzil olur. Ṣaḥn-ı pehnā ẕırāʻ-ı evzānla mesāḥat olınmaḳdan vāsiʻdür ve geşt-i deşti ne ḳadar olınsa reh-güẕār-ı dehr ü ḫāme kenār-ı baḥre irişmekle tecāvüz-i baḥr-ı kāmkāne ġayr-ı māniʻdür. Bir bezmdür ki her güne mīvesinden tenaḳḳul müyesserdür ve bir bādedür ki her nevʻ ḳadeḥle andan tenāvül müyesserdür. Ḫilʻat-ı ʻibārāt u istiʻārāt ḳāmet-i ḫilḳatine rāst gelmemek iḫtimāli yoḳ ve cevāhir-i zevāhir-i taḫayyülātı kīse-i edāsı almamaḳ ihtimāli yoḳ. Zer-i ḫāliṣ-i kelām-ı kāmilü'l-ʻayār vefā itmese yanınca bile ḫarc itmege ṭaṭvīl-i bilā ṭā'ilden zeḫārif bulınur (F4a) (A4a) ve bi'l-cümle nuḳūd-ı mechūd ne ḳadar vāfir olsa bezl itmege fuḳarā-yı faḳrdan maṣārif bulınur.

İşʻār der-meziyyet-i mertebe-i eşʻār : Şiʻrüñ mānāsı luġat-ı ʻilm-i daḳīḳ olduğı (B8a) cihetden ʻilm ile müterādifdür. *Leyte şiʻrī* didükleri daḫı bundan me'ḫūẕdur ve bābı bāb-ı ẓarf olmağla ẓarāfet ü neẓāfeti müteẓāyid ve iştiḳāḳı ʻarş ile şerʻden olduğı sebebden ʻuluvv-ı rıfʻatı müteżā'ifdür. Iṣṭılāḥda (S3a) ʻinde'l-baʻż bir kelāmdur ki vezn ü ḳāfiyeyi cāmiʻ ola ve īrādı ʻan ḳaṣdın vāḳıʻ ola. Şuʻarānuñ büleġā-yı ʻArabī bī-vezn yanında bir lafẓ-ı ʻArabī daḫı ziyāde idüp vezn-i ʻArabī diyü taʻbīr itdiler. Bu iki faṣl yaʻni vezn ü ḳāfiye merʻi olmayıcaḳ şiʻr kāmil olmaz ve bir mıṣrāʻ ki nıṣf beytden ʻibāretdür taʻrīf-i şiʻr aña şāmil olmaz ve vezn var iken ḳāfiye elbette āḫir beytte olup ḳāfiyesi olmaduğı cihetden bir mıṣrāʻ ve Aḫfeş meẕhebi üzre recez ve cumhūr re'yi üzre bilā-ḳaṣd olanlar taʻrīf-i şiʻrde dāḫil olmaz ve şiʻre baʻżılar *kelām-ı mevzūndur* ve baʻżılar *kelām-ı muḫayyel-i ġayr-ı mevzūndur ki ḳaṣda muḳarin ola* diyü (P4b) ittifāḳ eylediler. Ve baʻżılar muḳaffā olup ḳāfiyeleri daḫı dāne-i enār gibi üstüvār olup ḫırḳa-i sālūs gibi rengārenk olmayup sübḥa-i mercān gibi hemvār olmaḳdan kināyet idüp *muḳaffā-yı mütekerrir ü mütesāviü'l-evāḫir ola* diyüp iki ḳayd daḫı ilḥāḳ eylediler. Ve Şerḥ-i Lāmiyyetü'l-ʻAcemde Ṣalāḥü'd-dīn Ṣafdī taḥḳīḳ itdügi üzre ḳudemā-yı ḥükemādan Arisṭo ki ol ṭa'ifenüñ ḥakimi vü ḫaṭībi vü şāʻiridür anuñ ḳavli üzre şiʻrde vezn ü ḳāfiye olmaḳ lāzım degüldür ve vezn ü ḳāfiye şiʻrde rükn degüldür. Mücerred-i

mukaddemāt-ı muḫayyeleden mü'ellef olan kelāmdur ki sāmi'ūñ ḫayāline ma'nā ilḳā eylemek anuñ şānından ola. Ol ma'āni daḫı yā mūcib-i iḳbāl olup medḥ ola maḥbūba ḳuvvet-i cān ve rūḥ-ı revān didükleri gibi. Veyāḫud mūcib-i a'rāz olup hicv ola raḳībe 'azāb-ı cān u belā-yı nā-gehān didükleri gibi. Ve ol kelām ḥadd-i ẕātında gerek ṣādıḳ vāḳı' olsun şarābe mey-i nāb didükleri gibi ve gerekse (F4b)(A4b) kāẕib ü ġayr-ı vāḳı' olsun mey-i nāba yāḳūt-ı seyyāl ve la'l-i meẕāb didükleri gibi. Lakin 'örf-i cumhūrda şi'rde mu'teber olan ancaḳ vezn ü ḳāfiyedür taḫayyül ü 'adem-i taḫayyül ve ṣıdḳ u kiẕbüñ anda medḫali yoḳdur.

Beyān-ı maṭla'-ı mihr-i eş'ār ve menba'-ı evzān-ı biḥar : Ol vaḳt ki Adem-i Ṣafī ki Ebū'l-enbiyā vü ceddü'l-beşerdür ber-muḳteża-yı ḥikmet-i Rab ne ber-mūcib-i ḳahr u ġażab اهبطو امنها emriyle والكم فى الارض مستقرومتاع mihmān-ḫānesine nāzil oldı ve خلق لكم مافى العرض جميعا nezl-i bī-girānına vāṣıl oldı. Sübḥa-i ṣayḥası ربنا ظلمنا ve ṣayḥa-i nevḥası وان لم تغفرلنا oldı. Sipihr-i mihr-i İlāhīden āfitāb فتاب عليه üstine ṭāli' oldı.

Beyt : بسى كر ديد آدم ربانى كوى
كه تا كرد ظلمنا شست زى روى

Henüz ḥasret-i bāġ-ı bihişt yār-ı gārı ve gülşen-i İrem-i enhārīnüñ ḫayāli gözinde cāri (P5a) idi ki bir vāḳı'a daḫı vāḳı' ya'ni Ādem ḳatında evlādından Hābil Ḳābilden (B8b) maḳbūl oldı. Ḳābil ḥased idüp ṣalāḥa ḳābil olmayup ḳātil olmaġa ḳā'il oldı ve tīġ-i ẓulm ile Hābil maḳtūl oldı. Eşcār ḳurudı ṣular ṣoġuldı fevākih acıdı eṭ'ime müteġayyir oldı. Ādem bildi ki vech-i 'arżda bir ḥādiṣe ḥādiṣ oldı bu tegayyürāta ol bā'iṣ oldı. 'Azm-i Hind itdi. Ḥāli bilūp kendüden gitdi. Ādemlükdür yine nāyiḥa-i muṣībeti ile her nāḥiye ṭoldı zārından felekler iñledi ve nālişinden melekler tesbīḥin yañılup vuḥūş u ṭuyūr beliñledi. Def'-i fütūr u nefṣetü'l-maṣdūr içün lisān-ı Şuryānī üzre Hābile bu mersiyeyi buyurdı bu merṣiye elsine vü luġatde tedāvül iderek Ya'reb bin Ḳaḥtāne naḳl itdi ol 'Arabī vü Süryānī (S3b) luġat ile şi'r söylerdi. Ol bu mersiyeye naẓar eyledi müsecca' gördi muḳaddemin mu'aḫḫar mu'aḫḫarın muḳaddem itmekle şi'r olmaḳ ḳābil olduġın fehm idüp esbāb u evtādın taḳdīm ü te'ḫīr ve fevāṣılın ri'āyet eyledi. Bu uṣlūb ile naẓm eyledi.

Şi'r : تغيرث الزمان ومن عليها
فوجه الارض مغبر قبيح

تغير كل ذى لون و طعم
و قل بشاشت الوجه الصبيح

و قابل اذ اق الموت هابيلا
فوا هز نى لقد المليح

(F5a) (A5a) ba‘żılar bu şi‘ri Ādem ‘aleyhi's-selām naẓm itdi diyü birḳaç beyt ilḥāḳ ideriler ḥattā Ḥavvā daḫı cevāb didi ve İblīs عليه ما عليه daḫı iẓhār-ı şamāta idüp birḳaç beyt daḫı ol didi dirler ve ol beytleri maḥallinde īrād iderler ammā **Keşşāf**da bu ḳavl merdūddur. Ḳulūb-ı enbiyā muḥīt-i baḥr-ı tecelliyāt ve elsine-i mürselīn-i mehbıṭ-ı envār-ı vaḥyu'l-āyāt olduḳları sebebden edāları kemāl-i cemālde olduġı yüzden ‘ārıż-ı kelām-ı mu‘ciz-niẓāmlarında ‘ārıżı ġāze-i tekellüfāt ve ‘arıyyeti gīsū-yı taṣannu‘āt-ı ‘ibārāt ṣūret virmedügi (P5b) vech ile ol bāb mesdūddur.

Mıṣrā‘ : حاجت مشاطه نيست روى دلا رامراه

Ḫuṣūṣā Ḥażret-i Ādem ki ‘ilm-i علم الاسما dāniş-āmūz-ı debistānı ve وماعلمناه الشعروما ينبغى şaḥfınuñ varaḳ-gerdānı olmaġla فلما انباهم باسما بهم navdānından her nebīnüñ gülşen-i ḥürmetine cārī idügin bilürdi. Lā-cerem ḳarż-ı şi‘re ne vechile meyl ḳılurdı her kelāmı mīzān-ı vaḥyile sencīde iken ḥāşā-fe-ḥāşā ki gevher-i güftārına keffe-i evzān-ı şi‘ri maḳarr ide ve eş‘āruñ reşḥa-i buḫārından dāmen-i ḳadrin ter ide.

Mıṣrā‘ : بماهتاب چه حاجت شب تجلى را

Ba‘dehū ‘uẓamā-yı ‘ulemā vü ḥukemā-yı ḳudemā ki kimi ilāhiyyūn olup ‘ilm-i tevḥīdüñ ṣāḥib-vuḳūfları ve kimi ‘ilm-i felsefenüñ feylesofları ve kimi eşrāf-ı işrāḳıyyūndur meşārıḳ-ı mihr-i ḳuvvet-i ḳudsiyyeye eşrāfla revāḳıyyūn gibi ṭāḳ u revāḳ-ı taḥḳīḳe vāṣıldur ve kimi meşā'iyyūndur ki yanlarında ‘arṣa-i ‘ālem-i tecrīd fārisleri rācildür tecelliye-i āyīne-i eẕhān ve taḫliye-i āyīne-i iẕ‘ān idüp taṣfiye-i nefes-i nāṭıḳa ve tezkiye-i evṣāf-ı beşeriyye itmekle tekmīl-i ‘ulūm-ı riyāżiyye ve taḥṣīl-i ḳuvvet-i ḳudsiyye idüp ecrām-ı ‘āliyātuñ ḥaḳāyıḳına ve ‘ālim-i eşīriyyātuñ daḳāyıḳına vāḳıf oldılar. Felek-i dā'irüñ eṭvārı ve kevkeb-i sā'irüñ edvārı evzān u elḥān üzre olduġına ‘ārif oldılar. ‘İlm-i evzān-ı eş‘ārı ve fenn-i mūsīḳī vü edvārı (F5b) (A5b) terkīb itdiler ve kelimātların vezn ü ḳāfiye ve

eşvātların naġamāt u naḳarāt üzre tertīb itdiler. عصرا فعصرا فهلم جرا leş'āruñ ḳadri efzūn oldı. Her ḳarnuñ 'ulemāsınuñ ḥadāyıḳ-ı 'ulūmda (B9a) ve ḥaḳāyıḳ-ı fuhūmda elfāẓ u 'ibārātları belki elḥāẓ u işārātları şi'r oldı. Ḫavāsınuñ keyfiyyet-i 'ışḳda ve ḥālet-i şevḳde vaḳt-i medḥ-i ḥabībde ve maḳt-i ḳadḥ-ı raḳībde ḥikāyet-i vaṣlda ve şikāyet-i faṣlda tercemānları şi'r oldı ve (P6a) 'avāmınuñ ta'rīfde ıṭnāb u ıṭrāları ve taḳrī'de iġzāb u ıġrāları lisān-ı şi'r oldı. Ve heycāda remzleri ve heycāda recezleri şi'r oldı. *Ḥikāyet :* İmām Ṣa'ālibi Kitāb-ı 'Arāyisde rivāyet ider ki çünki İblīs-i pür-telbīs ḳavm-i 'Ādı büt-perest itmekle iżlāl eyledi ol ḳavm-i 'Ād-i 'āḳḳ 'ādi olıcaḳ Ḥaḳ Te'ālā hidāyet içün Hūd nebīyi irsāl eyledi ve ol ḳavm ṣarḥ-ı mümerred ve ṭarḥ-ı müşeyyed üzre maṣāni'-i 'acībe ve mebāni-i metīne bünyād eylediler. Ḥaḳ Te'ālā anları اتبنون بكل ريع

آيت تعبثووتتخذون مصانع لعلكم وتخلدون āyetine maẓhar eyledi (S4a) ve üç yıl anlardan ḥasb-i maṭar eyledi. Egerçi āteş-i 'aṭşdan nāsuñ dūd-ı āhı bulut gibi göge aġardı ve dūd-ı ḥasret-i mā ile gözleri yaşı yire yaġmūr gibi yaġardı ammā semādan bir ḳatre yaġmur yaġmayup gūyā ki çeşme-i ḫūrşīd ḳurudı ḫalḳuñ bī-āb u bī-tābluġına mihrüñ özi köyinüp ve māhuñ aġlamaḳdan gözi aġardı çeşm-i ḥusūd gibi yirüñ 'aynları ṣoġuldı. Yidi deryā ḥarāret-i tāb-ı tebe mübtelā olduḳda seḥāb-ı şīr-i heybet beççe-i şīr-i ḫāresi iken kendüyi yuḳaru ṭutup aġzına bir ḳatre ṣu ṭamzırmaduġına ġayretinden bir ḳaşuḳ ṣuda boġuldı. Ḥattā sebūnuñ bile endāmına ḥarāret yürüdi ve ṣurāḥinüñ ḳanı ḳurudı deryālar ḳurıyup māhiler tābede māhi gibi ṭābīde idiler. Vādilerüñ ṭudaḳları ḳuraḳdan çatlayup leb-i enhār-ı ḥarāretden tefīde idiler. Eṭfāl-i būstān būstān-ı neyistāndan ve benāt-ı nebāt şīr-i żar' ebrden sīr olmaduḳlarına (F6a) (A6a) ṣar'-miṣāl oldılar. Selsāl-ı āb-ı zülālden cūylar el yuyup derūnları ṣalṣāl oldılar. Kürre-i zemherīr tābe ve anda māh māhi idi. Ebr-i bī-bārān ol āteşdānuñ dūd-ı siyāhı idi ve cedy ü ḥamel ḥarāretden biryān oldı (P6b) ḳurṣ-ı kevākib ḳavrulup felek-i ṣevābit-i sofra-i pür-nār oldı çünki 'uluvv-i celālleri 'utuvv ü ḍalāl oldı. Ve bunlar bu āteş-i 'aẕāb ile mükedder olup sā'irlere mūcib-i 'ibret ü nekāl oldı. Ol tārīḫde de'b-i ḳadīm ve dīnden ḳavīm buydı her müẕnib ü mücrim ger kāfir ü ger müslim ḳavme ki cehd ü belā ve ḳaḥt u ġalā nāzil olsa beyt-i ḥarāma cem' olup istisḳā iderler ve ṭaleb-i ruḫṣ u reḫā içün ḳurbān kesüp du'ā iderlerdi. Onlar daḫı bu 'ādete binā'en Ḳayl nām kimesneyi Mekkeye gönderdiler. Egerçi ḥikāyetde ḳāl u ḳīl u taṭvīl çoḳdur ḫulāṣası budur ki Mekkeye geldiler ehl-i Mekke bunları 'ıyşa vü nūşa meşġūl eylediler. Ḳavmleri ḥālin unutdılar içlerinden biri bu şi'ri namẓ idüp muġanniyelere ezberledüp oḳutdı.

Şi'r : الا ياقيل و يحك قم فهنتى
لعل الله يصحبنا عماما

فيسقى ارض عاد ان عاد
قد امساوامايتبيون الكلاما

من العطش الجديد فلبن بر جو
يه الشيخ الكبير ولا الغداما

و قد كانت نسآ هم بخير
فقد امست نسآو خم عياما

وان الو حشن يا بتهم حجارا
هار كم و ليلكم التماما

فقبح و قد كم من وفد قوم
و لا لقوا التحيته و الستلا ما

Bu ḳıṣṣa muṭavvel ve kitāb-ı meẕkūrda mufaṣṣaldur. Ol eşḫāṣuñ her birinüñ şi'rleri meżkūr u mesṭūrdur ve yine kitāb-ı meẕkūrda mezbūrdur ki Ḥażremevtden Bisṭām nām kimesne rivāyet ider ki *Ḥażremevt cibālinde bir ġāra varduḳ yüz ẕirā' ṭūlı var bir serīr-i zerrīn envā'-ı cevāhir ile gevher ekin gördü. Üstinde bir 'aẓīmü'ş-şekl şaḫş-ı 'ādī nā'im şeklinde yatur üstinde yetmiş ḥulle var* (P7a) *altun tellerle mensūc ve zer-nigār cevāhiri almaḳ ḳaṣd itdük ḳoparamaduḳ. Ḥulleleri yapışduḳ gördük* (F6b) (A6b) *remīm olmış . Serīr başında bir levḥ gördük üstinde luġat-i 'ādī ile yazılmış ġubūr kimesne oḳımadı. Bir yıldan ṣoñra oḳudılar bir şi'r idi ki tercemesi 'Arabī ile böyle olur.*

Şi'r : اعبر بى ايها المغرور بالعمر المديد
انا شد اد ابن عاد صاحب الصن العميد

احوالتدت والياسا و الملك المشيد
ان اهل الا رض كلا لى من خوف و عيدى

وملكت الغرب والشرق بسطان شيديد
و بفضل الملك والعدت فيه والوعيد

نانی هود و کنافی منلال قبل هود
فدعانالو قبلناه الی الا مرالر شید

فعصیناه و نادیت الاهل امن بجید
قایتنا صیحت تهوی من الافق البعید

فتوافیتا کز رع و سط بیدا

Kezālik ḳavm-i Şemūd zemānında daḫı Ṣāliḥ nebī da'vet-i dīn idüp ba'żılar tābi' olup Żüvvāb nām kimesne (S4b) māni' olduḳda aṣḥāb-ı Ṣāliḥden biri dimişdür ki

Şi'r : و کانت عصیت من آل عمره
الی دین النبی دعوا شهابا

عزیز ثمود کلهم جمیعا
فهم بان یجیب ولو اجابا

لاصیح صالح قیتا عزیزا
و ماعدلو ابصاحبهم ذوابا

و لکن الفوات من آل حجر
تولو ابعدرشد هم و یابا

Ve zemān-ı Şu'aybda ḳavm-i Medyen icābet-i da'vet itmeyüp ṣayḥa vü ẓulle ile 'aẕāb olınduḳlarında içlerinden Ebced ve Hevvāz ve Ḥuṭṭi ve Kelemen ve Sa'faş ki bunlaruñ melekleri adı idi ve Semīr ü 'İmrān kāhinleri adı idi ve Raḳīm anlaruñ kelbi adıdur bu cümle helāk olduḳda ehl-i Medineden birisi dimişdür.

Şi'r : یا قوم ان شعیبا مرسل فذ روا
عنکم سیملرا و عمران بن شداد

انی اری غیمت یا توم قد طلعت
تد عوبصوت علی صمانته الوادی

وانکم لم تر و فیها ضحآ غد
آلا الر قیم تمشی بین الفجاد

(P7b) Ve Kelemenüñ ḳız ḳarındaşı Kelemeni bu vech ile merṡiye itmişdür.

Şi'r : كلمون هدركنى هلكه و سبط المحله
سيد القوم اناه الحتف نا رو سبط ظله

جعلت نار عليهم دار هم كالمكمحله

(F7a) (A7a) Ve Kaskar diyārında bir ṭaş üstinde ba'ż-ı aṣḥāb-ı Süleymān nebī 'aleyhi's-selām ḫaṭṭıyle bu şi'r yazılmış bulunmışdur.

Şi'r : و نحن و لاحول سوى حول ربنا
مزوح الى الاوطان من ارض تدمر

اذا نحن رحنا كان ديث رواحنا
مسيرت شهر والغد ولاخر

اناس شروالله طوغا نفو سهم
بنصر ابن داود النبى المطهر

لهم فى المعالى الدين فضل ورافيت
وان سبو ايو ما فمن خير معشر

متى ير كبالرتيح المطيعت اسرعته
مبادرت عن شهرها لم تقصر

لهم طير صفوفا عليهم
متى دفوفت من فوقهم لم تيتر

Ve tīġ-i İskender-i Ẕü'l-ḳarneyn ḥaḳḳında dimişdür.

Şi'r : قد كان ذ والقرين قبلى مسلما
ملكايدين له الملوك ويسجد

بلغ المشارق والمغارب تبتغى
اسباب ام من حكيم مرشد

فرای مغار الشمس عند غروبها
فی عین ذی خلب وثاط حرمد

Ve Ḥażret-i Ṣıddıḳ (B10a) zemānında Yemende bir mevżıʿa seyl gelüp ṭopraġı giderüp bir ḳapu açıldı içinde bir daḫme ve daḫmede altmış ẕirāʿ ṭūlı var bir meyyit ve meyyitüñ boynında bir levḥ ve levḥde bu şiʿr-i mektūb bulındı.

Şiʿr : اذا خان الامیرو کاتبا
و قاضی الارض داهن فی القضا

فویل ثم ویل ثم ویل
لقاضی الارض من قاضی السمآ

Bu cümleden (P8a) maʿlūm u meczūm oldı ki zemān-ı Hūdda ve evān-ı Şemūdda eyyām-ı ʿĀdda ve hengām-ı Şeddādda tārīḫ-i Şuʿayb u Medīnede ve devrān-ı Süleymān u vaḳt-i Ẕü'l-ḳarneynde şiʿr müstaʿmel belki çaḳ Nūḥ zemānından mütedāvil imiş. Ḫuṣūṣā ol zemānda ki ʿArabda fuṣeḥā-yı Ḳaḫṭān ve ḳabīle-i Ḳureyşden beni ʿAdnān ẓuhūr eyledi fevāḫir-i hassān ve cevāhir-i ʿuḳbān ḳavānīn-i edeb ve devāvīn-i erib ṣenā-yı feżā'il ü senā-yı şemāyil şiʿr olup ekṣer-i nās *leyte şiʿri* diyüp şiʿre ḳaṣd-ı şuʿūr eyledi. Ol vaḳte dek ki verā-yı revāḳ-ı ġaybdan sırr-ı Aḥmedī ve cilbāb-ı cenāb-ı lā-Reybden cemāl-i Muḥammedī ṭulūʿ idüp elinde (F7b) (A7b) olan menşūr-ı iʿcāz-perdāzı oḳıyup mażmūn-ı muʿciz-nümūnı mūcibince büleġānuñ çañına odlar ṭıḳup ve fuṣaḥānuñ beytlerin bozup bütlerin ṣıyup kelām-ı belīġ-i Ḫudāyı iblāġ ve merāsim-i belāġı ber-vech itmām ü isbāġ eylemek zemānı ḳarīb oldı. Mihr-i ḳable'l-küsūf bülend-ḳadr ve ḳamer ʿarūż-ı ḫusūfda bedr olmaḳ lāzım olduġı gibi

Mıṣraʿ : اذا تم امر دنی نقصه

mūcibince şiʿr bir mertebe-i bülend-pāye ve rıfʿat-māye buldı ki kiminüñ ṣıyt u ṣadāsı gökde şuʿarāya vāṣıl oldı ve kimi Sebʿa-i Muʿallaḳa olup bāb-ı beyt-i Ḫudāya aṣıldı tā ki biʿşet-i Resūl vāḳıʿ oldı kelām-ı ḳadīmden delīl-i meşrūḥ ve şāhid-i ġayr-ı mecrūḥ ile daʿvāsın iṣbāt eyledi. ʿİnde-i enām olan ʿabduh-ı aṣnāmı ilzām u ıḳḥām idüp Lāt u Menātı cühūd-ḫāne-i cüḥūdda māt eyledi. Sühān süḫanān-ı Ḥaḳ ile esnān-ı erre-i sīn seyf-i lisānı taḥdīd eyledi (S5a)

ḫuṭṭe-i vaḥy ü tenzīl ile ḫayṭa-i esālīb (P8b) zeḫārif ü ekāẕīb-i ebāṭıl beynin taḥdīd eyledi. Ber-mūcib-i شيونات ماشاالله كان و كل يوم هو فى شان suver-i āyāt-ı refī'a her dilde metlū oldı ve suver-i beyyināt-ı bedī'a her dilde memlū oldı. Seb'ü'l-meṣānī gün gibi 'āleme pertev ṣaldı. Seb'a-i mu'allaḳa aşılı ḳaldı. Ser-pençe-i pençü'l-ḥamd ile biḫ-i pür-tevbiḫ da'āvi-i büleġāyı burdı ve kitāb-ı mesṭūr esāṭīr-i evvelinüñ defterini dürdi. Nefeḥāt-ı nuḳūd-ı enfās-ı sufre-i rūḥāni ile ve nefeṣāt-ı 'uḳūd-ı enfes-i suḥre-i nefsāni beyninden libās-ı iltibās münḫali' ve cilbāb-ı bāb-ı irtiyāb mürtefi' oldı. Feżāyiḥ-i şeyṭanīyyeden ḥāṣıl küsūfāt-ı ẓulmāniyye yirine feṣāyiḥ-i Furḳanīyyeden nāzil küşūfāt-ı nūrānīyye ṭoldı. Keşf-i ġıṭā oldı neşf-i 'aṭā oldı da'vāya müteḥaddīlerüñ ve ma'ārazaya müte'addīlerüñ iḫtilāfları şecer-i ḫilāf gibi bī-semer ḳaldı. Şi'r-i İmrü'l-ḳays ālet-i hengāmeye dönüp Lebīd-i belīd añılup naẓmından söylenür bir semer ḳaldı ya'ni bāb-ı şi'r mektūm oldı ve ol ḳapu ḫātem-i ḫatimiyyet ile maḫtūm oldı. Egerçi فمن يضلل الله فلا هادى له (F8a) (A8a) vefḳı üzre sebā-sebb-i ḍalālde ḥāyir olanlar kendilerini ḳātīl-i tīġ-ī laḫūt u pindār itdiler ammā inṣāf ile ittiṣāf idenler ḳuṣūr-ı bā' ve fütūr-ı ṭabbā'ların i'tirāf u iḳrār itdiler.

Naẓm-li-muḥarririhī : İde çün mihr-i raḫşān rūz-ı pür-nūr
Ne yüz aġardur anda şem'-i kāfūr

Ḳıla dildār çünki 'arż-ı dīdār
Ne ṣūret bulur anda naḳş-ı dīvār

(B10b) Ṭola envārı çün mihr-i güzīnüñ
Ne tābı ola yıldız böceginüñ

Ṭuṭalum ṭola 'ālem baḥr-i pür-şūr
Yanında Kevṣerüñ ol nice yüz yur

Çöze dil-ber çü zülf-i müşk-būyı
Çözilüp misk götürür ḳoḳuyı

Kelīmu'llāh olıcaḳ mu'ciz-āġāz
Olur mı Sāmirī hīç siḥr-perdāz

(P9a)

Egerçi Sāmirīnüñ siḥri var çoḳ
Yed-i beyżā-yı Mūsādan eli yoḳ

Aristo yāre yoḳ ki merhem urmaz
Velī iḥyā-yı ʿĪsādan dem urmaz

Taḥḳiḳ-i beyān-ı eşʿār ve tevfīḳ-i miyān-ı esmār-ı esfār : Şiʿr şāʿirüñ ʿınde şerʿi'ş-şāʿir ḥall ve ḥürmeti vü irtifāʿ-ı rütbe vü inḫifāż-ı mekāneti bābında olan tefāṣīl-i ġazel ṭarzı üzre bir maṭlaʿ ve dört beyt ve bir maḳṭaʿ üzre ḥāvīdür. Baʿd-ezān müstezādı daḫı muḥtevīdür.

Maṭlaʿ : اول مجمع جوامع اويتت جوامع الكلم
و منبع ينبوع اعطيت ينابيع الحكم

Mevred-i vāridāt-ı İlāhī maṣdar-ı efʿāl-i evāmir ü nevāhī olan dehān u lisān mānend-i وزدت كالك هان ṣādır olan kelimāt beyānındadur ki niẓām-ı naẓm üzre verzīde ve miʿyār-ı vezn ile sencīde olduġı cihetden şiʿrdür dimişlerdür. Ol cümleden baʿż-ı müşāhede de sebeb-i inşiḳāḳ-ı ḳamer ve iştiḳāḳ-ı fiʿl-i muʿcize maṣdar olan engüşt-i ḫāmegirdārları ki

Beyt li-muḥarririhī : İki şaḳ eyleyüp barmaḳla ol Şāh
Elifle eyledi şanki mehi māh

zaḫm-ı seng ü kulūḫla ḫūnīn ve ṣafḥa-i kefelerinde derd-i zaḫmunı şerḥ itmege midād-ı surḫ çünki rengīn itdi yaʿni ḫūn-ı ġazāyı ġāze-i ʿıẕār-ı ġarrā-yı ʿazrā-yı cihād itmekle kendin surḫ-rū itdi ve bu şermden levḥ-i maḥfūẓ sīnesine elifler kesüp ḳalem ḫacletden ser-fürū itdi. Ol ḥālde ṣunʿ-ı İlāhīden (F8b) (A8b) ışbıʿların ṣıbġ-ı من احسن من الله صبغه ile maṣbūġ görüp ḳalb-i şerīfleri renk-pezīr olmayup هل انت الا اصبع د ميت وفى سبيل الله مالقيت (S5b) buyurdılar.

Ve bir defʿa daḫı baʿż-ı vaḳʿa-i ḥarbda ḥizb-i aṣḥāb-ı ehl-i cüzʾi küffārdan girīzān olup aṣḥāb tevsīʿ-i dāʾire eyledüklerinde kendiler merkez gibi s̱ābit ḳadem olup انا النبى لا كذ ب انا ابن عبد المطلب diyü buyurmışardur. Lakin baʿżılar (P9b) şiʿr olduġın taḳrīr itmişlerdür ve baʿżılar recez durur recez şiʿrden degüldür dimişlerdür. Ve yine yevm-i Ḫandeḳde ḥafer-i ḫandekden şıḳl-ı türāb naḳli ile ḫāṭır-ı ʿāṭırları muġber ve cism-i mübārekleri ālūde-i ḫāk olmaḳdan ḳalb-i şerīfleri mükedder olduḳda

Şi'r : و الله لولا الله ما اهتد ينا
ولا تصدقنا و لا صلينا

فانزلن سكينت علينا
و ثبت الا قدام ان لا قينا

و المشركون قد بغو اعلينا
اذ ا ادوا فتنت ابينا

Ebeyna lafẓın niçe def'a tekrār buyurmışlardur. Aṣḥāb daḫı cūşā gelüp naḳl-ı türābda ve neyl-i s̱evābda

Beyt : نحن الذى بايحوامحمدا
لى الجهاد و ما بقينا ابدا

diyüp Resūlu'llāh daḫı

Beyt : اللهم لا عيش الا عيش الاخره
فاغفرالا نصار والمها جره

müẕekkirüñ ittifāḳıyle bu kelimātuñ Resūlu'llāhdan ṣudūrı s̱ābitdür. Lakin şi'r degüldür diyenler birḳaç vech ile cevāb virmişlerdür. *Vech-i evvel* : *Beyt-i vāḥid olanlarda bir beyt olana şi'r dimezler recezdür* diyü cevāb virürler. *Vech-i s̱ānī* : *Şeyün yesīrüñ ityānı nefye vü nehye żarar virmez. Şā'ir oldur ki şi'rüñ efānīnin ü ḳavānīnin ri'āyet idüp e'āriż-i meşhūreye tevfīḳ ide ya'ni baḥr-i maḫṣūṣda ve vezn-i maḫṣūṣda ola ki 'arūż ma'rūż-ı şi'rdür*

(B11a) *Beyt* : واشعر معتدل بوزن عروض
و كذا اعتدال الشمس با لميزان

Vech-i s̱ālis̱. Bu cümle ḳaṣda muḳārin olmaḳ gerekdür. Ḳāḍī tefsīrinde yazmışdur ki şi'r taḫayyülāt-ı muraġġıbe vü münferideden terkīb olandur. Bu ẕikr olan eḥādīs̱ min ġayr ḳaṣdin ve lā-tekellüf vāḳı' olmış kelām ittifāḳıdur (F9a) (A9a). Bunuñ emsāli teżā'īf-i menşūrātda (P10a) kes̱īrān mā vaḳı' olur. Rāvī ḳavlince bunlarda gerçi redif ü revi vardur ammā ḳaṣd u reviyyete maḳrūn degüldür ittifāḳı lisānlarına cāri olmışdur ve bunuñ naẓa'iri kelām-ı İlāhīde vāḳı' olmışdur.

الا بعد العاد قوم هود ve لن تنالواالبرحتى تنفقو ve انما الله اله واحد
ve عجلا جسد له خوار ve ومايتق الله يجعل له ve ان ربى بكيد هن عليم ve
قدورراسيات والمرسلات عرفافالعا ve والمرسلات عرفالعاصفات عصفاووجفان
كالجواب وقدورراسيات وفاصبحولايرى الامساكهم وفى الارض ve صفات عصفا
وسعت مراغماكثيرت Beyt-i şāni şāri' salla'llahū 'aleyhi vesellem şā'ir-i āḫeruñ eş'ārından mütemeşşelān tefevvüh itdügi kelimāt-ı manẓūme beyānındadur ve Ṣaḥīḥ-i Buḫārīde İbn-i 'Abbāsdan mervīdür ki

Beyt : ان تغفر اللهم تغفر جما
وان عبدلك لا الما

Resūlu'llāhuñ lafẓ-ı mübāreklerinden ṣādır olmışdur İmām Tūr Puştī böyle taḥḳīḳ itmişdür ki Resūlu'llāhdan ḳavl-i şi'r münhī iken Ṣalt bin Emiyyenüñ bu şi'rin oḳıduḳları *ya du'āen yā istiḥsānendür istiḥsānen oḳıduḳlarına bu daḫı delīldür ki* اسلم شعره و كفر قلبه diyü buyurmışlardur. Bu rivāyet şi'rle temşil idüp āḫerüñ şi'rin inşād itdüklerine naṣṣ-ı nāṣı' ve delīl-i ḳāṭı'dur. Ammā çün cenāb-ı İlāhī ḳaṣr-ı risāletin ḳapusın ḳapayu ḥażret-i Risālete teslīm itdi ve ḫıtāme-i müşk-i şemāme ḫātem-i ḫātemiyyet ile ol bāba mühr urdı ve ol ḳaṣruñ ḥavāli-i nevāḥı ve żevāḥisine evvelā ser-çeşme-i ḫalḳa-i mīm وما علمنا الشعر den mā-yı nefy isāle eyledi. Şāniyen cārūb u mā yenbağı ile ḫār u ḫāşāk töhmet-i şi'ri cem' idüp bāzū-yı hāşākü'ş-şi'r ile izāle eyledi. Lāzım oldı ki (P10b) ol şāh-ı nevbet-i nübuvvet daḫı taḫt-ı tenezzüh-i neşre şeref virüp pīrāmen-i dāmen-i pīrāhen-i muṭahharı ki maẓhar-ı وثيابك فطهر dür gerd-i töhmet-i naẓmdan (S6a) ve firāvīz-i āstīn-i 'ismeti ġubār ve ṣamt-ı şi'rden pāk ola. Vāḳı' olan kelimāt-ı ṭayyibeleri ki (F9b) (A9b) ṭıynetde ما و ما ينطق عن اهوى ile siriştedür. Silk-i naẓmda muntaẓam olmayup ve tīre-i neşre muvāfıḳ olup reyb ü zeyn-i erbāb-ı irtiyābdan bī-bāk ola. Binā'en 'alā ẕālik āḫerüñ şi'rin inşād eyleseler yā bir mıṣrā' ile iktifā iderlerdi veyāḫūd ba'ż-ı elfāẓın tağyīr ü tebdīl ile şi'r iḥtimālinden bī-ḥadd iḥtimā iderlerdi. Ḥattā Lebīd ki bu beyt anuñ eş'ārındandur bir şā'irdür ki żekāsına göre ḳalb-i saḥbān-ı belīddür.

Beyt : الا كل شى ماخلا الله باطل

mıṣrā'ın oḳıyup *aṣdaḳ şi'r* budur diyüp

Mışrā'-ı āḫir : و كل نعيم لا محالت زايل

dür anı oḳımaḳdan ibā buyurdılar ki temām-ı şi'r oḳumış olmıyalar ve Ḥażret-i 'Āişeden mervīdür ki bir def'a daḫı ṭurfenüñ ياالخى قيسك على اختلاف الروايتن bu beytin

Beyt : ستبدى لك الايام ماكنت جاهلا
ويأتيك بالا من لم تزود بالا خبار

diyü ḥarf-i muḳaddeminini te'ḫīr idüp vezn-i şi'rden 'amden iḫrāc itdiler. Ebū Bekr *yā Resūlu'llāh bu şi'r böyle degüldür*

Mışrā' : ويأتيك بالاخبار من لم تزود

dur didüklerinde *ben şi'r bilmem* diyü tecāhül buyurdılar. Ve bir def'a

Mışrā' : كفى بالا سلام والشيب لمر ناهيا

(B11b) didüklerinde yine Ebū Bekr *yā Resūlu'llāh*

Mışrā' : كفى الشيب والا سلام المرناهيا

didüklerinde yine *ben şā'ir degilüm ve baña şi'r lāyıḳ degüldür ve ben şi'r bilmem* diyü buyurdılar. Bu sebebdendür ki şi'r ḳalb-i Resūlden bi-ṣarfu'llāh maṣrūfdur didiler ve ba'żılar maṣrūf degüldür ammā ḳalb-i şerīflerine şi'r ḥulūline mecāl yoḳdur ol ecelden ki żamīr-i münīrleri vaḥy-i İlāhī ile maḥfūfdur didiler. *Beyt-i ṡāliṡ.* Şāri' ṣallāllāhu 'aleyhi vesellem şi'ri ta'yīn ve şā'iri (P11a) tesmiye idüp inşād itdükleri eş'ār beyānındadur. Ṣaḥīḥ-i meṣābīḥde 'Āişeden mervīdür ki buyurmışdur ki benüm yanumda bir cāriye-i enṣāriyye var idi ki ere verdügümde Resūllu'llāh *niçün anuñla kimesne göndermedüñüz ki*

Naẓm : اتيناكم اتيناكم فحيانا و حياكم

diyü teġanni ideler diyü buyurdılar ve vaḳt-i 'arūsīde teġanniyi revā gördiler. Keẕālik Şerīd Ṣaḳafī rivāyet (F10a) (A10a) ider ki redīfleri olduġumda *hīç Ümmiye bin Ṣalt ṣaḳfınuñ ḫāṭıruñda şi'ri yoḳ mıdur* diyü istinşād itdiler ben

okudukça istizāde buyurdılar. Ḥattā yüz beyte ḳarīb oḳudum andan iktifā buyurdılar diyü rivāyet eylemişdür. Ve Ka'b bin Züheyr ki rü'esā-yı şu'arādan ve lisānlarıyle muḳātele-i a'dā-yı Ḫudādur na't-ı Resūlde ḳaṣīde-i بانت سعاد ى فقلبى اليوم متبول ḳaṣīdesin diyüp gelüp kendilere inşād itdiler.
Bu beyte geldükde ki

Beyt : ان الرسول لسيف يستضا به
مهند من سيوف الهند مسلول

diyü oḳıduḳda

Mıṣrā' : مهند من سيوف الله مسلول

diyü ilḳā buyurdılar ve mübārek arḳalarında olan bürdeyi 'aṭā buyurdılar ولافض الله فاك diyü du'ā buyurdılar. Mu'āviye zemān-ı ḫilāfetinde Ka'beye on biñ aḳçe gönderüp ol bürdeyi ṭaleb eyledi. Ka'b *dünyā ṭolısı māldan baḥr u berde yanumda rācih olan bürde ol bürdedür ki perde-i nār-ı caḥīm ve bürde-i 'aẕāb-ı elīm 'add iderüm* diyü virmekden imtinā' idüp ḥıfẓ-ı edeb eyledi ve rāvi rivāyet ider ki Ka'bı ṭoḳsan yaşından mütecāviz gördüm ol du'ā s̱emeresiyle yanaḳları ḥumretde reng-i rümmāndı ve ağzı dāne-i rümmān gibi pür-dendāndı. Egerçi cümle a'żāsı ḳuvvetde temām-ı tāb u tüvāndı ammā dendānları ṣad-çendāndı. Ve Ebū'l-leyṡ-i Semerḳandī Būstānda ḥikāyet itmişdür ki bir gün Lebid Ḥażret-i risālete gelüp bu şi'rini inşād eyledi.

Şi'r : ان تقوى ربنا خيرالعمل
وبا ذ ن الله عزوجل

(P11b) (S6b) Üç beyt oḳıyup Resūl istimā' eyledi bu beyte geldükde şürū' itdüginde

Beyt : ورقاق غضب ظلمانا

didügi gibi منه يا لبيد diyü buyurup oḳımaḳdan men' idüp istimā'dan imtinā' eyledi. *Beyt-i rābi'.* Kendiler şi're emr itdüklerinüñ beyānındadur. Ṣaḥīḥeynde meşṭūrdur ki Ḥassān bin S̱ābite Raḍıyallahū 'anhū *Ḳureyşi hicv eyle* diyü emr idüp اهج لقريش فان جبريل معك buyurdılar ve bir def'a daḫı şu'arā-yı Ḳureyş

Resūli hicv itdüklerinde اجب عنی diyü şi'r dimegi revā gördiler (F10b) (A10b) واللهم ایده بروح القدس diyü buyurdılar. Ve **Buḫārīde** 'Āişe rivāyetinde اهج القریش فانه اشد علیهم من شق النبل vāḳı' olmışdur ve **tefsīr-i Ḳāḍıda** mesṭūrdur ki şu'arā-yı aṣḥabdan 'Abdu'llāh bin Revvāha vü Ḥasān bin Ṣābit ve Ka'beyn ki biri (B12a) Ka'b bin Mālik ve biri Ka'b bin Züheyrdür Ḳureyşi hicv itmege istiẕān eylediler ve الشعرای یتبعهم الغاوون āyetinden ṣoñra anlaruñ ḥaḳḳında الا الذ ین آمنوا وعملوا الصالحات و ذ کروالله کیثرا فانتصروا من بعد ماظلموا āyeti nāzil olup Resūlu'llāh 'aleyhi's-selām اهجهم فوالذی نفسی بید هواشد علیهم من النبل buyurdılar. Ḥatta Ḥasānuñ bir beyti budur ki

Beyt : اتهجوه ولست له یکفوه
فشر کما لخیر کما الفدآ

Ve yine ba'de'l-hicv hicv-i Ḥasānı istiḥsān idüp هجا هم فشفی واستشفی buyurmışlardur. *Maḳṭa'-ı ebyāt :* Naẓm u şi'r ḥaḳḳında buyurdukları kelimāt-ı ṭayyibedür ki ol kelimātuñ ṭıyneti وما ینطق عن الهوی ile siriştedür ve cebīninde سران هوالا وحی یوح ser-nüviştedür ve ol kelimāt ki ba'żı medḥi şi'r ve ba'ż-ı ḳadhı muḫbirdür. Anlaruñ (P12a) mābeyninde tevfīḳ ü telfīḳdür. Ammā medḥ ki buyurmışlardur الله کنوز تحت العرش مفاتیحها السنته الشعرا dur ve Ka'b bin Mālik Resūlden rivāyet idüp dimişdür ki ان المومن یجاهدبسیفه ولسانه و فخرالمتاخرین Hanbelzāde **Şükru'llah Sa'ye Aḥkāmü'l-eş'ār fi Aḥkāmi'l-eş'ār** nām risālesinde Ādāb-ı Siyāset ṣāḥibinden naḳl ider ki İbn-i Uṭereyf ceddinden naḳl ider ki ol eydür ki *ceddüm Resūlu'llāhı maraż-ı mevtinde 'ıyādet itmege varduḳda şi'rden su'āl idüp anlar buyurmışlardur ki* لا باس بالشعر ارا د انتصافامن ظلم اواستغنامن İbn-i 'Abbās raḍıyallāhū 'anhū Resūlu'llāhdan rivāyet ider ki buyurmışlardur *Ḳur'ān okıyup elfāẓın āẕān-ı iẕ'anla istimā' ve maġzāsınuñ maġz-ı naġzına a'yān-ı im'ānla ıṭṭılā' idemesseñüz şi're mürāca'at eyleñ ki şi'r dīvān-ı 'Arabdur ve fihrist-i dīvān-ı edebdür.* Ve bir ḥadīş-i şerīfde (F11a) (A11a) ان من الشعر حکما buyurulmışdur.*Hikemüñ* ma'nāsında iki rivāyet vardur ki biri budur ki ḥikemden murād cehl ü sefehden māni' olan kelām-ı nāfi'dür ki ḥākime daḫı ẓulmden men' itdügiçün ḥākim dirler bu taḳdīrce ki İbn-i Esīr rivāyetidür şi'rde olan ḥikemden murād mevā'ıẓ u zevācir ve intiḳā'-ı ḫalḳa mülāyim olan meşel-i sāyirdür. Bir rivāyet budur ki ḥikemden murād ḥikmet ola ve آیتناه الحکم صبیا āyetinde ḥikemden murād ḥikmet olduġı gibi bu rivāyet üzre bu ḥadīş ile ان من الشعرلحکمه mābeyni tevfīḳ bulur ve ma'nāları müttehid olur. Bu meẕkūrāt şi'rüñ memdūḥiyyetin müş'irdür. Ve ammā ḳadḥ

bunlardur ki buyurmışlardur احثوا التراب فى وجوه المداحين (P12b) bu ḥadīs̱ naẓm u nes̱re şāmildür. Lakin bu nehy-i ıṭrā vü ıġrā olıcaḳdur ve i'tiyād bulıcaḳdur diyü te'vil olınmışdur. Meddāḥ lafẓı ṣıġa-i mübālaġa ile vārid olduġı buña delīldür diyü mübālaġaya taḥmil olınmışdur ve bir ḥadīs̱de daḫı (S7a) رمزما من مزاميرالابليس vārid olmışdur. Bu daḫı feżā'ilden taḫliye ve reẕā'il ile tecliye ile maḳrūn olacaḳdur diye mü'evveldür. Ve Ṣaḥīḥ-i Buḫārīde الايمتلى جوف احدكم قيحا خيرله من يمتلى شعرا vārid olmışdur. Ammā bu ḥadīs̱-i şerīfden murād şi'r ile bir vech ile imtilā bula ki şi'rden ġayrı nesne ṣıġmaya (B12b) Ẕikru'llāh ve sünnet-i Resūl girecek yir bulınmaya dimekdür. Bu taḳdīrce şi'rüñ ḳalīli cā'iz ü mübāḥ olur. Ve bir ḥadīs̱-i şerīfde ان من البيان لسحرا buyurulmışdur. Egerçi mevrid-i medḥde vārid olmışdur medḥ-i tevehhüm olınur ammā ittifāḳ-ı şerrāḥ-ı kütüb-i eḥādis̱ beyānı üzre murād żemdür. Ya'ni beyāndan bir nev' vardur ki şerḥ-i fünūn-ı eşvāḳ ve reşḥ-i 'uyūn-ı eẕvāḳda teşbīh-i fünūn-ı bāṭıla ve temvīh-i ẓünūn-ı 'āṭıla ile 'uḳūl-ı 'uḳalā-yı fuḥūlda siḥr maḥallinde ḥulūl eyler. Zirā siḥrüñ şānı budur ki bāṭıla zeyb-i reyb virüp 'ayn-ı mesḫūrda ḥaḳ gösterür. Keẕālik ḥüsn-i beyānına maġrūr olan mütekellim-i beyān ve ma'rifetde kemāl-i mahāretle ve ṣarf-ı ḳavl ve ta'bīr-i belāġatle 'uḳūlı selb ve ḳulūbı celb idüp sāmi'i tefekkür ü tedebbürden işġāl eyler. Bātılı ḥaḳ göstermekle ḥaḳḳı ibṭāl eyler. Ẕikr-i maḫlaṣ (F11b) (A11b) şi'r ḥaḳḳında kelime-i cāmi'a ḥaḳḳa ve kelām-mā-lā-kelām budur ki Resūlu'llāh şi'r ḥaḳḳında su'āl itdüklerinde beyān buyurdılar ki هو كلام فحسنه حسن و قبيحه قبيح ve bir rivāyetde حسن الشعركحسن الكلام و قبيح الشعر كقبيح الكلام şi'r ki mevā'iz u neṣā'iḥ ü ḥikem ü āsār ve feṣāyiḥ ü s̱enā-yı iḥdā ve na't-ı Aḥmedi cāmi' ola me'āric-i ma'ārif medāric-i 'avārif ان مع الشعر لحكمت (P13a) derecātına vāṣıl olup her kelām فحسنه حسن ḳābili olup sebeb-i s̱enā-yı cemīl ve s̱evāb-ı cezīl olur ammā mücerred-i teşḫīż-i ḫāṭır ve tenşīṭ-i żamāyir olmayup hetk-i ı'rāż ve fetk-i aġrāż ḳaṣd olınup münāḳıż-ı şerī'at ve mu'ārıż-ı mürüvvet olursa رمزما من مزامير ابليس derekātına nāzil olup ve ḳabiḥa ḳabīḥ 'adīli olup dünyāda mūris̱-i taḍlīl ü teẕlīl ve 'uḳbāda müs̱mir-i tenkīd ü tenkīl olur bunı mü'eyyeddür ki Ḳāḍī Beyżāvī والشعرآ يتبعهم الغاوون āyetinüñ altında الا الدين امنو وعملو الصالحات و ذكر الله كثيرافانتصرومن بعد ما ظلموا āyetinüñ tefsīrinde yazar ki şu'arādan mü'minīn-i ṣāliḥīni istis̱nadur ki ẕikru'llāhı iks̱ār idüp tevḥīd-i İlāhi ve midḥat-i Resūlı şi'ār ideler ve hicv itdükleri vaḳt daḫı hicv-i müşrikīnden ḳaṣd-ı intiṣār ideler. Be-her-ḥāl feẕleketü'l-kelām bu bābda الشعرباب من الكلام فحسنه كحسن الكلام وقبيحه كقبيح الكلام olur

قلله درالشيخ المعروف بحنبلى زاده فانه ماحسن وافادفاجاده شعرالشعر
كالبحرفى تلاطمه مابين ملقوظه وسابغه ومنه كالمسك فى الطايمه و منه
فيمدابغه كالمسكmüstezād beyt-i nübüvvet olan ḥarīm-i ḥarem-i şerīfleri ki medāris-i āyāt ve mehābıṭ-ı vaḥy u beyyināt idi. Anda olan ezvāc-ı ṭāhirāt u benātları kendiler şi‘r dirler ve biribirilerine şi‘r inşād iderler idi. Ḥażret-i ‘Āişe احب نسوان وخذواشطرديكم من هذالحمير ile ehl-i ‘ünvān idi. Bir gün kendilere *yā Resūlu'llāh kelām-ı mu‘ciz-niẓām aḥkām-ı aḥkāmuñuzda olan daḳāyıḳ durur aṣdāf-ı ma‘āniyi* (P13b) *ve reḳāyıḳ-ı ġurer-i evṣāf-ı mebāniyi fehm idemezem* didi. Ol maẓhar-ı (F12a)

(A12a) *Beyt* : خرد دانش آموز تعليم اوست
ملك د اغ دلدار تسليم اوست

ta‘līm idüp buyurdılar ki *Lebīd eş‘ārın tetebbu‘ eyle* ve bu sebebdendür ki Ḥażret-i ‘Āişe raḍıya'llāhu te‘ālā ‘anhū ve ‘an ebihā *on iki biñ ḳaṣīde ezber bilürdi* dimişlerdür. Ḥattā (B13a) Ḥażret-i Risāletüñ maraż-ı mevtlerinde ḥālet-i nez‘lerinde ‘Āişenüñ aynı dilden yaş ile ṭolup muṭṭaṣıl ايش حالك diyü su'āl iderdi (S7b) ve bu beytleri irticālen dir idi.

Şi‘r : بنى محمد ما غصكا
من الها يعات و مايوجع

ومامسك الجن من قبل ذ ا
وما كنت ذ افزعت تفزع

ومالى انظر فى و جهكا
كمثل الشموع اذ اينقع

Keẕālik Ḥażret-i Fāṭıma ki ṣāḥib-i بضاع الفاطما بضعز متنى dür inşād-ı şi‘rden mübālāt itmeyüp Ḥüseynüñ kehvārelerin ki öñürürdi bu vechile teġannī itmegi revā görürdi.

Naẓm : ان فى الجنط نهوامن لبن
طوله مابين بثرب ويمن

رضه مابين ابله وعدن
لعلى وحين وحسن

Hattā ba'de vefātü'n-nebī didükleri merāşīden bu mersiye-i mürettebe ki cevāhir-i zevāhir-i feṣāḥat ile müzeyyenedür. Mervīdür ki

Beyt : صبت على مصايبلواحها
صبت على الايام مرن لباليا

ماذاعلى من شم تربه احمد
ان لايشم موى الزمان غواليا

Keżālik sā'ir ezvāc-ı ṭāhirātuñ انا شيدى عدد الرمل والحضى belki ekşer من ان يحصر dur alvāl-i āl bu minvāl ve ıḫrāb-ı aṣḥāb daḫı bu me'āl üzredür ki (P14a) efżālü'l-beşer ba'de'l-enbiyā ḫalīfe-i resūl-ı kibriyā Ebi Bekr-i Ṣıddıḳ ki rütbe-i ḫilāfetüñ bī-ḫilāf mesned-nişīn-i vālā ḳadri ve ما صب الله فى صدرى شيئاالاوصببته فى صدر Ebi Bekr-i Sirinüñ ṣāḥib-ṣadrıdur ṭabī'atları selīḳa-i şi'r üzre meftūr ve naẓm-ı şerīflerinden ṣādır olan vāridāt-ı eş'ār kütüb-i eḥādīşde mesṭūrdur ol mihr-i sipihr-i risālet maşrıḳ-ı ṭulū'ları olan Mekkeden gün gibi mağrıb-ı Yeşribe hicret ve Ṣıddıḳ-ı Ekber-i sāye-kirdār yanlarınca mülāzemet ve nücūm-ı aṣḥāb 'aḳablarınca ḥareket idüp şedā'id-i irtiḥāl u intiḳāl ile 'ārıż olan meḥāḳdan ve terk-i evlād u 'ıyālden ṭārī olan iḥtirāḳ-ı iftirāḳdan her birinüñ züccāc-ı mizācı (F12b) (A12b) münkesir ve zülāl-ı i'tidālleri iḫtilāl u i'tilāl ile mütekedder olup maḥmūm oldılar. Ḥażret-i Risālet daḫı bunlaruñ bu ḥālin görüp mehmūm oldılar. Ḥażret-i 'Āişe rivāyet ider ki *merżā-yı aṣḥābe 'ıyādete ve aṣḥāb-ı aṣıḥḥaya ḫidmete vardum gördüm ki babam Ebū Bekr tāb-ı teble āh idüp sāmi'lerüñ ḳalbine ḳorlar ve ḥarāret ile bu şi'ri oḳurlar.*

Beyt : كل امرى يصبح فى اهله
فالموت ادنى من شراك نعله

Ve Ḥażret-i 'Ömer Fārūḳ ki مورد الحق ينطق على لان 'ömrdür Cāru'llāh 'Allāme-i Keşşāfda ve Ḳāḍī Beyżāvī sūre-i Naḥlde اويا خذ هم على تخوف āyetinüñ tefsīrinde rivāyet iderler ki bir gün minberde ḥāżırlar bu āyetden su'āl itdiler Beni Hüzeylden bir pīr-i rūşen-żamīr ḳalḳup *bu bizüm luġatimüzdür taḫavvuf-ı tenaḳḳuṣ ma'nāsınadur* didi. Ḥażret-i 'Ömer *'Arab bu ma'nāyı*

eş'ārında ẕikr ider mi buyurdılar. Hüzeylī didi ki *Ni'am-ı ḫatṭa bizüm şā'irümüz Ebū Kebīr nākesi vaṣfında dimişdür ki*

Beyt : يخوف الرجل منهاتامكافرد
كما يخوف عودالنبغت السفن

diyüp oḳıduḳda Ḥażret-i 'Ömer *sizüñ (P14b) üzeriñüze olsun dīvānuñuza mürāca'at eylemeñ ki azmayasız* didiler. Cemā'at *bizüm dīvānımuz nedür ki aña mürāca'at eyleyevüz* didiler. Buyurdılar ki *eş'ār-ı cāhiliyyetdür ki kitābuñuzuñ tefsīri ve kelimātuñuzuñ luġatı andadur* didiler (B13b) ṣāḥib-i Keşşāf Tefsīr-i Sūre-i Mücādelede yazar ki Ḥażret-i 'Ömer buyurmışdur ki ان الفضل ما اوني العرب الشعريقدمه الرجل امام صاحبه فيستمطربه الكريم ويستنزل الليم Ve Ṣelāḥü'd-dīn Ṣaferī Şerḥ-i Lāmiyyetü'l-'Acemde rivāyet eyler ki aṣḥābdan Züheyr ki 'Ömer Fārūḳuñ zemān-ı ḫilāfetinde muḳaddem vefāt eylemişdür. Bir gün Ḥażret-i 'Ömer ḥużūrında anuñ bu beyti inşād olındı.

Beyt : فان الحق يقطعه ثلث
عين اونفار اوجلا

Bu beytden şā'irüñ kemāl-i baṣīret ve fıṭnat u ḥaḳīḳat ve ḥaḳḳāniyyetin fehm idüp Züheyr benüm zemānuma irişmiş olsa ḳāḍī idinürdüm buyurdılar (S8a) Keẕālik 'Oṣmān-ı ẕi'n-nūreyn ki ṣāḥib-berāt براقى ماخرعثمان بعد اليوم ماعمل dur anlar (F13a) (A13a) dan daḫı enāşīd ü eş'ār ṭārīf ü telīż şāyi' ü żāyi'dür. Ve Ḥażret-i ṣāḥibü's-seyfü'l-müntefī'ale'l-mürtażā ki انا مدينت العلم و على بابها menāḳıb-ı feżā'ilinde bir bābdur ve Şeyḫeyn ü Ḫuteyneyn rubā'isinüñ itmāmına mıṣrā'-ı rābi'dür ki ol rubā'inüñ çār mıṣrā'ı kitāb-ı ḫilāfete dört bābdur. Āl-i aṣḥābuñ eş'ārı ve muhācirīn ü enṣāruñ şi'rden ṣāḥib-ḫaṭṭ evferidür elsun-i aṣḥāb-ı lüsnde ve efvāh-ı erbābü'l-bābda eş'ārı mesṭūr u müdevven dīvān-ı eş'ārları beyne'n-nās meşhūrdur ve çār-yār çār-mıṣrā' vār cem' olup münāşede itdüklerinde her birinden bu birer beyt ṣādır olup fenn-i belāġat bu ebyāt ile çār-ebrū dildār veyāḫūd gülşen-i feṣāḥatde çār-ṣaff-ı benefşezārdur. Ṣıddıḳ-ı Ekber evvelā buyurmışlardur (P15a)

Beyt : الموت باب و كل الناس د اخله
يا ليت شعرى بعد الموت مالدار

'Ömer raḍıya'llāhū 'anhu bu vech ile cevābı revā görmişlerdür.

Beyt : الدار دار نعيم ان عملت بما
يرضى الاله وان خالفت فالنار

'Oşmān raḍıya'llāhū 'anhu böyle taḫyīr iḫtiyār itmişlerdür.

Beyt : هما محلان مالمرء غير هما
فاختر لنفسك اى الدار تختار

Ḥażret-i 'Alī Murtażā raḍıya'llāhū 'anhū ṣūret-i cemālden bu yüzden tecellī īşār itmişlerdür.

Beyt : ما للعباد سوى الفردوس ان عملو
فان هفوا هفوة فالرب غفار

ve 'amm-ı mükerrem ya'ni 'Abbās-ı Nebiye maṣdāķ-ı عم المرء صنوا بيه dur eş'ār-ı ṭayyibeleri beyne'l-aṣḥāb meşel-i sā'ir ve felek-i ṣadr evvelde necm-i dā'ir idi. Bir gün Resūlu'llāha *yā Resūlu'llāh seni medḥ eylemek isterüm* diyü istiẕān eylediler فالقل لا يفضض الل ه diyü icāzet virdüklerinde bir ķaṣīde diyüp inşād itdiler ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : من قبلها طبت فى الظلال وفى
مستودع حيث يخصف الورق

Ķaṣīde muṭavveldür ḥattā Fetḥü'd-dīn bin Seyyid İlyās aṣḥāb u tābi'inden Resūlı naẓm ile medḥ idenlerin medāyiḥin cem' idüp *Minḥe'l-medḥ* diyü nām eylemişdür ve kendi dahı ḥurūf-ı tehecci üzre ķaṣā'id diyüp بشرى النبيب فى مدح الحبيب diyü ad virmişdür (F13b) (A13b) ve 'ayn-ı a'yān-ı nebeviyyenüñ ķurretü'l-'aynı ya'ni Ḥasan ile Ḥüseynüñ eş'ārı naķl-i mecālis-i büleġā idi. Ḫuṣūṣā Ḥüseynüñ vakı'a-i Kerbelāda bu şi'ri ki

Şi'r : خيرت الله من اخلق ابى
ثم امى فانا ابن الخيرتين

مى الزهراحقاوابى
وارث الرسل و مولى الثقلين

عبد الله غلامانا شيا
و قريشا يعبدون الوثنين

يعبدون الات والعزى معا
و على قام صلى القبلتين

طغن الا بطال لما بار زوا
يوم بدر و تبوك و حنين

من له جدكجذى فى الورى
وكشيخى فانا ابن القمرين

فضت قد حصلت من ذ هب
وانا القضت بين الذبين

فابى شمس وامى قمر
وانا الكوكب بين القمرين

(P15b) (14a) Kežālik aṣḥāb-ı kibāruñ ve kibār-ı muhācirīn ü enṣāruñ eşʿārı ve ʿaşere-i mübeşşereden ekṣerinüñ naẓm-ı belāġat-şiʿārı ve İbn-i ʿAbbāsuñ müdevven dīvānı şāyiʿdür. Siyemmā sīmā-yı şecāʿat ile mevsūm olanlardan Ḫālid bin Velīdüñ ve sāʾir mübārızīn ü ṣanādīdüñ recezleri ve şecāʿat ile iftiḫārları maraż-ı mevtlerinde nezʿ-i rūḥ zemānında bile enāşīd-i bī-şümārları meşhūr ve ġayr-ı maḥṣūrdur. Cümleden ġulām-ı dāġdār-ı Resūl-ı Ḳureyşī Bilāl-ı Ḥabeşī ki aṣḥāb içinde ḫāl-i yek-dāne vü begdeşi olmamaḳda ferzānedür ber-mūcib *erahnā yā Bilāl* reyḥān-furūş-ı bezm-i ittiṣāldür Ebū Bekr-i Ṣıddıḳ ile Medīnede meʿān maḥmūm olduḳlarında (S8b) *ḥubbu'l-vaṭan mine'l-īmān* mūcibince Meḳkeye teşevvuḳan dimişdür.

Şiʿr: الا ليت شعرى هل اهثن ليلت
بواد دحولى ادخز و جليل

و هل اردن يو ماميا مجنت
و هل هدون لى شاته و طفيل

Keżālik maraż-ı mevtinde ve ḥālet-i nez'inde 'avreti veyl-guyān u sīne-kūpān iken kendi şevḳ ile

Beyt : غدا القى الاحبه
محمد اوخربه

diyü ölmege cān virür ve sebeb-i talāḳ-ı ḥażret olan mevti ḥayāt-ı cāvidāniden yeg görürdi. Ve ba'ż-ı aṣḥāb bir gün Ebū Derdāya *senden ġayrı cümle enṣār şi'r dimişlerdür* didüklerinde Ebū Derdā *ben daḫı didüm* diyü bu şi'ri inşād eyledi

(P16a) *Şi'r* : يريد المران يعطى منا
و يابى الله الا ماارادا

يقول الم فايدتى ومالى
وتقوى الله افضل ما استفاد ا

فلايك ابن آدم فى غرور
فقد قام المنادى ضحيفنادى

بان الموت طالبكم فهيوى
لهذ الموت راخلت وزادا

(F14a) (A14a) Ve fi'l-cümle şi'rüñ hecezi vü recezi mebsūṭ u maḳbūżı 'arızı vü ḳarīzī ma'rūf-ı ġayr-ı müstenkir ve maḳbūl-ı ehl-i Ca'fer ve bedv-i vebr idi ṣadr-ı evvelüñ nisā vü ricāli belki 'acāyiz ü eṭfāli daḫı tesbīḥ ü tehlīllerin ve Resūlu'llāhı ṣalavātla tebcīl ü teclīllerin şi'r ile iderler idi. Ḥattā Ḳāḍı 'Ayāż Şifāda yazar ki bir gice Ḥażret-i 'Ömer ta'assus ve aḥvāl-i 'ālemi tefaḥḥuş u teferrüs idüp maḥallātı ṭoḳuz ṭolaşurken bir 'acūzeye de düşdi ki öñinde felek-mişāl bir çıḳrıḳ ḳurup yüñ egirür ve kendi çarḫ-ı girdār ṣadā-yı muḥrıḳ ve nidā-yı mü'eşşir ile bu vech ile ṣalavat getürür ki şevḳından çarḫ bunuñ terānesine raḳş urur.

Şi'r : على محمد صلوت الابرار
صلواعليه الطيبون الاحيار

قد كنت قواما بكا بالا سحار
ياليت شعرى والمنا يا اطوار

هل تجمعنى وحبيبى الدار

Ḥażret-i ʻÖmer diñledi vü iñledi *yā ammā beni daḫı duʻādan unutma* didi. ʻAcūze

Mışraʻ : و عمر فاغفرله ياغفار

mışraʻın ṣalavātına żamm itdi. Ḫulefā-yı Rāşidīn ve ṣadr-ı evvelde olan aṣḥāb-ı güzīnden ṣoñra ki ʻulemā vü ümerā ki biri birinden müfārıḳ oldılar ve ʻulemā-yı şerʻ-i metīn ve sünnet-i Resūl-ı mübīnde müctehidīn oldılar ol fırḳanuñ ekşerinüñ dībā-yı salṭanatları şiʻr idi ve bu zümrenüñ evferinüñ ṭırāz-ı ḳabā-yı fażīletleri şiʻr idi. Cümleden ḫulefā-yı Emeviyyenüñ ṣadāları ki Muʻāvīye vü Yezīddür Muʻāvīyenüñ eşʻārı (P16b) bī-ḥadd ve Yezīdüñ ṣadbār bir mezīddür ḫumriyyātda şiʻr inşādın evvel ol itmişdür (B14b) ḥattā ol deñli teveġġul itmişdür ki bu şiʻri ki şeh beyt dīvānıdur iki āḫir beytiyle ʻulemā küfrine iftā itmişdür ḳaṣīde budur.

على جانب الوادى الا راكى ظبيت
يطول عليها و قفه المتلثم

küfrine fetvā virdükleri bu beytdür.

Beyt : وان حرمت يوما على دين احمد
فخذ ها على دين المليح بن مريم

anlaruñ peyrevleri ki Mervānīlerdür ḳarż-ı şiʻrde kimi münşid (F14b) (A14b) ü kimi rāvilerdür. ʻAbbāsiyyūn ki ḫilʻat-ı ḫilāfetde ve emr-i emāretde anlaruñ televvüne mālīlerdür ve anlaruñ ḥazvına ḥāżīlerdür ululları ve evvelleri ki ʻAbdu'llāh Seffāḥdur anuñ zemānından Rāḍı Billāh devrine dek ki ḫulefā-yı ʻAbbāsiyyenüñ yigirmi birincisidür ibtidā-yı ḫilāfeti sene işnā ve ʻöşrīn ve şelāşemi'ede ve vefātı sene tisʻa ve ʻöşrīn ve şelaşemi'ededür cümlesinüñ nāmları şiʻr ile muʻanven ve eşʻārları müretteb ü müdevvendür şuʻarāya virdükleri cevā'iz-i seniyye ve erbāb-ı naẓma itdükleri mevāhib-i hinniyye her bir

şā'ire cemāl-i fāyıkla tecellī itdükleri ve nevāl-i zā'iḳ ile telaḳḳi itdükleri kütüb-i tevārīḫde mesṭūr ve menāḳıb u mü'esserde meşhūrdur. Kezālik anlarla mu'āşır olan ve anlardan müte'aḫḫer olan āl-i büriyye vü Ġazveniyān (S9a)vü Sāsāniyān ü Sāmāniyān Selçukiyān Salġūriyān Eyyūbiyān ü İlḫāniyān mülūk-ı meġāribe ve umerā-yı ṣaḳālibe ve sā'ir ṭā'ife-i salṭanat īnās ber-mūcib ve تلك الايام ندا الها بين الناس ki ṭanṭana-i kūs-ı būs ve debdebe-i ṭabl-ı ḫavf u hırās ile her biri ṣāḥib-nevbet ولكل زمان دوله ورجال vefḳı üzre ṣāḥib-şevḳ idi. Ba'żı ṣāḥib-dīvān u şi'r ve ba'żı bāri bir iki beyt ile nāẓım ve bi'l-cümle her biri bir nev' ile silk-i (P17a) şi'rde muntaẓam idiler. Ekşerinüñ şi'ri şāyi' olmışdur ولقليلا ġālibinden naẓm vāḳı' olmışdur ve bāri 'ahdlerinde bizā'at-ı şi'r ü ṣanā'at naẓm-ı istizādet u istidāmet bulup eşcār-ı evrāḳ-ı eş'ār ẓāhirü'l-ezhār ve zevāhirü'l-envār idi ve كماذكرهنالك امثال ذلك pey-revān kārbān-ı gürūh اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم olan hudāt-ı dīn ve küfāt-ı 'adāt-ı mütemerridīn ve من سلك سلكهم olan kibār-ı e'imme-i dīnden mesmū' u mer'i ve menḳūl u mervī degüldür ki bir zemānda kendiler şi'ār-ı şi'rden 'āri olup şi'r dimekden 'ār veyāḫūd inkār-ı eş'ār ideler. İmām Bezzāzī Menāḳıb-ı İmām-ı A'ẓamda İmām Rāzīden rivāyet ider ki İmām Ebū Ḥanīfenüñ şi'ri İmām Şāfi'i şi'rinden elṭaf u efṣaḥ idi ammā kendi şi'r didükleri şeyṭān-ı (F15a) Tāḳ (A15a) dirler bir rāfiżī mu'ārıżı vardı İmāmla ve aṣḥābıyle sitīzekār idi. İmāmuñ üstādı İmām Ḥammād fevt olup bir gün ḥammāmda imāma rāst gelüp *rāḥat gelüp rāḥat olduḳ* diyü iẓhār-ı şemātet ḳıldı. İmām daḫı cevāb virüp *beli sizüñ imāmuñuz ḳıyāmete dek manẓarindendür ölmez* diyü şeyṭāna işāret ḳıldı. Rāfiżī maġlūb olup keşf-i 'avret eyledi. İmām gözlerin yumduḳda şeyṭān imāma *ne vaḳtden a'mā olduñuz* didi. İmām muḳābelede *Ḥaḳ Te'ālā sizüñ 'avretüñüz keşf idelden berü* diyüp şeyṭānı melāmet eyledi ḥamāmdan çıḳup bu iki beyti inşād eyledi.

Şi'r : اقول وفى قولى بلاغ و حكمت
وما قلت قولا جيت فيه بمنكر

لايا عباد الله خافوا الهكم
فلا تدخلوا الحمام الا بميزر

Ve ḥusūdları ḥaḳḳında böyle buyurmışlardur.

Şi'r : ان يحدون فانى غيرلايمهم
قبلى من الناس اهل الفضل قدحدوا

فدام بى ولهم مابى و مابهم
ومات اكثر ناعيظالمايجيدوا

(P17b) ammā anlaruñ şā'ire cā'ize virdügi menākıbında mesṭūrdur Müsvār-ı varrāk ki meşhūr şu'arādandur Kūfeye geldükde mukteżā-yı ta'aşşub üzre ṭā'ife-i a'dā ki İmāma aṣḥāb-ı re'y u ḳıyās diyü ta'rīż iderler bu daḫı ol vech ile ta'rīż idüp bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Şi'r : كنا من الدين قبل اليوم من سعه
حتى ابتلينا با صحاب المفاييس

قاموامنالتوق اذ اقلت مكا بهم
فاستعملوا الراى عندالفقروالبوس

اما الغريب فامسوا لاعطالهم
وفى الموالى علامات المفاليس

İmām bunı işidüp bizi hicv itmişsin inşāallāh seni ırżā idelüm didi. Ba'dehū beşyüz akçe gönderüp ta'ẓīr-i bi'l-iḥsān eyledi ve varrāḳı bu medḥ ile şenāḫān ü varaḳ-kerdān eyledi.

Şi'r : اذ ا المعلما يوما قايونا
بعسيلت من التقوى طريقه

رميناهم بمقياس صليب
وراى من طراز ابى حنيفه

اذ ا سمع الفقيه رواه عنا
واثيته بجر فى صحيفه

Ve yine Nu'mān-ı Ḥadāyıḳu'l-ḥaḳāyıḳ Ebū Ḥanifenüñ işin başa iletmiş pīşever bir kefşger çār-mülāşıḳ-ı bi'ddār idi her gün (F15b) (A15b) itdügi kesbi yā ete yā balığa (S9b) virüp her gice şurb-ı nebīẕ kārı idi sekrān oldukda

Şi'r : اضا عونى واى فتى اضا عوا
ليوم كريهت وسداد ثغز

كانى لم اكن فهيم و سيطا
ولـيك نسبتى من آل عمرو

اجرر فى المجامع كل يوم
فيالله مظلمتى و صبرى

şi'ri lisānında ṣabāḥa dek cārī idi. İmām her şeb tā seḥergāh gāh ḳandīl-i miḥrāb gibi dīdesinde eşk-i ḫūnini renk-i rūġan ve gāh şem'-i mescid gibi 'ibādetde ḳā'im olduġına şu'le-i āh-ı sūznāki delīl-i rūşen olup (P18a) baḫtı gibi bī-dār idi. Beytinden bu beytleri işidüp ṣabr eylemekde maṭbaḫ-ı enẓārı كر موالجارولوجارا idi. Nā-gāh birḳaç gice kefşgerüñ ṣadāsı kūhsārda mün'akis olan ṣadā gibi nā-bedīd oldı İmām ḥālden su'āl itdi ḫaber aldı ki kefşgeri 'asesler mest ṭutup ḥabs idüp kefşger bī-kes ü nā-çīzlügi cihetinden ḫalāsdan nevmīd oldı ri'āyet-i ḥüsn-i ẕimmet-i himmet ve kef-i kifāyetine lāzım bilüp süvār olup 'azm-i dergāh-ı emīr eyledi. Emīr āgāh olduḳda naḳldür ki na'l-i baġal-ı imām kenār-ı bisāṭ-ı meclise kenār-ı ufḳda hilāl gibi zīnet virince piyāde vü pā-bürehne istiḳbāl idüp imāma cānı gibi ṣadrde yir eyledi murād ma'lūm olduḳda şeref-i ḳudūm-ı imām şükrānesine kefşger ṭutulduġı tārīḫden maḥbūs olanları kefşgerle bile āzād eyledi. İmām kefşgere *يافتى اضا عونى dirdük gördüñ mi seni zāyi' itdük* mi diyü dil-nevāzluḳlar idüp kefşger *لايا امام* *جزاك الله حبرا* diyüp du'ālar eyledi. Cemī'-i menāhī vü melāhīye tevbe itdükden ṣoñra ḫidmet-i İmāmda devāmı şeref-i rūzgār bilüp aḫirete ittihāẕ-ı zād eyledi. Ve imāmet-i mevrūse vü müktesebenüñ cāmi'i şeref-i ḥaseb ü nesebüñ mecma'ı olan İmām Şāfi'īnüñ ḫod siḥr-i şi'rde yed-i beyżāsı (B15b) ve şu'arā içinde ḳadr-i a'lāsı vardı ḥattā şu'arā-yı vaḳt ile müşā'are vü münāşede üzre mü'āhede vü mu'āḳade iderlerdi. Şikāyet-i rūzgārda ve ḥikāyet-i iḳdārda bu şi'ri daḫı ḥasb-i ḥāl-i āl ve zemānede Hāşimī olanlara sebeb-i ḥuṣūl-ı (F16a) ḥużūr-ı (A16a) ḳalb ü ferāġ-ı bāldur.

Şi'r : سعادت كل امرلايجد
فماحرص الحريص له يمجد

وكم عيداقيم مقام
و كم حر اقيم مقام عبد

فرحم الله الامام
فكانما ادرك زماننا

وشاهد اخراننا
وعاين حاك المال

فسلى بكلامه الباغ د رجت الكمال bu beyt daḫı İmām Şāfi'iye müsteneddür

(P18b). *Beyt* : لوكان رفضا حب آل محمد
فليشهد الثقلان بانى رافض

Ḳażā vü ḳaderde buyurmışlardur.

Şi'r : ماشبت كان و مالم اشا
ومالم تشا ان لم تكن

خلقت العباد على ماعلمت
ففى العلم يجرى الفتى والمسن

فمنخم سعيد و منهنم شقى
و منهم قبيح و منهم حسن

على ذ امننت و هذ ا خذ لت
وهذ ا اعنت وذ الم تعن

Ve İmām-ı mümāü'l-ileyhden mervīdür ki ṣūret-i istiftāde miḥrāblarında bu beyti yazduḳlarında

Beyt : ماذ ايقول امام الناس قاطبه
فى عاشق لثم المحبوب هل اثما

Bu cevābı buyurup altına yazmışlardur.

Beyt : العقل حلله والشرع حرمه
تحير العاشق المكين بينهما

Ve İmam-ı s̱āni Şaḳīḳ Şaḳāyıḳ-ı Nu'mānī ve İmām-ı s̱ālis Meḥemmed ki emlāk-ı 'ilm ü reşādda Vārişü'l-'ömereyn ve Eflāk-ı İctihādda s̱ālisü'l-ḳamereyndür şi'rleri vāfirdür ve mez̲heb-i Şāfi'īde İmām-ı s̱āni olan İmām Meznī ki Şāfi'īnüñ mürebbāsı ve z̲eheb-i mez̲hebinüñ sikke-zenidür ve kibār-ı 'ulemādan Ebū Bekr bin Düreyd sā'ir e'imme vü sādāt-ı ümmeden 'Abdu'llāh İbn Mübārek ve İmām Darimī (S10a) vü İmām-ı İsferāyinī ve Ḥammād bin Ebi Ḥanīfe ثم فثم فجراهلم ekşer-i 'ulemā-yı 'ızāmuñ şi'r didükleri ve şi'rleri mütevātirdür ḥattā maraż-ı mevtlerinde bile vaṣiyyetlerin şi'r ile itmişlerdür. Ḥattā ṣāḥibü'l-hidāya İmām Burhānü'd-dīn el-Murġınānı oġlı 'İmāmü'd-dīne bu şi'r ile icāzet virüp dimişdür.

Şi'r : اجزتلك ابنى فارو عنى جميع ما
سمعت وماجاد الخواطر بالجميع

ومانا ول الاشياخ عند لقايهم
وماكتبو افيه ومافاتنى سمعى

وماكان لى منخم مجازافقد رواوا
روايته حقا وما جوز و امنعى

ابنى ادع لى بالخير بعدى فاننى
دعانك اهوى لابكانك بالدمع

(P19a) (F16b) (A16b) Faḫrü'd-dīn Ḳāḍī Ḫan fetāvāsında böyle taḥḳīḳ eyler ki bir kimesne taḥṣīl-i 'ulūm-ı 'Arabiyye içün şi'r-i 'Arab ta'līm eylese 'adāleti sāḳıt olmaz eger ol şi'rde fuḥş daḫı olursa ve şā'irüñ şehādeti maḳbūledür mādām ki şi'rinde ḥaz̲f itmeye ve ṣaded-i üftāde olan ṣudūrdan niçelerden ġubār-ı rāh-ı istiftāye üftāde olanlara şi'r ile cevāb ṣudūr itmişdür. Fetāvā-yı kübrādan ḫazānetü'l-müftide ki ma'nen sā'ir fetāvādan muġnādur. Böyle meşṭūrdur ki Naṣīr ibn Yaḥyā raḥmetu'llāhı 'aleyhiden istiftā olınup بلدسحيق كوثيقله dan geldük diyü teḳazāde teḳāżā idenlere bu beyt ile cevāb virürmiş.

Beyt : ولانحن نادیناك من حیث جینا
ولانحن عمینا علیك المنارلا

Ve Fetāvā-yı Bezzāziyede Kitāb-ı Ġaṣbada mesṭūrdur ki ṣaḥībü'l-muḥit İmām Burhānü'd-dīn bu şi'r ile istiftā olındukda

Kıṭ'a : فتوی شرع اندرین صورت
چیست نزدیك اهل علم و هدی

مردکی ساحتر کرفت بغصب
واندر و خانها نهادبنا

قیمت آن نباش ربیشترست
چیست انرا جواب در فتوی

بتفضل جواب فرمایند
تا بیابند ثواب در عقبی

İmām bu nesaḳ üzre cevāb virmişdür.

Naẓm : این حماقت چو کرد آن مرد ك
باشد اورا سزای لوم واذ ی

قیمت عرصه میتواند خواست
لیك برکندن بناهانی

حق تعالی است عالم العالم
بنوشت این جواب بامعنی

انکه نامست مرور امحود
پدرش احمد است بی ریبی

Keẕālik العلما ورثه الا بنیا naḳdīnüñ gencīnesi علما امتی کانبیابنی اسرایل ṭılsımınuñ definesi کم ترك الاول للا خرتر sinüñ maḥzen-i baḳiyyesi (P19b) بقواالونقوا mūcibince ḫavn-ı ʿilmüñ ṣāḥib-tenḳıyesi Ebū's-suʿūd olup saʿādet-i fıṭriyye vü kesbiyyeti ṭufeyl idinen ṭıġ-ı ḫāmesiyle kişver-i fażlı yek ḳaleme

teshīr idüp gürūh-ı pür-şükūh-ı ʻulemāyı ḫayl idinen el-fāżılü'l-fāżıl-ı fażā'ile ʻale'l-efażıl bi-ḥasebi'l-ḥaseb ve (F17a) (A17a) nesebü'n-neseb vāriṣ-i ʻulūmü'l-evvelīn ve'l-āḫirīn baḳıyyetü'l-müctehidin seyyidinā vü mevlānā imāmnā vü muḳtedānā

Beyt : Ḫāce-i dīn ü dāver-i dünyā
Müfti-i ʻaṣr u ḳıdve-i ʻulemā

Müfti Ḫāce Çelebi Efendi زين الله تعالى سريرالافتآبصعود و شرف شماالتقوى بسعوده ḥażretlerinden daḫı ta'lik-i ṭalāḳ ḫuṣūṣında bu mes'elede Emīnü'd-dīnü'l-ʻacemī nām kimesne naẓm ile bu vech ile istiftā itdükde

Kıṭʻa : چه نويد جواب اين فتوى
قدوه دهروزبده اسلام

زيد در حالت كمال بلوغ
كويد ازروى اهتمام تمام

تابده سال هر زنى خواهم
بطلاق ثلاث باد حرام

فسخ يا الخلال اين سوكند
هيچ ممكن بود بنز دامام

هركه كويد جواب اجرش را
بدهد ذوالجلال والاكرام

kendiler bu naẓm ile cevāb virmişlerdür.

Cevāb : كر خصوص عبارت حاليف
چنين شد بوقت سوق كلام

بطلب ميشود يمين منحل
بعد از ان عقد ميرسد بتمام

بر تمسك بمذهب دكران
بی توقف بغير رای امام

حجت حق و شنيوای خلق
مقتدای مشايخ اسلام

كفت اين را ابوالسعود حقير
كمترين عباد ربانام

(S10b) Ba'd-ez-ān bu bende-i ḥaḳīr şeref-i zemīn-būslarıyle taḥṣīl-i sa'ādet-i ser-efrāzını (P20a) eyledükde istiftā vü cevābı ve Bezzāzīnüñ naḳlin bile yaz diyü mübādelet emr buyurmışlardur. Fi'l-vāḳi' şol ki *ḥaḳdur bunlaruñ naẓmınuñ ḥüsn-i sebki ve luṭf-ı sebüki elfāẓınuñ selāseti ve ma'nāsınuñ reẓāleti edāsınuñ leṭafeti Burhānü'd-dīn naẓmından rācih-i muṭlaḳdur*

فاين هذ امن ذ اك
بونهمابين السمك والسمك

ve bu bende-i memlūkları 'abd-i mekātibleri olup fetvāları kātibi olduġumda şi'r ḥaḳḳında kendilerden istiftā olındukda bu beyt ile cevāb virmişlerdür.

Beyt : Terk it hevā-yı şi'ri ki sevdā-yı ḫāmdur
Siḥr-i ḥelāl olursa da dime ḥarāmdur

Ve tekrār ba'ż-ı beytlerde yine istiftā olındukda bu vech ile cevāb virmişlerdür
نعما قال من قان

Beyt : يقواون مالا يفعلون مسبته
من الله مسبوب بها الشعرآ

Ve bunlardan ġayrı her 'aṣruñ 'ulemāsı (F17b) (A17b) ve her Mıṣruñ fużelāsı her devrüñ aṣḥāb-ı fetvāsı kimisi şi'r diyüp zümre-i şu'arāda dāḫil ve kimi āḫerüñ şi'rin īrād idüp mütemeşşil olmışdur. Rūm müftilerinden Müfti 'Ali Çelebiyü'l-cemāli ki 'ilm ü fetvā ile zühd ü taḳvānuñ cāmi'i dīn-i Aḥmedi ve meẕheb-i Ḥanefīde mālik-i eẕ'imme-i fütyā olmaġla mānend-i Şāfi'īdür hüccāc-ı şer'iyyede ol 'allāme bu vech ile 'alāmet vaż' iderdi

(B16b) *Naẓm* : ما موالمرقوم فى طى الكباب
قد جرى نهجا وجه الصبواب

راقم الرهم على بن احمد
الجمالى الذى ير جوا الثواب

Ve anlaruñ peyrevi ve nīrū-yı bāzū-yı te'līfāt ile sā'ir ʻulemādan ḳavī olan aḥmedü'l-ʻulemā vü evḥadü'l-fużelā seḥbān-ı beyānü'l-kilem ve'l-ḳalem ḥükm-i faṣl-ı ḳażāyā-yı fażl u ḥikem Kemāl Paşazāde-i merḥūm ve anlara ḫalef olan Seyyidü'l-ʻulemā-yı zemānī Saʻdü'd-dīn-i s̱āni Saʻdī Çelebi Efendi ve maḳādīr-i ʻulemānuñ bālā-ḳadri ramażān-ı fużelānuñ leyletü'l-ḳadri Ḳadrī Efendi ve encümen-i ʻilm ü zühdüñ şemʻ-i (P20b) şuʻledārı çeşm-i çerāġ-ı dūdmān-ı Fenārī vāriṡ-i ʻilm-i mevrūsı vü müktesebi üstādımuz Muḥyü'd-dīn Çelebi ki her birinüñ ḥāli maḥall-i iktiżāsı ile merḳūm ve silk-i āsāmı erbāb-ı naẓmda ism-i sāmīleri manẓūm olur cümlesinüñ şiʻrleri şāyiʻ ü meşhūrdur ve dürer-i naẓmları ḳılāde-i gerdūn-ı ʻarūs-ı mürūr-ı simīn ve şühūrdur. Keẕālik ḳużāt-ı memālik-i İslāmdan ve ḥumāt-ı ʻulemā-yı aʻlāmdan Ḫıżr Beg Çelebi-i merḥūm ki merḥūm Naṣrü'd-dīn Ḫācenüñ nebīresi olduġı sebebden nūr-ı çeşm-i cihān-nümāsı ve ʻulemādan Sinān Paşa ve Yaʻḳūb Paşa ve Aḥmed Paşanuñ babasıdur mevāli-i ʻaṣrınuñ emṡeli ve İstanbuluñ baʻde'l-fetḥ ḳāḍī-ı evvelidür imżāsı bu üslūbdur ki ṣudūr-ı hücec-i şerʻiyyede mektūbdur.

İmzā : صح مضمونه بقول عدول
شهدواثم قوبلوا بقبول

حضر بن جلال امضا
قاضيا فى ديار استنبول

Ve mevāli-i ʻAcemden Ḳāḍī ʻİsā ki selāṭīn-i ʻAcemüñ yegānesi ve şeh-levendlük naṭʻınuñ ferzānesi olan Sulṭān Yaʻḳūb-ı merḥūmuñ ḫācesi ve anuñ maʻārif ü ʻavārifi her kitāb-ı fażluñ dībācesidür vezīr-i (F18a) (A18a) aʻẓām olan Ṣūfī Ḫalīl nām aʻver ü ʻalīl monlanuñ pādişāha taḳrībinden çeşm-i nā-bīnāsı gibi rāh-ı rāst-bīniyi ṣadr-ı rütbe-i ḳadr-ı vālāyı monlāyı çarḫ-ı çārümden bālā gördügine ḥased idüp Sulṭān Yaʻḳūbuñ vefātından ṣoñra kemān-ı ḫīleden tīr-i tedmīr-i pür-teşvīr-i pür-tāb idüp remy-i ḍalāl u fesād ve isnād-ı zındıḳa ve ilḥād ile omac-ı sihām-ı intiḳām idüp maʻraż-ı helāke düşürdükde ʻulemā-yı vaḳtden

hevāsına tābi' olanlar ḳatline fetvā virüp evrāḳ-ı fetāvā-yı kendiye 'arż itdüklerinde bu beyti kendi yazmışdur.

(S11a) *Beyt* : فتوی قتل چون منی کی دکران سبحل کنند
مفتی عاشقان منم هم بخودش سجل کنم

Ba'dehū ṣalb olınup rūḥ-ı 'ulvīsi iştirāk-ı ism-i ḥasebi ile Ḥażret-i 'Īsāya müncezib (P21a) ve kemāl-i leṭāfetden mā'iyyeti hevāya munḳalib olmışdur. Bunlar mezīd-i meziyyet-i şi're delīl-i meşruḥ ve şāhid-i ġayr-ı mecruḥdür. Belki fażīletine ḥükm ü 'adl ve ḥükm-i ḥāl 'an el-'azldur.

Faṣl-ı der-işbāt-ı fażl-ı şi'r : Şi'rüñ ba'żı kerāmeti me'şūrdur ve ba'żı menḳūldur ve ba'żı daḫı ma'ḳūldur ammā şol ki menḳūldur budur ki efāżıl-ı ḥükemā ifāde itmişlerdür ki cümle ādāb egerçi ki fünūndur ve māṣadaḳu'l-fünūn-ı şücūndur ammā uṣūli ondur üçi şehr-i cāniyyedür ve üçi Enoşirvāniyyedür ve üçi 'Arabīdür şehr-i cāniyye olanlardan ḍarb-ı 'ūd u lu'b-ı şaṭranc ve lu'b-ı gūy u çevgāndur. Enoşirvāniyye olanlar 'ilm-i ṭıb 'ilm-i hey'et ve 'ilm-i ferāsetdür (B17a) ammā 'Arabī olanlar şi'r ü neseb ü tevāriḫdür ve biri daḫı bu üç fennüñ cāmi'idür ki fenn-i muḥāżarāt ve leṭā'if-i muḥāverātdur ve dimişlerdür ki şi'r dīvān-ı 'Arab ve tercemān-ı edebdür. Keżālik Taḳiyü'd-dīn bin Ḥace **Ḳaḥvetü'l-inşāda** Aġānī-i Kebīr ṣaḥibi Ebū'l-feraḥ-ı Iṣfahānīden naḳl ider ki bir kimesne bir ḳāḍī ḥużūrında edā-yı şehādet eyledi. Ḳāḍī ol şaḫṣa *seni bilür bir kimesne varsa gelsün ta'dīl eylesün* didi. Ol kimesne bir şaḫṣ getürdi erbāb-ı 'azlden ol şaḫṣ ol şāhidi (F18b) (A18b) ta'dil idüp ben bu kimesneyi Cerīrüñ bu iki beytin oḳurken işitdüm.

Şi'r : ان لزين غروابلبك غادروا
وشلا بعينك لا يزال معنا

غيض من ابصارهن و قلن لي
ماز القيت من الهوى ولقينا

bildüm ki bu kimesne 'adldür zīrā bu mażmūn ḳalb-i mü'minden ġayride rāsiḫ olamaz didi ve yine İbn-i Ḫallekāndan rivāyet eyler ki kisāīnaḥvi ile 'Abbās bin Aḥnef şā'ir ve İbrāhīm Nedīm Müṣulī bir günde fevt oldılar. Ḥārūnu'r-reşīd bunlaruñ namāzına ḥāżır olup cümleden muḳaddem 'Abbāsuñ üzerine namāz

kıldı (P21b). Hāşim bin ʻAbdu'llāh el-Ḥazā'ī sebeb-i taḳdīmi su'āl itdükde bu iki beytüñ ḳā'ili olduğı içündür didi.

Şi'r : وسع بناقوح وقالو انها
لها التى تشقى بها ويكابد

فجحد تهم ليكون غيرك ظنهم
انى لنعجبنى المجب الجاحد

Ve bir kerāmeti daḫı budur ki sebeb-i beḳā-yı tām ve müstecib-i duʻā-yı enāmdur ḥikāyetdür ki bir gün Şeyḫ Ebū Saʻīd bin Ebi'l-Ḫayruñ meclisinde zemān-ı vecd ü istiğrāḳda ve ḥālet-i şühūd u eşvāḳda ḳavvāl-ı şīrīn-maḳāl münāsib-ḥāl ʻAmmāruñ bu beytini oḳıdı.

Beyt : اندر غزل خويش نهان خواهم طشتن
تابرلب توبوسه زنم چونش خوانى

Şeyḫ ḫoş-ḥāl olup bildükden ṣoñra ferīdān-ı ʻaṣr olan mezīdānı ile ser-i mezār-ı ʻAmmāre varup duʻā-yı ḫayr itdi. ʻAmmār sermāye-i ʻömri ḫāk ile yek itdükden ṣoñra şiʻr berekātında bir duʻā-yı ḫayr itdi. Keẕālik bir şāʻir Maʻn bin Zā'ideye iḥsān ricāsına geldi. Maʻnā bustān-serāda nağme-serālarla ʻişretde bulup duḫūl müyesser olmayıcaḳ bu beyti taḫta üzerine yazup Maʻnuñ öñine cāri olan nehrüñ üstine revān itdi Maʻn görüp alup oḳıyup taḥsīn itdükden ṣoñra iḥsān-ı firāvān itdi ol beyt budur.

Beyt : ايا جود معن ناج معنا بحاجتى
فليس الى معن سواك شفيع

Maʻn maraż-ı mevtinde vaṣiyyet itdi bu beyti bu vech ile yazdırup kendüyle bile defn itdürdi. Baʻde'l-mevt Maʻnı vāḳıʻada görüp ḥālin ṣordılar *şāʻirüñ beyti* (F19a) *sebebiyle mağfūr* (A19a) *oldum* didi. Beyt budur.

Beyt : ايا جودر بى تاج ربى بحاجتى
فليس الى ربى سواك شفيع

Bu ma'nā kişi āḫerüñ beytiyle maġfūr olmasına delālet ider. Bunuñ emşāli (P22a) bī-nihāyetdür ve bir kerāmeti daḫı budur ki niçe żaʿīfi vü lehīfi niçe maẓlūm u ġuşūmuñ sitemi ile maʿraż-ı helākdan ve ser-pence-i effāk u hettākdan ve işkence-i seffāk u fettākdan ḫulāṣa sebeb olmışdur. Cümleden Ḳıṣṣa-i Daʿbel-i Ḫuzāʿīdür ki Ḳāḍī Tenūḫī (S11b) ve Şeyḫ Cāmi Şevāhidü'n-nebevīsinde böyle īrād eylemişdür ki Daʿbel-i Ḫuzāʿī ki meddāḥ-ı maḫṣūṣ-ı āl bir şāʿir-i şīrīn-maḳāldur medāris-i āyāt ḳaṣīdesin medḥ-i ālde diyüp imam-ı vaḳt İmām ʿAli Rıżā raḍıya'llāhu ʿanhudan ve ḫalife-i zemān Me'mūn Ḫalifeden vāfir cā'izeler alup gelüp kārbān ile ʿIraḳa mürācaʿat itdükde merdān-girdān-ı reh-zenleri esbābların (B17b) ġāret idüp ve ḳatl ile kendilere de ḫaṣāret ḳaṣd itdiler. Bu ḥālde ġāretgerlerüñ birisi bu ḳaṣīdeyi oḳıduḳda Daʿbel *bu ḳaṣīde ki oḳursuz benümdür* didi. İʿtimād itmeyüp istibʿād eylediler kārbān-ı ḫalḳı taṣdīḳ itdüklerinde muḥabbet-i āl ve bereket-i şiʿr-i ferḫünde-me'āl ḥürmetine ḳatlden ḫalāṣ oldılar ve ġāret olan esbāblarına destres buldılar ol ḳaṣīde budur.

Naẓm : ذكرت محل الربع من عرفات
فاسكبت دمع العين بالعبرات

و قل عرى صبرى و زادت صبابتى
رسوم ديار اقفرت و عراتى

مدارس آيات خلت من بلاوت
و منزل وحى مقفر العرصات

Maʿḳūl olan vechler budur ki bu vaṣfda şāh u gedā bir ve ṣaġır ü kebīr berāber olduġı ẓāhirdür. Meşelā pādişāhlar ki güzīn-i ber-güzīdegān ve pesendegān-ı āferīdegāndur. Çün şiʿr diyüp teġazzül iderler sezā-firāzluḳ ve gerdenkeşlüḳ ḳulle-i kuhsārından tevāżuʿ ve meskenet vādilerine tenezzül iderler ve maḥbūb-ı memdūḥa ki iẓhār-ı taʿaşşuḳ u taʿalluḳ iderler tażavvuʿ u temelluḳ iderler. Sulṭān-ı ʿālem iken bendelük iḫtiyār iderler (P22b) belki gedā-yı küy-ı dil-ber olmaġla iftiḫār iderler. Biri budur ki (F190b) (A19b) ʿulemā ki ümenā-yı Rabb-ı silām ve vereşe-i ʿulūm-ı enbiyā ʿaleyhüm es-selāmdur Ḫamez-i ʿacā'ib-nişār ile nāme-i ġarā'ib- nigāra nesḫ-i şerḥ-i ʿaḳā'id ve nesc-i ṭarḥ-ı ḳavāʿid eylemekden pāy-ı neşāṭ-ı ḫamede ġayy u kelāl ve pāye-i inbisāṭ-ı ʿallāmeye ʿıḳāl-ı melāl ile nebāl geldükde ḳarż-ı naẓm ile muḥāvere vü

mücävere ve ʻarż-ı ʻarūs ile mümālaḥa vü mükāmeḥa idüp rīş-i pūr-teşvīş efkār-ı dil-i efkārları evkār-ı ṭā'ir-i evṭār-ı eṭvārdur dendāne-i şāne-i şeyn-i şiʻr ile tesrīḥ ü temşīṭ iderler. Ḳaṣīde vü ḳıṭʻa olmazsa bāri dest-i sāḳī-i şiʻr elinden sebʻa-i seyyāreyi dost-kāmī-i ġazel yāḫūd ṣelāṣe-i ġassāle-i se-beyt bādi rıṭl-girān yek merdī

Beyt : Vāhid tenāvüli şāhid dimāġı ġayy
Evhām-ı efhāmdan tenşıṭ iderler

Keżālik evliyā ki her biri

Beyt : Sirāc-ı ḫān-ḳāh-ı terk ü tecrīd
Emīn-i bārgāh-ı ʻilm ü tevḥīd

Muḥīṭ-i envār-ı heft ü ilhām
Ve maḥaṭṭ-ı ricāl efhām u eḥlām

Ṭırāz-ı libās-ı zühd ü Hudā ve firāz-ı esās-ı ṣalāḥ u taḳvādur.

Beyt : فلك سر سبز عكس فر ايشان
مكس كشته همايار پر ايشان

ʻAvālim-i cismānīden yektā ve ʻayālim-i rūḥāniyān ile āşinā olup finā-yı fenā-yı enfes-i ʻışḳa seyyār ve hevā-yı hümā-yı aḳdes-i şevḳe ṭayyār olmaları vāḳıʻdur. Zīrā şiʻr ṣemer-i şecer-i ʻışḳdur ve mihr-i siḥr-i ʻışḳdur.

Beyt : هر كه عالم عاشق نست در عالم مباد
سايه عشق از سرما كم مباد

Vesāves-i insāniyyeden munḳaṭıʻ ü münfaṣıl ve hevācis-i nefsāniyyeden münselıḫ ü münʻazil olup cežebāt-ı Ḫudāyī ve ṭalebāt-ı hemdāyī ile ḫaṭarat-ı nefsden güẕer ve ḥazarāt-ı Ḫımse sefer eyleyüp muġārıḳ-ı nuʻūt-ı nāsūt ve müstaġrıḳ-ı şīven-i lāhūt olsalar tekrār çemen-i vücūda ve encümen-i şühūda rücūʻları şiʻr rāciʻdür.

Beyt : من ملك بو دم و فردوس برين جايم بود
آدم آورد درين دير خراب آبادم

(P23a) Sifāl-i ḫāle ṣığmaz ḫāl şi'ri ḳalb-i ḳāle ḳoyup şi'r ile iş'ār iderler ve ol 'ālemüñ armaġanların (B18a) ḫarīfān-ı meclis-i inse (F20a) (A20a) şi'r sefāretiyle irsāl u īşār iderler ma'ḳūlāt-ı s̱āniyeden nitekim bu maḳūle maḳālātı nümūne iderler (S12a). Anlar daḫı ma'ḳūlāt-ı s̱ābiteye maḳūlāt-ı bi't-teşkīl şi'ri na'l-i bāzgūne iderler. 'Ālem-i teḳayyüd olsalar ḫāme-i misk-fam u hilāl-endām anlara Bilāl misāl olur. Tervīḫ-i 'ālem-i rūḥānī ve tefrīḫ-i ḳulūb-ı rūhanī içün lisānlarından cārī olan kelimāt-ı es̱er ارحنی یابلال ve 'ālem-i tecerrüdde bulunsalar emr-i ma'āddan fikr-i ma'ā'işe ile ā'işe-i ḫāme-i şi're maḳāl کلمینی یاحمیراdan mis̱āl olur. Binā'e'n-alā ẕālik Şeyḫ Şehābü'd-dīn Sühreverdī vü İmām Ġazālī dimişlerdür ki semā' ki ecell-i aḥvāl-i dervīşāndur ekṡeriyā semā' şi're mevḳūfdur. Lā-cerem bu ṭā'ifede şüyūḫ-ı erbāb-ı rüsūḫ ṣarīr-i ḫāne-i şi'rden

Beyt : بشنو از نی چون حکایت می کند
از جدایها شکایت می کند

mūcibince nāy-ı pür-nevā istimā' eyler.

Mıṣrā' : Mevlevīler gibi semā' eyler

Bir kerāmeti daḫı budur ki saḫīḫi saḫī ider belki kerīm daḫı ider medḥ ile ba'ż-ı ḳalbi celb eyler ve ḳabż-ı ḳalbi selb eyler. Şöyle ki niçe ṭā'ife anuñla من حیث لا یحتسب ومن غیران یکتسب maḳṣūda vāṣıla olur ve niçe marīż-i faḳīrüñ 'ā'id-i luṭfa mevṣūl olmasına sebeb olup żamīrine ol 'aṭā ṣıla olur meddāḥlaruñ ellerinde āyīne-i maṣḳūlı olur ḳaddāḥlaruñ billerinde seyf-i meslūlı olur ammā ne bāk

Beyt : وعداوت الشعرآ د امعضل
لكن يهون على الكريم علاجه

Ve niçe cebānı şecā' eyler her mıṣrā'ı bir seyf-i meslūl olup naṣṣ-ı nāṣı' gibi aḫlāḳ-ı (P23b) kerīme ve evṣāf-ı ẕemīme beyninde faṣl-ı nizā' eyler. Muḫaṣṣal kelām pādişāhlaruñ nedīmi ve gedālaruñ yār-ı ḳadīmi 'ulemānuñ şem'-i şeb-i

mutāla'ası şulehānuñ halvetgāhlarında āh-ı sehergāhı lem'asıdur. 'Ulemā da olsa şi'ār-ı 'ilm ü ma'rifet şulehā da olsa

Beyt : از کرامات بلند اولیا
اولا شعرست آخر قیمیا

ṭabakı üzre bülendi merātib-i kerāmet olur aġniyā da olsa pīrāye-i hüsn ü cemāl olur ve fukarā da olsa re'sü'l-māl olur (F20b) (A20b). 'Āşık-ı sergeşte-hāllerüñ enīs-i şebhā-yı dırāzı ve vāmek-i ber-geşte-bāllarüñ enīn-i tebhā-yı pür-sūz u güdāzı olur. Haste-i teşvīr-i 'ışkuñ şem'-i bālini beste-i zencīr-i şevkuñ zārı vü hanīnidür. Sersām-ı 'ışkuñ cüllāb-ı sīne-i mahrūrıdur ve bersām-ı 'ışkuñ nefşetü'l-maşdūrıdur. Ehl-i vecdüñ peyk-i sūy-ı Selmāsı ve kavm-i Necdüñ kebūter-i kūy-ı Leylāsı olur. Bī-keslerüñ hamāme-i nāmeberi ve pür-heveslerüñ kāşıd-ı haber-āveri kārbān-ı hevānuñ bang-ı ceresi ser-menzil-i fenādan dem uranlaruñ hem-nefesidür. 'Işk serverlerinüñ sefiri şevk-şebrevlerinüñ şaġīrīdür. Gāh 'işret-i 'ālemüñ hunyāgeridür gāh mātem demīnüñ nevhagerīdür gāh 'ālem-i bezmüñ remz-i īmāsıdur gāh dem-i rezmüñ recez-güyāsıdur ve bi'l-cümle yetmiş iki milletüñ yetmiş iki dilinden ve cümle-i büleġānuñ luġātinden tercemānluk eyler gah şem' gibi şikāyet-i harāret-i hecr ile cerb-zebānluk eyler gāh esāṭīr-i evvelinden kışşa-hānluk eyler kim ترك الاول الآخرden varak-kerdānluk eyler. Derd-i dilden şikāyet eylese zarr-ı Eyūbdan dem urur Kışşa-i Hüsn ü 'Işkdan hikāyet eylese Hüsn-i Yūsufı güzel bilüp hüzn-i (B18b) Ya'kūbdan haber virür gāh mizmār-ı āl-i Dāvūd olur gāh mıżmār-ı Şeybetini Kışşa-i Hūd olur gāh Manṭıku'ṭ-ṭayr-ı Süleymāndan haber virür gāh hikmet-i Lokmāndan uyuvirür.

Beyt : Geh yed-i beyżā-yı Mūsā gösterür
Geh dem-i ihyā-yı 'Īsā gösterür

(P24a) İhyā nā-mürdeler ihyā ider
Ve ihyā-yı kulūb-ı ehibbā ider

Beyt : د هد بکلك زبان اور شخن پرد از
بمرده د ر نظر عقل کونه کون اعجاز

Gāh Hüdhüd-i nebe' olur gāh Belḳıs-ı Sabā olur gāh muṣavvir-i ṣuver-i merāyā-yı Rūḥu'l-ḳuds olur gāh mu'abbir-i rü'yā-yı āfāḳ u enfüs olur gāh ẓuhūrda nūr-ı mihr-i maşrıḳ ve pertev-i māh-ı maġrıb olur gāh mükevvende ṣaġīr-i 'anḳā-yı maġrıb olur. Ṭūmār-ı şi'rdür ki āsmānda hilāle (S12b) barmaḳ gösterür ve zemīnde ġonce-i zanbaḳuñ ḥarfine barmaḳ ḳor. Bu ecldeñ şu'arānuñ melikü'l-kelāmı bezm-i belāġatüñ rind-i dost-kāmi āşāmı ya'ni Monlā Cāmi şi'r vaṣfında (F21a) (A21a) Bahāristānında ki bahāristān-ı 'ālem aña nisbet hāristāndur dimişdür ki لله درالشعر ما اعظم شانه وارفع مكانه
وليت شعرى آيت فضيلت اجل من اشعر واى سحر اخزل من هذا السحرانثهى ولقد
صدق ماقال ونطق بهذاالمقال

Li-muḥarririhi : Göñüldür ṭūṭi vü ḥüsn aña mir'āt
Şekerdür şi'r ider gūyā-yı ebyāt

Dile zaḫm urmasa bir nāvek-efgen
Açılmaz 'ālem-i ma'nāya revzen

Ḳomaz 'uşşāḳa şi'r imkān-ı nāmūs
Ki olmaz perde nūr-ı şem'a fānūs

'Aceb mi şi're disem genc-i Ḳārūn
Yire geçmişdi vü olmışdı medfūn

Meger ki çāhdur ḳalb-i süḫandān
Ya Yūsufdur süḫan ḳalb aña zindān

Çıḳarsun Yūsufāsā çāhdan şāh
Disünler cümle 'ālem bārek-Allāh

Çıḳarmaġ içün ol Yūsuf-cemāli
Vezin delv ü ḫayāl anuñ ḥıbālı

Terāzūdan inüp olduḳça mevzūn
Olur ḥüsn ü bahāda dem dem efzūn

Gelüp rişteyle mıstar pīre-zenvār
Metā'-ı vaşlına olur ḫarīdār

Görüp kātib anı ḥüsn ü bahāda
Yazup veznince misk eyler ziyāde

(P24b) Hilālāsā idüp ķaddini çenber
Şeh-i maġrib ķapusında ķodı ser

Şalup dāma Züleyhā-yı 'uķūlı
'Azīz-i 'ālem oldı ḥüsni ķulı

Görüp anuñ ķalem barmaķlarını
Keser elde ķalem barmaķlarını

Yaḫud söz şāhid-i ra'nāya beñzer
Ki naẓm olmış aña bir cāme-i zer

İki ebrūdur aña iki mışra'
Başında maṭla' iklīl-i muraşşa'

Gören bu vaşfa şanur ebruvānın
Ķulaġına çeküp iltür kemānın

Ķaşından şām-ı māh-ı nev-siyehdür
Zeneḫdānıyle mihrüñ yiri çehdür

Bulupdur sīnesinden ķadr-i şadrı
Yaratsa levḥi n'ola şadr-ı bedri

Ser-ā-pā sāķ-ı sīmi şem'-i rūşen
Varaķ itmiş hevādan zīr-i dāmen

Revī sāķ olmış aña redf ḫalḫāl
Ķaşında vesme medd ü noķṭalar ḫāl

(F21b) (A21b)

Taḫalluṣ maḳṭa'ı ucında key var
Ayağına yüz urmış 'āşıḳ-ı zār

Ḫayāl-i ḫāṣ ile rengīn-edālar
İçine ṭaşına olmış ḳabālar

Nigāh anda görür rūy-ı ẓarāfet
Dimāġ anda bulur būy-ı leṭāfet

İder çün 'arż-ı ḥüsn ü 'izz ü nāzı
Ṣalar cān kişverine terk ü tāzı

Bu cilveyle idicek 'arż-ı dīdār
Dür-i taḥsīn olur her sūdan īṣār

Ġazel olmış yaḫūd bir beyt-i ma'mūr
İçinde ma'ni kevṣerdür edā ḥūr

Anuñ her baḥri olmış baḥr-i mescūr
Anuñ her raḳḳı olmış raḳḳ-ı menşūr

Olup her beyti bir ḫalvetgeh-i rāz
Ḫayāl anuñ içinde ḥacle-i nāz

(B19a) TEŞBĪB : Selāṭīn-i 'āl-i 'Oṣmān ki ṭılāve-i selāṭīn-i 'ālem ve naḳāve-i ḥükūmet-i benī ādemdür bunlara nisbet Pīşdādan ü Şeddādiyān pesmāndegān u bī-dādān Eşkāniyān reşk ile (P25a) eşk-i āyinān ve dā'ire-i 'adlden 'ādiyāndur. Keyān iftiḫār ile *mā Kiyānīm* dir iken bu hümā-pervāzlara göre Keyān belki mākiyāndur. Mülūk-ı Sāsāniyān bölük-i nā-sipāsāndur bunlar Ḫudā-şināsān Sāmāniyān bir bölük bī-ser ü sāmāndur. Ḳayāṣire-i Rūm bunlaruñ ḳuṣūrları ḫidmetinde ḳāṣırlar Ekāsire-i 'Acem 'acemī oğlanları deñli olmaduḳlarına münkesirler bunlar aṣl ve tubba'-ı teb'a-ı feġāfire-i Çīn nevāle-i çini-i faġfūrīleri ile ḥāṣıl ider şib' ferr-i devletlerinden mülūk-ı Firenc mübtelā-yı renc-baḫt sengīnleri yanında Sebüktegīnīler sebük-senc Cengiziyān cengī-zebān Moġolān bu melikler mülklerine göre ġulān Ġaznevīler bu ġazā-nevālara nisbet ġavī Selçūḳīler cavḳī żа'īf ve bunlar ḳavī rāyān bu Dārālar dārātın görüp bunlarla ehl-i mudārā

.... saltanat çarḫında bedr eyler iken bunlara göre bedrā Salġuriyān bu zemāna ḳalsa uġurlarına baş ḳoyalar Āl-i Büveyh bunlaruñ meşreb-i ʻadllerin görüp cānlarından el yuyalar. Zemāne Eyyūbīler zemānında gördügi żarr-ı Eyyūbī bunlaruñ (A22a) zemānında (F22a) ġāyetine irgürdiler. Sünnet-i seniyye-i Muḥammediyeyi nefes-i Mesīḥāsā-yı ʻadlleriyle mürde-i ṣad-sāleye dönmişken dirgürdiler. ʻArūs-ı ġaddār-ı rūzgārlarına ḫūn-ı ġazā-yı ġaze-ʻıẕār itdiler ve ġıdā-yı rūḥ idinmege gāh bāz-ı bülendi pervāz-ı cünd-i duʻā ile ve gāh tek ü tāz-ı cünd-i veġa ile yirde vü gökde envāʻ-ı ṣayd-ı cihād-şikār itdiler. Bir zemān Anaṭolı vilāyetin bi'ṭ-ṭūlı ve'l-ʻarż żabṭ idüp افمن شرح الله صدرللاسلام كمن لا يشرح mażmūnına maẓhar olan ehl-i İslāmuñ sīne-i pür-sekīnelerin şiḳāf-ı lām-ı İslām gibi açdılar rūzgārımuz muvāfıḳdur diyü andan bādbān-ı himmet açup berzaḫ-ı baḥr-ı ıżṭırābdan keştī-i tevfīḳ-i İlāhi ile Rumiline (P25b) geçdiler الدنيا مزرعت الاخرت diyü ol merzūbuma ve ol ḥavme-i tuḫuma ʻadl ü dād toḫmın ekdiler tīġ-i cihādı ʻarşa aṣup İslām sancaġın rāyet-i zerrīn-i ʻalem-i ḫūrşīd gibi ḳulle-i āsmāna dikdiler.

Beyt : شاه رابه بود ازطاعت صد ساله وزهد
قدريك ساعت عمرى كه در و داد كند

mefhūmın medār-ı kār u nümūdār-ı girdār itdiler. Kāfirlerüñ kilisāların yıḳdılar çanlarına od ṭıḳdılar bütlerin ṣıdılar Frenklere renkler virdiler Eflāḫlar ḳılıclarından felāḥ bulmayup Boġdanlar boġdān didiler.

Naẓm : هزار افرين ازخداى جهان
بدين پادشاهان كشور ستان

كه دين محمد عليه التلام
از ايشان پذ يرفت بس انتظام

ز دين تاج كردندر اسلام تخت
نهادند بنياد بر اصل بخت

بتيغ يمانى چو برق يمان
ردودند جنك ظلام ار جهان

برقع اذ ان و بصب خطيب
نه ناقوس ماندونی خود صايب

Selâṭîn-i meẕkûrînüñ ser-çeşme-i enhârları ve devḥa-i aġṣân-ı pür-envârları ki SULṬÂN 'OṢMÂNdur (F22b) ki ol rûḥ sâ'irleri cuşmândur. 'Aḳl-ı evvel gibi selâṭîn-i 'Oṣmânuñ mebde'i ve کالافلاك احدdür ki bunca 'ulûfuñ menşe'idür. Te'lîf-i ḳavânîn-i 'Oṣmânîde (B19b) üstâd-ı evvel ve tertîb-i âyîn-i ġaziyânda cüz'i ekmeldür. Bir 'Oṣmândur ki dîn ü (A22b) ü devleti cem' itmekle Ẕi'n-nûreyndür ve bir 'ummândur ki الجند جند ا جند الدعازوجند الوغا mûcibince cündin du'â vü veġâyı tesḫîr eylemekle mecma'ü'l-baḥreyndür ve anuñ ḫalef-i Ḥaḳ ve ḫalîfe-i ṣıdḳı ki ORḪÂN ḪÂNdur 'Oṣmâniyâna s̱ânidür. Maḳûlât-ı selâṭîn-i a'yân-ı s̱âbitedür ki ol anlara ma'ḳûlât-ı s̱âniyedür yâḫûd sâ'ât-ı zemâniye-i 'ömri 'adl u dâda ṣarf itmekde daḳîḳa fevt olınmamaġa her re'yi bir s̱âniyedür egerçi rütbede (P26a) s̱ânidür ammâ Mu'âllim-i s̱âni anuñ aḳl u 'ilmine s̱ânidür. Sulṭân 'Oṣmân ve Sulṭân Orḫân rubâ'-ı rub'-ı meskûna rebî'-i eyyâm-ı cevâni gibi envâr-ı envâ-yı ma'rifet ile tâb virdiler ve ḥadâyıḳ-ı 'ilm ü 'irfân ser-sebz ü sîr-âb olmaġçün reşeḥât-ı şeḥâb-ı tîġ-i mıġ-gûyları ile âb virdiler. Yemîn ü yesârları (F23a) yümm ü yesâr olup aṣḥâb-ı ḳalem ki aṣḥâb-ı yemîndür beẕl-i mâl-ı meksûb mâ-yı meskûb itmekle ẓıll-ı memdûd-ı cenâb-ı cennât ḥażretlerinde fevâ'id-i kes̱îre-i âmâlleri ḫazân-ı aḥzân ile memnû' ve şâhsâr-ı erzâḳ u edvârları dest-i teṭâvül-i şitâ-yı mü'ennât-ı şettâ ile maḳṭû' olmamaġla meşhûr-ı bi'l-benân idiler ammâ henüz dendân-ı şîn-i şi'r-i Türkî ġonce-i ter gibi tebessüm eylememiş ve bülbül-i şu'arâ gülbün-i gülşen-i belâġatde terennüm eylememiş idi. Anlara vâriş-i s̱âlis̱ ki ĠÂZÎ ḪUNKÂR dur ve ol vâli-i vilâyet-i dosta beẕl-ḫân ve düşmene tecrî'-i (S13b) ḫünkârdur senâ-yı 'adl u inṣâfda vâriṣü'l-'Ömereyn semâ-yı beẕl ü es'âfda s̱âlis̱ü'l-ḳamereyn olup ان الله ثالث ثلثه diyenlerüñ tîġ-i ġazâ ile erba'ın kesdi ve tîġ-i cihân-küşâsın 'arşa aşdı. Egerçi anlaruñ zemânında daḫı fenn-i şi're muḫtaṣṣ ṣaḥib-maḫlaṣ kimesne menḳûl u mesmû' degüldür ammâ hîç olmaduġı daḫı maḳṭû' degüldür. Aḥmed nâm bir kimesne nâm-ı nâmîlerine Şehnâme baḥrinde ki baḥr-i mütedârik maḫbûdur. Süheyl ü Nevbahâr dâstânın (F23b) naẓm eylemişdür. Egerçi Fârisîden mütercem idi ammâ ba'ż-ı ma'nâlar bulmışdur zemânına göre tâbi'-i zemânedür ve edâları ġâyet Türkânedür hengâm-ı ṭufûliyyetde gördüm lâkin ġâyet kemyâbdur. Ġâlibâ ḫalḳa görinecek yüzi olmaduġından maḳâmı verâ-yı (A23a) hicâbdur ne anki cemâl u ḥüsn sebebinden yüzi pür-niḳâbdur ṣıfat-ı şebde bu beyt ol kitâbdandur.

Beyt : Yavı var ise gerek gözet ol demi[1]
(P26b) Zümürrüd deñizde bu altun gemi

Ba'dehū felek-i rābi' sipihr-i devr-i 'Oşmāniyān SULṬĀN YILDIRIM ḪĀN zemānında ẓuhūr-ı salṭanatları كالشبس فى رابعت النهار idi ve ażvā-yı envārları 'ālemde āşikār idi. Çār-bāliş-i müttekā-yı salṭanatı ḳoltuġuna aldı ṣadā-yı şevket ve şükūh-ı ḥareket ve sükūnı reb'-i rub'-ı meskūna āvāze ṣaldı herkes āṣār-ı terbiyyet-i mihrden neşv ü nemā ve inti'āş u intişā bulmaḳ lāzım olduġına binā'en eşi''āt-ı şems-i devletlerinden şu'arāya daḫı bi-ḥasebi'l-isti'dād ḫaṣṣa-i feyż irüp ba'ż-ı āṣār ẓuhūr itdi. Cümleden biri merḥūm-ı merḳūmuñ Okendi imāmı Süleymān Faḳīhdür ki fevtinden ṣoñra (F24a) Burusada binā itdügi cāmi'-i kebīrüñ imāmı ve beyn'en-nās Süleymān mevlidi dimekle ma'rūf mevlīdüñ nāẓım-ı naẓm-ı pür-intiẓāmı idi. Mevżū'ı şerefine maḥmūl olduġından ġayrı ne niyyet-i ḫāliṣeye maḳrūn olmışdur ki ol mübārek naẓmı bu ḳadar şu'arā-yı belāġat-şi'āruñ mevlidleri ki vāḳı' olmışdur birisi nesḫ itmemişdür ve revāc bāzārın kesāda virüp 'aḳdin fesḫ itmemişdür. Her yıl memālik-i İslāmiyede niçe niçe biñ biñ meclisde ḳıra'āt olunur ve ol meclisde olan merātib çend ü çūnden efzūn ve devā'ir-i a'dād u ta'dāddan bīrūn enfüsüñ enfāsı 'adedince du'ālar ḳılınur. Sulṭān Yıldırım Ḫānuñ ḫalef-i mesned-nişīni ve ḫātem-i 'ahdinüñ faṣṣ-ı nigīni penāh-ı küberān u müselmān MĪR SÜLEYMĀNdur egerçi 'amūd-ı neseb-i salṭanatdan ḫāricdür ammā taḫt-ı bülend-pāye-i salṭanata 'āricdür. Ġāyet-i mertebe 'ayyāş u mu'āşir idi ol sebebden şu'arā ile ülfet ü 'işrete mübāşir idi riyāż-ı 'aṭıfeti çendān ve ḥıyāż-ı 'ināyeti cūşān olmaḳda şad çendāndı. Gülşen-i 'ilm ü hüner rebī'-i eyyām-ı devletinde lāyiḥü'l-ezhār-ı eşcār-ı eşcār-ı her hünerver fāyiḥü'l-envār idi. Ḥamza vü Aḥmed nām ḳarındaşlar peydā olup Ḥamza vü Aḥmedī taḫalluṣ idinüp (P27a) Aḥmedī İskender-nāmeyi (A23b) baḥr-i remel-i müseddesde naẓm itmişdür ve Ḥamzavī İskender ü Ḥamza ḳıṣṣaların neşr ile cem' idüp maḥal maḥal kendinüñ ebyātın żamm itmişdür. Ḥamzavīnüñ kitāblarından naẓmı ma'lūmdur ammā Aḥmedī انشالله مجسب الاقتضا الترتيب bu kitābda merḳūmdur ve daḫı şu'arā-yı ahdden Aḥmed-i Dā'ī ve Şeyḫoġlı dimekle ma'rūf kimesne ki Ferec-nāme dirler bir kitābı vardur ve bu meşhūr beyt ol kitābdan yādigārdur.

1- Yavu varısardur gözet ol demi
Cem Dilçin, Süheyl ü Nevbahar, Ankara 1991.

Beyt : Eger dilden gelen elden geleydi
Gedālar ḳalmayup sulṭān olaydı

(F24b) Bunlaruñ cümlesi şeref-i ṣoḥbet ve bisāṭ-būslarıyle müşerref idiler ve baḫşiş-i baḫşāyişleriyle muvaẓẓef idiler. Nāmlarına olan ḳaṣā'idleri mecmū'alarda mesṭūr ve efvāhda meẕkūrdur. Anlardan ṣoñra SULṬĀN MEḤEMMEDdür ki (S14a) 'amūd-ı salṭanatda daḫildür. Silsile-i selāṭīn-i 'Oṣmāniyān anuñla muttaṣıldur. Zemānuñ ṣāḥib-ṭabl u 'alemi olup nevbet-i mehteri anuñ yādına uruldı ve sāyebān-ı serveri anuñ başına ḳuruldı . Bir sulṭān-ı ḫāmisdür ki 'ömr-i penc-i rūzeyi żāyi' itmeyüp 'asker-i ḫāmīs ile şeş-cihāt-ı cihāna ġazā iderdi. Bu dār-ı pür-sencde āvāze-i pençgāh-ı lu'bı ḳulağına ḳoymayup andan bedel penc nevbet-i ṭanṭana-i Muḥammedi (F25a) ve debdebe-i āyīn-i Aḥmedi ṣadā iderdi. Çün rütbe-i eflāk-ı salṭanatda müşterī idi. Lā-cerem ser-cümle-i ḳavābil-i isti'dāduñ ṭāliblerine sa'ādet sirāyet idüp her biri meṭā'-ı fażl u hünere müşterī idi. Binā berīn kālā-yı şi'r revācda ve erbāb-ı naẓm ibtihācda idi. Hilāl-i şi'r her gün bir gūne teraḳḳi bulup rūz-efzūn oldı ve pertev-i envārıyle eṭrāf u eknāf ṭoldı. Ḫüsrev ü Şīrīn nāẓımı Şeyḫī ve hemşīrezādesi Ḫūrşīd ü Cemşīd ṣāḥibi Ḥamāmī ve Gelibolıda Yazıcızādeler ki biri Muḥammediye (P27b) ṣāḥibi olup lisān-ı şi'r ile envā'-ı mühimmāt-ı şer'iyyeye tercemāndur ve biri Maḥmūdiye vü Envārü'l-'āşıḳın ṣāḥibi Aḥmed Bīcāndur anlar ẓuhūr eylemişlerdür. Ba'dehū Ebū'l- ḫayr SULṬĀN MURĀD ḪĀN devri olup 'arūs-ı devlet (B20b) ve 'izzet-i ḥacle- nāzına girdi ve duḫterinüñ aḫter-i salṭanat anuñ ḥıbāle-i (A24a) 'ıḳd-ı ahdine irmekle murāda irdi. Dest-pāye-i taḫt-ı ṣāḥib-serīri ve cihāngīri yek-dest-i zīr-dest olup ḳol ṣunduğı maḳṣūd u murādı el virdi ol sulṭān-ı sādis çün 'uyūn-ı 'avn-ı İlāhīye şeş geldi bu dār-ı müseddesvāruñ ṣarḥ-ı mümerreddārında ṭarḥgirdār iḳāmet ṣaldı. Mühre-i maḥāret ṣolmağla taḫt-ı şeş-küşe-i 'ālemi kendüye şeş-der eyledi. Nerrād-ı felek ol melek-i (F25b) nejāda devlet ḳapusın küşād itmekle niçe bī-çāre şāhı ḳamer eyledi. Mihr-i sipihr-i salṭanat-ı 'Oṣmāninüñ envārı ziyāde oldı. Erbāb-ı 'ilm ü kemālüñ çerāğları şem'-i iltifātından iḳtibās itmekle ḫāne-i meylleri ziyāde oldı. Nām-ı şerīflerine kitāblar denildi meşāhireler ü sālyānelerle her zümre behremend oldı. Cür'a-i cām-encāmından bezm-i şu'arāya daḫı piyāle irüp şevḳ u şādi ṭoluları içildi ve ḫān-ı simāt-inbisāṭından ıḫvān-ı naẓma nevālar irişüp ḫānlar yenildi. Ba'dehū SULṬĀN MEḤEMMEDdür nite ki felek-i sābi'üñ sā'ir eflākdan vüs'at şāyi' oldı. Keẕālik cenāb-ı İlāhīnüñ sā'ir selāṭīne fā'iż olan ni'metden bu sulṭān fā'iz olduğı fażl daḫı sā'iġ oldı. Ol sebebden ẓıll-ı salṭanatı aḳṭāra vü eṭrāfa sābiġ oldı. Heft

iklîme ṣadā-yı kūs-būsı ṭoldı ve heft evreng-i eḳālim-i seb'a ki ejderhā-yı heft-serdür tiryāḳ-ı şükūh u şevket ile zebūn oldı. Egerçi ol zemāna dek feleküñ adı (P28a) yedi idi sekize çıḳmazdı ve kemāl-i rıf'atından kimesne ḳulle-i sipihrüñ üzerine yar yıḳmazdı. Çün ثبت العرش ثم النقش diyü maḳarr-ı salṭanat ve kürsi-i memleket lāzım olduḳda şehr-i Ḳosṭanṭiniyyeyi fetḥ idüp eflāḳ-ı seb'a İstanbulla sekiz oldı sekiz cennet gökdedür didükleri yirin buldı. Memālik-i İslāmiyeye (F26a) żamm itmekle ḳulūb-ı mülūk ṭavā'if-i kefereyi kesr itdi. Ru'us-i re'y-i Rūşenī düşünde Efrenc gibi mübtelā-yı renc olup sā'ir mülūk u umerā-yı küffār ile bu ne ḥāldür diyü her biri kendin çeh-i ḥayretde (A24b) ḳayd-ı esr itdi ol gevher-i evvel kendiye nigīn ve kendiden ṣoñra gelen aḫlāf-ı ḫulefāsına şeh-nişin olmaġ çün şehr-i (S14b) meẕkūrı maḳarr idinmegi muḳarrer itdi ve mekmen-i kemīn-i vufūd-ı 'izz ü celāl itmekle mevrid-i şerefü'l-mekān bi'l-mekīn itdi. Ol server-i sürūr-baḫş ki süvār-ı ziyād-ı sā'id-i şeh-süvār 'arṣa-i sa'ādet ve ḫalḳa-i mīm-i memleket idi anuñla şeb'-i Şedrdād-ı eflāke süvār-ı ziyād itdi biñbir diregi bir küşesinde nümūdār-ı İrem-i ẕātü'l-'imād itdi. Serāy-ı salṭanat ve serā-yı baḫt u şevket bināsıyle لم يخلق مثلها في البلاد itdi. Rūy-ı zemīni serādan süreyyāya dek tesḫīr-i şemşir-i cihāngīri itdügine delālet itmek içün gün görmez sarāyın maḫzen-i defā'in eyledi ve buruc-ı seb'aya mümāşil olan Yidiḳulleyi ta'mīr idüp ol ḥıṣn-ı ḥaṣīni ki sūrı mınṭıḳa-i ẕātü'l-burūca ta'n eyler burūc-ı meẕkure muḥīṭ olmaġla (B21a) reşk-i felek-i şāmin eyledi çün bildi ki ni'am-ı İlāhī kendüye mütevāli vü mütevātirdür ve şükr-i müstevcib-i izdiyād-ı ni'met 'abd-ı şākirdür. Egerçi

Beyt : بر تن خود بز بانهای سرهر موها
ان تقد و انعم الله فلا تحصوها لكن

Lakin قيد والنعم بالشكر ḳavliyle 'amel idüp الجنت تحت ظلال السيوف diyü (P28b) cinān-ı şemānı kendinüñ etmek içün شكران الله ونعمت cāmi'-i şerīf ki cāmi'-i envā'-ı ma'āli vü mü'eşşirdür binā idüp mebāni-i mebādi-i 'ilmi lāzım görüp medāris-i Şemān inşā eyledi. Dünyāda heşt bihişt bināsıyle ḥavāli-i cāmi' cāmi'ü'l-ḫayrātı bir behcet ü senā eyledi ve kendüyi ilā āḫirü'd-dehr-i maẓhar-ı medḥ ü senā eyledi. Lā-cerem İstanbul tafṣīl-i müfredāt-ı dünyāya ṣūret-i muḥāsebe-i icmāl oldı ve medāris-i Şemāniye melce-i aṣḥāb-ı 'ilm ü me'āl ve mecma'-ı erbāb-ı fażl u kemāl oldı (F26b) من كل بلدسحيق وروطلابه مرجع ومن كل فج vufūd-ı erbābü'l-bāba maṣīr ü me'āl oldı علم كلينك علمى

كالنار على العلم عالم de āşikār oldı fer' aşla tābi' olmağla fünūn-ı ma'ārif-i cüz'iye daḫı her ṭarafdan be-dīdār oldı. Vüzerādan Sinān (A25a) Paşa vü Aḥmed Paşa vü Maḥmūd Paşa vü Monlā Ḫünkāroğlı Meḥemmed Paşa vü erkān u a'yāndan çoḳ kimesne ẓuhūr eyledi. Ḥattā kendiler daḫı

Beyt : وان تفق الا نام فانت منهم
فان المسك بعض دم القزال

mūcibince 'Adnī taḫalluṣ idinüp mükemmel ġazeller ve mürettеb ḳaṣīde vü ḳıṭ'alar dimişdür. Selāṭīn-i Āl-i 'Oṣmāndan egerçi cümlesinden şi'r dimek menḳūldur ammā Sulṭān Murāda gelince olanlaruñ eş'ārı şāyi' olduğından ekşere maḥmūldur ammā ittifāḳ üzre evvel ṣāḥib-maḫlaṣ merḥūmdur ki vāṣıṭa-i 'ıḳd-ı selāṭīn-i kişver-i Rūmdur ve şu'arādan me'ārib ü merātib ü medāric ü menāṣıbdan fāriġ olup ol cihetden terbiyeye maẓhar olmayanlara ayda biñer akçe tertīb itdiler bu iḥsān evvel ol sulṭānuñ iḫtirā'ıdur andan ṣoñra gelenler daḫı ba'ż-ı müstaḥaḳḳīna ol iḥsānı itmekde anlaruñ eṣerine gitdiler kendülerüñ daḫı mürettеb dīvānı meşhūrdur ve ekṣer-i ebyātları ḫavāṭırda mesṭūrdur.

(P29a) *Maṭla'* : Cigerüm pāreledi ḫançer-i cevr-i sitemüñ
Ṣabrımuñ cāmesini ṭoğradı mıḳrāż-ı ġamuñ

Velehū : Zülfünüñ zencīrine ḳul eyledüñ şāhum beni
Ḳulluğuñdan ḳılmasun āzād Allāhum beni

Cevr-i dil-ber ṭa'n-ı düşmen sūz-ı fırḳat ża'f-ı dil
Dürlü dürlü derd içün yaratmış Allāhum beni

Yaḳmağa vü yıḳmağa sa'yıyla el bir itdiler
Sūz-ı sīne eşk-i dīde āteş-i āhum beni

Ba'dehū SULṬĀN BĀYEZĪDdur (F27a) ki eflāk-ı ṭabaḳāt-ı selāṭīn-i 'Oṣmāniyānda felek-i ṣāmindür ve sā'ir eflāk ḥāvī olduğı meşārif ü meşārıḳ mutażammındur. Bir felek-i ṣevābitdür ki nücūm-ı hedī ve rücū'-ı 'adī olan kevākib-i selāṭīn-i āl-i 'Oṣmānuñ anda merkūz olduğı ṣābitdür. Ecdādı ki seyyārāt-ı burūc-ı eḳālim olmağla eşrāf-ı kevākib idi sulṭān-ı meẕkūr (S15a) seyyār olmayup ṣābit olduğı ḥālde daḫı şeyāṭīn-i melā'īn-küffārı recmvār ġamda

her nāme-i tesḫīri ve tīr-i tedbīri pür-şihāb-ı ṣāḳıb idi. Egerçi felek-i ṣevābitden sā'ir eflāk seyr ü ḥareketde pür-şitābdur ve sür'at-ı devrānda mānend-i 'ahd-ı şebābdur bu sulṭān bir kūh-ı sengīn-i pür-vaḳār-ı bürdbār idi ki edvār-ı ḳuvvet-i (A25b) fikriyyede mıṣdaḳ-ı وترى الجبال تحسبها جاهدت وهى ترنمر السحاب dur ve egerçi والتانى من الرحمن maġribinden العجلة من الشيطان maşrıḳına olduġı sebebden ki ḥareket-i ḥadisiyesi baṭı idi ammā iṣābet-ārā-yı ṣā'ibesi maẓhar-ı والعالم نيطى ولا تخطى idi lākin ḥareket-i ḳudsiyyesi maşrıḳ-ı ḳuvvetden maġrib-i fi'li olduġı cihetden sā'ir eflāk ḥareketinden ḥareketi serī' idi ol ecİden binā-yı ḳadri refī' idi felek-i ṣevābit rütbesi üzre yaḳdukları çerāġları encüm gibi ḥadden ziyāde idi ve her biri mihr ü māh gibi pertev ü żiyāda idi. Lā-cerem içlerinden şu'arā ki şu'arā-yı Yemānī gibi tābān idiler ve seyr-i ḳuvvet-i derrāke ve mütehayyileleri ḥasebi ile seyyārāt gibi (P29b) beyne'l-encüm raḫşān idiler anlaruñ zemānında daḫı 'ulemānuñ ekṣeri ve a'yān u erkānuñ zübdeleri şi'r söylerler ve naẓm u neşre ṣarf-ı evḳāt eylerlerdi. Muḳteżā-yı felek-i ṣemin ki sebeb-i tekevvün-i ṣayf u şitā ve bā'iṣ-i televvün-i germā vü sermādur pādişāh-ı mümā ileyhüñ daḫı ẕāt-ı hümāyūnında ol vaṣf ṣūret-pezīr olup eyyām-ı seḫāda ol ḳadr-i dirempāş olurdı ki evvel bahārda ẓuhūr iden şükūfe vü ezhār ḫacletinden gülşen-i 'ademe açılurdı ve hengām-ı 'aṭada ol (F27b) deñlü zer nişār olurdı ki evrāḳ-ı ḫazān ġayretinden yarḳān zaḫmetine ve enhār u cūybār ḥasedden incimād gelüp ḫafaḳān-ı rencīne uġrayup kendilerden geçdüklerinde yine kendilere gelmek içün gül-ābdān-ı seḥābdan yüzlerine her seḥer gül-āb u kāfūr yirine bārān u berf ṣaçılurdı. 'Ulemā vü ṣulehā ve 'ulviyyūn u şu'arā cümleden mümtāz olduḳları cihetden anlaruñ daḫı medḥ-i pādişāhda du'ā-nāmeler ve raḳam-zede-i ḫāmeleri ẓuhūr iderdi. Kendiler daḫı iştiġāl-i salṭanatdan kelāl ve a'māl-ı memleketden melāl geldükçe ḳulle-i rıf'at-ı salṭanatda vādī-i şi're tenezzül iderlerdi. رباب الدول ملهمون mūcibince merci' ü me'allerine vāḳıf olup 'Adlī taḫalluṣ idinmişlerdi. Meẕkūr maḫlaṣ üzre şi'r söyleyüp (A26a) teġazzül iderlerdi. Ḥaḳḳā ki bu maṭla' daḫı zāde-i ṭab'-ı şerīflerinden ki ṭāli' olmışdur sehl-i mümteni' vāḳı' olmışdur.

Maṭla' : Ey süvār-ı esb-i nāz olan rikāb-ı cāna baş
Ḥüsn meydānı senüñdür ayaġuñ merdāne baş

Bu maṭla'-ı Fārisī daḫı zāde-i ṭab'-ı pākleridür ki ekābir-i 'aṣr naẓīre dimişlerdür.

Sulṭān Bāyezīd : هر ناله که پیدا شود از سینه چاکم
ابری شود و کریه کند بر سر خاکم

Mü'eyyedzāde : هرتیرسهپرکزتورسدبردلچاکم
مرغی شودورقص کندبرسرخاکم

Ḥācı Ḥasanzāde : هر غمزه شوخی که رسد بردل چاکم
سنبل شود و سایه‌کند برسر خاکم

Kemāl Paşazāde : سود ای خاطت کز تو رسد بر دل چاکم
سنبل شود وبوی دهد برسر چاکم

(P30a) *Ca'fer Çelebi* : هر تیر جفا کز تو رسد بر دل چاکم
سروی شود سایه کند برسر خاکم

Necātī : هر ناوك نی کز تو رسد بر دل چاکم
نایی شود و ناله کند بر سر خاکم

Vaṣfī : هر سنك بلا کز تو رسد بر د ل چاکم
لوای شود و ثایه کند بر سر خاکم

SULṬĀN SELĪM ḪĀN rütbede felek-i tāsi'dür ol sebebden devr-i salṭanatı ḫıṭada devr-i ecdādından vāsi'dür (F28a). Çünki felek-i tāsi' muḥaddid-i cihāt (B22a) ve muḥīṭ-i semevātdur. Keżālik sulṭān-ı mezkūruñ (S15b) daḫı vus'at-ı salṭanat ve füsḥat-ı memleketi salṭanat-ı ecdādından 'ālī ve eṭvār-ı edvārı şāmil-i eṭrāf u ḥavālī idi. Egerçi felek-i aṭlas ki kevākib-i şevāḳıbdan 'āri olmağla ne ekvārında seyyārāt sā'ir ve edvārında şevābıt dā'irdür ammā kendilerüñ 'ālem-i kübrā-yı nihād-ı 'āli-nijādından merkūz olan ḳuvā-yı müteḫayyile ve efkār-ı ḳudsiye ile 'urūc-ı burūc-ı umūrda seyrān eylese و بالنجم هم يهتدون vefḳı üzre اینماعزم و حیثمارام 'asākir-i ẓafer-mü'eşşiri vāṣıl-ı murād u merām olurdı ve teveccüh itdügi memleket emrine rām olurdı وجقل الشمس ضیا و القمر نور اطبقی üzre envār-ı mihr-i 'aḳl ve envā-yı māh-ı re'yi ile 'ālem pür-żiyā ve ādem münevver idi ve bi'l-cümle te'ṣīr-i

nücūmı ve tesḫīr-i mihr ü māh-ı rukūmı ile zemīn ü zemān ve mekīn ü mekān muşaḫḫar idi (A26b). Cünd-i ʻizzeti iklīm-i ʻArabı tesḫīr eyledi kişver-i ʻAcemi ceyş-i ʻadālet-kişi maḥkūm-ı şemşīr eyledi. Fuşeḥā-yı ʻArab cenābına kaşīdeler virdiler ve buleġā-yı ʻAcem rikābına cerīdeler virdiler kavābil-i Rūma daḫı ġayret gelüp ʻArab şāṭırlarınuñ revişin gördiler ʻAcem şaʻirlerinüñ verzişin gördiler kendiler daḫı kabiliyetleri ḥasebi ile mezāyā arturdılar. Şiʻr bir tabakada daḫı terakkī itdi pādişāh daḫı ehl-i ʻirfān ve mürebbi-i ẓarīfān idi kāmillere murādlarınca ve kābillere istiʻdādlarınca envāʻ-ı baḫşiş u baḫşāyiş ile ve bāb-ı luṭf u iḥsānından küşāyiş ile telakkī itdi ve kendiler daḫı sā'ir ecdādından (P30b) ziyāde şiʻre müştaġıl oldı. Şemʻ-i ṭūmār-ı şiʻr ṭabʻ-ı vakkadlarından muktebes olup ziyāde żiyāda müşte'il oldı. Egerçi Rūmī oldukları cihetden Türkī şiʻre teṭebbuʻ itdiler ammā ol fāris-i Fürs-i maʻreke-i ferāset ü kiyāsetüñ Fārisīye meylleri ziyāde olduġı sebebden üslūb-ı ʻAcem (F28b) daḫı tetebbuʻ itdiler. Bu sebebden Türkīden Fārisī şiʻrleri ekşer ve ḫalk içinde eşherdür.

Eşʻār-ı ū : مجنون دشت و شحنه ورانه می رسد
طفلان شعر مژده که دیوانه می رسد

Maṭlaʻ-ı diger : ان سفر کردن و این بی سر و سامانی ما
بهرجمعیت ودلخاستپیشانی ما

Maṭlaʻ : فکر می کردم شبی کآن ماه را بی نم بخواب
من درین بودم که شناکه طلوع آفتاب

Naẓm-ı Türkī : Ben yatam lāyık mı ol karşumda ayaġın ṭura
Serv-i nāzum diñ ben öldükde namāzum kılmasun

Badehū SULṬĀN SÜLEYMĀN ḪĀN ki Sulṭān-ı āşirdür ve bi-ḥasebi'r-rütbe ʻakl-ı ʻāşirdür ve ʻukūl-ı tisʻadan her vech ile fā'ikdür ve rācih ü nāfiʻ ü nāciḥ olduġı cihetden bunuñ āşār-ı marażiyye ve eṭvār-ı zekiyyesinden anlaruñ ervāḥına füyūż u fütūḥ baḫş olmaġla bu müfīż ve anlar müstefīż olduġı sebebden anlar bundan kāşırdur ve sulṭān-ı ʻāşir olduġınuñ bir şerefi daḫı budur ki irādet-i ezeliyye-i İlāhīye ki imtizāc-ı besā'iṭ ve mürekkebāt ve izdivāc-ı nüh ābā ve çār ümmahātı ki ol ḫayru'l-ḫalef ve nakdü's-selefüñ īlād u intācında aʻbā eylemişdür (A27a) kuvvet-i meziyye bulmaġçün ecdād-ı tisʻayı tekrār nüh-ābād eylemişdür ve muʻāşir-i selāṭīn-i āl-i ʻOşmāndan sulṭān-ı ʻāşir idi ki

re'isü miei 'aşirede mevlūd idi ve vücūd-ı pür-cūdı māye-i 'āşirde tecdīdden (F29a) ve taḥdīd-i şerāyi'-i (B22b) İslām u müslimīn içün meb'ūş olduğı lisān-ı nübüvvetdencāri olan ان الله يبعث فى راس كل مايه سنه من يجدد د لها د ينها mefhūmı üzre mev'ūddur. Bir Süleymān-ı selīmü'n-nefs idi ki (P31a) seferde vü ḥażerde enīsi Loḳmān-ḥikmet ve celīsi Āṣāf-nısfet vezīri Hüdhüd-hidāyet ve müşīri Hümā- himmet idi. Cemşīd gibi ḫūrşīd-i re'y-i cihānārāyinüñ pertevi ruḫām-ı ḫāma düşse cām-ı cihān-nümā olurdı. İskender gibi (S16a) āyīne-i tīġ-i mīnā-gūnından 'ālem temāşā olurdı. Semend-i bād-pāy-ı bülend-pāye ve 'arş-sāye-i zemīn-peymā ve zemīn-pūyı ki Burāḳ-ı berḳ-kirdār gibi evc-i semā-yı ġazāda sā'ir idi. Tekāver-i fikr-i pür-'abr gibi taḫt-ı tāz u bülend-pervāzluḳda aña yaḳīn u ıraḳ ve Rūm u 'Iraḳ bir idi. Loḳmān-ḫikmeti himmet-i 'ilāc-ı memleket ve tedbīr-i taġyīr-i teşvīr-i sū'ü'l-mizāc-ı mülk ü millet eylese gāh ḫayṭa-i ḫıṭṭa-i 'Iraḳda surḫ-ser-i ṣafrāvī-mizāc sevdā-yı fāsid ile mābeyne balġam bıraġup ġalebe-i ġaleyān-ı baġy u 'adāvetden ṭab'-ı 'ālem inḫirāf bulsa şerbet-i tīġ-i ḳattālı ile taḳviyyet-i dimāġ eylerdi ki maraż-ı aṣḥāb-ı ġarażı فزاد هم الله مرضا 'ālemden intiḳāl idüp zemīn ü zemāna ra'şe ve nüh-sipihre sersām u devvār-ı sereyān eylerdi ve gāh uç illerinde serḫadd-i küffārda a'dā-yı şerār-ı bed-kirdāruñ ḳan olacaḳ şarāb-ı 'urūḳlarına girmekle ve şiryānlarında yürümekle mizāc-ı dehri ḳan ṭutsa nevk-i nāveki ile ḳaṣd-ı faṣd eylerdi ki niçe zemān rūd-ı Tuna ḫūnīn-cereyān eylerdi. Ol pādişāh-ı enām ve penāh-ı eyyām cüyūş-ı vāfir-i nuṣret-nümūn ve cünūd-ı ẓāfir-i fırṣat-şu'ūn gürūh-ı enbūh-ı şīr-efgen ve dilīrān-ı şi'r-i şükūh-ı vaṣf-şiken sancaġ u tuġ ve rāyāt-ı pür-fürūġ ile aheng-i cenk ü ġazā ve 'azīmet-i ḥarb u veġā (A27b) idüp kevkebe-i kevākib-i mevkibe ile ḳā'-ı ṣafṣafda ṣaf ṣaf 'asker-i ṣafṣāfı yürüse ṭanṭana-i ṭabl u kūsı ile kūh u vādi ve berārī vü bevādī velvele ve ṣāfīr-i nefīr (F29b) ve nuḳre-i nāḳūr ile kūh u hāmūn belki ser-tā-ser rub'-ı meşkūn zelzele bulurdı ve memerr-i 'asker-i seyl-kirdār-ı girānı (P31b) ve ma'ber-i ecnād-ı āhen-puş u āteş-pāş-ı bī-girānı mancuḳ-ı mihr-i hemāl ve māhçe-i māh-miṣāl şehāb-ı ıṭnāb-ı ḫıyām-ı hümāyūn ve berḳ-i tīġ-i āteşbār-ı āb-gūn u ġıriv-i ṣahīl-i ḫayl u ra'd-ı ṭob u tüfeng ile reşk-i felek olurdı.

Beyt : بهر جا كند منزل آن شاه دين
زند آسماني بروى زمين

Ṭırāz-ı rāyāt-ı sa'ādet-āyātı gāh ḳulle-i ḫāverde efrāşte olurdı ve elviye-i āsmān-fersā-yı 'ālem-peymāsı ḳal'a-i aḫterde vü bāḫterde nigāşte olurdı ya'ni

kendi gün gibi diyār-ı şarḳda aḳ sancaḳ açardı ve gāh envār-ı salṭanatdan bir pertev iḳtibās ider ḳulı ḳulınuñ ḳulı māhçe-i direfş ve mancūḳ-ı 'ayyūḳı dıraḫş ile maġrib-i zemīni reşk-i ḫāver eylerdi. Anlar zemānında ṭā'ife-i şu'arānuñ gülşen-i āmāllerine ve çemen-i aḥvāllerine ol felek-rıf'at u melek-rütbetüñ ebr-i terbiyyetinden şebnem-i iḥsān yaġdı. Lācerem her birinüñ pertev-i mihr-i mühriyle jāle gibi ṭopı göge aġdı. Birḳaç sebebden evvel budur ki ecdādından sürādıḳāt-ı salṭanatı i'mād-ı 'uluvv-rıf'at üzre ḳā'im ve evtād-ı basṭat u vus'at üzre meşdūd oldı ve ol ẓıll-ı Yezdānuñ ṣubḥ-ı iḳbālde sāye-i sāyebān-ı ḥükümeti ẓıll-ı ṭūbā-yı cennet gibi eṭrāf-ı meşārıḳ ve aḳṭār-ı meġāribde memdūd oldı ve zevāyā-yı 'ālemde her (B23a) ḳal'ada dikilen livā-yı sa'ādet-i iltifāsı ve her fetḥ itdügi dārü'l-küfrde menār-ı İslām ser ü sīmāsı bir sedr-i maḥżūr oldı . Ecdādınuñ peyk-i vehm ve berīd-i ḫayālleri varmaduġı diyārdan ednā peyki bir günde niçe oḳ getürdi ve anlaruñ reftār-ı semend-i efkār u pindārları irmedügi yirlerüñ tācdārları ġāşiyesin götürdi. Mıṣḳale-i şemşīr-i kişvergīri āyīne-i mülk-i zengbārdan jeng-i küfri pāk itdi (A28a) ve feş-i der-feş-i devlet-baḫş-ı dür-feşānı ki şu'le-i (S16b) şem'-i cem'-i ẓaferdür kişver-i Sudānı ve sevād-ı Hindūstānı zulem-i ẓulm-i aşām-ı enām-ı eyyāmdan tābnāk (F30a) itdi. Yümn-i tīġi ile diyār-ı Yemeni tesḫīr idüp şirār-ı şerārın nā-būd u nā-peydā itdi (P32a). Ḫışm-ı ḫāşemi ile bu vāḳı'a-i fāḳı'adan ṭā'ife-i ḫā'ife-i Efrencüñ her ferdinüñ dāmengīri renc olup bir derde mübtelā itdi. Ceyş-i ġuzātı ve ġazākīş-i kümūtı seyl-i revān ve bād-ı devān gibi Bulġara ılġār eylese ḳavm *el-amān el-amān* diyüp memleket alan u talan olurdı. İran-ı vīrāne 'azīmet eyleseler ḳavm-i Ḫorasan veḫāmet-i ḫātimet ve veḳāhat-ı 'āḳıbet ile hezīmet bulup hırāsān olurdı. Ol maḥmūd ünāsuñ kemter ayāsı ḥākim-i Baġdād ve mālik-i 'Iraḳ u 'Arab ve kemīne ḫādimi sulṭān-ı Mıṣr ve ednā maḥkūmı ḥākim-i Şām u Ḥaleb olurdı.

Beyt : Biri 'Arabda emīr ü biri 'Acemde dilīr
Derinde var iki beglerbegisi İskender

Ḫınḳ-ı gerdiş-i gerdūn ḫidmetine çāpār ulaḳ mülk-i Tātār mesālik-i memālüginde bir ḳonaḳ yumuş oġlanı mülk-i melek-i deryābār Ḫān-ı Çīn ü ḫāḳān-ı Tātār ḳapusında miskīn ḫidmetkār her biri ḫidmetde pūyā vü bu mażmūnla gūyā idi.

Beyt : كرچه باتاج و افسر و كلهيم
همه ما بنده كان پاد شهيم

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Serdār-ı ʻAcem ki lāle-vār būy-ı reşād u şedāddan bī-behredür. İklīl-i surḫ ile horūsvār bī-vaḳt ötdügiçün tāc yirine başlarına erre-i miḥnet giydirüp börklerin sulṭān börki gibi umac-ı tīr-i ġarāmet itdi ve ol maġlūk ki الملوك مملوك وان بس يتجان الملوك maẓharıdur düvāzdeh-i terk-i tāc yirine tārikine zaḫm-ı şeş-perden maʻzūl börki giydirüp melāmet itdi. Lācerem her ehl-i nevāḥī ʻAcem ve ḳavm-i ḥavāli terk ü Deylem اذالم يكن الملك ذاهبه فدعه فدولته ذاهبت dīvānı terk idüp و من كانت نعمته و اصبته كانت اطاعته واجبته mūcibince tābiʻ-i pādişāh-ı İslām olup āb-ı rūy-ı zemīn (A28b) olan dārü's-selām-ı Baġdād ki البغداد فى البلاد كالاستاد فى العباد manẓarıdur fetḥ olınmaġla eṭrāf-ı Meşhedeyn belki ser-cümle-i ʻIraḳeyn memālik-i maḥmiyeye żamm olınup maʻābid-i ḫalḳa ve merāḳıd-ı evliyāda mervaḥa-i ʻadl u (F30b) dād ile rūḥ-ı e'imme-i müctehidīni tervīḥ ü taʻṭīr ve levṣ-i revṣ-i bedʻ-i şenīʻadan nevāḥī vü (P32b) żavāḥī meşāhid-i āl u eşyāʻı isāle-i māʼ-i şerʻ ile taṭhīr eyledi. Ḥattā Kātibī Seydi ʻAli Çelebi ki zümre-i şuʻarāda meẕkūr olsa gerekdür ol bir zemān Hind ḳapudanı olup seyyāḥ-ı baḥr-i siyāh u sefid ve bir zemān seyyāḥ-ı berr-i Hind ü Sind olup ʻacā'ib-dīde-i ʻAden ü Yemen ve sanʻa vü Ṣaʻīd ü Zeberkā vü Zebīd olmışdur. Anuñ ḳavlinde Çīn ü Māçīn ve Ḫıṭā vü Ḫutende şimdiye dek ḳulaḳlarına eẕān āvāzı girmiş belki memleketlerine daʻvet-i Muḥammedi irmiş degül iken Yemen devletlerinde nām-ı ʻOṣmāniyāna ḫuṭbe oḳutmışdur İspanya vü Françe (B23b) vü Tolun u Nitse ḳalʻalarınuñ ekṣerinüñ burc u bārūları burūc-ı sipihr ile rū-bā-rū iken göñüllerine ṣıyt u ṣadā-yı ṭob-ı ḳalʻa küpī ṭoḳunmışdur.

Beyt : بحمد الله از غرب تا شرق عالم
بشمشير شاه جهان شد مسلم

Bir sebeb daḫı budur ki müddet-i ʻömri mümted olmaġla mihr-i āsumān gibi rūy-ı zemīnde sāye-i salṭanatı ve zemān-ı velāyeti mütemādī oldı. Zevāyā-yı rubʻ-ı meskūna belki küşe-der-küşe taḫt-ı aḳṭār-ı çarḫ-ı nilgūne nām u nişānı ṭoldı. Rikāb-ı hümāyūnınca yilen ü yanuḳlar serḥadd-i ġarb u aḳṣā-yı şarḳa dek ṭaban urdılar evlerine geldüklerinde (S17a) Baġdād u Başra selāmın getürdiler Fārisī yordamından bellü dirgürdiler Rūmili Fārisīsin luġat-ı ʻAceme degşürdiler at oġlanları ḫod şarḳ u ġarbı at ḳulaġı iki menzil itdiler. İstanbulda Güngörmez maḥallesi seyrinden bedel mülk-i ẓulumāta gitdiler birbuçuḳ ḳarndan ziyāde ṣāḥib-ḳırānluḳ itdi ʻadl u dādla ve dād u üstādla ʻālemgīrlük ü kişver-küşāluḳ ü

cihānbānluḳ itdi. Ekşer-i ma'mūre-i arżı ḳudūm-ı mevākibi ile 'imāret eyledi eḳālim-i seb'ayı ḳullarına taḳsīm idüp her birin ṣāḥib-vilāyet eyledi. Eṭrāf u eknāfdan pādişāhlar işügine (A29a) dād-ḫāhlar gibi geldiler. Eger maġrib-i zemīnden mālik-i tevsen ve Endülüs ve ḥākim-i Ġırnaṭa vü Fas idi maşrıḳ-ı āsitānına gelüp mihr-i ümīdleri (P33a) tābān olmışdur ve eger rāyān-ı Hind ü keyān-ı Sinddür ki Çīpāl u Çipur (F31a) cā-nişīnleridür sofra-i salṭanatuñ rīze-çīnleridür ve eger Ḳandahār u Lāhūr u Bīcāneger ü Gücerāt ser-'askeridür. Bunuñ hümā-yı himmetinüñ ḳanadı altına ṣığınup 'ulūfe-i vāṣılā ve envā'-ı 'aṭā vü ṣillesinden kāmrān olmışdur ve eger Gīlān u Lāhīcān ve deşt ü reşt-i Ḳaramān revāsıdur. 'Asker-i manṣūrına ilticā ile muẓaffer olduġı 'unvān yeter ve eger şehr-i Gülistān ve Şirvān pādişāsıdur ḳapusına gelüp ḥalḳa-be-gūşı olduġı ile veẓāyif-i nezāyif ü ṭarāyıḳ-ı ẓarā'ifine vāṣıl olup yine yirine varduġı pādişahuñ 'aṭā vü 'aṭıfetine burhān yeter. Elḳaş ḫod vāli-i ḥavāli-i Şirvānāt u 'Iraḳ u 'Acem u Fāris iken dıraḫt-ı ḫazān-dīde gibi ṣoyınup bī-berg ü nevā tācdan dūr ve pāy-ı taḫtdan mehcūr yaluñ ayaḳ başı ḳaba gelüp

Mıṣrā' : دست رس د ادست خدا افتاده کانرا دستکیر

diyü 'arż-ı niyāz itdükde nuḳūd u ecnās u nefā'is bi-'ade'di'l-enfās ḳaṭar u mahār sīm ü zer ḫar vār ḫarvār ebr-i şimīne vü mūyına nāfe vü neyfe vü 'anberīne dürr ü cevher dürcinden niçe ḫazīne ve sā'ir ṭaraf u tuḥafdan anca gencīne 'anḳūd dürer ve nuḳūd-ı sīm ü zer cebh-ḫāne ve ḫargāh çetür ü bārgāh ṭabl u 'alem ve ḫayl u ḫaşem tāc u kemer ve ḫādım u nöker bisāṭ u ferāş ve esās u ḳumāş-ı lipāçe ve libās اوانی نغره والات لخاس ki ḫāric-i dā'ire-i idrāk ve ġayr-ı mutaṣavver muḥāsibān-ı eflākdur ne kāse-i 'ummānla keyli müyesser ve ne kīse-i kānda olan dirhem ü dīnārla vezn ü ḥesābı mutaṣavverdür. Bundan ġayrı naḳdiyye-i yevmiyye kendiye vü tevābi'ine yüz filori vaẓīfe bilā-mübālaġa vü ṣaḳūfe muḳarrer idi. Bir def'a ḫod def'aten vāḥideten yüz biñ filori naḳd-i vaḳt iḥsān itmişler idi (B24a) ve nām-ı nāmīlerin defter-i esḫiyā-yı selāṭīne (A29b) 'unvān itmişlerdi.

Naẓm : برومندباد اهمی آن درخت
که در سایه آن توان بر درخت

که از میوه آرایش خوابی بود
که از سایه آسایش جان بود

(P33b) Aḳṣā-yı maġribde olan emīr berg-i sebz göndermedin bunlaruñ gönderdügi tāc ile ser-efrāz iḥsān itdükleri tīġ ile ḫidmete bil baġlamışdur ve ʻabīdleri içinde kendiye yir eylemişdür. Vilāyet-i Yemende ve mülk-i ʻAdende muḳtedā-yı enām olan imām bunlaruñ nevāziş-nāmeleri ve gönderdükleri ḫilʻat u cāmeleriyle pençe-i iḥsānları fażlasınuñ ḳulı olup biş vaḳti ḳoyup bunlaruñ emrine uyup ġayrıye çār-tekbīr eylemişdür. Meẕkūr şāhlarla ʻArab u ʻAcemüñ şuʻarāsı ve her fenden behremend olan ehl-i maʻrifet ü erbāb-ı kemālüñ eẕkiyāsı āsitānına iltica eylediler. Ve ḫavmesine nüzūl-ı iclāl buyurmaduġı ve pāy-ı taḫtına ḳadem başup serīr-i salṭanatda oturmaduġı diyāruñ daḫı ehl-i ʻirfānı ve her kemālde kāmil olan kef-i direm-baḫş u kerem-baḫşāsın ve vaṣf-ı düşmenkeş ve ḫazīnekeşāsın (S17b) lisān-ı sürūşdan ḳırṭa-i gūş-ı hūş idinüp cezbe-i iḥsānına boyun virüp keşān keşān gülşen-i midḥatinden şāh-nişan ve bezm-i naẓmda vaṣf-ı żāt-ı ʻālīşān ile dürr-feşān olup geldiler faṣl-ı bahārda ġonce-i gül-i sürı ve ġonce-i zanbaḳ gibi al u sepīd kāġıdlarıyle reh-güẕārına rebiʻiyye ḳaṣīdeler gönderdiler dest-i dirempāşından feyż olan cā'izeler ile destār u giribānları şöyle pür oldı ki görenler gülistān seyrin idüp üzerlerine gül ü bādām nişār olmış ṣanurlar idi ve faṣl-ı şitāda meclis-i ünslerine şemʻ-i kāfūrī gibi pür-sūz u güdāz şitā'iyye cerīdeler yandurdılar ki āsitīn-i gevher-efşānlarından nevālar irişen ʻaṭıyyelerle cīb ü dāmānları ol deñlü ṭobṭolu dürr olurdı ki deşt ü beyābān kişten idüp üzerlerine berf ü bārān yaġmış taṣavvur olunurdı her biri meddāḫları zümresine dāḫil ve ʻulūfe vü sālyānelerine vāṣıl olmaġçün şiʻri pīşe (A30a) ve medḥ-i sulṭānı endīşe idinürlerdi. Herkese bir semm-i istiʻdād ve bir vefḳ-i ṭarīḳ-i (P34a) maʻhūd ve نفج معتاد معيا وماﻻ وحاﻻ me'ālen iltifātlar buyurdılar ve nevāzişlere vü sitāyişlere revā gördiler.

Beyt : Cevā'iz-i mevṣūlata be-ʻavāīd
Ve mevāhib-i meşfūʻata be-fevāīd

Lā-cerem bu diyāruñ ḳavābili daḫı ol fenninde ferīd ü fazlında vaḥīd olan ṣanādīd ile ḳonuşup mücāvere-i aḫyār ve muḫāvere-i aḫbār ile teraḳḳīler idüp kimi taḥṣīl-i ḳābiliyyet ve kimi tekmil-i ehliyyet eyledi. Lemeʻāt-ı iḥsānınuñ ʻavni (F32a) ve lemeḥāt-ı devrānınuñ ṣedā'id-i rūzgārdan ṣavnī ile peşşe iken vereş oldılar verḳā-yı ferş iken ʻanḳā-yı ʻarş oldılar. Lā-cerem niçeler terbiyetlerine maḳārin oldılar ve her birine ʻavn-i ʻināyetleri ile muʻāvin oldılar

ḳażā vü dirāset ve tertīb-i kifāf-ı ma'īşet vaẓīfe vü 'ulūfe ve sālyāne-i ma'rūfe-i iḥsān itdiler cā'izede ḫod Sulṭān Maḥmūd va'de itdükden ṣoñra kim (B24b) Firdevsīye Şeh-nāme gibi naẓma beyt başına bir dīnār virmedügi 'ālemde dāstān olmışdur ol pādişāhuñ niçe fevri iḥsānı olmışdur ki her beyt-i 'āşıḳāneye bir dīnār düşmek ṣad çendān olmışdur.

Beyt : Eger elli vü eger yüzdür
Kime ḳulaġsa baña gözdür

لايحمل عطايا الملوك لامطايا الملوك mūcibince iḥsānlarına lāyıḳ görüp esb-i fārih ve cāme-i zirihden bedel beẕl-i manṣıb u 'aṭā-yı emvāl-i firāvān itdiler. Kendiler bi'ẕ-ẕāt iltifāt buyurup ḥikmet iḳtiżāsıyle ıṣlāḥ-ı i'vicāc-ı mizāc eylediler Külḫāncı beglügi ḥamāmcıluḳ maḳālī üzre her birinüñ nihāyet-i āmālına ve ġāyet-i murādına īṣāl idüp āḫerüñ nāz u iġmāżına ġayr-ı muḥtāc eylediler. Eyyām-ı hümāyūnlarında ṭabaḳalı ṭabaḳasınca فى كلى دولت فى جولت وفى كل فى سعادت rıf'atler ü refāhiyetler bulup kām-ı nā-kāmı ile işigine gelenler nigāh-ı āgāhından ser-encām-ı nīk fercām oldılar adları şanları bilinmez iken (A30b) her ġamdan maḫlaṣ bulup be-nām oldılar.

Beyt : بباغ جان که بهارش زی آب لطف تو بود
زی مهر تربیتت هیچ میوه خام نماند

(P34b) Medḥ-i ḥüsn ü cemāl ve vaṣf-ı ḫaṭṭ u ḫāle na't-ı pādişāhı bī-bedel itdiler. Belki niçe kitāblar taṣnīfin 'amel itdiler.

Beyt : سری که از تو بپیچد بریده باد چو زلف
دلی که از تو بگردد سیاه باد چو خال

du'āsın kendilere vācib gördiler. Edā-yı du'ā-yı bī-riyāyı gūş-ı hūş-ı sekkān-ı semāya ve melā-yı melā'ike-i 'arş-ı a'lāya irgürdiler. Tā ki āmīn-i Cibrīl-i emīne muvāfıḳ olmaġla muvaffaḳ ola ve iṣābet-i hedef-i icābet-i İlāhīye (F32b) ḳarīn olduġı muḥaḳḳaḳ ola. Kendiler (S18a) daḫı الولد الحريفتدى بآبايه العز vefḳı üzre ve من اشبه اباه فماظلم ṭıbḳı üzre ābā vü ecdādı eẟerine ẓāhib ve naẓm-ı şi're ṭālib ve her vech ile anlara ġālib olup şi'r dimege tenezzül buyururlar gāh ḳaṣīde ve gāh mesnevī naẓm idüp gāh teġazzül buyururlardı. Ḥaḳḳā ki firāz-ı künger-i eyvān-ı salṭanatda iken şi'rlerinde dervişlük rūyı ve

meskenet būyı şevḳ ma'nāsı ve 'ışḳ çāşnisi derd şīvesi ve fenā 'işvesi vardur. Ba'ż-ı eş'ārları tercemān-ı lisānü'l-ġaybdür ve ba'żı ارباب الدول ملهمون mūcibince maḥż-ı ilhām-ı İlāhi idügi bī-reybdür. Ba'żı 'uluvv-ı rütbe-i salṭanatdan sāniḥ olduğı rūşenden ma'lūmdur ve ba'żı muḳteżā-yı 'ışḳ ile ḥālet-i meskenetden lāyiḥ olduğı güẕārişinden mefhūm olur. Ẓāhirinden aṣḥāb-ı ẓāhir reng-rū görür bāṭınından erbāb-ı bāṭın ẕevḳ u bū görür.

Beyt : بهار عالم حسنش دل و جان تازه میدارد
برنك اصحاب صورت را سوى ارباب معنا

Niteki bu eş'ār bu ma'nāyı iş'ār ider. Eş'ār-ı pādişah-ı raḥmet-şi'ār

Maṭla' : Dostlar şimdengirü eksük degüldür gözde nem
Anuñ içün ḫāne-i dil ṭolıdur derd ü elem

Al bayraḳlı sipāhi leşkerümdür eşk-i surḫ
Dūd-ı āhum götürelden başum üstine 'alem

Görinür şimdengirü gülşen gözüme ḫār u ḫas
Ṣunsalar āb-ı ḥayāt ile gerekmez cām-ı Cem

Ġazel : Hemdemüñ her demde bir gül yüzlü cānān oldı ṭut
(P35a) (A31a) Maḥremüñ dün gün meh ü ḫūrşīd-i raḫşān oldı ṭut

(B25a) Tāc u taḫt-ı salṭanat ber-bād olur çün 'āḳıbet
Kendüñi 'ālem seririnde Süleymān oldı ṭut

Çünki degmez zaḫmına vaṣlı ṣanavber-ḳadlerüñ
Her elif sīneñde bir serv-i ḫırāmān oldı ṭut

Çün götürirsin ayağı bezm-i 'ālemden göñül
İçdügüñ cām-ı şarābı āb-ı ḥayvān oldı ṭut

(F33a) Dehr bāğınuñ gülinde yoḳ Muḥibbī būy-ı zülf
Dāğlar cismüñde yir yir verd-i ḫandān oldı ṭut

Velehū : Şakın aldanma eser birgün muḫālif rūzgār
Kibr ü kīni terk kıl germe gögsin yelken gibi

Dāne dāne sa'y kılsañ eyleseñ dünyāyı cem'
Ṭağıdur bād-ı fenā āḫir anı ḫırmen gibi

Velehū : Neşāṭ esbābını cümle müheyyā itseler yir yir
Gehi nūş eylesem bāde gehī būs u kenār olsa

Muḳarrer tevbe-i mey-ḫardem Muḥibbī nūş idüp cāmı
Şu göñlümden geçen gibi baña bir gül-'iẕār olsa

Türkī dilde nitekim şi'r söylerler keẕālik şu'arānuñ fuṣeḥā-yı 'Acemi bu fāris-i Fürs-i şi'r-i Fürsüñ yanında 'acemī olup her birin zebūn eylerlerdi. Ḥattā şi'rleri ḥālet-baḫş eclden ba'ż-ı üstādlar eş'ārların ṣavt u 'amel bağlarlar ġalebe-i ḥālet-i 'ışḳda terennüm idüp ol terāneye raḳṣ eylerlerdi.

Ġazel : هر دم از آتش د ل دیده پر آب مرا
حال این چشمه زی سر چشمه خرابت مرا

بی خودم بیتوود ر آتش خود می سوزم
زنده در هجر تو چون حرده عذابست مرا

ساقیا می بکس ده که ندارد عشقی
مستم از عشق چه حاجت بشر ابست مرا

دید بر هم نهم وروی توآرم بخیال
ر شب هجر مکو دیده بخوابست مرا

نا که کآید زدك جان محبی شب غم
از پی حال به از چنك وربابست مرا

Maṭla' : ای از نظاره تو خجل آفتاب صبح
لعلت بخنده شکرین برده آب صبح

Maṭla‘ : چون می خوری و روی تو کردد جهان فروز
خورشید بی فروغ شد چون چراغ روز

Velehū : د می خواهم ترابا ساغر و بی همدم د کر
د ران دم ارتعمت میرم ندارم هیچ غم د یکر

ازین آدم نخواهد چون تویی د یکر شدن پید ا
مکر پیدا شود از قدرت حق آدم د یکر

(P35b) *Maṭla‘* : باز آشفته ام از حیرت عنبر مویی
بسته شد جان و د لم در کره ابرویی

د رد د ل د ارم و د لد ارند ارم چه کنم
غم کذ شت از حد و غمخوار ندارم چه کنم

تا کد ایی د ر میکد ه آیین منست
رخنه ها از مژه مغبچه در دین منست

(A31b) *Velehū* : تا کنم رخسار آن مه راتماشای د یکر
مهلتم ده ای اجل امروز قردای د یکر

Ba‘dehū Sulṭān-ı pīr-i ‘aḳl ve cevān-ı devlet

Mıṣra‘ : Ḳahramān-ı ḳahr u Nerīmān-ṣavlet

Cālis-i (S18b) çār-bāliş şeş-kūşe u heft-iḳlīm

Beyt : Ṣāḥib-şān-ı kerīm ṭab‘-ı selīm ḫalḳ-ı ‘aẓīm
Bād-ı feyż-i şāheş ber-cümle-i ‘ālem-i ‘amīm

SULṬĀN SELĪM رفع الله فی الخلافته در درجاته وجعل اخلاقه خلفا الاقالیم فی حیاته ecdād-ı emcād-ı sa‘ādet necādından ḳadr u rıf‘atde ve ‘uluvv-ı menziletde efzūn olduğına burhān-ı bāhir budur ki anlar ‘uḳūl-ı ‘aşere bu ‘aḳl-ı (F33b) ḥādi ‘aşrdür ve ‘aḳl-ı ḥādi ‘aşr-i feyż-resān zümre-i beşerdür bir şāh-ı gerdūn-ı cenābdur ki āfitāb ki ḫüsrev-i seyyārāt-ı seb‘dür aña yedi

kulle dizdārı ve keyvān-ı kedüñ bekler bir ḥiṣār eri māh eksüklügi sebebinden ḥiṣāra atılmış yeñiçeridür.

Muḥarririhi : Serāy-ı ḳadrine bir şemsedür gün
Taşır şevr ile ḫāk ol ḳaṣra gerdūn

Felekdür ʿıyşına bir bāġ-ı ḫürrem
Meh anda berg-i sebz üstinde şebnem

Ḫilāfet-i cāmiʿasına Mūsāvār ḥuccet-i tīġ-i ḳāṭıʿı (B25b) yed-i beyżādur ve nīze-i āteş-feşānı seḫere-i mehere kefere-i fecereyi taʿn eylemekde ejderhādur ki zehri العصا لمن عصى dur ve ʿĪsā-kirdār-ı dem-i iḥyā baḫşına tevḳıʿ-i vāḳıʿ ve yarlıġ-ı beliġi mānende-i şemāme-i gülzār-ı ḳudsī ve nümūne-i güldeste-i ḥadāyıḳ-ı firdevsī iḥyā-yı mevāt-ı murādāt-ı nā-murādında çün dem-i Mesīḥādur.

Li-muḥarririhi : شه جم جام و د ارا را و عدل د ل سکند ر د ر
رتهمتن طن سلیمان خان و خسرو رو مظفر ف

Der-dāverī vü dilāveri bir ẓıll-ı Ḥaḳdur ki yemīninde yümn ve yesārında yesārla ḫırāmān ve aḳ sancaḳ üstine inmiş nūr-ı dıraḫşāndur (P36a) tīġi bir ebrdür ki وقع على البر انبت البروان وقع على البحر اشبت الدر oldür felekde māh-ı nev ol tīġuñ (A32a) ʿarşda aṣılmış ḳabża-i zer-feşānı ve her şehāb-ı ṡāḳıb ol tīġuñ fürūġ-ı yelmānīdür ol tīġ gülşen-i maʿrekede dikilmiş bir servdür ki ḫūnāb-ı küffār ile nümāyiş bulmışdur mīve-i nev-bāvesi ki ser-i serverāndur ki ḫūn-ı ciger-i aʿdā ile perveriş bulmışdur.

Beyt : حیران صبا زی عزمش خرم جهان زی جزمش
کمتر غلام رزمش اسفند یار و رستم

Ve feryād-ı ceresi feryādres-i gümrāhān u devātı kemendi destgīrvār ḫāhān-ı seyl-āb-ı tīġ-i āteştāb-ı āb-gūnı ile āteş-i heyecān-ı heycā-yı ehl-i nār söyinmişdür ol Ebi Leheblerüñ ḥāline derekāt-ı ceḥīmde ḥaṭabuñ içi yanup ehl-i nāruñ özi köyünmişdür. Ser-i bī-devlet-i aʿdāda revġān-ı maġz u fitīl-i tīri ile niçe çerāġ yandurmışdur ve ḳārūre-i nifṭ-endāz-ı düşmen-güdāz ṣāʿıḳa-gerdānı ança ocaġ uyandurmışdur. Tīġ-i tā-bende rūyı yaluñ yüzlü dil-berler gibi cigerler deler ve deşne-i āteşīnesi (F34a) kirişmelerle dil-teşneler sīnesinde yir eyler çün

ğubār-ı gülgūn-ı raḫşı ġāze-i ruḫsār-ı ʻarūs-ı ġazādur perçem-i pür-ḫam tuğı otağa ve pervāz-ı bayraḳ vālāsı ṭuvaġ-ı duḫter-i ẓafer olsa sezādur. Suṭūr-ı ṣufūf-ı evvelinde vāḳıʻ olan ʻalemler ki elif-mişāldür ʻalāmet-i fāl-i meymūndur ki ʻaskerinde saʻd-ı saʻādet ve şehd-i şehādet olduğına dāldur ve ḫākde olan nişān-ı mıḫ-ı naʻl-ı semendi niyyet-i fetḥa-i remeldür ki şekl-i feraḥ ve nuṣretü'd-dāḫil ile murādāt-ı ḥuṣūline delāletdür ve beden-i ḫāksār-ı aʻdāda cemʻ olan tüfenk fındukları ṣūret-engīs ü ḥumrā ile emniyyet-i meniyyet ḥuṣūline imāretdür.

Naẓm-li-muḥarririhi : Şafaḳ ṣanma seḥer olan nümāyān
Ḳaşanur heybetinden āsumān ḳan

Çıḳıcaḳ naʻl-i esbinden şerāre
Olurdı mihr ü māha güşvāre

Eline alıcaḳ tīr ü kemānın
Virür Sührāb u Rüstemler nişānın

Bugün sensin serīr-i devlete şāh
Günüñ günden yeg ü yarıcuñ Allāh

Uġruñ açuḳ atuñ eşegüñ olsun
(P36b) Elüñ üstün ḳılıcuñ keskin olsun

Der-naʻt-ı maʻdelet u ṣıfat-ı nıṣfet-i medār-ı mülk ü milelde destūrü'l-ʻamel ki ṣıfat-ı nıṣfet ü naʻt-ı ʻadldur ve (A32b) عدلالسلطان خيرمنخصب الزمان والملك لايفارق الفرقان ولايمل الملت ولايعدل عن العدل bu daʻvāya şāhid-i ʻadldür.

Naẓm : اکر فکرت کنی در راه بینش
بعد لش ایستاده آفرینش

فراخیها و تنکیهای الحراف
ز عد ل پاد شاه خود زند لاف

چونیت نیك باشدپادشارا
كهر رويدبجاى كل كيارا

(B26a) Lā-cerem ol şāh-ı ʿādil dil-i bī-muʿādil لاسايس مثل العقل
ولا حارس مثل العدل

mūcibi ile ḥırāset-i şevāriʿ-i şerāiʿ-i dīn ve siyāset-i mütemerridān-ı ḍalālet-āyīnde ber-vech ile mücidd ü muḥkem ü rāsiḫ ü s̱ābit-ḳadem idi ki eyvān-ı himmet-i bülend-pāye ve ʿarş-ı sāyesi ṭāḳ-ı refīʿ-i Kisrāyı şikest itmiş idi ve ʿadl-ı bende-i gerden-bestesi olup ḥabl-i metīn-i dīn ve ʿurve-i vüs̱ḳa-i şerʿ-i mübīne temessük itmek ile ḳıṣṣa-i zencīri pest itmişdi ol sebebdendür ki ʿadl-ı ʿahd-i Nūşīn-revānda muḫtelüʾl-mizāc u muʿtelüʾd-dimāġ olup zencīre çekilüp zencīr ile muḳayyed (F34b) ü mażbūṭ idi. Bunuñ zemānında zencīr ne ḳayddur diyü keyd-i ḳayddan muṭlaḳüʾl-ʿinān olup boynı baġlı ḳulı gibi silsile-i ḫudāmende merbūṭ idi ol dost-nevāz u düşmen-güdāz tefrīḫ ḳılup ehl-i īmān ve tervīḫ-i müselmānān içün Ḳızıl Almada nesīm-i maʿdelet ü bahār-ı nuṣfeti ile sīb-i müslümi peydā itdi ol reşkden ehl-i nāruñ içi yanup encümen-i encüm-şümārlarında şarābın şerāre vü nuḳlların eyvā itdi.

Beli beyt : هر جا نسيم نصف صاحب قران و زد
از خاك آب خيز دواز خار كل رمد

Devrān-ı hümāyūna ḳadeḥ ṣurāḥīden tāc giyüp ve lāle bāġı olduġıçün birinüñ rindāne döne döne ḳanın içüp ser-gerdān ve birinüñ ceyş-i ḫazāna tācın ḳapdırup pejmürde rūzgār eylediler ve cemāl-i dil-bere ḫaṭṭ baş ḳaldırup celāli olduġıçün ve şemʿ başına sancaḳ çeküp (P37a) yaġı olduġı içün şemʿüñ boynın urup tenin oda yaḳdılar ḫaṭṭuñ vücūdın yüzden ḳazıyup (A33a) tār u mār iken tārmār eylediler ve biʾl-cümle ṭolāb-ı gerdūn āb-ı tīġ ile gerdān ve gülşen devr-i cūybār-ı ʿadli ile ser-sebz ü ḫāndāndur.

Şiʿr : جهان كشته از عدلش آراسته
وزد ظلم و عداوت بر خاسته

زعد لش درين عالم پر فساد
نديده شكن آب و آسيب باد

Havâlî-i ma'mûre-i gülistân ve nevâhi-i maksûre-i bâğ u bûstâne tîği sûsenvâr havlı çeküp zanbaklar toğrı börkli yayabaşıları ve nergisler altun üsküflü yeñiçeriler gibi şaf şaf turup ol şâh-ı râ'iyyet-perverüñ emrin ri'âyet iderler ve hürmet-i harem-i bahârı şıyânet iderler. Gül-i pür-jâle ki bir tabak-ı pür-dürdür gezend-i düzd-i bî-müzd-i hevâdan maşûndur ve nergis-i mestüñ kef-i destinde olan zerler ve duhter-i ğoncenüñ ber u dûşında ve gerden ü gûşında olan güherler 'ayyâr-ı şabâdan me'mûndur.

Şi'r : نكردى هيچ آب از باد قر ياد
قباى كانكشتى باد ره از ياد

Gül-i nesrîn başında taşt-ı zerrîn ile çâr-sûy-ı deştde güzer eylese rehzen-i şabâ el uramaz şeb u rûz jâle ğoncenüñ üstine düşer iken leb-i nâzükine diş koyuramaz.

Rubâ'î : چنان بساخت جهانرا هواى معدلنش
كه از طبيعت اخدا درفت ناسازى
از ان كذشت كه كستاخى كنديس از ين
سحر به پرده درى باصبابه كمارى

(S19b) Bâd-ı sebük-pây-ı cihân u çehân-peymâ hevâda bildügiçün meclis-i habâbda mahbûsın zencîr-i âb ile mukayyeddür habâb-ı şarâba düşüp meye âvârelere (F35a) işrâb itdügiçün âb u âteşle 'azâbda muhalleddür. Nergis-i cemmâş kûr bengî olup ğonceye göz itdügiçün gözine mil çekdiler reyhanda bûy-ı nemmâmı olduğıçün gülşende añdılar gül nâ-mahrem ile şalunduğıçün ebr elinden teg· ·g üşürüp sengsâr itdiler. Yâsemîn nerdbâna çıkup hem-sâye hırmene nazar itdügiçün (B26b) (P37b) göñlekçek ber-dâr itdiler 'anberde bûy-ı sevdâ olduğıçün âteşe yakup tozıtdılar şarâb ayakda iken başa çıkarup gözlerine getürdükleriçün sâki ile câm el bir idüp ehl-i meclisi tutdılar. Bu ecldendür ki bülbül (A33b) cevâmi'-i nâmiyânda menâbir-i i'žânda hutbe-i nâm-ı nâmisine meşâyir olup 'azâbü'l-beyândur ve çemen-i vakt-i seherde güllerden kef açup bu ma'nâ ile ratbü'l-lisândur ki nâ-geh bahârda çemen hürrem ü handân ve leb-i cûy şâdâb u tebessüm-künân ola ve reyâhîn-i çemende şebnemden şüste-rûy ve micmer-i lâle 'anber-bûy ola. Gülşen-i 'ömri âb-ı bekâ ile pür-neşv ü nemâ ve sebzezâr-ı devleti tâze vü mutarrâ ola.

Beyt : تا منتظم است امر جهان باد همیشه
ذات تو که و اسطه ملك جهان است

Kezālik cumhūr-ı ṭuyūr ol Süleymān-ı zemān ve emān-ı tev'emānuñ sipihr-i şāhin-ma'deleti altında āsūde-bāldur ve envā'-ı in'ām u hevāmm u sevāmm ve cūyuş-ı vuḥūş ḥumā-yı ḥimāyetinde ḫoş-ḫāldür kebūter-i bāz-ı şikār-bāzuñ ṣaydına enbāz olup sāyesinde ḫoş geçer. Kebk-i sebük-per bī-pervāluġından şehbāzuñ ḥāline ḳahḳaha idüp hevā-yı istiġnāda uçar.

Naẓm : ز هول اوشده بازسفید یار کلنك
زامن اوشده شیر ژیان یار شغال

نه آن د راز کند در هواید ان منقار
نه این فراز کند د ر زمین بدین چنکال

Memālik-i ma'mūresinde būm-ı vīrān bulmayup İrān-ı vīrāne firār itmişdür ve mesālik-i vilāyetinde żiyā-yı 'adl ve rūşenā-yı beẕl-i tāb-baḫş olduġın bilüp şeb-pere tīre-dillüginden ḳıyāḳī fenā ve mehādī 'ināye güẕer itmişdür.

Beyt : کبوتر از عقاب آموختی پند
بجان میش خوردی کرك سوکند

Ol ġażanfernīstān-ı sinān-ı cān-sitānuñ tīġ-i tīz ü ḫançer-i ḫūn-rīzi ile ḳalb-i 'adū emiş ḳarış ve seyf ü sinān ve tīġ-i cān-sitānı ile naḫçīr-i ḳan yalaşmışdur. Şīr-i şirgīr-i ḫavf-ı şemşīri ile cānına sīr olup (F35b) āhūyla hem-zād u hem-şīr gibi dem-sāzdur ve peleng-i bī-direng ki serheng-i (P38a) pür-fireng-i tīz-çeng-i çenkdür. Nevk-i ḫadenginden ve şikence-i pencesinden neng idüp gūsfend ile enbāzdur. Şīr-i āhūya 'ışḳ u meşk idüp *yā hū* dir rūbāh gurga ḳuyruḳ ḳabartmaz iken gurg rūbāha ḳuyruḳ bular gerek sürre-i berreden cidā maraż (A34a) cev'ü'l-kelbe mübtelādur hevā-yı dünbe-i ḫurūsla şeġāl-ı daü'ṡ-ṡa'leb ile pür renc ü 'ınādur.

Li-muḥarririhi : Dem ü laḥm oldı kebekle şehbāz
Şīr-i āhūya hem-dem ü dem-sāz

Bāz yā hū dir oldı tīhūya
Şīr hem-sofra oldı āhūya

Bād serv üstine yil esdürmez
Bāz ṣayd üstine ḳuş uçdurmaz

El öpüp tevbe itdi ṣayda peleng
Ṣuyı ṭalup içer deñizde neheng

Segleri görmeyüp tekā pūde
Uyur arḳada erneb āsūde

Ḫāb-ı ḫar güş virmez iken aña
Şimdi medḥ oḳıyup ururlar aña

Der-dilīri be-deryā-gīri bir sulṭān-ı baḥr u berdür.

Beyt : خلد الله تعالى ملكه
فى بحار العد ل اجرى فلكه

Mücerred berr-i basīṭ degül baḥr-i muḥīṭ daḫı emrine fermān-berdür (S20a) belki ednā bendesi deñiz māliki olup melek-i milk-i deryābārdur yāy-ı iḥsānında şenāverdür ve deryā bir bādedür içinde ḳullarınuñ naṣībi kiminüñ piyāle (B27a) ve kiminüñ sāġardur mülk-i deryānuñ neheng-i pür-ferhengleri mehtābda sipihr-i pür-kevkebi görüp şebīke-i ṣayd-ı şāhı ṣanup ḫavflarından ṣuyı ṭalup içerler māh u māhı güşvāre-i ʿıḳd-ı pervīn ve kimi ḳırṭa-i ḳaṭre-i nisānla dergāhına bende-i ḫalḳa-be-güş geçerler zehr-āb-ı tīġ-i sehmnākı ḫavfından neheng-i deryānuñ zühresi çākdur anuñçündür ki deryā şūr-engīz ü telḫ-kām ve ṭalʿatı hevlnākdur. Fermānı māhdan māhiye dek cārī ve semekden simāke dek sāridür ol ecldendür ki gemilerinüñ rīsmānı āsmāndan farḳ olınmayup seren serin māhda beste iderler ve dümen-i dümin püşt-i māhide peyveste iderler. Her gemisi bir sefīne-i eşʿār-ı işʿār ve her fülki bir aḫbār-ı iḫbār ider ki (P38b) çār-mıḫlar mısṭar u kendiler her efʿāle maṣdūrdur. Egerçi ki her kükesi göge rıfʿat ve küha şükūh u temkīn ü zemāna vaḳār u teskīn-i taʿlīm ider ammā ceset-i vücūda āba ve tek ü pūde bāda sürʿat-i ḥareket ve ʿunṣūr-ı nāra tīz-i ṭabīʿat tefhīm ider.

Beyt : خسروا از فیض جودت بحر سایل د ر یتیم
صفد ر از تاب تیغت مهر لرزان مه سقیم

Ṣaḫn-ı deryā bādbān-ı bī-pāyānı ile gūyā ki aleviye ve a'lāmı dikilmiş ordu-yı hümāyūn-hümā āşiyān u kemāt-ġuzāt-ı ḫaḳāni ve ḫemāt-ı eşnāt-ı ḫaḳānīsi ki her biri ḫar-ı ceng-i baḫr-ı cenkdür ve neheng-i yümm-i āhengdür nüzüller içün bir deşt-i dürişt-i bī-pāyāndur. De'āyim-i şifen ki ḳavāyim-i ṭāḳ-ı kühendür. Fi'l-meşel tūġ-ı ḫażret-i āşiyān ve her bādbān bir sāyebān-ı āsmān-sāndur. Yāḫūd deryā kef-i cūdın ġāfil çağlayup eyyām-ı 'adālet-fercāmında sufle-perverlükle ḫār u ḫāşākı başda götürüp dürr ü güheri yirlere ṣalup ayaḳlara çalduğıçün te'dīb idüp başına taḫta külāh urup teşhīr-i enām itdi yāḫūd deryā bir jende pīldür ki ġavġa-yı veġāda ve ma'reke-i heycāda ḫurūş-ı cuyūş-ı deryā-cūş-ı cūşın pūş u ṣafīr-i nefīr ve ḍarb-ı nāḳūrdan belgeledükde Hindū-yı tünd-ḫū-yı bāzū-yı pür-nehībi ve ḫidīv-i nīrū-yı fermān-ı muhībi çengāl-ı lengerle ol tünd-kāmı rām itdi. Der-şikār-kāri-i şehriyāri kāhı ki eş'āl-i işġāl-ı salṭanat ve imlāl-ı āḫvāl-ı memleketden dilgīr ola hümā-yı himmet-şikārına ṣaydı dām u dāne eyler.

Beyt : مکن صیدی که صیدی نست کاری
اگر صیدی کنی دل صید بادی

mūcibince göñüller ṣaydına şikārı bahāne eyler. Vaḳt-i şikār-ı deşt-i beyābāna geşt ü güżār eylese naġme-i zehgīrin ve ṣadā-yı nāy-ı tīrin istimā'a peleng-i ser-tā-ser gūş u naḫcīr ol terāneye raḳṣ idüp pür-ḫurūş olur. Bir Mesīḫā-demdür ki ḳażā-yı maḫtūm ve du'ā-yı maẓlūm gibi tīrin pür-tāb eylese māyide-i ṣaydgāha mennü selvā nāzil olur. Tīr-i se-peri siperden güżer idüp (P39a) murġ-ı bī-perre ṭoḳınsa ḳol ḳanad olup bir anda maḳarr-ı belādan maḳarr-ı bālāya perrān olup pervāzgāh-ı fenāya vāṣıl olur. Gūyā sā'id-i sa'ādetinde (B27b) sipihr-i bāz-ı sefīddür ki ayağında mihr-i nireng-i zerrīn ve nesr-i ṭāyir ol bāze şikār-ı kemterīndür.

Beyt-li-muḫarririhi : Zer-endūdı sipihr-i 'anber-āgīn
Ṭoġanı gündesinde jeng-i zerrīn

(A35a) Ḫurşīd-i pür-şa'şa'a çerā-gāh-ı felekde cān atmış oḳlı şikāri ve şafaḳ dāmen-i hāmūne dökülmiş ḫūn-ı cism-i zaḫmdāridür. Bebr-i hettāk hezbe-i fettāk ü (S20b) şīr-i jiyān ü peleng-i vezān ġażanfer-i ġırān belki pīl-i demān

ve ejderhā-yı heyecān mihr-i Süleymāninüñ rāmı olup giriftār -ı kemend-i hevlnāk-ı āhū-yı Çīn ve ġazāle-i miskīn ṣayd-ı fıtrāḳı olmaġa cānlar virür helāki kemān girūresinden pür-tāb olan seng-i rīzesi a'dāya şīve-i ebābīl iẓhār ider ve aġız tüfengleri neyāsā ciger-sūz u cān-güdāz naġmeler idüp seng-i felāḫın aña āheng eylese istimā' iden ṭuyur mevlevīveş döne döne semā' idüp kemāl-i şevḳınen naḳd-i cān nisār eyleyüp āşiyāne-i cihāndan firār ve nişīmen-i beḳāda ḳarār ider.

Beyt : Tīrüñüñ irişdügi şükrānesi naḫcīr ki
Naḳd-i cān īsār iderken urdı bir miḳdār çarḫ

Murġ-ı nīm-i bismil ıżṭırāb itdükde evā-yı nāy-ı tīri feryād-res ve ḫadengi destgīr olur ve naḫcīr-i zaḫm-ı ḫūrde ve nīm-mürde iltihāb-ı tāb-ı pür-teşvīşde ḫalāṣ çün şerbet-i ḳaṭṭāl-ı tīġi ile 'ilāc-pezīr olur.

Li-muḫarririhi : Sa'ādet sā'idine oldı şāhin
Şikār eyler ṣalābet ṣaydgāhın

Şikār ardınca ḳalḳıdsa tekāver
Hümādur ki açar pervāza şehper

Şikār ardınca ṣalsa raḫş-ı çālāk
Ġazāl-ı çarḫı eyler ṣayd-ı fıtrāk

Ḳolından ṣalsa şehbāzın şikāre
Ura nice sipihr-i zer-nigāre

Niçe şīr -i jeyān ü bebr-i ġarrān
Olalar ḍarb u ḥarbinden girīzān

Melekler dehşetinden döke peri
Girīzān ola Kāfa ḳaça peri

كلما تكرر نضرب mūcibince nesimāt-ı simāt-medāyiḥi ve reşeḥāt-ı seḥāb meḥāmedi (P39b) salvet-i rūḥ u celvet-i fütūḥ ile müferriḥ-i cān u müferric-i ḫazāndur.

Beyt : ذ کر تو روح پرور و فکر تو روح بخش
نام تو د ل کشا و صفات تو جان فزا

(F37a) Defātir-i ḫavāṭır ki cerāyid-i feṣāḥat ve ḥasāfet ü ḫarāyiṭ-i belāġat u berā'atdür (A35b) elḳāb-ı ḫabābı ol cerāyid-i fihrist ü ādāb-ı ẕātı ol ḫarābaṭa 'unvāndur ve sübḥa-i aḥyān u ezmān ki bevāḳıṭ-ı mevāḳıt-ı süḫandānı ve cevāhir-i zevāhir-i mu'ciz-beyānı ile meşhūr-ı bi'l-benāndur ve 'Uṭārid ki evṣāf-ı tīr-i ḫāne-i medḥin safḥa-i māh u levḥa-i mihrde

Mıṣrā' : ید این سخن سخانی در نمی توان افزود

diyecekleyin taḥrīr idüp māh-ı nevi ol risālede berā'atü'l-istihlāl itdüginden 1 Onişānedür.

Rubā'ī : دبیر چرخ اکراز خطوط تابش خود
قلم کرفته و اوراق آسمان د فتر
کند محاسبه وصف شاه تاد م صور
چو صفحه مه نو نامه اش هنوز ابتر

Ve müşterī ki her gice nücūmdan aḳçe döküp cūd u seḫāsın 'add itmege şitābāndur. El-ḥaḳ bu cümle ile kunh-ı nu'ūt-ı ẕātına vuṣūl ḫāric-i dā'ire-i imkāndur.

Ḳıṭ'a : وهم را پرده د ارد ازپس د ر
بانك بر مح ند كه دور نشین

عقل را پاسیاخت از سرب ام
میل در دیده می کشد که مبین

İnsān ki nuṭfe-i mehīn belki bir noḳta-i kemīn-i kihīndür imdād-ı (B28a) 'aḳl ve irşād-ı fażl ile ol ḥavża ve ol ravża ravż-ı mücerred-i vehm ü maḥż-ı kemāndur.

Beyt : زبان ناطقه د ر وصف شاح مالال است
چه جای کلك بریده زبان بیهده کوست

الاعتراف يزول به الاقزاف mūcibince ri'āyet-i ādāb-ı edā-yı du'ā-yı maḥāl ve ta'dād-ı i'dād-ı medḥ ü s̱enāsı ḫāric-i mecāldür.

Beyt : اكر بمدح و ثنا ديكرى ستوده شود
تو انكسى كه ستود نيست مدح و ثنا

Lā-cerem yenbū'-ı demū'-ı dīde-i ḫużū'-ı dīdeden ḫāme-i müjgān-ı belāġat-ı 'unvān ile 'alā-vechü'l-istikāne çehre-i iftiḳār u tenezzül ve ibtihāl u cebhe-i iḥtiḳār u teẕellül ü ibtiẕāl üzre ṣūret-i derdi taṣvīr idüp

Beyt : نوك مزقانم بسرخى د ر بياض د وى زرد
قصه د ل مى نويسد حاجت تحرير نيست

هذا الذى ذكرمن فضايله ثمه ليست مرخصايله شمه اماما لايدرك كله لايترك كله طبقى (P40a) (S21a) üzre leb-i edeb ü de'b-i erbāb-ı ḫatm-i kelām olındı.

(A36a) *Beyt* : چون دست من بكنه عيارت نمى رسد
پوشيده بهتر اسب همين پاى اخصار

Lā-cerem ol genc-i medḥet bu künc-i virānede medfūn u maḫzūn ve ṭılsım-ı ism-i sulṭāni meknūz u meknūn olduġı cihetden du'ā-yı devām-ı devlet (F37b) ve s̱enā-yı sebāt-ı rıf'atla 'alāmet vaż' olunduġı i'lām olındı.

Naẓm : چون دعا كويش بود ارواح قد س
ماميان اين دعا كويان كه ايم

در دعا د ولت سلطان سليم
هست بر صد ق و خلوصم حق عليم

Bu pādişāh ki müddet-i 'ömri ḥadd-i 'add-ı ıḫṣādan ve merātib-i ḥaṣr-ı a'dād-ı remel ü ḥuṣādan efzūn olsun.

Beyt : ولم تخل عن اسمايه عود منبر
ولم يخل دينار ولم يخل د ر هم

(F38a) Ve serīr-i salṭanatda zemān-ı emr ü nehy dā'ire-i çend ü çünden ve idrāk-ı ḫayāl her dānā-yı ẕū-fünündan bīrūn olsun.

Naẓm : یارب این شهریار عادل را
دولت و عمر و جاودانش ده

این جهان چون مسخرش کردی
بعد صد سال آن جهانش ده

Çün her fażlda ʻadlde vü beẕlde ecdād-ı emcādından berter anlar güyā ser bu efserdür ve anlar efserse bu dürretü't-tāc bir girānmāye gevherdür.

Beyt : صبر بسیار کشاده پدر پیر سپهر
تا ازان سادر گیتی چو تو فرزند آید

Li-muḥarririhi : Devletüñ şemʻi itdi nūrāni
Ḫānedān-ı ʻaẓīm-i ʻOs̱māni

Ḥāṣıl olmaġa ẕātuñ ey server
Oldı on ced saña ʻuḳūl-ı ʻaşer

Gerçi anlar ṣadef ṭapuñ dürdür
Ġaraż ammā ṣadefden dürdür

Dür ṣadefden bahāda aʻlādur
Mey ḳadeḥden żiyāde zībādur

(P40b) Şemʻden lemʻadur olan maḳṣūd
Bādeden neşvedür olan maḳṣūd

Evvelā kişverin Ḳaramanuñ
Ḳıldı aydın çerāġ-ı eyvānuñ

Ṣoñra Ṣaruḫanda taḫt-ı Maġnisa
Oldı sancaġuñ ile ʻAden-āsā

Mülk-i Yunana varıcaḳ tekrār
Didiler ṣoñra Ḥaydar-ı kerrār

Zü'l-fiḳār oldı elde şemşīrüñ
İrdi her yaña tīġ-i tesḫīrüñ

Menzilüñ ṣoñra Germiyān oldı
Mülk yoluñda der-miyān oldı

(A36b) Çün mizāc-ı iḫtilālle bula şeyn
Nāfi' olur aña demü'l-eḫaveyn

Bulmaġa i'tidāl ṭab'-ı cihān
Rāḥat olmaġa ten çü rūḥ-ı revān

İtdi tedbīr idüp ṭabīb-i ḳażā
İki ḳardaş ḳanı ile devā

Şāhdan dūr ola çü bir güle ḫār
Gül ṣalar bāġa pertev-i dīdār

Gide çün māh-ı tāb ile kevkeb
Pertev-i ḫūr ṭutar cihānı heb

Ḥaḳ virüp şimdi taḫt-ı pīrūzı
(B28b) Salṭanat oldı ẕātuña rūzı

Ḫādımuñ oldı Mıṣr sulṭānı
İtdi vīrān kemīnüñ İrānı

Rüstem-i Zāl işigüñe çāker
Saña begler begidür İskender

Ṣalsa tīgüñ cihāna n'ola hırās
'Acemī oġlanuñca yoḳ Ṭahmas

Şāh-ı Tebrīzī der-be-der itdüñ
Başına tācı derd-i ser itdüñ

Başına tācın itdüñ anuñ ṭar
Umaram āḫir idesin ber-dār

Yemene yümn-i ‘adlüñ irmişdür
‘Adene ‘adn-ı nūrı virmişdür

(F38b) Ḳılıcuñ şu‘lesi idüp aydın
Oldı maġrib-i zemīn maşrıḳ-ı dīn

Ḥükmüñ irişdi Çīn ü Māçīne
Menteşe içre nitekim çīne

Saña ol ḳadri virdi Rabb-ı ḳadīr
Oldı ecdād-ı cāhı ‘öşr-i ‘aşīr

(P41a) Virdi göñlüñ murādını Allāh
Sen de eyle murādu'l-lāha nigāh

Beyt : چین است رسم سبحی سرای
یکی چون رود د یکری آید بحال

(S21b) mūcibi üzre fermān-fermāluḳ ve kişver-küşāluḳ serīrin müşerref eyledi.

Beyt : مملکت را زی نوی داده رواج د کر
شاه جمشید صفت خسروا فریدون فر

Ve cevāhir-i zevāhir aḫbār-ı ḫayr ile gūş-ı hūş-ı ‘ālemiyānı müşennef eyledi.

Beyt : کرده عروس بخت بتو جلوه ها و چرخ
هر ساعتش بروی غاصد جهان د هد

Ẓuhūrāt-ı fevāżılı ve şü'ūnāt-ı feżā'ili erbāb-ı eşvāḳ-ı ezvāḳ-ı ‘ilm ü ‘irfān ve aṣḥāb-ı eṭvāḳ-ı feżā'il-i insān olanları terbiyyetde ṣabā vü debūrdan (A37a)

isti'cāl isti'āre idüp لكل علم د جال و لكل معام جال muḳteżāsınca fażl-ı fużūldan beẕl-i ibtiẕālden 'adl-i 'udūlden mümtāz oldı. Bī-lāf u güzāf bir güzīde-i evṣāf olanlar fevr ü fevr-i vüfūr-ı fevz ü iḥsān ile merkezin buldı. Başar-ı başīrlerinden ḫafīfü'l-miṣḳāl ve ṭafīfü'l-mikyāl olanlar feyāfī-i 'adem ü bevādī-i nedemde ber-bād olup hevāya münḳalib oldılar ve naẓar-ı bī-naẓīrlerinde jālevār gül gibi mecmū'a-i kitāb üzre güller döşer ẓāhir ü bāṭını ṣāf olanlar pertev-i mihr mühriyle hevā-yı 'ulāya münceẕib oldılar.

Beyt : شه چو باكار مملكت پر د اخت
هر كسى را بقد ر خود بنواخت

وماضا الاله مقام معلوم mażmūnından her kişi bi-ḥasbi'l-isti'dād behremend oldı وانزل الناس منازلهم meknūndan her kişi ḫursend oldı واخفظ جناحك لمن اتبعك من المومنين emrine imtiṣāl eyledi ومن سيالنا اوجب الله علينا احقه ma'nāsınuñ ri'āyetin ber-kemāl eyledi. Şu'arā daḫı ol zümrede dāḫil ve 'umūm-ı 'in'āmı anlara daḫı şāmil oldı. Bā-ḫuṣūṣ ki ol vaḳt ki henüz şehzāde idi. Gerek ḫi ş ü gerek bī-gāne gerek fürū-māye gerek (P41b) yegāneye gerek a'yāneye ve gerek a'vāneye gerek ḳarībāne ve gerek ġarībāne aḳṣā-yı edvārdan ve müntehā-yı (F39a) aḳṭārdan gelenlere bāb-ı iḥsānı güşāde idi. A'ṭā vü inṭāsı ḫavaṣṣ u 'avāma ve kāffe-i enāma tāb-ı āfitāb u āb-ı seḥāb gibi mebẕūl idi. Es-sulṭān-ı nesīm 'alā ḳavmin rüsūm-ı 'alā ḳavm mūcibi ile bā'id ü aḳārib ü aḳvām u ecānib ayb u ḫāyib olmayup cümleye iḥsānı 'alā sebīli'l-'umūm mevṣūl idi.

Beyt : فواضل كرم خاصى تو كه د ايم باد
چو فيض خد ا يست بر سبيل عموم

Eyyām-ı 'aṭā vü 'aṭıfetde gerdūn gibi dāmen dāmen (B29a) cevherler niṣār ve ḫırmen ḫırmen zerler īṣār ider şahāne iḥsānına cüz'i nesne bahāne olurdı gāhi bī-bahāya iḥsānlar iderdi ki yahāne olurdı.

Beyt : جود تو پاى نرد كدايان تنكرست
لطف تود ستكير غريبان بى نوا

(A37b) Zer-kef-i cūdından ḫavf idüp nāḫun gibi el ardında gizlenürdi māh ġalbır-ı hāle ile alduġı ḥaṣṣadan dökülen cevāhir-i encümden rāh-ı kehkeşāna

şamān dökülüp izlenürdi. Kemter-i sāy ile iḥsānı iḳlīm-i ḫarācı ednā ḫil'atı felek-i aṭlasuñ zībā dībācı idi ol şāh-ı 'atā bi-ḫaṣṣ u ḫıṭā-baḫşānuñ tenevvür-i maṭbaḫından mihr-i ber-gerde ve māh-ı nā-temām sofra-i iḫsānından nān-ı nīm-ḫūrde bisāṭ-ı inbisāt iḥsānı ve simāṭ-ı neşāṭ-ı bī-girānı cumhūr-ı mār u mūra erzān māh-ı nev ol simāt-ı küşesinde pāre-i üstüḫān ni'am-ı bī-girānından ẕebāb-ı ziyāb-ı sebā'-ı sibā' ve hevām u sevām u in'ām u behāyim-i ẓille-bend ü germ-i girānından her gün niçe ṣandal-ı 'ūdlar buḫūr olup rūḥāniyān bile behremend idi. Maṭbaḫ-ı cūdına 'arābe-i gerdūn gerdān-ı sevr-i felek vegā vü semeg ile haymekeş ceddi ve ḥamel biryān olmaġa şafaḳdan 'alevleri ẓāhir olmış tenevvür-i çarḫ-ı pür-āteş

Beyt : مماسبان بنحا تر از دخل جهان

هزار سال عطا بر جهانيان حاصل

(P42a) müttefikun 'aleyhdür ki bu pādişāhuñ ne ḫaṣṣa (S22a) itdügi iḥsān-ı ḫaṣṣı bir pādişāh ḳılmışdur ve ne 'avāma ḳılduġı in'ām-ı 'āmı bir şāhenşāh idebilmişdür. Eger manṣıbda vü mālda ve eger ḥālde vü me'ālde Şāh Taḥmasb ferzāne-i naṭ'-ı lu'b-ı şāhī iken müft-i esbāb virmekle şöyle iltifāt eylemişdür ki lu'b-ı ḫīlede siḥr-i Sāmirī ider geçinürken cuhūd-ı ḫāne-i ḥayretde māt eylemişdür. Luṭfuyla Ḥabeş mülki bende-i dāġdār ve serheng-i zengbār ḳaraḳolluḳçusı vü ḫidmetkārı idi āşār-ı ḫalḳı eṭrāfa ol ḳadar sāri idi ki Françe çārı ve İspanya çārı dergāhınuñ ḫāksārı (F39b) idi. Keẕālik a'ṭā-yı menāṣıbda ve ilḳā-yı me'āribde pertev-i āfitābdan ve feyż-i seḥābdan bülend idi 'ulemādan ġonce gibi kitāb ṣunanlaruñ cīb ü dāmānın jāle gibi dürr ü cevherle (A38a) memlū iderdi ve kesb-i fażlda meh gibi giceler çerāġın ṣabāḥa çıḳaranları seḥer gün gibi ḫil'at-ı zerrīn ve tāc-ı gevhergīre iḥsānıyle ḫande-rū iderdi. Eḥād-ı nāsdan bir zaḫm-ı ḫūrde-i tīġ-i sitem yoġdı ki cemī'-i 'ālemden nevmīd olup āḫir آخر الدوا الكى diyü ol keykubād-nihāduñ dārü'ş-şifā-yı āsitānına varup çāk-ı dil pür-rīş-i şerḫ ider. İllā ki fitīl-nāme-i iḥsānları ile ögilürdi ve efrād-ı ecnāsdan bir gümrāh-ı tīh-i tebāh olmazdı ki illā şem'-i kāfūrī-mişāl ṭūmār-ı şefā'ati ile süy-ı selāmet murādına vāṣıl olurdı. Mektūb-ı 'ināyetleri rūzedārān-ı ṣavm-ı melā'ik hilāl-ı 'ıydı yāḫūd bāb-ı murādları olan dermāndelere fetḥ-i bāb olmaġuñ kilīd-i ümmidi idi muḫaṣṣal herkes isti'dādına göre feyż buldı ve her pür-heves murādına vāṣıl oldı. İllā ben ẕerre ki nüḫūset-i ṭāli'-i iḳtibās-ı envāra māni' oldı ve her kerre ki ḳaṣd olındı bir 'avḳ vāḳı' oldı. Kendi ẕāt-ı hümāyūnları daḫı ecdād-ı 'ıẓāmları ki her biri mi'mār-ı ebyāt-ı ma'ārif ve ṣāḥib-

mi'yār-ı ebyāt-ı 'avārifdür (P42b) الولدالحر يقتدى بابايه üzre gāhi inşirāḥ-ı ḫāṭır-ı ḫaṭır ve infitāḥ-ı żamīr-i 'aṭīr içün ṭab'-ı selīmleri teḳāżāsı ile

(B29b) *Beyt* : چو وصف طبع سليم كند زبان قلم
عجب مدار كه آب حيات از و بچكد

Ol mülk-i ḥaṣāfet ü feṣāḥatüñ ḫüsrev ü ḫaḳānı ki hümāyūn-ı āṣaf olsa lāyıḳ ve ḳudsī hātifi olsa müstaḥaḳdur.

Beyt : از براى نثار طبعتش چرخ
عقد كوهر كشا واز اكيل

Naẓm-ı naẓma niẓām-ı ḥüsn virelden ol ẓahīr-i şu'arānuñ ki ṭab'-ı envārı maṭla'-ı belāğat-āfitābıdur ḳalā'id-i ebkār-ı efkār ve 'arā'is-i nefā'is-i esmār ya'ni eş'ār-ı belāğat-şi'ārına şu'arā-yı Rūm u 'Acem Leyte şi'rī diyüp Ḥāfıẓ u Cāmī vü Kātibī Selmān ü meddāḥları ehl-i kemāl u Ḥassānları seḥbāndur (F 40a) sā'ir umūr-ı salṭanatda ḳılıcı ile iḳlīmler fetḥ itdügi gibi ẓāhirde vü bāṭında kişvergīrlügi te'ṣīr itmişdür tīğ-i zebān u şemşīr ḫāme-i faṣīḥü'l-beyānla (A38b) iḳlīm-i naẓmı tesḫīr itmişdür.

Beyt : كند تيغ زبانش كامرانى
در اقليم سخن صاحب قرانى

Egerçi cümle ecdādında ki şi'r 'ādetdür çün 'ādātü's-sādāt sādātü'l-ḥābāt ve kelāmları maẓhar-ı kelāmü'l-mülūk mülūkü'l-kelāmdur ammā pādişāhımuz anlardan nice ki şi'ār-ı salṭanatda ve kirdār-ı devletde ser-efrāzlardur. Keẕālik şi'ār-ı şi'rde daḫı anlardan mümtāzlardur anlar çemendür bunlar güldür anlar encümendür bunlar bülbüldür anlar ṣadefdür bunlar ṣadefde dür gibidür anlar rengīndür bunlar gevherdür anlar tācdur bunlar efserdür anlar şi'rdür bunlar şi'rde ḫayāldür anlar şādırvāndur bunlar şādırvānda āb-ı zülāldür anlar lafẓdur bunlar ma'nādur anlar çeşmdür bunlar żiyādur anlar sürmedāndur bunlar ṭūṭiyādur anlar şem'dāndur bunlar şem'-i cihānārādur.

Ġazel-i ābdār-ı Şāh Selīm zāde-i ẕihn-i pāk u ṭab'-ı selīm :

(S22b) Ṭālibā sa'y-ı belīğ it kūy-ı yāre varı gör
Cānı cānāne virüp terk eyle yoğı varı gör

Küy-ı dil-berden geç ey zāhid kemāle ṭālib ol
Ārzū-yı cenneti ḳo cehd idüp dīdārı gör

(P43a) Çeşm-i dil-ber ḫışm ile ʻuşşāḳı ḳatl eyler dime
Mürdeler iḥyā iden laʻl-i Mesīḥ-āşārı gör

Zülf-i dil-ber ḥalḳa ḥalḳa rūy-ı yār üzre yatur
Ser-te-ser ḳılmış iḥāṭa genc-i ḥüsni mārı gör

Zehr-i ḳahrından ne ġam ʻuşşāḳa aʻdānuñ dilā
Luṭf ile ʻuşşāḳa ol şīrīn şekker güftārı gör

Şāh-ı ʻışḳ emrin ḳoyup gel ʻaḳla uyma ey Selīm
Şaḥne buyruġı nedür ḥükm eyle sen ḫünkārı gör

Velehū : ʻĀşıḳ-ı ṣādıḳda dil birdür olımaz yār iki
Hīç bir taḫt üzre mümkün mi ola ḫünkār iki

Velehū : Ḳand-i laʻlüñ üzre ḫaṭṭ irdiyse cānā ġam yime
Ṣāḳi şerbetden olur çün şerbet-i ʻanber leẕīẕ

Velehū : Ḥüsn-i ṣūret ḫoşdur ammā dil alan cānāndur
Cānuñ ansuz ḥaẓẓı yoḳ maḳṣūd olan cānāndur

Cān u dilden sevdi bir ḥüsn ile müsteşnāyı dil
Mihr ile ne rūz u şeb ʻışḳ ile ser-gerdāndur

Mıṣr-ı ḥüsnüñ şāhıdur bir şāha ḳul oldı göñül
Vuṣlatınsuz olsa ger bu cāne ten zindāndur

Bezm ḥāżır ey ḫayāl-i yār gel ʻıyş idelüm
Baḥr ile eşküm şarāb oldı ciger biryāndur

Şükr ü minnet Ḥaḳḳa kim ʻaşḳ ile pürdür bu göñül
Ṣanmañuz maḳṣūd-ı dil zendür yāḫūd oġlandur

Ṭālib-i ʻışḳ-ı Ḫudā ol var ise ʻaḳluñ dilā
Ṣanma taḫt-ı salṭanat bu millet-i ʻOṣmāndur

Velehū : Bu denī dünyā nedür ʻışḳuñ şunalıdan Ḫudā
Bu Selīmī on sekiz biñ ʻāleme sulṭāndur

(B30a) Sebeb-i terḳīm-i ḥurūf ve tanẓīm-i sufūf. Bu faḳīr ü ḥaḳīr ve ednā mine'n-naḳīr bādiye-i ʻışḳuñ cürʻanūşı ve zāviye-i şevḳuñ ḫırḳa-pūşı encümen-i ʻulemānuñ kefş-gerdānı çemen-i ẓurefānuñ cārū-keşānı (A39a) ḫırmen-i şiʻrüñ ḫūşe-çīni sofra-i inşānuñ rīze-güzīni ḫān-ı belāġatüñ nevāle-berdi sāġar-ı feṣāḥatüñ ceşende-i dürdi.

Beyt : Ezelden vaṣfı ismine muvāfıḳ
Güzeller mübtelāsı yaʻni ʻĀşıḳ

Ṣıġar-ı sinninden (F40b) gerçi irtiḥāl-i vālideyn bir ser-i mirāşdan bedel-i intiḳāl-i (P43b) māl-i dīn ser-ber olup yetimlükle dürr-i yetīm gibi ciger-sufte ve cārūb-ı faḳr ile sāḥa-i dilden gerd-i neşāṭ u şādī rüfte idi. Ammā her nevʻa ʻilme küşiş ve her fenn-i fażla verziş idüp şiʻrde daḫı egerçi sā'ir şāʻirler Leyte şiʻrī diyüp ḥased idicek degül idi ammā bāziçe-i kūdegān olamayup redd idicek degül idi likin ne mümāreset iderdüm ve ne müdāvemet iderdüm zīrā

Şiʻr : يقولون لم لا تقول شعرا تقيد
فعلت لانى ان اقل لا اجيد

ارمت غزلان المعانى نفرن من
شباك اصطيادى و ابن عرس احيده

فلاالجيد الغالى العزيز يريد نى
ولا الدانى الدون الدنى اديده

İnşāda daḫı gerçi احسن الشعرا كذبه kelāmuñ ḥüsn ü ḳabiḥine miḥek idi ammā benüm inşām aḥsen idügi kime yalansa baña gerçek idi ve bi'l-cümle bu cümle defter olınsa pāyānında meẕkūr olsam olurdı (F41a). Ḳaṣr-ı maʻrifetüñ ṭāḳ-ı eyvānında olmazsa seng-i āsitānında mesṭūr olsam olurdı. Egerçi sinn ü sāl ve 1güẕār-ı ervāḥ u āşāl çoḳ degül idi ve zemān-ı ʻömr erbaʻinden artuḳ degül

idi. Ammā mebādī-i ‘ömrden ki mebānī-i mürūr helv ü merdür aḳraba vü bīgāneden ‘ulemā-yı a‘lām-ı eslāfuñ ḥażretlerine irişüp kefeş-gerdānluḳlarıyle serfirāzluḳ ve cārūkeşlükleriyle pākbāzluḳ tekmīl olınmışdı ve meşāyiḫ-i İslāmuñ ḫidmetlerine girişüp ibriḳ-i vużū‘larına ṣu ḳoymaġla āb-ı rū vü ṣıdḳ-ı lehce rūymāllerin yumaġla vecāhet-i ḥüsn-i veche ve ṣafā-yı behīce taḥṣīl olınmışdı ve küberā-yı şu‘arā-yı kirāmdan ‘ömr ü bīn ve umūr-ı dīdeler şeref-i ṣoḥbetleri ni‘met bilinüp eş‘arlarından ṣaḥā'if-i dilde niçe fuṣūl (A39b) u ebvāb yazılmışdı ve ḥavādiṡ-i eyyām ve tevārīḫ-i enāma vāḳıf ‘ārif-i aḥvāl aṣḥāb-ı ma‘ārif-i cihān-dīde vü çehā-keşīdeler ülfetleri ganīmet ḳılınup güftārları العلم فى الصغر كالنقش فى الحجر (S23a) mūcibince yād dāşt olmaġla sikke mermerde ḳazılmışdı. Bu aḥvāl العلم صيدوالكتابه قيد medlūlı üzre (P44a) evāyid-i naẓmları lü'lü-yı menşūr gibi manẓūm u menṣūr ve manżūr u ferāyid neṣrleri dürr-i manẓūm gibi mersūm u menḳūd olmaḳ ḫāṭıra olduḳda ṣaded-i şuġlde olmaḳ işġāl eşġāl-i ma‘āş u menāl i‘ḳāl iderdi. Tā ol zemāna dek ki medārisden mevālī ḫidmetine vuṣūl müyesser ve eyyām-ı taḥṣīl ü ta‘ṭīl berāber oldı. Bu şeh beyt kitābe-i küttāb eyyām-ı ‘ömr olmaḳ bināsı sāḥa-i dilde rāsi vü mübrem oldı ve mi‘mār-ı kilk-i belāġat mi‘yār bu bināнuñ esāsında rāsiḫ ü muḥkem oldı. Bu miṣāl üzre mensūc olan dībāceler mülāḥaẓa ve bu minvāl üzre mensūḫ olan dībāceler muḥāfaẓa olındı. Şu‘arā-yı Fürs ḥaḳḳında Mīr-i zādegān-ı Ḫorāsāndan Emīr Devletşāh-ı merḥūmuñ müstaḳil kitābıdur ṭabl-girān-ı ma‘rifetüñ dost-kāmı āşāmı (B30b) Monlā Cāmī Bahāristānda bunlar yādına maḫṣūṣ itdügi bir bābı ki ol ni‘me'l-me'āb ve bu ni‘me'l-bāb sā'ir kitāblar ḳuṣūr bunlar lubābdur ve (F41b) yine şu‘arā-yı ‘Acem vaṣfında

Beyt : Zebān-ı Türkīnüñ destān-serāyı
Feṣāḥat bülbüli ya‘ni Nevā'ī

Cem‘ itdügi Mecālisü'n-nefā'is ki ḥacle-i nāz-ı kevā‘ib-i ‘arāyisdür.

Beyt : رویش چو مصحف است و از و حسن آیتی
حسن خطش چو نقطه ندارد نهایتی

āyeti anuñ şānında bir āyetdür ve Nevā'ī ‘aṣrından ṣoñra kendi ‘aṣrına gelince olan şu‘arāyı ḥikmet-āmūz-ı gürūh-ı üdebā-yı eṭibbā ve eşrefü'l-bāh ya‘ni ḥükemānuñ güzīni Ḥakīm Şāh Meḥemmed Ḳazvīni Mecālisü'n-nefā'ise teẕyīl itdügi risāle-i bī-hemtādur Mecālisü'n-nefā'is güyā (F42a) bir beyt ve

ol risāle bir müstezād-ı zībādur. Çünki her birine naẓar olınup naṣb-ı ʿayn olındı (A40a) ve her biri zīb ü zeyn ve bī-ʿayb u meyn bulundı ve Türkīde şuʿarā-yı Rūm ḥaḳḳında Sehī-i merḥūm cemʿ itdügi kitāb daḫı Heşt Bihişt nāmıyle mevsūmdur ve mā-hiyelüği vü māhiyeti ve keyfiyet-i ḥāli ve ḥüsn ü cemālde ḫaṭṭ u ḫāli erbāb-ı derreye ve aṣḥāb-ı derbeye maʿlūmdur. Ol daḫı manẓūr olup (P44b) bu maḳūle kitāb pāy-endāz-ı mevib-i pādişāh ve ʿarża-i ḥużūr-ı ẓurefā maʿrifet-penāh olmaḳ ca'iz belki ṣāḥibi pesend ü taḥsīn medḥ ü āferīn ġayrı cevā'iz-i senīyye fā'iz olıcaḳ tekrār iḳdāma bahāne ve semend-i saʿye tāzyāne oldı بيس الاستعد اد الا ستبد اد و نعم الموازرت المشاورت fehvāsı riʿāyet olınup yārān ile ẓarīfi ve erbab-ı luṭf-ıṭabʿuñ ḥarīfi şiʿr ü inşānuñ ṭabʿ-ı ezmūnı Monlā Laṭīfī-i Ḳaṣtamonī (F42b) *benüm daḫı tevārīḫ-i şuʿarāda kitāb tertībi murādumdur* diyüp kendi selāṭīn-i āl-i ʿOṣmān zemānlarında olan şuʿarāyı tertīb-i selāṭīn ile cemʿ idicek olup yaʿni Sehī Beg tertībin ṣavāb bilüp bu ḥaḳīr şuʿarāyı maḫlaṣlarınuñ evā'ilinde olan ḥurūf tertībi ile tertībi taḳdīm ü te'ḫīr su'āline cevāba ve ṭarīḳ-i ḥaḳḳ u ṣavāba enseb-i fikr ḳılup bu vifāḳ u faḳı üzre ittifāḳ u ṭarafeynden teşmīr-i sāḳ-ı ictihād ile ittisāḳ itimşken Monlā-yı mezbūr ṣoñra pey-rev-i çarḫ-ı devrān olup iḫtiyar-ı naʿl-i bāz-gūn idüp tertīb-i ḥurūfı iḫtiyār itdügin iẓhār idicek naḳż-ı īmānla naḳṣ-ı īmān ḫāṭıra ṭīrden beter ve tīġden tīz ve ciger delmede mānend-i tīr belki neb-tez gelüp evrāḳ-ı müsevvede ṭāḳçe-i nisyāne atıldı طول العهد منسی muḳtežāsı ile niçe zemān kesīfü'l-ḫāṭīb ḫāṭır-ı münşīden münsī oldı. Belki dil-ber lebi vaṣfında olan eşʿāruñ müsevvedesi kāgıdları ẓarf-ı ḥelvā olup pulluḳ pulluḳ ṣatıldı ṭāḳçe-i nisyānuñ daḫı ḳapusına ʿankebūt-ı ḫayāl tār u pūd (A40b) efkār-ı bud u nā-būd zenbūrı perdeler aṣdı (S23b) ḫāme oḳın atdı fikr yayın yaṣdı süveydā-yı dil megesvār ol perdede zār ḳaldı ve zāri ḳıldı ان اوهن البيوت كبيت العنكبوت iken nīrū-yı ḳudret ḳuvvet-i bāzūyle ol bābı fetḥ itmek içün belki bir beytüñ ü mıṣraʿın açamayacağın muḳarrer bildi. Bu ḥālde ḥāl bir yüzden (P45a) daḫı oldı فسبحان من لايعتبر به الا هوال و لايعتورالاحوال (B31a) sipihr-i bed-mihr ü cāna ḥavāle-i tīġ-i ḳażā maʿnā ḳıldı yaʿni ḳadri dile sevḳ-i ḳażā ḳıldı.

Beyt : Umūr-ı salṭanat şerʿiyle ḳā'im
Şerīʿat salṭanatla oldı dā'im

diyü emr-i sulṭāna iṭāʿat ve ḫidmet-i şerʿa iḳāmet ḳaṣd idüp من الستشار فيما

نزل به صديقه واستخاربه واجتهدرايه فقدقضى ماعليه medlūliyle ʻamel idüp ba'de'l-üstüḫāre ve'l-istişāre taḥakküm ü tehekküm revā görmeyüp ṭāli'-i bed-aḫtere

Beyt : چه انديشم اين چاره را پيش و كم
قانت الخصوم وانت الحكم

didüm (F43a) ẕevḳ u rıf'atı ve izdiyād-ı rütbeti yārāne teslīm idüp

Mıṣra' : كان ماشاربنا و قضى

dur diyü başa ḳażādur geldi gördüm żarūrī ḳażāya rıżā virdüm. كربشت فى الهوايقلبه الزياح كيف يشا

Beyt : ابتع رياح القضاو د ر حيث د ارت
وسلم لسلمى وسراين سرايت

hevāsına tābi' olup gāh hubūṭ u gāh ṣu'ūd gāh nuḫūs u gāh sü'ūd gāh neşīb ü gāh firāz gāh firāz gāh kūtāh u gāh dırāz gāh cenūb u gāh şimāl gāh evc ü gāh bāl Rūmilini ucdan uca seyr idüp كفى بالتجاريب تاديباوبتقلب الا حوال عظت vefki üzre tecārüb-i ticāret-i aḥvāle ḳanā'at ḳılmışdum ne ānki māl ü menāl ve ḥāl u māl ile ġanīmet bulmışdum.

Beyt : Ḳāḍī olaldan göñül miḥnet beyābānındadur
Bilmezem kimdür diyen devlet ḳażā yanındadur

Amma ḳasvet-i ḫāṭır ve keşret-i ḫavāṭırdan nuḳūş-ı şi'r ü inşā levḥa-i dilden mumaḥḥev ve eşer-i naẓm u neşr sirişt-i āb u gilden mu'affev olup ancaḳ ḥasb-i ḥāl olmaġiçün

(A41a) *Mıṣrā'* : Ġurbetde ġarīb şādmān olmaz imiş

Dilde ezber ü mıṣdāḳ a'māl olmaġ içün

Mıṣrā' : د ر اين عالم كسبى بى غم نباشد

Virḍ-i şām u seḥer idi.

Naẓm : لم يبق لى امل يقضى حقوق هوى
نظما و ينشد مطبوعامن الغزل

وكيف ينظم نظما رايقا حسنا
قلب تحيربين العزل و العذل

عارضت نظما اتانى من اخلايى
بنشر د ر و مرجان المقل

(P45b) Ammā be-her-ḥāl bā'iṣ-i du'ā-yı pādişāhī olmaġçün gāh manẓum ve gāh menşūr-ḫāh cerā'id-i mevkeb-i pādişahiye ferā'id-i cevāhir gibi niṣār ve ber- güẕār olınurdı ol şāh-ı hünerver ü hüner-perver

Mıṣrā' : پرتو خرشيد با ذ رات دارد الفتى

mūcibince iltifāt-ı ḫüsrevī ve ol neyyir-i a'ẓamuñ ednā pertevi ḳarīn-i ḥāl olup şu'ā'-ı mihr-i terbiyeleri ile göz görmeyen dürr-i süḫanı jāle gibi felege irgürürlerdi.

Beyt : Kişiyi iltifāt şā'ir ider
Belki cümle hünerde māhir ider

Lākin 'avām-ı enām dürr-i ḳurret-i 'ayn ṣadef iken ḫaẕef-i pāre ile bir görürlerdi. Tā ol zemāne dek taḳrīr-i Ḫudā ve sevḳ-i ḳażā ile ḳażā-yı Serfice sadaḳa olınup evvelinde āyīne-i ẓāhirde sırr-ı fetḥu'llāh ṭal'atın gösterdi ve āḫirinde ba'ż-ı erbāb-ı buġż iġvā vü ıġrāsiyle şerefu'llāh ṣūretin gösterdi. Eva'il-i ḥālde baluñ zenbūr-ı şer u şūrdan ve şekker-ḫāb-ı çeşm-i iḳbālüñ meges-i fitne vü fütūrdan (F43b) ḫalāṣ görüp olanca ebyāt-ı manẓūme tertīb olındı ol reme kebūter eş'ār ki kebūterān حرمه انا تطير نابكم āyetin oḳurlardı. Iṣfahan u Şirāza pervāze āġāz itmesünler diyü ḳafes-i cildde künde-i rişte-i şīrāze ile rabṭ olındı ve dest u ṣabā ve rehzen-i ṣabā vü sebā eli irmesün diyü muḳaṭṭa'āt u ḳaṣā'id ü rubā'iyyāt u ferā'id ü tevārīḫ ġazeliyyāt u meṣneviyyāt u hezliyyāt 'alā ḥiddetin (B31b) revāḳ-ı evrāḳda żabṭ olındı ve bu minvāl tārīḫ dinildi.

Ġazel : Cān-fezā olup dem-i bād-ı simāt-ı Serfice
Rūḥ-perverdür nem-i āb-ı ḥayāt-ı Serfice

(A41b) Ḥikmet-āmiz olsa n'ola sözlerüm Loḳmān gibi
(S24a) Baña söyler ḥāl dili ile nebāt-ı Serfice

Heşt-cennet nüh-felek heft-āsumāna ta'n ider
Ru'b-ı meskūn içre ḥaḳḳā şeş-cihāt-ı Serfice

Bende niçe genc-i pür-zer baġladum kim 'ayn-ı māl
Cem'-i mal itdiyse n'ola ger ḳużāt-ı Serfice

زان سبب كه شعر و انشاها در آن جمع شد
شد مورخ اين همه با وارد ات سرفجه

(P46a) Tertīb-i ġazeliyyātdan ṣoñra

Beyt : Degülsin çünki sen bir ḥāle muḥtāc
Taṣarruf 'aks-i fırṣatdur gözüñ aç

ḫiṭābı hātifden vārid olup yine tevārīḫ-i şu'arāya iḳdām olındı ve ḳaṣd-ı itmām olundı yine 'azl taḫallül eyledi ve rūzgār encāḫ-ı merāmda ta'allül eyledi. Bu eşnāda Nārda ḳażāsı sevḳ olup ḥikmet Allāhuñ dilden bī-iḫtiyār bu ġazel ṣādır oldı.

Ġazel : Görmek ister kim ki cānın ṣıḥḥatinde nārda
Bir ḳażāya uġrayup itsün yirini Nārda

Ḳāżī-'asker ḳorḳusından zühd ise bir ḥadde kim
Ancaḳ eylerdi bu zühdi mālik-i dīnārda

Ṭāli'ümde bir nüḫūset gördi ḫalḳ-ı şehr kim
Didiler bitmez bu yıl zeytun u oñmaz Nārda

Gözde eşk-i ḥasret ü dilde nedāmet dāġıdur
Ḥāṣıl u maḥṣūlüm ancaḳ dirhem ü dīnārda

Ḥālüme itler güler ġamdan yürek oynamada
(F44a) Şimdi bunlardur hemān ʻĀşıḳ güler oynar da

İşiden naẓīr itdi zemān sehl-i ḳalīlü'l-mehl geçmedin bir iki meyşūm-ı ġayşum aʻzāsıyle ve şeyāṭīn-i insden niçe nā-cinsüñ ıġvāsıyle aṣḥābdan celālüñ biri ve erbāb-ı mecdd ü maʻālüñ eñ kebīri bī-mūcib ü bī-günāh bilā-daʻvā vü lā-güvāh cürm ü muṣiʻbet itmedin ve istiḥḳāḳ-ı ʻuḳūbet sebḳat itmedin ان يقتلوا اونصلبوا اوتقطع ايديهم و ارجلهم من خلاف او يتفوامن الارض افصاح itdügi nefy ki asʻab-ı nükāyāt-ı erbaʻadur ādemüñ erbaʻatin kesmekde zehr-i ḳātil ve ancaḳ aña ecel tiryāḳ-i erbaʻadur bu bendede icrā idüp mısḳaṭ-ı re's ü mücted istīnās Rūmili iken Anaṭolıda dār-ı evġād-ı mütevveġāda sevḳ eyledi انالله وانااليه راجعون وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون

(A42a) *Rubāʻi* : كردم زكناه كرچه چندان توبه
مقبول نه شد نزد تو چند ان تو به
از ذلت تاكرده و جرم معدوم
صد بار پشيمانى هزاران توبه

diyü istiġbār itdüm maḳbūl olmadı.

Rubāʻī : چو چشمت فتدبر كناه كسى
تامل كن اندر عقوبت بسى
كه سهلست لعل بدخشان شكست
شكسته نشايد ديكر باره بست

diyü (P46b) iʻtiẓār itdüm maʻmūl olmadı ne şefāʻat fā'ide itdi ne maʻẓeret baña ẓulm u ġadr itdi. Gūyā ṣıḥḥat-i nesīm bildi cümle cefāsın baña neẕr itdi dir. سراوضرالا املك لنغسى نفقعاولاضر diyü maḳām-ı ʻacz u ḳuṣūrda ليقضى الله امراكان مفعولا ḳażāsına rıżā virdüm اللهم اجعله تاديبالا تعذيبا duʻāsına meşġūl olup evlād-ı Ḥayderi egerçi ḳuds şebistānınuñ şemʻ-i enveri ve üns gülistānınuñ ʻandelīb-i süḫarverīdür. Ammā derd bīşesinüñ ġażanferi ve ʻışḳ āteşgāhınuñ semenderidür (B32a) līkin taṭavvürāt-ı şīven-i İlāhı ve ṭatarrüfāt-

tenādüb-i luṭf u ḳahr-ı nā-mütenāhīden ki maṣdar-ı maṣdūnāt küll-i yevm-i هرفی şāndur ferec ẓuhūrına müteḳāżi idüm.

Beyt : کربه قد ر سوزش من چشم من بکریسی
بر د ل من مرغ وماهن تن بتن بکریسی

(F44b)Ammā ne ġam ki

Beyt : وماالکلب محموماوان ظال عمر
الاانماالحمی علی الاسدالورده

çün bu tārīḫde ki

Tārīḫ : Du-çār oldukça bu ẓulme dil-i zār
Didüm tārīḫin anuñ ẓulm nā-çār

Çün ẓulm-i nā-fercāma maẓhar oldum ve ne bī-dād-ı ʿAliden dād-ı ʿalī ve ne nād-ı ʿAli ile feryād-res buldum. Āḫir

Beyt : بتسلیم سرد ر کریبان بر نم
چو طاقت نماند کریبان د رنم

Merḥūm pādişāh-ı merḥamet-penāh ki

Beyt : انکه هر مویم اکر کرد ر زبانی برتنم
همچنان قاصر شوم از شکر نعمت کفتنم

Niçe defʿa bunuñ gibi dürd-i zehr-ālūd ṣunuldukda cām-ı inʿām-ı luṭf-encāmı baña şarāb-ı raḥīḳ ve mey-i rāvūḳ olmışdı ve niçe defʿa semm-i sitem tecerruʿ olındukça pā-zehr-i ʿayn ḥayāt ʿadlinden iḥsān-ı (A42b) tiryāḳ-ı fārūḳ olmışdı.

Beyt : Felek ṣundukça bir cām-ı zehrnāk
(S24b) İrerdi luṭf-ı şāhi baña tiryāḳ

Niçe kerre zaḫm-ı ḫançer-i bî-raḥm-ı liyâm anuñ merâhim-i merâḥım baḫşiyle iltiyâm bulmışdı. Belki niçe tîġ-i intiḳâm cân-ı efsürde içün niyâmından çıḳduḳda anuñ siper-i seyr-i 'adliyle ġılâfında niyâm bulmışdı. Bu def'a daḫı

Beyt : ظلمها دیدم بعهد عدل تو
د ار ده ای پادشاح د اد ده

(P47a) diyü taẓallum u tażarru' olınduḳda destgîr ü ḫâhiş-peẕîr olup surretü'l-beyn u ḳurretü'l-'ayn-ı ḳurûm u âb-ı rûy-ı mülk-i Rûm olan Ṭuna yalılarında ve dâmen-i kûh-ı Balḳan ḥavâlilerinde evvelâ Nigbolı ḳażâsın iḥsân itdiler ŝâniyen Çernovi ḳażâsıyle kâmrân itdiler ol ḳażânuñ şehr-i şöhret-şi'ârı ḳaṣaba-i Rusdur ki leṭâfetde berâber mülk-i Engürus u Rusdur dil-i 'âşıḳ gibi 'âr u şennârdan maḥrûsdur kenâr-ı leb-i cûybâr-ı Ṭunada vâḳı' olmaġla gûyâ ol Baġdâd ve Ṭuna Fıratdur belki Fırat milḥ-i ücâc ve Ṭunâ 'ażb-ı Fıratdur.

Beyt : Rûmilinüñ âb-ı rûyıdur Ṭuna
Ṣularuñ ḫod yüzi ṣuyıdur Ṭuna

Beyt : Gerçi ḫâricdür bu resme medḥ anı mu'tâddan
Her kişiye kendi şehri yeg gelür Baġdâddan

Her kim ki görse dil-cûylar muḥabbeti gibi cûy-ı cûş (F45a) u ḫurûş-ı dilde cereyân ider. Bu medḥi şu gibi dilinde revân ider.

Ḳaṣîde-i Ṭuna : Gâh göñlüm gibi cûşân u ḫurûşândur Ṭuna
Gâh gögsüm gibi nâlân u girîvândur Ṭuna

Kûh u hâmûnlarda şeydâ deşt ü ṣaḥrâlarda mest
Şöhre-i her şehr ü rüsvâ-yı beyâbândur Ṭuna

Başı eflâke irer gerçi kemend-i mevc ile
Yüzi yirdedür yine ḫâk ile yeksândur Ṭuna

Pâk-ṭînet ṣâf-meşreb sâde-dil ṣâfî-derûn
Yâ ruḫ-ı cânân yâḫûd âyîne-i cândur Ṭuna

Yarlardan atılup ṭaşlara urur başını
'Āşıḳ-ı dīvāne vü Mecnūn-ı 'uryāndur Ṭuna

Ṣu bulanmayınca ṭurulmaz 'aceb midür eger
Ṭaş u ṭopraḳ oynar ise daḫı oğlandur Ṭuna

Baḥrden ter düşmeyüp berden aña irmez ġubār
Gerçi gerd-ālūd ammā pāk-dāmāndur Ṭuna

(A43a) Kimse başmaz yirde yatan yüzi diyü ḫāk olup
Ḫāk-rāh u pāy-māl u ehl-i 'irfāndur Ṭuna

Ġāziler tāzīlerinde ṭopuğına çıḳmasa
Gerçi kāfir gözine deryā-yı 'ummāndur Ṭuna

(B32b) Ḳanda gerd-ālūde dāmen var ise yur arıdur
Pāk-bāz olmaḳda gūyā Āḫī Evrāndur Ṭuna

Kişver-i kāfirden īmān ehline aḳup gelür
Ḳıbleye ṭutmış yüzini bir Müselmāndur Ṭuna

(P47b) Ḥabs-i kāfirden boşanmış gibi zencīrin sürür
Şāh-ı İslāma gelür bir ehl-i īmāndur Ṭuna

Sīmden bir ejdehādur pīç pīç olmış yatur
Genc-i İslāma ṭılısm ile nigehbāndur Ṭuna

Bunca biñ çeşm-i ḥabāb ile idüp her sū naẓar
'Āşıḳ-ı cūyā-yı luṭf-ı Şeh Selīm Ḫāndur Ṭuna

Yılda yüz yük pīşkeş virür ayağuñ tozına
Yüz yumaz añlama her emrüñe cūyāndur Ṭuna

Yüzi üstine sürinürek ider her ḫidmetüñ
Bir yumuş oğlanı gibi bende-fermāndur Ṭuna

Gāh ṭonguniuğla ʻuşşāḳa sovuḳluḳ gösterür
Ḫūblar nerm eylemekde nār-ı sūzāndur Ṭuna

Sīne-ber-sīne olur sīmīn-bedenlerle velī
(F45b) Sāde-pehlū ile ḳāniʻ pāk-dāmāndur Ṭuna

Bir naẓarda gözüme yegdürmiş idüm anı ben
Gerçi ḥālin ağlamaḳda cüst ü cūyāndur Ṭuna

Mācerā-yı ʻışḳda yaşdaşuz ikimüz diyüben
ʻĀşıḳ ile baḥş idermiş şöyle nā-dāndur Ṭuna

Hem-dem olmışduḳ yedi yıl māceră-yı ʻışḳda
Bir yaña ben bir yaña hecr ile giryāndur Ṭuna

Ḫāk-pāy-ı şāha yüz sürmiş ider her dem duʻā
Hem-zebāndur ʻĀşıḳ-ı zāra ṡenā-ḫāndur Ṭuna

Rus ḳarşısında Yirgögi dimekle maʻrūf ḳalʻa ki gūyā Rus ḫırāsāndur ve Yirgögide Māverāü'n-nehr ḥāleti nümāyāndur.

Beyt : از خراسان و مری یاد آردم این شهرما
زان سبب که ییرکوکی شد ماورآ النهر ما

Vaḳt-i bahārda Hırla diye bir māh-ı nevvādelerüñ lālezārı ʻayn-ı şafaḳ ve leb-i cūybārda olan bāğlaruñ ezhārı ʻaksi ābda nümāyān olmağla ol küşe Yirgögi olur. Faṣl-ı ḫazānda fenā-yı ʻālemi müşāhede idüp trāş olur bahāra dek yine mū gibi sebzeleri başında belürür eyyām-ı şitāda her ṭarafdan buzlar tīri ile zeyn olup leb-i cūyda gūyā oḳa ṭutulmış murġāb yā ügi olur. Egerçi ol iki küşe-i bātūşede nevʻan ferāġ-bāl u (S25a) refāġ-ḥāl el virmişdi ammā cevr-i düşmen (A43b) sitemkārıyle kār-ı cāna ve kāred-i üstüḫāna irmişdi ʻadū-yı meẕkūr her zemānda yüzüme ʻayn-ı ʻadāvetle bīnā idi ve sözlerümi iẕn-i eẕā ile (P48a) şīnev idi. Yanında ʻarżlarum ki oḳınurdı elbette ʻırżuma doḳınurdı.

Beyt : Ne derdin ki itdüm ümīd-i duḫūl
Beni ḳābil olmadı k'ide ḳabūl

Ġayret-i aķrān ve ḥayret-i ḥadişānla dili ġamzede yaturdı kitāb daḫı raķam-ı toḫmından beyāż yaķına çıķmayup müsevvede yaturdı.

Naẓm : Devri dönmişdi meclis-i ʻadlüñ
Sāġar-ı mey gibi sürülmez idi

İtse bir demde ġamzeler biñ ķan
Leb-i dil-ber gibi ṣorulmaz idi

Enzāl u erāẕile (B33a) (F46a) teraķķīler ve edānī vü asāfla luṭf ile telaķķīler gördükçe

Şi'r : لين نظر الزمان الى ليام
فلاتك ضيقا من ذ اك صدرا

و كن با الله ذ اثقت فاتت
لذ الله فى زا لا مرسرا

diyü taķdīre ḥavāle iderdüm ve gāh

Beyt : بحول الله لا يقدر علينا
و عين الله ناظره الينا

diyü nāle iderdüm gāh kemān-ı gümāndan pür-tāb olan tīr-i ciger-dūz evhām-ı cānuma geçdükde ḫaṣm-ı pīl ṣūreti cenb-i himmetümde peşşe-ṣıfat görüp bu resme ıṭāle iderdüm.

Meṣnevi-li-muḥarririhi : Ķużāt içre ẕelīl u ḫār oldum
ʻAdūnuñ gözlerine ḫār oldum

Faķīr u āl u ʻālim olduġumla
Cefā neẕrin iderdi baña cümle

Ben anlardan ṭaleb itdükde teftīş
Revā mıdur görem āzār u teşvīş

Cefā-endīşler bed-kīşlerle
Görem teşvīşler teftīşlerle

Gehi çekdürdiler māl-ı şamānı
Gehi çekdürdiler cevr-i zemānı

Esīr olmaḳla bī-dād illerine
Ṣalındum ki Manavġad illerine

Çeküp miḥnet emāşil ġayretinden
Görem ẕillet erāzil devletinden

Çü çeşm-i ḥışmına manẓar ben oldum
Cihānuñ ḳahrına maẓhar ben oldum

Dürr-i eşküm gibi ṣalup naẓardan
Ġıdāmı itdiler ḫūn-ı cigerden

Sirişk ü şevḳı göñlümden gibi ben
Çıḳardılar beni gözden göñülden

Eger hīç olmasa cevri cihānuñ
Yeterdi ḳahrı Ferruḫ ketḫudānuñ

Egerçi dürlü miḥnet ber-ser idi
(A44a) Taraḳçızāde ḳahrı ser-ber idi

Ġazāl-ı çarḫ elinden āh u şīven
Ki bir ḳorḳ ayıdan bir de boḳından

(P48b) Ḳınanmaz gerçi Mūsā ile ʿĪsā
Ḳınandum ben Cehūd Mūsāyla ammā

Olup der-bend dā'im deste-i gül
Diyū ġam içre eyledüm tevekkül

Bu ḥālde ʿömr güẕerān u çeşm-i ġam-dīde manẓara-i teraḳḳīden fütūḥ-ı ġaybe nigerān iken

Rubāʿī : ای آنکه بملك يافتی دست رسی
دولت طلبی کم طلب آزار کسی
صد تیغ سیاست آن خرابی نکند
کازرده محنتی بر آرد نفسی

Tīr-i tedmīri

Rubāʿī : اتهز وبالد عا وتزد ريه
دما يدريك مافعل الدعا
سهام الليل لاتخطی ولیکن
لخا امد وللامد انقضا

(F46b) kemānından pür-tāb olup ʿāşıḳuñ dem-i serdi yoḳ yoḳ ne dem-i serd ṣarṣar-ı āh-ı şeb kendi şemʿ-i ḥayātı çerāġın söyündürdi dūdmānın göyindirüp belki ḫānedānı ocağın söyündürdi.

Mıṣraʿ : خصم ازمیان برفت وسرشك از کنارهم

mā-ḥaṣal olsa ol maṭmūre-i fenāda ʿadem olmadan ben maʿmūre-i ʿālemde vücūd bulmadum ol beydā-yı ʿınāda nā-būd olmadan ben meydān-ı ġınāda peydā vü būd olmadum. Belī

Beyt : کلد ر میان کوره بسی درد سر کشید
تابهر دفع در دسر آخر کلاب شد

Çün ol seḥāb-ı mazlūm def'-i ẓulmet eyledi ʿāleme envār-ı ṣubḥ-ı saʿādet ṣaçıldı ve çün ol kābūs-ı menḥūs ref'-i şıḳlet eyledi ḫāb-ı ḳusūtdan cān u cinanuñ yüzi gözi açıldı.

Beyt : وان حیات المر بعد عدوت
وان کان یوما واحد الکثیر

Ebkār-ı aḫkār-ı emvāc buḫār gibi cīb ü dāmān (S25b) dil ü cāna geldi ḳoyuldı evvel mübārek bāde gelen ḥużūr-ı ḳalb ve ṣafā-yı ḫāṭır oldı.

Beyt : یکی قطره آب ازپی بد سکال
به از عمر هفتاد و هشتاد سال

Ḳuvvet-i mütefekkire ḳaṣd itdügi şāhid-i ma'nānuñ dāmen-i vaṣlına el virdi ve nāz u 'işveden serv gibi yükin yuḳarı yıġan 'arūs-ı ḫayāl bu kāmrānluġa el arḳası yirde diyüp göñül alçaḳluġından ḳalbe el virdi. Zīrā

(B33b) *Ḳıṭ'a* : دمی حیات پس از مردن چنان دشمن
کمان برم که ز صد ساله زندکانی به

بمرك خصم شماتت نمی کنم ور بی
دمی فراغت خاطر ز هرچه د انی به

(A44b) Neṣr-i ma'āni-i dürr-i menşūrın ḫaḳü'l-ḳadem (P49a) şādi niṣār itdi naẓm-ı silk-i naẓm-ı dürr-i ābdār-ı eş'ārı Seydi Ġāzi tesbīḥi gibi ber-güẕār itdi. Ma'āni ṭoluları içildi şāhid-i ḫayālüñ ḳāmetine vezn ü ḳafiyeden ḫalḳalar biçildi.

Mıṣra' : پس از مرك عدوخوش میتوان زیست

Nā-gāh kitāb-ı nāḳıṣ ḫāṭıra geldi.

Beyt : مباد ا کهبینی دکر باره حیف
که فرصت عزیزست والوقت سیف

(F47a) diyü bī-ehmāl u bī-ihmāl sevād-ı müsevvededen nehār-ı beyāża ve teng-nā-yı naẓm u mużiḳ-şi'rden ṣaḥrā-yı inşāda olan ferāḥ-ı ferruḫ-riyāża çıḳmaġa ibtidā olınmaḳ hadīr-i hātif-i ḳudsī ve ṣaġīr-i mülhem-i ünsīden işāret olındı ve tensıḳ-ı kitābda birḳaç ḫaşīşe ri'āyet olındı
Ḫaşīşa-i evvelī keddīmīn ve 'arak-cebīn-i ḫāme-i ḫāṣ ile taḥṣīl olınan cevāhir-i zevāhir ṣarfında ḫısset olınmaya kifāyet itmezse kendi palās-ı peşmīn ile ḳanā'at olınup āḫerüñ libās-ı ibrişīminden isti'āret olınmaya.

Rubā'i : فما اقبل الدنيا جميعا بمنته
ولا اشترى عزالمناصب بالذ ل
وا عشق كحلا المدامع خلقته
ليلا يرى فى عينه منته الكحل

Dārü'd-ḍarb-ı nuḳūd-ı kelāmuñ ṣāḥib-'ayārları belki baġdād-ı 'ālem-i kevn ü fesāduñ 'ayyārları ilik ilik arasalar kimesnenüñ anbār u enbānından daḳīḳa bulunmaya.

Rubā'i : سرو صفت باش درین طرف جو
خرقه نبرى و كنارى بجو
خرده كزين درم كس مباش
سايه نشين حرم كس مباش

Ḫaşīşa-i düvüm. Tevārīḫ-i şu'arā-şüret olup ma'nā şāhid-i 'ilm ü kemālüñ ḫaṭṭ u ḫāl ve şi'r ü inşā ile taḥliyesi ve 'arāyis-i eẕhān u ez'ān-ı erbāb-ı 'irfān şūret-güster olmaġa āyīne-i maḳāluñ taḥliyesi murād ebkār-ı efkāruñ libās-ı gün-ā-gün ile cilvesi ve her şā'irüñ vaṣf u medḥi ḥacle-i nāzında nümāyiş-i buḳalemūn ile 'işvesi murāddur ve bu üslūbda münşilerden muḳtedā vü pişvā ṣāḥib-dīvān (A45a) cüyını ve Ḫāce Monla-yı Işfahānī mu'īnī vü Vaşşāfdur her birinüñ āyīne-i evṣāfı jeng-i medāyiḥ ü nu'ūtla renk-peẕīr olmaḳdan mücellā vü şāfdur ve eşerleri olan **Cihān-küşā** vü **'Ālem-ārā** ve **Tārīḫ-i** (F47b) **Vaşşāfdur** (P49b) benān-ı beyānla müşārün-ileyhleri meddāḥ ve lisān-ı elsine ile vaşşāfdur. Her çend fesaḥat-ı mıẓmār-ı belaġatde sa't-i kelām ve vus'at-ı ḫarām tünd-kām-ı aḥlām-ı feṣāḥat-ı i'lām-ı maḳdūr u meysūr ise ve ḫavāṭır-ı 'avām bu kelāmuñ fehm ü dirāyetinden dūr ise

Mışrā' : المر لا يزال عدو الما جهل

Ve efhām-ı enām bu merāmuñ rivāyetinden tenevvür ise

Beyt : جاهل بود نفوررز نور جمال تو
آرى ز آفتاب رمد صاحب رمد

Çün ma'lūmdur ki miḥek-i seng āsitāne-i pādişāh ki rūy-māl aña ser ü iḳbālden Ka'be-mānend sevād-ı dīde-i a'yan-ı insān ṣūretin ve Ḥācerü'l-esved nek-hetin baġlamışdur aña 'arż olınmaḳ kāfīdür. Egerçi ki

Beyt : حدیث شعر بر شاه آن مثل دارد
که زربکان بری و کل ببوستان آری

ḥasb-i ḥāldür ammā

Beyt : کر بی هزان قدر منر هیچ ندانند
ای شاه خجل نیستم ارزانکه تودانی

Bī-ḳıl u ḳāl (B34a) zer-i sühan her sühanver-i pūte-i maḳāldur zīrā ki

Naẓm : Bi-ḥamdi'llāh ki şāh ehl-i zebāndur
Süḫanda mū-şikāf-ı nüktedāndur

Ne ġam ġayruñ olur ise nükūlı
Yeter şāhuñ baña ḥüsn-i ḳabūlı

Ne ḫoş dimiş bunı naẓm ehli Şeyḫi
Ki oldur cümleten naẓm ehli Şeyḫi

N'ola yanuñda bulmazsañ söz ehlin
Ḳanatlıdur uçar bulur söz ehlin

(S26a) Benüm cāhil ile yoḳdur kelāmum
Żarūretdendür anlara selāmum

Ḫaşişa-i sivum. Ma'lūmdur ki 'ilmüñ şerefi mevżū'ı ḥasebi ile ve medḥüñ ḳadri memdūḥ sebebi iledür. Ṣāḥib-dīvānuñ mevżū'-ı kitābı egerçi serīr-i salṭanata aṣḥāb-ı cülūsdur ammā ekşeri kefere vü mecūsdur ve Vaṣṣāfuñ memdūḥı ṭā'ife-i Moġoldur her biri reh-zen-i ehl-i dīn olmaḳda mānend-i ġūldur ve mülūk-ı Cengizdür bir bölük büt-perest-i nā-temyīzdür ve Ḫāce Monlā-yı Iṣfahānīnüñ memdūḥı Sulṭān Ya'ḳūbdur ki rütbe-i salṭanatda pādişahımuza (A45b) nisbet nā-çīzdür. El-ḥamdülillāh benüm memdūḥum sulṭān-ı İslām ve

ḥāmī-i ḥaremeyn ya'ni beytu'llāhu's-selām ve Medīne-i Resūl 'aleyhi's-selāmdur. Niçün anlar mażhar (P50a) olduġı iḥsāna mażhar olmayam ve anlaruñ gördügi 'ayn-ı 'ināyetle manẓar olmayam

(F48a) *Beyt* : Güneş gökden yire çün ḫāke eyler ẕerre-perverlük
Giyāh-ı sebze serv itse 'aceb mi sāye-güsterlük

Beli-li-muḥarririhi : Ben ki vaṣṣāf-ı şeh-i 'ālem-i Selīm Şāh olam
Mülk-i inşāya 'aceb mi ṣāḥib-i dīvān olam
Ḥaḳ mu'īni şeh mürebbāsı olursa 'Āşıḳuñ
Ḫāce-i Monlā-yı Ṣıfāhānīye hem-destān olam

Ḥaşīşa-i çehārüm. Her gürūh-ı pür-şükūh şu'arā taḳrībi ile sā'ir erkāb-ı ma'ārif ve aṣḥāb-ı 'avārif ki kendiler ḫıyār-ı enāmdan ve zemānları tevārīḫ-i eyyāmdan olup her biri fenlerinde fā'iḳ yā erbāb-ı fünuna merci' olmaġla ẕikr-i cemīlleri ṣaḥā'if-i rūzgārda şebt olınmaġa lāyıḳdur. Anlaruñ ḥaḳḳında daḫı güẕāreş iḳlām ve nigāreş ırḳām tecvīz olındı.
Ḥaşīşa-i pencüm. Bu dürc-i pür-dürr misk-i ḫıtām-ı ba'de'l-ḫıtām Kütahiyyede rikāb-ı pādişāhīye pāy-endāz olmaḳ menvā iken 'alāmet-i fāl-ı sa'd ve rūzgār-ı bed-'ahdden itmām-ı merāmda maḥż-ı encāḥ-ı necāḥ ve encāz u 'adeddür rāh-ı kūtāh olup ḳudūm-ı sa'ādet-rüsūmları mesned-i salṭanat-ı Rūmı ve rub'-meskūn u heft-ḳurumı teşrīf buyurup pāy-ı taḫt-ı salṭanat-ı bülend-pāye oldı. Yümn-i ıḳbāl-i sirāyet idüp ser-levḥa-i elḳāb-ı kerimeleri ile kitāb mu'anven oldı. Bu fāl-i ḫayr ile ḥüsn-i ḳabūl-ı şāhī ḳarīn-i ḥāli olmaġa sebeb-i ẓan oldı.
Ḥaşīşa-i şeşter. Monlā Laṭīfī tertībine taḳlīd lāzım olmasun diyü ebced hevvez ḥurūfı tertībi iḫtiyar olındı Ṣalāḥü'd-dīn Ṣafdī Şerḥ-i Lāmiyyetü'l-'Acemde taḥḳīḳ ü taṣdīḳ itdügi üzre ve ehl-i beyt-i nübuvvet-i Ḥaşimiyye ve 'aşīret-i Ebi Ḳasımiyye ki ber-mūcib-i ḥal mevrūşı ve fażl-ı mebṣūşı mīrāṣ-ı belāġat u feṣāḥate eḥaḳḳlardur anlaruñ ervāḥ-ı ṭayyibelerinden ki ṭıynet-i ḳudsiyye ile siriştedür istimdād u ṣāḥib-vaḳt olan ḳuṭb-ı dā'ire-i salṭanat şūrı vü ma'nevi vāriş-i kemālāt-ı Muṣṭafavī vü Murtażavī olan (F48b) sulṭān-ı 'ālemden istir şād olındı (A46a) اللهم بك و منك واليكو عليك الاستعانته
(P50b) والتوفيق والمرجع والتكلان

Meşnevi-li-muḥarririhi : Elā ey pādişāh-ı dād-guster
Benüm feryādum işit dād göster

N'ola aḥvālüm itsem ḳapuña ʻarż
Ki السلطان ظل الله فى الارض

Şu kim luṭfından olmaz kimse maḥrūm
Didi يأوى اليه كل مظلوم

Murādum ḫırmenini itdi ber-bād
Elinden rūzgāruñ dād u feryād

Yitişdi kām u fevze Kâmi Fevrī
İrişdi ʻĀşıḳa iḥsān devri

Ḳapuñda bülbül-i gūyā hezārān
Yaraşur bir de ṭūṭi-i süḫandān

Çerāġuñ ezherān-ı şemʻ-i kāfūr
N'ola bir şemʻ-i sebz olursa pür-nūr

Ḫalāṣ eyle beni şāhum ḳażādan
Ḫalāṣ itsün seni Ḥaḳ her ḳażādan

Ḳażā-yı āsumânīdür baña bu
Belā-yı āsumânīdür baña bu

Ḳapuñda niçe yüz biñ var menāṣib
Bulunmaz mı baña da bir münāsib

Gerekdür ehline manṣıb sezāvār
Kem isem manṣıbuñ daḫı kemi var

(F49a) İşigüñde baña bir fetḥ-i bāb it
(S26b) Penāhum ol der-i devlet-me'āb it

Dimem erkān u aʻyānuñ olayum
Ya segbānuñ yā derbānuñ olayum

Ḳapucuñ eyler isen ben gedāyı
Dikem devlet ḳapusında ʻaṣāyı

Şerefdür işigüñde kihter olmaḳ
Diger bihter olursa mihter olmaḳ

Olursam maṭbaḫuñ kārında der-kār
Zehī niʻmet zehī itmekli bāzār

Ḥarīmüñde gerek cārūkeş eyle
Sefīneñde gerek pārūkeş eyle

Ḳoyalum ġayrı hep leffāfluḳdur
Benüm ḥaḳḳum naḳīb eşrāfluḳdur

Ebā ʻan ced baña mīrāṣdur ol
Ata yirin tutarsa n'ola oġul

Elüm al ḫüsrevā ayaḳda ḳaldum
Refīʻ it ḳadrümi alçaḳda ḳaldum

Ḳo anı bunı ʻĀşıḳ ḳılma taʻrīż
İşüñ Allāhla ḳıl şāh ile tefvīż

Söyündürmez kişi kendü çerāġın
Ḳoparmaz kendü dikdügi budāġın

(A46b) ʻUbūdiyyet maḳāmında ḳarār it
İşüñ teslīm-i luṭf-ı şehriyār it

Ne şānuñ var ne ḳadr u ḳudretüñ var
Ki şāhuñ himmetiyle ola hem-vār

Dimiş bu sözi bir pīr-i cihān-gerd
Olur şānına göre himmet-i merd

(P51a)

Cihānuñ hep bilür bālā vü pesti
Me'āl-i dest-ber-bālā-yı desti

Buyurmışdur Resūl-i Ḥaḳ Te'ālā
Yed-i 'ulyā yed-i suflādan a'lā

Sen açsañ aña dest-i iltimāsı
Anuñ üstün gelür dest-i 'aṭāsı

Hümādur himmetidür aña şehper
Zehī devlet olursa sāye-guster

Saña ḫidmet niyazuña du'ādur
İder ol anı ki aña revādur

İlāhī nāmın anuñ kām-baḫş it
Nişānın levḥa-i sermedde naḳş it

MUKADDİME : Vilāyet-i Rūmuñ āb u hevāsı laṭīf ve ebnāsı ẓarīf olup mecma'-ı ẓurefā-yı 'Arab u 'Acem olduğı sebebden (F49b) ekşer-i ehli ḫuşūşen içlerinde ehl-i fażlı seyimmā sīmā-yı taḥṣīl-i 'ilm ü dirāyetde ve zī-taḥrīr ü kitābetde āzmāyiş itmişlerdür ammā cümlesi istiḳṣā vü ta'dīde ḳābildür ve ne bir resm-i ta'rīfle taḥdīde muḥtemeldür. Bir tā'ife daḫı vardur ki ancaḳ şi'r kelām-ı mevzūn olmaḳ mertebesiyle şi'r dimege kāyildür anlaruñ şi'rlerinde ne meziyyet ve naẓmlarında ne ḥālet vardur īrādları taşdī'-i ẓāt ve tażyī'-i evḳāt eyler bināen 'alā ẕālik anlaruñ īrādından i'rāż olındı. Ve bir fırḳa vardur ki ne şi'ri şi'ār iderler belki eş'ārından bile 'ār iderler aḥyānen anlardan remiyyet rām ba'ż-ı ebyāt u muḳaṭṭa'āt ṣādır olur ki ġayr-ı şā'irler cevābına ġayr-ı ḳādir olur işbāt-ı fuṣeḥa ol ebyātuñ etibbātıyle kemāl-i şi'ri işbat iderler. Nitekim Ḫurrem Paşa-yı merḥūmuñ şi'r ile iştihārı (B35a) ve żayi'-i şi'riyyeye şu'ūrı yoġ iken bu ebyāt andan ṣādır olmışdur.

Rubā'ī : Rubā'iden ḳaşuñdur beyt-i evvel
Celī ḫaṭṭıyle yazmış kātib anı
Anuñ itmāmı içün ḫaṭṭ-ı la'lüñ
Ġubārıyle yazılmış beyt-i ẓāni

Bu maṭla' daḫı andan ṭāli' ve Necātīnüñ meşhūr maṭla'ına me'ḫaẕ vāḳı' olmışdur.

Maṭla' : Cāna bir iki içür ḫançer-i bürrānuñdan
(A47a) Yüregüme şu sepilür ne çıḳar yanuñdan

Ve evlād-ı Mü'eyyededen merḥūm 'Abdü'l-ḥay Çelebi ki ṣāḥib-'ilm ü fażīlet-i cūd u seḫāda 'alem maḳbūl-ı 'ālem bir ādem idi elli aḳçe ile Muṣṭafā Paşa müderrisi iken ḳażāya rıżā virüp Diyārbekre ḳādı vü ḳāżı-'asker oldı āḫir cezbe-i İlāhiyyye irişüp iḫtiyāriyle mün'azil (P51b) u muḳteżıyāt-ı 'örf ü iżāfetden münfaṣıl oldı (F50a). İbrāhīm Paşa ile İskender Çelebi Āmid ḳażāsın tekrār ḳabūl ile deyr-i ibrām itdiler faḳr ile 'aẓār itdi ḫazīneden ḳarż aḳçe virüp kendiler daḫı in'ām itdiler. 'Ömrinde şi'r söylemiş degül iken bu beyti ḥasb-i ḥāl dimişdür.

Beyt : Uġradum bir ḳażā-yı cürme āh
Oldı Āmid baña belā-yı siyāh

Ve Medīne ḳaḍīsı iken müteveffā olan Aḥmed Çelebi şi're müẕābereti belki mübādereti yoġken Yaḥyā Beg

Maṭla' : Ḫançerine el uran cānān elinden el-ġıyāṣ
El-ġıyāṣ ol yār-ı fettān elinden el-ġıyāṣ

maṭla'ın didükde

Maṭla' : El yüz ṭutup geçen cānān elinden el-ġıyāṣ
Baña yüz göstermeyen fettān elinden el-ġıyāṣ

dimişdür. Ve Eliçeli Muṣṭafā Çelebi dirler bir kimesne şi'r ile münāsebeti yoġken bir medresecik ṣadaḳa olup resm-i berāt viricek aḳçesi olmaduḳda ḳāġıd-emininden resm-i berāt idüp bu beyti dimişdür.

Beyt : Ḳurtarup ġuṣṣa vü ġamdan beni āzād eyle
Gel efendi kāġıdum vir beni dilşād eyle

Ve Nişzāde Meḥemmed Çelebi dirler bir ḳāḍī ki ne şi'r dimiş ve ne söylemeye ḳaṣd itmişdür dānişmendlüginde bir meclis-i ünsde bilā-reviyyet bu matla'ı didi.

Maṭla' : Dāğlar yaḳdı sīneme dil-ber
Her birisi birer filori deger

Ve Piriştineli Pīr Aḥmed dirler bir yārimüz vardı gerçi her güne ma'rifetden behredār idi ammā şi'r dimekden 'āri idi (S27a) İbrāhīm nām bir dostı mābeyninde şeker-āb vāḳı' olduḳda bu ḳıṭ'ayı göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Ḫılleti azar azar İbrāhīm
Bu zūz gibi iḫtiyāri degül

Beni bir āteşe bıraḳduñ kim
Nār-ı Nemrūd anuñ şerārı degül

Acımasın beni yārān ḳo cānum çıḳsın
Geçüneyüm ġam ile miḥnet ile ẕillet ile

Ṭālib-i cīfe-i dünyā oluben kelb gibi
Tek ḫınldaşmayayum yetmiş iki millet ile

Bu maḳūleleri daḫı istiḳrā 'asīrdür veli ecli heẕā anlardan ıḳrāż olundı. (F50b) Ve şi'rüñ daḫı aḳsāmı vardur ki ḳaṣā'id ü ġazeliyyāt u murabba'āt u rubā'iyyāt u muḳaṭṭa'āt u meṣneviyyāt. Şu'arānuñ ba'żı bu cümleye kūşiş itmekle mütefennindür ve (A47b) ba'żı iḫtiyārıyle bir ḳısmın verziş idüp anda müte'ayyindür ol maḳūlenüñ ẕikrleri ifrād olındı ve teẕkiretü'ş-şu'arā olmayup aṣlda tārīḫ-i şu'arā olduğı cihetden ba'żı aḥvāllerinüñ ẕikrinde imtidād olundı ve Meşā'irü'ş-şu'arā ad olundı. Muḳaddime der-du'ā li-muḥarririhi :

خدايا بلطفت مراشا د كن
زار واح اجداد امداد كن

مرافيض تاب وتوانم بده
هايى ز عقد اللسانم بده

قلم عذر لنكى كند تا بچند
ورق سر بپيچد زروى نسرند

واتم بکی بد لقایی کند 1
ز مانست تا مشك سایی کند

بکی حبس شیشه بود دیو سان
زمان شه که باشد مرکب روان

بسان شکسته قلم لنك ولوك
کنم راه فرمان بری را سلوك

ḪARFÜ'L-ELİF

1 ŞEYḪ İLĀHĪ : قدس سره Mevrid-i vāridāt-ı İlāhī ya'ni Cenāb-ı irşād-penāhi Hażret-i Şeyḫ İlāhī. روح الله روحه بالروحالالهى Ol zübde-i intāc-ı mevālīdüñ mevlidi Anaṭolıdur ve ol menşe-i neşv ü nemā-yı esrār-ı ilāhīnüñ muḫtedi livā-yı Germiyanda diyār-ı Simavda Tekellüf nām ḳaryedür. Vāridāt-ı ġaybiyye ve ilhāmāt-ı 'ayniyyeden bī-tekellüf lisānlarına cārī olan bu beyt bu da'vāya şāhid-i ḫālī عن الريبه dur. (F51a)

Beyt : بى تكلف شد الاهى را مقام أندر سماو
كرچه خود را از تقلف دڈر سحت از ديركاه

Ṣaded-i taḥṣīl-i 'ulūm-ı ẓāhirede Monlā Ṭūsīden telemmüẕ ider iken dimāġına seyr ü seyāḥat ve deryā-yı taṣavvufa ġavṣ u sebāḥat lezzeti gelüp diyār-ı 'Acemde ser-ḫalḳa-i silsile-i naḳşbendī ya'ni Ḫāce 'Übeyd-i Semerḳandī ḫidmetine irişüp tevbe vü 'inābet ve niçe zemān mücāhede vü müşāhede-i bezl-i himmet ve iẕn ile yine Rūma ric'at ve vaṭanlarında seccāde-i irşādda ḫalḳı cādde-i tekmīl-i nefs ve tehẕīb-i aḫlāḳa da'vet ba'dehū sünnet-i nebeviyye (A48a) ri'āyeti içün İstanbula hicret ve anda Zeyrek cāmi'inde iḳāmet idüp keşretde vaḥdet ḳā'idesin ri'āyet eylediler. آخراسلامه فى الوحدت diyüp vilāyet-i Rūmilinde Vardaryenicesine 'azīmet (P52b) idüp āḫir 'ömrlerine dek serīr-i irşād-nişīn olup bu nişīmendin ol mekānda rıḫlet eylediler. Cenāb-ı irşād-me'āblarınuñ ḫalḳa-be-gūşları olan küberā-yı ümerādan Evrenos oğlı Aḥmed Beg anlaruñ şerefine ol maḳāmı 'imāret idüp cāmi' ü medrese vü ḫānḳāh ve merḳadi üzerine türbe vü ziyāretgāh tertīb itmişlerdür يزار و يتبرك به tārīḫ-i mevtleri *raḥmet-i ber-İlāhī* dür ki sekiz yüz ṭoḳsan altı olur. Şā'ir evliyāu'llāh de'b ü edebleri üzre şi'rleri ki şi'ār-ı şā'iriyyeden 'ārīdür ve tekellüf ü taṣallufdan berīdür ekṣer-i mutaṣavvıfāne ve fenn-i tevḥīdde mutaṣarrıfānedür. تيمنا بانفاسهم القدسيه birḳaç beytleri bu mecmū'ada maṭla'-ı ṭavāli'-i eş'ār ve maṭla'-ı ṭalā'yi'-i esfār olmaġ içün iḫtiyār olundı. Ve illā pāye-i sa'ādet-pīrāyeleri rütbe-i şā'iriyyeden bülend ve vāḳi' olan şi'rleri

Beyt : از كرامات بلند اوليا
اولا شعرست آخر كميا

(S27b) mūcibince şeref-i velāyetden behremenddür. Bu beytler anlaruñ enfās-ı ḳudsiyyelerindendür

Maṭla' : چار چیزست نامرادان را مراد اندر جهان
ترق مال و ترق جاه و ترق راحت ترق جان

(F5lb) *Velehū* : چون تو تسلیم رضا حق شوی بی حویش باش
بحکم الله مایشا و یحکم الله مایرید

AḤMED PAŞA : Veliyyü'd-dīn oġlı Aḥmed Paşadur ki babası Sulṭān Meḥemmed-i merḥūma ḳāżī-'asker olmışdur. Bi-ḥasbi'l-ḥaseb fevāżıl (F52a) u feżā'il ile mevṣūf ve bi-nesebi'n-neseb ṣıḥḥat-i intiṣāb-ı ḥażret-i risālet ile ma'rūfdur. Merḥūm sulṭān-ı merḳūmuñ ki gülşen-i zemān-ı salṭanatında neşv ü nemāya ḳābil ḳavābilüñ nihāl-i āmāllerin nesimāt-ı simāt (A48b) terbiyyeti ve reşeḥāt-ı seḥāb temniyyeti ile sīr-āb (B36a) u ṣād-āb olmasın ẕimmet-i himmetlerine lāzım 'add iderler imiş. Meẕkūr Aḥmed Paşanuñ nihādında ḳabūle ḳabiliyyet ve ḥüsn-i terbiyyete ehliyyet fehm idüp pertev-i mihr-i sipihr nevāzişi ile gülbün-i istitadına nümāyiş ve her reşḥa-i nīsān iḥsānı ile ṣadef-i terbiyyetde gevher her murādına perveriş virüp niṣāb-ı 'āṭıfetinden naṣībi envā'-ı kemāl-i ma'rifet ve pāye-i irtiḳāsı rütbe-i manṣıb-ı vezāret oldı.

Belī beyt : Himmet elidür yed-i beyżā olan
(P53a) Er nefesidür dem-i Īsā olan

Beyt : Kişiyi iltifāt ṣā'ir ider
Belki cümle hünerde māhir ider

mūcibince nesīm-i ḳabūl-i şāhi ravża-i aḥvāline vezān olmaġla şükūfezār-ı emeli ṭarāvet buldı ve himmet-i bāġbān-ı iḳbāl-i padişahī ile behcet buldı. Ba'dehū tedrīc ile kendülere ḫāce eylemişler andan ṣoñra vezīr idinüp ḳadrin yüce eylemişler. Manṣıb-ı vezāretde iken birḳaç ehl-i fesād-ı ḥussād حسدا من انفسهم *ḥarīm-i ḫāsda olan içoġlanlarından birine 'ışḳbāzlıḳ ve sevdā-yı ḫām ile beden-i sīmīnin vaṣlına demsāzlıḳ ider* diyü isnād-ı töhmet iderler. Sulṭān Meḥemmed imtiḥān içün ol ġulāmı soyar Aḥmed Paşayı bile kendile bile ḥammāma ḳoyar. Ol ġulāmuñ zülfini trāş eyler. Aḥmed Paşaya anuñ ile şerbed gönderür. Aḥmed Paşa daḫı bediheten bu beyti diyüp rāz-ı derūnı fāş eyler.

Beyt : Zülfin gidermiş ol şanem kâfirlüğin ḳomaz henüz
Zünnārını kesmiş velī daḫı müselmān olmamış

Pādişāh evvelā ḳatl ḳaṣd eyler ba'dehū Ḳapucılarodasında ḥabs eyler. Ḳapucılarodasında iken pādişāha Kerem redif ḳaṣīdesin gönderür. Sulṭān Meḥemmed merhamet idüp otuz aḳçe ile Burusada Orḫān vaḳfına (F52b)mütevelli eyler ba'dehū Ḥażret-i Emīr evḳāfına mütevelli eyler. Ol ḥālde iken Emīr Efendinüñ esrār-ı ṭayyibesinden istimdād idüp bu tercī'-bendi dir.

Beyt : Ey 'ālem-i vilāyete sulṭān olan Emīr
(A49a) V'ey mülk-i Rūma raḥmet-i raḥmān olan Emīr

rūḥāniyyet-i Emīr Aḥmed Paşanuñ ḥāline rūḥ-güster olup eglenmeyüp Sulṭānöñi sancağın virüp müteselli eyler ba'dehū Sulṭān Bāyezīd serīr-i salṭanata cülūs idüp Burusa sancağın virüp ḳadrin 'ālī eyler. Ölinceye dek 'ömri Burusada şu'arā vü ẓurefā muṣāḥabeti ile güẕer idüp evḳātın tevzī' idüp her faṣlda Keşiş ṭağı yaylaḳlarınuñ bir münāsib mekānında 'ıyş u 'işret idüp āḫir ḳaṣīde-i 'ömrine maḳṭa' irişüp diyār-ı āḫireti maḫlaş eyledi. Tārīḫin Eflāṭūnzāde bu minvāl (P53b) üzre dimişdür

Tārīḫ : هذه مشکوت انوار لمن
عده الرحمن عن ممدوحه

فرمن ادناس تلك الداراز
كان مشتاقا الى سبوحه

قال روح القدس فى تاريخه
ان فى الجنات ماوى روحه

Sene işneyn ve tis'ami'ede vāḳı' olmışdur. Merḥūm ḥaḳḳında ba'żılar 'ınniyn i'tiḳād idüp anuñ ile şāyi'dür. Ammā faḳīr cemī'-i muḫallefātına vāriṡ olan 'ammzādesi olan Edirneli Nāẓır Çelebīden işitdüm ki ġayr-ı vāḳı'dur. Merḥūm Sulṭān Meḥemmed aña Ṭuṭī Ḳadın adlı bir cāriyesin virüp (S28a) ḥattā Edirne civārında Etmekçi nām ḳaryeyi Ṭūṭī Ḳadına başmaḳluḳ virmiş. Andan bir ḳızı daḫı olup yedi sekiz yaşına irmedin fevt olup min ba'd izdivāc itmemiş ve zen

tā'ifesi ile imtizāc itmemiş. Āḫir 'ömrinde Sulṭān Bāyezīda Nevā'ī otuz üç ġazel göndermişdür ki birisi bu ġazeldür ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ol perī-peyker ki ḫayrān bolmış ins ü can anga
Cümle-i 'ālem manga ḫayrān u min ḫayrān anga

Sulṭān B36b Bāyezīd bu ġazelleri Aḥmed Paşaya gönderüp naẓīre dimek emr itdükde cümlesine naẓīre diyüp lākin Nevā'ī ġazellerinüñ iyilügi (F53a) vezāret bereketi ve pādişāhuñ eşer-i şeref-i ṣoḥbetidür dimegi bu ġazelinüñ maḳṭa'ında bu vech ile edā itmişdür.A49b

Maḳṭa' : Sözde 'uşşāḳı muḫayyer eyle dirsüñ Aḥmede
Böyle güyā bulmaġa kūyuñ gerek büstān anga

Ḥaḳḳā ki şu'arā-yı Rūma muḳaddem ve kendi zemānına dek olan şu'arādan rāciḥ idügi müsellem ve ol ẕümreye mehter-i ṣāḥib-ṭabl u 'alemdür. Fi'l-ḥaḳīḳa eş'ārı metīn ve ḳā'ide-i naẓmı muḥkem ü raṣīn ġazelleri üstādāne ve ḳaṣā'idi ḫod-laṭīf ü yek-dest ü hem-vār ü muḥaḳḳıḳānedür. Ba'żı müverriḫīn merḥūm Necātīden merḥūmı tercīḥ itmişlerdür. Ḥattā Necātīden *sizüñ ile Aḥmed Paşanuñ mabeyni nicedür* didüklerinde Necātī ki adı 'Īsā idi ol sebebden kendiden tercīḥe işāret idüp bu mıṣrā' ile cevāb virmişdür diyü istidlāl idüp taṣrīḥ itmişler.

Mıṣrā' : Ölüsi Aḥmedüñ yegdür dirisinden Mesīḥānuñ

Fi'l-cümle temyīze ḳādir (P54a) olan ehl-i ṭab'a ma'lūmdur ki Necātī şi'rinde olan çāşnī vü şīve vü selāset ne mertebededür. Çünki ġazelleri müsta'mel ve dīvānı meşhūr u mütedāvildür. Ve'l-haẕā birḳaç beyt ile iktifā olundı.

Ġazel : Cāna ḳalmaz būse-i la'l-i leb-i yār isteyen
Baş virür būy-ı ser-i zülf-i siyeh-kār isteyen

Kūyını görmekle dilden sākin olmaz şevḳ-i yār
Ḳāni' olmaz cennet-i Firdevse dīdār isteyen

Ārıżı ḫaṭṭın ḳazıtmış ol şeker-leb ḳandesin
Ey gül-i ter ṣoḥbetin bī-zaḥmet-i ḫar isteyen

Vaṣlını bulmaḳ dilerseñ ‘ışḳa ġavvāṣ ol yüri
Āşinā ol baḥr ile ey dürr-i şeh-vār isteyen

Aḥmedüñ ‘aybı güzeller sevmek ise ġam degül
Yārsuz ḳalur cihānda ‘aybsuz yār isteyen

Velehū : Şöyle ‘ālem-tāb olur ruḫsār-ı cānan her gice
Kim ḥayādan gizlenür ḫūrşīd-i raḫşān her gice

Devlet-i ḥüsninde her gün ḫil‘at-ı rengīn giyüp
(F53b) Dāmenin dürr Toldurur bu çeşm-i ġalṭān her gice

Āh kim yüz derd ile öldürdi bu sevdā beni
Kim yatur ḳoynında zülf-i ‘anber-efşān her gice

Āferīn ol bezme kim anı mu‘aṭṭar ḳılmaġa
(A50a) Cān buḫūr eyler ḫayāl-i zülf-i cānān her gice

Aḥmedüñ köynüklerin söyler zebān-ı ḥāl ile
Bir ayaġ üzre ṭurup şem‘-i şebistān her gice

Velehū : Ögsem lebüñi cān deheninden şeker çıḳar
Añsam dişüñi dīde-i terden güher çıḳar

La‘līn lebüñ ḫayāline ḳan yudup ölenüñ
Her kim ḳazarsa toprağını la‘l-i ter çıḳar

Ol serv-i sīm-ten ṣoyınup çıḳsa cāmeden
Ol dem gören ṣanur ki bulutdan ḳamer çıḳar

Müşkil budur ki her kime kim ḥālüm aġlasam
‘Işḳuñ yolında ol daḫı benden beter çıḳar

Aḥmed ‘aceb mi cennet-i kūyuñdan olsa dūr
Bilmezlük ile ādem elinden neler çıḳar

Velehū : Ol ṣanem kim leylī-i zülfin girih-gīr eylemiş
Raḥm idüp Mecnūnına tedbīr-i zencīr eylemiş

Ḥaḳ livā-yı ʻışḳını ṣubḥ-ı ezelden Aḥmedüñ
Mihr-i ḥüsnüñ gibi ey meh āsumān-gīr eylemiş

Velehū : Maʻşūḳ ḫaṭṭıdur eceli mübtelālaruñ
Āh ol ecel didükleri irer diyince hā

(B37a) Var ey ṭarīḳ-i ʻışḳa nihāyet bulam ṣanan
(P54b) Cān virmek ibtidādur aña yoḳdur intihā

Velehū : Billāh ey ġam egleme ḫāk ile yeksān it beni
Oynaya ḫākümle şāyed dil-ber oġlandur henüz

Ve bu beyti daḫı zemān-ı ʻazlde Nişāncı Paşaya göndermişdür.

Beyt : Yüz kez gül-āb u müşk ile aġzın yusa ḳalem
Almaḳ zebāna nāmeñi düşmez aña henüz

Ve bu beyti daḫı Mesīḥ Paşa ḫaste iken göndermişdür.

Beyt : Laʻlüñ müferrihiyle ṭabībü'l-ḳulūbsın
Ṭur ey Mesīḥ-dem ki yaraşmaz maraż saña

AḤMED ÇELEBĪ KEMĀL PAŞAZĀDE : Bu Aḥmed Kemāl Paşazāde dimekle maʻrūf u meşhūrdur ve şöhreti nūr-ı şems gibi ġeym ḫafādan ṣad merḥale dūrdur.

(S28b)*Beyt* : وصف او گفتن نه شان هرکس است
نام او گفتن همین مدحش بس است

ʻUlūm-ı külliyyede Musā-vār ṣāḥib-yed-i beyżā olduġı ṣubḥ-ı tecellī şöhretde taʻrīfden müstaġnīdür.

Mıṣrāʻ : بماهتاب چه حاجت شب تجلی را

Ve iḥyā-yı emvāt-ı fünūn-ı cülliyyede ʻĪsā-girdār ṣāḥib-dem-i muʻciz-nümā olduġı ḥads ile beyāndan ġanīdür.

Mıṣraʻ : چه احتياج بقانون طب مسيحا را

Pāye-i eyvān-ı saʻādet-pirāyesi andan vālāterdür ki şeb-rev-i ḳuvvet-i müteḫayyile ḥabāl -i ḫayāl veya nerdbān-ı suṭūr-ı şiʻr ü inşā ile iʻtilā ide ve serā-perde-i (A50b) ḳaṣr-ı ḳadr-i vālā-yı fażl u ʻalāsı andan bālāterdür ki ʻankebūt-ı ʻaḳl-ı çālāk anda nesc-i tār u pūd-efkār ide (F54a) veyāḫūd şebīke-i nuḳūş-ı ḥurūf u ḫuṭūṭ ile meges-i maʻānī şikār ide. (F54b) Ol vaḳt ki Ḥācı Ḥasanzāde Rūmili ḳāżī-ʻaskeri ve Mü'eyyedzāde Anaṭolı ḳāżī-ʻaskeri imiş. Merḥūm ḥaḳḳında Ḥācı Ḥasanzāde süst ve Mü'eyyedzādenüñ ḥuḳūḳ-ı ḳadīme sebebi ile niʻmet-perveri imiş. Edirnede Ṭaşluḳ Medresesi maḥlūl olup varup ṭaleb itdükde Ḥācı Ḥasanzāde *medrese hevāsından geç saña bir ḳāḍīluḳ virelüm ḳabūlünde eyleme lecc* dir. Merḥūm maġmūm u mehmūm Mü'eyyedzādeye gelüp ʻarż-ı ḥāl eyler. Mü'eyyed-zāde *var rıżā ṣūretin göster yarın arż idicek ḫayr ola* dir. Anuñ sözi ile varup *ḳażāya rıżā virdüm* dir. (P55a) Ḥācı Ḥasanzāde bu sözi gerçek ḫayāl eyler irtesi pādişaha ḳażā ʻarż ider. Mü'eyyed-zāde *saʻādetlü pādişāh ol bir ḳābil-i şāndur ve nadirü'd-devrān u fā'iḳü'l-aḳrāndur ḳażā ile żā'yiʻ olmasun Ṭaşluḳ medresesi maḥlūldur ol medreseyi aña ṣadaḳa buyuruñ ki ʻilme meşġūldür* diyü envāʻ-ı terbiyyeler idüp pādişāh-ı vaḳt Sulṭān Bāyezīd medreseyi iʻṭā ider. Mü'eyyedzāde furṣat bulup Tevārīḫ-i Āl-i ʻOs̱mān *tedvīn olunmaḳ lāzımdur. Monlā İdrīs Fārisī ile tertīb ideyor. Ammā çün ẓuhūrları diyār-ı Rūmda olmışdur. Türkī dille inşā olınmaḳ mühimdür Kemāl Paşa-zāde duʻācıñuz ol ḫidmetüñ ʻuhdesinden gelmege ḳādirdür fenn-i inşā vü inşādda māhirdür bu merāmuñ itmāmı bu ʻaṣrda aña münḥaṣırdur* dir. Pādişāh anı daḫı fermān ider. Saʻādetlü pādişāh *çoḳ demdür ki ʻazl çekmişdür. Faḳīrdür ḫānvāde-i ecdāduñuz devleti mürebbīsidür aña inʻām cebr-i ḳalb-i kesīrdür pādişāhuñ lālā-zādesi olduġı sebebden pādişāhuñ her iḥsānına ḥaḳīḳ ü cedīrdür ve cā'ize muḳaddem* (B37b) *olıcaḳ sebeb-i ihtimām-ı keşīrdür* (A51a) diyü sevḳ ider. Pādişāh otuz biñ aḳçe daḫı iḥsān ider sehl zemāndan ṣoñra Monlā İdrīs *inşā-yı tevārīḫe hevā-yı laṭīf lāzımdur* diyü iẕn ile zeʻāmeti olan Dopniçe nām ḳaṣabaya varup gāh anda gāh Sofyada iḳāmet ider. Yine Mü'eyyedzāde bu taḳrīb ile (F55a) Kemāl Paşazādeye *tebdīl-i hevā itmek içün bir manṣıb lāzımdur. Şöyle ki öyle olmazsa inşāda bahāne ider* diyü Üsküb medresesin ʻarż eyler. Sulṭān Bāyezīd monlāyı maʻlūm idinüp her zemānda

ağır ḫil'atlar ve fāḫir cā'izeler luṭf u iḥsān buyurur luṭf u şefḳat ider. Merḥūm anda 'ilm ü kemāle meşġūl olur her fenne himmet eylese cüz'i teveccüh ile ḥuṣūle mevṣūl olur. Mü'ellifātı vü muṣannefātı ve kütüb-i mu'abbereden ġayrı her fende resā'il ü ta'liḳāt-ı a'dād-ı fażl u kemāli gibi bī-ḥadd olmaḳ maḥkīdür (P55b) Fünūn-ı şettāda üç yüzden ziyāde kütüb ü risālesi müdevvendür dimek mervīdür ki ve ba'żı efāżıldan gönlüm ġamnāk olsa Kemāl Paşazāde mü'ellifātına naẓar iderüm def' eyler dimek muḥkīdür. Çün ol ḫuṣūṣ ḫariḥ-i mübheşdür. Müdevven ü şürūh u hevāşisi beyānında teḫāşi evlādur ders ü fetvā ve zühd ü taḳvā içinde

Beyt li-muḥarririhī : Āşiyānı gāh 'arş u geh nişīmengāhı ferş
(S29a) Gāh ḳudsīlerde hem-pervāz u geh Baṭḥā-nişīn

mūcibince ارحنى يا بلال vefḳınce sevād-ı ḫaṭṭ-ı Bilāl şi'ār-ı 'ulūm u fünūn ile tervīḥ-i rūḥ-ı 'ulvī itdüklerinden ṣoñra بحسب الطينت البشريت كلمنى يا حميرا diyü levāzım-ı şi'ār-ı ṭabī'iyye tenezzül iderlerdi. Ya'ni gāh dürr-i mensūr gibi neşr ile cihānuñ gerden u gūşın ve ber ü āġūşın pür-'ıḳd-ı cevāhir idüp ve gāh lü'lü'-i manẓūm gibi naẓm ile halḳ-ı zemānuñ sā'id ü dūşın toptolı dürr ü güher idüp gāh inşā yazup gāh şi'r dirlerdi. Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmānı fetḥ-i Buduna dek tertīb ü tedvīn itmişdür.

Beyt : Ḳıṣṣa-i Yūsuf u Züleyḫāyı
Naẓm-ı cān-baḫş u rūḥ baḫşāyı

naẓm itmişdür ve fetḥ-i Mıṣrda kütübḫāne-i sulṭān-ı (F55b) 'aṣrda Cemālü'd-dīn Taġri Berdīnüñ 'ulūm-ı tārīḫde Nücūm-ı Ẓāhire adlu kitābın va bāha müte'alliḳ Rücū'ü'ş-şeyḫ ilā ṣabāḥı fi esrāri'l-bāh adlı kitābın Sulṭān Selīm-i merḥūm dest-i terceme ile (A51b) cāme-i ta'bīr-i 'Arabīsin taġyīr ve ru'yā-yı ḥikāyāsın tercemān-ı lisān-ı Türkī ile ta'bīr emr idüp anlar daḫı şürū' idüp Burusa ḳażāsından müteḳāid iken müteveffā olan Aşçızāde Ḥasan Çelebi-i merḥūm ki bi-ḥasebi't-tertīb meẕkūr olsa gerekdür ol zemānda zemānenüñ ḳābillerinden belki yeġāne-i fāżıllarından olup ol zemānda otuz akçe medreseden ma'zūl imişler ol seferi mülāzemet üzre idüp şeref-i ṣoḥbetleri ile muġtenem ve yanlarında maḳbūl imişler. Bahāne ile pādişāha terbiye ve ravża-i āmālin nesimāt-ı simāt-ı luṭf-ı şāhī ve reşeḥāt-ı ṣehāb-ı feyż-i pādişāhī ile tenbiye ḳaṣd idüp Ḥasan Çelebi ki ḥāliyā āsitānede mülāzımdur *muḳābele-i kitābda baña*

lāzımdur diyü ʻarż idüp medreseden bedel ḳırḳ aḳçe mülāzemet aḳçesi itdirüp kendiler terceme ve Ḥasan Çelebi beyāż idüp Mışrdan mürāca‘atda ḫünkār ḳaṭ‘-ı esfār ve ṭayy-ı merāḥil idüp bunlar terceme ve muḳabelede ṭayy-ı esfārda ḳaṭ‘-ı menāzil (P56a) ider. Her gice ki ḳonarlar ḳandīl-i māh gibi çerāġların ṣabāḥa çıḳarup pādişāh-ı āfitāb gibi süvār-ı ḫınk-ı sa‘ādet (B38a) olınca bunlar rikāb-ı sulṭānīde ḥāżır olup pādişāha bir cüz'i ṣunarlar ammā ikisi daḫı kem-yāb belki nā-yābdur yazduḳları tevārīḫ küşāyende vü ḫoş-āyendedür. Ṣanāyi‘-i bedi‘iyyeden ecnās-ı cināsdan ekṣer-i tecnīs ḫaṭṭı ri‘āyet iderler ve vehmden ba‘īd ve fehme ḳarīb selīs ʻibāret ve vāżıḥ edā ile rivāyet iderler. Fārisīde Nigāristānları vardur bi-ʻaynihā Gülistān ḥikāyetleridür ba‘żı tertībin ü edāsın taġyīr ve mefhūmların vech-i aḥsen üzre ta‘bīr itmişdür ve dimişdür.

Beyt : بهارستان نكارستان مانيست
و ليكن چون نكارستان مانيست

Monlā-yı merḥūma isnād olınan çoḳ leṭā'if şāyi‘dür ammā evvelki vākī‘dür (F56a) birḳaçı īrād olındı : Bir gün emāṣil-i efāżıl Monlānuñ şem‘-i cemāline cem‘ ve bārān-ı bahārān ü ḳaṭre-i nīsān gibi kelāmına gül gibi güş ṭutUp ṣadef gibi (A52a) sem‘ olurlar. İçinden biri *Monlā Refīḳī ehl-i ʻilm degül ammā bulduġı kitābı cem‘ ider ʻacabā bunca kitābı ḥabs idüp nider* dirler. Monlā zemāneden kināyet ve ebnā-yı zemāndan şikāyet idüp *sā'ir yāran kitābı alup işkence iderler bu hele ḥabs ider imiş. Muḳarrer ḥabs-i işkenceden ve bir yirde yatan leked-kūb püşt ü pā ve müşt ü pençeden yegdür* diyü cevāb virür. Monlā ḳāżī-ʻaskerlügi zemānda Mışra gider iken ve Sulṭān Selīm ile Karaman diyārında yanaşup muṣāhabet ider iken gird-bād peydā olur. Ḫünkār-ı merḥūm *Ḳaraman diyārınuñ gird-bādı çoḳdur ʻacebā bir ḥikmeti var mı ve ʻaḳl-ı naḳlde mūcib-i ʻilleti var mı* dir. Monlā cevāb virüp *ḥikmet budur ki Ḳonya Ḳaramandandur ve Ḳonya Ḥażret-i Monlānuñ merḳadi olmaġla mehbiṭ-i envār-ı pertevīdür. Ol mülābese ile deşt ü ṭaġı ve ṭaş u ṭopraġı bile semā‘ ider* (S29b) *mevlevīdür* dir. Bir gün yine ol seferde hengām-ı geşt ü güẕerde pādişāha yanaşup her ṭarafdan (P56b) müsāḥabet ile fetḥ-i bāb ve ʻarūs-ı tekellüfden def‘-i ḥicāb olur. الكلام يجر الكلام mūcibince söz bu araya gelür ki pādişāh buyurur ki *ʻaçebdür Seydī ʻAlī-zāde Gülistānı Fārisī iken ʻArabī şerḥ ide.* Monlā cevāb virüp *Fārisī bilmez nice Fārisī şerḥ eylesün ve ʻArabī şerḥ itmeyüp yañılsun* diyüp şerḥi bi ṭarīḳa-i laṭīfe ile cerḥ ider ve esās ḳadḥ-ı şāriḥi bu nev‘e ṭarḥ ider.

Fetḫ-i Mışrda geh Ġavrı şınup ve ḫaber-i meşrūḫ-ı meşhūr üzre zükāk cengi olup temām-ı Mışr alınup niçe gün yasaġ şāh-ı Rūm şehr içre ḫūn-küşte gibi sārī ve Nīl-i aḫkāmı nevāḫī-i Mışrda cārī oldukdan şoñra ümerā-yı muḫāẕīl-i Çerkesden Tuman Bay-ı serkeş (F56b) tekrār nā'ire-i fitneyi iştiġāl içün birkaç çerkesi ḫār u ḫāşāk gibi bir yire divşirür ve gerd-āşūb-ı (A52b) reşḫa-i tīġ-i āb-dār-ı pādişāhī ile sākin olmış iken ol fettān şeyṭān gibi bir yirden toz koparur yüze gelür nesne yoġ iken ḫaṭṭ-ı dil-ber gibi bir küşeden baş kaldırur her evbaş daḫı işidüp yanına cem' olur (B38b). Pādişāh gice bu ḫaberi işidüp ol nā'ire-i fitneden ḫāṭırında şerer ve ol gerd-i fetretden āyīne-i kalbine keder gelür. Monlāyı bī-vakt ḫalvet-serāyına da'vet ider. Monlā tersān u lā-ḫavle-güyān ser-vakt-i pādişāha 'azīmet ider. Pādişāhı gemisi ġark olmış gibi baḫr-i ḫayretde müstaġrık görüp sebebin bilüp *devletli ḫünkāruñ şem'-i ḫāṭırında süz u tāb ve āteş-i ıżṭırābdan iltihāb olmayup beşāret olsun ki Çerākesenüñ şem'-i devleti münṭafī ve vücūd-ı bī-sūdı şimdi münteṭī olur bu ḫareketleri şem' söyünecek zemānda def'aten vāḫideten ẓāhir olan lem'ası gibidür ki ol lem'a ile nihāyet bulur*

Beyt : چراغیکان فرو خواهد نشستن
کند در وقت مردن خانه روشن

diyüp pādişāh bu ḫaber ile müteselli ve āyīne-i kalbi bu saykal-ı temşīl ile gerd-i melālden müncelī olur. Çünki 'ale'ṣ-ṣabāḫ olur ve rūy-ı zemīni lem'āt-ı ḫūrşīdden evvel eş'āt-ı hayye a'leṣ-ṣalāḫ-ı nūrānī (P57a) kılur. Fāl-i ḫasb-i ḫāl olur *Tūmān Bay tutuldı* diyü beşīr gelür. 'Ale'l-'akab kendi daḫı esīr ü der-zencīr gelür Bāb-ı Züveylede aşarlar fitne bābını sedd idüp feşād dıraḫtın keserler. Ḫünkār Monlāya ol deñlü in'ām ider ki gencīne-i āmālı almaz ve ḫazīne-i endīşede dürc-i cevher-i du'ā ṭolmaduk yir kalmaz. Ve yine bir gün fetḫ-i Mışrdan 'avdetde ve diyār-ı Rūma mürāca'ātda emīr-i āḫūr olan Ḫā'in Aḫmed Paşa ḫünkār ile yanaşup giderken Aḫmed Paşa tükürüp bir pāre tükrügin fitne-cūy ṣabā katre-i tükrük gibi cāme-i pādişāhi üzre getirür pādişāh menzile geldügi gibi evvel kaşd eyler ki şāhin gibi Aḫmed (F57a) Paşanın 'ömrine kona. Ba'dehūdilerki degnekden çeküp یوته اخر و الكاظمين الغيظ والعافين عز الناس mefhūmına iktidā eyler nüdemā ve ḫāş-ı şefā'at ile 'azl ile iktifā ider. Yarındası gün Monlā ile yanaşup giderken Monlānuñ sem-i semendinden bir pāre balçık sıçrar dāmen-i uşşāk gibi libās-ı pādişāhi gil-ālūde eyler. Monlā ol gilden āyīne-i cemāl-i şāhīde ġubār müşāhede idüp cān başına şıçrar. Maṭla'-ı

muşahabete tağyīr ile maktā virmedin ve şūr-ı āhirine irmedin ahvāl tedārik ider. لكلام شبيحون ا mūcibince münāsebeti ile dir ki *hulefā-yı 'Abbāsiyyeden filān āhir vaktinde ve maraz-ı mevtinde hīn-i vasiyyetinde dir ki çünki ben ölem kabrde hem-āğūş-ı seng-i medār olam ve genc-i lahdde seng ü hākden muhtāc-ı bālīn ü pister olam filān şandukda mahzūn olam hışt-pāreyi baña bālīn idüp ve çün ol benüm ümmīd-i mağfiretümdür anı bana ol hālde hem-nişīn idüñ* dir. Halīfe fevt olup vaşiyyetin kılurlar. Bir zerrīn şandukda envā'-ı 'ıtr ile mu'attar nūr-ı dīde gibi harīr pāreler içinde bulurlar. Bālīn-lāhd iderler giderler. Ba'dehū sırrın hāş-ı hadem ü mülāzım-ı haremden tefehhüş iderler. Böyle cevāb eylerler ki *halīfe kendüye gelen 'ulemānın .... gelen ve gerd-i reh-güzārın cem' idüp bu hışt pāreyi itdürüp bālīn-i hāb-ı kabr itmegi vasiyyet kıldı. Zīrā şeref-i 'ilm ü ri'āyet-i 'ulemāyı azāb-ı kabrden sebeb-i fevz-i necāt ve āhiretde mūcib-i ref'-i derecāt bildi* dirler. Bu hikāyet-i naşīhat-āmiz ve meşel-i hīle-engīz ile pādişāhuñ ğazabın ref' eyledi münevverlerini handeden tābende-şem' eyledi. Ve Monlā-yı merhūm Tevārīh-i Āl-i 'Oşmānda Uğurlıoğlı Sultān Ahmed tercemesinde yazar ki çünki Mirzā diyār-ı 'Acemde şehīd oldı haber-i mevti Rūma irdi cümle halk-ı Rūma 'umūmen ve hem-şohbetlerine huşūşen mātem olup her biri 'ālem-i āhı kulle-i haverde dikūp āvāz-ı nefīr-i fiğān (A53a) ve şadā-yı tabl-ı sīneyi 'ayyūka irgürdi. İttifākan ol eşnāda Halīl Paşa oğlı İbrāhīm Paşaya (F57b) vardum. Benüm Mirzāya ihtişāşum ve anuñ haber-i mevtinden āyīne-i hātırda olan pāsum bilürdi. Merhūm ile 'adāvet-i sābıkası olduğı cihetden fevtinden sürūr 'arz idüp izhār-ı şemātet kılurdı. Āhir ta'n u tanz yüzinden baña hitāb itdi ve istihzā ile eyitdi :*Zāhir Mirzānuñ dostları mevtine merşiyeler dimişlerdür ve zehr-i firāk-ı merāretin def' içün şekker-i şi'r ile şabr helvāların yimişlerdür. Siz dahı didiñüz mi* didi. *Bī-ihtiyār bedīheten ve bilā-reviyye bu matla' hātıruma gelüp didüm* diyü bu matla'ı okıdum.

Matla' : Ben dimezdüm ki saña dehr ide bī-dād görem
Dostlar ğamda ola düşmenüñi şād görem

(S30a) Harīf müte'eşşir olup şād iken nālān oldı ve didügi söze ve yidügi herzeye peşīmān oldı. Merhūm yine Tevārīh-i Āl-i 'Oşmānda Hācı Hasanoğlı tercemesinde sābıkan mezkūr olan tenākür-i zarūriyye lāzım olan tenāfür-i şūrīye binā'en vefātın 'ālem-i berzahuñ dūzaha müşrif bir yirin müşerref itdi diyü edā idüp bu kıt'ayı yazar.

Kıṭ'a : İbn-i Ḥasan ol ḳabīḥ-ṣūret
Şer maẓharı maẓhar-ı cehālet

(B39a) Baña n'ola ger mu'āriż olsa
Ḫūrşīd-i kemāle 'āriż olsa

Nā-ehl olur mu'āriż-ı ehl
Er Aḥmede bulunur Ebū Cehl

(P57b) Merḥūmuñ vefātı sene ihdā ve erba'īn ve tis'ami'ede māh-ı şevvālüñ yevm-i ṣānīsinde maḥrūse-i İstanbulda vāḳı' olup ol genc-i 'ilm ü kemāl Edirneḳapusından ṭaşra Çelebi zāviyesinüñ ḥaẓīresinde medfūndur. Ba'dehū Oşākirdlerinden Mıṣr ḳāḍīsı iken müteveffā olan Meḥemmed Beg eṭrāf-ı mezārın ṭaşdan ḥavlı içine alup la'l gibi şimdi ṭaş içinde meknūndur. Tārīḫ-i vefātından (A53b) güzīdesi ki ḫāric-i dā'ire-i vaṣf-ı taḥrīrdür. Ẕātī didügi مات النحريرdür ve mezārına *hażā maḳām-ı Aḥmed ve* كفننه هى اخر الباس tārīḫ-i vāḳı' olmışdur. Tevārīḫinde Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ mevtine didügi tercī-bend merṣiye ki tercī'i budur.

Tercī'-bend : Ḥayf Sulṭān Selīme yüz biñ ḥayf
(F58a) Hem ḳalem aġlasun aña hem seyf

Bu iki beyti sehl-i mümteni'dür ve seb'a-i mu'allaḳaya ṣāmin ü tāsi'dür.

Bend : Az müdetde çoġ iş itmiş idi
Devleti olmış idi 'ālem-gīr
Şems-i 'aṣr idi 'aṣrda şemsüñ
Ẓıllı memdūd olur zemānı ḳaṣīr

Ġazel ṭarzında olan eş'ārından ve ebyāt-ı belāġat-şi'ārından dandur.

Ġazel : Ṣanma gülgūn oldı cāmum ḳanlu yaşumdan benüm
Nār-ı 'ışḳuñ şu'lesi görindi ṭaşumdan benüm

Rūy-ı zerdüm ṣu içinde ḳaldı nīlūfer gibi
Baḥr-i 'ışḳuñ mevci geldi aşdı başumdan benüm

İki köpridür birer göz Nīl Ceyhun üstine
Bir ayaġ üzre yapılmış iki ḳaşumdur benüm

Günde biñ kez ḳanlu yaşum mevci başumdan aşar
Gör neler geçdi bu ʿışḳ içinde başumdan benüm

Menzīline varmaġa zevraḳ idindi *māh-ı nev*
Gök kenārında geçilmez ḳanlı yaşumdan benüm

Velehū : Eşk-i ḥasretle ṣuvarur bāġbān-ı çeşmimüñ
Sīnem üzre bir nihāl-i tāzedür tīrüñ senüñ

Ḳara yir oldı göñül tīrüñ şikārın ḳılmaġa
Bilmez ol üftāde kim düşmez yire tīrüñ senüñ

Dil-berüñ yolında can virmek dilermişsin göñül
Ḥaḳ muvāfıḳ eyleye taḳdīre tedbīrüñ senüñ

Beyt : Dāmen-i gül mi ṣanursın nesin ey bād-ı ṣabā
Ne elüñ var senüñ ki açasın yār etegin

Ḳıṭʿa : Aldı ecel ayāġumı destümde yoḳ ʿamel
Dimeñ beni ki āḫirete bī-ʿamel gider

Kendi evine eyledi daʿvet Ḫudā beni
Dār-ı kerīme gitse kişi azıġı nider

Velehū : ʿIyş u nūş ile bugün añma ġam-ı ferdāyı
Saña ıṣmarlamadılar bu yalan dünyāyı

Münācaʿatda bu aʿlā beyt anuñdur.

Beyt : Çünkü rūḥu'l-lāha oldı gene bār-ı girān
Māsivādan gel taʿallük riştesin vaḳtiyle

(P58a) *Kıṭ'a* : Ḫarḳ-ı ādātdan idüp ḫırḳa
Başdan terk-i tācı terk eyle

İrmek içün fenā fenāsına
Ḫırḳayı ḫarḳ u tācı terk eyle

Ve ḳıṣṣa-i Yūsuf u Züleyḫāda güzel ma'nālar ve bikr edāları vardur. Der-'aded-i ebyāt bu dürc-i naẓm içinde derc (A54a) olandur yidi biñ yidi yüz yitmiş yididür ol kitābdan ceste ebyātdur.

Tevḥīd : Alup mıḳrāż elüñe ḥarf-i lādan
Ta'alluḳ riştesin kes māsivādan

Münācāt : Bizi ḫāk iken itdüñ gevher-i pāk
Düşer mi gevher iken idesin ḫāk

Na't : Anuñçündür mükerrem nesl-i ādem
Ki oldı nesl-i ādem ol mükerrem

İfşā : Gīce sırrını fāş itdügiçün nār
Düşürmez anı dilden şem' her bār

Vaṣf-ı şāh : Ne emr itse güneş eylerdi bir bir
Zebercedlüce ḫām ile taḥrīr

Berātın müşteri eylerdi 'alā
Meh-i nev'den çeküp üstüne tuġrā

Der-meşveret : Ḳamer irmiş degüldür pāyesine
Güneş düşmiş degüldür sāyesine

Yüzin göre diyüp çeşm-i sitāre
Giceyile māha eylerdi naẓẓāre

Vaṣf-ı 'İmārī : Ṣadef gibi içi pür-dürr ü gevher
(B39b) Ṭaşı naḳş-ı ṣadef-kārı ser-ā-ser

Muraşşa' sāķfı gūyā çetr-i Cemşīd
Zer-efşān ķubbesi çün kūy-ı ḫūrşīd

Revān olup yola çün esb ü üştür
Olur şahrā hilāl u bedr ile pürdür nisār

Ķılurlar şol ķadrüñi her nişānı
Olur gevher-nişān yek ser-i 'imārı

(F58b) *Der-nişār* : Dürr-i eşküñle olup gözleri pür
Görülmezdi gözine gevher ü dür

Şıfaṭ-ı dıraḫt : Kerāmet sāyesi salmış zemīne
İren rāḥat olurdı sāyesine

Vaşf-ı çāh : Cihānda varsa oldur ṭūl-ı bī-'arż
Ki 'arżın idemezdi 'aķl anuñ farż

Ḥesāb-ı ṭūlı anuñ bir 'alemdür
İrişmek 'umķuna ṭūl-ı emeldür

(S30b) *Vaşf-ı ḥüsn* : Açayın medḥi dīvānın oķı gör
İçinden bir rubā'i çār-'unşūr

Der-bez̠l : Şu resme genc ü mālı itdi tārāc
Ki ḫalķ oldı ġanī vü kendi muḥtāc

Der-telķīn : Dehānın bunlaruñ ol server-i dīn
Şehādet şehdi ile itdi şīrīn

Nice ķutlu şīrīn-i engebīndür
Ki bir barmaġ ile ṭatmaķ hemīndür

Vaşf-ı naķķaş : Nuķūşa ķābil olsa çarḫ-ı aṭlas
Çıķup bāmını eylerdi muķarnes

Der-taṣvīr-i dü-'āşıḳ : Bu anuñ gül yüzi şevḳıne ḥayrān
Nice ḥayrān ki olmış naḳş-ı bī-caān

Der-ḥüsn :
İdüp gözlük gözine mihr ü māhı
Yüzine pīr-i çarḫ eyler nigāhı

Der-ref'-i ġażab :
Bu ḫāke tīz olma āteş-āsā
Ki ben ābīyüm ü bādī Züleyḫā

Der-semaṭ :
Çemen ṣaḥnı gibi pür-sebzesini
Ki ḳurmış anda dāne ḫaymesini

Giyüp levzīneden dībā-yı zer-keş
Pilāv olmışdı bir maḥbūb-ı ser-keş

Yüzinde dāne dāne fülfül-i ter
Ruḫ-ı dil-berde miskīn ḫāle beñzer

Pür olmış cūy-ı revgāndan miyānı
(P58b) Ki murġ-ābīye dönmiş mākiyānı

Döküldi la'l-cām u zer-piyāle
(A54b) Çemende bitdi ṣan nergisle lāle

Ḫıṭāyī ḫūblar çīnī götürdi
Elif ḳāmetlüler sīnī götürdi

Deger her çīnī bir Māçīn ḫarācı
Yanar odun yerine 'ūd aġacı

Ayāḳ elden ele varup pey-ā-pey
Müselsel oldı devr-i ṣāġar-ı mey

Der-zemm-i dünyā : Ḳabā-yı vaṣl olurdı cāna erzān
Eger pīşinde olmasaydı hicrān

Der-ʿıṭāb-ı felek : İdersen nev-ʿarūṣ-ı māhı zīnet
İledirsin anı ṣoḥbet-be-ṣoḥbet

Urur ṭamuñа ṭaş her gice yıldız
Hilāl aşar ḳapuñ üstine boynuz

Ṭuyulduñ bunda yirin terk idersin
Göçersin Rūmdan Şāma gidersin

AḤMEDĪ : Ḳarındaşı Ḥamzavī ile (F59a) iki birāderdür ve her biri zemānlarında ṣāḥib-fażl u hünerdür. Ḥamzavī Ḥamza ḳıṣṣasın yigirmi dört cild üzre cemʿ idüp ol taḳrīb ile maḫlaşın Ḥamzavī düp baʿdehū Ḳıṣṣa-i İskenderi yigirmi dört cild üzre tertīb itmişdür. Ve bir ḳarındaşı bu Aḥmedīdür ki ibtidā-yı ḥālinde Monlā Fenārī ve fenn-i ṭıbda Şifā kitābınuñ müʾellifi Ḥacı Paşa ile şirket üzre diyār-ı Rūmdan Mıṣrda cemʿ olup Şeyḫ Ekmel ḥużūrında istifāde-i ʿulūma meşġūller imiş. Bir gün budalā-yı ʿaṣrdan birisi bunları görüp Ḥācı Paşaya dir ki *sen ʿilm-i ṭıbba iştiġāl idersin ve Fenārīye dir ki sen iḳtibās-ı envār-ı ʿulūm ile* كالنار على العلم *iştiʿāl idersin niçeler senden sebīl-i selāmete ihtidā içün çerāġ yandırurlar ve niçeler ocaġ uyandırurlar.* Ve Aḥmedīye dir ki *sen şiʿr ile tażyīʿ-i evḳāt idersin ve ʿulūm-ı külliyyeden ferāġ idüp fünūn-ı cüzʾiyyeye iltifāt idersin.* Fiʾl-vāḳıʿ her birinüñ güzāriş-i aḥvāli bu minvāl üzre olur. Mervīdür ki Timurleng كم من اعرج على المدارج العليا اعرج mūcibince pāy-ı taḫt-ı salṭanata ḳadem başup diyār-ı Rūma geldükde Amasiyyada Aḥmedī (A55a) Tīmūra ḳaṣīde virüp ʿarż-ı ıḫlāṣ u mütābaʿat ider. Tīmūr daḫı Aḥmedīnüñ ṣoḥbetine raġbet ider. Bir gün ḥammām (B40a) ṣoḥbetin ve meḥābīb cemʿiyyetin iderler eşnā-yı ṣoḥbetde (P59a) Tīmūr Aḥmedīye *şu* dil-ber*leri bahāya ṭut* diyü muṭāyebe yüzinden muḫāṭabe ider. Aḥmedī *kimisi aġırı sīm ü zer ve kimi dünyā deger* diyü her birin taḳvīm ider. Tīmūr begenüp teslīm ider. Baʿdehū *beni daḫı taḳvīm eyle* dir Aḥmedī seksen aḳça bahā biçer. Tīmūr *be-hey Aḥmedī bu nice inṣāfdur ki baña seksen aḳçe ḳıymet baġladuñ yalıñuz belümdeki fūta seksen aḳçe ider* dir. Aḥmedī *benüm daḫı ḳıymete ṭutduġum belüñdeki fūtadur yoġsa sen iki pul degmezsin* dir. Tīmūr işidüp taḥsīn ider ve inʿām-ı ḫilʿat-ı zerrīn ider. Ammā (S31a) şiʿrde ġazeliyyātı az şāyiʿ olmışdur meşhūr olan mesnevīde İskender-nāmesidür. Bu beyti ḫoşça vāḳıʿ olmışdur.

Beyt : Ḫār-puştuñ ḫār şaḳlar cānını
Nermlük döker semūruñ ḳanını

Ve yine kitāb-ı meẕkūrda ḫazān vaṣfında bu iki beyti ḫūb düşmişdür

Naẓm : Lāle vü gülden mu'arrā oldı bāġ
Bülbülüñ işret-gehini ṭutdı zāġ

İ'tidālinden 'udūl itdi hevā
Gitdi gülden berg ü bülbülden nevā

(F59b) Bu meşhūr beyt daḫı anuñdur ve's-selām.

Beyt : Fırṣatında düşmene viren amān
Ḳayd-ı fā gibi olur ol bī-gümān

AḤMED ÇELEBĪ PĀREPĀREZĀDE : Burusalıdur. Mebde vü menşe'in Silivri ḳāḍīsı iken **Şeh-nāme** baḥrinde cem' itdügi Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmānda bu vech ile beyān itmişdür.

Naẓm : Şu'arāda ḫatm oldı bu dāsitān
Kī bir ravżadur çevresi gülsitān

Görenler melāletden āzāddur
Seni bilmezem baña Baġdāddur

Ṣorarsañ ne yirden durur menzilüm
Burusada ḳandadur āb u gilüm

Ḥalāvetde beñzer hemān şekkere
Ṣorar iseñ adı durur Gökdere

Henüz girmedin şehre ol ḫoş-güvār
Kenārında anuñ bir güzel köşk var

Egerçi ki bir ḳun ḳaraltıdur
Behişt anuñ üsti veya altıdur

Ḫudānuñ durur gerçi ʻālemde mülk
Velī bendenüñ durur ol gölgelük

(A55b) Merḥūm dānişmendlüginde manẓūr-ı ekābir ü meşhūr-ı nuẓerā vü maḳbūl-ı fużelā imiş. Fenārīzāde Ḳāżī-ʻasker Şāh Çelebiden mülāzım olup baʻdehū ḳāḍī olmışdur ḫayli zemān Silivride ḳāḍī olmışdur. (P59b) İttifāḳ bunuñ üzerinedür ki anuñ gibi müttaḳī vü müstaḳīm ḳāḍī vilāyet-i Rūma gelmiye ve ḳużāt içinde naẓīri olmıya. Yazın içine bir aḳ sāde ve ḳışın bir gök ḳapama üstine bir Selanik çūḳası ve başında bir ṭoḳuzlı çalması var idi mülk-i ata vü mülk-i ḳula mālik olmış degül idi. Ḫādimi ḳażāda maḥżar ve mülāzemetde ecīre münḥaṣır idi ve maḥkemesinde döşendigi bir ḥaṣır idi. Ḳāḍīlugına gitse kirā bār-gīrü ṭutar semerinüñ üstine bir seccāde ṣalup biner idi. Maʻzūl olduḳda yol ḫarcına bir kitābın ṣatar ve İstanbulda mülāzemet ḫarçlıgıçün kitābet iderdi. Ve yanında rüsūm-ı mersūmuñ ḥadd-i muʻayyeni yoġidi sicill ü hüccet muḳābelesinde bir aḳçe ve iki aḳçe virdüklerin alurdı dimez idi ki bu azdı bu çoġdı. Ammā nurāniyyet-i ḥaḳḳāniyyet ve bereket-i istiḳāmet ile bir mehābet ü ṣalābeti var idi ki begler ü voyvodalar ḫāh-nā-ḫāh emrine fermān-ber ve yanında her biri bir berg-i terreden kemter idi. Tenfīẕ-i aḥkām u tenḳīd-i şerāyiʻ-i İslāmda (F60a) ve ḳaṭʻ-ı ḳażāyā-yı ḫıṣāmda seyf-i ṣārim ve biʼl-cümle küttāb ḥükmince ḳāḍī vü ḥākim idi. Ammā bī-ʻayb-ı Ḫudā bāde-i ʻışḳ-ı pāk ile mest ü maḥbūb-perest idi. Ekṣer-i nāʼiblerinden birinüñ yā bir muḥżırınuñ bir ḳābilce oġlancuġın bulup Gülistān oḳıdurdı (B40b) kendiden veled gelmeyüp ol ḥasretden illerüñ oġlancuḳların oḫşamaġla göñlin avudurdı. Āḫir ḳażāsı ki Tırḫala ḳażāsıdur aña ḳāḍī olduḳda ḳāżī-ʻasker ibrāmı ile Bitpazārında bir dönmiş mor ıṣḳarlaṭ çūḳa alındı *bu çūḳa* (A56a) *baña tābūt örtisi olur* diyürek ḳażāya ṣalındı. Ḥikmet Allāhuñ ol ḳāḍīluḳda ecel öñin aldı sene ṡemān ve sittīn ve tisʻāmiʼede kendi ṭon ṣaldı mor çūḳa eskisi orta ḳaldı. Merḥūmuñ her fende eli ḫuṣūsen naẓmda medḫāli var idi. Şiʻri şūḫ u sade vü ḫoş-āyende vü küşādedür levendānedür. Çerāġı Lāmiʻīden yaḳar anuñ muḳtebis-i pertevi ve anuñ pey-revidür. Silivri ḳāḍīsı iken (P60a) Şeh-nāme tertīb idüp sulṭān Süleymān-ı merḥūm Alaman seferinden dönüşde rikāb-ı pādişāha itḥāf ḳaṣd itdükde Lāmiʻī ile meşveret idüp mektūb göndermişdür. Ve ʻAlī Bālī nām bir dil-ber sevüp

ölecek ḫaste gibi ṣayuḳlayuraḳ sözin aña döndermişdür.Sebeb-i te'lîfde bu sebākla ẕikr itmişdür ki ṣūret-i mektūb-ı meẕkūr

Manẓūm : Ṣorarsañ ki ne oldı ḥādiṣ olan
Bu deñlü bu iḳdāma bā'iṣ olan

Meger meşveret idüm o şād ile
Hüner aḫteri Lāmi'î ad ile

Dürūd ile miskîn idüp ḫāmeyi
Revān eyledüm bu du'ā-nāmeyi

Eyā maḥrem-i 'işret-ābād-ı ṣubḥ
Mesîḥā-yı 'anber-nefes bād-ı ṣubḥ

Dem-i nev-bahār irse ferrāş-ı bāġ
(S31b) Ḫazān faṣlı irdükde naḳḳāş-ı rāġ

Seḥerden ṭurup 'azm-i ḥażret iden
Süleymān serîrine ḫidmet iden

'Uluvv-i 'azîmetle pervāz iden
Muḥammed livāsın ser-efrāz iden

Sebük-pāy ol ey peyk-i 'Îsā-nefes
(F60b) Ki düşdi hevān ile cāna heves

Selām u taḥiyyāt-ı 'anber-nesîm
Bi-ḳavlin selāmin ve ḳalbin selîm

Revān eyle ol meclis-i 'ālîye
Ki müştaḳıdur cennet-i 'ālîye

Şeref it ehl-i ṣafā ṣoḥbetin
Ziyāret idüp Lāmi'î ḥażretin

Ne ḥażret ki Ḥassan-ı devr-i zemān
Ne Ḥassan Mesīḥā-yı mu'ciz-beyān

Du'ā it dil-i ārzūmend ile
Hem it meşveret ol Ḫüdāvend ile

Eger cā'iz ise icāzet buyur
Keremden ṣafāyile himmet buyur

Ki anuñla 'ālemde bir ad idem
Ḳalem ḳaṭ' idüp ḳıṣṣa bünyād idem

Fürūġum görüp günden idüp ferāġ
Diye Lāmi'īden yaḳupdur çerāġ

Eger ḫām ise ḫāme ney şekkeri
Buyur ẓarf-ı helvā idem defteri

(A56b) Geçem geçmez ise ben ol şīveden
Çekem dest-i bālādaki mīveden

Dimişler durur hem yemişler şeker
Ki er faḫr ider ālet işler hüner

Müheyyā gerekdür 'ifāf u kefāf
Ki āyīne-i cān u dil ola ṣāf

Ma'āşum elini felek itdi teng
Göñül ḳaldı bengī vü 'aḳl oldı deng

Mā'işet degüldür hemān āb u nān
Ġıdā ol durur k'ola ḳuvvet-i cān

Ki bir serv-i nāẓum gerek nāzenīn
Ki cüllāb idüm lebleri şekkerīn

Dil oldukça endîşeden ḫuşk maġz
Bu cülläb-ı cän aġzını ide naġz

Çü yäḳütı ẕevḳin idem ḳüt-i rüḥ
İre ʻälem-i ġaybîden biñ fütüḥ

Hem äyîne-i ṭabʻum olmaġa ṣäf
(P60b) Açup sînesin seyr idem täbnäk[2]

Çü ḳaşları fikriyle yazam maḳäl
Sözüm evc-i ḥikmetde ola hiläl

Çün ol väsiṭ ile ṣuna dest-büs
Ney-i ḳand ola ḫäme-i pür-füsüs

Ve ger luṭf u iḥsan pä-büs ola
Ḳalem cilveler ide ṭävüs ola

Bu ʻöẕrüm ḳavîdür hemän ey hümäm
Bahänedür ayruḳları ve's-seläm

Ceväb-näme-i Lämiʻî Çelebî el-merḥüm mektüb:

Gel ey mekteb-i cända olan sebaḳ
Sözüñ täze ḥelvä vü ẓarfı varaḳ

İrişmiş durur ḫäme ney-şekkeri
(B41a) İrişdürenüñ var ola elleri

Elüñ çekme bälä diyü mîveden
Ki ol saña bälälanur şîveden

(F61a) Söz ehlini bulur ser-encäm-ı kär
Ḳanatlandırıgör sözi Şeyḫî-vär

2-Bu beyitte kafiye bozuktur.

Cihānda ḳanā'at gibi genc var
Müheyyā vü ḥāżır nice renc var

Velī şol ġıdā özlemiş anı cān
Bulınmaz fedā itse biñ cānı cān

Egerçi ḳomışlar anı baḫş-i ġayb
Velī vardur anuñ vücūdunda reyb

Anı isteyenüñ çoġı oldı aç
Gerekse sen aġzuñı pur yaza aç

Bu şerbet ṣuvara diyü maġzuñı
Egerler perīler senüñ aġzuñı

Ṭutalum saña yar ola dil-berüñ
(A57a) Ḳanı ḫāk-i pāyine sīm ü zerüñ

Bilürüm seversin 'Alī Bāliyi
Velī sevmez ol kīse-i ḫāli

Açar gerçi āyīneyi nāzenīn
Firāḳında olmasa āh u enīn

Açup seyr idem dir isen sīnesin
Şikest itmese göñlüñ āyīnesin

Göñül bend-i zülfine olup esīr
Diye آن هذالشيى عسير

Elin öpdügünce ṭutup yumruġa
Döge döge başuñ döne tomruġa

Ayaġını öpmege egdükçe baş
Etegine dildār doldura ṭaş

Ḳalem ṭut ki himmet durur hem-ʿinān
(S32a) Süvār ol bu meydānda cevlan-künān

İcāzet dilerseñ beşāret yeter
Eger ʿārif isen işāret yeter

Merātib-i ḳażāda taḳdīr-i te'ḫīr idüp yüze ṭālib iken pīr bulunduḳda dimişdür.

Meşnevī : Gözlük ile görmek uman yüzligi
Niçün ider ola bu yüzsüzlügi

Her ki yüz içün ide yetmişde ceng
(P61a) Beñzer aña ögrene seksende çeng

Zinde degül ol kişi kim sīndedür
Altmış ile yetmiş arasındadır

ʿÖmr sarāyında çoġalsa ḳovuḳ
Ṣofya hevāsı ola ġāyet ṣovuḳ

Ṣaç aġarup oldı saḳal üstübī
Ḳangı gözüñle göresin Üskübi

Hīç ola mı küngi ṣovumış ḳoca
Ilıca ḥavżında güzeller ḳoca

Ḳatı ḥaẕer eyle ki Ḳıraṭova
İde gümüş tepsiyi oddan tava

Devşür ögüñ söyleme samur samur
Dögme sunmāḳī diyü sovuḳ demür

Gözlerinüñ yaşın iderseñ Meriç
Filibeye aḳmaz emek çekme hīç

(F61b) Gerçi gidersin Yeniceye becid
Ḳorḳum odur virmeye Vardar geçid

Anca hevāyī atasın çarḫ-vār
Ḳapu açınca saña Demürḫiṣār

Oldı saña bengi ḫayāli Fenār
Sīne-i sūzānuñ anuñçün yanar

Ḳaraṣuyı gözleyürek sū-be-sū
Āḫir iner gözlerüñe ḳara ṣu

(A57b) Dimetoḳa diyü çoḳ itme fiġān
Kişinüñ ol rīşine ṭoġrar soġan

Gerçi ümmīd atına urduñ kefe
Menzil ala mı ki ıraḳdur Kefe

Kime ṣafā himmet iderse baba
Ḫırsovadan Nigebolıya ṣapa

Ṭut ki Florinenüñ aḳçesi çoḳ
İlle nidelüm ki filorisi yoḳ

Anca ciger itdi Manastır rīş
Deyr-i belādur ṣaḳın olma keşiş

Ol ki Gelibolıyı eyler ṭaleb
Yüzi gözi turşu ṣatar ne ʻaceb

Ditreyüp el olıcaḳ ayaḳ saḳaṭ
Fikr-i Ġalaṭa ola ġāyet ġalaṭ

Ḥażret-i Eyyūb er ocaġıdur
Kim görür anı ki İrem bāġıdur

Ḥaḳ ne naṣīb eyler ise rāżı ol
Ḥākim-i bi'l-ḥaḳ o durur ḳāḍī ol

Artuġı ḳo tek hemān eksilmesün
Biş ile on arası kesilmesün

Gerçi bu yolda ḳoca ḳurnāz çoḳ
Bencileyin bir yiler oñmaz yoḳ

Bu ġazel daḫı anuñdur.

Şi'r-i ū : Fetḥ-i bāb oldur baña kim āsitānın bekleyem
Ṭaş işigin bekleyüp itleri yanın bekleyem

Çünki yirin bekleyen yiñer dimişler lā-cerem
Fikrüm oldur ki ölince āsitānın bekleyem

Bāri pervāz itse bu vīrāne tenden murġ-ı cān
Niçe bir yā Rabb bu miḥnet āşiyānın bekleyem

Bekleyici ḫod Ḫudā çārem aña yeter hemān
İtleri gibi ṭolanup çevre yanın bekleyem

İşiginde görmez isem Pāreoġlı çāre ne
Yollarına ḫāk olam rāh-ı dükkānın bekleyem

Şeh-nāmesi evvelinde baḥr-i hezec bir ḳaṣīde dimişdür bu beyt andandur.

Beyt : Ṭās-ı gerdūn ṭabl u ḳūsuñ ġulġulından pür-ṭanīn
Sīne-i a'dā ṣadā-yı ṣaṭvetüñden pür-enīn

(B41b) AḤMED ÇELEBĪ : İstanbul ferzendi ve erbāb-ı ṭab' u aṣḥāb-ı 'ilmüñ ser-bülendi melce-i ẓurefā zīnetger-i 'ālem-i ẕevḳ ü ṣafā mürebbī-i şu'arā mi'mār-ı Sinimmār mi'yār-ı bünyān-ı cūd u seḫā Ḥüseyin Çelebī emīn-i bennā merḥūmuñ (F62a) ferzend-i pür-ma'rifeti ve sermāye-i dünyā vü āḫiretidür. Evvelā dānişmenddür. Bī-mānend ve ma'ārifüñ envā'ından behremend (P61b)

edvārda naġmesi gibi ʻāleme ṣıyt u ṣadā ṣalmış ve inşāda ḫāmesi gibi ʻarṣa-i fażlı yek-ḳaleme taḫt-ı tesḫīr-i tīġ-i ḫāmesi ile almış taʻlīk-nüvīsdür ki andan iyi yazılur dimek taʻlik-i biʼl-muḥāl. Şiʻrde ḫod-şīve-i ṭabʻında mişāl olmaḳ mücerred ḫayāldür. Muḥaṣṣal ʻilm ü fażl u kemāli ber-kemāldür.

Eşʻār-ı ū : ز خوناب جکر چون لاله پر خون دامنی دارم
بسینه چاکها از دست کل پراهنی دارم

Velehū : هر بلا کاید از ان قامت بالا آید
چون توان کرد بلایی که ز صالا آید

Velehū : رفته از جای خود از دست دل بیحاصلم
دست نه بر سینه چاکم بدست آور دلم

Velehū : بس که هر شب تا سحر در چشم بیدارم تویی
صبح چون طالع شود خورشید پندارم تویی

(A58a) EDĀYĪ ZAʻĪM : Ḫazīne kātiblerinden ve ol zümrede kemāl-i maʻrifet ṣāḥiblerinden idi. Evvel sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūmuñ şāʻirlerinden ve ẕimmet-i himmetine deyn-i lāzımüʼl-edā olan ḥüsn-i nevāziş ü sitāyişleri edāsına muḳārin olan maẓhar-ı iḥsān-ı vāfirlerinden idi. Çünki ol merḥūmuñ ḳāfiye-i direngi teng geldügi ecelden ḳaṣīde-i ḥayātı girizgāhdan geçüp maḳṭaʻa vāṣıl oldı ve yanında olan şaʻirlerüñ aḥvālleri efkār-ı şāʻir gibi efgār ve erbāb-ı dīvānı evrāḳ-ı müsevvede gibi perīşān-ı rūzgār oldı. Mezbūr Edāyī Şerīfezāde ki ḥaḳḳā rebāb-ı dīvānuñ revnaḳı ve ḥaḳḳ-ı istiḥḳāḳ-ı devletüñ müsteḥaḳḳı idi aña ḳaṣd-ı intisāb eyledi ol daḫı maṭlaʻ gibi ḫande-rūluḳ ʻarż idüp naẓm gibi fetḥ-i bāb eyledi. Lā-cerem bir zemān küttāb-ı ḫazāne-i pādişāhda daḫil ve müsevvede-i aḥvāl u āmāli beyāża çıḳmaġa vāṣıl oldı. Baʻdehū mālik-i mülk-i deryābār piyāle-gerdān bezm-i ibtihāc u iftiḫār ḥażretinüñ meclisine irdi. Devr bunuñ yādına vü dost-kāmi bunuñ adına içilüp ṣāġar-ı pür-mey-i murāddan eline ṭolu girdi. F62b Ḥāliyā zuʻemādan ve şuʻarā-yı küremādan idi. Ol zemānda Şerīfezādeye bir ḳıṭʻa dimiş idi bu baḥrde bu ḳāfiyede

Beyt : Muṣṭafānuñ nʼola ger bir iki üftādesine
Pertev-i nūr-ı Muḥammedden irse lemʻāt

Fi'l-ḥaḳīḳa ḥüsn-i edāya vü ḥüsn-i ṣadāya mālik Edāyī maḫlaṣına muvāfıḳ ve ekṣer-i aḳrānından fā'iḳdür. Ḫāṣṣa-i me'āni icādına ḳudreti ve gūş-ı 'uşşāḳa ṭoḳınmaduḳ küşeler naẓmına istiṭā'atı (P62a) vardur.

Ġazel : Āsumān-ı ḥüsnüñ ey ebrū hilāli sen misin
Yoġsa gözler görmedük bir ṭāḳ-ı 'ālī sen misin

Tiġden n'içün geçürdiler bugün ey ḫaṭṭ seni
Rūmda baş ḳalduran yoḫsa celālī sen misin

Velehū : Ḳalma ḫavf ile recāyile Edāyī haḳdan
Ecre tebdīl olur ḳalbe eger gelse recā

Velehū : Dil-berā cān içre buldum sen cihān-ārāyı ben
Yoġsa kim bulur seni cānā cihān arayı ben

(B42a) (A58b) EDĀYĪ : İstanbullı Ḳazzāz Bekr Çelebidür. Egerçi ḳazzāz ḥırfetdür ammā ḥarīf-i erbāb-ı irfān ve kendü ṣāḥib-ma'rifetdür. Bir çābük-dest şā'irdür ki neseb-i belāġatde bir ucı Ḥarīrīye çıḳar çerāġı Ḳazzāz 'Ali Saġarīden yaḳar elinde ṣaç baġları örerdi dilinde dūd-ı āh ile her kākülī siyāhuñ zülfin ḫayāller baġlamaġ ile meftūl idüp iş urırdı dili ile elinde dögdügi dügmeyi ögerdi ve göñli ile her ġonçe-lebüñ sīnesinde jāle gibi dizilen dügmelerin teşbīh idüp yilden dügme dögerdi.

Ġazel : Egmedümdi kimseye gerçi cihān içinde baş
Baş egdürdi baña bir ḫūb-ra'nā ser-trāş

Āyīne olsa muḳābil ruḫlarınuñ ayına
Ḥayretinden ey Edāyī çıḳarur baġrında baş

Maṭla' : Bulmadı eflākı ṭoḳuz ṭolanup āhum seni
Ḳanġı burcuñ kevkebisin bilsem ey māhum seni

Menzil-i maḳṣūda irem yā virem bu yolda cān
Bir ḳadem tek eylesün Allāh hem-rāhum seni

Ġazel :

Gördi kim yoldan çıḳar gitdükçe naḫcîrüñ senüñ
Geldi ḫaḳḳından anuñ ey ḳaşı yā tîrüñ senüñ

Maḫbes-i tenden ider āzād ey Yūsuf-cemāl
Rūḥ-ı pāk-i ehl-i ʻışḳı ḥüsn-i taʻbîrüñ senüñ

Girmedi birgün ḳulaġına Edāyî şehüñ
Kākülü ucından olan āh-ı şeb-gîrüñ senüñ

Diḳḳat-i ṭabʻı muʻammāya daḫı şāmildür ol fende daḫı kāmildür. Muʻammā

Be-ism-i ʻAlî :

Dir gören rūy-ı ʻaraḳ-rîzüñ senüñ ey dilsitān
Jāle düşmiş āfitāb üzre nihāyetsüz hemān

(F63a) *Be-ism-i Muṣṭafā* :

Ümîd-i ġonce-i femle fedā iden kişi rūḥ
Ṣırātı ḫāli bulur bāb-ı cenneti meftūḥ

İSḤAK ÇELEBÎ : Merḥūm-ı merḳūm Üskübîdür.

Mıṣraʻ :

Kişver-i inşā vü şiʻrüñ şūḫ-ı şehr-āşūbıdur.

Babası Ḳılıçcı İbrahîm dimekle maʻrūf tîġger idi. Çünki kendinüñ tîġ-i ṭabʻı cevherdār u pür-gevher idi. Diyār-ı ʻilm ü hüneri ḳılıcı ile alup ve kişver-i kemāli tîġ-i ḫāmesi ile (S32b) yek-ḳaleme żabt itdi. Ḫayta-i Ḫıṭṭa-i ʻulūm (P62b) (F63b) ḳalem-revî olup az müddetde her fende ṣāḥib-seyf ü ḳalem oldı ve ḳayd-ı taḫalluṣdan geçüp adı dillerde hem maḫlaṣ hem ʻalem oldı. Memālik-i fażl u kemālüñ şāh-ı kişver-güzîni ve sarāy-ı perveriş-i erbāb-ı hüner ve nevāziş-i ehl-i maʻrifetüñ serîr-nişîni. Sulṭān Selîm-i merḥūm ʻArabistān fetḥinde iken berāy-i tenşîṭ-i ṭabʻ ve teşḥiẕ-i (A59a) ḫāṭır-ı fünūn-ı maʻārifden ṣāḥib-ḫaṭṭ vāfir fāżıl u kāmil birḳaç ṣāḥib-ṭabʻ u ehl-i dil ādem ṭaleb eyler ki eşġāl-i salṭanatdan kelāl ve tedbîr-i aḥvāl-i mülk ü milelden melāl geldükde ṣoḥbetleri mücib-i tefrîḥ-i rūḥ ve sebeb-i vürūd-ı feyż ü fütūḥ ola. Erkān-ı devlet bu ḫidmete Ġalaṭa ḳāḍîsı Burusalı Nihālî Caʻfer Çelebiyi ve Miḫālıç ḳāḍîsı Ḳāḍî Bozanı ve Üsküb müderrisi iken meẕkūr İsḥaḳ Çelebiyi taʻyîn iderler. Bunlara ḥükm gelüp yāt u yaraḳların görüp ḥarf-zenān u laṭîfe-gūyān yolda biri birinden ḫarclanup

Beyt : Kimi ķātır virüp kimi çādır
Düzdiler ķoşdılar Deli İsḥāķı

diyürek giderler. Günlerde birgün menzil-i Şāhīye yetdiler. Pādişāha şikār üzre ve at üzerinde reh-güẕār üzre ʻarż iderler. El öpmek buyuruldukda evvel bādire-i (B42b) nādire anlardan bu ṣādır olur ki ķılıçları billerinde iken evvel Caʻfer Çelebi baʻdehū İsḥaķ Çelebi baʻdehū Ķāḍī Bozan el öperler. Ķılıçları billerinde bulunmaġ ile elleri ile ayaķlarına balṭa urup ayaķları ile devletlerin deperler. Ol şāh-ı Mirrīḫ-ṣıfat ki ḥīn-i ġażabda ķılıcından ķan ṭamar ve Behrāmlar heybetin görse ķılıcın ķınına ķatar idi. Bunlaruñ bu bī-edeblügin görüp evvel ķaṣd ider ki kendi ķılıçları ile boyunların urup yaraķların göre yaʻni şāhīn gibi ʻömrlerine ķona. Baʻdehū diler ki her birine bī-kem ü kāst rāst yüz çeb ü rāst urup ol nā-trāşīdeleri muḥkem yona. Āḫir şeref-i ʻilme bināen

Beyt : ز ابتدا دور آدم تاب عهد پادشاه
از بزرگان عفو بود و از فرو دستان گناه

(P63a) mūcibince ʻafv ider. Bunlar ḥālden ġāfil İsḥaķ Çelebi Caʻfer Çelebinüñ teķaddüminden dil-gīr olup bu beyti dir ki

(F64a) *Beyt* : El öpmekde bugün bizümle Caʻfer
(A59b) Öñüm aldı ayağı yegni çıķdı

Caʻfer Çelebi daḫı muķabelede bunı söyler ki

Beyt : El öpmekde bugün bizümle İsḥaķ
Siküm gibi sönüldi götde ķaldı

Bu ḥālde pādişāh meclis-i ünsde şaṭranc oynarken bunlar daʻvet olur. Bunlar daḫı cübbe vü destār ile ve monlāyāne vażʻ u vaķār ile ķapuda ḥāżır olup içerü girmege ʻicāzet olur. Pādişāh bunlaruñ evżāʻ u eṭvārından teʼeddüb idüp şaṭrancdan ferağat ider. Bunlar biri biri ile bezl ü fuḥş üzre muṣaḥabete başlayup her biri didükleri ol beytleri oķurlar. Merḥūm incinüp *biz muṣāḥib istedük bunlar bī-nevā imiş ve her biri bir ṣūret-i bī-maʻnā imiş* diyü tağyīr-i vażʻ ider. Yol ḫarcluğı olacaķ ķadar cüzʼi baḫşiş ider yine manṣıblarında muķarrer ķılup her biri رجع القهقرى geldügi yirine gider. Baʻdehū Üsküpden

Ḳaplucaya müderris olur. Burusada itdükleri levendlükler vü şūḫ-pīşelükler şimdüye dek Burusada söylenür tārīḫdür. Taḥte'l-ḳal'aya uğrayup at üzerinden Şerbetci Bekr nām maḥbūbuñ ḳaṭāyıfın yir imiş ol zemānda luṭf-ı ṭab'a maḥmūl imiş. Şimdiki zemānda bā'iş-i teşnī' ü tevbīḫdür. Burusaya medḥ-i dil-āvīzi vü şehr-engīzi vardur. Andan İzniḳe müderris olur. andan sene ṣülüş ve ṣelasīn ve tis'ami'ede Dārü'l-ḥadīṣe müderris olmışdur. Mu'ammāyī ḥasb-i ḥāl bu tārīḫi dimişdür ḥaḳḳā ki şekerler yimişdür ki her taḳti'i bir tārīḫdür.

Beyt : 'Ālim ü ehl-i tefsīr rūşen-faḳīh-i āfāḳ
Allāh ne müsteḥaḳdur Dārü'l-ḥadīṣe İsḥāḳ

Edirnede daḫı kemā-kān şāhidbāzluḳlar ve rind ü evbāşlarla enbāzluḳlar eylemişdür. Sīne-çāk ki şöhre-i dehr ve şūḫ-ı şehr-āşūb-ı sipihrdür tertīb iktizāsı ile gelür ve maḥallinde yād olur. (S33a) Mevlevī külāh ile İsḥāḳ Çelebi derse gitdükçe atı öñince medreseye gidermiş. (P63b)

Beyt : Derdmend İsḥāḳ ḳanı zühd ü perhīzüñ senüñ
(A60a) Ḥamdü'lillāh gördi ki āşüfte vü şeydāsını

diyü İsḥāḳ Çelebinüñ bu beytini oḳıyup nağme vü nevā iderek atı öñince semā' ider imiş. İsḥāḳ Çelebi daḫı *şevḳ dedecigüm şevḳ dedecigüm* diyü gidüp ol nevāyı semā' ider imiş. Sene seb'a ve ṣelaṣīn ve tis'ami'ede (F64b) Ṣaḥna müderris olmışdur. Merḥūm 'Abdü'l-kerīmzādenin küçük oğlı

Mıṣra' : Didüm tārīḫini Ṣaḥna şerefdür

diyü tārīḫ dimişdür. Ṣaḥnda niçe zemān mecma'-ı ḳavābil ü menba'-ı fevāżıl oldı. Merḥūm cemī' zemānda (B43a) eger evde eger yabanda olurdı ser-bürehne otururdı. Egerçi meşrebi küşāde idi ol sebebden müttehem-i nūş-ı bāde idi. Ammā kendi dir imiş ki *sene tis'a ve tis'ami'ede ḫaste olup cümle menāhīye tevbe idüp tarīḫ* لتبت الى ال *diyü tārīḫ didüm. Ol vaḳtden berü dāmen-i pāk-i tevbeme dest-i noḳṣān irmedi ve ḥarīm-i 'işmetüme nā-maḥrem ḥarām girmedi.* Lākin maḥbūb-dostluḳda ve 'āşıḳ-pīşelükde 'ālemüñ rind-i bī-baki ḥamāmlarda vü mesīrelerde maḥbūb işitse varup seyr itmekden ẓurefānuñ cüst ü çālākı idi. Ḳocalup ölüp gidince nev-cevān maḥbūblaruñ ölümlüsi dirilür helakī idi. Ḥaḳḳā ki zemānında āsumān-ı ḥüsnüñ reşk-i mihr-i sipihr-i çār-mīni Ṣaḥn-ı

şemāniyyenüñ baş açuḳ mollāsı ve her fennüñ merci' ileyh fāżıl u dānāsı idi. Çün aḳrānından Çivizāde-i merḥūm Mışra ve İsrāfīlzāde Şāma ḳāḍī oldı ve Yeğānzāde Iḳlıḳ Sinān Çelebi Muradiyyeden Şaḥna gelüp buna mütezāḥim ü müteḳāżı oldı. Deli Birāder dimekle ma'rūf Ġazālī ki vaḳtinde meẕkūr ve tertībi ile mesṭūr olur ol vaḳt Mekkede mücāvir isḥāḳ Çelebi ile laṭīfesi barışur yār-ı mu'āşır idi. Bu ḳıṭ'ayı yazup göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Saña İsḥāḳ bir su'ālüm var
Ḳaḳıyup ma'şāllah żucret itmesin

Ḳaḳa mismārı Mışra İbni Çivi
Sen seni Şāmda bekitmeyesin

Çala şūrını İbni İsrāfīl
Sen anuñ ününi işitmeyesin

Iḳlıḳ öte sen aña yardeh olup
Yele yanınca şıḳlıḳ itmeyesin

Saña yir yoḳ içilde çün bildün
Pes ne içün kenāre gitmeyesin

(P64a) Şāllāh yidin yumurda gibi hemān
Yata yata yirüñ yitmeyesin

(A60b) Gāh tedrīs ü geh ḳażā diyü sen
Ara yirde bula yeñi yetmeyesin

Ḥikmet Allāhuñ bu eşnāda Şāma ḳāḍī oldı evvel 'adem-i ḳabūl semtine sālik oldı ba'dehū ḳażāya rıżā virüp rāzı oldı (F65a). Ammā gūyā gūş-ı cānına ḥatif-i ġaybden عليكم با الشام فى آخرالزمان āvāzı vārid oldı ki kendü kendüye taṭayyür idüp bu tārīḫi buldı.

Beyt : Şehr-i ẕi'l-ḥiccede 'azmüm sefer-i Şām oldı
İstedüm yazmağa tārīḫini aḫşām oldı

Keẕālik Şāma girecek güni Sālihiyye-i Şām görindügi gibi evvel taṭayyüre naẓīre bu maṭla'ı dir.

Maṭla' : Cennet ḳoḳusı gelmege başladı meşāmma
İrişe gibi ḳāfilemüz menzil-i Şāma

Fi'l-vāḳı' bu fāller aña ḥasb-i ḥāl olup ol arāżi-i muḳaddesede rūz-ı 'ömrine şām-ı ecel irdi bu tārīḫ ḫāṭırına ilhām olduḳda oḳıyup cān virdi.

Beyt : Gelicek ḥālet-i nez'a didi tārīḫini İsḥāḳ
Yöneldüm cānib-i Ḥaḳḳa başum açuḳ yalın ayaḳ

Merḥūmuñ ṭarz-ı ġazeli levendāne vü küşāde ekṡeri taṣannu' u tekellüfden sade ḫūb u laṭīf edāda vāḳı' olupdur. Ol sebebden kāse-bāzlar içinde müsta'mel ve hengāme-perdāzlar dillerinde mütenāvildür. Bir gün bir dügünde kendi ḥāżır iken bir kāse-bāz her ġazel oḳıduḳça merḥūmuñ ġazelin oḳur. Merḥūm nāz yüzinden *'acebā bizüm ġazellerimüz olmasa bunlar ne oḳurdı ola* dir. Fużelā-yı zemāndan Şāh Ḳāsım ki yirinde meẕkūr olsa gerekdür ḥāżır imiş ve merḥūm ile şeker-ābı olduġı sebebden kemān-ı ṭa'n ile kemīn-gīnde muntaẓır imiş. Fırṣat (B43b) bulup *bunlar olmasa sizüñ ġazellerüñüzi kim oḳurdı ola dir.* Ammā inşāsı kemāl-i tekellüf üzredür laṭīf ibdā'lar ve naẓīf iḫtirā'lar nāzik 'ibāretler ve naġz isti'āretler itmişdür. Sulṭān (S33b) Bāyezīd-ı merḥūmuñ evāḫir-i salṭanatında vāḳı' olan büyük (P64b) zelzeleden Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ (F65b) cülūsın ve Sulṭān Bāyezīdüñ (A61a) vefātın müdevven tārīḫ yazmışdur el-ḥaḳ sikkeyi mermerde ḳazmışdur. Bu ebyāt merḥūm-ı merḳūmuñdur.

Ġazel : Devr-i ḥüsnüñde ḫaṭuñ ẓulm ile cān u dil alur
Bir sipāhī gibi kim yılda iki ḥāṣıl alur

Yine cān ḳaṣdına 'asker çeküp ol ḫaṭṭ-ı siyāh
Yine cāsūs-ı müjeñ sīneye geldi dil alur

Ḳadrüñi bilmeyen irerse n'ola vuṣlatuña
Bir zemāndur ki begüm manṣıbı hep cāhil alur

Māh u māhīye irerse n'ola āhumla yaşum
Sefer ehli ki seḥer-ḫīz ola çoḳ menzil alur

Derd-i ḥasretle geçer ehl olan İsḥāḳ gibi
Ḫūblar ṣoḥbetinüñ ẕevḳını nā-ḳābil alur

Ġazel : Fehm itdi ṣanma sā'il-i eşküm cevābını
Gözden geçürmeyen kişi ḥüsnüñ kitābını

Müşgīn ḫaṭuñ belürdi lebüñde daḫı güzel
Çoḳdan dilerdüm içmege misket şarābını

Ġazel : Ḫāk oldıġum ḳapuñda saña bildirem diyü
Ḥāli mükedder oldı ṣabānuñ var añla

Na'l-i semendi hicrī gününde feraḥ virür
Bir meh-liḳā gibi ki giceyle çıḳa gele

Ġazel : Cān 'aẕābından bizi ḳurtarmaġa gelmez ecel
Sen ḫalāṣ eyle begüm gel saña olsun minnetüm

Aġzuñı öpsem çekem gibi gelürdi cevrüñi
Ẕerrece yoḳ ṭā'liüm ṭaġlarca vardur himmetüm

Maṭla' : Günde biñ kez ölmek ile geçdi eyyāmum benüm
Ḳangı birin diyeyin çoḳdur ser-encāmum benüm

Velehū : Şimdiye dek ol perī-rūya yanam derdüm benüm
Gitdi şimdengirü kime yanayum derdüm benüm

Maṭla' : Va'de-i vaṣla dilinden dil-berüñ lā gelmedi
Çoḳ vefā ṣūretlerin gösterdi illā gelmedi

Velehū : Dünyeden ayruldıġuma incinür ṣanma beni
Güç midür bir bī-vefā hercāyiye yā hū dimek

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Velehū : Mūy-ı sefīd başladı yir yir aġarmaġa
Faṣl-ı ḫazānda açılur oldı bahārımuz

Velehū : Ẓuhūr u pertev-i ḥüsnüñ fürūġ u mihre ġālibdür
Anuñçün hep güneş yüzli güzeller saña rāġıbdur

Velehū : Gözüm izüñ tozın göñlüm ḳapuñ derbānluġın özler
Biri beglük hevāsında biri iksīre ṭālibdür

Bezm-i ġam muṭribinüñ sīne rebābuñ getürür
Çeşm-i giryān ḳabaġı ṭolı şarābuñ getürür

Ġonce ṭıflına Gülistān oḳıdur bād-ı ṣabā
Ḳulıdur şāh-ı gül ardınca kitābuñ getürür

Velehū : Senüñle māhı vezn itdüm terāzū-yı ḫayālümle
Öbür yanı göge aġdı ḳo ma'lūm oldı miḳdārı

Bu beyti faḳīre ġāyet ḫūb gelür.

Beyt : Göñül āyīnesi ṣāfīdür ammā
Temāşā buña bir ṣāḥib-naẓar yoḳ

Tīġ ḳaṣīdesi ve Serv ḳaṣīdesi daḫı vardur Serv ḳāṣīdesinde bu beyti ra'nādur.

Beyt : Ṭoġrusı olmaya idi ḳalbinde re'y-i kec
Bulırdı istiḳāmet ile i'tibār serv

(P65a) Ġālib üşendi 'asker-i bād-ı ḫazāndan
Ṣaḥn-ı çemende yapdı zümürrüd ḥiṣār serv

Merḥūm-ı merḳūm Mevlānā 'Amrī ile dānişmendlükde şerīk ü sehīm ve hem-dem-i ḳadīm olup mülāzemetden ṣoñra Amrī Serficeye ḳāḍī ve İsḥāḳ Çelebi Sirozda müderris olmış ittifāḳ 'Amrī İsḥāḳ Çelebiye mektūb gönderüp ṭaraf-ı ṭarīḳ-i ḳażāya terġīb ider ve ḳażānuñ ol zemānda olan ḥużūr u (A61b) ṣafāsı

ve taḥṣīl-i dünyāsı ile taṭrīb ider. İsḥāḳ Çelebī muḳābelede bu ḳıṭʻa ile cevāb virür.

Ḳıṭʻa : Ṭālib-i medrese cemʻiyyet-i yāran eyler
Dört gün heftede bir beg gibi dīvan eyler

Daʻvā faṣlında efendi ki olur ḳāḍīlar
Ṭoġruyı şöyle ḳoyup egriye bühtān eyler

(B44a) Ġāyet eyü tārīḫler düşürürdi pādişāh-ı merḥūmuñ cülūsına bu ḳıṭʻayı tārīḫ dimişdür ki (F66a) her mıṣraʻı tārīḫ-i cülūsdur.

Tārīḫ : Elā ey ḥāmi-i şerʻ-i muahher
Şeh-i gerdūn u sulṭānüʻs-selātīn

Süleymānsın nigīn-i devletüñle
Yanuñda ben ḳuluñ bir mūr-ı miskīn

Ḳabūl eyleñ felek şimdi olupdur
Ṭapuḳulı ḳapuñda maṣlaḥat-bīn

Şehā ʻālī-nesebsin vire Allāh
Beḳā vü ʻadl ü dād u emn ü temkīn

Ezelden saña Ḥaḳdan virilüpdür
Şehā her ḥāṣıl-ı īcād u tekvīn

Duʻānı ḳıldum irişdi semāya
Didi gökden sevākin-i ʻarş āmīn

Mezbūr İsḥāḳ Çelebī reʼis-i küttāb-ı dīvān iken maḳtūl olan Ḥaydar Çelebi ile ṭarīḳ-i taḥsīlde şerīk olup Ḥaydar Çelebī şılasına gidüp bir ʻavrat alup zanbaraluġa meşġūl olup eglendükde İsḥāḳ Çelebi aña bu mektūbı göndermişdür. Ṣūret-i mektūb-ı İsḥāḳ Çelebi : تا که چرخ پیره زن پرفتن سپهرازجمال
خورشید بدمهرحجب سحب ظلمانی راازروی مهر بانی برد آردوهرجامی بردومی آرد
ایزدتعالی آزمخدومی را که از مقتضیات مستلذات نفسانی که در جبلت

انسانی مرض شهوانیست مصون داردوبجهت عادت شب روی چون ماه رو سیاه نگذارد

(P65b) *Beyt* :همه زن دوست را بوقت شباب
حق نکه داروش ز مکر زنان

(S34a) Żamīr-i münīr-i dāniş-pezīre ḫafī olmaya geh ʿacūze-i devrān geh uʿcūbe-i zemāndur. Ḥilye-i ḥīle ile ārāstedür ve ḳaḥbe-i gerdūn-ı gerdān ki ḳabīḥe-i cihāndur. Ḥallī-i ḫıyāl ile pirāstedür. İmdi gerekdür ki er gibi olup ḳayd-ı nikāḥı ṭalāḳ-ı ıṭlāḳa tebdīl idüp reh-zen idüp zen-dostluḳ (A62a) pīşesin pīşvā idinmeyesin.

Beyt : در صف هر قحبه خود را مزن
تا نکویندت جوانان قحبه زن

Kemāl-i insānī ḥuẓūẓ-ı nefsānīden geçüp mażarrat-ı şehvānī refʿine mübāşir olup menāfiʿ-i rūḥānī celb itmek ola. Ol cāh-ı ʿıyş u ʿişret didügüñ çāh-ı belā vü miḥnetdür ve ol cemāʿat didügüñ tekşīr-i cemāʿat ve taḳlīl-i ḥużūr-ı rūḥdur. Şol ṣūret-i feraḥda görinen ferec bir meyl-i demdür ve ol bādī-i naẓarda mūcib-i ṣādī mülāḥaẓa olınan vādī-i derd ü ġamdur الحذر الحذر من قبل ان تقول این المفر

Beyt :زنهار بغرق آبه قس در نروی
باز آمدننت نست چو رفتی رفتی

(F66b) Pes teʾemmül-i ṣādıḳ teʾehhül-i ʿāyıḳı refʿ idüp ʿaleʾt-taʿcīl gelüp kemālāt-ı ünsiyye ve maʿārif-i ḳudsiyye kesb idesiz ki insān anuñ birle mükerrem ü mufażżal و الا اولیك كالا نعام بل هم اضل dür.

(B44a) ESĪRĪ : Anaṭolı cānibindendür. Ṭarīḳ-i ʿilm ve ṣaded-i taḥṣīlde iken ferāġat itmişdür. Dūr u dırāz müddetler Kāfiristānda esīr olup ol taḳrīb ile Esīrī taḫalluṣ idüp ḫalāṣ bulduḳdan ṣoñra Aġriboz ḳażāsına tābiʿ Ḳızılḥiṣār nām ḳaṣabada teḳāʿüd iḫtiyār eylemişdür. Ve esīrlüginde olan ser-güẕeştin ḳıṣṣa-i ābdār eylemişdür. Bu ġazel daḫı anuñdur.

Ġazel : 'Andelībi zār iden ey dil bu ferd-i eşk midür
(B44b) Ġoncayī ḫandān iden şebnem gibi yaşuñ mıdur

Būy-ı zülfüñ siḥr idüp gerdānuma bend eyleyen
Şaşdı 'aḳlum bilmedüm gözüñ midür ḳaşuñ mıdur

Bile toġdı büyidi gibi yanuñda ey göñül
Derd ü ġam her dem kesilmez yoḳsa ḳardaşuñ mıdur

Ḥüsn eyleyen māhı sensin rūz u şeb kim mihr ü māh
Yüz sürer cārūp-veş ḳapuñda farrāşuñ mıdur

Būse istedüm lebinden didi kim ol nev-cevān
Ey Esīrī pīrsin būse senüñ işüñ midür

ĀṢĀFĪ : Erbāb-ı bölük zümresinden ḳuloġullarından (P66a) ehl-i 'işret ve esīr-i ṣoḥbet cevān idi. Şi'rinde çāşni-i 'ışḳ u neşve-i sūz olup ebyātı biribirine çespāndı. Diyar-ı Ḥalebde āḫirete intiḳāl itdi ve sāl-i erba'inde iken terk-i māh u sāl itdi.

Ġazel-i ū : Kim didi kim ḫançerüñe dostum düşmen saña
Kim durur bu yüzden añladan beni düşmen saña

Ṭūr-ı Mūsā döymeyicek ey tecellī āteşi
Nice döysün dil didügüñ vādi-i Eymen saña

(A62b) Baña kūy-ı Ḥüsrev ü Şīrīn kelāmum bes durur
Ḳaṣr-ı Şīrīnüñ ile var ey Kūhken Ermen saña

Ger baña taḫt-ı Süleymānı da virseñ Āsafī
Ben gedā-yı kūy-ı yār olduġumı virmeñ saña

Varıcaḳ āstānuña kilāb-ı kūy-ı cānānum
Ṭutar her birisi luṭf ile gitme diyü dāmānum

Nigārā gerd-i mihnetden yaşınur çaġlama eşküm
Niçe göz aġrısı görmiş durur bu çeşm-i giryānum

(F67a) *Velehū* : Bir livā-yı ejdehā-peyker çeküp her bār-ı zülf
'Asker-i ḫāl u ḫıṭa olmış durur serdār-ı zülf

UṢŪLĪ : Vardaryeñicesindendür. Ṭarīḳ-i taḥṣīlde iken cānına tīr-i cez̲beden sehmü'l-ġayb irmişdür. Cübbe vü destārı terk idüp dervişler libāsına belki melāmetīler pelāsına girmişdür. Ol 'aṣrda Şeyḫ İbrāhīmüñ Mıṣrda ẓuhūrı şāyi' olup

Ġazel : Dilde ḫaylīden ḫayāl-i zülf-i dil-ber var imiş
Ḫānem içinde yatur biñ başlu ejder var imiş

Ey dirīġā hīçe saṭdum ḳıymetini bilmedüm
Āb u ḫākümde benüm bir pāk gevher var imiş

Olmadan levḥ ü ḳalem daḫı laṭṭ-ı ma'şūḳ ile
Levḥ-i dilde yazılu dīvān u defter var imiş

Secdeler eyleñ gelüñ abdāllar kim bunda bir
Tekye-i ḥaḳda trāş olmış ḳalender-veş imiş

Yaḳdı göñlüm āteşi şöyle cihān mülkin dilā
N'eylesüñ dīvāne göñlinde aḫker var imiş[3]

Zāl-i dünyāya göñül virme Uṣūlī var iriş
Gülşenī dirler vilāyet içre bir er var imiş

diyüp varup niçe zemān şeyḫ-i mez̲kūruñ ḥużūrında tekmīl-i nefs ü tehzīb-i aḫlāḳ içün mücāhede idüp yine Rūma gelüp gāh Yeñicede gāh Evrenos Beg oġlı Abdī Beg yanında sancaḳlarda bile olup āḫir fevt olmışdur. Şeyḫ İbrāhīmīlere isnād olınan ilḥād toḫmın Rūmda evvel ol ekmişdür ve Nesīmiyyat türeḥātından

3-Bu mısrada vezin bozuktur.
N'eylesün bi-çarenün bagrında ahker var imiş
(Mustafa İsen, Usuli, Hayatı, Sanatı ve Divanı, Erzurum 1988).

getürdigi nihāl-i nihād-ı ḍalāli ol dikmişdür. Niçe oñup bitmeyecekler gelüp ol tohmı ekmege (S34b) başlamışlar ve niçe ber-ḫordār olmıyacaḳlar ol nihāle budaḳlar aşılamışlardur. Ḥaḳ Te'ālā toḫumların çürüde ve köklerin ḳuruda.

Maṭla' : Ḳanı ol gün ki ḫayāl-i yār idi eglencemüz
Devletinde her cihetden var idi eglencemüz

Ġazel : Yir göñül tīr-i belā peykānını ḫurmā gibi
(P66b) Ṭatlu ṭatlu nūş ider ġam-nişīni ḥelvā gibi

Hīç göz açdurmaz gözüm ṭūfāna virdi 'ālemi
Göklere ṭurmaz çekilür āhum ejderhā gibi

Ḳanlu yaşum seyl olup aḳdı yeñilmez n'eyleyem
Çak yürekden taşdı vü cūş eyledi deryā gibi

Eksigüñ yoḳ ẕerrece bir bī-bedel maḥbūbsın
Āh kim hercāyi sen mihr-i cihān-ārā gibi

Ebr-veş çeşm-i Uṣūlī nice giryān olmasun
Aġladuġınca güler ol gül gül-i ra'nā gibi

(F67b) *Ġazel* : Ṣubḥ-dem maşrıḳ diyārından çeküp leşker güneş
Ġāret itdi vārını şāmīlerüñ yek-ser güneş

(A63a) Bir ḳadeḥ nūş eylemiş cām-ı ṣabūḥı ṣubḥ-dem
Kellesi ḳızmış cihān ḫalḳına zer ṣaçar güneş

Ser-tā-pā maḥbūb vaṣfında bu medḥ anuñdur. Birḳaç beyti yazıldı.

(B45a) *Şi'r* : Yā mücessem-rūḥdur yā peyker-i cān ol beden
Yā gül-i gülzār-ı cennet yā semen yā yāsemen

Yā elifdür dest-i ḳudretden siyeh bālā yā belā
(F68a) Yā nihāl-i serv yā naḫl-i revān yā nārven

Yā ser-āmed bir Ḥabeş maḥbūbıdur yā dām-ı dil
Rişte-i cāndur yāḫūd merġula yā müşk-i Ḫoten

Sümbül-i bāġ-ı cinān yā ṭurre yā ṭarrār-ı cān
Yā ṭırāz-ı ʿanberīn yā müşk yā müşkīn resen

Nūr üzre nūn yā ebrū yāḫūd miskīn kemān
Yā iki kec-rādur olmış rāları mekr ü fiten

Ḳaşuñ altında gözüñ bir türk-i tīr-endāzdur
Yā meger Mirrīḫ ḳılmış ḳavs burcında vaṭan

Ġonce-i zanbaḳ mı yā beni yā ay üzre elif
Cāmiʿ-i ḥüsn içre yā minber yā bir sīmīn-vesen

Ḫāller midür yüzüñde yāḫūd eṭfāl-i Ḥabeş
Yā Ḫoten sulṭānı mülk-i Rūma ṣalmış taḫten

Ṣafḥa-i ḥüsn içre ḳonmış noḳṭa-i mevhūmdur
Ya ki sırr-ı ġayb yāḫūd cevher-i cān yā dehen

Ḥāṣılı bir naḫl-i güldür ḳāmetüñ şimşādı kim
Başdan ayaġa müzeyyen berg-i nāz u şīveden

Yoḳ yoḳ āb u gilden olmamışdur anuñ ṭıyneti
Cān u dilden yaradılmışdur vücūdı cümleten

Bir naẓarda dīn ü dil mülkini yaġma eyledüñ
Gün gibi bir daḫı ʿarż-ı ḥüsn idersüñ vāy men

Ey Uṣūlī ayaġı topraġı gözler nūrıdur
Saḳlasun anı yavuz gözden Ḫudā-yı zü'l-minen

Ebr gibi ḳanlu yaş dökdükçe ʿuşşāḳuñ gözi
Gülşen-i ḥüsn içre gül gibi olasın şād sen

Ben olayın sāye-veş ḫāk-i siyehde pāy-māl
Bu cihān ṭurdukça ṭur ey serv-i sīm-endām sen

Pādişāhum kendüñe ehl-i kemāli ḳul idin
Sen Süleymānsın saña yār olmasun her ehremen

ĀFTĀBĪ : Merzifonīdür. Zemānesinüñ ẕū-fünūnıdur. Bir zemān ṭarīḳ-i ʻilmde küşiş baʻdehū ṭarīḳ-i taṣavvūfa sülūk idüp meşāyiḫ-i ṭarīḳat ḫidmetlerinde taḥṣīl küşāyiş itmişdür. Āḫir Sulṭān Aḥmed-i merḥūm cenābına intisāb idüp ḥüsn-i iltifātda ber-vech-i teḳāʻüd birḳaç aḳçe idinüp ölince Amasiyyada ve ḥavālisinde vaʻẓ u naṣīḥat ve ḫalḳdan inḳıṭāʻ ü ʻuzlet üzre ʻömr geçürmişdür. Eşnā-yı vaʻẓda baʻżı zemānda ḥāl ġalebe idüp ceẕbe ʻalāmeti ẓuhūr ider imiş. Şevḳ (P67a) iẓhārı ile ehl-i meclisi pür-şūr ider imiş. Bu cümle ile Çerāġ dirler bir cevānuñ şemʻ-i ḥüsnine pervāne imiş ve āteş-i ʻışḳ ile ṭutuşmaḳda bī-iḫtiyār olup dīvāne imiş. Mezbūr Çerāġa āḫir ʻömrinde (F68b) biz de irişdük. İstanbul bezāzistānında kitāb ṣaḥḥāfı idi. Āfitābīnüñ kendüye olan ġazellerin oḳıyup gezüp anuñ vaṣṣāfı idi.

Ġazel : Kaʻbe-i küyuña yol vir aña ki yol varamaz
Yetür anuñ dilegin kim yüz urup yalvaramaz

(A63b) Çekdi çāk eyledi ten cübbesini ʻışḳ henüz
Dostuñ dest-i ġamından yaḳasın ḳurtaramaz

Ṭoḳınam dir dil-i ʻuşşāḳa perīşāne meger
Ol perī şāne ile zülfin anuñçün ṭaramaz

Ḳılca fehm eyleyemez mū-miyānuñ arasın
Şol ki diḳḳat edicek bir ḳılı iki yaramaz

Cevr oḳuñ atar iken yār kemānveş bile mi
Ṣaya bilür ne içün ḳolları ile ṣaramaz

Var mı birgün ki güneş aḳşāma dek şehre düşüp
Gū-be-gū der-be-der ol māhliḳāyı aramaz

Bulmadum derdüme emsem lebüñ emsem bāri
Ṭāḳatüm ḳalmadı ṣabr itmege ḥālüm yaramaz

Āftābī ṭoġa devlet güneşi bir gün ola
Ḥaḳ Te'ālā ḳulını ḳahr ile dā'im ḳaramaz

Velehū : Müjeñ tīrine cān etmek hedef devlet nişānıdur
Velī bencileyin ḫākinüñ ol devlet ne şānıdur

Yeter düşdüm ıraḫ oḳ gibi ḳurbānı olduġum
Ḫam -ı ebrūlarından ki yedi ḳudret Keyānīdür

Zemānında bu şāhuñ çek taṣarrufdan elin ey çarḫ
Yıḳar bir bir senüñ göñlüñ yigitlük 'unfuvānıdur

Velehū : Geldi bir nāme ki efsūn oḳımış ḫāmesine
Ki gören 'āşıḳ olur ṣūret-i ser-nāmesine

ĀFTĀBĪ : Bu Āftābī İstanbul ferzendidür. Aḳrānınuñ 'ilm ü kemāl ü ma'rifetden behremendidür. Evvel kendi daḫı sipihr-i ḥüsn ü ṭal'at-ı Āftābī idi āmmā hevā-yı 'ışḳ ile āteş-i hecre yananlarına zülāl-i vaṣlı ile ṣu sepmekden ol āfet ābı idi. Fünūn-ı 'Arabiyyeyi ba'żı mevālī-i 'ıẓāmdan Emīn Kösesi dimekle ma'rūf Mevlānā Yaḥyā Çelebinüñ oġulluġı fünūn-ı 'Arabiyye vü edebiyyeden ḫayli nesneyi andan taḫsīl itmişdür. Ba'dehū fenn-i Fürs ü inşā vü inşādı ehlinden tekmīl itmişdür. Aḳrānınuñ yegānesi oldı ve naṭ'-ı ma'rifetüñ ferzanesi oldı. Ḥālā dīvān-ı Süleymānī kātiblerindendür ve ol zümrede 'ilm ü ma'rifet ṣāḥiblerindendür. Bu degül ki yalñuz (B45b) ḫāme aña dest-yārdur her fende ḫāmesi gibi eli vardur. Belki ḫāme ki ehl-i belāġat içre müşārün-ileyhi bi'l-benāndur anuñ öñine ser-fürū eyler ve F69a nāme ki ser-defter-i feṣāḥatdür reşḥa-i midādından taḥṣīl-i āb-ı rū eyler.(S35a)

Şi'r-i ū : Kemān-ı baḫtını sa'y ile ḳurdı
Şu kim çekdi ḳara baġrına ḳurdı

Velehū : Bu lem'a-i ḥüsn ile ki sen nūr-ı başarsın
Yüz virme igen zülfüñe ki nūrı başarsın

(B45b)ĀGEHĪ : Münbit-i şu'arā ve ma'den-i ẓurefā olan Vardaryeñicesindendür. İsmi Manṣūrdur. Kendi daḫı 'ilm ü dānişle ma'mūr olan (P67b) ḳużātdan meẕkūrdur. Luṭf-ı ṭab'ı ve cevdet-i żihni müsellemdür.

Mıṣra' : Bir ẓarīf ü laṭīf ādemdür

Maṭla' : Baḥs-i viṣālüñ oldı gice sebzezārda
Alınma sevdigüm çoḳ olur söz kenārda

Velehū : Ayırdı ben ġubārı reh-i kūy-ı yārdan
Çoḳdur bizüm şikāyetimüz rūzgārdan

Velehū : Ḫaber-i vuṣlat-ı dīldārı idermiş ifşā
Bize āḫir göresin söz getürür bād-ı ṣabā

Velehū : Müzeyyen ideli ḫançerle ol miyān-ı bendi
Ḳıyāmet oldı yine ortaluḳ güzellendi

(A64a) Gemiciler ıṣṭılāḥatı üzre bir ḳaṣīdesi vardur ḫayli şöhret ṭutmışdur. Bu nev'a

Naẓm : Çekdürüp fırḳaṭañı gözden ıraġ olduñ sen
Baḥr-i fırḳatde nice fırtınalar çekdüm ben

Bād-ı 'ışḳuñ alavand eyledi ṣabrum gemisin
Ey levend öldi göñül ṭıflı senüñ derdinden

Bār-ı bercīsüñ siyāh aṭlāşdan olalı cānā
Gemici neftīlerüñ 'āşıḳ-ı zār itdüñ sen

Dūd-ı āhum direk oldı bu zemīn keştīdür
Bir yeñi yelken olupdur aña gerdūn-ı kühen

Ḳorṣan ol ḫāṣılı dünyādan alarġa olagör
Bu ḫayırsuz adada durma dilā iso seren

Olsa deryā ķumı miķdārı ķoyımaz derdin
Sā'ati var geçer ey Āgehī ṣabret ķatlan

Seyr iden yüzüñi deryāda irişür Ḫıżra
Ķadre irer seni bir kerre ķadırġada gören

Yār aġyār ile seyrāne çıķar deryāya
Ehl-i dil 'āşıķ olan volta urur geñ yaķadan

Orsa varsañ çıķamazsın poca gitseñ girdāb
Nice ķullansañ atar ķaraya bu keştī-i ten

İLĀHĪ BEG : Ķadīm ḫanvādelerdendür ve Kürdistān begleri içinde Melikzādelerdendür. Ol zemān ki cihān pādişāhları içinde ṣāḥib-tāclaruñ ser-āmedi ve taḫt-nişīnlerüñ ṣāḥib-ṣadrı merḥūm Sulṭān Selīm idi ve ol şāh-ı mihrbān u ķahramān-nişānuñ cemāl u celālinden begler ümmīdvār u pür-bīm idi. Meẕkūr İlāhī Beg pādişāhuñ ḥüsn-i nevāzişi ile ḫayli zemān begler içinde yegāne vü naṭ'-ı ri'āyetde ferzāne idi. 'Āķıbet Leclāc-ı dehr-i beydaķ fitne sürüp şāh yolında ferzīn gibi kec-revdür diyü iṡbāt eyledi. Ṣoñra bir manṣūbe ile (F69b) ḫāne-i ecelde şeh-māt eyledi. Ol şāh-ı 'alī-ṣıfat tīġ-i ẕü'l-fiķār-āṣāsıyle bile Ḥalebde İlāhī Begi iki biçdi. Sāķī-i devr aña daḫı dost-kāmiler ṣunarken devr dönüp ṣoñra ķanın mey gibi içdi.

Maṭla' : Yār diyüp cānlar birürmin bir belā-yı cān içün
Bāde dip ķanlar yudarmın bir piyāle ķan içün

İLĀHĪ : Merḥūm Vardaryeñicesinden ehl-i 'ilm ü ṣāḥib-'irfān cevān idi (P68a) Şi'ri nice maķbūl ise sā'ir 'ulūmı vü aḫlāķı hem-çünān idi. Kendi selīmü'n-nefs ve adı Selmān idi bir zemān Selmānı maḫlaṣ idindi 'āķıbet bu maḫlaṣda keṡret-i şürekādan incindi. Şeyḫ İlāhī-i merḥūm ile hemşehrī ve hem-maḥalle olduġı cihetden İlāhī maḫlaṣ oldı. Selmān maḫlaṣında şerīkden ķaçduñ bunda daḫı ol maḥẕūr bāķīdür dinilse Şeyḫ İlāhīnüñ ḥüsniyyāta müte'allik şi'ri yoķdur dimek aña maḫlaṣ oldı. Mülāzım iken vefāt eyledi.

(A64b) *Maṭla'* : Göñlini saña ezel virmiş durur ey cevri çoķ
Anuñ içün ġayrı dil-ber sevmege hīç gönli yoķ

(B46a)*Velehū* :Sırrumı fāş eyledi ol noḳṭa noḳṭa ḫāller
Ḳumda oynasın begüm şimden girü remmāller

Velehū : ʻĀşıḳ öldürmege taḥrīk ider yanuñda
Ṭoġruluḳ añlamazam ḫançer-i bürrānuñda

Velehū : Eylerüm tercīḥ yāruñ laʻl-i gevher-pāşını
Ḳangı ṭaş ḳatıysa Ḥātem aña ursun başını

Velehū : ʻĀşıḳuñ rāh-ı belāda çeşme iden yaşını
Çeşmeler üzre iki tārīḫ ḳılmış ḳaşını

Velehū : Tīşesiyle itdügini Bī-sütūnuñ ṭaşına
ʻĀḳıbet Ferhāduñ ey dil geldi bir bir başına

Velehū : Böyle miydi ey felek bizüm ile peymānuñ senüñ
Cām-ı mey ola şikest ü ḳahve fincānı dürüst

EMĀNĪ : İstanbullıdur. İbrāhīm Paşa devrinde ḫāzīne kātiblerinüñ maḳbūllerinden ve İskender Çelebinüñ muṣāḥiblerinden ṣāḥib-neseb Merdümzādelerden ve ṣūḫ-ṭabʻ u āzādelerden idi. Pīrān-ı ṭarīḳ-i muġān umūr-dīdelerinüñ ber-güzīdesi aḳrānınuñ gürg-i bārān-dīdesi idi. Ḫāzīne kitābetinden bölüge sülūk itdi İskender Çelebi vāḳıʻasından ṣoñra Baġdad seferinde İbrāhīm Paşa ġażab idüp Emānī ile ḫazīne kātiblerinden birḳaç nefer kimesnenüñ ʻulūfesin kesdi İbrāhīm Paşaya bu ḳıṭʻayı diyüp yirmi beş aḳçe ulūfesi yine muḳarrer oldı (F70a).

Ḳıṭʻa : Ehl-i tīmār gibi dirlügimüz refʻ oluben
Ḥālimüz Āṣafā añılmaġa mevkūf oldı

Saʻy idüp daḫı teraḳḳīler ümīd eyler iken
(S35b) Elimüzden ne gelür ḫiẕmetimüz yūf oldı

Baʻdehū اسلامته فى الوحدت diyüp iḫtiyār-ı (P68b) ʻuzlet ve Selanikde ḳabūl-i tevliyyet eyledi. Egerçi pīrāne-ser idi ammā püserler ile ʻışḳ-bāzluḳda

cevānlardan bedter idi. Āḫir Selanikde intiḳāl eyledi diyār-ı āḫirete irtiḥāl eyledi. İskender Çelebinüñ ʻazline bu tārīḫ anuñdur.

Tārīḫ : İrtişā ḳaşrını yapduḳda Sikender Çelebi
Taḫtasın sīmden itdürdi vü zerden mıḫın

Der ü dīvārını naḳş eyleyicek ol dāna
Ḳatı açuḳ boyadı çoḳ idüben zırnıḫın

Münteşir olıcaḳ efvāha peyām-ı ʻazli
Ḫātif-i ġayb didi rüşvet ile tārīḫin

Ġazel : Öldürmege ben ḫaste-dili tīġüñi çek gel
Cān naḳdini īşār idelüm yoluña tek gel

(A65a) Erbāb-ı naẓar ḫāk-i rehin sildi süpürdi
Ey bād-ı ṣabā yār işügine bilerek gel

Her gice dil-i tīre ḫayāliyle münevver
Sen ey meh-i bed-mihr gerek gelme gerek gel

Ġazel : Bezm-i meyden sāḳiyā dūr olmasun mül gül gibi
Bülbül itsün ṣad-hezārān giryesin gül gül gibi

Ber-ṭaraf ḳıl ruḫlaruñdan ṭurre-i müşgīnüñi
Gülsitānda olmaya raġbetde sünbül gül gibi

Būse cerr it laʻl-i nāb-ı yārdan ḫaṭ gelmedin
Vaḳt nāzükdür geçer itmez taḥammül gül gibi

Ġonceye beñzer dehānuñ didigümce germ olup
Açılur nāzüklenür ol şūḫ-ı şengül gül gibi

Bezm-i meyde ṣorsa ger yārān Emānī ẕevḳını
Būse-i dildār ile eyler tenaḳḳul gül gibi

(B46b) EMĀNĪ-İ ŞĀNİ : Rūmilinden Ṭuna yalısından Rusçuḳ nām ḳaṣabadan bir emīnüñ ve ümerā içinde bir güzīnüñ oġlıdur. Adı Muṣṭafadur. Āyīne-i ḳalb-i ḳābili pür-ṣafādur her ta'rīfe şānı ḳābildür ve her ḳābiliyyet ile tavṣīf olınsa mütehammildür. Evvelā taḥṣīl-i 'ulūme meşġūl oldı. Emāṣil içinde mümtāz ve efāżıl yanında maḳbūl oldı. Şām ḳāḍīsı 'Ali Çelebi ḫidmetinden ferāġat itdi taḥvīl-i ṭarīḳ idüp ṭāli'den ruḫṣat ümīdine semt-i āḫire sülūka 'azīmet itdi. Şi're küşiş itdi ser-rişte-i kārı ele getürdi inşāya āzmāyiş itdi temām yirine (F70b) yitürdi ḥüsn-i ḫaṭṭa verziş itdi bi'ż-żarūrī ḳalem ayaġına baş indürdi. Ve bi'l-cümle şūḫ-ṭab'luḳda ve şehr-āşubluḳda 'asker-i a'dāsın (P69a) şındurdı.

Eş'ār-ı ū : Yüzüñ görmek cihānuñ verdi ḫandān olmadan yegdür
Ġamuñla aġlamaḳ murġ-ı ḫoş-elḥān olmadan yegdür

Bugün çāh-ı zeneḫdānuñda bir sā'at esīr olmaḳ
'Azīzüm niçe yıllar Mıṣra sulṭān olmadan yegdür

Ḫarābāt içre bī-ḥürmet olup zāhid ayaḳlanmaḳ
Esīr-i ḳahve-ḫāne düzd-i fincān olmadan yegdür

Maṭla' : Perī-peykerlerin gözlükle seyr eylerdi ḥammāmuñ
Yayıldı seng-i hicrānuñ açıldı gözleri cāmuñ

Velehū : İrmege ṭālib olanlar ḫaṭṭ-ı 'anber-fāma
Ey yüzi gün göreyin irmeyeler aḫşāma

(A65b)*Maṭla'* : Āḫir olsa rūze-i derd ü elem 'ıyd eylesem
Sīne-çāk olsam libās-ı 'ışḳı tecdīd eylesem

Velehū : Vaṣf-ı dendānuñı ki ger dil-i maḥzūn söyler
Söylemez söylemez amma dür-i meknūn söyler

EMRĪ ÇELEBĪ : Adı Emru'llāhdur. Edirnelidür. Ṣāḥib-ṭab'-ı selīm ve mālik-i ẕihn-i celīdür. İnṣāf budur ki her fennüñ ki zer-dūzı (F71a) vardur fenn-i şi'rüñ zer-dūzı Emrī Çelebidür. Her 'ilmüñ ki mū-şikāfı vardur miyān-ı şu'arāda 'ilm-i naẓmuñ ḳılı ḳırḳ yarar müdeḳḳıḳı Emrī Çelebidür ol ḳadar ebkār-ı efkār ki لم يطمثهن انس قبلهم ولا جان dur. Ol cem' itmişdür ki dīvānı ḥūr-ı 'ayn ile

memlū firdevsüñ ʻaynı olmışdur ve şemʻ-i ḳalb-i tābnākı üzerine ol deñlü ḫayāl pervāneleri cemʻ olmışdur ki ẕihni gūyā fānūs-ı ḫayāl olmışdur. Gülşen-i eşʻārı sīr-āb u şād-āb itmege nāvdān-ı şikāf-ı ḳāf-ı fikri kāfīdür ve baḥr-i şiʻr-i dil-cūyı nihāl-i ḫayāle neşv ü nemā virmege bir nehr-i ṣāfīdür. Meşşāṭa-i ṭabʻ-ı āyīne-i fikrin ʻarūs-ı feyże muḳābil eylese cemāl-i maʻānīde zīver-i ḫāl-i ḫayāl ḳalmaz ki anda mürtesem olmaya ve ḳaʻr-ı baḥr-ı mescūr-ı şiʻrde derūn-ı ṣadef-i fikrde bir dürr-i girānmāye-i dīde-i nā-dīde yoḳdur ki ġavvāṣ-ı ḫāme-i endīşesi aña yol bulmaya. Ḫayāl şöyle ki māhda yā burc-ı ṣevrde ola siḥr-i şiʻr ile indirüp inek gibi andan şīr-i ṣāfī ṣaġar ve eger maʻni māhīde (S36a) olursa ḳullāb-ı re'y-i fikr ile çıḳarup bir ḫayāl ile baġlar. Muʻammāda ḫod ol nāmver ad çıḳarmışdur ve tarīḫüñ envāʻında hiçbir tārīḫde dinilmedük tārīḫler diyüp (P69b) ḥadd-i iʻcāze (B47a) varmışdur. Heman ʻaybı budur ki bir perteve maẓhar olup destres bulmadı ve bir ṣāḥib-vücūduñ ʻayn-ı ʻināyetine manẓar olmadı.

Beyt : Ḥayf u efsūs u ṣad hezār dirīġ
Ḳaldı gitdi niyām içinde o tīġ

Nitekim kendi daḫi bu maʻnāya işāret eylemişdür.

Beyt : Bir gevherüm ki ḫāk-i siyāh içre ḳalmışum
Ṣarrāf-ı dehr bilmez ise n'ola ḳıymetüm

Bu ġazelüñ her beyti bir ḫayāl-i ḫāṣdur.(A66a)

Ġazel : Yād idüp ḳan aġladuḳça dīde ol şīrīn lebi
Ḳatresin gören ṣanur bir ṣurḫ-ı şekker leblebi

Dīdeme şol deñlü geşt eyler ḫayāl-i yār kim
Müzesinden dökilür yir üzre sīmīn kebkebi

Zülf-i ʻanber-bārı gelmiş altına dāmen ṭutar
Düşe diyü bād-ı āhumdan turunc-ı ġabġabı

Ḳodı çeşmümde ḫayāl-i ḫaṭṭın ol sulṭān-ı ḥüsn
Şīşe içre ḥabs-i mūr itdi Süleymān beni

Ḳaṭre-i eşküm girer yire çıḳar göge şerer
Yaşum ile āhumuñ Emrī alışmaz kevkebi

Maṭla' : Pāy-māl eyleme gīsū-yı 'abīr-efşānuñ
Ḳuyruġın başma nigārā uyur ejderhānuñ

Velehū : Ebrūmı gören dīde-i pür-ḫūn üzerinde
Beñzetdi belā ebrine Ceyhun üzerinde

Şād itmek içün rūḥını her gice zemāne
Ve'l-leylī oḳur türbet-i Mecnūn üzerinde

Velehū : Geşte-i 'ışḳ olduġına şem' bu rūşen delīl
(F71b) Gündüzin aṣıldı indi gicesi üstine nūr

Ḫaṭṭuñ üzre zülf-i 'anberbār şöyle ṣalınur
Ey Süleymānum ki olmaz ayaġı altında mūr

Velehū : Gördi ḳaṣr-ı çarḫda āhum yilinden söyinür
Eyledi hāle çerāġ-ı māha perde dāmenin

Gördi ki her dem sütūn-ḫāne-i āhından yanar
Bī-sütūn itdi varup Ferḥād-i miskīn meskenin

Velehū : Eger ḥaşr olmaz isem ol ḳıyāmet-ḳadd nigārumla
Gezem maḥşerde gögsüm dögerek seng-i mezārumla

Ġubār olsam reh-i kūyında ḳomaz tozıdur āhum
İlāhī n'eyliyem bu rūzgār-ı zūr-kārumla

Maṭla' : Gerd-i beh mi zeḳanuñda ḳararan ḫaṭṭı mı ki āh
Oldın mı dūd-ı dilümden yāḫūd ol sīb-i siyāh

Maṭla' : Beñzemez ruḫsār-ı dildāre yüzin gördüm gülüñ
Nāleme öykünmez işitdüm hezārın bülbülüñ

Maṭla' : Bir şeker-lebdür bu ben maḥzūnı nā-şād öldüren
Kim aña nisbet dinür Şīrīne Ferhād öldüren

(P70a) *Maṭla'* : Ḫaṭuñ ile nāfeyi çün itmek istedüm bāzār
Ben içi ḳan ṭışı gün ṣatarum didi 'aṭṭār

Beyt : Kitāb-ı ḳıṣṣa-i Yūsufda ṣan taṣvīr-i Yūsufdur
Ḫaṭ-ı miskīn sevād içinde Emrī 'ārıż-ı canan

Velehū : Baḳup ol ḳāmet u rūya dime gün yüksek
(A66b) İregör menzil-i vaṣla şeb-i ḫaṭṭı tiz irer

(B47b) *Beyt* : Efendi biz bir alay adı ṣanı yoḳ rindüz
Gerü hem-zede filān ben filānımuz yoḳdur

Ġazel : Ḫaṭṭ ki levḥ-i 'ārıż-ı cānānı yazmışdur temām
Ṣafḥa-i gülde Bahāristānı yazmışdur temām

Ḳıṣṣa-i çāh-ı zeneḫdānın ḫaṭından ṣor ki ol
Ser-güzeşt-i Yūsuf-ı Ken'ānı yazmışdur temām

Āferīn olsun ḫaṭ-ı yāre ḫaṭ-ı reyḥān ile
İki gül yaprağına Ḳur'ānı yazmışdur temām

La'lden bir cāmdur la'lüñ ki eṭrāfında ḫaṭṭ
Ḳıṣṣa-i cām-ı Cem-i devrānı yazmışdur temām

Gül yüzin vaṣfında Emrī tāze dīvān bağlamış
Misk-i terle ḫaṭṭuñ ol dīvānı yazmışdur temām

Bu faḳīr daḫı bu vech ile pey-revlük idüp dururdum.

Li-muḥarririhī : La'lüñe ḫaṭṭ ki ḫaṭ-ı reyḥānı yazmışdur temām
Ḥāl-i Ḫıżr u çeşme-i ḥayvānı yazmışdur temām

Bir şebistāndur ḫaṭuñ eṭrāfına sebzeyle ḫaṭṭ

Ḥāşiye idüp Nigaristānı yazmışdur temām

Āferīn üstādına kim devr-i la'l cām la'lüñe
Dāstān-ı devr-i ḳavm-i canı yazmışdur temām

(S36b) Ḳaşlarından iki bismi'llāhı ser-meşḳ eyleyüp
Sūre-i Nemli ḫaṭ-ı reyḫānı yazmışdur temām

Dilde 'Āşıḳ fikr-i ḫaṭṭuñ naḳş ḳılmış gūyiyā
Cevher-i ferd üstine Ḳur'ānı yazmışdur temām

Üstādāne daḳīḳ mu'ammāları vardur ki Mīr Ḥüseyin görse bende-i ḫalḳa be-gūşı olurdı ve Şerefü'd-dīn Yezdī şeref-i şemsde yazılmış ta'vīz gibi bāzū-bend-i Sā'id-i sa'ādet iderdi ki bunlardur.

Be-ism-i Bektāş : Māh u pervīn u güneş başın virür çünki saña
Her biri yoluña bir gevher nişār itse n'ola

Be-ism-i Derviş : Döndük ey gül yaş içinde oldı nā-peydā dirīġ
Heftümīn ṭāḳ-ı zümürrüd ḳubbe fīrūzī esās

Be-ism-i Nūḥ : Gelür görüp beni ḳarşudan ol meh-i tābān
(F72a) Niḳāb ile yüzini itdi cān gibi pinhān

Yaḳmasun bülbüllerini ol gül-i gülzār-ı dil
Bülbülüñ cem'inden ayrugını yaḳsun muttaṣıl

Bir def'a Edirneye Şems-i Mu'ammāyī dirler bir mu'ammāyī 'Acem gelüp Edirne bağçelerinüñ birinde yārān ile ṣoḥbet ve her güne 'işret ider iken Emrī Çelebiye vāfir ġubār yimek teklīf ider ki ḥayrān ide ve ḥayrān ile mu'ammādan baḥs idüp anı şermende ve yarānı ḫande ide. Emrī bī-bāk u ferahnāk ġubārdan görür (P70b). Ba'de zemān 'Acem bunuñ körbengi (A67a) olduğın görür. Kebāb yirken *kebāb-ı bī-ḥad ḫordem bāri* dir ki ta'miye ile Emrī ḥaṣıl olur. Emrīnüñ ġubārdan ḫāṭırına hergiz ġubār yerinmeyüp bedīheten beşāret nāmına bu mu'ammāyı 'ale'l-fevr naẓm idüp oḳur.

Beşāret : زارم ز آه و ناله بسیار متصل
دارم ز بخت خویش همیشه حراش دل

'Acem ḫāh-nā-ḫāh ḳā'il olur. Tārīḫde daḫı mānendi yoḳdur. Merḥabā Çelebi-i merḥūmuñ mevtine bu tārīḫi siḥr-i ḥelāldür.

(B48a) *Rubā'ī* : Bir nidā irmiş efendi ḥażretinüñ sem'ine
Vuṣlat isterseñ çü bizden yaña gel yā hū dimiş
Ḫoş çeküp cām-ı fenā ol şevḳe bir tārīḫ idüp
Sāḳiyā bezm-i cihāndan Merḥabā yā hū dimiş

Muṣanna' tārīḫler ki her beytden yā bir mıṣrā'dan birḳaç vech ile tārīḫ istiḫrāc olınmaḳ ve menḳūṭa ve ġayr-ı menḳūṭa ḥurūfdan tārīḫ istiḫrāc olınmaḳ Emrīnüñ iḫtirā'ıdur. Şā'irler anuñ peyrevīdür ve muḳtebes-i envār-ı pertevīdür. Nitekim bu tārīḫ anuñdur.

Tārīḫ : Devlet nāmıyle oldı vāridātı Muṣṭafā

Sene ḫamsīn ve tis'ami'ede ḥaḳīr maṭ'ūn olup ḫaste vü zebūn yaturken mezbūr Berkī nām bir yār-ı cānı ve bir kimesne ile ḥaḳīri 'iyādete gelüp beni gördiler çün nabżuma el urdılar ḥayāt ümīdinden el çekdiler mezra'-ı uḫuvvet ü ḫullete bir miḳdār toḫm-ı eşk-i riḳḳat ekdiler. Gitdükleri gibi *vefāt itdi* diyü şāyi' olur. Berḳīye Emrī *gitdi 'Āşıḳ Çelebi* dir ḥesāb iderler ittifāḳ tārīḫ vāḳı' olur. Ḥaḳīr istimā' itdigümde *gitmedi 'Aşıḳ* didüm ḥikmet Allāhuñ ol daḫı tārīḫ vāḳı' oldı yārānuñ tārīḫi żāyi' oldı. (F72b) Ol iki tārīḫi bu bir ḳıṭ'a ile edā itmişdüm.

Ḳıṭ'a : Ben ki ṭā'ūn çıḳarup ḫaste vü dem-beste idüm
Cānda ne tāb u tüvān cismde ne ḫurd u ne ḫāb

Bir gice şem' gibi bālinüm üzere iki mār
Beni beklerler ü aġlarlardı pür-teb ü tāb

Ṣandılar böyle görüp zerd ü nizār olduġumı
Berḳ-veş emr-i Ḥaḳ ire ben idem 'azm-i me'āb

Gitdi ʻĀşıḳ Çelebi diyü diyüp tārīḫüm
İtdi Berḳīye hemān Emrī te'essüfle ḫiṭāb

Hem o tārīḫde ilhām-ı İlāhī irişüp
Ḫaste can gitmedi ʻĀşıḳ diyü red itdi cevāb

ÜMĪDĪ : Maḥrūse-i İstanbuldan ḳavābilden ve maḳbūl-i erbāb-ı ḳabūldendür. Ṭarīḳ-i ʻilmi aṣlınca ve her fenni bāb u faṣlınca görüp (A68a) nihāl-i aḥvāli müşmir ü bārver olmışdur. Mevālī-i ʻıẓamdan Būstān Efendinüñ ḥavāli-i būstān-ı (P71b) fażlında maḳarr bulmışdur. Ümīddür ki ʻan-ḳarīb feyż-i bārān-ı fażl-ı İlāhī ile ber-ḫordār ola ve şāḫ-ı ümīdi pür-berg ü bār ola. Şiʻre ki küşiş itmişdür ṣanāyiʻ-i bediʻiyyeden ekşer-i tevriye üslūbına verziş itmişdür. Ẕihninde leṭāfet ve edāsında neẓāfet fikrinde selāmet ve şiʻrinde selāset vardur. Muḥaṣṣal ḳaṣd itdügi maʻnāyı her vech ile cemʻe ḳādirdür ve luṭf-ı naẓm u ḥüsn-i edāya mālik şāʻirdür. *Ḥikāyet* : Evvel Ṣıdḳı taḫalluṣ iderdi. Ol zemānda mülk-i ḥüsnüñ ferīdi ve Emrī Çelebi anuñ hevādār u pür-ümīdi idi. Anuñ muʻammāda vesā'ir ʻulūmda bir muʻallimi var idi ki nāmı gibi baḫt-ı ferḫünde ve ṭāliʻ-i ḫurremi var idi. Ammā ser-tā-pā maʻlūl u meflūc idi ve cümle emrāżı bedeniyye bir cāme idi ki rast anuñ ḳaddine mensūc idi (S37a) ve bi'l-cümle esāmī-i emrāża fihrist idi. Ol sebebden ḥabāb gibi ḥarekete ḳādir olmayup dürd-i mey gibi ehl-i (B48b) nişest idi. Emrī Çelebi aña taʻrīż idüp ve muʻammāyı kendiden oḳumaġa taḥrīş idüp Ṣıdḳı nāmına bu muʻammāyı dimişdür. Muʻammā :

Be-ism-i Ṣıdḳı : İsterüm senden ey Ḫudā-yı kerīm
Kötrüm olsun raḳīb ü başı dü-nīm (F73a)

Ḥall-i muʻammā : Bu vech iledür ki madde-i ism ki raḳībdür kötürüm olup ayaġı gidicek *raḳı* " رقی " ḳalur başı ki ḥarf-i *rā*dur ʻadedde ikiyüzdür dü-nīm olup yirine bir nıṣfı gelicek ki yüzdür ve murādifi ṣaddur lafẓ-ı ṣad īrād olunmaġla Ṣıdḳı olur.

Eşʻār-ı Ümīdī : Gözüm yaşın ḫayāl-i ruḫları ḳana boyandurmış
Bahār-ı ḥüsni cūy-ı eşki başından bulandurmış

Bugün mestāne ṣāḳī leblerüñ yādına meclisde
Ṣurāḥīden yine bir āl ile cāmı ṭolandurmış

Velehū : Bugün meclisde sāḳī sāġar almaḳ dest-i dil-berden
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür şāḫ-ı gül-i terden

Velehū : Ālemi faṣl-ı bahār eyledi ser-sebz ü çemen
Başladı naġmeye bülbül yine her vādiden

Velehū : Geh güle vālih ü geh ġonceye şeydā geçinür
Daldan dala ḳonar mürġ-i nihāl-i gülşen

Velehū : Ayaġa ṣalma diyü zülf-i ʿanber efşānı
Ṣarıldı boynına ol āfetüñ girībānı

Velehū : Ḫırām idince bugün nāz ile o serv-i revān
Reh-i cefāda ne tozlar ḳopardı dāmānı

ÜMĪDĪ PAŞA : Dürr-i ṣadef-i mecd ü ʿalā (A67b) bārān-ı seḥāb-ı şeref ü behā mihr-i sipihr-i ʿizz ü iḳbāl ḫurşīd ü cüzber cāh u celāl (P71a) serv-i cūybār-ı saʿādet tezerv-i şāḫ-sār-ı şehāmet naḳş-ı nigīn-i ṣalābet faṣṣ-ı engüşterīn-i mehābet Muṣṭafā Paşa İbn-i Sāliḥ Paşadur. Ol faḫr-i abāya bu ḫayr-ı ḫalef ü veled-i ṣāliḥdür ki her nevʿa ʿizz ü rıfʿat u ʿuluvv u celālete ṣāliḥdür. Umūr-ı cumhūr-ı riyāset ü cumhūr-ı umūr-ı siyāsetde şāyeste-i envāʿ-ı muṣāliḥdür. Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ zemān-ı ʿadālet ü amānında ḫaṣāyiṣ-i salṭanatlarından biri ki beglerbegilerinüñ oġulları yine beglerbegi olmaḳ ẓuhūr itmişdür, Biri budur ki her varduġı memleketi ʿadl ü beẕl ile ābādān u maʿmūr itmişdür. Her ḳalʿanuñ üzerine ki dümeni ṭoġrıdur ḫah-nā-ḫāh egridür ve her gāh ki güneş gibi maşrıḳda yelken açar ʿadū-yı ẓulmet-i sirişk vilāyet-i ẓulemāt-ı ʿademe ḳaçar. Fānūs-ı sefīne-i vaḳār u sekinesi Aḳdeñizüñ şeb-çerāġı belki şeb-çerāġıdur. Sefīne-i asfārdan mizāc-ı nāzükbārına kelāl gelse sefīne-i asfāra teveccüh eyler. Seyr-i baḫr-i zeḫḫardan ferāġat ḳılsa baḥr-i eşʿāra ġavṭa eyler. Ol deryā-yı bī-pāyāndan nümūne bu dürr-i nāb ve ol ṣadef-i şerefden bir güne bu lüʾlü-i kem-yābdur.

Eş'âr-ı û : 'Işk bir deryā durur kim mevcinüñ pāyānı yok
Şāḥil-i deryāda ġark olanlaruñ oranı yok

'Işk derdine devādur ḥamdü'lillāh terk-i ser
Şanmañuz kim ehl-i 'ışkunn derdinüñ dermānı yok

Velehū : Ey Ümīdī görmek ile yārı olduñ kām-bīn
Cāme-ḫāb içre uyur bulsañ olurdun kām-yāb

Maṭla' : Bu gönül niçeye dek cān ile cānān arasın
Kesdi çün ḫançer-i hicrān ile cānān arasın

Velehū : Dil-i sūzān kebābdur gūyā
Ḳanlu yaşum şarābdur gūyā

Dil-i ġam-dīde bezm-i 'ışkuñda
Şöyle iñiler rebābdur gūyā

Her sözüñ kim çıkar dehānuñdan
Ġaybdan bir ḫıtābdur gūyā

Ḥikmet-āmizdür Ümīdī sözüñ
Her biri bir kitābdur gūyā

EMĪREK : Ḥekīm Moñla Üveys oğlıdur. Adı (A68b) Muṣṭafā ve laḳabı Emīrekdür. Nitekim mühri beytinden ma'lūmdur.

Beyt : شاه راه كعبه مقصود را حادى عيس
بنده كمتر اميرك مصطفى ابن اويس

Ana cānibinden Seyyid Murtażāya (P72a) duḫterzādedür. Ol sebebden ṣāḥib-şeref-i siyādedür. Der-i devletde olan ḫaṣṣa-i eṭibbādan ve üdebā-yı eḥibbādan idi. El-ḥaḳ żū-fünūn u pür-kār idi. Gerçi ḳaṣīrü'l-ḳāme idi ammā ma'rifetde ṣāḥib-i yed-i ṭūlā olup her fende eli var idi. Ḫoş-edā vü ḫūb-ṣadā laṭīf-elḥān u nefīs-āvāz sāzuñ envā'ında kār-sāz 'ilm-i edvārda naġme-perdāz nāy u kemānçe vü ṭanbur ile dem-sāz idi. *Alan bir ḳıldan alur* diyü bir sāz ile ḳanā'at

itmeyüp her ḳıldan çalar ve şevḳ ü şeġabdan ḫod-fürūşluḳda kendi çalar kendi oynar idi. Ol vaḳt ki ġazel oḳuyup ṣadā iderdi murādı üzre naġmeye nefesi müsā'ade itmese yā omzı ile yāḫūd müzevvecesi ile edā iderdi. Ve nefesinde müsā'ade olmadıġından

Mıṣra' : Āh benüm nermlerüm āh benüm nermlerüm

diyü nermlerine medḥ ü ṡenā iderdi. Ṭıbb-ı ḥikmetde Calinūsden belki çaḳ Mesīḥādan dem ururdı. Ḥüsn-i ḫaṭṭda İbn Maḳleyi 'aynuma almam ve ḫaṭṭ-ı Yāḳūtı kirpigüme ṣalmam diyü ögünürdi. Kelimātında (F73b) bir mertebe muṣṭalaḥ idi ki müteferrid idi. Yetīm-i merḥūm daḫı aña muḳallid idi. Mervīdür ki bir Yahūdī ḫasteye da'vet itmişler nabżın gördükde *ferārīc merāḳı ḫamṣe olmaḳ şarṭı ile be-şarṭ-ı ān ki mā-yı līmon iżāfet olına 'ale'l-fevr sühletü'l-istiḥāleden* (B49a) *nekāhet mertebesine iledür* diyü cevāb virmiş. Ḥāżırlar *ḫaste ṣayıḳlayacaġına ḥekīm ṣayıḳlamaḳ 'aceb* dimişler. Merḥūm pīrlüginde bile nev-cevānsuz olmadı öldi dirildi 'ıyş u nūşı elden ḳomadı ölince ḥekīmāne dirildi. Ṭavr u ṭarzı 'acemāne ve libās u evżā'ı ḥekīmāne vü ẓarīfāne idi. Ḫod-bīnlükden Cāmī ḳarındaşımuz ve Ḥāfıẓ sebaḳdāşımuz diyü selefi yād itmekde mütekebbir idi. Ḥażret-i Ebī Eyyūbda menzil idüp ekṡer-i ḫalḳdan 'uzlet iderdi. 'Arabī vü Fārisī vü Türkī şi'r diyüp (A69a) ḳaṣā'idin ekṡer-i mülemmā' dirdi ve ḫalḳ kendüye taṣġīr u taḥḳīr iḥtimālin virüp Emīrek lafẓınuñ 'öẓr içün dimişdür.

Ḳıṭ'a : کوچکی مانع بزرکی نیست
کر ترا آکهیست خواجه حکیم

(P72b) نیست کوهی ز طور کوچکتر
پس بزرکست لیك نزد علیم

راستی مرا درین دعوی
شاهد عادلست شاه سلیم

Ḳıṭ'a : کر مقادیر ناس کم بایابی
آدمی نستی خردی بی شك

در تك و پوی سالها کردید
همچو من شاعری نیافت فلك

اول از من بزرك نركس باب
بعد ز آنم بته كودك

قدر انسان بود بطى لسان
نيست در بخت طيلسان ميرك

Bu ebyāt daḫı anuñdur.

Maṭla' : خزان رسيد بده جام ارغوانى را
كه لاله رنك چهره خزانى را

Velehū : ساقيا مى بده على الويقم
آدمى زاده ام نه ابريقم

Maṭla' : غنيمتست زمانى بهمد مان بودن
كه عمر را نتوان يك زمان زمان بودن

Velehū : مجنون چه كستد و قوهكن نست
در عشق بتان منم دكر نست

Velehū : المنته الله كه نيم چون دهيان كول
فرزند ستانبولم فرزند ستانبول

Elḳāṣ Mirzā İstanbula geldükde didügi ḳaṣīdenüñ maṭla'ı budur ki ẕikr olınur.

Maṭla' : يارب ان شاه كه درست زى خيل ر حشمش
بر سر تحت رسان باز بطبل و عالمش

(S37b) Ḥaydar Paşa-yı merḥūm Ḳapuağası iken pādişāh na'tında merḥūma bir kaṣīde virüp eseri ẓāhir olmadan Ḥaydar Paşa vezīr oldukda bir ḳaṣīde dimişdür. Aḥvālini iş'ārda ve ḳaṣīdesin istifsārda ve āvāzın medḥ eylemekde bu ebyāt anuñdur.

Ḳaṣīde : سپاس و شكر كان نور دوديده
زى اغايى به پاشايى رسيده

ولی در باغ امید من زار
نی سنبل رسته نی کل بر دمیده

اکر پرثیدنم ترك ادب نست
چه شد طمار آن زیبا قصیده

نمی کردم برابر حق کواهست
از و یك بیت را با صد جریده

فلك زاوازه لحنم بر قصست
زی صد یك بلكه حضرت هم شنیده

زمانی کوش کن بنکر که چو نست
شنیده کی بود مانند دیده

(F74a) Bu leṭāfet-güne rubā'i anuñdur.

Rubā'i : بسی دارم فراغ از روی دشمن
چنان کاندر زمستان باد بیزن
زی شوق پهلوی انی ماه کویم
تن تن تا ندرتن تانه در تن

Bu latîfe-güne beyt-i Farisî daḫı anuñdur.

Beyt : (A69b) بسرخی کل و مل سبزی صلاته چه خوبست
حصیرپوش پرازینلی قلاته خوبست

Maṭla' : Olmazsa ġam degül kemer ü taḫt u tācımuz
'Ālemde luṭf-ı ṭab' iledür ibtihācımuz

Velehū : Sevdüm görince sen şeh-i Yūsuf-liḳāyı ben
Göz göre başuma ṣatun aldum belāyı ben

Ḫaṭṭ-ı ġubārınuñ eṣerin görmeden henüz
Ey gül'-iẕār oḳıdum idi bu du'āyı ben

((P73a)*Maṭla'* : Çehre-i zerdüm benüm ḫāk-i der-i dildārda
Ṭoprağa düşmiş ḫazān yaprağıdur gülzārda

(B49b) *Velehū* : Ġamuñdan ḫastedür dil sāḳīyā dermāncıġuñ gelsün
Neşāṭ-ı 'ām-ı şevḳı nergis-i mestāncıġuñ gelsün

Nihān aġyārdan ey şuḫ u şengül 'āşıḳa gāhī
Kirişmeyle nigāh-ı ġamze-i fettāncıġuñ gelsün

Maṭla' : Bast-ı bisāṭ-ı inbisāṭ eyleyelüm sizüñle biz
Şīr ü şekkerveş iḫtilāṭ eyleyelüm sizüñle biz

Maṭla' : Ḳıya ḳıya baḳışuñ cānı zaḫmnāk eyler
Gök ala sürmeli gözlerini helāk eyler

Maṭla' : Bī-mārum ey ecel bu gice bekle yanum al
Rūz-ı firāḳ-ı dil-beri gösterme cānum al

Velehū : Bu şām-ı 'ıyd vaṣfında zebān-ı ḫāme 'ācizdür
Felekde her ḳışuñ gūyā ki bir ḳuyruḳlı yılduzdur

İbrāhīm Paşa ve İskender Çelebi devri gidüp Ayās Paşa ve Maḫmūd Çelebī zemānı olup şu'arānuñ cā'izeleri kesildükde bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Ḳand-i la'lin virmedi 'uşşāḳa dil-ber cā'ize
Ġayre ammā kim virür her dem mükerrer cā'ize

Himmetüñ yanında maḫṣūl-i 'Arab ednā kerem
Cenb-i luṭfuñda ḫarac-ı Rūm kemter cā'ize

Baḫşiş-i naḳd isteyen baḳsun cebīnüñ ayına
Gün yüzüñ görsün görem diyen muṣavver cā'ize

Şā'ire i'ṭā idüp virdi peyember cā'ize
Niçün olmadı baña bilsem muṣaḫḫar cā'ize

Cā'ize irmezse ger meddāḫ-ı şā'ir-pīşeye
Sīm-i eşkiyle yeter ruḫsāre-i zer cā'ize

Ḫāzin-i defter ḳatında cūd kim isrāf ola
Olduğından n'oldı pür-dīvān u defter cā'ize

'Ömrini kes yā İlāhī ḳāṭı'uñ kim itdi men'
Olmış iken cümle yārāne muḳarrer cā'ize

Merḥūm hicv ü hezlde Bisātīnüñ bisāṭın düşürtdirüp Sūzeninüñ gözine ṣaḥrā-yı hicvi igne yurdından teng gösterüp 'Ubeyd-i Zākānīye ḳuşum dimezdi.

Ḳıṭ'a : Dil-ber oldur ki luṭfı dā'im ola
(A70a) Serv-veş ḫidmetinde ḳā'im ola

N'olur ol cevri çoḳ güzelden kim
Dem-i vuṣlatda nā-mülāyim ola

Ser-i zānūñı idinüp bālīn
Mest nergisler ile nā'im ola

Gice mestāne ḫābdan seḥeri
Çeşm-i maḫmūrı pür-'alāyim ola

Mīrek insāna lāyıḳ ola mı hīç
(F74b) Kār kim ḫaṣlet-i behāyim ola

Ḳıṭ'a : Kūn-ı emred ḳalur mı hīç dürüst
Yatıcaḳ gibi mest olup yatıcaḳ

(P73b) Dīn ü īmān teḳayyüdi mi ḳalur
Seg-i nefsüñ ḫavārici ḳatıcaḳ

İskender Çelebi Ḫayālīyi terbiye idüp İbrāhīm Paşa ile āşina idüp Ḫayālī-i evvel ẓuhūr itdükde dimişdür.

Beyt : Şol Sikender Çelebî Rûmili defterdârı
Terbiyet itdi Ḫayâlî denen ol murdârı

Ḫayâlî daḫı muḳâbelede ḳaṣd eyledükde Mîrek bu ḳıṭ'ayı diyüp göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Ey Ḫayâlî ḥekîme daḫl itme
Ṣaḳın olur ḥekîmler ḥaşarı

Yoğsa bir gün dübür-kühüne soḳar
Şâf-ı 'uryân-ı ḥuḳne-i beşeri

EMÎRÎ : Naḳîbü'l-eşrâf olan Seyyid Maḥmûd (S38a) bin Ubeydu'llâhdur. Mevlidi Burusadur. Burusa 'ulemâ vü ṣuleḥâ vü sâdâtı câmi' bir maḥrûsedür. Vilâyet-i Rûmda Sulṭân Yıldırım zemânına dek (B50a) ṭâ'ife-i sâdâta naḳîb ü nâẓır olmaz imiş. Emîr Efendi-i merḥûm ile faḳîrüñ ceddi Seyyid Naṭṭa' Rûma geldüklerinde Emîr Efendi merḥûm iltimâsı ile Sulṭân Yıldırım Seyyid Naṭṭa'ı sâdâta nâẓır eylemiş kendi ḳızın Emîr Efendiye ve vezîri Ḫalîl Paşa ḳızın Seyyid Naṭṭa'a virüp Emîr Seyyid câmi' ü imâretin Emîr Efendi içün binâ vü şarṭ idüp Ebû İsḥaḳiyye mescid ü zâviyesin Seyyid Naṭṭa'ı içün binâ vü şarṭ idüp her birine in'âm-ı vâfir eylemiş. Seyyid Naṭṭa' fevt olduḳdan ṣoñra oğlı Zeyne'l-'abidîn nâẓır-ı sâdât olmış aña daḫı Sulṭân Murâd ve Sulṭân Meḥemmed ve Sultân Bâyezîddan vâfir iltifât olmış Zeyne'l-'âbidîn fevt olup ol manṣıb niçe zemân شاغر kalmış ve tâ'ife-i sâdât yine bî-naḳîb ü bî-nâẓır ḳalmış. Meẕkûr Seyyid (A70b) Maḥmûd daḫı vâlideyninden yetîm ḳalup merḥûm Monlâ Ḳırîmî alup oğul idinüp fünûn-ı 'ilmden vâyesin alduḳdan ṣoñra bir zemân vilâyet-i 'Acem ve 'Arap seyâḥatin idüp niçe dem daḫı taṣavvufa çalışmış câh u celâl hevâsı dimâğından gidüp faḳr u fâḳa ile mizâcı alışmış yine Rûma gelmiş imiş. Bu ḥâlde bażı sâdât adına olan erâzilden nâ-şâyeste evżâ' ü etvâr (F75a) ve ḫilâf-ı 'arż-ı siyâdetkâr ẓuhur idüp bunlara müstaḳıl nâẓır u naḳîb ve ḳâḍî-i mü'eddib ve ḥâkim-i muṣib lâzım olduğın bilürler. Seyyid Maḥmûdı yigirmi beş aḳçe ile nâẓır-ı sâdât (P74a) ḳılurlar. Merḥûm 'Arabda naḳîbü'l-eşrâf laḳabın görmiş imiş. Naḳîbü'l-eşrâfı kendüye laḳab idinür ol manṣıb Rûmda naḳîbü'l-eşrâfluḳ ile şöhret bulur andan aḳçesi otuz ve otuz beş olur. Her ḳaṣîde vü ḳıṭ'a virdükçe 'ulûfesine teraḳḳî olur ve envâ'-ı teşrîf ü iḥsân ile telaḳḳî bulur. Sultân Selim zemânında keẕâlik ve Sulṭân Süleymân-ı merḥûm ki ṭâ'ife-i âle ra'betde ve neseb-i siyadete ri'âyetde bunlara iḥsân ile Resûlu'llâha ḳurbetde

ve tekmīl-i sa'ādetde ecdādından efzūn ve zümreye iḥsanı ḥadden bīrūn idi daḫı ziyāde iltifātlar buyururlar. Āḫir 'ömrinde 'ulūfesi seb'ine yetmişdi ve oğlına daḫı 'ulūfe itmişdi. 'Irakeyn seferinde ki tārīḫi iḥdā ve erba'īn ve tis'ami'edür āḫirete intikāl eyledi nikābet-i āli koyup 'azm-i me'āl eyledi. Merḥūm monlāyāne ve sādāt içre 'ilm ü fazīlet ü erīḫiyye hāşimiyye vü seciyye-i 'izzet ile yegāne idi. Nevadir-i feżā'ilden çok yād ḍāşti var idi meclis-i mecma'-ı aḫyār u ebrār idi. Teng-dest idi ammā ġınā-yı kalbe mālik idi aḫlāk-ı siyādet-i ri'āyeti sülūkına sālik idi. Bu ra'iyye kaṣīdeyi Sulṭān Bāyezīde virmişdür.

Kaṣīde : İki cihānı iki Bāyezīde itdi ṭufeyl
Ḫudā kılup naẓar-ı luṭfa her birin manẓūr

Birisi 'ilm-i ma'nīde şöhre-i āfak
Birisi ṣūret-i ma'nīde gün gibi meşhūr

(A71a) Birisi mehbiṭ-i envār-ı feyż-i rabbānī
(B50b) Birisi rehber-i cumhūr-ı ġāziyān-ı ġayūr

Anuñ feżā'ili Ḥak fażlı gibi nā-ma'dūd
Bunuñ ḫaṣā'ili Ḥak luṭfı gibi nā-maḥṣūr

Bu virdi şer' esāsına ṣıdk ile aḥkām
O kıldı zühd diyārını 'ışk ile ma'mūr

Şemā'ili mütenāhī degül çü her birinüñ
Gerek birisine ṣarf ola mā hüve'l-makdūr

Zehī merāsim-i cūduñ mürebbi-i fużelā
Levāyiḥ-i himemüñ feyz-baḫş-i ehl-i ḥużūr

Ölür yoluñda iki dilli tīre-ḫāṭır olup
(F75b) Midād gibi siyeh-rū kalem gibi meksūr

Velehū : Azı çoğı 'ömrüñ ancak ey göñül bir imiş
Pīr oldum 'ömrüme ṭoydum diyen yalan imiş

Ehl-i ʻilmi nāra biribirinden öñdin yiletin
Ṭaʻne-i ḥüssād u aʻdā ġayret-i aḳrān imiş

İki ḳardaş ḳanı kim dillerde dāʻim ẕikr olur
(P74b) Dīde-i iḫvāndan firḳatde aḳan ḳan imiş

Nā-tüvānuñ ẓulm eliyle pārelenmiş bağrınuñ
Adı şehler maṭbaḫında ḳalye vü büryān imiş

Ṭolıdur gerçi meşāyīḫden Emīrī şehrimüz
Az bulınur arada illā ki nefsin tanımış

EMĪRĪ-İ ŞĀNĪ : Aḫuremīri dimekle maʻrūf Emīr Ḥasanuñ ḥafīdi ve ḫalef-i reşīdidür. Nesebde Hāşimīdür ve ḫāherzāde-i Seyyid Hāşimīdür. Lā-cerem Hāşimī olmağla belāġat u feṣāḥate vārişdür ve ṭayesi Hāşimi olduğı sebebden الولد شبه الخال mūcibince bu teşebbüh şiʻr söylemege bāʻiş-i ḥādişdür.

Eşʻār-ı ū : Görüp āyīne gibi gün yüzüñ ey nūr-ı başar
Merdüm-i dīde ruḫuñ ʻaḳsini bağrına başar

Velehū : Ṭoğrulsa ḳaçan kūyına ol Kaʻbe-i cānuñ
Ditrer yüregi oynayuben ḳıble-nümānuñ

Velehū : Ḳanda beñzer çeşmesār-ı dehr çeşmüm yaşına
Yire geçsün āb-ı ḥayvān ise ṭopraḳ başına

Velehū : Gūyiya bir beyt-i vīrāndur içinde genci yoḳ
Olmasa laʻl-i lebüñ vaṣfı eger eşʻār yoḳ

Velehū : Bağlamış ḫūnī gözin gördüm ol āfet nāzdan
Ḥāl-i ʻuşşāḳı temāşa ḳılmağa açmazdan

EMĪR : Ebī Eyyūb Ensārīden ṣaḥihü'n-neseb ʻAcemzāde Selīl nebi ʻaleyhi's-selām Seyyid Meḥemmed bin Seyyid İslāmdur. Ḥāliyā ḳaḍī-yı ḳażā-yı fetḥ-i İslāmdur. Ṭālib-i ʻilm nefīs ü ḫūb ḫaṭṭ u taʻlīḳ-nüvīs ʻulemā vü eşrāf ile

celis şā'ir-i nādir laṭīf-ma'nālar bulmaḳda māhir ve eyü edā ile edāya ḳādir elfāẓı rengīn ve ebyātı selīsdür.

Maṭla' : Cihān elemleri 'ālemdür iştiyaḳa göre
Dügüne varmalıdur mātem-i iftirāḳa göre

(S38b) *Ġazel* : Vaṣf idelden leẕẕetin ol la'l-i şekker-ḫallerüñ
Ḳand u şekkerdür ġıdāsı ṭūṭī-i gūyālaruñ

Olmasun mı çeşminüñ cānā ölümli ḫastesi
Ṣaruluḳ düşmiş gözine nergis-i şehlālaruñ

Ehl-i diller göñline girdüm sirişkümle emīr
Ḫākler seyl ile irer ḳa'rına deryālaruñ

(P75a) *Velehū* : Göñül gör ān-ı ḫüsnin ol cevānuñ
Sevenüñ mübtelāsı ol sevenüñ

Maṭla' : Eşk-i 'āşıḳdan yigindür diyerek ırmaġlar
Yārdan uçurdılar āb-ı revānı taġlar

Maṭla' : Ter düşdi meclis içre meger bādeden 'araḳ
Ḫayli dem oldı bezmimüze başmadı ayaḳ

Matla' : Binā-yı ṣabruma seyl-i ġamuñ cāna ḫalel virdi
Belüm bükdi taḫammül bārı ten dīvārı bel virdi

EMĪNĪ : (A71b) Ḥālā kāgıdemīni olan Ḫızır Çelebnüñ oġlıdur. Nāmı Meḥemmeddür. Ṭarīḳden erbāb-ı mülūke sülūk itmiş cevāndur. Ṭālib-i taḥṣīl-i kemāl u 'irfāndur selāmet-i ṭab'ına ve ẓerafet-şānına bu ebyātı nişāndur ki her biri kitāb-ı belāġate 'ünvāndur.

Ġazel : Maḫşerde görmek ola mı ol serv-ḳāmeti
Ḥaşr olmaġiçün isterüz ey dil ḳıyāmeti

Fülk-i visâl olmaz ise der-kenâr eger
Ey 'âşıḳ-ı felek-zede gel gör felâketi

Vâṣıl olam dir iseñ eger 'izz ü devlete
Ḳoma Emînîyâ reh-i emn ü emâneti

Velehū : Bir ay oldı görmeyeli ol mehi temâm
Eyâ niçün görinmeye ol mâh-ı bedr-i tâm

Velehū : Ne ḥikmetdür 'aceb ki dâ'imâ gözden nihândur leb
Görinmez cân dirler hîç degül var ise cândur leb

ENVERÎ : İstanbullı idi. Bitbazârında Uzunçarşu aġzında olan dükkânlarda suzenger idi ve mürekkeb ṣatar idi. (F76a) Egerçi şu'arânuñ benâmı idi ammâ nefsinde ümmî vü 'âmmî idi. Ḥurûf-ı hicâyı nuḳûş-ı bî-ma'nâdan farḳ itmez idi elifi ṭoġrı mı yazılur egri mi bilmez idi. Nâme-i bî-ḫaṭṭ gibi ḥuẓûẓ-ı ḫuṭûṭdan 'ilm ü dânişden sâde idi. Oġlancuḳ iken bile ḳayd-ı mektebden âzâde idi ve bi'l-cümle oḳımaz yazmaz idi (P75b) ḳalem gibi ḳarnın yarsañ ḳara elif çıḳmaz idi. Ammâ ḳuvvet-i ṭab ile bir melekeye mâlik ve şâh-râh-ı naẓm-ı ma'nâya sâlik olmış idi. Ṭûṭî-ṣıfat diline ḳalmış ve ceres gibi ġavġayı dili ile başına ṣatun almış idi. Sâ'ir ümmîler *bunda var bunda yoḳ* diyü dilin gösterürdi bu *bunda var bunda yoḳ* diyü dilin gösterürdi. Âteş-bâzluḳda ve neft-enbâzluḳda bî-hemtâ idi. (B51a) Ol taḳrîb ile ḫaṣṣa ḳumbaracılarından olup belki ol bölüge ketḫüdâ idi. Bir zemân 'Acem remmâl Ḥaydara ketḫüdâ olup ferâġat itdi yine eski ṣan'atına 'azîmet itdi. Ḥâṣılü'l-kelâm tefriḳa-i bâl u teşvîş-i ḥâl ile dünyâdan gitdi. Câhillügine göre eş'ârı nevâdir-i 'âlemden ve ġarâ'ib-i benî âdemden idi. Ḳıyâsî Enverînüñ cehlin başına ḳaḳup ve mürekkebcilügin yüzine urup bu beyti dimişdür.

Beyt : O bir cehl-i mürekkebdür mürekkeb ṣatmadur kârı
Cihânda Enverî gibi siyehkâr olmasun kimse

(A72a) Merḥûm Mîrî ḳumbaracı olduḳda iẓhâr-ı ḳudret ve 'arz-ı ṣan'at idüp fitîl otın envâ' renge boyayup pâdişâha ṣunmaḳ ṣadedinde iken bir gice âteşden bir pâre şerer fitîl otına düşüp cümle dîvân-ı şi'r ü beyti belki cemî'-i mâfîü'l-beyti

yañup kendi daḫı nīçe yirde zaḫm-ı āteş-ḫurde olup merḥūm Sulṭān Süleymāna virdügi ḳaṣīdede bu beyti derc itmişdür.

Beyt : Yaḳdı nārencī fitīl otı libās-ı cismin
(F76b) Enverī geldi şehā kapuña ʻuryān büryān

Ve merḥūm-ı merḳūm sene sitte ve erbaʻīn ve tisʻamiʼede şūr-ı pür-şūrür eyledükde ḥınnā gicesi āteş-bāzluḳ idüp kendü eşʻārın oḳurken bu beyti suznāk vāḳıʻ olmışdur.

Beyt : Saña nisbet ey şāh-ı ʻālī-cenāb
Yedi ḳulle dizdārıdur āfitāb

Bu eşʻār daḫı anuñdur.

Maṭlaʻ : İden deryūze dil şehrin ḫayāl-i çeşm-i dil-berdür
Ṣadef tāc ile yāḫūd iki mestāne ḳalenderdür

Velehū : Her ḳaçan çıḳsa ʻaraḳ-çīnden perīşān kākülüñ
Ṣanki sünbüldür diyār-ı Çīn ü Māçīnden çıḳar

Velehū : Mihr tās oldı felek dükkān bulutlar gök futa
Bedr-i māh āyīnedür gūyā melekler ser-trāş

Velehū : Kitāb-ı ḥüsnüñ öñinden gidermez ey ḫāce
Ṭurup müṭālaʻa eyler egilmiş ol iki ḳaş

Maṭlaʻ : Ġayre şerbet baña tīz-āb virürseñ çekeyüm
Çekmedin ḳatresin üstüme dökersem lekeyüm

Maṭlaʻ : Ne ṭūṭī dilli dil-bersin ne nāzik sīm-tensin sen
Cihānda söylenür bir ṭūṭī-i şīrīn süḫansın sen

Bu beyti daḫı ġāyet maḳbūldur.

Beyt : Bağrımuñ başına dāġ-ı ġamuñ odlar yakalı
Kaldum ayakda kara başuma dermānum yok

maṭla'ı budur : N'ideyüm ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yok

Bu fakīr bu maṭla'ı bu vech ile tesdīs itdüm.

Naẓm : Nev-bahār irdi benüm ẕevk-i dil ü cānum yok
Ġonceyi n'eyleyeyin çün gül-i ḫandānum yok
N'ideyin servi benüm naḫl-i gülistānum yok
Nergisi görmeyeyin ġamzesi fettānum yok

N'ideyin ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yok

Oda ur servi baña ḳāmet-i dildār gerek
Yile vir berg-i güli baña ruḫ-ı yār gerek
Suya ur sünbili ol ṭurre-i ṭarrār gerek
Bāġbānā bize bir yār-ı vefādār gerek

N'ideyin ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yok

Künc-i ġam yār ḫayāliyle gülistānumdur
Ḳanlı dāġum bedenümde gül-i ḫandānumdur
Sīnede şerḫalarum serv-i ḫırāmānumdur
Bülbül āvāzesi feryād ile efgānumdur

N'ideyin ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yok
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yok

Ṭutayum vaḳt-i bahār u dem-i gülzār olmış
Her çiçek ṭal'at-ı dildāre nümūdār olmış
(F77a) Çeşme-i Ḫızr dem-i 'Īsā ile yār olmış
Güller āyīne-i dildāre nümūdār olmış

N'ideyin ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yoḳ
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yoḳ

Ṣalınup ṣaḥn-ı çemenzārda her serv-i cinān
Sürinür sāye gibi ʻāşıḳı yanınca revān
Küşe-i külḫan-ı hicrānda ḥazīn ü ḥayrān
ʻĀşıḳā ben tek ü tenhā ideyin āh u figān

N'ideyin ṣaḥn-ı çemen seyrini cānānum yoḳ
Bir yanumca ṣalınur serv-i ḫırāmānum yoḳ

Ḳabluca medḥi ġazelinde bu beyti ḫūbdur.

Beyt : Her gice şehr ucını bekler ḥarāmīler gibi
Ey ḳamer-ruḫ ṣoymaġa ḫalḳ-ı cihānı.Ḳabluca

Oġlan Şeyḫüñ Atmeydānında boynın urduḳlarında Enverī ile faḳir anda bile ḥāżır idüm bedīheten bu maṭlaʻı söyledi.

Maṭlaʻ : Dil uzatdı sen şeh-i mülk-i cemāle gördiler
Şemʻ-i bezm-ārānuñ ey meh-pāre boynın urdılar

(P76a) *Velehū* : Gice tā ṣubḥa dek encüm göz itdüm baḳmadı dirmiş
Ne bilsün anlaruñ göz ḳıpduġın ol meh ḳarañuda

Bu hezl beyti Yaḥyā Bege dimişdür.

Beyt : Gel e Yaḥyā Çelebi otur a bir laḥẓa didüm
Didi yunmuş göt ile kīre oturmaḳ güç olur

Ol daḫı muḳabelede dimişdür.

Beyt : Mürekkebci Memi bilmem saña ben n'eyledüm n'etdüm
Ele ṭutduñ ḳoyıvirdüñ bize geldüñ ṭurıvirdüñ

ĀNĪ : Tīrelidür. Bir cevān-ı endek-sāl u ṣāḥib-ān u cemāldür. Ṣaded-i taḥṣīlde ve ʻilm ü kemāl ile (A72b) nefsīn tekmīldür. Fevrī ābdār naẓm eyler ve Ānī ġazeller söyler. Gören bī-iḫtiyār bu maẓmūnı edā ider.

Li-muḥarririhi : Göñül aldanma ān-ı ḥüsn-i Āniye kim ānidür

Eşʻār-ı ū : Yazılmış ṣanmañuz levḥ-i cebīnüm üzre ebrūdur
Baḫt-ı siyāhum bildürür bir ḳara yazudur

Göñül şol deñlü māʼildür ḳad-i mevzūn-ı ḫūbāna
Göricek pāyına her serv-i raʻnānuñ aḳar ṣudur

Vefālar eyle cānā yaḫşi adın söylesün ʻuşşāḳ
Cihān-ı bī-beḳā içre ġaraz bir nām-ı nīgūdur

Der-āġūş eyleyüp būsen alup ayaġa düşmekden
Murādı ʻāşıḳuñ cānā hemān bir sāde pehlūdur

Fürūġ-ı şiʻr-i Ānī cām-ı Cāmī pertevindendür
Anuñçün naẓm ile şimdi Ḥüsrevdür yā Ḫācūdur

ĀHĪ : Rūmilinde ḳażā-yı Niġbolıdandur. Adı Ḥasan ve laḳabı Beñli Ḥasan ve maḫlaṣı Āhīdür.

Beyt : Şuʻarā şemʻi bezm-i Āhīdür (S40a)
Sözleri sūzınuñ güvāhīdür

Tırestenik nām ḳaryedendür. Babasına Seydī Ḫāce ve anasına Melek Ḳadın dirler imiş. Faḳīr Nigbolı ḳāḍīsı oldıġum vaḳt tefaḥḥuṣ itdüm ġavrına vāḳıf oldum. Manastırlı dinilerek ḳulını redd içün babası ṣāḥib-genc-i vāfir tecārib-i ticāretde māhir bir ulu tacir idi. Çünki bāzār-ı fenā ölüm yiridür diyü menbāʻ-ı ḥayātı dellāl-ı ecel elinden ḫarāc itdi ve sermāye-i ʻömr-i ʻazīzi çürüdüp vücūdını yoḳ bahāya ṣatdı.

Beyt : Sebzecioġlı tere ṣatmaḳ gerek (B51b)
Oġul ata ṣanʻatın ṭutmaḳ gerek

mücibince dükkān açdı baba şan'atın ṭutdı atası yirine geçdi. Bir gün vālidesinüñ ere varduğın işitdi āteş-i ḥasret meta'-ı ṣabr u ḳarārın yaḳdı kül itdi ne evine vardı ne dükkānından esbāb aldı. Bī-rāḥile vü bī-zevāde tek ü tenhā vü piyāde yola girdi. Nāz u na'īm ile perveriş bulmış vücūdı şedā'id-i sefer ü ġurbet ve mekkāre-i geşt ü güẕer kürbet ile (F77b) zebūn ve ḥāli günden güne diger-gūn olup günlerde bir gün İstanbula irdi. Çün re'sü'l-māl-i nuḳūd-ı 'ilm ü ma'ārif olan gevher-i fıtrat-ı nekkāde bāzū-yı ḫilḳatinde nihāde idi ve naḳd-i selīḳa-i selīme giribān-ı fıṭratında ḥāżır u āmāde idi. 'Ale'l-fevr (P76b) sil'a-i (A73a) 'ilm ü ma'rifete ve emti'a-i kemāl ü fażīlete degişdi. Az müddetde her hünerde bir ḫāce-i girānmāye ve savḳ-ı sūḳ-ı şi'r ü inşāda simsār-ı bülend-pāye oldı. Nerdbān-ı süṭūr-ı ġazeliyyātdan eyvān-ı ḳaṣr-ı meṡneviye 'urūc itdi. Ḫüsrev ü Şīrīn tetebbu' itdi. Ḥaḳḳā bir naẓm-ı şīrīndür ki kişver-i şi'r ḫüsrevleri ol naẓmuñ pīrāmeninde Ferhād gibi taġ eridür. Medḥ-i Ḫüsrevde ḫāme-i gevherbārı gūyā Hürmüz-i tācdārdur ki Nūşīn-revān Rūḥ-ı ḳudsuñ nefs oğlı gibi sözleri nūş-revāndur ve şi'r-i şīrīn-şi'ārı vaṣf-ı leb-i şīrīnde şīr ü şekker gibi āmīzeş bulup ḳuvvet-i ḳalb ü ḳuvvet-i cāndur. Çünki gülgūn-ı ḫayāli şebdīz-i ḫāmesi ile hem-'inān ola. Nişān-ı la'l-pāreleri sipihr-i āferīnde māh-ı nevā ile ṭābakü'n-na'līn olur ve ṣaḥn-ı pehn-i deşt-i 'ilm māverā-yı imkān bir laḥẓada manẓūr-ı 'ayn olur. Tīşe-i kilki çün Bī-sütūn-ı şi're sütūn ola. Kūh-ı elmās etegi gibi cīb ü dāmān deşt ü derīdür ve cevāhir ile zeyn olur. Naẓm-ı meẕkūr maṭla'-ı dāstāndan maḳṭa'-ı beyāna varmadın re's-i ṭarīḳ-i Naḳşbendī Şeyḫ Maḥmūd Çelebi Efendi Pervīz-i bī-temyīz-i nāçīz ki perde-i der-i 'ırż-nāme-i Muḥammedī ve meş'al-efrūz-ı āteşkede-i mü'bedidür anuñ aḥvāli ki bu maḳūle kelīmāt içün āb-ı ḥayāta mevżū'dur ne ma'ḳūl ve ne meşrū'dur. Ġaraż ekābirden cā'ize ise ġayrı ṭarīk ile ḥuṣūlı cā'ize inşā'llāh ḳıyāmetde yarın cenāb-ı Muḥammedīden naḳd-i şefā'at cā'izesine ben żāmin didükde Āhī-i merḥūm naẓmdan ferāġat idüp ol defter nāḳıṣ u ebter ḳalur. Ba'dehū Fenārīzāde Ḳāżī-'asker Şāh Çelebi ilḳāsı ile Lāmi'ī-i merḥūmuñ ol zemānda nev-peydā olan *Ḥüsn ü Dil*ine (F78a) naẓīre dimekle küşiş ider. Anda daḫı şi'rde siḥrdür diyicek ve fesānede füsūn 'add idicek çoḳ iş ider. Ḥaḳḳā ki ol daḫı bir inşādur ki Ḥüsn gibi vaṣf-ı ḥüsni ḫāric (A73b)-i dā'ire-i imkān ve Dil gibi maḳbūl u cā-nişīn-i dil ü cān-ı ins ü cāndur. Ol daḫı encāme peyveste olmadan cām-ı 'ömr (B52a) münşī-şikest olmışdur. İnşā olınan miḳdāruñ (P77a) daḫı ba'żı nüsḫa-i ḳamer gibi müsevvede ḳalup ve ba'żı yirinden evrāḳ żāyi' olup rabṭī istiḥāle mertebesin bulmışdur. Merḥūm bezm-i ṣoḥbetde ve dem-i 'işretde nūş-ı

şarābda ve (S39b) meclis-i aḫbābda sākit ü ṣāmit ve semt-i ḫamūşīye meṣāmet imiş. Ḥatta ol vaḳt ki

Beyt : Ẓurefā mecma'ı ṣafā kānı
Efe meyḫānesi yāḫūd yanı

imiş. Meyḫāneciler merḥūmı dilsüz ṣanup bir māni' düşüp birgün meyḫāneye varmasa *bugün dilsüz dānişmend gelmedi ya* dirler imiş. Eṣnā-yı ṣoḥbetde kelām ġāyet lāzım gelse maḳṣūdın bir mıṣra' ile edā ider imiş yine 'ālem-i fikr ü endīşeye gider imiş. Maḥbūb-ı vaḳt olan Dellākzāde ki Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm türbesinde cüz'-ḫān imiş. Türbe öñinde her gün aña mülāzemet ider imiş ne yire gidersin diyü ṣorduḳlarında

Mıṣra' : Türbeye gel ki benüm rūḥ-ı revānum göresin

mıṣra'ı ile cevāb virür imiş. Bir gün yine meyḫāneye gitmelü olduḳda Ḳaramanbāzārına uġrayup nuḳl alurken *Āhī başdurma daḫı lāzımdur* diyicek maḥalde

Mıṣra' : Germ olup kendüñ meye başdurma bayrām irtesi

dimiş.

Mıṣra' : Ḥāmidīzāde Celīlī Bursevī

ki naẓmda ġazel ü meṣneviye ḳādir mezküre mu'ārıż u mu'āṣırdur ol daḫı Ḫüsrev ü Şīrīn diyüp merḥūm ile bir meyḫānede cem' olup kendi ebyātın ceste ceste belki deste deste oḳıyup *sen daḫı kitābuñdan ba'żı ebyāt oḳı* diyüp ibrām itmiş. Āhī aṣlā muḳayyed olmayup *Celīlī şimdi yüz dāne ġazel didüm adın Gül-i Ṣad-berg ḳodum* diyü germ olup birḳaç ġazel oḳıduḳda Āhīnüñ cānına geçüp

(F78b) *Mıṣra'* : Ṣad-bergüñ ile aġzuñı sikem varaḳ varaḳ

diyü cevāb virmişdür. Mervīdür kim Sultān Selīm-i merḥūm ḳāżī-'askerleri (A74a) olan Zeyrekzāde ve Kemāl Paşazādeye buyurur Āhīnüñ Ḫüsrev ü Şīrīninden birḳaç varaḳ getürdüp görür Āhīnüñ sinn ü sālinden ve vaṣf-ı ḥālinden su'āl

ider. *Henüz manṣıba duḫūl itmemiş* (P77b) *zümre-i mülāzımīnde ve sāli sinn-i kühūletde ḥudūd-ı erba'īndedür* dirler. Pādişāh *egerçi bu şi'r bülendlükde şu'arāya ta'n ider ve daḳāyıḳında vuṣūl içün gören leyte şi'ri dir. Ammā ḥayfā ki bu ġonce-i nev-şüküfte henüz açılmadan girībānı dāmen-i gül gibi ḫār-ı noḳṣān elinde ṣad-çāk ve henüz būy-ı dilcūyı meşāmm-ı 'ālemi mu'aṭṭar itmeden ḫazān-ı zevāl ile meġāḳ-ı iḫtifada ālūde-i ḫāk olur. Zīrā bir perdede aġāz itmişdür ki tīz-i penç-gāhda ver-daşt itmeden baḳiyye-i 'ömr penç-rūze temām olur ve āhenginde ḳarār itmedin nefes-i nefs-i nāṭıḳa inḳıṭā' bulur. Ammā ri'āyet eyleñ ki intiẓām-ı aḥvāl-i ma'āş cevdet-i bahāne ve himmet-i pādişahı ḫınk-ı ẕihne tāziyānedür* didükde Anaṭolı Ḳażī-'aṣkeri Kemāl Paşazāde Burusada yigirmi aḳçe ile Paşa medresesin (B52b) 'arż idüp pādişāh iḥsān ider. Rūmili Ḳāżī-'askeri Zeyrekzāde Āhīyi pāreye atup *pādişāh saña külli ri'āyet buyurmışken bu medrese ile ḳanā'at dūn-ı himmetlükdür ḳabūl itme* dir. Āhī işidüp sevinüp ḳabūl-i medresede iẓhār-ı keslān ider medreseyi ḳabūl itmedügi pādişāha 'arż olındukda daḫı *zillet-i mülāzemetden uṣanmamış ancaḳ zinhār anı baña artuḳ añmañ* diyü buyurmışlar. Bu eṣnāda Āhī Aḥmed Paşa ve Necātīnüñ *egri* redif ġazeline naẓīre dimiş bu beyt andan ṣādır olduḳda

Beyt : O ḳadd bālā vü zülf egri diyār-ı ḥüsn pür-āşūb
Memālik fitne şeh ẓālim 'ālem serkeş sipāh egri

beyti daḫı sem'-i pādişāhiye vāṣıl olur. Ġaẓab-ı pādişāhī müştedd olur. Niçe zemāndan ṣoñra Ḳara Ferye (F79a) medresesin virürler. Ol taḳrīb ile Manastırda Açuḳ Ḳādīnuñ kızın alur ki Ḫāverīnüñ ḳız ḳarındaşıdur. Ḳaṣīde-i 'ömri (A74b) anda maḳṭa' olup anda vefāt ḳılmışdur. Ve pādişāhuñ ḥüsn-i ferāseti yirin bulmışdur.

Beyt : Ḫāṭırı şāhuñ tecellī cāmıdur
Her ne kim görinse ḥakku'l-ḥāmdur

Eş'ār-ı ū : Gitdi göñül saña gele ey bī-vefā gele
Şāyed ki isteyü seni göñlüm baña gele

Yā ben ḥarāmī çeşmüñe ḳanum ḥelāl idem
Yā ol ḥarāmī birgün ola ki yola gele

Şi'r-i ū : Yirde ḳalmaz āteş-i āh-ı seḥergāhum benüm
Ṭoḳınur çarḫuña birgün ey felek āhum benüm

(S40a) Ṭūr-ı Mūsā döymedi envār-ı ḥüsnüñ tābına
(P78a) Hey ne ṭaşdan yüregüm var imiş Allāhum benüm

Maṭla' : Kime ḳan aġlayayum dīde-i giryānumdan
Kime yanam yaḳılam sīne-i sūzānumdan

Maṭla' : Ne naḳş ider bizüm ile nigārı gördüñ mi
Ne fitneler ḳoparur rūzgārı gördüñ mi

Bu maṭla'da Ẕātī-i merḥūm ile tevārüd da'vāsın iderler imiş.

Maṭla' : Uçmasun yañlış ḫaberler ol hümānuñ üstine
Āşiyān-ı zāġa varmaḳ düşmez anuñ üstine

Ḫüsrev ü Şīrīn ebyātındandur. Mevṭ-i Nūşīn-revāndan

Meṣnevī : Fenā bezminde çün devr-i zemāne
Beḳā cāmın ṣunar Nūşīn-revāne

Felek sürdürdi birḳaç devr aña cām
Çıḳardı kāse-i serden ser-encām

Anuñda 'ıyşını devr āḫir itdi
Ṭolusın her meze içdi vü gitdi

Der-vilādet-i Ḫüsrev : Meger bir ṣubḥdem bu zāl-ı gerdūn
Sipihrüñ dāmenin ḳılmışdı pür-ḫūn

Meger vaż'-ı ḥaml itmişdi te'hīd
Anuñçün ḳan içinden ṭoġdı ḫūrşīd

Ṭoġurdı ṣubḥ-dem bānū-yı devrān
Bir altun başlu ṣırma ṣaçlu oġlan

Çü devlet maṭla'ından ṭoğdı ol māh
Melekler didi gökden zāde Allāh

Der-beyān-ı neşv ü nemā-yı dil-ber :

On on beş günde ḥüsni bedre döndi
Şaçı bir yılda leyl-i ḳadre döndi

Ayağın ṭurmağa başladı servi
Terennüm ḳıldı bāğınuñ tezervi

Gül-i ruḫsārı reşk-i lāle oldı
Dehānı ġoncesi pür-jāle oldı

Der vaṣf-ı siyāset : Muġannīnüñ bilin çeng eylediler
Özüm uğrısın anuñ eylediler

Ekin itini dāneyle ṭoyurdı
(F79b) Ḳoruġ itine ḥelvāluḳ buyurdı

Şıfat-ı şeb : Nihengī çünki çarḫuñ Nile batdı
Bir altun māhı kendin ṭaşra atdı

Der-naḳş : Kemahī keşf idüp māhiyyetini
Yazar gün gibi Ḫüsrev ṣūretini

Midāduñ ḳara ḳanlarını ezdi
Gehī ḫālin gehi zülfini yazdı

Gelince ol ḳad u ḳāmet ḳıyāme
Ḳıyāmetler ḳopardı ṣūr-ı ḫāme

Ser-i zülfin çeküp müşgīn raḳamla
Miyānın resm ḳıldı ḳıl ḳalemle

Lebi gūyā ki şol bir ḳatre ḳandur
Ki anda rūḥ-ı ḥayvānī nihāndur

Yazıldı levḥa çün ol naḳş-ı şīrīn
Ḫacāletden ḳızardı ṣūret-i Çīn

Büt-i Çīnüñ teninden uçdı cānı
Egildi kāse-i rengüñ dehānı

Hezārān Çīn büti bī-ʿaḳl u bī-cān
Urup dīvāra püştin ḳaldı ḥayrān

Ḳalem gibi öñinden ḳaldırup baş
(B53a) Elini naḳş işinden yudı naḳḳāş

(A75a) *Der-ġamgīnī* : Nedendür ey meh-i āyīne-ruḫsār
Ruḫuñ jengār-ı ġam ṭutmış ḳamervār

Mübārek ḫāṭıruñ ey çeşme-i cān
Ḳarañuluḳdadur çün āb-ı ḥayvān

Göñül āyīnedür sevmez ġubārı
Götürmez cām-ı Cemşīd inkisārı

Der-ġubār : Görindi bir ġubār-ı ṭūṭiyāvār
Güzeller ḫaṭṭı gibi ʿanberīnbār

Tozup tozup gelür gülzār içinde
(P78b) Ḫaṭ-ı dil-ber gibi ruḫsār içinde

Şikār ardınca uçmış bāz gibi
Ḳanat bükmiş gelür şehbāz gibi

Ṣıfat-ı esb : Revān yil gibi indi bād-ı pādan
Gül-i raʿna gibi bād-ı ṣabādan

Buyurdı ḳondılar ol ṭaġa ḳarşu
Ṣanevberler gibi yaylaġa ḳarşu

Der-sür'at-i seyr-i ḳāṣıd : Eser yil gibi esdi bāġ u rāġa
Aḳar ṣu gibi aḳdı deşt ü ṭaġa

Şu resme āb gibi ḫız iderdi
Ṣanasın ki od almaġa giderdi

Der-taṣavvuf : Nedendür dilde nāyın söz ü sāzı
Delükli sīneler añlar bu rāzı

Ne fehm itsün defüñ derd-i dilinden
Tabānçe yimeyen üstad elinden

Ne bilsün şol ki oldı dārdan dur
Ki ne çenberde ḥallāc idi Manṣūr

Ḥüsn ü Dil ebyātındandur.

Naẓm : Āb-ı ḥayvān cihānda bir ṣudur
Ki anuñ ötesi ḳarañudur

(F80a) Niçe İskenderi o çeşme-i cān
Ṣuya iltüp ṣusuz getürdi revān

Velehū : Baḥr içinde yürürken āb gibi
Ṣudadur gözlerüm ḥabāb gibi

Bilmezem ki bu çeşm-i ḥayvānı
Topraġı mı çeker yāḫūd ānı

Yā çeken Ḫıżr gibi āb mıdur
Yā Sikender gibi türāb mıdur

Velehū : Bahr-i zulme olursa her vādī
Himmetüñ Hıżrı ger ola hādī

Cāhilüñ fahri māl iledür
'Ārifüñ 'izzeti kemāl iledür

Ejder-i çarhı nīl-reng gibi
Yedi bahri geçüp niheng gibi

'Işk u şevk ehli vecd-i çāk ister
Ne kemāl ister ü ne māl ister

Gemilerle deñizleri geçeyüm
Bahr-i zulmet karasına uçayum

Bizi gör kim ne hālimüz vardur
Ne kemāl ü ne mālimüz vardur

Leb-i la'lüñ gibi o çeşme-i cān
Hokka-i cān içinde olsa nihān

Şorarak ol zülal-i cānı ben
Bulam ol çeşme-i nihānı ben

Bu fakīr dahı bu ma'nāda bu vech ile peyrevlük itdüm.

Nazm : Yol emel gibi olsa dūr u dırāz
Reh-i hicrān gibi nişīb ü firāz

'Ömr-mānend idüp bu yolda şitāb
(S40b) Olayum tīzrev çü 'ahd-i şebāb

(A75b) Oluben bād-ı bādeye peymā
Yolda şöyle gidem ki ebr-āsā

Tozumı göremeye ṣaḥrālar
Çıḳmaya ṭopuġuma deryālar

Ṭalayum baḥre hemçü bu tımār
Gireyüm āteşe semendervār

Geşt idüp kūh u deşti āb gibi
Yüzeyüm ṣulara ḥabāb gibi

Aġayum ṭaġlara seḥāb gibi
Düşeyüm yollara serāb gibi

Ebr ile ceng idüp peleng gibi
Deñize ṭalayum neheng gibi

Ka'be-i kūy-ı dil-beri ṣorduḳ
Yollara bād gibi yüz urduḳ

Cānı cānāne yā idem vāṣıl
Yā virem cānı yolda el-ḥāṣıl

EHLĪ : Adı Meḥemmeddür. Babası Ḳāḍī Tayyibdür (P79a) ki fażlda ṭab'ı baḥr-ı mevvāc ile 'ilmde sehāb-ı ṣayyibdür ve kendi nebīre-i ḳāḍī Remzīdür ve ḫāherzāde-i Monlā 'İlmīdür. İkisi de şāhidān-ı ırẓ-ı 'ilmīdür. الولدالنجيب يشبه الخال mūcibince ṭab'ı 'ilmīdür. 'İlm ü fażldan fıṭrat ile ḥā'iz-i sebāḳ-ı vāfir vāriş ile كابر عن كابر dür cevdet-i ḳarihat ü niḳā-yı eryaḥiyyet ile ma'rūfdur. Ḥālā medrese-i Sulṭāniyyede mu'īd ve medārise vü meẕākir ile mādūnına müfīddür. Ḫūy u ḫıṣālde daḫi reşīddür. Şu'arāda ḫılāf-ı ḳıyās olan zen-dostlugdan ġayrı reza'ilden ba'īddür. Şi'rde daḫı diḳḳat-i ṭab'ı sebeb-i ġıbṭa-i benī nev'idür. Süḫanuñ icādına ve aḥsen-i edā ile irādına ḳādirdür. Aḳrabādan olduġı cihetden bu maḳūle ile iktifā olındı.

Şi'r-i ū : Ḳopar fitne ḳadem başṣa o ḳaddi serv bāġ üzre
Ḳıyām-ı ḳāmetüñ görse cihān ḳalḳar ayaġ üzre

Velehū : Mümkin olmazdı begüm sensüz tekellüm ʻāşıḳa
Derd-i ʻışḳuñ sīnede olmasa nefs-i nāṭıḳa

Velehū : Murād üzre felek devr itmege ey dil zemān ister
İrişmek ol mehüñ vaṣluña ʻömr-i cāvidān ister

Velehū : Zülf ki berdār olup atdı semāya tācını
Şimdi buldı işte göñlüm ey perī miʻrācını

Velehū : Ġonce-i laʻlüñle ḫālüñ vaṣfı olmışdur sözüm
(A76a) Ey şeh-i mülk-i melāḥat sendedür göñlüm gözüm

Velehū : Alur göñlin ele aġyāruñ ol yār
Dimez kim ʻāşıḳuñ da ḫāṭırı var

Velehū : Yāre añmışlar beni ol māh-rū çıḳmış biliş
Saña ʻāşıḳdur dimişler bilmezem anı dimiş

Velehū : Salup dil mülkini ʻummāna ḳıldum vārumı berbād
Muḫālif rūzgār olurṣa olsun her çi badābād

Şiʻr-i ū : Cānı bir düşnāmuna virdüm senüñ ey bī-vefā
Gel ziyān görmezsüñ andan anı al da ṣuñ baña

ḤARFÜ'L-BĀ : BĀḲĪ :

Beyt : Fuṣaḥa fırḳasınuñ birisi de Bāḳīdür
Şuʻarā zümresinüñ şöhre-i āfāḳıdur

Ḳadīmī İstanbulīdür. Emāşil-i efāżıl ḥużūrında muḳbil olan ḳavābilüñ maḳbūlıdur. Evvelā dānişmend ü dānişverdür ve her güne ʻilm ü kemālden behreverdür. (F80b) Ne an ki āsmān-ı sipihr (B53b)-i kelām-ı belāġat-encāmda derece-i ʻulyāsı vardur belki manṭıḳ u kelāmda dem-i Mesīḥāsı vardur. Mektebe varaldan manẓūrı levḥ-i sīne-i sīmberān u müntehā-yı himmeti elif-i bī-miṣāl-i serv-ḳaddān idi. Maṭmaḥ-ı naẓarı teşbīh-i nergis-i maḥbubān ve naṣb-ı ʻaynı

hayāl-i noḳṭa-i ḫāl idi. Zülf-i dil-ber vaṣfı edāsında (P79b) ḳaddi efkārdan dāl idi. Nūn ve'l-ḳalem oḳurken ebrū vü engüşt-i yār (F81a) vaṣfında ġazeller söyledi. Yāsine çıḳduḳda ebrū vü dendān vaṣfında ḫayāller bağladı. Çün sinn-i temyīze bāliġ oldı nuḳūd-ı cevāhir-i efkārdan meṭa'-ı 'ilme ṣarf idüp vāṣıl-ı mebāliġ oldı. Egerçi şi'r rūz u şeb fikr ü ḫayāli degül idi ammā yine ṣaded-i taḥṣīlde iken daḫı āzmāyiş-i ṭab' içün naẓmdan ḫālī degül idi. Cevdet-i ẕihn-i derrākı ḥakkāk-ı dürr-i gūşvāre-i ebkār-ı efkārdur. Ve ḥiddet-i ṭab'-ı çālākı sekkāk-ı dirhem ü dīnār-ı bāzār-ı eş'ār-ı belaġat-şi'ārdur. Āyīne-i ḫaṭırı çehre-nümā-yı şāhid-i kelāma mücellā-yı cemāl ve serāçe-i ḳalbi ḫacle-i nev-'arūs-ı ḫayāldür. Selef ki اونقوا بقوا emrinden بقوايه mā'il olup ḫūn-ı ḫalīl fenn-i ḫalīlde baḫş-i ġā'ib içün baḳiyye-i tehiyye itmişdür. Ḫalefden Bāḳī taḳvā ile 'āmil olup kim terk-i el-evvelü'l-āḫir baḳiyyesin iḥrāz idüp eṭbāḳ-ı āfāḳı ḫān-ı ḫayālden tenḳıye itmişdür. Şi'ri muḥkem ü üstüvār hemvār u pür-kār rengīn ü çāşnīdār elfāẓı selīs ma'nāsı nefīs naẓmı pāk ve fühūmı sūznākdur.

Ḳıṭ'a : Şu'arā ḫaylini defter idicek dest-i ḳażā
Maḥv u iṡbāt ile pür itdi niçe evrāḳı

(A76b) Ḳazıdı niçeyi yañluş diyü bu defterden
Bāḳīye idüp işāret didi sahha'l-bāḳī

Ẕātī-i merḥūm ki dünyāda bir ẕātīdür şi'r-i ġayre nisbet 'ārıżı ve aña nisbet ẕātīdür. Dir idi ki şi'rüñ devri sürüldi ve şu'arānuñ defteri dürüldi ammā ol nesne ki dehān-ı dil-ber gibi baḫş-ı ġā'ib olup verā-yı revāḳ-ı kemerinde bāḳīdür aña sebeb ẓuhūr-ı ṭab'-ı bāḳīdür ḥattā

Maṭla' : Ḳaddümi çenk ü reglerüm rūd eyledüñ
Cismüm āteş cānumı 'ūd eyledüñ

maṭla'ın Bāḳī Çelebi didükde Ẕātī alup itmām idüp dīvānına ilḥāḳ eylemişdür ve Bāḳī gibi şā'irüñ şi'rin almaḳ 'ayb degüldür diyü ittifāḳ eylemişdür.

Beyt : Şā'ir-i siḥr āferīn der-şā'ir-i siḥr āferīn
Āferīn ol ṭab'-ı nāzik-bāre eyler āferīn

Şi'ri tekellüfden berī ve taşallufdan 'ārī gūyā ki hemān 'ālem-i ġaybdan lisān-ı tercemān-ı ḳuds ile bunuñ zebānına şöyle dinilmiş cārīdür. (P80a) Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ ḥüsn-i terbiyyesi ile mürebbī ve envā'-ı (F81b) iḳbāli ile maḳbūl oldı. Ḥālā ḳırḳ akçe medreseden ma'zūl oldı.

Eş'ār-ı ū : İrdi nesīm-i ma'delet kisrā-yı bahār
Zencīr-i 'adli çekdi çemenzāre cūybār

Güller siperler ile üleşdi filoriyi
(B54a) Mülk-i şitāyı ġāret idüp 'asker-i bahār

Eflāk-ı devr-i dā'im ile ṭurmayup ṣular
Neşv ü nemāda tāze vü ter ṣaḥn-ı sebzezār

Meydāne girdi şevḳ ile şemşīrbāz-ı berḳ
Çoḳ akçe ṣaçdı üstüne ebr-i güher-nişār

Bir kīse içre lāle bugün bezm-i bāġda
Ġayb itdi jāle beyżaların çıḳa bāzvār

Güller ṣafāda ḫurrem ü ḫandān u şādmān
Bülbül belāda bencileyin zār u bī-ḳarār

Bāḳī bu şi'ri ṣafḥa-i çarḫ-ı berīne yaz
Görsün felekde nice olur ḫaṣm-ı nā-bekār

Ġazel : Cāme-ḫāb ol āfeti aldukça tenhā ḳoynına
Ṣanuram ebrūñ girer māh-ı şebārā ḳoynına

(S42a) Ṣubḥ-dem ey fāḫte beyhūde efġān eyleme
Çün girersin her gice bir serv-bālā ḳoynına

Niçün aġlarsın felekden bilsem ey şebnem seni
Girmesüñ bāri hele bir verd-i ra'nā ḳoynına

Dür dişüñ vaşfında şi'rüm defterin gördüm eger
Kim şadef mecmū'asını şaldı deryā koynına

Ruḫlaruñ şevkıne pür-dāġ itdi Bāḳī sīnesin
Bir avuç berg-i gül-i ter ḳoydı gūyā ḳoynına

Maṭla' : Temāşāgāh-ı 'ālem ol cemāl-i 'ālem-ārādur
Ser-i kūyında 'ālem mest ü şeydā bir temāşādur

Maṭla' : Ḳorkum oldur göz dege ḫāk-i der-i cānānuma
(A77a) Yoġsa kuḥl-āsā çekerdüm dīde-i giryānuma

Yār defterden yine Bāḳī ḳazınmaḳ var dimiş
Yañluş añlatmış 'adūlar ben ḳulın sulṭānuma

Ġazel : Zühd ü şalāḥa eylemezüz ilticā hele
Ṭutdı egerçi 'ālem-i kevni fesādımuz

Minnet Ḫudāya devlet-i 'ālem fenā bulup
Bāḳī ḳala şahīfe-i 'ālemde adımuz

Maṭla' : Cānān olur ki meyl ide anı görince cān
Esbāb-ı ḥüsni ḫūb ola ammā be-şarṭ-ı ān

Maṭla' : 'Işḳuñuñ zaḥmeti ḫod cānuma raḥmetler idi
Dostum cevr ü cefālarda ne zaḥmetler idi

Velehū : Ḫalḳ-ı 'ālem gül seveydi kāşki bülbül gibi
Ol lebi ġonce baña tenhā ḳalaydı gül gibi

Maṭla' : Sūz-ı 'ışḳuñla ḳaçan dilden ki āh u zār olur
Āh dūd u dūd ebr ü ebr āteşbār olur

Sene tis'a ve sittīn ve tis'ami'e ẕi'l-ḥiccesinüñ evāḫirinde cenāb-ı ma'delet-penāh Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ḫamr getüren gemileri İstanbul ile Ġalaṭa

ortasında yakmak emr itdüklerinde Bāḳī (P80b) Çelebi bu ġazeli diyüp üç ġazel ile daḫı faḳīre irsāl itmişlerdür.

Ġazel : Reh-i meyḫāneyi ḳaṭʻ itdi tīġ-i ḳahrı sulṭānuñ
Ṣu gibi arasın kesdi Sitanbul u Ḳalatanuñ

(F82a) Miyān-ı āb u āteş oldı cāy-ı keştī-i ṣahbā
Baturdı rūzgār āyīn-i ʻıyşın bezm-i rindānuñ

Hilāl-āsā fūruzān oldı baḥr-i nīlgūn üzre
Şafaḳdan dem urur āb-ı şarāb-ālūdı deryānuñ

Yaḳan āb üzre āteş ṣanmañuz keştī-i ṣahbāyı
Şuʻā-ı tīġ-i ḳahrından ṭutışdı Şeh Süleymānuñ

Semāʻ u çeng ü nāy u devr-i ṣāġar devleti döndi
Ṣafāsın süre gör ey ṣūfī-i sālūs devrānuñ

Şarāb-ı nābdan ḫumlar tehī meyḫāneler tenhā
ʻAceb ḫāli ligin buldı riyā ehli bu meydānuñ

Şu meclis içre kim dā'im ṭoḳuz peymāne devr eyler
Ne deñlü ola ey Bāḳī zemān-ı ʻıyşı insānuñ

Meẕkūr Bāḳī Çelebīnüñ ġazellerine Ġubārī naẓīre (B54b) diyüp pādişāh Ḥażretleri Bāḳī Çelebīye vāfir altun iḥsān itdükde Bāḳī Çelebi bu ḳıṭʻayı dimişdür.

Ḳıṭʻa : Ṭabʻuñ ki kān-ı güher-i naẓm oldı Bāḳīyā
İrmez senüñ ḫayālüñe bir iki bengīler

Başdan bu ḳahr saña yeter kim şeh-i cihān
Ḫilʻat geyürdi şiʻrüñe ġarrā firengiler

Diger : Ṭabʻ-ı sāḥir-pīşe ki Bāḳī göñüller meyl ider
(A77b) Şekker-i şiʻr-i dil-āvizüñ meger efsūnlıdur

1 Derme çatma gider dallar libāsı şi'rine
Ḫil'at-ı şi'r-i cihān-gīrüm benüm altunlıdur

BĀḲĪ-İ DİGER : Dellākzāde dimekle ma'rūf Ḫātībüñ oġlı ve Dellālzāde dimekle ma'rūf Ḥabībüñ ḳarındaşıdur. Bu daḫı şā''ir geçer ve zu'munca şi'r söyler ammā ol şi'rden bī-gāne ve şi'r andan nāşīdür. Mābeynlerinde nisbet ancaḳ nisbet-i teżadd ve münāsebet ancaḳ maḫlaşda ittiḥāddur. Ser-menzil-i şi'ār-ı şā'irīden ṣad-merḥale dūr ve biżā'atı aṣḥāb-ı ṭab'a ġayr-ı mestūrdur ammā çün kāḫ-ı eyvāna pāye ve şāḫ-ı serve sāye lāzımdur. Anuñ yanında meẕkūr olmaḳ 'aceb degüldür ve bir ṣaḥīfede mesṭūr olmaḳ terk-i edeb degüldür.

Li-muḥarririhī : Yeter aña bu rıf'at-ı pāye
K'ola ol serv ayaġına sāye

Ḳıṭ'a : Anuñ yanında yazdum çünki bunı
(P81a) Ḳarardı ḫāme yüzin nāme dürdi

Didi 'öẕr eyleyüp ilhām-ı ġaybī
Mey-i ṣāfuñ olur altında dürdi

Şi'r-i ū : Nergis gözüñüñ cānā ḥayrānı vü meftūnı
Sünbül ṣaçuñuñ reyḥān sevdā-zede Mecnūnı

BAḤRĪ : İstanbuldandur. Adı Meḥemmeddür. Ve aḳrānı içinde ser-āmeddür. Ḥiddet-i ẕekā vü cevdet-i ẕihni ile çaḳ fünūn-ı ma'ārife mālikdür. 'Ulūm-ı 'Arabiyyeden ḥaẓẓ-ı vāfiri vardur. Fārisīde ḫod Fāriṣ-i Fürs-i mıżmar-ı belāġat ü çābük-süvār-ı şāh-rāh-ı bera'ātdür. Fenn-i hey'etde re'isdür. Hendese vü Mecestī de ḫod ṣāni-i Öḳlidisdür. Nücūmda Ebū Ma'şerden aşırudur. Remlde Zünnātīnüñ 'ilmi bunuñ 'öşr-i 'āşiridür. Şi'rde Lebīddür inşāda bunuñ inşasına göre Monlā Münşī nisyen münsiyyan ve münsī ve kendü belīddür. Muḥāverāt u muḥażarāta başlasa ayaġın çeker yoḳdur. Meger sāḳī yā sebū vü müşā'arāt ü mülāṭafātdan söylese sıḳluġın diñdirür bulınmaz meger muṭrib-i muġannī-i bezle-gū yigirmi yıldan mütecāviz dīvān-ı Sulṭāniyyede kātib-i aḥkām ve nüvisende-i ḳavānīn-i 'umūr-ı 'adālet-intiẓām oldı. Ba'dehū vilāyet-i Ḥaleb defterlerine teẕkireci olup ḫāliyā ol ḫidmetde müdāvim ü ze'āmet ile ri'āyet (A78a)

olınup علی دغم الواغم makbūl-i mer'i za'īmdür. Ol hidmetüñ lāzımesi ki vukūf-ı defātir-i muhāsebāt u istihżar-ı kavānīn-i a'māl mukāṭa'ātdur. Yed-i ṭūlı belki yed-i beyża taḥṣīl eylemişdür. Ve bir Bahrīdür ki ġavṭa-i deryā-yı fikret ve ġavż-ı bihār-ı dikkat eylese bu makūle le'āl ile gerden-i mecd ü me'ālin ve sā'id u se'ālet 'akıbet ü me'ālin pür-zīver ider.

Ġazel-i ū : Güli ruhsār-ı yāre beñzetdüm
Nahen-i hecri hāre beñzetdüm

Zülf-i pür-çīnini 'iẕārında
Gördüm ebr-i bahāra beñzetdüm

Hilye-i 'ālem-i heyyūlāyı
Hulle-i müste'āre beñzetdüm

Ṭab'-ı mevvācuñı senüñ Bahrī
Yemm-i gevher-niṣāre beñzetdüm

Velehū : Ey ġubār-ı kaddümüñ 'anber-sāy
V'ey şi'ār-ı nefsüñ rūh-fezāy

İltifāt-ı naẓaruñ māye-i baht
Sāye-i 'āṭıfetüñ ferr-i hümāy

Hiddet-i kahruña karşu ṭuramaz
Düşmen-i ṣaf-şiken ü āhen-hāy

Sāye-i ma'deletüñ havfından
Zerd-rūy oldı şehā kahrubāy

Maẓhar-ı luṭfuñ olursa Bahrī
Ola ehl-i kalem engüşt-nümāy

Velehū : Ey yed-i kudretüñ hazāyin-i cūd
(P82a) V'ey ẓuhūruñ bu kār-gāh-ı vücūd

Meş'al-i āfitāb nurūñdur
Bu ta'ayyün ḳamu ẓuhūruñdur

Luṭf-ı ḳahruñla buldı mihr ile māh
Biri çetr-i sepīd biri siyāh

Göge seyr ü yire sükūn senden
Biri serkeş biri nīgūn senden

Ḫıdmetüñ çarḫa ṣaldı ṭavḳ-ı sücūd
Buldı ṣām-ı 'adem çü sem'-i vücūd

Ol maḥall kim 'ademde idi vücūd
Gelmemişdi ẓuhūra bir mevcūd

Ne eṡer vardı çarḫ-ı Ḫazrādan
Ne ḫaber Ādem ile Ḫavvādan

İḳtiżā itdi ḳudret-i ezeli
Ki ṣudūr ide cūd-ı lem-yezeli

Sır-ı lafẓ iken oldı çün mevcūd
Yandı ṣām-ı 'ademde şem'-i vücūd

Nergis ol ḫābdan çün açdı baṣar
Ḳodı ḫāb-ı 'adem gözüñde eṡer

BEZMĪ : Ġālibā Aydın ilindendür. Ṭālib-i 'ilm-reviş dānişmend-meniş 'ulūm-ı mütedāvileden ba'żı taḥṣīl ü ṭarīḳ-i (S41b) 'ilm-i 'ādiyi tekmīl idüp mülāzimīn zümresine dāḫil (F82b) ve ba'żı menāṣıb-ı tedrīs-i beḳā'a vāṣıl olmışdı. Ammā kelime-i baḫtın rüzgār a'lā (A78b) itmeyüp envā'-ı ta'līyāt ile i'lāl itdügi cihetden fa'l-i murādı 'illet-i ḳılletden ṣaḥīḥ ü sālim olmamış ol sebebden emr-i manṣıbı çendān muntaẓam olmamış idi. Ḥalince bezm-i şi'rüñ cür'açeşi belki kendi zu'munca rıtlkeşi geçerdi. Rūmillerinde ba'żı ümerā ile geşt ü güẕārda ve biri ile bir şehrde birḳaç gün ḳararda iken peymāne-i eceli ṭoldı

bezm-i ʻömrinüñ devri āḫir oldı sāḳī-i felek anı da kām u nā-kām telḫkām itdi ve mest ü ḫarāb meclis-i ünse ḫarām itdi.

Maṭlaʻ : Ḳısmet olıcaḳ ʻārif ü rinde mey ü şāhid
Tesbīḥ ile seccāde virilmiş saña zāhid

Velehū : Gözlerüm ḳan aḳıdur bezmüñe meyḫāne gibi
Emeler gibi dudāġuñ leb-i peymāne gibi

Şemʻ-i ruḫsaruñ ile meclis-i ḥüsnüñde senüñ
Ṭolanur ay ile gün yanmaġa pervāne gibi

(B55a) BEZMĪ-İ S̱ĀNĪ : Filibeli Ḳāḍī Derviş Çelebinüñ oġlıdur. Meẕkūr Derviş Çelebi ekābir-i ḳużātdan ve aṣḥab-ı kemālātdan bir şān-ı ẓarīf leṭāfet-i ṭabʻı ve neẓāfet-i ḫılḳati cāmiʻ ʻārif ü ḥarīfdür. Anlardan daḫı laṭīf ebyāt ve ceste eşʻār-ı pür-nükāt ẓuhūr u ṣudūr ider ammā ḳayd-ı taḫalluṣdan āzāde ve nuḳūş-ı taḳayyüd-i şiʻrden levḥ-i ḫāṭırı sādedür. Ol sebebden īrād olınmamışlardur ammā bu oġulları ki ʻAbdu'llāh Çelebīdür fa'iḳü'l-aḳrān ve ṣāḥib-i fehm ü iẕʻāndur. Şiʻre daḫı ḫayli ḳābiliyyeti ve her vaṣf u taʻrīfe muḥalliyyeti olduġı sebebden birḳaç ebyātı is̱bāt içün īrād olındı.

Der-tevḥīd : Levḥa-i īcāda ḳudret kilki yazmadan elif
Ẕātuñı bir añlayup tevḥīde oldum muʻarrif

Velehū : Ṭolu gül-āb ile göricek ġonçe-i cāmını
Nūş itdi çekdi teşne imiş mihr-i tābdār

Sevdā-yı (P81b) zülfüñ ireli Bezmī-i fütādenüñ
Çoḳ ḳıl u ḳāle ḳudreti yoḳ ʻaḳlı tārmār

(F83a) BAṢĪRĪ : Meṭaʻ-ı naẓmuñ vāḳıf u ḫabīri ve fenn-i şiʻrüñ nāḳıd u baṣīridür.

Beyt : Kā'ınātuñ nīk ü bed verzīdesi
Rūzgāruñ gürg-i bārān-dīdesi

Egerçi alaca idi ammā

Beyt : هر بیشه کمان میر که خالست
شاید که پلنك خفته باشد

(A79a) mażmūnı ḥasb-ı ḥāli idi. Şu'arā içinde bir beg olup vücūdı kāşāne-i zerāfetüñ nakş-ı bī-miṣāli idi. Nevāī-i merḥūmuñ Mecālisü'n-nefā'isinde meẕkūr olan şu'arādan ve pāy-ı taḫt-ı mülk-i Ḫorasan olan Heratda Sulṭān Ḥüseyin vü Nevāī vü Cāmī vü Bināyī ve ol 'aṣruñ ekābiri ḫidmetine irişmiş ẓurefādan idi. Ruma Sulṭān Bāyezīd-i merḥūma Nevāī vü Cāmīnüñ kitāb u ġazelleri ve sipāriş-nāmeleri ile gelmişdür. Ol 'aṣrda Sulṭān Bāyezīduñ güveygüsi olan Uġurlı Sulṭān Aḥmedüñ muṣāḥabeti ile eglenüp ḳalmışdur. Erkān-ı devletüñ yār-ı ḳadīmi ḫuṣūṣen yegāne-i erbāb-ı devlet olan İskender Çelebīnüñ hemdem ü nedīmi idi. Selāṭīn-i Rūmuñ daḫı naẓar-ı iḥsānlarına manẓar ve envā'-ı iltifātları ile behrever oldı. Ayasofya zevā'īdinden 'ulūfesi ve pādişāhlardan sālyāne-i ma'rūfesi var idi. Eş'ārı gāh cidd ü gāh hezlü güftārınuñ ba'żı mūcib-i taḥsīn ü āferīn ve ba'żı lāyıḳ-ı levm ü 'aẕl idi. Aṣḥāb-ı devlet ile laṭīfesi barışurdı ve her meclisüñ nemegi olup sözleri şīr ü şekker gibi ḳarışurdı Erbāb-ı devleti ṭonadur yine ḳaftānların giyer ve a'yān u cāh u rütbete (P82b) laṭīfe yüzinden zehrler içirür yine ni'metlerin yirdi. Evvel geldüginde Mü'eyyedzāde ḳāżī-'asker imiş andan bir 'askeri tevliyyete ṭālib olmış. Mü'eyyed-zāde her zemān *şefḳat bir marażdur ol biz de yoḳdur* didügin işidüp Başīrī bu beyti dimişdür. (B55b)

Beyt : Manṣıb-ı vaṣlın dirīġ eyler bu ben üftādeden
(S42a) Dil-berüm bī-raḥmrek olmış Mü'eyyedzādeden

Mü'eyyedzāde işidüp aġmāz eyledükde bu ḳıṭ'ayı diyüp mesnedi altına ḳomışdur. Mü'eyyedzāde görüp oḳımışdur.

(F83b) *Ḳıṭ'a* : ای دل قناعت اکرت هست نصیبی
یك جذ نبود تو این خرمن دنیا

ورا بن ماید ندهد منصب آخر
الرزق علی الله تبارك و تعالا

(F83b) Merḥūmuñ (A79b) leṭā'ifi keṣīr ü meşhūrdur ve lisān-ı ḫavāṣṣ u ʻavāmda meẕkūrdur. Cümleden biri erbābü'l-bābdan aṣḥābü'l-ḳābe laḳablarına münāsib menāṣıb tevẕī itmişdür. Meşelā Müselmān Ḥasana Īmān Ḥiṣārın Uzun Muṣliḥü'd-dīne Boyābād Ḥiṣarı Ḥasana Çubuk-ābād Köpek Bāliye Yalaḳ-ābād ölünce Ḫaç dimeyeler ol daḫı bizüm günāhımuz ʻafv ide. Ṣarı Gürze Ḳızıl Aġaç Oturaḳ Süpürgeye Aḳsarāy Ḳartala Ḳuzġuniyye medresesi begenürse *hūşest begenmezse ḳūşest.* Āhīye Göynük Elsüz Oġlına il yazıcılıġı Başīrīye Alacaḥiṣār keẕā ve keẕā bu risāle-i bedīʻü'l-maḳāleyi itmām itdükde bir vezīre şunar ki ol zemānda sulṭānlardan birini alup dügün tedārikinde imiş. Meger vezīr erbāb-ı ṭabʻa mā'il ve mezāyā ẕevḳı derecesine vāṣıl imiş. *Monlā Başīrī yārāne manṣıblar virmişsin bize ḥisse yoḳ mı bu ḳadar manṣıb içinde bize de bir manṣıb çoḳ mı* dir. Merḥūm ʻale'l-fevr *sulṭānımuñ ḥāline muvāfıḳ gördüm Sulṭanöñi sancaġın virdüm* dir. Egerçi leṭā'ifi vü zarā'ifi çoḳdur ammā bu laṭīfesi rengīndür ki Ṣarı Gürz ḳāżī-ʻasker iken oġlına Yahūdiden Müselmān olmış Defterdār ʻAbdü's-selāmuñ ḳızın alıvirmiş. Bir meclisde bu ḥādiṣe meẕkūr olduḳda *ne münāsebet ol ehl-i ʻilm bu sipāhī ʻaceb bir cihet-i cāmiʻa var mı* (P83a) *yoġsa mücerred bir važʻ-ı nā-sāz-kār mı* dirler. Başīrī ʻAbdü's-selāmuñ Yahūdīlüginden kināyet idüp *başdan ṣarı münāsebeti yeter* dir. Merḥūm ʻAcem olduġı cihetden rafż ve Muʻāviyyeye buġż u naġż ile müttehem olduġı ḥayṣiyyetden bir gün İskender Çelebi Monlā Başīrīye ʻAli gibi Muʻāviyye daḫı ṣāḥib-i ḥażret-i risālet-penāhīdür ve kātib-i vaḥy-i İlāhīdür niçün anuñ ile bunı bir bilmezsin ve ikisine berāber muḥabbet ḳılmazsın dir. Merḥūm *sulṭānum sen de Defterdār ʻAbdü's-selām daḫı defterdarāndan senüñle anı bir bilin mi ve ikiñüze berāber muḥabbet ḳılın mı* dir. Bir gün yine (A80a) İskender Çelebi meclisinde itdügi seyr ü sefer ve çekdügi ḫavf u ḫaṭardan ḫaber virüp seyāḥatinden ḥikāyet idüp *filān iḳlīme vardum ve filān memleketde şu ḳadar zemān ṭurdum filān şehrde şol deñlü ẕevḳ u ṣafā sürdüm* dir iken İskender Çelebi *yā maġrībi gördüñ mi* diyü ḳaṣd-ı īhām ider. Başīrī fi'l-ḥāl ḳaṣdına vāḳıf olup *İskender-i Zü'l-ḳarneyn degülüm ki* (B56a) *cihānı görem* diyü ḳarn īmāsın başına ḳaḳar ilzām ider. Merḥūm sinni ḥudūd-ı sebʻīnde iken sene iḥdā ve erbaʻīnde maḥrūse-i İstanbulda rıḥlet eylemişdür.Merḥūmuñ Bengī-nāmesi ve Leṭā'if-i müteferriḳası vardur kendi tedvīn itmişdür.

Eşʻār-ı ū : Āşıḳlarını āh o Mesīḥā-dem öldürür

Bu ādem öldürür ki Mesīh ādem oldurur

Maṭla' : Kirpigüñ siḥr oḳlarıdur ḳaşlaruñdur yāy aña
Bir benüm gibi belākeş uğrar ise vāy aña

Nefīs tārīḫleri vardur (F84a) Sulṭān Cihāngīr-i merḥūmuñ vilādetine tārīḫ *Cihāngīred be-tevfīḳ-i İlāhī* dimişdür. Rodos fetḥine bir mıṣra'da üç tārīḫ derc itmişdür.

Mıṣra' : فترت ما فتحاتم فتح تام

Belġrad fetḥine bu tārīḫ daḫı anuñdur.

Tārīḫ : Mu'īn-i dīn-i Ḥaḳ Sulṭān Süleymān
(P83b) Ki dergāhına olmışdur felek saṭḥ

Cihādını işidüp rūḥ-ı Ḳudsī
Zebān-ı ḥāl birle eyledi medḥ

Anuñçün dindi fetḥine bu tārīḫ
Bilād-ı Engürüsi eyledi fetḥ

Zeyrekoğlı ḳāżī-'asker olduḳda ḳaṣīde virmiş *cā'ize virelüm* diyü va'de idüp virmedükde dimişdür.

Ḳıṭ'a : Zeyrekoğlına şa'irüñ birisi
(S42b) Medḥ iletdi vü devlete irdi

Ger ṣorarsañ ne virdi cā'izesin
Luṭfler itdi va'deler virdi

Der-īn ḥāl : Ey muḥīṭ-i 'ulūm ki maḫzan
Ḳaṭredür 'ilmüñüz yanında deñiz

Didiñüz virelüm saña ṣadaḳa
Va'deden ġayrı nesne virmedüñüz

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Der-ḫısset Revānī : Revānīyle meger Pinti Ḥamīdüñ
Bir aradan yaradılmış revānı

Birinüñ nānı vaṣfı lā-yezūḳūn
Birinüñ ṣuyı na'tı len-terānī

Velī Pinti Ḥamīdüñ nānı yine
İki ol deñlüdür āb u revānı

Velehū : تا خاك پايت از نظر اهل درد رفت
چندان گريت دين كه در يا بكر درفت

BEḲĀYĪ : Kefe diyārından Ḫaṭībzādedür. Bir zemān ṣaded-i taḥṣīlde olup (A80b) bir zemān Şeyḫ İbrāhīm āsitānın bekleyüp bir zemān mevlevī olup ḥālā her ḳayddan āzādedür. Gāh uc begleri ile muṣāḥabet ve gāh Rūmillerinde seyr ü seyāḥat ider. Şi'ri ḫoş-āyende ve ṭab'ı küşāyendedür.

Şi'r-i ū : Kirpigüñ tīr-i cefā ḳaşlaruñ anuñ yāyı
Ḳurup ol yāyı şikār itseñ olur dünyāyı

Ḫaṭṭ getürdi beni öldürmege ġamzeñle benüñ
Çekdi emr-i hümāyūna ḳaşuñ ṭuġrāyı

Velehū : Dile ḫaṭṭuñ ḫaberin düşmen-i bed-ḫū getürür
'Ārife sebze temāşāsını ḳayġu getürür

BELĪĠĪ : İstanbuldan ḳuloġullarından yeñiçeri ṭā'ifesinden 'ilm ü ma'rifet semtinde olan zümrenüñ maḳbūllerinden fenn-i şi're sa'y-ı beliġi (F84b) ve cehd-i bī-diriġi olmışdur. Ḥattā ṭonanma olup yoldaşları ile deryā seferin eylese *sefīne-i ġazel besdür* diyü ancaḳ baḥr-i naẓm ile şi'r hevāsında yilürdi. Ḳara seferin eyleseler sā'irler ḥiṣāra yürüyüş ider bu ḳal'a-i ḫayāl fetḫine küşiş eylerdi. Vezn-i ṭab'ı vezne bes *tüfeng-endāzluḳ ḳurı hevā vü hevesdür* diyü ḫāmesi tüfeng ve fınduḳı vaṣf-ı noḳṭa-i ḫāl idi ṣayd u şikārı ma'āni vü ḫayāl idi (P84a).

Maṭla' : Sözimüz añlayımaz ṣūfī bizüm ḳāl ehli
(B56b) Bī-zebān söyleşelüm var ise bir ḥāl ehli

Ḳahve ḥaḳḳında bu ġazel daḫı anuñdur.

Ġazel : Ḳahvenüñ bāde gibi gerçi ki yoḳdur ānı
Isıcaḳdur o ḳara yüzlünüñ ammā ḳanı

Miṣli mānendi mi var müşteri ḳızdurmaḳda
Isıcaḳ yüz göricek her kişi ister anı

Puḫtedür bāde gibi gördi igen ḫām degül
Şeyḫ ü ṣābbuñ aña bir pāre ışındı cānı

Ḳāṭı'-ı demdür anuñla demüñüz dem olmaz
Kāse kāse içelüm n'olsa gerekdür ḳanı

Mıṣr u Şām u Ḥalebi gezdi gelicek Rūma
Ayağın aldı ṣarābuñ o cihān fettānı

Naḳde mā'il olup ortada gezer aḳçeleşür
Bilmezem ḳahvecinüñ ḳaḥbe midür oğlānı

Söyle ol rū-siyehüñ baña ne keyfiyyeti var
Ey Belīġī aḳıdur ayağına yarānı

PENĀHĪ : Naḳḳāş Şāh Ḳulıdur. Sulṭān Bāyezīd-ı (A81a) merḥūm zemānında diyār-ı 'Acemden Tebrīzden gelüp Sulṭān Aḥmed -i merḥūm şehzāde iken Amasiyyede āsitānesine gelüp Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ cülūsından ṣoñra İstanbula gelüp Sulṭān Süleymān-ı merḥūm devrinde naḳḳāşbaşı olmışdı. Naḳḳāşluḳda ṣānī-i Mānī ve zemīn-i Rumda Mānī-i zemānı idi belki Mānī bunuñ bende-i fermānı idi. Heft aṣl naḳş yazsa ġayret-i **Heşt-Behişt** olurdı. Gülẕārda resm itdügi nīlūferinüñ şikāfetinden Erjeng-i Çīnī ve üstād-ı Frengī ḥayādan ġarḳ-ı bārān-ı 'araḳ olup ṭarḥ itdügi bahārı reşk-i verd-i behişt olurdı. Ve yazduğı berg-i bahār ile mevsim-i şitā faṣl-ı ürd-i behişt olurdı. Çarḫ-ı pür-encüm ignelenmiş evrāḳından nümūne āṣmān-ı nilgūn kāse-i lāciverdinden

(F85a) bir günedür. Devātı ẓulemāt ve midādı gūyā āb-ı ḥayātdur ki yazduğı māhī tāze cān bulup deryāya dek cān atardı veyāḫūd ḫalḳa-i engüştin şebīke-i māhī şanup can ḳurtarmağı çün deryā-yı ʻummāna dek ḳaçardı. ʻİẕār-ı yār yazsa ruḫı alından şurḫī reng alurdı ve zülf-i nigār yazsa benefşe boynın egüp ḳalurdı. Muṣavverlükde Bihzād aña göre taṣvīre ṣūret virmezdi. Dehān-ı dil-ber resm eylese ḫod sırrına (S43a) kimsenüñ fehmi iremezdi. Ebr yazsa ʻālem bārān (P84b) olurdı deryā yazsa emvāc ḫurūşān olurdı gül yazsa nükhetinden dimāğlar muʻaṭṭar olurdı şems yazsa şeb-i tārda cihān münevver olurdı. Serve ḫod ḳuşlar ḳonardı. Cūybār taḥrīr eylese degirmenler döndirürdi ve bi'l-cümle kişver-i naḳş ḳalem-revī idi. Ḫāmesi ṣanʻatında bāzū-yı pergār-ı āhenīn gibi ḳavī idi.

Naẓm li-muḥarririhī : Hevā resmin varaḳda itse ābād
Olurdı kağıd uçurması berbād

Olaydı meyli anuñ resm-i nāre
Çıḳup kilkini yaḳardı şerāre

(B57a) İdeydi āb taṣvīrini guyā
Olurdı elde naḳş-ı fi'l-mā

Eger tarḥ eyleyeydi ʻunṣūr-ı ḫāk
Biterdi verd-i ḫoş-bū serv-i çālāk

Gören encümle çarḫ-ı pür-sitīzi
Ṣanurdı ignelenmiş ḫāk-rīzi

Açardı çehre çün kākül ṭarardı
Virince aña ṣūret ḳıl yarardı

Yazaydı laʻl-i yāri fi'l-meşel ger
(A81b) Gören dirdi zehī rūḥ-ı muṣavver

Eger āteş içinde resm ide ʻūd
Dimāğı pür ider idi böyle dūd

Eger naḳş içre bir naḫl itse peydā
Virürdi şāh-ı kilki tāze ḫurmā

Eger naḳş eylese kağıdda şehbāz
Ḳanat büküp iderdi ṣayda pervāz

Eger gül yazsa bülbüller ḳonardı
Yazaydı şem' pervāne dönerdi

Eger bir cūy resm itse kemāhī
İçinde yirleşürdi nice māhī

Miyān resm itse derdi 'aḳl-ı ṣāfī
Zehī üslūb-ı naḳşuñ mū-şikāfı

Dehen yazduḳda dehrüñ ḫurdedānı
Dir idi sırr-ı ġaybuñ tercemānı

(F85b) Eger resm eylese yirde pelengi
İderdi gökdeki bulutla cengi

Tekāver yazsa olurdı revāne
Olurdı ḳıl ḳalem ṣañ tāziyāne

Bunuñla ḳanā'at itmeyüp naḳş-perdāz-ı nigār-ḫāne-i ma'ānī ve naḫl-bend-i gülhā-yı bedī' ü beyānī olup

Beyt : مانی چه بود و صورت بی معنیش چه بود
مانی منم که چهره کوشای معانیم

dir idi.

Şi'r-i ū : Sīnemdeki cerāḥati ey eşk tāze ṭut
Gül gibi ṣaḳla bir güzelüñ yādigārıdur

BAHĀYĪ : 'Abdu'llāh Çelebidür ki Bahā'üd-dīnzāde dimekle ma'rūf ḳuṭb-ı dā'iretü'l-irşād fi el-islām merkez medārü'l-hatif ve'l-ilhām Şeyḫ Muḥyü'd-

dīn merḥūmuñ nebiresidür. Babası Luṭfu'llāh Çelebī ki Şeyḫ merḥūmuñ fezend-i ṣulbisidür. ʻUnfuvān-ı şebābda fevt (P85a) olduğında müşārü'n-ileyh ʻAbdu'llāh Çelebi küçek ḳalup Şeyḫ-i merḥūm naṣb-ı ʻaynı ve ḳurret-i çeşm-i cihānbīni gibi bi'ẕẕāt terbiye itdi ve nihāl-i aḥvāl-i ḥāl u me'ālin zülāl-i menhel-i duʻā vü himmeti ile şöhret buldı ve nesebde şeyḫ-i müşārü'n-ileyh oğlı Mevlānā Bahāü'd-dīn oğlı ve Mevlānā-yı mūmā-ileyh Şeyḫ Luṭfu'llāh oğlıdur. Derece-i rabiʻada ki nihāyet-i emzicedür sipihr-i tārum olup sāʻat-i rābiʻa-i nehār muḥill-i ẓuhūr-ı envā vü envār olduġı gibi bunlar daḫı nūr-i insān (A82a) aʻyān-ı insān u nūr-ı aġżān-ı eşcār-ı irfān lemʻa-i şemʻe encümen-i ʻilm ü kemāl neşve-i piyāle-i çemen-i mecd ü meʻāl ṣemere-i şecere-i bāġ u bahār-ı zühd ü ṣalāḥ gül-i gülbün-i gülşen-i diyār-ı fevz ü felāḥ gevher-nigīn-i ḫātem-i engüşt-i behcet ü bahā aḫter-i burc-ı felek sipihr-i sumuvv ü senā zīver-i ḫānedān-ı ʻilm ü fazīlet ve şeref-i dūdmān-ı ʻibādet ü zehādet olmışdur, Ber-mūcib-i istiʻdād-i cibilli vü ıstırşād-ı ḫalḳı geh fıṭratları bī-fütūr ve ʻalā vechi'l-iḳtiżāi'l-irşā geh fıṭnatları bilā-fuṭūr idi. Nuḳūd-ı ʻömr-i girānmāyeyi emtiʻa-i maʻārife ḫarc ve ʻuḳūd-ı pīrāye-i evḳātlarını istiʻa-i ʻavārīfe ṣarf itdiler. Sehl zemānda ser-rişte-i āmālı kef-i iḳtidāra getürdiler ve raḫş-ı saʻy u ṭalebi ser-menzil-i nihāyet-i kāra yitürdiler. ʻAḳl-ı heyūlāyını ʻaḳl-ı müstefāda ḳarīn itdiler neseb-i ʻıẓāmı bi-ḥaseb-i ʻışāmiye rehīn itdiler ḫālleri vü vecenāt-ı cennāt-ı ḫallerinde zīver-i cemāl olan ḫālleri Monlā ḥażretlerinden ki müftiyü'l-vaḳtdür صانه الله عن الآفات mülāzım olup medāric-i ʻāliye ve maʻāric-i sāmiyede bi'l- istiḥḳāḳ irtiḳā vü iʻtilā idüp ḥālā medāris-i Ṣemānuñ biri şeref-i nüzūlleri ile şümuvvda şāmin sebʻ-i şedād u şerefde tāsiʻ heşt behişt ve fevā'iḥ-i fażl u revāyiḥ efdālleri ile ol ḥavāli ṣaḥn-ı reşk-i ürd-i behiştdür. Gāhi ābā-yı ʻıẓām ve ecdād-ı kirāmları de'bi üzre şiʻre tenezzül iderler.

(P85b) *Eşʻār-ı ū* : Eşküm cihānı ṭutdı ḳaralar seçilmedi
Ammā hevā-yı ḫāl u ḫaṭṭından geçilmedi

Yaz göñlümi diyü aña nālişler eyledüm
Ḫaṭṭı cefālar eyledi yazup yañılmadı

Çeksem ṣaḥīfe-i dile nāmuñ n'ola nişān
Bir şāh-ı ḥüsn var mıdur adı çekilmedi

Ola viṣāl olmıya būs-ı leb-i nigār
Şol 'ıyde beñzer anda mey-i nāb içilmedi

Mücellā-yı rūḥ olalı Bahā'ī ruḫ-ı nigār
Āyīne-i Sikendere aṣla baḳılmadı

Velehū : Didüm ki çözüp zülfüñ gīsūñı perīşān it
Luṭf ile didi dil-ber başum yüzüm üstine

(A82b) *Velehū* : Ḫaṭṭ-ı la'lüñe virürüm cānı
Ṣanma ki rīş-i ḫand ola ānı

Merdüm-dīde saña ḫidmet ider
Ādemīlük ḳul eyler insānı

Velehū : Eşk-i 'āşıḳ ki indi zānūya
'Iḳd-ı dürdür ṣanasın iki dizi

Velehū : Ṣalınan boynuña ol zülf-i siyeh-pūşuñdur
Zekanuñ çāhına ṣarḳan yine mengūşuñdur

Nūş-ı cān olsun içersüñ cigerümden ḫūnı
Ḳurudan ḳanumı ġayrilerle nūşuñdur

Velehū : Sūziş-i 'ışḳa fā'ide idemez
Otları ile yaḳdı bizi ṭabīb

Velehū : Zaḫm-ı cigerüm gördi fitīl eyledi tīrüñ
İşler bitirür ol daḫı peykānuñ ucından

Pā-būsına el virmedi yāruñ ḫacl itdi
Düşdi yüzimüz yirlere dāmānuñ ucından

Bir egri iki yüzli münāfıḳdur efendi
Devr itme beni ḫançer-i bürrānuñ ucından

Velehū : Her ḫam-ı kākül perīşānuñ
Bir güzel remzīdür şebistānuñ

Göreyin bulmasın yatacak yir
Zāhid olmaḳ dilerse mihmānuñ

Seg-i küyı çoġaldı luṭf ile
Sun ey dil urursa yārānuñ

Velehū : Bir benüm ḥaddini bilür ʻāşıḳ
Müdde'iler efendi bī-ḥaddür

Başa her ne yazılsa tīġūñle
Bende ki ʻizz ü cāh sermeddür

Ṭuhfe iltür işigüñe başın
Gör Bahā'ī nice ser-āmeddür

BAHĀRĪ : Rūmilinde ḳaṣaba-i Tırḫaladan aṣḥāb-ı ḳavl u erbāb-ı maḳāledendür. Ṭarīḳ-i ʻilmi ʻādet-i muʻtād üzre encāma irişdirüp ḳāżī-ʻasker-i vaḳt Seydī Çelebiden mülāzım ve Edirnede ve Ḳaraferyede ve ġayride müderris ve lālā-yı pādişāh olan Dülbendzāde Ḳāsım Paşanuñ oġullarına niçe begler ve paşazādelere muʻallim ü mecālis olduḳdan ṣoñra ḳāḍī oldı ve ḳażāya rāżı oldı. Tırḫālalı olduġı ḳaṣā'idünden maʻlūmdur Laṭīfī (P86a) Prizrendendür didügi ġayr-ı vāḳıʻdur. Adı ʻAlidür evvel maḫlaṣı Kemālī idi yārān Kem ʻAli diyü laṭīfe iderdi andan geçüp Bahārī taḫalluṣ idindi. Bu kerre yārān *bahār kilisaya dirler ne kāfirāne maḫlaṣuñ vardur* diyü ṣakāfe iderdi. Denā'et-i ṣān u ḫasāset-i ḥāl u reṣāṣet-i cemāl kemālde idi. Āḫir ḫısset ile kārbānsarāy bucaḳlarında erba'īnler ve riyāzetler çekmekden taḥṣīl itdügi marażlar bilin (A83a) iki ḳat eyledi. Sinni ḥudūd-ı sittinde kendi Çatalcada sebʻīn ile ḳāḍī iken Edirnede sene ṣemān ve ḫamsīnde vefāt eyledi. Ḫūn-ı ciger ile taḥṣīl itdügi sīm ü zerin maraż-ı mevtinde vaḳf idüp Ḳurdzāde nām bir ḳāḍī-i cāhili vaṣī eyledi ḳurd boġazına ciger asdı yaʻni ki aṣṣı eyledi. Vaṣī gel gör ki netdi gürg-i bārān-dīde idi birazın kendi yidi birazın ḫoş kişi olmaġçün ḫazīneye iletdi. *Āferīn Ḳurdum* diyü yüzine gülüp manṣıblar edā diler elinden mālı alup *seg be-ṣaḥra* didiler. İgne yutmış it gibi ol māl anuñ içine ig oldı ol derd ile yolda ḥarāmī elinde olup (B57b)

şaklayabildügi dahı burnından gelüp kan ile (F86a) iriñ oldı uğrıdan kaçurup harāmīye uğradı dünyāda tīġ-i hasret ve āhiretde hançer-i nedāmet yüregin toġradı. Merhūm tārīhde dahı muhall-gūy idi ve zemānında tārīhleri ile dīvānlar ve mecmū'alar memlū idi. Merhūm Dülbendzāde Ķāsım Paşadan harclık taleb idüp harcluk lafzı tārīh olmışdur ol dahı (S43b) yüz akçe gönderüp Bahārī *yine mā'ye-i kām ile* diyü tekrār tārīh dimişdür. Ḥālā dīvān muķāṭa'acılarından Mehemmed Çelebī nām kimesneyi dil-berlügi zemānında kātib-i şākirdi iken sevüp dīvāne tereddüdi münāsebeti ile bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Mihr-i haddüñ ki baña āhir nefes īmān olur
İrte bir gün nāme-i a'mālüme 'unvān olur

Ḥak ne hāsiyyet kodı vaşluñda kim cānā seni
Ḫābde her kim kucarsa 'āleme sulṭān olur

Māh-rūlar içre ey meh ol kadar mümtāzsın
(P86b) Kim güneş her gün kapuñda hāk ile yeksān olur

Dil-berā birkaç gün oldı görmeyelden sen mehi
İntiẓārıyle meded öldüm kaçan dīvān olur

Bu dahı anuñ yādına dimişdür.

Beyt : Dimek olmaz bir sipāhī dil-berin sevdüm yine
Anuñ içün beklerüm her şubh dīvān yolların

Ġazel : Āh kim sırr-ı ġamum düşdi rakībüñ diline
Korkarum (A83b) fāş ola esrār-ı nihānum biline

İçelüm şāfī mey-i cām-ı sürūr encāmı
Ol kim jeng-i ġam āyīne-i dilden siline

Ne ṭabi'atde keder kodı ne hāṭırda ġubār
Sākīyā cām-ı meyüñ āferīn āb u giline

Ne ķadar bārid ü sengīn dil ise zâhid-i ḫuşk
'Āşıķ-ı sūḫtenüñ döymeye sūz-ı diline

Ey Bahārī mey ü maḥbūb ola vü sebze vü āb
Ķangı kāfir ola meyl eylemeye Rūmiline

Velehū : Hīç bilmem gözümüñ yaşı ne vaķtin yeñile
Ķalmadı yüzüm el içre sile sile yeñ ile

Geşt-gīr-i ġam-ı 'ışķ ile ţutuşmaķ niçe bir
Niçe bir böyle 'inād idesin ey dil yañıla

Velehū : Virmezüz aţlas u dībāya pelās-ı faķrı
Ger şoyarlarsa bizüm başdan ayaġa derimüz

Dostlar nār-ı firāķ ile ölürsek göresiz
Kūy-ı dil-berde ne toz ķopara ḫākisterimüz

Āḫir mülāķātımuzda bu beyti tāze dimişdür ki oķumışdı.

Beyt : Alayum yanuma ol şūḫ-ı cihān-āşūbı
Ġāyeti bu diyeler ķāḍī bir oġlān çekdi

Mu'allemi olan merḥūm Dülbendzāde Ķāsım Paşa oġlı Betūy Çelebiye incinüp anuñ ḥaķķında dimişdür.

Ķıţ'a : Düşümde dün gīce gördüm ki paşa
Gezüp cennetde eylerdi temāşā

Didüm oġluñ mıdur şol boķlı boţur
Didi ḥāşā-fe-ḥāşā şümme ḥāşā

Ġazel : Ol şehüñ işügine ţurmaz çekilür sīm-i eşk
Gözlerüm gūyā ki olmışdur 'avārıżḫānesi

Dil ʻarūs-ı dehr ile hergiz müzevvec olmadı
Bir mücerreddür ki oldı ʻālemüñ ferzānesi

Baña sende māl-i şāhī var dinilse ṭañ mı kim
Genc-i ʻışḳ ile ṭolıdur sīnemüñ vīrānesi

Ḫāne-i kūy-ı belāda ben ḳadīmī sākinem
Ṣoñradan Mecnūn gelüp oldı anuñ ḫaymānesi

Defterinde mürde ḳayd itmiş Bahārī ḫasteyi
Luṭf u iḥsān itmiş ol cān u dilüñ cānānesi

(P87a) BEHİŞTĪ : Ḳarıştıran Süleymān Beg oġlı Sinān Çelebidür ki merḥūm Sulṭān Bāyezīd devrinde terk-i diyār idüp bir zemān vilāyet-i ʻAcem seyāḥatin eylemiş niçe zemāndan ṣoñra yine Rūma gelüp pādişāh iltifātı ile ve terbiyeti ile sancaḳ begi olup (F86b) (A84a) pādişāhuñ niyābet eyāletin eyledi.

Şiʻr-i ū : Yār bī-pervā dirīġā ġuṣṣadan ḥālüm ḫarāb
Sevmesün ʻālemde kimse dil-ber-i ʻāli-cenāb

Şemʻdür ol şāh-ı ḫūbān kim yaḳar pervānesin
Ey Behiştī bunlara cā'iz degüldür intisāb

BEHİŞTĪ- İ ŞĀNĪ : Adı Ramażandur. Aʻyān-ı ʻulemā yanında muʻayyen ve efāżıl-ı fużelā-yı ʻaṣrunn ḥüsn-i ḳabūl u terbiyyeti ile muʻanven idi. Merḥabā Çelebi-i merḥūma ṣıḥḥatde iken teveccüh eyledükde

Beyt : Dest-būs feraḥ-fezā görinür
Devlet el virdi Merḥabā görinür

beyti anuñdur. Vize mevlid-i aṣlisī ve Çorlı vaṭan-ı naḳlīsidür. Ṭarīḳ-i ʻilmi tekmīl ve fünūn-ı ʻadīde taḥṣīl idüp çünki ḥareketi müftī-i vaḳt Saʻdi Çelebi ḫidmetinde müntehī oldı kendi tekellüfāt-ı ʻörfiyye ve iżāfāt-ı resmiyyeden müntehī oldı. Ḳuṭb-ı muḥīṭ rüşd ü reşād ve medār-ı pür-kār (F87a) ṣalāḥ u sedād olan Şeyḫ Merkez -i merḥūma varup tevbe vü inābet ve tekmīl-i fünūn-ı nāfıʻa ve tehẕīb-i aḫlāḳa-ı fāyıḳa içün ḫayli ʻuzlet u riyāżet eyledi. Āḫir ol berzaḫdan daḫı geçüp

ve sırr-ı irādeti ḥabīb-i ferāġata çeküp Çorlıda tevettun u iḳāmet ve ḳabūl-i ḫitābet ü imāmet eyledi ve Çorlıya *şehr-i küşāde* diyü ad virüp bu murabba'ı didi.

Murabba' : Yir yüzinde ḫāl-i zīnetdür sevādı Çorlınuñ
Bāġ-ı cennetden eser gūyā ki bādı Çorlınuñ
Ādemüñ göñlin açar ġurbetde yādı Çorlınuñ
Yiridür şehr-i küşāde olsa adı Çorlınuñ

Sīnesinde olan mūlaruñ aġarduġına münāsib dimişdür.

Beyt : Serde mū aġardı serd oldı hevā şimden girü
Düşdi sīnem deştine berf-i fenā şimden girü

Zemān-ı iştiġālinde Ḫayālīye vü ġayre ḥavāşī ve ta'liḳatı (S44a) ve zemān-ı ferāġ-ı ḫālinde muṭāla'ası sebḳat itdügi tefāsīrde niçe tedḳīḳatı vardur. Fi'l-ḥaḳīḳa āşār-ı 'ilm ü ifādesi ile ol eṭrāf müşerref ve esmā' u āẕān ḫalḳ le'āl-i va'ẓ u naṣīḥati ile müşennefdür. Pāye-i münīr-i ḫiṭābet 'uluvv-ı ma'āric-i feżā'iline göre (A84b) kem-pāye (P87b) ve Mollā Ḥüseyin Vā'iẓ (B58b) bu ḳadr-i naḳd-ı feżā'il ü ma'ārif ile aña nisbet biżā'atde bir ḫāce-i endek-māyedür ve bi'l-cümle küttāb ḥükmince şā'ir ve murād idündügi ma'nālarda ḫaṣṣa taḫayyüller idüp ḥüsn ü edā ile naẓma ḳādirdür. Meşnevīde daḫi Cem Şāh u 'Alem Şāh nām baḥr-i ḫafīfde bir dāstān ibdā' itmişdür ve her meclisüñ āḫirinde ḥāle münāsib bir ġazel īrād idüp ġazelden muḳaddem bu iki beyti tercī' itmegi ol iḫtirā' itmişdür.

Rubā'ī : Ey ġazel-ḫān-ı bezmgāh-ı sürūr
Meclis ehlini aldı ḫāb-ı fütūr
Şevḳ ile tāzelenmege dil ü cān
Bir ġazel oḳı diñlesün yārān

Eş'ār-ı ū : Şeb-i hecr āfetüm aldı ne ḫāb u ne seḥer peydā
Ne ġam-ḫānemde şem'-i şād-mānīden eşer peydā

Oḳuñ Cibrīli 'uḳbā vaṣfın ile itdi kim oldı
Behiştīnüñ vücūdında teḳāżā-yı sefer peydā

Velehū : Allah müyesser eyleye mi baña ol güni
Oynayavüz ḥabīb ile peyġamber oyını

Maṭla' : Görüp ḫāk üzre çarḫuñ āfitāb-ı 'ālem-ārāsın
Getürdüm göñlüme ey mehliḳā ḥüsnüñ temennāsın

Maṭla' : Rıf'at atın kime ki çarḫ eyledi mülk-i yemīn
'Āḳıbet vallāhī ṣol yanından eyler der-zemīn

Velehū : Ṣadefden yapılupdur bir leṭāfet ḳaṣrıdur köşk
Cevāhir dökdi mi'mār-ı ezel anuñ bināsına

Gerek geçsün gerek serkeşlüginden geçmesün ol şāh
Güẕergāhında ḫāk olmaḳ yaraşur ben gedāsına

Bu münācātı ġāyet a'lādur

Münācāt : Yā İlāhī rāh-revler reh-nümālar ḥaḳḳıçün
Yādūñ ile hem-dem olan āşinālar ḥaḳḳıçün

Ṣubḥ-gāh-ı vuṣlatuñ şevḳıne her şeb tā seḥer
Dūd-ı āhiyle göge aġan du'ālar ḥaḳḳıçün

'Işḳınuñ ḫum-ḫānesinde mest-i ḫāb-ālūdlar
Pīrehenden ḳılduġı la'līn ḳabālar ḥaḳḳıçün

'Ālem-i ünse ḳadem başduḳları eyyāmda
Ehl-i 'ışḳuñ sürdügi ẕevḳ u ṣafālar ḥaḳḳıçün

Pāk dāmānlarla ḥaşr eyle Behiştī bendeñi
(F87b) Meclis-i 'ışḳuñda çāk olan yaḳalar ḥaḳḳıçün

Velehū : Nihān idi ezel nāzik tenüñde nāz-perverlük
(A85a) Güneş gibi 'ıyān itdi anı sāyeñdeki terlük

(P88a)*Velehū* : Ḳabā-yı sebz ile dollāba binseñ 'ıydgāh içre
Döner ol ḫāteme dollāb k'ola ḳaşı pīrūze

Velehū : Şeb olmaz idi nehārı Behiştīnüñ ġamdan
Anuñla ol güneş itse eger selām u ṣabāḥ

Velehū : Bezme gel bu gice ey 'ālem-i ḥüsnüñ māhı
Yoġsa yirden göge dek incinürüz vallāhi

Nūniyye ḳaṣīdesi vardur. Pādişāha ihdā idüp çoḳ naṣīḥat ve iẓhār-ı fażīlet ve şu'arāya ümīd ri'āyet eylemişdür.

Naẓm : Gülzār-ı vücūduñ gül-i ḫandānıdur insān
Būy-ı ḫoş aña ḫulk ḥüsn-i reng aña 'irfān

Dökülmeyicek ḳatre-i ḫūnīn sirişküñ
Biñ kerre çevirürseñ ne virür ṣubḥa-i mercān

Āzādelere 'ışḳ hevāsı getürür vecd
Dem ursa ṣabā cünbüş ider serv-i ḫırāmān

Aldanma bugün şīve-i ġulemānına dehrüñ
Maḳṣūduñ ise yarın eger ḫidmet-i vildān

Evlāda göñül baġlama gülzār-ı fenāda
Kim ḳıldı niçe bülbüli giryān güli ḫandān

Der-naṣīḥat u sipāreş-i şu'arā

Ey şāh-ı selāṭīn-i cihān mīr-i cevān-baḫt
Her yirde ḳafādāruñ ola himmet-i pīrān

Güftārı güẓel başuñ içün ḳoma ayaḳda
Dā'im şu'[illegible]ḫayline şāhāne ḳıl iḥsān

(B59a)

Şā'irdür iden midḥatüñüñ nüktelerin naẓm
Olmasa ṣadef dür mi olur ḳatre-i nīsān

Şeh luṭfı gerek şā'ir ola maṭla'-ı ḥikmet
Ḥāṣılı olur terbīyesüz sebze-i bārān

Olur mı Behiştī gibi bir şā'ir-i efṣaḥḥ
Kim oldı feṣāḥatlerine sözleri burhān

BEHLŪL : Ḥāliyā İstanbulīdür ammā mevlidi eṭrāfındandur. İmām u cüz'-ḫān ve mu'allim ü ḥāfız-ı Ḳur'ān ḳısmınuñ eşrāfındandur. Zu'mınca ḥāfıẓ-ı şehr ü rind-i cihān-sūz-ı dehr geçer belki mekteb-i fażlında mektebi bī-ṭıfl-ı ebced-ḫān u dīvān-ı eş'ārın levḥ-i debistān gibi bāzīçe-i kūdekān 'add ider. Ba'żı ma'ānīye ṭoḳınsa olur ve naāmı şu'arā içinde oḳınsa olur.

Eş'ār-ı ū : Günilerler seg-i kūyuñ olurdı diyü Behlūli
İşigüñüñ ṭaşın ey meh ne var bir pāre yaṣdanmış

Velehū : Cān ġamuñla çıḳdı cānā ger inanmazsañ baña
Bir nefes ṭut aġzuma āyīne-i ruḫsāruñı

Velehū : Ẓerre-veş sergeşteñüz mihrüñdür ey meh kāmımuz
Yirde gökde gün yüzüñ şevḳıyle yoḳ ārāmımuz

(S45b) BEYĀNĪ : Yanbolıdan Şeyḫ Kemāl oġlıdur. Ṭab'ında bir mertebe diḳḳat u cevdet ve naẓm u neşre ḳābiliyyet vardı ki eger zemān-ı bī-āmāndan ruḫṣat (F88a) ve 'ömr-i şitābāndan fırṣat bulaydı çoḳ eş'ār-ı ġarībe ve ma'ānī-i 'acībe iẓhār iderdi ammā henüz mīve-i ṣaḥn-ı mihr-i mümāreset ile puḫte olmadan ve ḫām edālardan ḫalāṣ bulmadan rūzgār aña ḫām didi gülşen-i vücūda bed-rūd idüp gitdi. Ne nihāl-i āmālinden berg gördi ve ne şāḫ-ı kemālinden ber yidi. Ölmezden evvel ḫod berşden şöyle geçmişdi gören ṣanurdı ki zehr-i afyon degil semm-i (A85b) helāhil içmişdi esrār-ı keyfiyyāt ile 'aceb taḫayyülāta düşüp kendi maḥż-ı ḫayāl olmışdı. Ḳadd ile nihāl ve şekl ile hilāl ve ża'f ile ḫılāl olmışdı. Egerçi kendi şi're ṭālib idi ammā şi'rine inşāsı ġālib idi.(P88b) Māh-ı Nev nāmlı dil-bere dimişdür.

Ġazel : Ey yüzi mihr-i dıraḫşān giçe nice meh ü sāl
Gelmeye devre ḳaşuñ gibi senüñ iki hilāl

Mün'akis oldı derūnında dil-i sūḫtegān
Ṣanma āyīne-i ruḫsār-ı nigārı pür-ḫāl

Pāyuña n'ola irişmezse nücūm-ı eşküm
Māh seyrinde ider ġāyet ile isti'cāl

Tek naṣīb ola na'lçeñ izin öpmek bir kez
Olsun ey māh yirüm olur ise ṣaff-ı ni'āl

BEYĀNĪ-İ ŞĀNĪ : Vilāyet-i Rūmilinde livā-yı Nigbolıda ḳaṣaba-i Ruscuḳdandur. Cāru'llāhzāde dirler adı Muṣṭafādur. Selāmet-i ẕihne ve selāḳat-i ṭab'a ve leṭāfet-i 'aḳla ve neḳāhet-i fikre mālik nefīs dānişmend olup cihet-i 'ilmiyyesi ma'mūr ve feżā'l-i ḫulḳıyye üzre mefṭūr ve beyne'l-aḳrān tefevvuḳ ile meşhūrdur.

Beyt : Çerāġ-ı ḫānedān-ı fażl u 'irfān
Nihāl-i gülsitān 'ilm ü īḳān

Serv-i cūybār-ı fetvā
Teẕerv-i şāḫsār-ı taḳvā

Mihr-i sipihr-i feżā'il
Dürr-i ṣadef-i fevāżıl

Monlāzāde (B59b) Meḥemmed Çelebī Efendi عوضه الله لجنت عن شبابه واسـتل عليه سجال شبابيب رحمته محمد واخرابه Ḥaleb ḳāḑīsı iken anuñ ḫidmetine irişüp ol lāle-i çemen-i ma'rifet ḫazān-ı dehr ile ṣolduḳda ve ol piyāle-i encümen-i fażīlet dest-i sāḳī-i devr-i bed-mihrde şikest olduḳda Monlā ḥażretlerine intisāb idüp anlardan mülāzım olmışdur.

(F88b) *Eş'ar-ı ū* : Ḳıldı çü gīsūvānını cānān bölük bölük
'Uşşāḳ-ı ḫaylin eyledi hicrān bölük bölük

'Işk aldı dil vilâyetini gönderüp nider
Ġam leşkerini ol şeh-i ḫûbân bölük bölük

Peydâ olalı bâġ-ı cemâl içre ḫaṭṭ-ı yâr
Yatur şikeste deste-i reyḫân bölük bölük

Ġazel : 'Ömrüñ bu sür'at ile ki her an gelür geçer
Seyl-i revân durur ki şitâbân gelür geçer

Gel geç libâs-ı aṭlas-ı şâhîden ey göñül
Cûy-ı fenâyı ḫalk çü 'uryân gelür geçer

'Uşşâka zaḫm-ı tîġ-i sitemdür elem viren
(A86a) Ammâ ki rîş-i nâvek-i müjgân gelür geçer

Velehû : Nigârâ dürd-i derdüñ câm-ı la'lüñ baña kâfidür
Şarâb-ı nâb câm-ı pür-ṣafâ yarânuñ olsun hep

Velehû : Ṭolaşmaḳdan leb-i mey-gûnuña peymâneler dönsün
Ulaşmaḳdan çerâġ-ı ḥüsnüñe pervâneler dönsün

(P89a) Gül ile gülşeni añdurma sâḳî gel götür câmı
Güle peymâne dönsün gülşene meyḫâneler dönsün

Ben öldükde ġam-ı ḫâlüñle cânâ eşk-i çeşmümden
Ṭolanup çevre yanum sübḥa-i ṣad-dâneler dönsün

Temâşâ idelüm cevelângeh-i bezm-i miḥnetde
Beyânî raḳṣ urup ṭâvus-veş cânâneler dönsün

Velehû : Ḫam-ı ebrûña zülfüñ küşesinden ter düşer çeşmüm
Meh-i nevden ḫayâl egler bulutdan nem ḳapar çeşmüm

BÎDÂRÎ : Seḥâbî-i merḥûmuñ birâderi idi. 'Acemî mevlid ve Hemedânî miḥted-i ṣayrafı ṣan'at ve ṣarrâf-ı cevâhir-mâ'rifet idi. Bâ-vücûd ki şâ'ir 'Acemler edâ-yı Türkîde ḳâşırdur bu nefîs-ebyâta ve selîs kelimâta ḳâdirdür. Bu

maṭla'dan ṭulū'-ı mihr-i güftārı ẓāhir ve bu maṭla' gün gibi ṣubḥ-ı ṣabāḥat-i kelāmına bürhān-ı bāhirdür.

Maṭla' : Göz göz itdüm cism-i zārı nāvek-i dildārdan
Ser-be-ser çeşm oldum ammā ṭoymadum dīdārdan

PEYKĪ : Ṭarīḳ-i Ḥac-ı Ka'be-i ma'ārifüñ gūyā-yı lebbeykidür. Edirne ferzendi ve cihān nahsendīdür. Rūmilinde ḳā'idlerdendür ḥāliyā tīmāra ḳāni' olup ol ḫiẓmetden müteḳā'idlerdendür. (S46a) Şi'r ṭarzında puḫtedür ḫāli degüldür. Hicv ü hezlde ḫod Allāh ṣaḳlasun yanına yöresine uğramalı degüldür.

Maṭla' : Muḥabbet şāhbāzınuñ şikārıdur benüm başum
Anuñ ser-pencesinde görinür minḳārıdur ḳaşum

Ḳızılbaş seferinde Hāşim Beg dirler bir sipāhīḥaḳḳında ḳaṣīde dimişdür 'alā ṭarīḳi'l-hicv

Ḳıṭ'a : Nīze ṣurḫı elüne alıcaḳ ḥiddet ile
Köti var ise gelüp öñüne ṭursun Hāşim

Bir ḳızılbaşı ḥavāle ideyüm ben aña kim
Yüzi bir ḳarış ola yaşı benüm yaşdaşum

Muṣṭafā Paşa Rūmiline beglerbegisi olduḳda aña bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Rūmili beglerbegisi oldı ol 'ālī-neseb

ḪARFÜ'L-CĪM

(B60a) CĀMĪ : Nefs-i İstanbuldan Dāver Paşa maḥallesinden Ḳuloğullarından ḫoş-ṭab'lardan bir cevān ve ṣāḥib-beyān-ı faṣīḥ idi. Kendi cevān-ı āzāde ve ṭab'ı sāde ve şi'ri küşāde idi. Pādişāhımuz ḥażretleri Kütahiyyede şehzāde iken ḳapuları mülāzimlerinden idi. Ḥāliya āstānelerinde maḫṣūṣ (F89a) bendelerindendür.

(A86b) *Ġazel-i û* : Cân mı vardur âteş-i ʻışḳuñla sûzân olmaya
Dil mi var sevdâ-yı zülfüñle perîşan olmaya

Zülfüñ ucından kesilse baş aşılsa dâre dil
Çekmeye aṣlâ elem ḳaṭʻâ perîşân olmaya

Gülşen-i ʻâlemde el çek ol güzelden kim göñül
(P89b) Serv gibi ser-firâz u pâk-dâmân olmaya

Yoḳ yire çekme emek râz-ı dehânın bilmege
İhtimâm itme aña ki anda imkân olmaya

Câmîyâ vuṣlat muḥâl oldı bunı bildüm temâm
Bulmaya fırḳat nihâyet hecre pâyân olmaya

Velehû : Zülf-i dil-ber ṭolaşur boynuma iki gicedür
Ey muʻabbir vâḳıʻa taʻbîri anuñ nicedür

CEBRÎ : Keşfî ve Ḥasbîye ḫâher-zâde ve kendi İstanbullı olup ḥâliyâ Burusadadur. Mevlid-i Nebîsi ve Mihr ü Mâh adlı kitâbı var żuʻmunca kitâbîdür ammâ ṭabʻı leṭâfetden ve şiʻri ḥalâvetden âbî degüldür. Her gün vaẓîfesi yüz belki daḫı artuḳdur ammâ bir beytin ḫalḳ içinde oḳımaġa yoḳdur yüzi.

CAʻFER ÇELEBÎ : Tâcî Begzâdedür ve Tâcî Beg Sulṭân Bâyezîd-ı merḥûm Amasiyyada şehzâde iken lâlâsı olup Tâcî Begliler Rumda şeref ü câh ile maʻrûf ḫânedân u âzâde ve ḫânvâdedür. Sinn-i temyîze bâliġ olmadan mebâliġ-i maʻârife mâlik ve diyâr-ı fevâżıl u feżâʼilde ḳalem-i tîġ ü zebân-ı ḳalemi ile fâtiḥ-i memâlik oldı. Efâżıl-ı aṣruñ naẓar-ı kimyâ eşerleri ile işi altun oldı ve hilâl-i kemâli bedr gibi rûz-efzûn oldı. Ḥâcı Ḥasanzâde-i merḥûmdan ki ḳâżî-ʻasker-i vaḳt imiş mülâzım olup ṭarîḳ-i tedrîse ʻâzim oldı. Maḥmûd Paşa müderrisi iken menşûr-ı âmâli tevḳıʻ-i iltifât-ı pâdişâhî ile muvaḳḳıʻ oldı. Dîvân-ı sulṭânîye nişâncı ve ṭabʻ-ı naḫl-ârâsı bezm-i câh u celâlde reyḥâncı oldı. Gitdügince ġonce-i murâdı nesîm-i terbiyyet-i pâdişâhî ile gül gibi küşâyiş buldı ve nihâl-i âmâli tesnîm-i iltifât-ı şâhenşâhî ile serv gibi nümâyiş buldı. Aʻyânuñ görür gözi ve (B60b) selâṭîn-i ʻArab u ʻAcem (F89b) mürâselâtında nevk-i ḳalemi erkânuñ ṭutar eli oldı ve paşaluḳ ʻunvânıyle muʻanven olup Nişâncı Paşa

dinilüp sā'ir tertīb ü rütbetde daḫı vezīr dimeli oldı. Ol zemāna dek nişāncılar defterdārlar ṣafında olan maṣṭabede defterdārlar altında otururlar imiş ve ḫünkār selāmlamaḳda defterdārlardan aşaġa ṭururlar imiş. Ol nişāncı (A87a) olduġı vaḳt Pīrī Paşa-yı merḥūm defterdār bulunmış andan aşaġa oturmaḳdan te'ennüf itmiş *ben ṭarīḳ-i 'ilmde 'alem iken bu ḥaḳāret içün mi taḥvīl-i ṭarīḳ itdürdüñüz* diyü 'arż-ı te'essüf itmiş. Pādişāh-ı ma'rifet-bīn ü ḳadr-şināsdan emr olmış ki dīvānda vüzerānuñ ṣaġ cānibinde olan maṣṭabede başḳa otura ve seferde vüzerā otaġı gibi otaḳ ḳura. (P90a) Sulṭān Selīm devrinde ḫod

Beyt : Ḳadri bālāter ü berter oldı
Ya'ni ki ḳāżī-'asker oldı

Nişāncı iken hilāl-i āmāli pertev-i nūr-ı mihr-i pādişāh ile bedr oldı cāyı sīne-i dil-berān gibi berter oldı ya'ni (S45b) ṣadr-ı sa'ādetde ṣāḥib-ṣadr oldı. Neṣri lü'lü-i menşūr olsa 'aceb midür ki rişte-i güẕerān-ı eyyām-ı 'ömri le'āl-i ḥüsn-i nevāziş-i pādişāhī ile muntaẓam idi ve naẓmı dürr-i manẓūm olsa tañ mıdur ki dest-i ḥakkāk-ı iltifāt-ı şāhī ile meşkūb olan dürer-i ḥużūr-ı ḳalb-i ṣafā-yı ḫāṭıra mālik olup ġanī vü ġānim idi.

Li-muḥarrihi : Eger ṣādıḳ dinürse aña ṣādıḳ
Gelürmiş her sözi şāha muvāfıḳ

N'ola rıf'atda uçar ise ṭayyār
İki şeh himmetinden şehperi var

Eyyām-ı ḥażarda ḫalvetde şeref-i meclisleri ile kāmrān ve hengām-ı seferde ekṡer yanaşup hem-'inān idi. Ḥatta sefer-i Erdebilde ve 'azīmet-i Şāh İsmā'ilde ekṡer-i evḳāt Monlā İdris vü Ḥalīmī Çelebi vü Ca'fer Çelebi-i merḥūm pādişāh ile çār-'unṣūr gibi hem-'inān ḥarf-zenān ve bezl-gūyān muṣāḥabet-künān giderler imiş. Ḫalvet-i ṣubḥdan ṣoñra her gün virdi du'ā-yı seyf ile meşhūr ḥırz-ı Yemānī imiş ki ḥaḳḳında dimişlerdür.

Beyt : اندر پناه حرز يمانى كر يختم
خون هزار دشمن جانى بر يختم

Aña iştiġālinden padişāh binmezden muḳaddem selāma varmaḳda geç deprenür imiş (F90a) adım adım üzerine gelüp *buyuruñ* dir imiş. Āḫir Ca'fer Çelebinüñ nihāl-i āmāl u me'āli Cevzāya irmişken ṣarṣar-ı fitne -i töhmet-i ḫıyānet ekdi (A87b) ya'ni çeşm-i şūḫı cemāş-ı zemānenüñ gözi ve şemsīr-i pür-teşvīr-i ġażab-ı pādişāhīnüñ dili degdi. Amasiyyada yeñiçeri ṭā'ifesinüñ tuġyānına taḥrīk töhmeti ile ṣadr-ı sa'ādetden ṣaff-ı ni'āl-i felākete ve serīr-i riyāsetden naṭ'-ı siyāsete getürdiler. Rāvī eydür çün seyf ü naṭ'ı gördi tīġ-i nevmīdi ile ḳaṭ'-ı 'alāyıḳ idüp ser-rişte-i kān ṣāḥib-ḳadre ḥavāle idüp ḫāme gibi çök oturdı. Ol seyf ile ḫāmevār ol ḳadr-i ceñü'l-lisān ve āteş-i ye's ile(P90b) ol deñlü çerb-zebān (B61a) olup ol ḥadde mevā'ıẓ u zevābīr ü ḥikāyāt u neẓā'ir söyledi ki gāhī pādişāh ile kendi ḥālin Hārūnü'r-reşīd Ca'fer-i Bermegīyi ḳatl idüp ṣoñra peşīmān olduġı ile tanẓīr eyledi ve gāhī veḫāmet-i ḫātime-i ḳatl u veḳāḥat-ı 'āḳıbet-i tehavvürde olan durūb-ı emṣāl ve güftān ḫāṭır-ı pādişāhīye taḫṭīr eyledi ammā bād-ı ḥased ü sa'y-ı a'dā nā'ire-i ġażab-ı pādişāhīye ol deñlü iştiġāl virmişdi ki ḳaṭarāt-ı neṣā'iḥ söyündüre ve gird-bād-ı fitne ol ḳadar yükselmişdi ki bārān-ı te'ennī ile otura. Lā-cerem vezīr-i bed-baḫt baḫtuñ şānuñ tezvīr-i pür-teşvīr ile ve cellād-ı 'ömr ü ṣıfat-ı dest-i tīġ-i bürrān ile bir sille urup tāc-ı serin ser-i bedeninden aldı. Ol ġavvāṣ-ı deryā-yı 'ilm ü 'irfān dürr-i girānmāye-i şehādet bulmaġiçün lücce-i deryā-yı mevte ṭaldı. Ḳarındaşı Sa'di Çelebi-i merḥūm ki maḥallinde meẕkūr olur gelüp meyyitin alup cesedin İstanbulda Nişāncı mescidi dimekle mescid ḥarīminde tedfīn itdiler ma'nā-yı şehādetin ẕikr idüp anı ḫāṭıra-i cennet ve kendi ḳalblerin muvaṭṭın-ı ṣabrda tevaṭṭīn itdiler. Pādişāh-ı merḥūm ṣoñra niçe def'a iẓhār-ı nedāmet itmiş ve *niçün baña ilḳā-yı ḥabs itmedüñüz* diyü muḳarribān-ı ḥażreti melāmet itmiş (F90b) ḥatta ol eṣnāda Dikiliṭaş ḳurbunda 'Alī Paşa 'imāreti eṭrāfı yanup pādişāh bi'ẕẕāt söyündürmege çıḳduḳda Ḫādım Sinān Paşaya ḫiṭāb *idüp bu yanup yaḫılmaḳlar Ca'fer Çelebinüñ şerār* (A88a)-ı *āteş-i āh-ı dil-i bī-günāhıdur. 'Acebdür ki anuñ ḳanı bizi taḫt u taḫtgāhımuz ile mülk-i ḳayd-ı fā gibi seyle virmez ise yā dūd-ı āhı ḳavm-i 'Ad gibi tāc-ı ibtihācımuz ile berbād idüp yile virmez ise* dimişdür ammā kesilen baş yine bitmez ve ṣoñ peşīmānluḳ aṣṣı itmez. Ba'de ḫarābi'l-Baṣra ne fā'ide ve 'aḳībü'l-ḳaṭl-ı tiryāḳ ḥayf u te'essüf ne nef' ide.

Mıṣra' : نوش دارو که پس از مرغ سهراب رسد

Merhūm Sulṭān Selīm her zemānda *salṭanata geldügimüzde iki kimesne bulduḳ biri Mü'eyyedzāde ammā ne fāide ki pīrlügine irmişüz ve biri Tācīzāde ki dest-i tehevvürle* (P91a) *ḫırmen-i vücūdın* (S46a) *yile virmişüz* dir imiş. 'Aceb ḥikmetdür ki Sulṭān Selīm-i merḥūm serīr-i salṭanata cülūs itdükde ve Ca'fer Çelebi-i merḥūm tehniye-i cülūs içün dest-būs itdükde bu ḳaṣīdeyi itḥāf ider ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : جان آفرین که بر کف بانقد جان نهاد
بهر نثار مقدم شاه جهان نهاد

Bu maṭla' egerçi bī-zamīrdür ammā naẓīr idügi māhirdür. Bu ḳaṣīdeyi İsḥaḳ Çelebī ile Işıḳ Ḳāsıma oḳıduġında Işıḳ Ḳāsım tekrār oḳıyup *be-kef-i mā* yirinde *ber yed-i mā* olur. İsḥāḳ Çelebi muḳābelede *ber-kef-i mā* dir. Işıḳ Ḳāsım *yine kef geçdüñüz hā* dir. Ca'fer Çelebinüñ meclisinde bu şūm fāl daḫı vāḳı' olur. Ḳudret Allāhuñ fāl vāḳı'a muṭābıḳ (B61b) ve bu ta'bīr vāḳı'aya muvāfıḳ olur. Mevlānā Necmi Çelebiden ki maḥallinde meẕkūr olur istimā' itdüm ki ḳatl olduġından üç dört gün evvel kendilere vardum *bir tāze ġazel didüm içinden bu beyti ġāyet begendüm* diyü bu beyti oḳudı ki

Beyt : Ben şehīd-i tīġ-i 'ışḳ olduḳda rāh-ı yārda
Yumadın defn eyleñüz tenden ġubārı gitmesün

Fi'l-vāḳı' şehīd olup yumadın defn iderler. Merḥūm Müfti Sa'dī Çelebīnüñ kendi cöngünde kendi ḫaṭṭı ile yazılmış gördüm ki Ca'fer (A88b) Çelebi ḳatlinden üç dört gün muḳaddem her gīce vāḳı'asında (F91a) bu beyti oḳur imiş.

Beyt : منم این دو روزه عمر که بزیستن نیرزد
پس از ان که من بمیرم بکرستن نیرزد

Bu cümle merḥūmuñ şehādetine şehādet ve ḳatline delālet ider. İttifāḳ böyledür ki merḥūmuñ neẕri naẓmından ve naẓmda ḳaṣā'idi ġazeliyyātından rācihdür. Fārisī inşāsı Türkī inşāsından yeg idügi ehli ḳatında vāżıḥdur. Zīrā feṣāḥat u elfāẓ kişverinüñ serveri imiş ammā Mü'eyyedzāde begenmeyüp *Tācīzādenüñ Fārisīsi Engürī Fārisīsidür* dimiş. Heves-nāme nām kitābında ki baḥr-i remelde naẓm idüp āḫirinde tārīḫin bu mıṣrā' ile beyān itmişdür.

Mıṣrāʿ : Muḥabbet-nāme-i Caʿfer

ḥesābı ki sekizyüz ṭoḳsan ṭoḳuz olur böyle beyān itmişdür ki

Naẓm : Şular ki Türkī dilde şöhreti var
Biri Şeyḫī biri Aḥmeddür ey yār

(P91b) Eger Şeyḫīdür inṣāf eyle bi'llāh
Süḫanverlükden olmış gerçi āgāh

Kelāmınuñ ġarīb elfāẓı çoḳdur
Feṣāḥatde velīkin kārı yoḳdur

Egerçi vardur Aḥmedde ẓarāfet
Bulınur sözlerinde hem feṣāḥat

Belāġatde velī māhir degüldür
Kelāmuñ rabṭına ḳādir degüldür

Sözinüñ ḥüsni vardur ānı yoḳdur
Nuḳūş-ı deyre beñzer cānı yoḳdur

Bularuñ her birinüñ bellü ḥāli
Olupdur terceme ulu kemāli

Bu cümle feżāʾil ile şāhid-i naẓmuñ ki ḫaṭṭ u noḳṭa ḫaṭṭ u ḫālīdür cemāl-i ḥüsni ān-ı ʿışḳdan ḫālīdür. Ḥatta Sulṭān Selīm-i merḥūm ile eşnā-yı muṣāḥabetde *ben ʿışḳa münkirüm ve ʿışḳ didükleri mücerred fesāne ve ehl-i ʿaḳl ʿışḳ daʿvāsın eylemek cāhilānedür* dir imiş. Pādişāh-ı merḥūm *and içmeñ ki ʿışḳa inkāruñuz ve ʿışḳ ne idügin bilmedügüñüz eşʿaruñuzdan maʿlūmdur anuñçün ki eşʿaruñuzda çāşni-i ʿışḳ maʿdūmdur* diyü buyurmış. Bu ḫaṣṣa mütteṣıf olduġı ʿışḳ-zenān eseridür ol belādan şiʿri (A89a) ḥalāvet ve sözi sūzdan berīdür. Merḥūm Tācizāde bu deñlü ḳuvvet-i fikriyye ve cevdet-i fıṭnat ile yine baʿżı nesneden ġufūl belki ẕuhūl iderler imiş.

Beyt : Müftī-i dehr ü ḫüsrev-i ʻulemā
(F91b) Ḫāce-i dīn ü dāver-i dünyā

Müfti-i vaḳt Ḫāce Çelebi Efendi ḥażretlerinüñ ḥużūr-ı ḫidmetlerinde bir gün mülāzım iken bu faḳīre ḫiṭāb idüp *münāveleten żabṭ eyle* diyü (B62a) te'kīd idüp buyurdılar ki be-ʻibārete naḳl olınur. Mü'eyyedzāde-i merḥūm Tācizāde-i merḥūm ile küçükden Amasiyyada Sulṭān Bāyezīd-i merḥūmuñ şehzādelügi zemānında bile büyüyüp çabuḳ ata bile binmişler iḫtilāṭları ittiḥād mertebesine (S46b) varmış. Baʻde zemān Mü'eyyedzāde Edirne ḳāḍīsı iken Caʻfer Çelebi nişāncı olmış Mü'eyyedzāde tehniyye mektūbın götürdükde böyle taṣvīr itmişler. سلاما سلاما ان الكرام اذاما ya'ni

Beyt : ان الكرام اذ اماسهاواذ كروا
من كان يالفهام فى المنزل الخشن

Bu mefḥūm ile ḥuḳūḳ-ı sābıḳaya işāreti taṣvīr itmişler. Caʻfer Çelebi murāda intiḳāl idemeyüp *iẕā mā* lafẓın fehm idemeyüp çoḳ zaḥmetden ṣoñra baʻżı kimesne ilḳāsı ile murāda vāṣıl olmış. Merḥūmuñ müdevven ḳaṣā'idi ve ġazeliyyātı ve münşe'ātı vardur ve meṡneviyātdan (P92a) kendi aḥvālin cāmiʻ Heves-nāmesi ve hezlden Kūs-nāme adlu bir nāmesi vardur.

Ḳaṣīde-i Bahāriyye : Şāhid-i raʻnā-yı lāle giydi gülgūn pīrehen
Zīnet idüp anı sīmīn dügmelerle jāleden

Şāḫ-ı gülden ḳaṣd-ı faṣd itdi çü ḫançer çekdi ḫār
Ḥāżır itdi nergis-i zerrīn-küleh çūb u legen

Gūyiyā āb-ı revānuñ göñline ṭoḳındı bād
Kim yüzin dürdi ser-ā-ser çehresi oldı şiken

Bu ne sırdur gösterür rūy u leb ü dendān-ı yār
Āfitāb içinde ẕerre ẕerre içinde peren

Gördi cārūb-ı muraṣṣaʻ yaraşur dergāhuña
Dil-rübālar zülfine ṭaḳdı ʻaraḳ dürr-i ʻAden

Kaṣīde-i Ḫazāniyye : Çün yine seyrān ide mīzāne geldi āfitāb
Zer-feşan oldı hevā güher-feşān oldı seḫāb

ʻAhd-i ʻadlüñde ḥarāma ḳılmamaġ içün naẓar
Gözlerin yumar şarāb üstine geldükce ḥabāb

Adı bārān oldı ḳatre ḳatre çün düşdi yire
Berḳ-i tīġuñ heybetinden zühre-i ebr olur āb

Ṭutdı ḫaṭṭ āḫir ruḫ-ı rengīnüñe müşgīn niḳāb
Rūzgār eyler belī devriyle ḫūn müşk-i tāb

(A89b) *Ḳaṣīde-i Şitā'iyye* : Çünki hengām-ı şitāda pādişāh-ı kāmbār
Kūh-ı deşti cānver ḳanından itdi lālezār

(F92a) Ṭutdı ṣaff āhūlar üzre nāvek-i dil-sūzlar
Nevk-i müjgān ile zeyn oldı ṣanasın çeşm-i yār

Olalı pāyı müşerref dest-i būsuñla şehā
Bāz ayaġın kendinüñ ṭurmaz öper leyl ü nehār

Velehū : Çün ṣabā gülrīz olupdur sebze vü āb üstine
Cān-feşān olmaḳ gerek cānā mey-i nāb üstine

Āb-ı cuduñdan cihān bāġın ṣuvarmaġa güneş
Kūze-i yāḳūt aṣar fīrūze dolāb üstine

Gördiler dil baġladum yāruñ ḫam-ı ebrūsına
Reşk idüp ḳanẓīl aṣarlar ṭāḳ-ı miḥrāb üstine

Ġazel : Vaṣluñı virme cānā begcügezüm
Ṣatma cānı cihāna begcügezüm

Gerek öldür beni gerek dirgür
Ḳul senüñdür baña ne begcügezüm

Der-miyāndur dü-'ālemüñ varı
Seni bir kez ḳocana begcüagezüm

Ḳuluñuz devletüñde ḫoş geçelüm
Böyle ḳalmaz zemāne begcügezüm

Ca'ferüñ ḳaṣdı vaṣf-ı ḥüsnüñdür
Şi'r arada bahāne begcügezüm

Velehū : Olupdur tīġ-i hecr ile ciger çāk
الا يا ليت شعرى اين ماواك

Cihān olsaydı pür-ḫūr u ferişte
لعمرى ماعى فناالعشق لولاك

Lebüñden içmişem āb-ı ḥayātı
لقد احيتنى الله ابلقاك

Ṣaḳın ey dil firāḳı ṣanma āsān
قلا ترضى بها اياك اياك

İşigüñde çü virdüñ Ca'fere cāy
خراك الله خيرا طاب مثواك

Velehū : Söylemek ḳaṣd itdügümde yāre derd ü ḥaṣretüm
Aġlamaḳ ṭutar beni güftāre ḳalmaz ḳudretüm

Bu ma'nāyı Ḫayālī böyle tetebbu' itmişdür:

Beyt : Ne mihrinden ṣafā kesb it ne māhından sa'ādet um
Ṣaḳın bu çarḫa aldanma iki yüzlü münāfıḳdur

Remzī Çelebi böyle cevāb virmişdür.

Beyt : Seni seyr içün aġyāre eger bu vech ile vara
Ṣaḳın aldanma dünyāya iki yüzlü münāfıḳdur

Ben nice sen şem'-i tābāne revān cān virmeyem
Yoḳ mıdur 'ālemde bir pervāne deñlü ġayretüm

Ḳapuña iltüp götürdi ben ġubārı ḫākden
Var durur yirden göge bād-ı ṣabāya minnetüm

Rūz-ı maḥşerde diyem Mecnūna Ca'fer ḥālüm
Kim dilümi ol bilür ancaḳ ol añlar ḥālüm

(B62b) *Maṭla'* : Günde yüz kez görse bilmez ol gül-i ra'nā beni
N'eylesün bir demde biñ şekle ḳoyar sevdā beni

Maṭla' : Ey gül-i baġ-ı leṭāfet her kişinüñ çeşmine
Baña güldügüñ gibi zībā gelürsüñ vā beni

(P92b) *Velehū* : Ḫaṭ yazar ḫaṭṭuñ ḳalemsüz ṣafḥa-i sīm üstine
Bu ne sırdur noḳṭa ḳor ḫāl-i lebüñ mīm üstine

Ḥācı Ḥasanzāde ḳāżī-'asker-i vaḳt iken merḥūm Ca'fer Çelebinüñ gözi aġrıduḳda bu ḳıṭ'ayı yazup göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Ey gözüm nūrı gözüñ merdümlerinüñ ḥāli ne
Derdmend ü intiẓārum umarum ṣāfī cevāb

Firḳatüñde ḫūn-ı eşküm 'aksidür kim gösterür
Gözlerüñ āyīnesi her lahẓa ḫūn-ı bī-ḥesāb

Ġālibā ḳan eylemişdür gözlerüñ merdümleri
Ḫavfdan mestūrdur vallāhü a'lem bi'ṣ-ṣevāb

Ca'fer Çelebi (A90a) bu resm ile cevāb göndermiş.

Ḳıṭ'a : Ey ṭabīb-i cān ḳapuñ dārü'ş-şifāsından irer
Günde her derd ehline ṣāfī devālar bī-ḥesāb

(F92b) 'Akla şordum ḫāk-i pāyüñ cevheri ḫaşiyyetin
Sürme-i a'yān-ı devletdür diyü virdi cevāb

Çeşmimüñ ḥālin şorarsañ aşmışumdur rūz u şeb
Kākül-i dil-ber ḫayālinden aña müşgīn niḳāb

Ṭañ mı dīdāruñdan olursa baña māni' remed
Olıcaḳ peydā şafaḳ lā-büd görinmez āfitāb

Yüz sürerdüm ḫidmete varup cenābuñdan velī
Çeşm-i bed dūr olsa yeg vallāhü a'lem bi'ṣ-ṣevāb

CA'FERĪ : Meẕkūr Ca'fer Çelebīnüñ oġlıdur. Adı Bālī Çelebi idi. Sene iḥdā ve erba'īn ve tis'ami'ede ki ḥaḳīr İstanbula geldüm çaḳ ḥüsn ü kemālüñ zemānı ve kendi Şaḥnda (S47a) İsḥāḳ Çelebinüñ dānişmendi ve 'aṣrınuñ ẓurefā ve şu'arāsı anuñ āşıḳ-ı pür-şūr u şeġabı idi. Kendi daḫı şūḫ-ṭab' u şūrīdeşān u şūrengīz pür-'aḳl u temyīz 'işve-sāz u 'āşıḳ-nüvāz ḥüsnine maġrūr ve her kemāl ile ma'mūr ḫānesi melce-i yārān ve mecma'-ı rindān hem-demleri ehl-i 'irfān her şeb meclisi gūyendeler vü sāzendeler ile reşk-i gülşen-i pür-bülbül ve bülbüleler ile pür-ġulġul ve her gün bezmi ṣāġar-ı pür-mey ve çehre-i sāḳī lāle-'ıẕār ile gül gül idi par par yanar şāhidler şem'e yan başı gelür idi ve icāzetsüz pencereden pertev-i āfitāb ve bacadan żiyā-yı māhtāb naẓar itse ehl-i bezme nāşi gelürdi. Ḳulül-ı ṣurāḥī ile ġulġul-ı muṭribden bülbül bülbüle söylerdi ve kitāblar açılup mecmū'a-i gül dirhemlükden (P93a) yüzin dürerdi. Hem berş-perest idi hem mey-i nāb ayaġı ile hem-dest idi. Muḥaṣṣal her zemān yā berşden geçer yā şarāb ile sermest idi berşinüñ ġıdāsınuñ miḳdārı yigirmi yedi dirheme varduḳda ṭabi'at-ı muḳāvemetden ḳalup āḫir zehr-i berş ruḫınuñ alın aldı afyon ḫod āfetin aldı. Mellāḥ-ı fenā fülk-i vücūdın gird-āb-ı mevte ṣaldı.

Beyt li-muḥarririhi : İlāhī cānı cānāndan ayırma
Eger sen anda degülseñ ḳayırma

Gel gör 'āşıḳlarınuñ āh u nālesin (A90b) ol gün Eyyūba varınca dinilen merşiyelerin mü'eẕẕinlerüñ feryād u 'alālesin. Cümleden bir 'āşıḳı ki Ġalaṭaemīni oġlı 'Abdī Çelebi ki ḥālā ḳāḍī-ı Āmiddür merḥūmuñ 'ışḳı ile 'ūd-nüvāzluġa

heves idüp bir mertebeye (B63a) iletdi ki her naġmesi micmer-i dilde bir aḫker-i cān-sūz olduġına sīne-i ʻūdda olan dāġlar şāhiddür. Ḳırḳ günden ṣoñra mezārın yapmaġçün ḳabrin açduḳlarında mezbūr ʻAbdī Çelebi merḥūmuñ sīnesin öpdi ve yüzin gözin sürdi ve ḳışṣayı yārāndan çoḳ kimesne gördi. Bir gün merḥūm Kemāl Paşazāde merḥūm ḥużūrında Ẕātīnüñ bu meşhūr maṭlaʻın kendi adına oḳımış.

Maṭlaʻ : Meyḫāne-i ʻışḳ içre ben bir ṭolu ḳaldurdum
Bir çengī güzel sevdüm sermāyeyi çaldurdum

Monlā gülüp *Çelebī sermāyeyi çaldurduġuñ eyü degül* dimiş. Çelebi ḫācil olup ḳızarup ḥicāb itmiş gūyiyā çehre-i gül-rengine şermden al niḳāb itmiş.

Maṭlaʻ : Dirligümden olmañ ey sīmīn-beden yegdür baña
Cāme-i zer-beft ü dībādan kefen yegdür baña

Velehū : Ḥasret-i zülfüñle ḳaddüm dal olupdur dostum
Mübtelāñ olduġuma bu dal olupdur dostum

Ṣol ḳadar ḳan aġladı çeşmüm sirişkinden anuñ
Cāmemin rengi ser-ā-ser al olupdur dostum

CEFĀYĪ : Filibeden Fistāncıoġlı dimekle maʻrūf Muṣliḥü'd-dīn Ḫalife dirlerdi. ʻUlūm-ı külliyyeden ḥaẓẓ-ı vāfisi ve fünūn-ı cüz'iyyeden yed-i ṭūlāsı vardı. Az fenn vardı ki müşāreketi olmıya ve envāʻ-ı ḫaṭṭdan ḥaẓẓı olup şiʻr ü inşādan ve ḥisābdan ḫod nesne yoġ idi ki mümāreseti olmıya. Sālhā e'āli-i mevāli ḫidmetlerinde taḥṣīl-i ʻilm ü maʻrifet ve Müfti Saʻdi Efendi İstanbul ḳāḍīsı iken niyābet ü kitābet ve Ḳāżī-ʻasker Muḥyü'd-dīn (P93b) Efendi ḫidmetinde iken Edirnede sarāy taʻlīmi ile ḫidmet itdi. Āḫir ṭarīḳi ile mülāzım (A91a) oldı ve ḳāḍī olup niçe yire ḥākim oldı اللهم نانعوذ من درك الشقاوشماتةالاعدا āḫir vaḳtinde idmān-ı ḫamr ile mübtelā oldı ʻaḳldan bī-gāne ve nekbet ile āşinā oldı. Arḳadiye ḳażāsı virüldükde ḥaḳḳında rikāb-ı hümāyūna ruḳʻalar ṣunuldı ve aʻdāsı kendüyi sarḫoş ṭutup ḳāżī-ʻasker Efendiye iledüp aġzın ḳoḳıtmaḳ bir ḳeç defʻa vāḳıʻ oldı. Baʻdehū merdūd olup gāh baʻż-ı ḳaṣabātda imāmet ü cihet ihtiyār itdi ve gāh bī-ser ü sāmān olup terk-i ser ü kār itdi. Āḫir ʻömri sebʻīne (F93b) irmişdi ki yine Filibede küşe-i ẕilletde bir seliṭa vü ʻacūze cāriyesi derdinden cān virdi. Baʻżı fende üstādum idi.

Ġazel ū : Āyīne ne yüzden ola cānāna berāber
Olsun görelüm yüze yüz ol cāna berāber

Gülgūn sirişküm ḫaṭ-ı şebdīz ile ḳoşdum
Geldi ṭutuşup ikisi meydāna berāber

Gūyā ki olur gündüz ile gīce müsāvī
Zülf-i siyeh olsa ruḫ-ı cānāna berāber

Çekdüm ayağı tozı ile cevher-i eşki
Geldi ikisi dīde-i mīzāna berāber

Āsān idi artuḳ ḳomaḳ eş'ār-ı selefden
Varılsa Cefāyī şeh-i devrāna berāber

CELĀLĪ : Celāl Çelebinüñ nām-ı nāmileri Ḥüseyindür. Mevlidleri Rūmilinde menba'-ı 'ulemā (B63b) ve maṭla'-ı şu'arā olan ḳaṣaba-i Manastırdandur ol şehr-i şöhret-cūy sāde-rūları maḥbūb u rīşdārları ekşeriyā ehl-i 'ilm ü şā'ir ḳopar bir yirdür. İbtidā ḥāllerinde (S47b) erbāb-ı tīmārdan ve 'unfuvān-ı cevāniden şi're ḳādir şu'arā-yı belāġat -şi'ārdan idi. Evvel İstanbula geldükde ol vaḳt Cezayir tīmārlarına defterdār olan İskender Çelebī-i ṣānī ḫidmetinde olurdı. Merḥūm anı öz oğlı gibi terbiye ve cemī'-i āmāl u aḥvālin tehyi'e iderdi. Ol eṣnāda bu faḳīr ile muṣāḥabete ve üns ü ülfete tenezzül iderlerdi. Seyr-i gülistānda ve deyr-i muġānda Eyyūb ve Kāġıd-ḫāne (A91b) çemenlerinde Ġalaṭa vü Ḫāsköy encümenlerinde Ẕātī dükkānında ve Atmeydānında (P94a) bahār ṣoḥbetlerinde ve ḫazān cem'iyyetlerinde gāh maḥbūblar mecma'ı olan ḥammāmlar seyrinde ve gāh Dāvūd Paşa iskelesinde ṣuya oynayan sīm-endāmlar seyrinde gāh ḫān-kāhlarda vefā semā'ında ve gāh ḫarābātlarda dūblek semā'ında hem-dem idük ol vaḳt daḫı nāṣiye-i şānlarında āṣār-ı cāh u celāl pertev-i mihr gibi tāli' ve ġurre-i cebīnlerinde envār-ı mecd ü me'āl ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi lāmi' idi. Bu ġazeli didüklerinde bu beyti ḫayli şöhret ṭutdı idi ki

Beyt : Bir bir işin bitürdüñ kūyuñda ḳullaruñuñ
(F94a) Āgāh ol ey gül-i ter cān būstānda bitmez

Mümeyyiz-i şu'arā olan Ẕātī ve sā'ir şu'arā naẓīreler diyüp bu ḥālde cezbe-i İlāhī ve şānında olan ḳābiliyyet-i nā-mütenāhi ile 'azm-i diyār-ı 'Arab ve seyr-i vilāyet-i Şām u Ḥaleb idüp ol arāżi-i muḳaddesenüñ reh-revān-ı ṭarīḳatı ve pīrān-ı ḥaḳīḳati ḫidmetlerinde riyāżetler ü ibādetler idüp nefes-i nāṭıḳaların tekmīl ü tehẕīb-i aḫlāḳ taḥṣīl itdi. Ṣıdḳ u ṣafāları iktiżāsı ile deryā-yı pür-cūş oldılar ve zaḫm-ı tīr-i cezbe vü dāġ-ı āteş-i 'ışḳ ile 'ālem-i cenāb-ı ḳudse ser-tā-pā çeşm ü gūş oldılar. Hama begi olan Ca'fer Paşa ki beyne'l-ümerā ma'rifet ü dāniş-verzīde gāh meskenet ü ẕillet vādilerinde yılmış gāh ṣaḥrā-yı āzmāyiş-i aḥvālde geşt ḳılmış gāh ḳulle-i kūhsār-ı rıf'atda ve āsāyişde ḳarār bulmış gurg-ı bārān-dīde idi. Celāl Çelebi ile muṣāḥabet idüp ḫākde ġalṭān-ı (F94b) gevher ve yabanlara atılmış bir tīr-i hüner ve ġılāf-ı köhnede ḳalmış tīġ-i pür-cevher idügin görüp ḳadr u ḳıymetin bildi zīver-i tāc tārik-i rūzgār ḳıldı. Celāl Çelebi ki ḫuṭūṭuñ envā'ında ḳalem gibi müşārü'n-ileyhi bi'l-benān ve kitābetin gören ḥayretden devāt gibi engüşt-der-dehān idi. Merḥūm Ca'fer Paşanuñ ki ol fende daḫı eli var idi ve ḫoş-nüvislükde ḳalem gibi medḫali var idi. Bu cihetden Cāmi'e te'kīd-i muḥabbet itdi Celāl Begüñ terbiyyesinde beẕl-i (B64a) himmet itdi. Ḥikmet Allāhuñ pādişāh-ı dehr-i Sulṭān Selīm (A92a)

Mıṣra' : الهی امداد از جمله بیم

şehzāde-i kerīm iken lālā olduḳda ḫidmete geldükde kitābetlerine sevḳ idüp ba'dehū reīs oldı (P94b). Giderek pādişāhzādenüñ ḫalve-serāları ve ḥarem-i ḫāṣları maḥremlerinden olup avda vü evde şeref-bisāṭ-ı būsları ile celīs oldı.

Mıṣra' : انان که بدانند و بدانند و بدادند

mūcibince kilk-i ezel eṭrāf-ı cām-ı rūzgārın ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓ ile zer-nigār ve dest-i dih-ḳān-ı ḳadr gülşen-i kār u girdārın nihāl-i cāh u celāl ile reşk-i cinān idüp behiştden nümūdār eyledi. Şehzāde ḥażretlerinüñ maṭraḥ-ı eşi'at-ı mihr-i terbiyyetleri ve maṭmaḥ-ı enẓār-ı 'aṭā vü 'āṭıfetleri oldı ṭob-ı cāh u celāli gün gibi göge aġdı ve meydān-ı āmāl u aḥvāline bārān-ı iḥsānları muttaṣıl yaġdı baḫşiş ü baḫşāyişde Yūsuf gibi şānı bir iri sīm ü zer belki dürr ü güher ile mevzūn oldı. Nümūde vü nümāyişde māh-ı nev gibi rūz-be-rūz belki mihr gibi sā'at-be-sā'at rıf'at u 'uluvv-ı şānı efzūn oldı. Ammā taḳarrübi ziyāde olduḳça ol ḥażretüñ dīn ü devleti ve dünyā vü āḫireti umūrın ḥıfẓda teraḳḳubı ziyāde oldı ve i'zāz u iḥtizāzı mużā'af olduḳça 'ırż-ı salṭanat ve nāmūs-ı

devlete muḫill-i evżā‘ ü eṭvārdan iḫtirāzı izdiyād buldı. Cümle kār u girdārı mizān-ı (S48a) ḫayr-ḫāhī ile ve ‘āḳıbet-endīşi ile sencīde oldı evżā‘ u eṭvārından ne bir kes remīde ve ne bir meges rencīde oldı. Destgīr olup pāye-i rıf‘ata çıḳarduğı kimesnelerden şunlar ki cādde-i ḥaḳḳ-ı ni‘metden ḳadem-bīrūn itdiler elleri ile başlarını yidiler. Ol serverüñ (F95a) ṣabrı berekātı ile a‘dāsı cezā-yı sezāların bulduḳlarına iller *el arḳası yirde* didiler. Cümle aḥvāli ṣāḥib-‘ayār-ı meḳādīr-i nās olan pādişāh-ı merḥūmuñ ma‘lūmı olup ẕeheb-i müẕehheb ṣıdḳ u ṣafāsınuñ pūte-i ḳıl u ḳālde ve miḥek-i inḳıyād u imtiṣālde ‘ayārı temām ve miḳdārı ḫulāṣa-i tecrübede ḫāliṣ ez ġıll u ġışş ve a‘rāż-ı esḳām (A92b) oldı. Sikke-i ḳabūl-i pādişāhī ile ṣūret-pezīr oldı ve çehre-i aḥvāli du‘ā-i ḫayr-ı şāhenşāhīde cāygīr oldı. Anaṭolı vilāyeti tīmārına defterdār oldı. Ba‘dehū ḫidmet-i şehzādeyi ki sermāye-i devlet ü (P95a) sa‘ādeti idi cümle menāṣıb u merātibden tercīḥ idüp yüz biñ aḳçe ze‘āmet iḫtiyār idüp ḫidmetlerinde olup serīr-i sa‘ādete ve pāy-taḫt-ı salṭanata şeref virdüklerinde iltifāt u ri‘āyetleri ile bülend-rütbet ü ‘ālī-miḳdār oldı. Egerçi şi‘rleri ḥüsn ü behcetde medḥ ü ta‘rīfden müstefī ve her ḫayāli ḥacle-i nāzda bir şāhid-i bā-ma‘nādur. Netāyic-i ṭab‘-ı zeḫḫarlarından ve ḳalā'id-i ferā'id-i eş‘ār-ı şāhvārlarından bu bir ḳaç beyt ile kitābuñ silk-i silsilesine intiẓām ve ‘ıḳd-ı pervīn gibi rişte-i ziynetine irtisām virildi.

Eş‘ār-ı ū : Yüzine ṭurresin ol gün ki eyleye burḳa‘
Ḳamer hemān idinür burc-ı ‘aḳrebi maṭla‘

(B64b) Ṣoraydı sāḳī-i gülfām cām-ı la‘linden
Ne ola şol ḫaṭ-ı yāḳūt ile iki mıṣra‘

Bu ḫaste göñlüme peykān-ı tīri ḫoş gelür
Cevābı budur anuñ كل داخل ينفع

Celālī başın umar işigüñde ḳat‘ ideler
Ki her zemānde görür muḫliṣ olduğın maḳta‘

Ġazel : Gül yüzin yādıyle dil mürġın ider gülzār zār
Görinür çeşmüme müjgān-ı büt-i fer ḫār ḫār

Zülf ü ḫaṭṭ u la‘lüñ ümmid ile varsam gülşene
Şekl-i sünbül mār güller ḫār olur gülnār nār

Kākülüñ sevdāsını zāhid götürmezse n'ola
Bilmese olur meşeldür ebr-i gevher bār bār

'Ömrüm oldukça baña yār ola şandum bilmedüm
İki gün bir kimseye olmazmış ol 'ayyār yār

İ'tikādum bu Celālī maḫzeninde ṭab'uñuñ
Beglere lāyıḳ nice biñ lü'lü-i şehvār var

Velehū : La'lüñ öpmiş cām-ı mey iç sen daḫı ḳanın anuñ
Pādişāhum ḥükm-i şer'īdür muḳadder ḳana ḳan

Ḳābil-i teşbīh olurdı vechüñe bādī naẓar
Mā-haşal yüzi çiçekli olmasaydı gülsitān

Bu ġazelleri ve bu maṭla'ları Kütahiyyeden gönderüp eşnā-yı kitāba derc itmek buyurmışlardı.

Ġazel : Ẕikr ideñ alsun o şeh sübḥa-i mercān eline
Yaraşur 'ıḳd-ı şüreyyā meh-i tābān eline

(A33a) Şeh-süvārā başını kūyuña teşbīh idenüñ
Ser-i ġalṭānı meger görmiye çevġān eline

Fehm olınmaz ki neden mā'il olur zülfüñe dil
Elde ḫod nesnesi yoḳ virecek oġlān eline

Ba'żı şi'rüm ḳatı küstāḫ gelür baña Celāl
Oḳımadan varur ol serv-i ḫırāmān eline

Velehū : Dil bezm-i ḫāşınuñ diyemez mey-furūşiyem
Keyfiyyet içre dise olur cür'a-nūşiyem

Ten zevrāḳını varṭaya şaldı yaşum göñül
(P95b) Ben saña dimedüm mi ḳum eyler ḫurūş-ı yemm

Velehū : Cām-ı kevṣerdür didüm cām-ı şarābuñ ʻaynına
Ehl-i bezme göz ḳıpar baḳdum ḥabābuñ ʻaynına

Dīde-i ʻuşşāḳa resm-i naʻlçeñ ʻaynuñ durur
Nūr u ferdür gird-i rāhuñ şeyḫ ü şābbuñ ʻaynına

Sāḳīyā laʻlüñ meyin emdükçe ḳılmazdı enīn
Gelmese keyfiyyet-i laʻlüñ rebābuñ ʻaynına

Velehū : Cinān kūyuñı añmışdur ey ḥūrī meger ṭāvus
Bu ḥāletle ṭolanur gülşeni cevlān ider ṭāvus

Cihānda cilve itmez utanurdı bir naẓar görse
Seni cāme-i zerrīn ile ey sīmber tāvūs

Ruḫuñ devrinde altun tiller ile kendözin görmiş
Aña taḳlīd idüp kendüye virmiş zīb ü fer tāvūs

Celālī kākülī cānān cemāli üzre ṭaḳılmış
Ṣanasın bāġ-ı firdevs içre olmış cilveger tāvūs

Velehū : Çeşmüme ġınā viren ḫāk-i derīdür
Nem var ise ḫarc itsem işiginde yiridür

Göz yaşı degül yoluña ḫarc itdügi çeşmüm
Biñ derd ile kesb eyledügi alnı derdür

Velehū : Yüz yirde deldi süzın ġamze ile sīnemi
Naḳşın göñülde ḳalmamaġçün ḳıldı ḫākrīz

(F95b) *Maṭlaʻ* : Ehl-i zühd irse riyāżetle maḳam-ı meleke
(S48b) Vādi-i ʻışḳa sülūk itmese gelmez meleke

Velehū : cebīnüñ çīn-i ebrūñ ile çoḳ ṣūret bulur
Vechi yoḳ bir laḥza dūr olmaḳ cemālüñden celāl

(B65a) *Velehū* : Ġamzeñ ḫadengi ola dilūm cāna pīşrev
Varmaġa kişver-i ʻademe rehber isterüm

Bu ebyātı yazup Ḳaraṭovaya göndermişlerdi.

Beyt : Hep zaḫme-i tīġüñdür olan daġmeme bāʻiş
Ḳo söyleyeni pādişāhum söyledeni gör

Velehū : Ḫaṭṭ-ı vechüñ şerḥ ider cennāt u ḥavrā bundadur
Ḫalḳı ferdāya ṣalar vāʻiẓ temāşā bundadur

İkide bir cān u dil peykānuñ inkār itmesün
İkiden ḫāli degül yā andadur yā bundadur

(A93b) *Velehū* : Ẓan itmeñ ancaḳ ehl-i dili semmler öldürür
Demler düşer ki ḥastayı emsemler öldürür

Dirmiş yolum ölmeyen irmez viṣālüme
Cānā senüñ bu sözlerüñ ādemler öldürür

ʻĀşıḳ mıdur yolumda fedā olmayan dimiş
ʻUşşāḳı öldürürse bu verhemler öldürür

Eger ḳapuñda ḫūn-ı sirişkin aḳıtduġın
Cānā Celāli bendeñi ol demler öldürür

(P96a) *Velehū* : ʻAynıyle mihr-i ḥüsnüñ iken ʻālemüñ gözi
Sensüz görür mi ʻālemi hīç ādemüñ gözi

Şīrīn lebüñ cefāsına ey Yūsuf-cemāl
Yaʻḳūb-veş aġardı şeker-bādemüñ gözi

Ẓann eylemeñ o şāhuñ eli gölgesinde mühr
Ardınca ḳaldı nāme-i seng Ḫātemüñ gözi

Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ evlādından Sulṭān Muṣṭafā ve ṣulṭān Meḥemmed ve Sulṭān Selīm ve Sulṭān Bāyezīd vü Sulṭān Cihāngīr ḥayatda iken pādişāh-ı vaḳt Sulṭān Selīm ḥaḳḳında bu ḳıṭ'ası ġāyet ḫūb vāḳı' olmışdur.

Ḳıṭ'a : Bir gice vāḳı'amda bir pīre
Didüm ey şeyḫ-i 'āḳıl u dānā

Ḥażret-i pādişāh-ı devrānuñ
Penç şehzādesi ki var zībā

Biri bebr ü biri beyān biri şīr
Biri Simurġdur biri 'Anḳa

Ḳankısı tāc u taḫta mālik olur
Ḳankısıdur cihānda Ḫıżr-ı beḳā

Baña bu sırrı didüm i'lām it
Didi خيرال امور و اوسطها

Cenābī Paşa-yı merḥūm Anaṭolı beglerbegisi iken Engüride fevt olduḳda Celāl Beg defterdār bulınup bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Cihāndan münḳaṭı' olup Cenābī
Mü'eṣṣir oldı ġālib tīġ-i Mirrīḫ

Bir eksüklüge naḳl itdüm bu ḥāli
Vefāt itdi Cenābī didi tārīḫ

Bu maḥaller taḥrīr olınduḳda kendilerle olan ḥuḳūḳ-ı ḳadīme yād olındı ve bu ḳıṭ'a inşād olındı.

Ḳıṭ'a : Degüldür şimdi olmış gerçi dünyāda iki yārüñ
Biri ṣāḥib-serīr olup birisi ḫāk-i rāh olmaḳ

Birisi ṣaḥn-ı gülşende birisi künc-i külḫanda
Biri ser-pā bürehne birisi ṣāḥib-külāh olmaḳ

Gerekdür gâhi ammā el ucıyle merhabā itmek
(A94a) Güle bakup yüzine bir göz ucıyle nigāh olmak

CELĪLĪ : Mevlidi şehr-i Burusadan ve kendi rūzgārda keştī-i dilde olan lenger-i fikr-i habāl-i hayāl-i belāġat ile bahr-i nazma şalup cevāhir-i zevāhir-i eş'ār ile sefineler ṭolduran rü'seādandur. 'Aceb laṭīfedür ki kendi Ḥüsrev ü Şīrininüñ āhirinde

Beyt : Ḥāmidīzāde Celīlī Bursevī
(B65b) Naẓm idüp Şīrīn ü Ḫüsrev nāmesin

diyü beyān iderken Laṭīfī İznikīdür dimişdür. Babası 'Acemden gelmiş Ḥāmidī Otahallüsi ile ma'rūf (P96b) kudemā-yı 'urefādan imiş. Ol fevt oldukda Celīli mahbūb-ı nev-cevān u hilālāsa aḥvālinde vü ef'ālinde āṣār-ı necābet nümāyānmış. Hatta merhūm maraż-ı mevtinde mezbūr Celīlīye bu bahrde vaşiyet-nāme naẓm idüp dimişdür ki

Beyt : Vāṣī vü nāẓır itdüm bī-gümānı
Sikender Lala vü Monlā Sinānı

Ve anlara hiṭāb idüp eydür ki

Beyt : Benüm oġlum benüm 'Abdü'l-celīlüm
Balıkbāzārına uġratmayasın

Ḥāmidīnüñ şi'ri şi'r-i nüzūl olduġı cihetden silk-i şu'arāda īrādı bā'iş-i izdiḥām ve Osebeb-i kisset-i hüsn-i niẓām ola diyü bu deñlü īrādı ile iktifā olındı. Ammā Celīlī gerçekden şā'ir ve envā'-ı naẓma kādirdür. 'Unfuvān-ı (F96a) şebābda taḥṣīl-i 'ulūme sülūk idüp tarīk-i mu'tāda revān olup ġāyet-i hareketin hidmet-i mevālī mütekā'idine irgürmişdür. Sehī Beg ıṣṭılāḥınca ṭarīkın tekmīl idüp dersin görmişdür. Āhī ile mu'āşır u mu'āşir ve biri biriyle (S49a)bezle-güylukdan hezl-cüyluga mā'il ü mübāşir imişler. Şarāb üzerinde ḥabāb gibi biri birine göz eylerler. Kebāb ṭoġrarken biri birinüñ cerāḥatlerine nemek şaçarlar şurāḥī gibi biri birinüñ başın aşaġa eylerler sebū gibi biri birine kulplar ṭakarlar kadeḥ gibi biri birinüñ kulaġın ṭolduri ṭolduri sögerler şem' gibi biri birine cerb-zenān olup dil uzadurlar imiş. Ba'żı mutāyebeleri terceme-i Āhīde mesṭūr oldı. Binā'en-'alā-

ẕālik bunda ġayrı meẕkūr oldı. Ol zemānlarda daḫı (A94b) ekṣeri ḥalde ḫalvet-nişīn ü ʻuzlet-güzīn imiş. Ḥammāme tenhā girmez ve ādem iki üç olmayıcaḳ dellāke başın trāşa rıżā virmez imiş. Ve bi'l-cümle andan fünūn-ı cünūn u şücūn-ı mücūne delālet ider ḫayli eṭvār ẓuhūr eyler. Āḫir ḳaba vü tācı terk ve kemer-i tecrīdi beline berk idüp ʻuryan-ı ser ü bürehne-i pā mest ü şeydā tek ü tenhā gāh geşt-i kuh u ṣaḥra ve gāh seyr-i deşt ü deryā ider. Fevt oldı diyü Murġādiyye zevā'idinden olan altı aḳçe ʻulūfesin keserler terekesini vereẕesi taḳsīm iderler. Baʻdehū aḳrābāsı (P97a) ṣıḥḥatin ve mekānın ṭuyarlar bulup yine ser ü sāmān şekline ḳoyarlar ʻulūfesinden nıṣfını ki üç aḳçe olur muḳarrer itdirüp Burusaya getirüp kendü ḥāline ḳorlar. Ol vaḳtden berü muḫtelū'd-dimāġdur ve ḫalḳdan münʻazil ve mā'il-i ferāġdur. Burusada kapluca reh-güzārında evi vardur ekṣeriyyā ḳapusı öñinde dizin ṭayayup ṭurur selām virenüñ selāmın alup söz söyleyene yüzin burtarur. Libāsı ʻAcemāne vü dānişmendāne vü hūşmendāne ammā baḳışı (B66a) ve yüriyişi dīvānedür. Başın kesseler müzevvecesüz gezmez

Mıṣraʻ : Kelle saġ olsun cihānda bir külāh eksük degül

mażmūnından ġāfil olup müzevveceyi terk itmez ve müzevvecesüz başı (F96b) terkiye aṣmaz aḥyānen cāmiʻ-i kebīre ve çarşūya gelür ammā kimesne ile söyleşmeyüp cāna keffāretdür meded öldüm diyene cevāb virmez yürüdükde şöyle yeler ki gerdene ṣabā irmez elinde elbette yaz u ḳış bir bādbīz muḳarrer ve başında müzevvece-i bār-ı girān ve ḳaba ṣarıḳ ber-ser her faṣlda üstine bir top çiçek ser-berdür. Ḥammāma ayda bir girer ve çārsūda bir aḳçeluḳ nesne alsa bir ġayrı kimesneye götürdüp götürene iki aḳçe virürdi. Kelimātı işbāʻ u żamme ile Türkāne ve ser ü şekli Kürdānedür. Bir imām birāderi vardur ne fā'ide ki aña daḫı uymaz ammā Murādiyyede aybaşı olup ʻulūfe zemānı olduġın andan evvel kimesne ṭuymaz. Eşʻārı (A95a) rāsiḫ ü raṣīn ve naẓmı ḳavī vü metīndür. Ġazeliyyātı yek-dest ü hemvār ve meşneviyyātı çāşnidārdur. Ġazeliyyātda Gül-i Ṣad-bergi ve meşneviyātda SulṭānSelīm nāmına Ḫüsrev ü Şīrīni ve Leylā vü Mecnūnı vardur ammā ḳaṣā'idin işitmedüm. Gül-i Ṣad-berginden ġayrı ġazeli var idügi maḳṭūʻum degüldür. Nice yıldur ki Şehnāme tercemesine kūşiş ider dirlerdi. Bu ḥaḳīr Burusada olduġum zemānda ḳaṣd-ı muṣāḥabetde çoḳ ḥīle ile vesīle idindüm. Her bābdan ki saʻy itdüm ḳapuyı dīvār itdi ve her beyt veya luġat ki ṣordum nā-şāyeste evżāʻı ile cānumdan bī-zār itdi. Bir gün Ḳāḍī ḥammāmında rāst geldüm yanına vardum (P97b)

kendinüñ a'lā gazellerin bülend-āvāz ile bī-ma'nā vü nā-merbūṭ ġayr-ı mevzūn oḳıdum. Biñ baş güzeller vaṣfında diyüp ve nergis-i cemmāşlar medḥinde naṣb-ı 'aynī gibi ṣaḳınduġı ser-āmed beytlerinüñ başın yardum gözin çıḳardum. Başın ṣala gördi āh ide gördi olmadı bī-iḫtiyār *bu ġazeller benümdür* diyü taṣrīḥ eyledi ve *ben böyle didüm* diyüp ıṣlāḥ u taṣḥīḥ eyledi. Fırṣat buldum *neyle eglenürsüñüz* didüm *kitābcıḳlar bulunur* didi. *Sizi* Şeh-nāme *terceme ider dirler vāḳı' mıdur* didüm *vāḳı'dur* didi *yarısı oldı mı* didüm *ḳandaġı yarısı ümmiddür ki Allahdan 'ināyet ve evliyāu'llāhdan himmet irişe temām idevüz* didi. Ẕātī vü Ḫayālī ṣıḥḥatde idiler anları ṣordum işte *hep ma'lūm* diyüp ḳaṭ'-ı (F98a) kelām itdi. *Siz daḫı şi'r dirsüñüz gibi varsa oḳuñ* didi bu beytleri ol zemānda didüm idi oḳıdum pesend itdi ve ḳalḳup gitdi

Li-muḥarririḥi : Beni ṣañmañ ki dil-ber 'ışḳı böyle mübtelā eyler
Beni şeydā ezel bezmindeki ḳavl-i belā eyler

Göñül māl u menāli terk idüp faḳr u fenā ister
Geçüp ma'mūre-i āfāḳdan vīrān -serā ister

Eş'ār-ı ū : Ṭopṭolu ḥarf-ı cünündur nāme-i a'mālimüz
Ey kirāmen kātibīn ma'ẕūr ṭut aḥvālimüz

(B66b) *Ġazel* : Ḳaṣr-ı ḳadrüñ evc-i keyvān ile yeksān oldı ṭut
Şemse-i eyvān aña ḫūrşīd-i raḫşān oldı tut

Çün hemīn (A95b) ḫār-ı cefādur bāġ-ı dehrüñ ḥāsılı
Her ṭaraf cevlāngehüñ bir bāġ u bustān oldı ṭut

Āḳıbet ber-dād olur bu tāc u taḫt u 'izz ü cāh
Özüñi devlet serīrinde Süleymān oldı ṭut

Çünki vāḳıf olımazsın lī-ma'-a'llah sırrına
Var Burāḳ-ı fikretüñe 'arş meydān oldı ṭut

Eş'ār-ı Celīlī : Çıḳsun ol göz ki şeb-i hecrde ḫūnbār
Meded ey ḫūn-ı ciger eşk baña yār degül

Yārsuz ḳoñ beni beytü'l-ḥazenümde ki benüm
Çemen āteşgededür çeşmüme gülzār degül

Cur'a-i āteş-i mey ḥasreti ḫāk itdi beni
Kimdür ol āb-ı ṣafā-baḫşa hevādār degül

Maṭla' : Ne dil ki dāġ-ı ġamuñla cerāḥati yoḳdur
Yatursa pister-i gül üzre rāḥatı yoḳdur

Ġazel : Sāḳīyā küşe-i meyḫāne durur meskenümüz
Ki ṣurāḥī vü ḳadeh oldı gül ü süsenümüz

Şu'le-i āteş-i dilden ne giyersen ṭutuşur
(P98a) N'ola ger perr-i semender ola pīrāhenümüz

Dostlar olalum ālāyiş-i dünyādan pāk
Silkelüm gerd-i fenādan gelüñüz dāmenümüz

Berḳ-i āhum ḳanı ki çarḫ igen serkeş durur
Tāziyāneyle Celīlī yavaşur tevsenümüz

Velehū : Küyuña seyl-āb-ı eşkümdür revān ilten beni
Cism-i zārum ṣanki bir ḫāşāk-ı āb-āver durur

Deşt-i peymā-yı firāḳuñ cünbüşinden āsmān
'Işḳ ṣaḥrāsında nā-geh ẓāhir olan gerd durur

Bir melāmet gülşenidür cism-i zārum kim anuñ
Lālesi dāġ u gül-i nesrīni rūy-ı zer durur

Nuḳl-i meclis ḳılsalar n'ola Celīlī şi'rüñi
Dürd-i nüş-ı 'ışḳa çünki çāşni-i derd durur

Ḫüsrev ü Şīrīn naẓmında olan ebyātındandur ki ḳışṣa-i Ferhāda şürū'uñ maṭla'-ı dāstānınuñ evvelinde dimişdür.

Nazm : Anuñçün eyledüm feryād-ı bünyād
Bu miḥnet-nāme-i Ferhāda bünyād

K'añılam şi'r-i ġam-perverdüm ile
Beni yād ideler hem-derdüm ile

Leylā vü Mecnūn ebyātındandur.

Der-münācāt : Misvākdan it şekker zebānum
Pūr-çūb-ı nebāt ḳıl dehānum

Der-seḫā : Her sā'ile baḫşiş eyler ol genc
Taż'īf-i ḥesāb-ı naṭ'-ı şaṭranc

Der-şecā'at : Behrām-ı felek silāhdāruñ
Encüm bir iki 'ulūfe-ḫāruñ

Der-ḥaḳ-ı fitne-cūy : Yapılsa cihānda cümle dehlīz
Ṭurmaya dehān-ı fitne-engīz

(A96a) Ṭut aġzını zerle ey birāder
Zer-ḳuful diler çü ferec ister

Der-vaṣf-ı ḫārgāh : Ḫārgeh degül āsmān görürler
Bulut gibi sāyebān görürler

Der-vaṣf-ı güsfend : Püştinden iderdi baḫş bir mīş
Peşmīne-i ṣad-hezār dervīş

Gerdünde meh-i münīr ḳurṣı
Ol ḳavmde ki penīr ḳurṣı

Der-ḥarāret-i temmūz : Birgün ki ḳarāret-i temmūzī
Ya'ni ki nesīm-i nīm rūzi

Ḳılmışdı kebāb mürġ-ābı
Ḳoyup oda sīḫ-i āfitābı

Her berg-i dıraḫt-ı sāye-perver
Olmış ṣanasın ki bir semender

Göñlekçek olurdı çın seḥer ṣubḥ
Alup ġam-ı mihrden eṣer ṣubḥ

Kesb eylemege seḥer hevāsın
Ṣubḥ açdı ḳabasınuñ yaḳāsın

Pür-tāb çü şem'-i encümendür
(F97b) Pervāne ḳanadı bād-zendür

(B67a) CEM SULṬĀN : Vāṣıṭa-i 'ıḳd-ı salṭanat-ı 'Oṣmāniyye fātiḥ-i Ḳostanṭıniyye Sulṭān Meḥemmed-i merḥūmuñ ferzend-i mihteri ve (P98b) Sulṭān Bāyezīdüñ büyük birāderidür. Sulṭān Meḥemmed devrinde vilāyet-i Yunanda pāy-ı taḫt-ı Selçūkīyānda ya'ni Ḳonyada şehzāde idi ammā serv gibi hevā-yı ḳayd-ı rūzgardan āzāde idi. Bir dīvān yanında biñ dīvāndan yeg bir ḫum-ı mey ḳatında biñ ḫüsrevānī kūb-ı genc-i şaygāndan yeg idi.

Beyt : انما الدنيا طعام و مدام غلام
فاذافاتكهن فعلى الدنيا سلام

mefhūmı ile 'amel idüp ḥabāb-ı bādeden taḫt-ı Süleymānı berbād ve sifāl-i sāġardan āyīne-i (F98a) şikest seng-i ḥavādīṣ-i 'ālem-i kevn ü fesād olduġın ẕevḳ idüp elinde mühr-i Süleymānī yirine cām-ı Cem ve öñinde ḫazā'inden bedel envā'-ı ni'am ve ṭanṭana-i kūs-ı Şevket-i memleketgīrīden bedel āvāz-ı naġam idi.

Beyt : Baña bir cām ile besdür temāşā-yı ḫayāl-i yār
Saña āyīne-i İskender ü dünyā temāşāsı

diyüp başında buḫar-ı şarāb-ı 'işret efser ve tūġ u 'alem ḫayāl-i zülf ü ṭurre-i dil-ber idi. Ekṣeri zemānda güftārı eş'ār u girdārı tetebbu'-ı eş'ār-ı şu'arā-yı

belāġat-şi'ār idi. Kendi naẓma ḳādir olup Sulṭān Meḥemmed nāmına tertīb-i dīvān ve naẓm-ı āyīn ü erkān eyledi. Ba'dehū mu'ammāya (A96b) kūşiş idüp Sulṭān meḥemmed adına bu mu'ammāyı dimişdür ki

(S50a) *Beyt* : Cāvīdānī salṭanat ḳaddūñe lāyıḳ cāmedür
Mekremet tācın bi-ḥamdillāh ki saña virdi Ḥaḳ

Bu ḥāl ile 'ömr sürerken sene şemān ve şemānīn ve şemān-mi'ede Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm intiḳāl idüp Sulṭān Bāyezīd ile naṭ'-ı devletde şatranc-ı ṭāli' oynadılar. Bir zemānki tenevvür-i kārzārda ḳaynadılar. Kur'a-i devletde naḳş-ı murād Sulṭān Bāyezīd nāmına āşikār oldı. Cem Sulṭān şeşder-i ḥayretde Ozār oldı. الفرار ممالاالطاق من سنن المرمنبن sünneti ile 'āmil oldı ve diyār-ı Mışra varup andan Ḥac sa'ādetine nā'il oldı. Çün ومن دخله كان آمنا mefhūmundan īmān bulmadı ve Mekkede ḳarār ile ḳalbi ıtmī'nān bulmadı. Hātifden

Beyt : ترسم نرسی بکعبه ای اعرایی
این ره که تومیری بتر کستا نست

sözin gūş idüp deryā-yı televvüni bād-ı tehevvür ile ḫurūş itdi şebbāḥ-vār deryāya (P99a) girdi 'Aḳıbet serḥad-i Frengistāna irdi. Ümerā-yı Freng ḳudūmın meymūn gördiler şayḳasın ḳarşulayup şapḳaların hevāya tökdürdiler şehr-i Nicede nüzūl ü menzil virdiler. Meẕkūr daḫı

Beyt : دلا كدای و ریندی زی پادشاهی به
دمی فراخت خاطر زهر چه خواهی به

diyüp ẓulmetde āb-ı ḥayvān ve beden-i tīre-i ḫākide cān gibi Frengistānda ḳarār itdi evreng-i 'ıyş u 'işrete Cem (B67b) olup elde cām-ı la'lini ḫātem-i şāhvār u buḫār-ı şarāb-ı nābdan kendüyi tācdār itdi levḥ-i 'ārıż-ı (F98b) ḫaṭṭdan sāde ḳayd-ı tekellüfden āzāde bānzādelerle nūş-ı cām-ı ḫoşgüvār itdi.

Beyt : 'Acā'ib şehr imiş bu şehr-i Nitse
Ki ḳalur yanına her kişi n'itse

diyü şehr-i mezkūrı medī idüp ve kendi ser-güzeştin cem' idüp Rūma gönderdügi ra'iyye ḳaṣīdesi meşhūrdur. Ol ḳaṣīdenüñ maṭla'ı budur.

Maṭla' : Cām-ı Cem nūş eyle ey Cem bu Frengistāndur
Her ḳuluñ başına yazılan gelür devrāndur

Elsine-i nāsda (A97a) mezkūrdur. Ba'dehū muṣāḥibi Sa'dī ile dīvānın ve Kerem redif ḳaṣīdesin ve anuñ żımmında māceră vü dāstānın Sulṭān Bāyezīda gönderdi 'özrin maḳbūl itmediler *bugün yarın* diyü ferdāya ṣaldılar. Āḫir Sa'dīyi cāsūsdur diyü ṭutup deryāya ṣaldılar. *Felekdür irdügine irer irmedügine ṭaş atar ne cām-ı Ceme ne āyīne-i İskendere baḳar* diyüp Frengistānda olan Cem keyd-i keyāndan ve mekr-i zemāndan emīn olmadı ne Cemdür ki ḫam-ı kullāb ecele esīr olup ḫum-ı mey gibi 'aṣr elinden yüregi ḳan ṭolmadı. Ol ḥammām içinde iken ehl-i mekr futā altından işleyüp ol āhen-diller bagırların ṭaş eylediler Sulṭān Cemüñ başın zehrnāk ustura ile trāş eylediler perçem-i pür-ḫamı gibi ser-efrāz idüp şühedā zümresine baş eylediler.Bezm-i devrānda birḳaç gün daḫı ḳadeh-i şikeste gibi ḫaste vü zār u sergerdān oldı. Āḫir çün yüki yitdi ve işi bitdi. Cām-ı ecelden sermest oldı (P99b) sāgar-ı ḥayātı seng-i ḥavādiṣ ile şikest oldı sāḳī-i devr elinden fenā ayāgına hem-dest oldı. Andan cismini Burusaya getürdiler Murādiyye cāmi'i civārında defn idüp yirine yitürdiler.

Li-muḥarririhi : Ne gün yüzinde meh ḳalur ne ḫūrşīd
Ne yir yüzinde Cem ḳalur ne Cemşīd

Beyt : Ecel cāmın içerken şād olup Cem
Dimiş kim şimdi buldum dāfi'-i ġam

Merḥūm sene iḥdā ve tis'ami'ede vefāt idüp tārīḫ-i vefātı budur.

Tārīḫ : بهار دولت جم چون خزانی یافت پیش ز صیف
رسید ازغیب تاریخش زی دنیا رفت جم وا حیف

Bir tārīḫ daḫı ta'miye ṭarīḳi ile Aḥmed Paşa dimişdür ki عین نظام عالم مراد ظا dur ki ḥesābda ṭoḳuz yüz bir olur (F99a).

Eş'ār-ı ū : Biñ yıl yanarsa 'ışḳ odına bir ḳarāra Cem
Baḥr-i ġamuñda gelmiye hergiz kenāre Cem

Luṭfuñ durur ki ḫāk-i rehümdür didüñ baña
(A97b) Degmezdi ey ṣanem bu ḳadar i'tibāra Cem

(B68a) Tīr-i belāya ḳanşu ṭutupdur siper gibi
Yā Rab ne ḳıldı neyledi bu rūzgāra Cem

Ḥad yoḳ belā vü derde yüz ur asitānına
Dök yaşlaruñ sitāresin ey bī-sitāre Cem

Silüp zülfüñ seḥerden dest-māli
Pür eyler nāfelerden dest-māli

Yüzinüñ derlerini sildi beñzer
Ki ṭolmışdur güherden dest-māli

Yanağı güllerin dirdükçe ol yār
Pür eyler destelerden dest-māli

Şeker sildükçe şekker leblerüñden
Ṭolar ḳand u şekkerden dest-māli

Çü yüzüñ māhınuñ oldı ḥicābı
Irağ eyle naẓardan dest-māli

Leb-i la'lünüñ anup ağlasa Cem
Ṭolar ḫūn-ı cigerden dest-māli

Ve bu ġazele gūş idūp bu beyti maḳbūl düşdükde

Beyt : Ağlayup didüm ki zülfüñ keşf idüp göster ruḫuñ
Didi ki müşg açmaḳ olmaz şehr-i bārāndur henūz

Muṣāḥibi Sa'dī (P100a)

Beyt : Ağlayup göster didüm billāhī müşgīn ḳaşını
Didi yā göstermek olmaz daḫı bārāndur henüz

Maḥmūd Paşa : Bir dem egleñ ey felek göñlüm sarāyın yıḳma kim
Ol perī-peyker ḫayāli dilde mihmāndur henüz

Aḥmed Paşa : Billāhi ey ġam egleme ḫāk ile yeksān it beni
Oynaya ḫākümle şāyeddil-ber oğlāndur henüz

Me'ālī : Yüzüme bir daḫı güle baḳmaḳ olmaz mı ki āh
Firḳatiyle beñzimüñ rengi za'ferāndur henüz

diyü bu vech ile naẓīreler dinilmiş idi.

CENĀBĪ : Gülşen-i ḥarīm-i ḫāṣ-ı pādişāhīde āb-ı terbiyyetleri ile neşv ü nemā ve naẓar-ı iltifāt-ı pādişāhī ile ḥüsn ü bahā bulan aṣḥāb-ı sa'ādetden ve erbāb-ı şi'r ü belāġatdendür. Evvel-i vaḳt-i çāştgāh-i cevānīde ḥüsni verd-i ṭarī gibi tāze vü ter idi. Nāmı Gül-i Aḥmer idi. İçerüden çāşnīgīr-başılıġ ile çıḳup ba'dehū mīr-i aḫūr-başı ve padişāhuñ manẓūr-ı çeşm-i iḥsān-ı kimyā-pāşı oldı. Andan livā-yı himmet-i pādişāhī anuñ ḥaḳḳında vālāẕ ve ḫil'at-ı iḥsān-ı şāhenşāhī ḳāmet-i liyāḳat u rütbetden vālā oldı ya'ni Anaṭolı vilāyetine emīrü'l-ümerā oldı. Ol manṣıbda iken vefāt itdi. Vezāret kürsisin (A98a) maḳām itmek isterken nişīmenin maṣṭabe-i tābūt-ı memāt itdi. Ṭab'ı ḥalāvetden ve şi'ri belāġatden ḫālī degüldür. Ṭoḳuz yüz altmış ṭoḳuzda rıḥlet itmişdür ki Celāl Begüñ tārīḫi sebḳat itmişdür.

Maṭla' : Olsa peydā dūd-ı āhum gözlerüm giryān olur
Ebr-i ẓulmet ẓāhir olsa lā-cerem bārān olur

CİNĀNĪ : Semenderelidür. Ṭabi'at-ı şi'riyyesi ta'rif itmelidür. Ṣaded-i taḥṣīldedür 'ilme ṭālibdür ve şi're mā'il ve naẓma rāġıbdur.

Şi'r-i ū : Bahār irişdi yine seyr-i sebzezārı görüñ
Kenār-ı bāġ u leb-i cūybāre varıgörüñ

Yakup derūnuñuzda tāze dāġ ile şerḥa
Çemende lāle-şıfat bir çerāġ uyangörüñ

Maṭla' : Ruḫuñ yanında görünmez iken o ḫaṭṭ-ı cedīd
Çerāġ dibi ḳarañudur ey yüzi ḫūrşīd

CİNĀNĪ-İ ŞĀNĪ : Nāmı Meḥemmeddür. Mevlidi (F99b)Burusadur ki yir yüzinüñ cinānıdur. Gūyā memālik-i Rūm bir ḳālıb-ı beşeridür ki Burusa anuñ cenānıdur. Laṭīf-i ehl-i 'ilm ü ma'rifet ve şi'rüñ her nev'e īrādına ṣāḥib-ḳudretdür. Ṭab'-ı şāmili ve her fende tederrüb-i kāmili vardur. Gūşe (B68b) ṭoḳanmaduḳ küşelere dest urur ve taṣavvur (P100b) itdügi ḫayālleri āyīne-i ḥüsn ü edāda görür.

Şi'r-i ū : Ni'met-i vaṣlına aġyārı ṭoyurmayandil-ber
Göñlüñ ey ḫaste-i hicrān nemek isteyen ister

Ḫaṭuñ geldükçe ruḫsāruñda artar tāzelük derlük
Berāt ile virülmiş gibi şāhum saña dil-berlük

Velehū : Ḳanı bir ruḫsāre kim ḫaṭṭ-ı siyeh-fām olmıya
Devr içinde ḳangı gün gördüñ ki aḫşām olmıya

Velehū : Ay olmayıcaḳ gelme dir ol māh-ı dil-fīrūz
Kim ḳatlanur ammā ki aña ḳandaġı sī rūz

Velehū : Bulmadı leb-i la'lüñ gibi gūftār-ı melīḥ
Aldı gerçi ayaġı altuna dünyāyı Mesīḥ

Velehū : Dil ider zehr-i ġamuñ şerbet-i ṣıḥḥat gibi nūş
Cevr idersin yine ol ḫasteye olsun hele ḫoş

CEVĀNĪ : Aṣlı Ṭırḫaladan ḳāḍīzāde idi. Edirnede tavaṭṭun idüp ṭarīḳ-i 'ilm-i ma'hūdı sürüp Kemāl Paşazādeden mülāzım oldı. Monlanuñ anuñ ḥaḳḳında himmeti ḥadden ziyāde idi. Ḳażā semtine rıżā virdi cevānīlük ma'nāsın taḥḳīḳ idüp cevānlara ṣarf eyledi. Her ne ki eline girdi bir civānuñ çü ānın gördi Cevānī ortadan maḥv olup cān virürdi. (A98b) Şūḫ-ṭab' u bezle-gūy u ḫoş-

mezāķ laṭīfe-cūy idi. Niçe yirde ķāḍī olup āḫir Vizede altmış aķçe ile ķāḍī oldı. Şaḫne-i mevt irişüp *ecel yetişdi dām-ı ḫayātı boynuñdan ayır* diyü girībānın alup müteķāżı oldı. Nā-çār deynini edā itdi cānını fedā itdi.

Şi'r- ū : Seg-i yārum dimiş Mecnūn-ı şeydā
İşidüp didi Leylā seg-be-ṣaḫra

Velehū : Ķanķı ḫūbuñ ki cemāl u ḫüsn içinde ānı yoķ
Ehl-i ḫüsn olanlar içinde ṭutarlar anı yoķ

Ġonceye ol la'l-i dürpüşı nice teşbīh idem
Ġonce ancaķ bir dehendür ki anuñ dendānı yoķ

(S51a) Şol göñül ki anda şevķ ü 'ışķdan yoķdur eṣer
Bir ḫarāb-ābāda beñzer ki anuñ sulṭānı yoķ

'Āşıķ olan şem'den görmek gerekdür yanmaġı
Yüregi yanar yaşı çıķar velī efġānı yoķ

Defter ü dīvāna ṣıġmaz ķanķı yirin diyeyüm
Miḫnet-i derdüñ Cevānī ḫaddi yoķ pāyānı yoķ

CEVRĪ : Edirnelidür. Ḫerrāṭzāde dimekle ma'rūfdur. Babası żurefā-yı (F100a) 'Acemden zāviye-nişīn ve tekyesi mecma'-ı 'ulemā vü ẓurefā ve ṣoḫbetgāh-ı ehl-i 'irfān olup oġlı Cevrī daḫı ẓarāfet-şān u nezāfet-ṭab' ḫurde-dān-ı leṭāfet-ẕihn ü şeṭāret-dil ile mevṣūfdur. Ṭab'-ı çālaķ ve ẕekā vü idrāk u ẕihn-i tābnāk ṣāḫibidür. Ķanda kendi gibi ṣūḫ-ṭab' u ḫoş-mezaķ varsa anlaruñ (P101a) muṣāḫibidür. Ṭarīķ-i 'ilmüñ pāyānına varduķdan ṣoñra şedā'idden ḫayli zemān çekdi. Bezm-i devrānda ṣāķī-i cevr elinden niçe rıṭl-ı girān çekdi. Āḫir Anaṭolı Ķāżī-'askeri olan 'Abdu'l-kerīmzāde Efendi ile ḫuķūķ-ı sābıķası olduġı sebebden dest-i āşnāyīden dost-kāmı açdı telḫ-i 'ıyş olmış iken def'-i ḫumār-ı elem-i māżī içün mülāzemede cāmı içdi. Ḫāliyā zümre-i ķużātdan ve ķużāt içre erbāb-ı kemālātdandür feżā'ili ḫamīde ve ḫaṣā'ili pesenddedür. Kendü ḫod beher-ḫāl pür-'ışķ u şevķ u vecd ü ḫāldür. Şi'ri daḫı sūz u şūr ile şā'ir-i eş'ār içinde ber-ḫāldür.

Maṭla' : Dili alup gider olduñ gel al bile cānı
Biribirinden ayırma efendi yārānı

Velehū : 'Azm eylese ne cānibe ol Ka'be-i ümmīd
Ḳıble-nümā gibi yüregüm ditrer üstine

Bu murabba'ı faḳīre ḫayli ḥālet-baḫş u (A99a) sūznāk gelür.

(B69a) *Murabba'* : Gelmek çü müyesser degül ol serv kenāre
Sendeyse taḥammül göremem ṣabr u ḳarāre
Ḳādir de degülsin bilürüm terk-i diyāre
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre

Günden güne arturmadasın āh ile zāruñ
Gūş eylemez ol serv-ḳad u lāle-'ıẕāruñ
Bir yirde ise yoḳ iki gün ṣabr u ḳarāruñ
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre

Bir mertebe firḳat ile zār u nizārum
Ḳādir degülüm ol ṣanemüñ kūyına varam
Ṭoḳınmaz iken şimdi benüm başuma çārem
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre

Biñ var ġam-ı cānāne ile sīnede dāġuñ
Envā'-ı hevālarla ṭolu cevf-i dimāġuñ
Şimdengerü n'itmek gerek olmış olacaġuñ
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre

Yār olamadı gitdi bu ben bağrı kebābe
Başuñda hevālar seni döndürdi ḥabābe
Terk eyleyüben Cevrīyi düşdüñ mey-i nābe
Āvāre göñül n'eyleyeyüm saña ne çāre

CEVHERĪ : Aydınlı Bālī Çelebidür. Er laḳabı ile ol gerçek erüñ Serḫoş Bālī laḳabıdur. Ġālibā 'āḳıbet şarāb-ı cezbe ile mest (F100b) ü serḫoş ve keyfiyyet-i bāde-i 'ışḳ-ı İlāhī ile medhūş olacaġın bildiler الفال علا ماجرا

mücibince lakabın Serḫoş Bālī ḳıldılar. Dānişmend iken dānişver ü yārānı içinde hünerver idi. Seng-dil müderrisler demüri çiyneyüp göge püfkürürken aña (F101a) mıḳnaṭıs gibi yapışurlar (P101b) ve kā'ināt-ı cevvi berg-i bāha şaymayanlar kehrübā gibi ḳapışurlar idi. Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ḫācesinden mülāzım oldı. Kepenkçi medresesi müderrisi iken libās-ı 'örf ü iżāfeti ḳoyup ṭarīḳ-i 'uzlete 'āzim oldı. Evā'il-i ḥālinde mey-perest ve 'ışḳ-ı şāhid ile mest idi. Her ḳanda ḫum-ı mey görse küp düşerdi ve her küy-ı ḫarābātda eski ḥaşır döşerdi maḥbūb izin görse kebkebi naḳşın noḳṭa-i ḫāki idüp seyr-i noḳṭa ile (A99b) ḫānesin bilürdi dil-ber şaydına ḫod yatıya varurdı. Ol vaḳt ser-ḥalḳa-i ḫūbān ve gevhernigīn-i maḥbūbān Pīrūze 'Ali Bālī idi Bālī Çelebi aña āşüfte-i lāübāli idi evvel Vālihī taḫalluş iderken ol taḳrīb ile maḫlaşın Cevherī itdi. Mezbūruñ yār-ı ḳarīni olan Ẕünnūn-zāde vü hem-dem ü hem-nişīni olan merḥūm Selīkī rivāyet iderler ki bir gün Bālī Çelebinüñ ḥücresine varduḳ eşnā-yı muşāḥabetde didi ki *bu gice Pīrūzeyi vāḳı'amda gördüm ḳademinde baş ḳoyup ayağına yüz sürdüm. Bunca zemān rūy-ı zerd ü eşk-i surḫum ile ṭālib-i iksīr-i ekber ve kibrit-i aḥmerüm ḫāk-i pāyüñden (B69b) ve gird-i 'anber-i sāyeñden bir avuç ṭopraḳ iḥsān eyle ki çeşm-i cānuma tūtiyā vü dīde-i giryānuma kuḥl-ı rūşenā idinem* didüm. Gerd-i rāhından bir mikdār virdi kagıda ḳoyup gül-i sepīd gibi zīver-i destār u tāc-ı tāruñ iftiḫār idindüm. Ol ḫāb-ı ḫayālüñ leẕẕeti gözümde uçar ve ol nesīm-i şoḥbetüñ hevāsı cānda eser idi. Ba'de zemān şarıgın tāzelemek içün dülbendin çözerken arasından düşdi bir nāme-i nūr-ı dīde (S51b) içinde bir miḳdār ḫāk-i pīçīde. Bu ḥāli görüp ehl-i kerāmet ve iḳlīm-i 'ışḳda şāḥib-i velāyet idügine ḥaml itdük didiler. Ma'el-ḳıṣṣa bu ḥālde iken والله يهدى من يشا الى صراط مستقيم aña küy-ı tevbe vü inābete delīl oldı.

Sebeb-i ẓāhiri Bālī Çelebinüñ ṭarīḳ-i şalāḥa sülūkune Şeyḫ Erdebīl oldı ve birḳaç gün ṭarīḳ-i 'ilm ü şalāḥı şīr ü şekker ve şems ü ḳamer gibi cem' eyledi. Āḫir bi'l-külliyye vaż'ın tagyīr (F101b) eyledi (P102b) ve medreseyi ḫanḳāh u ḳāżī-'askeri mürşid-i pīr eyledi. Ḥāliyā zāviye-nişīn ü mürşid-i ṭarīḳ-i selef-i şāliḥeyndür. Ādāb-ı şer'i murā'i vü iḥyā-yı sünnete sā'idür. Cümle-i ışlāḥ-ı nāsdan bir ḫaşleti budur ki ḫalḳı tiryāk u afyondan keser ve mürde-i berşe tāze cān bağışlar. Nefesi vü du'āsı ma'lūmü't-te'şīrdür. 'İlm-i menāmātda ḫod yed-i beyzāsı ġayr-ı ḳābilü't-ta'bīrdür. Meẕkūr Pīrūze ḥaḳḳında didügi ġazeldendür (A100a)

Ġazel : Beni ger öldürürse ḥasretiyle ḫaṭṭ-ı Pīrūze

Benüm ey seng-dil ola mezārum ṭaşı pīrūze

Muhabbet dūdıdur yir yir belürmiş şem'-i ḥüsninde
Ḫaṭı gelmiş diyen kimdür o ḥüsn-i 'ālem-efrūze

Maṭla' : 'İlm-i iḫfā ögredür 'āşıḳlaruña ol dehān
Anuñ içündür seven olur seni gözden nihān

Velehū : Ḥasret-i ḫalüñle yaḳdum tende biñ bir ḳara dāġ
Ḫalḳ-ı 'ālem gördi taḥsīn itdi didi yüzüñ aġ

Velehū : Muṣḥaf-ı ḥüsnüñde oḳur dil görüp zülf ü ruḫuñ
Gāh rabbü'l-maġribīn ü gāh rabbü'l-maşrıḳın

CEVHER-İ ŞĀNĪ : Ḳara Feryedendür. Adı İbni Yemin idi. Zemān-ı ḥüsnüñde yā Yūsufa birāder yāḫūd mihr-i sipihr-i çārumīn idi. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp Pervīz Efendiden olan mülāziminde ve şeb u rūz tekmīl-i ḫulḳ u ḫısāl ve taḥṣīl-i 'ilm ü kemāle kūşiş idüp ifāde-i 'ulūm ve ifāża-i fühūma müdāvimindendür. Ḥüsn-i aḫlāḳı mekārim-i aḫlāḳdan bir kitāb ve ma'rifetden 'avārifü'l-ma'ārif bir bābdur. Ḥālā Üskübde ḳırḳ aḳçe ile müderris olup ṣayrefī-i lü'lü-i manẓūm ve şāḫ-ı fevāżıl u cevher-i dürr-i mensūr-ı sıḥāḥ-ı feżā'ildür. İfāża-i 'avārif-i külliyye lāzım-ı zāt-ı müte'addiyü'l-āṣāri ve ifāde-i ma'ārif-i cülliyye 'āriż-ı ġayr-ı mefāriḳ cevherīdür.

(B70a) *Ġazel-i ū* : Ḫār ḫāruñdan meh-i dīvāne her ay başına
Ṭırnağını ḳana ġarḳ eyler ḳaşına ḳaşına

Kāse-i Mecnūna ṣınmaḳdur ṣunılan fi'l-meṣel
Ḫūn-ı Leylādan eger 'ālem çanağı āşinā

Ṭıfldur diyū yetīm-i eşki ġāfil çaġlamañ
Ḳatı çoḳ başlıdur anuñ baḳmañuz az yaşına

(F102a) *Ġazel* : Kendüñi urma dilā ḫançerine cānānuñ
Varma yanına iki başlu bir ejderhānuñ

Ey dil āzürde imiş zaḫmlaruñ nālüñden
Saña mecrūḫluġı var bu gice yārānuñ

Gerçi itdüñ ḳavlüñe va'de-i ferdā bī-ḥadd
Bu ḳıyāmet ki yüzin görmedi bir ferd anuñ

Kimi başıyle gelür saña kimi cānı ile
Başḳa bir tuḥfesi var ḫidmetüñe her cānuñ

Cevherī aġzuma bir şekker ezdüñ ki yine
Sözde dadını degül adın añan Selmānuñ

Velehū : Eşk-i ḫūninüme yüz virmedügi bu ki yüzüm
Üzerinden anı ḳanlu imiş ırmaġ ister

Velehū : Aldanma naḳş-ı ḥüsnüñe ḫāb-ı ḫayāldür
Leylīden örnek al ki bu bir dest-māldür

Velehū : Tāze dāġum bir ḳara cāhil durur ḳābil-vücūd
Açılur deheni eger beklerse yanum suḫte

Velehū : Öykünse māh yā ḳaşuña iştihārda
Ma'ẕūr ṭut ki ṭoġdı büyüdi kenārda

(P102b) *Velehū* : Ḥüsni artar zülfini ṣalsa o ḫadd-i mehveşe
Şu'lesi efzūn olur dāmen urulsa āteşe

Velehū : Kim ki ey meh işigüñde özini ḫāk itdi
Rūzgār ol kişinüñ menzilin eflāk itdi

Bir ṣadā eyledi nevrūz hevāsında ṣabā
(A100b) Ġonceler şevḳe gelüp gül yaḳasın çāk itdi

Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ vefātına ġāyet eyü tārīḫ dimişdür.

Tārīḫ : Cihān-ı bī-beḳādan rūḥ-ı pāki rıḥlet itdükde
Dimiş Sulṭān Süleymān pend idüp oġlı Selīm Ḫāne

Şakın maġrūr olup bu devlet-i dünyāya aldanma
Ki ne Efrīdūne ḳalmışdur bu ne Sām u Nerīmāne

Selīmüm ʻadl ü dād it saña bizden bu yeter tārīḫ
Bilürsüñ ḳalmadı bāḳī cihān mülki Süleymāne

ḪARFÜ'D-DĀL

DĀNİŞĪ : Süleymānīgīzāde dimekle maʻrūf Pīrī Çelebi idi ki ehl-i ʻilm ü ʻirfānuñ ṣāḥib-fażl u edebi idi. Ḥaḳḳa ki ehl-i dānişüñ yegānesi ve erbāb-ı bīnişüñ ferzānesi idi. Yalñuz ʻilmde degül her hünerde māhir ve her maʻrifetde ṣāḥib-ḥaẓẓ-ı vāfir idi. Ḫoş-mezāḳ u ḫūb-aḫlāḳ idi. Sulṭāniyye-i İstanbul medresesi iʻādesinden mülāzım olup Papasoġlı vü Unḳapanı vü Cāmiʻ-i ʻAtīk medresesine müderris olup baʻdehū Edirnede Cāmiʻardı medresesine müderris iken (S52a) ṭarīḳ-i ḳażāya ʻāzim oldı. Seksen aḳçe ile Menūf ḳāḍīsı olup Mışr ḳāḍīsı olan ʻArabzāde ile vaḳt-i şitāda gemiden sefer itdükde bahār-ı ʻömrine ḫazān irgürmek içün bād-ı muḫālif yapraḳdan gelüp fülk-i vücūdını rūzgār-ı zūr-kār girdāb-ı ecele ṣalup yolda ġarḳ-ı deryā vü deryā-yı şehādete āşinā oldı.

Beyt : Anda bir āşinā bulunmamış āh
Kaʻr-ı deryāda ḳalmış ol gevher

Maṭlaʻ : Çün dil uzatdı yaşuma deryā kenārda
Āhum çoḳ oynadur anı rūzgārda

Maṭlaʻ : ʻArż idüp neylersin ey dil tāze dāġuñdil-bere
Geçmez ol sīmīn-berüñ yanında füls-i aḥmere

(F102b) *Velehū* : Her gül-i ḫandāna ḳarşu aġlama bülbül gibi
Gülşen-i bezm içre işte ṣāġar-ı mül gül gibi

Maṭlaʻ : Lebiyle söyleşemezsen şeh-i süḫandānuñ
Hemān aġızluġıdur ġonçe-i gülistānuñ

Maṭla' : Gerçi ḫāl-i ẕeḳanuñ fitne-i devrān oldı
Ḫaṭṭ-ı pür-şūr ircek arada pinhān oldı

(P103a) *Maṭla'* : Her ḳaçan ḫāki tenümden yārı peykānın alur
Ḳoparur ben ḫastesinüñ yüregin cānın alur

DĀ'Ī : Adı 'Abdu'rraḥman Çelebidür. Kendi nihāl-i devḥa-i feżā'il ve zülāl-i çeşme-i fevāżıl ya'ni 'ulemā vü fużelā gürūh-ı enbūhınuñ ser-'askeri vilāyet-i Rūmilinüñ (A101a) ḳāżī-'askeri Ḳāḍīzāde Efendi ḥażretlerinüñ ḥāṣıl-ı 'ömri ve sermāye-i güẕerān-ı rūz u şebidür. Ḥaḳḳā ki leṭāfet-i fıṭrat ve ṭarāvet-i ḫılḳat üzre sirişte ve ḥüsn-i sīret ve luṭf u ḫaṣletde gūyā firiştedür. 'Unfuvān-ı şebābı cem'-i eştāt-ı esbāb-ı kemālātda ṣitaba ṣarf idüp cümle ma'āriflerinden gāhi şi're kūşiş ve verziş-i naẓm ile ṭab'-ı pāklerin āzmāyiş iderler.

Mıṣra' : سخن دراست تعلق بکوش شه دارد

mūcibince ba'ż-ı eş'ārı Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ aẕān-ı iẕ'ānlarına vāṣıl olduḳda eẕhān-ı pāklerine ḫoş gelüp Dā'ī taḫalluṣın ta'yīn itdiler. Ve mülāzım alup sefer-i hümāyunda bile olmaḳ buyurup enẓar-ı iltifātlarına ḳarīn itdiler. Ḥālā ḳırḳ aḳçe ile İstanbulda müderris ve ṣıyt u ṣadā-yı fażlları naḳl-i mecālis-i aṣḥāb-ı medāris iken elli aḳçe ile müteferriḳalar bölügüne sülūk-ı iḫtiyar itdiler ṭarīk-i tedrīsden terk-i ser ü kār itdiler. Malta seferine münāsib bu ḳıṭ'ayı ğāyet a'lā dimişdür.

Ḳıṭ'a : Bir ḳapuyı ki bağlaya şāhī ḳażā ḳader
'Adet budur ki birine biñ fetḥ-i bāb ider

Fetḥ olmadı diyü ṣaḳın olma melūl kim
Ma'lūmdur Uḥudda nice olduğı ḫaber

Belki nice ḥiṣār daḫı fetḥ olınmağa
Bu vaż' ola münasib-i taḳdīr-i mu'teber

Anlardan oldı ise n'ola bir ḳaçı şehīd
Anlardan oldı niçesi فی النار فی سفر

Fülk-i dili hevā-yı tevekkülde ḫālis it
Lāyıḳ degül ki baḫre gele ẓerreden keder

Ḥaḳḳa tevekkül eyle sükūn it ki ṣabr ile
'Avn-ı Ḫudā ki żamm ola her kesri fetḥ ider

Deryā yüzinde 'ādet olupdur ḳadīmden
Bu rūzgār geh öte geh bu yaña eser

Dā'īnüñ āh idüp gice gündüz du'āsı bu
Yā Rab du'ā-yı ḫayrını sen eyle kārger

Ḥaḳḳuñ 'ināyeti olıcaḳ şübhesüz şehā
Ger 'ayn-ı 'usr yitmiş ola anı yüsr ider

Ġazel : 'Arz idüp sūz-ı ġam-ı 'ışḳını pervāne biraz
Yandı yaḳıldı gīce şem'-i şebistāne biraz

Pehlevān-ı şerer-i nār-ı ġamuñla ṭutuşup
Girdi meydane göñül cān ile merdāne biraz

Ḫārlar ile ṣalınur diyü dem-ā-dem şebnem
Gice ter düşdi çemende gül-i ḫandāne biraz

La'li yāre alınup mey diledi reng geçe
Döndi bu sırrı ṭuyup ortada peymāne biraz

(B71a) Sālik olduḳ niçe gün medreselerde Dā'ī
Olalum mu'tekif-i küşe-i meyḫāne biraz

Bu faḳīr bu ġazele böyle tetebbu' itdüm.

(F103a) *Maṭla'* : 'Uḳde bağlar diyü 'uşşāḳ-ı perīşane biraz
Elledi zülf-i girihgīri yine şāne biraz

Velehū : Biz ḫadeng-endāz-ı ʻışḳuz yire düşmez tīrimüz
Dā'imā bizüm Hümā-yı ʻışḳdur naḫcīrimüz

Bir efendinüñ göñül bir niçe yıldan ḳulıdur
Bendesin āzād ḳılmaz eylemez tedbīrimüz

Velehū : Gerçi kim gitdüñ beni nālān idüp bülbül gibi
(P103b) Dāġ-ı hicrānuñ hele sīnemde ḳaldı gül gibi

(A101b) Ḫāli sevdāsıyle başa çıḳmaz iken zülf-i dost
Eyledi başdan perīşān ʻaḳlumı kākül gibi

Maṭla[4] : Ḳaşları altında bīni ol ruḫ,ı pür-tābda
Bir gümüş ḳandīl aṣılmış gūyiyā miḥrābda

DUḪĀNĪ : Nāmı Aḥmeddür. Ḳuloġullarındandur. Kimyāgerlük töhmetiyle mütehhem olduġı ecilden Efşāncı-ı merḥūm ve Ḳara Bālīzāde odasına varup dūd-ı āteş gördükçe *senüñ maḫlasuñ Duḫānī olsun* dir imiş. Sulṭān Meḥemmed evāḫirinde diyār-ı ʻAceme varup taḥṣīl-i ʻilm idüp Sulṭān Bāyezīd evā'ilinde geldükde babası silaḥdār olduġı taḳrīb ile yigirmi aḳçe ile silaḥdār idüp Sulṭān Selīm-i merḥūm silāḥdār kātibi idüp Diyār-ı Bekri fetḥ itdükde beglerbegiligi ḳapusın ḳapayu Bıyıḳlı Meḥemmed Paşaya virüp Duḫānīyi defterdār eylemişler *iki biñ aḳçeluḳ tīmār yerine iki yüz biñ aḳçe ile Ḥaṣan-ı Keyfā sancaġın vir* diyüp Duḫānī *muḥtāc-ı ʻarżdur* didükde *herze söyleme yaz* diyüp ol daḫı *herzeyi söyleyen söyledi* diyüp dīvāndan ḳalḳup ol gün İstānbula müteveccih olduḳda Mardin ḳurbında ardından yüz nefer ḥarāmī şeklinde kimesne er gelüp ḳırḳ adamı ile kendüyi ḳatl eylemişlerdür. Bıyıḳlı Meḥemmed Paşa Deli Bahā'ü'd-dīn nām kimesneyi gönderüp öldürtdi İstanbula gelüp pādişāha *baʻżı aḥvāl keşf ide* diyü ḫavf itdi dirler. Heşt-behişt Tebriz ḳapusınuñ ṣol cānibinde bu maṭlaʻ yazılup yek rūmī güfte amma dürr-i süḫan be-elmās-ı lisān-ı sufte diyü taʻrif olınmışdur.

Maṭlaʻ : کوخقن که بعشق اشتهار داشت
قارش تمام ناشده رفت و بماکذاشت

Velehū : پیدا چو غنچه ان دخن ز لعل یار شد
سر نخان بین که زی می آشکار شد

Mü'eyyedzādeye bu Türkī tārīḫ daḫı anuñdur.

Tārīḫ : Didi tārīḫini mülāzımlar
Ḥamd idüp didi v'āy ne ḳurtulduḳ

DERŪNĪ : İzniḳlidür. Zümre-i dānişmendāndan ve fırḳa-i erbāb-ı kemāl-i 'irfāndan idi. (P104a) (A102a) Evā'il-i ḥālinde erbāb-ı şevḳuñ ehl-i şevḳı ve aṣḥab-ı ḥırefüñ bir ḥarf bilmez (F103b) ṣāḥib-neşātı (B71b) şehrüñ pīşeger ü çābük-dest ḫayyāṭı imiş. Bir gün İzniḳden mīrī bārgīrler geçirürler bunları yetdirmek içün şehrden ādem sorarlar. Bunı daḫı dükkānında bulup bārgīrān yetmege bārgirānın taḥmīli bile teklīf iderler. Müteḥammil olmamaḳ ister. Bir iki yükledürler ḳarşuda olan ehl-i 'ilm sīmālı ve imām ağızlı kimesnelerle dilleri vü ağızları ṭoḳınamaz ve anlara *at yet* diyü kimesne söylemez ve ṭınmaz. Derūnī şeref-i 'ilm neydügin bilür żarūrī birine biner ve birin yeder destūr virdükleri yere dek gider geldügi gibi ṭarīḳ-i 'ilme sülūk ider. Nihāyet ṭarīḳinde Mıṣrdan müteḳa'id Leyszādeye irtibāṭ eyledi. Keyfiyyete mağlūb olup ne kimesne ile muṣāḥabet ü iḫtilāṭ eyledi ne tiryāk belin büküp iki ḳat eyledi. Hāşimī ki meẕkūr olsa gerekdür Rūmilinde anuñ ḳāḍīluğına varup ḥudūd-ı ḫamsīn ve tis'ami'ede anda vefāt eyledi. Faḳrdan ḥāli zülf-i dil-ber gibi müşevveş idi ve kemān-ı fāḳa ile kārı her zemān keşākeş idi. Küzesi göñli gibi niçe yirde şikest kefeşi pāy-ı tāve gibi niçe yirden rişte ile pāy-best idi. حرقی الیتامه ḳābil olmayup penbedūzları ayağı parmağı ile gösterürdi aḳçe pulı Balıḳbāzārında görürdi. Eş'ārı muḥkem ü puḫte ve çāşnidār u yek-dest ü hem-vārdur. Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ fetḥ-i 'Arab u 'Acem āhengin ve Ġavrı vü Şāh İsmā'īl ile olan cengin baḥr-i remel üzre naẓm eylemişdi. Ḥaḳḳa ki eş'ārı nağz u güftārı pür-mağzdur ve ḫayli ġazeliyyāt u ḳaṣā'idi daḫı var idi bunuñ müsveddelerine ḳāḍī-ı merḥūm daḫı ṭama' idüp teġallüb ṭarīḳı ile temellük eylemek ḳaṣd eyledi. Eglenmeyüp ol daḫı fevt olup ikisinüñ müsevvedātı bile uğrıdan ḥarāmiye rāst gelüp alan aldı.

Mıṣra' : الله الله که تلف کردونه اندوخته بود

(A102b)*Eş'ār-ı ū* : N'ola gencīne-i 'ışḳuñda kesile baş
(P104b) İki şemşīr-i ṭılısm olmış aña ol iki ḳaş

N'ola bir kerre elin öpsem o sīmīn bedenüñ
Bunca demdür başarın bağruma ḥātem gibi ṭaş

Velehū : Zeyn olur tāze ḳızıl güller ile gird-i semen
(F104a) Behcet-i bāde ki evvel ʿārıż-ı gül-fāma düşe

ʿĀfiyetler ola şol ʿāşıḳa ki bir ṣanemi
Gice pehlūye çeke irtesi ḥammāma düşe

Velehū : Gel gözetme fevḳ u taḫtı ʿārif ol ey ḫod-pesend
Çūn olur sen menzilüñ yā taḫt imiş yā taḫta-bend

Vāṣıl olmaz çeşme-i āb-ı ḥayāt laʿlüñe
Yanmayınca āteş-i ʿışḳuñda mānend-i sepend

Kāsid olsa tañ mıdur şimdengerü bāzār-ı ʿışḳ
(B72a) Mübtelālar müflis olmışdur güzeller ẓelle-bend

Ḳadrī Efendi-i merḥūm

Maṭlaʿ : Ṣāf-dil olup sebük-rūḥ ol mey-i rūşen gibi
Tīre-ṭabʿ olup girān-cān olma dürdīden gibi

ḳaṣīdesin diyüp erbāb-ı şiʿr-i ṭabʿ-ı azmāyluḳ itdüklerinde Derūnī didügi ġazel budur.

Ġazel : Ḳut idinmişdür bizi mūr-ı ecel erzen gibi
Kim ṭaşır zīr-i zemīne dāne-i ḫırmen gibi

Cūşa gelsün gözlerüñ yaşı dökülsün ṭurmasun
Āteş-i ʿışḳ ile germ it sīneñi külḫān gibi

Rūşen isterseñ vücūduñ ḫānesin vīrāne ḳıl
Kim açılsun raḫneler her cānibe revzen gibi

Ey bu mir'āt-ı felekde kendüyi 'alī gören
Gösterür eşkāli ol āyīne-i āhen gibi

Gel girībān gibi ṣūfī ṣadr-ı 'ālī gözleme
'İzzet isterseñ yüz ur ṭoprağa var dāmen gibi

Gülşeni n'eyler Derūnī çün ola külḫan-nişīn
Kim gelür dervīşe külḫan küşesi gülşen gibi

DERŪNĪ-İ S̱ĀNĪ : Mecma'-ı şu'arā vü menba'-ı ẓurefā Vardar Yenicesinden Fürsdān ve ehl-i ḳalem u muḥāsib ḳısmındandur. Bu beytler anuñdur.

Maṭla' : Deprendügince silsile-i zülfi bād ile
Nūşīn-revān olur leb-i şīrīni dād ile

Beyt : Şām-ı zülfin ruḫ-ı Bağdādına ḥā'il göricek
Gözinüñ birisi Dicle birisi oldı Fırat

DERŪNĪ-S̱ĀLİS̱ : Vilāyet-i Ṣaruḫanda şehr-i Mağnisadan (S53a) erbāb-ı ṭab'-ı (A103a) ẓurefādandur. 'İlm-i edvārda ve fenn-i mūsīḳārda 'ālemlere āvāze ṣalmışdur. Eger ṣoḥbet-i İlāhī vü eger 'işret-i (P105a) melāhīdür. Anuñ şi'r ü 'ilmi ġulġul-ı tāze ṣalmışdur. Bu devrde edvārda müdārānuñ taṣnīf ü ġazelleri ve ma'mūl-i bih olan anuñ naḳş u 'amelleridür. Kendi şūh-ṭab' u şūr-engīz ṣavt u 'amelleri sūznāk u ḥālet-āmizdür. Çün eş'ārı şāyi' ve ekṡer-i ḫalḳ ekṡer-i mecālisde anuñ eş'ārın ve ṣūret-i ḥüsnüñ sāmi'dür. Şöhretine binā'en īrād olınmadı.

(F104b) DERVİŞ ÇELEBĪ : Ḥalebīzāde dimekle ma'rūf Derviş Çelebidür. Monlā Ḥalebī Ḥalebden bir ehl-i 'ilm fāżıl kimesnenüñ oğlancuğı iken Tīmūr Ḥalebe geldükde 'asker-i Tīmūr alup Semerḳanda iltüp andan Rūma geldüklerinde yanlarınca Rūma bile gelüp Rūmda ḳalup taḥṣīl-i 'ulūm u fünūn idüp Edirnede ḳal'a dāḫilinde Yıldırım Pādişāh binā itdügi Ḳazancılar medresesine müderris olduğı taḳrīb ile ol medreseye Ḥalebī medresesi diyü tesmīye olınmışdur. Ba'dehū Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm kendüye ḫāce idinüp kemāl-i i'zāz u ta'ẓīm ve mezīd-i iḥtirām u tekrīm itmişdür. Anuñ oğlı 'Abdu'rraḥman Çelebidür ki kibār-ı

ḳużātdan .. ..ve Monlā Laṭīfī ile hem-dem olan aṣḥāb-ı kemālātdandur. Kütahiyye ḳāḍīsı iken fevt olmışdur. Anuñ oġlı meẕkūr Dervīş Çelebidür ki cemī'-i fünūnda kāmil bir 'ālim ü fażıl idi bir iki medreseye müderris (B72b) olduḳdan ṣoñra semt-i ḳażā iḫtiyar eyledi ve ḥaḳḳā niyyet ü 'adāletde kendin aḳrānı olan efāżıl-ı ḳużāta serdār eyledi. Ḳażāda daḫı kār u girdārı 'ilm ü fażla iştiġāl ve fünūn u kemālāta ṣarf-ı māh u sāl iderdi. Bilād-ı 'azīmeden Kefeye ve Siroza ḳāḍī oldı. Kefede cānib-i Ḥaḳḳa rıḥlet eyledi ve 'ilmi 'aynı itmege himmet eyledi. Gāh naẓma küşiş ve şi're āzmāyiş iderdi ammā Fārisīye tetebbu'ı ekṣer idi gāhī Türkī dimek daḫı düşerdi. bir berber ḥaḳḳında bu ġazel ḫūbdur (A103b).

Ġazel : از رخ بربر ما آیینه رخشان باشد
قالب آیینه را صورت و جان باشد

طبق آیینه از عکس لبش پر شکرست
شانه را زی طمع زان همه دندان باشد

(P105b) رخنه رخنهست دلم شانهوش از غم که چرا
دست بر دست چو آیینه دکان باشد

آه که از دود دل ان ماه ندارد باکی
که بروی همه چون آیینه خندان باشد

دل درویش درست از دل تو کی ماند
که این دو دل فی المثل آیینه و سندان باشد

Bu meşhūr ḳıṭ'a ki Bahāristānda Cāminüñdür.

Ḳıṭ'a : پین بر که در عهد نوشیروان
برخ کشت چشم و چراغ جهان
همی کفت از ظلم از آن سادهام
که در عهد نوشی روان زادهام

(F105a) Bu muḳābelede didügi bu ḳıṭ'a siḥr-i ḥelāldür.

Ḳıṭ'a : بوودن سخن کرچه ترك ادب
زی دانا خطایی نباشد عجب

پیمبر که دادش خدای کریم
خصال حمیده و خلق اظیم

روا کی شود آخر ای عاقلن
بود فیض عدل از مجوسی بر آن

بود از مدار همه عقل دور
که سایه بخشد بخورشید نور

نه باشد که روضات دار النعیم
طراوت بکیرد زی نار جهیم

(S54b) مکو این چنین و بپرهیز ازو
سواب سخن کر بخواهی بکو

شه کسرا از ظلم از آن ساده است
که در عهد و مصطفی زاده است

نمی بود با انکه حدد چو من
چنین فاضلی را چنینم سخن

ولی من که مست میغیرتم
کی اندیشه دارم زی جامی و جم

ره باده نوشان عجب مسلکست
که در ظشم شان بنده و شه یقست

Türkīde daḫı bu ebyātı ra'nādur.

Ġazel : Dāġ-ı 'ışḳuñ umarum ol şem'-i ḥüsnüñ ben yaḳam
Āteş-i āhı ḳamu 'uşşāḳdan rūşen yaḳam

Şu'le-i āhum şeb-i fırḳatde şem'ümdür benüm
Himmet eyleñ dostlar Mecnūn çerāġın ben yaḳam

Hem-dem-i ḫār olduğın yāruñ ḫaber virmek baña
Ḳorḳarum kim ḫār içün āh eyleyem gülşen yaḳam

Velehū : Gerçek erdür bu gün ʻālemde benüm başum içün
Ki vire pīre-zen-i dehre ayağı yolını

DERVİŞ ÇELEBĪ : Maḥrūse-i İstanbuldan Āşıḳ Paşa maḥallesinden bir yaya-başınuñ oğlıdur. Ṭarīḳ-i ʻilme küşiş idüp ser-rişte-i murādı ele getürüp fünūn-ı mütedāvilenüñ her birine verziş idüp (B73a) ḫāce-i pādişāhzāde Ḳurd Çelebiden mülāzım olup (F105b) ʻulūfesi taḳrībi ile İzniḳde yigirmi beş aḳçe ile müderris olup bir zemān ifāde vü istifādeye müdāvim oldı. Şiʻr ü inşāya mümāreseti artuḳ ve vezīr-i aʻẓām ʻAli Paşa ile münāsebeti çoḳ olduğı cihetden yigirmi beş aḳçe ile kātib-i dīvān oldı. Gūyā küttāb-ı ber-dīvān idi ol şeh-beyt-i ḳaṣīde-i dīvān oldı. Cevdet-i fikre ve diḳḳat-i ṭabʻa mālikdür ve yine taḥṣīl-i maʻārif ü ʻavārif meslegine sālikdür. Şiʻrden merġūb u maṭbūʻ āṣār-ı ḫāmeleri ve inşādan muḫayyel u maṣnūʻ-nāmeleri vardur.

Eşʻār-ı ū : Ḳurı efsāne ṣanur ṣūfī ṣadā-yı nāyı
Ney ile sālik idi görsene Mevlānāyı

Meṣnevīden iden ıṣġā-yı kelām-ı muʻciz
Döne döne ṭolanur ol ḫarem-i cefāyı

Ṭutdı āfāḳı ṣadā-yı ney ile şevḳ-ı semāʻ
Şöyle kim raḳṣa getürdi felek-i mīnāyı

Mevlevī gibi semāʻ eyleyüben döne döne
Devr ider mihr ile meh çarḫa girüp dünyāyı

Ḳuṭb-ı ʻirfān-ı cihān ol yüri pergār-ṣıfat
Dā'ireñ gözle ki Dervīş olasın Mevlāyı

Velehū : Bezm-i cihānda itmez iken nūş-ı cām-ı Cem
Ṣāġar ṣunardı destine müstedām-ı dem

Emvāc-ı baḫr-ı ḳulzum eşkümden itdi ḫavf
Yüz yire sürdi eyledi çoḳ iltiyām yemm

Düşdi ḫadeng-i ġamze kim dām-ı zülfini
Naḫcīr-i cānı ṣayd-ı dil-i müsteḫam hem

Gül saña nice beñzeye kim yokdur anda bū
Sünbül k'lāle serv-ḳadd u ġonce-fām fem

(A104b) Sen ġayrlarla demde ṣafāda revā mıdur
Dervīşüñ aḳa böyle gözinden müdām dem

DERVİŞ ÇELEBİ : Ḳonyadan Ḥażret-i Monla küçeklerinden Ḳāsım Paşa Dervīşi dimekle ma'rūfdur. Egerçi şi'r ile (A104a) daḫı āşinādur ammā inşā ile artuḳ mevṣūfdur. Fi'l-ḥaḳīḳa inşāda yed-i beyżāsı ve nāme vü ḫāmede ḳadr-i vālāsı vardur. Güzelce Ḳāsım Paşa vezīr iken kātib-i dīvānı (P106a) ba'dehū Sulṭān Muṣṭafānuñ re'is-i küttāb-ı dīvān-ı 'ālīşānı idi. Bir miḳdār daḫı pādişāhımuza şehzāde iken ḫidmet itdi ba'dehū iḫtiyār-ı vaḥdet idüp 'uzlet itdi.

Şi'r-i ū : Hüner meydānı içre mālik olan kilk-i şer tīze
Ma'ārif pehlivānıdur ḳamışdan oynadur nīze

Velehū : Böyle ser-geşte vü zār itmeden eflāk beni
Ḫoş idi ger ideyidi bir avuç ḫāk beni

ḤARFÜ'L-HĀ

HĀTİFĪ : Meşāyiḫ-i ṭarīḳ-i ḫalvetiyyeden Edirnede sākin olan Zāhidīzāde dimekle ma'rūf bir şeyḫüñ oğlıdur. Adı 'Abdu'rraḥman idi ve kendi ehl-i 'ilm ü ṣāḥib-'irfāndı. Egerçi yine yārān u iḫvān ve (P106b) mu'āşeret ve ebnā-yı zemān ile ṣoḥbet ü ülfete mübāşeret iderdi ammā ṣıġarından berü fu'ādından Cenāb-ı İlāhīden ḫavf u ḫaşiyyet ve menāhī vü melāhīden ictināb u nefret muḳarrer olup mürāva'ātı aṣl-ı ıṣlāḥ-ı dīne ve tereddüdi zümre-i mürşidīne idi. Ṣoḥbet-i yārānda daḫı olsa müskirātdan (F106a) nesne ṭoḳınmazdı ve vaḳt-i

istirâhatde uzanup yatmazdı. Ekşer ser ü kârı ḳuṭbü'l-'ârifîn ve re'sü'l-mekâşifîn Şeyḫ Bahâ'üd-dînzâde ile idi. Evḳât-ı ma'hûdda da anlar ḫidmetine varup mülâzemetler ü ḫalvetler çeküp riyâzetler iderdi. Ṭarîḳ-i 'ilm-i mu'tâdı encâmına irişdürüp fetevâdan müteḳâ'id müfti Muḥyü'd-dîn Çelebiyyü'l-fenârîden mülâzım oldı. Andan kendinüñ şeyḫi ve babasınuñ pîrdâşı Şeyḫ Bahâ'ü'd-dînzâde-i merḥûm ile faḳr u fenâ üzre Ḥac seferin itdi ṭarîḳ-i Ḥacdan 'avdet eyledükde mürâca'atda Şeyḫ-i merḥûm Ḳayşeriyyede vefât itdi. Hâtifî-i merḥûm Rûma gelüp sehl zemândan Van seferi olup (B73b) ordu-yı hümâyûn ardınca mülâzemete gitdi. Ḥikmet Allâhuñ Ḳayşeriyyeye varduḳda âḫirete intiḳâl itdi Omerḳadı Şeyḫ-i merḳûmuñ ḳabri civârında oldı. نت مع من حبت maḳâli yirin buldı.Ümîddür ki ḳıyâmetde daḫı zümre-i ṣâliḥîn ile ḥaşr ola ve fırḳa-i fuḳara-i ṣabîrîn ile olup anlar maḳamın bula.

Li-muḥarririhî : İdinmişdi mecâzi 'ışḳbâzı
Ḥaḳîḳat murġınuñ ṣaydına bâzı

Her zemânda bir 'alî-cenâb dil-bere hevâdâr ve sebze gibi bir serv-i ser-bülende sâyedâr ayağında pây-mâl u ḫâksâr olurdı. Cümleden biri Fındıḳ Memidür ki ekâbirden 'uşşâḳı kîse kîse zerler ve zerrin tîġ ü ḫançerler câme vü destârlar esb-i rehvârlar maḥbûb ḫidmetkârlar (S54a) 'Acemî ḳâlîler Frengî nihâlîler kürk-i semmûrîler kâse-i faġfûrîler fâḫir esbâblar kemyâb kitâblar Obağışladuḳda bu daḫı âh-ı ḥasret u eşk-i fırḳatden ġayrı bâd-ı hevâ ve dest-âvîze ḳâdir olmayup *sulṭânum (A105a) ben elbette medrese almam ṭarîḳ-i ḳażâya sâlik olsam gerekdür. Gel saña şu ḳadar bin filorîdîn iḳrâr ideyin ve ne ḳadar buyurursañ va'deleri yoluñda bergüzâr ideyin tek aġyâre yar ve beni ḳoyup ekâbire vefâdâr olma* dirdi. Dil-ber

Mıṣra' : Erenler naḳde ḳılmışlar du'âyı

diyü naḳdi ḳoyup nasiye ile bâzâr itmezdi ve germ-i bâzârı ḳoyup terk-i ḫarîdâr itmezdi. Merḥûm ile niçe yıl bir yirde hem-hücre (F106b) vü hem-nişin ü hem-ṣofra vü (P107a) hem-ḳarîn olduḳ. Cümle aḫlâḳı âdâb üzre ve ḫaṣâ'il-i erbâbü'l-bâb üzre idi. Ḥayfâ ki eyyâm-ı cevânide ve hengâm-ı 'unfuvânide hîç Obir murâdından behremend ve bir ârzûsı ile ḫursend olmaz idi. Faḳr u faḳâ ve zecr ü 'ınâ ile ġar u kürbetde vefât itdi. Babası olacaḳ pîr-i nâ-bâliġ

te'essüf idecegin *benüm bed-du'āmdan. cevān-merāk oldı* diyü ızhār-ı şemātet ü 'arż-ı kerāmet itdi.

Maṭla' : Ṣubḥ-dem küyında neyler bunca çāker cum'a gün
Resmdür ḫod eylemez dīvān bekler cum'a gün

Velehū : Hātifī şol deñlü mā'ildür o rūsāye göñüle
Mūmdur yanınca varmaġa kilisadan baña

Ḳıṭ'a : Dün elin yumış dilerdi kim 'adū
Yaş eliyle ṭuta zülfindil-berüñ

Āh idüp didi ıraḳdan Hātifi
Ṭutma bir dem kim ḳurusın ellerüñ

HĀTİFĪ-İ ŞĀNĪ : Rūmilinden Piriştine nam ḳaṣabadandur. Cevān-ı ḳābil ve muḳbil-i emāṣil sipāhīzādedür. Ḳābiliyyeti ḥadden ziyādedür. Egerçi nev-hevesdür ammā ḫayli rüşd ü ẓuhūrāndan mültemesdür.

Şi'r-i ū : Elinden naḫlüñüñ seng-i sitem yir ṭıfl,ı dil her bār
Ṣuvarsam n'ola eşküm ile nihāl-i mīvedār meded

Maṭla' : Gevher-i eşküm görüp ol ġonce-i leb gülse eger
Naẓm ider bir rişte-i āle otuz iki güher

Bu faḳīre didügi ḳaṣīdedendür.

Naẓm : Buldı zīnet Aḥmedüñ dīni daḫı sen Allāh
Şāhid-i şer'üñ yüzin sensin aġardan her zemān

Şems-i şemse olmaġa ṣofrañda dā'im aş yerer
Ṣofrañ içre ḳurş-ı meh eksük gedük bir ḳurş-ı nān

'İşḳuña besdür nişān da'vā ki ḫod ma'nā yeter
Şol ḳaṣīdeñ ki redīf olmış durur aña nişān

Tezkireñ alup ele girseñ belāġat bāġına
Bende-i cārūkeşüñ ola Sehī ol dem hemān

HĀTİFĪ-İ ŞĀLİŞ : Diyār-ı Ḳaramandan şehr-i Nigdedendür. Adı Meḥemmed Çelebidür. Ṭarīḳ-i ʿilme sülūḳ idüp her vech ile ʿilm ü ʿirfān ve aḳrānından imtiyāz u rüchān taḥṣīl idüp Medine (A105b) ḳāḍīsı Ḳara Dāver-zādeden (B74a) mülāzım olmışdur. Şiʿre daḫı küşiş idüp selīḳası cevdet (F107a) ve ḳarīḥası neḳāḥat üzre olmaġın ol fenni daḫı tekmīl eylemişdür. Ṭabʿı müdeḳḳiḳ u mūcid ve bu maṭlaʿları ṭabʿ-ı pāk u ẕihn-i çālākine şāhiddür.

Maṭlaʿ : Baḳ rūy-ı yāre āyīne-i pür-ṣafā budur
Gel gör sirişk-i dīdemi necm-i Hudā budur

Maṭlaʿ : Meger ol laʿl-i şekker-ḫāke ṭūṭi dil uzatmışdur
Urup dest-i ḳażā aġzını burnını ufatmışdur

Velehū : Mey rūḥ-ı ṣānidür disem işbāta ḳādirüm
Ehl-i meẕāḳ içinde bu gün müddeʿī budur

Velehū : Gül degül peydā olan ṣaḥn-ı ḥarīm-i bāġda
Yılda bir sikke çıḳar şāh-ı bahāruñ nāmına

Kāse-i çeşmüm ki pürdür eşk-i ḫūn-ālūd ile
Seng-i taʿn atar Cemüñ cām-ı sürūr-encāmına

HĀDĪ : (P107b) Adı Aḥmed kendi Ṣofyalı ʿilm ü maʿrifetden ṣafālı ḳavābil-i rūzgārdan ve her fenn ü fażīlete āmūzgārdandur. Henüz mülāzım olmışdur. Ve şiʿr ü inşā tekmīline müdāvim olmışdur. Eyüce maʿnālara ṭoḳınur ve biʾl-cümle eşʿārı eşʿār içinde oḳınur.

Maṭlaʿ : Ḫaste-i ġam rāḥat olmaz pister-i zerrīn ile
Ḫoş degüldür başı ehl-i miḥnetüñ bālīn ile

Velehū : Duʿādan yād ḳıl ben ʿazm-i iḳlīm-i ʿadem ḳıldum
Şehā süg ṭurma ben Mecnūn-ı ser-gerdānı añduḳça

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Velehū : Siyeh-pūş olsa her dem ṭañ mı dūd-ı āh-ı 'āşıḳdan
Benüm ḳıblem olupdur ehl-i 'ışḳa Ka'be dergāhuñ

HĀŞİMĪ : İstanbuldandur. Āḫūr Emīri dimekle ma'rūf şeyhūñ oğlıdur. Siyādet taḳrībi ile Hāşimī taḫalluṣ idinmişdi. Ṭarīḳ-i 'ilm-i mu'tādı tekmīl idüp ba'de'l-mülāzeme Rūmilinde Ḳızıl Ağaç Yenicesine ve Draçe vü Braçovaya vü Kiliye ḳāḍī oldı. Evvelinde ṭabī'at-ı şi'riyyesi ḫayli çālāk ve edāsı pāk idi. ḳıṣṣa-ḫānlar lisānında meẕkūr olan Ḥamzanuñ Berḳ-i Pūlād-ı Dil nām oğlınuñ ḳıṣṣasın naẓm itdi. El-ḥaḳ naẓm-ı namīf u şi'r-i laṭīf idi. Ṣoñra ki keşret-i ekl berşe mübtelā olup (A1o6a) mağlūb-ı keyfiyyet oldı. Ol evrāḳ-ı müsevvedeyi 'aḳlı gibi żāyi' idüp kendüyi bile yavi ḳıldı ne kimesne ol müsevvedatuñ ḳarasın gördi ve ne ḫayālin bildi.

Şi'r-i ū : Ān-ı ḥüsnüñe diyen kimdür ki anuñ ānı yoḳ
Yoḳ ola ol ān ki dir can u diliyle ānı yoḳ

Ağıza geldi dehānı sırrınuñ keşf olması
Āşikare gün gibidür ki anuñ pinhānı yoḳ

Raḥm ider ḫaddine ḳarşu ağlasam ol ḫūr-ı 'ayn
Cennet içre kim dir anı raḥmetüñ bārānı yoḳ

(F107b) Dūd-ı āhum bir siyeh şāl oldı derber eyledüm
Māni'-i bārān olur kim dir anuñ bārānı yoḳ

Her kimüñ ḳoynında yoḳ birdil-ber-i cānānesi
Cism-i bī-cāndur anuñ kim gövdesinde cānı yoḳ

(B74b) Hecr-i yāri mi yāḫūd ta'n-ı raḳībi mi diyem
Hāşimī cevr ü cefānuñ ḥaddi yoḳ pāyānı yoḳ

HİCRĪ : Sevād-ı 'ayn-ı a'yān-ı mevāli süveydā-yı dil-i ehl-i me'āli feżā'il Rūmınuñ baḥr-i siyāhı. Fevāżıl rūyınuñ ḫāl-i siyāhı a'nī İstanbul ḳāḍīsı iken müteveffā olan Ḳara Çelebi dimekle ma'rūf 'ālim ü fāżıl (P108a) ṣāḥib-hüner ü kāmildür. Babası Ḳāḍī Ḥüsāmdur ki Sulṭān Meḥemmed devrinde vezīr-i

a'ẓam olan Üsküdarda 'imāret ṣāḥibi Meḥemmed devrinde Paşanuñ 'uteḳāsından ve Anaṭolı ḳāḍīlarınuñ rüse'asından idi. Dānişmendlügi zemānından کالنار علی العلم meşhūr u nümāyān ḳurretü'l-'ayn-ı 'ulemā-yı a'yān idi. Ḳalbi ḫod baḥr-i fażl olmaḳda Ḳaradeñizüñ bir dili idi. Ve yaḳası sefā'in-i eş'ār u esfāruñ menzil idecek sāḥili idi. Ammā kemāli gibi şürīdelügi kemāle irişdirüp ṣurāḥi gibi her meclisde (S54b) olan bādiye-i bādeye enbāz ve def gibi her ṣoḥbetüñ sāzendesine dem-sāz idi. İki yaḳa ıssı olmayup her zemānda meyḫāneler pīrāmeninde ālūde-dāmen ve bu ḳadar 'ilm ü fażl ile ḫarābāt küşelerinde mānend-i ḫażrāyü'd-dimen idi. Evrāḳ-ı kütübi gerv-i bāde olmaḳdan ve üzerine cür'a dökülmekden ḫuṭūṭı levḥ-i dil-i dil-berāndan naḳş-ı vefā gibi maḥv olmış idi. *Yazılmışda yuyulmış yoḳ* diyü künc-i meyḫānede küşegīrlük (A106b) yirin bulmış idi. Maḥbūb yolına ser-pīç eylemezdi. Başdan destārın perrān iderdi ve bir dil-ber görse şevḳıne giribānın çāk idüp geñ yaḳadan seyrān iderdi. Kemāl Paşazāde merḥūmdan mülazım olup ṭarīḳ-i tedrīsi ulviyyet üzre mevleviyyete irişdürdi ve mevleviyyeti fetvāya ehliyyete irişdürdi. Şāma vü Burusaya vü Edirneye vü İstanbula ḳāḍī oldı. (F108a) Āḫir şaḥne-i ḥākim-i ecel müteḳāżi oldı. 'İlm ü fażl ile maḳbūl-ı 'ālem ve sā'ir feżā'il ile müsellem idi. Meclis-i şeref-baḫşı ifāża vü ifāde üzre idi. Ḳaṭ'a 'ilmī kelimātdan ġayrı nesne söylemezdi ve kendüler ifade-i envā'-ı 'ulūm idecek maḫāṭab bulmasa tevārīḫ ü eş'ārdan söylerdi. Eger ḥāżırlardan aña daḫı muḫāṭab olmaġa lāyıḳ kimesne olmasa sükūt iderdi. Bu ḳadar kemālāt ile kümeyt-i ḫāmesi misāḥa-i kemiyyet-i sāḥa-i inşāda ve rehvār-ı ṭab'ı ve edā-yı imlāda rācil idi ve zemān-ı fikretde çāh-ı devātda pā-der-gil idi.

Eş'ār-ı ū : Gerçi her mehrūya dil virmekde māhirdür göñül
Sen ṣanemden özgeye baş egse kāfirdür göñül

La'übāli bir ḳalenderdür mücerred pāk-dil
İki gün bir yirde eglenmez misāfirdür göñül

Tīr-i miḥnet başına yaġsa ınılmaz ḳalbden
Bir dilāver baş u can oynar bahādurdur göñül

(P108b) Cān virelden la'lüñe yatur dil aġız virmeyüp
Ḫaste-dil āşüfte-ḥāl āzurde-ḫāṭırdur göñül

Görmeyüp kimse nihānı seyr ider rindānece
'İlm-i iḫfāda be-ġāyet hecri māhirdür göñül

Velehū : Yime hicrān ġamın çünkim ecelden öñdin ölmiş yoḳ
Yeter çek ġuṣṣasın ḫaṭṭuñ yazılmışda yuyulmış yoḳ

Ġam-ı ġamzeñle cān çıḳduḳda göñlüm ḫançere düşdi
Dimişlerdür egerçi kim ölen ardınca ölmiş yoḳ

Velehū : Ṣāġar-ı devr-i felek 'aksine döndür sāḳiyā
Döne döne Hicrīye ol cevr idüpdür ḳat ḳat

Velehū : Bir nihāl-i tāzedür gūyā o serv-i ser-firāz
Şīvelerdür berg ü bārı mīvelerdür 'izz ü nāz

Naḳş-ı ḥüsnüñ 'aḳlımuz almış unutduḳ secdemüz
Ḳalmışuz miḥrāb-ı ebrūsında fevt olmış namāz

Dirmişsin zülf ü ruḫsārına 'ömrüm devletüm
Olsun ey dil devletüñ pāyende vü 'ömrüñ dırāz

Açma Hicrī zāhide yāruñ dehānı sırrını
'Aḳıl iseñ degme bu nādāna itme keşf-i nāz

Velehū : Gelse tīrüñ dilde ṭutmaz ḫançer-i dil-cū yirin
Rāst dirler ey şeker-leb nesne ṭutmaz ṣu yirin

Velehū : Göñülde nice ṣaḳlasun ḫayāl-i lā'l-i seyrānı
Olur mı şīşe ki göstermiye ṣāfī mey-i nābı

Velehū : Şeydā göñül dehānuñı vaṣf itse gūyiyā
Dīvānedür ki ġā'ib olandan ḫaber virür

(B75a) *Velehū* : Ol āsitāne ḥālümi kim 'arż ide benüm
Ser-geşte ḳaldı nāme-i şevḳum kebūteri

Cānā saña sa'ādet ile büsbütün cihān
Ṭavḳ-ı belā vü ġam baña baḫş-i ḳalenderī

Yāruñ dehānı sırrını bir bir aradılar
Bulmadılar nişānını ġā'ib erenleri

Müftī-i 'aṣr Ḫāce Çelebi Efendi (A107a) ḥażretlerine ḳāżī-'asker iken bu ḳıṭ'ayı dimişdür. Onlar daḫı muḳābelede envā' iltifatlar buyurup terbiyeler eylemişdür.

Ḳıṭ'a : Ḥikmetde Bū 'Ali ola ger şi'rde Ẓāhir
İtmez ẓuhūr olmayıcaḳ kimseye ẓahīr

Ey Mıṣr-ı fażla 'izz ile sulṭān olan 'azīz
Ḳaldum ayaḳda dāmenüñ olmazsa destgīr

Merḥūm kendi Edirne ḳāḍīsı olup Ḥāmid Çelebi kendiden müte'eḫḫir iken İstanbul ḳāḍīluġından Rūmili ḳāżī-'askeri olup yirine Ḳara Çelebi-i merḥūm İstanbul ḳāḍīsı olduġı ḫaberi geldükde bedīheten dimişdür.

(F108b) *Beyt* : Sāġarı devr-i felek'aksine dönder sāḳiyā
Döne döne Hicrīye ol cevr idüpdür ḳat ḳat

HŪDĀYĪ : İstanbuldan Ḫaṣeki Sulṭān maḥallesindendür. Adı Muṣlī Şāhdur. Cevān-ı bü'l-heves ve ḫoş-nefs ü ḫūb-nefesdür. Meḥāfil-i gülşen-i ṣoḥbet-i ilāhīnüñ gūyā bülbüli ve mecālis-i encümen-i bezm-i melāhīnüñ bülbüle-i pür-ġulġulıdur. Āvāze itse bülbül gūyā olur ve şi'r taḳsīm eylese ṭūṭī-i şeker-ḫā olur. Bülbül ne ḳuşdur ki anuñ yanında öter ve Zühreniñ ḫod ol olduġı bezmde ṭınmaduġı mūsiḳī yirine geçer.

Ġazel-i ū : Belālaruñ dil-i 'uşşaḳ-ı dil-figāre gerek
Belī 'ināyet ü raḥmet günāhkāre gerek

(P109a) Sipihri gör ki çeker sīnesine bir māhı
Hemān felekde begüm ṭāli' ü sitāre gerek

Belā vü derd ü ġam-ı vehmden olsa dil nā-çār
Ḥarīf ü şāhid ü şem' ü şarāba çāre gerek

Cemālüñi niçe yüzden görem diyen diller
Şikeste āyīneler gibi pāre pāre gerek

(S55a) Hüdāyī tāze ġazeller ḳaṣīdeler diyicek
Hemīşe bir yüzi gül 'ārıżı bahāre gerek

Maṭla' : Ruḫınuñ olmaz ise dāġdārı lāle ṭaġıdur
Ḳad-i āzādına serv olmazsa bende bāġıdur

Velehū : Berḳ urur ruḫlaruñ ol küşe-i ebrūlardan
İki yanında iki şem' gibi miḥrābuñ

HELĀKĪ : Vilāyet-i Ḳaramandan ve aṣḥab-ı fażl u 'irfāndandur. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp rütbe-i isti'dāda vāṣıl olduḳdan ṣoñra 'arż çün taḥṣīl-i 'ilm ve (A107b) tehẕīb-i aḫlāḳ ile tekmīl-i nefsdür. Bunuñ muḳaddemesi ṭaleb-i rıżā-yı Ḥaḳḳa ṣarf-ı yevm-i emsdür. Bu ḫod 'Amr u Zeyde her Zeyde müyesserdür. Destār-ı büzürg ise başa yükdür tāc-ı ḫod serīr-i belādur ve āşiyāne-i būm-ı hevādur. Cāme-i 'örf libās-ı (B75b) müsteārīdür ve ṭarīḳ-i resmī bir emr-i i'tibārīdür diyü ṭarīḳ-i mu'tāda sülūk itmeyüp küşe-i 'uzletde inzivā ve ḳuvvet-i lā-yemūt ile iktifā eyledi. Ṭarīḳden ferāġat iden cemā'ate iḳtidā idüp iḫtiyār-ı imāmet ve İstanbulda iḳāmet eyledi. Gözlerinde ża'f-ı baṣar ve ḳuvvet-i bāṣiresinde maḥall-i fīh naẓar olduġı sebebden Monlā Helākīyi erbāb-ı naẓar bir baḳmada Selmān-ı Sāvecīye beñzedürler ve bādi naẓarda *'Ārifī-i vaḳtdür* diyü 'ārifler ال عارف يك فيح ال اشارت diyü biri birine (F109a) göz iderler.

Be-her ḥāl ehl-i şi'rüñ görür gözi ve çeşm-i çerāġı idi ammā ḥāli gözden dūr olan göñülden dūr olur ḥāline muḫālif olup devāvīn-i Fürsüñ ekşeri bi'l-fi'li idi. Vilāyet-i mülk-i Fārisīnüñ pādişāh-ı pür-dād u üstādı idi. Ehl-i 'ilm ḳısmından Fārisī bilenlerüñ ekşerinüñ üstādı idi. Eş'ārı metīn ü güftārı rengīndür.

Eş'ār-ı ū : Çeşm-i ḫūnrīzin ki vālā yiledil-ber baġlamış
(P109b) Ya'ni ḳanludur diyü ṭutmış o server baġlamış

Ḳan ṭutupdur gözlerin ḳan itdügiçün bī-günāh
Gerçi bī-mār egleyüp anı o kāfir baġlamış

Bir deli ḳanlu durur beyhūde ḳan eyler diyü
Ġayretinden iki çeşmin ol dilāver baġlamış

Dem-be-dem ḳan itdügine gözleri inṣāf idüp
Mātem-i 'uşşāḳ içün şimdi ḳaralar baġlamış

Gözine göstermez oldı idi oldil-ber seni
Ey Helākī görmesün diyü muḳarrer baġlamış

Velehū : Ben zār u nātüvānuñ nerd-i ġam-ı belāda
Baḫtı ḳapusı baġlı mümkin degül küşāde

Cānda hevā-yı kākül dilde belā-yı müjgān
Ṭūl-ı emel öñümde tīġ-i ecel ḳafada

Maṭla' : Niçe meyl itmesün Nil ü Fırata gözlerüm yaşı
Ki cennetden bile çıḳmış durur aġlaşı aġlaşı

Velehū : Ṣabāyı ṣanmañuz gülzāre şimdi nāşı gelmişdür
(A108a) 'Arūs-ı ġonce ile ol bile oynaşı gelmişdür

Velehū : Mey içenler uma liḳāyile
Mest ola yıllar ile ayıla

Yine gösterdi 'ālemi sāḳī
Bize cām-ı cihān-nümāyile

Ne ḳadar ḳaçdum ise ġamzeñden
'Āḳıbet uġradum ḳazāyile

Ḳad-i bālāsın istedüm yüz kez
Ḥaḳ naṣīb itdi biñ belāyile

Nakd-i 'ömrüñ Helākī kadrin bil
Sa'y ide anı hod safāyile

Ebnā-yı zemāne hāline münāsib dimişdür.

Matla' : Tabīb-i cūda idüp fakr u fākadan zāri
Didüm ne çāre didi kim şarāb-ı dīnārı

Ġayruñ bu beyti dahı ol mażmūndur.

Beyt : Ey kılıcıyle manşıba irişen
Şöyle beñzer Frengīdür kılıcuñ

HİLĀLĪ : Mahrūse-i İstanbuldan erbāb-ı zurefden ve ehl-i hırefden Takyeci şan'at ser-āmed-i aṣhāb-ı ma'rifet hafīfü'l-hey'e nahīfü'l-bünye hilāl-endām hılāl-fām olmak takrībi ile Hilālī tahalluṣ idinmişdi. Ol ser-tāc-ı şu'arā işin başa ildüp niçe ser-āmed şā'irler anuñ tabancasın yimiş belki şāhib-hamseler şikence-i pencesin yimiş idi. Nice serkeşlerüñ matla'ları anuñ şi'ri öñinde külāh-ı bī-ser niçe ma'nādār beytler anuñ hayāl-engiz ġazelleri yanında kālıb-ı bī-cān u hüsn-i bī-ān idi ve selāset-i (F109b) eş'ārına niçe mahzen-i esrār-ı eş'ār şā'irlerüñ çiriş güldānı gibi ağızları egilüp hayrān u nigerāndı. Mezbūruñ müretteb dīvānı (B76a) ve kaṣā'id ü ġazeliyyātı ve mukatta'at-ı şā'irānı vardur. Dīvānınuñ dībācesini merhūm Tabl-bāzzāde İbrāhīm Çelebi ki şıyt-ı tabl-bāz ma'rifeti zurefā içinde āfāka ġulġule şalmış ve istikāmet ile kulle-i kal'a-i każāda nevbet çalmışdur āvāz-ı tabl-bāz şalābetinden mürġān-ı ehl-i hevā girizān ve kūs-ı satveti tantanasından şīrān-ı şerīrān ġırīvān idi.

Li-muharririhī : 'Adāletde o çalsa tabl-bāzı
(P110a) Olurdı kūs şāhı tabl-bāzı

Ol inşā itmişdür Hilālī-i merhūmuñ eş'ārındandur. (S55b)

Matla' : Şikest olsa şurahī cām-ı meclis ber-karār olmaz
Meseldür sākiyā baş gitse ayak pāyidār olmaz

Velehū : Beni yanında her kim ki görürse sen perī-zāduñ
Şanur taṣvīridür bir yirde Şīrīn ile Ferhāduñ

HEMDEMĪ : Üskūbīdür. Üslūbı rind-i cihān-sūz üslūbıdur. İsḥāķ Çelebi-i merḥūmuñ lālāzādesidür ol taķrīb ile Şaḥnda ve ķażā-yı (A108b) Şāmda ḫidmetkār ḫanvādesidür. Merḥūmdan ṣoñra ba'ż-ı muķāṭa'āta kātib ve ba'żı neẓẓāre muṣāḥib olmışdur. Muṣāḥabeti rindāne ve münādemeti levendānedür. Niçe zemān daḫı kāfirde esīr olup anlaruñ ḥabs ü nekāli ile dilfigār u dilgīr olmışdur ve ol bābda daḫı ḥikāyetleri dilpeẕīr olmışdur ve her birisi Ferec Ba'de'ş-şidde ḥikāyesine nazīr olmışdur. Ḥālā Vedane nām ķaṣābada mütemekkin ve cüz'i kesb ü çiftlik ile ķanā'at idüp mütevaṭṭın olmışdur. Bir olacak ferzendi ve bir püser-i ercümendi vardur.

Li-muḥarririhī : Ḥaķ Te'alā ḥafīẓ olup her gāh
Eyleye bed-naẓardan aña nigāh

Maṭla'-ı ū : Hemdemī didüm ķapuña geldi yaşı hem-demi
Ḫande-i düzdīde idüp didi dil-ber hem-demi

ḤARFÜ'L-VĀV

VĀRİDĪ : Yek-fenn olmayup ekşer-i fenden eli vardı. Baḫşi Çavuşoğlı dirler adı 'Ömer Çelebīdür. Kendi daḫi çavuşlaruñ ehl-i fażl u edebidür. Bu faķīr ile şerīk ü hem-sebāķ ve derece-i iḫtilāt-ı mertebe-i uḫuvvete mülḥak idi. Pāye-i mülāzemetden ferāġat itdi. Çavuş olup babası ṭarīkine gitdi.

(F110a) *Şi'r-i ū* : Mey içen yād-ı lebb-i la'līn-i rūḥ-efzā ile
Ḥaşre dek ķanzil olur yıllarla ṣanma ay ile

VĀLİHĪ : Maḥrūse-i Edirnedendür. Şıġar-ı sinninden taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifet ile me'lūfdur. Kendüye Ķurdzāde dirler. Babası Ķurd Mu'arrif dimek ile ma'rūfdur. Ṭarīķ-i 'ilm-i ma'hūdı 'ale't-tertīb görüp mevāli-i 'ızām ḫidmetine irişdükden ṣoñra taķlīdden 'azm-i taḥķīķ itdi taṣavvufa taḥvīl-i ṭarīķ itdi. Cezbe-i İlāhīye āni ṭarīķ-i naķşbendiye-i ṭarīķ-i taṣavvufa irşād eyledi.

الحكمت صالهه المؤمن 1 mûcibince ḥükm-i eşyâya ıṭlâ' içün meşâyiḫ-i irşâddan niçelerüñ ḥużûrında nefs-i żâlle-i inşâd eyledi. 'İlm-i ḥadîş ü tefsîre ve fenn-i va'ẓ u teẕkire iştiġâl itdi. Müftî-i vaḳt vesâ'ir 'ulemâ fażlına şehâdet ü tefsîr naḳline ehliyyete icâzet itdiler. (P110b) Muḥaṣṣal

Beyt : Belâġat ehlinüñ kürsî-nişîni
Feṣâḥat ḫaylinüñ meclis-güzîni

oldı. Ḥaḳḳâ ki ol resme vâ'izdür. Ḥüsn-i edâda vü taḳrîrde yâ Aṣma'î yâ Câḥıẓdur ve yine üslûb-ı şi'rde peyrev-i Câmî vü Ḥâfızdur. Nâ-gâh çeşm-i erbâb-ı ḥasedden naẓar-ı bed irişüp bir vâ'iẓ-i rüsvâyı ve bir müteseyyid-i 1 Omerâyînüñ fitnesi belâsı ile bir târîḫde ki Emrî Çelebî târîḫin ta'miye ṭarîḳi ile böyle edâ itmişdür.

Mıṣra' : Şâhımuz târîḫ iderdi kesse başın vâ'ıẓuñ

Vâlihîye ve bir ṣaḥîḥü'n-neseb seyyide ve iki ehl-i 'ilme ve meẕkur vâ'iẓ-i fitne-cûy bed-ḫûya cenâb-ı pâdişâhîden ġażab ve taġrîr-i edeb buyurılup vücûh-ı taġrîrden nefy-i beled iḫtisâr olındı çün nefy-i beledde muḫtâr olan ta'rîb-i 'âm degül taḳrîb-i 'avâm bulundı. Ümîddür ki yine ilhâm-ı İlâhî ile günâhları 'afv ve ḫaṭṭ-ı siyâhları defter-i eyyâmdan maḥv olına inşâ'allâhü Te'alâ.

Maṭla' : Virince jâle peyâmın dehân-ı cânânuñ
(A109a) Şu sepdi yüregine ġonce-i gülistânuñ

20 *Şi'r-i ü* : Teşbîh ḳılma kûyuña yâruñ cinânı ḳo
Beñzetme sidre-i ḳadüñe serv-i revânı ḳo

Velehû : Sunmadum diyü ḫaṭuñ la'l-i şekerbâre elin
Ura yazdı yañılup Muṣḥaf-ı ruḫsâre elin

Velehû : N'ola el baġrumuñ başın gözetse ṣûfî peymânum
Kişinüñ dost başına baḳar düşmen ayaġına

VĀLİHĪ : Bu Vālihī Üskübdendür. Ḳāḍīzādedür. Edirnede Sulṭān (F110b) Bāyezīd medresesinde (B76b) mutaṣarrıf-ı i'ādedür. Bikr-i ma'nāya ve rengīn edāya ḳādirdür. Emrī Çelebi ve sā'ir ẓurefā-yı Edirne ile mu'āsırdur.

Maṭla' : Ḳays vādī-i cünūna n'ola olsa sālik
Şāh-ı 'ışḳa ḳul olan kendüye ola mālik

Velehū : İrmeyüp 'ıyd-ı viṣāle ger ölem ey sīm-ten
Eylesünler baña bayrāmīden ehl-i dil kefen

VĀLĪ : Maḥrūse-i İstanbuldan Aksaraybazārı maḥallesindendür. Ḳuloğlıdur. Vālī kişver-i ḥüsn ü cemāl ve āgāh-ı 'ubeyd u mevālī cümle-i ehl-i 'irfān u kemāl idi. El-ḥaḳ ḥüsn ü ḫulḳdan mā-'adā ḥüsn-i ḫulḳ ẕātında ber-kemāl idi. Ba'dehū şi'r söyledi maḫlaṣı Vālī oldı ḥüsn ü cemāline cemāl-i kemāl mütevāli oldı. Fenn-i iḥyāda ve mu'ciz-i Mesīḥada ḫande-i la'li nükte-āmiz-i ṣad mevālī oldı. Ol 'ālī-şānuñ ẕü'l-fiḳār-ı ġamzesinüñ ḫavfından niçe sünnī mevāli oldı. Āḫir ḫaṭṭı ẓuhūr idecek zemānda zülfi ile el bir idüp celāli oldı. Yeñiçeri iken bu ġazeli diyüp destgīr-i piyādegān ve ber-ārānde-i üftādegān Celāl Beg yedinden rikāb-ı hümāyūn-ı pādişāhiye ıṣdār idüp pādişāh maḫlaṣ beyti münāsebeti ile bölük iḥsān idüp maẓhar-ı elṭāf u nevāli oldı.

Ġazel-i ū : Beni öldür ḳapuñda cismüm ey rūḥ-ı revān ḳalsun
Seg-i küyuña bāri ṭu'me olsun üstüḫān ḳalsun

Yolı uġraya şāyed bir ḳadem başa diyü yāruñ
Güzergāhında ḫāk olsun bu cism-i nā-tüvān ḳalsun

(P111a) Gel ey Yūsuf-cemālüm nīze-i ġamzeñ dile gönder
(A109b) Gidersen bāri sīnemde hele ẓaḫm-ı sinān ḳalsun

Ben öldükde bu ebyātı yazuñ seng-i mezārumda
Bilinsün küşte-i 'ışḳ oldıġum nām u nişān ḳalsun

Süvār oldı semend-i ref'ete herkes benüm şāhum
Revā mı devr-i medḫüñde senüñ Vālī yayan ḳalsun

Velehū : Elem-i hecr ile öldüm didigüm lāf mıdur
Bilüp aḥvālümi raḥm itmemek inṣāf mıdur

Maṭla' : Taḫt-ı zümürrüd üzre geçüp ḫüsrev-i bahār
İtdi şükūfe dirhemini 'āleme niṣār

VECDĪ : (S56a) Edirneli Kebecizāde idi. Rāḥī birāderi idi. Kendi şūḫ ve meẕāḳı ḫoş şi'ri küşāyende ve ṭab'ı küşāde idi. Zümre-i ḳużātuñ rind-i cihān-sūzı ve encümen-i şu'arānuñ şuḫ-çerāġ-ı efrūzı idi. Ṭa'ife-i şu'arānuñ rind ü levendi ve olduġı (F111a) şehrüñ maḥbūb-dostluġla şöhre-bendi idi. Ḫūb-nefes ü laḥnger-i aş-pez ü ṣoḥbet-perver idi. Şāvur ḳāḍī gibi şehr-i ẓarafetde meşhūr ve 'Amrī ḳāḍī 'ömr ü vārı gibi bunuñ ḳademinde mesṭūr idi. Edirnede sarāy ḫācesi iken mülāzım oldı Rūmilinde ba'żı ḳaṣabāta ḥākim oldı. İlbaşan ḳażāsından ma'zūl iken diyār-ı āḫirete 'āzim oldı cest ü çālāk iken zebūn-ı mevt oldı.

Eş'ār-ı ū : Būs-ı şarāb-ı nāb ile gitmez belā-yı dil
Derd ehline olur leb-idil-ber devā-yı dil

Maṭla' : Başarmış deyr-i erbāb-ı riyāżet baġrına ṭaşı
Sen ey sengīn-dil ol bu ben ża'īfüñ gel ḳarındaşı

(B77a) VAḤDĪ : Tācizāde Ca'fer Çelebi aḳrabālarından ve anuñ eyyām-ı terbiyyeti murabbalarındandur. İsmi daḫı Ca'ferdür. Evvel dīvānın kitābet itdirüp āḫir dīvān kātibi itmişdi ve kendinüñ hem-dem ü muṣāḥibi itmişdi. Neṣrde küşişi ve şi'r ü inşāda āzmāyişi vardur. Ana Bacı ḥikāyeti ki meşhūrdur zāde-i ṭab'ıdur ve iḫtirā'ı vü ṣun'ıdur. Edirnede ḫaṣṣa ḫarac emīni iken fevt olmışdur. Ol ḥikāyetde olan ebyātındandur.

Şi'r-i ū : Germ olup ol mehliḳā sūz-ı ṣadā-yı sāz ile
Baş açup çözdi ṣaçını raḳṣa girdi nāz ile

(A110a) Çarḫa girmiş ṣanasın ḫūrşīd-i 'ālem-tābdur
Zühredür yā raḳṣ ider gökden inüp i'zāz ile

(P111b) Kebke reftār ögredür ṭāvusa cevlān gösterür
'İşveler ta'līm ider pervāneye pervāz ile

Şīve-i reftārına güftāre geldi çeng ü def
Oḳıdı bu müfredi onlar laṭīf āvāz ile

Hey meded yağmaya virdi hānumān-ı ṣabrumı
N'eyleyem ben Vaḥdiyā ol dil-ber-i ṭannāz ile

VAḤYĪ-İ EVVEL : İzniḳden peydā olmış ṭarīḳ-i 'ilme ḫayli küşiş idüp ba'dehū ḳāḍī olmış kimesnedür. Evlād-ı ṣulbiyyesi zemānımuza ḳalmışdur. Zemān-ı şuġlında diyār-ı 'Aceme ve Diyār-ıbekre varup anda iştiġāl eylemişdür. Ol diyār ehlinüñ edā vü ıṣṭılāḥı eş'ārında ẓāhirdür. Bu maṭla' anuñdur.

Maṭla' : Mihr-i 'ālem ruḫlarından aldı çün bir ẕerre tāb
Ḥaşre dek yanar çerāġuñdur söyünmez āfitāb

Ve resā'il-i inşādan bir taḳvīmi vardur. Nāṣūhīnüñ taḳvīminüñ me'ḫaẕı oldur ammā Naṣūhī daḫı sebk ü şīrīn ü muḫtaṣar eylemişdür.

Belī mıṣra' : نقاش نقش آخر بهتر كشدر اول

(F111b) Vaḥyīnüñ bu günedür ki sene iḥdā ve tis'ami'e yılınuñ nevrūzına baġlamışdur. *İntiḫāb* : Ḫüdāvendigāruñ ṭāli'i mes'ūd olup ay u gün gibi sikkesi yüriye. Nişāncı Begüñ sā'id-i sīmīni zere-efşān olup nām u nişān ki 'ālemde ölmez oġuldur nişāncıdan yādigār olup ḥükm-i mü'eyyed ola. Mülāzimine ḳażā yetişe. Defterdārlar ḫazīne kātiblerini ḥesāba çeküp müderrisīn ehl-i riyāżet olup ḳāḍīlar yimek dirisi ola. Şeyḫler baş ḫırḳaya çeküp murāḳabeye varalar. şeyḫ Sünbül ṣūfīleri zülf-i dil-ber gibi ḳaralar giyüp perişān ḥāl olalar. Şeyḫ Vefā ṣūfīleri yiynicek olup Ḥācı Bayrām ṣūfīleri aġır başlı olalar. Suḫteler Yahūdī dil-berlerinüñ başı zerde vü zīri dānedür diyü mülāḥaẓa ideler. Derbānlar ḳapuya dehri düşüp gözleri ḥalḳa gibi ḳapuda ola. Sipāhīlerüñ atı yügrük ḳılıcı keskin olup yeñiçeriler bulduḳların yonmaḳ isteyüp yayabaşıları anlara dik geleler. Ramażānda ekābirüñ ṣofrası çıḳa. Ḳaḳum beden peleng-ḫışm (A110b) nāfe-mişāl kürkçi maḥbūbları derisine sıġmaz olup ma'cūn-fürūşdil-berler esrāra vāḳıf olup 'uşşāḳı ḥayrān ideler. Ḳannād maḥbūblar ḫalḳuñ dimāġına (S56b) şeker ezüp başı örtüli

şatalar. Baḳḳāl maḫbūbları incilerin ḳoza degişüp bir bir maḫbūbları ḫalḳuñ şaḳalına gülüp toyunca şığayalar. Būstāncı güzelleri ter-ḫün ehl-i bezm şoḫbetüñ gömgök otı olalar. Ḳılıççılar dükkānında yaluñ yüzliler cem' olalar yalmānīyalmānī baḳalar. Ve ḳurd iştihālu (B77b) (P112a) 'āşıḳlar ḳaşşāb maḫbūblarınuñ ḳuyruğına diş bileyüp pehlūsına germ olalar. Ve ḳazzāzlar barmağından iligi görinen dil-berüñ tügme yolında ḳoyalar. Ḫaṭīb Dellākzāde ṭāsın ṭarağın kīseleyüp teḳā'üd murād idine Sürmelizāde daḫı anı görüp çekine. İmāmlar cemā'atden öñürdüp mü'ezzinler şoñradan ḳāmet getireler. Ramażān şevḳı ile cāmi' minārelerinüñ başında odlar yana. Şā'irler maḫbūblar yanından ḫarcanalar. Dellāllar ḫalḳuñ esbābın ṭolanduralar. Ḳuşaḳçılaruñ işi der-miyān olup ḳaşıḳçılaruñ (F112a) işi ağza gele. Ḫallāclaruñ yidügi etmek dizi üzerinden olup ḫalḳı pamucağ ile boğazlayalar. Būstāncılar bahār olmayınca köklemeyüp kürkçiler ḳış olmayınca tüyin düzmeyeler. Şarrāflar esīr-i ḳafes olalar. Ḳuyumcılar şıḳup şızırup ḫalḳuñ gümişine ḫām diyeler. Başçılar ḳaşşāblaruñ ayağın alup başına ḳaşd ideler. Boyacılar āl idüp ḫalḳuñ işin ḳara boya gök çivid ideler. Buzcılar san'atından sovuyup yāycılaruñ boynuzı ḳızmayınca işe yaḳışmaya. Ṭasbāzlar fūta altından işleyüp küştgīrlerüñ ḳulağın döyeler. Gemicilerüñ rüzgārı eyü olup yeli yegin ola re'isler lengerli ola. Nāṭūrlar ḫammāma girenlerüñ dülbendin şıḳup başmağın sileler. Geñezlerüñ yüzi yirde olup ḳaḫbelerüñ başı yaşdıḳda ola. Naḳḳāşlar şūret uğrısı olalar. Ṭopçılaruñ otı işleyüp topçı başınuñ ṭopı göge ağa. Degirmencilerüñ ṭoñuzlugı ucından çarḫı bata. Arḳa ḫammālları ardlarından yükli olalar. Şerbetçilerüñ ağzına siñek üşe. Cigercilerüñ bağrı delik delik olup pençeveşcilerüñ bağrı toğram toğram ola.

VAḪYĪ-İ ŞĀNĪ : Adı Muşṭafādur. Ḳāḍīzādedür. (A111a) Manastırdandur. Āhīye ḫīş ve Ḫāverīye hemşīrezāde olmağla şi'r ile meşhūr olan meşā'irdendür. Żerre-i nā-çīz iken Ḫāverī ḫacrında olmağla mihr-i terbiyyeti ile gün gibi nümāyān oldı. Mümtāz-ı aḳrān ve şi'rde maṭla'-ı envār u ma'āni-i ġarībeye ma'den ve ḫayālāt-ı 'acībiye kān oldı. Dānişmendlügi zemānında ḫoş-meżāḳ u ḫūb-aḫlāḳ idi. Ḳāḍī olduḳda ḫod-bīnlük ve kibr-āyinlük tīre-ṭab'luḳ ḫayre-ḫulḳluḳ teḳāżāsın (P112b) iḳtiżā itdi. 'Aceb ū pindār ve ġurūr u istikbār peydā itdi. Arzūsı āzār-ı nāse ve rağbeti ḫalḳa-i ilḳā-yı ru'b u hırāsa oldı. Ġarażı 'arż ile 'ırż-ı ḳużātı taḫḳīr ve nāzır-ı emvāl olduḳda (F112b) tevfīr-i emvāl-ı melāl-ı me'āl ile kendüyi tevḳīr oldı ve bi'l-cümle tebdīl-i aḫlāḳ ve taġyīr-i evşāf eyledi. Ḳadīmi i'tilāfı olan yārānına buġz u ta'aşşub ile iḫtilāf eyledi. Āḫir dūd-ı āh-ı mażlūmān irişüp ya'ni evine āteş düşüp ḫānumānın ve

defter ü dīvānın (B78a) yoḳ yoḳ belki dīn ü īmānın yaḳdı. Ol ḥarārete döyemeyüp raḫt-ı vücūdı diyār-ı ʻademe çeküp āteş-i ecel cism ü cānın yaḳdı. Kesderye ḳāḍīsı iken sene şemān ve ḫamsīn ve tisʻami'ede vefāt itdi. Selāmete vedāʻ idüp bedrūd-ı dünyā-yı bī-şebāt itdi. Evvelden āḫire dek egerçi gāhī aṭīf ḫayāller ve naẓīf maʻnālar andan ṣādır olurdı ammā baʻż-ı zemānda naẓmda bārid-edālar ü vaḥşī-feḫvālar ve inşāda eşnā-yı taḥrīrde nā-puḫte vü bī-gāne kelimāt andan mütebādir olurdı. Bir muġ-beçe ḥaḳḳında dimişdür ki

Maṭlaʻ : Kāfire itme esīr bende-i hicrānuñı
Rūmilinüñ balyozı egerçi yorġañı

Bu maṭlaʻ daḫı anuñdur.

Maṭlaʻ : Mekteb ider baña naḳl her ki dilārām oḳur
Rāz-ı dilin yazsa ḫod dehr ile aḳlām oḳur

Bu ebyāt bed degüldür.

(S57a) *Maṭlaʻ* : Çarḫ-ı ser-gerdān geçer sanna meh-i tābān ile
Mā-ḥaṣal şimdi ṭoḳuz kişi yürür bir cān ile

Velehū : ʻIşḳa düşicek dimeyeyüm kimseye rāzum
Ḥabs-i nefes idüp niçe dem baḥre ṭalayum

Ḳahruñıla görinsün ten-i lāġarda olan reg
(A111b) Gīsū gibi tek ḳolumı boynuña ṣalayum

Velehū : Ṣaḳın mihrin umup gerdūn-ı dūna baḳma ey Vaḥyī
Ki yumurda alan andan içinde ṣarısın bulmaz

Bu ġazel daḫı anuñdur.

Ġazel : Eyledi rūz-ı şitāda bezmi gülşen çerçeve
Gül gül oldı ʻaks-i tāb-ı cām-ı mülden çerçeve

Ḫāne ḫāne oldı kim seyr ide diyü şāh anı
Naṭ'-ı şaṭranca müşābih yapdı revzen çerçeve

Bād-ı āh-ı serd-i düşmenden şitālar ḳopdı kim
Revzen-i çeşm-i sepīde eyledüm ben çerçeve

Niçe yirden şekl-i ḫışt-ı ḳaṣr-ıdil-ber 'arż ider
(P113a) Cām-ı mihr ü mehden olsa ṭañ mı rūşen çerçeve

Cām-ı çeşmüñ revzen-i cisme münāsib düşdi kim
Cān u dil 'uryān ister ḫāne-i ten çerçeve

Penbe urma dāġ-ı cisme bī-ḥużūr olur göñül
Eylemezmiş revzene çün ehl-i külḫan çerçeve

Oldı taḳsīmāt-ı reyḫāna müşābih şimdiden
Vaḥyiyā vaḳt-i şitāda itdi gülşen çerçeve

VEDĀ'Ī : Rūmilinden İnebaḫtıdan cevān-ı kātib ve edīb-i muḥāsib ehl-i ḳalem ü ṣāḥib-raḳam ḫāme gibi beyne'l-aḳrān ḳalem gibi müşarün-ileyh bi'l-benān ve ser-nāme gibi esāmi içinde ṣāḥib-'unvān kimesnedür. Adı Meḥemmeddür. Defter-i küttāb ü cerīde-i ḥesāb arasında ser-defter ü ser-āmeddür. Rūmillerinde muḳāṭa'āt u muḥāsebāt ḫidmetinde ve yine taḥṣīl-i kemāl u tekmīl-i ma'rifetdür. Ba'żı ḫidemātda cem' olduḳ ḫaṣā'il-i ḥamīde vü şemā'il-i pesendīdeden ġayrı nesnesin müşāhede itmedük. Bu ebyāt anuñdur.

Maṭla' : در خم زلف تو دل بسته کسی هست که هست
وز غمت کو نبود خسته کسی هست که هست

Velehū : جابجا کهسار خضرادە درخت پر بهار
جیب موشادن ید بیضادر اولمش آشکار

(B78b) *Velehū* : Ruḫuñ verd-i ṭarī vü ḫaṭṭ-ı sebzüñ nev-bahārumdur
Hevā-yı ḳadd-i dil-cūyuñla eşküm cūybārumdur

Maṭla' : Ruḫlarına yaşdanup yatur o zülf-i tār-mār
Genc-i ḥüsnüñ ḥıfẓ içün olmış anuñ her tārı mār

Maṭla' : Çün göründi ḫaṭṭ-ı 'anber sārihü'l-yāsda
(F113a) Ṭañ mıdur çeşmüm gibi olsa ḳamu el yasda

Velehū : Zülf-i yār ile perīşan oldı ey dil cān işi
Bilmezem āḫir n'ola ol ḫaste-i hicrān işi

(A112a) Bir aġız la'l-i lebüñ ṣordum şehā ḳan itmedüm
Ḳatlüme ḳaṣd itmesün ġamzeñ ki biter ḳan işi

VEZNĪ : Dīvān-ı hümāyūnda sālhā veznedār olan Sinān Begüñ oġlıdur. Adı Muṣṭafā Çelebīdür. Ol taḳrīb ile Veznī taḫalluṣ idinmişdür. Müfti iken müteveffā olan Sa'di Çelebi İstanbul ḳāḍīsı iken maḳbūl-ı dānişmendi ve zümre-i dānişmendānuñ rind ü şehlevendi idi.

Li-mü'ellifihī : Levend ü rind idi 'ayyāş u meyḫor
Ki her şeb mest idi her ṣubḥ maḫmūr

Her ṣoḥbetde ṣurāḥi gibi serefrāz ve her encümende sebūy-ı mey gibi mümtāz idi. Ammā ẓihni laṭīf (P113b) ve şānı naẓīf vezn-i ṭab'ı ma'mūr ve ḥüsn-i naẓmı yārān içinde meşhūr idi. Āḫir تموتون كما تعيشون mūcibince kūy-ı ḫarābātda künc-i muġanda ve bün-i ḫum-ı şarāb-ı erġuvānda şarāb-ālūdlukle surḫ-rū ve ṣurāḥi gibi ser-fürū gitdi. دفع الله تعالى خماربشراب عفوه الجميل وسقاه من حوض الكوثر و السلسبيل

Maṭla'-ı ū : Āsitānuñ görmeyelden çoḳ zemān oldı baña
Ey diriġā ḫāne-i ḥasret mekān oldı baña

Cān fedā ḳıldum nigāruñ gül-'iẕārın görmege
Ey göñül şād ol ki vuṣlat rāygān oldı baña

Velehū : Derd-i enīsüm dīde-i pür-eşk cām-ı 'işretüm
Künc-i firḳatde müdām eksük degüldür ṣoḥbetüm

Velehū : İşiginde o servüñ eşk-i seylābın revān itdüm
Naẓar ḳılmadı ben üftādeye gūyā ki ḳan itdüm

VAṢFĪ-İ SİROZĪ : Aṣl-ı ṭa'ife-i ḳużātdan ve ḳużāt içinde kāmilü'ẓ-ẓāt ve'ṣ-ṣıfātdandur. Siroza ve Timurḥisāra ḳāḍī olmışdur. Mesīḥī ile dem-i 'İsā gibi hem-dem ü hem-nefes zemān-ı ḥadāşetlerinde ikisi bile ma'rifete ṭalebkār ü pür-heves imiş. Sulṭān Bāyezīd devrinde vezīr-i a'ẓam olan 'Alī Paşa-yı merḥūmuñ ki fużelānuñ mürebbīsi ve mürdegān-ı ḳahr-ı dehrüñ (S57b) enfās-ı 'İsā gibi luṭf-ı mu'ciz-āsārı ile muḥyīsi imiş. Vaṣfī daḫı vaṣf-ı iḥsānına maẓhar ve in'ām-ı 'āmına behrever imiş. Evc-i hevā-yı murādātında ol hümā himmetüñ ḳanadı ile uçar ve şāh-rāh-ı her ḫāṭır-ḫāhında ol serdār-ı dār-ı diyār-ı mürüvvetüñ bedraḳa-i luṭf-ı bī-hemtāsı ile ḳonar göçer imiş. Ḳandağı Siroz dir iken az müddetde Siroza ḳāḍī itmiş. Luṭf-ı şāhi ile rāżı itmiş. 'Āḳıbet ikisi daḫı terk-i dünyā itdiler ḥavādiṣ-i 'ālem-i kevn ü fesāddan künc-i (A112b) (F113b) peygūle-i 'ademe iltica itdiler. Pey-revler du'ā ile anuñ rūḥın şād iderler ve bunı ḫayr ile yād iderler.

Li-muḥarririhī : Fānidür dünyā ne ol bāḳī ḳalur bunda ne bu
(B79a) Kimse ḳalmaz ḳalur ancaḳ ḥüsn-i ḫulḳ u nīk-ḫū

Bir def'a ḫaste olup İstanbulda vefātı ḫaberi şāyi' olup manṣıbın āḫire virürler ṣoñra ṣağ çıḳup ṣıḥḥati ḫaberi gelür mevti ġayr-ı vāḳı' olur. Bu ḳıṭ'ayı yazup Mü'eyyedzādeye gönderür.

Ḳıṭ'a : Vaṣfī-i pīr-i nā-tüvān içün
Öldi diyü ḥikāyet itmişler

Ölmedüm ġālibā ḥużūruñda
Ḥayretümden kināyet itmişler

(P114a) Gördiler günde biñ kez öldigümi
Biñde birin rivāyet itmişler

Maṭla'-ı ū : Her ki hecrüñde naẓar eyleye cānā tenüme
Mūy ṣanur ki ṭolaşmış ola pīrāhenüme

Maṭla' : Yā Rab n'olaydı 'ālem içinde dil olmasa
Bārī olursa her güzele mā'il olmasa

Maṭla' : Dirler bir āfitāb gelür bir hilāl ile
Ya'ni ki yār küşti-i ferḫunde fāl ile

Velehū : Bir meh-i bed-mihr içün çarḫ itdi sergerdān beni
Gör senüñ gibi gün içün ṣakladı devrān beni

Gördiler şeydāluğum 'ışkuñda zencīr itdiler
Sīnesinde cānı gibi ṣakladı zindān beni

Ben dimezdüm ḫalḳa sen gün yüzlinüñ mihrin velī
Oda yansun defter ü dīvān ider destān beni

Hecre düşdüm derd ile ġam ġuṣṣa oldı hem-demüm
Ḫasteyüm ṣormaġa geldi ya'ni kim yārān beni

VAṢFĪ-İ ŞĀNĪ : Bu Vaṣfī Gölli Kesriyyeden ṣaded-i taḥṣīlde bir ḳābil-i cevān-ı endek-sāldür. Ḥaḳḳā ki ṭab'ı ṣafāda āyīne-miṣāldür veyāḫūd gülşen-i feṣāḥatde āb-ı zülāldür.

Maṭla' : Semend-i ṭab'um itdi 'arṣa-i naẓm içre cevlānı
Erenlerden eger himmet olursa aldı meydānı

Velehū : Dār-ı fenāda dil ṣaçuña tā aşılmadı
Manṣūrvār 'ışḳ ile adı çekilmedi

Velehū : Naḳş olmışdı 'ışḳı nigāruñ dil içinde
Olmamışken ṣūret-i ādem gil içinde

VİṢĀLĪ : İstanbuldan erbāb-ı ṭab'-ı maḳbūldendür. Ḥammāmcı-zāde dimekle ma'rūfdur. Adı Seferdür. Şūrīde-ṭab'luḳ ve āşüfte-ḥāllüḳ ve perīşān-rūzgārluḳ ile mevṣūfdur. Naṭ'-ı fürsüñ ferzānesidür. Ol sebebden kendi 'Acem-reviş ve laḳabı Fārisī Anasıdur. Her gāh Taḥte'l-ḳal'ada tereddüd ider görenler

'acebā Tahte'l-kal'ayı iltizām mı itdi diyü. Şi'ri ṭab'ına nümūne ve naẓmı bu gūnedür.

Şi'r-i ū : Rūz-ı hecrūñ olalı zülf-i siyāhuñ şāmı
(A113a) Şeb-i ġam oldı ḳara günlilerüñ eyyāmı

Çīni zülfine Ḥabeş memleketin beglerine
Bir gice māh-ı ruḫı seyrine virmem Şāmı

Biz ölümlüsi iken itmese aġyarı helāk
Girmesün ḳanumıza ḫançer-i ḫūn-āşāmı

(F114a) VUŞŪLĪ : İsm-i sāmīleri Monlā Çelebidür. Pādişāh-ı heft-iklīm sulṭān Selīm ḥażretlerinüñ şehzāde iken ḳapucıbaşıları olan 'Abdi Aġa-yı merḥūmuñ oġlıdur. Taḥṣīl-i kemālāt-ı mülkiyye ve tekmīl-i memlekāt-ı külliyyede neşv ü nemā bulup 'ulūm-ı mütedāvileyi 'ale't-tertīb görüp Mirim Kösesi merḥūm Meḥemmed Çelebiden Anaṭolı ḳāżī-'askeri iken mülāzım oldılar ve Burusa vü İstanbulda ḳırḳ akçe ile İbrāhīm Paşa medresesinde (P114b) müderris olup (B79b) ifāde vü ifāżaya müdāvim oldılar. Ẓekāsı ḥiddetde ẓekāden ḳalmaz ve ẓihn-i pāki cevdet-i 'aḳl-ı İbn Sināyı 'aynına almaz 'ālem-i ẓihnde olan umūr-ı ma'neviyye aña maḫṣūs idi ve ḳuvā-yı ḳuvvetde olan ma'āni-i 'aḳliyye aña bi'l-fi'l idi. Ḥīn-i baḥşde ṣaḥn-ı pehn-i cedeli 'ayn-ı 'ulemāya ḥalḳa-i cimden (F114b) teng iderdi ve miżmār-ı cedelde tekāvür-i ṭab'ına irḫa-i 'inān eylese 'allāme-i Fāris-i meydān meydānum iken anuñla hem-pā olamayup meydānına gelmege 'öẓr-i leng iderdi. Çün muḥit-i 'ilmi ḫayṭa-i ḫıṭṭa-i 'ulūmı muḥāṭ eyledi ve 'avālim-i 'ulūm-ı mütedāvilede basṭ-ı bisāṭ eyledi. 'İlm-i te'sis-i luġat tekmīlinden naḥv mīzān ve burhān-ı kelāma 'atf-'inān-ı 'ināyet eyledi. Ḥikmet Allāhuñ benān-ı beyānı miftāḥ-ı ebvāb-ı ma'āni olup 'ilm-i fürū'da uṣūlden tefsīrden ḥadīṣ eylese Caru'llāhı cārūkeş-i ḫāne-i fażlı itmege himmet eyledi. Bunuñ fenn-i manṭıḳda nuṭḳ-ı Mesīḥ-āsāsın ve kelām-ı rūḥ-efzāsın işidüp zemāne rūḥ-ı Mübārek-şāh-ı Manṭıḳı'yı olmış mübarek gibi āzād eyledi. Mīrek Çengi bir el öñürdi ḳopuzı götürdigüne kendin şād eyledi. Cevdet-i iẓ'ānı şöyle idi ki ta'ammuḳ ḳaṣd eylese burc-ı delvden şu'ā'-ı şems gibi aṣār-ı nevk-i ḫāmesi devāta (A113b) inince ḳuvvet-i fikriyyesi bir naẓarda ġavr-ı çāh-ı Bābile inerdi ve sür'at-ı intiḳālde cānāneler aġızların açup leblerin depretseler 'ālem-i ġaybden rūḥ-ı mücerred cism-i maḫṣūṣa ḥulūl itdügine ḥükm iderdi.

Şümūl-ı ʻulūm u fünūnı ve iḥāṭa-i ʻaḳl-ı naḳl-ı āzmūnı şöyle eyledi ki العلم نقطه انماكثر ها الجاهلون nüktesi sūveydā-yı ḳalbinde dāne-i ḫaşḫāşda sūre-i iḫlāṣ gibi muḥarrer idi. Gūyā ḳalb-i ṣanavberi ilişikli bir tūmār idi ki fihrist-i ʻulūm anda musaṭṭar idi. Ḳuvvet-i bāṣire ki raḫş-ı rehvār-ı mıżmār-ı meyādīn-i rü'yet-i reviyyetdür. Dest-i dīdede tāziyāne-i müjgānuñ ḫayālin görmekle ṭurfetü'l-ʻaynda ḳaṭʻ-ı mesāfe-i ʻilm ü ʻayn ider. Bunuñ ser-menzil-i nihāyet-i feżā'iline naẓarı irişmez tīredür (P115a) ve ʻaḳl-ı çālāk ki āyīne-i ḳuvvet-i müteḫayyilede ṣūret-güster ola. Fi'l-ḥāl anı menaṣṣa-i bürūzda cilveger idüp gāh kemend-i ḥıbāl-i ḫayāl ile māverā-yı simāka çıḳar ve gāh delv-i çāh-ı taʻammuḳ tefekkür ile mādūn-ı semeke iner. Anuñ taʻaḳḳul-ı meʻāli vü mefāḫirinde nā-çīz ü ḫıredür. İstiʻdādı luṭf-ı pādişāhāne ve gevher-i cevher-i nişānı ḥüsn-i terbiyyet-i şahāne muvāfıḳ olduġı cihetden pādişāh-ı ʻālem-penāh anlaruñ kendi yanlarında olduḳların murād idindiler. Ḫāceleri (F115a) merḥūm Şems Çelebiye dāmād idindiler. Ḳonyada vü Kütahiyyede yanlarında ḳāḍī idüp baʻdehū teşrīf-i pādişāhı (B80a) ḳarīn-i rūzgārı olup mevleviyyet ile muʻanven oldı ve ḳażāsı hem-pāye-i Şām u Ḥaleb olup beyne'l-mevāli bu ūlviyyet ile muʻayyen oldı. Envāʻ-ı riʻāyetlerine muʻtād idindiler yümn ü iḳbāl ve şeref ü iclāl ile serir-i salṭanata şeref viricek Burusaya vü İstanbula ḳāḍī itdiler. Ḥālā ol iḥsānların żamīme-i inʻām-ı māżi itdiler. Ulūm-ı külliyyede yed-i ṭūlı ve fühūm-ı cülliyyede rütbe-i ʻulyāları olduġından ġayrı ḥüsn-i ḫasā'il ü luṭf-ı şemā'illeri fihrist-i küttāb-ı mekārim-i aḫlāḳ (A114a) ve kef-i deryā-nevāları maḳsim-i idrārāt-ı erzāḳ-ı fuḳarā-yı erbāb-ı istiḥḳāḳdur. Gāhī luṭf-ı ṭabʻlarından şiʻre tenezzül iderler. Naẓmlarınuñ belāġat u feṣāḥatden ḥaẓẓ-ı vāfirleri vardur ve şiʻrleri yek-dest ü hem-vārdur. Bu ebyāt-ı güher-nisār anlardan nümūnedārdur.

Ġazel : Tīġin alsa beni öldürmege cānān eline
(S58a) Ḥaẓẓ-ı cānum durur ammā bulaşur ḳan eline

Dest-i zülfüñ ki ḳaçan ḳabż ide ḫāl-i ruḫuñı
Ṣanuram aldı yine gūyını çevgān eline

Rūyını ʻarż idicek yār nişār itmek içün
Geldi alup zerini her gül-i ḫandān eline

Aldanup āl-i raḳībe dime rāz-ı ʻışḳı
Virme ey dil ṣaḳın imānuñı şeyṭān eline

İtmeye mülk-i bedî' içre ma'âniyi beyân
Ḥüsn-i naẓmuñ ki Vuṣûlî gire Ḥassân eline

Velehû : Düşer hecrüñde ey meh necm-i eşküm bir niçe gündür
Baña yâr olmadı ṭâli' sitârem ḳatı düşkündür

Velehû : Dimez derdine 'ışḳuñ çekmeyen derd-i eceldür bu
Ṭabîbem ṣayru ḥâlin ṣaġ olan bilmez meşeldür bu

Velehû : Ḳafesdür rûḥa ten ḳurtar 'adem mülkine îṣâl it
Beni 'âlem kuyûdından ḥabîbüm fâriġü'l-bâl it

Ġazel : Mihr-i 'âlem geşt ider eṭrâf-ı çarḫı sû-be-sû
Olmaġa sen âfitâb-ı ḥüsne bir dem rû-be-rû

Mû-miyânuñla dehânuñ baḥşin itdük yoḳ yire
Ḳaldı farḳ olınmadı biri birinden mû-be-mû

Görmege sen meh-cebîni her gice mâh-ı felek
Şehrüñ için ṭolanur menzil-be-menzil kû-be-kû

(P115b) Dem-be-dem deşt-i belâda fırḳatüñdendil-berâ
Oldı çeşmümden revân seyl-âb-ı eşküm cû-be-cû

Tîre-dil eydür Vuṣûlî ḫışm idüp aña küsûf
Ṣaḳın olmasun güneş ol mâh-rûya rû-be-rû

VUṢÛLÎ-İ DİGER : Yaḥyâlı uruġından ol ulu ocaġuñ fürûġından uç beglerinden ve uç beglerinüñ yeglerinden Küçük Bâli Paşa oġlı Meḥemmed Begdür ki Dergeh-i Arad begidür. Ḥüsn-i ḫulḳ u tayyib-i ḫalḳı cem' itdükden ṣoñra küberâ-yı ümerâya lâzım olan 'adâlet û saḫâvet û şecâ'at şânında kâmildür. Maḫlaşı Vuṣûli olduġı gibi ḥüsn-i ḫışâlde kemâle vâṣıldur. 'Adâletde bir mertebedür ki şarâb âdem ṭutduġın ṭuydı Süleymân gibi ol dîvi şîşeye ḳoydı. Duḫter-i rezüñ 'araḳ-ı cebînin (B80b) ṣurâḥi (F115b) ḥarâmî gibi alduġı içün (A114b) ḳadeḥe bî-ḳuṣûr ödedüp burnından getürdi. 'Ud u berbaṭ perdeden

çıḳduḳları içün burınlarına ḳıl geçürdi şem' her bezme varduğı içün başına odlar yaḳdı def ü deblek bir iki manḳūr içün ḳızdurduğı içün dünbelegin yüzine urdı başına ḳaḳdı. Sāzende çengüñ ardına geçdügi içün mıżrābdan dırnaḳlarına ḳamışlar yürütdi. Ṣurāḥi sāḳiye boğaz çekdügi içün ḳanın ḳurutdı. Seḫāvetde bir meşābededür ki her gün öñinde bahār u ḫazān nümāyan olur. Bezminüñ evvelinde bahār bādām gibi dirempāş olur ve meclis āḫirinde faṣl-ı ḫazān gibi zerfeşān olur. Şecā'atde öyledür ki eger şırığın toğrıdup Egriye at ṣalsa derdimüz egirdür. Köle serdārınuñ yüzine güle baḳsa surūrından külāhını göge sergidür. Ġarīb yigidüñ penāhı ve erbāb-ı seyāḥat olan āyende vü revendenüñ Ḫānḳāhı esīr-i kāfir (P116a) olan ġazilerüñ ḫalāṣda mu'īn ü ẓahīrī ve üftādelerüñ destgīridür.

Maṭla' : Gül gibi çünki küşād oldı ġazā meydanı
Lāle-reng eyledi ḫūn-ı şühedā meydānı

Maṭla' : O miyān da güzel ol zülf-i semen-bū da güzel
Ḳılca yoḳ 'ayb begüm o da güzel bu da güzel

Maṭla' : Eger dāmānuña irmezse destüm dār-ı vuṣlatda
Elüm yaḳanda ey serv-i ser-efrāzum ḳıyāmetde

Maṭla' : 'Ārızuñda ḫāl-i 'anber-bārını ey yüzi aġ
Her ḳaçan seyr itsem olur baña her ṭaġ üsti bāġ

Saña yetmez mi delil ey meh ben abdāl oldıġum
Tekye-i miḫnetde tende her yanan dāġum çerāġ

Velehū : Rūy-ı zerdümden ḳaçurma gerden-i sīmīnüñi
Zīb içün zer-varaḳ çek şem'-i kāfūr üstine

Velehū : Ḥarīr ü aṭlas ehline işitdüm ṭa'n ider ṣūfi
Velīkin bilmez ol nādān anuñ ḫod daḫı kim ḫāli

ḪARFÜ'Z-ZĀ

ZĀRĪ : Ben bildigüm üç Zārī vardur. birisi Alaşehirli 'Abdu'rraḥmān Çelebi idi ki İbrāhīm Paşa-yı merḥūmuñ arpa kātibi idi ṣoñra dīvān kātibi oldı. Ḥīn-i vefātda Başrada defterdār idi. İyice şi'rde ḳalīlü'l-bıżā'a idi ammā envā'-ı muṣāḥebātda ve letā'if ü mutāyebātda ḫoş-meẕāḳluḳda ve kerīmü'l-aḫlāḳluḳda dād u dehşetde ve 'aṭā vü baḫşişde kāmilü'l-'ar idi.

Biri daḫı Toḳatlı dānişmend idi. Riyāzī-i merḥūm ile enīs-i ḫuṭūṭuñ envā'ın yazmaḳda ḫoş-nüvīs idi. Samsunīzāde Efendi İstanbul ḳāḍīsı iken dānişmendi idi (F116a). Sulṭān Muṣṭafā zemānında kātib-i dīvān oldı ol devletüñ zemānında ḫayli kāmrān oldı ṣoñra fetret zemānında ḥāli nā-ma'lūm oldı ve kendü bī-nām u feşān oldı. Bunuñ daḫı şi'ri ḥasebi ile meẕkūr ve şu'arā arasında meẕkūr olacaḳ ol ḳadar pāyesi yoḳdur.

İstanbullı meşhūr sūzenger ḫarābātī Zārīdür ve şu'arā zümresinde bu taḫalluṣ anuñ şi'ārıdur. Kendi keyyis küsec idi ve başında destārı dā'im kec idi. İgneden iplige dek ṣorsalar nesebi sūzenīye çıḳar ve ḥasebde çerāġı Ḥadīdīden yaḳardı. Mey-ḫārluḳdan ser-rişte-i kār elden gidüp eli başı gibi ditrerdi. Temāşa budur ki yine üstād (A115a) sūzenger idi eger şebāne vü ger ṣubḥ-dem idi. Her pīş-ḫānda Zārī peyrev ü pīş-ḳadem idi. Eyyām-ı rebī'īde bezm-i bahār ḳılsa sāġar-ı mey-i gül ve ḳulḳul-ı bülbüle ġulġul-ı bülbüldür diyü küşe-i meyḫānede zerrīn ḳadeḥden ve yāsemin gibi sīmin kāse-i pür-ferahdan gāh şarāb-ı lālegūn ve gāh benefşe vü gül-füsūn içerdi. Ve āvān-ı tābistānda

(S58b) *Mışra'* : خانه خمار را آب و هوای دكفرست

diyü İstanbuluñ leb-i deryāda āb u hevāda küşāde meyḫānelerde aylar ve yıllar yaylardı. Eyyām-ı ḫazānda

Li-muḥarririhī : İrüp göz ṣıtması devr-i zemāne
Dönüpdür erġuvāni za'ferāne

Ḫazān ceyşi irelden yaġı gibi
(B81a) Güneş ditrer ḫazān yapraġı gibi

Cihāna ṣarıluḳ oldı mü'ekkel
Çiçekler kehrübādan ḳıldı heykel

Dükān-ı reng-i zer olmışdı vādi
(P116b) Ḫazān irdi ḳatı açıḳ boyadı

Ne ġam gitse çemenden verd-i nesrīn
Ḫazān irdi ele al cām-ı zerrīn

Ḫazānuñ añmayup köhne bahārın
Bu gün nevrūz-ı ʻıyş it añma yarın

diyü ḫazān ṣoḥbetin kūy-ı muġānda görürdi. Hengām-ı zemistānda

Li-muḥarririhī : Eṡer ḳılmaya dirseñ zahmet-i dey
Dili germ eylesün keyfiyyet-i mey

diyü zemherīrde künc-i meykedede erbaʻīnler çıḳarurdı.

Li-muḥarririhī : Aransa her zemānda bir mekānda
(F116b) Bulunmazdı meger deyr-i muġānda

Muḥaṣṣal yıluñ dört faṣlında on iki ayında ḳışında vü yayında ʻömr-i meyḫānede geçer ve meyḫānede yir içerdi. Gāhī şarāba virecek aḳçesi ḳalmasa ʻaraḳ-ı cebīn ile ḳan derleyüp mey-i bahā taḥṣīline dükkānında olurdı. Elbette yā şarāb ḳabaġı yā ʻaraḳ şişesi yanında olurdı. Üştür-i ser-mest sūfār-ı sūzenden geçmek mümkünü'l-iḥtimal idi ol şarābdan geçmek muḥāl idi. Tenhā kār-ḫānesinde esbāb-ı bezmden igne başacaḳ yir ḫāli degül idi. Billūrīn cāmlar ve ṣāf u şeffāf ṣaġar-ı mīnā-fāmlar şuʻāʻından gice ile (A115b) igne düşse bulınmamaḳ iḥtimāli mümkin degül idi. Sene sittin ve tisʻami'e yılında naḳḳāş-ı dehr aña daḫı naḳş itmek içün sūzen-i ecel ve rişte-i kefen ile naḳş-ı naʻşın igneledi ve bād-ı fenā ḳabrine ḫak-i laḥd ile ḫāk-rīz eyledi.

Eşʻār-ı ū : Künc-i meyḫāne cāy-ı eglence
Ḳayd-ı dünya dilā bir işkence

Pehlivāndur eline sāġar alan
Şīr-i ner birle tutışur nice

Bir güzel vaṣlına irişmekdür
Ḳurı dünyāda uġramaḳ künce

Eblehāne degül mi fikr-i ṭavīl
'Ömr kūteh bu rūz şeş-pence

Ne ḳadar ġuṣṣa çekse bu Zārī
Bir iki cām ile olur şence

Ġazel : Çün ḥaḳīḳat rūyına ey dil mecāzi perdedür
İsti'ārāt u kināyātı ḳo gel ol perdedür

Eyleme zāhid tereddüd düş ayaġına müdām
Himmeti pīr-i muġānuñ da'imā her fendedür

Gözleme evc-i semā-yı ḫāk-i rāh ol ey göñül
Çün bilürsin kimse başmaz ol yüzi kim yerdedür

Ḫalḳ-ı 'ālem mūmdur ḳapusına ḳul olmaġa
Var ise mühr-i Süleymān ol perī-peykerdedür

Gelmez uyḫu gözlerüme Zāriyā şeb tā seher
Tā ki göñlüm ol şaçı leylī yüzi enverdedür

(P117a) *Ġazel* : Göz ḳarasın eşk ile yuyayın aġarınca
Tā kim naẓarı pāk ola dīdāre varınca

Kirpüklerüñüñ cānuma geçdüklerin ey dost
Bir bir diyeyin igneden iplige varınca

Gördükde ḫaṭṭ-ı la'lini cān itdi şehādet
Yüz sürdügine mühr-i Süleymāne ḳarınca

Dök şebnem-i eşkūñ gözüm ol kāküli sünbül
Nergislerini ḫāb-ı seḥerden uyanınca

Yāriyle görenler diyeler Zārīyi birgün
Şöyle oñarur kişiyi Allāh oñarınca

Bu ġazel temām kendinüñ ḥasb-i ḥāli vāḳıʿ olmışdur.

Ġazel : Mey kim mükeyyefāt-ı cihān sürūrı durur
Her cāmına hezār zer ayaḳ deri durur

Ṣūretde gerçi duḫter-i nāzuñ durur velī
Maʿnīde ġuṣṣa pīrezeninüñ eri durur

Ṣūfī mey içmezem diyü ḫalḳa riyā satar
Pīr-i muġānı gör ki riyāda beri durur

Mey ḫidmetinden olmasa ḫāli ʿaceb degül
Zārī emīr-i meygedenüñ çākeri durur

ZEMĀNĪ : Adı Maḥmūddur. Maḫlaṣı evvel Semāʿī idi ṣoñra Zemānī oldı. Mevlidi Ergene ve menşeʾi Edirnedür. Ṭarīḳ-i ʿilme sülūk idüp mevālī-i ʿıẓām ḫidmetinde sülūkı müntehī oldı. Baʿdehū taḥvīl-i (F117a) ṭarīk itdi. Sulṭān Muṣṭafā ḳullarından oldı. Sehl zemānda segbānları kātibi olup maḳbūllerinden oldı. Merḫūm-ı merḳūmuñ fetretinden ṣoñra bir defʿa Edirnede gördüm baʿdehū zemānı vü mekānı maʿlūm olmadı niçe zemān oldı. Baʿdehū Rūm beglerbegisi Aḥmed Paşaya ilticā vü intisab idüp sāye-i saʿādetinde zeʿāmet ile behremend ü kāmrān oldı (S59a). Ṭabʿı şiʿre ḫaylī mülāyim ve küşe ṭoḳınmaduḳ küşeler bulmaġa müdāvim idi. Hüner redīf ḳaṣīdesi vardur Nişāncı Celālzāde adına

Mıṣraʿ : Ḥaḳ bu kim anı gören dir āferīn üstādına

Eşʿār-ı ū : Zencīr-i zülf ü çāh-ı zeneḫdāna dil düşüp
Bir gözi yaşlu sāʾil-i zindān olup gezer

Bilmez ki niçe āzīde aġyārı gezdirüp
Gören ṣanur Zamānīyi segbān olup gezer

Maṭla' : Nigāruñ ḫāṭırı ḫaṭṭı ucından pür-ġubār ancaḳ
Yine āyīne-i 'ālem nümāda jeng var ancaḳ

ZEMĪNĪ : Nefs-i İstanbuldandur. Adı Maḥmūd maḫlaṣı Zemīnī idi. Zemānında (P117b) sipihr-i ḥüsnüñ mihr-i felek-i çārümīni idi. El-ḥaḳ siyeh-çerde ve sebz-fām nihāl-ḳāmet pür-cāẕibe ve pür-melāḥat bir cevān idi. İsḥāḳ Çelebi Ṣaḥnda müderris olduġınuñ evāḫirinde Zemīnīnüñ ṣīftesi ve baş açıḳ fīrīftesi idi.

Beyt : Dil-i İsḥāḳ ile 'ışḳ-ı Zemīnī
Utandurdı zemān ile zemīni

Şāma gidince kendiden ol ḥarāret bāḳi belki çaḳ olınca ol ḥālet ḳıyaḳı idi.

Beyt li-muḥarririhī : Gün yüzinden irmeyüp bir dem gözin aḫşāma dek
Ol sa'ādet ṣubḥınuñ sürdi ṣafāsın Şāma dek

Şāmdan daḫı ol ṣubḥ-ı sa'ādete ṭumār-ı nāme ile 'arż-ı sevdā iderdi. Dāġ-ı ḥasret ü eşk-i fırḳatin i'lām içün dirhem ü dīnār ve gāh metā'-ı 'ışḳı revācda idügin īhām içün cāme vü destār ihdā iderdi. Merḥūm zemānında Zemīnī 'ilme ṭālib olup merḥūm anı tāb-ı teb-i cehāletden ya'ni gölgeden vü güneşden ṣaḳınup himmet ü 'ināyeti üstine sāye-güster idi. Ol fevt olduḳdan ṣoñra Zemīni ṭarīḳ-i 'ilmden ra'bet idüp (F117b) ṭarīḳ-i sipāha raġbet gösterdi. Ḥāliyā erbāb-ı tīmārdan ve ol ṭā'ifede manẓūrān-ı enẓār-ı aṣḥāb-ı sa'ādet-i 'ālī-miḳdārdandur. Zemānında hem-sinn ü sāli olan Keşfīzāde 'Aṭā ile ki ḥüsni iẓhār-ı mine'ş-şemsi meşhūr ve kendi şu'arā zümresinde maḥallinde mesṭūrdur. Anuñla mu'āşır u mu'āşir ve biri biriyle şīr ü şeker gibi laṭīfeleri barışurdı. O buña telmiḥ idüp

(B82a) *Beyt* : Zemīnī didügüñden maḫlaṣuñı
Yirüm dimek midür ya'ni murāduñ

didükde bu anna taṣrīḥ idüp dimişdür.

Beyt : 'Aceb ehl-i seḫāsın Monlā Keşfī
Cihān ḫalḳın 'aṭāñ ile ṭoyurduñ

dimişdür. Ḳaṣṣābzāde nāy-zen Aḥmed Çelebi ki ney-zenlükde rūḥ-ı ḳudsiyyeden dem urur ve demkeşlükde dem-i 'isāya nefes oğul dirilür. Ḥażret-i Monlā anuñ gelecegin saġīr-ı 'ālem-i ġaybīden semā' idüp sā'ir ney-zenleri aña ḳıyās itmekle ney ḥaḳḳında

(P118a) *Mıṣra'* : بشنو از نی چون حکایت مکند

buyurur belki buncadan mürde-i ṣad-sāle iken bād-ı ṣabā bunuñ nevā ḫatta ṣadāsın ḳabrinde gūşına irgürse tāze ḥayāt bulup her gerdi mevlevi gibi semā' urur. Her nāy ki anuñ nefesine uġrasa ney-i ḫuşkı āteş düşmiş gibi göynürdi ve bu dem çeküp üfledükçe ġayrı ḳıyās üzre ehl-i hevānuñ āteş-i 'ışḳı söyinürdi. Nāyuñ ḳulaġına efsūn oḳısa üstād Ḳul Meḥemmedüñ dem-i nefesi baġlanurdı. Nāyı engüşt-i ḥayret gibi dehānında ḳalurdı. Nāyuñ delik delik baġrına bunuñ engüşt-i mu'ciz-nümāsı merhem-baḫş olurdı. Bu 'amelde her perdeden ser-āġāz eylese ney demsāzluġda pīş-rev olup taṣnīf-i naḳş ḳılurdı. Bir nāy-ı ḫuşkuñ ḳulaġına söylese yetmiş iki dilden ḫaber virür on iki maḳām ve yidi āvāze ve yigirmi dört şu'be yigirmi beş terkībden uyuvirürdi. Ṣāḥib-zebān-ı süḫandān olurdı ve bi'l-cümle (S59b) vaṣf u na'tında vaṣṣāfuñ ḳalemi elinde ḳalup ḥayrān olurdı. Ḳuvvet-i müteḫayyile teng-nā-yı fikrde der-zendān olurdı. Meẕkūr Aḥmed Çelebinüñ ney-zenlüge (F118a) hevesine hevā-yı 'ışḳ-ı Zemīnī bādī olup (A116a) āteş-i 'ışḳı cism-i ḫākisine sirāyet itdi. Ol şevḳ ile kesb-i ḥālet itdi. Ṣaḥrālarda vü meykedelerde gülşenlerde vü odalarda meşḳ iderek ney-zenlükde ber-kemāle vāṣıl belki mālik-i siḥr-i Bābil oldı.

Şi'r-i ū : Dünyā ḳaçan ki tāzelenüp nev-bahār olur
Ḳanlu yaşumla yeryüzi hep lālezār olur

Velehū : N'ola şehbāz-ı felek eylese pervāz-ı şikār
Bāl u per aña şafaḳdur meh-i nevdür minḳār

Dehenüñ mühr-i Süleymān ḫaṭṭuñ ism-i 'aẓam
N'ola ta'līm içün oḳısam ey gül-i ruḫsār

Ey Zemînî ne imiş dâ'ire-i ġam bildüñ
Merkez-i 'ışka başaldan ayaġuñ çün pergâr

ZÎREKÎ : Vâriş-i 'ilm-i vehbî vü müktesebi Zîrekzâde Meḥemmed Çelebidür. Babası Edirnede Çifte müderrisi iken fevt olan Paşa Çelebidür ki ḳâżî-'asker olan Mevlâna Rüknü'd-dîn Çelebinüñ (P118b) ḳarındaşıdur. Kendi ṣâḥib-ẕihn-i ẕekî ve aḳrân u iḫvânınuñ zîrekidür. 'İlm ü ma'rifetde 'adîmü'l-'adîl ve ḳuvvet-i fıṭrat u cevdet-i fıṭnaṭda bedi'ü'l-bedîl laṭîf-ṭab' u şerîf-şân ẓarîf-ḫılḳat u naẓîf-nişân (B82b) 'âlî-himmet ü bülend-reviş merdüm-ḫışâl u büzürg-meniş kimesnedür. Dânişmendlükde ḥüsn-i dânişi maḳbûl-i e'âli vü müsellim-i mevâli idi. 'Ümmî şâkirdi olan Ḳâdirî Efendiden mülâzım olup Burusada Emîr Seyyide ve Balıkesri medresesine müderris oldı. Andan iḫtiyâr ile ḳâḍî oldı ve ḳażâya râżı oldı. Her zemânda şânı bülend ve mekânı penâh-ı her derdmend kâşânesi mecma'-ı emâṣil-i rindân ve melcâ-i ẓurefâ-yı ehl-i 'irfân oldı. Esbâbı nefâ'is ve libâsı fâḫir- dür ve resm ü âyini 'âdet-i e'âli vü ekâbirdür. Ḫıssat u denâ'et hezâr ḥile idüp gerd olup her hevâya yeltense gird-i küyına iremez. Lem'a-i âfitâb u şu'le-i mehtâbdan ġayrı engel ḫâricden ḥarîm-i ḥürmetine giremez. Her ne yirde ki olsa gerek ma'mûr u gerek vîrânedür her üşlûbı emîrânedür. Niçe Anḳâ-yı Ḳâf-ı ḳanâ'at geçinilür her seḥer zebâb gibi ṭa'âmına ṣunarlar ve niçe (A116b) âyîne-dil nemed-pûşlar her gice pervâneler gibi (F118b) şem'î eṭrâfına dönerlerdi. 'Ömr-i nâzeneni ḫoş-ḫallüḳ ü kâmrânluḳ ile geçirürdi. Cemâl-i 'arûs-ı murâdı âyîne-i 'ıyş u 'işretde görürdi. Teşḫîẓ-i ḫâṭır içün gah bezendelüge tenezzül iderdi elinde ne kerâmet var idi ki bişürdügi yemek ġıdâ-yı cân ve mürde-i ṣad-sâle yise âb-ı ḥayvân olurdı. Bişürdükleri cennet ṭa'âmlarından nümûne ve ni'met-i mâlâ ya'ni re'tden ber-güne idi. Salmasın yiyen

Mıṣra' : ایا منازل سلمی فاین سلماك

diyü kâse-güylıġın iḫtiyâr iderdi. Köfte kebâbını yiyenleri bî-iḫtiyâr köfte-ḫâr iderdi. Baḳlavasın görenler sâ'ir ḥulviyyata ṣavm u sâl idüp elma ḫoş-âbını dadanlar oldı ḫoş-âb işi diyü sâ'ir ḫoş-âbları yemege istiġfâr iderdi.

Naẓm li-muḥarririhi : Baña ṣor ki ben bilürüm dadını
(P119a) Ḳabûn pilâv ile buġrasını

Yise mürde bulurdı tāze ḥayāt
Bişürse eger öli ḥelvāsını

Muḥaṣṣal eger 'ilm ü edebde ve eger ḥasb ü nesebde ferzāne-i zemān ve yegāne-i aḳrāndur. Anlar bizi vaṣf itdüklerinde lā didiler ise biz lā dimezüz. Anlar bizüm aṣlumıza daḫl idüp ṭa'n iderlerse biz anlaruñ ḥaḳḳında kemi aṣla dimezüz.

Li-muḥarririhi : Egerçi 'ırḳumı ḳaṭ' eyledi ol
Alup mıḳrāż eline ḥarf-i lādan

O müsteṣnāya ben lā dimem illā
Bu deñli var ḥelāl olmaz Ḫudādan

Ṭutalum misk yāḫūd 'anber olmış
Yaratmadı bizi de Tañrı lādan

Eş'ār-ı ū : Aḳar şūrābe-i eşküm raḳīb-i ḫār ile ḫardan
İlāhī sen ḫalāṣ eyle bizi bu şūr ile şerden

Gözine beñzeyüp nergis ḳulağına gül öykünmiş
Ne lāzım bunca cür'etler bir iki kūr ile kerden

Velehū : Ḫaṭuña cān virür dil gerçi kim şām-ı eceldür bu
Ezelden ey yüzi gün dün ġarībüñdür meṣeldür bu

Miyānından ḫaber ṣorarsañ iḳlīm-i melāḥatde
Ötesi kūh-ı billūra aşar bir anca beldür bu

(B83a) (S60a) ZĪNETĪ : Talebe zümresinden idi egerçi Sirozlı idi ammā siyeh-rūzlı idi. (A117a) Ḫayli ḳābil-i şān cevdet-i ẕihne ve leṭafet-i naẓma ḳādir şā'ir idi. Ṭab'ın muttaṣıl āzmāyiş ü cevāb dimek içün ekābir ḳaṣā'idin küşiş üzre idi. Fi'l-ḥaḳīḳa eger mu'ammer yāḫūd müddet-i 'ömrinde bir 'āli himmetüñ ḥüsn-i terbiyyetine maẓhar olsa çoḳ ma'nāya dest urırdı ve dīde-i 'ālem anuñ āyīne-i (F119a) ṭab'ında niçe ebkār-ı efkār-ı cemālin görürdi. Ḥayfā ki

Mışra' : Bahārına ḫazānı ḳarşu geldi

rūz-ı 'ömri çāştgāha irmedin āfitāb-ı ḥayātı ṭolındı sāli şülüşine varmadın güni ṭutıldı dānişmend iken eyyām-ı cevānīde ḥasret ü miḥnetle fevt oldı. Mevtine *fevt-i Zīnetī* tārīḫ oldı ki sene şülüş ve sittīn ve tis'ami'ede vāḳı' olmışdur.

Ġazel-i ū : Bāġa seyr içün ḳadem k'ol āteşīn-ruḫsār ḳor
Ḫānmān-ı gülşene bir niçe yirde nār ḳor

(P119b) 'Azm-i bustān eyledükçe ol ruḫı gül-nārsuz
Yaḳmaġa cānum olur her ġonce-i gülzār ḳor

Ol mehüñ cemālinden cüdā 'āşıḳlaruñ
Yaġdurur başına her şeb āh-ı āteşbār ḳor

Ḫoş diril aḥbāb ile kim bu ṭabīb-i dehr-i dūn
Şerbet-i mergi ṣunar ne yār ne aġyār ḳor

Ey şeh-i 'ālem vefā eylerse 'ömr-i nāzenīn
Medḥüñ ile Zīnetī dünyāda çoḳ āṣār ḳor

Li-muḥarririhi : İtmedi ḥayfā vefā ammā ki 'ömr-i nāzenīn

Velehū : Siyeh fūta ḳuşanup girse ḥammāme o meh-peyker
Ḫalāyıḳ ṭās çalarlar a ṭutıldı ẓann idüp yer yer

İnüp ebr-i sepīd eyler iḥāṭa mihr-i tābānı
Sürindükçe varup ḫalvetde ṣabun ol meh-i enver

ZEYNĪ : İstanbullı idi. Ḥāfıẓ ve ḥāfızzāde idi. Şūḫ-ṭab' ü küşāde-dil ü sīne-sāde idi.

Beyt : مکو تنها که داده حسن یوسف حق نکارم را
که بخشد حسن دکر نغمه داودی یارم را

mücibince ḥüsn-i cemāl ü ḥüsn-i ṣavtı cāmi' idi. Devr-i ḫānluġı zemānında (A117b) bülbül-i gülşen her cāmi' idi. Na'ra-i 'uşşāḳla ḳubbe-i cāmi' pür-velvele idi belki ḳubbe-i eflāk pür-ġulġule olurdı. Ġāyet şūḫ u şöhr-āşūb idi ve 'işvesiyle her meclisde maṭbū' u merġūb idi. Süvārī-i ḳasīrü'l-ḳāme vü keṡīrü'l-hāme ile mu'āṣır u mu'āşirler idi. Süvārī bunuñ ḥaḳḳında didi ki

Beyt : Ṣaḳalı çaḳ saña beñzerdi Zeynī
'Aceb bilsem bilür misin özini

Ol daḫı Süvārī ḥaḳḳında dimişdür ki

Beyt : Şaḳa meydānınuñ çābük süvārı
Midilli bergīri ya'ni Süvārī

Zeynī bir zemān maḥfel-i ḥuffāẓuñ revnāḳı ve meclis-i 'uşşāḳuñ zeyni oldı. Niçe zemān cüz'-ḫān u devr-ḫān oldı. Ba'dehū ḳaba ṣaḳal ṣarḳıdup Ḳaraman bāzārında ṣaḥḥāf dükkānı açup ṣāḥib-ser ü sāmān oldı. Bu eṡnāda Fındıḳ Memi ki 'ışḳı nuḳl-ı meclis-i 'uşşāḳ idi anı sevüp 'āşıḳ-ı yār-ı piste-dehān oldı. Ṣübūtī daḫı 'āşıḳ idi biri birine raḳīb idiler bir gün üçi Nişāncı (F119b) ḥammāmında cem' oldılar Zeynī Ṣübūtīye (P120a) ta'rīż (B83b) idüp didi ki

Beyt : Gerçi uyuzlanup ṭolaşur it raḳībler
Fındıḳ Memi yirine meger ḳozum alalar

Ṣübūtī daḫı Zeynī'nüñ saḳalınuñ ḳabaluġına ta'rīż idüp bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Kıṭ'a : Seḥer ḥammāma girdüm Zeynī geldi
Cihānuñ zīveri vü zeyni geldi

Ṭaşaġumla saḳaluñ vezne urdum
Saḳaluñdan ṭaşaġum yeyni geldi

Zeynī ter düşüp fi'l-ḥāl saḳalın ü ḳaşın ü kirpigin çār-ḍarb trāş eyledi kendüyi ḳalenderlere baş eyledi. (S60b) Dil-ber Zeynīnüñ bu ḥālinden 'ār idüp ṣoḥbetinden redd eyledi. Bu ḥālde Zeynī mey-ḫārluḳ ü bī-kārluḳ kārına ṭadandı gāh şarāb germiyyetine ve gāh afyon keyfiyyetine aldandı gitdükçe afyona

maġlūb oldı faḳr ġalebesi ile meflūk u menkūb oldı. Bu ḫālde bir ḳıza daḫı mübtelā olup ʿaḳd-i nikāh ile ṣayd itdi. Āḫir cihetlerin ṣatdı maraż daḫı hem-dem (A118a) olup faḳīr ü zelīl marīż ü ʿalīl dünyādan gitdi.

Şiʿr-i ū : Küsüpdil-ber selāmını keselden
Ṭabīʿat olmadı ḫālī keselden

Ṣarrāf Ḥasan Bālī nām dil-ber ḥaḳḳında dimişdür.

Murabbaʿ : Āl ile göñlüm alan ruḫlarınuñ alıdur
Serv-ḳaddin severüz himmetimüz ʿālīdür
Ġayrıdan şimdi ḫayāliyle göñül ḫālīdür
Sevdügüm şehrde ṣarrāf Ḥasan Bālīdür

ZEYNĪ-İ ŞĀNĪ : Sirozlıdur. Anaṭolı ḳażī-ʿaskeri Muʿallimzāde muʿallemlerindendür. Şuʿarānuñ ḳavābilinden ve ḳavābilüñ emāṣilindendür. Faḳīr ile baʿżı zemānda muṣāḥabet ü mümālaḥat itmişdür. Baʿżı ḫoşça ebyāt andan ṣādır olmışdur.

Eşʿār-ı ū : Fāş eyledi āfāḳa yine dildeki derdi
Gördüñ mi ne reng itdi baña çehre-i zerdi

Ġazel : İtmeyüp dilde şehā mihrüñi pinhān ṣubḥ
Eyledi şevküñ ile çāk-i giribān ṣubḥ

Destine ṣaʿṣaʿadan aldı ʿaṣā-yı zerrīn
Küyuña geldi yine olmaġa derbān ṣubḥ

Ṣaḥn-ı ṣaḥrāda seḥerden görinen jāle degül
Görüp aḥvālümi oldı baña giryān ṣubḥ

Ṣanma peydā olanı ṣaʿṣaʿa ey meh mihrüñ
(P120b) Ḳapmaġa ṭopını aldı ele çevgān ṣubḥ

Her seḥer küyıña ʿazm itse n'ola Zeynī-i mest
Ḫūb olur ey yüzi gül seyr-i gülistān ṣubḥ

ZEYNEB ḪĀṬŪN : Amasiyyalı bir ḳāḍī ḳızıdur. Ṭā'ife-i nişānuñ ehl-i ʻaḳl u temyīzidür. Sulṭān Bāyezīd devletinde ve Sulṭān Aḥmed ḫidmetinde Mihrī ile muʻāşırlar imiş ve ḳaṣīde vü medīḥalar virmege mübāşirler imiş. Mihri izdivācdan ʻār idüp ölince tecerrüd ile geçinmiş Zeynep ere varup eri ḥükminde olup şiʻrden (F120a) ve ricāl ile muṣāḥabetden çekinmiş. Bu beytler Zeynebüñdür. Rütbetde bī-reyb zīnetger ebyāt-ı ehl-i beyt-i şuʻarādur ki niyyet-i s̱ebt olındı.

Şiʻr-i ū : Keşf it niḳābuñı yiri gögi münevver it
Bu ʻālem-i ʻanāṣırı firdevs-i enver it

Depret lebūñi cūşa getür ḥavż-ı Kevs̱eri
ʻAnber ṣaçuñı çöz bu cihānı muʻaṭṭar it

Ḫaṭṭuñ berāt yazdı ṣabāya didi kim
Var milket-i Ḫıṭā ile Çīni musaḫḫar it

Āb-ı ḥayāt olmayıcaḳ ḳısmet ey göñül
Biñ yıl gerekse Ḫıżr ile seyr-i Sikender it

Zeynep ḳo meyli zīnet-i dünyāya zen gibi
Merdāne var sāde-dil ol terk-i zīver it

ḤARFÜ'L-ḤĀ

(B84a) ḤĀFIẒ-I ʻACEM : İsmi Meḥemmed babası nāmı ʻĀdil laḳabı Ḥafıẓdur. Ḳarındaşı Ḳuḳla ʻAcem ile meʻan diyār-ı Rūma gelmişlerdür. (F120b) İkisi bile ʻilm ile şöhre-i diyār ve maḳbūl-ı ʻulemā-yı ʻaṣr u mevāli-i kibār olmışlardur. Kendiden istimāʻ itdügüm taʻbīr budur ki *Rūma geldügümüzde ṭanṭanamuz ḫalḳ-ı ʻālemi serāsime itmişdür* dimişdür. Çün fażlından baḥs̱ ḫāric-i ṣaded ve ol baḥr-i girān-ı bī-kerān-ı bī-kenār u bī-ḥaddür. Keştī-i ḫāme anda ḳaraya atar yāḫūd fülk-i ʻacze çatar. ما نحن فيه kim naẓm u eşʻār ve ẕikr-i şuʻarā-yı belāġat -şiʻārdur. Şiʻlerinden ceste-ebyāt u güzīde-kelimāt īrād olınur. Mevlānā-yı meẕkūrdan egerçi mü'ellefleri olan kütüb ü risā'ildeki düstūrları ki muvaḥḥiş-i (A118b) ḫayālāt u ābī kelimāt u vāhī ʻibārāt ile edādur. Üslūb-ı şiʻrde daḫı bu

'ādetleri mer'īdür ammā gāhi rengīn-ma'nālar ve selīs-edālar anlardan sādır olur ki ḥayret-efzā-yı 'uḳūl ve 'ibret-nümā-yı şu'arā-yı fuḥūl olur. Cümleden Ḳādirī Efendi ki ṣāḥib-'ayār-ı mi'yār-ı şu'arā ve mu'ayyen-i meḳādir-i fużelādur bir meclislerinde bu iki maṭla'ın oḳıyup medḥ ü s̱enā itdüklerinde faḳīr bi'ẕ-ẕāt ḥāżır idüm biri budur ki

Maṭla' : Felek altūn benekdür ki zemīni āsmānīdür
(S61a) Şeh-i mi'rāca lāyıḳdur o ḫil'at ḫüsrevānīdür

Biri daḫı bu maṭla'dur ki

Maṭla' : Ḫoşā ki meykede küncinde bir yataġum ola
Elüm ayaġum ola kāseden ferāġum ola

Bu maṭla'ı daḫı siḥr-i ḥelāldür.

Maṭla' : Bāde ḥalliġa 'acā'ib ḥīle buldum gūş idüñ
Mest oluñ teklīf sāḳıṭ bulsun andın nūş idüñ

Bu beytine ḫod naẓīre muḥāldür.

Beyt : Fenā 'ışḳ içre ol bolġay ki ism ü resm hem ḳalmas
Cünūn birle ḥikāyetler ḳoyup gitmek ni şöhretdür

Sulṭān Selīm-i merḥūm Amasiyyada (P121a) ḳışladuḳlarında merḥūm Merzifonda müderris bulunmış. İttifāḳ pādişāh Merzifona şikāre gelüp cūybār kenārında ḫayme vü ḫargāh ḳurup bār u bengāh urup nüzūl-ı iclāl iderler. Monlā a'yān-ı şehr ile istiḳbāl iderler. Bu ġazeli diyüp yazup rikāb-ı şāhīye irsāl idüp şāh görüp pesend itmiş ve cā'izeler virüp İstanbulda 'Ali Paşa medresesine getürüp behremend itmişdür. Ol ġazel budur.

Ġazel : Dilā tā irmesün kimse mühimġa nāleler yanglıġ
(F121a) Ḥişār it āteşīn āhı sen aña hāleler yanglıġ

Şehā āb-ı revānı teb ṭutupdur reşk-i ṭab'uñdan
Leb-i cūy üzre ḫārgāhuñ imes teb-ḫāleler yanglıġ

Şabā yanglıġ şarılsam aña pinhān min hevādārı
Vücūdum maḥv ḳılsam ol gün anda jāleler yanglıġ

(A119a) Baña bir sebze-fām olsa ki gülgūn pīrehen giyse
Çıḳarġanda başıdın gönglegini lāleler yanglıġ

Efāżıl gerçi خير الكلام ماكان من الوهم بعيدا والى الفهم قريب buyurmışlardur. Bunlar bu ma'nānuñ 'aksin revā görmişlerdür. Binā'en (B84b) 'alā hāẕā bu maḳūle kelām daḫı anlaruñ ṭab'larından yüz gösterdi.

Şi'r : 'Ankebūtı mirese çek meges āhūysa ger
Bu hevā şaydgehīde ne 'aceb tāzī göre

Ḳoyına gelme ḳuzı yoġsa saña dek gelürem
Güsfendüm başum üstündeki bīnini göre

Murād nām bir sīm-endām gulāmlarına bende olup 'ışḳbāzluḳ idüp ol vakāyi'i bir kitāb itmişlerdür. Nāmı **Nefşetü'l-maşdūrdur.** Ḥaḳḳā ki kütüb-i 'ışḳıyyede nādirü'n-naẓar mesṭūrdur. Ve **Şerefü'd-dīn Yezdīnüñ Tevārīḫ-i Tīmūrın** terceme idüp bir kitāb itmişlerdür. Ve bir kitābları daḫı vardur **Şāh-nāme-i Ebū Türābī** Ḥażret-i Murtażā 'Alinüñ menāḳıbını cem' itmişlerdür. Ammā her birinde ol ḳadar iẓhār-ı fażl itmişlerdür ki sözleri añlanmamaḳ mertebesine yetmişlerdür. Ḳarındaşı Ḳukla 'Acem tā'ūndan vefāt itdükde aña didügi merşiye bu minvāl üzredür.

Beyt : Cenā'izler cenāzātı ḳaṭārın gördüñüz mi vāh
Cenā'izler cemād ayaḳları ādem ma'āẕ-Allāh

Mevlānā-yı (P121b) mezbūr Bayrām nām mu'īdlerine i'āde-i Şaḥn içün virdükleri 'arz şūretidür: بجناب نوآب كامياب عرضه ميرود كه اعاده مدرسه ثالثه
ضلع عربى ثمانيه بخدمت مجرزالفضل و آلكلام الذى هوفى الا نام كاسمه فى
الا نام مولانا بيرام توجيه نموده شد كه پيچ اكچه عثمآنى و دواش و دو هجره
اكر عنايت فرماييد فهرنماينه للسول ونهايته الماmول

Şerefinde olan kitāblarınuñ ismi daḫı ġarībdür ماليكن عاملا شرفيا ولاوحشياغربيا dā'iresinden ḫurūca ḳarībdür. Ba'żı ẓurefā (A119b) rivāyet iderler ki bir gün monlānuñ ziyāretine vardum (F122b) kendilerin içerüde 'ālem-i

ḫābda ve oġulların ṭaşrada cem'iyyet-i aṣḥabda buldum. *Çelebi Efendim niye meşġulsüz* didüm. ***Medā'inü'l-'ulūm*** *kitābın oḳurdum* didi. Bu kitāb ne pāye kitābı olduġın bilemedüm ḳarīne ile ma'lūm idinmek içün *bundan evvel ne kitāb oḳurduñuz* didüm. ***Me'ārikü'l-ketā'ib*** *oḳurdum* didi. Gördüm bu kitāb daḫı 'ādetde oḳunmış degül ve nāmı ḳulaġuma doḳunmış degül. Yine bilemeyüp *yā bundan ṣoñra* (S61b) *ne oḳursuñuz gerek* didüm. ***İrcā'ü'l-'ulūm ilā Noḳṭa ve İḥdā*** *kitābın oḳusam gerek* didi. Bunı daḫı bilemedüm sükūt itdüm. Meger bu cümle Monlanuñ kendi mü'ellefleri imiş.

ḤĀFIẒ-I SİROZĪ : Bu Ḥāfıẓ Sirozīdür ve rūzgāruñ rind-i cihān-sūzıdur. Ṭarīḳ-i 'ilmde iken ferāġat idüp gāh Cemāl Ḫalīfe zāviyesinde ve gāh ġayrı ḫānḳāhlarda mecma'larda ṣoḥbetgāhlarda āvāreliḳ idüp 'ömr geçirürdi. Gāh velāyetinden ve gāh melāmetden dem ururdı. Āḫir bī-ser ü sāmānluḳda ve rūzgār-ı perīşānluḳda 'ömri encāma ve ṣubḥ-ı ḥayātı şāma irdi.

(B85a) *Maṭla'* : 'Āşıḳlaruz belāzedeler mübtelālaruz
'Ālemde bir muḥabbete ḳalmış gedālaruz

Ġazel : Yārdan geh luṭf u geh ihmāli ḫoş görmek gerek
'Āşıḳ olan cümle-i aḥvāli ḫoş görmek gerek

Ben ḳuluñda gerçi istiḥḳāḳ yoḳ iḥsānuña
Pādişāhum bende-i pāmālı ḫoş görmek gerek

Çünki dehrüñ nīk ü bed Ḥāfıẓ ölümdür āḫiri
(P122a) Bir geçinmekdür hemān her ḥāli ḫoş görmek gerek

ḤĀLETĪ : Ṣanavber Ḳāḍī oġlıdur ve Rūmilinde Köstendil Ilıcası anuñ maḥallidür. Şehr-i mezḳūr Rūmilinüñ yüzi ṣuyıdur dünyāda bāġ-ı Firdevsüñ bir küyıdur. Bu faḳīr ol şehrüñ ḥaḳḳında böyle dimiş idüm.

Meşnevi : Güzeldür Rūmilinüñ cümle cāsı
Yüzi ṣuyıdur amma Ilıcası

Anuñçün ṣuları dā'im ılıdur
Ki her gice perīler menzilidür

Fürūġ-ı māhdan virüp ferāġı
(A120a) Olurlar baḥr-i ḥavzuñ şeb-çerāġı

Merḥūmuñ adı ʻAbdu'llāh Çelebidür. Ḳużātuñ şehlevendi ve ẓurefānuñ ser-bülendi şāhveşlerüñ gedāreviși ve gedāveşlerüñ şāhmenişidür. (F122a) Ḫılḳati ẓarāfet ü cibilleti neẓāfet üzeredür. Nefsinde fıṭratı terk-i dünyā ve fıṭnatı ʻışḳ-ı Ḫudā üzeredür. Her ḫışal-i ḥamīde ki vardur anı cāmiʻdür ve her ḫışāl-ı nigūhīde ki vardur andan müctemiʻdür. Seḫā vü ʻaṭā vücūd-ı ṭıynete ṭayyibesinde siriştdür ve mekārim-i aḫlāḳ çīn-i cebīninde ser-nüviştdür. Revīşi pāk ve verzīşi bī-bākdur. Ṭarīḳ-i ʻilme sülūk idüp Mirim Kösesi dimekle maʻrūf Meḥemmed Çelebī ile Ḥaleb ḳażāsına bile varup anda Şeyḫ Üveys-i merḥūmdan tevbe vü ʻinābet ü ḫalvet itmişdür. Āḫir vālide ʻalāḳası ile

Mıṣraʻ : Ölmedin göster baña yā Rab yine Rūmillerin

diyürek Rūma gelmişdür. Merḥūm Anaṭolı ḳażī-ʻaskeri Ḳādirī Efendiye irtibāṭ ḳılmışdur. Merḥūm-ı merḳūma ferzend-i ṣulbı gibi muḥabbet itdi ve mülāzemete müstaḳıl pādişāha ʻarż idüp kendi ḳavli üzre çaḳ defterdārluġa dek terbiyyet itdi. Andan Anaṭolı ṭarafında ḳāḍī oldı. حب الوطن من الایمان mūcibince vālidesi rıżāsın gözedüp Rūmda muʻazzemāt-ı bilāddan Gelibolıya vü Yeñişehre vü Filibeye vü Selānike ḳāḍī oldı. Ber-vechile ḳāḍī oldı ki bā-vücūd ki dem-i germ ü serd ile ḥabābuñ göñline ṭokınup ḫāṭırın ṣıyam diyü ḫavf iderdi. Yine perhīzden şuyı üfürüp içerdi. Muḥaṣṣal Rūmī iken ʻArab u ʻAcemi gezüp ʻArabuñ lafẓın luṭf u mürüvvetin ve Diyār-ı bekrde niçe (P122b) zemān ḳassām olduġı sebebden ʻAcemüñ ẓarāfet ü neẓāfetin ve Rūmuñ ẓekā vü leṭāfetin cāmiʻ idi. Mekārim-i aḫlāḳı naḳl-i mecālis ü mecāmiʻ idi. Egerçi şiʻre verzişi yoġ idi ammā bī-iḫtiyār ġalebe-i ʻışḳ ve cezbe-i şevḳ ile (B85b) vārid olan kelimātı göz görmedük dürr-i şemīn ve ḳulaḳlar işitmedük güşvāre-i rengīn idi. Aṣlā kitābet-i şiʻr ile belki bir ḳayd ile muḳayyed degül idi. ʻAlem-i ıṭlāḳda şöyle muṭlaḳdı ki bir ḳayd aña ẓiʻl-yed degül idi. (S62a) Didüklerin daḫı yazmaz meger ki yanılup yaza nā-gāh (F122b) zīrā ki yazmaz yañılmaz bir Allah. Ḫayālī-i merḥūmdan defʻatle işitdüm ki *ben şiʻrde ʻAbdu'llah Çelebiden ḳorḳardum eger ol şiʻre iştiġāl eylese hāle gibi benüm şiʻrüme elek aşardı ve deyr-i ʻāleme erġanuñ gibi ṣıyt u ṣadā ṣalup benüm çāñuma odlar ṭıḳardı.*

Eş'ār-ı ū : Yine 'ışḳ āteşiyle rūşen itdüñ baġrımuñ dāġın
Çerāġuñ aydın uyardun o kül öksüzi ocaġın

(A120b) Degül mehle şafaḳ peydā olan gerdūnda vaḳt-i şubḥ
Ḳarasını ḳoparurken ḳanatmışdur felek dāġın

Seḥer gün gibi ṭoġdum diyü ol meh şaldı ferdāya
Dirīġ aḫşāmdan farḳ itmedüm öyle olacaġın

Didüm ey meh saña eksükligüñ bil lāf-ı ḥüsn itme
Bu gün ol āfitābı gördüñ alduñ mı yüzüñ aġın

Ḳızarmış aġlamaḳdan gözleri Ferhād-ı kūhsāruñ
Dökülmiş her ṭaraf ḫāk üzre şanma lāle yapraġın

Velehū : Ḳo başdan ayaġa cism-i nizārum na'l u dāġ olsun
Saña ey nūr-ı dīdem her ṭarafdan göz ḳulaġ olsun

Bölündüñ ey kefen üstüme baña yār-ı ġār olsun
Götürdüñ ḫākden ben ḫāksārı yüzüñ aġ olsun

Velehū : Göz şalup 'uşşāḳı yir yir ġamze-i cānān arar
Ḫastedür ḫūnī gözüñ var ise bir ḳurbān arar

Ḳomasun yoldan ilüp her ḫār-ı dāmānum diyü
Deşt ü şaḥrālarda Mecnūn Leylāsın 'uryān arar

Velehū : Baña bir cām ile besdür temāşā-yı ḫayāl-i yār
Saña āyīne-i İskender ü dünyā temāşāsın

Ṭutup kuhsārı vü çaḳ eylemiş gördüm girībānın
Yitürmişdür seḥer Mecnūn-şıfat var ise Leylāsın

Maṭla' : Ne semen ḳalur bu gülşende ne gül ne yāsemin
Nesne ḳalmaz ādemüñ aldanduġı ḳalur hemīn

Velehū : Dāġlar dūdı tenümde tāze sünbüldür baña
Dāġum üzre dāġlar ḳatmer ḳaranfildür baña

Velehū : Yügrük at kendü yemin arturduġın bildüm meger
Eşk-i gülgūnuñ ġıdāsın eyledüm ḫūn-ı ciger

(P123a) *Velehū* : Her ḳaçan devr oḳısa maḥfilde cānānum benüm
İster ol devrüñ teselsül bulduġın cānum benüm

Velehū : Āşiyān itmişdi dilde muḥabbet göçdi
Yüri ey kebk-i ḫırām ol yuvadan ḳuş uçdı

Velehū : Ṭırāş ide diyü başum oldil-ber
Ṣoyındum ʻışḳ ile oldum ḳalender

Velehū : Dögerüm ṭaşlar ile sīne-i pür-dāġı ḳatı
Gele Ferhād göre ṭāġ ile ṭaşuñ cengin

Velehū : Dir idüm ḳahve fincanını sāġar gibi gül-rūdur
Velī bu ḳan olacaġuñ içi iñeñ ḳara ṣudur

(B86a) ḤABĪBĪ : Sulṭān Bāyezīd devrinüñ āḫirinde diyār-ı ʻAcemden gelmiş ehl-i ʻilm-şīve ve seyāḥat-pīşe kimesne imiş. Ekŝer-i edāları ʻAcemāne ve ḫilāf-ı-üṣlūb-ışuʻarā-yı zemānedür. Ṭabʻında taṣavvuf būyı şiʻrinde ʻışḳ çāşnisi vardur. Bu meşhūr müseddes aña isnād olınur.

Müseddes : Dün gördüm ol nigārı ṭarabnāk u ercümend
Kāfūr eliyle destelemiş ʻanberīn kemend
Baḳdum şikenc-i ṭurresine zār u müstemend
Bir şaḫş-ı nā-tüvān oturur gerdeninde bend
(A121a) Kimdür bu miskīn ol ne resendür didüm didi
Zülfüm kemendi tutḳunı cānuñdur senüñ

Bu ebyātı daḫı ḥaḳḳā ki āşıḳānedür.

Ġazel : Ger senüñ çün itmeyem çāk ey gül-i nāzik beden
Ḳabrüm olsun bu ḳaba egnümde pīrāhen kefen

Gitmeye başdan ḫam-ı zülfi ḫayāli sen mehüñ
Üstüḫān-ı kellem içre ṭutsa ʻaḳrebler vaṭan

ḤADĪDĪ : Edirne ḥavālisinden Ferecik nām ḳaṣabadandur Ḥadīdī taḫallüsine sebeb budur ki babası üstād āhenger imiş. Kendi ṭarīḳ-i ʻilme sülūk idüp ve ṭarīḳ-i Zeynīye müntesib olup mülāzım u müderris olup baʻdehū ferāġat eylemiş ammā sevdā-yı ḫām ile gāhi şiʻre heves idüp sovuḳ demür döger imiş.

(F123a) *Maṭlaʻ* : Ḳaşlaruñdan gördi māhum ġurre ġarrālanmaġı
Sünbülüñden ögrenür sünbül muṭarrālanmaġı

Bu hezl beyt daḫı anuñdur.

Beyt : Fīredil-berlerinüñ külçe-i sīmīnlerini
Be Ḥadīdī ne dögersin be demürden degül e

HARĪRĪ : (S62b) Burusalıdur. Aḥmed Paşa devrinde peydā olup Resmī ve aḳrānı ile muʻāşir olan şuʻarādandur. İbrişimkār olduġı ecdden taḫalluşı Ḥarīrīdür. Egerçi miyān-ı şuʻarāda oḳınacaḳ ve ipe uracaḳ (P123b) şiʻri yoḳdur ammā bu beyti ki nevādirdendür bir şāʻirüñ şöhret-peẕiri ve bir dīvānuñ evvelinde cāygīri olsa yeridür.

Beyt : Ey murādum ʻaksine devr eyleyen keçrev felek
Şimdi n'eylersin ki göñlüm nā-murād olmaḳ diler

ḤASBĪ : Keşfī-i merḥūmuñ birāder-i kihteridür. Germiyān ilinde Gedus nām ḳaṣaba anuñ yiridür. İbrāhīm Paşa-yı merḥūmuñ ʻunfuvān-ı vezāretde ve ʻunvān-ı siyāsetinde bir ḳan meclisinde bulınup paşa ʻörf emr eyler. Ṣubaşı evine getürüp ḳolından aşduġı gibi bu beyti bedīheten söyler.

Maṭlaʻ : Derd-i dāġ-ı ʻışḳ kim itmez taḫammül Ḳāf aña
Ḫoş döyer bu nā-tüvān göñlüm benüm inṣāf aña

İttifāķ şubaşınuñ ķızı füc'eten fevt olur şubaşı bunuñ bī-günāhluġına ḥaml idüp ḫalāṣ ķaṣd eyler. Paşaya iltüp *vāfir 'örf itdüm iķrār itmedi* dir. Yolda gözi daḫı bir aġaca doķınup mecrūḥ olur. Ḥasbī ol cerāḥat eleminden bīm-i mevt ile nīm-rūh olur. İrtesi Paşa naẓarına geldükde paşa gözini mecrūḥ görür. *Mollā Ḥasbī gözüñe n'oldı* dir. Ḥasbī *sulṭānum yirin begenmedi çıķmaķ ister* dir. Paşa daḫı *senüñ gözüñe* (B86b) *görinecek var* diyü yine ḥabse buyurur. Ḥasbī maḫlaşın tebdīl idüp Ḥabsī diyü taḫalluṣ ider. Ol maḫlaṣ ile niçe ķaṣā'id ü medā'ihi vardur. Şüyūḫ-ı şu'arādan (A121b) Başīrī vü Ẕātī vü Keşfī vü Ķandī cem' olup dīvān yolında Paşayı selāmlayup ḫalāṣa şefā'at iderler. Paşaya rıfķ u mülāyemet gelmiş iken ba'żı münāfıķlar *şu'arā sulṭānımı hicv ile ķorkudurlar ola mı* diyü ġammaz iderler. Paşanuñ tünd-kām-ı ḫāṭırın meydān-ı ġażabda tek ü tāze hemz iderler. (F123b) Paşa daḫı pādişāha 'arż idüp derdmendi der-zencīr ü muķayyed ider. Üsküdār ķarşusında Ketāyūn sarāyı dimekle ma'rūf ķal'ada maḥbūs-ı ebed ider. On yıl anda maḥbūs-ı ebed ķaldı. Ol ķal'a gibi deryā-yı eşk-i nedāmete ṭaldı. Bu murabba'ı ol vaķt dimişdür ḫayli derdmendānedür.

Murabba' : Yine bir āh ideyin derd ile devrān aġlasun
Nālişüm eflāke çıķsun çarḫ-ı gerdān aġlasun
Gözlerüm yaşın görüp deryā-yı 'ummān aġlasun
(P124a) Ḥālüme kāfirler acısun müselmān aġlasun

Olalı ḥasretle senden baña ey māh ayrılıķ
Çeşmümi giryān ider añduķça her gāh ayrılıķ
Müşkil işdür dostlar āh ayrılıķ vāh ayrılıķ
Ḥālüme kāfirler acısun müselmān aġlasun

Çünki şundı sāķi-i devrān baña cām-ı firāķ
'Ālemi ķıldı ķarañu çeşmüme şām-ı firāķ
Veh ki ben dil ḫasteyi öldürdi eyyām-ı firāķ
Ḥālüme kāfirler acısun müselmān aġlasun

Bir naẓar ķılsun diñ ol devletlü sulṭānum benüm
Bendesiyem luṭf u iḥsān eylesün ḫanum benüm
Şefķat itmezse eger ġurbetde yārānum benüm
Ḥālüme kāfirler acısun müselmān aġlasun

İbrāhīm Paşa ḳatl olunduġı gün ki tevābi'nüñ kimimüñ gözin çıḳarup kimünüñ başın yardılar. Ḥasbīyi daḫı ḫabsden çıḳardılar. Şānında cünün şu'besi var idi 'āmī vü sebük-ser ü meyḫār idi. Pür-gūy idi ammā ekşeri mühmelāt her dürlü ş'ir dir dirlerdi ammā türrehāt. Keşfī fevt olup ḫayli malı ḳalup oğlı olan şāh-ı ḫūbān 'Aṭāya degdi. Ol daḫı bir ol ḳadar daḫı kazanup ḫıref-i külçe-i sīmīn ve 'araḳ-ı cebīn ile kimine yüz yirde ḳoyup kimine boyun egdi. Ba'dehū bölüge geçüp ḫarāca varup kefereden alduġı ki māl-i nā-fercām u ṭoñuz ḳanı olup ḫarām-ender-ḫarāmdurfevt olmağla Ḥasbīye intiḳāl itdi. ربش واما البخيل بحادث اوودث temām yirine yitdi. Ḥasbī daḫı bir aḳçe ḫarc itmedin öldi. Gedusdan ba'żı etrāk u cilf-i nā-pāke ḫiṣṣe çıḳdı. Ḳaltaḳ ḳazandı ḳaltabān yidi. Her kim işitdi ise

Mıṣra' : الله الله كه تلف كرده كه اندوهته بود

(S63a)(A122a)(B87a) didi. Sulṭān Muṣṭafā ḳatline bu tārīḫ anuñdur.

Ḳıṭ'a : Allahü'l-ḫükmü'l-vāḫidü'l-ḳahhār
Ḥamd aña kim ḳażā yaratmış ola

Rūḥ-ı pāk-ı Muḥammede ṣalavāt
Her ki geldi cihāne gitmiş ola

Nice tedbīr ider seni ādem
Ḥażret-i Ḥaḳ ki emr itmiş ola

Rūḥ-ı Sulṭān Muṣṭafāyı Ḫudā
Şühedā zümresine ḳatmış ola

Mü'min olan virür ḳażāya rıżā
(F124a) (P124b) Çün ecel va'desine yetmiş ola

Rūḥına Fātiḫa oḳı Ḥasbī
Aña tārīḫ ṭoḳuz yüz altmış ola

İki ilhām-ı Ḥaḳ iki tārīḫ
Bir du'āya bahāne itmiş ola

Şi'r : Lebüñ şevkıyle bağrın yakdı lāle
Hasedden kana ġark oldı piyāle

Lebüñden būse aldukça piyāle
Baña ḫun-ı ciger olur nevāle

Karındaşı Keşfī ile oğlı 'Atāyı Edirne kapusından taşra Ebi Eyyūb yolında bir şuffede defn idüp kendüye daḫı cāy-ı kabr ıḥżar idüp bu ebyātı yazdurmışdur.

Kıt'a : Her kankı kavm uğrasa işbu mezāra
Lāyık budur ki ehl-i kubūra du'ā ide

Hak raḥmet ide her ki görüp işbu tārīḫi
Keşfī ile 'Atāya du'ālar 'atā ide

Tokuz yüz elli beşde vāki' olmışdur.

HASAN ÇELEBİ : Gelibolıdandur. Aşçızāde Hasan Çelebi dimekle meşhūr idi ve (F124b) envā'-ı fezā'il u ma'ārife ma'mūr idi. Dānişmendlügi zemānında şuḫ-pişelüg ile şöhre-i her şehr ü zarāfet ile engüşt-nümā-yı ehl-i dehr idi. Egerçi zāhirde merḥūm Gürz Seydizādeden mülāzım idi ammā iḫtişāsı Kemāl Paşazāde-i merḥūma olup seferde vü ḥażarda mülāzemeti üzerine lāzım idi. Mışr seferinde merḥum kāżī-'asker ve Aşçızāde rikāblarınca mülāzım-ı sefer idi ve ol seferde otuz akçelük medreseden ma'zūl idi ammā çün kendi kābil ü mukbil ve merḥūm katında makbūl idi. Rikāb-ı hümayūn-ı padişāha envā' terbiyyeler itdi ve kendilere tercemesi fermān buyurılan Nücūm-ı **Zāhire** ve **Rücū'ü'ş-şeyḫ** ilā **Şabāḥ** kitāblarınuñ beyāża çıkmasında baña lāzımdur diyü luṭf-ı ṭab'ın ve ḥüsn-i nazmın 'ale't-tafşīl medḥ idüp yevmī kırk akçe mülāzemet akçesin itdirür. Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ki ol vakt şehzāde-i 'aşr idi anlara ḫāce olmağa sa'y eyler ammā ol sebebden ki rüzgār efāżıluñ kanına aş yirür ve ağıza gelmiş iken bişmiş aşına şovuk su koyar. Aşçızāde ḥakkında daḫı ol dīk-i sevdā-yı ḫām idüp neylerse idüp 'avk itdi. Yine tarīk-i tedrīse sevk itdi. Yıldırıma ba'dehū Manastıra ba'dehū Üçşerefeliye ve Şaḥna müderris olup Burusaya kāḍī oldı. Çarḫ-ı dūn-perver ne itdüyse itdi ol devleti aña çok görüp birkaç gün virdügin almağa mütekāżı oldı. Lāmi'i-i merḥūm İbrāhīm Paşa meclisinde (P125a) kelām-ı buġż-engīz ü nifāk-āmizle zemm itdirüp ma'zūl

itdiler seksen akçe ile Şahnda müderris olup ba'dehū yüz akçe ile müteķā'id oldı. Az zemān geçmedin Burusada (A122b) sene işnā ve erba'īn ve tis'āmi'ede vefāt idüp lisān-ı ġaybdan 'ālem-i ünse *saķallahū serāhu* tārīħ vārid oldı. Merhūm 'ulemānuñ żarīfi ve żurefānuñ nazīfi laṭīf-ṭab' u ħoş-mezāķ kerīmü'l-a'rāķ ve (F125a) ḥüsnü'l-ħılāf (B87b) 'ālim ü fāżıl 'ārif ü kāmil idi. Żihni tekellümde kelām ṣūret-peẕīr olmadan me'āline ıṭlā' ḥāṣıl ķılurdı. Kātib elfāẓ-ı kelimātı silk-i taḥrīre getürmedin ma'ānisinden ħaber virürdi. Bir fersaħ yirden bir beyt oķınsa ḥarekāt-i lebden mıṣrā'-ı ŝāniyi oķurdı ve ṣarīr-i ħāmeden redīf ü ķafiyeyi ta'yīn iderdi. Pīr olınca cevānlar hevāsında ve niķrīse ibtilā ile iki ayağı çuķurda iken çāh-ı zeneħdānlar sevdāsında idi. Leb-i dil-berler yādı ile cān virdi ve ķabre rūḥ-baħş dil-berler ħayāli ile girdi. Merḥūm 'Īsā gibi 'āleme mücerred gelüp yine evc-i semā'-i 'uluvve yine mücerred gitdi.

Maṭla' : Geldükçe tīri sīneye dil mürġı şād olur
Şād olmasun mı her birisi ķol ķanad olur

Velehū : Yoluñda virmez isem baş u cānı gösgötüri
(S63b) Benümle ķorķut efendi cihānı gösgötüri

Yaḥyā Beg bu maṭla'ı alup temām ġazel itmişdür.

Maṭla' : Vücūdum dehr bāġında dikilmiş ġam nihālidür
Ħam olmış bār-ı miħnetden saña sın derd dālıdur

'Acem seferinde Şāh İsma'il hezīmetine didügi tārīħdür.

Tārīħ-i fetḥ-i 'Acem : ازشمسه تیغ توجهان پرنورست
ای آنکه بروزرزم چون مرخست

المنتالله که عدوشد مفهوز
درنه رسدوبیت جنك وی تاریخست

Tārīħ-i Diger : Ebū'l-fetḥ Ġāzī vü Sulṭān Selīm
Ħıred denk u ḥayrānıdur rāyınuñ

Şeh-i tācdār selāṭīn-i ʿahd
Ser-i kisrıyān ḫākidür pāyinüñ

Firişte-ḫiṣāl u felek-kevkebe
Melek ḫāfıẓ u ḫādimi cāyinüñ

Ḳızılbaşın ceyşin ḳırup ser-te-ser
(P125b) Ṣıdı başların kesdi ālāyınuñ

Didi kim müverriḫ ṭoḳuz yüz yirmi
İkinci gününde Receb ayınuñ

Merḥūm-ı merḳūm Burusadan ġazelin işitdükde taḳrisden marīż ṣāḥib-firāş olmış ḫaber-i ġazel daḫı zaḫmına nemekpāş olmış. Ġazelin ol vaḳt Anaṭolı ḳāżī-ʿaskeri olan Ḳadri Efendiden bilüp bī-yār u bī-ḫiş dervīş ü ciger-rīş ʿarabaya binüp İstanbula giderken ve gāh ṭāliʿi ile gāh felek ile ceng iderken Mudanya civarında ʿarabası şikest olur berr ü beyābānda miyān-ı āh u figānda ḳalup bu ḳıṭʿayı dir.

Ḳıṭʿa : Tevsen-i dehrüñ itdügini baña
Hergiz itmeye kişi ḳanlusına

Cevr-i gerdūna ṣabr ide görelüm
Yā öküz öle veya ḳañlı ṣına

Levendlügi zemānında Memi nām bir dil-bere mübtelā olup Edhem nām bir (A123a) raḳībi daḫı olup Meminüñ aña meylin ziyāde görüp bu hicvi dimişdür.

Ḳıṭʿa : Bu imiş ʿālem içre maḳṣūdum
(F125b) Seni Edhem Memi sever diyeler

Geñ gelürse eger götüñ sikine
Nesne yoḳ giyse Edhem diyeler

Bu heẓl-gūne maṭlaʿ daḫı anuñdur.

Maṭla' : Dīvāneler ki āteş-i 'ışḳuña düşdiler
Kömür çuvalı gibi götünden ṭoḳışdılar

(B88a) ḤASAN ÇELEBİ-İ DiGER : Ṣāliḥ Çelebi dirler bir 'ālim ü 'āmil vardı. Mesā'il-i fetāvāda derece-i 'ulyāsı ve dest-i ḳażāya lāzım olan umūrda yed-i beyzāsı olup İstanbulda dā'imā ḳużāta nā'ib olurdı. Anuñ inżimām-ı 'ilm ü ma'rifeti ile mübtedī ḳāḍīlardan def'-i nevā'ib olurdı. Āḫir Narda ḳāḍīsı olup pīr olduḳda ber-vech-i teḳā'üd onar aḳçe ile ḳanā'at u 'uzlet itmişdi. Ḥüsn-i tedbīri her ḳażāya devā olurdı. Ḥatta rāvī ḳavlince yazduġı ḳāḍī nişānı ısıtmaya sebeb şifa olurdı. Anuñ oġlı 'Ali Çelebidür ol daḫı ḥalīm ü selīm müteşerri' ü müstaḳīm ḳāḍī olup Siroz ḳāḍīsı iken müteveffā oldı. Bu Ḥasan Çelebi ol 'Ali Çelebinüñ oġlıdur. Ḥāliyā Ṣaḥnda mu'īddür ṣāḥib-ṭab'-ı ḳavīm ü ẓihn-i ḥadīddür. Ṣaded-i ṭaḥṣīl-i 'ilm ü kemālde rūz-be-rūz (P126a) داعی هل من مزید dür. Şi'rde daḫı ciddi cedīd ü sa'yı sedīddür. Ẓuhūr bulan kelimātı cevdet-i 'aḳl u ṣıḥḥat-i mi'yārdan nāşī-i neşīddür.

Maṭla' : Bilür ol ġonce bülbül gibi dil-zār olduġın her bār
Meşeldür nitekim dirler göñülden göñüle yol var

Maṭla' : Dürr-i dendānuñı seyr eyleyelden ey gül-i ra'nā
Çemende jāleyi gözden bıraḳdı nergis-i şehlā

Maṭla' : Fiġān eyler ser-i kūyuñda bülbül mest ü şeydādur
Ṣabā 'ışḳuñla ḫaste bir gedā-yı bī-ser ü pādur

Maṭla' : Şükūfe ḳalmadı gülşende yoḳ çemenden eşer
Ḫazān irişdi bahāruñ yirinde yiller eser

Maṭla' : Cūyda ey yüzi gül ṣanma görinür girdāb
Reşk-i rūyuñla göbek burusına uġradı āb

ḤÜSEYNĪ : Emīr Ḥüseyin Ḥelvāyīdür. Edirne anuñ mevlid ü cāyīdür. Zemānda bir mertebe ṣāḥib-ḥüsn idi ki Yezīd nesl-i Ḥüseyinden bu ḥüsn ile güzel gelecegin bilse Ḥüseyni şehīd-i Kerbelā ḳılmazdı.

Beyt : Bengî iken ölsem beni şerbetle yusunlar
Ḥelvâcı güzel geçdügi yollarda ḳosunlar

diyü bengî vü tiryâḳî yârân reh-güẕârında dîvân ṭururlardı.

Mıṣra' : مکسانند کرد شیرینی

mûcibince eṭrâf-ı dükkânında ḳarınca gibi ḳaynaşurlardı. Egerçi va'de-i vaṣl ile ağızlarına bal çalınanlar megesden bî-şümâr (A123b) idi ammâ şehd-i 'ahdine düşmiş sergerdânlar yanında perr-i megesden kem-miḳdâr idi. Başındağı destâr-ı sebzüñ kevri altındağı 'ıẕâr-ı al-ı şu'le-i mihr-i ruḫsârı ḳarşusında ḳavs-i ḳuzaḥ gibi nümâyân idi. Ol sebebden sitem-dîdeler ebr-i bahârân (F127a) gibi bârân-ı eşk-rîzân idi. Faġfûr-ı Çînî sinisini götürmegi tâc-ı şâhiden yeg görürdi. Ṭabla içinde ḳurs helvâsına benzedigiçün hâle içinde mâhı felek başında götürürdi küçe-ber-küçe ve güşe-ber-güşe gezdirürdi. Ṣâbûnî helvâsın yiyenler şerbet-i nebât belki âb-ı ḥayât olsa ġayrı ḥelvâlardan el yurlardı. Zelâbiyyesin (B88b) yiyenler levḥ-i la'linden girân-bahâ görürlerdi. Lebi vü çeşmi ḫayâli ile rindler ḳarma-bâdâmî- ḥelvâya düşmişlerdi. *Öli ḥelvâmız* (P126b) *bunuñ ḥelvâsından olsun* diyü öli dirli ḫalḳ dükkânına ḳırılmış gibi üşmişlerdi. Ḥelvâ-yı pişmînesin yiyenler saḳalın eline virürdi. Ḳaṭayıfın ṭadanlar ser-rişte-i kârların elden aldırurdı. Naḳd-ı ḥayâta ḥelvâsı ṣatılsa işiden cânın ḥelvâluḳ virürdi. Bu bâzâr-ı şîrîni görüp nebât diyü gibi maḥbûs-ı şîşe-i ḥased olup ta'accübden çûb-ı bîdi engüşt-i ḥayret gibi ışırurdı. Egerçi cümle şu'arâ vü ẓurefâ ḥelvâcı (S64a) güzel daḫı ṭatlu diyü 'uşşâḳ idi. Ammâ baş açuḳ ser-âmedleri Baba İsḥâḳ idi. Her gün medreseye dükkânı öñinden gelür geçer gâh küşe-i çeşm ile nigâh eyler ve gâh bî-iḫtiyâr âh-ı nâ-gâh eylerdi. Meẕkûr mîr naẓmda kiẕb-i müstaḥsendür diyü naẓmda yalânı şi'âr belki neşrde bile kiẕbi şi'âr idinmişdi. '*Uşşâḳuñ mâ meleki benümdür* diyü *cümle şâ'irlerüñ eş'ârın benümdür* diyü oḳurdı. Ḥattâ bu ma'nâyı Emrî Çelebi naẓm itmişdür.

Ḳıṭ'a : Şu'arânuñ emîri Ḥelvâyî
Ki her âhûya dâstân söyler
احسن الشعراكذبه diyüben
Her ne kim söylese yalan söyler

Şi'r-i ū : Girdüm muḥīṭ-i ʻışḳuña ṣandum ben anı ṣığ
Başumdan aşdı mevc-i belā nā-gehān diriğ

Ferhād mātemini ṭutar daḫı Bī-sütūn
Kök ṣardı Ḫüsrevā başına ṣanma anı mığ

Ebr-i duḫān-ı āha çuḳadursın ey göñül
Mānend-i kūh yüküñi sen de yuḳarı yığ

ḤIFẒĪ : Edirneli Ṣarı Memi dimekle (F126b) ma'rūf ḥāfıẓ idi. Fenn-i belāġatde mānend-i Cāḥiẓ idi. Ḥıfẓī taḥribi ile Ḥıfẓī taḫalluṣ itmişdi. Ṭarīḳ-i ʻilmden mülāzım olup Āhīden ṣoñra Ḳara Feryeye müderris olup anda fevt olmışdur. Ġāyet zerd ü nizār ve żaʻīfü'l-miḳdār imiş. Mesīḥī merḥūmuñ

Maṭla' : Dem mi var ki ḫāṭırumdan geçmeye tīrüñ senün
Dem mi var ṣalınmaya boynuma şemşīrüñ senüñ

maṭla'ına bu maṭla'ı naẓīredür.

(A124a) *Maṭla'* : Ey ḫaṭ-ı ruḫsār-ı yār ol ḥüsn-i taḥrīrüñ senüñ
Eyledi rengīn varaḳlar üstine yirüñ senüñ

Bu maṭla'ı (P127a) faḳīre ḫoşça gelür.

Maṭla' : Sīneñde tügme-i zer ey dil-ber-i semenber
Ay aydułına ḳarşu tañ yılduzına beñzer

Kendinüñ iftiḫār itdügi beyt Ẓātīnüñ bu beytine naẓīresidür.

Ẓātī : Ben gözümden gördigüm yā nāleden işitdigüm
Ne görüp gözi ne işitdi ḳulağı kimsenüñ

Ḥıfẓī : Ten şu ḫadd ile naḥīf ü nāle şol deñlü żaʻīf
Ne görür gözi ne işidür ḳulağı kimsenüñ

Faḳīr daḫı böyle tetebbu' itdüm.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

'Āşık : Nergis ü gül şevkıne bülbül hezār āh eylese
Ne görür gözi ne işidür kulağı kimsenüñ

ḤİLMĪ : Sābıḳan Rūmili ḳāżī-'askeri olan Ḳāḍī-zāde Efendi ḥażretlerinüñ dördünci oğullarıdur ki (B89a) ṭabaḳada ol sipihr-i feżā'il-i fevāżıle mihr-i çarḫ-ı çārümdür. Ol sebebden envār-ı envā'-ı 'ilm ü 'irfān ile żiyā-baḫş 'ālem-i me'ālim-i mekārimdür. Egerçi nāmları Muṣṭafādur ammā mekīn-i mekān-ı felek-i rābi' olmağla me'ārik-i nuṭḳ u tekellümde i'cāz-ı Mesīḥādan dem urup bu iştirāk ḥasebi ile kelimetu'llahdan dem urup a'la'-i ḥālime-i icrā-yı kelimāt ve ihyā-yı emvāt-ı eş'ār u ebyātı iṣbāt ider. Tārīḫ-i vezāret-i Muṣṭafā Paşa

Ḳıṭ'a : Bir seḥergāh olup burc-ı şerefden ṭāli'
'Āleme virdi żiyā mihr-i sipihr-i gerdūn

Yüz urup çehre-i iḳbāl der-i paşaya
Ḥamdülillah ki yine oldı sa'ādet-efzūn

Şād u ḫandān olup ol ḥālete erbāb-ı ṣafā
Didi tārīḫ vezīr-i şeh rub'-ı meskūn

(F127a) ḤALĪMĪ : Bir Ḥalīmī vardur ki Sulṭān Meḥemmed ve Sulṭān Bāyezīd devrinde olan ḳużātdan ve Maḥmūd Paşa tertībi ile ẓuhūr bulan erbāb-ı kemālātdandur. Baḥrü'l-ġarā'ib nām bir kitāb te'līf itmişdür iki defter üzre mebnīdür. Defter-i evvelde Fārisī luğāt ve defter-i ṣānīde ṣanāyi'-i şi'riyye ve fevā'id-i bedi'iyye ve ḳavā'id-i revābıt u żavābıt-ı edevāt beyān ider bir müfīd kitābdur. Ḥālā Luğat-ı Ḥalīmī dimekle ma'rūf olup mütedāvil-i beyn-i erbāb-ı elbābdur. Ammā naẓmı (P127b) meşhūr ve şi'ri meẕkūr degüldür. Monlā Laṭīfī ḳavlince ẓāhir ol daḫı Ḳasṭamonıdan olacaḳdur ve bir Ḥalīmī daḫı ki ḥāliyā Ḥalīmī Çelebi dimekle ma'rūfdur. Anuñ şehri ṣaḥīḥ Ḳasṭamonıdur. 'Aṣrınuñ ehl-i 'ilm ü ṣaḥib-ḳalem u zū-fünūnıdur. Merḥūm Sulṭān Selīm Ṭrabuzanda şehzāde iken āsitānı merkez-i dād u (F127b) dihiş ü bāb-ı 'ālişānı medār-ı dirāyet-dāniş olduğı ecldeṅ bi'ṭ-ṭab' erbāb-ı ṭab'uñ meyl-i ḳasri vü irādesi ve teveccüh-i cibilli vü nihādisi ol ṣavb-ı ṣavābe olur. Ḥalīmī Çelebi daḫı Rūmda istifāde-i 'ulūmdan (A124b) ḳażā-yı vaṭar ider ve meşāyīh-i Ẓeyniyyeden Burusada Ḥācı Ḫalīfeden tevbe vü inābet idüp aṣār-ı enẓārı kendi de eṣer ider. Tekmīl-i nefs içün diyār-ı 'Aceme sefer ider. Niçe zemān diyār-ı sebāḥat ve deryā-yı 'Acemde

seyāḥat idüp keştī-i āmālı sūy-ı sāḥil-i Rūma ṣalar. Yine vaṭan-ı aṣliyye dümen ṭoğrıdup sevḳ-i rūzgār ile Trabuzana gelüp ol baḥr-i iḥsāna āşnāluḳ hevāsı ile lenger-i iḳāmet ṣalar şāhid-i devleti der-kenār ider. Ṣadef gibi żamīrinde dürc-i ma'ārifden derc olan ebyātı şāhid-i niṣar ider. Pādişāh ol dürlere naẓar-ı şāhvār idüp lāl-ı ḥüsn-i ḳabūlı anuñ sem'-i sa'ādetine gūşvār ider. Ol daḫı gūş-ı cāna ḥalḳa-i bendegī geçirüp kendüyi her yirde ḳılāde-i ṣadr-ı meclis-i ekābir ve ser-ḥalḳa-i encümen-i aḥrār ider. (S64b) Ḫidmet-i ta'līm-i maḫlūl bulunur. Mu'allim olup gitdükçe maḳbūl olur rūz-be-rūz esbāb-ı mihr-i terbiyyet-i sulṭānī bürūz idüp hilāl iken bedr (B89b) ve yiri ṣaff-ı ni'āl iken ṣadr olur. Ḥattā mervīdür ki çār-bāliş taḫt-ı heft-iklīm ki bu dār-ı müseddes ve ṣarḥ-ı mücerred-i vāride ehl-i devlet ḳatında rıf'atde ne sipihrden bālā ve 'izzetde heşt-behiştden a'lādur. Ammā peyrev-i penc-i āl-i 'abā olanlar bu zāviye-i müs̱ellesde devlet-i dü-kevne çār tekbīr idüp iki gözle baḳmazlar.(P128a) Belki dönüp bir kerre naẓar ḳılmazlar. Pādişāh-ı mezbūra müyesser olup üç gün geçdükden ṣoñra Ḥalīmī Çelebiyi bāğçe ḳapusından da'vet idüp *Ḥalīmī Çelebi ḥālüñ nedür* diyü pürsiş ider. Ḥalīmī Çelebi zemīn-būs idüp gerd-i gird-i bisāt-ı pādişāhi ile dīde-i ümīdine küḥl-ı cilā ve rūymāl-i pāy-ı taḫt idüp ol şeref ile ḳāmet-i rūzgārına ḫil'at-ı teşrīf-i girān-bahā virür. Andan pādişāh *Ḥalīmī Çelebi gerçi pādişāh olduḳ ammā ḥāl-i yārāndan bī-āgāh olduḳ. Bu salṭanatdan ne ẕevḳ olunur ki üç gündür* ((F128a) *seni görmedük* diyü 'öẕr-ḫāhluḳlar ider. Ḥalīmī Çelebi cevāb virüp *el-ḥamdülillah pādişāhı çār-bāliş-i salṭanatda murabba' oturur gördük. Bize bu devlet hemīndür. Şimden gerü elimüzden gelen ve yüzümüze düşen heman dest-i du'ā vü āmīndür* diyü menziline gider. Ol teḳarrüb ki pādişāha ol itmişdür meger Ḳāḍī Ebū Dāvud Mu'taṣım ve Vāẕıḳ-ı Abbāsīye ve Ḳāḍī Fāżıl Sulṭān Ṣalāḥü'd-dīn Eyyūba ve Ḳāḍī 'İsā Sulṭān Ya'ḳūb Bayındırīye itmişdür. Mıṣr seferinde Şāmda mihr-i 'ömri şāma ve seyr-i seferi encāma irmişdür. Pādişāh bi'ẕ-żāt 'ibādetine ve namāzına ḥāżır olmış ve mevtinden dilgīr ü ġamnāk olmışdur.

Maṭla' : Elüme girmiş idi dün gice ol zülf-i dü-tā
Ṣanki destümde idi memleket-i Çīn ü Ḫıṭā

(A125a)*Maṭla'* : Ol mihr-ruḫ ki ḫalḳı yaḳan ḥüsni tābīdür
Germ olmasun mı yir yüzinüñ āfitābıdur

ḤAMDĪ ÇELEBĪ : Pertev-i mihr-i sipihr-i velāyet ve ṣubḥ-ı ufḳ-ı kerāmet Aḳşemsü'd-dīn-i merḥūmuñ (F128b) Rūmda mevlid ve menşe'i Göynükdür. Aṣlda Şeyḫ Şehābü'd-dīn-i maḳtūl-i Sühreverdī neslidür. Mezbūr Ḥamdi Çelebi ṭarīḳ-i 'ilm-i ma'hūda sülūk idüp ba'dehū ferāġat u iḫtiyār-ı ḳanā'at ile küşe-i inzivāda 'uzlet itmişdür. Kendi de ḫayli eṣer-i cezbe ve pāyesinde rıf'at-ı rütbe var imiş. Monlā Cāmi ile mu'āşır olmaġın ekşer aña taḳlīd ider imiş ve gāhi Rūmdan Ḫorasana mektūb gönderüp mebānī-i muḥabbeti te'kīd ider imiş. Ġazeli çendān (P128b) çesbān ve maḳbūl-i ḳavābil-i zemān degüldür. Ammā meṣnevide Yūsuf u Züleyḫası vü Mecnūn u Leylāsı vü Mevlid-i Cismānī vü Mevlid-i Rūḥānī vü Tuḥfetü'l-'uşşāḳı vardur. Ve Yūsuf u Züleyḫāsı baḥrinde Ḳıyāfet-nāmesi vardur. Cümlesinüñ ḫoş-āyendesi vü küşāyendesi Yūsuf u Züleyḫādur. Kemāl Paşazāde-i merḥūm yanında Ḥamdīnüñ Yūsuf u Züleyḫāsı medḥ olınsa *ol kitābdaki naẓmuñ selaseti ve şi'rüñ cezāleti ve ol baḥrüñ ḫaṣṣasıdur yoḫsa kitāb nefesinde şīveden* (B90a) *'āri vü andan berīdür* dir imiş. Yūsuf u Züleyḫāsı ġāyet meşhūr olduġı içün ba'żı ebyātınuñ īrādına iḥtiyāc yoḳdur. Leyla vü Mecnūnda vezīrlerin sege nevāle ve seglerin beglerine ḥavāle iden beg ḥikāyesinde beg lafẓına ḳāfiye bulmaduġın bu beyti ḫūb vāḳi' olmışdur.

Beyt : Sege seg olup adem yidüren beg
'Aceb mi kāfiye olsa aña seg

Ḳıyāfet-nāme ebyātındandur.

Meṣnevi : Reng-i aḥmer delīl-i ḫūn u şitāb
Reng-i esmer delīl-i fikr-i ṣavāb

Küçük olsa kedi gibi güşı
Uġrıluḳda unutdırur müşı

Olur aḥvel mu'ānid ü cabbār
Bire birdür diseñ ider inkār

Bulmayasın ili ararsan eger
Aġzı egri olanda ṭoġrı ḫaber

Rîş-i merdüm ṭavîl olursa eger
Belki olur ser-i tavîle-i ḫar

Ḳalıñ olup saḳalı çün ola gür
Ṣoḥbet içre ṣaḳîl olur anı sür

(S65a) Şimdiki demde kendi ḫayre nişān
Şer bulunur cihan içinde hemān

Ṣūretā Yūsuf olan insānuñ
Sîreti ḫūṇî gerek olur anuñ

Āh elinden zemāne ādeminüñ
(F129a) Ki göge irdi burnı en keminüñ

ḤAYDARÎ : İstanbuldandur. Maḫlaṣı nāmı olan Ḥaydardur. Bir merd-i mücerreddür ki boyununda ṭavḳ-ı Ḥaydarî ve ḳulağında mengüş-ı ḳalenderî ile ser-ḫalḳa-i rindān dîd ü vādid ve 'ṣāḥib-silsile-i pirān-ı ṭarîḳat tecrîddür. Ḳullāb-ı kemer ile miyān-beste-i gürūh dervişān ve menḳūle-i ejder ser ile ejderkeş-i nefs-i ney-sāmāndur.

Ġazel : Ṣalınup cilveler eyler çemende yār göñlüñçek
Gümüşden serve dönmiş rāstı dildār göñlekçek

(A125b) Benüm nāz-ı firāḳuñla ṣarardı zer gibi beñzüm
(P129a) Seni ey sîmten cāme ḳaçar her bār göñlekçek

Göreydi yāsemin gelmezdi şerminden gülistane
Seni ey gözleri nergis yüzi gülnār göñlekçek

Özini saña teşbîh eyler imiş şem'-i bezm-āra
Görüp zerrin-külāh ile seni ey yār göñlekçek

Çemende Ḥaydarı *gördüm o serv-i lāle-ruḫsarı*
Ṣalınup cilveler eyler güler oynar göñlekçek

Velehū : Ne dem ki şām-ı firāḳa başa ḳadem ʻāşıḳ
İrince ṣubḥ-ı viṣāle olur ʻadem ʻāşıḳ

Cefā-yı hecre dilā cān çıḳınca ṣabr idelüm
Dem-i viṣāle irem yā ölem gidem ʻāşıḳ

Ḳanı o dem ki saña cümle ḫalḳ ʻāşıḳ idi
Şükr Ḫudāya ki gördük seni bu dem ʻāşıḳ

ḤAYĀTĪ : Sulṭān Selīm Cāmiʻi imāmı olan Fārisī Muṣliḥü'd-dīn Ḫalīfenüñ oğlıdur. Adı Meḥemmed Çelebi maḫlaṣı Ḥayātīdür. Ol mülābese ile ẓurefā lisanında ḳarındaşı ʻAli Çelebinüñ laḳabı Memātīdür. El-ḥaḳ mezkūreyn eḥaveyn tevarīḫ-i eyyāmdan rūzgāra zīb ü zeyn idiler. Ḫoş-ṭabʻ u ḫoş-meẕāḳ nīk-ḫıṣāl ḥüsnü'l-aḫlāḳ nüktedan u şiʻr-şinās yār-nüvāz u muṣāḥib-istinas kimesne idiler. İstanbulda niçe zemān ḫaṣṣa ḫarc-ı ʻāmir ve evkāf-ı ʻamāyir kātibi olup Sulṭān Selim ḥammāmı ḳurbında bir laṭīf nağzik ü nāzik ḫāne peydā itdiler ḫānelirin mecmaʻ-ı şuʻarā vü ẓurefā itdiler. Andan vilāyet-i ʻāraba cānib-i Şām u Ḥalebe (B90b) varup ḫayli meblağa ḳādir olup yine Rūma geldiler. Ebi Eyyūb Enṣārī civārında yurd bünyād idüp bağ-ı behişt-āsā ve bağçe-i İrem-ārā şükūfezār-ı pür-reyāḥīn ü ḥadāyıḳ u besātīn nādirü'l-üslūb ḫāneler ve ṭarz-ı merğūb kāşāneler ābād itdiler. Şehrüñ nevres-cevānlarına ve ʻāşıḳ-pīşe yārānlarına ṣalā virüp (F129b) tābistān u zemistānda bahār u ḫazānda ʻıyş u nūşa āğāz itdiler kendilerün nağme-i ʻışḳa hem-āheng ü sāz-ı şevḳa dem-sāz itdiler. Niçe yıl anda yirler içerlerdi gününe göre kürkin giyerlerdi (P129b). Bu ḥālde mezkūr Ḥayātīye cezbe el virüp ṭarīḳ-i Naḳşbendiye rehrevlerinüñ peyrevi oldı ve mürid-i sulṭān-ı celāl olup külāh üzre ṣarınup mevlevi oldı. Ġazellerin taṣavvuf ṭarzına ve ehl-i ḥaḳāyıḳ üslūb-ı nağzına söylerdi. Baʻdehū yine rehzen-i ʻışḳ yolın urdı ve āyīne-i mecāzīde ṣūret-i melāmiye gördi. Sarrac Ramażāna firifte ve ʻişve-i ʻışḳa rebūde vü şīfte oldı pir-i ḥaḳīḳati ḳovdı mürşid-i mecāzīden mecāz oldı yine gül gibi açılup gülşen-i şūr u şebābda mümtāz oldı yine ḥabāb-ı mey gibi şarābuñ āvāresi ve ʻaḳl-ı hūş u dil-i cānı eline alup şūrīdelük bezminüñ çār-pāresi oldı yine def gibi yüzin eline alup sāz bezmine geldi yine ḫırḳa-i sālūsı ḥabāb gibi deryā-yı şaraba ṣaldı yine ḫum gibi ṭaşdı ḳaynadı zülfi ṭurrelerle ʻāşıḳ (A126a) oyının oynadı.

Beyt-li-muharririhi : Yine cām ile nişāndan geçdi
Yine tāc ile ṭolular içdi

Āḫir-i kār kār u bārı ṭaġıtdı ve ṣabr u iḫtiyarı dem-i naḳd itdi. Ḫānesin Nişāncı Celālzāde aldı kendi bāde-i gülgūn gibi süvar-ı sefīne olup *ḳandasın Mıṣr yaḳası* diyü deryā-yı tevekküle ṣaldı. Anda cevālīden sedd-i ramaḳ ve kefāf-ı nefs olacaḳ birḳaç aḳçe itdirüp ḳarındaşı ile gah Mekke vü Medinede gāh Ciddede ve gāh Mıṣr-ı mecma'-ı erbāb-ı sekīnede olurlar. Ḥayātī ḳāni'-i ḳūt-ı lā-yemūt ve Memātī Cidde emīni olup mālik-i mal-i vāfir ve ṣāḥib-ceberūtdur diyü istima' olınur.

Şi'r-i ū : Niçe ta'līm eylemiş 'ışḳı ezel üstādı gör
Cān-ı şīrīni virür Şīrīn içün Ferhādı gör

Hey ne ḫūnīdür gözüñ gün başına biñ ḳan ider
Hīç raḥm eyler mi āh ol ġamze-i cellādı gör

(P130a) *Velehū* : کرد ره کشتم بر دامن تو افتاد
دامن از من مفشان تاندمی بربادم

اوفتادم بکف پای سکت خاک شدم
روبخاک درتو درقدمش نهادم

ḤAYRETĪ : Adı Meḥemmeddür. Rūmilinde şu'arā vü ẓurefā menşe'i olan Vardar Yenicesindendür. Sīne-çāk dimekle ma'rūf Sinān Çelebinüñ birāderidür. Sāde-dil ü sīne-i bī-ġıll lāübāli-ḥāl ve fāniveş levend-meşreb 'ulvī-meẕheb (F130a) sipāhī-ḥırfet 'ışḳ-pīşe vü 'ıyş-san'at kimesne idi. (B91a) Ḥakkā ki şi'rinde selāset ü edāsında cezālet var çāşnidār u hem-vārdur. Eyü ma'nālar aña dest virmişdür. Sāde olanları daḫı luṭf-ı edādan yā sūziş ü şūrişden veya 'uzlet-i māsivādan ḫāli degüldür. İbrāhīm Paşa-yı merḥūma (S65b) virdügi ḳaṣīdesi meşhūrdur. Paşa ḫayli himmet ü ḥüsn-i nevāziş ü terbiyyet ḳaṣd idüp bir gün Ḫayāliye *hemşehrüñ Ḥayretīyi bilür misin* dimiş. Ḫayālī *bilürüm ne pervā-yı cāh u manṣıb ve ne ḫidmet-i pādişāh u mülāzemet-i* (F130b) *paşadadur 'ālem-i istiġnādadur perīşānluḳ ve bī-ser ü sāmānluḳ ile özge hevādadur. Ḥatta bu yaḳınlarda bir ġazel dimişdür bir a'lā maṭla' vāḳi' olmışdur ki naẓīre diyemedüm* dimiş. Paşa-yı merḥūm nedür didükde bu maṭla'ın oḳımış.

Maṭla' : Ne Süleymāne esīrüz ne Selīmüñ ḳulıyuz
Kimse bilmez bizi bir şāh-ı kerīmüñ ḳulıyuz

diyüp ol şeh-süvār-ı naṭ'-ı vezāret meydān-ı iḥsāna at ṣalup Ḥayretīnüñ ruḫ-ı āmālından niḳāb açmaḳ isterken bu fi'l-ḫāl ferzīn gibi keç-revlük idüp fitne piyādelerin sürüp açmazdan kişder nā-puhtelük idüp paşanuñ dīk-i cūşān-ı luṭfına bārid sözler ile ṣovuḳ ṣu ḳatup ṣovudur. Ol ṣaḥib-naẓar bunuñ ḥāline iki göz ile baḳmaḳ isterken efsāne-i (A126b) pür-füsūn ile ḫāb-ı ġafletde uyudur. Paşa cüz'ī tīmār emr ider ol daḫı ḳaḳıyup ḳor gider. Gāh Yaḥyālı gāh Miḫalli (P130b) beglerine ḫidmet ider. Kūt-ı lā-yemūta ḳāni' olup 'aṭā vü baḫşiş ve ḫoreş ü pūşişleriyle iktifā ider. Bu ḥālde a'mā olur çeşm-i cihān-bīni nā-binā olur. Meyl-i 'ālemden göz yumup 'ālem-i ḳalbe baṣar-ı baṣīret ile naẓar ider ammā yine ölince 'ayn-ı şi'r görür gözi belki ḳaṣīde-i 'ömri şāh beytine irince şi'r āḫir sözi olur. Sene iḥdā ve erba'īn ve tis'ami'ede yine kendi ḳaṣabasında irtiḥāl eyledi. Mezārı anda ma'lūm u meşhūr ve anda varan şu'arā vü ẓurefāya mürūrdur.

Eş'ār-ı ū : Dilerüm cān oynayup 'ışḳuñda cānā ten yaḳam
Raḳṣa girem germ olup meclisde pīrāhen yaḳam

Bāl ü per yirine bī-pervā dil ü cān yandırup
İsterüm kim 'ışḳ odın pervāneden rūşen yaḳam

El uzatma ḫār-veş dāmānına bir kimsenüñ
El elinde olmasun dirseñ birāder sen yaḳam

Sözlerümde Ḥayretī bir sūz var kim umarum
Saġ olursam Rūmda Ḫüsrev çerāġın ben yaḳam

Velehū : Ruḳ'a geldi baña yārümden yazılsa ṭañ mıdur
Nāme-i 'ışḳ içre nāmum kām-bīn ü kām-yāb

Velehū : Ey gedā diyen baña devletlü ḫanum yoḳ mıdur
Yoḫsa ben ādem degül miyem yā cānum yoḳ mıdur

(B91b) Ṭutalum dünyā senüñdür yā benüm de dünyede
Çaḳ bütün dünyā deger bir yār-ı cānum yoḳ mıdur

(F131a) *Velehū* : Meded her derdi yoḳ nā-merde ṣunma şerbet-i la'lüñ
Yaturken bunca bī-çāre der ü dīvāre yaṣdanmış

Maṭla' : Ḳılma aġyāre ḥavāle ġamze-i ġammāzuñı
Olur olmaz zāġa ṣalma dostum şeh-bāzuñı

Velehū : Şöyle gezdüm Hind-i zülf-i yāri kim yoldaşlar
Mū-be-mū şerḥ itsem olur ol perīşan yolların

Yiller ile şol ḳadar oldum mücāvir kim temām
Kendi şehrüm gibi bildüm kūy-ı hicrān yolların

Velehū : Yād-ı la'lüñle ölürsem ṣāġar eyleñ ṭopraġum
Anı taḫmīr itmege üstüme bārān aġlasun

Velehū : Aḳ 'abā gey ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi tek rūşen-dil ol
Şeb gibi tīre-derūn olma geyüp zerrīn-libās

Ḳaṣīdesindendür : Ḥālin aġlamaḳla nā-merde kişi almaz murād
Biñ ṣuvarsañ bir dıraḫt-ı ḫuşk virmez berg ü bār

A'mā olduḳdan ṣoñra a'māluġına müte'alliḳ bu ebyātı dimişdür.

Beyt : Ḥayretī kör bengi bir abdāl-ı yek-rengüm bugün
Göz yumup aġ u ḳarasından cihānuñ fāriġüm

Velehū : Ḥayretī dirseñ ki meşhūduñ ola dīdār-ı dost
Yum nuḳūş-ı māsivādan çeşm-i şāhid-bāzuñı

(P131a) *Velehū* : Göz yumup ey Ḥayretī çekdüm bu 'ālemden elüm
Göz açup her 'ālemüñ ṣoñında çün gördüm elem

Beç seferine bu tārīḫ daḫı anuñdur.

Tārīḫ : Şāhum ḳızıl almayı ay vāy ile ṭoldurduñ

ḤARFÜ'Ṭ-ṬĀ

(A127a) ṬĀLİ'Ī : Merḥūm ġālibā Maġnisadandur. Sulṭān Maḥmūd ḫidmetinde cem' olan şu'arādandur. Necātī vü Ṣun'ī ile mu'āşırlardandur ve bir yirde (S66a) ḳaynaşur mu'āşirlerdendür. Sulṭān Maḥmūd fevtinden ṣoñra Necātī ki öz yirinde mezkūr olur ayda biñ aḳçe teḳā'üd aḳçesi ile ḳanā'at ve terk-i ḫidmet-i erbāb-ı devlet itmişdür Ṭāli'ī tekrār mülāzemet-i erkān u ḫidmet-i erbāb-ı dīvān iḫtiyār idüp bölüge ba'dehū yeñiçeri ṭā'ifesine kātib olmışdur. Sulṭān Selīm-i merḥūm 'Acem seferine teveccüh itdükde Ṭāli'ī bir ġazel dimişdür ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Olur ey ḫüsrev-i ḫūbān mübārek bu sefer bize
Yaşum gülgūnı çünki hem-'ināndur zülf-i şebdīze

Sulṭān Selīm pesend idüp merḥūma ve sipāhi oġlanları kātibi Sücūdīye ol seferüñ tārīḫin inşā itmek emr itmişdür ikisi bile yazmışlardur Sücūdīnüñ gördüm ḫoş-āyende vü küşāde inşādur ammā Ṭāli'īnüñ görmedüm nā-yābdur ġālibā yüze gelicek yüzi yoḳdur anuñçün mekānı verā-yı ḥicābdur. Sulṭān Selīm merḥūmı gāhī muṣāḥabete da'vet eyler. Ṭāli'ī Āḫī Çelebiye buluşup *şimdi ben muṣāḥabet itdigüm pādişāh ḳaḳıyup Ṭāli'īnüñ boynuñ ur diyü buyurur mı ve cellād iki bir dimeyüp benüm böynum urar mı* dir. (F131b) Āḫī Çelebi daḫı *belī* dir. Ṭāli'ī *imdi baña ol muṣāḥabet gerekmez (B92a) ve zaḫm-ı nīş ile olan 'aselden yegdür biñkerre bekmez* dir. Bu laṭīfe pādişāh sem'ine vāṣıl olduḳda *muṣāḥabet itmeyicek boynın ur diseñ urmazlar mı ve ḳaydın gör diseñ görmezler mi buyurur* ve bu sözden ḫāṭır-ı şāhīde ġubār ḳalur ve her āyīne-i sīnesinde inkisār ḳalur. Āḫir Amasiyyada ḳışlanup yeñiçeri tuġyān idüp vüzerādan Pīrī Paşa ve Duḳakīnzādenüñ (P131b) evlerin başarlar. Eglenmeyüp Rūma gelindükde Ṭāli'īden bu ḳıṭ'a ṣādır olur.

Ḳıṭ'a : Keskin olduġı bu yeñiçerinüñ
Dā'imā seyf-i ḳāṭı'ı biledür

Yağdırur başma tīr-i bārānı
Ḥarbeden berḳ-i lāmi'i biledür

Baḫtı kördür bugün bu ṭa'ifenüñ
Ne yire varsa Ṭāli'ī biledür

Bu ḳıṭ'a daḫı gūş-ı pādişāha vāṣıl olduḳda *ma'lūm oldı ki Amasiyyada Duḳakīn-zādenüñ yeñiçeriler evin başduḳlarında daḫı bile imiş* dir. *Ṭāli'ī bile idūm ammā men'e vardumdı* dir. bu sözden bīm-nāk olur belki pür-bīm ü bāk olur. Kitābetden ferāġat ider çoḳ zemān geçmedin rıḥlet ider.

Eş'ār-ı ū : Zülfüñ ḳaraçı ḫāl u ḫaṭuñ ġurbet uğrısı
Bir yire geldi yitmiş iki millet uğrısı

(A127b) Ṣāfī nemed giyüp gelür āyīne ḳarşuña
N'eyler senüñ yanuñda o bir ṣūret uğrısı

Velehū : Göreli ṭal'at-ı zībāsını o sīm-berüñ
Çarḫı battı güneşin yıldızı düşdi ḳamerin

Velehū : Bādeyle ġam u ġuṣṣa-i devrānı başarlar
Āl ile erenler ḳağan arşlanı başarlar

Sürme ayağuñ tozını meydāna çekermiş
Ḳomazlar iki gözüm içün anı başarlar

Velehū : Ey dīde ciger ḳanını ṭurmazsın ezersin
Beñzer ki yine yāre yeñi nāme yazarsın

Ey eşk eger yumşadasın göñlüni yāruñ
'Ālemde bugün sikkeyi mermerde ḳazarsın

Vaṣf eyler iken ḥüsn-i ruḫ-ı yāri raḳībi
Zinhār añayın dime hemān beyti bozarsın

Şāh İsma'il hezīmetine bu tārīḫ anuñdur.

Tārīḫ : Ne ṭurursın ṭur ey şeh-i ʻādil
Yola gir zād ile zevāde ile

ʻAzab ile yeñiçeri döyüşür
Ḥaddeden endāzeden ziyāde ile

Tā ki ʻālemde ola bir tārīḫ
Şāhı māt eyle gel piyāde ile

Bu ḳıṭʻa daḫı anuñdur ki yeñiçeri kātibi olduḳda ʻulūfe üstünde hücūm-ı nāsı görüp dimişdür.

Ḳıṭʻa : Mevācib almada şahum şular kim
Zerin ṣaydı feraḥdan eyledi raḳṣ

Anı bilmez ki ʻömr kīsesinden
(P132a) Ne deñlü aḳçesin itdi raḳṣ

Merḥūmuñ şöhreti (F132a) ẕātına ġālib idi. Egerçi Ferruḫī lāfzenlük itdüginde bu resme süḫan-güẕar olmışdur.

Beyt : Ferruḫī Ẕātī Revānī Ṭāliʻī vardur meger
Naẓm ile şimdi ġazel dimekde aḳrān *mı* var

ṬABʻI : İştipzādelerdendür. Nāmı Meḥemmed Çelebidür. İştipzāde-i merḥūm şüyūḫ-ı ḳudemā-yı ḳużāt-ı küberādandur. Bilād-ı ʻaẓīmeye ḳāḍī olup fevt olmışdur. Anuñ bir oġlı var idi. Maḥmūd Çelebi dirler idi (B92b) zemānenüñ rind-i cihān-sūzı ve şuʻle-i āhı meclis-i ʻışḳuñ şemʻ-i efrūzı idi. Ṣuḫ-ṭabʻ küşāde-dil bī-ġışş u bī-ġıll ʻayyāş u evbaş ḳalender-meniş ü ḳallāş kimesne idi. Vidin ḳāḍīsı iken (S66b) esīr-i şīr-i mevt oldı. Ṭabʻī Çelebi anuñ ferzend-i ferzānesidür bu daḫı ehl-i ṭabʻ u ehl-i dil yegāne-i aḳrān zemānesidür. Ṭarīḳ-i ʻilme nihāyet buldurup Mıṣr ḳāḍīsı ʻArabzāde-i merḥūmdan mülāzım olmışdur ḥālen İştibde ceddi medresesinde müderris olup ifāde vü istifādeye müdāvim olmışdur. Şiʻrinde çāşni-i ʻışḳ ẓāhir ve ḫūb ḫāyāller fikr idüp ḥüsn-i edā ile edāya ḳādirdür.

Şi'r-i ū : Sāġarda ḥabāb-ı meye meyl eyle devādur
Devrüñde şehā yaluñ ayaḳ başı ḳabādur

Ḳarşumda benüm ṭurmadan aġyāre sögersin
Bildüm ġaražuñ pādişehüm baña cefādur

Velehū : Ḳa'r-ı baḥr-ı 'ışḳa dikmişdür 'aṣā-yı ehl-i derd
Zāhidüñ daḫı ṣu üstinde gider seccādesi

Fi'l-meṡel bir ḫācedür ser-māyeyi elden alur
Şā'irüñ ger olmıya şi'ri ṭabī'atzādesi

ṬAB'Ī-İ ṢĀNĪ : Bunuñ da nāmı Meḥemmed Çelebidür. (A128a) Ḳāsım Ḫalīfe dirler bir ehl-i 'ilm müderrisüñ oġlıdur. Kendi İstanbulda neşv ü nemā vü nihāl-i ṭab'ı terbiyyet-i ehāli ile i'tilā vü irtiḳā bulmışdur. Ṭarīḳ-i 'ilm-i 'ādiyi pāyānına irüşdirüp Rūmili ḳāżī-'askeri Ḥāmid Efendinüñ teẕkirecisi olup mülāzım olmışdur. Ve her güne 'ilmi tekmīl idüp mu'teḳıd-i mevāli-i efāḫim olmışdur,

(F132b) *Maṭla'-ı ū* : Olursam bir sehī-ḳadddil-ber-i sīmīnbere mā'il
Olur dūd-ı dilümle eşk-i çeşmüm seyrine ḥā'il

Velehū : Żabṭ olınmazdı göñüller ḥüsn-i dilgīr olmasa
Fetḥ olınmazdı memālik ḥarb-i şemşīr olmasa

(P132b) Vuṣlat-ı dil-ber muḥāl olurdı 'ālemde ebed
Āh-ı 'āşıḳda eger fi'l-cümle te'ṡīr olmasa

ṬABĪBĪ : Filibeden Begtimürzāde dirler bir imāmuñ oġlıdur. Nāmı 'Abdīdür. Ṭarīḳ-i 'ilmde mevāli-i 'ıẓām ḫidmetine irişmişdür. Ba'żı nāzik ma'nālar ve ḥüsn edālar ṭab'ına el virmişdür.

Şi'r-i ū : Ḳılıç bıçaḳ olur müjeler sīm-i eşk içün
Ḳorḳum budur ki göz göre arada ḳan ola

ṬULŪ'Ī : Üsküb ḳurbında Ḳalḳandelen dimekle ma'rūf Tetova nām ḳaṣabadandur. Adı İbrāhīm laḳabı Ḍaḥḥāk maḫlaṣı Ṭulū'īdur. Bekrī olduġı

sebebden Yārān Ṭulūġı dirlerdi. Niçe zemān hem-medrese vü hem-sebaḳ olduḳ. Her zemānda dūlbendi çirknāk ü cāmesi nā-pāk dāmeni ālūde vü girībānı çāk baġlı kendi de çehresi nā-şüste başı nā-trāşīde idi ve rīşi jülīde idi. Farażā çoḳ melā'ik destār-ı çirkinin ṣābūn-ı ḳamer ile çeşme-i ḫūrşīdde yusalar anda kimesne yüz agardmayup cāmesinüñ (B93a) vesaḫları cürm-i māhda olan lekeler gibi yuyulmaz idi ve meşelā kāf-tā-kāf 'ālem memlū misk-i muṭarrā veyāḫūd sevād-ı şeb-dāc ser-ā-ser 'anbersār olsa ve Mesīḥ-demler ol misk ü 'anberden Buḫūr-ı Meryem eyleyüp olduġı mekānı ṭa'tīr eylese sūdmend olmazdı. İstanbul ḳażāsından mütekā'id Ḥasan Çelebi-i merḥūmuñ mevtāsından mülāzım oldı uç beglerinden Uzġur oġlına ittiṣāl idüp anuñ tedbīri ile Arnavudluḳda Mazaraḳ nām yire ḳāḍī oldı. Ba'de'l-'azl ol ḥavālīde Eşḳov nām ṣuda ġarḳ oldı. Fī 966 senede miskīn her zemānda Ḳızılbaş Üsküdāra ve kāfir Çekmeceye gelse *eyü ḥādiṣe idi* diyü nā-ma'kūl sözler söylerdi. İttifāḳ kāfir Budini muḥaṣara idüp Peşteye üşdükde Budinde bulınur seng-i āsiyāb (F133a) arasında olan gendüm gibi kendüyi bilür bu maḳūle nā-ma'ḳūle düşünmeye tevbe ider.

Şi'r-i ū : Gerden-i cāna du'ā-yı seyf aṣar ġāzīlerüz
Gerçi ġam maḳtūlıyuz līkin cihān ḳattālıyuz

Ḳalb ile bāzār idüp āvāre dil cān gezdirür
Çārsū-yı miḥnetüñ biz oñmaduḳ dellālıyuz

Ey Ṭulū'ī gerçi ki ṣāfī dilüz deryā gibi
Līk 'ışḳ-ı pākden 'ālemde ṣanma ḫāliyüz

ḤARFÜ'L-YĀ

YETĪM : Adı 'Alīdür. İstanbullıdur. Ṭurnacı-başı oġlıdur. Her meslege ki sālik olmışdur (P133a) pāyāne irmedin uṣanmışdur. Niçe zemān yeñiçeri olduḳdan ṣoñra gāh ḫarābātī gāh melāmeti zeynde bī-ser ü pā mest ü şeyda (A128b) Sulṭan Meḥemmed cāmi'inüñ nerdbānların yaṣdanmışdur. Ṣoñra mücellā-yı tecelliyāt-ı cemāl (S57a) u celāl Şeyḫ Cemāl-i merḥūm cānibinden cezbe irmişdür. Ḫānkāhında on beş yıl ḫalvetler çeküp mücāhedelerle

terbiyyetler görmişdür. (F133b) Şeyḫden ṣoñra yine Südlicede şeyḫüñ mezārı ve Ca'fer Ābāduñ reh-güẕārı ḳurbında bir uzlet-ḫāne binā idüp anda olurdı. 'A'ide vü vārideden dūr u mehcūr tābe-i teng-destīde kendi yağı ile ḳavrulurdı. Dest-i su'āli ancaḳ bāb-ı İlāha meftūḥ idi ve sebeb-i sedd-i ramaḳı ḥālin bilür yārāndan feyż olan fütūḥ idi. Bu ḥāl ile yine faḳrdan söz açılsa ol bābdan ḳapuyı dīvār ider idi. Ġanāsı 'ayn-ı 'anā iken yine ḫalḳa ġınā iẓhār ider idi. Bu ḥālde bir Freng cāriyesi sevüp Freng uyuzı oldı neylerse idüp yitmiş iki dereden ṣu getirüp ṣatun alup ol servi der-kenār itdi ve nihāl-i ümīdden anuñ nesīm-i vaṣlı ile pür-berg ü bār itdi. 'Aylesine ḳayd-ı 'ıyāl ser-ber oldı ḥāli faḳr ile diger-gün idi daḥı bedter oldı. Ve'l-ḥāṣıl işi güci faḳr ile keşākeş ü mücāhede idi eger ḥāli ḳarīn-i ṣalāḥ olsa şübhesiz sebeb-i müşāhede idi. Merḥūm ṭumṭıraḳ elfāẓa ve 'acīb ta'bīrlere ve ġarīb edālara şīfte idi. Şunlar ki anuñla yidükleri ayru ider idi ṭonadup aña elfāż ṭolması dirler idi. Bu sū'-i ḥālde ve teşvīş-i bāl ü ibtilā-yı 'ıyālde tersḫāne kātibi Seydi 'Ali Çelebi Ḫıżr irişüp reşeḥāt-ı cūd ile (B93b) āteşine ṣu sepdi ve dest-i mu'āveneti ile bār-ı girān-ı meşaḳḳat çekmekden dü-tā olmış arḳasın yapdı eyyām-ı ḥażarda levāzımına tekeffül itdi ve seferde ṭonanmalara bile alup gitdi. (P133b) Ol seferüñ ṣedā'idinde bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Ṣuyı bardaḳda dimişler gemiyi kāğıdda
Bizden evvel bu cihān seyrin iden ehl-i vuḳūf

'Ālem-i berri ḳoyup baḥr hevāsında yelem
Bū 'Alī ise eger 'aḳlına idrakine yūf

Ol seferde hem-rāhlarından Suḫte Ḳıral dimekle ma'rūf kimesne fevt olduḳda hem aña mersiye diyüp hem gemiciler ıṣṭılaḥınca bu ḳaṣīdeyi cem' itmişdür.

Ḳıṭ'a : Ger felek fülk olsa 'āḳil midür ol
İḫtiyār eyleye deryā seferin

Bu deñiz bir uyumaz düşmendür
Çip dimez gerçi ki aldum ḫaberin

(F134a) Pocalar orsa varup çignetmez
Añlayanlar ṭalazuñ şūr u şerin

Pupadur gerçi ṣaḳın yapraḳdan
Gele nā-geh ṣavamazsın ḫaṭarın

Puslayı gözlük idindi gözine
Ol ki deryāda didi yol seçerin

Görinürden be görinmez çoḳdur
Ḳartaya baḳ tā seçesin baḫrin

Kerterizden ṭutup akındısını
Göstere ta belaġoz reh-güẓārın

Seni girdāba atar bu ẓulumāt
İgneye al be hidāyet fenerin

Cenderal ile ki Aderya Dora
Ṣalsa ger Barbarosa bir nökerin

Ḳaçalar tente fora eyleyürek
Pulyanuñ ḫālī ḳoyup ḳıyıların

Şöyle çekdür gemiyi forsa idüp
Ḳala murġ-ābı döküp bāl u perin

Göñlüñi zanca diyü eglemedin
Gözle Ḥaḳḳuñ be-ḳażā vü ḳaderin

Dime ki ḳorsana ḳorsan varamaz
Gözcisüz olma hele saña dirin

Ḳırbācın itdi suġurya kömiler
Ṣan ele aldı nacaḳlı teberin

Be ḳamartinde silisreyle bilür
Gemiçi neftīlerinüñ hünerin

Mayna ile sağanaḳdan ḳorḳmam
Ne ḳadar esse ṣavursa yeñerin

Yaña yatur anabaylıkda gider
Baba ṣaḳlasa tolaşdur yuların

Rūzgerin görse muvāfıḳ gemici
Bırağur oğlını añmaz pederin

Ḳurı ṣalındıda ehl-i keştī
Suluğından giderür mi naẓarın

Ḳodı ayaḳ ḳarada Aḳdeñizüñ
Oñ gören fā'idesinden żarārın

Ḥıżr eyler ḳoyunından göricek
Nūḥ evinde din ol gerçek erin

Didi ṣudan çıḳarurken keçemi
Hey yalan dünyede ṭoğrı ṣaların

Göñlegüm acı deñiz çıḳarsun
Ger girem bir yemiş iken likerin

İşte Seydī ʻAli ile Yetīm
Eylemez beẕl ide ger sīm ü zerin

(P134a) Olmağa sīne-i mecrūḥa yaḳı
Meger iḥsan ider kāfir püserin

Meze-i meclis idüñ ḫūn çekdi
Bu Yetīm et'aime-i mā-hażārın

Çün kār-ı cāna vü kāred-i üstüḫāne yetdi rikāb-ı pādişāha sunmağ içün ḥālin naẓm itdi evveli vaṣf-ı bahārdur ki

Naẓm : Ḥamdülillāh ki irdi faṣl-ı bahār
Buldı ḫoş iʿtidāl leyl ü nehār

Devr-i ʿadl-i ḥimāyetüñde bu dem
(F134b) Emn ü āsāyiş üzredür ʿālem

Ḳalmadı bir müşevveşü'l-ḫāṭır
Meger illā ki ḫāṭır-ı şāʿir

(B94a) Bulur elbet kesād-ı naẓm revāc
Şeb-i deycūr içün degül mi sirāc

Merd-i şāʿir k'ola belīġ ü bülend
(A129a) Saḫt-ı naẓma ṣalmış ola semend

Şuʿarā ḫayli içre efṣaḥ ola
Tīġ-i elfāẓ ile müsellaḥ ola

Meclis-i ʿışḳa gelse mestāne
Ṣuna Cāmīye Şevkī peymāne

İtse bir naẓm ile terāne-i ḫāṣ
İde ḫāk-i Nevāyīyi raḳḳāṣ

(S67b) Meşnevī ṭarzın eylese iḥyā
Sırr-ı monlāyı eylese gūyā

Açsa ger gülsitān-ı ʿirfānı
Eyleye rūḥ-ı Saʿdī seyrānı

İntiẓām-ı kelāmın eylese gūş
Ravżasından Niẓāmī ide ḫurūş

Ḥüsn-i elfāẓ-ı naẓmına bī-reyb
Ġıbta vü reşk ide lisānü'l-ġayb

Ṣalsa dehre söz ile sūz-ı nev
Köhne eczāyı küll ide Ḫüsrev

Aḥsen olur çü ekẕeb-i eş'ār
Şā'ire olmasun mı lāf-şi'ar

Gel Yetīm itme ekẕebi aḥsen
لا يقال لا هله اهلان

Düşme girdāb-ı ṭa'ne ile güẕer
Baḥr-i naẓm āşināsı iseñ eger

Ṭañ u ṭanz itdügüñ kimesnelerüñ
Ayağı ṭoprağına irse senüñ

Göge ağardı gün gibi ṭopuñ
Levḥ-i Cibrīl olurdı mektūbuñ

Girizgāh maṭla' budur ki

Ey şeh-i şāhbāz-ı 'anḳā ṣayd
Ṣaydgāhuñda çarḫ-ı ednā ṣayd

Ḥaṣb-i ḥālin bu güne beyān itmişdür.

Naẓm : Bī-pervā bāl-i nā-tüvān oldum
Türk eline düşen ṭoğan oldum

Şāh elinden ġıdā alurken ben
Türk elinden yiyem mi hīç erzen

Bā-ḫuṣūṣ ol şeh-i cihandāruñ
Baḥr ü ber pādişahı ḫünkāruñ

Eb ü ecdādı ḫidmetinde peder
Ṭurnacıbaşı idi per-şeh-per

İki sultan-ı Rūma hem-bende
Olmış idüm yigirmi yıl ben de

Ṭabl u rāyet ṣaf-ı sipāhi ile
Bār-ı bengāh-ı pādişahī ile

Binüp inmekde hāy u hūda idüm
'İşve-i devlete rübūde idüm

(P134b) Esb-i himmet sürüp seferlerde
Baş ḳomışdum reh-i ḫatarlarda

Tā aña dek ki ceng-i İsma'īl
Ki neberd olmaz ol neberde 'ādīl

Ol seferden idüp ḳażā-yı vaṭar
Nefse ḳıldum ḥavāle tīġ ü teber

Ben bu rezm içre nā-gehān bir pīr
Cāna atdı kemān-ı cezbesi tir

Gerçi 'arż eyledi sıfāt-ı celāl
Nām-ı maṭbū'ı gibi 'ayn-ı cemāl

Görüp aḫlāḳını fütuvvetini
Cāna farż eyledüm muḥabbetini

Faḳr-ı eziyyetine olup mā'il
Ḫidmetine yüz urdum on beş yıl

Ḥāliyā vird-i ẕikre ṭālib iken
Naḳd-ı a'mālümi muhāsib iken

Faḳr u fāḳa teḳayyüd-ı evlād
Diler īmānum ile bir yād

Sābıkan dimiş idi ḥażret-i pīr
Eyle terk-i ʿulūfeyi teʾḫīr

Ḥakk rıżāsı da bu gibi şāhā
Der-i devlet penāh ola meʾvā

Der-be-der olmışam kapuñ koyalı
Güm-rehüm nefs-i şümūma uyalı

(A129b) Gerek öldür beni gerek dirgir
Yok sığıncam kapuñ gibi bir yir

Der-i Mevlāsını kosa bende
(B94b) Ṭutsalar girer āhenīn bende

Geldi mücrim kuluñ şuçın dileyü
Dū-siyeh hemçü çāker-i Hindū

Pādişehden ʿaṭā vü luṭf u kerem
Bendelerden ḫaṭā vü cürm ü nedem

Aḥvāl-i Yetīm maʿlūm-ı Ḥażret-i şāh-ı heft-iklīm oldukda on beş akçe ʿulūfe ile silaḫdār eyledi. Ol daḫı kendi de levāzım-ı mülāzemet-i sofra ve ḫidmet-i pādişāhīye iktidār olmaduğın bu vech ile iẓhār eyledi.

Beyt : Baña bī-baḫşiş ʿaṭā-yı rütbet-i ṣaff-ı sipāh
Bir gedāya pīl-i iḥsan eylemekdür pādişāh

Birkaç yıl bölük ḫalkı eşerince seyr ü sefer ve rikāb-ı hümāyān-ı saʿādet-i nişāb-ı pādişāhī ile her cānibe geşt ü güẕār eyledi. Van seferinde cāmiʿ-i cedīd-i pādişāhī ḫidmetine kalan bölük ḫalkı zümresinden olmak ümīdine Konyadan İstanbula döndi. Ol ḫuṣūṣda daḫı āyīne-i emeli jeng-i nüḫūset-i ṭāliʿi ile ṭondı ʿulūfesi (F135a) kesilen bī-kesler ile dirlügi kesildi okı atıldı yayı yasıldı. Bu ḥālde düzd-i ecel gencine-i ʿömr-i hem-serine yol buldı yaʿni ʿavreti ölüp dilinde bu beyt vird oldı.

Beyt : Ehl-i beytüm çün ecel derdine bulmadı devā
(P135a) Ey tecerrüd ʻālemi ehlen ve sehlen merḥabā

Yine felāket ʻālemine yüz ṭutdı.

Mıṣraʻ : Yine nerrād-ı felek luʻb ile ʻaḳlın ütdi

Bölüge sülūk itdügi tārīḫde Ḫayrü'd-dīn Paşa-yı merḥūm bunuñ aḥvālin ve naẓmda kemālin Seydī ʻAli Çelebiden ve ġayrıdan işitdi iltifātlar gösterüp raġbet itdi bir cāriye ve biş biñ aḳçe virüp ġazāvetin naẓm itmek teklīf itdi. Ol daḫı olanca sermāyesin ḫarc itdi. **Maḫzenü'l-esrār** baḥrinde **Lüccetü'l-aḫbār** nām kitāb naẓm idüp Ḫayrü'd-dīn Paşanuñ temām aḥvālin anda derc itdi. (S68a) (A130a) Bir iki biñ beyt olduḳda Ḫayrü'd-dīn Paşanuñ keştī-i vücūdı ġarḳ-āb-ı deryā-yı mevt oldı. Anda daḫı gemisi ḳaraya atdı ġarażı fevt oldı ve bi'l-cümle ẕelīl ü zār-ı nā-murād u ḫār-ı rüzgārda geldi gitdi.

Naẓm : Faḳr ile geldi faḳr ile gitdi
Faḳr ile bitdi faḳr ile yitdi

Künc-i miḥnetde derd ü şiddetle
Öldi gitdi belā vü miḥnetle

Meẕkūr kitābdan ceste ebyātdur.

Evvel-i kitab : Cünbüş idüp lücce-i deryā-yı ʻışḳ
Eyledi mürg-ābını gūyā-yı ʻışḳ

Der-naʻt : Bāġda vü rāġda ırmāġlar
Kūyuña yüz sürmek içün çaġlar

Rodos kāfirüñ iken ḫāfıżları Müselmān ḫavfından ḳorḳduġında dir.

Şiʻr : Ẓıll-ı raʻiyyetden idüp ictināb
Ḥāfıẓ-ı şehr itmez idi fetḥ-i bāb

Ḫandekını geçse per açup ṭuyūr
Aña taṭayyür dir idi ehl-i sūr

Ḫaşyet ile baḥr olup ḫuşk-leb
Ḫavfdan emvāc ḳıyı çizdi hep

Bī-teb ü tāb-ı şitābda

Velehū : Kulle yolın ṭutdı olup germ-rev
Eyle ki ṣan düşdi cibāle ʻalev

(B95a) Bī-reh ü reh-i āb ile pāy-ı leng
Yollarını eyler idi lāle-reng

Kitāb nāḳış ḳalup temām olmaduġında

Beyt : İrmedi söz āh ire ḥayfā vü ḥayf
Oldı sitem şāʻire ḥayfā vü ḥayf

Maṭlaʻ : Seri pā pāyı ser eyler cihān bī-ser ü pādur
Ḥaẓīẓi evc ider evci ḥaẓiẓ eyler bu dünyādur

Maṭlaʻ : ʻIşḳuñ yolında ġuṣṣa vü ġam baña zād olup
Gitdüm ʻadem vilāyetine nā-murād olup

Ġırbāl ile ġubārum aranup bulınmaya
(P135b) Demler ola ki üstine ver dilde yād olup

Maṭlaʻ : Cünūn vādilerin gel kūşe cümle benden ṣor
Diyār-ı ʻaḳl-ı dūr-endīşi var kendin bilenden ṣor

Velehū : Göz yaşı gibi ṣuyı ġam gibi aşı var imiş
Āferīn Mecnūna kim ʻaḳl-ı maʻāşı var imiş

Velehū : O serv-ḳāmete ṭoġrı açup şeh-per göñül murġı
Yüce yirlerde pervāz eylemek ister göñül murġı

Maṭla' : Raḳīb öldügine yār itdi zāri
Ölüsi şīvenine degse bāri

Ḫayālī ḥaḳḳında dimişdür.

Ġazel : Ḫayālī baḥr-i fikretde neheng-āsā şināverdür
Yetīm ol baḥr-ı ḳa'rında yüzer ġavvāṣ-ı gevherdür

Ḫayālī bāz-ı bāzū-yı belāġatdür şikār almış
Yetīm anuñ gibi ḳuşlar uçurmış bād-ı ṣarṣardur

Ḫayālī tīġ-i elfāẓı ṣalarsa rub'-ı meskūna
Yetīm elfāẓınuñ zīr-i nigīni heft-kişverdür

Ḫayālī şāḫ-ı pür-ezhār-ı bāġ-ı ḥüsn ü behcetdür
(A130b) Yetīm eṣmār-ı ḥikmetle dıraḫt-ı sāye-güsterdür

Ḫayālī vādi-i şi'rüñ olup kim keşte ḥayrānı
Yetīm ol vādiye düşmişlere sālār u rehberdür

(F135b) *Velehū* : Berş-i afyon ekl idenler ḥaḳ bilür
Kisb ü ḳa'l-i nā-pesend itmekdedür

Ādemin ardınca zem idüp yüzin
Gördügince rīş-i ḫand itmekdedür

Ḫayrü'd-dīn Paşa ile ṭonanma sefere gitdükde dimişdür.

Ġazel : Dümen ṭoġrıldup İspanya dinen bī-dīn-i mel'ūna
Yine şevḳ eyleyüp girdük ṭonanma-yı hümāyūna

Yine baştardalar başdan atup baş ṭopların güm güm
Ṣalındı ṣayḥalar birle zelāzil rub'-ı meskūna

Ṭonanmaya delīl olup yine fānūs-ı Ḫayrü'd-dīn
Şu deñlü ġarba 'azm itdük ki şarḳa düşdi Anḳona

Elinde ceng-cū ġāzīlerüñ şemşīr-i ʿuryānı
Ḳara kāfirleri ḳoydı ser-ā-ser ḳırmızı ṭona

Yetīm emvāc ile her tīġ olup bir mecz-zen deryā
Selāmet sāḥilin Efrence göstermez bu furtuna

Ḳıṭʿa : Ṭumṭıraḳ-ı meḥāsin-i elfāẓ
Virür insāna çoḳ şeref ḥaḳḳā

Ḳadr-i ḥācetce söyleyüp de sükūt
Eylemek ʿāḳılānedür ammā

Tiryākiler ḥaḳḳında bu ḳıṭʿa anuñdur.

Ḳıṭʿa : Evvel-i neşʾe-i berş ile kişi
Şūḫ olup gerçi şeṭāretler ider

Vaşaṭ-ı neşʾe ile ḫulf u ʿinād
İdüp ortada ḳabāḥatler ider

Āḫir-i neşʾe ile tünd ū pelīd
Oluben ḫayli beṭāletler ider

(A131a) Ey Yetīm ākil-i berş elbette
(P136a) Bū ʿAlī yise hamāḳatler ider

(S68b) *Ḳıṭʿa* : Sūfehānuñ ġıdāsı olduġına
Berş ū afyona budur istidlāl

Nās-ı ekṣer teneffür itdükçe
Çelebi zümresi olur meyyāl

ʿAbdi-i Ẓarīf-i merḥūmı hicv itdügınde dimişdür.

Ḳıṭʿa : یودومندنمی چه باشددیرسن
دیدوقمزجه بریشت قوره

(B95b) Depeden şehre gelüp şārıḳdan
Keş aġızlı yoġurdı ḳara

YETĪMĪ : Anaṭolıdan livā-yı Germiyandan Seydiġazi ḫankāhında olan zümre-i abdalāndan ve ser ü pā bürehne yürür divānegāndan idi. Ḥaḳḳā bu ebyātı kim vāḳı' olmışdur.

Ġazel : Gün yüzüñ görmek diler mehtāb ṭurmaz çigzinür
Ḫāk-i pāyuñ öpmek ister āb ṭurmaz çigzinür

Şeb-çerāġ-ı ḥüsnüñe pervāne olmışdur meger
Şevḳüñ ile mihr-i 'ālem tāb ṭurmaz çigzinür

Pāsbānuñdur meger seyyāreler eflākde
Giceler tā-ṣubḥa dek bī-ḫāb ṭurmaz çigzinür

Mācerā-yı eşk içün derd-i derūnum dökmege
Cūy-ı eşkümden yaña ṭolāb ṭurmaz çigzinür

Ey Yetīmī gözüñ aç cān murġın itdürdüñ şikār
İşbu çarḫ olmış bir 'uḳḳāb ṭurmaz çigzinür

YAḤYĀ : Kendi menşe vü mevlidin (F136a) gencīne-i zārında bu vechile taḥḳīḳ itmişdür.

Şi'r : Arnavud aṣlı olupdur aṣlum
Ḳılıc ile dirilür her faṣlum

N'ola ol ṭā'ife-i şīr-efgen
Ḳılsa şāhīn gibi Taşluḳda vaṭan

Arnavud aṣlı olanda bu hüner
Aña beñzer ki ola ṭaşda güher

Bu feḥvā üzre divşürme tā'ifesindendür ki 'acemi oġlānı iken torba ṭaşımaḳ yirine ḫāceye sepet ṭaşıdı **Gülistān** oḳurken bülbüller ile sebakdaşdı. Ṣarı külāh

yirine başında şu'le-i âteş-i 'ışk-ı fazl yanardı ve odabaşısı mu'allim-i 'ilm ü hünerdi. Ta'lîm-ḫâneyi (A131b) mu'allim-ḫâne bilüp ḳapuya çıḳınca her bâbdan der-i ma'rifet üzerine küşâde idi ve buçuġı artmaḳ yirine günden güne kemâl u 'irfânı ziyâde idi. Ol 'aṣrda yeñiçeri kâtibi olan (P136b) Şehâbü'd-din Bege şâkird olup sâyesinde (F137b) sa'ir yeñiçerilere olan teklîfâtdan mu'âf u müsellem idi gördügi şâ'ire enîs ve bulduġı münşîye h[illegible]dem idi. Tüfengi kâf-ı kemâl u veznesi hâ-yı hüner ḫâmesi ḥarbe vü ḳalemtrâşı teber idi. Piyâde niçe sefer idüp ḳaṭ'-ı mesâfe-i naṭ'-ı merâtib ḳıldı ferzîn gibi yayabaşı oldı 'arṣa-i şi'rüñ daḫı yek-süvârı ve ser-âmed şâ'irlerüñ pâdâşı oldı. İbrâhîm Paşa ile İskender Çelebiye ġarrâ ḳaṣîdeler ve ḳıṭ'ahâ-yı güzîdeler virdi. Şu'arâ-yı 'aṣr ile mutâyebeler belki mülâḳabeler ve muḥâdeṣeler belki mübâḥaṣeler idüp Ḫayâlî ile mu'ârażalar ve mu'âdâtlar ve Zâtî ile münâẓaralar belki mühâcâtlar şâyi' ü meşhûr oldı ve kendi şânında sülûk-ı ceẕbesi ve ceẕbe şu'besi ile meẕkûr oldı. Ekṣer-i mülâzemet ü tereddüdi ve âmed şodı mevalînüñ fużelâsına ve meyli ṭalebenüñ ẓurefâsına idi. Müfti-i 'aṣr (B96a) Kemâl Paşazâde-i merḥûm ve ḳâżî-'asker-i vaḳt Muḥyü'd-dîn Çelebi el-Fenârî vü Ḳadri Çelebi vü İskender Çelebi zemânınuñ yegâneleri ve İsḥâḳ Çelebi vü Nihâlî Ca'fer Çelebi vü Ḥâfıẓ-ı 'Acem ve sâ'ir fużelânuñ ferzâneleri cem' olup güne güne ṣoḥbetler ü beṣṣ-i fażîletler ve neşr-i ma'rifetler olurdı. 'Âlî iclâslar olurdı ki Müşteri dehşetden ṭaylasânın güm iderdi. Uṭarid yazup yañılup söz söylese ḥayretinden devâtı gibi gözi ḳararup şihâb gibi elinden ḫâmesi düşe yazardı. Ḫavfından mihrüñ maḳarrı re's-i cibâl ve hilâlüñ yiri ṣaff-ı ni'âl olurdı. Ḫayâlî daḫı ḳalb-i şâ'irden ḫayâl eksülmedügi gibi ol meclisden eksilmez ve pâyân-ı erbâb-ı ṣoḥbetden beyt-i maḳṭa'dan maḫlaṣ kesilmedügi gibi kesilmez idi. Bir gün yine bir 'âlî żiyâfet oldı ki niçe ḳarınlar revâyiḥ-i eṭ'ime-i nefîse rûhâniyâne ġıdâ ve rîze-i semâṭ-ı vuḥûş u ṭuyûra nevale-i sâlhâ oldı.

Li-muḥarririhi : Dizildi çarḫ-veş çînî çanaḳlar
Gül-i ḫaṭmi gibi la'lîn ṭabaḳlar

(P137a) Şekerden başlar ṣular yüzinde
(A132a) Ḥabâb-âsâ yüzer cûlar yüzinde

(S69a) Ṣaḥan içre gören dane birinci
Ṣadefden her birin ṣanur bir inci

(F137a) Muza'fer kubbesinde hurde-i kand
Şanasın nergis üzre jāle cünd

Yine 'ulemā vü fużelā ḥāżır ve Ḫayālī daḫı ol meclisde ser-ḫalka-i kalenderān gibi dā'ire-i ṣoḥbetde bile dā'ir idi. Yaḥyā Beg yayabaşı börk ü otaġasıyle girüp monlā-yı merḥūm nāmına bir kaṣīde virüp okıdı ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Fażl ile Rūmda bir dānedür ol mihr-i kemāl
Māh-rūlar yanaġında nitekim nokṭa-i ḫāl

Erbāb-ı meclis olan fużelā ḫuṣūṣā ḥażret-i monlā-yı merḥūm pesend idüp tekrār okutdı. Ba'dehū İsḥāk Çelebiye ḫiṭāb idüp *mihr lafzı daḫı cesbān vāḳı' olmışdur* diyüp İsḥāk Çelebi daḫı mülāḥaẓa idüp beyān iderken sābıka-i mülāḥaẓa-i sebāk ü siyākda İskender Çelebi sebkat ve sā'ir ahāliden mübāderet idüp *belī sulṭānum ism-i şerīfüñüz Aḥmeddür ve Aḥmede lakab Şemsdür ve şemse mihr mürādifdür* diyü cevāb virüp ḥāżırlar İskender Çelebinüñ bilā-ru'yet fıṭnatına taḥsīn ü āferīn-i vāfir iderler. Ḫayalī incinüp ba'żı ebyāta daḫl kaṣd itdükçe eṭrāfından cevāblar virüp āzürde-ḫāṭır iderler. Ba'dehū bölüge sülūk idüp sipāhi oġlānı olup Aḥmed nām Şāh lakab bir kapucı sevüp hasb-i ḥālin Şāh u Gedā diyü tertīb ve üslūb-ı ġarīb naẓīr-i meslūb üzre terkīb itmişdür. Andan Gencīne-i Rāz nām kitāb naẓmına süḫan-perdāz olmışdur. Bir zemān daḫı Ḥacca gidüp diyār-ı 'Arab u Şam u Ḥalebde ve vaṭan-ı aṣlī Yūsuf 'Aleyhi's-selām ki vilāyet-i Ken'andur ve hālā Ṣutre dimekle ma'rūf-ı ḫalk-ı cihāndur. Bu ḫidmetle anda olup ol takrīb ile Yūsuf u Züleyḫā naẓm itmişdür. Ve Ūṣūl-nāme diyü ādāb-ı uṣūlden bir kitāb naẓmına terāne-sāz olmışdur. (B96b) Elkas diyār-ı 'Acemden geldükde vāḳı' olan sefer-i 'aẓīmi kaṣīde itmişdür ve eşnā-yı naẓmda Ḫayālī ile (F137b) mu'ārāża belki mübāġażasın (P137b) iẓhār semtine gitmişdür. Ol kaṣīdeyi rikāb-ı şāhiye itḥāf itmişdür.

Kaṣīde : Çekelüm gün gibi ak sancaġ ile şarka çeri
Kara ṭopraġa karalum kıralum surḫ-seri

Baña olaydı Ḫayālīye olan raġbetler
Ḥak bilür siḥr-i ḥelāl eyler idüm şi'r-i teri

Ben erenler nacağıyam ol ışıklar teberi
Ben savaş güni çeriyem ol hemān cerde ceri

Bu ḳaṣide Rüstem Paşa sem'ine vāṣıl olduḳda رغما الخيالى لا لحب على Yaḥyā Bege (A132b) Ebi Eyyūb Enṣārī tevliyyetini virüp Van seferinden geldüklerinde Ḳapluca tevliyyetin 'ale'l-'aḳab Orḫan tevliyyetin yine fevrī Bolayır tevliyyetin sehl zemān geçmedin İstanbulda Sulṭān Bāyezīd tevliyyetin virdiler. Ba'dehū cüz'ī nesne şehāne-i iḥsānlarından rücū'a bahāne idüp tevliyyetden 'azl ü teftīşler itdirüp 'arżın bez̲l itdiler. Āḫir yigirmi yidi biñ aḳçe ze'āmet virüp ḥadden hezl itdiler. Ḥālā Temişvar ḳaleminde ze'āmetde uç ġāzīleriyle gāh ġazā ve ġāh ġarāmetdedür. Sinni daḫı şeyḫūḫetdedür. Oğlı adın Ādem virmişdür ol sebebden gerçi oğlı ādem kendi atadur ammā yanında Ādem ata zemānından beri ḳabiliyyetde bunuñ oğlı gibi oğul oldı dimek ḫaṭādur. Sene s̲ülüs̲ ve erbā'īn ve tis'ami'eden beri kendüyle ser ü kārımuz gāh āşnā ve gāh bī-kārımuz vardur. Meḥāsini vü meḥāmedi çoḳdur. Egerçi ḥaḳdan özge 'aybsuz kimesne yoḳdur. Maḥbūb u memdūḥı Aḥmed Şāh ḳapucı olduğına dimişdür. Ḥaḳḳā ki siḥr-i ḥelāldür ve naẓīre dimek muḥaldür.

Ġazel : Derbān-ı pādişah idüp ol serv-ḳāmeti
Devrān yine ḳapuya getürdi ḳıyāmeti

Sürinü sürinü varayum āsitānına
Dergāhdan süre beni ḫışm ile ġāyeti

Baña şu deñlü eyledi ẓulmı ki ṣanuram
Dīvāna varan andan ider hep şikāyeti

Bu maṭla' daḫı aña mābihi'l-iftiḫārdur ḥaḳḳā ki didüğince vardur.

Maṭla' : Ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ey ġāfil ağardı saḳaluñ
Ḫaberüñ yoḳ seni penbeyle boğazlar ecelüñ

(F138a) Faḳīr bu güne peyrevlük itdüm.

Beyt : Berf-veş n'ola ağarsa ḳara günli ṣaḳaluñ
Gicesi düne ḳatup irdi şitā-yı ecelüñ

Yaḫyā oyalanma aldanup ārāyişine ʻālemüñ
Menzil-i maḳṣūduña bugün öñürdi varı gör

(S69b) Meṣneviyātda Şāh u Gedāsı beytlerindendür.

Naẓm : Minnet Allāha kim odur Mevlā
Birdür anuñ ḳatında şāh u gedā

Nice dervīşi şāh-ı aʻzām ider
Nice şāhı gedā-yı ʻālem ider

Bile aġlardı aġlasañ enhār
(P138a) Bile iñlerdi iñleseñ kuhsār

Velehū : Ṣāf-dil ol begüm piyāle gibi
Ḳara göñüllü olma lāle gibi

Ve Gencīne-i Rāzındandur.

Naẓm : Hā gibi aç gözüñi ḳalma melūl
Māsivā'llāhı ḳo Allāh ile ol

Velehū : Eli altında idi hemçü ʻaṣā
Nefs-i emmāre gibi ejderhā

Velehū : Geçinür bir dilüm itmekle faḳīr
Yidi iḳlimi yiyüp ṭoymaz emīr

Velehū : Virdi biñ taḫt-ı Süleyman bāde
Rūzgāra ne döyer dünyāde

Yūsuf u Züleyḫāsındandur bu beyti iḫvān-ı Yūsufa düş gördüginde dimişlerdür ḫūbdur.

Beyt : Babamuzla ṭurursın oturursın
Seni ḳoduḳ uyur düşde görürsin

Uṣūl-nāmesindendür.

Beyt : Beni dūd-ı āh itmiş idi nihān
Tumanlı ṭaġa dönmiş idüm hemān

Velehū : Şu bir ṣurna-zen ki avurdı şişer
Olur ḫaṣiyyetiyle bir kīr-i ḫar

Maḫzenü'l-esrār baḥrinde Gülşen-i Envārı daḫı vardur. Hezl ü hicvde daḫı kāmildür. (B97a) Zātī-i remmāl ḥaḳḳında bu ḳıṭ'alar ü beytler anuñdur.

(A133a)*Ḳıṭ'a* : Resm eylese boḳum öñine gelse vechi var
Şimdi anuñla boġazın otarur ol ḥımār

Bozmış çiçek yüzini gören burnını ṣanur
Boḳluḳda bitdi çiçegi burnında bir ḫıyar

Velehū : Ṣan'atuñ ṣūretüñe beñzer ki
Sen ḳocalduñ boḳumla oynarsın

Bekleyüp ol sarāy küşesini
Güc ile gökçek olmaḳ istersin

Elüñe ol demürcigi alup
Şimdi boḳı çöp ile mi yirsin

Ḫayālī Beg yelken ṭakye giydügine dimişdür.

Beyt : Ṣol Ḫayālī Beg ki yüzi ṣarı gözi aladur
Başda yelken ṭakyesi boḳluḳda bitmiş lāledür

Sāza yasaḳ olup ol ḥālde Ḫayālī Bege bir 'avret ile töhmet olınduḳda dimişdür.

Ḳıṭ'a : Ḫayālī sen 'acā'ib ḳarnapasın
Revā mı ortadan 'avret alasın

Saña 'ālemde evlenmek düşer mi
Ḫuṣūsen ki 'ışıḳlardan olasın

(F138b) Yasaġ oldı ziyāde çeng ü nāya
Meger şimdengerü boynuz çalasın

Raḥmī Çelebinüñ ḥüsni zemānında reng ü rūyı olduġından al reng ü al olmaḳ töhmetin idüp 'ārıżındaki ḥumret ẕātī olmayup 'arıżī olmaḳ iḥtimālin virürdi. Yaḥyā Beg aña binā'en bu rengi virmişdür.

Ḳıṭ'a : Raḥmī didükleri dil-ārānuñ
Reng-i rūyına 'ışḳ ola her bār

Gele baḳmaġ içün ḳamu 'uşşāḳ
Gül gül olmış ṣafādan ol ruḫṣār

Yüzine baḳıcaḳ gözi ḳamaşur
Aḳluġ oldı gün gibi hemvār

'Ārıżı rengine kim itse naẓar
'Ārıżīdür ṣanur bu naḳş u nigār

(P138b) Mıṣr-ı ḥüsn içre olsa ṭañ mı 'azīz
Çehresinde çü ḥüsn-i Yūsuf var

Ol ṣanem bilmezüz ne siḥr eyler
Ṣūrete gelmez oldı ḫaṭṭ-ı ġubār

Ne 'aceb yol durur ki varılmaz
Esb-i fikretle eyleseñ reftār

Ḫānesinde erāẕil ile içüp
Ne revādur ki ola mest-i ḫumar

Uyur ardınca uyanuḳ çoḳdur
'İşret ehline uymasun zinhār

Ġam yime il sözinden ey Yaḥyā
Olmadı çünki bir gül-i bī-ḫār

Ṣubḥ-veş mihr-i yāre ṣādıḳsın
Eksük olmaz 'adāvet-i şeb-i tār

Anlaruñ cevābları daḫı yirlerinde mezkūrdur.

YAḲĪNĪ : Edirnedendür diyü işidirüz. Ṭarīḳ-i 'ilmden ferāġat idüp āḫirlerinde Edirnede ḳırḳ aḳçe ile mütevellī ve yılda dört biñ aḳçe sālyāne ile nevāziş olınup Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ile şehzādelükleri zemānında şeref-i ṣoḥbetleri ile ve bir def'a yaylaḳdan inerken maḥmūm olduḳda ḫāṣṣa 'arabalarına binmekle mer'ī olmış ölince tecerrüd ile geçüp (A133b) ekābir muṣāḥibi ve 'ilm ü ẓarāfet ṣāḥibi imiş. Monlā Ża'īfī ile muṣāḥabeler ü mu'āşereler ü mu'āşırlar imiş. Bu ṭarẓa murabba'ı evvel Yaḳīnī diyüp Ża'īfī daḫı peyrevlük itmişdür. Yaḳīnīnüñ kem degüldür ve bu murabba' kendi meşhūr ve bendi budur.

Mıṣrā' : Sen ṣalın iller ile başayın baġruma ṭaş

Maṭla'-ı ū : Ol perīnüñ veh nedür ḫāṣiyyeti bilmem 'ıyān
(B97b) Oturur güldür ṭurur serv ü yürür rūḥ-ı revan

Velehū : 'Āşıḳ oldum yine bir dil-ber-i tersā gördüm
(F139a) Leb-i cān-baḫşi demin mu'ciz-i 'Īsā gördüm

Tāb-ı mülden ten-i sīmīni 'araḳrīz olmış
Dürr ü gevherle müzeyyen büt-i ra'nā gördüm

Velehū : Süleymāniyyedür Ka'be yanında ṣu aḳan zemzem
Ḳarınca gibi ḳaynaşur Süleymāniyyede ādem

Velehū : Şīrīn lebüñe ḳonmaġ içün bāl ü per açup
Ḳaṣd itdi megesler gibi uçmaġa benefşe

Rivāyet olınur Monlā Langır ki ehl-i cihet ḳısmınuñ ẓurefāsından ve ẓurefānuñ ḳudemāsından imiş. Egerçi şi'ri şāyi' degüldür amma tecnisātda leṭā'ifi mezkūr u meşhūrdur. Mahżan tecnīs ḫāṭırıçün oğlın everüp bir çarṭaḳ yapmış yemek vaḳtinde *gelin* (S70a) *çarṭaḳdan gel in dir imiş ve anasına ana saña lahana turşısı* (P139a) *alıvireyüm* diyüp getürdükde *lāhī anasını lahanayı seversin* dir imiş ve her gün Bitbāzārına varup dellal elinde maṣād görüp *getür göreyüm* diyü eline alur bahasın ṣorar yine dellāl eline virür *maṣād bize yaramaz* diyü eline virür imiş. Bu beyti kendi ḥasb-i ḥāline dimişdür.

Beyt : Akçeni ḫarc itmek isterseñ eger mangır gibi
Ṭurma vir yaşıl ḳızıl kaftānlar Langır gibi

Yaşı beñzemesün şimdi ehl-i cihet arasında naḳd-ı vaḳt bir yādigār oğlı mevcūddur ve ḫayrü'l-ḫaleflerden ma'dūddur. Bir gün Mevlānā Yaḳīnī ve Langır bir meclisde ṣoḥbet-i üns üzre iken bir ġayrı encümende meḥābib meclisi olup ẓurāfatla Langırı anda da'vet iderler. Langır bir bahāne idüp ḳalḳar Yaḳīnī de düşüp ardınca revāne olur Langırı içeri alurlar. Yaḳınī girmek ḳaṣd itdükde ḳapuyı dīvār iderler. Bu ḥādiṣe şāyi' oldukda Ṣāġarī bu ḳıṣṣayı işidüp bu ḳıṭ'ayı dir.

Ḳıṭ'a : Da'vet olındı bir yire Langır
Cān atup gitdi teşne māye gibi

Añrayoruḳ Yaḳınī de ṭuydı
Ardına düşdi gitdi sāye gibi

(A134a) Sik gibi girdi içeri Langır
Ṭaşra ḳaldı Yaḳīnī ḫāye gibi

YAḲINĪ-İ ṢĀNĪ : 'İmād Sinānı dirler bir ḳadınuñ oğlıdur. Bī-bedel dānişmend idi. Ḥālā mülāzimdür. Şi're daḫı ṭab'ı mülāyimdür.

(F139b) *Maṭla'-ı ū* : Kimüñ ḳolındadur ol çeşmi şāhbāz 'aceb
Kimüñle ṣalınur ol serv-i ser-firāz 'aceb

Velehū : Gel ey nihāl-i ḳaddüñ serv-i cūybār-ı revān
Ṭarāvet-i gül-rūyuñ bahār-ı 'ālem-i cān

Velehū : Gördüm ol Yūsuf-ı gül-pīreheni vāḳı'ada
Uyanup eyledigüm nāleyi ta'bīr idemem

YŪSUF-I SĪNE-ÇĀK : Ma'den-i şu'arā-yı belāġat-şi'ārdan ya'ni Yenice-i Vardardandur (B98a) Ḥayretīye birāder idi. Adı Yūsuf ve laḳabı Sīne-çākdur. Mey-gede-i 'ışḳ u şevḳde mest ü bī-bākdur. Ṭarīḳ-i 'ilmde iken cezbe el virmişdür. Mışrda Şeyḫ İbrāhīmüñ ḫidmetinde sülūk idüp yaġmā-yı ne'mā-yı bāṭıniyyeden eline ḫayli nesne girmişdür. Fenn-i Fürsüñ dānāsı (P139b) kitāb-ı mesnevīnüñ atası anası idi. Ḳonyada Monla āsitānesinde külāh-ı faḳrı bir ser ü delḳ-ı fenāyı derber idüp döne döne (F140a) nāy-ı ma'nevīnüñ şükr ü şikāyetin istimā' eyledi ve gird-bād-āsā hevā-yı nāy-ı 'ışḳ u şevḳ ile semā' eyledi. Gāh def gibi çenber-i uşūl ile nāylar terānesine kendüni dem-sāz itmiş ve gāh çalġusuz oynayup mücerred hevā-yı 'ışḳ ezgisine raḳş idüp ser-āġāz itmiş. **Mesnevīnüñ** güzīde ebyātın intiḫāb itmiş ve **Rebāb-nāmenüñ** pesendīde sözlerin cem' idüp faṣl u bāb müştemil bir kitāb itmiş. **Fihi Mā-fīhe Fīhi Māfīh** yazmışdur. Ve **Dīvān-ı Moñlānuñ** fīh-naẓar yazılmış beytlerine im'ān-ı naẓar idüp şerḫ idüp sikkeyi mermere ḳazımışdur. Bir zemān daḫı Edirnede gāh Cihān Bālīyi sevüp cihān bāġınuñ bülbül-i pür-feryādı oldı. Ve ḳatl olduġından ṣoñra mātem-gede-i cihānuñ sūkvār-ı nā-şādı oldı. Ve gāh Şeyṭānzāde Ḥüseyin Çelebi dirler bir melek-manẓaruñ 'āşıḳı olup şu'arānuñ kitāblarında rūzgāruñ Ferhādı oldı. Seyr ü seyāḥatde 'ömr geçirüp İstanbulda sene ṡülüṡ ve ḫamsīn ve tis'ami'ede fevt olup Südlicede Ca'fer-ābād reh-güẕārında giderken yoluñ cānib-i yesārında (A134b) defn olınmışdur. Merḥūm Ḥüseyin Çelebi emīn-i binā techīz ü tekfīn ve maḥall-i meẕkūrde tedfīn itdürmişdür. Ḳabrin dil-i saḫt-ı erbāb-ı zemān gibi seng-i trāşīde ile üstüvār ve külāh-ı Mevlevī üṣlūbında seng-i mezār itdürmişdür.

Beyt : Ser-i ḳabrindeki o seng-i hecā
Mevlevīler külāhıdur gūyā

Sene erba'a ve ḫamsīn ve tis'ami'e Muḥarreminüñ 'aşūrī güni merḥūm Sīne-çākuñ şākirdi (S70b) Mevlānā Şūrī ve merḥūmuñ peyrevi ya'ni Günāhī vesā'ir Mevlevī cem' olup naġz u merġūb ve nādirü'l-üslūb ẕikr ü āvāze eylediler eşrāf u esḫiyā-yı İstanbullı dervāze eylediler. Cem' olan ma'dūd mevcūdı ṣabr-ı 'āşıḳ gibi dem-i naḳd itdiler. Ca'fer-ābādda 'āşūre tertīb idüp (P140a) ṣoḥbet ü iclās 'aḳd itdiler. Ẓurefā vü 'urefāyı cem' idüp Sīne-çāk rūḥıçün āb u aş itdiler.

Ba'dehū Mevlevīler āyini üzre semā' idüp (F140b) ṣaḥn-ı ḫānḳāhı aşıtdılar. Cigerinde olan evbāş serverler trāş olup imām 'ışḳına ḥüseynīler ve şāh-ı Ḫorasan şevḳıne (B98b) şirvānīler kesüp başlarında na'ller ve bedenlerinde burclar sīnelerinde elifler çizdiler niçe nā-trāşīdeler āhen-dillük idüp ol dā'ireden pergār gibi ḳıyı çizdiler. Şu'arā ṭab'-ı āzmāyıluḳ idüp Sīne-çākuñ ḳabri sengine yazmaġa münāsib ebyāt dimege küşiş itdiler her biri diyüp işitdiler. Cümleden 'Ārifīnüñ bu beyti ḥasb-i ḥāle münāsib görilüp ittifāḳ üzre anı begenüp yazdılar. Seng-trāşlar bir ṣan'atla yazdılar ki sikkeyi mermerde ḳazdılar.

Beyt-i 'Ārifī : Ġarībem derdnākem sīne-çākem
Ser-ā-ser rūḥ-ı pākem gerçi ḫākem

Eş'ār-ı ū : Biz tāc-ı riyā-yı ser-i şāhān-ı cihānuz
Biz ḫāk-i kef-i pāy-ı gedāyān-ı muġānuz

Biz diñlemezüz ġulġulını bülbül-i bāġuñ
Biz naġme-serāyān-ı gülistān-ı cinānuz

Āfāḳı bütün ṭutmış nāmımuz ey dil
Bu ṭurfa durur ki yine bī-nām u nişānuz

Bī-nām u nişānuz bu 'aceb ḳavş-ı ḳażādan
Her tīr-i belā kim atılur aña nişānuz

Erbāb-ı muḥabbet bizi Yūsuf bilür ammā
Aṣḥāb-ı ḥased gözine ey dost sinānuz

Ḥurūfīlükden daḫı dem ururdı. Bu maṭla'ı aña binā'en dir.

(A135a) *Maṭla'* : Yazılaldan safḥa-i ruḫsāruña si vü dü ḫaṭṭ
Ādeme ta'līm olan esmā bilindi bī-ġalaṭ

Meẕkūruñ maḥbūbı Cihān Bālīyi bir merdūd-ı cihān ḳatl eyledükde didügi merşiye budur ki ġāyet pūr-sūzdur.

Murabba' : Tīġ-i mevtiyle cihānı çünki bī-cān eyledüñ
Dürr-i ṣāf iken tenin mānend-i mercān eyledüñ
Ehl-i 'ışḳuñ gözleri yaşını 'ummān eyledüñ
N'eyledüñ ey çarḫ-ı ḫūnī n'eyledüñ ḳan eyledüñ

Evc-i çarḫ iken yirin ḳa'r-ı zemīn itdüñ mehüñ
Ḳanını çalduñ şafaḳ gibi yüzüñe ol şehüñ
(P140b) Göreyin tīz günde yıḳılsun bu ḳara ḫargehüñ
N'eyledüñ ey çarḫ-ı ḫūnī n'eyledüñ ḳan eyledüñ

YŪNUS EMRE : Vilāyet-i Anaṭolıda livā-yı Bolıdandur. Tapduḳ Dede mürīdlerindendür. Ḳullāb-ı cezbe ile 'ālem-i mülkden cenāb-ı melekūta çekilmiş 'ālemüñ (F141a) insān-ı kāmil ü ferīdlerindendür. Egerçi ümmīdür ammā debistān-ı ḳuds-i sebaḳ-ḫānidür. Ve kitāb نحن اور ثنا العلم من حی لایموت varaḳ-gerdānlarındandur. Lisān-ı ḳāli lisān-ı ḥāle tercümān itmiş abdāl u ebrārdandur ve lisān-ı ġayb ile iẓhār-ı māfiü'ż-żamīr iden aṣḥāb-ı esrārdandur. Mervīdür ki her bār ki oḳımaḳ ḳaṣd itmiş ḥurūf-ı tehecciyi temām itmege dili dönmemiş ve āyīne-i ḳalbi kedūrāt-ı nuḳūş u ḫuṭūṭ ile ṭonmamış bedīheten bu beyti dimiş.

Beyt : Naẓar eyle itüri bāzār eyle götüri
(B99a) Yaradılanı ḫoş gör yaradandan ötüri

Bu beyti daḫı sehl-i mümteni' ḳabilindendür.

Beyt : Dimedüñ mi sev beni derdüñe dermān olayın
Sevdügümce artdı derdüm ya'ni dermān eyledüñ

ḤARFÜ'L-KĀF

KĀTİBĪ : Ġalaṭadan ḳopmış tersḫāne kātibi olmış Seydī 'Ali Çelebi dimekle ma'rūf bir şā'ir-i siḥr-güẕārdı. Āḫir bölüge sülūk idüp Diyar-ı bekre tīmār deftārdārı olup ba'dehū yüz elli akçe ile ḫaṣṣa müteferriḳa re'islerden re'is-i aṣḥāb-ı ṭarāfet-şi'ārdı. Cūd u seḫāda nādire-i devrān ve 'aṭā vü 'aṭāfetde

1u'cūbe-i aķrān idi. Dem-i ṣoḥbetde cām-ı luṭfından ṣaçılan (S71a) cür'a ki naṣīb-i ḫas u ḫāk olurdı niçe tācir-i girān-māyeye sermāye olurdı ve 'ālem-i ünsde ni'met-i himmetüñ rīze-i sofrası ki ḫaṣṣa-i ḫār u ḫāşāk olurdı niçe cevān-merdüñ 'arūs-ı āmāline bahāne-i pīrāye olurdı. (A135b) Ebr-i kef-i deryābārından reşeḥāt-ı seḥāb-ı bahārı ter düşerdi ve baḥr-i cūd-ı pür-mevcin görüp ḫacletden deryālar gömgök dere batardı. Ḫānesi her ẓarīfe cā ve her yetīme mültecā ve kāşanesi (P141a) ẓurefā-yı şu'arā vü 'ulemāya menzil ü me'vā idi. Anuñ zemānında vü vaṣfında dinilen eger ķaṣīde vü ġazel idi anuñ cūd u keremin mütezammin bir meṡel idi. Nitekim Yetīm 'Ali Çelebi dimişdür.

Maṭla' : Bu nūh-ķıbābe ṣaldı cūd u kerem ile āvāz
Seydī 'Alī-i Rūmī Ḥācı kıvām-ı Şirāz

Muṣāḥibleri her fennüñ fā'iķleri ve her ḥırfetüñ ḥāẕıķları idi. Nitekim yine merḥūm Yetīm ile incinişüp mābeynlerine bürūdet düşüp yine muṣāḥabet ricāsında (F141b) didügi terci'üñ bir bendinde ḫavāṣṣ ṣoḥbetin böyle ẕikr-i bend itmişdür.

Bend-i terci' : Varmaġa küşe-i maķsūda yine
Munṭaẓırdur dil-i fersūde yine
Küşe-i küy-ı muġānda görsem
Dāmen-i zühdi mey-ālūde yine
Ṣalsa āfāķa ẓarīf āvāze
Gūş ursaķ dem-i Dāvūda yine
İñlese nāy-ı Muḥammed Ķāsım
Ursa āteş Ḥüseyn 'ūda yine
Göçerizāde güreş ṭutmaġ ile
Lerzeye gelse idi o da yine
Ḥoķķa-bāzı iderek Körce Memi
Virse cünbiş o kef-i cūda yine
Gāh nāz eyleyürek geh 'işve
Olsa Benli Memi pehlūde yine
Be döşekdür gözüñ aç ġafleti ķo
Ḫābda beglüge beñzer hep bu yine

Sene seb' ve erba'īn ve tis'ami'ede reşk-i nigār-nāme-i Çīn bir ḳaṣr-ı cennet-temkīn binā itdi. Ẓurefā vü şu'arādan şunlar ki ol ḫāne-i nüzhet-ābāduñ āmed-şūdi ile mu'tād idiler. Her birisi bir gūne tārīḫ didiler.

Kāmī : Bu beytüñ ṭarḥ idüp bennā bināsın
Her üstad itdi anda ṣarf-ı maḳdūd

Temām olduḳda kāmī didi tārīḫ
Bi-ḥamdi'llāh bu beyt oldı ma'mūr

Müslim Çelebi : 'Āmir-i ḫāne-i dil Seydi 'Ali
آن كه را به كرم هم تانه

زى بلندى حرمى سخت بلند
كس نه ديدست جنان كاشانه

كفت مسلم زى براى تاريخ
جاى آباد و مبارك خانه

(B99b) 'Abdī-i ẓarīf Ṣabūhī : Yümn ile çünkim bu binā-yı refī'
Ḫatm olup oldı ẓurafa mecma'ı

Şükr ki bennā-yı binā-yı cihān
Ḳıldı bu ṣaḥnı fużelā mecma'ı

Gördi Ṣabūḥī didi tārīḫin
Ehl-i ṣafā vü şu'arā mecma'ı

Ḫātifī : Binā itdi bir cāy-ı cennet-miṡāl
(P141b) Ġulām-ı Ḫudā ya'ni Seydī 'Ali

(A136a) Görüp Ḫatīfī didi tārīḫini
Sa'ādet maḳamı mekān-ı 'ālī

Yetīm : اندرين دولت سرا اين شهنشين
كوشه شاهانه شدباز اين و زيب

چنان کشتهفراز پایه اش
بر سر کیوان برو راه نشیب

به هر ان قصر فره افزآ یتیم
کفته ام تاریخ کاخ دل فریب

Kendi daḫı tetebbu' iderek bu mıṣrā'ı buldı ki hem lafẓı hem ḥesāb-ı ḥurufı tārīḫ olmışdur ve bu ḳıṭ'a ile naẓm itmişdür.

Tārīḫ : Mühendis ṭarḥ idüp resmin bu cāy-ı 'işret-ābāduñ
Yapılmış sa'd sā'atde binası çün temām olmış

Görince Kātibi itmāmını mesrūr olup öldüm
Ḥesab itdükde tarīḫin ṭoḳuz yüz ḳırḳ yidi bulmış

İbtidā naẓmı bu tārīḫdür ki hem ma'nāsı tārīḫdür hem ḥurūfı ḥesāb olınsa (F142a) tārīḫ-i sāl ḥāṣıl olur. Andan ṣoñra sermāye-i ḳuvvet müteḫayyileye ve ṭabī'at-ı şi'riyyeye 'amel itdürdi az zemānda Kātibī-i Nişāburī unutdurdı. Naḫcivān seferinde deryā-yı Hinde ḳapudan oldı. Sehl zemān geçmedin nā-peydāluḳ 'ummānında bī-nām u nişān oldı. Üç buçuk yıldan ṣoñra gelüp Aderbeycan ü Ḫorasan ü Hind ü Sind ü Gücerat selāmın getürdi. Ve pādişāh-ı merḥūma on sekiz taḫt-nişīn pādişāhdan 'arż-ı 'ubūdiyyet ve kendi ḥaḳḳında der-ḫāst-ı luṭf u şefḳat peyāmın getürdi. (S71b) Evvelden daḫı ġarībler kātibi olduġı taḳrīb ile ṭonanmalara varup meydān-ı deryanuñ re's-i ḳorsanı idi ve Akdeñizüñ eski ḳorsanı idi. Ḥāliyā bu seyāḥat ile Baḥr-i Sind ü Deryā-yı Hindi gözinüñ aḳ u ḳarası gibi ḥadeḳası iḥāṭa idüp eṭrāfına naẓar ṣalmış ve deryā-yı muḥīṭüñ medd ü cezrin ve meyl ü ġavrın ḫuṭūṭ-ı kef-i desti gibi avcunuñ içine almış ve deryā-yı muḥīṭ-i 'ilmine göre rub'-meskūn ve heft-iḳlīm dükendi gibi cüz'i imān-ı naẓar ile 'ıyān olmış ve مافى البحركان النقش فى الما nazarında nümāyān olmış idi. Pādişah ḥażretleri daḫı meẕkūr ḥaḳḳında (P142a) anlaruñ nesīm-i ḳabūl-i şehādetlerin ve şefā'atlerin ḳabūl idüp dıraḫt-ı āmālin fıṭrāt-ı bārān-ı iḥsānı ile pür-berg ü bār eyledi. Seksen aḳçe ile müteferriḳalardan idüp 'ale'l-aḳab Diyarbekre defterdār-ı tīmār eyledi. Kendi seyr ü geştin ve ser-güẕeştin cem' idüp Mir'at-ı Memālik (A136b) diyü bir kitāb itmişdür ve itḥāf-ı pādişāh-ı salṭanat-me'ab itmişdür. Hümāyun-ı pādişāh yanında didügi eş'ārlardandur.

Maṭla' : Dest-i ḫūn-ālūdınuñ itdi niçe mercānı pest
(B100a) Bu meşeldür il-ara kim dest-ber-bālā-yı dest

Maṭla' : Çīn durur zülfüñge cādūluġ atı yalġan imes
Küfr üstādı ḫaṭıñġa ey sanem bühtān imes

Şāh Tahmas yanında iken dimişdür.

Beyt : Şāh-ı Necefüñ cevherine sür ruḫ-ı zerdüñ
Ey ṭālib-i iksīr ola dirseñ işüñ altun

Velehū : Mıṣr-ı ḥüsnüñe didüm yā mālik olsam yā 'azīz
Didi ol Yūsuf-cemāl anca diyesin yā 'azīz

Maṭla' : Ḳıldı ruḫsāruñ ḫayāli dīdeden 'aḳla hücūm
Māverāü'n-nehre 'azm itdi ṣanasın şāh-ı Rūm

Velehū : Libās-ı 'izz ü nāzuñ her birin bir sīm-ten giydi
Benüm ol Yūsuf-ı gül-çehrem anı cümleten giydi

Velehū : Ṭatlı söz ile mey-i telḫi ḳoyam mı elden
Ṣanma ey zāhid-i nā-puḫte igen ḫām beni

Velehū : Ḫadeng-i ġamze-i mestüñle sāḳī sīne-çākem ben
Demidür ṣun lebüñ cāmın be-ġāyet derdnākem ben

Yolında öldigüme aġlamazdumdil-berüñ hergiz
Mezārum üzre bir gün uġramaz aña helākem ben

Velehū : Zülf-i yāri vaṣf idüp ḳıldı mu'aṭṭar 'ālemi
Görse eydürdi Nevāyī Kātibī 'aṭṭar imiş

Ġazel : Mihri göñülde ol ṣanemüñ çün beri degül
Ḫarc eyle naḳd-i eşküñi elinüñ deri degül

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bir Ḫüsrev-i zemāneye Ferhāddur göñül
Şīrīnüñ adın añma ol anuñ eri degül

Mir'āt-ı dehre ile naẓar gör bu rūzgār
Her tācdārı n'eylemiş İskenderi degül

Ṭa'n itdügini 'āşıḳa mescidde vā'iẓüñ
Meyḫāne içre añma müsāvī yiri degül

Şevḳ-i lebüñle Kātibī sāḳī şarāb içün
Dīvānını oḳıtdı hemān defteri degül

KĀTİBĪ-İ DİGER : Şehr-i (P142b) Sinobdan ve ṭā'ife-i ẓarāfet-üslūbdandur. Adı Muṣṭafā ve kendi (F142b) ser-defter-i küttāb-ı ẓurefādur. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk itmişken ba'ẓı emrāż ile lisānına lüknet ve murādın edāya 'adem-i miknet ṭārī olup ṭarīḳden ferāġat ve zühd ü salāḥı pīşe idüp ḳanā'at itmişdür. Ol cihetden ki Ḥażret-i Ḥassānuñ lükneti Resūlu'llāhdan su'āl olındukda هذه رتبه و رثها من عمهموسی ḥadīş-i şerīfi ḥādiş olmışdur. Ve bu ḥaḳīr ol ġam-ı büzurġvāruñ الرتبه في اللسان من خواص الا شراف mūcibince bu ḫāṣṣasına vāriş olmışdur. Mevlānā-yı mezbūr bu faḳīr ile yek-zebān (A137a) ü yek-dil olup niçe zemān ṣoḥbet ü bī-tekellüf ü bī-riyā müvāneset itmişdür. Monlā-yı mezbūr fünūn-ı ḫaṭṭda (F143a) māhir olup ta'līḳde Enīsī ile enīs nesiḫde Yāḳut gibi ḫoş-nüvīsdür. Ḥāliyā Ṣāliḥ Paşa oğlı Muṣṭafā Bege mu'allim olup fāriġ-bāl u āzāde-ḥāl tekmīl-i nefse sa'y eyler ve kendüyi taḥṣīl-i ma'ārif ile egler. Merḥūm İskender Çelebīden ṣoñra defterdār olan Naḳḳāş 'Ali Bege bir muṣanna' ḳaṣīde dimişdür. (B100b) Īṣāl müyesser olmayıcaḳ Cezāyir defterdārı İskender Bege naṣīb olmışdur. Ḳalem redīf ve ḳalem evṣāfındadur. Ḳaṣīde on iki levn ile yazılur lāciverd ile yazılan ḥurūf cem' olsa bu tārīḫ ẓāhir olur.

Tārīḫ : يا الاهی بدان سليم نهاد
جای اسکندری مبارك باد

ve altunla yazılan ḥurūf-ı mecmū'adan ta'miye ṭarīḳi ile 'Ali Beg nāmına bu beyt ḥāṣıl olur.

Beyt : مهر تو مرا که بود در دل
با طلعت یك نبود مااُل

Allah yazılan ḫurūfdan ḫāme mu‘ammāsında bu beyt ḥāṣıl olur.

Beyt : Ḳaddümi āh ile ḫam itdi ġamuñ
Biri yüz oldı derd ile elemüñ

Ṣurḫ ile yazılan ḥurūfdan luġaz-ḫāmede bu beyt ḥāṣılolur.

Luġaz-ı ḫāme : چست بدست خواجه آن ماهی مار در شکم
موی دمد زدم ولی بسته شود زموش دم

Sebzelünliden bir beyt zerdelünliden bir beyt löklünliden bir beyt (P143a) erġuvāniden bir beyt limoniden bir beyt zenceferden bir beyt ḥāṣıl olur ki cümlesi bu ḳıṭ‘a olur.

Ḳıṭ‘a : Ey emīr-i vilāyet-i iḥsān
Vey şeh-i tācdār-ı mülk-i vaḳār

Destgīr olaña pāymāl oldum
Ḳıldı döne döne felek beni zār

Devletüñde revā mıdur ki faḳr
Beni cānumdan eyleye bī-zār

Yaḳdı yandurdı āteş-i faḳa
و قنار بنا عذاب النار

Naẓar-ı kimyāñ irişür ise
İşümi altun eyleye her bār

Ḥilm ü cūd u seḫā vü luṭfuñdan
Şād olur rūḥ-ı Ḥaydar-ı Kerrār

'Ömr ü devlet hemīşe dā'im ola
بنتى واله الابرار

Hem ma'nā-yı beytleri ma'mūr hem cezālet-i elfāẓı ve selāset-i naẓmı ġayr-ı meysūrdur maṭla'ı budur.

Maṭla'-ı ḳaṣīde-i buḳalemun : Barmaġından aḳıdup çeşme nebī-vār ḳalem
Mu'ciz-i Aḥmedi itdi yine iẓhār ḳalem

Ve Aġaççı İskender oġlı Aḥmed Çelebi ki egerçi (A137b) şā'ir degül ammā nevādir-i rūzgār ve eşrāf-ı yārān-ı ṣoḥbet-perver ve 'işret-şi'ārdan idi kemer-i himmeti gibi sofrası yārān-ı ṣafāya der-miyān idi ve lü'le-i (F143b) kīsesi şād-revān-ı ḳaṣrı gibi ẓurefā ayaġına revān idi. Odası ehl-i 'irfāna mecma' ü ser-çeşme-i 'ıyşa ḥavż bādiye-i bāde-peymāsı menba' idi. Her seḥer ḳaṣrında cem' olan dil-berler 'arż-ı cemāl eyleseler gülşeninüñ gül-i ḫandānınuñ yüzlerin (S72a) ḳızardurlardı ve her gice muġanni vü muṭrībler serv-i dü-ser-āġāz ile bāġ-ı behişt-āsāsınuñ bülbüllerinüñ şıḳlıġın dindürürlerdi. Erāẕil ṣarṣar-ı āsīb gibi ḥarīm-i gülzārına girmezdi ve nādān derbānına *aç* diyü biñ kerre feryād eylese ḳubbe-i ḳaṣrında ẓāhir olan in'ikāsdan özge kimesne cevāb virmezdi. Anuñ oġlınuñ sünneti dügünine bu tārīḫi dimişdür ve tārīḫ yüz eksük olduġına bu ṭarīḳ ile işāret itmişdür.

Ḳıṭ'a : N'ola ma'ẕūr ṭutsalar yārān
Hidmet-i sözde ḳuṣūrum çoḳ

Ol sebebden durur ki tārīḫin
(B101a) Sūr-ı bī-misl dimege yüzi yoḳ

Bu maṭla' daḫı meẕkūr Kātibīnüñdür (P143b).

Maṭla' : Şu 'āşıḳ kim ġam-ı 'ışḳuñla ẕevḳ ü şevḳ ḥāl eyler
Ne ḫavf eyler firāḳuñdan ne ümmīd-i viṣāl eyler

Bu beyti daḫı vird-i zebānı idi vāḳıf-ı bī-naẓīrdür.

Beyt : Cihānda bundan artuḳ var mı ḫüsrān
Ki her gün eksile ʿömr arta ʿişyān

ḲĀMĪ EFENDİ : سلم الله و ابقاه kendiler Edirnedendür. Babaları daḫı ol devrde ḳavābil-i Rūm berāy-ı taḥṣīl-i ʿulūm ʿAceme gide geldükleri sebebden ʿAceme varup Moñla Celāl Devvrānī ḫidmetinde taḥṣīl-i fünūn idüp gelmiş Murādiyye Mevlāḫānesinde meşnevī-ḫāndı ve herkese ḥavṣalası olduğı deñlü fevā'id-i meşnevīden çāşnigīr-ḫāndı. Kendiler ḫod taʿrīf ü elḳābdan müstağnī fevāżıl u feżā'il ü ʿavārif ü muʿārifleri ḫāric-i dā'ire-i idrāk-ı her müstevfīdür. Ḥiddet-i ẕekāsından ẕekki ḥarāret çeker ve ẕihninüñ cūş u ḫurūş-ı deryā-yı iḥāṭasından ebr nem ḳapar ve kelimātınuñ ṣafāsından jāle ter döşerdi. Nāvdān-ı ḫāme-i dü-zebānınuñ birinden cūy-ı şīr-i şiʿr ve birinden şeh-i nāb-ı inşā (F144a) aḳardı. Neşri lü'lü-i menşūr gibi felekde cemʿiyyet-i ʿıḳd-ı pervīne intişār virürdi. Ve naẓmı dürr-i manẓūm (A138a) gibi güşvāre-i küşe-gīrān-ı ʿālem olup ḳıymet-i cevāhire inkisār virürdi. Şiʿri bir lü'lü-i manẓūm idi ki silk-i müjede ʿıḳd-ı dürr-i eşk-i ʿāşıḳ gibi ḫoş-nümā idi. Ve inşāsı bir dürr-i münevver idi ki leb-idil-berde kelām-ı rūḥ-perver gibi muntaẓam u dilārā idi. Ve bi'l-cümle şuʿarā-yı şuʿūr-ı erbāb-ı fıṭnat derecesinden aʿlāter inşāları ḫod inşā'allāh sebeb-i aḫbār ثم انشانا ه خلقا آخر dür.Naẓmı dürr-i menşūrdur ve neşri lü'lü-i manẓūmdur ki عقداللیالی و قلایدالشعبان aña göre terkīb-i taʿkīdi olmağla meşhūrdur. Tertīb-i mühr-i pādişāhī ile mihr-i faẓlı medrese-i çehārem pādişāhīde كالشمس فی رابعه النهار fürūzān oldı.Ve ṡālisü'n-neyyirīn gibi ażvā vü edāsıyle medresesi reşk-i sipihr-i āfitāb-ı (P144a) raḫşān oldı. Ṣoñra iltifātların te'kīd itdiler. Bir ġazel eşnāsında

Beyt : Bāğ-ı İremsin gülüñ gülzār-ı küyīdür disem
(F144b) Kendi şehri herkese Bağdaddur dirler baña

beytin derc itdüklerinde ḳażā-yı Edreneyi taḳlīd itdiler. Ber-vech ile ḳāḍī oldı ki faṣl-ı ḳażāyāda şīri ābdan tefrīḳa ḳādir ve nūrı tābdan ayırmaḳda māhir oldı. Māh mihrden nūr uğurladuğıçün yüzine ḳara sürüp teşhīr eyledi. *Benātü'n-naʿşı bī-namāzdur* diyü (B101b) naʿşa bindürüp tağrīr eyledi. Ḫavfından ṣamān uğrısı göge ḳaçdı naʿl bāzgūne idüp izi belürmesün diyü ṣamān ṣaçdı. Futalar ẕülle-bend olup maḥremeler nā-maḥreme ṣarılduḥıçün ḥammām ḳapularında aṣdılar. Yüzleri açılup ḳılıçlar dil-berlerle pehlükeş olup ḫançerler anlara yan

basduğıçün birisin ḳanlı ve birisin egri diyü zindān-ı niyāmda ḥabs-i ebed idüp yayların yaşdılar. Ḳaṣāblar muḥtesib ile ḳaṣāb cenginde iken bunuñ ḳudūmına şükrāne ḳurbānçün ḳoyun ṭuza segerdür gibi ağnām boğazlamağa cān virürlerdi. Ṣāḥibleri ʻarak-ı cebīn ü ḳeddīmīn ile kesb itdükleri akçeleri nżāları ile ḫarc idüp ne derlerler ne ḥammāme girerlerdi. Keçilerde keçe bıçaḳluḳ itmezlerdi Ṣoğratın öküzüñe döñ dirlerdi. Etmekçiler etmek bulmaḳda ince elekden elerken anuñ zemānında dükkānlarında nān ḳurṣ-ı mihr ü māh (A138b) gibi nümāyān idi. Simidçiler *çöregümüzde çigimüz yoḳ* diyüp (S72b) çaḳıl bidesi çaḳıl ṭaşı gibi yaturdı. Kirdeciler hemçünandı. Şerbetçileri fuḳaʻa ḳoymış aşçılar narḫ ḫuṣūṣında levt içün lete ṭoymış arpacılar evvel cevvār otlukçılar bī-ser ü sāmāndı. Bunlaruñ zemānında arpa ağırı muḥalefet idemeyüp erzenleri erzāndı. Ṣabuncıları yedi yunmış beze döndermiş mumcılaruñ şemʻ-i şādīlerin (P144b) söyündürmiş idi. Oduncılar odunı od bahāsına ṣatarken şimdi ḳorḳularından başlarında od yanar. Dellāklar kīseler ḥamāmcılar ḫazīneler ṭoldururken şimdi yüreklerinde ṣular ḳaynar zemān-ı tedrīslerinde İmām Ġazzālīnüñ Kīmyā-yı Saʻādet nām (F145a) kitābın emr-i pādişāhi ile terceme iderlerdi. Ve ḥaşv-ı levzzīnec gibi miyānına şīr ü şekerden leẕīẕ nefā'is-i fevā'id derc iderlerdi ve münāsib ebyāt dirlerdi. Faḳīr ol zemānda kendilere Duʻā-nāme ışdār itdüm evvelini bu taʻbīr ile taṣdīr itdüm. Ṣūret-i mektūb-ı faḳīr : Ġubār-ı kimyā-ʻıyār ʻatebe-i ṭayyibe-i tīb-mişālleri ki Terceme-i Kimyā-yı Saʻādet eyler ve gerd-i gird-bād-ı saʻādet-me'ābları ki kuḥlü'l-cavāhir-i başar ve iksīr-i erbāb-ı başīret olmaḳda sürmeyi gözden siler. Çeşm-i ibtihāl anuñla iktiḥāl olınup ḫāme gibi dest-būslarına ser-fürū ve nāme gibi rūy-māl idüp taḥṣīl-i reng-rū itdükden ṣoñra bu ebyātı tasṭīr itdüm.

Li-mü'ellifihī : Maʻārif ehlinüñ şāh-ı benāmı
Murād-ı nā-murāddan yaʻni Kāmī

Feżā'il bezmi ehlinüñ temāmı
Anuñ yādına içer dost-kāmı

Anuñ devrine gelse sāḳi-i cām
(B102a) Olurdı cürʻa-nūş u kāse-āşām

İttifāḳ ārā'-i ehl-i ʻirfān kişver-i Rūm-ārā bunuñ üzerinedür ki Vāsiʻ ʻAli Çelebisi Envār-ı Süheylīden terceme itdügi Hümāyūn-nāme ki Kelīle vü Dimne

hikâyâtıdur Rûmda aña 'adîl inşâ ve aña bedîl nazm u imlâ yokdur meger ki 'ayn-ı inkâr u istikbâr veyâ dîde-i nâ-dîde-i nâ-bîdâr-ı pindâr ile nazar olına ki

Beyt : وعين الرضاعن كل عيب كليله
ولكن عين السخط تبدى الساويا

Şöyle ki Hażret-i Hakdan tevfîk ve pâdişâh-ı halkdan himmet olup Kâmî Efendi itmâm-ı kitâbda 'ömrden ruhşat ve zemândan fırşat bula. Bu nazm u tertîb üzre ol kitâb itmâma ve bu nağz-ı tertîb üzre ol inşa encâma ire. Rûmda **Kelîle vü Dimne** (A139a) hikâyesi degül 'Arabda Se'âlib mü'ellefâtı ve 'Acemde Ġazâlî muşannefâtı (P145a) aña göre Geyik destânı ve hayvânât-ı 'Acem beyânı ola. Ol kitâbdan ceste kelimâtdur: Uşûl-i âbdân ve muhtâc-ı ileyh żarûri insân ki dil ü ciger ü dimâġ u hikmet-bünyândur. Kalb-i meni' rûh-ı hayvânı kebed-i menşe-i rûh-ı benâtı dimâġ-ı mebde-i nefsanî olup anları i'ţâ kıldı. Ve muhtâc-ı ileyh ġayr-ı żarûri ki dest ü pâ ve dîde-i bînâ ve zebân-gûyâdur anları i'ţâ kıldı ve anlar ki ne muhtâc-ı ileyh ne żarûrîdür. Ancak zîb-i zînet ve ziyâde-i hüsn ü leţâfet içündür. Sürhî-leb ve siyâhî-mû ve istikâmet-kâmet ve kec-ebrû anları dahı 'iţâ eyledi (F145b) . Ve bu ihsân-ı bî-imtinânı beni nev'-i insâna mahşûr u makşûr kılmadı belki 'âme-i in'âma in'âm idüp cumhûr-ı vuhûş u ţuyûr ve mûr u zenbûrdan birin dahı mahrûm u mehcûr itmeyüp her birinüñ şûret ü sîretlerin gûnâ-gûn hil'at-i hilkatlerin mânend-i suhûf-ı engelyûn bukalemûn eyledi. El-hak serây-ı dilârâ-yı şekl-i insânı dünyâ-yı ra'nâ-yı hey'et-i âdemîye farkı bâm-ı 'anberîn sîne pür-sekîne-i farş-ı billûrin idüp kaşr-ı cemâle muţarrâ ţurreler ve âfitâb-ı cihân-tâb 'ızâr u ruhsâre mişkîn ţınâblar yâsemîn sâyebânlar çeküp muhassenât-ı cemâl ve mütemmimât-ı hüsn-i hâl ü me'al olan ehâsin-i kemâl ve muhâsin-i haţţ u hâlden ne minvâl kalmışdur ki 'alâ-vechü'l-kemâl itmâm u ikmâl olınmamış ola. Ez-ân cây-ı diger ve 'acîb ü ġarîb olmaya ki enbiyâ vü evliyânuñ ba'zı şıfât-ı haşşaları ve hâlât-ı mahşûşaları ola bir ferd andan habîr ü âgâh olmıya. Iţlâ'ına kimse bir ţarîk ile râh bulmıya anlar lezzât-ı rûhâniyede ġarklar ve ezvâk-ı ma'neviyyede müstaġraklar olalar ki beyne'r-rab ve ve'l-'abd melek-i mukarreb şığmaz evkât u rabbü'l-erbâbdan (B102b) ġayrı maţla' olmaz. Hâlât olur hâlâ zevk-i laţîfe-i hayâlât-ı hüsne ve şevk-i beyân-ı ma'ânî-i (P145b) bedî'ât-ı müstahsinede şâ'ir-i mâhirüñ hazz-ı vicdânı ve ferah-ı rûhânîsi gibi ki ol bir zevkı hâletdür. Mezâkı olmayan bî-halâvatdan lezzet almaz ta'lîm dahı kılsañ

te'allüm ḳılamaz. Zīrā bu cinsüñ bir nev'in faṣl u temeyyüz ḫaṣṣa-i 'aḳl-ı mütemeyyiz degüldür (A139b).

Ḳıṭ'a : 'Aybdan 'add ide şu kim hüneri
Şā'irī göricek tebaşbuş ider

Ḥüsnini ḳubḥını tesettür içün
Şi'ri sevmezlenür teṣalluş ider

Ez-cāy-ı diger : Gel ey gūyā-yı her tafṣīl ü icmāl
Senüñle ḥall olur eşkāl-i işkāl

Ne cevherdür nihād-ı ādemī zād
Ne ḥāletler olupdur anda īcād

Dilüñ depret 'ıyān it bu nihānı
Delūkdür her dilüñ çün tercemānı

Ve Mevlānā-yı mümāileyhüñ Şütür ü Hücre-i (F146a) Kātibiye bir naẓīresi vardur ki her mıṣrā'da şütür ü hücreden ġayrı gül ü ḫār daḫı irtikāb eylemişdür. Ebyāt-ı ez-ān

Ḳaṣīde : شتر هوا کل امل خار حرص و حجره بدن
شتر بکش بکل خار و حجره آتش زن

دلت بحجره شتر خآر و کل گم و شادی
شتر دلی مکن وخار و کل زی حجره بکن

جل شتر کل و خار آدمی و حجره زمین
برد بحجره کل و خار اشتوری توسن

دل شتر که شد از کل بحجره قانع خار
زی خار جور کلست اشترست حجره شکن

شتر زی خار گم حجره بسوی کله
زی خار اشتر و حجره را کلست و سمن

شتر توان کل بی خار حجره شاه سلیم
بحجره خار شتر نیزه کل بدست مجن

زی یمن اشترت ای خار حجرهاش کل من
کلست خار شتر حجره وادی یمن

بحجره که فتد خار اشترد ای کل
بخار اشترت آن حجره مشود کلشن

Edirne ḳāḍīsı iken onamayup ḥażret-i pādişāha ġamz itdüklerinde ḳaṣīde-i meẕkūrdan ol münāfıḳīne cevāb beytleridür.

Ebyāt : کل زبان که شتر خار حجره دهنست
شنو چو کل زی شترخار حجره طرفه سخن

فکند چون کلم از خجره خار خصم شتر
چو کل زی خار شتر باد حجره صد روزن

(P146a) جدا زی حجره چو اشتر چو خارم از کل دور
نه حجره زی شتر خار بی کل و کلشن

چو خار اشترم ای کل بحجره دکران
بحجره کرده شتر خارها چو کل مسکن

چه اشترم بته حجره ای کل بی خار
نی خار اشتر و نه کل نی حجره دارم من

Eş'ār-ı İşān : O meh ki 'arż-ı cemāl itdi def' idüp burḳa'
Güneşdür ol ḳameri yaḳası aña maṭla'

Bu ḥüsn-i ḫaṭṭla yāḳūt leblerüñdür iden
Ḳalemtrāş-ı ġama üstüḫānumı maḳṭa'

(B103a) (A140a) Şarābı az diyü sāḳite'allül eyleme kim
Ayağı şun elüme küll-i dāḫilin yenfi'

Velehū : Belā-yı ʿışḳı gel ey ʿandelīb söyleşelüm
Ki müşkilāt su'āl u cevāb ile açılur

Görürse ṭañ mı seḥer rūy-ı ṣubḥ-ı maḳṣūdı
Şu dīde kim giceler terk-i ḫāb ile açılur

Velehū : Meyl itme sīme olma bahāda ḫazef gibi
Dürr daḫi olsa göz yaşın alma ṣadef gibi

Eller kefindegī bir iki pūla zār olup
Ḥırṣ āteşiyle yüzüñi ḳızdurma def gibi

Velehū : Ey serv-i nāz lāle-ḫad bāġ-ı bahārısın kimüñ
Ben ʿandelīb-i zār kim sen gülʿ-izārısın kimüñ

Yüksekde uçup çün hümā benden ḳaçarsın dā'imā
Zāġ ile olup āşinā bilsem şikārısın kimüñ

Velehū : Ḳuş uçmaz nār-ı āhumdan diyār-ı yāre bilmem hīç
Muḥabbet-nāmemi iltüp kebūter vare mi yā Rab

Temāşāsına ṭoymayup ümīd-i vuṣlat eylerken
Ḫayāl-i yār egler mi dil-i āvāremi yā Rab

Van seferinde mülāzemet ile gidüp rikāb-ı şāhīye virdükleri ġazelüñ maṭlaʿı budur.

Maṭlaʿ : N'içün olmaya mübārek bege ey şāh sefer
Eyledi sen şeh-i ḫūbān ile hem-rāh sefer

Velehū : Çāk eyle cībi gül gibi ey ġonce sīne aç
Gel baḫşiş eyle ḳullara şāhum ḫazīne aç

ʿĀşıḳ-ı ḫākisterüm yüzüm süreyüm baña sīne aç
Sāf olsun āyīne gül ile āb-gīne aç

(S73a) Bu ḥaḳīr bu ġazeli didügümde kendiler naẓīre didükleri ġazelüñ maṭla'ı budur.

Ġazel-i 'Āşıḳ : Aġlasam gerdiş elinden n'ola dolāb gibi
Yirümi ka'r-ı zemīn itdi felek āb gibi

Çāhdan çāha çıḳar hendese-i luṭfuñ ile
Himmetüñ levḥini ṭut elde suṭurlāb gibi

(P146b) 'Āşıḳ oynında baña bāġçe ṣuvarmaḳ emr it
Ḫūblar bāġa açılsa gül-i sīr-āb gibi

Menzil almaz dil-i ser-geşte geçer 'ömr ammā
Cüst u cūda tek ü pūde ḫar-ı dolāb gibi

Kāmyāb ide meger 'Āşıḳı bāb-ı keremüñ
Kām-dil ġayrı ḳapuda ḳatı kemyāb gibi

Maṭla'-ı İşān : Yār küyında aḳıt yaşuñı seyl-āb gibi
Altun eyle aduñı Ka'bede mīzāb gibi

Ey göñül sāye gibi ḫāke düşersin āḫir
Göñüllere irse başuñ mihr-i cihāntāb gibi

Velehū : Bādeyi la'lüñe teşbīh idüp itdüñse günāh
Sāḳiyā ṣun elüme biz bu günāhı çekelüm

Velehū : Deşt-i belāda nālemi kūhsār diñledi
Feryād idüp yaḳasını çāk itdi iñledi

(A140b) Teb-ḫāledür felekde görinen degül nücūm
Hicrān şebinde āh seḥerden bilüñdi

Velehū : Düşüp firāḳa niçe ṭalup viṣāl olayın
O māh bir naẓar itmez gerek hilāl olayın

(B103b) Ayaġuñ öpmege ey serv-ḳadd irişmez elüm
Ḳo bāri rāh-güẕāruñda pāymāl olayın

Velehū : Lebüñe beñzedicek mey ḫum içre cūş itdi
Tenine sıġmadı cānı anuñ ṣafāsından

Velehū : Şimşād-ı ḳadd-i yāre ʻaduvv mā-ṣadaḳ dimez
Vāy bu pelīd gör ki siñürdür ḳırıḳ dimez

Bu ġazeli daḫı Sulṭān Süleymān-ı merḥūm Sigetvar seferine müteveccih olduḳda Edirneye geldüklerinde virüp ikiyüz filori cā'ize almışlardur.

Ġazel : Nev-bahār irdi ser-āġāz itdi bülbüller yine
Ṣaldı gül-banglar ġuzāt āfāḳa ġulġule yine

Ceyş-i ezhāre meger yoḳlanma var kim bāġda
Ṭaḳınup ḫançer siper berdūşdur güller yine

Şāh-ı gül öñine düşmiş bāġda peyk-i bahār
Baġlamış ḳullar gibi serv-i sehī ḳollar yine

Ṣaḥn-ı gülşende ḳurup yer yer otaġın lāleler
Başına otaġalar ṭaḳındı sünbüller yine

Vaḳtidür ḫūn-ı ʻadūdan içile müller yine

Ve Rüstem Paşa-yı merḥūm tekrār vezīr olduḳlarına bu tārīḫi dimişlerdür ki ḫurūf-ı menḳūtası ve ġayr-ı menkūtāsı müstaḳil tārīḫdür.

Tārīḫ : عصر بس رام رستم ثانى

Egerçi bu maḳūle tārīḫler çoḳ dimişlerdür ammā baḥr-i ḳaṣīr ola ve edā-yı muvcez ola ve tekellüf ü ta'ḳīd (F146b) olmıya. Ve nāmı vü manṣıbı ve şānīliḳ īhāmı meẕkūr ola. Siḥr-i helāldür ve ḥurūf-ı ġayr-ı menḳūṭadan mürekkeb bir mektūb inşā itmişlerdür.

Mıṣrâʿ : Resmdür ʿāriflere nāme yazarlar bī-naḳd

Ve rikāb-ı pādişāhīye ihdā itmişlerdür. Ḥaḳīr daḫı ḥurūf-ı ġayr-ı menḳūṭa ile bir mektūb gönderüp kendilerden (P147a) ol mektūbların istidʿā itdüm ve evvelinde bu ḳıṭʿayı yazdum.

Ḳıṭʿa : Nedür ol naġz ḫaṭṭ u sāde ʿıẕār
Anda nev-ḫaṭṭluḳ ola ser-nāme

Ḫaṭṭ-ı miskīni itmeye muḥtāc
Ḥüsnini ḫāl-i ʿanberīn-fāma

Şöyle ıṣlāḥ ide ḫıred anı
Harfine barmaḳ urmıya ḫāme

Bulmıya noḳṭa ḳoyıcaḳ yirini
Elf cehd eyler ise ʿallāme

Fitne ṣala kirişme-i ḫaṭṭı
Rūmdan hadd-i Ḫıṭa-ı şāma

Çarḫ-ı aṭlas gibi kevākib-i ser
Giye egnine tügmesüz cāme

Ḳıla aṣfār anda ṣıfru'l-yed
Gelmiye vaṣf-ı ḥüsni arḳama

(A141a) Bulsa iʿrābını anuñ aʿrāb
İʿtibār itmeyeler iʿcāma

Diye mażmūnı ʿĀşıḳa Kāmī
Rāz açmaya merd-i ḫod-kāme

ḲĀMĪ-İ ŞĀNĪ : Şeyḫ Cemāl-i merḥūmuñ birāderzādesi ve perverde-i ḫānvādesidür. Adı Meḥemmed Çelebidür. Manẓarda Gül ü Peykerde şekl-i fużūl idi ammā sīreti ṣūretine ġālib muṣāḥabetin işiden ṣoḥbetine ṭālib idi. Müfti

'Ali Çelebīden mülāzım oldı. Rūmilinde Arakdiyye ve ba'żı yire ḥākim oldı. İṣnā ve ḫamsīn ve tis'ami'ede irtiḥāl eyledi. Mā-mülki 'ammzādesi Şeyḫ Cemālzādeye intiḳāl eyledi. *Ḥażret-i Ya'ḳūb Nebī 'Aleyhi's-selāmı vāḳı'ada gördüm* dirdi. Ḳıṣṣa-i Yūsuf 'Aleyhi's-selāmı naẓm ile ta'bīr iderdi. Fi'l-vāḳı' naẓm u itmām itdi ammā varaḳü't-ṭayr gibi öldükden ṣoñra perākende olup hevāya gitdi. Evveli budur (B104a).

Maṭla' : İlāhī nāmuñ ile ḫāme-i 'ışḳ
Yazar her nāmeye ser-nāme-i 'ışḳ

Velehū : İlāhī bikr-i fikri feyż-i ḫāṣ it
Çū Yūsuf-ṭab' çāhından ḫalāṣ it

Nesīm-i ṣubḥ-ı ṣad idüp beşīrīn
Uyar ḫāb-ı 'imādın 'aḳl-ı pīrīn

Kerem-i pīraheninden bū virüp ḫūb
Dil-i maḥzūnı şād it hemçü Ya'ḳūb

(F147a) Züleyhā-veş ḳoma ki 'aḳl-ı rindān
İde cān-ı 'azīzi ḥabs-i zindān

Meh-i Ken'ān gibi luṭfuñla her gāh
Yaḳīnuñ nūrın it dil Mıṣrına şāh

Bu beyt daḫı anuñdur.

Beyt : Ḥadīṣ-i 'aḳl olmaz 'ışḳa maḳbūl
Sözi geçmez olıcaḳ ḳāḍī ma'zūl

Velehū : Getürmez ḫāme ġam sırrın beyāne
Sıġar mı baḥr-i ḳulzum nāvdāne

Maṭla' : Gerçi olmaz güzel ol serv-i ser-efrāz gibi
Güzel oldur ki ḳoluñda ola şehbāz gibi

Velehū : Güle gūş itdirimez yok yire bülbül iñler
'Işk destānını kim okur kim diñler

Bende-i ḫalka begūşem diyü yād itdi meger
Beni ol verd-i leṭāfet ki kulağum çıñlar

(P147b) KEŞFĪ : Vilāyet-i Germiyandan kaṣaba-i Gedusdandur ve şu'arā-yı şi'r-i me'nūsdandur. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūm İstanbulda cāmi'-i şerīf binā itdükde evvel ol buḫurcı olmışdur. Ol zemāndan beri kendi vü karındaşı Ḥasbī vü birāderzādesi Cebrī vü oğlı 'Atā 'alā şi'r ḫānedānıdur ve her biri zemānuñ ṣāḥib-dīvānıdur. 'Aceb budur ki cönklerde vü mecmū'alarda rişte-i mıṣṭar üzre ipe uracak göze ṭokunacak yārān içinde okınacak bir ġazeli belki bir beyti belki bir mıṣra'ı yokdur ammā ḫurūş-ı cūybār ve in'ikās-ı ṣadāda kūhsār gibi meşāhir-i şu'arādan olduğıçün ẕikr olındı. Ẕātī ile müḥācātları çokdur ammā Ẕātīnüñ maḥallesi imāmı Ḥacca gidüp Ẕātīyi nā'ib naṣb itdükde cemā'at kabūl itmedükde bu beyti ḫoşça vākı' olmışdur.

Beyt : İtmediler kabūl imāmetüñi
(A142b) Sikeyüm Ẕātīyā cemā'atüñi

Sene ḫamse ve erba'īn ve tis'ami'ede vefāt itdi. Kandī tārīḫ-i kudemāt-ı keşf ve

Mıṣrā' : Keşfī miskīni şād ide Hādī

diyü tārīḫ dimişdür. Edirne kapusuñdan ṭaşra Ebi Eyyūba giderken yol kenārında medfūndur. Ve oğlı 'Atā ki gencīne-i girān-māye iken fevt olmışdur yanında bile maḥzūndur. Bir gün Ẕātīye *Kandī vü Keşfī kangısı eyü şā'irdür ve fenn-i şi'rde kangısı kādirdür* didüm. *İkisi bile necestür bir kalıba kesilmiş kerpiçdür. Ḥakīkat gözlesek biri bok ve biri hīçdür. Ammā Kandītevārīḫ-i enāmdan ve şi'rde şu'arā-yı benāmdur ammā Keşfī bī-müstemā'-ı resm ve bī-genc-i ṭılsımdur* dir.

KEŞFĪ-İ ŞĀNĪ : Edirnelidür. Ṭarīk-i taḥṣīl-i 'ilmden semt-i kitābete müteveccih olmışdur zemānenüñ kavābilindendür.

Maṭla' : Ḥayāt-efzā-yı 'ālem rūḥ-baḫş-ı mürde-i ġamsın
Hemān ben ḫastenüñ cānı degülsin cān-ı 'ālemsin

Maṭla' : Keç baḳdı meger yüzine sen ḳıble-i cānuñ
Çekdi gözine mīl müjeñ ḳıble-nümānuñ

Velehū : Ey sāḳī cām-ı meyde görinen degül ḥabāb
(F147b) La'lüñ ġamıyle dökdi ecel dürlerin şarāb

(S73b) KEMĀL-İ ZERD : Şaruca Kemāldür. Vilāyet-i Anaṭolıdan Berġamadandur. Ekşer-i 'ulūm-ı 'Arabiyyede eli var imiş. Ḫuṣūsen fünūn-ı edībiyyede 'ilmi var imiş. Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm devrinde vezīr-i bī-naẓīr ve tertīb-i emāşil ü ḳavābilde eşīr-i te'şīr olan Maḥmūd Paşaya intisāb ider. Sipihr-i ḫidmetde meyli günden güne kevn gibi burūc-ı irtifā'a 'urūca olur kendiye muṣāḥib u ḫāṣ oġlanlarına ḫāce olur. Fevt olduḳdan ṣoñra (P148a) Ḫāṣköy nām ḳaṣabada olan medresesine müderris olur. Maḥmūd Paşadan ṣoñra daḫı ölünce ol medresede mecālis-i 'ilme mecālis olur. Maḥmūd Paşa ḥaḳḳında merşiyeleri vardur ve ekşer-i naẓmında Maḥmūd Paşa ḥaḳḳında iẓhār-ı āşār-ı terbiyeleri vardur. Ḥatta bu beyt daḫı anı oḫşar ki

Beyt : Kemāl-i inşā vü eş'āruñ ḳomadı fikr ü ẕikrini
Meger ki devridür ṣanur daḫı Maḥmūd Paşanuñ

Vaṭan-ı aṣlīsi (B104b) olan Berġamada bir 'Acem fāżılı müderris olup Berġamadan bi'r-i ġam ile ta'bīr idüp ve beyti didükde

Beyt : Görinmez bi'r-i ġamda nesne aṣla
Ḳuyı vü ḳıyı vü ḳaya görinür

Merḥūm Mevlāna Kemāl redd idüp bunı dimişdür.

Beyt : Her diyāruñ bir meṭā'ı var durur lābüdd Kemāl
Āb u ḫāk-ı Berġama maḥbūb ile şā'ir ḳopar

Tevārīḫ-i beliġada ser-āmed ki Tārīḫ-i Mu'cemdür. Ṣāḥib-dīvān dimekle ma'rūf Şemsü'd-dīn Cüveynī inşāsıdur selāṭīn-i Pişdādiyāndan selātīn-i Pişin ile

mütercemdür anı terceme idüp **Belāġat-nāme** diyü ad itmişdür. Ekşer-i elfāẓ u ʻibārātın ve ʻArābī ebyātın bi-ʻaynihā īrād itmişdür. (A143a) Nihāyet revābıt u edevātın taġyīr ve Türkī elfāz ile taʻbīr itmişdür.

Ġazel-i ū : Ḳıldı şeydā göñlümi ol çeşmi şehlālar benüm
İtdi yaġma ṣabrumı zülf-i semen-sālar benüm

Bāde vü maḥbūb-ı ʻışḳ ehline lāyıḳdur didüm
Ṭutdılar mesmūʻ bu fetvāmı monlālar benüm

Velehū : Bülbülüñ feryādı ḥaddüñden durur gülden degül
(F148a) ʻĀşıḳuñ efġānı laʻlüñden durur mülden degül

Sīneye peykān-ı tīrüñ çün gelüp itdi güẕer
Ben didüm gitdüñ mi cānā didi göñülden degül

GÜLĀBĪ : Rūmilinden şehr-i Gelibolıdandur. ʻUlemānuñ ẓurefāsından ve ẓurefānuñ şuʻarāsından idi. Begler vü ḳāḍīlar ile muṣāḥib ve ẓurefā-yı ḳużāta kātib ḫuṣūṣen Mü'eyyedzāde ʻAbdī Çelebiye nā'ib idi ḳāniʻ-i ḳuvvet-i lā-yemūt ve tārik-i ġavġa-yı münāsib idi. (P148b) Ṭabʻı çāşnidār ve ẕihni şūḫ ve naẓmınuñ edāsı bir ḳāʻide ve pür-rüsūḫ idi.

Maṭlaʻ-ı ū : Saña öyküñmege cānā ṣanemüñ cānı mı var
Yā seni ḳoyup aña ṭapanuñ īmānı mı var

GÜNĀHĪ : Adı Ḥasan ve kendi Vardarīdür anda ẓuhūr iden şuʻarānuñ serdārıdur. Sīne-çākūñ mevlevīlükde köçegi ve meṣnevīde şākirdi vü perverdesi idi ve Ḥayretīnüñ aʻmā olduḳdan ṣoñra yedicisi ve mecālise iledicisi manẓūrı ve naẓar-kerdesi idi. Kīse-i tevekküli genc-i māl-i istiġnā ile māl-ā-māl ve ʻayn-ı ʻibretine göre sīm ü zer seng ü meder miṣāldür. Ṭarīḳ-i ʻışḳ-ı ḥaḳīḳi vü mecāze varmışdur ve rāḥle-i ḳadem-i tevekküli ile sefer-i Ḥicāza varmışdur. Nice yıl seyāḥatde sebāḥat idüp gāh Ḳonyada gāh Tırḥalada iḳāmet itmişdür. Ḥālā Selānikde *Selanige* diyü eyü maḥbūblar cemʻ idüp medārise-i Fürse mümāreset ve faḳrı taʻrīfden ḫāric iken şey-i ḳalīl ü vaẓīfe-i taʻrīf ile ḳanāʻat itmişdür. Şiʻrde ḳudret-i kāmilesi ve ḳaṣā'id ü muḳaṭṭaʻāt u meṣneviyātdan envāʻında ḳuvvet-i şāmilesi vardur ben gördigüm ḳırḳdan ziyāde ḳaṣā'idi vardur

cümlesi pür-kār u (B105a) çāşnidār u ma'nidārdur. Ġazellerinde ḫaṣṣa ma'nālar ü daḳīḳ feḥvālar ü nāzik şīveler ü pāk-edālar vardur.

Eş'ār-ı ū : Geçmesin her gec güle meydān-ı ānuñ yügrügi
(A143b) Ol elif-ḳāmet ḳaşı nūnumdur anuñ yügrügi

(S74a) Peyk-i Cibrīli ḳoduñ deşt-i fenāda süst-peyk
Āferīn ey 'arṣa-gāh-ı lā-mekānuñ yügrügi

Ḫıżr u 'Īsā gibi çābük-dil sebük-rūḥ olmışuz
(F148b) Ṭañ degül olsaḳ zemīn ü āsumānuñ yügrügi

Ey göñül çālāksuñ ṣāḥib-naẓar ḳıl ārzū
'Azm ider 'ummāneden āb-ı revānuñ yügrügi

Maṭla' : Firāḳuñla göñül Mecnūn-ı sergerdāna dönmişdür
Sitanbul aña bir üsti açıḳ zindāne dönmişdür

Maṭla' : Baña uçurmañ hümā ṭal'atlaruñ mümtāzını
Avladum ben Rūmilinüñ bir güzel şehbāzını

Velehū : Degül ḫaṭṭ ol ḳamer şeklüñ olan ṭarf-ı 'ıẕārında
Güzellik şehrinüñ ol bir ḫıżırluḳdur kenārında

Velehū : Aġlamayayın mı itler gülmesün mi ḥālüme
Düşmenüm ḫandān idersin dostum giryān beni

(P149a) *Velehū* : Degül āvāresin serv-i semen-sīmā vü mihrūnüñ
Ḳabarmış cüst u cūyından ayaġı cām-ı gülgūnuñ

Faḳīre bu ḳıṭ'ası ġāyet a'lā gelür.

Ḳıṭ'a : Virdügince bu riyāżı nūh zeberced ṭāḳ gül
Gel müdām ey ġonce-i sāḳī-i sīmīn sāḳ gül

Al ele ey serv-i sīmīn-ber yine zerrīn-ḳadeḥ
Gün gibi zeyn it bilūrīn sāḳa bir berrāḳ gül

Bir ṣafā gülzārıdur bezm-i sürūr encām-ı mey
Ġoncedür yer yer ṣurāḥi zer-nigār eṭbāḳ gül

Ḫaṭṭ-ı ser-sebzüñ ġubārından gedāluḳ etmege
Şan ḳalenderdür ḳuşanmış biline yapraḳ gül

Ṣaġar-ı mey başuma destār-ı mermer-şāhidür
Fi'l-meṡel aña kef-i sīmīn sāḳı aḳ gül

Sensin ey mehpāre ol şāh-ı serābistān-ı nāz
Kim çeker sāyeñde altūn başlu bir sancaḳ gül

Oḳumañ ṭarf-ı gülistāne dem-i nevrūzda
Pürdür eşk-i ḫūn ile ḫum-ḫāne-i 'uşşāḳ gül

Berg-i sebz iltürür āverd ayaġuñ ṭoprāġına
İtlerinüñ dest-būsına olup müştāḳ gül

Ey Günāhī vaṣfını taḥrīre al Ḥaydāruñ
Ḳanlı yaşıyla zer-endūd itdi al evrāḳ gül

GŪVĀHĪ : Anaṭolıda İznik ḳurbında Geyve nām ḳaṣabadandur. Şu'arā-yı belāġat-şi'ārdan ve erbāb-ı tīmārdan imiş. Sulṭān Selīm-i merḥūm nāmına **Pend-nāme** dimişdür **Kenzü'l-bedāyī'** nām virmişdür ol **Pend-nāme** niçe faṣl u bāb üzre mufaṣṣıl ve her bāb niçe ḥikāyeyi müştemil ve her beyti bir ḫūb-meṡeldür. Bunlar **Pend-nāmesinden** ceste ebyātdur.

Naẓm : Ulular yüzi olur gerçi ıssı
Utanma kim olasın devlet iti

Düşüp ṭurmaḳ er olana degül 'ayb
(A144a) Ḫudādur bir ḳarāra ṭutmaġıl reyb

Egerçi ṭaş yarar ma'lūmdur baş
Velī yarar ṭama' meşhūrdur ṭaş

Bulur itdügin ol kim bed-'ameldür
Kim iti öldüren sürer meşeldür

Bu beyti ġāyet nādirü'n-naẓīrdür.

Beyt : Ḳabīre gelicek bī-du'ā geçüp gitmeñ
Du'ā elin uzadup merḥabāyı unutmañ

HARFÜ'L-LĀM

LE'ĀLĪ : (P149b) Vilāyet-i Ṣaruḫāndandur. Ekṣer-i evḳātın (B105b) cidd ü cehd ile 'ilm ü kemāle ḫarc iden ehl-i 'irfāndandur. Bāri hīç olmayıcaḳ ba'żı kitāblar yazup ḥāşiyelerin düzdi her gören *ḫoşca ḳubbeciḳ* diyecek ḳabaḳlar yazdı.

Li-muḥarririhī : Āl ile naḳş eyleyüp evrāḳa rengīn döndürür
Servler resm eyleyüp üstine ḳuşlar ḳondurur

Ve muḫtaṣar anuñ mesā'ilin żabṭ āsān olmaġiçün cedveller içine derc iderdi. Bu maḳūle cüz'iyyāta 'ömrler ṣarf idüp emekler ḫarc iderdi. Kemāl Paşazāde-i merḥūm zemānında kātib-i fetvā olup niçe biñ ṣuver fetvā cem' idüp andan mülāzım ḥālā ḳāḍīdur. Sa'ādeti ḥaḳḳında rūzgāruñ müsā'adesi olmaduġından nā-rāzdur ammā ne çāre ki

Li-mü'ellifihī : Ḥükm-i taḳdīr-i ḳażāyı nesne taġyīr eylemez
Cedd ü baḫt olmasa cidd-i baḫt te'ṣīr eylemez

Eş'ār-ı ū : Ḫayāl-i ḫurde fikr it vaṣf-ı dendānda dildāruñ
(F149a) Le'ālī tā ki naẓmuñ ola dürr ü gevher-i meknūn

Velehū : Ḳatline ḳaṣd itmesün her dem igen ‘āşıḳlaruñ
Beklesün yanın yüzi ṣuyıyla cānā ḫançerüñ

LİSĀNĪ ÇELEBĪ : İstanbullıdur. İsmi Yaḥyādur. Ḥālā dīvān-ı ālī kātiblerinden ‘ilm ü ma‘rifet-ṭāliblerinden ṣıġar sinden berü naẓm u neşrüñ rāġıblarındandur. Ḫayli küşiş idüp inşā vü şi‘re āzmāyiş itmek üzeredür ki

Şi‘r-i ū : Mihmānı olduġum görüp ol nev-cevān ile
Pīr-i muġān aġırladı bir ẓıll-ı girān ile

Velehū : N'ola ṣayd itmese murġ-ı dil ‘uşşāḳ-ı ser-bāzı
Gözi baġlu ṭoġandur daḫı yāruñ çeşm-i bāzı

MONLĀ LÜṬFĪ : Merḥūm-ı merḳūm eḥad-ı efāżıl emāşil-i mevāli-i Rūmdur. Mevlidi Toḳatdandur ve kendi şıḳātdandur. Lāübālī-veş ü meczūb-naḳş u müşev-veş melāmī-üslūb tekellüf-meslūb kimesne imiş. Başında müzevvecesi monlāyī degül (S74b) mevlāyī ve egninde cübbe vü ḳabası ma‘būde muġāyir fenāyī imiş. Derse varduḳda atın kendi eliyle medrese ḳapusı ḥalḳasına baġlar ve öñine otlucaḳ döker ba‘de'd-ders Şeyḫ Vefā cāmi‘ine varur Buḫārī naḳl ider anlar semā‘ ider ol aġlar imiş. Fażlı كانار على العلم ve ‘ilmi ma‘lūm-ı ‘ālemdür ammā zebān dırāz ve ‘ulemā ṭonatmaḳda aḳrānından mümtāz imiş. Kimin mecālisde diliyle āzurde-ḫāṭır idüp taḥḳīr ü taḫfīf eyler ve kimin eliyle incidüp taḥrīrāt u ta‘līḳātların redd ü tezyīf (A144b) eyler imiş. Fużelā-yı ‘aṣrdan Monlā ‘Arab ki (P150a) ṣāḥib-liḥye-i keşīfe imiş. Bir gün Sulṭān Meḥemmed ḥużūrında Monlā ile eşnā-yı mübāḥasede ve ḫılāl-ı muḥādeşede Monlā Lüṭfiye *ekşer bildügüñ felsefiyyātdur mühimmāt-ı dīniyye ve ‘ulum-ı şer‘iyyeden nesne bilmezsin belki daḫı istincā nedür fehm ḳılmazsın* dir. Monlā laṭīfe idüp *ḳaba saḳalı elüme ilseñ saña istincānuñ birḳaç dürlüsin bildürürdüm ve niçe bilmedüklerüñ ögredürdüm* dir. Keẕālik Ḫāṭībzādenüñ Ḥaşīye-i Tecrīdi ḥaḳḳında müzaḫrefātdur *ben anuñ ipligin bāzāra çıḳardayum daḳīḳaların* (F149b) *inceden ince eleyüp götüne elek aṣayum* diyü ṭonadurmış. Ve'l-ḥāṣıl ikisi bile bundan rengīn ü endüngīn olur. Vüzerā-yı vaḳtden İskender Paşanuñ ba‘żı ḫuṣūsda merḥūmdan dilgīr imiş her zemān *āh fırṣatın bulsam* dir imiş. ‘İzz-i ḥużūr-ı pādişāhiye żall u (B106a) muzilldür vücūdı dīn ü dünyāya muḫilldür diyü teftīş olmasın ‘arż iderler. Ḳażā-yı İlāhī İskender Paşa ḳol olur ve bu ḫuṣūṣ mevāli-i vaḳte buyurılup on ṭokuz gün ḥabs olınur. Rencīde olmış

dānişmendlerden Çölmekçizāde Kemāl Çelebi ve emşāli ġaraż idüp ba'żı umūre şehādet iderler. Monlā 'Arab ve Ḫaṭībzāde fetvā virüp ta'aṣṣub u nisbet iderler. Efdalzāde hīç fetvā virmez Monlā Ahaveyn evvel tereddüd ider ba'dehū fetvā virür. Sulṭān Bāyezīd daḫı ḳatline rıżā virür. Sene tisa' ve tis'īn ve şemāniede ḳatl iderler. 'Acebdür ki ḥabs olındugına Lāmi'ī Çelebi-i merḥūm

Ḳıṭ'a : Şāh-ı mülk-i 'adl Sulṭān Bāyezīd
که زی قهرش فتنه کشته کوشه کیر

لطف دیوانه را محبوس کرد
زان که الحاد شد تهمت پذیر

می رسد از طرف حق تاریخ وی
لطفی ملحد بزندان شد اسیر

dimişdür. Ḳatl olındugına bir fāżıl bu tārīḫi dimişdür.

(P150b) *Ḳıṭ'a* : افتخار فضلا لطف مقتول که او
بود در جمله فضایل بهمه ملك فرید

چونکه اهل حسد اورا زتعصب کشتند
کشت تاریخ وفاتش ولدمات شهید

Eşnā-yı ḥabsde pādişāha ve erkāna eş'ār göndermişdür. Pādişāha

Beyt : Öldürmeyince mihr ü vefā itmezem dimiş
(A145a) Ger eyler ise mihr ü vefā öldürüñ beni

Vezīr-i a'żām İbrāhīm Paşaya

Ḳıṭ'a : Ey mürüvvet ma'deni luṭf ıssı sulṭānum meded
V'ey ebā 'an cedd vezīr-i āl-i 'Oşmānum meded

Dāmen-i Yūsuf gibi çāk oldı ẕeyl-i 'ışmetüm
Ḫaṣm-ı bī-inṣāf elinden al girībānum meded

Vüzerādan Dāvūd Paşaya

Beyt : Ey āṣaf-ı ferzāne añdur beni sulṭāne
Añ mūrı Süleymāne zindānīlere ḫayr it

Merḥūm ʻAli Paşaya

(F150a) *Beyt* : Çoḳ nesne gelür başa nāz eyleme yoldaşa
Adıyle ʻAli Paşa zindānīlere ḫayr it

Rūmili ḳāżī-ʻaskeri Ḥācı Ḥasanzādeye

Beyt : Ey Rūmilinüñ ṣadrı İslāmımızuñ faḫrı
Yaʻni ʻulemā zaḫrı zindānīlere ḫayr it

Anaṭolı ḳāżī-ʻaskeri İmām ʻAliye

Beyt : Ey ṣadr-ı Anaṭolı ṣaġ eyligi gör ṣolı
Unutmaz iseñ yolı zindānīlere ḫayr it

Nişāncı Tāci Begzāde Caʻfer Çelebiye

Beyt : Ey nām-ı nişān ehli ṣuʻb eyleme her sehli
Uzatma iñen mehli zindānīlere ḫayr it

Defterzāde

Beyt : Defterlere vālisin mevlā-yı mevālīsin
(S75a) Yenbūʻ-ı mevālisin zindānīlere ḫayr it

Bu iki ġazel müteḳāribü'l-lafẓ ve'l-maʻnā anuñdur.

Maṭlaʻ : ʻAşḳuñ ḳopuzını yine ṭıñġırdadayum mı
Yaʻni ki felek ṭāsını çıñġırdadayum mı

Velehū : 'Aşkuñ ḳopuzın elẹ alayın mı ne dirsin
'Ālemlere āvāze ṣalayın mı ne dirsin

Nālişler idüp ney gibi ġavġasını 'ışḳuñ
Başuma yine ṣatun alayın mı ne dirsin

Rüsvā-yı cihān olmaġiçün şīşe-i 'ārı
Ne olsa gerek ṭaşa çalayın mı ne dirsin

Mevāli-i 'aṣrdan birinüñ kürkinüñ yaḳası samūr pīşleri zerdāve yanları sañsar arḳası çalḳafa imiş ol eṣnāda Burusada Sulṭan medresesin virmişler Monlā Lüṭfi dimişdür

(B106b)*Beyt* : Bir derme çatma kürkli bir düzme ḳoşma Türk
Lāyıḳ degül durur k'ola Sulṭān medresesi

(P151a) *Velehū* : Şimdi 'ālem benüm aġyār ile destānum oḳur
Ḳıṣṣa-i heşt-behişt ādem ü şeyṭān-şekl

Ḳoma aḳrānum arasında beni ḫār u ḫecil
Yaġmaya ṭa'na ṭaşı başuma bārān-ı şekl

ṬŪṬĪ-İ LAṬĪF : Ṭūṭī-i Laṭīf Çelebi dirler rind ü ẓarīf laṭīf ü naẓīf ve yār-ı ḥarīf ü şā'ir-i şerīfdür. Burusalıdur. (A145b) Bir ḫācenüñ oġlı ve 'Ulvī Yegānzādenüñ li-ümm ḳarındaşıdur. Mevāli ḫidmetinde ḫuṣūṣa Kemāl Paşazāde-i merḥūm terbiyyetinde olup ḳāżī-'askerlükden müteḳā'id Gürz Seydīden mülāzım olmışdur. Ba'dehū ṭarīḳ-i ḳażāya 'āzim olmışdur. Zemān-ı cevānīde şi'rde ḥüsn-edāya ve laḥnda luṭf-ı ṣadāya mālik olduġıçün bülbül gibi pür-şūr u şaġab gördiler Ṭūṭī-i Laṭīf diyü laḳab urdılar. Zemān-ı ḳażāda eline girdügi Allah virdügi mālı cem' idüp İstanbulda Yeñibāġçede bir medrese binā idüp ḫayli meblaġ vaḳf idüp kendüye şarṭ itmişdür. Rūmilinde vü Anaṭolıda yüz elli aḳçelüḳ ḳażā zabt itmişdür. Ḥāliyan teḳā'üd iḫtiyar idüp medrese-i meẓkūre ile ḳanā'at itmişdür 'ilm-i taṣavvufuñ 'alemīsinden ve 'amelīsinden ẕevḳ idüp iḫtiyār-ı 'uzlet ü vaḥdet itmişdür. Ancaḳ üç dört kimesne muṣāḥabet ider mā'adādan nefret üzredür ve yolda rāst gelse döner izin ṣapıdur selām virmekden bile vaḥşet

üzredür ve bi'l-cümle Ḥaḳ Te'ālā ekābir-i sa'ādete tevfīḳ virmişdür ki ümīddür ki anda (F150b) dā'im bāḳī ola sā'irlere daḫı ol ḥāl sārī vü mülāḳi ola.

Li-muḥarririhī : Çün ḳanā'atdan faḳīr āgāhdur
Ger gedā ise ne ġam ol şāhdur

Ḳādirī Efendi-i merḥūmuñ

Maṭla' : Ne dūd-ı āteş-i ḥasret ne reşk adıyle dāġum var
Ḳanā'at mülkine şāhum ne tūġum ne otāġum var

Ol bu vech ile tetebbu' itmişdür ki

Maṭla' : Gerekmez tevsen-i çarḫı meh-i nevden ferāġum var
Bu 'ālem geştzārında ne çiftüm ne oraġum var

(S75b) Ḳaraṣu ḳażāsın virdüklerinde dimişdür (P151b)

Beyt : Ḳaraṣuyı virmek dimekdür baña
Be-ton u be-tūnca bāb-ı siyah

Altmış aḳçe ile Niş ḳāḍīsı olduġında dimişdür.

Ḳıṭ'a : Elem-i Niş-i bela cānımuza yetmişdür
Dil-i sevdā-zede bulıncaya dek sittini

Erba'īni ne ḳadar çekdügümi ben bilürüm
Dil-i sevdā-zede bulıncaya dek ḫamsīni

Ḳoca Keşiş nāmıyle mülaḳḳab bir ḳāḍī Ḳırḳkilisaya ḳāḍī olmaġiçün İskender Çelebiye yüz filori virüp ḳāḍī olduḳda dimişdür.

Ḳıṭ'a : Virmese yüz papası ḳoca keşīş
Manṣıba kimse rāżı olmaz idi

(A146a) Olmasa idi papası el-ḥâṣıl
Ḳırḳkiliseye ḳâḍî olmaz idi

LAṬÎFÎ : Ṣaḥîḥ Ḳaṣṭamonidendür. Ṭarîḳ-i ʻilme süluk idüp bir miḳdâr taḥṣîlden ṣoñra ferâġat idüp sülûk-ı râh-ı muḥâsebe vü kitâbet itmişdür. Selîḳası şi'r ü inşâya mülâyim olup ikisine bile mümâreset itmişdür el-ḥaḳ ikisine bile bezl-i meblaġ-ı himmet itmişdür. Aḥvâl-i İbrâhîm Paşa (B107a) vü Vaṣf-ı Şehr-i İsṭanbul ü Rebiʻiyye-i Ezhâr gibi birḳaç ḫoş-âyende inşâsı vardur. Her birinde ḫoşça maʻnâsı vü şûḫca edâsı vardur. Ḥâṣılı aḳrânı içinde yegânedür ve inşâsı nâzikânedür. İskender Çelebi vaṣfında Baḥariyye baʻżı inşâ idüp nevrûzda ṣunup Rûmilinde Belġrad semtinde kitâbet iḥsân itmişdür. Niçe zemân ol cevânibde güẕâreş ve rûzgâr-ı perîşân itmişdür. Ḥudûd-ı sene ḫamsînde İstanbula hicret ve anda iḳâmete ʻazîmet itdi ol târîḫde Sehî Beg (F151a) cemʻ itdügi Teẕkiretü'ş-şuʻarânuñ nev-peydâluġı zemânı olup ḫalḳ içinde maḳbûl düşmişdi. Laṭîfî ile faḳîr bir teẕkîretü'ş-şuʻarâ dimek fikr idüp ol zemân tertîbin ve faḳîr ḥurûf-ı esâmi tertîbin iḫtiyar itdüm idi. Ṣoñra monlâ-yı mezbûr benüm tertîbüme ṣarḳup yârân loḳmasına ṭamaʻ itdügi eclden ben dilgîr olup ferâġat idüp on beş yıldan ziyâde cemʻ itdügüm evrâḳ ṭaḳçe-i ihmâlde metrûk u nihân ḳaldı. Meẕkûr kitabın itmâm idüp (P152a) İstanbulda baʻżı cihât ile ḳanâʻat eyledi. Baʻdehû rûzgâr anı vaḳf-ı Ebi Eyyûb Enṣârîde ṣâḥib-kitâbet eyledi. Yaḥyâ Beg mütevellî ve Laṭîfî-i kâtib cemʻ olup mütevelli şâʻir ve kâtib şâʻir oldı. Vaḳf-ı Ebî Eyyûb meş'âr-ı şuʻarâ oldı andan daḫı maʻzûl olup Rodosda ʻimâre-i Sulṭânîye kâtib oldı. Ḥâlâ Mıṣrda gâh şiʻr ü gâh inşa ile ʻibâdet-i Ḫudâya müvâẓıbdur baʻżı manẓûm u menṣûr resâ'ili vardur cümlesi çâşnidâr u hem-vârdur ve teẕkiretü'ş-şuʻarâsı maḳbûldur. Maṭbû-ı erbâb-ı ṭabʻ süḫangüẕârdur eyü tetebbuʻ itmişdür. Sehî Beg ile aṣlâ ne inşâda ve ne tertîbde münâsebeti yoḳdur ammâ bu daḫı ṭarîḳ-i Ḥaḳḳı ḳoyup şâh-râh-ı taʻaṣṣuba gitmişdür. Ekşer-i şuʻarâyı yirinden yurdundan idüp çeke çevire (A146b) döge döge dir dimez Ḳastomonili itmişdür hîç bilmem ne fikr itmişdür. Biz bildügümüz budur ki شرف المكان بالمكين اشتمدك كه شرف المكين بالمكان Necâtî-i merḥûm Edirneli idügi meşhûr-ı ʻâlem iken Ḳasṭamolidür dimişdür. ʻAcebden ʻacîb budur ki Ḳasṭamonîde şâyiʻ olan iki luġat Necâtî şiʻrinde bulunmaġla istidlâl itmişdür evvel Temenna ḳayası Amasiyyada daḫı vardur neden ki Amasiyyalı olmıya . Ve baʻżı şuʻarâ ḥaḳḳında ki aṣlâ Ḳasṭamolidür dimege mecâl yoḳdur Ḳasṭamonili filândan taḥṣîl-i maʻrifet itmişdür diyü yazmışdur. Ḥattâ Celâlzâde Nişâncı Muṣṭafâ Çelebi Tercemesinde Ḳasṭamoni

civārında Tosyadandur dimişdür (F151b) Tosyadandur dimikle mekānı ma'lūm olurdı. Ḳasṭamoni civārında olmağla şeref mi gelür (B107b) mülāḥaẓa itdi ola ve bi'l-cümle

Mıṣra' : والناث فيمايعشعون مذاهب

cā'iz ki biz bilmedügümüz bir meziyyet ve Ḳasṭamoniden olmaḳdan bir şeref ü 'izzet ola (S76a). Ol sebebden ẓurefā yārān kitāblarınuñ adın Ḳasṭamonī-nāme va Ālet-i Hengāme ḳomışlardur (P152b). Ve bi'l-cümle Ḳasṭamonī-nāme olduğından ğayrı 'aybı olmasa olur.

Şi'r-i ū : Sürme çeksün özini nergis-i mestānuñdan
Şānenüñ gitsün eli zülf-i perīşānuñdan

Velehū : Biz kim ğubār-ı pāy-ı seg-i kūy-ı dil-berüz
Ulularuñ ayağı tozı ḫāk-i kemterüz

Naḳş-ı dü-kevni āyīne-i cānda seyr ider
Faḳr u fenā serīrine mālik Sikenderüz

Cemden yeg itdi seb'a-i seyyāre vaḳtimüz
Sāḳi bu devletiyle şeh-i heft-kişverüz

Teẕkiresinde ba'żı ğazellerin īrād eylemişdür. Bu maḥalde īrāde ihtiyāc yoḳdur. Faḳīre virdügi ḳıṭ'adandur bu bir iki ebyāt.

Ḳıṭ'a : Ey emīr-i fużelā seyyid-i erbāb-ı ḳażā
İftiḫār itse ṭapuñla yeridür ehl-i kemāl

Gūş idelden kelimāt-ı dürer-i manẓūmuñ
Süfte dildür dil-i ḥāsid gibi reşk ile le'āl

Ṭūṭī-i nāṭıḳa maḥbūs-ı ḳafes olmaz idi
Naẓm-ı şekker-şikenüñden eger olmasa maḳāl

Dīde-i luṭf ile bir ḥālüme baḳ merdümsen
Ki olupdur ġam-ı deyn ile diger-gūn aḥvāl

Düşdi girdāb-ı ġam-ı deyne vücūdum fülki
Dilerüm her yañadan irişe bir Ḫıżr-ḫıṣāl

LA'LĪ : (A147a) Rūmilindendür. Ṭarīḳ-i 'ilmden ferāġat ve Üskübde ba'żı cihātla ḳanā'at eylemiş abdāl-şīve kişi idi. Faḳīr görüp dururum ki bir pīr-i naḥīf ammā ḥırfet-i müṭāyabāt u mülātafātda ḥarīf idi.

Şi'r-i ū : Zāhidüñ göñlinde cennet 'āşıḳuñ dīdār-ı yār
Her kişinüñ lā-cerem başında bir sevdāsı var

'Āşıḳuñ ḥālāt-ı vecden iḫtiyārı sanmañuz
Dil-rübālar şīvesi ādemde ḳomaz iḫtiyār

Ḫaste cāna şol ḳıya baḳışlaruñla ḳıyma kim
Şīve vü nāz ile öldürdüñ beni hey ġamzekār

Ey muḳallid kişide āyīne-i ṣāf olmaḳ gerek
Ḳonmaġa tā kim aña gerd-i kedūretden ġubār

Didüm ey gül var mıdur La'lī gibi bir bülbülüñ
Ġonce-veş ḳıldı tebessüm nāz ile didi hezār

LA'LĪ-İ ṢĀNĪ : Adı Meḥemmeddür. İstanbuldandur. La'līn Ḳabāzāde dimekle ma'rūf bir ḳadīnuñ ḫayr-ı ḫalefi ve 'ilm ü kemāl deryāsınuñ dürr-i şadefidür. Leb-i la'lini ḫātem-i gencīne-i (F152a) ḥüsnüñ nigīn-i la'li ve zülfi ruḫsār-ı āteşnākine düşmiş dürr-i āteş na'lidür. Çün lebi maḫzen-i esrār-ı ġaybdur 'ālem-i rūḥāniyāndan bu maḳūle maḳālāt ile tercemān olsa 'aceb degüldür. Ve (P153a) çün leb-i la'li meẕkūr oldı āṣārı meẕkūr olmaḳ terk-i edeb degüldür.

Eş'ār-ı ū : Cem' eyledük o māh ile mir'ātı bir yire
Āyīnenüñ yüzine o gün hīç baḳılmadı

(B108a) Ṭurmaḳ degüldi niyyeti meclisde zāhidüñ
Birḳaç ayaġ içürdiler amma yıḳılmadı

Biz La'lī kān-ı ma'rifetüñ cevheri iken
Ḥayfā cihānda ḳıymetümüz kimse bilmedi

Velehū : İḫtilāṭ itmez iseñ 'āşıḳ-ı bī-diller ile
Dostum bārī vefā itme gezüp iller ile

İşigüñ iti sıfālin saña meyl ide diyü
Kāse-i ser ṭolanur kūyuñı sā'iller ile

Ehl-i diller n'ola vaṣfında olursa 'āciz
Vaṣf olınmaz o şehüñ la'l-i lebi yeller ile

Velehū : Biz ölicek nişāne içün tīr-i ḳahruña
Seng-i mezārumuz ola ḳā'im-māḳamımuz

La'lī göñül kebūteri oldı şikeste-bāl
Eyā kim ola irgüre yāre peyāmımuz

LEM'Ī : Lāmi'ī Çelebi-i merḥūmuñ oġlı idi. Adı Derviş Çelebi idi. Ṭarīḳ-i 'ilmüñ ḫayli zemāndan pūyende-i rāh-ı ṭalebi idi. Ṭarīḳ-i 'ilmde ḫünkār ḫācesinde müntehī oldı. Şehzāde Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm nāmına aḥvāl-i şi'rden ḳāfiye ve 'arūża (A147b) müte'alliḳ risāle virüp muḳābelede mülāzım aldılar. Ba'dehū anlaruñ bāb-ı iḥsānına müte‿mennī oldı. İstanbulda ḳırḳ aḳçe ile Sulṭāniyye müderrisi iken intiḳāl itdi. Egerçi ki ḥayātında cidd ile kūşiş-i taḥṣīl-i 'ilm ü kemāl itdi ammā ciddi cedd olmadı ve taḳdīr müsā'ade olmadı hem 'ilmde aḳrānından dūn idi hem şi'rde daḫı şu'arāya zebūn idi.

Şi'r-i ū : Fikr-i zülfüñdür şeb-i fırḳatde cān eglencesi
Gice ile mürġuñ olur āşiyān eglencesi

Ġamzesi fikriyle ebrūsı ḫayāli dil-berüñ
Lem'iyā yiter saña tīr ü kemān eglencesi

LİVĀYĪ : İstanbullıdur. Ḳuloğlı idi. Adı Ḫıżırdur. Yeñiçeri iken ba'żı meşāyiḫ ḫidmetin idüp esmāya müdāvemet ile ve mürebbīsüz ḫalvet çekmekden ġalebe-i yübūset ile (P153b) dimāġına iḫtilāl ve 'aḳlına i'tilāl 'ārıż oldı. Niçe zemān bī-mārḫānede mu'ālecāt itdiler. Zencīr ü bend-i sūdmend oldı ki nev'an hūşmend oldı. 'Ulūfesi olan aḳçeden (F152b) ber-vech-i teḳā'üd şey-i yesīr sebeb-i ma'işeti vardur ve eyü nüsḫa yazar kitābet ile kefāf-ı nefs tertībine ḳudreti vardur. Mü'ellefātı 'adedde ṣad olur yanında şi'r ü inşādan dem urulsa ġayruñ kelimātı meẕkūr olmaḳ bābı sedd ü ṣadd olur. Be-her ḥāl bir yılda iki yılda bir bī-mārḫāne ḳayyumına buluşur ضرب الجيب زبيب diyü leti lut bilür ve كل داخل ينفع diyü iḥtiḳāndan çekmez zor.

Eş'ār-ı ū : Şöyle ṣaḳla sırr-ı 'ışḳı tende cānuñ ṭuymasun
Belki adın aña aġzuñda zebānuñ ṭuymasun

(B108b) La'lüñi emsem olurdı derdüme emsem didüm
Didi ammā kimse bu rāz-ı nihānuñ ṭuymasun

LEVḤĪ : Rūmilinde şu'arā vü ẓurefā menba'ı olmaġla meşhūr olan şehr-i şöhret-āsār Piriştinedendür. Ol şehr-i dehr-āşūb bunuñ gibi niçe gevher-i bī-nihāyeye ma'dendür. Ṭarīḳ-i 'ilmi ṭarīḳi ile 'ulemā vü efāżıl ḥużūrında taḥṣīl itmişdür. Egerçi çoḳ kimesnenüñ ḫidmetine müntemī olmışdur ammā 'illet-i ġā'iyyesi Ma'lūl Emīrde müntehī olmışdur. Ba'dehū ḳuṭb-ı evtād maḥver-i dā'ire-i irşād Merkez Muṣliḥü'd-dīn-i merḥūm ḥużūrında 'alāyıḳ-ı beşeriyyeden münseliḫ (A148a) olup aḫlāḳın tehẕīb ve nefs-i nāṭıḳasın tekmīl itmişdür. Eger 'ulemā-yı (S76b) 'iẓāmdur Daḳāyıḳ-ı 'ulūm-ı ġāmıżda şühūdına şehādet iderler ve ger meşāyiḫ-i kirāmdur mücāhedāt u müşāhedāt ile tezkiye-i ḳālib-i ḥayvānı ve taṣfiye-i ḳalb-i insānı itdügine müzekkī olurlar. İstiġnā bir mertebededür ki dünyā vü māfīhādan el çeküp etek silkmişdür iki cihāndan göz yumup ancaḳ kitāb ile birikmişdür. Merḥūm Nūḥīnüñ birāder-i kihteri ve 'Azmīnüñ büyük birāderidür içlerinde bu gerçi miyānedür ammā خير الامور اوسطها ya maẓhar olup bu ikisinden daḫı ādemiyānedür. Şi'rden ḫod naẓmı eşerden mü'eşşire (P154a) istidlāli iş'ār ider ve ḳaṣīde vü ḳıṭ'a vü murabba' vü ġazeliyyātı (F153a) eczā-yı şi're şāmil olup yek fenn ü yek cihet olmaduġın iẓhār ider.

Eş'ār-ı ū : Öpmedi kimse elüñ bir dem senüñ zīrā begüm
Şāhsār-ı mīve-i cāndur irişmez aña el

Velehū : Cümle mıżrābuñ dilindendür fiġānı mū-be-mū
Gel bu sırruñ nüktesin fehm eylegil ṭanbūrdan

Velehū : Mürdeler iḥyā ider dirler sözüñ ġamdan meded
Söyleye öldüm ben ey ġonçe-dehānum söyleye

Faḳīr Piriştineye ḳāḍī olup varduġumda bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Ḳāḍī oluben şehrimüze ʿĀşıḳ Efendi
Gördi gözümüz dünyede bir ʿāşıḳ efendi

Yā biz nidelüm çünki olup ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ
Her servi ḳocar ravżda sarmaşıḳ efendi

Dil mürġını ḳurtarımaduḳ aġ u ḳaradan
Zülf-i siyehi olalı ṭolaşıḳ efendi

Gördi döyemez şuʿlesine rūy-ı nigāruñ
Ḳaldı gözümüz şöylece ḳamaşıḳ efendi

LĀMİʿĪ ÇELEBİ : Mıṣraʿ : Naẓm u neşrüñ şiʿr ü siḥrüñ Cāmiʿi

Burusanuñ ḳadīmī ḫānedān-ı ʿizzet ü dūdmān rıfʿatındandur. Babası ʿOṣmān Çelebi Sulṭān Bāyezīd-i merḥūma ḫazīne defterdārı ve aʿyān (B109a) u erkānuñ serdārı olmışdı. (F153b) Evvel taḥṣīl-i feżā'ile mā'il olup fużālā-yı ʿaṣrdan Aḫaveyn ü Fenārīzāde ḫidmetlerinde olup baʿdehū tekmīl-i fevāżıla mā'il olup naḳş-ı perdāz-ı ṭarīḳat-ı Naḳşbendi Emīr Efendinüñ cezbe-i nefesi irişüp nefsi ol .ṭarīḳüñ naḳş-ı nigārına firifte ve enleruñ sükūnında olan ḥareketlerine şīfte olup terk-i ʿörf ü iżāfet belki التوحيد اسقاط الاضافات diyüp (A148b) cümle māsivādan ʿuzlet ü hicret itdi. Bu eṣnāda envāʿ-ı şiʿr derūnından lāmiʿ ve pertev-i neyyir-i neṣri eṭrāfa ṣāyiʿ oldı maḫlaṣın Lāmiʿī ḳıldı eṭrāf-ı āfāḳa eşiʿāt-ı ṭabʿ-ı nūr-baḫşi yayıldı. Şiʿr ü inşāyı şīr ü şekker gibi cemʿ itdi ve nāvdān-ı ḫāme-i düzebānınuñ birinden cūy-ı şīr-i şiʿr ve birinden āb-ı nāb-ı inşā aḳıtdı. Burusada (P154b) teḳāʿüd idüp gāh naẓm u gāh neṣr ü gāh laff u gāh neşr-i terceme vü tedvīne ve şiʿr ü inşāsı ile gerden ü gūş-ı ʿarūs-ı rūzgāra tezyīne meşġūl oldı. Fettāḥī-i Nişaburīnüñ Ḥüsn ü Dilin mevżūʿ idüp daḫı maṭbūʿ u

maşnū' Ḥüsn ü Dil adlu kitāb cem' idüp Sulṭān Selīm āsitānelerine virdi vaẓīfe-i mu'ayyene ta'yīn olınup murādına irdi. Ba'dehū baḥr-i hezecde Ferhād-nāme naẓm idüp pādişāh-ı mūmā-ileyhe tuḥfe ḳıldı ol daḫı sālyāne diyü bir ḳūy ṣadaḳa ḳıldı. Ba'dehū Sulṭān Süleymān-ı merḥūm 'Unṣurīnüñ Vāmıḳ u 'Aẕrāsın terceme murād idinüp ḳādir şā'ir tefaḥḥuṣ itdükde ḳāżī-'asker Muḥyü'd-dīn Çelebi ile Ḳādirī Çelebi Lāmi'iyi sevḳ iderler sūḳ-ı naẓmda germ olmağa pür-şevḳ iderler. Altı ayda baḥr-i remelde terceme vü tekmīl eyledi gül redīf ḳaṣīdesi ile teẕyīl eyledi evrāḳ-ı gül gibi dāmān-ı pādişāhīye nis̱ār eyledi anlar daḫı cevā'iz-i seniyye ile nihāl-i āmālin pür-berg ü bār eyledi. Bir zemāndan ṣoñra Faḫr-i Cürcānīnüñ Veyse vü Rāmīnüñ terceme buyurdılar (S77a) ol ḫidmete daḫı yine anı revā gördiler. Anı daḫı baḥr-i hezecde tetmīm idüp (F154a) İbrāhīm Paşa medḥin ḥaşv idüp ol vāsıṭa ile evlādına bu edā ile vaẓīfe istid'ā itdi.

Naẓm : Degüldür sāḳi luṭf-ı Ḫudā dād
Velī dilrīş idüpdür fikr-i evlād

Ġam-ı evlād özge ibtilādur
Olursa miḫnet olmazsa belādur

Olup her biri kesb-i 'ilme meşġūl
Beni eyler su'āl-i zerle mes'ūl

İbrāhīm Paşa daḫı oğullarına tevzī' içün yigirmi aḳçe 'aṭā itdi. Ve bi'l-cümle Rūmda (A149a) şi'r ü inşānuñ üstādıdur ve memdūḥ olan anuñ inşā vü inşādıdur. Şu'arā-yı Rūmda müte'ayyindür ve naẓm ile nes̱rde ve naẓmuñ envā' fünūnında ya'ni ġazeliyyāt u ḳaṣā'id ü muḳatta'āt u mu'ammā vü lüġazde (B109b) vü hezlde mütefennindür. Cāmī mü'ellefātın çoḳ terceme itdügi eclden Cāmī-i Rūm dirlerdi. Cām-ı ma'āni anuñ zemānında anlaruñ yādına sürülürdi. Ḥużūr-ı ḳalb ü ferāġ-ı bāl cem'iyyet-i ḫāṭır u ṣafā-yı ḫāl ile (P155a) 'ilm ü 'ibādete meşġūl iken āḫir 'ömrinde Tatar Memi dimekle ma'rūf bir cevāne ba'żı yārān-ı ibrām ile bir ġazel didi ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ḳaşı kemān müjesi tīr ü ġamzesi ḫançer
Tatar Memi gibi var mı cihānda bir dil-ber

Dil-berüñ ʿuşşāḳı vü hevādārı ḫuṣūṣen İsli ʿAbdi dimekle maʿrūf ʿĀşıḳ Serdārī reng-peẕīr olup merḥūmı ġarīb hicvler ve ġalīẓ şetmler ile āzurde itdiler ve ḫalḳuñ seng-i ṭaʿnı ile zaḫm-ḫurde itdiler. Çoḳ geçmedin sene erbaʿīnde faṣl-ı ḫamsīnde sinīn-i ʿömri ḥudūd-ı sittīnde iken Burusada rıḥlet idüp ḳalʿa dāḫilinde babası mescidi ḫāṭırasında defn itdiler. Ḥīn-i ihtiżārda kendi eşʿārından bu beyti oḳımışdur.

Beyt : Lāmiʿī dil zevraḳın girdāba ṣalduñ āh kim
Yoḳ kenār-ı vaṣl-ı yāre rūzgārumdan meded

Ḥikmet Allahuñ meẕkūr İsli ʿAbdi daḫı çoḳ zemān geçmedin ʿömr ü manṣıbdan ber-ḫürdār olmadan fevt oldı. Tatar Memi (F154b) daḫı mülāzim olup ḳāḍī olduḳdan ṣoñra kilk-i ezel taḥrīri ile ʿavārız içün vārid olan ḥükme ḳalem ḳatup yigirmişeri yigirmi beşer itdügi ecIden el iti ṭoyup anı ṭutup bu dest-dırāzluğına rıżā virmeyüp el kesmek ḳaṣd itdiler. *El benüm etek senüñ* diyü her kimüñ dāmenine el ṣundı ise *el içün ağlayan gözsüz ḳalmış elümden gelmez* diyü muʿīn olmayup āḫir elden fāyda (A149b) yoğduğın bilüp bī-yār u bī-mār tek ü tenhā bir aḳçe vü pulsuz ḫidmetkārsuz ḳolsuz terk-i diyār idüp ilā el-ān nām u nişānı nā-peydādur. Mevlānā-yı merḥūm **Veyse vü Rāmīninde** mü'ellefātın sāʿat-i leyl ü nehār ʿadedince yigirmi dört olmışdur dimişdür. Ẓāhir **Veyse vü Rāminden** ṣoñra daḫı niçe kitāb te'līf itmişdür. Hele faḳīr tetebbuʿ itdügüm neşrde **Hüsn ü Dil ü Şerefü'l-insān ü İbret-nümā vü Menḳabet-i Üveysü'l-ḳarni vü Terceme-i Şevāhidü'n-nübüvve vü Terceme-i** (P155b) **Nefahāt-i Üns ü Şerḥ-i Dībāce-i Gülistān ü Şerḥ-i Muʿammā-yı Esmāü'l-Ḥüsnā vü** kendinüñ **Münşe'ātı vü Leṭā'ifi** naẓmda **Dīvān-ı Eşʿārı Ferhād-nāme Vāmıḳ u ʿAẕrā Veyse vü Rāmīn Ebsāl ü Selāmān Gūy u Çevgān Maḳtel-i Ḥüseyin Şemʿ ü Pervāne Cābir-nāme Luğat-i Fārisiyye Şehrengīz-i Burusa Heft Peyker Gūy u Çevġānı** *şāʿir Beni Ḥassān-ı ṣahābīyi vāḳıʿada görüp anuñ işāreti ile naẓm itdüm* dimişdür (B110a) ve **Maḳtel-i Ḥüseyni** Vāʿiẓ Monla ʿArab Burusada Işıḳlara maḫṣūṣ **Maḳtel-i Ḥüseyin** oḳunmağı menʿ itdükde merḥūm Lāmiʿī Çelebi tevārīḫ-i ṣaḥīḥedan cemʿ ü tertīb idüp Burusada ḳāḍī-yı vaḳt Aşçızāde Ḥasan Çelebiyi vesā'ir ʿulemāyı vüMonlā ʿArab-ı vāʿıẓı cemʿ idüp cemʿ itdügi maḳtelin oḳıdup ʿulemā maḳbūl itmişlerdür. **Heft Peyker** nāḳış ḳalup kendi fevt olduḳdan ṣoñra güyegüsi Rūşenzāde itmām itmişdür. Ġazeliyātı gerçi çendān ve maḳbūl-ı ḫıredmendān degüldür dirler ammā bu ebyātı güzīde ve ehl-i şiʿr

ḳatında pesendīdedür. Bir ḳaṣīdesi vardur ki anda çoḳ ma'ārif (S77b) (F155a) derc itmişdür ve nuḳūd-ı maḳdūrın aña ḫarc itmişdür. Bu beytler (A150a) andandur.

Naẓm : Def gibi ḳızdurmazuz yüz bir iki manḳūr içün
Atmazuz ġamsāzına sīm ü zer içün cānımuz

Olmazuz bir cāme içün germ ibrīşim gibi
Ḥulle-i cennet olursa taña mıdur ikfānımuz

Ni'met-i dünyā içün ġam yimezüz kim rūz u şeb
Ḳurṣ-ı mihr ü girde-i mehtāb olupdur nānımuz

Ṭurfe mantardur pilāv ister ḳabaġ aşın yimez
Ṣalġam-ı nā-puḫtedür ṣūfī-i batlıcanımuz

Āyīne-i Ṣāf der-'Arż-ı Ṣūret-i İnṣāf adlı bir ḳaṣīdesi vardur ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Lāmi'ī gerçi kim süḫandānsın
Līk bīhūde-gūy u nādānsın

Reşfü'n-neṣāyiḥ fi Keşfi'l-feżāyiḥ adlı bir ḳaṣīdesi (P156a) vardur Şeref-i İnsānda īrād itmişdür çoḳ neṣāyiḥ yazılmışdur.Maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ey dil zeyn oldı cihān-ı pīre-zeni gör
Merdānı nice ṣayd ider ol rāhzeni gör

Gül ḳaṣīdesi ki Vāmıḳ u 'Aẕrāda ẕeyl itmişdür yüz iki beytdür medḥ-güsterlükde bu beytler bī-naẓīrdür.

Naẓm : Ḫüsrevā rūşen żamīrüñ fikr iderdüm dün gice
Açdı dil-bāġında tā kim ṣubḥ-ı pür-envār gül

Ṭaşra çıḳdum bu sürūrumdan temāşā ḳılmaġa
Gördüm olmış ṣaḥn-ı 'ālem ser-be-ser hem-vār gül

İçerü girdüm göñül şahnını seyrān itmege
Yazmağ içün medhüñi olmış kamu efkār gül

Hazāniyye-i rā'iyye kaṣīdesinde bu beytleri dil-pesenddür.

Şi'r : Sebzeler altun beneklü bir nihāldür aña
Sīm-i şırmā ile şular işlemişdür cūybār

Rūz-ı haşr u neşrdür ki dürlü dürlü reng ile
Bergler uçup gelürler nāme-i a'māl-vār

Berfiyye kaṣīdesinde bu beyti bī-mānenddür.

Beyt : Zerdavā olmazsa n'ola zer devādur derdüme
Hastedür cān dehr elinden tende yokdur tāb-ı berf

Şitā'iyye-i rā'iyye kaṣīdesinde bu iki beyt hoşca vāḳı' olmışdur.

Naẓm : Yirde gözlikler düzer billūrdan āb-ı şemer
Olalı gökde şovukdan hıre-çeşm-i mihr ü māh

(B110b) Şöyle olmışdur zemīni berf deryāsı muhīṭ
Başına koymağa bulmaz bir avuç toz hāk-i rāh

Ġazeliyāt : Çün ezel şubhında urdı nevbetin sulṭān-ı 'ışk
Ṭañ degül 'arş üzre dögse rāyetin sulṭān-ı 'ışk

(A150b) Ḳāni' olmaz on sekiz biñ ālemi feth eylese
'Arşdan a'lā ṭutar çün himmetin sulṭān-ı 'ışk

Velehū : Çağrışur gökde melekler āh u zārumdan meded
Odlara yandum bu āh-ı pür-şerārumdan meded

Ḳonmasun yār işigine hāk-i cismümden ġubār
Ey gözüm bi'illāhi eşk-i seylbārumdan meded

Gözlerüm yol gözlemekden tîre-dildür ey ṣabā
Ṭūṭiyā-yı ḫāk-pāy-ı şehsüvārumdan meded

Ey ṭabîb-i cān dile kār itmedin bu zehr-i ġam
(P156b) Ẕerrece tiryāḳ-ı şehd-i la'l-i yārümden meded

Göricek bî-ḫūd olur dil görmeyince ḫūd olur
Ḳalmışam 'āciz bu cān-ı dil-figārumdan meded

Velehū : Bilürem kūyuñda ġamdan her gün āh eksük degül
Ādemîlükdür şehā ḳuldan günāh eksük degül

Yāsemînüñ çün ṣabā ḳopdı külāhın gül didi
Kelle ṣaġ olsun cihānda bir külāh eksük degül

Velehū : Tiġin çeküp cihānı şu berber k'ider trāş
Ḥüsnine mihr ü māh ne ṭañ indirürse baş

Āhen-dil iken ustura yüz döndürür mi gör
Biñ kez ṭoḳunsa başına 'ışḳı yolında ṭaş

Velehū : Ḫıl'at-i neyfeyi ey ḫāce degişdük nemede
Biz peşîmān degülüz sen de ṭuyınca ḳadem it

Velehū : Lāmi'î bir baḥrde dürr dişlerüñ naẓm itdi kim
Gül gibi güş eyleyüp yumdı dehānın her ṣadef

Maṭla' : Kuḥl içün bir ẕerre yārüñ ḫāk-ı pāsın görmedük
Aġlamaḳla dîdeden çıḳduḳ ḳarasın görmedük

Şeyḫi olan Emîr Buḫārîye bu ḳıṭ'ayı virmişdür.

Ḳıṭ'a : Ey şeyḫ baña keşf ü kerāmāt gerekmez
Ḳurtar beni bu varṭadan āfāt gerekmez

Şığmaz benüm eṭvāruma güftār-ı taṣavvuf
Dīvāne-veşem ben baña ṭāmāt gerekmez

Ḳo ḫall-i menāmi beni bīdār-ı ebed ḳıl
Göñlüm gözin aç ḫāb u ḫayālāt gerekmez

Seccāde vü tesbīḥ ü ridā ḫırḳa vü tācı
Luṭf eyle didüm ḳapuña kerrāt gerekmez

Fikr-i çile vü vesvese-i ḫalvet ü ʻuzlet
Hep rehzen-i dildür bu riyāżāt gerekmez

(A151a) (S78a) Seg gibi beni ḳo işigüñde olayum ḫār
ʻİzzet bu yeter ayruġı heyhāt gerekmez

Ben ʻāşıḳ-ı dīdārum eyā mürşid-i kāmil
ʻArż itme baña ḥūr ile cennet gerekmez

Bir mürçeyüm ḳuş dilin ögrenmege geldüm
Dīvān-ı Süleymāni vü Dārāt gerekmez

Şeyḫ-i merḥūm daḫı oḳıyup bedīheten bu beyti dimişdür.

Beyt : Ey mürçe bu ḳuş dilin ögrenme ne ḥācet
Çün mülk-i Süleymānī vü Dārāt gerekmez

Meṣneviyātı (B111a) meşhūr her lisānda meẕkūrdur. Maḳtelinde Ḥüseyinüñ ʻasker-i bī-girān içinde zebūn olduġına ḫoşça dimişdür.

Beyt : N'eylesün bir ḫaste-cān biñ tīr ile
(P157a) Şīr-i tenhā bir süri ḫınzīr ile

Yezīdüñ ṭamdan düşüp öldügine dimişdür.

Beyt : Ṭamdan ṭamuya dek ḫoş cān atar
(F155b) Aña bu uslūb ile uçmaḳ yeter

Hezlde daḫı āfetdür bir ġalīẓ hicv-i ḳabīḥi vardur şāyi'dür ve Semercizāde ki burununuñ büyüklügi ḥadden bīrūn imiş belki Ḳızılada yāḫūd Bozburun imiş. Seyyid Ḥayātī nām kimesne aña niçün gözlük ṭutmazsın didükde bu vech ile naẓm itmişdür.

Ḳıṭ'a : Semerci oğlına Seyyid Ḥayātī
Didi bir gözlük alsan kim bahāya

Urunsañ burnuña vaḳt-i naẓarda
Didi kim yük urulmaz zurna-pāya

Didi ḳartala yük olmaz ḳanadı
Didi ḳanat ne ḥācet ejderhāya

Didi ol rūşen eyler çeşm evini
Didi cām olmasa yegdür ḫalāya

Çü ben burnuma gözlük urunam bil
Döner bir öñi başlu karnapāya

Ḫalāyıḳ şimdi burnumdan girerler
Daḫı bedter ṣataşuram belāya

Mu'ammāları daḫı vardur maḳbūl-i şu'arā-yı belāġat-şi'ārdur. Luġazları daḫı vardur şöhre-i şehr ü diyārdur.

LĀYİḤĪ : Beyt : Adı Muṣṭafā Sirozī idi
Şānına 'aṭāsı rūzī idi

İbtidā-yı ḥālinde ṭarīḳ-i 'ilm-i ma'hūde sülūk idüp bi-ḥasbi'l-merātib erbāb-ı menāṣıb (A151b) ḥuẓūrlarında iştiġāl eyledi ḥareketi Ṣaḥn müderrislerinden Kemāl Çelebi ḫidmetinde nihāyet bulup tekmīl-i kemāl eyledi. Āḫir göñline Mıṣr-ı 'ışḳuñ nesemāt-ı simāt-ı gülşeni ve 'aṣr-ı şevḳüñ cāẕībe-i da'vet-i encümeni irişüp dāmen-i 'işmeti ḫār-ı 'alāyıḳ ile çāk ve āyīne-i nihādı kuderāt-ı 'avāyıḳ ile ġubārnāḳ olmadan 'azm-i sefer idüp ḳaṣd itdi ki Mıṣrda niyyet-i iḳāmet ve Nil-i 'arūs-ı murād içün Nil-i Mıṣrdan ṭahāret ide. Bir zemān Gülşenī ḫānḳāhında gāh

gül gibi nesīm-i şevḳ-i İlāhī ile güldi gāh ġonce-ṣıfat reşeḥāt-ı seḥāb-ı feyż-i pīrān ile açıldı gāh destār u cāmeden ṣoyınup vaḳt-i ḫazānda dıraḫt-ı berg-i rīzān gibi döküldi ve gāh telāfī-i māfāt içün eşk-i ḥasret aḳıdup jāle gibi ṣaçıldı. Gülşen-i 'ālemden serv gibi dāmenkeş (P157b) olanlar (F156a) ayaġına sebze gibi baş urdı cūy gibi sū-be-sū cüst ü cū idüp ṣanavber gibi mīve-çīn-i dünyā olmaḳdan el çekenler pāyına yüz sürdi. Bir zemān daḫı diyār-ı Mekke seyāḥatin idüp gāh ḥüccāc ile mutāf u müs'ide vü mu'allā ve Baṭḥāda iḳāmet-i menāsik-i Ḥac ve gāh cānib-i Yeşribde āsitāne-i merḳad-ı nebevīde ve āşiyāne-i ervāḥ-ı sevākin-i Arafatda aṣḥab-ı Muṣṭafavīde kesr-i ḳalb ve isāle-i dem' ile secc ü 'acc idüp aḫfiyā-yı ebrārından ve 'ulemā-yı kibārından ve kāşif-i estār u esrārından istiḫāre vü istifāzalar idüp ba'dehū كل شى يرجع الى اصله mūcibince menbiṭ-i aṣlī ve ārāmgāh-ı cibillīsine geldükde 'Ali Paşa-yı merḥūm Mıṣrda beglerbegi iken (S78b) āşinā olmış bulındı aña ḫāce nāmına oldı (B111b). Pādişāha 'arż olınup zevāyid-i evḳāf-ı selāṭīnden otuz aḳçe vaẓīfe ta'yīn olındı. Āḫir ḫavāṣṣı ḥased idüp ḫalḳuñ aña mürāca'ātından ve kendilere vāṣıl olan rüşvete şirketinden dilgīr olup *cüẕām oldı* diyü paşaya (A152a) geçdiler. Ol be-ḥaḳ-ı Ḫudā be-ḥaḳam *meczūm degülüm* didükde inanmayup bile yiyüp içmekde ve ṭurup oturmaḳda suçıdılar güc ile göġçek olmaz gördi. İstanbulda ṭuramayup vaṭanı Siroza dek ṭaban götürdi ol gitdügi gibi bir aya varmadı paşa dünyādan te'alluḳı götürdi ve ol kābūs-ı menḥūsuñ bār-ı belāsı eyyām-ı enāmuñ üzerinden gidüp rāḥatluḳdan 'ālemüñ cānı yirine oturdı. İşidenler *n'olaydı Lāyiḥī üç yıl evvelden cüẕām olaydı tā ki ol dūzeḫinüñ selāmlaması ile 'ālem-i 'ālemiyāna dārü's-selām olaydı* didiler. Ḥikmet Allāhüñ Siroza varduḳdan ṣoñra ol daḫı āḫirete gitdi. Ḫayli kütübe vü māla mālik olmışdı. Vücūh-ı ḫayrāta vaḳf itdi. Merḥūm maḥallinde meẕkūr olacaḳ Rıżāyī maḫlaṣ Bahā Çelebiye taḳlīd (F156b) iderdi ki ol Rüstem Paşa-yı merḥūmuñ ḫācesi ve kendi fażl ile kitāb-ı ülü'l-el-bābuñ dībācesi idi meslegi ṭarīḳ-i Naḳşbendī ve (P158a) bi'l-cümle Baba Efendi diseñ baba efendi idi. Ḥaḳīrüñ ol babaya irādetüm ve ṭufeylī olmaġla şöhretüm olmaġın bu beyti dimiş idüm.

Li-muḥarririhī : Niçe taḳlīd idermiş Lāyiḥī Baba Efendiye
Olur mı ṣūret uġrısı müşābih Naḳşbendīye

Lāyiḥī-i merḥūmuñ bu ġazeli ḫūb düşmişdür.

Ġazel : Ḳamuya feyzüñ irer bārgāhdur işigüñ
Şu resme ki felek-i mihr ü māhdur işigüñ

Ṭarīḳ-i Ka'be-i maḳṣūda reh-revān olınsa
Cenāb-ı ḥażrete bir şāh-rāhdur işigüñ

Ḳapuñda secde idersem revādur ey Ka'bem
Ṣafā vü Merve ḥaḳḳı ḳıblegāhdur işigüñ

Çerāġ-ı ḥüsnüñe mihr ü meh oldı iki ışıḳ
Gedā-yı 'ışḳ olana tekyegāhdur işigüñ

Vilāyet ıssı şu sulṭān-ı dehrsin sen kim
Livā-yı ma'delete 'arşagāhdur işigüñ

(A152b) Ḳapuñda özge olur mı bu Lāyiḥīye sened
Ġarīb ü bī-kes olana penāhdur işigüñ

ḤARFÜ'L-MĪM

ME'ĀLĪ : Beyt : Babası ḳāḍī- ı Yarḥisarīdür
Anesi cānibi-i Fenārīdür

Merḥūm-ı merḳūm keyyis ü kūsec sözi şīrīn ve yüzi gülec nārīn heykel ü naḥīf-mizāc (F157a) ẓarīf-ṭab' u mizāc-ı imtizāc berrāş u 'ayyāş ḳallāş u evbāş laṭīfe-cūy u bezle-gūy eṣnāf-ı eş'ārda leṭā'ife ḳābil ü hezle mā'il ḫande-rū vü küşāde-şemā'il. Mevālī-i 'aṣrdan mülāzım olduḳdan ṣoñra niçe zemān Tācizāde vü Zīrekzādeye medrese içün mülāzemet idüp āḫir müyesser olmaduḳda Aḥmed Paşanuñ

Mıṣra' : Ḥükm-i sulṭāndur siyāset aġlama cellāddan

ġazelinüñ āḫir mıṣra'ların tażmīn (B112a) idüp bir ġazel dimişdür.

Ġazel : Kime ağlayam bu ẓulm-i nā-ḫaḳ u bī-dāddan
Ḳāżī-ʻaskerler degül maḥẓūẓ ʻadl u dāddan

Her ḳażiyye vāḳıf üzre ʻarż olınsa dir idüm
Ḥükm-i sulṭāndur siyāset ağlama cellāddan

Manṣıbı ednāya virüp manṣıba itmeñ bükā
Anca devlet-ḫāneler vīrān yatur bī-dāddan

Ṣaḳınuñ maẓlūmuñ āhından kirām ola deñüz
Kim hezārān cübbe-i gül çāk olupdur bāddan

(P158b) Medrese virdüklerüñüzüñ çoğından yeg idüm
Ben daḫı bir ṭoğrı ḥarf ögrenmeden üstāddan

Tācizāde şefḳat itmez Zīrek oğlı n'eylesün
Āşinādan ḫayr gelmez ne umarsın yāddan

Ẓulm-i devrāndan Me'ālī nice iñlersin nice
Kim işidilmeyicek ışṣı ne bu feryāddan

Merḥūmuñ beş merṡiyesi ve sā'ir hezliyātı meşhūr ve mecmūʻalarda mesṭūrdur. Ekṡer-i evḳātı ol maḳūle hezliyāta gider imiş ol sebebden aṣḥāb-ı devlet anda ser ü sāmān ve sekīne vü iṭmān-ı fehm itmeyüp ekṡeri ṣāḥib-keder imiş. Āḫir merḳūm ḳażāya rıżā virür görürler Mihalıç Kebsud Fırṭ ḳażāsın cemʻ idüp aña virürler. (A153a) (S79a) Ol vaḳt dimişdür ki

Beyt : Ḳāḍī-yı Mihalıç u Kebsud Fırṭ
Elüñ oğlanın oṣurdur pırṭ pırṭ

Andan Deñizli ḳażāsına ṭālib olur. ʻUbeyd oğlı nām kimesneye virilüp buña virilmeyecek dimişdür.

Ḳıṭʻa : Deñizliyi virüpibn-i-i ʻUbeyde
Deñiz ne viriser bu ʻubeyde

Virürsiz bengīye serḫoşa manṣıb
Daḫı bekrīlere 'Amre vü Zeyde

Ne rüchānı var anuñ ben ḳuluñdan
Efendi ḥażreti billāhi eyd e

İgen erzel-perest olma ṣaḳın kim
(F157b) Ṣıçarsın sen de bir gün bu el-'ubeyde

Ṣofyaya vü Filibeye ḳāḍī olup Gelibolıda ḳāḍī iken sene işnā ve erbā'īn ve tis'ami'ede müteveffā olmışdur mezārı anda meşhūrdur ve türbe ile ma'mūrdur ve mu'teḳıd ü mazūrdür. Tārīḫ-i vefātı budur.

Tārīḫ : Me'ālī çünki 'azm itdi ḳapuña
Ḫudāyā raḥmetüñle eyle tekrīm

Ḥabībüñ ḥürmet içün yā İlāhī
Müyesser ḳıl aña cennetde tesnīm

Vefātına melekler didi tārīḫ
Me'ālī Ḥaḳḳa ḳıldı cānı teslīm

Eş'ārı ḫoş-āyende vü küşāyendedür.

Beyt : İki maḥbūb sever şimdi Me'ālī yārān
Ḳāḍī bir şāhide zīrā ki ḳanā'at itmez

Ġazel : Kākülüñ ol cīme beñzer kim cinān üstündedür
Ġamzeler ol sīne beñzer kim sinān üstündedür

Eşk-i ḫūnīnümle her dem çeşm-i giryānum benüm
Ṣol ḥabāba beñzer ey ḫūni ki ḫan üstündedür

(P159a) Ḳadd-i bālān üzre cānā zülf-i fettānuñ senüñ
Beñzemişdür zāġa kim serv-i revān üstündedür

La'l-i şekkerbārı üzre zülf-i ṭarrār-ı nigār
Ey Me'ālī cīmdür gūyā ki cān üstündedür

(B112b) *Velehū* : Çeşm-i yār ile temāşā eyle da'vāmı benüm
Eyler ey dil şanki bir ḳāḍī Tatar ḫānıyle bahş

Velehū : Didüm şekere kelllenüp la'line yārüñ
Öykünür imişsin ola mı didi ki kellā

Didüm ki hilāle teşbīh ḳılurlar
Ol mehveşüñ atı izine didi ki ḥāşā

Velehū : Merḥabā içün saña benden öñ irişdük diyü
Ey nigārum ṣol elüm ṣaġ elüm ile düşdi çep

Ḳılıcı bir ẓaḫm urup ben ḫastenüñ ṣaġ yanına
Ey Me'ālī ten ḳabasına ṣanaşın açdı çeb

Velehū : İñler dil ḳapuñda cān aġlar
Bunlara raḥm idüp cihān aġlar

Ṣanma bārān durur yire dökülen
Ḥāl-i mazlūma āsumān aġlar

Ḳara baḫtumı gördi aġladı yār
Gice irişse ṭıfl olan aġlar

Ṭıfl-ı dil şöyledür laṭīfe ile
(A153b) Yazıcaḳ dir iseñ hemān aġlar

Şād olur ṣoḥbet ehli bezmde līk
Bāde ile Me'ālī ḳan aġlar

Velehū : Ey şeker-leb ṣan neyistāndur benüm kirpiklerüm
Kim bitüpdür iki cānibden kenār-ı Nīlde

Beni öldürdi miyānuñ ḳucar iken gözlerüñ
Ādem öldürür belī her dem ḥarāmi bilde

Velehū : Reşk-i gülzār itdi Ḥaḳ yāruñ ruḫ-ı zībāsını
Bāġ-ı devrān oda yaḳsun lāle-i ḥamrāsını

Ṣofī ḫayli ma'rifetdür çoḳ hünerdür bilmiş ol
Dil-berüñ a'lāsını bilmek meyüñ ra'nāsını

Vā'iẓ-i şöhr eyle beñzer dostlar oğlan sever
Ḥücresine ṭurmayup ṭaşur öli ḥelvāsını

Velehū : Ṣunsam n'ola göñül varaḳın dil-rübālara
Kāġıd ṣunar çü ẓulm gören pādişālara

Ekṣer-i eş'ārı hezl-āmīz ü ṭarab-engīzdür. Teşḥīẓ-i ḫāṭır için birḳaçınuñ īrādı tecvīz olındı. Köselügine müte'alliḳ

Beyt : Kimi ṣaṭranca kimi nerde düşdi
Ṭoḳurcinle Me'ālī köse düşdi

Velehū : Me'ālīyi görüp didi ḳarılar
Abu bizden daḫı ḳāḍī olurmış

Velehū : Deñedi ṭāli'-i naḫsın Me'ālī
(P159b) Daḫı manṣıb diyü aġzını açmaz

Ne yüz ile dilesün manṣıbı ol
Ki seyrekdür saḳalı sözi geçmez

Burnı büyükligine müte'allik

Beyt : Şöyle göñüllidür Me'ālī kim
Ḳaf ṭaġındadur anuñ burnı

Velehū : Bir uġurdan bizüm arıḳ ḳāḍī
Büsbütün yidi bir semiz ḳaz

Velehū : Pireler Arnavuddur bit Urusdur
Yavuzdur taḫta biti Üngürüsdür

Kıṭ'a : Oñmasun bitmesün göreyüm bit
Emmiş ol dilrubācıġuñ boynın

Pire şelle ḳara yire gir kim
(A154a) Ṣormış ol mehliḳācıġuñ boynın

İligi ḳurısun ki dügme müdām
Ḳaṣar ol pür-cefācıġuñ boynın

Boġazından aşıla 'anberīne
Ḳoḳar pādişācıġuñ boynın

Ey Me'ālī ḳoḳulasam ben de
Biricik Muṣṭafācıġuñ boynın

Velehū : Ṭasalandı ṭās alındı diyü çoḳ ḥammāmda
Ṣoñra ḥammāmcı ṭāsını ṣaydı çıḳdı ṭastamām

Kıṭ'a : Ele alup başumı mest ü bī-bāk
Yaturken bir gice yāre varayın

Uyurken yalayup boyuncıġını
(B113a) Bir iki būsesini aparayın

Uyanursa düşeyin ayaġına
Ezilüp yalvarayın yaḳarayın

(S79b) Bir iki zer virüp sīmīn tenini
Ḳara baġruma 'ışḳ ile ṣarayın

Me'ālīyüm İlāhī afv eyle
Günāhum ki iñen yüzi ḳarayın

Ḳıṭ'a : Dostlar gice Me'ālī yine bir kān diledi
Kebīr-i elmās ile la'l-i Bedeḫşān diledi

Daḫı çük ṭatmadıcaḳ yüzi ḳoyın yatmadıcaḳ
İgne yurdusı büzüklice bir oğlan diledi

Velehū : Çükini çoḳ çoḳ oḫşadum didi kim
Dibine ṭarı ekeydüñ evlā mı

Velehū : Kīr-i nārestüm benüm yine 'aceb iş eyledi
Göti ḫavrızına bir oğlancığuñ çiş eyledi

Velehū : Nefsenüñ amın ṣorarsañ zerdelü yivlicedür
Ḳayısı ḳıllıcadur şeftalü tüylicedür

Merḥūm ḫafaḳān zaḫmetine mübtelā olduğu içün bu ḳıṭ'ayı söylemişdür.

Ḳıṭ'a : Görmişem çoḳ yerḳān zaḫmetini
Sıtma derdini çıban zaḫmetini

Niçe ṣafra ile sevdā żararın
Balġamın şerrini ḳan zaḫmetini

Çeküben ḫāṣılı ḫāki bedenüñ
Ançа peydā vü nihān zaḫmetini

Cevri ile niçe ẓālim güzelüñ
Çekmişem niçe zemān zaḫmetini

Virmesün līk Ḫudā düşmenüme
Dostlar hīç ḫafaḳān zaḫmetini

Merḥūm Miḫalıç (P160a) ḳāḍīsı iken bir laṭīfesi vāḳıʻ olmışdur eger ṣıdḳ u eger kiẕb ḫalḳ içinde şāyiʻ olmışdur. Bināʼen-ʻalā ẕālik īrād olundı. *Ḥikāyet* : Efendi saʻādet ile Miḫalıçda ḳāḍī ve ḥükm ü fermānına ḫalḳ-ı vilāyet (F158a) rāżı iken şehrde bir ḳul oğlı efendisi ve dil-firīblükde şehr oğlānlarınuñ (A154b) çaḳ kendisi bir şūḫ-çeşm ü ḫoş-nümā dil-rübāya ʻışḳ-bāzluḳ u muḥabbet-perdāzluḳ ider. Dil-ber çeşm-i pür-āşūbı gibi fettān ve zülfi gibi çoḳ āfet-i devrānmış. ʻAyyārluḳdan ʻömrüñ başından külāhın çalar ve gerden-keşān-ı ʻayyāruñ gözinden sürmesin siler güzel imiş. Ḳāḍī-yı miskīn cevāmiʻde ve mecāmiʻde dil-bere gözin süzüp gögsin dögüp vālelendükçe dil-ber dürlü dürlü şīveler ü ʻişveler ü kirişmeler idüp gāh ḫışm ile ġamzeler gāh tebessüm ile şeker-ḫandeler idüp ider ḳāḍī-yı derdmendi luṭf u nevāziş ile şermende ider. Derdmend ḳāḍī ḫırmen-i ṣabr u ḳarārı berbād ve ḫāne-i taḥammüli yerinden yıḳıp ḳaṣr-ı üstüvār-ı ʻışḳı ābād ider. Avuçdaki yil gibi elden ele varur kār-ı cāna vü kār u üstüḫāne irdügin görür. Gāh ṭomār-ı şiʻr ile ve gāh nāme-i nes̱r ile şemʻ-i kāfūrī gāh ol āteş-ruḫsāra ḥālin yanar ve gāh peyġām u iʻlām ile derd-i nihānın iẓhār eyler ol ʻayyār u ṭarrār daḫı gāh yüzine naẓar-ı şefḳat ile baḳar ve gāh köse saḳalına güler. Āḫir ḳāḍī efendi ḳurı temāşāya ḳanāʻat itmeyüp vuṣlat u ṣoḥbet ārzū eyler belki ümīd-i būs u kenār u pehlū eyler. Dil-ber ḫaber gönderüp *Efendi ḥażretlerinüñ emirlerine inḳıyād nice vech ile bize vācibdür bir budur ki şehrimüze ḥākimdür ve kendi ʻālimdür ikinci bu ki ehl-i maʻrifet ü fürsdān-ı* (B113b) *ṣāḥib-kemāl ü ehl-i ʻirfāndur kendileri merdümzāde ve ṭabʻları ẓarīf ve ḫāṭırları ṣāṭır ü küşādedür. Kāşki cemīʻ rūzgārımuz ḫidmetlerinde ve sermāye-i ʻömrümüz* (P160b) *ṣoḥbetlerinde ṣarf olunup ḫırmen-i kemāllerinüñ ḫūşe-çīni ve sofra-i efżāllerinüñ rīze-güzīni olup naḳd-i ḥüsnümüz yirine ḫarc olaydı ve metāʻ-ı ʻışḳumuz revāc bulaydı* (F158b). *Ammā şehrimüz ḫalḳı rūstāyī vü sāde-rūları hercāyīdür ʻayb-bīñler ü ṭaʻn-āyīnlerdür. Āşikārā muṣāḥabet idersek gāh naʻle gāh mıḫa ḳaḳarlar gice ḳāḍī oyına varur diyü sebū gibi ḳulplar ṭaḳarlar (A155a). Bizüm ḫod ne ʻırż u nāmūsumuz ola bize ne çün ü çerādur yollarına fedādur ġaraż anlaruñ ırżın ḥimāyetdür ammā sāde sulṭānı tenhāca ṣoḥbet buyururlarsa ḫidmetinde dāmen-der-miyān bezmlerinde cāmımuz rūşen idüp yanup yaḳılmaġa şemʻ gibi ḥāżır baş ve mecmer gibi āteş der-cānuz* diyü ḫaber gönderdi. Ḳāḍī Efendi Şāvurdan bu ḫaber-i rūḥ-efzā ve peyām-ı dil-küşāyı geh işitdi geh şevḳınden ʻaḳlı gitdi geh ḥayretinden eñsesi anıtdı bir zemāndan geh bir miḳdār cānı yirine oturdı (S80a) ıżṭırābından gāh ḳalḳdı gāh ṭurdı. Feraḥından aġlayup evvelā ḥaḳü'l-ḳudūm

Şâver-i beşîrüñ ayağına göz görmedük dürler döküp ḳulaḳlar işitmedük gevherler nişâr itdi.

Beyt li-muḥarririhî : Zer ister iseñ cânuma minnet yüzüm üzre
La‘l u dür ü mercânsa iki gözüm üzre

Ġaraż mücerred anlaruñla şeref-i telâkdur ve biz daḫı ṭarafeynüñ nâmûsın ṣaḳınmaḳ üzerimüze lâzımdur ki bizüm ṭâ'ife şâhid-bâzluḳ töhmeti ile şöhre-i âfâkdur. Murâd tenhâca ol şem‘-i ḥüsn ile âteş-i ‘ışḳdan yanaşmaḳ ve lu‘bet-bâz-ı ecel beydaḳ-ı mevt sürüp rûḫa şâh mât dimedin fi'l-cümle bir nat‘da oturup şaṭranc-ı muḥabbet ḳonuşmaḳdur. Onlar bizüm ile olıcaḳ cihânı neyleyelüm belki cânân olmayıcaḳ cânı neyleyelüm. Anlarla bize ṭaġ üsti bâġ ve pertev-i ḥüsnleri ile her seng-i rîze bir şeb-çerâġdur. Hemân tîz viren tîz murâdına irmiş öñ ṣonunı gözi açıḳlar uçmaḳda gördük diyü ḫaber virmiş (P161a). *Ümîddür ki ümîd-i viṣâl ‘aḥd-i muḥâl olmıya ve biz intiẓâr ile helâk olup anlara vebâl olmıya* didi. Dil-ber daḫı *biz ‘ahdümize ṭururuz ve vefâ vü ṣadâḳatden dem ururuz. Şehrde* (F159a) *ṣoḥbet ‘asîrdür ammâ şehr civârında çiftlik şekl bir vîrânemüz vardur gerçi ne binâsı dilküşâ ve ne hevâsı dil-peẕîrdür ammâ dil-i ‘âşıḳ gibi çeşm-i a‘dâdan ṣad merḥale dûrdur ve küy-ı vefâ gibi seng-i (A155b) ta‘n-ı âşinâ vü bî-gâneden mehcûrdur. Yanlarında câ'iz olursa (B114a) filân gün*

Beyt : Sefer olur mübârek çün seḥerde
Bulunsunlar seḥer vaḳti seferde

Dervâze-i şehrden ṭaşra filân küçeye tenhâca buyursunlar ḳulların sâyeveş rikâblarında ḥâżır görsünlir didi. Efendi *be-ser ü çeşm* diyüp ol gice şevḳından uyumadı ṣabâḫı diri ṭutup encüm gibi şevḳden gözin yummadı mehtâbı görüp seḥer ṣanup abdest aldı gördi ki ṣabâḥ degül. Abdest yufa gitmesün diye teheccüd namâzın ḳıldı ḥayretinden iki rek‘at namâz ḳılınca üç dört kerre yañıldı ḫoros gic ötdügiçün boġazlayıcaḳ oldı ve mü'eẕẕin vaḳt bilmez diyü yirin alacaḳ oldı. Üç dört ḳerre *at eyerleñ* didi egerlediler ve sâyisḫâneyi semerlediler. Efendi *sâyisḫâne vü rikâbdâra refîḳ ü ḫidmetkâr gerekmez. Ḳorḳulu düş gördüm at arḳası mübârekdür dirler sâyis-i mübârek at eyerlesün tenhâca eṭrâf-ı şehri ṭavâf iderüm yine ‘ale'l-fevr gelürüm giderüm* didi. *Her çend yalñız binmek ‘ırża muḫâldür dost u düşmen içinde ḫod görinürsüz mübârek degüldür* didiler olmadı.

Ẓarīf ʿimāme ve naẓīf cāme giyüp berşin iftār ve kendin ata süvār itdi. Şevḳınden dülbendin göge atdı atın gāh ḳaḳıtdı gāh sıçratdı menzil-i maʿhūda gelüp dil-beri ḥāżır ve şūḫ u şāṭır gördi. Leb-i ḫande-zenān ve kirişme-i cān-sitānla (P161b) Efendiyi selāmladı. Efendi daḫı kelām-ı ʿışḳ-engīz ve peyām-ı şevḳ-āmīzle dil-beri iʿzāz u ikrāmladı. Ḥarf-zenān ve tebessüm-künān gitdiler. Cevān ʿişve vü şīve ile ḳāḍīnuñ varluġın aldı ḳāḍī at üstinde (F159b) kalup bī-cān ḳaldı. Ṭarafeynden şikāyet-i hicrān u firḳat vaṣl u vefā ile istimālet ḳıldı. Nā-gāh ḳarşudan bir iki ḫāne görindi. Her biri dil-i ḥusūddan (A156a) tīre vü teng ve kef-i baḫīlden ḫīre vü bī-direng ṣaḳfı himmet-i dūndan pest sütūnı ʿazlāʾ-ı ʿuşşāḳdan şikest üzerlerine duḫān çökmiş gūyā ki ṭaġ başıdur ṭumān çökmiş. Meger küy cüdāmān ve menzil her bī-ser ü sāmān imiş. Aña ḳarīb olduḳlarında dil-ber söze gelüp *efendi ḥażretleri bu küyüñ hevāsı vaḫīm ve ṣuyı ʿayn-ı māʾ-i ḥamīmdür esāsı muḳassī ve hevāsı ḳaṭıʿ ıssıdur ammā bir ʿaceb ḫāssesi vardur ki hevāsı vaḫīm iken muḳavvī ve ābı ḥamīm iken müşehhīdür. Siz yab yab buyuruñ ben evvelce varayum bir anbār öñcegizin taḫliye ideyin mümkün olduḳça naṭʿ u ferāşe tehyiʾe ideyüm* didi ve yürütdi gelüp cüdāmlaruñ imāmların ve içlerinden be-nāmların cemʿ idüp

Naẓm : *Müjde olsun ki günüñüz ṭoġdı*
(S80b) *Ṭopuñuz gün gibi göge aġdı*

(B114b) *Beni ṣanmañ ki ḳurı yumuş oġlānıyam*
Ḥükm-i şāhī ile gelmiş ḫādim-i ḫaḳanıyam

Ḥāliyā pādişāh-ı heft-iḳlīm Sulṭān Selīm muṣāḥiblerinden birisi taḳdīr-i İlāhī ile rencüñize mübtelā oldı ʿilācı sebeb-i ʿacz-i eṭibbā oldı. Baña ḳoşup bunda gönderdiler ammā kendinüñ āgāhı yoḳdur ve bu vażʿdan dil-ḫāhı yoḳdur. Yetmiş iki dereden ṣu getürdüm biñ ḥīle ile küyuñuza yetürdüm şöyle ki yanın bekleyesiz ve göñlin egleyesiz bunda ḳarār ide ve ṣoḥbetüñüze iḥtiyār ide. Kendinüñ mālı vāfir niçe evḳāf-ı tertībine ḳādirdür inşāʾallāh bunda nice ḫayrlar vaḳf (P162a) *itse gerekdür açlarıñuza vü muḥtāclarıñuza neler ṣarf itse gerekdür. Pādişāh daḫı işidüp size inʿāmlar idüp faḳrden ḫalāṣ ide belki size nice küylar ḫāṣ ide artuḳ ne çifte varuñ ne ḳulluġa ölince tevbe yoḫsulluġa. Ammā temām gelüp oturmayınca ve beni göndermeyince* (F160a) *siz ne kendiñüz gösterüñ ve ne vücūduñuzdan nām u nişān virüñ* didi (P156b). Bunlar işidüp şād olup her biri māl bulmış ās gibi inli inine ve çāh-ı zīr-i zemīne

girdiler. Dil-ber bir anbār öñin bulup mümkün oldukça köhne ḥaṣır pāreleriyle varaḳalarından arta ḳalan nā-çāre dīvānelerle tezyin eyledi bir keçe pāresin bister ve bir bayat etmek ḫurdesiyle ṭolmış hegbeyi bālīn eyledi. Andan i'tiẕār iderek ve mekānuñ ḳabāḥatinden ü viḳāḥatinden 'acz ü şerm-i iẓhār iderek Efendiyi istiḳbāl eyledi her adımda bir ādem öldürüp ve her dilde bir 'āḳılı deli idecek ġunc u delāl eyledi. *Ḥużūruñuzda ḥicābda ve ḳuṣūr-ı ḫidmetden ıżṭırābdayum ġaraż şeref-i ṣoḥbetüñüz ve ḳabūl-i ḫidmetüñüzdür ḳuṣūrumuz ma'ẕūr ve 'aybımuz dāmen-i 'afv ile mestūr gerekdür* diyü üzengilerin ṭutup ḳoltuḳlarına girdi ḳādīyı indirürken boynın ḳoḳup belki yüzin yüzine sürer gibi olup efendi miskīn dil-berüñ üzerine düşüp kendüyi virdi bir zemān būy-ı gīsū-yı 'anberīnleri ile bī-hūş oldı ḫayli müddet nuṭḳa ḳādir olmayup ḫāmūş oldı. Ba'dehū *benüm efendicigüm ne maḥal-i 'öẕr-i taḳsīrdür hemān āfet āfet-i te'ḫīrdür şerefü'l-mekān-ı bi'l-mekīndür bu sa'ādet bize hemīndür ki ḫayālünnden bedel viṣālüñ hemşīndür.*

Mıṣra' : مقصود حسنتست دکرها بهانه است

diyüp dil-ber öñce Efendi ökçesin başaraḳ ardınca bir nerdbāndan ki gemi çārmıḫı gibi hevlnāk ve cānbāz ipi gibi pür-bīm ü bākdür çıḳdılar. Evvelā nişīmen (P162b) olacaḳ yirüñ hevā-yı pür-hırāsın (B115a) ve ḫāne-i 'ankebūt gibi bināsın görüp yıḳdılar. Ammā Efendi çıḳarken nerdbāna naẓar itdi. Mā-hüve'l-maṭlūbla mūy-ı miyāna el uzatdı ki dege ol genc-i nihāne dil-ber-i türş-rūluḳ u tünd-ḫūluḳ 'arż idüp efendi

Beyt : Meṭa'-ı vaṣl olmaz rāyegāne
Ayaḳ ayaḳ çıḳarlar nerdebāne

(F160b) didi. Efendi (A157a) būy-ı viṣāl işidüp būy-ı beri unutdı mekīn ṭarāvetin görüp mekān ḳaṣāvetinden yüregin ṣovutdı tekrār zenbūr-ı ḥarīṣ şehvet başına üşdi başdan dāmānı gibi ayağına düşdi. Gördi ki bir miyāndur ortada adı var kendi yoḳ. Ammā bir ḳucaḳlara sığmaz uca ḳaṣd itdi būs u kenār idüp zülfi gibi boynuna ḳol ṣala ve kemer gibi belin muḥkem ḳuca diş biledi ki elin öpmege diş ḳoyura tekellüfi bi'l-külliyye dāmen-i ḥicāb gibi ortadan götüre dest-dırāzluḳ idüp el ura bend-i ṣalvāra el vire merḥāmet ide diyü ara zārıncaya ara yalvara dil-ber ġamze vü ḫandeden nāz u 'ıtāb ve 'işve vü kirişmeden ebrūsına girih ve zülfine pīç ü tāb (S81a) virdi. *Efendi ṣabr eyle*

elüñ ipe çek ḳoruḳdan ḫelvā yemege ṣabr gerek evvel güreş ṣoñra beleş tā ki ta'ñ itmeye yād u biliş. Henüz biri birimizi görmeden ve dest-i inbisāṭ-ı bī-gāne gibi ḥicābı aradan sürmedin ḫod-kāmluḳ sevdā-yı ḫāmdur meẕheb-i 'uşşāḳda bile ḥarāmdur. Münāsib budur ki siz bir zemān cöngñüz mūnis idesiz eger daḫı vaḥşet iderseñüz ḫayālüm hem-dem-i meclis idesiz. Ḳoluñ yan torbasında ṣarı ḳāḍīyı ya'ni yatağı ḥāżırlayadururum. Ṣol ḳarşudağı belekcigüñ öte yanında bir kāfir küyı vardur bir çekide mey-i nābı ve ḳanlı şarābı vardur ki dirhemin ḳantar-ı ġama ṭarḥ idenüñ kīmyāger gibi işi altūn olur bir küpüne mālik olan Ḫüsrevānī küplerle altūn bulmışa dönüp mālik-i māl-i Kārūn olur (P163a) *cöngünüz ben anda gideyüm ṣarı ḳāḍīyı pür ideyin siz taḳlīb-i ḥadeḳa idince yine gelürüm murādca ḫidmetüñüzde bulunurum bir iki cām çeküp başdan destār-ı 'ırżı ve dürre'a-i vaḳārı ḫırḳa-i sālūs gibi deryā-yı tüne'l-butüne ṣalalum gündüz vāyemüz alamazsaḳ gicesi daḫı anda ḳalalum. Aradan* (A157b) *ref'-i ḥicāb olsun ve ṣoḥbet-i bī-tekellüf ve bī-ıżṭırāb olsun gāh nuḳl-ı bezm ü ṣurāḥiden tenāvül buyuruñ gāh dest-i şevḳden dost-kāmi-i viṣāl çeküp bāġ-ı viṣālümüñ begendügüñüz mīvelerinden tenaḳḳul buyuruñ* (B115b) (F161a) *gāh ebyāt u eş'ār bādesiyle 'ıyşımuz ḳıyāaḳi olsun gāh büsem nuḳl u lebüm şarāb ve mihrūm sāḳī olsun gāh mehtābda sīne vü berūme müṭāla'a buyuruñ gāh lebüm emüp yüzüm öpüp zülfüm ḳoḳup boynuma yüz göz sürüñ. Muḥaṣṣal her ṭarafdan bāb-ı ṭarab küşāde olsun ve cām-ı ẕevḳ elde üstāde olsun vaḳt-i sükker-i ḫāb ve hücūm-ı seyl-āb-ı ġalebe-i şarāb olıcaḳ bālīn ü bister olmaduğından ġam çekerseñüz sā'id-i sīmīnüm bālīn ve zülf-i 'anber-āgīn nāz bāliş olsun ve ṣabāḥa dek ḫidmetüm dest ü pāyüñüz māliş olsun. Nihāyet ṣıḳça yatup biri birimüzi üşütmeyelüm mü'eẕẕinüñ eẕān-ı ṣubḥın ḳulağumuza ḳoymayup bülbül āvāzından ġayrı nesne işitmeyelüm birlüge bitelüm cānı cāna balı yağa ḳatalum göñlek rīşte-i mū deñlü araya girmek isterse elin alup başdan çıḳarup yabana atalum. 'Ale's-seḥer felek eline cām-ı āfitābı alduğı gibi biz daḫı cām-ı ṣabūḥı ile def'-i ḫumār ḳılalum belki tekrār şöyle mest olalum ki ancaḳ üç günde ayılalum.* Efendi-i miskīn bu dil-küşa sözleri ve rūḥ-efzā ḫaberleri işidüp kendüyi virdi bir kerre āh-ı cāngāh idüp dil-bere nigāh idüp didi.

Naẓm : *Ne ḫoş bildüñ devāsın derdmendüñ*
(P163b) *Yoġ ise mestmende rīş-i ḫandān*

Dil-ber ṭayf-ı ḫayāl ve ġırrede ẓāhir olan hilāl gibi fi'l-ḥāl naẓardan ġā'ib oldı atına binüp evine geldi o degül gibi oldı. Ḳāḍī bir zemān rūḥ-ı revān ardınca

ḥayrān ḳalan beden-i bī-cān gibi ağzın açdı vü ḳaldı. Ba'dehū ḥayret ü vaḥşet ü dehşet āfetin aldı (A158a) cevānibe naẓar ṣaldı gördi eṭrāfda tūde tūde ḫākler ve şikāf-ı ġār gibi raḫne-i meġāklar te'emmül ḳıldı ve naẓar itdi. Gördi ki mūş āşiyānesine veya köstebek ḫānesine beñzer 'aceb bunlar ne iki dirken nā-gāh her surāḫdan seng-i püşt gibi birer ser (F161b) peydā oldı giderek her ser der-pençe birer peyker āşikār oldı. Ammā sesleri işidilmez ve fışıldı yasıldı gelür sözleri nedür kimesne bilmez. Dirilüp bir cemā'at oldılar kiminüñ elinde kāse-i şikeste-i ḫāki pür-nān u penīr ve kiminüñ elinde ṭabakçe-i çūbīn içinde piyāz u sīr kendiye ṭoğrıldılar. Yaḳlaşduḳlarında bildi ki cüẕāmlardur yüzleri ābile elleri yāreler ayaḳları ḫunāmlardur. Bādi nażarda cerrār ṣanup *hay hay yaḳıñ gelmeñ ġaraz ma'lūm oldı* diyü el cebīne urdı ki aḳçe çıḳarup (B116a) ṣadaḳa ide. Bunlar gitdükçe ileri geldiler (S81b) ne mümkin ki biri giri gide. Böyle iḳdāmların göricek bergeşte ḥāller ancaḳ cā'iz ki da'vāları var ola. Ḳāḍī olduğumuz bilüp bunda gelmiş olalar ne ḳażāya uğraduḳ *müselmānlar bunda maṣlaḥat görmege gelmedük ḫuṣūmetüñüz ü iḥtiyāc-ı ḥükümetüñüz var ise maḥkemeye gelesiz* didi yine sūdmend olmadı. Nerdbāndan çıḳup ḳaṣd itdiler ki ulular otura giçileri ṭura. Oturmañ murāduñuz söyleñ didi gāh başın aşağa ṣaldı ve gāh burunun ṭutdı واى نعيم لايكدره الدهر mūcibince deminki viṣāl ü ḫayāl ẕevḳın unutdı ġażaba gelüp *hey ḥarīfler murāduñuz nedür söyleñ ammā ġāyet muḫtaṣır eyleñ* didi. Bunlar *efendi ġarażımuz dīdār baḳışmaḳdur ḥayvān yılaşuraḳ ādem* (P164a) *söyleşürek dirler biz de biri birimüze yaḳışmaḳdur* didiler. Ḳāḍīnuñ 'aḳlı tīre vü gözleri ḫīre oldı. *Hey ḥarīfler ne münāsebet sizüñle iḫtilāṭdan iḥtiyāṭ sünnet-i selef ü* (A158b)*ḫalefdür zīrā ḳarf bā'iş-i telefdür. Murād cerr ise naṣībiñüz vardur her kişinüñ rızḳı ayağına gelür* diyü birḳaç aḳçe ṣaydı yine çāre vü girīz olmadı ve bunlar pend-peẕīr olmadı. Diz çöküp oturdılar ellerindeki kāselerin ortaya getürdiler . *Evvelā ṭa'ām andan kelām bismillāh buyuruñ hele elimüz bir çanağa girsün ikilük birlige irsün bizi daḫı sizi yaradan yaratdı nihāyet kimimüz ṣağ u kimimüz ṣayru itdi.*

Beyt : Ne kim Ḥaḳdan gelür el-ḥükmüillāh
(F162a) Ḳażā yanında birdür bende vü şāh

Belā enbiyāya nāzil olur ve miḥnet evliyāya vāṣıl olur dirler sizcileyin ehl-i 'ilmlerden işidirüz ki ḳıyāmetde bizüm yüzümüz bedr-i aya beñzer imiş ḫuṣūṣen resūlullāh 'aleyhi's-selām bizüm ṭā'ife ile ṭurup oturup dil-nevāzluḳlar ider imiş. siz böyle nefret itmek ve ṣoḥbetimüzden żucret itmek ne 'ilmüñüze düşer ne

ameliñüze ne saçıñuza ne şakaluñıza didiler. Kāḍī bu didükleriñüzde bilinmedük nesne yokdur ammā

Naẓm : İder her cins hem-cinsiyle pervāz
Kebūterle kebūter bāz ile bāz

Ne yerde şağ olan olursa şayru
Revā budur seçilüp ola ayru

Farażā ṭutalum şağmışsiz siz sağ u biz selāmet

Mıṣra: Ne deñlü zaḥmet ise virme zaḥmet

didi. Bunlar efendi münāsib olan ḳażāya rıżādur. Ḥażret-i Eyyūb maraż bulmayınca 'abd-i şekūr teşrīfine müsteḥaḳ ve İbrāhīm miḥnete şabr itmeyince ni'me'l-'abd tekrīmine mā-ṣadaḳ olmadı. Dünyā ḫod maḥall-renc ü 'ınādur ve āḫiri fenādur. Birḳaç günlük 'ömre daḫı ne ṣıḫḫat u maraż ne cevher ü ġaraż.

Beyt : Ġaraż ancaḳ geçinmekdür cihānda
Ki ṣıḫḫat cevheri yatmaz yabanda

Bir zemān biz daḫı sizcileyin ṣıḫḫat üzreydük elhamdülilāh bu kevne (B116b) (P164b) bugün geçinmekdeyüz cesā'ir ḫalḳ gibi didinüp devinmekdeyüz. Āḫiretde ḫod nice biñ yıl şağlardan evvel cennete girürüz ve Ḥaḳ dīdārın anlardan evvel görürüz (A159a). Farażā siz daḫı mübtelā olsañuz elüñüzden ne gelür maḳṣūd birḳaç gün biri birimizle eglenelüm açlığımuz dilenciligimüze ṭutup diñlenelüm ādeme iyilük yaramaz yoḫsa yaramazlığa nā-çār ögrenür eñ benüm diyen yigrindügine birḳaç günden ṣoñra imrenür. Eger yalñuzluḳdan dilgīr olursañuz imāmımuzuñ ḳızcuğazı henüz cüẕām olmışdur daḫı ne gözleri çıbāna ve ne burnı bādıncāne beñzer ne āvāzında beḥubḥa ve ne nefesinde rāyiḥa vardur. Evlenmege icāzet virüñ (F162b) nikāh idelüm şerī'at evine girüñ. Ḥikmet ḥaḳḳuñ cā'iz ki ikiñüzden niçe żürriyyet vücūda gele ocağımuz şen ve çerāğımuz rūşen ola didiler. Ḳāḍīya bir mertebe ġażab ṭārī oldı ki naẓarında künbed-i gerdān dārı oldı. Hāy beyabān erleri ve ṭağ u ormān ḫarları güc ile göğçeklük olmaz ve gül mezbeleye düşmekle ṣolmaz ne herze vü heẕeyāndur

ki söylersiz yıḳıluñ gidüñ varuñ aḳrānuñuzla baḥs idüñ be şunda muḥżır yoḳ mı degnek ḥāżır yoḳ mıdur diyü bunlar *hāy efendi* اذا جا القدر بص الحذر *ḳatı çabalama* (S82a) *bizi ṣoḳup olma engerek bize cānımuz başımuz gerek biz senüñ ucuñdan oğlumuz ḳızımuzla esīr ve hedef-i telef-i şemşīr olımazuz. Emr ḫünkaruñdur bize ḳul seni ḫünkar emriyle teslīm eyledi ve senüñ bizden olup eṭibbā işāretiyle ḫünkar bize ḳatmaḳ buyurdığın bildürüp aḥvāli ta'līm eyledi. Seni cebren ü kaḥren bağlar iltürüz ḫāh u nā-ḫāh ve çār u nā-çār.*

Mıṣra' : *Gerek sen göñlüñi geyñ ṭut gerek ṭar*

didiler. Ḳāḍī bu sözleri işidüp *bu ne jāj-ḫāyluḳdur ve dürūġ-peymāyluḳdur. La'net size ve ḳanda cüẕām var ise aña ve ol ḫünkār ḳulıyam diyen cilf-i nā-ḫalef (P165a) ḥīz-i nā-temīze ve zer-ḫarīde vü ken-derīdeye* diyüp ḳalḳdı ki nerdbāndan ine ve şehre gelmek içün atına bine. Bunlar *hay efendi evvel cān andan cihān (A159b) bizüm anamuz ağlayıcağın senüñ anañ ağlasun bir zemān* deyüp ṭutmaḳ isteyicek tekerlenüp yuvalandılar ve dört yanından ṭutmaḳ isteyüp boynına ṣalındılar. Ḳāḍīnuñ dimāğına būgende bağl ve jülīde şekillerüñ būy-ı bedleri ve rāyiḥa-i rūy çün dedeleri irişdügi gibi içi bulandı göñli döndi birāz istifrāġ itdi bir zemān daḫı bī-hūş olup kendiden gitdi. İmām-ı cüẕāmān başın zānū-yı hezār zaḫmı üzerine aldı ḳāḍī ki gözin açdı (F163a) kendi kendiyi esirgeyüp birāz eşk-i ḥasret ṣaçdı. (B117a) Ol zāġ ṣūreti kelāġ-ı ecel gibi 'ömrine ḳondı ṣanup ṭāyir-i rūḥı āşiyāne-i tenden ṣaḥrā-yı fenāya ḳaçdı. Gördi ki en-necātü fi'ṣ-ṣadaḳdan ġayrı ṭarīḳ yoḳ düşmenleri içinde ḳaldı refīḳ-i şefīḳ yoḳ. Ṭoġrısın söyleyüp niçe dürlü şevkend itdi niçe 'aḳd-ı peyvend itdi ki *ben ḳāḍī-yı Mihalıç olan Me'ālī didükleri ber-geşte-i ṭāli'-i bī-sitāreyüm ammā bī-'ayb-ı Ḫudāst şāhid-perest ü ġulāmbāreyüm. Bu fettān-ı fitne-sūz ve mekkār-ı ḥīle-endūz beni dām-ı firīb ile ṣayd idüp bu dāmgāha kendin ṣayd itdürmek va'd itdi. Ġarażı mekr ü füsūn ve reng-i ni-rengde iẓhār-ı fünūnmış. Allāhuñuz içün maḥkemeye varsun bir ādem ṣaluñ ḫaber-i ṣıḥḥatüm virüp vāfir müjde vü cürde aluñ.* Bunı işidüp içlerinden imāmları ve 'aḳl ile be-nāmları yārān-ı efendinüñ ẓāhirā bizçileyin degül yüzi gözi saġ söyleyişinden sözi daḫı ṣaġ. Şehre ādem gönderelüm didügi gerçek midür görelüm didiler. Ḳāḍī- ı lā-ya'ḳıl aḳlı zāyil ḥayātı mużmaḥill ḫaste vü nā-tüvān nīm-mürde vü pür-bīm-i cān yatdı. Buñlaruñ ādemi ṭaban ḳarada ḳoyup şehrden yaña azm itdi. Efendi (P165b) maḥkemede yoḳ gördi muḥżırlardan ḫaber ṣordı *bugün çıḳmadı içerüde maṣlaḥatı var şerbet daḫı içdi mizācında 'illeti var* didi. Ketḫudā ile (A160a)

buluşdı kendi *efendi at seyrānına binmişdür vaḳti iki eyle* didi. *Ḥarīf Efendiñüzden size ḫaber vireyüm şekli sīmāsı şöyle ve destār u libāsı böyle degül mi eñekinde bir iki dāne ḳıl kendi ża'fdan mānend-i ḫayāl-i ẓıll yanagında burnı çogendere aşılanmış bādıncāna beñzer yanında ne ḳul var ne nöker. Hā işte Efendinüñ 'alāmeti budur hemān yüzinde göze görinen ol bir iki müdur 'acebā ḳankı sarāy u eyvānda yā ḳanḳı bāġ u bostāndadur* didiler. Ḥarīf *kūy-ı cüẕāmānda zār u ḫaste naḳy itmekden aẓlā'ı şikeste yatur eger isti'cāl iderseñüz cānına yetişürsüz ve āḫir nefesinde du'āsın alursuz ola* didi (F163b). Cān başlarına ṣıçrayup atlandılar gelüp ḳāḍī-yı üzginiceyi ḥālde gördiler yüzine gül-āb yirine eşk-i ḥasret ṣaçdılar 'aḳlı başına gelince ḳatlandılar söylemege ṭāḳat ḥālin 'ilām eylemege istiṭā'at yoḳ beni eve iledüñ diyü işāret itdi.. Ṣala yüklediler eyürek eve iletdiler niçe zemān ḫaste yatup yārāna ḥālin söylerdi. Cüẕāmlar vāḳı'asına girüp beliñlerdi (S82b) ammā bu ḥāl cām-ı şehvet ile mestlügine ve hevā-perestlügine istiġfārına ve diyār-ı ṣalāḥa seyr ü güẕārına sebeb oldı. محا الله سياته و تجاوز عن سقطاته

MİṢĀLĪ ÇELEBİ : Masḳat-ı re'si maḥmiyye-i Edirnedür. Nāmı Ḥasan ve eş'ārı müstaḥsendür. Elḥaḳ ismi müsemmasına muṭābıḳü'l-ḫelāk ḥasene üzre müteḫālıḳ bir cevān-ı ṣāḥib-kemāl ve şā'ir-i bī-miṣāldür ḥadāṣet-i sinn ile niçe ma'nā-yı ḫāṣṣa ḳādir ü selīs-edā itmede zemānede nādirdür. Ser-ā-ser eş'ārı hem-vār u çesbān olmaġın maḳbūl-ı ṭıbā' ehl-i 'irfāndur. Mercūdur ki 'an-ḳarību'z-zemān hilāl-i āsumān gibi müşārü'n-ileyh-i bi'l-benān ola ve bu birḳaç ebyāt u maṭāli'-i 'adīmü'l-miṣāl ol mihr-i sipihr-kemālüñ maşrıḳ-ı ṭab'-ı deryā-nevālinden sāṭı' u lāmi' olmışdur.

Şi'r : Dimezler kim gelen ol pādişāh-ı 'ālem-ārādur
Giderler seyr-i ḫünkār itmege 'ālem temāşādur

Velehū : Sen de bir 'ālem var ey İskender Yūsuf-liḳā
Baḳduġuñ mir'āt olur āyīne-i 'ālem-nümā

Velehū : Ḳaşuñ ṭuġrāları ḥükm eyledi aḳıtmaġa ḳanum
Benüm kes başumı aḫrā-yı aḥkām ile sulṭānum

Velehū : Ser-fürū itdürdi ḫalḳa tīġ ile bir ser-trāş
Ey göñül ol ġamzesi ser-tīzden ġāfil mi baş

Velehū : Bir selāmıña senüñ degmeyevüz ey meh-rū
Sen de inṣāf ide lāyıḳ mı elüñ gögsüñe ḳo

(B117b) *Velehū :* Ṭabībem gördügüm mümkün degül ben ḫasteye ṣıḥḥat
Odur el ucıyle nabżumı ṭutduġına ḥikmet

Velehū : Dimezsin pāy-ı būsa ʻāşıḳ-ı zārı muḫaldur bu
Öperler sāʻid-i sīminüñi eller güzeldür bu

Ḳoyup kūyuñda göñlüm rāh-ı ʻışḳuñ iḫtiyār itdüm
(F164a) Göñül ḳalsun begüm yol ḳalmasun dirler meṣeldür bu

Ḫaṭṭ-ı ruḫsārı vaṣfında o māh-ı ʻālem-ārānuñ
Naẓīre dinmez aña ey Mişālī bir ġazeldür bu

MECDĪ : Edirnelidür. Şiʻr dir şāʻirlerde naẓīri az dimelidür ehl-i ʻilmüñ fāyiḳi ve aḳrānınuñ maḳbūlı ve ḳabūle lāyıḳıdur. Ḥālā Sulṭān Bāyezīdüñ Edirne medresesi iʻādesinden mülāzımdur ve yine taḥṣīl ü tekmīl kemālāta mülāzımdur. Şiʻri çāşnidār ve naẓmı hem-vārdur çoḳ bikr-i maʻnāya dest urmışdur ve edāsı daḫı puḫtedür kemāle irgürmişdür selīḳası naẓm u neṣre şāmildür ve inşā-yı ʻArabīde daḫı kāmildür. Şemʻiyyesi vardur ḥiddet-i (P166a) ẕekāsına delīldür (A160b) ve ṭūmār-ı inşāsı gūyā şemʻ-i kāfūrīdür ki seviyy-i gūy-ı belāġata hādisü's-sebīldür. Ḳaṣā'idde daḫı yed-i ṭūlāsı ve bi'l-cümle fünūn-ı maʻārifde derece-i ʻulyāsı vardur. Zemānenüñ dūn-perverlügi cihetinden ḳażāya uğrayanlarındandur. Osek ḳāḍīsı olup sedād u istiḳāmete muʻayyenlerdendür. Ḥaḳīr bildügüm budur ki bunlardan Edirneden peydā olmış birḳaç şāʻirdür ki eylükleri Emri Çelebinüñ eṣer-i terbiyyeti ve te'ṣīr-i şeref-i ṣoḥbetidür. Eşʻār-ı ū :

Eşʻār-ı ū : Baña göstermemek ruḫsār-ı zībāsını cānānuñ
Olupdur başı altından ser-i zülf-i perīşānuñ

Velehū : Germesün gögsin ġam-ı Leylāda āh u zār ile
Ḳays Ferhāda gelince söyleşür kūhsār ile

Velehū : Red idüp sürdüklerinde ḫalḳ-ı hāmūndan yaña
Söyleyen ancaḳ seg-i Leylī idi Mecnūndan yaña

Velehū : Yakduġında dāġlar şevk-i ruḫuñla läleler
Çevresi pür-āb ile oldı degüldür jāleler

Velehū : Bulup ʻışkuñla şöhret tutdılar eṭrāfın āfākuñ
Benüm çok sevdügüm sen az kimesne ṣanma ʻuşşāḳuñ

Velehū : Sāḳīyā bir ḳaṣr-ı mīnā-fāmdur cām-ı şarāb
Kim çıkup başı ḳaba kesb-i hevā eyler ḥabāb

MAḪREMĪ : Ġalaṭanuñ üsti yanında Tatavla nām ḳaryedür maskat-ı re'si ammā İstanbul ü Ġalaṭada ḥāṣıl olmışdur neşv ü neması. Nefs-i cehlden ḫalāş ve her fenne bir miḳdār iḫtiṣāṣ idüp Fürse mümāreset ve şiʻre mübāşeret idüp Ġalaṭada yigirmi yıl miḳdārı niyābet ve anuñla kifāf-ı maʻīşet eyledi. Ol tārīḫlerde Ṣaḥn müderrislerinden Pīrī Paşa-zāde Meḥemmed Çelebi (F164b) vü Aşçı-zāde Ḥasan Çelebi kāfirüñ Ḳızıl Yumurda bayrāmı güni tebdīl-i ṣūret idüp Ġalaṭaya gelüp bir ṣūretle (B118a) kilisaya girdükledirinde Maḫremī de düşüp

Beyt : Ḳalataya ṣanem seyrine gelmiş
Sitanbuldan bir iki din ulusı

ḳıṭʻasın didükde paşāzāde ḳāḍīya ḫaber gönderüp ʻazl itdürdi. Baʻdehū yine anlara varup iʻtiẕār idüp te'yib oldı anlaruñ şefāʻati ile yine nā'ib oldı. Ġalata ḳāḍīsı Begşehirli Ḥasan Çelebiye Ġalatadan Selanik ḳażāsı virildükde Selanike anuñla gitdi anda daḫı bi zemān niyābet itdi. Baʻdehū ehl (A161a) ü ʻıyāl ve māl u menāl ile (P166b) İstanbula gelmege gemiye girüp yelken çözüp eyse seren diyü engine ṣaldı şāhīn gibi ḳanat büküp gelürken ḳaraḳuş gibi bir kāfir gemisi Maḫremī gemisin pencesine aldı miskīn Maḫremī ehl ü ʻıyāliyle esīr oldı niçe zemān mübtelā-yı bend ü zencīr oldı. Ḫayrü'd-dīn Paşa-yı merḥūmuñ ẓuhūrınuñ evā'ili Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ ʻIraḳeyn seferinde olup Ḫayrü'd-dīn Paşanuñ Tunus donanması yılı idi Maḫremi ḥabsde Ḫayrü'd-dīn Paşaya ḫiṭāb idüp bu murabbaʻı didi.

Murabbaʻ : Ey ġazā kānı yüri biñ biñ diyār-ı düşmen aç
Toplar ile ḳalʻa-i küffāra yer yer revzen
Emr-i şāh ile ṭonanma zeyni içün maḫzen aç
Vaḳtidür hey Ġāzi Ḫayrü'd-dīn Paşa yelken aç

Akdeñizi kılıcuñla kendine itdüñ korı
Bir toñuzdur ol korınuñ içre Anderye Torı
Ol toñuzı öldürüp ola kuzuyı muhkem korı
Vaktidür hey Ġāzi Ḫayrü'd-dīn Paşa yelken aç

Ḫayrü'd-dīn Paşa bu murabba'ı işitdükde bu bendi taġyīr eyleñ onlar vilāyetlerinde bizüm türkimüz ırladuklarında ḫakkımuza mühmelāt söylemesünler dimişdür. Āḫir mezkūr kendüyi vü ehlini vü iki oġlını ve iki kızını bahāya kesdirüp şatun aldı 'ıyālin anda rehn koyup gemiye girüp İstanbula şaldı. Nā-gāh Eġriboz yakasında Kızılhişara çıkarlar. Esīrī ki sābıkda mezkūr olmışdur anda sākindür anuñla İstanbul ü Kalatanuñ ü Ḫayrü'd-dīn Paşa ile giden tonanmanuñ hem-demlerinden ve Kātibī maḫlaş Tersḫāne kātibi Seydi 'Ali Çelebinüñ ve Nigārī maḫlaş ḫaşşa re'islerinden (S83a) Nakkaş Haydaruñ ki mezkūr olsa gerekdür (F165a) ve sā'ir yārānuñ aḥvālin şorar. Esīrī cevāb virüp *Ḫayrü'd-dīn Paşa tonanma ile Tunusa 'azīmetde ve Seydi 'Ali Çelebi vü Nakkaş Ḥaydar anuñla bile ḫidmetdedür* diyü ḫaber virdi. Maḥremī işidüp vaḥşet ü ġurbet ġalebe idüp ġusl idüp (A161b) iki rek'at namāza āġāz ider. Ba'dehū *yā Rab* (P167a) *baña yārāndan ba'żın irişdirüp dest-res ile Nūḥ-ı nebī ḥürmetiçün ve sefīne-i Nūḥ gibi olan evlād-ı resūl kurbetiçün* diyü tażarru' u niyāz ider gāh ricāl-i ġayb dā'iresiyle da'vet ve gāh ervāḥ-ı aktāb u abdāldan istimdād-ı himmet ider. Ol ḥāl imiş ki Seydī 'Ali Çelebi vü Nakkāş Ḥaydar gemiler ile gelürken rüzgār nā-hem-vār olup bunları ḫılaf semtine sevk idüp sehl zemānda Kızılḫişar Kal'ası peydā olur. Giderek Kapuöñinde Esīrī vü Maḥremī āşikār olurlar. Tarafeynden ḥiss-i başarı kayık gibi biri birine çatılup onlar bunı bunlar onı fark eyledükde Maḥremī du'ası kabūl olduġı şükrānesine el yüzine sürer ve secde-i şükr ider (B118b).

Mıṣra' : Du'āsı müstecāb olur ġarībüñ

Gāh hecrden şikāyet ve gāh vaşldan 'arż-ı sürūr-ı behçet iderek İstanbula gelürler. Maḥremīyi bilen aşḥāb-ı miknet ve erbāb-ı devlet ba'żı Freng beglerin bedel virmek ile mu'āvenet ü balyoslara siz de yardım idüñ diyü himmet iderler. Ḥikmet Allāhüñ bu eşnāda ki sene isnā ve erbā'īn ve tis'ami'e muḥarremidür Maḥremī kalmadı ya'ni fevt olup deryā-yı 'ademe şaldı ve ehl ü 'ıyāli kāfir elinde esīr kaldı. Nakkāş Ḥaydar anları ḫalāşı boynına aldı. Biñ yedi yüz filori cem' idüp gönderdi. Bir oġlı anda fevt olmış bulundı. Zindeleri Ġalataya gelüp

esīrlükden ḫalāṣ oldılar. Eş‘ārı ḫoş-edā vü rūşen-ma‘nādur. Sulṭān Selīm ü Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ ġazāların naẓm itmişdür. Ve her ḥikāyenüñ (F165b) āḫirinde birer tārīḫ dimişdür. Ḳalender Şāh mevtine dimişdür.

Tārīḫ : Yine ṭon ṣaldı Ṭundar-ı Ḳalender

Şeyḫī Ḫüsrev ü Şīrīninde dimişdür.

Beyt : Hüner bir şehr bünyād eylemekdür
Der ü dīvārın ābād eylemekdür

Bu anı böyle red eylemişdür.

(A162a)*Naẓm* : Öger gebri göreñ Şeyḫī sefīhi
Oda yansun anuñ şehri vü dīhi

(P167b) Çeküp naẓm eylemiş kim Şedīdi
Resūlüñ nāmesin yırtan pelīdi

Bu ġazel ġazeliyātındandur.

Ġazel : Āb zencīrin sürür ‘ışḳuñla bir şūrīdedür
Seyr içün rūşen-cemālüñ her ḥabābı dīdedür

İdemez ṣaḥrā-nişīn-i ‘ışḳ ile seyr-i sülūk
Sākin-i kūh-ı belā vü ġam ‘aceb vādīdedür

Geçdi ‘ömrüm ol dehenden bir cevāb işitmedüm
Ḫāṭır-ı şūrīde ṣanmañ yoḳ yire rencīdedür

Maḥremī ma‘nā-yı ġayre itme zinhār iltifāt
Leẕẕet-i kāmil olur mı anda kim ḫāyīdedür

Ve bir basīṭ nāmesi vardur ki cümle elfāẓ u teşbīhāt u temẕīlātı Türkīdür içlerinde lafẓ-ı ‘Arabī vü ‘Acemī yoḳdur. Bu üslūb ile bir iki ġazel daḫı derc eylemişdür.Bu ġazel daḫı andandur.

Maṭla' : Gördüm segirdür ol elā gözli geyik gibi
Düşdüm ṣaçı duzağına ben ügeyik gibi

Velehū : Der-vaṣf-ı esb : Dümiyle ögredür tāvusa cevlān
Virür reftārda efkāre meydān

MAḤVĪ : İstanbuldandur. Ḥüseyin Çelebidür ki Bāzārbaşı oğlıdur. Zemānında ḥüsn ile şöhre-i şehr ve reşk-i māh u mihr idi. Taḥṣīl-i 'ilme heves eyledi ẓekāsında ḥiddet ve ṭab'ında ḳābiliyyet kemālde idi. Ol şöhret şöhret-i ḥüsne münżamm oldı. Fużelānuñ ḳabūlı mużā'af olup her birinüñ dilinde müveddeti müdġam oldı. Ḫaṭṭından ser-i mū ẓāhir olmadın efāżıl kehrübā gibi ḳapışurlardı. Sāyesi aña hem-sāye olduğıçün rağbet idüp anı ḳorlar dīvāra yapışurlardı. Fünūn-ı cüz'iyyeden ve umūr-ı ḫariciyyeden mişl-i mūşiḳī ve fürūsiyye ve pezendegī ve tīr-endāzī hīç bir nesne yoḳdur ki duḫūlı ve ṭab'ınuñ aña şümūlı olmıya. Ḫaṭırında ḥikāyāt u nevādir u leṭā'if ve meşel-i sā'ir vāfirdür. (S83b) Muṣāḥabeti bī-naẓīr ve mücāleseti (B119a) dil-peẕīrdür. Faḳīr 'Āşıḳ maḫlaşın iḫtiyār itdükde ol daḫı (A162b) Fāriġ taḫalluṣ iḫtiyār itmişdi. Ammā Maḥvī ile meşhūr ve ġazeliyyātı ol maḫlaṣ ile mesṭūrdur. Anaṭolı ḳāżī-'askeri Sinān Çelebiden mülāzım olup (P168a) Burusada Bāyezīd Paşaya müderris olup (F166a) ba'dehū ḳāḍī-ı Ḥac oldı. Ḥālā vilāyet-i Anaṭolıda ḳużāt-ı memālikden ve vilāyet-i mesālikdendür. Ḥakīr ile müddetler dem-i girye vü ḫande gülşende vü külḫanda ābādānda vü ḫarābātda ekşerī zemān ü evḳātda hem-dem idük ḥālā.

Beyt : فلك را زين مهمتر نيست كارى
كه يآرير ا جدا سازدن يارى

mücibince mābeyne ṭarh-ı cüdāyī maṭrūḥdur ve ebvāb-ı mürāselāt u mükātibat ġayr-ı meftūndur.

Beyt : اسير حجر شدم هر كجا كه دل بستم
فتاد طرح جدايى زهر چه پيوستم

Şi'r-i ū : Ruḫ-ı dil-ber ġamıyle sīnem üzre tāze dāġum var
Belālı bülbülem gülzār-ı 'ālemden ferāġum var

Ben ol ġam şâhıyam ki bu ḥabâb-ı eşk-i elemden
Leb-i deryâda ḳonmış bir niçe gülgûn otaġum var

Velehû : Leb-be-leb olduġı içün leb-i dildâre ḳabaḳ
Teşne-diller anı aġzından öperler şapadaḳ

Velehû : Zülfüñle şalınur şanemâ ṭıfl-ı dil yine
Ol oñmayası şimdiden ehl-i hevâ geçer

Velehû : Gözüñle ḳaddüñ ü zülf ü femüñ müsellemdür
Teraḥḥum eyle begüm 'âşıḳa bu 'âlemdür

MUḤYÎ : Rûmilinüñ fużelâsından ḫânedân-ı Fenârînüñ mâbihi'l-iftiḫârı Muḥyü'd-dîn Efendi el-Fenârîdür. Ḥasb-i ḥasebi ve nesb-i nesebi fevâżıl u fezâ'ili ve ḫaşâ'il ü şemâ'ili ḫâric-i baḥşdür. 'Arż-ı fesaḥat-nâmede kemiyyet-i ḫâmeye sebeb ṭul-ı meksdür. Lâ-cerem ta'rîflerine rücû' ve şi'âr şü'ûr-ı şi'rlerine şürû' evlâdur (F166b). Ḳâżî-'asker olan Monlâ Fenârînüñ oġlı Yûsuf Bâlîdür ki nihâyet manşıbı Burusa ḳażâsıdur. Anuñ oġlı 'Ali Çelebidür ki yine ḳâżî-'asker olmışdur anuñ oġlı Muhyü'd-dîn Çelebidür ki Sulṭân Bâyezîd devrinde vezîr-i a'ẓam olan Ḫâdım 'Ali Paşa oġul idinüp Mü'eyyedzâde güyegü idinmişdür 'Ali (A163a) Paşa medresesin yapduġı vaḳt evvel ḳırḳ aḳçe ile aña virmişdür. Andan Sulṭâna andan şaḥna müderris andan Edirneye vü İstanbula ḳâḍî oldı. Ol iltifât ki aña olmışdur ne bir eḥad görmişdür ne bulmışdur. 'Uluvv-ı şânı ve ḫuddâm u ġılmânı ve sâ'ir tertîb-i erkânı reşk-i aḳrânı idi (P168b). Rûz merre ṭa'âkı aḳrânına nice yılluḳ ḥavâyic olduġı müsellem-i ḫâş u 'âm idi. Ba'de'l-'azl Ḥacca gitdi. Deryâ-yı cûdından şadaḳat-ı câriyesin enhâr-ı câriye itdi. Mekkede bir yıl mücâvir olup aḳçeyi ḳayırmayup ḳum gibi döküp şaçdı rîk-i Baṭḥâ gibi şöyle bez̤l itdi ki rûḥ-ı Ḫâtem-i Ṭayy ikfânda anuñ cûdından seḫâ 'âriyet itdi. Mekkede bir yıl mücâvir olup Ḥarem-i muḥteremde bir yıl (B119b) i'râb u i'câm u ervâma ders-i 'âm itdi ve üç luġat ile teblîġ-i kelâm ve tefhim-i menâm itdi. Rûma gelüp medresesiz iki yüz elli aḳçe ile müfti oldı âfâḳa nâm u nişânı ṭoldı. Sene erba'a ve ḫamsîn ve tis'ami'e ẕi'l-ḳa'desinünn evasıṭında rıḥlet itdi. Naşbda vü 'azlde ḥaşmeti ve rıf'atı vü kemâ-kân-ı żiyâfeti muḳarrer idi. Bâġçesi heftede iki gün mecma'-ı fużelâ ve erbâb-ı 'irfan idi. Meşâyiḫ-i 'ulemâ ve eşrâf u e'âlî vü mevâlî âstânına tereddüd iderlerdi ve pâdişah u vüzerâ aḥvâlin rûz-be-rûz tefaḳḳud iderlerdi. Merḥûmuñ egerçi zühdi bir mertebede idi

ki başdan tācı terk kisvet ü seccāde-nişīnlügi cādde-i ṭarīḳa-i şerī'at idi. Ne ḳadar ḥüsn-i ḫaṭṭı olsa naẓar ṣalmaz meger muṣḥaf-ı Ḳur'ān ola. Ve dürr ü güher olsa eline almaḳdan yüz çevirür meger sübḥa-i ṣad-dāne-i mercān olaydı. Rıżāsı ile kimesne boynına ḳol ṣalmazdı meger ridāsı. Cāmi' ü ḥammāme varsa ḫidmetkāruñ eli eline degmezdi (F167a) illā 'aṣāsı. Nā-maḥreme rū-be-rū olmamışdı meger destārçe-i rū ve kef-i (A163b) destinden kimse āzūrde olmamışdı meger ḳıllāb-ı ibriḳ-i vużū. Kimesneye ser-fürū itmemişdi illā miḥrāba kimesneye yüz virmemişdür illā kitāba. Ammā çelebilükleri zemānından şi'r dirler ve mu'aṭṭal olduḳları (P169a) zemānda mümāreset daḫı iderlerdi. Ekşer-i naẓīre söylerlerdi ve bir ḳafiye vü redīfde yedişer ṭokuzar beyt ġazel dirlerdi. Ve āḫir vaḳtlerinde tertīb-i dīvān itdiler ve dībāce vü tevḥīd ü na't ile 'unvān itdiler. Eş'ārı rāsiḫ ü rasīn ü muḥkem ü metīndür. Yedi sekiz yüz ġazeliyyātı ve üç luġatde ḳaṣā'id ü ferā'id ü muḳaṭṭa'ātı vardur. Maṭla'-ı dīvānları bu maṭla'dur.

Maṭla' : Ma'āni ṣaydına şehbāz-ı dil çün ṣalına nā-gāh
Gerek bir bāli bismillāh ola bir bāli ḥamdüllāh

Maṭla' : Aġzı nāzüklükle ḳanum nūş idüp oldı nihān
Ḳaṭre-i ḫūnum anuñ aġzında ḳalmışdur nişān

Velehū : Nigāruñ rūyı Rūmumdur ḳara zülfi Ḳaramanum
Aḳ alnı Aydınum başında ṣırma ṣaçı Ṣarıhānum

(S84a) *Velehū* : Baḥr-i eşküm köpri ṭutmaz köpri ṣanmañ ḳaşlarum
Çeşmeler üzre kemerlerdür iki ḳaşum benüm

Velehū : Ögerler gerçi kim ṣabr-ı cemīli
Velī ṣabruñ daḫı oranı ḫoşdur

Dil-i Muḥyīden eksük olmasun derd
Misāfir-ḫānenüñ mihmānı ḫoşdur

Velehū : Gelelden ḫaṭṭı ḫayfā dest-i bāzīde raḳīb ile
Görüñ āḫir zemānı kim melek şeyṭān ile oynar

Velehū : ‘Aceb pür-şīvesin ammā vefāsız
Dili virmezsem olmaz virsem olmaz

Büyük şöhr oldı zülfüñ diller ile
Anuñ gibi sevād-ı a‘ẓam olmaz

Öli dirgürmege Muḥyī inanmaz
Lebüñ virmezseñ aña mülzem olmaz

Velehū : Cihāna ehl-i ‘ışḳ içün getüre mişlüñi şāyed
Cihānda ölmesün sen dil-rubāyı ṭoġıran ana

MUḤṬĀRĪ : Beni Hāşim şā‘irlerinüñ muḫtārıdur. Egerçi cevān-sāldür ammā tekye-i naẓmuñ iḫtiyarıdur destār-ı sebz ile ṭūṭī-dillidür aġzında şeker güftārıdur. Merḳūm (A164a) Emīrī ki sābıḳan meẕkūrdur anuñ birāder-i kihteridür. Aḫur Emīri dimekle ma‘rūf Emīr Ḥassan-ı merḥūmuñ nebīresi ve Hāşimīnüñ ferzend-i ḫāheridür. Çerāġı belāġatde ḫāne-i nübüvvetden yaḳar ve feṣāḥatde ötesi Muḥammed ‘Aliye çıḳar.

Eş‘ār-ı ū : Ḥiddetde ḳalb-i yār ḳatı āhenīndür
Nerm iden anı sūz ile āh-ı enīndür

(P169b) Gāh cāna od urup gehī teskīn-i sūz iden
Ol la‘l-i ābdār u ruḫ-ı āteşīndür

Başuñ göge irerse de germ olma gün gibi
Sūr menzilüñ bu yolda çü zīr-i zemīndür

Velehū : Naẓmımuñ ‘aynına ḳıl ‘ayn-ı ‘ināyetle naẓar
Dil-i vīrānemi yap ki ola beyt-i ma‘mūr

Velehū : Zülfini açup nesīm ide mi ḫaddin āşikār
Ol güni gösterür mi ‘aceb baña rūzgār

Velehū : Bāde nūş itme gel aġyār ile dirsem ter olur
Meded ol şūḫ-ı cefā-pīşe ne ter dil-ber olur

Velehū : Ġamuñ def itmege dil gerçi geh mey geh ʻaraḳ çekdi
Geçürdi anı ʻışḳuñ iki ʻālemden ayaḳ çekdi

Velehū : Göñlümde bīm-i hicr ile vuṣlat hevāsı yoḳ
İrdüm bir özge ʻāleme ḫavf u recāsı yoḳ

Velehū : Meydān-ı ʻıyde döndi gülistān bi-ʻaynihi
Dolāba binmiş anda döner ṭurma cūybār

Şāh-ı bahāruñ emri ile gül ṭonanmasın
Bāzār-ı şehr-i gülşene teşbīh ider hezār

Ḳalbüñde ḳalmaz idi yer ile ġubār-ı ġam
Muḫtāri deprenidi murāduñca rūzgār

(B120a) MÜDĀMĪ : Gelibolılı Ḳara Çelebidür. Merḥūm Yazıcızāde iki ṣāḥib-Muḥammediyyedür anuñ aḳrābāsındandur. Cihet-i ʻilmiyyesi (F167b) maʻmūr ve fıṭnatı ʻilm ü ʻirfān üzre mefṭūrdur. Nāzik-ṭabʻ ve sūḫandān-ı ḫoş-mezāḳ ve ẓarāfet-şān ehl-i ʻilm ü ṣāḥib-ʻirfān ṣāḥib-ṭabʻ-ı laṭīf yār u zarīf-rind ü ḥarīf ʻayyāş u evbāş rind ü ḳallāş ḫoş-edā vü ḫub-ṣadā muḥaṣṣal bir mükemmel ādemdür. Ṭariḳ-i ʻilmüñ ḳadīmlerinden ẓurefā-yı aḳrānınuñ kerīmlerinden hem-vār eṭvār maḳbūl-güftār ve maṭbūʻ-girdārdur. Mevālīden Müftī ʻAli Çelebi (A164b) oğlı Monla Çelebiden mülāzım olup Monlā Çelebinüñ kendi medresesine müderris baʻdehū ḳāḍī olmışdur. Ḥālā ḳużāt-ı vilāyet-i maḥmiyye ve ḥumāt-ı şeriʻat-ı nebeviyyedür.

Maṭlaʻ : Kūh-ı ġam çeşmesidür çeşm güherpāş degül
Saṭr-ı tārīḫdür üstinde anuñ ḳaş degül

MÜDERRİS : Yaḥyā Çelebidür ki mevlid-i āṣlīsi Ṭrabuzandur. Ol mevlid bu mevlūd ile (P170a) pür-zīb ü zeyndür. Ammā vaṭan-ı naḳlīsi İstanbul muḳābelesinde Beşikṭaşıdur. Niçe yıllardur ki ol diyārda gāh yapup gāh yıḳup deñizler ṭoldırup ṭopraḳlar ḳazdırup ṭaşlar ṭaşıdur. Gelüp ol mekāna mekīn ve ol (B120b) engüşterīne nigīn olduğına ve ol maḥlede çeşme binā itdügine tārīḫ dimişdür.

Tārīḫ : Sebīl üzre binā itdüm bu 'aynı
Ol kim Selsebīlüñ ola 'aynı

Ṭarīḳ üzre kemer içinde bu āb
Cihānuñ gencine fetḥ eyledi bāb

Gelen ārām ḳılsun bu kemerde
Açup 'ibret gözin baḳsun kemerde

Binā tārīḫi bu inşālar olsun
Ḳonup içenlere ṣıḥḥālar olsun

Ve bu ḳadar emākīn ü mesāḳinden Beşikṭaşın iḫtiyār itdügine bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Cihānuñ zuḫrufına aldanup ḫalḳ
Ḳızılbaşlıca yaprağ ile oynar

Faḳīri ṭıfla dönmişdür arada
Beşikṭaşında ṭoprağ ile oynar

Monlā Şeyḫzāde ṣaf-dil ü sīne-sāde mevleviyyeti ma'lūm ve ulviyyeti meczūm maṭrūḥü't-tekellüf ve meslūbü't-teṣallufdur. 'Ulūm-ı ẓāhire vü bāṭınada müntehīdür. Dirāyetde vü diyānetde selef-i ṣāliḥīn eṣerine muḳtedīdür. Ṭabi'iyyāta bi'ṭ-ṭab' ẕihni şāmil ve riyāżiyyāt ḫod riyāż-ı 'ālem-i maḥsūs gibi naẓarında ḥāṣıldur. Ḥikmetden dem uranlar ḥikemiyyātda ḥükmin ḥükm iderler (A165a) (F169a). Ḥükemā-yı İslāmiyyūndan müşküli olanlar الحكمت ضالت المومن diyārınuñ üslūb-ı ḥakīminden inşād-ı żālle iderlerdi. Felekiyyatdan ruḫāmeye naẓar ider gibi söylerdi. Eşīryātdan baḥş eylese āṣār-ı ḳudemā-yı meşşā'iyinden ileri ḳadem başardı. Nücūmda şol mertebeye ḳādir idi ki ṭop-ı ẕātü'l-kürsiyi altında elma gibi oynadurdı. Fenn-i hendesede 'ulemā-yı Meceṣṭi vü Öklidise re's idi. Bināda itdükleri ṭarḥ u resm aḥsen-i eşkāl-i te'sīs idi. 'İlm-i ṭıbda edā-yı mücizle olan kelām-ı nefīsi ḫastelere şifā olurdı. Mıżrāb gibi nāḫunı ile rişte-i 'urūḳ-ı marażiye ṭoḳınsa (P170b) çeng gibi ḫamīde-ḳadd olanlar ney gibi rāst-bālā olurdı. Ṭarīḳ-i tedrīse sülūk itdi ammā müderrislerüñ rüsūm-ı 'örfiyye vü iżāfiyyelerinden bi'l-külliye munḳaṭı' idi. Ve teklīfāt-ı 'ādiyye

teklīfi bi'l-külliye kendiden mürtefi' idi. Bāb-ı ifādesi küşādedür. Her fenden istifāde iden ṭalebe yüzden ziyādedür (S84b). Binā ile 'aceb ḥāli vardur ba'ż-ı bināya el urmışdur ki gören ṣanur ki dünyālarca mālı vardur. İrüve dirler bir yirde daḫı vü Beşikṭaşında muttaṣıl bināları gāh yapar gāh yıḳar. Bī-çāre deñüzüñ üstine ne yārlar yıḳar deryā-dil olmaġın 'aynına almaz ve ḳulaḳ ṣalmaz. Āyende vü revendeye żiyāfeti ve ḥāżır u misāfire bezl-i ni'meti mülāzimlerine ṣadaḳatı cīrānına 'aṭıyyātı ḳābil-i beyān degüldür. Yā kīmyāgerdür yā velāyetden behreverdür. Ḥattā müderris olduḳdan ṣoñra 'azl eylediler elli aḳçe teḳā'üd aḳçesi bezl eylediler. Eṣnā-yı kelāmda yevmi elli aḳçe etmek alurdum etmegümüz kesdiler nihāyet birḳaç gün ṣorbamuz etmeksüz (B121a) içelüm dimişdür. Gündüzlerde keṣīrü'ṣ-ṣavm ve gicelerde ḳalīlü'n-nevmdür. Mehtāba ḳarşu ol vādilerde يا اهلى الوادى هل لكم من هادى diyü na'ralar urur ve gāhi bī-iḫtiyār (A165b) bu maḳūle şi'r dimek olurdı.

Eş'ār-ı ū : Çekme zaḥmet 'ālem içre ḳalma kesb ü iktisāb
Ber ü zīre n'eyler iseñ eyle tek ḳıl intisāb

İntisāb ile segirt her ayda bir manṣıba
Kīse arıḳlar diyeler hāy efendi yab yab

Botasında bu mevālīnüñ yanup ḫızmaḳ nedür
Çün bilürsin manṣıba 'ilmi ile olmaz fetḥ-i bāb

Velehū : Ders-i 'ilmi biz fenā ṣaḥnında tekmīl itmişüz
Ṣanmañuz seyr-i Şemāniyeye taḥṣīl itmişüz

Dellāk ḥaḳḳında dimişdür.

Ġazel : Ḥammām içinde dellāk bir iş getürdi başa
Başdan beni çıḳardı ad eyledi trāşa

Göz ḳıpduġumı görmez diş ḳaşduġum ne bilsün
Gelür benüm iñildüm ol cāhile temāşa

(P171a) Ṣabr ile gördüm olmaz irdi bıçaḳ süñüge
Didüm ki usta luṭf it çal usturāyı ṭaşa

Çaldı usturāyı ṭaşa ḳaṣd itdi geldi başa
Mūsā ile o Fir'avn girdi yine ṣavāşa

Āh itme ey Müderris bu deñlü ser-güzeşte
Elbette göz göriser her ne yazılsa başa

(F168b) Bu faḳīr kendilerden *ḳanḳı şi'riñüz kitāba derc ideyüm* didigümde kendi ḫaṭları ile bu beyti gönderdiler.

Beyt : Hep gelenler yana yana geldi gitdi dünyeden
Şimdi nevbet baña geldi döne döne yanayum

Bu ġazeli daḫı iḥsān itdiler.

Ġazel : Ledün 'ilmini ehliyle hemīn Mevlā bilür dirler
Mesā'il ki ola şer'i anı monlā bilür dirler

Göñül baḥrinde mekmūnı ne bilsün sā'ir-i sāḥil
Derūn-ı dürr-i deryāyı yine deryā bilür dirler

'Urūc-ı ẕevḳ-i rūḥānı 'alāyıḳ ehli bilmezler
Tecerrüd leẕẕeti yendügini 'Īsā bilür dirler

Belāġat ehli naẓm ile ider dil ehlini tesḫīr
Bu sırrı añlamayanlar anı esmā bilür dirler

Müderris sūḫte cerr it medāris bāb-ı ḥükmiçün
Yalān olmasun anlar kim seni kīmyā bilür dirler

MEDĪḤĪ : Sirozīdür. Nāmı Muṣlī Çelebi ve maḫlaṣı Medīḥīdür. Sābıḳda devrānınuñ melīḥī ḥāliyā aḳrānınuñ faṣīḥīdür. Nuṭḳ-ı i'cāẓ nümāda Mesīḥīdür. Dā'imā cevelāngeh-i tekāvür-i fikret ü reviyyeti mıżmār-ı belāġatüñ meydān-ı fasīḥīdür. Ḳāżī-'asker-i vaḳt (A166a) sābıḳ Ḳāḍīzāde Efendinüñ maḳbūl dānişmendlerinden ve vārid olan eş'ārı şu'arā-yı vaḳtüñ dil-pesendlerindendür.

Eş'ār-ı ū : Yine bir şem'-i dil-ārā beni suzān itdi
Dil-i ābādumı bilmem nice vīrān itdi

Ān-ı ḥüsnüñde olan ḥāleti gördükde gözüm
Mübtelā derd ü belāya beni ol an itdi

Gāh esrār-ı ġamuñ fikri vü gāhi sitemüñ
Dil-i dīvānemüzi vālih ü ḥayrān itdi

(B121b)*Velehū* : Ḳapuñda ḫāksāruñ olmaḳ ister bu ten-i bī-cān
Düşerse rūzgār ile ri'āyet eyle sulṭānum

Yerin terk itdi çün ilinden bu dil-i zārum
Ele al göñlümi luṭf it 'ināyet eyle sulṭānum

Velehū : Ne bilür ḳāmet-i dilcūñ elemin bād-ı seḥer
O bir āvāre durur kendi hevāsında yeler

(P171b) MERDÜMĪ : İstanbullıdur. Laṭīfī ġalaṭa düşüp Ġalaṭalı dimişdür. Nihāyet niçe zemān Ġalaṭa Emīni olan 'Ali Çelebinüñ oğlıdur. Merḥūm 'Ali Çelebi ṭa'ife-i sipāhuñ bir güzīdesi ve 'Oṣmānḳapusınuñ gurg-i bārān-dīdesi idi. Ṣāḥib-kemāl ve ehl-i ma'rifet idi. Ekṣer-i efāżıl u ehāli ile hem-ṣoḥbet idi. Ḥüsn-i ḫaṭda kendi Yāḳūt-ı ṣāni idi ṣülüṣi rub'-ı meskūn ḫoş-nüvīslerinünn nāsiḫ-i tevḳı'-ı dīvānı idi. Belki bunuñ ġubārı muḥaḳḳaḳ Yāḳūtuñ kuḥl-ı çeşm-i cihān-bīni veyāḫūd ḳuvvet-i revānı idi efşānda ḫod zemīn kesdügi ḫatt ḫıṭṭa-i zemīnde 'ālemüñ nūr-ı çeşm-i a'yān-ı zemānı idi. Şāhī dīvānın kesüp pādişāh-ı İslām āsitānesine ṣundı. Temāmet oğlı Merdümī Çelebi aña tārīḫ didi *ḳad temmet.* Ṣoñra Bedune defterdār-ı māl oldı (F169a). Ba'dehū yetmiş biñ akçe ze'āmet ile ḳāni'ü'l-ḥāl oldı. Merdümī Çelebi bir mertebe ḫūb idi ki merdümi gözünden ḳısḳanur ve maḥbūbü'l-ḳulūblügüne emr-i nūrdı. Sāza dem-sāz idi. Nevāḫt itdügi ṭanbūrı Zühre işitse 'ūdın oda yaḳardı felek raḳṣa girüp mihr ü mehden keflerin biri birine ḳaḳardı. 'İlm ü fażlda (A166b) ḫod ḳanḳı monlā idi ki ol menüm diger nist diyecek bula diyeydi kim idi ki te'addī idüp aña ḥarf ata idi. Meger işti'āl-i nāyire-i ẕekāsına dest-i iştiġāl noḳṭa ḳoya idi. İstanbul ḳażāsından müteḳā'id olan Ḥasan Çelebi-yi merḥūmdan mülāzım olup aña dāmād oldı. Evvelā tedrīse sülūk idüp āḫir ḳażāya rıżā virüp ḥāliyā ḳażā-yı Üsküble ber-murād oldı.

Eş'ār-ı ū : Yoġ idi 'ālemde dermān dilde derdüñ var iken
'Işḳınuñ dārü'ş-şifāsında göñül bī-mār iken

Velehū : 'Ārızuñda beñlerüñ od üzre şan 'anber yaḳar
Kākülüñ gūyā ki Hind ü beççedür micmer yaḳar

Germ olup şem'-i ruḫuñ şevḳıne sāḳī Merdümī
Her gice pervāne-veş bezmüñde bāl ü per yaḳar

Velehū : Şehā yā ṭāḳ-ı kesrīden nişāndur ol iki ebrū
(P172a) Yāḫūd dīvār-ı ḥüsne nerdbāndur ol iki ebrū

N'ola ser-defter-i ḫūbān yazılsa Merdümī ol şeh
Berāt-ı ḥüsnine anuñ nişāndur ol iki ebrū

Velehū : Eline ġonce-i zanbaḳ alup bir şem'-i kāfūrī
(S85a) Seni bāġa oḳur kim var 'arūs-ı ġonçenüñ sūrı

Bu ġazeli diyüp Vidinden faḳīre Rusa gönderdi.

Ġazel : Destine almış o şeh zülf-i perīşānın ṭutar
Ḥüsn ṭopın urmaġa gūyā ki çevgānın ṭutar

Ḫūn-ı çeşmüm maḥv olur görsem ġubār-ı ḫaṭṭını
Zaḫmımuñ şan ol ṭabīb esrār ile ḳanın ṭutar

(B122a) Merdüminüñ cān-ı şīrīninde key zaḫmın görüp
Ol peri dendān ile la'l-i Bedehşān ṭutar

Merḳūm Merdümī Çelebī ile merḥūm Ḥasan Çelebī de İstanbul ḳāḍīsı iken bile dānişmend idük. Ḳara Faṭma dirler bir dānişmendi vardı aña ḫidmet virmekde bī-iḫtiyār idi. Yārān İplikbāzārında Faṭmacıġa kim dirler ḳaḥṭ-ı ricāl döküle diyü bu vaż'dan dil-figār idi. Merdümī Çelebi ol vaḳt dimişdür.

Beyt : Eridür maṣlaḥatuñ yazısıdur ḳız naḳşı
Ḳara Faṭma gibi ḳulluḳçı bula mı ḳāḍī

(A167a) Tuḥfetü'l-İslām nām bir manẓūm risāle tertīb idüp ḳırḳ āyet ve ḳırḳ ḥadīs bir hidāyet īrād idüp ma'nāların ikişer Türkī beyt ile terceme itmişlerdür ḥaḳḳa ki teferrüd itmişlerdür رفاما اليتيم فلا تق وما السايل فلا تخصر

Naẓm : Māl-i eytām zehr-i ḳātildür
Yiyüp anı yetīme ḳahr itme

Eşk-i sā'il esās-ı 'ömri yıḳar
Ṣaḳın anı ḳapuñda nehr itme

MESTĪ : Ecdādı Anaṭolıdan ḫānedān-ı ḳadīm aṣḥābından Ṣarı Ya'ḳūb (F169b) evlādından ve kendi Rūmilinde Ma'den şehrlerinüñ Novaberde didükleri şehr-i sīm-ābādındandur. Kendi laṭīf u ẓarīf ve rind ü ḥarīfdür. Şūḫ u şāṭır u küşāde-ḫāṭır cest ü çālāk levend-i ṭarabnāk inşāda ḳādir ü inşāda māhir cüz'iyyātuñ her birinde ṣāḥib-ḫaṭṭ-ı vāfirdür. Ẕātında cihet-i 'ilmiyyesi ma'mūr ve luṭf-ı ṭab' u ḥüsn-i ḫıṣāl üzre meftūrdur. Emāṣil-i efāżıl ve a'āli-i mevāli (P172b) ḥużūrında ḥareket ve her ṭarīḳ ile tekmīl-i 'ulūm ve taḥṣīl-i fünūna bezl-i himmet idüp bir miḳdār aḳrānından müte'aḫḫir ve teḳaddüm-i yārānından müte'eṣṣirdür. Ḥaḳ Te'ālā 'an ḳarīb verā-yı revāḳ-ı ġaybdan fetḥ-i bāb ide ve anı vāṣıl-ı muḳteżā-yı ḫāhiş-i aḥbāb ide. Ṣaġar-ı mey gibi kef-i destine giren bād-ı hevā ḥabāb gibi berbāddur. Dā'imā ḫāne-i ġınāsı ḫarāb ve ḳaṣr-ı tevekküli ābāddur. Her ṣoḥbetüñ nemegi ve her devr-i cām-ı 'işretünn medār-ı fülkidür. Eş'ārı daḫı mestāne vü müşāhid-perestānedür.

Eş'ār-ı ū : Ḫaṭṭuñdan irdi virdi nişānı benefşezār
Ḫoş-būy ḳıldı 'ālem-i cānı benefşezār

Sünbüllük itdi 'ālemi bu kākül-i siyāh
Bu ḫaṭṭ-ı sebzüñ itdi cihānı benefşezār

Zülf-i nigār ḫaṭṭunuñ üstinde gūyiyā
Bir mārdur ki oldı mekānı benefşezār

Zībā cemāli üzre ḫaṭṭ ṭutsa Mestiyā
Bir būstān olur iki yanı benefşezār

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Velehū : Ne dem ki rāz açup ḳan aġlaya dīde dil-i zāra
Acır merdüm olan ḳanlusı olsa çeşm-i ḫūnbāre

(A167b) *Velehū* : Olalıdan dil-i dīvāne ṣaçuñ meftūnı
ʿIşḳ vādisinüñ ey dost benüm Mecnūnı

Yalıñuz yügrük iken ʿarsa-i ḥüsnüñde şehā
Başdı şebdīz-i ḫaṭuñ ṣoñra ruḫ-ı gülgūnı

MÜSLİM ÇELEBİ : Anaṭolıda Ḥamīd ilinden Mīrī maḫlaṣ ḳāḍīnuñ ferzend-i büzürg-teridür. Her vech ile rūzgāruñ ehl-i fażl-ı hüner-perveridür. ʿUlūm-ı ʿArabiyye ve fünūn-ı edebiyye anlara mirāṣdur. Kendinüñ ve (B122b) ḳarındaşlarınuñ ḥalleri ḫāric-i ebhāṣdur. Fārisīde ḳaṣa'id-i keṣīresi ve **Deryā-yı Ebrār**-ı Ḥüsreve naẓīresi vardur. Nesḫ-i taʿlīḳ yazar ki Enīsīnüñ taʿlīḳāṭın ḫoş-nüvīslükde nesḫ eyler ve Aṣpezüñ revācın kesāda virüp bāzārın fesḫ eyler. Sulṭānü'l-ʿulemā ḫāce-i dīn ve dāver-i dünyā Müfti Efendiden mülāzım oldı ve ṭarīḳ-i tedrīse ʿāzīm oldı. Ḳırḳ aḳçe (F170a) ile İstanbulda İbrāhīm Paşa müderrisi iken Rodosa baʿdehū Amasiyyaya (P173a) ḳāḍī oldı. Sulṭān Bāyezīd fetretinde rūzgār-ı ġaddār aña bir miḳdār müteḳāżī oldı. Manṣıbda birḳaç gün ʿavḳ itdiler. Mıṣr diyārında Maḥalle ḳażāsın istedi اهله و محله diyü sevḳ itdiler. Fārisī vü Türkī şiʿr söyler ve üç luġat ile inşā eyler. Maṭlaʿ-ı **Behçetü'l-ezhār Der-Cevāb-ı Deryā-yı Ebrār**.

خسروا ترا تاج زر برسرا كرچه زيورست
تاج و زر را هر كه و شردار نيارد شرورست

Naẓīre der ḳaṣīde-i Zahīr : صلای عيش بكردون رسان دلا اكنون
كه دشت كشت چو كردون زی سبزه بقلمون

سوی چمن حركت كن در ابتدای بهار
درابتدامتعذربوداز انكه سكون

(F170b) *Velehū* : Kaʿbe görmezse işigüñ neme yarar ṣanema
Ṭutalum iki gözümüñ biridür ḳıble-nümā

Velehū : Ḳad-i bālāsı cānānuñ elifdür rāst nāz içre
Benüm ḫam ḳametüm peyveste yā gibi niyāz içre

Velehū : Ebrūlaruña geh yā dirler senüñ gehi rā
(A168a) Ṭoġrısı bu ki vardur didüklerince yārā

(S85b) MESİHİ : Rūmilinden Piriştinelidür. Elḥaḳ dem-i mu'ciz-nümāyı şi'r ile mürde-i naẓmı iḥyāda Mesīḥā dimelidür. Dünyāda bir Mesīḥīdür şu'arā vü büleġanuñ naẓm u neşrde Belīġī vü Fasīḥīdür. Vilāyet-i Rūmda şi'rüñ Aḥmed Paşa vāżı'-ı esās-ı bünyādur.

Mıṣra' : Necātī rükn-i evveldür Mesīhī rükn-i ṡānidür

Şi'rüñ 'alemi Necātīdür ki adı 'İsādur Mesīḥī aña laḳabdur ki Mesīḥādur. Ẕātī daḫı egerçi külliyyetli şā'irdür ve envā'-ı fünūn-ı şi'rüñ naẓmına ḳādirdür. Ammā anuñ naẓmı ḫūb ise bunuñ 'işveger ü perrān ve anuñ libās-ı edāsı ḳametine rāst ise bunuñ daḫı cesbāndur. Mesīḥī bir miḳdār suḫtelıḳden ṣoñra ḫaṭdan ḥaẓ alup kātib olmaġa ṭālib olur. Sehl zemānda sarmaşıḳ gibi işin başa idüp nāmı küttāba 'unvān olur. Kendüyi yazısı gibi ḫalḳ el üzre ṭutup ḳalem gibi meşhūr-ı bi'l-benān olur. 'Ali Paşa ki zemānında müsned-i efāżıl ve mürebbi-i ḳavābil imiş. Mesīḥiyi dīvānına kātib ve (P173b) hem-dem ü muṣāḥib idinür ammā levend-meşreb ü lā'übāli-mezheb olmaġın hevāyīlıḳdan eli degmez. Nāme gibi etegin ayaġına ṣarup ḫāme gibi baş aşaġa idüp kitābet içün ḳalem gibi bir kimseye baş egmezdi. Merdümī Çelebinüñ babası 'Ali Çelebiden işitdüm ki ol daḫı 'Ali Paşa mürebbīlerinden idi ve 'ayyār u kallāşlıḳda Mesīḥī ile kāse-līs ü hem-tā idi. Ol rivāyet eyledi ki hīç bir zemānda Paşa (B123a) bir nesne yazmaġçün Mesīḥī içün şol şehr oġlānını buluñ dimezdi ki ḥāżır buluna veyā ḫidmetçün muntaẓır oluna. Elbette ḳapucılar yā Taḥte'l-ḳal'ada yā deyr-i muġānda yā maḥbūblarla küşe-i gülistānda bulurdı. Ol sebebden Paşa dilgīr olurdı. Uṣlana diyü terbiyyet ü teraḳḳisi te'ḫīr olurdı. Bu ḥālde 'Ali Paşa küşte-i tīġ-i mevt olur Mesīḥī ḥaḳḳında olan emeller fevt olur (A168b). Gāh Yūnus Paşaya ricāü't-tecā eyler geh 'Ali Paşa şehādeti merṡiyesinüñ (F171a) āḫīr terci'inde aña şehādet ider.

Beyt : Mesnedi itdiyse terk-i dünyā
Ḥaşre dek var ola Yūnus Paşa

Gāh Nişāncı Ca'fer Çelebiden dīvān kātibi olmaḳ istid'ā eyler. Niteki aña didügi rā'iyye-i bahāriyye ḳaṣīdesinüñ ba'żı ebyātı aña delālet ider.

Beyt : Ben senüñ bendelerüñ defterine geçmiş iken
Ne revādur ki baña pā-bend ola cüz'ī tīmār

Ne anda ṭāli'i müsā'id ve ne bunda rūzgārı mu'āżıd olur. Bosnada birḳaç biñ aḳçe tīmār ile ḳanā'at eyler ṣoñra Sulṭān Selīm-i merḥūma ḳaṣīdeler ü inşālar ṣunup ṭaleb-i luṭf u himmet eyler. Sulṭān Aḥmed ile muḥārebe fetretine rāst gelür anda daḫı cāme-i aḥvāli ḳamet-i āmāline kāst gelür ve bi'l-cümle artmayup eksüklükle ve olurunca ölmeyecek ḳadar dirlikle ḳanā'at ḳılur. Sene şemān 'öşr ve tis'ami'e cemāziyü'l-evvelinüñ on altıncı güni cum'a güni maġrib vaḳtinde rıḥlet ḳılur (P174a).

Li-muḥarririhi : Sipihrüñ āh elinden dād elinden
Ki ehl olmaz anuñ dilşad elinden

Tārīḫ-i ū : سفر کرد از جهان مسکین مسیحی
که در فردوس باد ارواح شاد

حبوب صرصر هجرش دریغا
نهال صبر را بر کند بنیاد

اسیر قید هجران ساخت ما را
که او از قید هستی گشت آزاد

چو شد مسکین مغیحی فوت تاریخ
مسیحی فوت شد تاریخ بنهاد

Dīvānı şāyi' ü meşhūr ve ḳaṣā'id ü muḳaṭṭa'ātı mesṭūrdur. Hep bī-naẓīr şehrengīzi ḫod dil-peẕīrdür. 'Ali Paşa-yı merḥūma merşiyesi ḫod sehl-i mümteni' ḳabīlindendür. Rā'iyye-i bahāriyye ḳaṣīdesi ġāyet muṣanna' ü perġārdur. Ma'ānisi ḫāṣ ve kendi maḳbul-ı ṣafā-rū vü kibārdur. Maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ḫāb-ı ġafletden uyanmaġa 'uyūn-ı ezhār
Her seḥer ṣu sepeler yüzlerine ebr-i bahār

Memdūḥ vaşfında

(A169a)*Beyt* : Şubḥa-i naẓmuñı aldukça eline şu'arā
Dilde tesbīḥi olur her birinüñ istiġfār

Ḥod-furūşlukda bu iki beyti bī-mis̱ldür.

Naẓm : Almazam aġzıma ben ma'nā-yı ḫāyīdeyi hīç
Degülüm ṭıfl ki ḫāyīde idinem ifṭār

Tenüm içindeki cān 'āriyeti olduġıçün
Dirligümden iderem ikide bir ġayret ü 'ār

(S86a) Nūniyye kaṣīdesindendür.

Naẓm : Hey ne nāzik ṭāsbāz-ı kāmil olur āsumān
Dāmeni altında olur ṭās-ı pür-āteş nihān

Bir şarı yāḳūtı var idi bütün dünyā deger
Nīçe yüz biñ akçeye maġrībde şatdı rayegān

Elifiyye kaṣīdesindendür.

Beyt : Ay ile güneş dīdeleri olalı dehrüñ
İki göz ile bakmadı ben kuluña aşlā

(B123b) Hilāl kaṣīdesindendür.

Beyt : Āfitāba bir daḫı nūr içün egmezdi aġız
Mihr-i cūduñdan eger bir kez ideydi cerr hilāl

Ḥasan Paşaya virdügi Rā'iyye kaṣīdesindendür.

Naẓm : N'ola bir kürküñe girsem ki cihāndur bu begüm
Beglerüñ kürkine geh maḥbūb girer geh faḳīr

(P174b) Nuṣret ü feth ü ẓafer saña naṣīb oldı diyü
Leşker içre vāy ki çalar çağırur tīğ ü nefīr

Ġazel-i ū : Ḳapuñda şol ḳadar ḳan ile aḳıtdı gözüm yaşı
Ki hep yāḳūt u la'l oldı işigüñüñ içi ṭaşı

Bizi ḳoyup niçün Leylāyı sevdüñ diyü Mecnūna
Dirilüp bir iki ra'nā püserler urdılar ṭaşı

Eger sehv eyleyüp öykünmeyeydi la'lüñe ḫātem
Kimesne aña dimezdi gözi üstinde var ḳaşı

Velehū : An gerek maḥbūbda k'anı el üzre ṭuta ḫalḳ
Yoġsa bir ḫātemde daḫı bulunur göz ile ḳaşı

Ger bu defterden gide gelmez Mesīḥī mişli hīç
Yirine ol deñlü yazılmaz çü ḫaṭ ola trāş

Velehū : Ḫayme-i 'ışḳı ḳurup çalduḳ muḥabbet ṭablını
Şimdilik nevbet bizümdür biz de başḳa mehterüz

Sen ḥarāmī gözlüye çünki yataḳdur cān u dil
(A169b) Ġıybet eylerseñ seni biz cān u dilden isterüz

Bu ulu ni'met degül midür Mesīḥī bize kim
Faḳrumızla bunca ebkār-ı ma'ānī beslerüz

Maṭla' : Gözüme ṣanma remedden siyeh niḳāb iderin
Bu göz ile yüzüñe baḳmaġa ḥicāb iderin

Velehū : Servlerle hem-ser oldugı içün her bir pelīd
Kendi kendüyi urur ḫançerlerle her şāḫ-ı bīd

Velehū : Sūz-ı sīnemden ḳızarup ruḫlaruñ rengīn olur
Ḫāṭurumdan geçdügince naḳş-ı taṣvīrüñ senüñ

Şitā'iyye-Ḳıṭ'a : Gitmeyüp çoḳ yatduğın berfüñ ta'accüb itmeñüz
Kim yüce yirden düşüp endāmı bulmışdur şikest

Güc ile her ḥavlıya yeñiçeri gibi ḳonup
Evleri öñine buzdan ḥarbe dikdi ḍarb-ı dest

Mescidi ḳoyup ocaḳ miḥrābına yüz ṭutdı ḫalḳ
Ey diriġā ḫalḳ-ı 'ālem oldı hep āteş-perest

Ey Mesīḥī ṭuymamaġ içün şitānuñ şiddetüñ
Ḳaṣdum oldur kim içüp olam bahār olınca mest

Ma'nā-yı ḫāsda bu ḳıṭ'a anuñdur.

Ḳıṭ'a : Ma'nī-i ḫāṣ eyü oġul gibidür
Añdurur ṣāḥibin du'āda olur

Biregi ma'nāsını besleme ki
Ma'nīde ol ḥarāmzāde olur

Zemāne ḥāline göre dimişdür.

Beyt : Mesīḥī gökden inseñ saña yir yoḳ
Yüri gel yā 'Acemden yā 'Arabdan

MEŞĀMĪ : (F171b) Rüstem Paşa-yı merḥūmuñ ketḫudālarından Muṣṭafā ketḫudānuñ oġlıdur (P175a). Ḫayli ḳābil ü mücidd yigitdür. Taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifet ve küşiş-i şi'r ü inşāya mültefitdür. Zu'amā-yı 'alā miḳdārdan ve 'ırḳ-ı büzürgvārdandur. Ol cihetden ki babası merḥūm-ı merḥūm Veliyü'd-dīn oġlı şā'ir Aḥmed Paşanuñ 'amm-zādesidür. Ba'deü'l-mevt terekesine daḫı ol vāriş olmışdur bu cevānda ol 'ırḳ-ı şu'ūr-ı şi're müris olmışdur. Şeref-i (B124a) neseb-i siyādetden daḫı behremenddür ve rütbesi pāye-i intisāb-ı cenāb-ı Muḥammedī ile ser-bülenddür.

Ġazel : Boşana kīse-i kān kāse-i 'ummān dükene
Ne ġam-ı dil ne nem-i dīde-i giryān dükene

(A170a) Çekmezem ġam çekerem gözüme ḫāk-i ḳademüñ
Eger ey nūr-ı başar ḳuḥl-ı Sıfahan dükene

Dīdeden ḫūn-ı ciger olmıya bir dem ḫālī
Baḥrler bir ola deryā-yı firavān dükene

Şol ḳadar arayayum şāhid-i maḳṣūdumı kim
Cüst ü cūda ṭalebüm raḫşana meydān dükene

Gide mi fikr-i leb-i yār Meşāmī dilden
Kāndan hīç ola mı la'l-i Bedeḫşān dükene

Maṭla' : Sīnede ḫāli degül hicrān hicrān üstine
Tekyedür eksük degül mihmān mihmān üstine

MEŞREBĪ : İstanbuldan bir bıçaḳcızāde idi ammā nuḳūş-ı 'ilm ü ma'rifetden levḥ-i ḫāṭırı sāde idi sevād-ḫānlıġı ancaḳ var idi. Sāzendelerle dem-sāz ve gūyendelerle hem-āvāz olup uṣūl-ı bendlerle sāzkār idi. Ehl-i nefes (S86b) olduġı cihetden gāh eş'āra ve gāh elḥān-ı edvāra heves itdi. Birāz şöyle serseri oldı ṣoñra Ḥaydar-ḫaneye varup şemle-pūş zencīrli ṭoḳalı ḳalenderī oldı. Her ne ġazel ki söylerdi yine naḳş u 'amel baġlardı ol bahāne ile āvāzelenüp şi'ri şöhret ve naẓmı ṣūret baġlardı. Sene işnā ve sittīn ve tis'ami'ede pādişāhımuz şehzāde iken Maġnisada fevt oldı.

Ġazel : Firāḳuñla ża'if ü nā-tüvān ü derdnākem ben
Ġamuñdan şerḥa şerḥa pāre pāre çāk çākem ben

Ṣarardum ḥasret-i āb-ı 'inebden ḫāke yüz urdum
(P175b) Ḫazān vaḳtinde gūyā yire düşmiş berg-i tākem ben

Kimi öldürse iḥyā eyler ol 'İsā-nefes ammā
(F172a) Bu ben ölümlüyi ḳatl eylemez aña helākem ben

Velehū : 'Aḳl-ı güm-reh vādi-i 'ışḳı dilerdi kim gice
Bir ṭarīkiyle yoluñ derbend-i ḥayret baġladı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ESKİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

36279
II

MEŞA'İRÜ'Ş-ŞU'ARA
İNCELEME
TENKİTLİ METİN
C.II

T. 36279
Cilt-2-

DOKTORA TEZİ

Filiz KILIÇ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara-1994

MUṢṬAFĀ ÇELEBĪ : Piriştineli dimekle ma'rūf kimesne idi. Nefs-i Piriştinedendür.Ḳaṣr-ı ma'ārifüñ ḳapusına dehri düşmişdür ḫāric degül evdendür. Erbāb-ı tīmārdan meṭā'-ı 'ilm ü defter ve fenn-i ḥesāba ḫarīdār olup ba'dehū muḳāṭa'ata kātib ü emīn ve rūzgārı mu'ayyen olup vüzerāya ittiṣāl ile niçe zemān defātir-i ḫazā'in kātiblerinden olup gāh teẕkireci ve gāh teẕkire emīni (A170b) oldı ol defter-i ḫānenüñ mu'temedün-'aleyh ü meşārü'l-ileyhi ve aḳrānınuñ güzīni oldı. Āḫir defter emīni itdiler ḫatem gibi ol ḥalḳanuñ faṣṣ-ı nigīni itdiler. Defter 'ilminde ayaḳlı defter ve başḳa mihter oldı. Defter bi'l-külliyye maḥv olsa īcāda ḳādir ve her ḳūy ismi ile belki esāmi-i ahālisi ile ve maḥṣūli ile īrāda ḳādir dirlerdi. Sene işnā ve seb'īn ve tis'ami'ede ol manṣıbda vefāt itdi. Şeh- levendāne vü rindāne bī-tekellüf-şīve lā'übāli-veş kimesne idi. Güne güne gizlüce ẕevḳleri fevt itmezdi ve ser ü sāmān ve nām u 'ünvān meslegine gitmezdi (B124b). Ġazelleri daḫı düşmişdür ammā nādir Mihr ü Vefā destānın naẓm itmişdür ber-güne bī-tekellüf ṭarẓ iḫtiyār itmişdür. Bu ebyāt andandur.

Naẓm-ı der-pīrī : Virür rūy-ı siyāhum vechüme nūr
Çıḳup Hindustandan Rūma kāfūr

Dönüpdür çūb-ı ḫuşke dest ü pāyum
Atıldı oḳum ü yasıldı yāyum

Vücūdum naḫlını şeyb eyledi pest
Ḥayātum çeşmesārından yudum dest

Der-bī-vefā : Hevādārī iken cān ile bülbül
Ṣabā ile ṣalınur şāhid-i gül

Der-şebī-ḫūn : Ṭutulmaḳdan ḳaçup tebdīl olur māh
(P176a) Gehi olur hilāl u bedr olur gāh

Şebī-ḫundan olup gökde vehmnāk
Degişdürür yatagın mihr-i eflāk

Der-du'ā : Per açdı göge ṣan mürġ-ı hümādur
Açılmış el ḳabūl olmış du'ādur

Der-bahār : Nesīm ol deñlü açmışdı gül-i ter
Yoġ idi ġonce başın ṣoḳacak yer

Der-kār-zār : Kimi cedvel-veş itdi rāstkārı
Kimi pergār-veş çizdi kenārı

Der-dil-ber : N'ider dil-bersüz ādem oġlı cānı
Kişi eglencesüz neyler cihānı

Der-fenā-yı 'ālem : Tülek-ḫāne durur bu dār-ı 'ālem
(F172b)
Döker bāl u perin içinde ādem

Ṭoġan ṭurmaz içinde bu cihāndur
Niçe yavrı uçurmış āşiyāndur

MU'AMMAYĪ : Adı 'Ali ve babası adı 'Oṣmān idi. Şā'ir ü mu'ammā-küşā ve ṭālib-i 'irfān idi. Mevlidi Tire ve muhāciri Selanik idi. Ammā her şehr ü ḳal'ayı ṣorsañ yā dizdārı yā dizdārına şerīk idi. Evvel dükkānda ma'cūn-fürūş ammā kendi (A171a) bāde-nūş imiş. Baḥr u ber ve 'Arab u 'Acem misāfiri ve her ḫarāb ḫānḳāhuñ niçe gün mücāviri idi. Muttaṣıl kitābet ider ve bulduġı kitābı kendüye yazardı ve elbette yazıcı kendüye yaramaz yazmaz dimezdi. Şöyle yazardı ki meger ṣaḥīḥi yā oḳunurdı yā gelüp yazardı. Bu cihetden şundan bundan devinmiş didinmiş ḫayli kitāb idinmişdi. Rūmilinde Miḫalli vü Yaḥyālı Evrenoslı vü Ṭurḫanlı beglerinden Şaḫndan ü ḳużatdan ehl-i fażl u ṣāḥib-'irfān kimesneler ile varur niçe zemān bile olurdı. Behremend olup yine maraż-ı televvüni ḥareket iderdi anı ḳor birinüñ daḫı yanına giderdi. Faḳīr evvel Edirnede ḳāḍī Aḥvel Derviş Çelebi meclisinde satranc oynarken gördüm. Bir Memi vü bir Cemāl mu'ammāsın (S87a) oḳudı ki mezkūr olsa gerekdür. Merḥūm şehrden şehre ve kūydan kūya gezerken ve seyāḥat ile ḳaṭ'-ı menāzil-i 'ömr iderken Ṭuna yalısında Rusçuk nām ḳaṣabaya gelüp būm-ḫānesi ve (P176b) 'ankebūt āşiyānesi gibi teng ü tārīküñ ve sütūnları miyān-ı ḳalb-i şā'irde ḫayāl-i miyān-ı dil-berden bārīk-ḫāne peydā idüp anda fevt olup mezārı andadur. Faḳīr anda ḳāḍī iken bir cönkin aldum ekṣer-i eş'ārı andadur. Merḥūm Sulṭān Selīm 'Acemden her ṣan'atuñ ve ekṣer-i (B125a) ḥırfetüñ fā'iḳlerin ü ḥāẕıḳların sürgün itdükde mu'ammāyī 'Acemler daḫı gelüp mu'ammālar dimişler. Mu'ammāyī daḫı henüz ẓuhūr idüp küllī ḥaẓ itdüginden Sulṭān Selīm nāmına ve ġayrı

nāmlara mu'ammālar diyüp itḥāf eyledükde Rūmdan 'Acemlere mu'āriż ẓuhūr itdüginden ḥaẓẓ idüp üç yüz filori şıle ve yanınca nice iltifāt u ihsānı bile iderler. Ḥaḳḳa mu'ammāda ad eri idi. Ammā Emrī Çelebi ẓuhūrından ṣoñra kimesne adın añmaz oldı.

Mıṣra' : كه تقويم پارينه تايد بكار

Ekṣer bu beytin oḳurdı.

Beyt : Dirlerse eger yārān kimdür ki Mu'ammāyī
İḳlīm-i Süleymānuñ bir mūr-ı suḫendānı

Eş'ār-ı ū : Yā bir ḳadeḥ meyi gül gibi al ele ṣofī
Yāḫūd götür ḳoḳuyı yir yoḳ anuñla ṣofī

(F173a) Faḳīre oḳuduğı Memi mu'amması budur.

Memi : Leb-i la'lüñ ḥayāt-ı mürde-i cān
Meded öldüm demidür eyle dermān

(A171b) Cemāl mu'amması budur.

Cemāl : Mu'ammāyī geçüp zülfeyn-i ḫamdan
Elin çekdi vü ḳurtuldı elemden

Emrī Çelebi adına dimişdür.

Beyt : Ol lebi ḥelvāyı gördüm ḳanzil
Virdi ben miskīne tekrār acı dil

Isḥāḳ Çelebi Edirnede Dārü'l-ḥadīṣe müderris olduğına dimişdür. Her taḳṭi'i bir tārīḫdür.

Tārīḫ : 'Ālim ü ehl-i tefsīr rūşen faḳīh-i āfāḳ
Allāh ne müsteḥaḳdur Dārü'l-ḥadīṣe İsḥāḳ

Yazduğı mektūba ḫāk saçduğına dimişdür.

Beyt : Ayağın toprağını göñlümde ṭutdum Hak ḫabīr
Nāmeyi yazdum yüzin ṭoprağa sürdüm ben ḥaḳīr

Aḥvāl-i rūzgārda zemān-ı seyāḥatde gördügi ṣığar u kibārda ḫod-furūşluğla ʻaceb ü pindārda iki ḳıṭʻası vardur ki bir ḳaçar beyt ṣebt oldı (P177a).

Ḳıṭʻa-i evlā : Şol ki ğayruñ ḫidmetinde ḳılmadı ḳaddin dü-tā
Bir cevān-merddür ki mişlin görmemişdür çarḫ-ı pīr

Pādişāh-ı dehr iken lāyıḳ degül ḳul olasın
Bir ḫasīse ṭutalum Cemşīd imiş yā Erdeşīr

Ḥācetüñ var ise bāri iste şol dergāhdan
K'andan ister rūz u şeb hācātını bay u faḳīr

Yā İlāhī ḳaçmış idüm dergehüñden penç gün
Ḳuluñ işi ḳaçmaḳ olur ḫāceden iki de bir

Yaʻni bir ehl-i kerem işitsem evvelden anı
Bulmayınca olmaz idüm ger şerīf ü ger emīr

Nice dürlü armağan u tuḥfeden ṣoñra anı
Medḥ iderdüm yaʻni niçe medḥ medḥ-i dil-peẕīr

Bir çürük şalğam gibi balğamla ṭolmış ḳucayı
Eyler idüm geh peleng ü bebr ü gāhi nerre şīr

Şol ḳadar rıfʻat virürdüm medḥüm içre anlara
Naʻl-i ḫınḳın māh iderdüm kendüyi māh-ı münīr

Ol daḫı inʻām idüp birḳaç direm inʻāmını
Başuma ḳaḳmaḳla yine başımuñ etini yir

Tuḥfem ü in‘āmını itseñ ḥisāb Allāh ḥaḳı
Kiminüñ eksük gelürdi kiminüñ ikisi bir

Şimdi ki ehl-i kerem ḫod bir direm virmez temām
İki yıl çekdürmeyince intiẓār içre zaḫīr

(B125b) Kiminüñ ḫod düteni dütmezdi ḥāşā kendinüñ
Yidügi geh sīr idi gāhi piyāz u geh penīr

(F173b) Sürme-i baḫşiş ne ışşı ide çeşm-i sāyile
İtmiş ola intiẓār va‘de-i iḥsān-ı ḍarīr

Kendü kesbüñden kepek virmek köpek teg nefsüñe
Şol çörekden yeg ki ola āb-ı rūyıyla ḫamīr

Pādişāh-ı heft-iḳlīm olmaḳ isterseñ eger
Cīb-i ḫırḳañ tācuñ olsun dāmenüñ olsun serīr

Ḳıṭ‘a-i diger : Bir ġarażsuz ḳulı gerçek bī-ṭama‘ irgürmedüm
(S87b) Az degüldür elli yıldur kā'inātı sāyirem

Yimedüm vaḳf etmegin bir müft baḫşīş almadum
Kiẕb idersem ḳavlüm içre ḳaltabān u fācirem

(A172a) Virmege destümde ḳudret yoġ ise çoḳ çoḳ şeker
Almamaḳda himmetüm vardur faḳīr-i ṣābirem

Hey'et ü ḥikmet uṣūl-i ‘ilm-i naẓm u neşr hem
Ḥaḳ budur kim her birinden bā-naṣīb-i vāfirem

Fenn-i ṭıb u fi‘l-i erkān u ḳavī vü emzice
Bunlaruñ tafṣīl ü tedḳīḳinde baḥr-i zāḫirem

(P177b) ‘İlm-i teşrīḥ ü ḳıyāfetde ayaḳdan başa dek
Ol ḥakīm-i ẕü'l-celālüñ ṣan‘atına nāẓıram

Şimdiki ʻaṣr içre aḳsām-ı riyāziyyātda
İbn-i Sīnā Aḥmed-i Būni vü Şeyḫ Cābirem

Şol ki ʻāridür feżā'ilden ne bilsün fażlumı
Nisbetümden ẓam ider ben bendeyi bir şā'irem

Şā'irem ammā nīçe şāʻir mücerred şiʻr ile
Aḥmedī vü Şeyḫī üzre şi'r ü meyle fāḫirem

MA'NEVĪ : Kendi mevlevī dersi meşnevīdür. Anuñçün maḫlaṣı Maʻnevīdür. Bunuñla ben bildügüm Maʻnevī ikidür. Ol Ḳonevī bu Selanikīdür. Bu Selanikīdür ki muṣḥaf-nüvis kātibdür. Zuʻmunca maʻrifete ṭālibdür. Şiʻrin ber-vech ile sūz u güdāz ve niyāz u ihtizāz ile oḳur ki işiden bī-iḫtiyār āh ider yāḫūd yanmayam diyü bir ṭaş ḳoltuğın penāh ider.

Maṭlaʻ : Devr ider Kaʻbe-i kūyuñda senüñ leyl ü nehār
Raḳs ider şemsī külāhıyle ḳamer mevlevī-vār

MA'NEVĪ-İ ŞĀNĪ : Ḳonevī vü mevlevīdür. Ekşer-i muʻammāya kūşiş ider. Ṭabʻı çāşnīden ḫāli ve leṭāfetden ārī degüldür. Bu ḳıṭʻayı faḳīre getürmişdür.

Ḳıṭʻa : Māh-ı bedr-āsā ṭolup cām-ı feraḥ encām-ı ʻıyd
Ehl-i ʻıyşa oldı hengām-ı neşāṭ eyyām-ı ʻıyd

İrdi ʻāşıḳlar şeb-i ḳadr-i viṣāle fi'l-meşel
Reşk-i rūz oldı yine gün yüzlülerle şām-ı ʻıyd

Nām-ı ʻıyd ile duʻā nāmuñ temām it Maʻnevī
Sözde maḳbūl u mübārekdür añılsa nām-ı ʻıyd

MUʻĪDĪ : Rūmilinde ḳaṣaba-i Ḳalḳandelendendür. Babası muʻīd olmağla Muʻidī taḫalluṣ idinmişdür.Ḳāżī-ʻasker Mīrim Çelebiden mülāzım olup baʻdehū ferāġat itmişdür. Niçe zemān Rūmda müẕebẕebü'l-ḥāl olup (F174a) geçinmişdür. Ḥac idüp baʻdehū gelüp Mıṣrda iḳāmet idüp Beytü'l-māl (B126a) kātibi iken dünyādan göçmişdür. Pūr-gū idi zuʻmınca bir dünyā bir oydı.

Mahzenü'l-esrār bahrinde Vāmık u 'Azrāsı ve ġayrı bahirlerde niçe manzūm hikāyesi vardur. Īrād olınan ebyāt rütbesine şāhidü'l-hāl u sebeb-i istidlāl olur.

(P178a)*Ġazel* : Ṭāli'üm nahs olduġı çarh-ı sitemkerden midür
(A172b) Başuma bunca belā dilden mi dil-berden midür

Defter-i 'uşşāka yazmışsın rakībi ṭutalum
Gel sen inṣāf eyle andan ol bu defterden midür

Velehū : Ġam beni öldürdi il şād olduġından baña ne
Ben yıkıldum ġayruñ ābād olduġından baña ne

Ṣalmayınca ben gedā üstine bir dem sāyesin
Kadd-i dil-ber serv-i āzād olduġından baña ne

Çün benüm hālüm görilmez biñ kez ölsem derd ile
Her kişinüñ ẓulmine dād olduġından baña ne

Biñ fesād eylerse tīġ urmaz yanuñda düşmene
Gözlerüñ adıyle cellād olduġından baña ne

Velehū : Yüz kızardup kālin aġlar çeşm-i giryānum saña
Varduġı oldur dem-ā-dem eşk-i ġalṭānum saña

Āsumāne āsitānuñ var iken baş egmezem
İntisābum sañadur devletlü sulṭānum saña

Velehū : Gitdi Mu'īdī eş'ārı kaldı
El-'ömrü fāni ve'l-hattu bākī

(B126a) MAKĀLĪ : Vilāyet-i Anaṭolıdandur. Nāmı Bustāndur. Kaṣā'id-i ekābir-i 'Acemī kemā-yenbegi tetebbu' itmişdür ve eş'ār-ı selefde mümāreseti olup naẓm ile teṭabbu' itmişdür. Hüsn-i haṭṭa dahı mālikdür ve şi'ri muhkem ü metīn dimek meslegine sālikdür. Bahr-i mütekāribde muṣanna' ü maṭbū' kaṣidesi

vardur. Maḳbūl-i aḳrān vesā'ir eş'ārı der-pesendīde-i yārān bu maḳūle ebyāt maḳālāt-ı Maḳālīdendür.

Şi'r-i ū : Zülfüñ ki 'ārıżuñda yatur çīn-be-çīndür
Mehde sevād-ı şehper-i rūḥü'l-emīndür

Ol ḫaṭṭ-ı nev-demīde ile rūy-ı lāle-reng
Bir bāġdur ki dā'iresi yāsemīndür

Dihkān-ı ġam eküp biçe toḫm-ı belāñı tā
Şemşīrüñ açdı sīnemi bir nev-zemīndür

Ben ey Maḳālī gülbin-i bāġ-ı melāmetem
Her tāze dāġ-ı sīne gül-i āteşīndür

MAḲĀMĪ : Sirozīdür. Maḳām-şinās u elḥān-ı istīnās olmaḳ taḳarrübüyle Maḳāmī taḫalluṣ idinmişdür. Ba'ż-ı yerlerde ḫaṭīb olup Sulṭān Aḥmed-i merḥūma imām olmış ba'dehū serāy-ı sulṭānīde içoġlanlarına ḫāce olup İbrāhīm Paşa-yı merḥūmuñ ve İskender Çelebinüñ oġlanlarına ta'līm-i Ḳur'ān ve ġınā vü elhān ile be-nām olmışdur (P178b). Ammā edvārda gerçi ol devrde meşhūr imiş lākin āṣārda ba'ż-ı rāz-berīleri ve Ḥasanoġlı türkilerinden az berileri vardur. Ecel ki küçek ü büzürg bilmeyüp 'Irāḳ u Iṣfehān u Ḥicaza (S88a) (A173a) ḳaçup Şāhenīn ḥiṣārlara girenlere nāḫun-ı mevt ile şehnāz ider. Maḳāmīnüñ rāst (B126b) gerdāniyyesin (F174b) aldı fetḥ-i Baġdadda 'Acem seferinde ḳaldı. Mihrī ile mu'āṣır ve Sulṭān Aḥmed āsitānında biribiriyle mu'āşir imişler ezilmek üslūbında Mihrīye bu ġazeli göndermişdür.

Ġazel : Ḥüsnüñdür āfitāb anuñ māh gencidür
Ḳaddin mehüñ hilāl iden ebruñ rencidür

Naḳş itdi levḥ-i ḥüsnüñe ṭāvūs ḳuyruġın
Ṣankim berāt-ı ḥüsnüñe zülfüñ nişāncıdur

Ḫaṭṭ-ı 'ıẕār u ḫāl-i ruḫ u zülf ü kirpigüñ
Her biri ḫaste dillere bir ḳara ṣancıdur

Mihrî 'aceb mi mihrüñi sînemde şaklasam
Dil şehriyârınuñ hele gör key güvencidür

'Ahdüm budur ki büseñe karşunda cân virem
Şun leblerüñi şanma Makâmî yalancıdur

Cevâb-ı Mihrî : Ne hüsnüm âfitâb u ne hod mâh gencidür
Ne kaşlarum kemân u ne zülfüm nişâncıdur

Şimdengiru Makâmî bizüm büsemüz hemân
Yıllarla yürek ağrısı ishâl-i rencidür

Her âsitâne yüz sürüyü büse cerr ider
Bu bâb içinde Mihrîde senden dilencidür

Bu ġazel daḫı anuñdur.

Ġazel : Dürişdüm dil-berâ 'ışkuñda yavlak
Velî 'ışkuñ kitâbı dersi muġlak

Kimi vaşluna dil virür kimi ser
Benüm cânuma yiter gücüm ancak

Ne eşek başıdur her yirde aġyâr
Dikilür dil-berüñ bâġında andak

MELÎHÎ : Beyt : Yâ Sinobî yâ Kastamonîdür
Âlemüñ bâri zü-fünûnıdur

Rûmda tekmîl-i kemâl idüp ba'dehû 'Aceme varup niçe efâżıla mülḥak ve Ḥorasanda Câmî ile hem-sebak olmışdur. Yine Rûma gelüp ṭarîk-i dinde giderken sû-i ef'âli şem'-i hidâyetden iktibâsa mâni' olup gümrâh olmış işi tebâh ve ḫarâbât aña câygâh olmış. Meyḫâne künci eline girse küp düşerdi (P179a) ve yıllarla eski ḥaşır döşerdi. Âḫir meyḫâneden meyḫâneye kadeh-cer eri olup ve ehl-i bezmüñ rîze-i sofra-ber-âver نعوذبالله من الخذلان ونتوب اليه من

العصيان Cāmī-i merḥūm bu ḥālden ġāfil bunı fikr ider ki Melīḥī Rūmda bir müte'ayyin fāżıl ola (A173b). Ba'ż-ı resā'ili ile Meveddet-nāme ıṣdār ider Melīḥī-i derdmende ḫarābatda virdüklerinde biz de bu maḳūle nesneyi (F175a) ele almaġa liyāḳat ḳalmadı diyü ele almaġa i'tiẕār ider. Biraz aḥvāl-i perīşānından aġlayup aġızdan du'ā vü şenā gönderüp tevfīḳ-i müyesser olmaġçün ḫayr du'ā eylesün diyü tażarru' ü niyāz-ı īẓhār ider. Keẕālik bizüm 'aṣrımuzda daḫı Monlā Manṣūr-ı 'Acem dirlerdi bir fāżıl var idi ḳıl u ḳālde her fennüñ mū-şikāfı idi. Mesā'il-i meşk ile, ḥalline naẓara iḥtiyācı yoḳ bir naẓar itmek kāfi idi. Ḫuṣūṣā nefes-i nāṭıḳası fenn-i manṭıḳa muvāfıḳ olup mıntaḳatü'l-bürūc altında bir anuñ naẓīr-i manṭıḳı bulunmazdı. Ḥükmde ḫod ḥükm olsa ḥükmine muḫālefet alınmazdı. Mübārek Şāh-ı Manṭıḳī zinde olsa buña mübārek bāde gelürdi ve Ḳuṭb-ı Şīrāzī bunuñ dā'iresin bilse fenn-i mantıḳda ṭaleb-i izdiyāda gelürdi (B127a). Sinni daḫı kühūletde belki ḳurb-ı şeyḫūḫatda idi. Bu cümle ile nişīmeni ḫarābāt ve mesīresi Ġalaṭada deyr ü sünnāt idi. Yahūdī ḥakīmzādelere manṭık ve ḥikmet ta'līm iderdi. Muḳābelede alduġı sīm ü zeri bir uġurdan meyḫāneciye teslīm iderdi. Meyḫānede ol deñlü eglenürdi ki meyḫāneci evvel *akçe dükendi* diyü 'arż iderdi. Yine oturup bir ol deñli daḫı ḳarż iderdi. Mu'allemlerinüñ evlerinde temiz şarāblar ve semiz kebāblardan ẕevḳ itmezdi. Çaḳ meyḫāne küşesinde küp dibinde yatmayınca ve dürdiden gibi şarāb içine batmayınca destār-ı çirkini mey ile ālūde ve çehre-i murdārı ḳay ile (P179b) pālūde olmayınca cü'al gibi levş ü revş içinde nihān ve dehānın yalamaġa gelen kilāb-ı meygede ile hem-zebān olmayınca gāhi ki olaydı kendiden aña hey çekerdi derd-i dilden küynükli āhı keserdi cavk-ı kerrūbiyāna rāhı dūd-ı siyāhı itdügi külāhı ve ḥāl-i tebāh u baḫt-ı siyāhın egüp şöyle aġlardı ki meclis-i zevraḳları gözi yaşında fülk-i minvāl dönerdi ve dūd-ı āh ile meyḫāne çār-ṭāḳı yil degirmenine dönüp felek-misāl dönerdi. Sūz-ı sīnesine şem'-i meclisüñ içi küynürdi ve tünd-bād-ı (S88b) āhından (F175b) çerāġ-ı māh söyünürdi. Elinde bir kāse-i şınıḳ kendi ḳan mest ve evḳātın ḥāline münāsib ebyāt u ḫurūf emsāl ü (A174a) ḥikāyātla gāh baḫt-ı bed-aḫterden şikāyet ve gāh te'ācīb-i ḳażā vü ḳaderden ḥikāyet eylerdi.

Beyt-li-mü'ellifihī : Ḫaṭṭı bozulmış şarāb-ı nāba düşmişdür cüz'üm
Oḳumaġa yazmaġa yüz yumaz ey ḫāce yüzüm

Evā'il-i keyfiyyet-i şarāb ile olan zemān-ı neşāṭ u inbisāṭın beẕl-i ma'ārif ve neşr-i 'avārife maṣrūf idi. Ba'dehū eş'ār-ı ṭarab-engiz ve esfār-ı neşāṭ-āmīze

meşğūl u meş'ūf idi Merkūm Monlā Melīhī kulağında bir dāne inci küpelü dilbere rāst gelüp bu beyti diyüp okudukda

Beyt : Müşteri oldı göñül bir şanem-i meh-çehre
Ki benāgūşına bir dāne şüreyyā şalınur

Dil-ber tündlük idüp bir ţabanca urup ağzından burnından kan geldükde bedīheten bu beyti dir.

Beyt : Lebinsüz her ne mey ki içdüm ise
Urup bir sille burnumdan getürdi

MÜ'MİN : Rūmilinde Prizren nām kaşabadandur. Nehārīzādedür. Kendiye vü şehrine vü şi'rine i'tikādı hadden ziyādedür. Her zemān Prizreni şehr-i pür-zerrīn diyü yād eyler ve kendüyi selef-i şu'arā-yı 'Acemden Cāmī vü Ḥāfıża mişāl-i i'tikād eylerdi ḥatta bu beyti dimişdür.

Beyt : Ḫoş vilāyet ehlisin Mü'min bileydüñ menzilüñ
Şehr-i zerrinden misin yoḫsa Buḫārādan mısın

Dānişmend olup Müfti Sa'di (P180a) Çelebiye irtibāţ eyledi ba'dehū sarāyda Baltacılara ḫāce oldı (B127b) ḫalkdan 'uzlet idüp artuk 'ulemā ile ne şoḥbet ve ne iḫtilāţ eyledi. Tekrār şevke geldi niçe yıl manşıb hevāsında yildi def'āten vāḥideten gāh kırk akçe medrese istedi gāh elli gördiler ki cünūnda ẕū-fünūn idügi besbelli gāh ḫoş diyü rīş-ḫand itdiler gāh va'īd-i zencīr ü bend ile pend itdiler andan daḫı ferāğat itdi altı akçe zevā'id akçesi itdiler kanā'at itdi. Her zemānda destārı çirkin ve cāmesi çāk libāsı gendīde vü giribānī vü saḫnāk idi. Rūyı nā-şüste ve rīşi jülīde ve ser-i bi-sāmānı nā-trāşīde idi. Libāsı sabun nedür bilmezdi meger (F176a) koynına şabunı helvāgīre ve destārı şarıdan fark olınmazdı meger kimesne mātemīdür diyü şemle iḥtimāli vire. Zu'munca Şāh Nejād geçinürdi. *Ceddüm Kefere umerāsı içre meşhūr ve tevārīḫ-i Keferede (A174b) Sāfūr dimekle mesfūrdur* diyüp ögünürdi. Ḥatta **Şāh-nāme** baḥrinde **Sāfūr-nāme** kitābı vardur 'adedde se-hezārdur ve erkān-ı ḫamse-i İslāmiyyeyi daḫı nażm idüp Rüstem Paşa merḥūma virmişdür. Nażm u nesrde mü'ellefātı

hakīr bildügüm desteye irmişdür ve bi'l-cümle şā'irdür. Nazma kādirdür Şehnāmesindendür. Der-vaşf-ı şahrā-yı pür-şemer

Beyt : Olupdur o göllerle şahrā yine
Hezār ābgīneli bir āyīne

Der-kārzār : Ney-i nīze irdükçe şarşar-mişāl
Söyinürdi kandīl-i 'ömr-i ricāl

Der-vaşf-ı 'aş-ı 'imāret : Efendi 'ahd-i 'adlüñde revā mı
Harāb ola yıkıla bir 'imāret

Fodlası yenilmez yahnisi çig
Ta'āmında leṭāfet yok melāhat

Pilavınuñ şorarsan dānesini
Siñirmek mu'cize yutmak kerāmet

(B127b) MİHRĪ : Adı ve mahlaşı Mihrīdür. Mihr-i zuhūrınuñ Amasiyya şehridür. Ol sebebden Āfitābī ile hemşehridür. Egerçi zendür ammā ol nā-merd nice merd-i meydāna (P180b) çifte-zendür. Nitekim Necātīye ta'rīż idüp dimişdür. Necātī dimişdür ki

Beyt : Tek yirde gökde zerre kadar minnet olmasun
Örti döşek Necātīye bir būriyā yeter

Mihrī dimişdür.

Beyt : Sen ey Necātī ister iseñ būriyā döşek
Yār işiginde Mihrīye bir kurı cā yeter

المرات عورت mūcibince ol setire mestūre imiş ammā āvāz-ı hüsn-i 'arūs-ı ṭab'ı tutık-ı ufuk-ı hicābdan ṭulū' idüp eş'ārı hüsni gibi meşhūr imiş. Ol āhū kemend-i eş'ārla ve tīr ü kemān-ı kilk-i 'anber-nisārla belāğat vādilerin şikār ve

Beyt : ولا التانيث لاسم الشمس عيب

ولا التذكير فخر الهلال

mażmūnın kendüye penāh u ḥiṣār idinürmiş. Nitekim dimişdür

Nażm : Çünki nāḳıṣ-ı ʻaḳl olur dirler nisā
Her sözin maʻẕūr ṭutmaḳdur devā

Bir mü'ennes yeg durur k'ol ehl ola
Biñ müẕekkerden ki ol nā-ehl ola

ʻArāyis-i ebkār-ı maʻānīyi mihr-i nażm ile kendinüñ idinüp ḥacle-i taṣarrufına getürmişdür. Güzeller vaṣfında olan ḫūb şiʻrlerde Yūsuf ḳızlıġı vāḳıʻ olup (S89a) bikr maʻnālara ricāl-i şuʻarā aş yirerken ol ʻavratlıġla ucuz düşürmişdür. Egerçi eşʻārında (F176b) nā-maḥrem sözler bulunur lākin ol ḥayż-ı ricāl ḳabīlindendür. Ve nāḳıṣ edālar görürler ol eṡerden mü'eṡṡire istidlāl (A175a) ḳısmındandur. Ve bi'l-cümle (B128a) alçaḳ degül şiʻri miyānedür. Ve yazısı ḳız naḳşı ve inşāsı rū-sübyānedür. *Erkek arslān arslān dişi arslān arslān degül mi* diyü şāhidbāzluḳdan ḫāli degül imiş. Bir zemān ḳāżī-ʻasker olan Mü'eyyedzāde ki Amasiyyalıdur tāze iken anuñla evvel āşināluḳ baʻdehū ʻışḳ ile rūşenāluḳ taḥṣīl idüp ṭarafeynden muḥabbet olmış. Ṣoñra Mü'eyyedzāde ki Ḫātemī taḫalluṣ ider ḳāżī-ʻasker iken Mihrī gāhi gelüp mülāzemet ider. Merḥūm kināye vü telmīḥ ile māceraya işāret ider (P181a). Mihrī bu beyti dir gönderür ki

Beyt : Sen yalāndan Ḫatemī ʻāşıḳ geçürdüñ Mihrīye
Şümme vallāhi seni Mihrī sever oġlāndan

İskender nām dil-ber ile ḫod aḥvāli meşhūrdur. Bir seḥergāh Mihrīnüñ nażargāhında görindükde bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Ḫābdan açdum gözüm nā-gāh ḳaldurdum seri
Ḳarşuda gördüm ṭurur bir māh-çehre dil-beri

Nūr aḳar gördüm cemālinden egerçi zāhirā
Kendüsi beñzer müselmāna libāsı kāfiri

İrdi çün āb-ı ḥayāta Mihrī ölmez ḥaşre dek
Gördi çün ẓulmet şebinde ol ʻıyān İskenderi

Merḥūm Güvāhī ile daḫı mu'āṣır ve biri biriyle laṭīfeleri barışur imiş. Bu ḳıṭ'ayı yazup Mihrī Güvāhīye göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Cihān içinde bir ḫūba Güvāhī
Seni Ḥaḳ mübtelā ḳılsun İlāhī

Taḳup boynuña zülfi rismānın
Zenehdānında ḳılsun saña çāhı

Lebi cām-ı meyinden yād ḳılsun
Seni meclisde bir boynı ṣurāḫī

Ser-i zülfine berdār itsün āḫir
Seni bir ḥüsn ilinüñ pādişāhı

Me'ālin işbu naẓmuñ ger ṣorarsañ
Nedür dirseñ Güvāhīnüñ günāhı

Bir iki beytüñ ile Mihrīyi sen
Niçün yād eylemezsin gāh gāhi

Bu cümle ṣāhidbāzluḳla zen-i dünyā gibi kimesne andan murād almamış ve cām-ı 'ışḳdan ġayrı ḥarīm-i ḥürmetine yād ayaḳ girmeyüp genc-i nühüfte beḫil eli ṭoḳınmayup zer ḳuvveti ile 'anberīneden özge nesne boynına ḳol ṣalmamışdur. Dünyāya ḳız geldi ḳız gitdi. Ḥarāmdan İskender ile töhmet itdüklerinde dimişdür.

(A175b)*Beyt* : Nice İskenderi la'lüm zülāli
Ṣuya iletdi vü ṣusuz getürdi

(F177a) Ol vaḳt Eyyüb müderrisi olan Paşa Çelebi Mihrīyi ḥelālige istedükde bu ḳıṭ'ayı Ẕātī dimişdür.

Ḳıṭ'a : İşidüñ istemiş Mihrīyi Paşa
Aña ol kendüyi rām eylesün mi

Niçe yıldur oruc ṭutar bu miskīn
Eşk-i sikiyle bayrām eylesün mi

Eş'ār-ı ū : Cān virürken saña be-hey kāfir
Bir naẓar ḳıl baña be-hey kāfir

Sen gül idüñ çemende ben bülbül
Ol zemānı añ a be-hey kāfir

(P181b)*Velehū* : Āteş-i ġamda kebāb oldı ciger döne döne
Göklere çıḳdı duḫānumla şerer döne döne

Ḫāk-i pāyuña yüzin sürmek içün şems ü ḳamer
Ser-i kūyuña gelür şām u seher döne döne

Ġazel : Dergehinde ol şehüñ ma'lūm olaydum kāşki
Ḫidmetine yüz sürüp maḫdūm olaydum kāşki

(B128b) Gülsitānında ben ezhār olmadum çün dostuñ
Būstānında piyāz u ṣūm olaydum kāşki

Göyinünce ḳahr-ı a'dā ile dil micmer gibi
Cevr-i yār ile yanaydum mum olaydum kāşki

Ta'n-ı nādāndan yüri sen eyle zāhid iḥtirāz
Ḥaşre dek ben 'ışḳla meẕmūn ola idüm kāşki

Velehū : Firāḳuñla viṣālüñle dil-i mehcūra ey dil-ber
Olur her nār bir gülşen olur her gülsitān āteş

MĪRĪ : Ḥamīd ilinden adı Emru'llāh kendi Ḳınacı Ḳāḍī dimekle ma'rūf u meşhūrdur ammā maḫlaṣı Mīrīlikle mesṭūrdur.

Mıṣra' : Ḥaḳ Te'alā bi-minne'l-a'lā

anuñ ṣulbında neṣalāyet ḳomışdur ki her ḳatre-i nuṭfesi bir vaṣfda nuṭḳa gelmez baḥr-i bī-girān olmışdur. Ve her bir oğlınuñ ẓuhūrında dil ü cānı mıṣdāḳ-ı يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان olmışdur ki biri 'Ali Çelebidür ki 'an ḳarīb ism-i sāmisi ile bu cerīde-i mu'anven olur. Ve biri Müslim Çelebidür ki (S89b) sābıḳan meẕkūrdur. Ve biri dahı 'Abdu'rrahīm Çelebidür ki ol dahı maḥallinde mu'ayyen olur. Merḥūm diyār-ı 'Arabda civār-ı Şām u Ḥalebde ḳāḍī olup Piçinede yüz elli

1 akçe ile ķāḍī iken manṣıb-ı ḥayātdan ķażā-yı vaṭar ve iķāmet niyyetine diyār-ı āḫirete sefer itdi.

Maṭla'-ı ū : A'żāmuñ uşatsun süñügün seng-i melāmet
Tā virmeye dendān -ı seg-i dil-bere zaḫmet

Velehū : İmrenme görüp surḫ-ı pilāvın ümerānuñ
Ḫūn-ı cigerinüñ eşeridür fuķaranuñ

Rüstem Paşa-yı merḥūmuñ def'a-i şāniyede (A176a) vezīr olduġına bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Be-devām u şebāt

MEYLĪ : Burusalıdur. Ehl-i sūķdan bazzāzdur ammā elinüñ ayaġınuñ şınıġın şarmaġa on arşun bez azdur. 'Aceb sırdur ki bir gözi kördür ve bir eli ķolaķdur ve bir ayaġıdur saķat ġalaṭ itmez isem aña beñzer var ise şeyṭāndur faķaṭ

Şi'r-i ū : Murġ-ı dil ey yüzi gül kūyuña varmaġ ister
Ṭalbınur bāl u peri yoġ iken uçmaġ ister

Cān virür leblerini öpmege yāruñ Meylī
Şanmañuz siz anı kim būseyi aylaġ ister

Virdügi rıf'ata ey dil feleküñ aldanma
Seni bir lu'b ile ol gökden uçurmaġ ister

MEYLĪ-İ ŞĀNİ : Bu Meylī Miḫalıçlıdur. Adı Muṣṭafādur. Emīrdür. Ümenā ķısmından idi ferāġat itmişdür kendi yaġı ile ķavrulup çift ü çubuġu ile ķanā'at itmişdür.

(P182a) *Maṭla'-ı ū* : İki ebruñ arasında görinen ḫāl-i cebīn
Sidreden pervāze şan bāl açdı Cibrīl-i emīn

MEYLĪ-İ ŞĀLİŞ : Novaberdedendür. Adı Meḥemmed kendi ḳāḍīzādedür. Zihni küşāde (F177b) ifrāṭ ile ḳābil küşiş-i ma'ārife mā'il cevān-ı āzādedür. Ma'ārife keşret-i meylinden maḫlaşı Meylī ve ol Meylīlerüñ ser-i ḫayli anlar degül ekşer-i aḳrānı anuñ ṭufeylidür. Eger rūzgārı hem-vār ve bir mürebbī aña mu'āvin-i rūzgār ola idi şi'rde be-nām u maḳbūl-ı enām ola idi.

(B129a)*Şi'r-i ū* : Nice teşbīh ideyüm gün yüzüñ ey meh aya
Yed-i beyżāya müşābih ola mı her aya

Gözimüñ yaşına ġarḳ oldı yeşem kāläsı
Tācir-i 'ışḳ olalı oldı telef sermāye

Velehū : Meylī yaḳıne dek ben yoḳ ẓann iderdüm aġzın
Maḥv itdi var olsun la'l-i lebi gümānum

Velehū : Ḫāne-i aġyārda çoḳ dürlü efkār eyledüm
Dostlar dirler tefekkür-ḫānedür ḥāşā ḫalā

Faḳīre getürdügi ḳaṣīdedendür bu ebyāt.

Şi'r : Ṭūr-ı gülşende du'ā ḳıldı çü Mūsā-yı nesīm
Geçdi Ḳārūn-ı şitānuñ yire sīm-i ḫāmı

Geçdi devlet ile evreng-i zümürrüd renge
Sebz-vāri ṣanasın aldı şeh-i İslāmı

MESĪḤĪ-İ ERMENĪ : Bu Mesīḥī Ermeni ve Amidīdür. 'İsāyī idügine maḫlaşı şāhidīdür. Cevān-ı endek-sāle vü ḫūb-rūy u ta'līḳ-nüvīs ü Fārisī-gūy idi. Ticāret vāyesi ile ve elinde olan endek-māyesiyle Rūma gelüp İstanbul ü Edirnede niçe yıl ṭurdı āḫir ticāret ile Venedige girdi Freng dil-berlerine şīfte olup (A176b) sermāyei meṭā'-ı 'ışḳa virdi. Rūma gelmege mecāl muḥāl olıcaḳ nā-çār anlaruñ ṭavr u āyīnin iḫtiyār itdi ve tersā-peçelere Fārisī vü Türkī luġat u ḫaṭṭ ögredüp mu'allim u mü'eddib olup ḳarār itdi.

Şi'r-i ū : Bülbülüñ şūr u figānın görüben eylediler
Ġonce-i nāza tebessüm gül-i aḥmer ḫande

Her kişinüñ ki geçer yāri ile ḫoş vaḳti
Ṭāli' ü baḫtı irür o kişinünn ferḫunde

(P182b) Ey ḫoş ol vaḳt-i Mesīḥī ki senüñ
Ḥāliñġa düzdīde baḳup eyleye şeker-ḫande

Velehū : Yine dil bülbülünüñ ġulġulı bar
Ġalibā tāze açılġan güli bar

Zāhid Ka'be vü meyḫāne manga
Lā-cerem her kişinüñ bir yolı bar

Velehū : Ṣoyunup 'uryān olup görgeçde cānān toncuga
Ten libāsın çāk idüp girmek diler cān toncuga

ḤARFÜ'N-NŪN

NĀLĪŞĪ : Filibelidür. Ḥāletī 'Abdu'llāh Çelebinüñ süḫtesi ve ḫānḳāh-ı ṭaleb-i 'ilmde çerāġ-ı efrūḫtesidür. Ḳapluca medresesinde dānişmend iken esbābı uġurlanup ḳuyruġı vü ḳanadı kesilmiş ḳuşa döndi. Bir medreseye daḫı pervāzdan ḳalkup ferāġat şāhsārına ḳondı. Keyfiyyet-i berş ġalebe idüp evvel ümerā-yı berşden oldı āḫir mevtine kemiyyet-i keyfiyyet sebeb olup şühedā-yı berşden oldı.

Maṭla'-ı ū : Māh-ı nev ṣanma ṣafaḳla giydi çerḫ-ı pīre-zen
Al eyindirikli ṣırma yaḳalı gök pīrehen

(S90a) NĀMĪ : Üskübīdür. Beñli Memi dimekle ma'rūf Üskübīlerde ḳābiliyyet-i ṣan ve luṭf-ı ṭab' ile mevṣūfdur. Bu ġazeli ḫūb vāḳı' olupdur.

Ġazel : Dem mi vardur gözlerüm yaşını 'umman eylemez
Ol peri baña çoġ iş eyler hemān ḳan eylemez

Ḫātem-i la'l-i lebiyle aldı dil iḳlīmini
(F178a) 'Asker-i mūr ile bu fetḫi Süleymān eylemez

NEBĀTĪ : Aḳça Ḳoyınlıdan bir kimesne imiş. Kelimātından taṣavvufa çalışmış ṣofī belki ḥurūfī olmaḳ fehm olınur. Egerçi eş'ārı İlāhī-gūnedür ammā şāhī-gūnedür. On beş yıl miḳdārı Engürüsde (B129b) esīr ve giriftār-ı pāy-bend ü ḳayd-ı zencīr olmış. Ba'dehū ḫalāṣ olup Nigbolıya gelüp ḥudūd-ı ṣelāṣīn ve tis'ami'ede bir miḳdār anda İskele kātibi olup eglenmiş andan ne cānibe gitdügini kimesnenüñ ma'lūmı degüldür. Ekṣer-i eş'ārı anda (A177a) şāyi'dür. Faḳīr temām-ı dīvānın gördüm. Ve naẓm u neṣrde ba'ż-ı dāstānın gördüm اشدالبلا على الابينا mażmūnın naẓm idüp maḥbūs olduğın bu vech ile iş'ār itmişdür.

Naẓm : Yanuñca yürürdi püse nüse
(P183a) Āḫir ṭutup atdı Engürüse

Ḳıldı ḳamu varluğıñı tārāc
Ḥabs eyledi ḳodı yalın u ac

Küfr ehline eyledi giriftār
Yār ağladı güldi cümle ağyār

Urdı ayağuña āhenīn bend
K'ol bendle olasın ḫıredmend

Ṭomruḳ ayağuñda elde zencīr
Boynuñdağı ṭavḳ içün ne tedbīr

Bir na't terci'i daḫı vardur ki

Bend : Şükr ey sultān-ı dīn ḳapuñda ḳul itdüñ beni
Ḳulluğuña ḥamdülillāh kim ḳabūl itdüñ beni

Velehū : Çü ḳıldı şerbet-i vaṣlın şarāb-ı hicrān telḫ
Şunar ise Ḥıżr olur baña āb-ı ḥayvān telḫ

Velehū : Şu deñlü ḥażret-i ʻizzet-meʼāba müştāḳız
Ki düşde görmek içün anı ḫāba müştāḳız

Velehū : Her bir hevā-yı leẕẕet gitdi dimāġ-ı cāndan
Gitmez hevā-yı vaṣluñ illa hevā-yı vaṣluñ

Velehū : Nefs-i şūm ucından oldum āsitānuñdan baʻīd
Ravżadan Ādem çıḳup gitmezdi şeyṭān olmasa

(B129b) NİŞĀRĪ : Sirozīdür. Şuʻarānuñ rind-i cihān-sūzıdur. Ṭarīḳ-i ʻilmi tekmīl idüp merḥūm Ḳadri Efendiden mülāzım olup ḥālā ḳāḍīdur. Eşʻār-ı Türkīde Ḫısset-i Şürekā vü Muzāḥamet-i Ekiffādan tenezzüh idüp bir zemān Fārisī şiʻr tetebbuʻ itdiler. Dīvān-ı Ḥāfıẓa temām naẓāʼiri vardur. Ḥālā ol berzaḫdan daḫı geçüp Fuṣaḥā-yı ʻArab eşeri üzre eşʻār-ı ʻArabiyye-i ġarībe istiḳṣā idüp ekṣer ʻArabīdirler. Egerçi bu mecmūʻa fuṣeḥā-yı ʻArab ve büleġā-yı ʻAcem evṣāfından ḫālīdür ammā teyemmünen vaṣf-ı ḥālleri icmālan bu naġz-ı ḫaṭṭ u siyāh-çerde dil-berüñ ruḫsārında zīnet ḫālīdür.

Şiʻr-i ū : خلاق قادر ازلى بلطفه
بنى قصور عزك فى شرف الوهاد

Velehū : ابن ذكا خدهكا من كفر جعده
غيهب ليل صدغته صاتر صبح حده

صبح وصاله لمن مات بظل هجره
يوم عداده لمن كان على و داده

فى شرف و بهجت صار فريد عصره
ظل وحيد دهره باب فيج وحده

احمدللذى له ملك عوالم الورى
عند جوار لطفه صار جليس عبد

احزننى ببعدهاب هجنى بقربه
غمنى الذهاب قد افرحتى بعوده

(A177b)*Ġazel-i Türkī* : Ṣofiyā var oda ur ḫānḳah-ı nāmūsı
Zāhidā gel yile vir ṣavma'a-ı sālūsı

(P183b) Bend-i zencīr-i ġam itmişdür o Leylā zülfüñ
Dil-i Mecnūnumızı silsile-i gīsūsı

(B130a) Nice germ olmayalum başda hevā-yı zülfüñ
Dil-i sevdāzedeme mirvaḥa-i ṭāvūsı

Zülf-i dildārı cefā kişverinüñ sulṭānı
Çeşm-i fettānı belā 'askerinüñ cāsūsı

(F178b) Ey Nişārī yüri vaṣṣāf-ı cemāl-i yār ol
Ḳo ḥikāyāt-ı Cem ü Ḫüsrev ü Keykāvūsı

NECĀTĪ : Edirnelidür. Adı 'İsādur. ˆḤaḳ budur ki Rūmda melikü'ş-şu'arādur. Necātī-i merḥūm *ḫüsrev-i şu'arā-yı Rūmdur* diyü Monlā İdrīsüñ Tevārīḫ-i Āl-i 'Oşmānında merḳūmdur. Merzbūm-ı Rūmı Necātī şi'r ile bülbül bustānına ve ṭūṭī şekeristānına döndürmişdür. Elḥaḳ naẓm-ı Necātī Rūmda fenn-i şi'rüñ māddeü'l-ḥayatı ve şu'arā-yı Fürsüñ seng-i ṭa'nı zaḫm-ı bī-raḥmından şu'arā-yı Rūmuñ sebeb-i necātıdur. Egerçi Aḥmed Paşa bu fende evḥaddür (F179a) ve maḳādīr-i şu'arā tetebbu' olınduḳda yine żamīr aña rāci' olmaḳda mıṣdāḳ-ı el-'avdü Aḥmeddür. Ammā Necātī ile farḳı mu'cize vü siḥr münāsebeti ve nūr-ı şems ü pertev-i şem' mübāyenetidür. Şu'arā-yı selefüñ biri daḫı Ẕātīdür. Lakin şu'arānuñ ḥaḳḳında keddle kesb ile taḥṣīl olınmış emr-i 'ārıżı ve Necātīde tekellüfsüz ü taṣallufsuz emr-i ẕātıdur. Necātīnüñ ṭab'ı çālāk edāsı pākdur. Şi'ri yek-dest ü hem-vār ve naẓmı selīs ü çāşnidārdur. Her beyti mişl-āmīz ü pür-maġz ve ekṣer-i ḫayālleri bikr ve ma'nāları naġzdur. Ve bi'l-cümle şu'arā-yı Rūma üstād-ı evveldür. Ve eş'ārı dillerde ḍarb-ı meşeldür. Ol zemān şu'arāsı içinde böyle laṭīf-edālı rengīn şā'ir ḳopmaḳ nevādirdendür. Ve Rūmda şi're evvel ol temel urup reşk-i bāġ-ı İrem bir ḳaṣr-ı Ḫürrem eyledi ki aña inkār-ı Leccāc fehm-i ḳāṣırdur. Edirneden bir ḳarıcıġuñ ḳulı ve oġulluġı imiş. Terbiyyet idüp tertīb üzre taḥṣīl-i ma'ārif itdürmişdür. Monlā Laṭīfī Ḳasṭamoni-nāmesinde (A178a) Ḳasṭamonilidür didügi ve āḫir lafẓ ile istidlāli ve şi'rinde Temennā ḳayası (P184a) ve ölü ḥelvāsı meẕkūr olmaḳdan Ḳasṭamonili olmaġla intiḳāli 'aḳl-ı selīm ḳatında ma'lūmdur. Zīrā Amasiyyada daḫı Temennā ḳayası

(P184a) olduğı (S90b) ve ekşer-i Anaṭolı şehrlerinde ölü ḥelvāsına naṣīb didükleri meczūmdur. El-ḳıṣṣa merḥūm Necātī sinn-i bülūġa çünki bāliġ olur taḥṣīl-i ʻulūm-ı āliyyeden fāriġ olur. Sulṭān Meḥemmed devrinüñ evāḫirinde ḫaṭṭ u imlāya ve şiʻr ü inşāya heves idüp ṭarab-engīz naẓmlar söyler ve meṣel-āmīz ġazeller dir. Cevdet-i ṭabʻı ve selāmet-i selīḳası nümāyān olur. Ḥatta Sulṭān Meḥemmed nāmına ḳaṣīdeler virüp şuʻarā içinde ṣaḥib-ʻunvān olur. Naḳşī Çelebi Necātīnüñ oġlı Ḥüseyin Çelebiden rivāyet ider ki bir gün merḥūm Necātī

Maṭlaʻ : Eşer itmez n'idelüm āh-ı seḥergāh saña
Meger inṣāf vire dostum Allāh saña

Bu ġazeli diyüp Sulṭān Meḥemmed-i merḥūmuñ Çegrāġī nām bir nedīminüñ başına soḳar ol daḫı meclis-i şāhiye varduḳda Sulṭān Mehemmed anuñla şaṭranc oynayup eşnā-yı luʻbda (B130b) kāġıdı başında görüp alup oḳıduḳda evvel yedi aḳçe ʻulūfe ile dīvān kātibi ider. Sulṭān Meḥemmed fevt olur. Sulṭān Bāyezīd pādişāh-ı vaḳt olur (F179b). Evlādından Sulṭān ʻAbdu'llāh sancaġa çıḳup Necātī aña kātib-i dīvān olur. Sehl zemān geçmedin şehzāde giriftār-ı ser-pençe-i mevt olur. Necātīnüñ āmālı hep fevt olur. Şehzāde ḥaḳḳında

Terciʻ : Dilā ceride-i ülfetden aduñ eyle tırāş
Ḳalender ol ki mücerredler ideler sābāş

diyü merşiye diyüp Sulṭān Bāyezīda ışdār ider ve niçe ḳaṣīdeler daḫı virüp şiʻrde ḳudretin iẓhār ider. İttifāḳ Sulṭān Maḥmūda Maġnisa sancaġı virilür. Ana bir kimi orancı ve kimi miyāncı olur Necātī aña nişāncı olur. Ṭāliʻine saʻādet ve māl u menāline vusʻat gelür. Şehzāde ḳatında ḳarīb ve erkān yanında raġbet bulur. Muṣāḥib daḫı olup şiʻri kemālin bulur (P184b). Envāʻ cā'izelerin alup berr ü nevālin bulur. Dīvānında meẕkūr olduġı üzre ḳāżī-ʻasker Mü'eyyedzāde ilḳāsı ile anuñ elḳābı ile tertīb-i dīvān eyler. Ve Sulṭān Maḥmūd emriyle Kīmyā-yı Saʻādet-i (A178b) İmām-ı Ġazālīyi ve Cāmiʻü'l-ḥikāyātı terceme idüp baʻdehū meşnevide ṭabʻın Leylā vü Mecnūn ile imtiḥān eyler. Cāmiʻü'l-ḥikāyāsı kem-yābdur. *Kimyā-yı Saʻādet* tercemesi kendi ḫaṭṭı ile Sulṭān Maḥmūd ḳızlarında vardur diyü istimāʻ olınur. Leylā vü Mecnūndan eşer yoḳdur. Ancaḳ dīvānında yazılu birḳaç beyt bulunur.

Naẓm : Yay gerindükçe süner oldı oḳ
Cāna ecel gibi ṣunar oldı oḳ

Olmayaydı arada māni' nişān
Bir adım olaydı iki cihān

Kirişini bir kezin ötdürse yay
Ṭağıla pambuḳ gibi nice alay

Mıṣra' : وای نعیم لایکدرالدهره

mūcibince Sulṭān Maḥmūd vefāt eyler. Yine gerdūn-ı bār-ı elem muṣībet ile Necātīnüñ belin büküp iki ḳat eyler. Ol merṣiyeyi söyler ki meşhūr ve dīvānında meṣṭūrdur. İstanbula gelüp pādişāha 'arż eyler. Erkān-ı devlet aña her ne manṣıbı ki 'arż eyler bi'ṭ-ṭūl ve'l-'arż cümle a'rāż-ı devletden i'rāż eyler ve 'ayn-ı 'izzet ü rıf'atden göz yumup ıġmāż eyler. Sadaḳāt-ı pādişāhīden ayda biñ aḳçe ta'yīn iderler anuñla iktifā eyler. Ve Şeyḫ Vefā meydānınuñ altında ḳabri olan (F180a) zāviye ḳurbında bir ev idinüp ekṣer-i evḳātın merḥūm Mü'eyyedzāde mülāzemetine ḥaṣr idüp ba'dehū baḳiyye-i 'ömrin vaḳf-ı yārān-ı ṣafā ve ṣarf-ı ṣoḥbet-i aṣḥāb-ı vefā eyler. Oğulları olmışdur ammā hīç biri 'ömrden behremend olmamışdur. Ve bir ḳızı var imiş anı Ümmü'l-veled-zāde 'Abdü'l-'azīz Çelebi ki 'ulūm-ı 'Arabiyyede bedī'ü'l-bedīl ve fünūn-ı edebiyyede 'adīmü'l-'adīldür Amasiyya fetvāsından teḳā'üd idüp fevt olmışdur. Bi-ḥasbi't-tertīb mezkūr olur. Ol zemānda yeñi mülāzım bulınup ol ḳızın aña virmişdür andan daḫı evlād vücūd bulmamışdur. Necātīnüñ (B131a) maḫṣūṣ-ı mülāzimlerinden biri güyegüsi ve biri Sehī Beg idi. Ve biri Naḳḳāş Bayrām idi ki maḥalle-i Vefāda sākin olup (P185a) 'ıyş u 'işret ile rūzgār geçürüp ölince gicesi Ḳadr ve gündüzi bayrāmdan yeg idi. Bu tefāṣīl ekṣer anlardan menḳūldür. Merḥūm sene erba'a ve 'öşr ve tis'ami'ede ḫaste olup çünki felek anı müşerref-i şeref-i iḥtiżār eyler oğulların ü güyegüsin ü ḫavāṣın iḥżār eyler. Bu ġazeli diyüp yazup ellerine virür. Size vü şi're vedā'umdur diyü vedā' eyler istiġfār u tehlīl ile dünyādan inḳıṭā' eyler. O ġazel budur.

Ġazel : Bir dem iken devlet-i dünyā biñ dem ṣandılar
Bu fenā gülzārınuñ 'ıyşını 'ālem ṣandılar

(A179a) Çāk çāk itmiş ḳara zülfüñle Ka'be ḫırḳasın
Jendeler giymişdür İbrāhīm Edhem ṣandılar

Sürdiler yüzin yere acıtdılar yaşum gibi
Bilmezem deryā-yı 'ummānı benüm nem ṣandılar

(S91a) Ehl-i diller göricek āyīnede taṣvīrüñi
Bağrına başmış ṭurur 'Īsāyı Meryem ṣandılar

Şol ḳadar zārīlüğ itdüm kim cihān gülzārını
Ḫānḳāh-ı şīven ü eyvān-ı mātem ṣandılar

Ṣundılar bir cür'a kim biñ yıl yaşar içen temām
Bu perī-rūlar Necātī bizi ādem ṣandılar

Bir rivāyetde āḫir ġazeli budur ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ey ṣabā zülf-i nigārı 'anber-efşān eyledüñ
Ḫāk olan bī-dilleri ḫāk ile yeksān eyledüñ

Ve ḫīn-i iḫtizārda didügi bu na'tdur ki vāḳı'asında Resūlu'llāhı görüp *āḫir naẓmuñ benüm eş'ārum olsun* diyü işāret buyurduḳlarında dimişdür. Maṭla'ı budur.

Maṭla' : Şu söz kim ola miṣāl-i kelām ehl-i kemāl
Selāsetinde ḫacil ola selsebīl ü zülāl

Merḫūmı ḫālā ḳabri meşhūr olduğı yirde defn iderler. Sehī Beg mezārın mermer ile yapdırup bu rubā'isin yazdırur.

Rubā'ī : Divānuñı Necātī egerçi ḳaraladuñ
Umar mısın ki nāme-i a'mālüñ ağ ola

İllā meger ki ḫayr du'ādan unutmaya
Añılıcaḳ olanları anlar ki ṣağ ola

Ve bu beyti daḫı yazdırup sikkeyi mermerde ḳazdurur.

Beyt : Bir seng-dil firāḳına ölen Necātīnüñ
Bi'llāhi mermer ile yapasın mezārını

Merḥūma Sehī Bey (F180b) *gitdi Necātī hāy* diyü tārīḫ dimişdür (P185b) ammā Necātī Sun'īsi dimekle ma'rūf şākirdi bu tārīḫi ḳalb-i ba'ż-ı ḥurūfla *gitdüñ Necātī āh* eylemişdür.

Tārīḫ : Sen ey Necātī ma'rifet-i naẓm u nes̱r ile
Olmış iken diyār-ı saḥn içre pādişāh

Ẕī'l-ḳa'denüñ yigirmi beşinci güni temām
Cum'a gicesi yatsu namāzında ṭutdı rāh

Nā-gāh işitdi Ṣun'ī-i bī-çāre rıḥletüñ
Tārīḫ didi mevtüñe gitdi Necātī āh

Eş'ār-ı ū : Göñül vus'atda cennet gibidür çaḳ
Ma'ānī anda nūr-ı pertev-i Ḥaḳ

Göñüller ravża-i rıḍvāna beñzer
(B131b) Kitābet mülk-i Hindüstane beñzer

Ḳalem s̱u'bān olup olur bahāne
Atar ol ādemi Hindüstane

Çün Ādem ola cennetden hevāyī
Diyār-ı Hinde ṭoġruldur 'aṣāyı

(A179b) Sevād-ı ḫaṭṭ u ma'nā-yı mükerrem
Ḳucaḳlamış yatur 'Īsāyı Meryem

Dimiş derd ile bir yār-ı suḫandān
O Yūsufla müşerrefdür bu zindān

'Aceb ḳarañuluḳdan āb-ı ḥayvān
Bu vech ile virür mi ādeme cān

Yaraşduğın bilüp giymiş ḳaralar
Cemāli Çīn ü Māçīni aralar

Sevādından gelür būy-ı muḥabbet
Nitekim Ka'beden āṣār-ı raḥmet

Ṣanasın göñlini bir sāde 'āşıḳ
Düşürmiş zülf-i dildāre muvāfıḳ

Açılmış ġonceler gülzār içinde
Ġazāl-ı nāfe sünbül zār içinde

Zehī naẓm u zehī ma'nā-yı rengīn
Ne ḫoşdur baḥr içinde āb-ı şīrīn

Nice eş'ār-ı maḥbūb-ı ḫoş-āvāz
'Arab içinde ḳopmış Türk-i ṭannāz

Der-na't : Faḳīr isem n'ola şevḳüñ içümde ṭopṭoludur
'Aceb mi olsa reyāḥīnle ḳabūl sifāl

Der-ḳaṣīde-i elfiyye : Berfüñ gümiş varaḳlarını ḥall idüp hevā
Cedvel çeker saḥīfe-i gülzāra cūybār

Ġālib gerek neşāṭ-ı ġama iş bu demde kim
Günden güne ziyāde olur leylden nehār

Ḳaṣīde-i bābiye : Uġurlamışdı külçe-i zerrīn māhı kim
Dökerdi gice dāmen-i gerdūn ile türāb

Ḥabs olmış idi maḥbesi ẓulmetde gūyiyā
'Āmil idi me'ādine mihr-i cihān-tāb

Gelmiş ḥavāle üstüne zer almaġa hilāl
Destinde var nişān şeh-i mālikü'r-rikāb

Ḳaṣîde-i lāmiye : Rismān-ı zerle ḥaşre dek ölçerse güneş
Bulmaya devletinüñ baḥrine ʿumḳ u sāḥil

Baḥrüñ acır içi berrüñ yüregi pārelenür
Kişi bu gevheri bunlardan idince ḥāṣıl

Der-medḥ-i ḳaṣr : Sanʿatıyle bu beyti cennetden
Üstād eylemişdür taẓmîn .

(P186a)*Ḳıṭʿa* : ʿİzzet isterseñ arḳa vir arḳa
Bir ulu āsitāne bir bāba

Kaʿbeye virmeyeydi arḳasını
Secde itmezdi kimse miḥrāba

Ez-ġazeliyyāt : Şöyle öldüm ki ecel yasduġına baş ḳoyanı
Ṣanurum uyḳusı gelmiş memleket sulṭānıdur

Velehū : Gören düşinde bir gice mestāne gözlerüñ
Nergis gibi ḫumar ile bir yılda uyanur

Velehū : ʿIşḳum selefden artuḳ olur ise ʿaceb midür
Bezm-i şarāba ṣoñra gelen ḳatı mest olur

(A180a) *Velehū* : Ḳan itse müjeñ laʿl-i güherzāyı ḳınarlar
Mūsā içün oldur bu ki ʿÎsāyı ḳınarlar

Velehū : Ḫoş yaratmışdur dehānuñda lebüñ
Cānı yoḳdan var iden perverdigār

Velehū : İnce bilüm ḳoluñda bil dirsin
Dirsin ammā yoḳ ortada görinür

Geh peri vü gehi melek dirsin
Bir gün ol dil-rübā saña görinür

(B132a) *Velehū* : Ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yār ehl-i muḥabbet ecelidür
Ġāfil yürüme aç gözüñi gün gicelidür

Velehū : Gül-şeker ki āfitāb-ı ḥüsn ile perverdedür
Var ise ol ḥoḳḳa-i la'l-i leb-i dil-berdedür

(S91b) *Velehū* : Ṣaçuñla eglenürüz ey büt-i cefa-pīşe
Ki ḥalḳa ḥalḳa durur çün kilīd-i endīşe

Velehū : Niçün beñzetdüñ ey ṣofī cinānı kūy-ı cānāne
Yatacaḳ yer gerekmez mi be miskīn ölecek cāne

Velehū : Dār-ı dünyā bir misāfir-ḫānedür ki her gelen
Āh şāhum yazdı gitdi safḥa-i dīvārına

Velehū : Āhīr günümde 'ışḳuñ ile eylesem sefer
Vāllāhi naḳd-i cānı virürdüm selāmeti

Velehū : Ben üzümüñ ṣuyın severüm ṣofī dānesin
Zīrā kimi ḳızını sever kimi anesin

NECĀHĪ : Selanik civārındandur. Öz ḥāline degül şu'arānuñ dāḫil-i mebḥaṣ-ı ḳabūl-i 'ayārındandur. Muḳāṭa'āt-ı ḫaṣṣaya mübāşir ü ümenāya kātib olur varan müfettişīn ü ḳużāta muṣāḥib olur. Pür-gūydur efsāne-cūydur. Ġazel dinmez ki ol aña tetebbu' itmeye ṣāḥib-devlet olmaz ki ḳaṣīde vü ḳıṭ'a virüp cā'ize tevaḳḳu' itmeye. Egerçi çoḳ söyleyen çoḳ yañılur ammā ba'ż-ı sözleri vardur ki mecālisde añılur beli bī-nihāye şebede şebeh-i dür bulunur ve pīlever içinde billura mālik olınur.

Ġazel : Būse vir gel dile cān almaġa meşġūl olıcaḳ
Ki diyet lāzım olur ḳātile maḳtūl olıcaḳ

Ġamze vü zülf ü ḫaṭ u ḫāl iver almaġa dili
Ṭālibüñ biñi üşer bir yire maḥlūl olıcaḳ

Şādī-i vaşluñ eger dil ġam-ı hecrüñde henüz
Manşıbuñ ķadrini bilür kişi ma'zūl olıcaķ

Ḥaķ bu kim salṭanat-ı dehre teḥassür çekmez
Bir senüñ gibi efendiye kişi ķul olıcaķ

NECMĪ : Fużelā-yı 'aşrdan her güne 'ilmüñ ser-ḥadd-i nihāyetine ta'līmi reh-nümūndur.

Mışra' : Muḥaşşıl-ı żū-fünūndur zū-fünūndur

Mevlidi Burusadır. Māl ü menālden şāḥib-māl-i vāfir (F181a) bir 'Acem tācirüñ oğlıdur. Sermāye-i 'aķl-ı heyūlāsın (P186b) 'ulūm-ı āliyyeye şarf idüp meşāhīr-i Buḥārīden telemmüẕ ve her nev' fenden telemmuẕ ile (A180b) teleẕẕüẕ ider. 'İlmi 'amele tev'em ve merviyi mer'īye hem-dem belki 'ilmi 'ayn u çehre-i ķāli ḥāli ḥālle pür-zeyn itmek içün ṭarīķ-i Naķşbendīye sülūk ve merḥūm Emīr Buḥārīden inābet merḥūm Lāmi'ī Çelebi ile me'ān 'uzlet ḥalvet idüp 'ilm-i żāhirde daḥı Müfti Sa'dī Çelebi-yi merḥūma varup Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ şehzāde iken defterdārı olan Sinān Begüñ ki ekşer-i kār u kirdārı 'ulemā ile olduğı sebebden monlāyı ḫāce idinüp İzvorniķ sancağı begi olduķda bile alup gider. Yeñibāzārda bir medrese binā idüp aña şarṭ ider. Nice zemān anda müderris ve begle mūnis olur. Ba'dehū Ḥac idüp dehrüñ naşb-ı 'azl-āmīzinden vecd-i hezl-engīzinden (B132b) bi'l-külliyye i'rāż ider.

Beyt: چه باید نازش و نالش ز اقبالی و ادباری
بروبر هم بزن دیده نه آن بینی نه این بینی

ķavli ile 'amel idüp Ḥażret-i Ebi Eyyūb Enşārīden Ķāsım Paşa-yı merḥūmuñ medresesin 'alā vecdi't-te'bīd yigirmi beş aķçe ile ķabūl idüp vaẓīfesi otuz ba'dehū ķırķ oldı. Anda cemī'-i evķātın ifāde-i 'ulūm-ı dīniyyeye ve ifāża-i fünūn-ı ledüniyyeye şarf idüp ebniye-i bünyesin ḍurūb-ı 'ibādāta şunūf-ı ṭā'āta vaķf itmişdür. Fevāyiḥ-i revāyiḥ ifādesiyle rūḥ-ı pür-fütūḥ Ḥażret-i Ebī Eyyūbı ta'ṭīr itmişdür. Ve enfās-ı ķuds-i īnāsı ile ol buķ'a-i ṭayyibe-i ṭayyibe-mişāl iḥyā ve te'sīs-i binā-yı 'ilm ü ḥilm ile ol belķa'-i mübārekeyi ta'mīr itmişdür ve بالنجم هم يهتدون diyü sālikān-ı şāhrāh-ı Ḫudā anuñ āşār-ı envārı ile ser-menzīl-i selāmete vāşıl olmışlardur. Ve şeyāṭīn-i ehviye-i edviye-i ṭuġyān u

ḍalālet anuñ şerār-ı noḳṭa-i āşār-ı aḳlām-ı tefsīr ve ḥadīş-i nigārı ile ki şihāb-ı şāḳıb aña göre miḥrāḳ-ı lā-ġaybdur ḳa'r-ı derkāt-ı şi'ri maḳar idinüp esfel-i sāfilīne nāzil olmışdur. 'Aceb Çelebi ki ol medresede evvel müderris idi şems-i ifāde anuñla ol ufḳda ġarb-ı inzivāda ġurūb idüp min-ba'dihī ol maşrıḳ-ı ervāḥ-ı (P187a) evliyāda dirāset-i 'ilm-i nāfi'-i 'anḳā-yı maġrib gibi nā-peydā belki nā-būd olmaḳ fikr idüp (F181b) aṣḥāb-ı ġarāż-ı emrāż-ı cehl ile żurr-ı Eyyūbı muḳarrer bilürdi.

Mıṣra' : بدا كوكب كلما غاب كوكب

(S92a) (A181a) mūcibince bu 'Acemzāde 'Arab Çelebi yerin ṭutdı. Şöyle ki Ḫalḳ-ı 'Arab u 'Acem ḳulaḳ çeküp ḫalḳ 'Arab Çelebiyi unutdı. Ḫaṣā'il-i cibilliyyesi ve feżā'il-i 'ilmiyyesinde lisān-ı efkār-ı ḫāṭır efkār-ı zebān-ı ḫāme gibi ḳāṣırdur. Yalıñuz Sa'di Efendi anlara virdügi icāzet-nāme eşnāsında olan işnā kāfi ve bire birdür. Naḳl-i meclisleri ṭarāyıḳ-ı ṭarā'if ve leṭā'if-i nevādirdür. Yāddāşları olan nefa'is ü ġarā'ibüñ 'izzine kim ḳādirdür. Vālid ile uḫuvvet-i sābıḳaları vü hemşehrilükleri olup bu faḳīre 'amm-ı büzürgvār u eb-i raḥīm ü velī-i ḥamīm disem sezāvārdur. Gāhi şi're tenezzül reva görürler ve kendüleri şu'arādan 'add olınmasını revā görürler. Binā'en 'alā-ẕālik birkaç ebyāt-ı reşeḥāt-ı seḥāb-ı aḳlām-ı 'anber-fāmlarından tebyīżen لوجوه السودات وتحسينالجمال عروس الكلام بحلى كلماتهم الطيبات īrād olındı.

Maṭla' : Dil ki bir ḳaṣṣābuñ oldı küşte-i pür-yāresi
Zülfi çengālinde ḳaldı aşılı her pāresi

Ġazel : Yine bir dil-rübā ḳaṣṣābuñ oldum ḳulı ḳurbānı
(B133a) Tenümi şerḥa şerḥa itseler terk itmezem anı

Terāzüden iner dil-ber odur yā Rabbi sen ṣaḳla
Ḥased ḳurdından anı kim olupdur Yūsuf-ı ṣānī

Bu gövdem pāre pāre oldı çün sāṭūrdur dile
Etleyin ṭoġramış anı Ḥabībüñ tīġ-i bürrānı

O körpe ḳuzuyı ḳoynuma ḳoymaḳ isterüm ammā
Yanından neyleyem ḫālī degül bir laḫẓa çūbānı

Ḳanara iti gibi ṭolanur dükkānın ol māhuñ
Raḳībüñ derisini yüzseler vallāhi erzānī

N'ola bī-çāre Necmī de umarsa orta pehlūdan
Begüm cevmerd-i rūḫıçün aña sen eyle iḥsānı

Velehū : Niçe bir ḳan yudayum la'l-i güher-pāşından
Niçe bir güç çekeyüm yay gibi ḳāşından

Seng-i bī-dād ile öldügüme ḳayurmaz idüm
Tek mezārumda dikilse işügi ṭaşından

N'ola Mecnūn başı üzre vaṭan itse ḳuşlar
'Āşıḳuñ anca belālar geçiser başından

Sofīnüñ kendi ḳara başına yoḳ fā'idesi
(P187b) Himmeti ile ṭaleb-i meygede ḳallāşından

Ey ecel şerbetüñi Necmīye ṣunsañ yeridür
Ki ṭoyupdur felegüñ puḫtesi çoḳ aşından

Velehū : Bulmasam saḳf-ı muḳarnas künbed-i mīnā yeter
Olmasa ferş-i muḳarnes dāmen-i ṣaḥrā yeter

Ḫüsrevā Dārāyı añma ḫānḳāh-ı faḳrde
K'anda Şibli Ḫüsrev Manṣūr ḫod Dārā yeter

Ger ḳanā'at mülkine mālik olursañ Necmī
Dirlik ile beg gibi külḫan saña me'vā yeter

(A181b) **NESĪMĪ** : Türkmānī-cins ü Amīdī diyārdur. Ḫalḳ içre şeref-i siyādet ile şöhredārdur. Fażlu'llāh-ı Ḥurūfīye muḳārin olup egerçi nesīm-i 'ışḳa maẓhar düşmiş ammā reyāḥīn-i riyāżeti riyāż-ı terbiyyet-i şūre ḫāk-i erbāb-ı zeyġ ü

dalālde neşv ü nemā bulmağın ol nesīmüñ hubūbıyle būy-ı zındıḳa ẓuhūr idüp meşām-ı ‘ulemā-yı laṭīfü'l-meşām ehl-i Ḥaleb ü Şām istişmām itdüklerinde *gülbin-i ‘ālemden götür ḳoḳuyı* diyü Nesīmīnüñ evrāḳ-ı kelimāt-ı müzaharfe gibi eczā-yı ‘ömrin berbād iderler. Derisin yüzüp ba‘dehū meṭā‘-ı ‘ömri derisi ṭolu bahāya olurken *menüm Manṣūr diger nist* dirken ve eḥibbāsı رليس فى الدارغى ه ديار dirken Nesimīyi *niçün hevā-yı nefsānī ve iġvā-yı şeyṭānīye fermān-berdār olduñ aña seyyid dir iken* (F182a) *ṣīd-i erbāb enāṣīd-i bāṭılaya uyduñ* diyü berdār iderler. ‘Ulemā-yı şerī‘at meẕheb-i Manṣūr üzre ‘ālem-i şehādetde medār-ı şer‘ üzre icrā-yı ḥaḳ itdüklerin Manṣūr ile anuñ ikisi ile eşhād iderler.

Şi‘r-i ū : Delīl-i ṣubḥ-ı sa‘ādet Muḥammed-i ‘Arabī
Çerāġ-ı şām-ı ḳıyāmet Muḥammed-i ‘Arabī

Velehū : بروشن است این وراست میکوید
انکه مه روی است میکوید

NİŞĀNĪ-İ EVVEL : Sivas beglerbegisi iken fevt olan Meḥemmed Paşadur. Merḥūmdan (F182b) faḳīr bi'ẕ-ẕāt (B133b) işitdügüm üzre Amasiyyadan Ümmet Çavuşuñ oğlıdur. Trabuzanda muḳīm nāz u na‘īm-i Sulṭān Selīmüñ ḳulları bölügine sülūk idüp ḥaṭṭan ḥaẓẓ-ı vāfiri feresde fürūsiyyetde yed-i beyżā-yı ġayr-ı fātiri olup (P188a) lāyıḳ-ı ḫidmet olduġı cihetden Sulṭan Süleymān-ı merḥūmuñ ḫidmetine ta‘yīn buyurup ḫidmetlerine mülāzım gündüzler sāye-vār rikāblarında dā'im giceler şem‘-kirdār naẓarlarında ḳā'im olup şikār ‘ālemlerinde fitrāk gibi düvāl-ı cānı yanlarınca ṣalınur ve kārzār demlerinde sāyebān (A182a) gibi hevādārları gāh siper gibi öñleriñce çarḫacı gāh sancaḳ gibi ardlarınca kafadārlar imiş. Mağnisada olduḳlarınca nişāncıları olup salṭanatda olduḳlarında yine nişāncıları vü ḳapucıbaşıları olup İbrāhīm Paşa ḥased idüp sancaḳ ili virüp enẓār-ı kimyā-āsar-ı pādişahīden dūr ve ḳamer-i kirdār bu ḫūrşīd-i sa‘ādetden istifāde-i nur itmege ba‘d-ı mesāfe vü ‘arż-ı ḥased-i erbāb-ı ġaraż ḥā'il olup (S92b) şem‘-i mürde-vār ẓulmet-ābād ve vaḥşet-nihād bucaḳlarda bī-nūr olur. Begsancağı begi iken İbrāhīm Paşa fevt olup bunuñ sābıḳa-i ḫidmeti ḫāṭır-nişān-ı ḳalb-i şāh-ı gerdūn serīr olur Mar‘aşa emīrü'l-ümerā iderler ve nice mevā‘īd ile iḥya iderler. Faḳīr anlarla Burusada āşinā oldum ki envā‘-ı nevāzişlerine maẓhar ve naẓar-ı şāyestelerine manẓar idüm. Mar‘aşa beglerbegi olup İstanbuldan geldüklerinde bu üç tārīḫi diyüp ḫidmetine iletdüm ki biri budur.

Tārīḫ : Zehī Paşa-yı Mar'aş

Diger : Oldı Paşa-yı ābilistān ol

Diger : Mir-i mīrān Meḥemmed Paşa

Evvelki vü āḫirdeki tārīḫde ba'īne tevārüd vāḳı' olup iṭmī'nān-ı ḫāṭır içün müsevvedelerin çıḳarup gösterdiler. Mar'aşdan Sivasa beglerbegi olup sene şemān ve erbā'īn ve tis'āmi'ede āḫirete intiḳāl itdi terk-i māl ü menāl ve cāh u celāl itdi. Merḥūmuñ naḳd-i 'Arabiyyetden naṣībi var idi ḫaṭṭda kātib-i Celāl şākirdi idi bunuñ ḫaṭṭı üstādından şīvedār idi. Şülüs yazsa muḥaḳḳaḳ tevḳı'-i menşur-ı dīvān-ı ehl-i kemāl olup fenn-i ḫaṭṭda buña serdārluḳ Ḫudā dādı (P188b) olduğı sebebden rīkden bedel ḫaṭṭ-ı ḫudā-dādda gerd-i melālden (F183a) ġubār idi. Kelimāt u muṣāḥabeti nevādir idi. Muṣāḥibleri ya 'Acem yā ehl-i 'ilm yāḫūd şā'ir idi. Meclisinde tevārīḫ söylenür ve muttaṣıl ma'ārif oḳınur diñlenür idi. Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ hücūmına

Tārīḫ : قم بسم الله الرحمن الرحيم
و بسم الله الرحمن الرحيم سليم

diyü tārīḫ dimişdür. Ḥayfā ki ne 'ömri kemāle irdi ne devleti ve ne kendi murādına irdi ne mülāzimīn ḫidmeti (A182b). Faḳīr bu ṭā'ifeden gördigüm mezbūr Nişāncı Beg ü merḥūm Şīrī Beg ü Duḳaḳinzāde meḥemmed Paşa vü Pīrī Paşazāde Mīrī Beg ü Mesīh Paşa (B134a)zāde Memi Şāh Begdür ki her biri ma'ārif ü 'avārifde bī-naẓīr ve feżā'il ü şemā'ilde dil-peẕīr ve evṣāf-ı cemīleleri her meclisde ḥikāyet ü semīr idi. Hīç birisi 'ömrden ber-ḫordār ve devletden kāmkār olmadılar. Cevāb-ı ẓāhir budur ki zemāne bi'ṭ-ṭab' ehl-i ma'rifete kīne-ḫāhdur. Ol sebebden zemāne anların ḥaḳḳında cāngāhdur ammā ḫāṭır-ı fātır bende-i ḳāṣıra bu lāyıḥ olur ki bu cümle ki meẕkūr olmışdur. Cümlesinüñ ṣıfat-ı semāḥat u seḫāvetleri sā'ir evṣāf-ı ḥamīdelerine nisbet pest ve hīç birinüñ eli açuḳ olmayup her biri ḫısset ile hem-dest idi. Ol sebebden Ḥaḳ Te'ālā anlara infāḳ-ı erzāḳ-ı 'ömrde وجزا سيته سيته بمثلها ile 'amel buyurup anlar daḫı itdükleri taḳtīri taḳdīrde müşāhade itdiler murādca 'ömr-i devletden maḥrūm olup nā-murād gitdiler.

Beyt : ومن ينفق الساعات فى جمع ماله
مخافت فقر فالذى فعل الفقر

Eş'âr-ı û : Baña mihr itmedi ol māh-pāre
Benüm gibi ḳanı bir bî-sitāre

Velehû : Beni jāle gibi gökden uçurmışdur şeb-i ẕillet
Çıḳarsun pertev-i mihrüñ yine evc-i şüreyyāya

NİŞĀNÎ BEG : Nişāncı Celālzāde Muṣṭafā Çelebidür ki babaları merḥūm Ḳāḍî Celāldür ki Toşya nām ḳaṣabadandur. Ḳużāt-ı 'aṣr içinde şehāmet ü ḥarāmet ile meşhūr birḳāḍî-ı müslimü'l-ḥāldür (P189a). Kendiler dānişmend iken Pîrî Paşa-yı merḥūm terbiyyeti ile sene işnā ve 'ışrîn ve tis'āmi'ede dîvān kātibi olup ba'dehū devr dönüp 'arūs-ı devlet merḥūm İbrāhîm Paşaya ḳul şunup ol daḫı şānında devlete ehliyyet ve her terbiyyeye ḳābiliyyet görüp kātib-i sır idinüp Mışra alup gidüp yine bile getürüp ḫāşlarına teraḳḳî ve her gün (F183b) bir güne baḫşiş ü iḥsān ile telaḳḳî idüp aṣḥab-ı sa'ādetüñ naẓar-ı iksîr-eşeri ki seng-i mederi bir pertevî ile reşk-i la'l u güher ider fekeyfe ki ḳabūl-ı eşere isti'dādda ḳabiliyyet ü te'şîr-i mihr-i terbiyyete maḥaliyyet ola. Rūz-be-rūz (A183a) ebkār-ı efkārı cilve-i cemāl ile çehre-küşā olur ve ḳılāde-i le'āl-i (S93a) efżāl-i mütevālî şāh ile cilve-nümā olur. Her söyledügi söz dürr-i manẓūm gibi şi'r ve her yazduġı lü'lü-i mensūr gibi inşā olur.

Beli li-muḥarririhî : Kişiyi iltifāt şā'ir ider
Belki cümle hünerde māhir ider

İttifāḳ Seydi Beg-i merḥūm 'Iraḳeyn seferinde fevt olup yerine Nişāncı olup mevḳı'-ı dest-i dîvān olur ve ḫāmesi gibi beyne'l-aḳrān müşārün-ileyh bi'l-benān olur. Ḳandî-i merḥūm

Tārîḫ : Muṣṭafā bin Celāl tevḳî'î

diyü tārîḫ didi. Ol zemāna dek münşā-yı inşā idükleri ma'lūm ammā eş'ār ile şi'ārların iş'ār itmezlerdi ammā ol vaḳtden beri maṭla'ları vü ġazelleri elsin-i efvāhda cāygîr ve maḫlaşları Nişānîluġle şāyi' olup şi'rleri (B134b) (F184a) şöhret-peẕîr oldı. İstanbula geldüklerinde bu şi'r redîf ġazeli didiler.

Ġazel : Leblerüñ yādına cānā şehd ü şekkerbār şi'r
Dişlerüñ naẓmıyle olur lü'lü-i şehvār şi'r

Nuṭḳ-ı 'Īsāyı ṣanur dil mürdeler iḥyāsına
Nāz ile ol ġonce-leb ger oḳıya her bār şi'r

Şu'arā vü ẓurefā naẓīreler diyüp cevā'iz-i seniyye-i vaṣla vü 'aṭiyyeleriyle çoḳ kimesne ber-murād oldı niçe ġamgīnler dilşād oldı (P189b). Sehāsından seḥāb feyż bulurdı. Ve idrārātından deryā ġayż bulurdı. Dest-i kerem-pāşından pence-i ḫūrşīd zer-nişānlıḳ ve kef-i kifāyetinden deryālar dür-feşānlıḳ te'allüm iderdi. Her bezmüñ muṭrib ü muġannīsi anuñ beẕli vaṣfı ile beẕle-gūluḳ idüp şi'riyle terennüm iderdi. Ḳapusı vufūd-ı ḫalḳ-ı eṭrāfa maṣāff ḫuṣūṣā ṭavā'if-i ehl-i 'irfān 'urbān-ı ḥarameyne muṭāf idi. 'Araba 'izzeti 'izzet ve Mekkīlere Bermekīler gibi virmegi devlet bilürdi. Ḥattā muṣāḥiblerinden Deli Pīrī dirler bir ḳāḍī müşārü'n-ileyhden ẓarāfet ile baḫşīş almaḳ murād idinüp kürki bir kere giy diyüp sāyis 'Arabına bir şāl-i kühen giydirüp ve bir şemle-i aşiyān-ı laḳlaḳ-mişāl ṣarup eline bir ḫayzerān 'aṣā ve omuzına bir heft-reng muṣallā virüp kendi öñüne düşüp ḥużūrına ildüp bu 'azīz ayaġı tozı ile mesāfe-i (A183b) dırāzdan ya'ni dārü'l-mülk-i Ḥicazdan Mekke vü Medine selāmın getürür. Ve ervāḥ-ı muhācirīn ü enṣār peyāmın getürür. Du'āsı müstecābdur ve ayaġında giydügi na'līn naḫlsitān-ı ḥarem ḫurması ḳabından örilmiş ḳabḳabdur diyü ta'rīf ider. Ol büzürgvār daḫı الكريم اذاخدعته انخدع mūcibince ẓāhirā aldanup ḥarīf gerçek ṣanup biraz sevinüp ḳıvanur. Birḳaç filorisin alup birḳaç gün ḫarc-ı mülāzemet ve sebeb-i ma'īşet ider. El-ḳıṣṣa eyyām-ı devleti mütemādī oldı ve her vādide ḥādī anuñ şi'ri ile nādī oldı. Her vezīre ẓahīr ve her müşīre müsteşār idi. Mu'temed-i dīvān u rükn-i rekīn-i erkān olup ekṣer-i umūrda re'yi medār ḳānūniyātda ḫod mesālik ü menā hīç aḥkāmı anuñ nevk-i ḳalemi nümūdār idi. Sene erba'a ve sittīn ve tis'ami'ede nişāncılıḳdan istiġnā itdi (F184b). Teḳā'üd iḫtiyār idüp ḫāşları ile iktifā itdi. Ana olan ri'āyet bir kimseye olmadı ve ba'de'l-'azl ol bulduġı raġbeti kimse bulmadı.

Beyt : 'Aceb mi göklere irse figānum
Elümden uçdı şāhīn-i nişānum

(P190a) diyü bir terci'-i bend didi. Nişāncı iken **Me'āricü'n-nübüvve** nām vaṣf-ı resūlde bir kitābı inşā-yı laṭīf ve ibdā'-ı naẓīf ile Fārisīden terceme idüp

çok hüner ḫarc ve ḫayli ma'ārif derc itmişlerdür. Ve **Ṭabaḳatü'l-mesālik fi Derecāti'l-memālik** nām ibtidā-yı cülūs-ı Süleymānīden iki kemāl-i ẓuhūr-ı devlet-i 'Oṣmānīdür. Sulṭān Bāyezīd şehzādenüñ baġy u ḫurūcına deñlü olan (B135a) vaḳāyi'i inşā ile yazmışlardur (S93b). Tensīḳ-i ṣıfātda ve sā'ir ta'rīfātda āheng-i cengde 'azm-i rezmde seyr-i süvārīde ṣayd-ı şikārīde alāy atlandırmaḳda 'asker yaraḳlandurmaḳda sūrlar serverlerin ta'rīfde şūrlar şürūrların tavṣīfde muḥaṣṣal saḫn-sāzluḳda ve ḳıṣṣa-perdāzluḳda kendi ser-defter-i şu'arā-yı māhirīn ve kitābı ġayret-i esātīr-i evvelīndür. Ve ba'de't-teḳā'üd fenn-i aḫlāḳdan **Mevāhibü'l-ḫallāḳ fi Merātibi'l-aḫlāḳ** nām bir kitāb tertīb itmişlerdür. Bir iki faṣlın ḥaḳīre kendiler oḳudılar. Mu'cize vü siḥri şi'r ü inşā żımnında terkīb itmişlerdür. Ferāġati zemānında Ebi Eyyūb Enṣārī civārında (A184a) bāġ u bāġçe ve cāmi' ü ḥammām ābādān itmişlerdi. Kendi anda sākin olup ṣoḥbetin ḥaṣr-ı ehl-i 'irfān itmişlerdi. Sulṭān Süleymān-ı merḥūm Sigetvar fetḥinde rıḥlet idüp naṣb-ı 'aynları ve nūr-ı çeşm-i cihān-bīnleri ferzend-i ferzāneleri ve ḫalef-i ḫalīfe-i yegāneleri olan pādişāhımuz

Naẓm : İlāhī devletin cāvīd eyle
Çerāġ-ı ṣoḥbetin ḫūrşīd eyle

Kimine ḳulların Dārā-yı vaḳt it
Añ adını bendesin Cemşīd eyle

Çerāġ-ı devleti Allāh nūrü's-semāvātdan yaḳup fitīl-i tuġı fürūġ-ı توتی الملك من تشاو den idüp diyār-ı Saruḫānı vü Ḳaramanı vü Germiyanı Aydın niçe temir boġa gibi ḳoç yigitler Ḳocailinden gününden gelüp ḫar-bendesi idüp ve ḳurası olmaġa cānlar virdüklerinde ya'ni vāriş-i selāṭīn-pīşīn ve serīr-i salṭanat-nişīn olduḳlarında (F185a) (P190b) yine nişāncı idindiler.

Eş'ār-ı ū : Semen-sā kākülüñ kim safḥa-i ruḫsāre yaşdanmış
İki Hindūya beñzer ki yatur gülzāre yaṣdanmış

Kilisada ṣanem ṣanma büt-i meh-pāreler şeklin
Cemālüñ naḳşınuñ ḥayrānıdur dīvāre yaṣdanmış

Velehū : Nedür ey dil bu āh u nāle 'ışḳı böyle fāş itmek
Saña mı ḳaldı ey dīde cihānı cümle yaş itmek

Giderme ṣafḥa-i ḥüsnüñde ḫaṭṭuñ sünbül-i terdür
Żarardur bu muḥaḳḳaḳ al evrāḳı trāş itmek

Maṭla' : Ey cebīni maḥv iden māh-ı münīrüñ pertevin
Rūşen eyle mihr-i ruḫsāruñla gel göñlüm evin

NİŞĀNĪ-İ ṢĀLİŞ : Aslı Ḳaramandan ve mevlidi Eregliden. Ehl-i 'ilm ü ma'rifetdür. Kādirī Efendiden mülāzım olup ma'mūre-i Moradaḳāḍī-ı mesned-i şerī'atdür. 'İlm ü ma'rifetine söz yoḳdur ammā kendiye zu'mı ḥadden artuḳdur. Şöyle kelledür ki ḥāşā vü kellā ki üç baş müftī anuñ yanında ser-i mū monlāluġ ile añılup server-i serīr-i fażl sen olmaḳ biñ baş ḥaḳḳuñdur dimekden ġayrıye Orāżı ola. Ve şöyle ister ki her 'allāme senüñ 'ilm-i tefsīrde yed-i beyżāñ vardur diye gerek Zamaḫşeri gerek Ḳāḍī ola. Manṭıḳda Mīrek Çengi yanında ne çalar ḥikmetden dem ursa ehl-i kelāmuñ sükūtı mūsiki yirine geçer. Ṣarfda yanında Dīḳḳoz ne ḳoz. Ḳaṣr-ıibn-i-i Ḥācib daḫı naḥv ḳaç bāb olduġın bilmezdür. Muḥaṣṣal 'akā'idinde vü şerā'i'inde (A184b) vü şe'ā'irinde bir meẕhebi ve eller meşrebine muġāyir meşrebi vardur. (B135b) Manavlar ḥaḳḳında bu ḳıṭ'ası eyüdür.

Ḳıṭ'a : Düşümde dün gice cennetde gördüm Ādem atayı
Didüm ey kāşif-i sırr-ı rümūz-ı 'alleme'l-esmā

'Alā'iyye diyārı ile Manavgaduñ çepel Türkī
Beni nev'üñ midür ya'ni senüñ didüm didi ḥāşā

Didüm luṭf eyle sevkend ile ḳalbüm muṭma'īn olsun
Didi neslümse ger benden boş olsun üç ṭalāḳ Ḥavvā

NEŞRĪ : Burusalı imiş. 'İlm taḥṣīlinde 'ömr sürüp yine Burusada müderris olmışdur. Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmānı Sulṭān Bāyezīd devrinüñ āḫirine dek tedvīn eylemişdür. Şi'ri çendān meşhūr degüldür ammā Türkīde ḳıṣṣa-perdāzluḳda rūzgār anı ta'yīn eylemişdür. Tevārīḫi ḫalḳ içre mütedāvildür. Ve biżā'at-i şi'riyyesi eṣnā-yı (P191a) tevārīḫde olan ebyātından ma'lūmdur īrādına iḥtiyāc yoḳdur.

NAŞÛHÎ : Edirnelidür. Evvel 'aṭṭār imiş (S94a) dükkānuñ bir küşesi külbe-i 'aṭṭār gibi pür-reyāḥīn ü müşk-i Tatar ve fevā'iḥ-i ṭablası gūyā nesīm-i gāliyebār imiş. Ve bir ṭarafı ṣaḥn-ı gülistān gibi memlū bahār imiş. Bir küşesi şarābātī dükkānı (F185b) olup şīşeler ile hezār ābgīneli bir āyīne var imiş ammā kendi

Mışra' : برنك آصحاب صورت را ببوى ارباب معنى را

ma'nāsın iẓhār idüp ẓurefā-yı vaḳt dükkānına cem' olup meyḫār-ı yārān şīşe-i mül-i rengīnden çekerler ve esrār-ı 'ālemden ḥayrānlar āyīne-i ḫāṭıra ḳonan ġubārı def' içün dil-ber lebi emerlerdi. Gāh anlara sāḳī ve gāh bunlaruñ zehr-i yübūsetlerine envā'-ı şerbetleri ile tiryāḳī olurdı. Muḥaṣṣal yenilür içilür sāye-i rīş-i sefīdinde 'asesler şerrinden ḫoş geçilür imiş. Ṣan'atında mümtāz ve eşribe-pezlükde bī-naẓīr ü bī-enbāz fenn-i ṭıbda ibn-i Bayṭara eşek ayağı geçer. 'İlm-i a'şābda bedī'-i 'aşşāba otlar yoldurur. Ḥekīm-i ser-efrāz olduġı cihetden Edirne dārü'ş-şifasına re'is-i eṭibba olur. Āhī Çelebiden mu'āvenet olmaduḳda bu beyti dimişdür.

Beyt : Derde dermān ider şanurdum Āḫī
Oñulursa ḥakīm imiş bu daḫı

Başīrī daḫı Naşūḫī ḥaḳḳında dimişdür.

Ḳıṭ'a : Kim bī-mār-ḫāneye girdi
Eceli geldi ḳabż-ı rūḥ itdi

(A185a) Her kim içdi Naşūḫī şerbetini
Ṣıḥḥate tevbe-i naṣūḥ itdi

Merḥūm Naşūḥīnüñ leṭā'ifi çoḳdur. Cümleden biri bu taḳvīmdür ki naẓīri yoḳdur. Bu minvāl üzre *taḳvīm*: Pādişāhlar maḥbūb uyduralar. Sancaḳbegleri daḫı ol sancaḳdan olalar. 'Ameldārlaruñ evveli 'amel āḫiri dār ola. Küffāruñ būti şınup ġuzātuñ ḳılıcı 'arşda aşıla. Ḳılıccılar döne döne ḳazanc ideler. Bāzārcılar alma satma ideler. Aşçılar mā çanaḳ yiri çanaḳ ola. Ḥammāl yükin ṭuta māl eşegi ola. Bitbāzārında ḫalḳ bire gibi ḳaynaşa. Dellāl dellāle yüzsüzdür diyü. Korḳaḳ bāzirgān aşşı itmeye. Başmaġçınuñ işi ayaġa düşe. 'Arabacınuñ işi yüriye.

(B136a) Şarāba yasağdan meyḫāneci kāfir ola. Turşıcınuñ yüzi ekşi ṣata (P191b). Demirci yüz ḳaralığın dükkānda ḳazanup degirmencinüñ saḳalı degirmende ağara. Sāzendeler ḳıldan çala. Raḳḳaşlar çalgusuz oynaya. Curcuna oynayan masḫara düşe. Gelin güyegü imiş ḳarış olup yengenüñ emegi ṣağdıç emegine döne.

(F186a) *Maṭla'* : Mülk-i dil sensüz şehā yıḳıldı vīrān oldı gel
İntihā-yı firḳat ü pāyān-ı hicrān oldı gel

Servināz laḳabı ile mülaḳḳab bir müderris hem-kāsesin bu vech ile hicv itmişdür.

Ḳıṭ'a : Cihān ḫātūn-ı ṣāni Mihrī-i 'ahd
Süḫandān ser-firāz imiş dimişler

Velī Mihrī bulam ṭarzında āzād
Ḫalāyıḳ Servināz imiş dimişler

NUṬḲĪ : İstanbuldan Bezcizāde dimekle ma'rūf adı Ḥüseyin Çelebi ve maḫlaṣı Nuṭḳī ve ḳarındāşınuñ maḫlaṣı Sırrıdur. Babaları el-ān ḥayatda olup dülbendcidür. Ekṣer ṣatduğı dülbend bezidür. Ber-vech-i 'āde tekmīl-i ṭarīḳ-i mu'tādā sa'y idüp Müftī Muhyü'd-dīn Çelebi el-Fenārīden mülāzım olup cihet-i 'ilmiyyesi ma'mūr ve şi'ri şöhret-peẕīr ve fürs ü ta'miye vü elfāzda bī-naẓīrdür. Ṣaded-i cem'-i kitābda Engürīde otuz aḳçe medreseden ma'zūl ve yine tażyī'-i evḳāt itmeyüp 'ulūm u ma'ārife meşġūl idi.

Maṭla' : Olaldan ḫüsrevā ġam leşkerinüñ pādişāhı ben
İdüp āhum 'alem ḳıldum belā ḫaylin sipāhi ben

(A185b) NİZĀMĪ : Diyār-ı Ḳaramandan Velīyü'd-dīn nām bir 'ālim ü fāżıl u vā'iẓ-i kāmilüñ oğlıdur. Kürsīde eṣnā-yı va'ẓda ḥāl ġalebe idüp kendüyi kürsīden aşağa atar na'ra ve hāy u hūydan ḫalḳı biri birine ḳatar imiş. Nizāmīyi geregince terbiyyet itmiş ol daḫı taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifet itmiş henüz beyāż 'āriżı erḳām-ı ḫaṭṭan sāde imiş ki daḫı on sekiz yaşında fevt olmış. Ḥayf yüz biñ ḥayf (S94b) ki küsūf-ı ecel anı taḥte'l-arża ṣalmış ve henüz (P192a) mihr-i ẓuhūrınuñ zemānı geçmedin zevāli kemāline ḳarşu gelmiş. El-ḥaḳ zemānında şā'ir-i mübdi' ü suḫan-güzār-ı muḫterī' imiş. Ḳaṣīdeleri muḫkem ü üstüvār ve

ġazelleri puḫte vü yek-dest ü hem-vārdur. Zemānına göre feṣāḥati vü belāġati maḳbūl-i ʻālemdür. Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm meẕkūrı İstanbula daʻvet eylemiş yolda gelürken ecel irüp āḫirete rıḥlet eylemiş. Babası ḥayātda imiş. Oğlınuñ eşʻārın minberde münāsebet ile oḳıyup ağlar imiş. Vefātına daḫı sebeb budur dirler ki bir şeyḫ-zāde ḳarīni var imiş ḥüsn ü cemālde hem-sāller ve ʻışḳbāzluḳda hem-ḫāller (F186b) imiş. Mābeynlerine şeker-āb düşüp Nizāmī anı hicv eylemiş. Anuñ babası daḫı Nizāmīye bed-duʻā ḳılmışdur dirīġā ki dönmek yoḳdur ol oḳ ki atılmışdur.

Ez-ḳaṣīde : Vaṣfında ol cemālüñ ẕikr itdügini bu dil
Her kim işitdi didi lillāhi dür- ḳā'il

La'l-i ḥayāt-baḫşuñ ḳanum dökerse n'ola
Çün ṭāliʻümde olur āb-ı ḥayāt ḳātil

(B136b) Maḫmūr-ı ḫāb olursa ġamzeñ ʻaceb mi çünki
Her fitneyi uyutdı devrinde şāh-ı ʻādil

Naʻl-i sūm-i semendüñ tāc-ı ser-i selāṭīn
Ḫāk-i der-i sarāyuñ āb-ı ruḫ-ı efāżıl

Velehū : Ḳılmadın seyl-i fenā ʻömr diyārını ḫarāb
خذ من العيش نصيبا و من الحمر نصاب

Velehū : Müntehā ḳaddinüñ üstinde naẓar mı rāstī
Sidre ṭavūsına beñzer kākül-i müşkīn dost

Velehū : Ġabġabuñ luṭfından āgāh olmayan b'īse'l-ġab
Leblerüñ şerrinde sergerdān olan niʻme'l-lebīb

Velehū : Ḫaṭuñ ol pīrūzedür ki laʻl-i nāb üstindedür
Leblerüñ ol laʻl kim dürr-i ḫoş-āb üstindedür

Çeşm-i giryānumda ey dil-ber ḫayāli ḳaddinüñ
Bir nihāl-i tāzedür kim cūy-ı āb üstindedür

Ḳāmetüm ol dāla dönmişdür ki derd altındadur
Gözlerüm şol ʿayna beñzer kim ʿaẕāb üstindedür

(A186a) Ey Niẓāmī vaṣla şād olma vü hicrāne melūl
Kā'inātuñ ḥāli çünkim inḳılāb üstindedür

Beyt-i Farisī : دلبر بکشت رفت ورقیب از پی و یست
چون شادیی که محنت و اندوه در پیست

Ol hicv-i nā-mübārek budur.

Ḳıṭʿa : Seyr eyledügi ol ṣanemüñ her levend ile
Maḳṣūdı adı gülmek imiş vāvelend ile

Şimdi ṭoñuz taşağına yā Rab ne ḫoş döyer
Ol şīre āhū ṣayd olup āh ol kemend ile

Biz ḳurı taḫta bulmazuz aġyār ḫoş geçer
Arḳanda ʿāc ayaḳlı gümüş taḫta bend ile

Arı çanaḳda k'anlara aş virmeli degül
Besler dehān u ġamzesi bādām u ḳand ile

Ḳapdur mezīdi ḫalḳa gümüş ḫalḳa rumḫ ile
Şehlük nişānı olmasa ol ercümend ile

Ṭāliʿ gerek ki ḳaddini bedrüñ hilāl ide
Kim yār olur sitāresi yoḳ derdmend ile

Aġac-ı mīle ḥayf gümüş sürmedān velī
Kör olsa çeşm-i dil ne revā kuḥl-ı bend ile

(P192b) **NAẒMĪ** : Adı Meḥemmeddür. Edirneden Ḳuloġullarındandur. Cemīʿ-i ʿömrini tetebbuʿ-ı şiʿre ḥaṣr itmiş bu fennüñ ġāyet müteveġġillerindendür. Baʿżı neẓā'iri olan ġazelleri cemʿ idüp ve cemīʿ cevāb dinilen neẓā'irin daḫı bile yazup beyān itmişdür. Cümle üç biñ ġazel cemʿ idüp bir büyük dīvān itmişdür. Yeñiçeri

iken niçe zemān rāh-reviş sefer ü ḥażarda leng ü luk olmışdur. Āḫir erbāb-ı bölüge süluk idüp silāḥdārlara ser-i bölük olmışdur. Bölükde iken Yetīmīnüñ bu beyti ki

Beyt : Baba Efendi destres-i be-her yetīmdür
Ol Ka'be-i murāda bu zīrā ḥatīmdür

Baba Efendi aña ẓahīr ü naṣīr ü pāymāl iken destgīr oldı. Kendi daḫı dīvān tertīb idüp ṣanāyi'-i bedī'iyyenüñ her nev'ine küşiş ve her birinde ṭab'ın āzmāyiş itmişdür.

Eş'ār-ı ū : Dehānuñ būsesin ḳılmaḳ temennā
Bir olmaz fikrdür yoḳ yire cānā

Niçe bir ṭola eyvā ile günüñ
Yazıḳdur ehl-i 'ışḳuñ āhın alma

Ṭavāf-ı Ka'be-i kūyuñ ṣafāsın
Bulur mı Ḥacca varsa ṣofī farżā

Leṭāfet birle ẕātuñ gerçi cevher
Velī ḳalbüñ nigārā senüñ ḫārā

Ṣataşdum Naẓmiyā bir özge derde
(A186b) Devāsın bulmadum 'ālemde derdā

Maḳlūb-ı müstevīde bu beyt anuñdur.

(B137a)*Beyt* : Ḫoş kelāmuñ heme kemālüñ şūḫ
Āşinā-yı le'āli-i inşā

Şū ruḫ-ı bā-lāti ḫurūş
Āteş rā heb ü bahār şitā

(S95a) Bağdad beglerbegisi Ayās Paşa Başrayı fetḥ itdügine bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Başraya ʻasker çeküp Baġdāddan iḳbāl ile
Eylemiş Ayās Paşa fetḥini anuñ ṭaleb

Devletinde Şeh Süleymānuñ ol iḳlīmi temām
Aldı tīġ-i ḥarb ile yār ola aña ʻavn-ı Rab

Naẓmī bu fetḥ-i hümāyūnuñ didi tārīḫini
Aldı Başra mülkini Ayās Paşa cümle heb

NAʻTĪ : İstanbullıdur. Dīvān kātiblerinüñ ve ḳalem ü raḳam ṣāḥiblerinüñ maḳbūlıdur. Ṭabʻı şükūfte ve bulduġı (P193a) maʻnālar nā-guftedür. Ḳadrī Efendi-i merḥūm Anaṭolı (F187a) ḳāżī-ʻaskeri iken dīvānında berāt kātibi idi. Fiġānī vü Nūḥī ile Efe meyḫānesinüñ dürdiden gibi üftādeleri ve ḥabāb gibi ḳadeh-i āvāreleri ve şehrüñ meşhūr-ı şāhidbāz u ġulām-pāreleri idi. Gāh gülşen ü kāşānelerde gül gibi gülüp açılurlar gāh küşe-i meyḫānelerde cürʻa gibi şaçılurlardı. Bulduḳların ḳadeḥe ḳoyarlar ve gice ile bulduḳları dil-beri ṣoyarlar ve gāhi ehl-i ʻilmler ile hem-dest olup İlāhī ṣoḥbetler idüp çerb-zebānluġla şemʻüñ cānına odlar yaḳup ve şīrīn-güftārluġla şekkerlerüñ başına ṣular ḳoyarlardı. Ol zemānda şehrüñ şöhre-i diyār u meşhūr-ı rūzgār dil-berleri ki Raḥmi Çelebi vü Astarsızzāde vü Ḳanlı Muslī idi bir ġazelde bu vech ile cemʻ itmişdür.

Ġazel : Melāḥat kişverinüñ üç ṣanem ṣaḥib-serīridür
Biri Naḳḳāş Bālī oġlıdur ki nāmı Pīrīdür

Biri Astarsız oġlıdur birisi Ḳanlı Muṣlīdür
Pīrī Şāh içlerinde pādişāh anlar vezīridür

Ve Ferruḫ u Gülruḫ diyü bir ḥikāyeyi mevzūʻ ü maḥal idüp Gülbād ü Dilşād nām kimesneleri ṭarafeynden vesīle idüp baḥr-i remelde naẓm itmişdür. Ḥaḳḳā ḫoşça kitābdur amma kemyābdur. Baʻdehū cümleyi terk idüp Süleymān Paşa ile Mıṣra gidüp anuñ kātib-i dīvānı oldı. Bir zemān daḫı Mıṣruñ ṭūṭī-i şekeristānı oldı. Āḫir dest-i ecel rūz-nāmçe-i ʻömrine ʻinḳıṭāʻ yazdı. Kitāb-ı sinninüñ ḳabrine كل نفس ذايقه الموت āyetin naḳş idüp (A187a) sikkeyi mermerde ḳazdı.

Ġazel : Ḳanı ol dem kim bizüm ẕevḳ ü ṣafāmuz var idi
Bezmimüzde iki yār olsa biri dildār idi

Yüz sürerdüm ḫāk-pāy-ı yāre her şām u seḥer
Devlet ü baḫtum müsā'id ṭāli'üm bī-dār idi

Āh kim virdi fenā yiline āḫir rūzgār
Bir zemān idi ki Na'tī ḫāk-pāy-ı yār idi

Nİ'METĪ : (P193b) İsmi Ni'metu'llāh olmağın Ni'metī taḫalluṣ idüp şöhret bulmışdur. Nesebde vālidi şeyḫ ve vālidesi şerīfe olduġı ḥasebi ile şerīfeü'ṭ-ṭarafeyn olmışdur. Pādişāhımuz (B137b) devrinüñ evā'ilinde mülāzım olanlardandur. Aṣl-ı mevlidi ḳal'a-i Ḫonāzdur ammā anuñ ḳurbında olan Deñüzli nām ḳaṣabada neşv ü nemā bulup anda tevaṭṭun ḳılmışdur. Risāle-i Ḳalemiyyesi vardur maḳbūl-i fuṣeḥādur. Baḥr-i serī'de Yūsuf u (F187b) Züleyḫāsı vardur pesendīde-i şu'arādur.

Şi'r-i ū : Tā kim cihāna pertev-i ḥüsni yayılmadı
Māhiyyetini ol güneşüñ kimse bilmedi

Göz göre şevḳı ḫıre ider çeşm-i merdümi
Ol āfitāb-ı ḥüsne kemāhī baḳılmadı

Maṭla' : 'Aks-i müjgān-ı ruḫın dīde dil ü cāna ṣunar
Ṣanki bir bir ele āyīne ile şāne ṣunar

Velehū : Yüz urdı pāy-ı yāre anda ḳurbān eyledüm cānı
Zevāyā-yı felekden seyre gel kim cān fedā yegdür

Dil-i 'uşşāḳı yapmaḳdan raḳībüñ ḳatli evlādur
Ne şübhe pādişāhum beglere Ḥacdan ġazā yegdür

Kim oḳur kim yazar nā-dāna müşkildür söz añlatmaḳ
Ne olur Ni'metī tedrīsden şimdi ḳażā yegdür

NA'İMĪ : İstanbullıdur. Çeşmecizāde dimekle ma'rūf Ni'metu'llāh Çelebidür. Aḳrānınuñ meşhūr u müsellem-i ehl-i 'ilm ü edībidür. Babası daḫı Çeşmecizāde 'Abdul'lāh Çelebi idi ki ḳużāt-ı 'askere niçe yıllar kātib-i dīvān idi. Ve manẓūr-ı 'ayn-ı 'ināyet-i a'yān idi. Kendi daḫı Müftī Sa'di Çelebi İstanbul

1 ḳāḍīsı iken niçe yıllar ḳassamı iken mülāzım olmışdur. Ammā zemāne ḫalḳı mülāzemeti meslegine gitmez ammā zemāne ṭavrınca ekābir ḳapusına tereddüd itmez. Ol sebebden kevkeb-i baḫtı burc-ı şerefden ṭāli' olmayup münkesifdür ve mihr-i murādı ġumām-ı ġumūm içinde ġayr-ı münkeşifdür. Āyīne-i ṭāli'inüñ kederin kimesne gidermedi. 'Aks-i murād ol mir'ātda mir'āt ile ḳaṣd-ı cilve itdi ammā ṣūret virmedi.

Li-muḥarririhī : Jeng-i nuḥūsetini anuñ kimse silmedi
Mir'āt-ı baḫt u ṭāli'i gitdi açılmadı

(A187b) (P194a) Ḥālā İstanbulda Ḳāḍī medresesinde elli aḳçe ile müderrisdür.
1 O'Ālemden mün'azil ü münḳaṭı' olup kitābetle mūnisdür.

Ġazel : Āsitānuñdur şehā dergāh-ı a'lāmuz bizüm
Ḥaḳ bilür yoḳ ġayrı ḳapuda temennāmuz bizüm

Ḳullaruñ 'ālī-cenāb ise biz eñ ednāsıyuz
(S95b) Yoluña olsun fedā a'lā vü ednāmuz bizüm

Ḳul olan ḳapuñda buldı iki 'ālem devletin
Ey medār-ı devlet-i dünyā vü 'uḳbāmuz bizüm

NA'ĪMĪ-İ ŞĀNĪ : Bu Na'īmī İstanbuldandur. Dīvān kātiblerinden manẓūr-ı a'yān idi. Şu'arāda daḫı ṣāḥib-'ünvān idi. 'Ali Paşa-yı merḥūm Mıṣrdan vezārete geldükde aña iḫtiṣāṣ idüp teẕkire kātibi oldı. Vezīr-i a'ẓam olduḳda 2 Oriyāset-i maḫlūl oldı. Mezkūra tevcīh olındı. İki üç ay (B138b) geçmedin āfitāb-ı 'ömri maġrib-i ecelde ṭolundı. Merḥūm ḫod beş altı yıl evvelden berşden geçmişdi. Ol riyāset aña ḫāb-ı ḫayāl ü māli-ḫülyā-yı (F188a) 'ālem-miṣāl oldı. Bu ġazeli kem degüldür.

Ġazel : Cānā dime visālüme irmek muḥāldür
Kim bile Ḥaḳ müyesser ide iḥtimāldür

Maġrūr olma manṣıb-ı ḥüsne igen begüm
Bāḳi degüldür elde bu bir dest-māldür

Meclisde büseñ aldı ḥarāmīlük eyledi
Ḫūn-ı ḳadeḥ n'ola baña dirsem ḥelāldür

Göñlümde gözlerüñ senüñ ey Leylī-i cemāl
Mecnūna üns bağlamış iki ġazāldür

Şāhā murādı şi'r degüldür Na'īmīnüñ
Belki cenāb-ı 'ālīye bir 'arż-ı ḥāldür

NA'ĪMĪ-İ ŞĀLİŞ : Bu Na'īmī Edirnelidür. Ḳurd Bālī dimekle meşhūr maḥbūb ve bir şūḫ-ı şehr-āşūbdı. Medārisde mezkūr ile cem' olduḳ 'āḳıbet Şemāniyyeye varduḳda çarḫ-ı felek ki ejder-i heft-serdür dem çeküp anı daḫı yutdı ve nerrād-ı felek şeşder-i ḳażāda naḳd-i 'ömrin alup anı ütdi.

Ez-eş'ār-ı ū : Dīdem ol āşūb-ı dehrüñ çeşm-i fettānın sürer
Sīnem ol ḳaşı kemānuñ tīr-i müjgānın sürer

NİḲĀBĪ : İzniḳī idi. Ḳurbī-i merḥūm ki tertīb iḳtizāsı ile mezkūr olsa gerekdür anuñ hem ḳarīni hem refīḳi idi. Kendiye 'ulvīlüğle 'uluvv-ı himmeti var idi. Ol sebeden ḫalḳ içinde siyādet ile töhmeti var idi. Ḳāżī-'asker Muḥyü'd-dīn Çelebi el-Fenārīden mülāzım olup ḳāḍī-i Keşān olur. Az zemānda merdüm-küşān ḥarāmīlere rāst gelüp ḥudūd-ı sene seb'a ve erba'īn ve tis'ami'ede anlaruñ ḳayd u bendlerinde keşān-ber-keşān olur sāḳī-i tīġ-i ḫūn-feşānlarından cür'a-keşān olur. Gözine geldügi şevḳından cān-feşān (P194b) olur.

Maṭla' : Būseñe dil ḳāni' olmaz vaṣluñuñ şeydāsıdur
Dostum ma'ẕūr ṭut dünyā ṭama' dünyāsıdur

Velehū : Ḫāk-i pāy-ı yār içün ṭurmaz yeler bād-ı seḥer
Kendiyi göstermez ammā sürmeyi gözden siler

NAḲŞĪ : Adı Aḥmeddür. İstanbuldan (A188a) Āḫırḳapusı maḥallesinden idi. Evvelā nefīs naḳḳāşdur eline ḳıl ḳalem alsa levḥ-i ṣafḥa-i semāda ḳuyruḳlı yılduz peydā olur. Dīvārda ebr resm eylese 'ālemde bārān āşikār olur. Ḫāme-i fikret levḥa-i ẕihninde taṣvīr itmedin ḫāricde vücūd ṣūret-güster olur. Farażā raḫş taṣvīr eylese temām olduğı gibi gūyā ḳıl ḳalem aña tāziyāne olur ki

meydān-ı 'ālem-i ṣūret ü ma'nāyı bir adımda bulur yāḫūd ḳıl ḳalemi şehper olur ki naḳş itdügi perende (F188b) anuñla hevāya pervāz ider. Zemistānda gülistān resm eylese nükhet-i bahārı ve būy-ı şükūfezārı 'ālemi yaz ider. Bezm ṭarḥ eylese gören mest olur dil-ber resm eylese ehl-i ma'nā ṣūret-perest olur. Şeker yazsa üstine noḳṭalar zenbūr gibi üşer şem' naḳş eylese pervāneler güler düşer. Gül yazsa būyı meşāmmı ta'ṭīr ider şarāb yazsa keyfiyyeti meşamme te's̱īr ider. Mā-ḥaṣal fenninde tev'āmān-ı Mānīdür. Bihzād ü Kirmānī bunuñ ednā ḫod-mānīdür.

(B138b) *Li-muḥarririhī* : Kim naẓar eylerse naḳş-ı kilk-i gevher-pāşına
Naḳşına taḥsīn idüp dir āferīn naḳḳāşına

Ve s̱āniyen müneccimdür ki Cemşīd-i gürve-i aṣḥāb-ı fendür. Amma naẓargāhı sipihr-i mihr-i cemāl ve ṣaydgāhı çāh-ı ẕeḳandur. Ve kendinüñ nücūm-ı eşki 'āşıḳānesi (F189a) seyyārāt u fıṭrāṭ-ı 'iberātı perendür. Ele usṭurlāb almaḳ lāzım degül 'ilm-i tencīm avcı içindedür. Şöyle ki kef-i destindeki ḫuṭūṭdan muḳanṭarāt-ı semevātı bilür. Ve ḳāmet-i bālā üzre olan ṭal'at-ı cemālden mu'addelü'n-nehārda irtifā'-ı şems ḳaç derece ḳaṭ' itdügin ta'yīn ḳılur. Gūyā naẓarında devr-i sipihr-i ẕatü'l-kürsi hey'etdür öñinde felek-i ẕātü'l-burūc ṭoḳuz çarḫlı bir ṣā'atdür. Ve naḳḳāşluğla ḳanā'at itmeyüp şā'ir-i māhir ve eṣnāf-ı şi're ḳādirdür (S96a). Ve heccāvdur ki cümle Rūm şu'arāsına (P195a) Dāvūddur. Ḥāliyā Cāmī'-i Cedīd-i Süleymānīde muvaḳḳitdür. Bir an tażyī'-i vaḳt itmeyüp kesb-i kemālāta mültefitdür.

Maṭla' : Çāk itme sīneñ ey dil ol gül'iẕāra ḳarşu
Açılmağ olmaz igen evvel bahāra ḳarşu

Velehū : Göñüller murğı ḳonmaḳdan egilmiş
Nihāl-i tāzedür ol iki ebrū

(A188b) Ṭoyar mı ḫançerine teşne göñlüm
Kişi ṣuyı çoḳ içer olsa ṣayru

Alaldan göñlümi baḳmaz bana āh
Göñülli oldı ol dil-ber gönüllü

Mezkūr Naḳşī-i merḥūm üstād Şāh Ḳulı Naḳḳāşdan bir naḳş murād idinüp meẕkūr birḳaç gün ʻavḳ eyler. Āḫir bir ḳaṣide diyüp içinde bu birḳaç beyti sevḳ eyler.

Naẓm : Göñlümi eglemege ʻAli ʻışḳına begüm
Gel bāri eyle sīneme bir Ẕü'l-fiḳār naḳş

İltür ṣuya ṣusuz getürür Mānīyi revān
Dest-i leṭāfetinde olan ābdār naḳş

Alma gözüm yaşını ṣaḳın naḳş-ı ḥüsnüñi
Ṣu ṭoḳınınca olmaz igen pāyidār naḳş

Her yiri kebkebüñ izidür ḫākrīz iden
Olsa ʻaceb mi yüridügüñ reh-güẕār naḳş

Şāh Ḳulı ġāyet pesend idüp ḳılıcuñla alduñ
Diyüp Naḳşī virüp ẕevḳ eyler naḳş

NİGĀRĪ : Ġalaṭalı Naḳḳaş Haydardur. Şaṭrancbāz ʻArabuñ oġlıdur. Ve Nigārī maḫlaşı çesbān ü münāsibterdür. Naḳḳāşluḳda üstāddur Bihzāduñ kesbi bunuñ māderzādıdur. Ere bir hüner yeter diyüp beglük gemilere re'is oldı. Ol fende daḫı mahāret taḥṣīl idüp re'is oldı. Gice ile fülk-i felege mehtābdan fenār aşılmasa reh-revān-ı diyārdur ya bunuñ fānūs-ı ḫayāl ü fikri ile ṭonanma da gümrāh olmazlardı. Ve keştī-i aḥvālini ferāseti limanına çekse aʻdā Nūḥ ʻömri gibi ʻömr sürseler buña ḳaṣd eyleseler yol bulmazlardı. Andan şiʻre heves idüp şiʻri daḫı (F189b) her ḫāṭırda naḳş-ı nigār ve her mecmūʻa-i eşʻārda kitābe-i bāb-ı deyr-i ferḫār oldı. Evvel (B139a) Ġalaṭada Topḫāne cānibinde olup ḥücresi mecmaʻ-ı şuʻarā vü ẓurafā idi. (P195b) Ḥālā cānib-i Eyyūbda bir ʻişret-ābād peydā idüp keẕālik niçe dervīş ü ḳalendere tekyegah ve sofra vü çerāġı maʻmūr bir Ḥaydar-ḫāne vü ḫānḳāhdur. Ḥarīf-i ẓurefā ve nedīm-i aġayān u ümerā vü mülāzım-ı ʻulemā vü fużelādur. Küseclügi kiyāsetine dāldür. Ve ḫāṭırı memlū sefīne-i eşʻār ve nevādir ü emşāldür. Ṣoḥbeti bī-melāl ü kelāldür mā-melekdür miyān u mebẕūldür. Ve bi'l-cümle ortaluġuñ Naḳḳāş Ḥaydarıdur. Her yirde manẓūr u maḳbūldür. Şemsī Paşa ile (A189a) Şām diyārına varup anda Ḥac-ı ḥarameyn saʻādetin bulup şerefmend oldı. Ve bir zemān daḫı Kütahiyyede zemīn-būs-ı pādişāh-ı ʻālem-penāh ile ḳadri bülend oldı. Deryā

seferinde niçe başlar kesüp başına serdārlardan şorġuclar ṭaḳılmışdur ve nice ulu ġazālarda bile bulunup 'asker kesrinde ve ḳal'a fetḥinde tedbīrler ḳılmışdur. Ḥattā ba'żı fütūḥı himmet-i yārān ile bir kitāb itmişdür. Sinān Paşa ile olan sergüẕeşt ü bāzkeştin ḫod müstaḳıl faṣl u bāb itmişdür.

Maṭla'-ı ū : Dersin oḳurken ḳapar nā-geh kitābın nāzdan
Şive bābın ezber eyler varsa açmazdan

Meşneviyātındandur.

Der-vaṣf-ı keştī : Kefen ber-dūş idüp niçe sefīne
Götürdi barmaġını geldi dīne

Hem-der īn : Ḥabāb-ı rūy-ı deryā idi ġālib
Ki göz yumup açınca oldı ġā'ib

Der-fenār : Fenārdur Aḳdenizüñ şeb-çerāġı
Fürūġı māhdan virür ferāġı

Meẕkūr Nigārīnüñ evinde bir cemī'iyyet olup mesrūd diyü bir ḥoḳḳa getürüp içinden yiyenerden Eyyūb Ḳāḍīsı Sinān Çelebi fevt olup ba'żılar ḫaste vü müşrif-i mevt olup ba'żılar sersām olmaġla meşhūr-ı enām olduḳda ẓurefādan biri bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Didiler berrāşlar tārīḫini
Ḥaydāruñ berşin yiyen oldı helāk

NİGĀHĪ : İstanbuldan idi. Bir ḳābil ü maḳbūl taḥṣīl-i 'ilm ü kemāle meşġūl (S96b) cevān imiş. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp ḫāṭır-ḫāhi el virmedükde ṭarīḳden (P196a) ferāġat eylemiş ve sülūk-ı ṭarīḳ-i kitābet eylemiş. Anda daḫı (F190a) nā-murād u nā-kām āḫirete intiḳāl ider. Cām-ı ecel nūş idüp def'-i ḫumār-ı melāl ve infi'āl ider. Küşe ṭoḳınmaduḳ küşelerle her beytinüñ der ü dīvānı pürdür. Ve bi'l-cümle rişte-i mıṣṭar-ı şi'ri bir silsiletü'ẕ-ẕeheb dürr-i pürdür.

Eş'ār-ı ū : Tenhā senüñle ḳalmaġ içün bu zemānede
Birḳaç 'azīz Yūsuf-ı Mıṣrīyi ṣatdılar

(A189b) Ben ġār-ı hecrde niçe biñ sāl yatduġum
Aṣḥāb-ı Kehf işideli bir pāre yatdılar

Velehū : Bī-'amel cennete girmez diyü da'vālar ider
Gūyiyā aldı gibi cenneti zāhid 'amele

Cümle 'uşşāḳuñ işigüñde biter gerçi işi
Bitdi bizüm işimüz işigüne vara gele

Şāhbāz itdügiçün çeşmüñe kendin teşbīh
Anı ṣayyādlar ey kepk-i ḫarām aldı ele

(B139b) NEVĀLĪ : Burusalıdur. Ḥiṣār içinde Ḳavaḳlı İmāmı dirler bir imāmın oġlıdur. Adı Meḥemmed Çelebi idi. Fażīlet-i 'ilmiyyesi ma'mūr olduḳdan ṣoñra ḫaṭṭ u inşāya ve şi'r ü mu'ammāya küşiş itdi. Nihāyetine dest-res buldı. Her ḳanḳısında ki ṭab'ın āzmāyiş itdi. Mülāzemeti müteyaḳḳin ve aḳrānı içinde müte'ayyin iken Mıṣr beglerbegisi olup müteḳā'id olan 'Ali Paşaya ba'dehū vezīr olan Ferhād Paşaya ḫāce vü muṣāhib ve müteraşşıd-ı münāsib rıf'atı rūz-efzūn ve ṭāli'i hümāyūn olmaḳda iken tevfīḳ-i İlāhī yāri ve müsā'ade-i sa'ādet-i uḫreviyye meded-kārı ḳılup Ḥakīm Çelebi ile muḳārenet ve ehlu'llāh ile muḳarebet itdi. Ṭarīḳ-i şūrīden 'uzlet ve devlet-i dünyeviyyeden ferāġat itdi. Zevā'id aḳçesinden 'ulūfesi vardur. Zehī tevfīḳ-i Yezdānī ki anı şāyeste-i ḥāl ehl-i ḥāl itdi. Ve zehī himmet-i 'āliyye ki ol istiḳbāl itmedi. Her çend ki devlet aña iḳbāl itdi.

Şi'r-i ū : Nerdümlük eyleyüp baña ḳılsañ vefā eger
Çeşmüñ ucıyle iki gözüm bir naẓar yeter

Gerçek mi ola bir söz işitdüm benüm begüm
Bir kerre būseñ alanı dirler ki biñ yaşar

NEVĀLĪ ÇELEBİ : İsimleri Nāṣūḥdur. Kendi Ṣaruḫānīdür. Debistān-ı ezelde

Mıṣra' : آنها كه بدادند و بدادند و ندادند

Kitāb-ı faṣl bir faṣlu'l-ḫiṭābınuñ sebaḳ-ḫānıdur (P196b). اول مالزم للانسان ki taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifetdür. Ṭab'-ı vaḳḳad-ı nuḳḳadı aña iştiġāl itmişdür. Ve āteş-i ḳābiliyyet-i fıṭrıyyesin tervīḫ-i murūḥa-i fünūn-ı şettā ile pür-işti'āl itmişdür. Cenāb-ı bī-çün 'amm-ı nevālenüñ (F190b) nevāl-i efżālinden ḥaẓẓ-ı vāfiye nā'il ve 'aḳlı nihāyet-i müdrikāt-ı 'aḳl-ı müstefāde mütenāvil olmışdur. Ṭab'ı cedāvil-i fünūna menba' bir baḥr-i bī-saḥildür ve ẕihni mecma'ü'l-baḥreyn-i 'Arabiyye vü Fürsdür ki lisān u ḳalbi andan iki dildür (A190a). Luṭf-ı Tab'ından gāh şi'r ve gāh inşāya meyl ider. Egerçi şi'r ile şi'ār aña 'ārdur. Ammā çünki meḥek-i iltifāt-ı şāhīde ma'rıż-ı ḳabūlde bir cevher-i kāmilü'l-'ayārdur. Ve eş'ārı kedd-i yemīn-i ḫāme-i ḫayāli ve 'araḳ-cebīn-i nāme-i Nevālī ile kesb-i yedidür. Ne ānki āḫirüñ libās-ı eş'ārından müste'ārdur. Ve inşāsı keẕālik menşe-i ṭab'-ı ḫāṣından neşv ü nemā bulup fıṭratdan nāşī olduġın iḫbār ider. Bir ṣaḥīfe-i inşāsın Mir'atü'z-zemān ve Cihān-küşā inşālarına nümūdār ider. Bedī'-i Hemedānı beyānına āferīn ider. Ve Ḥarīrī mısṭara yazılmış le'āl-i pür-ma'ānīsin görse dürrü'n-naṣīd gibi ferā'id-i fevā'idin (S97a) rişte-i cāna dizer. Neṣrü'l-le'ālī şerḥi inşāsı anuñ inşāsına nisbet pest ü ta'ḳīdidür. Ḳalā'idü'l-'iḳbāl ḫod bir emr-i taḳlīdidür. Çün Nevālīnüñ ḳaṣr-ı ḳadri bu minvāl üzre nevāl-i pādişāh ile maḥfūfdur. Erbāb-ı ṭa'n u ḥasede daḫl u duḫūle yol virmez. Belki 'uluvv-ı miḳdārına şehāb-ı barmaġı ve māh-ı nevāli irmez. Anaṭolı (B140a) ḳāżī-'askeri Ca'fer Çelebinüñ teẕkireciligüñden mülāzım olmışdur. Ḳırḳ aḳçe ile İbrāhīm Paşa medresesinden ma'zūldür.

Eş'ār-ı ū : Eşk ü ten-i ḫāk ile dilüm müşkil içinde
Hīç rāḥat-ı ḳalb olmadı āb u gil içinde

Ḳandurdı ḥayāt ābına 'āşıḳları tīgüñ
Bir kerre içürseñ n'ola ben bī-dil için de

Ḳopdı yüregüm çekdügi dem tīrini cānān
Peykānı bedel ḳaldı dil-i bī-ġıll içinde

Ṣūfī hem mey-i bāṭınına ṣāfī naẓar ḳıl
'Ārif geçinürsin ne var anuñ bil içinde

Dünyā didügin rıḥlet evidür çü Nevālī
Git 'āḳıl isen ṭutma anuñ menzil içinde

İnşāsından ḥakīre gönderdügi mektūb ṣūretidür. جناب جليل فدايل نصاب قطوبى له ثم حسن الماب سلام بنسن النسين يكشف جمله منالكروب المسدودت العقد فى القلب سلام بشكل اللا يثبت فرحه وان كان حرف اللا فى النحو للسلب سلام حكى بالميم عينا معينت تراى رياض الحب بالسلسل العذب اعلام صفوت اعلام دعا دوام قيام دعايم قيام سعد ختام (P197a) i'tilā-yı semt-i semuvv saḳf-ı beyt-i ma'mūre merfū' ve levāzım-ı iḫlāṣ u muḥabbet-i nevāridinde envā'-ı ḫużū' birle mevred ü mevżū' ḳılınmaḳdan ṣoñra 'arża-i dā'i şākirü'l-mesā'ı budur ki

Şi'r :
يافايق دهرلك شوقى وغرامى
والله سرى وصلتكم ليس مرامى

(F191a)

ممكن نبود ان كه در وراق نكنجد
اشواق ملاقت جمالت بتمامى

Şerḥ-i ġarām-ı firaḳ ve vaṣf-ı 'arām-ı eşvāḳ nıṭāḳ-ı nuṭḳ u beyān ve niẓām-ı naẓm-ı beyān belki dā'ire-i imkāndan ḫāric idi ki (A190b) a'yun a'yāne naẓar-ı 'ıyān olup erbāb-ı nühāya nihān ḳalmamışdur.

Beyt : قلم صحيفه شوق از هزار بارا نوسد
هزار عذر زى تقصير بر كناره نوسد

Ḥażret عزت عزت اسماوه و عمت الاوه ve dergāh-ı 'ālem-penāhdan müteżarrı'dür ki ceyb-i ġayb-ı bī-'aybdan bir laṭīfe-i şerīfe ibrāz buyurup 'an-ḳarīb āyīne-i ṣafā-āyīn dīde-i ġam-dīde-i ārzūmendi ḥāl-i mücellā-yı iclā-yı ṣūret-i ra'nā-yı viṣāl ola āmīn. Ba'dehū żaīr-i ma'ārif semīre ḫafī buyurılmaya ki

Beyt : Ḥüsrev-i mülk ü dīn ü ẓıll-ı İlāh
عزا نصاره وذل عداه

NŪḤĪ : Rūmilinden Piriştine nām ḳaṣabadandur. Aṣlda nāmı Īneḫān idi. Ṣoñra adın Aḥmede tebdīl itdi. İstanbula gelüp ol vaḳt ḫazīnedārbaşı Dāvūd Paşa idi aña ḫidmete sülūk itdi. Anuñ müzāhiretiyle dīvān kātibi olup anlara lāzım ḳavānīn-i menāşīr ü berevātı ve anlarda mütedāvil olan münşiyāt u ḳānūniyyātı tekmīl eyledi. Şekli maṭbū' evżā'ı maḳbūl ḫaṭṭı a'lā şi'ri dil-küşā inşāsı ḫoş-nümā ẓurefānuñ evbāşı ve kitāb-ı dīvānuñ (P197b) 'ayyāşı vü ḳallāşı

idi. Levḥī vü ʻAzmīnüñ birāder-i mihteri ve Naʻtī vü Figānīnüñ hem-kāse vü hem-seri idi. Gitdükçe eskiyüp manẓūr-ı eʻālī vü ekābir oldı. Merḥūm Şehzāde Sulṭān Meḥemmed sancaġa çıḳduḳda aña kātib-i sır oldı. Çün merḥūm āḫirete intiḳāl itdi. (B140b) كل شى يرجع الى اصله mūcibinceyine kātib-i dīvān-ı Süleymānī olup aṣlına intiḳāl itdi. Ammā def'-i ġam ve ref'-i mātem içün şürb idemeyüp şarabı berşe maḳlūb itdi. Nitekim dimişlerdür.

Mıṣra' : Berşi ref' it ʻaksi ile ʻāmil ol

Ammā ekl-i keyfiyyete kemiyyetden mütecāviz olup temām maġlūb itdi. Şol mertebe uyuḳlardı ki uyanuḳluġı meger düşünde göre. Anı daḫı ta'bīr it diseler meger nevm-i berşi pine yine yora idi meger ḳaşınmaḳdan eli dege yāḫud yañıla yazaydı ki ayda bir ḥükm yazaydı. Bu ḥāl ile çoḳ geçmeyüp Van seferinde (S97b) āḫirete gitdi. Nūḥī yārāne bu mażmūn ile bidrūd itdi.

(F191b) *Beyt-i Ẕātī* : Senüñ çaḳ Nūḥ gibi ʻömrüñ olsun isterem Ḥaḳdan
Benüm fülk-i ḥayātum rūzgārı geldi yapraḳdan

(A191a)*Şi'r-i ū* : Ṣāf-ı dil gibi gelüp meclis-i rindāne ṣafā
Aġzı ṣuyını aḳıdur leb-i cānāne ṣafā

Çün olur cāmı meyüñ şekl-i ṣafāda ekṣer
Cām-ı meyden ṭolu olsa n'ola meyḫāne ṣafā

Ṣuya ḳonmış güle beñzer deheni dildāruñ
İçmege ṣu viricek aġzına rindāne ṣafā

NŪRĪ : Faḫrü'l-ʻulemā Mıṣr ḳāḍīsı Monlā ʻArabzāde ʻAbdu'l-bāḳī Çelebinüñ ḳulı idi. Adı Yūsuf idi. Maḥmūd Paşa müderrisi iken biz dānişmendi idük. Ol bevvābluġına ḫidmet iderdi. Ammā taḥṣīle çalışup āzmāyiş-i şi'r ve heves-i kitābet iderdi. Bu eşnāda efendisi Rüstem Paşaya pīşkeş itdi. Ketḫudālar temām-ı ḳadrin bilmediler. Gāh voyvoda itdiler gāh sefere alup gitdiler. Bu daḫı paşanuñ temām-ı naẓarına manẓūr olmaduġına dilgīr olup def'-i ġam içün berşe döşenüp tiryāḳi oldı mekbete düşüp ʻālemüñ şöhre-i āfāḳı oldı. Bir āḳçelü ʻavrat alup biraz anuñla çalḳandı. Āḫir bile alup Mıṣra gitdi (P198a) varduġı gibi anda vefāt itdi. Ḫayrü'd-dīn Paşa-yı merḥūmuñ İstanbulda Ḳāşiḳāri ḥamāmı yapılduḳda

bir beyt diyüp 'Ali Sulṭān Ta'līḳīye ḫaṭṭ-ı celī ile yazdırup ḥaşīye vü pervāz itdi eṭrāfın naḳş-ı perdāz itdi getirüp ḥammāmuñ ḳapusına aşdı ki beyt budur.

Beyt : Gülşen-i cennetde kevs̱er isteyen ġılmān ile
Mīr-i baḥruñ Nūriyā seyr eylesün ḥammāmını

Faḳīr muḳābelede bu rubā'īyi diyüp gönderdüm.

Rubā'ī : Seçmeyen ḫar hamīmi kevs̱erden
Lāyıḳ olmaz pesend ḫıl'atına
Nūriyā cāmekānı ṭutdı ḳoḳu
Yüri aş bunı nevre ḫalvetine

Mezbūr faḳīre incinüp ḫayli perīşān sözler söyledi ve ḫāric-i mebḥas̱ dīvānelikler eyledi.

Şi'r-i ū : Eger cān görmek isterseñ bedensüz
Yüri cānānı seyr it pīrehensüz

NEV'Ī : Maġalḳaradandur. Adı Yaḥyādur. Beni nev'inde her kemāl ile engüşt-nümādur yek fen degüldür mütenevvi'dür. Ṭab'ı envā'-ı ma'ārife mütevezzi'dür. Fā'iḳ-i dānişmend ve her kemālden behremenddür. Niçe şīşe-i ḫayāl-i ḫaṣṣı tīr-i diḳḳat-i (F192a) ṭab' ile delmişdür. Ve nice nā-süfte gevher-i ma'āniyi rişte-i naẓm-ı mū-şikāfına dizüp ilmişdür. Edirnede (B141a) Sulṭān Bāyezīd (A191b) medresesinden mülāzım olup ḥāliyā menāsib-i tedrīsüñ birindedür.

Maṭla' : Öykündi 'aks-i serv meger ḳadd-i dil-bere
Cūlar getürdiler depesi üstine yire

Maṭla' : Ṭaḳıldı zülf-i semensālārına ḫūbānuñ
Göñüllenürse n'ola ġonce-i gülistānuñ

Velehū : Yaraşdı sā'id-i yāre sevād-ı noḳta-i dūġ
Şu ṭıfla döndi ki besler ḳolında beççe-i zāġ

Velehū : Başı irişdi göge rıf'at ile her dūnuñ
Ḥaḳ budur ki ḳatı alçaḳluġı var gerdūnuñ

NEHĀRĪ : Mevlidi Rūmilinde Prizren dür. Ḳaṣaba-i meẕküre Rūmilinde menbit-i serv ü semen-i ma'rifet olan ḫākden ve menba'-ı cūy-ı naẓm u neşr olan gülistān olmaġla meşhūr şehr-i şöhret-āyīndür. Rivāyet olınur ki Prizren de (S98a) oġlan ṭoġsa adından muḳaddem maḫlaṣ ḳorlar. Yeñicede ṭoġan oġlan etmege *papa* diyecek vaḳt Fārisī söyler. Piriştinede oġlan (P198b) ṭoġsa dividi belinde ṭoġar dirler. Binā'en 'alā-ẕālik Prizren şā'ir menba'ı ve Yeñice Fārisī ocaġı ve Piriştine kātib yataġıdur. Nehārī meşhūr Sa'yī ki meẕkūr olsa gerekdür anuñ birāderidür. Ve (F192b) zemānında şu'arā-yı fuṣeḥānuñ ser-defteridür. Bir miḳdār taḥṣīl-i 'ilmde ve kesb-i fenn-i ḫaṭṭda olup ba'dehū varup Pirizrende ferāġat u 'uzlet eylemişdür. Ve şehrüñ meşhūr dil-berlerin cem' idüp kimine ta'līm-i inşā ve kimine ta'līm-i kitābet eylemişdür. 'Ömrin şāhidbāzluḳla ve mey ü sāza demsāzluḳla geçirüp āḫir rıḥlet eyledi.

Eş'ār-ı ū : Ḥüsn-i dil-ber gibi zeyn oldı gülistān ṣoḥbeti
Gözüme görinmez oldı Bāġ-ı Rıḍvān ṣoḥbeti

Bezm-i ḥüsnüñ revnaḳıdur şun şarāb-ı la'lüñi
Kim mey-i gülgūn ile ḫoşdur gülistān ṣoḥbeti

Cisme gerçi her nefes cān ṣoḥbeti virür ḥayāt
Cān baġışlar cāna ammā vaṣl-ı cānān ṣoḥbeti

Şem'-i ḥüsnüñ pertevidür meclisi pür-nūr iden
Gitme gözden rūşen olsun bir nefes cān ṣoḥbeti

Sāḳiyā devr-i ḳadeḥde vaḳtimüz ḫoşdur velī
Āh kim bāḳī degül bu zer bu devrān ṣoḥbeti

Ey Nehārī 'ömr beş gündür ṣaḳın fevt olmasun
Şāhid ü şem' ü şarāb u sāz u yārān ṣoḥbeti

Velehū : Bī-vefā ḫan olduġından baña ne
Şāh-ı devrān olduġından baña ne

(A192a) Baña çün bir berg-i tere degmese
Bāġ-ı Rıḍvān olduġından baña ne

(F194a) Teşnelükden āteş olmışdur yirüm
Āb-ı ḥayvān olduġından baña ne

Ey Nehārī çün irişmez pertevi
Şems-i tābān olduġından baña ne

Velehū : Ṣorma nedür miyān u dehānuñla ḥālimüz
Çün yoḳ netīce hīçe geçer ḳıl u ḳālümüz

Mektebde ṭıfl iken daḫı ḫaṭṭuñ hevāsına
Göz ḳarasın ezüp ḳaralarduḳ mişālümüz

(B141b) *Velehū* : Bugün serv-i ser-efrāzuñ ṣalarsa üstüme ṣāye
Yarın rūz-ı ḳıyāmetde ne minnet ẓıll-ı ṭūbāya

NİHĀLĪ : Ġalaṭa Ca'feri dimekle ma'rūf u meşhūrdur. Kemāl-i kiyāset u ẓarāfet ve şūh u şāṭırluḳ u şükūfte-ṭab'luḳ u küşāde-ḫāṭırluḳ ile meẕkūrdur. Burusalıdur. Evvel şöhreti Murādiyye Ca'feri dimekle idi. Evā'il-i sinn ü sālinde ve sāde-rūluġı ḥālinde bu ḥaḳīrüñ 'ammına suḫte olup peder-i merḥūm ile şirket üzre 'ulūm-ı mütedāvileden faṣl u bābı ile her kitābı bile görürler 'unfuvān-ı şebābı bile geçürürler medreselerde vü ḫarābātlarda meyḫānelerde vü ḫānḳāhlarda Efe meyḫānesinde (F193b) ve sā'ir cem'iyyetgāhlarda bile ṣoḥbet iderler. Merḥūm Ca'fer Çelebi Maḥmūd Paşa müderrisi (P199a) Tācīzāde Ca'fer Çelebiden Ṣaḥna Mü'eyyedzādeye varup Edirne ḳāḍīsı olduḳda mülāzım olur. Ammā ṭab'ı bi'ṭ-ṭab' hezle mā'il olmaġın vüzerāyı ve ḳāżī-'askerleri ḫuṣūṣā şā'irleri vü hünerverleri müfredāt u muḳaṭṭa'āt-ı ḳaṣā'id ü murabba'āt ile hicv itmegi 'ādet idündigi sebebden mebġūz-ı e'āli vü e'āẓim olur. Pilevnede Miḫaloġlı 'Ali Beg medresesinde müderris olup Miḫaloġlı Meḥemmed Beg yanına varup muṣāḥib düşer yıldıẓ alışdurup meşrebleri münāsib düşer. Ol ḳadar ālūdeluḳ ider ki evrāḳ ḫāṭırı şarāba düşdüginden min-ba'dihi ḫuṭūṭ-ı ruḳūm 'ilm ü kemāle kābil olmaz. Ve ḫāṭır-ı efkārı bī-pervāluḳ hevālarına şöyle pervāz ider ki menāṣıb-ı dünyā ile biñ kerre beftere ṣalınsa berüye mā'il olmaz. Meẕkūr beg şikāre binse Ca'fer Çelebi beftere gibi yanında ṣalınur (A192b) ve sebzezāra varsa serv

gibi yolında ḥāżır atuñ miyānında bezmde ṣurāḥi gibi ḫidmetinde ḳā'im olup şem' gibi dikilür ṭurur. Bezmde tīr-i ecele oḳ atım yir ḳarşu varup yolında ölmege (F194a) cānlar virürdi. Gāh terk ü tāzda şikār-ı murġ-ı tāzīde ve gāh söz ü sāzda dil-berlerle dest-i bāzīde mülāzemeti münādemeye vü medārise ve müẕākereyi mecālise vü muḥāvereye tebdīl ider. Ma'zūl olup İstanbulda Murād Paşa medresesine müderris olup ba'dehū Ġalaṭaya ḳāḍī iderler. *Ekābir-i ḥākim-i şer' olduñ (S98b) ḫuṣūṣā pāy-taḫt-ı salṭanat civārında min-ba'de içmek münāsib degüldür* diyü mezbūrı şarābdan geçmege rāżı iderler. Ol zemānda meẕkūr Miḫaloġlına ucda bir sancaḳ virüp uc işletme diyü yasaḳ iderler. Ca'fer Çelebi Miḫaloġlına ucda sancaḳ virüp uc işletme diyü yasaḳ eylemek baña Ġalaṭayı virüp şarāb içme dimege beñzer dimiş. Bu ḥālde merḥūm Sulṭān Selīm نعمه الله تعالى بالنعيم المقيم 'Arab seferin itdükde Ḥalebde iştiġāl-i salṭanatdan kelāl geldükde muḫātabaya ḳābil ve münādemeye münāsib birḳaç (B142a) muṣāḥib ṭaleb iderler (P199). Meẕkūrı vü İsḥaḳ Çelebiyi vü Ḳāḍı Bozanı ta'yīn idüp cenāb-ı pādişāhdan 'ulūfe vü 'alīḳ vü levāzım-ı sefer ü erbāb-ı ṭarīḳ ne ise tertīb idüp gönderürler. Şeref-i zemīn-būs-ı pādişah ile başları göge irdükde ve ṣarrāf-ı ṭab'-ı şāhī bunlaruñ ḥāl u ḳālin meḥek-i tecrübede 'ayār itmek içün ṣāḥib-'ayār-ı ḳabūle virdükde ḳāllerinde ġışş u ġıll ve ḥāllerin 'arż-ı salṭanata muḥal görüp İsḥāḳ Çelebi tercemesinde meẕkūr olduġı üzre cüz'ī câ'izeler virüp yirli yirine ṣulı ṣuyına her birin şehrine vü kūyına gönderüp yine yirlerine gelürler. Ḳāḍī Bozan ṣuçı İsḥāḳa yıḳup

Beyt : Bizüm nekbetlerin çekdügümüz bu deñlü āfāḳuñ
Ṣorarsan aṣlını hep sūy-ı aḫlāḳıdur İsḥāḳuñ

diyü yüregin ṣovudur. İsḥāḳ Çelebi Üsküb medresesine müderris Bozan Miḫalıça ḳāḍī ve Ca'fer Çelebi daḫı Ġalaṭaya ḳāḍī olur. İttifāḳan hicv itdügi ekābirüñ ba'żı ṣadr-nişīn olur (A193a). Ca'fer Çelebiyi 'azl iderler nāmūsını vü 'ırżını beżl iderler. Niçe zemān zillet-i mülāzemet ile sürindi. Ve felek-i felāket ile döndi. Mülāzemet cānına geçdükde bu ḳıṭ'ayı aṣḥāb-ı devlete ṣundı.

Ḳıṭ'a : Kime kimden şikāyet eyleyeyüm
Sergüẕeştüm ḥikāyet eyleyeyüm

Ehl-i 'ilmüñ faḳīrine şimdi
Kimse dimez ri'āyet eyleyeyüm

Şakalı bitdi fażl u ʿirfānuñ
Kendümi ehl-i ṣanʿat eyleyeyüm

(F194b) Müntec ise mülāzemet buyuruñ
Yüzüm üzre siʿāyet eyleyeyüm

Lāf u rüşvetle ise ger manṣıb
Rüşvet ü lāfa himmet eyleyelüm

Gāh tedrīs ü geh ḳażā diyüben
Niçe źillet denā'et eyleyeyüm

Baña bir tevliyyet ʿināyet idüñ
Vaḳfa saʿy u kifāyet eyleyeyüm

Kaʿbe-i Rūmdur eyā ṣūfiyā
Baña virüñ ʿimāret eyleyeyüm

(P200a) Ḥaḳḳını müsteḥaḳḳa sevḳ eyleñ
Dirseñüz ki neẓāret eyleyeyüm

Manṣıba ger liyāḳatum yoġ ise
Ol cihetden ferāġat eyleyeyüm

Dā'imā itdügüm günāhı añup
Niçe āh u nedāmet eyleyeyüm

Ṣadaḳa eyleñ meded ṭarīḳümden
Tā kifāf-ı cemāʿat eyleyeyüm

Tā olınca devām-ı devletüñüz
Deaʿvātın ʿādet eyleyeyüm

Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ki pādişāh-ı bende-nevāz ü ẕerre-perver ve mürebbī-i erbāb-ı hüner idi. Meẕkūruñ ḥāline naẓar-ı ʿināyet ve iksīr-i luṭf u himmetine maẓhar ḳılup riʿāyet buyurdılar. Ol daḫı terk-i menāṣıb idüp Sulṭān

Mehemmed-i merhūm muṣāhiblerine ve sā'ir ri'āyet itdügi kimesnelere ta'yīn itdügi ayda biñ akçe ki günde otuz üç akçe olur anı istid'ā idüp bu kıṭ'a ile 'arż-ı ḥāl eyledi.

Kıṭ'a : Kime seksen kime ṭoḳsan kime yüz
Ri'āyetler ki olur ehl-i 'ilme

Nihālī bunca yıldur 'ilm içinde
Bulursa otuz üçi elf ni'me

(B142b) *Kıṭ'a* : Cihānuñ şimdi ḥāli ḳatı güçdür
(A193b) Ki ehliyyet kişiye ulu suçdur

Yağı olan günde biñ bayrām eyler
Ac uyuz olana her gün orucdur

Nihālīnüñ kifāf-ı külfetiçün
Murādı elli degül otuz üçdür

Ayda biñ aḳçe eylediler ol murādına nā'il oldı. Ba'dehū

Beyt : Keserdi cimrilikden cümle 'ırḳı
Nihālī otuz üçden bulsa ḳırḳı

diyü 'ulūfesin ḳırḳ itdürmege mā'il oldı ol olmadı ammā İbrāhīm Paşa (S99a) vü İskender Çelebi zemānı oldı ve āşinālarından Muḥyü'd-dīn Efendi ve hem-kāselerinden Ḳadrī Çelebi devri geldi. Her birinüñ envā'-ı baḫşiş ü baḫşāyişine ve nevāziş ü sitāyişine maẓhar oldı. Ekābir ansız ṣoḥbete mi giderdi ve ansız seyrlere mi giderlerdi her ḳal'anuñ ahmedegi ve her ḳalyenüñ nemegi idi. Bir gün bī-taḳrīb 'avratına ṭalāḳ virdi 'avrat (P200b) *ṣuçum nedür bildür* diyü gördi *'avrat eyü gördügüñ söyle naṣīb dükendi va'de irdi* diyü cevāb virdi. Ta'n iden bed-gümānlara cevāb olmaġçün bir terci'-bend didi ki bendi budur.

Beyt : 'Ālemde sa'ādet ol kişinüñ
Kim görmeye yüzini dişinüñ

Nıḳrısa mübtelā idi ol cihetden ekābir ile hem-dest ü pāy idi. Maraż-ı nıḳrıs maraż-ı ʻömr ü maraż-ı ekābirdür dirler. Bunuñ maʻnāsı bu degüldür ki ṣāḥib-nıḳrıs muʻammer ola veyā ekābirden olup keṣret-i māl u menālden behrever ola. Belki maraż-ı ʻömr dimek marażdur ki ʻömre sürer ve maraż-ı ekābirdür ki esbāb-ı pür-hüner ve muʻālecāt anlarda artuḳ olmaġın anlara münāsib-terdür dimekdür dirdi. Ayaḳları ʻamelden ḳalduḳda daḫı çaḳ ölince ʻaṣā-yı pīrānı elden ḳomadı dünyāda göz yumup cāndan el yumayınca maḥbūbdan göz yumup ʻıraḳdan geçüp ṣād-revān-ı meyden el yumadı. Aḫyānen gözine (F195a) getirüp şīşe-i firengīden ʻaynuñ idinmeyince gözi görmezdi lerzān eliyle deve ṭabanı çekmeyince nesneye eli irmez ve nesneye el urmazdı. İstanbulda Taḫte'l-ḳalʻa küşesinde bir pīr-i ḫurde-furūş var idi. Zemān-ı evvelde anuñla meyḫānede bün-i ḫumde dürdden gibi bile ḳaynamışlar ve cemiʻyetlerde maḥbūb meclislerinde ʻāşıḳ oyunın bile oynamışlar (A194a). İki üç günde bir atla varur anuñ dükkānında geçer oturur gelüp geçen bengī vü ḥayrānı ve Ġalaṭadan geçen mest ü sekrānı ve yanlarında dil-berler ṣalındıran ʻāşıḳ-pīşe yārānı seyr idüp ikindüden aḫşāma dek günin bu güne geçürürdi. Bir ẕelledār dildārı bir gül engel yanında görse reşkden aġzı ṣuyın aḳıdup gögsin geçürürdi. Sene tisʻa ve erbaʻīn ve tisʻāmi'ede fevt oldı. Evi Şeyḫ Vefā maḥallesinde olduġı taḳrīb ile Şeyḫ Vefā ḥaṭīresinde defn olındı (B143a). Merḫūmuñ eşʻārı sāde vü küşāde egerçi ġayr-ı maṣnūʻdur ammā maṭbūʻdur neşāt-āmizdür ṭarab-engīzdür hezl ile āmiḫte ve (P201a) hicv ile engīḫtedür. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūm zemānında olan büyük zelzeleye tārīḫ dimişdür. Ḥaḳḳā ki bir tārīḫdür.

Tārīḫ : بسم الله الرحمن الرحيم
زلزلت الساعت شی عظيم

بلکه سرافيل بصورش دميد
نفخه يك باره بحكم حكيم

زلزله پيدا شد و حاتف زی غيب
ورخه ان عذابی آليم

Ġazel-i ū : Ḥammāme girdi nāz ile bir sīm-ten güzel
Şu şöyle diyecek yiri yoḳ cümleten güzel

Şoyındı çıḳdı ġonce gibi sebz-i cāmeden
Bir süsenī fūṭayla o gül-pīrehen ġüzel

Kim sā'idini kimisi sākın güzel didi
Ben bildügüm şu bir perīdür cümleden güzel

Meh külçesine fūṭası ebrī ḥicāb idi
O gül yunurken açılı düşdi igen güzel

Ḳoçmaz güzel ḳocaldı dimişsin Nihālīyi
İñeñ güzelsin ay iki gözüm ige güzel

Velehū : Her güzel anuñçün şimdi gir nīm tene
Ki teni tāze ṭutar żelleyi ter nīm tene

Aşaġa çīregī şalvār hūbe çekdi diyü
Orta pehlūyı da yuḳarı sıġar nīm tene

Gāh zer-beft giyürür gāh dū-ḥāvi çatma
Dil-beri ḳahbe gibi zīnet ider nīm tene

Sā'idini sıġayup ince miyānın ḳocar
Müşteriyi bulıcaḳ vay ne şatar nīm tene

Ey Nihālī saña çıḳmazsa nigāruñ pāyı
Başum içün ḳatı eksüklük nīm tene

(A194b) Yasaḳ olsa ki yā begler yā güzeller giyse
Şol yaraşmaz giydiler giymeseler nīm tene

Ve ḥırfet ehlinden bir dil-bere anuñ evṣāfına maḥṣūṣ birer ġazel dimişdür.

Der-vaṣf-ı ḫayyāt : Bir güzel derzinüñ oldı bu göñül āvāresi
Kim anuñ 'uşşāḳa dā'im eksük olmaz yāresi

Gözlerüm engüştvāne kirpügümdür igneler
Ḳanlı yaşum āl ibrişimdür ey cān pāresi

Derd ile inceldi çirpi ipi mānendi tenüm
Yaş ile döndi tebāşire bu gözüm karesi

Dil metā'ı ṣındı biçilmez mi vaṣluñ cāmesi
(P201b) Ṣabr işi bitdi dikilmez mi yā bagrum yāresi

Āteş-i sînemde gel ḳızdur otuñı dostum
Yūfa geçsün işigüñ külḫanda yüzi ḳaresi

Yüzüñ astāruñ degül ol derzi dil-berden kesel
Yoḫsa çalınur raḳībā lehçenüñ kāvāresi

Ey Nihālī derzi dil-berler ḳocayın dir iseñ
Külḫanī olmaḳdan özge yoḳdur anuñ çāresi

(B143b) *Der-sîmkeş* : Ḳıldı sergerdān beni bir sîm-sā'id sîmkeş
Kim yaraşur iki çarḫ olsa aña ay u güneş

Dest-i devrān mıṭraḳ ile ursa ġam üzre raḳīb
Göreyin dögsün ḳafañı dā'imā ser-taḫtaveş

Velehū : Sevdi göñlüm yine bir sîm-beden sîmkeşi
Ki ḥased iltür anuñ çarḫına çarḫuñ güneşi

Çeke gördüm ḳatre gelmedi ol sîm beden
İşi mi oñar kişinüñ oñmaduḳ olınca başı

Dest-būsı hevesine düşeli ṣırma miṣāl
Çarḫ-ı ġamda tenüm inceldi ṭolaşı ṭolaşı

Der-palāndūz : Sen palāndūz olalı ey şāh-ı serv ü sîmten
Sāz gibi incelüp zerd ü nizār oldı beden

Al palānuñ ḫar raḳībüñ çayıra ṣal otlasun
Nev-bahārum biz senüñle idelüm seyr-i çemen

Ḥasretinden ol palāndūzuñ ölürsem dostlar
Semer aġacını tābūt eyleñ içlikden kefen

Göz yaşıyle yuyuben itdükde tekfīn eyleñüz
Sıġr-pūşın setr-pūş ü bāl-pūşın pīrehen

Hem-lekefde ṭaşını seng-i mezār eyleñ baña
Tā ziyāretgāh olam ol ṭaş baġırlı yāre ben

Der-aşpez : Eşkümi gördi kāse-i çeşmümde dānevār
Aş yirür oldı ḳanuma ol āşpez nigār

Beñzerdi ṣaḥn dāne birincine ol mehūñ
Pür lü'lü olsa ger ṣadef-i dürr-i tābdār

(A195a) Ġam yime ḫān-ı vaṣla dilā irmedük diyü
Bir gün ola ki nān u nemek ḥaḳḳın aña yār

Beñzerdi köftesi demiri serve rāstī
Ger serv mīve virse bu vech ile ābdār

Nān ḥaḳḳıçün ki tāzelügi şiş kebābınuñ
Gülşende ḳıldı şāh-ı gül surḫı şermsār

Beñzer şol aya köftesi pişen tevāsına
Şol sīne k'ola āteş-i ʿışḳ ile dāġvār

Döküldi yüregüm yine sāṭūr-ı derd ile
Cemʿ olalı dükkānına bir niçe köfteḫār

Odlara yaḳduñ odını daḫı benüm gibi
Dīvāneveş egerçi ki ṭutmışdı kūhsār

(P202a) Dest-kefçeñ urur aşçı şekerdi bulınmaya
Fenn-i ẓarāfet içre Nihālīden üste kār

Ḫān-ı Ḫalīl ü sofra-i cömerd ḥaḳḳ içün
Kāruña kesbüñe bereket vire Girdgār

Der-şerbetçi : Bir güzel şerbetçiye cān ile oldum müşterī
(F195b) Kim kesād itmiş lebi cüllābı şehd ü şekkeri

Luṭf ile şekker sözi şehdüñ eritmiş yüregin
Ḳahr ile şīrīn lebi fükaya ḳoymış sükkeri

Lebleri sırrın fukādan ṣorma ey ʻāşıḳ anuñ
Rind-veş cām-ı ṣurāḥīden ṣoralum gel beri

Bu ıssıya ḳarlar mı ḳatlanur ki her engel gelüp
Leblerüñ yādıyle içe ol şeker şerbetleri

Der-börekçi : Bir börekçi dil-berüñ ʻışḳında dil merdānedür
Kim göñüller yapmada dā'im işi rindānedür

(B144a) Yüregüm yağıyle göñlüm ḫamırın yazmağa
Sīnesi pīş-taḫta sīmīn ḳolları merdānedür

Naḳd-i cān virüp böreginden yiyen ʻāşıḳ didi
Loḳması şāhāne vü ḳıymetde dervişānedür

Niçe dil murğın şikār idüp börekler bağlamış
Beñzer ol kebküñ yine ʻazmi bugün seyrānedür

Sep bu yanmış sīneye vaṣluñ ṣuyın iki gözüm
Kim börekçi furunı gibi tutuşmış yānedür

Rīş-i ḫand ile piyāza çekdügüñe ey peri
Bu Nihālī ger inanursa ʻaceb dīvānedür

Çizmeci : Çünki bildük ey göñül ol çizmecinüñ şānını
Oñayın dirseñ kölesi gibi bekle yanını

İşçilük yeg çün güzel sevmekde üstād olmadur
Rūzgārın gözleyüp sür ustanuñ devrānını

(A195b) ʻArşdan Rūḥü'l-emīn ide hezārān āferīn
Bir naẓar kürsīde görse ger ol ādem cānını

Yāre bizden dikicilük ideyin dirdi raḳīb
Keb yumazmış ṣoñra ṭuyduḳ ustāmuñ yalanını

Ol güzel çizmeciye çīrīş geçirmiş müddeʻī
Vāy boz idi ağzınuñ ṣol yunmaduḳ güldānını

Rīşte-i zülfinden isterseñ Nihālī destres
Pād vāli gibi düş pāyına ṭut dāmānını

Ḳazzāz : Dil meges gibi ṭolaşdı ḳaldı zülfi ağına
ʻAnkebūt-ı ḥālini bend ideli ṣaç bağına

Deste deste ġonceler kim bağlamışdur bāġbān
Beñzer ol ḳazzāz dil-ber dügmesinüñ ağına

İligüm şuña ḳurur yanından üzülmez raḳīb
Şöyle beñzer deldi taḳdı eşkilüki bāğına

Deste çöpi gibi destin öpmedin bulur nasīb
O ḳılabdan ṣaçlı ḳazzāzuñ düşen ayağına

Ḳuşağı bek dil-bere olmaḳ dilerseñ müşterī
(P202b) Gel naẓar ḳıl dezgehi üzre anuñ ḳuşağına

Ḥūr-veş dil-berler ile şimdi ḳazzāz yemez
Ey Nihālī gör ki dönmişdür behişt uçmağına

Mîve-fürûş : Meger ki bâğ-ı cemâli bitürdi ter mîve
Nigâr mîve-fürûş oluben şatar mîve

Dükkânda ķarşusına boyın egüp aşılmış
'Aceb o sîb-i zeneḫdânı mı sever mîve

Veyâ benüm gibi hecr odına mı yanmışdur
Ki ṭurmadan şararup şararup geçer mîve

Hîç olacaķ bitecek derde uğramadı gibi
Dükân dükân yüriyüp der-be-der gezer mîve

Nihâlî şi'ri yine bâğ-ı ḥüsne dönmişdür
Ki her budağı virür tâze tâze ter mîve

Boza-ḫâne : Boza-ḫâne açalıdan ol dildâr
Ķaldı der-beste ḫâne-i ḫummâr

La'li şevķıyle ḫoş idüp ḫumda
Mey yirin ṭutdı boza-i tâtâr

Mâh-ı nev çiçegi olursa ne ṭañ
Çün güneş yüzlidür o dezgehdâr

Virdügi boza aķlımuz aldı
Daru mı ķatdı yoğsa ol 'ayyâr

Her ki ḫaṭṭ-ı ğubâra ķıldı naẓar
(B144b) Aña keşf oldı 'âlem-i esrâr

(A196a) Ṭarı ṭamına reşk ider o mehüñ
Bunca encümle künbed-i devvâr

Cevri idinci bağrumızı kebâb
Âteş-i 'ışķı ķıldı cânuma kâr

Bāzāra giden olmaġa mūm idük
Biz faḳīr ile eylese bāzār

Yarmacısı olmaġa yaramaz
Ṭaş yararken bu ṭāli'-i murdār

Bāri ol dil-berüñ ḫamīrgāri
Ola bilsek Nihālī āḫir-i kār

Serdeh-i vaṣlına irem dirseñ
Ardla ṣoḫbetin ḳoma zinhār

Eġriboz ḳażāsına ṭālib olup ḫālince Emīr dimekle ma'rūf ḳāḍīya virildükde bu ḳıṭ'a ile böyle ta'rīż eylemişdür.

Ḳıṭ'a : Cihānuñ ne aġı vardı ne bozı
Dilüñ ḳarışdı gitdi ṭadı ṭuzı

Şu kim seçmezdi aġ ile ḳarayı
Virüp ḫālince aldı Aġrıbozı

Bir def'a daḫı Mü'eyyedzādeden manṣıb isteyüp cümle aḳrānın bir ḳıṭ'a ile hicv idüp laḳablarıyle 'ırżlarına ta'rīż ve kendülere taḳrīż itmişlerdür. Ol ḳıṭ'a budur.

Ḳıṭ'a : Saḳal boyası ile pustin oġlı
(P203) 'Aceb renge ḳoyupdur ılıcayı

Niçe bir masḫara idesin ile
Ḫorata maymunı ol bī-nevāyı

Ne yüzden ḫükm ider ejdende 'İsa
'Aceb aḫkām-ı şer'-i Muṣṭafāyı

Sırrī niçe anca semirdüpdür
Arıġı ḳurıyı igli ḫarāyı

Revā mı Usturumcada ḳarıtmaḳ
A benüm devletüm Nergis bula yi

Bu meẕkūrāt ki birer ḳāḍīnuñ laḳablarıdur yārān taḥammül idemeyüp Mü'eyyedzādeye varup *Ca'fer Çelebi cümlemizi hicv idüp 'ırżumıza taḳrīż itmişdür* didüklerinde *sizi hicv itdi beni hicv itmedi mi size Nergis Boladı dise baña Devlet Bacı dimedi mi* diyü cevāb virür. *Ḥikāyet*: Merḥūm Çelebi ki Edirne ḳāḍīsı iken fevt olmışdur. 'Ulemānuñ fużelāsından ve fużelānuñ ẓurefāsından ẓarīf ü naẓīf ve nefīs ü laṭīf ḫafīfü'r-rūḥ tekellüf-i maṭrūḥ ḫande-rūy u beẕle-gūy nükte-şinās u ṣoḥbet-īnās zarāfetşān (A196b) u leṭāfet-ṭab' ile müsellem 'ilm ile 'alem olduğı gibi luṭf-ı ṭab' ile müsellem 'ālim idi. Egerçi za'f-ı mizāc cihetinden dest-i ṣadārete eli irmedi ve 'arūs-ı baḫt-ı devlet murādınca aña (F196a) el virmedi eller revā gördügi manṣıba dest-res bulmadı dest-i devletden aña bir merḥabā olmadı. Meclisi meclis-i 'ilm ü hüner ve ḥużżār-ı ḥażreti hep ehl-i ma'rifet ü dānişver idi. Ḳat'ā ma'ārifden ġayrı söz söylenmezdi ḳuş üni irişmedügi yirlerden baḥş olınup mālā ya'ni anda saġīr 'anḳa olsa diñlenmezdi. Mā-ḥaṣal eḥād-ı aḫyār ve efrād u aḥrārdan kendi ġırre-i bedr-i melāḥa ve her sözi dürr-i baḥr-i feṣaḥa idi. Meclis-i şerīfinde her güne 'ilmüñ yegāneleri ve her nev'a fażīletüñ ferzāneleri basṭ-ı 'avā'idinden ve żabt-ı ḳavā'idinden iḳtibāsı (B145a) żiyā-yı envā'-ı 'ulūm ve ictinā-yı ṣafā-yı āṣār-ı fehūm iderdi. Fehm-i vaḳḳādı ve ṭab'-ı neḳḳādı cemāl-i 'arūs her nüktenüñ perde-rübāsı ve enāmil-i ṭab'-ı mū-şikāfı ḥabāl-ı ḫayālüñ girih-küşāşı olup nuḳl-ı mecālisi nevādir ü nefā'isi ve mefāḫir-i kelām ve maḳāṭır-ı aḳlāmı zīb ü zīver-i cemāl-i 'arāyis idi. Burusada ḳāḍī iken Ḳazzāziye (P203b) müderrisi olan Ḳaraferyeli Muṣṭafā Çelebi ki egerçi 'ilm ü dānişde aḳrānınuñ mümtāzı ve müderrisīn-i 'aṣruñ ser-efrāzı idi amma beẕlegūy ve hezlcūy fettāk u hettāk perde vü 'ayb-küşā bī-pervā vü bī-bāk kimesne idi. Bir müderrisüñ 'ırżı ḳalmadı ki bunuñ dest-i taḳrīżi ile çāk olmaya ve bir ḫāṭır yoġ idi ki bunuñ tīġ-i hicviyle zaḫmnāk olmaya. Müderrisīn Merḥābā Efendiye cem' olup *bunuñ 'ırża taḳrīżi 'arażdegüldür ẕātidür ve egerçi bunuñ ṭūl-ı zebān-dırāzluğı 'arz-ı 'arṣa-i 'ırża ṣıġmaz ammā ġarażuñ yoġsa 'arż eyle* dirlerdi. Mezbūr Muṣṭafā Çelebinüñ 'ilm ü 'irfānına ve fażl u ittiḳānını īḳānı olduğı sebebden 'arż eylemekde tevaḳḳuf iderdi. İsā vü Le'al ile te'allül ü tesevvüf iderdi. Ol ḥālde Manastır müderrisi olan Mertulus Efendi ki ṣūretde cevānlar sevdāsından fāriġ bir pīr-i nā-bāliġ idi āḫir vaḳtinde īmānla (A197a) gitmege heves idüp Simidcibaşı nām bir cevāna pīrāne sır-ı 'ışḳbāzluḳ idüp gāh kimyāgerlük 'arżı ile ḥīle-perdāzluḳ

iderdi ref'-i ḥicāb belki fetḥ-i bāb içün 'Irak nāmına çekīde şarāb ve müşelleş meşābesinde mey-i nāb tenāvül iderdi dirlerdi. Merḥāba Çelebi meclisinde yād olındukça teğāfül iderdi. Muştafā Çelebi daḥı ittifāk ol ḥālde bu beyti dimişdür(S100a).

Beyt : دردور مرحبای عطا بخش جرم پوش
شد مارتلوث بچنك و چغانه پیاله نوش

Ḥakīr bu beyti meclisinde okıduğumda ḥazlar idüp Muştafā Çelebiye du'ālar itdüklerinden şoñra şimdiden şoñra da'vā-yı 'ırż ile (F196b) 'arż-ı ţaleb idenler *cevāb āsān oldı bizi daḥı hicv itmiş hicvde berāber olduk 'arż idersek intikāma ḥaml iderler* diyü cevāb virürdi.

NİHĀLĪ : Adı Meḥemmeddür. Vekīl Sinān dirler bir kāḍīnuñ oğlıdur. Kendi kişver-i ḥüsn ü melāḥatüñ pādişāh-ı şāḥib-celāl u cemālidür. Āfākı şūr u fitne vü ğavğa vü āşūba şalan 'asker-i ğunc u delālidür. Naḥl-i kāmet-i bālāsı menhel-i ţarāvet ü ẓarāfetüñ nevres nihālidür. Ol nihāl-i āzādı sīrāb u şādāb iden zülāl-i (P204a) şīve-i vālidür. 'Āşıkı pāreye atup ümīd-i vişāliyle ağzına bal çalup va'de-i ferdāya şalmak bunuñ kemālidür. Merḥūm Nihālī-i merḥūmuñ maḥbūb-perest ve ba'de'l-mevt şarāb-ı 'ışk ile mest olduğına delīldür ki öldükden şoñra daḥı bunuñ gibi dil-ber-i bā-kemāli kenārına aldı ve sā'id-i sa'ādetin gerden-i vişāline şaldı.

Şi'r-i ū : Bāğ-ı küyında o gül-ruḥla olup hem-sāye
İltifāt eylemezem seyr-i gül-i ra'nāya

(B145b) Ne bilür kıyme-i ḥāk-i reh-i yārı nergis
Ne revā kuḥl-i cilā dīde-i nā-bīnāya

Niçün öykündüñ o ḥūrşīd-i cihāntāba
Māh-ı nev tīğ çeker mihr-i cihān-ārāya

Göreli silsile-i zülf-i siyehkāruñ dil
Düşdi dīvāne olup ey şanem ol sevdāya

Ey Nihālī gören ol sāye-i zülf-i yārı
Nice dil bağlamasun bu ḫaṭṭ-ı ʻanber-sāye

Maṭlaʻ : Ḥasret-i laʻlüñle peymāne dem-ā-dem sāḳiyā
Devr ider meclis-be-meclis pā bürehne dā'imā

(A197b) NİHĀNĪ : ʻAbdu'llāhoğullarından imiş. Her fenne duḫūlı var imiş. Ne ān ki yek fen imiş. Üstādum Surūrī Çelebi Nihānī Ḥacı Ḥasanzāde müderrisi iken aña dānişmend olmış. Faḳīr andan işitdüm şiʻri çendān maḳbūl u maṭbūʻ ve kendi şuʻarāda muḳalled ü matbūʻ degüldür. Türkçede daḫı dili çalar imiş. Ol sebebden sebük-rūḥlar ü ẓarīfler Nacak diyü meẕkūrı şuʻarā içinde sebük şallarlar imiş. Anlara cevāb içün dimişdür.

Beyt : Nihānīye nacaḳ dirler velīkin gerçek eydürler
Ḫavāric boynın urmağa Ebū'l-müslim nacağıdur

Ehl-i beyt olmayanlar bu beyti Necātīye isnād iderler ammā ġalatdur. Merḥūmuñ şiʻrine nümūne olmaḳda bu beyti faḳatdur. Bir daḫı bu redü'l-ʻaczi maḳlūben ʻale'ṣ-ṣadr ġazeli meşhūrdur.

Ġazel : Tā ki göreli ṭalʻatuñı ey yüzi ḳamrā
Irmaḳ gibi çeşmümden aḳar şām u seḥer mā

Emdür didi dil-i laʻlüñe didi virürüm merg
Germ olma igen bendeñi öldürmege yārā

Ay yüzlülerüñ medḥini sen şiʻrüñ ile ey
Yā nūn u elif hāy ile nūn-ı ḳalbi ḳıl inşā
Bu iki beyt daḫı anuñdur.

(P204b) *Şiʻr* : Bir bölük ehl-i dilüz ġayretle cān virürüz
Cāh içün ʻizzet idüp cāh ile paşa dimezüz

Merd-i ʻāḳıl geçerüz bir zen-i zişt eḫlā içün
Dil-i dürdāneye devlet bacı ḫāşā dimezüz

NİHĀNĪ-İ ŞĀNĪ : Adı İbrāhīmdür. Ḳuloğlıdur. Ol genc-i nihānüñ gencīnesi ve ol rūḥ-ı (F197a) insānīnüñ sīnesi Edirnedür. Egerçi dehānı rūh-ı revān ve çeşme-i ḥayvān gibi nā-yābdur. Ammā ol leb ü dehāndan gelen sözüñe ger şi'r ü inşā ve ger nağme vü ṣadādur her biri gūyā ḳavm-i cān bin cāndan ḫaber virür veyā tercemān-ı 'ālem-i ġaybdur ki 'İsā bin Meryem veyā Kelīm bin 'Umrāndan ḫaber virür. Umerā-yı şu'arānuñ birisi ki 'Ubeydīdür ol sulṭān-ı ḥüsnüñ 'ışḳınuñ kem-ter-i 'ubeydidür anuñ yādına nice ġazeller dimişdür ki Şiraza varsa revān-ı Ḫāfıẓ aña revāḳ dīdesin cild-i zer-nigār eyler ve niçe 'ameller taṣnīf itmişdür ki Faryābda işidilse nefḫ-i şūr oldı ṣanup cān-ı naşīr (B146a) dest-efşān ve pāy-ı gūyān terānesine ramaḳ itmegi kār eyler.

Şi'r-i ū : Muḥabbet 'āleminde çarḫ-ı miḥnetdür benüm başum
(A198a) Hilāl-i ġam ṭulū' itmişdür anda ṣanmañuz kaşum

Velehū : Nigār-ı zülfini seyr eyle yoḳsa ey miskīn
Yaban yirindeki zülf-i nigārı neylersin

Velehū : Diler ki ala peyāmın dehān-ı cānānuñ
Nesīm ağzın arar ġonce-i gülsitānuñ

Meger ki ġonce lebüñ medḥine ağız açdı
Pür itdi ḳudret eli zerle ağzını anuñ

Velehū : Ḳaddine dil uzatdı leb-i cūybārda
Ṭoḳınsa bād serve yiridür kenārda

NİYĀZĪ : Merḥūm Ḫāfız-ı 'Acem oğlı Meḥemmed Şāh Çelebidür. Mevlānā-yı meẕkūr necl-i nebīhi idi. Mā-ṣadaḳ-ı el-veledü sırru ebīhi idi. Ẕeḳāda temām u mevrūş olan ḳuvvet-i ḥāfımada mālā-kelām idi. Ẕihni küşāde ve āyīne-i ṭab'ı ṣafāda idi. Ḳāżī-'asker Ḳādirī Çelebiden mülāzım olup sevḳ-i ḳażā ile Prizrene ve ba'ż-ı yirlere ḳāḍī oldı. Āḫir Pozeġada ḳāḍī iken 'azīm-i mevt ve ümm-i ḥayātı istirdād eyledükde her çend *ecel-i ḳażā münḳażı olmadı* diyü lec itdi (P205a). Ecelden amān bulmayup ḥaḳḳın almaḳda müteḳāżī oldı. Ekşer Nevā'ī eş'ārın tetebbu' iderdi. Bu maṭla' anuñdur.

Maṭla‘ : ‘Işḳuñ hevāsın ilikli murġ-ı cān heves
Cismüm müşebbek oldı dögündi aña ḳafes

Velehū : Dīdelerdür şām-ı ġam encüm manga ḥayrān irür
Ney şu‘ā‘ı kevkebüñ her yan aña müjgān irür

Ḳadrī Efendi nāmına Gül ü Bülbül nām meşnevisi vardur evveli budur.

Naẓm : Sipās-ı bī-ḳıyās ol pādişāha
Ḳabā-yı zer giyürdi mihr ü māha

Felek mülkine şāh itdi ḳamerni
Beliñe hāleden baġlap kemerni

NİYĀZĪ : Üskübī idi. Şi‘rindeki edāları daḫı Rūmili üslūbı idi. Faḳīr suḫtelügi zemānından bilürüm ki merḥūm Riyāżī ile hem-şehrilük cihetinden hem ḫord u ḫāb u iḫtilāṭda çün āb-ı ṣāfī ve şarāb-ı nāb idi. Ṭarz-ı ġazelde yedi yoġ idi ammā murabba‘larda memāreseti çoġ idi (F197b). Ekābir ü a‘yān cem‘i olan encümlerde ve ẓurefā ṣoḥbeti olan ṣaḥrā vü çemenlerde ṣūfīler semā‘ında ve muġannīler ictimā‘ında Niyāzī murabba‘ları oḳındı (S100b). Ḥikmet Allāhuñ ol vaḳt vezīr-i a‘ẓam olan Ayas Paşa ḳulaġına ṭoḳındı (A198b). Ḫayālīnüñ evc-i istiġnāda pervāzı ve İbrāhīm Paşa mevtinden ṣoñra süz u güdāzı zemānı idi aña ser-fürū itmezdi. Baḫşişde pence-i zer-feşānı ḫūrşīd daḫı olsa beẕl-i āb-rū itmezdi. Ḳanda ḳaldı ki yā tereddüd yā mülāzemet veyāḫūd ḳaṣīde vü ḳıṭ‘a ile ‘arż-ı iḫlāṣ-ı ‘ubūdiyyet ide idi. Binā'en-‘aleyh هذا رغمالخيالي Niyāzīyi on beş aḳçe ile bölüge yazup pey-ender-pey ḫarāc u ‘adet-i aġnāmdan ḫidmetler virürdi. Ḫavāṣṣ u aḳrabāsından (B146b) iltifātlar ü hürmetler irdi çün aṣlı istiḥḳāḳ üzre degül ġaraż-ı fāsid üzre idi. Üç dört yıl olmadın Niyāzī niyāzdan niyāza düşdi engūbīn-i ‘ömrine mūr-ı ecel üşdi. Ġazeliyyātı ġayr-ı meşhūr ammā murabba‘ātı ekşer-i mecmū‘alarda mesṭūrdur.

Ġazel-i ū : Küşe-i ġamda ḫayāl-i yārdur eglencemüz
Bülbül-i ‘ışḳuz dilā gülzārdur eglencemüz

(P205b) ‘Ömri çoġ olsun ġam-ı zülfüñ bizi terk eylemez
Eksük olmaz ḳanda ise vardur eglencemüz

Künc-i fırḳatde Niyāzī gāh derd ü gāh elem
Gāh vaṣf-ı yār ile eş'ārdur eglencemüz

Bend : Yeñilmez bu deli göñlüm yeñilmez

Bend : Āl ile benüm göñlüm alan yaruñ elinden

Bend : Göñlüm ārām eylemez ṭaġlara düşmemdür hemān

murabba'ları meşhūrdur.

ḤARFÜ'S-SĪN

SĀ'Ī : 'Abdü'lkerīm Çelebidür ki ḳarındaşı Merdümī Çelebi tertībiyle ve babası 'Ali Çelebi taḳrībiyle meẕkūr olmışdur. Küçükden taḥṣīl-i 'ilm ü 'irfānda sā'ī idi ve ḳābiliyyet-i ẕātı tekmīl-i ṣıfatını dā'ī idi. Müftī-i zemān sulṭānü'l-'ulemā min külli şān ḥażretinden mülāzım evvel ṭarīḳ-i tedrīse 'āzim ba'dehū ḳażāya maẓhar olan yārāna muvāfaḳat ḳaṣd idüp ḳāḍī ve ḳısmet-i Ḥaḳḳa rāżī oldı. Ẕekāda ẕihni gūyā bir āyīne-i ṣāf u şeffāfdur ve diḳḳatde idrāki ḫod mū-şikāfdur. Seyr-i sebzezārı ketb-i nefīse maḥṣūr ve geşt ü güẕārı pīşezār-ı elfāẓdan ṣayd-ı ma'āni daḳīḳa şikārına maḳṣūr idi. Nesḫ ü ta'līḳi bir mertebe (F198a) yazar ki her ḥarfi nesḫ-i ḫaṭṭ-ı küttāba bir ta'līḳdür. Pādişah u sulṭān 'alā aş-pez ḫidmetkārı olup enisi revāḳ-dīdesine midād-ı sevādıyle vaṣfını yazsa ḥaḳīḳdür. Endek-sāle iken nefā'is-i kütüb-i keşīreden ve resā'ilden (A199a) yazduḳların gören ṣaḥā'if-i cānında ḫaṭṭ-ı īmānı gibi ṣaḳlasa revādur. Ol şīve-ḫaṭṭ u leṭāfet-dest ü ḥacm-merġūb u mısṭar u endāmda laṭīf üslūb ki ol cem' itmişdür nādire-i zemāndur dinse sezādur. Keẕālik ḥüsn ü ḫaṭṭ ile efşān-berrligi ki cem' itmişdür. Nevk-i kilkine çāh-ı Bābilde Hārūt u Mārūt ser-fürū eyler mıḳrāż-ı efşānı zülf-i ḥurūf-ı ḫaṭṭı kesmekde diḳḳat-i mū-be-mū eyler. Ol ḫaṭṭı ki ol yazar ol ḥurūf ki ol keser her biri 'arūs-ı cemāl-i ḥüsn-i ḫaṭṭa naṣb-ı 'ayn ḫuṣūṣen ḥarf-i 'aynları ṭābıḳu'n-na'līn olurdı. Zemān resm eylese zemīne düşen ḥurūf berīdesiyle 'ālemde nigār-ḫāne-i Çīn āşikār olur zemīn ḳaṭ' eylese zemānı (P206a) ṣafḥa-i felekde dūzine-i mihr ü māha ḫaṭṭ-ı kitābe-i zer-nigār olur. Ḥüsn-i ḫaṭṭına pence-i ḫūrşīd zer- nişār itmekden elleri lerzān ve kesdügi

efşān varaḳına dīde-i ḫūr eşk-i reşk aḳıtmağla dür-efşāndur (B147a). Yirde vü gökde pençe-i çenār ve pençe-i ḫūrşīd el arḳası yirde diyü ol ele taḥsīn ider ol ḫaṭṭ-nüvīslük ve efşānberlügi şīve-i Hārūt ve siḥr-i Sāmiri āferīn ider.

Eş'ār-ı ū : Olurdı ağzuña dil noḳṭa dimege ṭālib
Efendi cā'iz olaydı ḳażā 'ale'l-ġā'ib

Cemāl u nāz u melāḥat sarāyıdur rūyuñ
Kim anda ḳaşlaruñ olmış durur iki ḥācib

Velehū : Yüzüñ baḥr-i melāḥat kākülüñ ağ-ı siyāhıdur
Ol ağ içre iki ebrūlaruñ gūyā ki māhidür

Velehū : Ḫışm idüp bir dem göz açdurmazduñ cānum diler
Ġamzesi tīġinden ol ḳaşı kemānuñ ḳan ṭamar

Ayda bir ḳarşuñda añmazdı dehānın māh-ı nev
Mihr ebrū-yı ḫamuñ göñlinde olmasa eger

(S101a) Zülfin altında 'araḳ-rīz oldı sanma 'ārızuñ
Dostum nāziklügindendür bulutdan nem ḳapar

Velehū : 'Ömre sürsün dirseñ ẕevḳ u ṣafā
Ka'be-i küyın ṭavāf it Sāīyā

Şimdi başdan aşdı ṣanmañ seyl-i eşk
Çoḳ gelüpdür başuma bu mācerā

SĀ'ATĪ : Adı Meḥemmed idi. Mevlidi Anaṭolıda Bolvadindendür. Hicā vü 'ālem-i hezlde 'alem ḳallāş u evbāş taġyīrü'ş-şekl لاجل الاكل de māhir şeyḫ-ṣūret vā'iẓ-pīşe (A199b) füsūn u fesāneye ḳādir etḳıyā ṣūretinde eşḳiyādan idi. Aġniyādan aña neẕr ü ḳurbān virenler aġbiyādan idi. Rūmili vü Anaṭoluyı şehr-be-şehr küşe-ber-küşe gezerdi. Ol seblet ü saḳala ve şemle vü misvāk ridā vü 'aṣā ve ḳıl u ḳāle aldanur nisā vü ricāl arayup cingāneler gibi varduġı şehri ilik ilik ilerdi (F198b). Er görse vāṣıl-ı kīmyā geçüp 'avret ise ṭılsım yazar nār-ı necāt çizerdi. Sırren buydı kārı 'alāniyeten siyāh risāle vü 'imāme mükeḥḥel

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

çeşm ü murakka‘ câme cevâmi‘ ü mecâmi‘de va‘z idi. Girdârı kurı avurdla kurduğı dükkân ziyâde âh-ı âteşîn ile tahte-i kürsiyi ve pâye-i çûpîn-i minberi (P206b) bir mertebe germ iderdi nice pûlâd-dil kimesneyi hâh u nâ-hâh nerm iderdi. Yetmiş iki dereden şu getürüp şürâbe-i telh-i girye ile terġıb-ı kevser ü mâ-yı ma‘în ve terhîb-i hamîm ü ġıslîn ile halkı kendüye akıdup bî-âzerm iderdi. Kürsîden indügi gibi

Beyt : واعظان کین جلوه در محراب و منبر میکنند
چون بخلوت میروند آن کاردیکرمیکنند

mûcibince nedâmeti koyup nedîm-şîvelük idüp ne Hakdan hayâ ve ne halkdan şerm iderdi. ‘Alevî-neseb ve şî‘î-mezheb geçerdi ammâ ne ihtimâldür ki gülistân-ı Mehemmedi Ebû Cehl karbuzın şemer vire ve murġzâr-ı Murtażavîye ce‘el gire. Bir zemân mü'ekkel itişmesinde ve tetimme tepişmesinde haşırı atılmış ve şûfî olup def‘atle tâcı alınmış ve hurde-i tarîk cerîmesiçün hırkası şatılmış gâh Kerbelâ âsitânesinde ve Seyyid Ġâzi ocağında ve Hâcı Bektâş evinde olup ışık olmamış ammâ postuñı boklamış idi. Mü'ellefâtından meşhûrı **Hâce Ebû'l-‘Ubeyd** ve **Ahde'l-‘ayn** kışşaşıdur ki **Şengel-nâme** dirler. Ve biri Şarı **Cühûd Kızıl Papas Akçe Hâce Manġır Ağa** dâstânıdur ki sultaniyye vü efrenciyye ve akçe vü mankurdan kinâyetdür. Biri dahı **Zemm-i Hükkâm ü Kaṭ‘-ı Ahkâm** beyânındadur ve **Firâkî** hicvinde müstakıl iki biñ beyt bahr-i hafîfde hicvi vardur.

(A200a) *Şi‘r-i û* : Bir yaña yâruñ ġamıyle rûy-ı zerdüm var benüm
Bir yaña dîv-i rakîb ile neberdüm var benüm
Bir yaña il cevri ile âh-ı serdüm var benüm
Kankı birin diyeyin âh ançi derdüm var benüm

Deldi bağrum gülsitân-ı dehrde hâr-ı cefâ
Gelmedi gül-ruhlaruñdan cânuma bûy-ı vefâ
Gitdi dûd-ı âh ile âyîne-i dilden şafâ
Kankı birin diyeyin âh ançi derdüm var benüm

Niçe yıl çekdüm muhabbet ‘âleminde mihneti
Bir nazar göstermediler câna rûy-ı râhatı
Gerçi dirler derdüñi ağla tabîbe Sâ‘atî

Ḳanḳı birin diyeyin āh ançi derdüm var benüm

(P207a) SĀĞĀRĪ : Ḳazzāz ʻAlidür. Ḳadīmi Edirnelidür. Laḳabı Ṣarı Aṣmadur. Nevādirde (F199a) mutāyebātı ve maḥāżırda mülāṭefātı yād-dāşt-ı ẓurefā ve ḍarb-ı meṣel-i ʻurefādur. Müʼeẕẕin-i ḫūb-āvāz ṭanbūra çalar sāze dem-sāz dükkānda oturur ḳazzāz imiş. Merḥūm Sulṭān Selīm meclisinde bir gün ḳahramanluḳ ve cihānbānluḳ ne idüginden baḥs̱ olınur ṣāḥib-ḳıranluḳ nedür dinilür. Dirler ki ṣaḥīb-ḳırān oldur ki kendüye vü ʻaskerine hīç şikest vāḳıʻ olmıya kimüñle pençe ṭutsa renciş-i dest vāḳıʻ olmıya. Merḥūm babası Sulṭān Bāyezīd ile muḳābele itdüklerinde ḥaşmet ....[illegible] ṭāḳat getürmeyüp güziri ḳoyup güẕāre ilticā ve الفرار مما لا يطاق من سنن المرسلين eṣerine iḳtidā itdüklerinde ḫāṭıra olup ṣāḥib-ḳırānluḳ daʻvāsı ṭarīḳinden tekāvür-i himmetlerine seng-rāh olmaġla āyīne-i ḫāṭır-ı şāhīde ġubār ve cām-ı cihān-nümāyı ilhām-ı İlāhīde inkisār āşikār olur (S101b). Pādişāhuñ yār-ı ḳadīmleri ve hem-dem ü nedīmleri ʻaceb żamīr-i münīrüñdeki ġubārından zükāc-ı ḫāṭır-ı ʻāṭırda inkisār neden diyü hads ü ferāsetle maʻlūm idinüp baʻżı sāġar ile hem-sāġar ve yār-ı hem-ser olduġı cihetden ḥaḳīḳat-ı ḥāle vāḳif olur. Bu murabbaʻı diyüp şāyiʻ idüp ʻārif olur.

Beyt : Babañ burdı nʼola burdıysa penceñ
Yüri Sulṭān Selīm devrān senüñdür

Pādişāh işidüp temām mütesellī olur mihr-i ṭabʻı küsūf-ı ġamdan müncelī olur. Caʼize-i vuṣla ve ḫilʻat-ı fāḫireyi iḥsān ider. Ṭabʻı hezle māʼil ve beẕlegūyluġa ḳāʼil olup ʻAmrī ile (A200b) çoḳ laṭīfeleri vardur her biri ṣaḥīfe-i rūzgārda bir yādigārdur. ʻAmrī ki ʻAbduʼllāh oġlıdur Saġarī aña *türbeye sıçdı* diyü daḫl idermiş. ʻAmrī bu vech ile cevāb viricek ki

Beyt : Saña bu torba saḳalla yaraşur mı ʻacebā
ʻAmrīye türbeye sıçdı diyü bühtān idesin

dimişdür. Sāġarī daḫı muḳābelede

Beyt : Ṣarı Asmayı göricek gözi yoḳ
ʻAmrī ġāyet sever aġaç ḳaḳanı

dimişdür (P207b). Refîkî Edirnede Dârü'l-ḥadîse mütevelli olup şehrüñ balçığından incinüp bu hicvi didükde ki bendi budur.

Beyt : İlâhî sen ḫalâş eyle bizi bu şehr-i bâṭıldan
(F199b) Kişi anı ne seyr itsün geçülmez âb ile gilden

Sâğarî muḳâbelede bu beyti dimişdür.

Beyt : Şu kim şeyṭân-ṣıfat eyler şikâyet âb ile gilden
Üfür yüzine anuñ aṣlı oddur ḫaẓẓ ider yilden

Merḫûm ḫâl-i ḫayâtında kendi ḳabrin ḳazdurmışdur ve eṭrâfında serv ü bâdâm ü şeftalü ağacı dikdürmişdür. Bu ḳıṭ'ayı levḫa-i kitâbe-i seng-i ḳabrine yazdurmışdur.

Ḳıṭ'a : Anuñ içün mezârum üstinde
Ben bu eşcârı böyle vaż' itdüm

Şormadın tâ gören bile ḫâlüm
Ki bu dünyâda n'eyledüm n'itdüm

Bir boyı serv ü gözi bâdâmuñ
Şeftâlusine ṭoymadum gitdüm

Velehû : Yâruma 'arż itmege kim varsa ben dîvâneyi
Göricek benden beter Mecnûn olur cânâneyi

Âşinâñ olup beni yâd eyleye diyü saña
Dostum ḳan ağlarum gördükçe her bî-gâneyi

Bu ğarîb beyt daḫı anuñdur.

Beyt : Irğad ğavurı gibi şarup başına gök bez
Cem' oldı yine mevsim-i evrâğa benefşe

SĀḲĪ : Filibelidür. Baldırzāde dimekle ma'rūf olup ol münāsebetle Sāḳī taḫalluṣ iḫtiyār itmişdür. Merḥūm Merḥabā Çelebiden işitdüm ki *mezbūr şūrekāmuzdan ve yārānımuzdandur* dirdi. Bu ġazeli ki eller Necātīye ve ba'żılar Kemāl Paşazādeye isnād iderler ol aña isnād iderdi. Ṭarīḳ-i 'ilmde āḫirete irtiḥāl eylemişdür.

Ġazel : Ehl-i diḳḳat bilüñe mū didiler
Aġzuñ añuldı nist-i ū didiler

Ġonce ebkārı 'andelībi görüp
Ḳız ḳaçan geldi bunda bu didiler

(A201a) Kūyımuz nāle ile toldurdı
Vāyli vāyli abu abu didiler

Velehū : Bāġuñ güli vü sünbüli serv ü benefşesi
Yāri gözet diyü ḳodılar gözci nergisi

Aldı ḫaber ṣabādan ü döndi göz eyledi
Ya'ni gelür o gözleri āhū kesüñ sesi

SĀLİKĪ : Edirnelidür. Adı Aḥmed idi. Ḫūb-nefes ü kemānkeş ü küştigīr idi ammā bed-mest ve 'Arabda cūy-ı pür-teşvīr idi. (P208a) Edirne Murādiyyesinde ḫānende idi. Televvüni ġālib olmaġın Ġalaṭa 'azablarından oldı andan nikbetī ṣūretine girüp Şeyḫ (B148b) İbrāhīmī şīvesiyle Mıṣra varup ol diyāruñ muḳallid 'Arablarından oldı āḫir ol ḥālle anda helāk oldı perde-i ḥayātı dest-i ecelde çāk oldı.

Şi'r-i ū : Ḳan baḥrine ġarḳ itdi yaşum felegüñ fülkin
Sen anı ṣafaḳ içre ṣanma ki meh-i nevdür

Velehū : Yazsam 'aceb mi sen şeh-i nā-mihribāne cönk
Rāz-ı derūnı yanmaġa olur bahāne cönk

SĀ'İLĪ : Adı Meḥemmeddür. Rūmilinde Yeñişehr nām şehrdendür.

Li-mü'ellifihī : Rind-i ʻāşıḳ-pīşe vü bī-çāre vü ġam-ḫāredür
Şāhid ü şemʻ ü şarāba düşmiş ol āvāredür

ʻAcem didügi gibi *heme kāre vü hīç kāre*dür. Bi'ṭ-ṭabʻ ʻilm ü maʻrifet mā'ili ve ehlinden daḳāyıḳ-ı ʻilmüñ sā'ili idi. Fenn-i taṣavvufa müşteġıl ve ʻilm-i tevḥīde müteveġġıl geçerdi ammā iʻtiḳādı medḫūl degül idi ve ḫilāf-ı şerʻ ü menḳūl-ı kelāmı menḳūl degül idi. Gāh Rūmilinde gāh İstanbulda olurdı. Mā-meleki kitāba mebẕūl idi. Neylerse eyler (F200a) kitāba akçeyi pulı bol bol bulurdı(S102a) Ḳarāmāni nām şeyḫ tīġ-i şerʻ ile maḳtūl olduḳda gürūh-ı ṣūfiyūn ḥaḳḳında çoḳ güft u gū ve ʻulemā-yı şerīʻatden ġuluvv olduḳda egerçi müftī efendi ḥużūrına vardı ʻaḳā'idin şerʻa taṭbīḳ idüp kilimin ṣudan çıḳardı ammā çoḳ geçmedin ol vehmden mālī-ḫulyā ʻārıż oldı ve ḳuvā-yı ʻāḳılesine efkār-ı bāṭıle müteʻārıż oldı. Dārü'ş-şifāya ḳoyup der-zencīr itdiler ʻilācında eṭibbā ḫayli tedbīr itdiler. Ammā ʻilāc-peẕīr olmadı birḳaç günden fevt olup ecelden gürīz ü güẕīr olmadı. Şīrāzī dimekle maʻrūf yār-ı vefādārı ki küttāb (A201b) ṭā'ifesinden ẓurefā ile hem-dem ve büleġā ile maḥrem rind-i cihānsūz ve ḫānḳāh-ı ṣoḥbet-i yārānda çārūkeş ve çerāġ-fürūzdur. Rivāyet iderler ki mevtinden bir gün muḳaddem bī-mār-ḫāneye Sā'ilīye ʻıyādete vardum ḥāl-i ḫāṭır ṣorışuraḳ zecr ü tevbīḫ (P208b) yüzinden *buña be dīvāne* didüm. Yüzüme baḳup bu beyti oḳıdı.

Beyt : اتبع رياح القضا و در حيث دارت
سلم لسلمى و سر اين سارت

Şi'r-i ū : Ḳatre ḳatre sīnem üzre eşk ṣanma ey püser
Āteş-i hicrān ile sīnem ḳabardı ser-te-ser

SEBZĪ : İstanbuldan Dāvūd Paşa maḥallesinden ḥāfıẓ ü cüz'ḫān yārāndandur.

Li-muḥarririhī : Ṣora varsañ eger belāġatde
Şiʻr naẓmında Ḫāce Ḥāfızdur

Ger feṣāḥatden eyleseñ teftīş
(B149a) Sebz-vārı Ḥüseyn-i Vāʻiẓdür

'Ömri dānişmendān ve ehl-i 'ilm ü 'irfān ile güzerān itmişdür selef ü ḫalef eş'ārından çoḳ kimesneye cevāb diyüp ḫayli tetebbu'-ı dīvān itmişdür. Bir erġuvān ḳaṣīdesi dimişdür ebyātı çesbān ve erġuvān gibi rengīn ve müte'ānıḳü'l-efnān ü mütelāşıḳü'l-aġṣāndur.

Eş'ār-ı ū : Kim ki 'ışḳ ile yanup kendözini ḫāk idemez
Mecma'-ı ehl-i fenā içre yolın pāk idemez

Dil ü dīn oldı fedā yoluña cānumda senüñ
El açuḳluġın iden ṣoñradan imsāk idemez

(F200b) Sebziyā 'ışḳa ḳadem başmaġa ḳılmaya heves
Ser-i zülfine şu kim başını fitrāk idemez

Velehū : Bende-i 'ışḳuñ olanlar pādişāluḳ istemez
Sāye-i zülfüñ yeter ẓıll-ı hümāyı n'eylesün

SÜCŪDĪ : Ḳalḳandelendendür. Pīrī Paşa vü Tācīzāde Ca'fer Çelebi mürebbīlerindendür. Dīvān küttābından ve ehl-i küttābuñ erbāb-ı ādābındandur. Ba'dehū bölükden silāhdārlar kātibi olmışdur. Pīrī Paşadan bu beyt ile Ḳalḳandelen ḫarācın istemişdür.

Beyt : Bükmedin ḳaddümi yā gibi cefā ḳılıcı çarḫ
Gönder oḳ gibi şehā bendeñi Ḳalḳandelene

(A202a) Revānī-i merḥūm Sulṭān Selīm nāmına berf redīf ḳaṣīde diyüp bu beyti derc eyledükde

Beyt : Seḥāb-ı ebri baña baġışlardı şübhesiz
Cūduñ gibi bulaydı eger i'tibār berf

(P209a) Eglenmeyüp 'azl-i teftīş olındukda Sücūdī bu ḳıṭ'ayı dimişdür

Ḳıṭ'a : Ṣovuḳ sözlerle ṭoñdurduñ cihānı
Başuña ṭolular yaġsun Revānī

Umarken çarhdan sehāb-ı ebri
Dürdi postuñ gel gör zemānı

Mey-hārluğından yārān Sücūdīyi tahrīf idüp *Şucı iti* dirler imiş. Ol dahı *ıssına beñzemeyen uğurluk ve mürebbīmüz Ca'fer Çelebidür aña am biti dirler baña şucı iti diseler 'aceb midür* dir imiş. Hūb inşāsı dahı vardur. Sultān Selīm-i merhūmuñ 'Arab ü 'Acem fethi tārīhin inşā itmişdür. İshāk Çelebi merhūm Sultān Bāyezīd devrinde büyük zelzeleden Sultān Bāyezīd mevtine dek yazmışdur. Sücūdīnüñ aña zeyl gibi olmışdur ammā İshāk Çelebinüñ pür-mağz u pür-kār ve rengīn ü çāşnīdārdur. Sücūdīnüñ edāsı küşāyende ve inşāsı hoş-āyendedür. Elfāzı sebük ü şīrīn ve ma'nāsı fehme karīb ve iz'āna karīndür. Yine ol manşıbda vefāt itmişdür ecel gelüp selām virüp (S102b) mikdār-ı teşehhüd-i ku'ūda mecāl virmeyüp Sücūdī yüz yire koyup yārāne tahiyyāt itmişdür.

Matla' : Çatma kaftān gey yaraşukdur benüm cānum saña
Yaraşur kaplan derisi takye arşlanum saña

Velehū : Sanma bülbül nağmesi ey gül-'izār egler beni
Gülşen-i 'ışkuñda bu feryād u zār egler beni

(B149b) Firkatüñde dem-be-dem merdümlük idüp ey perī
Yaşı çoğ olsun bu çeşm-i eşkbār eglen beni

Tārīh-i sefer-i Şāh İsmā'īl

Tārīh : Ne turursın tur ey şeh-i 'ādil
Yola gir zād ile zevāde ile

'Azab ile yeñiçeri devşir
Hadden endāzeden ziyāde ile

Tā ki 'ālemde ola bir tārīh
Şāhı māt eyle gel piyāde ile

(F201a) SEHĀBĪ : 'Acemiyyü'l-aşl-ı Hemedānīdür. Şu'arā-yı 'aşr u diyāruñ 'ārif-i heme-bīn ü vākıf-ı hemedānīdür. Pādişāh-ı bahr ü ber Sultān Süleymān-ı

zemān Sulṭān-ı maşrıḳayn seyr-i ḫāfıḳayn itdügi gibi ʻazm-i Iraḳeyn idüp Tebrīze geldüklerinde (A202b) şeh-levend-i (P209b) ʻulemā mürebbī-i şuʻarā yaʻni Ḳadrī Efendi Monlā Seḥābīnüñ her maʻrifete ehliyyet ve her ḳabiliyyete muḥalliyyetin fehm idüp muṣāḥabet iderek Rūma getürmişdür. Ol vaḳtden beri ki sene işnā ve erbaʻīn ve tisʻami'edür Rūmda sākin ve ekābir ü eşrāf ile muḳārindür. Anda olan selāmet-i ṭabʻ u neḳāvet-i şān ḥüsn-i idrāk u cevdet-i iẕʻān ġayret-i erbāb-ı dāniş ve ʻibret-efzā-yı ehl-i ʻirfāndur. Niçe yıllar daḫı Seyyid Meḥemmed-i Nūr-baḫş ṭarīḳine sülūk idüp reh-nümāyān-ı ṭarīḳ-i ḥaḳīḳatden ve meşāyiḫ-rāh-ı ṭarīḳatden tevbe vü ʻinābet idüp evḳātın ḥaṣr-ı tekmīl-i nefes ve tehẕīb-i aḫlāḳ ve muṭālaʻa-i kütb-i nāfiʻa ve kesb-i fażīlet ü maʻrifet itmişdür. Ḫār u ḫas-ı gülşen-i cihāndan serv gibi dāmen-çīn-i naṣb-ı ʻayn-ı aʻyānken dīde gibi ʻuzlet-nīşīndür. Ölüler lisānında ki تنزل الا سما من السما dinmişdür. Seḥābī laḳabı aña gökden inmişdür. Biḥār-ı ṭabʻ-ı zeḫḫārından ḥarāret-i mihr-i sipihr vāridāt-ı İlāhiyye ile semāyı te'yīd-i Rabbāniyyeye ṣuʻūd iden buḫār-ı şehāb-ı şıḳāl olur. Dürr ü gevheri her nā-yāb ile māl-ā-māl olur. Baʻdehū dest-i ebr minvālinden ḳʻar-ı deryā devāt-ı şāʻire düşüp ṣadef-i ẓurūf-ı ḥurūfda terbiyyet bulup ġavvāṣ-ı ḫāme elinden sāḥil-i sūy-ı nāmede cilve-nümā olup dest-i ḥakkāk ṭabʻ-ı çālāk mışḳab-ı şiʻrle ol dürr-i menşūrı lü'lü-i manẓūm gibi rişte-i taḥrīre çeküp gūşvāre-i ḥūr-ı ʻayn olmaġa lāyıḳ bir ʻıḳd-ı dürr ve ḳılāde-i le'āl olur. Ayā ḫāmesi ne ebr-i deryābārdur ki her noḳṭası nükte-i dürrü'n-naḳd olur ve ṣarrāf-ı ṭabʻı nice seḫḫārdur ki tertīb itdügi naẓm yanında lü'lü-i meknūn ḳalā'id-i ʻıḳyān gibi bir terkīb-i taʻḳīd olur. Cümle-i kerāmetinden idi ki bāġ-ı aḥvāline nesīm-i ḳabūl-i şāhī vezān olup ṭarāvet-pezīr olmışdur. Ol sebebden behişt-naẓīr olmışdur. Ancaḳ dīde-i ümmīdinüñ nigrānı nevāl-i pādişāhi ile iren bürīdedür. Sā'ir ebvābdan dest-i ricāsı bürīdedür. (P210a) Sene sebʻīn ve tisʻami'ede me'mūr olduġı Kitāb-ı Kīmyā-yı Saʻādet (F201b) tercemesi ki ḥadd-i ẕātında kīmyā-yı saʻādet-i türāb-ı bāb-ı Pādişāhīden (B150a) tercemāndur ve aṣlı kīmyā-yı saʻādet olduġı gibi tercemesi iksīr-i ekber (A203a) ü kibrīt-i aḥmer gibi kem-yāb-ı zemāndur itmām idüp dīvān-ı temāmı ile mecmūʻa-i gül gibi revāyiḥ-i fevāyiḥ-i üns ile pür ve cönk-i ṣadef gibi aḳṭār-ı emṭār-ı fażl u ʻirfān ile pürdür. İtḥāf-ı ʻatebe-i sulṭānī idüp tevḳıʻ-i ḳabūl ile müvekkaʻ ve mübeşşir-i envāʻ-ı iḥsān ʻācil ü acl ü müjdede ḥuṣūl her mütevekḳıʻ olmışdur. Sene iḥdā ve sebʻīn ve tisʻami'ede nāmı dīvān-ı mevtīde mesṭūr oldı ve lisān-ı yārānda merḥūm dimekle meẕkūr oldı.

Târîh : Didi sulṭân vefâtına târîḫ
Rûḫ-ı pâk-ı Seḫâbîye raḫmet

Şi'r-i û : Gözümde sîm-i eşk ü sînem üzre tâze dâġum var
Gedâ-yı küy-ı 'ışḳum sîm ile zerden ferâġum var

Egerçi ṣubḫ-ı 'ışḳam şâm-ı ġamda tîredür lîkin
Ḫayâl-i şem'-i ruḫsâruñla bir rûşen çerâġum var

Velehû : Çûb-ı zaḫmın ṣanmañuz cismümde yer yer ol perî
Baña iḫsân eyledi bir ḫil'at-ı nîlüferi

Velehû : Ḫadûñden lâle-i ḫamrâ ḫacil berg-i gül-i ter hem
Ḳadûñden şâḫ-ı ṭûbâ münfa'il serv ü ṣanavber hem

Gören ruḫsâruñı zülfüñ şebinde vechi var diyüp
Meh-i ẓulmet-nişân u âfitâb-ı sâye-perver hem

Velehû : Bezm-i 'ışḳuñ bir 'aceb ḳanlı şarâbı var imiş
Kim ser-i 'uşşâḳdan anuñ ḫabâbı var imiş

Cür'a-i vaṣl içmedin peymâne-i 'ömr oldı pür
Hey dirîġâ bilmedüm dehrüñ şitâbı var imiş

(S103a) SEḪÂYÎ : Adı Meḫemmeddür. Babası ṭarîḳ-i zeynîden Şeyḫ Zeynel nâm bir 'azîz-i ṣaḫib-ġayr-ı ehl-i perhîzdür. Mevlidi Nigbolıdur. Ḳabiliyet ile emâşil-i ḳavâbil içinde erbâb-ı ḫüsn-i ḳabûlüñ maḳbûlıdur. Her fenne küşiş ve revîş-i şi'rüñ aḳsâmına verziş itmişdür. Ḥâlâ mevâli-i 'ıẓâm ḫidmetinde ve ṭarîḳ-i 'ilmüñ rütbe-i mülâzemetindedür. Çarḫ-ı bed-kîş ü dûn-perver ve zemân-ı erâzil-perest ü sifle-âverdür. Ṭaraf-ı ḳavâbile (P210b) bir naẓar olsa çoḳ âşâr ẓuhûrına maẓhar ve 'ayn-ı 'ilm ü 'irfâne manẓar olacaḳ vücûddur.

Maṭla' : Ḳoparma aġzuñ ile ġoncesin gülistânuñ
Acıtma yüregini 'andelîb-i nâlânuñ

Velehū : Dīvānelükler itdüm ol gül-ʻiẕāra ḳarşu
Artar cünūn-ı ʻāşıḳ evvel bahāra ḳarşu

Muʻammā-yı Ḥasan u Ḥüseyin :

Ne dirlük çeşm-i cādūsından ayru
Ser-i mū deñlü ebrūsından ayru

Bu faḳīr Çernovi ḳāḍīsı oldıġuma tārīḫ dimişdür.Taʻmiye tarīḳi ile

(A203b)*Tārīḫ* : Bir münāsib yir aradılar göñülden ʻĀşıḳa
Ehl-i ʻirfān kimi Şumnı didi kimi Tırnovi

Yiri gögi cer idüp āb u hevā cūyān iken
Yazdı tārīḫin anuñ biri ḳażā-yı Çernovi

Rā ki iki yüzdür maḥsūb olmayıcaḳ tārīḫ temām olur.

(B150b) SİḤRĪ : Edirnelidür. Adı Meḥemmeddür. Dīv-destoġlı dimekle maʻrūfdur. Ṣunūf-ı meʻārif ve ḍurūb-ı ʻavārif ile maḥfūfdur. Babasına sürʻat-i kitābetinden kināyet idüp dimişlerdür (F202a) *dest-ber-bālā-yı dest.* Ekŝer-i meḥākim-i Meḥemmediyyede ve şāyiḳ-i şerʻiyyede ifnā-yı ʻömr idüp kātib-i dest-i şerʻ-i Ḫudādur. Kirāmü'l-kātibīn ile hem-dest olsa revādur. Kemāl Paşazāde-i merḥūm zemānında Edirnede maḥkeme kātibi imiş fużelādan Molla İdris ü Tācīzāde vü Ḳāḍīzāde-i ʻAcemī ḫidmetlerine irişmiş maʻrifet ṭālibi imiş. Ol ḳadar cevāhir-i nevādir ve āŝār-ı aḳlām-ı ekābir ki ol yazmışdur ve anda vardur ne ḳābil-i iḥāṭa -i ʻilm ve ne mümkün-i duḫūl-ı dā'ire-i ḥaṣr u şümārdur. Ekŝerinüñ müsevvedātı mażmūnları āyīne-i ḫāṭırlarında ṣūret-güsterdür ve ṭabaḳāt-ı perde-i ʻinebi ʻaynı ṣaḥḥāf dolabı gibi pür-dīvān u defterdür. Ol deñli yād-dāşt u leṭā'if ü nevādir ve ṭarāyif-i mülāṭafāt-ı ʻulemā münādemāt-ı ẓurefā ve muṭāyebāt-ı şuʻarā ve tevārīḫ-i selāṭīn ü ümerā ve mecālis-i eʻālide güẕerān iden emŝāl u (P211a) ḥikāya ki anuñ ḫāṭırında vardur barmaḳ ḥesābın eylese benān-ı ḫāmeye kelāl gelür. Ve debīr-i çarḫ esīr yaʻni ʻUtarid ṣāḥib-tedbīr-i şümār içün aḳçe yirine nücūmı dökse kīse-i felek-i aṭlasuñ derūnı tehī olup ḫāce-i büzürkvār-ı Müşteri ṣıfrü'l-yed ḳalur. Ḳuvvet-i ḥāfıẓası iledür ki gūyā münāḳażada herkesüñ ḳuvvet-i ḥāfıẓasına şerīk ve vücūh-ı hiss-i müşterekine

müşterekdür. Ve muḥal-gūluk ü leṭā'if-ḫānluḳda öyle idi ki eger yek ḳaleme rub'-ı meskūn-ı evrāḳ-ı kemāli temām zīr-i semend-i kilk-i 'ālem-reverd ne aldıysa muḳarrer beyāż u sevād-ı dīde gibi nıṣflı vü nıṣf-ı lekdür. Ḥālā otuz yıldan ziyādedür ki tehī-dest ü ḫalvet-nişīn pīrlük irmekle elinde ḫāmeden bedel 'aṣā ve gözlükden 'ıvaż gözlük gözinde (A204a) āşikār ider. Yine bir ḫāyīde ma'nā benümdür diyü oḳınsa aṣlın ve menşe'in beyān idüp çiyner tükürür. Yoldāşdan ḳalmaz ve şeb ü rūz kitābetden vaẓīfe-i rātibesini temām idüp ditremege ṭurupdururuz diyü dest-i lerzānından incinmeyüp ḥiddet-i ḳuvvet-i bāṣırası alınduġından almaz ḥayf ki rūzgār-ı dūn-perver ü sifle-āverde şu maḳūle kāmil-i erẕel-i 'ömrinde ḳuvvet-i yevmī tedārikine kendi mübāşir ola ve her cilf ü çīl ü erzel māl-ı vāfire ḳādir olup sīm-sāḳ sāḳīlerle zerrīn ḳadeḥlerden 'ıyş u 'işretlerde olup ma'āşir-i aġbiyā vü eşḳiyā ile (B151a) mu'āşir olan bu ḥaḳīr-i dünyā bi'ṭ-ṭab' edānīye meyl ve her denīye kām u murādı tufeyl itdügin (F202b) gördükde (S103b) küdekāne üstüḫāna bāl u per ṣoḳup uçurduḳlarında bāl u per hevāsı ile merkezine ṣu'ūdı ḥālinde muḳārin olduġı üstüḫān-ı ḫākiyi ḳasrla bile iletdügi gibi erbāb-ı 'uluvv u rıf'at bir denīyi cebr ü ḳasrla şānında liyāḳat yoġken manṣıb-ı a'āliye iletdügine teşbīh iderdüm ki bir gün biri bī-taḳrīb bu ḥakīre ġayż u ġażab ve şer u şaġab yüzinden (P211b) denī didükde didigüm rubā'i ḥasb-i ḥāldür.

Rubā'i : Ta'aẓẓüm ile tehevvür idüp bilā-taḳrīb
Denī didi beni gördi şikeste-ḥāl u ġarīb
Sipihr-i sifle-nevāz oldı dehr-i dūn-perver
Deñilük eyler isem eylemeñ beni ta'yīb

Keẕālik ol eṣnāda bir ṣadr-ı bī-ḳadr u pür-ġadre vardıġumda baña *aġduḳ añlarsın* didükde bu rubā'i ḫūb vāḳı' olmışdur.

Rubā'i : Āh-ı vāveylā dirīġā ḥasretā
Aġduḳ añlarsın didi ḳāḍī baña
Ādem añlayup anı vardum aña
Aġduḳ añlarsın dise lāyıḳ baña

Bir gün İslām Beg nām kimesne odasına Monlā Siḥrīyi da'vet idüp bu ḳıṭ'ayı gönderdüm.

Ḳıṭʿa : Ey kelām belīġi siḥr-i ḥelāl
Dimek aña naẓīre fikr-i muḥāl

Gelüñ İslām Beg odasında
Olalum ʿālemüñ ṣafāsında

Vaḳt-i güldür zemān-ı nūş-ı şarāb
Leb-i deryā durur şeb-i mehtāb

İçelüm cāmı zevrāḳı çekelüm
(A204b) Baḥr-i endūh u ġuṣṣadan geçelüm

Gāh seyr idelüm sefīneleri
Dürr-i naẓm ile pür-ḫazīneleri

Cāme ḫāb içre her semen-sīmā
Hāle de māhtābdur gūyā

Geşt-i keştī-i cūybār idelüm
Güẓer-i ʿömri iʿtibār idelüm

Māh hercāyīdür felek ġaddār
Cönk-i eşʿārdur gül-i bī-ḫār

Seyr-i mehtābı niçe bir görelüm
Sīmtenler berine yüz uralum

Virelüm ʿömre dād u ẓevḳe murād
Rūḥ-ı firdevsi diye taḥsīn bād

Ẓāhir ü bāṭın eyleyüp ẓevḳı
Çarḫa irişe naʿralar şevḳı

Monlā daḫı mest ü efkār bulınup bu ḳıṭʿayı yazdı gönderdi.

Kıṭ'a : Eylemişsin yazup begüm nāme
Kāfir-i 'ışḳı da'vet İslāma

Şimdi bildüm ki devletüm yoġ imiş
Bezm-i ḫaṣṣa liyāḳatüm yoġ imiş

Ḥaḳ Te'ālā 'azīz idüp nāmuñ
İre āfāḳa reşḥ-i aḳlāmuñ

Bir vaḳt birḳaç gün maḥkeme kitābetinden ḳalup ol zemānda re'is-i küttāb Ḥaydar Çelebiye ḳaṣd-ı intisāb eyledükde Mesīḥī-i merḥūm bu mektūbı Sīḥrīye göndermişdür ki bī- 'aynihi naḳl olınur. *Ṣūret-i mektūb-ı Mesīḥī be-Sīḥrī.* Ġurer-i cevāhir-i ed'iyye ki intiẓāmından rişte-i cān be-cevher (P212a) ve dürer-i zevāhir-i eşniyye ki 'ıṭrından meşāmm-ı dil mu'aṭṭar ola Ḳavāfīl-ı ḫulūṣ-ı ṭaviyyet ü revāḥil-i ṣafā-yı 'aḳidet birle itḥāf olınduḳdan ṣoñra żamīr-i münīr-i āyīne naẓīre ma'rūż-ı dā'ī oldur ki mektūb-ı şerīfle (F203a) ferā'īd-i fevā'īd iḫlāṣ u 'avā'īd ve mevā'īd-i iḫtiṣāṣ irsāl olınmış mīzāc-ı şerīf ve 'unṣūr-ı laṭīf cādde-i istiḳāmetden bir miḳdār münḥarif olup ba'dehū 'ināyet-i Bārī yarı ve elṭāf-ı Perverd-kārī ile yine ṭarīḳ-i ṣıḥḥat ü menhec (B151b)-i istiḳāmetde ṡābit-ḳadem olduġı i'lām olınmış الحمدلله على الصحه والسلامه

Kıṭ'a : Yaraşur ṣıḥḥāt ol mīzāc-ı şerīf
Hīç yaraşmaz ola saḳāmetde

Görelüm ol vücūd-ı pür-cūdı
Dā'imā ṣıḥḥât u selāmetde

(A205a) Ba'dehū mektūb-ı dürerbārda maḥkeme-i münīfeden sebeb-i rıf'atüñüz i'lān olınmış

Kıṭ'a : Ġam degül dilden eyleñüz ġamı def'
K'olıser rıf'ata sebeb ol ref'

Biñ belā vü ḳażā ile kişiye
Ḥāṣıl olmış ya olmamış bir nef'

Gerçi ṣūretde ẓāhir-i aḥvāle fütūrdur ammā ma'nīde sebeb ġāyet-i ḥużūrdur. Elem-i kitābetden ki müzeyyel-i ḳuvvet-i bāṣire ve ṣıfat-ı 'uḳūl-ı ḳaṣıradur ḫalāṣ bulmışsuz.

Ḳıṭ'a : Ma'rifetle geçen kişi üstād
Gice gündüz olur mı hīç ırġad

'Aḳıl iseñ kitābetüñ hergiz
Daḫı 'ālemde adın eyleme yād

Bir kişinüñ ki ḥoḳḳa-i vücūdı cevāhir-i feżā'il ü ma'ārif ile memlū ola 'arż-ber-'arż manṣıbuñ izālesi içün (S104a) ġamnāk mi olur. Ḫuṣūṣā mümeyyizü'l-fużelā ṣāḥibü'l-himmet Ḥażret-i Ḥaydar Çelebi gibi kerīmü'ş-şān 'amīmü'l-iḥṣān ẓahīr-i ḳavīsi ola.

Ḳıṭ'a : Devlet işiginde maḥrūm ola mı ol kim anuñ
Ola bir püşt-i ẓahīri Ḥażret-i Ḥaydar gibi

Pīre-zen dünyāya meyl itmez ḳanı anuñ gibi
Kim görüpdür ḳuşanur himmet ḳuşaġın er gibi

Ḥaḳ budur ehl-i hüner ḳadrin bilür ṣāḥib-naẓar
Himmet ehlin görmedüm 'ālemde ol server gibi

Mezbūr ṣāḥibü'l-himmet ve kāşifü'l-gummet ile mülāḳāt olıcaḳ ba'żı kelimāt olınup bu cānibe ḫaber irsāl olınmasına va'de itmişsiz. (P212b) Eger mülāḳat u mükāleme vāḳı' olduysa riḳ'a-i dil-nüvāz ile i'lām buyurasız.

Ḳıṭ'a : Ellere itdügi luṭflardan
Bize itdügi va'deler çoḳdur

Kerem ü luṭfı dā'im olsun ki
Va'de virmekde beñdeşi yoḳdur

Maṭla' : Āfitābum devlet atına süvār ol birgün eş
Ḫalḳ bir şīre süvār olmış disünler bir güneş

Velehū : Cānda dāġ-ı ḥasret ü zülfüñde cān boynuñda zülf
Düşdi ey nāzik beden bād-ı girānum boynuña

Velehū : Didüm ol serve niyāz eyle kemce eyleme nāz
Yaraşur 'āşıḳ u ma'şūḳa didi nāz u niyāz

Niçe bir cevr ü cefā defterin ezberleyeyin
Gel vefā ḥarfine de eyle naẓarı yañul yaz

SİḤRĪ-İ ŞĀNĪ : İstanbullı şehroġlanıdur. yārān içinde Ḳız Memi dimekle (F203b) şehrüñ şöhre-i (A205b) devrānıdur. Bil devātı gibi niçe kātiblerüñ yanına ṭaḳıldı tā ki erbāb-ı ḳalem ve aṣḥāb-ı raḳam-ceridesine yazılmışdı. Defterdār olan Sirozlı Ḥasan Çelebiye mülāzemet ve anuñ ḳalemlerine kitābet iderdi. Devrüñ 'ayyāşı ve dehrüñ ḳallāşı ve evbāşlaruñ başı idi. Hāle gibi sofrası küşāde ve ḳurs-ı māh gibi nānı āşinā vü bī-gāneye nihāde idi. Şeb ü rūzı 'ıyş u 'işretle geçerdi yārānla yir içerdi. Kendi eger mest ü ayıḳdı sebū vü ṣurāḥi vü sāġar gibi göñli vü gözi vü eli açıḳdı ma'zūl olduḳda dimişdi.

Beyt : İster iseñ diyüp ayaḳda ḳalem
Kātib ol cihānda ehl-i ḳalem

Meẕkūr Ḥasan Çelebi çün 'Arab u 'Aceme (B152a) defterdār oldı. Siḥrī Çelebi daḫı Atbāzārı kātibi olup raḫş-ı murādı 'arṣa-i kāmrānīde sebük-reftār oldı. Ḥikmet Allāhuñ bir niçe (F204a) nā-merd taḥrīkiyle bir gice odasına emred getürür. Oġlanuñ aḳrābası meger aġniyā vü eşḳıyā imiş. İrtesi oġlanı bend-i şalvar berīde ve geñ derīde mülkü'l-ümerā-yı vaḳt olan Uveys Paşa dīvānına iledürler. Ol ḫod Ḥasan Çelebiye kīnedār ü kemīn-i intiḳāmda ḥāżır u üstüvār imiş. Ekābir ḫod intiḳāmı yıllarla güderler eşegine güci yitmeyicek pālānın dögerler (P213a) fi'l-ḥāl tehevvür idüp Siḥrīyi budarlar. İstanbulda işidildükde 'İşretī

Tārīḫ : Vāyli oldı Ḳız Memi ḫādım

diyü tārīḫ didi. Miskīnüñ devleti altında imiş egerçi saḳalı vü sebleti yerinde ṭurdı dökülmedi amma ol zaḫm gibi rīş-i baḫtı oñulmadı. Ḳandīden ṣoñra tārīḫ-güyluga heves itmişdür.

Matla'-ı ū : İlāhī isterüm cismüm ser-ā-ser tāze dāğ olsun
Bir er yatur disünler ḳabrüm eṭrāfı çerāğ olsun

Velehū : Sīnede āyīne-veş biñ dāğ peydā eylesem
Her birinde dost dīdārın temāşā eylesem

Velehū : Cihānda sīnesi üstinde şol ki bir cevān besler
Demi ẕevḳ u ṣafā ile geçer cān üzre cān besler

Velehū : Şūḫ u şengel rindler bezminde dil-berdür şarāb
Başı üstinde anuñ sāḳī 'araḳ-çīni ḥabāb

Bezmde sāḳī hevāsıyle ḥarāret kesb idüp
Siḥrīyā ṣanma ḥabāb olan 'araḳ dökdi şarāb

Rüstem Paşa vezīr-i a'ẓam ve birāderi Sinān Paşa ḳapudan olup birinüñ emri berde (A206a) şu gibi cārī ve birinüñ ḥükmi bād gibi baḥrde sārī idi. Nā-gāh Rüstem Paşa 'azl olınup Sinān Paşa daḫı ḳuvvet-i 'azlde olup bed-ḫāhları ibtā' u isyā'ın teftīş ve der-bend-i ḳayd u teşvīş itdiler. Biri binā emini Ḥüseyin Çelebidür ki 'azl itdiler ve cidd ile kendileri hedef-i tīr-i hezl itdiler. Sihrī bu ḳıṭ'ayı dimiş ḥaḳḳā ki şeker yimişdür.

Ḳıṭ'a : Biri evden bunuñ biri ḳapudan
Bunları ṣanma sen gider ḳapudan

(S104b) 'Azl olınsa n'ola emīn-i binā
Yapu ṭaşı ḳalur mı hīç yapudan

Rüstem Paşa ba'de'l-'aẕl yine vezīr olup Üsküdārdan gelüp dīvān-ı 'ālīde yine ṣadr-ı vezārete geçdükde didi.

Tārīḫ : Āṣaf-ı Sulṭān Süleymān geldi geçdi ṣadrına

Diger : Rüstem-i müdebbire

ve Ḳandī fevtine

Tārīḫ : Āh u ḥayfā Ḳandī rıḥlet eyledi

İsḥāḳ Çelebinüñ Şām ḳāḍīsı olduğına

Tārīḫ : Alduñ yine Dımışḳı kılıcuñla İsḥāḳ

Sinān Paşa ḳapudan iken fevt olduḳda

Tārīḫ : Virür āḫir hevāya fülk-i teni
Nūḥ daḫı olursa keştī-i bān

Her ḳaçan dem çeke neheng-i ecel
Ḳatrece gelmiye aña ġammān

Yūsuf-ı ṣāni idi āh baba
Görinürdi 'adū gözine Sinān

Siḥriyā gel du'ā-yı ḫayr idelüm
(F205b) Rūḥ-ı pākini şād ide Sübḥān

Ḥātif-i ġayb didi tārīḫin
Ṭaldı raḥmet deñizine ḳapudan

diyü tārīḫ dimişdür.

SİRĀCĪ : Germiyanīdür. Miyān-ı şu'arāda yārānuñ mū-şikāf u (P213b) nüktedānıdur. 'İlm-i belāğatde çerāğı 'allāmeden yaḳar ve fenn-i feṣāḥatde silsile-i pāyesi Nizāmü'd-dīn A'raca çıḳar. Egerçi ẓāhir reftārda terk ü tāz ider ammā ṭarīḳ-i 'ilmde ḳadem-i rāsiḫi ve rāh-ı taḥṣīlde ka'b-ı şāmiḫi vardur. Ṣaḥrā-yı kesb-i ma'ārifde 'özr-i leng itmeyüp ululara peyrevlük ṭarīḳine gitmişdür şi'rüñ envā'ına 'ilm-i ḳāfiye ve 'arūż u ġayre (B152b) geregince küşiş itmişdür. Müfti Sa'dī Çelebinüñ mevtine Ḳandī

Tārīḫ : Beḳāya göçdi Sa'dü'd-dīn-i ṣāni

diyü tārīḫ dimişdür. Şaçlı Emīr Efendi-i merḥūm daḫı fevt olup Sa'di Çelebi yanında defn oldukda Sirācī

Mıṣra' : Sened-i rūḥ-ı seyyid-i şāni

diyü tārīḫ dimişdür.

Şi'r-i ū : Demler mi var ki gözlerimüñ yaşı akmıya
Āhum benümle 'ālemi odlara yakmıya

Yaşuñdan özge kalmadı çün hem-demüñ göñül
Anı daḫı gözüñden igende de bırakmaya

Umma ki boynuña daka zencīr-i zülfini
Aşmağ içün boğazuña bir ip de takmaya

SIRRĪ : Mevlidi Trabuzan nāmı Muẓafferdür. Mihr-i kalb-i tābnāki pür-lem'a vü ferdür. Medāric-i 'ilmde pāyesi kutbü'l-abdāl Yaḥyā Çelebi ḫidmetine irmişdür ve zemān-ı ṣabādan gül-i 'unfuvān-ı 'ömri monlā-yı mezkūruñ ṣabā-yı himmeti ile şüküfte vü ḫandān olup bāğ-ı terbiyyetde nihāl-i aḥvāl u āmāline ol nehr-i zülāl kemāl-i reşeḥāt-ı seḥāb-ı feyż ü fażl ile āb u tāb virmişdür. Fenn-i kitābetde yed-i beyżāsı olup memālik-i kitābete mülk-i yemīn ile mālik olup kıṭ'a-nüvīslükde her saṭırı mukaṭṭa'āt-ı İbn Yemīn gibi meyl-i dīde-i a'yān-ı ehl-i ḥaseddür. Çün Sırrī sırr-ı 'Alīden çerāğ yakar ser-āmed olsa ne 'acīb ve nūr-ı cemāli (P217b) nār-ı terbiyyet-i celālden iktibās eyler. Serrāda vü ḍarrāda ma'ārif ile żiyā-güster olsa ne ğarīb.

Maṭla' : Ṣāf dil mi bulınur cām-ı muṣaffāden yeg
Pāk -meşreb mi olur ṣāğar-ı müheyyādan yeg

Kanı bir sünbül-i ḫoş-bū bu cihān bāğında
'Āriż-ı yāre düşer zülf-i semensādan yeg

Velehū : Meded o kaddi çenārum vefādan el çekdi
El ucıyle olan merḫabādan el çekdi

Maṭla' : Ne nümāyiş var ola naḫl-i ḫırāmānuñda
Serv-ḳaddler ḳatı alçaḳ görinür yanuñda

(A210b)*Maṭla'* : Hevā-yı ḳaddüñle yollaruñda ḫāk oldum
Ġam-ı dehānuñla yoḳ yire helāk oldum

Velehū : Eşk-i çeşmüñ aḳıdup tenhāda inkār eyleme
Ol senüñ ey Sırrı yüzüñden gözüñden aḳayor

Velehū : Cefā vü cevr ile ṣanmañ göñül ḳalur yāre
Ne cevri var ise ḳılsun göñül aña ḳalmaz

Velehū : Ḳanı ḫāk-i rehüñ āhumla ber-bād itdügüm demler
Añulmaz mı ser-i kūyuñda feryād itdügüm demler

Aḳar cūy-ı sirişküm ḳāmet-i dil-cūyuñ añduḳça
Ṭolar ḳanıyle çeşmüm la'lüñi yād itdügüm demler

Velehū : Reng-i rū olsa eger māhda ey ġonce-dehen
Beñzedürdüm ruḫ-ı renginüñe mehmā-emken

Velehū : Ṭutalum ey serv-ḳadd seyr-i çemen lāzım gelür
Her dem aġyār ile seyr itmek neden lāzım gelür

İşüginden ol şehüñ lāzım gelürse gitmezüz
Ben de bildüm Sırrıyā terk-i vaṭan lāzım gelür

Velehū : 'Ālem-i ma'īnde mir'āt-ı ruḫuñ seyr eyleyüp
Yapdılar üstādlar āyīne-i İskenderi

SÜRŪRĪ-İ 'ACEMĪ : (F205a) Diyār-ı 'Acemden Rūma menāṣıb-ı 'aliyye uma gelmiş ba'żı 'ulūmdan senedi ve sā'ir (B153a) ma'ārifden yedi var imiş. 'Ālem-i seyāḥatde faḳr u felāketde vücūdı hebāya ve 'ömri fenāya varmışdur.

Ġazel : Bī-sütūnda berg-i gülle lāle-i ḥamrāya baḳ
Perdehā-yı dīde-i Ferhād-ı ġam-fersāya baḳ

Ger çemende lāle evrāḳında görseñ dāġ-ı ġam
Fi'l-meşel gökde şafaḳ içre ṭutılmış aya baḳ

Maṭla' : Tā ki sevdā-yı ser-i zülfüñ mekānıdur göñül
Şāh-bāz-ı lā-mekānuñ āşiyānıdur göñül

Velehū : Çeşm-i pür-ḫūnumla ḫālüñ 'aksi ey ārām-ı cān
Miske beñzer ki ḳızıl vālāda eylerler nihān

Ḳaṣīde-i 'ıyd : Selḫ oldı māh-ı rūze vü gösterdi tāb-ı 'ıyd
'Arż eyledi cihāna temām āfitāb-ı 'ıyd

Ḫınk-ı sipihre devlet ile olmaġa süvār
Māh-ı nevi idindi muraṣṣa' rikāb-ı 'ıyd

(A206b) Yer yer fişekler atdı revān gice her melek
Ẓāhir ider semāda ṣanursın şehāb-ı 'ıyd

Sulṭān-ı berr ü baḥr Süleymān-ı bin Selīm
Ḳıldı hilāli raḫşuña na'l-i devāb-ı 'ıyd

'Iydiyye ger 'ināyet ola ben faḳīre cāh
Ḳadr ola gice rūz ola bī-irtiyāb-ı 'ıyd

SÜRŪRĪ ÇELEBĪ : Adı Muṣṭafādur. Ve vücūdına Gelibolı menşe'dür. Sülūkı Muḥyü'd-dīn Çelebide ḳarār idüp hareketi ber-ṭaraf itmişdür. Elli aḳçe ile İstanbul ḳarşusında Ḳāsım Paşa medresesinde müderris iken terk-i 'örf-i iżāfet ve menāşıb-ı i'tibāriyyeden ferāġat ve İstanbulda Emīr Buḫārī şeyḫi 'Abdü'l-laṭīf Çelebiden (P214a) tevbe vü inābet eyledi çün mücerred idi ḳaṭ'-ı 'alāyıḳ-āsān oldı ve meşāmm-ı cānına (F205b) tecerrüd ......تصل nesāyiminden revāyiḥ-i rūḥāniyyet vezān oldı. Derd-i serdür diyü başından tācı terk eyledi ve ser-i berdür diyü taḫīfesinden destārın taḫfif eyledi. Destār-ı büzürk- hevāsın başdan çıḳardı simsār-ı fenā destār-ı çil gezi yirine aña bir iki endāze şemle ṣardı dāmen-i dırāzdan etek silkdi āstīn-efşānlıḳdan el çekdi الدنيا مرز عنه الاخرت mūcibince ḳaṭrāt-ı 'iberāt-ı ḥaserātı zemīn-i tevbe vü inābete ekdi. Ejder-i nefsi zebūn itmek içün Mūsāvār 'aṣā götürdi. Evcden ḥaṣīże gelmiş hilāl

gibi ṣadr-ı riyâset-i mecd ü muʿâlden ṣaff-ı niʿâlde oturdı. Ḳalbinde tecelliyât-ı cemâl şîven-i İlâhî görindi âyîne gibi ʿabâlar büründi موتواقبل ان تموتوا (A207a) diyüp ṣıḥḥatinde mâ-melekin mezâd eyledi vârın dem-i naḳd idüp râh-ı Ḫudâya zâd eyledi ev varken mescide ḥarâm dimedi evin ṣatdı (S105a) Ḳâsım Paşa cânibinde mescid âbâd eyledi. Ḳasım Paşa ḥayâtda bulınup medresesin aña meşrûṭ eyledi ve ḥall u ʿaḳd u ḳafn-ı re'yine merbûṭ eyledi. Sene râbiʿ ve erbaʿîn ve tisʿami'eden sene ḫamse ve ḫamsîne dek (B153b) merḥûm ʿilm-i ẓâhir ü bâṭına meşġûl oldı. Çün dimâġında ḳuvve kemâlde idi ve rûz u şeb zemân nevmî ġâyet ḳalîl olup ḳuvâsına ḫâb-nûşînüñ istilâsı meşâbe-i ṭayf-ı ḫayâlde idi. Heftede dört gün müderris-i dârü'l-ifâde-i ibdâʿ-ı dürrâġa şiʿâ vü ṭaylesân-ı iltimâʿ ile ʿazm-i ders-ḫâne idüp ʿâlîyât u sâfilâta ifâde-i terbiye ve ifâża-i tenmiye itmedin merḥûm medresede ḥâżır bulınurdı ve her cumʿa baʿde ṣalâtü'l-cumʿa ve her gün baʿde'l-ʿaṣr Meṣnevi-i mevlevî naḳl idüp naḳlde ʿulûm u fünûndan ve ḥükm ü şüyûndan herkes feyż bulup Mevlânâ temâm idüp evine (P214b) girince hemân gün de ṭolınurdı. Yine ḥücresinde ṭâliblere ʿale'l-ʿumûm fi cemîʿü'l-ʿulûm bâb-ı feyżi küşâde idi çün şânı bi'ṭ-ṭabʿ kemâl-i seḫâ üzre mecbûl idi. Eger mihr ü pertevi gibi şekker ü şîr ve eger mâh u hâle gibi nân u penîrdür gelen âyende vü revende öñine sofrası nihâde idi. Sâ'ir evḳâtda gâh ḫâme-i ʿanberîn ḫıtâmdan ارحنى يا بلال ḳoḳusın alup

Mıṣraʿ : علم دين فقه است و تفسير و حديث

diyü ʿâlem-i ḳudse ṭayerân idüp Keşşaf-ı müşkilât-ı (F206a) tefsîr olup Ḳâḍîyı vü Buḫârîyi vü Hidâyâyı ders idüp şerḥ iderdi ve gâh ṣarîr-i kilk-i surḫ-fâmdan كلمنى يا حميرا ṣadâsın işidüp gülşen-i inse seyrân idüp ġazeliyyâtın tedvîn idüp gâh evce çıḳup ʿilm-i nücûmdan kitâblar yazup hey'et-i eflâkı ve kürre-i ḫâki âṣâr eṣîriyyâtı aḫşîcân u istiḳsâtı besâ'it ü mürekkebâtı

Beyt : Muḥaṣṣal ʿâliyât u sâfilâtı
Temâmet nâmiyat u sâmiyâtı

pergâr-ı ḥads u taʿlîm ile noḳṭa noḳṭa seyr ü taḳsîm idüp kâ'inâtı cûy-be-cû ṭarḥ iderdi. Ve gâh ḫażîże (A207b) hebûṭ idüp ʿilm-i ṭıbbı şifâ-sâz edâlar ve mûcez taʿbîrlerle Ḳânûn-ı Ṭıbb ve ḳısṭâs-ı ḥikmet üzre yazup kitâb eylerdi. Gâh muʿammâyîlerüñ müşkülleri anuñ ḥalliyle küşâyiş bulurdı. Gâh şâʿirlerüñ

nihāl-i ḫayālleri reşeḥāt-ı seḥāb-ı ıṣlāḥ u taṣḥīḥi ile nümāyiş bulurdı. Risāleler cem' idüp nice fenden faṣl u bāb eylerdi.

Beyt : Mufaṣṣal ẕātın idüp Ḥaḳ mufażżal
Muḥaṣṣal ber-kemāl idi mükemmel

Mıṣra' : وای نعیم لایکدر الدهر

mūcibince pādişāh-ı merḥūm sa'ādetle fetḥ-i Van ve kesr-i şāh-ı mülḥidān seferine 'azm itdükde nā-gāh Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūm ḫācelüge da'vet eylediler. Gerçi ba'ż-ı ḫāṣṣı rıżā vir diyü ıżlālde şeyṭanet eylediler ammā ḫayr-ḫāhları 'adem-i ḳabūl ile naṣīḥat eylediler. Cümleden ḥaḳīr vardum *ḳabūl itdüñüz mi* (P215a) didüm *ben mevtādan ma'dūdem ḳabūl ve 'adem-i ḳabūl-ı aḥkām iḥyādur meyyitüñ ḥükmi ne ibā ve ne meyl-i mühābādur* didi ḥaḳīr *meyyitüm dimegüñ ma'nāsı araddum yoḳdur* سالکالمیت فی یدالغ (B154a) *āḫirüñ dest-i taṣarrufundayum. Teḳālīb-i ḳażā vü ḳader ve eṭvār-ı şīvenāt-ı ḫayr u şerr ne iḳtiżā iderse tābi' ü fermānber yatururlar ise yatur döndürürler ise dönerüm dimekdür* didüm *neye ḥaml eylerseñ eyle* didi gördüm ki āḫir مایخرج من قلوب المخلصین حب الجاmūcibince şu'le-i şem'-i hidāyet-i Ḥaḳ irişmezse cāh-ı tecerrüdden çāh-ı teḳayyüde düşmek muḳarrer ve hevā-yı istiġnā-yı teḳaddüsde pervāz iderken lāşe-i dünyā lāşı içün dāmgāḥ-ı tedennüse inüp ḳonar. Sükūt idüp cevābında tevaḳḳuf eyledüm derūndan ḥāline te'essüf eyledüm (S105b) ḫācelügi ḳabūl eyledi.

Beyt : 'Āleme sulṭān iken kendin varup ḳul eyledi
Göz göre elden varup ṣaġ işini ṣol eyledi

Anda varup yine 'işve-i devlete rübūde oldı yine meyli gāh ekābirle mürāselāt u mükātebāta ve gāh şehzāde ile güft u şunūd oldı cāha şīfte ve riyāsete firīfte oldı. Çünki şehzādenüñ fülk-i vücūdı ġarḳ-āb-ı girdāb-ı ḳahr-ı aḥkām کل یوم هرنی شانoldı ya'ni ḥuṣūl-i devlet ve vuṣūl-i emniyyetde mażmūn-ı (A208a) ما شا الله کان و مالم یشالم یکن ṣaḥā'if-i āmāline nişān (F206b) oldı. Merḥūm کالغریق یتشبث بکل حشیش mūcibince her kimden istimdād itdiyse reh-nümā olmadı ve her kime derdin aġladıysa müdāvā bulmadı faḳr u felāket ile ve ẕillet ü miḥnet ile sene tis'a ve sittīn ve tis'ami'e cemāẕiye'l-āḫiresinüñ āḫirine dek 'ömr sürdi āḫir baḥr-i fenāda ecel teknesine ki ṭabutdan 'ibāretdür fülk-i

vücūdına çatmağçün dümen doğrıdup üzerine sürdi üç dört gün ḫaste olup āḫirete intiḳāl eyledi kefeni alınmış ve mescidi ḫaṭīresinde (P215b) ḳabri ḳazılmış ve techīz ü tekfīnine ṣarf olmağçün iki biñ çillece naḳd aḳçesi ḥāżır bulındı. Fi'l-ḥāl yarağın gördiler yirine yetürdiler güyā ki bir ḫāneden bir ḫāneye irtiḥāl eyledi. تموتون على ما تعيشون muḳteżāsı üzre telḫ ü şīrīn ve piyāz u şīrīn ve nān-ı cevīn dimezdi be-her-ḥāl misāfirsiz olmazdı yalıñuz yimek yimezdi ṭoḳuz yıl vaẓīfesiz dirildi mescidin ḳapamadı ve mürtezıḳasınuñ veẓā'ifin kesmedi buldı bulışdurdı öldi dirildi el ṭarluğından birgün ġonce gibi pīçīde-rūluk u dirhem-dillük bildürmedi gül gibi küşāde idi berg-i çınār gibi eli yufḳa iken pençe-i mercān gibi bir eli yine eline gireni aṭāda idi dest-i ṭalebi ancaḳ bāb-ı Allāha meftūḥ idi ve sebeb-i sedd-i ramaḳı mücāhidīn-i fi'l-baḥr olan şināverān-ı deryā-yı ġazā ġalaṭa re'islerinden irişen füyūż u fütūḥ idi. Mü'ellefātı otuz altıdur ki sinni anuñ żı'fıdur ki yetmiş ikidür. Ḥāşiye-i Tefsīr-ī Ḳāḍī-i Şerḥ-i Buḫārī Ḥāşiye-i Telvīḥ Şerḥ-i Hidāye Ḥāşiye-i (B154b) Şerḥ-i Mevāḳıf Şerḥ-i Mıṣbaḥ Şerḥ-i Merāḥ Şerḥ-i Husām-ı Kāti Şerḥ-i Mücez Şerḥ-i Gülistān bunlar 'Arabīdür Şerḥ-i Būstān Şerḥ-i Dīvān-ı Ḥāfıẓ Şerḥ-i Şebistān Şerḥ-i Meşnevi Şerḥ-i Mu'ammā-yı Cāmī Şerḥ-i Mu'ammā-yı 'Ali ger bunlar Fārisīdür Baḥrü'l-ma'ārif Ravżü'r-reyāḥīn Kitāb-ı Nücūm Dīvān-ı evvel Dīvān-ı s̱āni Dīvān-ı s̱āliş bunlar Türkīdür.

Eş'ār-ı ū : Hāleden çizmiş du'ā-yı nūr ile bir dā'ire
Çeşmi siḥrinden ḳaçup girür meh-i tābān aña

(A208b) *Velehū* : Ḳocarken düşde dildārı n'olaydı
Uyana kişi ḳoynında bulaydı

Velehū : Yirde gökde olmasun mişlüñ diyü ay āfitāb
Sāyeñ ile şemsi göstermez ḥicāb olur seḥāb

Velehū : Dil anuñçün dūd-ı āhından cihānı tar ider
Yārini aġyār ile gördüklerinden 'ār ider

Düşde daḫı görmesün kimse benüm mişlüm diyü
(P216a) Ġuṣṣa-i ḥicrān ile ḫalḳı uma bī-dār ider

Velehū : ʿIydde yüzüñ görüp elüñ öpen olur saʿīd
Kim müyesser olur aña birgün içinde se ʿıyd

Velehū : Seven ey dil ḳoşulur saña çü cānān büyüdi
Yeñemez babası şimdengirü oğlan büyüdi

N'ola oğul idinüp yāri geçürsem yaḳadan
Pīrehen pārelenüp çāk-i girībān büyüdi

Velehū : Yāre baḳduḳça gözüm ca'līyle aḥvel eylerüm
Bir naẓarda tā ki görine cānānum baña

Rāh-ı pāyuñda görinen naʿlçeñ sırrı degül
Baş ḳodum yoluñda ḳaşlarum nişānıdur şehā

Velehū : Surūrī yoluña ḫarc itdi varın
Ġamın yir olduğından ṣoñra vāriş

Bu ġazelüñ maḫlaşı ḥasb-i ḥālidür ve nā-şād u nā-murādluğına itdügi fālidür.

(F207a)*Ġazel* : Yād ider misin göñül kūyında mihmān olduğuñ
(S106a) İşüginde ol şehüñ bī-çāre derbān olduğuñ

Ki beşer dirüm saña gāhī melek gāhī peri
Gördügümce gāh peydā gāh pinhān olduğuñ

Didiler te'sīr ider ismi müsemmāda velī
Ey Surūrī görmedüm ʿālemde ḫandān olduğuñ

Sulṭān Süleymān-ı merḥūm sene iḥdā ve erbaʿīn ve tisʿami'ede ʿIraḳeyn seferinde iken Ġubārī bu ġazeli dimiş idi ki

Ġazel : Ne bilür ʿışḳı her Mecnūn sen ol aḥvāli benden ṣor
Ne añlar ḳışṣa-i Şīrīni Ḫüsrev Kūhkenden ṣor

Ġubārī maḳdem-i şāhīden istierseñ ḫaber almaḳ
Ġubār ol yollar üstinde gelenden ṣor gidenden ṣor

āḫirinde dimişdür ki

Beyt : Görelüm ey ṣabā bu şi'r-i siḥr-āmīze 'ālemde
Naẓīr olur mı her bir şā'ir-i şīrīn süḫandan ṣor

Surūrī Çelebi daḫı naẓīre diyüp āḫirinde bu beyti dimişdür.

(B155a)*Beyt* : Bir iki Türkī beyt ile ġurūr itmek revā mıdur
Sen inṣāf eylemezseñ bāri bir ehl-i süḫandan ṣor

Ġubārī meger ol loḳmayı iltiḳām itmemiş ve def'-i ḳaṣd-ı intiḳām itmemiş. Mücāvir-i Medīne vü Ka'be vü mu'tekif-i Mekke vü Ṭaybe iken Surūrī merḥūmuñ ḫāceluḳ dāmına giriftār (A209a) ve bāz-ı bāzū-yı bāziçe-i mekr ü firīb minḳārına şikār olduġın işidüp ikisi bile Naḳşbendīlükde hem-ṭarīḳ (P216b) olduġı taḳrīb ile bu ḳıṭ'ayı yazup göndermiş-dür.

Ḳıṭ'a : Ey sidre-nişīn ü 'arş-pervāz
V'ey ṭāyir-i ḳuds-i 'ālem-i rāz

Ey ṭūṭī-i bāġ u rāġ-ı 'izzet
V'ey bülbül-i büstān-ı rif'at

Bi'llāh digil nedür bu ḥālüñ
Ḳaṭ' oldı meger ki per ü bālüñ

Ṭayrāne mecāl u ḳudretüñ yoḳ
Seyrāne ḫayāl-i himmetüñ yoḳ

Terk eyleyüp āşiyān-ı ḳudsı
Dilden çıḳarup mecāl-i ünsi

Pā-mālüñ iken menābir-i 'arş
Menfūruñ iken menāzil-i ferş

Rıf'atde iken tenezzül itdüñ
'İzzetde iken teẕellül itdüñ

Ne dāne düşürdi pes bu dāme
Düşmek neden oldı bu maḳāme

Kim itdi seni bu vechile ṣayd
Ne bend ile oldı saña bu ḳayd

Yoḫsa seni itdiler mi mesḥūr
Yā meger idüp itdiler mi memkūr

Boynuñda senüñ bu bāġ neyler
Pāyuñda senüñ duzaġ neyler

Beñzer seni ḫāb-ı ġaflet aldı
Ṣayyād-ı emel bu dāme ṣaldı

Hey hey gözüñ aç bu ḫābden sen
Ḳurtar seni bu ḥicābdan sen

'Azm eyle revān ṭur āşiyāne
Sa'y eyle düriş yetiş mekāne

Yoḫsa özüñi ḫarāb itdüñ
Hep cevherüñi türāb itdüñ

Sermāyeñ olup hebā-yı menşūr
(F207b) Olduñ yine bir gedā-yı maḳhūr

Ṣanma ki bu naẓm-ı dil-pezīri
Pür dürr ü güher bu pend-i pīri

Ġubārī-i ḫāksār söyler
Bil hātif-i Ḥaḳ güẕār söyler

Merhūm dahı mukābelede bu kıt'a ile cevāb ve red-i hitāb itmişdür.

Kıt'a : Ey yār-ı faṣīh u nuṣh-güftār
Naẓm ile iden cevāhir-īṣār

Ki luṭf ile eyleyüp hiṭābı
Ki 'unf ile eyleyen "ıtābı

(A209b) Bu ben megese hümā okuyın
Belki melek-i semā okuyın

Ki ṭūṭī diyüp maḳāl ṣonn
Bülbül diyü vaṣf-ı ḥāl ṣonn

Hem baña diyen nedür bu ḥālüñ
Ḳaṭ' oldı meger ki per ü bālüñ

Güş eylegil imdi vaṣf-ı ḥālüm
Ṣanma ki ḳırıldı per ü bālüm

Çoḳ 'ilme Ḫudā ḳılupdı mālik
Hem olmış idüm ṭarīḳa sālik

'İlm ile 'avāma pend idüp ben
Pend ile hevāya bend idüp ben

Hem-rāh-ı Hudā tutup giderdüm
Çoḳ nefs-i ḍalāletin giderdüm

Şehzāde-i a'ẓam u mu'aẓẓam
Nev-bāve-i efḫam u müfaḫḫam

Evṣāfumı çünki güş ḳılmış
Deryā gibi ḳalbi cūş ḳılmış

(P217a) Şevḳı bu faḳîre ġâlib olmış
Ol şeh bu gedâya ṭâlib olmış

(B155b) 'Azm-i sefer eyledükde sulṭân
Olduḳda aña mülâḳî ol ḫân

Gûş eyledüginde pend-i pîri
Ḳılmış ṭaleb anda ben faḳîri

Nâ-geh baña ḥükm-i şâh geldi
Derd ile dilümden âh geldi

Ne ḳudreti ola mûr-ı zîrüñ
Kim red ide ḥükmini emîrüñ

Çün emr ile oldı bende me'mûr
Nâ-çâr oldı döndi çün mûr

Her vech ile anı pür-nûr
Ârâste mis̱l-i beyt-i ma'mûr

Her pendümi ol ḳabûl ḳıldı
(S106b) Bu ḳalbi ḳabûlı ḳul ḳıldı

Nefsinde ziyâd idüp ṣalâḥı
'Âlemlere virdi hem felâḥı

Ey Ka'be mücâviri 'azîzüm
Ẓann itme ki olmıya temîzüm

Nef'um baña vü 'avâma idi
Ṣanma ki ḳamu enâma idi

Şimdi ḳamu ḫalḳa oldı nef'um
Her vech ile oldı ḳadr û ref'um

Ṣanma ki ṣalāḥımuz güm oldı
Belki o ṣalāḥ-ı ʿālem oldı

Sizden umaruz duʿā vü himmet
Bu şāha müyesser ola devlet

(A210a) ʿAdliyle cihānı ide pür-nūr
Ola bu Surūrī sırrı mesrūr

ʿAceb ḥikmetdür ki Ġubārī Surūrī Çelebinüñ şehzāde ḫācesi olduġın taʿyīr ve bu vāḳıʿaya uġradıġın mekr-i İlāhi ile taʿbīr iderken kendi mücāvire-i Beytu'llāhı ve şeref-i ziyāret-i türbe-i Resūlu'llāhı ḳoyup gelüp Sulṭān Bāyezīdüñ oġlanlarına ḫāce olmaġla ḳınaduġı başına geldi sāḥil-i vaḥdetden kendüyi (F208a) lücce-i deryā-yı pür-şūr-ı keṣrete ṣaldı

SERVĪ : Ḥamīdī idi. Erbāb-ı ḫamsīnden birinüñ muʿīdi idi. Ṭarīḳ-i ʿilmde iken ferāġat ve bir zemān ḳużāt yanında iḫtiyār-ı niyābet idüp āḫir Ulama Paşaya ḫāce olup anuñ yanında āḫirete rıḫlet eyledi.

Şiʿr-i ū : Ṣol ʿaraḳ ki ol nigāruñ gül yanaġından çıḳar
Selsebīlüñ ʿaynıdur Firdevs bāġından çıḳar

Hem-nefes olmaḳ dilermiş ney benüm feryāduma
Bu hevāyı muṭribā anuñ ḳulaġından çıḳar

SAʿDĪ : Cem Saʿdisi dimekle maʿrūfdur. Adı Saʿdu'llāhdur ol taḳrīb ile Saʿdī taḫalluṣ iḫtiyār itmişdür. Cem Sulṭān-ı merḥūm ile (P218a) muṣāḥib ü me'lūfdur. Zemān-ı devletde vü ʿuzletde felek-i felāketde ve dār-ı ġurbet-i pür-kürbetde sāye gibi serüne lāzım ve cārū gibi ḫidmetine miyān-beste vü mülāzım imiş. Ḥattā Frengistānda şehr-i Niçede Cem Baġçesi dimekle maʿrūf bāġda eyyām-ı neşāṭ u ferāġda Cem Sulṭānuñ dīvānın kāfirī ḫarṭiye yazup ketebesinde Saʿdi bin Muṣṭafā diyü adın taḥrīr ve tārīḫin tasṭīr itmişdür ol dīvān şimdi Baba Çelebidedür. Merḥūm Sulṭān Cem işāreti ile tebdīl-ṣūret ve taḥvīl-sīret idüp (B156a) İstanbuldan erkāndan ü ḳuldan ḫaber almaġa ʿazm -i Rūm eyler. Rodosa gelüp Aydın iline geçüp gündüz Aṣḥāb-ı Kehf gibi ġār-nişīn olup gice māh gibi ṭaban ḳarada ḳoyup ḫarābe ḫarābe ḳonmaḳda kendin mānend-i būm

eyler. Ġammāz boynında borc ḳomaz dimişlerdür. Şu uyur düşmen uyumaz cāsūsdur diyū Sulṭān Bāyezīd-i merḥūma ġammāz idūp birine beş ḳatarlar siyādet idūp boynına ṭaş baġlayup deñize atarlar. Merḥūmuñ ekṣer-i eş'ārı hamriyyāt imiş ve meskeni ḫarābāt imiş.

(A211a)*Eş'ār-ı ū* : Vaḳtidür ki çeşm-i bülbül her seḥer gūyān ola
Gülsitānda ġonce anı işidüp ḫandān ola

Lāle la'lüñ yādına nūş eyledükce bādeyi
Nergis-i şehlā görüp dir aña nūş-ı cān ola

Kirpigüñ oḳı şehīd eylerse ey kāfir beni
Ḥaşre dek ḳabrüm benüm ḥācetüñe rindān ola

Velehū : Vāz geldüm ey ṣanem saña hevādar olmadan
Gül yüzüñçün her seḥer bülbül gibi zār olmadan

Ben elüm çekdüm ġam-ı sevdā-yı zülfüñden senüñ
Çünki sen el çekmedüñ aġyār ile yār olmadan

Velehū : Temāşāgāh-ı 'uşşāḳa cemālüñ gibi bāġ olmaz
Bu rūşendür ki 'ālemde göze hergiz yasaġ olmaz

Velehū : Ka'be ḳıblem senüñ cemālüñdür
Ḥacerü'l-esved anda ḫālüñdür

Ka'be örtüsidür siyeh zülfüñ
Zemzem aġzuñdaġı ẓülālüñdür

(F208b)SA'DĪ ÇELEBİ : Tācizāde Sa'dī Çelebidür ki Ca'fer Çelebiye birāderdür. Merḥūmuñ ṭab'ı sugrasından 'ulūm-ı 'Arabiyye ve fünūn-ı edebiyye düşüp 'Arabī (P218b) inşāda māhir ve 'Acemī inşāda ḳādirdür. Ba'żı 'Arabī maḳāmesi ve 'Arabda 'Acemde reşeḥāt-ı aḳlām u āṣār-ı nevk-i ḫāmesi ḫuṣūṣā Sulṭān Selīm-i merḥūm cenābından Mıṣruñ sulṭānı devri Kansuġavriye Zīrekzāde-i merḥūm ilçi olduġı vaḳt varan-nāmesi ḳılāde-i buḫūr-ı neḫārir ve temā'im-i bāzū-yı sipihr-i sā'ir ve ḫalḳa-i gūş-ı devr-i dā'irdür. Elḥaḳ fenn-i belāġatüñ bilā-şerīk çāpük-

süvārı ve ʻarṣa-i ʻirfānuñ ferīd -i mıżmārıdur. Ḳarındaşı Caʻfer Çelebi-i merḥūmdan ʻArabiyyetde rāciḥdür. Muḥaḳḳıḳān-ı uṣūl u fürūʻ ve müdeḳḳıḳān-ı maʻḳūl u meşrūʻ taḥḳīḳ eylemişlerdür ki ṭıfl henüz noḳṭa ḳādir (S107a) ü lāzım māhiyyeti şaḫṣında ẓāhir olmadan ādemiyāndan dūr ve küşe-i çeşmde bebek gibi (F209a) insāndan mehcūr olup ol merdümzādeyi küşe-i ġārda veyāḫūd şevāhıḳ-ı cibāl u kūhsārda terbiye idüp sebeb-i maʻāş-ı tehyie eyleseler şöyle ki ne kimsenüñ nuṭḳın işitse ve ne kimseye taḳlīde āzmāyiş itse çün nihādında merkūz ve nijādında maḥrūz olan vaṣf-ı nuṭḳuñ ẓuhūrı zemānı gele (B156b). Elbette biʼṭ-ṭabʻ luġat-ı ʻArabiyye ile tekellüm eyler ve her kim ki buña inkār ide teḥakkum eyler (A211b). Lā-cerem merḥūm Saʻdī Çelebinüñ ḳuvvet-i nāṭıḳası ḳuvvetde ve ʻālem-i beşeriyyetinüñ şuʼūnātı nihāyetde imiş ki ḫalḳla iḫtilāṭı vesāyir luġāt ile irtibāṭı bile żarār itmeyüp vaṣl-ı ʻArabiyye ġālib olmış ve muḳteżā-yı ḫilkat-ı aṣliyye cālib olmış. Ḳarındaşı Caʻfer Çelebi merḥūm ḳatl olınduḳda siyāsetgāh-ı dīvāndan meyyitin alduḳda mübtelā-yı mātem-i birāder ve āteş-i muṣībet ile pür-āzer ḫayli sūḫan-ı ḫam u bed-duʻā-gūne kelām eylemiş kaʻr-ı semʻ-i pādişāhı eyledükde sebeb-i iltihāb-ı nāʼire-i ġażab ola diyü niçe zemān tīr-i ġamzede-i cānān gibi nīm-bismil ve rūd-ı cellāda ve vuṣūl-ı ḫaber-i siyāset-i şāh-ı ḳahramān-nihāda muntaẓır olmış sehl zemān geçmedin baʻż-ı maḳāṣid-i Mıṣra irsāl-nāme vü ḳāṣıd īcāb idüp emr-i sefāret-i ḳāżī-ʻasker Zīrekzādeye muḳarrer ve tesfīr-i sefer ile kim fermānber ola diyü ḫalḳ muntaẓır iken pādişāh Caʻfer Çelebi merḥūmı yād idüp *eger ṣaġ olaydı bu emrüñ kifāyeti anun* (P219a) *kefire vābeste olurdı* diyu buyurduklarında muḳarrerbān-ı ḥażretden baʻżı ḳarındaşı Saʻdī Çelebi daḫı ki ḥālā Ṣemāniye müderrislerindendür inşāaʼllah inşāda Caʻfer Çelebiden bülend-pāye degilse fürūmāye degüldür ve resāʼil-nüvīslükde kimesneden kem-pāye degüldür dir. Fiʼl-ḥāl ol maḥalde bāb-ı ʻālem meʼābde ḥażır olmaġa fermān berḳ-ı sürʻat ṣādır olur. Nevvāb-ı iḥżar olan bevvābdan biri Saʻdī Çelebiyi iḥżāra mübāşir olur. Merḥūm ḫaber-i daʻvet varduḳda *bir daḫı ʻavdet muḥāldür* diyü şol ki şarṭ-ı tecdīd-i vużūʻ ve teʼkīd-i vaṣiyyetdür ve reṣm-i vedāʻ ve redd-i vedīʻatdur riʻāyet idüp ḥayātından yeʼs ve ḳunūṭ-ı meşāmında būy-ı türāb ve ḥunūṭ-ı tehlīl-(F209b) künān ve lā-ḥavle gūyān bāb-ı salṭanat-meʼābde ʻatebe gibi yüz ḳor ve serāperde gibi ḫāḳ-ı meżellete yüz urur. Terkīb-i risāle ve terkīb-i maḳāle ile meʼmur olduḳda cānı yirine oturur nīm-mürde ḫānesine ayaḳ götürür. Ol gice kendüyi Uṭarid gibi bī-dār ve elde şehāb gibi ḫāmesi üstüvār olup müsevvede-i menşūr vilāyet-i ʻArab dest-i kātib-i ḳudret ile beyāż-ı ṣabāḥa (A212a) çıḳmadın bir mektūb-ı tekellüf-üslūb ve bedīʻüʼl-meslūb inşā eyledi ki

firāz-ı ṭırāzında 'Uṭarid ḳabūle nişān eyler ve āfitāb-ı 'ālem-tāb lem'āt-ı eşi'ātından eṭrāfına zer-feşān eyler. Ol nāme-i miskīn ḫıtāma şeref-i dest-būs-ı pādişāhī ile būlend-pāye olduḳda Sa'dī Çelebiye medresesinde otuz aḳçe teraḳḳī buyurur ve otuz biñ naḳd aḳçe ve bir (B157a) sammūr kürkli ṣof iḥsān buyurup şeref-i dest-būs ile telaḳḳī eyler. Merḥūmuñ 'ulūfesi Ṣaḥnda yüz olmış iken Mışr seferinde fevt olmışdur. Ḥayf ki ol zebān ki lisānü'l-'arab ve tercemānü'l-edeb iken mübtelā-yı 'akdü'l-lisān seḥḫāre-i mevt olmışdur. Taşköprīzāde Tevārīḫ-i Şaḳāyıḳında merḥūm içün *'ömrinde yalan söylememiş kimesne varsa oldur* diyü babasından naḳl eyler. Ġālibā şi'ri müsteṣnādur ola. Merḥūmuñ (P219b) 'Arabī ḳaṣā'idi ve resā'ili çoḳdur. 'Aḳā'id manẓūmesi daḫı vardur.

Eş'ār-ı ū : Yā Rab n'olaydı 'ālem içinde dil olmasa
Bārī olursa her güzele mā'il olmasa

Velehū : 'Āleme ṭoldı meserret līk ben şād olmadum
Āh kim ben bende bir dem ġamdan āzād olmadum

Ben nice alam 'arūs-ı baḫt-ı devletden murād
İki ḳāżī-'askerüñ birine dāmād olmadum

'Ömrümi kesb-i feżā'ilüñ 'abes ḫarc eyledüm
Cehl ile 'unvān bulup 'ālemde dil-şād olmadum

Velehū : Rūşen ḳılan cihānı bugün ḥüsni māhıdur
Meftūn iden bu göñlümi zülf-i siyāhıdur

Nālemden eylegil ḥaẕer ey ġonce-leb gülüñ
Defterlerini yile viren bülbül āhıdur

Ebrūları ḫayāli bu ḳanlı yaşumda şan
Baḥr-i muḥīṭ içinde gezer iki māhidür

Şādīye nice irişesin Sa'dīyā ki sen
Dil mülkini ḫarāba viren ġam sipāhıdur

(F210a) SA'DĪ ÇELEBİ EL-MÜFTĪ : Ḳasṭamonīdendür. (S107b) Mūmā-ileyh ecelle-i 'ulemā-yı a'lāmuñ ve e'azze-i fużelā-yı kirāmuñ yegānesi ve cemī'-i feväżıl ü feżā'il ehlinüñ ferzānesidür. Beşāşet-i beşeresi ve leṭāfet-i ṭab'ı ve ẓarāfet-i şānı ve ṭalāḳat-ı lisānı umūr-ı ẕihniyyesinüñ leṭāfetine şāhid idi. Ol maḳūle 'ırż-ı 'ilm ve celālet-i cāh u nāmūs manṣıbı ve ḥamiyyet-i benī nev'i ḥimāyet ü ri'āyet ider. Ṣāḥib-fażl u aḥd-i ba'd u eḥad idi. Zemān-ı şuġlinde ḫayli şehlevendlük (A212b) ü şāhid-bāzluḳ idüp Samisunlızādeden mülāzım olup ba'ż-ı medāris-i 'āliye vü Sulṭāniyye-i Burusa vü Şemāniyyede müderris olduḳdan ṣoñra on bir yıl İstanbula ḳāḍī ve beş yıl müftī olup kār-ı girdārından ḫalḳ ḫoşnūd ve Ḫudā rāżı olmışdur. Mevlānā-yı meẕkūr rivāyet eylerdi ki intisābum İbrāhīm Paşaya olup ol pādişāhdan muḳaddem 'Irakeyn seferine gitmiş idi ki Kemāl Paşazāde-i merḥūm fevt olup Ayās Paşa fetvāyı ḳāżī-'askerlükden ma'zūl 'Abdü'l-vāsi' Çelebiye virmek ḳaṣd idüp *ben me'yūs idüm ve aṣḥāb-ı sa'ādetden kime ilticā ideyin* diyü ḥüzn ü ġamla me'nūs idüm ol gice vāḳı'amda gördüm ki bir pīr-i rūşen-żamīr gelüp baña ḫiṭāb idüp (P220a) bu beyti oḳudı.

(B157b) *Beyt* : ثق بالملك المسبب الاسبابا
الرزق اذا اتاك دق البابا

(F210b) 'ale's-seḥer ki sulṭān-ı çār-bāliş çarḫ-ı çehārum ṣadr-ı dīvān-ḫāne-i āsumānda taḫta geçüp oturdı dīvān kār u bār-ı 'ālem ṭurdı bir çāvuş-ı sürūş-ı hūş gelüp ḳapu urdı ve fetvā müjdesin buyurdı. Merḥūm sene ḫamse ve erbā'īn ve tis'ami'e şevvālinüñ ikinci güni rıḥlet eyledi vedī'a-i rūḥı teslīm-i ḫāzin-i gencīne-i raḥmet eyledi. Faḳīr vefātına فقد مات شهيدا diyü tārīḫ didüm. Ḳandī

Mıṣra' : Beḳāya göçdi Sa'dü'd-dīn-i şāni

tārīḫ didi. 'Unfuvān-ı cevānīde didügi ġazellerindendür.

Ġazel : Rūşen ḳılan cihānı bugün ḥüsni māhıdur
Meftūn iden bu göñlümi çeşm-i siyāhıdur

Ebrūları ḫayāli bu yaşlı gözin ṣan
Baḥr-i muḥīt içre gezer iki māhīdür

Ey gül-'izār olan benüm āhumdan it ḥazer
Gül defterini yile viren bülbül āhıdur

Ġazel : Seyl-i eşkümden binā-yı bünyeye irdi ḫalel
Bergüzā-yı mi'mār-ı sengīn-dil naẓar ḳıl el-'acel

Bend-i ġamdan bu dil-i vīrānemi ābād ḳıl
Ey leṭāfet gülşeninüñ serv-i gül-ruḫsārı gel

Vaḳtidür merdümlük it ey gözlerüm nūrı yetiş
Göz ḳarasın merdüm-i dīdem gibi iden muḥal

Merḥūmdan *sübḥa-i mercān ve sübḥa-i yüsrüñ ḳanḳısını isti'mālüñ ṣevābı artuḳdur* diyü (A213a) istiftā olınduḳda virdügi cevābıdur.

Beyt : Yüsr ü mercān degül ḫalāṣa sebeb
Yüri iḫlāṣ-ı niyyet eyle ṭaleb

Merḥūm müfti iken sene ṣülüṣ ve erba'īn ve tis'ami'ede Ġubārī bu ġazeli diyüp *naẓīre diyene bir altun vireyüm* didükde

Ġazel : Naḳş iden ḥaḳḳı hilāli ṭāḳ-ı mīnā üstine
Görmedüm ebrū ben ol ebrū-yı ġarrā üstine

Kātib-i ḳudret kitāb-ı ḥüsnüñ içre ḳaşuñı
Rā-yı ġarrādur ki yazmış 'ayn-ı ra'nā üstine

Yā ḳaşuñ rādur ḳamer altında ey māhum benüm
Nūndur yāḫūd yazılmış nūr-ı zībā üstine

Şol hilāl-ebrūnuñ üstinde ṣüreyyā beñlerüñ
Noḳṭalardur fi'l-meṣel rā-yı ṣüreyyā üstine

Ey Ġubārī yā ḳaşını zülfi ilüp çekmesün
Kimse toz ḳonduramaz 'ālemde ol yā üstine

Bu ḳadar faḳr u felāketle bir altun vireyin
Kim naẓīre dir ise bu şi‘r-i ġarrā üstine

Ba‘żı şu‘arā naẓīre diyüp dīnār-ı ma‘hūde istiḥḳāḳ da‘vāsın idüp istiġnā eyledükde Ġubārī şi‘rin tercīḥ idüp (P220b) bu vech ile cevāb virmişlerdür ki

Beyt : Zeyd-i şā'ir da‘vā-yı lāf eyler ise vechi var
Ḥüsn-i naẓmı daldur itdügi da‘vā üstine

Evāḫir-i sene ṣülüṣ ve erba‘īn ve tis‘ami'ede Sulṭān Süleymān-ı merḥūm Körfüz seferine teveccüh (S108a) (F211a) merḥūm gönderi gitdükde at üzerinde bu tārīḫ vārid olur.

Tārīḫ : Fetḥ-i mülkü'l-Efrenc ü hatf-ı mülkü'l-Efrenc

daḫı olur. Temām-ı hesāb itdükleri gibi yanaşmaġa da‘vet iderler rikāb-ı hümāyūna yanaşup tārīḫleri ‘arż iderler. İnşāallāh sa‘ādetle ‘avdet buyurduġunuzda sulṭānuma (B158a) fātiḥ-i mülkü'l-Efrenc ve ḥātif-i mülkü'l-Efrenc dirüz diyü ‘izz-i ḥużūr-ı sulṭāna ‘arż iderler.

SA'YĪ : Mevlidi şehr-i Prizren ve Nehārīye birāder-i kihterīndür. Sulṭān Meḥemmed devrinde taḥṣīl-i ‘ulūma küşiş idüp yine Prizrine varup geregi gibi pāyın dāmene ve serin giribān-ı pīrāhene çeküp ‘uzlet-güzīn olmışdur. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūm serīr-i salṭanata cülūs itdükde Sa‘yīnüñ bir ġazelin görüp begenüp ṣıḥḥatde olduġın ve ne yirde olduġın bilüp da‘vet eyler. Ḫāce-i ḫādmān-ı ḫāṣ-ı ḥarīm-i salṭanat eyler. Baḳiyye-i ‘ömri ol ḫidmetde temām olmışdur (A213b). Ekṣer-i elsin-i nāsda ṣāyi‘ ü zāyi‘ olan *ta'rīfāt* anuñ inşāsıdur. Ve serāy-ı sulṭānīden çıḳup ma‘na vü ma‘rifet ṣāḥibi olan Ġılman-ı Ḥaḳānī anuñ şākirdi vü mürebbīsidür. Cümleden Maṭraḳçı Naṣuḥ ki fenn-i lu‘b-ı maṭraḳda aḳrānına ġālib ve zūbīn-i İsfendiyār anuñ lu‘b-ı maṭraḳına göre mıḫrāḳ-ı lā‘abdur. Lu‘b-ı maṭrāḳı ṭāḳ-ı revāḳ-ı āfāḳa ṭumṭırāḳ ṣalmışdur ve gürz-i Efrāsiyāb ḳal‘alar dervāzelerinde aṣılı ḳalmışdur. İki ḳılıc ile silāhşörlüḳ eylese Ẕü'l-fiḳār-ı ‘Alīden dem urur ve belāġatde Seyf-i Ẕü'n-neyn reşkinden kendin ḳılıca urur. ‘İlm-i ḥesābda ḫāmevār müşārü'n-ileyhi-bi'l-benān ve Ebū Ma‘şer anuñ ‘ilm-i erḳāmı yanında ṣıfrü'l-yed ḳalduġına devāt-āsā ḥayretden engüşt-der-dehān idi. (P221a) Fenn-i inşāda daḫı mıżmār-ı belāġatüñ ṣāḥibdār u gīrī ve ṣarīr-i kilk-i feṣāḥati ve nefīr-

i ḫāme-i belāġati her münşīnüñ bā'is-i nāle vü nefīri idi. *Bu iki ḥālle 'ālemde ṣāḥib-seyf ü ḳalem ve kişver-i belāġat-i yek ḳaleme mażbūtumdur* diyü ḫāme vü nāme ile rāfi'-i livā vü 'alem çekerdi. Gökde tīre baş egmege ve yirde bir debīre ḳulaḳ çekmege 'ār iderdi yine Sa'yī (F211b) *şākirdüm* diyü iftiḫār iderdi. Merḥūmuñ Sulṭān Bāyezīd görüp begendügi ġazeli budur.

Ġazel : Ṣūretüñ naḳşını yazınca göñül nāmesine
Ḳanlar aġlatdı gözüm kirpigümüñ ḫāmesine

Şeref-i şemsde yazılduġıçün ḫaṭṭ-ı ruḫuñ
Nüsḫa-i mihr ü muḥabbet didiler nāmesine

Bir gümiş serv-i ḳabā-pūşdur ol māh ki anuñ
Güneş altun benek olsa yaraşur cāmesine

Ben püserbāz aña dirüm göricek bir püseri
Nesi var ise vire bir çükin oḫşamasına

Velehū : Şem'e kim teşbīh ider yā Rab bu ḫadd-i mehveşi
Şem' bir meftūl-ser yoluñ ışıḳdur āteşi

Ayaġın tīġ üzre basmışdur kemānkeşlük ider
Nāvek-i müjgānı üstinde nigāruñ yā ḳaşı

Siḥre ṭartılmış ḳılıcdur fitneye atılmış oḳ
Ol nigāruñ ġamze-i 'āşıḳkeşi ḫançerkeşi

(B158b) **SA'YĪ-İ ṢĀNĪ** : Tireden Memekzāde dimekle ma'rūf nāmı Ramażān idi ḥaḳḳā ki şehr içinde Ramażān gibi aḳrānı içinde ser-efrāz-ı 'ilm ü 'irfān idi. Cümle ma'ārifde pāyesi bülend idi. Aṣıl lāzım olan 'ulūmda nefīs dānişmend idi. Ta'līḳ-nüvislükde Sulṭān 'Alī-i Meşhedīnüñ meşhedī ṭaşına kitābe (A214a) yazsa ḥayāt-ı tāze bulurdı ve pādişāh u enīsi 'ālemüñ ḫoş-nüvisi iken bende-i mükābeti olup cerīdesin (F212a) bulsa ḫaṭṭ-ı āzādı ḳılup şeref-i bī-endāza bulurdı. Ḫalḫalı ḫalḳa-i mīm-i meşḳın ṭavḳ-ı gerden cān iderdi. Şāh Maḥmūd resm-i 'aynın mengüş idinüp *bende-i ḫalḳa-i begūşiyüm* diyü 'arż-ı imtinān iderdi. Hem saṭr-nüvis hem kātib idi kātiblügi ḫaṭṭāṭluġına ġālib idi. 'Arabī

vü Fārisī vü Türkī kitābı ol ķadar yazmışdur ki yazılsa esāmisi müstaķıl bir kitāb olur. Fününı źikr olınsa niçe faṣl u bāb olur. Merḥūm bī-dil bī-ġışş u ġıl sīne-ṣāf āyīne şeffāf idi (P221b) eger mest ve ger huşyār idi. Cefākeş ü kem-āzār-ı vefākīş ü ġam-ḫār idi. Ma'lūm degül ki elinden kimesne remīde ve ayağı altından mūr rencīde olmış ola. (S109b). Nice yıl faķīr ile Burusada hem-dem ü hem-derd ve mübtelā-yı keşākeş-i germ ü serd olmışuzdur. Egerçi kitābetden cīb ü dāmānı pür-dirhem ü dīnār ve monlāsı Merḥabā Efendi-i merḥūm zemān-ı ķażāsında maḥkemede kitābetde vü a'lā ḫidmetlerde olmağla der-āmed ü bād-ı hevāsı eşk ü āhı gibi bī-şümār idi. Ammā 'aceb-i ḥikmet idi ki eline giren aķçeyi balıķ pulı gibi reh-i ḫarābāta mey ṣaçardı yoḫsa 'arūs-ı naḫl-ı gelüñ başına dirempāş olmağa kef-i çınār gibi elin mi açardı ki her zemān pençe-i çınār gibi tehī-dest ve şīşe-i temevvüli şifāl-i meygede gibi şikest idi. Deryā-yı ma'rifet iken iki yaķa ıssı olmadı ve şem'-i meclis-i fażl iken fānūs gibi bir göñlekden ġayrı bulmadı. *Ḥikāyet*: Bir gün Merḥabā Efendi mezbūra ḫiṭāb idüp didi ki Monlā Sa'yī ḫūrīş ü güvārişüñ bizümle nefā'is ü civārişdür ve libās u pūşuşuñ bizden alduğuñ baḫşişdür. Elüñe giren aķçeyi niye ḫarc idersin ki gögsüñdeki dāğuñdan ġayrı yatur füls-i aḥmerüñ yoķ ve görünürde eşk ü rūyuñdan özge sīm ü zerüñ yoķ. Meger dellāk oğlanlarına virürsin anuñçün ḥammāma şıķ şıķ girersin çāremüz şuña ķaldı ki bir oğlan bile göndürevüz ol ḫuşūşda daḫi boğazuña ṭururuz. Monlā Sa'yī bunı işidüp efendinüñ 'Ali nām bir serv-ķāmet pür-melāḥat ü leṭāfet (B159a) ġulāmına işāret idüp *sulṭānum bāri 'Ali ile ḥammāma gönderüñ* (F212b) *iḥsān (A214b) itdügüñüz aķçe yabana gitmesün yine kendünüze dönderüñ* didi. Merḥūm mülāzım olduķdan ṣoñra ba'żı yirlere ķāḍī oldı yine faķr u fāķa vü felāketden ḫalāş olmayup miḥnet ü źillet yaķasın alup müteķāżī oldı. Ṭoğrusı bir mürebbīye maẓhar ve erbāb-ı devletüñ birinüñ luṭfından behrever olmayup murādca manṣıba vāṣıl olmadı ve bi'l-cümle eyüce maḥṣūlı görmedi ḥāṣıl olmadı (P222a). Āḫir İşketuzda otuz beş aķçe ile ķāḍī iken bir iki bed-baḫt ḫidmetkārı elinde şehīd oldı şehādeti sa'ādet-i ḫātimesine şāhid olup maķbūl-ı Haķ olduğına ḫaber-i nevīd oldı.

Eş'ār-ı ū : Ṣubḥa dek yummaz gözin her şeb olup bīdār-ı çarḫ
Şöyle beñzer ki sever bir mihri yoķ dildār-ı çarḫ

Tīrüñüñ irişdügi şükrānesi naḫcīrüñe
Naķd-i cān īşār iderken urdı bir miķdār-ı çarḫ

Tīr-i āhum urduğı peykāndur şanmañ şehāb
Çekdi atdı acısından sīneden nā-çār çarh

Velehū : Gördi kim etfāl-i eşküm ḫānesin eyler ḫarāb
Āşiyān-ı dīdemi terk itdi uçdı murġ-ı ḫāb

Döne döne iñleyüp dolāb-veş döksem gerek
Pāyına bir serv-ḳaddüñ yaşumı mānend-i āb

Velehū : Fenā gülzārıdur 'ālem bahārından ḫazān ḳalmış
Meh-i nev şanma uçmış 'andelībi āşiyān ḳalmış

Velehū : Urduğıçün her der ü dīvāra kendin dūd u āh
Sāye gibi başdan ayağa teni olur siyāh

Velehū : Ḫāşāk-ı mezārum yaḳup ey micmere gerdān
Gel bezm-i şafā ehline vir būy-ı dil ü cān

Velehū : Atmağa āh oḳların ḳaddüm kemān oldı baña
Ḳavs-i menzilgāhı göklerde nişān oldı baña

SİFĀLĪ : Yaḥyā Paşa oğlı Meḥemmed Paşa oğlı Arslan Paşadur. Leyş bin Esed bin Ġażanfer (F213a) Maṭar bin seḥāb bin deryādur. Beglükden vü gedāluḳdan behremenddür. Nev'-i şaḫşına münḥaşır bir şeh-levenddür. Evvelā ma'rifetde Esedu'l-lāhü'l-ġālib sırrından dem urup anuñ ma'ārifinden iḳtibās-ı 'ilm ü 'irfān ider. Şöyle ki Ebu'l-leyş görse istiḥsān iderdi. 'Adāletde şol meşābededür ki taḫt-ı imāretinde olan şīrler ḫummā-yı dā'imisine 'ilāc içün rişte bağlamağa peşm-i bereden mūy almağa ḫavfından hirās ider vilāyet-i eyāletinde olan āhu beçeler pistān-ı şīrden şīr-ḫār olup āğūşlarında büyüyüp şīr ü şekker gibi (A215a) imtizāc ü istīnās ider. Seḫāvetde öyledür ki yanında ḳurş-ı zerrīn-i mihr ve külçe-i sīmīn-i māh ḥaẕf-ı pāreden pest idi. Ve cām-ı Cemşīd ve āyīne-i İskender (S109a) ḥużūrında bī-ḳadrlükde mānend-i sifāl şikestedür (B159b). Gāh olur ki (P222b) destinde olan dürr ü cevāhiri şöyle nişār ider ki ġavvāşa varın virmiş şadef gibi tehī-dest ḳalur ve gāh kīsesinde olan sīm ü zeri şöyle döker şaçar ki kan gibi dest-i tīşe-i ṭamā' elinden nāle ḳılur. Fuḳarā-yı 'ulemānuñ penāhı sādātuñ ḫāṭır-ḫāhı dervişlerüñ ḫānḳāhı seyyāḥlaruñ ziyāretgāhı ġarīb

yigitlerüñ ḥällerinden āgāhīdür. Şecā'atde böyledür ki ol şīr bīşe-i şecā'atuñ öñinde semāde şīr-i cābulūs eyler ve şīr-i süvār-ı 'arşa-i eflāk her gün öñinde ḫāk-būs eyler. Elb-i arslan ḳapusında segbānı olmazdı Ḳızıl Arslan bu şarı ḳaplanuñ zemānına gelse ser-pençe-i şehāmetinüñ zebūnı olup itce i'tibār bulmazdı. Daḫa körpe iken şīr-i zemāna gürbe deñlü i'tibār itmezdi ve bebeklügünde Erdeşīr bin Babañ ile berāberlügi iḫtiyār itmezdi. Şīr-i nerle pence ṭutmaḳdan ser-pīç idüp firār itmezdi. Bezm-i kārzārda mey-i gül-reng gibi ḫūn-ı düşmenden dostkāmiler tenāvül iderdi. Efrenc ü Peç serdārlarınuñ başların sifālde bitmiş Freng elması gibi kāred elmasıyle kesüp mezelenüp tenaḳḳul iderdi. Bu cümle ile şi'rde daḫı Mīr 'Ali Şīr idi ve sifāl-i devātında dikdügi şāḫ-ı ḫāme-i (F213b) ḫuşkdan ma'nā gülleri ve ḫayāl ḳaranfillerinden ġonceler dem-beste ve sünbüller dilgīr idi.

Maṭla' : Gördi āhum kākül-i miskinine dil baġladı
Baş açup meydāne girdi ḫidmete bil baġladı

Velehū : Tozuñ ki cān gözine gözüm nūrı sürmedür
Elden gelen yüzümüz ayaġuña sürmedür

Didüm uçurdı tīr-i müjeñ cān kebūterin
Güldi didi kim inanur aña uçurmadur

Velehū : Dilerüm dil-berümi ḫüsn iline şāh olsun
Ki disün ḳullar aña yarıcuñ Allāh olsun

Yol budur sīnemi ḫançerle dil ey ḳaşı kemān
Ki dile gelmege ġamzeñ oḳına rāh olsun

SELĀMĪ : Monlā Sinān dirler imiş. Ḥamīd ilinden Isparta nām ḳaṣabadandur ve ḳaṣaba-i meẕkūr niçe anuñ gibi cevāhir-i fażl u efżāle (P223a) ma'dendür. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp ol sülūkda ḳaṭ'-ı pāye müderris olmaġla taḥṣīl-i vāye idüp vaṭanında teḳā'üd iḫtiyār idüp ser-i selāmeti cīb-i 'uzlete ve pāy-ı vaḥdeti (A215b) dāmen-i ferāġata çekmekde kendin mānend-i kūhsār itmişdür. Ṣalāḥ-pīşe vü felāh-endīşelükde şöhreti ve ol eṭrāfda ṣıyt u ṣadā-yı ma'rifeti vardur. Ekṣer-i meṣnevīye verziş ve Yūsuf u Züleyḫā

nazmına küşiş ider imiş. Ġazelle iştihārı yoḳdur. Bu ebyātı Yūsuf u Züleyḫāsındandur.

Meṣnevi-i Tevḥīd : Güle ol ġonceden nāf itdi tāze
Ruḫ-ı gülzāra gülden virdi ġāze

ʻArūs-ı bāġuñ andan āb-ı rūyı
ʻİẕār-ı verdüñ andan reng ü būyı

Der-ḥüsn : Cebīni sīmden bir levḥ-i sāde
İder ṭıfl-ı meh andan istifāde

Bu sīmīn levḥ ṭarfında siyeh gūn
Yazılmış iki miskīn ser-nigūn nūn

(B160a) Midād-ı şīve ile kilk-i üstād
İki nūn altına yazmış iki ṣād

Bu nūn u ṣād gūyā gösterür naṣṣ
Ki olupdur şīve-i ḥüsn aña muḫtaṣṣ

Açam barmaḳları vaṣfında ger dil
Ḳılam şerḫinde ḳala pāy-ı der-gil

Ḳalem olmaz dilüñ ḳaṭʻ itsüñ epsem
Olur barmaḳları vaṣfında ebkem

Der-vaṣf-ı naḳḳāş : Eger taṣvīr ideydi şekl-i māhı
Gicede gösterürdi ḫalḳa rāhı

Ḫatm-i kitāb : Ḳalem fārisdür engüşt esb-i rehvār
Ḫabeşden Rūmiline ḳıldı reftār

Meṭāʻ-ı misk ile ṣaḫrā-yı Rūmı
(F214a) Muʻaṭṭar ḳıldı ol fāris ḳudūmı

Dilin kesmezseñ itmez bir kelām ol
Keserseñ her dili söyler temām ol

(A216a) SELMĀN-I AYDINĪ : Bu Selmān Aydınīdür. Benī nev'īnüñ çeşm-i cihānbīni belki gözi aydınıdur. Ṭarīḳ-i 'ilmde Şirvanla vesā'ir yārānla ol ḳadar ḫarābātluġa mübāşeret ve Efe meyḫānesine mürāca'at belki mücāveret itmişdür ki pīşḫūn taḫtası ḳalmamışdur ki derd-i meyle anlaruñ ḫadişeleri yazılmaya ve meyḫāne ḳapusı yoḳdur ki anlaruñ beyti yā mıṣrā'ı ḳazılmaya. Ḳallāşveş (P223b) ekşeriyā serḫoşluġla başı ḫoş ġulām-perest ü dārü'l-ulūḳ nişest ḫarīf-i ẓarīf idi. Kemāl Paşazāde-i merḥūmdan mülāzım olup ba'dehū ḳażāya sülūk idüp ḳażādan bir iki yire ba'dehū yirlerinde Birgiye ḳāḍī olup ḳażā-yı vām-ı rūḥ itmişdür ve naḳd-i 'ömr dest-i ṣıḥḥatde melek idügine cān u dil şehādet itdüklerinde ol şāhidleri mecrūh itmişdür.

Maṭla' : Ḳoluma bāzū-bend itsem 'aceb mi dāġ-ı cānānı
Götürmek istemez mi her kişi mühr-i Süleymānı

Velehū : Bāġ-ı tenden dem ola murġ-ı revān vāz gele
Gelmeye bu çemene niçe ḳış u yaz gele

Ḳanum içerken itüñ ḳaşınıcaḳ şād olurum
Ehl-i ṣoḥbet gibi ki meclisine sāz gele

Velehū : Bir ḳıyāmet cāmi' içre ḳāmet eyler cum'a gün
Ayaḳ üzre geldi el Allāhu ekber cum'a gün

Efşāncı merḥūm Sulṭān Meḥemmed mütevellsi iken ol Ṣaḥnda dānişmend olup muṣāḥabet iderler ve bāde-ḫārluḳ idüp 'ıyş u 'işret iderler imiş. Bir gice Selmān aña (S109b) *sen ism-i bī-müsemmā mısın ben senüñ daḫı efşānuñ görmedüm nice Efşāncısın* diyü ṭa'n u ṭanz ider. Efşāncı sükūt idüp ṭınmaz (B160b). Selmān yatduḳdan ṣoñra üzerine gelüp ṭonın çözüp yüzine gözine sepe sepe işer. *Ben Efşāncı idügüme inanduñ mı* dir. Ol daḫı Efşāncıyı bir ġalīẓ hicv ider. Hicv ġalīẓ ü ṭavīldür (A216b) bendi budur.

Mıṣra' : Efşāncı ṣıçdı 'āleme yıḳdı 'imāreti

Vaşf-ı Efşāncı : Adı Meḥemmeddür. Sulṭān Meḥemmed devrinüñ evāḫirinde ẓuhūr itmiş bir ḳābil-vücūd imiş. Ekşer-i ma'ārif ve ḫaṣā'il-i ḥüsne anda mevcūd imiş. Ḥüsn-i ḫaṭda daḫı yed-i ṭūlāsı var imiş. Sür'atde bir mertebe imiş ki Ḫüsrev ü Şīrīn ki yedi biñ beytdür bir gicede yazmış irtesi Sulṭān Bāyezīda itḥāf itmiş. Egerçi ba'żı yiri oḳınmaz imiş ammā keşret-i kitābetine göre istiḥsān u inṣāf itmiş (F214b). Efşānberlükde Rūmda üstād-ı evveldür. Beñli 'Ali Çelebi ki oğlı Sā'ī tercemesinde meẕkūrdur aña ṡānī vü peyrevdür ammā ḥālā ol kemāl-i ḫaṭda Burusalı Zeynī ve bahārda Burusalı Faḫrī Efşānī ile mükemmeldür (P224a). Merḥūm zemānında zemīn kesmekle iştihārı zemīnden āsumāna irmiş ve kesdügi bāğ u bāğçelerden nice in'ām-ı şükūfelerin ḳoparup selāṭīn ü ekābirden cā'ize mīvelerin dirmiş kesdügi ḥurūf zemānı kātiblerüñ ḥurūf-ı ḫaṭṭisine ḫarf atar bahār kesse reyḥāncılara otlar yoldurur benefşeyi *deste işidür* diyü pulluḳ pulluḳ ṣatardı. Nice zemān ḫadme-i dīvāndan ve küttāb-ı ḫazā'in-i sulṭāndan olup maḳbūl-ı vüzerā vü erkān ve manẓūr-ı a'yān olur. Āḫir şehd ḥużūrına zenbūr belā-yı naḳrīs üşer kendü daḫı ol maraż gibi elden ayağa düşer dīvān mülāzemetine iḳtidārı ve ḫidmeti başa iletmege ser-i kārı ḳalmaz teḳā'üd-i manṣıblarından tevliyyet iḫtiyār ider vüzerā me'mūlin mebẕūl idüp ḫuṣūṣā İbrāhīm Paşa Sulṭān Meḥemmed tevliyetin virüp ḫayli rağbet ü i'tibār ider. Çün ḳudret ü ḳuvvet elden varur efşānberlük daḫı elinden gelmez olur. Mıḳrāż-ı engüşti sūzen-ḳulağına ḳoymaz ve ḥükminden ser-pīç idüp baş indürmez. Ol ḥasretden Efşāncı bāğçesi dimekle meşhūr bir bāğçe ābād ider ve serv ü şimşād keşretiyle reşk-i İrem-i ẕātü'l-'imād ider. Ol ḳadar fidānlar diker ki serv-ḳaddler hevāsıyle sīne-i 'uşşāḳa ve ol deñlü şükūfeler eker ki lāle ḫadler ḫayāliyle sifāl-i sere beñzer ḫaṭ yirine nihāllere ḳalemkārluḳ eyler. Efşān kesmekden bedel dıraḫtlara yapraḳ aşılar bir sünbül ṣoğanına biş altın virürdi gūyā ki zülf-i (A217a) nigārdur reyḥāna nice aḳçe ḫarc iderdi ṣanki ya cān otıdur yāḫūd ḫaṭṭ-ı la'l-i şekkerbārdur köki ṣudadur dimezdi ḥavż ayağında nilüfer-i bīḫın dikmek içün nice göz yaşları dökerdi. Bir yāsemīn şāḫına nice aḳçe pul ṣarf iderdi. Bir nergis ucından nice zerrīn ḳadeh ṣatardı (B161a). Tāc-ı ḫorūsa sulṭān (F215a) börkinden yeg rağbet iderdi. Şükūfeye dürlü dürlü adlar ḳomaḳda ol mūciddür şā'irler hep aña muḳalliddür. Ve (P224b) bi'l-cümle ezhār u eşmārı ğayrı yirde bulınmazdı. Et şeftālūsin yiyenlere leb-i dil-ber ḳayısı olmazdı. Ekmek ayvası diker bihter idi. Cān erigi mīve-i cāna beñzerdi. Ol bāğçede bu ḫaṣṣa vü kerāmet 'aceb degüldür ki tābiş-i mihr ü perveriş-i māhdan ğayrı ol bağçeye Sulṭan-ı serīr-i 'Oşmānī sāye-i sulṭānī ancaḳ İbrāhīm Paşayla gāh gāhı ba'ż-ı sehergāhı pertev ṣalup envār u ezhār ve eşmārı tāb-ı

ruḫsārlarından reng ve mihr-i dīdārlarından tāb u leẕẕet-i güftārlarından çāşni ve cür'a-i cām-ı ḫoş-güvārlarından āb alurdı. Bu ḥālle ehl-i 'irfānuñ ẓurafāsı ve ḳavābilüñ ezkiyāsıyla 'ömr sürdi gāh 'aynuñ alup ve gāh şişe-i meyden gözine götürüp çehre-i 'ıyş u neşāt (S110a) görürdi. Egerçi Ḳara Bālizāde ekşer-i ḥālde buña meşārik ve ol daḫı çābük-süvār-ı ma'ārikdür ammā bu e'āli-ḳarīn ü ahālī-nişīn ve hemdem-i 'ulemā vü eşrāf idi. Ol edānī-nişist ve erāẕil-perest hem-nişīn-i erāẕil ü eclāf idi. Merḥum āḫir-i 'ömrinde bāġçesinüñ bir kuşesin mekteb idüp ḳabrin anda olmaḳ vaṣiyyet itdi. Sene iḥdā ve erbā'īn ve tis'ami'ede rıḥlet itdi. Ḳabrin ol mekteb ḫaṭıresinde ḳazdılar ve levḥ-i mezārına vaṣiyyeti ile bu beyti yazdılar.

Beyt : Unutma ölmegi dā'im aña ṭur
Bu gün baña ise yarın sañadur

Ümmiddür ki ḳabri روضه من رياض الجنان ola ve rūḥı hem-dem-i raḥmet ü gufrān ola. Ammā dostluġı īcāb itdi ki cüz'ī taḳrīble nāmı bu nāmede mesṭūr ve bahāne ile du'ā-yı ḫayr ile meẕkūr ola.

SELMĀN-I BURUSEVĪ : Bu Selmān Burusalıdur. Naḳḳāş Bālīzāde Raḥmī Çelebinüñ hem-sinn ü sālidür. Burusada rū-sādeler içinde (A217b) bir beg imiş bir nihāl-i ḳadd bārīk-miyān cevān-sedlik imiş. Ehl-i edvār ve ehl-i nefes ve fenn-i mūsīḳīde māhir ḫayli naḳş u taṣnīfe 'ālim ü 'ārif ve kendi daḫı (F215b) her 'amele ḳādir muṣannif idi. Ġāyet eyü miṣḳāl çalardı (P225a). Şöyle ki zühre anuñ yanında ne çalardı ḥasedden nāyuñ beñzi sāza dönüp dilli düdügüñ dili çalardı. Uṣūl-bendlügi aṣlı vü fer'iyle bilürdi. Deffāfluḳda ḫod dā'iresine kim gelebilürdi defin yüzine ṭutup ser-āġāz eylese hālede māh raḳṣa girerdi. Belki çarḫ-ı felek mevlevī gibi şemsden ṭaylesān ve ḳurs-ı ḳuzaḥdan elifle deblek semā'ına girürdi. Egerçi nefes-i nefsi ġāyet bülend ve luṭf-edā ve ḥüsn-i ṣadādan çendān behremend degül idi ammā ehl-i uṣūl ve Naḳşbend olduġı eclden ehl ḳatında merġūb u müsellem ve pādişāh-ı 'ālem meclisinde maḳbūl-i 'ālem idi. Nesiḫ yazmaḳda daḫı eli var idi ve bi'l-cümle ḫaṭda ḳudreti eger daḳīḳ ü celī var idi. Ve rubā'īler bulup (B161b) naḳşlar baġlamaḳ anuñ iḫtirā'ıydı. 'Abdī Şāh ve Ḫırāmān türkisi hep anuñ icādıdur. Mā-ḥaṣal 'Ubeydī Çelebi ẓuhūr idince fenninde üstād-ı evvel oldı. Ol ẓuhūr itdükden ṣoñra bunuñ türkileri Hasan oġlı türkisi ile mü'evvel oldı. Āḫir İstanbul ḳāḍīsı iken müteḳā'id olan Ḥasan Çelebiden mülāzım oldı her çend ki bir devlet vuṣūline 'āzim oldı. Ol

sebebden ki ber-geşte-i ṭāli' oldı. Her zemānda ekābir-i 'āyıḳ vāḳı' oldı. Cümleden biri cān eridüp didügi ġazeller ve bağladuğı naḳşlar Aydınlı Selmān nāmına şāyi' oldı. Def'ātle dīvān kitābetine teẕkire olındı beher-ḥāl bir māni' oldı. Elḳās Mirzānuñ geldügin yazup inşā idüp rikāb-ı pādişāhīye itḥāf ḳaṣd itdi. Nüḥūset-i ṭāli' men' ü ṣadd itdi. Āḫir Tīmurenceye ḳāḍī olup ḳāḍīluğınuñ 'anūdları ve ol kenāruñ ḫā'in Arnavudları elinde şehīd oldı. Müsevvedātı daḫı yanında bulınup nā-bedīd oldı.

Maṭla'-ı ū : Ne şīve vaḳtidür sāḳī bir aydur rūzedāruz biz
Bu dem pīr-i ḫarābātuñ öñinde şermsāruz biz

Bu terci' daḫı anuñdur.

Terci' : Benümçün ağla ey çeşmüm benem bī-çāre vü bī-kes
(A218a) İlāhī olmasun şöyle kişi āvāre vü bī-kes

(P225b) SÜLŪKĪ : Amasiyyadandur. Adı Meḥemmeddür. Kātibler içinde elif gibi ser-āmeddür. Ṭālib-i ma'rifet ve kemāl-i nīk-nefes ü ḫoş-ḫıṣāl yigitdür. Ḫūb-āvāz u berbaṭ-nevāz u terāne-perdāzdur. Ümerāya muṣāḥib ve ümenāya kātib olagelmişdür (F216a). Maḥbūb sevdāsıyle ve seyāḥat hevāsıyle vaṭanından cüdā düşüp Rūmiline geldükde faḳīrüñ yanına gelüp ser ü kārı bizümle oldı ve bizüm şi'rimüze naẓā'ir diyüp güftār-ı eş'ārı bizümle oldı. Ḥālā kifāf-ı nefs belki ancaḳ sedd-i ramaḳ olacaḳ kitābetle ḳāni' ü Ḥamza Bālisiyle 'ālem-i viṣālde bī-mezāḥim ü bī-māni'dür. Ḥālā yine Rūmillerinde seyāḥatde (S110b) her gördügi maḥbūba iẓhār-ı 'ışḳ u muḥabbetdedür. Geldükde virdügi ḳāṣīde ebyātındandur.

Ebyāt : Çün tācir-i ḫazān irişüp çözdi bārını
Dökdi zerini aldı o bāġuñ bahārını

Süsen çün irdi ḥālet-i nez'a 'Alī-ṣıfat
Baḥr-i fenāya ṣaldı revān Ẕü'l-fiḳārını

Cend-i şitā hırāsi ile cūy-ı seng-dil
Yapmağa başlamışdı demürden ḥiṣārını

Gördüm ki yirde berg-i ḫazāndan biri yatur
Rıf'atde ol geçürmiş iken rūzgārını

Düşmiş türābe rūyını zehr eylemişdi zerd
'Işḳ eylemişdi niteki 'āşıḳ 'ıẕārını

Ol bergi bugün ele aldı Hudāya var
Kim ber-güẕār ide göricek rūy-ı yārini

Ya'ni yüzin eline alup dil irişdi kim
Ol kān-ı luṭfa 'arż ide ol ber-güẕārını

Gitdi irince varlıcaġum ḫāk-ı pāyuña
Döndüm şu ṭālibe vire iksīre varını

Maḥbūs ḳalmasun ḳafes-i faḳr u fāḳada
Ḳurtar bu bāġ-ı midḥatinüñ gel hezārını

(B162a) Bir çeşmi beste şāhine döndi ḳapuñda dil
Ṣal dest-i luṭf ile kim ala ol şikārını

Sürme ḳapuñda kuḥl-ı Sıfāhāna virmeyen
Ehl-i naẓarları ol ayaġuñ ġubārını

Velehū : Ṣaldı nār-ı şafaḳa ṭās-ı mehi ṣaḥne-i çarḫ
Mihrüñi fāş ide ṣanur gelüp ikrāre beni

Daġlar sīnede ḳadd-i 'ışḳ ile Cem çün Ẕü'n-nūn
Beñzedürlerse n'ola mālik-i dīnāre beni

Niçe bir uyuyasın sen gele ey dīde-i baḫt
Sen uyan ben varayın ḫāba ḳo bir pāre beni

Velehū : Zülfi yüzin ki örte gelür göñlüme ġubār
Esrār-ı ḫaṭṭı irişicek göresin tozı

(P226a) Dil şöyle ḫaste oldı gelelden yüzine ḫaṭṭ
Bī-çāre giceden seçemez oldı gündüzi

Velehū : Fānūsa girdi ṣanma ki pervānesi ile
Bir pīr-i Hinde ʻālim ider ey nigār-ı şemʻ

(A218b)SELĪḲĪ : *Beyt* : Adı Şaʻbān özi Ḥamīdīdür
Şiʻrde fenninüñ ferīdidür

Şiʻri kedd-i şedīd ve saʻy-i sedīd ile ele getürmişdür ammā meydān-ı naẓmda tīr-i himmetin zihgīr-i murādına geçürmişdür. Sebük-rūḥ u küşāde-dil muṣāḥabet ü mümāleḥata mā'il bī-ʻışḳ u bī-ġıll şiʻre kemāl-i mertebe müşteġıl ve naẓma müteveġġıl idi ve nesḫi ġāyet ḫūb yazardı. Monlā Selīḳī senüñ ḫaṭṭuña meyl idüp eşʻāruñ her kişi (F216b) mecmūʻasına yazdırur yoḫsa senüñ şiʻrüñ çendān raġbet olıcaḳ degüldür diseler bī-ḥużūr olup azardı. Ḥakīmzāde-i merḥūm Medīne-i münevvere ḳāḍīsı iken andan mülāzım olmışdur. Başdan Depediline ḳāḍī oldı andan Kefe cānibinde Mankub ḳāḍīsı olduḳda *ḳāḍī-i menkūb olduñ* diyü laṭīfe iderdük. Ḥikmet Allāhuñ ḳāḍī-i menkūbluk aña fāl oldı maʻzūl olduḳda yolda Dobrıcada Deliorman içinde māl u menāli ve ehl ü ʻıyāli ile mefḳūd olup aña ʻaceb ḥāl oldı. Ṣaçlı Emīr-i merḥūmuñ şākirdi idi gördükde *mühmil misin muʻcem misin* diyü laṭīfe iderdi. Mühmilüm dirse lafẓında ḳabāḥat lāzım olur muʻcemüm dirse şıllıḳı olup maʻnāsında ḳabāḥat lāzım olur. Ḫayālī-i merḥūm ʻaceb sevmezdi. İş güç idinüp cönk eline girse Selīḳī şiʻrin arar bulduḳda maḫlaşın üç noḳta ḳoyup Şılīḳī iderdi. İller üstine noḳta ḳordı ol altına ḳordı ve baʻż-ı yārān bu beyti dimişdür.

Naẓm : İñen mühmildür eşʻāruñ Selīḳī
Anuñçün oldı naṣḥifi Şılīḳī

Merḥūm evvel ḳāḍī olduḳda gözi aġardı. Faḳīr rāst gelüp bedīheten bu beyti diyüp oḳıdum.

Beyt : Ḳaḍī olmışdur Selīḳī n'ola aʻmā olsa ger
Ḥaḳ dimişlerdür اذا جا القضا عمى البصر

Ġazel-i ū : Gel beni öldür hey ḫūnī ḫançer-i bürrān ile
Ḳurtulayın günde biñ kez ölmeden hicrān ile

(B162b) Ḳan daḫı atdumsa cānā tīġ-i ḫışm ile beni
Ḳanlara ġarḳ itme ki ḳanı yumazlar ḳan ile

(P226b) Tende ger biñ cānum olsa saña eylerdüm fedā
Bendeñ olmalı degil midür senüñ bin cān ile

Velehū : Sūz-ı ʻışḳuñdan yanar döymez tenümde pīrehen
Dostum sensin beni ʻālemde göñülsüz ḳoyan

(S111a) Yaḳamı şevḳüñle çāk itdüm görenler didiler
Yaḳasuz ḳor derdmend āḫir seni ol sīm-ten

Ġam yimez aġyārdan ḫāṭır-nişān iden seni
(F217a) Zaḫm-ı ḫār ʻaynına almaz efendi gül diken

Çeşmeli Aḥmed ḥaḳḳında bu beyti bī-nazīrdür.

(A219a)*Beyt* : Kesseler şemʻüñ başın geçmezdi nār-ı nūrdan
Barmağın ḳaldurdı gördükde cemālin Aḥmedüñ

SUZĪ : Şehr-i Prizrendendür. Sūḫtelügi zemānında birāder-i büzürgteri Nehārī ile Remzī Çelebi-i merḥūm ki yirinde meẕkūr olur ikisi dersde ve ḳāḍī Maḥmūd oğlı ʻÖmer Çelebi ki ʻaṣrınuñ ḥüsn ü ṣūret ile bī-naẓīri ve luṭf-ı ṭabʻ ile dil-peẕīri imiş anuñ ʻışḳında şerīk imişler. Ḳażā-yı İlāhī ʻÖmer Çelebinüñ gül-i ʻömrin ṣarṣar-ı ecel berbād ider bülbülleri her küşede yuvalanup feryād ider. Remzī Çelebi tiryāḳ-ı şuġl-ı ʻilm ile zehr-i ḳahr-ı dehre devā bulur. Sūzī-i miskīnüñ āteşi temkīn bulmaduġı cihetden seyl-āb-ı sirişk-i dīde-i nemgīn ile teskīn bulmaz ve daġ-ı ḥasret ve zaḫm-ı fırḳati penbe-i evrāḳ-ı kitāb ve fitīl-i ḫāme-i kitābet ile oñulmaz. Mecmūʻa-i ʻaḳlı ber-vech ile perīşān olur ki yıllarla cehd idüp bir yire diremez. Ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓ-ı ʻilm ve şuġl saḥāʼif-i ḳalbinden āb-ı hicrān ile bir mertebe yoyulur ki artuḳ ḫaṭṭ yazılmaġa ḳābiliyyet ḳalmaz ve āyīne-i idrāḳın jeng-i ġam öyle mükedder ider ki min baʻd ʻarūs-ı muṭālaʻa cilveger olmaġa ṣūret virmez. Rūmiline gidüp ṭarīḳden ferāġat ider evlenüp

murġ-ı ḫāṭırın giriftār-ı dām-ı keşret ider. Baḳıyye-i 'ömrin Miḫāloġulları 'Ali Beg ü Meḥemmed Beg ḫidmetlerinde geçirür anlaruñ ġazavātın baḥr-i remelde silk-i beyāna getirür āḫir yine şehrinde āḫirete gider cihān kime vefā itdi ki aña ider. 'Ömer Çelebi ḥaḳḳında didügi merşiyedendür.

Beyt : Tābūtuñ ayaġı yire başmazsa ṭañ mıdur
Ḳoynına girdi sencileyin nāzeniñ cevān

Ba'dehū Meḥemmed nām (P227a) bir ḳābil oġlı fevt olup anuñ ḥaḳḳında daḫı merşiye dimişdür ve 'Ömer Çelebi ḥaḳḳında bu ġazeli dimişdür.

(F217b)*Ġazel* : Bahār irişdi devr-i bāde geldi
Gül ü nergis mübārek bāde geldi

Vefā berginden iḥsān mīvesinden
Benüm servüm 'aceb āzāde geldi

Ḫurūş-ı ra'd ṣanmañ bu ṣadāyı
Ki āhumdan felek feryāda geldi

Eger Sūzīnüñ 'ālemde bir beyti olmazsa bu ġazel aña eşer olmaḳ kāfīdür ki her beyti beyt-i ma'mūrdur.

(B163a)*Ġazel* : Serv-ḳaddüñ dikmesidür şāḫ-ı gül gülzārda
Eşkümüñ perverdesidür lāleler kūhsārda

(A219b) Yā göñül sīnemde mihrüñ ṣaḳladı aġyārdan
Yā örümcek perde çekdi Aḥmed üzre ġārda

Vaṣl-ı dil-berdür hemīn dünyā meṭā'ından ġaraż
Yoġsa 'ışḳ ehli ne aldı ṣatdı bu bāzārda

Çīn ü Māçīne gidenler geldi hep saġ u esen
Bu benüm āvāre göñlüm ḳaldı zülf-i yārda

Ḫalḳ-ı ʻālem müşkilin müfti nice ḥall eylesün
Kim gözi evrāḳda göñli ruḫ-ı dildārda

Maḫlaṣ beytin bu iki vech ile yazılmış gördüm biri budur ki

Beyt : Sūzīnüñ maʻnāda rūşendür güneşden her sözi
Gerçi kemdür ṣūretā kim zerreden miḳdārda

Ve biri daḫı bu vech iledür ki

Beyt : Dūd-ı āhı Sūzī-i dil ḫastenüñ rūz-ı ezel
Micmer-i eflāke zencīr oldı bezm-i yārda

SEHĀYĪ : Sirozlı imiş. Bölük ḫalkından imiş. ʻIraḳeyn seferinde Ferīdī ile bir yılda İstanbulda fevt olmışlardur. Bu iki beyti ḫūb vāḳıʻ olmışdur.

Rubāʻī : Ḳaddümiz yā gibidür her bār çekmekden elem
Sīnemüz ṣanduḳası oldı nişān-ı tīr-i çarḫ
Ṭatlı sözine ʻarūs-ı dehrüñ aldanma er ol
ʻIyş-ı Ferhādı ṣaḳın ḥelvā-yı Şīrīn itdi telḫ

SEHĪ BEG : Edirnelidür. Sulṭān Bāyezīd zemānından ḳalmış Sulṭān Maḥmūd ḳullarından olmış ol ʻaṣruñ şuʻarāsıyle muḳārin ve merḥūm Necātī ile muṣāḥib belki muʻāşır dimelidür. Necātī Beg ḳabrin ḳaldırup mermerle yapdurup bir levḥine bu beytin

Beyt : Bir seng-i dil firāḳına ölen Necātīnüñ
Bi'llāh mermer ile yapasız mezārını

Ve bir levḥine (S111b) bu rubāʻisin ki (F218a)

Rubāʻī : Dīvānuñı Necātī egerçi ḳaralduñ
Umar mısın ki nāme-i aʻmālüñ aġ ola
(P227b) İllā meger ki ḫayr duʻādan unutmaya
Añılıcaḳ olanları anlar ki ṣaġ ola

ṭılā vü lāciverd ile yazdurmışdur ḥakḳa ki bunuñla vefādārluḳda sikkeyi mermerde ḳazdurmışdur. Sulṭān Maḥmūd vefātından ṣoñra dīvān kātibi olup ba'dehū sülūk-ı bölük itmiş ba'dehū ṭarīḳ-i tevliyyete sülūk itmiş. Ergeneye ve ba'ż-ı 'amā'ir-i Edirneye mütevelli olmışdur. Āḫir dārü'l-ḥadīs mütevellīsi iken Teẕkiretü'ş-şu'arā cem' itmişdür itḥāf-ı ḥużūr-ı sulṭānī idüp nişāncı vü defterdār olmaḳ niyāzı ile kar'ü's-sem' itmişdür ki dimişdür.

Naẓm : Ne itdüm bilmezem ben dirligümde
(A220a) Ki ḳapudan sürüldüm pīrligümde

N'ola iḥsān-ı sulṭān olsa mebẕūl
Ḳoca ḳul ḳapusında olsa maḳbūl

Teẕkiresi meşhūr-ı devrān ve müstaġın 'ani'l-beyāndur. Kendi ileri zemān adamı idi (F218b). Deḳyanusī ẓarāfetleri var idi. Eski zemān şu'arāsına taḳlīd iderdi (B163b). Zemānenüñ ḳavābilinden ġāfil ve teşḫīs-i maḳādīrde ḫayli cāhil idi. Sene ḫamse ve ḫamsīn ve tis'ami'ede vefāt eylemişdür. Dīvānın gördüm ḳabūle ḳābil ebyātın yazdum.

Na't : Serv-i gülzār-ı risāletsin Sehī dervīşüñi
Sāye-i raḥmetden itme yā Resūla'llāh cüdā

Ḳasīde-i ḫatem : Ṭaşı başa başı ṭaşa uruben sa'y eyler
İşigüñ bendesidür olmaġa çāker ḫātem

Ḳanḳı ṭaş ḳatı ise başını ursa yeridür
Olmadı çün işigüñ ṭaşına hem-ser ḫātem

Burmadur ḳavs-i ḳuzaḫ mihr-i cihān-tāb nigīn
Rıf'atuñ barmaġına çarḫ-ı mücevher ḫātem

Ḳaṣīde-i nişān : Yelken ṭoruda itdi ṭonadup sefīnesin
Fetḥ-i ẓafer diyārına eyler sefer nişān

Bir kirde bālişe ṭayanup iki şehryār
Mülk-i cihānı tutmaġa yazup ṣalar nişān

Kaṣīde-i def : Gördügi ḫūbā aġızdan eşrefisin gösterür
Beñzer olmışdur yine bir rind-i şāhidbāz def

Gerçi rindān lāġl ile meclisde pula bozdılar
'Aynına almaz Sehi ḳulaġına ḳoyamaz def

(P228a)*Kaṣīde-i serv* : Bir evdür iki ḳarşulı beytüm ki ḳış u yaz
Evsāf-ı ser ü ḳaddüñ ile anda var serv

Kaṣīde-i cām : Beñzer ki da'vet itmek içün çekdi dā'ire
Ṭurmaz ḳadeh du'āsın oḳur bī-şümār cām

Ez-ġazeliyyāt-ı ū : Sīnede ḫāl-i ruḫuñ şevḳıyle yanan dāġlar
Dāne içün ḫırmen üzre ḳondı ṣankim zāġlar

Dīvānınuñ yüzi ṣuyı bu ġazelidür.

Ġazel : Daġlar ḫalḳası giderdi zınhlar tenüme
Cebh ṣatmaḳ nice olur göstereyin düşmenüme

Ḥaḳ oġuldur yaḳadan geçme banna eşk-i yetīm
Ṭıfl iken daḫı gözüm ṣalmış idi dāmenüme

Sīnede derd ü ġamuñ dāġını şer itmek içün
Tügmeler ṭaḳdı yaşum ḳatresi pīrāhenüme

Sīmden heykel aṣar boynuma gūya meh-i nev
Ṭoladuḳça ḳolın yār benüm gerdenüme

SEYDĪ : Kara Seydī dimekle ma'rūfdur ki Ḥamīdīdür. Ṣaḫn müderrisi iken Sulṭān Bāyezīd-i merḫūm İstanbulda binā itdügi cāmi'-i şerīfe vaḳf itdügi ḳurāyı aña taḫrīr itdirüp ol ḫidmet muḳābelesinde İstanbul ḳāḍīsı itmişdür. Ẓāhirī żahīm ve (A220b) cesīm-i 'aẓīm kimesne imiş levni siyāh ve saḳalı keşīf imiş. Ḥatta Fenārīlīden bir 'avrat alduḳda Nihālī Ca'fer Çelebi bu beyti dimişdür.

Beyt : 'Acebdür gerdege girdükde Seydī
Umardum zādeyi ḳorḳutmasaydı

Ammā bu cümle ile şānı laṭīf ve kendi ẓarīf imiş. Elsine-i s̱elās̱ede eş'ārı vardur cümlesi maḳbūl-ı ḫıyārdur. Metun fetḥinde Sulṭān Bāyezīda bir ḳaṣīde-i 'Arabiyye-i nūniyyesi vardur maḳbūl-i 'ulemā-yı kibārdur. Ve taḥrīr-i evḳāf iderken virdügi ḥücācda yazduğı imżāsı budur (B164a)

Ḳıṭ'a : كل مطوى هذه الاوراق
روعى الشرع فيه بالادفاق

و قضا ما ضيا يصحته
راقم الحرف سيدى بن اسحق

Burusada Ḳapluca müderrisi iken Zīrekzāde Rüknü'd-dīn Çelebi ki Yıldırım müderrisi imiş ittifāḳ ṣā'iḳa inüp (F219a) medresenüñ bir dīvārın ḫarāb itmiş münāsebetle böyle ta'rīż itmiş.

Beyt : اى فلك آهسته روكارى نه آسان كرده يى
يلدرم خانيه را از ركن ويران كرده يى

(S112a) Fi'l-vāḳı' ḫūb vāḳı' olmışdur ve bu Türkī maḫlaş (P228b) beyti daḫı kes̱īrü'ş-şüyu' ve nādirü'l-vuḳū'dur.

Beyt : Ḳaddüñ üzre zülf ü ḫaddüñi görüp Seydī didi
ان بدرالليل قدر قدر رمح قد بدا

SEYDĪ : Bu Seydī Dürūdgerzāde dimekle ma'rūf Seydī Çelebidür. Ḳuloğullarından bölük ḫalḳından tācir ṣāḥib-genc-i vāfir ve bānī-i mesācid ü 'amā'ir olan Üsküblī Dürūdgerzāde neslindendür. Laṭīf-ṭab' u ḳābil-şān 'āşıḳ-meşreb ü lāübāli-meẕheb cevāndı. Her zemānda İstanbuluñ bir meşhūr maḫbūbın yanına alur ṣalındurur at u ṭon ve libās-ı gūn-ā-gūn idivirüp yanınca bile indirür bindirürdi. Bir zemān 'Acemzādeyi yanına aldı bir zemān Miyānbesteyi bir zemān Serrāc 'Ali Bālī dimekle ma'rūf cevān-ı nevresteyi ammā aña incinüp ḥaḳḳında bī-vefāluḳ itdi içirüp keyfiyyete 'aḳlın zebūn itdi. Birḳaç levend üşürüp dügün itdi ol düğüni bir iki gün itdi.

Li-muḥarririhī : Serv-i çālāk gibi serkeş iken
İndirüp zīr-i ḫāk itmişler

Ne ḫalāyıḳdan eyleyüp dehşet
Ne anuñ ḥaḳḳı bāk itmişler

Gül gibi yüzini yire depüben
(A221a) Dāmenin çāk çāk itmişler

Ḫayāli-i merḥūm işidüp hicv ġāyet menfūrı iken acıduğından bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Seydīnüñ çoḳ sikildügin evvel
'Alī Bālī işidüben güldi

Ṣoñra çoḳ geçmedin anuñ daḫı
Başına Seydī ḥālleri geldi

Ḥikmet Allāhuñ bu vāḳı'adan ṣoñra çoḳ yaşamadı sinde ḥudūd-ı ḫamsīne aşamadı.

Ġazel : Serīr-i külḫan olanlar sarāyı n'eylerler
Palās-ı 'ışḳı giyenler ḳabāyı n'eylerler

Güzeller üşe gelüp pāymāl ider göñlüm
Bu pāre pāre dil-i mübtelāyı neylerler

(F219b) Ḥikāyet-i ġam-ı hicrānı yaz yeter 'uşşāḳ
Be Seydī bülbül-i destān-serāyı n'eylerler

Velehū : Mūnisüm miḥnet ü ġam olalı ḫandān oldum
Bende-i 'ışḳ olalı 'āleme sulṭān oldum

Cāme-i aṭlas u dībāyı ne idem dünyāda
Ben ki ġalṭān-ı türāb reh-i cānān oldum

SEYFÎ : Sinobdan (P229a) ḥâṣıl olmış bir ḳāḍîdur. Ba'żı yirlerde ḳāḍî olup āḫir Ṣofyada ḳāḍî olup mescid binā idüp tertîb-i ḫayrāt itmişdür andan vefāt itmişdür (B164b). Sulṭān Bāyezîd-i merḥūm ile şehzādelügi zemānından āşinālugı var imiş her 'arż ki yazar imiş āḫirinde bir müfred beyt diyüp yazar imiş anuñ her 'arżı oḳındukda Seyfînüñ yine beyti var mı diyü buyurur imiş. Ṭursun dimekle ma'rūf müzevviri şehrden sürdürmek 'arż itdükde

Beyt : Şehirli dir müzevvirdür bu Tursun
Şehirde biz ṭuralum ya bu ṭursun

Ispartazādelerden 'Abdü'lḥay dirler bir kimesne Ḥamîdilinde Aġlasun ḳażāsı virildükde bu beyti dimişdür.

Beyt : Çünki 'Abdü'l-ḫayya virildi ḳażā-yı Aġlasun
Ol yir ehli ölüsin ḳosun dirisin aġlasun

Nūḥ adlı bir oġlı İstanbulda şuġlda iken bu manẓūm mektūbı yazup göndermişdür.

Ḳıṭ'a : Rāḥat-ı rūḥum dilde fütūḥum
Oġlum Nūḥum ba'de selāmı

Ḳurret-i 'aynî diñle kelāmı
'İlme ḥarîṣ ol şuġle enîs ol

Ehle celîs ol görme melāyı
Ṣormaġa ey yār eymegil 'ār

Añla ne kim var 'ilmi temāmı
Fārisîyi bil ehlin ara bul

Efżal-i nās ol 'Arab u 'Acāmî
Vaḳt-i namāz it Ḥaḳḳa niyāz it

Ḫāliḳi yād it gözle imāmı
Ḥāş ile yār ol eyüye çār ol

Dünye var ol bul eyü nāmı

Ġazel : Gerçek güzel durur senüñ ey mehliḳā ḳaşuñ
Kendin eger gerer çeker ise revā ḳaşuñ

Degme kimesne çekmez anuñ yayı berkdür
(A221b) Ḳatı bağırlıdur senüñ ey bī-vefā ḳaşuñ

Bildi yoluñda toġruluġum çünki ḳametüñ
Ta'n oḳlarını niçün atar yā baña ḳaşuñ

Atdı oḳını yasdı yayın diller almada
Müjgānlaruñ ile senüñ ey dilrübā ḳaşuñ

Seyfī gibi büküldi beli iki ḳat olup
Oldı meger ki bir göz ile mübtelā ḳaşuñ

SEYFĪ-İ S̱ĀNĪ : Maḥrūse-i İstanbuldandur. Nāmı Seyfu'llāh ve taḫalluṣı Seyfīdür. Muḳaddemāt-ı 'ulūm 'ale't-tertīb taḥṣīl idüp şi'r ü inşā diyārınuñ yek ḳaleme ṣāḥib kelām ü seyfīdür. Eş'ār-ı 'Arabiyyede egerçi nihād u necādı evc-i hevā-yı belāġat u berā'at-firāzgāhında pervāzda Ḥicāzīdür. Naẓm-ı Farisīde nevk-i kilk-i ṭab'-ı çālākı minḳar-ı şinkār-ı 'Acemī ve işbāt-ı ebyāt-ı Türkīde şevāhiḳ-i cibāl-i mecd ü me'āl-i Rūm edkānında ḥāṣıl olmış seyfīdür. 'Arefāt-ı 'irfānda savḳ-ı (F220a) sūḳ-ı (P229b) Minā-yı menā-yı kemāle vāṣıl olmaġa مسعىسى فى زلف الليل والنهار gāh şi'r Müzdelifesi ve gāh inşā mescid-i Ḫayfādur. Ṣāḥib-'ayār-ı nuḳūd-ı envā'-ı kemālātdur ki süveydā-yı ḳalbi reşk-i ḫāl ve cennāt-ı 'ıẕār-ı 'aẕrādur. Mihek-i rāyic ü zīfīdür ve مشرب العذب كثير الزحام mūcibince ḫāmesi ki nāvdān-ı zülāl fażl u efżāl ve devātı ki sofra-i mā'ide-i sefere-i 'ilm ü kemāldür. Anlara ḫayālāt-ı leb-i dil-ber vaṣfında olan ġazelleri ilmām-ı żayfīdür. Anuñ mihmān-ḫāne-i fikret ü reviyyetine vārid ü nāzil olan ma'āni-i 'acībe vü ġarībe ġayruñ ḫayāline gelmek ḫayāl-i ṭayfīdür. Sefer-i Sigetvarı naẓm u neṡr cem' idüp (B165a) Meḥemmed Paşa ḥażretleri nāmına bir risāle-i bedi'ü'l-maḳāle olmışdur. Bir ḳaṣīde-i maṭbū'a-i maṣnū'a derc itmişdür cemī'-i ṣanāyi'-i bedīhiyyeyi cem' itdükden ṣoñra (F220b) anlardan zā'id-i meziyyet-i zāyideyi cāmi' nice ṣanāyi' īrād itmişdür ki fuṣeḥā-yı 'Arab ve büleġā-yı 'Acem sibāk u siyāḳ-ı sābıḳada sebḳat itmişdür. Şimdiye degin mecelle-

i iḫtifāda cilbāb-ı ḥicābla inzivāda iken kedd-i yemīn-i ḫāme ve ʻaraḳ-cebīn-i nāme ile mülk-i yemīn nikāḥa getürmişdür ve faṣl-ı ḫitām idüp yine ḫatm-ı miskīn urmışdur. Sābıḳā şāhīnciler kātibi idi ḥāliyā ḫazīne vāridātçılarındandur.

Maṭlaʻ : Ġuṣṣadan dil çāk çāk ü sīne māl-ā-māl dāġ
Bir cevāna mübtelāyum işidenlerden ıraġ

(222a) *Velehū* : Gül yüzüñ gördi açıldı yine bāġuñ semeni
Ḫandeden ġoncelerüñ gūşına vardı deheni

Velehū : Ālām-ı ḫaṭṭı dilde olan zaḫme başdur
Derd ü belā didükleri andan trāşdur

Velehū : Hecr-i leb-i laʻlüñle cān virmez idüm cānā
Suñsa leb-i cān-baḫşuñ ben mürdeye iḥyānā

Velehū : چشمت بچشم يوسف اى مردم دو ديده
نسبت ندارد الحق قين ديده آن شنيده

Velehū : Didiler yār-i bī-vefā geldi
Dil-i ġam-dīdeye ṣafā geldi

Şāhinciler kātibi olduḳda Merdümī Çelebi bu ḳıṭʻayı dimişdür.

Ḳıṭʻa : N'ola şāhinci kātibi olsa
Şāhbāz-ı zemānedür Seyfī

(P230a) Manṣıbını ḳılıcıyle alur
Elde tīġ-i yegānedür Seyfī

ḤARFÜ'L-'AYN

'ĀRİF : Şeh-nāme-ġūluḳla ma'rūf maḫlaṣı 'Ārif ve nāmı Fetḥu'llah Çelebidür. Baba cānibinden 'Acemī ana ṭarafından 'Arabīdür. Babasına Dervīş Çelebi dirler. Ḫaṭṭ-ı dīvānīde ḥüsn-i ḫaṭ ve luṭf-ı inşāda destūr-ı selāṭīn-i 'Acem üzre āyīn-i ḳavānīn-i yarlıġ-ı mu'tāda 'ārif-i ebū'l-ma'ārif kimesne idi. Elḳas Mīrzānuñ nişāncısı oldı. Ana cānibinden Şeyḫ İbrāhīmüñ nebīresi ve nefesī oğlı olmaḳla nefsī oğlından eḥabb vāris-i muhabbet-keşīresi idi. Egerçi naẓm ile iştihārı ve şi'r ile şi'ārı ġālib idi ammā ẕū-fünūn olup ekṣer-i aḳsām-ı fażluñ taḥṣīlline ṭālib idi. Ba'ż-ı eş'ār u ḳaṣā'idi ve resā'il ü cerr idi. Manẓūr-ı enẓār-ı pādişāh-ı bī-naẓīr ve sikke-i ḥüsn-i ḳabūlleriyle ṣūret-peẕīr olduḳda ibtidā yigirmi beş aḳçe 'ulūfe olup ḫāne-i āmāli dest-i nevāziş-i pādişahī ile ma'mūr oldı ve kendi şeh-nāme taḥrinde naẓm-ı Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmānla me'mūr oldı ḳuvveti bāzūya ve kemān-i sa'yi gūş-ı ārzūya getürüp ibtidā zuhūr-ı 'Oṣmāniyāndan mübaşeret idüp (B165b) didügini ceste ceste (F221a) belki deste deste gül gibi nişār-ı meclis-i şāhī itdükde ḥaḳḳında i'tiḳād-ı pādişāhī ziyāde oldı ve ıṣlāḥ-ı elṭāf-ı (A222b) pādişāhī ile fürūġ-ı şem'-i şi'ri żiyāde oldı. Naẓmına ḥüsn-i ḳabūlle telaḳḳī buyurdılar ve muttaṣıl ṣılalarına vāṣıl ve cā'izelerine fā'iz olup 'ulūfesine daḫı teraḳḳī eylediler. Kitāb yigirmi otuz biñ olduḳda kātibler ve naḳḳaşlar ta'yīn itdiler ve başḳa kār-ḫāneler binā idüp veẓā'if ü revātib tebyīn itdiler. 'Ulūfesi tedrīcle yetmiş oldı ve yanınca niçe baḫşiş ü baḫşāyiş oldı. İtmām-ı kitāb idüp riḳāb-ı pādişāha itḥāf eyledi (P230b) her kim gördi ise inṣāf eyledi. Egerçi ba'ż-ı ḥuṣūd-ı erbāb-ı ġaraż الذين فى قلوبهم ġaraẓlarından 'arṣa-i padişāha ol şi'r ve bu şā'ir ḥaḳḳında çoḳ nesne 'arż itdiler. Ammā pādişāh-ı ḳadr-şinās ve ma'rifet-ibtinās ġaraż-ı maḥż idügin bilüp bu 'arża (F221b) müte'arrıż olmadı ḥāsid ḥabs olınup metā'-ı ḫıdā' revāc bulmadı. Fi'l-ḥaḳīḳa kitāb-ı mezbūr baḥr-ı zāḫir ve genc-i cevāhir ü zevāhirdür. Bu yaḳında mesmū' degüldür ki bir şā'ir altmış biñ beyte dest urmış ola ve tīr-i ümīdin nişān-ı murādına böyle irgürmiş ola. Bir şā'ir hezār zārī vü zūr ile bir ġazel diyüp içinden bir beyti yā iki beyti nā-hem-vār olsa ehl-i Ḥaḳ ḳatında ma'ẕūr olur ve ḥükm ġālibüñdür diyü cümlesi eylükle manẓūr olur. Ol ḥesāb üzre farażā altmış biñ beytden on biñ yā yigirmi biñ beyt medḫūl yā ma'lūl yā ehl ḳatında ġayr-ı maḳbūl olsa yine ḳırḳ bīñ eyü beyt bāḳī ḳalur. İnṣāf idicek ḳırḳ biñ eyü beyte kim mālikdür bu ḳadar ebyāta mālik olmak insāfdur. Ve

bunun gibi şā'ir her mertebe şāyeste-i elṭāfdur. Egerçi ḥażır dinilmiş ebyāta daḫl ve ben daḫı yek dimege ḳādirüm dimek dilegüñüz vālih-āsān olur ammā.

Mıṣra' : İşte meydān-ı dīde-gūyum diseler

ekṣeri hırasān olur. Evā'il-i ḥālinde merḥūm naḳḳāşbaşı ki Şāh Ḳulıdur ve Nāmī nām bir 'Acem levendi ki rafż (A223a) u sebb ü fısḳ ile ehl-i ḳabūlüñ ġayrı maḳbūlıdur ḥased idüp merḥūm nāmına nice terzīḳ ebyāt diyüp şāyi' itdiler ammā ehli bilürdi ki kimi nāmī-i bed-nāmuñ saḫtesi ve kimi Şāh Ḳulınuñ reng ü naḳş-ı perdāḫtesi idi. Be-her ḥāl ḥaḳ baṭıldan almaz. Merḥūm bir gün Süleymān Paşaya varur. Paşa *Türkī şi'r dimege daḫı ḳādir misin* didükde Süleymān Paşanuñ Hinde varup (P231a) fetḫ itdügi iki biñ beyt ile dastān idüp baḥr-ı remelde Türkī naẓm itmişdür. Ammā 'acebdür ki bu ḳadar şuyū' ile ṣıfat-ı ṣubḥda (S113a) Āhīnüñ bu beytin yazmışdur.

Beyt : Ṭoġurdı ṣubḥ-dem bānū-yı devrān
Bir altūn başlı ṣırma ṣaçlı oġlan

oḳıduḳda faḳīr su'āl itdüm (F222a) tevārüdle cevāb virdi. Ve bir def'a daḫı *Firdevsī Şeh-nāmede 'Arabī lafẓ īrād itmedügi cihet-i medḫdür. Ben daḫı naẓm itdügüm Şeh-nāmede iki biñ beyt didüm içinde bir lafẓ-ı 'Arabī yoḳdur* diyü ol ebyātı oḳıdı. Eṣnā-yı ityān-ı ebyātda reyḥān lafẓı geldi bu faḳīr *reyḥān lafẓ-ı 'Arabīdür* didüm *lafẓ-ı 'Arabīdür ammā luġāt-ı müşterekedendür zeytūn u ḥammām u ṣabūn gibi* didi. Faḳīr *reyḥān öyle degüldür luġāt-ı müştereke oldur ki her dilde müsta'mel ola maḫṣūṣ u müstaḳıl ismi olmıya reyḥanuñ Fārisīde muḫtaṣṣ ismi vardur siper-i ġam dirler* didüm çünki munṣıf u ḥaḳḳāniyyetle muttaṣıf idi revā gördi ve ḳabūl buyurdı. Ḫāḳānīnüñ

Mıṣra' : بال مرصع بسوخت ملما بدن

ḳaṣīdesine bī-naẓīr naẓīre dimişdür ve iẓhār-ı mużmerde bu beyt temeddüḥ ve bu ḳıṭ'a anuñdur.

Beyt : اختراع خاص طبع عارف ساحر سخن
خسروا بس امتحان طبع هر قاصر سخن

Rubā'ī : محیط جلالی شها همچیم
جلیل العتایه جمیل الشیم
همه موج حلمی و عز و علا
همه چشمه علم وبذل همم

Ġazel : بش لبش بکوسخن لعل سفته را
بنودلطافتی سخنان شنفته را

مفکن چو سایه ذر قدم آن موی مشکبوی
در زیر پامسای دم مار خفته را

عرف که کفت غنچه تازه دهن نرا
لطفی دیکر بود سخن تازه کفته را

(A223b) Ve bu ġazelüñ her beyti hem iẓhār-ı müżammerdür hem mu'ammā-yı Süleymāndur.

Gazel : Bir mu'ammā durur iki ḳaşuñ
Ki çıḳar andan ismi nāḳḳāşuñ

Aşın şarḳıduñ ruḫ-ı yāre
Meger ey zülf ikidür başuñ

Ay efendüm hilāl kimdür ki
(P231b) Gözüñ üstinde var diye ḳaşuñ

Seni çok yaşlı añlarum ey göz
Merdüm içinde saḳlama yaşuñ

Ṭa'n idüp alma aġzuña cāmı
Ki degül zāhidā senün aşuñ

Nūr-ı ḫūrşīde hīç irer mi zevāl
Dīdesi görmez ise ḫuffāşuñ

Götürelden ṭābānını Mecnūn
Gelmedi ʿĀrifā ayaḳdaşuñ

Ve fenn-i şiʿrden maāʿdā kendi īcād u ibdāʿ ve teʾlīf ü iḫtirāʿından Şanemüʾl-ḫayāl dirler bir nesne tertīb itmişdür ki naḳş-ı nigārına göre būt-i Çīn bir ṣūret-i bī-maʿnā ve ṣanem-i deyr-i ferḫār bir seng-i nā-traşīdedür yaʿnī bir maḥbūb-ṣūretdür ki Mānī görse ṣūret-i bī-cān ḳalur ve rūḥ-ı muṣavver didükleri ṣūretine cānlar virür aʿżāsından her ʿużvunda monlānuñ kendinüñ ol ʿużv vaṣfında birer rubāʿīsi ya bir iki beyti yazılmışdur ve bir ʿamelī mevcī mermer īcād itmişdür. Ḥaḳḳā ki levh-i ʿālemde sikke-i zer ve kulūb-ı erbāb-ı inkār u istikbārda كالنقش في الحجر dür ve bir ʿamelī gül peydā itmişdür sāḳ u bergi ve şikāf u türkī-reng ve rūyı ve berg ü būyı (F222b) ʿaynıdur. Gül-i gülzārdan rüchānı hezārbārdur ki ol zaḫm-ı pür-ḫāriyle pür ḫārḫārdur ve bu gül-i bī-ḫārdur. Nihāyet andan meşāmm-ı cāna būy-ı fenā gelür bunda egerçi būdan şemme yoḳ hele ādeme birḳaç gün güleryüz gösterür beḳā gelür.

ʿĀRİFĪ : Adı Ḥüseyin Çelebidür kendi mektebe varaldan ʿilm ü kemāl ṣaḥib-ṭalebidür. Muḫtaṣarāt oḳıyup ḫaṭṭ u imlāya küşīş ve şiʿr ü inşāya verziş eyledi. Ḳuvvet-i ẕihniyye ile çoḳ fenne dest urdı. Ḫaṭṭuñ niçe nevʿinde ḳalemden ʿilm ü kāgıddan pervāz idüp (A224a) ḫıṭṭa-i ḫaṭṭa yek ḳaleme şāh oup dīvanī ṭurdı ḳuloğlı olmağla heves-i bölük itdi ḳapuḳulları silkine sülūk itdi. İbrāhīm Paşa Mışrdan geldükde sāʾir ḫalḳuñ ki vezīrüñ atı ayağına döşedügi ḳumaş oldı. ʿĀrifī bir lamiyye ḳasīde ṣunup mevkib-i (P232a) mürekkebe dürpāş oldı. Anaṭolı defterdārı Maḥmūd Çelebi ḳaleminde teẕkirecilük ṭaleb itdi paşa himmet itdi .Baʿdehū Maḥmūd Çelebi ile imtizāc idemeyüp ʿĀrifīyi ʿazl itdi ol daḫı ḳakıyup mā-melekin māl-i meyyit diyü (S119b) naḳd idüp yol ḫarclığın ḳodı maāʿdāsın beẕl itdi. Gülşenīnüñ evvel bahārı ve şemʿ-i rūşeninüñ intişār u envārı zemānı idi. Mışra varup terk-i cübbe vü destār itdi şemle vü ḫırḳa iḫtiyār itdi. Sülūkından nümūne baʿż-ı eşʿārı vardur cümleden biri bu tercīʿ-i şöhret-şiʿārdur.

Bend : Ac gözün ʿālem-i kübrāsın sen
Maẓhar-ı eşref-i esmāsın sen

Bir zamāndan soñra حب الوطن من الايمان emrine inḳıyād itdi. İstanbula gelüp on yıldan ziyāde tenhā vü āzāde bī-ʿulūfe vü bī-ṣıla vü bī-zāde vü bī-zevāde küşe-i inzivāde ḳaldı. Erbāb-ı devletden ne kimse ḥālin ṣordı (F223a) ve ne

kimse göñlin ele aldı. Ḳadr-şinās aṣḥāb-ı himmet ṣorardı ḥāżır olsa envā'-ı mevāhible ve ġā'ib olsa baḫş-i ġā'ible gözlerlerdi. Ekṣer-i melce vü mencāsı Emīr Ḥasan-ı Zer-feşānī di ki ser-āmed-i zümre-i āl ve ḫulḳ u ḫışālvendi ve nevāl ü feyż ve efżāl-ı 'ıṭret Hāşimiyye ve 'aşiret-i Ebi'l-Ḳāsımīden idügine dāl idi. Ber-mūcib semt-i şeyme-i kerīmān-ḫānesi penāh-ı yetīmān ve sofrası içre nānı hāle içinde ḳamer gibi der-miyān-ı dü-nānı olsa daḫı mihr ü meh gibi mebẕūl-i dānāyā Şu dü-nān olmaḳda hemçünān idi. Bir gün ki ḫanesine mihmān gelmese ḫāne-i ḳalbine ol gün ḥużūr girmezdi ve bir gice evinde yārān aḫşamlamasa ḫāb-ı ḫayāle ḫāne-i çeşmine yol virmezdi ve bir menzil-i me'vāsı mukāṭa'a vü muḥāsebeci ba'dehū (A224b) defterdār ü mīr-livā olan Benīzāde Meḥemmed Çelebi idi ki a'yān-ı a'yālüñ çeşm-i cihān-bīni ve erkān-ı dīvānuñ zīnet ü zeyni 'ilm ile 'alem gibi ser-efrāz-ı aḳrān ḫuṣūṣā kitāb-ı ḫazā'in içinde ḳalem gibi meşhūr-ı bi'l-benān idi ve ḳalem gibi keṣīrü'l-fevā'id ü ḳalīlü'l-beyān idi. Defter gibi memlū ḫazā'in-i 'irfān olduğından ġayrı beşāşet-i vechi ādeme ġıdā-yı rūḥ (P232b) ve heşāşet-i vüacūhı mu'ādil-i ṣad-füyūż u fütūḥ idi. Ḳalemdānī gibi eyvānı ḫoş-nüvīslere cāy-ı cem'iyyet ve cöngi gibi ḫānesi mecma'-i şu'arā ve erbāb-ı ma'rifet żiyā'-i şem'-i meclisi ḫānesi ḳandīl yirin gibi ḫīş ü bī-gāneye pür-dıraḫş ve ġıdā-yı safra-i rūz-merresi hāle-i māh-girdār her kemīne vü yegāneye naṣib ü baḫş olurdı. Hemān 'aybı buydı ki 'ādeti 'ādet-i rūzgāre muḫālif olup her ber-keşte-i ṭāli' ehl-i hünere dūçār olsa dört gözüyle naẓar ider ve bir nā-çār-ı merdümzāde görse merdümi çeşmi gibi gözi yağıyle beslerdi. Bu deñli 'uluvv-i şānla v e ḫüsn-i ḫulḳ-ı mezīd-i müzeyyene iḥsānla ol ḫoş-mezāḳ rūzgārdan telḫ-kām gidüp felek aña ağzı dadın virmedi pāye pāye nerdbān-ı menāṣıba istiḥsāḳla çıkmışken nihāl-i āmālinden mīve-i murād dirmege eli irmedi. (F223b) Gāh ra'de uğratdılar gāh berḳe gāh ġarbe gönderdiler gāh şarḳa. Evvel be-ton u be-Tunca diyü Tūnü'l-Butuna ya'nī vilāyet-i Buduna gönderüp defterdār itdiler ba'dehū Bağdāda gönderüp Dicle-i murādınuñ 'aẕb-ı Fıratından sīr-āb olmadan *yañlış Bağdāddan döner* diyü telāfi māfāt itmedin sancaḳ virüp ser-i 'alem gibi sancaḳ-beglerine serdār itdiler. Ehl ü evlādından dūr semūm-ı ġumūmla maḫrūḳ u maḫrūr ol diyārda fevt olup şehīd oldı. Ol aṣl-ı vücūd-ı kām-yāb beydā'-ı menāṣīb-ı dünda nā-peydā vü nā-bedīd oldı. Merḥūm 'Ārifīye ḫarcluḳ ve libaṣ bābında penāhı ol idi. Ḥatta bir def'a seferde bulınup 'Ārifī tehī-destlükden pence-i çenār-ı (A225a) ḫazān-dīde Bīnīzāde gibi bī-berg ü bār ve bī-diremlükden āsīb-i tünd-bāda uğramış bahār-ı bādām gibi perīşān-ı rüzgār olup kār-ḫāne vü kārid-i üstüḫāna ki geldi merḥūm

dahı seferden ḫānesine kām-rāne geldi ʻĀrifī-i miskīn işidüp māhī-i mürde āb-ı ḥayāta ve leb-i teşne cūy-ı Fırata cān atar gibi gelüp bu murabbaʻı getürdi.

(P233a) *Mıṣraʻ* : Merḥabā ey melce-i erbāb-ı ʻirfān merḥabā

Sene sebʻa ve erbaʻīn ve tisʻami'ede (S114a) merḥūm Sulṭān Süleymān ki bi'ṭ-ṭabʻ ẕāt-ı şahāne ve şehāmet nişānelerine şebnem gibi fütādeleri mihr-i termiyeti ile ḥażīz-i ẕilletden evc-i rıfʻata ildüp ẕerre-perverlük ve ebr-āsā tābiş-i ḥāl-i tebāhla pür-tāb u teb olanlaruñ ḫaṭırlarına dest-i iḥsānla ṣu sepüp ẓıll-ı ʻātıfetle sāye-küsterlük lāzım-ı ẕātları و مـن الا زل الـى الايـد (Bl67b) ābā vü ecdādlarınuñ ṣıfātlarıdur. ʻĀrifī ile Yetīm ḥaḳḳında ẓuhūr idüp on beşer aḳçe ile ikisin dahı silaḥdār ve nihāl-i ümīdlerin nehār-ı iḥsānıyle ber-ḫordār eyledi. Van seferinde İstanbulda beytü'-māl-ı ḫaṣṣa kātib oldı seferden ḳalmaġa taḳrīb-i münāsib oldı. Sene tisʻa ve ḫamsīnde ve tisʻamiʻede İstanbulda dār-ı āḫirete sefer itdi ve diyār-ı ʻuḳbāda maḳarr itdi. Merḥūm egerçi keyfiyyet-i berşe maġlūb idi ammā ṣoḥbetde ve iḫtilāṭda merġūbü'l-üslūb idi ve yanında tekellüf-meslūb idi. Serrāda vü żarrāda şiddetde vü reḫāda hem-dem-i (F224a) yārān ve selvet-baḫş-ı mecālis-i rindān idi ḫanegī ḥelvānuñ esīri idi. Faražā öli ḥelvası dahı olsa yanında ḫānegī ḥelvā ḥelvīyātuñ bī-naẓīri idi ve her zamānda yaʻnī eyyām-ı ġam u şād-manīde ve hengām-ı pīrī vü cevānīde bir aʻlā maḥbūbsuz olmazdı. Elbetde dil-bere ḳuş südi ve ādem cānı olsa ölür dirilür bulurdı neyi bulmazsa bulmazdı āḫir dil-beri Aḥmed Şāh idi ki kendünüñ ekşer-i kemālātından bā-naṣīb idi (A225b). Ṣoñra hemşīresin almaġla ḳarīb ü nesīb idi. Ol dahı bir mü'eddeb ü kāmil-i ḳābil ve muḳbel-cevān idi anun dizinde cān virdi anuñ eliyle ḳabre girdi. Ḥaḳīr merḥūmla sene sitte ve erbaʻīn ve tisʻami'e ramażānında bir gice zübde-i erbāb-ı ʻirfān-ı ʻArab u ʻAcem u Rūm üstādum Şāh Ḳāsım-ı merḥūm evinde cemʻ oldum. Birāderüm merḥūmla āşināluḳları var imiş iẓhār idüp dil-cūyluḳlar ve ḫāṭır-nevāzluḳlar itdi. Bu ġazeli taze dimiş oḳıyup naẓīre teklīf itdi (P233b). Ol gice su ġazel vāḳıʻ oldı irtesi oḳıdum ḫayli pesend itdi ve faḳīr naẓīre didüm.

Ġazel : Bu göñlüm gibi ʻālem bir ḫarāb-ābād imiş bildüm
Binası ʻömr-i ādem gibi bī-bünyād imiş bildüm

Ne bir mūr-ı żaʻīfe ne Süleymāne ḳalur ʻālem
Cihānuñ tāc u taḫtın cümleten ber-bād imiş bildüm

Dahı mihr ü muhabbet ‘Ārifī bahş olmadın halka
Ezelden ‘ışk-ı yārı ile göñül mu‘tād imiş bildüm

Ġazel-i faķīr : Cihān seyl-i fenā yolında bī-bünyād imiş bildüm
Zemān-ı Nuhdan kalmış harāb-ābād imiş bildüm

Ḥabābāsā esāsı yoġ imiş evreng-i şāhīnün
Eger taht-ı Süleymāniyse de ber-bād imiş bildüm

Öñinde girye-i ṭıfl u ṣoñında şīven-i mātem
Vücūduñ öñi ṣoñı girye vü feryād imiş bildüm

Felekden nāle de ney ‘aṣr elinden zār bī-sükker
Cihānuñ dāl u dādı dād imiş feryād imiş bildüm

Getürdi Ka‘beteyn-i cān u dille nakş-ı ‘ışk u derd
Muhabbet şeşderinde ‘Āşıkī nerrād imiş bildüm

Bu maṭla‘ı egerçi tercemedür ġāyet a‘lādur.

Maṭla‘ : Naṣīhat itdügümce ben ‘arak-rīz olma huyuñdur
Ṣakın incinme kim cānā murādum āb-ı rūyuñdur

Āhir ġazeli bu ġazeldür.

Ġazel : İtmemekdür bāġ-ı dehre meyl-i ber-hor-dārluk
Bakmamakdur çeşm-i ġafletle aña bī-dārluk

Yüzüñ aġ olsun disünler ‘aybımuz mestūr kıl
Ey kefen mahşer güni eyle baña settārluk

‘İzzet isterseñ seg-i kūy-ı nigāra ṭut yüzüñ
Kim kadīmī yārdan olur kişiye yarluk

Cilve-gersin vaḥdet-i ẕātuñla peydā vü nihān
Cümlesi ma'dūmdur 'ālemde sensin varluḳ

Gel gedā-yı kūy-ı yār ol olma dehr-i dūna mīr
Bir ḳurı baş aġrısıdur 'Ārifī serdārluḳ

Ca'fer Ābāduñ ṣaḥāyif-i dīvārında bu ḳıṭ'ası yazılmışdur.

Gelenler bu maḳām-ı dil-küşāya
İrenler bu feżā-yı ḫoş-hevāya

İki nesnedür anlardan ricāmuz
Egerçi ikilük şıġmaz araya

Birisi bu ki ḫaṭṭ u şi'r bilmez
Ḳarardup çizmeye ḫatt bī-nihāye

Tevaḳḳuf ide yazmaya şeb u rūz
Vuḳūfı olmayan aġ u ḳaraya

Birisi daḫı bu ki ehl-i ṣoḥbet
Çıḳup başmaḳla başmaya buraya

Ṭutarlar pāk pāk olan kişiler
Ne yirde itseler ḳaṣd-ı ittiḳāya

Şu kim ide naṣiḥat cāmını nūş
Odur lāyıḳ olan medḥ ü şenāya

Eyü tārīḫleri daḫı vardur. Şeyḫ İbrāhim Gülşenī memātına bu tārīḫ onuñdur (A226a)

كرد رحلت زى كلستان فنا
كلشنى اعنا شيخ ايراهيم

زد قدم بر نشیمن لاهوت
شد نجلوت ثرای اش مقیم

زین سرای فنا حادثه تقش
کیت مهمان بحانقاه قدیم

کفت حاتق برای و تاریخ
مات قطب الزمان ابراهیم

İstanbulda İskelede bir çeşmeye tārīḫ

قدبد اعیتا تسمی سلسبیل

dimişdür. Ammā Ḳandī *bu tārīḫ üç eksük* diyü laṭīfe-güne dimişdür.

Tārīḫ : ʿĀrifī ʿārif olduñ üçi yedüñ

tārīḫ dimişdür. Defterdār Maḥmūd Çelebinüñ Eyyūbda cāmiʿine

Tārīḫ : İsm-i mescid-i maḳam-ı Maḥmūdest

dimişdür. Kemāl Paşazādeye dimişdür.

Ḳıṭʿa : İmām-ı mülk-i millet yaʿnī müftī
Ki olmaz aña beñzer ehl-i ādem

Şu deñlü iḫtiṣār eyler cevābı
Olur olmaz yazar Allāhu aʿlem

Der-ḥaḳḳ-ı Ṭabl-bāzzāde

Ḳıṭʿa : Ṭabl-bāz oğlı kim mehter geçermiş
Hünerden ṭabl-veş ammā degül pür

Maʿārif ṭablına āvāze virmek
(P234a) Ṣolağına ṭavul çalmaḳ degüldür

'ABDÎ : Mü'eyyedzāde 'Abdī Çelebidür ki ḳāżī-'asker olan 'Abdu'rraḥman Çelebinüñ ḳarındaşıdur. 'Acem-reviş ve ẓarāfet-verziş merdüm-şān pür-'irfān şerīf ü laṭīf ü naẓīf bir vücūd idi. Ṭavr u ṭarzı şīve-i 'Acem üzre dā'ir-i şā'ir-i esbābı ḫod ellerde bir miṣl-i sā'ir idi. Ḫūb ta'līḳ-nüvīs ve seferde vü ḥazerde kitābla enīs ve ehl-i adāb ile celīs idi. Her fende eli ve her ma'rifetde ḫuṣūṣā şi'r ü (F225a) inşād u mu'ammāda medḫali var idi. Sulṭān Selīm-i merḥūm terbiyyete liyāḳatın fehm idüp evvel mertebe elli aḳçe ḳażā ṣadaḳa eylemiş andan ṣoñra manẓūr-ı a'yān u ekābir oldı ve muteraḳḳab-ı manṣıb-ı fāḫir oldı. Ba'dehū Pīrī Paşa vezīr-i a'ẓam iken ḳızın virüp dāmad idindi yā nişāncı yā defterdār eylemek murād idindi. Ba'de zemān ki zemān-ı dündı Merdümzādelerüñ āyīne-i ṭāli'leri jeng-i devlet-i erāẕıl ile ṭondı (F225b) her manṣıbdan me'yūs olup ḳażāya rıżā virdi Ṣofya ve Üsküb ve Siroza defe'ātle ḳāḍī olup āḫirine Ṣofyada ḳāḍī iken sene iḥdā ve sittīn (A226b) ve tis'ami'ede ecel irdi.

Şi'r-i ū : Şerḥ ider derdin dehān açmış dil-i ṣad-pārenüñ
Bağladum öldüm hemān ağzını muḥkem yārenüñ

Ḳatı göñlek yumşadur cānānum zārīluğum
Kūhken zūrına döymez güci seng-i ḫārenüñ

Gün yüzinde beñlerüñ deñli ṣafāda olmıya
Gök yüzinde zīneti mihr ü meh ü seyyārenüñ

'ABDÜ'L-'AZÎZ ÇELEBİ : Ümmü'l-veledzādelerdendür. Adı 'Abdü'l-'azīzdür. Babası Monlā Ḥüsām ve ceddi Monlā Ḥāmīddür ki bu cümle ehl-i 'ilm ü temīzdür ol ḫānedāna 'Arabiyyetdānluḳ lāzımdur ve ṣığar u kiberi taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifete mülāzımdur. Oğlancuḳları ṭoğsa Maḳāmāt-ı Ḥarīrī ile uyudurlar ağlasalar ellerine Eṭbāḳü'ẕ-ẕeheb virüp avudurlar ḳapularına gelen 'acemi oğlanları Türkīden evvel (B168b) 'Arabī ögrenürler karye cāriyeler degül ḳarı māriyeleri (P234b) raḳı vü efsūna 'Arābī ögrenürler bu daḫı feṣāḥatde باقلى لى بقلت الحمقا ye saymazlardı. Ve zebān-ı Fārisīde Monlā Ḥüseyin sebzevārını berg-i tere dimezlerdi. Ba'dehū Necātī-i merḥūmuñ ḳızını alup damadı ve şi'rde bu aña şākird ol bunuñ üstādı olur. İsḥak Çelebi ve sā'ir yārān-ı devrānla ḥabāb-ı mey gibi bādeye düşerler şarāb-ı telḫ görseler meges şehd ü şekkere üşer gibi üşerler ol ḥālde Siroz medresesi virilür. Meger

medresenüñ raḳabesi zemānı imiş ve Sulṭān Bāyezīdüñ şarāba yasaġı ḫuṣūṣā ehl-i ʿilmden şarāb içene ġażabı çoġı imiş bunlar İsḥāḳ Çelebi ile peyrev-i nefs-i ġūl olurlar şeb u rūz şarāb-ı ḫamra meşġūl olurlar. Ol eşnāda ẓarīfüñ birisi dir.

Beyt : Cihetsüz müderris mülāzım İsāḳ
İçerler şarābı ṭutulmaz yasaḳ

Giderek Dāvūd Paşa müderrisi olur ol eşnāda Zīrekzāde ḳāżī-ʿasker imiş ḳavābil-i ʿulemādan ileri gelüp (A227a) kendüye mezāhime (F226a) virmek iḥtimālin virdügini ṭarīḳinden dūr itmek ister imiş bunı vü Yegānzāde Sinān Çelebiyi vü Leyşzāde Pīr Aḥmed Çelebiyi Sulṭān Selīme ʿarż eyler ki muḳaddemā ḳāżī-ʿaskerler ehl olanları ṭarīḳ-i tedrīse sevḳ idüp manṣıb-ı ḳażā cehlede ḳalmışdur. Bunuñla şerʿ-i mübīn ve aḥkām-ı dīn mütebeddil olup meṣāliḥ-i nās-ı muḫtel ve aḥvāl-i ʿālem-i muʿtel olmışdur. Ehl olanlara ikrāh u icbār itmek gerekdür ve menāṣıb-ı ʿāliye ile ümīdvār itmek gerekdür. Cümleden bu üçi ḳāḍī olmaḳ lāzımdur ki hem aḥvāl-i ʿālem nimām-peẕīr ola hem bunlar ki lāyıḳ-ı tertībi kimesnelerdür riʿāyet olınup defterdār u vezīr ola diyü cerb-zebānluḳ ve şīrīn-beyānluḳ eyler. ʿArż-ı maʿrıż-ı salṭanatda maḳbūl olup pādişāh bu ḳula rāżı olur. Leyşzāde Üsküp medresesinden Üskübe Yegānzāde İzniḳden Amasiyyaya ʿAbdü'l-ʿazīz Çelebi Dāvūd Paşadan Maġnisāya ḳāḍī olur (S115a) ʿAbdü'l-ʿazīz Çelebi ile Leyşzāde ḳabūl-ı ḳażā ider Yegānzāde ḳażāya rıżādan ibā ider (P235a) *maḳʿad oldum* diyü nām ider niçe zemān namāzı ḳāʿiden ḳılur bir cumʿa cāmiʿde ṣalavāt-ı mesnūneyi ḳāʿiden ḳılup mü'eẕẕin baġteten iḳāmet eyledükde teʿallüli ḫāṭırından gelüp ʿale'l-ġafle ḫalḳla bile ḳıyām ider. Erkān işidüp ḥīlesin bilürler çavuş gönderüp cebrī Amasiyyaya revāne ḳılurlar. Merḥūm Maġnisaya vü Tireye vü Anḳaraya ḳāḍī olduḳdan ṣoñra ki Zīrekzādenüñ devri döner anuñ lāşesine daḫı ġurāb-ı ʿazl ḳonar yine bunlar كل شى برجع الى اصله mūcibince aṣıllarına rüʿūʿ iderler (B69a) müderris olup yine tedrīs ü ifādeye şürūʿ iderler. ʿAbdü'l-ʿazīz Çelebi Dırabzona vü Dārü'l-ḥadīṣe müderris olup Ḥalebe ḳāḍī (A227b) olur andan teḳāʿüd idüp Amasiyyaya müftī olur. Baʿdehū yetmiş aḳçe teḳāʿüd aḳçesi iderler. Sene iṣnā ve ḫamsīn (F226b) ve tisʿami'ede müteveffā olmışdur. İnşāsı şiʿrine hezār bār ġālibdür ve ʿArabī şiʿri Türkī şiʿrinden rācihdür. Maġnisada ḳāḍī iken imżāsı budur.

Ṣūret-i imżā : هذه حجت مبانيها
اسست بالو ثوق تاسيسا

صار عبد العزيز كانها
قاضيا فى ديار مغنيسا

Ḳadrī Efendiye bir bī-naẓīr mektūbı vardur içinde bu ġazeli derc itmişdür.

Maṭla' : كاى بود يارب كه كوى يار را منزل كنم
جان و دل را كعبه مقصود را واصل كنم

'ABDĪ : Bu 'Abdī İsli Ṣarıḳ dimekle meşhūrdur. Burusalıdur. Adı 'Abdü'l-vehhābdur. Eger yārān içre 'adīmü'l-'adīl degülse muḳarrerdür ki nādirü'l-miṣl ü kem-yābdur. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp Ḳadrī Efendiden mülāzım olmışdur. Burusada Ḥamza Beg medresesine müderris olup şeb u rūz merdān-ı gül-çehre ve merdān-ı ehl-i 'ıyş-ı şehr ile mūnis oldı gördi ki ders şuġli ile şāhidbāzluḳ 'imāret aşı ile dil-ber sevmege beñzer ve medrese 'ulūfesi ile kāmrānluġa kārsāzluḳ öli ḥelvāsı ile dil-ber lebi emmegi ummaga beñzer. Ḳażāya ṭālib oldı *hele birḳaç gün aḳçeleneyüm* diyü İstanbula nā'ib oldı (P235b). Nihāyet az ḥırşına çoḳ arzū ḳatdı zīrā baḳır çanaḳdan aş ṭatdı. Nā-çār ḳāḍī oldı ammā bir vech ile ṣalābet ü sedād üzerine oldı ki kār u kirdārından ḫalḳ ḫoşnūd ve ḫāliḳ rāżı oldı. Yetmiş aḳçe ile Menemen ḳāḍīsı olup Burusada selaṭīn 'imāyiri evḳāfın teftīş iderken sene ṣülüş ve erba'īn ve tis'ami'ede müfettiş-i ecel لارادلحكمه قباله mūcibince irişüp erḳām-ı 'ömr fezlekesine irdi niçün حاسواقيل ان يحاسبوا vefḳı üzre defter-i a'mālüñ beyāż itmedüñ Rabb-i 'izzete ṣıfrü'l-yed varmaġı revā gördüñ 'amelüñ tażʿīf ve siyāsetüñ tanṣīf (A228a) ve evḳātuñ vücūh-ı ḫayre taḳsīm ve defterüñ vaḳtiyle teslim idüp ef'āl-i seyyidden ıġmāż itmedüñ didiler. Çün bu ḥāle vāḳıf oldı gördi ki defter-i 'ömre bāḳī çekilmege imkān yoḳ السخى ما ملك diyü mevcūd rūḥın bezl idüp 'ārif oldı. Merḥūm ḫayli bülend-şān (F227a) ẓarīf-i zemān mā-meleki mebẕūl (S115b) evżā' u eṭvārı rindler içinde maḳbūl şāhid-perest 'işret-peyvest muṣāḥib-nişin ehl-i fürs ü 'işret-güzīn idi. Her zemānda bir bī-naẓīr maḥbūb ve zemānında şūḫ-ı şehr- (B169b) āşūbsuz olmazdı. Egerçi her zemān ṣoḥbeti sāde ya'ni bī-bāde degül idi ammā bezm-i zemānede cām-ı kam sürülmedügi gibi ḳadeḥ devr idüp sāġar dönmezdi sāḳī ḳadeḥ-i 'ādilin ḳoyup kimine ṭolu kimine boş ṣunmazdı herkesüñ öñinde bir cām ḳor imiş kimi cümlesin içer ve kimi ba'żın içer ḳoyan ḳormış leṭā'if diñlenür ma'ārif söylenürdi. Ḳadeḥ almaġa intiẓārda sāḳīnüñ ayaġına ṣular inmez ikide bir ḳadeḥüñ baġrı ḫūn olup cür'anuñ yüzi yire düşüp ṣurāḥinüñ (F227b) başı aşaġa olup kimseye artuḳ eksük

diñmezdi kimesneye iç diyü teklîf olınmazdı aransa meclisde muṭribden ġayrı bezle-gû ve dil-berden özge tünd-ḫu meyden ġayrı trâş-rû naġmeden özge ḫâric-i ṣoḥbet ve sâzdan özge mâni'-i muṣâḥabet nesne bulınmazdı. Ve bi'l-cümle eḥâd-ı ricâlden ve efrâd-ı emṣâlden idi (P236a). Ḥayf ki meṭa'-ı 'ömr ü manṣıbdan çendân mütemetti' ve dünyâdan müntefi' olmadı.

Mışra' : Kâse-i 'ömri ṭolmadın gitdi

Lâmi'i-i merḥûm tercemesinde mezkûr olduġı üzre Tatar Memi ḫâṭırı çün Lâmi'i merḥûmı hicv idüp tezkiye-i nefs itmiş kimesnelerüñ nefes oḳına ṭoḳındı kendi tâzelüginde ḫâk-yek olup türâb u yebâb oldı. Tâtâr Memi yine güm-râhi ve şaḥrâyî tebâhîde na-bûd u nâ-yâb oldı. Merḥûm taḫalluṣ ḳaydından (A228b) âzâde idi anuñçün ġazeliyyâtı taḫalluṣdan sâde idi. Evvelâ İslilükle iştihârına münâsib böyle dimişdür.

Kıṭ'a : Yıldırım urmış ṣanevber şeklidür
Berḳ-i âhumla yanıldan ḳâmetüm

Ḳâmetüm zeyn ideli dûd-ı siyâh
İslilük ile olupdur şöhretüm

Ġazel : Maraż-ı 'ışḳı gör şifâ yirine
Alı gör derdini devâ yirine

Baña sevdâ-yı zülfüñ âḫir-i kâr
Ḳara çul giydirür 'abâ yirine

Baḳmadan yüzüme geçüp gitme
Sög begüm bâri merḥabâ yirine

Sînemüñ sırrı fâş olur yoḫsa
Çâk iderdüm tenüm ḳabâ yirine

Müft-mesken ṣanur cihânı kişi
Naḳd-i 'ömrin virür kirâ yirine

Dürd-i derdi müdām ḫoş görelüm
İçe gör dem-be-dem ṣafā yirine

Maṭla' : Seḥeri meclis-i meyḫānede bünyād idelüm
Varalum küy-ı ḫarābātı biz ābād idelüm

Velehū : Günde biñ kez ölürüm firḳat-i cānān ile ben
Ey felek ölmek ile ḳorḳudamazsın beni sen

Öle yazdum gideyüm didüm idi 'ālemden
Şimdi bildüm kişiye müşkil imiş terk-i vaṭan

Rubā'ī : Ramażān der idüñ hele bayrām olsun
Dilde şi'r ü elimüzde mey-i gül-fām olsun
Şimdi yirsin varup aġyār ile şekker bādām
Olsun ey lebleri şekker gözi bādām olsun

(B170a) *Velehū* : Elüm irmez saña gücüm yetmez
Ey felek ben seni Ḫudāya ḳodum

Velehū : Niçe ġuṣṣa niçe ġam niçe belā niçe elem
Yire geçdi gibi dünyāda felek luṭf u kerem

Bir iki gün ḳonuġum dünyede incitme felek
Beni ṣanma gidicek bir daḫı bu yire gelem

Burusada merḥūm küyında Sinān Çelebinüñ Mesīḥ nām bir serv-endām oġlı var idi anı küyında gören gökde istedügin yirde bulurdı ve Mesīḥ anuñ gökden inmiş laḳabıdur diñilse olurdı 'Abdī Çelebinüñ Bekir nām (P236b) bir dil-berine 'āşıḳ olur ve serv ü yāsemīn gibi biri birine mu'ānaḳ olur. Bir gün Bekir Çelebi 'Abdī Çelebiye *bu gice māh gibi ḫānende aḫşāmlarum* diyü va'de-i ferdāya ve elem-i intiẓārla şūr u ġavġaya ṣalar derdmend tertīb-i ṣoḥbet ve cem'-i esbāb-ı 'işret ider şem' gibi ṣabāḥa dek dikilür ṭurur def gibi yüzi ḳızarup ḳulaġı çıñladuḳça *dil-ber geldi ola* diyü (A229a) yollara güş urur. Ḥabāb-ı mey sāḳi ayaġına göz dikdügi gibi (S116a) ḳudūmına hezār yirden çeşm intiẓārın küşāde ider cāmdan ḫāneye żiyā-yı āfitāb düşse ümidin ziyāde iderdi. Nā-gāh ṣubḥ

olup pertev-i ṣubḥ ḳalḳ ḳalḳ على وجه ابى يات بصيرا diyü ḫāne-i ʻālemi münevver eyler. Dil-ber daḫı ḫāne-i Mesīḥden ʻAbdī Çelebiye (F228a) gelüp döşekde avlar. Egerçi inkār ider ammā ʻAbdī Çelebi görür ki Bekirüñ ḫālinden būy-ı buḫūr-ı meryem gelür ve nefesinden ḥayāt-efzā dem gelür bilür ki ol şeb Mesīḥ ile hem-āğūş u kārī ṣubḥa dek leb-i bāde vü bāde-i leble nūş-ā-nūş imiş. Bu ḳıṭʻayı diyüp ʻarż-ı ḥāl eyler.

Ḳıṭʻa : Hele ey yir yüzinde mihr-i münīr
Elüñ alup göge çıḳarsa Mesīḥ

Bendeñe ḫalef-i vaʻde itmekle
Senden umulmaz idi ẓulm-ı ṣarīḥ

Yine bu cümle ile biz diyelüm
كل شى من المليح مليح

Lāmiʻi merḥūm ḥaḳḳında olan hicvi şāyiʻdür.

ʻUBEYDĪ ÇELEBİ : Edirnedendür. Adı ʻAbdu'rraḥmandur. Nebī Dede dimekle maʻrūf bir şeyḫ-i ʻazīze ferzend-i ḫayrü'l-ḫalef ve çerāġ-ı ḫānedāndur.

Beyt : Veled sırrı olur çünki ebīnüñ
N'ola dinse aña sırrı Nebīnüñ

Ṣıġar-ı sinninden ʻilm ü kemāle küşiş ve taḥṣīl-i şeref-i ḥāl-i me'āl bābına ḳaṣd-i küşāyiş itmişdür. Ṭabʻı selīm ve şānı (F228b) ḥalīm ḫande-rū ve ḫoş-ḫū ḥüsn-ḫulḳ u ḥüsn-i ḫalḳ cāmiʻ-i ṭalʻatı vü ṣoḥbeti ġumūmı dāfiʻdür. Aṣl maṭbaḫ-ı enẓār ve matraḥ-ı efkār olan ʻilm ü fażlda aḳrānı içinde mümtāz fürsde fārisī feres-i mıżmār belāġat-ı şiʻrde şöhret-şiʻār muʻammāda nāmdār ʻilm-i edvārda ṣıyt u ṣadāsı şöhre-i dār u diyār ve fenn-i mūsiḳīde (P237a) dem-i ʻİsā ile siḥr-i Sāmirī cemʻ itmekle muʻciz-āşārdur. Hilmi şöyledür ki andan meges remīde olmamışdur meger şiʻr dirken. (B170b) Zemān-ı fikrde vaṣf-ı ḥāl-ı dil-ber ve elinden nesne rencīde olmamışdur meger vaṣf-ı engüşt-i dil-ber yazarken ḫāme-i muʻanber. (A229b) Kimesne andan nā-sāz u nā-sezā söz naḳl itmemişdür meger ki muḳrī-i bed-ḫān. Kimesne aġzından dilinden ilenüp çekilmedi illā naġme ve'l-ḥān. El-ḥaḳ taṣnīf ü ʻamelde ve murabbʻ ü taḳsīm-i ġazelde nefesi mizmār-

Dāvūda nefs-i oğlı olup bu 'aṭıyye cānib-i Ḥaḳdan aña ṣunulmış yāḫūd dem-i Mesīḥādan bir ḫaṣṣadur ki anuñ ṣunulmış yāḫūd dem-i Mesīḥādan bir ḫaṣṣadur ki anuñ dehānı çün baḫş-i ġā'ib ḳonulmışdur. Bu fende bir ṭarz-ı naġz ve ṭavr-ı pür-maġz iḫtiyār idüp murabba'lar bişer ḫāne iken üçer ḫāne olmaġı bu ibdā' itmişdür ve terennümāt-ı bī-ma'nādan bedel müstezād dāḫil mebḥaṣ-ı murād ma'mūr u ma'nīdār niyāz-ı 'āşıḳdan nümūdār fıḳralarla itmāmı bu iḫtirā' itmişdür. Bunuñ baġladuġı türkiler gül-i sīr-āb gibi bir maḥbūb-ı tīr-endāz ve 'Acem taṣnīfleri ḳun naḳş-ı dīvārdur. Bunuñ ṣavtları ney-i tīr gibi ādemüñ cigergāhında işleyüp 'Acem pīşrevleri girü ḳalmaḳda yā seksen yā ṭumardur. Ḫuṣūṣā ki 'ışḳdan bir genc-i şāygānīye ya'ni genc-i nihānīye maẓhar düşüp ol şevḳle didügi ġazeller ve murabba'lar müşennā ḫaṭla Fāryābīnüñ kitābe-i seng-i mezārına yazılsa ḥayāt bulup raḳṣ u semā' ide ve zāhid-i ṣad-sāle gūş eylese müşelleş gibi 'uruḳına girüp zühd ü sālūṣa veda' ide. Ḳāżī-'asker Ḳāḍīzāde Efendiden mülāzım olup ḥālā ḳāḍī-ı Lofçadur 'adl u reşād ve ṣıdḳ u sedādla me'lūfçadur. Şi'ri ḫod-inṣāf idicek beste gibi pür-maġz belki ney-i şekker gibi ṭolu çāşni-i maġzdur. Rikāb-ı Süleymānīye virdügi ġazelüñ maṭla'ı vü maḳṭa'ı budur.

Maṭla' : Bu ṭāḳ-ı lāciverdi zer-beft otaġuñ olsun
Mihr ile meh yanuñda iki ṣolaġuñ olsun

(F229a) *Maḳṭa'* : Luṭf it 'Ubeydīnüñ gel uyar murādı şem'in
Bu tekye-i cihānda yanar çerāġuñ olsun

Maṭla' : Gedāluḳ var iken 'ālemde sulṭān olmamaḳ yegdür
(A230a) (P237b) Begüm cem'iyyet-i ḫāṭır-perīşān olmamaḳ yegdür

Gül evrāḳı gibi çün rūzgār āḫir ider ber-bād
Bir iki gün cihān bāġında ḫandān olmamaḳ yegdür

(S117b) *Velehū* : Leb-i şīrīn-i sāḳīden cüdā ġam pāymālidür
Yazıḳlar cür'a-i cām-ı şarāba acımalıdur

'Ubeydī ol güneş yüzlü mehüñ ebrūsı vaṣfında
Senüñ her maṭla'ın mānend-i dīvān-ı hilālīdür

Velehū : Peri-peykerleri ehl-i ġınāya rām iden oldur
Elüme girse vallāhi yüzin bozardum altunuñ

Velehū : Eski ḳulların ḳoyup çün yeñi ḳul idindi yār
Hey nice oturdı ḳulların gören ol şehryār

(B171a) *Velehū* : Nerdbān olsa per-i Cibrīl ʻarşuñ dāmına
ʻIşḳuñ irilmez maḳāmāt-ı sürūr-encāmına

Velehū : Ṣanma beni nāle ile cihāndan güẕer itdüm
Gördüm seni ey ġāfil uyursın ḫaber itdüm

Velehū : Ey cāme-i siyāh giyen şāh-ı ḫışmnāk
Çeb rāst dügme ile beni eyledüñ helāk

Velehū : Nāme-i hicrān yazılduḳda ḳarardı ḫāmeler
Dest-i cānāne irişince açıldı nāmeler

Velehū : Ṭağlar ṭaşlar yanıldı itdigüm feryāddan
Ṭaliʻüm ṭaş yarmada ḳalmaz benüm Ferhāddan

Velehū : Fıstıḳī geyse ol gözi bādām
Tütekīler geyer dilā-ārām

Muʻammā-yı Receb : Ger öykünür ise görüp ḳadd-i bülendüñ şīvesin
Silküñ dıraḫtı ḳoparuñ dalın ḳomañ bir mīvesin

Selmān : Baḫre ey ġavvāṣlar girdükde iḥsān eyleñüz
Dīde-i ʻāşıḳ gibi sende ṣadef yoḳdur deñüz

Şehāb : Bendeye izüñ tozından ṣun beri
Eyle ey şeh māldan ḳalbin beri

ʻIṬĀBĪ : Edirnelidür. Nāmı Aḥmed Çelebidür. Fenn-i muḥāsebāt ve ʻilm-i muḳāṭaʻātda ḳalem gibi meşhūr-ı biʼl-benān ve nāme gibi eller iller üzre

ṭutar ṣāḥib-ʿunvāndur. Şiʿri serīr ve ol defterde daḫı ser-defterdür bir anda üç dört ġazel dimege ḳādirdür ve anuñ gibi tīz-ṭabʿ ve pür-gūy şāʿir nādirdür.

Şiʿr-i ū : Zülf ü ruḫsāruñ içün şeydā göñül pür-ābuñuz
İşbu yüzden oldılar rüsvā göñül ġarḳ-ābuñuz

Başdan aşdı mevc-i ġam cūş ideli göñlüm gözüm
(A230b) Oldı deñiz dīde deryā göñül seyl-ābuñuz

(P238a) Düşdiler cānā dehānuñla miyānuñ fikrine
Oldılar yoḳ yirde nā-peydā göñül nā-yābuñuz

Baş u cān üzre yirüñ var tek ḳadem rencīde ḳıl
Ḥāżır itmişdür saña meʾvā göñül ebvābuñuz

Ġamzesinden cān niçe ḳurtulsun ol sengīn-dilüñ
Ey ʿIṭābī oldı çün ḫārā göñül ḳaṣṣābuñuz

Velehū : Ḳızıl güldür disem ruḫsārına ol ġonce āl añlar
Hilāle beñzedürsem ḳaşların egri ḫayāl añlar

Fenā ehline ẕevḳ itdügini bir köhne şāl içre
Ne bilsün zerḳ-pūş olanlar anı ehl-i ḥāl añlar

Şu kim virdi ṭalāḳı pīre-zen dehre ʿale'l-ıṭlāḳ
Ne erlük eylemişdür anı merd olan ricāl añlar

Dehānuñla miyānuñ nüktesin baḥs eyleseñ birgün
Bize bir rind-i ʿārif olsa gelse ḳīl u ḳāl añlar

ʿIṭābī ġam yime bilmezse ḳadrüñ cāhil ü nā-dān
Yine ehl-i kemālüñ ḳadrini ehl-i kemāl añlar

ʿADNĪ : Merḥūm Sulṭān Meḥemmede vezīr-i aʿẓam olan Maḥmūd Paşadur ki merḥūmuñ vezāretde ḳadr u rıfʿatı ve pādişāha ḳarīb-menzileti mütevātirdür. Faḳīr ḥasebe-i evḳāfın gördüm vücūh-ı berden bir nesne yoḳdur ki

anuñ vakfından aña şarf olınmaya. Haremeyn-i şerîfeynde mezâhib-i erba'a üzre medârisi vardur ve hayrât u hasenâtı (B171b) vâfirdür. 'İlm ü dirâyetde sür'at-i iz'anı (F229b) bir mertebede imiş ki umur-ı ġarîbe 'âlim-i zihnde şûret-pezîr olmadan bunuñ âyîne-i kalbinde mürtesem olur imiş ve le'âl-i hayâl dest-i hakkâk-ı lisânla sufte olmadan bunuñ rişte-i kabûlinde muntazam olur imiş. Billûr ṭab'ı ile şâf imiş ki mihr-i feyżine mukâbil itdügi gibi iltimâ'-ı şi'â' ile penbe-i nâme sûzân olur imiş ve noktalardan şerer-feşân olur imiş ve züccâc-ı hâṭırı ile şeffâf imiş ki mihr-i 'âlem âsumân-ı efkâr henüz pertev şalmadın bunuñ serâçe-i derûnında dırahşân olurmış. Câh u rütbetde hem vezîr hem beglerbegi imiş hâşları seksen kerre yüz biñ akçe imiş. Sehâvet ü şemâhati öyle imiş kimedresesin (A231a) binâ itdükden şoñra her gelen dânişmende iki dülbend ve bir şof ve bir ṭonluk ıskarlâṭ çuka ve bişyüz nakd akçe virürmiş ve her cum'a gicesi (P238b) ṭa'âm-ı 'âm-ı tertîb idüp nohûd dâneleri kadar zer ü sîm habbeler idüp pilâvuñ içine katarlar imiş naşîbüñde var ise kaşıġuñda çıkar dir imiş ṭâli'ü'n-naşîb hâżırlar behremend olur imiş. Hakkâ niyeti öyle imiş ki birgün Sulṭân Mehemmed (F230a) Monlâ Kırîmî ile yanaşup gider iken hıtâb idüp *Monlâ Kırîm şehr-i ma'mûr ve içinde fetvâya kâdir dörtyüz monlâ var idügi meşhûr iken nedendür ki sehl zemânda kalb-i 'âşık gibi harâb ve hâl-i âl-i Ebî Türâb gibi yebâb olmışdur* didükde cevâb virüp *fi'l-vâkı' Kırîm himmet-i aşhâb-ı himmet gibi bülend her kemer-i bâbı gerden-i hûrşîde kemend-i metânet binâ ve ferâhî-i fenâda ṭâk u revâkı berâber ṭâk-ı âfâk iken bir vezîr-i pür-zûr u zer-kâr ve müşîr-i şîr-hû vü şerr-i kirdâruñ zîr-i destler hakkında sû-i tedbîri ve ri'âyet-i 'ilm ü 'ulemâda takşîri sebep olup cennet gibi âbâd iken mülk-i kayd-ı fâ gibi vîrân-ı kaşr-ı şâhîde şeh-nişin içre şepperelere mihmân ve eyvânları bûmlara âşiyân-ı âvize yirine sakfdan 'aks-i hûrşîd 'ıyân ve mukarnes ṭop ve beyża-i şütr-i murġ mekânına şebîke-i eyvânında şu'le-i mâh u pervîn nümâyândur. Her manzarası bir bâb ve her revzenesi bir âşiyân-ı ġurâbdur. Her küşesi hâne-i 'ankebûtdan zenbûrî perdelerle ârâste iken içinde vızlar siñek yok ve zer-befti zârdan bedel sâye-i pür-zâġ u kelâġ çok sakfı ki sakf-ı semâ gibi müşebbekdür. Gûyâ deryâ-yı nîlgûn-ı ahżardan mâhi-i mâh-ı nevi şayda şebîke-i semekdür* (S117a) *yâhûd kâ'inât-ı cûda olan şâ'ir-i encüme ġalbır yâhûd ard berfi elemege kıl elekdür* didükde Sulṭân Mehemmed âdem gönderüp Mahmûd Paşayı da'vet ider Mahmûd Paşa *gördüñ mi vüzerânuñ* (A231b) *sû-i tedbîri ile Kırım gibi mülk zevâl-pezîr olmış ve tâc-hanesinde nevbet-i kûs-ı şâhîden bedel âvâz-ı nefîr-i bûm-ı şerîr olmış* (B172a). *Kışşadan hişşe lâyık budur ki çün bekâ-yı 'âlem bekâ-yı şer'a ve bekâ-yı şer' bekâ-yı 'ilme ve*

(P239a) *beḳā-yı 'ilm beḳā-yı 'ulemāya menūṭdur. Şān-ı 'ulemāyı tevḳīr ü terfiye idüp niẓām-ı 'āleme sebeb ola* didükde Maḥmūd Paşa *bī-rū' ü bī-reviyyet bu bābda mücrim vezīr degül sulṭāndur ki ol maḳūle veziri umur-ı dīn ü devlet ve mesāliḥ-i dünyā vü āḫiretde kendüye şerīk ü sehīm ider ve 'ıyāl-i Allāh olan re'āyāya ḫuṣūṣā mine'l-beyn 'ulemāya anı kendi cānibinden* (F230b) *velī ḥamīm ider* didükde Sulṭān Meḥemmed bu sözi işidüp teslīm ider.

Merḥūm Alacaḥiṣārdan imiş Monlā Ayās ve Mevlānā 'Abdü'l-kerīm ve Maḥmūd Paşa üçi sarāy-ı şāhiye me'ān gelüp Monlā Ayās büyük olmağla bir denkle yalıñuz bir muḥāfede oturur 'Abdü'l-kerīm ile Maḥmūd Paşa küçük olmağın ikisi bir denkde bir muḥāfede oturur imiş ḥatta büyüdüklerinde Monlā Ayās laṭīfe idüp *ol vaḳt ikiñüze mu'ādil olduğum gibi ḥālā daḫı fażīletde ikiñüze 'adiüm* dir imiş. Maḥmūd Paşa ile Sulṭān Meḥemmedüñ kevkebi alışmış anuñ himmeti ile çoḳ fenne çalışmış ḥattā vezīr ü ḳadrde bī-naẓīr olmış. Bu ḳadar ḳadr u cāhdan ṣoñra maẓhar-ı ġażab olup Yidi Ḳullede nice gün ḥabs iderler āḫir ḳatl idüp telef-i nefs iderler. Egerçi merḥūmuñ eş'ārı nefīs ve edāsı selīsdür ammā inşāsı şi'rinden a'lā ve kināyāt u isti'ārāt ve leṭā'if ü neukātı mebādi vü mebānisi feḥāvi vü ma'ānisi puḫte vü üstādānedür. Ḫuṣūṣen Nevā'ī ile mukātebātı bī-bahānedür. Vüzerādan münşī ki Monlā ḫünkār nebīresi Meḥemmed Paşa ve sā'ir ekābirden Nişāncı Ca'fer Çelebidür bunuñ inşāsı ikisinden nāzikdür. Egerçi anlar muḥkem ü metīndür bu şīrīn ü sebükdür. Bu Fārisī beyti bī-hem-tādur.

Beyt : رخت راه دلم كر نهان كنى چه عجب
كسى چه كونه نهد شمع د رديچه باد

Velehū : Çün ecel ṣulḥ itdürüp āḫir nizā'ı ḳaldırur
Pes nedür dünyā içün bu ḳurı ġavġadan murād

Beyti bozarsın raḳībi añma şi'rüñde ṣaḳın
(P239b) 'Adlī dil-ber vaṣfıdur çün şi'r ü inşādan murād

Velehū : Gözüm yaşına raḥm it şürme derden
Ki merdūmzādedür düşmiş naẓardan

Velehū : Bir dem eglen ey felek göñlüm sarāyın yıḳma kim
Ol peri-peyker ḫayāli dilde mihmāndur henüz

Tārīḫ-i Fetḥ-i İstanbul : Fetḥ-i İstanbula nuṣret bulmadılar evvelūn
(A232a) Fetḥ idüp Sulṭān Meḥemmed yazdı tārīḫ āḫirūn

'IZĀRĪ : Meşhūr Monlā 'Izārīdür ki mevlidi Germiyān ve Şeyḫī şā'irüñ hemşīrezādesi ve adı Ḳāsımdur. Kendi Şemānīye müderrisi iken müteveffā olmış fāżıl u 'ālimdür. Sulṭān Bāyezīd devrinde Monlā Luṭfī ile mu'āşır ve müṭāyibede biri biriyle mu'āşir imiş. Monlā Luṭfī *Monlā 'Iẕārīnüñ şöhreti ẕātına ġālibdür* dimekden (B172b) ta'bīr idüp Monlā 'Iẕārī *ḫınk-ı Ḫıṭāyī ya'ni lafẓı ṭumṭırāḳ kendi bī-ma'nādur* dimek ḳaṣd ider imiş.

Şi'r-i 'Iẕārī : Ser ü dīvāna hevā-yı ḳadd-i dil-cūyından
(S117b) Ṣadre āşüfte vü ḥayrān gidemez kūyından

Varıcaḳ yāre ṣabā kāküli būyını getür
Bu yiter tuḥfe bize zülf-i semen būyından

Dil-ber ile başa varılmaz imiş şāne gibi
Kişi biñ dürlü belā çekmeyicek mūyından

Dilde geh tīġıne geh ḫançerine yir itdüm
Odlı olmadum anuñ ben bir içüm ṣuyından

Velehū : Ṣaḳın āhumdan ey nigār ṣaḳın
Kīne-cūdur bu rūzgār ṣaḳın

Ḫākrāh olduġıma yoluñda
Ḳonmasun ḫaṭıra ġubār ṣaḳın

Yeter itdüñ bu ġam külin pā-māl
Gizlüdür sīnem içre nār ṣaḳın

'IẔĀRĪ-İ ŞĀNĪ : Bu 'Iẕārī ekābir-i ḳużātdan Üsküb ḳāḍīsı (F231a) olan Ḳaraca Ḥasan-ı merḥūmuñ ferzend-i kihterīdür ki ferzend-i mihteri olan 'Özrī daḫı hemān meẕkūr olsa gerekdür. Ṣaded-i taḥṣīlde ve nefes-i nāṭıḳasın tehẕīb-i 'ilm ile tekmīlde iken 'ömrden çoḳ behre bulmayup mülāzım olmadan intiḳāl eylemişdür.

Şi'r-i ū : Beni yüz döndüre ṣanma bıçaġuñ yāresine
Başum üzre ṭutayum boynumı tek yāresine

Ḳızıl ala ḳana yunsun ḳo şehā pīrehenüm
Niye girerdi bıçaġuñla tenüm arasına

Rubā'ī : Bir yaña küşti-gīr-i 'ışḳ-ı nigār
Bir yaña āteş-i ġam-ı dildār
Bilmezem ḳanḳısıyle ṭutuşayum
Ve ḳınā rabbenā 'azābü'n-nār

'IẒĀRĪ-İ ṢĀLİṢ : (P240a) Bu 'İẓārī zemānede nev-peydā ve nev-hevesleruñ ḳābillerinden ve ḳavābil-i rūzgāruñ kāmillerindendür. Adı Meḥemmeddür. Edirnelidür. Ṭab'ı rūşen ve ẕihni celīdür. Zemān-ı evvelde güzel idi Kendinüñ degül 'uşşāḳ-ı medḥ-i pīşenüñ eş'ārında bile meẕkūr olan ruḫsārı idi añā bināen ṭūṭī-i şīrīn-güftāruñ maḫlaṣı 'İẓārī idi. Ḥaḳḳu'l-inṣāf edāsı selīs ü ṣāf ve ṭab'ı ebkār-ı ma'ānī-peydāsında ḫayāl-engīz ve mū-şikāfdur (F231b). Merātib ü menāzil-i şu'arāda mihrāsā derece-i 'ulyā ve naḫl-i belāġatden söz mīvesin ḳoparmada yed-i ṭūlāsı vardur ve bu maḳāl-i ṣāḥibü'l-memālik ṡübūtına ẕikr olan maḳṭa'-ı pūr-ḫayāl şāhid-i ḥāldür ki ẕikr olınur.

Maḳṭa' : 'İẓārī bāġ-ı naẓmuñ şā'iri çoḳ ser-firāz ammā
Ḳoparmaḳdur hüner söz mīvesin naḫl-i belāġatden

Āḫirü'l-emr sābıḳān Anaṭolı ḳāżī-'askeri olan Ḥasan Begden mülāzım olup ṭarīḳ-i tedrīse 'āzim oldı.

Şi'r-i ū : Nihālden ayırup ġoncesin gülistānuñ
Ḳoparma yüregini 'andelīb-i nālānuñ

Ṭarīḳ-i 'ilmde intihā-yı ḥareketinde Mekke ü Mıṣr ḳażāsından müteḳā'id Monlā 'Arabzāde 'Abdü'l-bāḳi-i merḥūma intisāb eylemişdi ve her gūne fażldan kendiye fetḥ-i tāb eylemişdi. Ḥakkü'l-inṣāf ḫayāl-engīz ü mū-şikāf şā'irdür.

Şi'r-i ū : Dik gelmek istedi ḳadd-i bālā-yı dil-bere
(A232b) Ṭūbāyı dikdiler dipesi üstine yire

Velehū : Lebūñi öpdügini bezmde sāķī mey-i nāb
Ķoydılar gūşına görürse n'ola cām-ı şarāb

Velehū : Girmedi silsile-i ʻışķa çū dürr-i şehvār
Depesini delerek ķatdı ķatara anı yār

Velehū : Sīneñe degmeye cānlar virürüz ey meh-rū
Sen de inṣāf ide degmez mi elin gögsine ķo

Velehū : Yanuña alup raķībi eyledüñ geşt-i çemen
Yanuña ķalur mı ey serv-i sehi seyr eyle sen

Bu maṭlaʻ-ı pür-ḥālet ü keyfiyet şarāba yasaġ olduġı ḥāletde dimişdür.

Maṭlaʻ-ı ū : Meyḫāneler yıķıldı vü bitdi şarāb işi
Düşür sımāṭ ʻişreti oldı ḫūşyāb işi

Ḥasan Begüñ şehzāde müderrisi olduġına tārīḫ dimişdür.

Tārīḫ : Nāķış ola aʻdā vü mużāʻaf ola devlet

Yaʻni *aʻdā* lafẓı nāķış olup āḫir ḥarfi ki elifdür maḥsūb olmazsa ve lafẓ-ı devlet mużāʻaf olup yaʻni iki kerre maḥsūb olursa maķṣūd ḥāṣıl olur ve tārīḫ kāmil olur.

ʻÖẒRĪ : Muķaddemā meẕkūr olan ʻIẕārīnüñ ki Ķaraca Ḥasan oġlıdur birāderidür (B173a). Ġāyetle leng ü aķṣar süre oķıyınca yayan yürümege ķādir degül bī-direng imiş. Şiʻr oķı diseler ḫāṭıRūmda yoķ dise yārān ʻöẕr-i lengi ķoya dirler imiş. Şiʻrde aña az kimse hem-pā olurdı ve feṣāḥatde ancaķ aña Niẓāmü'd-dīn aʻrec hem-tā olurdı. Ṣoñra ķāḍī oldı ammā reh-i istiķāmetde ayaġın düz başmayup rācil degül imiş ķanķı cānibe rüşvet aġsa ol ṭarafa māyil degül imiş. Mīrüm Çelebi-i merḥūma ķarābet taķarrübüyle ʻilm-i nücūma müşteġıl belki ol fende bir üstād-ı müstaķıl imiş. Vetd-mā'il āfil ū (F232a) zāfil ṣāʻid ū hābıṭ menḥūs u mesʻūd hilāc ū mevlūd (P240b) bilmekde māhir ve bir yıl pādişāha taķvīm virmege ķādir imiş. Varna ķāḍīsı iken Rodos seferinde İstanbula varduķda ber-mūcib-āyīn ķavīm-i ķadīm pādişāha ṣunar bir taķvīm içinde ķalʻa

feth olur ammā zemān-ı feth inżimām-ı şühūr ve a'vām-ı iktiżā ider dir kalb-i pādişāhī münkesir olup ṣāḥib-takvīm kimse gelüp ḥāżır olsun yazduğı aḥkāma cevābın virsün ve illā cezāsın bulsın buyururlar. Da'vet olındukda kendi ṭāli'ine remel idüp ḫācedāşı ve fenn-i nücūmda pādāşı olan remmāl Muṣṭafāya varup 'arż eyledi. Kendi vü remmāl Muṣṭafā ittifāk idüp ol seferde mevtin taṣrīḥ iderler ve ḫusūf-ı kamer vākı' olduğı gice fevt olacağın taḥkīk ü taṣḥīḥ iderler. Fi'l-ḥakīka ol 'aṣrda fevti öyle olup ol aḫşām ay ṭutıldı kendi yatsudan ṣoñra intikāl idüp ṣabāḥ şühedā-yı Rodosla medfūn ve genc-i nihān gibi maḥzūn olur.

(S118a) *Maṭla'* : 'Ankebūt-ı cāna dūd-ı nāle oldı pīrehen
(A233a) Yirde gökde yiri yok miskine ancakdur kefen

Velehū : Deşt-i ġam-peyki geçenmiş niçe yıllar Mecnūn
Hey diriġā yalıñuz buldı deli meydānı

'ARŞĪ : Mevlidi Rūmilinde Yeñipazār ḫāki idi. Adı Maḥmūd maḫlaṣı Çākī idi. Ḫoş-ḫān u laṭīf-elḥān ṭarīk-i 'ilmde iştihārı ve her fennüñ muṭāla'asına iktidārı var idi. Ḥakīre āmed şodı ve ekşer-i zemānda tereddüdi var idi. Ba'żı ġazelleri ki taṣḥīḥ olınurdı Çākī maḫlaṣ mezkūr oldukça takbīḥ olınurdı. Āḫir maḫlaṣın 'Arşī itmege rāżı oldı ṭa'n-ı yārāndan maḫlaṣ buldı ve bu beyti didi.

Beyt : غلغل شعر من بعرش رسيد
زين سبب شد تخلص عرشى

Tārīḫde ḥak budur ki yed-i beyżāsı var idi bir beytden yā bir mıṣra'dan bir iki vechile tārīḫ çıkarmak evvel Emrī īcādıdur ve bu ṣan'atuñ ẓuhūrına ol bādīdür. Muṣṭafā Çelebi ki mezkūr olsa gerekdür anuñ vāridātı (B173b) (P241a) olduğına dimişdür ki

Tārīḫ : Devlet nāmıyle oldı vāridātı Muṣṭafā

Ḥurūf-ı menkūṭası cem' olıcak başka tārīḫ ve ġayr-ı menkūṭası cem' olıcak müstakıl tārīḫ (F232b) olur. Ammā 'Arşī peyrevlerinüñ üstādıdur. Bu güne tārīḫ dimegi fenn idinüp terakkī itdürüp dört vech ile belki sekiz vech ile tārīḫ istīnāt olınur beytler dimişdür. Muṣṭafā Paşanuñ beglerbegi olduğına tārīḫ dimişdür.

Tārīḫ : Ḳılıcuñ gibi cevherdār u ṣāfī u muraṣṣa‘dur
Bu tārīḫ ile fetḥ itsem ‘aceb mi mülk-i ‘irfānı

Hemān ḥaḳḳā ki hep ‘ālemde şevket saña lāyıḳdur
Şehā elḥamdüllāh Rūmuñ olduñ mīr-i mīrānı

Ramażān Çelebizāde nişāncı olduğına bu tārīḫi dimişdür ki sekiz vech ile.

Tārīḫ : Geh aṣḥāb-ı ṣafā cem‘ oldı gāhī ehl-i gevherler
Bu tārīḫ oldı çünki ittifāḳı cümleye mülhem

Umūr-ı şer‘ī vü ḳānūnı cāmi‘ ḥākim-i küldür
Nişānı oldı ẕāt-ı pāk ile bir fā'iḳ-i ‘ālem

Ve daḫı bir kimesnenüñ evlendügine dimişdür.

Tārīḫ : Gāh aṣḥāb-ı ṣafā cem‘ oldı geh ehl-i güher
Ḳıldılar tārīḫ-i sūruñ cem‘ olup āḫir beyān

Virdi a‘lā söz ile İslāma ḥaḳḳā revnāḳı
Ṣıdḳ ile bir ‘āşıḳ oldı vāṣıl-ı ma‘şūḳ-ı cān

Ehl-i ṣafādan murād bī-noḳṭa ve ehl-i güherden maḳṣūd bā-noḳṭa ḥarfleridür. İstanbul ḳāḍīsı merḥūm Mi‘mārzāde de dānişmend iken maṭ‘ūnen İstanbulda şehīd oldı nāmı vü maḫlaṣı gidüp nā-bedīd oldı.

Maṭla‘-ı ū : Bize gerçi ki dik geldi firāzı kūy-ı cānānuñ
Anuñ üstine yol sürdük biz alçaḳdan gelüp anuñ

‘ARŞĪ-İ ṢĀNĪ : Tirevīdür. Sābıḳā (A233b) dānişmend idi. Ḥālā mevlevīdür. Ma‘mūre-i Mora şehrlerinüñ gāh birinde gāh birinde olur ḫoşça edālara mālikdür.

Maṭla‘ : Mest-i ‘ışḳuñdur düşer ṭurmaz yoluñda sāḳiyā
Ḫākden ref‘ eylesüñ düşdükçe üftāduñ n'ola

Velehū : Didüm ki elüñ ṣun süreyüm yüzümi bir dem
Ol ġonce-dehān geldi didi öpmege virmem

Velehū : Sīm ü zerle eyle bir maḥbūb-ı ra'nā ẕevḳını
İtmek isterseñ eger ey ḫāce dünyā ẕevḳını

'AZMĪ : Muṣṭafā nām Sürmeli Ḳadın dimekle ma'rūf bir serv-i sīm-endām idi. Mevlidi Piriştinedür. Nuḥī vü Levḥīnüñ birāderidür ki ikisi bile yirlü yirinde mesṭūr olmışdur. Nūḥī dīvān kātibi ve bu şākirdi idi. Şehzāde Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm Maġnisaya sancaġa çıḳduḳda Nūḥī re'isü'l-küttāb ve 'Azmī kātib-i maṭbaḫ oldı çünki şehzādenüñ kemāli zevāle irdi ḳulları İstanbula geldi (P241b) 'Azmīnüñ ol vaḳt çehresi aḳ u berrāḳ egninde siyāh cāme ve başında siyāh ḳuşaḳ gūyā ṭal'atı (F233a) ḫuṣūfdan müncilā olmış māh-ı dü-hefte yāḫūd siyāh ġılāfla billūr āyīne-i nühüfte yāḫūd gicile açılmış gül-i sefīd nā-şüküfte kendi ḳaralarla ẓulmātda āb-ı ḥayvān yāḫūd şeb-i tār içinde şem'-i fürūzān yā siyāh ḳın içinde tīġ-i dıraḫşān idi ki ḫaṭīb ḳılıcı gibi yalabır görenüñ cānı māhī-i ṭabīde gibi ṭalabır idi. Kātib yazmaḳ münāsib iken yañuldılar yazdılar bölüge yazdılar. Ba'dehū dimāġ-ı cānına būy-ı üns vāṣıl oldı (B174a) birḳaç aḳçe teḳā'üd aḳçesiyle ḳanā'at eyledi. Güzīn-i 'ālem-i vezāret nigīn-i Ḫātem-i ṣadāret Muṣṭafā Paşa ki evvelā nesebde nebīre-i Seyfu'llāh ve sülāle-i memdūḥ-ı Żayfu'llāhdur ya'ni (S118b) ferzend-i ḫalefterīn قاتل اناالبطل الصنديد aḫter-i çarḫ-ı berīn Ḫālid ibn-i Velīddür. Menāḳıb-ı ẕātı mekārim-i aḫlāḳuñ mażmūnı meḥāsin-i ṣıfātı nu'ūt-ı celīlenüñ me'āl-nümūnı evvelā şecā'atde tekāpūy-ı raḫşından zerde-i rūz her seḥer şafaḳdan ḳanlar ḳaşanur ve seḫāvetde gencīneler külünk-beẕli ḥayāsetden yirden yire geçüp ṭılsımlardan yılanlar ḳuşanur 'aks-i senābik mevā gibi ṣaded-i semā-yı ġazāda ġırre-i ġarrā ile ṭabaḳü'n-na'l ve (A234a) her vādi-i seylāb-ı ḫūn küşte-i tīġ-i ḳahrından kān-ı la'l-i gürz ü küpāl saṭvātı ṣadmātından feleklerüñ başı döner. Cism-i 'adedde tīr-i sipāh pür degüldür belki zāġ-ı eceldür ki henüz tīri ṭoḳınınca leşine ḳuzġunlar ḳonar ḫavfından Rüstemler ġār-ı ḳabrde sinüp yatmışlar ve ervāḥ-ı şühedā-yı aṣḥāb bunuñ devr-i 'adliyle ḥayāt-ı tāze bulup cāna cān ḳatmışlardur. 'Adāletde ḫod 'uşşāḳ-ı telḫ-kāma leb-i dil-berden dādın alıvirüp pervānenüñ şem'den bülbülüñ gülden murādın alıvirüp ol şāhbāz-ı ṣaydgāh-ı 'adāletüñ eyyāmında kebk-i şāhinüñ per ü bālin bālīn itmişdür ve pere çerm-i kürkden postın itmişdür. Deryāda neheng-i nehībinden (P242a) ṣuyı ṭalup içer. Ṣaḥrāda ṣular siñe siñe gezer ġazāl-ı naṭ'-ı pelengīne ṣanup sīne-i bebrde

(F23 :b) ḫāb ider. ʿUḳāb-ı ḳalb-i murġı cez̠b içün minḳārın ḳullāb ider ġamze-i nāz göze görinmege ḫavfından küşe-i çeşmden düzdāne naẓar ider. Müje-i ṭannāz āşikāre işlemeyüp göñüllere uġrılayın güẕer eyler buḫār-ı mey başa çıḳduġıçün devrinde dīv ṣanʿat-ı şīşe-i ṣurāḥīde ḥabs-ı Süleymānīdür. Naġme-hevāyī olup ne ḳıldan çalarlarsa aña uyduġı çün ne yirde ve ne gökdedür sergerdānīdür. Semāḥatde ḫod ebr-i şeccāc dest-i dürr-nişārından ḥayā eyler baḥr-i mevvāc reşkinden göm gök dere batar ġonce gül gibi eli açukluġın görüp teng-dil ü dirhem olur. Zülf-i dil-ber būy-ı luṭfından şemme-i ṭavīlī āteş-i ruḫsār üzre pür-pīç ü ḫamdur pençe-i zer-nişānı yanında mihrüñ eli ditrer ol gündüz zer-nişār olursa bu pertev-i iḥsānla nice fuḳarānuñ şebin rūz eyler. Şāhlaruñ levendi ve levendlerüñ şāh-ı mānendidür.

Beyt : Şāhluḳ dervişlük esrārınuñ āgāhıdur
Şāhlar dervīş ü dervīş diller şāhıdur

Hemān ʿaybı budur ki zemāna tābiʿ olmayup ḥarīf-i ehl-i şān ve mürebbi-i ehl-i ʿirfāndur. Maʿrifetüñ vü ehlinüñ ḳadr-şināsı ve merdüm-i merdümzādelerüñ nevāzında pür-sipāsıdur. ʿAzmī ölince anuñ sāye-i devletinde istirāḥat ve ʿāḳıbet anuñ ẓıll-ı ḥimāyetinde rıḥlet eyledi.

Şiʿr-i ū : Sūz-ı dildendür nigārā tende dāġ-efrūḫte
(B174b) Dāġ ile bir tekyedür sīnem çerāġ-efrūḫte

Dün gice tā ki tecelli eyledi ol āfitāb
Pertev-i nūrından oldı deşt ü dāġ efrūḫte

(A234b) *Velehū* : Dil-berüñ sīnede ki şevḳ ile dāġın yaḳasın
Tā ḳıyāmet yine bir ʿışḳ çerāġın yaḳasın

Ey muṣavver ḳadd-i dildārı iderseñ taṣvīr
Ḫāk-rīz eylemege serv budāġın yaḳasın

ʿAZMĪ-İ S̠ĀNĪ : Muḳāṭaʿacılar zümresinüñ yegānesi ve ol fırḳanuñ ferzānesi ḫulḳ u ḫısālle meşhūr ve ṭarīḳinde kemāl ile maḳbūl-ı cumhūr erbāb-ı hünerle elīf kemālden behreverle ḥarīf (P242b) seḫā vü ʿāṭıfeti şöhre-i diyār güzīde-i aʿyān-ı uli'l-ebṣār Pīr Aḥmed Çelebi ki āḳıbet diyār-ı Baġdāda

defterdār-ı māl olmışdı ve ḳapu defterdārlıġına isti'dādla istikmāl bulmışdı anuñ ferzend-i ḫayrü'l-ḫalefidür. Nāmı Pīr Meḥemmed Çelebidür. Cāmi'-i feṣā'il fıṭrı ve şemā'il kesbidür. Babası merḥūm şānında ḳabiliyyet ve irtiḳā-yı me'āric-i 'āliyeyye muḫaliyyet (F234a) müşāhede itdükde efāżıl-ı enāmdan ve emāṣil-i 'ulemā-yı a'lāmdan taḥṣīl-i 'avārif ve tekmīl-i ma'ārif itdirüp (S119a) tehẕīb-i nefes-i nāṭıḳa ve tertīb-i feżā'il-i lāyıḳa idüp mevālī ḥużūrında ṭarīḳın nihāyete irişdirüp cāmi'-i 'ilm-i daḳīḳ ü celī 'alāü'l-'ilmü ve'd-dīn 'Ali Çelebi Efendinüñ i'ādesinden mülāzım olup ṭarīḳ-i dırāsete 'āzim oldı. Ḥālā elli aḳçe ile Sinān Paşa medresesinde müderrisdür. 'İlm ile müste'nis ve ehl-i ma'ārifle mūnisdür. Eḥād-ı fużelā ve efrād-ı 'ulemādandur. Gāhī teşḫīẕ-i ḫāṭır içün şi're daḫı meşġūldur ve inşāya daḫi meylleri ba'ż-ı evḳātları ki ifāde vü ifāżadan ziyāde ola. İnşā tertībinde mebẕūldur. Aḫlāḳdan Enīsü'l-'ārifīn nām kitābları ve niçe risāleleri vardur ki 'ınde'l-büleġā maḳbūldur.

Şi'r-i ū : Ḫalīlüm sūz-ı 'ışḳı āteş-i 'ışḳa düşenden ṣor
(P243a) Bir oddan pīrehendür anı başından geçenden ṣor

Velehū : Rāḥatum peykān-ı tīrüñ olalı ḫāṭır-nişān
Kim dimişler راحت الانسان فى حفظ اللسان

Ġazel : Tīr-i müjen ki her biri cāna deger geçer
(F234b) Nāz-ı kilk ile sürmeyi gözden siler geçer

Ḳılsa 'aceb mi dīdeden ü sīneden güẕer
Murġ-ı ḫayāl-i yār niçe baḥr ü ber geçer

Ruḫsār-ı yāre beñzer imiş diyü gülleri
Gülzāra uġraduḳça ṣabā örseler geçer

Dikdi 'aṣāyı ḳalb-i 'adūya sinān-ı āh
Bir ṣaff-şiken durur ki alaylar söker geçer

(A235a) Tīr-i cefāsı şöyle gelür baña 'Azmiyā
Na'l-i hilāli şīşesi çarḫı deler geçer

Velehū : Şevḳ-i zencīr-i cünūn urdı bu ben maḫzūne
Reh-i ʿışḳ içre çıḳar silsilemüz Mecnūne

Velehū : Ḳısmet idecek ʿaḳl u dil ü cānumı ḫūbān
Dil düşti seng-i pāyına ey serv-i ḫırāmān

Velehū : Hīç mümkin mi durur beñzeye ey sīm-beden
Öykünür gerçi güneş yüzüñe mehmā emken

Velehū : Ṭolmadın peymānesi dehrüñ mey-i gülgūn ile
Paslanurdı ḫançerüñ cānā dili pür ḫūn ile

Maṭlaʿ-ı ʿAzmī Çelebi : Ṭolanurmış işitdüm gicelerle kūy-ı cānānı
Ṣaḳınsun tutulur bir şeb görürsüñ māh-ı tābānı

Velehū : Yürek oynamamaġa ʿarż-ı cemāl eylese yār
Gele inṣāf it elüñ gögsüne ḳo

Velehū : Ġam degül cevrinden nā-tüvān olmaḳ baña
Nā-tüvān olmış diyū cevr budur belā

Velehū : Göge savursalar eger külimüz
Ḥażret-i Ḥaḳḳadur tevekkülümüz

Velehū : Rūzgār itdi ḳapuñdan ten-i ḫākümizi dūr
Saʿyimüz oldı işigüñde hebā-yı menşūr

ʿAZĪZĪ : Maḫrūse-i İstanbuldan nāmı Meḥemmeddür. Yidiḳullenüñ merd-i ḥiṣārıdur gūyā Yidiḳulle mevcle kenāre çıḳmış bir ṣadefdür içinde ol dürr-i şehvāridür. Egerçi ḥırfetde mücelliddür ammā ṣanʿat-ı şiʿrde ġāyet müceddiddür vāḳıʿā mıṣr-ı naẓmüñ ʿAzīzidür anuñçün maḫlaṣı daḫı ʿAzīzīdür. Bi-ʿayb-ı Ḫudā zenbāzdur bikr maʿnālara dest urur düşīze vü pākize ḫayāller ḳullanur ol sebebden aḳrānından mümtāzdur. Zenler ḥaḳḳında şehr-engīzi vardur şāʿir şuʿarānuñ ferzend-i ṭabʿ-ı yirine bunuñ da ḳızı vardur.

Eş'ār-ı ū : Bu şeb sūz-ı derūnumla çerāġ-ı māhı yandurdum
Seḥer āh u figānumla uyurdı mihr uyandurdum

Velehū : Hilāl ebrūsı rūy-ı mehveş üzre
Yazılmış ḥarf-i meddür āteş üzre

Şehr-engīz-i ū : Müzeyyen Ḳızı Mihmān : Biri daḫı Müzeyyen ḳızı Mihmān
(P243b) (F235a) Fedā olsun yolına baş ile cān

İder ġam-ḫānesin rūşen çü kevkeb
Uma bir gice mihmān olsa bir şeb

Anuñ vaṣlı baña gerçi muḥaldür
Ḳonuḳ umduġını yimez meŝeldür

Şaçlı Zemān : Biri maḥbūbenüñ Şaçlı Zemāndur
Ḳatı çoḳ başlu fettān-ı cihāndur

(A235b) Zemāne gibi cevvār u sitemkār
Şaçınuñ şaġışı 'āşıḳları var

Alur dil kişverinden zülfi bacı
Beni başdan çıḳardı eñse şaçı

Penbe 'Aynī : Birisi Penbe 'Aynī bir semenber
Teni mānend-i penbe nāzik ü ter

Boyı cān bāġınuñ tāze nihāli
Dehānı çeşme-i āb-ı zülāli

Baña yār ol didüm didi o dildār
Od ile penbenüñ ne oyını var

Ḳız 'Āyişe : Biri Ḳız 'Āyişe bir ḫūb u ra'nā
'Iẕār u ḥüsn ile mānend-i 'Azrā

Cihāna māder-i çarḫ-ı pür-aḫter
Getürmedi bir anuñ gibi duḫter

Utanmayup ḳulı olsam ben anuñ
Ki olmaz oğlı ḳızı utananuñ

Cennet : Birinüñ nāmı Cennet la'li Kevs̱er
Ḫudā itsün anı baña müyesser

N'ola beñzetsem anı ḥūr-ı 'ayna
Cemāli ṭa'n ider ḫuld-ı berīne

Kimüñle ḥaşr olursa ol ḳıyāmet
Cihān içinde oldur ehl-i cennet

Ṭavuḳçı ḳızı 'Āyişe : Biri Ṭavuḳçızāde 'Āyişe nām
Anuñ ālūftesidür ḫāṣılı 'ām

Odur bāġ-ı cināna ḳumrı-ı cān
Ki ḫalḫāl olmış aña ṭavḳ-ı gerdān

Nice sevmeyeyin ol şīvekārı
Teni aḳ paḳçadur yumurdavārī

Elleri güzel Cemīle : Birisi Elleri Güzel Cemīle
Ki beñzer ḥüsn ile ḥūr-ı cemīle

Nice irsün meh anuñ pāyesine
Ki şu ḳoymaġa degmez ayasına

Beni yād idūp eyler illeri yād
Elinden ol nigāruñ dād-ı feryād

(A236a) Cihān-bānū : Cihān dirler biri bir meh-likādur
Cihān gibi vefāsuz dil-rübādur

Egerçi kim vefā gelmez cihāndan
Velī geçmez göñül ol yār-ı cāndan

Benümle tek anuñ başı ḫoş olsun
Cihān bayın ṭalaḳ benden boş olsun

La'l-pāre : Birisinüñ de nāmı La'l-pāre
Ḳatı göñüllüdür çün seng-i ḫāre

Dehānı ḥoḳḳa-i yāḳūt-ı aḥmer
(F235b) Leṭāfetde dişidür sözi gevher

N'ola cāndan olursam mübtelāsı
Ki la'li götürür mercān du'āsı

Rabī'a Bānū : Rabī'adur birisi bir büt-i Çīn
Laḳab olmışdur aña aḳ gügercin

Yüzinden naḳş ider bedr-i temām
Hevāsında uçar gök bir ḫamāme

Eger cānum dilerse ḳut idinmek
İdinsün ġayrıye çift olmasun tek

Aḳ 'Ālem : Birisinüñ de nāmı Aḳ 'Ālem
Ḳaraḳulluḳçısıdur māh-ı 'ālem

'Aceb mi ḥüsn ile olursa meşhūr
Bir aḳ güldür cihān içinde ol ḥūr

Şu kim ol māhe oldı hem-dem ü yār
Cihān bezminde özge 'ālemi var

Ṭopuḳlı 'Ayişe : Biri Ṭopuḳlı 'Āyişe zemānuñ
Kim oldur şimdi 'ayyāşı zemānuñ

Güzellük bādesin nūş eylemekde
Ayağuñı çeker yoḳdur felekde

Egerçi baḥr-i ḥüsne āşinā çoḳ
Velī anuñ ṭopuğına çıḳar yoḳ

Şi'r-i ū : Ḥayret alur naḫl-i bāğı her ḳaçan kim nāz ile
Dāmenin ol serv-ḳāmet der-miyan eyler yürür

Velehū : Olurdı ẕerre-veş ḳapuñda niçe yıllar üftādeñ
Göreydi māh-rūyuñ bir naẓar mihr-i żiyā-güster

Velehū : İdince bir dür-i yek-dāneyi dilā peydā
Olanca varını yoluñda çalḳaladı deryā

Velehū : Cefā sengiyle cismüñ yir yir itmiş ol peri-peyker
Urulmışsın yine ey 'āşıḳ-ı miḥnetzede beñzer

(B175a) **'ASKERĪ** : Edirnedendür. Evvel dervīş ü ḳalender-kīş olup çoḳ seyāḥat itmişdür. Āḫir erbāb-ı tīmārdan olup ba'dehū manṣıbın ze'āmet itmişdür ve Selānikde iḳāmet itmişdür. Kifāf-ı nefsi emrinde 'ācz müflis ü nā-çīz iken İsḥaḳ Paşa oğlınuñ 'avratın ki Kemāl Çelebi ḳızıdur anı alup ḫayli nuḳūd u ecnāsa ve emlāk u meṭā' ü libāsa mālik oldı ammā kendü fāsıḳ u i'tiḳādı fāsiddür Rāfiżī vü mülhid idi. Ṣoñra ol ḫaṭun sebebi ile Ḥac itdi eski ḥālini terk itmeyüp yine Ḥacca lecc itdi ve 'an ḳarīb ḫāṭun fevt olup meblağ-ı 'aẓīme vāriş oldı henüz taḳsīm esnāsında ecel irüp diyār-ı āḫirete rıḥlet bā'iş oldı. (A236b) (P244a). Şi'ri sāde vü küşādedür.

Şi'r-i ū : Pādişāh-ı dehre baş egmez gedālar var imiş
Mülk-i istiğnāda ḫoş ehl-i fenālar var imiş

Velehū : Vaṣl-ı cānānuñ ne var cān naḳdi olsa ḳıymeti
'Askerī olur bahāda mu'teber kem-yāb olan

(F236a) **'İŞRETĪ** : İstanbul civārında Yeñiḥisārdandur. Adı Muṣṭafādur. Maḫlaṣı gibi ibtidā-yı ḥālden işi 'ıyş u 'işret u ṣafādur. Nefesde ṣıyt u ṣadāsı reşk-i

bülbül-i çemen ve didügi türkiler revnak-i her encümen idi. Dânişmendlügi hâlinde dahı mahsûd-ı akrân ve makbûl-ı ʻulemâ-yı devrândı. Niçe yıl mülâzım-i hidmet-i mevâlî olup mülâzım oldı ve Edirne kurbında Mahmûd Paşa haşş küyına kâdî vü hâkim oldı. Kažâ-yı İlâhî Sulţân Bâyezîd Edirneye geldükde ğazeller ü kaşîdeler şundı şiʻr ü inşâ ve nağme vü nevâ takrîbi ile dâhil-i şohbet olup bezm-i haşşa girdi. Sulţân Bâyezîd Kütahiyyeye gitdükde bile aldı gitti Eskişehr kažâsın alıvirdi. Çün Sulţân Bâyezîd eliyle devletin depdi ţarîk-i râştdan ţarîk-i bağya şapdı. Yanına cemʻ olanlar ele girdiler hem-kâseler tefahhuş olındukda (F236b) şarâb içenler ayağı götürüp ʻİşretî mücerred töhmetle humârın çeküp kabak bunuñ başında ufandı. Balın yiyenler fâriğ-bâl olup belâsın bu çeküp aʻdânuñ etmegi yağa bandı. Hikâyet. Vilâyet-i Anaţolıda Seydi Ğâzi Tekyesi ki bir dâr-ı fısk u đalâl olup her yirden atasın anasın âzâd itmiş baţţallar işden kaçup ışık olmış postuñı boklar abdâllar sâz-ı melâhî gibi dem-sâz çehreleri hilye-i îmân olan lıhyeden ʻâri ve alınlarında olan kara yazular ebrûlarınuñ trâşıyle mütevâri idi. Namâzumız kılınmış ve kefenümiz dikilmiş ilinmişdür diyü bi'l-külliyye biş vakte çâr tekbîr idüp namâza yumazlar ve mü'ezzine kulak kabartmayup imâma uymazlar idi (P244b). Pâdişâhlaruñ sadakâtın ve aşhâb-ı hasenâtuñ hayrâtın yirler birkaç gâv şikem-perver harlar idiler. Sulţânöñi sancağına başka sancak çeküp eţrâfa akın şalarlar tuğ ile nakkâre ile begler alayların görse (A237a) yüf borusın çalarlar idi. Kudumlarından (B175b) küy u kend halkı mütenebbih olsalar Deccâl gibi ardlarına uyarlar buldukları dil-beri şoyarlar (S129b) kendi libâslarına koyarlardı. Dânişmend müderrsîne incinse sipâhi ağasına küsünse yaluñ yüzlüler babalarına kakısa kandasın Seydî Ğâzi ocağı diyü varurlar şoyınurlar kazan kaynadurlar ışıklar anları semâʻ ü şafâ diyü kendi ezgilerine oynadurlar idi. Niçe yıl bu hâlle rûzgâr geçirüp dîne vü müslîmine ʻaduvv ve ʻilme vü ʻulemâya kîne-cû idiler ehl-i şerʻa hod ʻadâvet itmeyince zuʻm-ı fâsidlerince hakla hak olmazlar ve kużâta istihfâf kılmasalar müfredlüğe istihkâk bulmazlardı. Hikmet Allâhuñ ve muʻcize Resûlu'llâhuñdur sırr-ı ʻilm ü rûhâniyyet-i ʻulemâ ve ğayret-i şerʻ ü şeref-i kažâ te'şîr idüp mezkûr ʻİşretî Eskişehr kâdîsı iken ol zâviyeyi teftîş itdi. Habâzetlerinden mâl-ı vakfa ğadr u hıyânetleri ve ol ehl-i cenâbetüñ cinâyetlerinden nice cinâyetler żâhir olup tafşîl-i ahvâl-ı meʻrûż-ı ʻarşa-yı pâdişâh-ı ʻadâlet-me'âl oldukda buyurdılar ki ol mahal mescid ü menâr ve çâygâh-ı ʻilm-i pür-envâr olup ol baţţâl-hâne medrese-i erbâb-ı iştiğâl olup ve abdâluñ ahvâli ʻilme abdâl olana tedrîs ü fetvâ bedʻa (F237a) vü hevâya niʻme'l-bedel ola ve ol bukʻa kesr-i âbın bakiʻe iken menbaʻ-ı tâb-ı ʻilm ü ʻamel ola şafîr ü nefîr refʻ ola. Yirine harîr-i kalem

a'mālinde mis̱li mesṭūr idügi ma'lūm degüldür. Çün bu 'amel-i ḫayre ẓahīrā 'İşretī bā'is olup ve anuñ elinden ḥādis̱ (P245a) olmışdur. 'İşretīye meded-i İlāhī irişüp pādişāhuñ bir ġazeline bu cevābı didükde

Ġazel : Ol elā gözler bizümle mekr ü āl üstindedür
Ġamzeler 'uşşāḳ ile ceng ü cidāl üstindedür

İşigüñde kebkebüñle na'lçeñ şekli şehā
Burc-ı rıf'atde s̱üreyyādur hilāl üstindedür

Eşk-i ḫūnīnüm ḫayāl-i dīde-i nemnākde
Ḳırmızı tāze ḳaranfildür sifāl üstindedür

Cilveler ḳılsa semend-i nāz ile ol şeh-süvār
(A237b) Berg-i güldür fi'l-mes̱el āb-ı zülāl üstindedür

İşte gerden işte şemşīrüñ kefen ber-dūş idüp
'İşretī emr-i şerīfe imtis̱āl üstindedür

Erbābü'd-düvel-i mülhemūn mūcibince pādişāh ḥażretine bu ġazel vāṣıl olduḳda te's̱īr idüp luṭf u 'aṭā buyurdılar ve sevḳ-i ḳażā buyurdılar. Ḥālā İvracede ḳāḍī idi ki muḥarrem sene erba'a ve seb'īn ve tis'ami'ede vefāt itdi.

(B176a) *Şi'r-i ū* : Ṣanma 'ışḳ ehlini mevt ile güẕār eylediler
Hicre ṣabr idemeyüp terk-i diyār eylediler

Terk idüp tāc u ḳabāyı ṣarılup bir kefene
Cāme-i 'āriyeti giymege 'ār eylediler

Arḳası üzre yatup ehl-i ḳubūr itdi ḥużūr
Ġam u miḥnet beni ey 'İşretī zār eylediler

Velehū : Bire ġarrā bire ra'nā bire beg
Yüzi gülden ṣaçı sünbülden yeg

Bilsün eksüklügini māh-ı temām
Şeb-külāhuñı meh-i nev gibi reg

Bu ġazelleri İvraceden gönderdi idi.

Ġazel : Ṣaḥn-ı sīnem ṣafḥa-i ḫam-ḫāne şeklin bağladı
Rūḥ lā-ya'ḳıl yatur mestāne şeklin bağladı

Nuḳl-ı encüm ney şafaḳ zerrīn ṣurāḥī āfitāb
Māh-ı nev bir sīmden peymāne şeklin bağladı

Velehū : Yüzüñ Rūmilleri ḫaṭṭ-ı siyāhuñ Ḳara Boġdandur
Cebīnüñ Aḳşehr zülf-i siyeh-pūşuñ Ḳaramandur

Ḫuten gülzāndur āhū-yı çeşmüñle binā-gūşuñ
Şaçuñ Maġrib diyārıdur leb-i la'lüñ Bedehşāndur

Cemālüñ Ka'bedür sīnem Medīne gözlerüm nūrı
Memālikde ruḫ-ı āluñ diyār-ı Āl-i 'Oṣmāndur

Çerāġ-ı sīm ü zerdür mihr ile meh rūz u şeb-sūzān
Ḳapuñ sulṭān ocaġı ḫalḳ-ı 'ālem aña ḳurbāndur

Berāt-ı ḥüsne ebrūlar iki tuġrā-yı sulṭānı
Dehān-ı dür-feşānı 'İşretī mühr-i Süleymāndur

(F237b) 'IŞḲĪ : Sulṭān Meḥemmed mādiḥlerindendür. Şi'r ile (P245b) şi'ārı ve şöhret-i eş'ārı yoḳdur irāde vü istişhāda ḳābil bir beyti daḫı yoḳdur ammā 'aceb bu ki yevmī yüz akçe şā'ir 'ulūfesine mutaṣarrıf imiş. Sehī Beg ve Monlā Laṭīfīye iḳtidāen īrād olındı.

(S120a) *Maṭla'-ı ū* : Bir gün ṣanemā yüregümi yaram elüñden
Tā kim göresin nice durur yārüm elüñden

'IŞḲĪ : Bu 'Işḳī Aydınlıdur. Mevlidi Tīredür. Selīm Beg oğlı dirler idi. Adı 'Ali Çelebi ve laḳabı Pür-Hüner idi. Ṣāḥib-i ma'ārif-kesīredür. Ḳāżī-'asker

Sinân Çelebiye Şaḥnda mu'îd ba'dehû Çivizâde ḳâżî-'asker iken aña varup mülâzım oldı bir iki yire (A238a) müderris olup andan ṭarîḳ-i 'uzlete 'âzim oldı. İstanbulda Papasoğlı dârü'l-ḥadîşine müderris olup 'abâ giydi ve şemle ṣarındı. Tefsîr ü ḥadîş naḳl idüp çoḳ kimesne andan barındı. Sene şemân ve ḫamsîn ve tis'ami'ede 'ilmi 'ayna ve muṭâla'ayı müşâhedeye tebdîl itdi.

Mıṣra' : Dâr-ı tedrîs-i cinâne gitdi

Maṭla'-ı ū : Tîre çeşmüm aydın itsün ruḫlaruñ ey nûr-ı 'ayn
Ḫâke pertev ṣalsa gelmez zerrece ḫûrşîde şeyn

'IŞḲÎ : İstanbul civârında Yeñiḥiṣârdandur. Adı İlyâsdur. Ḥüsn-i ḫulḳ ve bî-dillük ile maḳbûl-i nâsdur. Yeñiçeri idi ya'ni âteş-i neberdüñ semenderi idi ammâ vezne añsalar ḫâṭırı vezn-i şi're gider ve ṭonanmaya ṭopçı yazsalar bu göñlin sefîne-i ġazel ile yazardı (B176b) yoldâşları ta'lîm-ḫânede idmâna küşiş iderdi bu vaṣf-ı ebrûda ḫayâller bulmağa ṭab'ın âzmâyiş iderdi. Niçe kez fütâda pâdişâh öñinde piyâde sefer idüp *Alaman seferinde öldi* diyü 'ulûfesin kesdirürler dirlüginde üzerine ölüm yelin esdirürler ol daḫı başından börki gidüp ma'zûl börkin giydükde İstanbulda Mü'eyyedzâde Şeyḫ (P246a) Ḫâcı Efendi-i merḥûm zâviyesinde ṣofî olup Ḥâcı Bektâş kisveti yirine Ḥâcı Bayrâm tâcın giydi ve murġzâr-ı tevḥîd şikârına düşüp unutdı ġayrı ṣaydı. Ḥaḳîr ile (F238a) ol zemândan ki sene iḥdâ ve erba'în idi ve faṣlı daḫı faṣl-ı erba'în idi âşinâluḳ ḥâṣıl olmışdur. Yine küttâb zümresine duḫûl itdi. Monlâ İdrîszâde Ebu'l-fażl Çelebi ki defterdâr-ı vaḳt ve bi'ṭ-ṭab' mürebbi-i erbâb-ı fażl u ḳavâbil idi eyüce kitâbetler virüp mer'î vü maḳbûl itdi. Âḫir sâbıḳ-ı sa'âdet-'inân-ı iḫtiyârın şâh-râh-ı selâmete yöneltdi ve bedraḳa-i kevkeb-i za'di ser-i menzil-i sûy-ı sa'âdete iletdi. Bu ḳıṭ'a ile ḥâlin 'arż-ı rikâb-ı pâdişâhi itdi.

Ḳıṭ'a : Pâdişâh-ı cihân-penâhuñ ben
Niçe yıl işüginde çâker idüm

Ḫaste oldum kesildi dirlicügüm
Ṣağ olursam ṣolağ olam dir idüm

Yemez idüm cihân ġamın zîrâ
Pâdişâhuñ 'ulûfesin yir idüm

(A238b) Şāhuñ atı öñince rāh üzre
Her ġazāyı piyāde eyler idüm

(F238b) Ḳal'a ceng olsa añmayup ölümüm
Yanar oda girer semender idüm

Seg be-ṣaḥrā dimezdin evvel çarḫ
İtlerüñle ḳapuñda hem-ser idüm

Şāh-ı 'ālem-penāh ṣaġ olsun
Çākerīyüm ezelde çāker idüm

Şehryāruñ du'ā vü medḥinde
Mīr-i Ḫüsrev gibi süḫanver idüm

Ṭumār-ı 'arż-ı ḥali fitīl-i zaḫm-ı sīne-i ṣad-çāki ve miftāḥ-ı kilīd-i āmāl-i dil-i ġamnākı oldı. Dil-ḫāhından su'āl itdiler çün ẕillet-i 'uzletden leẕẕet almışdı ve sevdā-yı sūd u ziyānı başdan ṣalmışdı. Yetīm gibi bölük hevāsın itmedi لسلامت فى الوحدت ṭarīḳin ḳoyup çengelistān-ı keṣrete gitmedi. Ṣadefāt-ı şāhīden berüce teḳā'üd-i ṣedd-i ramaḳ-ı deryūze itdi. Ḥadd-i ẕātında livā-yı himmet-bülendinüñ yirin evc-i ṭārūm pīrūze itdi. Başīrī-i merḥūmuñ 'ulūfesinden maḥlūl olan on aḳçeyi ta'yīn-i kifāf-ı rūz-merre itdiler vaṣlardan (P246b) ü cā'izelerden in'ām u iḥsānı niçe kerre itdiler. Fi'l-cümle ḥāl-i melāl-i me'lā hücūm-ı ālām-ı gūnā-gūn ve ġuluvv-i ġavġā-yı çarḫ-ı vāzgūnden amān buldı ve kendi ser ü sāmān buldı. Cānib-i Üsküdārda deryā-yı müşrif-i müşerref bir ferruḫ u feraḥ-baḫş kenārda mesken ve şükūfezār-ı cennet-āşa nişīmen ṭutdı ẓurefā-yı erkānuñ (S120b) ṣoḥbetgāhı ve sā'ir yārānuñ melce vü penāhı oldı (B177a). Gāh ekābir bezmiyle reşk-i felek oldı gāh maḥbūblar cem'iyle mecma'-ı cem'-i melek oldı gāh şu'arā müşā'aresiyle güm güm ötdi gāh 'ulemā āvāzı kā'inātı ṭutdı gāh 'ayyāşlar na'rāsı ṣurāḥīler ḳulḳulleri bāġçe bülbüllerinüñ şıḳluġın diñdürdi gāh muṭrībler naġmesi ve sāzlar elḥānı Zühreyi felek bāmından baḳdurdı gāh ṣofīler hūy u hāyı āfitāba dürrā'a vü ṭaylasānın bıraḳdurup semā' itdürdi gāh şaṭranc-bāzlar ve nerrādlar hengāmesi Müşterīnüñ mā-mülkin ṭās-ı felekde nerrād-ı reşke ütdürürdi anda olan 'ıyş u 'işretler ve zevḳ u ṣoḥbetler ġayretinden Zühre sermāyeyi çaldurdı ve ḳamer külçesin ḳadeḥ-i hāleye ḳoydı ḫurşīd cām-ı Cemşīd-i dost-kāmīlerin çeküp (F239a) şu'ā' cür'aların bezme

şaçdı . Keyvān ehl-i bėzme nüḥūseti (A239a) irmesün diyü ṭoḳuzıncı feleke ḳaçdı. Ba'dehū yine ol meskeni tebdīl itdi kevkeb-i ṭab'ı Üsküdār burcından Yeñiḥiṣār evcine taḥvīl itdi. Ḥālā anda küşe-i 'uzletde ve 'ālem-i ferāġatdedür.

Der-şikār : Pārsuñ dendān-ı ḫūn-ālūdını vaḳt-i şikār
Kim ki görürse ṣanur bir iki şaḳḳ olmış enār

Velehū : Yüri hey 'ahde ṭurmaz bir büt-i peymān-şikensin sen
Beni 'ışḳ ile 'ālemlerde rüsvāy eyleyensin sen

Muḫammes : Gāh mir'āt-ı felek rūy-ı sa'ādet gösterür
Geh döner jeng-i melāmetle felāket gösterür
Bir nefesde 'āşıḳa biñ dürlü ḥālet gösterür
Umma ey dil ṣabr ḳıl ummañ melāmet gösterür
Görelüm āyine-i devrān ne ṣūret gösterür

(P247a) N'eyledi devr-i felek āyīne-i İskenderi
Dīve aldurdı Süleymān-ı nebī engüşteri
Cām-ı Cemşīde şikest irgürdi çarḫuñ çenberi
Sāḳiyā devr eylesün bādiyle bir ḳıl sāġarı
Görelüm āyīne-i devrān ne ṣūret gösterür

'AṬĀYĪ : Edirnelidür. Sulṭān Meḥemmed şu'arāsından imiş maḥbūb-ı cevān ve ḳābil-i 'ilm ü 'irfān imiş. Merḥūm Sulṭān Meḥemmed ḳābiliyetine raġbet idüp içeri almaḳ ḳaṣd eyledükde 'Aṭāyī töhmet-i bed-gümāndan ḫavf idüp dirīġ redīf ḳaṣīde diyüp içinde bu beyti derc ider.

Beyt : 'Adline ṣıġınur idi ẓulm-i zemāneden
Şimdi 'Aṭāyīye güci sulṭān ider dirīġ

Sulṭān ferāġat itmiş cevānluġında āḫirete gitmişdür görinürde bundan eyü beyti yoḳdur.

Velehū : Zāhid iḫlāsla gel secde ḳıl işbu ṣaneme
Var riyā ile heves itme ṭavāf-ı ḥareme

AṬĀ-Yİ ÜSKÜBĪ : Şeyḫ Aḥmed Yesevī neslindendür ceddi ʻAcemden gelmişdür kendi Üskübīdür. İsḥāḳ Çelebi ile muʻāşırdur bu daḫı anuñ gibi ʻālemüñ bir şūh-ı şehr-āşūbıdur. Ṭarīḳ-i ʻilmden ferāġat idüp ṭarīḳ-i Naḳşbendiye intimā idüp zānū-yı vaḥdeti dāmen-i ʻuzlete ve sırr-i müşāhedeyi cīb-i mücāhedeye çeküp Üskübde inzivā itdi. Mervīdür ki Monlā ʻArab Vāʻiẓ ki fenn-i vaʻẓda İbn-i Cevrī vü Seʻālibi geçerdi ve belāġatde Aṣmaʻı vü Cāḥız (B177b) Süleymān Mevlidīnüñ baʻż-ı yirine daḫl idüp kendi bir mevlid namm eyler. Egerçi zuʻmınca büleġā-yı ʻAcemi göze göstermez (A239b) belki fuṣeḥā-yı ʻAraba vücūd virmez idi ammā bu yüzden nefsin keẓm eyler ki ʻAṭā-yı merḥūma irsāl idüp (F239b) bizüm bu fende çendān mümāresetimüz ve naẓma münāsebetimüz yoḳdur. Eger beşeriyyet mūcibi ile ḳuṣūr u fütūr var ise tenḳīḥ buyursunlar ıṣlāḥ maḥalline mum yapışdursunlar dir. Risāle ʻAṭāya varduḳda bādi naẓarda naẓmınuñ rekābeti ve tertībinünn seḫāfeti maʻlūm olup cümlesin erimiş muma bandırup yine kendiye gönderür vāʻiẓ-i merḥūm birḳaç gün ʻAṭāyı ikfār u ẓemme ḥaṣr idüp kürsiyi ḳıṣṣa-ḫān meclisine döndirür. Āḫir yine Üskübde müteveffā olmışdur. Merḥūmuñ Tecnīsāt-ı Kātibi ṭarzında (P247b) ol baḥrde tecnīsātı vardur ve Tuḥfetü'l-ʻuşşāḳ nām bir kitābı daḫı vardur.

Şiʻr-i ū : Baġrum firāḳ odıyla yanmış kebāba beñzer
Keyfiyyeti ile şiʻrüm rengīn şarāba beñzer

Bu ḳara ḳara eski göynekler ile sīnem
Yir yir ocāġı ḳalmış şehr-i ḫar āba beñzer

Velehū : Ben ileri çekdüm seni germ olma igende
Ey āhum olursa başuñ eflāke berāber

Rubāʻī : Ḫor baḳma faḳīr ü dervīşe
Ne bilürsin ki şāhzāde ola
Nemed içre mişāl-i āyīne
Ẓihni rūşen ẓamīri sāde ola

(S121a) ʻAṬĀ : Keşfī-i merḥūmuñ oġlı ʻAṭādur. Sene erbaʻīn ve tisʻamiʻeden ol yıla dek İstanbuluñ meşhūr şāhid-i şehr-āşūbı kendi maḥbūb u eṭvār u evżāʻı merġūbı idi el-ḥaḳ ṣunʻ-ı İlāhi ve nusḫa-i cemāl-i insān kemāhī idi. Yalıñuz bir ġarrā ʻıẕārı ve bir al ruḫsārı vardı ki ḥüsn-i Yūsuf ki ḳızılluḳdan ʻibāretdür görse

utanduğından ḳızarup ezilürdi gül-sūrı yüze gelmege ḳādir olmayup bozılurdı ʻaraḳ-nüş olup dirilse her ḳaṭresi tāb-ı ruḫından bir laʻl-i Bedehşānī olurdı ve ʻaks-i ruḫsārı ṭokunduğı seng-rīzeler bir ʻaḳīḳ-i Rümmāni olurdı. Ḥumret ü cenneti ḥüsn-i Yūsufa al geçerdi ve leb-i cān-baḫşı Mesīḥāya nefs oğlı çıḳardı. Ol ʻaṣruñ (A240a) ekābir ü eṣāğırı ʻālimi vü şaʻiri mezkūruñ ʻışḳından dem ururlardı ammā Naḳḳāş ʻAli Beg gibi zūr u zere ḳādir olanlar niʻmet-i vaṣlın başḳa görürlerdi. Ekābir himmeti ile bölüge geçdi baʻż-ı ḫidmetlere daḫı varup māla ḳādir oldı. Ḥayfā ki zemān-ı cevānīde sünbüli güle sāyebān ve ḫātem-i laʻli henüz ḥarīr-i misk içinde nihān olmadan öldi.

Mıṣraʻ : Mīvesi irmedin ḫazān buldı

mā-melekine Ḥasbī vāriş oldı (F240a) çoḳ zemān geçmedin aña (B178a) daḫı mevt ḥādiş oldı birḳaç gün anuñ daḫı vereṣesi firifte olmağa bāʻiṣ oldı.

Şiʻr-i ū : Gelür ḳarşı kilābı varduğumca kūy-ı cānāne
(P248a) Belī ḳarşu çıḳar merdüm olan varduḳça mihmāne

ʻAṬĀ : Bu ʻAṭāya Ḥakīm Sinānoğlı dirler. Babası Edirnelidür. Bir zemān ṭarīḳ-i ʻilmde olup āḫir babası ṭarīḳine sülūk eyledi. Ḥāliyā ẓāhiren Edirne sarāyında ṭabīb-i ṣānīdür ammā ḥaḳīḳatde ḳahve-ḫāne mücāviri olup kendi evinüñ aḥyānen mihmānıdur. Mizācı şöyle żaʻīf olmışdur ki eller barmağla gösterürler hilāl ṣanurlar ḫayāl-miṣāl olduğıçün ḳahve-ḫānelerde aṣılmış fānūs-ı ḫayāl ṣanurlar ḳahve-ḫāneciler anı başlarında götürdükleriçün nāẓırlar bādı naẓarda ḫılāl ṣanurlar. Kendi daḫı şiʻri gibi nāzik ü bārikdür hemān vaṣf-ı raḳībde olan şiʻrleri rekīkdür.

Ġazel : Cām üzre her ḥabāb hevādan ḫaber virür
ʻĀşıḳ vücūdı gibi fenādan ḫaber virür

Ġamzeñ ḫadengi tīr-i belādan nişān virür
Ḳaşuñ kemānı ḳavs-i ḳażādan ḫaber virür

Dil āsitān-ı yāri düşürmez dilinden āh
Bī-mār-ı ʻışḳ dār-ı şifādan ḫaber virür

Biñ cān virür fütāde baña var mıdur dimiş
Bir cān bulınmadı mı ‘Aṭādan ḫaber virür

Velehū : Cenk meydānında her ḳalb-i ‘adūda yir ider
Tīrimüzle ger ağız bir eylese zeh-gīrimüz

‘İLMĪ : Remzī Çelebi-i merḥūmuñ oğlı Meḥemmed Çelebidür. Ṭarafeynden vāriṣ-i fażl-ı fıṭrī vü müktesebīdür. Çün ‘ālim ü ‘āmil Şeyḫ Yāvsī merḥūma nebīredür ol cihetden vāriṣ-i envā‘-ı ‘ulūm ü füḥūm-ı kesīredür ve çün قطب السالكين ومبخى الهالكين (A240b) Mü'eyyedzāde Ḥācı Efendi-i merḥūma ḥafīddür. Lā-cerem ḥā'iz-i kemāl ve ṭārif ü telīddür ve çün Remzī Çelebi gibi şā‘ir-i sāḥire ferzendidür. Lā-büdd sā'ir feżā'ilden ġayrı rütbe-i süḫanveri ve şi‘ār-ı şā‘irīde pāyesi bülenddür. Egerçi ‘ulūm-ı külliye ve fünūn-ı celīliyelerine nisbet anı şi‘riyle tavṣīf āfitābı şi‘r ile ta‘rīfdür ammā çün gāhi من اشبه اباه فما ظلم mūcibince (P248b) şi‘re tenezzül iderler ve azmāyiş-i ṭab‘ idüp gāhi münāsib-i ḥāl ceste-ebyāt (F240b) naẓm idüp ekṣer-i Fārisi dirler. Bu mecmū‘ada ism-i sāmīleri ve nām-ı nāmīleri īrād olındı ve anlaruñ ba‘żı beyti ile bir ḳaṣr-ı belāġat bünyād olındı. Ṣaded-i cem‘-i kitābda Burusada ḳırḳ aḳçe ile Ḫançeriye medresesi ki miyān-ı medārisde mu‘anven ve şā'ir medreselere ta‘nezendür ol medresede müderris idi. Cemī‘-i ḫaṣā'il ḥamīde vü şemā'il-i ‘adīdesi şāyi‘dür çün (B178b)mābeynde ḳarābet-i ekīde vardur ziyāde ta‘rīf ta‘rīf-i şey-i bi-nefsihi rāci‘dür.

Ġazel : هزار طعن رقیبان اکرچه صد المست
توکرزروی وفایك نظر کنی چه مست

مقام میکده ام به زملك اسکندر
سفال باده پیاله لب تو جام جمست

نیافتم ز دهان و میان یار وفا
همیشه کام دل من نهفته در عدمست

Velehū : Terk-i ‘ışḳ-ı yāri dün meẕheb idinmişdüm bugün
Gördügüm gibi yüzin yāruñ yitürdüm meẕhebi

Velehū : Seni bir ḳoçmaḳ içün biñ yaşamaḳdur dir imiş
Dil-i dīvāne cihānda göreyüm çoḳ yaşa sen

'İLMĪ : Bu 'İlmī Ġalaṭada ḫāric-i Sūrda Memi Çelebi dirler emānetden ferāġat iḫtiyār itmiş bir pīrüñ oġlı idi. Adı Yaḥyā idi. Ġāyet beyāżluġından ve leṭāfetinden laḳabı Südli Pirinc idi. Kendi bir bülend-bālā levendāne bī-bāk u bī-pervā maḥbūb-ı şehrārā idi. Bāġçeleri ebrū-yı yār-ı baḥr-i ḥüsne ḥavāle olduġı gibi deryāya müşrif-i müşerref-i (A241a) çāygāhdı. Mecma'-ı şu'arā vü ẓurefā ve ārāmgāh-ı 'uşşāḳ-ı cāngāhdı. Fi'l-cümle muḫtaşırāt-ı 'ulūmdan āzmāyişi var idi. Merḥūm Remzī Çelebi Ġalaṭa ḳāḍīsı iken (P249a) mezbūruñ şānında ḥüsn-i ḳābiliyet fehm idüp maḥkemesine kātib idindi. Hemān ki merḥūmdan ayrıldı sa'ādetden dūr oldı giderek berş ü afyonı ḫalṭ idüp ḳarma bādāmı ḥelvā gibi yir oldı ḫaberi yoḳ ki yidügi zehr-i helāhil ü semm-i ḳātil anı ifnā vü ihlāk itmege ikisi bir oldı ḥelālzāde vü ḥarāmzāde dimedi bulduġıyle başı ḫoş oldı ya'ni gāh mey-āşām ve gāh 'araḳ-nūş oldı. Maḥkeme kitābetinden degül her ser ü kārdan ḳaldı. Berşüñ yübūseti geldükçe tertīb-i dimāġçün şarāb içerdi ḫummār deminde iştihā virsün (F241a) diyü bir iki avuc esrār yiyüp kör bengi olup kendüden geçerdi. Ḥattā Ġalaṭanuñ mu'tekif-ḫāne-i ḫumārı oldı varını ḳadeḥe ḳoyup cür'a gibi dökülüp şüküfe gibi şaçılmaḳdan sāġar gibi eli boş olup āḫir ḳadeḥ-cerrārī oldı. Ṭonanma olup Naḳḳāş Ḥaydar ki mīrī re'islerindendür anuñla ṭonanmaya gitdi eceli anda imiş derdmendüñ ḳovuş evi taḫtası üzerine kürekçiler içinde (B179a) 'ömri āḫir olup işi bitdi.

Li-muḥarririhi : Felek anı 'aceb felāket ile
Baḥr-i miḥnetde fülk-i zillet ile

Ḳaraya atdı zevraḳ-ı 'ömrin
Rūzgāruñ geçürdi şiddet ile

Levize nām bir Freng oġlanına bu türkiyi baġlamışdur. Bir zemānda muġanniler anuñla terāne-gūyān belki çengī 'avratlar bile anuñla naġme-zenāndı.

Murabba' : Ey şaçı kāfir 'ışḳ ehline īmān Levize
V'ey göñül taḫtına biñ 'izz ile sulṭān Levize
Leb-i şīrīni ile 'İsī-i devrān Levize
Levize cān Levize derde dermān Levize

'İLMÎ-İ ŞÂLİŞ : Bu 'İlmî Edirneli ṭâlib-i 'ilmlerdendür. Ṭab'ı fünûn-ı şi'ri yede îcâd u iḫtirâ'a müsâ'iddür bu müdde'âya bu beyteri şâhiddür.

Ġazel : Tîġ-i yâruñ cefâsı bir yüzden
Zaḫm ile mâcerâsı bir yüzden

(A241b) Bir ruḫın öpmege rıżâ virmez
Şimdi ey dil vefâsı bir yüzden

Nice beñzer 'ızâr ki mir'ât
Baḳar anuñ ṣafâsı bir yüzden

(P249b) Gün yüzünüñ şu'âsı yanında
Mâhtâbuñ ḥayâsı bir yüzden

Saña incindi gibi 'İlmî o şâh
Nâmenüñ gör edâsı bir yüzden

Beyt : Ḫaṭ geldi ḫazâna varıyor bâġ-ı leṭâfet
Daḫı niçe bir mîve-i luṭf u kerem olmaz

Velehû : Diñlemezler ṭûṭiyi la'lüñ şeker güftârın
Kim baḳar âyîneye 'âlemde rûyuñ var iken

Velehû : Şeb-i târîk-i ġamda bî-ḥużûrûm âh u zârümdan
Fiġân baḫt-ı siyâhumdan şikâyet rûzgârümdan

'ULÛMÎ : İstanbuldan ḳuloġullarından yeñiçeri ṭâ'ifesinüñ 'ilm ü ma'rifete meşġûllerindendür. Eṣnâ-yı cinsi torba ṭaşurdı bu mektebe etmek taşımaġa mübâşir idi anlar ḳapuya çıḳmaḳ isterdi bu kitâbda faṣldan bâba çıḳmaḳ isterdi anlar buçuḳ hevâsında idi bu *ḳandasın yârim* diyü dil-ber sevdâsında idi. Anlar ḳartal yüki ṭaḳınurdı bu sevdâ-yı zülf-i dil-berden dûd-ı âhı (F241b) başında eksik olmaḳdan ṣaḳınurdı. Anlar burmalı nacaḳ ṣoḳınurdı bunuñ belinde devâtı olmasa göñline ṭoḳınurdı anlar oḳ meydânında oḳ atardı bu kemân ebrûlar vaṣfında ḫayâller bulmaġla niçe şâ'irüñ yayı yaşardı. Ḥâlâ terk-i ümîd-i bölük itmişdür 'izzet-i dünyâ vü âḫiret içün taḥṣîl-i 'ilme sülûk itmişdür.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Şi'r-i ū : Besdür bize ġubār-ı rehüñ kuḥl-ı çeşm-i cān
Ṣoḳsun gözine sürmesini ehl-i Iṣfahān

Velehū : Aġzı miṣāl-i ġonçe daḫı görmedüm diyü
Gül muṣḥafını açdı yemīn eyledi şimāl

Velehū : Cilā vir çeşm-i cāna ḫāk-pāy-ı dil-rübā ile
Ṣaḳın keḥḥāller gözüñ bozarlar tūtiyā ile

(P250a) 'ULVĪ : Bu 'Ulvī Yeganoġlı dimekle ma'rufdur. Bursalıdur. Ma'rifet ü faẓl ile mevṣūfdur. Ṭarīḳ-i 'ilmden feraġat idüp (S122a) ve tedrīsden 'uzlet idüp ṭarīḳ-i Naḳşbendi ṭarīḳine nisbet idüp Burusada teḳā'üd idüp evḳātın Monlā Ayas oġlı ve sā'ir 'ulemā vü meşāyiḫle 'ilm-i nāfi' ü 'ilm-i ṣāliḥa ṣarf-ı eyyam u sā'at eylemişdür. Ġazelleri tekellüf ü taṣannu'dan (A242a) 'ārīdür bī-riyā-günedür taṣavvufdan nümūnedür. Aḥvāl-i 'ālemde bu ḳıṭ'a-i naṣīḥat-āmīz anuñdur.

Ḳıṭ'a : Dār-ı dünyā-yı denīnüñ kim cefā bünyānıdur
Miḥnet ü derd ü belā vü ġam çehār erkānıdur

Devlete irdüm diyen dünyāda ẕillet ehlidür
Ḫāce süd itdüm diyü zu'm itdügi ḫüsrānıdur

Rubḳa-i ruḳiyye-i dünyādan it nefsüñ ḫalāṣ
Bende-i faḳr ol ki faḳr ehli cihān sulṭānıdur

Nān-ı ḫuşkı sofra-i dervīşi taḥḳīr itme kim
Her gice ol sofranuñ kerrūbīler mihmānıdur

Devlet-i faḳra irişmez ḳaldı maḥrūm-ı ebed
Cāme-i şībiyle faḫr itmek anuñ kim şānıdur

Cāme zer-beft olduġı setr ide ṣanur 'abesi
Ol ki ḫalḳ içre libās-ı ma'rifet 'uryānıdur

Şol vaşaḳ kürkin giyüp ʿālemde muṣliḥ dirilen
Nice muṣliḥ her biri kūh-ı sitem ḳaplanıdur

(B179b) Ḳāḍī-ı şehr āsitīninden çıḳan vaḳt-i ḳażā
Fıḳh kitābın ṣanmañ ol mekr ü ḥīle destānıdur

Āṣaf-ı devrān geçen şimdi Süleymān devrine
Nāġme-i Dāvūdı ṣanur kim ṭuyūr elḥānıdur

(F242a) Māl-i beytü'l-mālı taḳsīm eylese defterdār
Ḫalḳa minnet eyleyüp eydür ki şāh iḥsānıdur

Şehrüñ ıṣlāḥı neden ola ki her müfsid ki var
Yā efendi muḥżırı yā muḥtesib oġlanıdur

Müftiye ḳavl-i aṣaḥḥ yazsun diyü emr olalı
Ḳonyadan fetvā yazup eydür ki Tātār ḫānıdur

Ṣarf-ı zencānīde ʿācizdür müderris gerçi ki
Kendi zuʿm-ı fāsidince Seyyid-i Cürcānīdür

Kürsi-i vāʿıẓ ki cemʿ olmış ʿavām eṭrāfına
Ṣūretā kürsī vü maʿnīde riyā dükkānıdur

Ḥalḳa ceẕbe gösterüp vecd olduġına şeyḫ-i ḳahr
Ceẕb-i māl itmek diler ḳaṣdı cihān fettānıdur

Zer ḥesāb eyler eṭibbā muttaṣıl itmez ḥesāb
Ḳanḳı gündendür maraż yā ḳanḳı gün buḥrānıdur

Ḫāce-i şehrüñ neden mālı ḥelāl olsun kim
Aṭlas yazdı didügi ḳutni-i Kāşānīdür

Pīr olup kesb-i maʿārifde geçenler müntehī
Mekteb-i üstād-ı ʿışḳuñ ṭıfl-ı ebced-ḫānıdur

Her ne vaż‘ olursa aḥvāl-i cihāna ṣayd olur
Ġālibā devrān dönek āḫirā zemānıdur

‘Uzlet ile ḫalḳ-ı ‘ālemden ki fetret vaḳtidür
Ṭut kenār ey dil ki āşūb u sitem ṭıfyānıdur

‘Ālem-i kevn-i fesādı ḳanda gördi ḥükm ider
Şol müneccim ki yiri dā’im raṣad zindānıdur

‘ULVĪ : Bu ‘Ulvī ‘Ali Çelebidür ki menşe vü mevlidi ve menbit ü muḥtidi İstanbuldur ve kendi ḳuloġullarından ṣāḥib-i ‘aḳl-ı selīm ve mālik-i ṭavr-ı maḳbūldur. Ma‘ārif ü kemālāta küşiş ve ‘ilm ü kitābet ve şi‘r ü inşāda ṭab‘ın azmāyiş ve kendi küşiş idüp enẓār-ı aṣḥāb-ı sa‘ādet ve iltifāt-ı erbāb-ı rıf‘at ile pāye pāye teraḳḳī idüp Rūmilinde teẕkireci olup (P250b) ‘ālī ze‘āmeti ve pāye-i devletde maṣṭabe-i rütbeti vardur. Aḫlāḳı nigūhīde ve eṭvārı pesendīde maḳbūl-ı ‘ālim ü ḥüsn-i ḫulḳla müsellem bir vücūd-ı mevcūddur ḥālā taḥrīr-i vilāyet-i livā-yı Köstendile me’mūr ve ol ḫidmetde āṣār-ı ḥasenesi me‘şūr ve sa‘y-ı meşkūrdur.

Ġazel : Süleymān-ı zemānuñ bende-i fermānıyuz cānā
O şāhuñ ṣıḥḥatinde ‘ālemüñ sulṭānıyuz cānā

Ṭoḳuz ṭolandum eflākı sarāyuñ gibi bir yir yoḳ
Anuñ biz şems-i ḫāver gibi ser-gerdānıyuz cānā

(A242b) Ḥarām olsun añarsam bāde nāmın bezm-i ‘ālemde
Müdām esrār-ı la‘l-ı nābunuñ ḥayrānıyuz cānā

Ḳırıldı bezm-i ‘ışḳuñda egerçi ḳoç yigitler çoḳ
(F242b) Düşerse tīr daḫı ol demlerüñ ḳurbānıyuz cānā

İḳāmet niyyeti yoḳdur dil-i ‘Ulvīde dünyāda
Bir iki gün bu miḥnet-ḫanenüñ mihmānıyuz cānā

Velehū : Dil-i şeydā görür kendin ġam-ı cānāneye lāyıḳ
Ṣanur dīvāne her genci olur vīrāneye lāyıḳ

Velehū : Şerbet-i cānān ile ḳıldı meẕāḳum yār telḫ
'Iyş u nūşum eyledi ol la'l-i şekkerbār telḫ

Velehū : Ġamdan gözüm açılmaz ḫaṭṭ-ı nigāra ḳarşu
'Ādet olurmış uyḫu evvel bahāra ḳarşu

Velehū : Giymesün başına mihr-i felek altun üsküf
Başladı giymege ol dil-ber-i mevzūn üsküf

'ULVĪ : İstanbuldan Derzizāde dimekle ma'rūf ve meşhūrdur. Re'yīnüñ ulu ḳarındaşıdur ki ol daḫı yirinde mesṭūrdur. Bir zemān dehrüñ şehr-āşūbları ve müsteṣnā (B180a) maḥbūbları idi. İkisi bile kesb-i kemāle ve tekmīl-i 'ilm ü efżāle ṭālibler ve ehl-i ma'rifetle muṣāḥiblerdür. 'Ulvī mevāli-i 'iẓām ḫidmetine vardukdan ṣoñra pādişāh-ı dehr Sulṭān Selīm

Mıṣra' : امین دار و داورا حق از جمله بلم

āsitānasine intisāb idüp bölüklerine sülūk itmişdür. Mālik-i mülk-i murād olmaġçün kendin ol şāh-ı bende-nevāze memlūk itmişdür. Tekrār کل شی یرجع الی اصله diyü ṭarīḳ-i 'ilme sülūk itmişdür. Ṣaded-i mülāzemetdedür ṭab'ında leṭāfet ü diḳḳat ve ġazele vü ḳaṣīdeye ḳudret vardur.

(P251a) *Ġazel* : Bir nice 'āşıḳı gördüm der-i cānāna gider
Mūrlardur çekilür taḫt-ı Süleymāne gider

(F243a) 'Azm ider kūyına dil ḫāk-i rehin almaġ içün
Kuḥl içün ḫāceye beñzer ki Sıfāhāna gider

Gitme yabāna disem yār ider baña 'ināḍ
Ne ḳadar pend ider isem aña ya bana gider

Velehū : Ḥayāt-efzā-yı 'ālem rūḥ-baḫş-ı mürde-i ġamsın
Hemān ben ḫastenüñ cānı degülsin cān-ı 'ālemsin

Velehū : Fütāde dil-beri seyr eyledükde alçaḳda
O şeh-süvār didigüm göñüller alçaḳda

Velehū : İşler yüregüm yāreleri bitmez oñulmaz
Ṣabr eyle göñül çāre nedür bitmez iş olmaz

Tārīḫ berāy-ı ḳatl-i Ṭuraḳ : Geçdi dünyādan Ṭuraḳ Beg ḥayf kim
(A243a) Bağrımuz yaḳdı bizüm nār-ı firāḳ

Güş idüp 'Ulvī didi tārīḫini
Eyleye aña Cennātı Ḥaḳ ṭuraḳ

'ALĪ : Vāsi' 'Alisi dimekle ma'rūfdur. Çün mevāli-i 'ıẓāmdan ve e'āli-i kirāmdan olduğı cihetden rütbe-i 'ilmde pāyesi ve mebla'-ı fażīletde vāyesi ma'lūm u mekşūfdur. Mıżmār-ı süḫan-güẕārında 'inān-ı kemiyyet-ḫāme ol semte ğayrı maṣrūf u ma'ṭūfdur. Mevlidi Filibe ve vālidi Ṣāliḥ Çelebi dirler bir ẕī-şān-ı ṣāḥib-ḳadr emīn idi. Aḳrānı içinde yegāne vü güzīn idi. علو الهمة من الايمان mūcibince himmetin bülend ve nihāl-i āmālin nesīm-i sa'y u iḳdāmla berūmend eyledi. Āḫir taḥṣīl-i kütb-i 'ulūmda ṭayy-ı eş'ār ve ser-menzil-i maḳṣud-ı mevleviyete varınca ḳaṭ'-ı esfār eyledi. Ḳāżī-'asker-i 'aṣr ve güzīde-i dehr olan Mevlāna 'Abdü'l-vāsi' Çelebiden mülāzım olup nice medārise ba'dehū Ṣaḥna ba'dehū Edirnede Sulṭān Bāyezīd medresesine müderris olup andan ḳāḍī-ı Burusa oldı. Sene ḫamsīn ve tis'ami'ede eceli irüp tārik-i nu'ma vü be'sā oldı. Merḥūm şeklen kul ve ehl-i fażl içinde fużūl görinürdi ve şi'r ü inşāsı evā'ilde ne yazılur ve ne oḳınurdı ammā Ṣaḥna müderris olduḳdan ṣoñra Monlā Ḥüseyn Vā'iz Kāşifīnüñ Envār-ı Süheylī ki ğayre nisbet mihmān-ı 'azīz ve aña göre ṭufeylīdür (B180b) 'Alī Çelebi-i merḥūm anı terceme idüp

Beyt : Pādişāhum çün hümāyun nāmına oldı temām
(P251b) Hātif-i ğaybī Hümāyūn-nāme virdi aña nām

diyüp Hümāyūn-nāme diyü ad virmişdür ḥaḳḳā budur ki mülk-i inşāda pādişaluḳ idüp temām-ı 'adl u dād virmişdür ammā bir eṣerdür ki eser olmaz (S122b) andan bir ter anuñ gibi bir eṣer bir (F243b) ādeme yeter belki artar. Nāzik ü nağz ser-ā-ser pür-mağz sebük ü şīrīn ve muḫayyel ü rengīn naẓmı çesbān neṣri selis ü revān inşāsı pāk u laṭīf edāsı ẓarīf ü naẓīf. İnşā eṣnāsında cā-be-cā münāsebetle beytler

Mıṣra' : Bāġ-ı cennetde Kevṣere beñzer

Ḥikāyeler arasında cā-be-cā mevẓūn mıṣrā'lar.

Mıṣra' : Saḥn-ı gülşende 'ar'ara beñzer

Yek-dest ü hem-vār perkār u çāşnidārdur. Ḫidmetlerine irdügimüz kefeşlerin (A243b) çevirdügimüz efāżıl-ı 'ulemā ve erbāb-ı şi'r ü inşā ittifaḳ üzre buyurmışlardur ki Rūmda şimdiye dek bunuñ gibi inşā olmamışdur ve cild-i zer-nigār-ı sipihre dest-i ṣun'-ı Kirdgār şemse-i mühr ile turunca idelden ser-rişte-i eşi'āt-ı ḫūrşīdle eczā-yı perişān-ı ṣaḥā'if-i evrāḳ-ı eşcāra intiẓām virelden rūzgār bu deñlü çeşm-i kevākib-i seyyārāt u ṣevābitle bir bunuñ gibi kitāba naẓar şalmamışdur. Bir cüz'i Şīrāze varsa Ḥāfıẓ bu eş'ārı görüp revāḳ-ı rūḥ-ı revānından aña cild iderdi. Münşiyān-ı müteḳaddimīn-i Rūmdan Tācizāde Ca'fer Çelebi ve Lāmi'ī ve sā'ir münşiyātuñ cāmi'i olanlar bir ḥikāyetin işitseler 'ālem-i āḫiretde kendi kitābların cenderelere çekerlerdi ve bi'l-cümle

Beyt : Eṣerdür eṣerdür eṣerdür eṣer
Zehi 'ilm ü 'irfān u fażl u hüner

Egerçi müdevven ġazeli meşhūr degüldür ammā kitābında münāsebetle ẕikr itdügi ebyātından güzīdeleri īrād olındı.

Vaṣf-ı Edirne : Esdi cān bāġına bād-ı 'ıṭr-sā-yı Edrine
Feyż-i rūḥ itdi feżā-yı cān-fezā-yı Edrine

Def' idüp dilden ġumūm-ı köhneyi 'Īsā gibi
Tāze cān virdi dem-i mu'iz-nümā-yı Edrine

Ġonce gibi tenglükden dirhem olmışken göñül
Gül gibi açdı nesīm-i dil-küşā-yı Edrine

(P252a) Der-bezm : Müheyyā oldı bezm-i Ḫüsrevāne
Çalındı her ṭaraf çeng ü çegāne

Gümiş sāġardan ü zerrīn ḳadeḥden
Simāṭ-ı bezm döndi kehkeşāne

Der-vaṣf-ı ra'd u berḳ : Çāk olurdı sīne-i kuhsār tīġ-i berḳden
Ra'd-veş efġān iderdi ḫāk bīm-i ġarḳdan

Der-şikāyet-i hecr : Dostum bi'llāhi ḥāl-i nā-tüvānum ṣorma hīç
(F244a) Hecr elinden nāle vü āh-ı figānum ṣorma hīç

Vaṣf-ı kūh : Bī-sütūn ile esās-ı üstüvārı tev'emān
Āsumān ile 'uluvv-ı irtifā'ı hem-'inān

Sebzezārından şemer-hā-yı zeberced ber-kenār
Kūhsārın da kemerhā-yı zümürrüd der-miyān

(B181a) (A244a) Cūybārı 'ar'arına şāḫ-ı ṭūbā müntehī
Būstānī nefḫasından bāġ-ı cennet būsitān

Der-bī-ṭāḳatī : Görmesem bir dem seni ġam derdnāk eyler beni
Ġayr ile görsem eger ġayret helāk eyler beni

Bu faḳīr bu ma'nāyı bu yüzden edā itdüm

Li-muḥarririhi : Yalıñuz görsem seni ḥayret helāk eyler beni
Ġayr ile görsem eger ġayret helāk eyler beni

Der-ḫaṭṭ : Gird-i la'l-i dür-feşānında yazılmış sebz-ḫaṭṭ
Ḥālden ol ḫaṭṭ ḥavālisini zeyn itmiş nuḳūṭ

Der-ḫastegī : Tāb-ı teb gül-ruḫları rengini nesrīn eylemiş
Ḫastaluḳ sīmīn tenin ża'fiyle zerrīn eylemiş

Velehū : Ol cerāḥat ki seḥergāh āh-ı maẓlūm eyleye
Ṣanma ki hergiz anı bir tīr mesmūm eyleye

Velehū : Ḳanı ol dem ki viṣāl-i yār ile mesrūr idüm
Ol cemāl u ḥüsne vü ben vaṣlına maġrūr idüm

Velehū : Egerçi zişt-i ser-āġāz u bed-meḫāric idi
Velī uṣūl u edāsı ziyāde ḫāric idi

Velehū : Na'rasın işitse çāk olurdı ra'duñ çehresi
Ḫışm-ı çesmin görse çāk olurdı berḳüñ çehresi

Velehū : Var mı bir ḫāṭır ki ġamdan ḫārḫārı olmaya
Ḳanı bir ruḫ ki ḥavādişden ġubārı olmaya

Rubā'i : Ne ölüm oḳını eyler siper men'
Ne zehr-i dehre eyler ışşı tiryāḳ
Gerekse ḫırmen dehri yile vir
Gerekse külḫen-i devri oda yaḳ

(P252b) 'ALĪ ÇELEBİ EFENDİ : Ḥamīdīdür ve ḳāḍīzādedür. Vaṣf-ı şān-ı 'ālişānı ve na't-ı ẕāt-ı me'ālī-nişānı endāze-i beyān-ı ḫāmeden ve erḳām-ı feżā'il ü (S123a) ma'ārifi fezā-yı nāmeden ziyādedür. Ẕū-fünūndur ki her fende müteferrid dinilse (F244b) revādur ki gūyā ol fenne nisbet yek-fendür ve her güne 'ilmde 'ālim olup 'ilmi 'ayn itdügi beyne'l-'ıyān mu'ayyen ü mu'āyenedür 'ilm-i ḥadīṣde gūyā birāder-i Müslimdür ki 'ālemde müsellem-i her fāżıl u 'ālimdür. Taḳrīr-i uṣūlde Peydūzdan ekmeldür taḥrīr-i fürū'da (A244b) ḫod ḳarındāşı 'Abdu'r-raḥīm bile yanında ḳāḍī-ı Fāżıldan efḍāldür. Ḳırā'atde re'is-i ḳurrā olan ḳurrānuñ kürkin dürer ve Kisāyī nefsin keyyis ṣanurken bunuñ yanında kendin aḥmaḳ görür Ma'ānīde miftāḥ-ı fikr-i Ṣā'ibi fetḥ-i ebvāb-ı bedī' ü beyān ider. Min külli bāb ol ṣadr-ı meclisde iken Ḳaffal Mervezi mānend-i ḳufl ḫāric-i bābda ḥalḳa gibi ṭurur. Pūr-ıżṭırāb-ı ġavrīyātda deryā-yı jerf-i 'irfānda āşnālar ile ġavṣ eylese anlar zebed-i baḥr gibi cefā ve cefā-yı reşk ile hebā olup bu ṣadef gibi dürr-i rāb-ı maḳṣūdı kenār idüp ta'ammuḳ iderdi ve fevriyātda enḥā vü ekfāsıyle baḥr-i fażlda cūş u ḫurūşa gelse anlar ḫas u ḫāşāk gibi kenāra düşüp bunlar mevc-āsā kemend-i himmeti mihr-i sipihr ki monlā-yı dürrā'a-i nūrānī-pūş ve ṭaylesān-ı nīrān-ı ber-dūşdur gerdenine ṣalup (B181b) reşāşāt-ı zülāl-i fażl u efżāliyle debīr-i çarḫ-ı eşīrüñ defter-i 'ilminden ḫuṭūṭ-ı ḫuẓūẓı maḥv idüp cümleden işbāt-ı tefevvuḳ iderdi. Zebān-ı

nāṭıḳa vaṣf-ı manṭıḳında manṭıḳa-i ẕātü'l-burūc gibi iḥāṭa-i dā'ire-i 'ilm iderken medḥinde nıṭaḳ-ı 'acz ile miyān-beste ve 'ilm-i kelāmı mālā-kelām olup dehān-ı dühāt-ı fużelā vaṣfında dem-bestedür ḥikmetde yanında Bū 'Ali dem uramaz ṣarfda felek naḥvın göremez.

Li-muḥarririhi : İtse naḥv içre eger dīvānı
İbn-i Ḥācib olamaz derbānı

Fenn-i tārīḫden itse taḳrīr
Fehm ider ḳulliyetini İbn-i Kes̱īr

'Arūżda Ḫalīl-i 'Arūżī ile (P253a) bir mıṣrā'da muṣāra'a eylese 'ārıżına ḫaclet 'ārıż olup ḥumre vü cināyetle sībeveyn olur. 'Arabiyātda Zemaḫşerī emsālde meydānı meydān-ı mu'arażāya gelmege 'öẕr-i leng ile ḫalāṣ bulur. İnşāsı yanında süḥanān (F245a) çesbān degül eş'ārına Ḥassān bile taḥsin eyler Seḥbān degül. Hey'etde barmağı pergār-ı pür-kārdur. Hendesede naẓarı misbārdur. Ḥesābda 'uḳūd-ı enāmili ḥall-i 'uḳūd-ı müşkilāta kāfidür ve ḫuṭūṭ-ı kef-i desti cüz'ī küsūrda vāfirdür. Çün ol aḥvāl (A245a) ḫāric-i ṣadeddür ve mütecāviz-i dā'ire-i ḥaṣr u 'adeddür ve ma'lūm-ı her 'ahddür ki ikṣārı lā-ṭā'il ve tekrārı taḥṣīl-i ḥāṣıl ḳābilindendür. Çivizāde Efendiden mülāzım olmışlardur evvel Şāma ḥālā Mıṣra vāli vü ḥākim olmışlardur. Ḥattā Çivizāde-i merḥūm şākirdlerinden Şāh Efendi ki maḥallerinde meẕkūr olacaḳdur ve ḥālā Edirne ḳāḍīsıdur anlar ile 'Ali Çelebi ḥaḳḳında *bir gözüm Şāh Çelebi ve bir gözüm 'Ali Çelebidür* dir imiş. Binā'en 'alā ẕālik bu beyti didüm ki

Beyt : Çivizāde ḳalaydı bu zemāna
İki göz ile baḳardı cihāna

Gāhī ber-müceb-i seyr-i fużelā-yı ḳudemā sevād-ı 'ulūm-ı kütüb-i fünūnuñ ma'āni-i ḳudsiyesine iştiğāl ile ارحنى يا بلال muḳtežāsınca 'ālem-i 'uluvva ṭayerān ve revāyiḥ-i rūḥ-ı reyḥān-ı lāhūt-ı gülistānın seyrān eyler. Def'-i melāl ve ref'-i kelāl içün yāḫūd teşḫīẕ-i ḫavāṭır içün كلمينى يا حميرا mūcibince 'ālem-i 'ulūm-ı edebiyeye tenezzül iderler. Gāh inşa vü gāh inşād ve gāh naẓm u gāh neşr gāh ḳaṣīde tetebbu' ve gāh teğazzül iderler. İnşāları inşā'allāhu Te'ālā ثم انشاناخلقاآخر ta'līm-ḫānesinden müstefīż olmışdur bir inşādur ki naẓīrinden aḫbar muḥāldür ve şi'rleri āb-ı rūy-ı baḥr u 'arūż ve giysū-yı şāhid-i

belâġat u berâ'at ve 'ıḳd-ı tahavvür-i nehârir-âşâr ve şâh-ı ṣadr-ı inşirâḥ-ı eş'ârdur. Eş'ârları müdevven ve (B182a) (P253b) ve inşâları fuṣûl-ı ebvâbla bir kitâb-ı müzeyyendür. İnşâları derece-i i'câzda ve medḥinde her vech ile ıṭnâb olınsa henüz ḳadem-i evvel-i âh-ı Îcâzdur. Ḳalemiyye risâleleri ḫod bir maḳâmedür geh Ḥarîrî geh nessâc-ı târ u pûd perniyân-süḫandur. Riştesin görse temîme-i ażad-ı feḫḫâr u bedi'-i Hemedâni Iṭbâkü'ẕ-ẕehebîn varaḳ varaḳ kesüp berbâd-ı damâr u bevâr iderdi. Zemân-ı cevânîde Cerrâhzâde (F245b) dimekle ma'rûf bir dil-ber sevdükde bu maṭla'ı dimişdür ki

Maṭla' : ماعاشقيم آفيت از دست داده ايم
جروح تيغ غمزه جراحزاده ايم

(A245b) Bu ġazeli daḫı sene s̱emân ve sittin ve tis'ami'ede faḳîre ḫaṭlarıyle irsâl buyurmışlardur.

Ġazel : Dürr ü la'lini sirişküm işüginde niçe yıl
Şöyle ḫarc eyledi ki 'âḳıbet oldı sâyil

(S123b) Umarum mûr-ı ġam ḫaṭṭuña ser-menzil ola
Ten-i zâre ölicek ḫâk-ı laḥd ser-menzil

Gül açıldı ṣanemâ açılalum gel çemene
Sen daḫı güller ile bir iki gün gül açıl

Biçeyor dâs-ı felek küşt-i ḥayâtuñ şeb u rûz
Mezra'-ı sebz-i ṭarabdan ne umarsın ḥâṣıl

Yâr bezminde 'Ali ister iseñ ḫâk öpmek
Varıcaḳ meclise cür'a gibi dökül şaçıl

Velehû : Her ne ḥükm itse gözüñ ḳatl-ı dil-i aḥbâbda
Kimse ṭınmaz neylesünler arḳası miḥrâbda

Velehû : Didüñ çün cânuñı aldum gel öp aġzumda bir bâri
Hele bir bûse cânâ dinüñ oldı aġzuñ iḳrârı

Velehū : Āhumla gerçi ṭāķ-ı felek pür-şerāredür
İtmez şeb-i firāķı münevver sitāredür

Velehū : Ḥadd-i rengīn zīr-i zülf ü ḫaṭṭ-ı müşk-efşāndadur
Nitekim dirler ķızıl elmā Frengistāndadur

Velehū : Mülāyemet ķoculurken o şem'a lāzım olur
Nite ki şem'i ķavsüñ ķoynuña mülāyim olur

Velehū : Ṣabra ķādir 'āşıķ ü bī-nāz dil-ber görmedüm
Az 'āşıķ olmadum ben az dil-ber görmedüm

Bu ġazeli daḫı Rüstem Paşa ḥaķķında ḫūbdur.

Şi'r : Bir sa'ādetlü bāba mensūbuz
Der-i devlet-me'āba mensūbuz

Ķatreyüz baḥredür ta'allaķumuz
Ẕerreyüz āfitāba mensūbuz

Diyü ġamdan 'Alī ne ġam bize
Āṣaf-ı Cem-i cenāba mensūbuz

Şākirdlerinden biri Ķaṣīde-i Bürde şerḥ itdükde bu vech ile imżā itmişlerdür.

Ķıṭ'a : هست آب حیات این تصنیف
كه شود زنده زود ل مرده

آخرین شرح برده است ولی
کوی نیکی ز اولین برده

(P254a) Fenn-i mu'ammāda daḫı yed-i 'ulyāları vardur ve didükleri mu'ammālar ser-defter-i esāmi-i mu'ammā-beyan-ı diyārdur.

Der-ism-i Aḥmed : Hecr-i la'lüñle ey dürr-i nā-yāb
Ḫūn-ı dil oldı dāmen-i aḥbāb

'ALĪ : Bu faķīre pederdür. Seyyid Naṭṭa' dimekle ma'rūf Seyyid Meḥemmedüñ oğlı Seyyid Zeyne'l-'ābidīne mezkūr püserdür. Merḥūm ve ecdādı Bağdādīdür. Cedd-i a'lāsınuñ vaṭan-ı mehāciri (B182b) diyār-ı 'Iraķ-ı (A246a) 'Arabuñ ol şehr-i ḫürrem-ābādıdur.

Mıṣra' : Aṣlımuz budur ki gelmiş toḫmımuz Bağdāddan

daḫı öte silsilemüz Meḥemmed 'Aliye çıķar.

Mıṣra' : Ol nebī ile Bū Velīye çıķar

Merḥūm الكاسب حبيب الله mūcibince ṣan'at-ı naṭ'da māhir imiş ol sebeble Seyyid Naṭṭa' laķabı ile müştehir imiş. Burusada medfūn (F246a) olan Emīr Efendi vilāyet-i Rūma teveccüh itdükde Bağdāda uğrayup merḥūmuñ evinde ķonup seyāḥate taḥrīk idüp ol daḫı tābi' olup me'ān Rūma gelürler. Yıldırım pādişāh zemānı imiş maķdemlerin ḫoş görüp Emīr Efendiye kendi ķızın merḥūma vezīri İsḥaķ Paşa ķızın virüp Emīr Efendiye (F246b) 'imāret ü cāmi' binā idüp sādāta nāẓır ve Ebū İsḥāķ dervīşlerine şeyḫ ve ol zāviyeye mütevellī vü mübāşir ider. Tīmūr fetretinde Emīr Efendi vü Monlā Fenārī vü Seyyid Naṭṭā' Tīmūrīlere esīr olurlar egerçi evvel mübtelā-yı bend ü zencīr olurlar. Ba'dehū şeref-i siyādet ve şeref-i 'ilm ḥürmetine ḫalāṣ bulup Seyyid Naṭṭā' Ḥac idüp şehr-i Ṣafad ki Ken'āndur anda düşüp ḫaste ve ṣāḥib-firāş olur ġurbetde naṭṭā'luķ aña sebeb-i ma'āş olur (P254b). Çün sāķi-i devlet salṭanat cāmın Sulṭān Murāda şunar hümā-yı devlet anuñ başına ķonar. Merḥūmı işidüp da'vet ider ol daḫı Rūma 'avdet ider ol zemān Sulṭān Murād Sulṭān Meḥemmedi taṭhīr içün ķaṣd-ı żiyāfet-i sünnet ider ve ol 'ahde dek Rūmda simāṭla yemek çekmek 'ādet degülmiş sinilerle çekerlermiş merḥūm bunı görüp büyük naṭ' u simāṭlar (S124a) işleyüp Sulṭān Murād begenüp ḫayli rağbet ü ri'āyet ider anuñ kenef-i ḥimāyetinde āḫirete rıḥlet ider yirine oğlı Seyyid Zeynel-'abidīn nāẓır-ı sādāt olur Sulṭān Meḥemmedden ve Sulṭān Bāyezīdden iḥsānlar görüp Sulṭān Bāyezīdüñ evā'il-i salṭanatında rıḥlet ider. Faķīrde olan lūknet-i lisān ki (A246b) sebṭ-ı nebī-i 'Arabi İmām Ḥasan raḍıyallāhu 'anhuñ lisānında olup ṭā'ife-i Yehūddan ba'żı ta'rīż idüp Resūlu'llāha ماهذا diyü şorduķlarında هذه رتث ورثه من عمه موسى diyü buyurmışlardur ki cümle kelām cāmi' ü faṣlu'l-ḫıṭāb olan cevāblarındandur ki hem cevāb hem sāyilüñ ta'rīż itdügi nesne ile nebīleri müttesıf olduğın ilmā' ile redd-i ḫıṭābdur bize ol irṣden mevrūṣdur

الرتبه نی اللسان من خواص الاشراف ḫaṣā'isinden mebṣūṣdur.

İrādetu'llāh muḳteżāsı belki ʿādetü'llāh teḳāżāsıyle bizüm nesebimüz de böyledür ki (B183a) baṭn-ı aşırı ẓuhūr ider. Farażā birimüzde olsa oğlında taḫallüf idüp yine anuñ oğlında ṣudūr ider. Seyyid Naṭṭāʿuñ babasında var imiş (F247a) kendide yoġ imiş Zeyne'l-ʿabidīnde var imiş vālidde yoġ idi bende vardur ebā ʿan ced bize mevrūs-ı yādigārdur. Vālid-i vālidi vefātından ṣoñra ʿilme iştiġāl eyler ve Ḳadrī Efendi vü Murtazāzāde vü Nihālī Caʿfer vü Ḳaṣṣābzāde ḳāḍī ile şirket üzre taḥṣīl-i kemāl eyler (P255a) medāris ü mecālisde İlāhī vü melāhīde bile ṣarf-ı māl u menāl ve tażyīʿ-i māh u sāl eyler. Leys Çelebi-i merḥūmdan mülāzım ve ṭarīḳ-i ḳażāya ʿāzim olur. Sulṭān Selīm-i merḥūm hemān ki serīr-i salṭanata cülūs eyler ehl-i ʿilm cinsinden evvel aña ḳażā-yı İnegöli virüp dest-būs eyler. Filibede yüz yitmiş aḳçe ile ḳāḍī iken sene iḥdā ve erbaʿīn ve tisʿami'ede vefāt itdi. Ol taḳrīble ki āl-i Resūldur tārīḫ-i mevti ماتت آل البتول dur. Merḥūm ġāyet eyü Fārisīdān ve muʿammā-küşā idi ve farā'iż ü ḥesābda ve ʿilm-i ṭıbda nabż gibi engüşt-nümā idi fünūn-ı cüz'iyede eli belki żāyiʿ-i ḥarfiyede medḫali var idi. Egerçi müdevven ġazel dimezdi ammā eyü müfredler düşürürdi ki göreni kelām-ı şīrīnine meges gibi üşürürdi.

Naẓm-ı ū : Bī-sütūn işitdi hecrüñde dilüñ feryādını
Derd ile gögsin geçürdi yād idüp Ferhādını

La'l-i dil-ber var iken meyl eylemezdi şekkere
(A247a) Bilse ʿālemde eger ki ṭūṭī ağzı dādını

Velehū : Āh şāhum kim yazarlar her der ü dīvārda
Āhı āhumdur muḥaḳḳaḳ şāhı şāhumdur benüm

Bir birāderimüze tārīḫ-i vilādet *efżāl-i üdebā* ve birine *mefḫar-ı ābā* ve faḳīrüñ vilādetine *feyż-i ilāh* ve bir birāderümize *āl-i ṣafī-i ümmet* ve bir birāderimüzüñ mevtine taʿmiye ile bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : پازد نیای د نی تا که کشیدآن مرحوم
شده تاریخ الی رحمت رب الوهاب

Pāy-ı dünyā ki elif der-keşīde olup eksük olıcaḳ tārīḫ temām olur.

'AMRÎ : 'Abdu'llâh oğlıdur. Müftî olan Monlâ 'Abdü'l-kerîm ḳulıdur. Merḥûm 'Abdü'l-kerîm iki ġulâm-ı ṣaġîr alup birinüñ ismin Zeyd ve birinüñ adın 'Amr virüp oğul idinüp (F247b) ol iki bebegi merdüm-i dîdesi naṣb-ı 'ayn ider Zeydüñ eceli gelüp naḳd-i rûḥı virüp edâ-yı dîn ider cüll ü himmetin ṣırf 'Amra ṣarf ider iżâfet kesb itmek içün cerr-i bâb-ı 'ulûmı (P255b) aña ṣarf ider zâyid yâ ziyâde ider ya'ni şi're heves idüp kendi nefsine ḳomayup 'Amrîlükle eş'ârına iştirâḳ-ı şu'arâdan maḫlâş bulup fürûġ-ı şem' nâmın maḫlaşıyle żiyâde ider. İsḥâḳ Çelebi-i merḥûmla (B183b) hem-ḥâller imiş anlar ṭarîḳ-i tedrîsde ve bu râh-ı ḳażâya sülûk idüp mâbeynlerinde olan müşâ'areleri (F248a) İsḥâḳ Çelebi tercemesinde mesṭûrdur tekrâr i'âdesi mücerred tekşîr-i süṭûndur. Cümle menâṣıb-ı ḳażâsından birisi ki Serfice ḳażâsıdur ḥaḳîr daḫı anda ḳâḍî olup çoḳ menâḳıbına vâḳıf oldum şûḫ-ṭab' u ḫoş-meẕâḳ neşve-i 'ışḳ ile 'âlemde ṭâḳ-ı ẓarîf-şân ü naẓîf-nişân şâhidbâz şâ'ir-pîşe vü ṭâlib-i hüner ü ma'rifet-endîşe kimesne imiş. Sebük-rûḥ u laṭîf-ṭab' olduğına eş'ârı şâhiddür ve naẓmı şânında ḥâlet-i 'ışḳ olduğın mü'eyyeddür. Her beytinde çâşni-i 'ışḳ vardur bir eylügi budur ki ḳaṣâ'id ü medâyiḥ dimekle tażyi'-i evḳât itmeyüp ancaḳ ḥâlet-i 'ışḳ ile olan ḥasb-i ḥâlin ve sûz-ı derd ü (A247b) melâlin ve dil-beri ile beyninde câri olan vaṣl u hecr u luṭf u zecr tekâżasıyle derd-i derûnın ḥikâyet ve gâh şükr ü geh şikâyet itmişdür. 'Ömrinde ancaḳ İbrâhîm Paşa-yı merḥûmuñ evvel-i ẓuhûrında bir ḳaṣîde diyüp merḥûm ḫayli pesend idüp Vize ḳażâsın virüp 'Amrî 'ömri anda âḫire irmişdür. Ḥikâyet : Kibâr-ı ḳużâtdan Ḳurd ḳarındaşı dimekle ma'rûf Meḥemmed Çelebi nâm bir 'ilm ü ma'rifetle müsellem rind-i cihân-sûz-ı 'âlem ḳâḍî var idi. 'Acem-reviş ü şâh-meniş Fârisîde bî-mânend ta'lîk-nüvîslükde pâyesi Enîsîden bülend şaṭrancbâzlukda ol şeh-süvâr-ı naṭ'-ı ferzânegînüñ Leccâc atı öñince ġâşiyedâr piyâdesi ve Ṣıṣṣa bin Dâher ki vâżı'-ı şatrancdur oynın görse fi'l-ḥâl öñinde ruḫ ḳoyup fütâdesi olurdı ammâ lu'bet-bâzîde ba'ż-ı rîvler ve ter-destlükler itmekde bî-iḫtiyâr idi. Yârânı da (P256a) düşüp *bu nedür* diseler *şîve-i şaṭrancdur* dir idi ol sebebden Şîve-i Şaṭrancî dimekle iştihârı var idi. Ol rivâyet ider ki maḫbûbluğum 'âleminde ve güzellügimüñ çaḳ germâ-germ çağı deminde birgün İsḥâḳ Çelebi ile 'Amrî yolda baña dû-çâr oldılar muṣâḥabet ḳaṣd idüp 'Amrî *dil-beri âverde çekelüm* didi İsḥâḳ Çelebi *şeklinden süḫan âferîn olmaḳ añlanur câ'iz ki ḫaclet lâzım ola* (F248b) *ferâġat yegdür* didi. 'Amrî eslemeyüp yanuma gelüp *Çelebi bi'llâh biz iki kişiyüz üzerimüze ne ṭâ'ifeden olmaḳ düşer kerem eyle beyân eyle siz de ḫayli kâbiliyet fehm eyledük* didi. Ben daḫı ġarażlarından ḫabîr olup *hele ehl-i*

ʿilm ü ehl-i maʿrifet olmaḳ düşmez ġayrısın bilmezem didüm mebhūt olup yanumdan gitdiler biri birin melāmet itdiler didi.

Ġazel : Ḳoma bülbül ḳoma fiġān eyle
ʿIşḳı ʿālemde dāstān eyle

Alçaḳ uçma bülend-pervāz ol
ʿArşa çıḳ anda āşiyān eyle

Cilvegāhuñ feżā-yı ḳuds olsun
ʿAzm-i ṣaḥrā-yı lā-mekān eyle

(B184a) Ḳaçma bizden senüñle dilleşelüm
Söz bülendin yiter nihān eyle

(A248a) *Velehū* : Şīve vü nāza ġāyet olmaz mı
Yā ʿıtāba nihāyet olmaz mı

Ḳāḍī olduḳda irte ḥażret-i Ḥaḳ
Ḫūblardan şikāyet olmaz mı

Velehū : Göñüller yıḳma bünyād itme nāza
Yazuḳdur ḳıyma aṣḥāb-ı niyāza

Ḥaḳīḳat ʿilmini taʿlīm ḳılsun
Virüñ dil ṭıflını ʿışḳ-ı mecāza

Ne gül añlar seni ʿAmrī ne bülbül
Güzeller sevmeyince tāze tāze

Velehū : Cānı bir dil-rübāya ışmarla
Aradan çıḳ Ḫudāya ışmarla

Al kilidüñ göñül ḫazīnesinüñ
Ol büt-i dil-küşāya ışmarla

Dil-i şeydāñı uşladı virsün
Dil-ber-i pür-cefāya ışmarla

Ḫaste göñlüñ ki gül-şeker dileye
Ol leb-i cān-fezāya ışmarla

Kuḥl içün ḫāk-pāyın isterseñ
'Amrī bād-ı ṣabāya ışmarla

Velehū : Bilmez miyüm seni nesin ey bī-vefā nesin
Āşūb-ı rūzgār u belā-yı zemānesin

Devlet nişānların görürüm sende ey göñül
(S125a) Beñzer ḫadeng-i ġamze-i yāre nişānesin

Şikāyet-i rūzgārda bu ġazeli ḫūb vāḳı' olupdur.

Ġazel : Nā-ehlüñ oldı şimdi zemān u zemin daḫı
Bī-ẕevḳuñ oldı cām-ı mey ü nāzenīn daḫı

Hīç āferīde ehle naẓar eylemez diriġ
İḥsān dükendi ḳalmadı bir āferīn daḫı

Kimse çerāġ uyarmaġı yād itmez oldı hīç
Mihri nihān ide gibi çarḫ-ı berīn daḫı

Hergiz zemāne kimse bitürmedügin görüp
(P256b) Ḳorḳum budur ki sebze bitürmez zemīn daḫı

Bu ġuṣṣa def'ine kerem-i Ḥaḳḳa ṭayanup
'Amrī mey iç egerçi ki itdüñ yemin daḫı

Velehū : Sīnemi ḫançer-i sitemle yarar
Beñzer anda cefā ḫadengin arar

'Anber-āmīz eser nesīm-i ṣabā
'Aceb ol māh kākülin mi ṭarar

Velehū : Gel ki gül naḫlin alup mey-gedeye 'azm idelüm
Başḳa sancaḳ çekelüm biz daḫı yār anlarla

Bu murabba' faḳīre ġāyet 'āşıḳāne gelür.

Bend : Uyan bād-ı ṣabā döksün gülüñe

Ḳıṭ'a der-ḥaḳḳ-ı Sāġarī-i Mü'eẕẕin : Neng ü 'ārı büt idinmekdense biñ kerre
Ehl-i 'irfān arasında uṣanup şınmaḳ yeg

(A248b) Ḳoca kergesler ile ḳonışup uçmaḳdansa
Yavrı şāhinler içinde ḳana boyanmaḳ yeg

Kefen olmaḳdan ise ḫāce mü'eẕẕin destār
Ḫūblar şevḳıne meclisde oda yanmaḳ yeg

'ANDELĪBĪ : Aṣlı Anaṭolıdur belki Laṭīfī ḳavlince yiri ṣaḥīḥ Ḳaṣṭamonīdür. İstanbul şehrinüñ meşhūr u müte'ārif imām u cüz-ḫānıdur za'īfü'l-bünye vü ḫafīfü'l-lıḥye-baḫş idi. 'Andelībīyüm diyü zu'mınca bir ḳuş geçerdi evsāṭ-ı nāsdan ba'żı kimesneler nāmına ḳaṣīdeler ü ḳıṭ'alar diyüp daldan dala ḳonar idi egerçi kendi zu'mınca bülbül-gūyā idi ammā andan bir eyü söz işidülmedük saġır anḳā idi. Sözüñ ṣaḥīḥi (B184b) budur *inanursa daḫı ḫoşest inanmazsa daḫı ḳoşeşt* dirlerdi. Bir gün merḥūm Sulṭān Süleymān Begḳozı nām mevżı'de şikār üzre iken Sebzī ile 'Andelībī pādişāhuñ iḥsānı ṭama'ına birer ḳıṭ'a diyüp varup rikāb-ı hümāyuña 'arż itdüklerinde pādişahuñ inḳıbāżı zemānı imiş iltifāt itmeyüp geçüp gider. Muḳarribān-ı ḥażretde ba'żı *varuñ vaḳti iki eyleñ pādişāhuñ bī-ḥużūrluġı var* didükde 'Andelibī lecc ider ḫidmetkārlara bire uruñ dirler Sebzī ıraḳda bulınup 'Andelibīyi muḥkem lete çekerler ẓurefādan ba'żı ḥāżır bulınup ḥāle vāḳıf olduḳda bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : 'Andelībiye öte ṭur didiler
Rāżı olmadı urdılar kötegi

Sebzī anı görüp ẓarāfet ile
Giydi fi'l-ḥāl cāme-i tütegi

Maṭla' : Ne ṣafā ṣuffası var küşe-i meyḫāne gibi
(P257a) Ne muṣāḥib bulınur ʻāşıḳa peymāne gibi

(F249a) *Velehū* : Niçe bir yazar bozarsın ʻAndelībī şiʻrüñi
Oda ursañ yandur anı çünki ādemler yaḳar

ʻAHDĪ : Edirnelidür. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūmuñ dīvān kātiblerinden imiş ḥüsn-i ḫaṭṭla ve luṭf-ı inşā ile maʻrūf bir kimesne imiş. Bu meşhūr şiʻr anuñdur.

Şiʻr-i ū : Ḳanda varam sāye-i serv-i bülendüm var iken
Kime ḳul olam senüñ gibi efendüm var iken

Ben niçe ġam ʻaskerine germ olup at ṣalmıyam
Cām-ı ḫamrā gibi gülgūn bir semendüm var iken

Eylemiş dil-ber ṣıla yolında cānlar virene
Ben bu rāzı kime diyem yine kendüm var iken

ʻAHDĪ : Bu daḫı Edirnelidür. ʻAli Çelebi dirler ki Yıldırım Şeyḫi oġlı dimekle maʻrūf u meşhūrdur. Fevāżıl-ı ẕātiye ve feżā'il-i kesbiyesi maʻmūrdur. Aḳrānından fā'iḳ ve aḫlāḳda güzīde-i ḫalāyıḳdur ve her güne iḥsāna maẓhar olmaġa ḫāliḳ ü lāyıḳdur. Ammā istiḥḳāḳına göre müte'aḫḫir olmışdur ve āyīne-i āmāli jeng-i teḳāddüm ile mütekedder olmışdur. Çün gūyāluḳda vü şeker-ḫāluḳda bülbül ü ṭūṭī ve دولت العالم تبطى ولاتخلى dür.Mercūdur ki ḥaḳ merkezinde ṣābit ola ve ṭuʻmesi içün nebāt yirine nebāt nābit ola. Eşʻārı daḫı muḥkem ü metīn ü laṭīf maʻnālara ve rengīn edālara ḳarīndür.

Şiʻr-i ū : Gülgūn-ı eşki ḳoşdum şebdīz-i dūd-ı āha
Meydān-ı ʻışḳ içinde ḳoş ḳoş da yügrügin al

Velehū : Gāh açıldı ġonçe geh dürdi yüzüni nāzdan
ʻArż-ı dīdār itdi maʻnen bülbüle açmazdan

'AHDĪ-İ 'ACEMĪ : Diyār-ı 'Acemden gelmiş (A249a) ṣāḥib-'ilm ü ma'rifet ḫoş-fehm ü ḫoş-kitābet kimesnedür. Seyāḥat ṭarīḳi ile Rūma gelüp birḳaç yıl ṭurup yine vaṭanına gitmişdür şu'arā-yı Rūmı teẕkire idüp inṣāf budur eyü tetebbu' itmişdür. Sā'ir A'cām gibi Rūma ve Rūmīlere münkir degüldür nitekim bu beytinden münfehim olur.

Beyt : 'Ahdī diyar-ı Rūma gelüp ideli naẓar
Görinmez oldı gözüme mülk-i 'Acem benüm

Maṭla' : Cān metā'ı bulmadı bāzār -ı hicrānda revāc
Gel ḫadeng-i ġamzeñ ile aña luṭf it ḳapu aç

Maṭla' : Gül zümürrüd taḫta geçdi şan çemen sulṭānıdur
(P257b) Zer külāhın giydi nergis būstān oğlanıdur

Velehū : Ḳan idüp ey ḳaşı yā oldı oḳuñ dilde nihān
Yāremüñ aġzın arar cerrāḥ anuñçün her zemān

Oḳ gibi üftādeñi atduñ yabāna gerçi kim
(S125b) Ḫākden geldük götürdüñ yine ey ebrū kemān

'IYĀNĪ : Babasına 'Acem Monlā Ḥasan dirler. Rūmilinde (F249b) ḳāḍī iken vefāt eylemiş ve cānını üste virüp bedel-i memāt eylemiş. Kendinüñ adı Meḥemmeddür. Ẕekāsı nihāyetde ḳuvvet-i ṭab' ile ḫod-ser-āmeddür. Ḫoş-ḫūy u ḫande-rūy küşāde-ṭab' u beẕle-gūyāndur. Cihet-i 'ilmiyesi daḫı ma'mūr ve sā'ir ma'ārifi ḫod mevfūrdur. A'lā ta'līḳ daḫı yazar āvāze ṣāḥibidür teġannī daḫı ider inşadan daḫı yedi vardur ve bi'l-cümle her fende senedi vardur. Ḳadrī Efendiden mülāzım olmışdur evvel müderris olup ṣoñra ḳazāya 'āzim olmışdur. Diyārbekrde Pāsīn ḳāḍīsı iken ḳızılbaşa esir ve dīvānevār mübtelā-yı bend ü zencīr olmışdur. Şāh yamacına varduḳda ṣirīn-beyānluḳ u cereb-zebānluġla ġażabdan rehā bulup ḳorıçılar ile emiş ḳarış olup gülistānlarına reyḥāncı 'āḳıbet şāhla muṣāḥib olup nişāncı olmışdur. Ter-destlükle ellerinden ḫalāş olmışdur. Rūma geldükde ol māceräyı sermāye-i naḳl-i meclis-i ekābir-i bülend-pāye idüp manṣıblar u rif'atlar bulmışdur.

Şi'r-i ū : İltemez menzil-i maḳṣūda beni rāh-ı kerem
Rehber olmazsa eger merḥamet-i şāh-ı kerem

Velehū : Dime te'ṣīr-i manṣıb almada ẕātuñ zemāndur
(A249b) Yā ṭūl-ı müddetüñ yāḫūd zemān imtiḥānuñdur

Velehū : Egerçi kār tedbīrüñdür oñarmaḳ Ḫudānuñdur
Yüri sen de düriş bir yañadan iş başaranuñdur

'IYĀNĪ : Bu 'Iyānīnüñ adı Süleymān idi. Manastırdan ṣūḫ-ṭab' u ḫoş-dil maḳbul-ı yārān u mümtāz-ı aḳrāndur. Monlā Çelebi-i merḥūmdan mülāzım olup manṣıba duḫūl itmedin ḫışm-ı mevt ma'zūl-ı ebed eyledi şaḫne-i ecel dām-ı ḥayātın almaġla ḳomadı maḥbus-ı zindān-ı laḥd eyledi. Derdmend marīż (P258a) olduġı cihetden ża'īf ü zār ve zerd ü nizārdı ammā muṣāḥabeti ṣafā-baḫş ve şi'rinde ḥālet ü ḥalāvet vardı.

Şi'r-i ū : Gülşen-i ṣun'ında bir ġonçe-i zībāsın sen
Bāġ-ı ḳudretde yāḫūd lāle-i ḥamrāsın sen

Nūrsın ṣūret-i insānda yāḫūd rūḥ-ı beden
Ki bu āyīne-i ḥüsn içre hüveydāsın sen

Görinür 'aks-ı ruḫuñ āyīne-i ḫāṭırda
Mihrveş ẕerrece nā-çīzde peydāsın sen

'IYDĪ : Aydınlı idi. Adı Bayrām idi kendi enām içinde gūyā ki eyyām içinde bayrām idi biḍā'at-ı 'ilmden ḫaṭṭ-ı vāfiri ve ekṣer-i ma'ārife şāmil ḫāṭır-ı şātırı var idi. Ammā ġāyet tiryākī ve afyon-ḫār idi ol cihetden küze-ḫār idi. Ża'dan uf diseñ uçardı afyon çöregi ḥasretinden sīnesine dāġlar yaḳardı ḫelvā dütüni dūdesiyle gözlerine sürme çeküp ḳaṭāyıfçılar gelecek yollara baḳardı (B185b) dil-ber lebi yiyüp leb-i (F250a) fuḳā' emerdi ḫattā çerez idinüp gāh pālude añup cismine lerze düşerdi kāhi diyū kef geçerdi. Ṣaḥnda dānişmend iken Burusa ḳāḍīsı Merḥabā Çelebiye vardı ol fevt olduḳda cübbe vü destārı terk itdi himmet-i 'uzlet kemerin miyānına berk idinüp 'acz u tevekküli zevāde tek ü tenhā piyāde vü fütāde Ḥacca gitdi. Ḥālā yigirmi yıldur ki mücāvir-i beyt-i ḥarām ṣıla vü ṣurresi yoḳ bī-dīnār ü bī-direm ancaḳ ḳānı'-i fütūḥ-ı ebvāb-ı

kerem civār-ı Beytü'llāhda 'ākif gāh ḥācc ve gāh mu'temer ve gāh mülebbī ve gāh vāḳıfdur.

Li-muḥarririhi : بنا میزد زهی توفیق یزد ان
الهی جمله را روزی بکرد ان

(A250a) Eyü müverriḫdür. Ḫāce Efendi-i merḥūm fevtine

Tārīḫ : Şühedā ile ḥaşr ide Allāh

Ḳurd Çelebi-i merḥūmuñ oğlı vilādetine

Tārīḫ : 'Ömrini biñ yıl ide Allāh-ı raḥmanü'r-raḥīm

Ẕātī vefātına

Tārīḫ : Süḫanver geçdi

Tārīḫ : Şühedā yāri dünyeden göçdi

didi.

(S126a) 'ĀYİŞE ḪĀTŪN : Şeyḫ Yaḥyā-yı merḥūmuñ nebīresi Şeyḫ Aḳşemseddīn-i merḥūm (P258b) evlādından olup pādişāhımuzuñ şehzāde iken ḫācesi olan Şems Çelebi-i merḥūmuñ ḥalīlesi ve māderīnüñ duḫter hemşīresi idi. Erbāb-ı 'ulūma maḫfī degüldür ki insānuñ sā'ir ḥayvāndan fażīleti beşere lāzım olan kemālāt-ı beşeriyeyi cāmi' olmaḳdur. Bu cihetden gerek ricāl gerek nisā bu kemāle maẓhar ola. Nebi nev'inden fāżıl olur ḥażret-i tercemān ما ينطق عن الهوى buma'nāya īmā buyurup Ḥażret-i 'Āyişe ḥaḳḳında رخذ و اشطر د ينكم من هذه الحميرا diyü buyurduḳları müdde'āmıza sened-i sāṭı'dur. Fuṣeḥā-yı belāġat-şi'ār ki تور كنوز تحت العرش مفاتيها السنت الشعرا gencīnesine mālikdür. Bu ma'nāyı taḥḳīḳ idüp ve bu mü'eddāyı taṣdīḳ itmişlerdür.

Beyt : ولا التانيث لاسم الشمس عيب
ولاالتذكير فخر للهلال

(F250b) Ulularuñ erkek arslān arslān dişi arslān arslān degül mi didükleri buña burhān degül mi bu teşbībden ġaraż budur ki egerçi ṭā'ife-i zemandan şi'rden dem-zenān kimesne çokdur ammā müşārü'n-ileyhādan vezn-i ṭab' u ḥüsn-i naẓm u luṭf-ı edā ve selāset-i şi're ḳādire şā'ire yoḳdur. Şu'arā-yı nisā-yı 'Acemde cilāyī ki ṣafā-yı ṭab' u cilā-yı ẕihn ile jeng-zedā-yı āyīne-i feṣāḥatdür ve Āfāḳī ki eşrāḳ-ı şems-i şi'r ile ufḳ-ı belāġatden ṭulu' itmiş mihr-i sipihr-i belāġatdür biri bunuñ ḳudūmı ḫavfından dünyādan celā-yı (B186a) vaṭan itmiş ve biri ḫod ṭulū'-ı şems-i sa'ādetle maḥv olam diyü inmiḥāḳ-ı mevt ile küşe-i ḳabri mesken itmişdür. Cihan Ḫātūn ki efser-i farḳ-i cihāndur cemī' cihātdan bundan dūndur ve Dil-şād Ḫātūn bunuñ şi'r ü neşāṭ-engīzinden maḫzūndur. Ve şu'arā-yı nisā-yı Rūmdan biri ki Mihrīdür ve pesend-i ervāḥ-ı ḳuds 'arūs-ı ebkār-ı efkārınuñ mihridür ve naḳş-ı taḥsīn-i aṣḥāb-ı ünsdür gencīne-i eş'ārınuñ mihridür bunuñ devrine gelse mihr ile çarḫvār başında (A250b) zerrīn-pūş legençesin götürür cāriyesi yā Ḫurşīd yā Felek-nāz adlu bir ḳarı Māriyesi olurdı. Keẕālik Zeyneb ki (P259a) meşşāṭa-i ṭab'ı zīnet-i nev-'arūs-ı süḫan ve kişver-i naẓda çehre-küşā-yı her ṣūret-i ḥüsndür bunuñ ḫidmetine gelse rütbet-i şā'irīde vesme gibi ser-fürū ve sürme gibi siyeh-rū zülf gibi şikest şāne gibi girihlerle hem-dest olurdı. Aḳsām-ı şi'rüñ her nev'ine küşiş ve her birinde ṭab'ın āzmāyiş itmişdür. Ġazeli vü mu'ammāsı ḳaṣīde vü mes̱nevisi vardur ve Ḫūrşīd ü Cemşīd adlı bir naẓm-ı dilārāsı vardur üç biñ beytden efzundur içinde çoḳ nefā'is ü ẓarā'if maḫzūndur. Birḳaç beyti ile istişhād olındı. Evvelā ol kitābda böyle mu'terif-i 'acz u taḳṣīr ve 'öẕr-ḫāh u pūziş-pezīr olmışdur.

Naẓm : Ölür her yılda zinde merd-i 'ālem
Gidince līk artuḳ gelmez ādem

Selefden ger ṣorarsañ ḫāṣ u 'āmı
Ya nāmıdur bulınan yā kelāmı

Bunı fikr eyleyüben eyledüm āh
(F251a) Meger luṭf ide didüm saña Allāh

O kārı ḳılmadum ben ki olup yād
Du'āyile ḳılalar rūḥumı şād

Dahı mālumyoķ eyleyem ‘imāret
Sebeb olup eñılam tā ķıyāmet

Çü bād üstindedür bünyād-ı evlād
Ne deñlü olur anuñla kişi yād

Sa‘ādet ol kişinüñ ide te'līf
Ola ķādir kitāb eyleye taṣnīf

Degüldüm anda da monlā-yı devrān
Ḥadīs̱ idem yāḫud tefsīr-i Ķur‘ān

Dahı bābum degül hergiz naṣīḥat
Naṣīḥat eylesem olur fażiḥat

Benem bir ‘āciz ü ḫor u ḫaķīr
Ża‘īfe vü ġarībe vü faķīre

(S126b) Yine bu vech ile kendin tesliyet itmişdür.

Naẓm : Bu lāzım mı ki Mevlānā olasın
Cihānda cümleden dānā olasın

Çün olduñ nāķıṣātü'l-‘aķldan sen
Degül lāzım ola her sözüñ aḥsen

Sözüñe dir isen āķıl diye lā
Saña ġam yoķ ḫaṭā ķılur ol illā

Budur ‘ādet olaldan işbu ‘ālem
(A251a) Kişi baḥs̱ eyler aķrān ile her dem

Zemānuñda nisā baḥs̱i çün āsān
Ricālüñ ‘ālimi ḫod olmaz aķrān

Saña daḫl itse bu ʻaḳl ile fā'iḳ
Saña faḫr u aña ʻār ola lā-ḥaḳ

Ger aḳrāniyyet iṡbāt itse fāżıl
(B186b) Bu işden bī-ḥuzur olur mı ʻāḳıl

Rāġbet-i duʻāda bu temṡīli ġāyet cesbān vāḳıʻ olupdur ki

Naẓm : Duʻā temṡīli Yūsuf gibidür hem
Ki aña müşteridür ḫalḳ-ı ʻālem

Virür her kişi maḳdūrınca cevher
(P259b) Anuñ tā müşterīsinden olalar

Sen olduñ şimdi hem ol zen miṡāli
Ḳaçan ʻarz eyledi Yūsuf cemāli

Getürüp niçe rişte anda bir zen
Ḫarīdār oldı ol da cān u dilden

Der-vaṣf-ı āb : Ṣular şūrīde-ḥāl olmışdı ġāyet
Geçen aḥvāli eylerdi ḥikāyet

Ṣu raḥmet ḫaṭṭını eylerdi taḥrīr
Nesīm ol āyeti eylerdi tefsīr

Der-vaṣf-ı naḳḳāş : Anuñ gibiydi naḳş içinde üstād
Ṣu üzre naḳş iderdi ṣanasın bād

Ḫurūş-ı baḥr : Giyüp başdan ayaġa cümle evşen
Deñiz bir demde oldı şāha düşmen

Yüzüni çīn idüp gürler ū gümler
Lebinden şaçılur her dem köpükler

Der-'ışḳ : Ne şey'e 'ışḳ irişse cevher eyler
Ayırur ḳalbi misden pūr-zer eyler

ḪARFÜ'L-FĀ

FĀNĪ : Ekābir-i ḳużātdan Meḥemmed Çelebi dirler Filibeli bir ḳāḍīnuñ oğlıdur. Ḫalḳ içinde mütedāvil Şeyḫ Vefā Rūznāmesi dimekle ma'rūf u müsta'mel dā'imi-i rūz-nāme meẕkūr Meḥemmed Çelebinüñ te'līfidür. Şeyḫ Vefāya isnād ġalaṭdur ben didügüm s̱ıḳātdan mervī naḳl-i tevḳīfdür. Mevlānā Fānīnüñ adı 'Abdü'l-kerīm ve kendi ḥalīm ü kerīm idi. Zīrekzāde-i merḥūmdan mülāzım olup 'Arabistāna ḳāḍī oldı pāyesi ḳırḳ beşe varduḳda şaḥne-i ecel vedī'a-i rūḥı istirdāda mütekāżi oldı. 'Arabistāna tevcīhinde dimişdür.

Beyt : Meyl itdi ruḫuñdan dil gīsū-yı perīşāne
Rūmilini terk idüp düşdüñ 'Arabistāna

(A251b) *Şi'r-i ū* : Nūr-ı ḥüsnin kim trāşında o mehveş gösterür
Şan ḳarañu gicede Mūsīye āteş gösterür

FAḪRĪ : Ecezādeler ḫanvādesi ki İzniḳlidür. Rūmda şeref-i 'ilm ile meşhūr ḫānvāde idi. Onlar daḫı üç ḳarındāşdur biri Meḥemmed Çelebidür ki merḥūm Sulṭān Selīm serḥadd-i vilāyet-i Ermen-zemīnde ya'ni maḥmiye-i Drabzında iken mezkūr Meḥemmed Çelebi Drabzına ḥākim ve ḫidmetde ḳā'im imiş ol taḳrīble ḳarındaşı Ẕü'n-nūn Çelebiyi ve 'Azīz Çelebiyi getürdüp Ẕü'n-nūn Çelebi ḳāḍī olup Filibe vü Siroz ḳāḍīsı olmışdur 'Azīz Çelebi tedrīse sülūk idüp Dāvūd Paşa müderrisi olup fevt olmışdur Meḥemmed Çelebiyi (P260a) yanından ayırmayup ḫidmetinden rāżı olmışdur. Faḫrī Çelebi ol vaḳt vücūda (F251b) gelüp Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ile rāżı' olmışdur ol sebebden ekṡer-i menāṣıbda luṭf-ı şāhī aña bi'ẕ-ẕāt şāfī' olmışdur. Sulṭān Süleymān-ı ālī-tebār burc-ı seretān-ı Drabzından burc-ı māhı Kefeye ki taḥvīl itdi (B187a) Meḥemmed Çelebi daḫı teb'anü'l-aṣl ḳāḍīluğın Drabzından Kefeye tebdīl itdi. Sulṭān Selīm-i cennet-muḳīm pāy-ı taḫt-ı salṭanatı maḳdem-i sa'ādet-i tev'emleriyle bülend-pāye ve tuġ-ı ẓafer-fürūġla vālā-yı 'ālem-ārāsın ḥūr u behişte pīrāye itdükde (S127a) ḳażā-yı Burusayı ṣadaḳa idüp ba'dehū Sulṭān Süleymān-ı merḥūm

mezbūruñ kendi tefakkud-ı şehāne ve iḥsān-ı bī-bahānesine ḥaşr idüp Ṣaḥn müderrisi olınca terbiye buyurmışlardur anda fevt olmışdur ve cümle āmāl u emānisi fevt olmışdur. Ṭab'ı nāzik kendi nārin-i ẓurefā ve rindān ile muḳārin seḫy ü kerīm ḥalīm ü selīm idi. Cevān iken nihāl-i āmāli āsīb-i ḫazān-ı ḥadesānla şikest ve şāh-ı himmeti evc-i felege irmişken kemend-i dest-i ecel ile ka'r-ı zemīne inüp pest oldı.

Maṭla'-ı ū : Cemālüñ muṣḥafın eṭfāl-i eşk-i çeşmüm ey dil-ber
Oḳurlar mekteb-i ḥüsnüñde dā'im şu gibi ezber

Velehū : Her dem ol sīm-tenüñ ṭurre-i 'anber-şikeni
Ḳıldı dem-beste vü sevdāzede müşk-i Ḫoteni

Ṣanemā sā'id-i sīmīn-i semīnüñ semere
Nice teşbīh ideyüm ki semenüñ yoḳ şemeni

(A252a) Manav 'Abdi dimekle ma'rūf keç-dehān 'Abdiye ki Mışr ḳāḍīsı iken vefāt eylemişdür ibtidāda Ferhādiye medresesi virildükde dimişdür.

Beyt : Keç dehān 'Abdīye Ferhād Aġa medresesi
Gerçi ṭoġruldı velī aġzına düşmez anuñ

FİRĀKĪ : Vilāyet-i Anaṭolıda şehr-i Kütahiyyeden bir Şeyḫzādedür. Ḳalbi rüşen ve ẕihni şüküfte ve ṭab'ı küşādedür. Nice zemān ṭarīḳ-i 'ilmde müteşemmir olup sāḳ-ı ictihādı mesāḳ-ı isti'dāda sevḳ itdi ve dehān-ı ezhān شهد الجهد احلى من عسل الكسل cāmından ẕevḳ itdi Ṣaḥna geldükde şeyḫzādelük ḥāyil olup كل شئ يرجع الى اصله (P260b) yolından 'avḳ itdi cām-ı ṣahbā-yı ālden bedel eline subḥa-i mercān aldı ḳılāde-i ṣevḳden bedel boynına ridāyı ṭavḳ itdi. (F252a) Ṣadaḳāt-ı pādişāhīden on beş aḳçe itmişlerdür ol zemān bu zemāndur ki pāy-ı hevesi dāmen-i vaḥdete çeküp toḫm-ı ümīdi zemīn-i uzlete çeküp yine Kütāhiyyede vā'iẓ u nāṣıḥdur ammā selīḳası şi'r üzre olmaġın elbette cemī' evḳatda naẓm-ı eş'ārdan güzīri yoḳdur ve eglencelerde yanında naẓmdan dil-peẕīri yoḳdur. Kürsīde ḥasīn vā'iẓdür naẓmda 'Asma'ī vü Ḥāfızdur. Şi'rüñ her ḳısmında māhir ve naẓmuñ envā'ına ḳādirdür ġazelleri vardur bülend meşnevileri dil-pesend ḳaṣīdeleri muḫayyel ü muşanna' ḳıṭ'aları ḫoş-āyende vü maṭbū' letā'ifi şīrīnter hezli vardur (F252b) cedde berāber bu

ġazeli ġāyet ṣafā-baḫşdür bu ṭarza ġazel dimişdür ammā cümleden bu pervīn içinde mihr-i pür-dıraḫşdur (B187b).

Ġazel : Cihāna şāh olup şāhā cihān ṭurduḳça ṭurduñ ṭut
Cihān mülkinde Şeddādı binā bünyādın urduñ ṭut

Göçersin kūs-ı rıḥlet çalınur āḫir bu menzilden
(A252b) Otaġuñ pādişāhum lāleveş her yirde ḳurduñ ṭut

Vücūd iḳlīminüñ farżā ki olmışsın Süleymānı
'Adem deryāsına ol salṭanat mührin düşürdüñ ṭut

Bu 'ālem murġzārında murāduñca şikār alup
Şehā bāzū-yı devletden niçe şehbāz uçurduñ ṭut

Elinden rūzgār-ı zūrkāruñ ḳurtuluş yoḳdur
Ṣabā gibi bu ṣaḥrālarda hā'ildüñ yüpürdüñ ṭut

Ayaġı götürür her kişi āḫir çün bu meclisden
Firāḳī bir el öñden 'ālem-i vaḥdetde yürdüñ ṭut

Ġazel : Gögüs baġır açuḳ ḳollar sıġanmış yār göñlekçek
Çemende şāḫ-ı gül gibi güler oynar göñlekçek

İlik dügme işi bitmiş yaḳa geñ yaḳaya gitmiş
Bahār eyyāmı gül devri yürür dildār göñlekçek

Degüldür gördügüñ hāle ḳamerde vāḳıf ol ḥāle
Felek sen māhtābānı ḳocar her bār göñlekçek

Ḳuzıcaġum niçün 'uryān olup yatduñ raḳīb ile
Benüm ḳoynuma girmekden iderken 'ār göñlekçek

Firāḳī ṭañ degül çāk-i girībān itse ġayretden
Seni her gice ḳoynına ḳoyar aġyār göñlekçek

Maṭla' : Mecma'ü'l-baḥreyne baḳ gel dīde-i 'uşşāḳdan
Ḥikmetü'l-'ayn oḳımaḳ lāzım degül evrāḳdan

(A253a) Gördi Ḳaysuñ zülf-i Leylāya muḳayyed olduġın
(P261a) Yūf idi dīvāne göñlüm 'ālem-i ıṭlāḳden

Velehū : Gülşeninde 'ālemüñ bu sırra irmez hīç kes
Zāġlar āzārde bülbüller giriftār-ı ḳafes

Bir ḳayyūm raḳībi vardı ki her zemānda andan dilgīr olup (S127b) ḥattā va'żında bile münāsebetle bir ḥikāye īrād eylerdi ve dirdi zemān-ı evā'ilde vilāyet-i Bābilde Ḳal'a-i Selāsilde bir kāfir var imiş ḫayli dīninde ḳayyum-ı kāfir imiş āḫir bunuñla daḫı öykesin alamayup ḳatı cānına geçüp ṭoḳuz kötege ṭutup eldeki 'aṣāsıyla urup başın yarduḳda dimişdür.

Beyt : Çıḳarmadum göz ammā ḳaş yardum
Daḫı şimdi er oldum baş yardum

Firākī : Arḳa virme dār-ı dünyāya çün istiḳrārı yoḳ
Bü'l-'aceb vīrānedür ki saḳfı var dīvārı yoḳ

Sulṭān Bāyezīd-i merḥūm Ḳaramāndan Kütahiyyeye heves idüp geldükde ḥaḳu'l-ḳudūm bu ġazeli yazup göndermişdür.

Ġazel : Ārzū ḳılmaz ḳızılbaş āl-i 'Oṣmān taḫtını
Ol hırāsānluḳla terk itmez Ḫorāsān taḫtını

Beklerin begler içinde pādişāhum ben seni
Göñlümüñ ma'mūr idersüñ işbu vīrān taḫtını

Her ḥabāb-ı cām-ı mey söyler zebān-ı ḥāl ile
Yile virdi rūzgār anca Süleymān taḫtını

(F253a) 'Ārıżuñda ḫaṭṭuña zülfüñ mu'arıż olmadı
Mūra teslīm itdi ṣanki şāh-ı mārān taḫtını

'Azm-i Bestām eyleme gel şehr-i Kütāhiyyeye
Görmek isterseñ şehā ger Bāyezīd Ḫān taḫtını

Sen yüz aḳluğın vir Allāhum çevir sevdā ile
Germiyāna geldi terk idüp Ḳarāmān taḫtını

Sürme ḳapuñdan şehā k'itmez gedā göñlüm ḳabūl
(B188a) Virseler ṣıdḳ u ṣafā ile Ṣıfāhān taḫtını

Ey Firāḳī Ḥażret-i Ya'ḳūba fırḳat bir zemān
Taḫta bend-i beyt-i aḥzān itdi Ken'ān taḫtını

Evvel ferāğatde Burusada Şeyḫ 'Abdü'l-mü'min zāviyesinde ṣofī olup ṣoyınup iltihāb-ı āteş-i ıżṭırābı çille-i riyāżetle söyinüp ba'dehū şeyḫ ile kendi beyninde olan aḥvāl ki şöhre-i şehr ü u'cūbe-i dehrdür (A253b) nice ḳıṭ'alar ü risāleler ve nice inşālar u maḳāleler yazmışdur.

FİRDEVSĪ :Rūmilinde ma'mūre-i Morada ḳaṣaba-i Mesestiredendendür. Ol cāniblerde olan emāşil-i ḳavābilüñ emşelidür. Ṭarīḳ-i 'ilmi 'ale'l-vechi'l-mu'tād görüp Medine-i münevvere ḳāḍīsı iken vefāt iden Aḥmed Çelebiden mülāzımdur yine taḥṣīl-i 'ilm ü kemāle müdāvimdür.

(P261b) *Maṭla'* : Yüzine ḫaṭṭ gelicek oldı rām yār baña
Ḫıżr irişdi dilā ḫaṭṭ-ı müşkbār baña

Velehū : O çeşm ol müje-i ḫūn-feşānı seyr ile
Öñine yaymış oḳın türkmāni seyr ile

Velehū : Ṣafāda gör 'Irāḳı kim ider müdām ile baḫş
Şu resme ki ide 'ālemde puḫte ḫām ile baḫş

FERDĪ : İṣtanbullıdur. Ḳuloğullarındandur. Adı Meḥemmed maḫlaşı Ferdī idi. Zemānında ruḫ-ı zībāsı bahār-ı ḥüsnüñ nev-şüküfte verdi ve ḳadd-i bālāsı cūybār-ı leṭāfetüñ serv-i nāz-perverdi idi ve luṭf-ı ṭab'ı ve cevdet-i ẕihni kitab-ı ma'ārifüñ varaḳ-neverdi idi. Muṣṭafā Ağa ki dāniş ü bīniş ve dād u dihiş ve seḫāvetde baḫşiş ü baḫşāyiş ve şecā'atde küşiş ü keşiş ile ve 'āşıḳ-

pîşelükde reviş ü verziş ile ağalar içinde makbûldur ve yeñiçeri ağası iken kulı żabṭda ʻâciz oldı diyü maktûldur. Mezkûr Ferdînüñ ʻâşık-ı şûrîdesi ve cefâ-dîde vü sitem-keşîdesi zaḫm-ı ḫadeng-i ʻışkınuñ şikestesi âḫir tîğ-i ğamzenüñ küştesidür. Burusada Kapluca medresesinde müderris iken fevt olan Çıkrıkçızâde Muṣṭafâ Çelebi ki ʻilm ü fażl ile ve luṭf-ı ṭabʻ-ı ʻuluvv-şân ile makbûl-ı ʻâlemdür (F253b) âğa merḥûmuñ ḫâcesi imiş ḥakîre böyle rivâyet ve mâcerâ-yı aḥvâli bu vech ile ḥikâyet itmişlerdür ki ḥikâyet. Merḥûm yeñiçeri ağası iken Ferdînüñ zülfi gibi perîşân ḥâli vü gîsûsı gibi şikeste-bâli idi bir mertebe emrine minkâd u fermânberlükle muʻtâd idi ki ne buyurursa cânla ḫidmet kılurdı yoluma kurbân ol dise cânına minnet bilürdi. Ḥakîkatde ol ağaydı ağa arada (F254a) âlet-i hengâme ve ṣûret-i bî-maʻnâ idi. Ṣoḥbet demlerinde ve ʻişret ʻâlemlerinde bir tezkire çıkarurdı istedügin oñdurur ve diledüginüñ işin başarurdı niçe etmegi (B188b) dükenecekleri foḍladan ya torbadan şûrbâcılığa çıkarmış ve niçe ecnebiler belki yayalar anuñ (S128a) (A254a) himmeti ile yayabaşılığa varmışdı. Segbânluk virmek yanında bir ite bir pâre (P262a) etmek virmekçe gelmezdi ve niçe ezʻara zaʻrcıluk virmişdi ki biri birinden kalmazdı.

Li-muḥarririhi : Muḥaṣṣal ol virürdi ol alurdı
Arada ad ağanuñ olurdı

İttifâk bir gice şeb-i mehtâbda bir gülşen-i seyrâbda cemʻiyyet-i aḥbâb ile ṣoḥbet iderdük.

Li-muḥarririhi : Dizilmiş zer ṣaḥan çînî piyâle
Niteki bâğda nesrîn ü lâle

Gûyâ bâde-i pür-mey kurṣ-ı mâhtâbdı eṭrâfında hâlesi ḥalka-i aḥbâbdı ʻaks-i kamer şarâb içinde yâ kurṣ-ı mâhdı sîm-âb içinde yâ ḫûrşîd idi gülgûn seḥâb içinde şuʻle-i şemʻe beñzerdi fânûs-ı âlda yâ ʻaks-i dil-ber idi ḫayâlde cilve-i cemâl-i şâhid ve ʻaks-i pertev-i şemʻ-i mehtâba karşu miyân-ı âbda burc-ı âbîde kırân-ı mihr ü mâha beñzerdi ki mâ-ṣadak ve cemʻü'ş-şems ve'l-kamer idi. Bir küşesinde sâzende dil-berler kimi ʻûd-sûz kimi ʻûd-sâz ve kimi nâyzen ve kimi berbaṭ-nevâz kimi rakṣ-künân ve terâne-perdâz kimi nağme-gûy ü bülbül-âvâz.

Beyt : Def ü ney rāz-ı ʿışḳa tercemāndur
Birisidür dehen biri zebāndur

Zühre-i zehrā bunlaruñ yanında ne çalar gerdūn u gerdān terānelerine raḳṣ urmaḳda çalġusuz oynar ve bir cānibde mānend-i mihr ü māh zerrīn-külāh ḳuloġulları ki her birinüñ külāh-ı zerdi şemʿüñ tācın başına ṭar ider ve fürūġ-ı çehre-i ʿālem-efrūzı ʿālemi dīde-i encüme tār ider. Kimi tersā-peççeler ki henüz Türkçeye dil-beri dönmez emmege muḥtāc ve her biri bir ʿacemī-oġlandur ki şāh-ı Rūm u ʿAcem yollarına mā-mülklerin ider tārāc.

Beyt : Altun üsküfli güneşden yeg gelür mehtābda
(F254b) Bir gice aḫşamlamaḳ ṣāḥib-külāh-ı zerd ile

Ve kimi ḳuloġulları cān u cigerde tüfeng fındıḳından artuḳ işler ve düzdāne naẓarları cigerlere gecer cānlara deger.

Beyt : Ey ḫāce ṣaḳın Mıṣra ḳıyās eyleme Rūmı
Ḳuloġlı olur Rūmda ki sulṭāna berāber

Ve bir cānibde daḫı mirrīḫ-ṣıfat keyvān-heybet billeri yaraḳlı elleri nacaḳlı (P262b) dilāver (A254b) ü bahādur ḳan ḳazāver cilāsun yigitler muḥaṣṣal bezmgāh-ı māh-ı meḥābīb ve pervīn-i nuḳl ve zühre sāzende ve mirrīḫ-i ḫançer-güẕārānla reşk-i sipihr berīn ve ġāyret-i āsumān heftümīn idi. Bu ḥālde ki bādeler seyyāl ve dil-berleri neşve-i bāde ile meyyāl olmış dil-berüñ daḫı ḳızılı ḳızıl alı al olmış idi. Aġa dil-berlerüñ ferrū cemāline ve ḥüsnde kemāline naẓar idüp bir āh-ı cān-güdāz itdi nice āh bir tīr-i cāngāh itdi. Ḫançer ġamze gördi gözi ḳarardı mūy-ı miyāna naẓar itdi elden vardı egerçi mā-meleki dil-ber yolında der-miyān idi ammā buyurdı ol muraṣṣa-kemer (B189a) ḫançeri getürdiler ki Sulṭān Selīmden kendüye iḥsāndı ol kemer ḫançer-ber-kemer ḫançer idi ki kemer cevāhirāñını yanında mınṭaḳa-i ẕātü'l-burūc ki cevāhir-i zevāhir-i sitāre ve leʿāli-i mütelāli ṣevābit ü seyyāre ile muraṣṣaʿdur aña göre ḳılāde-i ḫar mihre-i seg ü esterden biter idi ve sipihr her ṣubḥ buña mānend-i ḥamāyil-i zer-nigār ve cevher-niṣār görmedüm diyü ḥamāyil-i cevzāya yemīn iderdi. Ḫançeri reşkinden ḫod māh-ı nev ü māhı ḫançere düşerdi. Mirrīḫ ġażabından yılanlar ḳuşanur ve ḫınk-ı felek ṣafaḳdan ḳanlar ḳaşanurdı. Derḥāl ol kemer-i ḫançeri ortaya ḳoyup egerçi ثبت العرش ثم النقش mücibince evvel miyān

gerek kemer ḳuşana ve ḫançer ṭaḳına ammā çün sā'id-i dāġdāRūm miyānuña kemer olmadı bu kemer-i muraṣṣa' andan bedel olsun ve çün ḫançer gibi yanuñda yir bulmadum bu ḫançer ol şerefi (S128b) bulsun diyüp kemer-i ḫançeri dil-bere ber-güzār itdi dil-ber dest-būs itdi aġa dest-būs eṣnāsında fırṣat bulup bahāne ile dil-beri kemer gibi der-kenār itdi. Aġanuñ ḳulları ḫuṣūṣā ki (F255a) ketḫüdāsı kemer-i ḫançeri yigitmeye cānāna niṣār itdügin görüp ġażabdan kemer-i ḫançer yirine yılanlar ḳuşandılar. Aġanuñ hevādārları ḥāle vāḳıf olup aġyārden yāre gezend ire diyü üşendiler. Ba'dehū çün dost-kāmiler içilmekden ṣoḥbet ṭolu urmışa döndi ellerinde olan saġār-ı pür-meyden olan al ṭūṭīler uçup başlarına murġ-ı ḫāb ḳondı sāzendeler (P263a) ezgiyi bozdı güyendeler uṣūli 'amel-i ḫāba düzdi (A255a) şem' yaḳduġı çerāġuñ fitili dükendi sāzlar dīvāre ṭayanup sebular sāġara söykendi.

Beyt : Ṣurāhi gūşı oldı penbeden ker
Yatur mest ü ufanuḳ cām u sāġar

Çeşm-i şem'i ḫāb-ı ḫayāli büridi ḳopuzuñ söylemekden aġzında saḳızı çüridi ehl-i meclis pür-kelāl ü melāl oldı bu geçen 'ıyş u 'işretler hep ḫāb-ı ḫayāl oldı.

Beyt : Çeşm-i dildār ḫāba meyl itdi
Ḫāne-i dil ḫarāba meyl itdi

Dil-ber zānū-yı 'āşıḳı yaşdanup yatdı.

Beyt : چه حالتیست که محبوب دل نواز بنار
سرش بزانوی عاشق نهاد و خواب زده

Li-muḥarririhi : Yañaḳlar derledi gözler süzildi
Girihler zülf ü ebrudan çözildi

Semenler deste deste güller erzān
Söyinmiş mūm u şem'-i ruḫ-fürūzān

Raḳīb uyḫuda vü maḫmūr u evkār
Yatur ḫar gibi ḫarlar çün seg-i ḫār

Zebān-ı ḳāl ile dirdi şeb-i dāc
Taṣarruf ʻaks-i fırṣatdur gözüñ aç

Raḳībüñ körlügine gör gözine
Lebin öpdi urup yüzin yüzine

Ḳakup boynın yüz urdı sīnesine
El uzatdı ṣafā gencīnesine

التمر يانع والنا طور غير مانع diyüp gāh cām-ı lebinden nūş-ā-nūşe ve gāh rūymāl-i ber-dūşa ve gāh kenār u āġūşa meşġūl oldı. Muḥaṣṣal ol şeb-i tārīkde ẓulmātda çeşme-i ḥayvānı buldı veyāḫūd bir künc-i deycūrda genc-i şāygānı buldı (B189b) tā seḥer ol şeb sīne-ber-sīne leb-ber-leb yatdılar. ʻAle's-seḥer ki pīr-i sipihrüñ ḫumārdan gözi ḳarardı başı çigzindi ve göñli döndi (F255b) yine defʻ-i ḫumār içün sāġar ufḳ-ı rāḥ-ı raḥīḳ-i şafaḳla ṭolup nārenc-i āfitāb kenār-ı tabaḳ-ı nīlī āsumāna ḳondı Ferdī nergis gibi ḫābdan bī-dār olup eṭrāf-ı eyvān-ı ʻaks-i çeşm ile nergiszār oldı.

Beyt : Baḫt uyansun çeşm-i destūñ ḫābdan bī-dār ḳıl
Göz yumup açınca bāġ-ı dehri nergiszār ḳıl

maʻnāsı nümūdār oldı dil-ber ʻazm-i ḫāne ḳıldı. Aġanuñ ḫidmetkārları vü hevādārları (P263b) Ferdīye Aġanuñ elinden sarḫoşla (A255b) kemer-i ḫançer almaḳ āsān degüldür bu ḫançer senüñ yanuña ḳalmaḳ imkān degüldür ḫançer Sulṭān Selīm yādigārıdur aña daḫı ʻAcem beglerinüñ ber-güẕārıdur be-her ḥāl pādişāh işitmemek olmaz bu ḫançer sende ḳonılmaz kemer-i ḫançeri eger māhī gibi ḳaʻr-ı deryāya atarsañ ḳullāb-ı tedbīr ile sāḥile çıḳarup ve eger hilāl gibi evc-i felege çıḳarursañ kemend-i ḥīle ile indürür ṣaġaruz diyüp kemer-i ḫançeri yanından aldılar ol gitdi anlar ḳaldılar. Dil-ber incinüp birḳaç gün aġaya gelmedi aġanuñ uṣṣı gidüp cānı yirine gelmedi.

Beyt-li-muḥarririhi : Elinde gerçi cām-ı zer içerdi
Gözinden bir yumardı biñ dökerdi

Elindeki mey-i telḫ şürābe-i eşk-i telḫ ile telḫ-kām olurdı kendi leb-i şīrīn-i dil-ber yādına telḫ-āşām olurdı dūd-ı āhından encümen-i çarḫuñ şemʻi söyünürdi ve

dāġ-ı derūnına karşusında yanan şem'üñ içi yanar özi köyünürdi. Bu ḥāle naẓar itdi meclisi reşk-i sipihr itmege bir āh-ı pür-şerer itdi. Kaç gicedür ki ol şem'den cüdāyum ve mihr-i cemālinden (S129a) ayru felek gibi ser-gerdān māh-ı 'ālem gibi rāh-ı ẓulmet-peymāyum

Beyt : Şem' gibi şehd-i vaṣlından ki maḥrūm eyledi
'Iyşumı devrān ne bol itdi ne ḫod mūm eyledi

diyü elinden piyāleyi yire urdı biraz şem'-i meclis gibi yana yana aġladı ṭurdı. Āḫir āmīr-i āḫūrına emr itdi ki Deli Ṭurnayı baña bī-te'ḫīr egerleñ ve ḫāceye daḫı bir eşegin bārgīr egerleñ. Deli Ṭurna bir esb-i rehvār idi ki sebük-reftārlukda berk-girdār idi gerçi rengde bir külünk idi buludla cenk itmede (F256a) mānend-i peleng idi revişde nesīm-i ṣabādan tek ü dū ve şitābda 'ahd-i şebābdan tīz-rev idi Aşkar-ı dīvzādla yarışmakda nice kim meydānı Düldül alurdı eger eblak-ı ṣabāḥ ve eger eşheb-i şebdür koşuldukda ol öñdül alurdı. Kemiyyet-i naẓara ki ṣāḥib-meydān-ı mıżmār kuvvet-i başaradur henüz tāziyāne-i müjgān ḥavāle olınmadan ṭurfetü'l-'aynda kaṭ'-ı mesāfe-i (P264a) mābeyn-i 'ademeyn ider bu bir adımda şerāre-i na'l pāresin perrān idüp hilāl-i (A256a) sipihr ile tābukü'n-na'līn ider (B190a) şerār-ı na'lin gūşvāre-i māh u pervīn ider ve 'aks-i dem-i 'arak-rīzinüñ bir tāze kuyruklı yılduza karīn ider ve ḫandak-ı ḫayāl ki 'umkına ṭınāb-ı şu'ā' irişmez anı kalkmakda āteşden çābük ve ḥavlı-i evhām ki eflāk-ı ecrāmdur anı atılkakda bād gibi sebükdür.

Li-muḥarririhi : Semend-i kilk-i çālāk u sebük-rev
Reh-i vaṣfında itse ger tek ü dū

Görinür gözine ṣaḥn-ı süḫan teng
Bir iki adım atmadan olur leng

Der-ḥāl Deli Ṭurnaya süvār oldı. Kapucıbaşısıyla emīr-i āḫūrıyla biz daḫı üftān u ḫīzān bunuñ aḥvāline ḥayrān yanına düşüp giderdük sāyesān

Beyt : Ne dildāruñ bilürdük ne mekānın
Giderdük bile alup çevre yanın

Meger aġa ḳapuyı bilürmiş ve gāhī tebdīl-i ṣūret idüp dil-bere mülāzemet ḳılurmış Sulṭān Meḥemmed Āḫūn ḳurbında ṭaracıḳ zükāḳ başında evi var imiş

Beyt : İrişüp yüz urup geldük çü yaya
Didi geldük der-i devlet-me'āba

Kendi bir ṭurre sāyesinde ṭolundı beni ḳapuya gönderdi. Varup niçe def'a daḳḳ-ı bāb itdüm *kimdür* didüklerinde adum dimeyüp izüm ṣabıtdum. Hele içerüden ṭaşradan olup niçe lecc āḫir babası olan yayabaşı Er geç ḳapudan çıḳdı keçden keç bizi serzenişler idüp melāmetler ḳıldı. *Ey bī-'arlar ġayretüñüz yoḳ mı ṭutalum dinüñüz yoḳ ḥamiyetüñüz yoḳ mı ḳamer gibi oġlumuñ yüzine kir getürdüñüz güneş gibi yüzüm yirlere düşürdüñüz ḳapumda sāye görsem ḳaṭrān sürdiler ṣanurum ṭamuma 'aks-i hilāl düşse boynuz aṣdılar diyü cānumdan uṣanurum gökde yıldıza* (F256b) *gözüm ṭoḳınsa üzerüme ṭaş yaġar diyü utanurum. Deveden büyük fil var bu aga ise saġ olsun ḫünkār yarın dīvān-ı āliye varayum odlar yaḳmaġ çün başuma ḥaṣır ṣarayum* diyü şikāyetler itdi. Ben daḫı gāh müṭāyebe (P264b) ve gāh mülāṭefe idüp hele aġa kendi bile geldi. *Yaramaz ḳaṣdı yoḳdur oġluñı cānından yeg sever yaḳasından geçürüp oġul idinmişdür ol anı bir çerāġ ider everüp barḳarup od ocāġ ider severin didügin gerçek mi ṣanursın lāġ ider* didüm. Muḥaṣṣal yetmiş dereden şu getürdük gah ḳorḳudup gāh ögüt virdük *varayum* (A256b) *oġlumı göndereyüm* diyüp gitdi. Nā-gāh dil-ber çıḳdı ay ṭulū' itdi ṣandıḳ. Kākül perīşān bir ḳırmızı 'araḳıyye başında çesbān gözler ḫābnāk egninde mā'ī pirāhen şikāf-ı girībānı sīneye dek çāk gözler ḫāb-zerde lebler şarāb-zede.

Beyt : Nergis-i mest gibi gözleri ḫāb-ālūde
Gül-i sīrāb gibi la'li şarāb-ālūde

(S129b) Semen-sīmā sīnesinde 'aks-i tügme-i zerrīn gūyā ki māh ile ḳırān itmiş pervīn.

Beyt : Sīneñde tügme-i zer ey dil-ber-i semender
(B190b) Ay idügine ḳarşu ṭañ yılduzına beñzer

Sīne bir āyīne-i nūrānī sā'idi gūyā ki destesidür billūrāni bī-bāk u ġażabnāk *be-hey zālimler daḫı sizden ḳurtuluş yoḳ mı bir yaña aġanuñ ḳahrı bir yaña her*

ehremenüñ şîşe-i zehri cānumdan uṣandurduñuz beni ʿömrüme ṭoyurup āb-ı ḥayātuma ḳondurduñuz bir yaña kendinüñ sitizi bir yaña ḫidmetkārlarınuñ ḫançer-i ḫun-rîzden bedter süḫan-ı tünd ü tîzi. Beni ol ehremenlere öldürtmek mi istersüz anamı ağladup düşmenlerümi güldürtmek mi istersüz. Muḥaṣṣal cān bir cihān iki bugün ṭoğdum bugün ölürüm ölüm birdür yalan söyler eyleyen gümān iki ölürsem daḫı artuḳ varmaḳ ḫaṭıra itmeye öldügümden ṣoñra mezārum gerdin ṣabā ol cānibe iletmeye diyüp ben daḫı cevāb virmedin ağa at ṣıçrayup ḫāce *dil-beri böyle ḳaparlar* diyüp ṣunup at öñine alup Deli Ṭurnaya mahmūz eyledi ki resm-i mıḫ-ı (F257a) naʿl-i senābıkı evrāḳ-ı arżı naḳş itmek içün gerdinden ḫāk-rîz eyledi. Anı gördük ki bir gerd peydā olup göge dikilüp bülendlükde mānend-i mināre oldı (P265a) dıraḫşınuñ dört ayağından dört şerāre-i āteş-pāre çıḳup gūş-ı sipihre gūşvāre oldı. Her çend ki bād gibi vezān olduḳ der-peyince revān olduḳ tozına irmedük ve ḳarasın görmedük geldük ikisin bile ṣadr-ı ṣoḥbetde ve biri birine ʿarż-ı şükr ü şikāyetde bulduḳ. Ṣavm-ı viṣāli ḳoyup ʿıyd-ı viṣāl içün bezmüñ günin giceye ḳatdılar İstanbulda vāyelerin alamayup Muṣṭafā Ağa Bāğçesiyle maʿrūf bāğçeye cān atdılar bir iki şeb u rūz anda ʿıyş-ı dil-fürūz (A257a) oldı وای نعیم لایکدره الدهر mūcibince bir gice İstanbuldan ḳapu açdurup ṣandal ṭonadup birḳaç yayabaşıları geldiler ḳul ʿisyān itdi vüzerā evin nehb ü ğārete ve şehri yağmā vü ḫasārete gitdiler didiler. Ağa mest ü lā-yaʿḳıl bulındı ortaya aldılar burdılar gāh elin ayağın ovdılar gāh başına ṣovuḳ ṣular ḳoydılar. Segrān-ı ser-girān iken bir miḳdār ayıldı bu ḫaber-i vaḥşet-engîzi işidüp yine bayıldı. Baʿde ḫarābi'l-Baṣra ne fā'ide bir ṣandala yükletdiler nîm-mest ü pür-bîm-i cān İstanbula iletdiler. Bu sebeb oldı ki birḳaç günden ṣoñra

Beyt : Maẓhar-ı ḳahr-ı İlāhî oldı
Küşte-i ḫançer-i şāhî oldı

Ferdînüñ bir ʿāşıḳkeşlügi daḫı vardur ki kendi rivāyet iderdi. Ḥikāyet : Bir ʿāşıḳum var idi egerçi ẓāhir şehr oğlanıydı. Ẓarîf ü ṣāḥib-ʿirfāndı ammā dürd-i mey gibi tîre-ṭabʿ u girān-cāndı (B191a). Mücerred māh gibi neẓẓāreye ḳāniʿ olmazdı ve bir yirde ben şemʿ ü şarābla cemʿ olmazdum ki ol rāciʿ olmazdı. Gündüz yanumca sāye gibi yürürdi gice aḫşāmdan ṣabāḥa dek ḳarşumda dikilür ṭururdı. Evde māh gibi ḳapudan ḳovsam bacadan düşerdi her gice ki beni daʿvet eyleseler ol işitdügi gibi (F257b) kendiden giderdi. Seyrāna varsam benden ileri varmış bulurdum (P265b) her ne cānibe baḳsam ḳarşumda ḥāżır görürdüm.

Muḥaşşal birgün vardum ġażabla urup başın yarup gözin çıḳardum. Cihān yüzine iki gözle baḳmayayum eger bir gözüm daḫı çıḳarsañ 'aynuma alursam ve eger saña dört gözle naẓar itmeyüp seni sā'ir dil-berlerle bir görürsem dirdi. Ḳanda baḳsam ḳarşumda nāẓır görürdüm gūyā ki ḳaṣd ile körlük iderdi ne deñlü görmez yanından (S130a) ṣoḥbete varsam ol maḥalle gelürdi. Neylerse iderdi dā'imā ġılāẓ u şedād ile and içerdi ki be-her ḥāl yā sen beni öldürmek gereksin yā ben seni öldürürüm dir idi. Vaḳt oldı ki baġlanmış ḳapular içinde tenhā odalarda dün yanlarında uyanup başum (A257b) ucında ḥāżır görürdüm yanında ḫançer-i bürrān bilmezdüm ki şu'le-i ḳamer gibi cāmdan mı indi gāh olurdı seḥer ḫābdan ḳalḳardum bālinüm üzre ḳatlüme mübāşir görürdüm elinde tīġ-i 'uryān ṣanurdum ki mirrīḫdür bāmdan indi bildüm ki be-her ḥāl ben anı öldürmezsem ol beni öldürür. Rāżı oldum ki gözin çıḳarduġum gibi 'ayn-ı vücūduñ daḫı 'ālemden ber-ṭaraf idem. Ol baña fırṣat bulmazdan evvel ben anı telef idem ḳavl itdük ki İstanbul eṭrāfından Şeyḫ Sinān küyı cāniblerine gidevüz ẓāhir seyrān ser gidevüz. Hemān ḫarīf ġasl idüp aḳ sādeler giyüp buluşduġı yārānla ḫelalleşüp vedā' iderdi bugün bizüm bayrāmumız günidür diyü ẕevḳ u şevḳ idüp semā' iderdi. İttifāḳ ol vaḳt ḫazān ve āvān-ı eyyām-ı mihr-i cāndı.

Beyt : İrişüp faṣl-ı ḫazān dehrüñ fenāsın fikr idüp
Taġlar hep ṣoyınup oldı aġaclar hep trāş

Eger gülşen ve bāġ-ı rez olmışdı dükkān-ı reng-rez zehī ṣun'-ı ṣabaġatü'llāh ki her gice envā'-ı envār ve eṣnāf-ı ezhār ḫam-ı nīlgūn-ı çarḫa batup her seḥer elvān-ı gūn-ā-gūn u nümūdār-ı naḳş-ı buḳalemūn görünürdi.

Li-muḥarririhi : İrüp göz sıtması devr-i zemāna
Dönüpdür erġuvānī za'ferāna

(F258a) (P266a) Ḫazān ceyşi irelden yāġı gibi
Güneş ditrer ḫazān yapraġı gibi

Cihāna ṣarıluḳ oldı müvekkel
Aġaçlar kehribālar ḳıldı heykel

Dükān-ı reng-rez olmadı vādi
Ḫazān irdi ḳatı açuḳ boyadı

(B191b) Ol gün gitmişdi ki ḥarāret-i temmūzī ve tāb-ı teb-i nīm-rūzī ile āb müsteskī olup şu içmege deryāya cān atardı yürimege ḳādir olmaduġından ḳarnı üzre sürinürdi ve 'arūs-ı şükūfezār-ı bāġ u bāġçe libās-ı reng-ā-rengin çıḳarup def'-i yarḳan itmek içün çādır-ı zerd bürinürdi. Bergler ża'fdan şöyle zerd ü nizār olmışdı ki güneşe ḳarşu naẓar olınsa tenlerinde regleri görinürdi. Muḫayyem-i sürādıḳāt-ı şāh-ı ḫazān olmaġ içün ṣaḥne-i nesīm-i ḫazānla deşt ü hāmūnlar ḳorınurdı. Bunuñ gibi zemānda ikimiz vādilerde geşt ü seyr-i kūh u deşt iderken Tekye-bīkārı dimekle ma'rūf (A258a) çāygāha varduḳ ki ol maḳām bir ḫurrem ṣaḥn ve bir 'arṣa-i pehndür her zemānda ser-sebz ü ḫurrem gūyā ki maḳām-ı Ḫıżrdur ki sebzeler bitmişdür ol araya başduġı dem ḳadem eṭrāfında niçe dıraḫt ki her birinüñ bīḫay semeke tevbīḫ ve evc-i nihalleri simāke taḳrī' ider pergār-ı ṣun' ile müdevver bir ṣarḫ-ı mümerred-vār ü müseddesdür budaḳları biri birine ḳarışmış yapraḳları biri birine girişmiş gūyā ṣūfīlerdür ki semā' içün el ele alup yañaştuḳ dirlerdür ki birbiriyle ḳonışup ḳol ṣunuşmış el virişmiş.

Li-muḥarririhi : Çemenler naṭ'-ı şaṭrancı ḳonuşmış
Aġaçlar raḳṣa girüp ḳol ṣunuşmış

Çınār açup elin eyler niyāzı
Bula tā serv-ḳaddler cān-dırāzı

Ṣadr-ı meclisde bir çeşme-i revān anı göricek olur ṣādrevān gūyā bir pāk-meşreb ṣūfī-derūn-ı 'azbü'l-lisāndur ki miḥrāb-ı 'ubūdiyetdedür herkese isti'dādına göre felż eyler ve ḥavṣalası alduġı deñli 'aṭā eyler irşād ṭarīḳindedür kim ki naẓarına gelse cihān ālāyişinden el yur ve mācerāsın işiden cihānuñ germ ü serdinden ṣovur (S130b). Muḥaṣṣal ol çeşmenüñ ayaġında derūn-ı vādīde ikimüz tenhā varup evvel ḳoynından (P266b) bir ḥamāyil ve ceybinden bir ḫançer-i ḳātil çıḳardı.

Beyt : Biñ bir adına Ḥaḳḳuñ itdi yemīn
Ditredi andan āsumān u zemīn

Ki eger beni öldürmezseñ bu demde seni öldürürüm (F258b) hemān gel.

Beyt : Sīnemi ḫançer-i bürrān ile çāk eyle
Bir iki ḳatre ile ḫākümi nemnāk eyle

Gördüm anı ḳatl itmek ḳatl-i ḳātil ve def'-i ṣā'il ḳabīlindendür. Eline baġladum yüzine baḳdum aġladum. Didi ki *heyhāt be-her ḥāl beni ḳatl baña vü saña nāfi'dür ve ikimüzden birimüz āḫiri ḳatl itmek vāḳı'dur* diyüp ol sikkīn ki ḫançer-i ẕü'l-ficāndan keskīn idi işāret itdi alup anuñla boġazladum (B192a) yüzüme nigāh iderek cān virdi küşte-i tīġ-i 'ışḳ olup muradına irdi. Biraz aġladum biraz āh itdüm āḫir iledüp libāsıyle bir şikāf-ı meġāka ṣoḳa ḳodum şehre teveccüh idüp yolda rūḥiçün vāfir Fātiḥa oḳıdum.

Beyt : Du'ā idüp elüm yüzüme sürdüm
Mehümde pence-i ḫürşīdi gördüm

Vaṣiyeti üzre (A258b) dülbendin almışdum çözdükde gördüm ki dülbendinde bir nüvişte ṭūmār ve pīçīde kāġıd içinde yigirmi sikke dīnār temām-'ayār mażmūn-ı riḳ'a-i vaṣiyet ki ḥaseneler bulmaḳ isterseñ bulduġuñ ḥasenelerüñ ba'ż-ı maṣārıfuña ṣarf idesin ve ba'żın rūḥum içün ṣadaḳa idüp birḳaçın ḥelvā bişirüp yārānı cem' idüp ṣoḥbet 'ālemlerinde ve 'işret demlerinde beni yād idesin rūḥuma du'ā idüp revānum şād idesin.

Naẓm : Mey içüp eyledükçe 'ıyşa bünyād
Beni de idesin bir cür'adan yād

Murāda irişüp geldükçe şādi
Añasız ben ġarīb ü nā-murādı

Bu vāḳı'alardan ṣoñra Ferdī yeñiçeri kātibi olan Şehābü'd-dīn Beg yanına vardı çehār ebrūluġı zemānınuñ ẕevḳın ol idüp meṭā'-ı vaṣlın āḫir bey' aña ṣardı ol daḫı fevt olup nekbeti ḳaldı. Ba'dehū segbān u yayabaşı olup bölüge sülük idüp yigirmi beş aḳçe ile silaḥdār oldı ve bir zemān dānişmendlüge heves idüp başına börk yirine dānişmend tācın giydi āḫir andan daḫı ḳaldı (P267a) berş āfetin aldı. Āḫir sene işnā ve sittīn ve tis'ami'e ramażānınuñ evāḫirinde bu ḥālde bir gün ata binerken ayaġın üzengiye ḳoduġı gibi ecel (F259a) irüp ayaġın aldı 'āşıḳkeşlük aña nā-mübārek oldı kendi cevān-murġ oldı.

Ġazel-i ū : Bir ḳuloġlı güzeli sīneme urdı tüfegin
Fınduġın gördi göñül ṣandı demür leblebidür

Şeb-i zülfinde temām aya müşābih ruḫ-ı yār
Dāne dāne görinen anda ʿaraḳ kevkebidür

Yiridür mūzesini nisbet idersem felege
Māh-ı nev naʿlçesi kevkebeler ḳevkebidür

Yeñi dīn ṭutdı sever ṣūfī o kāfir peççeyi
Ferdiyā gerçi anuñ eskiden ol meẕhebidür

Velehū : Hīç yirde gökde ẕerrece yoḳdur ḳarārımuz
Hercāyi oldı gün gibi çün şehriyārımuz

Lanḳada mescid ü mināre yapılduḳda dimişdür.

Beyt : Tekrār Ermeni bölügi kāfir oldı hep
Oldı mināre anlara zīrā bögür igi

Bu maẓmūnda bu ḳıṭʿa daḫı anuñdur.

Ḳıṭʿa : Şehr-i Ḳosṭantiniyye ey Ferdī
Cumʿa mescidler ile ṭoldı

Līk her cumʿanuñ minārelerі
Ehl-i küfre bögür igi oldı

FERRŪḪĪ : Ṣaruḫān vilāyetinden ḳażā-yı Aḳḫiṣārdandur ḳudemā-yı şuʿarā-yı diyārdandur. Żaʿīfü'l-bünye vü ḳaṣīrü'l-ḳāme küsec-şekl ü ḥaḳīrü'l-hāme kimesne idi. ʿUlūm u fühumdan behresi yoġ idi levḥ-i ẕihni naḳş-ı ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓ-ı ʿilmden sāde idi (A259a) ancaḳ iktidārı karrāt-ı sevāde idi. Merḥūm Sulṭān Süleymān Maġnisāda (B132b) şehzāde iken Ferruḫī vesāʾil-i resāʾil ü vesāʾit-i ḳaṣāʾid ile ʿarż-ı ʿubudiyet ve tekeffül-i devām-ı duʿā devām-ı devlet itmiş imiş pāy-ı taḫt-ı salṭanat ḳudūm-ı himmet-i rusūmları ile bülend olduḳda baʿż-ı mezraʿa vü küylar iḥsān buyurmışlar ḳadīmī ʿubūdiyeti unutmayup

Ferrūḫīyi ḫürrem-ṭāli' idüp ḫoş görmişler. Ḥudūd-ı işneyn ve erba'īn ve tis'ami'ede Ḥacdan gelüp siyah şarınup İstanbula gelmişdi ḥakīr ol vakt görüp muṣāḥabet itmişdüm. Sene erba'a ve erba'īn ve tis'ami'ede Çākzāde (P267b) ki (S131a) ḳāḍī ki meşāhir-i ḳużāt-ı fażl-pīşe ve ma'ārif-i vülāt-ı ma'rifet-endīşedendür Aḳḥiṣāra ḳāḍī olduḳda mābeynlerinde vaḥşet olup ıṣlāḥ-ı ẕātü'l-beyn ve izāle-i şeyn ü reyn müyesser olmayup ḳāḍī-ı meẕkūr (F259b) mezkūruñ ḫānḳāh u meşīḫatın ve kifāf-ı ma'işetin alduḳda Ferruḫī dilgīr olup gelüp envā' ḳıṭ'alar diyüp rikāb-ı pādişāhīye şunup neylediyse eyledi ḳāḍīyı 'azl itdürüp cihetlerin yine muḳarrer itdürdi ol ḳıṭ'alardandur.

Beyt : Āh elinden Aḳḥiṣāruñ ḳāḍīsı Çākzādenüñ
Manṣıbın bī-ġāneye aldurdı ben üftādenüñ

Şi'r-i ū : Bir vefāsız göñlüm aldı gitdi yār olmaz baña
Pāyına düşdüm ṣabā gibi ḳarār olmaz baña

Kāfir olsun mı içüp 'ālemde dil-ber sevmeyen
Hey müselmānlar bu yolda iḫtiyār olmaz baña

Alçaġa baḳmaz göñül gözler hevā şehbāzını
Ol hümā yüksek uçar bildüm şikār olmaz baña

Bu ġazeli daḫı meşhūrdur.

Ġazel : Pādişahum Ḫātem-i la'l-i dürr-efşānuñ mı var
'Āleme ḥükm itmege mühr-i Süleymānuñ mı var

Ḫān-ı ḥüsnüñde nedendür gösterürsin la'lüñi
Ay efendi ben ḳuluña yoḫsa iḥsānuñ mı var

Hey müselmānlar Sitanbuluñ büt-i ra'nāsı çoḳ
Kāfir-i bī-dīnleri ancaḳ Ḳalatanuñ mı var

Ḳanda iltürsin sūriyle uydurup 'āşıḳlaruñ
Kesmege Eyyyūb-ı Enṣārīde ḳurbānuñ mı var

Ferrūḫī Żātī Revānī Ṭāliʿī vardur meger
Naẓm ile şimdi ġazel dimekde aḳrānuñ mı var

Bu murabbaʿı daḫı şöhret-pezīrdür ki bendi budur.

(A259b) *Bend* : Selām olsun selāmetdür Edirne Bursa İstanbul

Velehū : Ṣalduḳ engīne göñül zevraḳını şāh oñara
Dostlar n'olsa gerek idelüm Allāh oñara

(S132a) FERĪDŪN AĠA : Nāmları Aḥmeddür ve bi-ḥamdi'llāhi Te'alā kendileri elif gibi ser-āmeddür çün bu ism-i şerif ki بين الالقاب والاسما كانار على العلم على واسمىdur. Zehī şeref (B193a) ü tevfīḳ-i ḥüsn-i telfīḳ ki beyne'l-esāmī bu ism-i sāmī ile müsemmādur. Çün neşīme-i şikem-i ḳudretden ve şekīme-i ḥükm-i fıṭratdan ṭulūʿ itdükde ki hilālāsā necm-i necābet ḳarīninde ṭāliʿ ve

Mıṣraʿ : Bellüdür ḳutlı gün ṭoġuşından

(P268a) mūcibince kevkeb-i şehāmet-cebīn (F260a) bī-çīninde lāmiʿ idi. Sinn-i temyīze ve fehm-i çīz ü nā-çīze vāṣıl olduḳda çemen-i gülistānda seyr-i gülbin ü gülden bedel encümen-i debistānda raḥle vü muṣḥafı maṭmaḥ-ı ebṣār ve maṭraḥ-ı efkār ider. Erā'ik-i melā'ib yirine meʿārik-i ketāyib ü mıżmār-ı belāġatde envāʿ-ı metāʿib kümeyt-i ḫāme ve ṭūmār-ı nāme-i berāʿat-ı ḫitāme ile çābük-süvārluḳlar ve sipahsālārluḳlar iderdi dür-bīnlük ü ʿāḳıbet-endīşlük ḳaṣd idüp leẕẕet-i naṣb-ı menāṣıb-ı dü-cihānı taḥṣīl içün envāʿ-ı taʿb u naṣb çeküp كسب العلم اولها امر من البصل و آخره احلى من العسل mefhūmın ẕevḳ iderdi ve شهد الجهل احلى من العسل الكسل mażmūnın zehr-i ḳahr-ı dehre tiryāḳdur dirdi. Bu ḥālde Çivizāde ʿAbdu'llāh Çelebi ki dīvān-ı hümāyunda defterdār ve ʿaṣrında aḳrānı içinde şehāmet ü ṣūrāmet ve kifāyet ü istiḳāmetle ve tevfīr-i aʿmāl-ı pādişāhī ve tekṣir-i emvāl-i memleket-penāhī ile serdār idi ve vüfūr-dāniş ve fevż-emvāl u evlād ve aṣālet-şān u aṣābet-re'yle dād u devletden ber-ḫordār idi. Anuñ ḫānedānına düşüp merḥūm-ı merḳūm müşārün-ileyh ferzend-i ṣulbı ve ḫılaf-ı ṭalḳı yirine perveriş ve naṣb-ı ʿaynı yirine naṣb ve nūr-ı çeşm-i cihānbīni gibi nümāyiş virüp envāʿ-ı baḫşişi ü baḫşāyiş ve dürr-i iḥsānından üzerine küşāyiş ile üstād-ı edīb ve muʿallim-i erīb (A260a) taʿyīn idüp taḥṣīl-i kemālāt-ı melekiyye ve tekmīl-i melekāt-ı felekiyyesinde envāʿ-ı

küşiş itdi. Çün ser-tābe-i isti'dād-ı fıṭrı وفق المرام بل هعفوق المراد idi şol ki medār-ı salṭanatdur mevālid-i ṣülüş gibi aṣlda üç nev' olup biri umūr-ı milletdür ki zimām-i ihtimām-ı niẓām-ı 'adālet- irtisāmı merbūṭ enāmil-i ṣudūr-ı aṣḥāb-ı şerī'atdur ve biri (F260b) umūr-ı māldur ki ser-rişte-i maḥv u iṣbāt-ı devām u ṣebātı ve ābiste-i aḳlām-ı ṣalāḥ erḳām-ı aḥkām-ı defterdārān-ı ḫazā'in-i memleketdür ve biri umūr-ı mülkdür ki bu ikisine şümūl-ı neẓāretle (P268b) mermūk başarārā-yı aṣḥāb-ı vezāret ve merci'-i ileyh efkār-ı erbāb-ı sa'ādet olup ḥall u aḳdına ve ḥıfżına anlaruñ emrleri medārü'n-'aleyh ū müşārün-ileyhdür. Müşārün-ileyh bāb-ı şāninüñ bi-cemī'-i daḳīḳ-hā vü celīl-hā (B193b) ve icmāl-hā vü tafṣīl-hā iḥāṭa idüp aḥvāl-i muḥāsebāt ve a'māl-ı muḳāṭa'at-ı esālīb-i defātir ve e'ācib-i nihāteri ḫazā'inde ebvāb-ı tevfīri ve idārāt u iḫrācātda (S132b) deḳā'iḳ-i tebẕīr ü taḳtīri bi'l-fi'l idinüp evrāḳ-ı ṣaḥā'if-i ḫāṭırı fezleke-i defātir-i emvāl ve icmāl-i muḥāsebāt-ı iḳṭā' vü emvāl oldı. Merḥūmuñ intiḳālinden ṣoñra yāri tevfīk-i āzāl ve yāveri baḫt u iḳbāl ile vezīr-i mütederrib ve müşīr-i mütecerrid melek-müşir-i felek-mesīr-i Ḫıżr-seyr Loḳmān-eşer Büzürcmihr-çihr ve büzürg-i ümmīd bihr Muḥammed-'alem ū 'Īsā-dem müdebbirü'l-küll ve cümletü'l-mülk-i 'ālem Ḥażret-i Meḥemmed Paşa ve فقه الله تعالى معادا و معاشا vezīr-i 'aḳl-ı evvel-i bī-ṣāni ve cümle-i 'ālem aña dā'i vü ṣānī iken ḥażretlerinüñ şeref-i ḫidmetlerine meşūl ve mesāḳ-ı eşrāf ve eṭāf-ı a'yān-ı eṭrāf olan āsitānelerine sa'ādet-i ḳabūle vuṣūl müyesser olup ḥażret-i destūr görür ki bunuñ fıṭnatı bī-fuṭūr ve fıṭratı bilā-fuṭūr eṣer-i ṣadāḳat nāḥiye-i nāṣiyesinde tābān-ı lem'at-ı ḳābiliyet i'tilā-yı şān u rey'ān-ı ehliyete irtiḳā-yı mekān-ı cennātında raḫşān lā-cerem naẓar-ı iksīr eşīrinüñ eṣeri ḥaḳḳında rūz-efzūn ve mi'yār-ı i'tibārında ẕeheb-i müẕehheb ve meşrebi kāmilü'l-'ayār ve terāzū-yı (A260b) iḫtibārı iḫtiyārında cevāhir-i şānı ve le'āli-i (F261a) aḥvāl-i ḥāl u me'ālīsinüñ neng ū direng ile mevzūn olur bu deñli istiḥḳāḳ u ma'āric-i 'āliye ve medāric-i sāmiyeye inṭıbāḳın müşāhede idüp hilāl gibi ifāża-yı pertev-i mihr ile bedr ide ve mekānı ṣaff-ı ni'āl iken yirin ṣadr ider ve mu'āyene buyurur ki ḥüsn-i ṣan'at-ı ḫaṭṭa-i ḳābiliyeti Ḫudā dādıdur her varaḳı niçe yāḳūt gibi ġulām-zer-i ḫarīdeye ḫaṭṭ-ı lāzādıdur. Ḫāmesi ḫāme-i (P269a) İbnü'l-'amīd gibi 'imād-ı esās-ı üstüvār-ı berā'at u belāġatdur ve nāmesi nāme-i 'Abdü'l-ḥamīd gibi ser-nāme-i ṣaḥā'if ū ḥaṣāfatdur. Ḫāmesi bir mīzābdur ki ol nāvdānuñ isāle-i māy-ı mu'ayyeni ile gülşen-i inşā şād ābdur ve nāmesi bir gülistān-ı būstāndur ki fevḥāt-ı ḥüsn-i ta'bīri pür-ta'bīri ile mu'aṭṭar ve reşeḥāt-ı lutf-ı taḥrīr-i bī-teẕhīb ū taḥrīri ile sīrābdur. Umūr-ı esrārları kitābetin yek-ḳaleme enāmil-i ḫāme-i bedāyi'-i nigār ve berāyi'-i şi'ārına teslīm itmişdür

واتقوافراسة المومن mūcibince teferrüs ḳılur ki ḫāme-i cihān-küşāy ile bedī'ü'l-bedīl olduġı gibi tīġ-i ma'reke-ārā (B194a) ile daḫı 'adīmü'l-'adīldür. Tuġrā-yı ẕü'r-riyāseteyn gibi ṣāḥib-seyf ü ḳalemdür ve levḥa-i cebhe-i ve'l-küll vechesinde semt-i

Beyt : قلم زن نكهدار و شمشير زن
نه مطرب كه مردى نيايد ززن

mefhūmın tersīm idüp ḥālā ḥüsn-i edā vü inşāda ve tertīb-i aḥkām-ı kişvergīr ü cihān-küşāde midād ki āb-rūy-ı ṣaḥā'if-i esāṭīr-i evvelīn ve ṭarāvet-baḫş-i safā'iḥ-i desātīr-i āḫirīndür. Ḫāmesinüñ ayaġına şu dökmege degmez ve ḫāme-i ḳaṣabī- cāme vü 'abbāsī-'imāme ki ḫaṭīb-i minber-i ser-pāye-i enāmil-i feyż-i şāmildür bu nevk-i ser-ḳalem-i nüvişt-engüştine baş indirüp ġayrıya baş egmez ve ḳalem ki ser-'ālem-i livā-yı 'ilm ü 'ameldür ve medār-ı umūr-ı mülk ü milel ve dīn ü düveldür ḫāh u nā-ḫāh öñinde ser-fürū eyler ve evraḳ ki mānend-i revāḳ-ı perde-hā-yı tabaḳāt-ı a'yān-ı 'uyūndur ve müşārün-ileyh شيون والقلم ومايسطرون dur (S133a) reşeḥāt-ı aḳlam-ı cevāhir-i erḳāmından taḥṣīl-i āb-rū eyler (F261b) bir anda tertīb-i aḥkām-ı eyālet ve aḥkām-ı (A261a) vilāyet ve tanẓīm-i hıfẓ-ı ḥuṣūn ve sedd-i ṣüfūr u ḳavānīn-i cumhūr-ı umūr-ı cumhūr ve menāşīr ü berevā ve ber-mūcib كل يوم هوفى شان her gün lāyiḥ ü şāyiḥ olan eṭvār-ı şu'yūnāt ve ṭevāmir-i veḳāyi'-i kā'inīn ü kā'ināt yanında ser-nāḫında meşḳ-i şakkü'l-ḳalemden āsāndur ve mersūmāt-ı aḥkām-ı dīvānı ve ma'lūmāt-ı dīvān-ı 'Oṣmānī ṭabaḳāt-ı 'asākir ü icnād ve derecāt-ı memālik ü bilād ve (P269b) a'dād-ı ḥuṣūn u ḳıla' u ib'ād bilāḳı' u beḳā' belki kemiyyet-i ferāsıḫ ve keyfiyyet-i berāzıḫ keẕālik ẓufr-ı ẓafer-nümālarında terḳīm-ı ṣıfr u raḳamdan sehlü'l-imkāndur ḫaṣā'il-i nigūhīde ve şemā'il-i pesendīde ki ẕāt-ı bī-hemālinde cem' olmışdur. 'Öşr-i 'āşiri belki biñde biri meẕkūr olsa mekārim-i aḫlāḳdan bir kitāb olur ve her birinüñ Fātiḥā vü ḫātimesinden bir muḳaddime ẕikr olınsa Heşt-Bihişt gibi bir bābü'l-ni'me'l-me'āb olur. Gāhi şi'r ü inşāya daḫı حسب الاوقات وقدرالفراك عن المهمات iştiġāl iderler.

Cümle āṣār-ı aḳlām-ı gevher-nigār u belāġat-medārından bir **Nüzhetü'l-esrār fi Fetḥ-i Ḳal''a-i Sigetvār** dur ki Sulṭān-ı cennet-mekān Sulṭān Süleymān Ḫānuñ enāra'llāhı burhānehu ve burhān-ı ecdāda teveccühi ile ma'nūn ve sulṭān-ı 'adālet-'ünvān Sulṭān Selīm Ḫān دارالفلك على وفق مراد hażretlerinüñ cülūs-ı hümāyūnlarıyle müzeyyendür. El-ḥaḳ luṭf-ı sekb ü ḥüsn-i (B194b) sebk-i ḥazālet-i iş'ār ve selāset-i isfār ve leṭāfet-i edā ve neẓāfet-i inşā ve ẓarāfet-i

imlā nādirü'n-naẓīrdür ve cem'-i ḥüsn-i īcāz ve luṭf-ı i'cāzīde nāsıḫ her sefīr ü semīrdür aṣl-ı ḳażiyye vü ḳıṣṣa ki cem'-i ḫātime vü fātiḥa-i sulṭānīn ile مرج البحرين يلتقيانdur ve dürcinde derc olan şi'r ü inşā maṣdaḳ-ı يخرج سهمااللولووالمرجان dur. Delā'il-i i'cāz gibi rūchānına delīl-i ẓāhir ve burhān-ı bāhir ü zevāhirdür. Mümā-ileyhin tevfīk-i sa'ādet-i dāreyn ile muvaffaḳ olduġına bu imżā kāfīdür ki Ḳal'a-i Sigetvāra yüriyüşde (F262a) 'asker-i İslām-şi'āruñ küffār-ı eş'ār ile kārzārı ḫuṣūṣen istiḫbār içün pādişāh-ı (A261b) merḥūm ḫafiyyeten ba'ż-ı ḳapucılar gönderüp tecessüs ü istiḫbār itdürdüklerinde ḳapucılar gelüp vezīr-i zīr-i destān-nevāz-ı ġazā-sāzuñ tīġ-i tedbīr ile ḳaṣd-ı tesḫīrinden ġayrı ümīd-i küşāyişle sa'y u küşişlerin ve lāzım-ı ẕātları olan şecā'at u şehāmet ü ṣarāmet ü ṣalābetlerin ve tīr-i ḳażā gibi 'ayn-ı a'dānuñ gözlerine girüp sihām-ı ḳader gibi ileri varmaġla māfi'ż-żamīrlerin iẓhārda bī-iḫtiyārluġların (P270a) ve müşārün-ileyh Ferīdūn Aġanuñ ol şeh-süvār-ı mıżmār-ı kārzāruñ gāh fitrāk gibi öñlerince ṣalınup gāh sāye gibi yanlarına düşüp gāh ḳalḳān gibi kafadārları olup siper gibi cān-sipārluḳların ḫaber virdüklerinde mümā-ileyh Paşa Ḥażretleri ile müşārün-ileyh aġa ḫidmetlerine vufūr-ı iḥsān-ı İlāhi ve fevz-i te'yīdāt-ı nā-mütenāhi ḳarīn ü rehīn olmaġçün maraż-ı mevtlerinde ve iḥtiżārları ḥāletinde du'ā-yı (S133b) ḫayr idüp dest-i ḫaṭṭ-ı mübbārekleri ile āṣaf-ı ṣaffārāya teẕkire ıṣdār buyurmışlardur ki bi-'aynihā naḳl olınur. *Ṣūret-i teẕkire-i pādişāh* : Min-ba'd sen kendin ol aṣl-ı ma'rekeye varmayup umūr-ı dīn ü devlet ve niẓām-ı 'adl-ı intiẓām-ı salṭanat bābında ḳā'im ü dā'im olasın ve nūr-ı dīdem Selīm Ḫānumı ve 'asker-i İslāmı ve seni Ḫudāya ışmarladum ve kātibüñ Ferīdūn ze'āmetine teraḳḳī ile dergāh-ı 'ālī müteferriḳalarından olsun.

Mıṣra' : بنا ميزد زهى توفيك يزدان

Ḥaḳḳā budur ki bu vāḳı' olan emr-i şerīfleri velāyet-i ṣaḥīḥ ve kerāmet-i ṣarīḥdür ki pādişāh-ı sa'ādet-ḫātimenüñ dīn ü dünyā emrinde āḫir teẕkirelerdür ve تموتون كما تعياشون mūcibince medār-ı salṭanat ki ان الله يأمربالعدل والاحسان وايتآذى القربى dür. Temām imtiṣāl eylemişdür ki paşa ḥażretleri ki ẕevī'l-urbādandur iḥsān itmişlerdür ve aġaya iḥsān itmişlerdür ve selāṭīn-i ma'rekeye ve maḥall-i (B195a) mehlikeye kendin ilḳā itmek ḥikmete muḫālifdür ve ol ḥālde sulṭān meşābesindedür anları ilḳā-yı tehlikeden men' 'adl-i maḥżdur.

Şi'r-i ū : بحق عزتت ای فردیچون
بکن محرم با سرادت فریدون

(A262a) (S134a) FERĪDĪ : Üskübīdür. Ḫarāccı Hüsām dimekle ma'rūfdur (F262b). Dīvān kātibi olup ba'dehū Edirnede Dārü'l-ḥadīs̱ 'imāretine mütevelli olmışdur. Sā'ir me'ārib ü merātibden el çeküp anuñla müteselli olmışdur.

Li-muḥarririhi : Geçerdi 'arṣa-i naẓmuñ Ferīdi
Ve-līkin şem'-i şi'ri bī-fer idi

Şi'r-i ū : Müntehā ḳāmetünüñ kim ki düşer pāyesine
(P270b) İremez sidrede Cibrīl anuñ pāyesine

Ẕātī-i merḥūmla çoḳ mühācātı vardur.

Beyt : Ẕātiyā ṣanur eşek sikine ḳondı kelebek
Kim ki burnuñda naẓar eyler ise gözlügüñe

Velehū : Ne oḳur ne yazar ne ḫod işidür
Vāy anuñ ṣā'ir aġzını yabatī

Ẕātī daḫı anuñ ḥaḳḳında dimişdür.

Ḳıṭ'a-i Ẕātī : Ṭutup tīġ-i zebān ile cihānı
Ferīdī oldı Ẕü'l-ḳarneyn-i s̱āni

Depesi üstine bir çārṭāḳı
Be-ġāyet mālı çoḳdur yapdı anı

Be-ġāyet pehlivāndur ḳoç yigitdür
Ṭoḳuşdursaḳ gidi kāfirle anı

Ṭutar aḳrānı başı üzre her dem
Anuñla buldı ol nām u nişānı

Feṣāḫat cevşenini ol giyicek
Olur naẓm ehlinüñ ṣāḥib-ḳırānı

Yabatī diyü sövmişdür dilince
Müselmānlar ne bilsün ol zebānı

Nice ḫoş yaraşur bi'llāhi Ẕātī
Anuñ aġzında ol kāfir lisānı

FŪSŪNĪ : Vilāyet-i Ṣaruḫāndan dānişverān u dānişmendāndur. Ḥāliyā mülāzımdur ve ẕihn-i pākine ve ṭab'-ı derrākına ṭarīḳa-i şi'rde ḫāṣṣa ibdā'lar ve selīs iḫtirā'lar lāzımdur biżā'at-ı 'ilmde daḫı ḥaẓẓ-ı vāfiri va sā'ir ma'ārifden yād-daşt-ı ḫāṭırı vardur reviş-i şi'rde ferzānedür füsūn-ı şi'rine göre eş'ārı ġayrı fesānedür.

Ġazel-i ū : Dilā bulanma aḳup her yaña āb gibi
Cihān-ı fānīye göz dikmegil ḥabāb gibi

Çanaḳ çanaḳ ṣu gibi içse ḳanuñı herkes
Yüzine urma ṣaḳın kimsenüñ şarāb gibi

Ḳalem gibi ne ki dirlerse levḥ-i ḫāṭıra yaz
Kimesneye dime ḳalbüñdeġın kitāb gibi

Riyāżet ile geçen acı ṭatlu çün zenbūr
Le'īm sofrasına ḳonmaġıl zübāb gibi

Velehū : Bulmaġa cān u dilüñ arayaraḳ yirlerini
Geldi tīġuñ cigere çaldı yataḳ yirlerini

(A262b) Şem' ü pervāne temām oldı Füsūnī bu gice
Nūr u uçmaḳ ide Ḥażret-i Ḥaḳ yirlerini

FAŻLĪ : Fihrist-i cerā'id-i ser-bülendi Moñla İdrīszāde Ebū'l-fażl Çelebi Efendidür ve مل بن الغيث شبل بن الليث حباب بن البحر شعاع بن البدر قبس بن شهاب مطربن سحاب مجدبن شرف دربن (S131b) (P271a) (F263a) ṣadef-i ismde ve müsemmāda ebū'l-fażldur fażl u me'ālīde ġayrlar fera' ol

aşldur (B195b) inşāda her sözi bir kitābdur ve her mışrā'ı ebyāt u eş'ārdan bir bābdur ve her ḳıṭ'ası faṣlu'l-ḫitābdan bir faṣldur. Ced-ber-ced Ebū Ṭālib-i Mekkīye varınca her ceddinüñ şi'rine göre sā'ir şu'arānuñ ceddi hezldür ḥaḳḳa budur ki menāşib-i 'āliyeden anı ġazel itmek sebeb-i 'azldür. Mevlānā-yı mümā-ileyh diyār-ı fażla yek ḳaleme pādişāhdur muḫālifin söyleyen ehl-i baġydür dimek kelām-ı ehl-i 'adldür vücūd-ı pāki ufḳ-ı necābetden ṭulū' itdükde والقمر

قدرناه منازله mūcibince ṣadr-ı felek-i ma'ālide bedr olacağı ebrūsı gibi nāṣiyesinde muḫarrer idi.

Beyt : ان الهلال اذ ا رايت نمق
انبتت ان سيكون بدرا كاملا

henüz sīne-i dāye ve ṣadr-ı kühvārede iken erāyik-i me'ālide ṣāḥib-ṣadr (F264b) olacağı muḳarrer idi.

Ḳıṭ'a : ويكم من كرم الطباع ولديهم
يهب التمايم ليله الميلاد

فاذ ا امتطى مهد ا فليس نيوم
الا نشيد مد ايح الا جد اد

sinn-i temyīze bāliġ olduġı ḥāle varınca mebādī-i 'ulūmı taḥṣīl ve sā'ir ma'ārif ü rüsūmı tekmīl idüp Burusada Sulṭān medresesinde Ḳāḍī-ı Baġdādīye mu'īd olmışdur. Ba'dehū Mü'eyyedzādeden oḳıyup müstefīd olmışdur. Mülāzım olduḳda Ḫalīlī ḳāżī-'asker bulınup Monlā İdrīse 'adāvetinden oğlına yigirmi beş aḳçe ile Berunik ḳażāsın tevcīh itmişdür. Mü'eyyedzāde işidüp *Berunik ü Berunik* diyüp fāl-i sa'd ile tevcīh itmişdür. Mü'eyyedzāde tekrār ḳāżī-'asker olduḳda teraḳḳīler idüp ḫāṭırın tesliye vü terfiye itmişdür. (A263a) Muḥaṣṣal 'ālim ü fāżıldur insān-ı kāmildür ẕekā vü ḳuvvet-i ḥāfıẓa ki ḥükemā yanında ضدان لايجتمعان olmaġla şāyi'dür Mevlānānuñ ḳariḥa-i erīhiyyesi ol iki ḫaṣlet-i ḥaseneyi cāmi'dür ẕekā bir mertebededür ki (P271b) taḳlīb-i ḥadeḳadan 'āşıḳuñ ḳalbindeki ḫayāl-i ġamze-i nigār idügin bilür dil-berüñ aġzı ölçüsinden murād-ı ġonce idügin fehm ḳılur kişinüñ göñlinden zülāl-i viṣāl geçse māfīū'ż-żamīrin şu gibi ezber oḳur 'āşıḳ miyān-ı ḳalbinde mīm-i dehān-ı dil-ber ṣaḳlasa iẓhār-ı mużmar ḳılurdı kilk-i evhām ḳuvvet-i mütehayyilede şebt itdügi nuḳūş-ı hevācis-i nüfūsı ẓehr-i ġaybdan oḳurdı ve debīr-i ḥiss-i müşterek-i sevād-ı ẓūnūnda müsevvede itdügi

ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓı bunlar beyāż itmege ḳordı. Ḳuvvet-i ḥāfıẓası bir meşābededür ki şeb-i milādında olan ṭulū'-ı sitāreden ve leyle-i sābi'inde olan ṣu'ūd u hübūṭ-ı seyyāreden belki bezm-i elestüñ kemiyyetinden ve ḳālū belā ṣadāsınuñ keyfiyyetinden ḫaber virürdi.

Li-muḥarririhi : Ḳavl-i elest dadı dimāġumdadur daḫı
Ḳālū belā ṣadāsı ḳulaġumdadur daḫı

'Unfuvān-ı sinn ü sālinde ve rey'ān-ı aḥvālinde oḳuduġı dersler nükāt u mezāyāsıyle ve zemān-ı ḳażāsında itdügi (B196a) aḥkām-ı tefāṣil ü ḳażāyāsıyle ve vüzerā vü 'ulemā vü ẓurefā vü şu'arā ile muḥāvere vü müsāmereler ḳısaṣ u ḥikāyāsıyle bi'l-fi'lī idi aña ḥissī idi. Şol müşkilāt u mu'żılātın ki sā'irlere göre naẓarī vü 'aḳlī idi. Muḥaṣṣal ḫāme ki 'ilm-i 'abāsı şi'ār-ı ṭaylesān-ı siyāh-berdūş ve ḳaṣab-pūşdur lisānü'l-'arab ve tercemānü'l-edeb (F264a) olup ḫaṭīb-i minber se-pāye-i feṣāḥat u heṣāfetdür ve edīb-i debistān-ı اوتيب cevāmi'ü'l-kelīm olup müşārün-ileyh-i bi'l-benān erbāb-ı berā'a-ı berā'at u belāġatdür. Ḫıṭṭa-i Maġrib ü Zengibārdan serḥadd-i ḫayṭa-i maşrıḳ-ı Rūma varınca yek ḳaleme ḳalem-revī ve fermān-fermāyı ve Ḫıṭā vü Ḫuten ve Çīn ü Ermen (S134a) sāye-perver-i 'ilm-i 'ālem-ārāyīdür (A263b). Ḥażret-i Monlanuñ naẓarında baş idürüp diz çöker ṭıfl-ı ebced-ḫān gibi imdād-ı midād ile taḥṣīl-i āb-rū idüp ser-fürū eyler. Ḫāṭır-ı deryā maḳāṭırında ol ḳadar ḳaṣā'id-i 'Arabiyye-i ġarībe ve leṭāfet-i (P272a) edebiyye-i 'acībe ve eş'ār-ı leṭāfet-şi'ār ve aḫbār u esmār vardur ki ṣaḥā'if-i kütüb-i fünūn-şettā ġayretinden şikence-i cendere ve bend-i şīrāzeye mübtelādur ve esāṭīr-i evvelīn ve tevārīḫ-i mülūk-ı selāṭīn mezāyā-yı pür-mezāyā-yı ḳalb-i 'ālem-ādāsında كالصورت فى الهيولى و نقش فى الما dur. Ṣıġār-ı sinninden mülāzemet-i selāṭīn ü vüzerā vü mücāleset-i fużelā vü 'ulemā ile müte'eddeb olmışdur. Fıṭratda ḫod ادبنى ربى فا ḥüsn-i te'dībi ādābıyle müheẕẕeb olmışdur. Dünü'l-bülūġ Sulṭān Bāyezīd-i merḥūmuñ meclislerine girüp nergīs redīf ḳaṣīdesin virüp ḫayr-du'āların vaṣla vü 'aṭāların ve Sulṭān Selīm-i merḥūm babası Monlā İdrīse Diyārbekr ḳāżī-'askerlügin virüp iki biñ sikke ḥasene ve bir ḳırmızı kemḫā ġılāflı muraṣṣa' şimşīr ile gönderdügi ḥükmi ben gördüm *ḥasene-i ṣıḥḥat ü selāmetle maṣārifüñize ṣarf idesiz ve oġluñuz ḥaḳḳında ferāġat-ı ḫāl üzre olasız biz terbiyet iderüz* diyü buyurmışdur. Ve 'Arab vilāyetin fetḥ idüp mülk-i Rūma żamm itdüklerinde Ṭırablıs diyārın Mevlānāya kitābet itdürüp ba'de'l-itmām vech-i mu'tād üzre meşūl ḥażret-i pādişāhī müyessir olup aḥvāl-i defteri 'arż u beyān mücez ü müfīd ile ṭūl-ı

kelāmı ‘arż idüp çıḳduḳda şāh-ı ḳadr-şinās ve ṣarrāf-ı elmās ve peylūr-ı nās u nesnās vüzerāya ḫiṭāb buyurup *lāyıḳ-ı terbiye ve menāṣıb-ı ‘ulyāya şāyeste-i ta‘biye kimesne yoḳdur dimeñ bundan ḳābil ādem mi olur şunı terbiyet ve nihāl-i* (F264b) *āmālini reşeḥāt-ı elṭāf u nevāziş ile tenmiyyet eyleñüz ki dıraḫt-ı baḫtı bārver ü bed-āver ola* diyü buyurmışlardur (B196b). Sulṭān Süleymān-ı merḥūm daḫı def‘a-i ulāda Semendire vü Rudinüñ ḳāḍīsı iken evvel Semendire feżā'ilüñ (A264a) gülzār-ı aḥvāline Rudinüñ efżālin isāle idüp Anaṭolıya defterdār itmişlerdür. Ba‘de'l-‘azl (P272b) birḳaç yıldan ṣoñra yine Rūmili defteri ḫidmetin buyurup gürūh-ı defterdārāne serdār itmişlerdür ol ḫurşīd-āşār fażl u efżālüñ ve deryā-girdār-ı ‘izz ü iclālüñ envār-ı perverişi ve envā-yı nümayişi ile behrever olan derdmendler me'yūs degüllerdür ki مره ثالث وقد الا مثنى طاوع ثالثيه bā‘iş ola ve bu ḳubbe-i mu‘allaḳ-gerdūnda فعززنا بثالث āvāzı ḥādiş ola ve mevlāü'l-mevālī ve a‘lāü'l-e‘āli Müfti ‘Ali Çelebi Efendi El-cemālīnüñ birāderzādesi olan ser-defter-i vüzerā ol Āṣaf-ṣıfat-ı desātīr-i ‘ālem-ārā Pīrī Paşa-yı merḥūma gönderdügi bir mektūbın gördüm ki mażmūnında Pīrī Paşaya *Monlāya ḳızuñ vir* diyü iltimās ider ve Monlā ḥaḳḳında عسى ان ينفعنا اونتخذه ولداً āyeti ile iktibās ider. Kellelükden felege kelek ve sīmurġa siñek dimezlerinden işitdüm ki *Monlā ile muṣāḥabeti şeref-i rūzgār ve tāc-ı tārik-i mecd ü feḫḫār ‘add iderdüm* dir idi. Evvel def‘a defterdārluḳdan ferāġat itdüklerinde dīvān-ı Ḥāfıẓ tetebbu‘ iderler ve ḳāfiye-ber-ḳāfiye cevāblar dirler idi ve ‘ulemā vü fużelā mücālesetinden zāyid olan evḳātların tereddüd-i ekābire ve muṣāḥabet-i erbāb-ı me‘āli vü me'şere ṣarf iderlerdi ammā def‘a-i sāniyede İstanbuldan ‘uzlet ve ehl-i dünyādan hicret idüp Ṭob-ḫāne civārında olan evleri ḳurbında cāmi‘ ü mekteb binā idüp ehl-i dünyādan bir ferde tereddüdi ve efkār-ı Ḥaḳdan ġayrı ḫāṭırına nesnenüñ āmed şodi (S134b) yoḳdur. Evḳātı ṣunūf-ı ‘ibādāta ve ḫurūb-ı ṭā‘āta maḫṣūṣdur şeref-i mülāzemetin sa‘ādet bilüp teşerrüf ḳaṣd iden vāridin ü ṣādırīn ile iḫtilāṭdan kelāl u melāl gelse muṭāla‘a-i tefsīr ü ḥadīş ve mülāḥaża-i ‘ilm ü ḳadīm ve ṭalāve-i ḥalāve-i tilāvet-i Ḳur'ānla istilẕāẕa maḳṣūrdur. Züccāc-ı ḳalbi āb-ı zülāl-ı nāb-ı (F265a) muḥabbet-i İlāhiyye ile memlūdur ki ġubār-ı (A264b) aġyār anda girmez ve mir'at-ı ḳalbine ‘ukūs-ı cemāl-i İlāhi ile (P273a) resm olmışdur ki ġayrı eşbāḥ u iẓlāl anda ṣūret virmez. Eger eşġāl-i ḳażādan fāriġ olup babaları gibi inşāya mütemaḥḥıż olaydı āşār-ı pederi ‘ālemden bedr iderdi ve pederi buña ḫalef-i ḫayrsın oġul dirdi (B197a). Sulṭān Selim-i merḥūm tārīḫin tedvīn itmişler ḥaḳḳā ki merḥūm vālidleri ‘ālem-i ervāhdan taḥsīn ü āferīn itmişlerdür. İnşāda ba‘ż-ı diḳḳatler itmişdür ki sehl-i mümteni‘ ve sihr-i ḥelāldür ‘adīmü'l-‘adīl ve bedī‘ü'l-bedīldür ki naẓīre dimek ne

iḥtimāldür. Evvelā küttāb-ı dīvāndan Evliyā Meḥemmed dimekle ma'ruf kimesne ḥakkında yazmışdur ki الملقب بلقب الاوليا Nokṭa 'Ali dimekle ma'rūf ḳāḍīya yazmışdur من قال انا نقطه بآبسم الله الرخمن الرخيم 'Abdu'r-raḥman Çelebiye yazup göndermişdür اعزالاحباب المستمى باحب الاسمآعنداللهوهوعبدالرحمن خيرالدين Paşa-yı merḥūma tehniye-i fetḥ içün yazduğı mektūbunda جمع الله له خير الدين والدنيا dimişdür ve نصرت بالصبا واهلكت عادبالدبون ḥadīşin derc eylemişdür. Mü'eyyedzāde 'Abdu'llāh Çelebi-i merḥūma yazduğı mektūbda السيدالايدالى

لقبه التبدالولى عبدى وقلب قلبه بيدوام
بع مالك بمالى ان كنت عبدى انا عند ظن

عبدى بى dimişdür. Eş'ārda daḥı ḳalem gibi yed-i ṭulāları ve enfas çün dem-i Mesīḥāları vardur eger Fārisī ve eger Türkī eş'ar-ı belağat-ı şi'ārdur.

Şi'r-i ū : سخن وقت كفتاد چون پسته به
زنا كفتنيها ولى بسته به

Velehū : مايیم چون سبويى در كوشه فتاده
دستى ز حسرت مى درزير هر نهاد

Bu mecmū'ada şebt içün nümūne ṭālib olınduḳda Dīvān-ı Kenzū'l-'irfāndan tefe'ül itdüklerinde gelen bu ebyātdur.

Ġazel : شفاى خسته دلان لعل خوش كوار تو بس
(P273b) دواى لعل لبان لعل آبدار تو بس

رسوم مهر وفا نقش ريحه قلمت
رقوم لوح بقا خط خوش نكار تو بس

(A265a) نه مى روم بتماشاى باغ و كشت چمن
بهار و باغ مرا روى كلعذار تو بس

د ل مرا كه جكر خون بود چو لاله ز هجر
بسينه د اغ غم و درد يادكار تو بس

فغان و صوت هزاران زى هجر روى كلشن

بمرغ زار وفا فضلى آه و زار تو بس

Velehū : Gül ruḫuñla olalı ḫaṭṭ-ı semensā hem-nişīn
Sebzezār-ı bāġda bī-revnāk oldı yāsemīn

(F165b) FAŻLĪ-İ LENG : Edirnelidür. Adı Fażlu'llāh idi. Ekşer-i fünūndan āgāhdı. Ṭarīḳ-i 'ilmde çoḳ şedā'id çekdi ġāyet-i ḥāl Amasiyya müftīsi Ümmü'l-veledzādeden mülāzım oldı. Manṣıba duḫūl itmedin diyār-ı 'ademe 'āzim oldı. Merḥūm (B197b) leng idi ol vaṣfında ḫāmesi ile hem-reng idi. İ'tiḳādı üzre şi'rde ayaġın çeker yoġ idi.. Ve sā'ir fażlda ḫod terāzūvār bir cānibe aġsaḳ dimez Cāru'llāhla deng-ā-deng idi. Ḫāmesiyle el bir idüp ayaḳların 'arṣa-i naẓma düz başup biri biriyle hem-pāluḳ eyleseler ṣaḥn-ı pehn-beyān anlara teng idi. Ġāyet iftiḫār itdügi beyt budur ki

Maṭla' : Ḫaṭṭuñ irişdi virdi āşūba ol cemāli
Gūyā diyār-ı Rūmı ṭutdı çıḳup celāli

Emrī Çelebi merḳūm Fażlī ḥaḳḳında anuñ aġzından bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Timūr miḥnetüm ġam ili atum oynaġı
Āhum duḫānı ḳursa n'ola baña otaġı

Deşt-i belāda bī-ser ü bī-pā fütādeyüm
Çıḳdum ayaḳdan arayı lāle yañaġı

'Allāme-i ġamum ḳanı bir ayaġum çeker
Müfti-i 'ışḳa göstereyüm mollalanmaġı

(S135a) Ayaġum üstine ṭurmazsam 'aceb midür
Mestüm şarāb-ı 'ışḳ ile añma ayılmaġı

Ferzāne gibi gerçi bir kec-revem şehā
Naṭ'-ı zemīnde gözedürüm niçe peydaġı

Gördüm ki bezm-i ġamda beni aḳşadur raḳīb
Bir 'öẓr-i leng eyleyü götürdüm ayaġı

(P274a) Devrān ayağum aldı meded eyle sāḳıyā
Şun destüme şu ḳan olası meyle bardağı

Fażlı-ı Leng pāyuña düşe 'aceb degül
Āhū görincedür güzelüm itüñ aḳşağı

FAZLĪ-I ḲĀTİB : Serrāczādedür. ādı Meḥemmed mevlidi İstanbul idi. Kendi luṭf-ı ṭab' ile 'inde'l-ahāli maḳbūl idi. Ṣarf u naḥv (A265b) oḳıduḳdan ṣoñra Üskübī Riyāżī-i merḥūm yanında olup vāfir Fürs oḳıdı. Ba'dehū şi're heves idüp Ẕātīye mürāca'at itmege ḥaṣr-ı evḳāt idüp sā'ir eşḳāli ḳaldı. Ẕātī daḫı mezbūra *maḫṣūṣ şākirdümdür ve şi'r-perverdümdür* dirdi. Muttaṣıl şi're çalışur ve Odürişür ve şi'r işidürdi. (F266a) Bu eşnāda recezde Hümāy ü Hümāyūn nām bir kitāb didi ol vaḳte dek şi'ri şütür gürbe ve mütevaṣṣıt idi ve naẓīf u kerīh bir yirde muḫtelıṭ idi. Şehzāde Sulṭān Meḥemmed 'azm-i Mağnisa idüp ki vāli-i vilāyet-i Ṣaruḫān oldı Fażlī aña kātib-i dīvān oldı. Çün Sulṭān Meḥemmedüñ dīvān-ı 'ömri sürildi ve berāt-ı ḥayātı dürildi. Fażlī nıṣf-ı fażla gibi dā'ireden ṭaşra ḳaldı mihr-i girdār eṭrāfın hücūm-ı rücūm-ı nücūm-ı ġumūm aldı nice merṣiyeler didi āḫir Sulṭān Muṣṭafā dīvānına (B198a) debīr oldı inşāya şi're muḥkem küşiş idüp nefīs nāmeler ve eyü ḳaṣīdeler dir oldı. Ḥāṣılı çoḳ meleke taḥṣīl eyledi şi'r ü inşā fennin tekmīl eyledi. İḫtirā' u iḳtirāḫından Gül ü Bülbül tertīb eylemişdür ḥaḳ budur ki uṣlūb-ı ḫāṣ üzre terkīb eylemişdür ve biñ rubā'ı naẓm eylemişdür ol ḥāl daḫı bāḳi olmayup Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūmuñ zemānı daḫı āḫir oldı anda daḫı çarḫ-ı kīne-cūnuñ azārı ẓāhir oldı. Nice zemāndan ṣoñra Sulṭān Selīm şehzāde iken anlaruñ cenābına ḳaṣd-ı intisāb eyledi anlaruñ āsitānelerinde iltimās-ı intiṣāb eyledi (P274b) anda daḫı dīvān kitābetine mübāşir oldı gāh re'is ü gāh kātib-i sırr oldı. Lüccetü'l-esrār nām bir kitāb didi. Nizāmīnüñ **Maṭla'ü'l-envārı** baḥrinde vü ṭavrında fi'l-ḥaḳīḳa naẓmın temām-ı tenḳīd u tenḳīḥ itmişdür ve edāların pāk u taṣḥīḥ itmişdür ve Gülistān ṭarzında **Naḫlistān** adlı bir Türkī kitāb daḫı inşā itdi ve ḥikāyātın zāde-i ṭab'ı olmaḳ üzre imlā itdi. Sene seb'īn ve tis'ami'e ramażānında Kütahiyyede 'azm-i 'ıydgāh-ı dārü's-se'lām u nüzhetgāh-ı ünse (A266a) reftār u ḫırām itdi. Bu ġazeli faḳīre sūznāk gelür.

Ġazel : Sen bu kemāl-i ḥüsn ile mihr-i felek misin nesin
Nev'-i beşerde görmedük yoğsa melek misin nesin

Gözlerüm içre oynayan sensin iki gözüm müdām
(F266b) Bilsem iki gözümde sen yoḳsa bebek misin nesin

Ḳuṭb-ı murādum üzre sen dönemedüñ yıḳıl yıḳıl
Ey başum üzre devr iden çarḫ-ı felek misin nesin

Dünye ġamın ʿalef gibi gel yime ʿişret et didüm
Hīç ḳulaḳ ḳabartmaduñ ṣūfī eşek misin nesin

Leẕẕetini kelāmuñuñ ehl-i meẕāḳ olan bilür
Yoḫsa be Fażlī naẓmda kān-ı nemek misin nesin

Ġazel : Dāne-i gendüm gibi derd ile zerd oldı beñüz
Murġ-ı dil ṣayd itmede dām-ı cihānda bir begüz

Tīre-dil Ḳaradeñüzdür gözlerümdür Aḳdeñüz
Ḫūn-ı dil çeşmümden aḳarsa revādur Aḳdeñüz

Olalı sen āşinādan devr-i şāhā bendeñüz
Dürr-i dendānuñ ġamından yaşum itdüm ben deñüz

Kimsenüñ ey tīr-i dil-ber ḳatline göz dikmeñüz
Sīneye dik tīrüñi olsun cihānda dikmeñüz

Ḫidmetüñden bir nefes dūr itme Fażlī bendeñüz
Eski ḫidmetkāruñuz şāhum ḳadīmi bendeñüz

Gül ü Bülbülinde Bülbül ḫaḳḳında didi.

(S135b)*Naẓm* : Didi n'eyler bu arada bu gedā
Ki fiġān ile virdi cāna ʿanā

Niçe yañşar bu nice yañşaḳdur
Öte dur dirseñüz aña ḫaḳdur

Dili ṭurmaz ʻaceb ne ḳuşdur bu
Bilmezem kim nice ötüşdür bu

Nice baş ağrıdur bu murġak-ı mest
Ötme diñ aña incinürse ḳuşest

Nice öter o murġ-ı şūm anda
Kimse dimez aña ḳuşum anda

Şitā vaṣfında ebyātdur.

Naẓm : Ṭaşraya el uzatsa ger pür-zār
Düşürürdi elin çü dest-i çenār

(B198b) Görüp ol şiddetini ḫalḳ üşüp
(P275a) Oda ısındılar ocaġa düşüp

Yana yana ocaḳlara dün ü gün
Od bahāsına çıḳmış idi odun

Ol ocaġa yanacaġuñ meselā
Ḳıymeti olmış idi ʻūd-āsā

Oluben ḳalbi nerm odıncılaruñ
Oldı bāzārı germ odıncılaruñ

Çünki naḳd ile cībi ṭoldı ḳamu
Bıyıġın balta kesmez oldı ḳamu

Bu ḳadar ḳadr içinde şāh-ı şitā
(A266b) Giri gösterdi ḫalḳa cūd u ʻaṭā

Oldı dest-i seḫāsı sīm-efşān
Sīme ġarḳ itdi ʻālemi yeksān

Serve giydürdi ḫil'at-ı sîmîn
Ḳıldı gülzārı sîm ile tezyîn

Virdi idüp hezār dād u dihiş
Cūy-ı dil-cūya külçe külçe gümiş

FUŻŪLĪ : Meẕkūr Baġdādīdür ol cānibde olan şu'arānuñ üstādıdur. Vilāyet-i Baġdād u Diyārbekr ẓurefāsınuñ neşīdeleri anuñ inşādıdur ve mürsel ü müselsel rivāyet itdükleri anuñ isnādıdur. Fi'l-ḥaḳīḳa göñli 'asker-i 'ışḳ-ı ḫarāb-ābādīdür anuñçün ḫāksār-ı kūy-ı fenā olup ma'mūre-i ser ü sāmāndan ābī düşdügine ve şi'ri āteş-engīz olduğına hevā-yı 'ışḳı bādīdür. Sulṭān-ı Maşrıḳeyn ve ḫaḳān-ı ḫāfāḳeyn merḥūm Sulṭān Süleymān Baġdāda şeref-i nüzūl buyurup cūy-ı dil-cūyı Fırāt şekker-māye-i lu'ābı ile reşk-i āb-ı ḥayāt ve ḥavāli-i Dārü's-selām-ı Baġdād ḫıyām-ı żafer-ḫıtāmıyle ġayret-i cennāt oldukda Fużūlī rikāb-ı pādişahīye ve meclis-i İbrāhīm Paşa-yı vezāret-penāhīye ḳaṣīdeler virüp Ḳādiri Efendiye daḫı ḳaṣīde virüp ol daḫı pādişaha ve paşaya terbiyeler idüp idrārāt-ı pādişāhīden (F267a) irtifā'-ı vilāyet-i Baġdāddan sedd-i ramaḳ belki za't-ı ma'īşet olacaḳ rātibe-i mertebe ta'yin olınmışdur ol dem bu demdür ki aḥvāl-i ma'āşı müheyyā ve esbab-ı inti'āşı mütennādur ferāġ-ı bāl ve refāġ-ı ḥāl ile naẓm-ı eş'āra ve tedvīn-i ebyāt-ı belāġat-şi'āra (P275b) müdāvimdür. Eş'ārı raṣīn ü muḥkem ve naẓmı metīn ü mübremdür. Ġazeliyyātı 'ışḳ-engīz ve ḳaṣā'idi muḫayyel ü maṣnū' ü derd-āmizdür. Meşnevide daḫı **Leylā vü Mecnūnı** vardur her sözi sūzda bir şem'-i tābdār ve her noḳṭası bir aḫker-i pür-şerārdur. Ḫuṣūṣā na't-ı Resūlde olan ḳaṣīdesi muṣanna' ü muḫayyel ve ṣanāyi'-i bedī'iyyenüñ ekşeri ile mükemmeldür efser-i belāġat ile mükelleldür. İle'l-ān henüz vefātı şāyi' degüldür ma'lūm degüldür ki yā vāḳı' yā vāḳı' degüldür.

Eş'ār-ı ū : Kerem ḳıl kesme sāḳī iltifātuñ bī-nevālardan
(A267a) Elüñden geldügi ḫayrı dirīġ itme gedālardan

(F267b) Ṣabā kūyında dildāruñ nedür üftādeler ḥāli
Bizüm elden gelürsin bir ḫaber vir āşinālardan

(B199a) *Velehū* : Beni ẕikr itmez il efsāne-i Mecnūna mā'ildür
Ne beñzer ol baña derdi anuñ ta'bīre ḳābildür

Fużūlī el seni Mecnūndan efzūn dir melāmetde
Buña münkir degül Mecnūn daḫı ma'ḳūle ḳā'ildür

Velehū : Yüritmeñüz 'araḳı meclis içre bāde ile
Ḥarāmzādeyi ḳuşamañ helālzāde ile

Baña zemānla Mecnūn muḳaddem olsa n'ola
Oyunda şāh berāber degül piyāde ile

(S136a) *Velehū* : Yoluñda cān virem gibi derūnumda 'alāmet var
Şehīd-i tīġ-ı 'ışḳ olmaġa göñlümde şehādet var

Velehū : Kemān-ebrularuñ ki vesme birle reng ṭutmışlar
Ḳılıçlardur ki ḳanlar dökmek ile jeng ṭutmışlar

Velehū : Cismümi yandurma raḥm it yaşuma ey baġrı ṭaş
İḥtiyat it yanmasun tā ki ḳurı yanında yaş

Velehū : Fāriġ it mihrüñ özge meh-liḳālardan beni
Ḥırz-ı cāndur saḳladı 'ışḳuñ belālardan beni

Velehū : Olup ruḫsāruña gün la'lüñe gül-berg-i ter 'āşıḳ
Saña eksük degül gökden iner yirden biter 'āşıḳ

Velehū : Sipihrüñ fāriġum vaṣluñda māh u āfitābından
Ġaraż-ı 'ıyd viṣālüñdür bu ay u gün ḥesābından

Velehū : Ġamuñ şerḥ itmek içün isterüm her gördügüm sā'at
Ṭutam dāmānuñı degmez elüm çāk-ı girībāndan

Velehū : 'Işḳ ser-gerdānıyum gögsümde biñ biñ dāġlar
Bir sipihr-i sā'irüm s̱ābit-i cem'-i aḫterüm

Kerbelāda binā olınan çeşme tārīḫinde bu ḳıṭ'ası selīs ü ābdārdur gūyā ki şarāb-ı ḫoş-gūvārdur.

Kıṭ'a : Güyiyā bu çeşme bir saḳḳā durur
Rāh-ı Ḥaḳda teşne eyler cüst ü cū

Lülesi anuñ dehendür ṣu dili
Dil döker her kimse olsa rū-be-rū

(P276a) Ṣu gibi ezberlemiş oḳur revān
Mācerā-yı dehri her dem sū-be-sū

Öñine kim gelse dir tārīḫ içün
Mā-Ḥüseyn ile Ḥasan 'ışḳına ṣu

FİĠĀNĪ : *Li-muḥarririhi* : Ṣalan ġulġul ḳıbāb-ı çarḫa eş'ār-ı Fiġānīdür
İren ṣıyt u ṣadāsı cümle āfāḳa Fiġānīdür

Şarāb-ı erguvānī ile dem-sāz-ı eġānīdür
Nevā-yı erġanūn-ı zümre-i deyr-i muġānīdür

Adı Ramażān idi. Pīrāmen-i kūh-ı Gürcistānda diyār-ı Ermenden şehr-i Dırabzındandur (A267b). Neşv ü nemāsı ol şehr-i pür-zīb-i zeyndendür. Fi'l-cümle suḫtelik itmiş oḳımış yazmış dimiş işitmişdür. Ammā ṭabī'at-ı şi'riyyesi ġālib olmaġın sā'ir fünūna hevesi terk idüp şi're ḳaṣr-ı himmet ve cihet-i ma'āşda muḳāṭa'āt-ı kitābeti ile ḳanā'at itmişdür. Ekşer-i zemānda Na'tī vü Nūḥī vü Fiġānī üçi zevāyā-yı müṣelleṣ gibi gāh odalarda müṣelleṣ içerler ve gāh meyḫāne ṣadrında geçüp murabba' oturmaġçün Ġalaṭaya geçerlerdi. Atmeydānı seyrinde üçi eşḳar gözi ile seyrān iderler ve noḳṭa-i şe'r gibi üçi bir uġurdan şi'r üzre düşüp gāh müşā'ara (B199b) idüp gāh münāẓarada ṭab'ların imtiḥān iderlerdi ammā heyhāt onlar ḳalb u kālbūd ve Fiġānī rūḥ-ı revān onlar sebze vü semen bu serv-i ḫırāmāndur onlar teşlīşde Uṭarīd ü Müşteri bu Ḫūrşīd-i (F268a) raḫşāndur. Ṭab'ı bülend ve edāları şāh-mānend sözleri 'āşıḳāne ve sūz-ı çāşnī-i 'ışḳdan behremenddür. Sūziş-i şi'rle ciger-sūzluḳda sipend-mānendür. Ṭumṭırāḳ-ı elfāzla müzeyyen ma'āni-i dil-pesend ile eş'ār-ı a'yān içinde müte'ayyendür. Ġazelleri hem-vār u maṭbū' ḳaṣīdeleri ma'nīdār u maṣnū'dur. Ve bi'l-cümle kitāb ḥükmince olan şā'irlerüñ biri ve siḥrī ḥelāl iden sāḥirlerüñ biridür dimişlerdür ki Fiġānī diyār-ı Rūmda olan şā'irler içinde naḫl-bend-i şu'arādur. Hemān 'aybı budur ki ne 'ömrden ruḫṣat ve ne ṭāli'de

sa'ādet (P276b) ve ne aṣḥāb-ı devletden terbiyyet buldı. Kifāf-ı ma'āş içün 'ırżın rehn virmeyince (F268b) ḳarż alımazdı yiri gögi bilmezlerüñ öñinde niçe def'a 'arż olmayınca bir kitābete 'arż alımazdı. Bende-i mekātib gibi kesb ü kār içün ṭurmaz yazardı eş'ār dimege fırṣat bulımayup işġālden āzādelük andan ḳıyı çizerdi. Ekşer-i zemānda ṣıfru'l-yed idi. Gāhi ekābirüñ biri va'de-i cā'ize ḥesāb-ı ferahın gösterse nāmın defter-i iḥsānına sebt iderdi ṭāli' aña daḫı māni' olurdı ol va'de defterine ṣaḥḥ lafẓın meger yañılup (A268a) yazardı. 'Āḳıbet nā-murād geldi gitdi cezāsın ol çekdi (S136b) günāhın iden itdi. İbrāhīm Paşa merḥūm ḥaḳḳında 'arż-ı vezāreti taḥḳīr itdi diyü ṣulb itdiler anda aṣlā ḥarf-i 'illet yoġiken yoḳ yirlere elif dāra ḳalb itdiler. Dār-ı dünyāda anuñ sebeb-i şehādetine ve ḳaṭ'-ı rişte-i ta'alluḳına nümūdār oldı ve şu'arā içinde 'uluvv-ı ḳadr-i rıf'at pāyesine medār oldı. Aṣl-ı sebeb-i ḳatl olan beyt ki

Beyt : دو ابراهیم آمد بد ار جهان
یکی بت شکن شد یکی بت نشان

Bu beyt selāṭīn-i 'Acemden Sulṭān İbrāhīm nāmına dinmiş eski beyt imiş bir meclisde münāsebetle oḳunduḳda Fiġānī *be-dār-ı cihān* yirine *be-deyr-i cihān* büt lafẓına çesbāndur dimişdür yoġsa beyt anuñ degüldür. 'Aceb ḥāldür ki rāvī-i ṣaḥīhü'l-ḳavl rivāyet ider ki Fiġānīnüñ ṣulbından muḳaddem üç gün evvel Ḳara Bālizāde merḥūm ki ẓarāfetle şöhre-i şehr ve nezāfetle ma'rūf-ı dehr her fażl u ma'rifetden ṣāḥib-behr muḳallid-i a'yān u ekābir ve cāmi'-i me'āli ve me'āşir-i evḳātı ekābirle eẕvāḳ u ṣoḥbete maḥṣūr ve odasında olsa ẓurefā-yı vaḳt ve meḥābīb-i 'aṣr ile 'ıyş u 'işrete maḳṣūr idi (B200a). 'Ömri yimekde içmekde geçmiş ṣabūḥ u ġubūḳı terk itmemiş ol vaḳtden ki aġ u ḳarayı seçmiş ḫuṣuṣā İbrāhīm Paşa 'aṣrında başına gün ṭoġmış idi ve İskender Çelebi devrinde güneş gibi ṭopı felege aġmış idi (P277a). Şāhid-perest idi ki gūyā anadan ṭoġduġı gibi şeker yirine leb-i dil-ber ile aġzı açılmış idi ki meclisde dil-ber olmasa aġzı dadıyle yimek yimezdi ve 'ayn-ı 'ıyş u 'işret gibi gözi 'işretle açılmışdı ki 'ıyş itmedügi güni 'ömrden dimezdi. Odası dil-berlerle (F269a) ḳalb-i 'āşıḳ yā deyr-i ferḫār gibi bir naḳş-ı nigār idi ve gūyendeler ü sāzendeler cem' olup ṣaf ṣaf otursalar gūyā ki mūsīḳārdı. Her şeb sımāṭ-ı kehkeşāne nuḳl-ı encüm ṣaçılmadın ve cām-ı ufḳ-ı raḥīḳ mürevvak-ı ṣafaḳla ṭolmadın anuñ bezm-i şebānesi ḳurılurdı ve Zühre-i sāzende sāzına nevāzende olmadın anuñ çeng ü çeġanesi nevbeti urılur idi ve her seher pīr-i felek sāġar-ı ḫurşīd ile (A268b) def'-i ḫumār itmedin ve dīde-i ḫufte-i 'ālem sekrān u sergirānluḳ def'i içün çeşmesār-ı

ḫurşīdden reşāşe-i āfitāb ile yüzin yumadın ol bezm-i ṣabūḥı iderdi. Andan muḳāṭaʿacı iken dīvāne vü müteḳāʿid iken ekābir ü aʿyāne giderdi. Meclisi şöyle bī-tekellüf idi ki isteyen şemʿ gibi ṭurur isteyen yataḳ gibi yatur isteyen sāġar gibi yürürdi.

Beyt : Ḳanı ol bī-tekellüf bezm k'anda oturup yārān
Sebū ṭura vü sāġar yüriye yanın yata yataḳ

Ve edeb-i ṣoḥbeti bu idi ki aṣlā ġam virür ve ġuṣṣa irgürür söz meclisinde söylenmezdi ve ḥikāyet-i ʿışḳ-engiz ve rivāyet-i şevḳ-āmizden ġayre açılup müsāvī vü ʿayb u ġıybet eylenmezdi duḫter-i rezden ġayrı meclise nā-maḥrem ḳoyulmazdı ve āvāz-ı muġannī vü sāzdan ġayrı efsāne ḳulaġa ḳoyulmazdı. Her ḥırfetüñ māhiri ve her maʿrifetüñ ṣāḥib-ḥaẓẓ-ı vāfiri enīsi idi ve ʿArab u ʿAcemden gelen erbāb-ı hünerler ʿirfān u kemālden behreverler meclisinüñ celīsi idi. Ḫānesi ġarīblerüñ penāhı ve kāşānesi şeh-levendlerüñ girizgāhı idi. Muḳāṭaʿacılukdan teḳāʿüd idüp müteferriḳa cemāʿatinden (P277b) mīr-i meclis-i şāhī ve reʾis-i nüdemā-yı pādişāhi idi. Sene erbaʿa ve erbaʿīn ve tisʿamiʾede rıḥlet itdi. Merḥūm-ı merḳūm Ḳara Bālizādenüñ ḫānesinde şuʿarā vü ẓurefā cemʿ olmış idi her biri cerb-zebānluḳlar ve şīrīn-beyānluḳlar idüp yanup yaḳılmaḳda şemʿ olmış idi. Çün zemān-ı intihā-yı şurb-ı şarāb ve vaḳt-i ḫāb oldı pervīn gibi (S138a) (F269b) ṭaġılduḳ. İrtesi ki āfitāb gibi ḫābda ser-girān baş götürdüm Figānīyi deryāya müşerref bir taḫta bendde dırabzına ṭayanmış deryāya nāẓır (B200b) gördüm ammā ġāyet melūl u maḥzūn yanına vardum yārā derdüñ hemān renc-i ḫumār mıdur yoġsa bir ġayr-ı derdüñ var mıdur didüm hüzninden cevāb virmedi bu ḥālde Ḳara Bālizāde çıḳa geldi. Yārān bunuñ gibi leb-i deryā ve faṣl-ı bahār ve vaḳt-i ṣaḥrā ola ve her birimüz ḫumārdan mübtelā-yı derd-i ser ola. Şu zemāna dek bir ḳadeḥüñ ıssı olmayavuz sebūlar (A269a) boşalup pür-ṣafālardan ṭolmayavuz inṣaf mıdur diyüp yine bezm-i ṣabūḥa ve tenāvül-i rāḥle tertīb-i dimāġ ve tervīḥ-i rūḥa meşġūl olduḳ ammā Fiġānī kemākān ġamzede-i piste gibi aġzı bıçāḳlarla açmaz ve bādem-i ḫām gibi gözin açup bezme naẓar ḳılmaz. Bezmde dükenüp ṣabāḥa ḳalmış şemʿ gibi ḳarapūş-ı rūşenā-yı çeşmi olan meyden ayrılmış cām-ı tehī gibi tīre-dil ü ʿabūs-ı sāzendesi mest olmış çeng gibi dīvāra söykenmiş nevāzendesi ḫāba varup mıżrābı evtārında ḳalmış "ūd gibi engüşt-i ḥayretle tār-ı rīşin oynamış ṣoḥbet-i germden ḳalḳup dem-i serd-i zāhide rāst gelmiş defʿ gibi meclisden ṣovuyup yüzine ṭapancalar urana ḳulaḳ ḳabartmaz gice meclisde gül-i jāle gibi dökilüp ṣaçılurken

şimdi ġonce gibi dirhemlükden gülüp diş şırıtmaz. Ḳara Bālizāde *nedür Fiġānī sebeb-i ḥayretüñ var mı ḫumārdan ġayrı zaḥmetüñ var mı eger mücerred ḫumārsa*

Mışra' : میزده را باز می

Mışra' : عنده ماعده لیس بشی

Beyt : *Maḫmūra mey neng gibidür hiç bilür misinüz*
(P278a) *Şol şerbet-i ṭabīb ki bī-māra yaraya*

diyü ṭolu şundı. Fiġānīnüñ yüzi gözi açılmayup āyīnesi gitdükçe jeng-i ġamla ṭondı. Āḫir envā'-ı ilḥāḥdan ṣoñra Fiġānī cevab virdi ve didi. *Bir düş gördüm anı beliyyet ü nekbetle yordum sebeb-i melālüm ve mūcib-i infi'ālüm oldur* didi. Düşi ṣordılar didi ki *bu gice gördüm ki İskelede bir mināre yapılmış himmet-i aṣḥāb-ı devlet gibi bülend ve dūd-ı* (F270a) *āh-ı 'āşıḳ-mānend teklīf itdiler çıḳdum ol mināreде eẕān oḳudum ammā derunuma bir hevel geldi ki cānumdan el yudum*. Ḳara Bālizāde gülüp didi ki *bu vāḳı'a ḫayrdur ne iḥtimāl ġayrdur inşāallāh bugün senüñçün İskender Çelebi Efendiye varayum saña yā gümrük yā pencīk kitābetin alıvireyüm aḫşāma ḳomayayum berātuñ yanumdan çıḳarayum. İskelede deryāya nāẓır çār-ṭāḳlarda 'ıyş u 'işretler ile der-āmedler taḥṣīl idüp ṣoḥbetler ile āvāze-i ẕevḳ ü neşātuñ eṭrāfa şāyi' olsun ta'biri böyle vāḳı' olsun* didi. Yārān *el öp* didiler ḥelvāluḳ diyü Fiġānīnüñ (A269b) etin yidiler. Fiġānī dāḫı ẓāhiren güldi yaldı ammā gitdükçe keyfiyyet-i mey gibi ḥayret ü ġam āfetin aldı. Üç (B201a) günden ṣoñra Tahte'l-ḳal'aya indüm *Fiġānī şimdi bunda idi İstanbul subāşısı aldı gitdi* didiler *neyki diyü* ḫaber ṣordum evvel ta'zīr itdiler ba'dehū eşege bindirüp teşhīr itdiler didiler sebebi nedür diyince iskeleye götürüp aşdılar didiler. İskeleye varup maṣlūb gördük libās-ı ḥayātı ḳāmet-i vücūdından meslūb gördük ve ẕālik fī sene ṣemān ve ṣelāṣīn ve tis'ami'e.

Ġazel der-tīġ-i cevherdār : Ḥiddet odına tīġ-i nigāruñ zebānedür
Cevherleri yüzümde şererden nişānedür

Yanuñda murġ-ı dil n'ola ārām eylese
Tīġ-i mücevherüñ aña çün āb u dānedür

Bir bahrdür kefüñdeki şemşīr-i ābdār
Yir yir içinde cevheri dürr-i yegānedür

(P278b) Tīġüñ sipihr ü cevheri yir yir kevākibi
Ḫūn-ı dilüm yüzinde şafaḳdan nişānedür

(S137b) Tīġ-i nigāra n'ola disem naḫl-i erguvān
Cevherleri şükūfe gibi dāne dānedür

Şi'r-i Fiġānī ol şehr-i mülk-i melāhatüñ
Evṣāf-ı tīġi ile bir āb-ı revānedür

Velehū : Şemīm-i kākülüñ almış nesīm gülşende
Dimiş ki sünbüle sende emānet olsun bu

'Araḳdan eyledi çün dāmenini zülfüñ ter
Ṭutar ḳurutmaġa nār-ı 'ıẕāruña ḳarşu

Diyār-ı dilden eger ki geçerse peykānuñ
Di cāna uġrasun elbetde ey kemān-ebrū

Velehū : Beni egri çıḳarmasun yanuñda ḫançer-i ser-tīz
Yüzine sürmesün alup bir avuç ḳanum ol ḫūn-rīz

Bu baġ Rūmdan çıḳan başlar olupdur ġarḳa-i surḫ-āb
Ḫayāl-i pādişāhidür göñül taḫtı durur Tebrīz

Velehū : Ḳanını dögmege ḫalḳuñ ki müjeñ āl eyler
Baña geldükçe ṭoḳınmaz geçer ihmāl eyler

Velehū : Demreni mi yitürüpdür ten-i ḫākīde 'aceb
Tīrüñ ey ḳaşı kemān sīnemi ġırbāl eyler

Merdüm-i dīde kenār itmege ol serv-ḳaddi
Yetmiş iki dereden şu getürüp āl eyler

Velehū : Tātār-ı zülfi bādına ʻazm-i sefer ḳılan
Kūy-ı ʻademde eylesün evvel ḳonağını

Velehū : Bāġ-ı ruḫında ẓāhir olalı benefşezār
Boynı bürili ḳaldı çemende benefşezār

Oldı ḫazān varaḳları zerrin ġılāf aña
Bir tīġ-i ṣāfdur görinen āb-ı ḫoş-güvār

Velehū : Bu ḫāristān-ı ʻālemde açılmazsa gül-i maḳṣūd
Ne ġam ey bülbül-i cān çünki gülzār-ı ʻadem mevcūd

(A270a) *Velehū* : Urupdur başuma cellād-ı ġamzeñ niçe ḳızmış mīḫ
Gözümden uçları çıḳdı degül müjgān ḫūn-ālūd

Velehū : Aġlamazsa baña bir dem acıyup dīdelerüm
Göreyüm ṭursun iki gözine ḫūn-ı cigerüm

Yirden üstün ola gerdūn göreyüm ḥaşre degin
Ki cihān içre benüm üstüme oldur dönerüm

Velehū : Çarḫa ey meh gice āhum çekmese yalıñ ḳılıc
Böyle encüm içine yir yir ḳıran girmezdi hīç

Ḫalḳa olmış şu yılanı ṣandum ey servüm görüp
ʻĀrıżuñ üstinde bu vech ile zülfüñ pīç pīç

Velehū : Ey göñül şāh-ı cihāndāra ṣaḳın reşk eyleme
(F270b) (B201b) Kim gözi ʻayyār-ı dehrüñ efser-i Dārādadur

(P279a) *Velehū* : Gitdi nālem ʻarş ḳandīlin çıḳup uyarmaġa
Dūd-ı āhum anuñ öñine götürdi nerdbān

Sulṭān Muṣṭafā dügünine bu ḳaṣīdesi raʻnā vü maḳbūldur.

Maṭla' : Ṣubḥ-dem alup 'Uṭārid destine zerrîn ḳalem
Ṣafḥa-i sîr-āb-gūn ṭārıma çekdi raḳam

Keẕālik İbrāhîm Paşaya didügi ḳaṣîde daḫı merġūbdur.

Maṭla' : Bir dūn ki cünd-i şāh ile ceng itdi āsumān
Oldı burūc-ı ḳal'a-i gerdūnda çoḳ ḳırān

Bu ḳıṭ'ası daḫı laṭîfedür.

Ḳıṭ'a : Afyon deminde sāġar-ı ṣaḫbā ṣafāsı yoḳ
Meysüz mükeyyefāt eyleyenüñ pādişāsı yoḳ

Barışmaz idi berş ile başı kimesnenüñ
Lîkin ṣoñında 'arbede ile belāsı yoḳ

Dil-ber lebine ḳā'ilüz ammā bulımazız
Ansuz ṭabî'atuñ şekere iştihāsı yoḳ

Ṭutuşuruz güreşde ḳara pehlevān ile
Hengāmesi bizümle iken çoḳ vefāsı yoḳ

Bāde dükendi ḫāli mükedder Fiġānînüñ
Çāre şarāb-ı nāb imiş artuḳ devāsı yoḳ

Bir gün Keşfî ile dögüşüp saḳāluñ yolduḳda dimişdür.

Maṭla' : Lāyıḳ degül ḳuṭāş çü boynunda esterüñ
Yoldum saḳāluñ anuñ içün Keşfî-i ḫaruñ

FAḲÎRÎ : Rūmilinde Üsküb civārında Ḳalandelen nām ḳaṣabadandur ki adı anuñ Tetovadur ḫayli murġ-ı ma'āni şikār ider şehbāz-ṭab' şā'irleri ḳopar meşhūr yuvadur. Kendi sübḫtelük 'āleminde gedā-şîve ve şūrîde-dil bî-'ışḳ u bî-ġıll şi're müşteġıl idi. Hemānā ki ol ḫālden tebdîl-i aḥvāl itmedin ve suḫtelük pāyesinden nerdbān-ı isti'dāda gitmedin fevt olmışdur. Cemî'-i ṭavā'if-i muḫtelifeyi ve ḥarf-i muḥterefeyi (A270b) şehr-engizler ṭavrında ta'rifāt

üslūbında baḫr-i recezde birer ikişer beyt ile edā eylemişdür herkes bir hevese dürişür ol daḫı bunı peydā eylemişdür. Şu'arā ḥaḳḳında

Naẓm : Nedür şā'irlerüñ bildüñ mi ḥālin
Ögüp her dil-berüñ zülfi vü ḫālin

Kimin dām eyleyüp kimini dāne
Ṭolaşup geh dehān u geh miyāne

İderler yoḳ yire dürlü maḳālāt
(P279b) Netīce çıḳmaz illā ki ḫayālāt

Der-vaṣf-ı çāvuşān : Nedür bilür misin 'ālemde çāvuş
(S138a) Ḥużur uçurıcı merd-i ġażab-pūş

(F271a) Gehi manṣıbla eyler müjdegānı
Gehi birbirine urur cihānı

Elinde bir demürden şeşperi var
Ṣanasın ejdehādur heft seri var

Der-vaṣf-ı ulaġ : Nedür bildüñ mi 'ālemde ulaġı
Vilāyetde gezer bir ḳanlı yaġı

Teraḫḫum eylemez virmez amānı
Ṣavulmaz bir ḳażā-yı nā-gehānı

Dem-ā-dem peykidür rāh-ı ḳażānuñ
İlāhī ṣaḳlaġıl şerrinden anuñ

Der-vaṣf-ı cānbāz : Nedür bilür misin 'ālemde cānbāz
Ki her birisi baş u cāna ḳalmaz

Çözüp dil-berlerüñ kākülleriniGül üstine ṣalup sünbüllerini

(B202a) Uyup her aşılacaḳla yüriye
Şehrden şehre urġanın sürüye

Velehū : Namāza niçe el degsün gerekse bir sen ol ṣūfī
Bir elde sā'id-i sāḳī bir elde sāġar-ı bāde

Velehū : Zāhidüñ naḳş eylemiş cismini naḳş-ı būriyā
Hamdü'lillāh zāhidā biz bu riyādan ḫāliyüz

Velehū : Yoḳ zeri diyü baña ṭa'n itme ey sīmīn-beden
Utanursın göricek ben 'āşıḳ-ı şeydā yüzin

FİKRĪ : Adı Dervīş Çelebidür laḳabı Māşızādedür. Ḳużāt içinde vefret-i 'ilmi ve luṭf-ı ṭab'ı ve cevdet-i şi'ri ḥadden ziyādedür. Babası Māşī Şemsü'd-dīn Amasiyyede müfti iken fevt olmışdur nesebinde 'ıraḳ siyādet daḫı olup şeref-i ḥasb ü neseble cāmi'-i ḫayr u ḥaseni olmışdur. Her fenne küşiş ve her 'ilme küşāyiş idüp Edirne ḳāḍīsı Pīrī Paşazāde-i merḥūmdan mülāzım olmışdur. Ba'dehū ḳażāya rıżā virüp naẓma müdāvim olmışdur ammā ekşer-i zemānda yine muṭāla'a ile eglenürdi ve ḫāṭırası olan ḫavāṭırı mecālis-i efāżılda söylense (A271a) bi'ż-żārūrī diñlenürdi. Ru'us-i müsā'il-i kelāmı baḥr-i remelde üç yüz beytle tertīb itmişdür. Mevāli-i 'ıẓāmuñ her birinüñ meclisinde oḳutmışdur taḥsīn ü terġıb itmişdür. *Ebkār-ı Efkār* nām baḥr-i ḫafīfde bir kitāb naẓm itmişdür cümlesi iḫtirā' ü iḳtirāḥdur maṭbū'-ı ḳulūb ve merġūb-ı ervāḥdur. Yine baḥr-i hezecde Behrām u Zühresi vardur erbāb-ı naẓm içinde ḫayli şöhresi (P280a) vardur. Ve Şükūfezār adlı bir kitābı daḫı vardur ve Ḫūrşīd ü Nāhid adlı bir kitābı daḫı vardur bir naḫl-i mevzūndur ki (F271b) pesend-i efāżıldan zer mühresi vardur. Celālzāde Ṣāliḥ Çelebi terceme itdügi Ḳıṣṣa-i Fīrūz Şāhinüñ Celālzāde Nişāncı Muṣṭafā Çelebi terbiyeti ile birḳaç cildin mezbūr terceme itmişdür ol taḳrīble Yanbolı ḳażāsı ṣadaḳa olınmışdı nefīs inşā eylemişdür selīs elfāẓlā edā eylemişdür. Ekşer-i 'ömri tecerrüd ile geçmişdür. Mu'āşeret-i zenāndan nefret-künān ve zenāne la'net-zenāndı. Ḥikmet Allāhuñ Köstendil Ilıcası ḳāḍīsı iken sāḳī-mānend sāḳ-ı peşşe ve sā'idi-mişāl sā'id-i ankebūt bir 'acūze-i fertūt-ı bī-ḳudret ü bī-ḳuvvete mübtelā oldı ol eşnāda ki bu dām-ı mekre giriftār oldı ve raḳḳāş-ı zāl-ı sipihr destinde çār-pāre gibi zār oldı. Ḥaḳīr Silivride ḳāḍī olup ḳayd-ı ta'alluḳ-ı nisādan miftāḥ-ı ṭalāḳla 'ālem-i ıṭlāḳ

ile ḫarām itmiş idüm ve zu'mumda min ba'd fikr-i ḥelāli kendüme ḥarām itmiş idüm ve bu beyti münāsib-i ḥāl dimişdüm.

Li-muḥarririhi : Çoḳdan isterdüm zen-i dünyāya ben virmek ṭalāḳ
Ḥamdü'lillāh sözümüñ 'Āşıḳ bugün oldum eri

Mevlānā-yı mezkūr ol eşnāda bu ġazeli diyüp gūyā kendi ḥālinden şikāyet ve benüm ḥālüme reşkden kināyet eylemiş.

Maṭla' : Tecerrüd 'ālemin ey dil ḳabūl itdüñ dimek vardur
Mücerredlerle rūḥāniyyet üzre 'ālemüñ vardur

Bu ġazel şöhret ṭutdı Ḫāverī-i merḥūm daḫı didi (B202b) nihāyet kendiye üstād itdi. El-ḥaḳ bu beyti a'lā vāḳı' olmışdur.

Beyt : Mey-i nābı baña añmañ ḳoñuz şol ḳan olacaġı
Gözümüñ ḳanlu yaşıyle benüm bir ḫoş demüm vardur

(S138b) Ben daḫı bu vech ile tetebbu' itdüm.

Maṭla' : Cihāndan fāriġüm ġam 'āleminde ḫoş demüm vardur
Degişmem on sekiz biñ 'āleme bir 'ālemüm vardur

(A271b) Monlānuñ aḫlāḳ-ı ḥasenesi ma'mūr mā-mülki mebẕūldur. Ḫuṣūṣā bāb-ı ṭa'āmda ekser-i çarḫı me'küldur ve bir iki ḫidmetkār yimek bişürmege mevkūldur. Şi'ri ḫod ṭabaḳa-i 'āliyededür. Kitāb ḥükmünce şā'irdür ve āşārı vāfirdür. Monlā-yı mezbūr Semendire ḳāḍīsı iken ḥaḳīr Piriştinede ḳāḍī bulunup bir naḳl-i şehādet (P280b) gönderüp ism ü elḳābın bu güne sebk itdüm. Ḫayli istiḥsān iderdi. Güneş ḳaṣīdesi vardur ve bir nūniyye ḳaṣīdesi daḫı vardur.

Matla' : Şeh-i seḥer giyüp egnine cāme-i zerrīn
Öñine çekdi güneş nuḳra ḫınk-ı zerrīn zīn

Ururdı ṣınduyı dībā-yı āba māhīler
Biçerdi māyi ḳumāşını ṣanki ḫayyāṭīn

Velehū : Geçdiler ben bendesin yāre münāfıḳlar meded
Yandum odlara münāfıḳlarla ʿāşıḳlar meded

Niçe bir girdāb-ı eşk ü gird-bād-ı āhumla
Ḫār u ḫas gibi olam ser-geşte yazıḳlar meded

Baḫtum uyanmaz göz açdurmaz elem nāvekleri
Bir naẓar eyleñ baña hey gözi açuḳlar meded

Velehū : Ey göñül itme teleẕẕüẕ niʿmet-i dünyā ile
(F272a) N'eyledi Ferhāda şol bir pīrezen ḥelvā ile

Velehū : Kef-i pāy-ı seg-i yāre şu deñlü gözlerüm sürdüm
Ḳabarmış göz göz olmış ol kef-i pā ṣoñradan gördüm

Velehū : Bir seḥer gözin açup ḳarı cihān
Ṭonanup yine güzellendi hemān

Nāzı ḳomaz ḥareketden ḳarımuz
Ḳaḥbe-zen çāğlı güzeldür ḳarımuz

Ḥāfıż-ı ʿAcem-i merḥūm şiʿrine naẓīredür.

Maṭlaʿ : Dür dişüñçün dökilen eşk-i güher-rīzi göre
Gün yüzüñ çün çekilen āh-ı seḥer-ḫīzi göre

Velehū : Sevdi dil bir ṣanem-i sīm-teni
Hey meded kāfire ḳul itdi beni

Velehū : Duḫān-ı āhumı zeyn eyledüm şerāre ile
ʿArūs-ı dehr ṭaḳınmağa zer-nişan sünbül

Velehū : Beni ḫoş ṭutdı seğānı kūy-ı cānānuñ yine
Meyli baña devlet işüginde erkānuñ yine

Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ʿIrāḳeyn seferine gitdükde bu müseddesi diyüp pādişāha ṣunup manṣıb emr olınmışdur seferde bulınmayup zemān-ı ʿavdete ḳalmışdur.

Müseddes : Ḫüsrevānsın dāver-i İrān u Turānsın bugün
Tīġüñ ile mālik-i mülk-i Ḫorāsansın bugün
(B203a) Mīr-i Āẕerbāycānsın şīr-i Şirvānsın bugün
Tācdār u server-i taḫt-ı Ṣıfāhānsın bugün
(A272a) Pādişāh-ı taḫtgāh-ı āl-i ʿOs̱mānsın bugün
Yüri şāhum yüri āfāḳa Süleymānsın bugün

Merḥūm hicvde daḫı māhirdür Kireççizāde ḥaḳḳında bir ġalīẓ hicv eylemişdür bendi budur.

(P281a) *Bend* : Ey cihānda eteginden götigen çoḳ sikilür
Ṭaşaḳ iştahlı virek ḳahbeden artuḳ sikilür

Ceste ebyātdur ol hicvden

Ebyāt : Cilf ü māder celeb ü ḳahbe-zen ü kün-dāde
Aḫaveynün büyügi yaʿni Kireççizāde

Gice bir ḳoz ḳadar afyonı belālarla yidüñ
Ṭaşaġumdan büyük ammā yidügüñ tenhāda

Aḳçe yoḳ berşe viresin yā daḫı n'eylersin
Ṣıç boḳuñ yi geçin anuñla yalan dünyāda

Dā'imā hubbı keçi büzügünüñ ḥabbında
Berşi aşaġıda maʿcūncı götinden yirsin

Keklik Sinān ḥaḳḳında dimişdür.

Ḳıṭʿa : Eyā cilf ü çeçek Keklik Sinānı
Naẓīrüñ şāhid-i bāzār olmaz

İgen ṭar ṣatma vü ḳısup ḳıvurma
Ki bud ḳasmaġla am ṭar olmaz

FEVRĪ EFENDİ : Mevlānānuñ nām-ı nāmileri ve ism-i sāmileri Aḥmeddür. Egerçi mūmā-ileyh İbn-i ʿAbdu'llāhdur ammā ḳundaḳdan mü'eyyed min indu'llāhdur. Henüz zemān-ı ṭufūliyyet ki hengām-ı ġaflet ve evān-ı ṣabāvet ki eyyām-ı ġabāvetdür tevfīḳ-i İlāhī ile muvaffaḳ ve irşād-ı erbāb-ı reşādla müteveccih-i dergāh-ı ḥaḳdur cāmiʿ-i ʿilm ü şühūd-ı ʿayn u eşer Ḥażret-i Şeyḫ-i Ekber (S139a) yaʿni muḥīṭ-i envār hetf ü ilhām-ı rabbi Şeyḫ Muḥyü'd-dīn-i ʿArabī vāḳıʿasında beşeri ile beşāret ve süy-ı selāmet-i İslāma hidāyet itmişdür. Bi'ṭ-ṭabʿ fıṭrat-ı bī-fütūrında neşʿe-i İslām u īmān merkūz ve fıṭnat-ı bilā-fütūrında īḳān u itḳān maḥrūz olduġı cihetden girdāb-ı küfr-i dārü'l-ḥarbden sāḥil-i amāna ve teng-ā-yı ẓulmet-i ḍalāletden feseḥat-ı nūrāniyyet-i (F272b) īmāna gelmişdür. Nāşiye-i ʿömrine ḳalem-i teklīf ile ḫuṭūṭ-ı emr ü nehy ve ruḳūm-ı rüşd ü ġay çekilmedin ve toḫūm-ı ʿubūdiyyetine toḫm-ı vaʿd u vaʿīd ekilmedin اقمن شرح الله صدره للاسلام sırr-ı āyeti aḥvāline sirāyet idüp şerḥ-i metn-i şānı olup السعيد سعيد فى بطن امه mażmūnı ṣābit olmışdur ve ribāʿ-ı dil ü (A272b)bī-ġılında يثبت الله الذين آمنوابالقول الثابت şemerātı(P281b) nābit olmışdur. İbn-i ʿAbdu'llāh olmaḳda müşterek Meḥemmedīdür ve bu ḫāṣṣada sehīm-i ʿulvīdür. Ve biʿl-cümle peyrev-i Meḥemmed ʿAlidür ʿilm ü maʿrifetde anuñçün kendi ʿalevī vü rütbesi ʿulvīdür ve ʿalevī olduġına (B203b) bu beytde iştirāki ḳavīdür.

Beyt : سبقتكم الى لا سلام طرا
غلا ما بلغت اوان حلمى

Çün dārü'l-emn-i (F273a) īmāna geldi bā-vücūd ki ṭā'ife-i sipāh u ecnād ḥucrinde idi. Nihādı ʿilmī ve murādı ʿilmī olduġı cihetden saʿy u kuşiş idüp ve tenevvür-i ḫilḳatında deryā-yı maʿārif ü ʿavārif-fürū cūşiş idüp hemān ki sinn-i bülūġa bāliġ oldı. Nuḳūd-ı dili nüfūd-ı ʿulūm-ı şettādan ḫazīneler bulup ṣāḥib-mebāliġ oldı. ʿUlūm-ı ʿArabiyyetde yanında laġv idi ʿilm-i Aṣmaʿı laġvı ve tefsīrü ḥadīṣde ġāyet ġabī vü ġavī idi. Bi-ġavi Saʿlebi ile Ferrā biri birine *kürkçü dükkānında buluşavuz* diyü anuñ maḥżarından kināyet iderlerdi Māzinīnüñ anuñ elinden burnı ovulmış belki māzeni kesilmiş idi. Kelimātına göre müberredüñ kelāmı ابرد من الثلج idi. Aḫfeş ḫod şems-i ẓihn-i tābdārı yanında ḫuffāş gibi tīre-çeşm ve ḫīre-rūzgār diyü ḥikāyet iderlerdi. Yanında Cāḥiẓüñ iʿrābdan ḫaẓẓı

yoğdı nuhātuñ birisi kāfiyede bunuñ inhā vü ikfāsından olmayup pençe-i bahşinden necāt bulmayup İbn-i Ḥācib verā-yı revāḳ-ı evrāḳda maḥcūbdı. Bunuñ bāb-ı ifādesi açuḳ idi Fevrī taḫalluṣ idüp fevrī şi'r didi ki ġavrına hıbāl-ı ḫayāl u سلم سلمنا ولو سلم iremez ve fevr-i fevzine göre ṣaḥrā-yı bī-pāyān-ı efkārda ẓulumāt-ı midād-ı kātib-i şā'ir-i şi'ārda şem'-i ḫāme şu'le viremez idi fevvāde-i ṭab'ında feyż-i İlāhi temevvüc eylese görenler vefārü't-tenevvür dir idi. Deryā-yı ṭab'ın baḥr-i zeḫḫār-ı ġāfil çaġlayup berāberlük da'vāsın eylese 'āḳıl görüp yine narḫına iner (A273a) الجاهل يفور يفور ثم يفور dirdi. Ta'līḳi şöyle yazdı ki üstādı Sulṭān 'Ali ḫāme gibi baş (P282a) indirürdi. Ḫāme mehd-i devātda ṣabī iken tecellümde 'İsevī ve nice zemān ḫidmet-i Şu'ayb-ı şa'b-ı tīġ itmekde Mūsevī iken barmaḳ götürüp buña iḳrār iderdi. Pādişāh ki Enīsī gibi ḫoş-nüvīsler ser-i meşḳ içün ḫaṭṭını cer itseler ḫāmeleri umma diyü barmaḳ göstermek iderdi. Bundan ḫāme niyāż itse *dīvāne rā ḳalem nist* dirdi. Çün derece-i isti'dāda ve 'aḳl-ı heyūlānīden 'aḳl-ı müstefāde irdi. Efāżıl ḫidmetinde taḥṣīl-i 'ulum cemme ve her fende derbe-i (F273b) kāmile ve derye-i şāmilesi olan aṣḥāb-ı fevāżıldan tekmīl-i fünūn-ı mühimme (S139b) iderdi. Her gün nice fenden nice kitābdan (B204a) miḳdār-ı mu'ayyen vaẓīfe iderdi ve her birine yazduġı ta'līḳātı ki nesḫ-i kelam-ı ḳavm idi nice ṣaḥīfe iderdi. Sene iḥdā ve ḫamsīn ve tis'ami'ede Rūmili ḳāżī-'askeri monlāsı Būstān Efendi Burusa ḳāḍīsı olduḳda eglenmeyüp mülāzım oldı. 'Ale'l-'aḳab اجيبوا داعي الله dā'isine lebbeyk -gūyān icābet ve deryādan Ḥacc-ı İslām u ziyāret-i ravża-i Resūl-i 'aleyhi's-selāma 'azīmet eyledi. Yārāndan istimdād-ı himmet itdükde faḳīr 'ārifānesine bir ḳıṭ'a-i 'āşıḳāne düşdi. Ḥikmet Allahuñ seferi sehūletle ve ẕehāb u iyābı kemāl-i 'āfiyetle vü refāhiyyetle olup 'avdet-i müjde-i ḫüccāc ile faḳīre ḫāme-i nāmı nāmına bir risāle gönderüp yārāndan mümtāz ve ol nāme tāc-ı tārik-i iftiḫār olmaġla ser-firāz itdiler ki dünyāda 'ünvān-ı ṣaḥā'if-i āmālüm ve āḫiretde nişān-ı ḳabūl u defter-i a'mālümdür risālenüñ be-temāmhā īrādı egerçi ki zīb ü zīnet-i kitābdur ammā tekṡīr-i kitābet-i küttābdur ba'żı ceste naẓm u neṡr īrād olınur. İstanbula geldüklerinde şüyūḫ-ı (A273b) muḥaddiṡīn ve sā'ir kibār-ı 'ulemā-yı yaḳīnden mecāz ve şi'r-i 'Arabīde daḫı mümtāz geldi müftī efendiye 'Arabī ḳaṣīde virüp gerçi ol zemāna dek kelimāt-ı Rūmī vü 'Arabī müteşābih oldı. Anlaruñ ḳaṣīdesi muḥkem idügi müftī efendi (P282b) ḳabūlıyle müftī-i bih oldı. Andan Edirnede müderris oldı. Sene sittīn ve tis'ami'ede rikāb-ı mevākib-i kevākib-i şümār-ı pādişāhı merre-i ṡāliṡede fetḥ-i diyār-ı 'Aceme teveccüh buyurduḳlarında bu maṭla'ı didi ki

1 *Maṭla'* : Müsaḫḫar oldı ḫāl-i rūy-ı yāre bağrumuñ başı
Diyār-ı Rūm Sulṭānı bu kez alur ḳızılbaşı

Ḥüsn-i iltifāt-ı (F274a) şāhī ile yüzer temām-'ayār meskūk ve ṣāḥibi mülāzimin-i rikāb-ı 'ālīde sālik olanlar selīkinde meslūk olmağa işāret buyuruldukda

Li-muḥarririhi : Olup üftān u ḫīzān āh-ı şāha
Şüreyyā gibi peyrev oldı māha

Ḥācı idi ġāzi oldı ikiyüz beyt bir ḳaṣīde diyüp her beyt muḳābelesinde bir zer ve pesend-i pādişāhdan nice dürr ü güher baḫşiş alup şu'arānuñ mümtāzı oldı. Ḥālā Sulṭāniye-i İstanbulda müderrisdür gündüzler mermūḳ-ı naẓarı kütüb olup ṣaḥā'if ü defātir ile mecālisdür ve giceler şem'-i fürūġ-ı 'ilm ü 'irfāna pervāne gibi munisdür. 'İlmde ẕū-fünūndur ki suṭūr-ı kütüb cemī' fünūn-ı kem-pāye medḥine nerdbān olmaz ve şuġlleri bir mertebedür ki giceler māh gibi (B204b) çerāġın ṣabāḥa çıḳarup encüm gibi göz yummayup şem' gibi bir an diñlenmege mecāl bulmaz her gice muṭāla'adan bir dem bulmaz ferāġ. Meger ṣalāḥ-ı fitīle -i çerāġ itdügi çaġ ve her gün müzākereden bulmaz bir an amān meger dānişmendler raḍı'allahū 'anküm didügi zemān egerçi anlara bu fażl ile şi'r ü inşā isnādı veyāḫūd anlar yanında añmaḳ inşā vü inşādı nāmeye sebeb-i siyehrūyı ḫāmeye bā'iş-i ser-fürūyīdür ammā çün kendiler Fevrī taḫalluṣ iḫtiyār itdiler bu zümreden ma'dūd olmaḳdan ḫalāṣ bulmazlar ve inşālarından iḫbār iden daḫı inşāallāh mes'ūl olmazlar. El-ḥaḳ inşāları cümle münşīleri mensī itmişdür belki münşīlere bile inşālarınuñ menşe'in mensī itmişdür egerçi inşāları sā'ir inşālardan mu'aḫḫardur ammā maḳdemlere göre maẓhar ثم انشاناه خلقا آخر dür (P283a). Dīvān-ı münşe'ātına bu tevḳı'-ı refī'-i 'unvāndur ki inşāları eş'ār-ı pādişāha 'unvān-ı dīvāndur. Terbī'de rub'-ı meskūnda (S140a) (A274a) naẓīri yoḳdur. Taḫmīslerin ḫod bülbül-i gülşende ser-āġāz eylese (F274b) gül dā'ire ṭutup 'anāṣır-ı erba'a muḫammes-i uṣūl ile çār-pāre ṭutar tesdīsde heft-kişverde ve bu ṭāḳ-ı şeşderde kimesne yoḳdur anı öter. Tercī'-bendde ve müsemmāṭda kelimātı ser-ḥadd-i i'cāza irgürmişdür ve ṣıyt u ṣadāsı gūş-ı sürūşa āvāze irgürmişdür.

30 *Eş'ār-ı ū* : Teb-i tāb-ı muḥabbetden bu cism-i nā-tüvān ditrer
Ne cism-i nā-tüvān cism içre cānā ḫaste cān ditrer

Ṣararsa ṣolsa tañ mıdur ten-i zerd ü nizārum ki
Göñül bir ḳaddi şimşād üzre çün berg-i ḫazān ditrer

Ezel bir zelzele ṣaldı ṣadā-yı āhum āfāḳa
Daḫı ol dem bu demdür ṭurmayup kevn ü mekān ditrer

Çıbuk gibi beden ditrer sirişküm cūybārından
Beli seyl-i revān içre nihāl-i nā-tüvān ditrer

Leb-ā-leb ṣunduġuñ cāmuñ ne mümkün ḳatresin dökmek
Müdām içmekden ammā destüm ey pīr-i muġān ditrer

Güneş ruḫsāruña Fevrī gibi ʿāşıḳ degül çünki
Niçün gördükçe sen meh-rūyı mihr-i āsumān ditrer

Velehū : Cism-i nizārum ile görüp sāyem ehl-i dil
Didi ten-i żaʿīf ü naḥīfe ḫayāl-ı ẓıll

Alçaḳ ḳoma rikābveş olma çü tīġ-i tīz
Ne yavuz ol aṣıl ne ṣavaş ol dilā baṣıl

Mūy-ı miyānını ten-i zārumla mū-şikāf
Vezn itdi geldiler ikisi rāst ḳıl-be-ḳıl

Velehū : Gelmedin dünyāya ḳahr-ı dehr izʿān itmişüm
Ṭoġduġum dem anadan anuñçün efġān itmişüm

(B205a) *Velehū* : Üstüḫān-ı ser ṭola ḫāk içre mār u mūrdan
Gitmeye fikr-i ḫaṭ u zülfüñ dil-i mehcūrdan

Velehū : Ben diyār-ı ġurbete düşdüm fiġān u āh ile
Göñlümi cānā saña ısmarladum Allāh ile

Velehū : Pence-i şīr-i belādan cismümi ayırmasun
Tīġıne diñ etle ṭırnaḳ arasına girmesün

Velehū : Emvāc-ı ḳulzum-ı ʻışḳ bu nūh ḳıbābe şığmaz
Ehl-i dile ne maḫfī deryā ḫabābe şığmaz

Velehū : Geçüp mülk-i vücūdı ʻālem-i ʻışḳa ḳadem başdum
Bu günden girū ölmezsem ʻadem mülkinedür ḳaşdum

(P283b) *Velehū* : Çarḫ-ı ḥüsnüñ ġālibā mirrīḫdür ol ser-trāş
Bir elinde tīğ ṭutar bir elinde daḫı baş

Velehū : Yile virdi gerçi kim ṣabr u ḳarārın yelpeze
Ḫūb-rūlarla geçürdi rūzgārın yelpeze

Velehū : Niçe Sikender ü Cem geldi līk anlardan
Nümūne āyīne ḳaldı hemān nişāne ḳadeh

Velehū : Ḫaṭuñ vaṣfını yazmadı çü kilk-i nā-trāşīde
Başın yardı dilin kesdi anı kātib biraz yondı

(A274b) *Velehū* : Meşhedi üstinde Ferhāduñ benefşe ṣanmañuz
ʻIşḳ işin işler daḫı gitmez elinden tīşesi

Velehū : Dünyeden ġālib-i sefer ḳılmaḳ diler sulṭān-ı rūḥ
Kim ʻavānż ṭurmayup şehr-i dile eyler nüzūl

Ebnā-yı zemāneden çelebiler ḥaḳḳında bu ḳıṭʻası hemīn vāḳıʻ olmışdur.

Ḳıṭʻa : Meclis-i ehl-i maʻrifet olsa
Her kişi yirini tedebbür ider

Ṣadre oturmağ ile bir cāhil
Kendüye fażl irer taṣavvur ider

Sūfehānuñ kimisi anuñçün
Çelebiyüm dir taṣaddur ider

Līk meclisde olsa baḥs̱-ı ʿulūm
Ne belādur diyū teneffür ider

Kendüye nā-gehān ḫiṭāb itsek
Beli bes birle meclisi pür ider

Çelebi sen de söyleye diseler
Başlar ensābını tez̠ekkür ider

Söyledür olsañ ebcedi bilemez
Eb ile cedd ile tefāḫur ider

من تعزى ḥadīs̱ini cāhil
Ne ṭaṣavvur ne ḫod tefekkür ider

Monlāya bir ḳāḍī bir kürk vaʿde idüp ketḫüdāsı olan türk ihmāl itdükde dimişlerdür.

Ḳıṭʿa : Emīn olmaḳ içün kürk-i şitā fikrinden aṣlanum
(F275a) Duḫān-ı āhdan ḳādir olan sammurdan kürke

Ya bir sincāb veyā ḳakum ya sañsar kürk içün varup
Geyikdür dilki emniyet iden bir çaḳal türke

Moñla Būstān Çelebi dānişmend iken Burusa ḳāḍīsı olup bile gitdüklerinde bu ḳıṭʿayı didüm idi.

(S140b) *Ḳıṭʿa* : Būstān-ı feżā'ilüñ nūrı
Tīz-fehm ü daḳīḳadān Fevrī

Daḫı söylenmedin kelām olur
Aña maʿlūm ol sözüñ ġavrı

Eylügi bi'l-bedāhe rūşen olur
Her ne şiʿri ki naẓm ide Fevrī

Sūziş-i şi'ri eyledi büryān
Çarḫ-ı tārumda cidd ile şevri

'Aḳl-ı şāyible ehl-i 'ilm içre
Cümle maṭbū'dur anuñ ṭavrı

Līk 'Āşıḳ naṣīḥat itse n'ola
Çekdi bunca şedā'id devri

(B205b) Ḥacca tevveccüh itdüklerinde bu ḳıṭ'ayı didüm idi.

Ḳıṭ'a : Ey cihān içre pesendīde olan her ṭavrı
Sā'ī-i rāh-ı ṣafā Ḥażret-i Monlā Fevrī

Ḫalḳa-veş ol der-i mihrāb-veşe yüz urıcaḳ
Vaḳfede sūz u güdāz ile niyāza ṭurıcaḳ

Cehd ü sa'y ile ki tā kesb-i ṣafā eyleyesin
Ḳalbüñi mehbıṭ-ı envār-ı Ḥüdā eyleyesin

Diyesin ḳahr ile miḥnetzede bir 'Āşıḳ var
Dürlü miḥnetle felāketzede bir 'Āşıḳ var

'Işḳdur vāye aña 'ışḳ durur sermāye
'Işḳ dir 'ışḳ işidür geleli dünyāya

'Işḳ ṭavrında bugün māhir ü fā'iḳ olmış
'Işḳı bulmış sevecek 'ışḳa 'ışḳuña 'āşıḳ olmış

Çün yonulduñ yola ey rāh-rev rāh-ı Hüdā
Yarıcuñ Ḥaḳ uğuruñ ḫayr yoluñ açıḳ ola

(A275a) Niyyetüñ ṭab'-ı bülendüñ gibi 'ālī eyle
Ġayrdan Ka'be-i cān u dili ḫāli eyle

Şevḳ u ẕevḳ ile yüri düş yola üftān ü ḫizān
Sā'ī-i rāh-ı ṣafā olmaġa lebbeyk-künān

Kim refīḳ ola dime kim ide irşād-ı ṭarīḳ
Sen hemān sa'y ḳıl Allāh veliyyü't-tevfīḳ

(P284a) 'Işḳdur çünki saña bedraḳa vü meş'ale āh
Varasın menzil-i maḳṣūduña inşāallāh

Būy-ı vuṣlat umar iseñ gül-i ḫandānından
Yolda incinme ṣaḳın ḫār-ı muġaylānından

Şerbet-i vaṣl dilerseñ ide cānuñ sīr-āb
Yolda incinme ḥarāretle çekerseñ teb-i tāb

Ḳalbüñi naḳş-ı süvādan eger eylerseñ ṣāf
Ḳıbleveş Ka'be saña ḳarşu gelüp ide ṭavāf

Zemzemāsā ki ṣafā bula dilüñ gide keder
Altūn oluḳ olup aḳa aña 'irfān u hüner

Ka'be-i küyına varup yüz urıcaḳ anuñ
Göricek pertevin ol mihr-i cihānārānuñ

Kendüye devlet-i cāvīd ile himmet ider
Muṣṭafā āline da'vā-yı 'ubūdiyyet ider

Yüzi yoḳ kim ḳapuña 'arż-ı münāca'āt ider
Dili yoḳ kim ṭapuña keşf-i mürādāt ider

Ẕerreden gerçi cihān içre vücūdı kemdür
Pertev-i mihr ki ümmīdi velī muḥkemdür

Āh eger olmaz ise maẓhar-ı raḥmet-i 'Āşıḳ
V'āy eger olmıya manẓūr-ı şefā'at-ı 'Āşıḳ

Olasın Ka'be-i maķşūd u murāda vāşıl
Ola yüsr ile sehületle murāduñ ḥāşıl

Kenef-i ḥıfẓ u amānında olup Ḥaķķuñ sen
Gelesin yine mülāķāt idevüz şaġ u esen

Anlar daḫı Ḥacdan döndüklerinde müjdeci ile ḥaķīre gönderdükleri mektūb-ı merġūb budur ki mülehhaşātı vü muḥaşşalātı naķl olındı.

Der-ḫitāb : Ey gül-i ravża-i gülzār-ı neseb
Semen-i bāġçe-i fażl u edeb

Ġonce-i gülbin-i bāġ-ı nebevī
(B206a) (A275b) Bülbül-i tāze gül-i Muşṭafavī

'Umde-i zümre-i evlād-ı nebī
Zübde-i āl-i Resūl-i 'Arabī

'Ulvī vü Ķureşī Muṭallabī
(P284b) Seydī ya'ni 'Āşıķ Çelebi

Dür-i deryā-yı nübüvvet 'Āşıķ
Mevc-i 'ummān-ı fütüvvet 'Āşıķ

Ey ḥaķāyıķ-şinās mesāyili evrāķ-ı bī-şümār meẓāhir-i kāf u nūn v'ey daķāyıķ-küşā-yı resā'il-eṭbāķ-ı zer naṭṭāķ defātir-i çarḫ-ı buķalemūn ey nāẓım dürer-i ġurer-ı silk-i ma'āni ferḫünde-beyānı ki لم يطمثهن انس قبلهم ولا جان andan bir beyān v'ey raķam-ı cevāhir-i zevāhir-i sımṭ-ı beyān rengīn-beyān ki كانهن الياقوت والمرجان andan bir nişānedür. Ey mebdi' bedāyi' ezhār besāyetin feşāḥat ki reşeḥāt-ı ķaṭarāt-ı emṭār-ı ġumām-ı aķlām-ı dürerbārı ile şaḥn-ı ravżaü'l-inşā (F275b) muḥażżar ü müzehher ve ey bāġbān-ı gülistān-ı reyāḥin-i belāġat ki nefeḥāt-ı nesemāt-ı esrār kelām-ı pür-intiẓām-ı 'anber-nişārla bāġçe-i şi'r-i dil-küşā mu'aṭṭar u münevverdür.

Meşnevi : Ey nihāl-i riyāż-ı 'ilm ü kemāl
V'ey hilāl-i sipihr-i 'izz ü celāl

Fāżıl u kāmil-i hasīb ü nesīb
'Ālim ü 'āmil-i edīb ü erīb

'İlm ü ḥikmet diyārı Loḳmānī
Fażl u rütbetde Seyyid-i s̱āni

Fuṣaḥā ḫaylinüñ ser-efrāzı
Büleġānuñ emīr ü mümtāzı

Bu gün sen ol cevān-ı nüktedān u ẕū-fünun ve engüşt-nümā-yı fuṣeḥā-yı fużelā-yı gerdūnsın ki 'ilm-i ma'ḳūlātda Seyyid-i s̱āni ve fehm-i menḳūlātda Sa'dü'd-dīn-i Taftāzānī 'ulum-ı naḥv u ṣarfda rābi'-i Sibeveyh ve Aḫfeş ü Ferrā vü rüsūm-ı muġālaṭāṭ-ı manṭıḳīde s̱āni-i İbn-i 'Ali Sīnā envā'-ı felekiyyātda mu'allim-i s̱āliş ve eṣnāf-ı ilāhiyyātda (S141a) üstād-ı mu'allim-i evvel dinilse revā ādāb-ı ma'ānī vü beyānda Seḥbān u vā'il ve buḥūr u 'arūżda Ḫalīlāsā baḥr-i sā'il ḥaḳāyıḳ-ı leṭā'if-i tefāsīr-i şerīfede Kāşāni ve 'Allāmeden nişān ve daḳāyıḳ-ı şerā'if-i eḥādīs̱-i münīfede Müslim ü Buḫārī gibi saḥīḥü'l-beyān Rümūz-ı maḳāmāt-ı inşāda Bedi'ü'z-zemān ve Ḥarīrī ve künūz-ı ḫayālāt-ı eş'ār-ı dil-küşāda cihānuñ Ferezdaḳ u Cerīrī eşkāl-ı hendesiyyede Öklīdīs-i rüzgār (A276a) ve evżā'-ı hey'viyyede Baṭlamyus-ı dār u diyār ḥikāyāt u tevārīḫde Ṭaberī ve İbn-i Ḫallekān ve (P285a) rivāyāt-ı luġātuñ ḳāmūsında Cevherī-i devrān naḳliyyāt-ı fürū'da Nu'mān ve Yāfi'ī ve 'aḳliyyāt-ı uṣūlde Malik ü Şāfi'ī ve sā'ir 'ulūm u fühūmda eger mens̱ūr ve eger manẓūmda

Naẓm : Ḳalemüñ Ḫıżr u midāduñ ẓulumāt
Kelimātuñ dükeli āb-ı ḥayāt

'Aḳl-ı evvelsin ü sırra maḥrem
Elüñ altında durur levḥ ü ḳalem

Ṭab'uñuñ baḥri ma'ānī-i pürdür
Her sözüñ anuñ içün bir dürdür

'İlm ile ḫalḳ-ı cihān faḫr eyler
(B206b) Faḫr ider ẕātuñ ile fażl u hüner

Āb-ı ‘ilm ile muḫammer ‘Āşıḳ
Nūr-ı fażl ile münevver ‘Āşıḳ

Kime ki ṣan‘at ise fażl-ı ḥüsn
Saña mīrāş durur eb-i ceddin

Belki sen ol ‘Āşıḳ-ı ṣādıḳsın ki ‘ālī-miḳdār pür-iftiḫārsın şol mālik-i memālik-i (F276a) muḥabbet ve serdār-ı dār u diyār-ı müveddet şāh-ı ḥālet-baḫş efrād-ı ‘ālemīn ve pādişāh-ı salṭanatrān-ı semevāt u ‘arżın

Beyt : Muḥabbet milketinüñ pādişāhı
Müveddet çarḫınuñ ferḫünde māhı

olup mecmū‘-ı ‘ulviyyāta ḥükm-i cihān-meṭā‘ı tāb-ı nār-ı pür-şerār ve Ersārī ve ‘āmme-i ṣufliyyāta emr-i vācibü't-tebā‘i seyl-āb-ı seḥāb-ı bahār gibi cārīdür.

Şi‘r : Rāmdur ḥükmine zemīn ü zemān
Mūmdur emrine mekīn ü mekān

Aña muḥtācdur ġanī vü faḳīr
Aña tābi‘ durur emīr ü esīr

Anuñ ile ṭurur bu seb‘ ü çehār
ليس فى الدار غيره ديار

Sūz-ı iştiyāḳ-ı ‘āşıḳān-ı Dehlevī anuñ zebāne-i pür-sūzından bir ‘alev ve tāb-ı iftirāḳ-ı müştāḳān-ı Pehlevī anuñ sūz-ı dil-fürūzından bir pertevdür.

Naẓm : Ḳaysı Mecnūn iden bu sevdādur
Ara yirde bahāne Leylādur

Vāmıḳa andan irmese vāye
Baḳmaz idi ‘ıẕār-ı ‘Aẕrāya

Sūz u şevḳ ile olmadan üstād
Cān-ı şīrīni virmedi Ferhād

(A276b) Ve bir def'a dahı rikāb-ı Süleymānīye ref' olınan meşnevīde Monlā Ḥażretlerin bu vaṣf ile ẕikr itdüm idi.

Ḳıṭ'a : Fevrīden ġayrıya be-ḥaḳḳ-ı 'alā
Dimezem kimseye cihānda belī

Luṭfuñuñ ḳıl çerāġ-ı encümeni
Anı tedrīsde ḳażāda beni

Şāhlar bezmini ider pür-nūr
(P285b) Şem'-i bezm ile şem'a kāfūr

Olsun anuñ o şem'-i kāfūrı
Ben anuñ şem'-i sebz-i pür-nūrı

İkimüz olalum iki şāhid
Tā ki inkār idemiye cāhid

Biz ikimüz ile rūzgār alınur
İki şāhidle bir ḥiṣār alınur

Lāfı ḳo ḥaddüñi bil ey 'Āşıḳ
Lāfzenlük degül saña lāyıḳ

Lāfdur Fevrīye berāberlük
Ḳanda sen ḳanda aña hem-serlük

Ol durur āfitāb sen ẕerre
Ol durur sebzezār sen terre

Merḥūm-ı merḳūmla hem-medreselükden ġayrı ḥuḳūḳ-ı müte'aḳıbetü'l-leḥūḳ çoḳ olmaġın derece-i iḫtilāṭ rütbe-i ittiḥāda varup سخن روحان جللنايدنا mūcibince

Beyt : روحی بروحك ممزوج ومتصل
فكل عارضه توذ يك توذ ينى

ma'nāsı nümāyān oldukda bu bendeye (F276b) vāḳı' olan vāḳı'a-i fāḳı'adan şoñra ḥāṣıl olan ferec ma'lūmları oldūḳda ḥikāyet bi-'aynīhā vü menīhā vü 'acer-hā vü baḥr-hā īrād olındı والله المسئول منه العصمة والسداد Sitem-nāme-i 'Āşıḳ. Bu bende-i kemter-i sitem-dīde vü efkende-i çāker-i cefā-keşīde (S141b) ḳısmet-i nahn u ḳasemnāya rāżī ve iḫvān u aḳrānı menāṣıb-ı 'āliyyede iken ber-mūcib-i ḳażā-yı İlāhī Nardada ḳāḍī iken benden (B207a) muḳaddem anda ḳāḍī olup ba'dehū İnebaḫtıya ḳādī ve ol diyārda müfettiş-i emvāl olup kiminüñ ḫānmānın ve baş u cānın belki İblis gibi envā'-ı telbīs ile dīn ü īmānın alup ol seccīni bir siccil aḳçesiçün mütekāżı olan Mūsā Ḳāḍī ki vaṭanı Yeñişehrde Çoban Mūsā dimekle meẕkūr idi ve türk arasında Türk Mūsā ile ma'rūf ve ḳāḍī olduğı yirlerde Cehūd Mūsā ile meşhūr idi ḥasebde vü nesebde ve fażl u edebde tafṣīli budur ki kendi ümmī vü 'āmı aṣlı Rūm cingānesi ve nesli Hürmüz ḳaraçısı babası mağribī ve dedesi Şāmī idi ol Şāmīlük şumluğı ki ve Mu'āviye mu'āvenetidür ki bed-ḫāh-ı ḫānedān-ı nübüvvet ve düşmen-i (A277a) dūdmān-ı amānīdür. Bu faḳīrüñ ötesi Muḥammed ve 'Aliye çıḳduğı gibi anuñ da cehlde silsilesi Ebū Cehle çıḳar (P286a) ve şem'-i fitne vü fesādı āteş-i buġż-ı Ebi Lehebden yaḳar. İbn-i Mülcem-ṣūret Şimer- ḫaṣlet Yezīd-sīret Pelīd-ṭabī'at idi bir şaḫṣ idi ki oğlanluḳdan samānluḳ bucağından ayrılmayup mekteb öñinden geçmemişdi saḳalınuñ ağı ḳarasın geçmişdi kendi ağı ḳaradan seçmemişdi.

Beyt : Şīr şīrle perverīde idi
Ḫāk-ı şirretden āferīde idi

Ṣūretde ḫāme gibi dırāz-ı bī-namāz idi iki dilli biñ sözli siyāh-fām idi ammā ḳarnın yarsañ ḳara elif çıḳmaz idi. Ḳabiliyyetde ḫod insān-ı ḳābil-i 'ilm ve ṣan'at-ı kitābet olmamaḳda mefḫūm-ı insāna mādde-i naḳż-ı ḳāmet-i bī-endāmı üzre ṣūret-i siyāh-fāmı ve gerdeninde ṭavḳ-ı (F277a) la'net-i ḫāṣ u 'āmı ẓulumāt-ı ba'ż-hā fevḳ-i ba'ż idi. Bed-ṣūret ve der-sīret

Beyt : Turş-rū ve telḫ-gū vü tünd-ḫu
Tīre-ṭab' u ḫīre-ḫulḳ u kīne-cū

Egerçi adı Mūsā idi ammā kendi ne 'İsāyī idi ne Musāyī büyüyüp buzağı gütmekden çobanluğa degmişdi aṣāyı bī-'aḳıllukdan kekremsi içmedin ḳanzīl idi ve pür-cehllükden zevzek yimedin lā-ya'ḳıl idi ḳılletinden yoğurd göñli şu görmedin ayran özlerdi onı daḫı yıllarla göremezdi düşinde hāle içinde māh

görse şīr içre penīr diyü yoramazdı ẕilletinden kendüye ḳalsa ʻömrinde medrese öñinden geçmezdi ve etin itlere yidirseler mü'ekkel şūrbaşın içmezdi.

Li-muḥarririhi : Keş ağızlı yoğurdı ḳara
Giyecek ol giyerdi ne çāre

Ḳażāda ḫod ʻunvān-ı berātı bu ḳıṭʻa idi.

Ḳıṭʻa : بر خون ریختن د ارد سپهر و چرخ کرد انش
مکر یا د آرد ش خونریزی قاضی د ورنش

چه قاضی قاضیی کزوی خد ا و خلق ناراضی
رسیده لشکر ظلم ور بوده د ین و امانش

شراب از مال مرد م خورده قاضی مسلمانان
کنون می باید ازد لهای سوزان مرغ بریانش

حسودی و عملد اری و جهلی و ستمکاری
چه بدبختی که اینها آیتی بود ست د ر شانش

زحجتهای ناحق نامه اعمالش شد باطل
کسی کوراچنین حجت بود اینست برنش

مترس ازطمطراق چار طاق خانه ظالم
که ازد رد د ل د رویش افتادست ایوانش
بسی بدمیرودددرراه رابش میزنند آخره
که سبل تندروبیش ازدوروزی نیست طغناش

ندارم حدکافر کفتن آن غارتکردین راه
مسلمان نیست باری هر که میکوید مسلمانش

(A277b) (P286b) Ammā neşv ü nemāsı ve pāye-i istiʻdād u istibdāda irtiḳāsı bu üslūbladur ki zemān-ı evvelde dergāh-ı muʻallā ḳabucılarından birisi resm-i çavuşān cemʻine ol diyāra varduḳda Cüzbīḳurusı nām ḳūya geldükde ki

Mıṣraʻ : O boḳluḳda bitmiş durur bu ḫıyār

bunuñ evine ḳonar aña atoğlanı olup ṭağarcuğı (F277b) omuzında ḳavalı bilinde ṣabānı elinde suḫtelüğe gederüm diyü (S142a) uyup İstanbula gidüp başında çoban ḳalbağın azıḳ içün keş torbası idüp İstanbula geldükde birḳaç gün oḳumağa heves idüp elifi ḳavalına ve vāvı bilinde torbasına hāyī iki gözli çobān hegbesine kāfı penīr teknesine nūnı kepek çuvālına cīm ü ḥāyı çaḳmağa bā vü tāyı terkiye yāyı ṣabāna ve mīmi çevgana beñzedüp oḳımağla ceng ü heycā iderek ḥurūf-ı hecā naḳş-ı seng-i hecā gibi neḳalb-ı saḫt-ı sengīninde كالنقش في الحجر merkūz oldı. Egerçi çobanluğın añdukda *aña ṣabān ṭaşı irişmez* diyü te'essüf iderdi. Leş işitse ḳoyun ṭuza segirdür gibi gidüp aḳçe ḳazanmaḳ lezzeti ẕātında meknūz idi. Bir zemān ḳuzğunlarla Edirneḳapusında cenāze üzre ṣavaşur oldı Eyyūb cimrileriyle ḳurbān eti üzre it gibi ṭalaşur oldı. Bunlardan cimrā manṭıḳın ögrenmekle sūḫte ḳuzğunı şekline girüp her gice ḫatm du'āsında ve her gün bir ulı ısḳāṭında fuḳarā iḫtilāṭında ve bi'l-cümle Burusalı Yāver Veli Ḳuzğuna ve Monlā Ġurābī ki ḳuzğunluḳ hevāsında yüksek uçarlardı (P287a) bu onlara ḳuşum dimez olmağa ḳādir oldı. Her gice bir ḫastenüñ eñsesinde Yāsin oḳıyup her seḥer maḳberelukda bir iki ölünüñ meşhed ṭaşı gibi başı ucında ḥāżır oldı ḳuzğun gibi gāh ölünüñ leşine ḳorunuḳ dir ḳonar ve ẕübāb gibi gāh dirinüñ aşına ṣunar idi (A278a). Bu ḥālde Bitbāzārında dört buçuḳ aḳçeye bir müzevvece ṣatun alup birḳaç gün şeref-i ḫāce buḳ'asında birḳaç gün Kirmasti medresesinde sūḫte ve ot depişmesinde ve etrāk-ı ḳārṣā bināsında (B208a) incir ezmesin yimekden ağzına bal çalınup ağzı ṣulandı öli ḥelvāsınuñ dadından 'imāret-i zirvāsı ṭadına ṭadandı. Ḳoynını ve babasından ḳalmış başı bir iri büyük boynuzlı öküzi ve anası binüp degirmene gide geldügi boz eşegi ve kiçeden ü ḳalabaḳdan sā'ir mā-mülki ṣatdı ve ḳapucılara bez̲l itdi mat bir ercügez recül oldı mes'elesin örgenüp kesb-i fażl itdi (F278a). Ḳapucılar içağaları lisānından müderrislere irsāl-i selām ve teblīğ-i kelām idüp ol daḫı alurdı kereminden bir kerre ders oḳıdan ḥaşırın atup bir medreseye daḫı söylenince medrese ḥareminde ḥaṣıra ṣarılmış ġarīb ölüsine döner ḳalurdı. Āḫir Davud Paşa medresesine el öpdürdiler ḳabūl idince ḫayli aḳçeden uğundılar ondan Ṣaḥnda Ma'lūl Emīr Efendiye ulular lisanından envā'-ı ibrāmla el öpdürdiler ol yegāne-i 'aṣr ḥākim-i Mıṣr olmağa ḳarīb idi şehr-i mevāḳıfdan a'rāżdan ders oḳıduḳda aṣḥāb-ı ağrāż ġaraż-ı fāsidle el öpdürdüklerin bilüp i'rāż idüp 'ırżın yıḳdı cāhilüñ cānı çıḳayazdı bilmedi ki ders-ḫāneden niçe çıḳdı. Bu eṣnāda Mıṣra ḳāḍī oldı gitdi bunuñçün benümle bile gelmesün didi (P287b) ol evinde ḳalup yata yata yirin yitdi. Bu kerre ḳapucılar 'aṣāyı ḫāceye dikdiler ḥīlelerle ağaları kendi sözlerine uydurdılar ḳuzğunı ṭūṭī çavdarı gendüm eşek sidügin zemzem it derisin ḳaḳum

diyü şatdılar. Emīr Efendinüñ maķbul dānişmendi idi ħaste olup bile gidemedi ķaldı diyü el öpdürdiler. Gördi ki ders oķımaġa yüz yoķ şerīkleri söyleyüp virürler alurlar ol baķar ţurur yā gözli gündür yā oyuķ şıla nāmına var git babanuñ ķoyun egregini ananuñ fiklini ebenüñ būgū çölmegin şat getür seni mülāzım idüp ba'dehū ķażālara uğradalum (A278b) 'ıyāl-ı Allāh olan re'āyādan başında ķara yazılı bir ţā'ife belālara uġradalum didiler ol miskīni güc ile gögçek itmek istediler ammā bilmezler ki

(S142b) *Ķıţ'a* : Kişide olmayınca fıţre-i bāk
Terbiyyet eylemez eŝer dirler

Terbiyyet ķılsa niçe yıl ħūrşīd
Seng-i ħārāyı idemez gevher

Yunsa şabun-ı mihr ile zengī
Yüz aġardılmaz anda itmez eŝer

Gitmez imiş merāret-i źātı
Şekkeristānda bitse ħanźal eger

(F278b) Şeb-i tār içre yansa biñ biñ şem'
Źāt-ı leyle irer mi lem'a vü fer

Baħr-i şūre virür mi hīç taġyir
Bunca enhārı hem-çü şehd ü şeker

Leb-i ef'īde ķatre-i nīsān
Zehr olur şanma ki olur gevher

Cümle żāyi' olur bu sa'y ü emek
Fıţnat ü fıţratı olur ezher

(B208b) Nef'ī itmez bunuñ aña te'ŝīr
Bu ki anuñ civārı eyler eŝer

Şey' bulur inkişaf żıddı ile
Cehl ile 'ilm ü 'ayb birle hüner

Būy-ı bed ẓāhir ide ḳāzūrāt
Dem ura çün nesīm-i vaḳt-ı seḥer

N'eylesün 'Āşıḳa mürebbī aña
Çünki dāver durur degül dāder

Ol ḫod bir aḳçe ḫarclansa göbegi düşer it izi görse ḳoynından aḳçesi düşdi ṣanur 'aḳlı şaşardı çār u nā-çār uyar ve belālara olur duçār. Ol evinde varduġı gibi degirmen āḫūrında ṣıpā sikmekle ṭaru vü çavdār ekmegiyle eglenür ḳalur müft-i 'imāret fażlası ḫāṭırına geldükde āfetin alur bu ḥālde ḫāce (P288a) efendi āḫirete intiḳāl ider merḥūm u maġfūr olur ṭalebesine dirisi senġūr idi ölüsi daḫı senġūr olur. Emr-i pādişāhi ile cümlesi mülāzım olur ġalabaluḳda aḳçe arasında peşīz ve nebāt içinde çūb-ı nā-çīz sürüldügi gibi buña daḫı ol cümle ile mülāzım olmaḳ lāzım olur. Çivizāde Efendi-i merḥūm ḳāżī-'asker olduḳda *Mūyoġlına ve buña ehl-i 'ilm manṣıbın virmek muḥāldür bunları ehl-i 'ilmden 'add idüp pādişāha ḳażā vü tedrīse lāyıḳdur diyü 'arż itmek 'āẓim-i vebāldür* didi. Gördiler olmaz Filorine de bir nā'ib bir iki debbāġ ḫāne odasını yapdı medrese adına vaḳf idüp oġlına şarṭ idüp oġlı daḫı sūḫte idi ol mülāzım olup medreseye yarayınca Mūyoġlına virdiler. Bu gerçekden (A279a) medrese degüldür fihrist-i medārisde adı yoḳdur kendi daḫı bir binādur misāfir-ḫāne-i 'ankebūt evhen-i büyūt (F279a) ne vaḳfından eṣer ve ne 'ulūfesinden ḫaber var ve bunlaruñ daḫı 'ilmden ne behreleri ve ne i'rābdan ḫaẓları vardur biribirine münāsibdür diyü ol medrese ile bunı ehl-i 'ilm öñinden ayırdılar. Muḥaṣṣal ol medreseyi evvel Mūyzādeye زاده الله مالا واتحق مالا حسر بن اعمالا virüp andan vāḳıfuñ oġlına virüp Mūsā ثالثهم كلبهم vāḳı' oldılar. Ol medrese ḥālā ismi vü resmi ile inhidām belki in'idām bulmışdur. Çün buña daḫı ol medreseyi virdiler ve bu gögçegi anuñla il içinde yirdiler. Bustān Efendi zemānı oldı erbāb-ı taġallüb ġālib olaraḳ Morada Kalmatada ḳāḍī itdiler قضانيابه الله ve ḫilāfet-i Resūlullāh emānet-i bilād ve ṣıyānet-i 'ibād tenfīd-i aḥkām-ı dīn ve kenḳīd-i umūr-ı İslām ü müslimīn iken ol manṣıb-ı ḫaṭırı bu cāhil ḥaḳīre virüp rūḥ-ı Resūlı rencīde ve Ḥażret-i Ḥaḳḳı nā-rāżı itdiler. Erzen aña çavdār etmegin çoḳ görürken buġday etmegine ḳarnı ṭoydı. Fi'l-ḥāl قاض فى الجنه eṣerine sülūkdan iġmāż-ı 'ayn idüp ḥükm ġālibüñ diyü (B209a) (P288b) قاضيان فى النار ḥükmine iḳtidā idüp

şeyṭāna uydı ḳāḍī oldum diyü fi'l-ḥāl terkiyi terkiye aşmaz oldı ol aşılacaḳ çenber degil de ḥallāc oldum diyü sevindüginden dār-ı dünyāda ayağı yir başmaz oldı eli aḳçeye irmekle hem mürteşī hem rāşī oldı (S143a) ol ḫāricī ekābirüñ ketḫüẕālarına duḫūl iderek kendilerle āşina oldı geldükçe bīşkeş virmekle ḫavāşdan olup sā'ir ḫavāş nāşī oldı. Temāşā bu ki mihrinüñ naḳşı فاستقم کما امرت iken dilinden bu feḥvā gitmezdi.

Kıṭ'a : قاضی کر منصب بید ینست
کافرم کر جمله را سرور نه ایم

ور سزاوار کسان جاهلست
هم د رواز هیچ کس کمتر نه ایم

Kıṭ'a : 'Aceb mi meyl ider ise denīlere dünyā
Ki şer'de zene vācib ki küfüv ola şevher

Raḫl gibi tīri ṣadr-ı semāda her naḥsuñ
Hilāl gibi ahālīye ṣaff-ı na'l maḳarr

(A279b) Ḳo cāhile ululanmağı ḳadri çün artmaz
Ḥacmde olsa ṣadef pāre lü'lüden ekber

Olur mı devlet ile ehl-i luṭf her nā-cins
Bahārla ola mı şāh-ı ḫuşk bār-āver

Cibilletinde ki olmaya suflenüñ devlet
Döner saña ki ola boynında ṭavḳ-ı pür-gevher

Olur mı hīç dil-i sāde ile pür-derūn-ı tehī
Miyān-ı nāz ki beñzer mi renc ile lāġar

Resūl didi ki جاهل یفور ثم یفور
Ḥabāb gibi denī çarḫa çıḳsa yine iner

Kendi ḫāṣlarına nāẓır itdiler ve māl-i mīrīye mübāşir itdiler. Bir müddetde üç dört terakkīler itdiler umūr-ı mu'aẓẓamada istiḫdām idüp ḥüsn-i ḳabūl ile telaḳḳīler itdiler. Ḥayfā ki

Naẓm : Şān-ı şer'-i şerīfe lāyıḳ mı
Ġayret-i dīne yā muvāfıḳ mı

Ḳavm-i cehhāl ü zümre-i erẕāl
İltizām ide şer'i çün 'ummāl

(F279b) Ḳāḍīluḳ manṣıb-ı mükerrem idi
Ḳāḍīlar cümle ehl-i ādem idi

Pür iken dehr içi efāżıldan
Şimdi olmaz ḫalāṣ erāẕıldan

Ol ḫabīsüñ aḥvālinde vü ef'ālinde bu degüldür ki bu meẕkūrāt yā şā'ir donatması yā ḫūrdegīr-i ḥarf atması olmaḳ ẓan olınmaya ki cümleden biri budur ki cümleye şāhiddür (P289a) ke'l-elfdür egerçi elif gibi vāḥiddür kendüm müşāhede itdügüm vāḳı'-ı ḥāl ve ṣādıḳ-ı maḳāldur ki seksen aḳçe ile İnebaḫtıda ḳāḍī iken ḳāḍīluğum olan Nardaya geldi ilḳādum yazar diyü ziyāretine vardum gördüm neẓāretine müte'allıḳ erbāb-ı maṣāliḥ aña münāca'āta gelüp merḳūmuñ ne 'ilm ü dīni ve ne üslūb u āyīni ve bi'l-cümle hīç bir vech ile şer'-i İslāmla münāsebeti olmaduğından ġayrı başında çalması kirlükden cühūd çalmasına dönüp ṣararan büyük ṣaruğın görüp eşk-i za'ferān çi bāşed diyü bu rubā'iyi vird idinürlerdi.

Rubā'ī : حال عجبی مخالف ماضی شد
زین پیش کسی کجا بد ین راضی شد
سك شحنه وكاو محتسب خرنایب
سر کلله این خرکله هم قاضی شد

(B209b) Ammā hem-şehrīleri dirlerdi ki

Beyt : د زد د ز د ست اکر جامه قاضی د ارد
همچو ابلیس همان طینت ماضی د ارد

(A280a) Ḫuṣūmet ile ḳażāsına uġrayanlar ḫod ölüleri aġladuḳlarında böyle ṣaġı ṣaġarlardı.

Naẓm : تقلدت القضآ بغير حق
وفاض الجور فى الاحكام فيضا

زبحت بغير سكين و انا
لزجوالذبح باسكين ايضا

Faḳīre daḫı gerçi şaḫṣ-ı mezbūruñ ʻilmi yoġken ḫuddām-ı şer-i İslāmdan ve dīni yoġken velāt-ı enāmdan olduġın görüp kendi ḥālüme şükr eyledüm ki

Ḳıṭʻa : بحمد الله كه چوبان موسى خرنيستم بارى
يكى از منكران آل حيدر نيستم بارى

نه از نسل ابو جهلم نه از آل يزيدم من
زبد ـــواهان اولاد پيبر نيستم بارى

Nā-gāh ḫaste oldı (S143b) ولاياس بعيادت الكافر *bu ḫod zāhirā müselmāndur' ıyāde ʻibādetdür belki bir noḳṭa ʻibādetden ziyādedür* diyü ḫastelügin görmege vardum. Yolda ḫidmetkārına rāst geldüm *efendinüñ ḥāli nedür* didüm *eyücedür göñli* (F280a) *zerde özledi bir aḳçe virdi aña bal almaġa giderüm* didi. Varup gördükde şeref-i mevtde ve ʻālem-i berzaḫuñ dūzaḫa müşrif bir yirin müşerref itmege müşerref añladum sā'ir ḳużāt gibi ʻilmden behresi (P289b) ve iʻrābdan ḥaẓẓı vardur diyü ḥāle vāḳıf añladum vaṣiyet-i telḳīn eyledüm. Ḫavāṣ degül ʻavāmuñ muḳallidleri deñlü olmayup rükn-i evvel-i binā-yı İslām olan kelimetin şehādetini lafẓ-ı ʻArabī ile edāya ḳādir olamayup *Lā-ilāhe İllallāh Muḥammedün Resūlul'lāh Tañrı bir peyġamber ḥāḳ* didi ḥāḳ lafẓını bile ḥaḳḳ-ı edā ile edāya ḳādir olmadı. Ol günlerde yigirmi iki biñ aḳçe bir beytü'l-māl-i ḫāṣṣa żabt itmişdi ol aḳçeyi getürdiler. Meger def'-i ḳażā içün e'imme vü ḫutbādan baʻż-ı kimesneler cemʻ idüp enʻām oḳıtmış ol ḫuṣūṣda oḳıyanlara birḳaç aḳçe adamış anlar ol aḳçeye muntaẓır imiş bizüm yanımuzda ol beytü'l-māl aḳçesinden iki yüz aḳçe çıḳarup anlara inʻām itdi ve kātibine aḳçeyi yigirmi bir biñ sekiz yüz aṣl ile diyü savt-ı refīʻ ile mollā-yı nāsda iḳdām itdi. *Biz ḫastedür ṣayıklar ola* didük ol bu ḳabaḥatleri ṣarīḥ ü ṣaḥīḥ eyledi. Yine ol meclisde Pagune dirler yeñiçeri bölükden maʻzūl bir kimesne daḫı gelüp bir maṣlaḥatı var imiş anı

söyledi bī-taḳrīb-i cimā' (A280b) lafẓı ile aġzına vü 'avretine şetm-i fāhiş ve ḳaẕf-ı ḳabīḥ eyledi (B210a). Ḥaḳ bilür ki bir meclisde ḫıssetine vü denāyetine ve cehl ü ḥamāḳatine ve māl-ı mīrīde ḫıyānet ü cināyetine ve edeb-i meclis-i şer' ü ḳażāyı 'adem-i ṣıyānetine vāḳıf oldum. اللهم انى عوذبك من سو القضا

ودرك الشقا meclis-i āḫirinde yanımuzda yüz elli biñ aḳçe vaḳf idüp tecīlin murād idindi. *Efendi maražuñ maraž-ı mevt olursa vaṣiyyet-i ŝülüŝ-i māldan mu'teber olur dört yüz elli biñ aḳçeye mālik gereksüz ki bu vaḳf ṣaḥīḥ ola* didüm *vardur* diyü i'tirāf eyledi aġreb-i ġarā'ib ve bü'l-'aceb-i 'acā'ib budur ki bu faḳīr kibār-ı ḳužātdan bir ḳāḍīzāde iken ve ba'de mevti'l-vālid gāh meşrūṭ-ı tevliyyetde ve gāh ḳāḍī dānişmendi olmaġla ḫidmetde ve gāh fetvā kitābetinde ve gāh (F280b) İstanbul maḥkemesi kitābetinde ḫidmeti olup ba'de'l-mülāzeme (P290a) on yidinci gün manṣıb-ı ṣadaḳa buyurulmışken ve eṣnā-yı manṣıbda müddet-i 'azluñ nihāyeti dört beş ay olmışken ve merḥūm pādişāh-ı 'ālem-penāhuñ her zemānda cevā'iz-i senniyelerin ve vezīr-i zīr-destān-nevāz ve Rüstem-i sitem-güdāz merḥūmuñ envā'-ı in'ām u 'aṭıyyelerini görürken birḳaç ḫarclansam a'dānuñ gözine ṭoḳınan biz oluruz bizi göricek gözleri olmaz gūyā ki biz ölürüz ol türk ne ḳāḍī dānişmendi olup ḫidmetde ve cehli belāsından ne ekābire mu'allim olup ḥużūr u refāhiyyetde olup dānişmendlügi zemānı cümle üç yıl olduġı ġayr-ı ma'lūm ol üç yılda daḫı ḳovulmaḳdan üç ay hücrede olduġı nā-meczūm iken taḥṣīli ancaḳ iki aḳçe ḫücre aḳçesine munḥaṣır ve kesbī ḳuzġunluḳla yalan şehādetden ḳazanılmış birḳaç manḳır iken on yıl ḳāḍī olmaġla bu deñlü mübālaġa meblaġa bāliġ olur kimesne çün ü çerā dimez ve ṣavt-ı a'lā ve terāne-i veylāyla ile çalup çaġırup (S144a) eger māl-i mīri ve eger ḥuḳūḳ-ı ra'ıyyet ve eger rüşvetdür bulduġı boḳı yir kimesne lā dimez. Ma'a'l-ḳıṣṣa ḳāḍī-ı meẕkūruñ yirine ḳāḍī olduġumda محضا حسدا من عند نفسه cā'iz ki yirine müfettiş ü nāẓır ve ol bahāne ile manẓūr-ı erkān u ekābir olam diyü fikr-i fāsid (A281a) idüp sancaġumuz begi ile mābeynimüzde üç günlük yol var iken ve taḫt-ı livāsında ben ancaḳ on iki gün ṭurup ol sefere çıḳup gidüp ne ol beni ve ne ben anı görmişken ve ne ben ḳāḍīluḳ idüp aña şikāyetci varacaḳ zemān irmiş iken

Beyt : Görmeyeyin ben anuñ yüzini
Ṣu ḳoyıcılar görsün yüzini

ol begi (B210b) kendiye siper-i la'net ve bir aḥvālden ġāfil gündüz maḫmūr gice ḳanzil 'ālemden bī-ḫaber ḥacer-i lā-yemesden bed-güher her voyvadayı

kelimāt-ı beyhūde ile tażlīl idüp niçe mekr ü ḫadī'at idüp her biri niçe mektūb-ı pür-āşūb ve nāme-i ālet-i hengāme ile (P290b) nice isnād-ı ma'lum iken ve dürūġ-ı bī-fürūġ ve süḫan-ı bī-aṣl u bī-bün peydā itdiler (F281a) ve ḫāli ẕihn olan aṣḥāb-ı devletüñ ḳalblerine ilḳā itdiler anlar daḫı bī-tetebbu' ü tedebbür ve bī-te'emmül ü tefekkür ne ḥaḳīḳat-ı ḥāle ḳaṣd-ı ıṭlā' ve ne şer' ü ḳānūnla 'amele ittibā idüp ḥaḳīri bī-meyl ü müḥābā maẓhar-ı ġażab belki lāyıḳ-ı siyāset ü edeb olmaḳ buyurup nükāyāt-ı erba'ada eşedd ü ekedd olan nefy-i beledle ta'ẕīr itdiler. Dārü'l-avġād-ı Manavġad ḳażāsın virüp ṣafḥa-i rūz-nāme-i eyyāmuma bu yüz ḳaraluġın teşvīd idüp levḥ-i māhda olan leke gibi yüzümi kir itdiler ve سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون فیحکم الله بیننا بالحق ve bu ḫayrü'l-hākimīn

Mıṣrā' : مکر آه سحر خیزان سوی کردون نه خواهد شد

Li-muḥarririhi : Baña bu cümle isnād iftirādur
Ḫudā bu ḥāle dānā vü güvādur

Du-çār olup bu ẓulm-i maḥża ben zār
Didüm tārīḫin anuñ ẓulm-i nā-çār

Bu ḥāl şüyū' bulduḳda bu ihānet 'ilmedür 'ilme ihānet şer'adur şer'a ihānet şāri'adur ve 'örf-i şer'a ġālib olmaḳ eşrāṭ-ı sa'ātden bir vāḳı'a-i fāḳı'a-ı ḳārı'adur diyü fi'l-cümle ġayret-i dīni olanlar 'umūmā ġamgīn oldılar ve cehl ü 'örf revāc bulup min ba'd tenfīd-i aḥkām ve icrā-yı şerāyi'-i İslām 'asīr oldı diyü ḫuṣūṣā ḳużāt ḫazīn oldılar idi. Meger ol zemānda Behişteli 'Ali Çelebi ki ḥālā ḳāḍī-ı Selānikdür ve kendinüñ kān ḫayr u kirdārı nīkdür ekābir-i ḳużāt-ı müslimīnden (A281b) 'ilm ü 'adl ile müzeyyen ve cūd u bezl ile mu'ayyen

Mıṣra' : 'Ali nām u 'ali-şān u 'ali-mān

Yegāne-i 'aṣr u ferzāne-i zemāndur bu ḥaḳīr ile sābıḳa-i ma'rifet ü mābeynde zemān-ı ḳadīmden rābıṭa-i muḥabbet vardur ol zemānda Yeñişehrde ḳāḍī idi ve Fevrī Efendi daḫı bir taḳrīb ile Yeñişehrde bulınup biri birinüñ şeref-i muṣāḥabetlerinden rāżī idi muḳaddemā ḥaḳīr Nardadan (P291a) gelürken 'Ali Çelebiye uġradum ḳāḍī-i cāhil ü mechūlü'n-neseb ol ḥāline benden ziyāde 'ālim ü ḳāḍīlar içinde cüdāmdan bedter idügine cāzim imiş ne ise menāḳıb u mesālibi

söylendi ve ṭarafeynden şikâyet ü tesliyyet olınup ne dinildi ise (F281b) dinildi idi Fevrî (B211a) Efendi ile daḫı gâhi ser-güẕeştüm yâd olınurmış eşnâ-yı ṣoḥbetde ve mübâḥaṣe-i ʻilm ü müẕâkere-i kitâb-ı maʻrifetde bu ẓulm-ı nâ-fercâm meẕkûr oldukça âh-ı cângâhlarıyle öñlerindeki evrâḳ kâğıd uçurmasına dönüp kitâb berbâd olmış olınirmış. Bir seḥer Fevrî Efendüm ʻAli Çelebiye varup müjde ki (S144b) bu gice bir vâḳıʻa gördüm ümîdüm budur ki ʻÂşıḳa defʻaten ferec ve defʻ-i ḥarac müyesser olmış ola.

Mıṣraʻ : ʻIşḳ ile diñle sözüm ḫayr ile taʻbîr eyle

diyüp ʻAli Çelebi menâmından su'âl ider. Monlâ daḫı bu vech ile ʻarż-ı ḥâl ider ki bu gice gördüm ki bir şaḫṣ sebz ʻimâme elinde bir sepîd nâme bu nedür didüm didi ki faḫr-ı ʻâlem ve mufaḫḫar-ı benî âdem Resûlu'llâh ṣallallâhu ʻaleyhi ve sellem ʻÂşıḳı âzâd eyledi bu nâme anuñ ʻıtâḳ-nâmesidür ve tevḳîʻî Resûllullâhuñ ḫatm-i misk-i ḫitâmesidür açdum oḳıdum gördüm sâ'ir ʻıtâḳ-nâmeler gibi yazılmış nihâyet اعتاقا صحيحا شرعيا مطابقاللشرع محلنده موافقاللفن

diyü yazılmış leb-i edeble öpüp dürdüm taʻẓîm ile yüzüme gözüme sürdüm didüm ki niçün bu ʻibâret sâ'ir ʻıtâḳ-nâmelere muḫâlif ola. Ol şaḫṣ-ı pîrâne-ser ü nûrânî-efser didi ki sâ'ir ʻıtâḳ-nâmeleri virenler muḳalliddür şerʻ-i şerîfe itbâʻ idüp virdükleri şerʻa muvâfıḳ olmaḳ lâzımdur bu ʻıtâḳ-nâmeyi viren şâriʻ kendidür. Âḫirüñ şerʻine muṭâbaḳat (A282a) lâzım degüldür fenn-i dîniyyeye muṭâbaḳat kâfî vü mütememmimdür didi diyü ʻarż-ı merâm ider. ʻAli Çelebi daḫı izâle-i şiddet ve defʻ-i nekbet ile taʻbîr idüp Ḥażret-i risâlet-penâhuñ rûḥ-ı ṭâhirine iblâğ-ı teḥayyüt ü selâm ider. Ḥikmet Allâhuñ ve muʻcize Resûlullâhuñ ol gün bu güne (P291b) muvâfıḳ olur ki Ḥażret-i pâdişâh-ı dîndâr-ı maʻdelet-medâr ve inṣâf-ı nümûdâr-ı dîn-i Meḥemmedinüñ ḥârisi şerîʻat ḳılıcınuñ ṣâḥibi ğazaluca Allah saʻâdetinüñ ṭâlibi merḥûm Sulṭân Süleymân (F282a) ʻâlemüñ beḳâsı vü benî âdemüñ niẓâmı dîn-i İslâmla müzeyyen ve İslâmuñ aḥkâmı şerʻ ile ve şerʻüñ devâmı ʻilm ile ve ʻilmüñ beḳâsı ʻulemâ ile muʻâyyen olduğın bilüp ʻulemânuñ daḫı bir ḳısmı dirâsetle ifâde-i ʻulûm u fünûn ve bir ḳısmı ḳażâ ile icrâ-yı aḥkâm-ı umur ve ber-mûcib-i كل يوم هوفى شا tenḳîd-i aḥvâl-i şü'ûn itdükleriçün vücûdları dîn ü dünyâ lâzım ve bekâ-yı ʻâlem u ʻâlemiyâne mühim olduğın bilüp aḥvâllerin tertîb ve bed-sigâllerin ʻaẕâb u necâlle terhîb ider. Maa-hażâ leceullâhı ḫurşîd iken (B211b) ẕerre-perverlük ve serv-i bâğ-ı ümîd iken giyâh-ı bî-ser ü pây-ı âl-i sebze-pûşa sâye-güsterlük idüp

Beyt : Güneş yirden göge çün ḫāke eyler ẕerre perverlük
Giyāh sebze-serv itse ʻaceb mi sāye-güsterlük

Ḫaḳīre ol ẓulm-ı nā-fercām olduğına vāḳıf olduḳlarında kendiler bi'ẕ-ẕāt teraḳḳī ile Nigbolı ḳāżāsın ṣadaḳa idüp cebr-i kesr ü ḳayd-ı ẕillet mülāzemet-i ebvāb-ı erbāb-ı devletden ḫalāṣ olup fekk-i esr itmişler idi. Ġaraż bu tafṣīlden ne ḳāḍī-ı meẕkūrı ḳadḥ ve ne şikāyetle ḫuṣūṣ-ı ḳażiyyeyi ḳadḥdur belki vāriṣ-i ʻilm-i peyġamber İbnü'l-ʻarabī Şeyḫ-i ekber baʻż-ı resā'ilinde yazar ki kütüb-i eḥādīṣde gördüm idi ki bir kimesne kendü içün yāḫud āḫir içün yitmiş biñ kerre tehlīl eylese elbette dāḫil-i cennet ola. İttifāḳan eṣnā-yı seferümde bir ḳaryede bir eve ḳondum ṣāḥib-ḫāne fevt olmış bir ṣabī-i ġabī oğlı ḳalmış didiler ki bu ṣabī mecẕūb ü ehl-i keşf gözi açıḳlardandur ammā müteveffā olan babası fācir ü fāsıḳlardandur. Nā-gāh ṣabī baña yitdi sebeb-i bükāsından ṣordılar babamı gördüm ki zekānīler zebāne-i āteş-i cehennemden zencīrlerle (P292a) çeke çeke dūzaḫa (A282b) iletdiler didi daḫı ziyāde taşdiye vü bükā itdi. Ben yitmiş biñ kerre lā-ilāhe illāllāhı diyüp dururdum kimesneye nesne dimeyüp ḳalbümden ol tehlīlātüñ ṣevābını aña bağışladum. Ġulāmçe ḫandān oldı (F282b) ve ṭalʻat-ı tābendesi şemʻ-i meclisden fürūzān oldı aṣlın ṣordılar babamı gördüm ki melā'ike-i raḥmet riʻāyet ü ḥürmetle (S145a) dūzaḫdan çıḳarup cennete aldılar gitdiler ve cennetde bir bāġ-ı ḫurrem ve bāġ-ı ireme iletdiler didi. Keşfüñ ṣıḥḥatine ḥadīṣ-i nebevī ile iʻtimādum ziyāde oldı ve bu ḥadīṣüñ ṣıḥḥat-i rivāyetine ol keşf ile şemʻ-i yaḳınum żiyāde oldı dimişler. Bu teẕyīl ü teẕyībden murād ve tafṣīl ü teşbībden ġarażu'l-fevād budur ki rü'yā-yı ṣāliḥa ḥaḳḳında ki Kitābuʻllāhda لهم البشرى فى الحيوة الدنيا ve ḥadīṣ-i nebevīde cüz'i min sitte vü erbaʻīn ولم يبق من النبوت شى الا الرويا الصالحا vārid olmışdur.

Pādişāh-ı ʻadāletkīş ve melā'ikcīşüñ velāyet ü kerāmetine ḥāżır u nāẓır olan ehl-i ʻilm ü erbāb-ı ḫavāṭıruñ yaḳını ve eṭmi'nānı mü'ekked ola ve pādişah-ı İslām ki ḫalīfetullāh ve ḫalīḳ-i niyābet-i Resūlu'llāhdur.

Beyt : شاه كه سايه خدا باشد
سايه از نور كى جدا باشد

mūcibince anlaruñ (B212a) velāyet ü kerāmeti ẓuhūr ile bu ḥadīṣ-i şerīfüñ ṣıḥḥatine ve ḳuvvet-i sened-i rivāyetine ehl-i imānuñ iʻtiḳādı ve vuṣūḳı müşted olup bileler ki her pādişāh مويدمن عندالله وموفق من روحانيه البنى محمدبن

عبدالله dur anlardan ṣādır olan ef'āl-i ḫayr-ı lā-ḫayr maḥż-ı ilhām-ı İlāhī ve te'yīd-i rūḥ-ı risālet-penāhıdur.

Li-muḥarririhi : Degüldür serseri kārı ser-ā-ser
Mülaḳḳandur aña rūḥ-ı peyember

Degüldür itdügi anuñ melāhī
Aña mülhemdür ilhām-ı İlāhī

İlāhi çünki her şāh-ı muẓaffer
İder baḫşāyiş-i āl-i peyember

İkisin aña yār u yāver eyle
(P292b) Cihān sulṭānların fermānber eyle

Li-muḥarririhi : Gerçi lerzān çü berg-i bīdüz biz
Ḫançer-i sīne-i 'anīdüz biz

Girerüz körligine gözlerine
(A283a) Gerçi çün gerd-i nā-bedīdüz biz

N'ola bed-ḫāh āli sevmez ise
Tā ezel düşmen-i Yezīdüz biz

Bizi görmez ise düşmen-i ḫuffāş
Tañ degül şa'şa' ile Şīdüz biz

Fażl-ı vehbī vü 'ilm-i kesb ile
Cāmi'-i ṭa'rīf ü te'līdüz biz

Ġam degül baḫtımuz siyāh ise ger
Ḥamdü'lilah ki rū-sefīdüz biz

Giceler içre leyle-i Ḳadrüz
Rūzlar içre yevm-i 'ıyduz biz

Ḳāḍī iseñ n'ola nezāhetle
Yā Şurīḥ yā Ebū Sa'īdüz biz

Şā'ir iseñ ne var belāġatde
Yā Ferezdaḳ yāḫūd Lebīdüz biz

'Āşıḳ iseñ n'ola ṣadāḳatde
Yā Cüneyd yā Bāyezīdüz biz

Ḫāksek de ne var teyemmüm içün
Ḫāk olan ṭayyib ü ṣa'īdüz biz

Ḳabrimüz yalıñuz hele ḳomazuz
Ya'ni hem ġāzī hem şehīdüz biz

İşleyen sırr-ı pāk-i Aḥmeddür
'Āşıḳā efḳar-ı 'abīdüz biz

FEHMĪ : İstanbul ferzendi ve ṭā'ife-i sipāhda ḳuloġullarınuñ 'ilm ü ma'rifetden behremendi idi. Sipāhi oğlanları bölüginde iken Edirnede ḫāṣṣa ḫarac emīni olup Sulṭān Selīm-i merḥūmla diyār-ı 'Araba bile gidüp anda ḳalup gāh 'Arabistānda emīn ü nāẓır ve gāh Ṭrablusda neẓārete mübāşir oldı āḫir ol diyārda ḳaldı emvāc-ı rüzgār anuñ daḫı fülk-i (F283a) vücūduñ diyār-ı 'ademe ṣaldı. Bu meşhūr beytler anuñdur.

Beyt : Gerçi kim bülbül sever her dem gülüñ bir tāzesin
Sen baña ey ġonce-leb her berg-i gülden tāzesin

Her denīnüñ ḳaddine giydürme luṭfuñ cāmesin
Kim bu zībā ḫil'atuñ bozduñ hemān endāzesin

Ṭırablus vilāyetini il yazıcısı yazup ba'dehū Fehmī nāẓır olduḳda çendān der-āmed bulmayup il yazıcısına ḫiṭāb idüp dimişdür.

(B212b) *Beyt* : Efendi çizi nā-çizi ilik gibi yalamışsın
Özüñden ġayrıya poḥ yiyecek nesne ḳomamışsın

(A283b) Edirne ḥaḳḳında bir murabbaʿı vardur ekşer-i (P293a) şikāyeti āb u gildendür ol murabbaʿ budur ki

Bend : İlāhī sen ḫalāṣ eyle bizi bu şehr-i bāṭıdan
Kişi anı ne seyr itsün geçilmez āb ile gilden

Sāġarī Edirneli olduġı cihetden güç gelüp bu beyt ile cevāb virmişdür (S145b) ḥaḳḳā ki ġarīb cevābdur ki budur.

Beyt : Şu kim şeyṭān-ṣıfat eyler şikāyet āb ile gilden
Oṣur yüzine anuñ aṣlı oddur ḥaẓẓ ider yilden

Ve kemānçeci Şāh Ḳulı ʿAcem ki diyār-ı ʿAcemden gelmiş bir pīr-i rūşen-ẓamīr idi ki başında mükevver destār-ı müdevverenüñ her görende mihr ü māh u encüm gibi ḳurşa ʿılḳ-ı çām var idi ol ḳurṣalarla ki evtār-ı kemānçeye tāb virüp ser-āġāz eylese dehen-i hāleden māhuñ ṣaḳızın çekerdi ve ṣaḳız çiynemekden çeşm-i encümi bī-dār iderdi. Yanında kemānçe nām bir güdük-i endek-sāl var idi endek sāle iken ʿAbdü'l-mü'min luġatın bilmiş ve ʿAbdü'l-ḳādir ḫidmetin ḳılmış henüz ṭıfl iken nice kerre keş-ā-keş-i rūzgārdan baġırşaḳları ayaġına ṭolanmış meyḫāne küşelerinde ehl-i ṣoḥbetüñ kiminüñ dizinde ve kiminüñ ḳoltuġında yatmış yuvalanmış ser-gū-deşt iken sözi bir nāya ve hilālle ḳırān itmiş yüzi bedr-i aya beñzer Ḥaydarī iken cellād-ı ḳażā mervāni diyü başına mıḫ-ı sīḫ-vār toḳumış fenn-i edvārı Rūdegīden oḳımış bir elinde daḫı bir kemāne ki kemān-ı ḥīle andan ʿibādetdür evvelā ṭıflı dizine alup bir zemān nevāḫt idüp bir zemān ḳulaḳların burar bu ṭarafdan kemāna daḫı ḥīle idüp babanuñ ṣaḳızın çekmek içün (F283b) süstlük idüp kesel gösterür. Baba kemānuñ her tārına tāb virüp ol daḫı bir zemān gerer çeker ḳurar ṣarar baba ḫāb-ı fütūr ile şevḳına kesel gelmesün diyü bir miḳdār ṣaḳız virür andan ol kemānı ol ṭıfla ḥavāle ider. Ṭıfl hedef-i tīr-i kemān-ı ḥīle olduġın bilüp tīr-i belāya sīne-küşāde idüp āġāz-ı āh u nāle ider. Gūyā bu ser-berīde-i Siyāmekdür pençe-i sāʿid-i Keyūmerş de lisān-ı ḥāl ile kendüyi ḳatl iden ḳavm-i cāndan (P293b) veyā sebeb-i şehādetle ravża-i rıḍvāna sevḳ iden ervāḥ-ı rūḥāniyātdan ḫaber virür bir nīzeye dikilmiş ber-berīde iken ḳulāġına bilmem ne ḳoyardı ki şevḳe gelüp raḳḳaṣvār (A284a) gāh depesi üzre dikilüp gāh bir ayaġ üzre gelüp yek mıḫı üzre on iki maḳāmı yigirmi dört şuʿbeyi (B213a) seyr eylerdi. Baba daḫı gāh ṭıfla gūş-māl gāh nevaḫd ile kemāneden defʿ-i kelāl iderdi. Her med ki çekerdi gūyā erbāb-ı

rebābuñ sīnesine bir elif çekerdi yāḫūd müsā'id ü ḫalḳa-i sāz şekl olup āh ol keşīdeyi āh üzerine medd iderdi. Āḫir germ-i süḫandan ağzında ṣaḳızı çüriyüp kesel geldügin görüp bir ḳılla kemānuñ ağzından ṣaḳızın çeker ve rebābuñ sāğarına nağmeden dār u nağmeden dār u ḳatār idi. İẓhār-ı ṣan'at-ı pīr-i Faryāb iderdi. Faryābī ki mu'allim-i ṡānidür meclis-i pādişāh-ı vaḳte gelüp sāzına bir düzen virüp cümle ehl-i meclis gülüp tekrār bir düzen virüp cümle ağlayup tekrār bir düzen virüp cümle uyuyup pādişahı ve ehl-i meclisi ḫābda ḳoyup gitmişdür. Bu daḫı ehl-i bezmi müstağraḳ-ı ḫāb ider giderdi bu sebebden maḳbūl-ı pādişāhī ve manẓūr-ı 'ayn-ı 'ināyet-i şāhenşāhī idi. Ḥattā meẕkūr bir gün meclis-i pādişāha giçrek gelüp mīr-i meclis Ḳara Bālīzāde mu'tāddan ziyāde mekṡden su'āl ider kirā ile olduğum evi ṣatdılar bi'ż-żarūri tebdīl-i mekān itdüm ḥavāli-i serāy-ı sa'ādetde mesken bulamayup yıraḳ maḥallede ev ṭutdum icābet-i da'vetde ve sür'at-i ḥareketde taḳṣīr itmedüm ancaḳ sebeb-i mekṡ ba'de mesāfe-i ṭarīḳdür diyü 'öẕrin 'arż itdükde evvel olduğı ev ki yitmiş biñ (F284a) aḳçeye ṣatılmış imiş ḫizānedan aḳçesi buyurulup evi Şāh Ḳulıya temlīk iderler. Bu maḳūle 'aẓīm-i cā'ize anuñ ḥaḳḳında cā'iz olur ve benī nev'inden İsḥāḳ-ı Mūṣlı ve ğayrı düşlerinde görmedügi iḥsāna bu cā'iz olur. Üstāduñ bir yār-ı ḳarīni ve hem-nişīni vardı Meḥemmed Ḳāsım Nāyī dirlerdi egerçi şā'ir ma'rifetde daḫı Meḥemmed Ḳāsım Şāh Ḳulı gibi kem-behre olmayup fünūn-ı ma'ārifüñ ekṡerinde eli var idi ḥattā İsḥāḳ Çelebi-i merḥūmdan mervīdür ki n'olaydı Meḥemmed Ḳāsım Rūma neyzenlük nāmı ile gelmeyeydi bu 'unvānuñ iştihārı anuñ feżā'iline çoḳ kesr virmişdür ney-zenlükde rāḫı egerçi nāyī idi ammā fi'l-ḥaḳīḳa (P294a) ol nāyda hem-dem-i ğayrdan nāy nāyī idi. (A284b) Hevā-yı 'ışḳ bādī olup eline nāy alup

Mıṣra' : نآی عنی حبیب کنت اهوا

mażmūnın verdāşt eylese nağamātın ḫalḳa-i kerrūbiyān ki semā' iderdi felek bī-iḫtiyār mevlevī ıolup külāh-ı şems ve ṭaylesān-ı şu'ā' ve elif-i kehkeşān ve ridā-yı ḳavṣ-i ḳuzaḥla semā' iderdi. Elinde nāyı gūyā Ḥażret-i 'Ali leb-i çāhda keşf-i rāz eyledükde çāhda rişte olan nāy Ben-i Şāhi idi ki çün ser-āğāz iderdi yetmiş iki perde ardında olan mermūzāt-ı 'ışḳdan keşf-i rāz iderdi. Neye üfürse (B213b) neyistān-ı ḫuşke āteş düşmiş gibi sūzān olurdı zebānı zebāne-i āteş ve nāyı şem' gibi fürūzān olurdı. Ehl-i bezme āteşden gezend irmemek içün dīdeleri eşk-i rīzān olurdı mecālis-i pādişāhda çün ikisi 'ıyş-ı şebgīr iderdi. Şāh Ḳulı ve Meḥemmed Ḳāsım kemān u ney-i tīr ile 'asākir-i ğamı şıyup

ba'dehū kemān gerür ve ağız tüfengiyle murġ-ı şādi şikārına el ağız bir iderlerdi. Şāh Ḳulı mün'azil ammā Meḥemmed Ḳāsım hem-dem-i ḳavābil idi bāri Taḥte'l-ḳal'ada her ikindi zemānında gelüp Fürsde mübāḥaşesi olan yārān anı ḥakem farż iderlerdi müşkillerin aña 'arż iderlerdi. Müte'āḳıben fevt oldılar Şāh Ḳulınuñ cā-nişīni ḳalmadı ammā Meḥemmed Ḳāsımuñ Turşıcızāde Ḥüseyin Çelebi nām (F284b) peyrevi ḳaldı . Egerçi rütbetde üstād-ı Monlā vü Ḥüseyin Çelebi Ḥüsāmü'd-dīn Çelebi idi ammā ṣan'atda Ḥüseyin Çelebi Turşıcızāde iken belki حلوا را آخر خرند mūcibince ḥelvā-yı pesīn idi. Ba'ż-ı vāridātı çoḳ manṣıblarda vü ḫidmetlerde olmaġla ḫayli ġınā taḥṣīl eyledi. Ammā el-ḥaḳ dād u dihişde ve 'aṭā vü baḫşişde ebr-i Behmen ve yāḫūd nesl-i Ḫātemdi. Ma'a'l-ḳıṣṣa Fehmī mezkūr Şāh Ḳulıya bir meclisde çoḳ ibrām olınup sāz çalmaḳda bedīhe bu beyti dimişdür.

(S147a) *Beyt* : İñende külle ḫuşk olma ṭaşaġuñ gibi Şāh Ḳulı
(P294b) Ki andan sūznāk öter benüm ṭaşaġumuñ ḳılı

FEYŻĪ : Rūmilindendür ġalibā Manastırdandur. Ḫayli ṭab'-ı nāzik ve żihn-i çābüki var idi ammā ġāyet şūrīde idi gūyā ṭıyneti ḫamr ile muḫammer olup şaḳā üzre āferīde idi. Ṣaḥn pāyesine varduḳda Çorlılı 'Īsā Beg dirler (A285a) bir sipāhīzāde var idi ki odası yārānuñ mihmān-ḫānesi vü sāyesi vü olanca ḫarcluġı fuḳarādan nā-çīzler ū nā-dāştlar sermāyesi idi aña muḳārin olup gāh ḫarāca ve gāh sā'ir ḫidmete bile gitdi ve şehrde olduḳça eger vaḥdete ve eger ṣoḥbete bile gitdi. Ḥattā bir şehr-engīz peydā idüp münāsebet ile merḳūm 'Īsā Beg aḥvālin içinde sebk idüp bu beyti ḫoşca dimişdür.

Beyt : Çū 'Īsāya bu mürde hem-dem oldum
Ki gökde istedigüm yirde buldum

Ṣoñra andan daḫı ayrılup gāh Manastırda mu'allim ve gāh ba'ż-ı Rūmili ḳaṣabalarında ḫaṭīb oldı āḫir Bayrām Beg yanında Dimetroca nām ḳaṣabada bir gice 'araḳ-nūş olup ḥarīḳ-i āteş-i lehīb oldı.

Şi'r-i ū : Göz yaşlı göñül zülf-i perişānlar içinde
Ḳaldum ḳarañu gicede bārānlar içinde

Rūmili ḳaṣabalarından Nigbolıda Ḳoyun Baba ṭarīḳinden Sulṭān ʻAli Ḳoçı Baba dirler bir er vardur maʻmūrdur eger türbe ve eger ḫānkāhīdür (B214a). Mezārı ol diyār ḫalḳınuñ ziyāretgāhıdur. ʻIşıḳ Dede dirler bir pīri vardur ki abdāl ü ebrāra (F285a) serdārdur ʻömri mücerredāne geçüp ehl-i tecrīd ile ülfet ider ve ġonçe gibi kīsesi jāle-i diremden maḫlū olduġın görse yüregi ḳan ṭolup gül gibi zer-pāş olup şeb u rūz ʻıyş u ʻişret iderdi. Feyżī anda geldükde bu medḥi diyüp zāviyesi dīvārına yazmış andan naḳl itdüm.

Murabbaʻ : Bir ġarīḳ-i baḥr-i raḥmet sākin-i dārü'l-beḳā
Meşhedī ṭaşında tīz olur anuñ tīġ-i fenā
Āsitānında maḥaldür cān u dil ḳurbān ola
Kim vilāyet kānıdur Sulṭan ʻAli Ḳoçı Baba

Cümle-i erbāb-ı Rūmuñ server ü ser-tācıdur
Türbe-i ʻulyāsınuñ çarḫ-ı felek miʻrācıdur
(P295a) Pādişāhlarla gedālar himmeti muḥtācıdur
Kim vilāyet kānıdur Sulṭān ʻAli Ḳoçı Baba

Ayaġı ṭopraġı gözler nūrı dünyā mālıdur
Kelle-i abdāl-ı dehr ol serverüñ pā-mālıdur
Ḥażret-i Ḳoyun Babanuñ naḳd-i vaḳt-i ḥālidür
Kim vilāyet kānıdur Sulṭān ʻAli Ḳoçı Baba

Mihr ü meh gibi yanan rūşen çerāġıdur anuñ
Ehl-i diller mecmaʻı şimdi ocaġıdur anuñ
Çeşmesi mā-i maʻīn cennet ṭuraġıdur anuñ
Kim vilāyet kānıdur Sulṭān Ḳoçı Baba

(A285b) ʻAyn u şīn ü ḳāfı itmiş kendüye māyib-menāb
ʻIşḳ-ı pāküñ maẓharıdur Feyżīyā bī-irtiyāb
Kīmyādur ṭopraġı vāllāhü ʻālem bi'ṣ-ṣavāb
Kim vilāyet kānıdur Sulṭān ʻAli Ḳoçı Baba

HARFÜ'Ṣ-ṢĀD

ṢĀFĪ : Cezrī Ḳāsım Paşası dimekle ma'rūfdur. Mezbūr Sulṭān Meḥemmed merḥūmuñ naẓar-ı iksīr-i naẓīr ü es̱īr-i te's̱īrine maẓhar olup ās̱ār-ı iltifātıyle tedrīc ile defterdār ba'dehū vezīr olur. Ba'de't-teḳā'üd Selānik sancağı ṣadaḳa olınup dār-ı 'uzletde kūsegir olur. Selānīk sancağı ṣadaḳa olınup dār-ı 'uzletde küşegīr olur. Selānīkde cāmi' ü 'imāreti ve İstanbulda Ayasofyadan beri Servili maḥallesinde Rüstem Paşa evi civārında bir cāmi'-i pür-nüzheti vardur. Şi're küşiş ve Aḥmed Paşa ġazellerine naẓīre dimekle ṭab'ın āzmāyiş ider imiş.

Ġazel-i ū : Sünbülüñ her dem gül üzre tārmār olmaḳ neden
Nergisüñ her küşede mest ü ḫumār olmaḳ neden

Ḫūn-ı dildür dem-be-dem derd ü ġamuñla yidügüm
Ol daḫı zülfüñ ucından zehr-i mār olmaūḳ neden

(F285b) Ki cefāsı ḥükm ider mülk-i dile gāhı ġamı
Bir ḫarāb-ābāda iki şehryār olmaḳ neden

Çünki mir'āt-ı cemālüñden görindi kā'ināt
(S146b) Der-be-der mihr ile māh āyīnedār olmaḳ neden

Ḫaṭṭ-ı dil-ber gibi āḫir çün gelürmiş yazılan
Ṣāfiyā āyīne-i dilde ġubār olmaḳ neden

ṢĀBİRĪ : Merḥūm vā'im Monlā 'Arabuñ nebiresi ve Rüstem Çelebi dirler Ḥalebi müderrisi iken (B214b) fevt olmış bir ehl-i fażluñ ferzendi ve vāriş-i feż'il-i kes̱īresidür. Ṭarīḳ-i 'ilmi sürüp āyīne-i taḥṣīlinde çehre-i ḥuṣūl-ı 'ulūm u ma'ārif görüp mülāzım ve ṣaded-i itmām-ı kitābda Bafrada ḳāḍī ve icrā-yı şer'a müdāvimdür (P295b) şi're daḫı mülāyim ve didügi eş'ār maḳbūl ve ḫāli ez levm-i lāyimdür.

Maṭla' : Zülf-i şeb-rengüñ içün gerçi ki reyḥān dirler
Sünbül-i bāġ aña ḫayli perişān dirler

Maṭla' : N'ola ṣâfî derûn olsaḳ bu bezm içre ṣafâ-meşreb
Begüm âyîne-i 'âlem-nümâdur her gedâ-meşreb

Li-muḥarririhi : Ḫidmet içün sen şehüñ ḳaṣr-ı sürûr-encâmına
Mihr bir ḳolluḳçıdur ḫûrşîd dirler nâmına

Velehû : Pürdür ṣadâ-yı âhum ile bezm-i ġam benüm
Nâlem yanında nây uramaz hîç dem benüm

ṢÂLİḤ ÇELEBİ : Beyt : 'Ulemâ-yı fużelâ-yı fuḳahâdandur ol
Şu'arâ-yı büleġâ-yı fuṣeḥâdandur ol

'Uẓmâ-yı 'ulemânuñ ercümendi Celâlzâde Ṣâlih Çelebi Efendidür. Mevlidi faḳîr mevlidi (A286a) Rûmilinde Vılcıtrındur. Çün mevleviyyeti ve fevâżıl u fezâ'ilde 'ulviyyeti ḫâric-i ṣaded ve istiḳṣâ vü istifâsınuñ istiḥâlesi mânend-i keyl baḥr-i bî-ḥad ve şumâr necm-i bî-'adeddür ol fikrden rücû' u mebḥaṣe şürû'-ı ulâdur. Merḥûm Ḳâḍî Celâl neclidür. Ṭab'ları leṭâfetden ve ḫilḳatları ẓarâfetden ḫâlî olmayup 'unfuvân-ı şebâbdan ve eva'il-i taḥṣîl-i 'ilm ü iktisâbdan şi'r dirler ve Ṣalâḥî vü Ṣâliḥ taḫalluṣ iderler. Egerçi her fende yed-i 'ulyâları vardur maḫṣûṣen inşâda ḳalem-revlükde yed-i ṭûlâları vardur. Süḫan-sâzluḳda ve ḳıṣṣa-perdâzluḳda ve kelâm-ı nefîs ve edâ-yı selîs ile ḥüsn-i edâda dem-i 'Îsâ ile siḥr-i Sâmirî cem' idüp yed-i beyżâları vardur. Kemâl Paşazâde-i merḥûmuñ maḳbûl-i dânişmend ü enîsi ve mü'ellifât u tevârîḫin beyâż idici ve mekâtib-nüvîsi iken Ḫâce Efendiye varup anlardan mülâzım olmışdur. Ba'dehû Edirnede Serâciyye müderrisi olup eyyâm-ı ta'ṭîlde muṭâla'adan sâmıt u kelâl geldükde tenbiṭ-ı ḫâṭır ve teşḫîd-i ḳalb-i fâtır (F286a) içün Sulṭân Süleymânuñ Belġrad ü Rodos ü Budun u Engirus ġazâların yazmışlardur. Ba'żın pâdişah nâm-ı nâmisiyle müveşşeḥ ve ba'żın İbrâhîm Paşa na'tıyle müreşşeḥ itmişlerdür (P296a). Ve inşâlarında ekṣer-i ecnâs-ı cinâsdan cinâs-ı lafẓı iḫtiyâr itmekde Kemâl Paşazâdeye taḳlîde 'âzim olmışdur. Andan İbrâhîm Paşa Mıṣra teveccüh itdükde ḳarındaşı Muṣṭafâ Çelebi anlaruñ kâtibi olup bile gitmek taḳrîbi ile târîḫi dimişdür.

Târîḫ : Ḥażret-i Paşa-yı a'lâ-menzil ü âlî-cenâb
Ḥaḳ Te'âlâ 'izzet ile dâ'imâ şâd eyleye

'Asker-i manşūr-ı şāh ile geçüp deryāları
Şeh Süleymān-ı zemān devrinde bir ad eyleye

Zulm ile vīrān olan iklīmi ma'mūr itmege
Varup İslām ehlini her ġamdan āzād eyleye

(B215a) Hātif-i ġaybī didi tārīḫin ilhām eyleyüp
Āṣaf-ı devrān-ı 'ādil Mışrı ābād eyleye

Pāşa-yı merḥūma ol tārīḫlerde tārīḫ ile ve şi'r ile intisāb-ı ḳābil olmaġın intisāb (F286b) u şeref-i iktisāb idüp anlaruñ himmetleriyle Murād Paşa müderrisi olup (A286b) andan 'Ali Paşaya müderris olup Ayās Paşa devri oldukda fażl u kemāllerine küllī i'tiḳād idüp Şaḥna getürdiler pādişāh-ı merḥūm ḥażretleri daḫı Fīrūz Şāh ḥikāyesin aña terceme itmek buyurdılar kitāb-ı mezkūr ḳaṭ'-ı munaṣṣıf üzre sekiz ṭoḳuz cild vardur sehl zemānda itmām itdiler. El-ḥaḳ ol maḳūle kitāb-ı kebīr u kelām-ı keşīr andan eyü terceme olınmaz hem vāżıḥdur hem faṣīḥdür Türkīdür ammā 'Acem dil-beri gibi pür-kirişme ve 'Arab 'işvegirleri gibi melīḥdür. Ḥaleb ü Şām u Mışra ḳāḍī oldukdan ṣoñra teḳā'üd itdiler. Ebī Eyyūb Enṣārī civārında ḳarındaşları Nişāncı iḥdāş itdügi cāmi'i ḳurbında ev ü bāġçe itdiler. Vaḥdet ü 'uzlet niyetin idüp tereddüd-i ekābirde tereddüd üzre olup erbāb-ı cāha āmed ü şod ayaġın kesüp iḳdām-ı ekdām ile kūy-ı ünsu'llāha gidenler eşerine gitdiler. Bu ḥālde Şehzāde Sulṭān Bāyezīd Cāmi'ü'l-ḥikāye kitābın terceme emr itdi anda ḫod ber-vech ile 'arż-ı kemāl belki iẓhār-ı siḥr-i ḥelāl itmişdür ki naẓīri muḥāldür. Aṣlā müsevvede itmedin ser-i ḳalemden ancılayın kitāb-ı 'aẓīmi yine muḳaffā vü müsecca' muraṣṣa' ü muṣanna' (P296b) terceme idüp metīn-i mebānī ve rengīn-ma'āni üzre bir cildin kendi ḫaṭṭıyle yazup bir cildin āḫire yazdurdı. Bu bir sehl-i mümteni'dür (S147a) şehzāde ḫayli pesend itdi ḫil'at-ı fāḫir ü baḫşiş-i vāfiriyle ḳadrin bülend itdi menāṣıbdan dil-ḫāhuñ i'lām ile taḥṣīl eyleyelüm diyü 'ahd ü sevkend itdi. Mevlānā dünyādan etek silküp el çekmişdi ve keşt-i zār-ı āmālına ḥabb-ı ḥubb-ı āle ekmişdi. Manṣıbdan i'rāż 'arż idüp *murādāt-ı dünyāya ta'rizüm ḳalmadı* diyü kendilerin ḥükm-i mevtīde farż itdiler ammā ṭalebesine sebeb-i şuġl ve vech-i ma'āş olmaġ içün medrese-i Ebi Eyyūb Enṣārī ṣadaḳa buyurulduġı taḳdirce ifāde-i 'ilm-i tefsīr ü ḥadīş sebeb-i nef'-i uḫrevī ve 'amel-i ḳavī idügin 'arż itdiler yüz aḳçe ile anda müderris oldılar sehl müddetden ṣoñra ża'f-ı başar 'āriż olup (F287a) şuġl işġāl idemeyüp 'uzlet ü inḳıṭā' zevḳın

unutmadılar yine teḳā'üd vaẓīfesin (A287a) tażarru' idüp dergāh-ı mu'allāya olan 'arżların bu rubā'i ile taṣdīr itdiler.

Rubā'i : Ey şeh-i encüm haşem sulṭān-ı gerdūn-iḳtidār
Pādişāh-ı ẕerre-perver sāye-i perverdigār
Diñle benden 'arż-ı ḥāl itdüm yüce dergāhına
Gökyüzinde āfitāba yir yüzinden ẕerrevār

(B215b) Mes'ülleri ḫayyiz-i ḳabūlde vāḳı' olup yine bir resm-i evvel yüz aḳçe itdiler birḳaç gün 'ālem-i ferāġatde iştiġāl-ı envā'-ı 'ibādetde oldılar. Sene ṣülüş ve seb'īn ve tis'ami'ede her emeli terk itdiler diyār-ı āḫirete gitdiler. Menāṣıb-ı dünyādan ferāġat-ı iş'ārında didügi ġazeldür ki ġāyet bī-bedeldür.

Ġazel : Āḫir oldı 'ömr çün geçdi hevā şimdengirü
N'ideyüm el virdügin dünyā baña şimdengirü

Pīrlük eyyāmıdur irişdi hengām-ı sükūn
Şu gibi dil ṭıflı aḳmaz her yaña şimdengirü

Ṭāyir-i ḳudsiydi dil añdı tecerrüd 'ālemin
Cīfe-i dünyā ġamı düşmez aña şimdengirü

Ben cihān sevdālarından çekdüm el ey müdde'i
Ser-be-ser ġavġā-yı dehri al saña şimdengirü

Bir gün āgāh olmaduñ düş gibi geçdi mā-mażā
(P297a) Ṣāliḥā ḥālüñ n'olur bāri aña şimdengirü

Merḥūmuñ 'ömri tecerrüd ile geçüp sinleri sittine varduḳda Ḥaleb ḳāḍīsı olmazdan muḳaddemce vālidesi bir cāriye hbe idüp andan bir oġulları oldı الحمد الله الزى وهبلى على الكبر اسمعيل واسحق āyetine iḳtidā İsḥaḳ ad virdiler idi ve şākirdlerinden Raḫmī vilādetine bu tārīḫi dimişdi.

Tārīḫ : Ḫalef-i Ṣāliḥ ide celle Celāl

Hakkā eyü tārīḫdür ve müverriḫlere bā'iş-i nüvīḫdür. Ferzend-i merkūm on yaşın geçdükde fevt oldı merḥūm ol ḥarāret ile Leylā vü Mecnūn ḥikāyetin naẓm eyledi ve āteş-i muṣībeti ol kitāb eşnāsında yanup yakılmağla keẓm eyledi. Bu kıṭ'a itmāmına tārīḫdür.

Kıṭ'a : Dürr-i menşūrı bu kıṣṣa baḥrinüñ
Kırk iki günde olındı naẓm hep

Saña tārīḫin virür bunuñ ḫaber
'Ayn-ı naẓm u fāi sinn ü lām-ı leb

(F287b) Ḥażret-i Monlā ile benüm sene erba'a ve sittīn ve tis'ami'eye dek mülāzemetüm ve ḥużūrlarından ḥāṣıl olmış şeref-i ṣoḥbetüm yoğ idi. Tārīḫ-i meẕkūrda mu'īdleri Ḫātemī Çelebi ki maḥallinde (A287b) meẕkūr u mestūr olur mābeynimüzde uḫuvvet olmağın ḥużūrlarında yād-āverlük idüp anlar daḫı Leylā vü Mecnūnların ve mecmū'a-i inşāların ve dīvān-ı ġazeliyyātların ve bi'l-cümle derc ile dürr-i meknūnların bendeye göndermişler gördügümde küttāblarınuñ pāyanına küstāḫvār bu kıṭ'ayı yazup gönderdüm ḫaylī istiḥsān buyurmışlar ve pesend idüp iḥsān buyurmışlar.

Kıṭ'a : Levḥaşa'llāhu kitāb-ı rūḥānī
Muḥīṭ-i feyż-hā-yı Sübḥāni

Ne kitāb-ı 'acīb olur bu kitāb
Yazamaz vaṣfını bunuñ küttāb

Ḥikmet-āmiz içinde key kelimāt
'İbret-engīz cümle sırr u nükāt

(B216a) Neşri gūyā lü'lü-i menşūr
Sakfı merfū' u beyti dürr-i ma'mūr

Naẓmıdur ser-be-ser dürr-i manẓūm
Ma'ni-i nağzıdur sırr-ı mektūm

(S147b) Ṭa'n ider baḥrı baḥr-ı mescūra
Ṭa'n ider beyti beyt-i ma'mūra

İçi pür-genc-i şâyegânîdür
Genci pür-gevher-i ma'ânîdür

Dil-küşâ dürr-i laṭîf inşâsı
Cân-feza dürr-i güzel ḥikâyâsı

Ḳışṣası hep rümûz-ı pinhânı
Sözleri vâridât-ı Sübhânî

(P297b) Gerçi ki mâżîden ḥikâyetdür
Ser-be-ser ehl-i ḥâle 'ibretdür

Ma'den-i gevher-i ḥaḳâyıḳdur
Her nice vaṣf olınsa lâyıḳdur

Der ü dîvân cümle pür-tezyîn
Nitekim gülsitân-ı ḫuld-ı berîn

İde Allâh bed-naẓardan emîn
Âferîn bâğbânına taḥsîn

Bu eşnâda Ebî Eyyûb medresesi virildükde ḫaste bulındum şeref-i dest-bûslarına destres bulmayup bu ḳıṭ'ayı inhâ eyledüm.

Ḳıṭ'a : Diyâr-ı fażl u 'irfânda Sikender-mesned-i ḫûbî
Otur gel ṣadre çekdürme cihâna ṣabr-ı Eyyûbı

'Azîz ol gel ṣadâret Mıṣrına ey Yûsuf-ı iḫvân
Yiter çekdi cihân ḳaḥt-ı keremden ḥüzn-i Ya'ḳûbı

Ḳanı bir ḥâkim-i 'âdil ki gerdûndan ala dadum
İdem şekvâ-yı zehr-i ḳahr-ı dehr-i şehr-âşûbı

Se-pâre oldı levḥ-i ma'rifet kilk-i hüner ṣındı
(F288a) Ḳażâ ceffü'l-ḳalem yazdı dürildi fażl mektûbı

(A288a) Eger ağzıyla biñ murġ-ı ma'ānī ṣaydın eylerse
Ḳalem nādān yanında ser-nigūndur nītekim ṭūbī

Ḥabīb ile nesbe cāy-ı rāḥat yoḳ cihān içre
Yiri ṣadr-ı sa'ādet cāhilüñ olursa ger nūbī

Ṭoġaydı ger sa'ādet neyyiri burc-ı celāl üzre
Aġardı āsumāne 'ilm ü fażluñ gün gibi ṭobı

Bilür sulṭānumı 'Āşıḳ ki fażl u luṭfa ṣāliḥdür
Anuñçün rıf'atüñdür rūz u şeb maḳṣūd u maṭlūbı

Ümīdüm bu ki beyt-i tāsi' evvel vaḳt idem itmām
Ola hem-ḳāfiye hem isteyem ḥażretden Üskübi

Monlā-yı merḥūm daḫı muḳābelede bu ḳıṭ'ayı diyüp kendi ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle yazup bu ḥaḳīre göndermişler ta'vīẓ-kerden-i cānum ve ḥırz-ı amānumdur.

Ḳıṭ'a : Gelüp çün iḫtiyār itdüm bu genc-i 'izz-i Eyyūbı
Felek ṣadrında yirüm var melekler gibi kerrūbī

Egerçi ḫūbdur ṣadr-ı menāṣıbda dil-i 'āşıḳ
Degüldür żabṭa ḳābil bil bu şūḫ-ı şehr-āşūbı

Cihānda ḳadri yoḳ diyü ṣaḳın yigrinme fażluñdan
Bahā-yı ḥüsni eksilmez ne deñlü yirseler ḫūbı

Ḳadr virmekle ādem mi olur bir dīv-ḫū cāhil
Kireç sürmekle aġarmaz yüzine ziṣt-i her nūbī

Ferāġat küşesin ṭutdı Salīhī şimdidengirü
Du'āsından alalum gel Selanik ile Üskübi

SĀNĪ' : Mevlid ü menşei İstanbul ve kendi maḳbūl-ı ḳulūb-ı erbāb-ı ḳabūldur (P298a). Envā'-ı feżā'ille āräste ve eṣnāf-ı ma'ārifle pīrāste aḳrānından fā'iḳ ve menāṣib-i 'āliyeye lāyıḳ idügine fużelā-yı 'aṣr ḥużūr u ġıybetinde

علی روس الاشهاد[1] şehādet iderler. Anaṭolı ḳāżī-ʻaskerlüginden müteḳāʻid olan Sinān Çelebi Efendiden mülāzım olup yine rūz u şeb izdiyād-ı feżā'il ü maʻārife müdāvimdür. Ekṣer-i evḳātı belki aġlab-ı eyyām u evḳātı muṣāḥabet-i ahālī ve mücāleset-i efāżıl u eʻālīye maṣrūfdur ve el-ḥāṣıl geldügi meclisden bī-behre gitmez ve bir gün ki ifāde vü istifāde ve dünki ḥālinden ḳalīl ü keṣīr ziyāde ile geçmese مـن استوی یوماه فهو مغبون ḥadīṣ-i şerifi mazmūn-ı meymūnı mūcibince anı ʻömrden ʻadd itmez. Selāmet-i ṭabʻ ve istiḳāmet-i ẕihn sebebi ile gāhı şiʻrde daḫı azmāyişi ṭabʻ ider (F288b). Elfāzı müneḳḳaḥ u maṭbūʻ ve eşʻārı muḫayyel ü maṣnūʻdur naẓmında ḥüsn-i edā vü selāset ve şiʻrinde çāşnī-i sūz u ḥarāret vardur.

Eşʻār-ı ū : Ṣalaldan bezm-i ʻuşşāḳ içre pertev-i ʻārıżuñ nūrı
Ḥicābından eriyüp geçdi cānā şemʻ-i kāfūrı

Velehū : Seḥer dārü'ş-şifā-yı kūyuña ʻuşşāḳ-ı dil-ḫaste
Giderür ey ṭabīb-i cān u dil āheste āheste

Velehū : Felek ḫūrşīd-i ʻālem-tābdan bir şemʻ uyandurmış
Çerāġ-ı ṣubḥa bir ġarrā ḳızıl altūnı yandurmış

(A288b) ṢUBḤĪ : Merḥūm Muṣṭafā Çelebidür ki babası Monlā Ḥakīm Sināndur ki Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm (B216b) devrinde re'is-i eṭibbā imiş ve kendiye biz irişdükde bir pīr-i rūşen-zamīr lisānı vāridāt-ı ḳudsīye sefīr ve żamīri hetf ü ilhāmla semīr idi. Ḥaylī zarāfet-şān u neẓāfet-dil ü cānı var idi. Ḳāżī-ʻasker Ḳadrī Efendi ile ehl-i nās u hem-kes imiş (S148a) ölince yine muṣāḥibi idi. Mü'eyyedzādeden mülāzım olup Filibeye müderris andan ḳażāya teveccüh idüp Ṣofyā vü Gelibolı vü Kütahiyyeye vü Āmid ü Ġalaṭaya ḳāḍī oldı āḫir tekrār Ṣofyā ḳāḍīsı olduḳda sene ḫamse ve ḫamsīn ve tisʻami'ede ve imdād-ı ecel istirdād-ı ḳurṣ-ı rūḥa müteḳāżī oldı meclis-i ḳabrde maḥbūs itdi (P298b) ve naʻīmini būs itdi. Merḥūmuñ ḳıyās-ı şuʻarāya muḫālif iki ḫaṣleti var idi evvelā zen-dost idi şuʻarādan Tācizāde Caʻfer Çelebi ve Ḫayālī gibi nitekim ekṣeri ʻalā vefḳı'l-cumhūr maḥbūb-perestdür Me'ālī vü Nihālī vü Ġazālī gibi ikinci buydı ki ekṣer-i şuʻarā ki mey ü maḥbūbdan dem ururlar bu rubāʻīyi ḥasb-i ḥāl idinürler

Rubāʻī : باسرخ گل می آن سرخ ای سرخ عذار
تا سرخ شود روی طرب زود بیار

رخ زرد مكن بسبز ازاز رق چرخ
د ر چند سيه سپيده شد ليل و نهار

Bu ol mażmūnı ḳulaġına ḳoymayup

Rubā'ī : ميخواره اكر عننى بود عورشود
وز عربده اش جهان پراز شور شود
د ر حقه لعل ازان زمردريزد
تاد يده افعى غمم كورشود

(F289a) mażmūnıyla ʿamel idüp ʿömrümde ʿaraḳı göñlümden geçürmedüm ve şarābı gözüme getürmedüm kimesne tāb-ı şarābı yüzüme urmadı ve beni bir kes küy-ı muġānda görmedi diyüp ḫamrü'l-eʿācīm tenāvül iderdi ve dirdi.

Rubā'ī : هر كه كه من از سبز طرنباك شوم
شايسته سبز خنك افلاك شوم
باسبز خطان سبز خورم د ر سبزه
زان پيش كه همچو سبزه د ر خاك شوم

(A289a) keyfiyyet-i ġubāra ḥayrān olup ṣafāsı zemānında taḫayyülāt-ı şiʿriyyeye maṣrūf olurdı ve kederi vaḳti irişse şaṭranca meşʿūf olurdı. Her vaḳt ki dili baḥr-i ġam u ġuṣṣada ġarḳ-āb-ı girdāb olur keyfiyyet-i esrār-ı Ḫıżr irişür ve ġubār-ı sem-i semendi ḫamruñ körlügine kör gözine kuḥl-ı cilā gibi dīde-i bīneşme belki ʿayn-ı āferīneşme girişür dirdi ol bahāne ile nefa'is-i eṭʿimmeye mā'il idi ve ekṣer-i mihmānları erbāb-ı feżā'il ü efāżıl idi ve kendi daḫı ḫaylice añıldı ammā şuʿarāda ancaḳ Necātīye ḳā'il idi. Faḳīr ibtidā mülāḳātumda Nevā'īnüñ bu maṭlaʿına naẓīre didüm diyü iftiḫar u ibtihāc ile oḳuduġı budur.

Nevā'ī : Lāciverdī ḳaşuñ üzre zer-varaḳ tābān mıdur
Yā meger gök ṭāḳı üzre encüm-i raḫşān mıdur

(P299a) Ṣubḥī : Ḳaşuñ üzre zer-varaḳ āyā meh-i tābān mıdur
Zer-feşān beñler yüzüñde encüm-i raḫşān mıdur

Bu maṭlaʿı daḫı iftiḫār ile oḳurdı.

(B217a) *Maṭla'* : Sūz-ı sīnem şerḥ ider zaḫmum duhān olmış durur
Ol duhāna ḳanlı peykānuñ zebān olmış durur

Velehū : Virme ṣabāya kākülüñi dāmenüñ gibi
Başdan çıḳarma zülfüni pīrāhenüñ gibi

Velehū : Ḳo beni zār olayum ḳarşuña ṭolāb gibi
Döğünüp ṭaşlar ile ağlayayum āb gibi

Velehū : Sīnem meger ki ġamzeñe ta'līm-ḫānedür
Kim penbelerle ṭabla-i dāġum nişānedür

Ġazel : Aḳdı bir serve göñül ṣu gibi kendin yeñemez
Cūybār oldı yaşum kimesne kendin yeñemez

Gözlerüm yaşı yeñülmez dile gelse ḫaṭṭuñ
Şehre āteş düşicek kimse levendin yeñemez

Gülşen-i dilde añup ḳāmetini çeksem āh
Bāġbān-ı ġam anuñ serv-i bülendin yeñemez

(A289b) Her ḳademde niçe biñ 'āşıḳı pā-māl eyler
Çeküp ol ṭıfl-ı perī-nāz semendin yeñemez

Ṣubḥī-i ḫaste ḳapuñda ṭayanup dīvāra
Gāh u bī-gāh çeküp nāle kemendin yeñemez

Velehū : Gücüm irmas fedā min nā-tüvān ḳapuñġa cān iltem
Kitāb-ı kūyuña birḳaç uşanmış üstüḫān iltem

Mecālüm yoḳ varam kūyına yāruñ ey ecel luṭf it
Elūm ṭut bir nefes āh-ı derūnum birle cān iltem

Maṭla' : Ben şehīd-i tīġ-i mihrüm ten ġubārumdur benüm
(S148b) Yirde sāyem ṣūreti resm-i mezārumdur benüm

Ravżam üzre umarum rūḥ-ı revānum şād ide
Gözlerüm yaşı iki göz çeşmesārumdur benüm

Velehū : Sitāre ṣanma görinen felekde encüm-i naḳş
Şerār-ı āteş-i āh āsumāne düşmişdür

Ġaraż o beg güzelüñ vaṣf-ı ḥüsnidür Ṣubḥī
Ġazel arada bahāne şehāne düşmişdür

ṢĀBRĪ : Meẕkūr Ṣabrī maḥrūse-i İstanbulda Sulṭān Meḥemmed cāmi'inde ḥāfız-ı kütüb olan ṣāḥib-şāş-ı kebīr ve raḳīb-i Bozbārgīr Monlā ʻArabuñ oğlıdur ammā kendi ḫaylī ḳabiliyeti var yigitdür. Zemāne ḫalḳınuñ maḳbūlıdur. Adı 'Abdu'r-raḥmāndur. Kendi ḫazīne kātibleri şākirdlerinden idi. Her fenne ḫuṣūṣā Fürse temām mümāreset ve ṣarf-ı himmet eylemişdür. Envā'-ı (F289b) şi'r ü 'arūz u ḳāfiyede ḫuṣūṣā ta'miyede ḫayli ḥāli var idi. Baġdād muḥāsebecisi olup gidüp (P299b) yigirmi yıla ḳarīb eglendi yine bu diyāra gelüp ḫayli mülāzemet itdi kimesne nedür ḥālüñ dimedi ve bir pāre-nān-pāre teklīf olınup ḳonuḳ umduġın yimedi. Esbāb u emlāḳın ṣatdı min ba'd Rūm sevdāsını göñlinden çıḳarup yabana atdı babasın bile alup gitdi ol diyārda teveṭṭun ü temekkün itmegi muḳarrer itdi.

Şi'r-ı ū : Bir oñmaduḳ āvāre yürü başlaruz biz
Görsek güleni aġlamaġa başlaruz biz

(A290a) Cārūb müjem süpürür u şu seper eşküm
İşigini pāk idici ferrāşlaruz biz

Ḳanlı yaşumız yār bizüm manḳıra şaymaz
Gerçi yolına la'l u güher-pāşlaruz biz

Aġyārları yāreleruz ġamzeñ ucından
Küffāre ḳılıc urıcı yoldāşlaruz biz

(B217b) ṢABŪḤĪ : Ḳaramānīdür. İstanbul ḳāḍīsı iken müteveffā olan Hicrī maḫlaṣ Ḳara Çelebi merḥūmuñ aḳreb-i ḫīṣānıdur. Adı 'Abdu'llāh laḳabı 'Abdī-i Ẓarīf idi fi'l-ḥaḳīḳa ḫaylice ḥarīf idi. Maḫlaṣı ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : Der-i meyḫānede bulmış fütūḥı
Ḳadeh-peymā ḳuluñ ya'ni Ṣabūḥī

Laḳābı ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : Güzel yigitlere ḳul oldı bādeye bende
Ṣabūḥīye bu cihetden dinildi 'Abdī-i Ẓarīf

'İlmde aḳrānı içre mümtāz idi. Şi'r-gū vü ḫūb-āvāz u ṭanbūr-nevāz idi. Ḫünkār ḫācesi merḥūmdan mülāzım olup Kütahiyye vü Amasiyyada müderris olup 'Arabda ḳāḍī oldı reşīdde ḳāḍī iken اجيبوا داعى الله icābete rāżı oldı. Ḳaramāndan İstanbula ki gelmiş naġme-perdāzluġla vü ṭanbūr-nevāzluġla 'āleme āvāze ṣalmış ẓurefā-yı erkān-ı dīvān ve çelebi ḳısmından tāze mīrāş-ı ḫūrān ṣoḥbetine ṭālibler ve cür'a gibi şevḳ ile dökülüp ṣaçılup meclisine rāġıblar imiş. Niceler mā-meleki nuḳl-ı meclis-i ḫasīs gibi çürüdüp efles mine'ṭ-ṭanbūr ḳalmışlar ve niçe zāhid-i ḫuşk erbāb-ı (F290a) 'ıyşuñ bu ḥāline ter düşerken ve ḥalḳa-i ẕikr meclisine bile dā'ireden baḳarken āḫir anuñ naġmesin gūş itmege nāy gibi ḫidmetine niçe yirden bil baġlayup def gibi yüz ḳızdurup çeng gibi ḳāmet-i du-tā ile ṣoḥbetine varup (A290b) seccāde-i sālūsı ḥabāb gibi deryā-yı şarāba ṣalmışlar idi ammā menzil ü me'vāsı merḥūm Kātibī (P300a) Seydī 'Ali ḫānesi idi ve her ne maḳāmı seyr eylese 'āḳıbet ḳarārgāhı anuñ kāşānesi idi. Levāzım-ı żarūriyyesine mütekeffil ve her bār bār-ı me'nātına ol mütehammil idi. Biri birine ḳarındāşdırlar ve ḥālet-i ġamda hem-dem olup yaş dökmekde ve vaḳt-ı 'işretde yek-dil olup cür'a-pāş olmaḳda demü'l-aḫaveyn gibi bir yirden cūş u ḫurūş iderlerdi. Ol vaḳt ki aña Ẓarīf laḳabı ṭaḳıldı İstanbulda dört pāre ẓarīf idiler. Biri bu 'Abdī-i Ẓarīf ve biri bir nāy-zen ü ehl-i süḫan ḫoş-ṭab' u ḫoş-meẕāḳ maḥmūdü'l-aḫlāḳ Maḥmūd-ı Ẓarīf idi ki ḳadīmi İstanbulīdür ve ẓurefānuñ eḥad-ı erkān-ı uṣūlıdur. Biri daḫı Burusalıdur muḳaddemā ma'rifet ü ẓarāfete maẓhar ba'dehū iltizām-ı mālā yelzem idüp ya'ni bir muḳāṭa'a (S149a) iltizām idüp (B218a) hur u āfete maḳar olan 'Oṣmān-ı Ẓarīf idi. Biri daḫı bir Yahūdīden Müselmān olmış baḳḳāl bunlaruñ eczā vü evrāḳın rehn alup şarāba virmege ödünc aḳçe virür ve mezenüñ eyüsin buluverür naḳīr ü ḳıṭmīr ḫidmetlerin idüp رابعهم كلبهم mūcibince pey-i dünbāllerince yürüyen sāyevār şaḫş idi ki hīç bir bahāne bulmayup ve żarāfetle münāsebeti olmayup ıṭṭırāden Tenbel Ẓarīf didükleri bir büzürg-i dünbe ḥarīf idi andan ẓerāfet metā'ı rāyegān oldı Meḥemmed-i Ẓarīf mülḥid-i ẓarīf muṭlaḳ-ı ẓarīf oldı. Daḫa ṣoñra çārsūya vü

bāzāra düşüp etmegiyle iki pulluḳ bāzār aşına ve dilimi bir manḳurluḳ Taḥte'l-ḳal'ada dilimci ḳavununa döndi düḳḳān-ı ẓarīf mīşin ẓarīf ma'cūn ẓarīf u kösnek ẓarīf (F290b) oldı il vilāyet ẓarāfetle ṭoldı. Merḥūm Monlā Ṣabūḥī ölinceye dek tecerrüdle geçüp 'ömri her maḳāmda ve her ḥamāmda mecma' olan cāygāhlarda ve ṣoḥbet-i ḫānkāhlarda ve dil-ber (A291a) işitdügi yirlerde mülāzemet ü tereddüdle geçdi. Gerçi medresede ḥāline ḳā'il ve faḳra mütehammil ve ḳażādan mün'azil-i dil idi āḫir ḳażādan (P300b) daḫı ḥaẓẓ-ı mālı olmadı ve fevt olduḳda beytü'l-mālcıye ḥesāb-ı feraḥ ba'dehū vārişe ġam u ġuṣṣadan ġayrı nesne ḳalmadı.

Şi'r-i ū : Gözlerüñdür yine eglencesi ben maḥzūnuñ
Mūnis ü hem-demi āhū yaraşur Mecnūnuñ

Velehū : Ben āh iderüm ḫalḳa dil-i zāruñ elinden
Aġlar o daḫı dīde-i ḫūnbāruñ elinden

Velehū : Oḳudı bezm-i meye pīr-i muġān çünki bizi
Gel Ṣabūḥī varalum biz de ḫumārı yazalum

Velehū : Ḫaṭṭ-ı ruḫsāruñı kim görse oḳur nāme-i 'ışḳ
Meger ol kimse sevād añlamayup cāhil ola

Ḳıṭ'a : Rūḥ-ı ṣāni getür ey sāḳī bize
Ki göñül müşkilini ḥall idelüm

Eksilüpdür dil ü cān miḥnetden
Bedel-i māye taḥallül idelüm

Velehū : Sen güneş ṭal'at gibi olmaya bir meh-rū yigit
Serv-ḳadd ü lāle-ruḫsār u hilāl-ebrū yigit

Bī-teraḥḥumsın velī ey gözleri āhū yigit
Dād elüñden igit ẓālim yigit bed-ḫū yigit

ṢĀDRĪ : Ḫalḳ içinde Ṭoḳlızāde dimekle meşhūrdur Ṭoḳlı Baba Doġılı Babadan ġalaṭdur. Doġılı Baba didükleri bir 'azīz-i ṣāḥib-temīz ve bir pīr-i pür-

perhīz imiş Sulṭan Meḥemmed-i merḥūmla İstanbul fetḥinde bile olup ġuzāt-ı kümāt tāb-ı āfitāb u ḥarāret-i ḳıtāl-ı pür-iltihāb ile maḥrūr olup leşkergāha döndüklerinde buzlı ayran idüp ġāzileri ṣuvarur ayran istemeyüp ṣu isteyene ṣu virür imiş ol taḳrīb ile kendüye Baba Doġı diyüp ḫalḳ içinde (B218b) Doġılı Baba dinüp ba'dehū taḥrīfāt-ı 'avām u mürūr-ı a'vāmla Ṭoḳlı Baba olmışdur. Ba'de'l-fetḥ Sulṭān Meḥemmed fetḥe ḥāżır olanları (A291b) ṭarīḳiyle ri'āyet itdükde Ebū Eyyūb-i Enṣārī ḳapusınuñ dāḫilinde olan zāviye ki Ebū Şībe dimekle meşhūr ammā tefsīr-i Kebīr taḥḳīḳi üzre aṣl Ebū Eyyūb-ı Enṣārī evvel olmaḳ üzre meẕkūrdur Sulṭān Meḥemmed baña ol küşeyi ma'mūr idivir ki bunda küşe-güzīn ü zāviye-nişīn olayum didi. Sulṭān Meḥemmed murād-baḫş olup maḳām-ı ma'hūdı mescid ü zāviye idüp (P301a) ve merḳad-ı ṣāḥib-ḳabri ta'mīr ü tezyīn mānend-i cennet-i 'āliye ider zāviyedārluġı evlādına ta'yīn ider cihet-i şeyḫ ü ḫadem-i mescide veẓā'if-i tebyīn ider. Ṣadrīnüñ adı Pīrī Çelebidür ki Doġılı Babanuñ oġlıdur dırāz-bālā vü küsec-şekl mehīb-heykel bir şaḫṣ idi başında 'imāmesi başından büyük idügi müştebih idi ve kiser eñselilükle (S149b) deve hörgücine müşābih idi (F291a). Afyon-ḫār idi. Ruma müte'alliḳ tevārīḫ-i eyyām ve aḫbār-ı enām bilmekde ma'mūr idi. Devlet-i Āl-i 'Oṣmānuñ vüzerā vü a'yānı belki ṭabaḳāt ile erkān-ı dīvānı ma'lūmı idi. Merḥūm Sulṭān Bāyezīd zemānından beri olan vüzerānuñ hem-dem-i ḳadīmi ve yār-ı nedīmi geçerdi. Vüzerānuñ üzengüsin çekmiş 'ulemānuñ öñine diz çökmiş meşāyiḫüñ ellerine abdest içün ṣu dökmiş geçerdi. Bezm-i İlāhīye ve bezm-i melāhīye varur yoḳ dimezdi ammā ġāyet māhir remmāl idi ḳur'a ṣalmaġa ve noḳṭa dökmege iḥtiyācı yoġ idi kef-i desti taḫta-i remel ü nuḳūş-ı pencesi eşkāldi. Abdaḥ u Bezdaḥ u Zenātī anuñ yanında eline mil alup ḥareket idemezdi bu teskīn iderdi. Żamīr bilmekde şīşe içinde mā gibi herkesüñ māfīü'ż-żamīrin (A292a) bilüp ta'yīn iderdi. Noḳṭa-i hevā yirine encüme naẓar iderdi māhuñ ḳanḳı burcda ve ne maḳāmda idügin ḫaber virürdi noḳṭa-i ḫāk yirine nişān-ı kebkeb-i dil-berden ḳanḳı 'āşıḳa mihmān olacaġın diyü ürdi noḳṭa-i āteşdür diyü şerār-ı āh-ı 'āşıḳdan ne dil-berüñ tāb-ı ḥarāretiyle yanduġın bilürdi noḳṭa-i ābdan bedel ḳaṭarāt-ı maṭardan ḥubūb-ı mezāri'üñ ḥesābın ḳılurdı. Ḥattā birgün merḥūm Emīr Ḥasan-ı Zer-nişānī meclisinde bir sipāhī aña remel itdürdi. Niyet idüp ḳur'a ṣaldı bu remel çizdi eşkāli tertīb üzre dizdi güldi 'ömrümde bu niyet gibi niyet (B219a) görmedüm ne 'aceb żamīri var didi ṣāḥib-remelüñ yüzine baḳup ḫacletden şermende itdi (P301b). Ol şaḫṣ daḫı gerçi şermendeyāne ḫande itdi ammā kendin gül gibi surḫ-rū itdi ve benefşe gibi ser-fürū itdi. Niyetüñ nedür didiler iḳrār itmedi. Ṣadrī-i merḥūm niyeti budur ki benüm 'avretüm ruspı mıdur degil midür diyü

ḫāṭıra itmiş didi ve her çend yārān yā nicedür diyü ol şaḫṣ ḥāżır iken ve ba'dehū ibrām itdiler iẓhār (F291b) itmedi. Merḥūm sene erbā'a ve sittīn ve tis'ami'ede fevt oldı. 'Abdī Çelebi nāmı mücerred ta'rīfāt-ı insāndan mā-ṣadaḳ cism-i nāmı temām kendiye muḫālif ümmi vü 'āmmı bir oğlı ḳaldı iki üç aydan ol daḫı öldi bir dīvāne ḳızı ḳalup ocağı söyindi degirmeni ṣoğuldı (A292b).

Şi'r-i ū : Dil görmese yüzüñi ḫayālüñle eglenür
Hicrān şebinde fikr-i viṣālüñle eglenür

'Uşşāḳa cevr eyleme ḥālikdür ey ṣanem
Üftādeler ölünce bu ḥālüñle eglenür

Mihr ile māhı n'eyler olan mübtelā-yı 'ışḳ
Baḳduḳça saña ḥüsn ü cemālüñle eglenür

Eyyām-ı 'ıyde baḳmaz ümīd-i viṣāl iden
Ay alnuñ üzre iki hilālüñle eglenür

Palaḳ Muṣṭafā Paşa Yūnus Paşa bāğçesin alup Ayās Paşayı ḳonuḳladuğı meclisde münāsebetle didüm diyü bu beyti oḳıyup temām iftiḫār iderdi.

Beyt : Ṣunma raḳībe ġabġabuñı ey Mesīḥ-dem
Kāfir eline düşmesün ol sīb-i müslimī

Merḥūm Muṣṭafā Ağa baḥçesinüñ köşkinde yazılan bu ḳıṭ'a daḫı anuñdur.

Ḳıṭ'a : Bu küşeyi ki gelüp bunda biz binā itdük
Ḳoyup gidenlere sābıḳda biz du'ā itdük

Vefāsı yoğduğın bu cihānuñ añlamışuz
Ġaraż hemān bu binādan bunı ricā itdük

Ki biz ḳoyup gidicek bunda cem' olan yārān
Du'ā 'aṭā ideler gerçi biz ḫaṭā itdük

ŞIDḲĪ : Vardar Yeñicesindendür. Ṭarīḳ-i ilmi sürüp ḳāḍī olmışdur. Egerçi ḫalḳ içinde sebeb-i şöhreti ismi degil maḫlaş idi ammā bir kesden işitmedük ve bir mecmū'ada görmedük ki diyeler bu ġazel yā bu beyt aña muḫtaṣṣ idi (S150a) (A293a) bunlar cümlesi Monlā Luṭfi-i merḥūmuñ Monlā 'Iẓārī Çeng Ḫıṭāyī didügi gibidür (P302a) 'Arab lisānınca ان تسمع المعيدى خيرمن ان تراه dimekden ta'bīrdür hep bunlar bī-çāşni ḥelvā vü ism-i bī-müsemmā ḳısmındandur hele gedügi ḫāli ḳalmasun.

Şi'r-i ū : Baḳın ḫāline şol ḫālüñ ki ol ruḫsāra yaşdanmış
(F292a) 'Aceb cāẕū degil mi āb içinde nāra yaşdanmış

Nedür ṭāḳ-ı sipihri kim kemendin 'arşa atmışdur
Şular kim yār işigin Ṣıdḳīyā bir pāre yaşdanmış

(B219b) ṢAFĀYĪ : Sinobdandur. Bir miḳdār şuġl üzre olup ba'dehū şi're mütemaḫḫız olup merḥūm İskender Paşaya intisāb eylemiş ol daḫı Ġalaṭa semtinde Atıcılar altında bünyād itdügi zāviyesin Ṣafāyīye şarṭ idüp zāviye-nişīn olup cem'-i abdāl u ebrār ve aṣḥāb u erbāb eylemiş kimi 'ulūmī vü ḫarṭı ruḳūmına heves idüp māhir olmış ol sebebden Kemāl Re'is ve Ḳurdoġlı ve ru'esādan eger misāfir ve eger ḳādīmī Yurdoġlı ve gemici neftīleri ve ġarblar ve Mışrdan gelen 'Arablar nüzūr u fütūḥ ve nişār-ı rūḥ-ı Nūḥ virürler imiş ol zemānda İstanbul eṭrāfında mesīreler ü seyrāngāhlar ü zāviyeler ü ḫānḳāhlar yoġmış ekābir ü a'yān ve ẓurefā-yı ehl-i dīvān-ı şu'arā ve aṣḥāb-ı 'irfān seyr ü ṣoḥbete ve 'ıyş u 'işrete anda varurlar imiş Ṣafāyī bu vech ile merci' ü maṣīr ve bāġçesi teferrücgāh-ı mesīr imiş.

Beyt : Ḥāṣılı ḫayli şöhreti var imiş
Ḫalḳ içinde muḥabbeti var imiş

Evā'il-i salṭanat-ı Sulṭān Süleymān ṭon degişdürmişdür ve ḳabri ol zaviyenüñ bir küşesinde ve ebyātı çār-dīvārına yazılup zīb ü zīnet virmişdür.

Şi'r-i ū : Sen şāha esīr eyledi çünkim beni Allāh
Servüñ gibi āzādeyüm el-minnetulillāh

Ser virdi ġam-ı zülfüñ ile niceler ammā
Girdüm bu yola bende tevekkeltü ‘ala'llāh

Velehū : İştihā yaluñ ḳılıç ḫūn-ı viṣāle irmez el
Söylesün ben ācile aġyāre geldiyse ecel

(P302b) *Velehū* : Ben ol ḳaḳnūsum āhumla çıḳup cāndan revān āteş
Ṭutar sūz-ı derūnumla vücūdum her zemān āteş

Ṣafāyī ‘unṣūr-ı la‘l-i nigāruñ rūḥ imiş bādi
Ṣuyı Kevs̱er türābı misk ü nūr-ı neyyirān āteş

(A293b) ṢUN‘Ī : Ṣun‘ī üçdür bu Ṣun‘ī Necātī Ṣun‘īsi dimekle meşhūrdur ammā zemāneden cümleden muḳaddem olmaġla ol iki Ṣun‘iler ki bundan yegdür. Anlardan muḳaddem mez̤kūr Sulṭān Maḥmūd-ı merḥūm Maġnisada iken Necātī şevḳıne anuñ terbiyesiyle ol ḳapuya cem‘ olan dört şā‘irüñ biridür ki Necātī vü Şevḳī vü Ṭāli‘ī vü Ṣun‘īdür egerçi ki anlaruñ her biri yektā vü bī-hemtā imiş ammā bu daḫı fenninde rācil olmayup (F292b) ol depişmede hem-pā imiş. Sulṭān Maḥmūd öldüginden ṣoñra bölüge geçüp yine Necātīden ayrılmayup biri birin ḳayurmış āḫir anları cān u beden gibi biri birinden ölüm ayırmış ḥattā Necātī mevtine

Tārīḫ : Gitdi Necātī hāy

diyü tārīḫ dimişdür. Sehī taḥrīf ü taġyīr idüp

Tārīḫ : Gitdüñ Necātī āh

dimişdür. Necātīden ṣoñra daḫı çoḳ zemān geçmedin aña peyrev olmışdur.

(B220a) *Ġazel-i ū* : Dil-i ġam hecr-i yār ile geçinür
Muttaṣıl inkisār ile geçinür

Geçinür erlük ile ‘ālemde
Kim ki ‘ışḳ-ı nigār ile geçinür

Gözleri başladı ḫarāmīlüge
Şimdi beñzer şikār ile geçinür

Naḳd-i eşk ile derd alur Ṣun'ī
Ḫayli demdür bu kār ile geçinür

Velehū : Ben cihāndan etegüm silküp ayaḳ ḳaldurdum
Yüri ey ġam çek elüñ sen daḫı dāmānumdan

Cānuñı vir leb-i cān-baḫşi dilerseñ didi yār
Uyuvirdi yine ol rūḥ-ı revān cānumdan

Velehū : Göz merdümine zülf-i siyehkāre görindi
(S150b) Ey merdüm-i keştī sevinüñ ḳara görindi

Velehū : Sükūn it dir baña göñlüm hevā-yı 'ışḳ ider taḥrīk
Biri oñmadıġum ister birisi ḫayr-ḫāhumdur

ṢUN'Ī : Bu Ṣun'ī iki Ṣun'īnüñ mābeyninde vāḳı' olmışdur ikisinüñ bile ḫayrıdur zirā evsaṭdur belki anlaruñ nūr-ı dīde-i şi'rleri olup biri merdüm-i çeşm gibi çaḳ-ı ḫākü'l-vasaṭdur (F293a). Adı Meḥemmeddür. Dānişmendlükden ferāġat itmişdür. Gelibolıdandur. Ḳużāt cānibinden Gelibolı (P303a) gümrük-ḫānesine nāẓır olurdı. Eger baḫtdan bir miḳdār yüz bulup vech-i ma'āş-ı tedārikden mecāl bulaydı yā iltifāt-ı pādişāh yā bir ġayrı ṭarīḳ ile faḳr u fāḳadan penāh bulaydı görürlerdi ki nice şā'ir olurdı. Bunlar birḳaç şā'irlerdür ki aḳrānları içinde nādirlerdür pāk-edā ile laṭīf ḫayālleri (A294a) ve rengīn-ma'āni ile şīrīn maḳālleri vardur. Cümle ġazelleri yek-destlükde hem-vārdur yā ḫayāl yāḫūd sūz yā pāk-edā ile üstüvārdur. Dīvānı gerçi azdur özdür ammā şütür ü gürbe olmayup düzdür. Gerçi hem-'aṣrlarından Ḫayālī vü Fiġānīden eksük ẓuhūr itmişdür ammā dest-i faḳr u fāḳadan ḫalāṣ bulmaġa küşe-i ḳabrinde arḳası üzre yatmayınca ḥużūr itmemişdür. Her sözi ġıdā-yı rūḥ iken zemāneye göre ac olmaduġı 'acebdür. Süḫanver olanlar kemāline söz yoḳ diyü pesend itdiler ve ḫān-ı ihsāna seyr ideyüm diyü piyāz ṭoġrayup rīş-ḫand iderler. Yine añlar ġam u ġuṣṣadan künk ū lāl ve ḥayvānāt-ı 'Acem gibi bī-zebān olanlar pür-şūr u şaġabdur ve bi'l-cümle şi'ri sun'ullāha maẓhardur rişte-i mısṭar üzre yazılan kelimātı silk-i dürr ü güherdür.

Eş'ār-ı ū : Zerd olsa n'ola ḳaşlaruñ ey ruḫları gülgūn
Ser-sūreleri muṣḥafuñ ekşer olur altūn

Bir cām ile ḳıldı beni sāḳī yine Mecnūn
Beñzer ki dilā ḳatdı şarāba o gül-efsūn

Ey ḫüsrev-i ḫubān seni arayı arayı
Ḳan derleyüben çıḳdı ayaḳdan mey-i gülgūn

Ḫatm eyleyin ey ḫāce benüm muṣḥaf-ı 'ışḳı
Ve'l-leyliye dek oḳıdı ancaḳ anı Mecnūn

Seyr itmege sen māhı melekler gice gündüz
Revzenler açar māh ile günden yine gerdūn

Ḫūbān-ı kelām içre bugün ehli ḳatında
Ey Ṣun'ī ḳanı Yūsuf-ı şi'rüm gibi mevzūn

(B220b) *Velehū* : Cāmda peydā vü pinhān olanı ṣanmañ ḥabāb
Göz ḳıpar nāziklük ile sāḳīye cām-ı şarāb

Velehū : Ey ṣūfī bize pīr-i muġāndan naẓar olsun
Tek himmetini şeyḫ size itsün er olsun

Velehū : Ġoncenüñ dişler lebin gökden mi indi jāleler
(P303b) Ḳan yudarlar derd ile yirden mi çıḳdı lāleler

Velehū : Ebrūlaruñı göreli bildiler ey perī
Dünyāyı ḳaç bucaġduġın ġayb erenleri

Velehū : Ṣalar zindān-ı hecre ḳolların ol Yūsuf-ı ṣāni
Ḳıyāmet ḳorḳusın añmaz yāḫūd unıtdı mīzānı

(F293b) *Velehū* : Gerçi Yūsuf güzelüm ḥüsn ile sulṭān oldı
Demler oldı bu cihān başına zindān oldı

Gelibolıda Sulṭāne nām bir Rūm ʻavreti sevüp anuñ ḥaḳḳında dimişdür.

Ġazel : Belā-yı ʻışḳa uğratdı beni bir Rūm sulṭānı
Meger sulṭānum Allāh eyleye bu derde dermānı

(A294b) Esīr itdi beni bir kāfire gönlüm diyen ẓālim
Ḫalāṣ eyleñ o kāfirden meded siz bir müselmānı

Kilisaya bile varmaḳluğa yanınca mūmuz biz
Görelden ṣūretinde ol bütüñ envār-ı īmānı

Aña yoḳ çāre hīç sulṭānīlerle vāṣıl olmağa
Hemān pāpās etegin ṭut dilerseñ ḳoçmağa anı

Bu gün sulṭān ḳulıyuz Ṣunʻiyā mihr ü muḥabbetde
Efendüm pādişāhumdur benüm bu Rūm sulṭānı

Hezliyyātda daḫı rengīndür. Ḥāfıẓ-ı Leng dirler Gelibolıda bir rind-i cihān-sūz var imiş Ṣunʻī ile mestlükde vü huşyārluḳda şādīde vü ġam-ḫārluḳda biribiriyle yār-ı vefādār imiş anuñ ḥaḳḳında birkaç ḳıṭʻa dimişdür.

Ḳıṭʻa : Ḥāfıẓ-ı Lengüñ imāmetde ḳuṣūrı yoḳdur
Pāyesi olma durur Mescid-i Aḳṣaya imām

Ḳıṭʻa : Ḥāfıẓ-ı Leng imāmetin her gāh
Ḫalḳ taṭvīl ider yürür dirler

Bir iki kerre mescide vardum
Gördüm oḳur o sūre-i aḳṣer

Ḳıṭʻa : Ḥāfıẓ-ı Lenge bir ayāğ içdüm
Umar idüm ki ola rāżı baña

Çifteyi ṣun elüme ey sāḳī
N'ideyüm ḳā'il olmadı o teke

Velehū : Ehl-i meclis bu gice ṣoḥbete āġāz idicek
(S151a) ʿĀrifāne didiler Ḥāfıẓ-ı Lenge yeñi vir

Ḳıṭʿa der-ḥaḳ-ı destmāl : Destmāluñ hemīşe işi bu
Bulduġını siler hemān elde

Ṭañ mı bāzār içinde aṣılṣa
Cebe iner gehi ṭurur belde

ŞUNʿÎ ÇELEBİ : Bu Ṣunʿīnüñ mevlidi Burusa ve vālidi Mevlūdci Ḥüsām dirler bir ʿazīz idi. Egerçi Gelibolılı Ṣunʿi şāʿirlüḳ cihetinden buña ġālibdür ammā sā'ir maʿārifde ol bunuñ yanında nā-çīz idi. Adı Ṣunʿullāh idi. Fi'l-ḥaḳīḳa her cihetden maẓhar-ı Ṣunʿullāh idi. Merḥūm evvelā zemān-ı ḥüsninde kendi güzel adı güzel ḫaṭṭı güzel āvāzı güzel maḥbūb idi ʿuşşāḳı fāżıllar ü kāmiller ü muḳbiller ü ḳābiller idi. Şikeste vü beste biz daḫı ol ʿadāddan maʿdūd idük (B221a) hele defter-i ḳabūlden ḫāric isek defter-i ʿışḳda mevcūd idük. Monlā Ceybī ḫod hezār cān u dille ʿāşıḳı olup ruḳebā ile muṣāḥabetden (F294a) ḫaṭar ve erbāb-ı hevā ile münāsebetden ḥucr idüp (P304a) didigi risāle ḫayli muṣanna' ü maṭbūʿ risāledür. Cümleden Ṣunʿī lafẓın (A295a) taḥlīl idüp ṣunʿ lafẓın *ṣāne yeṣūnüden* emr ve *ʿī* lafẓın *veʿaye yeʿiye*den emrdür ikisinüñ daḫı maʿnāsı vü mü'eddāsı *ʿırżuñ ṣaḳla* dimekdür diyü çoḳ emek ḫarc idüp tafṣīl itmişdür. Merḥum evvelā dānişmendlükde ʿadīmü'l-ʿadīl ü bedīʿü'l-bedīl idi. Ḫaṭṭuñ envāʿında ḫaṭṭ-ı vāfiri var idi şöyle ki ṣülüs ḫaṭṭın gören müṣelles nūş itmiş gibi mest olurdı taʿlīḳde ḫod şöyle idi ki bir ġazel diyüp yazsa sebʿa-i muʿallaḳa aṣılı ḳalurdı nesḫde her ḥarfi üslūb-ı ḳavmi nüsḫa bir taʿlīḳ idi rikāʿi dīvān-ı erbāb-ı ḫaṭṭa tevḳīʿ-ı taḥḳīḳ idi. Rīk-i ḫaṭṭ-ı ġubārı İbn-i Muḳleye kuḥl-ı cilā ser-meşḳı şāhid-i ḫaṭṭ-ı dilārāya irdi. Ġarrā cerīdesi Yāḳūta ḫaṭṭ-ı āzādı ḫāmesi kilīd-i gencīne-i ṣādī naẓmda Niẓāmī-i Genceye şiʿri ḳūt-i revān-ı bezm-i rūḥāniyanda Cāmī neşve-i naẓmı ile sekrān idi. İnşāda Monlā Münşī yanında münsī ve münşeʾātı aḫbār-ı inşā-yı ḳudemādan iḫbār idenleri münsī idi. Ḥüsn-i ṣavtda ṣıyt u ṣadāsı murġ-ı ḫoş-elḥānuñ ṣıḳluġın diñdürmiş ve naġme-i edāsı ʿūdı āteş-i ḥasrete yaḳup nāyuñ āh u enīnin ʿIraḳ ü ʿAceme irgürmiş idi. Sāde-rūluġında ḫod ol lebde olan naġme gūyā ḳavm-i cāndan yāḫud ʿālem-i rūḥāniyātdan ḫaber virürdi. Ve bi'l-cümle her ṣadā ki eylese ādemüñ cānından oyıvirürdi. Bu ṭarīḳüñ pīş-revi olan üstādlar anuñ naḳşından Evreng olurdı. Ve ṣavt-ı ʿilmde anuñ taṣnīfinden girü ḳalurlar idi. Ṣaṭrancda şöyle ferzāne idi ki Leccāc

gāşiyedārı olup atı öñince piyāde giderdi. Siḥr-i Sāmirī bilenleri Yahūdī-ḫānede şeh-māt iderdi. Ve bi'l-cümle her fende eli var idi ve her hünerde ʻameli var idi. Ṭarīḳ-i ʻilmde ser-āmed ʻulemā vü fużelā seyyid-i aṣḥāb-ı ʻilm-i Hüdā Emīr Gīsū merḥūma (F294b) gelüp nice zemān mevlānā-yı meẕkūr (P304b) İstanbul ḳāḍīsı iken maḥkemesinde meʻān kātib olduḳ kitābeti ṣūret idüp ʻabd-i mekātibi olmaġı ḫaṭṭ-ı āzādı bilüp iḳtibās-ı fünūn u feżā'iline rāġıb olduḳ. Mīr ḥażretinüñ fażlı ol mertebe degüldür ki ḳalem-i leng ü lök rāh-ı mesāfe-i evṣāfın ḳaṭʻ ide ve kātib-i meflūk (A295b) dest-yāri pāy-ı çūpīn ḫāme ile şāh-rāh-ı menāḳıbınca gide. Çünki sırr-ı mütekellim وما ينطق عن الهوى (B221b) idi ve vāriş-i neseb-i mensūb bi-kelām ان هو الا وحي يوحى idi. Kelimātı niçe taʻrīf olına. Engüşti ışbıʻ-ı hilāl-i şikāf-ı nebevīden feyż bulmışdı ki elindeki ḫāmesinden cāri olan zülāl-i maʻrifetle aṣḥāb-ı ʻirfān sīr-āb olurdı yāḫūd bir mīzāb-ı fażl idi ki hıyāż ḳılup ehl-i kemāl ve riyāż-ı fażl u efżāl andan şādāb olurdı. Feṣāḥatde çerāġı şemʻ-i eyvān-ı اوتيت جوامع كلم den yaḳardı. Ve belāġatde silsilesi Meḥemmed ʻAliye çıḳardı. ʻİmād-ı ḫāmesi ki (S151b) lisānda mānend-i İbnü'l-ʻamīddür zīr-i desti vü fermānberi olmaḳda bendesidür niteki ʻAbdü'lḥamīddür ve ṣāḥib-İbn-i ʻAyyādzende olsa mālikāne fermānberlük iderdi. Ṭuġrāyī ḥayātda bulınsa müsevvedāt-ı inşāsın tevḳıʻ-ı berāt-ı aʻmāl iderdi Ḥarīri bu deñlü fażl ile rişte-i liḳā gibi miyān-ı şaḳḳ-ı ḫāmesine girse imlā vü inşāsına ser-i mū żarar virmezdi. Ḳāḍī-ı fāżıl bu ḳadar teressülāt ile farażā ḫāṭırına lāyiḥ olsa āyīne-i fikr-i mū-şikāfına keder virmezdi. Merḥūm biz ikimizi terbiye ve esbāb-ı ḥuṣūl-ı āmālımuz taʻbiye idüp vüzerāya taʻrīf ve erkān-ı dīvān-ı Süleymānāsāya tavṣīf iderdi. Ol eşnāda re'is-i kātibān-ı dīvān olan Receb Çelebi fevt olup kātibler içinde re'is olmaġa lāyıḳ ve fenn-i inşāda fā'iḳ kimesneye erkānuñ iḥtiyācı vardı. İkimizi yād itmişler Rüstem Paşa-yı merḥūm ḥaḳīre mā'il oldı Ḥaydar Paşa Ṣunʻīnüñ olasına ḳā'il oldı. Elḳās Mīrzā daḫı o zemānda Rūma (P305a) henüz gelmiş riʻāyeti ġāyetde ve erbāb-ı ḥācātuñ ḥuṣūl-ı murādātlarında aña mürācaʻatları (F295a) nihāyetde idi Burusalı Selmān-ı merḥūm daḫı kātib-i dīvān olmaḳ ümīdiyle anuñla istişfāʻ itdi. Rüstem Paşa-yı merḥūm ter düşüp buña daḫı Elḳās ḳarışdı mı diyü cümleden imtinaʻ itdi. Van seferine ki müteveccih oldılar çoḳ geçmedin ṭāʻūn oldı merḥūm daḫı ṭāʻūn çıḳarup ḥaḳīri istemiş (A296a) varup ḳaṣd itdürdüm ve tiryāḳ-ı fārūḳ tenāvül itdürdüm. Birḳaç gün dili ṭutıldı yine açılup iyilüge döndi biş altı günden ṣoñra zāġ-ı ecel ḳuzġun gibi lāşına ḳondı. Merḥūm āḫir vaḳtinde beni çaġırdup bu beyti dimiş yazup elüme ṣundı.

Beyt : Şu gibi şanmayanuñ ʻömri āḫir
Benüm gibi olur yoḳ yirde āḫir

Dirīġā ki ol vech-i şabīḥ ḫāk-ı laḥdda pāymāl oldı ḥayfā ki ol dehān-ı faṣīḥ hücūm-ı ecelden bī-ḳıl u ḳāl oldı efsūs ki ol zebān-ı naġmesāz cellād-ı ecel zaḫmından küng ü lāl oldı. Eyvāh ki ḳabre ol ḳalem gibi engüşt-i ḫaṭṭ-ı perdāz bī-fürū b-mecāl oldı. Muḥaṣṣal ol maḳūle kāmil ü mükemmel (B222a) ehl-i ʻirfān-ı nevādir-i rūzgārdan idi yārān içre vücūdı kemyāb naẓīri vāḥiden baʻde vāhidin olur aʻcūbe-i dār u diyārdan idi. ʻAceb vāḳıʻdur ki merḥūmı birḳaç günden ṣoñra vāḳıʻada gördüm *ḥālüñ nice oldı* diyü ṣordum *Ḥaḳ ʻalīmdür ki böyle cevāb virdi ki ḥālüm ḫarāb ve merciʻ ü meʼālüm ʻaẕāb u ʻaḳāb idi ammā birḳaç gün maḥkemede oturup şerʻ-i şerīfe ḫidmet ve ḳażā-yı şerʻiyyeyi kitābet itmek sebebiyle el-ḥamdülillāh ʻaẕābdan ḫalāṣ ve raḥmet-i İlāhī ile iḫtiṣāṣ buldum yā saña nice acıduġum bilür misin* didüm bilürüm didi *ben ölsem sen ḳalsañ baña bu ḳadar acır mıyduñ* didüm *daḫa ziyāde acırdum* didi. Uyandum şemʻ gibi giryān u sūzān olup yandum (P305b). Bu tercīʻ īcād-ı ḫāṣıdur.

Terciʻ : Fitne-i ḫaṭṭ-ı yāri mi diyeyüm
Bend-i zülf-i nigārı mı diyeyüm
Ġamze-i şīvekārı mı diyeyüm
Ḫışm-ı çeşm-i nigārı mı diyeyüm

(F295b) Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḥnet-i rūzgārı mı diyeyüm
Dildeki ıżṭırābı mı diyeyüm
Tendeki tef ü tābı mı diyeyüm
Eşk-i çeşm-i pür-ābı mı diyeyüm
Ḥāl-ı ḳalb-i ḫarābı mı diyeyüm

Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḥnet-i rūzgārı mı diyeyüm

Beden-i bī-mecāli mi diyeyüm
Yā ser-i pāymāli mi diyeyüm
Ġam u endūh-ı bāli mi diyeyüm
Bilmezem ḳankı ḥālümi diyeyüm

Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḫnet-i rūzgārı mı diyeyüm

Cevr-i devr-i zemānı mı diyeyüm
Ḍarb-ı dest-i cihānı mı diyeyüm
(S152a) Bunca āh u fiġānı mı diyeyüm
(A296b) Telef-i naḳd-ı cānı mı diyeyüm

Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḫnet-i rūzgārı mı diyeyüm

Dil-ber-i bī-vefāyı mı diyeyüm
Ṣun'ī-i mübtelāyı mı diyeyüm
Ġam u derd ü belāyı mı diyeyüm
Cevr ü ẓulm u cefāyı mı diyeyüm

Şiddet-i hecr-i yāri mi diyeyüm
Miḫnet-i rūzgārı mı diyeyüm

Baġladuġı türkiler ḫod şāyi'dür ve eyü tārīḫleri daḫı vardur. Edirnede Miḫāl Köprisin Süleymān-ı merḫūm ta'mīr itdürdükde bu tārīḫi ḫūb vāḳı'dur.

Tārīḫ : Yıllar ile olup bu cisr-i medīd
Reh-güẕār-ı fenāda cāy-ı 'ubūr

Ḍarb-ı pāy-ı zemāneden anuñ
Gelmiş idi nice yirine ḳuṣur

Emr-i şāh-ı cihān-penāh ile
Yapdılar aña ṣarf idüp maḳdūr

Göricek anı Ṣun'ī böyle laṭīf
Didi tārīḫini olup mesrūr

Genc-i vāfir virüp yine ol şeh
Cisr-i vīrānı eyledi ma'mūr

İki mışra'uñ biri bir tārīḫdür. Padişāhımuz şehzāde iken Ḳaramana çıḳduğına tārīḫdür ki her mışra'ı müstaḳıl tārīḫdür.

Tārīḫ : Livā-yı 'adl-i şehzāde virüp nūr
Ḳaramān illerini itdi aydın

Ḥaḳīr sene şemān ve erba'īn ve tis'ami'ede Burusa dil-berleri ḥaḳḳında şehr-engīz yazdum merḥūmı böyle yād itdüm idi.

Naẓm : Biri Şun'ī ki bir semen-berdür
Ḥaḳ bu kim şun'-ı Ḥaḳḳa mażhardur

Şāni'-i kārhāne-i 'ālem
İtmiş ol ḫūbı cümleden ekrem

(P306a) Cümleden muḳaddem yazılmaduğına incinüp bu ḳıṭ'ayı yazup baña göndermişdi.

Ḳıṭ'a : Burusa dil-berleri içün 'Āşıḳ
Eylemiş yine bir kitāb-ı 'acīb

Şöyle ma'mūrdur o şehr-engīz
Der ü dīvārı cümle pür-teẕhīb

Oḳıdum ol kitābı cümle temām
ليس نقصانه سوى الترتيب

ḤARFÜ'L-ḲĀF

(B222b) ḲĀBİLĪ : İstanbulda Gürānī maḥallesinden ve ṭā'ife-i mutaşavvıfanuñ aşḥāb-ı riyāżet ve erbāb-ı çillesinden şaded-i taḥşīl-i 'ilmde iken ferāġat itmiş ve ṭarīḳ-i terk ü tecrīde sülūk (F296a) idüp meşāyiḫ-i kibārdan tevbe vü inābet itmiş faḳr u fāḳa ve müvāneset itmiş ve 'ālem-i ferağatde istiġnā ile ülfet itmişdür. Gāh mu'aẓẓam-ı diyār-ı 'Arab Mekke vü Medine vü Mışr u Şam u Ḥalebde iḳāmet üzre ve gāh gedā-şīvelük ile Rūm illerinde seyāḥat üzre olmışdur. Tārīḫ-i cem'-i kitābda sinn-i kühūletde ve güşte-i Ẕātī gibi şamem (A297a) 'āriż olup şiddet-i şavta iḥtiyācı nihāyetde idi.

Şi'r-i ū : Dostum nār-ı firāḳuñ ile niçe bir yanam
Şem'-i dilsūz gibi aḳa gözümden yā nem

Ḳapusında ḳulı olmaḳ dilerüm ol şāhuñ
Ḳābilī gör beni bi'llāhi 'aceb nālānum

Maṭla' : Dün gice ḫāl-i ruḫuñ şevḳıne germ olup çerāġ
Yaḳdı ey meh-pāre başına ışıḳlar gibi dāġ

Velehū : Ḳābilīnüñ baġrına bi'llāhi gör kim ṭaş başar
Ol büt-i sengīn dili sevdüm diyü iḳrār ider

ḲABŪLĪ : Sirozīdür. 'İlmde vü şi'rde ve luṭf-ı ṭab'da iẕ'ān u ḳabūlı erbāb-ı ṭab'uñ maṭbū' u maḳbūlıdur. Mū-miyānlar vaṣfında ve mū-şikāflar içinde diḳḳat-ı ṭab'ı ḳıl yarar ḫaṭṭ u ḫāl medḫ eylese ḫāme-i gevher-i nigārı devātuñ aġzına dil ṣoḳar şā'ir-i ḫurdedān u mu'cīz-beyāndur.

Şi'r-i ū : Sāḳī-i bezm-i ṣafā derd ehline sāġar ṣunar
Pāyımuz virmez bize gelse ḳadeḥ ayaḳ ṭolar

Velehū : Gerçi ki kāşāneye çoḳ ḳāmeti bālā gelür
Ol sehī-ḳad baña ammā cümleden a'lā gelür

Velehū : Var mı 'āşıḳ derūnında ġamuñla dāġı yoḳ
Dostum erbāb-ı 'ışḳuñ içlerinde ṣaġı yoḳ

(P306b) *Velehū* : Ṣanma ki ayıra peykānuñı dilden tīrüñ
Kimse ḥā'il olımaz iki göñül bir olıcaḳ

ḲĀDİRĪ : Ḥamīd ilinden Isparta nām ḳaṣabadan ẓuhur itmek ile Isparta Çelebisi dimekle ma'rūfdur. Adı 'Abdu'l-ḳādir olduġı sebebden Ḳādirī taḫalluṣıyle meşhūrdur. 'Ulūm-ı 'Arabiyye ve fünūn-ı edebiyyede ḳudret aḳrānında ġayr-ı maḳdūrdur. Evā'il-i ḥālinde ḫayli 'ilm ü ma'rifet taḥṣīl idüp Ḳara Seydī-i merḥūmdan mülāzım olmışdur. Evvel müderris olup ba'dehū ṭarīḳ-i ḳażāya 'āzim olmışdur. Tācizāde-i merḥūm ḳāżī-'asker-i vaḳt imiş bunuñ ḳażāsına rıżā virüp te'allül idüp ḳażā ehli degülsin didükde ḫalḳ içinde meşhūr

'Arabī hüccet ki 'aynı ile naḳl olınur yazup iletmişdür. Tācizāde görüp ḫayli istiḥsān (S152b) itmişdür ve mümkün oldukça ḳażādan men' itmişdür . Ḳāḍīzāde olup bakır çanaḳdan aş ṭatduġı ecilden ilḥāḥ idüp ḳāḍī olmışdur. Ba'dehū Kemāl Paşazāde ḳāżī-'asker olduḳda ol daḫı tedrīs semtine her ne deñli tevcīh itdiyse (A297b) (F296b) imtinā itmiş ve muḳteżā-yı rıżā-yı nefse etibbā' itmişdür 'Anṭalya ḳāḍīsı olup vefāt itmişdür. Ba'ż-ı maṣlaḥat içün İstanbula geldükde Üsküdārda vedā'-ı 'ālem-i bī-s̱ebāt itmişdür. Fevāżıl u feżā'ili ma'mūr-ı aḫlāḳ-ı ḥasene ile meşhūr seḫā-yı nefsi efvāhda mez̠kūr bir kāmil ü mükemmel ḳāḍī idi 'Arabī şi'r ü inşāsı Türkī naẓm u neṣrine ġālib ve Türkīde daḫı naẓmdan neṣre artuḳ rāġıb idi.

Şi'r-i ū : Leylī gibi çemende ḳonup gül otaġ ile
Mecnūn yüregi gibi yanar lāle dāġ ile

Hengāmegīr olursa ṣurāḥī 'aceb degil
Kim nice pehlūvanı basar bir ayaġ ile

Dil ṭıflı gözlerümle düşüp baḥr-i eşküme
Ögrendi ṣuda yüzmegi iki ḳabaġ ile

Bir şaḫs ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : فوا الله الذ ى لا رب غيره
لشخص جل شره قل خيره

Ṣūret-i ḥüccet-i mevlānā-yı mezbūr (P307a) :
هذا حجته معربه معناباومعبرت فحواباعزذكرمااشترى صاحب المحبتاوالبلا
عشق بزالهوى عزذى الابهته والبهاخلق ابن الصفاالحديقتالمشهورت ببالغ
الجمال المحق طته بحيطان الغنج والدلال المشتملته على مزرعتاالعين يفر
رقهان ايفتا مستطيلتا يفرق البصرتصل الى قاع صغصف مزنو
بكمال الشعت
والحبورينهى الى حايط مزمسك ان قرخاجب عن مس النظره فى وسطه باب مز
كافور حذازايغترالسروره ينتج على بستان النرجس والوردوالياسمين وانواع
اطايب الرياحيز ونفايس فواكرالفراديسن تلذالاعين والذوايق والمعاطيس وفى
رالبحبوحته عين الحيوه نشاربهالمريصل الى الظلمات ينصب على حوض مزنو
الجمال فيروالمتعطشون بغيظ الجلال بانفس درت البصايرالتى فى فقالعته

سره المشاعروی فی صندوق البدن وی فی حجره الذهره فوقع الاخذو الاعطا 1
بحسن الرضافخکمرالحاکمرالملوقع بالاعلی بصحته البیع بالتعاطی فی
رنفایس الاشیاعلی ماعلیه الفتوی جری ذلکل وحررفی غره شه
المثال من سنته
ازل الازال عن تاریخ هجرت بنی الکمال الی مدینتاافعلوالانفعال سهودبعرمن
الانسان سمع بن الاذان ذوق بن اللسان شمربن مفاخرالکتمان لمن من سایر
الابدان

(A298a) (F297a) ḲADRĪ EFENDİ : ʻUlemānuñ yegānesi fużelānuñ ferzānesi şuʻarānuñ ser-defteri zürefānuñ ḳāżī-ʻaskeri aṣḥāb-ı himmetüñ ṣāḥib-ṣadrı ʻuluvv-ı rütbetüñ ehl-i ḳadri bālā-nişin-i nişīmen ser-bülendi (B223b) şāh-ı erbāb-ı ercümendi Anaṭolı ḳāżī-ʻaskeri olup ṣoñra müftī olup müteḳāʻid olan Ḳadrī Efendidür. Meblaʻ-ı fażīleti ve fażīletde aḳrānından mezīd-i meziyyeti bülendi eyvān-ı himmeti şümūl-ı āşār-ı devleti ḳadr-şināsluġı maʻrifet-sipasluġı ser-bülendlügi şeh-levendlügi ehline ʻuluvv-ı himmetde balaluġı terbiyyet-i erbāb-ı maʻrifetde bī-pervāluġı sulṭān-ı ʻulemā iken dervīş-münşilügi gedā-şīvelükde şāh-revişlügi çün meşhūr-ı ḥāżır u bādī (P307b) ve meẕkūr-ı her meclis ü her nādīdür. Ol bābı dīvār u evṣāf u nuʻūtı bābında ḳaṣr-ı ʻacz u ḳuṣūrı üstüvār itmek evlādur (F297b). Mezbūr Ḥamīdīdür. Ḳāḍīzāde imiş. Evvel ḥālinden gülşen-i ʻālem-i ıṭlāḳda ḥazān-ı aḥzāndan bī-bāk ve ḳayd-ı bār-ı teʻalluḳdan āzāde imiş. Ol zemāndan daḫı hilāl gibi devleti rūz-efzūn olup ṣadr-ı semā-yı sümūda bedr ve yiri ṣaff-ı niʻālken ṣāḥib-ṣadr u ḥükm-i ḳadr ile server-i erbāb-ı ḳadr olacaġı كالشمس فی كبد السما imiş. Meyḫāneye varsa ṣurāḥī gibi gerden-firāzluḳ (S153a) idüp şemʻ gibi ṣadr-ı meclisi özler imiş ve Taḥte'l-ḳalʻa seyrānına varsa yine yārānınuñ farḳın gözler imiş, Ġonce gibi kīsesi pür olsa el açıḳluġından gül gibi seḥer elinde avucında olanı döker ṣaçar ve seḥergeh gül-i pür-jāle gibi eli pür-direm olsa ḳuşluġa iletmez ber-bād idüp hevāya münḳalib eyler ancaḳ yār-ı ġārı yaḳasından geçürdügi kitābı imiş hem-nefesi āh imiş ol daḫı hevāyīluġına bādī ve hem-demi eşki imiş ol daḫı mācerā-yı ʻışḳa sevḳ idüp āteşine ṣu sepmekden ābī imiş. Deryā gibi iki yaḳa ıssı degül iken üstüḫān-ı cismi mevvāc-ı baḥr-ı cūşān ve ṭūfān-ı şūr u şaġab tenevvür-i dil ü cān pür-nūrından ḫurūşān imiş. Ekşer-i zemānda defter-i eşʻārı gird-bāde (A298b) ve evrāḳ-ı āmālı mey-ālūde olmaġla ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓından ve nuḳūş-ı ārzū-yı nüfūsdan sāde imiş ammā her ḥālde ʻilm ile ʻalem ve fıṭnat u żekā ile müsellem-i ʻālem imiş. Ol zemānuñ vüzerāsı ehl-i perver ü mürebbi-i hünerver olurmış. Gegbüzede ʻimāreti olan Muṣṭafā Paşa اعلی الله قدرمعادا كما

اعلامعاشا merḥūmı terbiyyet idüp şāh-ı iḳlīm-i erbāb-ı teslīm Sulṭān Selīm-i merḥūma yanaşdırup anları ḳāżī-ʿasker ve kendi zemān-ı devletlerine eşer itmek muḳarrer iken merḳūm fevt olup Ḳadrī Efendi ḥükm-i ḳadr ile bu ḳadre (P308a) irişmek Sulṭān Süleymān zemānında muḳadder olur anlaruñ ḥüsn-i nevāziş ve (B224a) İbrāhīm Paşa-yı merḥūmuñ sitāyişi ile on beş yıl ḳāżī-ʿasker olur.

Beyt : Erbāb-ı ṭabʿa himmeti anuñ hemānmış
Demler o demler idi zemān ol zemānmış

Ve bi'l-cümle merḥūmuñ şānı nevādir-i ʿulemā-yı aʿlāmdan ve zemānı tevārīḫ-i eyyāmdan idi. Pādişah-ı ʿālem-penāhuñ ḳadr-şināsluġından ṭabʿ-ı devleti gün gibi felege aġdı ve (F298a) gülşen-i āmālına seḥāb-ı iḥsānından herdem bārān-ı iltifāt yaġdı. Āḫir وای نعیم لایکدره الدمر mūcibince küşe-i ʿuzlet iḫtiyārına ʿazl bahāne oldı baʿde'l-ʿazl daḫı ol ferīd-i cihāna elṭāf-ı pādişāhī şāhāne oldı. Burusada gāh gülşenlerde vü bāġbānlarda gāh ṭaġlarda vü yaylaġlarda müsteʿiddīne vü müstefīdīne ilḳā-yı ders ü feyż-i ʿulum-ı ʿaḳliyyāt u naḳliyyāt eyledi ve ʿulemā-yı ʿaṣr ile mübāḥaşelerde keşf-i müşkilāt ve ḥall-i muʿżılāt eyledi ve gāh ḳavābil ü emāşille muṭāyebe belki şuʿarā ile müşāʿereye tenezzül idüp ṣarf-ı evḳāt eyledi. Gāh zeḫāyir-i ʿuḳbā içün eḫāyir-i emvālinden binā-yı mesācid ü medāris ve ıḳtinā-yı ḫayrāt u ḥasenāt eyledi. Gāh iḳāmet-i umūr-ı dünyā vü dīn ve idāmet-i aḥkām-ı şerāyiʿ-i e'imme-i müctehidīn içün müftī olup kilk-i fetvāsı nümūdār-ı ḳalem olup ʿālem-i kevn ü fesāduñ veḳāyiʿ ü ḥavādişin maḥv u işbāt eyledi. Ve gāh انی لاجدنفس الرحمن من قبل الیمن diyü ʿazm-i edā-yı veẓā'if-i ziyāret-i Mekke vü Ṭā'if idüp gāh Kaʿbede ṭavāfda ve gāh Ṭayyibede iʿtikāfda (A299a) gāh aṣḥāb-ı kulūb ve küşūf-ı arāżī-i muḳaddese ile iḥtimāl-ı riyāżāt u mücāhedāt ve isticlāb-ı mükāşāfāt u müşāhedāt eyledi. Āḫir ḥubbü'l-vaṭan mine'l-imān mūcibince mekān-ı aṣliye ʿazīmet idüp ʿilmden ʿayna ve ʿayndan yaḳīne ve yaḳīnden şühūda ve şühūddan ḥayrete teraḳḳī vü telaḳḳī idüp

(P308b) *Beyt* : قدیخرت فیك خذبیدی
یاد لیلا لمن تحیر فیك

diyüp ṣūret-i ḥayretde ḫalḳa-i ḫıbretin ıẓhār idüp dünyā vü māfīhādan ve bi'l-cümle māsivādan ḥayātında rıḥlet ve sene şemān ve ḫamsīn ve tisʿami'ede Burusada vefāt eyledi. Sinni yitmişden mütecāvizdür (S153b) ve ḳabri Burusada

vākı' olan mescid ü medresesi ḫatīresindedür. Nāẓırlar mezārında olan heybet ḥużūrı ta'rīf ü taḳrīrden 'ācizdür. Merḥūmuñ ṭarīḳa-i şi'rde ṭarz-ı ḫāṣṣı ve elfāẓ u edāda muḫālifü'l-laġīr üslub-ı mābeü'l-iḫtişāşı vardur. İstiġnā vü istiġrāḳdan dem urmaḳda (B224b) ve 'ālem-i fenā vü ıṭlāḳdan söylemekde (F298b) ol müteferriddür sā'ir aña müteḳalliddür. Vālid-i merḥūmla dānişmendlükleri zemānından ülfetleri ve Zīrekzādeye ḳarābet cihetinden ḥaḳḳ-ı ṣoḥbetleri olduġı sebebden Burusada ḫidmet-i şerīflerine gāhi mülāzemet iderdüm bu maḳūle nā-çīzle muḫāṭabaya tenezzül buyururlardı. Bir gün ayaḳları ṭopraġına vardum Seyyid Murtazāzāde ki merḥūm Sādāt-ı Hāşimiyyeden ve eşrāf-ı ehl-i beyt-i Ḳāsımiyyeden bir seyyid-i saḥīḥü'n-neseb ve emīr-i ṣāḥib-fażl u edeb idi ki bi-nesebi'n-neseb neseb-i şerīfi cenāb-ı risāletle vāṣıl ve bi-ḥasebi'l-ḥaseb 'ilm-i 'arıżı ve fażl-ı keşfi ol ser-çeşme-i 'ulūmdan münşe'ib ü münba'iş olduġına iki şāhid-i 'ādil idi diyār-ı 'ulūm-ı 'Arabiyyenüñ emīr-i tācdārı idi ve ḳal'a-i fünūn-ı külliyyenüñ bābın kılıçlamış belki der-i Ḫayber gibi ḳılıcıyle fetḥ itmiş ḫāme-i du-zebānı güyā ol 'Alī-i vaḳtüñ elinde Zü'l-fiḳārı idi ve ḫāme-i Ḥabeşī-endām u 'anber-fām ṣaḳdan alnına daġ çizmiş ḳamer gibi bir ġulām-ı dāġdārı idi (A299b). Yanında iki geysūlar gencine-i siyādetin erbāb-ı şükūk ve ẓunūn-ı maġribīlerinden ḥıfẓ içün ṭılsımāt vaż' olınmış iki ejder idi. Egerçi ol iki geysū emmāre-i emārātına dāl idi. Başındaġı melāmet-i sebz daḫı serīr idi. Fużelā-yı dehrde ve 'ulemā-yı 'aṣrda gerçi naẓīri yoġdı (P309a) ve ḥüsn ü ḫaṭṭ u imlāda ve taḥrīr ü inşāda daḫı egerçi dest-ber-bālā-yı destdür ammā anuñ pençegīri yoġdı. Bu cümle ile me'ārib ü menāṣıb u merātibden ferağat ve iḫtiyār-ı küşe-i 'uzlet idüp tüşe-i sedd-i ramaḳ ile ḳanā'at itmiş idi. Muṣāḥabeti vü mülāzemeti Ḳadrī Efendiye maḫṣūṣ ve muḥabbeti aña 'alā vechi'l-ḫulūṣ idi. Faḳīrüñ vālidi ile من شب الى ذ ب hem-sebaḳ-ı mekteb ve şerīk-i taḥṣīl-i 'ilm ü edeb olduḳları sebebden bu bendeye 'amm u şefḳati pederden e'amm meşābesinde idi. Merḥūm Emīr ile benüm ma'rifetüme (F299a) 'ārif ve ḥuḳūḳ-ı ḳadīmeye vāḳıf idi. Ben varduġum gibi *bir ġazel didüm* diyü bir ġazel oḳıdılar iki beyti ḫāṭırumda ḳaldı.

Ġazel : Bu sevdā ili ki peydā ola bir Yūsuf- ṣāni
Gezüp Mıṣrı ser-ā-ser geşt ḳıldum deşt-i Ken'ānı

Meges cüllāb arar pervāne ister āteş-i sūzān
Diler ḫod-kām-ı vaṣlı 'ışḳ ehli derd-i hicrānı

Bu ġazeli dāḫı emīr diñle diyüp oḳıdılar.

1 *Ġazel* : Aṭlas ḳabāya vireni köhne ʻabāsını
(B225a) Zer-beft-i pisterle ṣatanı būriyāsını

Eyler ḥased gedālaruñ emn ü ferāġına
Ehl-i ḥużur ṣanma cihān pādişāsını

Virmez sınuḳ sifālini Cemşīd cāmına
Sen ḫor görme kūy-ı muġānuñ gedāsını

Mecnūn gibi damen-i ṣaḥrāyı ṭutmayan
Bulmaz cihānda Ḳadrī selāmet yaḳasını

Ḳāżī-ʻaskerlükleri zemānında bu ḳaṣdeyi dimişlerdür ki şuʻarānuñ ednāsı vü aʻlāsı 20 pey-rev olup tetebbuʻ itmişlerdür ammā birisi dā'iresinde degüldür.

Ḳaṣīde : Ṣāf-dil olup sebük-rūḥ ol mey-i rūşen gibi
Tīre-ṭabʻ olup girān-cān olma dürdīden gibi

Çıḳsun āvāzuñ sürūd-āsā ṣafā-baḫş olma
Bulma şöhret vaḥşet-engīz olma da şīven gibi

(A300a) Aḥvel olma ġayr-ı ʻaybından şınuḳ āyīneveş
Kendü ʻaybuñ görmede aʻver olup sūzen gibi

(S154a) Ḥalḳa gibi kimsenüñ ḳapusına urma ḳulaḳ
Baḳma hem-sāyeñ sarāyından yaña revzen gibi

Berḳ u bārāna seferlerde nemdūş ol siper
30 Nāzik olup sāye-perver olma pīrāhen gibi

(P309b) Āsiyā-veş bī-temīz olup ögütme bulduġuñ
Ḫurde-bīn olup daḳīḳa gözle pervīzin gibi

Zer gibi sūz u güdāz içre ṣafādan raḳṣa gir
Pür-keder olma bulutdan nem ḳapup āhen gibi

Tīr-i bārāna küşāde-rū siper ol gül gibi
Olma lerzān ṣaġlı ṣollı tīġ ile sūsen gibi

Kār-zār olsa gerüñi gözleme sūfārvār
Tīrden geç 'azm-ı düşmen eyleseñ demren gibi

Tīr-i vehminden zırıh gibi serāpā olma çeşm
Yüzüñi burtarma ṭa'n-ı nīzeden ḳalḳan gibi

Çarḫaya yalıñ olup çāḳ tīġ-i āhen dil gibi
Düşmene başı ḳaba in gürz-i rūyın ten gibi

Sīm-tenlerle olma hem-pehlū ḳabā-yı zer gibi
Arḳa ol pūlād-ı dil serverlere cevşen gibi

Cevher-i şemşīrveş merdāne ġarḳ-ı āhen ol
Zīver-i zerle müzeyyen itme kendüñ zen gibi

Ḥākim olsuñ 'ilm gibi kes ta'alluḳ 'ırḳını
Cānibīnüñ birine meyl itme vehm ü ẓan gibi

İstiḳāmet virmek isterseñ mizāc-ı 'āleme
Gāh zaḫm ur gāh merhem fikrin it reg zen gibi

Ḫār-puşt-āsā dürüşt ol gāh ḳāḳum gibi nerm
Düşmene luṭf itme olma dosta düşmen gibi

Rāst ḳıl ḳānūnı ṣaḳla perde-i sāzende ol
Egri baḳma saña dem-sāz olana ney-zen gibi

Tīr-i pür-tābı gibi himmet periyle menzil al
Bir ḳadem varup gerü dönme yine sekzen gibi

'Ālemi bend it 'asī-veş rişte-i ümmīdüñ
Ḥısset-i ṭab' ile ḳaṭ' itme recāyı len gibi

Āhenin muşṭayla kim ġayre virürse inkisār
Kendi eliyle kendüyi āzurdider hāvan gibi

'Āḳıl iseñ ṣabr-ı telḫi birle olma turş-rū
Şehd-i şūr-engīze mā'il olma ṭıfl oğlān gibi

(B225b) Ẓulmet içre gün geçürme vādi-i Lübnān gibi
Mehbıṭ-ı nūr-ı Ḫudā ol vādi-i Eymen gibi

Naḳş-ı ḥiss ile ḫayāl-āsā kudūret bağlama
Maṭla'-ı envār-ı ġaybī ol dil-i rūşen gibi

Kendüñi deryālayın cem' eyle temkīn ehli ol
Bād-gerd olma hevāda ebr-i ter-dāmen gibi

Ḳılduñ ise pür derūnuñ genc-i istiġnā ile
Münzevī ol gizle kendüñ ḫalḳdan maḫzen gibi

(A300b) Ḥāṣıluñ dağıtmasun dirseñ hevāda tefriḳa
Ayaġuñ çek dāmen-i cem'iyyete ḫırmen gibi

(P310a) Ṭolmasun dirseñ hevā yiliyle göñlüñ ḫānesi
Aç gözüñ baḳma hevādan cānibe revzen gibi

Küşegir ol perde ardından cihānı seyr ḳıl
Dūrbīn ol görme kendüñ dīde-i rūşen gibi

Meyl-i İskender gibi āyīneñ it gītī-nümā
Tīre vü tārīk-bīn olma çeh-i pījen gibi

Nūr-ı maḥż olup żiyā virmek dilerseñ 'āleme
Müncezib ol ehl-i sūza cān erit revġān gibi

Ġayriler söziyle germ olma ṣaḳın ḫammāmveş
Āteş-i sūz-ı derūnuñdan dem ur külḫan gibi

Almasun dirseñ seni Ḳadrī aşaġa rūzgār
İtme serkeşlük hevādan per olup yelken gibi

'Iraḳeyn seferinde teşrīfān mülāzım virmek muḳaddemesinde bu ġazeli diyüp ihdā-yı rikāb-ı şāhī itmişdür ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Faḳr ile faḫr eyleyen teşrīf-i sulṭān istemez
Kendüyi bed-nām iden ḳaṣd ile 'unvān istemez

Ḳāżī-'askerlükden 'azli zemānında sefer olduḳda bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Ne dūd-ı āteş-i ḥasret ne reşk odıyle dāġum var
Ferāġat mülkine şāhum ne tuġum ne otaġum var

Ta'alluḳ bīḫını ḳal' eyleyüp kesdüm emel şāḫın
Bu 'ālem geştzārında ne būstānum ne baġum var

Hevā-yı rıf'at u pervā-yı ẕillet yoḳ dimāġumda
Ne keddüm var ne reddüm ne adaġum ne çerāġum var

Sebū-yı dil şarāb-ı şevḳ ile pür-kāse-i sır hem
Baġalda ne şurāḫüm var elimde ne ayaġum var

Ne ġam gitdiyse Ḳadrī manṣıb u iḳbāl u 'izz ü cāh
Bi-ḥamdillāh kifaf u ṣıḥḥat u emn ü ferāġum var

'Azl ile 'ālem-i keṣretden def'aten 'ālem-i vaḥdete ve mertebe-i riyāṣetden baġteten maṣṭabe-i riyāżete düşdüklerinde nev'ān fütūr el virdükde bu murabba'ları şeyḫ-i erbābü'l-ḥaḳīḳa cāmi'-i uṣūlü'ş-şerī'a ve'ṭ-ṭarīḳa el-'ārif bi'llahi ve'l-fāriġ عماسواه السايرمن العلم الى العين الخالص شهوده من الريب والرين Żiyāü'd-dīn ya'ni Bahāü'd-dīnzāde merḥūm روح الله روحه بروايح ويبشرهم برحمه ورضوان ونورضريحه بنورلقايه فى الجنان ḥażretlerine göndermişlerdür ki naḳl olındı.

(S154b) *Murabba'* : Ḥikmet ile cümle 'ālem ḫalḳı ger Loḳmān ola (B226a)
(P310b) (F299b) Yil dem-i 'İsā ola şu çeşme-i ḥayvān ola

(A301a)

Derdlere dermān ola tenlere ser-ā-ser cān ola
Ne bite yārem benüm ne derdüme dermān ola

Ger 'ilācumda çeke biñ yıl Aristo zaḥmeti
Merhem ü ma'cūna ḫarc ide fünūn-ı ḥikmeti
Āb-ı ḥayvān ile Eflāṭūn şunarsa şerbeti
Ne bite yārem benüm ne derdüme dermān ola

Tīġ-i endūhla ten pür-zaḫm u sīne çāk çāk
Dīde nemnāk u göñül ġamnāk u ḥālüm derdnāk
Derdümüñ biñde biri biñ biñ ṭabīb ide helāk
Ne bite yārem benüm ne derdüme dermān ola

La'l-i dil-ber gibi şerbetler ki rūḥ-efzā ola
Merhemüñ ḫāşiyyeti hem-mu'ciz-i 'İsā ola
Her ṭabībüñ şānı biñ biñ mürdeler iḥyā ola
Ne bite yarem benüm ne derdüme dermān ola

Penbe-i dāġumla dönsem gülsitāne Ḳadrī ben
Ḫār-puşt olsa fitīl-i zaḫm-ı tīriyle beden
Ser-ḥabāb-ı āb-ı ḥayvān olsa vü girdāb-ı ten
Ne bite yārem benüm ne dirdüme dermān ola

Şeyḫ-i mezbūr daḫı bu murabba'ı cevāb yazmışdur,

Murabba' : Ger ġıdā-yı rūḥ-ı nūr-ı cilve-i Yezdān ola
Cān meşāmına meneffes nesme-i sübḥān ola
Merci'üñ ṭıbb u devāda naẓra-i raḥmān ola
Hem bite yāreñ senüñ hem derdüñe dermān ola

Bil devā bu derde tebdīl-i hevādar ide gör
Semm-i ḳātildür hevā-yı nefs anı terk ide gör
Māsivādan hicret eyle ḥaḳ yolına gide gör
Hem bite yāreñ senüñ hem derdüñe dermān ola

Derd yegdür 'āḳıbet dermāne raġbet eyleme
Derd ile müste'nis ol sevdā-yı sıḥḥat eyleme
Himmetüñ a'lāya ṭut ednāya himmet eyleme
Hem bite yāreñ senüñ hem derdüñe dermān ola

Yeg durur lāşeñ serīr-i salṭanatdan rūy-ı ḫāk
Bundadur cisme helāk u andadur rūḥa helāk
Geç hevesden cān erit k'ide tecelli nūr-ı pāk
Tā bite yāreñ senüñ hem derdüñe dermān ola

Ṣofyāda mütemekkin olan ḳuṭbü't-tālikīn mebḫıü'l-hālikīn Şeyḫ Bāni ḫalifeü'l-merḥūm revvahallāhü rūḥahū daḫı bir güne cevāb virüp (P311a) Ḳadrī Efendi murabba'ına ḥāl-i ehlü'l-ḳāl Bahāü'd-dīnzāde murabba'ına ḥāl-i ehlü'l-ḥāl ve kendi murabba'ına ḥāl-i ehlü'l-bāl diyüp bu vech ile yazmışdur ki bi-'aynihā vü menīha ṣūreti naḳl olınur. Ṣūret-i mektūb : Faḳīr daḫı āmil-i şeri'at ve kāmil-i ṭarīḳat ve vāṣıl-ı ḥaḳīḳat ve fırḳa-i fuḳarā ve zümre-i 'urefā ve ṭā'ife-i şühedādan olan 'azīzlere mütetebbi' ve muṣāḥabet-i şerīflerinden (A301b) müntefi' olduġum sebebden eşribe-i dārü'ş-şifā-yı İlahī ve tiryāḳāt-ı ḫazāyin-i nā-mütenāhīden tedbīr-i mu'ālecāt ve taḳrīr-i müdāvāt-ı ḫāṭıra ḫalecān ve ḳalbe lem'ān idüp لدفع الالام taḥrīr-i cevāba iḳdām olındı.

Murabba' : Ger ṭabīb olan saña yek cezbe-i Raḥmān ola
Hem-sülūkuñ ola muġlı şerbetüñ 'irfān ola
Bunda biñ yıl çekdügüñ emrāż-ı furḳatān ola
(B226b) Hep bitüp yaren ḳamu derdüñ saña dermān ola

Şerbet-i vaṣl-ı Ḫudādan ḳaṭre ger a'ṭā ola
Senden artuḳ niçe yüz biñ ḳaṭreler deryā ola
Bir demüñ ger irse biñ mevtāya hep iḥyā ola
Hep bütün yāren ḳamu derdüñ saña dermān ola

Eylesüñ teslīm-i perhīzüñde ṭıbba himmeti
Mürşid-i kāmil 'ilāc itmekde çekmez zaḥmeti
Merhem ü ma'cūn olursa saña ḥaḳḳuñ rū'yeti
Hep bütün yāreñ ḳamu derdüñ saña dermān ola

Ḳıl ḥaḳīḳat meclisinde cāme-i ḫod beyti çāk
Şerbet-i vaḥdet muṣaḫḫaḥdur u keṣret sehmnāk
Ḳılma şekk eyler tecellī her ṭarafdan nūr-ı pāk
Hep bütün yāreñ ḳamu derdüñ saña dermān ola

Eyledüñ tedbīr-i ṣıḫḫat ʿāḳıl olsañ Ḳadri sen
Ḳıl Duʿā leyl-i fenāda gördügüñ dem Ḳadri sen
Bulsañ aḳrānuñ içinde Ḥaḳ ḳatında ḳadri sen
Hep bütün yāreñ ḳamu derdüñ saña dermān ola

Ḳadrī Efendi-i merḥūm baʿdel-ʿazl Burusaya varduḳda bu ḳıṭʿayı didiler hemān birḳaç yıldan ṣoñra duʿālarına icābet oldı ve tīr-i murādı vāṣıl-ı hedef iṣābet oldı.

Ḳıṭʿa : Ḳadrīyi yā Rab ḥaḳīḳat rāhınuñ āgāhı ḳıl
(S155a) Olmaz ise bāri ḥayret deştinüñ gümrāhı ḳıl

Ḳalʿa-i kibrüñ peleng-i tīz-i çengi eyleme
Meskenet vādisinüñ ʿacz ile bir rūbāhı ḳıl

(P311b) ʿIşḳ ṣaḥrāsında pervāzın bülend it bāzveş
Māl u cāh emrinde ḫalḳuñ himmeti kūtāhı ḳıl

Ṣubḥ-dem āb-ı vużūʿsıyle nedāmet eşki it
Gice ḫalvetgāhınuñ şemʿin fūruġ-ı āhı ḳıl

Kulbe-i aḥzañ-ı ʿuşşaḳuñ teh-i dīvārınuñ
Rūy-ı zerd-i ḫāk-ı fersūdını berg-i rāhı ḳıl

(F300a) Eglenmeyüp bir muḫammes didi ki bendi budur.

Bend : Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Meşhūr olmaġın īrād olınmadı faḳīr daḫı ol eṣnāda şitāya münāsib böyle tetebbuʿ eyledüm.

Muhammes : Çarḫ-ı du-tāh ḳaddine döndi kemāneye
Berf ile dehr beñzedi ḥallāc ḫāneye
(A302a) Gey kürküñi içinden elem bunca yā neye
Düş yā ocaġa yā mey-i bezm-i şebḫāneye
Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Ditremege ṭurubdururuz olmazuz melūl
Gökden ne yaġdı kim anı yir itmedi ḳabūl
Bārān u berfden ṣaḳın incinme ʻārif ol
Çekme ḥarāreti yüri külḫan bucaġı bul
Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Āteş hevāsı helme belāsıyle zār zār
Derdā ki itdi niçe müslümānı ehl-i nār
Gördüñ ṣovuḳluḳ itmege başladı rüzgār
Çek ayaġuñı dāmenüñe ki hem-çü kūhsār
Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Ocaḳları ıssuz ḳodı sermā-yı bī-amān
Didürdi od bahāsına odına rāygān
Oldı kül öksüzi niçe şehzāde bu zemān
Var sen de ḥālüñi yüri bir āsitāne yan
Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

Ālām-ı berd ü serd ü belā-yı şitā yine
Feryād u nāle ile dönüp ʻĀşıḳa yine
Bu āh u enīn ü fiġān ʻĀşıḳa yine
Uydur usūlī bu meṣel-i ʻĀşıḳa yine
Gördüñ zemāne uymadı sen uy zemāneye

ḲUDSĪ : Ḥarīm-i pādişāhīde perveriş bulmış baʻdehū şehr-emini ve Sulṭān Muṣṭafā defterdārı olduḳdan ṣoñra (B227a) sancaḳ begi olan Luṭfı Begüñ oġlıdur. Adı Meḥemmed Çelebidür. Ḫayli ẓekāsı ve nihāl-i kemālinüñ riyāż-ı ʻulūmda neşv ü nemāsı var idi. Ṭarīḳ-i ʻilmi yolından sürüp (P312a)

Beyt : Ḫāce-i dīn ü dāver-i dünyā
Müfti-i ʻaṣr u efżal-i ʻulemā

ḫidmetine vāṣıl oldukda

Beyt : Oġul ata ṣanʻatın ṭutmaḳ gerek
Sebzeci oġlı tere ṣatmaḳ gerek

diyü ziyy-i sipāh ṭarīḳine ʻāzim oldı begzādeler manṣıbına mülāzım oldı. Evvelā müteferriḳalar ʻulūfesin itdiler baʻdehū evḳāf-ı Mıṣra defterdār idüp defterdārlar riʻāyet-i maʻrūfesin itdiler. Ḥikmet Allāhuñ baʻż-ı mādde-i nādire ṣādır olup dehānuñ herkes ḥaḳḳında bāz u pāyuñ (F300b) kilīmden dırāz itdüñ elüñ ipe çek ayaġuñ yorġanuñ boyınca uzat kilīmüñe göre yat diyü çūb-ı te'dīble işāret itdiler. Kimesne muḫālefet idüp iki bir dimedi (A302b) nebāt-ı mısrīden bedel çūb yidi ḳonuḳ umduġın yimedi dūr u dırāz mülāzemetden ṣoñra Sivas tīmārı defterdārı oldı. Eglenmeyüp ʻazl eylediler bāde vücūd ki ṣalāḥla yār u ḫavāṣ u ʻazāyime meşġūl olup ṣāḥib-evrād u eẕkārdur elinden subḥa vü dilinden esmā gitmez edā-yı evḳātı cemāʻat ile itmegi terk itmez dām-ı ḥalḳa-i tesbīḥ ü dāne-i subḥasıyle murġ-ı merdān-ı şikār itmedi ve teʻāviz ü ʻazāyimi erkān-ı devletüñ göñüllerine kār itmedi ve bi'l-cümle bāzāzın ṣayd-ı saʻādete ṣalmaḳ ḳaṣd itdükçe sāʻid-i taḳdīr müsāʻade itmedi. Çehre-i ṣāhid-i ümmīdin āyīne-i ḥuṣūlde müşāhede itmedi māl-ı Mıṣr ḥaḳḳında küşiş-i beyhūde (S155b) itdükden ṣoñra tekrār Duḳagīnzāde fetretinde bir murabbaʻ diyüp rikāb-ı şāhīye ṣunmaḳ yine bu ṭarīḳle ḫidmetde bulınmaḳ ḳaṣd itdi ki ol murabbaʻuñ evvel bendi budur.

Bend : Ey şeh-i ḳā'im-maḳām-ı mürsel-i Rabb-ı cemīl
Māl-ı Mıṣr içün gözümden aḳdı deryālar çü Nīl
Ẓāhir oldı ṣıdḳ-ı ḳavlüm ḳalmadı hīç ḳāl u ḳīl
Sābıḳā yüz biñ filori ṣıdḳuma rūşen delīl

Velehū : Benümçün kimse ġam yir yoḳ dil-i ġam-ḫāreden ġayrı
Döner yoḳ üstüme bu çarḫ-ı keç-reftārdan ġayrı

ḲURBĪ : İzniḳli idi. Adı (P312b) Emīr Şāhdı. Niḳābīye ḫālzāde ve kendi rāh-ı ʻilm ü maʻrifetden āgāhdı. Ekābir ḫānedānına ḫidmet ider Ḫāce

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ḳadın dimekle ma'rūfe bir anası vardı. Ekşer-i ḥareketine vü ẓuhūrına ol sāzkāri idi. Anuñçün laṭīfe-gūylar Ḳarivī dirlerdi. Āḫir Kemāl Paşazāde-i merḥūm 'umūmından mülāzım olanlar zümresinde dāḫil idi ve ba'ż-ı bıḳā' medreselerine daḫı vāṣıl oldı. Taḫminen sinni otuz beşde var idi ki ṣamem 'ārıż oldı. Buḫār-ı ḫamr cevf-i dimāġına ṣu'ūd idüp mütekāşif olmağla ṣımāḫa ġışā vü (B227b) 'ārıż olduğından ġaflet idüp evā'il-i neş'ede ḥavāsse ḥāṣıl olan leṭāfetden ḳuvvet-i sami'a-i hiddet üzre olduğına aldandı nāfi'-i ṣamem taṣmīm idüp idmān-ı ḫamra boşandı her 'ilmden (A303a) ve her emelden ḳaldı. Bir yaña keyfiyyet-i (F301a) dā'ime bir yaña ḫalḳdan in'izāl u inḳıṭā' āfetin aldı. Sene ḫamsīn ve ,tis'ami'ede bād-ı ecel yapraḳdan gelüp bādbān-ı kefeni sütūn-ı cismine ṣardı ve ecel teknesi didükleri tābūtla fülk-i vücūdın girdāb-ı 'ummān-ı fenāya ṣaldı. Şebistāne ḥalli ve dīvān ṭolusı şi'r ü mu'ammā vü ġazeli vardur ammā yüze gelmege yüzi yoḳdur.

Şi'r-i ū : Yazalı ḫaṭṭı vefā naḳşını gerd-i çemene
Mihr ider oldı o meh-pāre cefāsın çekene

Ḫaṭṭ-ı la'lüñ iricek mühr-i Süleymanı zemān
Bil muṣaḫḫar idiserdür bir iki Ehremene

Zülf-i yāri ruḫı üstinde görüp Ḳurbī didi
Mār-ı pīçīde olup ṣanki yatur yāsemene

Velehū : Ṣalınup girdükçe bu zülf-i perīşān ḳoynına
'Anberīnedür ki girmiş ṣanki cānān ḳoynına

Fikr-i la'lüñ göñline girse raḳībüñ n'ola ger
Girdi seng-i ḫārenüñ la'l-i Bedeḫşān ḳoynına

ḲANDĪ-İ MÜVERRİḪ : Merḥūm Burusalıdur. Kendiden istimā' itdügüm üzre Burusada cevān-ı nev-ḫīz u ḳannād-ı şekker-rīz imiş. Şu'arā-yı 'aṣrdan Resmī ile hem-civār olduğı taḳrīble gāhi şi're verziş (P313a) ve Şehdī taḫalluṣ idinüp ṭab'ın āzmāyiş ider imiş. Bir gün Resmī ile melik-i şu'arā-yı vaḳt olan Aḥmed Paşaya şekker-rīzlüge varur merḥūm bunuñ gāh ḳannādluḳda üstādluğın begenür gāh ḥüsnine ezilür şi're nev-heves olduğın bilür maḫlaṣuñ Ḳandī olsun dir. Ol zemāndan berü Ḳandīlügle şöhret bulur ammā şekker-rīzlügi fevḳu'l-

vaşfdur ki çün şekker-rîzlüge bisâṭ düşerdi ġayruñ dükkânı ḫâli ḳalup aġızlarına siñek üşerdi şekerden maḥbûb şeklin düzse niçe Ḫüsrevler Şîrîn diyü 'âşıḳ-ı Ferhâd olurdı. Şekl-i pâdişâh taṣvîr eylese ṣâḥib-mülk-i dâd olup Nûşîn-revân-ı la'l-ı dil-ber aña göre bî-dâd olurdı. Timsâlleri cism-i laṭîf olurdı ki bulutdan nem ḳapar ve hevâdan ter düşerdi. Maḥbûb-dostluġı anlara bile sirâyet idüp gördükleri dil-berlere ezilürlerdi (A303b) ammâ germiyyete döyemeyüp tîz bozılurlardı. Resm-i ḥiṣârınuñ ḫandeḳın ṣuyla ṭoldursalar bünyâdınuñ istiḥkâmına ḫalel gelmezdi top-ı hevâyî gibi tegrek yaġmur gibi yaġsa 'aynına almazdı. Sulṭân Bâyezîd Ḥavlısında ḳannâd dükkânı var idi ḳaṣr-ı mînâ-yı felek gibi çînî vü şırça ḥoḳḳalarla (F301b) der ü dîvârı (S156a) dükkânı pür encüm-i tâbdârdı (B228a) Ḫayâlî Beg-i merḥûma 'ulûfe olup başdan gerdeninden ṭavḳ-ı Ḥayderî ve ḳollarından ḳılâb-ı Ḳalenderî gitdüginde

Mıṣra' : Ey Ḫayâlî ḥalḳa geçmez oldı âh

diyü târîḫ didükde Ḫayâlî işidüp birgün mestâne dâmenin ṭaş ṭoldurup gelüp Ḳandîyi ṭaşa ṭutdı Ḳandî ṭopa ṭutılmış maymûna dönüp ḳaçdı Ḫayâlî kendinüñ bu beytin oḳıyaraḳ

Beyt : 'Âşıḳ-ı dîvâne oldur 'ışḳ bâzârında kim
Bu ṭoḳuz mînâyı şır bir seng-i istiġnâ ile

ḥoḳḳaları vü şîşeleri 'ırż-ı mest ve ḳalb-i 'âşıḳ gibi pâre pâre olup ferş-i dükkânı rîze-i mînûyla çarḫ-ı mînâya döndi. Ḳandî-i merḥûm Ḫâtem-i zemân mürüvvet-i ḫâtem-i engüşt-i vezâret İbrâhîm Paşaya ḥâlin aġladı (P313b) gözi yaşından bedel sîm ü zerle pür itdi ki ṭıfl-ı kûdek-sâle gibi bî-iḫtiyâr avundı ammâ dükkân u destgâhı ṭaġıtdı yine ol ḥaremde vaḳf odalarından bir ev de ṭutup ölince anda bir nişîmen ṭutdı. Merḥûmuñ şi'rde mebla'-ı ḳudreti ve şi'rlerinüñ efvâh-ı şifâhda şöhreti meşhûrdur ve zemânımuzda mümeyyiz-i şu'arâ olan Ẕâtî Keşfî ile Ḳandî ḥaḳḳında böyle taḥḳîḳ iderdi ki ikisi bile necesden bir ḳalıba kesilmiş kerpiçdür ḥaḳîḳat gözlesek biri yoḳ ve biri hîçdür ġâyet güzîde eş'ârı bunlardur.

Ġazel : Bölük bölük yürüyen şîvekârı gördüñ mi
Ṭaraf ṭaraf çekilen âh u zârı gördüñ mi

Ṭaşup ṭaşup dökülür ʻaynumuñ bıñarından
Çağıl çağıl aḳan ol çeşmesārı gördüñ mi

Ṭutup ṭutup ṭutılur mı dönüp dönüp çıḳan āh
Gürül gürül ṭutışan dilde nārı gördüñ mi

Çeküp çeküp götürür bende çoḳ ʻuşşāḳı
(A304a) Girih girih ṭolaşan zülf-i yāri gördüñ mi

Parıl parıl ṭutışur nār-ı hecr ile Ḳandī
Yalap yalap yanan ol şemʻvārı gördüñ mi

Eşʻar-ı ū : Ḳanda ḳandum ey ṣanem cülläb-ı laʻlüñ ḳandine
Kim baña Ḳandī diyü bühtān idersin her zemān

Ammā tārīḫinde tevārīḫ-i eyyāmdan ve meşāhir-i enāmdan olup bu tārīḫde fennüñ ferīdi idi ol ehl-i taḥḳīḳ sā'irler ehl-i taḳlīdi idi. Hemān ʻaybı budur ki tārīḫi pāresi manḳurluḳ Taḥte'l-ḳalʻa ḥelvāsına ve çārsū bāzārda siñek üşmiş yüzine kimesne baḳmaz ʻimāret çorbasına döndermişdi ḥattā Ḳara Bālīzādeden mervīdür ki ḫalā meremmāta muḥtācdur ammā meremmet itmege ḫavf iderüz ki Ḳandī tārīḫ getürüp cā'ize meremmāt ḫarcından ziyāde ola dir imiş. Merḥūmuñ ġayet iftiḫār itdügi (F302a) tārīḫ Celālzāde Nişāncı Begüñ nişāncı olduğına didügi tārīḫdür ki bu mıṣraʻdur.

Mıṣraʻ : Muṣṭafā bin Celāl tevḳīʻı

Nişānī (B228b) Beg bunı naḳş-ı mühr idinmişdür. Müftī Saʻdī Efendi-i merḥūm vefātına bu tārīḫi ḫūbdur.

Mıṣraʻ : Beḳāya göçdi Saʻdü'd-dīn-i ṣānī

Merḥūm pīrlüginde ve dirilüginde Çeşmeli Aḥmed nām ḳuloğlı yeñiçeri dil-berine mübtelā olup (P314a) ol seng-dil ü bī-raḥm Ḳandī-i derdmendi muḥkem letden çekdükde tārīḫ dimişdür.

Mıṣraʻ : Başdı Ḳandīnüñ yolını Çeşmeli Aḥmed meded

Ba'dehū mezkūr Çeşmeli Aḥmed ṭonanmaya gidüp yine deryādan geldükde tārīḫ dimişdür.

Mıṣra' : Geldi deryādan cefā ḳılıcı Aḥmed Şāh āh

İstanbulda Yahudi ḳapusında Arslancıbaşı tekyesi ḳarşusında binā olınan çeşmeye 'Ārifī-i merḥūm

Mıṣra' : قدبد اعينا تسمى سلسبيل

diyü tārīḫ diyüp yazılup çeşme miḥrābında ḳazıldukda Ḳandī ḥesābın üç eksük getürüp dimişdür ki

Mıṣra' : 'Ārifī 'ārif olduñ üçi yidüñ

Baġdād fethi ḫaberi geldükde İstanbul ṭonandukda dimişdür.

Mıṣra' : Serīr-i pādişāh oldı müzeyyen

Tekrār pādişā gelüp ṭonandukda dimişdür.

Mıṣra' : Ṭonandı serīri pādişahuñ

(A304b) Merḥūm mücerred pākdı erken geldi erken gitdi ol odalarda bitdi anda yitdi (S156b). Kesb-i hevā vü def'-i 'ufūnet-germā içün bir taḫta-pūş yapdı Ẕātī *çār-ṭāḳ-ı ḫalā* diyü tārīḫ didi. Ḳandī dükkānı öñinden geçerken eline ṣunıvirdi ḥaḳīr ḥāżır idüm hemān aldugı bir oldı yine Ẕātīden ḳalem isteyüp

Mıṣra' : Gidi poḫın yüzine lāyıḳ yidi

diyü tārīḫ diyüp Ẕātīnüñ eline virüp gidivirdi. Merḥūm Ḳandī Çeşmeli Aḥmedi severdi Yaḥyā Beg Şāh Aḥmedi severdi Şāh Aḥmed Ḳandī ile muṣāḥabet ider Yaḥyā Begle itmez Çeşmeli Yaḥyā Begle muṣāḥabet ider Ḳandī ile itmezdi. Ḥaḳīr ikisi ile bile muṣāḥabet iderdüm. Sene ṡülüṡ ve erba'īn ve tis'ami'e bayrāmı idi ki Atmeydānı 'ıydgāhında Yaḥyā Begle Ḳandī vü ḥaḳīr seyr iderken Çeşmeli ile Şāh Aḥmed bir yirde ṭurur gördük bu iki 'āşıḳ biz 'Āşıḳa ibrām itdiler ki varup

ikisi ile birer def'a (F302b) 'ıyd merḥabasın idem tekrār birer merḥabā daḫı idüp bu merḥabā 'āşıḳlaruñuzuñdur diyem. Ḥaḳīr daḫı iḳdām idüp ikisiyle bile ikişer merḥabā idüp *bireri benümdür ve bireri Yaḥyā Begle (P314b) Ḳandīnüñ emānetidür* didüm. Her biri gülüp nāz u 'işve vü şīve vü kirişmeye bozdılar gelüp ḫaber virdüm 'ale'l-fevr

Mıṣra' : Emānet merḥabāmuz n'oldı cānā

tārīḫ diyüp ḳıṭ'asın naẓm idüp gösterdi. Ḥaḳīr Ḳurd nām bir dil-bere rebūde idüm (B229a) beni terk idüp gitdükde

Mıṣra' : Ḳurd-ı āh 'Āşıḳ alup ḳoçdı āh

diyü tārīḫ didi tezevvüc itdigümde

Tārīḫ : Tezevvüc bād ey 'Āşıḳ mü'ebbed

diyü tārīḫ didi. Edirnede Silivri ḳāḍīsı olup İstanbula vardıġumda

Mıṣra' : Geldi 'Āşıḳ ol Silivri ḥākümi

dimişdür ve merḥūm İbrāhīm Paşa Mıṣrdan geldükde *Ḫalīl-i sāye-i sübḥān geldi* diyü tārīḫ dimişdür. Ve bi'l-cümle tārīḫde kem-yābdur ve eyü tārīḫleri bī-ḥesābdur (A305a) sene iṣnā ve erbā'īn ve tis'ami'ede ki İbrāhīm Paşa-yı merḥūm ḳatl olınmışdur bunuñ daḫı sā'ir şu'arā ile cā'izeleri kesilüp mu'ayyen-i ma'lūmı ve muḳarnen-i mersūmı yoġ idi tevārīḫ cā'izesinden ve ekābir dügünlerinde şeker-rīzlükden der-āmedi çoġ idi. Evāḫir-ı 'ömrinde gökde zāġ u ġurāba ciger ve yirde gürūh-ı kilāba nān-ı ḫuşk u terden feyż-resānluḳ semtine sālik olup eline gireni anlara ṣarf iderdi. Gitdügi yirlerde ṭuyūr-ı Süleymān gibi şehperlerinden sāye-güster ve ardınca cumhūr-ı kilāb-ı sevād-ı 'asker olurdı. Ḥikmet Allāhuñ bu sebeb oldı gibi ki Rüstem Paşa ṣāniyen yine vezīr olduḳda maḥż-ı ilḥām-ı İlāhī ile Ḳandīye yevmī on aḳçe vaẓīfe idüp āḫir vaḳtinde ol pirüñ du'ā-yı ḫayrın aldı ve bu girdār-ı ḫayr anlardan yādigār ḳaldı. Sene iṣnā ve sittīn ve tis'ami'e evāḫirinde fevt olup Nişancı Celālzāde Ebi Eyyūb semtinde iḥyā itdügi cāmi'-i şerīf ḥarīminde ki Nişāncı Begüñ cümle-i āṣār-ı ḫayrındandur ki şu'arā vü ẓurefāya medfen eylemişdür anda medfūndur.

Ve ol kelblerüñ birkaçı Hak nānı terk itmeyüp mezārında mücāvir olup ziyāret (F303a) idenlere Kandīnüñ mezārın reh-nümūndur Nişāncı Begden mu'ayyen-i mersūmları ve nān-ı pāreden mukadder-i ma'lūmları vardur (P315a). Mezkūruñ fevtine her kimesne tārīhler dimişlerdür cümleden eşbehi Sihrī didügidür.

Mışra' : Āh hayfā Kandī rıhlet eyledi

Fakīr dahı vefāt-ı Kandīye bu vech ile tārīh didüm.

Mışra' : Dünyeden itdi çün sefer Kandī şekkerin-beyān

Sāl-ı vefātına didüm

Tārīh : Vāy müverrih-i zemān

KIYĀSĪ : Kastamonıdandur. Nām-ı māderzādı Kıyāsīdür. Egerçi ki bu nām-ı ġayrı semā'ī ve hılāf-ı kıyāsīdür. Şuġl içün İstanbula gelüp tarīk-i 'ilme mülāzemet iderdi. Tarīk-i 'ilmde hayli tekaddümi vardur akrānı çok mesāfe kat' itmişdür her birinüñ menāşıb-ı 'āliyede ahvālleri muntazam ve (A305b) (F303b) (S157a) hem-vārdur. مربورالزم باباواحداتفتحلك الابواب mażmūniyle 'amel itmedi من ثبت نبت nebātı mezra'a-i nebātında bitmedi. Gāh tahvīl-i tarīk idüp Hayālī gibi tā'ife-i sipāha duhule sülūk eyledi gāh aġalara tereddüd idüp teveccüh-i tahşīl-i 'ulūfe-i erbāb-ı bölük eyledi (B229b). Gāh yıllarla Sultān Muştafā āsitānesine mülāzemet eyledi nice zemān dahı Sultan Bāyezīd sifāriş-nāmeler getürüp ricā-yı mülāzemet eyledi. Bunca müddetlerdür ki tek u püde oldı birisi müfīd olmayup cümlesi renc-i beyhūde oldı. Emīr Gīsū Efendi-i merhūm mevtāsından mülāzım oldı. Bir zemān dahı Ġalatada hāşlarda niyābet eyledi ve anuñla kanā'at eyledi. Şāhib-devlet kalmadı ki minnet-i kūh-ı bī-girānları boynında bārgirān olmadı. Bu cümle ile kimesne hāline çeşm-i şefkātle nigerān olmadı. Āhirine Sultān Süleymān-ı merhūm mezkūruñ Şeref Hāce medresesi talebinde vākı' olan kıt'ası nazar-ı şerīfleriyyle manzūr oldukda medrese-i mezkūreyi ihsān buyurup şahā'if-i āmālı 'unvān-ı şeref buldı ol ihsānla müşerref oldukda tāli'-i nahsı kesb-i sa'ādet idüp 'uluvv-i irtifā'-ı kevkebi şeref semtine müşerref oldı. Ümīddür ki min-ba'd 'alā raġmı'l-hasūd ahvālı sutūde ola ve āyīne-i ümīdinden jeng (P315b) gidüp şaykal-ı lutf-ı şāhi ile zedūde ola ve çehre-i 'arūs-ı murād 'alā vechi'l-hüsn nümūde ola. Şāhib-dīvāndur makbūl u

maṭbū‘ dīvān ve ġazeliyyāt-ı gevher-rīzi vardur ve baḥr-i remel-i müşemmende İstanbula ve eṭrāfına şehr-engīzi vardur. Çendān yārān loḳmasına ṣarḳmaz meger ġāyet refīḳ u ṣādıḳı ola ki من بيوت اصد قانكم ma‘nāsı ile ‘amel ide. Tā ki bulacaġı rengīn ma‘nāları cem‘ idüp ġazel ide. Bī-‘ayb Ḫudāset ma‘dā hebāset ol ḳıṭ‘a budur.

Ḳıṭ‘a : Şehr içinde medrese yapdı şeref
Yapılalı daḫı bulmadı şeref

(A306a) Bir müderris aña bir müdḥih idi
Destine alsa kitāb eylerdi def

Şimdi bir tiryāki ol tedrīsde
Bengīler ālāyına serdār-ı ṣaf

Görmemiş terkīb-i ma‘cūndan öte
Geçmemiş bir ḥarf ol illā ki kef

(F304a) Baḥr-i ‘ilm içre niçe yıldur ki ben
Çün ma‘āni dürrine oldum ṣadef

Yā niçün ben aña lāyıḳ olmayam
Vir cevāb ey ‘ālim-i ‘ilm-i selef

Velehū : Yasaḳdan ṣıḳluġını diñdirüp ney
Ṣıḳıldı ḳaldı her bir küşede mey

Saña ḳan aġlamaḳdan görmez olmış
Gözine penbeler yapışdurur key

Velehū : Ḳodum ben bir ḥiṣār ‘ışḳına bünyād
Ḳoparmaz bir ṭaşın biñ olsa Ferhād

Niçün virür raḳībe aġzı dadın
Begüm şīrīn dehānuñdan senüñ dad

Ḳıyāsī leyleü'l-ḳadr içre gördüm
Didi Mecnūn baña ʻışḳ olsun üstād

HARFÜ'R-RA

RE'Yİ : Bu Re'yī Germiyānīdür (B230a). Kavābil-i talebe ve emāṣili erbāb-ı talebeden ṣāḥib-ṭabʻ-ı selīm ve ẕihn-i ḳavīm ehl-i ʻilm idi çün silsile-i ḥarekete ʻāidiyesi Rūmili ḳāżī-ʻaskerlüginden maʻzūl olan ʻAbdu'rrahman Efendiden müntehī oldı. Tahvīl-ī tarik idüp sipāhīluk iḫtiyar idüp göñül sultān diyü pādişāhımuz şehzāde iken kulları bölügine sülūk idüp (P316a) ol āsitāne müntemī oldı

Beyt : Dür dişleriñe dindi le'āli gazelleri
Güftāruña oḳındı zülālī gazelleri

Velehū : Zāhid ki meyl-i kalbi hemān ḳīl u ḳāledur
ʻIşk ehlilüñ ḳamu naẓarı vecd ü hāledür

Tutsañ yüzüñe destüñi ʻaksin gören ṣanur
Mihrāb-ı hüsne yazılı iki celāledür

RE'Yİ-İ DİĞER : Bu Re'yī İstanbullıdur. Derzizāde dimekle maʻrūfdur. ʻUlvīnüñ birāderidür. Maḥrūse-i İstanbulda peydā olan kavābilüñ dānişver ü ehl-i hüneridür. Ḥāliyā Burusa kādīsı olan ʻAli Çelebi Efendinüñ dānişmendidür.

Şiʻr-i ū : Ṣatma ey ḫāce nebāt-ı Hamavīden bize hiç
Dehen-i yār tururken şekerüñ ez ṣuyın iç

Velehû : Aceb nāzüḳ ḳalenderdür ki olmaz sākiyā münfek
(A306b) Surāhīnüñ yanında hīç piyāle adlu bir kûçek

Velehû : Tīġçün ṭaş ṣoḳdı ṣanmañ biline ol ser-trāş
Bir kesicisi yavuz yildür ḳamışlar anda ṭaş

RÂHÎ : Edirnelidür Adı ------- Kebecizâde dimekle ma'rûfdur ve Ceddînüñ birâderi idi. Mışr ḳaḍîsı iken müteveffâ olan Meḥmed Begüñ Üç Şerefelide müderris iken dânişmendi ve dânişmendlerin de maḳbûl u dil-pesendi idi. Merḥûm deryâdan Ḥacca teveccüh itdükde ki yolda kâfire esîr olmışdur Râhî-i merhûm bile refîḳî bulunup bile esîr olup bile kizîr bulmuşdur. Ba'del'l-ḫalâṣ refîk çoḳ ṣaġ olmayıp rıḥlet eyledi.'Ömrden çoḳ behremend olmaduğı eclden âşâr-ı eş'arı şayi' degüldür ve şi'rine çoḳ kimsenüñ şu'ûrı olmayıp matla'ına mutteli' değüldür.

RÂZÎ : Adı Maḥmûd Çelebîdür. Vardar Yeñicesinden merhûm Şeyḫ İlâhînüñ aḳrabâsındandur. 'Ulûm-ı 'Arabiyyeden bizâ'at-ı tâmmei (F304b) taḥṣîl idince 'ilme iştigâl eyledi. Ba'dehû fenn-i kitâbete vü inşâya vü hüsn-i haṭṭa vü imlâya küşiş eyledi. Ṭab'-ı vekkâda ve ẕihn-i naḳḳâdın her birinde (B230b) azmâyiş eyledi. İnşâf budur ki her birinde kalem gibi müşârü'n-ileyh bil'l-benân oldı ve engüşti miftâḥ-ı bâb-ı bedî' ü beyân oldı. Şi'rde ol ḳadar ḥüsn-i dikkat ü isti'âre vü telmîh ile ve tevriye vü istiḫdâm ile pâk-edâ ile ma'ânî-i muḥayyileye mümâreset ider ki eger mütemaḥḥız olsa çok kimesnenüñ şi'rden ferâġatine sebeb olurdı. Keẕâlik inşâda ser-nâme gibi serâmed-i ehl-i irfân ve eż'afu'l-ibâd yazduğunda ḥüsn-i edâsı defâtir-i mehâtire 'unvândur. Keẕâlik ḥüsn-i aḫlâk ve ṭayyi-i a'râḳla maḥsûd-ı aḳrândur ve salâh-ı nefs ve nu'ût-ı beşeriyyede maġbût-ı iḫvândur. Ḥâliyâ vezîr-i a'ẓam olan ḥâ'iz-i 'izz-i sermedî muhyî-i mu'âlim-i dîn-i Meḥemmedî lâyık-ı baḥş-i mü'ebbedî Meḥemmed Paşa Ḥażretleri ما برج الاقدارمنجوبه لايشاويسرالله مايسرويشا Kâtib-i sırr ve teẕkirecilükleri umûrına mübâşirdür. Riyâset biñ baş ḥaḳları ve nişâncıluḳ nâmzed-i muṭlaḳlarıdur.

Mıṣra': كردعاسحرويارب شب راالثراست

RAḤMÎ : Burusalıdur. Naḳḳâş Bâli oğlıdur ki babası fenninde erbâb-ı naḳşuñ pîşrevi ve kişver-i resmüñ ḫüsrevîdur. Rahmî Çelebinüñ adı Pîr Meḥemmeddür. Şâ'irüñ bu şi'ri bu da'vâya seneddür.

(A307a)*Nazm* : Melâhat kişverînüñ üç ṣanem ṣâḥib-serîridür
Birî Naḳḳâş Bâli oğlıdur ki nâmı Pîrîdür

Birī Astarsuz oğlıdur birisi Ḳanlı Muṣlīdür
Pīrī Şāh içlerinde pādişāh anlar vezīridür

Dehsāle oldular içinde ḥüsn ü cemālle ṭāḳ-ı şeşderde māh-ı çehārda sāleyi ḳamer itdi. Ve ṣıyt u ṣadāsını sebeb-i ġulġul-ı heft-kişver itdi. Ḥüsni bir mertebede idi ki ʿāḳl-ı küll mecnūnı ve āfitāb-ı sergerdān u meftūnı idi. Āb-ı ḥayāt reşk-i zülāl-ı laʿlinden delükden delige (F305a) bucaḳdan bucaġa girüp (S158a) kimesneye görünmege yüzi yoğdı ve mihr ü māh ʿışḳında biri birine raḳib olup birī birini görecek gözi yoğdı. Mevālī-i ʿulemādan eʿāli-i ümerādan ẓurefā-yı erkāndan şuʿarā-yı ehl-i ʿirfāndan lezzet-i ʿışḳ u sūriş-i şevk dadın ve bilenlerden bir kimesne yoğdı ki defter-i ʿışḳında ismi mersūm olmaya ve ol ve ol kitāb-ı (P316b) merḳūmda ʿilmi maʿlūm olmıya. Ammā ber-mūcib-i defter aḥvāl-i ʿālem nice nā-trāşīdeler defterden çıḳmış iken (B231a) ḳalem-i kabūliyle anlara ṣahh yazup nice ser-defter olacaḳları keẕālik redd ile defterden ḥakk itmiş idi. Ve niçe nā-merdler noḳṭa-i mevhūm-ı dehānında olan ḫal-i siyāh ve ḫāl-i nīlīye iki bir dimeyüp cān u baş virürken üç noḳta ḳoyup anlaruñ ʿışḳında şekk itmişdi. Egerçi āyīne-i hüsn ü cemālde kendin görmişdi ammā pāklükde İskender Çelebi gibi niçe ʿāşıḳları çeşme-i āb-ı ḥayāt-ı vaṣlına (F305b) māhi-i nīm-mürde-i ṭabīde-dil iken ṣuya iltüp ṣusuz getürmişdi. Kimesne anuñla sīne-be-sīne olmamışdı. Meger mecmūʿa-i eşʿārda olan maḫlaṣ-ı şuʿarā kimesne anuñla hem-pehlū olmamışdı. Meger devāt-ı rūh-ı tūtiyā egerçi الولدسرابيه mūcibince ṣanʿat-ı naḳşda ḫayli çābük-dest ve naḳş u şiʿrde iki Mānīnüñ bile ḳadri bunuñ pāyesi yanında pest idi. Eline ḫāme vü nāme almak lāzım degüldür ve dīvāre ʿaksi-i cemāli düşse reng-i nigāristan-ı Ferḫar ve ṣūret-i çīn peydā vü bedīdār olurdı. ʿAks-i ʿiẕārı düşse ṣūret-i rengīn olurdı ve ser-i zülfinden ḳıl ḳalem eylese dimāġ-ı ʿālem müşkīn olurdı. Ol ʿaks-i cemāli gören ṣūret-perest (A307b) cām-ı laʿline naẓar ḳılan mest olurdı. Naḳşından Nigāristān-ı Mānī münfaʿil ve ṣūret-i Erjeng reng ü rūyından ḫacl olurdı. Ammā ʿuluvv-ı himmeti ṣanāyiʿ-ı cüz'iyyeye ve bedāyiʿ-i sūriyyeye olmayıp nakd-ı evḳat-ı girānmāyeyi taḥṣīl-i ʿulūm u maʿārife ṣarf iderdi. Ve hüsn-i ḳābiliyyet ü kemāl-i ehliyyetden ḥurūf-ı tehecciye başladuğı gibi 'Acem fāżıllarına ve Rūm monlālarına ḥarf atardı ve selīḳa-i selīmesi vezn-i ṭabʿ-ı belāġat-şiʿār üzre mecbūl olduğı sebebden aḳ u ḳaraya şuʿūrı olduğı gibi ruḫ u zülf-i yār vaṣfında şiʿrlere şurūʿ eyledi ve maşrıḳ-ı ḥüsn ü cemālde hilāl ẓuhūrı lāmiʿ olmadan ufḳ-ı derūnından cebīn ü ebrū medḥinde maṭlaʿlar ṭulū eyledi. Māh-ı nev görse ebrū-yı yār ḫatıra idinüp mıṣrāʿ dirdi. Ṣubḥ-dem ruḫ-ı dildār naẓar ṣalsa güneş ṭoġınca

niçe maṭla' dirdi. Ġonce gibi ḫāṭırı dirhem olsa göñline dehān-ı dil-berden rāz gelürdi. Derse mutāla'a iderken ḫaṭṭ-ı yār yādına gelse fenn-i 'ışḳdan göñline niçe bāb açılup kitāb-ı 'ilmden vaz gelürdi.

Beyt : Eliften ḳadd-i dildārı añardı
Redīf-i serv niçe şi'r dirdi

Kitab-ı neṣr eline alsa el ḳaldırup (F306a) İlāhī ṣaḥāyif-i ruḫsārın nuḳūş-ı ḫaṭdan ṣāde eyle diyü du'a iderdi. Mecmū'a-i naẓm eline alsa her beyt dest-i şevḳ ile giribānın çāk idüp sīnesine elifler çeküp noḳṭalar dāğ ḳomağla lisanül-ḥāl-i inṭaḳ min lişānı'l-ḳātl diyü 'arż-ı 'ışḳ u vilā iderdi. Sulṭan Süleymān-ı merḥūm sene sitte ve ṣelāṣīn (B231b) ve tis'ami'ede Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūmı sünnet itdükte ḳudemā-yı şu'arā ḳaṣīdeler virüp Raḥmīnüñ evrāḳ-ı gül-i ruḫsārı gerd-i ḫār-ı ġubārdan (S158b) sāde ya'ni āyīne-i tal'atı jeng-i reng-i ḫaṭdan cilāda idi. Belki henüz sinn-i bülūġa bāliġ olmamış ve lu'b u lehv-i ṣabādan fāriġ olmamış idi ki ol sūrūr-baḫş süre ḳaṣīde virüp manzūr-ı iltifāt-ı şāhı ve müstehaḳ-ı cā'ize-i dil-ḫāhı ile behremend oldı. Keẕālik ehl-i ḳadr u ṣaḥib-ṣadr olan penāh-ı ehl-i ma'rifet ve halāvetgāh-ı aṣḥāb-ı fażīlet İbrahīm Paşa ḥużūrında meṣā'ire vü mecma'-ı rindān ve menba'-ı 'irfān (A308a) olan İskender Çelebi meclisinde aḳrān-ı 'aṣrı ile münāẓaralar idüp naẓā'ir ü cevābları dil-pesend oldı ve büzürgāne cā'izelerle behremend oldı. Ol vaḳtden beri zemānuñ şa'ir-i sihr-āferīni ve şu'arānuñ güzīnidür . Eş'ārı bāl-i varaḳā-i varaḳa ile ekāżı-ı bilāda perrān olmış ve ġazelleri zīb ü zīnet her defter ü dīvān olmış idi. Ḫarābātda miṭrablar onuñ naẓmiyle terāne bağlardı ve rubāṭātda ṣūfīler anuñ şi'riyle semā' eylerdi (P317b). Kendi daḫı bir mertebe sütūde- ḫışāl ve pesendīde-aḫlāḳdur ki ma'lūm değüldür ki ḳalb-i 'āşıḳdan ġayrı kimesne andan rencīde ve murg-ı ḫātır-ı ehl-i şevḳden özge nesne remīde olmış ola girih-i ebrūsından ġayrı kimesne andan 'uḳde ve şikenc-i zülfinden özge dirhemlük görmiş ola. Egerçi ṭāli'i ṭarīki emrinde bir miḳdār 'avḳ itdi ve her ṭarīkle ki sūy-ı selāmete dümen toğrultdı rūzgār-ı ber-bād mec-i ḫayr-ı sevk itdi Elḥamdü'lillāh ki

Mıṣra' : Pāyān-ı şeb-i siyeh sefīdest

mūcibince seyr ü güẕārı Celālzāde Ṣāliḥ Çelebi Efendide nihāyet buldı ve anlardan mülāzeret-i müyesser oldı. Hakīr ile hemşehrilük rābıṭasından ġayrı

muhabbet ü uhuvvet belki rütbe-i vahdet mertebesine (F306b) varmağın medh eylesem ma'zûrum.

Eş'ar-ı ū : Hatt-ı nev-reste şanmañ ol sehî kaddüñ 'ızārında
Hızrdur hāba varmış çeşme-i hayvān kenārında

Biten güller degüldür hāksārı üzre Ferhâduñ
Açıldı cānib-i Şīrīne revzenler mezārında

Şikest oldı murādum beng ü bārı seng-i mihnetle
Ben ol köhne dırahtüm mihnet ü gām kūhsārında

Serāy-ı sīnesinde 'ankebūt-ı 'ışk-ı tārīdür
Şarılan reg degül derd ehlinüñ cism-i fikārında

Vücūdum 'ışk-ı cānān ile şöyle nā-tüvān oldı
Beni sāyemle fark itmez görenler reh-güzārında

Derūnum gonce-veş pür-hûn olursa yiridir çünküm
Gül-i maksūdum açılmaz murādum şāh-sārında

(B232a) Kenār-ı kulzum-ı mihnetde gūyā şah-ı mercāndur.
Görinen Rahmīnüñ müjgānı çeşm-i eşkbārında

Velehū : Alsa ibrīk zerrin-i mihr-i dırahşān eline
Nāz ile degmege şu koymağa cānān eline

Sīne çākini görüp cān şarıcak didi göñül
Tağrı yoldur bu çıkar bir ucı hicrān eline

Şunmadı cāmı gönül istiyicek pīr-i mugān
Yok gibi bir virecek nesnesi oğlan eline

Matla' : Tecerrüd 'āleminde her kim isterse ma'āş itmek
Sirişkiyle muâbbet dāğı besdür aña eş itmek

(A308b) *Velehū* : Żaʻfdan künc-i ʻanāda kim dil-i şeydā yatur
Ger ecel irseydi görmez şöyle nā-peydā yatur

Velehū : Yār-ı engüşti leb-i laʻl-i şeker-ḫand içre
Beñzer ol çūb-ı nebāta ki ola ḳand içre

Velehū : Temannā-yı viṣāl itmek degüldür ḫūb sevmekden
Ġaraż bir ḫaṭṭ-ı rūḥānī olur maḥbūb sevmekden

Velehū : Müşgīn ṣaçuñ ki ḳaşlaruñ üzre havāledür
(P318a) Miḥrāb-ı Kaʻbe üzre muḳaṭṭaʻ celāledür

Velehū : Şāh-ı dehre n'ola baş egmez isem dünyāda
Şimdi dīvane göñül ʻālem-i istiġnāda

Velehū : Geh ṣafā buldı göñül āyīnesi gāh keder
ʻĀlemüñ ḥāli budur böyle gelür böyle gider.

Malta seferinde keşti-i pādişah vaṣfında didügi ġazeldür

Ġazel : Seḥergeh keştī-i şāhī hilāl-i ʻıyd-ı ekberdür
Ṭulū ʻitdi saʻādet maṭlaʻından nūr-ı güsterdür

Livā-yı sebz ile bahr üzre yürir Ḥıżır-ı vaḳt olmış
Ġazāya ʻazm ider yāḫūd yeşil cāme ile Ḥaydardur

Yüce pervāz ider ʻankā-yı kāf-ı nuṣret almış
Livāler her yañadan gūyiyā kim aña şeh-perdür

Çekilmiş yā atılmış oḳ gibi ter-dest-i kudretdür
Nişān ider dil aʻdātı iksir-i ḳaṣd-ı kāfirdür

Uçar ḳuşlar hevāda aña hergiz hem-cenāh olmaz
Kaçan sürʻatle reftār eylese ṣad-pā vü yek-perdür

Görinür regleri yir yir riyāset-perver olmışdur
Ġıdası āb-ı Ḫıżr-āsā egerçi bād-ı ṣarṣardur

Giderdi ẓulmet küfri cihānı eyledi rūşen
Żiyā-baḫş oldı nūr-ı Muṣṭafā önince rehberdür

'Adūyı Raḥmiyā bir loḳma eyler çekse bir demde
Sürünür sīnesi üstine gūyā şekl-i ejderdür

(S159a) Ġazeliyatı müsellendür Şāh u Derviş nām kitabı vardur ol daḫı maḳbūl-ı 'ālemdür. Andan ceste ebyātdur.

Der-tevḥīd : Baḥr-ı cūdında bir sādef-i'alem
Dāne-i dür anda gevher-i ādem

Vaṣf-ı kebūter : Bāl u perrine eyleyen naẓarı
Anı ṣanurdı āsumānī peri

Vaṣf-ı tīr : Terkeşinde kemān-ı pūr-zerkār
Dilde gūyā ḫayāl-ı ebrū-yı yār

Vasf-ı gedā : Ḳurdı cümle vuḥūş dīvānı
Oldı ol vādinüñ Süleymānı

'Işḳ āḫir gedā-yı şāh itdi
Cümle vaḫşīleri sipāh itdi

Ġam degül gitdi ise cānānum
Eldedir ḫātem-i Süleymānum

(F307a) *Der-vaṣf-ı seḫā* : Oldı devrinde sīm ü zer pā-māl
N'ola her dil-ber eylese ḫalḫal

RAḤĪḲĪ : Sinān Çelebi dirler. İstanbūllu ḳuloġullarından ve ol gürūhuñ 'ilm ü ma'rifete meşġullerinden idi. Muṣṭafā Aġa fetretinde 'ulūfesi kesildi. Maḥmūd Paşa Çarşūsında 'aṭṭar dükkānı açup el-kāsibū Ḥabību'llāh silkine sülūk

kıldı. Timār-ḫānede daḫı şerbetci olup ḫarābātıluğı ḳodı şarābāti oldı. Dükkānı ḥaḳḳa-dehenler ḫayāliyle ve nāzik-mizāclar ʻışḳıyle pür olmış ḳalb-i ʻāşıḳ gibi ḥoḳḳalar (B232b) ve şīşelerle ṭoldı. Çün şānınuñ ḳābiliyyeti var idi. Kütüb-i ṭabʻ-ı mutālaʻa idüp derūnı evdiye-i edviye ve ḳalbi evʼiye-i aʼzebe olup sehl zemānda ḥikmetden dem urup maḥkeme-i ḥükūmet-i ḥikmetde taḥakküm iderdi. Şöyle oldı ki Cālinūs u Eflaṭun nazarına gelse (P318b) dehşetinden enbān-ı edviyesin kim eydürdi ol zemān Ġalaṭada sevḳ-i füsūḳ-ı pür-şevküñ revācı ve duḫter-i rez ile dil-i şūrīdegānuñ zemānı idi. Dükkānı Ġalaṭaya (A309a) seyre giden erbāb-ı ʻirfānuñ dernegi idi ve ʻuşşāḳına cilve vü ʻarz-ı cemāl idecek şūḫlaruñ cāy-ı dernegi idi. Erbāb-ı ʻıyşa esbāb-ı ʻişreti dükkānında ḥāżır u müheyyā iderdi. Balıḳbāzārına giden beher-ḥāl Raḥīḳīye ʻışḳ u meşḳ idüp bile alup giderdi. Raḥīḳī taḫalluşına sebeb şarābātıluğı daḫi olsa olur ḫarābātıluğı daḫi olsa olur. Sene şülüş ve ḫamsīn ve tisʻamiʼede ḫaste oldı. Ṭabl-bāzzāde İbrāhīm Çelebi-i merḥūmla ʻıyādetine varduḳ gördük ki niçe ʻilletle ẕātı muʻaṭṭal ve inṭifā-yı ḥarāret-i ʻazīzi dimāğı ile muḫattel olmış ammā bizümle hūşmendāne kelimāt eyledi ḥelālleşüp vedāʻ itdük iki günden ṣoñra işitdük ki vefāt eyledi.

Şiʻr-i ū : Göñlüm hevā-yı yār ile pervāz idüp uçar
Sözler yirine ṭūṭī-i ṭabʻum şeker ṣaçar

Görsem yüzini zār ile rāzum ʻıyān olur
Bülbül ki gelse gülşene elbette rāz açar

(F307b) Virsem bütün cihānı āzer ġanmasın ḳomaz
Dil-ber metāʻ-ı vaṣla iken çoḳ bahā biçer

Ger daʻvet itsem ol perīyi ādemī diyü
Baḳmaz yüzüme dāʼireme uğramaz ḳaçar

Kendi ṭabīb-i ʻālem iken gör Raḥīḳīyi
Her yıl bir iki āfetüñ ol şerbetin içer

Velehū : Ṭāliʻüm yoḳ gülmedüm birgün ben ol meh-pāreden
Bilmezem āḫir beni niçün yaratdı yaradan

Bī-ḳarār iden beni āvāre göñüldür bugün
Yanayın maḥşerde yarın bu dil-i āvāreden

Yaradan ḥaḳḳı bugün tīġ-i cefādan dönmezem
Pehlivān-ı ʻışḳ olan dönmez bu deñlü yāreden

(S158b) Açılan yir yir muḥabbet revzenidür her yaña
Yāreler ṣanmañ görinen sīne-i ṣad-pāreden

Kimsenüñ gördügine rāżı degül göñlüm seni
İki gözümüñ biri olursa çıḳsun aradan

Baġruma ṭaş baġladum ey seng-dil Ferhād-veş
Dāmen-i seng-i belā üstinde seng-i ḫāreden

Heft kişverdür Raḥīḳī bu yidi beytüñ senüñ
Yā işāretdür felekde sebʻa-i seyyāreden

Ḥaḳīr bu ġazeli böyle tetebbuʻ itdüm

Li-mü'ellifihi : Cism-i ṣad-çāküm görinmez oldı yārā yāreden
(P319a) Yaradupdur yaradan ben zārı beñzer yāreden

Keşti-i cānı ṣalup deryā-yı ʻışḳa şimdi dil
Sāḥil-i zülfe çıḳup ālet oñarur ḳareden

(B233a) Saña hercāyi disem ṭañ mı ki gördüm ben seni
Her şikest içre bu mir'āt-ı dil-i ṣad-pāreden

Nūr-ı şemʻ-i şāhid ile cām-ı pür-mey pür-ḥabāb
Fāriġ itdi bezmimüz mihr ü meh ü seyyāreden

Döymeye peykān-ı ʻışḳ u tīşe-i derd ü ġama
Ten olup pūlāddan cān olsa seng-i ḫāreden

Ṭutmaġa ʿĀşıḳ seg-i kūyı dehānın cān u dile
ʿĀrifāne virdiler cismi çıḳarup areden

RAḪĪMĪ : Babası Amasiyyadan Meḥemmed Çelebi dirler bir ʿazīz idi. Ekşer-i cüz'iyyāt-ı ʿulūmda müşāreketi var ṣaḥib-temyīz idi. Burusada gelüp iḳāmet itdi ve menāṣıb u veẓā'ifde ʿamāyir-i sulṭānīde iḫtiyār-ı meşīḫat (A309b) itdi. Mezbūr Raḥīmīnüñ adı ʿAbdurrahīm idi ol mülābese ile maḫlaṣı Raḥīmī idi. Ṭarīḳ-i şuġlde iken Ḥaḳ Teʿālā aña ḫayr ile tevfīḳ itdi tā ki taḥvīl-i ṭarīḳ itdi. Şeyḫ ʿAbdü'l-mü'min-i merḥūmdan tevbe vü inābet itdi ve erbāʿīnler çeküp ṭarīḳ-i muġarrib üzre defʿ-i ḫavāṭır içün niçe riyāżet itdi. Ḥālā daḫı kesb-i ʿilm ü ʿamele ve terk-i āmānī vü emele meşġūldür (F308a) ḥüsn-i ḫaṭṭ-ı taʿlīḳe mālikdür ve kitābeti vech-i maʿāş idinüp kedd-i yemīn ile kesb-i meslegine sālūkdür şiʿri daḫı puḫte vü yek-destdür. Celīlīye muḳalliddür. Ḥudūd-ı erbaʿīn ve tisʿami'ede Burusada Keyvānzādenüñ ṣūret-i ḥüsni zemānında ʿāşıḳ-ı şūrīdesi ve şūriş-i ʿışḳınuñ cefā-dīdesi idi ol taḳrīble Burusanuñ yidi dil-beri iḫtiyar idüp Sebʿa-i Seyyāre nām mevżıʿı Keyvān u Behrām bir kitāb naẓm itdi. Fi'l-vāḳıʿ naẓm-ı dil-pesenddür ve lafż u maʿnāda feṣāḥat u belāġatdan behremenddür.

Şiʿr-i ū : Ṣafā gitdi göñül āyīnesinden jeng-i ġam ḳaldı
Gül-i ṣādi açılmaz sīnede ḫār-ı elem ḳaldı

Nesīm-āsā güẕer ḳıl el göñül bu bezm-i ʿālemden
Nedīmin de nedāmet her deminde bir nedem ḳaldı

Ṭayanma ḥüsn-i bī-bünyāduña ey ġonce-leb gör kim
Ne mir'at-ı Sikenderden nişān ne cām-ı Cem ḳaldı

Velehū : Uzatdı şemʿ-i şeb-i ġam zebāne bencileyin
(P319b) Ki diye sūz-ı dili yana yana bencileyin

Bu bezm-i ʿışḳda ḫūn çeker ṭolularını
Kim içdi sāḳī diye ḳana ḳana bencileyin

Yoluñda rāst revā olmasa ey kemān-ebrū
Atılmaz idi oḳuñda yabane bencileyin

Ḫadeng-i ḳavs-ı ḳażādan dilerseñ irmeye ġam
Melāmet oḳlarına ol nişāne bencileyin

Velehū : ‘Işḳuña ḫursend olup buldum dil ü cāndan ferāġ
Hey ne cān u dil ki ser-tā-ser bu devrāndan ferāġ

Ḳan olası bāde içmekden ferāġat itmesek
Zāhidā ma‘ẕūr ṭut biz ḳanda vü ḳandan ferāġ

RÜSÛḪÎ : Adı Süleymāndur. Ġālibā ol ism-i şerīfüñ te'ṣīridür ki ḥālā üns-i rūḥa ve cinn-i nefse ḥükmi revāndur. Rūmilinde Ṣofya cānibinde Pirenli dirler bir ṭā'ife vardur (B233b) selāmet-i ṣadr u ṣafā-yı bāṭın ve sīne-i ṣāf u dil-i sāde ile ma‘rūflardur ekṣer ehlü'l-cennetü'l-bele vaṣfıyle mevṣūflardur Monlā Rüsūḫı ol ṭā'ifedendür. Ṭarīḳ-i ‘ilm-i mu‘tāda sülūk idüp sūḫtelüġinde vü dānişmendlüġinde aḳrānından fā'iḳ ve her vech ile medḥ ü pesend ṣānı lāyıḳ idi. Egerçi şūḫ-ṭab‘luḳda vü şāhid-bāzluḳda vü şūrīde-dillükde vü şevḳ-enbāzluḳda kimesneden dūn degül idi ve ṣānı ḥabāb-ı mey gibi hevāyīlük ve ḥareket ile hercāyīlük olup dürdīden gibi ehl-i sükūn degül idi ammā yine mestlükde vü şāhid-perestlükde ba‘ż-ı vāḳı‘alar görürdi (S159a) (A310a) dīde-i baḫtı ḫāb-ı pindārdan bī-zār ve rūḥ-ı revānı mey-i ġafletden huşyār olup gözi açuḳlardan ve baḫtı uyanuḳlardan olacaġın her düşi ḫaber virürdi. Āḫir vāḳı‘aları vāḳı‘a mutābıḳ ve ta‘bīrleri taḳdīr-i bī-taġyīre muvāfıḳ olup mevāli-i ‘ıẓām ḫidmetinden ferāġat itdi meşāyiḫ-i ṣūfiyeden Ṣofyalı Şeyḫ Bāli Ḫalīfe ḥażretlerinden tevbe vü inābet itdi. Ḥaḳḳā ki tevfīḳ-i ḫayre refīḳ olup iṣābet itdi.

Mıṣra‘ : علم دين فقهست و تفسير و حديث

(F308b) mūcibince iḫtiyār-ı ṭarīḳ-i va‘ẓ u teẕkīr eyledi mu‘ālim ü tenzīl ve esrār-ı te'vīlde tefsīr ile teysīr eyledi. Vech-i ma‘āş ü sedd-i ramaḳ-ı aṣḥāb-ı irādet içün ḳabūl-ı ḫiṭābet eyledi (P320a) bir zemān daḫı ba‘ż-ı isnād ma‘lūm-i yekūn ile müfettiş ü maḥbūs olup sicnde sünnet-i Yūsufı ri‘ayet eyledi yine ḫalāṣ oldı ḳalb-i ḫālişi ḫulāṣadan çıḳup zer gibi ḫāṣ oldı. Yine cihetlerin aldı ḥālā şükr ile zühd ü ṣalāḥı ve rüşd ü felāḥı evvelkiden berter ve kendi nefsinden ġayrı cāmi‘-i şerīfde şerī‘at-i ḳaviyye sa‘īdlerin ve Bāli Efendi ḫānḳāhında olan ṭarīḳat-ı ṣūfiyye mürīdlerin irşādı ser-berdür . Mevlānā-yı merḳūmuñ kerāmātındandur ki Ḥakīm İsḥaḳ dimekle ma‘rūf Ḥakīm İsāḳ tevābi‘inden iki üç

nefer-i ṭāġīler ki bāġīler gibi ehl-i İslāmuñ ḳatline bāġīlerdür ol faḳīrüñ bi-ṭariki'l-ikfār ḳatline sā'īler olup imām-ı hümām şeyḫü'l-islām ḥāmī-i şer'-i benī 'aleyhi's-selām ḥużūrında müdde'ālerine muvāfıḳ istiftāya geldüklerinde şeyḫleri olan ḫücūd-ı cühūd dīninden dönme olmaġın Tevrātuñ mensūḫ olması ḫuṣūṣında risāle taḥrīr itmiş imiş. Taḳrīr olınurken içlerinden bir kerīm-nihād-ı ṣaḥīḥü'l-i'tiḳādları mā-hüve'l-vāḳı'-ı tefsīr eyleyüp bu ḳaziyye Tevrātda mestūr iken niçe mensūḫ olınabilür. Ve iyādı cenābından nice maṣūn olur dinülürken ḳıṣṣa ol zemānda ki Lūṭ ḳavmi ḫusūf olınup ḫāṭunı ġabīrinden oldı Lūṭ 'aleyhi's-selāmuñ kerīmeleri (B234a) cümle kā'inātı helāk oldı zān idüp tenāsül münḳaṭı' olmasun ḥāşā vü kellā Lūṭ Peyġamber Ḥażretlerini ḫamr ile ser-mest idüp kendülere viḳā' itdükleri sebebiyle iki veled gelüp anlar daḫı peyġamber oldı diyü tasṭīr olınmışdur diyü naḳl eyleyicek kendiler ikfār olınup teşhīr içün aḫşām namāzın kılduḳları mescidde 'alā melāi'n-nās tecdīd-i īmān nikāḥ buyurulup mezbūr Süleymān Ḫalīfe ile ḫuṣūmete delīl olan Ḫalīl ḳavm fir'avn gibi maġrekeynden olup şāhidlerüñ biri kör ve birinüñ (F309a) bir gicede ḳulı vü cāriyesi vü bir atı vü iki re'is-i baḳarı helāk olup 'alā-melā'in-nās meşhūr oldı ve biri daḫı Süleymān Ḫalīfe yüregüme mıḫ sancdı diyürek helāk oldı والله يحق الحق ويبطل الباطل

Ġazel-i ū : Bāġ-ı cān içre dikelden ḳāmet-i bālāñı ben
Nūrdan bir serv olur her ḳanda ṣalsam sāye ben

Lām-ı zülf-i ser-nigūn el ṣunmasa ruḫsāruña
Bād ol āşüfteyi çekmezdi cānā silleden

Ġabġabuñ sībine teşbīh itdügiçün ehl-i dil
Ṭopını eflāke atdı āfitāb ey meh-ẓeḳan

Mihr-i ḥüsnüñ düzdiler ammā ṭuyulmamaġ içün
Ayda bir ṣūret degişür māh ey vech-i ḥasen

Şu'arā vaṣfında olan ḳıṭ'asındandur.

Ḳıṭ'a : Egerçi istemez meşşāṭa ḥüsnā
Velī zeyninle olur daḫı ġarrā

Zer ile zeyn olınmaz ḥüsn-i mahbūb
Şi‘ār-ı ‘āriyetden ‘ār ider ḫūb

Velīkin gevher-i ‘ilmiyle zīver
Olur ġāretger iḳlīm-i yekser

Ḫayāl olursa zülfine şikenler
Ḳılı ḳırḳ yaralar şerḫin idenler

Eger rengīn-edā ola ḥamāyil
Olurlar cümleten mā'il efāżıl

Olursa ḳāfiye sāḳında ḫalḫal
Olur erbāb-ı dil yolında pā-māl

Yidi beyt ile maṭla‘dan çeküp ser
Olursa pādişāh-ı heft-kişver

İki mıṣrā‘ olup bāb-ı beyānı
Ṭulūġ eyler şehinşāh-ı ma‘ānī

Şu kim ḫoş-ṭab‘ ola vü ḫūb-iẓ‘ān
Ḫudā bu şāha itmiş bende-fermān

Kim olup micmere gerdānı ‘Aṭṭār
Olupdur şem‘-i meclis Ḳāsım envār

Gülistānında bülbüldür Ḫucendi
O bāġuñ Şeyḫ Sa‘di naḫl-bendi

Ḥarīminde ider cevlān Ṭūsī
Gezer Firdevsi şan ṭāvus-ı ḳudsī

(A310b) Cihānı ṭutdı dürr-i şāhvārı
Meger Ḥāfıẓ durur gencīnedārı

Nihālī bāġınuñ serv-i revānı
Riyāżī olmış anuñ bāġbānı

Kemāl-i Ṣıfāhāni ḫāk-i pāyı
Olup bezl itdi dehre ṭūṭīyāyı

Çü devlet-ḫāhidür anuñ Şenāyī
İder Dīvānī el açup du'āyı

Bulup bezminde anuñ 'ıyş-ı bāḳī
(F309b) Olupdur meclisinde Cāmī sāḳī

(P320b) Edāsı şīvesin şīrīnter eyler
Nevā'ī peltecik maḥbūba beñzer

RIŻĀYĪ : *Beyt* : Re'is-i ḫācegān-ı ṣāḥib-rıżā Baba Efendidür
Ṭarīḳ-i naḳşbendīnüñ bülend ü ercümendidür

(B234b) Mevlidleri Rūmilinde Ṭırnovīdür. Ḫānedān-ı 'ilm ü ṣalāḥdan Yeşilzāde dirler bir melek-ḫaṣlet ḳāḍīnuñ oġlıdur. İsm-i sāmisi Baba Maḥmūd ve taḫalluşları Rıżāyīdür. Meşrebleri Meḥemmedī ve ṣalāḥ-bāl u sedād-ḥālleri Ḫudāyīdür. Nigīn mührlerinde ki naḳş-ı nigār itmişlerdür nām-ı maḫlaṣı (S160b) ve ṭarīḳlerin ber-vech iblaġ üzre iẓhār itmişlerdür.

Beyt : Bende-i ḫācegān-ı ṣadr-ı şühūd
Ḫāk-i rāh-ı Rıżā Baba Maḥmūd

Çār-sāle olaldan ki mekteb-i füyūżāt-ı İlāhiyyeye mürāca'at itdi fi'l-ḥāl mertebe-i 'aḳl-ı heyūlānīden derece-i 'aḳl-ı müstefāda irtiḳāya himmet itdi. Kesb-i 'ulūm-ı resmiyye irāde maḥżān ṣūret idi maṭmaḥ-ı enẓārı ki maṭraḥ-ı eşi'āt-ı envār-ı feyż-i 'ilm ü ma'rifet idi ve taḥṣīl-i 'ilm-i yaḳīni ve tekmīl-i 'avārif-i ḥaḳīḳat idi. Çün ṭılsım-ı resm ü ḥudūdı fetḥ idüp gencīne-i keşf ü şühūdı keşf itdi. 'İnān-ı himmeti burhān-ı limmīden burḫān-ı innīye ve 'ilmden 'ilm-i ledünnīye ṣarf itdi. Cenāb-ı ifādet-me'āb hem-pençe-i Ebū'l-leyṣ-i Semerḳandī şirnistān-ı ercümendī Ḳadri Efendi Ḥażretleri ḫidmetinde seyr-i sülūk-ı ḥareket-i mu'tādesi nihāyet buldı. Behmenyār töhmet-i yāri 'ilminden ḫalāṣ

buldı Ebū ʿAli ibnü'l-vaḳt olup bu babanuñ ḳudūmı ḫavfından diyār-ı ʿademe ḳaçup güc ile menāş buldı. Fıḳıhda ḫod Nuʿmānuñ birāder-i şaḳīḳī ve rāh-ı ʿilmde Şāfiʿīnüñ yār-ı şefīḳi oldı. Uṣūlde Pezdevī bunuñ peyrevi ve fürūʿda Şemsü'l-e'imme muḳtebes-i āsār-ı pertevidür. ʿİlm-i taṣavvufda ʿaḳl-ı evvel ve muʿallim-i ṡānī olanlar bunuñ şākirdi ve fenn-i tevḥīdde ʿaynü'l-ḳażā Hemedānīnüñ kuḥl-ı rūşenā-yı dīde-i ʿayne'l-yaḳīni bunuñ ḥadāyıḳ-ı ḥaḳāyıḳda tek ü pūsendin peydā olan (A311a) (P321a) gerd-i semendere-i neverdi oldı. Bu ḥālde Rüstem Paşayı merḥūm mīrāḫorluḳ aġalıġıyla çıḳup Ḳadrī Efendiyi baba (F310a) idinüp taʿlīm-i ʿaḳāyid ve tehẕīb-i aḫlāḳ ve tekmil-i nefs ü taḥsīn-i aʿrāḳ itmege bir ḫāce ṭāleb itdükde irşād-ı mülhamü'ṣ-ṣuvāb ile ḫāce bunlar sevḳ olınup sevḳ-i saʿādet-i paşa bunuñla revāc bulup maʿnīde cānib-i Ḥaḳdan paşaya ʿināyet ne ʿināyet-i maḥż-ı hidāyet oldı. Birḳaç gün bu ḫāce ol şākird ve gāh seferde ve gāh ḥażarda ḥavālīlerinde vüfūd-ı cünūd-ı saʿādet ve iḳbāl-i gerdāgerd oldı. Baʿdehū Ḥaḳ Teʿālā aña tevfīḳın refīḳ itdi ki monlā taḥvīl-i ṭarīḳ itdi yaʿni terk-i ḫidmet-i vüzerā vü mülūk itdi ve ṣırāṭ-ı müstaḳīm-i taṣavvufa ʿazm idüp ṭarīḳ-i naḳşbende sülūk itdi çün sırrına muʿallim وعلمه مالم تكن تعلم تعليم eyledi. ʿilm ile muḫāṭab olmaḳdan murād ʿamel idügini bilüp cevābda mūcib-i ḫıṭābdan ʿudūl idüp iḫtiyār-ı üslūb-ı ḥakīm eyledi yaʿni Ḥakīm Çelebiden dest-i tevbe vü ester-i şād-ı ṭarīḳ-i ḳavīm-i dādār-ı ḳadīm eyledi. Paşa sancaġa vü beglerbegilüge gidüp monlā sefer-i mübārek Ḥacc ile muvaffaḳ olup gāh (B235a) ṭavāf-ı Kaʿbe ve istilām-ı ḥacer ve iltisām-ı rükn idüp żiyāret-i Ḥarem ü Ḥaṭīm eyledi ve gāh iʿtikāf-ı ṭayyibe ve iltizām-ı mültezim ü żiyāret-i ravża على صاحبها النخيت والتسليم eyledi. Ol diyār-ı behişt-āyīn ve arāżi-i muḳaddesede emvātınuñ ervāḥından istimdād-ı himmet ve īḥyāsınuñ deʿavāt-ı fāyiżü'l-berekātlarından kesb-i fażīlet idüp baʿde'l-ʿavd gelüp kendilerin maḥrūse-i İstanbulda Ayaṣofya ḥareminde olan ḥücerātuñ birinde muḳīm eyledi. Ekṡer-i evḳat ol cāmiʿ-i ḳudsī nişānuñ zevāyā-yı rūḥ-efzālarında iʿtikāf u inzivā iderdi. Ḫuṣūṣā ṭarefeyn-i nehārda be-her-ḥāl zemān-ı ḥużūrda cinān-ı şuhūdla ol mekān-ı kerrūbīn mekīnde iḥyā iderdi (A311b). Fenāsı bir mertebe idi ki ʿanḳā-yı Ḳāf-ı fenā fāsı (F310b) üstinde fetḥa-miṣāl istiġnāsı ṣol (P321b) meşābede idi ki ḳubbe-i çarḫ dāmen-i nūnında noḳṭa minvāl mihr-i himmetine göre dünyā zerre ve bahār-ı ʿibretine naẓar gülistān-ı hestī berg-i terre degül idi. Çün ḫünkār-ı merḥūm Rüstem Paşayı şehbāz-ı bülend-pervāz gibi ḳolından perrān idüp bir zemān evc-i hevā-yı istiḳlāda ṭayerān ve ṣayd-ı murġ-ı murād içün firāz-ı vālā-yı mücidd ü maʿālde seyrān itmege ṣaldı. Paşa daḫı şikārgāh-ı tecribe-i aḥvāl ve āzmāyiş-i aʿmālde murādınca şikār almaḳda gözi açılup diyar-

ı dād u üstādı ve kūhsār-ı ʻadl u dādı ķāf-tā-ķāf ķanadı altına aldı. Tekrār vezāret-i pefteresiyle şāh-ı bülend-āyīn mānend-i şāhin ol şehbāzlar şāhin-i sā'id-i sa'ādete oķıdı ol daḫı şayd-ı devlet sehmü'l-ġaybı idügini (S161a) bilüp ķanat büküp şehper-i himmetle şöyle geldi ki gūyā ķatı yaydan çıķmış oķdı. Lā-cerem sūy-ı selāmet u sedād ve kūy-ı rüşd ü irşād idüp şeb-i ḥayretde şem'ü'l-ķāile delīl ve hāviye-i heyemān u hevācisden dārü'l-emn-i hidāyete hādiü's-sebīl olur. Şāḥib-şāliḥ ü şādıķ-ı nāşıḥ lāzım olup vezīri ve vezāretde vezīrden ve müşīri işāretde eşerrden ḫalāşa tedbīr ider bir müşāvere ve kendi ḥāl-ı şūrı żarūrī ile kār-ı evlāsına evlā olur umūra müstaķıl müşteġıl olduķda emr-i āḫirīyle aḫrā olur müşālaḥana mübāşir olur. Ḫayr-endīş u şalāḥ-kīş lāzım u mühim olduġın başar-ı ʻayn-ı ʻibretle im'ān ve başīret-i başāret ile iẕ'ān itdükde monlāyı ḥarīm hürmetine maḥrem ve umur-ı dīn ü devlet-i dünyā vü āḫiretine hem-dem idindi. Monlā daḫı sāķ-ı ictihādı bu bābda teşmīr itdi. Sūķ-ı ʻilm-i pür-şevķ itmege her ehl-i fażlı sevķ itmekle paşanuñ ķaşr-ı sa'ādet-i dünyā vü āḫiretin ta'mīr itdi. Paşa-yı merḥūm ki bunca fużelā zemānında şaff-ı ni'ālden şadarete getürmişdür ve sā'ir vüzerā zemānından ziyāde kemīn-i menāşib-i münāsib ve kemīn-i şalāvet-i mevāhib ile aķrānlarından fā'iķ ķılmışdur (B235b) monlānuñ ilķāsıdur (A312a). Keẕālik ķużāt-ı ķaşabāt ve sā'ir nev'ā ʻilm ü kemāle mülābesesi olan (P322a) aşḥāb-ı mevāric ü ṭabaķāt ki fenninde ferzāne olup (F311a) paşanuñ manẓūr-ı iḥsānı olmış ola. Monlānuñ mürebbīsidür ve paşa-yı merḥūm بنا هل خزا الا حسان آلا الا حسان mefhūmına ibtināen binā itdügi envā'-ı beķā'-ı ḫayrāt u ḫavānıķ ve ʻimāret-i monlānuñ netīce-i ihtimām u i'tināsıdur ve zemān-ı naşb u ʻazlinde ʻulema vü şulеḥāya ve fuķarā vü żu'afāya rātıbeten olan nüzūr u şadaķāt ve şalāt u ışlāt-ı mütevāşılāt monlānuñ bereket-i şoḥbet-i rūḥ-efzāsıdur ve hemçünān imāṭa-i zeḫārif ve ebāṭıl u izāha-i şürūr-ı aşḥāb-ı keyd-i tażlīl-i erbā-yı erbāb sū-i i'tiķād u ifnā-yı zındıķa ve ilḥād-ı cümle monlanuñ irşād u ihtidāsıdur. Ve على هذالنسق ber-mūcib iķtiżā-yı ḥāl u istid'ā-i güẕāriş-i māh u sāl belki ḫulāşa-i lāzıme-i ķahr u celāl ki sebeb-i intiẓām-ı aḥvāl u ācāl ve mūcib-i istiḥkām-ı āmāl u a'māl-i ricāldur. Bir bādire-i nādire şādır olup ķahr u ġażab ile ba'ż-ı kimesneler maẓhar ve şab u naşb olmaķ lāzım geldükde fi'l-ḥāl ḫayre tebdīl ve paşanuñ ķalbinüñ taḥavvüli cümle monlanuñ himmet-i enfās-ı Mesīḥāsāsıdur. Ḥāşıl-ı kelām

Naẓm : Ne kim ol şadrdan şādır olurdı
Bu bādi olmamaķ nādir olurdı

Eger ḫayr ise ol ilḳā iderdi
Ve eger şer ise ol ilġā iderdi

Nesīm-i himmeti ile ġonce-i jāledār gibi ġayruñ cīb ü girībānı pürdür ve nergis gibi kāse-i ḫırşı zer ile pür idi. Lākin kendinüñ kefi pence-i gül gibi küşāde idi ve dıraḫt-ı sāl-ḫurde gibi ġāret-kerde-i düzd-i ḫazān ve dest-i ṣarṣar ḳahr-ı mihr-i cāndan ʿuryān olan yārān-ı bārān-ı tereşşuḥātiyle serv gibi her dem ser-sebz ü maṭar iken kendi çenār gibi tehī-dest ve berg ü bārı bād-dāde idi ve maaʿ hāẕā ki bunca ḳudret ü meknet ve ʿilm ü fażīlet ve tereddüd-i ehl-i cāh u celālet ve āmed şod ve aṣḥāb-ı rıfʿat u menzilet

Beyt : چو کردد ابر دولت بر تو پر باد
خزو نترناد همچون شاخ پر باد

(A312b) vefḳınca güneş gibi başı gökde iken yüzi yirde idi ve ẕerrāt gibi bī-vücūdlar eşiʿāt-ı (P322b)terbiyeti ile rūz-be-rūz bürūz idüp tābüʾt-tefātı ile perverde idi البر شی هین وجه طلق کلام لین mūcibince mülāzimin bābına ol żiyāfeti beşāşet-i vech ve (S161b) heşāşet-i şānla telaḳḳī iderdi. Gitdükçe basṭ-ı mevāyid ve beẕl-i fevāyid ile (F311b) medāric-i merātib-i mekārim-i aḫlāḳa pāye pāye teraḳḳī iderdi çün

Beyt : Himmet elidür yed-i beyżā olan
Er nefesidür dem-i ʿAsā olan

mücibince dād u üstād-ı himmetle کنزلایفنی ġınā-yı ḳalb u mālā yaʿni ʿuluvv-ı himmetdür. Keşret-i māl u menāl arada pā-bend-i ihmikān içün bir ṣūretdür diyü ʿammeten müstaḥkıne ve ḫāṣṣāten ehl-i hünerden fuḳarā vü mesākīne cevāʾiz-i seniyye mevhibe vü ʿaṭıyyesi erbāb-ı menāṣıb-ı ʿāliye ve aṣḥāb-ı merātib-i ġāliyeden ṣad-çendān (B236a) efzūndı. Baba tekyesinüñ nān-ı bī-imtinānı yaʿni Baba çorbasından bedel niʿmet-i bī-girānı bī-çerā vü çündi. Yine bu cümle ile ṭarīḳ-i naḳşbendiye ādābı üzre vaḥdet-der-encümen şīvesin riʿāyet idüp ḳālıbları ḥacle-i ʿizz ü nāzda ḳalbleri künc-i niyāzda dād u üstād-ı rāzda idi. Ẓāhirleri fezā-yı eṭvārda ṭayerānda ammā ṭāyir-i bāṭın-ı ṭāhirleri fezā-yı eṭvārda seyrānda vü pervāzda egerçi ṣūretde dest-i sāḳı-i tedbīr-i maʿāşda dost-kāmı کلمینی یا حمیرا mefhūmından tecerrüʿ-i baḳiyye-i cām müdām iderdi. Maʿnāda reyāḥīn-i bezm-i ارحنی یا بلال den şemme istişmām idüp

'alāyık-ı māsivāya çār-tekbīr idenleri imām iderdi. Çünki 'avālim-i ḳudsden 'ayālim-i ünse ve evc-i tecerrüdden ḥażīż-i taḳiyyede tenezzül iderdi. Ẓurūf-ı ḥurūfda güncāyiş bulmayan esrār-ı lāhūtı libās-ı naẓm ile edā iderdi. Gāhī ki 'arūs-ı murāduñ ḳılāde-i ber-dūş żıyur-ı gerden ü āġūşı olacaḳ dürr ü güher ki bir baḥrde bulınmaya ve cāme-i ḳāmeti endāze-i ḳāfiyeden bülend olup 'ıṭr-ı nükhet وانهتى حبب الى من دنيا كم ثلث الطيب 'aṭṭār-ḫanesinden mīzān-ı vezn ile sencīde olmaḳ mümkün olmaya (P323a) روما علمنا الشع و ماينبغى ile kerimesine iḳdā idüp mażmūnın (A313a) edā iderdi ya'ni ḥālāt-ı mücāhedāt u eṭvār-ı müşāhedātın neşr ile inşā iderdi. Ol sebebden şi'r ü inşāları iki baḥr-ı bī-girāndur. Belki çeşme-i ṭarīḳ-i naḳşbendi ṣadrı ki ماصب الله شيا الاوصب فى صدر Ebi Bekr yenābī'inden feyż olmış cür'a-i cām mefhūm-ı هنالك عينان بجريان bunlar ḳalb-i sırrı ol 'aynlardan iki nāvdāndur (F312a)ki birinden şi'r ve birinden inşā revāndur yāḫūd şerī'at u ṭarīḳat ki مرج البحرين يلتقيان dur ve pindār-ı erbāb-ı ġurūr u istikbār بينهمابرزخ لايبغيانdur. Bunlaruñ lisān u cenānı ol baḥr-ı ḫurūşāndan iki cūybār-ı cūşāndur. 'Arabī ḳaṣīdeleri vardur emāṣil ü ahāli-i 'aṣr şerḥ itmişler ve müdde'īnüñ işbātı ḫuṣūṣında istişhād içün īrād itdükleri ebyāt-ı eṣbāt-ı müteḳaddimīni çarḫ itmişlerdür. Fünūn-ı şettāda müfīd ü muḫtaṣar fihrist-i fünūn-ı ma'rifet ve fezleke-i envā'-ı hüner nice risāleleri ve naẓm u neşr Obedī'ü'l-bedīl ve 'adīmü'l-'adīl maḳāleleri vardur her biri rūzgāra şeref-i rūzgār ve tāc-ı tārīk-i iftiḫārdur ve paşa-yı merḥūmuñ vefātı ḥaḳḳında bir Türkī risāleleri vardur.

Beyt : Da'vamuz işbātına şāhid yeter
Olsa ol şāhid eger vāḥid yeter

يتمنا بكلما تهم القدسيه ba'ż-ı ebyātlar gezend-i çeşm-i bedden bu 'azīzetü'l-ḥüsn ve ferīdetü'l-cemāle (F312b) ta'vīẕ-i bāzū-yı ḥüsn ü bahā ve vişāḥ-ı sīne 'izz ü 'alā ḳılındı.

Eş'ār-ı Īşān : Deryā-yı ġamda ḳaldum bir āşinā belürmez
Esmez nesīm-i kūyuñ bād-ı ṣabā belürmez

Velehū : Ḳaşlaruñla cāme-i ḥüsnüñ 'acīb 'unvānı var
(S162a) Salṭanat menşūrıdur ṭuġrā-yı 'ālīşānı var

(B236b) *Velehū* : Ḳaşuñ nişānı mühr-i Süleymān girih girih
Oldı berāt-ı ḥüsnüñe 'unvān girih girih

La'l-i nigīn ḫātem-i pīrūzedür senüñ
Naḳş oldı anda mühr-i Süleymān girih girih

Ḫaṭṭuñ ṭılısm-ı genc-i leṭāfet degül midür
Devr itmiş anı ef'ī vü şu'bān girih girih

(P323b) Sünbül mi yā benefşe mi bu ḫaṭṭ-ı dil-küşā
Yā ṭarḥ olundı ṣaḥn-ı gülistāne girih girih

Vaṣf eyledi Rıżāyī girihgīr-i zülfüñi
Reşkinden oldı sünbül-i būstān girih girih

Velehū : Bendenüñ ḫidmetde şāhā gerçi var eksüklügi
N'ola maḥv itse keremle i'tiẕār eksüklügi

İtmeyen fülk-i dili girdāb-ı ḥayretden ḫalāṣ
Rūzgār eksüklügidür rūzgār eksüklügi

Bedrüñ eksülmek hilālüñ artmaḳ oldı lāzımı
Kāmil olan n'ola itse iḫtiyār eksüklügi

Olmaḳ isterseñ hilāl-i 'ıydveş maṭlūb-ı ḫalḳ
Ṭut sözin eksüklügüñ ḳıl āşikār eksüklügi

Eksügüñ degül Rıżāyī ola mı şöhret-perest
(A313b) 'Ārife itmez tefāvüt iştihār eksüklügi

Velehū : Leblerüñ yādına nūş eylemeden bāde daḫı
Meye rehn olmış idi ḫırḳa vü seccāde daḫı

Daḫı bu şāh u gedā resmi ẓuhūr eylemeden
Saña ḳul olmış idi bende vü āzāde daḫı

Çekmişüz ol gözi mestāne içün rıṭl-ı girān
Ser-girānluḳ yoġ iken nergis-i şehlāda daḫı

Baña uyḫuyı ḥarām itdi 'aceb vāḳı'adur
Ki görinmek dilemez 'ālem-i rü'yāda daḫı

İnşālarından : Bir def'a faḳīr Silivride ḳāḍī iken İstanbula gelüp aḳrabādan Muṣṭafā Paşazāde Dervīş Çelebi fevt olup 'ale'l-aḳab atdan düşüp bir barmaġum çıḳup şeref-i ḫidmetlerine mübāderete māni' olduḳda varaḳa-i du'ā ile i'tiẕār olınduḳda muḳābelede bu ẕerreye irsāl itdiler ki *māte Dervīş* merḥūmuñ fevtine ve *devletiyle sen olasın pāyidār* faḳīr düşdügine tārīḫlerdür. Ṣūret-i mektūb : سيد سآدات الزمان سيد العادات الحسان الموالى بقضاسلورى المحميه طوبى له ولمن تشبث باذبال الال باليمين والتمال لبنال النوال من شفاعه جده الاعلى عليه وعليهمرافضل الخيرغب تقديم التحيه والتليمر ma'rūż-ı muhibb-i ḳadīm budur ki irsāl olınan mektūb-ı belāġat-merḳūm ve feṣeḥat-rüsūm ki müstecmi'-i ḫaṣā'il-i ḥasebi vü nesebi maḫdūm u Maḫdūmzāde Dervīş Çelebi vefāt itdügi ḫaberi anuñ (P324a) 'aḳabince ber-mūcibü'l-küll cevādın kebūt semendinden düşüp mizāc-ı nāzik 'ilāca gezend irişüp bir barmaḳ yerinden ayrılmaḳ māni'-i rükūb olduġı merḳūm u mersūm olmış ḫādişe-i māni'-i rükūb olduġı merḳūm u mersūm olmış ḫādişe-i evlāya göre ṭab'-ı tārīḫ-endīş (B237a) *māte Dervīş* diyü feryād idüp vāḳı'a-i āḫiriye naẓar hemān ol tārīḫde bilā-te'ḫīr devletiyle sen olasın pāydār mıṣra'ın inşā eyledi. Taḥrīr-i ḥavādīş-i rūzgār içün eyü üslūb iḫtiyār eylemiş dām-ı iḫtiżār elden ḳonmaya 'unvān-ı kitāb şāmil-i elḳāb-ı aḥbāb ola bilā-ta'yīn ism ü lā-resm ve'd-du'ā.

(F313a) RIŻĀYĪ -İ ŞĀNĪ : Bu Rıżāyī Burusalı Ḳaṣṣabzāde dirler ehl-i 'ilm ü ehl-i fażl ekābir-i ḳużāt-ı İslām ve e'āli-i vilāt-ı şer'-i nebi 'aleyhi's-selām bir ḳāḍīnuñ oġlıdur. İsmi 'Abdü'lkerīmdür. Evvelā eşrāf-ı evṣāf-ı beşer ki 'ilmdür envā'-ı fünūnundan ḫaṭṭ-ı vāfiri ve her nev'inde beyne'l-'ulemā vü fevr-i ẓuhūr-ı mefāḫir ü mü'āşiri vardur. Dānişmend iken kemāl-i dānişle bu mertebe raġbeti vü şöhreti (A314a) var idi ki ol ṣāḥib-ṭab'-ı ḥadīdüñ ḥiddet-i ẕekāsıyle zeng-dil müderrisler mıḳnaṭıs gibi biri birinden ḳapuşurlar ve keṣret-i şuġl u muṭāla'adan rūy-ı zerd ü nizārın görüp her gāh kehribā gibi yapışurlardı. Müntehī ḥareketi merḥūm Çivizāde Efendi idi monlānuñ Kerīm Çelebi her vech ile temām maṭbū' u dil-pesendi idi. Ba'de'l-mülāzeme müderris olup yine ifāde-i 'ulūm ve ifāża-i fühūmla nādirü'l-aḳrān u fā'iḳü'l-iḫvān olup ḥālā elli aḳçe ile

Çorlıda müderrisdür. Müderrisīn içinde yegāne-i devrān mekārim-i aḫlāḳ ve maḥāsin-i a'rāḳda fevḳ-i vaṣfü'l-vāṣıfīndür. Semeḥat-ı yed ü seḫāvet-i şānda dili bī-ġışş u bī-ġıllükde kendi dervīş menşelükde ve bī-dillükde ḫod ḫāric-i idrāk u aḳl-ı dürbīndür. Eger şi'ār-ı müderrisīn faḳr olduġına binā'en zemān-ı ġazellerinde iḫrācātları eger melbūs u me'kūldur bāb-ı tevekkülde mevkūldur. 'Aceb kerāmetdür ki bunuñ (P324b) mā-mülki yine yārāna mebẕūldur ve kerāmet-i beẕl sebebiyle yine aḳrānın żiyāfete meşġūldur ve bi'l-cümle ḥālden degüldür. Ġarīb ittifaḳdur ki müşārü'l-ileyh Kerīm Çelebi Dimetoḳada müderris iken su'ālleri ve mevālīye risālelerinüñ irsālleri naḳl-i meḥāfil ü mecālis iken ḳāżī-'asker 'Abdu'rrahmān Efendi ki bā-vücūd kendinüñ üstādı ve medḥ ü ṡenāsı ile menādi-i murādı idi. Seferde iken ḳabl-i enḳażü'l-müddet Kerīm Çelebiyi 'azl idüp belki ḳażāya sevḳ idüp medreseyi kendi mülāzimlerinden Rūşenī dirler bir kimesneye virdi. Kerīm Çelebi āteş-i ḥayretle (F313b) şöyle yandı ki dūd-ı siyāhı ṭāḳ-ı nūh-revāḳda pencere-i mihr ü māhdan geçüp melā-yi melā'ike-i kerrūbīne irdi. Bu ḥarāretle ḳāżī-'askere mektūb gönderüp żımmında medrese-i Rūşenīye tevcīh buyurulmış Ḫudā-yı 'ālim ü dānā mübārek ide diyüp tevriye vü istiḫdām ṣan'atı ile nā-mübārek ide īhāmın (B237b) irgürdi. Ḥikmet Allāhuñ ol medrese Rūşenīye nā-mübārek olup çoḳ zemān geçmedin 'azl olınup āḫir medrese sevḳ olındukda müddetüñ 'öşri olmadan töhmet ü ba'ż-ı iftirā ile 'azl u teşhīr olındı ve nükāyāt-ı erba'anuñ eşeddi olan nefī beled ile ta'zīr olındı (A314b). Zemān-ı evvelden (S162b) şi'r ü inşāya ḫuṣūṣen fenn-i mu'ammāya meyl iderler. Ma'mūr u 'āşıḳāne ve her beytinden isim istiḫrāc olınur üstādāne ġazelleri vardur çün kendilerüñ babalarıyle ḥaḳīrüñ vālidi min ibtidā duḫūlü'l-mektebi ilā nihāyeti taḥṣīlü'l-'ilmü ve'l-edeb belki من شب الى دب اخوت üzre mu'āşeret ve zemān-ı taḥṣīl ü ta'tīlde ve eyyām-ı mülāzemetde bī-riyā vü bī-tekellüf kemāl-i ḥaḳīḳat u ṣādāt üzre ṣoḥbet idüp محبته الا الابنا قرابته با mūcibince ṣoḥbetimüz derece-i uḫuvvet üzre ülfete ve terk-i 'örf ü külfete müntehī olup yārān içinde biribirimüze 'ammzāde dimekle dimekle mevsūm ve bu ma'nā-yı meşhūr u ma'lūmdur bundan ziyāde eşnā-yı işnāda medḥ-i ta'rīf-i şey'-i enfüse olmaḳ ḳabīlinden (P325a) fehm olınmaġçün iktifa olındı.

Şi'r-i ū : Yiri yoḳ ol güneşüñ ḳadr ile eflāk üzre
Sāye-i servi düşer düşmez ise ḫāk üzre

Ġazel : Ṣāf-dil āyīne ṭab' iken göñül şemşīr-veş
Ey ḳaşı yā niçün egri baḳduñ aña tīr-veş

Şeh-süvārum atuñ ayaġın öperdüm ben daḫı
Öldürüp fıtrāke aṣṣañ ser-nigūn naḫcīr-veş

Ġazel : Ne arar la'l-i nāb-ı yār ḫaṭṭ-ı müşgbār içre
Düşürmiş ḫātemini var ise miskīn ġubār içre

Baḳarken ḳadd-ı yāre nergisüñ gözine çūb düşmiş
Nesīm-i ṣubḥ üfürmezse açılmaz lālezār içre

Ġaraż cān naḳdi ise yāre virdük ṣaḥne-i devrān
Ḳoyup ben müflisi n'eyler ki zindān-ı mezār içre

Ġazel : Seng-i ḳabrüm hey meded diyü du'ā umduġını
Añlamazsın hey meded toḳınmayınca başuña

İçüñ aġ it olma sengīn-dil libās-ı zer ḳala
Sūdı yoḳ ṣūfī siyeh ḫırḳa giyerseñ taşıña

Maṭla' : Uyursa ṣoḥbet içre nāz ile ol çeşmi fettānuñ
Dilā zinhār ġaflet itme aç gözüñ uyar cānuñ

Maṭla' : Derd-i 'ışḳ-ı yār kim ölmek durur derman aña
Ḫasteler yine ḳırılmış gibi virür cān aña

Maṭla' : Öykündügin yüzüñe çün gördi bād-ı ṣarṣar
Bir sille geldi nāre çıḳdı gözinden odlar

Maṭla' : Nigāruñ naḳş iderken naḳşını gör ṣun'-ı naḳḳāşın
Yüzinde ḳıl ḳalemle Rūmī yapraḳ eylemiş ḳāmış

Maṭla' : Şevḳ-i ruḫsār u ruḫuñla yaḳdı eczāsın hezār
Ṣanma uçmışdur külin göge ṣavururdı rūzgār

Velehū : Çemende gūşını medḥ itdi bülbül
Ḳulaḳdan ‘āşıḳ oldı aña her gül

(B238a) *Maṭla‘* : Sünbülleri girihlerini çözdi çün nigār
(A315a) Bir ḥüsn daḫı bağladı yine o gül-‘iẕār

RIŻĀ-YI S̱ĀLİS̱ : Bu Rıżāyīnüñ mevlidi Nigbolıdur. Nāmı Rıżvān Çelebi olmağla Rıżāyī taḫalluṣ idinmişdür. Evvel lāzım-ı cihet-i ‘ilmiyyesi ile aḳrānınuñ mümtāzı (F314a) ve ḥüsn ü ḫulḳ u ṣalāḥ-ı ḥāl ve sedād-ı bāl ve taḥṣīl-i ‘ilm ü kemāl ve her nev‘a ma‘ārif ü ‘avārife iştiğāl ile efāżıl-ı dehrüñ maḳbūlıdur. Fużelā-yı ‘aṣrdan telemmüẕ idüp و شهد الجهد اصلى من عسل الكسل mūcibince ẕevḳ-i ‘ulūm ile teleẕẕüẕ idüp ḥāliyā Medīne ḳāḍīsı olan Ḥācı Ḥasanzāde Efendinüñ Sulṭān Süleymān medresesinde iken i‘ādesinden mülāzım olmışdur (P325b). Ḥālā yine tekmīl-i nefs ü taḥṣīl-i metālib-i ‘āliye ki iktisāb-ı ‘ulum-ı ‘ādiyedür aña ṣarf-i yevm-i emess itmege ḥaṣr-ı evḳāt ider gāhi naẓma daḫı iltifāt ider. Vāḳı‘ā diḳḳat-i ṭab‘ u ḥiddet-i ẕihni şi‘re mülāyimdür. Bu minvāl üzre

Eş‘ār-ı ū : Görenler ‘ārıżında ṣandılar ḫaṭṭını cānānuñ
Kenārında yazılmışdur Bahāristān Gülistānuñ

Ruḫuñ baḥr melāḥatdür hilāl ebrūlaruñ māhı
Gözüñ ṣayyādı zülfüñden bıraḳmış ḳara ağ anda

Velehū : Şişüp ḳabarma igen şīşe-i felek içre
Başuñı bād-ı ğurūra virüp ḥabāb gibi

Velehū : Nice ‘āḳıl diyem bu dil-i dīvāneye ben
Pīrlükde saḳalın virdi bir oğlan eline

Velehū : Fi'l-mes̱el bu dürlü eşkāl ile çetr-i āsumān
Bir ḳurılmış perdedür ẓıll-ı ḫayāl üstindedür

Velehū : Ḳameri yaḳasından ol ḫūrşīd
Eyledi gün yüzin cihāna bedīd

1 Ḳaşına çekdi şemsī dülbendin
Ḳapıldı şan hilāli ebr-i sepīd

Tārīḫ-i cülūs-ı Sulṭān Selīm : رفت چون جهان سليمان خان
کشت و د ر مقام عدن مقيم

تاج و تخت و سرير سلطنتش
کرد سلطان سليم را تسليم

ر سرير شهنشهش چلوس
شد مورخ بشا هفت اقليم

REF'Ī : Ḳaṣaba-i Çorlıdan nev-heves ḳābil yigitdür. Ṭarīḳ-i 'ilme şürū' itmiş taḥṣīl-i 'ulūm u ma'ārife mültefitdür. Ḥālā mülāzım olmışdur. Nefīs ma'āni vü selis edāya ḳādirdür. Aḳrānında hem-tāsı nādirdür. Bu maṭla'lar anuñ ṭab'ından ṣādırdur.

Maṭla' : İrince baḳmaġa dīdār-ı dil-bere bir dem
Çoḳ aḳçe başına şu ḳoydı merdüm-i dīdem

Maṭla' : Mengūşınuñ dür öyküne ger şeb-çerāġına
Deryā-yı eşk-i çeşm anı ḳoymaz ḳulaġına

Maṭla' : Encümle hilāli biribirine çaḳarlar
Bu ḫalḳ kimi na'le kimi mıḫa ḳaḳarlar

REFĪḲĪ : Amasiyyalıdur. Kātib-i dīvānmış. Dergāh-ı (A315b) salṭanat-penāhda Sulṭān Selīm zemānında maḳbūl-ı vüzerā vü erkānmış. Fünūn-ı settāda ḫuṣūṣā ḥüsn-i ḫaṭṭ u imlāda ve şi'r ü (B238b) inşāda ṣāḥib-ḫaṭṭ-ı vāfir ekābir-i vüzerā vü a'yān u e'āli vü ehl-i 'irfān ile muṣahib ü mu'āşir imiş. Gözlerine ża'f-ı başar ve āşār-ı şeybden ḳuvvāsına (P326a) şikestegī sitta eşer 'ārıż olup kitābetden ferāġat ve sülūk-ı ṭarīḳ-i tevliyyet eyler. Edirnenüñ ekşer-i 'amāyirinde tevliyyet eyledi. Āḫir sene (F314b) tis'a ve şelāşīn ve tis'ami'ede (S163a) rıḥlet eyledi ölince yine maḳbūl-ı aṣḥāb-ı cāh u celāl ve muṣāḥib-i fużelā-yı ehl-i kemāl idi. Kemāl Paşazāde-i merḥūm ḳāżī-'askerlükden ma'zūl olup Edirnede Dārü'l-ḥadīşe ve Sulṭān Bāyezīde müderris olduḳda Refīḳī ol

medreselere mütevelli imiş ol taķrïble ekşer-i zemānda ḥażret-i monlānuñ şeref-i ḫidmet ü ṣoḥbetleriyle ķadri 'ālī imiş. Monlā müftī olduķdan ṣoñra daḫı ekşer-i zemānda İstanbula gelüp monlāyı ṣıla ider imiş. Şeref-i ṣoḥbetlerine ancaķ umūr-ı tevliyyeti yılda bir iki ay fāṣıla ider imiş. Mābeynlerinde ba'ż-ı laṭīfeleri ki sebķat itmişdür monlā-yı merḥūm tercemesinde meẕkūrdur. Lā-cerem tekrār i'āde olınmasa ma'ẕūrdur. Merḥūmuñ zāde-i ṭab'ından iki nādire ṣādır olmışdur ma'lūm degüldür ki bir ġayrı şa'irden ẓāhir olmışdur. Evvelā ķaṣīde-i berşdür ki ferīddür ne kimesne bu ḫuṣuṣda andan pīşrev olmışdur ve ne kimse tetebbu' idüp peyrev olmışdur ve biri daḫı bir terci'-i benddür ki ḥaķķā nādirü'l-vuķū' ve elfāẓı maṭbū' ve ma'nāsı meşrū'dur. Rūm şu'arāsınuñ ittifāķı bunuñ üzerinedür ki ol 'aṣra dek Şeyḫinüñ Ḫüsrev ü Şīrīnine Ḥamdīnüñ Yūsuf u Züleyḫāsına Necātīnüñ dīvānına Mesīḥīnüñ şehr-engīzine Deli Birāderüñ ķıṭ'alarına Sāġarīnüñ hezline bunuñ terci'-i bendine naẓire olmıya. 'Iydıyye ķaṣīdesindendür.

Naẓm : Eyleyüp 'ıyd-ı ṣafā-efzā hilāli mıṣķala
Rūzgār āyīnesinde ķomadı gerd-i ġubār

Rūz-ı rūşen gerd-i ceyşinden şeb-i tārīk olur
Berķ-i tīġından sevād-ı leyl olur 'ayn-ı nehār

İtmeseñ nīzeñ 'aṣā ol dem düşerdi pīr-i çarḫ
(A316a) Seyl-i ḫūndan şöyle göl olmışdı kim her reh-güẕār

Ġam degül ebyātuma uzatsa dil her süst rāy
Çünki süḫān ile bozılmaz binā-yı üstüvār

Velehū : Dünyā-yı dil-firīb 'aceb kār-ḫānedür
(P326b) Mu'aẓẓam umūrı cümle füsūn u fesānedür

Ger şeyḫ ü ger faķīh ü ger 'āķıl u sefīh
Her birisi esīr-i kemend-i zemānedür

Raķṣa dönüp semā' bu devr içre ḥāliyā
Evrād yirine sürilen hep terānedür

Her murġı bir hevāda uçar per ü bāl açup
Bu dehr-i dūn Refīḳī ‘aceb āşiyanedür

Velehū : Derdümi ey yār dirdüm kimse yoḳ benden yaña
(B239a) Göñlüme dirdüm velī göñlüm daḫı senden yaña

Bāġ-ı dehr içinde ey serv-i ḫırāmānum benüm
Olmadı bir kerre meylüñ āh kim benden yaña

Ey Refīḳi sevdügüñ beñzer ḥasendür var ise
Sözlerüñ ekşer hele ol vech-i aḥsenden yaña

Berş ḳaṣīdesinden ebyātdur.

Naẓm : Şehr bünyād eylemek olsa müyesser Ḥaḳ bilür
Vaż‘ idem meyḫāneler yapdurmayam dükkān-ı berş

Mīller ile anı cerrāḥ-ı ecel ancaḳ çeker
(F315a) Her kimüñ cānına batsa zehrlü peykān-ı berş

İtse da‘vā bir müselmānı ṭutup öldürmege
Rūy-ı zerd ü şüst-i ḫamdur ḥüccet ü burhān-ı berş

Ādemi öldürmege dirgürmege ḳādir durur
Rāstı ten mülkine ḥākim durur fermān-ı berş

Gerçi çoḳ ẕemm eyledüñ ammā gel inṣāf idelüm
Hīç birine beñzemez evvel gelen cevlān-ı berş

Terci‘-bendi meşhūrdur bendi budur.

Bend : Bu zemān bir ‘aceb zemān oldı
Yaḫşıluḳlar ḳamu yamān oldı

Ġāyet şāyi‘ olmaġın evḳāt-ı żāyi‘ olmaḳ revā görülmedi. Sulṭān Selīm-i merḥūm Şāh ‘İsmā‘īli ḳırduġına bu tārīḫ de anuñdur.

Mıṣra' : Aldı 'Acem şāhını Sulṭān-ı Rūm

REMZĪ : Pīrī Paşadur ki tā'ife-i 'ulemādan ve zümre-i ḳużāt-ı 'iffet-iḳtiżādan olup Cemālü'd-dīn-i Aḳsarāyī evlādından ve ḥażret-i yār-ı ġār-ı risālet-penāhı ṣıddıḳ-ı ekber aḥfādından olup ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp Filibe vü Ġalaṭaya ḳāḍī olup ba'dehū Sulṭān Meḥemmed 'imāretine mütevelli olmış sehl zemān geçmedin defterdār olmışdur. Merḥūmuñ tafṣīl-i aḥvāli ve tertīb-i irtifā-yı mecd ü me'āli ḫāric-i mebḥaṣdur. 'Uluvv-ı şān u sümuvv-ı mekānına bu bir burhān-ı bāhirdür ki Sulṭān Selīm gibi ḳadr-şinās-ı ehl-istīnās-ı (P327a) hünerver ve ehl-i perver-i pādişāha (S163b) vezīr olup

Beyt : Raḳībüñ ölmesine çāre yoḳdur
Vezīr ola meger Sulṭān Selīme

beyti mūcibince sā'ir vüzerā vü muḳteżā-yı كل يوم هوفى شان (A316b) ṭu'me-i tīġ-i siyāset-i şāh-ı ḳahramān ve bir mefhūm-ı وتلك الا يام نداولها بين الناس anlar maḳhūr-ı seyf-i ḫavf u hırās iken bu vezāretde pāydār ve cümleye serdār olmışdur. Çün ġarażı eş'ārın iş'ār ve ẓarāfetin iẓhārdur. Bu miḳdār ile iktifā evlādur.

Ġazel : Şeb-i zülfüñde ḳalanlar ẓulumāt ile yürür
İrişen leblerüñe āb-ı ḥayāt ile yürür

Zāhidi ḥasret-i mey şöyle żaʻīf eyledi kim
Elde tesbīḥ ü 'aṣāsı ṣalavāt ile yürür

Ḥüsn-i ser-nāmesine olalı ḳaşları nişān
Ḥükm ider 'āşıḳına ṣanki berāt ile yürür

Remziyā ḳaddine beñzer nice serv ola ki ol
Ṣalınur şīveler ile ḥarekāt ile yürür

Velehū : Bencileyin ney neye feryād idermiş her nefes
Buldı çün la'lüñ gibi 'ālemde bir feryādres

(B239b) REMZÎ ÇELEBİ EL-ḲÂḌÎ : Şu'arā-yı 'ulemānuñ her hünerde behremendi merḥūm Remzi Çelebi Efendidür. Adı Muṣṭafā ve mevlidi Burusadur. Erbāb-ı ṣervet ü yesār ve kibār-ı tüccārdan bir ḫāce-i büzürgvāruñ (F315b) oğlıdur. Sinn-i temyîze bāliğ olaldan taḥṣîl-i 'ulūma sālik oldı. Āḫir kendi daḫı bižā'at-ı ṣanā'at-ı 'ilm ü ma'rifetde ḫuṣūṣā sermāye-i belāġat u berā'atde bir ḫāce-i girān-māye olup cevāhir-i zevāhir-i envā'-ı ma'ārife ve nuḳūd-ı ecnās-ı 'avārife mālik oldı. Efāżıl-ı emāṣil-i kîmyā gibi vuṣūlına ṭālib ve ḫāṣiyyet-i 'ilm ü dānişle kehrübā gibi cālib itmişler her birinüñ ḥüsn-i ḳabūliyle mu'anven āḫir şāriḥ-i şer'e Mevlānā Seydi 'Alizādenüñ imżāsıyle merdüm içinde mülāzemeti mu'ayyen olduḳdan ṣoñra ba'ż-ı medārisde müderris olup āḫir sevḳ-i ḳażā ile ḳażāya rıżā virmişdür. Gelibolı vü Ġalaṭa ve sā'ir mu'aẓẓamāt-ı ḳaṣabāta ḳāḍî olduḳdan ṣoñra Mardinde ḳāḍî iken sene erba'a ve ḫamsîn ve tis'ami'ede fevt olup semend-i 'ömri meydān-ı ḥudūd-ı seb'ine irgürmişdür. Merḥūm fāżılu'l-aḳrān ekṣer-i 'ulumda müşāreketi (P327b) ḫuṣūṣā fenn-i 'Arabiyyetde temām mümāreseti olup zemānı muṭāla'a-i kütübe maṣrūfdur. Ḫuṣūṣā ḳaṣā'id-i 'Arabiyye tetebbu' idüp naẓîre dimege meş'ūf idi za'îf ü naḥîf ẓarîf ü naẓîf bî-tekellüf ü bî-dil ve bî-ġışş u bî-ġıll derviş-reviş ü derdmend-şîve vü nā-murād-meniş kimesne idi. Ta'lîḳi ḫūb yazardı. Vaṣf-ı dil-berde didügi ġazelleri daḫı maḥbūb yazardı. Ma'lūm degüldür ki (A317a) kimesne dilinden āzurde belki gül bile elinden pejmürde olmış ola. Yā pāyından mūr rencîde yā sāye-i ġam-fersānîden meges remîde olmış ola. Çün 'unfuvān-ı şebābdan 'unvān-ı 'ömr-i pür-şitābdan naẓma mā'il ve şi're ḳā'il idi تموتون على ما تعيشون mūcibince āḫir-i 'ömrlerine dek inşādan gürîzleri ve inşāddan pür-hünerleri yoġdı.

Eş'ār-ı ū : Mihr-i ruḫuñla dün gice diller uyandılar
Ḳarşuñda şem'ler gibi şevḳüñle yandılar

Ol pādişāha oldı diyū sîm ü zer kemer
Gencîneler ḥasedden yılanlar ḳuşandılar

(F316a) Ben bendesine ḫışm u 'aḳāb eyler oldı yār
Hep böyle mi olur ki bu begler efendiler

Velehū : Ḳullarum iñen çoḳ diyū red itme efendi
Luṭf u kerem eyle Remzî de senüñdür

Ġazel : Ölürüz içmeyince bir dem mey
ومن المآ كل شى حى

Deheni żerreye göre ma'dūm
Mūya nisbet miyānı leyse bi-şey

Ḳünc-i ġamda beni ḳoduñ gitdüñ
Yüri hey yār-ı bī-vefā yüri hey

Remzī düşmez saña ḳabā-yı neşāṭ
Yaraşur ġam palāsı egnüñe gey

Ġazel : Ele Ferhādla bir yirden alup baş ikimüz
Yapmaġa 'ışḳ sarāyın ṭaşıruz ṭaş ikimüz

(S164a) Kimse farḳ eyleyemez Leylā vü Mecnūn eger
Yār ile bir yire taṣvīr ide naḳḳāş ikimüz

(B240a) *Velehū* : Didiler ṣaḳın seni ṭutar cefāsı ṭaşına
Geldiler hep didükleri ben mübtelānuñ başına

Aḳdı 'ālem mācerā-yı eşk ucından çeşmüme
Ṭut ki ḳanlıdan şikāyet itdiler ṣubaşına

Velehū : Ṭur ṣalın nāz ile ey serv-i gül-endāmum benüm
Sāye şeklin baġlasun yanuñca endāmum benim

(P328a) Ḥīç olur mı dehānuñ sırrı aġzumdan çıḳa
Rind olam nāzik geçem Remzī ola nāmum benüm

Velehū : Gülden 'ıẕār u ġonce-i terden dehānı yoḳ
Ol serve öykünür mi çenāruñ ne cānı var

Yūsuf ki şāh-ı ḥüsn idi şimdi zemān senüñ
Her pādişāhuñ ey yüzi gül bir zemānı var

Velehū : Seni ṣayd içün aġyāre eger bir vech ile vara
Ṣakın aldanma dīnāre iki yüzli münāfıḳdur

Velehū : Baḫt-ı naḫsumdan şikāyet idüp Allāh aġlarum
Her sa'ādet ehlinüñ yanında maḥbūbın görem

RŪḤĪ : Filibelidür. Nāmı Muṣṭafādur. Ḫoş-ṭab' u ehl-i meẕāk u ṣāḥib-ẕekādur. İhtirā'da kelimāt-ı nefīse dimekle ḳādirdür. Naẓīrede ḫod naẓīri nādirdür.

Der-eş'ār-ı ū : Ṣaġ esen geldi ṣabā ḫandān irişdi tāze gül
Gülşen içre başladı bülbül niyāza nāze gül

(A317b) Ḳatre-i şebnem degül almışdur aġzına nebāt
Bāġda bāl açdı gūyā ṭūṭīdür pervāze gül

Her varaḳ esrāde Rūḥī bir kitāb almış durur
Nüktedān u nükte-perdāz olan ehl-i nāza gül

Ġazel : Ġayrilerle itdi çün ol şūḫ u şengel ṣoḥbetin
Dāġ-ı sīnemle idem lāyıḳ budur gül ṣoḥbetin

'Ārıżı medḥin oḳur yāruñ göñül nālān olup
Gel güle ḳarşu temāşā eyle bülbül ṣoḥbetin

Ravża-i ḥüsnüñde la'lüñ şerbetin nūş eyleyen
İstemez hergiz bu bāġ içre gül ü mül ṣoḥbetin

Penbe-i dāġ ile cismin zeyn iden dil gülmesin
Ehl-i tecrīd istemez ṣāḥib-taḥammül ṣoḥbetin

Yoḳ viṣālinde baḳa Rūḥī baḳa gördüm anuñ
Ḥāl-i hicrān iḫtiyār itdüm ḳoyup gül ṣoḥbetin

REVĀNĪ : Edirnelidür. Adı İlyās ya'ni Şücā'dur. Ẕihni ṣafā vü żiyāda bir ḫurşīddür ki eşi'āt-ı eş'ārla āfāḳa yayılmış şu'ādur. Merḥūm Sulṭān Selīm Ṭrabzında iken işigi ṭaşı taḥṣīl-i 'ilm ü ma'rifetden zerd ü zār olmış her

hünerveri kāh-rübā gibi cālib ve rişte-i emeli sūfār-ı ḥuṣulde görmemekden sūzen gibi ża'īf ü nizār olmış dānişveri mıġnaṭıs gibi (F316b) cāẕib olduġı cihetden eṭrāf-ı 'ālemden ḳavābil-i şem'-i himmetine üşer ve eṣnāf-ı beni ādemden emāṣil-i şehd-i terbiyetine megesgirdār güler düşer imiş o sebebden Revānī daḫı ol zümrede dāḫil-i emṣel-i emāṣil imiş. Nā-gāh beşeriyyet ḥasebi ile kendiden bir pāre nādire ṣādır olup meṣādır olınduḳda emlāk-ı esbāb u 'abīd ü devāb ṣatılup tīġ gibi 'uryān ḳalur. Sulṭān Selīm āsitānesinden ġayrı bāba rū-gerdān olmaḳ ḳaṣd itdükde Sulṭān Selīm 'aḳabinden ādem gönderür Revānīyi (P328b) döndürür mülāzemetde taḳṣīrinden ve selāmlamaḳda te'ḫīrinden 'öẕr idüp bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Ne 'aceb gerdiş-i 'ālem ne 'aceb devr-i felek
Bir iki demde yile vardı otuz yıllıḳ emek

Beni bir Ehremene ḳıldı felek şimdi esīr
Ḳanı ol dem ki benüm ḫidmetüm eylerdi melek

Nice at nice yedek ṣöyle piyāde ḳaldum
Binecek olsa idi sāyesi yiterdi yedek

Pāymāl oldı piyāde ḳuluñ ey ṣāh-süvār
At başın çekerek hāy dilek hāy dilek

Aġlamaz hīç Revānī nemede girdügine
Yaġmuruñ def'i içün vaż' olınupdur kepenek

Ba'dehū yügrük at kendi yemin arturduġı (A318a) gibi mıżmār-ı ḫidmetde esb-i himmetin revān idüp cümle aḳrānından öñdin öñdil almaḳ ve ser-menzil-i fermān-ı ḳażā-yı meżā-yı ṣāhīye yārānından evvel ṣalmaḳ ile evvelki dā'iresine vāṣıl belki ziyāde taḳarrübler ḥāṣıl olur. İstanbula daḫı bile gelür ol cem'iyyetde bile (B240b) ḥāżır olan Mü'eyyedzāde 'Abdī Çelebiden istimā' itdüm ki Sulṭān Selīm-i merḥūm Yeñibāġçede ḳonmış idi ve cümle ḳapu ḫalḳı ve yeñiçeri cem' olup merḥūm otaġ öñinde iskemleye de oturup şehbāz-ı bülend-pervāz himmetini şikār-ı salṭanat ṣaydına ḳol ṣunmış idi ve devlet-i 'aḳd-i salṭanat ve emr-i bī'atı temām idüp ilk Allāhu ekberden bir mü'eẕẕin eẕān oḳıdı. Ba'de zemān ḫayme-i cihānbān öñinde nevbet-i Süleymānı urılup İblīs ḳulaġına

kurşun diyü dest-i te'yīd-i Yezdānī şeytān gūşına mıḫ-ı tevbīḫ ṭoḳdı (S164b). Revānī yanumda at üstinde (F317a) ḥāżır ve bu māceraya nāẓır idi. Şevḳ ü şādīden dülbendin çıḳarup hevāya revān-ı perrān eyledi. Ba'dehū baña ḫiṭāb idüp her ehlüñ ve cümle ṣāḥib-fażluñ ṭopı gün gibi göge aġdı ve riyāż-ı āmāllerine reşeḥāt-ı seḥāb-ı feyż-i Yezdānī yaġdı diyüp Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ ṡenāsın firāvān eyledi didi. El-ḳıṣṣa Revānī Sulṭān Selīmüñ cülūsından ṣoñra gāh maṭbaḫ kātibi vü emīni ve gāh ṣurre emīni oldı. Ṣurre emāneti taḳrībiyle Ḥacca gitdügi ve yārānı misāferet idüp dīvān-ı Cāmīden tefe'ül itdügi

(P329a) *Beyt* : کی بود یارب که رود ریثرب و بطحا کنم
که بمکه منزل و که مدینه جا کنم

fālı vü ḥasb-i ḥāli olduġı dībācesinde mesṭūr u meẕkūrdur ve ṣurre aḳçesinden tenāvüli töhmetin gözleri aġrıduḳda yārān naẓm idüp dimişlerdür.

Ḳıṭ'a : Müselmānluḳ mıdur bu kim Revānī
Unutduñ Ka'beye varalı Ḥaḳḳı

Ne ġam ger dīnüñe noḳṣān gelürse
Hele dünyāña itdürdüñ teraḳḳī

İçüñe ḳan olup ṭurdı gözüñe
Seni āḫir oñarmaz Tañrı ḥaḳḳı

Sehī Beg böyle eylemişdür.

Beyt : İlüñ ma'nāsın alma sen Revānī
Aña ḫayr eylemez ol Ka'be ḥaḳḳı

(A318b) Ḥacdan geldükden ṣoñra sā'ir menāṣıbdan ferāġat ve 'amāyir-i selāṭīn tevliyetlerine ḫidmet itmişdür. Burusada Ḳabluca vü İstanbulda Ayaṣofya evḳāfına tevliyet itmişdür ol vaḳt Ḳırḳçeşme ḳurbında mescid ü mülāzimine süknā olmaġçün ḥüçrāt binā itmişdür. Revānī mescidi dimekle ma'rūf mescidi vü eṭrāfını iḥyā itmişdür. Ḥattā ol mescid binā olınurken Sulṭān Selīm-i merḥūm yoldan geçüp giderken bu mescid kimindür diyü ṣormışlar Revānī ḳuluñuzuñdur didüklerinde *ḫoş Ayaṣofya sen ḫoş yılda bir mescid ṭoġurursın* diyü laṭīfe

itmişdür (F317b). Merḥūm kendi ẓarāfetde vü leṭāfetde ġāyet sebük ü şīrīn imiş ammā cesāmet ü żehāmetde semīn ü vaḳārda sengīn imiş. Bāde-perest ve şāhid-bāzluḳda sā'id-i sāḳī ile hem-dest ve ekşer-i zemānda yā maḫmūr veyā mest imiş. İsḥāḳ Çelebi-i merḥūm her zemān enīsi ve meyḫāneye gitse ve meyḫāneye gelse celīsi imiş. Lā-cerem eş'ārı (B241a) mestāne vü şāhid-perestāne ve edāları levendāne ve ezilişleri derdmendānedür ammā āḫir vaḳtinde sāġar-ı meclis gibi cām-ı kām-ı müdāmı şikest itmiş ve sāḳī elinden ayaḳ yirine şeyḫden el alup sāġar-ı tevbe ile cānın mest itmiş. Āḫir sene selāşīn ve tis'ami'ede fevt olup binā itdügi mescidi ḫāṭiresinde medfūndur ve Bahārī didügi üzre

(P329b) *Tārīḫ* : Cihānı ser-be-ser ṭutmışdı nāmı
Emīr-i naẓm ya'ni ki Revānī

Ecel cāmını çünki nūş ḳıldı
Şu deñli ki düşüp mest oldı anı

İşidüp rūḥ-ı ḳudsi didi tārīḫ
Cinändan yaña cān atdı Revānī

Eş'ār-ı ū : Şāh-ı 'ışḳam bir ḳadeḥ meydür benüm başumda tāc
Gördi mestem didi sāḳī beglügin var gözüñ ac

Hey begüm aġyār saña nice göñül virmesün
Pādişāh olan alur elbette kāfirden ḫarāc

Ḫoş durur şekker lebüñde ḥāl ile cānā 'araḳ
Kim be-ġāyet ḫūb olur misk ü gül-āb ile gülāc

Aġladursın ḫaṭṭuñı añma Revānī bendeñe
Nem ḳapar zīrā bulutdan şā'ir-i nāzik-mizāc

Velehū : Lebüñ içün baña neler dirler
Bal ṭutan barmaġın yalar dirler

Bu ġazeli didükde maṭbaḫ emīni (A319a) imiş ẓurefā bu yüzle cevāb virmişler.

Beyt : Be-Revānī gör e neler dirler
Bal ṭutan barmağın yalar dirler

Ġazel : Dā'imā olsa muṣāḥib n'ola dildāre ḳopuz
(S165a) Her ne ḳıldan ki çalarsa uyar ol yāre ḳopuz

Ey ṭabīb-i dil ü cān nabżını ṭut ḥālini gör
İñiler ḫaste olup derd ile bī-çāre ḳopuz

'Āşıḳuñ gibi ḳaḳar dā'ireden gögsini def
Her ne dem cevrüñ elinden ki güle zāre ḳopuz

Düşürüp 'ışḳ hevāsına igen yeltemesin
Ḳıldı ol yār-ı perī-çehreyi āvāre ḳopuz

Yalvarup gāh elin gāh dizin öpmezdi
'Āşıḳ olmasa Revānī o cefākāre ḳopuz

Velehū : Gül budağında ḳızıl güller açıldı ṣanurum
Sāḳī-i gül-çehre alduḳça ele peymāneler

Gūyiyā şerbet şarāb u mey-furūş olmış ḥakīm
Ḫasteler maḫmūrlar dārü'ş-şifā meyḫāneler

Velehū : Cennet-i a'lāyı göñlüm kūy-ı dildārın ṣanur
Nāme-i a'mālümi zülf-i siyehkārın ṣanur

Ġoncenüñ mecmū'asın açmazdı bād-ı ṣabā
Bu Revānīnüñ yazılmış anda eş'ārın ṣanur

Ġazel : Ġāfil olmañ çün şitā irdi şarāb-ı nābdan
Bir ḳadeḥ mey yeg durur semmūrdan sincābdan

Gün gibi elden ṣafā cāmın düşürmezdüñ
Ey müneccim nesne bilseñ sen bu usṭurlābdan

Velehū : Māhımuz pervīnle şekl-i ʿarż ider
Aķ ķaranfiller ṣoķup dülbendinüñ her bendine

Merḥūmuñ nefīs maʿnālı selīs edālı (P330a) gül ü serv ü berf ü benefşe redīf ķaṣīdeleri vardur ekşer-i ġazeliyyātı bu maķūle sāde vü küşādedür ammā nāzik ḫayālleri daḫı vardur (B241b). Nitekim Necātī bu maṭlaʿı didükde

Maṭlaʿ : Ṣaçuñla eglenürüz ey büt-i cefā-bīşe
Ki ḥalķa ḥalķa durur çün kilīd-i endīşe

Revānī bu vech ile naẓīre dimişdür ḥaķķā ki gülşen-i belāġatde mihr-i mihr-feyż-i ķudsī ile ḥāṣıl olmış nevbāve yimişdür,

Maṭlaʿ : Benefşe nice açar göñlüm ey cefā-bīşe
Ki anaḫtarıyle açılmaz kilīd-i endīşe

(F318a) El-ḥaķ ʿİşret-nāmesi daḫı bir maḫṣūṣ-ı nev-peydā-ṭarz ve naẓm-ı naġz-ı pür-maġzdur. Eline etegine kimesne degmemiş bir şāhid-i şāhzādedür yāḫūd daḫı rūzgār hevāsına yeltenüp kimesne hevāsına baş egmemiş serv-i āzādedür çün (A319b) şāyiʿdür īrād ile evķāt żāyiʿdür.

REVNAĶ : Rūmilinde Filibedendür ol şehr-āşub ʿulemā vü ẓurefā vü şuʿarāya maʿdendür. Aṣl Revnaķ babasıdur ki şehr-i meẕkūrda Şihābü'd-dīn Paşa-yı merḥūm cāmiʿinde ḫaṭīb imiş pāye-i maṣṭabe-i meyḫāneden çıķmış mā-ṣadaķ ene fi'n-nār-ı ḫātib u fi'l-leyl edib imiş. Ol fevt olup iki oġlı ķalmışdur kihteri Aḥmed nām idi Revnāķī taḫalluṣ iderdi pāye-i Ṣaḥndan ferāġat idüp ḥālince ehl-i ʿilm ü kemāl ve fā'iķ-i remmāl idi. Bu monlā Revnāķuñ adı Meḥemmed ve maḫlaṣı Revnāķdur ve ta'mīr-i büyūt-ı ebyāt-ı şiʿrde kendi miʿmār-ı Sinimmār-āṣār ve her beyti reşk-i ķasr-ı Ḫavernāķdur. Nefesi Dāvūdī ve ṣadā-yı nāy-ı kelūsī ve nāle-i sīne-i āteş-endūdı kā'inātuñ reşk-i nāy-ʿūdıdur. Şükūfezārda naġme ile bülbülüñ şıķlıġın diñdürür ve ḫāne-i ḫummārda zemzeme ķılsa zühreye dest-i ḥasretle dā'ireden def gibi gögsin dögdürür suḫtelügi vü zemān-ı istiʿdādı ve rūzgār-ı ʿömri hevā-yı ʿışķa bādi olduġı zemānlarda (F318b) ekşer-i peder ü birāder ṣoḥbetlerinde olurdı. Samsunlızāde İstanbul ķāḍīsı iken (P330b) müteķāʿid olmışdı andan mülāzım olup ķażā iḫtiyar itdi sevķ-i ķażā ile ķader anı gāh ķāḍī-ı Duķakīn gāh ḥakīm-i Badrecık gāh vāli-i

Bornevār itdi. Ḥālā yine Badrecıḳda ḳāḍīdur ʻunvān-ı şebābdan (S165b) iştiġāl-i fenn-i taṣavvūf itmişdür ḳayd-ı māsivā teklīf-i mālā ḳabīlindendür diyü ifnā-yı vücūd ile ref'-i tekellüf itmişdür. Ḥālā yine resā'il-i ṣofiyye ile ḳoynı ḳoltuġı ṭolu ve bālā-yı minber gibi güvār-ı destārı evrāḳ-ı mektūbe ile memlūdur. Kendi lāubālī-şīve vü ʻāşıḳ-naḳş ve eş'ārı fenā-baḫşdur.

Maṭla' : Fenā peşmīnesin ṣal egnüñe ki dünye fānidür
Diyār-ı faḳra sulṭān ol ki ḫoş genc-i nihānīdür

(B242a) *Velehū* : Biz ol āyīne-ruḫsāruz ki levḫinde ġubār olmaz
Nihādı sāde ḳalbinde ḳabūl-i inkisār olmaz

(A320a) *Velehū* : Bizüm illerde her bāġuñ nesīm-i żubġetu'llāhı
Bitürür lāle vü güller ṭolınmaz mihr ile māhı

Velehū : Āyīne-ḫānedür çemen-i bāġ-ı rūzigār
Her berg-i güldür āynadār-ı cemāl-i yār

Ve bir kitāb-ı naṣīḥat-āġāz u ḥaḳīḳat-encām naẓm itmişdür. Ḥaḳḳā ki silk-i cevāhir ve gencīne-i nuḳūd-ı vāfirdür.

Naẓm : Deyr-i cihān zemzeme-i erġanūn
Ṭopṭoludur ḳanı ehl-i derūn

Lūkneti var dime ṣaḳın bī-vüḳūf
Ayrılmaz ṭatlı dilinden ḥurūf

Āb u gil içinden aḳar bir bıñar
Kūh-ı ledünden çıḳar ol çeşmesār

Kimseye ol kūhı dimezler ʻıyān
Līk göñülden göñüle olur revān

Āb-ı revān-ı ḫānede maḫrūrsın
Genc-i ʻıyān-ı sīnede mestūrsın

Żerre gibi her yaña itme şitāb
Zīr-i kilimüñde yatur āfitāb

RIYĀŻĪ : İstanbullı ḳuloğlıdur. Adı 'Ali Çelebidür. Cāmi'-i 'ilm fıṭrī vü müktesebidür. Merḥūm Ḳara Bālizādenüñ oğulluğı vü mürebbīsi ve İskender Çelebinüñ perverde-i luṭf u 'aṭāsıdur. Ḳābiliyyet-i şānı şol mertebededür ki ḳuvvet-i naẓariyye isti'māline iḥtiyācı olmayup 'ulūm-ı müktesebe yanında ma'lūm ve ḥareket-i fikriyye itmedin sükūn-ı ḳuṭb u ḥareket-ī eflāke müte'alliḳ aḥvāl-i ḫod aña meczūmdur (P331a). Ḥadd-i ẕātında ḥiddet-i ṭab'ı ol ḥadde idi ki āteşden tīz ve sür'at-i intiḳālde bād-ı ṣabādan sebük seyr ü āb-ı revāndan tīz ḫayr idi (F319a). Evvelā ṭarīḳ-i 'ulūma sülūk idüp derece-i isti'dāddan ṭab'-ı bi'ṭṭab' Riyāżī olduğı ḥaseble 'ulūm-ı ṭabi'iyye ve fünūn-ı riyāziyyeye meyl idüp fenn-i nicāmete iştiġāl eyledi. Luṭfullāh-ı müneccimden istikmāl eyledi. Bir müneccim-i māhir oldı ki ṭabaḳāt-ı eflāk ṣafaḥāt-ı usṭurlāb gibi öñinde ḥāżır idi. Belki kürre-i semevāt u arżı ṭop gibi elinde oynadurdı.

Beyt : Anuñ bir şaṭrı yoḳdur ibn-i şāṭır
Ebū ma'şer degüldür 'öşr-i 'āşir

Ṭop-ı 'ālem-i suflī ẕātü'l-kürsī gibi namarında mu'ayyen ve derecāt-ı aḳṭār-ı perkār-ı enāmiliyle müberhen idi. İrtifā'-ı şemsi bilmege ancaḳ bir naẓar iderdi. Hadiḳa-i çeşmi ṡaḳb u evtār eşi'a-i ḫayṭ u müjgānı [illegible] yitirdi. Gözi tīre vü göñli ḫīre olduğından ḫusūf u küsūfa ḥükm iderdi. İki engüşti mābeynine ḫāme alup eline taḥrīr içün (A320b) kāgıd alsa müşelleṡe-i mā'ide burc-ı 'aḳrebde 'uḳde-i ẕenebde teṡlīṡ ü terbī' vardur dirdi. Ṭılsım-ı neyyīr-i necāt ve vefḳ ü remel ü zāyichāt-ı Micestī vü Öḳlidisi hendese vü eşkāl-i te'sīs-i hey'ete ve ḥikmet ü teneccüm ü da'vetde 'aḳl-ı evvel ü manṭıḳ u kelāmda ve tevārīḫ-i eyyāmda (B242b) ḫaṭṭı ber-vech ekmel idi. 'İlm-i ensābda ve ma'rifet-i mülūk u selāṭīn ve ṭavā'if ü aḥrābda bir mertebededür ki devr-i Ādemden muḳaddem olan cān bin cān ḳavminden ḫaber virür yalñuz mevcūd u mevlūd degil ins ü cin ṭā'ifesinde vāḳı' olan cenīnden eṡer virürdi. Tekrār ṭarīḳa 'avdet ve Müftī Efendi ḫidmetine irişince ḥareket idüp ḳażānuñ ḳażasın ve tedrīsüñ indirāsın fikr idüp mülāzemetden ferāġat itdi ve tevālīf-i müfīde ṣarf-ı himmet itdi. Kelāmdan bir kitābı vardur ikiyüz beytden ziyādedür manẓūmdur. Keẕālik ensābdan bir kitābı vardur mufaṣṣal u müfīd ü nevādir cem' itmişdür ki 'ulemā vü ẓurefā vü şu'arādan (P331b) ṣādır olan leṭā'if (S166a) mecmū'asıdur. Ṭarz-

ı cedīd-i levāyiḥ cem' itmişdür ki cāmi' keẕālik niçe (F319b) risāleleri vardur. Müfīd ü nāfi' şi'ri dā'ire-i 'ilmden ḫāric nışf-ı fażla var inşāsı ḫod lāzıme-i te'lifātdur selīs ü hem-vār. Ḥālā vilāyet-i Ṭamışvar u Budunda za'īm olup ġazā-yı ehl-i küfr-i dūndadur. Nice fenden te'lifāt yazmaḳdadur kimi beyaża çıḳmışdur ve kimi verā-yı kumūn u perde-i baṭūndur. Maḥrūse-i İstanbuldan 'ufūnet-i hevāyı ve nāzile-i vebāyı ṭılsım u teşḫir-i kevākible izāle itmegi tekeffül ü imtiḫançün çaylaḳ ḳondurmayup ya'ni üstünden ḳuş uçurmamaġı ta'ahhüd ü taḳabbül itdi. Aṣḥāb-ı sa'ādetden müsā'ade ve ṭāli'inden mu'āvenet müşāhede olınmaduġın bilüp vaz gelmişdür. Belki zemāne ḥālin görüp yılda bir taḳvīm çıḳarmaḳdan bile ṭab'ına iḥtirāz gelmişdür. Merḥūm müneccim Luṭfu'llāh fevt olduḳda mürebbi-i erbāb-ı 'irfān ve melce-i ḳavābil-i devrān olan Baba Efendiye bu ḳıṭ'ayı (A321a) ışdār ve mīri müneccimlerde ancaḳ kendi ile Sā'atci 'Ömer oġlı ḳalup Luṭfu'llāh vaẓīfesinden kendi vaẓīfesine ilḥāḳ olınmaġa ṭaleb iẓhār itmişdür.

Ḳıṭ'a : Su'āl itdi bugün ben ẕerresine
Ma'ārif āsumānınuñ ḳuyaşı

Ki Luṭfu'llāh idi evvel müneccim
Me'āde 'azm idüp ḳodı ma'āşı

Ya şimdi kim ḳalupdur bāb-ı şehde
Raṣad bend-i nücūm-ı ḳaṣr-ı Kāşī

Didüm İbn-i 'Ömerle bendeñüzdür
İki ḳalduḳ cihānda göti başı

erbāb-ı fażldan birinüñ Arslān nām bir sevgili kedisi fevt olduḳda bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : Ḫayli ḳasdı var idi Arslan Begüñ
Müş diyen düzde ammā oldı fevt

Anuñ içün didiler tārīḫini
Avladı arslan pisiyi bebr-i mevt

RİYĀŻĪ : Mevlidi vü muhtedi Üskübdür. Ẕeheb-i ḫāliṣü'l-'ayār-ı ma'rifet meẕheb-i ẓurefā üzre anuñ ṭab'ına mesküb ve ḳālıb-ı ḳālı üzre meskūbdur. Adı Meḥemmed idi Rūmili ṭab'ı üzre Memi Şāh (B243a) dirlerdi. Dānişver ü ehl-i hüner idi. Fürsde (F320a) fersān-ı mıżmār-ı belāġatüñ pīşrevi idi. Mu'ammāda nāmdār (P332a) ve luġazda ḍarb-ı meṡel-i Şebistān-ı Ḫayālde olan rehrevāne reh-nümā anuñ hilāl-i bārik- bīn-i efkārınuñ şu'le-i pertevi idi. Ḫidmet-i efāżılda iştiġāl-i 'ulūm idüp Ṣaḥnda Celālzāde-i merḥūm i'ādesinden mülāzım oldı. Birḳaç yıl mülāzemet idüp manṣıba duḫūl itmedin sene ṡülüṡ ve ḫamsīn ve tis'ami'ede diyār-ı 'ademe 'āzim oldı. Merḥūm şūḫ-ṭab' olduġı cihetden ekṡer-i evżā' u eṭvārı maṭbū' idi. 'Aṣrında ehl-i 'ilm ḳısmından olan şu'arā zümresine matbū' idi. Ḳavābil-i ṭalebe Fürsī andan oḳurlardı ve ḳaṣā'id ü Şebistānda ve ebyāt-ı müşkilede mezbūra mürāca'at idüp mümeyyiz yirine ḳorlardı. Bu taḳrīble ḥücresi mecma'-ı periyān u kūşe-i cennet gibi memlū ġılmāndı. Taṣavvūf resā'iline daḫı naẓar iderdi ve ẓerāfet ḳaṣd idüp maḥalline göre açıḳ laṭifeler iderdi. Anuñçün kimi sū-i i'tiḳād isnād iderdi (A321b) ve kimi töhmet-i ilḥād iderdi ammā ġāyet ḫarābātī ve televvüş-i serv-şekl ü telāşī aḥvāli ṭammātī idi. Kelimātında maḫṣūṣ edāları vardı ekṡer-i eş'ārı īhām u tecnīs-i lafẓīde niçe me'āniyi tevriye vü istiḫdām olduġından ġayrı eṡnā-yı muṣāḥabetde olan kelāmında daḫı maḳālde bu maḳūle tekellüfden ḫāli olmazdı ve bir söz söylemezdi ki ol aña ẓarāfet yüzinden bir söz bulmazdı. Ṭaylesān añlasa *destārumdan ṭayy-ı lisān idük* dirdi. Başcı dükkānına varsa *üste paça-rīz olma* dirdi. Bitbāzārında dellāl elinde maşāt görse eline alup *mā şāt* dirdi yine dellāl eline virürdi (S166b). Bir gice ḫod bir mest dil-ber eline girür *sen uyura ur biz daḫı uyura uralum bu gice iḥyā idelüm ıḥ yayındalum* dir. Ḥammāmda dellāl ṣabun sürmek istese *teklīf olmasun* dirdi. Bu gice filānuñ dülbendin ḳapmışlar diseler *ma'lūm oldı ṣārıḳ ḳapıcı imiş* dirdi. 'Aceb ḥāldür ki (P332b) تموتون على ما تعيشون mūcibince (F021b) marażı mevtinde daḫı eḥibbāsı ādem gönderüp *seni bī-mār-ḫāneye ildelüm* didükde *bī-mār-ḫāneye gitdi siz ṣaġ oluñ* dimişdür. Eger bu maḳūle cüz'iyyāta mültefit olmasa eş'ārı nefīs ve edāsı selīs idi ammā cüz'iyyāta ṣarḳmaġla mühimmātdan dūr olurdı ol sebebden mat'ūn-ı ehl-i şer ü şūr olurdı رتجاوز الله تعالى عن سيآته ومجاباسالته مآ حمته عن صحايف اعماله نقوش هفواته

Ġazel : Diyeli ḫal-i 'ıẕāruñ fitne fenninde begüz
Ḳomadı ben 'āşıḳ-ı bī-çārede cānā beñüz

Ger şorayın ḫākini ol lebleri āb-ı zülāl
Ḳurı sevdā ile yaşı baḥr-i ʻummāndur deñüz

(B243b) Ey Mesīḥā-dem yeter aġlatdı hecrüñ niçe bir
Telḫ-kām oldı buḫār-ı eşkden bu mürdeñüz

Ḳaddine ey servi teşbīh eyleyenler vechi var
Ḫaddine ol lāle ruḫsāruñ eger gül dirseñüz

Baḥr-i şiʻri āb-ı luṭfa ġarḳ iden kimdür diseñ
Dürr-i yemm-i maʻrifet cānā Riyāżī bendeñüz

Ġazel : Şuʻle-i āhum iderdi zemīni ayduñ
Varuñ ol şemʻa benüm sūz u güdāzum ayduñ

(A322a) Māder-i devrāndan itdükde ṭulūʻ ol āfitāb
İrdi hātıfdan nidā adına anuñ ayduñ

Bir naẓar ḳılsañ n'ola ben tīre-dil āşüfteye
Ey benüm çeşm-i çerāġum nūr-ı dīdem ayduñ

Ol lebi meygūn beni gitdükçe med-nūş eyledi
Ey diyen keyfiyyet-i esrār-ı ʻışḳı ayduñ

Nice bir mecnūn ider sevdā-yı zülf-i yār ile
Bu Riyāżīye cünūn keyfiyyetini ayduñ

Ġazel : Sipihri kā'ìnātuñ ʻālem-i ʻışḳuñ türābıdur
Yedi deryā muḥabbet reh-güẕārınuñ bir ābıdur

İşigi āsumānından o ḫūrşīd-i cihān-tābuñ
Raḳīb-i dīvi menʻ iden benüm āhum şehābıdur

Fenā isterseñ ey dil pey-rev-i erbāb-ı ẕillet ol
Bilürsin kim reh-i faḳr u felāketden şeh ābīdür

Dür-i luṭf u vefa ile pür eyle baḥr-i ḥüsnüñi
Ṣadef manẓūr olur mı hīç eger olsa şehābīdür

Baña bir ṭolu ṣundı dün gice meclisde şeyḫ-i şehr
Beni mest eyleyen yārān içinde ol ḫarābīdür

Ġazel : ʿArūs-ı nev dirilme ey felek zāl-i kühensin sen
Nice dāmāda kendin rām itmiş pīre-zensin sen

Saña erzen berāberdür yüri ey āsiyāb-ı çarḫ
Mūsāʿidün diyü lāf itme bir dār-ı miḥānsın sen

Derūnuñ ey ḫam-ı mey ṣāf u herkes ẕevḳ ider senden
ʿAceb bilsem nedendür ṭıynet-i pāküñ ne dirsin sen

Velehū : Yüzini aġyāre diñ ol meh-liḳā göstermesün
Ol güni kāfirlere ey dil Ḫudā göstermesün

Gösterem bir gün raḳīb-i bed-liḳāyı dir imiş
Ṣūretini anuñ Allāhum baña göstermesün

Velehū : Cür'a-i laʿlüñ baña pes Kevs̱er ile selsebīl
Cānum içün cennet ehline ḳamu olsun sebīl

Ez-leṭā'if-i ū : Rehne çekdük mey-i gülgūne yine destārı
Rindler içre Riyāżi baş açuḳ fāsıḳsın

Laṭīfe : Ṣılaya vardum elleri gördüm
Geçdi sevmek anı żamīrümden

Velehū : Baña ṭavşan didüñ ġāyet gücendüm
Ḳomazam kīnemi çaḳ olmayınca

Velehū : Ḫuṭūṭuñ arasında ey Riyāżi
Benüm maḳbūlum oldı irdi yazı

Velehū : Nice bir bekleyesin küncini sen medresenüñ
Yüri var meygedeye sāġar ile müdre senüñ

Velehū : Meyḫāneye varmaḳdan meyḫāneye gelmek yeg
Medreseye varmaḳdan medreseye varmaḳ yeg

ḤARFÜ'Ş-ŞĪN

ŞĀ'İRĪ : Selānīkī Şā'ir Memī dimekle ma'rūf sāde-dil ü sīne-ṣāf bezle-gūy u leffāf (P333a) her zemān ḫāṭırı ferḫünde (B244a) ve neşāṭ-ı ṭab'ından lebleri pür-ḫande idi. Üskübli Fānī Dedenüñ Fānīden evvel maḫlaṣı Şā'ir idi (A322b) bu iḫtiyār idüp şöhre-i 'aşā'ir-i (S167a) şevā'ir ve şi'ār-ı eş'ārı naḳl-i mecālis ü mu'āşir oldı. Belki zu'mınca kibār-ı şu'arā-yı selefe mu'āşır ve anlarla mu'āşir olanlaruñ ḳuvvet-i şi'riyeleri bunuñ yanında 'öşr-i 'āşir oldı. İstanbul ḳāḍīsından müteḳā'id olan Ḥasan Çelebiden mülāzım oldı manṣıba duḫūl itmedin āḫirete 'āzim oldı. Bir mertebede şūḫ u şāṭır u küşāde-ḫāṭır idi ki 'ālem-i ġamdan dirhem olsa ve her ḳalb-i dirhemlükden dijem olsa anuñ ḫāṭırına gerd-i melāl ḳonmaz jeng-i kudūretden āyīne-i ḳalbi ṭonmazdı.

Maṭla' : Yolına cānum fedā olsun didüm ol kāfirüñ
Didi lāfı ḫoş gelür baña cihānda şā'irüñ

ŞĀMĪ : Şāmlıoġlı Muṣṭafā Begdür ki Sulṭān Bāyezīd (F321a) zemānında sancaḳ begi ve ol zümrenüñ 'ayyāş u evbāşlarınuñ yeki imiş. Şi'ri rindāne vü yetīmānedür.

Maṭla'-ı ū : Yine ey cām-ı muṣaffā seni gördük silme
Ṣoḥbetüñ revnaḳısın dünyede art eksilme

Velehū : Yitmez mi temāşā-yı nigār elde ṣunarsın
Ey 'āşıḳ-ı miḥnetzede bulduḳça bunarsın

ŞĀNĪ : *Beyt* : Bu Şānī Şem'īden yaḳup çerāġı
Geçerdi Şem'īnüñ çeşm-i çerāġı

İstanbul ṭarafındandur. Şem'înüñ sūḫtesi ve şi'r ü ġazel āmūhtesi olup andan yazar oḳur. Bunuñ tīz-ṭab'lugın ve ḥiddet-i ẕekā ve rūşen-dillükde çerb-zebānluḳda kendiyle münāsebetin bulup maḫlaşın Şānī ḳor. Nice zemān daḫı merḥūm Remzī Çelebiden iktibās-ı eşi'āt-ı terbiyet ya'ni anuñ ḫidmetinde kesb-i ṣafā himmet itdi. Dervīş-ṣūret ehl-i fena kisvet ḳalender-veled şemle destārdur ekṣer-i Ġalaṭa semtlerinde sākin olurdı. Fi'l-ḥaḳīḳa naẓma ḳādirdür.

Mıṣra' : درویش را سراسر کوی فنا بساست

mūcibince ḫānḳāh küşelerinde (P333b) abdāl u ibrārla maḳārin olur.

Şi'r-i ū : 'Ālem-i vuṣlat raḳībe genc-i fırṣat 'āşıḳa
Çünki ḳassām-ı ezel bu resme taḳsīm eyledi

Būy-ı zülf-i yāri 'arż itdi çemende serve bād
İki bükdi ḳaddini ta'ẓīm ü tekrīm eyledi

ŞĀNĪ-İ DİGER : Bu Şānī İstanbullı ḳuloğlıdur. Sebük-rūḥ u sāde-dil (A323a) hünere mā'il ġāyetde ḳābil-şāndur. Yeñiçerilükden 'azm-i bölük eyledi. Ba'dehū bölükden tīmār ṭarīḳine sülūk eyledi. Rodosda bi'l-fi'l ṣāḥib-tīmār deryā-yı jerf baḥr-i siyah-ı devātdan māhiyan-ı (B244b) ebyāt ṣaydı içün nevk-i ḫāmesi gūyā ki minḳār-ı bu tīmardur. Hezlde 'Ubeyd-ı Zākānīye ḳuşum dimez beyāżı ḫod ne rū-siyāhdur hicvde el-ḥāṣıl maḳūle-i ne'ūẕü billāhdur. Ḳopuzı vaṣfında bu şi'ri ṭab'ına vü naẓmına nümūne olur. Meṣel-i meşhūrdur ki alan bir Okıldan alır.

Ġazel : Bir ki evbāşı dürüp başına merdāne ḳopuz
(F321b) Oturur meygede ṣadrına emīrāne ḳopuz

Mıṭrābuñ yeltesine uydugiçün öksüzinüñ
Meclis içre yüzini çaldı levendāne ḳopuz

Çaldum ayağına ṭolaşdı bağırsağı anuñ
Ḳarşuña egdügiçün boynını mestāne ḳopuz

Bir iki pulla def ḫayli gererdi gögsin
Çaldı meclisde yanından anı rindāne ḳopuz

Rūm abdālı gibi ḳanzil olup ṣoḥbet arar
Ṣarılup bir nemed içine gedāyāne ḳopuz

Gūşmāl eyleyeli Şānī anı pīr-i ṣafa
Bir ḳalīle yeder ise uyar oğlana ḳopuz

(S167b) ŞĀHİDĪ : *Beyt* : Ṣorarsañ mevlidinden Muğlavīdür
Ṭarīḳinden ṣorarsañ mevlevīdür

Merḥūm evvelā ʻilm-i ẓāhiriye ṣarf-ı evḳāt ve (F322a) beẕl-i himmet eylemişdür. Tekmīl-i ṭarīḳ-i mersūm ve tenmīm-i ʻulūm u fühūm itdükden ṣoñra mevlevī olup Ḳonyada Monlā āsitānesinde gāh noḳṭa gibi bī-ser ü sāmānluḳ ve gāh pergār gibi semāʻ-ḫāne eṭrāfın gerd-ā-gerde pāy-ı şevḳle devr idüp ḥālet-i ney ḳıyāsa ḳābil olmayup semāʻ ile ẕevḳ idüp kesb-i şühūd-ḥālet eylemişdür. Baʻdehū vaṭanında pāy-ı seyāḥati dāmen-i ʻuzlete çeküp küşe-i bī-tüşede (P334a) ferāğat ve baʻż-ı müfīd ü nāfiʻ teʼlīfleriyle eglenüp baḳiyye-i ʻömri ḥaṣr-ı ṭāʻat u ibādet eylemişdür. **Gülistānı** Türkī maʻnī ile nāfiʻ şerḥ eylemişdür. Daʻvāya maʻni diyü Şāhidī daʻvā-yı maʻnāsın iṣbāt eylemişdür ve ehl-i ṭaʻnuñ şāhidlerin cerḥ eylemişdür ve bir mübārek manẓūm luğatı vardur ki her göreñ ki oḳımışdur pīr-i maʻrifet olmışdur (A323b) ve her ğabi ṣabī ki ezberlemişdür lāfıẓ-ı luğat-ı ʻArabiyyet ü şeriʻat olmışdur.

Naẓm-ı ū : Tañrınuñ adı durur Īzed ü Yezdān Ḫudāy
Daḫı büzürg ulu yol gösterici reh-nümāy

Hem daḫı peyğamber ol kim vire Ḥaḳdan ḫaber
Bāy tüvāna durur yoḫsula dirler gedāy

Bu sözümi ezber it göñlünüñ aç pāsını
İn süḫanum yād kon jeng-i dilet mi zedāy

Müfteʻilün fāʻilün müfteʻilün fāʻilün
Kim bu kitābı oḳur ʻilm olur aña ḳolay

ŞĀVUR : Sulṭān Bāyezīd ʻaṣrında ẓurefā-yı dānişmendān ve büleġā-yı rindāndanandur. Ḳasṭamonı vilāyetinde bir ehl-i dāniş ve fenn-i edvārda ve ʻilm-i mūsiḳārda muḫteriʻ-reviş ü verziş kimesne imiş. Ẓurefā-yı erkān-ı devletle mūnis ve baʻż-ı medāris-i ḳaṣabātda müderris olmışdur. Elindeki sāġar gibi ayaġı (B245a) şınuḳ ve meyḫāne nerdibānından düşdügi cihetden rāh-ı mescide ayaġın düz başamaz ufanıḳ imiş. Ol münāsebetle bu beyti dimişdür.

Beyt : Ṭaʻn eylemesün baña ayaḳsuz diyü cehhāl
N'ola ayaġum yoġsa her fende elüm var

Bu maṭlaʻ anuñdur egerçi şuʻarā-yı müte'aḫḫirīn kendülere nisbet itmişdür.

Maṭlaʻ-ı ū : Ṭolup gül yüzlü dil-berle meclis döndi gülzāre
Güle yir yoḳ meger yapışduram penbeyle dīvāre

الكلام شجون mūcibince bu mefhūm üzre Başcızāde ki rāh-ı ẓarāfetde ayaġın çeker ve bezm-i ʻilm ü ʻirfānda ṭolusın içer kimesne olmayup müderrislerde ehliyyetle maʻrūf ve fażliyyetle mevṣūfdur ölince ayaġı elden ḳomadı mestāne meyḫāne çār-ṭāḳından düşüp ayaġı şınup ve elin dil-beri bıçaġla mecrūḥ itdügi cihetden pence-i ʻışḳ elinde dest-i paça olup baḳıyye-i ʻömrinde rāst-revlere pādāş (P334b)olmayup ol eliyle abdeste yüz yumadı. Şiʻrde müfred-gūydı ammā müfredleri dil-cūydı muʻayyen maḫlaṣı olmaduġı sebebiyle müstaḳıl īrād olınmayup bu taḳrīble bu beyti īrād olındı.

Maṭlaʻ : Olduḳ hevā yolında dest-beste pāş-geşte
Ancaḳ bu deñli uyduḳ ʻışḳa şikeste beste

ŞĀH ḲĀSIM : Mevlānā-yı mūmā-ileyh (A324a) Ḫıṭṭa-i Tebrīzdendür. Babası Şeyḫ Maḫdūmīdür. Sulṭān Selīm-i merḥūm Tebrīze varduḳlarında ḫāceleri Ḥalīm Çelebi muḳaddemā seyāḥatle Tebrīze varduġında Şeyḫ Maḫdūmī ḫidmetinde birḳaç gün tevbe vü inābet ve çille vü riyāżet itmiş Şāh Ḳāsım-ı merḥūmla daḫı ʻalāḳa-i muḥabbet itmiş imiş. Ol taḳrīble ʻizz-i ḥużūr-ı salṭanata tertīb idüp Sulṭān Selīm-i merḥūm daḫı Şāh Ḳāsımı Tebrīzden Ruma bile getürmişdür anlaruñ zemān-ı salṭanatlarında sāye-i re'fetlerinde kemāl-i rıfʻat ve refāhiyyetle ʻömr geçürmişdür. Merḥūm Şeyḫ Maḫdūmī maʻrifetde ẓarīf ü nāzik ve ṭarīḳatde sālik ü nāsik diyār-ı ʻAcem efāżılarından ve erbāb-ı fezā'ilden

imiş (F323b) ammā evkātın taḥdīş ü tefsīre ve ʻilm-i nāfiʻin ʻamel-i ṣāliḥa hem-dem idüp ifāde-i ʻumūm-ı nefʻ içün vaʻẓ u teẕkire ṣarf eylemiş ve āyīne-i bünyesin envāʻ-ı ʻibādāta vaḳf eylemiş idi. ẓerḥūm kendi daḫi her ʻilmde keẕālik cümle fünūñda babasına meşārik idi. Kendiden istimāʻ itdüm ki bir defʻa Edirnede Sulṭān Selīm-i cennet-muḳīm merḥūm ḥużūrında ḥāżır oldum Ḥalīmī Çelebiye ḫitāb idüp baña işāret ḳılup babalarınuñ ʻilm-i vaʻẓda yed-i ṭulāları ve rütbe-i minber-i feṣāḥatde derece-i ʻulyāları var imiş ʻacebā bunuñ daḫı الولد سترابيه muḳteżāsınca ol fenden hezleri var mı ola didiler ben daḫı egerçi mehābet-i meclis-i pādişāhīden sūsen gibi dih-zeban olanlar ġonce gibi ebkem ü lāl ḫuṣūṣā bunuñ gibi mecmaʻ-ı elṭāf-ı İlāhīde ʻilm-i bediʻ ü beyānda ḫāme gibi meşhūrü'l-benān olanlar tīġ-i (P335a) dehşetden mıḳrāż gibi dilin çiyneyüp pergāl olur ammā himmetleri yāver ü teveccüh-i ḳalb-i şāhilerinden dil-i bī-çāre behrever olursa

(F323a) *Mıṣraʻ* : سخن درست تعلق بكوش شه دارد

(B245b) diyü iḳdām iderem didügümde sulṭān-ı mezbūr جزاه الله تعالى لرعايته العلم بابخرا الموقد taʻẓīm-i meclis-i ʻilm-i ʻālī ve riʻāyet-i kelīm-i mecīd-i müteʻāli içün buyurdılar. Fi'l-ḥāl dört ḳat (A324b) olmış bir aḳ Yanbolı kebesi getürdiler emrleri üzerine oturup ḫāṭırumda olan baʻż-ı āyātı tefsīr eyledüm esrārına ıṭlāʻ ü aḥkāmına tevfīḳ-i etibbāʻ ḥāṣıl buyurduḳlarında mübārek dīdeleri eşkbār yaʻni ol gülşen-i salṭanat-ı nergisleri jālebār olup sūy-ı semāya nigāh itdiler ve sīret ü serīretleriyle nice dürlü muʻāmele-i cenāb-ı İlāh itdiler. El-ḳıṣṣa mevlānāya evvel gelindüginde ḳırḳ akçe ʻulūfe eylediler baʻdehū elli oldı. Sulṭān Süleymān-ı merḥūm serīr-i salṭanata cülūs itdüklerinde (F323b) seyr-i cemīlelerin tedvīn ü inşā buyurdılar birḳaç cüz'ī nümūne gördüklerinde aḳçesin yitmiş idüp kelimesin aʻlā buyurdılar. ʻIraḳeyn seferi ġāyetine gelüp rikāb-ı hümāyūna ihdā itdükde ʻulūfesin yüz itdiler. Şānında mevālī-i ʻıẓām riʻāyetine istiḥḳāḳ olduġın bilüp ʻulūfesin arturmaġa bahāne olmaġçün inşā-yı tārīḫi yüz itdiler aḳçesi yüz olduḳda ḳoyunı biñ olmışca ḥaẓẓ itdi. Sene ṣitte ve erbaʻīn ve tisʻami'ede āḫirete rıḫlet eyledi. Tārīḫine itmām virmedin kātib-i ezel anuñ feẕleke-i defter-i ʻömri yirine ʻunvānın temmet eyledi. Monlā-yı merḥūm ādāb u aḫlāḳda ve ıʻrāḳ u işfāḳda evżāʻ u eṭvārda ve kār-ı kirdārda nevādirden ve uʻcūbe-i sipihr-i sā'irden idi. Selef-i ṣāliḥīn eserine muḳtefī ve ʻulemā-yı kemāl eserine muḳtedī idi. İnşāda ḫod berāʻa-i ḳalem ki ḫaṭīb-i ʻAbbāsī dürrāʻa vü minber-nişīn-i cāmiʻ-i berāʻadur. Kürsi-i se-pāye-i enāmla çıḳaldan ve ḳandīl-i

'arşdan fitile-i ن والقلم ile çerāġ yaḳaldan ma'lūm degüldür ki bir (P335b) bunuñ gibinüñ adına ḫutbe oḳımış ola yāḫud ḳalem ki sāye-perver-i علم بالقلم علم الانسان مالم يعلم dür bunuñ münşātından bir ḥarfine barmaḳ ḳomış ola. Eger ṣāḥib-tārīḫ-i mu'cemdür bunuñ zebān-ı feṣāḥat beyānı yanında a'cem veyāḫud ebkemdür ve eger vaṣṣāfdur. Anuñ āyīnesi mükedder bunuñ mir'ātı ṣayḳal-ı tecelliyāt-ı aḫbār-ı İslāmiye ile şeffāf u ṣāfdur ve ger şerefdür 'allāme-i vaḳt daḫı olsa mevżū'ı ḥasebi ile ḫāmesi gibi bu rāst-reve hem-pā olamayup semend-i himmet-i bülendi yanında a'recdür ve eger ḫāce monlā-yı Işfahānīdür (A325a) bunuñ reviş-i ḫāme-i gevher-i nigārı öñinde (S168b) anuñ reftār-ı kilki keçdür. Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ tevārīḫ-i eyyām-ı hümāyūnı cildinüñ evvelinde bu vech ile iḳtibās itmişdür ki انه من سليمان وانه بسم الله الرحمن الرحيم evvel cildden ceste ebyātdur.

Naẓm : خورش نورکتابش نور منشور
نزول اوبوی نور علی نور

د وکیسویش د و مشکین لام لولاك
دهانش میم لفظ ماعر فناك

ازان رویش نبود ی سایه پید ا
که بد خورشید را د رسایه اش جا

زنظم خلقت اوبیت القصیده
سرایای و جود ش جمله د یده

(B246b) (F324a) Ammā ne Türkīye tenezzül ider ne naẓm u ne teġazzül iderdi. Monlā-yı mezbūrdan ḥaḳīr ba'ż-ı münşe'āt oḳıyup üstādum ve oġlı 'Ali Çelebi şerīküm belki birāder-i hem-rāzum idi ol taḳrīble meclislerine tereddüdden ve ḥużūrlarına āmed şoddan ḫāli degül idüm. Bir gün meclislerinde iki aṣḥāb-ı sa'ādet-ḫānedānından ḫaber geldi ki ḳız çıḳaruruz yorġan ḥāşiyesine ve göñlek-i girībānına yazup naḳş idecek beyt disünler girībān ḥaḳḳında bu beyti didiler.

Maṭla' : Āfitāb-ı ḥüsne maṭla'dur girībānuñ senüñ
Nitekim ġarīb durur ol pāk-dāmānuñ senüñ

Yorġan ḥaḳḳında bu beyti didiler.

Maṭla' : Dün gice çün ḫayālüñ oldı gözümge mihmān
Ḳıldum bebegini pister itdüm ḳapağı yorğān

Faḳīre sen daḫı di didiler her çend küstāḫluḳdur diyü niyāzmendlükler idüp 'afv (P336a) ṭaleb eyledüm elbette ruḫṣat buyurmadılar ibrām itdiler nā-çār el-me'mūr ma'zūrdur mūcibince teveccüh itdigümde giribān ḥaḳḳında bu maṭla' ṭulū' itdi.

Maṭla' : Boynına ḳol ṭolayup girmiş yaḳası ḳoynına
Reşkden ben ölürüm vallāhi ḳanum boynına

Oğlı daḫı ḳābil ü muḳbil yigit idi. Yoluyle mülāzım ve ṭarīḳ-i ḳażāya 'āzim olup elli aḳçe ile Eyuranya ḳāḍīsı iken mevāli-i 'ıẓāmdan birinüñ hing-i 'ırżına müte'alliḳ nesne inşā itdügi ecilden rūḥāniye-i 'ulemā vü nūrāniye-i 'ilmden leked irişüp sene tis'a ve sittin ve tis'ami'ede āḫirete intiḳal eyledi.

Mıṣra' : Terk-i dünyā-yı bī-ṣebāt itdi

ŞĀH MEḤEMMEDÜ'L-ḲAZVĪNĪ EL-ṬABĪB : (A325b) 'Acemīdür Ḳazvīnīdür. Ḳazvīnīler ki diyār-ı 'Acemüñ Rūmuñ Seferḥiṣārı menzilesinde olup ḫalḳı nāsıḳ ile naḳş ve kül āyīnidür Şāh Meḥemmed anlardan degül hemşerīlerinüñ ğāyet ẓarīfi vü (F324b) pürkār u rengīnidür. Diyārından ısḳāṭ-ı farż-ı ḥüccetü'l-İslām ḳaṣdına gidüp Medīne-i Mekkede Ka'beden ve 'arż-ı Taybe-i ṭayyibe risāle-i ṭıbbiyye ki yazmışdı Sulṭān Bāyezīda tuḥfe itmişdür. Ḥaḳḳā ki Ḳanūn-ı Ḥikmet üzre Cāmi'-i Kenz-i Ṭıbdan münteḳī vü münteḫab-ı lebāb-ı mefhūmı ḳişver-i irtiyābdan tenḳīḥ-i kāmil ile minḳaḥ bir kitāb-ı muḫtār u müheẕẕebdür ol deñli esrār-ı meknūne-i bedī'a iḫtiyār itmişdür ki īżāḥı kütüb-i ḳudemādan muğni olup minhāc-ı hidāyete irşād itmekle keşf-i iḳnā'-ı 'ilm-i şāmil şifā-yı ḳalbde tefsīr-i kāfī ile Keşşāfvār itmişdür. Pādişāh-ı mūmā-ileyh ki eyyāmı tevārīḫü'ṭ-ṭıbbā البا كهف الا نامى ملجا وعتبه idi ve 'alīl-i ğurbet ü kürbete ḥüsn ü nevāzişi ṭıbb-ı nebevīāşa idi. Maḥṣūl-ı ḫazāyini ve ḫīre-i derdmendān ve kendi merżā-yı faḳr u fāḳaye li-ma-rażа'llāh (B246b) devā-baḫş olmaḳda mānend-i Loḳmān idi ol risāle anlara teẕkīre olup monlāyı fenn-i aḳrānlarında kim olduğın esbāb-ı 'alāmātından fehm idüp ol baḥr-i muḥīṭüñ reşeḥāt-ı seḥāb-ı kef-i deryābārı meẕkūr ḥaḳḳında dür-efşān (P336b) ve 'araḳ-ı iḥsānı anuñ ḥaḳḳında nābıż olduğı ile ravża-i āmāline nesīm-i

aḫlāḳ-ı ḥamīdesi vezān oldı. Sulṭān-ı ʻaṣr Mıṣr-ı Ḳanṣūġavrīye (S169a) mektūb gönderüp ʻarż u dār-ı iḫlāṣı sebeb itdiler pādişah-ı merḥūmuñ nıḳrīs olduğın taşrīḥ idüp ʻAli Beg nām ḫunkār ḳulını ḳadr-ı kifāye ḫarcluğla monlāya gönderdiler. Lafż-ı mūcezle ṭaleb itdiler. Evāḫir-i salṭanatlarında gelüp şeref-i zemīn-būsla taḥṣīl-i āb-rū itdi. Eṭibbā-yı bāb-ı ʻāli gördiler ki monlānuñ derūnı ʻaḳāḳīr-i ʻışḳda evdiyete الاعزه ile tevām ve nebātātı bilüp ḥüsn-i edā ile taʻbīr eylemekde ibn-i Nebāta efṣaḥ-ı büleġā-yı ʻArab iken bu ʻAcemīnüñ yanında aʻcemdür. Pādişāha dest-būse girdügi gibi ki meẕkūre nabż ṭutmaġa ḳol ṣundı erkān aña devlet el virdügin görüp her birinüñ derūnına ʻaraḳ-ı ḥamiyyet nābıż olup (A326a) kendiler mübtelā-yı maraż-ı ḥased ü kāliblerin mīve-i reşk ile memlū mānend-i cesd-i sepīd eylediler. (F325a) نه باك وليس اول قارورت كسرت فى الاسلام حسدبرداُووىdur ve bir maraz-ı rūydür ki mübtelādur. Aña ḫāṣ u ʻām çün Sulṭān Bāyezīdüñ āsiyāb-ı çarḫda dānesi dögünüp āḫir oldı. Bu iki yüzli felek bir iki günlüge Sulṭān Selīm ile bir oldı S ılṭān Selīm ki ḳadr-şinās idi ki gördi ki monlanuñ sā'ir fünūndan behresi olduğından fenn-i ṭıbba ṭıp dince çalışmış ve ḥikmetle mizācı şīr ü şeker gibi alışmış semākde cürm-i mehden raʻşeyi ve dehān-ı hilālden laḳveyi cism-i ḳamerden beḥaḳı ve çeşm-i encümden seḥeri ve ser-i felekden sersāmı ورواد وسدرى ve ḫākde ḳalb-i laleden sevdāyı ve mizāc-ı nergisden ṣafrāyı izāle ḳılur belki ḥüsn-i tedbīr ile bi-iẕnillāh ṭabīʻat-ı ḫākden yübūseti ve hevādan bürūdeti ve nārdan ḥareketi ve mādan ruṭūbeti giderür sā'ir maʻārifde bedīʻü'l-bedīl ve ʻumūmā ʻavārifde ʻadīmü'l-ʻadīl tefsīrden ü ḥadīşden ve nice fenn-i nefīsden mü'ellefātı olduğından (P337a) ġayrı Nevāyī zemānından ṣoñra gelen şuʻarāyı ve Rūmda vü ʻAcemde olan fuṣaḥāyı teẕkire idüp inşā-yı ʻacīb ve üslūb-ı ġarīble cemʻ idüp **Mecālisü'n-nefā'ise** teẕyīl eyledi itḥāf-ı pādişāh idüp ʻunvān-ı ḳabūl-ı saʻādet-nişānla ol kitāb-ı naḳşı tekmīl eyledi. Ḥaḳḳā ki inşā-yı naġz u ḥelvā-yı levzīne gibi ebyāt-ı şīrīnle (B247a) pür-maġzdur. Egerçi re'is-i eṭibbā itdi ammā ḫavāṣ-ı nüdimāya re'is eyledi ve ekşer-i mecālislerine iḥżār buyurup ʻizz-i ḥużūrlarına celīs eyledi. Maraż-ı mevtlerinde bir defʻa ʻārıża-i ḳarḥayı cān-ı ʻālem olan cism-i pāklerinden zāyil ve merd-i mizāc-ı şerīflerin nesīm-i şifa-yı İlāhi ile cānib-i ṣıḥḥate mā'il fehm idüp Ordudan yaʻni vefāt itdükleri menzilgāh-ı şāh-ı cihān-cūdan İstanbula bu mektūb-ı belāġat-üslūbla bu ḳıṭʻa żımnında derc olan tārīḫ-i merġūbı inşā-yı feṣāḥat-maṣḥūbla göndermişlerdür. Beżāʻat-ı şiʻr ü ṣanāʻat-ı inşāsına şāhiddür her vech ile medḥa luṭf-ı lafẓ u ḥüsn-i (A326b) maʻnāsı (F324b) müsāʻiddür. Ṣūret-i mektūb-ı monlā-yı mezbūr : الحمدالله الذى اذهب عنا الحزن ان ربنالغفورشكور فال للله مزقالى فى كتابه قرح فقدمس لقومزفدح

مثله وتلك لابامرند اولهآبين الناس وقال البنى عليه السلام الحمى
بصيب المومن ولابصيب المرولاوجع الاويكون هاره لذنوبه ختى
القرحه والنسره وقال افلاطون لالهى العرحته اولهاجراحته وآخرهارلعته
ويغول العبد الفقير والملوك الخقيرالعرحته فرحته فى البدن تخرج
عنها العفونات فلذلك بكتب على صوره الفرجه اللهتمر اجعلنا قرحه
تستنبيع وجراحته استعقب الراحته واجعلهاكفارت للذنوب وكتافته
للكروب ياجابرالمكسوروباطبيب القلوب(S169b)

Ḳıṭʿa : Ferce der çıḳmaġa ʿużv-ı nātüh
Dümmeli ṣanmañuz ki ḳarḥa durur

Raḥmet-i ḳarḥadan ne ġam çünki
(P337b) Ṣūret-i ferce ile ḳarḥa durur

Tārīḫ : صحت يافتن پادشاه بنده نواز
از قرحا جان كداز و جراحت راحت ساز

Ḳıṭʿa : بر آمد يكى قرحه جان كداز
بجسم شريف شه ف شكن

تن نازكش از تب تاب او
بآزردكى شد بسى ممتحن

رسد از شفا خانه رحم حق
هم اين زحم ز امر هم از زخم زن

بحمدالله اندر زمان قليل
شد آسوده از زخمنش جان و تن

فقيرى حكيمانه تاريخ كفت
عفونت بود مندفع از بدن

Keẕālik bu Türkī tārīḫ ḳıṭʿası anuñdur.

Ḳıṭʿa : Bir zemān gerçi bī-ḥużūr oldı
Żaʿf-ı ten bula ʿālemüñ cānı

Lîk def'-i 'ufûnet itmekle
Buldı ḳuvvet ḳuvâ-yı rûḥânî

Ten-i pâkinde çıḳdı bir ḳarḥa
Bir iki gün çekdi żaʻf cismânı

İtdi żaʻîfini ṣıḥḥate tebdîl
İrişüp yine luṭf-ı Rabbânî

Didi bu bende ṣâd olup târîḫ
Cân-ı cânâne ṣıḥḥat-i Erzânî

Merḥûm daḫı Sulṭân Selîmden ṣoñra çoḳ zemân geçmedin vefât itdi (A327a). Meẕkûrı ṭaleb içün (B247b) vezîr-i aʻẓam-ı 'aṣr 'Ali Paşa sulṭân-ı Mıṣra müstaḳıl mektûb göndermişdür ṣûreti budur ḥaḳ budur gülşen-i belâğatde açılmış bir gül-i ḫoş-bûdur. Ṣûret-i mektûb-ı 'Ali Paşa be-sulṭân-ı Mıṣr : (S170a) (P338a) (A327b) لقبل الايدى المكرمه الش
يفته المعظمته التى اياديها التامه ساتقه على الا قتراح و
رباديته لشفآ القلوب والا
واح وفواضلها العامه من اللاسباب الواصلته بسعادت الفوزو
النجاح وينهى بين يدى السدت السنيته هى مشعرالكرام وان لم يكن مشعرال
قبلته الصلات ان لم يكن قبلته الصلوت اعنى العتبته العليته السلطان
السلطان الاعظم ظل الله فى العالم الموتمن على حقه والمتمسكخلقه بالشفق
ذمغفر پنحان الخواقين مدم المتمردين الذى
انام الانام فى مهد نوم الامنته مشكيين على
ذفراش النصف وسدنوازل الفترت بتدبيره العظيم وانق
مقام الملهوفين من بحر ان
الكرب بفضله العيم واصلح مزاج الدهربد وآع
العدل والانصاف معسالمادت العفونته من
والاعتساف فصح نبض العالم بحكمته عدالته حى سكن الانزعاج وسقط الا
رضطراب والاختلاف حسناته شراب محنلف الوانه فيه شفآ للناس وتدو
كاساتهابين
الضعفآ والمساكين فيحصل لهم البرآ من دآالحر
مان والباس وكان العالم شخصا و حضرت
العلياالاعضآ الر
يسته كالكبدوالجنان يخدمه الدولت الاقبال كما يخدم الكبدوالقلب

رالوريدوالشريان لازال خبابه الرفيع ان يحل محل ال
وح فى الابدان ويكون مكان انسان
رالعين فى عين الانسان وعنايته الشاملته جاريته مجا
الدمآ اللطيفته فى عروقرى
الزمان وبابه المنيع زار
شفآلمن ابتلى اسقام الآ لام والاخزان ان الطبيب المسمى بمحمد
بن مبارك القزوينى احسن الله حاله واصلح باله قصد طواف المطاف الشر
رالمنيف فحصل له المرام ووصل الى مارام فاقام فى تلك الا
اضى المقدسه التى بورك
رحوله والآن يقيم فى ذلك المقام دكان قدالف فى علم الابدان
سالته وجيزت المعانى
ربديع البيان فجعلهاتحفته لحذمته اخيكم سلطان البرين وخاقان البح
ين وهو مولانا
روسلطاننا وفى كل الاموربرهاننا لازالت صد قاته العامه العاليه ان پن
ريوالغليل ويشفيالحليل فوقعت تحفته والعافيه تعين لخدمه احضار حامل
رقعته الرقيته فخر الاماثل على
زقت سلامته فالمسول من العنايته الشامله السلطانيته أعزآ
لله انصار انه اذا استسعد بسعادت الوصول الى سدتكم الساميته ان پر
سل قبل الحجاج
الى بيت الحرام وتصدرالام العالى لازال نافذا فى الاقطارالى حافظ

الله تعالى لان يرسل الطبيب المذكور من ناقل : *Beyt*
هذه السطور الى العتبته العليته السلطانيه

لازالت ان يكون محطالرجال المامآل وم
جعالا هل الفضل والا فضال والله تعالى افازكم
بكل مااردتم فوزاعظسيما وكان لكم فيكل امر من امورالدين والدنيا

(P338b) (A327b) ŞĀH ÇELEBİ EFENDİ : Ḫürrem Çelebi nām ḳāḍīnuñ oğlıdur. Selīl-i ṣıdddıḳ-ı ekber ve ḥafīd-i Monlā Celālü'ddīn Rūmīdür çün ceddi sulṭānü'l-'ulemādur. Kendileri daḫı Şāh-ı Mevālī olmağla 'ulemā-yı 'ālimüñ ma'lūmıdur. Ba'de tekmīli'ṭ-ṭarīḳ müftī-i vaḳt olan Çivizāde Efendiden mülāzım olup (F326b) oğlum ve nūr-ı çeşm-i cihān-bīnüm diyü ta'rīf itmişdür. Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ ḥużūrında ḫod evvel medrese 'arż eyledükde ol ḳadar terbiye eylemişdür ki gūyā ki 'ilmi anuñla tevṣīf itmişdür. Ta'dād-ı fünūnına nice ṭāḳat ola ki evtār-ı rişte-i mısṭar ve 'amūd-ı ḫāme ü imdād-ı midād u hecr ile

kemiyyet-i ṣāḥā-i fesīḥa-i evṣāfın sāḥtda mesāh-ı ʻaḳl-ı ḳāṣırdur ser-rişte-i eşiʻāt-ı şemsī mureyy ve ḳavş-ı ḳuzaḥı ḫayt ve kürre-i zemīni şāḳūl eyleyüp saḳbe-i berīn ile ʻamel eyleyen kimse irtifāʻ-ı mihr-i sipihr-i ʻuluvv-i ḳadrin olmaḳda ʻācizdür. Farażā ki ʻilm-i Ebī Maʻşer aña ʻöşr-i ʻāşirdür. ʻİlm-i tefsīrde Keşşāf ve faṣl-ı ḳażāyāsında Ḳāḍī gibi fāżıl mū-şikāfdur. Yazduğı talīḳāt kelimāt-ı ḳavmi nesḫ idüp taḥrīr-i cevāb-cū (A328a) āb-ı ḥayvānı yanında baḥr-i Ebi Ḥassān nehrdür ve Ebheri bunlaruñ bīżāʻatine göre ṣanāʻatinde bī-behrdür. İmām-ı Rāğıb bunlaruñ eṣerine iḳtidāya rāğıbdur ve ibn-i Temcīdüñ beyāż-i kütübe bunuñ müsevvedātı yanında ṣubḥ-ı kāẕibdür. Ṣaʻlibī ki gürg-i bārān-dīde-i şevāḥıḳ-cibāl ḥaḳāyıḳ u deḳāyıḳdur. Dest-ber-bālā-yı dest mūcibince bu şīr-pencenüñ zīr destidür dinse lāyıḳdur. Ebū'l-leyş ki Leyş-i Maʻārik kitābıdur bunuñ kitābı oḳınduḳda dem urmağa ketāyibdür egerçi müfessirūn envāʻ u eṣnāfdur ammā şunuñki mābeū'l-ittisāfı inṣāfdur bunlaruñ nıṣfınca olmaduğına ehl-i intiṣāfdur. Tefsīrde Usūlesi ki Kitāb-ı Lebāb İbn-i ʻĀdil ile denk-ā-denkdür. Ḥadīṣde daḫı terāzū-yı fażlda İbn-i Ḥacerle hem-sengdür. Kelāmda buña nisbet ʻallāfuñ tīği der-ğılāfıdur. Manṭıḳda Mübārek Şāh ḫalefterīn eslāfken bunlar yanında kelimātı lāfdur (P339a). Levḥa-i ḫāṭırı bir ṣafḥa-i melsādur belki cemāl-i ʻarūsın inkār efkār-ı kātibiye bir āyīne-i çehre-nümādur mıżmār-ı riyāżīde ṣāḥib-Fürs-i rāyizdür ʻilm-i ṭıbda ʻIraḳ-ı rūchānī illerden nābıżdur ḥikmetde yazduğı ṣaḥā'if ki reşk-i heyākil-i envārdur. Gerden-i eflāke ḳılāde ve sāʻid-i saʻādete taʻvīd olsa sezāvārdur. Ḳaṭʻ-ı menāzil-i medāris idüp Süleymāniye medresesine taʻyīn-i pādişāhla müderris olduḳdan ṣoñra Mıṣra ḳāḍī oldılar ḥaḳīr ادخلوامصر diyü tārīḫ didüm

(B248b) *Beyt-li-muḥarririhi* : Sevād-ı şehr-i Mıṣruñ āb-ı rūyı cūy-ı Nīlidür
Gezend irmemege rūy-ı zemīne ḫāl-i Nīlidür

(F328a) Varduḳlarında

Beyt : ان مصر معدلت كه تو ديدى خراب شد
وين نيل مكرمت كه رسيدى سراب شد

mażmūnı üzre Bulaḳ İskelesin alaḳ bulaḳ ve ḳubbe-i Heremān mecmaʻ-ı Ehremān Ḳaraftīn ẓulm u sitemle maḳarr-ı āfeteyn rüşāfe mevżaʻ-ı ʻörf ü iżāfa beyne'l-ḳaṣreyn ḳuṣūr-ı icrā-yı şerʻ ü ḳānūnla beyne'l-ḳaṣreyn (A328b) olduğın görüp miʻmār-ı miʻyār-ı ʻadliyle taʻmīr ü revāyiḥ aḫlāḳ-ı ḥasenesi ile ervāḥ-ı

eimme vü self-i ṣāliḥīn ta'ṭīr eyledükden ṣoñra ḥālā Edirnede ḥākimdür ol şehāmet ü ṣarāmeti görüp ḥükminden serpīç iden kimdür aḥyānen şi're tenezzül iderler bu minvāl üzre

Şi'r-i ū : Ṭağılur ġam leşkeri oldukda zülfüñ āşikār
Nitekim ceyş-i 'adū görinse tuġ-ı şehriyār

Ġālibā bir serv-i dil-cūyı şikār itmek diler
Cūy-veş yaşlar döker her yaña çeşm-i eşkbar

Ḥaddüñe ḫaṭ geldügince dostum eyle trāş
Olmasun dirseñ eger āyīne-i dilde ġubār

Ḥāl-i 'ālem çün ḳarār üzre degüldür pes neden
Ġuṣṣa vü endūh u ġam göñlümde ḳıldılar ḳarār

Ġazel : Ḫāl kim ol 'āriż-ı āteş-miṣal üstindedür
Bir mecūsīdür ki ehl-i dīne āl üstindedür

Çeşmüñ ol mirrīḫ-i ḫūnīdür ki ḳavs altındadur
Alnuñ ol ḫūrşīd-i tābān ki hilāl üstindedür

Cām-ı billūr içre sāḳī bāde-i yāḳūt-fām
Āteş-i seyyāldür āb-ı zülāl üstindedür

(P339b) 'Iḳd-ı gevherdür dişüñ yāḳūt-ı nāb altındadur
Ḳufl-ı mercāndur lebüñ dürc-i le'āl üstindedür

Vāḳıf olmazlar dehānuñla miyānuñ sırrına
Yoḳ yire her ḫurdedān bir ḳıl u ḳāl üstindedür

Ber-ḳarār olsun müdām ol ẓıll-ı Ḥaḳḳuñ sāyesi
Sāyeveş 'ālem egerçi intiḳāl üstindedür

Bār-ı ġam altında ḳalmaz lābüd erbāb-ı kemāl
Luṭf-ı Şāh kāmrān çünki kemāl üstindedür

ŞİKĀRĪ : Mekānı Rūmilinde İpsāla idi. Erbāb-ı luṭf-ı ṭab' u aṣḥāb-ı ṣafā-yı ẕihnden rind-i çālāk ve nazik-i bī-bāk dostdār-ı mey-i köhn-sāle vü ṭalebkār-ı püser-i endek-sāle idi. Rūmili ḳāżī-'askeri 'Abdu'rraḥmān Çelebiden mülāzım olup ḳażāya sülūk idüp emvāl-i şāhīye müfettiş oldı ol taḳrīble terbiye-i erbāb-ı himmete manẓar olup teraḳḳīde olup ḳadri günden güne nümāyiş buldı ḥālā ḳāḍīdur ve faṣl-ı ḥükümetde ẕü'l-fikār-ı 'Ali (A329a) gibi bir seyf-i māzidür.

Maṭla' : Sen şāh-ı 'ışḳuñ itdüm sīnem şikārgāhı
Gelsüñ şikārgāha itsüñ şikār gāhi

ŞİKĀRĪ : Ceddi 'Acemī Ḳāsım dimekle (P340a) ma'rūf Ḳāsım Paşa ve babası Ḥasan Begdür ki Diyārbekre māl defterdārı olup ḥālā ṣāḥib-livādur ve kendi daḫı yegāne-i zu'amādur. Sa'ādet-nigīninüñ iki gevher-i ṣemīni ve şecā'at zemīninüñ (B249b) iki verd-i nesrīni devlet postınuñ iki maġz-ı bādāmı ṣavlet ravżasınuñ iki serv-i gül-endāmı ḥaseb (F327b) giyāhınuñ bebr ü şīri neseb niyāmınuñ ḫançer ü şemşīri şeref ṣadefinüñ iki dürr-i girān-bahāsı baḫt dıraḫtınuñ iki şāḫ-ı bülend-bālāsı aṣālet-çemeninüñ gülşen ü bāġı celālet encümeninüñ çeşm ü çerāġı şecā'at ḫānedānınuñ tev'ām ü hemzādı şehāmet gülistānınuñ serv ü şimşādı seḫavet ḳaṣrınuñ der ü revzeni Semāḥat bāġınuñ serv ü sūseni Ḫālid bin el-Velīd evlādınuñ Rüstem ü İsfendiyārı ve İsfendiyar Tebārīnüñ sipend ü 'ūd kamāri salṭanat dīvānında vezīr-i (A329b) Āṣaf-rā ve memleket eyvānında emīr-i ṣaf-ārā Muṣṭafā Paşa ve Aḥmed Paşa cenāb-ı şerīflerine şeref-i ḳarābet ḳarābesinden cür'a-nūş ve anlaruñ āsitānesine 'ubūdiyetle ḫalḳa be-gūş olduġı taḳrīble Şikārī taḫalluṣ itmişdür çün āzāde ṣāḥib-ḫāṭır-ı şāṭır ve ṭab'-ı küşādedür hem süḫanver hem dil-āverdür. Tekāverrānluġda raḫş-revānlukda silahşörlukde (F328a) nice zorlukda nīze-güdāzlukda siper sipārlukda ṣaff-şikenlükde nāvek-fikenlükde ser-bāzlukda ḫadeng-endāzlukda ceng-azmāyılukda rezm-peymāyılukda aḳrānı içinde nādir şāhīn ṣalmaḳda şikār almaḳda (S170b) ḫod perī-i 'anḳāyı peftere ve neşr-i ṭāyiri uçurma eylese zeng-i zerrīn mihr ü māhla çarġ-ı çarḫ uçurmasına gelür ṣayyād-ı māhirdür. Şi'ri daḫı sebük ü şīrīn ve levendāne vü 'ışḳ-āyīndür.

Maṭla'-ı ū : Degüldür şa'şa'a mihr ile āh-ı pür-şerārumdur
Zebūn olmış sipihrüñ tevseni oḳlı şikārumdur

ŞİKĀRĪ -İ ŞĀLİŞ : Ḫazīnedārzāde Muṣṭafā Çelebi dirler ḳābil ü muḳbil ü maḳbūl-ı ekābir ü emāşil manẓur-ı a'yān ve mültefit-i erkān kimesne idi. Bir zemān ḫızāne-i sulṭānīde ḫidmet-i kitābet idüp ol ṭarīḳde müte'ayyin olacaḳ kimesne iken Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūm ibtidā'en sancaġa çıḳduḳlarında bile gidüp segbānbaşı vü çāvūşbaşı vü ṣāḥib-sırdāşı olup kemāl-i iltifāt ile mer'ī ve ẓuhūr-ı devletine sā'ī iken felek ḫılāf-ı murād üzre dā'ir ve ḫāric semtine sā'ir olup ḥāliyā mutaṣarrıf-ı ze'āmet lāyıḳ-ı her iḥsān u ri'āyet kimesnedür. Ümmīddür ki tevfīk-i İlāhi ḳarīn-i ḥāli olup 'an-ḳarīb manẓūr-ı a'lāli ola.

Eş'ār-ı ū : Göñül nādānı almaz dāneye dānāya mā'ildür
Şeh olmaz cāhile fażl ehline ḳulluġa ḳā'ildür

Elinde ṭolu ebyātıyle dil-berden diler būse
Şikārī keckül ile cerr ider gūyā ki sā'ildür

Velehū : Baña cennet serāyından ser-i kūy-ı vefā yegdür
Yarınki ḥūr u ġılmāndan bugünki dil-rubā yegdür

ŞÜKRĪ : Vilāyet-i Kürdistāndan idi. Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ evā'il-i salṭanatında gelüp (P340b) aşaġada meẕkūr olduġı üzre 'arż-ı ḥāl ve ıẓhār-ı kemāl idüp ḳaṣīde virüp meclis-i ḫāṣlarına dāḫil olmışdur ve cā'ize-i vaṣlalarına vāṣıl olmışdur. Ze'āmet ṣadaḳa buyurılup iḥsānları anuñ ḥaḳḳında şāmil olmışdur. Ze'āmeti Diyārbekr semtine vāḳı' olduġı cihetden Diyārbekr beglerbegisi Bıyıḳlı Meḥemmed Paşa ve pādişāh-ı merḥūmuñ ḳapucıbaşılıġından sancaġa çıḳmış Ḳoci Beg ki merḥūmuñ içerüde sāḳī vü nedīmi ve sancaḳdan ṣoñra maẓhar-ı luṭf-ı 'amīmi idi anuñla olurdı. Sulṭān Selīm-i merḥūmuñ ḳızılbaş seferin baḥr-i remelde naẓm itmişdür ve dergāh-ı 'ālīlerine itḥāf eylemişdür. Sulṭān Süleymān-ı merḥūmla Belgrād ü Rodos seferinde bile olup ḳaṣīde daḫı virüp ḳızılbaş seferine taḥrīş eylemişdür eglenmeyüp āḫirete intiḳāl itmişdür 'arż-ı ḥāl-i ṣūreti ki Sulṭān Selīme virmişdür budur

Naẓm : Diñle ey şāhid-bāz-ı sidre-nişīn
(A330a) Bu sözümni ki çarḫ ider taḥsīn

Bende Şükri ki şimdi ma'zūlem
(B249b) Pādişāha kemīne bir ḳulem

Bende vardur kemāl u fażl u hüner
Birḳaç er pādişāh gūş ṭutar

Görmişem ben ḥadīs̱ ü tefsīri
Bilmişem ʻilm-i fıḳh u taʻbīri

Ger maʻānī vü ger bedīʻ ü beyān
Ṭabʻ-ı pāküm yanındadur yeksān

ʻİlm-i hey'etle ḥikmet oldı fenüm
Bir zemān ẕikr ü fikrüm idi benüm

Şeyḫden ıṣṭılāḥ-ı naḳş u füṣūṣ
Buldı ifnā-yı ḳalbüm içre ḫuṣūṣ

(F328b) Baḥs̱-i ʻilm-i riyāżı eyler idüm
Ḫaṣmumı Ḥaḳḳa rāżı eyler idüm

ʻİlm-i maʻḳūlı görmişem maʻḳūl
ʻİlm-i menḳūle olmışam men ḳul

Māhirem men ʻarūż u ḳāfiyede
Nice kim kāf ile ṣāfiyyede

V'er luġat cümlesinde em māhir
Ger muʻammā vü ger luġaz ẓāhir

Şaʻirem işte ortaluḳda sözüm
Altı dilde ġazel dirüm men özüm

Türkī dirmin revān Nevā'ī gibi
Fārisīde hemān Benāyī gibi

ʻArabī söylerem velī Kürdüm
ʻAybsuz Ṭañrıdur budur ḫurdum

Ermeni dilini kemālince
Bilürem Hindī daḫı ḥālince

Oldum idi müderris ü ḳāḍī
Hem ḫāṭīb-i zemāne-i māżī

Va'ẓümi ehl-i fażla diñledürem
(P341a) Vecd ü ḥāletle ḫalḳı iñledürem

Bilürem at u it kemāli nedür
Añlarum yāz u yoz ḥāli nedür

Çerġ u şahin ü bahrī vü şunġār
Uzadupdur ḳamu baña minḳār

Çekerem egri yā düz oḳ atarum
Ṭoġrı dirmin degül mini şatarum

Türk ile Türk Kürd ile Kürdüm
Evde ḳoyun yabanda ḳurdum

Kime olsam ḥarīf yāḫud yār
Bilürem ẕāt-ı cevherinde ne var

(A330b) Beglerüñ ḫāṣṣa meclisi edebin
Bilürem vaḳt-i luṭfın ü ġażabın

Çalarum göñlüm olsa ṭanburı
Severem ḫūb yüzli manẓūrı

Min mini hem nedīm bildürürem
Aġlar iken ḥarīfi güldürürem

Bu ḳadar 'aḳl u 'ilm ü dānişle
Hüsn ü idrāk ü fehm ü bīnişle

Felek itdi yirümi kūy-ı muġān
Mini ḳıldı esīr-i ḥüsn-i cevān

Bulmadum ʻilmden bugün behre
Olmışam şimdi şiʻrle şöhre

İltifāt eylese zemāne şehi
Bendenüñ sözlerine gāh gehi

Her ne emr itse naẓm bābında
Ḫāṭır eglenmeye cevābında

Ver manga iltifāt olmasa yar
Ḳalurum bī-nevā vü ʻāciz ü zār

Çarḫ dönsün cihānda kāmuñ ile
Şöhre bulġıl cihānda nāmuñ ile

Bu duʻāmı işit ki ey şeh-i dīn
Cebrāīl-i emīn disün āmīn

Bu ebyāt Sulṭān Süleymān-ı merḥūma didügi ḳaṣīdedendür.

Naẓm : İderdüñ bir sifālīn kāse kelb-i āsitānuñçün
(S171a) Eger olsaydı eyyāmuñda yüz zīnetli cām-ı Cem

Belġrād ile Rodosdan ḳıyās it ḳudretin şāhuñ
Kim ol fetḥ u ġazānuñ mişlini virmez nişān ādem

Sikender ʻālemi fetḥ itdi vü virdi revāc ammā
Süleymānı Sikenderden ḥaḳīḳat söylemezler kem

(B250a) Gel ey İslām ḫurşīdi cihānı ḳoma ẓulmetde
Ki kevn āṣār ile ṭutdı bu rūşen ʻālemi mātem

Cihād-ı a'ẓam isterseñ ḳızılbaş üzre bir 'azm it
Kim ol evbāş ẓulminde 'Acem çeşminde vardur nem

Cigerlerde cerāhat var cefa vü cevri tīġinden
Süvār ol kim senüñ semm-i semendüñdür aña merhem

Cihān bāġında berḫordār-ı 'ömr ol ey gül-i ra'nā
Hevā āsībidin servüñ ne ḫam görsün ne sen gör hem

ŞÜKÜFĪ : Burusalıdur. Ṣaded-i taḥṣīl-i 'ilmdedür. Mümtāz-ı aḳrān ve muḫtār-ı dānişmendāndur. Gāhi şi're heves ider ve teşḫiz-i ḫāṭırı şi'ri dest-res ider.

Şi'r : Sūz-ı 'ışḳum her kime yansam dili büryān olur
Kim görürse eşk-i ḫūnümi gözi giryān olur

Dūd-ı āhum ẓāhir oldukça yaşum olur revān
Gökde ger ebr-i siyāh olsa 'ıyān bārān olur

Meclis-i ġamda yiridür her dem efġan eylesem
Dostum baġrı yanıḳlar ney gibi nālān olur

ŞEMSĪ : Vilāyet-i 'Acemden Rūma gelmiş yetīmveş ü dervīş-revīş fāni-şīve vü ḳalender-meniş şemle-pūş zīlūce ber-dūş seyyāḥ-i 'ālem (P341b) bir rind-i levendāne vü pīrāne-ser ādem imiş. Aḫbār u esmārda ve tevārīḫ ü (F329a) ḥikāyāt u defātir-i esfārda ẕū-fünūnluġı ve mecālis-i ekābirde ḳıṣṣa-ḫānluġı var imiş (A331a). Sulṭān Selīm-i merḥūm nāmına da **Murġ** nām kitābı cem' idüp ber-güẕār itmişdür. Berg-i sebzī maḳbūl-i ḥażret olup nesīm-i iḥsānıyle bāġ-ı bī-berg ü bārı müşemmer envā'-ı envā ve envār u ezhār itmişdür egerçi kitāb-ı merḳūmdan ġayrı şi'r ü ebyātı ve naẓm u neṣr ü kelimātı menḳūl degüldür ammā nefsinde ol kitāb-ı naẓm-ı ġarīb ve üslūb-ı naġz ḳuş diline ḳarīb bir dildür ammā eṣer olmaġa ḳābildür egerçi ṭūṭīler tekellümde şekker-ḫā olurmış işidirüz ki ba'ż-ı ġurāb daḫı ta'līme muḳāreneti ile gūyā olurmış. Kitāb-ı mezbūrdan ebyātdur.

Baykuş : Yiryüzinde nice bitsün şehtere
Çiftçinüñ toḫmın düşürmezsiz yire

Dānelerden ḳamuñuz ṭoyurduñuz
Ḫāneñüz yükseklere ḳaldurduñuz

Ḳoyalum her ḳıṣṣa vü efsāneyi
Mūruñ aġzından ḳaparsız dāneyi

Yıġılur ayaḳlar altında cihān
Siz yaparsız dürlü dürlü āşiyan

Kerges ṭūṭīye : Bādeyi ferrāce altından çeker
Ravġanı ḳandīl-i mescidden yaḳar

Kerges : Secde-i dīdār-ı yār itsem gerek
Baş u cānı ber-güẕār itsem gerek

Ketḫüdā deblek çalar ḳalġır ḫaṭīb
Ḳāḍī el ḳarṣar u oynar muḥtesib

Ġazel-i ū : Cām-ı mülden var imişse ger ferāġı lālenüñ
Ḳırmızı mülden pür olmazdı ḳabāġı lālenüñ

Aġzı açuḳ baġlamalı ḳıbḳızıl dīvānedür
Oldı geh kuhsār u geh ṣaḥrā ṭurāġı lālenüñ

Nergisüñden ḫaste-dil olanları bekler meger
Kim söyinmez dā'imā yanar çerāġı lālenüñ

ŞEMSĪ PAŞA : *Beyt* : Dürr-i dürc-i şeref-i bālādur
Ya'ni ṣāḥib-neseb-i a'lādur

Diger : İmāret burcınuñ mihr-i güzīni
Ṣadāret dürcinüñ dürr-i ṣemīni

'Aṭā meydānınuñ çābük süvārı
Seḫa eyvānınuñ şāh-ı diyārı

Ḳadeh-gerdānı bezm-i kāmrānı
Çerāġ-efrūz-ı cem'-i şādmānı

Şecā'at gencine şemşīri miftāḥ
Şehāmet meclisine tīri mıṣbāḥ

Ma'ārif bāġınuñ serv-i bülendi
(A331b) Feżā'il gülşeninüñ naḫl-i bendi

Beşer ṣuret firişte sīret oldur
Sezāvār-ı serīr-i devlet oldur

Rūmili melikü'l-ümerāsı Aḥmed Paşadur rıf'at-ı nesebi şemsden ecellidür ve 'uluvv-i ḥasebi māhdan (P342a) a'lādur ẕātı aḫlāḳ-ı ḥamīde ile ma'rūf ve ṣıfātı feżā'il-i pesendīde ile mahfūfdur. Ḥaḳḳā şümme ḥaḳḳā cismi ser-ā-ser cāndur reftāre gelse rūḥ-ı revāndur. Ṭarāvet ü neşāṭdan rūy-ı ḫandānı dā'im güler (B250b) anuñçün üzerine (F329b) jāle gibi bārān-ı raḥmet güler düşer. Egerçi serīr-i devletüñ ser-bülendidür ammā tevażu' kişverinüñ şāh-levendidür.

Beyt : Süḫanverdür dīlāverdür hünerver
Naẓīri yoḳ dir isem eyle bāver

Süreyyā devletinde per-külāh-ı ser-efrāzı māh gibi egerçi eflākdedür ammā pertev-i āfitāb gibi iltifātı merkez-i ḫākdedür. 'Anāṣır-ı sirişti āb u ḫāk u bād u nārdan tebdīl-i ḥüsn-i ḫulḳ u luṭf-ı ṭab' (S171b) u 'uluvv-i şān u vaṣf-ı cemīldür. Aḳrānı içinde aṣīl ü nebīldür ol sebebdendür ki Ḫālid bin Velīde selīldür. Rezmde Rüstemlere ḳan ḳaşandırurdı bezmde kāse-i dost-kāmīlerle kīse-i ṭoluların boşandırurdı. Şikār-bāzlıḳda mümtāzdur şāhid ṣaydında ḫod bülend-pervāzdur ṣadā-yı ṭabl-bāzından nesr-i ṭāyir per döker ve ṭurresi āvāzından 'anḳā-yı Ḳāf-ı 'ademi külenc-ḫāne eyler. Bunuñ gevherpāşluġına göre mihr zer-feşānluḳ eylese dehşetden eli lerzān olur ṣoḥbetinde bahār u dey cem' olur ki evvel ṣurāḥīden süsenler ve ḳadeḥden güller ve şem'den lāleler dūdından zülf-i nigārlar cāmdan zerrīn-ḳadeḥler duḫān-ı āh-ı 'āşıḳdan sünbüller açılup reşk-i

bahāristān olur ve meclis āḫirinde kef-i deryā-nevāli ehl-i bezme sīm ü zer nişār idüp berg-rīzānluḳ ẓāhir olmaḳda faṣl-ı ḫazān olur. Ṣāḥib-ṭabl u ʻalem olmaġa cemʻ-i seyf ü ḳalem lāzımdur diyü gündüzler aḳrānı ṭaraf-ı gülistānda geşt-i bahāristān eylese bu künc-i debistānda şuġl-ı gülistān (A332a) iderdi. Gice anlar bezm-i şebistān eylese bu ʻazm-i şebistān iderdi. Lā-cerem şiʻr söyledi ġazel didi dil-berler vaṣfını ġāyet güzel didi. Ol pādişah kim sāye-i iltifātı (P342b) devlet-baḫş olmaḳda mānend-i hümādur paşa-yı müşārü'n-ileyhi evvel mīr-i şikārdan ḳıldı baʻdehū bölük aġalarından idüp gāh ʻulūfecibaşı ve gāh sipāhīoġlanları aġası idüp rikāb-ı hümāyūnında sāyegirdār revān olmaġa şāyeste bildi. Āḫir كل شى يرجع الى اصله و عليكم بالشام فى آخر الزمان müʼeddāsınca defʻāten (F330a) vāhideten on kerre yüz biñ aḳçe ile Şāma melikü'l-ümerā eyledi ve māhiçe-i livā-yı āfitāb-ı ʻalemin mancūḳ-ı rāyet-i ḫūrşīdden vālā vü bālā eyledi. Bir zemān şemsi perteviyle şāmı reşk-i ḫāver-zemīn ve eşiʻāt-ı mihr-i maʻdeleti ile maşrıḳ-ı felek-i dīn eyledi baʻdehū Sivas ve Anaṭolı emīrü'l-ümerāsı oldı ḥālā ol emīr-i dilirān ki şīr-i şīrāndur Rūmiline mīr-i mīrāndur ve Rūmili anuñ şeref-i eyāleti ile reşk-i ekālīm-i Turān u İrāndur. Naẓmı dil-āviz ü eşʻārı şevḳ-engiz nāzik ü ẓarāfet-āmizdür.

(F330b) *Ġazel-i ū* : Bülbüle açmadı dehān ġonce
(B251a) Rāzını eyledi nihān ġonce

Bir dil-āver-ṣıfat ḳonup çemene
Dikdi eṭrāfına sinān ġonce

Nergis-i ġamzekāre varduḳça
Sürmedān iltür armaġan ġonce

Gürz alur destine Nerīmānvār
Oldı gülşende pehlivān ġonce

Seyr iderken ḫayāl gülzārın
Şemsīye ṣundı bir cevān ġonce

Velehū : Ḳırmızı güller durur sīnemde dāġ
Kim dimişler ʻāşıḳa dāġ üsti bāġ

Göñlüm içinde ʻızāruñ pertevi
Güyiyā deryāda bitmiş şeb-çerāġ

Mülāzimān-ı rikāb-ı pādişāhīden şāʻir Cenābī Paşa ile kendiler var idügin bu mażmūnla edā eylemişlerdür.

Beyt : Ḳapuñda ḳullaruñdan kim durur dirseñ süḫan-perver
(A332b) Birisi Şemsī bendeñdür biri şāhum Cenābīdür

Mülāzemet-i sulṭānīden ḫaric manṣıb cā'iz olmaduğın bu feḥvā żımnında ılmaġ eylemişlerdür.

Beyt : Ölince ḫidmetüñden ġayrı Şemsīnüñ murādı yoḳ
Baña ḳapuñda yüz sürmek saña luṭf u kerem ḳaldı

Ve teraḳḳī vü rıfʻat ricāsın bu mażmunla işʻār eylemişlerdür.

Ġazel : Ḫadeng-i ġamzesiyle sinemi cānān delmişdür
(P343a) Girüp şırça sarāya ṣanasın bürkān delmişdür

ʻAceb mi ḫançer-i ġamzeñ ḳarār itmezse göñlümde
O bir keskin ḫarāmīdür nice zindān delmişdür

Görenler tīġ-i ġamzeñ ʻaksini çeşmümde ey ḫūni
Ṣanurlar ṣanʻatıyle şīşeyi peykān delmişdür

Ġamuñla ḳanlu yaşum kirpügüm üzre görenler dir
Benüm dür gibi bağrum ġayret-i aḳrān delmişdür

N'ola yaş yirine ḳan aḳıdursa Şemsīyā çeşmüm
Gözüm merdümleri elmās ile mercān delmişdür

(S172a) Elḳas Mīrzā geldükde bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Şehā ḳapuñda bendeñ oldı Elḳas
Ḳara bağrın ḳızılbaş itdi Tahmas

Sa'ādet ḫatemin görüp elüñde
Süleymānsın saña rām oldı Ḫannās

Güneş baş egmedügiçün ṭopuña
Kesilmez gerdeninden tīġ-i elmas

Ṣafālar geldi ġamlar gitdi Şemsī
Göñüller āyīnesinde ḳalmadı pās

Ḳarındaşları Muṣṭafā Paşa deryāya ve kendiler Rūmiline dernege gitdüklerinde dimişlerdür.

Ġazel : Eyledük himmet-i sulṭān ile şāhāne sefer
Ceyş-i İslām ile küffāre emīrāne sefer

Ṣuların yollaruñı eşk ile menzil menzil
Senden ayru ideli vādi-i hicrāne sefer

Yūsuf-ı Mıṣra ḳaçan mālik olurdı Mālik
(F331a) Çekmese yol elemin itmese Ken'āne sefer

Eyledi emr-i şerīfiyle iki bendelerüñ
Birisi Rūmiline birisi 'ummāne sefer

Şarḳdan 'azm idelüm şevḳıne bir mihrünüñ
Şemsiyā eyleyelüm gün gibi şīrāne sefer

ŞEM'Ī : Rūmilindendür. Çerāġ-efrūz-ı bezm-i şu'arā ve rūşenī-baḫş-ı encüm-i buleġādur. Ġāyet ża'īfü'l-bünye gūya (A333a) mübtelā-yı سو القنيه اقصرالقد اصفراخد şem' gibi żā'īf ü zār ve zerd ü nizār (B251b) Şeyḫ Vefā mürebbilerinden cāmi' ü ḫānḳāhı küşesinüñ ehl-i inzivālarından imiş. Künc-i faḳr u fāḳada kendi yaġıyle ḳavrılur nice 'āşıḳlar iḳtibās-ı leme'āt-ı ma'rifet içün pervāne gibi eṭrāfına çevrilür şem' gibi şānı nice bezme żiyā-baḫşluḳlar iderken kendi tīre-rūzgārluḳdan rīş-i faḳr u fāḳadan yüreginde fitiller işler yidügi kendüyi yir āteş-i derd ile (P343b) şızar erir çerb-zebān u rūşen-beyānken çerāġ dibi ḳarañu olur diyü kendi sūz u güdāzıyle ve ālām-ı şeb-

dırāzıyle geçinür her aḫşām itmegi yaġa bandı diyü sevinür ṣabāḥ olınca itmegin artmaġa devinür ammā şem' gibi revnaḳ-ı her encümen ü gāh eyvan-ı mescid ü gāh küşe-i meyḫāne vücūdıyle rūşen imiş. Egerçi cāmi'-i Vefāda orada ḥāżır ve ṣūfīler ḥalḳa olup dil-berler görüp vefā semā'ın itdüklerince bu daḫı ol devrlerde dā'ir olur imiş ammā bahār vaḳti gül devri olup yārān meyḫaneye açılsalar bu daḫı bir ṭarīḳle ṣufīleri ṭolandurup ḳadeḥ devrinde gāh başın ortaya atup gāh pervāne gibi dā'ireden nāẓır olur imiş. Vech-i ma'āşı ve sebeb-i inti'āşı ehl-i hüner ve hüner-perver olan vezīrlerden Pīrī Paşa-yı merḥūmuñ in'āmātına munḥaṣır olup 'ömrinde ne cihet ḳabūl eylemiş ve ne ekābire mülāzemetle dil-i bī-ḳaydın melül eylemiş. Ḥaḳḳā ki şi'ri daḫı rūşen u dil-nevāz ciger-sūz u cān-güdāzdur. Her mıṣra'ı āteş-i 'ışḳdan bir zebāne şem' gibi 'āşıḳāne vü mestāne ve sözleri yane yanedür hem-'aṣrları olan şu'arādan şi'ri dūn degüldür ve bunuñ şu'le-i ṭumār-ı şi'ri gibi birisinüñ nāme-i naẓmı küy-ı 'ışḳa reh-nümūn degüldür (F331b). Vefātı daḫı böyledür ki ne ḫaste vü ne ṣāḥib-ferāş olur ve ne başı aġrıyup ne bir yirinde baş olur. Bir deste şem' alup *bu gice Şem'īnüñ şebistānıdur* diyü Vefā ḫanḳāhı mücāvirlerin ve kendinüñ sā'ir yār u mu'āşirlerin da'vet eyler. Şem'lerüñ cemī'isin yaḳup (A333b) *yārān luṭf eyleñ siz ẕikre meşġūl oluñ ben bir miḳdār yatayum* diyü ẓāhirā ḳaṣd-ı istirāḥat eyler. Bir miḳdār ẕikr idüp bī-dār itmek dilerler birḳaç kere çaġırup ḥareket gelmeyicek النوم اخ الموت diyü kendin ne 'aceb aldırmış dirler tekrār uyarmaḳ ḳaṣd eylerler görürler ki çeşm-i vücūdın ḫāb-ı ecel almış (S172b) bī-dār olması ṣubḥ-ı ferdā-yı ḳıyāmete ḳalmış (P344a) Ḥaḳ yirin nur u uçmaġ ide diyü du'ā iderler şem'-i mürde gibi küşe-i ḳabre iledüp şām-ı ḥaşre dek ḳorlar giderler. 'Aceb ḥikmetdür ki Burusada daḫı bir şem'-furūş Şem'ī maḫlaş şaḫṣ var idi ol daḫı Şem'ī gibi ġayet zerd ü nizār ve ża'īf ü zār idi. Nihāyet ol Şem'ī ḳasırü'l-ḳadd bu Şem'ī pāsbān mumı gibi (B252a) bālā-dırāz ol Şem'ī şā'ir-i māhir ve bu Şem'īnüñ şi'rden ḥaẓẓı az idi.

Şi'r-i ū : Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkün bir göñül kim mübtelā olsa
Alınmaz 'ışḳ elinden iki 'ālem bir yaña olsa

Velehū : Ne ḫūnīdür gözüñ sāḳī ki baġrumdan kebāb ister
Döküp nā-ḥaḳ yire ḳanum ḳabaġum pür-şarāb ister

Seni begler arasında anuñçün iḫtiyar itdüm
Ḳul olmaz degme bir şāha göñül 'ālī-cenāb ister

Perī-peyker melek-sīmā güzeller çoḳ durur ammā
Ayuñ on dördine beñzer göñül bir āfitāb ister

Nice zühd ü nice taḳvā ne dirsin bilmezem zāhid
Bahār eyyāmı gül devri benüm göñlüm şarāb ister

Şarāb-ı la'l-i dil-berden içüp ḳanmaḳ diler her dem
Nice dīvānedür Şem'ī görüñ āteşden āb ister

Velehū : 'Ār idermiş beni öldürmege ol sīm-temām
Varayum yalvarayum boyuma ṭaḳup kefenüm

Ḥulle-i cennet olursa çekeyüm çāk ideyüm
Dem-i vuṣlatda baña ḥā'il olur pīrehenüm

Şem'īyem küşe-i meyḫāneyi virmem felege
Gülşen-i bāġ-ı cināndan baña yegdür vaṭanum

Velehū : Yıllarla itdi yaşumı bir serv cūybār
Gün ṭoġmaduḳ başuma idem sāyesi kenār

Başdan aşurdı āteş-i hecrüñ sitemlerin
Yansa yaḳılsa Şem'ī ne var senden ey nigār

Velehū : Riyā vü zühd ile zāhid çıḳardı perdeden ḫalḳı
Muġannī ḍarb-ı destiyle uṣūle ḳoydı 'uşşāḳı

Velehū : Mihr ü mehdür müşteri 'ālem ḫarīdāruñ senüñ
Germ olursa ṭañ mıdur gün gibi bāzāruñ senüñ

Bāġ-ı cennet gülşen-i ḥüsnüñ gözüñdür nergisi
Açılur göñli gözi kim görse dīdāruñ senüñ

(A334a) Yā ser-i mūdur dehānuñ naḳşı yāḫud ẕerredür
Söyledükçe ḳıl yarar diḳḳatde güftāruñ senüñ

Ola ki birgün şoraydı ḫāṭırum nā-geh diyü
Yıllar oldı istemez bī-mār timāruñ senüñ

Velehū : Ḳocam dirdüm nigān pīrehensüz
Çürütdüm varumı ḳaldum kefensüz

Velehū : Kime kim ʻışḳ işi ola pīşe
Oḳımaḳ yazmaḳ olmaz endīşe

Ne ḳoyarsın ḳulağına sāḳī
Bezme geldükçe reng alur şīşe

Ne ʻaceb kārgāh olur dünyā
Ḳan yudar laʻl u diş biler tīşe

Velehū : Ol lebi ġonce vü beli ince
Baña oldı ḫayalüñ eglence

Göricek yāri cāme ḫābında
Şanurum uġradum yatur gence

Velehū : Allar giymiş ḳızıl güller ṭaḳınmış başına
Ḳanḳı gülşenden gelür serv-i ḫırāmānum benüm

ŞŪRĪ : Ẓurefā-yı dehrden Burusa civārında vāḳıʻ olan ḳaşaba-i Yeñişehrdendür (P344b). Evaʼil-i ḫālinde bir miḳdār oḳıdı yazdı mertebe-i istiʻdāda ḳarīb olduḳda ḳulağına nāy-ı ʻışḳ āvāzı çalındı ol sağīr-i pür-teʼşīrden ney gibi yüregi delinüp beñzi sāze dönüp rengi alındı. Sīneçāk-ı merḫūma küçek ve ol eşter-i ḳaṭar-ı şūr u şevḳe küşek oldı (F332a). Fārisī oḳıyup küşiş itdi. Baʻdehū meşneviye meşġūl olup rūḫāniyyet-i Monlā ile esrār-ı ʻışḳdan çoḳ küşāyiş itdi Monlā āsitānesinde nāy u ḳudūm aña ḳademler virdi er nefesinden semāʻına ḳıyāse gelmez döne döne rāz-ı derūn irdi. Dünbekīler dūblek semāʻın iderdi bu ḫānḳāhda def gibi dāʼire gözleyüp (B252a) gerçek semāʻın iderdi. Şūr u şevḳ el virdi Şūrī taḫalluş idüp şiʻr söylerdi ġazel dirdi. Sīneçākdan şoñra ḫānḳāh-ı muḫabbetüñ dedesi şāh-rāh-ı fenāfilüñ zedesi oldı melāmetīler ṭarīḳince yürürdi yollarda vü izlerde oturduġı vaḳt ḫāḳ üzre otururdı. Bürehne-pā vü bī-

pervā bī-ser ü (A334b) sāmān pür-şūr u ḫurūşān gezerdi çün ü çerā su'ālin itdüklerinde bu beyti edā iderdi.

Beyt : ما را نه غم ننك و نه انديشه نامست
در مذهب ما مذهب ناموس حرامست

Mıṣra' : Ehl-i 'ışḳuz siñek āvāzı bize sāz gelür

(S173a) diyü bezmlerde ṣoḥbetlerde dügünlerde vü cem'iyyetlerde eger ṭabl u ṣurnā ve eger berbaṭ u şeştā eger 'ūd u ṣānṭūr ve ger kemānce vü ṭanbūrdur eger ceng ü ḳānūn eger balbān u mūsiḳardur ve gerek ẓevātü'l-fet ü ẓevātü'l-evtāddur çalınsa āḫir olınca semā' iderdi muḥaṣṣal her ne ḳıldan çalsalar ol ezgiye uṣūl baġlardı ve her ne sāz olsa terānesine raḳs eylerdi. Gāh olurdı ki şūrı şöyle ġālib ve şūrı şöyle maġlūb olurdı ki çalġusız oynardı, Biraz ki rūzgār öñince girdbād-āsā döndi semā'ı şühūde ve mecāzı ḥaḳīḳate döndi ṣalāḥ-ı ḥāle meyl itdi 'ışḳ eṭfālini ṭufeyl itdi. Tevbe vü inābet ü (P345a) ṭarīḳ-i Ḥaḳḳa ric'at eyledi gāh Ka'bede ve gāh Ṭaybe gāh Mışr u Şām u Ḥalebde ve maḳāmāt-ı mübāreke-i diyār-ı 'Arabda 'uzlet-nişīn ve vaḥdet-güzīn oldı. 'Ayn-ı ḳalbi meftūḥ olup Şūrī şu'ūra münḳalib kendi ṭā'at u 'ibādāta müdāvim ü müvāẓıb oldı.

Li-muḥarririhi : Zehī tevfīḳ-i Rabbāni vü iḥsān
(F332b) Ki insān her maḳāmı iderek seyr

Olup ḥüsn-i me'āle münḳalib-ḥāl
Ṣoñında ola kārı 'āḳıbet ḫayr

Şi'r-i ū : Ġoncesüz bu bahārı n"eylerler
Yārsuz murġzārı n'eylerler

Nūş idenler mey-i ṣafā-baḫşi
Bāde-i pür-ḫumārı n'eylerler

Bend-i zülfüñe çekmeden ġayrı
Şūrī-i bī-ḳarārı n'eylerler

ŞEVḲĪ: Edirne diyārındandur. Maġnisada Sulṭān Maḥmūd devrinde zümre-i küttābdan imiş. Necātī şerefine cem' olan dehrüñ şu'arā-yı şöhret-şi'ārındandur (A335a). Hem-'aṣrları olan Necātī vü Ṭāli'i vü Ṣun'īden egerçi ṣad mertebe dūndur ve ḥareket-i fikriyyesi anlaruñ reviş ü reftārlarına göre maḥż-ı sükūndur be-her-ḥāl ḥāline göre şā'irdür ve āẕm-ı eş'āra ḳādirdür.

Şi'r-i ū : Açılmış gülsitān içinde yir yir lāleler ṣanmañ
Ruḫuñ reşkiyle urmışdur özine gülsitān āteş

Ezel bezminde Şevḳīnüñ görüp āhen-güdāz āhın
Utanduġından itmişdür özin ṭaşda nihān āteş

Velehū : Diriġā ḥasretüm ḳaldı benüm sen serv ü ḳāmetde
Bugün dünyāda bulmazsam bulam yarın ḳıyāmetde

(B253a) *Velehū* : Ḫayāl-i la'l-i cān-baḫşuñla tenden cān revān çıḳdı
Ben aġlayayum aġlarsam evümden iki cān çıḳdı

Meẕkūr Şevḳī vü Viṣālī ḥaḳḳında ki ol daḫı Sulṭān Maḥmūd şu'ārsından olup sünnetsüzlük ile meşhūr idi bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Nāsiḫ-i fenn-i beyān ya'ni Viṣālī ḥażreti
Ṣan'at-ı şi'r içre öte ucıdur devletsüzüñ

Şi'rin istermiş Necātīnüñ ki her yüzden boza
Himmet-i 'ālisini gör bi'llāhi himmetsüzüñ

Şi'r içinde ġayr-ı farżiyyātı 'arż idüp bize
N'idelüm bu söylenür sözdür ki söz sünnetsüzüñ

ŞEVḲĪ-İ ṢĀNĪ : *Beyt* : Ṣorarsañ aṣlın eger Bursalıdur
Şu'arā içre kendiden evlādur

Kişver-küşā-yı heft-iḳlīm ḫüsrev-i 'ārifān Şāh Selīm Dırabzında şāhzāde iken defterdār ve lālā vü zemān-ı salṭanatlarında ḳadri vālā olup ba'dehū defterdār-i ḫazīne vü ṣāḥib-livā olan Fenārī Şems Beg-i merḥūmuñ yanında neşv ü nemā

bulmış anuñ ḫidmetinde olmış kimesnedür. Ol devr döndükden ṣoñra sāḳi-i devr anlara ecel ayağın ṣunduḳdan ṣoñra Burusada ṣaḫḫāf dükkānı açmış (P345b) sedd-i ramaḳ içün ḳuvvet-i lā-yemūtla ve ba'ż-ı ḫurde-cihetle ḳanā'at idüp sā'ir sevdādan geçmiş idi. Merḥūm Sulṭān 'Oṣmān Ġāzi vü Sulṭān Orḫan Ḫan ravżalarınuñ türbedārı ve Burusada şu'arā tekyesinüñ iḫtiyārı idi. Bā-vücūd ki pīrlük ḳāmetin iki ḳat itmiş idi. Firdevsīnüñ üç yüz altmış mücelled Süleymān-nāmesin telḫīṣe başın aşağa egüp niçe yıl tażyī'-i evḳāt itmiş idi ol müsevvede beyāża çıḳmadın (F333a) dest-i ecel bunuñ ismin ḥayāt defterinden trāş itdi ve dīvān-ḫāne-i maḥşerde ḳıṣṣa-i a'mālin oḳımağa gitdi. Merḥūmuñ her zemānda 'unvān-ı ḥikāyātı ve faḫr u mübāhātı (S173b) buydı ki *Sulṭān Selīm-i merḥūm Dırabzında beni bilürdi nice yıldan ṣoñra Burusya şikāre geldiler şehr ḫalḳı ile istiḳbāle çıḳduḳ Zeynel Paşa ile yanaşmışlardı çün ḥażret-i pādişāh selām yirine geldi* (A335b) *nā-gāh baña şāhāne nigāh ḳıldı teşḫīṣ idüp ism ü resmümi bildi. Zeynel Paşaya bizüm Şevḳī degül mi diyü gösterdi Zeynel Paşa daḫı bu ol degüldür ol ölmişdür diyü pādişāha şübhe virdi. Çünki otaḳlarına nüzūl idüp asāyiş itmişler Zeynel Paşaya vardum beni görüp miskīn sağ mısın diyü ḥālüm ü ḫāṭırum ṣordı ri'āyet itdi ba'dehū mesṭūr üzre māceräyı ḥikāyet itdi.*

Şi'r-i ū der-ḥaḳḳ-ı dil-ber Seyyidzāde :

Ey pertev-i nūr-ı nebevī sen de k'ey ol ḫad
Gördüm yüzüñi ṣaḳlı 'alā nūr-ı Muḥammed

Dirdüm ki beyāża çıḳa gīsū-yı sevādı
Müşkil bu daḫı ḳaraladı ḫaṭṭ-ı müce'ed

ŞEHDĪ : Zümre-i ümerādan Sulṭān Meḥemmed devrinde rağbet bulmış ṭarīḳ-i rūzgār şā'ir-i nā-murād imiş Sulṭān Meḥemmed nāmına Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmānı Şeh-nāme baḥrinde Fārisī naẓm idüp dört biñ beyt naẓm olmışken āḫirete intiḳāl itmişdür. Egerçi Rūmīdür (B253b) ammā luġāt-ı Fārisiyyeyi aṣliyle bilmegin naẓmın maḳbūl-ı erbāb-ı (P346a) kemāl itmişdür.

Şi'r-i ū : بنام خداونددادار پاك
برارنده اتش باد و خاك

خداوند جان و خداوند هوش
خداوند روزی دهورازپوش

خداوند روزو خداوند راز
خداوند شوز و خدآوند ساز

ازوتاب قنديل خاور فروز
ازوقسمت روزی و شمع و روز

بر بخشش و ندارد ستوه
کلهای چرخ و کمرهای کوه

Beyt-i Türkī : Göñlümi ḳapdı zülf-i ʿanberbār
Zāġı gör kim hümāyı ḳıldı şikār

ŞEHĪDĪ : Adı Seyyid Ḳasımdur ve āl-i beni Hāşimdür. Sulṭān Selīm-i merḥūm Dırabzında iken āsitānesine intisāb itmiş serīr-i salṭanata cülūs itdüklerinden ṣoñra merḥūm riʿāyet idüp güzīde-i aḳrān u aṣḥāb itmişdür.

Şiʿr-i ū : Lebüñden ṣoḥbet-i meyde n'ola cerr itse cān būse
Efendi ʿādet olmışdur mey üzre her zemān būse

Şarāb-ı zehr telḫ ise baña şerbet gelür ṣūfī
(F333b) Lebinden ṣunsa nāz ile ger ol şekker-zebān būse

(A336a) Ṭolu içdükde laʿlüñden bize bir būse iḥsān it
Bilürsin meclis-i meyde ki olur rāyegān būse

Olursam āb-ı ḥayvānuñ ben adın añmazam zāhid
Vire ger cām-ı lāʿlinden o Hıżr-ı dil-sitān būse

Şehīdī būse vaṣfında olan bu şiʿr-i rengīnüñ
Göricek bī-gümān vire ıvāż ol yār-ı cān būse

ŞEYḪĪ : Adı Sināndur. Diyār-ı Germiyāndandur ʿālemiyān-ı ʿālimiyāndandur. Egerçi ʿulūmda ekṣer-i fünūna şümūlı var imiş ammā ḫaṣṣaten

fenn-i ṭıbba küllî duḫûlı var imiş. 'İlm-i ekḫâlde ḫod bir baṣîreti var imiş ki dîde-i hilâlden ẓaferi ve 'aynü'ş-şemsden ḥumreti ve erfân-ı seḥâbdan temeddeti ve nâruñ gözinden ḥiddeti izâleye ḳâdir degüldür dinmezdi. Bir naẓar ile nergisüñ çeşminden yerḳânı ve şem'üñ dimâ'ınuñ seyelânı giderdi. Ġoncenüñ ekḥelinden nîş-i ḫâriyle ḳaṣd-ı feṣad eylese gözine jâleden ṣu inmezdi ammâ min 'acâ'ibi'l-ḥâl a'ammış keḥḥâl ḥasb-i ḥâli olup kendi remed-i dâ'ime mübtelâ ve ża'f-ı başar gözlerinde âşikârâ idi. Birgün dükkânında her dâye devâ ve her maraża şifâ beyân idüp remed-i dîdelere (P346b) ve za'f-ı başar-resîdelere kimine kuḥl-ı rûşenâ ve kimine sürme-i cilâ ṣatup ḫalḳ ṭûtiyâ gibi ḳapışurken bir ẓarîf bir aḳçeluḳ kuḥl ister (S174a) ol daḫı bir aḳçeluḳ kuḥlı bir kâğıda ṣarar. Ḥarîf bir aḳçeluḳ daḫı isteyüp alup yine eline virüp *ḫâce ḥakîm üstâdum cânı içün olsun bunuñla kendi gözlerüñe 'ilâc eyle* dir. Sulṭân Yıldırım oğlı Sulṭân Meḥemmed bir maraż-ı müşkile (B254a) mübtelâ olur. Gitdükçe vücûdında ol maraż-ı hâ'il vücûdında izdiyâd u imtidâd bulur. Ṣan'atında ḥâẕıḳ bir ṭabîb-i fâ'iḳ ṭaleb buyururlar Şeyḫîyi bulup ḥużûr-ı sulṭâniye getürürler çün nabża el urur ḳârûre görür sebeb-i maraż budur ki iḫlâṭ-ı keşîfe muḫtelife muḫteliṭdur. Bu marażuñ 'ilâcı bir feraḥ-ı müfrıṭdur ki bâ'is-i inşirâḥ ve sebeb-i terevvüḥ ervaḥ ola dir. Fi'l-vâḳı' ol zemânlarda bir peyk-i ferruḫ-pey içeri girür bir ḳal'a ki dil-ber göñlin râm itmek gibi anı fetḥ itmek demürden ḥiṣâr almaḳ gibi düşvar imiş sühületle anuñ fetḥinüñ (F334a) ve memâlik-i maḥrûseye żammınuñ ḫaberin getürür. Fi'l-ḥâl mizâc-ı nâzikbâr-ı (A336b) pâdişâhî günden güne ṣıḥḥat-peẕîr olur vücûd-ı pür-cûdı hilâl iken iḳtibâs-ı envâr-ı ṣıḥḥatle onbeş günde bedr-i münîr olur. Şeyḫînüñ ḥaẕâḳatin görürler baḫşiş ü 'aṭâlar idüp Ṭoḳuzlar nâm bir ḳaryeyi tîmâr virürler. Merḥûm Ṭoḳuzlara giderken eski ṣâḥibleri bu ḥâlete düşerler yolın urup esbâbını ġâret idüp yoldaşlarınuñ onı onda bunı bunda ḳatl itmek içün başına üşerler Şeyḫî bî-çâre vü mecrûḥ u ḫaste vü nâ-tüvân nîm-mürde üftân u ḫîzân pâdişâh işigine gelüp Ḫar-nâme risâlesin naẓm idüp ḥâlâ içinde derc eyler. **Ḫar-nâme** ḥikâyesinde ḫaṣımlarına eşek ayağı geçüp ḫayli hüner ḫarc eyler. Ḫaṣmını te'dîb iderler Şeyḫînüñ kesrin cebr idüp yine esbâb u emvâlin tertîb iderler. İttifâḳ Sulṭân Meḥemmed-i merḥûm fevt olup (P347a) Sulṭân Murâd pâdişâh-ı 'âlem olur. Şeyḫî **Ḫüsrev ü Şîrîn** naẓmına şürû' idüp dîbâcesinde ẕikr itdügi üzre tercemeye meşġûl olur didükçe meclis-i pâdişâhîye itḥâf idüp 'izz-i ḥużûr-ı sulṭânîde maḳbûl olur. Kitâbuñ müsevvedesi beyâża çıḳmadın Şeyḫînüñ maṭla'-ı 'ömri maḳṭa'ına irer ve ḳaṣîde-i ḥayâtın şeyyâd-ı ecel şeh-beytle âḫir eyler. Kitâb-ı meẕkûrı hemşîrezâde olan Cemâlî itmâm itmişdür.

Beyt : Gelüñ ey bilü cāmın nūş idenler
Bu ḥikmet sözlerini gūş idenler

beyti ile āġāz-ı kelām itmişdür. El-ḥaḳ Şeyḫī şu'arā-yı Rūmda a'lāmdan ve mālikān-ı mülk-i kelāmdandur. Egerçi ġazelleri daḫı vardur ammā ġazelinde meṣnevisindeki ḳudreti yoḳdur ve ġazeliyle meṣnevīsinüñ münāsebeti yoḳdur. Kitāb-ı meẕkūr ḫod egerçi ekṣer yiri tercemedür ammā be-her-ḥāl muḥkem ü üstüvāre vü yek-dest ü hem-vārdur ol zemāna göre şi'rde bu ẓarāfet ü bu leṭāfet çoḳdur. Egerçi Āhīnüñ Ḫüsrev ü Şīrīni nāzik ve naġz u ẓarīfāne vü pür-maġz u pergārdur ve rişte-i naẓmı ṭulū dürr-i şehvārdur (A337a) ve Ḥamdīnüñ Yūsuf (B254b) u Züleyhāsı (F334b) sāde vü küşāde ve Kemāl Paşazādenüñ Yūsuf u Züleyhāsı muṣanna' u ma'nidār ve Ca'fer Çelebinüñ Heves-nāmesi belāġat-şi'ār ve Lāmi'īnüñ meṣneviyyātı sebük ü şīrīn ü selīs ü rengīndür Ḫüsrev ü Şīrīn-i Şeyḫī daḫı meşhūr-ı şehr ü diyārdur ġāyet şöhretinden ebyātı īrād olınmadı ammā ġazeliyyātındandur

Ġazel : ما هست نمی د انم خورشید رخت یا نه
Bu ayrıluḳ odına cānum nice bir yane

صد تیر رسد بر دل زی آن ترك كمان ابرو
Bu fitne ile çeşmüñ çün uyḫudan uyane

Velehū : Gül yüzüñ mecmū'asından nice kim defter düzer
(S174b) Virür evrāḳın yile çün nüsḫasın ebter düzer

Cevherinden tozuñuñ üstād-ı ṣabbāġ-ı ṣabā
Lāleye la'līn küleh nesrīne tāc-ı zer düzer

La'lüñi gülşende Şeyḫī medḥ iderken söz ile
Sāzına āvāzını bülbül ne şīrīnter düzer

(P347b) ŞEYḪĪ ÇAĠŞIRCI : Burusalıdur. Şeyḫi dimekle ma'rūf şehrüñ kāsiblerinden ḥālince ma'rifet ṭāliblerinden merḥūm şā'ir Aḥmed Paşa muṣāḥiblerindendür. Dükkānı şu'arā vü ẓurefānuñ kānı vü rindān-ı şehrüñ cem' olacaḳ mekānı imiş. Bu ḥālle 'ömr sürmiş rūzgār geçürmiş. Egerçi fünūn-ı şi'rde ġazeliyyātı vü meṣnevisi ġayr-ı şāyi'dür ammā yirinde nādirü'n-naẓīr beytleri vü

müfredleri vâḳı'dur. Nitekim Varsaḳdan Gürz Seydî-i merḥûm Burusaya ḳâḍî olduḳda dimişdür.

Beyt : Ḳanâ'at itmeyüp nâ'ib sözine
Büyük ḳâḍîya varsaḳ dirler dirler

Leys Çelebi Burusada Murâdiyye müderrisi iken Egri Boḳ dimekle mulaḳḳab bir dânişmendi ve Barmaḳ dirler bir dânişmendi daḫı var imiş dânişmendlerle imtizac itmeyüp medreseye iḫtilâl virdüklerinde ikisin daḫı ḳovup Çağşırcı Şeyḫî bu beyti dimişdür.

Beyt : Gördiler medreseyi ṭutdı ḳoḳı
Ḳaḳdılar Barmaġ ile Egri Boḳı

(A337b) Manastır medresesi Fenârîzâde Şâh Çelebiye ba'dehû Zîrekzâde Paşa Çelebiye virildükde bu beyti dimişdür.

Beyt : Gehi Şâha virürler geh Paşaya
Manâstır Şah Paşadan geçmez oldı

Ol târîḫde bir sâde-rû dânişmend Paşa Çelebiden ḫınzma Şücâ'a varduḳda dimişdür.

Beyt : Paşanuñ iştihâsı ḳıl ḳaparken
Benüm şâhum ḫınzmâyı n'idesin

Müderrislerden biri ḥaḳḳında bir beyt diyüp ol şâḳîl bu derdmendi süḫtelere (F335a) dögdürmek ḳaṣd itdükde işidüp dimişdür.

Beyt : Seni hicv itmege n'eydi müderris
Ḳaḳıyup türklere döñdürmeyeydüñ

Kendi fakr u fâḳası ve dîvân-ı mâlâ ṭaḳası ḥaḳḳında dimişdür.

(B255a) *Beyt* : Otuz biñ borc ile Çağşırcı Şeyḫî
Ḫoca İlyâs oğlı gib' şalınursın

Burusada Yeñi Ḫānı Sulṭān Bāyezīd binā itdükde ḫoşca lafẓın tārīḫ diyüp bu vech ile edā itmişdür.

Beyt : Yeñile yapılan Sulṭān ḫānı
Bināsın bilmezem tārīḫi ḫoşca

(P348a) Ḫāce İlyāsoġlı İlyās Çelebinüñ ḫısset ü denā'eti ḥakḳında dimişdür.

Beyt : İlyās Çelebi ṣoḥbet içün bir ciger almış
Gelsün biri meydāna kimüñ kim cigeri var

'Işḳıyyātda daḫı bu maṭla' aña isnād olınur inṣāf budur ki ma'nāsı laṭif ü edāsı pāk u mażmunı 'āşıḳāne vü derdnākdur.

Kıṭ'a : Hecrüñ dünınuñ uzunluġından
Vaṣluñ seḥeri umulmaz oldı

Nergislerüñüñ firāḳı ile
Kirpükli gözüm yumulmaz oldı

ŞEYDĀ : الذى صارسعيه شيدا ebeveyni diyār-ı 'Aden-āsā şehr-i şöhret-şi'ār-ı Maġnisādandur. Kendinüñ mevlidi İstanbuldur ol muḳbil kemāl-i ḳābiliyet ile ḳavābil içinde maḳbūldur. Ṭab'-ı vaḳārı bir āyinedür ki ṣuver-i mesā'il-i müşkile anda ber-vech ile mürtesim olurdı ki kimesne aña 'arż (A338a) dimez cevher dirdi ve żihn-i naḳḳādı bir gencīnedür ki her künci genc-i ma'ārif ü 'avārifle pür-dürr ü güher idi dili bir deryā-yı jeref idi ki memlū ṣadef-i 'irfān idi ve her ṣadefi bir baḥr idi ki ṭolu dürr-i şāyegān idi. Fünūn-ı ma'rifetde ḳadem-i rāsiḫi olup her birinde eli var idi ve dili gencūr-i genc-i ma'ārif idi ki yanında her genc-i hünerüñ kilīdi var idi. Her barmaġında bir hüner var idi belki her barmaġınuñ hüneri onar var idi. Ḫuṭūṭuñ ḫod envā'ın yazardı 'Uṭārid anuñ dehşetinden meşḳın (S175a) yañılup yazardı. Ta'līḳde nitekim 'Acemde Enīsi idi bu dāḫı Rūmuñ öyle ḫoş-nüvīsi idi. Pādişāh buña göre aşpez olamaz ve Sulṭān 'Ali trāşe-i ḫāmesin (F335b) def'-i ṣuda' içün ṣandal-ı süde yirine alup saḳlayacaḳ yir bulamazdı. Nesḫde her ṣafḥası şehristān-ı ḫaṭṭuñ bir bāġ-ı pür-reyḥānı idi rikā'da ser-meşkleri Yāḳūtuñ ġıdā-yı rūḥı yāḳūt-ı revānı idi. Yazduġı ġubār ḫaṭṭ-ı dil-ber gibi nāẓırlara varaḳa-i āzādī idi. Dīvānīde ḫod

kimesneye 'taḳlīd itmeyüp revīşi Ḫudā dādı idi. Rub'-ı meskūnda şülüşi müsellem ve (P348b) nesḫi tevḳi'-i berāt-ı cümle-i ehl-i ḳalem idi. Dīvān-ḫāne-i ḫaṭṭından erbāb-ı küttāba ḳur'a-i aḳlām ṣalınsa pādişāh bī-behre ḳalup dīvāne rā ḳalem nist dirlerdi. Ḫaṭṭ-ı müşennāsını aḳrānı müsteşnā iderlerdi. Teẕhībde vü cedvelkeşlükde pergār idi taḫta vü pergāra iḫtiyācı yoḳ keffi taḫta ve engüşti pergār idi. Altūn ḫall itdügi kāse-i çīnī reşkinden māh-ı nevüñ ḳalay çanaḳ gibi aġzı egilürdi. Ḳurṣ-ı ḫūrşīd aña zer-varaḳ olmaḳ ümīdine yüzin yirlere sürüp ezilürdi ki müjgānı (B255b) arasından çıḳan şu'ā'-ı başarīsi siyāh taḫrīr içinde gūyā altuñ cedvel idi. Eşnā-yı tezhībde yazduġı zer-ḳalem 'aşrlerüñ 'aynı siyāh ḳalem ile bi-'aynihi bir 'ayn-ı mükeḫḫel idi. Gezend-i çeşm-i (A338b) bedden nigāh içün yir yir noḳṭa-ı lāciverdīden ḫāl-i nīlī ḳordı. Küşe-i evrāḳda zerrin noḳṭalar degül eli altında bende-i fermānberi olduġına ḫalḳa-i bendegī olurdı. İnşāda Monlā Münşīyi münsī ve şi'ri kemāl-i feṣāḥat üzre mübtenī olup eş'ār-ı Mütenebbīyi mebnā idi. Şā'ir cüz'iyyātda melek-i hüner-i külliyye üzre ḳalem-revi ve her ḳāfiye-i ma'rifetde anuñ ṭab'ı nevi idi. Aḫlāḳ-ı ḥasenesi defter-i ḥasenāt-ı ebrār gibi ḳabūl-ı İlāhī ile mu'anven ve ḫaṣā'il-i ḥamīdesi ṣaḥā'if-i a'māl gibi mücellā vü müzeyyen idi. Derviş-reviş ü āzāde-meniş faṣl-ı ḫazānda çınār gibi elinde avucında olan bir bād-ı serv gibi ḫazān-ı aḫzāndan bī-pervā vü bī-şemerlükle şād ve ḳayd-ı miḥnetden āzād idi. Sāde-dil ü bī-ġışş u bī-ġıll kesb-i ma'ārifde müteveġġıl taḥṣīl-i feżā'ile müşteġıl ḥaḳīḳat-bīn ü ḥaḳīḳat-güzīn hem-dem-i ġurebā vü maḥrem-i fuḳarā ḳarīn-i ẓurefā vü hem-nişīn-i 'urefādur (F336a). Meẕkūr ile yigirmi yıla ḳarīb muḥabbet üzre olup onbeş yıldan ziyāde ḫod bir yirde şādī vü ġamda ve sūr u mātemde zemān-ı naṣb u 'azlde ve evān-ı cedd ü hezlde Rūmilinde ḳażā maḥallerinde (P349a) bī-mārī vü tünd-restīde māyedārı ve teng-destlükde 'ışḳ-endīşelükde 'āşıḳ-pīşelükde 'ıyd-ı vaṣlda rūz-ı hecrde eyyām-ı surūr u hengām-ı zecrde hem-dem ü hem-derd u ġam-ḫār u ġuṣṣa-pervend bir giribāndan baş çıḳarduḳ ve hicv-i ser ü çeşm-i raḳībde bile göz çıḳarduḳ baş yarduḳ gāh kem itdük gāh eyi varduḳ. Leẕẕeti bile gördük ẕilleti bile geçürdük ṣoḥbetimüz ḫılletden uḫuvvete ve uḫuvvetde vaḥdete vardı ve ıḫtılāṭ u irtibāṭa irtibāṭ-ı ittiḥāda el ḳardı. Binā'en 'aleyh bundan ziyāde ta'rīf توریق شی بنفسه ḳabīlindendür مدح شی لذاته 'adīlindendür diyü iktifā olındı.

Eş'ār-ı ū : Çekmedense her nefes āh u enīnüñ minnetin
Yāre teslīm it çeküp cān-ı ḫazīnüñ minnetin

(A339a) Sāḳiyā cām-ı lebüñden şöyle mest it cānı kim
Bir daḫı çekdürme ʻaḳl-ı dūrbīnüñ minnetin

Geh müşelles geh ʻaraḳ zehrin yudup ġam çekme çek
Cām-ı ʻışḳ iç çekme ṣūfī her denīnüñ minnetin

Bend idüp Şeydā-yı zārı kākülüñ zencīrine
Ṣal benüm boynuma zülf-i ʻanberīnüñ minnetin

(S175b) *Velehū* : Zülfünüñ bendin çözüp ey meh kemendüñ aya ṣal
Gün yüzüñden kākülüñ ref‘ it cihāna sāye ṣal

Ḫūblar meydān-ı ḥüsn içre ḥarīfüñ olamaz
Şeh-süvārum sen semend-i nāz ile alaya ṣal

Öldürem Şeydāyı yarın diyü ʻahd itdüñ bugün
Gün bu gündür öldürüp anı yeter ferdāya ṣal

Velehū : Miyānında kemer kim eylemiş ol mūmiyān peydā
Kemer ṣanmañ olupdur ḥalḳa-i mīm-i miyān peydā

Vücūdıyle ʻadem mümkün idi bir yirde cem‘ olmaḳ
(B256a) Eger bir ẕerre söz vaḳtinde olsa ol dehen peydā

Velehū : Bāġ-ı ġamdur ṣaḥn-ı sīnem gözlerüm ṭolāb aña
Ben fiġān itdükde ṭurmazlar dökerler āb aña

Naḫl-i ḳaddüñ bāġ-ı ḥüsnüñ nev-nihālidür bugün
Cūy-i eşkümden ṣaḳın eyler żarar seyl-āb aña

Ḳaşuñ ucında ḫam-ı zülfüñ ʻaceb ṣayyāddur
Baḥr-i ḥüsnüñden çeker māhı taḳup ḳullāb aña

Zülf ü ruḫsāruñ ider ser-sebz-i ḫaddüñ ḫaṭṭını
Sebzedür neşv ü nemā virür şeb-i mehtāb aña

Velehū : Sen gidelden gösterür devrān baña zaḥmet yüzin
Gel ṭabībüm ḥasret olduḳ görmege ṣıḥḥat yüzin

Bir def'a şūr-ı 'ışḳa mübtelā olup bī-ser ü sāmānlar ser ü kārın eyledükde bu ḳıṭ'ayı yazup aña Edirneye gönderdüm idi.

Ḳıṭ'a : Benüm şimdi cihānda 'ışḳ ocaġı
(P349b) Yaḳar 'ışḳ ehli odumdan çerāġı

Fesānemden oḳursam ben bir efsūn
Nice Ferḥād u Vāmıḳ ola Mecnūn

Bu gülşen içre ben itdükde ġulġul
Ne ḳuşdur ki öte bāġumda bülbül

Benüm şem'üm yanar gördükde per per
Yanumdan geçse pervāne döker per

Beni nār-ı hevāda ġarḳ görsün
Semender āteşini ṣuya ursun

Taḫalluṣ itdi sözüm oldı rūzī
Semender āteşi pervāne sūzı

(A339b) Beni ḳaḳnūs-veş yaḳsa bu sevdā
Gülmeden niçe şeydā ola peydā

Cihānda ad ile bir 'Āşıḳam ben
Sözümde lāf yoḳdur ṣādıḳam ben

ŞİRĪ : 'Ali Begdür ki Sulṭān Bāyezīd ü Sulṭān Selīm devrinde vezīr-i a'ẓam olan Hersek oġlı Aḥmed Paşanuñ oġlı 'Ali Begdür. Şānında kemāl-i ḳābiliyyet ve her terbiyete ehliyyet ü muḫliyyet fehm idüp Sulṭān Selīm-i merḥūm ḥarīm-i ḫaṣṣına alup kesb-i 'ulūm u taḥṣīl-i fühūmda mihr-i terbiyetleriyle perveriş ve sāye-i 'āṭıfetlerinde nümāyiş bulmışdur. Ḳapucıbaşıluġla çıḳup nice aġır sancaḳlara mīr-livā ve Sulṭān Süleymān-ı merḥūm zemānında

nesīm-i elṭāf-ı ʻināyetiyle pervāz-ı şuḳḳa-i sancağı felekden vālā olup āḫir dest-i ġaddār-ı felek aña bend geçüp sāḳī-i devrden şarāb-ı maraż ayağın içüp sebük-reftārluḳda ve sürūr-ı hevādārluḳda pādāşı yoġken nıḳrısa mübtelā olup aḫlāṭ-ı fāside ʻısyān u ṭuġyān üzre olduḳlarında mecrā vü memeri menfeẕ ü maʻber bulamayup ʻöẕr-i ʻaẕer içün ayağına (F336b) dökilüp pāyına yüz urdılar müzāḥemeden ayağına düşmege yir bulamayanlar yir yir ṭamarlarında ṭurdılar. Gördi ki rūzgār ayağın almaḳdadur elden geldügin dirīġ itmeyüp vaʻde-i ṣıḥḥati ferdāya ṣalmaḳdadur. Şeh-süvārluḳda bülend-pāye iken maraż-ı hecv-i meyle esb-i süvārı ve tīġ-i güẕārı siperdārı tīr-i sipārīde rācil oldı ṣadr-ı eyālet-i vilāyetden pāyegāh-ı ferāġate ḳā'il oldı etegin ayağına ṭolayup ʻuzlet (B256b) iḫtiyār itdi. Mıṣrda teḳāʻüd sancağın virdiler anda varup şāhid-i vaḥdeti kenār itdi (P350a) birḳaç yıl anda ḳayd-ı ḥayātda olup āḫir dār-ı āḫirete rıḫlet itdi derd-i pādan (S176a) belki cümle dādın cānını rāḥat itdi. Merḥūmuñ ṭabīʻatında olan ḥarāret-i ʻazīzīyesine aḫlāṭ-ı bārda seyli seylābı ile żaʻīf olan مزاج المعالجات بالاضداد mūcibince ḥarāret-i ġarībiyye taḥṣīline (A340a) muḥtāc olup ol ḥarāret-i ḳuvāyı tesḫīn itmekle nevʻan mizācına rāḥat ve emrāżına ḫıffet gelmegin ekṣer-i zemān ʻaraḳ u gül-füsūn içerdi anuñla fi'l-cümle ṣıḥḥat-i ʻārıża taḥṣīl iderdi. Ol ḥarāret daḫı ifrāṭla ve ṣūret-i aḫlāṭla olmağın mizāc bi'l-külliyye iʻtidālden ābi olup ḫuṣūṣā dest ü pāsı elden ve sā'ir aʻżāsı ʻamelden ḳaldı. Bu cihetden żaʻf u neḥāfet ʻārıż olmışdı ki ayağı el elinden içerdi ve loḳmayı ġayr destinden tenāvül iderdi. Bu maṭlaʻ ḥasb-i ḥāli olduğı cihetden ekṣer-i zemānda oḳurdı.

Maṭlaʻ : Naḥīf cismümi döndürdi āh u zār neye
Görüñ beni neye dönderdi rūzgār neye

Şiʻrde daḫı bīşe-i belāġat-şīri diyār-ı kārzār-ı feṣāḥatüñ Erdeşīri dest-i vezāret-i naẓm u neṣrüñ Mīr-i ʻAlī Şīri medḥ ü ḳadḥ ile şuʻarānuñ neẓīri vü beşīri idi.

Şiʻr-i ū : Āhuñdan eyle başuña murġ āşiyānesin
Mecnūn gibi belāda göñül sen nişānesin

Merdüm degül misin göñül aldanma key ṣaḳın
Ṣayyād-ı ʻālemüñ görüben dām u dānesin

Bir būsesine biñ dil ü cānı bahā diler
Gördüñ mi Şirīyā yine yārüñ bahānesin

ŞİRİ-İ DİGER : Bu Şirī Silisre nām ḳaṣabadandur (F337a). Maḫlaṣı Şirī adı ʻAli kendi sipāhīdür ammā her gūne maʻrifetüñ āgāhıdur. Envāʻ-ı ḫuṭūṭı yazar müteḳaddimīn ḫaṭṭāṭlarınuñ ḫaṭların çizerdi. Ẓihni ġāyet gürdür ve ṭabīʻatı ḥiddet ü cevdetle pürdür. Naẓma meyl eylese bir anda bir ḳaṣīde dir inşāya heves itse bir anda niçe cerīde dir her nevʻ şiʻre ḳādirdür. Ḫuṣūṣā şebistān-ı ḫayāl ṭarzında naẓmda naẓīri nādirdür (P350b). Eger şiʻre mütemaḥḥıż olsa ve evḳātı خالص عن العوارض olsa andan çoḳ āṣār ẓuhūr ider ve ṣudūr-ı evrāḳında evrāḳ-ı ṣudūr-ı ṣudūrda suṭūr olacaḳ āṣār ṣudūr iderdi.

(A340b) *Eşʻār-i ū* : Yoġ idi ayaġını çeker gerçi şarābuñ
Burnı yeli alındı yasaġ ile ḫabābuñ

Yārān ṣafādan bir iki gün çeñe çaldı
Bilmem ki ḳulaġına ne çalındı rebābuñ

Bezmüñ mezesi ḳalmaduġın gördi cihānda
Baġrı ġam u endūhla ṭoġrandı kebābuñ

(B257a) Şirī gelemez anuñ içün bezm-i ṣafāya
Mestāneler düşdi ayaġı şındı şarābuñ

Velehū : Öykünürmiş ḫaṭṭ-ı ser-sebzüñe ey şūḫ senüñ
Saḳalın yolmalıdur tel tel bāġda çemenüñ

Ey benefşe şaçına öyküneli çıḳdı dilüñ
Yumalı aġzuñı ey ġonce açıldı dehenüñ

Şirīyā dāġ urınup tāze burclar çekdüñ
Başlarla ṭonanur ḳalʻaya döndi bedenüñ

Velehū : Öykünürmiş ḫaṭṭ-ı ser-sebzüñe ey şūḫ senüñ
Yüzüni bād-ı ṣabā yirlere sürdi çemenüñ

Şıkalum didi lebüñ şekkerini ehl-i meẕāḳ
Ḫurdeyi ṭuydı dişüñ ḫayli ṣaḳladı dehenüñ

Velehū : Dehānuñ ārzūsıyle gören çeşmümdeki yaşı
Didi yoḳ yire ṭutmış bir deliḳanluyı ṣubaşı

Ḫaṭṭuñ Aydın ilinden ber-ḫurūc itmiş celālīdür
Siyeh zülfüñ ṭuruşmaya ṣalınmış bir bölükbaşı

Bu ġazel ṭarz-ı ḫaṣṣ-ı Şīrīdür.

Naẓm : Göricek olur ġamze-i dil-ber
Ḳılıç ḳabḳara ḫançeri ṣabṣarı

Çemen baḥr-i aḫżar gibi yemyeşil
Ṣular rūy-ı dil-ber gibi āb arı

Seḥerden ṭur aḫşāma dek Şīrīyā
Öp öylen gelürse saña ol peri

Velehū : 'Uşşāḳuñ ile sīne-be-sīne olıgörkim
Ḫaṭṭuñ gele şāyed olasın berbere muḥtāc

'Acem şu'arāsından Ḥayretī Rūmīlere ṭa'n idüp bir şāhi akçe on 'Oṣmānī akçeye ṣarf olınduġın ta'rīż idüp Rūma bu beyti göndermişdür.
(S176b) *Beyt* : رومیان را جنك شاهی از نادانی است
هر كجا د یدیم یك شاهی بده عثمانی است

(A341a) Şīrī bu beyti cevāb dimişdür ḥaḳḳā ki ṣavāb dimişdür.
Beyt : حیرتی كفتست یك شاهی بده عثمانی هست
من همی بنیم كه شش شاهی بیك سلطانی است

Ve bu mektūbı bir tekye-nişīn-i 'Acem ḥaḳḳında faḳīre göndermişdür ḥaḳḳā ki naẓm u neṣri ḫoşca vāḳı' olmışdur. *Ṣūret-i mektūb-ı ū* : Nāḳil-ı varaḳa-i iḫlāṣ

'Ali Dede bendeñüz (P351a) gice vü gündüz bir zāviyede beş on yire sofra-küşā vü mā'idekeş (F337b) olup maḥṣūl-ı vaḳf cüz'ī nesne iken beẕl-i mechūdı ile külli nesne ṣarf olınurdı. Lakin meẕkūresin bir 'Acem ve ṣāḥib-i şedde ve 'alem 'ışıḳsın bes 'Aceme ve 'ilm-i 'illet-i men' ḥarf yiter diyü ba'ż-ı ḫāceler meẕkūrı cerden ref' ü yirine bir ma'lūl naṣb itmişlerdür. Bu ḫuṣūṣ şer'ile görülmek içün ḥużūruñuza ḥükm-i şerīf īrād eylemişlerdür. Mes'ūldür ki bu diyārı teşrīf idesüz. Ḫuṣūṣā diyārımuz eyyām-ı rebī' ü endām-ı bedī' ile zemāne zīb ü ziynet ve büt-ḫāne-i kevn ü mekāne ṣūret virmişdür.

(B257b) *Ebyāt-ı rub'iyye* : Gördi çeşmini ol gül-endāmuñ
Gözi açıldı cümle bādāmuñ

Ya'ni eṭfāl-ı şāḫ-ı bāġ-ı fidek
Ṭıfl-ı nevrestedür çıḳardı çiçek

Oldı ḫandān şükūfe-i bāġçe
Ḳara ṭopraġa dökdi aġ aḳçe

Yemyeşil oldı serv açıldı semen
Baḥr-i ahżar gibi yeşerdi çemen

Didi bülbül sen eyle 'ıyş u neşāṭ
كل شات بر جهلا ستباط

Şīrī-i Silivrevī biñ senesi ẕi'l-hiccesinde ṣılasında fevt olmışdur.

ḤARFÜ'T-TĀ

TĀBĪ : Dırabzındandur. İsmi Meḥemmeddür. Zemānede ḫūb-āvāz u naġmesāz u terāne-perdāzlukda bī-hemtādur. Maḳām-ı ḥüseynīde baġladuġı türkiler 'Arabda 'Irāḳ u Ḥicāza ve 'Acemde Iṣfahān u Şīrāza varup kuçek ü büzürg dilinde şāyi'dür 'uşşāḳ ḫod nevrūzdan nevrūza her rūz çārgāh u pençgāh anuñ terennümātıyle eglenmek vāḳı'dur. Bir būselük naġme eylese şehnāz iden dil-berler rāst gerdāniyyede ḳarār iderler zemīnde (A341b)

ḫanḳāhlarda aṣḥāb-ı vefā anuñ uṣūlıyle semā' iderler nüzhetgāhlarda erbāb-ı ṣafā devr-i meclisde anuñ terānesine raḳṣ eylerler bāġ u gülzārda bülbüller fāḫte ḍarb ile terennümāt iderler belki āsumānda zühre felek-i muḫammesde anuñ āhengine demsāz idüp rūḥiyān bile felekde uṣūlı üzerine çarḫ urup güżār iderler. Şāh u gedā taṣnīflerine ḳulaḳ çekmişlerdür. Çeng ü 'ūd āvāzıyle sīnelerine (P351b) yaḳılar yaḳup kemānçeler elifler kesüp (F338a) nāyuñ içine āteş düşüp muṭrıblar her birine münāsib otın ekmişlerdür.

Şi'r-i ū : Naṭ'-ı zemīne at ṣalıcaḳ fāris-i bahār
Düşdi şükūfeler öñine hep piyādevār

Sildi süpürdi ṣaḥn-ı çemende ġubārı bād
Yeldi yüpürdi ṭurmadı farrāş-ı rūzgār

Ṣaḥn-ı çemende servi kenār eyleyem diyü
Dökülmede ṣaçılmada eṭrāfa cūybār

Ġazel : Gülgūnī ḳabā ol büt-i sīmīn-beden üzre
Berg-i gül-i ḥamrā gibidür yāsemen üzre

Ḫālūñ ki ṭurur pādişehüm ṭarf-ı lebüñde
Bir noḳṭa durur ṣanki ḳomışlar dehen üzre

Bu ḫaṭṭ-ı 'araḳ-rīzüñi ḫaṭṭuñda gören dir
Düşmiş seheri şebneme beñzer çemen üzre

Kākülleriñe dil ṭolaşup oldı muḳayyed
Cānbāz gibi ḳala mu'allaḳ resen üzre

Şol ḳatre ki düşmiş zenaḫ-ı yāre 'araḳdan
Tābī görinür noḳṭaya beñzer zeḳan üzre

Sā'ir ebyātı murabbā'atından ma'lūmdur tekrāra iḥtiyāc yoḳdur.

TĀBĪ-Ī ŞĀNĪ : İstanbulda Emīr Buḫārī maḥallesindendür. Bir zemān sipihr-i ḥüsnüñ ḫurşīd-i tābdārı olup felekūñ āfitābı ḳalmışdur. Hāliyā ḫaṭṭ irişüp

ol āfitāb-ı burc-ı leṭāfetüñ āfetin alup ṭarāvetden ābı ḳalmış idi yāḫūd şem'-i ruḫsārına rūzgār üf diyüp ancaḳ fitīl-i zülfinüñ tābı ḳalmış idi. El-ān nev-ḫaṭṭ u nev-res nev-peydā (F338b) nev-heves şā'irdür. Eş'ārından كل شى من المليح مليح envān ẓāhir ü bāhirdür.

Şi'r-i ū : Āhum ki āsumāna atar her gice ḫadeng
Ḳaṣdı budur ki kevkeb-i baḫtumla ide ceng

Dil-i āsitān-ı yār da āhumdan incinür
Ebr-i sipihr ile ṣanasın ceng ider peleng

(B258a) (A342a) Söz atdı aġzına diyü diller evişdiler
Meclisde başına şekkerüñ oldı tācı teng

Ḫadd-ı 'ıẕār-ı yāre özin beñzedür diyü
Gülşende jāle güllere yaġdurdı ḫayli seng

Bir na'l kesdi başuma ol ḫüsrev-i cihān
(S177a) Reşk itdi aña Tābī görince per-i küleng

TĀBİ'Ī : Edirnedendür. Adı 'Alidür taḫalluṣı gāh Feyżī vü gāh Tābī'dür. Şi'r ü ḫaṭṭuñ ve kemālüñ cāmi'idür. Ṭab'ında ḳabiliyyet ve her nev'a hüner kesbine ehliyyet nihāyetdedür. Bir zemān suḫte olup çoḳ nesne (P352a) kesb idüp çoḳ nüsḫa gördi. Bir zemān daḫı ḫaṭṭa 'ışḳ peydā ḳılup bir iki nev' ḳalemi ele götürdi. Bir zemān daḫı şi're mümāreset itdi anda daḫı ḳaṣīdede nicenüñ beytin bozup meşnevide gözlerine ḫalḳa-i mīm mıṣrā'dan ḳāfiyeyi teng idüp ġazel-i penc-beytde nice zīr-destlerüñ pencesin burdı. Edirneye şehr-engīz didi görenler Mesīḫī şeker-rīz bu daḫı şehd-āmiz didi. Anaṭolı beglerbegisi iken fevt olan Cenābī Paşanuñ mīr-i aḫūriyken kātibi oldı ḫālā vilāyet-i 'Arabda za'īmdür ṣāḥib-i cāh u celāl ve ehl-i nāz u na'īmdür.

Şi'r-i ū : Altun ḳalem miṣāl bu āh-ı şerer-feşān
Yazdı ṣaḥīfe-i felege sūre-i duḫān

Velehū : Acıyup bāġrına başdı dürr-i eşküm baḥr-i ġam
Didi merdüm düşkinidür bir yetīm üftādedür

TÜRĀBĪ : Merḥūm Ḳasṭamoni vilāyetinden ʻulemānuñ aṣḥāb-ı irādet ü erbāb-ı irşād-ı vilāyetinden bir kimesnedür. Adı Şuʻaybdur. Aḫlāḳı ḫāli ez ʻayb ve ḳalbi mehbıṭ-ı envār-ı hetf ü ilhām-ı ʻālem-i ġaybdur. Nice yıl ʻulūm-ı mütedāvileye iştiġāl ider. Mevāli-i iʻẓām ḥużūrına irişdükden ṣoñra pertev-i nūr-ı tevfīḳ-i Rabbāni ile nihādında şemʻ-i hidāyet iştiʻāl ider. Taḥṣīl-i ʻulūm-ı nāfiʻ ü ʻamel-i ṣalih ü müslimīne umūr-ı iʻtiḳādiyye ve ʻibādāt telḳın itmekle ıṣlāḥ-ı meṣāliḥ ḳaṣd idüp fünūn-ı ʻilm-i keṣīreden fenn-i ḥadīş ü tefsīre ve ḫidmet-i vaʻẓ u teẕkire (A342b) ḥaṣr-ı evḳāt eyler cevāmiʻ-i kebīrde ve mecāmiʻ-i keṣīrede müslimīne ifāde-i (F339a) ʻulūm-ı mühimmāt eyler. Beytü'l-mālden on beş akçe iderler anuñla iktifā ider. Ekābir ü eṣāġırdan ḳaṭʻ-ı ʻalāḳa idüp dünyā vü māfihādan istiġnā ider. Āḫir ḥudūd-ı ṣülüṣīn ve tisʻamiʼede ʻazmin dār-ı miʻāde ider كفى بالموت واعظا mūcibi ile yine ḫalḳa vaʻẓ u naṣīḥat ifāde ider. Merḥūm ġāyet ekle münhemik ve kemāl-i mertebe ekūl ve ekṣer-i ḫarcı me'kūl ve ʻavret ü oġlanı yimek bişürmege (P352b) mevkūl imiş. Cümleden biri bu laṭīfedür eger ḥaḳīḳa ve eger ṣaḳīfedür. Ramażān gicelerinden bir gice baʻde't-terāvīḥ Sulṭān Meḥemmed cāmiʻinde cemāʻat-ı (B258b) müslimīne vaʻẓ u naṣīḥat ider ḥarāret-i ḳalbine iḥrāḳ-ı kelimāt munżamm olup mizācın tesḫīn idüp ḫayli iẓhār-ı germiyyet ider iştihāsı açılur. Baʻde'l-ferāġ cāmiʻden çıḳup evine gider olur. Cāmiʻ ḥareminde şu yolı meremmātında fażla ḳalmış bir tekne içinde bir miḳdār tāze lökün ile yanında bir çanaḳ beziryaġı bulur ramażān taḳrībi ile herīse olmaḳ iḥtimālin virür النفس حريصة على الهريسه diyü ḳavi iştihāyla ḳoyılur muttaṣıl beziryaġı ḳoyup ıṣlāḥ ider. Her bar ki lökün ḳoyılur iştihāsına temām sükūn ve şerrihi nefsine rükūn gelmeyince lökün idügin bilmez ekiden ferāġat ḳılmaz. Bu maḳūle nevādiri meşhūrdur bundan daḫı ʻacebler leṭāʼif mecmūʻalarında mesṭūrdur. Bu naṣīḥat-āmīz maṭlaʻı ḫūb vāḳıʻ olupdur ki

Maṭlaʻ : İrdügin ṣoḳma dilüñle yüri zenbūr gibi
Ḫāk-rāh ol ki yüzüñ yirde ola mūr gibi

Velehū : Cānum ol şūḫ-ı cihān üstine dir dir ditrer
Ten gibi rūḥ-ı revān üstine dir dir ditrer

Zülfi miskīni ʻıẕārında perīşān olıcaḳ
Sāye-veş āb-ı revān üstine dir dir ditrer

ḤARFÜ'Ṣ-ṢĀ

ṢĀNĪ : Cān Memi dimekle ma'rūfdur. İstanbullıdur (A343a). Ḳuloğlıdur. Emīr Buḫārī maḫallesinde olurdı. Bir mertebe ṣāḥib-ḥüsn idi ki ḳavm-i cānda vü nesl-i insānda naẓīri var idügi ma'lūm degül idi ancaḳ hem-tāsı āyīnede görinür (S177b) ol daḫı kemāhū Ḥaḳḳa mersūm degül idi. Mezbūruñ şöhreti gün gibi āfāḳı ṭutdı ḫalḳ-ı 'ālem-i zemān-ı Mesīḥüñ ölümlüsi dirilürken gökde istedüklerin yirde bulup bunuñ la'l-i cān-baḫşi ẓuhūr itmekle illere çeşme-i ḥayvāndan el yudurup çeşme-i cānlarından (F339b) ṣovutdı. Āyīneye bir naẓar ḳılsa baña beñzemege ne cānuñ var dirdi ol sebebden āyīne-i çeşme-i ḥayvān yüze gelüp (P353a) anuñla rū-be-rū olmaḳdan yacanurdı. 'Uşşāḳ-ı dil-ḫasteleri dārü'ş-şifā-yı āsitānına gelüp her biri cānın sürerdi her birine ki ṣāfi cevāb virmek içün lebin depredürdi. Gūyā bunlaruñ cānından uyuvirürdi. Bu şūr u şağabdan ḫalāṣ olmağçün ḫaṭṭı geldügine cān otı gibi cānlar virürdi. Yılda bir kerre yüzin görmegi cānlarından yeg görürdi bu ḥāletle şāhid-baz idi kendi gibi dil-berler lebin nuḳl idinüp bādecik emüp cāna cān ḳatardı. Hem şā'ir hem ṭālib-i ma'rifet idi oḳur yazardı. Egerçi yeñiçeri idi ammā ḫaṭṭ yazmağın tüfeng ile fınduḳ sevdāsında olanlaruñ üstine noḳṭa ḳoyup (F340a) atardı. Vezne yirine yanında cilbend ve nacaḳ yirine devāt ṭaḳınurdı ḳartal çeleginden ü yüñden bedel sevdā-yı zülf-i dil-berden ve āh-ı pür-şerārdan alkun telli siyāh tuġ (B259a) ṣoḳınurdı. Hem-demi ehl-i 'irfān ve maḫremi ẓarīfān idi. Ḥaḳīr Burusada olurdum ol eṣnāda İstanbula geldüm gördüm kendi ādem cānı

Beyt : می شنیدم که آفت جانی
چون بدیدم هزار چندانی

ve maḫlaṣı Ṣānī ve bu beyt ṣaḥīfe-i ḥüsninüñ 'ünvānı

Beyt : شنیدم ان که در آفاق نی ترا ثانی
چو دیدمت حقیقت هزار چندانی

(A343b) Bī-iḫtiyār Nevā'īnüñ bu beytin oḳıdum.

Beyt : Tekellüf her niçüñ ṣūret ki bolğay andın artuḳsın
Seni cān dirler ammā bī-tekellüf cāndın artuḳsın

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Mezbūr şā'ir dil-berler gibi erāzıl-perest ve bāde-i ḥüsn ile ser-mest ve cām-ı ʻırżı seng-i ṭaʻn-ı bed-ḫāhla şikest degül idi. Revīşi rindāne ve cünbüşi merdāne idi. Andan segbān olup atlı zağarcı oldı baʻdehū ʻavāṭıf-ı şāhı şānına şāmil oldı yaʻni bölüge sülūk idüp sipāhi oğlanları zümresine dāḫil oldı. Ḥālā daḫı himmeti taḥṣīl-i maʻārife ve tekmīl-i ʻavārifedür.

Eşʻār-ı ū : Ḫumlar şikeste cām tehi yoḳ vücūd-ı mey
(P353b) Ḳılduñ esīr-i ḳahve bizi hey zemāne hey

Maṭlaʻ : Revzeninden ʻārıżın ʻarż eyledi dil-ber ṣabāḥ
Ṭoğdı gūyā maṭlaʻından ḫüsrev-i ḫāver ṣabāḥ

Ḥaḳīrüñ bu beytin böyle tağmīz itmişdür.

Velehū : Yir yir oynar ḫançerüñ sīnemde māhiler gibi
Oldıġumdan n'oldı cevşenpūş māhiler gibi

Ḫoş dimiş bu beyti bir ġavvāṣ-ı yemm-i maʻrifet
Yaʻni kim ʻĀşıḳ olup medhūş deryālar gibi

Ḫançer-i hicrān bağrum deldi ol māhī-i teng
Oldıġumdan n'oldı cevşenpūş deryālar gibi

Velehū : Kilāb-ı kūyunuñ biz her gice mihmānıyuz cānā
O ḳavmüñ mā-ḥaṣal şermende-i iḥsānıyuz cānā

Velehū : Ḫayli dem oldı bezme ayaḳ başmadı şarāb
Mey-ḫārenüñ gözinde uçar sāḳiyā ḥabāb

Velehū : O şehr-āşūbmış dil mülki tālān olmağa bāʻiş
Şeh-i bī-ʻadl imiş iḳlīm vīrān olmağa bāʻiş

Velehū : Devrinde döndi cām içildi mey-i ṣabūḥ
Sulṭān Selīme Ḥażret-i Ḥaḳ virsün ʻömr-i Nūḥ

Velehū : Ḫaṭṭ-ı la'lüñ ḫaṭṭ-ı reyḥāndur diyen eyler ġalaṭ
Ey lebi yāḳūtum olmaḳdur Ḫudā dāduñ o ḫaṭṭ

Velehū : Sāġar-ı mey ṣun gerekmez sāḳiyā cām-ı 'araḳ
Meclis-i rindān-ı ḫam meşrebde n'eyler yād ayaḳ

Velehū : Bir ḳurulmış ḫaymemüzdür künbed-i mīnā bizüm
Bir döşenmiş sebz ḳalımuz durur ṣaḥrā bizüm

Velehū : Merḥabā uġrısuñ bir nice eyyāma degin
Çekeyüm rūze-i hicrānuñı bayrāma degin

(A344a) *Berāy-ı Ḥakīm 'Aṭā* : Aġzuñı yüzüme yiyüp ḫarbeze-i Bū Cehli
Ey 'Atā çiyneme var kūh u beyābān erigin

Gel berü ter ṭaşaġun egil ide gör Şānīnüñ
Tā ṭoyınca yiyesin tāze ṣulu Cān erigin

ŞÜBŪTĪ : Mevlidi Ḳaraḥisār-ı ṣāḥibdür. Kendi zemān-ı ṣaġardan bir mikdār (B259b) ṣaded-i taḥṣīlde olup ba'dehū ferāġat idüp ba'dehū şi'r ü tārīḫ fennine heves idüp 'ulemā vü fużelā vü şu'arā ile muṣāḥibdür ve şeref-i nesebde siyādete (S178a) müntesibdür kendi bir şaḫṣ-ı nūrānī-sīmā muṣāḥabeti dil-küşā güftārı nevādirdür. Her bir sözi bir mişl-i şā'irdür. الكاسب حبيب الله diyü 'amel-i yed ü kesb-i kedd ile geçinürdi. Ḳaraman bāzārında eşribe vü mürebbeyāt u ma'ācin ü müferriḥāt iderdi. Fi'l-ḥaḳīḳa leb-i dil-ber gibi şīrīn ve mey-i aḥmer gibi rengīn şarāblar miskī terkībler 'anberī ma'cūnlar (F340b) ceddvārī ḥablar ḥablar nāfi' müferriḥler ve muḳavvī cüvārişler sükkerī perverdeler feryādresler fīrūz-nūşlar māddetü'l-feraḥlar rāḥatü'l-ervāḥlar ḳuvvetü'l-ḳulūblar isteyen meges gibi eṭrāf-ı dükkānın çizginürdi (P354a) dükkānı şu'arāya mesken ve meḥabīb-i cihan-ārāya nişīmen idi.

Beyt : Şu'arā mecma'ı ġazelkānı
Ḳaramanda Sübūtī dükkānı

idi. Bir zemān daḫı dükkān ü destgāhı ve bār u bengāhı ṭaġıtdı. Merḥabā Çelebi-i merḥūm Şāma ḳāḍī olup gitdükde bile gitdi diyār-ı 'Arabda Şām u

Halebde oldı yine dimāġına būy-ı vaṭan-ı aṣlī hevāsı ṭoldı dükkāna geçüp yine mecma'-ı şu'arā vü ẓurefā oldı. Bir nice yıldur ki bey'-i mükeyyifātdan ferāġat idüp ancaḳ edviye-fürūşdur (A344b) şi're daḫı tevbe idüp ḫāmūşdur ġazelleri vardur ki aḳrānına sebeb-i tevbīḫdür ve tārīḫleri vardur ki her biri bir tārīḫdür.

Şi'r-i ū : Eger derd-i derūnumdan idersem birgün āhı ben
Kül idem başdan ayaġa raḳīb-i rū-siyahı ben

Ma'āni 'askeri dīvānuma cem' olsa lāyıḳdur
Serīr-i milket-i eş'āruñ oldum pādişāhı ben

ŞENĀYĪ : Maġnisa diyārındandur ol eṭrāfuñ fünūn-ı naẓm ile ehl-i iştihārındandur. Ṭarīḳ-i 'ilme sülūk idüp Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūm Maġnisāda iken āsitānesine mülāzım olup ol taḳrīble mülāzım olmışdur manṣıb-ı ḳażāya sülūk itdükden ṣoñra yine ol āsitaneden dūr olmayup Amasiyyaya bile gidüp ḫidmetde müdāvim olmışdur. Egerçi hemşehrileri ḥaḳḳında ıṭrā idüp ḳaṣā'id-i maṣnū'a ve eş'ār-ı maṭbū'a ve Şebistān-ı Ḫayāl ṭarzında Nişyān-ı Zülāl nām kitāb u mü'ellefāt-ı 'adīde ve meṣneviyyat-ı pesendīde isnād idüp ṭabl-ı tehī gibi ol diyāra āvāzı ġulġule ṣalmışdur ancaḳ ol ġulġuleden ḳulaḳlarda ṣadā-yı kuhsār gibi ḳurı yanġu ḳalmışdur yoġsa Maġnisā şā'irleri ki Cāmī'i vü Sāmi'ī ve biri Emrezāde ḳāḍīdur ki maḫlāşı Ḳāni'ī (F341a) ve kendi daḫı ancaḳ şi'rden maḫlaşı Ḳani'īdür Şenāyī daḫı anlaruñ rābi'īdür. Ḥaḳīr bir meclisde cem' oldum çoḳ rūḥāniyyet fehm eyledüm hele bāri şa'irdür ammā kemā ḳīl

(B260a) *Beyt* : اذا كنت لاتدرى سوى الوزن وجدم
فقل انا وزان وماانا شاعره

Maṭla' : 'Iẕār āyīnesin jeng itmesün diñ ḫaṭṭ-ı fersāye
Barışmaz mihr ile sāye yaraşmaz aya pīrāye

ḤARFÜ'L-ḤĀ

(P354b) ḪĀTEMĪ : 'Abdu'rraḥman Çelebidür ki künyeti Mü'eyyedzādedür mü'eyyedi Rūmda 'araḳ-ı ṭāhir ve neseb-i fāḫir 'ilm ü fażl-ı şān ve luṭf-ı iḥsān

ile ma'mūr-ı ḫānvādedür. Heşt Behiştde ki Tevārīḫ-i Āl-i 'Oṣmāniyedendür Monlā İdrīs taḥḳīḳi üzre nesebleri Ḥażret-i ḳuṭbü'l-'ālem bi'l-isktiḥḳāḳi'l-'ilmi bi'l-enfüsi ve'l-āfāḳ (A345a) Şeyḫ Ebū İsḥaḳ-ı Karzūnīye müntemī olur ve şeyḫe müntehī olınca her biri 'ilm ü 'amelde bir ṣāḥib-nām-ı nāmī olur. 'Acemden (F341b) geldüklerinde vaṭan-ı muhācirleri Amasiyya ve menşe vü muḥtedleri Amasiyyanuñ bir cāygāh-ı ḫurrem-i çün İremidür ki nāmı Ḫulkpezdür ḥaḳḳā ki hevāsı güher-rīz ve ḫāki gül-bīz ve ābı şeker-āmiz ve dolāb-ı gülşenlerinüñ girye-i āteşīni ile kūze-i dīdeleri pür ü zārī vü enīni dil-āvizdür. Ḫufte diller bülbülleri feryādından seḥer-ḫizdür. Ḥubūb-ı nesīm-i şükūfezān ervāha ان الربكم نفحات ma'nāsın tervīḥ idüp ṭarab-engīzdür sā'ir memālikü̃ñ bāğ u rāğı aña göre nā-çīzdür. Monlānuñ mevlidi sene sittīn ve tis'ami'edür . Sulṭān Meḥemmed zemānında Sulṭān Bāyezīd anda (S178b) şehzāde iken meẕkūr 'Abdu'rraḥman Çelebi ve Ḫaṣ Maḥmūd nām ḫaṣekīsi anuñla muṣāḥib ve ḥarīf-i bāde imiş ba'ż-ı nāşī vü ġammāz meẕkūrlar ḥaḳḳında ḥased ü tedbīr idüp *iki cevān şehzādenüñ tedbīr-i memleketine ve umūr-ı salṭanatına el ḳardılar ve ayaḳ-nūşluğa meşğūl olmağla şehzādeyi başdan çıḳardılar* diyü Sulṭān Meḥemmede kāğıd uçurdılar ol tīr-i tedbīr ile meẕkūrlaruñ murġ-ı ḥużūrların āşiyāne-i mülk-i Rūmdan uçurdılar. Sulṭān Meḥemmed ḳatline ḥükm-i ḳāṭı' gönderür Sulṭān Bāyezīd ḥükmüñ vuṣūlinden evvel ḫabere vāḳıf olmış atılmış oḳı siper-i tedbīrle dönderür ikisine ba'ż-ı cevāhir ve sīm ü zerden genc-i vāfir virüp bir gice diyār-ı ġurbete 'azīmet idüp ve seyāḥat-i memālike ḳaṣd-ı kesb-i 'ilm ü ma'rifet iderler (P355a). Mü'eyyedzāde diyār-ı Ḥalebe ba'dehū mülk-i 'Aceme düşüp Şīrāzda Monlā Celāl Devvānī ḫidmetine irüp ṣadr-ı taḥṣīlde olur. Sulṭān Bāyezīd çünki serīr-i salṭanata cülūs ve pāye-i taḫt-ı sulṭānı mübārek bād içün pā-būs ider meẕkūr işidüp bunca meşaḳḳatle kemān-ı seferi çekmege sā'id-i sa'ādeti müsā'ade ider sulṭān-ı vaḳt görüp çehre-i (A345b) aḥvālinde pertev-i nūr müşāhede ider. Mü'eyyedzādenüñ kūh-ı fażīletinüñ bülendlgini (B260b) ki çeşm-i vaṣṣāfda kūh-ı Ḳāf aña göre noḳṭa-i fādan ednādur ve cebel-i 'irfānı 'Arafātdan a'lā olduğın bilüp evvel ḳırḳ aḳçe ile İstanbulda Ḳalender-ḫāne medresesin virür ba'dehū ḳırḳ beş aḳçe ile Ṣaḥnı virüp (F342a) andan elli aḳçe idüp andan Edirneye ḳāḍī ba'dehū ḳāżī-'asker ider. Mü'eyyedzādenüñ ḳāżī-'askerlükde mezīd-i fażl u 'uluvv-ı ḳadr u sı'ā-ı cāh u vufūr-ı şevketi vü kemāl-i saṭveti vü rıf'at-ı himmeti kerem-i vücūdı vü beẕl-i vücūdı ṣaḥāyif-i rūzgārda mesṭūrdur. Ḫaṭṭuñ envā'ın kemāl-i leṭāfetle yazar imiş 'Arabī vü Fārisī vü Türkī şi'r söyler imiş ve ḳavābil ü amāşili terbiye iderler imiş. Cümleden Necātī-i merḥūm ki Sulṭān Maḥmūd vefātından ṣoñra sufte-dil ü

yetīm olmışdur anuñ merāhimiyle zaḫmı mülte'im ve anuñ dürer-i iltifātıyle rişte-i āmāl u aḥvāli muntaẓam olur imiş. Ḥatta merḥūm anı tertīb-i dīvāna terġıb itdügi ve ol dīvānını merḥūm adına tertīb itdügi ve nāmına ḳaṣīdeler itdügi dīvānında mesṭūrdur. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūmuñ evāḫir-i salṭanatında fetret olup yeñiçeriler ḫaṭṭ-ı ḫūbān gibi baş ḳaldurduḳlarında erkān-ı devletüñ Sulṭān Aḥmedüñ nāmına olanlaruñ evleri dil-i 'uşşāḳ gibi yaġmalanup naḳdlerin ṣabr-ı ehl-i hevā gibi çaldurduḳlarında merḥūm daḫı ol zümreden olup 'azl olınmışdur. Ba'dehū Sulṭān Selīm teşrīf-i çār-bāliş-i rub'-ı meskūn u heft-iḳlīm itdükde merḥūmı yine ḳāżī-'asker ve nice def'a ḫalvet-serālarına da'vet ve ṣoḥbet-i ḫāṣda muṣāḥib idüp envā'-ı (P355b) iḥsānlar itmişdür. Merḥūmuñ baḫt-ı ḫuftesi yine bī-dār olup ḳużāt-ı 'asker-i vaḳt künc-i ḫumulda ki yatdılar ḥussād-ı mevāli-i ehl-i fesād ahāliyi ıġrā idüp Sulṭān Aḥmedīdür diyü ba'ż-ı nesne daḫı isnād idüp kāġıdlar yazup oḳla ḥarīm-i pādişāhiye atdılar. Sulṭān Selīm Mü'eyyedzāde-i merḥūmuñ (A346a) mebla'-ı ḥads u ferāsetin imtiḥān yiridür fürs-i ferāsete süvār olup ferzīn gibi keç-revlük ideni bilmeñ gerek diyü buyurup varaḳa irsāl ider. Merḥūm Budiñ fitneyi ḳaynadan Ṣarı Gürz mülāzımlarından ḳallāb-ı siyāh (F342b) u keżżāb-ı siyāhdur diyü bu beytle i'lām-ı ḥāl ider.

Beyt : Sen bu mektūbuñ eger bilmek dilerseñ kātibin
Ġāfil olma ḫüsrevā ḳallāb u keżżābdan

Ḥarīflerin odaları aranup müsevvedeleri bulunduḳda yüzleri ḳara olur Ṣarı Gürzi 'azl idüp emr-i pādişāhi ile çadırın başına yıḳarlar anları ata sürüdüp eller söziyle başdan çıḳarlar. Ḳızılbaş seferinde Çoban Ḳöprisinde ḳuvāsına ża'f u dimāġına (B260b) iḫtilāl geldi diyü 'azl olınur (S179a) ba'dehū Mıṣr seferinde sene işnā ve 'öşrīn ve tis'ami'e şa'bānınuñ leyle-i berātında āḫirete irtiḥāl ider. Sulṭān Selīm ki merḥūmuñ ḳalb-i selīmi zer ü sīm-i ḳalb u ḳālib ve ta'yīn-i müstaḳīmi misbār-ı maḳādīr-i erbāb-ı me'ārib ü manāṣıbdur her zemānda te'essüf idüp dir imiş ki *Rumda iki kişi var imiş biri Mü'eyyedzāde ve biri Tācīzāde Ca'fer Çelebi ḥayfā ki birinüñ pīrlügi zemānına irdük ve birinüñ ḳadrin bilmeyüp bilmezlük ile kendi elimüzle berg ü bār-ı vücūdın yile virdük.* Merḥūm inşāda şöyle imiş ki üstādum Emīr Gīsū ki gīsūsı gibi ser-āmed-i 'ulemā ve ẕihni menşe-i ibdā' u inşādur rivāyet eylerdi ki Mü'eyyedzāde birgün Ġalaṭada bāġçesinde efāżıl-ı 'Acemden Monlā İdrīsi ve Ḳāḍīzāde ve Şāh Meḥemmedi ve Şāh Ḳāsımı żiyāfet itdi evvelā basṭ-ı bisāṭ-ı ma'rifet ve beẕl-i mevā'id-i fevā'id-i fażīlet itdi ittifāḳ bir mektūb yazmaḳ (P356a) lāzım oldı. Fi'l-ḥāl eline ḫāme

vü nāme alup bilā-ru'yet u nāme bir mektūb yazdı. Mektūb-ı merġūb encām-ı beẕīr oldukdan ṣoñra yārāne okudı. Selāset-i 'ibārāt ve cezālet-i fıkarāt belāġat-ı elfāẓ u ma'ānī ve feṣāḥat-i mebādī vü mebānī ḥüsn-āġāz u encām ve luṭf-ı ibtidā vü iḫtitāmına āferīn itdüklerinden ṣoñra ittifāk mektūb-ı (A346b) meẕkūr on altı saṭr ve her saṭruñ evveli sīn ü āḫiri nūn vāḳı' olmış. Bedīheten bu tekellüfüñ (F343a) irtikābı ve bu lā-yeltezimüñ iltizāmı ile yine ḥüsn-i edā ile kelāmda ve vużūḥ-ı i'lām-ı murād u merāmda aṣlā ḫalel u ḫaṭal olmaduġına ki vāḳıf oldılar her biri devāt gibi engüşt-der-dehān idüp meziyyet-i fażl u mezīd-i ma'rifetine mu'terif oldılar. Faḳīr küstāḫluk yüzinden didüm ki *sulṭānum egerçi bu ḫuṣūṣ ittifāḳāt-ı ḥaseneden üslūb-ı ḥüsndür ammā eger bu iki ḥarfüñ cem'i ḥarekāt-ı ṡülüṡ iḫtilāfıyle ki sen yā sin yā sündür bir ma'nā ifāde eylese beliġter olurdı.* Buyurdılar ki bu lāzım degül fikr ü te'emmül sebḳatı araya girmedin sebāḳ u siyāḳa ḫalel eli irmedin böyle olmak bilen yanında hünerdür. İşte yārān işte devāt u ḳalem ki miḥek-i āb-rīz-i hüner her hünerverdür. Cümle-i ḥużżār 'acz iẓhār itdiler ve taḥsīnde ikṣār u ıṣrār itdiler ba'de intişāri'l-meclis Monlā İdrīs baña didi ki *eger bu münāḳaşayı sen itmeseñ biz reşkden helāk olurduk ve ḫāme gibi tīġ-i ḥasedle sīne çāk olurduk* ol zemānda Işık Ḳāsım ki zümre-i 'ulemādan olup gāh ḫānkāh-ı terk ü tecrīdüñ dedesi gāh cāmi'-i ṣalāḥuñ küşe-nişīni (B261b) ve gāh meyḫāne-i şevḳüñ mu'tekif-i meygedesi meydān-ı 'ilmüñ iḫtiyārı ṭarīḳunüñ müfred ü serdārı olup ṣıyt-ı ḳudūmından tekye-i rindān pür-ġulġule ziyy-i 'ulemāda gāh daḳḳ u laḳḳ pāk-ṭorluk ucūlak ve gāh ber-mūcib 'örf ü iżāfe başında destān miḳdār-ı ceyl resāfe olur imiş (P356b). Merḥūma manṣıb içün nice yıl mülāzemet ve āḫir bir maḥlūl medrese bulup kendiye iḥsān bābında ṭaleb-i himmet ḳıldukda Mü'eyyedzāde *Dede Işık ṭa'ifesine medrese virilmez ve her kişi kendi ṭa'ifesinden ayrılmaz* diyüp Dede Sulṭān daḫı *sulṭānum benüm sā'ir 'ışıḳlardan hīç farḳum yok mıdur* didükde *yoḳdur nihāyet anlar da'vā-yı kerāmet iderler sen de da'vā-yı 'ilm ü fażīlet idersin* dimiş Dede Sulṭān *yā sulṭānum yā nice olmak gerekdür ki* (A347a) *kişi medreseye layık ola* dir. Merḥūm daḫı muṭāla'ası şöyle müzākeresi böyle taḥrīri şöyle taḳrīri böyle gerek dir. Dede Sulṭān *sultānum siz buyurduġuñuza* (F3443) *kim ḳādir olur meger kişi sulṭānum gibi* Mü'eyyed *min 'indallāh* ola diyü cevāb virüp żarūri medreseyi alur. Kibriyāsından menḳūldür ki mevāli-i 'aṣrın birisi Süpürge Şücā' dimekle ma'rūf imiş birgün merḥūma varur ḫanedān iltifāt itmez. Yārān *ḳāżī-'asker süpürgenüñ yüzine bakmadı* dirler. Bir ẓarīf *göge bakmakdan eli degmez* (S179b) *süpürgeyi ḳanda görsün* dir. Merḥūmuñ 'Arabī vü Fārisī vü Türkī eş'ārı çoḳdur Sulṭān Selīme bir 'Arabī ḳaṣīde

{ virmişdür içinde feżā'ilüñ ta'dād itmişdür ba'ż-ı irsāle īrād eylemişdür. Sulṭān Selīm-i merḥūm *Mü'eyyedzāde bu şi're kerāmetümdür dise sā'ir mevālī ne dirlerdi ola dirmiş* ve zebān-ı Fārisīde keẕālik ġazeliyyāt u ḳaṣā'idi vardur. Sulṭān Bāyezīda ḫançer redif ḳaṣīdesin virmişdür ki diyar-ı feṣāḥati tīġıyle alduġına delīldür.

Ḳaṣīde : زی د ست شاه جهان میدهد نشان خنچر
که کرد جوهر و زر جمله د ر میان خنچر

حجسته خضرت شه بایزید غازی آنك
کشد کمینه غلامش باردوان خنچر

شهنشهی که زبهر غزای اوآورد
سماك نیزه و ذابح ز آسمان خنچر

شهی که میشود از خوف خنچرش دم آب
دم فروشدن از خلق دشمنان خنچر

بچشم خشم اکر بنکرد بسوی ثپهر
بیفتد از کف خورشید در زمان خنچر

(P357a) اکر نه خصم ز وهمت پناه برد نه بحر
چرا شداست سراسر ز ماهیان خنچر

بحل مشکل د شمن چه حاجت شمشیر
جواب می دهدش از سر زبان خنچر

بقصد خصم تو میکر د ر آفتاب مکر
(B262a) که میکن د ر کران با کران جهان خنچر

و کر نه که است بعالم که بر کسی بکشد
بعهد عدل تو ای شاه کامران خنچر

شهآ بمعرکه مع فت کمینه تو
ز نم بصد ر بزرکان نکتدان خنچر

بگاه بحث شود فضل من بدید آری
بروز جنك كند جوهرش عيان خنچر

ولی سزد كه شود خاص حضرت سلطان
چو جوهری بنماید د ر امتحان خنچر

(A347b) هزار بیت د کر بود د ر د ل از مدحت
دریغ قافیه را ساخت سایکان خنچر

بجز مدیح تو کردم زنم بمدح و غزل
مرا بجای زبان باد د ر دهان خنچر

همیشه یار كمر بندوان یابد
مزید مرتبه بر تیغ بر سنان خنچ

کسی كه با تو بدل باشدش خیال فلان
جواب باد هزارش د رون جان خنچر

Velehū : رموز غیب د ر اپینه ارتوان دیدن
توان د ر آیینه رویت آن دهان دیدن

Velehū : هر کسی د ر کشت باغی همدم جانان خویش
ما و کنج هجر و دم د رد و بی درمان خویش

Türkīde bu ġazeli laṭifdür ki Sulṭān Aḥmedden kendiye gelen mektūb muḳābelesinde yazmışdur.

Ġazel : Nāme ki nāmını yazmış bendenüñ sultān aña
Ġuṣṣadan āzādeluḳ ḫaṭṭı olur ʻunvān aña

Her elif ki anda var naḳş-ı ḳad-i cānān gibi
Cān içinde yiri var olsun fedā yüz cān aña

Belki her ḥarfi sevād-ı dīde-i cāndur anuñ
Noḳṭalar kim anda düşmiş görinür insān aña

'Aynı nergis hāsı ġonce her elif bir serv-i nāz
Yaraşur dirsem bu yüzden Ravża-i Rıḍvān aña

Gözlerüm oldı münevver ol sevād-nāmeden
Toz yirine ṭūṭiyā şaçmış meger cānān aña

Ḥālümi bilüp şeb-i hecre giriftār oldıġum
Raḥm idüp yār eylemiş ta'vīẕ ile dermān aña

Bu maṭla'ı 'āşıḳānedür.

Maṭla' : Çāk olan dest-i cefāyile giribānumdur
(P357b) İlişen ḫār-ı ġam u miḥnete dāmānumdur

Merḥūm ki faḳīrüñ vālide ṭarafından ceddümdür (F344a) 'aceb ḥikmetdür ki bu maṭla'ın görmedin ḥālet-i mevrūşı ile böyle dimişüm.

Maṭla' : Fiġān kim dest-i miḥnetden alınmadı giribānum
Diriġā kim ilişdi ḳaldı ḫār-ı hecre dāmānum

ḤĀTEMĪ : Bu Ḥātemī Edirne ile İstanbul mābeyninden olan Berġus nām ḳaṣabada cāmi'i olan Meḥemmed Beg nām sancaḳ beginüñ oġlı za'īm-i dīvān (A348a) Maḥmūd Begüñ oġlıdur. Kendi erbāb-ı tīmār ṭarīḳine sülūk idüp nice zemān terk ü tāzīde ve dil-berlerle 'ışḳ-bāzīde vü bülend-pervāzīde vü kīse-perdāzīde olup ẕevḳ ü ṣafā ile 'ömr sürdükden ṣoñra (B262b) meşāmm-ı cānına būy-ı fenā ve āyīne-i derūnına ṣayḳal-ı ṣafā irişüp terk-i manṣıb u tīmār ve faḳr u fenā iḫtiyār itdi götürü āmāl u işġāl-ı reh-güẕārından güẕār itdi. Piyāde Ḥac seferin idüp beytü'l-ḥarāmı ve Ravża-i Nebi 'aleyhi's-selāmı zāyir oldı gāh misāfir ü gāh mücāvir oldı gāh erbāb-ı taṣavvuf u gāh ḳalenderān-ı bī-tekellüfle mu'āşir oldı. Nice yıl 'ömri bunuñla güẕerān ve dīde-i tevekküli bāb-ı İlāhīye nigerān olduḳdan ṣoñra pādişāhımuz ki şāh-ı dervişāndur şehzāde-i āzāde iken dergāhlarına yüz sürüp ḳaṣideler virüp naẓmın gördüklerinde ṭavḳ-ı ḫulūṣ-ı 'ubūdiyyeti boynına ḳılāde-i iḫtiṣās idüp gūşına ḥalḳa-i be-gūş geçürüp 'abd-i memlūk itdi bu daḫı bölüklerine sülūk itdi ol āsitāne müntesib ü müntemī oldı işāretiyle maḫlaṣı Mātemī idi Ḥātemī oldı serīr-i salṭanata cülūs itdüklerinde müteferriḳalarından oldı naẓar-ı ḫāṣ u ḥüsn-i terbiyeleriyle rüçḥān bulan zümre-i

fā'iḳalarından oldı. Temām tehẕīb-i aḫlāḳ ve tekmīl-i ḫalāḳ eylemişdür. Eger anuñla muṣāḥabeti olınmasa iḫvān-ı zemāndan vefā vü ḥaḳīḳat meslūb ve ḥaḳ-ı uḫuvvet ü ṣoḥbet-i 'ālemde maġlūbdur dir idüm.

Maṭla' : N'ola bir nice dem gele ġarāġat dīdeden 'ayna
(P358a) O nūr-ı çeşm ile şimdi ṣu ṣızmaz oldı mābeyne

Velehū : Sen ṭururken mihr ü māha baḳmış ey ḫūrşīd ḫad
İsterem Ḥaḳdan çuḳurında bula ehl-i raṣad

Velehū : Baḳmaduñ dün baña şīve ile geçüp cilve-künān
Revīşi ḫūblaruñ bu mıdur ey serv-i revān

Velehū : Yāre ṣonınca şīve-i ḳadd nihālini
(S180a) Didi gel itme baña ḳıyāmet su'ālini

(A348b) *Velehū* : Ḥürmeten surḫ ile yazılmaḳ kelāmum şānıdur
Penç beytüm baḥr-i şi'rüñ pence-i mercānıdur

Velehū : Ruḫı şevḳıyle itdi ol ṣanem dilde nihān āteş
Meded bir nā-müselmān Ka'beye urdı nihān āteş

Velehū : Ḳan bulaşsa kesicek başumı cānān eline
Reşk ider anuñ o dem pence-i mercān eline

Şehsüvārā ser-i ġalṭānuma öykündi diyü
Aldı meydānda gūyı yine çevgān eline

Göñlimüz almaz ele ol ruḫ-ı gül oldı bahār
Bülbülin aldı nice serv-i ḫırāmān eline

Şāḫ ucında ṣanurum bir gül-i ḥamrā açılur
Sāḳī sāġar ṣunıcaḳ ol gül-i ḫandān eline

Mey-i rengīn-i ma'ānī ḳadeḥidür bu ġazel
Ḫātemī varsa yaraşur şeh-i devrān eline

Ḳaṣîde-i sūriyede bu beyti daḫı ra'nādur.

Beyt : Ṣol ḳadar bezl oldı ni'metler cihān ḫalḳına kim
Ṭoldı gîpā gibi envā'-ı na'mdan her şikem

ḪĀKÎ : Bu faḳîre birāder-i mihterdür. Adı Meḥemmed Şāhdı. Ṣāḥib-ḥilm ü ḫulḳ olup (B263a) (F344b) ekşer-i mebādi-i 'ulūmdan āgāhdı ḫuṣuṣā ta'liḳ-nüvîslükde ve 'ilm-i ferāyîżde ṣāḥib-cāhdı. Muḥyü'd-dîn Efendi el-Fenārî Rūmili ḳāżî-'askeri iken anuñ dānişmendi ve enẓār-ı elṭāfınuñ behremendi iken monlāsı ki ma'zūl oldı eglenmeyüp bu daḫı āḫirete intiḳāl idüp sene sitte ve erba'în ve tis'ami'ede manṣıb-ı ḥayātdan ma'zūl olduġı evvel oldı. Ferāyiżden bir muḫtaṣar risālesi ve zemāne ḥāline münāsib ba'ż-ı manẓūm maḳālesi vardur. Fevt olduġı vaḳtin esbabı ġā'ib bulınmaġın müsevvedesi berbād olup żāyi' olmışdur kendinüñ gözleri aġnduḳda kim dimişdür.

Beyt : Göz ḳaradup girmişem bir çeşmi āhū 'ışḳına
Çeşm-i ḫūnbārum görüp ṣanmañ beni ṣāḥib-remed

Velehū : Ḳalender ol trāş ol tā ki dehrüñ rind ü ḳallāşı
Dimeye ṭa'n yüzinden gözi üstinde var ḳaşı

ḤĀVERÎ : Diyār-ı 'ilm ü fażluñ dāveri (P358b) ma'reke-i ḳażā-yı 'adlüñ dil-āveri lücce-i şi'r ü inşānuñ şināveri şu'arā vü ẓurefānuñ rūşen-aḫteri Āçuḳ Ḳāḍî oġlı 'Ali Çelebidür ki maḫlaṣı Ḫaverîdür. Mevlidi Rūmilinde Manastırdur kendi ehl-i (A349a) fażl şā'ir ve fünūn-ı şi'ri aḥsen vechile dimege ḳādirdür. Zemān-ı şem'-i her encümen idi ol vaḳt 'Ali taḫalluṣ iderdi ṣoñra ol vaḳt didügi şi'rleri añsa *'Alilüġüm zemānında didügüm şi'rlerdendür* dir idi. Ṭarîḳ-i 'ilm ü kemāli kemā-yenbaġî tekmîl idüp Zîrekzādeden mülāzım olmışdur evvel Ḳara Feryeye müderris olup ba'de ṭarîḳ-i ḳażā-ya 'āẓim olmışdur Āhî-i merḥūm bunuñ hemşîresin almışdur bu sebze gibi neşv ü nemā bulınca anuñ serv-i himmeti buña sāye ṣalmışdur 'ilmde 'alemdür şi'r ü inşāda maḳbūl-ı 'ālemdür. Bāb-ı ḳażāda dest-i nisbeti 'urve-i vuşḳā-yı şer'-i şerîfe muḥkemdür. Zemānında zülf-i dil-ber 'uşşāḳuñ göñlin ṭolandurmamaġı boynına alurdı düzd-i ġamze ber-naẓarda nigāhından bilürdi ḫātem-i fem-i dil-ber sebze-i ḫaṭṭ arasında (F345a) kim olsa ṣorup bulmaḳ elinden gelürdi mūy-miyān gîsū mābeyninde ġā'ib olsa ortaya getürince diḳḳatler idüp bir ḳılı ḳırḳ ḳılurdı sāz-ı ġammāz meclisine

gelse destān-ı ʿışkı mū-be-mū şerḥ idüp gezdügi maḳāmātı bir bir ırlardı def ü berbaṭ meclis-i ḥükümetine yol bulsa aña bir ṭabanca urınca ḳulağın cüz'i burınca her birinüñ ağızlarında şaḳızı çürüyince söylerdi (B263b) çeşm-i çerāğı olsa āteşi olanuñ başın keserdi hem-pehlūsı olsa tīğ gibi ḫūnī olanı ḳarşusında aşardı. Ḥattā çeşm-i fettānuñ rehzenluğından ve zülf-i perīşānuñ dil-şikenlüginden ʿāciz olup sulṭān-ı ʿışḳa ʿarż idüp lisān-ı ʿışḳdan tercemān-ı şevḳle debīr-i ḫayāli (F345b) bir ḥükm-i inşā itmişdür ki ṭuğrā-yı ġarrāsı sulṭān-ı mübīn ve tevḳīʿ-i cihān-ārāsı (P359a) ʿibret-nümā-yı muʿteberīndür. Keẕālik Āhī-i merḥūmuñ ebter ḳalan Ḥüsn ü Dil inşāsınuñ nāḳıs yerlerin itmām eylemişdür. Ḫācesi Çivizāde ve mürebbisi Bayrām Çelebi ki (S180b) defterdār-ı vaḳt idi anlaruñ devletinde kāmrān oldı zebān-ı beyān ḥālinden bu beyt ile tercemān oldı (A349b).

Beyt : Ḳapunuñ iki sütūnı iki cenāḥı ile
ʿUrūc-ı evc-i ʿalāya ḳolum ḳanadumdur

Āḫir Selanige vü Üskübe ḳāḍī oldı kār u kirdārından ḫālik ü ḫalāyıḳ rāżı oldı ammā çün dānişmendlügi zemānında ve ʿunfuvān-ı şebābınuñ ʿunvānında hem bāde-i ʿışḳ-ı ḫubān ile mest hem defʿ-i ġam-ı ʿışḳ içün bāde-perest idi ol deñli şeh-levendlük itmişdi ki Ġalaṭa ile Eyyūba meʿān ḳāḍī olup Ġalaṭaya varduḳda şekerci dükkānında bozun şīşeleri sin sin ol diyü aña dört gözle baḳarlardı tersā-beçeler ezilmesün diyü meyḫāne çārṭāḳlarına çıḳarlardı. Efe meyḫānesinde bir fucı yoġdı ki aylarla ayılmayup dibine küp düşüp ḳalmış olmıya ve bir meyḫāne pīş-ḫānı yoġdı ki ol anda eski ḥaşır şalmış olmıya. Lā-cerem bu nāmı zāyil olmadı ve biʿṭ-ṭabʿ dünyā ki efāżıldan muʿrıż ve ʿarīżu'l-ḳafā bī-ʿırżlara ʿārıżdur andan daḫı āḫir vaḳtinde iʿrāż idüp māʾil olmadı baʿde'l-ʿazl ve't-teftīş Ḳara Feryeye ḳāḍī oldı ve anda vedīʿat-ı rūḥı mālikü'r-riḳāb u Rabbü'l-erbāba teslīme rāżı oldı. Evvel manṣıbı Ḳara Feryenüñ tedrīsi ve āḫir manṣıbı ḳażāsı oldı ol ḳażānuñ müddet-i münḳāżī olmadan müddet-i manṣıb-ı ḥayātınuñ inḳiżāsı oldı.

Eşʿar-ı ū : Añladum çeşmi ne fettān idügin ḳaşından
Rehzen olan bilinür niteki yoldaşından

Ḳoparur fitneyi ḫaṭṭuñ çekilür zülfüñ adı
Ṭutılur yeñiçeri şuçı bölükbaşından

Kehrübā gibi ḳapar göñlini ben ḫāşākuñ
Ayrılam ṣanma beni sen işigüñ ṭaşından

(P359b) Umaram başuma tāc ola sifal-i seg-i yār
Devlet olmaz imiş ıraḳ çü yigitbaşından

Ayuñ on dördi gibi bir mehe vir göñlini sen
Ḫāverī sev güzeli iki yedi yaşından

(B254a) *Velehū* : Gözlerüñ ġamzeñ ile ʿāleme ḥükm itmek olur
Şol dilāver gibi kendi ḳılıcıyle beg olur

Ser-i zülfini baña göstere mi baḫtı-ı siyāh
O yılan ayağıdur anı görenler beg olur

Sūzen-i āteş-i āhuñ felege naḳşını gör
Saña ey pīre-zen-i çarḫ bu bir evreng olur

(A350a) *Velehū* : Nice taḥrīr ideyüm derdüñi ġāyet çoḳdur
Ḫāmede çaḳ o ḳadar ḳuvvet-i bāzū yoḳdur

Ne bilür derd-i dili nāyı nedür ney-şekker
Ne bilür ḥālini acuñ şu kişi kim ṭoḳdur

Velehū : Yiryüzini eyledüm ṣanan ḫaṭā dünyede
Ḳara ṭoprağı ider āğūş deryālar gibi

Bī-hevā vü bī-heves baḳma sükūnuma benüm
Rūzgār ile iderdüm cūş deryālar gibi

Ṭoldururum naʿra-i yā hū ile āfāḳı ben
Cürʿa-i ʿışḳı iderdüm nūş deryālar gibi

Rūzgārına göre ḳullan cihānı Ḫāverī
Gāh ber-cūş ol gehi ḫāmūş deryālar gibi

Maṭla' : Onsekiz yaşında bir dildārı 'uryān eyledüm
Onsekiz biñ 'ālemi bir demde seyrān eyledüm

Maṭla' : Sīne pürdür ārzū-yı zülf-i 'anber-sā ile
Ṭoludur vīrānemüz biñ başlı ejderhā ile

Velehū : Pīr olduġum görüp ḳaçmadı benden ol cevān
Yine nāz-ı kilkle bir āhū ṭutıldı āġuma

Yārelendüm niçe kez ma'reke-i 'ışḳuñda
Daḫı ḳapuñda şehā olmadı tīmār baña

Velehū : Yetişinceydi hemān derdine ben bī-māruñ
Mīve-i vaṣlına yārüñ n'ideyüm irmez elüm

Ādemüñ ehl-i riyā sözleri ḳanın ḳurudur
Sāḳiyā ṭoldura şol ḳan olacaġı içelüm

Ḳarż ḥaḳḳında bu ḳıṭ'ası dil-peẕīrdür.

Ḳıṭ'a : Bir ḳatre yirine ṣadefe ḳuşdurur güher
Deryā dibinde aña daḫı ḳıldı kār-ı ḳarż

Şālumla būriyāmı idüp bey' min yezīd
Ḳıldı olanca varumızı tārmār ḳarż

Zehr olsa māra ḳatre-i nīsān 'aceb degül
Ṭoġrı olan kişiye olur zehr-i mār ḳarż

Aḳçe pulın şükūfenüñ almış birer birer
Virmiş gibi dıraḫta anı rūzgār-ı ḳarż

(P360a) Oldı ṣalavat-ı ḫums gibi vācibü'l-edā
Farż ile bir yazılsa şekilde ne var ḳarż

(S181a) Müderris iken ḳāḍī olup ibtidā'en nüzūl iḫrācıyle mübtelā olduḳda kefere eleminden żarūrī dimişdür.

Ḳıṭ'a : Nedür ey Ḫāverī bunca belālar
Saña rāh-ı nezlde oldı yoldaş

Niçün tedrīsi ḳoyup ḳāḍī olduñ
Saña yitmez mi ṣanduñ bir ḳaşıḳ aş

(A350b) Nüzūl kāfirlerini var sür imdi
Ṭoñuz gütdürür isteyene yavuz baş

Faḳīr ẓaḫīre iḫrācına mübtelā olduġumda didüm idi (B264b)

Beyt : Çıḳarmadınsa bir ḳāḍī ẓaḫīre
Yek olmañ mübtelā olup ẓaḫīre

Ḳāḍī Ṭaşzāde-i merḥūm ḥaḳḳında incinüp dimişdür.

Ḳıṭ'a : Ṭaşoğlı ebed bilmez iken hīç ḳırā'at
Cāmi'de gelüp ḳodı yere añsuz baş

Yā Rab ne oḳur secdede didüm didi bir yār
Aḳ ṭaş ḳara ṭaş yat aşaġa ḳutsuz baş

Ḳıṭ'a : Yeñişehr ehl-i 'ilmi Ṭaşzāde
Ḥacerdür lā-yemesdür bed-güherdür

Ḥacerden ḥucrı farḳ itmez velīkin
Ṣorarsañ kendiye İbn-i Ḥacerdür

Ḳıṭ'a : İḥsānuñ rei'si Ṭaşzāde
Yimez bir cigeri üç gün ḳoḳıdur

Ḫasīs idi babası daḫı līkin
Bu andan biñ kez artuḳ ṭaş boḳıdur

Bu maṭla'ın faḳīr bu maḳūle teşmīn eyledüm.

Li-muḥarririhi : Bahār oldı müzeyyen oldı gülşen ġonce femlerle
Benefşe ṭutdı bir yanını bāġuñ zülfi ḫamlarla
Şükūfe ile şeh-i gül bāġa 'azm itdi 'alemlerle
Ṣafā baḫşın ider zerrīn ḳadeḫler cām-ı Cemlerle
Pür itdi kāsesini ġonce şebnemden dīremlerle
Ḥesāb ider anı akçe döküp jāle raḳamlarla
Yüzin yazdı şu'ā'-ı mihr-i bāġuñ ḳıl ḳalemlerle
Pür itdi bu ṣadāya bülbül āfāḳı neġamlerle
Yazuḳdur ḳalmasun 'Āşıḳ belā küncinde ġamlarla
Helāk oldı ḫazān-ı ḫüzn ile derd ü elemlerle
(A351a) Seni gözler dü-çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle

Gülistān içre sulṭān-ı rebī'i itmege ārām
(P360b) Çemenzārı ṭonatdı aḳ ḫaymeyle gül-i bādām
Aña gülgūnī göñlek ṭutdı şeftālū-yı la'li fām
(F346a) Benefşeyle gül-efsūn içmege ey serv-i gül-endām
Ṣafā-yı ḫāṭırıyle ol gülistān içre dürd-āşām
Bilürsin āḳıbet devr-i sipihre cām olur encām
Göz açup nergis izüñ tozını gözler ṣabāḥ u şām
Zebān-ı ḥāl ile dir sūsen ü sebze idüp i'lām
Seni gözler dü-çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle

Olaldan bezm-i cānda sāḳī-i hicrān ḳadeḫ-gerdān
Mey-i gülgūn ile pür-cāma döndi çeşm-i ḫūn-feşān
Ecel peymānesin pür itmeden öñ ṣāḳi-i devrān
İlige irdi geçdi üstüḫāndan ḫançer-i hicrān
Yoluñı beklemekden ḫīre oldı dīde-i giryān
Demīdür cür'a-i vaṣluñdan ire 'ömr-i cāvidān
Beden ḫaste göñül ḥayrān-ı vālih cān ṣad-çendān
Demīdür ṭūṭīyā-yı gerd-i rāhuñdan ire dermān
Nice bir diyeyüm ḳan aġlayup efġān idüp her ān
Gel ey ārām-ı ten āsāyiş-i dil ārzū-yı cān

Seni gözler dü-çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle

Gözüm şırça sarāyın şuladı eşk-i firāvānum
Süpürdi māsivā-yı ḫār u ḫas cārūb-ı müjgānum
Yoluña zerd aṭlas döşedi ruḫsār-ı ġalṭanum
Saña şükrāne ḳurbān itmege ḥāżırladum cānum
(B265a) Nişār içün ayaġuñ ṭopraġına cān-ı nālānum
Pür itdi la'l u dürle kāse-i çeşm-i dür-efşānum
Saña ḳarşu çıḳup cān aġıza geldi güzel ḫānum
Cigerden cūş idüp ḳanı diyü geldi göze ḳanum
Mübārek demde yüzüm başa gel devletlü sulṭānum
Nüzūl içüñ müheyyādur revāḳ-ı çeşm-i giryānum
Seni gözler dü-çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
Gel ey nūr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle

Süvār olup gül-i sūrī gibi bād-ı bahār ile
Gelürsüñ bir seḥer gülzār-ı vaşla rūzgār ile
Olup demler ḳademlerle devlet-i 'ışḳ nigār ile
Ḥayāt-ı cāvidān el vire 'ömr-i bī-şümār ile
Saña cān muntaẓır olmaġ içün çeşm-i hezār ile
Göz oldı tende her bir zaḫm tīġ-i intiẓār ile
Beden müstaġraḳ-ı ḫūn oldı zaḫm-ı ḫārḫār ile
Yürek şad-päre oldı ġonce gibi zaḫm-ı ḫār ile
Hezārān dīde-i ḫūnpāş u çeşm-i eşkbār ile
Demīdür ire maḳṣūdına 'Āşıḳ āh u zār ile
(P361a) Seni gözler bu çeşm-i ḫūn-feşānum nice demlerle
(F346b) Gel ey nūr-ı başar merdümlük it demler ḳademlerle

(A351b) ḪATMĪ : Mevlidi vü muhtedi Çorlıdur. Efāżıl aḳrānından ve emāşil iḫvānından olup mevāli-i 'ıẓām u 'ulemā-yı a'lāmuñ (S181b) maḳbūlıdur. Ẕihninüñ cevdeti ve fehminüñ sür'ati ve 'aḳlınuñ ḥiddeti ve ẕekāsınuñ meziyyeti ve her 'cihetden 'ilm ü ehliyyeti ma'rūf u mevşūfdur. Celālzāde Şāliḥ Çelebi medrese-i Ebi Eyyūbda müderris iken i'ādesinden mülāzım olmışdur ḥālā ṭarīḳ-i tedrīse 'āzim olmışdur. Egerçi müstaḳılan eş'āra iştiġāl u engīzi yoḳdur ammā luṭfı ṭab'-ı iḳtiżāsıyle gāhi naẓm eylemekden girīzi yoḳdur. Şi're iltifāt her gül

ruḫuñ ‘ārıż-ı alı vaṣfında didügi şi‘r-i ḫayāl-engīz gülşen-i belāġatde bir gül -i ḫatmī olur ve mühr-i ḫātem-i lebleri ḥaḳḳında naẓm itdügi dürer-i rengīn naḳd-i cevāhir-i zevāhir-feṣāḥatüñ ḫatmī olur.

Eş‘ār-ı ū : Ögmeñüz bülbül-i ‘āşıḳ diyü yanumda benüm
Bildügüm ḳuşdur uçurmañ baña ol leffāfı

Maṭla‘ : Kendi gözüm yaşıyle döner bir degirmenüm
Çarḫ-ı felekde kimseye nevbet degirmenüm

Velehū : Ol ṣanem seyr ider büt-ḫāneden büt-ḫāneye
Nūrdur kim berḳ urur bir ḫāneden bir ḫāneye

Yār çeşminde cefā geldükce göñlüm şād olur
Tuḫfe gelse nitekim mestāneden mestāneye

Var iken ġam iltifāt itme sürūra Ḫatmiyā
Āşinālıḳ itme her bī-gāneden bī-gāneye

ḪATMĪ-İ DİGER : Pādişāhımuz ḥażretine ol lālā olan ve ḳıble vü ba‘dehū nice vilāyet eyāletiyle rütbesi bālā olan Ca‘fer Paşa-yı merḥūmuñ oġlı Muṣṭafā Begdür. Babası merḥūm daḫı seyf ü ḳalemi cem‘ itmiş ümerādan ve gürg-ı bārān-dīde geçen küberādan ‘adl ile bī-‘adīl ve şecā‘atde bedī‘ü'l-bedīl (B265b) seḫāvet ü şecā‘atde yektā-şehāmet ü ṣarāmetde bī-hemtā pīr-i rūşen-żamīr idi kiyāseti geregince ve firāset ü siyāseti yerlü yerince emīr-i pür-tedbīr idi a‘lā şülüş ü nesḫ yazardı ve mişāl virdügine ekşer لا افلح من ظلم ḥadīşin ser-meşḳ iderdi. (A352a) Kendiden işitdüm (P361b) ki *Resūlu'llāhı ṣallallāhu ‘aleyhi ve sellem vaḳı‘ada gördüm ellerin öpdüm üç kere elüm ṣıḳdılar yanındası bir mu‘tebere ta‘bīr itdürdüm evvelā Haceyleki* من زاقبرى فكانما زا نى حيتا *mūcibince ziyāret ḥasb-i ḥālüñ ola ve istilām-ı ḥacerü'l-esvedle ki yemīnu'llāh u yemīn-i Resūlu'llāhdur ellerin öpmek ta‘biri yirin bula ve kendi ḫaṭṭuñ ile bir muṣḥaf yaz ve keteb-i* (F347a) *eḥādīşden birin şerḥ eyle ki dest-būs tekrīri yirin bula diyü ta‘bīr itdi. Üçi bile tevfīḳ-i İlāhī ile müyesser oldı* diyü iftiḫār eylerdi. Fi'l-ḥaḳīḳa ol şerḥ itdügi kitāb-ı ḥadīş-i meşārıḳ vāḳı‘ olmışdur ve evsāṭ-ı nāsa ḫayli ifādeye sebeb olup şāyi‘ olmışdur. Merḥūm Muṣṭafā Beg daḫı ḥālince sancaġa vālī ve iltifāt-ı pādişāhī ile ḳadrinüñ livāsı

ser-i ʻalem-i hilāl ve mancūḳ-ı rāyet-i ḫūrşīdden ʻālā olmışdur. تمام الولد سر ابيه muḳteżāsı üzre babasınuñ dem-i naḳdı ve vāsıṭa-i ḳılāde-i (F347b) ʻaḳdıdur ṣalāḥ u sedādına ve emr-i vilāyet ü imāretde rüşd ü reşādına ve ḥükm ü ḥükūmetde şerʻ-i şerîfe iṭāʻat u inḳıyādına bu ġazel şāhidü'l-ḥāldür.

Ġazel : Licām-ı şerʻ ur nefsüñ semendi
Ne serkeşdür ṭutar mı pāy-ı bendi

Şarāb-ı ʻışḳı içdüm kāse kāse
Ne ben ḳandum ne ol şerbet dükendi

Efendi ola yarın anda şāhid
Bugün bunda diyen saña efendi

Bu dünyā cāhına çün çi dimişler
Ḫalāṣ ḳıl ḳanāʻatden kemendi

Ḥadīṣ ü āyetiyle eyle Ḫatmī
Bu nefs-i aḫbeṣe külli nuṣḥ u pendi

Ġazel : Mihr-i ḥüsnüñden senüñ nūr almasa ger āfitāb
ʻĀlemi başdan başa itmezdi envār āfitāb

Cebhe-i mehtābuñuñ yanında ey sīmīn-beden
Göge irse başı degmez füls-i aḥmer āfitāb

Mihr-i ʻālem-tāb rūyuñ görmese ey mehliḳā
İşigüñüñ ṭaşına her gün ḳor mıdı ser āfitāb

Cennet-i kūyında yārüñ cilveler ḳılmaġ içün
Ḫatmiyā ṭavusveş ṭaḳındı şehper āfitāb

ḪUDĀYĪ : Maḥrūse-i İstanbuldandur. Nāmı Muṣṭafādur ḳuloğlıdur. İskender Çelebi zemānında Şūrīde Aḥmed ve Dülbendcizādeler ve (A352b) Raḥmī ve Astarsuzzādeler ile (S182a) muʻāşırlar idi kendiye Oḳçızāde dirler idi

(P362a) Deli Birāder Ka'beden Rūma gönderdügi mektūbda bu vechile ẕikr eylemişdür.

Beyt : Ḳaşı yayına olduġum ḳurbān
Oḳçıoġlı o ġamzekār eyü mi

Zemānında kemān-ı ebrūsı gibi gücli gücince güzelmiş ki ancaḳ 'ışḳı yayın çeken bilürmiş (B266a) ve tīr-i ġamzesi dillerde ḍarb-ı meṡel imiş yüreklerde işler ve cānlarda eṡer ḳılurmış aṣlā hevā vü hevese ve taḥṣīl-i ma'ārifden ġayrı destrese i'tibār itmeyüp seferde vü ḥażırda baḥr ü berde

Beyt : باش بادفتراشعارجليس
نه خيرجليس وانيس

diyü sefā'in-i ma'ārifle ṣoḥbet eyler ve yevmen fe-yevmen iktisāb-ı izdiyād-ı fażīlet eylerdi. Meẕkūr olacaḳ 'arż-ı ḥālinde mesfūr olduġı üzre derecāt-ı ṭarīḳatde pāye pāye teraḳḳī idüp ḥālā mutaṣarrıf-ı ze'āmet ve yine güşiş-i ṭaraf-ı ṭuruḳ-ı ma'rifetdür fünūn-ı şi'rden ġazel ü meṡnevī vü murabba' vü luġaz u ta'miyeye ḳādirdür şi'rin puḫte itmiş fenninde māhirdür ki naẓīri nādirdür dergāh-ı Süleymānı 'arż-ı ḥāli bu ṣuretdür.

Meṡnevī : Gel'e ey nāme-i nāmı luṭf it
Gel'e ey peyk-i kirāmı luṭf it

Yüz süri ḫāk-i reh-i sulṭāna
(F348a) Ḥażret-i Şāh-ı Süleymān Ḫāna

Taḫt u tāc u kemerüñ şāhına
Burc-ı evc-i şerefüñ māhine

Evvelā eyle du'ā ile ṡenā
Ṣoñra maḳṣūduñı ḳıl n'eyse edā

Bendenüñ ḥālini taḳrīr eyle
Aḥsen-i vech ile ta'bīr eyle

Di ki bir eski ḳadīmi bendeñ
Elli yıldan beri bir efkenden

Ḳuluñ oġlı ḳuluñ olup ezeli
Ḳulluġuñ eylemek olmış ʿameli

ʿAcemi oġlan olup on beş yıl
Baġlamış idi ḳamu ḫidmete bil

Bīst ü yeksāl olup yeñiçeri
Alaman ola evvel seferi

(A353a) Gezüben şāh ile şarḳ u ġarbı
İdüp aʿdā ile ceng ü ḥarbi

İrişüp ʿavn-ı Ḫudā-yı mutaʿāl
Atlı segbān ḳuluñ oldum dih sāl

Yine yarı idüben ol ḳādir
Yayabaşluġa irdüm āḫir

Pādişah emr idicek Buduna
Yeñiçeri yazılup anda ḳona

Ben ḳuluñ anlara oldum kātib
Devletüñde olup ehl-i manṣıb

Bir nice aña oldum meşġūl
ʿĀḳıbet ḳıldılar andan maʿzūl

Ḳıldılar çünki kitābetden red
(P362b) Ḳalmışam hemçü ḳalem-i ṣıfru'l-yed

Ne ʿulūfe ne zeʿāmet oldı
Baña ġāyetde ġarāmet oldı

Āḫir ʿömrde bulup ḫüsrān
Fā'ide ister iken oldı ziyān

Ṣanʿatum yoḳ k'olam aña meşġūl
Ki maʿāşa bulam anuñla vuṣūl

Umarum kim şeh-i encüm-mevkib
Vireyin bendesine bir manṣıb

Nice himmetle ʿināyetler ide
Yā zeʿāmetle riʿāyetler ide

Her ne yüzden buyursa iḥsān
Pādişāhuñ durur emr ü fermān

Ey Ḫudāyī sözüñi ḳılma dırāz
Ḥażret-i Ḥaḳḳa hemān eyle niyāz

Pādişāhuñ ola ʿömri cāvīd
Devlet ü salṭanatı ola mezīd

Dā'im s̱ābit ola ʿizzet ile
Ebeyü'd-dehr ḳala rıf'at ile

Sigetvār seferinde Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ atı ayağından şerāreler çıḳduḳda dimişdür.

(B266b) *Ḳıṭʿa* : Şeh-i devrān-ı devn olduḳda süvāre
Ṣabā reftārlu bir rāhvāre

Meger kim naʿldur āteş idüpdür
Semendi ʿışḳı düşüp reh-güẕāre

Yā gündüz mūmlar yaḳmışdur arar
Şehüñ atı izi tozın şerāre

(S182b) Şikâyet eyleyüp bir seng-dilden
Başına od mı yaḳdı yoġsa ḫāre

Atı ayaġı altından çıḳardı
Yaluñ odlar sipihr-i zer nigāre

(A353b) (F348b) Ya māh-ı nev midür kim gökden inüp
Yolında şāhuñ oldı pāre pāre

Ya düşkün yıldız mıdur ki yüz urdı
Ser-i sümm-i semend-i şehsüvāre

Umar kim dest-i luṭf-ı merḥametle
Elin ala yine göge çıḳara

Cihān ṭurduḳca var olsun şehinşeh
Niyāzum bu Ḫudā-yı kirdgāre

Ġazel : Ḫaṭ-ı ser-sebz ile ey ḫublaruñ mümtāzı
Ruḫuñ ol lāleye beñzer ki ola pervāzı

Beñzer ol yüksek uçup ebre giren şāhine
Dil-berā zülfünüñ altında gözüñ şehbāzı

Cānib-i bendesine şāyed ide rence ḳadem
Ey ṣabā eyleye taḥrīk o serv-i nāzı

Ey Ḫudāyī ḫazer it derdüñi ṣūfīye dime
Faḫr-ı rāzī de olursa ṣaḳın açma rāzı

Velehū : Ben cān u dile merḥamet umardum o gülden
Ol ḫod baña incinmiş imiş cān u göñülden

ḪAZĀNĪ : Mevlānā-yı meṣārū'n-ileyh Ṣofyadan 'ulemā zümresinde ezkiyādan ve ṣuleḥā fırḳasında aṣfiyādandur fıṭratı vü ḫılḳatı 'ilm ü ṣalāḥ ve neşv ü nemāsı nezāhet ü necāḥ üzre meftūrdur ve fihrist-i aḫlāḳ-ı ḥamīde ve

fezleke-i ḫıṣāl-ı pesendīde (P363a) ṣafḥāt u cennāt u beşere-i ẓahiresinde ‘ale'l-icmāl mesṭūrdur. Ahāli-i mevāli ve efāżıl-ı e‘āli ḥużūrlarında tekmīl-i me'ārib ü ḳaṭ‘-ı merātib idüp ehl-i ‘ilm ü ṣāḥib-fażl oldı naẓar-ı terbiye vü tenmiyelerine ehl oldı. İmāmzāde Efendi ki ḳażā-yı Ḥalebden müteḳā‘id ve me‘āric-i medāric-i merātib-i ‘ilmde ẕirve-i ‘uluvv-ı dereceye müteṣā‘id idi anlardan mülāzım olup ḥālā ḳırḳ aḳçe ile müderrisdür ve taḥḳīḳat u ta‘līḳātı naḳl-i mahāfil ü mecālisdür. Egerçi Ḫazānī idi ammā aḥvāl u āmāli gülşen-i ‘ālemüñ bir serv-i müstaḳīm ü ḫoş i‘tidāli idi ki aña teġayyür-i ḫazān-ı avārıż żarar virmez ve derūn-ı ġonce-i tevekkül ü ṣalāḥına ṣavārif-i rūzgār ile ġubār-ı ıġbirār girmezdi.

Eş‘ār-ı ū : Kūyına mest uġradum gice kilāb-ı kūy-ı dost
Başuma üşüp biraz pend eyledi yārān baña

Velehū : Çeşmi ḫışm itse lebin emdükce ḥālet-baḫş olur
(A354a) Def‘ ider gerçi meyüñ keyfiyyetin bādām-ı telḫ

Velehū : Eylemezseñ külbemüz bir dem müşerref ḥaşre dek
Āh şāhum çaġıra cānā der ü dīvārlar

Velehū : Ol kemān-ebrū ġamın dilden çıḳarmayın göñül
Beñzer ol naḫcīre cānın gezdirür tīrin sürer

(B267a) *Velehū* : Ele al göñlümi cānā disünler
Yār idindi Süleymān kefini mūr

Velehū : Ḳoḳulmaz bāddan sünbül alınmaz ḫār elinden gül
El-ān alanuñ olmış bāġ-ı ‘ālem bāġbān fāriġ

Velehū : Bu misāfir-ḫāneden göçsek gerek līkin henüz
Naḥsdur eyyāmımuz bir sa‘d sā‘at beklerüz

Velehū : Baḳılmaz yüzine gözler ḳamaşur od düşer cāne
Giyüp nārenciler germ olsa cānān āfitāb-āsā

Reg-i cism-i nizārum tār idüp ḳaddüm kemānına
Belā bezminde nāle oldı ḳānūnum rebāb-āsā

Diñer yaşum k'olur gāhi aḳar seyl-i āb-āsā
Mesīl-i māda dā'ir iki gözlü āsiyab-āsā

'Aḳīḳe döndi çeşmüm ağlamaödan yaş yirine ḳan
Bi-'aynih seyl-i ḫun üstinde şol rengīn ḥabāb-āsā

Ḫazānī diñmese bārān-ı eşküm ṭañ mı nīsān-veş
Kesilmez dūd-ı āhum başum üstinden seḥābāsā

Ġazel : Ġurre-i ebrūsıdur ol māhı ġarrā gösteren
Cez̠be-i gīsūsıdur 'uşşāḳı şeydā gösteren

Ḳaddidür eyvān-ı ḥüsnin gösteren gerçi bülend
Ḳaşı ṭāḳıdur veli a'lādan a'lā gösteren

Görse zülf ü ḫaddini ḥayrān ḳalur taṣvīrine
Naḳş ile Meryem ḳucağında Mesīhā gösteren

Ey Ḫazānī her zemān ol bāġ-ı ḥüsnüñ güllerin
Reşḥa-i bārān-ı eşkümdür muṭarrā gösteren

ḪÜSREV : Sulṭān Meḥemmed-i merḥūm devrinde müftī-i 'ālem ve İstanbul u Ġalaṭa vü Ḫāṣlar ü Üsküdāra ḳāḍī ve Zīrek cāmi'inde müderris olup 'ilm ü fażl ile müsellem (F349a) olan meşhūr Mevlānā Ḫüsrevdür. Bā-vücūd ki bunca 'ilm ü 'amel ve 'uluvv-ı ḳadr ü sümuvv-ı maḥal ile gāhi teşḫiz̠-i ḫāṭır u teşḫīṣ-i ḫavāṭır içün naẓma tenezzül iderler imiş تبركا با نفا سهم القدسيه.
Bu ġazelleri s̠ebt olındı.

Ġazel : Başuma bezm-i ġam-ı 'ışḳuñda cām efser yeter
Zaḫmuñ ile ḳanlı pīrāhen ḳabā-yı zer yeter

Sen döşen gülşende dībā-yı çemenle lāleler
Külḫān-ı ġamda baña aḫkerlü ḫākister yeter

Saña bāliş berg-i gül perr-i hümā pister bize
Seng-i miḫnet ḫār-ı ġam bālīnle pister yeter

Berr ü baḥrüñ ni'metinden el yudı göñlüm gözüm
Āb-ı himmet nān-ı 'izzet baña ḫuşk u ter yeter

Ḳabrüme ḥācet degül her gice ḳandīl ü buḫur
Ḫaddi āteş ḫāli 'ūd u zülf ise micmer yeter

Velehū : Ḳal'a-i miḥnet beden burc-ı belā başum benüm
Āhum āteş dūd-ı bārūtum ṭopı başum benüm

Gözlerüm şāh-ı ḫayālüñ taḫtı olduğın bilüp
Üstine çetr-i hümāyunlar ṭutar ḳaşum benüm

Bu maṭla' daḫı ṣaḥīḥ anlaruñdur.

Maṭla' : Bu çeşmüm çeşmesārınuñ 'aceb ṭurmaz aḳar yaşı
Meger var ise ol 'aynuñ belā ṭağındadur başı

İsḥaḳ Çelebi-i merḥūm taḥrīf idüp böyle dimişdür (P363b)

Maṭla' : Bu çeşmüm çeşmesārınuñ 'aceb ḫūnīn aḳar yaşı
Meger var ise ol 'aynuñ ciger dāğındadur başı

Ḫaḳīr bu vech ile tetebbu' itmişdüm.

Li-muḥarririhi : Kemāhī seyr olınurdı o burc-ı ḥüsn ḳumāşı
Araya girüp engel olmasaydı gözlerüm yaşı

Gözüm eşkümle remz eyler göñül āhumla ğamz eyler
Senüñ 'ışḳuñdan olmışdur baña bunca 'Aden taşı

İki gözüm iki yoldan reh-i dildāra nāẓırdur
'Adū-yı kec naẓar ṣalsa 'aceb mi gözlerüm yaşı

Mesīḥī : Ḳapuñda ol ḳadar ḳan ile aḳdı gözlerüm yaşı
Ki hep yaḳūt la'l oldı işigüñüñ içi ṭaşı

Edepsüzlük idüp öykünmeyeydi la'l ile ḫātem
Kimesne aña dimezdi gözi üstinde var ḳaşı

(B267b) ḪÜSREVĪ : Nāmı Muṣṭafā Çelebidür. Mevlānā-yı mezbūruñ aḫfadındandur. Ḳābiliyyet-i ırşıyyit ile eriḫa-i fıṭrıyyeyi cem' idüp cāmi'ü'l-ḫaṣletīn olup sermāye-i nuḳūd-ı 'ömri iktisāb-ı fażīlete ve ictinā-yı ṣemerāt-ı 'ilm ü ma'rifete ṣarf idüp ba'de tekmīli'ṭ-ṭarīḳ 'alā mā-yelīḳ Monlā Ḥażretlerinden ḥuṣūl-ı mülāzemet ve bi'l-istiḥḳāḳ anlaruñ terbiyeleriyle mutaṣarrıf-ı ḫidmet-i derāset olmışdur (F349b). Ḳābil ü kāmil ḫoş-ṭab' u ḫoş meẕāḳ kerīmü'l-a'rāḳ şerīfü'l-aḫlāḳ cevāndur. Ḥalā Çekme medresesine otuz akçe ile müderrisdür gāhi şi're dahı meyl iderler.

Maṭla' : Yanuña alup raḳībi eyledüñ 'azm-i çemen
Yanuña ḳalur mı ey serv-i sehī seyr eylesen

Maṭla' : Ṣabā iletmege kūyına cism-i ḫāksār ister
(A354b) Velī dil irmege bu ārzūya rūzgār ister

Velehū : Öldürme ḫaste ḥālüñi cevr ü cefāñ ile
Böyle dirilme begcegizüm mübtelā gele

Velehū : Ṣalup tīġ-i firāḳuñ cisme gitseñ ṭalbınur bu dil
Şu murġ-ı besmele beñzer revān olduḳda cān ditrer

Velehū : Gül-i maḳṣūd el virmez açılmaz ġonce-i ümmīd
Nice ḫandān olayum ki göñülde ḫārḫārum var

(S183a) *Der-kāsebāz* : Bir 'āşıḳuñ ki sevdügi ol kāsebāz ola
Biñ kāse zehr içerse aña günde az ola

Muṭrib-i rebāb u nāy u def ü çenge çāre ḳıl
Bī-çāre göñlüme ola ki çāre sāz ola

Velehū : Fikr-i zülfüñ ile ḳapuñda āh iden görmez ḳaşuñ
Ey yüzi gün gökde ebr olsaydı görinmez hilāl

Derdüme dāl oldı ḳaddüñle iki zülfüñ didüm
Ol cemāli ḫūb gösterdi baña rūy-ı celāl

ḪŪSREV : Bu Ḫüsrev İstanbullıdur babası Yaya sancağı begidür kendi abdāl-nefs fānīveş yigitdür. Nihādında ʿışḳ cezbesi ve sülūk şuʿbesi vardur meşāyiḫe tereddüdi ve fuḳarā-yı bāb-ı Allāhla āmed şodi vardur. Şiʿri daḫı verā-yı revāḳ-ı ġaybdan ve ṣaġīr-i murġān-ı ʿālem-i lārībden söyler.

Şiʿr-i ū : Bizümle imtizāc itse ne var ol pādişā-meşreb
Gedālar pādişā-meşreb gerek şehler gedā-meşreb

Bañā cām-ı muḥabbetden ṣuñulmış saña kevs̱erden
Ḥaḳīḳat hep bir olmaz muḫtelifdür zāhidā meşreb

Yine Manṣūr-veş bed-nām-ı ʿām olmaḳ diler göñlüm
Yine Mecnūn gibi şeydāluḳ eyler iḳtiżā-meşreb

Yūsuf nām dil-ber birgün ʿAvret bāzārına gelmedükde dimişdür.

Beyt : Zindān olursa ṭañ mı benüm başuma cihān
Bāzāre gelmedi bu gün ol Yūsuf-ı zemān

Ebnā-yı zemāndan biri birgün baʿż-ı etrāḳı żiyafet eyler. İçlerinden bir ḳalīlü'l-idrāḳ meclisde bir Frengī sāʿat görüp ne idügin bilmeyüp ṣūretine meftūn olup ṭamaʿ (B268a) idüp çalar fāḫir libāsla kürki var imiş kürk (P364a) içine ṣalar. Ṣāḥib-meclis sāʿati görmeyicek mihmāndan iḥtimāl virmeyüp bir miḳdār ki cüst ü cū eyler müyesser olmayıcaḳ ferāġat idüp ġayr-ı güft ü gū eyler. Sāʿatüñ zemānı geldükde nā-gāh çalar yārān bilüp ḥarīf ḥicābdan başın aşaġa ṣalar Ḫüsrev Beg işidüp bu vech ile naẓm eyler.

Ḳıṭʿa : Bir ṣadā çıḳdı içinden kürküñ
Be ne didi birisi türküñ

Bildiler anı ki sāʿat çaldı
Ḳoynına ḳoyduġı sāʿat çaldı

Cān Memi Sipāhī laḳab bir dil-ber sevdükde dimişdür.

Beyt : Lebi şīrīn yüzi ḫūrşīd ruḫsārın ḳamer dirler
Bu ḥüsn ile Sipāhīye ḫalāyıḳ cān sever dirler

(A355a) Otluḳçızāde nām dil-ber saḳallanduḳda dimişdür.

Beyt : Ḳaşlaruñ yaşdı kemānın geleli tüy yüzüñe
Müjeñ oḳlarını şimdengirü al ṣoḳ gözine

Cemālī nām şā'ir Fuḳarā Devesi dirler Tābīyi mübālaġa idüp medḥ itdügine dimişdür.

Beyt : Tābīyi ögüp ṣatmaḳ olmış durur a'mālı
Gördüñ mi Cemālīyi olmış deve dellālı

ḪIZRĪ : Laṭīfī teẕkiresinde Burusa müftīsi (F350a) Aḥmed Paşanuñ oġlı Ḫıżr Çelebidür ve dedesi vü kendi Ḫıżrī maḫlaşıyle meẕkūrdur dimişdür. Meẕkūr Ḫıżr Beg Çelebi ki Müfti Aḥmed Paşanuñ oġlıdur. Ḳabluca müderrisi iken Emīr Buḫārīye ṣūfī olmışdur anuñla bizüm mābeynimüzde ḳarābet-i şıhriyye vardur evlādı aḳrabāmızdur. Fi'l-ḥaḳīḳa nāmı Ḫıżr Begdür ammā Emīr Buḫārī mülābesesiyle Buḫarī taḫalluş ider. Şi'ri taṣavvufa mütemeḥḥıż olmaġın bāb-ı bāde īrād olınmış degüldür (P364b). Dedesi ki İstanbul ḳāḍīsı evvel ol olmışdur 'Arabī vü Türkī şi'ri vardur ammā ḳayd-ı taḫalluşdan muṭlaḳdur. Bu Ḫıżrī Yeñiḥisārdan bir demürcinüñ oġlı idi nāmı Ḫıżr olmaġla Ḫıżrī taḫalluş iderdi yārānımuzdan idi şūḫ ṭab' u küşāde-dil hevā vü hevese mā'il dānişmend zümresinüñ rind ü ḳallāşı ve şu'arānuñ levend ü evbāşı idi. Mā-mülki der-miyan ve yanında seng ü meder ne ise sīm ü zer hemçünān idi. Meyḫāne küşesin felege virmezdi gözine getürmeyince ders-ḫaneye girmezdi. Ṣaḥnda merḥūm (A355b) Ṭaşköprizāde ḫidmetine irdi ḫayli şuġl idüp fetḥ-i bāb-ı 'ilm temām el virdi birḳaç gün daḫı merkez-i dā'ire-i irşād ve ḳuṭb-ı felek-i reşād Şeyḫ Merkez-i merḥūma ṣūfī oldı çün televvüni ṣavuldı yine Ṭaşköprizādeye teveccüh itdi andan yine televvün-i ṭab' (B268b) iḳtiżāsıyle yoḳ yoḳ 'ālem-i ezelüñ ḳadr u ḳażāsıyle Şām yeñiçerilerine yazıldı yaḳalı çuḳa vü börki giyüp yārān gördükçe gāh bī-pervālanup gāh alındı vü büzüldi Şāma varup Ḥac sa'ādetine fāyiz oldı yine İstanbula gelüp Ṭaşköprizāde İstanbul ḳāḍīsı bulınup yine almaḳ cā'iz oldı

mahkemesine kātib idinüp nevbet alındukda yeñiçerilük takrībi ile mülāzım oldı. Sehl müddet geçmedin peyk-i ecel irdi amān virmeyüp girībānın aldı ne girībān belki cānın aldı vücūdın hāk-i fenāya şaldı. Merhūm her zemān *dānişmend oldum müzevvece 'ışābasından* (F350b) *tolu içdüm şūfī oldum tācdan tolu içdüm yeñiçeri oldum börk kuyyumından tolu içdüm* dirdi bunuñla yārāndan rüchān da'vāsın iderdi تجاوزالله عن سقطاته ومجاهلفواته انه عفوغفور

Eş'ār-ı ū : Resen zülf-i dil-āvizi ucından cānbāz
Rismān üstine çıksa şalavāt ile yürür

Velehū : Hatt 'aceb mi havlı çeke gird-i la'line
Şimdi Yeñihişār kirāsı zemānıdur

Velehū : Zenehdānında dil güm olmış idi
Hat-ı dildār irdi Hızr irişdi

(P365a) HALĪL-İ ZERD : Şarı Halīl dimekle ma'rūf Burusalı zerd-fām u za'if-endām lāğar-ten ü şīrīn-sühan zemānınuñ zurefāsından vü şu'arāsından Lāmi'ī merhūm aşhābından fānī-şīve vü yetīmveş şūrīde vü müşevveş rind-i cihānsūz u levend-i 'ışk-āmūz idi vech-i ma'āşı bāb-ı Allāha münhaşır idi ve sebeb-i inti'āşı fütūh-ı zurefā-yı ekābir idi. Nice zemān İstanbulda vü Burusada ekābirüñ sühanverleri ve erkān-ı dīvān ehl-i hünerleri ile olurdı şoñra Mışrda sancak begi olup evvel zemānlarda zurefā-yı erbāb-ı dīvāndan olan Burusalı muhāsebeci Ahmed (A356a) Çelebi ki akrānınuñ güzīdesi ve rüzgāruñ gurg-ı bārān-dīdesi ve küllāb-ı dīvānuñ dānişveri vü hüner-verzīdesi olup evi erbāb-ı tecrīdüñ hānkāhı ve bāğçesi İshak Çelebi-i merhūm ve sā'ir rindān-ı 'ulemānuñ teferrücgāhı idi. Merhūm Şarı Halīl ekşer-i zemānda anuñla olurdı ittifak Ahmed Çelebinüñ kendiye mahşūş bir dil-beri ile servkārı vardur diyü hussād (S183a) ittifāk iderler. Halīl-i derdmend dil-beriñe göñül virdi tevsen-i tab'-ı tünd-kāmı peyvend-i edebi kırdı kuruya girdi diyü Ahmed Çelebiyle nifāk iderler belki ba'żılar Halīli dil-berle latīfe vü bāzīde belki dest-i dırāzīde belki hınk-ı nefsi meydān-ı zevkde nakt-ı hınkda terk ü tāzīde gördük dirler. Halīle haclet 'ārıż olup piyāde Hacca niyet eyledi anda varup Ka'be vü Taybede (B269a) ikāmet ve cüz'i şurre ile kanā'at eyledi. Hayli şalāh hāli ve sütūde hışāli şāyi' oldı ba'dehū mevti vākı' oldı.

Ġazel-i ū : ʻĀşıḳa dil-rübā mı eksük olur
Ehl-i derde belā mı eksük olur

(F351a) Ne ṣorarsan Ḫalīl ağladığum
Yār ile mācerā mı eksük olur

Velehū : Didi miyānuma aña uzatma ağzuma dil
O yoḳ bu yoḳ yā bu göñlümi n'eyle egleyeyüm

Velehū : Görüp ḫaṭṭ-ı ġubārını yolında şöyle ḫāk olduñ
Eger ḳaşı kemānın seyr idersen göresin tozı

Burusa ḫaḳḳında dil-berleri evṣāfında bir şehr-engīz-şekl ḳıṭʻa diyüp andan ceste ebyātdur.

Ebyāt : Ḳılca ışşı idemez kim ki sever mū-tābı
Çulı torbayı yir oñmaduḳ olur aña uyan

Ben ḳatırzādeden ey dil nice el çekmeyeyüm
(P365b) Eşek ayağı geçer ʻāşıḳına ol fettān

Sevme baş ağrısı oğlan ki reh-i ʻışḳında
Derd-i ser itmeyenüñ başına itmez dermān

Lāmiʻī-i merḥūmuñ İbrāhīm nām Pertevī maḫlaṣ hem-pençe-i āfitāb bir oğlı var idi ki ḫalḳı küşte-i ʻışḳ itdüginden ġayrı mezbūr Ḫalīlī tīġ-i ġamzesiyle ḳurbān itmekde mānend-i İsmāʻīl ve āteş-i ʻışḳıyle yirini nār-ı Ḫalīl itmiş idi. Şems meyḫānesi ki Burusanuñ māh-rūlarına menzil ve şuʻarā vü erbāb-ı ṭabʻına maḫfeldür birgün meger şeref-i āfitāb olmışdı ki Ḫalīlüñ (A356b) ṭāliʻi lemʻa-i saʻādet bulmış idi pertevi seḫerī gün ṭoğar gibi ṭoğrı Şems meyḫanesinüñ der ü dīvānın tāb-ı envārıyle reşk-i burc-ı āfitāb eyler Ḫalīl ḥāżır bulınup pertev-i ʻaks-i ruḫıyle neşv ü nemā bulur bu beyti söyleyüp ehl-i meclis içinde bülbül-i gūyā olur.

Beyt : Pertev-i mihr-i ruḫuñ bezmimüze virdi żiyā
Şems meyḫānesinüñ yine güni ṭoğdı şehā

Merḥūm eyü tāriḫler daḫı söylerdi. Burusa şehri egerçi behiştsān ve içinde kevşer ü selsebil gibi her sū āb-ı revānları sebīl ü revāndı ammā kārīzleri güẕerfāh ḳāẕūrāta ve elvāş u ervāşa uġrayup çārsūlarında çirkābları daḫı cāri vü nümāyāndı her dil-ber ki mürūr itse ne ḳadar pāk-dāmān olsa elbette ter-dāmen olurdı ve ara eteginde namāz ḳılacaḳ ṣūfiler ʻubūr itse ṭahāret zillerine noḳṣān gelürdi. Merḥūm Sulṭān Süleymān İbrāhīm Paşayla Burusaya şikāre varduḳlarında zülāl-ı pāk-ı ṭabʻ-ı tābnāklarına bu maʻnādan keder bürinüp fi'l-ḥāl ol şehri ṭāhir ü muṭahhar itmege deryā-yı iltifātları feyeżān ider ve taṭhīr-i şehre mevc-i lücce-i himmetlerini cūşān ider maḳarr-ı çirkāblarını memerr-i seyl-āb idüp kārīzlerini muḥkem ü üstüvār ve seng ü gec ile behem ü hem-vār itdiler. Leṭāfetden yollar şöyle oldı ki gice ile (B269b) igne düşse bulınurdı ve nezāfetden bal dökülse yalanurdı kilāb-ı kūy u kūçe raḳīb-i seg gibi yiyecek murdār bulamayup ḳudurup kendi etin yemege yalmayup (F351b) yalanurdı (P366a) Ḫalīlī bu ḥāli müşāhede idüp bu tārīḫi dimişdür ki

Tārīḫ : Pādişāhum āb-ı luṭfuñ Burusayı pāk eyledi

ve İsḥaḳ Çelebinüñ Şām ḳāḍīsı olduġına dimişdür.

Tārīḫ : Vāli-i Şām eyledi İsḥaḳ Efendi Ḥaḳ sizi

ḪALĪLĪ : Meşhūr Ḫalīlīdür ki Diyārbekrden Rūma şuġle gelürken İzniḳde bir dil-ber sevüp iştiġāline māniʻ olup (S184a) ferāġat idüp ḳalmışdur (A357a) İzniḳde sevdügi dil-berle olan aḥvālin dāstān idüp naẓm eylemişdür. Efvāhda Dīvān-ı Ḫalīlī dimekle meşhūrdur ve eşnā-yı dāstānda kendinüñ Rūma geldügi ve ol zemānda Burusa vü İzniḳ mecmaʻ-ı ʻilm ü ʻulemā olup İzniḳde şuġl ḳaṣd iderken şuʻle-i āteş-i ʻışḳ cümle āmālın yaḳduġı mesṭūrdur naẓmı naẓmdur vasaṭ ve fünūn-ı naẓmda ol dāstānla anda olan ġazelleridür şāyiʻ olan faḳaṭ

Şiʻr-i ū : Çü düşdüm senden ayru ey güzel ḫan
İşümdür nāle vü feryād u efġān

Eger bu nevʻ ile ḳalursa hicrān
Gözüm ḳan aġla cān vir dil ciger yan

Ġazel : Ol ki sīmīn elleri ʻāşıḳlaruñ ḳanındadur
Göñlimüñ cemʻiyyeti zülf-i perīşānındadur

Gözleri bir ġamzeden fetḥ itdi dil iḳlīmini
Ḳasdı şimdi ben ġarīb üftādenüñ cānındadur

ḪAYĀLĪ ÇELEBİ : Vilāyet-i Rūmda ʻilm ü fażīlet ü kemāl u maʻrifetle maʻmūr u ābādan ve ḳadīm-i ḫanedān ki Monlā ʻAbdü'l-kerīm Ḫānedānıdur. Dimetoḳada neşv ü nemā bulup Rūmuñ müftisi ve ʻayn-ı aʻyānıdur Ḫayālī Çelebi anuñ oğlıdur. Adı ʻAbdu'l-vehhāb Çelebidür ki bir miḳdār müderris olup baʻdehū semt-i ḳażāya sulūk idüp bilād-ı kebīre-i keşireye Selanik ü Kesīre ḳāḍīsı olup Sulṭān Selīm-i merḥūm ibtidā-yı cülūsında riʻāyetler idüp ḳużāta serdār baʻdehū yanına getürüp defterdār idinmişdür. Merḥūmda ṭalāḳat-ı lisān ve ʻuẕūbet-i beyān kemālde imiş fużelādan mervīdür ki Sulṭān Selīm-i merḥūm birgün diyār-ı ʻAcemden geldüginden ṣoñra eşnā-yı muṣāḥabetde ġamgīn ve ṣafaḥāt-ı cebīnüñ pür-çīn ü kīn görüp āyīne-i ḫāṭır-ı ʻāṭırlarınuñ gird-i melālinden (P366b) ve ṭabʻ-ı şerīflerinüñ sebeb-i infiʻālinden su'āl ider.

Beyt-li-muḥarririhi : ʻAceb żamīr-i münīrüñdeki ġubārından
Zecāc-ı ḫāṭır-ı ʻāṭırda inkisārından

diyü istikşāf-ı ḥāl ider. Merḥūm (F352a) daḫı ʻAceme varduḳ ḳavābil-i ʻAcemi Rūma sürdük her ḥırfetüñ ṣāḥib-hezlerin bile getürdük ġarażum buydı ki Rūmüñ (B270a) ḳavābili (A357b) ʻAceme ġālib olalar ve żayiʻ ü ḥırfetde merātib-i ʻāliye bulalar. İşidirüm ki ḫalḳ yine ʻAcem üstādlarına mürācaʻat iderler imiş Rūmīlere mürācaʻatdan ʻār u ḥamiyyet iderler imiş. Cümleden şaṭranc ne cüz'i nesnedür anı Rūmda bir kimse mümāreset idüp ʻAcem şaṭrancbāzlarına muḳāvemet idecek deñli meşḳ itmeye siyāhca ʻAcemī birikür ve anı ḳatīl-i tīġ-i ḥased itmek içün bir ḳılıcın deger biz şāhı māt itdügümüz gibi anı māt ider bir kimesne bulınmaya didükde cevāb virüp pādişāhum İstanbul sāye-i devletüñde mānend-i Tebrīzdür ve ḳavābil-i Rūmdan nice kimesneler reviş-i erbāb-ı ḥarf-i ʻAcemi verziş itmege nev-heves ve sebük-ḫīzdür. Taʻlīḳ-nüvīsleri ḳābiliyyet-i Ḫudā dādı ile ʻAcem dīvānisin nesḫ yolına gitmişdür. Rūm ressāmları ʻAcem naḳḳāşların renk-peẕīr itmişlerdür. Ṭākyeciler ʻAcemlerüñ ṭāḳyesin başlarına oldurduḳ diyü ferahdan tācların göge ḳondurdılar ḳazzāzlarımuz ʻAcem ḳazzāzlarına reşk ile yelden dügmeler dikdürdiler. Ḫayyāṭları ṣanʻat-ı frengīde

reh-nevredlükler itdiler ki 'Acem derzilerine tekkeleler giydürdiler. Ḫarrātları 'Acem kelle ḫuşkların çıḳruġa çevirdiler. Aşçılar yine ne çāşniler içürdiler. Başçıları paçarīz olmayalum diyü yine 'Acem serḥaddine irdiler. Ḥelvācılar ne aġızları dadın virdiler egerçi

Mıṣra' : کس نه کوید که دوغ من ترش است

diyü birbirin yirdiler amma ayrancılarına yaġ yoġurddan mı olur yoġurd yaġdan mı olur bildürdiler. Sāzendeleri kemānçecilerinüñ aġızlarından ṣaḳızın çekdiler 'avvādlarınuñ sīnelerinden küller yirine dāġ-ı ḥasret (S184b) yaḳup yaḳılarınuñ otların ekdiler ḥallācların penbe gibi atdılar bāzārcıların ḫaberleri yoġken ardlarından ṣatdılar yāycılarınuñ ḥasedden (P367a) baġırları ḳatdılar güreşcileri bunlaruñ ṣadmesine mecāl getürmeyüp yatdılar tīrgürlerinüñ oḳları gibi aġızların ḳana yudılar şerbetçileri cüllāblarından (F352b) el yuyup şerbetlerinden ṣovudılar dellākları bu dellāklara baş indürdiler. Birbirleri āyīnedārlarınuñ (A358a) mir'atla mir'at-ı 'ırżların ṣındurdılar. Şaṭranca ḫod siyāhca zebūnum ferzin bend ile cühūd-ḫānede māt eylemek ednā oyunumdur didükde pādişāh dīde gūyem diyü evvelā nice dest şaṭranc ḳurdurup siyāhçayı öñlerinde şeh-māt eyler ve eşnā-yı lu'bda nevādir ü zevāḥik ü ma'ārif ü leṭā'if söylemekle pādişāhı bī-iḫtiyār mā'il idüp ḥażret-i ḫunkār aña nice şāhāne i.tifātlar eyler didügüñ sözleri işbāt eyle diyü buyururlar ol daḫı ḥırfetüñ kāmillerinüñ ve her ṣan'atuñ ḳābillerinüñ (B270b) ve pīşeverlerinüñ kārlarından ve üstād işlerinüñ yādigārlarından nümūdār ve kendinüñ ṣıdḳı be-dīdār olmaġçün nümūneler getürürler pādişāh cümlesin ḫoş görürler kimine 'ulūfe ve kimine baḫşīş ve kimine teraḳḳīler ile baḫşāyiş buyurup kīse-i amālları mālla māl-ā-māl olınca ve cīb ü dāmānları nuḳūd-ı 'uhūdla ṭolunca her birini luṭf u kereme ṭoyururlar. Bu ġazeller ki meşhūr Ḫayālīye isnād olınur ḥaḳīḳatde anuñ degüldür bunuñdur.

Ġazel : Ḥayret alur 'aḳlumı baḳsam gözine ḳaşına
Hey ne zībā naḳş olur ṣad āferīn naḳḳāşına

Meşhedi ṭāşına Mecnūnuñ 'alāmet ṣanmañuz
Seng-i miḫnetdür ki yaġdurdı zemāne başına

Velehū : Ḫarāb olupdur ol ābād gördügüñ göñlüm
Ġamuñla ṭopṭoludur şād gördügüñ göñlüm

Velehū : Sāye-veş ḫāk oldı dil ol serv-i bālādan cüdā
Ẕerre gibi āfitāb-ı ʿālemārādan cüdā

Her kişi yarın temāşā itmede bir küşede
Ben Ḫayāl-i yār ile ḳaldum temāşādan cüdā

ḪAYĀLĪ-İ MAʿRŪF : Rumilinüñ süḫanārāsı hevā-yı istiġnānuñ hümāsı Ḳāf-ı ʿālem-i ıṭlāḳuñ ʿanḳāsı bi-teḳayyüdlük küyınuñ gedāsı şeh-levendlük güruhınuñ pādişāsı meşhūr Ḫayālī Bigdür ki meẕkūruñ mevlidi Yeñice-i Vardardur ḥadd-i ẕātında (P367b) Rūmili şāʿirlerine serdārdur ammā neşv ü nemāsı budur ki nāmı Meḥemmeddür ve laḳabı Bekār Memi idi. Uṣulīnüñ ve Ḥayretīnüñ musāḥib ü hem-demi idi. Evvel ki debistān-ı edebde sebaḳ-ḫān (A358b) ve gülistān u būstāndan varaḳ-gerdān olup vaṭanından hicret ve küşe-i çeşm-i ḫūbāndan dil-i ʿuşşāḳa pervāz ider ġamze gibi uc illerden (F353a) iç illere ʿazīmet ider iken henüz ʿaḳs-i ebrusı āyīne-i ruḫsārına düşmiş ve gird-i leb-i şīrīnine mürçe-i ḫaṭṭ üşmiş ki Baba ʿAli Mest-i ʿAcemī ki zemānında ser-ḫalḳa-i ḳālenderiyān ve bende-i ḫalḳa be-guş-ı Ḥayderiyān olup āvāz-ı zencīri nice ʿāḳılı mecnūn eyler ve naʿl-ı ḫalḳa-i gūşı piyāde ʿazm-ı rāh eylese ʿarṣa-i felekde seyr-i māh-ı neve naʿl-i bāzgun eyler boyununda ṭavḳı ile nice gerdānkeşleri bende itmiş ve egninde cavlaḳı ile anca delḳ-pūş ezraḳ-ı ṭaylesān zerrāḳları üftāde vü efgende itmiş miyān-ı bendindeki ḳullāb-ı ejder-seri ṭılsım-ı genc-i vücūd eylemiş ḫalḳa-i ṭarīḳatle bende-i ḫalḳa-be-gūş idinüp dīv-i şühūdınuñ vücūdın nā-būd eylemişdi. Bir gürūh-ı enbūh-ı pür-şükūh-ı ḳalenderān ve cemāʿat-ı ser-i bürehnegān bī-ser ü sāmān ile Yeñiceye uġraduḳlarında Ḫayāli bunlaruñ dīd ü vā-dīdinden ve daḳḳ laḳḳlalarından iẓhār-ı şevḳ idüp küçeklerine ʿışḳbāzluḳlar idüp

Beyt : Bir ışıḳ dil-berini sevdüm beg
Hele ṭop yoḳdanise ṭorlaḳ yeg

diyü sāʿidlerine ḳullāb (B271a) ve miyānına zencīr gūşına ḫalḳa ve gerdenine ṭavḳ idüp İstanbula bile gelür gider. Niteki bu maṭlaʿ ile işāret eylemişdür (S185a).

Maṭlaʿ : Çehresinden göreli lemʿa-i nūr-ı nebevī
Bir yalıñ yüzli ışıḳ şevḳıne oldum ʿalevī

Kezālik bu beytle andan kināyet eylemişdür.

Beyt : Dilden Ḫayālī ṣūret-i idrākı ḳazıyup
Dīvāne-meşreb oldı ḳalenderlük eyledi

Ve bu beyti daḫı mācerāya şehādet eylemişdür.

Beyt : Ey Ḫayālī ben şikārın alıcı şehbāzıydum
Ḳapdı serverlerini āḫir ḳaraḳuş oldılar

İstanbula geldüklerinde Ṣarı Gürz-i merḥūmuñ ki emr-i şer'de ṣalābeti ve beyne'n-nās ilḳā-yı (P368a) ru'b u mehābeti menḳūldür İstanbul ḳāḍīsı bulınup *bunuñ gibi peri-peyker* (A359a) *ġulām-ı emred bu rafizī çün dīv ü dedün* diyü *yanında ṭurmaḳ ne meşrū' ve ne ma'ḳūldur* diyü Ḫayālīyi Baba 'Ali Mestüñ yanından alup şehr muḥtesibi Uzun 'Ali dimekle ma'rūf kimesneye emānet virüp Ḫayālī daḫı taḥṣīl-i ma'rifete meşġūl olur. Sehl zemānda şi'r söyleyüp (F353b) ḫāl u ḫaṭṭ vaṣfında üzerine noḳṭa ḳonmayıcaḳ ġazeller yazup zülf-i gīsū medḫinde şāne gibi bārik fikrlere ve dūr u dırāz sevdālara el ḳarup her gice ṣabāḥ olınca nice ġazeli müsevvede-i ḫaṭṭ-ı dildār-ı siyāh gibi beyāża çıḳarup her gün ġazelleri gün gibi meşhūr-ı āfāḳ ve kemān-ebrūlara bağladuğı şi'rler 'ālemde ṭāḳ olur. İskender Çelebi Ḫayālīyi ma'lūm idinüp dıraḫt-ı baḫtın reşeḥat-ı seḥāb nevāzişiyle terbiye eyler andan ḫalīl-i pādişāh mihmān-perver-i misāfirān żiyāfet-ḫāne-i luṭf u kerem İbrāhīm Paşaya vaṣf idüp nihāl-i āmālin ḥarīm-i bāğ-ı ferāğ-ı ḫāṭırda nesīm-i (F354a) luṭf-ı 'amīmi ile tenmiye eyler. Serverler içre gerdān-efrāzluğından birisi budur ki boynında ḫalḳa-i ḳalenderīsin çıḳarup ṭavḳ-ı zerrīn geçürdi. Ḫayālī daḫı mengüş-ı ḥaydārīden bedel ḳulağına ḫalḳa-i bendegī geçürüp zencīr-i ḳayd-ı ẕilletden āzād olup boynı bağlu ḳulı olmağı revā gördi. Giderek hümā-yı himmeti bülend-pervāz-ı murġ-ı ümīdi paşa-yı merḥūmuñ bāl-ı iḳbālinden ḳol ḳanad idinüp ma'lūm-ı pādişāh olmağla pence-i sulṭānīden ṭu'me yiyüp sā'id-i sa'ādetde ḳarār iden şāhbāz oldı. İbtidāda 'ulūfe itdiler ba'dehū timār virdiler yine ze'āmet itdiler her ġazel ü ḳaṣīde virdükde baḫşīş ü iḥsānlarla ri'āyet itdiler ze'āmeti yüz biñden ziyāde oldı gün geldükce şem'-i iḳbāli pertev-i iltifāt-ı şāhī ile żiyāde oldı. Egerçi ḫalḳ Ḫayālīnüñ ḥażīż-i ẕilletden evc-i rıf'ata 'urūcın İskender Çelebinüñ (B271b) hevā-yı himmetine ṣarf eyler ve kimi şāme-i bī-nevāyīden şāhīn gibi sā'id-i şāhiye (P368b) pervāz itdügin İbrāhīm Paşanuñ ḥüsn-i terbiyesine ḥaml eyler. Ammā ḥaḳ budur ki

mahżan (A359b) pādişāh-ı hünerver ü ehl-i hüner-perverüñ ḳadr-şināsluġı idi ki ṣarrāf-ı himmeti ol güher-i girānmāye-i reh-güẕār-ı felāketde gil-ālūde ve vücūd-ı bī-sūdan gāh giyāh-endūd ve gāh kāh-ı fersūde görüp zīver-i tāc-ı şu'ara ve şeb-çerāġ-ı encümen-i ẓurefā eyledi. Merd-i āgāha güvāh budur ki İskender Çelebi ye'cūc-ı fitneye sed yapmaḳdan 'āciz olup ẓulumāt-ı ecele düşdükden ṣoñra ve İbrāhīm Paşanuñ üstüne dest-i Nemrūd-ı çarḫ-ı 'anūddan āzer beliyyet ü nekbet üşdükden ṣoñra pādişāh-ı merḥūmuñ Ḫayāliye himmet ü naẓarı muḥaḳḳaḳ u muḳarrer belki ṣadbār-ı efzūnter idi. Ze'āmetine teraḳḳīler ve ḳaṣīde vü ġazeller virdükçe cevā'iz-i seniyye ve 'avāṭıf-ı 'aliyyeler virdügi günden enver ve aydan eşherdür ammā merḥūmuñ ḫulḳ u ḫaṣāyili (F354b) ve seyr ü şemā'ili böyle idi ki ẕātı muṭlaḳā ḳuyūd-ı 'ālemden āzāde ve levḥ-i ḫāṭırı ḫuṭūṭ-ı ḥuẓūẓ-ı dünyādan sāde idi. Egerçi fıṭratda ṭab'ı vü şānı 'āli vü bülend idi ammā ḫāk-ı meskenetde ve megag-ı meẕelletde (S185b) bir gedā-şīve vü derdmend idi 'uluvv-ı cāh-ı şūn ve derūn-ı āgāh-ı ma'neviyi cem' itmiş bir şeh-levend idi. Mülk ü māl ve ehl ü 'ıyāl ve manṣıb u menāl ve sā'ir a'māl iştiġālinden mücerred idi zencīrlerle baġlasañ aḥkām-ı dünyāya ġayr-ı muḳayyed idi. 'Arūs-ı manṣıb mekr ü firīble anı şifte ve müzeḫarfat-ı cāh u celāl ve mecd ü me'āl aṣlā firifte eylememişdi. Yanında dībā-yı muraṣṣa'la ḳabā-yı muraḳḳa berāber ve öñinde tāc-ı serveriye külāh-ı Tātāri hem-ser idi. Kürki günine göre giymek degül tenevvüre yanında semmūra mu'ādil ve libās-ı ibrişīmīne ve pālās-ı peşmīne ḥamāşil idi ol cihetden gāh dülbend-i bülendāne ve gāh şeb-külāh-ı levendāneye mā'il idi. Yārān-ı 'ālem ṣoḥbetde ve dem-i 'işretde ba'ż-ı temvīhāt ile menāsıb-ı 'āliye terġīb eyleseler ve emşāline teşbīhāt ile muḳaddemāt-ı ḥusūlın tertīb eyleseler (P369a) eger dünyānuñ sancaġıdur ḥaḳīḳat āvāz-ı ṭablı ḳurı baş aġrısıdur serdārluġı ayaḳ baġıdur. Iṣlāḥ-ı 'ālemden ötüri ifsād-ı niẓam-ı 'ālem-i ṭabī'at eylemek ve me'āli-i itlāf-ı nefse (A360a) rāci'-i umūra ṣarf-ı yevm-i ems idüp küşiş-i ḫalḳ ile küşāyiş-i bāb-ı celb ü cezbe küşiş itmek ne dīvāneluḳdur ve bī-gāneler içün āşnā-yı ezelden ḳaṭ'-ı üns eylemek 'ālem-i 'aḳldan 'aceb bī-gānelükdür dirdi. Eger mīr-i mīrānidür maḥṣūlı 'ulūfe-i ḫayl u ḫaşem ve ḫarc-ı muḳarrer-i levāzım-ı ṭabl u 'alemdür. Vāridāt anlaruñ idrārātına ṣarf olınduḳdan ṣoñra (B272a) kendi nefsüme 'ā'id olacaḳ baña bu manṣıbumdan daḫı 'āyide yoḳ yire derd-i serden ve ġavġā-yı ġulām u nökerden ve şikāyet-i ehl-i şūr u şerden gah u bi-gah sefer ü güẕerden ve bāz-ḫāst (F355a) ekābirdür devlet-i maḳarrdan ne fā'ide dirdi. Bir def'a ta'bīr-i yārān ve ta'bīr-i nükte-āmiz ba'ż-ı nādāndan dilgīr olup sancaḳ ümīdine bu ḳaṣīdeyi virdi ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Ṭarīḳat ehlidür ṣāḥib-vilādet tuġ-ı sulṭāni
Hidāyet yolların göstermege gönderdi Ḥaḳ anı

içinde īhāmı bu beytdür.

Beyt : Hümā-yı evc-i rıf'atdur ṣalarsa üstüme sāye
Çekem pehlūya sancaḳ adlı bir serv-i ḫırāmānı

'aḳabince bu ġazeli ṣundı.

Maṭla' : Dūdı tā kim depemüzden çıḳa āhı çekelüm
Zāhidā 'ışḳ eriyüz biz de sipāhı çekelüm

Beyt-i Maṭlūb : Tīr-i yāri götürüp sīnede peykānı ile
Ey Ḫayālī demidür sancaḳ-ı şāhı çekelüm

Egerçi itdi ammā yineale'l-fevr nādim oldı. Keẕālik ıṭmā'-ı ḫayr-ı ḫāhān u ilḳā-yı endīşānla Rūmili ketḫüdālığına ṭālib olup murādın bu ġazelde bu ṭarīḳle edā itdi.

Beyt : Gerçek sipāhīlerle yine oldı hem-sefer
Gūyā Ḫayālī Rūmilinüñ ketḫudāsıdur

Diger : Şāhum Ḫayāli mālik-i mülk-i kelām iken
Çoḳ mıdur aña Rūmilinüñ ketḫudāluġı

Fi'l-ḫayr yine ferāġat idüp virilse daḫı 'adem-i ḳabul semtine 'āzim oldı. Ḫalḳ içinde egerçi ḫısset ü zer-derluġla iştihārı (P369b) vardı ve ol vaṣf cümle nāsa 'ale'l-ḫuṣūṣ şu'arāya 'ār idi ammā taḥḳīḳ itdigüm budur ki ḥāşā ki dünyāya rebūde ve ḥubb-ı cāh u māl ile ālūde olduġından olaydı belki pür-istiġnāluġından ve bī-pervāluġından idi ki idrārāt u (A360b) iḫrācātına muṭlaḳā iltifāt itmezdi sā'irler gibi defter-i daḫl u ḫarcı maḥv u işbāt itmezdi. Eger nuḳūd u ecnāsdur ve eger me'kūlāt u libāsdur nice gelürse eyle giderdi alan alur viren virür her kişi istedügin mālikāne taṣarruf idirdi. Timārından nice ḳanṭar revġān u 'asel gelürdi kendü ferāġ balından bir ḳaşıḳ (F355b) yaġın yimezdi ġayrılar 'asele ḳovan arısı gibi üşer gibi ḳaynayup itmekleri yaġa banardı ve kerrāt u merrāt-ı ḫāşlarından naḳd-ı aḳçe gelüp (S186a) kimi emānet ve kimi

karż nāmına ellere virilürdi kendi unudur giderdi ķalţaķ ķazanur ķāltabān yir didükleri meşeline dönerdi. Aḥvālin rasţ u emvālın żabţ bilmezdi ve bi'l-cümle bī-ķaydluķ bī-pervāluķ a'mālinden ḥaţa itmez żabţ ķılmazdı. Fāriġ dillüginden ve teķayyüde ġayr-ı mā'illüginden cümleden biri buydı ki lüle-i manẓūm u dür-i mażīd gibi cevāhir-i zevāhir-i eş'ārın rişte-i taḥrīre getürüp naẓm eylemezdi. Dürr-i menşūr gibi perīşān idi (B272b) ve 'arāyis-i nefa'is-i kelimātı şā'irlerüñ eyvān-ı defter ü dīvānlarında cilve-nümā vü çehre-küşā iken kendi dīvānınuñ der ü dīvārı anlaruñ tābiş-i ruḫsār-ı mehveşlerinden bī-behre olup periler gibi nā-peydā vü pinhān idi ammā kelāma ķuvveti ve fünūn-ı şi're ķudreti böyledür ki ululardan mervīdür ki Ḫayālīnüñ ķuvvet-i ķudsiyyesi 'ālem-i insle āşinā ve dīde-i 'ayne'l-yaķīni kuḥl-ı rūşenā-yı ġubār-ı 'ālem-i ġaybla bīnā idi şehbāz-ı ḫayāli nüzgetgāh-ı 'ālem-i lā-hūt murġlarından ġayrı şikāre ķanād şalmazdı ve 'ālem pür-dürr-i girān-māye olsa deryā-yı tevḥīd ü tecrīd-i şadef şerefinde nisān-ı ebr şühūd u istiġrāķla ḥāşıl olmış le'ālden ġayrısın 'aynına almazdı. Ķulle-i kūhsār 'uluvv-ı istikbārda vü inkārda olan ma'ānī şīr-i jiyānlar ki gerdenkeşlükde burc-ı esedi rūbāha şaymazdı ḫāh u nā-ḫāh ser-pence-i ebyāt ḫamsesiyle zebūn idüp silsile-i mesţūrda zencīr-i taḥrīre çekerdi ve ḥarīm-i ġayb-ı dil-ber-i pür-nāzları āzādelükle mümtāz ve kimse ţarīķ-i tesḫīrine ve boyun virmemekle ser-efrāz iken Ḫayāli anı tīġ-i ţab'ı ķuvvetiyle ķılıcı ile çıķarup serā-yı dīvānına getürdüp çin çin yirine alnına nevk-i ḫāmesiyle dāġ-ı bendegī çözüp bende-i ḥalķa be-gūşı iderdi. Fi'l-ḥaķīķa zemānında lisānü'l-ġayb idi ve 'aşrında andan ġayre tercemān-ı ķuds dimek 'ayb idi İrem-i(F356a) şi'rüñ eş'ārında ḥāşıl olan tevfīķlerüñe ġayrlerüñ naẓardan aġzı şulanup elleri irmemişdi ve ġayrılar ki ḫayāl fidānları diküp terbiyesinde cān fedā idüp ne berg ü bārından ber-ḫordār ve ne mīvesinden ümmīdvār olmışlardı. Bu gülşen-nümāyişde ķalemkārluķlar idüp ķalemler aşlayup murādı üzre mīveler dirmişdi ţab'ı bülend ve ẓihni vālā idi. Ḫayalī nice Ḫayālī olmasun (P370a) ki sulţān-ı devrān ḫāķān-ı ehl-i 'irfān dārü'ḍ-ḍarb-ı fażl u kemāl şāḥib-'ayārı bünyād-ı ma'rifet ü ḫıred-i mi'mārı Sulţān Süleymān-ı merḥūm mezkūrı devrinde bunca şu'arādan güzīde ve sā'ir şā'irleri mārid-i mār-ı ḥasedle kezīde itdi. Ḫayālīyi kenef-i ḥimāyet-i luţf u iḥsānında āremīde itdi ve a'dāsınuñ murġ-ı ḫaţırların dest-i çengāl-ı şāhbāz-ı reşk ile remīde itmişdür (A361a) ol bülend-ma'nālar ve nādir feḥvālar 'āşıķāne teşbīh-i dil-pezīrler ve muḥaķķıķāne vü müdeķķıķāne ta'bīrler mutaşavvıfāne kelimāt ve mutaşarrıfāne ebyāt andan şadır olmışdur cümle naẓarlar eşeridür. Sulţān Süleymān-ı merḥūm ḥātif-i ķurūn ve fātiḥ-i ķurūm fermān-fermā-yı 'Arab u 'Acem u Rūm 'Iraķeyn seferinden geldüklerinde

ḥakīr daḫı henüz Rūmilinden İstanbula gelmiş bulınup sinn-i bulūġa henüz vāṣıl ve derece-i isti'dāda varup efāżıl-ı ḥużūrlarında muḥaṣṣıl idüm ki sene işneyn ve erba'īn ve tis'ami'ede idi ol vaḳtden Ḫayālī Begle üns ü ülfet üzre oyup ma'lūm degüldür ki faḳīr ile iḫtilaṭı dānişmend ḳısmından bir ferd ile daḫı olmış ola. Her ġazel ki dise evvel faḳīre oḳurdı kendinüñ 'adem-i iltifātından veyā kelimāt-ı 'Arabiyyede ḳuṣūr-ı ṣanā'ātından vāḳı' olan eger saḳīm-i ma'nā ve eger bārid edā ve eger ġalaṭ ta'bīr ve eger imlāda sehv ü taḥrīrde taḳṣīrdür (F356b) tenbīh olınsa ḳabul ḳılurdı. Ṣaḥnda oldıġum zemānda ḫod İstanbuldan Südlicedeki bāġçesine gitse gerek piyāde ve gerek süvār gerek mest ve gerek huşyār ḥücreye uġrar bir miḳdār teneffüs ider eger ders oḳur bulunsam itmāma dek tevekkuf ider bāri ḥücre penceresinden 'ışḳ u meşḳ idüp *yā hū* dir beni bāġçeye bile alup giderdi süvār ise atdan inüp beremeye dek piyāde-revlükle muvāfakaṭ iderdi (B273a). Keẕālik İstanbulda muṣāḥabet ü müvāneset üzre idük yigirmi yıl hem-dem olduḳ ḳavlinden ve fi'linden remīde olmadum (P370b). Birgün İstanbulda ṭonanmada bezzāzistānda bu maṭla'ın oḳudı.

Maṭla' : Rūz-ı rūşenden n'ola enver olursa şāmımuz
Mihr-i 'ālem-tābdan yaḳar çerāġı cāmımuz

(S186b) Faḳīr *bu maṭla' terziḳdür. Cām çerāġı mihrden yaḳmaġla bezm-i şām rūzdan olmaz cām-mihrden rūşen gerekdür ki bezm-i rūzdan rūşenter ola* didüm istihzā idüp *sen olsañ nice dir idüñ* didi *ben daḫı böyle gerekdür* didüm bi'l-dehihe oḳıdum.

Li-muḥarririhi : Bezmimüzle rūzdan rūşen olupdur şāmımuz
Ẕerre dimez mihr-i 'ālem-tāba zīrā cāmımuz

(A361b) Ḫayli infi'āl gösterüp birḳaç gün isti'nā itdi ne selām virdi ne merḥabā itdi āḫir esnāda yügrügi ġazelin dimiş bu beyti böyle edā itmiş.

Beyt : Lā-mekān seyrinde 'anḳā ile olur hem-ḳanat
Bāl-i himmetle şol anadan ṭoġanuñ yügrügi

İşidenler *hem-ḳanat ta'bīrin istiḳbāh itmişler hem lafẓ-ı Fārisīdür ḳanat Türkīdür nice terkīb olur* diyü istihzā idüp terzīḳdur dimişler. Ḫayālī işidüp dilgir olmış *yañlış edā ile şāyi' ola* diyü reng-peẕīr olmış. Bī-gāneye keşf-i ḥāl u ṣaḥīḥi ne

idügin su'āl idemeyicek żarūri (F357a) mestāne ḥaḳīre gelüp 'öẕr-i taḳṣīr-i māfāt itdi. Bir miḳdār şundan bundan kelimāt itdi āḫir 'arż-ı murādı taṣrīḥ eyledi faḳīr *hem-cenāh diñ* diyücek müsevvedesin ol vech üzre taṣḥīḥ eyledi. Birgün yine Selimli Muṣlı nām dil-ber ki ḥüsn ile dehrüñ şehr-āşūbı ve şehrüñ vaż'-ı selīmle maṭbū' u maḥbūbı sünnet düġüni idüp erbāb-ı ṭab' cem' oldılar ve meḥābīb-i şehr daḫı gelüp müstaḳıl bir köşede oturup birer şerer-i 'ışḳ ile pervāne gibi şāḳa yan başı gelüp herbiri bezmde pār pār yanar birer şem' oldılar gūyendeler ü sāzendeler 'ūd-nevāzendeler süsen gibi ser-tā-pā zebān olup ḥāżırlar istimā' itmege gül gibi başdan başa sem' oldılar. Ḫayālī Beg daḫı nīm-mest sāḳi-i ser-mest sā'idinde olan sāġar gibi ayaġı ṣavuşup cām-ı endāmı şikest gelüp oturdı (P371a). Ṭuraḳ Balı dirler bir dil-ber ṭuralanurdı anı ol cem'de görüp gögsin geçürdi birine daḫı ben ta'alluḳ-peẕīr idüm ol daḫı ol cem'de eşcār içinde serv gibi nümāyān ve ezhār arasında gül gibi fürūzān idi. Bir raḳīb-i nā-sāz-ı keç-endām ve bālā-dırāz ḫarīf daḫı ol köşk ḳapusında nigehbān idi. Anlar bunuñla ebr-i tīre ardında mihr-i sipihr gibi pinhān idi bu ḥālde Ḫayālī ġalebe-i keyfiyyetle münāsib-i ḥāl ba'ż-ı ebyāt oḳıyup (B273b) ve bi'l-cümle keşf-i rāz ve 'arż-ı niyāż itdi. Dil-ber bu encümende bu vaż'dan āzurde-ḫāṭır olup ḥāżırlar dehşetinden (A362a) ve Ḫayālī Beg saṭvetinden ḫavf idüp iẓhār idemeyüp ammā ġamze-künān-ı ser-fürū ve girih-zülf ü çīn-i ebrū ile daḫı ḳanā'at idemeyüp ber-muḳteżā-yı istiġnā ḫūbi ve celāl-i kemāl-i maḥbūbı zīr-leb ḥarf-zenān ta'ne-künān dehān-cenbān oldı. Ḫayālī Beg çün dil-berüñ sevdügine vāḳıf oldı bedīheten bu matla'ı (F357b) didi oḳudı ve 'ārif oldı.

Maṭla' : Nigāruñ itdügi düşnām nā-geh ẕevḳ-i cānidür
Nice ẕevḳ itmeyem ki 'ālem-i ġayb armaġanıdur

Ḥaḳīre naẓīre tekellüf itdi ẓuhūr iden ḥasb-i ḥāli naẓīre żımnında bu vech ile edā itdüm oḳıdum.

Maṭla' : Raḳīb-i dīv ki ḳaṣr-ı nigāruñ pāsbānıdur
Belā-yı nā-gehānīdür ḳażā-yı āsumānidür

Ol meclisde Baḫtiyār nām bir Ermeni güzeli vardı ki eṭrāf-ı küyı eşk-i ḫūnīn-i 'uşşāḳ ile gül-i Ermenī ve seng-i āsitānı 'ayn-ı 'aḳīḳ-i Yemenī idi anuñ deyr-i 'ışḳında

Li-muḥarririhi : Şeb-i ezraḳ-pūş ruhbānıydı gūyā
Meh-i nev ḳoltuġında zer çelīpā

Şīrīn ki diyār-ı Ermene ḫüsrev-i ḫūbāndı bunuñ kuhsār-ı firḳatde Ferḥād gibi seng ḥasretiyle sīne-kūpāndı destār-ı mā'i altında çehresi ki nümāyāndı gūyā ki tāḳ-ı nīlgūnde āsumānda āfitāb-ı tābān yāḫūd dürc-i ābīde māh-ı dıraḫşāndı. Āḫir bereket-i du'ā-yı 'uşşāḳ ile ol māh-ı Ermende nūr-ı īmān berḳ urup müselmān oldı nār-ı eymenden bedel nūr-ı īmān oldı ol meclisde Ḫayālī Begüñ naẓarı aña ṭoḳınup bu maṭla'ı (P371b) naẓm itdi.

Maṭla' : Yine bir muġ-peçe mihrünüñ oldum zār u şeydāsı
Baş egmez āfitāb-ı 'āleme zerrīn çelipāsı

Merḥūm meẕkūruñ cümle maḥāsin-i aḫlaḳından ve ṭayyib-ı a'rāḳından (S187a) biri daḫı buydı ki hezl ü hicve mā'il degül idi ve kimesnenüñ ḥaḳḳında naẓm u neşr ile bed söylemege ḳābil degül idi. Ancaḳ Sarrāc 'Ali Bāli ki zemānı dil-berlerinüñ bī-hemtāsı ve 'aṣrı cevānlarınuñ şūḫ-ı şehr-ārāsı idi ve Ḫayālī Beg her zemānda ben zemānumda üç dil-ber gördüm anlara rābi' olmaz felek-i rābi'de ḫurşīd daḫı bunlardan (A362b) ḫūb ṭal'atle ṭāli' olmaz dir idi 'Ali Bālīyi anlardan 'add iderdi. Bir zemān kendi yanına alup ba'dehū Derūdgerzāde Seydi Çelebi ki dāḫil-i ṣoḥbet ve ḳābil-i muṣāḥib idi ammā sitem-i ẓarīf ve eşḳiyaya ḥarīf idi merḥūm 'Ali Bāli anuñla bile hem-dem olup bir gice ba'żı a'vānı ile ittifāḳ idüp mestāne (F358a) ḳıyāmete dek levḥ-i māhda olan nişāne gibi ruḫsār-ı rūzgārında dāġ-ı ẕillet ü ḫasār olacaḳ fi'l-i şenī' idüp ya'ni dāmen-i 'ırżı gibi bir 'użvın derīde ve kendilerüñ fi'l-i nā-pāklerin 'unvān-ı seyyi'āt her defter ü cerīde itdüklerinde Ḫayālī Beg bī-iḫtiyār bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Ḳıṭ'a : Seydīnüñ çoḳ sikildügin evvel
'Ali Bāli işidüben güldi

Ṣoñra çoḳ geçmedin anuñ daḫı
Başına Seydi ḥālleri geldi

Bir def'a Selanikde bir bed-şekl tekye-nişīn ü zişt-çehre vü nā-şüste-cebīn başına güller ṭaḳınup Ḫayālīye geldükde bī-iḫtiyār didi.

Kıṭ'a : Ḫūblar ṭaḳar idi başına evvel çiçegi
Ṭaḳınur şimdi dirīġā başa her kel çiçegi

Gül-i gülzār-ı ṭarāvet geçinürmiş aġyāre
Göreyüm dār-ı cihānda ola çengel çiçegi

Ammā Remmālüñ ḳıṣṣası budur ki Remmāl Ḥaydar inḳılāb-ı remel gibi biribirinden nāşı ve dūr u dırāz u mütemāşī mīrāṣa müte'allıḳ bir da'vāsı ẓuhūr idüp nice faṣl faṣl olınmaduḳda ve nice ḳāḍī vü ḥākim eskidüp Remmāl hīç bir ḳażāya rıżā virmeyicek Celālzāde Nişancı Beg bu beyti didi ki

Beyt : Ārzū-yı vaṣl bende sende cevri bī-'aded
(P372a) Da'vi-i Remmāle beñzer ki nihāyet bulmadı

Ḫayālī Beg daḫı bu maṭla'ı didi.

Maṭla' : Rūzgāruñ cevrinüñ ben bendeye oranı yoḳ
Da'vi-i Remmāle beñzer ḥaddi vü pāyānı yoḳ

Remmāl bu beyti işidüp tīre-dil olup ıżṭırāb itdükde ve Remelüñ şi'rden meziyyetin iṣbāt içün tekellüfāt irtikāb itdükde Ḫayāli Beg bir ġazelinde böyle īmā itdi.

(A363a) *Naẓm* : Ḳudretüñ destine şehbāz-ı ḳażā pervāzum
Saña 'anḳāları ṣayd eyleyeyin ṣal beni

Cismümi ger ilete taḫta-i remel üzre ṣabā
Remellerle arayup bulmaya Remmāl beni

Tekrār bunuñla ta'rīż-i ḥāl itdi.

Beyt : 'Arż itme baña 'ışḳda eşkāl-i nücūmı
Ben nükte-şināsum beni Remmāl mi ṣanduñ

'Āḳıbet ki Remmālüñ dili uzadı Ḫayālī Beg daḫı bu ḳıṭ'a ile taṣrīḥ-i māfi'l-bāl itdi.

Kıṭ'a : İtdi şāhā yed-i kerem-baḫşuñ
Terbiyet-i şā'ir ile Remmālı

(F358b) İşte ben bulduġum cevāhir-i naẓm
Diyüvirsün o yirdeki mālı

Yaḫyā Beg ḫuṣūṣında daḫı mecbūrdur lāzım geldügi cihetden ma'ẕūrdur. Ḥaḳḳā ki Ḫayālī Beg ol hicvlerde maẓlūmdur البادی اظلم idügi ehl-i ḥaḳḳa ve erbāb-ı inṣāfa ma'lūmdur. Yaḫyā Bege Ḫayālī Begüñ aġzı dili ṭoḳunmaz iken Yaḫyā Beg Van seferi esnāsında merḥūm pādişaha bir ḳaṣīde didi ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Çekelüm gün gibi aḳ sancaġla şarḳa çeri
Ḳara ṭopraġa ḳaralum ḳıralum surḫ-seri

Bu ḳaṣīde ebyātında bī-taḳrīb ol bu ta'rīzle Ḫayālīye meẕemmeti telmīḥ ü telvīḥ itdi.

Beyt : Baña olaydı Ḫayālīye olan ḥürmetler
Ḥaḳ bilür siḥr-i ḥelāl eyler idüm şi'r-i teri

Bunuñla daḫı ḳanā'at itmeyüp ışıḳlar nacaġı olduġın başına (B274b) ḳaḳup yüzine urup taḥḳīr itdügin taṣrīḥ ü tevżīḥ itdi.

Naẓm : Ne revādur bu ki sāyem gibi altumda iken
Gün gibi bir ışıġuñ üsti yanum aldı yiri

Ben şecā'āt ḳılıcıyum ol ışıḳlar nacaġı
Ben ṣavaş güni çeriyüm o hemān cerde cerī

(S187b) Seferden geldüginde Yaḫyā Beg yine tek durmayup bed-ḫāhlarına ḫoş gelsün diyü başdan taḳyesine daḫl idüp

Beyt : Şol Ḫayālī Beg ki yüzi ṣarı gözi aladur
(P372b) Başda yelken taḳyesi boḳluḳda bitmiş lāledür
didi ve gāh

Beyt : Çoḳ sevdigüm Ḫayālī eglencesin cihāna
Beñzer başuñda ṭaḳyeñ çermenmiş İstepāna

(A363b) Ḳuşlarda ey Ḫayālī sen bir babaḳuşusın
Arduñdaġı perūdün beñzer aġaçḳaḳana

Ba'dehū dā'ire-i şer'den ḫurūr u şitem ü ḳazf ḳullesine 'urūc idüp ol zemānda sāza yasaḳ olup ol ḥālde Ḫayālī Bege bir 'avretle töhmet olındukda dimişdür.

Ḳıṭ'a : Ḫayālī sen 'acā'ib ḳarnapasın
Düşer mi ortadan 'avret alasın

Saña 'ālemde evlenmek düşer mi
Ḫuṣūṣā ki ışıḳlardan olasın

Yasaġ oldı ziyāde çeng ü nāya
Meger şimdengirü boynuz çalasın

Naẓm : Cihānuñ intiḳūm itmek işidür
Uran unlur diyen işidür

mūcibince yelken ṭaḳye cevābında şabḳa yelkenden aḳbaḥ olduğın bu ma'nā ile Ḫayālī Beg edā eyledi.

Ḫayālī : Giydüñ revāce başuña bulduñ revācını
İncinme şabḳalı sikeyüm egri ḥācuñı

(F359a) Boynuz īhāmın bu ḳıṭ'a ile redd itdi.

Ḳıṭ'a : Şu'arānuñ be şabḳalı gidisi
'Avretin sikdügüm delü gidisi

Ḳaşı rāstıḳlı ḳahbesiyle hemān
Şehrden şehre sürmeli gidisi

Ba'dehū kendü 'ālem-i istiġnāda olup bu maķūle türrehāt u mühmilātdan alınmaduġına bu vech ile cevāb itdi.

Velehū : Benüm erbāb-ı naẓmuñ devleti ey şabķalı kāfir
Ḫar-ı nā-dān degülsüñ devletüñ niçün depersin sen

Velehū : Ey seyl-i eşk ḫāne-i cismüm ḫarāb ķıl
Ẓulmet-serāyı cilvegeh-i āfitāb ķıl

Gel ey ḥasūd-ı mālik-i mülk-i kelāmsuñ
Evṣāf-ı ḫüsrevān-ı sa'ādet cenāb ķıl

Firdevs-i kelām olımazsuñ benüm gibi
Nār-ı ḥasedle cānuña yüz biñ 'aẕāb ķıl

Ḫūrşīd-i himmetümde felek gerd-i ẕerredür
Ol ẕerreden vücūduñı var sen ḥesāb ķıl

Ey gerd-i āhum eyleyicek seyr-i āsumān
Nāz ile āfitāba vü māha 'ıtāb ķıl

Ķaḍīlıķda olduġum zemānlarda daḫı tāze didügi ġazelleri yazar gönderür ve kendi ḫaṭṭıyle ḥālin i'lām idüp ġurbetde sevindirürdi. Bir zemānda İstanbulda Ca'fer Abādda faṣl-ı bahārda bezm-i aṣḥābda şeb-i mehtābda muṣāḥabet olınurken *İsḥāķ Çelebi eş'ārından saña ķanķısı eyü gelür* diyü su'āl eyledi ḥaķīr bu beyti oķıdum.

Beyt : Gözüm izüñ tozın göñlüm ķapuñ derbānluġın ister
Biri beglük hevāsında biri iksīre ṭālibdür

Ḫayli pesend itdi ammā baña güzīde beyti budur didi.

Beyt : Göñül āyīnesi ṣāfīdür ammā
Temāşā bu ki bir ṣāḥib-naẓar yoķ

Yıllardur ki bu beytüñ mey-i reşkiyle sekrānum ve naẓīre (P373a) *dimekle ḫumār-ı bāde-i ıẓhār-ı ʻacz ile sergirānum* didi. Faḳīr ki Serficeye ḳāḍī oldum merḥūmuñ zeʻāmeti anda olmaġla gelüp ol diyāra taʻalluḳı ve baʻż-ı cānānelerine taʻaşşuḳı olmış mektūb (B275a) gönderüp ḫāṣṣaları ġayre virilüp kendi üzerine (A364a)cüzʼī tīmār ḳalduġından ṭarı olan el ṭarluġından ḥikāyet ve baḳiyye-i maḥṣūlātın taḥṣīlde ṭaleb-i muʻāvenet eylemiş İsḥāḳ Çelebinüñ *temāşā bu ki ṣāḥib-naẓar yoḳ mıṣrāʻına naẓīre feyż oldı ve göñül tesellüm* (F359b) *buldı* diyü temāşā bu ki ġazeli ile bir daḫı faḳrdan şikāyet ġazelin yazup *bu ġazeller itḥāf-ı rikāb-ı şāhī oldı* diyü cevāb daḫı istidʻā eylemiş temāşā bu ki beyti budur.

Beyt : İki ʻālem ṣaydımuz oldı temāşā bundadur
Aña baġlanmaġa istiġnā ider fıtrāḳımuz

Ve faḳrden şikāyet ġazelinüñ maṭlaʻı budur.

Maṭlaʻ : Ḳurṣ-ı mehle ḫuşe-i pervīn olaldan zādımuz
Ehl-i faḳr içre tenāʻumla çıḳupdur adımuz

Naẓīre-i li-muḫallifihi : Gün gibi rūşen olurdı ḫalḳa ẕihn-i pākimüz
Gerd-i ẕillet ṭutmasa āyīne-i idrākımuz

Cism ü cāna tīr-i dil-dūzuñ gelür ilmez geçer
Şöyle dikiş ṭutmaz oldı sīne-i ṣad-çākimüz

Bizi ṭopraḳdan götür dāmānına ṣal ey ṣabā
Rūzgār ile varursa kūy-ı yāre ḫākimüz

Yüksek uçardı şikār itdi tecerrüd murġını
Olımaz ṣayd-ı taʻalluḳ beste-i fıtrāḳımuz

Yārimüz teʼyīd-i Ḥaḳ ʻĀşıḳ Muḥammed sırrıyuz
Cümle ʻālem ger Ebū Cehl olsa yoḳdur bākımuz

Ġazel-i āḫer : Sırr-ı Aḥmeddür pīrüm çün mürşid ü üstādımuz
Cevre ṣabr ile olınmışdur bizüm irşādımuz

(S188a) Tîşe-i cevr ura bize nice bir her maġribi
Genc-i ṣabr ile ṭolu ṣanup ḫarāb-ābādımuz

Ḳalbimüz her aġzı egri maẓhar-ı çeşm itmesün
Ṭoġrıdur egrisini āyîne-i pūlādımuz

Cevre mu'tāduz ġaraż ḳahr ise luṭf it ey felek
Olavuz rencîde tā terk itmeden mu'tādımuz

Bir mu'ammāyuz ki kimse aṣlımuz keşf itmedi
Söylenür dillerde çıḳmışdur egerçi adımuz

Nāle ḳıl ney gibi 'Āşıḳ ki leb-i yār olsa da
Dādımuz ala bizüm şāh işidüp feryādımuz

'Aḳabince bu ġazeli vārid oldı ki şi'rden dü 'ālemden inḳıṭā'ı ve bizüm ile vedā'ı imiş ġazelüñ (P373b) maṭla'ı budur ki

Maṭla' : Dil-şikeste olalı seng-i cefā-yı yārdan
Beñzer ol mir'āta kim maḥrūm ola dîdārdan

Ḥikmet Allāhuñ üç aydan ṣoñra Yeñiceye varmaḳ lāzım oldı maḥmūm idüm tāb-ı teble dil gūyā deryādan ayrılmış tābe-i (A364b) ḥarārete düşmiş māh-ı tābîde idi germî-yi nîm-ruz-ı faṣl-ı temmuzdan lücce-i deryāda māhiler semendere dönmişler idi ki miyān-ı āteşde āremîde idi ḥarāret-i āfitābdan ve germî teb ü tābdan bir nefes öñürdi ḫalāṣ bulmaġçün tek ü tāze terk-i nāz itdüm. Sehl müddetde ḳaṭ'-ı mesāfe-i dırāz itdüm şehre irişüp sāye-i raḥāta irişem (B275b) diyü cān atdum. Maḳādir-i şehre irdükde gördüm ki refîḳler nişan-ı sümm-i semend gibi her biri germ-rūluk āfetin almış. Ḫāṭıra oldı ki rüfeḳā cem' olınca tevaḳḳuf idüp Yeñice ki ġāziler ocaġı ve 'ārifler ṭurāġıdur ervāḥ-ı emvātından istimdād-ı du'ā idem rūḥları içün Fātiḥā oḳıyup dest-i du'ā ḳaldırup bunlarla 'ālem-i ma'nādan merḥabā idem. Hemān ki *Evrenos Beg rūḥı ve Şeyḫ İlāhi rūḥı ve Uṣūlī rūḥı ve Ḥayretī rūḥı içün* didüm (F360a) bî-iḫtiyār zebānuma cāri oldı ki *Ḫayālī Beg rūḥı içün* didüm. Ba'de'l-fātiḥā Ḫayālī ṣıḥḥatde iken mevtādan 'add itmegüñ sırrın fikr itdüm sebeb-i ḫafîsin te'emmül iderek şehre vardum. Aḥmed Çelebi dirler bir ḳāḍîzāde mülāzemetden müteḳā'id Yeñicenüñ

a'yânından ve yârânuñ aṣḥâb-ı 'irfânından bir kimesne var idi ki Ḫayâlî Beg ile dahı ḳadîmî hem-dem ü yâr idi ḥaḳḳu'l-ḳudûm faḳire geldi maḥzûn gördüm dem- telâḳda sürûr-ı mercuvv iken ḥüzninüñ vechin ṣordum. *Ḫayâlî 'âlem-i eşbâḥdan 'âlem-i ervâḥa intiḳâl eylemiş 'âlem-i ḥis ü ḫayâl üzre iḫtiyâr-ı 'âlem-i ḫayâl eylemiş* didi. İlḳâ-yı ḳalbe mevtâdan ẕikrüñ vechi ma'lûm oldı gel gör ki cân u dil nice maġmûm u mehmûm oldı 'aḳabince Günâhînüñ mektûbı geldi.

Mıṣra' : 'Âlem-i ḥissden Ḫayâlî gitdi âh

diyü târîḫ dimiş (P374a) cün temâm yaḳîn ḥâṣıl oldı.

Mıṣra' : Eşk ile âh mâh ü mâhiye vâṣıl oldı

Merḥûmuñ mevtine 'Arşî dimişdür.

Tarîḫ : Sözi dilde ḫayâli gözde ḳaldı

(A365a) Bu târîḫ dahı Silisreli Şirî 'Ali Çelebi dimişdür.

Târîḫ : Ḫayâlî oldı ḥayf el-ḥükm'lillâh

Merḥûmuñ mevti Edirnede sene erba' ve sittîn ve tis'ami'ede vâḳı' olmışdur. Edirnede selḫ-ḫâne yolında Ḥaydar-ḫâne ḥaẓîresinde medfûndur ammâ merḥûmuñ ebyât u eş'ârı ve şi'rle şi'ârı budur ki her çend ibrâm u ilḥâḥ iderdüm meşneviden *hünere bir eşer lâzımdur ġazel şâ'ir ḥâline şâhid ve meşnevi ḥâkümdür dir* idüm. *Benüm meşrebüm bilürsin bir ḥikâyeyi ibtidâ idüp itmâmıyle muḳayyed olmaḳ tekellüfdür. Ben 'âlem-i tekellüfden degül belki 'âlem-i teklîfden âzâde bir ḥarîfüm* dirdi. Birgün şevḳ ile baḥr-i ḫafîfde ikiyüz beyt meşnevi oḳıdı ne şâ'iḫ ü emşâl (S188b) cem' itmiş meşneviye şürû' itdüm didi (F360b). Her çend yazınmaḳ ḳaṣd eyledüm râżı olmadı. Ekşer-i eş'ârın cem' idüp yazan Vefâlı Şeyḫ-zâde 'Ali Çelebi idi ki ẕu'l-fiḳâr-ı ḫâmesiyle 'arṣa-i 'ilm ü ma'rifetüñ (B276a) 'Alisi ṭab'-ı 'Ali-i mâni Zehrâ-yı ebkâr-ı ma'âninüñ menaṣṣa-i izdivâcda celîsidür eytâm-ı ebnâ-yı ebnânuñ vaṣîsi ve 'ayn-ı gencîne-i 'ilm ü 'irfânı kendüye iḫtiṣâṣ itdürdüginüñ nâm-ı 'Alisi burhân-ı celîsidür ḥattâ merḥûm Sulṭân Süleymân Ḫayâlî Begüñ dîvânın ṭaleb itdükde mezkûr 'Ali Çelebide bulındı. Ol mecmû'ada dahı ba'ż-ı ḳaṣâ'id otuz otuz beş beyt iken on sekiz on ṭoḳuz

1 beyt yazılmışdur ve ba'ż-ı yedi sekiz beyt ġazeller dört beş beyt yazılmışdur. Çün meẕkūruñ dīvānı ve erbāb-ı ṭab' yanlarında manẓūr ve ekṡer-i ġazeliyyātı elsin ü efvāhda mesṭūrdur ḫāṭır-ı fātıra ḫoş gelenler yazıldı.

Mıṣra' : وللناس فيما يعشقون مذاهب

Meẕkūruñ Şāh Ṭahmāsb dīvānında bu üç beyti meẕkūr olındukda Şāh Ḫayālī 'ışkına ṭolu içüp taḥsīn itdügin (P374b) işidüp bir beytle faḫr eylemişdür (A365b) ol üç beyt bunlardur.

Maṭla' : Fenā ehline ṭa'n itme geçüp 'ucb ile yanından
Bu deşt-i vaḥdet-ābaduñ ṣakın şīr ü jiyānından

Maṭla' : İdüp der-pūst Mecnūnı geçürmiş Leylī yanından
Vefā āyīnini ögren göñül Leylā şebānından

Didiler kim ḫazān eyyāmı geldi vakt-i 'işretdür
Bahārından ne buldum ki bulam anuñ ḫazānından

Beyt-i faḫr : Ben Ḫayālī Rūmda bir rind-i dürd-āşāmı iken
Cām-ı Faġfurı içer ḫākān-ı Türkistān baña

Keẕālik Raḥmīnüñ bu beytin daḫı işidüp istiḥsān idüp ṭolu içmişdür.

Beyt : 'Arak ṣanmañ akan her dem benüm cism-i fikārumdun
Görüp mūlar benüm aḥvālüm aġlar rūzgārumdan

Temāşā budur ki kendi 'Acem ola yanında (F361a) nice şu'arā-yı 'Acem ola bir kes daḫı bu beyt Āzerīden terceme olunduġın bilmeye.

Eş'ār-ı Ḫayālī : Ben fenā bulsam sözüm bākıdür ey Cemşīd-i fer
Kendi maḥv oldı gül-ābından kodı āṣār gül

Eyleyüp meclis çemende sen ḥarāmisin diyü
Kadīlar bī-ḥadd ṣurāḥīnüñ günāhın ṣordılar

Velehū : Ḳāżī-'asker oldı gül şāhına nevrūz-ı şerīf
Gice gündüz geldiler aña berāber ṭurdılar

Velehū : Her ḥabāb-ı mey virür 'ālem-i fenāsından ḫaber
Gösterür her gice 'ömrüñ olduğın kūtāh-ı şem'

Velehū : Kūh-veş çek dāmenüñ ma'mūre-i āfāḳdan
İki yaḳa ıssı olmaḳ isteseñ deryā gibi

Sūzen-i dil-sūz ġamzeñdür baña ḥāyil olan
Yoḫsa eylerdüm tecerrüd ḳaṣdını 'İsā gibi

Bir içüm şu minnetin çekdürme naḫl-i ḳaddüne
Tā ki vaṣluñ mīvesi leẕẕet bula ḫurmā gibi

Velehū : Bir tār-ı mūyına şeb-i fıṭrat belī didüm
Baḫt-ı siyāhı gör ki keş-ā-keşdeyüm daḫı

Velehū : Ölicek ḫākümi pāy-ı següñ yer pür-nişan itsün
Gül-i bī-ḫārlarla reşk-i gülzār-ı cinān itsün

(B276b) *Velehū* : Ḫas u ḫāşāke beñzer üstüḫānlarla gören cismüm
(F361b) Didi bir 'andelībini uçurmış āşiyāndur bu

Velehū : Bu beyt-i rūḥ-baḫşi vird-i zebān idinmiş
Şevḳ ile gitdüginde Manṣūr Dārā ḳarşu

İdüp muḫīṭ-i a'ẓam emvācın āşikārā
Tenler sefīnesini urur kenāre ḳarşu

(A366a) *Velehū* : Gördi Mecnūn yoḳ benī ādemde āyīn-i vefā
Vardı ol dīvāne vaḥşīlerle ülfet bağladı

Maṭla' : Şādī enīs ġuṣṣa vü ẓulmet ḳarīndür
(P375a) Ber pāymāl-ı 'ālem ü baḥrüñ başında şūr

Gül yanar när urur āb serin senglere
Başına ḫāk şaçar bād elinden felegüñ

Nāy ile ney şekere bulaşdukça ider
Biri dād u biri feryād elinden felegüñ

Velehū : Rūbāh-ı dehr kankısına kuyruk aşmadı
Evvel hele ḥikāyet-i Behrām-ı Ġūra gel

(S189a) *Velehū* : Miyānuñ fikridür eglencem ancak
Alan bir kıldan alur pādişāhum ancak

Velehū : Ġarībüñdür anı ḫoş ṭut efendi işte biz gitdük
Göñül dirler ser-i kūyında bir dīvānemüz kaldı

Velehū : Ko yüzüm süreyüm ey serv-i serkeş çekme dāmānuñ
Senüñçün āb u ḫākı iḫtiyār itmiş giyāhum ben

Güneş gibi beni altuna ġark itseñ kabūlum yok
Kapusında kul olduġum esīr-i yek nigāhum ben

Velehū : Rāh-ı ġamda ben ġubārı ḫākden kaldurmayan
Rūzgār eksüklügidür rūzgār eksüklügi

Velehū : Leṭāfet bāġına serv ol giriftār-ı ḫazān olma
Girüp kanına ʻuşşākuñ nihāl-i erġuvān olma

Velehū : Rāh-ı gülzār-ı vefāda cismini iden ġubār
Rūzgānyla girür bir verd-i raʻnā koynına

Kıṭʻa : Şorarsa ser-güẕeştüm benüm şehrümde yārānum
Bu yād illerde geldüm nice derde mübtelā oldum

Kadīmī āşinālardan görüp bī-gāneluk resmin
Vefā ümmidine bī-gānelerle āşinā oldum

Kıṭ'a : Altūn üsküflü ḳuloğlı güzel iken ḫurşīd
Gör ne itdi aña hercā'ilüḳ ey māh-liḳā

(F362a) Ḫānesin her kişinüñ eyledügiçün rūşen
Ḫışm idüp anı ḥiṣār-ı felege itdi aġa

Sene işnā ve ḫamsīn ve tis'ami'ede ḥaḳīr maṭ'ūn olup tekrār ṣıḥḥat bulduğumda merḥūm beni seyre iledüp *iki tāze ġazel didüm göreyüm 'aḳl u fikrüñ yirine gelmiş mi* diyü naẓīre teklīf idüp imtiḥān ḳaṣd eyledi.

Ġazel : Ḳaldı nümūne dehre cihān-ı ḫarābdan
Genc-i ḫazān ḫazā'in-i Efrāsiyābdan

Seng-i ḥavādiş eyledi cām-ı Cemi şikest
Düşürdi lāle pārelerini türābdan

(A366b) Vicdān-ı pāküm itdi giriftār-ı ġam beni
Fehm it bu remzi şīşe içinde gül-ābdan

Deryā gibi başumda olaldan hevālarum
Ḫāli degül sefīne-i ten ıżṭırābdan

(B277a) Yardum ṣurāḥīnüñ başını ayağın ṣıdum
Yudum elüm 'araḳdan ü geçdüm şarābdan

Nūş itmeyem ṣunarsa inüp zühre-i felek
Dünyā şarābını ḳadeḥ-i āfitābdan

Bir bezm-i ḫāṣṣa maḥrem olupdur Ḫayālī kim
Açılmaz anda ġonce-i cennet ḥicābdan

Ecrām-ı 'āliyāt-ı şeref iktisāb ider
Cām-ı meyinde ẓāhir olan her ḥabābdan

Velehū : Gerek mīr-i vilāyet ol gerek sulṭān-ı devrān ol
Sa'ādet bulmaḳ isterseñ muḥib-i derdmendān ol

Tecemmül ʻarż ider iller saña anlar dil ü cānı
Ḥudādan şefḳat istersen şefīḳ-i ḳavm-i rindān ol

Saña tīşe çeken bed-kīşe maʻden gibi zerler vir
Göñül zaḫm urana cevherler īṣār idici kān ol

Bir ednā ẕerre dāmānuñ ḳomaz elden benüm ḫānum
Gerekse āsumān-ı çāruma ḫurşīd-i raḫşān ol

Ḫaṭuñ geldükde raʻnāluḳ libāsın giymek isterseñ
Ḫayālī gibi ḥüsn-i ḫulḳ ile maḥbūb-ı devrān ol

Bu iki beyti ḫūb vāḳıʻ olmışdur.

Velehū : Āfitābum yoluña ḫāk olmasun her ehl-i derd
(P375b) Ḳorḳarum ẕerrāt olup dāmānuña el ura gerd

Ṣubḥ-dem eyvān-ı ʻışḳ-ı yāre zīver virmege
Her gice yur gözlerüm yaşında gerdūn lāciverd

Faḳīrüñ bu ġazelde bu ṭarzda bu iki beyti kim vāḳıʻ olmamış gelür.

Li-muḥarririhi : Ṣafḥa-i çarḫa yazup aḥvālüm āh-ı āteşīn
Cedvelin ḥālden çeküp taḥrīrin eyler lāciverd

Öldügümden ṣoñra da öñüñde baş oynamaġa
Kāse-i kellem umarum ide devrān ṭāş-ı nerd

Merḥūm her vech ile maḥsūd-ı aḳrān ve mażbūṭ-ı iḫvān idi ne ṭarīḳle ṭaʻn ideceklerin bilmezlerdi gāh olur ṣaḳīfeler peydā iderlerdi ʻālem-i inṣāfdan naẓar ḳılmazlardı cümleden birgün merḥūm bu maṭlaʻı söyledi.

Maṭlaʻ : Mecnūn göziydi Leylā ḫayāline cilvegāh
Ṣaḥrā-nişīn olanuñ olur ḫānesi siyāh

Mīrek ṭabīb-i merḥūm ḥasedinden bu maṭla'ı yanımuzda Fārisīye terceme idüp bu ma'nāyı şu'arā-yı 'Acem sābıḳān naẓm itmişlerdür Ḫayālī andan terceme itmişdür diyü meclisde oḳımaġla niceleri inandurmışdur Ḫayālīyi cānından (A367a) uşandurmışdur.

Maṭla'-ı Mīrek : چشم مجنون شد خیال لیلش را جلوه گاه
مردم صحرانشین را خانه می باید سیاه

ḪARFÜ'Ẓ-ẒĀ

ẒĀTĪ : (S190b) Ẓāti-i merḥūm vilāyet-i Ḳaraside ḳaṣaba-i Balıkesrīdendür. Erbāb-ı ḥırefden müzedūz imiş. (F362b) Selīḳa-i ṭabī'atında ḳuvvet-i şi'riyyet olmaġla şi're heves idüp İstanbula gelüp remli kifāf-ı ma'āşa ḥuṣūl-ı mültemes idüp Edirne vü İstanbulda 'ömr geçürmişdür āḫir naṭ'-ı (B277b) İstanbulda şeh māt itmek içün leccāc-ı çarḫ aña beydaḳ-ı ecel sürmişdür. Sulṭān Meḥemmed cāmi'inde bir mü'eẕẕin var idi Ḥallāc Ẓātī dirler idi zu'mınca ol daḫı Ẓātī maḫlaṣ olup çenber-i şi'rde ḥallāc geçerdi Ẓātī-i merḥūm çizmeci olmaḳ taḳrībiyle dir idi ki ol müzī ben ḥallācum ve ẓātı müzı.

Beyt : Bunı didi bilürdi ḥadd-ı ẓātı
Ki çenberde ḥallāc idi Ẓāti

Ẓāti-i merḥūm andan ġāyet dilgīr idi (P376a) ḥattā rivāyet iderdi ki Necātī-i merḥūm Maġnisādan (F363a) Sulṭān Maḥmūd āsitānından Edirnede Sulṭān Bāyezīd-ı merḥūma risālete varup ḳaṣīde ṣunup ḫil'at u cā'ize alup mu'azzez ü mükerrem dönüp Maġnisaya giderken İstanbula uġradı şu'arā-yı vaḳt Revānī vü Ferruḫī vü Mesīḥī vü Şem'ī vü Āhī meclisine cem' olup eş'ārımuz oḳınup ṣoḥbet-i bāde olınurken mezbūr Ḥallāc Ẓāti geldi Necātī-i merḥūm kim olduġın ṣordı ve bunlar daḫı Ẓātī dirler diyü istihzā ṭarīḳiyle medḥ eylediler gerçek ṣanup *ne 'aceb Ẓātī ṭururken bir Ẓātī daḫı ẓuhūr itmege küllī ḳuvvet gerek* diyü *buyuruñ bi'llāh* diyü eş'ārın oḳıtdı keyfiyyet-i ḥāline ve kemiyyet-i miḳdārına vāḳıf olduḳda meclisinden ḳovup *bire edebsiz bu bıżā'a ile Ẓātīye mu'āraża ve anuñla şi'rde muṭāraḥa ne ḥaddüñdür vallāhi eger pādişāh* (A367b) *āsitānesine şimdi gider olsam dönmiş bulınmasam ḳaṣīde ile 'arż-ı ḥāl iderdüm bir maḫlaṣda*

bir şâ'ir-i ḳâdir var iken her küstaḫ u muḳallid anuñ maḫlaṣıyle şi're maḫlaṣ bulup mu'arażа itmeye diyü yasaġ itdürüp ḥükm-i şerîf iḫrâc itdirürdüm didi. Ammâ ismi ḥaḳḳında ḫalḳ dirler ki nâm-ı mâderzâdı Şâtılmışdı ki 'avâm taḥrîf idüp Şâtı dirler idi vaḳtâ ki şi'r söyleyüp maḫlaṣ lâzım oldı Şâtıyı taġyîr eyledi Ẕâtî diyü ta'bîr eyledi ammâ ben kendiden işitdügüm budur ki mevlidüm sene sitte ve seb'în ve şemâni'eyededür adum 'Ivâżdur ve hem lafż-ı 'Ivaż târîḫ-i vilâdetüm i'lâmından 'ıvâżdur dirdi ol taḳdirde vefâtı ki sene işnâ ve ḫamsîn ve tis'ami'edür sinni yetmiş altı olur. Merḥûm 'ulûm-ı âliye ve sâ'ir fünûn-ı bedi'iyyeden nesne bilmezdi cüz'î Fârisî bilürdi şi'r aña seliḳî ve baḫşâyiş-i ḥaḳîḳi idi.

Beyt : Ẕâtîye şi'r Ḫudâ dâdıdur
Şu'ara pîri vü üstâdıdur

İller Fârisîden ma'nâ terceme eyleseler kendiye oḳuduḳlarında *bu Fârisîde vardur filânuñ filân beytinden tercemedür* dirdi ammâ kendi (P376b) terceme eylese oḳısa tercemedür diseler *ben Farisî bilmedügüm bilürsüz* (F363b) dir idi Selmânuñ bu maṭla'ı ki (B278a)

Maṭla' : صفای صفوت رویت صفات گلستان دارد
هوای جنت کویت حیات جاودان دارد

Bu vech ile terceme itmişdür.

Maṭla' : Ṣafâ-yı ṣafvet-i rûyuñ ṣıfât-ı gülsitân ancaḳ
Hevâ-yı cennet-i küyuñ ḥayât-ı câvidân ancaḳ

ammâ şi'ri şekk yoḳdur ki şi'r şimdi naġz u nâzik ve şâ'irlerimüz ġarîb ma'nâlar ü laṭîf-edâlar selîs-'ibâretler tevriye vü istiḫdâm u tecnîs ü îhâm ṭarîḳinde nefîs ẓarâfetler itmekle gitdükçe teraḳḳîde ve lâḥıḳı sâbıḳında teḳaddüm ḳaṣdına himmet-i 'âlide olmışdur ammâ diyâr-ı Rûmda ol zemânda ki (S191a) (A368a) şi'rde meṣnevide Şeyḫî ve ḳaṣâ'idde Aḥmed paşa ve ġazeliyyâtda Necâtî ẓuhûr idüp bunlardan muḳaddem olanlar meṣâbe-i 'ademdedür bu taḳdîrce Ẕâtî şu'arâ-yı Rûmuñ şüyûḫından ve süḫanverân-ı ḳurûmuñ ehl-i rüsûḫından şi'rde ṣâḥib-i meẕhebdür. Muḳtedâ-yı şu'arâ olmaġa evlâ vü elyâḳ u ensebdür külliyet ṣâḥibi şâ'ir olup kelimâtı rasîḫ ü raṣîn ve ẕihni şi'rde muḥkem ü metîndür ol ḳadar

ma'ānī-i ġarībe ve ḫayālat-ı ḫaṣṣa-i 'acībe ve ṣanāyi'-i bedī'iyye ki şi'rinde ol cem' itmişdür ġayr-ı şa'irde var idügi ma'lūm degüldür varsa daḫı Ẕātīye ġālib idügi meczūm degüldür. Manṣıbı vü ḳaydı ve eşġāl u a'mālı olmayup ve ṣamem sebebden muṣāḥabet ü muḫālata-i yārāndan ẕevḳ bulmayup ve sebeb-i ma'āş u ḥuṣūl-ı inti'āşı şi'r olduġı cihetden ve ṭūl-ı 'ömr bulup şu'arānuñ ḳadīminden vü ḥadīşinden çoḳ ḳavābil ü efażıl ile muṣāḥabet idüp her birinden çoḳ istifāde itdügi ḥayṣiyyetden şi'ri kendiye şi'ār ve şā'irluḳda iftiḫār idinüp ṣāḥib-fenn ü üstād-ı aṣḥāb-ı süḫan olmışdur.

Beyt : Cihān üstādı olan şimdi şā'irlerde Ẕātīdür
Ḥaḳīḳat şi'r ġayre 'ārıż ammā aña żātıdur

Kendiden istimā' itdügüm üzre biñ altıyüz ile biñ yediyüz mābeyninde ġazeli (P377a) ve dört yüzden mütecāviz ḳaṣīdesi vardur ve (F364a) **Şem' ü Pervāne** vü **Feraḥ-nāme** nām baḥr-i hezecde beş biñ beyt bir kitābı ve **Aḥmed ü Maḥmūd** nām baḥr-i remelde bir kitābı vardur iki biñ beytdür ve manẓūm nice resā'ili vü Ḳur'ān fālı vü menşūr Leṭā'ifi vardur. Nevāyici Pīrī Çelebi ki kişver-i fenn-i Fürsūñ fārisīdür 'Arab şi'rinde Ebū Firās Ferezdaḳ gibi 'Acem şi'rinüñ Ebū'l-fevārisidür nevk-i ḫamesiyle 'ilm-i inşānuñ ma'reke ārāsı ve gülşen-i naẓm-ı Nevā'īnüñ ḫod bülbül-i ḫoş-nevāsıdur ketāyib-i erbāb-ı kitābet ser-cümle anuñ mükātibi ve Uṭārid reşk-i ḫaṭṭından her şeb Yūsuf gibi muḫtefī cān-ı Naḫşebidür tīz destlükde tīr-i debīrden nāzik ve naġz-nüvīslükde müşteri-i tedbīrden çābük (B278b) naḳḳāşluḳda vü müẕehhiblükde vü cedvelkeşlükde mānend-i Mānī (A368b) vü bī-şāni idi. Yazduġı ġazellerde dilberler vaṣfın görüp āh-ı āteşīn eylese dūd-ı siyāhı ol cedvel-i ḫālle siyāh taḥrīr olur ve levḥa naḳş eylese nevk-i müjgānı ḳıl ḳalemden çāygīr olurdı. Sulṭān Bāyezīd ḥareminde dükkānı olup evḳātı kitābet-i kütüb ü devāvīne ve yazduġı kitāblara ser-levḥa idüp ra'nā cedveller çeküp teẕhīb ü teẕyīne maṣrūf idi. Ol kitābda itdügi ser-levḥalar çār-ebrū ve naġz-ḫaṭṭ pür-ḫāl-i nīlī dil-ber gibi ḥüsn-i şīve ile ma'rūf idi ḫātın cönk girdār idi cevāhir-i zevāhir-i beḥār-ı gün-ā-gün ile memlū gūyā bir sefīne-i şi'ār idi. *Nevā'īnüñ Rūmda külliyātın ancaḳ ben cem' itdüm keẕālik 'Acem manẓūmātından ve Rūm münşe'ātından bu deñli kitāb yazdum* diyü sür'at-ı kitābetin tavṣīf iderdi. Merḥūm Pīrī Çelebi Ẕātīnüñ dīvānın alup altıyüz dāne ġazel ve seksen dāne ḳaṣīdesin intiḫāb itmişdür. Ḥaḳḳā ki rişte-i naẓm üzre her birin dürr-i nāb itmişdür egerçi merḥūmuñ eş'ārı rāsiḫ ü

raşīn ve muḥkem ü metīndür maṭbūʻ u maḳbūldür ammā baʻż-ı bārid edālar u pest taʻbīrler ü bīgāne maʻnīlerle medḫūldur.

Beyt : Egerçi baʻż-ı şiʻri kim edādur
Degül ġam ʻayıbsuz çünki Ḫudādur

Şol ki sene (F364b) erbaʻīn ve tisʻami'eden ṣoñra didügi eşʻārıdur leṭāfet ü selāsetden (P377b) bi'l-külliyye ʻārīdür. Ekābire ḳaṣīde vü naẓire lāzım olsa evvelki ḳaṣā'id ü ġazeliyyātına mürācaʻat ider eski ḫayāl u maʻnāların libās-ı āḫerle taġbīr iderdi (S191b) ve cüz'ī muġāyeretle taʻbīr iderdi ammā merḫūm maʻẕūr idi bir nice vech ile evvelā mübtelā-yı ṣamem idi ve ṣoḥbet-i iḫvāndan ḥaẓẓ itmemek muṣammen idi ikinci faḳīr idi kendi maʻāşın kendi tertīb ve esbāb-ı kifāfın tedārik ü terkīb eylemek üzerine lāzım idi. Ekşer-i evḳātı aña maṣrūf idi ve anuñla ḫayli evḳātı żāyiʻ olurdı ḥużūr-ı ḳalb u ferāġ-ı bāl u refāġ-ı ḥāl aña azdan az vāḳıʻ olurdı. Bir ʻöẕr daḫı buydı ki manṣıb u rütbet ve sā'ir ʻilm ü maʻrifetden bī-gāne idi şiʻārı ancaḳ (A369a) şāʻirluḳ ve ḳadri naẓma ḳādirluḳ idi ol cihetden ḫalḳuñ naẓarı dūn ve kendi bu ġamdan zebūn u maḥzūn idi bā-vücūd ki ḫazīne-i ḳalbinde bunca cevāhir ü ḫazā'in maḫzūn idi ġāyet eyü söz söylemek gerek idi ki ḫalḳ ḳabūl ideler ve derdmendüñ ḳalbine ṭarīḳ-i mihr ü vefādan duḫūl ideler. Tedbīr-i maʻāşdan derdmend çoḳ denā'et iḫtiyār iderdi yigirmi aḳçeli müderrislere ve otuz aḳçeli ḳāḍīlara ve baʻż-ı dānişmendlere ḳaṣīde dirdi virdügi (B279a) ḳaṣīdesinüñ cā'izesi narḫı bir filoriye inmişdi anuñçün ekşer-i ḳaṣā'idinüñ maʻānisi iki üç güne dinmişdi. Baʻż-ı ehl-i ḥıref şeh-levendleri ve ʻavāmuñ ʻışḳ u şevḳde şānı bülendleri dil-ber sevseler gelürler kimi naḳd ve kimi ṣanʻatı ne ise ol ṣanʻatdan bir tuḥfe virürdi bu daḫı ol muḳābelede ol maḥbūbuñ ḥırfetine göre bir murabbaʻ yā ġazel dirdi. Aḥmed ü Maḥmūd nām kitābı daḫı bu maḳūle aḳçe ile dinmişdür. Merḫūmuñ iki ḫaṣīṣesi var idi biri ṣamem ve biri faḳr u ḳıllet ikisi de baʻżılar ḳatında ʻillet-i ẕilletdi ṣamemi muṣāḥabete māniʻ olduġı ve faḳr u ḳılleti sebebinden kimesneye tereddüd ü mülāzemeti içün āmed şode (F365a) mecāli olmayup remel itmek içün dükkān bekleyüp oturmaġa ḳaniʻ olduġı eger bu māniʻler olmayup bilā-ḥaḳ efkāre ve münāvele-i ḥikāyāt u esmāre ve mükāfehe-i ebyat u eşʻāra ḳādir olaydı on bu ḳadar olurdı (P378a). Baʻż-ı āḫar bu iki ḫaṣṣa şiʻre temeḫḫużına ve sā'ir eşġālle ʻadem-i tebaʻużına bāʻiş olmışdur bu ḳadar ẓuhūr-ı şiʻri ve erbab-ı naẓm içinde izdiyād-ı ḳadri bu iki ḫaṣṣādan ḥādiş olmışdur efkārı muṣāḥabet-i yārānla perākende olmayup ʻinān-ı himmeti cānib-i eşʻāra maʻṭūf

idi tenhā evde otursa kimesne mürāca'at itmezdi dükkān aña sermāye ve remel ālet-i hengāme idi. Remel bahānesiyle şu'arā ayağına varurlar didükleri eş'ārı gösterürlerdi her şā'ir mā-melek ü maḳdūrın getürüp öñinde der-miyān iderdi ol içinde yaḳası açılmaduḳ sözleri giribānına (A369b) ḳoyup hālede māh gibi pinhān iderdi. El 'arūs-ı mā'āniye destres bulmaḳda Yūsuf ḳızluğın çekerler ol rāyeğān ebkār-ı efkār ḳocardı metā'-ı şi'ri ucuz düşürürdi. Ġayriler ma'nā-perverlükde oğlan ṭoğururdı bu anlaruñ zāde-i ṭab'ıyle ḥāżır oğlan babası olurdı. Bu cihetden ekṣeri evḳātı şi're maṣrūf idi dirler el-ḥaḳ iki fırḳa ile mābeyni farḳ itmekde ḳılı ḳırḳ itmişlerdür iki ṭā"ifenüñ daḫı sözi ḥaḳdur ve li-küllin vechetin bu māddede muḥaḳḳaḳdur fi'l-ḥaḳīḳa re'is-i şu'arādur diyü çün kimesne şi'rin 'arż idüp ba'żın 'aynı ile alup ve ba'żını 'aynına almazlanup ṣoñra ta'bīr-i āḫer ile dīvānında gördük ḥattā kendiye su'āl daḫı olınduḳda *bir ḫoşca ma'nācuḳdur gördüm siz gerçekden şā'ir degülsiz dīvānuñuz yoḳdur hep* (F365b) *bunlar żāyi' olur biz ṣāḥib-i dīvān şā'irlerüz ḳıyāmete dek dīvānımuz ṭurur ve ġazellerimüz ḥoḳḳabāzlar ü kāsebāzlar u cānbāzlar belki ağac ayaḳlılarla şarḳa vü ġarba yürür bizüm dīvānımuzda bulınan żāyi' olmaz* (S192a) *ma'nācuğı esirgedügümden aldum ne an ki yā ḥırsumdan yā ṭama'umdan alam* dirdi (B279b). Ammā bir kimesne kendinüñ bir beytin bozsa ḫānumanın almaḳdan ziyāde bī-ḥużūr olurdı temām ġazelin alsa ḫod mā-lā-ya'ni söyleyüp dā'ire-i 'aḳldan dūr olurdı. Evāḫir-i 'ömrinde (P378b) bir gün muṣāḥabet iderken didi ki *yine bir kān deldüm iki üç günde bir ḫidmetkār bir mektūbla gāhī aḳçe ve gāhī altūn getürür yanınca et'ame-i nefise ve ḥelvā-yı gūn-ā-gūn getürür şu maḳūle bir murabba' veya bir ġazel disün diyü gāh taḫṣīṣ-i ḳāfiye vü redīf iderler ve vezn ü münāsebet Ṣāfī maḫlaṣıyle āşinā olsun dirler ḥattā şimdi*

Mıṣra' : *Her zemān bir yār-ı hecrin gösterür devrān baña*

bendin murabba' eylesün diyü ḫaber geldi kemāken yanınca zer ü ḥelvā-yı şekker geldi ẓann iderüm ki ṣāḥibi ekābirden bir ulu kimesne veyā bir ulu ḫātundur ki kendi şi'rden 'āciz ve bir dil-bere meftūndur hele sermāyeden ziyānımuz yoḳ ġazel dīvānımuzda ḳalur ve ḥālā aḳçe vü zer ü ḥelvā yanımuzda (A370a) *ḳalur* didi.. Ol eşnāda ḥaḳīr Müftī Sa'dī Çelebi oğlına vardum ki merḥūm Pīr Meḥemmed Çelebi nām bir ḳābil ü fāżıl elli aḳçe ile Maḥmūd Paşa medresesine müderris idi fi'l-ḥaḳīḳa sinni ile feżā'ilinüñ münāsebeti yoḳ ve sāli ile kemālinüñ nisbeti yoḳ cān-ı 'ālem ve 'ālemde 'irfānla müsellem idi 'arṣa-i şebābda raḫş-ı 'ömri pür-şitāb oldı māh-ı 'ömri yigirmi beşe varmadın āfitāb-ı

ḥayātı meḥāk-ı ecelle ṭutıldı gerçi merḥūm şi're heves eylese ḳudreti ve Ẕātīnüñ āḫir 'ömrinde aḳçe ile didügi dükeli naẓma mekneti var idi ammā Çelebinüñ ra'nāluġından (F366a) kendi iltifāt itmeyüp Ẕātīye açmazdan pederden olmış şi'ri Ẕātīye bu ṣılalar andan mevṣūlmış Ẕātīden işitdügüm ġazellerin ba'żın ve murabba'laruñ 'aynın *yaḳında didüm* diyü baña oḳıyuvirdi. Ba'dehū Ẕātīye rāst geldüm ḥāli ḫāber virdüm bir ḥāle vardı ki gūyā zehr-i ḳātil yā dārū-yı hūşber virdüm. Bā-vücūd ki Çelebiye varur gelür ḳaṣideler virür cā'izeler alurdı yine bī-iḫtiyār alup 'aḳlın ṭaġıtdı ḫalṭ-ı kelām idüp vāfir du'ālar idüp düşnām itdi. *Ben buña mütehammil olamazam ki gözüme ḳarşu şi'rüme mālikāne taṣarruf ideler* didi ve *bu ġam beni öldürür* diyü ḫatm-i kelām itdi üç ay olmadan Ẕātī dünyādan göçdi şi'r ü ġazel ḳāyusı ḳalmayup sevdā-yı (P379a) şi'r ü inşādan geçdi. Ḥattā Āhī merḥūmı sevmez ve ḫayr ile yād eylemezdi ve şu'arā içre aña iyilük isnād eylemezdi sebebi daḫı ancaḳ bu ki benüm maṭla'um ġazeliyle aldı tevārüd da'vāsın idüp 'āleme ṣıyt u ṣadā ṣaldı dirdi.

(B280a) *Āhī* : Uçmasun yañluş ḫaberler ol hümānuñ üstine
Āşiyān-ı zāġa varmaḳ düşmez anuñ üstine

Fi'l-ḥaḳīḳa ikisinüñ bile dīvānında mektūbdur eger żarūriyyāt-ı nefs ü mühimmāt-ı ḥavā'ic yevm ü emsi müheyyā ve esbāb-ı ma'āşı müsevvā olup tertībine kendi mübāşir olmasa Rūmda ferīd olurdı ve şu'arānuñ sābıḳı ve lāḥıḳı şi'rden nā-ümīd olurdı. Bir gün kendiden manṣıba 'adem-i duḫūlın ü murādātınuñ vech-i lā-ḥuṣūlın (A370b) ṣordum böyle tafṣīl itdi ki *İstanbula geldüm merḥūm Sulṭān Bāyezīd devrānıydı ve 'ulemā vü sādāta ve meşāyiḫ ü şu'arāya cā'izeler ü sālyāneler baḫş u ümmīd devrānıydı kendiye 'ıydiyye vü bahāriyye vü şitā'iyye ḳaṣīdeler virdüm her emelüni āyīne-i iḥsānında re'yü'l-'ayn gördüm keẕālik 'Alī Paşa vezīr-i nüktedān u kām-baḫş u kāmrān idi evvel ki aña ḳaṣīde virdüm.*

(F366b) *Ḳaṣīde* : Şitā vücūd-ı nebātātı eylemişdi 'adem
Yine vücūda getürdi bahār-ı 'İsā-dem

(S192b) Kitāb-ı dānişini kim ki görse ḳalmaz aña
Sūrādıḳāt-ı ġuyūb içre hīç sırr-ı mübhem

Bir beyti daḫı budur ki

Beyt : Fiġān-ı velvele-i bülbülān ṣaḥn-ı çemen
Ḳamū mekīn ü mekān-ı semāyı itdi aṣamm

Maḫlaṣ beytin daḫı oḳıdum didi ki bu ḳaṣīdede üç maḫlaṣ derc itmişsin biri aṣamm biri remmāl biri Zāti. Andan ṣoñra baña ḫalvetine girmege ruḫṣat virdi ve naḳd-ı cinsinden ma'āda vāfir me'külāt u melbūsāt u destār u kisvet virürdi. Ve pādişāh-ı merḫūm yılda üç ḳaṣīde virmek buyurdı birin nevrūzda virürdük ve birer ḳaṣīde bayrāmlarda virürdük nevrūzda iki biñ aḳçe cā'ize vü sālyāne ile geçindüm ḥattā bir bayrām ḳaṣīdemi dīvāne iletdükde bu ḳıṭ'ayı diyüp bile iletdüm.

Ḳıṭ'a : Ben ey erkān-ı devlet ḳulzum-ı dürr-i ma'āniyem
Sipāh-ı ceng-i cūya yaraşur yaşıl ḳızıl kemḫā

(P379b) Baña pür-mevc-i māyī sof luṭf eyleñ disün gören
Nesīm-i luṭf-ı şāh ile bugün mevc urdı bir deryā

'Ali Paşa-yı merḫūm ḳıṭ'ayı görüp defterdāra *Monlā Ẕātīye bir ṣof virüñ* diyü emr itdi andan ṣoñra birer ṣof virür oldılar. Vüzerānuñ ḫalvetlerine girer oldum ve meclis-i münādimlerine dāḫil olur oldum. Hersekzāde daḫı çoḳ merḥamet ü mürüvvet iderdi ve ekṣer-i bezm-i 'ıyş ü 'işret iderdi ben daḫı manṣıb hevāsında ve ḳuyūdla teḳayyud pervāsında olmayup pādişāhuñ sālyānesi ve 'Ali Paşa vü Hersekzādenüñ her gāh 'aṭā-yı ḫüsrevānesi ve ḳāżī-'asker olan Ḥacı Ḥasanzāde vü Mü'eyyedzādenüñ luṭf-ı bī-bahānesi ve Nişāncı Tācızāde Ca'fer Çelebinüñ cevā'iz-i bī-girānesiyle müreffehü'l-ḥāl ü fāriġü'l-bāl (B280b) idüm. Luṭf-ı Ḫudāya ḳāni' şāhidbāzluḳda vü ḳadeḥ-perdāzluḳda (A371a) hevā-yı nefs-i şūma tābi' idüm Ḳadri Efendi-i merḥūm ol vaḳt dānişmend ü mülāzım idi anuñla hem-kāse vü hem-ḳadeḥ ü yār-ı ġuṣṣa vü feraḥ idüm ol Ayaṣofya ḥücrelerinde ben Şeyḫ Vefā ḫanḳāhında olurduḳ Taḥte'l-ḳal'a mecma'ımuz ve Efe meyḫānesi taḥṣīl-i āb-rū ve tertīb-i dimāġ ü tenḳıye-i mizāc içün seylān-ı seylāb-ı ḥużūr-ı ḥubūra menba'ımuz idi. Aġa yoḳuşındaġı çeşmesāruñ ve ol çeşmesārda (F367a) olan dıraḫt-ı sāyedāruñ adın feraḥ-ı ba'de'ş-şiddet virmişdük aña irişdükde gūyā āb-ı ḥavż-ı kevser ve sāye-i şāḫ-ı ṭūbāya irişdük andan varup Tācizādeyi me'ān selāmlarduḳ gāh merḥabā nevāzişiyle ve gāh iletdügimüz eş'āra istiḥsān u sitāyişle ve gāh in'ām u baḫşāyişle ve gāhi tenhā alıḳoyup ḫūriş ü güvārişle muġtenem ü münte'em olup ḫāne-i bī-ḫānemüze

yāḫūd mülāzemet-i kūy-ı cānānemüze giderdük. Pīri Paşa daḫı bu eşnāda defterdār oldı ol daḫı ʿaṭāda ve dād u dihiş-edāda añlara iḳtidā itdi bir ḳaṣīde didüm ki girizgāhı buydı.

Beyt : Ġonce cüzdānını aç defter-i ezhārı çıḳar
Oldı Pīrī Çelebi devlet ile defterdār

(P380a) iletdükde ḫoş gördi bir miḳdār āşināluḳ vardı öñürdi bu ḥāl üzre pādişāh ġazeller istedi şuʿarā-yı vaḳt tāze didügimüz ġazelleri cemʿ idüp içeri virdük ol ḳadar inʿāmlar itdi ki genc-i şāygāniye irdük benüm ġazellerüm tetebbuʿ iderken bu fā'iyye ġazelin görmiş ki temāmı budur.

Ġazel : Dürr-i dendānuña benzetmese ey aġzı ṣadef
Baḥrüñ urmazdı ṣabā ṣuretine ḫışm ile kef

Dost cān naḳdini çaldurduġumı añdı meger
Ḳulaġum çıñlayuben ḳızdı yüzüm niteki def

Şevḳımuz gün gibi gökde ḳamere vire żiyā
Göñlimüzden ṭoġa ger ol ḳamer-i burc-ı şeref

ʿIşḳ ile cān virenüñ yoġsa namāzın mı ḳılur
Ẕātī kirpükleri olmış o nigāruñ ṣaf ṣaf

Bu beyti oḳıduḳda ki

Beyt : Baña geldi zühd libāsını ḳabā itdirici
Zāhidā ḫırḳaya çek başuñı mānend-i keşef

Pādişāh baş götürüp *bi'llāhi görüñ ʿālemde (*A371b) *maʿnā dükendi dirler ḥāşā ki maʿnā dükene dünyā ṭolu maʿnādur hüner bulmaḳdadur elbette Ẕātīye manṣıb görsünler diyū ḳapuaġası Ḥüseyin Aġaya buyururlar* anlar daḫı ferman-ı pādişāhı vüzerāya vü erkāna ṭuyururlar (S193a) vezīrler beni çaġırup Ẕatī ṣamemüñ saña ġayrı manṣıba māniʿdür ancaḳ saña münāsib menāṣıbda tevliyyetdür saña bir eyü tevliyyet bulup virmek şarṭ-ı vāḳıf gibi üzerimize (B281a) lāzım u der-ẕimmetdür didiler. Burusada vü ġayride yigirmi otuz aḳçeluḳ tevliyyet tevcīh

itdiler gördüm sālyāne-i şāhī ile ʻatāya-yı ekābirāndan (F367b) ekşer-i İstanbuldan ü yārāndan ayrılmaḳ lāzım gelür serīr-i manṣıb ḳabūl itmedüm geçindüm. Sulṭān Bāyezīd-i merḥūmuñ evāḫirinde fitne vü fetret ve ʻAli Paşaya mevt ü şehādet Mü'eyyedzāde vü Tācizādeye ġazel ü ġāret müteveccih olup bī-kes ḳaldum faḳrı iḫtiyār idüp sancaġı mīl-i remele dikdüm. Sulṭān Selīm pādişāh olduḳda bir nūnīye ḳaṣide virdüm içinde bu beyti

Beyt : Serverā bir bende-i bī-ḳayddur ḳapuñda ʻadl
Ṭutamazdı anı zencīre çeküp Nūşīn-revān

begendi beni arturmayup cā'izemi arturdı ve düşen küylerden bir küy virüñ diyü buyurdı (P380b). Anaṭolı ḳāżī-ʻaskeri Tācīzāde Caʻfer Çelebiye ʻarżı gelen küylardan birin baña ʻarż eylemek buyuruldı. Bir gün beni çaġırtmış ʻarżları geldi *gel münāsib gördügüñ küyı begeñ saña ʻarż idelüm* didi gördüm biri Burusadan Şeyḫ Ḥasan yirine gelmiş *buñı virüñ didüm yā Ḥasan ne yisün* didi *aġu yisin* didüm biri daḫı yirimüz olan Balıkesriden Leglek Seydi dirler bir şaḫṣ yirine gelmiş onı istedüm *yā Leglek ne yisün* didi *yılān yisün* didüm bu laṭīfelerle Leglek yirin baña ʻarż itdiler Sulṭān Selīm-i merḥūm pesend idüp Leglek yirin ṣadaḳa buyurmış iki ḳarye idi on bir biñ bişyüz aḳçe yazardı. Nice zemān aña mutaṣarrıf oldum Sulṭān Selīm taḫtgāhlarında oturmayup ekşer-i eyyam-ı salṭanatların fetḥ-i ḳılāʻ u tesḫir-i beḳāʻada geçürdiler Mü'eyyedzāde ṣaġ ḳalmayup Tācīzāde maḳtūl oldı. Ben bī-kes ḳalup ṣaġ işüm ṣol oldı andan (A372a) Sulṭān Süleymān zemānı oldı ẓıll-ı saʻādeti üzerimize sāye-i Yezdānī oldı. Ḳaṣīdeler virdük ḥużūrında maḳbūl oldı cā'izeler ü sālyaneler virüp muradātımuz ḥuṣūle mevṣūl oldı. İbrāhīm Paşa devri olduḳda Keşfīnüñ ḳarındaşı Ḥasbīye ġażab idüp ʻörf-i eşed baʻdehū ḥabs-i ebed buyurdı Keşfī ibrāmıyle Baṣīrī vü Ḳandī vü Keşfī ve sā'ir şuʻarā cemʻ olup varduġımuzda dilgīr oldı baʻdehū Ḫayālī Ḳandīnüñ şekerrīz dükkānın ṭaşa tutup şarābātı şişelerin zücāc-ı (F369a) ḳalbi gibi münkesir itdükde tekrār cemʻ olup varduġımuzda zücāc-ı ṣāf-ı ḫāṭırı renk-pezīr oldı ammā yine medḫinde ġavvāṣ olup ṭalduḳ ḳaṣīdeler diyüp cā'izeler alduḳ ammā Ḫayālī *sulṭānum beni terbiyyet itdügüñüzden dilgīrlerdür ḥasedlerinden sulṭānumı tenhāda hicv iderler ve ẓāhirā bed-duʻālar iderler* didüginden deryā-yı (B281b) ḳalbi pür-teşvīr oldı ḥattā dügün itdüginde ḳaṣīde diyüp iletdüm oḳıduġumda *ḳaṣīdeyi şöylece diñ* diyü Ḫayālīnüñ ol dügünde pādişāha virdügi yā'iyye ḳaṣīdesinden bu beyti oḳıtdı.

Beyt : Ne tozlar ḳoparmışdur semend-i ṭab'-ı mevzūnum
Gözine ṭūṭiyā eyler Ṣıfāhānda Kemāl anı

bu beyt böyle degüldür yā nicedür didi.

(P381a) *Beyt* : Ne tozlar kim ḳoparmışdur semend-i ṭab'ı Ẕātīnüñ
Gözine ṭūṭiyā eyler Ṣıfāhānda Kemāl anı

dur didüm āzürde-dil olup *āh şu'ārānuñ burası olmayaydı hīç daḫl idemeseler tevārüd da'vāsın iderler* didi. Devletli paşa bu ḳaṣīdeyi ben ibtidā-yı cülūs-ı Süleymānīde didüm ve key İskender-i ṣānī lafẓın tārīḫ bulup ḳaṣīdede derc itdüm ayaḳları ṭopragına virdüm bu beyt daḫı ol ḳaṣīde ebyātında dāḫildür ve 'aynı ile ḥarem-i pādişāhīde ḥāṣıldur (S193b) ilzām ḳaṣd itdügümden muġber oldı manṣıb-ı maḥāle müncer oldı sancaġı mīl-i remele dikdüm kesbüm şundan bundan cer oldı pīrlük irişdi 'urūḳa ḳan yirine emrāż-ı ḫafaḳān yerāḳān girişdi ḳuvāya ża'f ża'ife ḳuvvet geldi cevāriḫe ra'şe ve a'żaya ḥareket geldi şiire iḳtidār ber-ṭaraf oldı erẕel-i 'ömri ḫıyār-ı(A372b) evḳāta bi'se"l-ḫalef oldı. İbrāhīm Paşa fevt olup (F368b) Ayās Paşa vezīr-i a'ẓām ve Maḥmūd Çelebi defterdār-ı ekrem oldı cā'ize vü sālyāne ḳaṭ' olındı bīḫ-i nihāl-i āmāl nice tevbīḫ-i me'āl-i ehvāl-i aḥvāl ile ḳal' olındı. Ḥālā devletden me'yūs ve ẕilletden me'nūs geçinürüz faḳrı zād-ı āḫiret ve taḥṣīl-i ġınā-yı maġfiret idinürüz didi. Faḳr remelüñ ḫaṣṣa-i lāzımesidür bilmem ola mı idi yoġsa rūzgār-ı dūn-perverlük ve nā-sipāsluġla medḫūl mı oldı. Ṣoñra sivār-ı sā'id-i sa'ādet süvār-ı tekāvür-i devlet gevher-nigīn-i sulṭānī ḫatem-i yemīn-i ḫaḳanī şehzāde Ṣulṭān Meḥemmed-i İlāhi yāren ile rūḥ-ı Aḥmed sancaġa çıḳduḳlarında mükemmel dīvānın ṭaleb eyledi. Merḥūm Ẕātī daḫı kendi ḫaṭṭıyle külliyātın virdi Ca'fer nām ġulāmçe-i perverdesine ve ol beçe-i henüz ser-ber-āverdesine ve iki ḳaynı oġulları var idi ki ikisi bile veled-i ṣulbısı gibi rebībi ve ikisi daḫı şākird-i lebībi idi ki ḥālā biri Aḥmed Çelebidür (P381b) ki Anaṭolıda aḥkām teẕkerecisi olup aḳrānı içre ḫāme gibi engüşt-nümā ve nāme gibi ġazel-güy u mu'ammā-küşādur. Maḫlaṣı Selīsī ve nişīmen-i ma'ārif-ṣadrınuñ celīsi aṣḥāb-ı nebe'auñ 'Alīsidür bi'l-fi'l çeşme-i ḥayātdan sīrāb ve zülāl-i 'ömrden (B282a) şād-revān-ı rūḥı şādābdur. Ve biri Maḥmūd idi ki kendi gibi remmāl u müneccim ü veffāḳ u mu'azzım oldı. El-ān necm-i ḥayātı ufūl itmiş ve üzerine şehāb-ı mevt nüzūl itmişdür ol ikisine dirlük murād idindi ḥikmet Allāhuñ ol murād daḫı ḥāṣıl olmadı muḥaṣṣal

Beyt : Fakr ile geldi fakr ile gitdi
Fakr ile bitdi fakr ile yitdi

Merḫūmuñ aṣlā Ḫayālī ile yılduzı barışmazdı ve nice kimesneler dīk-i āfyonla ikisini bir kazana koyup kaynatsalar kanları birbirine karışmazdı. Her zemānda Ḫayālīyi yād itse şu'arā içinde kitābīdür diyü Şāh u Gedā ve Gence-i Rāzına īhām iderdi ammā Ḫayālī kitābı degüldür cengānedür dirdi. Ḫayālī gerçi Ẕātīye evvel mu'tekıd belki mukallid imiş ḥattā bu ġazelin taḫmīs eylemişdür ki dīvān-ı Ḫayālīde mesṭurdur andan ġayrı şā'irüñ ġazelin taḫmīs itmemişdür maṭla'ı budur.

Maṭla'-ı Ẕātī : N'olduñ iñlersin felek hercāyī cānānuñ mı var
(F369a) Her maḳāmı seyr ider bir māh-ı tābanuñ mı var

Ammā ṣoñra 'adāvet vāḳı' olup biri birinüñ 'aybından ḫurdegīr ve biribirinüñ (A373a) 'adāvetinden ḫabīr idiler. Ḥaḳīr bir ramażān güni Ẕātī dükkānına vardum Ẕātī-i merḥūm *ramażān ādeme ġarīb fikrler itdürür imiş bir ġazel didüm* didi bu üç beyti okudı.

Ġazel : Aḳluḳda sen pilāv ben ṣarıluḳda zerde
Hem-sofra olalum gel bir ḫoş latīf yerde

Maḥbūb yufka içre bir puḫte mākiyān-veş
Ġāyet leẕīẕ olur sen olursañ ehl-i perde

Kūy-ı nigāra gitsem n'ola raḳīb ile ben
Merġūb olur żiyade acı başal seferde

İttifāḳ Ḫayālīye rāst geldüm okumış oldum *nuḳl-ı meclis idinüp Ẕātī şi'r yinür ṣanur* diyü mezelenüp çiynerdi Ẕātī işidüp Ḫayālīnüñ kanına aş yirdi bulsa itin yirdi baña daḫı süd dökdüm gibi baḳardı bir gün yine vardum *Ḫayālīnüñ daḫı bir beytin buldum* diyü bu beyti okudı hele anuñla ḥarāreti sākin olup gūyā ki āteşe ṣovuḳ şu ḳoyuldı.

Beyt : Kelle-i 'uşşāḳ ṣatılmaz kesādı var ḳatı
İşlemez oldı muḥabbet şehrinüñ ser-ḫānesi

Ammā keyfiyyet-i vefātı böyledür ki merḥūmuñ (P382a) evi Ṣarı Gürz Ḥammāmı maḥallesinde ve dükkānı Sulṭān Bāyezīd ḥareminde idi (S194a) her gün piyādece dükkānına mürāca'at iderdi elinde 'aṣāsı bile idi balçıḳ olmayıcaḳ 'aṣāsına ṭayanmaz hemān 'aṣāyı götürürdi balçıḳ olıcaḳ 'aṣāya i'timād iderdi. Bir gün dükkānına giderken yolda rāst geldüm gümān itdüm ki ḳadd-i ḥamīdesi kemān ola ki dū-tā olmış zehī kemān ki zehī elindeki 'aṣā olmış yāḫūd inḥinā-yı ḳadd-i selām-ı merk ve peyġām-ı ecel irgürdükde ḳabūl idüp ser-ber-zemīn imiş veyāḫūd güher-i seng-i lahd ḫāżırlamaġ içün ḫalḳa-i ḳāmetin nigīn itmiş ammā ṭudaġı deprenür ve dili söylenür *ne ḥāl* didüm ḥasb-i ḥāl bu *maṭla'ı didüm* diyü okıdı.

(B282b) *Maṭla'* : Yigitlük cevherin elden yitürdüm ḥasretā ḳanı
Egilüp aradum şimdi bulamam n'eyleyem anı

(F369b) Sehl zemān geçmedin dükkāna mülāzemetden ḳaldı ża'f-ı pīri āfetin aldı evi ḳurbında Ḳoca İbrāhīm Paşa Ḥammāmı çarşusında dükkān ṭutdı yine remeli ālet-i hengāme idüp cem'-i şu'arā itdi sitem-i ẓarīf-i şu'arādan Ḥakīmzāde 'Aṭā ki maḥallinde meẕkūr olmışdur bu beyti diyüp eline ṣunup derdmendi āḫir vaḳtinde rencīde itdi ve murġ-ı ḫużunn āşiyān-ı dilinden remīde itdi.

Beyt : Pīrlükde yine Ẕātī tāze dükkān açmışsın
Dükkānın terk idüp ġayrı yire ḳaçmışsın

Üç dört ay (A373b) temām olmadı ki peymāne-i 'ömri ṭolmadı sene ṡülüṡ ve ḫamsīn ve tis'ami'e ramażānınuñ nıṣf-ı āḫirinde żamīrin noḳṭa-i ḫākide aramaġa gitdi naḳş-ı remel gibi būd u nā-būdı ber-hemzede olup aralukda nā-peydā olup yitdi. Ancaḳ bir gün ḫaste olmış ammā ḫastelükle vücūdına külli bī-ṭāḳatluḳ yol bulmış cümle iḫvānı her ṭā'ifeden isimleriyle tanṣīṣ eylemiş dānişmend-i yārāndan Selīkī ile ḥaḳīri taḫṣīṣ eylemiş varup namāzın ḳılup Edirneḳapusından ṭaşra Keşfī vü Başīrī vü ṭā'ife-i şu'arānuñ nice pīri vü cem'-i keṡīri yanlarında medfūn eyledük.

(P382b) *Mıṣra'* : Pīr iken ol genci yir içinde maḫzūn eyledük

Yaḥyā Beg daḫı ḥāżır idi dāmen-der-miyān ḫidmete mübāşir idi ḫidmetinde çoḳ yildi yüpürdi vāfir götürdi cānına ağır gelmesün Ẕātī ṣıḥḥatinde anı taḫfīf iderdi belki andan ref'-i teklīf iderdi ol anuñ s̱ıḳletine taḥammül itdi. Merḥūmuñ fevtine Ẓuhūrī-i 'Acem *eş'ār ḳaldı yādigār* tārīḫ didi. 'Abdī-i merḥūm *sūḫanver geçdi* tārīḫ didi. Ḥaḳīr daḫı *gitdi zāl-ı naẓm* diyü tārīḫ didüm. Ṭarīḳ-i ta'miye ile *zāl* lafẓı ḥesābdan ṭarḥ olıcaḳ ve nefs-i tārīḫ ki ḥesābda bir nāḳışdur her beytde bir yıl öñürdi mażmūnına işāret olıcaḳ tārīḫ ḥāṣıl olur bir bendinde ol ikisinüñ tārīḫin derc eyledüm ammā eş'ārı ne ġazeli ve ne beyti ola ki istişhād u īrād olmıya. Evvelā na'tda bu terci'-i bendi ki (F370a) bir bendi budur.

Terci' : Ḳāmetüñ ey būstān-ı lā-mekān pīrāyesi
Nūrdan bir servdür düşmez zemīne sāyesi
Yūsufı gerçi görenler ellerini kesdiler
Gün yüzüñ gördi senüñ şaḳḳ oldı ayuñ āyesi
Menzilüñ tīr-i du'āveş māverā-yı nüh-sipihr
Ḳadrinüñ 'arş-ı mu'allādan mu'allā pāyesi
Evvel ü āḫir naẓīrüñ yoḳ senüñ ẕātuñ durur
(B283a) Ḫatm-i cümle enbiyā kevn ü mekānuñ pāyesi
Dir görenler sen meh-i bedr-i münīrüñ ḥüsnini
Süd yirine nūr emzürmiş meger kim dāyesi
Āḫiret bāzārına varduḳda eyler fā'ide
Naḳd-i 'ışḳuñdur anuñ kim serverā sermāyesi
Bāġ-ı cennetde ümīdüm bu durur kim Ẕātīyi
Cümle mü'minlerle ol serv idine hem-sāyesi

Mebde-i bünyād-ı 'ālem server-i āḫir zemān
Sā'ir-i 'arş-ı 'alī seyyāḥ-ı mülk-i lā-mekān

(A374a) Bir bendi budur.

Beyt : Bir ṣadef idi cihānda ay u gün oldı dü-nīm
Ol ṣadefden sen ẓuhūra geldüñ ey dürr-i yetīm

Kendüm kendüye bir gün ṣorup (S194b) *ġāyet eyü maṭla'larunuz ḳanḳısıdur* bu iki maṭla'ı oḳudı.

Maṭla' : Düşdüm nişān-ı pāy-ı seg-i dil-ber üstine
(P383a) Ol ġonce güldi didi yüzüñ güller üstine

Velehū : Raḳīb-i zāġ elinden bir teẕerv-i şīvekār aldum
Daḫı ben şāhbāz-ı 'ışḳ olaldan bir şikār aldum

Ġazel-i ū : Göricek ḥüsnüñ 'ınān-ı iḫtiyār elden gider
Tīġ-i ḫışmı luṭf it ey çābük süvār elden gider

Başı içün naḳş idüp ṣalma ayaġa 'āşıḳı
Reng-i ḥınnā-yı melāḥat ey nigār elden gider

Ġurre olma bunca murġ-ı dil şikār itdüm diyü
'Āḳıbet şehbāz-ı ḥüsn ey şehriyār elden gider

Ẕātī-i mūra elüñden geldügine eyle luṭf
Ḫātem-i ḥüsn ey Süleymān iştihār elden gider

Ġazel : Eli altında olma kimsenüñ ḫātem gibi ey yār
Kimesne dimeye tā kim gözüñ üstinde ḳaşuñ var

Eyü adı ḳazan dünyāda kāmillerle hem-dem ol
Seni mūm ile tā kim oḳıyalar ḫaṭṭ-ı ḫātemvār

Velehū : Yanınca sāyesi seyr eyler ol serüñ hemān tenhā
Ṣalınur sāye-i sulṭānı gör ol serverān tenhā

Dile peykānlaruñ gönder baña dil yardımın itsün
Nice şerḥ eylesün bu deñli derdi bir zebān tenhā

Velehū : Senüñ çaḳ Nūḥ gibi 'ömrüñ olsun isterüm Ḥaḳdan
Benüm fülk-i vücūdum rūzgārı geldi yapraḳdan

پرانقى.......... top bizüm ile fiġān u nāle ḳılmaḳdan
Degüldür baḫşe ḳābil bilürüz biz anı ḳundaḳdan

Maṭla' : Zaḫmum aġlarsa oḳuñdan yire ḳanın dökeyüm
Āl ile baġlayayum ben anuñ otın ekeyüm

Maṭla' : Ṣanma zühd içün ṣoḳar misvākı ṣūfī başına
Diş biler 'āşıḳlaruñ ḫelvāsına vü aşına

Maṭla' : Yüzüni göremezüz bād-ı ṣabā gibi yürür
Ḳıymasun atına ol rūḫ-ı revān cān götürür

Maṭla' : Almasun aġzına aġızla berāberlük sözin
Ẕerre-i nā-çīze dek küçek mi ṣanur kendözin

Velehū : Şu'ā'ından şebüm rūz u duḫānından günüm dündür
Ne gicem gicedür āhum odından ne günüm gündür

Velehū : Gözlerümden uçurur uyḫu ḫayāl-i zülf-i yār
Āşiyāndan ürkidür gūyā ki gelse murġı mār

Maṭla' : Gerçi öpsem didügüm müzesinüñ kebkebidür
(B283b) Kimse diş ḳoyuramaz aña demür leblebidür

Maṭla' : Dāmenüm hecrüñde itdi dürlü gevherlerle pür
Çeşmesār-ı eşkimüñ olsun öñinden ṣoñı gür

(A374b) *Velehū* : İşigüñde gāh dil derbān ü geh segbān olur
Ḫoş dimişlerdür bunı ey şeh göñül sulṭān olur

Maṭla' : Ġurre olma ḫüsne incitme igen 'āşıḳlaruñ
Bir gün ola diyeler ḳanı o ġarrāluḳlaruñ

Maṭla' : Dün geldi şehā ġonce daḫı mülk-i 'ademden
(P383b) Bir ẕerre nişān virmedi çoḳ ṣordum o femden

Maṭla' : Bir laḳab ḳor işiden ey ġonce feryadum benüm
Gülşen-i ḫüsnüñde olmışdur hezār adum benüm

Velehū : Ḫaṭṭ-ı gül-būy-ı ruḫ-ı yār açar göñlimüzi
Ey benefşe kerem eyle üzül eñseñ görelüm

Maṭla' : Bir perīşan seyr gördüm ḫābda vaḳt-i seḥer
Sünbül-i ruḫsār-ı dil-ber tārmār olmış meger

Maṭla' : Ruḫ-ı yāre naẓarsuzlar naẓar zaḫmını urmışdur
Görenler beñ ṣanur nāzüklüginden ḳan oturmışdur

Velehū : Yire atdılar kesüp ucın gören ṣanur şehab
Meclis-i eflākde bir şem' uyardı çıḳdı āh

Ni'met nām bir sīmin-beden dellāk-ı çālāke ta'aşşuḳ ve estere-i 'ışḳ ile ġayrden ḳaṭ'-ı ta'alluḳ itmişdür def'atle dimişdür ki beni ni'met-i Ẕātī itdi anuñ ḥaḳḳında bu ġazeli dimişdür.

Ġazel : Ni'met denür imiş adına ḫūb-ı ser-trāş
Ḥüsn ü kemāl-ı ḫulḳ ile indürdi ḫalḳa baş

Cism-i laṭīfden dil-i sengīni görinür
Ṣanmañ ṭakup durur biline ol nigār ṭaş

Ḥamām gibi başuma çıḳdı buḫar-ı 'ışḳ
Dökse 'aceb mi dīdelerüm ḳurna gibi yaş

Her gāh bī-tekellüf öperdüñ ayaġunı
(S195a) Ḥammāmına anuñ yüzümüz ferş olaydı kaş

Biz pā-bürehne baş açuḳ abdālıyuz anuñ
Ol ṣoydı Ẕātīyā bizi ol eyledi trāş

Āḫir bu resme hicv eylemişdür.

Maṭla' : Varuñ idüñ luṭf idüp ol pīr olası Ni'mete
Ḳurnaya ṣu aḳıdalum futa asun ḫalvete

Bu kıṭʿası münāsib-i ḥāl-i zemānedür.

Ḳıṭʿa : İstiḳāmet metāʿı ḫāceleri
İtmesünler diyār-ı Rūma sefer

Bu metāʿ eyler anda ḫācesini
Ḫūr u mezmūm u uğrıdan bedter

Şuʿarā-yı yārān ḥaḳḳında ġarrā hicvler daḫı vardur cümleden Mesīḥī aña dimişdür.

Beyt : Āferīn ol şāʿirüñ ṣabrına ki gāh-ı ḫıṭāb
Ḳaṭı söz işitdügince virür āheste cevāb

Ẕātī bu muḳābelede Mesīḥī kendinüñ sözlerin uğurladuğın bu ḳıṭʿa ile (A375a) taʿrīż eylemişdür.

Ḳıṭʿa : Ey Mesīḥī her biri ʿarż uğrısı ʿayyārdur
(F370b) Şehr-i şiʿrüñ şāhısuñ bir dürlü daḫı oldı iş

Mülk-i naẓm-ı Ẕātīnüñ uğurlayup maʿnāları
Girüben dīvānuña tebdīl-ṣūret eylemiş

Revānī ḫarāca gider oldukda dimişdür.

Beyt : Ḫaraca gitmek isterseñ yarar yoldāşlarla git
(B284a) Revānī boḳ yidi çoḳdur ṣaḳın yolda seni yirler

Revāni atdan düşüp ayağı ufanduḳda dimişdür.

(P384a)*Beyt* : Ḳażā gelmezdi nā-ehle Revānī
Saña geldi ṣıdı şeyṭān ayağı

Ferīdī ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : Ferīdī miskīni būstāncılar yaġmurda gördükçe
Yüzi şol çārdaḳ altına be-hey miskīn sıḳın dirler

Sehī Beg ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : Rāsti bu şeklinüñ murdār aġaçdan farḳı yoḳ
Maḫlasın bilsem ʻaceb niçün Sehī dir ol pelīd

ʻAndelībī ḥaḳḳında dimişdür.

Beyt : ʻAndelībi egerçi şāʻir çoḳ
Senden artuġına ḳuşum dimezem

Ḥaḳīr ʻalā ṭarīḳi't-taʻmiye didigüm tārīḫ budur.

Müseddes : Āh kim ġāyet nuḥūset üzre oldı ḥāl-i naẓm
Ḳurʻa-i mevt aña düşdi gitdi ol remmāl-ı naẓm
Ḳorḳarum pāyāna irdi ola diyü sāl-ı naẓm
Bilmezem şimdengirü nice ola aḥvāl-i naẓm
Bir yıl evvelden bilüp bu derdi ehl-i ḥāl-i naẓm
Didiler tārīḫ içün Ẕātīye gitdi Zāl-i naẓm

Peyk-i şeb irdi fenā mülkinden irgürdi peyām
Geldi iḳlīm-i ʻademden inḫinā virdi selām
Ḳul موتوان تموتو ye idüp iḳbāl-i tām
Vird ü ẕikri mevt olmışdı dilinde ṣubḥ u şām
Mā-ḥaṣal bir yıl öñürdi işi olmışdı temām
Anuñ içün didiler tārīḫ gitdi Zāl-ı naẓm

Bir seḥer gördüm gelür bir āşinā-yı ġam-küsār
Didüm aḥvāl-ı cihān eṭvār-ı ʻālemden ne var
Āh idüp didi ḳanı ol şāʻir-i pür-iḳtidār
Ol süḫanver geçdi vü eşʻar ḳaldı yādigār
Ben didüm ben bir yıl evvelden dimişdüm āşikār
Anuñ içün didiler tārīḫ gitdi Zāl-i naẓm

Ża'fı olmışdı ḳavī ġāyet ża'īf idi ḳuvā
Pīr olduġın bilüp mevt aña dikmişdi 'aṣā
Lāzım olduġın görüp 'azm-i güẕergāh-ı fenā
Didi ben şākirdine bir yıl öñürdi 'Āşıḳā
Ölmedin işideyüm tārīḫ-i mevtüm di baña
Ben daḫı didüm aña tārīḫ gitdi Zāl-i naẓm

Çünki Ẕātī eyledi bu dehr-i fānīden güẕer
Gerçi bir tārīḫdür mevti cihāna ser-te-ser
(A375b) Her hünerver itmek içün līk iẓhār-ı hüner
Biribirinden öñürdüp didiler tārīḫler
Cümlesinden bir yıl öñürdi dimiş 'Āşıḳ meger
Anuñ içün didiler tārīḫ gitdi Zāl-i naẓm

(P384b) ẔİHNĪ : Burusalıdar. Adı Bāli Çelebidür. Mumcızāde dimekle meşhūrdur her 'ilmden ma'lūmı olup şi'rden daḫı (F371a) ṣāḥib-şu'ūrdur. Belġrad ḳāḍīsıdur yüz aḳçe ile kirām-ı ḳużātdandur. Aṣḥāb-ı aḫlāḳ-ı ḥüsne ve erbāb-ı kemālātdandur. Ḫāverī Çelebi-i merḥūma dāmāddur güyegi ḳayınata ṭopraġından didükleri bunuñ şi'rinüñ iylügine istidlāl u istişhāddur.

Beyt : Germ olup bir ḫoş emişürken senüñle yap yap
Başa çıḳduñ ṭurmaduñ peymāne bozduñ ṣoḥbeti

ḤARFÜ'D-ḌĀD

(B284b)(S195b) ŻA'ĪFĪ : Adı Pīr Meḥemmeddür Rūmilinde Ḳıraṭova nām ḳaṣabadandur ol ḳaṣabadan bir daḫı ol maḳūle 'ilme ṭālib ve ma'rifete rāġıb kimesne ẓuhūr itmeyüp ol cihetden ferīddür. Güyā ki bu rūḥ ve ol ḳaṣaba aña bedendür. Babasına Evrenos Ḫāce dirler bir nā'ib idi ba'ż-ı ḳużāta sātır-ı me'āyib ve dāfi'-i nevā'ib idi. Taḥṣīl-i 'ilme sülūk idüp 'ale't-tertīb ḥareketden ṣoñra Müftī 'Ali Çelebiden mülāzım oldı tedrīse sülūk idüp āḫir İzniḳde elli aḳçe ile müderris iken 'azl eylediler çoḳ zemān ẓilletden ṣoñra ber-vech-i teḳā'üd elli aḳçe eylediler. 'Ālem-i ferāġatde āsūde ve künc-i 'uzletde 'ayn-ı 'ibreti a'yān-ı 'ālemden ıġmāż 'ayn-ı şeker-ḫābı ile ġanūdedür. Evḳātı 'ibādāta maṣrūfdur ve

a'nā-yı 'ināyātı kemālāta ma'tūfdur. Kendinüñ ṭab'ı naẓīf ü ṭarzı ẓarīfdür. Şi'r ü inşāda yed-i ṭūlāsı ve Fürsdānluḳda rütbe-i 'ulyāsı vardur ve inşādan Gülistāna şerḥı vardur el-ḥaḳ bir naẓm-ı ābdārdur ve ġazeliyyātı daḫı egerçi sādedür hele tekellüfātdan āzādedür.

Ġazel : Ey göz demidür eşk-i firāḳ ile ṭol indi
Aġyār bugün yār ile bāzān ṭolandı

Ḫışm ile yine cevr ü cefā tīġi bilendi
Ey dil saña mı yā baña mı anı bil indi

Yā Rab n'ola ḥāli bu Ża'īfī ḳulunuñ kim
Yār ise ferāġatde vü ṣabr ise dükendi

Bu laṭīfe-güne ġazel ebyātı daḫı anuñdur.

(P385a) *Ġazel* : Göñlümüñ āşināsı dil-bercük
Gözlerüm rūşenāsı dil-bercük

Bir iki üç olur cefā nice bir
Taşaġı dörd olası dil-bercük

ḤARFÜ'Ẓ-ẒI

(A376a) ẒUHŪRĪ : Şu'arā vü ẓurefā ocaġı Manastırdandur. Dülbend Çelebi uruġındandur. Dülbend Çelebi (F371b) ḫānedānınuñ her nebīresi beyne'l-aḳrān aṣḥāb-ı cāh-ı celīl ü mecd-i vāfirdür. Meẕkūr şūḫ-tab' u küşāde-dil mey ü maḥbūba mā'il idi ammā imsākde reşḥü'l-ḥacer ve Pinti Ḥamīdden bedter ü saḫtter idi Kemāl Paşazādeden mülāzım oldı ve manṣıb-ı ḳażāda tevfīr-i sīm ü zere müdāvim olmışdı. Ḳırḳ akçe ile ḳażādan ma'zūl iken Manastırda fevt oldı medfūn ḳalan mālı gibi kendi daḫı medfūn-ı genc-i çāh-ı mevt oldı. Şi'ri daḫı küşādedür bu ebyāt aña şāhid-ḥāl ü münāsib-maḳāldür.

Ġazel-i ū : Gerçi bir yirde bulınmaz bu diyāruñ ḫūbı
Hele ölmezseñ efendi göresin Üskübi

(B285a) Baña şehroġlanı vażʻı ḳatı bir dürlü gelür
Güzelüm Rūmili dil-berlerinüñ üslūbı

Velehū : Sever göñlüm şu dildān cefāsı olsun olmasun
Ḳabūl itdüm cefāsını vefāsı olsun olmasun

Lāblarla yürürdüm ben ḳucalmazam dime cānā
Ḳucarlar güzel olanı lālāsı olsun olmasun

Ẓuhūrī ḥücreñe tenhā gelürse ol melek-sīmā
Öp aġzını ṭudaġın em rıżāsı olsun olmasun

Ḳāḍī iken defterdār olup sancaḳ begi olan Bayrām Çelebi Kesderyede ḳāḍī vü müfettiş-i emvāl olup cemʻ-i emvāle müteḳāżī iken Oruc Nāẓır dirler bir nāẓıruñ Ḳaluyānī nām bir Rūm zımmī beliʻiyyātın ketmiyyātın isbāt içün ḳāḍī vü ḳul getürüp Bayrām Çelebi Oruca muʻāvenet eyledükde Ẓuhūrī bu ḳıṭʻayı dimişdür ḥaḳḳā ki ḫūb vāḳıʻ olmışdur.

Ḳıṭʻa : Müselmānlar oruc ṭutulduġına
Ḳaḳıyup kāfir olmış idi Bayrām

Ḳaluben derdmend kāfirlügine
Ṭutuñ orucı diyü eyler iḳdām

Oruc ṭutulmasına māniʻ olsa
Olur mı ol keşīde hīç İslām

(P385b) Nezāketle orucı yimek ister
İder mi ḫalḳ içinde aña ibrām

Oruc içinde şıḳdılar Orucı
Ḳara yas oldı Bayrāma bu bayrām

Ẓuhūr idüp Ẓuhūrī ġayret-i Ḥaḳ
Bu sözler Ḥaḳdan oldı saña ilhām

ḤARFÜ'L-ĠAYN

ĠUBĀRĪ : Adı 'Abdu'rrahmandur. Ḥamidīdür. Evvel-i ḥālinde İstanbulda taḥṣīlde olup Aḫaveyn mükerremīn 'ālemde 'ilm ü dānişle müsellemīn 'Ali Çelebi ile Müslim Çelebiye intisāb eyledi (A376b) anlardan nice fünūn-ı feżā'il (F372a) iktisāb eyledi. Ba'ż-ı pāye-i medārisde istifāde ve resm-i mu'tād üzre rütbe vü derecesin istizāde eyledi şi're heves eyledi ve kendi vaṣfında didi.

Beyt : Ser-i kūy-ı vefānuñ ḫāksārı
Ayaḳlar ṭopraġı ya'ni Ġubārī

Andan ṣoñra meşām-ı cān ile 'ālem-i ḳudsden būy-ı fenā istişmām eyledi vaḳtā ki 'ulūm-ı resmiyyeyi görüp kitāb-ı ḫatā beyānı istitmām eyledi. الطرق الى الله بعددانفاس الخلايق diyü ṭās-ı nerdine Ka'beteyn-i keffeteyn ḫayr u şerr ile ḳur'a ṣaldı. Naḳşbendiye naḳşı geldi dest-i sülūkına İstanbulda Emīr Buḫārī zāviyesi şeyḫinden cür'a ṣunuldı (S196a) ṭarīḳ-i meẕkūr şu'arāsınuñ resm-i ma'hūdı üzre ḥālet-baḫş u fenā-engīz taṣavvuf-nümā vü naṣīḥat-āmīz şi'r söyledi cümleden bu meşhūr tercī'-i benddür ki

Bend : Ġāfil olma gözüñ aç 'ālem-i kübrāsın sen
Sidre vü levḥ ü ḳalem 'arş-ı mu'allāsın sen

Bir zemān bunda nevā-yı 'uşşāḳdan maḳām-ı rāstde (B285b) āvāz eyledi küçek büzürg 'Arab u 'Acemi nālesine demsāz eyledi. Sene erba'a ve erba'īn ve tis'ami'ede maḳām degişdirüp āheng-i ḥicāz eyledi. Nişāncıluḳdan teḳā'üd iden Ramażān Çelebizāde Meḥemmed Çelebi ki mekārim-i aḫlāḳ ḫulḳ-ı 'aẓīminden ḥikāyetdür ve meḥāsin-i a'rāḳ ṭab'-ı selīminden kināyetdür destgīrlük şīme-i ẕātı ve pūziş-peẕīrlük semt-i ṣıfātı maḫzān nāmın ẕikr-i ma'rifeti ta'rīf ve fażl ü hüneri aña nisbet eylemek fażlı tafżīl ü hüneri tevṣīfdür. Dānişmendlügi 'āleminden ḫāmesine ẓurefā vü şu'arā mülāzımler ve çelebilügi deminden fuḳarā

vü żurefā (P386a) rīze-i sofra-i iḥsānıyle ġānimler her gün nān-ı bī-emtināyı ḳurṣ-ı ḫūrşīd gibi ḫāṣ u ʿāmme ḥāżır u āmāde ve her gice sofrası sofra-i hāle-i şemʿ-i māh-ı zerrīn legen gibi cümle enāme küşāde idi. Bī-keslerüñ mühimmātı naẓar-ı himmeti ile ber-āverde vü pür-heveslerüñ nihāl-i mültemesleri cūybār-ı ʿāṭıfetiyle perverde feṣāḥat çemeninüñ bülbülleri verd-i vāridātıyle gūyā ve belāġat encümeninüñ ṭūṭileri nevāle-i seḫāsıyle (F373b) şeker-ḫādur. ʿĀdet-i ḳadīme ve şīme-i kerīmesi üzre meẕkūr Ġubārīyi ṭopraḳdan götürüp ṣarṣar-ı himmeti ile gird-bādāsā başın göklere (A377a) irgürüp ṣurre taʿyīn itdürüp anuñ şehper-i himmeti ile Ḥacca pervāz eyledi gāh Kaʿbede mücāvir olup cārullāh ve gāh Ṭaybede misāfir-i veżāyir olup muʿtekif-i civār-ı ravża-ı ḥażret-i risālet-penāh oldı ve ol şūr u şaġab ve şevḳ ü ṭarab ile bu terciʿi diyüp Rūma gönderdi ki evveli budur ve kendi şāyiʿ ü meşhūrdur her kimse ki ḥālin göre ve maḳālın işide Ġubārīnüñ ḥużūr-ı vaḥdetine ve ol maḳām-ı kerīmde olan naʿīm ü muḳīmle ẕevḳ u ḥāletine reşk iderdi.

Beyt : Şükr ü minnet Ḫudā-yı bī-çūne
Ki raḳam çekdi kāf ile nūna

Ḥikmet Allāhuñ sene ṡülüṡ ve ḫamsīn ve tisʿami'ede ṭarīḳ-i naḳşbendiyenüñ ser-ḫayl-i erbāb-ı ẕevḳ ü şühudı ve zübde-i aṣḥāb-ı şevḳ ü ḥużūrı fāriġler ü ʿārifler serveri Mevlānā Surūrī nice zemāndan ʿörf ü iżāfātdan ve erbāb-ı devlet-i ẓāhireye ʿārıż olan ṭāmātdan āzāde olup burhān-ı lemmi vü innīden ʿilm-i ledünnīye vāṣıl belki ʿilmden ʿayna ve ġaybdan şühūda irişmiş murād-ı kāmil iken Sulṭān Muṣṭafā-yı merḥūma ḫāce olup teġayyübden teʿayyüne ve tecerrüdden teḳayyüde düşdügin Ġubārī işitdükde ṭanz u taʿn yüzinden ḳıṭʿa diyüp irsāl itmekle monlāyı taʿyib ü taʿyīr ve hem-ṭarīḳden ḥubb u vedādı taġyīr itmişdi. Nice ki ol ḳıṭʿa ile ʿıtābı (B286a) meşʿar-ı ḫıṭābı ve Surūrīnüñ aña cevābı Surūrī tercemesinde meẕkūrdur. Ḥikmet Allāhuñ Ġubārī (P386b) Surūrīnüñ başına ḳaḳduġın kendi başına ṭoḳınduġın gördi ve anuñ yüzine urduġı kendi yüzine kir getürdi terk-i Mekke vü Medīne eyledi ve irtikāb-ı şedā'id-i sefīne eyledi Kütahiyyeye geldi Sulṭān Bāyezīd ḳullarına ḫāce oldı baʿdehū oġlı Orḫana ḫāce olup ḳadri yüce eyledi Surūrī ile farḳı bu oldı ki ol emr-i pādişāhī ile idi bu kendi dil-ḫāhı ile idi ol pādişāhuñ öz ferzendine (F373a) ḫidmetkār oldı bu bendelerinüñ ḫidmeti bendi ile giriftār oldı.

Beyt-li-muḥarririhi : Ādem iseñ bozulma ʻaybın görüp ḳardaşuña
Seng-i ṭaʻnuñ kim bilür bir gün ṭoḳına başına

(S196b) Sulṭān Bāyezīdüñ ḫurūcı zemānında muḳābelede vü muḳātelede bile yanında tecārib-i ticāret-i tecāribden ancaḳ (A377b) من بخى براسه فقد ربخ sevdāsına ẓafer bulup nice zemān bī-ser ü sāmān deşt ü derīde serseri gezdükden ṣoñra aña daḫı ẓafer bulduḳlarında Yeñiḥiṣārda ḥabs olınup āḫir Sulṭān Süleymān-ı merḥūm والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحب المحسنين āyet-i pür-hidāyeti mefhūmına iḳtidā idüp ṣaḥā'if-i aʻmāl-ı berrine birer birer şebt olmaḳ niyyeti ile evvelā keẓm-i ġayẓ idüp ḥabsden ıṭlāḳ eyledi baʻdehū nuḳūş-ı cerā'im-i evzānın evrāḳ-ı revāḳ-ı āfaḳdan ser-i nāḫın enāmil-i deryā nā'illeriyle ḥaḳ buyurdı andan ṣoñra ṭarīḳ-i Ḥacda ḳażā-yı maḥmel-i şāmī ile teşrīf buyurup خيرالبرعاجله mūcibince luṭf-ı ʻācilden cīb ü girībānın dāġ-ı fenādan bedel dīnār-ı surḫla ṭoldurup ve feyż-i ācelden mādām ki sākin-i beytü'l-ḥarām u ʻākif-i amākīn-i Medīne-i ʻaleyhi's-selām ola. Yevmī ḳırḳ pāre ʻulufe idrār buyurup nice erdeb-i cerāye ile çeşm-i ḥırṣı ve azın ṭoyurdı.

Naẓm : Zehī luṭf u mürüvvet bārekallāh
Zehī şāhāne himmet levhaş-Allāh

Çü ḫayr-ı ḫāteme oldur muḳarrer
İlāhī bize de eyle müyesser

Evvel daḫı Ḥacca teveccüh itmedin bu ġazeli diyüp şuʻarādan naẓīre iltimās eylemişdür ve naẓīre diyen şā'ire çoḳ vaʻde itmişdür çoḳ kimesne naẓīre dimişdür (P387a) ammā münāsebeti yoḳdur inṣāf budur ki hem-vārdur.

Ġazel : Naḳş iden Ḥaḳḳı hilāli ṭāḳ mīnā üstine
Görmedüm ebrū ben ol ebrū-yı ġarrā üstine

Yā ḳaşuñ rādur ḳamer altında ey māhum benüm
Nūndur yāḫūd yazılmış nūr-ı zībā üstine

Kātib-i ḳudret kitāb-ı ḥüsnüñ içre ḳaşuñı
Rāy-ı ġarrādur ki yazmış ʻayn-ı raʻnā üstine

Şol hilal ebrūlaruñ üzre perīşān beñlerüñ
(B286b) (F373b) Noḳṭalardur fi'l-meşel şā-yı süreyyā üstine

Ey Ġubārī yā ḳaşını zülfi ilüp çekmesün
Kimse toz ḳondurmaz 'ālemde ol yā üstine

Bu ḳadar faḳr u felāketle bir altun vireyin
Kim naẓire dir ise bu şi'r-i ġarrā üstine

Müftī Sa'dī Çelebinüñ cevāb-ı fetvāsı sebḳat itmişddür Ġubārīnüñ bu ḳıt'ası daḫı insāf bu ki ḫūb vāḳı' olmışdur.

Kıṭ'a : Ey Ġubārī bu cihān içre benüm
Kimse eş'āruma toz ḳonduramaz

Meger ol kātib-i müsta'cel kim
Ḫaṭṭ-ı şi'rüm ḳuruyınca ṭuramaz

Beyt : Ey Ġubārī mey-i nāb olmayıçaḳ işte ġubār
Çün bilürsin şu bulunmasa teyemmüm cā'iz

Ġubārī ḥabsden ıṭlāḳ olındukdan ṣoñra ḳażā-yı maḥmel ṭaleb idüp ruḳ'asın (A378a) ġubār-ı pādişāhiye īṣāl itdükde merḥūm ṣadr-ı ruḳ'ada şāhvār ḫaṭṭ-ı şāhvār ile bu dürr-i şehvār-mişāl mışra'-ı ābdārı yazar.

Mısra' : Bildüm kim imiş maḥmele ḳāḍī olsun

Ḳāżī-'asker efendi yedinden Ġubārīye vāṣıl oyldukda ve mışra' idügine Ġubārīye şu'ūr ḥāṣıl oldukda bi'l-bedāhe Ġubārī bu mışra'ı dir gūyā mışra'-ı pādişāh bir āyīne-i ṣāf idi ki Ġubāri kendin anda görmekle bu maḳūle şekker yir.

Mısra' : Ḫidmet idelüm ḳāfile rāżı olsun

ĠUBĀRĪ : Bu Ġubārī Kireççizādenüñ küçük oğlı Maḥmūd Çelebidür ki Kireççizāde Aḥmed Çelebi-i merḥūm kendi şüyūḫ-ı İslāmdan meşāhir-i 'ulemā-yı i'lāmdan ḳużāt-ı Şāmdan müteḳā'id 'azīz ve ekşer-i 'ulūmda fāżıl-ı ṣāḥib-temyīz

idi. Meẓkūrdan iki ferzend-i nāmdār ve ḫalef-i yādigār ḳaldı ki mihteri Sinān Çelebi-i merḥūm idi ki fünūn-ı 'ilmden çoḳ nev'a küşiş ve nice (P387b) ma'ārifden küşāyişi var idi. Ḫaṭṭ-ı ta'līḳde ḫod yed-i ṭūlāsı ve naẓm-ı sādeden ḫaṭṭ-ı evlāsı var idi. Ḥattā iki biñ beyt (S197a) Mecnūn u Leylāsı vardur ammā çün naẓm-ı sāde ve elfāẓı ġayr-ı mülāyim ve edāsı nā-hem-vārdur īrād olınmadı. Kihteri mezkūr Maḥmūd Çelebidür ki Ġubārī maḫlaṣdur egerçi diyār-ı Rumda 'avāmda ḫaṣṣ-ı tiryākīler çoḳdur ammā bunlar ḫavāṣda eḫaṣṣdur ve tiryākīluḳ ḥaḳḳā bunlara muḫtaṣṣdur ve berşḫorluḳ bir ḳaṣr-ı muḳarnesdür. Kireççizāde vücūdıyle bināsı kārgīr ü sengīn ü müceṣṣışdur ve ol vaṣfda ikisi sengīn ve hem senc ü deng-ā-dengdür yek-dil ü yek-cihet (F374a) ü yek-rengdür diñmek ḳābil degüldür bu büyük u bu küçek ve bu alçaḳ u bu yüksekdür eger şu'arā olsalar bunlara ḫāricden mıṣrā'-ı ṣāliṣ bulınmazdı (B287a) meger ki müstezād ola ve her çend bunlar ṭās-ı devrde ka'beteyn gibi dā'ir olsalar bunlaruñ naḳşı gibi biri birine muvāfıḳ naḳş gelmezdi meger ki yek ziyād ola. İkisi temām biri birine mu'ādil idi gūyā biri şaḫṣ u biri ẓıll idi ve bi'l-cümle

Beyt : İkisi tev'emān u hem-demāndur
Naẓīre biri birine hemāndur

ol ḫuṣūṣları tafṣīl olunursa (A378b) nice faṣl u bābı müştemil bir kitāb olur egerçi leṭā'ife fetḥ-i bāb olur ammā sāmi'a sebeb-i it'āb u itḥāb olur ve ṣadedden ḫurūcla ıṭnāb-ı ıṭnāb olur. Ma'e'l-ḳıṣṣa Maḥmūd Çelebi-i merḥūm-ı merḳūm ṭarīḳ-i 'ilme sālik olup mevāliden Cemālzāde Monlā Çelebiden mülāzım oldı ve ṭarīḳ-i ḳażāya 'āzim oldı. Taḥṣīlde iken Fārisīye şevḳ-i tām ve heves-i mā-lā-kelāmı var idi yārān odasında yā şehr-i bezzāzsitānında yā mücellid dükkānında bir şeh-nāme yā bir ḫamse yā bir Fārisī kitāb görse neylerse eylerdi elbette evrāḳın u ebyātın bir defter eylerdi ammā şi'r söyledügin ne kendi dir ve ne el bilürdi ve ne ol da'vāyı ḳılurdı. Mülāzım ki oldı bir uġurdan yeñiden şā'irluḳ da'vāsın ḳıldı ol da'vāyı iṡbāt eylemeden şeh-nāme-gūyluḳ (P388a) ġavġasın ḳıldı ol ġavġa boşa varmadın Cāmīye dem-sāzluḳ ve Firdevsīye enbāzluḳ temennāsın ḳıldı ve şi'ri henüz i'tibār-ı 'avām ve ḳabūl-ı enām bulmadan pādişah-ı nükte-şināsa itḥāf-ı māliḫūlyāsın ḳıldı. Günde üç dört yüz beyt dirüm dirken ṣabāḥdan yimek yiyince *bu gün şol deñlü beyt* didüm diyü herzeler yirdi. Fi'l-ḥaḳīḳa semūm-ı ḳātileden mürekkeb berş nāmına bir ma'cūn-ı ṭurfe tehiye-i vaḳāruma bādāmı diyü içine ḳoz deñli afyon ta'bīye idüp yirdi. Ḳan-uġut (F374b) olup eline ḳalem alurdı yidüklerinüñ keyfiyyeti

geldükde kendiye cünūn keyfiyyeti gibi bir ḥālet ʿārıż olup ṭamarları ḳalgıyup āvāzı boġulup aġzı köpürürdi ḫāṭırına gelen mühmelātı lisān-ı ḳaleme getürürdi. Yetmiş seksen belki daḫa ziyāde ebyāt dir idi ammā ne ebyātınuñ biribiriyle iḫtilāṭı vardı ve ne mıṣrāʿlarınuñ biri birine irtibātı var idi. Bir alāy sāde ebyāt ve nā-merbūt bī-muḥaṣṣal kelimāt idi. Cümleden biri merḥūm Aḥmed Paşanuñ Burusada medfūn Ḥażret-i Emīr Sulṭān ḥaḳḳında didügi ḳaṣīdesine naẓīresidür bir meclisde dimişdür.

Ḳaṣīde : Vāli-i mülk-i vilāyet Ḥażret-i Sulṭān Emīr
(B287b) Şāh-ı eyvān-ı kerāmet Ḥażret-i Sulṭān Emīr

Aḫter-i burc-ı ḥaḳīḳat Ḥażret-i Sulṭān Emīr
Māh-ı gerdūn-ı şerīʿat Ḥażret-i Sulṭān Emīr

Mīr-i eyvān-ı saʿādet Ḥażret-i Sulṭān Emīr
Şīr-i kuhsār-ı şehādet Ḥażret-i Sulṭān Selīm

هذا مامزى وقس ساير مهملاته على هذا Kimüñ ne cānı var idi ki şiʿrine āşikāre ṭaʿn u ṭanz ide yāḫūd ol germiyyetle (A379a) aġzın köpürdüp başın ṣalaraḳ ebyātın oḳurken biri birine ġamz ide. Hemān yüz ikiyüz beyt hicv yanında ḥāżır ve yanınca nice ḳaẕf u şetm vāfir idi. Şuʿarādan hicv itmedük az kimesne ḳalmış idi birgün beni daḫı hicv itdüñ mi didüm āl-ı Resūl olduġuña ḥürmet eyledüm (S197b) naẓm itmedüm ammā ḫāṭırumda hicv ki mülāyim elfaẓ u maʿāni ihżār itdüm şöyle ki daḫluñ işidüm hemān iẓhār itdüm didi (P388b). Ferezdaḳ-ı şāʿir ki büleġā-yı ʿArab efāżılından ve şuʿarā-yı tābiʿīnüñ emāṣilindendür aṣḥāb-ı naʿtında bu beyti dimişdür ki lafẓ u maʿnāda ve selāset-i edāda ve tercīʿ ü taṣnīʿde bedīʿü'l-bedīl ve ʿadīmü'l-ʿadīldür.

Beyt : هم غيوث الندى اذاو هسبوا
هم ليوث الورى اذانهسبوا

Meẕkūr Ġubārī daḫı cümleyi ḳoyup üç ādem ḳalḳmaġa ḳalḳmaḳ ister pā-şikeste gibi ve döşegi ḳoyup yaşduġa murdārlar ḫaste gibi Türkī vü Fārisī şiʿri ḳoyup ʿArabiye iḳdām eyler anda (F375a) daḫı Ferezdaḳ ile mübāḥaşeye ihtimām eyler. ʿArabī naẓmum vardur diyü birḳaç beyt cemʿ ider ki bunlardur.

Naẓm : قال قاضی غباری مداح
كان فی الشعر نظمه مفتاح

بو فراس وفرزدق ممتاز
Şu'arā içre yoķ aña enbāz

Böyle dimiş bu beyti şekker-ḫā
Aña olmaz naẓīre dime şehā

هم غیوث الندی ازاوهبوا
هم مبشبر بخته الماوی

Böyle virdüm anuñ sözine cevāb
Ki belāġatde andan ola ṣevāb

هم مبشربجنته الماوی
هم مكرم برحمته المولی

Bu cümleden ġayrı bu beytleri cümleden muķaddem müftī-i 'ālem olan feṣāḥati vü belāġati müsellem ḫāce-i dīn ü a'lem 'ulemā-yı 'āleme oķur anlar daḫı *evvel beytin belki 'Arabīdür* diyü didük *'Arabī elfāzdan ancaķ evvelinde ķālesi ve Ferezdaķ şi'rinüñ naẓīreluġında veznde mümāşelesi var* diyü cevāb buyururlar. Monlā Seḫābī-i merḥūm iş güc idinür Şeh-nāme diyü naẓm itdügi ebyātınuñ ķudemā ḫamselerinde elli altmış beyt 'aynın bulurdı. Nihāyet on onbeş beytde cüz'ī taġyīr yā fi'l-cümle ziyāde ta'bīr ola. Bir gün efṣaḥ-ı fuṣaḥā ve efṣal-ı şu'arā Ebū'l-fażl Efendi ki kendi efāżıl-ı dehrüñ ser-ḫayli ve 'ilm ü fażl anuñ ṭufeyli olup meclisi meclis-i 'irfān ve ṣoḥbeti mecma'-ı rindāndur (B288a) ḫidmetlerinde 'Ārif-i şeh-nāme-gū ile cem' olduķ. Kendiler fetḥ-i kelām idüp Kireççizāde geldi ba'ż-ı naẓm getürdi (A379b) *bu gice uyımadum iş güc idündüm yazdum içinde bir ma'nādār (P389a) beyt bulmadum siz ne dirsüz* diyü ebyātı 'arż idüp ṭūl u 'arż-ı 'arūż u ķafiyesinde baḥş u cedāl iderek kendi daḫı geldi baḥşe bile dāḫil oldı ammā ne Ḥaķķa ķā'il ve ne ma'ķūlle 'āmil oldı cümleden bu beytleri idi.

Naẓm : Üstād-ı efāżıl-ı Rūmum
Rūmda ma'rifetle ma'lūmum

Naẓmārā peyrev-i Nizāmiyüm
Cür'a-i bāde-nūş-ı Cāmiyüm

Beyt-i Ḥaḳīr : Naẓmda peyrev-i Nizāmīyüm
Cür'a-nūş-ı şarāb-ı Cāmīyüm

yegdür didüm her çend 'Ārif Çelebi taṣdīḳ ü te'yīd eyledi ve ṣāḥibü'l-meclis taḥḳīḳ ü te'kīd (F375b) eyledi ḳabūl itmedi ve ṭarīḳ-i bāṭılı ḳoyup rāh-ı Ḥaḳḳa gitmedi. Ol eşnāda 'Acemde ol 'aṣruñ ḳıdvetü'l-ebrārı ve ḫazin-i gencīne-i esrārı Şeyḫ 'Abdü'l-laṭīf Buḫārī-i diyār-ı 'Acemden Rūma gelüp rikāb-ı hümāyūn-ı pādişāhīye mülāzemet iderek Edirneye bile gelmişdi ol 'azīz-i fāriġ-dil u 'uzlet-güzīn kām ile varup teşvīş virüp elbette *benüm naẓmum ḥaḳḳında pādişāha şehādet eyle ve beni Cāmī vü Firdevsīden tercīḥ idüp anlaruñ şi'rin meẕemmet eyle* didi. Şeyḫ 'Azīz murād-baḫş idi renciş-i ḫāṭırdan ḳaçardı. Meclislerinde bir kerre yüzine ḳarşu yārān *mā Cāmī-i diger peydā kerdīm* diyü her çend rīş-ḫand eyledi ve her oḳıduġı mühmelātı ḫāṭır içün pesend eyledi gördi ki dīvāne şeyḫe aṣlā vücūd virmez oldı kendi mühmelātı oḳınmaḳdan araya söz girmez oldı bir kerre mülāḳāta icāzet virmez oldı. Hicv-i melīḥ üslūbında bir ḳıṭ'a diyüp gönderdi bu beytler andandur.

Naẓm : چارباد آمدم بدرکاهت
دورافتم زروی چون هاست

دشدآن در کشاد مامیدارند
ره تکلیف ورسم بکذارند

(S198a) gördi anuñla daḫı olmadı. 'Acemden gelmiş bir misāfir şeyḫ kendi ḥālinde iken lisānından ḫalāṣ bulmadı. Rikāb-ı şāhīye 'arża dāşt ṣundı ki bi-'ayhihā ve minhā ṣūreti budur *ṣūret-i mektūb* : Dergāh-ı mu'allāya ve bergāh-ı a'lāya lā-zāle 'āliyen 'arż-ı bende-i bī-miḳdār budur ki ḥāliyā üç dilde naẓmuñ yetmiş biñden mütezāyid maḳṣad-ı aḳṣā budur ki aña naẓar-ı şerīf müte'alluḳ ola ve ġurretullāh (P389b) ve 'aẓamete dünyevī teklīf-i ürecā melḥūẓ degül uḫrevī nef' ü recāsıyle eger taḥrīr ü naẓm u inşā elsine-i ṡelāṡede midḥet-i şehriyār-ı (A380a) cihān-meṭā'ından maa'dā İlāhīdür. Nef'-i uḫrevī murād olsa sūd-ı dünyevī manẓūr olmaz. Fużelā-yı 'aṣruñ ḳabūllerine maḳārīn buyururlar gibi oldı. Eger iştibāh buyurulursa ḳuṭbü'ṭ-ṭarīḳa (B288b)Şeyḫ 'Abdu'l-laṭif-i

(F376a) Buḫārī ser-çeşme-i ʻulemā-yı kümmel-i Rūmili efendisi ḥażretlerine te'līfātum ḥaḳḳında ne ḫaber gönderdiler be-temāme vilāyet-i Fürsde mānendi bulınur mı bulınmaz mı bāri bir def'a naẓar-ı şerīf müte'allıḳ olmağa liyāḳat olmıya bir kere istiżārla bu yıḳılmış göñül ma'mūr olur bu ṭabaḳada ʻömr-i ḥāṣılı bir istifżārla müteselli ola ḥāşā vü kella ki redd olına. Ḥaşşa medḥ-i pādişah-ı ʻālem-penāh onbeş biñden ziyādedür bā'ż-ı üstād ḫaṭṭıyle ba'ż bu ḫaṭṭla ki mü'ellif ḫaṭṭıdur. Bāḳī fermān dergāh-ı mu'allānuñdur ricāsı buydı ki terbiyyetler ü iltifātlar bula. Şeh-nāme dimek emr olınup ol ser ü kārda ola. Pādişāh-ı ḥikmetgīş ü ʻāḳıbet-endīş Şeh-nāmesin gördi ʻayārıṅ bilüp tedbīr-i ḥekīmāne buyurdı *ġayruñ eş'ārın alup benümdür dimek iḥtimāli vardur eger ol ihtimāl def' olup kendinüñ olduğına inanalum dirse cemī'-i müsevvedātın virsün görelüm* diyü buyurup cümle müzeḫarfātın aldılar bir rivāyetde deryāya ṣaldılar. Kendi daḫı neye uğradığın bildi mestī-i ġurūr u pindārdan ayıldı Nüve ḳażāsına ṭālib olup ḳāḍīsı henüz varmış iken *fevt oldı* diyü müzevver mektūb peydā ḳıldı varduğı ile ḫarāc ḫuṣuṣında töhmetle ma'zūl olduğı bir oldı. İstanbula gelüp eglenmeyüp manṣıb-ı ḥayātdan ma'zūl oldı vefātı sene erba'a ve sittīn ve tis'ami'ede vāḳı' olmışdur. Çoḳ zeman geçmedin ḳarındaşı Sinan Çelebi bu ḫuṣūṣda aña tābi' olmışdur cümleyi cümleye urıcaḳ midḥat-i pādişāhda bu tercī'-i bendi kem degüldür egerçi bu beyti küfr-i ṣarīḥ olduğı ecilden müslim yanında müsellem (P390a) degüldür.

Bend : شاهی قه از شاهان دهر اورنك ثلطان كرفت
بيمنت هبلی بقهر ملك سليمان كرفت

(F376b) ĠARĀMĪ : Rūmilinden Ḳara Ferye nām şehrdendür. Adı Meḥemmeddür ma'ḳılī ḫaṭṭla yazduğı imżāları imżālar içinde ser-āmeddür. Sālik-i ṭarīḳ-i ʻilm olup (A380b) ḳażā-yı Mıṣrdan müteḳā'id Leyszāde-i merḥūmdan mülāzım oldı. Ḥalā Rūmilinde ḳāḍīdur. Ḫūb-āvāz u ṭanbūr-nevāzdur eş'ārından ġayrı ḫoş-āyende vü küşāyende türkicükleri ve naḳş-güne rāzbarīleri vardur. Kendi bir sāz daḫı te'līf itmişdür kemānesüz rebāb gibi ki kişi gögsi üzerine alup kemānçe-i siḥr gibi sīḫin egnine ṭayaya ve iki eliyle çeng nevaḫt ider gibi nevaḫt eyleye ol mülābese ile adın sīne-çāk itmişdür (B289a). Monlāsı Leyszāde işidüp kendi diñledükden ṣoñra bu sāzdan vazgeç diyü yemin virüp te'līf-i sāzda olan ve ʻıyd-ı şedīdle Ġarāmīyi ḫavlnāk itmişdür. Monlā ġāyet üstād remmāldür aḳsām-ı remelden ʻilm-i ḫabāyāde ḫod ʻadīmü'l-mişāldür defe'ātle imtiḥān olınmışdur bir kīsenüñ içinde olan ma'lūmu'l-ʻaded aḳçeden bir miḳdār aḳçesin

alsalar Ġarāmī remel ile alan ķaç aķçe almışdur ve yirinde el-ān ķaç aķçe ķalmışdur (S198b) diyü ta'yīn eylemişdür. Fā'ide-i ecnebiyye ba'ż-ı kütüb-i tevārīḫ ü muḥāżarātda meẕkūr لايعلم الغيب الله āyetinüñ tefsīrinde mestūrdur ki Ḥaccāc bin Yūsuf zemānında bir ḥāẕıķ müneccim ve 'ilm-i ḫabāyāya 'ālim kimesne var idi Ḥaccāc bir gün anı imtiḥān idüp yanında olan ma'lūmu'l-'aded bir miķdār aķçenüñ bir miķdārın alup bir miķdārın yirinde ķodı. Müneccim 'ilm ķuvvetiyle ikisinüñ daḫı 'adedin beyān idüp iṣābet itdi. Ba'dehū mechūlü'l-'aded aķçeden bir miķdār avucına alup 'adedin ṣordı müneccim her ne ķadar ki ced ü cehd itdi ḫaṭā itdi Ḥaccāc sebeb-i 'aczin su'āl itdükde bu cevāb virdi ki ġālibā ṣoñraġı 'adedüñ aṣlı ma'lūm degül idi dir. Ḥaccāc (P390b) *beli ma'lūmum degül idi ammā ne farķı vardur* didi müneccim didi ki *evvelki 'aded-i ma'lūm-ı* (F377a) *beşer olup ġayblükden gitmiş idi anuñçün 'ilm ķuvvetiyle ta'yīn ķābildür ammā ṣoñraġı 'aded kimesnenüñ taḥt-ı 'ilmine dāḫil olmayup 'ilm-i ġaybīde ķalmışdur anuñ 'ilmi Ḥaķ Te'ālāya munḥaṣırdur anda her 'ilm ü cehl ve her 'ālim cāhildür.* El-ķıṣṣa Ġarāmīnüñ remelde ḥadāķatı ve ḫabāyāda mahāreti şöyle idi ki dildārı ḫanesine gelür mi diyü remel eylese ṭāli' 'atebetü'd-dāḫil olup (A381a) sa'd-ı der-murād ḥāṣıldur diyince dil-ber 'atebeden dāḫil olurdı. Remelinde 'aķla gelse naḥsdur diyü 'aķla keder gelmekle inķılāb-ı remel ile feraḥa tebdīl yanında ķābil olurdı. Beyāż ḥamrā ile mümtezic degül iken ol yıldızların barışdururdı ve cem'-i ıżdād eylemekde yanında sa'd u naḥs ve dāḫil ü ḫāric bir olup laḥyān ile engīs vefaķı ile feraḥ gibi bir cemā'at mābeyninde teżadd olsa ol aña bir ṭarīķ idüp ictimā' virüp alışdururdı. Zenātı remelde zebānı andan ögrenüp ol teskīn bezdaḥ ķonsa .... meyl-i remeli taḥrīk idemezdi ve bi'l-cümle mīzān-ı mīl ile ķāḍī-ı remel olup teveccüh eylese 'ālem bir yaña gelse żamīr bilmekde kimesne żamīrin tefkīk idemezdi. Ṣāḥib-remelüñ remelinde noķṭa-i bād u noķṭa-i nār ḥareket eylese ķatre-i sirişk ü şerār-ı āhına istidlāl idüp (B289b) 'āşıķ-meşreb olduġına ḥükm iderdi. Güm-geşteden su'āl itseler noķṭa-i ḫāk ile 'amel idüp kebkebi izin bulup ne yire varduġın ve ṭāli'den ṣorsalar noķṭa-i hevā delāletiyle sitāresi ne kevkeb olduġına ḥükm iderdi. Faķīr Serficeye anuñ yirine ķāḍī oldum nevādirden çoķ leṭā'ifi vü ẓarā'ifi vardur cümleden biri budur ki altmış yaşına dek sükūt idüp ba'dehū da'vā-yı siyādet idüp sebz sarınmış bir meclisde rāst gelüp *efendi siyādetüñüz evvelden bilmezdüñüz ġālibā ḫubāyā-yı remelle vāķıf olduñuz* dimişler ḫayli alınmış be-her-ḥāl maķbūl-ı ẓurefādan ve ḫıyār-ı şu'arādandur (P391a).

Eş'ār-ı ū : Diler iseñ ki dile cevr idesin nāz ögren
Ḫaṭṭ olunsun dir iseñ çoḳ da degül az ögren

(F377b) Göz ḳulaġ ol güzelüm diñle dehānuñ ḫaberin
Sır-ı 'ışḳuñla bugün gizlüce bir rāz ögren

Nice olur merḥamet 'āşıḳı bilmem dir iseñ
Gel begüm mihr ü vefā āyetini yaz ögren

Ġayre dem-sāz oluben hem-nefs olmaḳdan ise
Gel Ġarāmī ile ye iç şi'rle hem-sāz ögren

Velehū : Ḳapuyı dīvār ider erbāb-ı 'ışḳa nāzdan
Kendüyi bir küşeyile gösterür açmazdan

Velehū : Ey Ġarāmī ġazelüñ şevḳ ile şeh destin öpe
Būs idersin varuben sen daḫı ḫünkār etegin

Velehū : Ol ḳaşa naẓīr olmıya 'ālemde bir ebrū
Kim ṭurabilür ḫançerine dise bire berū

Ḳara Ferye ḥaḳḳında şehr-engīzi vardur Yaylaḳ vaṣfında dimişdür.

Naẓm : Çilekler kim bitürür seng-i ḫāra
İder gün terbiyetle la'l-i pāre

Şevr burcında ṭoġar gice gündüz
(A381b) Ṣıġır ḳuyruḳları ḳuyruḳlı yılduz

Merḥūm Sulṭān Süleymān sene erba'a ve sittīn ve tis'ami'ede Edirnede ḳışlayup odun od bahāsına olup nān hem-çünān olduḳda

(F378a) Bend : Āh odun illā odun illā odun

bendinde murabba' dimişdür bu iki mıṣra'ı ġāyet ḫūbdur.

Beyt : Ḳapuyı yaḳdum odun itdümdi açuḳ ḳaldı bāb
(S199a) Heftesidür şancılalı daḫı çig yatur kebāb

ĠARĪBĪ : Mīr Ḥüseyindür ki ṣaġ elinüñ sebbābe barmaġı evvel boġumından maḳṭūʿ olmaġın Rūmīler Barmaḳsız Emīr ve ʿAcemler Mīr Barmaḳsız dirlerdi. ʿAṣl diyār-ı ʿAcemdendür nesebde şerīf ve ḥasebde tefsīrde ve sā'ir ʿulūmda ḥarīf ü bā-vücūd barmaġı nāḳış iken taʿlīḳ-nüvislükde bī-mānend ve şān-ı ẓarif idi. Sulṭān Selīm-i merḥum ʿAcem seferinden muḳaddem Şāh İsmāʿīl ṭarafından risāletle gelüp ḳudūmı işidüldükde bulduḳları yirde ḥabs fermān buyurılup Ḳayseriyyede rāst gelinüp ḥabs olınmışdur Sulṭān Selīm ol ḥavāliye (A382a) varduḳlarında

Mıṣraʿ : بنده محبوس را به هر خدا آزاد کن

(B290a) bendin murabbaʿ idüp gönderüp anlar daḫı ḳaṣīdeden ḳāṣıd (P391b) kim olduġın bile getürüp yol üzre yanaşdırup aḥvāl u eṭvārın begenüp ümīd-i istimālet virüp Gelibolıya gönderüp seferden ʿavdetlerinde kendi tevliyyet isteyüp tevliyyetle ḳanāʿatına incinüp tevliyyet virmişlerdür tevliyyettle ticāreti cemʿ idüp ḫayli māla mālik olup ʿamāyir-i selāṭīn-i Burusaya mütevellī olmışdur baʿdehū Kefeye ḫāṣṣa ḫarac-emīni olmışdur. İki defʿa ikincisinde Elḳās Mirzā Kefeye gelüp *iʿzāz u ikrām-ı żiyāfetde mübālaġa itdi* diyü ʿazl itmişlerdür. Rüstem Paşanuñ evvel naẓar-ı iḥsānına manẓar iken bu cefāyı gördükde ḫayli mülāzemet idüp bu bendi tercīʿ idüp virmişdür.

Beyt : Yā nesīm-i luṭfuñ ile gül gibi güldür beni
Ḫār-ı hicrān ile yā bülbül gibi öldür beni

Baʿdehū Burusada Ḳaplucaya mütevellī ve ḫaṣṣa ḫarac-emīni olup sehl zemāndan maʿzūl olup maʿzūlan fevt olup bunca emvāli iki mā-ḫalef oġlına ḳalmışdur. Meẕkūruñ egerçi mekārim-i aḫlāḳı çoġdı ammā ḥiddeti vü intiḳāmı kemāl mertebes idi. Burusada bir maḥbūb ḳulı ḳaçduḳda bir kimesneden iżlāl iḥtimalin virüp ḥükmler getürdüp teftīşler itdürdüp ġayr-ı işkenceye ḳanāʿat itmeyüp kendi birḳaç işkence iḫtirāʿ idüp itmişdür yine ıżrār eylemişdür. Cümleden biri elenmiş kül ve kireci ḫalṭ ider bir torbaya ḳoyar başına geçirür ḥarīf (F378b) teneffüs itdükde kül ve kireç geñzine varup maʿden olur. Bī-

‘ayb Ḫudāest Ḳabluca mütevellisi iken cāmekāna muttaṣıl bir şeh-nişīn vaż‘ idüp aña ṣoyunmaġa maḫṣūṣ idüp bu tārīḫi dimişdür.

Tārīḫ : پاره زی بهشت

Kefede cem‘ olduġı ḳāḍīlardan Dımışḳızāde ile mābeynleri olup hicv itmişdür bendi budur.

Bend : بحمد الله دمشقی زاده خر هیشتم بادی
یکی از منکران آل حیدر نیستم بادی

ekşer-i ser ü kān Ebū'l-fażl Efendi ile idi ba‘de'l-‘azl Ebū'l-fażl Efendi aña bu rubā‘i gönderdi ki

Rubā‘ī : از د هر دنی بخشش و یحثان مطلب
وز شوره زمین سنبل و ریحان مطلب
منان چو کفیل آب ر نان تو بود
زنهار زی دونام جهان نان مطلب

(P392a) (A382b) Ol daḫı bu rubā‘i ile bu ġazeli göndermişdür.

Rubā‘ī : ای مور ترحم از سلیمان مطلب
لطف و کرم از آصف دوران مطلب
در کوشه خد بینم چو قانع شو
هر سوی مدوازین و آن نان مطلب

(B290b) *Ġazel* : ای که بر جاه و جلال دنیوی دل بسته
در جهان حقا که دل برفکر باطل بسته

مکنی تعمیر آب و کل در این دهر حراب
حیفا از این رشته عمری که بر کل بسته

خیمه همت بیا در شرب و بطهآ زی نیم
بر خود آسان واکن ای دل هر چه مشکل بسته

بعد از ین ماو فرا وکوشه بی توشه
الوداع ای آن که دل بر شاه عادل بسته

با حیات یك دو روزه روزی صد روزه هست
ای غریبی باغم روزی چرا دل بسته

ĠARĪBĪ : Meẑkūruñ nāmı Muḥammeddür. Kendi mecma'-ı şu'arā olan Yeñice-i Vardardandur. Sūḫteluḳ ṣadedinde iken henüz āyīne-i ruḫsārı mūyīne-i ḫaṭṭdan peşmīne-pūş olmışdı ki kendi ẓurefā-yı Yeñice ḳā'idesi üzre faḳr u fenā iḫtiyār idüp Mevlevī olup Uṣūlīnüñ çenber-i Uṣūlī terānesine raḳṣ idüp Sīneçākuñ peyrevi oldı Ḳonyada Ḥażret-i Monlā āsitānesinde ḳulağına

Mıṣrā' : بشنو از نی چون حقایت می کند

ṣadası çalındı 'ālem-i cezbeden şühūd el virüp bennzi sāza dönüp alındı. Biraz nāy ezgisine döndi ve rebāb (F379a) ṣadāsına oynadı Mevlevīlerle ẓevḳ u şevḳ ḳazanında ḳaynadı geşt ü seyāḥat ve seyr-i vilāyet ü memleket hevāsı āfetin aldı eṭrāf u eknāfı geşt ü güẑār idüp Burusaya gelüp bir miḳdār faḳīr yanında ḳaldı andan yine ṣılasına gitdi sehl müddetden gelüp sene erba'a ve ḫamsīn ve tis'ami'ede İstanbulda eceli yetdi. Merḥūmuñ ṭabī'at-ı şi'riyyesinde ḫayli leṭāfet-i çāşnisi vardı ẕihninde cevdet-i vaḥdet kemālde idi īrād u iḫtirā'a ḳādir ḫoşca ma'nālar bulmaḳda māhir ṭab'ı mutaṣarrıf ve şi'rüñ envā'ına ḳaṣīde (P392b) vü ġazel ü meşnevi ṭarzına 'ārif idi. Gerçi şi'ri nev'an ḫām ammā leṭāfet-i ṭab'ı temām idi eger ecelden āmānı ve ḥayātdan bir miḳdār zemānı olaydı andan çoḳ āşār ẓuhūr iderdi ve nice ṣudūruñ sīnesinde dāġ-ı ḥasret ḳoyacaḳ eş'ār iderdi الحكم الله ولاراد لقضا یه

Eş'ār-ı ū : Olur kim cān u dil yandursa cismüm nā-gehān āteş
Varur yağmaya naḳdi ḳanda yaḳsa bir dükān āteş

(A383a) Du'ālar oḳıyup her dem üfürmek def'-i sūzumçün
Ki zīrā şu'ledār olur nefesle her zemān āteş

Ruḫuñla 'ārıżuñ gün gibi her yerden ṭoğar her gün
Ne ḥikmetdür bu kim āb ile olmış tev'emān āteş

Sipihr ü mihri żulmet ṭutdı ṣanmañ ṭāsbāz-ı dehr
Siyeh cübbe içinde ṭās ile eyler nihān āteş

(B291a) Gelüp göñlüm alup bir laḥza ārām itmedin gitdi
Ġarībī ṣanki geldi almaġa ol gülsitān āteş

Velehū : Didüm ki derd-i hecre dilüñ çāresi nedür
Didi ṭabīb-i vuṣlat aña çāre sīnedür

Devlet dil-i ḫarāb u yebāb-ı ḫazīne ki
Māl u menāl ġuṣṣa-i yāre ḫazīnedür

'Uşşāḳuñ kimine imiş şefḳatüñ şehā
Raḥm eyle ben ḳuluñda bir ednā kemīnedür

Velehū : Gezdirür ḳurṣ-ı mehi ṭabl ile içinde hāle
Müşterī dirhem encüm ile diler kim ala

(F379b) Ḳıldı bir lu'b ile ḫūrşīd-i müşa'bid ġā'ib
Kīse-i ġoncede bir beyża idi her jāle

Bu tīr ḳaṣīdesi ebyātı daḫı anuñdur.

Beyt : Ṣuretā gerçi şeh-perdür siperi olmayıcaḳ
Görinür düşmen-i aḥvel gözine şeş-per tīr

Vardar Yaylağında bir çeşmesāra tārīḫ dimişdür.

Tārīḫ : هنالك عينان يتجريان

(B291a)ĠAZĀLĪ : Nāmı Meḥemmeddür. Burusalıdur.

Mıṣra' : Rind ü evbāş ü lāübālīdür

Egerçi ṣūretde cesīm ü żaḫīm degüldi ammā ma'nāda pür-leṭāfet ü ẓerāfet ṭurduġıyle şūḫ u şengül ve ma'ḳūl u maḳbūldı. Maḫlaṣı Ġazālīdür nitekim bu beytle iẓhār idüpdür.

Beyt : Gözi āhūlaruñ āşüfte ḫāli
Hevā şūridesi miskīn Ġazālī

Laḳabı Delü Birāderdür bu laḳaba sebeb budur ki kendi bu beyti didükde ki

Beyt : Mecnūn ki belā deştini geşt itdi ser-ā-ser
(P393a) Ġam-ḫāneme geldi didi ḥālüñ ne birāder

Ẓurefā bu beytden ṣoñra Deli Birāder dimege başlarlar. Kendi ṭarīḳ-i 'ilmde iken ol 'aṣruñ şehzādelerinden Sulṭān Ḳorḳūd bin Sulṭān Bāyezīd ki Rūm şehzādelerinden 'ulūm (S199b) u ma'ārife andan teveġġul itmiş ve tekmīl-i faẓl u 'irfāna ehliyle muṣāḥabetle tevessül itmiş şehzāde yoḳdur ol zemānda Maġnisada şehzāde ve sofra-i beẕl-i mevā'id iḥsānı müsāfir ü mücāvire nihāde ve dest-i kerem-pāşı vāridīn ü ṣādırīn ehl-i kemāle güşāde imiş Monlā Ġazālī daḫı varup şehzāde-i merḳūmuñ maḥbūb u maḳbulı olan Piyāle Beg ki ol devrde (A383b) sāḳī-i devlet anuñ yādına dost-kāmī içer ve kendi bezm-i ünsinde dirhem ü dīnārı ḫāk ü ḫāşāke cür'a gibi ṣaçardı. Şarāb-ı 'ıyş-ı cevānīsi dürd-i derd ü ġuṣṣadan ṣāf ve şīşe-i baḫtı mey-i rūşenden şeffāf olup meclisinde cür'a gibi ḳanlar dökülse ṣorulmazdı (F380a) ve her dil cām-ı mey gibi bāde-i luṭfından renk alup ol encümende şikeste-diller ṣınıḳ ḳadeḥ gibi sürülmezdi.

Ḳıṭ'a-li-muḥarririhi : Devri dönmişdi meclis-i 'adlüñ
Sāġar-ı mey gibi sürülmezdi

İtse bir demde ġamzeler biñ ḳan
Leb-i dil-ber gibi ṣorulmazdı

Merḥūm giderek şehzādenüñ kendi meclis-i ḫāṣṣına dāḫil olur (B291b) şehzāde daḫı Monlānuñ ẓerāfetin ve leṭāfetin görüp bi'ṭ-ṭab' muṣāḥabetine mā'il olur Mıṣra gitdüginde bile gider. Bir gün bezm-i bādede bir bādiresine incinüp ḳapucıbaşısına var boynın ur diyü emr ider (P393b) ḳapucıbaşı hemān ḳaṣd ider

ki ḳaydın göre boynın ura Deli ölüm ḫayfıyle upuşlı olup cān başına şıçrar Birādere ana baba güni olur. Ḳapucıbaşına sen beni şimdi *şehzādenüñ mestāne söziyle öldürürsin ʿaḳlı başına gelicek nedāmet muḳarrerdür beni öldürdügüñçün seni öldürür belki deriñe ey bī-ser ü sāmān şamān ṭoldurur* dir. Ḳapucıbaşı görür ki deliden uşlı ḫaber Birāderüñ virdügi ögüdi ne anası ne babası eydür bir yirde nihān idüp şehzāde öñüne geldükde emr yirine yetdi *Birāderüñ işi bitdi* dir. İrtesi şehzāde ḫābdan ser-girān u sekrān bī-dār olur ḳaşdı ṣabūḥı ile ḫumār olur Birādere gel diñ defʿ-i ḫumār idelüm nūş-ı cām-ı ḫoş-güvār idelüm dir. Ḳapucıbaşı *sulṭānum sağ olsun Birāderi aḳşām emriñüz üzre telef itdük işini ber-ṭaraf itdük* dir. Şehzāde āteş-i ġażabdan bir çaḳım ḳav gibi āteş pāre olur söylerken od ṣaçılup çıḳan her ḥarf bir şerāre olur gāh ḳılıca gāh ḫançere el urur ḳapucıbaşıya siyāset buyurur. Ḳapucıbaşı şehzāde elinde tīġ ü ḫançer görür gāh ḳılıç gibi ḳabḳara gāh ḫançer gibi (F380b) ṣabṣarı olur *beg ṣaġ olsun Birāder ṣaġdur egerçi anı zinde ḳomaḳ ḫilāf-ı emr ü yasaġdur* dir Birāderi maḫbesden meclise çıḳarı getürür egerçi ẓāhiran küfri ezber oḳur göñlinden Biraderüñ reʾyine āferīnler oḳur. Andan yine Rūma geldükde Birāderi yine bile alup gelür mülāzemetinde vü ḫidmetinde bile olur (A384a) ol eşnāda Elfiyye vü Şelfiyyeden ve sāʾir risāʾil-i bāhiyyeden mürekkeb zenpāreler vü ġulāmpāreler münāẓarasında Dāfiʿü'l-ġumūm ve Rāfiʿü'l-hümūm adlı bir kitāb teʾlīf ider ve eyyām-ı mülāzemet ü ṣoḥbetde ve hengām-ı münādemet ü ʿişretde muṭāyebeler peydā ider. Cümleden biri bir bayram cemīʿ-i nüdemā vü şuʿarāya ḳaftanlar giydükde Birāder Efendiye bir eski ṣof fistān giydirürler Birāder daḫı bedīheten bu beyti dir.

Beyt : Ele ġarrā firengīler bize bir eski ṣof fistān
Revā mıdur gel inṣāf eyle andan hey filan fistān

Ṣāḥib-ḳırān-ı Rūm Sulṭān Selīm-i merḥūm serīr-i salṭanata cülūs ve pāy-ı taḫt-ı pādişahī ʿizz-i ḥużūrlarında zemīn-bus itdüginde ki (P394a) Sulṭān Ḳorḳud ḳaşdına ılġarla Maġnisaya varmışlardur ki tafṣīli tevārīḫde mesṭūrdur (B292a) Sulṭān Ḳorḳūd bir bāġda emn ü ferāġda bulınup nā-gāh ḫaber alup Birāder yanlarında bulınmayup şehzāde tenhā güneş gibi başın alup (S200a) ṭaġdan ṭaġa düşdüklerinde güneşe sāye lāzım olduġı gibi Piyāle Beg ile Çavuş Ḥasan nām ḳulı daḫı der-peylerince revān u devān olmışdur. Merḥūma ẓafer bulduḳlarında Sulṭān Selīme tażarruʿ idüp *tek baña Birāderle Piyāle hem-ṣoḥbet olsun ḳāʾilem yirüm* (F381a) *taḫt-ı cāhdan bedel taḫt-ı çāh yā bir küşe -i ḫān-*

kāh olsun dimişdür. Merḥūmuñ vāḳı'a-i faḳı'asından ṣoñra Birāder ṭarīḳ-i 'ilm-i manṣıbdan ferāġat idüp Geyikli Baba żāviyesi iḫtiyār ider varup ol küşede tūşe-i lā-yemūtla ḳarār ider ve münāsib-i ḥāl bu beyti iş'ār ider.

Beyt : Ḫayāl-i çeşm-i āhūlarla her bār
Geyikli Babaya döndük be hey yār

(A384b) Ba'dehū yine ṭarīḳ-i manṣıba sülūk ider mālik-i memālik iken özini memlūk ider Seferiḥiṣāra ba'dehū Aḳşehire müderris olur. Aḳşehir deşt ü ṭaġı bāġ u rāġı ve ṣaḥrā vü yaylaġı ma'mūr bir şehr-i behiştāsā imiş bu ḥāli görüp dīvāneye tāze cünūn ṭārī olur lisānına bu ḳıṭ'a cārī olur ki bir ḳaç beyti bunlardur.

Ġazel : Göñül keṣretde dilgīr oldı vaḥdet küşesin ister
Cihānda zaḥmeti çoḳ çekdi rāḥat küşesin ister

Riyā ile bu ḫalḳa iḫtilāṭ itmekden uṣandı
'Amel ḳılmaġa iḫlās ile 'uzlet küşesin ister

Diler me'vā ḳıla bir ḥūr-ı manẓar küyını dā'im
'Aceb dīvānedür dünyāda cennet küşesin ister

Hemān sen künc-i mescidde yüri zāhid selāmet ol
Benüm meyḫānede göñlüm melāmet küşesin ister

Ġazālī ṣanmuñuz ki kūh-ı 'izzetde ṭutar mesken
O miskīn vādi-i ẕilletde mihnet küşesin ister

Ḳasāvet kesb idüp göñli ḳararur ḳun ġavġadan
Anuñçün Aḳşehirde bir ferāġa küşesin ister

Naẓm : Bi-ḥamdü'llāh idüp luṭf-ı Ḫudā sevḳ
Muḥabbet nūrı virdi cānuma ẕevḳ

Ṭadup bir çāşni daḫı meẕāḳum
(F381b) Bir özge seyre düşdi iştiyāḳum

Gözüme bir ʻaceb ṣūret görindi
Cemālin ʻarż idüp didi gör indi

Göricek bilmezem anı ne ṣandum
Ki cān ile cihāndan hep uṣandum

Perīşān itdi zülfin ol perī şān
Görüp cemiʻyetüm oldı perīşān

Meh-i ruḫsārını idüp hüveydā
Beni mihrinden itdi mest ü şeydā

Olup bir ṣubḥ-dem şevḳüm ziyāde
Reh-i vādiye ʻazm itdüm piyāde

Ḫazānī vaḳti idi Aḳşehirüñ
İgen zībāluğı vaḳtiydi dehrüñ

Ḳalup ol vādi-i ḥayretde seyrān
Olup ṣunʻ-ı Ḫudā fikriyle ḥayrān

Ol eşnāda bu hicv-i ʻamm u ẕemm-i enām ḳıṭʻayı diyüp herkes dilinden ḳaçup ictināb ider ḳıṭʻa (B292b) bu meşhūr ḳıṭʻadur ki maṭlaʻı budur (P394b)

Maṭlaʻ : Ġāfil olmañ dostlar oldı yaḳın āḫir zemān
Döndi ʻaksine her işler ḳalmadı emn ü emān

Baʻdehū Ḳadri Efendi ḳāżī-ʻasker iken Agras fetvāsın ṭaleb idüp Ḳadri Efendi şīve eyleyüp bābuñ degüldür didükde bu ḳıṭʻayı diyüp manṣıbı almışdur.

Ḳıṭʻa : Deminde yağmasa bārān-ı ihsān
Leṭāfet sebzezārı ḫürrem olmaz

Cihānda küçek ü büzürg ḳatında
Keremden rāst hīç āvāze olmaz

Efendi luṭf it ölçüp dökmegi ḳo
Meta'-ı himmete endāze olmaz

Bu ḳıṭ'ayla manṣıbı alur ba'dehū tekrār ṭarīḳ-i tedrīsden ferāġat ider 'avāṭıf-ı pādişāhīden ayda biñ aḳçe 'ulūfe iderler anuñla ḳanā'at ider. Yārān-ı ḳadīminden Ḫaṭīb Seyyid oġlı Dervīş Çelebi dirler bir ḳāḍī ve Sirkeci Baḫşı dimekle ma'rūf kimesne ki Beşiktaş semtinde bāġçeler idinüp tevеṭṭun itmişlerdi Dervīş Çelebi Lārendeden Ṣarı Gürzden mülāzım olmış Murād Paşa müderrisi iken ḳāḍī olmış ḳużātuñ (S200b) server (F382a) ü ser-defteri idi egerçi aḥvel (A385a) idi ammā 'ayn-ı 'ibreti sürme-i fażl u efżālle mükaḥḥal idi ve 'ulemā-yı ḳużāt-ı 'urūḳ i'tibar olunsa bu kīfāl olmazsa bāri ekḥel idi bir aḥvel idi ki 'ilm-i ḥadīsde e'ammiş yanında a'mā ve fenn-i 'Arabiyyetde aḫfeşi 'aynına almaz ammā fünun-ı cüz'iyyede 'ayn-ı iẕ'ānī 'ayn-ı 'ilm gibi dā'ima küşade ve bīnā idi bir aḥvel idi ki naẓīrin ġayr degül kendi bile meger āyīneye naẓar ide göreydi egerçi aḥvel idi amma ṭurduġıyle ṣāḥib-naẓar āfetdi ve her vaż'ı vü ṭavrı pür-ẓarāfetdi aḥvelligiyle bir ẓarīfü'ş-şān u laṭīfü'l-beyān idi ki aḥnefden aẓref ve ebū'l-'aynādan elṭaf idi. Mu'ammāda yanında Mīr Hüseyin bī-nām u nişan idi Cāmī cur'a-nūşī ve 'Ali ger saġ olsa Kemāl-i Bedaḫşī gibi ad çıḳarduġın işitdükde ḳulaḳ çekmekde ḥāżır pehlivān idi. 'İlm-i ḥesābda raḳam dökmek içün ṭırnaġı üzre ḳalem şaḳḳın ayırsa ṭırnaġında ḳalan noḳṭadan ḥesābuñ cümlesi ma'lūm olurdı. Felek-i ḫāmisde Müşterī sūd u ziyānın bilmek içün encümden aḳçe döküp ḥesāb idince bu barmaḳ ḥesābından ḫaber virüp ḥaḳīḳat-i ḥāl mefhūm olurdı (P395a) Ṣışşa bin Dāherüñ taż'īf-i büyūt-ı şaṭrancda ḫalḳı ta'cīz itdügi ḥesābı oġlan oyuncaġı itmekde māt itmişdi. Cümleden biri üstādlaruñ iṣābet itdük didükleri umūrda ḫatā degül ḫatā'eyn bulmaġla öz müdde'āsın isbāt itmişdi. 'İlm-i ṭıbda her kelām-ı nefīsi edā-yı mu'cezle ḫastelere şifā idi ve mıżrāb gibi (B293a) nāḫunı ile o tār-ı 'urūḳ-ı marażīye ṭoḳunsa çeng gibi ḫamīde-ḳad olanları nāy gibi rāst-bālā itmekde ve ney-miṣāl ża'fdan nālān olanları ṣıḥḥat buldurup şevḳ ü neşāṭdan fi'l-ḥāl tennim türkisin ırlatmaḳda ṭavrı Ḳanūn-ı 'Ali bin Ebī Sīnā idi. 'İlm-i mūsiḳīde 'Abdü'l-mü'min anuñ elḥānuñ ḳoyup anuñ yanında ṭınmamaḳ mūsiḳī yerine geçerdi. Felek enīnin işitse çār-pāre-i 'anāṣırı elden ḳoyup mihr ü mehden aya ḳarsardı ve terānesine raḳṣ iderdi. Şi'r dimezdi meger ki gāhī müfred ki nev'i müfrid ola ve maṭla'ları ṭulū' iderdi ki yarışurdı nice deftere ser-āmed ola amma didügi ḳayd-ı kitābetle muḳayyed (F382b) olmazdı ve nice ki yaz diyü ibrām olunsa müfīd olmayup aṣla muḳayyed olmazdı mu'ḳılī ḫaṭṭ yazardı ki 'aḳllar ḥayrān olurdı ḥattā 'arūżda ki

imżāsın (A385b) okuyamayanlara ʿıkāl-ı pāy dil ü cān olurdı ʿömrini İsā gibi tecerrüdle geçürdi ve müdde-i rūzgārın teferrüdle pāyane irgürdi. Kelimātı leṭā'if ü mezāyā vü muṣāḥabeti tarā'if ü nevādir ü ḥikāyā idi. Cümle ṭarāfetinden biri budur ki ḥikāyet-i Sulṭān Selīm-i merḥūm zemānında Ḫācezāde Meḥemmed Paşanuñ vezāreti ve erbāb-ı fazl ile muṣāḥabeti devrinde meẕkūr Dervīş Çelebi ki anuñ rıżā'dan ḳarındaşı ve ẓurefā-yı ṭalebenüñ rind ü evbāşı imiş. Ḳāḍī ʿUbeydu'llāh Çelebi ki Fenārīzāde dūdmānından olup Selanike vü Ḥalebe ḳāḍī vü ʿAraba defterdār olmışdur ḳużāt ḳısmında fünūn-ı külliyyete ḳādir ve fühūm-ı cüz'iyyede māhir ve efażıl-ı Rūmda Mü'eyyedzāde ve andan çoḳ kitāba mālik olmış kimesne yoğduğı mütevātirdür (P395b). Ḥurūf-ı maʿrūfeye muḫālif eşkāl-i ḥurūf terkīb eyler ve andan ḫuṭūṭ tertīb eyler. Yārān u aṣḥābıyle müḳātibātı aña ḳaṣr ider ḫāricden naẓar idenler anı nuḳūş-ı bī-maʿnā taṣavvur eyler merḥūm Meḥemmed Paşa bunı istimāʿ eyler ibrām idüp ögrenmek ḳaṣd itdükçe ol imtinā eyler. Dervīş Çelebi *ḫaṭṭdan ḥaẓẓuñuz var ise bī-minnet ü ibrām ideyüm taḥṣīl buña daḫı ne ḳāl u ḳıl dir* diyü varur cemīʿi ḥurūf-ı teheccīyi cāmiʿ bir beyt peydā ider ʿUbeydu'llāh Çelebiye *bir alay ṣuver-i bī-maʿnāyı ve nuḳūş-ı lugavīyi ḫaṭṭ-ı muḫteraʿ diyü ḫalḳı aldarsın hünerüñ varsa yanımuzda bu beyti ol ḫaṭṭla yaz andan ṣoñra saña bizden inkār u mükābere olmaz* dir. ʿUbeyd Çelebi gülbün-ı gülşen-i ʿaḳl u (B293b) ẕekā iken būn düşer ḫaṭṭı yazar eline virür Dervīş Çelebi ḥurūf ne şekl üzre yazulduğın (F383a) bilüp tam meşḳ ider ḫaṭṭuñ sırrına vāḳıf olup ʿUbeyd Çelebiden üstād olur ammā Sirkeci Baḫşi daḫı Burusalıdur Tācīzāde (S201a) ki Ṣaḥnda yüz aḳçe ile monlā idi andan mülāzim olmaḳ üzre iken ferāğat eylemişdür Beşikṭaşında bāğ u bāğçe iḥdāṣ idüp anda iḳāmet eylemişdür ol vaḳtden kendi anda küşe-nişīn ve bāğçesi behişt-i berīndür. Kendiden işitdüm ki sebeb-i ferāğati (A386a) buymış ki sene ḫamse ve ʿöşr ve tisʿami'ede vāḳıʿ olan büyük zelzele gicesinde Ṣaḥn medresesinde ḳanzil ü mest-i lā-yaʿḳıl idüm zelzele ḥīninde mey-ḫurde vü ḳay-kerde bulundum ḫayf u ḫaşiyyetümden ve kemāl-i dehşetümden ḥücre penceresinüñ içine girdüm. Seḥerī *ol ḳahr u ġażab ḥālinde ol ḥālde bulundığuma te'essüf idüp nefsüme inṣāf virdüm āmāl-ı bī-māl-i ṭarīḳden ferāġat itdüm. Ol dem bu demdür ki bu maḳāmla ḳanāʿat itdüm* didi. Kendi çaḳ dānişmendlügi zemānından ki ekṣer maḫmūr u lā-yaʿḳıl imiş ol sebebden turşıya mā'il imiş ḥücresinde elbette bir iki nevʿ turşı ḥāżır u müheyyā ve gice mest bulunup ṣabūḥī ḫumārın yazmaḳ isteyen yārāne ḥücresi melce' imiş (P396a) ṣoñra daḫı bāğçesinüñ bir cānibi memlū meyve-i turş u şīrīn ve bir cānibde sirke kār-ḫānesi ḳurılup nice ʿAcemi oğlanları ol kār-ḫanede ḫidmete dāmencīn idi. Rivāyet iderler ki öyle

māyeli fuçıları vü küpleri var idi ki ṣāfī deñiz ṣuyın ḳoysalar üç güne dek sirke olmaḳda hemīn idi ve bi'l-cümle bāġçesi ḳudret ḫelvāları olan mīvelerle ve ṣuret-i zāhidden turş u naṣīḥat vā'iżden telḫ sirkelerle gūyā ki şīşe-i sirkencibīn idi. Derd-i ḫumāra çāre ṣoranlara *turşı eyüdür* dise *ḫaylice sirke ḫall itdüñ* (F383b) diyü yārān istihzā iderlerdi sirkesinden ẕevḳ idenler sā'ir meyḫānecilere

Mıṣra' : Görin meyḫāneci sirkeñ şarāb olsuñ senüñ

diyü bed-du'ālar iderlerdi ve bir cānibde berş ü afyon yübūsetiyle ḫuşk-leb olanlar laṭīf ve ter ü ābdār-ı şīrīnter mīvelerden gelūteri ifṭār iderlerdi ve ba'żılar zāhid-i ḫuşk zu'mına bādenūş olup terṭib-i dimā' eyleseler sirke vü turşılarla def'-i ḫumār iderlerdi. Turşıya müte'alliḳ ne itseler yanında maḳbūl idi aş yiren 'avratlara bile ḫıyar u çögender turşısı mebẕul idi. Sirkecilükde ḫayli kesb ü kārı vardı İskender Çelebiden ṣoñra Ḫayrü'd-dīn Paşa ḳoñşıluġında olduġıçün (A386b) ḫod her ṭonanma olduḳça gemiciler ḳumanyasıçün bir uġurdan nice yüz fuçı sirke ṣatup forsa kāfirleri (B294a) evi öñinde bet sirke gibi ḳaynaşup kārbān ḳondurmış deñlü kār u bārı var idi. Kendi ṣoḫbet-perver olup her aşuñ همجنب olup noḫud gibi her ḳaba ḳoysalar ḳaynardı bī-naẓir aş-pez idi bulduġın yemege ṣarf idüp kendi eliyle bişirürdi. Ferdā ġamın yimezdi egerçi kimesne bişürdügin begenmezdi ammā yine bulduġın yermezdi bişürdügi ḫelvālar dil-ber lebi gibi ḫelva-yı bī-dehr olurdı elüñde bir çāşni vardı ki şeker ḳatmasa ḳandālūd olurdı. Bāġçesinüñ (P396b) sībleri āsīb-i teşnegīye şifā et şeftālüleri leb-i dil-ber gibi tāze vü ter etmek ayvaları gūyā ẕeḳan u nāf-ı dil-rübā idi beli

Li-muḫarririhi : Ehl-i 'ışḳa ġıdā-yı cān gerek
Anlara olmaz et ü etmek ḳayısı

Bes durur şevḳ-i ẕeḳan gūy-ı dehen
Etmek ayvası vü et şeftalüsi

Sā'ir ayvaları cennet ayvasından bihter belki çekirdegi bile cigerdeki nice dāye sebe-küşāyiş olup nice teng-dillilügi (F384a) def' iderdi. Rıḍvān enārın görse انار الله برهانه dir idi incirin görse reşkinden bulsa cennet incirin yerdi. Aşlama al kirası 'aḳīde-i ḳand-ı mükerrer idi her dölegi ḫod bir kelle şeker idi mānendi emrūdi idi. (S201b) Bī-mānend ne ālū-yı Nihāvend aña beñzerdi ve ne

harbeze-i Mezend. Bāğçesi ta'ṭīl günleri 'ulemāya ṣoḥbetgāh ve sā'ir zemānda ẓurefā-yı erkāna ve rindān-ı 'irfāna ve şu'arā-yı dānişmendāne 'işretgāh idi. Erẕāl u enzāl çeşm-i bed gibi dāmen-i gülşeninden dūr ve 'avām cühhāl 'ayn-ı ḥased gibi çemen-i encümenden ṣad-merḥale mehcūr idi ve kendinüñ ḫūb-çehreler ve ḥüsn ü cemālden ṣāḥib-behreler şevḳ ü şeğaf şöyle idi ki erbāb-ı ṣoḥbet içinde bir maḥbūb olsa rīş-i sefīdi ile yolında cārūkeş olurdı ve reh-güẕārına gerd gerd bāğçeden ġubar irmemek içün dīde-i rūzgār dīdesiyle āb-efşanluḳ idüp eşk-i ḫūnpāşı renginden yollar 'ayn-ı pāy-endāz-ı (A387a) münaḳḳaş olurdı. Ol gün cūş u ḫurūşı deryāları güm güm ötdürürdi ve şevḳle Osürūdı bāğçesinüñ bülbüllerinüñ şıḳluğın dindirürdi şarāb içmedin serḫoş ve esrār yimedin bengi olurdı neşāṭ uṭrabdan gāh raḳḳās u gāh cengī olurdı gāh aḳ saḳalıyla ḳahve-gerdān olurdı gāh ḥikāyet ü nevādir söyleyüp ḳıṣṣa-ḫān olurdı ḳahveye ġāyet meyl iderdi şerābdan ṣadbār yegdür dir idi. Pīr olduḳda nev-cevānlara ḫarīṣ olmışdı.

Mıṣra' : Varduğınca ey göñül oğlan olayduñ evvelā

feḥvāsı yirin bulmışdı. El-ḳıṣṣa Birāder Efendi merḥūm-ı meẕkūr Dervīş Çelebi (P397a) vü Sirkeci Baḫşī ile zemān-ı sığardan āşinā (F384b) olduğı cihetden anlaruñ şeref-i ṣoḥbeti şevḳine Beşikṭaşına ḳaṣd-ı teveṭṭun eyledi (B294b) himmeti 'ālī olup bāğçe vü mescid ü zāviye vü ḥammām binā eylemek ḳaṣd eyleyüp gūyā sürūş-ı ġaybı ḳalbine bu ma'nāyı telḳīn eyledi ki pādişāh-ı 'aṭā-Obaḫşı ve vüzerā vü erkānı ve ekābir ü a'yānı deryūze ide lā-cerem bu meşhūr ḳıṭ'ayı didi.

Ḳıṭ'a : Çünki mīr-i mücerredān oldum
Baña bir yir yoḳ gerek emīrāne

bu ḳıṭ'ayı ḫalīl-i pādişahī maḫṣūṣ-ı naẓar-ı İlāhī İbrāhīm Paşaya ihdā idüp merḥūm daḫı pādişāh cānibinden şāhāne cā'ize ve kendi vezīrāne iḥsān idüp zā'ir vüzerā ve erbāb-ı dīvāndan 'ārifane cem'ine Ṣofioğlı nām çavuşı ta'yīn iderler vüzerādan Ayās Paşa virmeyüp Ḳasım Paşa sekizbiñ aḳçe virüp Muṣṭafa Paşa virmek üzere iken fevt olup Edirne ḳurbında binā itdügi köpri daḫı nāḳış ḳalmışdur. Merḥūm evvelā bu ḳıṭ'ayı diyüp

Mıṣra' : Ḳaldı üstünde on biñ aḳçecigüm

diyü ḥaḳḳın isteyüp ve köpriye bu tārīḫi diyüp

Ḳıṭ'a : Bildi merḥūm Muṣṭafā Paşa
Köpridür fi'l-ḥaḳīḳa bu dünyā

Yapdı bir köpri ḫarc idüp varın
İde tā kim bu ma'nāya īmā

Daḫı köpri temām olmadın
İtdi aña hücūm seyl-i fenā

(A387b) Geçdi merḥūm didiler tārīḫ
Köpriden geçdi Muṣṭafā Paşa

Muṣṭafā Paşanuñ ḫatunı sulṭāna itḥāf idüp yüz altunla ṣulḥ itdiler Mevlānā-yı meẕkūr cem' olan mālı ḫarc itdi ve nice daḫı iştiḳrāż idüp ḫarca derc idüp kendüye bir mesken ve yanında bāğçe vü gülşen vü zāviye-i behişt-encümen ve bir mescid-i müzeyyen ve ḥammām-ı İrem-ārām içinde bir ḥavż ki dil-i 'uşşāḳ gibi ṣāf u şeffāf ve rūşen binā eyledi Āteşī nām bir dervīş-i pür-sūzı zāviye-nişīn (F385a) itdi. Memi Şāh adlu bir yaluñ yüzli oğlı var idi ki gören şoyınup bī-iḫtiyār 'alevī olurdı Birāder anuñ şem'-i ḥüsnine pervāne ve genc-i 'ışḳına vīrāne ve zencīr-i zülf-i meftūlüne dīvāne olup ḫaste-i ışḳī olduḳda (P397b) fürūğ-ı ḥüsnin (S202a) şem'-i bālin itdi cümleden evvel ḥammāmı temām itdi ve dellākların birer serv-i sīm-endām itdi ḥavżı olduğı cihetden ḳapluca diyü nām itdi Āteşīzādeyi ḥammāma ālet-i hengāme idüp kendi ḥāmmāmcı yerinde geçüp ārām itdi. İstanbul dil-berleri sū-be-sū ol ḥammāmuñ ayağına aḳdılar nice hecr āteşiyle yanmış 'āşıḳlar varup ol ḥammāmda tevsen-i nefs-i tündkāmlarını āb-ı şehvete yaḳdılar ẓurefā-yı ḫāṣ u 'avām içerüde yir bulmayup ṭama çıḳup cāmdan baḳdılar Birāder Efendi sīmīn külçelerden fuṭalar ṭoldurup nāṭūrlar şevḳden (B295a) futa urup dellāklar kīseler pür eylediler.

Beyt-li-muḥarririhi : Alup kīse ele dellāk-ı çālāk
İderler sīm-i ḫāmı cer ṭarab-nāk

İstanbul ḥammāmları mu'aṭṭal olup nice ḥammāmcı ḫāceler fuḳaradan medyūn olup külḫanī oldılar nicesi ḥabs olınup doḳmaḳ gibi boyunlarına ipler ṭaḳdılar

dellāḳları bī-kārluḳdan ellerin urdılar nāṭūrlar ḳurna vü şādırvāna ṣu ṣalmaḳdan el yudılar. Ḥammāmlarda gice işleyen giceciler gicelerin ṣudan çıḳaramayup ḥammām başlarına ṭar oldı niceler müflislük belāsından uġurluḳ iḫtiyār idüp āḫir yirleri dar oldı bu eşnāda Birāder bir ḳıt'a daḫı diyüp içinde bir beyti bu idi ki

Beyt : Ne maḥkūm orada belli ne ḥākim
Dügündür ki çalan kim oynayan kim

(A388a) Ḥasūdlar bu beyti İbrāhīm Paşa meclisinde oḳıyup ġaraḍı sizüñle Çeşte Bālīye ta'rīżdür dirler paşaya sebeb-i renciş-i ḫāṭır olur. Aḳabince Pīrī Paşa oġlı (F385b) Meḥemmed Çelebi ki Ṣaḥnda müderris ve babası evḳāfına nāẓır olmış imiş Pīrī Paşanuñ Kiremidlükde Ḥaşköyde olan ḥammāmında revāca bā'iş olsun diyü bir ḥavż-ı müdevven peydā ider birḳaç gün ol ḥammām daḫı mecmū'-ı meḥābīb u ẓurefa olur Birāderüñ ḥammāmı kesād bulur bu ḳıṭ'ayı dir ki maṭla'ı budur.

Maṭla' : Pīrī Paşa oġlı taḳlīd-i Birāder eylemiş
Ol da ḥammāmında bir ḥavż-ı müdevver eylemiş

Ba'żı ebyātında ġalīẓ ta'rīżler ider (P398a) ol daḫı incinüp evḳāf ḥammāmlarınuñ mütevellīlerinden ve ḥammāmcılaruñ bellilerinden çoḳ kimesneyi taḥrīk idüp varup İbrāhīm Paşaya şikāyet eylerler ba'żı kimesne daḫı nefsinde ol ḥammām menba'-ı şer ü şūr ve mecma'-ı ehl-i fısḳ u fücūr oldı diyü şehādet eylerler paşa-yı merḥūm emr eyledi yüz nefer 'Acemīoġlanları ve Ehremen-i Süleymāndan artuḳ devinür āḫriyanları gönderüp varup ḥammām içinde olan ḥavżı yıḳup ḫāke berāber eylerler Birāder-i derdmedüñ ḳaṣr-ı āmālın ḳalb-i vīrānı gibi zīr ü zeber iderler. Yārān fırṣat bulup ḳıṭ'alar ü tārīḫler dirler cümleden Ḫāverī *ḥavża ṣıçduñ* diyü tārīḫ dir. Birāderüñ elinden ne gelür rūz u şeb aġlar ve ezgiye bu terāneyi baġlardı.

Ḳıṭ'a : Āh kim ehl-i şevḳ ḥammāmı
Bulmadın müddetiyle encāmı

Nā-gehān ṭoldı Ehremenler ile
Deve aḫun oldı dev ṭamı

Aşlan ağzına ķazmalar ţoķunup
Derdmendüñ bozıldı endāmı

Göreyüm gözi çıķa ufadanuñ
Ki görür gözüm idi her cāmı

Şimdi ağlamaġ ile farķ olmaz
Seḥerinden Ġazālīnüñ şāmı

Ķoyayum ġayrı nice ödeyeyüm
(B295b) Bunı yapduķda itdügüm vāmı

Bu ḥālden müte'eşşir ve edā-yı dīnden müteḥayyir olup yārān-ı ķużātdan (F386a) istimdād eyledi bu ḥaķīrüñ vālidi ol ʿaşrda Ķıraţovada ķāḍī bulnup aña daḫı mektūb ile bu ķıţʿayı gönderüp bu vech ile nāle vü feryād eyledi.

Ķıţʿa : Dostlar ḥālüm n'ola bir ḫāne bünyād eyledüm
Bir ʿaceb ķaşr-ı emel ḫāţırda ābād eyledüm

(A388b) Günde otuz aķçenüñ dört aylığın bir heftede
Ḫarc-ı seng ü ücret-i bennā vü ırġad eyledüm

Ţoğmaduķ oğlana ad ķor gibi gör deñsüzligi
Aña ʿuzlet-ḫāne-i zībā diyü ad eyledüm

(S202b) Gördüm olur biter iş degül hemān vaķf eyledüm
Anı da olmış mübārek gibi āzād eyledüm

Birāder Efendiye bu aḥvāli bāʿiş-i āzurdegī-dil oldı murġ-ı ḫāţırı āşiyāne-i rūḥdan remīde olup cānib-i mecāza pervāze māʾil oldı ammā yine defʿ-i vaḥşet içün şeb u rūz İskender Çelebi ile muşāḥib ve rūzgār müsāʿid ve baḫt pür-mevāhib iken çeşm-i zemāne-i ḥasūddan (P398b) ʿayn-ı ḥased ve aʿyān-ı benī nevʿden çeşm-i bed irdi Birāder Efendi terk-i tecerrüd ve lāfzenlükde ne merd-i emred ve ne zenle teķayyüdden dem ururken *Āteşīzāde Memī Şāhla ʿālemde belki mā u meni mertebesi ber-ţaraf olduğı demde gördük* diyü şāyiʿ ü ifşā itdiler kimi şāhid kimi müzekkī olup naķl-i meclis olup ekābir ü eʿāli ḥużūrında

ḳırā'atla işbāt-ı müdde'ī itdiler. Merḥūm ġāyet münkesir oldı ḫalḳ içinde teḳaddüsle meşhūr iken tedennüsle mezḳūr olduğına münzecir oldı. Sirkeci Baḫşīden bilüp İskender Çelebi meclisinde *sen baña böyle iftirā eylemek lāyıḳ mıdur* didükde Sirkeci daḫı başdan inkār idüp *ben seni 'ınnıyn bilürüm ve bu maḳūle ter-dāmenler ṣoḥbetinden dāmençin bilürüm* didükde Birāder-i (F386b) merḥūm daḫı bedter incinüp *ne yidügin bilmez burnından gelesi ben meblaġ-ı recūliyyetde nāḳış degül idügüm sen bilmeyicek kim bilür re'yü'l-'ayn müşāhede iden sen iken sen şehādet ḳılmayup kim ḳılur* diyü ġavġa iderler bu anuñ götin açup o bunuñ arduna geçüp biri birin rüsvāy iderler. Birāderüñ dilāger ḥużūrı uçar ve ḳarārı ḳāfilesi Rūmdan göçer çoḳ geçmedin Āteşīzāde Memī Şāh daḫı göçer Birāder Efendi daḫı Ḥac idüp mücāveret fikrin muḳarrer ider ve Memi Şāhla Sirkeci Baḫşīye işāret idüp bu ḳıṭ'ayı dir.

Ḳıṭ'a : Mekkeye gitmemüz 'aceb oldı
Bir öli bir diri sebeb oldı

Öliye raḥmet eyleye Allāh
Diri raḥmet bulamıya şāllāh

Başdan pādişāh ḥażretlerinden (B296a) sebeb-i ruḫṣat olmaġ içün (A389a) Cāmī'nüñ

Maṭla' : کی بود یا رب که رودریثرب و بطحا کنم
که مکه منزل و که در مدینه جا کنم

ġazelin taḫmīs ider ithāf-ı rikāb-ı sulṭān 'asker-i ḫamīs ider ve ba'żı muḳaṭṭe'āt u ġazeliyyātla ekābirden istimdād himmet eyler. Evvelā Sulṭān Süleymān-ı merḥūm 'aṭiyye-i icāzet ü idrārın ṣurreye tebdīle 'ināyet ider ve cā'ize-i 'ācile ile ṣıla vü 'aṭā vü 'āṭıfet ider sā'ir vüzerā vü erkān الناس على دين ملوكهم muḳteżāsınca herkes bi-ḳadr-ı ḫiş beẕl-i maḳdūr-ı vüs'at ider ve ṣarf-ı meblaġ-ı ḳudret ider.

Li-muḥarririhi : Eyleyüp hep teselli-i ḫāṭır
Kimi ḳatır virür kimi çādır

Her ṭarīḳ ile oldı fethü'l-bāb
(P399a) Naḳd virdi kimi kimi esbāb

Andan ol ṭarīḳ-i tecerrüd ve fenā-ercümendi ya'ni Birāder Efendi sene s̱emān ve s̱elās̱īn ve tis'ami'ede 'ulūfesin ṣurreye tebdīl idüp varup Ka'bede cāru'llāh olmaḳ iḫtiyar (F387a) eyledi küçek ü büzürglügünde 'alemi maḳam-be-maḳam seyr idüp ṣıyt u ṣadāsı 'Iraḳ u Iṣfahāna irmişken nevā-yı 'uşşāḳda āġāz idüp Ḥicāzda ḳarār eyledi anda daḫı bir maḳām-ı şerīf ve mekān-ı naẓīfde mescid ü bāġçe peydā idüp bu vech ile tārīḫ dir.

Tārīḫ : بتو فیق الهی این بنا را
بنا کردم درین بالای دکه

بنام حضرت سلطان سلیمان
زدم مانندزربرسنکسکه

بکفتم بهسرواوتاریخ بادا
تفرجکاه بی ماندکه

Ve liḳā-yı a'dādan ḫalāṣ olduġın ve ḳurbet 'ālemiyle kürbet eleminden menāṣ bulduġın inhā idüp bu ḳıṭ'a ile mektūbı Rūm diyārına gönderür.

(S203a) *Ḳıṭ'a* : Ṣanmañuz kim diyār-ı ġurbetde
Kişi mesrūr olup ṣafā sürmez

Dūr olur gerçi kim eḥibbādan
Hele a'dā yüzin daḫı görmez

Mektūbuñ evveli budur ki

Beyt : Saġ esin misin ey nesīm-i şimāl
Nedür aḥvāl-i rūzgār eyü mi

Anda efāżıl-ı 'Arab ve emās̱il-i erbāb fażl u edeble kemāl-i mertebe ittiḥād ve taḥṣīl-i tehābb u tevādd idüp ḥudūd-ı sene iḥdā ve erba'īn ve tiṣ'ami'ede bāġçesinde cem'iyyet-i aṣḥāb idüp eṣnā-yı ṣoḥbetde *yārān siz ṣoḥbete meşġūl*

oluñ benüm mizācumda bir miķdār fütūr var ancaķ ümīddür ki bir pāre uyumaġla ref' idem ba'dehū neşāṭ-ı ṣoḥbetüñüzle fütūr-ı mizācdan gelen kelāl u melāli def' idem diyüp yatduķda bir miķdārdan ķalķup *yārān-ı ṣoḥbet āḥir* (A389b) *ve devr-i devrān-ı cām-ı ecel dā'ir ola gibi hele elḥamdü'lillāh ṣoḥbetle geldüñ* (B296b) *ṣoḥbetle gitdüñ ülfetle bitdüñ ülfetle yitdüñ* diyü kendi tevbe vü istiġfāra ve ḥāżırlar Yāsīne ve telķīn-i tevḥīd ü ẕkāre meşġūl olup göz yumup açınca 'ālem-i a'yāndan göz yumar (F387b) ol 'ālem-i cennetde 'uyūn-ı nergis-i ezhāre göz açar bu ṭarafdan yārānuñ herbiri firāķdan bir yumar biñ döker ṣalavāt u tekbīr ve niçe ta'ẓīm ü tevķīr ile Ḥarem-i muḥteremde a'yān-ı Ṭā'if ü Ḥicāz (P399b) aña namāz idüp kendi mescidi ḥaṭīresinde defn iderler sīne-kūpān cennet-gūyān gelürler giderler. Sinni daḥı ser-ḥadd-i kühūletden geçüp vasaṭ-ı şeyḥūhete yetmiş idi ġālibā yetmişden mütecāviz yā yetmiş idi. Merḥūmuñ ġazeliyyātı çendān keşīr ü dil-peẕīr degüldür ammā hezlde 'Ubeyd-i Ẓakānīye ķuşum dimez ve Bisāṭīnüñ bisāṭın düşürürdi ve müsevvedāt-ı hicvi beyāżıyyāt-ı beyāżıyi reşkden siyāh-pūş itmişdi. Sūzenīye igneden iplige dek ġalebe idüp igne yurdlarına ķoyup aşurı gitmişdür. Ķıṭ'ada muķatte'āt-ı İbni Yemīn bunuñ yanında ṣolaġuna ṭabl çalar ve tārīḥde ḥod her sözi bir tārīḥdür ki sā'ir tārīḥ-gūylara sebeb-i tevbīḥdür.

Ġazeliyyāt-ı ū : Bezm-i çemende jāle ile ṭoldı lāleler
'İşret zemānı geldi pür olsun piyāleler

Ṣabrum dükendi cānum ala gözlerüñ meger
Medyūn-ı müflisüñ nesin ala ḥavāleler

Göñlümüñ aldı ṣabr u ķarārını gözlerüñ
Bī-çārenüñ meger ki bu kez cānın alalar

Ķaṣd eylemişdür āh yine göz ķararduben
Göñlümüz almaġa bir iki gözi alalar

Şi'r ü ġazel dimekden uşandı ṭabī'atı
Miskīn Ġazālīyi ķomaz ammā ġazāleler

Velehū : İrdi ḫazānı 'ömrümüñ veh ki daḫı bahārı yoķ
Ṣubḥ-ı surūra irmedüm ġam şebinüñ nehārı yoķ

Çeşm-i pür-eşke dem-be-dem 'aks-i ruḫı düşer velī
Ṣular içinde görinen ṣūretüñ i'tibārı yoḳ

Bir yaña ilte mi 'aceb fülk-i dili bu rūzgār
Baḥr-i ġam-ı zemānenüñ sāḥili vü kenārı yoḳ

Velehū : Dünyā ki kārbān-ı ḥavādiş ḳonağıdur
Meyl itmeli degüldür erāzil ṭurağıdur

Dünyāya nisbet ey meh-i nā-mihrbān baña
Ḳabrüm ḥuẓūr köşesi vaḥdet yatağıdur

(F388a) *Velehū* : Ḳāmetüñ serv-i ser-efrāza sikem dir ey nigār
Ġoncenüñ aġzuña öykünmege ne büzügi var

(A390a) *Ḳıṭ'a* : Çıḳarma başuñı bir laḥẓa ceyb-i cübbe-i ġamdan
Ayaḳ çek dāmen-i faḳre ġani ol cümle 'ālemden

Senüñ ey ḫāce derdüñ arturan dīnār u dirhemdür
Ki artar her maraż zirā ki safrayile balġamdan

Revānī Begle mu'āmelātı vü mülātefātı çoḳdur (B297a) (P400a) biri budur ki Duḫānī Beg sipāhīoğlanı iken Mestāne bī-edebāne vaż' idüp aġası döger ba'dehū ol zemānda ki 'Abdü'ṣ-ṣamed maṭbaḫemīni ve Revānī Beg maṭbaḫ kātibi olup bir meclisde şarāb üzerinde āb ile memzūc şarāb gibi mābeynlerinde şeker-āb düşer Mestāne Revānī Begi muḥkem letden çeker Revānī Beg *oldı olacaḳ* (S203b) *ammā ifşā eyleme* diyü ibrām eyler ḳalḳup 'Abdü'ṣ-ṣamedüñ elin öper Birāder işidüp bu iki ḳıṭ'ayı dir.

Ḳıṭ'a : Yaramaz oldı ḫayli yārānlar
Aġası dögdügi Duḫānī Begi

Ḳorḳarum ḳaḳıyı gele birgün
Döge 'Abdü'ṣ-ṣamed Revānī Begi

Kıṭ'a : Başına ḳaḳıyup dögüldügini
İ'tirāż eyleyüp Duḫānī Bege

Degnek ḳışṣasını añmañ ki
Duḳunur bir ucı Revānī Bege

Bir def'a daḫı Revānī Beg matbaḫ kātibi iken ta'rīżān bu beyti didükde

Beyt : Be-Revānī saña neler dirler
Bal ṭutan barmağın yalar dirler

Revānī daḫı muḳābelede hicv üslūbında Birādere cevāb dir Birāder daḫı muḳābelede bu ḳıṭ'ayı dimişdür.

Kıṭ'a : Ġazālī eyce dir Revānī Beg
Hicvi ammā ol ḳadar diyemez

Maṭbaḫ iti ṭoyum olıcaḳ
İştihāyla ikinci boḳ yiyemez

Sultan Selīm devrinde Edirnede 'Abdü'ṣ-ṣamed maṭbaḫ emīni ve Revānī kātibi iken Birāder-i merḥūm maḥmūm olur ḳarbuz aradup bulunmaduğından mehmūm olur Revānīye bu ḳıṭ'ayla peyām ve emīne irsāl-i selām idüp buz ister.

Kıṭ'a : Def' ḳılmağa teb ḥarāretini
Çāre olmaz imiş meger yaḫdan

Mürde-dil tāze cān bulurdı eger
Olursa dermān emīn-i maṭbaḫdan

صد دعاها امین مطبخ را
که فرستد بسوی ما یخ را

(F388b) Revānī daḫı iki ḳarpuz ber-güẕār idüp ve maṭbaḫda buz ḳalmaduğın iş'ār idüp bu ḳıṭ'ayla i'tiẕār ider.

Ḳıṭ'a : Şol ḥarāret ki şöyle dūr itdi
Cism-i cānānı istirāḥatden

Ḳomadı cānımuzda rāḥat hīç
Biz de maḥrūruz ol ḥarāretden

Birāder-i merḥūm daḫı *bāri* (P400b) *ṣovuḳ* (A390b) *şerbetle yüregine şu sepilsün ve burudet-i şerbet ḥarāret-i ḥummā ġubāım dilden silsün* diyü şerbet isteyüp bu ḳıṭ'ayı gönderür.

Ḳıṭ'a : Ḥarāret aşdı ḥadden anı def'a
Bize ḳar buz gerek ḳarpuz gerekmez

Eger maṭbaḫda yaḫ ḳalmadı ise
Ṣovuḳ şerbet gerek ḳarpuz gerekmez

از كرميت بمرد حالى
العبد محمد الغزالى

ve Ḫayālī Beg ıaḳḳında bu ḳıṭ'a anuñdur.

Ḳıṭ'a : Şi'r oḳıdı Ḫayālī Beg pek pek
Didüm anuñ ḳulağına yap yap

Bu ġazeller senüñ mi didi kim
Issı çıḳmazsa benümdür hep

Merḥūm mutaṣarrıf olduġı ayda biñ aḳçe sulṭān Meḥemmed evḳāfı zevāyidinden 20ta'yīn olunmış imiş (B297b) ol vaḳt mütevellī-i vaḳf Efşāncı imiş ki ser-āmed-i ẓurefā ve sürūr-ı 'urefādur Birāderüñ ay başından birḳaç gün öñürdi żarūreti olup bu ḳıṭ'a ile vaẓīfesin ister.

Ḳıṭ'a : Āfitāb-ı devletüm ben bendeñe
Luṭf u iḥsān eyle vir ay aḳçesin

Ve cümleden Ḥasan Beg dirler bir za'īm-i gürg-i bārān-dīde vü cihanbīn ü çehā-keşīde şīr-i merdān ve merd-i meydān-i dilīr ü dilāver ve ḫoş-meẕāḳlukdan ve süḫanverluḳdan bā-ḫaber bir kimesne var imiş erbāb-ı hüner aña sırdāş ve aṣḥāb-ı ma'rifete serdār imiş Birāder daḫı ḳadīmden aña yār,-ı cānı (P401a) ve birāder-i rūḥānī imiş Rodos seferinde meẕkūr Ḥasan (A391a) ḳolı ṣağ iken kimesneye el virmedügin görürler ṣağ işini ṣol idüp ḳolın bāzūsından topla ururlar gūyā şāhid-i şehādete merḥabāya ḳol ṣunar yāḫūd eliyle bāb-ı behişti açmağa bir el öñürdi gerden-i ḫūrāya ḳol ṣalmağa el ṣalar. Ḥasan Beg ḳaṣd ider ki naḳd-i rūḥını maḳdem-i nevīd-i da'vet-i İlāhīye nişār ide ol sebebden dest-efşān semā' eyler ve ḳaṭ'a eli kesildüginden alınmayup bir elden 'ālem-i ḥayātdan inḳıṭā' eyler götürürler çādırına getürürler yerine yaturırlar. Ḫayāli Beg rivāyet eyler ki ben daḫı varup aḥyānen muṣāḥabet iderdüm ve çādırı mecma'-ı ẓurefā olduğı cihetden anda cem' olan efāżıldan ḫuṣūṣā Birader Efendiden kesb-i ma'rifet iderdüm ol ḥālde ḥāżır bulundum kendi Birader Efendiyi da'vet eyledi Birāder geldi gördi ki ḳolı şāḫ-ı çenār-ı çemān gibi ve kef-i desti penbe-i mercān gibi ğarḳ-ı ḫūn olup yatur bāzūsından ilikleri aḳar kendi ḥāline zebūn (B298a) baḳar. Birāderi göricek ağladı Birāder Efendi dem-yārı vü destgīridür ve (F389b) zemān-ı ḥaḳ-güżārı vü nān-perverīdür *ben temām oldum baña münāsib-i ḥāl bir tārīḫ di ki kendi ḳulağumla işideyüm ve kesilmiş elimüñ cā'izesin ben elümle vireyüm andan öleyüm* didi. Birāder çoḳ te'emmül itmedin bu tārīḫi didi.

Tārīḫ : Devrān elini ālup anuñ atdı yabāna

yazup Ḥasan Bege ṣundı Ḥasan Beg ağlayuraḳ oḳudı iki biñ aḳçe ve bir yeşil ṣūfa ḳablı samūr kürki cā'ize virdi ve vaṣiyyet idüp yārānı sicill ḳılup hemān-dem ṭāyir-i rūḥı ḳol ḳanāt ṣalup şāḫsār-ı şehādete ḳondı. Ḳara Bālizāde ki meşhūrdur ve kim olduğı sebaḳ u siyāḳ iḳtiżāsıyle mā-sebaḳda meẕkūrdur onuñ anası fevt olduğına bu tārīḫi zībādur.

Tārīḫ : Ḳan ağlansam ḥasret u derd ile revādır
(P401b) Hīç bilmezem ḳadın anam n'oldı meded hāy

Sāḳī-i ecel ṣunup aña cām-ı firāḳı
Peymāne-i 'ömri ne 'aceb ṭoldı meded hāy

Ḥayfā ki ecel nārı yaḳup ḫırmen-i ʿömrin
Şol gül gibi ruḫlar kül olup şoldı meded hāy

Nergisleri yumulduğını görüben anuñ
Sünbüllerini cāriyeler yoldı meded hāy

(A391b) Oğlı işidüp bu ḫaberi didi ki tārīḫ
Cennet bulası ḳadın anam öldi meded hāy

İskender Çelebi-i merḥūm vāḳıʿasına didügi tārīḫ daḫı ḥaḳḳā bir tārīḫdür ki egerçi nefs-i tārīḫinde çoḳ ḥāl yoḳdur ammā ḳıṭʿası ve şadedden ḫāric mażmūn olmaduğı siḥr-i helāldür ve naẓīre dinmek muḥaldür.

Ḳıṭʿa : Mīr İskender iʿtibarı görüp
Ey göñül ʿibret al bu ḥāletden

ʿAḳıbet n'oldı ḥāṣılı gör ki
Bu ḳadar devlet ü saʿādetden

Ṭaduben zehr-i ḳahrı ağzında
Ḳılmadı hīç eşer ḥalāvetden

Ḳondı toz çehre-i emānetine
(S204b) Şarşar-ı töhmet-i ḫıyānetden

Oluben necm-i devleti rāciʿ
Baʿdehū vardı kemal-i ḳurbetden

(F390a) Az zemān geçmedin ġam ġazeli
Çoḳ zemān geçmedin bu ḥāletden

Refʿine vārid oldı ḥükm-i şerīf
Nā-gehān dergeh-i ʿadāletden

Çekdiler sūy-ı āsumane hemān
Ḳaldırup anı āk-i ẕilletden

Gitdi döne döne semā' iderek
Dār-ı ünse diyār-ı vaḥşetden

Boynı bağlı ḳul oldı dergāha
Oldı āzāde ḳayd-ı riḳḳatden

Ayağı yer başar mı şādīden
Başı ḳurtuldı çün meẕelletden

Ağdı mi'rāca ḫoş leṭāfet ile
Ḳurtulup 'ālem-i keşāfetden

Ölüsi dirisi anuñ aṣlā
Olmadı ḫāli hīç rif'atden

Āḫiretde daḫı ümmīd oldur
(B298b) Ola bir 'ālī yirde cennetden

Didi ehl-i semā aña tārīḫ
Ḳıldı 'azm-i semuvv letāfetden

ĠULĀMĪ : Adı Meḫemmeddür 'Abdu'llah oğlıdur ol mülābese ile Ġulāmī taḫalluṣ eylemişdür. Ṭarīḳ-i 'ilmi sürüp ṭarīḳi ile mülāzım olup ṭarīḳ-i ḳażāya sülūḳ idüp Piriştineye vü Kiliye ḳāḍī olup sene iḥdā ve ḫamsīn ve tis'ami'ede intiḳāl eylemişdür. Merḥūm mübtelā-yı afyon ve keyfiyyete zebūn imiş ekşer-i evḳātı ḫāb-ı peynegīde güẕer (P402a) ider imiş uyanıḳla daḫı gāh olur kendiden gider imiş. Ḥālen müfti olan ḫāce-i dīn ü dāver-i dünyā Ḫāce Çelebi Efendi ḳāżī-'asker iken bir ġulām-ı ḫūb-rū ki ḥüsn ü cemālde ḫūrşīde bī-iḫtiyār itdürürmiş ser-fürū ḫürriyyeti-i aṣlıyye da'vā idüp Ġulāmī merḥūm müdde'āsına şehādet itdükde edā-yı şehādetde ḫayli mübālağa eylemiş. Ḳāżī-'asker Efendi Ġulāmīde ġulāma nisbet görmişler bu mıṣra'-ı bedī' ile telmīḥ buyurmışlar.

Mıṣrā' : Ġulāmīnüñ ġulāma nisbeti var

Ġulāmī daḫı ḥāle vāḳıf (A392a) olup bedīheten bu mıṣra'la cevāb virür.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Mıṣra' : Efendinüñ de olsun himmeti var

Faḳīr Piriştinede ḳāḍī iken (F390b) ol ḳāḍī olmaḳ taḳrībiyle anda dīvānın gördüm bu beyti ḫoşca geldi.

Beyt : Sāye-i dīvār-ı dil-berde beni ḳoñ muntaẓır
Tā gelince üstüme ḫurşīd-i raḫşānum benüm

Velehū : Ey ṣabā ṭutdun ise lutf ile gülzār etegüñ
Dāmen-i gül mi ṣanursın açasın yār etegin

Āşinālıḳ bu mı ey Ka'be-i bī-gāne-nüvāz
El öpe ṣāfī elüñ biz der ü dīvār etegüñ

Hāşimī vü Cevānī vü Ġulāmī biri biri 'aḳabince Kiliye ḳāḍī olup bir ġazelin āzmāyiş-i ṭab' eylemişdür.

Hāşimī : Ān-ı ḫüsnüñe din kimdür ki anuñ ānı yoḳ
Yoḳ ola ol ān ki dir cān u diliyle ānı yoḳ

Ağıza geldi dehānuñ sırrınuñ keşf olması
Āşikārā gün gibidür ki anuñ pinhānı yoḳ

Jāle birle pür olıcaḳ ġoncenüñ dendānı çoḳ
Ḳanḳı vech ile dimişlerdür anuñ dendānı yoḳ

Raḫm ider ḫaddine ḳarşu ağlasam ol ḫūr-ı 'ayn
Cennet içre kim dir anı raḫmetüñ bārānı yoḳ

Dūd-ı āhum bir siyeh ṣāl oldı derber eyledüm
Māni'-i bārān olur kim dir anuñ bārānı yoḳ

Her kimüñ ḳoynında yoḳ bir dil-ber-i cānānesi
Cism-i bī-cāndur anuñ kim gövdesinde cānı yoḳ

Hecr-i yāri mi yāḫūd ṭa'n-ı raḳībi mi diyem
Hāşimī cevr ü cefānuñ ḥaddi yoḳ payanı yoḳ

Cevānī : Ḳanḳı ḫūbuñ ki cemal ü ḥüsn birle ānı yoḳ
Ehl-i ḥüsn olanlar içinde ṭutarlar ānı yoḳ

Ġonceye ol la'l-i dür-pūşı nice teşbīh idem
Ġonce ancaḳ bir dehendür ki anuñ dendānı yoḳ

(B299a) (P402b) Şol göñül ki anda 'ışḳ u şevḳden yoḳdur eşer
Bir ḫarāb ābāda beñzer ki anuñ sulṭanı yoḳ

'Āşıḳ olan şem'den görmek gerekdür yanmağı
Yüregi yanar aḳar yaşı velī efgānı yoḳ

Defter ü dīvāna sığmaz ḳanḳı birin diyeyin
(F391a) Miḥnet ü derdüñ Cevānī ḥaddi yoḳ pāyānı yoḳ

Ġulāmī : Kimse dimez anı ki ḥüsn ü cemālüñ ānı yoḳ
Ḳorḳar andan ki zemane birgün ide ānı yoḳ

Meh ne yüzden öykünür āḫir cemālüñ mihrine
(S205a) Kim anuñ beñzinde evvel ẕerre deñli ḳanı yoḳ

Ġonce-i ter diş bilermiş aşlına ey gül-'iẕar
Gerçi ki ol miskinüñ ağzında bir dendānı yoḳ

Nice bir giryān olam ḳarşuñda ey hūr-ı behişt
Çün bilürsin anı cennet bāğınuñ bārānı yoḳ

Gerçi bilür bilüñi diḳḳatle fikr-i mū-şikāf
(A392b) Hīç ağzuñ varınuñ bilmeklügüñ imkānı yoḳ

Ben nice teşbīh idem ḳaddine yāruñ servi kim
Būstānda bir oyuḳdur başına dermānı yoḳ

1 Sensin ey dil-ber efendisi Ġulāmī bendenüñ
Ḳanberüñ Ḥaydardan özge şāhı vü sulṭānı yoḳ

YÖK

NÜSHA FARKLARI

2

(4) اعملواالله اودشكرا : اعلوآل داودشكرا P (14) idüp: irüp B A S (18) zebān: zemān B S (24) fażīletinüñ: fażīletüñ B P S

3

(9) birisi: biri A (10) ki: -P F (19) ما خلق: اخلق B A (23) Şi'r: Naẓm A

4

(5) süḫanladur: süḫanladur ve A / belānuñ: belīnüñ B A S (20) süḫanladur: süḫandur B A P F (21) süḫanladur: süḫandur B (22) Naẓm: Şi'r P F

5

(22) ki: -P F (24) meflūk: maġlūk F (25) cüzden: ḫardan P

6

(8) sebeb-i: sebeb ü B / ki: -B A (13) eyler: ider A (14) eyler: ider A (16) ta'dīdinden: ta'dīdinde B A S (23) beyān-ı bedī': Der-beyān-ı bedi' P F / feżā'il-i insāna: feżā'il-i envā'-ı insāna B (25) ḫalḳ-ı : ḫılḳ-ı A (28) nüktedāndur: nükterāndur A P S F (32) el-Mu'tez: el-Muḳter P F / tercemān-ı ḳulūb: terceme-i ḳulūb P F

7

(5) fażlına: fażla B (8) vü: -P P S F (13) gelmemek: gelmek B A (17) bulınur: olınur B (19) Leyte: Leyt A P S F (20) mütezāyid: mütezāyiddür P F (22) ki: - A P S F (33) diyüp: diyü F

8

(1) ma'nā: ma'āni P (14) ṭāli': ṭulū' B (17) enhārinüñ: nehārinüñ P F (24) tesbīḥin: tesbīḥini P S F

9

(7) ve: -B (8) enbiyā: -B (10) niẓāmlarında: niẓāmlarından B (11) 'āriyyeti: 'ārıyyet B (20) ḥukemā-yı ḳudemā: ḳudemā-yı ḥukemā P (24) 'arsa-i: -A / 'ālem: 'ilm B A S (29) üzre: üzerine A

1 0

(3) ḫavāṣınuñ: ḫavāṣda B ḫavāṣuñ A (8) pür-telbīs: -B (9) 'āḳḳ: 'aḳḳ B A (17) ḥarāret: ḥarāretden A (22) tefīde: tefsīde B A / büstān-ı : pistān-ı A F (27) nār: nān A P S (28) Ve: -B

1 1

(20) luġat-i: luġate B S / ile: -B S F

1 2

(6) nebi: nebi 'aleyhi'ṣ-ṣalavat ve's-selām A (18) adı: -B A S (20) Şi'r: Beyt B

1 4

(4) daḫme ve: -P F (15) devāvīn: devānīn B (17) Reybden: Reybinden B P (19) mażmūn-ı: mażmūn-ı maymūn-ı A / odlar: otlar A (26) Resūl: Resūl ṣallāllahu ʻaleyh ve's-selām A (27) eyledi: itdi B (29) taḥdīd: tecdīd A

1 5

(6) defterini: defterin B A S (11) maʻārızaya: maʻārıżına B A / şecer-i: şecere-i P F (15) ḥāyir: sāyir B P / laḫūt: naḫūt A P F (16) iitişāf: inṣāf B A / idenler: - P F / iḳrār: ifrāz B P (17) Naẓm-li-muḥarririhi: Şiʻr B (23) ṭola: ṭuta B P F

1 6

(5) tevfīḳ-i: tedḳīḳ-i B A (13) şiʻrdür: şiʻr A / dimişlerdür: dimişler B P (15) ki: -B P (16) Beyt: Şiʻr B -P F (17) Elifle: Elifli B (18) zaḫmunı: zaḫmı B A S (19) ʻazrā-yı: -A ʻaẓar F (21) ḥālde: ḥāletde P F (24) defʻP: defʻada B (25) Aṣḥab: -B A S (28) dimişlerdür: dimişler B

1 7

(12) Beyt: -F (19) maʻrūż-ı ʻaleyh: maʻraż-ı B A S

1 8

(7) ʻAbbāsdan: ʻAbbāsdan raḍıyallahu Teʻalā ʻanhumā A (15) risāletin: risāleti P S F (19) ḫāşāk: ḫāşāke A / bāzū-yı: pārū-yı A S -B (23) ṭayyibeleri: ṭayyibelerin A (24) muntaẓam: münselik A (30) Beyt: Şiʻr A P S F

1 9

(2) Ḥażret-i: P S F (3) ʻĀişeden: ʻĀişeden raḍıyallahu Teʻalā ʻanhumā A (10) tecāhül -A (11) Mıṣrāʻ: -A (12) Bekr: -A / Resūllullāh -A (13) Mıṣrāʻ: -A (17) İlāhī: İlāh B (19) meşābiḥde: meşābīḥde ḪPżret-i radıyallahu Teʻalā anhümā A (20) ki: -A (21) Rusūllullāh: Resūlu'llāh ṣallallahu ʻaleyhi ve's-selem -B (22) Naẓm: -A (23) ve: -P S

2 0

(5) ki: -A F (13) bürde-i perde-i B P (22) Resūl: Resūl ṣallallahu ʻaleyhi ve's-selem P / beyte: beyt B S F (24) Beyt: -A (25) buyurup: buyurdılar P F (27) ki: -B P S F (28) Kureyş: Kureyşī B

2 1

Resūlı: Resūlı ṣallallahu ʻaleyhi ve's-selam A (2) ʻĀişe: ʻĀişe rāḍıyallahu ʻanhā A (4) şuʻarā-yı -A (15) baʻżı: -B / medhi şiʻr: medḥ-i şiʻri A S F/ baʻż-ı: baʻżı P / meşʻar A S meşʻar u F (25) idemesseñüz: idesiñüz B P (26) eyleñ: eylemek A

22

(4) diyü: ve B (5) tecliye: talliye B A S (11) buyurulmışdur: buyurmışdur B A (12) tevehhüm: tevhīm B (16) virüp: viren B (21) Resūllullāh: Resūlullah ṣallallahu ʻaleyhi ve's-selem A (33) ṣāliḥini: ṣāliḥin B P

23

(5) dirler: didiler A (7) kendilere: ol ḥażrete A (12) sebebdendür: sebebden P (23) Fāṭıma: Fāṭıma raḍıyallahu Teʻalā anhu A

24

(3) Ḥattā: Yaʻni P F / mürettebe: mertebe P S merṣiye B (4) müzeyyenedür: müzeyyendür B S F (5) Beyt: Şiʻr A (9) ṭāhirātuñ: ṭāhirānuñ B A P S (10) minvāl: minvāl üzre B (11) Ṣıddıḳ: Ṣıddıḳ radıyallahu Teʻālā anhu A (14) eḥādīşde: eḥādīşinde B (24) Beyt: Şiʻr A (26) ki: B A

25

(2)Kebīr: bekīr B (3) Beyt: Şiʻr A (5) diyüp: diyü B (12) ḫilāfetinde: ḫilāfetinden A F / muḳaddem: sābıḳ B evvel A (14) Beyt: Şiʻr A (16) şāʻirüñ: şāʻirinüñ B A S (18) ki: B P S (19) anlardan: anlar B (22) itmāmına: itmāmına bir B S F (23) Āl-i: āl u B A S (25) mesṭūr: mesṭūrdur P F / eşʻārı: eşʻārları A P S F (27) ebrū: ebrū bir P F (29) beyt: -A P

26

(1) ʻÖmer: Baʻdehū Ḥażret-i ʻÖmer A / rraḍıyallahu: raḍıyallahu Teʻālā A (2) Beyt: -A (4) ʻOṣmān: Ḥażret-i ʻOṣmān A / raḍıyallahu: raḍıyallahu Teʻālā A (5) Beyt: -A (7) Ḥażret-i -B A S F / ʻAli: ʻAli el-: B S (9) Beyt: -A (15) Maṭlaʻ: Şiʻr A P S F (18) bin: -P F

27

(16) şiʻārı: eşʻārı P F / ʻAbbāṣuñ: ʻAbbās B (17) müdevven: -B (25) Şiʻr: Beyt B

28

(5) Beyt: Şiʻr A F (9) eyledi: eyledi ki A P S F (18) fiʻl-: biʼl A F (26) Şiʻr: Naẓm P S F

29

(7) mıṣraʻın: mıṣraʻın daḫı A (8) ki: -P F (12) ṣadāları: mebde'leri A (13) inşādın evvel ol: -B / teveġġul: tevekkül B (14) itmişdür ki: -B (19) Beyt: -A (21) ḳarż-ı: farż-ı B P (24) Seffāḥdur: Seffāḥ A / zemānından: zemānında B (25) ḫilāfeti: ḫilāfetde A

30

(6) ki:-P / debdebe-i: debdeme-i F (9) şi'rde: şu'arāda P (10) ve: -A P F /ü: P F (11) istizādet: istizād B (15) zemānda: zemān B P S F (25) eyledi: ḳıldı P F

31

(5) menāḳıbında: menāḳıbda B (24) Nu'mān-ı Ḥadāyıḳu'l-ḥaḳāyıḳ: -B A S F

32

(6) gāh: -B A S (7) dīdesinde: dīdesinden B (13) mesṭ: -A (15) na'l-i: ḫall-i B

33

(8) Beyt: Şi'r P (19) istiftāde: istifāde B S (20) yazduḳlarında: yazılduḳlarında B (21) Beyt: Şi'r A P S F (24) buyurup: -A

34

(1) Beyt: Şi'r A -B (13) Şi'r: Naẓm A F

35

(1) Beyt: Şi'r A (4) ile: -B P S F (14) Naẓm: Cevāb B P S F

36

(5) Beyt: Naẓm P (7) Ḫāce Çelebi: - P F (11) Ḳıṭ'a: Naẓm P Cevāb P S

37

(15) virmişlerdür: buyurmışlardur P S F (16) Beyt: Şi'r A / hevā-yı: sevā-yı P F (18) ba'ż-ı: bu B S / virmişlerdür: buyurmışlardur A P S F (26) Şāfi'īdür: Şāfi'dür B

38

(1) Naẓm: İmżā P F (5) anlaruñ: anlar B S (14) gerdūn-ı: gerden A P S F / şühūrdur: meşhūrdur B (15) İslāmdan: İslāmda B / merḥūm - P F (20) İmżā: Şi'r P (24) selāṭīn-i: sulṭān-ı B A S (29) vefātından: fevtinden B

39

(3) Beyt: Şi'r A (5) olınup: olup B (13) olanlardan: olanlar B (19) bin:-B / ḳahvetü'l-inşāda: ḳahrü'l-inşād B (22) Cerīrüñ: Ḥarīrüñ B (23) Şi'r: Beyt B (30) muḳaddem: muḳaddemā A / 'Abbāsuñ: 'Abbās A P S F / üzerine: üzre P F

40

(3) Şi'r: Naẓm B (10) beytini: beytin B S (13) ferīdān-ı......ṣoñra: -B (16) 'işretde: 'işretin B (22) mevtinde: mevtinde B (24) Beyt budur: -F

41

(4) hettākdan: hettāk P S F hutāf B (11) kendilere de: kendülerin B (13) eylediler: itdiler B (15) ol: -A P F (22) bu: -B S (24) pesendegān:

pesendīdegān B (25)gerdenkeşlük: gerden-firāzluķ B (27) kūy-ı: -B (31) ḫāmede: ḫāmeyi B ḫāmeye A

42

(11) muḥīţ: mehbiţ F (13) esās-ı: libās-ı F

43

(14) ḫāne-i: ḫāme-i B A S (22) faķīrüñ: faķruñ P (27) olup: -P F

44

(2) şuleḥā da olsa: -P F (3) Beyt: Naẓm A (11) ḥamāme-i: ḫāme-i P F (18) eyler kim: eyler gāh kim A P S F (20) bilüp: bilür B (21) ḥüzn-i: ḥażret-i B

45

(4) āsmānda: āsmān P F (7) Cāmi: Cāmi mıṣra' kadde's-allahu sırrehü's-sāmī A (11) Li-muḥarririhi: Naẓm A (13) nāvek: nāzik B (18) vü: ol P F

46

(11)ra'nāya: ma'nāya B (15) vaṣfa: resme P F

47

(8) şalar: şala B A S (9) Bu cilveyle...... dīdār: -B (10) Dür-i....... īşār: -B 520) pervāzlara: pervāze B S F (23) ķāşırlar: ķāşırlardur A F (24) münkesirler: münkesirlerdür A (28) ve: -B F

48

(19) Frenklere: Frenkler B (20) Boğdanlar: Boğdan A P S F (21) Naẓm: Şi'r S F

49

(7) cüz'i: ḫıred-i b (8) ve anuñ: -B P F (13) rubā'-ı: -A F (14) ma'rifet: ma'delet F (17) ẓıll-ı: -B (18) ḥażretlerinde: ḫażretlerinden B F (20) ammā: -B (23) senā-yı: sebā-yı F (24) es'āfda: işfāķda F (30) egerçi...... bulmışdur: -A (33) sebebinden: cihetinden P

50

(3) Ḫān:Ḫāndur A / Yıldırım: yıldırım Bāyezīd F (5) envārları: elvānları B (6) reb'i: -F (8) eşi'āt-ı: eşi'ādan F (13) ne: -F / niyyet-i: zīnet-i F (14) ki: -B / birisi: biri P birisi anı P (16) ve: -B A S / meclisde: mecālisde A F (19) Süleymāndur: Selmāndur A / müseelmān: müselmānān f (22) çendān: ḫandān P (26) müseddesde: müseddes B

51

(2) ķalmayup: ķalmaya B F (4) ķaşā'idleri: ķaşā'id f (5) Anlardan: -F / Meḥemmeddür: Meḥemmed B (7) ţabl: ţablı A / u 'alemi: -A 'alem B (9)cihāt-ı: -B P (11) şādā: żiyā B (20) Ḫān: -A P (23) murādı: murād b (30)

meşahireler: meşāhirelerle A meşāhirlerle F (33) niteki: -B (34) selāṭīne: selāṭīnden F / fażl: fażlı F

5 2

(3) sekize: ṣoñra B / rıf'atından: raḳsından b (7) İslāmiyeye: 'Oṣmāniyeye P

5 3

(7) 'Adnī: 'Avnī P / ḳaṣīde: ḳaṣīdeler A F (8) dimişdür: dimişlerdür A (9) olduġından: olmaduġından F (10) ki: -F (12) biñer: biñ F (13) ol: -B A S F (15) daḫı: -B / dīvānı: dīvānları daḫı A F (16) Maṭla': Ez-eş'ār-ı ū B eş'ār-ı ū A S eş'ār F (22) ser-cümle: sa'yıyla A P F / eylediler: yaratdılar P itdiler P F (24) Bāyezīddür: Bāyezīd Ḫāndur: B (26) ṣevābitdür: ṣābitdür B / rücū'-ı: rücūm-ı P F (28) seyyārāt-ı seyyār-ı A F (29) olmayup: olmaduġı A F / ṣābit olduġı : A F / şeyāṭīn-i: selāṭīn-i F / ġamda: ġalem b

5 4

(25) iştiġāl-i: āsitān-ı A F (26) salṭanatda: salṭanatdan A F (29) ki0 -B P S

5 5

(1) Sulṭān Bāyezīd: Bāyezīd Ḫān B P S (17) füsḫat-ı: ḳısmet-i B P (24) mihr-i mıṣr-ı A

5 6

(6) ṭabaḳada: ṭabaḳa P S F (7) itdi: idi B P F (8) murādlarınca: murādınca A / isti'dādlarınca: isti'dādınca A (17) Maṭla'-ı diger: Velehū B P (19) Maṭla': Velehū B P F (24) fā'iḳdür: fā'iḳ A / ve: -S (25) olduġı: olduġı ve bunuñ vücūdına anlar 'illet olduġı A S

5 7

(5) hidāyet: Hudā P (gūnından: gūnında P (11) ırak: uzaḳ F (12) mülk: memleket F (15) ġarażı: -F (16) 'ālemden: 'aleme A (17) illerinde: illerde P (26) nāḳūr: nāḳūrı A P S

5 8

(2) 'ayyūḳı: 'ayyūḳ-ı B A S F (3) zemānında: -B F (15) zengbārdan: jengbārdan B (16) cem'-i: -P F (18) şerārın: şerārdan P (26) Beyt: Naẓm P (30) ḫidmetde: ḫidmetin A

5 9

(1) ki: -F (2) giydirüp: giyürüp B (5) her: -A P (11) ser: her B (15) zemān: zemānda P (19) memleketlerine: memleketlerinde F / irmiş: irişmiş F (20) degül iken: degülmiş B A F / nām-ı: -B (21) Tolun u Nitse: Tolum u Neçe B A S F (25) mümted: memnū F (26) Zevāyā-yı ...... ṭoldı: -A (28) ġarb: 'Arab B A (32) mülk-i: -A

60

(2) eḳālim-i: iḳlīm-i F (3) eknāfdan: eknāfda B (8) vāṣılā: -F (15) taḫtdan: taḫtından F (16) Mıṣra‘: -F (17) diyü: -F / ‘arż-ı: -P (19) cevher: cevāhir F (26) vaẓīfe: yevmiyye F

61

(1)maġribde: ni‘ārumda B maġāribde F (2) bil: -B S (3) eylemişdür: idinmişdür F (5) bunluruñ: -F (7) fenden: fende B F (10) olan: olanı A P / baḫşāsın: baḫşāyiş F (13) vaṣf-ı: vaṣfet-i F (14) kāgıdlarıyle: kāgıdla A /kāgıdlarla F (16) giribānları: gūybānları B P / seyrin: seyr A seyrān F (17) ünslerine: insānlarına B P S (18) yandurdılar: yanduralar F / ki..... olurdı ki -F (19) nevālar: nevāle A P S (24) buyurdılar: buyurup F (29) mücāvere-i Pḫyar: muḫāvere-i ecnād F ve muḫāvere-i aḫbār F

62

(9) beẕl-i: -F (11) maḳāli: meṡeli F (14) gelenler: geldiler A (17) جان : جهان F (18) و:زى F / تربيتت: توبيت F (20) taṣnīfin: Taṣnīfi P taṣnīfini P S taṣnīf F (24) Tā ki: Nā-gāh B A S (29) buyururlardı: buyurdılar F

63

(5) güẕārişinden: güẕārişden F (15) ḥayāt: ḥayātı B S (16) Ġazel: -P Velehū F (22) ‘ālemden: keṡretden A (24) zülf: luṭf A P

64

(6) būs u: būse A (13) Ġazel: Ġazel-i Fārisī P Şi‘r F (14) حال: كار P (23) Maṭla‘: Velehū P

65

(1) Maṭla‘: Velehū A Maṭla‘-ı diger P (7) -B P S F (8) بسته..........پى: -B P S F (9) درد......كنم: -B P S F (10) غم.....كنم : -B P S F (11) تا..... منست : -B P S F (12) رخنه...... منست: -B P S F

66

(3) Muḥarririhi: -F (7) cāmi‘asına: cāmesine F (18) tīġ: tīġuñ F (19) küffār ile: kennārıyle B güftār ile F / mīve-i ...... bulmışdır -A (21) Beyt: Li-muḥarririhi F (29) deler: yandurmışdur F

67

(21) şāhid-i ‘adldür: şāhidi dildür B A S F

68

(15) şerāre: şarāb A F serāb P (16) نصفت شاه جهان:نصف صاحب قران P P (25) Şi‘r: Naẓm P

69

(1)büstāne: būstān B S (2) börkli: -B S (8) Şi'r: Naẓm P (11) ṣabā: -F (13) Rubā'ī: Naẓm P (17) u çendān: -F (19) āvārelere: āvāreluḳ A P (20-21) reyḥanda......... añdılar: -F (26) bülbül: bülbüller A

70

(1) Beyt تا ...... همیشه -F (2) ذات .... است -F (3) zemān: zemānuñ B S /sipihr-i: şehper-i A P F (4) hevāmm: 'avām F (8) Naẓm: Li-muḥarririhi F (12) firār: ḳarār F (15) Beyt: Li-muḥarririhi F (22) idüp: -B F (26) Li-muḥarririhi: Şi'r-i li-muḥarririhi A naẓm-ı li-muḥarririhi P

71

(5) öpüp: alup B a P S (15) mālik: mülki F (16) şenāverdür: nişāverdür F (18) görüp: göricek F (27) ceset-i -B S F

72

(1) در.....چون B S F (4)hümā: hemsā B A S F (7) ḥażret-i nuṣret-i A F (9) güheri: güher B F (13) muhībi: yehībi P (15) ola: olsa P (28) Ṭoġanı: Tuṭalı B A (30) zaḥmdārridür: ḫamdāridür B A P S

73

(5) kemāl-i: -P (6) naḳd-i: -P (7) ider: eyler P (20) sipihr-i: sipihre B A S F (24) Kāfa: Kafdan F

74

(7) ḫāme-i: ḫāne-i B P S (9) diyecekleyin: diyeceklerin F / itdüginden: itdügine F (11) Rubā'ī: Naẓm P (18) Ḳıṭ'P: Naẓm P F (22) nuṭfe-i: noḳṭa-i A (25) زبان....... است -B S F (26) چه........كوست -B S F

75

(5) müjgān-ı: maḥrekān-ı B S F (24) Beyt: Şi'r P

76

Naẓm: Beyt B A S (7) 'adlde vü beẕlde: 'adlin ü beẕlin B S (9) Beyt: Namm P

78

(11) ḳādīr: Kuddus B S (17) fermāluḳ: fermānluḳ F

79

(14) ki henüz: -F (15) bī-gāne: bī-gāneye A P F / fürū-māye......... gerek -F / a'yāneye: a'yāne F (16) a'vāneye: a'vāne P F (22) فواصل.......باد -F (23) چو .... عموج -F (24) dāmen: -P (25) ḫırmen: -P / īşār: nişār A / ider: idüp F (26) bahāya: bahāne A P F (29) gizlenürdi: gizlerdi B S (30) kehkeşāna: kehkeşānda A P S

80
(2) idi: -B ola F / ḫaṣṣ: baḫş A P S F (11) Beyt...........جهان -F (12) ...... هزار حاصل -F (13) ne: -P (16) naṭ'-ı: -B A (19) çārı: -B F (20) çārı: çesārı A P (23) ṣabāḥa: -A ṣabāḥa degin F (30) ṣavm-ı: B F
81
(3) Beyt: Naẓm P (11) şi'ārına: meş'ārına B S (16) Beyt: Naẓm P (18) Egerçi....... Şi'r: -A (22) anlar encümendür bunlar bülbüldür: -F (23) rengīndür: nigīndür F (24) şādırvānda: -F
82
(7) 'uşşāḳa: 'uşşāḳuñ F / dilā: n'ola F (13) Velehū: -A / kend-i...... yime: -F (14) Ṣāḳi....... leẕīẕ: -F (15-24) Velehū........... oğlandur: -F
83
(1-4) Ṭālib-i.......... sulṭāndur: -F (5) terḳīm-i: terḫīm-i B P F (6) bādiye-i: bāde-i P (16) ḥased: -B (17) likin: -A (18) Şi'r: Naẓm F (24) İnşāda: İnşā B S / gerçi: -F
84
(21) müstaḳil: müsta'mel B / girān-ı -A (22) Bahāristānda: Bahāristānında F (23) maḫṣūṣ: maḫżūż B (24) vaṣfında: ḥaḳḳında F
85
(3) cem': cem' u tertīb A P S
86
(23) mıṣdāḳ: maṣadluḳ B A S (24) دراین الم کسبی بی غم نباشد:
اکر باشدبنی آوم نباشد—دراین عالم کسبی بی غم نباشد F
87
(2) Naẓm: Şi'r P (2-7) لم......القل : -F (9) gibi: -S (18) ḳażā-yı: -F (19) ẓāhirde: ẓāhirdür F
88
(11) Tertīb-i: terġīb-i F (13) 'aks-i: 'aksi F (16) Nārda: -B / sevk: sebüḳ B (18) Ġazel: Şi'r F
90
(19) ve niçe....... olmışdı -F
91
(3) ġılāfında: ḫilāfetde F (7) beyn: 'ayn B S (17) ki: -B / ḫurūş-ı: ḫūş-ı B / dilde: dilinde B A P S (18) ider: eyler F (20) gögsüm: derūnum F / nālān u: nālāndur A

9 2

(9) täzīlerinde: täzīlerinüñ A F / ṭopuğına çıḳmasa: toprağına çıḳmayup F (15-16) Ḥabs-i .... Tuna: -A

9 3

(1) Tongunluğla: ṭonaḳluğla F (13) Rus ḳarşısında: Karşuyaḳada Rus ḳarşısında F / gūyā: -F / gūyā: ḥadd-i ẕātında Yirgögidür ve yirde Yediḳulleye şāmin ve gökde seb'P-i seyyäreyi müteżammindür ol cihetden F (15) Beyt: Beyt-li,muḥarririhi A (18) ezhārı: -F (19) mū gibi: -F (20) sebzeleri: sebzeleri mū gibi F / şitāda: şitāda ḳal'P-i Yirgögi F (21) olup: -A (23) düşmen: -A

9 4

(1) yaturdı: yaturdı lā-cerem bu F (2) çıḳmayup: çıḳmayup nāme-i P'māl u ṣaḥā'if-i āmāl gibi F (3) Naẓm: Beyt A P S (7) edānī: ednā F (9) Şi'r: Beyt B A S (14) Beyt: Şi'r P (19) Meşnevi-li-muḥarririhi: Beyt B Meşnevi A Naẓm P

9 5

(2) Görem: Görüp F

9 6

(12) yoḳ........ ṣarṣar-ı -F (16) ol: -B P S F (18) olmadum: bulmadum A P S (19) Beyt: -B S (22) ḳusūtdan: füsūndan B F / saçıldı ve: saçıldı ve jenk-i ḳudūretden F

9 7

(1) aḥkār-ı: efkār-ı F (2) ḳalb: ḳılup b (8) kıṭ'P: Beyt B ki rubā'ī F (14) içildi: içildi ṭolular neş'esi geldükde nammda F / ḥalḳalar: ḫil'atlar F (16) nā-gāh: Bu ḥālde nā-gāh F (19) ihmāl: imhāl F / nehār-ı nihā-yı B P S F (21) olınmaḳ: olınup F (22) ḫPşīşe: ḫPşīşe-i evvel kimesne ḥarīm-i ḥürmetinde olan 'arāyis-i nefā'is-i ma'āniye nigāh olonmaya eger kān ve daḫı olursa kimesnenüñ kīse-i mülkinde olan cevāhir-i ḫayālātdan āgāh olınmaya

Beyt: ازکوهرخودبکردونی

درمعدن وکان بی کهرهاست F / ri'āyet olındı: -F (23) ḫāme-i: ḫāṣṣP-i B nāme-i F (25) ibrişīminden: ibrişimi F

9 8

(1) Rubā'ī.......الکحل -F (7) bulunmaya: bulunmaya kendü ḳalem-i Rūm olan mülk-i süḫūnuñ ṣufūf-ı süṭūr-ı 'asker-i istiḫdām olınup bir şāh-ı naẓmuñ re'iyyetine ta'arruż olınmaya F (12) düvüm: düvüm mezād-ı Pşlı maḥżān F / şu'arā: şu'arā olmayup belki ol F (14) murād: -B F (19) olan: olan kitābları ki F (22) ḫarām: ḫarām tevsen-i F

99

(21) iledür: iledür lā-cerem F / dīvānuñ: dīvānuñ memdūḥı ve F (24) mülūk-ı: nesl-i F / temyīzdür: temīz A

100

(3) anlaruñ: anlar F (6) li-muḥarririhi: naẓm B P S ḳıṭ'a A / Şāh: Şāh Ḫān A F (10) çehārüm: çehār B A P S / her: -F (11) ve Pşḥāb-ı 'avārif ki: -F (23) Ṣalāhü'd-dīn Ṣafdī Şerḥ-i Lāmiyyetü'l-'Acemde taḥḳīḳ ü taṣdīḳ itdügi üzre: -B A P S (26) feṣāḥate: feṣāḥate ve ḥikmet-i berā'at u ḥusāfete ḫalḳ-ı 'āleminden F (28) Muṣṭafāvī vü: -B A P S / olan: -F / olan: olan destgīr-i pāmālān ḫāhiş-i pedīr-i bed-ḥālān muḥyi-i 'ulemā vü mu'allā kelīmātu'llāhü'l-4aliyā mürebbi şu'arā-yı F (29) olındı: -F (30) التكلان: التكلان ḫPżretlerinüñ bu vech ile üstürṣād idüp şüru' olındı F (31) li-muḥarririhi: -F

101

(9) İrişdi 'Āşıḳa iḥsān devri: İrişdi 'Āşıḳa iḥsān devri

M'ārif ehlinüñ şāh-ı be-nāmı
Murād-ı nā-murādān ya'ni Ḳāmī

Feżā'il-i bezmi ehlinüñ temām
Anuñ yādına içer dost-kāmı

Anuñ devrine gelse ḫāḳī-i cām
Olurdı kāse leysi ḫırḳa-āşām

'Amīḳ olsa ne deñlü her söze ġavr
İrer ġavrına anuñ ol 'ale'l-fevr

Çeküp nāmına va'düñ niçe bāḳī
Niçe iḥsān-ı naḳdüñ gördi Bāḳī

Aña çıḳmış iken ṣoḥbet ḳıyāḳı
Nevāli ile ṣoḥbet yine bāḳī

Virüp nān rīze-i ḫānuñ Nevālī
Ġarīḳ-i baḥr-i ni'metdür Nevālī

Beni ol ehl-i kehfe tābi' ide
Ki ya'ni ol şülüşe rābi' eyle

Diyem ki ol çehāruñ biriyüm ben
Velī pey-revleri Kıṭmīrüm

Yaraşur pāy-ı serve nārunda
Giyāh-ı sebz ola ṣaḥn-ı çemende F (11) ezherān-ı: var hezārān A P / çerāğun ezherān-ı şem'-i kāfūr: Ne var anlarla olursa hezārān F (12) N'ola bir şem'-i sebsz olursa pür-nūr: Geçer hem aḳçe içre bende bile F (16) āsumānīdür: nā-gehānīdür F

102

(17-18) Söyündürmez.......... budāğın -B A P S (23-24) Dimiş .... merd -B A P S

103

(3) Buyurmışdur...... a'lā: -B A P S (10) Nişānın....... it: Nişānın........ it

از سرتر بیت مرا بردار
من بکی کوهرم فتاده بخاك

کوهراز خاك بر کرفتن ضان
کرچه باشد نبرد همت تو F (11) Rūmuñ: Rūmuñ ve būm-ı zebūm-ı ḳurūmunn F (12) 'Acem: 'Acem ve menba'-ı şu'arā-yı terk ü dilüm F (13) sīmā-yı: sīmāyı şaded-i F (14) ammā: ammā bunlaruñ ne F (16) olmaḳ: -A / ḳā'ildür: ḳābildür anlaruñ....... vardur: -B A P S (18) bināen..... olındı: -B A P S (20) muḳaṭṭa'āt: muḳaṭṭa'āt-ı nādir F (28) ve: olup F

104

(1) Maṭla': Beyt F / iki: kerre F (3) merḥūm: merḥūm Mevlānā F / fażīlet-i: fażīlet-i 'ālişān u bülend-himmet F (4) ile: ile İstanbulda F (5) rıżā: rıżā ve bilād-ı mu'tebereye ḳāḍı F / ḳāżı-'asker: ḳāżı-'asker ve vüzerā vü P'yānuñ 'ayn-ı 'ināyetine manẓar olmış iken F / āḫir: -F (6) İlāhiyye: İlāhiyye ile cümleden F / irişüp: -F (7) mün'azl: münfaşıl P F münfaşıl ve ÜmmīḤācı Efendi-i merḥūm zāviyesinde inzivā-yı küşe-i ferāğat itdükden ṣoñra F (8) 'Pẓār itdi: i'tiẕār itdükde F (9) söylemiş: dimiş F / iken: iken ol vaḳt ḥasb-i ḥāl F / ḥaṣb-i ḥāl: -F (10) cürme: mübreme A P F (12) iken mütereffā: -F / olan: olan Ḳaramanī F (15) yār-ı: dil-ber-i A P F (16) didükde: didükde bī-reviyyet

bu maṭla'ı dimişdür F (19-23) Ve Eliçeli ...... eyle: -B A P S (25) itmişdür: eylemişdür A P F

105

(1) Maṭla': Beyt A (3) Pīr: -B S / yārimüz: yār-ı cānımuz F (4) dostı: dostı ile F (5) ḳıṭ'ayı: rubā'iyi B A S F / ḳıṭ'ayı: rubā'īyi yazup f (6) Ḳıṭ'P: Beyt B rubā'ī F (10-13) Acımasın...... millet ile -B A P S (18) olındı: olındı ve şi4ri hayşiyet idinüp şi'rle mümāreseti olanlar ve nefsinde şi'rinüñ ḥāleti olanlar īrād olındı -A P F (19) tārīḫ-i: tevārīḫ-i F

107

(1) Şeyḫ İlāhī: ḪPżret-i Şeyḫ İlāhī F / قدس سره: -P S F (2) Ḥażret-i Şeyḫ İlāhī: -P / İlāhī: İlāhīdür F / intāc-ı: netāyic-i F (3) Anaṭolıdur: -F (4) muḫtedi: muḫtedi vilāyet-i Anaṭolıda F / ḳaryedür: ḳaryedür bu ḫuṣūṣP F (5) bu: -B P F (7) بی: در S F از A (8) دیر: عیدF (11) silsile-i: silsile-i ṭarīḳ-i F / Ḫāce: Ḫāce Nāṣırü'd-dīn 'Ubeydullāh F (12) mücāhede: müşāhede F / müşāhede-i: müşāhedeye P S mücāhede F (13) iẕn ile: iẕn-i şerīfleriyle F / vaṭanlarında: vaṭan-ı me'lūfları F (14) da'vet: da'vet idüp F (16) vilāyet: -P (20) üzerine: üzre P (21) یراروویتبرك به: ینرآروویتبرك به S یزاریترك به F (22) ki: -B A S F / üüzre: üzre bilā ra'vete avālim-i ḳutsiden lisānları feyż-i eş'ār ki şā'ir-i şā'iriyeden şā'ridür F (23) şi'ār-ı şā'iriyeden 'ārīdür: -F / berīdür: berī idügü ẓāhir ve ġayr-ı mütevāridür F (25) maṭla'-ı: meṭāli'-i F / asfār: esmār B F (26) sa'ādet: kerāmet F (28) کرامات: کرامت F

108

(1) şeref-i: -B A P / anlaruñ: anuñ P (3) Maṭla': Beyt B A P S (5) Velehū: Beyt-i diger P S (11) ḳavābilüñ: ḳavābillerüñ B A F (13) Meẕkūr: Merḥūm A / nihādında: nihādlarında B S / ḳabūle: maḳbūl-i B S (15) her: -S F (18) Belī: -F (20-21): -B A P S (23) ṭarāvet: ṭarāvet ü behcet buldı ki hazān-ı berk-i rīzān ḫavādis-i hadeşāndan asīb irmedi ve bāğbān-ı ikbāl-i pādişāhi ile 'izzet buldı F / himmet-i ba'dehū: -F (24) andan: -F (25) eylemişler: itmişlerdür F (27) sīmīnin: sīmīni P sīm-teni S (28) bile: -B P F (29) ġulāmuñ: peri peykerin F / gönderür: şundurup F (30) daḫı: daḫı bī-iḫtiyār F

109

(3) eyler: ider B A P F (4) redīf: -F (5) merḥamet: mürüvvet A (18): Beyt: Bend S (12) eyler: eyledi F (13) muṣāḥabeti: -F (15) Tārīḫin: Tārīḫ-i mevtin: F (25) işitdüm: istima' F / ġayr-ı vāḳı' olur: -F (18) irmedin: irmiş A P

1 1 0

(1) üç: üç dāne F (3) Maṭla‘: Maṭla‘-ı Nevā'ī F (4) manga: anga A (7) ġazelinüñ: ġazelüñ B S F (9) Maḳṭa‘: Beyt B A S F (10) bulmaġa: olmaġa P (12) müsellem: müsellem ke'n-nār alāü'l-‘alem F / ol: bu F / mehter: -P (13) rasīn: rasīndür külliyyete mālik ve ṭarīḳa-i naẓmda ibda‘ u iḫtira‘ meslegine sālikdür F (14) laṭīf: laṭīf ma‘nālı vü ḫPşşP ḫayālli F / merḥūmı: -F / itmişlerdür: itmişler B A S F (16) didüklerinde: diyü su‘āl itdüklerinde F / ki: ki kendinüñ P / idi: -F (17) diyü....... itmişler: -A (18) Mesīḥānuñ: Necātīnüñ P (21) beyt: ebyāt F (22) Ġazel: Şi‘r-i ü F

1 1 1

(21-22) -A

1 1 2

(1) Velehū: Şi‘r S (1-10)-F / (7) ṣanan: diyen B (12) Beyt: -B A P S / kez: biñ F (17) Aḥmed Çelebi: Aḥmed Çelebi Müfti Ahmed Çelebi B (22) ṣāḥib: -B / beyżā ü : beyżāsı B

1 1 3

(2) ḥads ile: ḫiddetiyle F (6) andan: -A (7) şikār ide: şikār ide مكس قديدكشت mūcibince her beyt başına dār u evtār efkārı pāy-ı ‘aḳlına ‘ıḳāl olur كمتل العنكبوت اتحدت بيتاوان اوهن البيدت لبت العنكبوت hasbiḥāl olur. Fetvā ile taḳvā-yı şīr ü şeker gibi cem‘ itdükleri ..... vaṭandan geçüp ser-ḫadd-ı dārü'l-mülk yaḳına vāṣıldur. Bir gün ḫande zenānü'l-ıamdu'llāh ki müfti-i ṣaḳāleyn olduḳ. Bugün ‘ayān.... ya‘ni birden mühimmāt dinlerine müte‘allik mesā'il istiḳtā eylediler didükleri ve maraż-ı mevtlerinde ḥīn-i vaṣiyetlerinde ıskaṭ-ı ṣalavat idelüm mi didüklerinde ben bāliġ olanı terk-i ṣalāvat itmedüm belki edā-yı ferāyizde tehāvün itmedüm didükleri bi da‘vāya iki şāhid-i ‘ādildür F (11) bu ḥālde imiş: imiş F (14) yarın: yarın eger F / idicek: idicek olursa F (18) ol medreseyi: -F (30) tevārīḫe: tevārīḫe tebdīl-i hevā F / laṭīf: -F (34) Bāyezīd: Bāyezīd-i merḥūm ki ehl-i me‘āli ve ma‘ānidür ma‘rifetde vü salṭanatda ol iki Bāyezīd ola ṣānidür F

1 1 4

(1) buyurur: buyurup F / luṭf: -F (2) olur: olup B S / ile: -P (4) kemāli: kemāli merātīb-i iḥṣā vü temdāddan efsūndur ve da'ire-i çend ü çūnden bīrūndur F / bī: nā S / bī-ḥadd olmaḳ maḥkīdür: -F (5) dimek: diyü F (6-8) ki........ evlādur -B A P S (9) içinde: baḫsinde yine beyt F (10) Beyt: -B P (15) cevāhir: cevher A S (16) gibi: mişāl P / düşın: gūş F (17) feth-i: -B F (18) itmişdür: idüp P (25-26) Burusa ..... olan -B A P S (29) imişler: imiş F

115
(2) idüp: idüp mukābele idüp F / mürāca'atda: 'avdetde F (3) idüp: ider S (10) ba'żı: -P (12) dimişdür: -P (18) sem': şem' P / ammā: -B A P S (20) hele: -F / yatan: -B A (28) pādişāha: pādişāh B A S (29) def'-i: keşf-i A ref'-i F (33) ider: eyler A
116
(1) zükāk: züfāfı F (5) çerkesi: serkeşi B A S F / divşirür: düşürür B düşürüp F (10) halvet: -B P (12) sebebin bulup: -A / devletli: -B (24) gencīne-i: genc-i B A P F / almaz: -F (25-33) Ve yine...... Maṭla'-ı -B A P S
117
(1-15) muşahabete....... şem' eyledi: -B A P S (23) itdi: idüp F (24) merşiyeler: merşiye B F / şekker-i: -A (25) helvāların: helvāları S (31) Hasanoğlı: Hasanzāde F
118
(1) Kıṭ'a: Nazm B P (10) şākirdlerinden: şākirlerinden B F (16) bend: -B Nazm F (18) mümteni'dür: mümteni' dimişdür A / tāsi'dür: tāsi' dimişdür F (19) Bend: Nazm A (19-27) -F (20) Devleti: Sāyesi B
119
(1-6): -F (7) Velehū: Şi'r F (13) Beyt: Velehū B A P S (19-23): -B A P S
120
(1-4): -F (5) vardur: vardur beyān-ı 'aded-i ebyātla dimişdür F / der-'aded-i ebyāt: -F (16-23) -B A P S (8) Tevhīd: -F (10) Münācāt: Beyt F (12) Na'ṭ: Velehū: F
121
(1-4): -B A P S (7-8): -B A P S (13) 'alemdür: 'ameldür P S (15) Vaşf-ı hüsn: Der-vaşf-ı hüsn F (16) İçinden: İçinde F
122
(3) Der-hüsn: Der-medh-i hüsn-i cemāl F (8) anda dāne: dāne anda F (15) Döküldi: Dökülmiş P (15-16): -F
123
(1) Der-'ıṭāb-ı felek: Der-serzeniş-i felek F (7) Ahmedī: Ahmedī Germiyāndan kopmış F / Karındaşı: -F (8) hünerdür: hünerdürler ve F (15) işti'āl: iştiġāl B F (21) 'arż-ı ihlās u: -B (22) ve mehābīb cem'iyyetin: -F (27) kıymet: bahāF (28) ide: deger A (29) ider: eyler F (30) olmışdur: -F / meşnevide: meşnevisinde B F

124

(3) Ve yine kitāb-ı meẕkūrda: -P (4) Naẓm: -B A S F (8) Bu: İġtınām-ı fırṣatda bu A / ve's-selām: -P F (10) olur: olusar F / ol: -F (11) Aḥmed: Aḥmed bu āḥmed Pārepārezāde Aḥmed Çelebidür ki: F / Çelebi Pārepārezāde: -F / mebde vü menşe'in: -F (22) Şehzāde baḥrinde: -F /itdügi: itdügi Şehnāme baḥrinde F (13) bu vech: böyle F

125

(2) veyā: yāḫud F (5) dānişmendlüginde: dānişmendlügi ḥālinde F (7) ḫayli...... olmışdur: -B (18) ḳāḍī: -B P S (11) olmış: olmamış F /degül: -F (13) olduḳda: olsa F (14) İstanbulda: İstanbula P S F / İstanbulda: İstanbula gelse: F (22) nā'iblerinden: nā'ibinüñ F /birinüñ yā bir: -f (26) ıskarlaṭ:-A (28) eli: eli var idi F (29) naẓmda: şi'rde ḫayli F / medḫali: eli F / şi'ri: eş'ārı F (30) levendānedür: -B A P S / yaḳar: yaḳar ve silsilesi ḳandīl-i şi'r-i Lami'īye çıḳar: F / muḳtebis-i .... anuñ: -F (31) idüp: idüp merḥūm F (32) merḥūm: -F / Alaman: Alaman diyārın alan ve tālān idüp ḫalḳına el-āmān didürdüp döndükde F / seferinden dönüşde: -F / pādişāha: hümāyuna P F

126

(1) ölecek: ölümli F / ṣayuḳlayuraḳ: ṣayuḳlayuraḳ giderek F / sebeb-i........ ki: -B A P S (3-8): -B A P S / Manẓūm: -B F (13) irdükde: geldükde P (23) müştaḳıdur: müştaḳdur -B F (24) Şeref: Müşerref F

127

(3) it: ḳıl P (9) görüp günden idüp: gören ide günden B / idüp: ide F (10) yaḳupdur: yaḳar bu P (20) ḳaldı: oldı F

128

(1) Dil: Ol A (9) vāṣıṭ ile: vāṣıṭīler B P (10) Ney-i ḳand: Ney ḳandil F (15) Cevāb-nāme-i Lāmi'ī Çelebi el-merḥūm mektūb: Bu muḳābelede Lāmi'ī bunı irsāl eylemişdür. Naẓm F (20) diyü: diyüp A S (22) bulur: bulursa F / ser: -F

129

(2) renc: derd B (3) ġıdā: ġıdā ki P F (17) dir isen: dir iken P S F

130

(6) Meṣnevi: Naẓm A S F -B / yüzligi: yüzüni F (10) kim: ḫod P S (13) ola: oldı B / ġāyet: pek F (18-19): -f

131

(3) atasın: idesin A ider S (9) fiġān: efġān F (17-18): -F (20) ne: be A

132

(3) hemān: temām A (7-20): -B A P S (21) ferzendi: ferzendidür A P (22) bülendi: bülendidür A P (23) mi'yār-ı bünyān-ı: -F

133

(1) gibi: ki B S F (2) ḫāmesi ile: ḫāmesine B P S F (4) kemāldür: kemāldür Eş'ār-ı Aḥmed Çelebi B A S (15) Eş'ār-ı ū: Beyt B Şi'r-i ū F (7) بالا: زبا A / بلا: بلايى F (8) چون: چه A P S (9-10): -F(14) idi: dür A F (15) Muṣṭafā-yı: -B / merḥūmuñ -F (16) olan: olup F (17) geçüp: -A (19) rebāb-ı erkān-ı F (28) eyledi: eyledi ol vaḳtden beri kitābḫāne-i pādişāh-ı kāmyāb zümresinde F / pādişāhda: -F (24) meclisine: meclis-i şerīfine P (26) zu'emādan: ḫudemādan F / küremāndan: 'azmādandur F / idi: oldı π ṣ idildi A / ol....... kāfiyede: -B A P S (28-29): -B A P S

134

(4) Ġazel: Şi'r-i ū F (8-11): -F (12) Edāyī: Edāyī-i Diger F / Ḳazzāz: Ḳazzār A ǐazzāz F (13) 'irfān ve kendü ṣāḥib: -B A P S (15) bağları: bağıları A S / örerdi: iderdi B (18) dögerdi: dögerdi fi'l-ḥaḳīḳa ṭab'-ı vuḳad ve ẕihn-i nuḳāda ḳādirdür -B A P S (19) Ġazel: Ġazel-i ū A (23) Maṭla': Velehū B F (24): -F (25-26): -A

135

(1) Ġazel: Velehū P F (5) Girmedi: İrmedi P / ḳulağına Edāyī Şehūñ: Edāyī ḳulağına ol mehūñ B F (9-10): -B A P S (12) bulur: bula F (13) İsḥaḳ çelebi: İsḥaḳ Çelebi Efendi F / merḳūm: -F (14) Mısra': -A (15) tīġ ū ger: şimşīrger P (16) 'ilm: Faẓl F (21) serīr-nişīni: mesnet-nişīni P (25) feyż: füyūż S (26) Nihālī: Nihālīzāde F (28) görüp0 görüp gitdiler F

136

54) üzre0 -F / 'arż: bulurlar 'arż F (7) billerinde: billerinde bile F / ile: ile kendü F / elleri ile: -f (9) bu: -B F (10) boyunların urup: -F (12) trāşīdeleri: trāşīleri A (16) dir ki: didi ki B F (17-19): -F (18) ayağı yegni: ayağum yigni P (19) daḫı: daḫı bu A / bunı: bu beyti P (26) oḳurlar: oḳurlar pādişāh bu va'żdan müteeṣsir olur F (28) ider: idüp F (29) gider: giderler F / Üsküpden: -B A P S

137

(1) itdükleri: itdügi A P F itdügi şeh -S (2) dek: -F / söylenür: -F (4) vü: vü zībā A (5) Andan: Ba'dehū F (6) olmışdur: olur F (7) ḥaḳḳā....... ki: -B A P S / tārīḫdür: tārīḫ P (8) Beyt: Tārīḫ F (10) evbāşlarla: evbāşlara B A P S (11) sipihrdür: şöhrdür A P S (12) ile: ile yirinde F (18) Ṣaḥna müderris olmışdur:

Şaḥn müderrisi olup B (19) Merḥūm...... oğlı: -B A P S (21) diyü: -B A P S / dimişdür: vāḳi' olmışdur B A P S / Şaḥnda....... zemānda -B A P S (23) meşrebi: ṭab'ı A ṭab'ı ziyāde F (25) berü: -B A S (26) noḳṣān: noḳṣān u zevāl F / ḥarīm-i: ḥarīm-i ḥarem-i P (28) itmekden: itmege A itmekde P (30) Ḥaḳḳā...... Şaḥn-ı: B A P S

138

semāniyyenüñ....... idi: -B A P S (2) Mıṣra: Mıṣr ḳāḍısı: F (4) dimekle: -F / ma'rūf: maḫlaṣı F / Ġazālī: Ġazālīdür F / ki: -F / vaḳtinde: tertīble F (5) olur: olsa gerekdür F / mücāvir: mücāvir idi F / Çelebi: Çelebi merḥūm F (13-14) : -F (16) Pes: -P / içün: içün bin P (19) sen: ben B (21) oldı: olup / A (22) ba'dehū: āḫir P ṣoñra F / ḥatīf: ġaybdan -b F / āvāzı: āvāzesi P (25) Beyt: Tārīḫ F

139

(3) Maṭla': Beyt A S (6) tārīḫ: tārīḫ güş-ı F / ḫāṭırına0 cānına F (7) gelicek: düşücek F (9) Merḥūmuñ: Merḥūmuñ zemān-ı ḳażāsında vāḳı' olan leṭa'ifindendür ki bir 'Arab 'avratı gelüp 'ādetleri üzre yā Mevlānāü'l-ḳāḍī talḳānı dimiş. Merḥūm cevāb virüp

ابتهآ المرات الطلاق لمى   بالساق لابيد اسحآق

قاله اسحق القاضى بقضا دمشق من بلاد اهل المخبته و العشق dir. Fi'l-ḥaḳīḳa hem ḥadīṣi Resūli bi-'ibārete ḥüsn-i iktibās ider hem cevāb virür F (10) olupdur: olmışdur P F / sebeden: cihetden BA P S sebebden: sebeden ekṣer ġazelleri: -B A P S / müsta'mel: mütedāvil: F (11) dillerinde: dilinde A F / mütenāvildür: müsta'meldür ḥattā F (12) kāse-bāz: kāse-bāz ittifāḳ P / her: her bār F (14) ile: İile ḳadīmden F / gerekdür: gerekdür anda F (15) kemīn-gīnde: kemīn-gīnde tīr ü kemān-ı ṭa'nla fırṣat gözleyüp F (17) kemāl-i: kemāl-i taṣannuf u F / naġz: ḫūb P (18) salṭanatında: salṭanatlarında b salṭanatından A S F (19) vāḳı' olan: -B A S F / cülūsın: cülūs B cülūsından ṣoñra F (20) Bāyezīdüñ: Bāyezīd-i merḥūmuñ F / vefātın: fevtine degin F / yazmışdur: itmişdür F (22) Ġazel: Eş'ār-ı ü Ġazel B A F

140

(1-2): -B A P S (5) Ġazel: Velehū P F / şanma: şan F sā'il-i: mesā'il-i F (9) saña: senüñ B S / (9-23): -F (13) Ġazel: Velehū P (18) diyeyin: diyemem P (19-20): -A (21-22): -B A S (23) Velehū: Beyt A S

141

(1) Velehū: Beyt S / (1-2): -F (3-4) -B A P S (5) Velehū: Beyt S / özler: ister A eyler S gözler F (7-13): -B A P S (14) Beyt: Velehū: B P (15-20): -F

(16) beyti: beyitleri P (22) dānişmendlükde: dānişmend iken F (24) Sirozda: Siroza A

142

(6) Ṭoğruyı: Egriyü F / egriye: ṭoğrıya F (7) tarīḫler: tārīḫler daḫı A P (8) cülūsdur: cülūs-ı hümāyundur F (9) Tārīḫ: Ḳıṭ'a P / Tārīḫ: Ṣūret-i du'ā-nāme-i Ḥażret-i pādişāh-ı salṭanat-ı menḳabeddür ve her mıṣra'ı müteżammın tārīḫ-i cülūs-ı salṭanatdur F

143

(3) Beyt: -F (5) ḫafī: maḫfī B (10-11): -F (13) ola: dür A S (16) قبل: -B F (18-19): -F (20) ref': def' B F (21) kesb idesiz : -F / anuñ: anuñla P (22) mufażżal: mufażżal ola F (23) Anaṭolı: Anaṭolılıdur F / cānibindendür: -F (25) idüp: itmişdür ba'dehū F / bulduḳdan ṣoñra -F / ḳażāsına: adasında F / ṭābi': -F (26) eylemişdür: itmişdür F (27) daḫı: -P F /anuñdur: anuñ eş'ārındandur F

144

(1) ġazel: Şi'r-i ū F (2) Ġonceyi: Ġonceler A S F (5-10): -B A P S (11) zümresinden: zümresinden silāḥdār fırḳasından F / ḳuloġullarından: ḳuloġlı zümresinden F (13) itdi ve: itdi ve sinn ū F / erba'inde: erba'ine varmadın F / iken: -F (14) māh: sinn F (15) Ġazel-i ū: Eş'ār-ı ū F (23-24): -B A P S

145

(1-2): -B A P S (5) taḥṣīlde: taḥṣīl-i 'ilm ṣadedinde F (9) Ġazel: Şi'r F (11) bilmedüm: bilmeyüp P (12) pāk: gizlü p (13-18): -B A P S (19) iriş: yetiş P (21) tekmīl-i .... idüp: -B A P S (24) Rūmda: -B / türeḫātından: türeḫātından u küfriyātından F

146

(3) aşılamışlardur: (aşılamışlar B F (4) Maṭla': Ġazel P Eş'ār-ı ū F (6) Ġazel: Velehū P -f (10-11): -B A P S (16) Ġazel: Velehū P F (20) vaṣfında: vaṣfında bir ḳaṣīdesi vardur ki bu vaṣfda dimişdür P F / bu........ yazıldı -F beyti0 beyt ol ḳaṣīdedendür P (22) yāsemen: nesteren A P S (23-24): -B A P S

147

(1-2): -B A P S (9-10): -B A P S (13-14): -B A P S (21-24): -B A P S

148

(7) merḥūm: -b (8) ölince: A P / ḫavālisinde: ḫavālisinde ölince A P S (11) iẓhār ile: imhar idüp meclisi ve F (16) Ġazel: Eş'ār-ı ū F (17) yüz urup: dileyüp F (18) ten: -F (19) ġamından: -F (20) 'uşşāḳa: 'uşşāḳ S F (22-27) -B A P S

1 4 9

(1-2): -B A P S (4) ḳulını: ḳulınS (5) Velehū: maṭla' A P S (7-12): -B A P S (13) kemāl ü ma'rifetden -F (14) kendi: daḫı B A / ṭal'at-ı: behcet-i P (16) fünūn-ı 'Arabiyyeyi ba'zı -F / Emīn....... andan -B A P S (18) itmişdür: eylemişdür F (19) oldı: -P F / ferzānesi: ferzānesidür P F (29) oldı: -P F / kātiblerindendür: kātiblerinden P (21) Bu degil: Sañmañ F (22) içre: yanlarında F (23) önnine: önninde A P F / feṣāḥatdür: feṣāḥatdür anuñ F

1 5 0

(1) şu'arā: 'ulemā F / ve: ve mecma'-ı şu'arā ve F (2) Manṣurdur: Manṣūr F (3) ḳużātda: ḳużātdandur F / meẕkūrdur -F (5) Maṭla': Eş'ār-ı ü F (7-8): -F (11-12): -F (13) ıṣṭılāḥatı üzre: ıṣṭılaḥınca F / ḫayli: -F / şöhret tutmışdur: meşhūrdur F / Bu nev'a: -A (15) Naẓm: Şi'r A / gözden: bizden B P A (17-24): - B A P S

1 5 1

(1-2): -B A P S (3-8): -F (9) İlāhī Bey: Allāhī Beg S / begler içinde: beglerinde F (11) merḥūm: -B F / şāh-ı: pādişāh-ı A P (12) ḳahramān: şān-ı F / nişānuñ: -F (13) İlāhī: Allāhī S (14) ri'āyetde: ri'āyetde şāhın öñinde F (17) İlāhī: Allāhī S (19) Maṭla': Şi'r-i ū F (21) Merḥūm: -F (22) maḳbūl: maḳbūl u maṭbū' F (23) bir .... idindi: -B / maḫlaṣ idindi: taḫalluṣ oldı F (25) oldı: idindi F / maḫlaṣında: maḫlaşından B F (26) ḥüsniyyāta: ḥüsniyyātda B A P S / müte'allik: -B A P S (26) dimek: diyü cevāb virmiş: kendüye maḫlaṣ idindi F (28) Maṭla': Şi'r-i ū F / Göñlini: Göñlini cānum A P S /durur -A P

1 5 2

(5) Velehū: -B (9) Velehū: -F / itdügini: eyledügi P (11-12): -B F (13) Emānī: Āmānī F / devrinde: zemānda F (15) şūḫ-ṭab:...... idi: -B / ve: ve zemānınuñ her vech ile ri'āyeti vāciblerinden idi F (16) aḳrānınuñ: āsetān-ı pādişāhinüñ -F (17) bölüge: Ba'dehū bölüge F / vāḳı'asından: vāḳı'asında B A P S / ṣoñra Baġdād seferinde -B A P S (18) Emānī: Āmānī A S -F / ḫazīne..... nefer -B A P S (19) kesdi: kesdi idi P -F / 'ulūfesin: 'ulūfesin Āmānī içlerinde bile olduḳda F / ~~diyüp~~: virüp F /yirmibeş aḳçe ulūfesi: -B A P S

1 5 3

(1) bedter: beter P / irtiḥāl: intiḳāl B (2) tārīḫ anuñdur: tārīḫi dimişdür F (7) efvāha: āfāḳa P (9-14): -F (15) olmasun: eylesin A P S (23) ṣorṣa: ṣorṣalar A P S F / ser: -F / Emānī: Āmānī F

154

(1) Emānī : Āmānī A / Şānī: Şānī bu Emānī F /Rūmilinden: Rūmilinde B A F (2) içinde: zümresinde F / bir: -A P S / bir: bir merd-i F / Muṣṭafādur : Muṣṭafādur kendi maṭla'-ı mihr-i ḳabiliyyet ü ẕekādur her F / āyīne-i .... ṣafādur -F (4) müteḥammildür: muḥtemeldür F / 'ulūma: 'ilme F / emāşil: ḳavābi F (5) Şām ḳāḍīsı 'Ali Çelebi: Mevāli-i 'ıẓām B A P S (7) āzmāyiş itdi: verziş ḳıldı P (8) şūḫ-ṭab'luḳda: şehr-āşūbluḳda B (9) ṭab'luḳda: ṭab'luḳda ekābirle muṣāḥabet ve aḥāli ile mümālaḥat F /şıṇdurdı: şındurdı bu ebyāt anuñdur B (10) Eş4ār-ı ü: Ġazel B A P S / görmek: gülmek B S F (14-19): - F (16) Maṭla': Velehū B (19) gün° gül S (20) Maṭla': Velehū B P (24) Edirnelidür: Edirnevīdür B / ṭab'-ı: -B (26) ki: -B P F (27) Çelebidür: Çelebi B

155

(4) Meşşāṭa-i: Meşşāṭa-i fikr-i A P F (12) olup: olmayup B (14-18): -F (16) daḫi: -B A S (20) şīrīn: şekker F

156

(4) uyur: yatur B (5) Velehū: Maṭla' A S (5-8) -F (13-16) -F (17) Velehū: Şi'r A S (21) Maṭla': Velehū A S (21-24): -F (21-22): -P (23) Maṭla': Velehū B P

157

(1-10): -F (1) Maṭla': Velehū B P (3) Maṭla' Velehū B P (5) Beyt: Velehū B P (5-10): -P (11) Ġazel: Velehū P F (19) bağlamış: bağlmayup P (21) daḫı: -S F / vech ile: ṭarīḳ ile P / idüp: itdüm B A P S / dururdum: -B A P S (22) Li-muḥarririhi: Ġazel B A P S

158

(2-3): -F (8) mu'ammāları: mu'ammāları daḫı F (9) Yezdī: -B (11) Be-ism-i: -P (17-18): -A P S F (24) ki: ki ṭarīḳ-i S / Emrī: Emrī ismi P (26) Naẓm idüp: -A P

159

(1) Beşāret: Be-ism-i beşāret F (3) Çelebi: Efendi F (4) merḥūmuñ -P merḥūmda A / siḥr-i ḥelāldür: dimişdür B A P S (5) Rubā'ī: Tārīḫ P F / imiş: irüp P idermiş S / sem'ine: gūşına F (10) ḥurūfdan: ḥurūfından B / istiḫrāc: īrād F (13) Tārīḫ: Mıṣra' P (14) ḫaste vü zebūn: -F mezbūr: -B F / yaturken: yaturken Emrī Çelebi ve F (15) kimesne ile ḫaḳīri ve birāder-i rūḥānī ma'ān F / ḫaḳīri: daḫı A / beni: -P F / gördiler F (17) muḳdār: ḳaç P / eşk-i sirişk-i P / riḳḳat: firḳati F (18) olur: olup A (19) 'Āşıḳ: 'Āşıḳ Çelebi B (20) ol....... itmişdüm -b A P S (21) Ḳıṭ'a: Tārīḫ P F

160

(5) Ümidī: Ümidī,i Şānī P (7) aḥvāli: āmāli P (11) itmişdür: -B (12) selāset: selāmet F (13) iderdi: eylerdi F / Ḥikāyet: Laṭife F (14) Çelebi: -F (16) ser-tā-pā: serā-tā-pā B A S (18) gibi: miṣāl P (197 Çelebi: -F / idüp: -s (21) Mu'ammā: -P F (23-27): dü-nīm: dü-nīm ḥall-i mu'ammā......... ṣıdḳı olur B A P S (28) boyandurmış: boyanmışdur F (29) bulandurmış: bulanmışdur F

161

(1-2) Bugün....... ṭolandurmış -F (5-6) Velehū....... vādiden -F / her: bir (10) 'anber: 'abīr F (12) Velehū: -A P S (14) Ümidī Paşa mad. -F (28) ġavta: gavs P

162

(1) Eş'ār-ı: Şi'r-i P (7) maṭla': Velehū B A S (9) Velehū: Ġazel P (18) Emīrekdür: Mīrekdür A P S F (21) Murtażāya: Murtażāzādeye F / sebebden: sebebdendür ki F

163

(3) itmese: itmeye A (8) ṣalmam: ṣalmazam F (10) bir: bir āşināsı F / ḫasteye: ḫaste olmış F / itmişler: idüp ḫasteye iletmişler F (15) ve libās..... ẓarīfāne -B A P S / ḫodbīnlükden: -B A P S (16) sebaḳdāşımuz: ḳarındaşımuz B A P S / itmekde: eylemekde A P idüp F (17) mütekebbir: mütekebbirāne A P S F (18) diyüp: diyüp ekşer F / ekşer-i -F (19) Emīrek: Mīrek A P S F / kendüye: kendiye Mīrek F (20-25) Ḳıṭ'a....... سليم -F (26-29) Ḳıṭ'a....... فلك -B A P S

164

(1-4) ميرك..........اول -B A P S (6-7) Maṭla'......... خرانى را -F (8-9) Velehū...... ابريقم: -F (10-11) Maṭla'..... بودن -F (12-13) Velehū.....نست -F (14-15) Velehū..... ستانبول -F (16) ki ẕikr olınur: -B A S F (17) Maṭla': Beyt B A S F (19) na'tında: ḥażretine F / merḥūma: Mīrek bir F (23) ḳaṣide: Naẓm P

165

(17) Beyt: Ḳıṭ'a B (21) Velehū: Maṭla' P -F

166

(1) Maṭla': Velehū B P F (2) yapraġıdur: bergidür B F (3) Velehū: Maṭla' B / Velehū ..... mestāncıġuñ gelsün -F (5-6) Nihān..... gelsün -F (7-8) Maṭla'..... gelsün -F (7-8) Maṭla' ...... biz -F (9-10) Maṭla' ..... helāk eyler -F (11-12) Maṭla'...... cānum al -F (213-14) Velehū....... yılduzdur -F / (14) bir: -P (16) cā'izeleri: cā'ize vü salyānelerin F / kesildükde: kesdüklerinde F (19-20) Himmetüñ .... cā'ize -B A P S

1 6 7

(7–8) Merḥūm...... dimezdi –F (9) Ḳıṭ'a: Naẓm F (19) ḳıṭ'a: Velehū P (19–22) Ḳıṭ'a...... ḳatıcaḳ –F (23) İskender ...... idüp –B A P S / evvel: –F

1 6 8

(3) göndermişdür: göndermiş B (4) Ḳıṭ'a: Rubā'ī B Naẓm F / daḫl: ṭa'n F (9) Burusa: –B Burusa ol Burusa ki F 512) Yıldırım: Yıldırım pādişāh F (14) cāmi': cāmi'in B F (16) Naṭṭa': Naṭṭa'iden B A P S /fevt olduḳdan: -B A P S (17) ve Sulṭān Bāyezīdden: –B A P S / vāfir: ḫayli P envā': F (19) yine: –B A S F / Meẕkūr: Merḥūm F (21) oġul: oġul yirine tutmış yazdırup oḳutmış F idinüp: –F / vāyesin alduḳdan: –F / 'ilmden: 'ilmden bir miḳdār taḥṣīl itdükden F (22) ve 'Arap: –B A P S / idüp: –F (23) mizācı: –B A S F (25) siyādetkār: sādātkār A (30) olur: –B A S F (32) bunlara: bunlara ri'āyet ve P

1 6 9

(3) 'Irakeyn seferinde: –F / itmişdi: itmişdi sene F / tārīḫi: –B S F (4) nikābet–i āli ḳoyup 'azm–i me'āl eyledi: –F (5) ve sādāt içre: bu zümrede F (8) virmişdür: dimişdür A P (9) ḳaṣīde: Naẓm P F (11) Birisi........ meşhūr: –B A P S (23–24) Ölür...... meksūr: –B A P S

1 7 0

(8) Emīrī–i Ṣānī mad. –F (10) ḫalef–i: veled–i A P / ve...... Ḥaşimīdür A (20–21): –A P

1 7 1

(3) Maṭla: Eş'ār–ı ū F (5) Ġazel: Velehū P –F (11–12) –F (13–14) Maṭla'....... taġlar –B (16) başmadı ayaḳ: başmadı ayaḳ

Eşk–i 'āşıḳdan yigindür diyerek ırmaġlar

Yārdan uçurdılar āb–ı revānı ṭaġlar P (17) Maṭla': Velehū P (21) selāmet–i ...... şānına –B

1 7 2

(1) viṣāl: viṣālüñ F (9) Uzunçarsu..... dükkānlarda –B (10) ṣatar idi: satar idi miskīn F / egerçi: egerçi zemānında F (12) yazılur: –A F / bī: –F (13) bile: –A F / 'ilm ü dānişden: –F (14) oḳımaz yazmaz: oḳumaḳ u yazmaḳdan beri F (15) ḳuvvet–i ḳuvvet–i cevdet–i F (17) ṣavtun: –f (18) bu..... gösterürdi: –P F (19) Ol taḳrib ile: ol taḳrīb ile birü a'yāne ḳaṣīdeler ü ḳıṭ'alar virüp F (20) bölüge: tā'ifeye P F / Bir zemān: Bir zemān daḫı dükkānı destgāhı tārmār idüp F / remmāl: remmāle ki nāmı F / Ḥaydara: Ḥaydardur F / olup: oldı F / olup: olup gördi ki olanca sermāyeyi keff–i himmetden remmālüñ bāl u teşvīş–i ḥāl ile F (22) gitdi: gitdi ammā ümmīlükle bir mertebe ḫayāl–engīz..... virüp kendü bī–

berg ü bī-nevā oldı F / ġarā'ib-i: ġarā'ib-i aḥvāl-i F (27) ṣan'at: maḥāret F (28) iken: -B ā π S / āteşden0 -B A P s (29) şerer: şerāre F

173

(1) yañup: yakup B P S / daḫi: -F / Sulṭān: pādişaha F (2) Süleymāna virdügi: -F / ḳaṣīdede: ḳaṣīde diyüp F (6) kendü: -B A P S /eş'ārın: eş'ārı B A P S / oḳurken: oḳurdı ol eş'ārda F (10) -f (11) Maṭla': Velehū F (13) kākülünn: kākül B P (13-14): -F (15) Velehū: Beyt A S / felek: felegi B F (15-16): -P (17-20): -F (18) Maṭla': Velehū B P S (20) Maṭla': Velehū B P (22): -B A P S

174

(1-27) -B A P S

175

(1-15): -B A P S (21-23) -F

176

(15) Rūmilinde: Rūmilinden A S / ḳażā-yı: -F (19) Tirestenik: Tirestebik S (21) ticāretde: -b (22) menbā'-ı: meṭā'-ı A F (24) ṣatdı: ṣatdı min eşbeh eyāh fema ẓulm diyü F

177

(1) baba ṣan'atın ṭutdı: -B A P S (3) zevāde: zād F (7) fıṭrat-ı: ḳatre F / idi: -F (9) sil'a: sāḥa-i F (12) 'uruc: 'urūc ḳaṣd F / itdi: idüp F (15) sözleri: -B A P S / şīrīn: şīr S (18) na'līn: na'l F (21) maḳṭa'-ı: -P / varmadın: varmadı B A P S / varmadın: varmadın قدوت الاوليا الاما المحمديه راس خلقه السلسله المرشديه F (22) şeyḫ: ercmendi F (23) āteşkede-i: āteşkede-i zer-deşt F (24) ḥayāta: ḥayāt-ı B ḥuyūta F (25) inşā'llāh: inşā'llāh yevm-i F / yarın: -P F (29) dimekle: dimege F (31) ḫāric: ḫāric-i ḥıṭa-i F (32) cān-ı ins ü: -B (34) olup: olmaḳla F

178

(2) vaḳt: zemān P (3) Beyt: -F (5) birgün meyḫāneye varmasa: -F (6) ya: be S -F / Eṣnā-yı: İnşā-yı B A P S (9) merḥūm: -B F / aña: -b (12) mıṣra'ı: diyü B / gitmelü: gider P / olduḳda: olduḳda yārān S (15) Mıṣra: -F (21) diyüp: diyü P / muḳayyed: cevāb F / olmayup: virmemiş F olmayup āḫir F (24) bergüñ: berg B

179

(1) ider: eyler B P / itmemiş: itmemişdür F (6) ile: eliyle B F (7) rūze: rūzede A (10) ḫınk-ı ẕihne: cevād-ı ẕihnine B P (11) yigirmi akçe ile: -B A P S / idüp: ider F (13) ḳanā'at: ḳanā'at itme F (14) ider: -F (16) diyü: -B A S F / Aḥmed Paşa...... olduḳda -B A P S (20) beyti: bu beyt F / pādişāhiye:

pādişāha B P S / olur: oldukda F / olur: olur āhir F / Niçe: Nice yıl F / zemāneden: müddetden P mülāzemetden F (21) medresesin: medresesi P F / virürler: virilür P (22) karındaşıdur: hemşiresidür B A P S karındaşıdur: karındaşıdur anı alup F (23) anda: menāşirde F / makta': kat' F / kılmışdur: itmişdür A kılmış P (15-26): -B A P S (27-30): -F

180

(1) Şi'r-i ū: Matla' B A P S (5) Matla': Velehū B P F (7) Matla': Velehū B A P F (11) Āşiyān-ı: K'āşiyān-ı P (12) Mevt-i Nūşīn-i revāndan: Meşnevi B / Nazm P (19-22): -B A P S

181

(1-13): -B A P S (20-21): -B A P S

182

(1-2) -B A P S (6) rengüñ: çīnüñ F (10) nakş işinden: nakş-ı ābdan S (23) Şıfat-ı esb: -B A P S

183

(3) seyr-i: -A / Eser yil: Revān A (5) gibi: diyüp (7) Der-taşavvuf: Velehūī: -P Der-taşavvuf F (12) şol: ol P / dārdan: vādiden B P F (14) dil: Dilde olan F (16) Ki anuñ: Şorma kim P (18) Velehū: -B P S (18-19): -F (20-21) -B A P S (22-23) -F

184

(3-4): -B A P S (7-8): -B A P S (7-12): -B A P S (17) oahı: -B A P F

185

(9) idüp: idüben B S F /gibi: -P (15) Ehlī mad. -F / ki: -B (21) Hüy....... ba'īddür -P (23) sühanuñ: sözüñ P

186

(13-14): -A P S (15-16): -B S (16) görmezsüñ: itmezsüñ P (21): 'ilm: fazl P (22) Ne an ki: Dimezem ki F (23) vardur: -P / Mesīhası vardur: Mesīhā var idi F

187

(1) hāl: lāl-i hūbān B (2) gazeller söyledi: hayāller bağladı A (3) Yāsine ..... bağladı -a / Çün: -B '4) nukūd-ı ...... oldı -A / efkārdan: efkārın F (5) şaded-i: şaşaded-i şuğlde F (6) tahşīlde: tahşīl-i 'ulūmda F (9) serāçe-i hacle-i P / hacle-i: mecelle A P (10) ki: -P (14) ma'nāsı: edāsı F / ve fühūmı: mefhūmı B A P F (15) Kıt'a: -F (17) niceyi: nice F (21) dehān-ı: -F (22) hatta: -A (23) Matla': Kıt'a A Nazm P (23) Kaddümi: Kaddi B / ü: -S F / reglerümi: eşkümi A P S F (24) Cismüm: Cismi B A S F (26) diyü: -B F (27-28): -B A P S

188

(5) Maṭla': Velehū P F / 'ālem: 'uşşāķ F (7) Maṭla': Velehū P (7-14): -F (11) Ġazel: Beyt A S (15) Maṭla': Velehū P F / olur: odur F (Maṭla': Velehū B P (17-20): -F (21) Maṭla': Velehū P F / ķaçan: ķaçan kim P / ki: -P F (23) cevāb-ı ma'delet-penāh: -F (24) penāhi: me'āb A P

190

(1) itdüklerinde: idüp P itdükde F / itdüklerinden: itdüklerinde birķaçın yaķduķda P (2) daḫi: -B F / itmişlerdür: itmişdür F (18) vāfir: -B A P S (22) şi'riñe: naẓmuña F / ġarrā: zībā P (23) pīşe: pīş B S (23-24): -f

191

(1-2): -F (19) Bahrī mad. : -F

192

(25): Velehū: Velehū der-meşnevi P

193

(13) itdi: ķıldı A S (21) zümresine: zümresinde B A P S (22) baḫtın: baḫtda B (23) cihetden: cihetdür B (25) kendiO -P

194

(3) Maṭla': Şi'r-i ū P F Beyt: B Şi'r S (11) eş'ār-ı: ebyat F (14) iẕ'āndur: 'iẕ'ān şā'ir-i nev-heves pāk-ṭab4 u nefīs,ẕihn cevāndur ve 'unfuvān-ı şebāba lāzım olan vesāves-i şeyṭānı ve hevācis-i nefsānīden pāk-dāmendür f (15) daḫı: -F (17) Der-tevḥīd: Eş'ār-ı ū F

195

(4) Şu'arā: Şi'r F (5) zerāfetüñ: ẓurefānuñ B (6) Herātda: Herātda Mirzā P (9) Ol..... ile: -F (10) Erkān-ı: Erbāb-ı B (13) pādişāhlardan: pādişāhīden F (14) mūcib-i -B (20) dimişdür: dimiş P S (21) vaṣlın: ḫüsnüñ F (24) görüp oķımışdur: oķumış görmişdür F (25) هست: هستى F

196

(1) meşhūrdur .... me kūrdur: -F (3) itmişdür: eylemişdür B (14-24) ki Şarı...... dir: -F (19) cihetden: sebebden P / ve: ve Ḥażret-i P / u naġż: -A (24) şu: şol F (27) şol deñlü: -B (30) ider: eyler F / seb'inde: -B (31) Merḥūmuñ -P (33) Eş'ār-ı ū: -A

197

(1-2): -B A S F (6) Mıṣra': Tārīḫ: A S F / فترت: فتح F (7) bu tārīḫ anuñdur: &-f / daḫı: -B P S / fetḫine: fethinedür F (14) idüp: idüp cā'ize F (15) virmedükde dimişdür: virmeyicek dimiş A (20) Der-İn-ḫāl: Ķıṭ'a hem-der in ma'nā: P (22) virelüm saña: saña vireyüm B A S F

198

(1) Revānī: -B (11) her: bir B / muṣāḥabet: muṣāḥib B (12) seyr ü: -B / seyāḥāt: seyāḥat ile va'ẓ u F / ḫoş-āyende: naṣīḥat ider F (16) emr-i ḥükm-i P (19) İstanbuldan: İstanbulda A P S (20) maḳbūllerinden: ma'ḳūllerinden B S F (21) Ḥatta: -B A P S (25) şikārı: şikārı içinde f

199

(1) Maṭla': Eş'ār-ı ū P /Şi'r-i ū F (4) daḫı: -P / bāde: bāde gülgūn F / gerçi ki : -P F (9) cānı: ḳanı F (10-11): -F *0) Amasiyyede: Amasiyyede anuñ S (21) olmışdı: oldı F olmışdı ṣan'at-ı naḳḳāşı: B F (267 çarḫ-ı ....lāciverdinden: -A P

200

(1) bir günedür: -A P / gūyā: -B F / ḥayātdur: layāt idi A p (3) yār: -P F (7) gül..... münevver olurdı: -F (10) idi: -P (12) Naẓm: Şi'r A S / li-muḥarririhi: -A S F

201

(12) tercemānı: nev-cevānı B (19-20): -F (22) Şi'r-i ü: -F Eş'ār-ı ū A P S (24) Bahāyī mad.: -F

202

(7) rabi'ada: erba'ada A (21) irtiḳā: irtilā A P (26) Eş'ār-ı ü: Ġazel B A S

203

(11) Eşk-i 'āşıḳ: 'Āşıḳuñ eşki B A S (13) boynuña: gerdānına P / ol: -P (17) idemez: itmez P

204

(11) Ṭuhfe: Keffe B (13) Rūmilinde: Rūmilinden S / ḳaṣaba-i: -F (14) erbāb-ı: -B A P S / 'ādet-i mu'tād üzre: -F / ḳāżī-'asker-i: ḳāżḥ-'askerlükden müteḳā'id olan merḥūm F (15) vaḳta: -F / ve ġayride: -B A P S (16) lālā-yı....... oġullarına: -B A P S / begler: beglere A (18) Prizrendendür: Prizrenden F (19) Adıı: İsmi F (20) yārān: -F / bahār: bahārī F / ne: -B A S F (22) cemāl-i kemālde: kemāl-i maḥālde F (23) taḥṣīl itdügi: -B (24) Çatalcada: Çatalcaya F (25) taḥṣīl: ḥāṣıl F / mevtinde: mevtde B F

205

(1) daḫı: -F / gelüp: geldi B A S / ḳaçırup: ḳaçup B F (2) yüregin: baġrın P F (4) ṭaleb idüp: isteyüp F (5) tārīḫ: tārīḫ vāḳı' B F / olmışdur: bulmışdur P / aḳçe: altun P / Bahārī: -F / yine: yeter B -F (7) nām: nām muḳāṭa'acı P / kātib-i ...... iken: -F (9) Ġazel: Eş'ār-ı ū A (17) Bunı daḫı: Bu beyti F (20) Ġazel: -S (20-25): -f

206

(1-2): -F (5) Velehū: Maṭla' B A S (13) dimişdür: dimiş idi F / oḳumışdı: -F (16) Dülbendzāde: -B A P S (19) Gezüp cennetde eyledi: iderdi bāġ-ı cennette P (22) Ġazel: Velehū B -P S (22-23): -F

207

(1-8): -F (3) tañ mı kim: vechi var P (4) Genc-i 'ışḳ ile ṭolıdur: Kim ṭolıdur genc-i ġamla P (9) Çelebidür: Çelebi F / ki merḥūm: -F (10) viāyet-i: -f (11) gelüp: gelüp ba'd zemān tertīb: F / iltifātı...... ile: -F / pādişahuñ: -B / eyledi: eylemiş A P (13) Şi'r-i ü: Beyt B A S (19) Çelebi: Efendi F / merḥūma: -F (22) 'ilmi: 'ilmi ṭavr-ı ma'rūf üzre F (26) nāfı'a: nāṭıḳa F / tehẕīb: teẕhīb F (27) daḫı: -A

208

(1) ve ḳabūl...... imāmet: -B (2) virüp: virdi ve F / murabba'ı: murabba'ı ol dem F (3) didi: dimişdür F (8): -P S / olan: -F (12) ḥālinde: ḫāletde F (15) naḳd-ı: nuḳūd-ı S (17) ma'nālarda: ma'nāda B A P S (18) daḫi: -B S (19) ḫafīfde: seri'de F (20) itme: itmek b (21) itmişdür: itmişdür ki budur terci' F (22) Rubā'ī: Naẓm P (26-29): -F (29) vücūdında: nihādında P

209

(2) Oynayavuz: K'oynayayum ol P (1-10): -F (3) Maṭla': Velehū B P (4) ḥüsnüñ: vaṣluñ A P S (5) Maṭla': -S Velehū B (7) Velehū: Maṭla' A S (8) bināsına: asāsına P (12) Münācāt: Ġazel A S (16) ḫum-ḫāneside: meyḫānesinde P / ḫāb: ḫūn A P S (14-15): -F (22) Velehū: -P

210

(1-6): -F (7-8) Nūniyye....... eylemişdür: Sulṭān Süleymān-ı merḥūma virdügi nūniyye ḳaṣīdedendür B A P S (9-19): -B A P S

211

(5-6): -B A P S (12) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü A P S F (13) İşigünüñ: İ=igüñ A P S F (14-17) -B A P S (18) oğlıdur: oğlı dimekle ma'rūf idi F (20) bulaydı: bulaydı andan A P (21) imhār: ẓāhir F / iderdi: ideydi A S olaydı P / ṣaḫnı: baḫtı B ṣaḫn-ı tābiş B (27) şi'rine: -P / inşāsı: inşāsı şi'rine P (28) dil-ber: dil-ber medḥine F

212

(1) Ġazel: Şi'r-i ü F (7) ola: olsa P (9) Şānī: -S (10) Ruscuḳdandur: Ruscuḳda F (11) selāḳat-i ṭab'a: -B A P S (12) meftūr: maḳtūrdur F (13) meşhūrdur: meşhūrdur ḫidmet-i aḥālide ḥareket-i 'ādiye ile ḥareket idüp F (14) Beyt: -F

(21) Ḥaleb: Şam F / anuñ: -F (23) oldukda: buldukda A P F (25) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū A Beyt F

213

(2-3) -B A P S (5-10): -F (5) Ġazel: Velehū A P / 'ömrüñ: ġamzeñ P (10) müjgān: hicrān P (19-20): -B A P S (21) Ḫam-ı: -B A P (23) birāder idi: birāderidür ve F (25) Türkīde: Türkīde be-her-ḥāl F

214

(11-18):-B A P S (17) Rūmilinde: -B P S / oldukda aña bu tārīḫi: olduġına tārīḫ B P S / dimişdür: -B P S (21) Kuloġullarından: Kuloġulları F (22) ḥażretleri: ḥażretyleri sa'ādetle P (23) kapuları: āsitānesi F / idi: -F

215

(1) Ġazel-i ū: Velehū F (11) Velehū: -S Şi'r F (13) Cebrī mad. -A P (14) Mevlid-i Nebīsi: Mevlidiyyesi B A P (15) degüldür: -F (16) yüz: yüz beyt S F (16) yokdur yüzi: yüzi yokdur ġālibā yüze gelicek sözi yokdur F (18) merḥūm: -P / Begliler: beglügiyle F (19) ma'rūf: ma'rūf ābādān F (20) kalem-i tīġ: tīġ-i kalem F (21) kalemi: rakam F / altun: -A altun oldı P S (22) rūz-efzūn oldı: rūz-efzūn oldı sipāhizāde-i ṣāḥib seyf iken ehl-i 'ilm ṭarīkine 'āzim oldı ṭarīk-i 'ilmüñ ṭarak-ı muḫtelifesin görüp āḫir F (23) imiş: idi p / olup: oldı ve A P S -F /'azīm oldı: sülūk idüp F (24) oldı: olup P (25) nişāncı: nişāncı oldı A P F (25) celālde: celāle P (27) serv: serv-i ser-efrāz olup F / gibi: -F (28) 'Acem: 'Acem ve ḫavākīn-i eṭrāf-ı 'ālem F

216

(1) daḫı: -B P (2) imiş: -B dı F (4) oturmakdan: oturmaġa P (6) pādişāh-ı: pādişāhdan B A P S / ma'rifet ...... şināsdan: -B A P S (7) dīvānda vüzerānuñ: -B A P S (7) cānibinde: ṭarafdaki B A P S / olan: -B A P S / otura: otura eyyām-ı F (11) pertev-i: eş'āt-ı F / cāyı: cānı B P S (14) idi: oldı F (17) li-muḥarririhi: Naẓm F (24) muṣāḥabet-künān: -A P S (28) خون: خوان A

217

(2) dir imiş: dir imiş çādırından alaya varınca nice çavuşlar gelüp ḫünkār benümledür buyurur dir imiş F (3) irmişken: irişmegin F (9) oturdı: urdı B A P S / ye's ile: ye's ile şem'-veş F (15) virmişdi: virmemişdi: F (16) ile: ile bir mikdār F (20) gelüp: -B P (21) Nişāncı: kendi B A P S /dimekle mescid-i: -B A P s / ma'nā-yı şehādetini: -B A P S (22) kalblerin: kalblerin سلام عليكم بمآ صبرتم فيعم عقبى الذاد موطننده F / ṣabrda: -F (23) def'a: kerre F (28) taḫt u: -F / taḫtgāhımuz: dergāhımuzla P (33): -F (34): -F

218

(1) her zemānda: -P (3) dir imiş: buyurmış B (6) maṭla'ı budur: -B (7) Maṭla': Beyt F / يا: ما A P -F (9) ammā naẓīr P (10) oḳıduğında: oḳıduḳda P / tekrār: tekrār kendi dahı F (12) dir: dir bu cümle F / Çelebinüñ: Çelebinüñ maḥżarında olup kef geçmekle iderler F / meclisinde: -F (13) Allāhuñ: Allāhuñ fi'l—vāḳı' F / fāl: ḥāl F / ta'bīr: ta'bīr ol F (14) Mevlānā: -F / Çelebiden: -F / meẕkūr olur: ẕikr olınur P (15) evvel: muḳaddem B A S F (16) diyü: didi F (19) Müfti: -B A S / Çelebinüñ: Çelebi B A S / Çelebinüñ: Çelebinüñ müftinüñ B A S / kendi köngünde: -F (20) ḫaṭṭıyle: ḫaṭṭıyle kendüye maḫṣūṣ dlan cönglerinde: F / yazılmış: -F / ki: ki yazmışlar F / ḳatlinden: ḳatl olınmazdan F (21) oḳur: oḳıyup tekrār F / imiş: ider F (22) این: در F / زیستن: زیستن p (24) ider: idi F / böyledür: bunuñ üzerinedür F (25) naẓmından: naẓmına B S / ve naẓmda: -P F

219

(1) Mıṣrā': Tārīx P -F (2) böyle beyān itmişdür ki: -F (7-87: -B A P S (11) velī: belī A (15-16): -B A P S (17) ḫālidür: ḫayālidür F (20) pādişāh-ı: -F (22) diyü: -A 524) Tācizāde: Ca'fer çelebi F / bu: o B A

220

(2) dünyā: 'uḳbā B (3) ḥużūr-ı: ḫidmet-i P şeref-i F / ḫidmetlerinde bir gün mülāzım B A P S (9) götürdükde: gönderdükde P (11) Beyt: Şi'r P -F 516) aḥvālin: ḥālin B A S F (20) gülden: gül ki F / ḫançer: neşter A P (24-25): -B A P S

221

(1-8): -B A P S (15-20): -F (16) cānā: sāḳī P (17) bāġın: ḫalḳın B

222

(7-16): -B A P S (19-24): -B A P S

223

(1-12): -F (1) tābāna: cān-baḫşe A S (5-6): -B A S (9-10): -B A S (7) yüz: biñ P (11) Velehū: -A (13) zāde: -B / vaÖt: -F (14) yazup: -F (21) Çelebi: Çelebi dahı muḳābelede P / ça'fer: çevāb-ı Ca'fer F / bu...... göndermiş: F

224

(13)'işve: 'ışḳ B S / temyīz: temyiz 'āşıḳ-nevā F / 'āşıḳ-nüvāz: ra'nā-veş vefā-pīşe şikār-endīşe F (20) gülO gül perīşān olup ġonce gibi F / dirhemlükden: dirhemlükden gül F (22) Muḥaṣṣal........ ḳalup: - B A P S (24) fenā: rüzgār F (25) gird-āb-ı mevte: deryā-yı 'ademe F (26) li-muḥarririhi: -B P S F (28)

'âşıklarınuñ: 'âşıklaruñ B / Eyyûba varınca: -B A P S (30) Âmiddür: Âmiddür ol zemânda merḥûma 'âşık oylup ol şevka F / merḥûmuñ 'ışkı: -F

225

(3) yapmaġçün: kaldurmaġçün F / kabrin: -F (4) öpdi: öpüp F (5) ḥużûrında: meclisinde F (6) okumış: okumış ki Żâtî F (7) Maṭla': Beyt S -F (9) Monlâ: Monlâ merḥûm F / dimiş: diyü laṭîfe idüp F (11) Maṭla': Beyt B Eş'âr-ı ū P Şi'r-i ū F (13-16): -F (21) Sa'di: Sa'di Çelebi P F (22) Efendi: Çelebi P / iken: -F / Edirnede serây ta'lîmi: Edirne sarâyında ta'lîm F / sarây olan ḫuddâm-ı ḫâżiye F / itdi: eyledi P (23) mülâzım: mülâzım ve semt-i każâya lâzım oldı Rûmilinde F / oldı ve kâḍî: -F (24) 'akldan: 'akl u 'idrâk dan F / bî-gâne: bî-ġâne olup F (25) nekbet: nekbet ü żilletle F (25) virüldükde: sevk olundukda F / ḥümâyûna: hümâyunda ḥakkına F (26) kendüyi sarḫoş tutup: -B A P S / Efendiye iledüp: ḥużûrına getürüp F / kokıtmak: kokdurmak F (27) vâkı': -B (28) 'ömri: -F ḥudûd-ı F (29) seb'ine: seb'ine 'ömr F / irmişdi: yitmişdi P irmişdi müddet-i 'ömri pâyâne irdi F / âcûze: âcûze ḫayli kaṣd itdüm ıṣlâḥı muḥâl ve ṣalâḥı 'adîmü'l-iḥtimâl oldı F

226

(1) Ġazel-i ū: Şi'r-i ū F / (7) eşki: eşküm F (11) Celâlî: Celâl Efendi A (16) Cezâyir timârlarına defterdâr: Rûmiline timâr defterdârı F (17) oġlı: oġul F (22) ḥammâmlar: lammâmlarda F / seyrinde: -F (23) gâh ḫân-kâhlarda......... semâ'ında: -A P (24) hem-dem: hem-dem hem-ṣoḥbet F (26) me'âl: ḥâl B S (27) idi: -A F (28) kullarınuñ: ehl-i 'ışkuñ A P

227

(1) Mümeyyiz: ḫayli şöhret ṭutdı mümeyyiz F (2) kabiliyyet-i: kâbiliyyet-i ṣalâḥ-ı F (4) nâṭıkaların: nâṭıkalarından B P (5) deryâ-yı pür-cûş oldılar: âyîne gibi 'abâ-pûş B F (6) 'âlem-i: ḥayât-ı F / cenâb-ı: -F (7) Hama begi olan: -A P / ümerâ: akrân F (9) gâh....... bulmış: -F (10) ġalṭân-ı ġalṭân olmış F (11) yabanlarda........ ve: -A P (12) târik-i şeref-i F (13) kitâbetin: kitâbetde B / gören: -F (14) gibi: -F / idi: iderdi F / Paşanuñ ki ol fende: Paşa ki anuñ daḫi P / daḫı: -P F (15) var idi: -P / gibi: -P (17) Sulṭân: -B (19) geldükde: geldükde alup geldiler evvelâ dîvân F (20) ba'dehû re'is oldı : kendilere enîs oldı A S / pâdişâhzâdenüñ: -B F (21) evde: kenârda B şikârda F (23) mûcibince: -B muktezâsınca F / rüzgârın: rüzgârdan F (26) oldı: olmaġla F (27) meydân-ı: geştzâr A / âmâl u: -F / aḥvâline: aḥvâl emâline F (29) nev: -A P S (31) ḥażretüñ: -F / ḥıfẓda: -F

228

(2) mîzân-ı: hîzân-ı A S (5) serverüñ: serverüñ yine taḥammül F (6) el: -B / ʻayâr-ı: ʻayâruñ B (10) ve...... cāygîr oldı: -F / vilâyeti: -F (13) yüz..... idüp: -B A P S / ḫidmetlerde: -F (15) bülend: -A / ü ʻālî-miḳdār: -F (21) gül-fâm cām-ı la'linden: fāma laü'l-i cāmından F (23-24): -B A P S (27) Ġazel: Velehū B Maḳṭaʻ P (27-30): -F

229

(1-10): -F (11) ve bu maṭlaʻları: -F / itmek: -B S F (13) Ġazel: Velehū B (14) Yaraşur: Yaḳışur B A P S (17-18): -B A P S (21-24): -F

230

(1-18): -F (5) emdükçe: içdükçe: A P (7) Velehū: Ġazel S (19) sînemi: sînemüz A (21) Maṭlaʻ: Velehū B -F (23-24): -F

231

(1-23): -F (3) yazup: -P (4) Beyt: -B A P (6) Velehū: Maṭlaʻ A P S (10) Velehū: Ġazel A S (18) Velehū: Ġazel A (20) cezāsına: ricāsına A P S

232

(10) mālik: lāyık A (14) Engüride: -B A P S (18) eksüklüge: Üsküblüge F (20-25): -F

233

(1-2): -F (3) şehr-i: -F (12) baḥrde: baḥrde naṣîḥat F (16) idüp eydür ki: ider ki A P S F (17) Beyt: -A S (19) îrādı: -P (20) ola: olur B (23) irgürmişdür: irgürmişdür sebeb-i F (28) zenān: zebān S

234

(2-3): -A / olmayıcaḳ: olıcaḳ F (9) nıṣfını ki: -B A F S (14) kesseler: keserlerse F (16) Mıṣraʻ: -F (20) irmez: yetmezdür F (22) bir: -B (23) götürene: -F (24) ammā: -F / ḳaṣā'idin işitmedüm: ḳaṣā'idi mesmūʻum degül F / Gül-i....... degüldür: -B A P S (32) idüñdüm: eyledüm B oldum F (33) ile: ile ben F

235

(2) nergis-i..... ṣaḳındugı: -F (4) ġazeller: ġazel F (5) diyüp: diyü F / ıṣlāḥ u: -F (8) did: didi şuʻarādan şimdi kim vardur F (9) idiler: idi B F / ṣordum: didüm F / maʻlūm diyüp: bildigüñüz didi F (11) oḳıdum: -B / gitdi: gitdi bu beytlerdür F (12) Li-muḥarririhi: Eşʻār-ı ü A Beyt B (14-15): -B A P S (16) Eşʻār-ı ü: Velehū A (16-17): -F (18) Ġazel: -B A P Velehū: F (26) Eşʻār-ı Celîlî: Velehū B A P S

236

(5) Maṭla': Velehū B P (5-24): -F (7) Ġazel: Velehū B P (23) ebyātındandur: ebyātdandur A S / ki: -S

237

(1) Naẓm: -B A P S / feryād-ı: Ferhāda F (5) Mecnūn: Mecnūndandur F / ebyātındandur: -F (6) zebānum: dehānum F / (8) bahşīş: bahş F (16) vaṣf-ı: -F (18-21): -F (22) ḥarāret-i: ṣıfat-ı P -A S

238

(5-6): -F (11) Sulṭān: -B S (17-18): -F (19) mefhūmı ile 'amel idüp: -F (25) temāşāsı: temāşāsın A F

239

(1) kendi: kendi daḫı F (6) şemān: sitte A P şemāne: F / şemān-mi'ede: tis'ami'ede B (7) devletde: felekde F (8) oynadılar: oynarlar F (10) oldı: olup F (12) buldı F / bulmadı: olmadı P (21) دم ندمی A S / فراخت: فراغت F (22) ẓulmetde...... gibi: -F (25) bānzādelerle: bānzādelerle müdāvemet 'ıyş u F

240

(2)ḳaṣīdesinüñ maṭla'ı budur: -F (3) Maṭla': Beyt B (5) Elsine-i: Elsīne-i ḫāṣ u 'avāmdan F / nāsda: -F (13) pür: -F (16) oldı: -P / oldı: olup P (17) elinden: elinden ṭolu içüp F / oldı: oldı çün işin bitürdiler F / Andan F / cismini: cismini defn itmek içün F (21) beyt: -B A P S (24) Tārīḫ: Beyt A S

241

(1) Eş'ār-ı ū: Ġazel B Eş'ār-ı Cem Sulṭān F / gil: kez F (4) Degmezdi: Degmez mi B (9-21): -F (19) Cem: cihān B (22) ruḫuñ: yüzüñ B F (23) ki: kim P -F / müşg: misk P miski F

242

(1) Beyt: -B A P F / müşgīn: miskīn F (10) Paşa: -P F (11) sa'ādetden: sa'ādet F (12) çaştgāh-ı: ḫān-gāh-ı F (15) himmet-i: -B F (19) isterken: dilerken B / maṣṭabe-i: -F (20) rıḫlet: vefāt B (22) Maṭla': Şi'r-i ū F (23) Ebr-i ..... lā-cerem: Hāle devr itse ḳamer eṭrāfını F (24-25): -F

243

(1) derūnūñuza: derūnuñuzda P (3-4): -F (7) cenānıdur: cānıdur B (8) her: bu A P S / tederrüb-i: nedret-i B ḳudret-i F (9) ṭoḳanmaduḳ: Toḳanmayan B (11) Şi'r-i ū: Maṭla' A -S (11-14): -A P S F (15-22): -B S F (24) sürüp: sürüp pāyānına irgürüp F (26) ki: -B (27) cān: cānın F

244

(1) yirde: yirlerde F (2) yetişdi: yetişüp ve emm-i F (3) fedā itdi: fedā itdi bu beyt anuñdur F (4) Şi'r-i ū: Beyt F (12-13): -B A P S (14): şığmaz: -A (18) daḫı: -B A P S (20) Ḳanda: -B A P S (23-25) Anaṭolı..... içdi: F

245

(1) Maṭla': Şi'r-i ū P Eş'ār-ı ū F (3-5): -F (9) Āvāre: Bī-çāre P (10) āh ile: nāle vü A P (17) Āvāre: Bī-çāre B S (22) olamadı: olamadum P F (28) bildiler: bildiler ol merd-i meydānuñ F

246

(1) laḳabını: -S (2) idi: idi ehl-i 'örf-i müderrisler iken F / müderrisler: -F / aña: āhene yapışur F (3) mıḳnaṭıs: -F (6) mey-perest ve: mey-perest zemān-ı iştiġālinde ve F (9) ser-ḫalḳa-i: ser-meclis-i P (11) evvel..... iderken: -B A S F / itdi: itmişdi F (15) yüz: yüzüm B P S / zerd: zerdüm F (21) tāzelemek..... çözerken P (25) Çelebinüñ: Çelebi F / sülūkune: sülūkune sebeb-i ẓāhiri P (26) eyledi: -B itdiler F (27) medreseyi: medresesini P (28) 'askeri: 'askerine P (30) budur: vardur F / ḫalḳı: ḫalḳı berş P (32) Pīrūze: Pīrūze Bālī F (33) ġazeldendür: Ġazellerdendür F (34) Ġazel: Şi'r-i ū F

247

(2) ḥüsn-i: māh-ı F (3) Maṭla': Velehū B A S F (5) Velehū: -S / ḳara: tāze F (7-8): -P (9) Ṡāni: Diger P (11) Efendiden: Efendiden mülāzım F (12) 'ilm: fażl P (15) manẓūm: manẓūm olup F (18-23): -F (24-27): -A P

248

(1-6): -A P (7-10): -B A P S (11) Velehū: Beyt B Şi'r-i ū F (13-14): -F (13) māh: māh-ı nev P (17) Velehū: -S/ meh: -P (21) merḥūmuñ: merḥūm F (22) Tārīḫ: Beyt F

249

(8) māhir: -A (10) Pasasoğlı .... olup: -B A P S (11) medresesine müderris: -B A P S (12) olup: olan F / Mıṣr ḳāḍışı: -F (18-19): -F (20) Maṭla': Velehū A Eş'ār-ı ū F (22-23): -B A P S (24-25): -F

250

(7) ḥażretlerinüñ: -F (10) eşṭāt-ı: eşṭāba A / şitāba: şitāya B F (15) itdiler: buyurdılar P (16) iltifātlarına: 'ināyetlerine P / itdiler: buyurdılar P (18) medāris: medārisden A medārisdür S (19) Malṭa....... dimişdür: -A P (21-28): -A P (23) olmadı: oldı S

251

(3) eyle sükūn it ki: it ki sükūn ile F (1-10): -A P (11-21): -F (15) dem-ā-dem şebnem: seḥer gülşende B (16) Gice ter düşdi çemende: Jāle ter düşe demidür B (19) sālik: sākin B (22) Maṭla': Li-muḥarririhi F

252

(1) Velehū: Dā'ī F (5) gitdüñ: gitdi A (9) Maṭla': Velehū B A S / Ḳaşları: Ḳaşlaruñ F (9-10): -F (10) aşılmış: aşmış B / gūyiyā: şanki P (14) evā'ilinde: evvelinde P (21) gelüp: gönderüp F (22) eylemişlerdür: eylediler F / Paşa -B A S (23) gönderüp: gönderdi B A S (23) ide: idüp açа. A (24) diyü: diyüp F / Tebriz -F / ḳapusınuñ: ṭapusınuñ B P (25) lisān-ı: zebān-ı P

253

(1) Velehū -A "-5): -F (4) Sāl-i: -P (5) Ḫand: Ḫaṭṭ B A (6) fırḳa-i P (7) şevḳı: ẕevḳı F (9) İzniḳden: şehrden F (10) yetdürmek: yetmege B yetmek A P (12) yükledürler: yüklüdür P (13) ṭınmaz: -A (19) anda: -P F / idi: -P (22) pulı: pulı meger F (26) var idi: vardur F (27) eyledi: itdi F (28) olup: oldı B F / bile: cümle F (28) gelüp: düşdi F (29) کردونه: کرده که F (30) 'ışḳuñda kesik: 'ışḳda kesilse P

254

(9) la'lüñe: ehlüñe 13 (10) Yanmayınca: Yanmayanlar P yanmışlar F (13) merḥūm: -F (14) Maṭla': Beyt B Ġazel A S (16) diyüp: diyüp naẓīresinde P / āzmāyluḳ: āzmāyiş B / itdüklerinde: itdük merḥūm F (17) budur: -F

255

(8) ve: ve kātib F (10) Maṭla': Beyt B P Şi'r-i ū A (19) -āmizdür: -engīzdür B (20) ve ṣūret-i ḥüsnüñ -B A P S (24) geldükde: gelüp B (25) 'ulūm u fünūn idüp: 'ulūma vü fünūna mübāşeret F (29) Çelebidür -F

256

(2) fevt olmışdur: vefāt eylemişdür A P / meẕkūr: -B F (3) 'ālim: 'āmil B F (5) eyledi: itdi B F (5) efāżıl-ı: -B S F (6) ṣarf-ı: -F / sāl: sāl ṣarf F (7) eyledi: itdi B F (8) şi're āzmāyiş: şi'rde ṭab'ın P / idi: iderdi B (20) meşhūr: -A / Bahāristānda: -B (26) Ḳıṭ'a: Naẓm A P S F

257

(3) عاقلن: دوستن P (19) bu: -B (20) Ġazel: Şi'r-i ū: F

258

(3-4): -F (5) İstanbuldan: İstanbuldur B S (13) 'avārif: -F / āṣār-ı: -F (18) cefāyı: ma'nāyı F (21-22): -A P (21) eyleyüben döne döne: eyleyü ol ḥāletle (22) Devr ider mihr ile meh çarḫa girüp dünyāyı: Devr idüp çarḫa girür mihr ile māh dünyāyı F (23-24): -A P (24) Mevlāyı: dünyāya S / dünyāyı F

259
(2) sürdi: sürüp P (3) ġamze kim: ġamzeñ ile F (13) Muṣṭafānuñ: Muṣṭafā merḥūmuñ P / miḳdārı: mikdār zemān P (17-18): -F (20) Meşāyiḫ-i ṭarīḳ-i ḫalvetiyyede: -B A P S / sākin olan: -B A P S (22) ebnā-yı: ẓurefā-yı F (23) ammā: -F / ṣıġārından: ṣıġār-ı sinninden F (24) menāhī: menāhīden B A P (25) olup: oldı B / aṣl-ı: ehl-i F (25) tereddüdi: tereddüdi vü mülāzemeti F (26) ṭoḳınmadı: tatmazdı F
260
(1-3): Ekṣer...... iderdi: -B A P S (4) fetevādan mütekā'id: -B A P S / müfti: -F 55) Andan: -B A P S / Behā'ü'd-dīnzāde: meşārü'l-ileyh: F (6) itdi: eyledi P / ṭarīḳ-i ..... eyledükde -B A P s (7) mürācā'atda: -F (8) seferi: seferi vāḳı' F (10) oldı: olup P (12) ile olup anlar: -B A P S (13) Li-muḥarririhi: Beyt-li-muḥarririhi A (15) Her: Her anda vü her F / ser-bülende: -B A P S (16) pāy-māl u : - B A P S (19) kürk-i : postın P (22) biñ: -F / ideyin: -F eyleyeyin -F / ve: ve ḳażāda nice yüz biñ aḳçeye mālik olsam gerekdür -B A P S (24) ḳoyup: terk eyleyüp P / dirdi: dir B (25) ḳılmışlar: ḳılmışdur A S F (27) yıl: yıllar B P (28) hem-: -B A P S (29-31): -B A P S
261
(1-2) -B A P S (2) itdi: itdi عوص اللهم ذاك الشباب عن شبابه الجنته وحشر مع هذا الشيخ السو من الذين لم يشكروا واتعم الله من الناس والجنه: F (5-6): -B A P S (7) dilerdi: dilber B diler S / Ḳıṭ'a: Eş'ār-ı ū F (12) muḳbil-i: maḳbūl-ı F (14) Şi'r-i ū: Beyt B Şi'r-i üst F (16) Maṭla': Velehū B / ol ġonce-i leb gülse eger: gülse eger ol sīmber P (18) faḳīre: ḫaḳīre F (19) Naẓm: Velehū A
262
(1) alup: alsan F (3) şehr-i: ḳaṣaba-i P (5) Ḳara: -B A S (9) Maṭla': Velehū S (9-10) -B A P S (11) Maṭla': Velehū B Şi'r-i ū F (12) ufatmışdur: ḳanatmışdur B (13) Velehū: -A S (13-14): -F (16) nāmına: adına P (17-18): -P (23) Maṭla': Velehū B Şi'r-i ū F (25-26): -F
263
(16-17): -B A P S (14) dehān: dehānuñ F
264
(1) olan: olup F / 'imāret: 'imāreti F / ṣāḥibi: olan F (2) zemānından: zemānından 'ilm ile f (4) yaḳası: yaḳası °od F (12) yirin: -a (13) idüp: iderdi F (14) zāde: -B (18-21) Meclis-i ...... iderdi -B A P S (22) fikretde: fikrinde A S (24) Eş'ār-ı ū: Beyt B (24-25): -f (26-31): -F

265

(1-2): -F (5-16) -B A P S (17-22): -F (19-20): -p (23) Velehū: Ḳıṭ'a F

266

(6) eylemişdür: itmişlerdür F (7-10): -F (16) maḥallesindendür: maḥallesinden F (17) nefesdür: nefes B (19) Şi'r: Ġazel P (20) ḫod: -B (22) Ġazel-i ū: Şi'r-i ū F

267

(7-8): -f (7) Maṭla': Velehū B A S (12) rütbe-i: merṭebe-i A (14) her Zeyde: -F (17) diyü: diyüp A (18) ile: olacaḳ tūşe ile F (20) başiresinde: başiresine B (27) Eş'ār-ı ū: Ġazel-i ū P (28) Ya'ni ḳanlıdur diyü ṭutmış o server bağlamış: Dir gören āl ile ḳanluyı o server bağlamış P

268

(7-8): -F (9-12): -B A P S (13) Maṭla': Velehū B S (13-14): -F (17-24): -B A P S

269

(1-2): -B A P S (3-8): -F (6) Ġayruñ: -B (12) ṭabancasın: ṭabānca B (20) kūs-ı ṣaṭveti: -P (21) ṭanṭanasından şīrān-ı serīrān: ṭanṭana-i kūs-ı muṭavattından şīrān-ı şerīrān P (24) Hilālī-i merḥūmuñ eş'ārındandur -f (25) maṭla': Şi'r-i ū B Eş'ār-ı ū F

270

(1) ki görürse sen peri: görse cānā sen P (4) ol ṭaḳrīb ile: -B A P S (6) olmışdur: olmışdı b (7) zemān: müddet P / olup: -B A P S (8) daḫı: -P (12) Li-muḥarririhi: Beyt B A P S (13) bed: bir F (14) Maṭla'-ı ū: Şi'r-i ū F (16) Ḥarfü'l-: Ḥurūfü'l-: A (18) çavuşlaruñ: beni nev'inüñ P (26-27): cezbe-i ..... eyledi: -B A P S

271

الحكمت: eyledi-B A P S (3-4) Müfti-i ..... itdiler: -B A P S (8-17): -B A S F (24-25): -P F

272

(1) Üskübdendür: Üskübden F (2) ve rengīn edāya ḳādirdür: ḳādir rengīn edāyla bī-mişl-i şā'irdür P (4) Maṭla': Şi'r-i ū P F (5) ola mālik: olamaz A P S F (9) āgāh-ı: aña A P F (16) yedinden: elinden P F / idüp: -B pādişāh: -P pādişāh idüp pādişāh maḫlaṣ P (18) Ġazel-i ū: Şi'r-i ū F

273

(3) Maṭla': Velehū B P S F (7) şuḫ: şem' B F (8) idi: -F (9) şehr-i: -F (10) meşhūr: -A / bunuñ: anuñ F (11) Edirnede serāy: Edirne serāyı P (12) cest

oldı: -B A P S (14) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū P F / Būs-ı: Nūş-ı B S (17) Vaḥdī: Vecdī A / aḳrabālarından: aḳrabālarındandur B p (19) hem-dem ü: -B (20) şi'r u inşāda: naẓmda P şi'rde B / vardur: vardur meşhūr F / meşhūrdur: vardur anuñ B F

274

(4) müfredi anlar laṭīf: mıṣra'ı añlar bülend P (6) Vaḥdiyā: Vecdiyā A (8) zemānımuza: zemānımuzda B (10) edā: edāsı P (13) taḳvīminüñ: -F / me'ḫaẕı oldur: me'ḫaẕıdur P (14) eylemişdür: itmişdür P (15) کشدر: کشدزی S / Suḫteler..... ideler: -F (25) ḥalḳa gibi ḳapuda ola: ḳapuda ḫalḳa ola B A S F (25) olup: ola F (26) geleler: gele B gelüp F (27) ḫışm: çeşm F (29) maḥbūbları: dil-berleri F

275

(1-2) Baḳḳal..... şıġayalar: -B A P S (3-4) Ḳılıççılar..... baḳalar: -B A P S (5) ḳazzāzlar..... ḳoyalar: -A P (6) Ḫaṭīb..... çekine: -B A P S (8) getireler: getüre F (9) yana: yanar B / ḫarcanalar: ḫarcanup F (10) Ḳuşaḳçılaruñ: ḳuşaḳçılar F (11) Ḥallāclaruñ: cellāḥlaruñ F (12) boġazlayalar: boġazlaya P S F (13) olalar: olup F (14) şızırup: şu virüp F (157 ideler: idüp F (16) yaḳışmaya: yaḳışmayalar P (17) küşt-gīrlerüñ: güreşçilerüñ P (18) yegin: yelken B S F / yegin: yegin ile avlayalar F / ola: -F / Nāṭūrlar: nāẓırlar F (19) ḳaḥbelerüñ ..... ola -P / ḳaḥbelerüñ: maḥbūblaruñ F (21) ardlarından: ardından P (22) olalar: ola S / şerbetçilerüñ aġzına: şerbetçiler aġızlarına F (22) olup: -B A S ola F / baġrı: yüregi P (24) Şāni: -A S (27) Mümtāz-ı ...... envār u: -B A P S (29) olduḳda: olduḳdan ṣoñra ṭabi'atı F (32) ḳużātı: ḳażāyı B (34) yārānına: yārāna F

276

(3) itdi: -F (4) egerçi: -F (5) naẓmda: naẓma F (6) ve...... kelīmāt: -A P (7) mütebādir: şādır F (8) Maṭla': Beyt A P S Şi4r-i ū F (10-15): -F (11) Maṭla': Beyt B A P (16) Velehū: -F (18) lāġarda olan reg: lāġardaki regler A P (18-22): -F (23) Ġazel: Velehū F / gülşen: rūşen A P

277

(1-10): -F (6) tañ mı: n'ola A P (7) cisme:çeşme B S (10) Eylemezmiş revzene çün: Eylemez çün revzenine P (12) itdi: añdı B A P S (13) Rūmilinden: Rūmilinde B S (14) ḫāme gibi: -B A S F / ḳalem gibi -A (18) ma'rifetdür: ma'rifetinde A P S (19) pesendīdeden: pesendīdesinden B F / itmedük: itmedüm F (20) Maṭla': Şi'r-i Fārisī B S Şi'r-i ū F (20-21) هست که هست: نست که نست F (24-25): -F

278

(1) Maṭla': Velehū B A P F (1-2): -A P (3) Maṭla': Velehū B A P F (5-8): -F (7) Velehū: -A S / şehā: ne var A P (10) Adı Muṣṭafā Çelebidür: -S F / idinmişdür: idinmişdi A P (13) Li-mü'ellifihi: Beyt B S F (14) ṣubḫı: -A P (18) künc-i: künc-i deyr-i F / bün-i ḫum-ı şarāb-ı: dürdiden gibi pāy-ı ḫum-ı şarāb-ı A P S F / ālūdlukle: ālūdelükle F (23-24): -A P (25) Velehū: -B P S F

279

(1) Velehū: -B P S F (5) ḥadāşetlerinde: ḥadāşetde B S / bile: daḫı A P (9-12): Evc-i...... rāz-ı itmiş: -A P (12) ḳāḍī imiş: ḳāḍī eylemiş F / şāhi: şāmili F / ile: ile cān u dilin F / rāżı itmiş: rāżı eylemiş F (13) ḥavādiş-i: ḥavādis-i künc F (14) iderler: -A P / ve bunı..... iderler -F (18) ḫaberi: -B S F / olup: olur B S F (19) gelür: gelüp F / olur: olup F (25) Gördiler günde biñ kez öldügümi: Günde biñ kerre öldügümi görüp A P (26) itmişler: itmişler bu ebyāt daḫı anuñ eş'ārındandur F (27) Maṭla'-ı ū: Beyt F

280

(1) Maṭla': Velehū A P S (1-4): -F (2) Bāri: Yāḫūd A P (3) Maṭla': Velehū B A P (5) Velehū: Ġazel B (7-12): -A P (11-12): -B A P S (13) kākül-i: -A P (16) Maṭla': Şi'r-i ū A P F Velehū S (16) naẓm: ḥüsn F (18-19): -F (24) rūzgārluḳ: rūzgārluğla P (25) Her gāh..... görenler: -B A P S

281

(1) 'acebā...... diyü: -B A P S (7) itmese: itmesün A P (8) Girmesün ḳanımıza: Girmese ḫunımuza B (10) Ağa-yı: Ağanuñ A P / merḥūmuñ: -A P (11) memlekāt-ı: mülkāt-ı F (13) ve: ol tedrīse 'āzīm oldı F (14) ḳırḳ..... medresesinde: -B A P S / olup: oldı F (23) 'ināyetO -F (28) kendin: kendüyi A P (32) ġaybden: ġaybda B S

282

(1) eyledi: itdi F (3) sūre-i iḫlā8: iḫlāṣ sūresi F (4) meyādīn-i: meyādetin F (5) müjgānuñ: müjgānü'l-'aynda F / ḫayālin: ḫayālde B (6) ṭurfetü'l-'aynda: -F (11) nişānı: şānı A P (12) şāhāne: pādişāhāne F (13) olduḳların: olmaların P F / idindiler: idinüp F (14) idindiler: idindiler anuñçün A / ba'dehū..... mu'ayyen oldı -A P (17) iclāl: celāl F (18) salṭanata: salṭanat cülūs-ı hümāyunlarıyle şeref-peẕīr olıcaḳ A P (20) olduğından: olduğı cihetden F (24) hem-vārdur: hem-vārdur ve bu ebyāt A P (25) Ġazel: Velehū A P Eş'ār-ı ū F (31-32): -A P S

283

(1-2): -S (3) Velehū: Eş'ār-ı īşān A P (5-18): -F (9) Ġazel: Velehū B (16) Oldı: Aķdı B S / revān: benüm B S (19) Diger: -B S F (20) uç beglerinüñ: anlaruñ F (21) Dergeh-i: -A P F (22) şecā'at: -A (24) dīvi: dīvi ḥabs idüp F

284

(2) ķızdurduġı: ķızartduġı F (5) meşābededür: mertebededür F (7) şıngın: şangın B A S F (12) Maṭla': Eş'ār-ı ū B / Şi'r-i ū F (13) eylese ṭañ mı: eyledi ḫūn-ı A P (14) Maṭla': Velehū A P / Maṭla': Velehū B A P F (18) Maṭla': Velehū B A P / ḫāl-i: zülf-i B (18-19): -F (22-25): -B F

285

(2-12): -B A P S (21) va: vü gāh F (25) Li-muḥarririhi: Ķıṭ'a F

286

(11) keyfiyet-i: germiyet-i B S F (13) Li-muḥarririhi: Beyt B / Naẓm S (14) deyr-i: küy-ı A P (15) dört faşlında: -B A P S (16) meyḫānede: -B A P S (19) iḥtimāl idi: iḥtimāl F (20) başacaķ: bıraġacaķ A P (21) gice ile: -F (22) mümkin: -B A P F / yılında -a P (25) Künc-i cāy-ı F (26) işkence: eglence F

287

(7) çekse: gelse B S F / Zārī: Remzī P (9) Ġazel: Velehū A P F (11-12): -B A P S (17-18): -B A P S (19) Ġazel: Velehū A P S (19-24): -F (21) cānuma geçdüklerin ey dost: geçdügini cān-ı ża'ife ey: A P

288

(1) eşküñ gözüm: eşki göñül A P (7) Her: Bir B (17) olup: oldı ve F (18) fetretinden: fırķatinden P / bir...... olmadı: -B A P S (19) Ba'dehū: -B A P S (22) müdāvimdür: müdāvim idi F / Nişāncı: -P (24) Mıṣra': -F (25) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū F / dil düşüp: düşüp dil B A P S

289

(1) āzīde: azdura F (3) Maṭla': Velehū B A S F (7) melāḥat: melāmet B A S leṭāfet F (8) şiftesi: āşüftesi F (9) Beyt: Naẓm F (12) Beyt: Li-muḥarririhi: Naẓm F (13) şāma: şubḥa F (18) 'ināyeti: ḥimāyeti P (19) ra'bet: raġbet P S (21) muķdārdandur: miķdārındandur F (23) o buña: ol böyle F

290

(1) Beyt: Naẓm F (3) dimişdür -F (5) semā': istima' F (6) ḥaķķında: żımnında F (9) ḥayāt: ḥuyūt F (12) oķısa: oķuyup üfürse F (13) ḥayret: -F (157 ser: -B P / ķılurdı: baġlardı F (17) yidi āvāze: -P S / şu'be: şu'beden B / yigirmibeş terkībden: -B A P S (21) zemīnī..... 'ışķı: -B A P S / itdi: idüp F (23) vāşıl: vāşıl oldı B S (24) Şi'r-i ū: Velehū F (26) Velehū: Eş'ār-ı ū F (29) ta'līm: ta'ẓīm A P F / oķısam: öpsem anı A P F

291

(3) müktesebi: müktebi F (4) iken fevt: -A P (5) Mevlānā: -B S / Kendi: -F (8) nişān: şān F (9) dānişi: dāniş ile A P (10) Seyyide: Seyyid medresesine müderris olup F (11) ḳażāya: ḳāḍīya P (15) küyına: gerdine B (17) gerek: ger B S (18) geçinilür: geçinür B S / şunarlar: ḳonar F (26) منازل: منزل B (28) iderdi: eylerdi A olurdı F / idüp: iderdi A P (30) Naẓm: -B A P S

292

(1) ḥayāt: ḥuyūt F (2) eger: -F (3) ḥasb: ḥasebde F (4) didiler: dirler F (5) idüp ta'n: -B A P S / iderlerse: itdilerse B / aṣlā: -F (7) Li-muḥarririhi: Ḳıṭ'a li-muḥarririhi S (13-16): -F (17) Velehū: Şi'r-i ū F (22) şān: şān u ḫūb iẕ'ān F / ḳādir: mālik F / şā'ir: -F (23) muttaṣıl: -A P S F (23) üzre: -F / idi: iderdi F (26) cemālin: -F / Ḥayfā: Ḥaḳḳā B S

293

(1) Mıṣra': -F (2) ḥayātı: ḥuyūtı F (3) fevt oldı: cān virdi F / Mevtine fevt-i Zīnetī tārīḫ: fevt-i Zīnetī aña tārīḫ-i mevt F (5) Ġazel-i ū: Şi'r-i ū F (7) bustān: gülzār a / eyledükçe: itdügünce F / ruḫı: daḫı B A P S (10) şeb: şāh F / āh-ı: -F (14) Medḫüñ: Midḥatüñ F (15-19): -F (16) Ġazel: Velehū A P S

294

(1) zemānında: devrinde B S F (3) idi: -A P S 54) ḳasīrü'l-: kebīrü'l-: A P F (5) didi ki: dimişdür ki B (6) Beyt: Ḳıṭ'a F (11) meclis-i: maḫfel-i B S / oldı: olup F (17) Beyt: ḳıṭ'a F (19) daḫi: -B (21) zīveri: zīneti A P (24) kendüyi..... eyledi: -A

295

(1) Bu ḥālde: -B A P S / daḫı: -F (2) şatdı: şatdı āḫir faḳr ġalebe idüp ma'lūl u menkūb oldı F / hem-dem olup: hücūm idüp A P S F (6) nām dil-ber -A P (7) Murabba': Beyt B (6-10): -F (11) Ṣānī: Diger A P -S / Sirozlıdur: Bu Zeynī Sirozīdur A P (15) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū A P (17) Ġazel: Şi'r-i ū F (24) ṭopını: gūyını A P

296

(1) Zeynep Hatun: -P Hatun: -S / ḳāḍī: ḳāḍīnüñ F (2) temyīzidür: temīzidür F (3) vü medīḥaları: -F / mübāşirler: mübāşireler S (7) şebt: -A (8) Şi'r-i ū: Ġazel B (10-13): -B A P S (19) nāmı: adı A P / Ḥāfıẓdur: Ḥāfıẓ-ı 'Acem: A P Ḥāfıẓ F (25) çatar: çapar B 'acze: mu'cize F (26) şi'rlerinden: şi'rlerinde B / kelimāt: kelimātdur ki F (27) egerçi: -F (28) ābī: eyü F

297

(1) anlardan: andan F (12) idüñ: itinüñ A P (13) oluñ: olup A P / idüñ: itinüñ A P (14) naẓīre: naẓīre dinmek F (15) şöhretdür: şehridür F (17) ittifaḳ: -B S F (19) şāhīye: pādişāhiye F / idüp şāh: iderler pādişāh F (20) medresesine getirüp: medresesin ṣadaḳa idüp F (21) ol ġazel budur: -F (23) āteşīn: āteş-i F

298

(17 min: sen F (3) Baña bir: Nigār B A P S 57) ṭab'larından: ṭab'ından B / ṭab'ından -f (8) Şi'r: Beyt B -F (8-11): -F (12) idüp: itdiler B / itmişler A P (14) naẓar: naẓīr F / Ve: -B / Tīmūrın: Timurdan F (17) sözleri: -F (18) yetmişlerdür: varmışlardur F / itdükde: eyledükde A P (19) üzredür: -A P üzredür ki ẕikr olınur F (20) Beyt: Naẓm F (23) میرود. میرو F (25) هجره: حجره BA P S (27) Şerefinde: Her fende B A P S (29) mollānuñ: mollā A P

299

(3) kitābı olduġın: kitāb idügin F (4) Me'ārikü'l-ketā'ib: Me'āribü'l-kitāb F (5) nāmı: adı A P (7) bilemedüm: bilemeyip F sükūt itdüm: -B A P S (8) bu: -f / Monlānuñ: Mollā A P / kendi: -F (imiş: imiş Allāhu a'lem F (12) melāmetden: kerāmetden F (13) rūzgār-ı perīşānluḳda: -F / ḥayātı şāma: luyūtı aḫşāma F (14) Maṭla': Eş4ār-ı ū A P (15) 'Ālemde: Dünyāda B S (16) Ġazel: Velehū A P S Şi'r-i ū F (24) dimiş: dimişdür F / idüm: -F (25) Meṣnevi: Li-mü'ellifi A P li-muḥarririhi F

300

(2) olurlar: olur F (3) Çelebidür: Çelebi idi: A P (6) her: hep A P S / ḫıṣāl-i nigūhīde vardur andan: ef'āl-i nīgūn-pesendīde anda S F (8) çīn-i: -F (11) ḫalvet: ḫalvet ü 'uzlet F (14) ḳılmışdur: idüp P F (16) ṭarafında: -F Anaṭolı: Anaṭolıda müderris ü F (18) gözedüp: gözedüp Rūmiline geçmege rāżı oldı F / Filibeye: -B S / ki dem-i: -B S F (20) üfürüp: üfürür F / Rūmī..... gezüp F (21) üfürüp: üfürür F / rUmī..... gezüp F (21) mürüvvetin: mü'eddetin F (22) leṭāfetin: fetānetin B S (26) muṭlaḳdı: muṭlaḳdur F (27) yanılup yaza: yañula yaza P (28) merḥūmdan: -B P (29) ki: ki dir idi B A S / Çelebiden: -A / ḳorḳardum: ḳorḳarum F / Şi're: Şi're eller gibi P şi'rde F (30) gibi: -āsā F

301

(1) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i u F -P (11) Ḳo: -B / Velehū: -P (15-24): -f (21-24): -P (23) Maṭla': Velehū A

302

(1-14): -F (9-10): -P (9) başum: başda A S (14) bu: ol P (15) Ḥabībi: Ḥabībi diyār-ı 'Acemden F / diyar-ı 'Acemden -F olınur: olınur ki maṭla4ı budur -f

(19) Müseddes: Şi'r-i ü F (23) miskîn: şaḫṣ B S (24) senüñ: resenüñ F (25) 'âşıḳanedür: 'âşıḳane vâḳı' olmışdur P

303

(1) Ġazel: Velehü A Maṭla' S -F Şi'r P (5) Ḥadîdî: -B A P S (6) imiş: idi B / ṭarîḳ-i ..... ve: -B A P S (9) Maṭla': Şi'r-i ü A F (10) Sünbülüñden: Saçlarından P (11) Bu: -P F (12) Beyt: Velehü A P (12-13): -F (15) ibrişimkâr olduġı eclden: -B / taḫalluṣı: maḫlaṣı F (20) n'eylersin ki: -F / diler: diler n'itseñ gerek (22) merḥûmuñ: -F / vezâretde: vezâretinde B A S vezâret P (24) evine: odasına F (25) Maṭla': Beyt A P S F

304

(1) şubaşı bunuñ F (2) ḫalaṣ ḳaṣd eyler: -F / iltüp: varur F / itmişdi: eylemedi F / dir: ġalibâ bî-günâhdur diyü söyler paşa ḫalâṣ itmeyüp ḥabs buyurur F / yolda: maḥbesde F / daḫı: -F (3) bîm-i: nim-i B S (4) irtesi: -B A P S (5) Ḥasbî: Ḥasbî daḫı F / dir: didi F (6) diyü: dir B S / yine: -F (7) taḫalluṣ: -P F / ider: -F (8) cem' olup: -B A P S (9) yolında: yolında ve kendü dîvânında F / selâmlayup: selâmlayup her biri medḥ ü cerîdeler virüp F 512) derdmendi: -B A P S 53) Üsküdar..... ma'rûf: -B A P S (14) ebed: -f / yıl: yıl miḳdârı F (16) Murabba': Şi'r F (20-31): -F (21) añduḳça: baḳduöça A P S (24) devrân: hicrân B S 530) benüm: baña B A P

305

(14) Ḳıṭ'a: Târîḫ B A P F Allâhü'l-ḥükmü'l: li'llâhü'l-ḥükm F

306

(1-4): -B A P S (6) kendüye..... idüp: -B S (7) mezâra: mezârdan A P F (10) 'atâ: -f (14) pîşelüg ile: pîşelüge B A P S (21) diyü: diyü 'ale't-tafṣîl F (22) 'ale't-tafṣîl: -F / yevmî: -F (23) itdirür: itdürdi F / Süleymân-ı: Selim F / vaḳt: zemânda P / 24) olmaġa: olmaġa münâsibdür diyü esbâb-ı devletin âmâde vü teh4iye itdi F / sa'y eyler: -F (26) idüp: itdük/ idüp: eyledi F (28) çarḫ-ı..... oldı: -B A P S (30) ma'zûl: -B A P S

307

(1) itdiler: -B A P S (5) ḫılâf: aḫlâḳ F / 'âlim: 'âmil F (6) Ẕihni tekellümde: Ẕihn-i mütekellimde F (8) tebden: -B A P S (10) yâdı: -B S (11) virdi: virürdi B S F / Merḥûm: -F (12) mücerred: tecerrüd B P (13) Maṭla': Eş'âr-ı ü A P Şi'r-i ü F / sîneye: sîneme F (15-16): -F (18) Maṭla': Beyt B A S (21) Târîḫ-i fetḥ-i 'Acem: -F (25-26): -F

(1-8): -F (10) ol vakt: -F 511) olan: -B S F bilüp: -B (16) itmeye: itmedi F (20) dahı: -P 526): -F / Matla‘: Beyt P

309

(1) Matla‘: Beyt P (1-2): -F (2) tokışdılar: tutışdılar F (3) Diger: -B A S F (4) fetāvāda: fetvāda F / dest-i: harb-i B S -F (7) onar: -B A S otuz F (9) Anuñ: Anuñ şulbı F (10) oldı: olan A li Çelebidür F (15) Matla‘: Şi‘r-i ū A F (17) Matla‘: Velehū B A S F (19) Matla‘: Velehū B A P (19-24): -f (23) Matla‘: Velehū B A P

310

(1) ölsem: öldüm B A S (4): -F 55) mūcibince: -F (6) ağızlarına: ağzına P (10) -rīzān: rindān F (12) yiyenler: yiyenler āb-ı huyūt F (13) belki āb-ı hayāt: -F / helvālardan: helvāları görmekden F (14) yiyenler: görenler F (16) pişmīnesin: pīşīnesin F (17) tadanlar: yiyenler B F (18) virürdi: virürlerdi B P (19) hased: labs F / ta‘accübden: ta‘accübünden F (21) āmedleri: āmedi F (23)eylerdi: eylerdi ne A S (27) kıt‘a: Nazm B

311

(9) olup: idi F (13) matla‘ına bu matla‘ı: -F / matla‘ı: matla‘ı dahı B S / nazīredür: nazīre F (14) Matla‘ı: -F (15) yirüñ: tīrüñ F (16) Bu matla‘ı fakīre hoşca gelür: Ammā fakīre bu matla‘ı hoş-āyende gelür F (17) Matla‘: Şi‘r-i Hıfzī F (20) yā: ben B P S F (23) işidür: işitdi P F (23) görür: görüp A / işidür: işitdi A S (24) dahı: -A P / itdüm: eyledüm F

312

/6) me'ālim-i: -F (8) hālime-i: kelime B A P S / kelimāt: kelimāt ider A P (9) Tārīh-i: tārīh-i zībā be-cihet P tārīh be -S /Paşa: -S (10) Kıt‘a: -A P S F (12) urup: sürüp A P (18) üzre: üzerine B üzere A (23) Kastamonīden: Kastamonundan A / ki hāliyā: -B A P S (24) ehl-i ‘ilm ü: -B (25) fünūnıdur: fünūn kimesnedür F / Trabuzanda: Drabzında A P (27) meyl-i ..... ve: -F (28) olur: olup P (31) diyar-ı ...... ‘Acemde: -B A P S

313

(3) gibi: -P (4) olan: olan dürer-i ġarrār şāhvār ebyātı mışra‘: Sühan-ı dürüst ü ta‘alluö-ı be-gūş-ı şehvār diyü rikāb-ı şehriyāra nisār ider P (5) idüp: ider A P S F (7) bulunur: bulunup F / olupu0 olur F (9) oluru0 oldı F / hattā mervīdür ki: -B A P S (11) katında: hakkında B F (16) zemīn: -B F (20) görmedük: görmedüm B P F (25) ‘İsā: ‘İsā Mīrzā P (26) Şāmda: -B / seferinde: seferinden dönüp Şāmda kışladukda ‘ıyş-ı ırġad ve baht-ı es‘ādla ‘ömr sürüp Sultān Selīm F / irmişdür: irişmişdür F (27) hāżır..... olmışdur -B A P S /

olmışdur: olmışdur Ḥālimi Çelebinüñ eş'ārıdur F (29) Maṭla': Eş'ār-ı ū A (31) Maṭla': Velehū A F Maṭla'-ı diger P / mihr: māh P

314

(1) Çelebi: -A P (3) maḳtūl-i: maḳbūl-i P (10) Tuḥfetü'l-'uşşāḳı: -F (13) yanında: ḳatında F (16) yoḳdur: olmadı A (17) vezīrlerin: vezīrler F (19) Beyt: Ḥamdī A / Naẓm F (22) Meşnevi: Derūn A Naẓm P Der-sıfaṭ-ı levn F

315

(2) olur: oldur A (8) ḫunī: hūyı B P S F (9-10): -B A P S (14) menḳūle-i: meftūle-i A P (15) ney: bī F (16) Ġazel: Şi'r-i ū A F Ḳıṭ'a: S (17) dönmiş: dönmişsin F (18) zer: zerd F

316

(1-6): -F (7) Ḥayātī: Ḥayātī faḳīr bildigüm ikidür birisi F / olan: -F (9) lisānında: lisānında küçük F (10) eyyārdan: enāmdan F / idiler: idiler ikisi bile F (11) ḥüsnü'l-: kerīmü'l- F / kimesne idiler: -B A P S (12) olup: oldılar F (13) ḳurbında: maḥallesinde F / naġzik: -F (15) varup: gidüp F / geldiler: gel Ḥażret-i P (18) itdiler: eylediler A (20) hem-: -B S / -āheng: -āvāze P (21) itdiler: eylediler F (23) Celāl: Celāleddīn F (24) Ġazellerin: Ġazellerin daḫı F (30) ḫum: ḫum-ı mey P F

317

(1) Li-muḥarririhi: -B A P S (4) olup: olup beyt: Ṣaldum engine göñül ẓor ḳanı şāh onnara - Dostlar n'olsa gerek idelüm Allāh onnara P (5) diyü: diyüp P (6) birḳaç: -B A S F (8) ṣāḥib: ṣāḥib cāh P / istima' olınur: işidür B A S (14-17): -F (18) Adı Meḥemmeddür -A P F (21) 'ıyş: 'ayyāş P (27) var: vardur P (23) luṭf: leṭāfet u F / veyā..... māsivādan -F (26) pervā-yı P cāy-ı F (27) ne: ne sevdā-yı -F (29) yaḳınlarda: yaḳınlarda kendü vādisinde P (30) merḥūm: -F / bu maṭla[ın oḳımış: -P

318

(3) diyüp: maṭla'ın oḳıyup P (7) isterken: dilerken P (8) ḳor: -F (16) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū A P / Dilerüm: İsterüm P (24-25): -F

319

(3-4): -B A P S (5) Maṭla': Velehū A P (5-13): -F (12) bārān: yārān A P (15) Ḳaṣīdesindendür: Velehū A F (18) Beyt: Velehū A (20) Velehū -P (24) bu: -F / anuñdur: merḥūmuñdur F

320

(1) Tārīḫ: Mıṣra' P (5) fevtinden: mevtinden P (6) teḳā'üd aḳçesi -B S F (8) tā'ifesine: -F / merḥūm: -F (9) dimişdür: diyüp pādişaha virmişdür F (12)

Sulṭan: pādişah F (15) merḥūmı: mezbūrı A P S (16) eyler: ider F / ben: benüm F (17) cellād: cellād-ı bī-tevakkuf P (24) Duḳakīn: Duḳadīn F

321

53) bugün: ḳanı A P ḳaṭı S (5) daḫı: -B A S F (6) daḫı: Amasiyyada F / dir: -F (7) vardumdı: geldümdi F / olur: -P / pür: ters P / bīm: -P vehm ü pür F / olur: olup P (8) rıḥlet ider: āḫirete gider F (9) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü F (13-14): -B A P S (15-24): -F (23): Vaṣf eyler iken ḥüsn-i ruḫ-ı yāri raḳībi: Yazup yarını lup ṭali' şi'rinde raḳībi P

322

(1) 'ādil: 'āli F (3) döyüşür: döşer P (6) gel: bir F (7) ḳıṭ'a: ḳıṭ'ayı F / daḫı anuñdur -A / oldukda: iken P F (9) Ḳıṭ'a: Beyt F / almada: naḳdini P (10) zerin: alup P (12) aḳçesin: naḳdini P aḳçe F / itdi: itdi gör F (13) Merḥūmuñ: Merḥūmuñ egerçi şi'rde F / ġālib idi: ġālibdür F / Egerçi: Ḥatta F / Ferrūhī: Ferrūhī lafzenlük itdüginde bu resme süḫan-güẕār olmışdur: -B A P S / FFerrūhī: Ferrūhī ḥaḳḳında dimişdür ki: -F (18) şüyūḫ-ı: şüyūḫ-ı şu'arā vü ḳudemādandur F / ḳuzāt-ı: ḳużāt içinde fużelā-yı 'ulemādandur F / Bilad-ı: Bilād muḳallid a'yān ve neḳāve-i aḳrān imiş F 519) fevt: faḳīr P S (24) 'Arabzāde: 'Arabzādeden B A P S / merḥūmdan: -B A P S (26) ve: ve kendi F /fikr: -F

323

(1) Şi'r-i ü: Eş'ār-ı ü A / devādur: revādur F 58) ger: ki A S F kim P / şi'ri: ma'ni P (10) oğlıdur: oğlıdur babası müderris idi F / nemā: nemā bulmışdur F (14) Maṭla'-ı ü: Eş'ār-ı ü B A Şi'r-i ü: S F (18-19): -F (18) ebed: eger P (20) Filibeden: Filibelidür F

324

(7) olsa: -F (8) eylese: P (9) merḥūmuñ: -P (10) itişāl: intiöāl B S / anuñ..... oldı -F (12-16) Fi 966 ..... ider: -B A P S (23) Yetīm: Yetīm 'Ali Çelebi F / Adı 'Alidür: -F (25) bī-ser ü pā: -P (28) yıl: yıl miḳdārı P

325

(1) Şeyḫden: Ḥażret-i Şeyḫ rıḫletinden F (14) reşehat-ı: reşehāt-ı 'ıynu'l-ḥayāt P / cūd: cūdundan F (22) eger: daḫi P (23) oldukda: olup F (24) itmişdür: idüp dimişdür F (25) Ḳıṭ'a: Ḳıṭ'a hem-der-evṣāf-ı deryā B A S F Ḳıṭ'a hem-der-ev8āf-ı deryā vāḳıf olmışdur F

326

(7-8): -F (11-12): -F (16): -F

327

(11-12): -B (14) ṭoğrı: don mı B A P S (21) çekdi: ḳaldı A (23) ḥālin: aḥvālin P (24) evveli..... ki: -B F

328

(13) Meclis: suḫen B S F (15) İtse bir: Eylese P

329

(4) olmasun mı: n'ola olsa P (7) Düşme: Girme F (13-24): -F

330

(1-24): -F (12) olmış idüm: B A (14) atdı: urdı P

331

(1-14): -F (15) şāh-ı: pādişahı P (16) sofra: sefer F (17) olmaduğın: ol bilüp P

332

(4) Mıṣra': -F (5) itdügi: itdi A (8) nām kitāb: -P (18) evvel-i kitāb: Namm F (20) Beyt: Der-na't P -F (22) kāfirüñ ..... dir: keferesi ḳal'a-i Müselmāndan ḥıfẓda ḫavf idüp ihtimām itdüklerinde dimişdür F (23-24): -F

333

(1-24): -F 56) Velehū: Naẓm P (11) Beyt: Naẓm P 513-14): -B (19) Maṭla': Velehū B (21) Velehu: -A (22) Āferin Mecnūna kim: Ḳoysa Mecnūn dimeñüz A P (23): -A

334

(1) Maṭla': Velehū B A S (4) Ġazel: Şi'r A -F 54) şarşardur: mermerdür B P (10) behcetdür: behcetse P (11) eşmār-ı: āṣār-ı (14-17): -B A P S (18) ṭonanma sefere: -A Belce F (19) Ġazel: Şi'r A F

335

(1) çü: içün F (5-17): -F (9) ḳıṭ'a: ḳıṭ'a daḫı P (18) Ḳıṭ'a: Velehū A (22) menūmı -F / hicv itdüginde: hicvde B (23) Ḳıṭ'a: Naẓm F

336

(3) Anaṭolıdan: Anaṭolı vilāyetinden F (4) yürür: yürür fırḳa-i P (6) Ġazel: Şi'r A F (12) eşk: 'ışḳ F

337

(7) Piyāde ..... oldı: -F (10) ġarrā: -F / ve: ve ġazelhā-yı güzīde ve pesendīdeler F (11) mutayebeler: muṭayebeler yüzünden F / idüp: -f (12) Ẕātī: Ẕātī vü Raḥmī F / belki: belki cihād u F (15) Paşazāde: Paşa B (18) beşş-i faẓīletler ve: -F (19) olurdı: -F / dehşetden: dehşetinden F (23) eksilmedügi: kesilmedügi B A P F (24) gibi: gibi ol meclisden F (27) Li-muḥarririhi: Naẓm li-muḥarririhi A F Ḳıṭ'a S

338

(3) dahı: -A P S (6) Maṭla': Beyt F (8) Erbāb-ı ..... ḥażret-i: -B A P S / monlā-yı: -P / merḥūm: -F (9) Ba'dehū: Ba'dehū Monlā F / Çelebiye: Çelebiye bu vech ile F / idüp: itdiler ki F / dahı: -A P (10) diyüp: -F (14) iderler: itdiler F (15) iderler: itdiler F (16) Şāh lakab: -B A P S (17) u Gedā ..... Gencīne-i: -F 521) Bu ḥidmetle: -B A P S / olup: varup F / naẓm: naẓmın inşā F (22) kitāb: kitāb cem' idüp P (25) şāhiye: pādişāhiye F (26) Ḳaṣīde: Naẓm F

339

(3) vāṣıl oldukda: ulaşdukda P (12) ḫaṭādur: ḫaṭādur kendiler ile F (13) kendüyle: -F (14-16) Meḥāsini ..... muḥaldür: -B A P S (17) Ġazel: Şi'r A P Naẓm P 519) varayum: varalum B F (26-28): -B A P S

340

(1-2): -B A P S (3) Meşneviyetda: -F (4) Naẓm: Velehū P (10) Velehū: -A (12) Rāzındadur: Rāz ebyatındadur A (15) Velehū: -A S (17) Velehū: -B A S F (19) Velehū: -B A P S / taḫt-ı: mülk-i F (23) Babamuzla ṭurursın oturursın: Atanuzla oturursın ṭurursın P (24) Seni ḳoduḳ uyur düşde görürsin: Uyumaga ḳoduḳ düş de görürsin P

341

(1-5): -f (2) Beyt: Naẓm A -P (3-4): -P (3) Velehū: -A (7) ḳıt'alar: ḳıṭ'a F / beytler: -P ebyāt F (8) Ḳıṭ'a: Naẓm S Beyt F (12) Velehū: Ḳıṭ'a A (12-17): -P (18) Ḫayālī Beg: Ḫayālīnüñ F / dimişdür: -F (22) Ḳıṭ'a: Naẓm F

342

(7) bu rengi: -F / virmişdür: dimişdür F (8) Ḳıṭ'a: Naẓm F (12) ḳamaşur: ḳararur F (12-13): -F

343

(5): -A / Anlaruñ: Ẓatī-i merḥūm ve Ḫayālī Begüñ ve Raḥmī Çelebinüñ F / mezkūrdur: mezkūr olsa gerekdür F /6) Edirnedendür: Edirnevīdür B (11) muṣāḥabeler: muṣāḥibler F (12) mu'āşereler: mu'āşirler F / mu'āşırlar: -F (13) itmişdür: itmişdür Ḥaḳḳā F / ve bu: -B A P S / murabba': -A P / kendi: -F (15) Mıṣrā': Bend B A S F (11) Maṭla'-ı ü: Ġazel B Maṭla' A Eş4ār-ı ü F (17) Velehū: Şi'r A (23-24): -P F

344

(7) bahasın ..... virür -B A P S (8) eline virür imiş: -F (11) arasında: içinde S (16) Bu ḥadiṣe zāyi' oldukda -B A P S / bu ḳıṣṣayı işidüp -F (19) ṭuydı:

ḳalḳup P (23) Şānī: Diger A P -S F (24) mülāzimdür: mülāzim F (25) Maṭla'-ı ū: Şi'r-i ū B A S F (27) Velehū: -P (27-28): -F

345

(1) Velehū: Beyt A (4) idi: -S (20) idüp: oldı A F (27) Muḥarreminüñ: Muḥarremü'l-ḥarāmenüñ F (32) idüp: ittiler F

346

(4) ol dā'ireden: -B S F (11) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i Sīne-çāk A Ġazel-i ū P Maṭla' S Şi'r-i ū F (20) Aṣḥāb-ı: Erbāb-ı F (22) Maṭla': Beyt S (24) cihān: -F / eyledükde didügi merşiye budur ki ġāyet pür-sūzdur: idüp bu merşiye-i pür-sūzı dimişdür F / pür-sūzdur: pür-sūzdur düşmişdür P

347

(1) Murabba': Merşiye-i murabba' P merşiye F (12) debistān-ı: bustān-ı F (13) lisān-ı: zebān-ı P (14) iẓhār-ı: -B S (15) ki her bār: -F / itmiş: -F (18-20): -F (21) Beyt: Şi'r-i ū F (24) olmış: -P 527) ṭarāfet: ẓarāfet F

348

(2) ḫas: ḥüsn F (9) 'Ali çelebi: -B A P S (10) Maṭla': Beyt B P S F (14) bend: -A P (19) Dāmen-i: Ḫırḳa-i P (22-31): -F (24) zāde: oğlı P

349

(4) Kāmi: Kāmi Efendi P Kāmi Çelebi F (20) Ḥātifī: ḥātifī Çelebi F

350

(6) tārīḫ: tārīḫ vāḳı' F / ve ..... itmişdür -B Kātib-i Ḳıṭ'a F (18) getürdi: yetirüp P (26) ḳabūl: ḳabūl su'allerin mebẕūl A P (29) idüp: eyleyüp B (30) me'āb: cenāb A P / pādişāh: -B S F (31) eş'ārlardandur: ġazellerdendür B A S F

351

(1) ālūdınuñ: ālūdān A (3) Maṭla': Velehū A -S (3-7): -F (6) Beyt: -P S (8) Velehū: -S (9) diyesin: dirsin B A P S (10) Maṭla': Velehū B A -S (0-15): -F (18-23): -F (22) Ġazel: Şi'r A

352

(1-8): -F (9) Şehr-i: -B S (10) Muṣṭafā: İlyesdur B F (19) Muṣṭafā Bege: Muḥammed Paşaya B F (21) Merḥūm ..... defterdār -B A S F / olan: -B A (22) ḳaṣīde: -F (24) ḥurūf: -F / ẓāhir: ḥāṣıl F (25) Tārīḫ: Beyt-i Tārīḫ A Beyt F

353

(6-9) luġaz ..... sebzelinliden: -F (9) zerdelinliden: ṣarıdan F / löklünliden bir beyt -F (10) ḥāṣıl olur ki: -F

354

(3) ve seläset-i: -A (4) maṭla'ı budur: -F (5) Maṭla'-ı: -F / ḳaṣīde-i: -S (16) kimesne: -F (19) Ḳıṭ'a: Tārīḫ-i sür A P (26) daḫı: daḫı kendinüñ F / vāḳıf-ı bī-naẓīrdür: -F

355

(2) 'işyān: noḳṣān F (3) Efendi A (3) babaları: babaları merḥūm A (12) aḳardı: aḳıtdı A P S (23) ġazel: -F

356

(19) faḳīr: ḥaḳīr A / 'ıyār: 'atebe-i ṭayyibe-i -F (20) Terceme-i ..... me'ābları: -F (22) olınup: olup F (24) tasṭīr: naẓīr F (25) Li-mü'ellifihi: Naẓm B A S F

357

(1) ḥikāyātıdur: ḥikāyāsıdur S / yoḳdur: olmaya P (3) Beyt: Şi'r A (3-4): -F (10) muḥtāc-ı ..... anlar ki: -F (22) cihān-tāb: -B F

358

(3) Ḳıṭ'a: Naẓm P F (7) Ez-cāy-ı: -F (14) eylemişdür: itmişdür B itmişdür ol ḳaṣīdedendür ki ẕikr olındı F (15) ḳaṣīde: Beyt F (20-25): -F (25) زى: كه S

(19) Eş'ār-ı īşān: Ġazel B Şi'r A

360

(1-20): -F (9) nāz: ḳadd P (14) yā Rab: -S (15-16): -P (16) yā Rab: neşr B S (21) gül gibi: gel beri B F (22) Gel baḫşiş eyle ḳullara şāhum ḫazīne aç: Ṣāf olsun āyīne gül ile āb-gīne aç F (23-24): -F

361

(1) Bu: -F / didügünde ..... budur: didükde kendilere bu maṭla'ı naẓīre didükleri ġazelüñ maṭla'ıdur F (3) Ġazel-i: -F (5-12): -F (7) emr it: buyur S (13) Maṭla'-ı: Naẓīre-i A Kāmī F (15-16): -F (17-18): -P (19) nālemi kühsār: nālemi çün kūh A (19-24): -F (23) Velehū: Şi'r A

362

(1-6): -F (3-6): -P (5-6): -A S (8) geldüklerinde: geldüklerinde rikāb-ı hümāyunlarına P / virüp: -P ṣunup F (9) Ġazel: Şi'r-i ū A Naẓm P Velehū S / itdi: oldı B F (13) peyk-i: ebr-i B (17): -P F (18) ki ḥurūf-ı ..... tārīḫdür: -B S F (21) ammā: -F

363

(3) kendilerden: -F (5) Ḳıṭ'a: Ḳıṭ'a li-muḥarririhi A (23) Şeyḫ: Şeyḫ ṣāḥib-cemāl mecma'-ı erbāb-ı cemāl u celāl Şih Cemāl Efendi F

364

(1) oldı: olup F (3) eyledi: itdi F / Ḥażret-i: -F (8) Yazar her nāmeye: Yazarum nāmeye F (19-18): -B A P S (19): -F (20) Beyt: naẓm A P (22-27): -F 522) Velehū: -A P (24) Maṭla': Velehū B Eş'ār-ı ū P

365

(1) Sene: -A P S / tārīḫ: -P (20-26) Edirne ..... ṭılsımdur dir: -B A P S (27) Şāni: -A S Diger F / taḥṣīl-i: -f

366

(3) Maṭla': Maṭla'-ı diger P Eş'ār-ı ū F (9) merḥūm: -F (18) Meger: Meger şanur A (19) 'Acem fāżılı: Fużelā-yı 'Acemden biri P (23) Mevlānā: -F (24) Beyt: Naẓm F

367

(4) Ġazel-i ū: Şi'r A Şi'r-i ū P F (13) idi: durur F (14) Kātib: kātib idi P (15) şūh: ḫoş F (177 Maṭla'-ı ū: Maṭla' B A P Şi'r-i ū F (23) göre: -F (24) sefer-i: seyr-i F

368

(1) ma'nidārdur: -P (2) vardur: -P F (3) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū A S F (5-6): -F (11) Maṭla': Velehū B S F (13-23): -F (13) Maṭla': Velehū B A S (15-16): -P (17) Velehū: Beyt A (18) Düşmenüm: Düşmeni A S (22) Ḳıṭ'a: Şi'r-i ū A Ġazel P

369

(1-16): -F (12) ḫum: ġam A S (21) ḫūb: ḍarb-ı A P S / Bunlar: Bu beytler F / ceste ebyātdur: -F (23) iti: ıssı A

370

(3) bed: bir F (5): -F (6) Beyt: -S (7): -F (11) ba'żı: -F / düzdi: düzerdi F / gören: gün F (13) Li-muḥarririhi: -F (16) zāde-i: -A (18) mülāzım: mülāzım olup F (22) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū P F

371

(3) Lisānī Çelebi mad.: -B A P S (10) merḳūm: -F (15) ider: eyler F (16) ol: bu F (18) mecālisde: mecālisinde F (21) Monlā: Monlā-yı mezbūr A Monlā-yı mezburuñ P / mübāḥasede: mübāḥase A P S (23) Monlā: Monlā Lüṭfi F (25) bilmedüklerüñ: bilmedügüñ F (29) merḥūmdan: merḥūmdan ṭab'ı F

372

(3) ider: idüp B (4) virür: virüp F (5) merḥūm: -F (6) Ḳıṭ'a: Naẓm F (12) dimişdür: -B A ba'dehū F / bir fāżıl: fużelādan biri P / bu tārīḫi: -F (7) Ḳıṭ'a: Ḳıṭ'a-yı tārīḫ P Tārīḫ F (17) Pādişaha: Pādişāha budur F (18) Beyt: Naẓm F (21) Ḳıṭ'a: Beyt B -P Naẓm F

373

(1) Vüzerādan: -B A P S (2) Beyt: -P Naẓm F / beni: bizi B F (4) Merḥūm: -B A P S (5) Beyt: -A Naẓm S F (7-9): -F (14) Beyt: Naẓm F (16): -A P / Defterzāde: Defterdāra göndermişdür F (17) Beyt: Naẓm F (17-18): -A P S (19-21): -F (20) Maṭla': Ġazel B A S

374

(1-6): -F (1) Velehū: -B (7) 'aṣrdan: 'aṣruñ F (8) ol eṣnāda: -F (10) Beyt: Naẓm F (12-15): -B F (14) aḳrānum: yārānum A S (16) Ṭūtī-i Laṭīf: Lüṭfī-i Ṭūṭī A P F / laṭīf ..... ḥarīf: -F (19) merḥūm: -F (21) ve ..... ṣadāya: -F (22) Allāh virdügi: -F (27) ider: -F (28) döner: -A P

375

(3) Li-muḥarririhi: Beyt B Naẓm F (4) ġam: var B F (6) Maṭla': Beyt B Naẓm P (8) ol: maṭla4ına ol P (9) Maṭla': Beyt B S Naẓm F (12) Beyt: Naẓm F (14) olduġında: olduḳda F (15) Ḳıṭ'a: Naẓm F (18) Dil-i sevdā-zede bulıncaya: Ben ḳuluñ cehd ile buruncaya A P (21) Ḳıṭ'a: Naẓm F

376

(3) Ḳasṭamonīdendür: Ḳasṭamonīdür F (5) bile: daḫı P (6) Şehr-i: -F (15) ḥurūf-ı esāmī: ḥurūfın F (16) benüm: -F (17) ziyāde: ziyāde idi ki F (18) nihān: nihāde A P S / itmām: temām F (21) oldı: -F oldı ve P / şu'arā: şevā'ir A S (23) müvāẓıbdur: müvāẓub oldı P (27) idüp: ayırup S F (30) merḥūmı: -F / iken: iken bu F

377

(4) Mıṣra': -F (9) Şi'r-i ū: Eş4ār-ı ū A (10) şānenüñ gitsün eli: şāne çeksün elini F (11-18): -F (18) iki: ḳaç P (19) Ḳıṭ'a: Naẓm P Ḳıṭ'a-yı ust F

378

(2) diger-gūn: mükedder A (6) eylemiş: itmişdür F / pīr-i: pür A (7) idi: idi bu ebyāt aunuñdur F (8) Şi'r-i ū: Maṭla' B S Maṭla'-ı ū P (14-15): -B A P S (19) dimekle: dirler P / ma'rūf: -P / 'ilm ü: 'ilm ü 'amel F (20) zülfi: -B S F (25) Eş4ār-ı ū: Şi'r-i ū F

379

(1) meclisde: ammā ki A (5-10): -F (11) ḳahruña: mihrūñe A S (15) Lem'ī: Lem'ī Çelebi F / idi: olup F (17) müntehī oldı: müntehīdür F (21) 'ilm: fażl P / taḳdīr müsā'ade olmadı: -A / olmadı: olmadı ṭāli' A (22) idi: -P / daḫı: -P

380

(2) ḫidmetin idüp: ḫidmetinde olup F (3) oldı: olup P (10) zor: zor. Anuñ eş'ārıdur F (11) Eş4ār-ı ū: Şi'r-i ū A P F (13) emsem: öpsem B P S (14)

ammā: epsem F (21) aḫlākın: aḫlāḳda F (23) mücāhedāt u müşāhedāt: -A (25) göz yumup: el çeküp P

381

(5) olup: olduğumda B (6) Ġazel: -A Velehū F (14) Mışra': -P F (15) rıf'atındadur: rıf'atdur F (16) a'yān: a'yān u ekābir F (17) olmışdı: olmışdur ammā F (21) diyüp: diyü F (23) eṭrāfa: eṭrāf-ı 'āleme P (27) rūzgāra: zerkāre F

382

(1) adlu: nām F (14) Naẓm: Şi'r B S

383

(3) çoḳ: çoḳ zemān A S / erba4īnde: erbā'īn ve tis'ami'ede F (4) sinin-i: -F / ḥudūd-ı: -F / idüp: itdi F (5) ḫaṭırasında: ḫazırasında A (9) mazkūr: -F / çoḳ: sehl A P (10) olmadan: olmadı B A S F / daḫı: -B A S F (11) ḥükme: lükm-i şerīf-i pādişāhiye P (12) iti: isi B A P F / anı ṭutup: -F (13) rıżā virmeyüp el: rāżı olmayup elin F (14) gözsüz ḳalmış: gözi çıḳsun A P / elinden: elden F (16) akçe: aḳçesine P (17) merḥūm: mezbūr F (19) şerefü'l-insān: şeref-i insān A (21) Nefaḥat-i Üns: Nefāıatü'l-üns: P (23) Ebsāl ü Selāmān: Īsāl ü Müslümān ve F (26) Beni Ḥassān-ı: -F / ṣaḥābiyi: 'ārifī-i F (27) Burusada ..... tertīb idüp: -F (30) ve sā'ir 'ulemāyı F / cem itdügi: -B S F (31) oḳıdup: -A / 'ulemā maḳbūl itmişdür: 'ulemā ḥużūrında oḳıdup cümlesinüñ ittifāḳıyle ḳabūl itmişlerdür P / maḳbūl: ḳabūl A F (32) Rūşenzāde: Rūşenīzāde A F / çendān: çendān degül B çendān degüldür A S (33) maḳbūl-ı: maḳbūl-ı ṭab'-ı P

384

(2) beytler: ebyāt F (9) nānımuz: nāmımuz B P S (14) Maṭla': Naẓm F (16) ḳaṣīdesi: ḳaṣīdesi daḫı F / Şeref-i: Şerefü'l-F (17) itmişdür: olınmışdur P / yazılmışdur: yazmışdur A F / Maṭla'ı budur: -B S F (18) Maṭla': Naẓm F (20) yüz iki beytdür: -F (21) beytler: beytleri F / bī-naẓīrdür: bī-naẓīrdür vāḳı' olmışdur P

385

(3-8): -F (4) Şi'r: Naẓm A P (11-23): -F 511) beyt: -A beyti P (12) Naẓm: Beyt B

386

(1-16): -F (3) cān dile: cān u dil B S (7) ġamdan: cāna P (15) Velehū: beyt A P 517) Velehū: Beyt A P (19) Maṭla': Velehū B Beyt A (19-23):-F (21) Buḫārīye: Buḫārī ḫidmetinde P / ḳıṭ'ayı: ġazeli P / virmişdür: dimişdür P (22) Ḳıṭ'a: Ġazel P

387

(1-17): -F (6) kapuña: tapuña B (18) meşhūr: meşhūrdur A S / Maktelinde: Maktelinde Hażret-i P F / Hüseyinüñ: Hüseyinüñ rāḍıya'llāhu P F (19)girān: girān-ı 'adv A / olduġına: oldukların̄a P (20) Beyt: Naẓm F (22) düşüp öldügine: düşdügine B A S F (23) Beyt: Velehū A S Naẓm F

388

(3) nām kimesne: -P (9-10): -P S (9) Didi: Didi kim F (10) Didi: Didi kim F (14) başlu: -P / karnapāya: ejdehāya F (19) Beyt: -F / Adı: Adıdur A P S / idi: -S dür F (26) sefer: şi'r B

389

(1) şevk-i: -B F / feyż-i: -F (7) mu'allā: mu'allā F (11) istiḫāre: istifāde A P (13) Mıṣrda: Baṣrada A S / olmış: -F (14) vazīfe: -F (15) aña: -F (20) Paşa: Paşa daḫı P / te'alluḳı: şıkleti A P S (22) işidenler: Ḳıṣṣa aṣlından ḫabīr olanlar P (28) diseñ baba: -F 530) Li-muḥarririhi: Beyt-i li-muḥarririhi A S Beyt P 'Āşıḳ F (32): -F

390

(3) maḳṣūde: taḥḳīḳe A P S / olınsa: olına A P (3-4): -F (6) Merve: Ka'be F (9-10): -F (14) Beyt: -F (14) Yarhisārīdür: hisāri F (19) 'aṣrdan: 'aṣrdan olup F / olduḳdan: olup A P (22) Mıṣra': -F (23) dimişdür: itmişdür P

391

(1) Ġazel: Naẓm F (3) vāḳıf: vāḳı' A S F (8) çāk: ḫāk F (13) nice: yine B P (18) virür: virüp F / görürler: görürler vaḳt-i F (20) Beyt: Naẓm F (22) olur: olup P F /nām: dimekle ma'rūf P (24) Ḳıṭ'a: Naẓm F

392

(3) ben: bu B (8) müteveffā: fevt F (9) budur: budur ki ẕikr olınur F (17): - A P S (19) Ġazel: -S (24) Beñzemişdür: Beñzemiş ol P

393

(10) Ey nigārum ṣol elüm saġ elüm ile düşdi çep: Ṣaġ elümle ṣol elüm şimdi nigārā düşdi çep P (13) Velehū: √elehū ġazel A (23) Velehū: Naẓm F

394

(4) yaḳsun: ursun P (7) dostlar: kim göñül P 513) Beyt: -P Naẓm F / şaṭranca: şatranc u B / düşdi: -P

395

(1-2): -P (15) Velehū: Beyt P (17) Ḳıṭ'a: Ġazel F

396

(2) ki: çoḳ F / yüzi: ḳaştı P (3) Ḳıṭ'a: Velehū P (9) Velehū: Beyt S (11) Velehū: -B P (11-12): -P

397

(1) Merḥūm: -A P S (2) Efendi: Efendi Ḥażreti P F 53) ḳāḍı: ḳāḍı iken F (8) güzel: -F (11) idüp: ider B S F (12) ve: ider A S (16) eyler: ider F / namar-ı: -B F (19) emīrlerine: emr-i şerīflerine P F (24) ṣofra-i: ṣofra-i fażl-ı A P 526) āyīnlerdür: āsilerdür A (29) bize ne ..... fedādur -F / ırżın: 'ırżlarına F (30) ḫidmetinde: -F (32) Ḳāḍī Efendi: Efendi Ḥażretleri P

398

(3) Li-muḥarririhi: -F (12) irmiş: irer F (17) küy-ı ..... mehcūrdur: -F (20) Beyt: Naẓm F (25) aldı: alup F / degül: degül alduġı F (26) ḳıldı: ḳılup F (28) dört: -F (29) refiḳ: -F (32) mübārek: münāsib P F

399

(9) pest...... 'uşşaḳdan: -F (10) ṭuman çökmiş: -B evvelce: -B A S F (16) mümkün: -B /didi: diyü F (18) Naẓm: Beyt B s / günüñüz: günüñ A (19) aġdı: ṭoġdı P (22) ile: -F (23) oldı: olup F / sebeb-i: -F (26) ve göñlin egleyesiz -F 533) olup: oldı B oldılar F

400

(2) ḳalan: ḳalmış B F 53) ḫurdesiyle: pāresiyle F / andan: ba'dehū F (4) iderek: -F / viḳāḥatinden: viḳāḥatinden görüp F (5) deli: dīvāne P (18) gibi: -F 521) 'arż: -P (26) başdan: -F (28) ṣala: ṣaldı F (30) ide diyü: ider diyüp S (31) ara: -F (32) virdi: virüp A P S / virübeni F

401

(1) güreş: güriş P F / beleş: biliş F (2) bī-gāne: yegāne F (6) ḥāżırlayadururum: ḥāżırlayup A P lāżır idüp dururum F (10) cöngünüz..... bulunurum: -F (11) bulunurum: olurum P (20) olsun: -P / olsun: olup F (25) bitelüm: bitüp F (27) çıḳarup: ṣavup A P s (32) mestmende: derdmende F (34) geldi: gitdi F

402

(2) dehşet: dehşetden ıżṭırāb F (4) 'aceb: -B A P S (7) sözleri ..... bilmez -F (12) ne.....gide: -F (14) olduġumuz: idigimüz -F (12) ne ..... gide: -F (14) olduġumuz: idügimüz F (17) otura: oturup F (18) burunun: yüzin F (19) hey: be F (21) ādem: insān P / dirler biz de: -F (227 yaḳışmaḳdur: baḳışmaḳdur B F (23) zīrā ..... telefdür: -F (24) murād cerr: murāduñuz cezā F (25) vü girīz: -F / ve..... olmadı: -f (29) Beyt: Naẓm F (33) 'aleyhi's-selām: -A S / oturup: oturur F

403

(1) şaçıñuza: şaçıñuza düşer A P S / şakaluñıza: şakalunnıza düşer F / didiler: -F (3) Nażm: Beyt B A S (9) münāsib olan: münāsebet B (10) ve: ve Ḥażret-i P (12) daḫı: -P (14) Beyt: Naẓm F (16) ṣıḥḥat üzreydük: ṣıḥḥatde idük F (18) yıl: yıl ṣağlaruz ve F (20) birkaç gün: -F (22) ṣoñra: -A P S F / imrenür: imrenüp B (24) bennzer: -F (26) vücūda gele: ḥāṣıl ola F (27) Ḳāḍīye: Ḳāḍī efendiye F

404

(1) varuñ: -F (2) degnek ḥāżır yoḳ mı dir: -B (7) iltürüz: alıḳoruz A P S (8) Gerek sen: Gerekse F (11) zer-ḫarīde vü: -F (15) jülīde şekillerüñ: -F (21) refīḳ-i şefīḳ: -F (22) dürlü: -F / itdi: -P itdi..... peyvend: -F (26) mekr: mekr ḥile vü F (27) içün: içün olsun A P S / vrsun bir: -F 530) gerçek: rast F (31) aḳlı zāyil: -F (32) ṭaban ḳarada ḳoyup: -F / aẓm itdi: adım atdı S F (33) içeride maṣlaḥatı: -F / daḫı: -f / didi: -f

405

(1) kendi: -F / didi: -F (2) size: -B F (9) gördile: buldılar F (10) ṣaçdılar: ṣaçup S (11) 'ālām: 'ilām beyāna A P S / itdi: eyledi F (14) mestlügine ve: -F (16-30): -B A P S

406

(1-2): -B A P S (3-4): -S F (4) Odur: Budur F (13) medresesi i'āoesinden: medresesinden A P / mülāzımdur. Ş'iri çāşnidār ve naẓmı hemvārdur: müdāvimdür.Naẓmı hemvār ve şi'ri çāşnidārdur P (21) Ḥaḳīr ..... ṣoḥbetidür: -A P (23) Eş'ār-ı ū: Şi'r F (25) gögsin: gögüs A P S (27-28): -F

407

(1-2): -F (5-6): -P (8) ḥāṣıl: -B S F (10) Ġalaṭada: Ġalaṭa maḥkemesinde P / mikdārı: -F (11) ṣaḥn: -F (12) Yumurda bayrākı: Yumurdası F (14) Beyt: Naẓm F (18) Ġalaṭada: -B F (19) daḫi: -A S F (22) pencesine: nice F / oldı: -B (23-24) Ḫayrü'd-dīn ..... olup: -F (26) didi: dimiş F (27) Murabba': Naẓm F (28) küffāra: kūhsāre A F / yer yer: -F / revzen: revzenler F

408

(1-4): -B F (5) Paşa: -A S Paşa merḥūm P (6) bizüm: bir B S (7) iki oğlan: -F (9) meẓkūr: beyān F (12) ki: ki maḥallinde P (13) virüp: virür F (15) diyü: dir / ḫaber virdi: -P / virdi: virür A S virüp F / idüp: ider F (18) ider: idüp F (26) Mıṣra': Beli Mıṣra' A S (27) Gāh hecrden: Gāhi seḥerden F (28) Freng: Kāfir P (30) muḫarremidür: -F

409
(3) birer: -B F (4) Ṭundar: Dündar F (6) Beyt: -F (6-12): -F (8) eylemişdür: itmişdür A P S (9) Naẓm: Beyt A S (13) Bu ġazel: -B F (14) Ġazel: æi'r F (24) eylemişdür: itmişdür P / ġazel: -B / daḫı -P
410
(1) Maṭla': Beyt B A Ġazel S Velehū F (3-4): -F / ögredür: gösterür P (5) İsṭanbuldandur: İsṭanbulīdür A P S F (8) lüsne: şi're F (10) Sāyesi ..... yapışurlardı: -F (11) mūsikī: -B P S (17) Çelebide: Efendiden F (21) ḥālā: -F (22-25): -F (26) Beyt: Naẓm F (27) فتاد: فتاده / زهر چه: بهر كه P (27) Şi'r-i ū: Beyt A Velehū P F / tāze: -F
411
(3-8): -F (3) Velehū: Şi'r-i ū S (5) Velehū: Beyt A -S (7) ḳaddüñ: ḳāmet P / zülfi: zülfüñ B (9) fużelāsından: -F (17) Bāyezīd: Bāyezīd-i merḥūm P (18) ḳāḍī: ḳāżī-'asker A (23) Mekkede ..... olup: -B P / bir yıl: -F (29) itdi: eyledi A P S
412
(10) dirlerdi: söylerdi B F (13) bu maṭla'dur: budur F (14) Ma'āni: Ṣalınduḳda ma'āni P / ṣalına: -P / nā-gāh: her-gāh P (16-19): -F (16) Maṭla': Velehū B Beyt A S (21) benüm: -S (26-27): -F
413
(1-8): -F (1) ammā: līkin A P S (9) Beni Hāşim şā'irlerinüñ: Şu'arā-yı beni Ḥāşimüñ P / cevān: cevān-endek F (13) ḫāne-i ḫānedān-ı A P S (15) Eş'ār-ı ū: Beyt S (15-26): -F (22) beyt-i: beytü'l P (24) baña: aña A
414
(1) itmege dil: itmek içün P (1-2): -F (5) Velehū: -B Şi'r F (6) binmiş: bindi P (15) muḥaṣṣal: -B P F (20) nebeviyyedür: nebeviyye-i Muṣṭafāvīyedendür F (21) Maṭla': Şi'r-i ū A S F Beyt P (25) Nice ..... taşıdur: -B F
415
(6) 'ibret: -F / gözin: gözini F / kemerde: bu kemerde F (9) mesākinden: sevākinden F (22) gibi: gibi şi'r F / Eşīryātdan ..... başardı: -F (24) altında: öñinde F (23) idi: oldı F
416
(5) üstine: üzerine P / ne: -A (8) eylediler: itdiler P / (9) eylediler: itdiler P (14) Eş'ār-ı ū: Şi'r-i ū B Naẓm F (20-28): -F / Velehū: -B (23) Ġazel: Ḳıṭ'a P (25) görmez: bilmez P

417

(1–4): –F (6) beyti: beyti ve bu ġazeli iḥsān itdiler F / gönderdiler: yazdı A P –F (9): –F / daḫı: –A P S (10) Ġazel: –B S Beyt P (13) dürr–i: dürrin F (15) leẕẕeti: ẕzevḳını F (20) maḫlaşı Medīḥīdür: –P (23) sābıḳ: –F (24) pesendlerindendür: bendidür F

418

(1) Eş‘ār–ı ū: Şi‘r–i ū B Şi‘r A S Velehū F (3–10): –F (6) dīvānemizi: vīrānemizi A (9) ilinden: yerinden B P (11) Velehū: Eş‘ār–ı ū F (14) Ġalaṭa: tersāne P (18) çeşm–i: –B S F (20) İslām: merḥūm B P F (29) Çelebi–i merḥūmdan: Çelebiden F

419

(1) Eş‘ār–ı ū: Şi‘r–i ū B A S F / derdüñ: ‘ışḳuñ F (3) beñlerüñ: beñler F (5–10): –F (9) yazılsa: olursa S (13–19): –F (15) gūyā ki: destinde B (20) merḥūm Ḫālil Çelebi: –F (23) Çelebi: –F (24) Beyt: Naẓm F

420

(4) Naẓm: –B A P S (10) Kendi: –F (21) Eş‘ār–ı ū: Şi‘r–i ū F (27) ḫaṭṭ: ḫaṭṭa S / ṭutsa: ṭuta P ṭolsa F

421

(1–2): –F (6) Başdı: Geçdi P / ṣoñra: şimdi P (7) Çelebi: –A / Mīrī: Mīr B A P (9) edebiyye: edebiyye kime ṣan‘atsa P (11) Ebrār–ı : Ebrār–ı Emīr P (13) Müfti Efendiden: Mollā Ḥażretlerinden P / oldı: –B P F oldı ṭarīḳ–i P (24) ندر: زی B (26) Velehū: –A S

422

(1–4): –F (5) Mesīḥī: Mesīḥī Beg A S (9) Mıṣra‘: –f (17–18) ammā levend–meşreb: –F (29) terci‘inde: terci‘–bendi A S terci‘inden F (30) Beyt: Naẓm F

423

(1) eyler: ider F / Niteki: –F (2) bahāriyye: –F / ider: eyler A S (4) pā: –f (5) mu‘āżıd: muṣā‘id F /6) aḳçe: aḳçeluö S (7) eyler: ider F (9) ḳadar: – B A S F (9) Sene ..... ḳılur: –F (10) Şemān ‘öşr vi tis‘ami'e: –B A S F (12) Li–muḥarrririhi: Şikāyet–i rūzgār F (14) Tārīḫ–i: Tārīḫ–i vaḳt–i ū P Tārīḫ–i Şi‘r F (16) هجرش: قهرش F (19) از: را F (20) مسیحی مسکین: مسکین مسیحی P / فوت: کشت B F (22) Dīvānı: Sene cemāẓiü'l–evvelisinüñ onaltıncı güni maġrib vaḳtinde rıḫleṭ iḍer. Dīvānı F (23) ḫod: ḫod ġāyet P / merḥūma: –F (26) Maṭla‘: Ez–ḳaṣīde F

424

(1-22): -F (7) Tenüm: Cism A cismüm S (9) ḳaṣīdesindendür: ḳaṣdesindendür bu iki beyt P (10) Naẓm: Beyt A S (21) Naẓm: Beyt A S

425

(1) naṣīb oldı: müsellemdür P (1-12): -F (3) Ġazel-i ū: Ġazeliyyāt B A S (9) maḥbūbda: dillerde P (12) çü ḫaṭ ola trāş: olocaḳ ḫaṭ-ı ṭrāş P (16) Ġıybet: Ġayb F / Bu: Bir F (19) Maṭla': Velehū B (19-24): -F

426

(1-16): -F (6) ḫalḳ-ı 'ālem: ehl-i İslām P (10) Ḳıṭ'a: -B Naẓm A (18) Muṣṭafā: ba'żı B -F (19) ketḫudānuñ: birinüñ F (19) 'ırḳ-ı büzürgvārdandur: -F

427

(9) Maṭla': Velehū B A S F (12) ancaḳ: -F (19) Ġazel: Şi'r-i ū P F (22) yine: ḫāke F (23-24): -P (25-26): -B S F

428

(3) ba'dehū ..... olup: -F (6) oldı: itdiler F (11) şīve: -F (14) ṭarz: naẓm B A S F (15) andandur: ol kitābdandur F (16) Naẓm-ı der-: Vaṣf-ı F / Pīrī: Pīrī Şi'r-i ū F / Virür: Virürdi F (17) Çıḳup: Çıḳar A (23) Der-şebī-ḫūn: -P

429

(1) Der-bahār: -B P F (2) ġonce: ġonceye F (3) Der-kār-zār: Der-ceng B A S F / -kārı: kāḫı F (7) fenā-yı 'ālem: bī-vefā-yı dünyā P (8) bāl: -F (11) 'Ali Bāli B S / adı: adı Ḥācı A F (15) ḫarāb: -F (17) şundan bundan: -F (21) evvel: -F (22) ḳāḍī: ḳāḍī iken F / Aḥvel: -F (24) gezerken ve : gezüp F (25) Rusçuḳ: Rus A (30) gelüp ..... daḫı: -F (31) küllī ḥaẓ itdüginden: -B A P S

430

(1) nāmlara: isimlere B (2) şıle: cebe F (3) Ḥaḳḳa ..... eri: -F (5): -F (7) kimdür: kim ola P (9) Eş'ār-ı ū: Velehū B A S / ele: el B A P (9-10): -F (12) Memi: -A Der-ism-i Memi F (15) Cemāl: Beyt B A (17) adına: Edirnede F (18) beyt: Mıṣrā' P EmrīF (19) ben: -F (21) tārīḫdür: tārīḫ düşmişdür budur F

431

(5) 'aceb: -F (11) bay: şāh B A S F (20) rı'at: ruḫṣat P (21) māh-ı: mihr-i F (23) Başuma: Başa B

432

(10) şol: ol P (13) diger: -A s̱ānidendür P s̱āni F (15) almadum: görmedüm P (20) Ḥaḳ: Hem F (21) emzice: āḫirce F

433

(4) ider ben: idüp F (11) Bu Selmān ikidür: -F (13) ider: ider bu maṭla' anuñdur F (14) ider: idüp P (16) S̱ānī: -A (17) Bu ḳıṭ'ayı: -A S F / faḳīre

getürmişdür: -F (18-21): -F (18) ferah: sürür P / encām: fercāmB A S (26) olupu: -F (27) ba'dehū: -F / gelüp Mışrda: -B A S

434

(4) Ġazel: Şi'r-i ū F (8-20): -F (17) Velehū: Maṭla' P S (21-22): -P(23) Nāmı Būstāndur: -P F (25) mālikdür: mālik olmışdur A (24) sālikdür: mālikdür B

435

(3) Şi'r-i ū: Ġazel P Eş'ār-ı ū S (9) melāmetem: belāġatüm F (11) taḳarrübiyle: taḳrībiyle maḫlaṣ-ı F (12) taḫalluṣ: -F (14) merḫūmuñ: -F / ve ġınā: -F (17) 'ıraḳ: -P F (25) Ṣankim: Gūyā P

436

(13): -F (14) Ġazel: Cevāb-ı Maḳāmī F (15) dersi: ḳaṭı' P (18) yirde: demde A (20) Beyt: -A P F / Sinobī: Siṭanbulī A / yā: ya ḫod F (26) ber-āver: ber-dārı A P

437

(1) merḫūm: -F (3) virdüklerinde: virdükleri ḫinde F (4) ider: idüp F (23) cavḳ-ı ..... külāhı: -F (31) Beyt: -A S Beyt-li-mü'elllifihi: -P F (31-32): -F (33) olan: evvelā F

438

(3) beyt: Naẓm F (4) ṣalınur: aṣılu F / (6) bu beyti: -P / dir: dimişdür F (7) beyt: Naẓm F /11) eyler: iderdi F (12) miṣāl-i: mu'ādil A (19) itdiler: -F / ile pend: -F (25) umerāsı: -F (27) nāme: nāme nām F

439

(3) Beyt: -F (5-6): -F (7-12): -B F (16) dimişdür ki: -F (19) dimişdür -F (20) Beyt: -B P F

440

(3) Naẓm: Beyt B A P S (20) Beyt: Naẓm F (22) meşhūrdur: ma'lūldur P (24) Ġazel: Şi'r F (25) Ḳarşuda: Ḳarşuma B A S F (26-27): -F

441

(2) Mihrī: -F (7-10): -F (9-10): -P (18) ṣalmamışdur: ṣalmamış dār-ı F (20) Beyt: Ḳıṭ'a: A S (23) Ẕātī: -P (28-28): -F

442

(1-10): -F (4) duḫānumla: duḫānıyla A S (7-12): -P (13-14): -B P F (26) āteş: -A (17) ma'rūf: -F (19) Mışra': -A F (21) olmışdur: eylemişdür A (24) ki ol: ol daḫi A P S (25) elli: otuz A S

443

(3) Maṭla'-ı ū: ʃeyt B Ez-eş4ār-ı ū F (7) vezīr olduğına: vezāretine P (9) Tārīḫ: -P (12) var ise: meger F (15) yoġ iken uçmaġ ister: virdi yoġ iken uçmaġ A (17-18): -B A P S (19-20): -F (21) Ṣānī: Diger A S / Bu Meylī Miḫalıçlıdur: -B A P S (24) Maṭla'-ı ū: Şi'r-i ū A Beyt A S Eş'ar-ı ū F

444

(1) Ṣāliṣ: -A kendi: -F (6) Şi'r-i ū: Maṭla'-ı ū P (8) yeşem: başum P (8-18): -F (11) Maḥv: Ref' P (13) Dostlar: Dostum A S (15) Şi'r: Naẓm P (15) ḳıldı: itdi P (22) Şīfte: şīfte vü firifte P (23) meṭa'-ı: -P (23) virdi: degişdi P / olıcaḳ: olmaġla P (24) itdi: -B P eyledi F (25) ögredüp: -F (26) Şi'r-i ū: Eş4ār-ı ū P

445

(1-9): -F (3) ki senüñ: kiminüñ B (9-10): -P (14) ḳuşa döndi: ḳuş gibi oldı F / daḫı: daḫı per ü F (18) Maṭla'-ı ū: Beyt B Şi'r-i ū F (22) Ġazel: Şi'r-i ū P Naẓm F

446

(9) gördüm: -P / naẓm u neṣrde: manẓūm u menṣūr P (10) idüp: itmişdür F / maḥbūs: maḥbūb B (20-21): -F (22) ki: ki bendi budur P ki bir bendi budur F (23) Bend: Şi'r-i ū F (25-26): -F

447

(1-6): -F (3-6): -P (7) Nişārī: NiyāzīF (8) merḥūm: -F (11) ġarībe: -F (13) vaṣf-ı: -F (15) Şi'r-i ū: Eş'ār-ı ū P -A S (17-24): -F

448

(3-4): -F (7-8): -F (8) dildārı: cānān B A S (8) 'askerinüñ: leşkerinüñ P (13) şi'r ile: -B P F (17) olmaḳda ..... Aḥmeddür: -F (27) ḳulı: -F / oğulluğı: oğlanı B (30) ḳayası: ḳayası olduğı F / ölü ..... ḳayası: -F / mezkūr: żikr P

449

(2) merḥūm: -F (7) merḥūm: -F (8) Maṭla': Beyt F (9) dostum: sevdigüm A (12) evvel: on B F (14) Necātī: -B A S F (15) şehzāde: -F / ser: -B P F (16) Şehzāde ḥaḳḳında: -F (17) Terci': Terci' bend P Naẓm F (19) diyü: -P F (20) virilür: virilüp F (23) Envā ..... bulur: -F (27) Mecnūn: Mecnūn naẓmı F (30) yazılu: yazılan B P yazılur F

450

(1) Naẓm: Beyt B P Der-beyt F (3-6): -B A P S (8) eyler: ider F (9) iki ḳat eyler: -F (13) iderler: eylerler F (13) Ve Şeyḫ: -F (14) merḥūm: -P F (15) ba'dehū: -S F / vaḳf-ı: vaḳf-ı ülfet-i P (16) aṣḥab-ı: iḫvān-ı P (27) eyler:

eyler andan A (28) ġazel: ġazelüñ maṭla'ı F (29) Ġazel: Maṭla' F Ġazel-i Necātī P

451

(1-10): -F (2) Jendeler giymişdür: Jende-pūş olmışdur P (11) budur: bu ġazeldür ki A P S maṭla'ı budur F / maṭla'ı budur: -A S F (12) Maṭla': Naẓm F (14) na'tdur: beytdür P F / vāḳı'asında P F / Resūlu'llāhı: Resūlu'llāhı düşünde F (15) Maṭla'ı budur: -F (16) Maṭla': Beyt B Na't F (19) yazdırur: ḳazdırur F (20) Rubā'ī: Naẓm P Beyt F (24): -F

452

(1-2): -F (3) Merḥūma: -F (4) bu tārīḫi: -F (6) Tārīḫ: Tārīḫ-i Ṣun'ī F (12) Eş4ār-ı ū: Der-vaṣf-ı süḫan P S Şi'r-i ū F (12) çaḳ: Ḥaḳ F (13) anda: nūrı F (16-17): -P (18-26): -F (25) ḳarañuluḳdan: ẓulmet içinde P

453

(1-9): -F (8) nāfe: müşk P (11-24): -F (13) Der-na't: Der-na't-ı benī 'aleyhi's-selām P (15) hevā: ṣafā P (16) cūybār: rūzgār A s

454

(1-24): -F (5-6): -P (7) 'İzzet: Devlet P (10) Secde itmezdi kimse: Kimse baş egmezdi P (13-14): -P (15) midür: mi kim P (21-24): -P

455

(1-14): -F (9-10): -P (13-14): -B A P S (16) ḳabūl-i: -F (22) Ġazel: Şi'r-i ū P F

456

(1-2): -B P F (8) vāfir: vāfir ya'ni dünyāya mālik idi F (12) Emīr: Şeh Emīr A (13) merḥūmı: -F (18) müderris: müderris olur F / ve ..... olur: -F / -āmīzinden: -āmīz P F (20-21): -F (22) ḳavli..... idüp: -F / merḥūmuñ: -F (24) evḳātın: evḳātın 'ulūm F (27) ta'ṭīr: taḳṭīr A S / itmişdür: -P (28) belḳa'-i mübārekeyi: -F (30) olmışlardur: -P

457

(2) 8āḳıb: -F / maḳar: mażar F (4) anuñla: -B P F (4) maşrıḳ-ı: şarḳ A S (10) Ḫaṣā'il-i: Feżā'il B (11) ḫāṭır efkār-ı: -B (12) Sa'di: Sa'di Çelebi F (17) 'add olınmasını: -F (18) seḥāb-ı -P / tebyīzen: -F (20) Maṭla': Ġazel S Şi'r-i ū F (20-21): -A (22-27): -F (26-27): -P

458

(1-16): -F (4) derisini yüzseler: postını yüzse olur A P (7) Velehū: Ġazel A S (16) puḫtesi: miḥneti B S (17) Velehū: -A S (19-20): -P (19) faḳrde: dehrde F (21) Necmī: Necmiyā F (24) şöhredārdur: şöhreti vardur P

459

(3) gülbin: gülşen P (7) erbāb: -F (8) iderler: itdürdiler F (9) itdüklerin: itdüklerinde B itdüklerini F / eşhād: istişhād F (10) Şi'r-i ū: Beyt P F (11-12) 'Arabī: 'Arabist B P (14) Evvel: -A / NişānīĠ: Nişanī ol Nişanī A S (16) oğuldur: oğuldur dirler F (20) rikāblarında: rikāb-ı hümāyunlarında P (21) yanlarınca: yanlarında bile F (24) olduḳlarında: -P (26) sa'ādetden: sa4ādet-i pertevden P (32) geldüklerinde: -B A P F / diyüp ḫidmetine: -F (33) budur: -B A P S

460

(8) idi: idi ammā P (12) ma'ārif: 'avārif F (17) ne mülāzimīn ḫidmeti: -F (18) Nişāncı Beg: Nişānī Paşa P / -zāde: -B F (20) şemā'ilde: şemā'ilde dil-bend ü F (24) ḳāşıra: öāhıra F bu: -F (26) idi: itdi B (27) infāḳ-ı erzāḳ-ı: ittifāk üzre F

461

(1-2): -F (3) Eş4ār-ı ū: Şi'r-i ū P F (5-6): -F (7) Beg: Şānī F / Nişāncı: -F (8) merḥūm: -F (10): -F (11) ba'dehū: ba'dehū ol P / dönüp: döndi P (12) şunup: şundı P (13) Mışra: Mışra gitdükde bile P / bile: -F / getürüp: getürdi F / Oāşlarına: tīmārına P (14) baḫşiş ve: -F / idüp: ider P / aṣḥab-ı: aṣḥab-ı devlet ve erbāb-ı P (17) ve ḳılāde-i ..... cilve-nümā -F (18) şāh: paşa A şāh-ı mevālik-penāhla P (20) Beli: -F / Li-muḥarririhi: Naẓm F (22) merḥūm: -F (23) olur: -F (24) merḥūm: -P (25) Tārīḫ: -P F (26) diyü: mışra'ın müstağrıḳ P (26) didi: düşündi P (27) itmezlerdi ammā: -F (29) şi'r redif: -F

462

(1) Ġazel: Şi'r A S (4) leb ger: lebler F (9) bezmüñ: birinüñ A (13) kürki ..... diyüp: -F (16) mesāfe-i: mesāfe-i dür-ı P (17) Ḥicāzdan: Ḥicāzdan gelüp P / getürür: -P (22) vādide: nādide B A S F

463

(3) devlet-i devlet-i selāṭīn P (6) yaraḳlardurmaḳdur: yatlandurmaḳdur A (8) māhirīn: emāhirin F (8) fen-i: -B P F (12) Kendi: Kendüler F (13) ehl-i ehl-i 'ilm A S (15) ferzāneleri: ferzāne A S (16) Naẓm: Beyt A S Mışra' F (17-19): -F (22) öcailinden: ilinden P (23) idüp: -B P F / vāriş-i: vāriş-i salṭanat A s (24) yine: yine sa'ādetde F (25) Eş4ar,ı uO Maṭla' F (25-30): -F (30) cümle: böyle B A S

464

(1-2): -F (3-4): -B A P S (9) añılup: gelüp F (15) bu ḳıṭ'ası: -F (16) eyüdür: anuñdur F (28) yoḳdur: yoḳdur şöyle ma'lūm olına F

465

(2) güyā: -F (4) şişelerle: -P (7) vakt: şāhi P (11) Şan'atında: Şan'atda B P F (17) Beyt: Nazm F / derde: baña P (19) Naşūhī: -P (20) Kıṭ'a: Nazm F / bī-mār: tīmār P (26) āḫiri: şofı B (27) kılıccılar: kazancılar F (29) Dellāl .... itmeye: -P

466

(1) ekşi: turşı P (2) kazanup: kazanç P (5) döne: döne keẕā vü keẕā F (6)Maṭla': Şi'r-i ū F (8): -F (13) İsṭanbuldan: -A / ma'rūf: ma'rūf idi A (14) el-ān: el-ān keyd: -B / ḥayātda olup: ḥayātdadur B A P S (16) Müfti: merḥūm F (18) ve yine: idi B A S F (20) Maṭla': Şi'r-i ū F (21) 'alem: kalem F (23) Kürside: -P 524) aşaġa atar: götürür aşar B (25) geregince: geregi gibi F / itmiş: ider F

467

(3) āḫirete rıḫlet eylemiş: vefāt itmişdür F (4) oğlınuñ: oğlınuñ ba'żı P / minberde: va'ẓ eşnāsında P 55) karīni: kızı F (9) Ez-kaṣīde: Eş'ār-ı lāmiyye kaṣīdesinden P (9-16): -F (14) devrinde: 'ahdinde P (17) Velehū: Ez-eş'ār-ı ū F (17-18): -P (19-20): -B A P S (21-26): -F (25) kaddinüñ: la'linüñ P

468

(1-21): -F (8) Kıṭ'a: Kıṭ'a hicv A S (8-21): -P (23) ḥaşr: şarf P / bu ..... müteveğġıllerindendür: -F

469

(1) zemān: -F / Āḫir: Āḫir tarīk-i P (4) Beyt: beyt-i Yetīmī F (9) Eş4ār-ı ū F (15-16): -F (19) bu: bu iki P (20-23): -F

470

(1) 'asker: leşker P (4) ḫarb: ḍarb F (8) Kadrī: Kādimī S (12) gibi: -veş dökülüp P (13) Buldukların: buldukların hemān F (16) rüzgār dilberleri: rūzgārları A (17) zāde: oğlı P / bu vech ile: böyle F / itmişdür: itmişdi P (18) Ġazel: Namm A S Şi'r-i ū F (19) Bāli: başı F (23) vesīle: vāşıṭa F / Ḥakka: Ḥakōā budur ki P (28) Ġazel: Eş'ār-ı ū P Velehū F

471

(1-4): -F (3) yiline: yolına A S (5) Ni'metī: Mevlānā Ni'metī A S (() idüp: idüp anuñla P (6) ḥasebi ile: sebeb ile A (8) kurbında: kurbında öqvākı' P (12-17): -F (16) Maṭla': Velehū B A S (18) VelehU: Şi'r-i ū F / urdı: urdum P F (22) yazar: diñler F / müşkildür: müşkil F (23) Ne olur: Mukarrer P (24) Na'imī: Na'imī-i evvel F (25) Çelebidür: Çelebi dirler F (26) idi: -P (27) Ve ..... idi: -F

472

(1) yıllar: zemān F / iken: olup andan P olup F / Ammā ..... itmez: -A (4) ṭali'inüñ: ṭal'atuñ B (10) olup: olup el-ḥaḳ P / kitābetle: kitābla A S (11) Ġazel: Ġazel-i ū S Şi'r-i ū F (15-16): -F (17) Na'īmī: Na'īmī daḫı P F (18) merḥūm: -P F 522) oldı: olmışdı F (24) Ġazel: Şi'r-i ū F

473

(1-4): -F (7) Na'īmī-i Ṣāliş mad. -ʃ A P S (16) Çelebi: Efendi F / olur: oldı F / zemānda: zemānda merḥūm F (17) erba'īn: erba'īnde F / ve tis'ami'ede: -F (20) Maṭla': Beyt B Maṭla'-ı ū P Şi'r-i ū F / (22-23): -P F

474

(1) meydān-ı 'ālem: -P (5) üztine mekesler P / noḳṭalar: noḳṭa P / zenbūr: -P (6) būyı: bezmi F (7) Mā-ḥaṣal: ve'l-xāṣıl F (9) Li-muḥarririhi: Beyt B A P S (10) idüp: ider B F Maṭla': Eş4ār-ı ū P F (22-23): -F (24) Velehū: -F (26) Ṭoyar: Döyer F / teşne: ḫasta P F (27) ṣuyı çoḳ içer: ṣuya ḳonar mı P (29) āh: o B ol F (30) ol: oldı P

475

(1) Naḳḳāşdan: -F (2) 'avḳ: ihmāl F / birḳaç: -B A S F / beyti: beyti bile F (3) eyler: ider B (4) Naẓm: Beyt A P S (8-8): -F (12) ġāyeti: -f (16-17) ol ..... oldı: -F (17) fenār: ḳardīl P (18) revān-ı diyardur: revāndur deryā F 521) eş4ārda: eş4ārda mānend-i P (25) bir: bir tekye-gah F / ḫāhkāhdur: -F / ḪarīḪ-i ẓurefā: -F (29) varup: -F (30) sa'ādetin bulup: sa'ādetine muvaffaḳ olup P

476

(2) fetḥinde: fetḥinde sevāb P (4) müstaḳıl: başḳa P (5) Maṭla'-ı ū: Eş4ar-ı ū B A S Şi'r-i ū F (5) nā-geh: dil-ber P tā ki F (8) Der-vaṣf-ı: -P / keştī: beyt P (12) fenār: fānus: P (10-13): -F (15) ḫaste vü: -F (16) ba'żılar: ba'żılar daḫı F (20) İsṭanbuldar: Aydın ve Ṣaruxān cāniblerinden F / ü maḳbūl: -F / kemāle: kemāl B (21) meşġūl: -B ṭālibdür: -B (25) zeheb: zehebdür F / dürr,i pürdür: -F (27) Mıṣrīyi: Mıṣrī F

477

(1-2): -F (3) da'vālar: ġaġalar P (4) zāhid: vā'aẓ P (7-8): -P F (10) Meḥemmed: Meḥemmeddür / Çelebi idi: -F (12) ṭab'ın: ṭabi'at B ṭabi'atın P (13) olup: iken P (14) münāsib: münāsib olup F (16) Çelebi: Çelebi Efendi P / ehlu'llāh ..... itdi: -F (19) zehī...... ol: -B (21) Şi'r—i ū: Beyt A S (25) Çelebi: Efendi F

478

(1) fażl bir: -B P F (2-3) Ve āteş-i ..... itmişdür: -f (8) şi4ār: iş4ār F (12) olduġın: olup F / iḫbār ider0 -F (22-31): -A P S F

479

(1) şūretidür: şūretidür. Der-şūret-i mektūb F (9) Şi'r: Naẓm P (13) Şerḫ-i: Şevḳ-i F (16-17): -F (20) ṣafā-āyin: -F (22-23): -F (24) Piriştine: Piriştinelidür F / nām ḳaṣabadandur: -F

480

(5) intiöāl: irtiḥāl A S / itdi: eyledi F (6) idemeyüp: irmeyüp S (7) ref': def' F / 'aksi: aṣlı F (13) Beyt: -B Ẕātī: -F / gibi: deñlü P (15) Şi'r-i ū: Eş'ār-ı ü B (19) beñzer: dönmiş F (20) rindāne: yārān F (23) bevvābluġına: nevvābluġına P (25) bilmediler: bildiler F (26) naẓarına: manẓarına B -F (29) Paşa-yı: Paşanuñ F / merḥūmuñ: -F

481

(1) Ta'līkiye: -P ṭa'līki ile F / ḫaṭṭ-ı celī: -F / itdi: -F (2) getirüp: getürdi B A S / Beyt: Tārīḫ F / budur: -F (5) muḳābelede: ber-muḳābele B P / diyüp: yazup F / gönderdüm: gönderdüm rubā'ī budur B (6) Rubā'ī: Ḳıṭ'a P Li-muḥarririhi F (10) Mezbūr faḳīre: -B A P S (14) Nev'ī: Nev'ī Çelebi P (19) medresesinden: medresesi i'ādesinden B P (23) Maṭla': Velehū P (24) ġonce-i: ġoncesi A

482

(6) adından: andan P / muḳaddem: aḳdem B evvel P (7) etmeye: -B P (10) zemānında: zemānında olan P (15) Eş'ār-ı ü: Eş'ār-ı ü Ġazel A S (23) vaḳtimüz: ḥālimüz A F (27-28): -P

483

(1-6): -P (3) ma'rūf u: -A S F (18) meyḫānelerde: -B P (30) ṣalınur: -P

484

(5) mecālise: muḫālese A muḥālese S (9-10) iderler ..... eylemek: -B P (12) نعمه: رحمه P / المقيم ..... نعمه -F (15) idüp: iderler -F / cenāb-ı ..... gönderürler -F (21) yine ..... gelürler: -F (24) medresesine: -F (28) ḳıṭ'ayı: ḳıṭ'ayı diyüp P

485

(4) Yüzüm üzre si'āyet eyleyelüm: Başum üstüne ḫidmet eyleyelüm P (5-22): -F (23) ẕerre-perver: -F (24) ḥāline: -P

486

(1) merḥūm: -F (3) eyledi: eyler F (5) ki: -F / olur: olur çün F (8) Ḳıṭ'a āḫir P (8-14): -F (14): -A (15) Kesendi: Kesildi F (19) baḫşiş ü baḫşāyişine: -F /

sitāyişine: -F (23) ʻavret: -B P F / cevāb virdi: -F (24) bend: -F (25) Beyt: Naẓm F (26) dişinüñ: düşmeninüñ F

487

(1) ekābir ile: ekābir-i ʻaṣr ile P (3) keṣret-i: -F 54) maraż: maraż yaʻni bir F / sürer: sürer dimekdür P (5) esbāb-ı: -B P F (7) yumup: irmeyüp F (9) lerzān: -F / çekmeyince: içmeyince P (10) eli irmez: -A / nesneye el urmadı: -F (12) bün-i..... ḳaynamışlar: bir kāseden fażla yelmanmışlar idi F (18) ve tisʻami'ede: -F (21) merḥūm: -F (23-28): -F (25-28): -B (29) Ġazel-i ū: Velehū B Ġazel A S Şiʻr-i ū F

488

(5-20): -F (21) dil-bere: dil-ber F / anuñ: -F 522) Der-vaṣf-ı ḫayyāt: Ġazel B ḫayyāt A Der-vaṣf-ı dil-ber ḫayyāt P Der ḫayyāt S

489

(5) cāmesi: pāresi A S (1-12): -F (9-10): -P (13) Der-ṣıfaṭ-ı P Der-vaṣf-ı F (15-22): -F (23) Der: Ṣıfat-ı P Der-vaṣf-ı F

490

(1-8): -F (9) Der: Vaṣf-ı P Der-vaṣf-ı F (11) ṣaḥn: ṣaḫr A S (11-24): -F (12) tāb: āb P (13) irmedük: irmedüm P

491

(1-4): -F (7-8): -F (10-12): -F (15-24): -F (21) sīneye: sīneme B P

492

(1) Çizmeci: Ṣıfat-ı müzedūz P Der-vaṣf-ı çizmeci F (3-12): -F (12) pāyına: yanına A (13) ḳaldı: ḳara A S (15-24): -F

493

(1-10): -F (5) Veyā: Yaḫud P (19-24): -F

494

(1-4): -F (2) Biz: Ben P (5) dil-berüñ: dil-ber S (7-8): -F (10) eylemişdür: itmişdür A F (16) ol ḳıṭʻa: -F (17) Ḳıṭʻa: -B (18) ḳoyupdur: ḳomışdur A S (21-24): -F

495

(9) nükte ..... şān: -F (10) ʻilm ..... müsellem F / mizāc: ḫarāca F (16) Māḥaṣāl ..... feṣaḥa idi -F (17) bedr: -B P bed A (20-23): Fehm-i ..... ʻarāyis idi: -F (26) perde ..... bī-: -P / -pervā: heccād-ı P / müderrisüñ: müderrisüñ girībānı P / ḳalmadı: ḳalmamışdı P (27) bunuñ: -F (29) tül-ı: -F (32) tevaḳḳuf: mütevaḳḳıf B P

496

(2) dirlerdi: -P / Çelebi: Efendi P (3) ittifāķ: -P (5) Beyt: Naẓm F (8) ṣoñra: girü F (11) Nihālī: Nihālī-i Diger P (12) pādişāh-ı ṣāḥib: -F / Āfāķı: 'Ālemi P (14) āzādı: -F (15) vālidür: vālidür yaḫud ķadd-i zībāsı gülbin-i ..... dalidür A / ağzına bal çalup F (16) merḥūmuñ: -F (20) Şi'r-i ū: Ġazel-i ū P (21) eylemezem: eyleye mi P (24-28): -F (22)Māh-ı nev tīġ çeker mihr-i cihān-ārāya: Çekdi ḫancer meh-i nev mihr-i cihān-arāya P

497

(3): Maṭla': Velehū P (3-4): -F (6) zāde: oğlı P (7) Faķīr: Ḥaķīr A (14) Bir daḫi: -F (15) ġazeli: ġazeli ma'lūm u F (16) Ġazel: Şi'r-i ū F (19) olma: ola S /(20-21): -P (20-26): -F (23) Şi'r: Beyt A P S

498

(1) Ṣāni: -B A S F (2) insānīnüñ: revānuñ F (4) ķavm-i : -F (5) ḫaber virür: -P (7) dimişdür ki ..... 'ameller: -F (10) ramaķ: raķs P / eyler: eyler ve ġazeller dimişdür ki Şiraza varsa cevān-ı Ḥāfıẓ revāķ-ı dīdesin cild-i zer-nigār eyler F (15-20): -F (21) Merḥūm: -F (22) necl-i nebīhi: naḫl-ı bünye F / Mā-ṣadaķ: -F (28) eş'ārın: -B A S F / maṭla': maṭla' maṭbū' F

499

(1) 'Işķuñ: 'Işķınuñ P (3-4): -P F (6) Naẓm: Meşnevi F (9) bağlayıp: bağlayup eleyüp A S 510) Niyāzī: Niyāzī-i Ṣānī P / daḫı: -F (11) merḥūm: -F (12) çün: -F (13) cem'i: mecmu'ı P (16) Paşa: Paşa merḥūm P (17) ṣoñra: -B A S P (23) niyāzdan: nāzdan P (26) Ġazel-i ū: Ġazel B A S Şi'r-i ū F

500

(3-4): -F (3) -P (4) Bend: Mıṣra' P (15) Bend: Velehū F (7) Ḥarfü's-: Bābü's-P (9) Çelebi: Çelebi tercemesinde F (12) olan: -F (19) gören: -F (20) Ḥacm ..... endāmda: -F 528) ḫurşīd: āfitāb P / lerzān ve: lerzāndur B A S F

501

(2) el: ol ele P (3) nüvislük: nüvislüge A S F (4-7): -F (10-16): -F (10) bir: her B A S (15) nāziklügindendür: nār-ı gülgündendür S (25) misvāk: sevāk F

502

(3) nice: pence-i A / dil: dilleri P / kimesneyi: -p (4) kevşer-i: -F (5) bī-āzerm iderdi: -F (11) Meh: Muṣṭafāvī P 514) Kerselā: -F (15) meşhūrı: -F (16) 'ayn: 'ayn ser-bürehne rengi ve derviş dünbe-i bengi ve kes-i ḫandān cengi ve cılķ-ı abdāl ve taşaķ Abdal Frengi oķuduğı hezle-nāme: F (18) ẓemm-i dem-i F (21) Şi'r-i ū: Murabba'-ı F (24) diyeyin: disem S ideyüm F (25-31): -F (31) derdüñi: ḥālüñi B P

503

(1) diyeyin: disem S (4): -F (4) säze: -F (6) idüginden: idüginden su4äl B (7) hiç: -P / väḳı' olmıya: -P (10) itdüklerinde: eyledükleri A S (13) nedīmleri: nedīmleri beyt A P (14) hads: hads ü ẓekā vü F (17) Beyt: Murabba' A S (19) ṭab'ı: ḳalbi P (21) -güyluġa: güyluk itmege F (26) Säġarī: Ol B A S (28) ġäyet: yavuz A S F

504

(1) şehrüñ: -F (2) ki bendi budur: -F (5) Säġarī: Mezbūr Säġarī F (6) şıfat: gibi P (7) ḫaẓẓ ider: ḫaṭṭ ider A (8) ḳazdurmışdur: ḳazdurmış P ḳazmış F (9) dikdürmişdür: dikdürüp P dikdürmiş F / ḳabrine: mezärına P (13) Şormadın tā gören: Ki gören şormadan P F (14) Ki bu dünyäda: Bu cihän içre F (15) gözi: çeşmi B S F (17) Velehū: Şi'r-i ū P (19-23): -F (20) bī-gäneyi: peykäneyi P (23) benefşe: -S

505

(2) iḫtiyär: -F / Merḫum: -F (4) olaña isnäd iderdi: -F (6) Ġazel: Beyt-i Ġazel A Ġazel-i ū P Eş'är-ı ū F (6-11): -F (12) Velehū: -F (13) gözet: gele B gelür A S F (14-15): -F (18) ḫänende: na't-ḫān P (19) 8ūretine girüp: şūret P (20) ḫälle: ḫäl-i tebähla anda P / oldı: -P oldı ve dämen-i libas P (22) Şi'r-i ū: Ez-eş4är-ı ū F (24-25): -F (24) şeh-i: meh-i P (25) räz-ı: Sūz-ı P

506

(1) Li-mü'ellifihi: Mışra' F (5) şer': meşrū' A P şürū' S / menḳūl-ı: mä'ḳūl-ı P (8) maḳtūl: ḳaṭl P (10) vardı: vardı ammā P (11) ḳuvā-yı ..... oldı: -F (13) olup: oldı B F / ecelden .... olmadı: -F (19) Beyt: Naẓm F (25) Li-muḫarririhi: Ḳıṭ'a-Li-muḫarririhi Naẓm F

507

(2) itmişdür: eylemişdür F (4) aġşändur: aġşändur. Bu ebyät anuñ eş'ärındandur F (5) Eş'är-ı ū: Şi'r-i ū A F Ġazel-i ū P (11-12): -F (15) olmışdur: olup F (17) ḳaddümi: bilimi P (19) merḫūm: -F / Selīm nämına: Selīme F / beyti: beyti içinde F 522) i'tibär: iḳtidänr A P F (23) olındukda: olup Revänīnüñ başına feläket geldükde F / sücüdī: -F (24) Ḳıṭ'a: Beyt B -P / ṭoñdurduñ: ṭoldurduñ B A S F

508

(1-2): -F (4) baña: bize P (5) imiş: imiş şi'rinden ġayrı F / vardur: var imiş P / Selīm-i merḫūmuñ: Selīmüñ F (7) devrinde: devrinde väḳı' olan P (11) itmişdür0 itmişdür ya'ni F (13) Maṭla': Velehū B Şi'r-i ū P F (13-14): -F (19) tärīḫ-i sefer-i: -F / İsmä'il: İsmä'il Sücüdīye daḫi isnäd olınur P ismä'il-i surx-ser

seferine F (21) ile: -F / zād: zād u hem F (27) vāḳıf-ı: ʻālem-i P / hemedānidür: hemedānī idi Mıṣraʻ P

509

(6) neḳavet-i: neḳade A / -şān: -şān Mıṣraʻ S (9) ve .... ṭarīḳatden -F / evḳātın: evḳāt-ı ʻömrüñ P (14) zeḫḫārından: zeḫārifden F (14) vāridāt-ı: -F (24) Ancaḳ ..... iren bürīdedür: -B F (27) ki ..... saʻādet-i F (33) iḫdā: aḫdīn S / tisʻāmi'ede -F (34) oldı: -P

510

(1) sulṭān: Selmān A S F (3) Şiʻr-i ü: Eş4ār-ı ü P (3-12): -F (11) Gören: Velehū Gören B A / diyüp: dirse A vardur P (13) Velehū: Şiʻr-i ü F (18) ġayr-ı ehl-i: temīz pür A temīz ehl-i P (20) şiʻrüñ: şiʻr gibi F (21) rütbe-i pāye-i P (22) -āverdür: āverden P S F (24) Maṭlaʻ: maṭlaʻ-ı ü P Ez-eşʻār-ı ü F

511

(1-5): -F (6) faḳīr: ḫaḳīr P faḳīr ü ḫaḳīr F / oldıġuma: oldıġumda ṭarīḳıyle P (16) merḫūm: -F (20) ḫaşr: ḳaṣr A S (22) dolabı: dükkānı F (23) münādemāt-ı ẓurefā: -F (24) mecālis-i ..... anuñ: -F / eʻālide: eʻālide ve meḫāfil-i aḫālide P (25) benār-ı: -A

512

(3) aldıysa: almadıysa A P /aldıysa ..... u: -F / dīde: dīde-i beyāż F (4) nişīn: nişest A S (5) ʻıvāż: ḫalef burnuñda F / gözinde: -F (9) sifle: āverde -F (11) ü erẕel: -F (13) edānīye: revānīye F (14) murādı: merāmı A S (20) Rubāʻī: -F (21) ġarīb: ġurbet A (24-29): -F (26) Rubāʻī: Beyt A S

513

(2) fikr-i: emr-i P (13-14): -F (23) Monlā: Bu ḫāletde Monlā P / yazdı: yazup P

514

(7) küttāb: küttāb olan F (8) eyledükde: idüp F / merḫūm: -F (10) be-cevher: mücevher F (18) Ḳıṭʻa: Naẓm F (19) ola: ḳavle P (24) Ḳıṭʻa: Naẓm F (24) dilden: -B S F / ġamı: ġamı ḫoş B S F

515

(1) maʻnīde: muʻayyende B A S (3) bulmışsuz: olmışsuz P (10) gibi: -F (12) Ḳıṭʻa: Naẓm F (16-17): -F (20) vāḳıʻ: -P / olduysa: olursa A S (21) Ḳıṭʻa: Naẓm F (21) luṭflardan: keremlerden P (25) Maṭlaʻ: Şiʻr-i ü F (26) olmış: didi A S F

516

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

(1-6): -F (3) Velehū: -S (5) ezberleyeyin: ezberleyesin B P (8) Bil ..... yazılmışdı: -B A P S (10) anuñ ba'żı P (12) 'ıyş u: -P (13) ü: ü eger P (14) vü eli: -B F / oldukda: olduğı zemānda F / dimişdi: -F (15) Beyt: Naẓm F /diyüp: depüp F (17) 'Arab: diyār-ı 'Araba P / Çelebi: -P F (21) olan: -B A S F (25) tārīḫ: Mıṣra' P F (26) yerinde ṭurdı: -F (27) baḫtı: -B F

517

(1) Maṭla'-ı ü: Eş'ār-ı ü B Şi'r-i ü A S (1-4): -F (5) Velehū: -F (6) Demi: Daḫı B F (7-10): -F (12) bād gibi baḥrde: baḥrde yil gibi P / bād gibi: -F (13) bed-ḫāhları ..... yimişdür: -B A P S (19-20): -F (21) ālīde..... vezārete: -B A S F (22) didi: -P S F (23): -F

518

(2) İsḥaḳ: Merḥūm İsḥāḳ P (3) Tārīḫ: Mıṣra' P Tārīḫ dimişdür F tārīḫ F (5-14): -B A P S (15): -A F (16) Miyān-ı: -F (17) fenn-i belāğatde vü F (18) ider: idüp F (22) Çelebinüñ: Efendinüñ P Efendi F / mevtine: vefātına F

519

(1) dimişdür: dimişdür merḥūm F / merḥūm: -F / Çelebi Efendi P (2) oldukda: oldukda mezbūr F (3) Mıṣra': Tārīḫ F (4) diyü: dimişdür A / tārīḫ dimişdür A / tārīḫ: -S (5) Velehū: Şi'r-i ü P Ez-eş'ār-ı ü F (12) ḫidmetine: ḫidmet-i şerīflerine F (13) mezkūruñ: mezbūruñ F (14) olup: -F / terbiyyetde: leṭāfetde F (21) Maṭla': Eş'ār-ı ü B Şi'r-i ü F (22) müheyyādan: ṣaḥpādan F (25-26): -F (26) El: Ol P

520

(1-20): -F (1) Maṭla': Velehū B P / naḫl,i: ḳadd-i P (3) Maṭla': Velehū B P (5) Velehū: -A Beyt S (7) Velehū: Beyt A S (9) Velehū: Maṭla' A S (13) Velehū: -S / eger: n'ola A (15) Velehū: -S (17) şehüñ: mehüñ B / gitmemüz: gelmemüz B A (24) Ġazel: Şi'r-i ü P F (24-25): -F

521

(1-4): -F (3) Maṭla': Velehū B P / ser-i zülfüñ: süzluğuñ B S (7-16): -P F (19) medresesinde: -F (22) ve ..... cānına: -F (25) simsār-ı: şimşād-ı F

522

(3) diyüp: diyü F (5) bulınup: bulundı B A S F (6) ḫall ..... eyledi: -F / rābi': erba' F (7) erba'īn: erba'īnden F / ve tis'ami'eden: -F / ḫamsīne: ḫamsīne ve tis'ami'eye F / merḥūm: -F (9) olup: oldı F (10) müderris: müderris-vār F / dārü'l-..... itmedin: -F (13) mevlevī: -F (20) Mıṣra': Beyt B A S (21) idüp: ider F (24) hey'et-i ..... mürekkebātı: -F (26) Beyt: -A / Muḫaṣṣal -F / u: -F (27) sāmiyātı: sāniyātı F

523

(3-4): -F (5) Mıṣra': -F (7) 'azm: 'azîmet P (9) naṣîḥat ..... ḳabûl-i: -F (12) âḫirüñ ..... şîvenâtı: -F (13) iderse: eylerse F (14) yaturırlar ise: yatur dirlerse A S (17) ve hevâyı ..... ḳonar: -F (21-27): -F (23) gâh: -F (28) mûcibince: -F (29) müdâvâ: müdârâ B murâd A (31) âḫir: 'âḳıbet A S / teknesine: gemisine F / ṭabutdan: ḳabutdan B

524

(3) naḳd: -F (6) misâfirsüz: mihmânsuz P (11) idi: -P (12) ġazâ: -F (14) Telvîh: -F (16) Dîvân-ı: -F (17) Mu'ammâ-yı: Mu'ammâ-yı 'Ali ger: -B A P S / Câmi: -F (18) 'Ali: Câmi F (22-29): -F

525

(1-12): -F (19) sırrı: biri P (13) maḫlaṣı: maḫlaṣı kendinüñ P / murâdluġına: murâd F / itdügi: gitdügine F (20) tis'ami'ede: -F (22) Ġazel: Beyt B Ġubârî F (23) añlar: bilür F

526

(2) gidenden: geçenden F (3): -F (4) ṣabâ bu: ĠubârîF (6) Çelebi: -F (6) bu beyti: bunı A P F (7) Beyt: Surûrî F (7) Bir iki Türkî beyt ile ġurûr itmek: Bir iki beytle çaḳ böyle lâf urmaḳ P (10) Medine: Mekke F / Surûrî: Surûrînüñ F (11) merḥûmuñ: -F / bâz-ı ..... şikâr: -F / ikisi bile: -F (16-17): -F

527

(5-12): -F (16) yetiş: düş ol F (22): -F

528

(1) muḳâbelede: -F / ḳıṭ'a ile: ḳıṭ'ayı F / itmişdür: eyler P (6-7): -F (13) 'ilme: fenne F

529

(17-18): -F

530

(1-2): -F (9) türbe-i: -B F (11) deryâ-yı: -F / şaldı: _aldı gitdi F (12) Servi: Serveri P Surûrî F / 'ilmde iken: 'ilmden F (13) ve: idüp F (14) âḫirete: -F / eyledi: itdi B F (15) ol nigâruñ: dil-berûñ ol A S (18) ḳulaġından: dimâġından P (19) Sa'dî: Sa'dî,i Cem F (20) itmişdür: idüp A S itmişdi F (23) Ḥattâ: Ya'ni F (27) erkândan: erkân-ı devletden F

531

(2) merḥûma: -F (3) Merḥûmuñ -F (4) ḫamriyyât: ḫarâbâtî F / ve: ekşer-i zemânda F / meskeni: yeri F / imiş: imiş ammâ a'lâ sözler düşürmişdür anuñ

ebyātındandur F (5-14): -F (5) gūyān: giryān A P S (17) Velehū: Şi'r F (25) merḥūm: -F / cenābından: cānibinden F

532

(4) bebek: beg F (6) sebeb-i: esbāb-ı P (10) eyler: -F / merḥūm: -F (12) ve ..... olmış -F / merḥūm: -F (20) Zīrek: Mü'eyyed F (21) ṣaġ olaydı: saġmışsa P

533

(2) ḫıtāma: ḫāme P / zer-feşān: zer-nişān A (4) buyurur: eyler B A (12) Eş'ār-ı ū: Eş'ār A P Şi'r-i ū F (12-13): -F (12) dil: deli A (14) Velehū: -F (15) bir dem: bend-i A (18-19): -B A P S (21) bu göñlümi: göñülleri P

534

(1) El-Müfti: Efendi F / Ḳasṭamonidendür: -F Kasṭamonidendür Mevlānā-yı F (2) ecelle-i ..... e'azze-i: -F (4) ṭalāḳat-ı: ḥalāvet-i B F / lisānı: lisānı 'aẕūbet-i beyānı: -B A S F / ol ..... eḥad idi: -F (7) bāzluḳ: bāzluḳ ve şi'r-perdāzluḳ idüp nice zemān daḫı medārise idüp: -B A P S (10) Ḥudā: Ḫālıḳ -F (11) intisābum ..... gitmiş idi -F (12) merḥūm: -P (13) ma'zūl: müteḳā'id: F (14) sa4ādetden: devletden F / ideyin: itsem P ideyin ve kimden istimdād eyleyeyin F (19) āsumānda: ṭārumda P (22) diyü: -F (24) Mıṣra': -P F (26) Ġazel: Şi'r-i ū F (26-29): -B A P F

535

(7) merdümlükX merdümlügüñ A S (9) sübḥa-i: -F (12) niyyet: ṭa'at P (13) sene ..... tis'ami'ede: -B A P S

536

(4) ki: ki ẕikr olınur. Cevāb-ı Sa'di Çelebi F (5) Beyt: -F (10) Tārīḫ: -B A P S (12) sa'ādetle: -F (13) buyurduġunuzda: buyuruldukda F / sulṭānuma: -P (15) Şehr-i: -F (18) merḥūm: -F (19) olduġın: idügin F (23) maṭraḳda: maṭraḳına F (24) aḳrānına ..... maṭraḳına: -F (25) ṣalmışdur: ṣatmışdur F (26) dervāzelerinde: dervāzesinde P (27) kendin ḳılıca -A

537

(3) nāme: zebān F / çekerdi: geçerdi A S F (4) şākirdüm: şākir disem B (8-9): -F (12) dirüm: dirdüm F (14-19): -F (16) tīġ üzre: şimşīre P (21) içinde: beyninde P / -efrāz: firāz B (22) bülend ..... olan: -F / idi: -P / 'ulūmda: -B P F (24) tāze: -F / bulurdı: ve P (26) iderdi: -P (28) idi: -P

538

(1) esāmisi: esāmisi yazansa P (2) olur: olurdı B ve P (5) olmış ola: olduġı B A S F (7) merḥūm: -F (13) fażl iken: fażlunuñ B (15) Sa'yī: -F (17) yoḳ: -P yoḳdur F / rūyuñdan: derdüñden F (20) Monlā: -F (21) pür ..... leṭāfet: -F

(24) faka: -F (27) hâşıl olmadı: -F / otuz beş akçe: -P (28) şehādeti ..... oldı: -F (30) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü F (31) bir: -F

539

(1-14): -F (20) dā'imisine: dā'isine F (22) büyüyüp: bulunup F (25) şikestedür: şikest idi F (26) nişār: īşār P (27) zeri: zerin F

540

(1) böyledür: şöyledür F (13) Maṭla': Eş'ār-ı ü: Maṭla' P Ez-eş'ār-ı ü F (19-22): -F (21) yol: Velehū Yol B (26) müderris olmağla: -B F (28) endīşelükde: endīşelük ile F

541

(3) Mesnevi-i: Şi'r-i Mesnevi A S Der-Mesnevi P / Tevḥīd: Naẓm F (6) reng: āb-ı F (8) Der-ḥüsn: -F / ḥüsn: ḥüsn u ḫūb P (13) ṣād: sāde F (14) olupdur: olur F (17) olmaz dilüñ: olmazdı B P F / dilüñ: başın P itsüñ: -P ḳaṭ': kesik P (19) Der-vaṣf-ı naḳḳāş: -F Der: -P (21) Ḫatm-i kitāb: -F (22) Ḫabeşden: Ḫabeşden mülk-i P / Rūmiline: -P (24) Mu'aṭṭar kıldı ol fāris ḳudūmı: Ne fāris pek-ḫānuñ tīz-deftār P S

542

(1-2): -F (4) 'ilmde: 'ilmde iken merḥūm F (9) ḳażādan ..... ba'dehū: -F /10) olup: iken P F / itmişdür: -P (13) Maṭla': Maṭla'-ı ü P Şi'r-i ü F (15-20): -F (19-20): -P (24) idüp: ider F / idüp: hiç P / ṭınmaz: -F (25) Selmān: -F (26) ider: eyler A S (27) ġalīm: -F / ṭavīldür: ṭavīldür īrādı mūcib-i tafṣīldür F (28) Mıṣra': Maṭla' A

543

(1) Vaṣf-ı: -B A P / Meḥemmeddür: Meḥemmeddür Çelebidür P (3) imiş ki: imiş ki kitāb-ı : P (5) keşret-i: sür'at-i P (17) vüzerā ..... ḫuşū8ā: -F (22) ḳadar: deñlü B A P S (25) bedel: -P (31) hep: -F (36) ṣalup: ṣalar F / eşmārı: āşārı F

544

(1) ruḫsārlarından: ruḫsārlarınuñ revnāḳından F (3) sürdi: sürerdi F (4) görürdi: gördi B A P S (5) daḫı: daḫı bu meydāndan F (7) eclāf: -F / erāẕil ü: erāẕil ekṣer mu'āşirleri erbāb-ı mezāḥuñ ve itlāfdı F (8) olmak: ḳonulmaḳ P olmaḳ içün F (11) Beyt: Naẓm F (13) raḥmet ü: -F (14) mesṭūr: mesṭūr ola A S (15) ola: oldı F (17) imiş: dür F (18) nihāl-i: miyāna F (19) 'ārif: 'ārif idi P (20) eyü: ḫūb P (22) Deffāfluḳda ..... gelebilürdi: -P (24) gibi: -P / ḳurs-ı: ḳavs-i F / deblek: -F (25) luṭf: laṭīf F (28) daḫı: -F (30) Mā-ḥaṣal: -F (31)

fenninde: fende F / evvel: -F / oldı: idi F / ol ẓuhūr itdükden F / ṣoñra: ba'dehū F (30) Ol: -F (32) türdkisi ile: türkileriyle B -P

545

(1) sebebden ki: -F / oldı: olsa F (2) Selmān: Süleymān F (3) be-her-ḥāl: -B A P S (5) olup: oldı B (8) Maṭla'-ı ü: Şi'r-i U B F Şi'r A Maṭla' S (10) terci': terci'-bend P / anuñdur: anuñdur ki bendi budur P (10-12): -F (11) Terci': beyt P (12) şöyle: böyle P (17) faḳīrüñ: faḳīr A S / ser: seyr F (18) ve bizüm ..... bī-ma'nbūr: -B A P S (21) 'ışḳ: 'ışḳdur F u *muḥabbetdedür*: -F / virdügi: didügi ḫażāniyye F (23) Ebyāt: Naẓm P F

546

(17-24): -F

547

(1) Dil: Velehū Dil f (3-4): -F (9) şi're: -F (12) *merḥūm*: merḥūm ḳaṣaba ḳaḍīsı iken F (13) iken: alup dānişmend ṭutmaġla me'mūr olduḳda Selīkī Monlā Çelebiden alup dānişmend ṭutmaġla zemān-ı mülāzemetde mülāzım virüp F / andan ..... olmışdur: -F (14) olduḳda: olup F / yolda: -P F (15) iderdük: iderdi F / olduöda: olduḳda İsṭanbula gelürken kiracılar ile incişüp F (16) Dobrıcada: Dobruca nām ḳaṣabada F / māl u menāli: -F / olup: olup ölüsi vü dirisi bilinmeyüp F / aña: -F (21-24) İller..... Şılīḳī: -B A P S (26) diyüp: -F (27) Beyt: Li-muḥarririhi B A -P (28) Ḥaḳ: Çün P

548

(1) Ġazel-i ü: Eş'ār-ı ü P / ḫūnī: āfet B A S (1-6): -F (7) Velehū: Maṭla' A S Şi'r-i ü F (8) Dostum: 'Āḳıbet P (14) geçmezdi: dönmezdi P (16) Prizrendedür: Prizrendedür evā'il ḥālinde ya'ni F / birāder-i büzürgteri: işġālinde Burusada F (17) Nehārī hem-kāse vü hem-sebaḳ *u hem-dem ikisi bile* F / *ikisi* dersde ve: -F (18) 'aşrınuñ: ḥüsn ile F / ḥüsn ü ṣūretle: -F (21) 'ilm: 'amel B (22) nemgīn: temkīn P (25) cehd idüp: -P / ḥuẓūẓ-ı: -F (23) ḳalmaz: olmaz F (27) ġam: melūl P (28) ṭarīḳden: şuġlden F / evlenüp: evlenüp ehl-i 'ıyāl ḳaydıyle mübtelā olur F

549

(3) getirür: getirüp B / *cihān ..... aña* ider: -F (4) merşiyedendür: merşiyedendür ki ẕikr olınur F (5) Beyt: Mersiye F (5) mıdur: mı ki P (6) girdi: çünki F (7) Ba'dehū: -F / oġlı: oġlancuġı F / olup: olmışdur F (11) mīvesinden: şīvesinden B S (13-14): -A P S (16) beyt-i: -B (17) Ġazel: Naẓm F (19) *mihrüñ*: 'ışḳuñ P (23) geldi hep: geldiler F

550

(3) Maḫlaṣ beytin: Maḫlaṣın F / yazılmış: -F / budur ki: bu ki P -F (4) Beyt: Namm F (6): -A P S F (7) Beyt: Beyt-i Diger A P S -F (10) beyti ..... olmışdur: beyt anuñdur P (11) Rubā'i: Şi'r-i ū F (16) merḥūm: -A P F / Necātī: Necātī merḥūmla A S (17) Necātī Beg: Necātīnüñ F / ḳabrin: ḳabrin ol F / ḳaldırup: ḳaldurmışdur ve F (18) beytin: beytin ḳazdurmışdur F (19) Beyt: Naẓm F / ölen: ol P (20) yapasız: yapasın A S (21) rubā'isin: ḳıṭ'asın P / ki: ki yazdurmışdur F (22) Rubā'ī: Necāti F

551

(7) dirligündende: pīrlüginde A P S (9-10) olsa: ola A (13) cāhil: nā-ḳābil F (14) eylemişdür: itmişdür P itdi Faḳīr F / gördüm: gördüm temāmen gözden geçürdüm F (15) ḳābil: ḳābil olan F (16) Na't: Der-na't A F (18) Ḳaṣīde-i: -F (24-27): -F

552

(1-11): -F (1) eşrefisin: eşrefiler A S (15) gözüm ṣalmış: bıraḳmışdı gözüm P (16-17): -B A P S (21) cāmi'-i: 'imāretine F / şerīfe: -A P F / itdügi: eyledügi F

553

(1) Beyt: Naẓm F (7) Ḳıt'a: Naẓm B A S İmżā F (11) Burusada: Merḥūm Burusada F (12) imiş: iken / ṣā'iḳa: yıldırım F (13) münāsebetle: münāsebetle Monlā Seydī F / itmiş: itmişdür ẕikr olınur F (14) Beyt: Seydī F (18) Beyt: Namm F (20) Seydī: Seydī-i S̱ānī F (21) Ḳuloġullarından ..... tācir: -B A P S (22) neslindendür: neslinden idi Kendi ẓarīf ü F / ṭab': -F / -şān: şān ḫūb-ṣuret ve nīk-sīret F (23) meşhūr: meşhūr serāmet F (24) -gün idivirüp: -günla P (27) aña: Serrāc 'Ali Bāliye F / incinüp: incinüp: incinüp anuñ F /c itdi: idüp P / içirüp: serḫoş idüp F

554

(1) Li-muḥarririhi: Naẓm F (7) merḥūm: -P F / işidüp: işitdükde Pbu ḫādiṡeyi işidüp F / bu ḳıṭ'ayı: -F / dimişdür: didi A S (8) Ḳıṭ'a: Ḫayālī F / sikildügin evvel: sikildüginden F (10) ṣoñra: -P Az zemān F / geçmedin: geçmeyüp A S (12) Ḥikmet Allāhuñ: İttifāk F / sīnde: -F (14) Ġazel: Şi'r-i ū F (15) 'ışḳı: 'ışḳ A / faḳr P (20-23): -F

555

(2) olup: -F (3) itmişdür: itdi F / merḥūm ile: merḥūm ile Amasiyyada F (4) müfred: -F (5) diyü: diyü pādişāh F / buyurur: ṣorar F (7) Beyt: Naẓm F (6) itdükde: itdükde āḫirinde bu beyti yazmışdur ki F (8) Ḥamīdilinde: -F (9) bu

beyti: -F / Beyt: Naẓm F (12) manẓūm: -F / yazup: manẓūm idüp F (14) Ḳıṭ'a: Beyt B A Naẓm F (16-25): -F

556

(1): -B A P S (2-11): -F (9) dil-rübā: meh-liḳā P (12) Ṣānī: Çelebi A S / taḫalluṣı: maḫlaṣı F (13) 'ulūm: 'ulvi F / inşā: inşā ḳalem-rūyınuñ P / diyārınuñ: -P (17) şevāhiḳ: şevāsıḳ F (19) inşā: -B F / mescid-i Ḫayfādur: mesḫebde Ḥanefīdür F (21) 'aẓrādur: 'aẓārdur B F / ve: ve mıṣra' P (24) olan: -A (26) ḥażretleri: -P / neṣr: neṣr üzre F (29) meziyyet-i: zāyideyi -F

557

(1) cilbāb-ı: cülliyyet-i F (3) ḫazīne: ḫazīne-i 'āmire F (4) Maṭla': Eş'ār-ı ū B P Şi'r-i ū F / Ġuṣṣadan: Ġuṣṣa F (6-15): -F (19) manṣıbını: Manṣıbı F

558

(3) ṭarafından: cānibinden F (4) dīvānīde: dīvānīde ve üṣlūb-ı dīvānīde A S (5) mu'tāde: ma'nāda F (6) oldı: oldı ḥiddet-i ṭab'ı ve cevdet-i ẕihni ḥadden ziyāde F (8) şi'ārı: şi'ārı meşhūr u F / ammā: ammā ḥadd-i ẕātında F / olup: -F (12) 'Oṣmānla: 'Oṣmānı F / oldı: oldı var P olduḳda F (13) ve: ve zīhī P / ve ..... ārzūya: -F (18) eylediler: buyurdılar P (19) itdiler: olınup F (20) revātib: rāyet-i F (22) ise: ise taḥsīn idüp F (24) -şinās ...... ibtinās -F (26) cevāhir: cevāhirdür F / ū zevāhirdür: -F (28) böyle: -F (29) yā iki beyti: -F (28) beyt: -B / ma'lūl: -F (29) ehl: ehl-i ġonce F (30) olmaḳ: olup B

559

(2) dimek: dimekdür böyle F (3) Mıṣra': -F (6) ḥasedleri: ḥased: B (7) ehli: ehl olan F (9) Paşa: -F (10) itdügi: itdügi ḳıṣṣayı A P / biñ: -A (13) Beyt: Naẓm F (15) oḳıduḳda: oḳıduḳda kendü oḳuduğında F / faḳīr: -F / su'āl: bu su'āli F (18) ebyātı: ebyātın ba'żın oḳıyup P (19) didüm lafẓ-ı 'Arabīdür: -F (20) u ḥammām: -F (21) her dilde: elsine mābeyinde isti'ma olına P / müsta'mel ola maḫṣūṣ: -F / müstaḳıl: -A / reyḫanuñ: reyḫānuñ ḫod P (22) muḫtass: -F / vardur: -F / ġam dirler: ġamdur F (23) idi: itdi P / ḳabūl buyurdı: -F (24) Mıṣra': -F (24) Mıṣra': -F (26) bu: bu rubā'i ve F (27) Beyt: Ḳıṭ'a A P F

560

(1) Rubā'ī: -P (1-10): -F (13) Ġazel: Mu'ammā F

561

(4) dirler: adlu P (6) ṣūretine: görmege F (7) monlānuñ: -F (12) rüçḥānı: -P / -bārdur: bār rüçḥānı vardur P / ḫarḫardur: ḫardur F (15) 'Ārifī: 'Ārifī Hüseyin Çelebi F / Çelebidür: -F (16) kemāl: ma'rifet F / Muḫtaṣarāt: Muḫtaṣar F (17)

ile: ve cevdet-i celiyyesi F (18) ʻilm: -F (19) itdi: -P (20) Paşa: Paşa merḥūm F / Mıṣrdan: Mıṣrdan dönüp İsānbula F / geldükde: geldükde geldükde bu lāmiyye ḳaṣīdeyi diyüp F / vezīrüñ ..... oldı: vezīr-i mezbūr muḳaddem mekremete döşedükleri F / döşedügi meṭaʻ u F (21) lāmiyye -F / ṣunup: ṣunup güheri döküp F (22) Maḥmūd Çelebi: -F / ḳalemde ..... baʻdehū: -P / ḳalemide: ḳalemīde aḥkām F / teẕkirecilük: teẕkirecilügin F (23) idemeyüp: idemeyüp ol bundan renk-pezīr bu andan dil-gīr olup āḫir F / ʻĀrifī: -F / itdi: itdürdi B (24) ḳaḳıyup: ḳaḳıyup cümle F / ḳodı: ḳoyup. P (25) itdi: itdi Şeyḫ F / evvel: ḫürrem-i F (26) idi: idi ʻĀrifī daḫı F / itdi: itdi anlardan bedel F / itdi: itdi ol eṣnāda F (27) nümūne: nümūne ṭaṣavvuf-gūne F / şiʻārdur: şiʻārdur ki bendi budur F (28) Bend: Beyt P (31) ziyāde: -B / ṣıla: ḥile F

562

(1) himmet: himmet zemān ḥużūrında P (2) ġā'ib olsa: ʻāvān-ı ġaybiyyetide P / gözlerlerdi: göz ederlerdi F (3) Ḥasan-ı Ḥüseyin F / feşānī: nişānī F / āl: āl idi A S F / ḫulḳ ..... dāl idi: -F (4) ʻıṭret: ʻişret P (10) baʻdehū: baʻdehū rūz-nāmeci andan aʻyānuñ F (12) dīvānuñ: dīvānuñ yüzi ṣuyı ve F (12) zeyni: zeyni idi F (24) ḫazā'in-i : ḫazā'in-i ʻilm ü F / ʻirfān idi F / olduğından bundan F (16) -nüvīslere: -nüvislere ehl-i beyānlara F (17) mecma4-ı: cemʻ-i F / yirin: perin A P S (21) ider: idüp F (28) telāfi: -telāmī F (32) Merḥūm ʻĀrifīye: -B A P S / Ḥattā: -B A P S (34) Bīnīzāde: -B A P S

563

(1) āb-ı: -F (2) teşne: teşne ve efsūrde dil F / gelüp -P / getürdi: getürdi ki bendi budur P (3) Mıṣraʻ: Beyt F (4) ve tisʻami'ede: merḥūm -F (5) ẕāt-ı: şān-ı A P S F (17) ḫānegī ḥelvā: -P / ḥelvā: -F / bī-naẓīri: naẓīr ü dil-peẕīri F (20) neyi bulmazsa bulmazdı -F (21) kemālātından: kemālātına A S / idi: -P olmıdı F (22) idi: olmışdı F / ol daḫı -B A P S / bir: -F (25) oldum: olup P (26) idüp: idüp ḫayli F (27) oḳıyup: oḳıdı ve P / ol ..... itdi: -B A P S (28) ve: ve üstādāne baʻż-ı naṣīḥat itdi: -B A P S (30) ʻömr-i ādem: ʻömr P / gibi: -P

564

(3) Ġazel-i faḳīr: Naẓīre-i ḥaḳīr P ʻĀşıḳ F (9-10): -P (10) dāl u dādı: dād u dili F (13) tercemedür: tercemedür ammā ki F (14) Maṭlaʻ: Velehū S Naẓm F (15) murādum: adum P (16) bu ġazeldür: budur F (17) itmemekdür ..... -dārluḳ: Saña mı ḳaldı felek dil-ber gibi cevvārluḳ A P (18) Baḳmamaḳdur ..... bī-dārluḳ. Baḫt-ı mekkārum gibi ġaddārluḳ ḫūn-ḫārluḳ A P (19) Yüzüñ ..... ḳıl: Çünki olduñ ser-pūş perdedār sırr-ı ġayb A P / mestūr: mesbūr F (21-22): -A P F

565

(1-2): -A P F (3) Gel ..... mīr: 'Ārifīsin ḫırḳa-pūş ol gel yaḳaya çek serüñ A P (5-19): -A P f (20) daḫı: -A P F / Gülşenī: Gülşenīye B / memātına ..... anuñdur: -B A P S (21-22): -B A P S

566

(1-6): -B A P S (7) İskelede: ..... ḳapusında ṭaşrada olan çeşme Mīrden binā olındukda 'Ārifi bu tārīḫi dimişdür F (9) dimişdür: -F / laṭīfe-güne dimişdür: -B P S (11) tārīḫ dimişdür: Ebi Eyyūb Enṣārīde F / Eyyūbda: -F / cāmi'ine: mescidine dimişdür F (13) dimişdür: Eyü ḳıṭ'aları daḫı vardur F / Paşazādeye: Paşazāde ḫaḳḳında P (17) Allāhu: v'allāhu A P S (18) Der-ḫaḳḳ-ı: -P F / -bāzzāde: -bāzzāde İbrāhīm Çelebi ḫaḳḳında dimişdür P (19) Ḳıṭ'a: Tārīḫ S

567

(1) 'Abdī: 'Ubeydī F (2) -verziş: verziş nāzik-ṭab' ve F (4) ḫod: ḫod leṭāfet u ẓerāfeti F (5) celīs idi: celīs idi bir an kitābetdendür olmaz ve bir zemān yārāndan mehcūr olmazdı (6) inşād: -F (14) irdi: irüp fevt oldı F (15) Şi'r-i ū: Eş4ār-ı ū B (17) cānānum zārīluġum: cānā benüm rāzıluġum F (19) beñlerüñ: beñleri B A P S / olmıya: olına B P S F (27) oġlanları: ḳulları F (28) ögrenürler: öykünürler F (29) Fārisīde: Fārisīde belāġatde F (31) olur: olup B (32) devrān: rindān dürd-i F / mey: -F / şarāb-ı ..... üşerler -P

568

(1) şarāba: şarāba ġāyet A S (3) şarāb-ı: -F / birisi: birisi bu beyti F / dir: dimiş F (4) Beyt: Naẓm F (6) Zīrekzāde: Zīrekoġlı F (9) eyler ki: ider B eyler A S F (13) ve menāṣıb-ı ..... gereḳdür: -F (15) kimesnelerdür: kimesnelerdür ṭarīklerinden P (17) pādişah: -B P (18) 'Abdu'l'azīz ..... olur: -P (21) cāmi'de: gün P (23) bilürler: ṭuyarlar F / Merḫūm: Merḫūm 'Abdu'l-'azīz Çelebi F (25) anuñ: anuñ daḫı P / daḫı: -P / lāşesine: leşine F (28) idüp: idüp yine F (29) Ba'dehū: Ba'dehū yine 'azl olınup bunca F (30) olmışdur: olur. √āṣıl-ı bāb-ı mevlā olur F / ve: ammā şi'ri daḫı nefīsdür F (31) rācihdür: ġālibdür F / iken: iken hüccetlerde yazduġı imżāsı budur F

569

(4) Maṭla': Beyt B Ġazel S Naẓm F (11) ve medrese ..... ummaga beñzer: -F (15) oldı: etti F / ve ḫālik: belki ûdā hem F (16) oldı: oldı sehl müddetde F (24) ḫaylī: -A (25) maḳbūl: -F (26) fürs: ḳarīn A S F (31) içer: içer ve bi'l-cümle içen içer ve F (32) intiẓārda: -B A P (33) yüzi ṣuyı F

370

(3) özge: ġayrı F (4) ʿömr: -F (6) Mıṣraʿ: -F (8) merḥūmı: Çelebiyi F (13) Ḳıṭʿa: Naẓm F (17) Ġazel: Velehū S Şiʿr-i ü F (18) Alıgör: Bil anuñ B A S Anı gör P (23-26) : -F

571
(1-19): -F (3) Maṭlaʿ: Velehū B A P (5) Velehū: -P Ġazel S (7-8): -P (9) Rubāʿī: Velehū P (12) lebleri şekker gözi: gözleri P (19) serv-endām: sīm-endām P (28) Nā-gāh: Seḥer-geh ki F / ṣubḥ: -F .

572
(1) olup: -F / pertev-i: pertev-i ḫūrşīd F (2) Mesīhden: Mesīhden gelüp F / gelüp: -F (3) Egerçi: Egerçi dil-ber F (13) şāyiʿdür: şāyiʿdür. Naẓm

در از دست و قصیر استین و کنبند سر

رمألف كتب ه

(20) ḥüsn-i: -B P (23) mūsīḳīde: mūsīḳārda F (25) dil-ber: -P (26) nesne: kimesne A kimse P

573 F (16) Beyt: Naẓm F

(7) bunuñ: Ḥaḳḳā ki Bunuñ F (19) genc-i: ʿışḳ-ı F (13) Ḳāżī-ʿasker: -F (15) pür-maġz .... gibi: -P (17) Maṭlaʿ: Naẓm F (18) yanuñda: öñüñce F (19) Maḳṭaʿ: -B F / gel: sen B A S (20) yanar: rūşen B A S (21) Maṭlaʿ: Velehū B A P F (28) mānend: yanında F

574
(3-16): -F (10) dügme: dügmeleri A S (12) cānāne: dil-dāre P (17) Muʿammā-yı: Muʿammā der-ism-i A P (19) Selmān: Der-ism-i Süleymān: A P F (20) ṣadef: güher F (23) Edirnelidür: Edirnedendür A P S (24) meşhūr-ı: meşʿār-ı P / iller: el P eller B

575
(1) Ser-defterdür: defter F (2) dört: -P / dimege: naẓmına A S / ve: -B A S F (3-12): -F (13) Velehū: Ġazel B Şiʿr-i ü F (23) ʿAdnī: Adlī A S / merḥūm: -B A S F 524/ ki merḥūmuñ: -B A P S / ḳarīb: ḳurb A P ḳurbet F (25) evḳāfın: evḳāfını A

576
(3) ʿarībe: ʿArabiyye F (4) olur imiş ve: -P / leʿāl-i: dellāl-i F / dest-i: henüz F (8) şeffāf imiş ki: şeffāf imiş B şeffāfdur S / ʿālem: āsumān S F / āsumān: -P ʿālem S F / efkār: efkāra F (9) dıraḫşān: raḫşān F / vezīr: vezīr-i aʿẓam ve F (10) öyle imiş ki: -B A P S (11) her gelen: her kimesne gelen medresesine F / dānişmende: dānişmend ola F (12) naḳd: -F / virürmiş: virmiş F (14) pilāvuñ:

pilâva P / içine: -P / ḳatarlar imiş: ḳatarmış A ḳatup P (17) Ḳırım: ḳadîm F (18) Esi: Âbî P (19) cevâb: monlâ cevâb F (21) fenâda: finâda P / ṭâḳ u: -F / zer-: zür-F (22) şîr-ḫû vü şerr-i: şer-hû vü şîr A ḫûr şîr şe'âdet ve F (23) 'ilm: 'âlem F (24) şâhide: pâdişâhîde F (28) perdelerle: perde de A / vızlar: vızladur S (317 cûda: -P (33) Paşa: -S

577

(1) menûṭdur: menûṭ imiş P / tevḳîr: tevfîr F (2) bî-rû': bî-rûḥ F (3) bu bâbda: sulṭânum ol ḫuṣûṣda bu bâbda F (4) ider: -P (5) olan: -P (6) Meḥemmed: -A (8) şâhiye: pâdişâhiye F / bir denkle: -F (10) olmağın: olmağla A F / oturur: otururlar B (13) çoḳ: -B (14) ḳadr u: -F (17) feḥvâsı vü ma'ânisi: -F / üstâdânedür: üstâdâne P F (18) mükâtebâtı: mekân-ı nebâtı F (19) nişâncı: -F / ikisi nâzikdür: ikisinden daḫi nâzikdür P (20) anlar: onlar A / bu : ve bunuñ F (22) beyt: FârisîB S (24-31) -F

578

(1/ fetḥ-i İsṭanbul: -A / nuşret: fırşat A F (2) yazdı: didi P ḳıldı F (3) Şeyḫî şâ'irüñ: Şeyḫînüñ F (6) ġâlibdür dimkden ta'bîr: ġâlibdür ve ḫalḳuñ merḥûma fażl ile i'tiḳâdları kâẕib olmaḳdan ta'bîr F /demekden -F (9) Şi'r-i 'Iẕârî: Şi'r-i û A Ġazel-i 'Iẕârî P (10) ḥayrân: şeydâ P (20-23): -B A P S (25) şaded: şadr-ı F (27) eylemişdür: itmişdür A F

579

(1) Şi'r-i û: Eş'âr-ı û F (5) rubâ'i: velehû A P F (9) Bu 'ḥẕârî ..... kâmillerindendür: -F (11) ṭab'ı rûşen ve ẕihni celîdür: ṭab'-ı pâkı ẕihn-i nâ-benâki F / zemân-ı evvelde ..... ruḫsârı: -F / ẕihni celidür: nâ-benâkî her zemânda bir âyîne-i ruḫsâruñ âb-veş 'âşıḳ-ı dîdârı F (12) idi: şöhreti 'Iẕârî idi F / medḥ-i pîşenüñ: -P / olan: olan vaşf-ı P (13-23): -B A P S (24) müteḳâ'id: müteḳâ'id olan mürebbi-i fużelâ ve ehl-i edeb ẕi'l-ḥaseb ve'l-neseb maḳâl-i şaḥîḥü'l-memâlik şübûtına ẕikr olan maḳṭa'-ı pür-ḫayâl şâhid-i ḫâldür ki ẕikr olınur F (25) fażldan: fażlından A (26) tâb: bâb F / eylemişdi: itmişdi F / Ḥaḳḳü'l-inşâf ..... yire: -F (27) Şi'r-i û: Eş'âr-ı û P

580

(3-4): -F (6-7): -B A P S (7-8): -F / Velehû: -P / alup: ḳatup P geşt-i: seyr-i P (14) ḥarfi: -P (15) olur: -P (19) dise: diseler F / yarân: -F (20) kimse: kimesne A S / hem-pâ: hem-tâ P F / olurdı: -P (21) hem-tâ: hem-pâ P F / reh-i istiḳâmetde: râh-ı ḳażâsında F (22) ol: aña P / ṭarafa: -P cânibe F / mâ'il: mâ'il olur F (24) zâfil: râfil F (25) menḥûs: mencûs F

581

(1) şühūr: meşhūr F / ḳalb-i: P (3) illā: evvelā F (7) olup: vāḳı' olup F / ol: evvel P (8) ve: olur B A S (9) maṭla': beyt B şi'r-i ü A S F (11-12) -F (13) maḫlaṣı: taḫalluṣı evvel F (14) elḥān: elḥān idi F / 'ilmde: 'ilmde daḫı F (16) çāki: çākem F (18) beyt: naẓm F (24) vāridātı: vāridāt-ı F (25) tārīḫ: tārīḫ olur B A S (26) Bu güne..... dimişdür: -B A P S

582

(1-4): -F (4) Ramażān: Monlā Ramażān F / Çelebizāde: -F / Çelebizāde: Meḥemmed Çelebi F / bu tārīḫi: -B A P S / ki sekiz vech ile: -B A P S (6) Tārīḫ: Tārīḫ-i muṣannā' P (7) çünki ittifāḳı cümleye mülhem: çünkim cümle Ḥaḳdan olup mülhem F (10-14): -B A P S (11) merḥūm: -F / iken: -F (18-19): -F (20) Ṣānī: Diger P -B A S / Tīrevīdür: Şīrevīdür A (21) ma'mūre-i: ma'mūre-i vilāyet-i F / olur: olurdı F / edālara mālikdür: ma'nālar ve laṭīf edālara F (23) Maṭla': Velehū F

583

(1-2): -F (1) ṣun: vir P (8) Nūḥī: Nūḥī aña F / ve: olup F (10) siyāh: ḳara F (13) ṇā-nev -F / ḳaralarla: siyāh içinde F (15) cānı: -F / māhi-i mā-yı B P S (16) Ba'dehū: Ba'dehū zemānın F / üns: üns-i 'uzlet ve dil-i bī-.... 'ālem-i ḳudsden nüvīd-i ferağat F (24) ṣaded-i semā-yı: ṣadr-i semāda F (26) döner: ditrer F (30) alıvirüp: alıvirür A -P (34) ṣular: cūylar A S / gezer: yürür F / ṣanup: ṣalup F

584

(5) ve ne gökdedür: -F (7) mevvāc: mevvāc-ı kef-i deryābārı A P (8) ruḫsār: -F (10) nice: -A (12-13): -B A P F (15) merdüm-i: -F (16) -sipāsıdur: şināsındandur F (17) ḥimāyetinde: ḥimāyetinde āḫirete F / eyledi: itdi F (18) tende: dilde F (22) ki: -A (22-25): -F (26) Ṣānī: Diger P F -S

585

(1) māl: -A P (2) ferzend-i: ferzend-i ḫalef-i A (3) irtiḳā-yı ..... muḥaliyyet: -F / 'ālīyeye muḥaliyyet: sāmīyeye ehliyyet P (6) mevālī: mevālī-i 'aẓām A (8) mülāzım: -A / olup: ve P (8) elli: ḳırḳ F Sinān Paşa: Efżāliyye F (9) müderrisdür: ma'zūldur F / 'ilm ..... 'ulemādandur -F (12) mebẕūldur: mebẕūldur ḥālā P (13) maḳbūldur: maḳbūldur ve enīsü'l-'ārifīnüñ tārīḫ itmāmı bu nev' ile semti güzārişin bulmışdur. ṭārīḫ-i minnetu'llāha burūz idüp ..... 'aybdan cilveler ḳıldı. Yine biñ nāz ile bir nāzenīn ṣadler göz medler ebrū ve mim fem bīni elf kim zülf ü şāne şedde noḳṭa ḫāl 'anber

Gülsitān her faṣlı her bābı şebistān-ı ḫayāl

Ravżadur ammā ki reşk-i ravża-i ḫuld-ı berīn

Şūret-i dīvār-veş dem-beste ķalurdı eger
Naķşını bir renk ile görse Nigeristān-ı Çīn

'Ārıżın gü-güne ḥikmetle tezyīn eyleyüp
Taķmış aña dest-i ķudret ḫātemi-i gevher-nigīn

Tīġ-i itmāmıyle ķazmış üstine tārīḫini
Ḥamdü lillāh irdi pāyāna enīsü'l-'ārifīn

P (18) Ġazel: Şi'r-i ū F (24-25): -F

586

(3-8): -B S F (9-18): -F (9) Maṭla'-ı 'Azmī Çelebi: -B A P / işitdüm: işitdüñ P (10) görürsüñ: götürsün B P S (11-18): -P (19) Maḫrūse: -F / İsṭanbuldan: İsṭanbuldandur F (22) anuñçün ..... 'Azīzüdür: -F (24) vardur: vardur Ḥaķķā budur ki eyüdür F

587

(1-4): -B F (5) şehr-engīz-i ū: Der-evṣāf-ı zemān F (8) gice: kime F (11) Şaçlı Zemān: Ser-ḫayl-i zemān: Saçlı Zemān A P S F (19) nihāli: nihānı A

588

(3) ben: n'ola F (5) Cennet: Şefā vü ẕevķ ile pür-leẕẕet a'nā CennetF (11) -zāde: ķızı F (23) Cihān-bānū: 'Uşşāķa hem-bālīn ü zānū Cihān-bānū F / (24-25): -P

589

(1-25): -P (5) La'l-pāre: Cihān gibi mekkāre a'nā La'l-pāre F (8) sözi gevher: la'li kevşer F (12) aķ: -B A F

590

(1-12): -P (3) ḥüsne: -B A (5-12): -B A P S (13) Edirnedendür: Edirnelidür B (14) manṣıbın: tīmārdan P (16) İsḥaķ ..... anı: -B A P S / iken: iken bir 'avret alup ve 'an-ķarīb fevt olup B A P S (18-21): ammā ..... bā'iş oldı: -B A P S (23) Şi'r-i ū: Velehū A S Ez-eş'ār-ı ū F (23-24): -F (25) Velehū: -F (26) mu'teber: ķıymeti F (28) ḥālden: ḥālinden F / 'işretü u ṣafādur: 'işretdür F

591

(1) didügi: didükleri B F (4) vü ḥakim: -F / geldükde: geldükde gāh F / ve: gāh F (5) şundı: virdi F (6) aldı: alup F / gitdi: gitdi ve civārında F / Eskişehr: Yeñişehr F (7) ṭarīķ-i: rāh-ı A P F (9) 'İşretī: -F / ḫumārın: ḫumārı 'işretī F / çeküp: çekdi P (12) āzād itmiş: azarletmiş F (13) melāhī gibi: melāhīye F (17) ķabartmayup: ķabartmazlar F (18) birķaç: sürü P (19) sancaġına: -F (23)

sipāhī: sipāhi-oğlanı F (25) irdi: -B (27) zu'm-ı fāsidlerince: zu'mlarınca B A S F / ḳużāta: ḳużāta ihānet ü F / ḳılmasalar: itmeseler P (32) oldukda: dlduğından F (36) tāb-ı: -B F / ḳalem: ḳalem erbāb-ı 'ilm F

592

(3) irişüp: yetişüp F (4) gözler: gözlü F (6) şekli: naḳşı A (8) ḫayāl-i: ḫayāli F (9) Ḳırmızı: Ḳurumaz F (15) buyurdılar: -P F (16) muḥarrem: -F / tis'ami'ede: tis'ami'ede muḥarreminde F / itdi: idüp āḫirete gitdi F / itdi: itdi raḥmetu'llāhi 'aleyhe: -A P S F (17) Şi'r-i ü: Eş'ār-ı ü P F (18) Hicre: 'ışḳa P (19-24): -F R

593

(1-3): -F (5) bağladı: 'İşretīye şol ḳadar cevr eyledi bu rūzgār

Şīvesi çoḳ raḥmi yoḳ cānā ne şekler F (8) Velehū: -F / Rūmilleri: Rūmilidür P (16-17): -B A P S (18) 'Işḳī-i Evvel F (19) eş'ārı: eş'ārı her çend ki tefaḥḥuż olundı ancaḳ şöyle ma'lūm olundı ki maḫlaşı rūzgāruñ ism-i bī-mütenāsındandur F / yoḳdur: -F (20) yevmī: -F / imiş: imiş ancaḳ F (21) Laṭīfiye: Laṭīfiye yazduḳları beytlerdür ki F (22) Maṭla'-ı ü: Maṭla' F (24) 'Işḳī: 'Işḳī-i S̱āni F / Aydınlıdur: Aydınlıdur ammā F / Tīrelidür: Şīrelidür A / idi: -F

594

(1) Çelebiye: Dārü'l-ḥadīs̱ Edirnede ve F/ mu'īd: mu'īd oldı F / ḳāżī-'asker: Efendi F / aña: anlara F / varup: varup anlardan F (2) olup: oldı B A S F / 'uzlete: ḳażāya P (5) müşāhedeye: bī-müşāhedeye F (7) Maṭla'-ı ü: Şi'r-i ü F / itsün ruḫlaruñ ey nūr-ı 'ayn: olsun ruḫlarunndan ḥūr-ı 'ayn F (9) 'Işḳī: 'ışḳī-i s̱ālis F (14) fütāde: ḳıtālda A (15) kesdirürler: kesdirürler diri P (19) erba4īn: erba'īn ve tis'ami'e F (20) ḥāṣıl: -P (23) rāh-ı zāde F (24) ḥālin: ḥāl-i bā-melālin P / rikāb-ı: rikāb-ı hümāyūn-ı P ḥażret-i F (25) Ḳıṭ'a: Ḳıṭ'a-i 'Aşḳī A S (28) olam: ola A

595

(9-10): -B A P S (1) zaḫm: -F (12) 'uzletden: 'uzletden ḳalbi A (13) itmedi: itdi F (14) ḳoyup: ḳodı F / gitmedi: gitdi F (16) itdi: itdiler vaṣlalarda cā'izelerden irqn'ām u iḥsān nice kerre itdiler F / Baṣīrī-i merḥūmuñ: Baṣīrīnüñ F (17) vaṣlardan ..... kerre itdiler: -F (19) buldı: oldı F (20) müşrif: -F (24) cem': çoḳ F (25) bāğçe: bāğçesinüñ F (31) bezme: bezm-i 'āleme F

596

(1) feleke: feleke dek F (3) Ḥālā: Ḥāliyā F / anda: anda tedvīn-i dīvān ve tertīb-i eş'ār idüp F / ferāġatdedür: ferāġatde şeb u rūz vaṣf-ı pādişāh-ı 'adālet-penāha mülāzımdur F (4) Der: Vaṣf-ı F (6-7): -F (8) Muḥammes: Velehū Muḥammes B A S / Muḥammes -F (10): -F (11) melāmet: melālet B S / umma: uyuma F / ummañ: uyumañ F (13-17): -F (17) gösterür: gösterür tokuz yüz seksen dörtde Yeñiḥiṣārda fevt olup leb-i deryāda mezāristānda medfūndur S (19) Merḥūm: -F (21) ider: eylemiş ki budur F (24) Sulṭān ferāġat itmiş: -B A P S (26-27): -B A P S

597

(3) şuh-ı: rind-i F / 'ilmden: 'ilm mu'tādı nihāyetine irişdürdükden ṣoñra F (4) idüp: itdi P (6) Se'ālibi: Se'ālī F (6) Cāḥız: Cāḥız zemānede mütedāvil F (9) idüp: eyler F (10) bu fende: fenn-i naẓmda F / ve: ve 'ilm-i kāfiye vü 'arūżla F (11) fütūr: -F / ise: ise ser-engüşt-i ıslāhla taṣḥīḥ buyursuñlar: -F (12) dir: diyü F (14) bandırup: bandırur A P F (16) müteveffā: fevt F / Tecnisāt-ı ..... baḥrde: -A (18) Şi'r-i ū: Maṭla' A S (19): -P (20) Bu ..... sīnem: Derdā bu eski yanıḳlarıyle sīnem P (22-27): -F (23) āhum: āh P (24) Rubā'ī: Velehū Rubā'ī P (29) ol: on A F

598

(1) bozılurdı: burdı P (3) 'aḳīḳ-i yaḳūt-ı P / cenneti: lüsni F (7) varup: vardı B S / oldı: olup A (8) cevānīde: cevānīde ecel irüp F (9) öldi: -F (10) Mıṣra': -F / buldı: oldı F (12) olmaġa: olmasına F (15) Edirnelidür: Edirneliydi A P (16) 'ilmde: 'ilme ḥareket idüp F / sülūk: sülūk himmetin raḳīḳF / eyledi: itdi F (19) olduġıçün: olduġından A olduġıçün görenler F / ḳahve-ḫānelerde ..... şanurlar: -F (20) ḳahve-ḫāneciler: ḳahve-ḫāneciler ālet-i mülāḥaẓa itmek içün F (21) ḫılāl: celāl F / daḫı: -F (23) Ġazel: Şi'r-i ū P şi'r F (25) nişān: ḫaber F (28) mār-ı 'ışḳ: mārdur P / 'ışḳ: 'ışḳa F

599

(1) cān virür: cānla P (3-4): -F (5) Çelebi-i merḥūmuñ: Çelebinüñ F (6) vāriş-i: vāriş-i 'ilm ü 'irfān F / fażl: -F / müktesebīdür: mektebī F / āmil: āmil mürşid-i kāmil ü mükemmel F (9) ṭārif ü telīddür: ṭārıḳ-ı bülenddür F (11) fünūn-ı: kemālāt-ı F (12) celīliyelerine: celīliyesine F / nisbet: sebeb F (14) gāhi: -P / ekṣer-i: -P (16) beyti: terbiyyet F (17) medresesi: müderrisi idi F (18) medresede müderris : medresenüñ müderrisi F (21):Ġazel: Ġazel-i Fārisī P Şi'r-i ū F (27-28): -F

600

(2) çoḳ: biñ P (3) ʻİlmī: ʻilmī-i Sānī F (7) müşrif: -F müşrif bir S / müşerref: müşerref ve bir müşrif-i F (12) yidügi: -S / itmege: -F (18) ṣaçılmaḳda: ṣaçıldı F / olup: oldı F / āḫir: āḫir giderek F (19) oldı: oldı bu eşnāda F (27) anuñla: bunuñla P (28) Murabbaʻ: Şiʻr-i ū F / ehline: olına B A P S (30) ʻİsī,i devrān: Ḥüsrev-i ḫūbān P F (31) derde: derdüme F

601

(1) Ṣāliṣ: -B A P S (3) Ġazel: Şiʻr-i ū P F (5) ruḫın: yüzin F (6) ey: ammā F (8) Baḳar: Baḳa F (10) ḥayāsı: żiyāsı F (11-12): -P (12): -A / Nāmenüñ: Ḫāmenüñ F (13) Beyt: Velehū P (13-18): -F (20) etmek: şurba F (21) ṭaşımaġa: ṭaşırdı aña F / faṣldan: faṣl u F (26) bulmaġla: bulmaġa F (26) yaşardı: yaşardı ne efendi bilürdi ne kethüdā beg ne yayabaşı ve bi'l-cümle vaḥdeti bir mertebede idi ki cümle ʻālem gelürdi aña nāşı F (27) itmişdür: ve P / içün: içün dānişmend olup A F / taḥṣīl-i ʻilme: ṭarīḳ-i naḳşbendiyeye P

602

(1) Şiʻr-i ū: Ġazel A Velehū Cevr ile ḳaddüm kemān itdi sipihr-i kīne-ḫāh
Eylesem anı n'ola ben de nişān-ı tīr āh P (2)
Iṣfahān: Iṣfahān Velehū: Dilā yār olmaz idüñ ʻışḳla ger ʻār olsa
Ḳşulmazduñ cünūn ehline ʻaḳluñ sanna yār olsa
Velehū: شكوفها همه دارند بوى دلجوى
توان كلى كه ترانيشت ازوفا بوى

دروز
وشن نشو دبام
اه كم ميكننم اك
Velehū: دور از تو بهركوجه و كوچندشوم چنشعل
نالان و دوان چون سك كم كرده خكلوبنحت سياه

Velehū: Bezm-i viṣāl bozġun ʻahd-i vefā şikeste
Şemʻ-i sürūr söyünük cām-ı ṣafā şikeste

Lüṭfuñ uma ḳapuña nice varam k'olupdur
Dest-i ümmīd küteh pāy-ı ricā şikeste A P (3-6): -P F (7) ʻulvī: ʻUlvī-i Evvel F (9) ṭarīḳ: -P (10) ʻulemā vü: ʻulemā vü ṣalḥā P (11) eylemişdür: itmege teʻahhüd itmişdür. Ḥarf-i lāmda mezkūr olan Ṭūṭī-i Laṭīfūñ öñi ḳarındaşı imiş üstād-ı hünervermiş F (12) ḳıṭʻa-i: noḳṭa-i B (14) Ḳıṭʻa: Naẓm B Ḳıṭʻa-i ū

F (14) cefā: cihān P (16) diyen: şanan F / dünyāda: 'ālemde P/ ehlidür: ıssıdur F (18-19): -B A P S (22-25): -B A P S

603

(1) Şol: Ol F / 'ālemde muşlih dirilen: muşlih göçenler 'āleme P muşlih olanlar şüretĠF (2) Nice muşlih: Hey ne muşlih P / Nice: Şanma F / sitem: belā F (5-8): -B A P S (9) ışlāhı neden ola ki : ışlāhından olsun ki B F (12) Ḳonyadan fetvā: Ḳonya ḳalāni F / fetvā: fetvāsın P (17-18): -B A P S (21-24): -B A P S

604

(1-4): -B A P S (6) yiri: pīri B (7) 'Ulvī: 'Ulvī-i Şānī F (8) mālik: sālik F (9) kitābet: kitāb A (11) pāye pāye: pāye F (13) mevcūddur: mevdūddur A P S F (15) sa'y-ı: s'y-ı cümlegi P (16) Ġazel: Maṭla' A S Ġazel-i ü P Ez-eş'ār-ı ü F (17) şıḥḥatinde 'ālemüñ sulṭānüz cāna: şoḥbetinde bende-i fermānıyuz cānā F (22) bezm-i rezm-i A P (23) tīr: biz A P S F (24-27): -F (26) Velehū: -P

605

(1) Velehū: 'Ulvī A / cānān: buḥrān A P (-6): -F (4) 'Ādet: Ġālib P (7) 'ulvī: 'Ulvī-i Şāliş Bu 'Ulvī F / ve meşhūrdur: -F (16) vardur: vardur ve tārīḫ de daḫı māhirdür F (7) Ġazel: Ş'r-i ü F (18) çekilür: çekilüp P (22) pend: sa'y P F (23-26): -P (25-26): -F (25) Velehū: -A S / alçaḳda: topraḳda A S

606

(1) Velehū: Maṭla' A (2) eyle göñül: eyleyelüm B S F (3) Tārīḫ berāy-ı ḳatl-i Ṭuraḳ: -F / Ṭuraḳ: Ṭuraḳ Çelebi P (7) 'Alī: 'Alī Çelebi F / çün: -F / 'ıẓāmdan: 'ıẓām F (12) nesīm-i: -F (13) Āḫir: Eger F (16) Bāyezīd medresesine: Bāyezīda F / andan: -F (18) evā'ilde: evā'il ḥālinde F (19) yzılur ve ne: yazılursa A F (20) aña: merḥūma F (21) merḥūm: -F / idüp: idüp yazmışlardur F (22) Beyt: Naẓm F (24) diyü: -B (25) virmişdür: virmişdür birdür A S (28) ü naẓīf: -F (29) cā-be-cā: -B S F

607

(8) evrāḳ-ı eşcāra: eşcār-ı evrāḳa P / eşcāra: şecāra F (12) münşiyātuñ: münşānuñ B münşātuñ P (14) Beyt: Naẓm F (16) kitābında: kitābetde F (17) güzīdeleri: güzīdeleridür ki F (18) Vaşf-ı Edirne: Şi'r-i ü F (20) Def': Ref' F

608

(3) u berḳ: -F (5) Der: -A S / şikāyet-i: ḥikāyet-i F (7) Vaşf-ı: Der-Vaşf-ı P (8): -F (13) Der-bī-ṭaḳatī: -F (18) Der-ḫatt: Der-vaşf-ı ḫatt P F (20) ḫastegībī-mārī P (22-23): -F (23) tīr: seyf P

609

(1-12): -F (5) çāk: ḫāk P (6) çehresi: zühresi B A S (9) Rubā'i: Velehū Rubā'i A S Velehū Ḳıṭ'a P (13) şān-ı: nişān-ı A S (14) nişānı: şānı A / ḫāmeden: ḫāme P (15) ziyādedür: -F (18) ki ..... her: -F (21) nefsin: naḳş-ı F (22) kendin: -F / fetḥ: fetḥ olup F / ebvāb-ı: -F (25) anlar: eyler P (26) rāb-ı: -F (27) ḫurūşa gelse: ḫurūş eylese F / °as: ḥüsn F (29) nīrān: -F (31) idüp: iden B A S

610

(2) 'ilm-i: 'ilm-i kemāli vü F (3) yanında: -F / 'Ali: 'Ali yanında F (7) tārīḫden: tārīḫde F (8) ḳulliyetini: ḳulletini P (10) emşālde: emşāli F (12) eş'ārına: isti'ārına A (14) misbārdur: mesādur F / ḥall-i ḥadd-i F (16) ki ikşān: -A (18) ḥālā: ba'dehū F / olmışlardur: olmışdur F (19) şākirdlerinden: şākirdlerindender F (20) Çelebi: Çelebi Efendi P (22) Beyt: Beyt-li-muḥarririhi F (24) seyr-i: mīr-i F

611

(3) her: her ne P (4) olınsa: olursa A (5) maḳāmedür: maḳāmdur B meşābedür F (6) ẕehebin: ẕehebin görse F (7) u bevār: dīvār F (8) Dil-ber sevdükde: cevān çün P cevān severdi F / dimişdür ki: dimişlerdi P (9) Maṭla': Beyt A Naẓm F / عاشقيم: عاشقان P / آفيت: عافبت F / داده : زاده F (11) ḫaṭlarıyle: ḫaṭṭ-ı şerīfleriyle P (12) buyurmışlardur: eylemişdür F (25-26): -F

612

(1-6): -F (3) Velehū: -P (9-15): -B A P S (16) Bürde: Bürdeyi P / itdükde: idüp kendülere 'arż eyledükde P / bu vech ile: -F / imżā itmişlerdür: bu ḳıṭ'ayı dimişlerdür F / itmişlerdür: buyurmışlardur P / (17) Ḳıṭ'a: Naẓm F

613

(7) Ol: Bū P / Bū: Ol P (8) Merḥūm: Meẕkūr Seyyid F / imiş: -P (9) müştehir: meşhūr F (10) merḥūmuñ: Seyyid Naṭṭa'uñ F (11) idüp: eyleyüp F / gelürler: gelmişler F (12) ḫoş görüp: ḫaber virüp Burusada F / kendi ..... Efendiye: -F (13) binā idüp: -P / idüp: idüp keẕālik Seyyid Naṭṭa'a F (14) zāviyeye: zāviye efkāfına P (16) bend ü : bend ile B (17) ḥürmetine: hürmetine Timūr bunları F / bulup: eyler her biri bir cānibe sefer eyler F / Ḥac: Ḥac-ı şerīfe teveccüh F / idüp: eyler F (18) ki: ki vilāyet-i F / düşüp: düşüp ḳażā-yı İlāhī F / ḫaste: bīmār P marīż F / olur: olur ṣıḥḥat bulduḳdan ṣoñra anda te'ehhül idüp ve teveṭṭun eyleyüp F (19) Çün: -F / devlet: -F (20) Murāda: Murāda sāġar F / şunar: şunup F / anuñ: anuñ ser-i bā-sa'ādetine P / ḳonar: ḳonup F / Merḥūmı: Seyyid Naṭṭa'ı F / işidüp: işidüp yine Rūma F (21) daḫı: daḫı yine A P S / Rūma 'avdet: geldügi gibi F / ider ol zemān: -F / Murād: Murād şehzādesi P (22) sünnet: -B (23) çekmek: düşmez F / 'ādet degülmiş: imiş F

(3) Ġazel: Ġazel-i ū P / Şi'r-i ū F (7-8): -F (11) şīve: 'işve F (12) Bu P F (15-24): -F (19) seni: beni P (21-24): -P

617

(1-10): -F (1-6): -P (12) Ġazel: Şi'r-i ū F (20-21): -B A P S

618

(2) 'Aceb: Yā Rab F (3-12): -F (5) gelür: gelür ki bendi budur P (6) Bend: Mışra' P (10) şāhinler içinde ḳana: şāhinlerle ḳanlara P (14) İstanbul şehrinüñ: İstanbuluñ P (15) zu'mınca: zu'mınca başḳa F (16) geçerdi: geçerdi ve şā'irüm diyü F (17) kendi: -f (18) budur: budur ki utanursa F (19) inenmazsa: utanmazsa F / (19-27): -B S F (26) Ḳıṭ'a: Namm A

619

(1-2): -B S F (3) Maṭla': Şi'r-i ū B A S (5-6): -B A P S (10) Şi'r-i ū: Maṭla' B A P S (12-15): -B A P S (16) Bu daḫi: -B A S Diger F / (19) lāyıḳdur: lāyıḳdur gerçi ḳırḳ aḳçe medreseden ma'zūldur F / göre: göre aḳrānından F / olmışdur: -P (20) teḳaddüm ile mütekedder: emṣal-i mükedder A emṣāl-i mütekedder S F (21) ḫāluḳda: ḫāluḳda mānend-i: F / ḫaḳ: -F (227 ola: -P (22) nebāt nābit: benāt ṣābit F (26-27): -F

620

(1) 'Acemī: Baġdādī P 'acem F / Diyār-ı 'Acemden gelmiş: -P ṣāḫib: ṭālib A S (4) itmişdür: itmişdür ehl-i inṣāf olup P (5) olur: olunur P (6) Beyt: Ez-eş4ār-ı ū F (8) Maṭla': Velehū B (8-9): -F (10) Maṭla': Velehū B P F (12-15): -F vefāt eylemiş: fevt olmışdur F (19) daḫı: -F (21) senedi: eli F (22) evvel: evvel Edirnede babası medresesine F / olup: olmışdur F / ṣoñra: ba'żı A ba'dehū F / ṣoñra ..... olmışdur: -F (23) Diyarbekrde: Diyarbekr vilāyetinde F (23) ḳızılbaşa: ḳızılbaş evbaşa F / esīr: esīr oldı F (24) zebanluġla: zebānluġlar itmekle F (25) ḳorıcılar ..... olup: -F / olmışdur: olup P bulmışlar F (27) idüp: olup F (28) u rıf'atlar: -F

621

(7) 'lyānī: 'lyānī-i Diger F (10) ḳomadı: ḳomayup P / eyledi: itdi F (11) nizārdı: nizār itdi F (13) Şi'r-i ū: Eş'ār-ı F (15-18): -F (17) Görinür: Görinüyor A (20) 'ilmden: 'ilmiyyeden F (21) ḫāṭır-ı ṣātırı: ḫāṭırı F / ġāyet: ġāyetde A ġāyetde geçinüp P (22) diseñ: dirseñ A F / çöregi: ḫāregī F (24) ḫattā: ḫubbı B P (25) düşerdi: düşer P Ṣaḫnda: Ṣaında ḫāce ḳoynında F (26) iken: idi andan F / vardı: vardı ḫidmetlerinde olup dermende ḫayli maġlūk iken kān deldi. Merḫum Edirne ḳāḍīsı olduḳda vefāt itdi. 'lydī daḫı ferāġat idüp F / ol fevt olduḳda: -F (27) itdi: ve P / idinüp: -B F

622

(1) mülebbiī ve gāh: -F (7) vilādetine: vilādetine dimişdür F (10) geçdi: geçdi ve P geçdi bu daḫı kezālik şuʻarā F (12) didi: -A S F dimişdür P (13) Şeyḫ: -F (14) olup: -P (16) ḥayvāndan: ḥayvānuñ üzerine F (17) bu kemāle: bunuñ gibi F (18) Nebi: Beni F (19) ʻĀyişe: ʻĀyişe rrāḍıya'llāhu T'ālā ʻanha P F (20) sāṭıʻdur: ḳāṭıʻdur F (22) idüp: -P F (23) itmişlerdür: idüp dimişdür P

623

(3) kimesne: -F (4) şiʻre: elfāẓa P / ḳādire: ḳādir F.(6) şems-i: şemʻ-i F (7) itmiş: -P itmişdür F (9) ki: gerçi F / farḳ-ı: farḳ-ı ḫalḳ-ı F / cemīʻ cihātdan: -F (10) dündur: dün P / Ḫātūn: Bānū P / engīzinden: engīzi reşkinden P (11) Rūmda: -F / pesend-i ..... mihridür: -A (12) taḥsīn-i: -F (13) pūş: -P (14) legençesin: legençe P (15) zīnet: zīnet ger F / ʻarūs-ı: ʻarūsān-ı F (17) girīhlerle: gīrihle F (19) vardur ve: vardur cümleden F (21) maḫzūndur: maḫzūndur ve lehẓā kitāb mezkūrdan her ṣanʻatdan F (21) istişhād: iştihād F (22) -pezīr olmışdur: -pezīre itmişdür P (23) merd-i: mürde A P S F (24) artuḳ gelmez: gelmez yine P (25) ger: gerçi F

624

(9) bābum degül hergiz: pāyum ḳāyidüm P (13-23): -F (14) Naẓm: -B A S / ki: Mevlānā: ki sen monlā P

625

(1-23): -F (4) mı: bī A (14) āb: āb-ı revān P (18) vaṣf-ı: -A S (19) ṣanasın: ṣuret-i P (20) Ḫurūş-ı baḥr: Der-vaṣf-ı ḫurūş-ı deryā P

626

(1-2): -F (1) Der-ʻışḳ: Der-ṣıfat-ı ʻışḳ P (2) pür: ber P (5) mütedāvil: mütedāvil olan F (5) u müstaʻmel: -P (6) mezkūr: mezkūruñdur F / Meḥemmed ..... te'līfidür: -F / Çelebinüñ: Çelebi B A S (7) ṣıḳātdan: ṣıfātdan F (8) kendi: kendi ẓarīf ü naẓīf ve F / kerīm: kerīm kimesne F / Zīrekzāde-i merḥūmdan: Zīrekzādeden F (9) beşe: beş aḳçeye F (11-12): -F (12) idüp: itdüNn P (13) Şiʻr-i ü: Naẓm F (16) ki: ki pādişah-ı F (17) zemīnde: zemīn P (18) mezkūr: merḥūm F / ve: ve şehzādenüñ F (19) ʻAzīz: ʻAzīr A P S (20) olup: olmışdur F / Filib ..... olmışdur: -F / ʻAzīz: ʻAzīr A P S / Çelebi: Çelebi tarīḳ-i P (21) olup: iken P / yanından: yanlarından P (22) ḫidmetinden: ḫidmetde vü ṣoḥbetde F (23) Sulṭān Süleymān-ı merḥūm ile: pādişāh-ı cihān penāh ile F (24) aña: -B A S F (24) -tbār: -tebār bir vefḳ-ı ʻādet-i āfitāb seyyār F (25) māhı: ḥut-ı P / itdi: idi P (28) ẓafer-i: ṭaʻn-ı F / ʻālem: ʻālem-i ʻālem A P S F (29) baʻdehū: anlardan ṣoñra F

627

(1) mezbūruñ: mezburı P / Fahrī Çelebinüñ F / kendi: kendi tertībine iḫtiyācın F / ḥaşr: maḳarr B (2) anda: ṣaḥnda müderris iken F / olmışdur: olmış P (4) ḫazān-ı: ḫazāndan F (5) ḥadesānla: ḥadesātla F / şikest: şikest oldı P (6) inüp: -B (7-8): -F (7) Maṭla'-ū: Şi'r-i ū B A S (9) Velehū: Şi'r-i ū F (10) müşk-i: misk-i F (14) vefāt eylemişdür ibtidāda Ferhādiye: fevt olmışdur ibtidā Ferhād Aġa F (15) Beyt: Der-ḥaḳ-ı ū F (17) Anaṭolıda: Anaṭolıdan A S Anaṭolıda Germiyan ilinde F (18) şüküfte: şikeste b (19) müteşemmir: mütebeşşir F / mesāḳ-ı: -F (22) şevḳden: şerefden A S (23) ol ..... zemāndur ki: -B A P S (25) nāşıḫdur: nāşıḫ kimesnedür F (29) bülend ..... ḳıṭ'aları: -B bülend-i 'ışḳıyātda 'ışḳ-āmizü'l-heyātda şevḳ-engīz mesnevīleri vardur dil-pesend ve ḳaṣīdeleri vardur muḫayyel u maṣnū' ḳıṭ'aları vardur F

628

(1) ṣafā: fenā A S / bu ṭarẓa ġazel: egerçi çoḳ B A P S (2) pür-: dürr- F (3) Ġazel: Şi'r-i ū F (15) Ġazel: Velehū P F (23-24): -B A P S

629

(1) Maṭla': Velehū P (1-4): -F (5-6): -B A P S (7) her: bir A s (12) Beyt: Naẓm F / çıḳarmadum: çıḳarmamış b A S F / yardum: yarmış B A S F (13) oldum: olmış B A P S / yardum: yarmış B A P S (14) Firāḳī: Maṭyla' B Velehū P / Arḳa: tekye A P S (14-15): -F (16) Sulṭān: Şehzāde Sulṭān F/ merḥūm - F (17) göndermişdür: itmişdür A S itḥāf itmişdür P (18) Ġazel: Şi'r-i ū F / ḳılmaz: itmez F (20) Beklerin: Beklerüm F (21) ma'mūr: ta'mīr A S F (26) itdi ṣanki: eyledi ṣan P

630

(1) Kütahiyyeye: Kütahiyyeyeden P (3-4): -F (9) Evvel ..... Şeyḫ: -B A P S (10) āteş-i: nīrān-ı P (11) ḳıṭ'alar: ḳıṭ'a F (12) inşālar: inşa F (15) Medine ..... iden: -F Edirnede Sulṭān Bāyezīd medresesi müderrislerinden A S F / mülāzımdur: mülāzım olup F (16) 'ilm ü kemāle: ma'ārif ü feżā ile F (17) Maṭla': şi'r-i ū F (21-22): -F (23) İstanbullıdur ḳuloġullarındandur: İstanbuldan ḳuloġullarından F / Meḥemmed: Ḫıżrdur ve F

631

(1) -pīşelükde: pīşelük ile F / maḳbūldur: maḳbul P / ve yeñiçeri ..... maḳṭūldur: -F (2) maḳṭuldur: maḳtūl olmışdur P (4) küştesidür: küştesi yeñiçeri aġası iken ḳuluñ żabṭında 'āciz oldı diyü maḳṭūldur F (5) Muṣṭafā: Meḥemmud B (5) 'ālemdür: 'ālemdi P (6) aḥvālī: -F (8) gibi: mişāl F (15) ve nice: -B (17) Li-muḥarririhi: Beyt-li-muḥarririhi A P S (19) seyrābde: serāyda F (21) Li-

muḥarririhi: Beyt B (22) Niteki: Nitekim P (23) māh-tābdı: māh-tāb ve P (27) şahid-müşāhid F / burc-ı ābīde: -F (28) ḳırān: ḳırān imiş F

632

(1) ʻışḳa: ʻışḳda B (2) Birisidür dehen: Dehendür birisi P (4) māh: māh sīmīn birū P (5) ider0 -P (8) ider: iderler P (9) Beyt: Naẓm F (4) Rūmda: bunda F (22) dil-ber: -f (24) iḥsāndı: iısān idi F (27) biter: bed-ter F (28) cevher: cevāhir F (31) ḫançeri: ḫançeri miyān-ı meclise götürüp P

633

(3) ḫançer: ḫançer bāri P (4) dest-būs itdi: dest-būs itdükde P (7) kemer-i: -B (7) yılanlar ḳuşandılar: -P / Aġanuñ ..... üşendiler: -B A P S (10) olan: -F (13) Beyt: Naẓm F (17) Beyt: Naẓm F / meyl itdi: yüz ṭutdı P (18) meyl itdi: yüz ṭutdı P (19) Dil-ber: -B A P S (20) beyt: Namm F (25) mūm u şemʻ-i: mūm-veş F (27) yatur: yatup P

634

(9) buldı: -P (13) āsumane: -P (15) Beyt: Naẓm F (21) pādişāh: pādişāh-ı ʻālem-penāh F (22) gibi: mişāl P (23) indürür: indürüp F (26) li-muıarririhi: -B A P / içerdi: çekerdi P (28) telḫ: -A 529) şemʻi: şemʻ-i ḫūrşīdi F

635

(3) şemʻden: şemʻ-i saʻādetden P (8) āmīr-i: mir-i F (9) egerleñ: egerleñ didi F (10) rengde bir: rengde çün pür A P S (11) tek: -P (13) şebdür: şebdīz S (18) pervīn ider: pervīn P / bir tāze: her tārın a / tāze: tām F (19) şuʻāʻ: şuʻāʻ-ı āfitāb P (21) Li-muḥarririhi: Naẓm A (25) Ḳapucıbaşıyle emīr-i: Ḳapucıbaşısı ve mīr P (26) aḥvāline: ḥāline P (27) beyt: Naẓm F

636

(1) bilürmiş: bilür F (2) Meḥemmed: Meḥemmed merḥūm ʻimāretinüñ P (3) Beyt: Naẓm F (7) olup: oldum F (8) bizi: bize F / ḳıldı: ḳıldı dedi ki F / ṭutalum ..... yoḳ mı: -F (11) ṭamuma: ṭāḳuma F / diyü: ṣanup F (13) dīvān-ı ʻāliye: dīvāna çıḳarsa F (16) yoḳdur: -P (17) anı: ulı B S (18) getürdük: getürüp P F (19) virdük: virdüm F / diyüp: diyü A -S (22) -zerde: zede F / lebler: dil-ber F (23) Beyt: Li-muıarririhi F (25) zerrīn: zerrīn. Mıṣraʻ P / güyā ki māh ile: -P / māh ile: -F / itmiş: itmişdi āh ile F itmiş ṣanasın māh ü P (27) Beyt: Naẓm F

637

(1) ṭoyurup: Turup F (3) -rīzden bed-ter: rīzinden F (4) mi istersüz: -P / düşmenlerümi: düşmenleri P / istersüz: dilersüz F (6) ölürsem: ölürsem de bir / artuḳ: -F / varmaḳ: varmazam F / ḫāṭıra: ḫāṭıruma A (7) diyüp: -F (8) ḫāce:

ḫāce işte P / böyle: şöyle P / ḳaparlar: ḳaparlar imiş F / şunup: şunup dil-beri F / Deli Ṭurnaya: -B A S F (13) olduö: -P olduö ve F / olduö: olduö ne P / tozına irmedük: gerdine irdük P / ve: ve ne P / görmedük: gördük P / gördük hele F (14) bile: -F / birine: birine daḫı A / ʻarż-ı: -A F (15) ḳatdılar: ḳatup F (16) alamayup: almayup B A P S (17) -fürūz: -efrūz P / oldı: itdiler F (19) didiler: didiler ammā F (21) ṣular: ṣu F (22) işidüp: işitdükde P (23) yükletdiler: yükledüp F (25) Beyt: Naẓm F (27) ʻāşıḳkeşlügi: ʻāşıḳı F / kendi: kendüyi F (32) māh: sāye F

638

(1) birgün: birgün ʻaciz ḳaldum F / urup: urdum F / yarup: yardum F (2) çıḳarsañ: çıḳarursañ F (3) seni: ḥattā F (5) gelürdi: gelür P /iderdi: eylerdi F (6) ile: -F (8) görürdüm: gördüm P (9) irdi: idi ve P irer F (14) cāniblerine: cāniblerinde seyrān F / gidevüz: idevüz F / ẓāhir seyrān ser gidevüz: aṣlda birbirümüzi ḳurbān idevüz F (16) iderdi: idüp: F / idüp: -P (20) -rez zehī: zer daḫı F (29) -rez: zer F

639

(3) ve ʻarūş-ı ..... bürinürdi: -F / çıḳarup: -P (6) deşt ü hāmūnlar: -F (8) -bīkārı: peykārı F (9) ʻarṣa-i: arża-i F (12) taḳrī: taṣrī F (14) birbiriyle: birbirine F (19) gūyā: gūyā ki F (21) ḥavṣalası: ḥavṣala P / eyler: ider P (22) ṭarīḳindedür: ṭarīḳatde A P ṭarīḳatdedür F / kim ki: kimüñ ki A (23) cihānuñ: ʻālemüñ P / ṣovur: ṣovurdı P / çeşmenüñ: çeşme B S (25) çıḳardı: çıḳarduḳ P

640

(3) ḳatl itmek: -F (4) baḳdum: baḳdum ḳıyamayup F (5) sikkīn: bıçaḳ F (6) -ficāndan: ḥicābdan F / itdi: eyledi F (7) aġladum: aġlayup P (8) itdüm: eyledüm F / ṣoḳa ḳodum: ṣoḳdum yine F (10) Beyt: Naẓm F (12) ki dülbendinde: içinden P (13) ve: ve bir A F (14) rıḳʻa-i: rıḳʻa bu ki F / ḥasenelerüñ: sikkelerin F (15) idesin: idesiz A (10) idesin: idesiz A (19) idesin: idesiz A (21) Añazız: Anasın P F (22) vardı: varup F (23) çehār: çār P (24) Baʻdehū ..... oldı ve: -B A P S (25) idüp: itdi F (26) dānişmend: dānişmend yirine F (27) Āḫir ..... evāḫirinde: -B A P S

641

(1) Ġazel-i ü: Şiʻr-i ü P F (5-6): -F (9-10: -F (12) Beyt: Beyt Velehū A (12-14): -F (15) Ḳıṭʻa: -B S (19) ḳażā-yı: -B / Aḳḫisardandur: Aḳḫisardan ve P (21) kimesne: -A

642

(7) mezkūruñ: mezbūruñ A P (10) Beyt: Ḳıṭ‘a A P S F / zādenüñ: zānuñ A (12) Şi‘r-i ū : Ġazel B (19) Ġazel: Ġazel-i ū A Şi‘r-i ū F

643

(3) ki bendi budur: -F (4) İstanbul: İstanbul. Güzellerle ḳıyāmetdür Edirne Bursa İstanbul F (14) gülbin ü gülden: gül ü gülbinden S (15) debistānda: u debistānda A F (21) من: عن A S (25) fevż: fevż devlet A S fevr F (30) felekiyyesinde: melekiyyesinde A P S

644

(11) -tābe: māye-i A P S / بل: بل حو A (2) medār-ı: medār-ı umūr A S (9) müşārü'n-ileyhdür: -F (11) nihāteri: mehāteri A P S (18) تعالى: -A (21) görür: gördi F (23) eşīrinüñ: eşīrlerinüñ P eşerinüñ F (25) iḫtibān: -F (26) olur: olup F (30) ‘amīd: Ubeyd B F (32) -nāme-i pāye-i P ḫāme-i F (33) şād-ābdur: şād ider B (34) fevḥāt-ı: ferḥāt,ı F (35) sīrābdur: seyr ider B F

645

(7) mefhūmuñ: -B A P / idüp: ider A S F itmişdür P (8) esāṭīr-i: -F (9) ve ḫāme-i ..... ki: -F (26) her: -B P F (34) selāset-i selāmet A F

646

(4) delīl-i: -B P F (5) zevāhirdür: zāhirdür P S F (19) ṣūret-i teẕkire-i: -S (20) pādişāh: -B S F (21) bābında: bānında B A S mābında P (24) Mıṣra‘: -F (27)كما : على A S (28) eylemişdür: itmişlerdür P / paşa: pādişāhi F

647

(6) Li-muḥarririhi: Beyt P (7) fer idi: fezāyidi B (8) kim: her P (11) Beyt: Ferīdī B Velehū A (13) Velehū: Ferdī B S Ferīdīdür beyt F (16) Ḳıṭ‘a-i Ẕātī: Velehū A Ẕātī S Şi‘r F (17) zebān: lisānı A S (22) Ṭutar: Ḳıṭ‘a-i Ẕatī. Ṭutar F

648

(4) zebānı: lisānı A P S yabanı F (6) lisānı: zebānı F (7) Ḥāliyā mülāzımdur: -F (12) Ġazel-i ū: Ġazel A Şi‘r-i ū F (14-15): -F (19) ḳonmaġıl zübāb: ṣunmaġıl dübāb P (20) Velehū: -F (24) Çelebi: -P (25) حباب: عباب A S

649

(5) pādişāhdur muḫālifin: pādişāh u ḫulāfın P (8) idi: -P (9) Beyt: Şi‘r B P S Naẓm F / نمق : نموه ت A P (13) Ḳıṭ‘a: Şi‘r P -F (13-16): -F (14) لتمايم:التمائم S (15) نيوم: نبوم P (19) Mü'eyyedzādede: Mü'eyyedzāde F / oḳıyup ..... olduḳda F (21) işidüp Berunik ü Berunik diyüp: işitdükde Perunik ü Perunik diyü F (25) ḳarīḥa-i erīhiyyesi: ḳarīḥası B (30) ẓehr-i: -F

650

(5) Li-muharririhi: Beyt li-muharririhi A S (7) nükāt: nigāh-ı F (11) ḫāme: cāme F / 'ilm-i: 'ālim-i B P F (18) çöker: çöke P (20) leṭafet-i: leṭā'if-i P F (22) tevārīḫ-i: tārīx F (26) merḥūmuñ: merḥūmuñ bi'ẕ-ẕāt F (27) vaṣla: vaṣlaların F / 'aṭāların: 'aṭāların almışdur F (32) diyārın: vilāyetin F (34) beyān: -F / müfid: muḳayyed F

651

(3) dimeñ: dirsüz A (7) feżā'ilüñ: -F / Rudinüñ: dördinüñ F (9) buyurup: virüp F / gürūh-ı: yine F (11) degüllerdür: degüldür F (12) بقا: -B F (13) -e'āli: ahāli B F (15) Pīrī: Pīr B (19) dir idi: dirler P (26) ḫurūb-: durūb-ı A F (28) mülāḥaża-i 'ilm ü ḳadīm: -B P S F (31) anda: -B (34) merḥūm: -F (35) ü āferīn: -P (35) diḳḳatler: defterler B F

652

(1) Evliyā: olup P F (7) ḥadīs̱in: ḥadīs̱-i şerīfi P / eylemişdür: etmişdür P (8) 'Abdu'llāh: 'Abdu'r-raḥmān A (9) mektūbda: mektūbında F (12) şi'ardur: şi'ārı vardur F (13) Şi'r-i ü: Eş'ār-ı Īşān P Eş'ār-ı ü F (15-16): -F (17) mecmū'ada: mecmū'aya A P / ṭālib: ṭaleb F (18) itdüklerinde: idüp F / ebyātdur: ġazeldür ki s̱ebt olundı F (19) Ġazel: Şi'r B A S Ġazel-i Fārisī F (20) لعل: تشنهP S

653

(2-3): -F (4) Leng: -A P S (5) Ġayet-i ḥāl: -F (12) Maṭla': Beyt B A S Ez-eş'ār-ı ü F (21): -F (25) beni: -A

654

(6) luṭf-ı: laṭīf F (7) merḥūm: -P (9) mezbūra: merḥūma B (9) çalışur: çalışurdı F ve dürişür: ṭuruşurdı F (10) dir: dir ve şi'r F (12) Meḥemmed: Meḥemmed-i merḥūm P (14) Fażlī: Fażlī dā'ireden P / fażla: fażl F / gibi: gibi ḫaṭṭ-ı dā'ireden F (15) dā'ireden: -B P / rücūm-ı : rüsūm-ı B / aldı: oldı F (18) eyledi: eyledi ḥużūr-ı ḳalb ve ferāġ-ı bāl virüp F (26) itmişdür: -P pāk: pāk mürādātın terşīḥ u tevşīḥ eylemişdür F / u taṣḥīḥ itmişdür: -F (27) Türkī: -F / itdi: eyledi F (28) ramażānında: ramażān içinde F (29) selām: selām itdi A S (30) faḳīre: faḳīre ġāyet F (31) Ġazel: Şi'r-i ü B F

655

(3) sen: çün A hīç P (6) Hīç: Ṣūfī F / ṣūfī: yoḫsa A F (8) naẓmda: sözde sen F (9) Ġazel: Ġazel-i diger A S Velehū P -F (13) devr-i şāhā: pādişāha A (14) deñüz: ẕikr F (17-18): -B A P S (19) ḥaḳḳında: vaṣfında A s / didi: didigi ebyātdur A didügi F (20) Naẓm: -B A S F

656

(3-4): -B (7-23): -F (8) Naẓm: -B A S

657

(13) rikāb-ı: rikāb-ı sa'ādet-pirāye-i F / meclis-i: 'izz-i ḥużur F / Paşa-yı: Paşa-yı mecell F (15) belki: eylemege A (21) noḳṭası: noḳṭası āteş-i şevḳından P (22) Resūlde: Resūlu'llāhda F / muşanna' vü: -F (24) yā vāḳı': yā F (26) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü F

658

(1/ efzūn: artuḳ F (3-6): -F (9-22): -F (14) Ḥırz-ı cāndur şaḳladı 'ışḳuñ: Ḥırzmış 'ışḳuñ senüñ saḳlar P (19-20): -P

659

(1) Ḳıṭ'a: Tārīḫ B F (2) eyler: ammā S (4) kimse: kese S (9) Li,muḥarririhi: Rubāīli-muḥarririhi (14) şehr-: şehr-i şöhret-āyīn-i P (18) gibi gāh odalarda müşelleş: -F (21) idüp: -F (25) şi'rle: şūrla A S (26) ile: -A (28) olan: -F (29) diyār-ı -F

660

(8) merḥūm: -F (13) beyt: Beyt-i Fārisī A Naẓm F (14) پرست: شکن F (15) eski: iki A (17) dimişdür: dimiş ancaḳ günāhı bu deñlüdür F / beyt: -F / rāvī-i: Nāşızāde Fikrī Çelebi merḥūmuña 'an-ḳarīb tercemesi nigāreş bulur F (18) şaḥīhü'l-ḳavl: -F (20) şāḥib-behr: behre-ver F (21) ezvāḳ: zevḳ A P S F (23) geçmiş: geçmiş idi F (25) felege: göge F (26) mecālisde ..... açılmışdı: -A F (27) 'ıyş: 'ıyş u 'işret F (28) 'āşıḳ: 'uşşāḳ F (29) idi: -P / bir: pür F

661

(1) ḫurşīdden: āfitābdan F / āfitāb: eşi'at F (7) edeb-i: ādāb-ı F (8) ġayre: ġayriye P (9) 'ayb u: -F / eylenmezdi: olınmazdı F (10) ḳoyulmazdı: gelmezdi F (16) ḫānesinde: odasında F (17) cerb: ḫūb B / zebānluḳlar: zebānluḳlar idüp F (19) götürdüm: ḳaldurdum F (22) hemān: -F / ġayr-ı: -P / derdüñ: derdüñ daḫı P / didüm: -F (26) pür-: ber- A S -P / yine: -F (29) şabāḥa: şabāḥa degin F (31) söykenmiş: söykenüp ḳalmış idi F / varup: varmış F

662

(2) var mı: nedür F / ḫumārdan: ḫumārdan mıdur yoḫsa F / var mı: vardur F (6) Beyt: Naẓm F / Maḫmūra: Mey-ḫāre F (7) ṭabīb: ḥekīm A (8) diyü: diyüp bir F / jeng-i ġamla: -F (9) ṭondı: döndi F / virdi ve didi: virüp P (10) didi: -B A S (11) şordılar: şordılar cevāb virüp F (14) gülüp: -B (16) ḳomayayum: ḳomayayum ve hem F (18) olsun: olsun düşün F (19) didiler: diyüp F / ḥelvāluḳ: ḥelvāluḳ virr F / Fiġānīnüñ: -F (22) didiler: didiler 'acebā F (23) götürüp: indirüp F (25) tis'ami'e: tis'ami'ede vāḳı' oldı F (26) der: der-vaşf-ı A F der-vaşf-ı şimşīr P

663

(1) çün: dil F (13) ki: -F (15-24): -F (19-20): -B A S (21) ten-i: dil-i A (24) getirüp: getirür A

664

(1-20): -F (2) 'ademde: belāda P (9) Velehū: -B A P S (23) Muṣṭafā: Muṣṭafā-yı merḥūm P / ḳaṣīdesi: ḳaṣīde F / ra'na: -F

665

(1) Maṭla': Maṭla'-ı Ḳaṣīde A P Ḳaṣīde-i Sūr-ı Sulṭān Muṣṭafā F (2) Ṣafḥa-i sīb-āb: Defter-i sīb-āb A P F (3) daḫı: -B P S (4) Maṭla': Maṭla'-ı diger A Velehū F (4) şāh: şām F (6) laṭīfedür: ḫūb vāḳı' olmışdur A F (7) Ḳıṭ'a: Şi'r B S (13) Ṭutuşuruz: Ṭutuşdurur F (14) Hengāmesi: Hengāmede F / vefāsı: cefāsı B A S ṣafāsı F (17) Birgün: -F / dögüşüp: dögüşüp Keşfīnüñ P / yolduḳda: yolduḳda bu beyti P (18) Maṭla': Beyt B A S Velehū F (20) Faḳīrī: Faḳīrī. Faḳīrī S (23) idi: itdi F

666

(1) eylemişdür: itmişdür F / hevese: hevese unṣur F (2) eylemişdür: eylemişdür der-ḥaḳḳ-ı A eylemişdür der-vaṣf-ı P / ḥaḳḳında -A P (4) her: -A / dil-berüñ dil-berlerüñ F (15) Der-vaṣf: -B S (21) Der-vaṣf-ı: -B S / cānbāz: cānbāzān F

667

(1) aşılacaḳla yüriye: aşılacaḳlarla yürür F (2) urġanın sürüye: urġānını sürür F (4) sā'id-i: sāġār-ı F (7-8): -F (9) laḳabı: künyeti B A P S (11) Şemsü'd-dīn: -B / fevt: müteveffā A S (12) olmışdur: olmışdur sülūk-ı ṭarīḳ-i 'ilm müstefad vechü'l-mu'tād idüp a'lām-ı dīn olan 'ulemā-yı ehl-i yaḳīn ḫidmetlerinde F (13) küşāyiş: verziş P / Pīrī: Sırrı S / Paşazāde merḥūmda: Paşazādeden P F (14) naẓma: naẓma eş'āra P / ammā: -F (16) żarūrī: żārūrī şem'-i ḳabūlle F / müsā'il-i : müsā'il-i 'ilmi F (17) Mevāli-i ..... itmişdür: -F (18) itmişdür: itmişdür manṣıba duḫulından evvel F / ḫafīfde: hezecde P (19) iḳtirāḫdur: iḳtirāḫdur el-ḥaḳ ṭarz-ı naġzıdur ki F / ḳulūb: Tıbā' P (21) Ve Şükūfezār ..... vardur: -P F (24) Çelebi: Çelebi-i merḥūm P

668

(1) itmiş idüm: -P / ve zu'munda ..... itmiş idüm: -F (3) Li-muḥarririhi: Beyt A P F (5) me kūr: mezbūr F (5) gūyā: hemā nā-geh P (6) eylemiş: itmişdür F (7) Maṭla': Beyt B S Fikrī F (9) ṭutdı: ṭutdı çoḳ naẓīreler didiler F / merḥūm: -F / üstād: isnād F (10) a'lā: 'alādur F / vāḳı' olmışdur: -F (11) Beyt: Ḫāverī F (14) Maṭla': Beyt B S Li-muḥarririhi A F (16) Monlānuñ: şi'rinden ġayrı F / ma'mūr: vardur F (17) çarḫı: ḫarcı F / bir iki: birḳaç F (18) Monlā-yı: -F (19).

Semendire ..... istiḥsān iderdi: -F (21) ve bir ..... vardur: -F / vardur: vardur ki maṭla'-ı vardur P (22) Güneş: Güneş nüniyye F / Maṭla': Şi'r-i ü F / Cāme-i: ḫil'at-ı P (24) āba: māye P

669

(1-6): -F (1) Velehū: Ġazel A (2) münāfıḳlarla: münāfıḳlardan P [8) Ferhāda: Şol Ferhādı gör P (9-14): -F (11-14): -P (15) 'Acem-i merḥūm şi'rine: 'Aceme F (16) Maṭla': -F (18-23): -F (20) Velehū: Beyt Velehū A Beyt P

670

(2) şunup: şunmışdı ve F (12) Bend: Naẓm F (14) Ceste: Hicvi mezbūrdan ceste F / ol hicvden: -F (15) Ebyāt: Velehū A F (20) yi: yiye B A P S

671

(10) bī-: -F / ve fıṭnat-ı ..... maḥrūz: -F (12) ḍalāletden fesehat: ḍalāletden her fesehat-serā-yı P (22) Beyt: Beyt-i 'Arabiyye A (25) idüp: -B P F (33) tīre: ḫire F / ḫīre: tīre P

672

(1) inhā: ilhā F (2) baḥsinden: baḥşden F / necāt: necāh B S / Ḥācib: ḥābib S (4) iremez: idemez B (5) idi: -P (8) yazdı: yazardı F (9) gibi: gibi ser-be zemīn idüp F (12) itseler: eylese F / göstermek iderdi: gösterürdi F (13) itse: eylese P (17) iderdi: -P (18) nesḫ-i: Mesīh F (19) Rūmili ḳāżī-'askeri: -B A P S / monlāsı: -F / Efendi: Efendi ḫidmetinde iken mollāsı F / olduḳda: olup bile gitdükde ḫaḳīr Burusanuñ çoḳ şedā'idin ve ehlinüñ çoḳ mekā'idin çeküp F (23) iyābı: eyālı F (24) 'avdet-i: 'avdet itdükde F (25) nāme: -B / iftiḫār: iftihāz-ı ibtihāc P (26) -firāz: efrāz A / āḫiretde: 'uḳbāda P (28) kitābdur: kitābetdür B / ammā: ammā çün A S çünki -F / tekṣīr-i: keṣret-i P sebeb F (29) kibār: -B F (30) 'Arabī: 'Arabī dimekle küşiş idüp ol lisānda F (32) ḳaṣidesi:ḳaṣīdesi ḳaṣīde-i 'Arabiyye vü feṣāḥat üzre F / Efendi: Efendinüñ ḥüsn-i F (33) oldı: oldı ḳāḍī medresesine yigirmibeş aḳçe ile F (34) kevakib: kevkeb F (34) 'Aceme: 'Aceme sa'ādetle P (35) ki: -f

673

(1) Maṭla': Beyt A (5) Li-muḥarririhi: Maṭla' B Beyt A S -F (8) pādişāhdan: -B /8) oldı: oldı iḥsān-ı ḫāṣṣıyle ve kendülerüñ sidde-i şāhīye olan ṣıdḳ u ḫulūṣ uḫlāṣı iḫtiṣāṣıyle ḳırḳ aḳçe ile Ḳaplucada müderris olup F (9) olup: -F (10) 'irfāna: 'irfān ile F (15) ṣalāḥ-ı ıṣlāḥ-ı A P F (16) rāḍıya'llāhu: rāḍıyā'llāhu Te'alā P F / zemān gerçi: zemānda meger F (17) anlar: anlar nāmı F (19) bu zümreden: mezbūreden F (20) itmişdür: -P (21) menşe'in: münşe'āt F (30) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü F

674
(6) nā-tüvān: erġuvān P (11-16): -F (19) Velehū: -B (21) düşdüm: gitdüm P
675
(3-4): -F (4) girü: ṣoñra P (6) ṭutar: ṭutmış P (7) yelpeze: merūḥa F (8) Ḫūb-rūlarla: Ḫūblarla F / yelpeze: merūha F (9-16): -F (11-14): -P (17) hemīn: xub P (18) Ḳıṭ'a: Naẓm F (23) dir: diyü S F

676
(3) itsek: olsa A S (11-16): -P (11) itdükde: itdükde bu ḳıṭ'ayı F (12) dimişlerdür: dimişdür F (13) fikrinden: mekrinden A S F (17) Çelebi: Efendi F (18) ḳıṭ'ayı: ḳıt'ayı ḥaḳīr F / didüm idi: dimişdüm F (19) Ḳıṭ'a: 'Āşıḳ F (22) ol: olur F
677
(5-6): -B A P S (8) Ḳıṭ'a: Naẓm B F (23): -F
678
(1-24): -F
679
(6) muḥaṣṣalātı: muḥaṣṣalātı bi-'aynihi F (15-16): -F (19) beyānı: mebānı A beyān F / ki ..... -beyān ki: -F (26) Meṣnevi: Beyt A S Naẓm P F / 'ilm: Fażl P
680
(10) muġālatāṭ-ı mülāṭafāt-ı F (13) nişān: -F (14) şerā'if-i: şerīf-i B F (20) eger: ekşer F / eger: -F (23) sīne: tīre B
681
(5) ṣādıḳsın ki: ṣādıḳ-ı B P F / pür-: ber A (8) Beyt: Şi'r A S Naẓm F / milketinüñ: mülkinüñ B kişverinüñ P (9) Müveddet: Muḥabbet F (12) Şi'r: Beyt P Naẓm F (13) mūmdur: nermdür A (15) esīr: feḳīr F (20) Naẓm: Şi'r A S / bu: o A S (21) bahāne Leylādur: bahānedür Leylā S
682
(1) Süleymāniye ref': Süleymān Ḫāna ṣunılan F (2) Ḥażretlerin: -F / vaṣf ile: vaż' ile F (3) Ḳıṭ'a: Naẓm F (14) alınur: olınur S (23) Beyt: Şi'r P -F
683
(4) 'Āşıḳ: 'Āşıḳ Efendi F (9) aḳçesiçün: aḳçesi alup F (10) Mūsā: Mūsā dimek A (11) ile: dimekle F (14) mu'āvenetidür: nekbetidür F / düşmen-i: -F (20) Beyt: Naẓm F / şirle: şiretle F (21) Ḫāk-ı: Ḫākı S (24) olmamaḳda: olmaḳda P (27) Beyt: Naẓm F (29) 'İsāyī: 'İsāvī F (30) idi: -P

684

(3) Li-muıarririhi: Beyt B A P S (4) gigerd: kibr P / ne: nā P / çāre: çār F (24) çavuşān: çavuşān voyvoyān F

685

(2) gidüp..... İstanbula: -F (7) ḥurūf-ı: ḥarf-i F (8) ṭaşı: ḳayası P (14) Yāver Veli: Yāverli A S Yāverili F (15) dimez olmaġa: dimege F (26) lisānından: aġzından P (27) ders: -F (30) Amīr: -F (31) oḳıduḳda: oḳutduḳda F (33) Mıṣra ḳāḍī: Mıṣr ḳāḍisı F (35) ḫāceye: ḫāce Efendiye F (36) eşek: it P

686

(2) ders: dersin P / virürler: virüp F / idüp: idelüm F (5) uġradalum: uġradalum didi F / ʿıyāl-ı ..... uġradalum: -F (16) biñ biñ: yüz biñ P (23) Fıṭnat ü: Fıṭnaṭa vü B A P S / olur: ulu F

687

(1) şey': şeb F (4) vaḳt-i: bād-ı F (7) ol: ol daḫı F / ḫarclansa: ḫarcansa F (8) evinde: anda F (11) idi: -F (12) cümlesi: -F (14) olur: gelür F (16) itmek: -B A S (18) idi: itdi F (21) bunlaruñ: anlaruñ B (25) virüp: virdiler B (27) Būstān ..... oldı: -B A P S / oldı: oldı baʿdehū B A P S (30) virüp: -P

688

(3) mürteşī: Ḳureyşī F (4) oldı: oldı giderek F (7) Ḳıṭʿa: Naẓm B Rubāʿi F (11) Ḳıṭʿa: Beyt S (11-24): -F (13) tīri: yiri P (17) olur mı: olurdı B

689

(1-3): -F / ke'l-elfdür ..... maḳāldür: -F (17) müteʿallıḳ: müteʿallıḳ olan A (19) çalması: -B A P S (21) idinürlerdi: idinüp dirlerdi F (22) Rubāʿi: Naẓm B (27) Beyt: Velehū A S Naẓm F

690

ölüler: ölülerini A S F / aġladuḳlarında: aġladuḳda P (3) Naẓm: Şiʿr P (14) görmege: ṣormaġa F (16) aña: -F (22) edā ile: -F (28) ḫastedür: ḫaste F (30) yeñiçeri bölükden: yeñiçerilükden F

691

(7) elli: -P (8) diye: didi F (9) gāh: aña F (13) müddet-i: -F (17) olup ḫidmetde: ḫidmetlerde F (18) ḥużur ..... olup: -F (21) birḳaç: -F / on: ol P (22) bāliġ: mālik F (26) erkān: aʿyān P (31) Beyt: Naẓm F

692

(3) peydā: peydā idüp A (8) teşvīd: tesvīd A P teşvīr F (11) Mıṣraʿ: -A S F (12) Li-muḥarririhi: Tārīḫ P (17) şāriʿdür: şāhadur F (20) ḳużāt: ḳużāt içre F

(24) u: u yegāne-i F (25) muḥabbet: muḥabbet u müveddet P (26) Fevrī ..... rāżī idi: -F (28) neseb: neseb meẕkūruñ B A S F

693

(1) tesliyyet: teslimiyye F (5) varip: -F (7) ferec: fevc F olmış: -P (9) ider: eyler F / Monlā: Monlā ḫidmetleri B A P S / ider: eyler F (24) ḥarisi: Fārisī F (28) icrā-yı: behrām-ı F

694

(1) Beyt: Naẓm F / ḫāke: her dem F (5) olup: idüp F (7) ʿarabī: ʿarabī Ḥażret-i P (8) kerre: -F (10) oġlı: -F (14) ziyāde: -F (15) kerre: kerre kelime-i A S kerre kelime-i ṭayyibe P / dururdun: ṭururdum hīç F (19) bāġ-ı: ravża-i F (28) Beyt: Naẓm F / كه: چون F (30) ẓuhūr: sebebi P

695

(1) ṣādır: ẓāhir A (2) rūḥ-ı: rūḥ-ı ḥażret-i P (3) Li,muḥarririhi: Naẓm P (11) Li-muḥarririhi: Ḳıṭʿa Ü S (1-24): -F (21) ise: olsa P

696

(2) yā Ebū: veyā bū A S (3) ne var: n'ola P (13) fezendi: ferzendi idi B A S (14) idi: -F (15) diyār-ı: -A / gāh: -F (19) Beyt: Şi4r-i ū F (21) ḳaddine: egnine P (25) beyt: -B

697

(2) murabbaʿ: murabbaʿuñ F / murabbaʿ bendi B P F (3) Bend: Beyt A Namm F (4): -B A P S (6) ki: -F (7) Beyt: Cevāb-ı Sāġarī F (9) ʿAcem: -F (12) dehen-i: ẕihn-i F (13) yanında: yanında F / endek-sāl var idi: -F (14) -mü'mīn: mü'min nām F (31) Baba ..... iderdi: -P / gāh: -B

698

(1) müsā'id: sā'id A P F / sā: sāġar A (2) iderdi: çekerdi F (4) pīr-i: -F (9) meẕkūr: -B A P S (15) °izāneden: ḫizāne-i āmireden F / evi: -F (30) Neye: -F (32) olurdı: idi F (34) Ḳāsım: Ḳāsım kemānce-i F

699

(10) yāḫūd: -F / Ḫātemdi: Ḫātemden idi F (14) Ki: Belki P (15) ġālibā Manastırdandur -B A P S (17) olup: idi F (18) sipāhizāde: sipāhizāde sipāhi F (20) gitdi: -P (22) ʿĪsā Beg: ʿĪsānuñ A (25) baʿż-ı: -P F (26) bir gice: -P / olup: idüp F (29) bārānlar: ṣuʿbānlar F

700

(5) maḫlū: memlū F (6) olup: olur F (8) Murabbaʿ: Murabbaʿ Feyżī F / Bir: Bu F (9) fenā: duʿā P (12) erbāb-ı: abdal-ı F

701

(1): -P (3) Mehemmed: -B / olup: düşüp P (4) olur: olup F (5)olur: olup F (6) İstanbulda: İstanbulda dahı F (7) Rüstem ..... civarında: -B A P S (8) ider imiş: itmişdür F (9) Ġazel-i ü: Eş'ār-ı ü F (20) Haleb: Çelebi P / olmış: olan F (21) çehre-i: mihre-i A S (24) hāli: hayālī F (25) Maṭla': Şi'r-i ü B P F (6-7): -A

702

(1-2): -F (1) Maṭla': Velehū B P S / olsak: olsun A (3) Li-muharririhi: Velehū B P F Maṭla': A (5-6): -F (6) uramaz: uramı A (7) fużelā-yı: fukahadandur: fużulādandur F (8) büleġā-yı: -F (9) 'Azmā-yı ..... ercmendi: -F (9) Mevlidi ..... Vılcıtrındur: -B P F (13) hilkatları: hilkatları nezāfet ü P (14) 'unfuvān-ı: 'unvān-ı P (16) vardur: ve P (22) fātır: -A P S F (26) itdükde: eyledükde A S

703

(10) hażretleri: -P F (11) kaṭ'-ı: kıṭ'a-i F (14) işvegīrleri: işveleri F (20) vech ile: mertebe F (25) hil'at-ı ..... itdi: -B A P S (26) Mevlānā: Mevlānā 'uluvv-i himmetden F (27) ekmişdi: ekmişdi kendüler temām manṣıb-ı F 528) i'rāż: i'rāz itdüklerini F

704

(2) olan: -F (3) Rubā'i: Namm A S Rubā'ī-i ü F (6) Gökyüzinde: Gökyüzinden B / yüzinden: yüzinde F (9) itdiler: idüp B / diyār-ı: dār-ı A S (10) ferāġat: ferāġat itdiler F (11) Ġazel: Eş'ār-ı ü F (13) eyyāmıdur: hengāmıdur A S / hengām-ı: eyyam-ı A S (25) Tārīh: - B

705

(2) yaşın: yaş F (5) kışşa: kıṭ'a F (6) nazm hep: hep temām F (10) hāṣıl olmış: istiktā olınmış F (15) ve ..... buyurmışlar: -F (24) merfū': merkū' P (27): -F

706

(15) Eyyūb: Eyyūb Enṣārī F / virildükde: virildükde ben F / bulındum: bulınup F / -būslarına: būslarına baht-ı mehūş māni' oldukda merhūm Hatmīye i'ādeyi ihsān buyurmışlar faöīri 'ibādete göndermişler şeref,i iltifātları ṣafā-baxş olup üftān ü hīzān varuldukda hüsn-i talākları ve ṭayb-ı ahlākları sebebiyle bu kıṭ'ayı ayakları turābına inhā itdüm F (16): -F (17) 'irfānda: irfāna F

707

(3) Habīb: Hasīb A S (11) merhūm: -F / diyüp: -P cevāb yazup F / haṭṭ-ı şerīfleriyle: haṭṭlarıyla A P (12) yazup bu hakīre: -f / bu hakīre -A P S (13)genc-i 'izz-i: künc-i 'uzlet F (21) şimdidengirü: şimdiden ṣoñra A P (23) ṣāni': -A ṣāni'ī F

708

(2) olup: -P F (3) evkātı: sa'tı P / sā'ati F (11) Eş4ar-ı ü: Şi'r-i ü F (13) Velehū: -B A (14) Giderür: Giderler P S F (16) Velehū: -B A (18) menum: -F (21) devrinde: Sulṭān Bāyezīd zemānında F (21) Efendi: Çelebi B / imiş: imiş ṣoñra daḫı F / yine: yine ekşer muṣaḥibleri anlaruñla F (22) Filibeye müdierris andan: Filibe müderrisi iken F / teveccüh idüp: rıżа virdi ve ḳażā vü ḳader meydānında merdāne girdi bende bildükde F (23) Ṣofya: Ṣofya ḳāḍīsı idi ba'dehū F (25) oldı: oldı āḫir F 6 meclis-i maḥbes-i F / itdi: -P (27) Ḫayālī: Ḫayālī Çelebi F (30) Rubā'ī: Namm F

709

(4) Rubā'i: Naẓm F (16) irişse: geldükde F (22) okuduġı: okuduġı maṭla' P (23) Nevā'ī: Maṭla'-ı Nevā'ī P F / ḳaşuñ: ḳaşunuñ P (25) Ṣubḥī: Nażīre-i Ṣubḥī P F / Ḳaşuñ: Ḳaşunuñ P (27) maṭla'ı: maṭla'ın F / iftiḫār ile: mebāhāt ile F

710

(1) Maṭla': Velehū P Şi'r-i ü F (3-24): -F (9) Ġazel: Velehū A P S (21-22): - A P (23) Maṭla': Velehū B P

711

(1-2): -P (1) Ravżam: Velehū. Ravżam A P (1-6): -F (7) Ṣabrī ..... İstanbulda: -F (10) Kendi: -P (11) temām: -A (16) atdı: atdı ve anasın P (18) Şi'r-i ü: Ez-eş'ār-ı ü F (22-25): -P (27) maḫlaş: maḫlaş ider F (28) idi: -B F

712

(6) -gū vü ḫūb: güy ḫoş F (15) yirden: perdeden F (25) muḳaddemā: muḳaddemā 'ilm ü F (32) ḥarīf: ẓarīf B S F (32) oldı: olup P

713

(1) bir: -F (2) döndi: dönüp P (5) ḫānkāhlarda: ḫānkāhlarda ve ṣoḥbet olan ḫānekāhlarda F (7) mün'azil: mütetaḳḳir A S müteneffir F (7) mālı: mālı daḫı F (9) ġayrı: ġayrı yiyecek P (10) Şi'r-i ü: Ez-eş'ār-ı u F (12-25): -F

714

(1) Meḥemmed: -B (2) iltihāb: iltimāmle F / olup: olsa F (3) istemeyüp: içmeyüp P (8) Enṣārī: Enṣārī Raḍıya'llāhu Te'ālā anhu P (9) idivir: idiyor B S / -güzīn: nişīn P (11) tezyīn: terbiyetle A (12) mānend-i: -F / cihet-i ..... ider: - F (24) alup: almaġa F / idemezdi: itmezdi F (26) idügin: idügin bilür F (30) merḥūm: -F (31) ṣaldı: ṣaldı faḳīr ḥāżır idüm F (32) güldi: gülüp P (35) itdi: -P / gibi: -P

715

(6) Şi'r-i ü: Ġazel A Eş'âr-ı ü P Ġazel-i ü S Ez-eş'âr-ı ü F (14) Palaḳ: Ablaḳ F (15) diyü: diyüp A S F (18) Merḥûm: -F / yazılan: -F / daḫı: -F (19) ki gelüp bunda biz: gelüben bunda bir F (21) yoğduğın: olmaduğın P

716

(1) Ṭarîḳ-i: Ṭarîḳ-i me'hûd F / 'ilmi: 'ilmi nihâyetine irişdirüp F (2) degül: degül belki F (4) Luṭfî-i merḥûmuñ: Luṭfînüñ P (13) eylemiş: itmiş P F (14) Atıcılar altında: -F / itdügi: itdügi Atıcılarda olan F (15) erbâb: erbâb iḫtiyâr F (17) ġarblar: 'Arablar B P azablar F (18) nüzûr: nezr F ./ virürler imiş: virmiş F (19) zâviyeler: zâviyeler B A zâviye F (23) Beyt: -F (25) Ḥâṣılı: Mâ-ḥaṣâl naẓm-ı şi'rle F / Süleymân: Selîmde F (27) Şi'r-i: Eş'âr-ı P

717

(3) Velehû: -A (3-4): -F (7) bâdi: bâri F (9) Ṣun'î üçdür: üçdür F (12) terbiyesiyle: terbiyesi sebebiyle F (13) añlaruñ her biri: -B A S F / egerçiki: egerçi ki Necâtî F (14) olmayup: olmayup anlaruñla P (15) öldüginden: fevt olduḳdan A (19) diyü târîx: -P / Sehî: Sehî Beg F (20) Târîx: -A P F (21) Necâtîden: Necâtîgitdükden F / zemân: -F (22) Ġazel-i: Şi'r-i A F Eş'âr-ı P (24-25): -F

718

(5-12): -F (11) Velehû: -A (13) Ṣun'î: Ṣun'î-i Ṣânî F / bile: daḫı P (18) bulaydı: olaydı F (21) sûz yâ pâk: sûznâk F (22) gerçi: -P (24) itmişdür: itmemişdür A F (27) ideyüm: idelüm P (29) mısṭar: ṣaṭr B

719

(1) Eş'âr-ı : şi4r-i F (3) bir: Ġazel. Bir A (4) ḳatdı: itdi P (10) mâh: ay A P F (15-22): -F (21) Velehû: -A

720

(1-11): -P (1) 'avreti: 'avreti güzeli F (2) Ġazel: Şi'r-i ü F (16) Ḳıṭ'a: Beyt Veylehû A Namm F (17) Ḳıṭ'a: Ḳıṭ'a-i âḫiri P -F (18-20): -F (21) Ḳıṭ'a: Velehû A F Ḳıṭ'a-i diger P (23) ṣun: -F

721

(1) Velehû: Ḳıṭ'a B Beyt Velehû A beyt S (1-2): -F (3) Ḳıṭ'a: -B P S F / der-ḥaḳ-ı: -F / destmâl: destmâl ḥaḳḳında anuñdur F / bu: bu kim F (4) siler: söyler F (7) Çelebi: Ṣâliş F (12) kâbiller: -Fv (17) daḫı: -P (18) diyü: diyüp P (21) mu'allaḳa: mu'allaḳa diyü F (22) aşılı ḳalurdı: aşılurdı F (29) sâde ..... virürdi: -A / ḳavm-i: ḳuvvet-i F / yâḫûd ..... ruḥâniyâtda: -F (32) olurdı: alurdı F / ṣavt-ı: ṣuret-i B (33) æaṭrancda: şaṭranca B A S

722

(1) -ḫānede: ḫānede māt F (2) var idi: -P (2) ʿameli: ʿilmi B F (7) degüldür ki: -F (21) ḥuṣūl-i: ḫuṣūṣ-ı B P (23) iderdi: eylerdi A / kātibān-ı dīvān: küttāb F (25) merḥūm: -F (26) Ṣunʿīnüñ: -B (28) selmān-ı merḥūm: Süleymān F

723

(1) Beyt: Güfte-i ū F (4) zebān-ı: lisān-ı P (7) yārān .... diyārdan idi: -F (10) ʿaḳab: -F (11) ammā: -B A S F (14) ḳadar: deñli A S (15) olup: olup yaḳıldum P (16) Terciʿ: -A Terciʿ-bend F

724

(14) rūzgārı mı diyeyüm: cevr ü yāri mi diyeyüm S (16) daḫı: -A S (17) itdürdükde: itdügi zemānda F / ḫūb vāḳıʿdur: vāḳıʿ olmışdur F (18) Tārīḫ: Ḳıṭʿa Tārīḫ A

725

(3) Tārīḫ: Beyt Tārīḫ A -P (6) Naẓm: Ez-şehrengīz F (10) ol: evvel S (11) yazup: -B P (12) göndermişdi: göndermişdür S gönderdi F (13) Ḳıṭʿa: Naẓm P (25) illerinde: ili vilāyetlerin F (26) gibi: -F

726

(1) Şiʿr-i ū: Eşʿār-ı ū P (4) nālānum: sulṭānum P (5) Maṭlaʿ: Velehū B A P F (7-8): -F (7) gör: görüñ P (12) dil: ḳıl F (13) Şiʿr-i: Eşʿār-ı P Şiʿr S (21) Ḳādirī: Ḳadrī F (25) ṭarīḳ-i ḳażāya: ḳażā semtine F (26) olmışdur: oldı F (27) virüp: virmeyüp P S

727

(1) Tācizāde: Tācizāde merḥūm A S F / görüp: -F (5) itmişdür: itmişdür Anaṭolıda bilād-ı muʿaẓẓamdan F (6) Anṭalya: Anṭalya ve emṣāline F / ḳāḍīsı: ḳāḍī F / itmişdür: itmiş ve P (7) vedāʿ-ı: vefāt-ı F (8) meẕkūr: meẕkūrdur F (9) daḫı: -B P (11) Şiʿr-i ū: Maṭlaʿ B A S Eşʿār-ı ū P (13-16): -B A P S

728

(1) şīvelükde: şīnluḳde F (19) daḫı: beri F (22) gibi: -F / şemʿ gibi: P (23) farḳın: fevḳın P (25) gül: -F (27) hevāyīluğına: hevāyīluġa F (28) āteşine: başına F (29) iken: ebken B / mevvāc-ı: emvāc-ı F / ve tūfān-ı: -F (33) perver: perver imiş F (34) hünerver olurmış: perver imiş F

729

(2) zemān-ı: -F (4) olur: olup F (6) Beyt: Naẓm F (9) eyyāmdan: enāmdan F (11) iḫtiyārına: iḫtiyār itmesine F (12) daḫı ..... oldı: -F (16) şuʿarā: muʿāşir şiʿr F (18) eyledi: كلمنى يا حميرا mūcibince F / Gāh: -F (21) Ve gāh: -F (22) ṭavāfda: ṭavāf ve F mekān-ı: vaṭan-ı F (27) teraḳḳi: yaraḳı F (28) Beyt: Şiʿr P

(30) diyüp: diyü F / ḫıbretin: ḫayretin F (31) ḥayātında: ṣoḥbetinde F (32) mütecāvizdür: mütecāviz idi F

730

(1) mescid ü medresesi: medrese F (7) mülāzemet: mülāzemet sa'ādetlerinden behremend ve ḥüsn-i iltifātları ve luṭf-ı ḫıṭābları beyne'l-aḳrān ercümend idüm F (8) muḫāṭabeye: muḫāṭabeye belki müşā'areye F / ṭoprağına: türābına P (12) keşīfi: kesbi F / ser-: -f / olduğına: idügine iki geysūsı P S F (13) idi: -F !6) şaḳdan alnına: şafaḳdan eline F / ḳamer: ḳanber P / dehrde: dehr F (21) dest: -F (24) 'alā: -F (26) bendeye0 faḳīre F / 'amm ..... perdeden: -P (28) Ben: -Ḫ (30) ġazel: Naẓm P F beyt S (32) āteş-i sūzān: şem',i sūzānı F (34) diyüp: diyü P / oḳıdılar: oḳıdı F

731

(7) gibi: miṣāl P (20) ammā: ammā hīç F / birisi: birisi bunuñ F (21) Ḳaṣīde: -P (31-34): -F

732

(1-24): -P (1) gibi: miṣāl P (5) vehminden: düşmenden B (18) itme: idüp P (23) ümmīdüñ: ümmīd ile P S

733

(3) birle: ile P eyle S (5) gibi: leyin P

734

(1-6): -F (4) şāhī: pādişahi P (7) 'azli: ma'zūl olduġı P / zemānında: zemānda P zemānında vāḳı' F (10-17): -F (24) ḥażretlerine: ḫidmetlerine B A S F / ki naḳl olındı: -A P S F (25) Murabba': Murabba' Kadri Efendi P Murabba' Kadri F (26) ola: olup P

735

(1) ola: olup P (3-18): -F (3) yıl: biñ P (8) nemnāk: ġamnāk B A (19) mezbūr: mezkūr S F / daḫı: daḫı ḳaddese'llāhu Te'ala sırrehu P (20) Murabba': -S / Murabba' Şeyḫ Efendi F (21) sübḫān: raḥmān P (24-27): -f

736

(1-8): -F (4) Hem: Tā P (9) tālikīn: sālikīn S / Bāni: Bāli S F (10) merḥūm: -F (12) diyüp: diyü B (13) ṣūreti: -A / olınur: olınup B A (18) olındı: olaydı F (19) Murabba': Cevāb-ı Murabba' P Murabba' Bāli Efendi A (22) Hep: Hem F (23-31): -F (23) ḳatre: dürre P

737

(9) merḥūm: -F (10) hedef-i işāfet: -F (12) Ḳıṭ'a: Ġazel B P S (16) bāz: -veş -P (18) vużū'sıyle: vużū'sını P (23) Bend: -B A S Şi'r-i bend F / sen uy: uy sen F (25) eyledüm: itdüm P

738

(1) Muḥammes: Muḥammes li-muḥarririhi F (5) sen: uy sen F (10) sen uy: uy sen F (15) sen uy: uy sen F (20) sen uy: uy sen F (21-24): yine: neye S (23) āh u: āh-ı pür F (27) olan: olmış P

739

(4) Beyt: Naẓm F (7) ba'dehū ..... ma'rūfesin: -F (9) pāyuñ: bādire P (13) eylediler bād-ı: itdiler bā- F (14) 'azāyime: ġarāyime F (15) gitmez: gitmez ve mescid ü cāmi'de ṣaff-ı evvelde F / evḳātı: evḳātde F (16) itmedi ..... kār itmedi: -F (20) itdükden: itmekden P (21) itdi: idüp F / Ki: -B A S F (22) evvelX -B evveli F / bendi: -F / budur: budur ki ẕikr olınur P (23) Bend: Bend-i Murabba' P Murabba'-ı Ḳudsī F (27-28): -F

740

(1) ẓuhurına ol: ẓuhūr delīl F (2) merḥūm: -F (3) idiO oldı P S F (4) daḫı: -F (5) mütekāşif: mütekāyif B A / ṣımāḫa: ṣımāḫına F (7) hiddet: ḥadeş F (11) ṣordı: ṣanıldı F (14) Şi'r-i ü: Eş'ār-ı ü A F (18) görüp: göricek F (20-23): -F (24) Müverriḫ: Tārīḫ-gūyī P (25) u: iken F (27) idinüp: idüp A F (29) bilür: bilüp S bilür senüñ F (30) dir: diyor F / berü: -A S

741

(1) ġayruñ: ġayrı şeker-rīzlerüñ F (2) maḥbūb: dil-ber F / şeklin: ṣūretin F / düzse: dökse F / 'āşıḳ-ı: 'āşıḳ olup F (3) olurdı: olurdı. Eger F / taṣvīr: -F / eylese: itse F /-mülk: -mülk adlu F (4) olurdı: olurdı itdükleri F / Tımsālleri: timşāller şunuñ gibi F (() düşerdi: düşerdi kendinüñ F / bile: -F (7) Resm-i ḥiṣārınuñ: Ḥisār resm eylese F / ṭoldursalar: ṭoldursañuz B A (8) gibi: -B / almazdı: gelmezdi B A S F / almazdı: ve burc-ı bārūsınuñ biñ baş bir pula olsa alınmaġa kimse çāre ḳılmazdı F (9) Ḥavlısında: ḥareminde A F meydānında P (11) merḥūma: Bege F / olup: alup s (12) gitdüginde: gitdükde Ḳandī ḥasedinden F (13): -F Ey ḫayālī ḫalḳa geçmez oldı āh: Geçmez oldı ḫalḳa P S (15) maymūna dönüp: maymūn gibi olup F (17) Beyt: Naẓm F (20) merḥūm: -F (22) bedel: bedel dāmenin A bedel cīb ü dāmānın F / küdek: endek P (23) bir evde: birin F (24) bir: -F (26) Ẕātī: Ẕātīnüñ F (28) eş'ārı: eş'ārlar P / bunlardur: bu nlardur ki ẕikr olınur F (29) Ġazel: Şi'r-i ü A Ez-eş'ār-ı ü F (28-30): -F

742

(1-8): -F (5) bende: çok P (9-10): -B A P S (11) tārīḫinde: tārīḫde F / olup: -F (12) budur: bu idi F (13) -ḳal'a ḥelvāsına: ḳal'ada ḥelvā F (15) ammā: -B A S F (17) Celālzāde: Celālzādenüñ P / Begüñ nişāncı: -P (19) Mıṣra': -A P S (20) Nişānī: Nişancı F / bunı naḳş-ı: bu naḳşı B / merḥūm: -F (21) vefātına: vefātı A mevtine F / bu: -A / tārīḫi: tārīḫi daḫı ġāyet A (22) Mıṣra': Tārīḫ A - P (23) pīrliginde: pīrligi zemānında F (25) tārīḫ dimişdür: -F (26) Mıṣra': -P

743

(2) tārīḫ dimişdür: -F (3) Mıṣra': -P / āh: āh tārīḫ dimişdür F (6) Mıṣra': -P (9) Mıṣra': -P (9) üçi: üçer B (11) Mıṣra': Tarīḫ A S -P (12) pādişā: pādişāh tekrār F (13) Mıṣra': Tārīḫ A -P (15) yapdı: yapdurdı F (16) Ẕātī: Ẕātī tārīḫ A S (18) Mıṣra': -B A S / Gidi: Giydi S (20) ider: ide F (21) itmez: itmezdi A P S F / Çeşmeli: Çeşmeli daḫı P Çeşmeli Aḥmed F / ider: iderdi F (22) ile: -S (24) ṭurur gördük: ṭururken P

744

(1) birer: bir F (3) benümdür: benüm F (3) Ḳandīnüñ: Ḳandīnüñdür anlaruñ A Ḳandīnüñdür S (6) Mıṣra': Tārīḫ A S (9) Mıṣra': Tārīḫ A P S F (11) Tārīḫ: Yine P (13) Mıṣra': Tārīḫ A S F -P (17) merḥūm: -F / olınmışdur: olınduḳda cā'izesi F / bunuñ daḫı: -F / cā'izeliri: -F / kesildügi: kesildükde F (23) ṡāniyen: -B (24) Ḳandīye: -P (26) Nişāncı: -P (27) Eyyūb: Eyyūb Enṣārī F

745

(1) birḳaçı: ba'żı P (2) Ḳandīnüñ mezārın: -F (4) her: çok A (5) Mıṣra': Tārīḫ A S F -P (6) tārīḫ: -F (7) Mıṣra': Tārīḫ-i mü'ellifihi: A Tārīḫ P S F (9) Tārīḫ: -B P S F (11) gelüp: geldükde F (12) mülāzemet: mülāzemet u efāżıl ḫidmetlerinde taḥṣīl-i 'ilm ü fażīlet eyledi F (14) vardur: vardur sene iṡnā ve erba'īn ve tis'ami'eden berü ki ḥaḳīr anuñla āşināyum mezbūr F (15) itmedi: itdi F (16) Ḫayālī: Ḫayālī Beg B (17) 'ulūfe-i: 'ulūfen B A P (20) cümlesi: -F / merḥūm: - P F (22) bī: -P -girānları: girānı F (23) çeşm-i: 'ayn-ı P (26) buldı: buldı kendi P S F / iḥsānla: iḥsān-ı aḫşāmı F (27) kesb: -F (27) semtine: şemse F (28) ola: -P (29) jeng: jeng-i kudūret P F (30) 'arūs-ı murād: şahid-i maḳṣūd P / murād: zād F

746

(1) dīvān ve : -F (3) ide: idüp F (13) kef: def F (14) Çün: çok P (18-25): - F (21) yapışdırur: yapışdırup P (24) virür: virmez P

747

(1-2): -F (4) Germiyanīdür: Germiyandandur F (6) ḥarekete: ḥareket-i P / ḳāżī: ḳażā-yı A P S / -'askerlüginden: 'askerinden B A P S / ma'zūl olan: teḳā'üd

olan B A S F (10) Beyt: Ġazel A S Eş'ār P Eş'ār-ı ū F (10-11): -F (12) Velehū: -F (16) Diger: -P (18) Çelebi Efendinüñ: Çelebinüñ F (19) Şi'r-i ū: Eş4ār-ı ū P (21) Velehū: -S F (23-24): -F

748

(1) Rāhī mad.: -A P / - - - - : -F (2) ceddinüñ: ceddinüñ ṣaḥīḥ F (6) çoḳ: -F (9) Rāzī mad.: -P / Maḥmūd: Meḥemmed F (15) pāk-: bikr A S (20) maġbūt-ı: mażbūt-ı F (22) baḥş-i: baḫt A S (28) da'vāya: da'vāya ḳavī A P (29) Naẓm: -P S

749

(2) Şāh içlerinde: şahlar içinde F (3) çehārda: çehārda rūze S / sāleyi: rūze-i P (4) ḥüsni ..... meftūnı idi: -B A P S (8) 'ulemāden0 'ulemā ve P / ümerādan: 'irfān ve bi'lcümle P (10) olmaya ve: olup P (14) nā-merdler: nā-murādlar P / dehānında: ẕātında A (16) āyīne,i: āyīne-i ġurūr A P S / pāklükde: -B P (17) mürde-i: mürde gibi F (18) kimesne: kimesne şeftalevī lebine diş ḳoyurmamış gbi idi meger dendān-ı şīn zülfine el ḳarmamış idi meger şāne miskīn kimesne F (19) mecmū'a-i eş'arde: mecmū'ada F (21) ṣan'at-ı naḳşda: ṣan'atda F (23) reng-i: reşk-i P (25) dimāġ-ı 'ālem müşkīn: 'ālem dimāġı rengīn A / müşkīn: miskīn P (28) cüz'iyyeye: cüz'iyyede B S / evḳat-ı: evḳat,ı 'ömr-i B (35) ṣalsa: ḳılsa B

750

(4) Beyt: Şi'r S Naẓm F / idüp: -F (11) merḥūmı: -F / ḳudemā-yı şu'arā ḳaṣīdeler virüp: ḳudemādan nice kimesne ḳaṣīde virdükde F / Raḥmīnüñ: Raḥmīnüñ henüz F (12) ḫār-ı: ḫasar-ı A P -F / ya'ni ..... cilāda idi: -F (13) ve lu'b ..... idi ki: -F (15) şāhı: pādişāhı F / ve müstahaḳ-ı ..... ḫāhı: -F (16) penāh-ı ..... fażīlet: -F / İbrāhīm: İbrāhīm merḥūm p (17) ḥużūrında: ḥużūrında şu'arā-yı Rūm ve 'Acem ile F (18) Çelebi: Çelebi merḥūm P (19) oldı: -P (19) vaḳdden: zemāndan F (20) Eş'ārı: -B F / bāl-i ..... olmış: -F (24) andan: anuñ bir ḥālinden F (25) rencīde: rencīde olan F (27) ola: degüldür A S / emrinde: emrinde ṭāli'i F / ki sūy-ı: sāḥil-i: F (29) Mıṣra': -F (30) seyr: ser F (31) oldı: oldı ve her çend ki ṭarīḳa sülūk itdüyse āxirine ṭarīḳ-i 'ilmden behremend oldı F / ġayrı: ġayrı sābıḳa-i derece-i F

751

(2) ma'ẕūrum: ma'ẕūrdur F (3) Eş'ār-ı: Şi'r-i F / sehī ḳaddüñ: gül-i ra'nā P (14) -veş: -F (17) Görinen: Görenler F (18-26): -F (20-23): -A P (24) Maṭla': Velehu B A P

752

(1-12): -F (7) ḳaşlaruñ: ruḫlaruñ P (11-12): -P (13) pādişāh: -P / didügi: dimişdür F (14) Ġazel: Naẓm F -B A S (16) yürir: yüzer F (17) ʿazm: ʿarż B A P (20-23): -B A P S

753

(1-6): -B A P S (7) müsellemdür: müsellemdür meşnevide F / nām kitābı: -F / ol daḫı: -F vardur: ebkār-ı efkārla reşk-i deyr-i Meryemdür çespān elfāẓla ve naġz-maʿnāda ve selīs-edāda F (9) Der-tevḥīd: Der-tevḥīd bārī Teʿālā F (11) Vaṣf-ı: Der-vaṣf-ı A F (13) Vaṣf-ı tīr: Der-vaṣf-ı tīr F Vaṣf-ı kemān A (15) Vaṣf-ı gedā: -B A S F (18) Cümle: Aña P (21) Der-: -A / vaṣf-ı: -P / devrinde: ʿahdinde P (22) her dil-ber: dil-berler P

754

(1) ḳıldı: tīmār itdi. bī-mār F / daḫı: -F (5) ḥükūmet-i: ḥükūmete F (6) enbān-ı: ebnān-ı F (7) rez: zer F (8) şūrīde-gānuñ: ḫūrīdegānuñ F / Ġalaṭaya: -P (9) idi: -P (12) olur: olur bu ḥālle geçinüp F (13) oldı: olup F (15) dimāġı: -B mizācı P (16) eyledi: itdi F / eyledi: itdi F (7) Şiʿr-i: Eşʿār-ı P (24) ḳaçar: geçer F (27) ol: -F

755

(1) göñüldür: göñlündür F (8) gözümüñ biri: gözüm birisi F (9-10): - B A P S (13): -B P (14) Li-müʾellifihi: Ġazel-li-müʾellifihi B A P S (21-22): -A (23) ten: ben B A P

756

(2) cismi: çeşmi B S (3) idi: -P (4) var: -B (5) itdi: -F (6) idi: olup (9) ṭarīḳ-i: -F (11) ile: -A (14) -dīdesi idi: keşīdesi F (6) feṣāḥat u belāġatden: feṣāḥatde vü belāġatde S / feṣāḥat: feṣāḥatden A (7) Şiʿr-i ü: Ġazel B s Eşʿār-ı ü P (8) açılmaz: açıldı P (17-18): -B A P S (19-28): -F (25-26): -P

757

(6) ṭut: -P / ḳanda: ḳandan A s ḳandan berü S (10) sāde: dāde F (12) şānı: -F (15) düdiden: -F gibi: -B F (17) bī,zār ..... ve baḫtı: -F (18) olacaġın: olacaġı F (20) itdi: itdi şeyhü'l-mürşidin muḳtedā-yı selef-i ṣāliḥīn F (20) Ḫāliyle: -F / ḥażretlerinden: Efendiden F (28) şükr ile: şükrān ile A P S (28) berter: berter oldı F / kendi: -F (30) Mevlānā-yı ..... iki üç: -A P

758

(1-8): -A P (19) Ġazel-i ü: Eşʿār-ı ü P şiʿr-i ü F (22) Bād ol: yAd olup F (24) āfitāb: māhdan F (25-26): -F / Şuʿarā: Şiʿr F / ḳıṭʿasındandur: ḳıṭʿasıdur F (27) olanı: -B A S F (28) Ḳıṭʿa: -B A P S

759

(13) mışra‘ olup bāb-ı beyānı: mışrā‘ı bāb-ı ḫüsrevānı F / bāb-ı: yār-ı A (17) olup: olmış P F (20) bāġuñ Şeyḫ: Gülistānında F / Şeyḫ: -P / Sa‘dī: Sa‘dī oldı P

760

(9) Edāsı: Edā-yı F (11) Beyt: -S/ Efendidür: Efendi F / Efendidür: Efendi. Mışra‘ F (14) sāmisi: sāmisi nām-ı nāmisi F / taḫallusları: maḫlaşları F (15) bāl: ḥāl P (16) nigār:-B / itmişlerdür: itmişler P / nām-ı maḫlaşı: nām u maḫlaşları F (17) üzre: -F (22) idi: eyledi F (27) ḥażretleri: -P F / ḫidmetinde: ḫidmet-i şerīflerinde F

761

(2) ḫod: -P (3) Pezdevī bunuñ: Pezdevīnüñ F (5) Hemedānīnüñ: Hemedānī F (6) dīde-i: -P (7) oldı: -P oldı: El-ḥāṣıl çün ẓuhr-ı ḳalbinden ‘ulūm-ı ẓāhire-i istihzār eyledi F (11) ne ‘ināyet-i: -F (13) gāh: -A S (14) Ba‘dehū: -F / tevfīḳın: tevfīḳı F (15) itdi: -P (16) çün sırrına mu‘allim: -B P (18) Çelebioen: Çelebi Efendi Ḥażretlerinden P (19) ṭarīḳ-i: ṣırāt-ı A / dādār-ı ḳadīm: -F / eyledi: eyledi bu ḥālde F / Paşa: Paşa merḥūm eṭrāfa F (20) mübārek: -B A S F (21) istilām-ı: İslām F (22) ṭayyibe: beliyyeye F (24) muḳaddesede: muḳaddesede ‘ulemā vü ṣulehā-yı mekīnüñ F / emvātınuñ: -F (24) iḥyāsınuñ: iḥyāsınuñ ifādāt-ı ifāżāt-ı semāt F (26) ḥücerātuñ: ḥücerānuñ B ḥücrātdan F (26) eyledi: oldı F (27) iderdi: -P (34) ṭāyerān: ṭāyerān idüp F (35) Paşa: Pādişah F

762

(13) sūḳ-ı ‘ilm-i: şevḳ-i ‘ilm F (14) Fażlı: Fażl u dānişveri F (15) zemānında: zemānlardan A S (17) ile: ile zemān-ı devletde F / aḳrānlarından: aḳrānları içinde F (19) olan: olur A S (20) ola: ola cümle F (23) ‘azlinde: ‘uzletde A S (24) rātıbeten: rātıbe-i feyż F (28) ḫulāṣa,i: ḫāṣṣa-i P (33) ṣādır: ḥāṣıl F

763

(5) ve: ve berg ü bārı bārdāde idi ve F / ḳahr-ı: bad P (7) ve ..... idi: -F (10-11): -F (12) vefḳınce: -F (13) -tefātı: tefāḳı S (14) bābına: nābına A S yanına F (15) vech: -F / heşāşet-i ḫayr-ı F / iderdi: ve P (16) mevāyidi: mü'eyyed F / fevāyid: ḳavāyid F (17) çün: ḫod F (26) tarīḳ-i: -F / vaḥdet: ḫalvet P vaḥdetdür F (28) ṭayerānde ..... eṭvārda: -F / fežā-yı eṭvārda: ḳażā-yı evṭārda S

764

(1) idenledri: iden resūlı iķtidāde F (2) ţaķiyyede: ţaķiyyede hevā-yı te'lifden hevā-yı ta'alluöa F (14) pindār-ı: bī-dād A (16) 'aşr: 'aşr 'ArabīF / itmişler: itmişlerdür F (17) eşbāt-ı: -A beliġa-i F (18) çarħ: ħarc B (22) risāleleri vardur: risālesi vardur ki F (23) beyt: Naẓm F (28) Eş'ār-ı īşān: Şi'r-i ū F (29) kūyuñ: şubħuñ P

765

(1-20): -F (4) oldı: olmış P (15) eksülmek: eksüklük P (20) tefāvüt: sa'ādet A

766

(5) faķīr: ħaķīr F (6) Paşazāde: zāde P (7) ħidmetlerine: ħidmetlerine varmaġa A S / oldukda: olunup P (8) ẓerreye: varaķayı A F (9) ve: ve mıṣra' F (13) mektūb-ı: -B F / meröūm: rüküm A P S (14) ħasa'il: feża'il A s / maħdūm: maħẓūn A S (15) ber,: -P cevādın kebut: cevād kebire f (21) eylemiş dām-ı iħtizār: eylemişüz dāmen iħtişār A P (24) şānī: -B A S / ehl-i: -P (25) ehl-i: - P S (26) 'Abdü'l-kerīmdür: 'Abdü'l-kerīmdür müsemmisi daħı kerīm bin el-kerīmdür S F (26) eşrāf-ı: eşref-i P (27) fünūnundan: fünūnda F (33) temām: temām maķbūl ü P

767

(5) u: u ger F (10) Efendi: Çelebi P (6) diyüp: diyü F (19) olındukda: olındukda inķıżā-yı F / ba'ż-ı: su-i i'tiķādla belki isnād-ı zındıķa ile ve F / iftirā: elhād F (21) fenn-i: -B A S F (22/ isim: resm F (26) u sādāt: -P (27) şoħbetimüz: şoħbetüm P (29) ma'lūmdur: ma'rūfdur F (30) olmaķ: -B A S F / ķabīlinden: -P (32) Şi'r,i ū: -B A P S

768

(1) Ġazel: Velehū P F / -āyīne: -āyīne-veş F (4-24): -F (5) Ġazel: Velehū P (11) Ġazel: Velehū p (15) Maţla': Velehū B (17) Maţla': Velehū B A P (21) Maţla': Velehū B A (21-22): -P

769

(1-2): -F (3) Maţla': Velehū -B A P (10) ħāliyā Medine ķāḍīsı S (11) Süleymān: -F (16) Eş4ār-ı: Şi'r-i F (17-18): -B A P S (19-26): -F (19) Velehū: -S (21) Velehū: -P / ben: kim P (25) Velehū: -P

770

(1-2): -F (1) çekdi: yaķdı P (2) hilāli: cihanı P (9) Ķaşaba-i: -F(13) Maţla': Eş'ār-ı ū P (15) Maţla' Mengūşınuñ: Velehū. Nilgūşınuñ P (15-18) : -F (17) Maţla': Velehū P (18) ķaķarlar: ķaķarlar. Çoķdan olurdum yoluñda şeh-süvārum ħāk-sār - Ķorķarum ki çoķ göre anı götürmez rūzgār - Zülfüñ esīri oldı dil-i mübtelāyı gör - Baġlandı ķaldı bir ķıla miskīn gedānı gör S (Bu iki beyit S'de

der-kenār olduğu için nereye dahil edileceği kesin olarak belirlenemedi). (19) Refīḳī: Raḳīḳī F (20) Selīm: Süleymān F (22) e'āli: e'āyi-i 'ilemā S F / ehl-i: āhāli S (23) Gözlerine: Gözler F (25) 'amāyirinde: 'amāyirinde selāṭīnde F / tis'ami'ede: tis'āmi'ede dār-ı 'uḳbāya F

771

(2) ḫidmet ü: -S / ṣoḥbetleriyle: mülāzemeti ile P (4) fāṣıla: -F (8) olmışdur: - P / kimse: -P (11) 'aṣra dek: 'aṣrda B A F (15) Nażm: Şi'r-i ü F (23-28): -F

772

(1-8): -F (9): ḳaṣīdelerinden ebyātdur: ḳaṣīdesindendür F (12) Mīller: Yıllar P S (16-17): -F (18-19): -B A P S (21) Bend: Naẓm S F (23) evḳāt-ı żāyi' olmaḳ: -F / revā görülmedi: īrād olınmadı F / kerḫūm: -F (24) 'İsmā'ili: -B A S F / kırduğına: şınduğına P S

773

(1) Mıṣra': Tārīḫ F (2) 'iffet: rıf'at-ı F (16) evlādur: olındı F (17) Ġazel: Şi'r-i ü P F (17-18): -F (19) Zāhidi: Velehū Zāhidi F (21-26): -F (25-26): -P

774

(1) Çelebi el: -F (2) Burusadur: Burisadur ḫāceler içinden F (7) oldı: oldı ḥareketi zemānında F / emāşil-i: emāşil-i ahāli ḫidmetlerinde iken ulular F / gibi: -F (8) itmişler: imişler S (9) Mevlānā: -F / 'Alizādenüñ: 'Alizādenüñ tercīh u tafżīli ile vech-i F / mülāzemeti: mülāzemet merdüm içinde F (10) medārisde: medārise F (11) sā'ir: ba'ż,ı F (12) olduḳdan ṣoñra: olup P / ṣoñra: ṣoñra āxir F / sene ..... tis'ami'ede: -B A P S (14) temām: -F (16) naẓīf: naḥīf B A P S (17) bī-ġıll: bī-ġıll 'ilme müyteġıl u ma'rifete müdeveġġıldür F (19) āzürde: āzürde olmış ola F (21) 'unvān-ı: ibtidā-yı revnaḳ F (22) şi're ḳā'il: şi'r ile P S (23) dek: dek şi'r ü F / gürīzleri inşāddan: gürīz ve F / pür-hünerleri: pür-hīzi F (24) Eş'ār-ı ü: Ġazel B a S Şi'r-i ü F (27) ḥasedden yılanlar: ġazabdan ilanlar P (30-31): -f

775

(1-24): -F (1) Ġazel: Velehū P (5) gitdüñ: maḥzūn P (13) Velehū: -P

776

(1-4): -F (5) Rūḥī mad.: -F (13) Ġazel: Velehū P (24) şu'āradur: şu'arādur gūyā F

777

(2) ża'if: naḥīf P S F (3) ḳavābil: -F (4) güler: gürler F / o: ol S F (6) pāre: bādire P F (7) Sulṭān Selīm: -P F / āsitānesinden: seng-i āsitānelerinden P F (8) gönderür: gönderüp F (9) ve: nāçizlük sebebiyle F / selāmlamaḳda:

selāmlamaḳda selāmlamaḳ ḫidmeti F (12) vardı: virdi F (17-18): -A P (23) fermān-ı: -F (24) vāṣıl: vāṣıl olur B A S F (28) ḳol ṣunmış: ḳonmış P

778

(3) dülbendin: dülbendin göge F (4) idüp: eyledi F / ehlüñ: ehl-i fażluñ F (5) seḥāb-ı: -F / diyüp: diyü F (6) Revānī: Revānīnüñ F (7) oldı: olup P (8) dīvān-ı: dīvān-ı ḥażret-i Mevlānā P / itdügi: itdügidür ki F (9) Beyt: Cāmī F (11) fālı: ḳālı P (12) töhmetin: töhmeti ile P (20) Beyt: Namm F (22) geldükden: geldüginden P (28) diyü: dimişler F / laṭife: -F

779

(1) iitmişdür: buyurmışlar p -F / ġayet: be-ġāyet P (2) cesāmet: cesāmetde B A S secāmet F (5) eş'ārı: eş4ār daḫı F (11) Tārīḫ: Naẓm B A S / -b-: -te- P (17) Eş'ār-ı ü: Ġazel B A S Eş'ār-ı ü Ġazel P Ez-eş'ār-ı ü F (23) añma: alma F (25-27): -F (27) yüzle: yüzden P / virmişler: virmişlerdür P

780

(1) göre: saña P (1-20): -F (11) dizin: yüzin P (13) açıldı: açılmış S (14) gül-çehre: mehrūlar P S (19-20): -B A F

781

(1-2): -P F (6) Maṭla': Naẓm F 58) ḥaḳḳā ..... yimişdür: -F (10) Maṭla': Beyt S Revānī F / nice açar göñlüm: göñlümüzi açmaz P (11) Ki: -S F (12) daḫı: -F / ṭarz:-F (15) çün .... żayi'dür: -F (15) āzādedür: āzādedür. Naẓm:

Kimüñ ki cām ile ḫoş 'ālemi var
Süleymāndur ki elde ḫātemi var

Kimüñ ḥükminde olsa pādişādur
'Aceb āyīne-i gītī-nümādur

Ne bedr olur ki bulduḳda kemāli
Getürür bir araya beş hilāli

Ne yire kim ayaḳ baṣṣa ḳademdür
O bezmüñ kāsebāzı cām-ı Cemdür

Ne var dirlerse aña ḫāce mercān
Ki ṭolmış ḥoḳḳası la'l-i Bedaḫşān

Aña kim dir ḳadeḥdür yā bu müldür
Benefşe ḳoḳdı bir tāze güldür

Ḥacl eyler şu'ā'ı māhtābı
Sa'ādet yıldızıdur her ḥabābı

Gözini döndürüp ḥalḳuñ 'aḳīḳe
Yemen seyrini eyler fi'l-ḥaḳīḳa F (17) meẕkurda: meẕkūr P mezburda P (18) imiş: imiş amma rütbe-i minbere F (19) olup: olmış F 6 ḳalmışdur: ḳalmış F (23) reşk-i: -P (25) ile: eylese P S F (28) birāder: māder F / ṣoḥbetlerinde: ṣoḥbetinde ve anlaruñ muṣāḥabet-i mu'āşeretlerinde olurdı. 'Ulūm-ı resmiyye-i taḥṣīl ve ṭarīḳ-i mu'tādı tekmīl idüp F / olurdı: -F (29) olup: olup semt-i F (30) ḥakīm-i: -B F

782

(1) ḳāḍīdür: ḳāḍīdür 'unfuvān-ı sinn ü sālinden ve 'unvān-ı ibtidā-yı ḥālinden F / 'unvān-ı şebābdan: -F (2) itmişdür: -p (6) Maṭla': Eş'ār-ı ū P F (8-13): -F (16) Naẓm: Beyt S (17) ḳanı: ḳanı bir F

783

(3) 'ilm: 'ulūm P (4) oğulları: oğulları idi F / mürebbisi: mürebbisi idi F (5) ḳābiliyyet: -F / mertebededür: mertebede idi F (6) müktesebe: müktesebe aña bi'l-bedāha F (11) 'ulūma: 'ilme F (13) nicāmeti: nicāmiye B nicāsiye F (16) Beyt: Naẓm F (31) müfīde: ma'nīde P / himmet: idüp F (32) ikiyüz ..... vardur: -P / manẓūmdur: manẓūm re's mesā'il kelāmiyye anlardan ma'lūm u meşhūrdur F

784

(3) za'īm: ze'āmete mutaṣarrıf F 54) te'līfāt: te'līfāt u taṣnifāt F (6) vebāyı: tā'ūn u F (7) uçurmamağı: uçurmayup F (8) itdi: iderdi F / ṭāli'inden: ṭāli'den P F (10) çıḳarmaḳdan: istiḫrācdan F / Merḥūm: -F Merḥūm Luṭfu'llāh P / Luṭfu'llāh: -P (12) ıṣdār ve mīri: -F (13) vazifesine: vażīfesine aḳçe F / olınmağa: olınmasına P (23) fażldan: naẓmdan ve F / birinüñ: bir ehl-i ma'rifet ṣāḥib-sa'ādetüñ F (25) Tārīḫ: Ḳıṭ'a F

785

(1) Riyāżī: Riyāżī Üskübī F (3) Rūmili ṭab'ı üzre: -B A P S (4) Fürsde: Fürsüñ P (5) idi: -P (6) rehrevāne: her revāne P rehvāne F (7) iştiğāl-i envā'-ı F (9) Merḥūm: Merḥūm ğāyet P (15) iderdi: -P idüp F (19) kelāmında: kelimātında P / maḳālde: -P (22) eline: āline P / alup: alup girü virüp P / yine..... virürdi: -P

yine F / yine: -F (23) ḫod: -P / girür: girse F (24) uralum: uralum dirdi F / bu: bir F / idelüm: idelüm diseler F (26) diseler: -B A S (27) daḫı: daḫı ba'ż-ı P (29) eger: ekşer P / cüz'iyyāta ..... ammā: -P (30) olurdı: ve P (31) maṭ'ūn: maṭba'-ı F / şer: şīr F / olurdı: oldı F (33) Ġazel: -F (34) Ḳomadı: Ḳalmadı P

786

(1-24): -F (1) ṣorayın: ṣora ben P (3) yeter: nice P (4) oldı: ola P (9) Ġazel: Velehū S / iderdi: ider rūy-ı S (19) Ġzel: Velehū S (19-28): -P

787

(1-4): -F (5) Ġazel: Velehū P Eş4ār-ı ū F (6) itmiş: ḳılmış P (11-24): -F (11-16): -P (19-22): -P

788

(1) Velehū: Ez-leṭa'if F (3-4): -B A P S (8) ṭab'ından: ṭab'dan B A S üzre F / Fānīden: -F (9) idi: idi ba'dehū Ol Fānī taḫalluṣ idinüp Şa'ir maḫlaṣı nice zemān Şā'ir idi B A S F / bu: -F / idi: idi merḥūm Selanikli bu maḫlaṣı F / idüp: idüp bu maḫlaṣ ile F / eş'ārı: -P (10) mecālis: meclis P F (11) ve anlarla mu'aşir: -F / oldı: idi F (12) Çelebiden0 Çelebi ḫidmetinde ḫidmetin nihāyet buldırup mevtisinden F (13) āxirete: diyar-ı 'ademe F / Bir mertebede: Bu mertebe P (15) ḳalbi: ḳalbi renk alup F (16) Maṭla': Maṭla',ı ū P Şi'r-i ū F (18) Begdür: Çelebidür F / Bāyezīd: Bāyezīd-i merḥūm P Bāyezīd ma'rifet F (19) yeki: yügrügi P (21) Maṭla'-ı ū: Beyt B A S Şi'r-i ū F (21) gördük: gördüm P (22) ṣoḥbetüñ: meclisüñ F (25) Beyt: -A

789

(1) ṭarafındandur: eṭrāfındandur S civārındandur F / ve şi'r u ġazel āmūhtesi: -P / andan: şem'iden F (2) oḳur: oḳurdı. Şem'ī F / ṭab'luġın: ṭab'luġın görüp F / ẕekā: ẕekāda S (3) zebānluḳda: zebān luḳda ve 'aẕabü'l-lisānluḳda F (4) ḫidmetinde: ḫidmetinde envĠ'-ı nümāyişle F (5) itdi: itdi ol zemāndan meşhūr şa'irdür F 56) Fi'l-ḥaḳīḳa naẓma ḳādirdür: -B A P S / ekşer-i ..... olur: -B A (9) şi'r-i ū: Ez-eş'ār-ı ū F (13) ḳuloġlıdur: ḳuloġulları ḳābilindendür ve anlaruñ taḥṣīl-i hünere mā'illerinden F / dil: dil ū rūşen ḫaṭır sāz-perdāz u berbat-nevāz idi F (14) eyledi: itdi F (15) eyledi: itdi F / tīmār: tīmārdur F (18) ḫod: ḫod yanında F (19) Mesel-i: -P S F (20) alır: alur dirler F (21) Ġazel: Şi'r-i ū F (23-24): -F

790

(1) def ḫayli: ḫaylice F (3) arar: ider F (7) Beyt: -F (9) ṣarf-ı: ẓarf-ı F / ve: ve taḥṣīline F (10) tenmīm-i: tetmīm P temīm F (11) Monlā: Monlā ḫünkār F (12) gibi: ṣıfat P / -ḫane: -P (14) seyāḥati: sāḥtı F (16) ʻömri: ʻömrini P (17) eylemiydür: itmişdür P F (18) eylemişdür ve: itmişdür F (21) Naẓm-ı ū: Beyt-i ū P Şi4r-i ū S Ez-kitāb-ı ū F

791

(2) vilāyetinde: vilāyetine B A S vilāyetinden F (3) ʻilm-i: -F (4) Elindeki: Elinde P / sāġar: sāġarı P S (6) bu beyti: -F (7) Beyt: Ez-eşʻār-ı ū F (9): -B A P S (10) Maṭlaʻ-ı ū: Velehū B A S (13) müderrislerde: müderrisīnüñ F (14) mevṣūfdur: mevsūflarındandur F (18) sebebiyle: eclden F / müstaḳıl: müstaḳıl ebyātı F (19) olınmayup: olınmadı F (20) Maṭlaʻ: Beyt B A S Namm F / olduḳ: Oldı A P (21) uyduḳ: olduḳ A (24) varduġında: varup P (27) merḥum daḫi: merḥumla F (30) erbāb-ı feżā'ilden: memleketüñ fevāżil F

792

(1) imiş: -F / evḳātın: evḳāt-ı ṭayyibelerinden F / taḫdīş: ḥadīs F (2) eylemiş: eylemiş fenn-i tefsīrde Keşşāf ve faṣl-ı ḳażāyāsında Ḳāḍī gibi fāżıl-ı mū-şikāf idi. Baḥr-ı ābı ḥayātı taʻliḳatı yanında nehr-i āb-rū biżāʻat-ı ṣanāʻatdan bī-behre idi. İmām Rāġıb muḥrīrātına rāġıb ve ābın Temcīdüñ beyāż ketebi bunuñ müsevvedātı yanında bī-lem'alükde mānend-i kāẕib idi. İmām Şaʻlebi ki gürg-i bārān-dīde-i şevāhıḳ ḥıbāl-ı ḥaḳāyıḳ-ı deḳāyıḳdur bu şīr neçe dest-ber-bālā-yı dest mūcibince andan zīr-destdür dinse lāyıḳdur. İmām ebū'l-leys ki Leyş-i Miʻāruñ kitābıdur bunuñ kitābı oḳunduḳda dem urmaġa nā-bīddür. Egerçi müfessirünn envāʻ u e8nāfdur ammā şunuñ ki mābeü'l-itṣafı itṣāfdur bunuñ yażefi deñlü olmaduġına ehl-i intisāfdur. Tefsīrde kitābı ki lebāb bin ʻĀdil ile dengādenkdür ḥadīşde daḫı terāzū-yı fażlda İbn-i Ḥacerle hem-sengdür. Esmā-yı ricālden mānend-i ...... idi. Nice ṣāḥib-dehen ḳavī yanında ġabī vü ġavī idi. Bi4l-cümle F (5) cennet-muḳīm merḥūm: -F (6) ʻilm-i: fenn-i P (7) bunuñ: kendinüñ P / ʻacebā bunuñ daḫı: -F (8) muḳtezāsınca: muḳtezāsıyle F (11) tīġ-i: -P (15) جراه ..... الموقود: -F (18) āyātı: āyātdan F (20) salṭanat-ı: -F / jālebār: jāle-nişār P (21) itdiler: ve P / sīret ..... ilāh itdiler: -F (22) gelindüginde: geldüklerinde F (23) salṭanata: salṭanatına F (25) aḳçesin: aḳçe B (28) itdi: idüp S (29) eyledi: ḳıldı F (30) eyledi: ḳıldı F (33) ki: gibi F

793

(1) fitile-i: -F /çerāġ: çerāġdan B P / (2) gibinüñ: gibi kimesne P / ḫutbe0 -B / ola: -P (6) İslāmiye: selāmiye F (7) olsa: ola A (21) ne: -P / ider: ve P / ne: -F (23) -rāzum: zādum A P / idi ol: olduḳları P (24) meclislerinde:

meclislerinde ḥāżır idüm ki P (26) giribānına: yaḳasına F (27) Maṭla': Beyt B Namm F (28) ġarīb: ġurbī F (29) ḥaḳḳında: ḥaḳḳında daḫı P

794

(1) oldı: buldı P (3) sen: -F / daḫı: daḫı sen de F / di: diyü buyurdılar P / 'afv-ı ...... buyurmadılar: -F (6) itdi: eyledi P (7) Maṭla': 'Āşıḳ F (9) olup: oldı F (10) birinüñ: bir atanuñ A bir ulunuñ F (11) 'ilmden: -F (12) sene..... tis'ami'ede: -B A P S / intiḳāl: münteḳāl B F / eyledi: itdi F eyledi ve k'ān-ẕālik fi-sene B A P S (13): -B A P S (14) Ḳazvīnī El-Ṭabīb: Ṭabībü'l-Ḳazvīnī F / (15) Ḳazvīnīdür: Ḳazvīnīdür ammā F / 'Acemüñ: 'Acemde Rūmuñ F 'Acemüñ Rūmunn A P (21) ile: -B F (23) hidāyete: hidāyet B F dirāyet P S (24) ile: -B F (30) meẕkūr: merḥūm P / -efşān: feşān S (31) nābıż: nābıż ḥaḳḳında A

795

(2) dār-ı: dād-ı S (6) ile: -S / nebātātı bilüp: nebātāt idüp B F (8) nabż: nabżın P S (9) aña: -A P (27) eyledi: -P (30) merd-i: serd ü P

796

(13) ساز: پرداز P S F (14) Ḳıṭ'a: -P (18) رسد: رسيد P / رحم: لطف P (19) ز امر هم: را راحت A P (25-26): -F (26) bula: birle A

797

(1-8): -F (5) ṣıḥḥate: ḳuvvete P (11) göndermişdür: gönderüp F / ḥaḳ budur: -B A P S / budur: budur gülbin-i B A P S / belaġatde: belaġatden S (12) açılmış bir gül: -B A P S

798

(27) Monlā: Mevlānā P (28) Mevālī: 'ulemā P (31) merıumunn: merḥūm A P S (32) itmişdür: eylemişdür F

799

(1) sāḫtda: mesāḥatda A (3) şaṭbe-i berīn: -F (6) cū: āb-ı: -P F / ḥayvānı: ṣavābı P / Ebi Ḥassān: āb-ı ḥayāt F (12) bunuñ kitābı: -F / ketāyibdür: kitābīdür F (13) ammā ..... inṣāfdur: -B F (16) tīġi: -B F (17-20): belki ..... evāndur: -B F (27) Beyt: Naẓm F

800

(2) şi'rе: şi'rle hem A S / aḥyānen: aḥyānen kemāl-i letāfet-ṭab'larından P (3) bu minvāl üzre: -P (4) Şi'r-i ü: Şi'r-i īşān P (10) ḥāl-i: ḫālḳ-ı F (12) ġazel: ġazel-i diger P Velehū F (14-25): -F (17) āb-ı: k'āb P

801

(2) bī-bāk: bī-bekr A (4) şāhīye: pādişāhīye P / oldı: olup F / terbiye-i: -B (5) manẓar: muntaẓır P / günden güne: gün günden P (6) ḥālā: ḥālā Ferecikde F

/ ḳāḍīdür: ḳāḍī P (8) Maṭla': Şi'r-i ū B A S Ez-Şi'r-i ū F (9) Şikārī: Şikārī-i Sāliş P Şikārī-i Diger F / ma'rūf: ma'rūf olan P / Ḳāsım Paşa: Ḳāsım Paşadur F (10) Diyārbekre māl deftārdārı olup: -B A P S / ṣāḥib: mīr P (13) giyāhınuñ: gināmınuñ A P (15) celālet: şecā'at F (16) şecā'at: celālet F (17) bāġınuñ: şükūfezārınuñ F (18) bin el-Velīd: İbn-i Velīd B / İsfendiyār Tebārīnüñ: Āsfendiyār Tebāretüñ S (21) Asitānesine: āsitānelerine P Asitāneleri F (22) 'ubūdiyetle: bende-i P / çün: cevān-ı P S (23) ḫāṭır-ı şāṭır: ḫāṭır B ḫāṭır şā'ir F / küşādedür: āzādedür F (25) nāvek-fikenlükde: -F (27) ḫod: -F / peri-i: pür F (30) Maṭla'-ı ū: Şi'r-i ū B F Şi'r A S

802

(1) Şikārī-i Ṣāliş: Şikārī B Şikārī-i Ṣāni A P Şikārī-i Ṣāliş mad.: -F (9) eş'ār-ı ū: Şi'r: P (13-14): -P (16) 'arż-ı ḥāl: -F (18) olmışdur: -P (19) semtine: semtlerinde F / olduġı: olmışdur F / cihetden: -F (23) eylemişdür: itmişdür F (25) itmişdür: -P eylemişdür F / ki: ki merḥūm P (26) budur: budur ki ẕikr olınur P ṣuret-i 'arż-ı F

803

(2) birḳaç er: birḳaç B P F birḳaç ān P / ṭutar: ṣunar B A S F (3-4): -F (16) nice: nite P (17) V'er: Der F (23) velī: dili B A P S

804

(9-10): -B F (17-18): -F (23-24): -F

805

(3) bulmadum: olmadum B (9-10): -F (11) cihānda: tīşe P (15) Bu ebyāt: -A P S F / merḥūma: -F / didügi: virdügi F (16) naẓm: bu ebyāt A S P (16-17): -F (23) kevn: küfr B S F

806

(7-15): -A P F (17) fānī: gedā F (19) ḥikāyāt: -P

807

(1) bayḳuş: -B naẓm A P S / Yiryüzinde nice bitsün şehtere: Yiryüzinden dükendiñüz gitdi ḥāṣıl F (2) Çiftçinüñ toḫmın düşürmezsiz yire: Ḳalmadı hīç kimsede burçaḳ faṣl F (8) āşiyān: āşiyān. Hem döner yaġma idersiz ḫırmeni - Şefḳat itmezsiz ġarīb öksüzleri F (9) ṭūṭīye: ṭūṭīye eydür F (11) Kerges: Kerges eydür F (13) ḳalġır: oynar B ḳalġıtır S ḳalġar F (21) Beyt: Naẓm F (22) Ya'ni: ṣāḥib-neseb-i a'lādur: Mihr-i burc: felek F (23) Diger: Naẓm P Velehū F

808

(5) şecā'at: şehāmet F (6) şehāmet: şecā'at F / tīr-i: şīr-i F (10): -A (13) mahfūfdur: mevṣūf P (16) ammā: ammā dā'im F (17) Beyt: Naẓm F (19) Süreyyā: Ser-i bād A P / per: bir F / māh: māh-ı nev P (21) tebdīl-i: bedel P F (22) içinde: içre P S / nebildür: nesildür A P / Velide: el-Velide F (24) boşandurur: ḳazandurur P (26) göre: -P (27) dehşetden: dehşetinden P

809

(1) reşk: reşk-i gülistān u F / bahāristān: bahār B (4) bahāristān: bahār B / şuġl-ı: şekl-i F (5) bezm: -F / eylese: -P (15) eyledi: -B (17) reşk-i: mahşūd-ı P (19) Ġazel-i ū: Şi'r-i ū F Ġazel B A S (24) iltür: eyler B (29-30): -F

810

(3) şā'ir: -F / kendiler: kendü F (4) eylemişlerdür: itmişdür F (5) Beyt: Velehū A S Naẓm F (12) Ġazel: Velehū A S F (13) girüp: girür A girer P (23) Ġazel: Naẓm F

811

(7) ḳarındaşlar: ḳarındaşı F / deryāya: deryā seferine B / ve kendiler: kendi F (8) dimişlerdür: dimişdür F (9) Ġazel: Naẓm F (15) şerīfiyle: şerīfüñle P şerīfle s (20) -bünye: beden B (23) ḳavrılur: ḳavrılup A P F (24) çevrilür: çevrilüp F (27) güdāzıyle: güdāzı P

812

(1) geçinür: geçinüp F (4) semā'ın: semā'ların B / itdüklerince: itdükce P / bu daḫı: -P (5) olur: -A (6) açılsalar: açılsa F / bir: bu P / başın: baş F (7) olur: -P (8) inti'āşı: inti'āşı her F (9) ekābire: ekābire tereddüd-i F (11) zebāne: zebānedür B (12) şi'ri: -F (13) degüldür: degül P (14) böyledür: böyle mervīdür F (15) olur: imiş F (18) diyü: dir F (19) idüp: itdükden ṣoñra P olınup F / kere: def'a P (20) diyü: dür F / dirler: diyü F (21) eylerler: iderler P (22) ide: eylesün P eyleye F (25) Şem'ī: Şem' F / ġāyet: -A P / idi: idi ol Şem'ī F (26) Şem': -F (28-29): -F (30) Velehū: -P F

813

(7-16): -F (1-6): -B A P S (10) baña: eger P / olur: ola B P (14)ṭoġmaduḳ: toġmadı S (15) hecrüñ: 'ışḳuñ P (17-18): -B A P S (17-24): -F

814

(5) ola: olur B (1-16): -F (7-16): -P (11) Velehū: -P (20) ney gibi: -P / delinüp: delindi ve F (24) irdi: -P (27) oldı: evvelden P / melāmetīler ṭarīḳince: monlā ṭarīḳlice B

815

(2) itdüklerinde: itdüklerince S (4) لما: -A P S (8) ḳānūn: ḳānūn ve eger nāy u erġanūn ve F / gerek: ger P eger F (9) olınca: olsa F / iderdi: ider P / ne: -A S (11) ki: ḫod A P S / ġālib..... şöyle: -F / maġlūb: ma'lūm F (18) Li-muḥarririhi: Ḳıṭ4a P Ḳıt'a li-muḥarririhi F (21) ḳārı: ḳārı olsa F (26) ġayrı: özge P

816

(3) egerçi: -B F (5) şā'irdür: əəā'ir F / ḳādirdür: ḳādirdür bu güne F (6) Şi'r-i ū: Maṭla' A S (6-9): -F (10) Velehū: -P F (12-13): -F (12)Velehū: -P / la'l-i: ehl-i A P S (13) aġlarsam: aġlarsam ki P (14-21): -B A P S (22) Beyt: Mışra' F -B A S 6 eger: anuñ B A S F (24) şāhzāde: -F

817

(1) kimesnedür: -B / sāḳī-i..... ṣoñra: -B A P S (5) Ḫān: -F (6) ḳāmetin: ḳāmetini A P (10) faḫr u: mefḫar F / ki: ki menrḥūm B A P S / Selīm: Süleymān S F (11) merḥūm: -F (13) ḳıldı: itdi B F (15) degüldür: degülmişdür B / virdi: virdi ḥattā birer ḳuzı .... itmişler B A P S (16) itmişler: itdiler P / mibkīn: miskīn daḫı F (17) itdi: idüp F (18) itdi: -P (19): -F / Seyyidzāde: Seydīzāde ḥaḳḳında ḳıṭ'a F (23) ḫaṭṭ-ı: zülf-i F (25) ṭarīḳ-i: fāżıl F / Meḥemmed: Meḥemmed merḥūm S F (26) Fārisī: -F (27) Rūmīdür: Rūmīimiş F (29) Şi'r-i ū: Naẓm P

818

(1-8): -F (9) Beyt-i Türkī: -F / 'anberbār: 'anbersāz B A 'anberbāz P (11) Seyyid: -B / Ḳāsımdur: Ḳāsımdur Ḳāsım P / Hāşimdür: Hāşimīdür B (12) merḥūm: -B (14) Şi'r-i ū: Ġazel B S -A (21) Vire ger: Virürse P (23) bī-gümān: şübhesiz P

819

(2) ẓaferi: ṣufreti B F / erfān-ı: ec'ān F (3) nāzuñ: nāzuñ F / ḥiddeti: ḥarāreti F (5) ḫāriyle: ḫārla F / feṣad: -F (7) āşikārā idi: āşikār olmış F (13) vücūdında: -P F (14) hā'il: hā'il vücūdında P / imtidād: ihtidād B (17) terevvül: tervīḥ B S (18) ferruḫ: ferḫunde F (21) getürür: virür P S (22) olur: bulur F (22) ṣıḥḥatle: ṣıḥḥatle on: B A S F (23) baḫşiş: baḫşişler P / bir: -B (24) Merḥūm: Mevlānā F (25) düşerler: düşüp F (28) Ḫār-nāme ḥikāyesinde: -F / geçüp: gelüp P (29) kesrin: cebrin B F / cebr: kes B keser F / idüp: ve B A S F (30) merḥūm: -F / olup: olur F (33) Kitābuñ: Kitāb-ı meẕkūruñ F (35) şeh-beytle: şerbetiyle B / meẕkūrı: meẕkūruñ F / itmām: itmāmına sebep F (36) itmişdür: olmışdur F

820

(4) mülk-i: -B (5) yokdur: -P (6) ekser yiri: -B (10) Züleyhâsı: Züleyhâsı kitâbı F (13) diyârdur: ġayet şöhretinden: -F (14) ebyâtı îrâd: ebyâtı ndan îrâde iḥtiyac F (15) Ġazel: Naẓm A S Şi'r-i ū P F (19-24) rüzgâr geçürmiş: -P (29) meşnevisi: meşneviyâtı F

821

(3) Beyt: Naẓm F (5) dimekle: dimekle ma'rūf u F / mulaḳḳab: mulaḳḳat F (6) dirler: dimekle ma'rūf laḳabdur F / imiş: imiş medresede F (7) ḳovup: ḳovduġında F (11) Fenârîzâde: -F (13) Beyt: Naẓm F (17) Beyt: Naẓm F (21) Beyt: Naẓm F (24) beyt: Naẓm F

822

(3) Beyt: Târîḫ P (6) Beyt: Naẓm F (8) laṭîf ü edâsı: -P /10) Ḳıṭ'a: Beyt B A S Şi'r-i ū F (13) ebeveyni: Beyt. ebeveyni S (18) naḳḳâdı: naḳḳâdı P (24) yañılup: yañılur A S yañılu P (25) Rūmuñ: Rūmuñ çaḳ öyle P (28) idi: -P / rikâ'da: ḳâ'ide-i F (29) ġubâr: -P / ḫaṭṭ-ı: ḫaṭṭ-ı esrâr ḫaṭṭ-ı F

823

(2) ehl-i: erbâb-ı P (3) erbâb-ı: aṣḥâb-ı P (10) idi: iderdi F (13) olup: -B P (14) melek-i hüner-i: -F / hüner-i: hüner-i yek P / külliyye: ḳaleme P / üzre: -P üzre mülk-i hüner F (16) a'mâl: a'mâl iḫyâr P (19) şemerlükle: şemerlükle dil -F (23) ḫod bir yirde: -F (25) -destlükde: dest-ḫâda P destîde S F (33) Eş'âr-ı ū: Şi'r-i ū F

824

(3-6): -B A P S (7-24): -F

825

(1-20): -F (5) Ḳıṭ'a: Şi'r A Naẓm P -S (21) 'Ali Begdür ki: -B A P S / ū: u murḥūm F (23) her: her vech ile P (24) merḥūm: -F

826

(1) 'inâyetiyle: 'inâyeti B F (2) içüp: çeküp F (6) bulamayanlar: bulammadılar P bulamayup ḳalanlar F (8) hecv-i: hücūmla F (20) cihetden: cihetden şöyle P / olmışdı: olmışdur B / el: eller P (23) Maṭla': Beyt P Naẓm F (25) bîşe-i: bîşe-i fenn-i F / belâġat: belâġatüñ nerre P F (27) Şi'r-i ū: Naẓm A S Ġazel P (28) gibi: -F / sen: çün B F

827

(3) Diger: -B A S F (4) ḫuṭūṭı: ḫaṭṭ-ı millî A P (5) çizerdi: çalardı F (11) Eş'âr-ı ū: Ġazel B Şi'r-i ū F (19-26): -F (19-22): -P

828

(2) dişüñ: lebüñ P (1-6): -F (8) Naẓm: -B A P S (14-15): -F (20) dimişdür: yazmışdur F

829

(3) şedde: şedde ṭabl F (7) diyarımuz: deryāmuz A P (9) Ebyāt: rub'iyye -P F (19) -B A P F (21) İsmi Meḥemmeddür: -F (26) iderler: eylerler F

830

(1) nüzhetgāhlarda..... eylerler: -F (2) bülbüller: bülbüller anuñ P (8-13): -A P (14-24): -F (14) Ġazel: Şi'r-i ū A (25) sānī: -B A S Küçek F / Buḫārī: Buḫārī ḳaddesa'llāhu Te'ālā sırrehu'l-'azīz P (27) ḫurşīd-i: -F

831

(1) leṭāfetüñ: şerefüñ F (5) Şi'r-i ū: Ġazel-i ū P (16) Adı 'Alidür: -F (19) ḳılup: ḳıldı B A S F (22) nice: -P (23) didi: dirlerdi F (24) fevt: müteveffā A P S (24) oldı: olan F (26) Şi'r-i ū: Beyt B A S (27) yazdı ṣaḥīfe-i felege: yazdı semā ṣaḥifesine F (28-29): -F (28) Acıyup: Acup S

832

(1) Merḥūm: -F (5) nihādında: şehādetde F / 'ulūm-ı: 'ilm P F (7) 'ilm-i: 'ulūm-ı A P -F (13) ġāyet eşkle münhemik: -F (14) bişürmege: bişürmek ḫidmetine F (15) latifedür: latife imiş F (16) cāmi'inde cema'at-i müslimīne: -F / u naṣīḥat: -F (20) tāze: -P F (21) virür: virüp P (23) gelmeyince: ḳılmayınca F (24) 'acebler: 'acebreg P 'acīb F (25) āmīz: āmīz u pād-āmiz F (26) Maṭla': Ez-eş'ār-ı ū F (28-31): -F

833

(3) Emīr ..... olurdı: -P / olurdı: olur F (6) zemān-ı: -F (10) yüze: -B F (14) ḥāletle: ḥāletle hem şāhid u hem F (15) ṭālib-i: ṣāḥib-i P (16) yazmağın: yazduğın F (18) ve yüñden: -f (22) Beyt: Der-naẓm F (25) beyt: Naẓm F (28) Beyt: Maṭla' F

834

(4) zümresine dāhil: zümresinden F (6) vücūd-ı: vücūda F (8-24): -F (12) māhiler: deryālar P (13) yemm-i: baḥr-i P (19-24): -P (21-22): -A

835

(1-12): -P (7) uğrısuñ: itmezsüñ A S (9) 'Aṭā: 'Aṭā ḥaḳḳḫnda bu ḳıṭ'ayı dimişdür. Ḳıṭ'a F (14) ba'dehū: -F (19) leb-i: -B (25) Beyt: Naẓm F (27) idi: -F

836

(2) oldı: oldı gāh ḳaḳıtdılar dükkānı eṭrāfından nişīmenleri gāh bī-ṣoḥbet-i yārān dilgīr olup yeñi nişīmenler peydā idüp ḥālā F (3) şi're: şi'rde A şi'rden P (4) ve

tārīḫleri vardur ki: tārīḫlerinüñ ḫod P (9) diyārındadur: diyārından ve P (10) Ṭarīḳ-i: -P (11-13) Manṣıb-ı ..... olmışdur: -A P (12) ṣoñra: ṣoñra daḫı F / ol: -F (18) daḫı: şi'rden P / şi'rden: -B P (20) eyledüm: eyledüm çendān ḥüsn-i naẓma vücūda şi'r ve diḳḳat fikr ü selāset elfāẓ u leṭāfet-edāya ḳādirdür F / ammā kemāḳil: -F (21) Beyt: şi'r P (21-22): -F (23) Maṭla': Şi'r-i ü A Velehū P (24) mihr: şems B (26) Ḥātemī: -A (27) şān ve: şān ve şeref-i ẕāt u F

837

(1) me'mūr: ma'rūf P (2) taḥḳīḳi: taḥḳīḳ itdügi F (4) 'ilm ü 'amelde: -B A P S (6) bir: her B (7) ve āhı şeker-amiz: -B F (10) tervīḫ: tezvīc F (11) tis'ami'edür: şemān mi'edür F (12) iken: imiş A P S F (14) tedbīr: tedbīr bed F (22) iderler: iderler meẕkur P (30) Ḳalender-ḫāne ..... akçe: -P / virür: virüp F

838

(7) merḥūm: mezbūr B / ol ..... Ba'dehū: -F / daḫı: daḫı evi başılup nuöūd-ı ecnāsdan nesnesini ḳomayup alduḳlarında Mevlānā manṣıbdan ferāġat ve 'azl ile iḫtiyar-ı küşe-i 'uzlet itmişdür F (8) Ba'dehū: ba'dehū merḥūm A S (14) merḥūmuñ: -F / mebla'-ı: -F / yidridür: yiridür diyü ḫaber gönderüp F (15) buyurup: buyurur merḥūm 'ale'l-fevr F (16) varaḳa: varaḳa yazup F (17) siyāhdur: siyāh dimekle ma'rūf iki kimesnedür F (18) Beyt: Naẓm F (20) Beyt: Namm F (20) Ḥarīflerüñ: -B A P S / odaları: ḥücreleri P / bulunduḳda: bulınup F / olur: olur iḥżār olınup aḥvālleri teftīş olınur iḳrārları ile Ṣarı Gürz taḥrīkiyle idügi ma'lūm ḳılınur F (21) idüp: idüp emr-i pādişāhiyle F / yıḳarlar: yıḳarlar Ḳıllābla Keẕẕābı F (22) söziyle: sözine uymaġla F (23) olınur: iderler P olınur İstanbula gelüp F (25) merḥumuñ: -F / selīmi: selīmi mi'yār-ı F (27) dir imiş ki: -P (29) virdük: virdük dir imiş P (30) inşāda: inşāda daḫı F / Gīsū: -F

839

(10) eger: -B F (14) miḫek-i: miḫek-i tecrübe F (15) 'acz: 'acz ile F / taḥsīnde: taḥsīn ü āferinde F (16) didi ki: didi ki sen F / sen: -F (17) olurduḳ: -P (24) Mü'eyyedzāde: Mü'eyyedzāde merḥūm F (27) anlar: sā'ir ışıḳlar F / iderler: -B A P eylerler F (28) Sultan: -F (32) virüp: virüp bu cecāb-ı meruuma ḫoş gelüp miödār müddet ziyāde ri'āyet ve işitdüginden artuġla manṣıb-ı 'ināyet ider. Merḥūmuñ F (34) ḫanedān: -B A S / varur: varur meruūm F / ḳāżī-'asker: -F / süpürgenüñ: ne 'aceb u gün Mü'eyyedzāde aṣlā süpürgenüñ F / baḳmadı: baḳmamış F (35) göge baḳmaḳdan: -A / eli degmez: -P ẓarīf: ẓarīf-i ḥāżır cevāb daḫı cevāb virüp Mü'eyyedzādenüñ F

840

(1) ba'ż-ı ..... eylemişdür: -B A P S (3) ve ..... vardur: -B A P S (4) redīf: -B F / ķaṣīdesin: ķaṣīde A S / tīġıyle: ķılıcıyle F (5) delīldür: delīldür ba'żı ebyātı bunlardur P (11) ذابح: رامح P و نویزه F (12-25): -F

841

(1-14): -F (2) جوهرش: کوهرش A S (17) bu ġazeli laṭifdür: daḫı maṭbū' ebyātı vardur cümleden F / gelen mektūb muöābelesinde yazmışdur: vārid olan nāme ḥaķķında yazup gönderdügi ġazeldür F (19) Ġazel: Velehu F

842

(1-9): -F (5) Ḥālümi: ḤātemīP (8) Maṭla': Beyt A S (11) böyle: -F (12) Maṭla': Li-muḥarririhi F (14) Ḥātemī: Ḥātemī-i Diger F (16) Begüñ: Çelebinüñ F (18) ṣafā: vaṣf B P (20) āmāl: envāl F (21) Ḥac: Ḥac-ı şerīf F (23) bunuñla: bu minvāl üzre F (26) geçünüp: geçünüp kendügi ol āsitāneyle F (29) terbiyeleriyle: tedbīr ile P

843

(4) Maṭla': Şi'r-i ü A Eş4ār-ı ü P (4-25): -F (10-11): -P (14-15): -P (14) ol ṣanem dilde: dilde ol çeşm A (16) Velehū: Ġazel A P S

844

(1): -F (2) Beyt: -P Ez-eş'ār-ı ü F (3) ġıpā: kimyā F (5) ḥilm: 'ilm A P F / mebādi'-i 'ulūmdan: bādi fünūndan 'ilmden F (12) olmışdur: olmışdur ancaķ ṣaḥīfe-i ḫāṭır-ı fātırda ķalan ebyātı īrād olınmışdur F / gözleri: gözi B F / kim: -F (15-16): -F (18) 'adlüñ: -B S (26) 'alemdür: 'alem ve P 'alemdür 'ulemāyı 'aẓam ḥużūrunda müsellemdür F (27) şer'-i şerīfe: şer'a ber-vech ile F

845

(2) urınca: urmayınca F (3) burınca: burmayınca F (7) sulṭān-ı: -F / mübīn: metīn F (10) ve mürebbisi: himmet ve F / vaķt: vaķt iken tertībi idüp F (11) kāmrān: manẓūr-ı F / oldı: oldı ekābir ü a'yān ve ķāḍī-i menāṣıb-ı 'azīze ve nāẓır-ı emvāl-ı ḫazā'in-i şāh-ı cihān oldı ḥattā F / zebān: zebān-ı ķalı B S F / beyt ile: beyt ile feḥvāsıyle P (13) beyt: Naẓm F (16) çün: -F (23) ki: ki denīve mā'il mezdil ü keştenīdür bi'l-ḫāṣṣa F (28) ḥayātınuñ: ḥayātuñ F (29-32): -F

846

(1-24): -F (16) bilür ḥālini açuñ şu kişi: ac olanuñ ol P

847

(1-23): -F (5) ol cevān: -P (7) Yörelendüm: Velehū. Yörelendüm A P S (13) ķıṭ'ası: ķıṭ'ası ġāyet P (19) kişiye: ne çünki P

848

(12) merḥūm: -F (15) bir yār: -P bir: -A / yā Rab ne oḳur secdede: Mescidde ne oḳur ola F (17) Ḳıṭ'a: Diger P (17-24): -F (19) itmez: itmez iken A S (23) babası: atası A P

849

(1) faḳīr: ḥaḳīr F / maḳūle: vech ile F (8) şu'ā'-ı0 semā' P (14-33): -F (13) demler ḳademlerle: demler ḳademlerle.

Ḳadd ü zülf ü dehānuñ ḥaşreti lām eyledi ḳaddüm
Ḥudā bilür benüm şaġ olacaġum bu elemlerle .

'Aceb nice yazıldı başuma bu ḳara yazılar
Benüm ḫod miḥnet ü derdüm yazılmaya ḳalemlerle

Hevā-yı ḳadd ü zülfüñ ile ölürsem āh idüp cānā
Mezārumdan çıḳam maḥşerde 'atāsı 'alemlerle

Nice zünnār-ı 'ışḳa Ḫāverī bil baġlamayam ben
Der ü dīvār dir dil pür olmışdur şanemlerle F (23): -F (29-30): -F (30) vālih cān şad-çendān: oldı dīde-i giryān B S

850

(3-14):-F (22): -F (30) mevṣūfdur: mevṣūfdur derece-i isti'dāda ve rütbe-i istibdāde vāṣıl olduḳdan ṣoñra F (31) müderris: -F (33) gāhi naẓm: ihyānā eş'ārdan F

851

(4) Eş'ār-ı ü: Beyt B A S Ez-eş'ār-ı ü F (6,13): -F (6) Maṭla': Velehū B / Kendi: kendüm B F (14) ḥażretine ol: evvel F (25) Paşa-yı merḥūmuñ: Paşanuñ F (19) ve firāset ü: -F (22) ṣalla'llāhu: ṣalla'llāhu Te'ālā P / gördüm: gördüm mübārek F (24) istilām-ı : İslām-ı F (25) Resulu'llāhdur: Resūlu'llāhdur mübārek F / yirin bula: bu ola F (26) muṣḥaf: muṣḥaf-ı şerif F (27) ile: birle B F (28) eylerdi: iderdi F (30) ḥālince: ḥālā nice F

852

(3) ṣalah ..... reşādına: -F (4) -ḥāldür: ḥāl ve mā-ṣadaḳ maḳāldür F (5) Ġazel: Şi'r A P S Şi'r-i ü F (9-12): -B A P S (15-22): -F (23) Maḥrūse-i: -F / Muṣṭafādur: Meḥemmed A -S Muṣṭafā F (24) zemānında: devrinde F (25) -zādeler: oġlı P / idi: idi ol 'aṣruñ ḫūbları ve rūzgāruñ şehr-āşūbları idi F

853

(2) eylemişdür: itmişdür F (3) Beyt: Naẓm F (7) ḳılurmış: ḳılurmış egerçi yeñiçeri ve ḳulıoğlı idi lākin erāzil-nişin ve edānī-perest olmayup F (9) Beyt: -F (12) eyledi: iderdi F (13) pāye: pāy pāy b (14) ṭurūḳ-ı: -F (17) Meşnevi: Ḳıṭ'a B A ṣūret-i 'arż-ı ḥāl F (19) reh-i: der P F

854

(5) oğlan: oğlanı B F / on: -B F (10) ceng: ḍarb A S (13) idüben: oluben F

855

(1) 'ömrde: 'ömrüñde F (15-16): -F (17) Sulṭān Süleymān-ı merḥūmuñ: pādişāhuñ F (19) Ḳıṭ'a: -P Velehū F

856

(2) yoğsa: seng F (12) kirdgāre: kirdāre B P (13-22): -F (22) göñülden: göñülden. Ben raḥm umarın cān u dile ol yüzi gülden S (24) fırḳasında: zümresinde A / aṣfiyādandur: aṣfiyāsından F aṣfiyāsından ve salhā fırḳasında asfiyāndadur A

857

(1) ḫıṣāl: ḫaṣā'il F (3) tenmiyelerine: tenmiyelerine ḥaḳīḳ u F (9) ıġbırār girmedi: ıġbār irgürmezdi F (10) Eş'ār-ı ü: Şi'r-i ü A S / kūy-ı bāb-ı B (10-27): -F (11) üşüp: üşdi A P S / eyledi: itdiler B P (16) ġamın: oḳın B (17) tīrin: cānın A S yanın P (24-27): -A P S

858

(1-24): -A P S (7) Ġazel: Şi'r-i ü F (8) ceẕbe-i ..... gösteren: Ḳāmet-i dil-cūşıdur ol servi ra'nā gösteren-Ġamze-i ādūsıdur dīvāne iden göñlümi -Ceẕbe-i giysūsıdur 'uşşāḳ-ı şeydā gösteren F (15) merḥūm: -F (17) meşhūr: -F / Mevlānā: Monlā F / Hüsrevdür: Ḫüsrevdür çün şöhre-i 'ilm ü fażīleti ve kemālāt-ı 'ilmiyyede 'uluvv-derecedür sümuvv-rütbeti güneşden rūşen ve fetāvā vü mü'ellifātı beyne'l-'ālemīn ve'l-āmilīn mu'ayyen ü mübeyyendür ol bābuñ fetḥ-i iltizām mālā-yelcem ü irtikāba tekrār emr-i müsellem ḳābilindendür F (20) Bu .... olındı: Ba'żı ġazelleri īrād olınmağla 'arūs-ı kelāma ḥacle-i nizām zīb ü zīver öirildi F (21) Ġazel: -P Şi'r-i ü F (21-26): -A P F

859

(1-8): -A P (1-4): -F (4) yeter: yeter. Mülk-i 'ışḳa Ḫüsrevüm derd ü belā ġam leşkeri - Zülfi ... livā-yı ejdehā peyker yeter S (9-12): -F (11) başı: başı. Andan bile toğmışdur ġam-ı Şīrīn ile Fenād- Yā anuñ yār-ı cānıdur yāḫūd sedīr-i ḳarındası - İsḥaḳ Çelebinüñ maṭla'ınuñ menşe'ti Monlā Ḫüsrevüñ bu maṭla'ıdur.

Ḫüsrev: Bu çeşmüm çeşmesārınuñ 'aceb ṭurmaz aḳar yaşı

Meger var ise ol 'aynuñ belā ṭağındadur başı F (15-23):

-B A P S

860

(1-2): -B A P S (4) cāmi4ü'l-ḫaṣletīn olup: vāriş-i envā'-ı 'ulūm u fühūm F (6) 'alā: 'ilme P / ḥuṣūl-ı: -B F (8) a'rāḳ: eşrāḳ B P (9) cevāndur: cevāndur mefṣūl-ı fażl u kemāliyle ma'rūf cevāndur F (11) Maṭla': Şi'r-i ū B S Ez-eş'ār-ı ū F (13-26) : -f (17-18): -P (19) maḳṣūd el virmez: maḳṣūda el irmez P (21-26): - A P

861

(1-2): - A P F (3) Bu Ḫüsrev: -F (4) nefs: naḳş B F (6) ve .... lāribden: -F / 'ālem: -B (7) Şi'r-i ū: Şi'r B Maṭla' A S (12) eyler: itdi F (13) dil-ber bir gün: dil-beri A P S / bāzārına: bāzārına bir gün A P S (14) Beyt: Velehū F (16) bir gün: -A F (21) yārān: yārān ḥāle vāḳıf bulup P / bilüp: -P (22) Ḫüsrev Beg: Ḫüsrevde A (23) Ḳıṭ'a: Naẓm B F (24) Be ne: Niyū şu A S ne be F

862

(1-3): -F (2) Beyt: Ḳıṭ'a A S (4) oṭluḳçı: Oḳçı F (5) Beyt: Şi'r A Naẓm F / geleli: gelicek P (9) Beyt: Naẓm F / ögüp: olup A (10) dellālı: dellālı.

Der-kāsebāz: Bir 'āşıḳuñ ki sevdügi ol kasebāz ola

Biñ kāse zehr içerse aña günde az ola

Velehū: Fikr-i zülfüñ ile ḳapuñda āh iden görmez ḳaşuñ

Ey yüzi gün gökde ebr olsaydı görinmez hilāl

Derdüme dāl oldı ḳaddüñ ile iki zülfüñ didüm

Ol cemāli ḫūb gösterdi baña rūy-ı celāl A P (11) Müftisi: müftisi olan F (12) Ḫıżr: Ḫıżr Beg A P F / dedesi: ceddi F (14) Buḫārīye: Buḫārī Ḥażretlerine ḳaddese sırrehu P (19) demürcinüñ: demürci F (20) hevā vü: hevā-yı F (25) virdi: virdi andan F / daḫı: -F (29) oldı: oldı birḳaç yıldan F (30) yine: -F / oldı: olınup P f

863

(1) alınduḳda: alınmaḳ lāzım geldükde F / ile: ile ḫünkār ḳulıdur diyü 'arż olınup F (2) müddet: -B A S zemān F (15) müşevveş: müşevveş bir F (16): -P F / sebeb-i inti'āşı: -F / Nice ..... olurdı: -B A P S (19) muḥāsebeci: -F (21) evi: - B A P S / erbāb-ı tecrīdüñ: ẓurefānuñ tecrīdlerinüñ F (23) Merḥūm Ṣarı Ḫalīl: Ḫalīl-i merḥūm B A P S (27) belki: ḫınk-ı ..... tāzīde: -P (29) olup: olup

ṭurmaġa mecāli olmayup F / Ka'be: Ka'bede mücāvir ü gāh F (30) şāyi': vāḳi' F (31) ba'dehū ..... oldı: -B A P S / aldı: -P

864

(1) Ġazel-i ü: Şi'r-i ū F (3-4): -A P (5) dirdi: -B A F (5-8): -F (7) Eş'ār: Şi'r F (9-14): -F (9-16): -F (9) evṣāfında: vaṣfında P / diyüp: dimişdür P (11) Ebyāt: Naẓm P (13-14): -A P (14) vü: Burusanuñ F (16) itmeyenüñ: çekmeyenüñ P (18) idi ki: idi ki sā'ir F (21) Ḫalīlüñ: Ḫalīl-i bīçārenüñ F (22) gün: gün gibi ṭoġdı F / gibi ṭoġrı: -F (23) Ḫalīl: Ḫalīl-i bīçāre F (24) bulur: bulur bedīheten F (26) Beyt: Naẓm F

865

(1) behiştsān: behişt-nişan F / içinde: içinde ṣuları P (3) ve elvāş u ervāşa: -F / ervāşa elvāş P (4) olsa: olursa F (7) pāk-ı: -P (10) gec: kürc F (14) müşāhede idüp: göricek F (16) ve: -F / Çelebi'nüñ: Çelebinüñ merḥūm F / dimişdür: -F (19) olup: oldı F (23) naẓm-ı: -F (24) şāyi' olan: -F

866

(1) Ġazel: Velehū B P (1-4): -F (5) Çelebi: Evvel F (7) Ḫānedānıdur: -F / bulup: bulup memālik-i F / a'yānıdur: a'yānıdur bu F (8) Çelebi: -A P / anuñ: ol 'Abdü'l-kerīmüñ F / Adı: -F / Çelebidür: -F (9) kebīre-i: keṣire-i F (10) cülūsında: cülūsında Selanike ḳāḍī olup F / ḳażāta: ḳużāt-ı kibāra F (11) idinmişdür: itmişdür F (13) geldüginden: geldükden F (14) ü kīn: -F (15) su'āl: ṣorup F su'āl ider A P S (16) Beyt-li-muḥarririhi: Naẓm F (22) mürāca'atdan: mürācā'at itmek P (24) deñli: miḳdār F (27) kimesneler reviş-i: kimesne rūşen F (31) feraḥdan: feraḥından B / ḳondurdılar: tökdürdiler B P F (32) dügmeler dikdürdiler: tügme tökdürdiler F

867

(1) derzilerine: derzileri B (4) Ḥelvācılar: Ḥelvācılar yine F (4) egerçi: -F (5): -F (6) diyü birbirin yidiler: -F / ayrancılarına: ayrancılar yine F (12) yudılar: buladılar B (15) eylemek: itmek P / pādişāh: -F (16) dest: dest dest B A S (17) zevāḥik: -F (18) ḫunkār: padişah F / iltifātlar: iltifāt S / eyler: -B ider F (19) buyururlar: ṣorarlar F / kāmillerinüñ: kāmillerinden F / kābillerinüñ: kāmillerinüñ P ḳābillerinden F (23) kīse-i: kemīne-i F (24) 'uhūdla: 'uḳūdla F (25) anuñ: ol Ḫayālīnüñ F / degüldür: degül F / bunuñdur: mezbūruñdur F (26) Ġazel: Ez-eş'ār-ı ü F (30-31): -B A P S

868

(1-4): -F (7) Ḫayālī Bigdür: Ḫayālīdür F / Vardardur: Vardardan B (8) şā'irlerine serdārdur: şā'irlerinüñ serdārıdur F (11) hicret: be-hicret P (13) ve

gird-i: güẕāb P / gird-i: gürz S / leb-i: -P (14) üşmiş: üşmiş idi P (18) itmiş: -P / ve egninde .... efgende itmiş: -F (21) gürūh-ı: kevn-i F (28) bile: -B bunlar F / gelür: gele F / Niteki: Niteki kendinüñ P / maṭla' ile: maṭla'ında P / eylemişdür: ider P itmişdür F (30) Maṭla': Naẓm F / göreli: görinür F

869

(1) eylemişdür: ider P (2) Beyt: Naẓm F (4) ve: -F / daḫı: daḫı bu F / eylemişdür: ider F (5) Beyt: Naẓm F (6) āḫir: nā-geh F (10) 'Ali Mestüñ: -B A P S (11) Uzun ..... kimesneye: -F / muḫtesibi: muḥyānına F (12) olur: olup B / söyleyüp: söyler F (14) şāne: sāye F (15) nice: -F siyāh: siyāhkār P (16) gün gibi: -P / şi'rler'ālemde: şi'r ile 'āleme F (17) idinüp: idinüp evvelā kendi niçe zemān F (18) pādişāh: pādişah-ı 'ālem ü F (19) vaṣf idüp: -F (20) nesīm-i: -F (23) olup: oldı F (24) ümīdi paşa-yı: ümmidi pādişāh-ı F (25) pādişāh: pādişāhī A S (27) virdiler yine: virüp F (30) Çelebinüñ: Çelebinüñ P (31) eyler: iderler F

870

(4) ve: ve zemān-ı devletlerinde F / āgāha: āgāhuñ da'vāsına F (7) pādişāh-ı merḥūmuñ: 'ālem-penāhuñ F / himmet ü: -B (9) 'aliyyeler: 'aliyyeler ḥüsn-i ḳabūl-ı telaḳḳiler buyurup mirādātına müsā'ade itdükleri F / virdügi: -F (10) ḫulḳ u: ḫulḳ u ḫūyı vü F (11) ḳuyūd-ı: ḳayd-ı F (12) fıṭratda: fikrinde A P (17) şīfte: şīfte eylememişdi B A S şīfte eylemişdi F (19) berāber: bir idi B (21) peşmīne: ḫamāşil: peşmīneye memaşil F (23) 'āliye: 'āliye ṭalebine P (24) sancağıdur: sancağı P (25) ḥaḳīḳat: -P / āvāz-ı: der-āvāz-ı P / ağrısudur: ağrısı ve P (26) nefse: na'şa F (29) eylemek: itlmek P / maḥṣūlı: ḥuṣūl F (32) daḫı: -F (35) bu ḳaṣīdeyi: bir ḳaṣīde B (36) virdi ki maṭla'ı budur: virdiler F

871

(6) 'aḳabince: Bunuñ 'aḳabince F / şundı: şundı ki maṭla'ı budur P şundı ki F (7) Maṭla': Naẓm F / Dūdı: Dūd B A S (9) Beyt-i maṭlūb: -P F Maṭla' A (11) ammā yine: -B A S F (12) indişānla: endişādla P / olup: olur B oldı F / itdi: eyledi P (13) Beyt: Naẓm F (15) Diger: -F (18) ve: fi'l-ḥaḳīḳa F (9) 'ale'l-ḫuṣūṣ: ḫuṣūṣā aṣḥāb-ı F / şu'arāya: eş'āra F / ammā: ammā faḳīr P (21) idrārāt: idrārātına P (22) sā'irler: sā'ir ekābir F / ḫarcı: ḫarcı alup āmed u reften F (23) u: eger F (24) istedügin: -B F (25) revgān: revgān sāde F (26) gibi: -F

872

(1) nāmına: -F / ellere: illere F / virilürdi: virilür P (9) ammā: -A P (12) 'ālem-i: me'ālim-i A S 'avālim-i P (14-27): ḳulle-i kuhsār .... ẕihni vālā idi: -B A

P S (27) Ḫayālī: ḫayāl F / sulṭān-ı: şāh-ı F (32) itmişdür: itdi P (35) eşeridür: eşerleridür ve bu bulduġı defā'in-i ma'ani-i genc-i Şaygānīsin kimesne daḫı bulmış ola. Ḫażret-i Sulṭānü'l-'arab u 'Acem u Rūm ve ḫatīf-i ḳurūn u fātiḥ-i ḳurūm F / ḫātif-i ..... Rūm: -F

873

(1) İstanbula: -F / bulınup: bulındum İstanbula F (2) ḫuzurlarında: ḫużurında F (4) ile: ile olan P / iḫtilāṭı: iḫtilāṭı ve mu'āşeret-i irtibāṭı F (7) edā: edādur P / ġālāṭ: ġaliẓ F / sehv ü taḥrīrde: -P (12) dek: varınca F (14) yıl: yıl miḳdārı F / olduḳ: oldum A P S olduḳ bir F / ḳavlinden: ḳavlden F / fi'linden: -F / remīde: remīde ve bir fi'linden rencīde F (15) Birgün: Bir vaḳt F / ṭonanmada: ṭonanma idüp F / bezzāzistānda: bezzāzistānda bir dükkānda bizümle ḫayli rindān-ı germiyyetle F / bu: bir F (18) Faḳīr: Ḥaḳīr daḫı bī-te'emmül aña F / maṭla': maṭla'ı F (19) rūzdan: rūşen B F / olmaz: olmaz lāzım gelmez F / rūşen: rūşenter olmaḳ F / ki: ki şām F (20) idüp: ṭarīḳiyle F / ben: ḥaḳīr F / daḫı: daḫı bī-bāk u ṭarabnāk böyle F / gerekdür: gerek F (21) bi'l-bedīhe oḳıdum: -B A P S (22) Li-muḥarririhi: Maṭla' B A P S (24) Ḫayli: Mezbūr ḫayli F / gösterüp: gösterüp bī-ḫuzur oldı arbedesiyle meclis-i pür-fütūr oldı F (25) dimiş: dimiş ve içinde F / böyle: bu vech ile F (26) Beyt: Maṭla' F (28) hem: hem lafẓı F (29) işidüp: işidüp ḫayli F / olmış: olmış bu beyt F

874

(2) 'arż-ı: ġaraż-ı F (4) Selimli: Selimi A / dehrüñ: mihrüñ A (6) gelüp: -B P F / köşede: köşk içinde F / oturup: oturur F (7) yanar: yanardı F / birer şem' oldılar: -F (8) nevāzendeler: nevāzlar ve ney-zenler F (10) nīm: hem A (11) anı: -F (12) cem'de: mecma'-ı meḥābībde F (13) cem'de: cem'iyyetde F (14) nā-sāz-ı: nā-sāz u 'arbede-cūy u fitne-perdāz F (14) daḫı: daḫı bunlar olduġı F / köşk: köşküñ F (15) pinhān: pinhān gūyā perde-i fānūs içinde şem'-i tābān F / idi: idiler F (16) ḥāl: maḳam F (19) girīh-: -A (20) celāl-i: cemāl-i F (22) didi: -P diyüp F didi ve ḳodı A S (23) Maṭla': Beyt A S (26) itdüm: idüp F (27) Maṭla': Beyt B A S li-muḥarririhi F

875

(1) Li-muḥarririhi: Beyt-li-muıarririhi A S Beyt P (3) bunuñ: bu b / firḳatde: fırḳatinde F (4) seng-i: -B P (5) tābān: tābān idi P F / dürc-i ābīde: burc-ı 'ālide F / dıraḫşāndı: raḫşāndı A S (9) Maṭla': Beyt A S Naẓm F (10) 'āleme: ḫāvere S (11) meẕkūruñ: mezbūruñ P meẕkūr ki F / aḫlāḳından: aḫlāḳdan F (12) buydı: budur F / ki: ki ḫicv F / hezl ü : hezl ile F / hicve: -F (16) dir idi: dirlerdi B (18) ammā: ammā ḫayli P (19) bile: -F (22) seyyi'āt: -P (23)

itdüklerinde: itdükleri gibi F (24) Ḳıṭ'a: Namm F (26) çoḳ: coḳ zemān P / geçmedin: geçmeyüp A S (28) def'a: def'a daḫi F / Selanikde: -F (29) Ḫayālīye: Ḫayālī Begüñ meclisine F

876

(1) Ḳıṭ'a: Namm F (3) ṭarāvet: leṭāfet F (3) aġyāre: aġyār F (8) Beg: ki F (9) Beyt: Naẓm F (10) bulmadı: olmadı B S (11) Ḫayālī: Mezbūr Ḫayālī F (12) rūzgāruñ: rūzgāruñ ben faḳīre P / ben bendeye: -P (13) vü: yoḳ P F (15) Beg: -F / böyle: -A (17) Naẓm: Beyt B A P S (22) Beyt: Naẓm F (24) māfiü'l-bāl: -F / itdi: eyledi F

877

(1) Ḳıṭ'a: Beyt A S (5) mecburdur: maḥbūrdur ve daḫı F (7) Yaḥyā Bege ..... iken: -B A P S (8) merḥūm: rikāb-ı F / didi ki: itḥāf idüp F (13) Beyt: Namm F (13) hürmetler: raġbetler F 'izzetler P (16) itdügin: itdükde F / itdi: itmişdür F (6) itdi: itmişdür F (17) Naẓm: Beyt A P S (21) geldüginde: gelindükde A S F (21) durmayup: ṭurmayup Ḫayālī Begüñ F (22) başdan: başından F (23) Beyt: Yaḥyā F didi ve gāh: -F

878

(1) Beyt: -P (1-4): -F (5) dā'ire-i: dā'ire-i edeb ü F / ḳullesine: ḳullesinden F / ol zemānda .... dimişdür: -B A P S / idüp: idüp bu ḳıṭ'ayı didi B A P S (8) Düşer: Revā F (13-16): -B A P S (19-23): -B A P S

879

(1-2): -B A P S (3-4): -F (5) Velehū: Naẓm F (6) -serāyı: serāmı B (12) vücūduñı: vücūdumı F (18) Çelebi: Çelebinüñ cümle kelimātından F / saña: -F / eyledi: itdi F / ḥaḳīr: ḥaḳīr daḫı F (20) Beyt: Naẓm F (22) ammā: -F / beyti: beyti cümle eş'ārından bu beytdür F / budur didi: bu gelür P -F (23) Beyt: Mıṣra' A S / Beyt: Naẓm F / āyīnesi: āyīne-i F

880

(1) mey-i: bāde-i P (2) bāde-i: ḫam-ı P / sergirānum: sergerdānum F (3) merḥūmuñ: merḥūmuñ ekṣer-i F / anda: ol ḳażāda F / gelüp: gelüp görmiş imiş F / diyāra: diyārda F (4) ḫāṣṣaları: ḫaṣṣaları sābıḳan F (5) ḳalduġından: ḳalduġından ḥikāyet ve ol sebebde F / el: -F / ḥikāyet: şikāyet P F (6) eylemiş: itmiş P (8) diyü: -F / diyü bir A S (9) şāhī: şāhī ḥaṣb-i ḥāl olmaġın yazıldı F / oldı: -F / diyü: bildirü P / daḫı: cevāb F / ki: ki ġazeli naẓiresinüñ bir daḫı F (11) Beyt: Naẓm F (13) ġazelinüñ: ġazeli B / budur: bu maṭla'dur A S (14) Maṭla': Naẓm F (15) tenā'umla: tenā'um birle F / çıḳupdur: çıḳdı F

(16) Nazire: Ḥaḳīr daḫı cevāb ṭarzında bu ġazeli yazup gönderdüm. Şi'r F (18-27): -F (26-27): -B P S F (26) āḫer: diger P

881

(1-10): -F (11) vardı..... imiş: yazup gönderüp bu ġazel şi'rden ü 'ālemden muḳaddime-i inḳıṭa'ımuzdur ve mektūb sizüñle vedā'ımuzdur dimiş F (12) ġazelinüñ: -P (13) Maṭla': Naẓm F (14) ola: olur F (15) Yeñiceye: Vardar Yeñicesine F / oldı: geldi F (18) āfitābdan: āfitāb F (19) tāze: tāzda F / itdüm: idüm F (20) irişem: irem F (20) rūfekā: refīḳān F (23) Yeñice: √ardar Ẓeñicesi F (24) emvātından: emvātdan F (25) rūḥı: -F (21) rūḥı: rūḥları içün F / rūḥı: -F / rūḥı: rūḥları F / didüm: didüm Ḥaḳ 'alīmdür ki F (27) Ba'de'l-fātiḥā: Vaḳtā ki itmām eyledüm F / iken: iken zümre-i P (28) mevtādan: mevtā ḥükminden F / itmegüñ: itmek emvātla F / fikr: fikrin B ẕikr F / itdüm: itdügüm F (29) vardum: vardum nüzūl-ı menzil itdüm Ḥayālīnüñ ve faḳīrüñ ḳadīmī yārānından dānişmendlükden ferāġat itmiş Yeñicenüñ a'yānından yārānuñ aṣḥāb-ı 'irfānından ḳāżī-zāde F (29) ḳāḍīzāde ..... Yeñicenüñ: -F

882

(1) a'yānından ..... bir: -F / Ḥayālī ..... yār idi: -F (2) yār idi: yār idi ḥaḳīrüñ geldügin işidüp F / faḳīre: -F / geldi: geldi dem-i vuṣlatda şādī vü neşāṭ-mercū iken giryān u F (3) dem: -B P F / telāḳde ..... iken: -F (4) 'ālem-i: 'avālim-i F / ḫayāl: mişāl F (6) 'aḳabince: 'aḳabince İstanbuldan Vardarī F (7) Mıṣra': Tārīḫ F (9) Mıṣra': -F (10) dimişdür: -F (11) sözi dilde ḫayāli gözde ḳaldı:

Elif-çevgānuñ urup ṭop-ı pāye
Gelüñ ey ehl-i dil&ber idelüm āh

Beḳā mülkine 'azm itdi Ḥayālī
Revānī oldı ḳudsīlere hem-rāh

Vefātına didi tārīḫ 'Arşī
Ḥayālī oldı ḫayf el-ḥükmli'llāh F (12) Silisreli: Silistreli F / Çelebi dimişdür: -F (13) Tārīḫ: Mıṣra' A P S / Ḥayālī oldı ḫaayf el-ḥükmli'llāh: Sözi dilde Ḥayālī gözde ḳaldı F (15) Edirnede: -P / yolında: Ḥaydar-ḫāne yolında A / Ḥaydār: Ḥaydārī P (17) hünere: size B F / şā'ir: şa'irüñ F / ve: ammā F (18) meşnevī: meşnevīde F (19) degül .... teklīfden: -F (20) ikiyüz: iküyüz miḳdārı F (21) oḳıdı: oḳıdı ba'ż-ı F / itmiş: idüp F / meşnevīye: meşnevi dimege F (22) eyledüm: itdüm F / olmadı: olmadı ol ebyātdan ki mesnede nām u nişān bulunmadı F (24) māni: şāni P (25) ebnānuñ: ebnātuñ B (26) celīsidür:

celīsidür ve ḥadd-i ẕātında ḳaṣā'id ü ġazeliyyātı temām yazılup cem' olmış degüldür F (27) Ḫayālī Begüñ: -P

883

(1) yazılmışdur: bulınmışdur F (3) mesṭūrdur: mezḳūrdur P / mesṭūrdur: mesṭūrdur benüm mi'yārumda kāmilü'l-yār olanlar F (5) Me kūruñ: Merḥūmuñ A S Mezūr F / olındukda: oldukda F / Şāh: -P / bir: bu A F / eylemişdür: itmişdür A (8) Maṭla': Beyt-i ṣāni P Beyt F (10) Maṭla': Beyt-i evvel P Diger F (11) ögren: ögren ey F (12) didiler: Diger didiler F (14-15): -F (16) Keẕālik: Ol meclisde F / beytin daḫı işidüp: beyt mezkūr olduöda F / idüp: idüp şāh aña daḫı bir F (17) Beyt: Raḥmī F (9) budur: bu F / kendi: -F / 'Acem: 'Acem şāhı F / ola: ola mey ṣoḥbetin ide F / bir kes: birisi P (320) omlunduğın: olduğın B (21) Eş'ār-ı: Şi'r-i A S / Cemşīd-i: ḫūrşīd-i F (24) bī-ḥadd: nice A S

884

(5) ma'mūrie-i āfāḳdan: ṣaḥrā-yı 'ālemden göñül P (10) vaṣluñ: ḳader P / leẕẕet: 'izzet P (13-14): -P (21) Mecnūn: Mecnūn kim P / yoḳ: -P / 'ādemde: 'ādemde yoḳ P / āyīn-i: resm-i P / āṣār-ı F (23) Maṭla': Velehū B A S F

885

(1) Gül: √elehū. Gül F (1-8): -P (7) Velehū: -A (11-14): -P (19-20): -P (21) Ḳıṭ'a: Velehū B P / benüm: eger P

886

(1-4): -P (1) Ḳıṭ'a: Velehū B P (9) Genc-i: beng-i P (15) ten: dil P (18) ṣunarsa inüp: inerse ṣunup B A S F (22-23): -P (24) Velehū: Ġazel-i diger P (24-25): -F

887

(1-2): -B F (1-19): -F (4) cevherler: gevher P (9) olmışdur: olupdur B A S (10) Velehū: Beyt B Maṭla' P (14) Faḳīrüñ: Ḥaḳīrüñ P / ṭarzda: ṭarza A (16) eyler: itmiş P (19): ṭa'n: ṭa'n u Daḫl F (22) Maṭla': Naẓm F

888

(1) merḥūm: -P (5) Maṭla'-ı Mirek: Beyt-i Mīrek B A S Maṭla' P Naẓm F (6) بايد: باشد P (11) geçürmişdür: geçürmiş ve P (17) Ki: Ki ne A F (21) uğradı: uğrayup P (22) Şem'ī: -B A F (28) āsitānesine: āsitānına F (29) ḥāl: -B P F

889

(2) itdirürdüm: iderdüm F (11) Beyt: Naẓm F (16) bu: bu meşhūr F / ki: ki terceme idüp ancaḳ ādāt u ..... taġyīr itmişdür buña inkār idemezdi F (17)

Maṭla': Selmān F / رويت: رويك F (19): -F / itmişdür: eylemişdür P (20)

Maṭla': Ẕātī F (22) ammā: diyü terceme itmişdür ammā F (257 olmışdur: oldı F (29) Muḳtedā-yı şu'arā: Muḳteżā-yı şi'r F

890

(1) şi'rinde: eş'ārında P (4) sebebden: sebebinden F (7) çoḳ: niçe P / istifāde: istifādeler A S (8) idinüp: idüp A (9) Beyt: Naẓm F (10) 'ārıż ammā: 'ārıżı vü F (12) vardur: -F (13) ü Feraḥ-nāme: -F / beş biñ beyt: -B A P S / kitābı: kitābı vardur P kitābı ve yine F / Aḥmed ..... nām: ol baḥrde Ferah&nāme nām F (14) iki biñ beytdür: -B A P S (15) Nevāyīci: Nevāyīci Naḳḳaş F (17) şi'rinüñ: şi'rinüñ bu daḫı F (28) idi: -P (29) gūyā: -P / şi'ār: eş'ār P F (33) nāb: ne'āb B A F

891

(3) Beyt: Naẓm F (6) vü: yā P / olsa: gelse P (7) ḫayāl: ḫayālāt P (8) iderdi: -P (9) ṣamem idi: ṣamem idi yanında iḫtilāt-ı yārān ve F (10) kendi: vech-i A S kendi vech-i F / kendi: -F (12) idi ve: olup P (12) olurdı: ve P (15) ġamdan: ġamlardan F / zebūn: zebūn idi P (16) maḥzūn idi: -P / bā-vücūd ..... maḥzūn idi: -B A (19) aḳçeli: aḳçe B A S F / aḳçeli: aḳçe B A S F (20) dirdi: virürdi F / ḳaṣīdesinüñ: ḳaṣīdenüñ F (23) ol ṣan'atdan: -F (24) yā: yā bir F (25) Maḥmūd: Maḥmūd u Ferruḫ-nāmesi P Maḥmūd nām kitābı F / ile: ve bir kimesnenüñ ibrāmıyle F (26) de: bile F (29) bu: bu ki 'ārıżadan ḫalāṣ bulaydı ve sā'ir şu'arā gibi muṣāḥabet-i yārāne ḳarışup F / bu māni'ler olmayup: -F / bilā: ilā A P S (31) olurdı: olurdı yüz mertebe iken biñ mertebe olmazdı dimek 'öẕr olurdı durler F

892

(1) idi: itdi F (2) remel: -P / bahānesiyle: bahānesiyle ve dükkānda oturmasıyle F (4) ol: ol dükkān F (8) dirler: -F / ile: bile A P S -F (9) itmişlerdür: itmişlerdür her bir meẕhebe ẕāhib olup ictihādle bir yire varmışlardur F / daḫı sözi: bile sözleri F / vechetin: vechetin vechi üzre F (10) şu'arādur: şu'arā ve mümeyyiz eş'ār diyü her kāmil ü her ḳābil-i nev-heves zaḥmet çeküp didükleri eş'ārı aña oḳurlardı F / diyü ..... idüp: -F (21) deldüm: deldüm aḳçeye pulsuz bir meṭā' aldum F / ḫidmetkār: ḫidmetkār gelür P F (22) ḥelvā: ḥelvāhā F (24) maḫlaşıyle: maḫlaşıyle baña P / dirler: diyü F (25) bir: pür B (26) geldi: geldi yine F (29) ġazel dīvānımızda: ġazellerimüz ve yine maḫlaşımuzla F / ḳalur: ve P / ḥelvā: ḥelvā vü şeker F (30) ḳalur didi: ḳalurdı F (32) Paşa medresesine: Paşada F (34) 'ömri: ḳameri A / beşe: yaşa F / varmadın: varmadın elli aḳçe ile Maḥmūd Paşada müderris iken F

893

(3) Ẕātīye: Ẕātīye şi'ri P (4) şi4ri: -P F / olmış: olmış ol F (5) diyü: dir A (7) dārū-yı: vāridi P / virür: getirüp F (8) cā'izeler: cā'ize P / vāfir: vāfir bed F / du'ālar: du'ā F (9) ḳarşu: ḳarşu ġayrılar benüm F / şi'rüme: şi'rimi P (10) didi ve: -F (11) πātī: -B A S F (13) içre: içinde F / aña: -B P / eylemezdi: itmezdi F (16) Āhī: Beyt B A S Maṭla' P (17) üstine: üstine. Bir ġazel dimiş yine Ẕātī Āhī-i filānuñ üstine B A S F (18) mektūbdur: mektūbdur ḥaḳīḳat-i ḥāle vāḳıf 'allāmü'l-ġuyūbdur F (18) olup: olsa P olup kendü F (20) kendiden: kendiye P / duḫulın: duḫulın su'āl itdüm F (21) lā-ḥuṣūlın: maḥṣūlın F / Sulṭān Bāyezīdüñ dev®anıydı: -F (26) Ḳaṣīde: Maṭla' B A P S (28): -P F / aña: aña. İdünse gerdüñi remmāl aña ḳalmaz B P S F

894

(1) Beyt: -B P F (1-2): -P F (4) Andan ..... virürdi: -B A P S (6) virürdük: -P virür F (7) cā'ize vü: -P (12) pür: bir B P F / eyle: P (13) bugün: bir A / bir: bu B P (15) emr itdi: buyurdı F / ḫalvetlerine: ṭonlarına B (16) ve meclis-i .... olur: -F / münādimlerine: ḫāṣıllarına A nihādimelerine P / daḫı: -F (19) olan: -F (26) seylān-ı ..... ḫubūna: -F (27) yoḳuşındaġı: yoḳuşında olan F (28) ol: andaki F / çeşmesārda olan: -F (30) Tācizādeyi: Tāczādeyi B S (31) in'ām ..... gāhi: -F (32) münte'em: mütene'em P / olup: olup andan P

895

(3) didüm: virdüm F / buydı: budur F (4) Beyt: Naẓm F (6) iletdükde: diyü rā'iyye vü bahāriyye ḳaṣīde didüm ḫayli F (8) ol ḳadar: -F (10) Ġazel: Maṭla' A S Naẓm F (12-15): -F (9) Beyt: Naẓm F (21) Pādişāh: -B A P S (22/ bulmaḳdadur: bulmaḳdur F (23) ḳapuaġası: -B A P S / pādişāhı: şāhiyi F (24) erkāna: erkān-ı devlete P / vezīrler: vüzerā F / çaġırup: çaġırdup F (27) ẕimmetdür: -F / tevliyyet: tevliyyet ü meşīḫat F

896

(2) ayrılmamaḳ: ayrılıḳ P / ayrılmaḳ lāzım gelür0 ayrılmaḳ B A S ayrılıḳ P / manṣıb: tevliyyeti F (4) müteveccih olup: 'ārıż oldı F (5) faḳr-ı ..... dikdüm: -B A P S (6) içinde: -F / beyti: beyti pesend itmişler F (7) Beyt: Ez-ḳaṣīde F / Serverā: Ḫüsrevā P (9) begendi: begenüp P -F / arturmayup: arturmayup sālyānemi muḳarrer idüp F (11) gel: -F / küyı: -B A S F / begen: birin F (15) itdiler: eylemiş A P S itmiş F / idüp: itmiş F idüp baña P / Leglek yirin: -F (16) yazardı: yaza imiş P (18) geçürdiler: geçürdüm P S geçinüp F (19) ḳalup: ḳaldum F (20) ẓıll-ı ..... oldı: -F (22) Keşfīnüñ ḳarındaşı: -B A P S (23) idüp: olup F / 'örf-i eşed ba'dehū: -F / buyurdı: olunduḳda F buyurdı ḳarındaşı B A

P S (25) ba'dehū: ikinci def'ā F (26) itdükde: itdüginde F / ṣāf-ı: ṣāf u sāde iken F (27) olup: olduḳ deryā-yı şi're F / diyüp: virüp F (28) sulṭānum: sulṭānum her zemānda F / itdügüñüzden: itdügüñüz içün F (29) bed: -F / iderler: -B (30) didüginden: diyü infāḳ itmekle dil F / deryā-yı: deryā mişāli bād-ı ḫurūşla F / ḳalbi: -F (31) diyüp: -B P F (32) yā'iyye: -F (32) oḳıtdı: oḳudı F

897

(1) Beyt: ḪayālīF (3) didi: didüm P (4) Beyt: Ẕātī F (7) didi: didi sükūt u ṣabr münāsib-i muḳteżā-yı maḳām idi ammā ol sebebden ki tīr-i fırṣat āmādedür şast-ı intiḳām idi F / Paşa: Paşa ben P / ben: -P / ibtidā,yı: pādişāh ḥażretleri F (8) Süleymānīde: taḫt-ı salṭanat buyurduḳlarına F / key: içindeki F (9) ebyātında: ebyātına F (10) ḥarem-i: ḥarīm-i F / pādişāhīde: şāhīde A S / ḥāṣıldur: ḥāṣıldur. Ḫayālī ḫod bu ḳaṣīde didügi āşikārdur didüm F / itdügümden: itdügümde daḫı bedter ḫāṭırı F (11)manṣıb-ı: manṣıb virmek emr-i F (14) erẕel-i..... oldı: -F (16) bīḫ-i: nīḫ-i A nīh-i nihāl,i āmāl: -F (17) ehvāl-i aḥvāl: -F / ḳal': ḳaṭ' F (18) did: didi fi'l-vāḳı' devletinden behremend ve rıf'atden nevāle-bend olmayup naẓm: Faḳr ile geldi faḳr ile gitdi - Faḳr ile bitdi faḳr ile yitdi F (20) nā-sipāsluġla : F / oldı: idi P / sivār-ı ..... Aḥmed: -F (21) Meḥemmed: Meḥemmed. Mıṣra' P (24) ḳaynı: ḳāḍī F (25) ṣulbısı: cibillisi F / rebībi ve ikisi daḫı: -F (28) aṣḥab-ı ..... 'Alīsidür: -F (30) Maḥmūd: Maḥmūd çelebi F / idi: dür F (31) itmiş: -P (33): -B P F

898

(1-2): -F (2) yitdi: yitdi oldı gitdi bir murādına vāṣıl olmadı P S (3)aṣlā: -F / ile: ile hergiz F / nice ..... cengānedür dirdi: -B A P S (4) gerçi: gerçi evā'il ḥālinde F (7) evvel: -F / imiş: imiy ve şi'rde teferrüdine şāhid imiş F / ḥattā: ḥattā Ẕātīnüñ F / bu ġazelin: bir ġazel P / ki: ki el-an F (9) Maṭla'-ı Ẕātī: Maṭla' B P F Beyt S (12) idiler: idi F (15) Ġazel: Beyt A P S Naẓm F (16) yerde: serīrde F (20) başal: ṣoġan P (22) ṣanur: ṣanurmış P / diyü: diyüp F (23) dökdüm: dökmiş F (24) hele..... ḳoyuldı: -B A P S (26) Beyt: Ḫayālī F

899

(1) böyledür: şöyledür P (3) piyādece: piyādece idi P (4) götürürdi: götürür F (6) elindeki: eldeki F (11) Maṭla': Beyt A S / ḳanı: ḳaṭı A F (17) dilinden: dilden F / remīde: -F (18) itdi: uçurdı F (19) Beyt: Naẓm F (21) ay: ay ancaḳ A / olmadı: oldı A / olmadı: oldı A (24) Ancaḳ: Ammā F olmış: olup F / ammā: -F / ammā: ammā bir günlük P / -ṭāḳatluḳ: ṭāḳatluḳ külli F (25) bulmış: bulmaḳ F / tanṣīş: tanṣīf F / eylemiş: -P (27) medfūn eyledük: medfūndur F

900

(1) dāmen: dāfen A (3) iderdi: -F (4) yādigār: yādigār diyü F (4) merḥūm: merḥūm tārīḫ P F (5) geçdi: geçdi bir daḫı "şu'arā yārı dünyeden göçdi" F / tārīḫ: -F / daḫı: daḫı tārīḫ B A S F / diyü tārīḫ: -F (6) her beytde: -F (9) u īrād: -F / na'tda: na'tında bir F (10) Terci': Bend-i Terci' P Na't-ı Resūl F (18) bedr-i münīrüñ° bedrüñ görenler B A P S (21) 'ışḳuñdur: 'ışḳuñdan F/ serverā: var ola F (22) Ẕātīyi: Ẕātīye A (25) sā'ir-i: sāye-i P F (26) bendi: bendi daḫı P F (27) Beyt: -P Na't F (29) Kendüm: Birgün F / birgün bir def'a A P S -F / ṣorup: ṣordum ki F / eyü: maḳbūl P / ḳanḳısıdur: ḳanḳısıdur didüm P F (30) iki: -F

901

(1-2): -F (2) ol: bir B A S / görüldi: gördi B a S (3) Velehū: Maṭla'-ı diger A P S -F (5) Ġazel-i ū: Ġazel B A S(5-24): -F (7) ṣalma: ṣala A (9) olma: ola A / murġ-dil: dil murġın P (10) şehriyār: şehsüvār P / elden gider: aldum A (11) mūra: -P (13) Ġazel: Velehū P

902

(1-24): -F 51) Maṭla': Velehu B A s (3) Maṭla4: Velehu B A s / zühd içün: zühdinden P (4) biler: bilerler A / 'āşıḳlaruñ: mü'minlerüñ P (5) Maṭla': Velehū B A S (7) Maṭla': Velehū B A S (9) şebüm rūz u: gicem gündüz P (11) Gözleründen uçurur uyḫu: Uyḳuyı uçurdı çeşmümden P (13) Maṭla': Velehū B A S (15) Maṭla': Velehū B A S (16) çeşmesār-ı: çeşmesāz-ı P (17-18): -P (19) Maṭla': Velehū B A S (21) Maṭla': Velehū B A S (23) Maṭla': Velehū B A S

903

(1-8): -F (1-2): -P (3) Maṭla': Velehū B A S (5) Maṭla': √elehū B A s (9) bir: bir dil-ber-i F / ta'aşşuḳ: ta'aşşuḳ idüp F (12-22): -F (15) ṭaḳup: ṣoḳup P (16) çıḳdı: buḫār-ı: aġdı hevā-yı P (22) Āḫir: Āḫir yine anı P (23) Maṭla': Maṭla' hicv P Naẓm F (24) asun: aṣṣın F

904

(6) cümleden: cümleden birisi F (8) Beyt: -P Naẓm F / ṣabrına: sırrına F (11) eylemişdür: itmişdür F (12) ḳıṭ'a: naẓm F (19) Revānī: -F (20) Beyt: Naẓm F (22): -F

905

(1-2): -F (3) Sehī: Merḥūm SehīF (4) Beyt: Naẓm-ı hicv F (5) Sehī: ḳor P (6) 'Andelibī: Merḥūm 'Andelibī F (7) Beyt: Naẓm F (9) Ḥaḳīr: Faḳir A /budur: budur tārīḫ-i ū be-ṭarīḫ-i ta'miye P (10) Müseddes: -P Murabba' S Naẓm F

(14) Naẓm: -A S (21) Anuñçün didiler tārīḫ: Didiler tārixçün Ẕātīye F (26) yıl evvelden: yıldan evvel F (27) Anuñçün didiler tārix: Didiler tārīḫçün Ẕātīye F
906
(2) bilüp: görüp A S / mevt aña dikmiş ʻaṣā: ʻazm-i güẕergāh-ı fenā F (3): -F (8) -te-: -be- P F (14) şiʻrden: şiʻre F (15) ḳużatdandur: ḳużatdan ve P (16) Çelebi: Efendi P (18) Beyt: Ez-eşʻār-ı ū F (19) ṣoḥbeti: ṣoḥbeti. Şiʻri miḳdārınca söyleme ẕihnī sen ne ġam- Saña bir eglence bulmazsa bāri raġbeti F (22) ḳaṣabadandur ol ḳaṣabada: ḳaṣabadan F (26) oldı: olup tedrīse sülūk idüp nice zemān medārise-i dirāset eyledi F (29) ʻayn-ı: -F
907
(4) hele: amma P (5) Ġazel: Şiʻr-i ū F / ṭol: ṭola P (8) anı: ḳasdı P (11-15): -F (17) ocaġı: ocaġı ola F (18) Dülbend Çelebi: Dülbendci F / nebīresi: biri F (19) cāh-ı celīl: cāh u celīl F / vāfirdür: efzūndur B P F (20) idi: -F (22) olmışdı: idi P / ile: -B A S F (24) münāsib: muṣaddıḳ P münāsib-i aḥvāl-i F
908
(1) Ġazel-i ū: Şiʻr-i ū F (1-4): -F (5) Velehū: -B A F (6) Ḳabūl itdüm cefāsını vefāsı olsun olmasun: Anı terk eylemem yoḳdur cefāsı olsun olmasun P F (7) yürürdüm: yürüdüm B büyüdüm F / ḳucalmazam: ḳucalmadum B S F (9) gelürse: görürse B A S F (10) öp aġzını: öpüp aġzın F (11) defterdār: defterdār olup A S / ve defterdār iken: -A S / Kesdeyede ḳāḍī: Kesderiyye ḳāḍīsı F (12) mütekāżī: münḳāzı F (13) Rūm: -P / zımmī: zımmī nuṣrānī P (15): -F (18) kāfirlügine: kāfirlügince B A s F (23) ibrām: iḳdām F (24) şıḳdılar: sıġtılar A (25) yas: yaş A
909
(2) ilhām: iʻlām P (6) ile: -F (10) Beyt: Naẓm F (15) ṣaldı: ṣaldı naḳş F / naḳşı: -F (17) şiʻr° eşʻār F (18) bu: -F / ki: -f (19): Bend: Naẓm F (22) eyledi: itdi F
910
(3) māh-ı: -F (15) Beyt: -A S Namm F (18) Şevḳ: şuʻrū A şiʻri S / fāriġler: fāriġān F / ʻārifler: ʻārifān F (19) zemāndan: zemānda A zemān F / iżāfātdan: iżāfāt P (20) ẕāhireye: ẕāhireye tārī vü P (21) murād-ı: mend-i F (23) teḳayyüde: -P / düşdügin: düşdükde F (27) ṭoḳınduġın: ṭoḳındı P / gördi: -B P 528) eyledi: -P (29) ḳullarına ḫāce: ḳulları ḫācesi F / baʻdehū ..... eyledi: -F (30) eyledi: oldı A p s 6 oldı: -F
911

(1) beyt-li-muḥarririhi: Beyt B Li-muḥarririhi S Naẓm F / bozulma: yüzülme P / ḳardaşuña: ḳardaşını A (11) nāḫın: nā-ḥaḳ F / nā'illeriyle: nābları ile F (12) teşrīf ü şerīf F (13) cīb ü dāmānın u F (15) amākī: -F / Medīne-i: Medīne resūl P Medīne beni F / pāre: -F (17) Naẓm: Beyt B A P S (21) Evvel daḫı: ol daḫı F (22) eylemişdür: eyledi F / itmişdür: eyledi F

912

(1) perīşān: süreyyā B A S F (5-6): -B A P S (7) Müfti: Merḥūm Müfti P / daḫı: -F (8) bu: budur F / ḫub: ḫūbdur F / vāḳı' olmışdur: -F (9-12): -F (13) Beyt: Velehū A S -F (14) çün bilürsin şu bulunmasa: şu bulunmasa żarūretde P (16) ġubār-ı pādişāhiye: rikāb-ı şāhiye A S / şāhvār: şāh F (19) efendi yedinden: efendiden F (20) mıṣra'ı: ruḳ'ayı B P / mıṣra'-ı: -F (21) şekker: şekker-rīz olur F 522) olsun: olsun. Ḫoş yaraşmış ..... b (23) Ġubārī: Ġubārī-i Diger F (24) Çelebi-i merḥūm: Çelebidür F (25) ḳużāt-ı: ḳażā-yı F / 'azīz: 'azīzdür F / 'ulūmda: fünūnda F / fāżıl-ı: -F

913

(4) evlāsı: evfāsı A P S vālāsı F (16) Beyt: Naẓm F / hem-: yek P (19) it'āb: eş'āb S / ithāb: eshāb A S (20) ıṭnāb: -F (21) Cemālzāde: Cemālīzāde A P F (25) ebyātın sā'irdi: -F / eylerdi: iderdi B (33) bādāmı: bādāmi ḥelvā F

914

(1) 'āriż: 'arıża P / olup: olurdı B P / ḳalġıyup: ḳalunlayup P (6) medfūn: medfūn Ḥażret-i A S F / Efendi: -B Sulṭān - A S F / ḳaṣīdesine naẓiresidür: ḳaṣīdesidür P (8) Ḳaṣīde: Beyt P Naẓm F (9) Şāh-ı: Mīr-i P / kerāmet: sa'ādet P (12-13): -P (13): -A / şehādet: sa'ādet P (12-13): -P (15) aġzın: aġız F (16) hicv: -P / yanında: yanınca B A P S (17) kaẓf: fınduḳ B (20) ihżār: izhār A S āşikār P namm F (21) büleġa-yı: şu'arā-yı P / efāżılından: efāżılun A S efāżıldan F (23) tercī': tersi' A S tasnī' P / taṣnī'de: tersi'dür P (24) Beyt: Naẓm F (26) Meẕkūr: Meẕkūr ḳāḍī F (28) vardur: var A P S / beyt: beyti A

915

(3) قراس: قراز F (15) didük: didügi F / 'Arabī: -F (20) şu'arā: fużelā P / Efendi: Efendide A (21) 'irfān: rindān F / rindāndur: 'irfāndur F (24) idündüm: eyledüm F (25) baḥs: -P / iderek: iderken A P S (26) oldı: -F (28) Rūmum: rūḥum F

916

(3) Beyt: -P F (9) iderek: iderken A (gelmişdi: geldi A (10) pādişāha: pādişāha şehāne F (12) idi renciş,i: -P / ḳaçardı: ḳaçardı. Mümkün olduḳça herkesle ḥüsn ü mu'āmele iderdi F (13) her: -B P (14) ḫāṭır içün: -B A P S /

eyledi: itdi F (15) bir: bir kendi mühmilātı okınmakdan araya söz girmez oldı: A S (16) virmez oldı: viremedi A (17) beytler andandur: ebyāt ol kıṭ'adandur P / andandur: ol ebyātdandur F (23) bulmadı: olmadı F / şahīye: padişāhiye F (26) yetmiş biñden: yetmişden B 6 makṣad-ı: makṣūd A (29) metā'ından: meṭā'dan F / uḫrevī: āḫiri F (30) manẓūr: murād F

917

(4) yıkılmış: yıkık A F / olur: -P (11) inanalum: inanam A F inanulsın P / virsün: -B P 514) diyü: -S (18) urıcak: urınca A F (21) Bend: Beyt P (23) şehrdendür: kaşabadandur P (24) ma'kılī: mu'allā F (27) rāzbarīleri: rāz-perileri F (28) itmişdür: komışdur P (31) vazgeç: vazgel P (34) kīsenüñ: kīse P / mikdār akçesin: mikdārın P

918

(1) almışdur: almış P (9) itdükde: itdi P / bu cevāb virdi ki: -P (10) ṣoñragı: ṣoñragı akçenüñ P / aṣlı: -P (11) didi: eytdi P (14) Te'ālāya: Te'ālā ḥażretine P (16) diyü: -P (17) ḥāṣıldur: ıāṣıl olur B P (18) gelse: degilse F / gelmekle: gelse B P (19) Beyāż: Beyāzī A S (28) itseler: -P (32) idüp: eyleyüp P 533) evvelden: evvel P 534) ẓurefādan: ẓurefādandur A s f

919

(11-12): -A P F (14) ṭurabilür: ṭurabile B (16) çilekler: çiçekler P (20) sene ..... tis'ami'ede: -B / Süleymān: Süleymān bir kış B P (21) oldukda: oldukda bir murabba' somun ḥakkında bir murabba' odun ḥakkında diyüp rikāb-ı suṭaniyye virüp cā'ize almışdur. İçinde bu ḫāneler ḫūb vākı' olmışdur. Murabba'-ı somundan

Çok zemāndur ikimiz bir sofrada konuşmaduk
Cenge girüp biribirimüzle el sunuşmaduk
Sofra ṣaḥrāsında ..... binüp koşmaduk
Kırvaşalum gel beri meydāna aslanum somun
Kapına giden kapar geldükde unuñ dengini
Fırına ger siñdi görürdüñ cihānuñ cengini
Ḫalka dirir benekle dīvāneler pelehengini
Ey yürekler bāresi her yerde yārānum somun
Fırına düşen der ..... dilinde ṣadā

Murabba'-ı odun: Ḫaber itmek kanı nānı ... kāmū ehlibā
Akçe ile eyle yüz göstermezin dirseñ baña
Nakd-i cānum al ala gözli güzel ḫānum ṣomun

Ocağa mı yandı götürildi dünyāda odun
Ḳārīrine yığan olsaydı n'olaydı un
Heftesidür itmegüñ yüzini görmedüm bu gün
Ḳandasın sen ey aña bir loḳması cānum şomun
Sözime gūş ur işit ey ḫusrev-i ʿāli cevāb
Aldı görmez yirde göz gökdeyse ṭoğmaz āfitāb A S F

(21) ṭoğmaz āfitāb: ṭoğmaz āfitāb.

Ḳapuyı yaḳdum odun oldı oldı açuḳ ḳaldı
Heftesidür şancılalı daḫı çik yatur kebāb
Nāmı Ġarāmī himmet eylerse o şāh-ı kām-yāb
Tañrı ṭağınuñ gelür odunı bī-ʿaduvv bī-ḥesāb
Semendi ḫalḳuñ derdi bu vallāhi aʿlem bi'l-ʿavāb
Āh odun illā odun illā odun illā odun S F

920

(1-2): -F (3) sebbābe: -B (4) Emīr: -A F (5) tefsīrde: tefsīre B ʿārif tefsīr F (11) Mıṣraʿ: -F (20) bendi: beyti A F (21) Beyt: Bend B P (21) luṭfuñ: luṭf P (24) maʿzūlān: baʿdehū A F (26) maḥbūb: ḫūb F (28) ıżrār: ıḳrār P F / eylemişdür: itmemişdür F (30) maʿden: muʿaẕẕeb P F

921

(2) aña: aña bir A F (6) Bend: Beyt A F / بادی: باری A S F (7) بادی: باری A S F (8) Efendi: Efendisi B / idi: idük F (17) قانع: مانع A F / شو: شر F (18) نان: -A F (22) حیفا: حیف P/ از: زی F

922

(1) توشه: نوشه A (8) Uṣūlī: Uṣūl A S F (9) Ḥażret-i: -B / Monlā: Mevlānā P / (21) ḳoyacaḳ: ḳopacaḳ F (27) her: bir F

923

(14) her: bir F (17) tīr: şīr F

924

(2) şengül: sengül A segül F (4) Gözi: Gözleri F (10) şehzālerinden: şehzādelerin A (13) mevāʿid: hevāʾid F (14) ehl-i: ehl fażlu P (19) ṣorulmazdı: ṣolmazdı F (22) Ḳıṭʿa: -A S F / dönmişdi: dutmışdı A (28) bādiresine: nādiresine P bādiresinde F (29) hemān: -P (25) ebyātun sāʾirdi F / eylerdi: iderdi B (33) bāmı: bādāmī ḥelvā F

925

(3) muḳarrerdür: muḳarrerden B P (5) virdügi: -B / ögüdi: ögüdini B (10) ġazabdan: ġazābından A F (11) her: -A F (15) maḥbesden: meclisden P (17)

alup: alır P F (24) bir: -A F (25) hey: her S (30) yanlarında: yanında A (32) ḳulı: ḳulları P

926

(1) vāḳı'a-i: vāḳı'asından P F / fāḳı'asından: vāḳı'asından A -P F (2) manṣıbdan: manṣıbından A S F (7) ba'dehū: andan P (8) -asā imiş: āsāyiş F (9) lisānına bu: lisānından bir P (10) bunlardur: bunlardur bu ġazeli dilinde tekrār ider A S (11) Ġazel: Beyt A -S (11-22): -P (23) Naẓm: Ebyāt-ı Ḳıṭ'a B P / sevḳ: şevḳ F

927

(10) itdüm: itdi F (17) oldı: irdi A S F (18) her: hep A ḫūb S (20) bābuñ: pāyuñ F (22) ḫürrem: tāze P F

928

(3) tedrīsden: dersden P (5) Seyyid: Seydī A S F (5) Derviş Çelebi: -A F (8) ḳużātuñ: ḳażānuñ F / server: serḳadd A F (14) pür: bir A F (18) dökmek: bilmek A F (21) virüp: cir P (25) nefīsi: nefesi F (27) -bālā: -bāl A F (29) bin: -S / Ebī: -P / muṣīḳīde: müṣīḳīde elhānda A / elḫānuñ .... yanında: -a (34) müfīd: muḳayyed F

929

(3) ṭarā'if: ẓarā'if F / ṭarāfetinden: ṭarāfetden A ẓarāfetden F (4) budur: buydu P (5) ve ..... devrinde: -S (8) külliyyete: külliyyeye P S külliyye F (12) eyler: ider P (15) ideyüm: idelüm A F / taḥṣīl: taḥḳīḳ A F / dir: -P / varur: varup A F (19) Çelebi: Çelebi daḫı P / ẓeḳā: dehā A S F (20) Çelebi: Çelebi her ḥarf S F / tam: temām A S F (22) Ṣaḥnda: -B P (27) ḫaşiyyetümden: ḫışmdan F (28) Seherī: -B P (31) imiş: -P (32) nev': -B A S F (34) cānibde: cānibinde A F (35) 'Acemī: -B P

930

(4) dise: diye F (6) Görin: Göreyin P / sirkeñ: sirkegin A S F (7) berş: turş A (9) zu'mına: ra'mına A rağmına S (11) bile: -B P (13) her: -A F (14) forsa: ḳorsa F (15) deñlü: külli B (17) ġamın: ġamı F (19) lebi: -B P / dehr: dūd P F / elüñde ..... olurdı: -A F (23) li-muḥarririhi: Ḳıṭ'a A S F (25) Bes durur Besdur F (27) cigerdeki: -A

931

(1) Bāġçesi: Bāġçe B A (2) rindān-ı: rindān-ı ehl-i P / 'irfāne: a'yāne A S F (3) dāmen-i: pirāmen-i P / gülşeninden: gülşenden F (4) encümenden: encümeninden S / merḥāle: -P (5) kendinüñ: kendine P (12) ḳahve: miḥaḳ F (15) varduġınca ey göñül oġlan olayduñ evvelā:

بپیری حرص دیدار جوانان شد فزون ماری P (17) tevettun: tevettun itmege kalbini tevettin A S tevettun itmege kalbin F (22) Kıt'a: Beyt P (25) pādişāh: paşa A P (29) bu kıt'ayı: bir kıt'a A S

932

(2) Kıt'a: Tārīh Kıt'a P (5) īmā: inhā F (11) idüp: itdi P (16) şoyınup: -B P (24) bulmayup: bulınmayup F

933

(1) nātūrlar: nāzırlar F (5) orada: arada A S F (9) evkāfına: evkāfta B (10) Kiremidlükde: -P (11) ol: dahı B / dahı: -B (14) Matla': Beyt B A S F (20) merhūm: hażretleri P / nefer: nefes F (22) eylerler: iderler A S F -P (24) Hāverī: Hāverī tārīh P (25) bağlardı: başlardı F (26) Kıt'a: Şi'r A S (28) ile: -A

934

(14) otuz: otuz üç A S F (21) rūhdan: rūmdan A S F / mecāza: Hicāza A S F (23) haşūdda: haşrūdan F

935

(1) kırā'atle: kırānıyla A S F / oldı: ve P (4) didükde: -P / Sirkeci: Sirkeci Bahşī P (6) gelesi: gelmesi F (8) bu anuñ ..... rüsvāy iderler: -B P (10) Şāh: Şāhī A S F (18) Cāmī'nüŞŞ: Mollā Cāmī'nüñ P (20) مکه: بمکه F (22) eyler: ider P (24) erkān: erkān dahı P (26) kudret: himmet P

936

(3) ercümendi: derdmendi B P / ya'ni: -B A S F (5) eyledi: itdi A S F (15) eleminden: elinden F (16) ile: ile bu S (18) mesrūr olup: zevk eyleyüp B (22) Beyt: Nazm B A S F

937

(5) kendi: -B (19) Ġazeliyyāt-ı: Eş'ār-ı P / ū: -A (20) pür olsun: sürülsün P (22) ala: alur P (257 eylemişdür: eylemiş durur F (29) 'ömrümüñ: 'ömrüñ A 'ömrüñde F / veh: -F

938

(4) vü: yok P (8) yatağıdur: bucağıdur P (9) Velehū: √elehū fi'l-hezl P 59) Kıt'a: Kıt'alardan-Kıt'a B (17) ol zemānda: -B (20) ammā: bari P (24) gele: gelüp P

939

(1) Kıt'a: Kıt'a-i āheri P / kakıyup: kakıyan A kakmañuz P kakınup S kakuyın F (3) kışşasını: kışşasın F (14) Selīm: Selīm-i merhūm P (16) ve: ve matbah P (22) که: کر A S F (23) idüp ve: -B

940

(4) daḫı: -B (11) gerek: yenir A S yeter F (15) pek pek: bek nek A bek tek F (19) Meḥemmed: Meḥemmed-i merḥūm P 523) Āfitāb-ı: Āfitābum B

941

(4) Tārīx: Ḳıṭ'a P (6) gözden: yüzden B P S (9) idinüp: idinür S

942

(14) ḥālde: ḥālde anda P (15) gibi: -P (18) ben: -B (22) anuñ: anı S F (23) Ḥasan Bey: -F (24) sicill: baḥl P (28) revādur: berīdür A S F (31) hāy: -S F

943

(2) meded hāy: -S F (3) yumulduğını: yolmaduğını F (4) hāy: -S F (6) öldi:n'oldı B / meded hāy: -S F (7) daḫı ḥaḳḳā: -P / daḫı: -F (18) devleti: ṭāli'i B (20) geçmedin: çekmedin S F

944

(10) olmadı ḫāli: Ḫālī olmadı P (17) Piriştineye: Piriştine P S F (20) müfti: müfti-i 'aṣr P (22) aṣliyye: aṣl A F (23) itdükde: eyledükde A S F (26) Mıṣra': Beyt A S F

946

(1) yāḫud: diyem P (2) cevr ü cefānuñ: derd ü belānuñ P (3) Cevānī: Ġazel-i Cevānī P (5) la'l-i ehl-i B (10) aḳar yaşı: yaşı aḳar A S (12) yoḳ: u A (14) zemāne: ide P / ide anı: zemāne P (16) ḳanı: cānı A F (22) imkānı: imkān A

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

DİZİN

A

Abbās bin Ahnef 39
Abbās-ı Nebi 26
Abbāsiyye 29, 117
Abbāsiyyūn 29
Abdi Ağa 281
Abdī Beg 145
Abdī Çelebi 224, 567, 569, 571, 572, 715, 777, 900
Abdi Şāh 544
Abdi-i Zarīf 323, 335, 349, 711, 712
Abdullāh 503, 615, 711, 944,
Abdullāh bin el-Mu'tez 6
Abdullāh bin Revvāha 21
Abdullāh Çelebi 194, 201, 202, 300, 445, 471
Abdullāh İbn Mübārek 34
Abdullāh oğulları 497
Abdullāh Seffāh 29
Abdurrahman Çelebi 250, 255, 259, 567, 572, 652, 711, 747, 767, 801, 836, 837, 909
Abdurrahīm 609, 756
Abdülazīz Çelebi 567, 568,
Abdülbāki 579,
Abdülcelīl 233
Abdülhamid 722
Abdülhay Çelebi 104, 555
Abdülkādir 697,
Abdülkerīm 500, 577, 615, 626,766, 866
Abdülkerīmzāde Efendi 137, 244
Abdüllatif Çelebi 521
Abdülmümin 928
Abdülvāsi Çelebi 534
Abdülvehhāb 569, 866
Abdüssamed 938, 939
Abdüsselām 196
Acem 38, 47, 56, 58, 59, 60, 61, 81, 84, 107, 117, 158, 159, 168, 172, 196, 199, 207, 213, 215, 233, 244, 252, 253, 274, 280, 300, 302, 307, 312, 320, 338, 355, 357, 366, 426, 429, 430, 434, 435, 436, 438, 447, 456, 460, 520, 620, 623, 632, 660, 637, 703, 773, 791, 794, 795, 806, 822, 828, 829, 837, 872, 916, 920,
Acemī Kāsım 801
Acemzāde Arab Çelebi 457
Acemzāde Selīl nebi aleyhi's-selām Seyyid Meḥemmed bin Seyyid İslām 170
Açuk Kādı 179
Açuk Kādı oğlu Ali Çelebi 844
Ād 10, 14, 217
Ādāb-ı Siyāset 21
Ādem 8, 9, 193, 339, 452, 464,
Adem-i Safī 8
Aden 59, 61, 76, 78, 220
Aderya Dora 326
Ādil 296
Adlī 54
Adnān 14
Adnī 53, 575
Āfitābī 148, 149
Agānī-i Kebīr 39
Āgehī 150, 151
Ağlasun 555
Agras 927

Ahaveyn 381, 909
Ahdel-ayn 502
Ahdī 619, 620
Ahfeş 7, 680
Āhī 176, 177, 178, 179, 196, 233, 275, 559, 820, 893
Āhī Çelebi 320, 464
Āhī Evrān 92
Ahkāmü'l-eş'ār fī Ahkām-ı eş'ār 21
Ahmed 49, 50, 51, 110, 111, 112, 118, 219, 252, 261, 262, 338, 354, 473, 479, 505, 548, 612, 643, 671, 696, 743, 781, 880, 897
Ahmed Bīcān 51
Ahmed Çelebi 104, 132, 290, 354, 574, 630, 881, 897,
Ahmed Çelebi Pārepārezāde 124
Ahmedī 14, 37, 50, 123, 433
Ahmed-i Būni 433
Ahmed-i Dā'ī 50
Ahmed Kemāl Paşazāde 112
Ahmed Paşa 38, 53, 108, 109, 110, 116, 179, 240, 242, 288, 303, 390, 422, 426, 448, 701, 740, 801, 808, 820, 914, 862
Ahmed Şāh 339, 563, 743
Ahmed ü Mahmūd 890, 891
Ahmed Yesevī 597
Ahur Emīri 263, 413
Ahurkapusı mahallesi 473,
Ahvāl-i İbrāhīm Paşa 376
Ahvel Derviş Çelebi 429
Āişe 19, 23, 24, 588, 587, 622
Akca Hāce 502
Akçakoyun 446
Akdeniz 327, 350, 408, 476, 655
Akhisār 641, 642
Aksarāy 196
Aksaraybazārı mahallesi 272
Akşehir 593, 926, 927
Akşemsüddīn 314, 822
Alacahişār 196
Alaiyye 464
Alaman 125
Alaşehirli Abdurrahmān Çelebi 285
Alem Şāh 208
Ālem-ārā 98
Ālet-i Hengāme 377
Alī 90, 204, 135, 196, 324, 337, 475, 503, 536, 545, 610, 612, 613, 672, 698, 730, 761, 795, 801, 825, 827, 831, 928
Ali Bālī 125, 129, 246, 553, 554, 875
Ali Beg 352, 549
Āl-i Büveyh 48
Ali Çelebi 154, 309, 316, 411, 418, 422, 442, 500, 585, 593, 606, 609, 619, 683, 692, 693, 747, 783, 793, 882, 909
Ali Dede 829
Ali Mest 868, 869
Alī Murtazā 26
Āl-i Osmān 53, 56, 85
Ali Paşa 217, 258, 279, 297, 373, 389, 411, 422, 423, 472, 477, 703, 797, 893, 894, 896
Ali Sultān Taliki 481
Amasiyya 123, 148, 199, 215, 217, 220, 296, 297, 320, 321, 376, 421, 439, 440, 448, 450, 458, 459, 545, 568, 653, 667, 712, 756, 770, 826, 857,
Āmid 104, 224, 444

Ammār 40
Amrī 141, 273, 503, 615, 616
Amrü'l-ḳays 15
Ana Bacı 273
Anatolı 48, 89, 107, 113, 143, 179, 228, 232, 242, 244, 264, 281, 295, 300, 308, 336, 347, 366, 369, 373, 374, 410, 420, 421, 434, 449, 470, 478, 501, 561, 579, 591, 618, 651, 627, 809, 831, 896, 897
Andelībī 144, 618, 619, 905
Anderye Torı 408
Ānī 176
Ankā 232, 291
Ankara 568
Ankona 334
Antalya 727
Arab 14, 21, 39, 56, 58, 61, 103, 166, 168, 215, 227, 253, 300, 316, 338, 357, 426, 429, 442, 447, 453, 457, 462, 475, 484,
Arabistān 135, 626, 696
Arabzāde 249, 322, 480
Arafat 389, 837
Arakdiyye 225, 364
Ārif Çelebi 558, 916
Ārifī 267, 346, 563, 561, 564, 565, 566, 743,
Aristo 7, 16, 735
Arnavud 336, 395, 545
Arnavudluk 324
Arslan Paşa 539
Arşī 581
Arşi-i Sānī 582
Āsaf 57, 152
Āsāfī 144
Ashāb-ı Kehf 478, 530
Askerī 590
Asma'ī 271
Astarsızzāde 470, 852
Aşçızāde Hasan Çelebi 30, 114, 306, 383, 407
Āşık (Āşık çelebi) 5, 83, 89, 93, 100, 101, 102, 158, 159, 160, 312, 361, 363, 381, 410, 679, 756, 834, 906
Āşıkī 564
Āşık Muhammed 880
Āşık Paşa mahallesi 258
Āşık Serdārī 383
Aşpez 421
Atā 305, 306, 365, 597, 598
Atāyī 596, 597
Āteşī 932
Āteşīzāde Memi Şāh 932, 934, 935
Atmeydānı 175, 226, 659, 743
Attār 759
Ayās Paşa 166, 469, 470, 499, 534, 703, 715, 897, 931
Ayasofya 195, 701, 778, 761, 894
Aydın 193, 245, 412, 463, 530, 593, 621, 828,
Āyīne-i Sāf der-Arz-ı Sūret-i İnsāf 384
Azerbeycan 350, 670
Azīz 46, 266, 351, 626
Azīzī 586
Azmī 380, 480, 583, 584, 585, 586
Azrā 681

B

Baba Dağı 714
Baba Efendi (Mahmūd) 389, 469, 530, 760, 784, 763
Bāb-ı Züveyle 116
Babil 281, 290, 500, 629
Badrecık 781, 782
Bafra 701
Bağdad 435, 469, 562, 584, 613, 657, 711, 743,
Bahā Çelebi 389
Bahārī 204, 205, 206, 207, 779
Bahāristān 45, 84, 157, 256, 769
Bahariyye 376
Bahāüddīnzāde 201, 260, 734, 736
Bahāyī 201, 203
Bahrī 191,192
Bahr-i Sind 350
Bahrü'l- maārif 524
Bahtiyār 874
Bāḳī 186, 187, 188, 189, 190
Bākī-i diger 191
Balıkbāzārı 233, 253
Balıkesir 888
Bālī Çelebi 224, 245, 246, 757, 906
Balkan 91
Barbaros 326
Barmak 821
Barmaksız Emīr 920
Basīrī 194, 196, 304, 896, 899
Basra 59, 217, 285, 469, 470, 637,
Başçızāde 791
Bathā 114, 389
Batlamyus 680
Bāyezīd Paşa 410
Bayrām 298, 621, 699, 845, 908
Bāzārbaşı 410
Beç 319
Bedehşān 396, 427
Bedune 418
Begsancağı 459
Begşehirli Ḥasan Çelebi 407
Behiştī 207, 209, 210, 211, 692
Behişti-i Sānī 207
Behlūl 211
Behmenyār 760
Behrām u Zühre 667
Bekār Memi 868
Bekāyī 198
Bekir 571, 572
Bektāş 158
Belgrad 702, 802, 805, 906
Belāgat-nāme
Belīgī 198
Belkıs 45
Benāyī 803
Bengī-nāme 196
Beni Hasān 383
Beni Hāşim 413

Beni Hüzeyl 24
Benīzāde Mehemmed Çelebi 562
Benli Ali Çelebi 543
Benli Memi 348, 445
Benli Hasan 176
Bergama 366
Bergus 842
Berkī 159
Berk-i Pūlād-ı Dil 263
Beşiktaş 414, 415, 416, 931
Betūy Çelebi 206
Beyānī 211
Beyānī-i Sānī 212
Beykoz 618
Beytü'l-māl 433
Bezcizāde 466
Bezmī 193, 194
Bezmī-i Sānī 194
Bezzāzī 37
Bıyıklı Mehemmed Paşa 252, 802
Bīcān 60
Bidārī 213
Bihzād 200, 475, 474
Bilāl 27, 43, 115
Bilāl-ı Habeşi 27
Bināyī 195
Bisātī 167, 937
Bistām 11
Bī-sütūn 152, 177, 311
Bitbāzārı 125, 172, 344, 685
Boğdan
Bolı 347
Bolvadin 501
Bornevār 782
Bosna 423
Boyābād Hisarı 196
Bozburun 388
Braçova 263
Budin 324, 562, 702, 784, 854, 938
Buhārā 21, 438
Buhārī 22, 371, 386, 456, 521, 522, 680, 862, 916, 917
Buhūr-ı Meryem 324
Bulak İskelesi 799
Burhānü'd-dīn 37
Burak 57
Burusa 50, 109, 114, 124, 137, 168, 215, 233, 234, 240, 243, 264, 291, 303, 306, 307, 308, 312, 374, 381, 383, 410, 443, 456, 459, 464, 477, 483, 495, 534, 544, 553, 569, 571, 599, 602, 621, 626, 630, 631, 643, 672, 676, 685, 712, 721, 722, 729, 737, 740, 747, 748, 756, 766, 774, 798, 806, 812, 814, 816, 817, 820, 821, 822, 862, 863, 864, 865, 895, 996, 914, 920, 922, 923, 929
Burusalı Nihālī Cafer Çelebi 135
Burusalı Selmān 722
Bustān 434, 868
Būstān Efendi 160, 672, 676, 687

C

Cābimāme
Cafer 28, 136, 219, 222, 223, 273, 897

Cafer Ābād 325, 345, 879
Cafer Çelebi 55, 136, 215, 216, 217, 218, 220, 223, 224, 373, 478, 483, 484, 495, 508, 531, 532, 577
Cafer Paşa 227, 851
Caferī 224
Cafer-i Bermekī 7
Cāḥız 7, 271, 311
Calinūs 163, 754
Cāmī 45, 81, 84, 163, 176, 195, 214, 215, 227, 256, 271, 314, 328, 381, 436, 438, 382, 760, 916, 928
Cāmiardı medresesi 249
Cāmi-i Atīk 249
Cāmī-i Cedīd-i Süleymānī 474
Cāmi-i Kenz-i Tıb 794
Cāmī-i Rūm 382
Cāmiü'l-hikāyāt 449
Cān Memi 833
Cārullāh 25, 281, 653
Cārullāhzāde 212
Cebrī 215, 365
Cefāyī 225, 226
Cehūd 95
Celāl 226, 227, 229, 232, 242, 272, 355, 387, 460,704
Celālzāde Nişāncı Beg 376, 667, 742, 785, 876
Celālzāde Sālih Çelebi 667, 702, 750, 850
Celālī 226, 229, 230, 231
Celīlī 178, 233, 236, 756
Cem 63, 157, 238, 239, 240, 241, 258, 262, 448, 675, 756, 805
Cemāl 429, 430
Cemāl Ḫalīfe 299
Cemālī 819
Cemālüddīn-i Aksarayī 773
Cemālü'd-dīn Tagri Berdī
Cemālzāde Monlā Çelebi
Cemile 588
Cemşīd 57, 121, 182, 240, 431, 463, 474, 595
Cenābī Paşa 232, 242, 810, 831
Cenderal 326
Cengiz 99
Cengiziyān 47
Cerīrī 39, 680
Cerrahzāde 611
Cevānī 243, 244, 945, 946
Cevherī 245, 246, 247, 248, 680
Cevrī 244, 245
Ceybī 721
Ceyhun 119, 156
Ceyş-i İslām 811
Cezāyir 226, 352
Cezerī Kāsım Paşa 701
Cibrīl 62, 208, 329, 368, 443, 574, 647, 805
Cidde 317
Cihān Bālī 345, 346
Cihān-küşā 98, 478
Cinānī 242, 243
Cüneyd 696

Ç

Çākī 581
Çākzāde 642
Çatalca 204
Çavuş Hasan 925
Çegrāgī 449
Çekmece 324
Çekme Medresesi 860
Çelebi zāviyesi 118
Çerāğ
Çerākese 116
Çerkes 116
Çernovi 91, 511
Çeşmecizāde 471
Çeşmeli Ahmed 548, 742
Çeşte Bālī 933
Çıkrıkçızāde Mustafa Çelebi 631
Çifte 291
Çīn 47, 58, 59, 73, 78, 173, 182, 199, 281, 296, 310, 313, 349, 453, 500, 561, 650
Çīpāl 60
Çipur 60
Çivizāde 138, 594, 610, 643, 687, 766, 798, 845
Çoban Köprüsü 838
Çorlı 207, 208, 699, 767, 770, 850
Çölmekçizāde Kemāl Çelebi 372
Çubuk-ābād 196

D

Dabel 41
Dabel-i Huzāī 41
Dahhāk 32
Dāī 250
Dānişī 249
Dānişmend 246
Dārā 47, 458, 463
Dārāt 387
Dārü'l-hadīs 137, 430, 770
Dāver Paşa 214
Dāvūd 44, 348, 474, 603, 781,
Dāvūd Paşa 373, 479, 506, 568, 626, 685
Dāvūd Paşa iskelesi 226
Dakāyık 380
Deccāl 591
Dede Sultān 839
Dehlevī 681
Deli Bahāüddīn 252
Deli Birāder 138, 771, 853, 924, 925, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 939, 940, 942,
Deliormān 547
Deli Pirī 462
Deli Turna 635, 637
Dellākzāde 178, 191, 275
Dellālzāde 191
Demürhisār 131
Deniz 391
Denizli 391, 471
Derūdgerzāde Seydi çelebi 875
Derūnī 253, 254, 255
Dergeh-i Arad 283

Derviş 158, 258, 766,
Derviş Çelebi 194, 255, 256, 258, 259, 379, 558, 667, 928, 929
Devlet Bacı 495
Devletşâh 84
Devrâni 355
Deryâ-yı Ebrâr-ı Hüsrev 421
Deryâ-yı Hind 350
Derzizâde 747
Dımışkızâde 921
Dicle 255
Dikkoz 464
Dikilitaş 217
Dil 177
Dimetoka 131, 767
Dimetroca 699
Dîvân-ı Evvel 524
Dîvân-ı Eş'âr 383
Dîvân-ı Hâfız 447
Dîvân-ı Kenzü'l-irfân 652
Dîvân-ı Monlâ 345
Divânî 760
Dîvân-ı Sâlis 524
Dîvân-ı Sânî 524
Diyarbekr 104, 252, 274, 300, 350, 620, 650, 657, 801, 802, 865
Dobrıca 547
Doğulı Baba 713
Dopniçe 113
Draçe 263
Du'â-nâme 356
Duhânî 252, 938, 939
Dukakînzâde 320, 321, 460, 781
Dülbend Çelebi 907
Dülbendcizâde Rahmî 852
Dülbendzâde Kâsım Paşa 205, 206
Düldül 635
Dünbekîler 814

E

Ebced 12
Ebherî 799
Ebi Bekr-i Sıddık 19, 24, 27, 764
Ebi Eyyûb Ensârî 163, 170, 306, 316, 339, 365, 376, 456, 463, 703, 706, 714,
Ebi Eyyûb medresesi 850
Ebi Kasımiyye 100
Ebkâr-ı Efkâr 667
Ebsâl ü Selâmân 383
Ebû Bekr bin Düreyd 34
Ebû Cehl 118, 502, 683, 880
Ebû Derdâ 28
Ebû Firâs Ferezdak 890
Ebû İshakiyye 168
Ebû Kebîr 25
Ebû Hanife 31
Ebû'l-ferah-ı Isfahânî 39
Ebu'l-fazl Çelebi 594, 915, 921
Ebû'l-Kâsım 562
Ebû Kebîr 24
Ebû Leheb 683

Ebū'l-leys-i Semerkandī 20, 760, 799
Ebū Maşer 191, 536, 799
Ebū Said 696
Ebūssuūd 35
Ebū Şībe 714
Ebū Tālib 649
Edāyī 133, 134
Edāyī Zāim 133
Edhem 308
Edirne 109, 113, 137, 154, 158, 204, 214, 220, 225, 243, 244, 249, 255, 259, 264, 266, 270, 272, 273, 288, 291, 303, 309, 311, 343, 345, 359, 362, 365, 405, 406, 411, 429, 430, 448, 464, 465, 468, 473, 481, 483, 498, 503, 504, 505, 511, 550, 551, 572, 579, 590, 591, 596, 598, 606, 607, 610, 619, 643, 647, 653, 667, 696, 672, 697, 702, 724, 748, 770, 776, 792, 800, 816, 825, 831, 837, 842, 882, 888, 919, 931, 939,
Edirne kapusu 118, 306, 365, 899
Edirneli Nāzır Çelebī 109
Efe meyhānesi 178, 470, 483, 845
Eflāḥ 48
Eflatūn 735, 754
Eflātūnzāde 109
Efrāsiyāb 536, 886
Efrenc 52, 58, 335
Efşāncı 252
Egribok 821
Egriboz 494
Ehlī 185
Ehremen 933, 799
Eliçeli Muṣṭafā Çelebi 104
Elkās Mirzā 164, 338, 558, 810, 920
Elsüz Oğlı
Emānī 152, 153, 154
Emeviyye 29
Emīnī 171
Emīnü'd-dīnü'l-acemī 36
Emin Kösesi 149
Emīr 109, 170, 494, 914
Emīr Buhārī Mahallesi 830
Emīr Efendi 109, 168, 381, 613, 685, 686
Emīrek 162, 163
Emīr Gīsū Efendi (Saçlı Emīr) 547, 599, 745, 838
Emīr Ḥasan 170, 413, 714
Emīr Hüseyin Helvāyī 309
Emīrī 170, 413
Emīr Seyyid 168, 291
Emrezāde 826
Emrī Çelebi 154, 156, 157, 158, 159, 160, 271, 272, 310, 430, 653, 581
Emru'llāh 154, 442
Endülüs 60
Engüri 232, 466
Engürüs 91,197, 446, 702
Enīsī 672, 822
Enīsü'l-ārifīn 585
Enoşirvāniyye 39
Envārü'l-'āşıḳın 51
Envār-ı Süheylī 356, 606
Enverī 172, 175
Enīsī 352, 421
Erdebīl 246

Eregli 464
Erdeşīr 431
Ergene 288, 551
Erjeng 199
Ermen 144, 650, 659
Esīrī 143, 144, 408
Eskişehr 591
Eşkāniyān 47
Eşkov 324
Etbakü'z-zeheb 567
Etmekçi 109
Evrenos Beg 145, 429, 881
Evrenos Hāce 906
Eymen 144
Eyuranya 794
Eyyūb 45, 131, 224, 226, 403, 441, 457, 475, 476, 566, 685, 706, 707, 744, 845
Eyyūbī 48
Eyyūbiyān 30

F

Fahr-i Cürcānī 382
Fahri Efşānī 543, 626
Fahrüddīn Kādı Han 34
Fakirī 665
Fānī Dede 626, 788
Fārisī Anası 280
Fārisī Muslihüddīn Ḫalīfe 316
Fāryābī 573, 698
Fas 60
Fasīhī 422
Fātiḥa 305
Fātıma 23
Fazlī-i Kātib 654, 655
Fazlī-i Leng 648, 653, 654
Fazlullāh 458, 653
Fehmī 495, 696, 699
Felek-nāz 623
Fenār 131
Fenārī 38, 123, 390, 411, 552, 613, 816
Fenārīzāde Kāzıasker Şāh Çelebi 177, 381, 821, 929
Ferāh-nāme 890
Ferdī 630, 631, 637, 640, 641
Ferdiye Ağa 634
Ferec Ba'de'ş-şidde 270
Ferecik 303
Ferec-nāme 50
Ferezdak 680, 696, 914
Ferhād 152, 156, 157, 177, 236, 237, 270, 301, 311, 317, 345, 352, 406, 520, 574, 614, 669, 675, 681, 741, 751, 755, 775, 825, 875
Ferhad Ağa 477, 627
Ferhād-nāme 382, 383
Ferīdī 550, 647, 904, 905
Ferīdūn Ağa 643, 646
Ferrā 671, 680
Ferruh 95
Ferruh u Gülruh 470
Ferruhī 322, 641, 642, 643
Fetāvā-yı Bezzāziye 35

Fethullah Çelebi 558
Fethüddîn bin Seyyid İlyâs 26
Fettâhî-i Nişâbûrî 381
Fevrî 101, 176, 671, 672, 673, 674, 676, 677, 682, 692, 693
Feyzî 699, 700
Fındık Memi 260, 294
Fırat 91, 255, 268, 657
Fıkh-ı Ekber 3
Figânî 470, 480, 659, 661, 662, 718
Fihi Mâ-fîhe Fîhi Mâfîh 345
Fikrî 667
Filibe 130, 194, 225, 300, 323, 392, 614, 626, 708, 773, 776, 781
Filorine 687
Firâkî 502, 630, 677
Firavn 417
Firdevs 110, 299
Firdevsî 62, 559, 630, 759, 817, 916
Fire 303
Firenc 47
Firûz Şâh Hikâyesi 703
Fistâncı oğlı
Florine 131
Françe 59, 80
Freng 239, 325, 408, 444
Frengistân 239, 240
Frengî 199, 260, 269
Frenk 48
Fukara Devesi 862
Fuzûlî 657, 658
Fürs 56, 84, 149, 191, 267, 345, 367, 407, 448, 478
Füsûnî 648

G
Galaṭa 135, 189, 190, 226, 347, 407, 408, 418, 437, 475, 484, 487, 505, 600, 659, 708, 716, 745, 773, 774, 838, 845, 858,
Galata Caferi 483
Garâmî 917, 918, 920
Garîbî 922, 923
Gavrı 115, 116, 253
Gazâlî 138, 356, 708, 923, 924
Ġâzi Hunkâr 49
Gaznevî 47
Gazneviyân 30
Gedus 303, 305, 365
Gelibolı 131, 300, 306, 367, 392, 414, 521, 708, 718, 720, 721, 774, 920
Gencîne-i Râz 338, 340, 898
Germiyan 77,107, 303, 336, 365, 463, 518, 578, 630, 747, 818
Geyikkli Baba Zaviyesi 926
Geyve 369
Gımata 60
Gîlân 60
Gökdere 124
Gölli Kesriyye 280
Göynük 196, 314
Ġubârî 190, 525, 526, 530, 536, 909, 910, 912, 913, 914
Gulâmî 944, 945, 947
Gurânî Mahallesi 725
Gûy u Çevgân 383
Gücerat 60, 350

Gülābī 367
Gülbād u Dilşād 470
Gülistān 60, 115, 125, 141, 336, 654, 759, 769, 790, 868, 907
Gülşenī 145
Gülşen-i Envār 341
Gül-i Aḥmer 242
Gül-i Sad-berg 178, 234
Gül ü Bülbül 499, 654
Gül ü Peyker 363
Günāhī 345, 367, 369, 882
Güngörmez 59
Gürcistān 659
Gürz Seydi 196, 374 , 821
Gürz Seydizāde 306
Güvāhī 369, 441
Güzelce Ḳāsım Paşa 259

H
Habāb 688
Habeş 80, 147, 281
Habīb 191
Habībī 302
Hābil 8
Habsī 304
Haccāc bin Yūsuf 918
Hāce Çelebi Efendi 220, 266, 702, 944
Hāce Ebu'l-Ubeyd
Hace İlyāsoğlu İlyās Çelebi 822
Hāce Monlā Isfāhānī 98, 99, 100
Hācerü'l-esved 99
Hāce Ubeyd-i Semerkandī 107
Hācezāde Mehemmed Paşa 929
Hacı Bayrām 594
Hācı Bektāş 594
Hācı Hasanoğlı
Hācı Hasanzāde 55, 113, 223, 373, 769, 894
Hacı Paşa 123
Hācı Halīfe 312
Hācū 176
Hāç 196
Hādī 262, 365
Hadīdī 285, 303
Hādım Ali Paşa 411
Hādım Sinān Paşa 217
Hāfız 81, 163, 271, 293, 296, 299, 332, 337, 438, 498, 506, 669, 759
Hākī 844
Hakīm Çelebi 477, 761
Hakīm İshak 757
Hakīm Sinānoğlu 598
Hakīm Şāh Meḥemmed Ḳazvīni 84
Hakīmzāde 899
Haleb 58, 144, 151, 191, 199, 213, 227, 255, 282, 300, 316, 338, 442, 459, 484, 568, 703, 704, 725, 815, 826, 837, 857, 929
Halebī medresesi 255
Halebīzāde 255
Hāletī 299
Hālid bin Velid 27, 801, 808
Halīlī 649, 865
Halīl-i Zerd 863, 864

Halīl Paşa 117, 168, 491, 758, 864
Halīmī Çelebi 216, 312, 313, 791
Hamāmī 51
Hamez 41
Hamdi Çelebi 314, 771, 820
Hāmid 266, 323, 442, 540, 555
Hāmidī 233, 530, 547, 909
Hāmidīzāde Celīlī 178, 233
Hammād bin Ebi Hanife 34
Hammāmcızāde 280
Hamza 50, 263, 569
Hamza kıssası 123
Hamzavī 50, 123
Hamīd ili 421
Hanbelzāde 21
Hançeriye Medresesi 599
Handeķ 16
Hanefī 37
Hannās 811
Harem ü Hatīm 761
Harīrī 134, 303, 680, 722
Harnāme 819
Hārūnü'r-reşīd Ca'fer-i Bermegī 39, 217
Harūt 500, 501
Hasan 14, 21, 26, 81, 127, 176, 196, 283, 352, 367, 405, 511, 659, 799
Hasan Bālī 295
Hasan Beg 579, 580, 801, 942
Hasān bin Şābit 20, 21
Hasan Çelebi 114, 115, 306, 309, 324, 418, 419, 544, 788
Haṣan-ı Keyfā 252
Hasan Paşa 424
Hasanoğlı türkileri
Hasanzāde 215
Hasbī 215, 303, 304, 305, 365, 896
Haseki Sultān mahallesi 266
Hāsköy 226
Has Mahmūd 837
Hāşim Beg 214, 818
Hāşim bin Abdu'llāh el-Hazā'ī 40
Hāşimī 32, 170, 253, 263, 413, 945
Haşimiyye 100, 562
Hāşiye-i Şerh-i Mevākıf 524
Haşīye-i Tecrīd 371
Hāşiye-i Tefsīr-i Kādı-ı Buhārī 524
Hāşiye-i Telvih 524
Hātem 152, 231
Hātemī 440, 705, 826, 842, 843
Hātem-i Ṭayy 411
Hātīb 191, 928
Hatībzāde 198, 371, 372
Hātifī 259, 261, 349
Hātifī-i Sālis 262
Hātifī-i Sānī 261
Hatmī 850, 851
Hāverī 179, 275, 668, 844, 846, 848, 906, 933
Havernāk 781
Havvā 9, 193, 464

Hayâlî 167, 168, 208, 222, 235, 300, 317, 334, 337, 338, 341, 554, 708, 718, 741, 745, 866, 867, 868, 869, 872, 876, 877, 878, 882, 883, 886, 888, 896, 898, 940, 942
Hayâtî 316, 317
Haydar 77, 172, 315, 476, 752
Haydar Çelebi 142, 514, 515
Haydar Paşa 164, 722
Haydarî 315
Ḥaydar-ḫane 427, 475
Haydar-ı Kerrâr 353
Hayderi 89
Hayfâ 689
Hayretî 317, 318, 319, 367, 828, 868
Hayrüddîn Paşa 332, 334, 407, 408, 480, 939
Hazânî 856, 857
Hazinedârzâde Mustafâ Çelebi 802
Hazrâ 193
Hazremevt 11
Hazret-i Emîr 109, 914
Ḥazret-i Monla 115, 259, 650, 705, 922
Heft Peyker 383
Hekîm Moñla Üveys 162
Helâkî 267
Helvâyî 310
Hemdemî 270, 478
Hemedân 508
Hemedânî 213, 761
Hendese 191
Herat 195
Heremân 799
Hersekoğlu Ahmed Paşa 825
Hersekzâde 894
Heşt-Behişt 85, 199, 252, 645, 837
Heves-nâme 218, 220
Hevvâz 12
Hıfzî 311
Hıms 42
Hırla 93
Hırsova 131
Hıtâ 59, 296, 313, 363, 650, 791
Hızr 38, 151, 171, 183, 232, 296, 325, 327, 368, 378, 380, 446, 709, 751, 752, 753, 862,
Hızrî 184, 862
Hicâz 367, 462, 829, 936, 937
Hicrî 263, 265, 266
Hikâyet-i Behrâm Gûr 885
Hilâlî 269
Hilmî 312
Hind 8, 59, 60, 350, 419, 452, 463, 804
Hindustan 428, 452
Hoca İlyâs 821
Honaz 471
Horasan 58, 84, 195, 314, 346, 350, 436, 629, 670
Hoten 59, 147, 650
Hûcendî 759
Hûd 10,14
Hudâyî 760, 852
Hulkpez 837
Hurrem Çelebi 798

Hurrem Paşa 103
Hurşîd 623
Hurşîd ü Cemşîd 51
Hurşîd ü Nâhid 667
Huṭṭi 12
Hüdâyî 266
Hüdhüd 45, 57
Hümây u Hümâyûn 654
Hümâyûn-nâme 606
Hürmüz 683
Hüsameddin Çelebi 699
Hüseyin 23, 26, 226, 309, 387, 511, 659, 895
Hüseyin Çelebi 132, 345, 410, 449, 466, 561
Hüseyin-i Vâ'iz 506
Hüsn 177
Hüsn ü Dil 177, 183, 381, 382, 383, 845
Hüsrev 144, 176, 177, 180, 181, 311, 318, 329, 352, 448, 458, 525, 858, 861
Hüsrevî 860
Hüsrev ü Şîrin 51, 177, 178, 180, 233, 234, 236, 409, 741, 771, 819, 820
Hümâ 57, 73, 252
Hümâyûn-nâme 356
Hürmüz 177
Hüzeylî 24, 25

I

Ilıca 299
Iraḳ 57, 58, 60, 435, 550, 613, 829
Iraḳeyn 59, 407, 461
Isfahan 87, 427, 435, 546, 605, 630, 670, 726, 829, 897
Isparta 540
Işık Dede 700
Işıḳk Kâsım 218
Işkî 593, 594
Itâbî 574
ıtbâkü'z-zebeb 611
Iyânî 620, 621
Iydî 621
Izârî 578, 579, 716

İ

İblîs 10
İbn Maḳle 163
İbni Çivi 138
İbni Yemin 247
İbn-i Abdullah 671
İbn-i Abbâs 18, 21, 27
İbn-i Baytar 465
İbn-i Esîr 21
İbn-i Ḫallekân 39, 680
İbn-i Ḥasan 118
İbn-i Mülcem 683
İbn-i Sâliḥ Paşa 161
İbn-i Sînâ (Bû Ali) 266, 235, 281, 335, 433
İbn-i Temcîd 799
İbn-i Utereyf 21
İbn-i Yemîn 519, 937
İbrâhîm 105,323, 754, 864, 498

İbrahîm Edhem 451
İbrâhîm Nedîm Müsulî 39
İbrâhîm Paşa 104, 117, 152, 166, 167, 281, 305, 306, 317, 337, 372, 382, 421, 435, 459, 461, 478, 486, 499, 543, 561, 615, 657, 660, 665, 702, 741, 744, 750, 865, 870, 896, 931, 933
İbrâm 908
İbret-nümâ 383
İdriszâde Ebu'l-fazl Çelebi Efendi 648
İlâhî Beg 151, 255
İlbasan 273
İlhâniyân 30
İlmî 185, 599, 600, 601
İlyâs 594, 776
İmâm Ali 373
İmâm Ali Rızâ 41
İmâm Bezzâzî 30
İmâm Burhânüddîn 35
İmâm Darimî 34
İmâm Gazâlî 43
İmâm Hammâd 30
İmâm Hasân 613
İmâm İsferâyinî 34
İmâm-ı Râgıb 799
İmâm-ı Azam 3
İmâm Meznî 34
İmâm Şa'âlibi 10
İmâm Şâfî'i 30, 32
İmâm Tûr Puştî 18
İmâmüddîn 34
İmâmzâde Efendi 857
İmân Hisâr 196
İmrân 12
İnebahtı 277, 689
İnegöl 614
İnehân 479
İplikbâzârı 419
İpsala 801
İrân 58, 70, 670, 809
İrem 52, 316, 448
İsâ 3, 13, 16, 39, 44, 95, 108, 110, 126, 127, 174, 279, 307, 368, 417, 422, 427, 444, 448, 451, 452, 454, 462, 498, 607, 699, 702, 734, 884
İshâk Çelebi 136, 135, 137, 138, 141, 142, 218, 224, 270, 289, 337, 338, 430, 484, 508, 567, 568, 597, 615, 698, 704, 779, 859, 865, 879, 880,
İshak Paşa 590, 613
İskender 13, 57, 58, 77, 183, 196, 203, 238, 240, 296, 301, 352, 377, 405, 440, 441, 539, 675, 733, 756, 805
İskender Beg 352
İskender Çelebi 104, 152, 153, 166, 167, 168, 195, 196, 226, 337, 338, 352, 375, 376, 435, 486, 518, 660, 662, 750, 852, 869, 930, 934, 935, 943
İskender Lala 233
İskender Paşa 371, 716
İskender ü Hamza 50
İskender-nâme 50, 123
İslâm Beg 512, 513
İsli Abdi 383
İsli Sarık 569
İsmail 864
İspanya 59
İsrâfîl 138

İsrāfīlzāde 138
İstanbul 38, 52, 59, 107, 118, 125, 149, 132, 134, 152, 160, 164, 186, 190, 191, 196, 198, 199, 211, 214, 215, 217, 224, 225, 226, 250, 252, 258, 263, 264, 266, 269, 272, 278, 280, 281, 285, 289, 293, 297, 315, 316, 323, 324, 331, 339, 345, 365, 368, 371, 374, 376, 378, 379, 380, 389, 407, 408, 410, 411, 414, 418, 419, 421, 427, 444, 450, 459, 461, 466, 467, 470, 471, 472, 473, 476, 479, 480, 484, 516, 506, 521, 534, 544, 550, 552, 555, 556, 566, 569, 578, 580, 586, 590, 594, 597, 601, 605, 618, 630, 637, 642, 643, 654, 673, 691, 696, 701, 707, 711, 712, 714, 716, 722, 725, 727, 743, 745, 746, 747, 753, 761, 777, 778, 780, 781, 783, 784,789, 830, 833, 852, 858, 861, 862, 866, 868, 869, 873, 879, 888, 893, 896, 909, 917, 922, 932
İşretī 590
İşretnāme 781
İştipzāde 322
İvrace 592, 593
İznik 137, 253, 258, 274, 369, 473568, 739, 865, 906
İzvornik 456

K

Ka'b bin Mālik 21
Ka'b bin Züheyr 20, 21
Kabe 99, 148, 170, 214, 245, 263, 343, 361, 390, 433, 445, 451, 453, 454, 469, 485, 501, 526, 752, 761, 794, 815, 843, 853, 863, 910, 936,
Kabeyn 21
Kābil 8
Kābilī 725
Ḳabluca 175, 778, 920, 921
Kābulī 726
Kādı 17, 21, 464
Kāḍı Ayāz 28
Kādı Beyżāvī 22. 24
Kādı Bozan 135, 136, 484
Kādı Celāl 461, 702
Kādı Derviş Çelebi 194
Kādī Ebū Dāvud Mu'taṣım 313
Kādı Fāżıl Sulṭān 313
Kādı Hammāmı 234
Kādı Hüsām 263
Kādī İsā Sulṭān 38, 313
Kādı Medresesi 472
Kādı Taşzāde 848
Kādı Tayyib 185
Kādı Tenūhī 41
Kādızāde 511, 573, 838
Kādirī Efendi 291, 297, 300, 375, 382, 464, 498, 657, 726
Kadri Çelebi 337, 486
Kadri Efendi 38, 254, 308, 447, 470, 499, 509, 569, 619, 620, 708, 728, 729, 730, 734, 736, 737, 760, 761, 896, 927
Kādızāde Efendi 250, 312
Kāf 73, 291, 827
Kāfiristān 143
Kāğıd-ḫāne
Kahramān 65
Kahvetü'l-inşa 39
Kahṭān 14
Kala-i Selāsī 629
Kalender Şāh 409
Kalḳandelen 433, 665

Kalmata 687
Kâmî Efendi 101, 355, 356, 357, 363
Kandahâr 60
Kandî 304, 365, 461, 517, 518, 566, 740, 741, 742, 743, 896
Kânil 826
Kanlı Muslî 470
Kânûn-ı Ali bin Ebi Sinâ 928
Kânûn-ı Hikmet 794
Kânûn-ı Tıb 522
Kansugavri 531, 795
Kapluca 137, 339
Kapluca Medresesi 445, 631
Kapuöni 408
Kara Bâlîzâde 252, 660, 661, 662, 698, 742, 783
Karaca Hasan 578, 580
Kara Çelebi 263, 266, 414, 711
Kara Dâver-zâde 262
Karadeniz 264, 655
Kara Fatma 419
Ķara Ferye 179, 204, 247, 248, 311, 845, 917, 919
Karahisâr 835
Karaman 60, 76, 115, 262, 267, 412, 463, 464, 466, 629, 630, 711, 712, 725
Karamanbâzârı 178, 294
Kara Seydî 592, 726
Kaskar 13
Kasr-ı İbn-i Hâcib 464
Kâşikârî Hamâmı 480
Kat-ı Ahkâm 502
Kâtibî 81, 347, 350, 351, 354, 408
Kâtibî Seydi Ali Çelebi 59
Kâtibî-i Nişâburî 350
Kâtibî-i Diger 352
Karasu 131, 375
Karıştıran Süleymân Beg 207
Kartal 196
Kârûn 45, 491
Kâsım Halîfe 323
Kâsım Paşa 204, 456, 521, 522, 578, 759, 801, 931
Kâsım Paşa Dervîşi 259
Kassâbzâde 290, 614, 766
Kastamonı 312, 376, 377, 436, 448, 534, 618, 745, 791, 832
Kasţamonî-nâme 377, 448
Kâşifî 606
Kavaklı İmâmı 477
Kayl 10
Kays 272, 406, 681
Kayseriyye 260
Kazancılar medresesi 255
Ķazzâz Ali Sa arî
Kazzâz Bekr Çelebi 134
Kazzâziye 495
Kebecizâde 273, 748
Kebsud Fırt 391
Kefe 131, 198, 256, 626, 920, 921
Keklik Sinân 670
Kelemen 12, 13
Kelîle vü Dimne 356, 357
Kelîmullâh 15
Kemâl 366, 897

Kemāl Çelebi 388, 590
Kemālī 204
Kem Ali 204
Kemāl-i Sıfāhānī 760
Kemāl Paşazāde 38, 55, 113, 114, 178, 179, 225, 243, 264, 306, 314, 337, 370, 374, 505, 511, 542, 566, 702, 727, 740, 770, 820, 907
Kemāl-i Zerd 366
Kemāl Reis 716
Kenān 157, 338, 364, 630, 811
Kenzü'l-bedāyī' 369
Kerbelā 26, 309, 502
Kerem 109, 240
Kerim Çelebi 766, 767
Keşan 473
Keşfī 215, 290, 303, 304, 306, 365, 597, 665, 741, 896, 899
Keşfīzāde 'Aṭā 289
Keşiş 109
Keşşāf 9, 24
Ketāyūn sarāyı 304
Kevṣer 15, 47, 230, 296, 607
Keykāvūs 448
Keyvān u Behrām 756
Keyvānzāde 756
Keyān 47
Keyānī 149
Kınācı Kādı 442
Kıyāsi 172, 745
Kılıçcı İbrahīm 135
Kıratova 130, 231, 906, 934
Kırkkilise 375, 376
Kıssa-i Da'bel-i Ḫuzā'ī 41
Kıssa-i Hūd 44
Kıssa-i Hüsn ü Işḳ 44
Kıssa-i İskender 123
Kıssa-i Yūsuf Aleyhi's-selām 364
Kıyāfet-nāme 314
Kızılada 388
Kızıl Ağaç Yenicesi
Kızıl Alma 68, 320
Kızılbaş 214
Kızılhisar Kal'ası 143, 408
Kızıl Papas 502
Kız Memi 516
Kireccizāde 670, 912, 913, 915
Kili 263, 944, 945
Kīmyā-yı Sa'ādet 356, 449, 509
Kirmānī 474
Kirmastī Medresesi 685
Kisrā 68
Kitāb-ı Arāyis 10
Kitāb-ı Ġaṣba 35
Kitāb-ı Lebāb 799
Kitāb-ı Nücūm 524
Koca İbrāhīm Paşa 899
Kocaili 463
Koca Keşiş 375
Konevī 433
Konya 115, 238, 259, 282, 331, 603, 790, 922
Kostantiniyye 238, 641

Koyun Baba 700
Köpek Bâli 196
Körce Memi 348
Körfüz 536
Köstendil Ilıcası 299, 604, 667
Kudsî 738
Küfe 31
Kühken 144
Kukla Acem 296, 298
Kul Meḥemmed 290
Kulâyânî 908
Kur'ân 21, 157, 158, 435
Kurbî 473, 739
Kurd Bâlî 473
Kurd Çelebi 258, 622, 744
Kurdzâde (Kurdoğlu) 204, 270, 716
Kureyş 14, 20
Kuzguniyye medresesi
Küçük Bâli Paşa 283
Kürdistân 151, 802
Küs-nâme 220
Kütahiyye 100, 214, 229, 256, 282, 475, 591, 617, 629, 630, 654, 708, 712, 910

L

Lâhîcân 60
Lâhûr 60
Lalî 378, 379
Lalî-i Sânî 378
Lalîn Kabâzâde 378
Lâmiî 125, 126, 127, 128, 177, 306, 372, 379, 381, 382, 383, 386, 456, 570, 572, 607, 863
Langır 344
Larende 928
Lât 14
Latîfî 85, 100, 204, 312, 256, 376, 418, 448, 578, 593, 618, 862
Lâyihî 388, 389, 390
Leâlî 370
Lebîd 15, 18, 20, 23, 191
Leclâc 151
Lemî 379
Leṭâif 196, 383
Levhî 380, 480
Levîze 600
Leylâ 44, 247, 301, 406, 425, 448, 629, 681, 775, 887
Leylâ vü Mecnûn 234, 237, 314, 449, 657, 705, 913
Leylek Seydi 896
Leylî 248, 406, 473, 727, 883
Leys bin Esed bin Gazanfer 539
Leys Çelebi 821
Leys-i Maârik 799
Leyszâde 253, 568, 917
Lisânî Çelebi 371
Livâyî 380
Lofça 573
Lokmân 44, 57, 88, 794
Lugat-ı Fârisiyye 817
Lugat-ı Ḥalîmî
Lut 758

Lutfi Beg 738
Lutfullāh Çelebī 202, 784
Lübnan 733
Lüccetü'l-aḫbār 332
Lüccetü'l-esrār 654

M

Māçīn 59, 78, 122, 173, 453
Maden şehrleri 420
Magalkara 481
Magnisa, 449, 459, 568, 583, 641, 654, 717, 816, 822, 826, 888, 924, 925
Mahdumzāde Derviş çelebi 766
Māh-ı Nev 211
Mahmūd 288, 289, 842
Mahmūd Çelebi 166, 322, 566, 748, 897, 912, 913,
Mahmūdiye 51
Mahmūd-ı Zarīf 712
Mahmūd Paşa 53, 215, 242, 312, 366, 480, 483, 561, 575, 576, 577, 591
Mahmūd Paşa Çarşısı 753
Mahmūd Paşa Medresesi 892
Mahremī 407, 408, 409
Mahvī 410
Mahzenü'l-esrār 332, 341, 434
Makālī 434, 435
Mālik 680, 811
Makamāt-ı Harīrī 567
Makāmī 435, 436
Maktel-i Hüseyin 383
Malta 250
Ma'n 40
Manastır 131, 176, 179, 226, 275, 306 495, 621, 699, 821, 844, 907
Manevī 433
Manav Abdī 627
Manavgad 464, 692
Mangır Ağa 502
Mānī 199, 474, 475
Mansūr 150, 183, 280, 458, 459, 861, 884
Mantıku't-tayr 44
Maraş 459, 460
Mardin 252, 774
Mārūt 500
Maşı Şemseddin 667
Maşızāde 667
Matlaü'l-envār 654
Matrakçı Nasūh 536
Māverāü'n-nehr 93, 351
Mazarak 324
Meālī 242, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 404, 708
Meāricü'n-nübüvve 462
Me'ārikü'l-ketā'ib 299
Mecālisü'n-nefā'is 84, 195, 795
Mecdī 406
Mecesti 191, 415
Mecnūn 92, 112, 156, 191, 207, 223, 244, 247, 257, 262, 301, 333, 368, 406, 425, 458, 504,525, 561, 581, 586, 658, 681, 713, 719, 727, 731, 747, 775, 825, 867, 883, 884,887, 924,
Medā'inü'l-'ulūm 299
Medīhī 417

Medine 12, 14, 27, 100, 104, 262, 317,462, 526, 547, 593, 630, 725, 769, 794, 910, 911
Medyen 12
Mehemmed 34, 171, 185, 191, 239, 243, 264, 277, 296, 317, 378, 44, 468, 496, 501, 502, 505, 510, 511, 543, 545, 579, 586, 620, 630, 652, 654, 671, 718, 785, 829, 868, 906, 917, 923, 944
Mehemmed Ali 671, 722
Mehemmed Beg 118, 283, 549, 748, 842
Meḥemmed Çelebi 205, 262, 281, 300, 316, 322, 323, 363, 477, 599, 615, 626, 738, 756, 933
Mehemmedī 760
Mehemmed Ḳāsım Nāyī 698
Mehemmed Ḳāsım Şāh Kulı 698, 699
Mehemmed Paşa 459, 460, 531, 556, 644, 748, Mekke 10, 27, 138, 239, 317, 389, 411
Mehemmed Şāh 498, 844
Mekke 462, 526, 579, 649, 725, 794, 910
Melek Ḳadın 176
Melīḥī 436, 437, 438
Memātī 316, 317
Memekzāde 537
Memi 175, 308, 429, 430
Memi Çelebi 600
Memi Sipāhi 862
Memi Şāh 460, 785, 932
Me'mūn Ḫalife 41
Menāt 14
Menemen 569
Menkabet-i Üveysü'l-ḳarni 383
Menūf 249
Merdūmī Çelebi 418, 419, 422, 500, 557
Merhabā Çelebi 159, 207, 495, 496, 505, 538, 621
Meriç 130
Merkez Musliḥüddīn 380
Mertulus Efendi 495
Mervānī 29
Merve 390
Meryem 3, 451, 452, 498, 858
Merzifon 148, 297
Mesestire 630
Mesīh 48, 66, 82, 110, 112, 126, 127, 163, 186, 196, 243, 272, 312, 422, 571, 572, 762, 904
Mesihī 279, 311, 417, 422, 425, 426, 444, 445, 514, 771, 786
Mesīh Paşa 112
Mesnevī 345, 522
Mestāne 938
Mesti 420
Meşā'irü'ş-şu'arā 105
Meşāmī 426, 427
Meşhedeyn 59
Meşrebī 427
Mevāhibü'l-hallāk fi Merātibi'l-ahlāk 463
Mevlānā 258, 624, 703, 727, 757, 860, 932
Mevlāna Hüsrev 858
Mevlānā Kemāl 366
Mevlānā Seydi Alizāde 774
Mevlidci Hüsām 721
Mevlid-i Cismānī 314
Mevlid-i Nebī 215

Mevlid-i Rūḥānī 314
Meylī 443, 444
Mısr 37, 77, 82, 114, 115, 116, 118, 123, 138, 145, 199, 239, 249, 253, 266, 306, 313, 317, 322, 342, 345, 351, 364, 376, 388, 389, 421, 433, 461, 470, 472, 476, 477, 480, 531, 561, 579, 610, 627, 632, 685, 702, 703, 706, 716, 725, 730, 739, 748, 797, 799, 811, 815, 826, 838, 863, 917, 924,
Micestī 783
Midilli 294
Mihalıç 135, 391, 397, 404, 443, 484
Mihāl Köprüsü 724
Mihalli 318, 429
Mihāloğlu Ali Beg 483, 484
Mihāloğlu Mehemmed Beg 483
Mihmān 587
Mihrī 296, 435, 436, 439, 440, 441, 466
Mihr ü Māh 215
Mihr ü Vefā 428
Mihrīd 439
Mir'at-ı Memālik 350
Miratü'z-zemān 478
Mīr Hüseyin 158, 920, 928
Mīrek 167, 168
Mīrek Çengi 281, 464
Mīrī 172, 421, 442
Mīrim Çelebi 433, 580
Mīrīm Mösesi 281
Mīr Süleymān 50
Mirrīh 232
Mirzā 117
Misālī 405, 406
Mogolān
Mollā Hüseyin Vā'iz 208
Monlā Arab 371, 372, 383, 597
Monlā Arabzāde 579
Monlā Asitānesi 790
Monlā Ayas 577, 602
Monlā Celālüddin-i Rūmī 798
Monlā Çelebi 281, 414, 621
Monlā Gurābī 685
Monlā Hakīm Sinān 708
Monlā Halebī 255
Monlā Hamīd 567
Monlā Hasan 620
Monlā Hüsām 567
Monla Hüseyin 567; 606
Monlā İdris 113, 216, 448, 511, 649, 650, 837, 838, 839
Monlā Ḳırīmī 168, 576
Monlā Lütfi 371, 374
Monlā Manṣūr-ı 'Acem 437
Monlā Münşī 191, 721, 823
Monlā Sihr 512
Monlā Sinān 233, 540
Monlā Şeyhzāde 415
Monlā Ṭūsī 107
Monlāzāde Mehemmed Çelebī Efendi 212
Mora 464, 582, 630, 687
Muallimzāde 295
Mu'ammāyī 429, 430
Murrif 270

Muāvīye 29, 196, 683
Mudanya 308
Mugla 790
Muḥammed 59, 126, 133, 305, 459, 687, 690, 817, 880, 922
Muḥammed 'Ali 413
Muhammed Ḳāsım 348
Muhammedī 14, 51, 177, 426
Muḥammediye 51, 414
Muhibbī 63, 64
Muhtāri 413, 414
Muhyī 411, 412, 413
Muhyüddīn Çelebi 38, 225, 260, 337, 382, 411, 466, 473, 486. 521, 844
Muidī 433, 434
Mumcuzāde 906
Murād 298
Murādiyye 138, 234, 505, 821
Murādiyye Cāmii 240
Murādiyye Caferi 483
Murādiyye Mevlāhānesi 355
Murād Paşa 484, 703
Murād Paşa Medresesi 928
Murtazā Ali 298
Murtazavī 100
Murtazaviye 502
Murtazazāde 614
Mūsā 16, 44, 66, 95, 112, 144, 180, 417, 444, 454, 683, 687
Musḥaf 271
Muslihüddīn Halife 225
Muslī Çelebi 417
Muslī Şāh 266
Mustafā 133, 135, 154, 162, 212, 275, 312, 352, 388, 389, 395, 426, 443,494, 521, 583, 590, 678, 753, 774, 776, 851, 852
Mustafā Ağa 630, 637, 715
Mustafā bin Celāl 461, 742
Mustafā Çelebī 278, 428, 446, 495, 581, 702, 708, 860
Mustafā Paşa 104, 161, 214, 312, 728, 801, 811, 931, 932
Mustafā Paşazāde Derviş çelebi 766
Mustafāvī 100
Mutallabī 679
Mūyoğlu 687
Muzaffer 519
Mübārek Şāh-ı Mantıkī 281, 437
Müdāmī 414
Müderris 414
Mü'eyyedzāde 55, 104, 113, 195, 218, 220, 253, 279, 411, 440, 449, 450, 483, 494, 495, 777, 836, 837, 838, 840, 894, 896, 929
Mü'eyyedzāde Abdī Çelebi 367, 567
Müeyyedzāde Hācı Efendi 599
Müfti Ahmed Paşa 862
Müfti Ali Çelebiyü'l-cemāli 37
Müfti Ali Çelebī 363, 414, 651, 906
Müfti Efendi 421
Müfti Sa'di Çelebi 218, 225, 438, 456, 471, 892
Müfti Hāce Çelebi Efendi 36
Mümin 438
Münşe'āt 383
Müselmān Ḥasan 196
Müslim Çelebi 349, 421, 680, 909
Müşterī 74, 337, 928

Müzeyyen 587

N

Nahcivān 350
Nahlistān 654
Naimī 472, 471, 473
Nakkāş Ali Beg 352, 598
Nakkāş Bālī 470, 748
Nakkāş Bālizāde Rahmī Çelebi 544
Nakkāş Bayrām 450
Nakkāş Haydar 408, 475, 600
Nakşī 449, 473, 475
Nālişī 445
Nāmī 445, 551
Narda 88, 309, 689, 683, 692
Nāsūh 477
Nasūhī 465
Nasīr İbn Yaḥyā 34
Nasrüddīn Hāce 38
Nasūhī 274
Natī 471, 480, 659, 470
Nazmī 468, 469, 470
Nebātī 446
Nebī Dede 572
Necāhī 455
Necātī 55, 110, 179, 320, 376, 422, 439, 448, 450, 451, 452, 497, 505, 550, 567, 709, 717, 771, 781, 816, 837, 888
Necātī Sunīsī 452
Necd 44
Necef 351
Necmi Çelebi 218, 456, 458
Nedīm 756
Nefī 686
Nefsetü'l-masdūr 298
Nehārī 483, 536, 548
Nehārīzāde 438
Nemrūd 105
Nergīs 495
Nerīmān 65, 249
Nesīmī 458, 459
Nesīmiyyāt 145
Nesrü'l-leālī 478
Neşrī 464
Nevāī 84, 110, 195, 328, 351, 498, 540, 577, 709, 760, 803, 826, 833
Nevāīci Pīrī Çelebi 890
Nevālī 477, 478
Nevī 481
Nice 239, 530
Nigāhī 476
Nigārī 408, 475, 476
Nigāristān 115
Nigbolı 131, 176, 212, 446, 510, 694, 700, 769
Nigde 262
Nihālī 337, 483, 486, 488, 489, 492, 493, 494, 496, 497, 552, 614, 708, 760
Nihānī 497, 498
Nihāvend 939
Nikābī 473
Nil 116, 119, 181, 268, 388, 393, 739, 799

Nimet 903
Nimetī 471
Nimetullāh 471
Nisārī 448, 447
Nisyān-ı Zülāl 826
Niş 375
Nişāncı Beg 274, 460, 745, 703
Nişāncı Cafer Çelebi 423, 894
Nişāncı Celālzāde 288, 317, 461, 744
Nişāncı Hammāmı 294
Nişāncı Mescidi 217
Nişāncı Paşa 112, 215
Nişāncı Tāci Begzāde 373
Nişānī 459, 461, 464
Nişzāde Mehemmed Çelebi 104
Nitse 59, 239
Niyāzī 498, 499, 500
Nizāmī 328, 466, 467, 468, 654, 916
Novaberde 420
Nücūm-ı Zāhire 114, 306
Nūh 14, 158, 327, 408, 475, 480, 555, 901
Nūhī 380, 470, 479, 480, 659
Numān 680, 761
Numān-ı Hadāyıku'l-hakāyık 31
Nūr-bahş 509
Nūrī 480, 481
Nūşīn-revān 68, 177, 180, 255
Nutkī 466
Nüzhetü'l-esrār fī Feth-i Kala-i Sigetvār 645

O

Oğlan Şeyh
Okçızāde 852
Oruç Nāzır 908
Osek 406
Oturak Süpürge 196
Osmān 25, 26, 47, 49, 83, 372, 429, 670
Osmān Çelebi 381
Osmān-ı Zarīf 712
Osmānīyān 49, 51, 53, 59, ī463
Osmāniyye 238
Osmānkapısı 418
Otlukçızāde 862

Ö

Öklidis 191, 415, 680, 783
Ömer 24, 26, 28, 29
Ömer Çelebī 270, 549
Ömer Fārūk 24, 25
Ömereyn 49
Özrī 580

P
Pagune 690
Palak Mustafa Paşa 715
Pasin 620
Papasoğlı

Pāreoğlı
Paşa Çelebi 291, 441, 821
Paşa medresesi 179
Pehlevī 681
Penāhī 199
Pend-nāme 369
Pertev 864
Pertevī 864
Pervīz 177, 247
Peşte 324
Pezdevī 761
Piçine 442
Pilevne 483
Pinti Ḥamīd 198, 907
Pir Ahmed Çelebi 584
Pir Mehemmed 585, 748, 892
Pirenli 757
Pīrī 216, 249, 320, 461, 470, 507, 567, 651, 714, 773, 812, 895, 933
Pīri Paşazāde 407, 460, 667
Piriştine 261, 380, 381, 422, 428, 479, 482, 668, 944, 945
Piriştineli Pīr Aḥmed 105
Pīrūze 246
Pīşdādān 47
Pişdādiyān 366
Pişin 366
Piyāle Beg 924, 925
Pozega 498
Prizren 204, 438, 482, 536, 548
Pür-hüner 593

R

Rābia 589
Rādı Billāh 29
Rāfizī 30
Rāhī 273, 748
Rāhikī 753, 754, 755
Rahīmī 756
Rahmī 342, 470, 748, 751, 753
Ramazan 207, 316, 582, 659, 909
Rāşidīn 29
Rakīm 12
Ravza-i Nebī 842
Ravza-i Rıdvān 842
Ravzü'r-reyāhīn 524
Rāzī 748
Rebāb-nāme 345
Rebi'iyye-i Ezhār 376
Receb 308, 574, 722
Refīkī 115, 504, 770, 772
Remmāl Haydār 876
Remzī 185, 222, 548, 599, 600, 773, 774, 775, 789
Resmī 303
Reşfü'n-nesāyiḥ fī Keşfi'l-fezāyih 384
Revānī 198, 322, 507, 643, 747, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 904, 938, 939,
Reyī 747
Rezm 808
Rıdvān 482, 483, 769, 930
Rızāyī 389, 760, 765, 766, 769

Rikâb-ı Süleymâniye 573
Risâle-i kalemiyye 471
Riyâzî 285, 499, 654, 760, 766, 783, 785, 786, 787
Rodos 197, 332, 376, 421, 530, 580, 702, 789, 802, 805, 942
Rudin 651
Rûhî 776,
Rûhü'l-emîn 435, 492
Rûhu'l-kuds 3, 45
Rûm 37, 47, 53, 56, 57, 81, 85, 91, 103, 107, 109, 110, 113, 116, 117, 123, 125, 134, 145, 147, 166, 168, 195, 199, 207, 215, 240, 243, 255, 260, 263, 288, 296, 300, 312, 313, 314, 316, 318, 320, 330, 338, 351, 357, 363, 371, 382, 411, 422, 428, 430, 433, 436, 444, 448, 474, 607, 613, 620, 623, 626, 632, 650, 653, 659, 663, 673, 683, 711, 749, 771, 790, 791, 794, 795, 806, 820, 822, 836, 853, 865, 866, 872, 883, 889, 904, 908, 910, 913, 915, 916, 920, 924, 925, 929, 936,
Rûmî 56, 300, 768, 817, 828,
Rûmili 48, 59, 86, 89, 91, 107, 113, 154, 168, 176, 204, 206, 212, 214, 226, 250, 253, 261, 263, 266, 273, 276, 277, 299, 312, 317, 323, 364, 367, 368, 373, 374, 376, 378, 380, 411, 420, 422, 429, 433, 438, 479, 482, 485, 499, 501, 505, 506, 545, 604, 651, 665, 699, 700, 702, 757, 760, 781, 785, 801, 808, 809, 811, 823, 844, 871, 873, 906, 908, 917,
Rûmilleri 198, 277, 300
Rus 91, 93, 419
Ruscuk 154, 212, 429
Rûşenî 52, 767
Rûşenzâde 383
Rücû'ü'ş-şeyh ilâ sabâhı fi esrâri'l-bâh 114
Rüknüddîn Çelebi 291
Rüstem 67, 77, 339, 362, 389, 426, 438, 443, 480, 517, 612, 701, 722, 744, 761, 808, 920
Rüsûhî 757

S
Saatçi Ömer 784
Saatî 501
Sabâ 45
Sabirî 701
Sabrî 711
Sabûhî 349, 711, 713
Sâbûnî helvâ 310
Sadî 240, 241, 328, 530
Sadi Çelebi 38, 207, 217, 278, 457, 518, 519, 531, 532, 533, 534, 742
Sadrî 713
Sadullah 530
Sadüddîn 38, 680
Safâ 390
Safas 12
Safâyî 716
Sâfî 701
Sâfûr-nâme 438
Sahîheyn 20
Sahîh-i Buhârî 18
Sâgarî 503, 504, 697, 771
Sahn 137, 138, 270, 289, 306, 307, 309, 388, 407, 411, 429, 483, 552, 781, 785, 929, 933
Sâî 482, 500, 536, 537, 543
Saîd 59
Sailî 505
Sâkî 505
Salâhüddîn Eyyûb 313

Ṣalāḥüddīn Ṣafdī 7, 100
Sālebī 671
Salgūriyān
Sālih 12, 606, 704
Sāliḥ Çelebi 309
Sālihī 707
Ṣāliḥ Paşa 352
Sālikī 505
Salt bin Emiyye 18
Sām 249
Sāmāniyān 30, 47
Sāmirī 15, 16, 80, 501
Samsunīzāde Efendi 285, 781
Sanavber Ḳāḍī 299
Sānī 707, 833
Sarı Asma 503
Sarı Cühūd 502
Sarı Gürz 838, 928
Sarı Gürz Hammāmı Mahallesi 899
Sarı Halil 863
Ṣarı Memi 311
Ṣarı Ya'kūb 420
Sarrac 316
Sarraczāde 654
Sarrāf Ḥasan Bālī 295
Ṣaruca Kemāl 366
Saruhan 76, 255, 370, 412, 463, 477, 641, 648, 654
Sāsāniyān 30, 47
Sātı 889
Sayī Seālib 357
Seba-i Muallaka 14, 15
Seba-i Seyyāre 756
Sebāhī 510
Sebzī 506, 618
Sebüktegīn 47
Sefer 280
Seferihisār 794, 926
Sehābī 213, 508, 509
Sehāyī 510, 550
Sehī Beg 85, 233, 262, 376, 450, 451, 452, 550, 551, 552, 593, 778, 905, 906,
Sehl bin Hārūn 6
Selāhüddīn Saferī 25
Selāmī 540
Selanik 125, 153, 300, 367, 407, 429, 433, 455, 590, 692, 701, 707, 788, 845, 866, 875, 929
Selçukiyān 30
Selīkī 547, 899
Selīm Beg 593
Selimli Muslı 874
Selmā 44, 248
Selmān 81, 151, 267, 542, 544, 889
Semāniye 52, 416, 473, 532, 534, 578
Semā'ī 288
Semendire 242, 651, 668
Semercizāde 388
Semerḳand 255
Semīr 12
Semūd 12, 14
Senāyī 760, 836

Serfice 87, 88, 141, 615, 918
Serīd Şakafī 19
Serhoş Bālī 245, 246
Serv kasīdesi 141
Servī 530
Servili Mahallesi 701
Servināz 466
Seydi Ali Çelebi 204, 325, 327, 332, 347, 348, 349, 408, 461, 552, 553, 554, 712
Seydī Alīzāde 115
Seydi Gāzi 97, 591
Seydī Hāce 176
Seyfī 555, 556, 557
Seyfullāh 556
Seyyid Hāşimī 170
Seyyid Hayātī 388
Seyyid-i Cürcānī 603
Seyyid Gāzi 502
Seyyid Kāsım 818
Seyyid Mehemmed 509
Seyyid Mahmūd bin Ubeydullāh 168
Seyyid Murtażā 162
Seyyid Murtazazāde 730
Seyyid Natta 168, 613, 614
Seyyidzāde 817
Seyyid Zeynel Abidīn 613
Sıddık 14, 24, 25
Sıdkı 160, 716
Sırrī 466, 519
Sıssa bin Dāher 928
Sigetvar 362, 463, 556, 646
Sifālī 539
Sihrī 511, 516
Sihrīye 514
Silisre 827, 882
Silivri 124, 125, 667, 766
Simav 107
Simitçibaşı 495
Simurg
Sinān Beg 278, 456
Sinān Çelebi 207, 317, 410, 476, 571, 594, 708, 753, 818, 913, 917
Sinān Paşa 38, 53, 476, 517, 518
Sind 59, 60, 350
Sīne-çāk 137, 317, 345, 346, 367, 814, 922
Sinimmār 132, 781
Sinob 352, 436, 555, 716
Sirācī 518
Sirkeci Bahşi 928, 931, 935
Siroz 141,256, 279, 292, 295, 299, 388, 389, 417, 435, 567, 626
Sirozlu Hasan Çelebi 516
Sivas 459, 460, 739, 809
Siyemmā 27
Sofya 113, 262, 392, 567, 708, 736, 757, 856
Sograt
Subhī 708
Sudān 58
Sūfī Halīl 38
Suhte Kıral 325
Sultān 411
Sultān Ahmed 148, 199, 296, 423, 435, 838, 841

Sultān Abdullāh 449
Sultān Ali 822,
Sultān Ali Koçı 700
Sultān Ali-i Meşhedi 537
Sultān Bāyezīd 53, 55, 109, 110, 113, 139, 168, 169, 195, 199, 207, 215, 220, 232, 239, 240, 252, 268, 296, 272, 279, 302, 312, 339, 365, 372, 381, 406, 411, 421, 449, 463, 464, 481, 487, 503, 508, 530, 531, 536, 537, 550, 552, 553, 555, 568, 578, 606, 619, 629, 630, 650, 696, 745, 770, 791, 794, 795, 822, 825, 837, 838, 840, 888, 893, 896, 899, 910, 911, 924
Sultān Bāyezīd Havlısı 741
Sultān Cem 208, 240, 530
Sulṭān Cihāngīr 197, 232
Sulṭān Hüseyin 195
Sultān-ı Maşrıkeyn 657
Sultāniyye 185, 191, 376, 379
Sultāniyye-i İstanbul 249
Sultān Korkud 924, 925, 941
Sulṭān Mahmūd 62, 320, 449, 450, 550, 551, 717, 816, 837, 888
Sultān Mehemmed 51, 108, 109, 168, 232, 238, 239, 252, 255, 263, 312, 324, 366, 371, 379, 449, 467, 480, 486, 536, 542, 575, 576, 577, 578, 583, 593, 596, 613, 636, 701, 708, 714, 773, 819, 837, 858, 888, 897, 940
Sultān Mehemmed Cāmii 711, 832
Sultān Medresesi 374
Sultān Murād 51, 53, 168, 613, 819
Sultān Mustafā 133, 232, 259, 285, 288, 305, 523, 654, 664, 738, 745, 758, 802, 826, 910,
Sulṭān Orhān 49, 109, 339, 817, 910
Sultān Osmān 49, 817
Sultanöni 109, 196
Sultān Selīm 55, 65, 81, 82, 83, 92, 100, 114, 115, 118, 135, 139, 151, 168, 178, 199, 216, 218, 219, 227, 232, 234, 248, 249, 252, 253, 281, 297, 312, 318, 320, 369, 382, 399, 409, 423, 429, 459, 460, 484, 503, 507, 508, 567, 568, 605, 614, 626, 632, 634, 645, 650, 654, 696, 729, 770, 772, 773, 776, 777, 778, 795, 797, 802, 806, 817, 818, 834, 825, 838, 839, 866, 896, 920, 925, 929, 939
Sultān Selīm Cāmii 316
Sultān Selim Hammāmı 316
Sultān Süleymān 56, 125, 161, 168, 173, 188, 189, 190, 197, 199, 232, 246, 248, 250, 306, 343, 362, 382, 407, 409, 456, 485, 525, 536, 563, 618, 626, 641, 645, 651, 657, 670, 693, 702, 729, 750, 791, 792, 793, 798, 802, 805, 825, 855, 865, 872, 882, 911, 919,
Sultān Süleymān Medresesi 769
Sultān Yakūb 38, 99
Sultān Yıldırım 50, 168, 255, 306, 613, 619, 819
Sunī 320, 452, 717, 718, 719, 721, 724
Sunullāh 721
Suryānī 8
Sūre-i Nahl 24
Sūre-i Nemlī 158
Sūzenī 167, 937
Sūzī 548
Sübūtī 294, 835
Sücūdī 320, 507, 508
Südlice 325, 345, 873
Südli Pirinc 600
Süheyl ü Nevbahār 49
Sührāb 67
Sühreverdī 314

Süleymān 13, 14, 44, 57, 63, 70, 142, 144, 148, 155, 156, 235, 238, 249, 283, 287, 290, 318, 340, 373, 387, 430, 463, 470, 542, 563, 564, 603, 604, 621, 628, 670, 703, 724, 753, 757, 765, 811, 857, 853, 901, 935,
Süleymān Faḳīh 50
Süleymān Halife 758
Süleymān Paşa 470, 559
Süleymāniye 343, 682
Süleymānīgīzāde 249
Süleymānnāme 817
Sülūkī 545
Süpürge Şücā 839
Sürmeli kadın 583
Sürmelizāde 275
Sürūrī 497, 520, 521, 525, 530, 526, 910
Süvārī 294

Ş

Şaban 547
Şāfī 680
Şāfiī 34, 37
Şāh Çelebi 125, 338, 610, 798, 799, 800, 883
Şāhī 418
Şāhidī 790
Şāh İsma'il 253, 307, 321, 508, 772, 920
Şāh Ḳāsım 139, 563, 791, 838
Şāh Ḳulı 199, 475, 559, 699, 697, 698
Şah Mehemmedī 838
Şāh Mehemmedü'l-Kazvīnī el-Tabīb 794
Şāh-nāme 438
Şāh-nāme-i Ebū Türābī 298
Şāh Nejād 438
Şāh Tahmasb 80, 883
Şāh u Gedā 338, 340, 898
Şair Memi (Şāir) 788
Şāirī 788
Şām 58, 123, 138, 139, 154, 199, 227, 255, 264, 270, 281, 282, 289, 313, 316, 338, 442, 459, 475, 518, 610, 683, 703, 725, 809, 815, 835, 862, 865, 912
Şamī 788
Şāmlıoğlu Mustafā Beg 788
Şānī 780
Şāri 19
Şāvur 273, 397, 791
Şakāyık-ı Numānī 34
Şaḳīḳ 34
Şebistān 812
Şebistān-ı Hayāl 785, 826
Şeddād 12, 52
Şeddādīyān 47
Şedīdi 409
Şehābüddin Beg 337, 640
Şehabüddīn Paşa 781
Şehdī 817
Şehīdī 818
Şehnāme 49, 234, 439, 817, 917
Şehrengīz-i Burusa 383
Şeh-nāme 62, 124, 125, 132, 235, 558, 559 , 915
Şehzāde Sultān Bāyezīd Cāmii 703
Şemī 788, 789, 811, 812, 813

Şem ü Pervāne 383
Şemiyye 406
Şems 338, 864
Şems Çelebi 282
Şems-i Mu'ammāyī 158
Şemsī Paşa 475, 806, 807, 810, 811
Şemsüddīn Cüveynī 366
Şemsü'l-e'imme 761
Şem ü Pervāne 890
Şengelnāme 502
Şerbetci Bekr 137
Şeref-i İnsān 384
Şeref Hāce Medresesi 745
Şerefüddīn Yezdī 158, 298
Şerefü'l-insān 383
Şerh-i Bustān 524
Şerḥ-i Dībāce-i Gülistān 383
Şerh-i Divān-ı Hāfız 524
Şerh-i Gülistān 524
Şerh-i Hidāye 524
Şerh-i Husām-ı Katī 524
Şerh-i Lāmiyyetü'l-'Acem 7, 25, 100
Şerh-i Merah 524
Şerh-i Mesnevi 524
Şerh-i Mısbah 524
Şerh-i Muammā-yı Cāmi 524
Şerḫ-i Mu'ammā-yı Esmāü'l-Ḥüsnā 383
Şerh-i Mücez 524
Şerh-i Şebistān 524
Şerīfezāde 133
Şevāhidü'n-nebevī 41
Şevket 238
Şevkī 328, 717, 816
Şeybeti 44
Şeydā 822, 824
Şeyh Abdülmümin 630, 756
Şeyh Azīz 916
Şeyh Bāli Halife 757
Şeyh Bāni 736
Şeyh Cābir 433
Şeyh Cāmi 41
Şeyh Cemāl 324, 363
Şeyh Cemālzāde 364
Şeyh Ebū İshāk-ı Karzūnī 837
Şeyh Ebū Sa'īd bin Ebi'l-Ḫayr 40
Şeyh Ekmel 123
Şeyh-i Ekber 671
Şeyhī 51, 99, 128, 219, 409, 433, 578, 771, 818, 819, 820, 821, 889
Şeyh Hācı Efendi 594
Şeyh Hasan 896
Şeyh İbrāhīm 107, 145, 151, 198, 345, 505, 558, 565
Şeyh Kemāl 211
Şeyh Luṭfullāh 202
Şeyh Mahdūmī 791
Şeyh Maḥmūd Çelebi Efendi 177
Şeyh Merkez 207, 862
Şeyh Muhyüddīn 201, 671
Şeyh Sadī 759
Şeyh Sinān 638

Şeyh Şehābüddīn 314
Şeyh Şehābü'd-dīn Sührever 43
Şeyh Üveys 300
Şeyh Vefā 274, 450, 487, 626, 811, 894
Şeyh Vefā Cāmii 371
Şeyh Vefā Rūznāmesi 626
Şeyh Yahyā 622
Şeyh Yavsī 599
Şeyhzāde Ali Çelebi 882
Şeyh Zeynel 510
Şeyṭānzāde Hüseyin Çelebi 345
Şıllıkī 547
Şiblī 458
Şifā 28, 123
Şikārī 801, 802
Şirāz 87, 348, 498, 506, 837
Şīrī 460, 825, 827, 829
Şīrīn 525, 751
Şirvān 60, 670
Şirvānāt 60
Şuayb 12, 14
Şūrih 696
Şütür ü Hücre-i Kātibi 358
Şīrīn 144, 157, 270, 317
Şīrīn ü Hüsrev 233
Şuayb 672, 832
Şumnı 511
Şūrī 345, 814
Şūrīde Ahmed 852
Şücā 776, 821
Şükrī 807
Şükūfezār 667
Şükūfī 806

T

Tabakatü'l-mesālik fī derecāti'l-memālik 463
Tāberī 680
Tābī 829, 830
Ṭab'ī Çelebi 322, 323
Ṭabībī 323
Tābiī 831
Ṭabl-bāzzāde İbrāhīm Çelebi 269
Tācī Beg 215
Tācī Begzāde 215
Tācizāde Cafer Çelebi 218, 219, 220, 273, 390, 391, 483, 507, 511, 607, 708, 838, 894, 896, 929,
Tācizāde Sadi Çelebi 531
Tahmas 77, 810
Tahte'l-kala 137, 280, 281, 422, 487, 699, 713, 742
Takiyüddīn bin Hāce 39
Ṭāliī 320, 321, 322, 643, 717
Tālikī 672
Tamışvār 784
Tapduḳ Dede 347
Tārīḫ-i Mu'cem 366
Tārīh-i Vassāf 98
Taşköprizāde 862
Taşluḳ 336

Ţaşluķ Medresi 113
Taşzāde 848
Tatar 58, 393, 465, 603
Tatar Memi 382, 383, 570
Tatavla 407
Taybe 526, 863, 910
Tebriz 78, 199, 252, 509, 791, 866
Tecnisāt-ı Kātib 597
Tefsīr-i Sūre-i Mücādele 25
Tekellüf 107
Temāmet oğlı Merdümī Çelebi
Tembel Zarīf 712
Temenna ķayası 376, 448
Temişvar 339
Terceme-i Nefahāt-i Üns 383
Terceme-i Kimyā-yı Sa'ādet 356
Terceme-i Şevāhidü'n-nübüvve 383
Tetova 323, 665
Tevārīh-i Āl-i Osmān 113, 114, 117, 124, 448, 464, 558, 817, 837
Tevārīh-i Şaķāyık 533
Tevārīh-i Tīmūr 298
Tevrat 758
Tezkiretü'ş-şu'arā 376, 551
Tırhala 125, 204, 243, 367
Tırnovi 511, 760
Tīmūr 123, 255, 613, 653
Timurḥisār 279
Timurleng 123
Tīre 176, 429, 537, 568, 582, 593
Tirestenik 176
Toķat 285, 371
Toklu baba 713, 714
Tokuzlar 819
Tolun 59
Tophāne 475, 651
Tosya 377, 461
Trablus 650, 696
Trabuzan (Drabzın, Drabzon)312, 313, 414, 459, 519, 568, 626, 659, 776, 816, 817818, 829
Tuhfetü'l-uşşāķ 314, 597
Tuhfetü'l-İslām 420
Tulūī 323, 324
Tuman Bay 116
Tuna 9, 57, 91, 92, 93, 154
Ţuna yalısı 429
Tunca 562
Tundar-ı Ķalender 409
Tunus 407, 408
Tūr 144, 180
Turak Balı 874
Turak Beg 606
Turan 670, 809
Ţurhanlı 429
Turnacıbaşı 324
Tursun 555
Turşucuzāde Hüseyin Çelebi 699
Tūtī Kadın 109
Tūsī 759
Tūtī-i Latīf 374

Türābi 832
Türkistān 885
Türk Mūsā 683

U

Ubeydī Çelebi 544, 572, 573
Ubeyd oğlı 391
Ubeyd-i Zākānī 167, 789, 937
Ubeydullāh Çelebi 929
Uğurlıoğlı Sultān Ahmed
Uhud 250
Ulama Paşa 530
Ulvī 374, 602, 604, 605, 606
Ulumī 601
Unkapanı 249
Unsurī 382
Urus 395
Usturumca 495
Usūlī 145, 146, 147, 868, 922
Uşūl-nāme 341
Utārid 74
Uzgur oğlı
Uzun Ali 869
Uzun Muslihüddīn 196
Uzunçarşu 172

Ü

Üçşerefeli 306
Ümmed Çavuş 459
Ümīdī 160, 162
Ümīdī Paşa 161
Ümmiye bin Şalt 19
Ümmü'l-veledzāda Abdulaziz Çelebi 450, 653
Üngürüs 395
Üsküb 113, 130, 135, 247, 270, 272, 323, 378, 418, 445, 484, 499, 567, 568, 578, 647, 665, 707, 785, 788, 845
Üskübli Dürüdgerzāde 553
Üsküdar 264, 304, 324, 517, 595, 727, 858
Üveys Paşa 516

V

Vahdi 273, 274
Vahyī 274, 275, 276, 277
Vāiz Monlā 383
Vālī 272
Vālihī 246, 270, 271, 272
Vāmık u Azrā 382, 383, 384, 434, 825
Van 260, 331, 339, 360, 480, 477
Vardar 131, 716, 923
Vardarī 367
Vardaryenicesi 107, 145, 150, 151, 255, 317, 386, 868, 922
Vārīdī 270
Varna 580
Varsak 821
Vasf-ı Şehr-i İstanbul 376
Vasfī 55, 279, 280

Vasfī-i Sirozī 279
Vāsi Ali Çelebi 356,06
Vassāf 99
Vāzık-ı Abbāsīye 31:
Vecdī 273
Vedāī 277
Vedane 270
Vefā 812, 882
Vekil Sinān 496
Veliyüddīn 426, 466
Venedik 444
Veyse vü Rāmin 382,83
Veznī 278
Vidin 322, 419
Visālī 280, 816
Vize 615
Vusūlī 281, 283

Y

Yāfī 680
Yahyā Beg 104, 175,)7, 336, 338, 339, 340, 343, 342, 371, 376, 481, 600, 743, 744, 877, 900
Yahyā Çelebi 149, 175, 14, 519
Yahyālı 283, 318, 429
Yahyā paşa 539
Yakūb 44, 364, 630,706
Yakūb Bayındırī 313
Yakūb paşa 38
Yākūt 418
Yareb bin Kahtān 8
Yalak-ābād 196
Yanbolı 211, 667, 792
Yārān Ṭulūgı
Yarhisar 390
Yakīnī 343, 344
Yākut 352
Yāver Veli 685
Yazıcızāde 414
Yazıcızādeler 51
Yegānzāde Iklık Sinān Çelebi 568
Yedikule 173
Yemānī 216
Yemen 14, 59, 61
Yemenī 58
Yenibāgçe 777
Yenibazar 456
Yenice 131,145, 482, 881
Yenihisār 590, 594, 863, 911
Yenişehr 300, 505, 683, 692, 814, 848
Yeşilzāde 760
Yeşrib 21, 389
Yetīm 163, 324, 327, 329, 331, 334, 335, 348, 563
Yetīm Ali Çelebi 348
Yetīmī 336, 469
Yezdān 58
Yezdānī 477
Yezīd 29, 309, 387, 683, 695
Yirgögi 93

Yunan 77, 238
Yūnus Emre 347
Yūnus Paşa 422, 715
Yūsuf 44, 45, 114, 135, 157, 165, 231, 247, 272, 315, 338, 345, 346, 351, 364, 372, 405, 440, 452, 457, 476, 480, 518, 625, 706, 719, 730, 757, 775, 811, 861, 890, 892, 900
Yūsuf Bālī 411
Yūsuf-ı Sīneçāk 345
Yūsuf u Züleyhā 120, 314, 338, 340, 471, 540, 541, 771, 820,

Z

Zāhidīzāde 259
Zāhir 266
Zaifī 343, 906, 907
Zāl 77, 905, 906
Zārī 285, 287, 288
Zātī 118, 180, 187, 225, 226, 235, 304, 311, 322, 337, 341, 365, 422, 448, 480, 622, 643, 647, 648, 654, 741, 743, 888, 889, 890, 894, 895, 898, 900, 901, 903, 904, 905
Zeberkā 59
Zebīd 59
Zemahşerī 464
Zemānī 288, 289
Zemīnī 289, 290, 291
Zemm-i Hükkām 502
Zeyneb 296, 623
Zeynelabidīn 168, 614
Zeynel Paşa 817
Zeynī 293, 294, 295, 303
Zeyniyye 312
Zeyrek 107
Zeyrek oğlı
Zeyrekzāde 178
Zihnī 906
Zīnetī 292,293
Zīrek Cāmii 858
Zīrekī 291
Zīrekzāde 291, 390, 553, 568, 821, 844
Ziyāüddīn 734
Zuhūrī 907, 908, 909
Züheyr 25
Zühre 266, 273, 418, 595
Züleyhā 46, 114, 122,364
Zü'l-fikār 77, 475, 545
Zü'l-kameyn 13, 114
Zünnātī 191
Zünnūn Çelebi 626
Züvvāb 12